BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
7 E
3

137.E.3
I
~~II e 42~~
n. D. 25.
MA.

IOANNIS FABRI
IVRISC. SVBTILISSIMI
GALLIARVMQ. CANCELLARII
SVPREMI,

In quatuor Inſtitutionum Libros Commentaria.

DOCTISSIMORVM VIRORVM
ADNOTATIONIBVS ILLVSTRATA:

HAC IN NOVISSIMA EDITIONE QVAMPLVrima, quæ prius mutila erant ſuo priſtino typo reſtituimus, quæ uerò mendosè legebantur, ita diligentiſſimè expurgauimus, vt ſi hac cum prioribus compares facillimè dignoſces.

Cum ſummis ſolitis, ac Index locupletiſsimo.

VENETIIS,
Ex Officina Dominici Farrei. MDLXXXII.

13-7-E-3

INDEX RVBRICARVM HVIVS VOLVMINIS.

A

Actionibvs. 114
Acquiſitione p arrogationem. 78
Ademptione legatorum. 68
Adoptionibus. 16
Aſſignatione libertorum. 77
Attiliano tutore. 21
Authoritate tutorum. 22

B

Bonorum poſſeſſio. 77

C

Capitis diminutione. 20
Codicillis. 71
Curatoribus. 23

D

Diuiſione ſtipulationum. 86
Donationibus. 39
Duobus reis ſtipulandi. 84

E

Emptione, & venditione. 100
Eo cui libertatis cauſa bona addicantur. 80
Exceptionibus. 174
Excuſationib' tuto. vel curat. 25
Exhęredatione liberorum. 48

F

Fideicõmiſſariis hæreditatib. 69
Fideiuſſoribus. 94
Fiduciaria tutela. 20

G

Gradibus cognationum. 75

H

Hæredib. inſtituendis. 50
Hæreditatibus, quæ ab inteſt. deferuntur. 72
Hæredum qualitate, & dñia. 58

I

Iis p quos agere poſſumus. 167
Iis q ſui, vel alieni iuris ſunt. 13
Ingenuis. 11
Iniurijs. 112
Inofficioſo teſtamento. 57
Interdictis. 176
Inutilib. ſtipulationib. 86
Iure naturali gentiũ & ciuili. 6
Iure perſonarum. 10
Iuſtitia & iure. 5

L

Legatis. 60
Lege aquilia. 106
Lege falcidia. 69
Lege fuſia Caninia tollenda. 13
Legitima agnatorum ſucceſſione. 73
Legitima parentum tutela. 20
Legitima patronorũ tutela. 20
Legitima agnatorum tutela. 19
Libertinis. 12
Literarum obligationib. 96
Locatione, & cõductione. 102

M

Mandato. 105
Militari teſtamento. 47

N

Noxalibus actionibus 165
Nuptijs. 14

O

Obligationibus. 80
Obligationib. ex conſenſu. 99
Obligationib. quę ex quaſi contractu naſcuntur. 107
Obligationib. q̃ ex delicto naſcuntur. 109
Obligationib. quæ ex quaſi delicto. 115
Officio iudicis. 183

P

Patria poteſtate. 14
Pœna temere litigantium. 181
Perpetuis & tempor. actio. 172
Per quas perſonas nobis acquiritur. 42
Per quas perſonas nobis obligatio acquiritur. 108
Publicis iudiciis. 184
Pupillari ſubſtitutione. 52

Q

Quibus ex cauſis manumit. nõ licet. 12
Quib. modis ius patriæ poteſtatis ſoluitur. 17
Qui teſtã tutores dari põt. 19
Quib. modis tutela finitur. 23
Quib. alienare licet, vel non. 41
Quib. nõ ẽ pmiſſũ facere teſt 48
Quib. mod. teſtam. infirmẽt. 55
Quib. modis re cõtrahitur obligatio. 81
Quib modis tollit̃ obligatio 108
Quod cum eo, qui in aliena poteſtate. 161

R

Reb. corpalib. & ĩcorporalib. 35
Replicationib. 176
Rerum diuiſione. 28

S

Satiſdatiõe tutorũ, vel curat. 25
Satiſdationib. 168
Senatuſcõſulto Tertulliano 74
Senatuſconſulto Orficiano
Seruili cognatione. 75
Seruitutib. prædiorum. 35
Singulis reb. p fideic. relic. 71
Si quadrupes pau. feciſ. dicat. 166
Societate. 104
Stipulatione ſeruorum. 85
Succeſſione cognatorũ. 74
Succeſſione libertorum. 76
Succeſſionib. ſublatis. 80
Suſpectis tutorib. vel curato. 27

T

Teſtamentis ordinandis. 43
Tutelis. 18

V

Verborum obligationib. 83
Vi bonorum raptorum. 110
Vſufructu. 35
Vſu & habitatione. 36
Vſucapionibus. co.
Vulgari ſubſtitutione. 51

IOANNIS FABRI IVRISCONSVLTI CLARISS. GALLIARVMQ. CANCELLARII

Supremi in Iuſtinianeas Inſtitutiones Commentaria.

His [] notulis, quæ mutila erant, incluſimus.

SVMMARIVM.

1 *Modum uarie conſiderari. & 2.*
2 *Iuriſconſulto futuro obſeruanda. & 3.*
4 *Materiarum genera.*
5 *Species ex genere concludi.*
6 *Iuris ſubiectum. & 7.*

HOMO natus de muliere, breui uiuẽs tempore, repletur multis miſeriis, aduerſus quas armatur virtutibus, induitur ſcientiis, quæ donum Dei ſunt 16. q. 1. c. reuertimini. Et ſola viuendi ratio optima. ff. de fideic. li. l. apud Iulia. Ideo ſummo opere appetenda. īfra in pe. §. fina. 24. quæſtio. 3. cap. ſi habes. Nam ignorantia ſcripturarum, ignorantia Chriſti eſt 38. diſtinctio. cap. ſi iuxta ea. Et ignorans ignorabitur. 35. diſtinctio. cap. quia ea. Vnde dominus, Quia ſcientiam repuliſti, & ego te repellam, extra de renun. cap. niſi. Omnis enim ſcriptura, diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguẽdum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus, ſecundum apoſtolum ad Tim. 2. c. Modus tamen adhibendus, ne contra doctrinam eiuſdem Apoſtoli, quis plus ſapiat, quàm ſapere oporteat 43. diſtin. c. ſi rector. §. hinc Paulus. extra de renun. c. 1. lib. 6. & ſecundum eundem, Qui ſe putat ſcire, nondum ſcit, quomodo oporteat eũ ſcire. Modus autem is attendendus eſt, circa multa. Et primò, circa quid. vnde Ber. Vigilantiſsime obſeruate, quid ſcire magis priusve oporteat, tempus enim breue eſt, idcirco tu, qui cum timore, & tremore, tuam ipſius optare ſalutem pro temporis breuitate feſtinas, ea prius ſcire, ampliuſque curato, quæ ſenſeris viciniora ſaluti. Nam ſecundum Senecam, Dementia eſt ſuper vacua addiſcere in tanta temporis egeſtate. Quid enim congeritur ad virtutum cumulum, & in quo excitatur animus ad ſalutem per verborum grammaticalium diligentias, Metrificantium pedes, Logicorum fallacias, Rhethoricorum ornatus, Muſicorum modulos, Arithmeticorum numeros, Geometrarum menſuras, Aſtrologorum diuinationes? potius enim ſunt onus, & ſarcina ad beatitudinem, quam ſubſidium. Vnde Hierony. in vanitate ſenſus, & obſcuritate mentis ingreditur, qui diebus ac noctibus in dialectica arte torquetur. xxxvij. diſtin. cap. nonne. Illa enim addiſcenda ſunt, quæ docent honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum unicuique tribuere, ſicut iuris canonici, & ciuilis ſcientia. ff. de iuſti. & iur. l. iuſtitia. § iuris præcepta. & infra de iuſti. & iur. §. iuris pręcepta. & extra in procem. Decret. §. ideoque. Mores informant ff. de admin. tutor. l. eum plures. §. cum tutor. de tuto. & curat. da. ab his. l. ſcire oportet. §. cũ reliquis. C. de profeſ. & medi. l. magiſtros. C. de ſecun. nup. l. 2. ff. de iuſti. & iur. l. i. circã princip. de ritu nupt. l. libertinus. Cupiditates, & nequitias refrę̃nant. in authen. ut iudic. ſine quo ſuffragio. in princip. verſicu. cogitabo, xlvii. diſtinctio. capitu. bonorum. de electio. cap. auaritiæ. & cap. quàm ſit. lib. vi. ff. de euict. l. in creditore. infra de lege fu. can. tollen. dic, ut ibi. Docent pudicitiam, compeſcunt carnis petulantiam, ut in Authen. quibus mod. natu. effi. legi. §. nouimus. ff. & C. de adul. per totum. extra de vi. & honeſt. cler. per totum, & in procemio. §. ſed effrenata. Inſtruunt ſuiipſius fragilitatem cognoſcere in Authenti. ut omnes obed. iudic. prouin. in princip. colum. §. in Authen. de nupt. in princip. Hortantur ad clementiam, & impietatem deteſtantur infra in rubrica ſuper uerbo, pius. Et in ſumma, ad bonum inuitant. C. de nupt. l. imperialis. Et mala puniunt, & execrãtur. ff. de iuſti. & iur. l. i. §. ius. ubi multas concordãtias reperies, ſuper verbo, metu pœnarum. Omne enim ſtudium legiſlatorum eſt, ut homines bene uiuant, in Authen. ut non luxu. con. na. hon. circa princip. & non ſuas perdant animas, eod. titu. §. propter. Vnde ſecundum Senecam. Hoc eſt ſapientię ſublime, cętera vero puſilla, & puerilia ſunt, non tamen dico ea penitus proiicienda 37. diſtin. capitu. legimus. cap. turbat. capi. ſi quis artem, & c. qui de menſa. ſed a limine proſpicienda, nec ea debemus diſcere, ſed didiciſſe, ſecundum eundem. vide infra in rubrica ſuper verbo, cupidæ. Vana enim doctrina eſt, ex qua vitia animarum, aut morũ, non curantur, ſecundum Ioann. Apoſtolum. Vnde Hierony. in originali, torquens de carminibus poetarum, & pompa uerborum, Ibi nulla ſatietas mentis, nulla iuſtitiæ refectio reperitur, ſtudioſi earum in fama uirtutum perſeuerant. Item Bernar. Multi multa ſciunt, ſtulte cognoſce teipſum, quia multo laudabilior, & meliores, ſi teipſum cognoſcis, quàm ſi te neglecto, cognoſceres curſus ſyderum, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium, omnium cœleſtium, & terreſtrium ſcientiam obtineres. Item Baſilius In Homel. ſuper rerum natura Græcorum philoſophi diſputarunt, ſed nullus apud eos ſermo fixus, & ſtabilis habetur, priore ſemper a ſequente deiecto, neque enim opus nobis eſt, quæ illorum ſunt inſinuare, cum ad deſtructionem propriam ſibimetipſi ſufficiant. Item Seneca. in epiſtola vltima ad Lucil. An tu quicquam in his credis eſſe boni, quorum profeſſores turpiſsimos omnium, ac flagitioſiſsimos cernis? Qui autem de liberalibus ſtudiis quærendis iudicauerunt, nec virum bonum faciunt, nec permittunt, nec huius rei ſcientiã affectant. Diſce ergo, cum Hieronymo in procemio Bibliæ propè finem, Tale quid nitaris, quod tecum perſeueret in cœlis. Inſanus etenim eſt itinerans, qui vltra neceſsitatem itineris ſe onerat his, quibus pro noto in termino abundabit. Vnde in vita beati Bernardi legitur, quòd Bernardus apparens cuidam Abbati, dixit. Nulla hic ſcientia, nulla hic Chriſti cognitio, ſurſum ſcientiæ plenitudo, vera notitia virtutus.
a Item attendendus eſt modus, a ad quem finem? ſunt namque nonnulli, qui ſcire, ſcribere, diſputare, & legere volunt, vt ſciant quærentes ſuperare, non proficere, eminere, non ſiſtere, & horum finis, uanitas. Nonnulli, ut ſciant, & horum turpis curioſitas. Non

nulli, vt honores,& diuitias habeant,& horum finis cu-
piditas. Nonnulli,vt ędificent,& horum charitas. Nonnul
li,ut ædificentur,& horum prudentia. Duo vltimi lauda
biles,primi abuſus,& dominationis cumulus. Non tñ ne
go,quin pauper poſsit,& debeat diſcere pro pane lucrā-
do.ff. de orig.iur.l.2.§ primus diuus,verſic.nec huic.extra
de cenſi.c.cū Apoſtolus. Nam ſm Ariſt.iij.Topi.indigē-
ti magis eligendum eſt ditari,q̄ philoſophari.Item atten
dendum eſt,ad quem vſum,nam ſm Pſal. intellectus bo-
nus,omnibus facientibus eum. Vñ ſicut cibus ſementi,
& non indigenti,pernicioſus eſt, ſi ſcienti,& non facien
ti bonum,peccatum eſt illi,vnde Pſal.Deſcendant in in-
fernum viuentes.i.ſcientes,& videntes malum. Vñ Gre-
go.Admonendi ſunt,qui accuſant praua,nec tñ euitant,
vt videant,quia occulta iam retributione iudicii eſt,ꝙ eo
rum mens,malum,ꝙ perpetrat,illuminatur,vt videatur,
ſed non conatur,ut vincat,vtquo melius videt, eo dete-
rius pereat.Diſce ergo,& in te practica,ut bonus fias,&
hæc eſt illa vera ſciētia, q̄ Pſal.requirit bonitatē,& diſci-
plinā,& ſcientiā doce me &c.& per illā cōſequeris bea-
titudinē: de qua idē dicit,Beatus quē tu erudieris, & do-
2 cueris de lege tua &c. † Itē eſt attendendus in docendo
modus. Sunt.n.nonnulli,qui ſe inter quęſtiones, & ſubti
litates gloſſarū,& Doctorum inuoluunt,& tex. deſerūt,
& ignorant. Nonnulli,qui multas leges noiare ſciunt,&
ad aliquod modicū notabile allegare,& tñ caſus eorum
ignorant,& q ad quæſtionem dubiam ſcirent allegare a-
liquid,& tñ de mille caſibus legum, interrogati neſcirēt
ex improuiſo de vnico rñdere. Sunt nonnulli, qui libro-
rum multitudine delectantur,& per eos vagantur, con-
3 tra doctrinā Senecæ dicentis, Diſtrahit † librorum mul
titudo,itaq; cum legere non poſsis,quantū habueris,ſa-
tis eſt habere,quātū legas: probatos itaq; ſemper lege,&
ſi qñ ad alios diuerti libueris,ad priores redi. faſtidientis
enim ſtomachi eſt,multa deguſtare,quæ vbi varia ſunt,&
diuerſa inquināt,non alunt. Igitur ſi huius ſciētię verus,
& ſecurus uis eſſe profeſſor,tex.ſeu eorum effectus in mē
te retine,& concluſiones Doctorū, diſputationes autem
longas,chartis cōmenda,cum oīa non poſsint ſimul me
moria retineri,ut l.ii.§.ſi quid aūt.C.đ vete.iur.enu. Hoc
hortor, ꝙ non ſis opinionum inuentor,nec facilis repre
henſor,ſed in dubio,ſequere cōes opiniones,& illorum,
qui cōſueuerunt in plurimis approbari,ſicut facit legisla
tor.ff.de exc.tut.l.ſcire:§.aliud.& Papa de ſum. Trin. & fi
de ca.c.1.§.fi.in cle.adhibenda eſt.n.fides peritis in arte,
C.de re mili.l.ſemel.lib.xij.extra de homi. c. ſignificaſti.
lib.ii.l.j.in prin.ff.de vent.inſpi.l.ſeptimo menſe.ff.de ſta.
homi.& minime ſunt immutanda, q̄ ſp &c.ff.de legi.l.mi
nimè.& cōmendādi ſunt. vñ ſm philoſophum, ex falſis
cōmendabor, quia materiā inueſtigandæ veritatis ꝓbui.
Tenere aūt quis reprehendit multis modis. & Hoſtienſ.
ponit xij.modos,quos vide in Summa,in prin.2.col.& vi
de ēt ſuper hoc in proœ.lib.ſententiarū.§.fi. Bene tñ pla-
cet,ꝙ ſi veritas claret,ꝙ aperiatur, cum poſsint vnꝰ mul-
tos,& maiores in aliqua parte ſuperare.C.đ ver.iur.enu.
l.1.§.ſed neq;. Cæterū cum ꝑ contrarias interpretū ſentē
tias,totū ius pene turbatum eſt,quemadmodum, & anti
quioribus ſactum erat temporibus,vt d.l.i.§. noſtra autē.
Et nunc ſicut tunc colligere neceſſe ſit dignum duxi, di
miſsis argumentis,& diſputationibus,iuxta gl. Inſtitutio
num,Docto.opi.quę materiā tangūt, prout occurrerint
cū his,q̄ addere potuero,Deo & beatiſsima virgine Ma-
ria,agentibꝰ ad lectorē,& auditores huius volumus ubi
nox nocti indicat ſcientiam,& vt plurimū noui ſunt, ſub
ſidium prout breuius,& plenius potero cōpilare, non ta
cendo eorum noīa,ubi ab ipſis recipiant, vt appareat a q
bus opin.ortę & traditæ fuerint.ff.de orig.iur.l.2. §. iuris
ciuilis.C.de vete.iu.enu.l.2. §. tanta. & vt hæc ſcriptura,
tantorū teſtimonio fulciatur.ff.de vulg. ſubſti.l. in ſubſti-
tutione.prope.fi.ff.ſi ſer.ven.l.ſi qñ. §. 1. Etenim Iuriſcō.
alleg.opinio,iuriſcon.ff.de noxal.l.ij.§.fi.C. de cōdi. in-
de.l.pen. & quia eorum opi.ꝑꝑ authoritatem iudicis, ut

plurimum approbantur,illa tamen,q̄ ꝓpriis non repe-
ries authoritatibus attributa,recipies pro quanto volue-
ris,& ſi qd boni receperis, lauda Deum, cui magiſterij
doctrina ſeruet,ut dicit Hier. in ꝓlogo ſuper Ioannē in
fi.Incipiens ergo,antequā veniā ad rubricā, quęro, quę
ſit materia,ſeu ſubiectum in ſciētia legali? Dicit Azo in
Summa,qđ duplex materia eſt generalis,ſ.ius,& iuſtitia.
4 Itē negotia,& duo vitia,error,& cōtumacia.† Materia cō
munis eſt ius approbatū,rudis æquitas,q̄ pro lege ſeruat,
ut contractus,& vltimę voluntates,iſta verba ſunt obſcu
ra,& rudia,& ad intellectū eorum Iac. & Pet. hic multa
ſcripſerunt,q̄ omitto,cum per oēs hæ opi. reprobent. &
iō circa eius intellectum non expedit laborare. Vñ Di.
5 eam impugnat egregie,nā cui attribuitur † genus vniuer
ſale,& eius ſpecies attributæ videtur.ff de leg.iii.l. ſi cho
rus,ſed negotiū ita ſe habet,ad contractus, ſicut genus,
ad ſpeciem.ff.de acq.re.do.l.liber homo.ergo gl. ponen
do negotium ſub generali materia, vr̄ ſpeciem poſuiſſe,
videlicet contractum,quē poſuit ſub cōmuni. Præterea,
poſita ſpecie,ponitur genus,ut l.inter agnatos.ff. unde le
gi.& ff.de leg.3.l.ſi quid earum.§.interēptum.& ſic pō
ſito contractu,qui eſt ſpecies in materia communi,vide-
tur poni negotium,quod eſt genus. Præterea remoto ge-
nere ab vno,vr̄ remota ſpecies.ff.de fun.inſtru.l.fundi §.
fi.& no.ff.đ iuſt.& le.l.i.§.fin.ergo remoto negotio a ma
teria cōi,& contractus remotus uidetur. Præterea, cū ca
debeat præcedere cauſatum,ut l.i.ff.de acq.poſ. in princ,
& materia,materiatum.ff.de ori.iur.l.ii.§. deinde nō po-
teſt dici,ꝙ ipſum ius,quod eſt ſcientia, ſit materia ſump
ſius. Præterea,cum delicta, & cōtractus ſint paria,quo ad
obligationē inducendā ff.de iud.l. omnē. q̄ſo in diuer-
ſis mēbris ponuntur.Præterea,cum iuſtitia, & delicta ſint
cōtraria,ut in Authen. vt hi qui res mino. ob.ha. in prin
6 quomodo ponuntur ſub eodē.ff.de verb.ſig.l.hæc verba.
†.Alii dicunt,ꝙ iuſtitia eſt ſubiectum,& hanc videtur ſe
qui gl.ff.de iuſti.& iur.l.i.ſuper uerbo a iuſtitia. Aliquod
bonum,& æquum in d.l i.§.1.& hanc tenet Iaco. de Ra.
Dy.dicit,quod ſubiectum pōt ſumi tripliciter. Vno mo-
do pro materia diſponēte,ſeu diſpoſita,& nihil aliud eſt,
quàm actus hominum in Auth.de fid. inſtru. §. qualiter.
Sed ſi quęratur de ſubiecto illius materiæ diſponentis,
vel diſpoſitæ,tunc pōt dici,qđ unumquodque horum, iu
ſtitia,bonum, & æquum, videlicet iuſtitia, tanquam radi
cale principium, bonum, & æquum, tanquam illud ad
cuius cognitionem, omnia tendunt ff.de verb. oblig.l.ſi
ſeruum.de rel.ac.ium.l.at ſi quis §. hęc actio. ſed ſi ponas
ſubiectum, pro tanto collecto eſt ius approbatum,ſecun
dum eum. Tu autem potes dicere, ꝙ non ſit triplex, ſed
unum. Vnde ſubiectum non eſt,niſi materia, ex qua ali-
quid ſit,vt nas lactile de terra vel inquam,vt albedo in pa
7 riete. Et iō dic † eſſe ſubiectum huius ſcientię, iuſticiam;
bonum aūt,& æquum,non ſunt,niſi qualitates iuſtitiæ, q̄
ſemper bona eſt,& æqua, ut dices infra de iuſti. & iur. in
prin.ſicut de poſſeſsione naturali, & ciuili conſueuit di-
ci.C.de acqui.poſ.l.licet.& non ſunt propriè materia hu
ius ſcientiæ,ſed qualitates ipſius materiæ, vel effectus.Fa
teor tñ,qđ materia Digeſtorum, & C.fuerunt antiqui li-
bri,& leges,& ita intellige.C.de vete.iur.enu.l.i.§.iube-
mus,q̄ alias obſtaret huic opi.ſed non ſunt materia ſcien
tię.Itē no.ꝙ hęc ſcientia eſt moralis, & ſupponitur Ethi
cę.C.de ſecund.nup.l.i.verſi.ne his.ff.de ſponſa.l. liber-
tinus.& no.in Auth.de nup.in prin.

a *Adno.* Modus eſt attendendus. Adde Spe.in tit.de aduo.
§.nunc de exordiis.uer.modus igitur. Inno.in c.ſuper quæ
ſtionum de offic.deleg.

b Cōmunes opiniones. Vide Baldū I.l.i.l fi. nu. 10. C. de præ.
iud.q ma.iud.in c.i.in fi.đ natura.ſuc.feu.ubi tenet,ꝙ cōes
opiniones Doctorū ſunt tenēdæ. Adde limitādo hoc dictū,
ut ꝑ ea,q̄ notaui in apoſtilis ad Panor. in c. prudentiā. nu.
4.in apoſtil.in uerſu quā plures.ex̄ de off.deleg. & ibi ha-
bes,an,& in q̄bus ſit adherendū opi.cōi,& ab ea nō recedē
dū,de quo ēt ꝑ Fely.late in c.canonum.nu.57.de cōſtitu.

In

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.

Imperator Cęſar Flauius, Iuſtinianus, Alemanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, uictor, ac triũphator ſemper Auguſtus cupidæ legum iuuentuti.

1 *Chriſti nomine omiſſo, inſtrumentum uitiatur.*
2 *Iuſtiniani fides, & tempora.*
3 *Imperator quis.*
4 *Imperij genera.*
5 *Imperatorum electores.*
6 *Cæſaris origo.*
7 *Quæſita, patrimonium non item, alienabilia.*
8 *Iura quando diſcenda.*
9 *Sigillum ſine nomine an ſufficiat.*
10 *Inſtitutione cur ſic dictæ.*

QVicquid agimus, debemus ĩ nomine
Dñi incipere 26.q.vii.c.nõ obſerue-
tis. Quia quicquid habes meriti, pręuen-
trix gratia donat, nihil.n.debemus aſ
ſignare noſtræ prudẽtiæ.xvi.q.i.c.re-
uertimini.& iõ quaſi geſtores, uel ꝓ
curatores, loquimur.ut no. in Auth.de
hęre.& Fal.in rub.qa, q à ſemet ipſo loquit, gloriã ꝓpriã
quęrit.Io.vii.c.item Pet.in epiſtola ſi qs loquit, quaſi ſer-
mones Dei, Et ſic ſemꝑ incipit Iuſtinianus in rubricis, &
quãq; in legib. C. de offi. ꝑfe.præ.Afri.ĩ nomine dñi.xxiii.
d.c.in nomine dñi.Et Papa ex̃ de teſti.ĩ nomine dñi.xxiii.
d.c.ĩ nomine patris.& ſic de conſuetudine, notarii inci-
1 piũt inſtrumẽta.† Sed q̃rit, a qd ſi notarius hoc omittat?
a gl.dicit q̃ nõ ualet inſtrumentũ, ut in Auth. ut ꝑponatur
nomẽ Imperatoris, in gl.ut puta in nomine &c.col.v.gl.
põt eſſe uera in arduis, & ꝑpetuis, ſed in minoribus, uel
breui tempore duraturis, põt dici ꝯ, & ita tenet Spe.in ti.
de inſtru.edi.§.i.circa prin.Nota, quod Papa non incipit
ſic libros decretaliũ, nec ĩ antiqs, nec in nouis cõpilatio-
nibus, qa Papa nihil põt facere, qn ſit ĩ Dei nomine, cũ ſit
Dei uicarius, ex̃ de iureiu.ca.Romani.ĩ cle.uel forte hoc
omiſit, cã breuitatis.Glo.dicit q̃ ex hoc põt notari, quod
Imperator fuit chriſtianus.Inſultat Iac.de Ra.cõtra gl.q̃
non ex hoc probat, quia Sarracenus inuocat nomen dñi.
Sed certe imo ſatis probatur, additis uerbis ſequentibus
Ieſu Chriſti, qui non inuocatur per Iudęos, nec per Sar-
2 racenos.† Item patet, Imperator inuocabat uirginem Ma
riã, ut ĩ epiſtola inter claras.& epiſtola liquet.& credebat
Trinitatẽ, ut C.de ſum.Trin.l.i.C.de uete.iur.enu.l.i.& ii.
3 Et ſcias, q̃ ſm chronica is primus† Iuſtinianus fuit hære-
ticus, errore Euthicetis, poſtea ad fidẽ reductus, per Aga-
pitũ Papã & incępit imperare anno dñi. 52. & regnauit
xxxviii. ann.& tpe eius florebat B. Benedictus in monte
Caſſino, ſanctus Caſſiodorus, apud Ranẽnã. ſancta Geno
ueſa in pago Pariſien.ſecundum chronica, ego uidi no-
men Iuſtiniani ſcriptũ in ca alogo ſanctorũ.cal.Auguſti.

a *Adnot.* Sed quæritur. Vide Ang.Aret. ſuper hac qõne hic &
maxime in uer.uel clarius, aut quæritur &c.Itẽ uide do.Fe-
ly.in c.i.de fide inſtr.in i.col.prope fi.uer.in gl.i.in fi.ubi la-
te ponit, quę ſunt de eſſentia inſtri publici poſt omnes Doc.
Item uide hic Are.in i.col.an notarius conficiens inſtrumẽ
tum inter Chriſtianum & Iudęum, uel inter duos Iudęos de
beat inuocare nomen domini noſtri Ieſu Chriſti. & etiam
uide Bar.in prima conſtitutio. C.

Ieſu Chriſti.Expone hæc uerba in rub. de hęredib. &
Falcid. in glo.Imperator. Dicit Iſidorus, quod hoc fuit
antiquitus nomẽ illius, cui sũma rei militaris adminiſtra
tio commiſſa fuit, & poſtea ſibi iudices uſurparunt, finali-
ter ſenatus hoc nomẽ ſoli Cæſari, ad aliorũ Regũ differẽ
tiã appropriauit in perſona Octauiani, qui regnauit tem-
3 pore natiuitatis Chriſti.† Et ſcias, quòd hodie duo ſunt im
a peria a Conſtantinopolitanũ, & Romanũ, nã olim facta
diuiſione, ſeu datione urbis, per Conſtantinum eccleſiæ,
de qua extra de electio.c.fundamenta lib.vi.& de qua no
tat in Auth.quo oporteat.in prin. caput imperii fuit Con
ſtãtinopoli, uſque ad tempore Stephani Papę, qui tranſtu
lit Romanum imperium in Germanos, ex eo q̃ Cõſtanti
nopolitanus nolebat ſuccurrere eccleſię, neque urbi, ut
plene no.extra de elec.c.uenerabilem.Et ideo electus per
Alemanos eſt uerus Imperator Romanorum, non Cõſtan
tinopolitanus.xvi.diſt.c.ſi Imperator.vii.q.i.c.in apibus.
a † Et ſunt electores, Maguntinus, Colonien.Treuerenſis ar
chiepiſcopi.etiam quatuor principes ſeculares, de quibus
per Hoſt.in d.c.uenerabilem. extra de ſent. & re iudic.c.
ad apoſtolicę.lib.vi. & per hoc patet reſponſio, ad quod
dam argumentum puerile, quod Iac.facit hic Imperator,
dicitur ab imperãdo, cum ergo quilibet imperet in domo
ſua, uidetur, q̃ poſſet dici quilibet Imperator, non ſic.
a *Adno.* Duo ſunt imperia. Adde quod alterũ duorum ſit ue-
rum imperiũ.adde gl.q.vi.d.c.ſi Imperator.& ibi Gemi.ubi
dixi in apoſt.ad ipſum, ubi dicit imperiu n Romanũ eſſe ue-
rũ imperium, & eius Imperatorẽ legitimum non Conſtanti
nopolitanum, de quo etiam per Panor.& Doc.in c.per uene
rabilem, ubi etiam notaui in apoſti.ad ipſum.extra de elec.
& ibi bo.tex. & gl in c.ſolitæ, de maior.& obedien.
1 Cęſar.Gl.dicit.† quod Imperator, a dictus fuit Cæſar,
a a Cęſare Auguſto, qui regnabat tẽpore natiuitatis Chri-
ſti.Salua pace gl.imo a Iulio Cęſare eius auunculo, q fuit
primus monarcha romanorum, ſecundum cronicas. Qua
re autem ille dictus fuit Cęſar. Referunt, quod fuit excecto
uentre tractus l.ſi mater.C. de inof.teſta. & quia iam ma-
gnam Cęſariem pilorum habebat, cum extractus fuit de
uentre, ſecundum chronicas.

a *Adnot.* Imperator. Areti.dicit hic, quod Imperator non po
teſt dici, niſi poſt triplicem coronationem. Reuocat etiam
hic in dubium, an priuilegia conceſſa ab Imperatore ante
eius coronationem, ualeant. uide eum in 2. col. circa fi.in
fi.uer.2.principaliter no.& uerſi. ſeq. item quis poſſit pre-
ſcribere, ut non habeat Imperatorem in ſuperiorem, uide
per do.Fel.in prin.in uerſi.cæterum in ſubdit.Abb.cum ſex
ſeq.charta.xlix.item an Imperator poſſit concedere laico.
ut ſolum coram eccleſiaſtico conueniatur.uide eundem in
d.c.col.pe.cir.ſi.uer. item adde quod licet.

Flauius dicit glo.quod fuit rubeus, vel dic, quod flauus
ideſt, ruffus, ſicut Dauid rex, ut legitur. 1.Reg.c.17.& ego
Io.de mõte dulphi dictus, faber diœceſis Engoleſinę pro
uincię Burdegalen.ſum.
Iuſtianus expone oppone, & ſolue, ut gloſſ. Iuſtinia-
nus. Illud autem approbatur, quod fuit filius Iuſtin.ſecun
6 dũ chronica.dixi ſupra ſuper uerbo, in nomine.&c † Sed
tunc oppo. quomodo ſucceſſi patri, quia per ſucceſſio-
nem, nunquam Imperator creat, ſed per electionẽ. & ſic
adminiſtrator. C.de offi.prete.prę.l.i.& ſupra dictum eſt,
per nouã electionẽ.no.C.de mune.& hono.inter patrem
& fi.non conti.l.i.& no.in rubri.& extra de fi.pręsby.per
totum. nec aliquis fuit in medio, ſecundum chronica. Po
teſt dici, quod ille leges, non obtinent in electione Impe
ratoris, ſicut nec formæ electionum in electione Papę.
extra de elec.c.licet.& c.ubi maius. lib.vi. Vel forte, fuit
electus in defectũ alterius.ff.de mune. & hono. l. honor.
§.fi.de decu.l.generaliter.§.ſpurii.
Alemanicus. Dic, ut glo. Sed quęro, quare melius ponit
illas prouincias, quas deuicit, quàm alias, dicit Iaco. quia
ex probitate ſua fuerunt acquiſitæ, & maior honor eſt,
quod quis uocetur in nomine acquiſito ex ꝓbitate, quàm
illo, quod ei euenit aliàs, quia in his quę ex natura proue-
niunt, nec laudari, nec uituperari debemus: unde illud;
quod meũ eſt per acquiſitionẽ magis dicit eſſe meũ, quàm
quod per ſucceſſionẽ ſm Iac.Et no.ff.de cap l.fi.argu. ff.
de uſu.& ha.plenũ.§.ſi uſuſr.ad municip.l. aſſumptio.§.fi
lius.C.de ſa.ſan.eccle.l.ſacroſanctæ.quamuis illa, quæ ex
genere ueniunt, difficilius amittantur. ff. de ſena. l. fœ-

minæ de interdic.& re.l.2.in feu.epum vel abbaté. §. fin.
ꝗ ſit prima cã benefi.amit.§.ſi.ſi vaſ.feu.pri.cu defe.c.1.ſi
7 de feu.contro.fue.c.2.Et hæc † faciunt, pro conſuetudi-
ne,ꝗ in pluribus locis obtinet,qđ quis põt teſtari, vel do-
nare cõquæſtas ſuas ad libitũ,ſed patrimonialia nõ, ꝗ ſibi
ea ſucceſſione obuenerũt. Sed qđ ſi acquiſiuit aliud,quod
erat ſibi ea ſucceſſione obuẽturus?an cenſebit̃ cõquęſta.
Arg.hic,quod ſic,quia hæ prouinciæ debebãt eſſe Imperii,
2 cũ Imperator dñs mũdi ſit. a ut l.deprecatio.ff.ad l.Rho.
diã de ia.Et tñ dñr acquiſitæ p Iuſtinianũ. Sed ɔtra facit
in feu.de vaſ.decre.c.2.ff.ſi q̃d in frau.patro.l.1.§.q auth.
& §.ſed ſi libertus. Qđ eſt notabile pro illis, qui hñt de-
cimas infeudatas,quas dederunt in vita filiis,qđ nõ videã
tur trãſlatæ,ne acq̃rant eccleſię,cũ eſſẽt aliis ſucceſſuri.

a *Adnot.* Dominus mundi ſit. An Imperator ſit dominus to
tius mundi,Bar.in l.item ſi uerberatum.ff.de rei uend.& in
extrauag.ad reprimendũ.in uer.totius orbis.& ibi, an ſit do
minus rerum ſingularũ,& in 1.conſti.ff.rum an oẽs ciuita
tes ſint ſubiectæ imperio,in l.omnibus.ff.ad Trebel. de Im
peratore uide multa pulchra,& latius, quam alibi per Fel.
in c.cum non liceat per diſcurſum extra de præſcrip.

Pios. Dicit in glo. vel dic, ꝙ quilibet Imperator dẽt
eſſe pius,vnde Seneca. Nullũ clemẽtia ex oĩbus magis
decet,ꝗ principẽ.Adhibenda tamen eſt moderatio, unde
promiſcuã,nec uulgarem habere oportet clementiã,nec
abſciſſam.vnde Romæ in Capitolio ſcriptũ eſt. Parce ui-
ctis.frange ſuperbos. Vñ plenius.C.de ſum.Tri.l.1. ſuper
verbo,clemẽs.vbi ſcripſi.& facit.C.de nup.imperialis. in
Auth.ut iu. ſi.quo.ſuffr.§.itaque.& ſcribit̃ prouer.28.Leo
rugiens,princeps impius,ſuper populum pauperem.

Fęlix. Iuxta ſo.glo.hæc eſt fal.& mendax ex turbine
fortunæ veniens,quæ non permanet, & ſm hanc vſura-
rii,cupidi, male conditionati,qui ut plurimum abundãt,
& præſunt,in hoc ſęculo dicuntur fęlices.Vnde tunc fęli
citas,eſt ęterna beatitudo. Felicitas. n. mundana non eſt
via,imo deuium ad felicitatẽ veram: vnde Boœtius. de
cõſo.Quid enim pecuniã congregare conaberis? eripies
habenti.dignitatibus fulgere velis,danti ſupplicabis. &
pręire cęteros honore cupis, poſcendi humilitate vileſ-
ſces,potentiam ne deſideres, ſubiectorum inſidiis ob-
noxius,periculis ſubiacebis.Gloriam quęris,ſed per aſpe
ra quæque diſtractus ſecurus eſſe deſiſtis, voluptariam vi
tam degas. ſed quis non ſpernat,atque abiiciat viliſsimę
atque fragiliſsimæ rei eſſe ſeruum, hæc enim mendacis
fęlicitatis formam habent.

Franciſcus. Non glorientur imperiales, ex hoc argue-
a re, qđ regnum Franciæ a eſſet ſubiectũ Imperio, quia
hic loquitur de quadã Francia, quę eſt in Alemania, de
qua extra de ſponſ.c.1. Et ſi ſuper hoc loqui plenius vo-
lueris vide Hoſtien. extra qui filii ſint le. c. per venerabi-
lem, & quod ſcripſi.C.de ſom.Trini.l.i.

a *Adnot.* Franciæ. An autem regnum Frãciæ ſit ſubiectũ im
peratorio,tenet author noſter hic,qđ non,idem tenet In-
no.in c.per venerabilem.hic alleg.in ſua gl.in verbo,reco-
gnoſcant. ibi nos contra,late per Oldr.in conſi.69.& in de
ciſio. Delphi.q.239.ver.circa præmiſſa.

a Auguſtus. a Oẽs Imperatores ſunt vocati Auguſti ab
Octauiano,qui regnabat tẽpore natiuitatis Chriſti, ꝗ pri
mo vocatus fuit Auguſtus,quia adeo auxerit rẽpublicã,
ꝙ vniuerſo orbi pacifice dominatus fuit 14. annis. diui-
nos honores refutauit,imo, nec ſe dñm noiare permiſit
ſm chronica.Et ab ipſo noĩatus mẽſis Auguſtus,non ipſe
a menſe ſicut ignorantes aliqui aſtruxerũt. Sed mirabile
eſt quõ Imperator ſe ita magnificat cũ ſcriptũ ſit: Nec te
collaudes.&c.& laus in ore proprio &c.ſed forte non fa
cit propter ſe,ſed ad exaltationem dignitatis. vnde Sene
ca. Tibi dico Auguſte,induere prætioſis non propter te,
& pp honorem Imperii. Papa autẽm in verbis ſe dicit ſe
ruum ſeruorum, ſe dominando de facto, tamen ſe ado-
rari permittit, quod Angelus in Apocalypſi refugit.

a *Adnot.* Auguſtus. No.hic Aret. quòd Imperator dẽt eſſe
huius propoſiti.ſ.q augeat Imperium.ꝙ ſi nõ ſit huius pro
poſiti,non debet dici Imperator, & ponit hic quæſtionem
uulgatam, an ualuerit donatio facta b.Silueſtro ab Impera
tore Conſtantino.uide eum hic,in 4.col.in prin uerſi. ter-
tio not.& verſi.ſeq.

8 Cupidę legum inuenti.† Et not.quòd iuuenes debemus
incipere addiſcere huiuſmodi ſcientiam poſt grammati
cam, logicam, & rhetoricam,quas debeamus addiſcere
in pupillari ętate: illæ enim ſermocinales ſunt, & ſine
magna ratione. Sed poſt 14.annos debemus accedere ad
has ſcientias rationabiles.C de ſtu.lib.vr.ro.l.1.§.& quo
niam.& no.cupidæ,quia niſi auide & cupide ſtudeat, nõ
poteſt eſſe perfectus. unde verſus.

Si quis forte velit Iuriſconſultus haberi,
Contineet ſtudium, uelit à quocunque doceri,
Inuigilet, nec uincat eum tortura laborum.
Fortior inſurgat, cunctiſque recentior horis,
Nã labor improb. omnia uincit.C.De pet. bon.ſub.

L.1.extra de pur.cañ.c. cum in iuuentute. §. cęterum.de
pœni.diſt.1.importuna.non tamen ſemp in actu ſis, ſed
interdũ requiem animo tuo dato ſm Sene. Iac. vero hoc
allegat,qđ pigris, & negligentibus iura non ſubueniũt.
ff.ex quib.cau.ma.noo.o.& iuuenes ſunt perſpicaciores.
ff.de ædil.edi.l.præcipiunt. Vnde ſi vides aliquem inſtitu
tarium ſenem,dic ei,amice tu eris aduocatus in alio ſæ-
culo,ſm eũ qui refert,qđ per hanc rubricam, caſſauit q-
dam aduocatus quoddã procuratoriũ, quia non erat ibi
nomen iudicis,ſed tñ pendebat ſigillũ, quia nomen ſcri
9 bentis dẽt inſeri. † Ego bene credo,quod ſigillum nõ ſuf
ficit: vñ non ſufficeret ad probãdũ mandatũ, ſi q̃s appro
baret ſigillum dñi ſui, ut no. Specu in tit. de procura. §.
reſtat.& Arch.extra de proc. c. q̃uis li.6. & ſcripſi. C. de
proc.l.1.ſi q̃s hẽat literas,in q̃b' cõſtituẽs loquat̃,& dicat
in fine,qđ dictas literas fecit,tali ſigillo & ad ſui inſtan-
tiam ſigillari,non video cur fidẽ nõ faciãt q̃uis iudex nõ
loquat̃, nã ſi propriũ appoſuiſſet,fidẽ facerent.ff.de proc.
l.ſi procuratorem abſentẽ. Ergo multo fortius ſi fecit po
ni authenticum,ſed bene concedo, ꝙ procuratori poſ-
ſet imputari propter defectũ ſtipulationis, q̃a iudex de-
bet referre ſe fuiſſe ſtipulatũ, vt infra de ſatiſd.§.ſi vero.
a Elementorum. a † Quare dr̃ elementorum, videbis ĩ.
10 in prœmio.§.igitur. ſed dr̃ inſtitutionũ. i. inſtructionũ,
q̃a p eos primitiua principia peruenimus ad altiora legũ
ſcita,vel q̃a in ſtatũ Romani iuris nos erigũt.vel inſtitutio
nũ.i.introductionũ ſiue iſagogorum. Sed q̃a melius ſonat,
inſtitutionũ,idõ hmõi vocabulo utitur,ſm Azo. in ſumma.

a *Adnot.* Elemẽtorũ. Quærit hic Ar.an hæc rub. & aliæ poſ
ſint allegari ut tex.uide eum hic pulchre diſtinguentẽ,per
quatuor membra.in v.col.ante med.uer.quæro an hęc rub.
item circa h.eiuſdem co.uer.ult.quęrit, an rub.neceſſario
ſit continuanda una ad aliã.ubi plene uide per eũ. Itẽ uide
per gl.in l.Gallus.in prin.ff.de lib.& poſt.h.& gl.in rub.ff.de
condi & demon.per gl.in l.i.de pet.bo.ſub.li.x.Iaſ. May.an
alii rub. decreti ſint Authenticæ,vide do.Fel.in ca. a. col.
24.uer.rub.quæ ſunt extra de reſcrip.

1 *Maieſtatem non niſi Imperatoris eſſe.*
2 *Militis & ſtudentis differentia.*
3 *Notorium multiplex 4.*
5 *Notorium & manifeſtum quid 6.9.10.*
7 *Latro manifeſtus quis.*
8 *Notorium qui deprehendatur.*
11 *Manifeſtum in extra iudicialibus qui accipiendum.*
12 *Ordo in notoriis ſeruandus.*
13 *Citatione quando, an non egeant notoria.*
14 *Abſens damnatus an audiendus.*
15 *Iudicii acta an in notoriis neceſſaria.*
16 *Excipere quando, an non in notoriis liceat.*
17 *Notoria non probanda.*
18 *Sententia ſcripta aget notorium.*
19 *Appellare in notoriis non licere.*
20 *Notorii ſententia executor.*

IMP.

I Mperatoriam maieſtatem. Quærit
vtrū Duces, & Barones dicant̃ ha
bere maieſtatẽ, vt eorū ſubiecti in
eos cōſpirātes maieſtatis crimine
teneãtur? arg. q̄ ſic. ij. q. i. c. in pri-
mis. vj. q. 1. c. ſi quis. 3. q. v. c. 3. C.
de epiſ. l. 3. ver. reus aūt. Et hãc vr̃
tenere Arc. ex̃ de pœ. c. felicis. Poſ
1 ſet † dici ꝯ, quia ſpeciale vr̃, ut hi, qui ꝯ imperatorẽ, vel in
illos, qui eius conſiliis, vel cōſiſtorio interſunt cōmittũt,
illo crimine teneãtur. vt C. ad l. iul. maieſt. l. quiſquis. Et
iō nō vr̃ ad alios extẽdẽdũ, ne pœnæ exaggerent̃. ff. ď pę.
l. interpretatione, & facit pro hac parte extra de ſentẽ. &
re iu. in c. paſtoralis. in cle. §. rurſus. ſed tñ in magiſtratu
populi Romani eſt expreſſum, qđ cōmittit̃, ſi occidatur.
ff. ad l. iul. ma. l. 1. §. cuiusve o pa. Sed illud iō, qa p Impe
ratorẽ inſtituunt̃, & eius pſonã repræſentant, negare tñ
non poſſum, qn iudices habeant maieſtatẽ. ff. de iuſti. &
iur. l. pe. prope fi. vel p̃t diſtingui, an tales habeãt ſuperio
res, ut tũc cōmittat̃, alias non. & facit. ff. de capti. l. nō du
bitq. §. i. cætera dic in gl. adde tñ, ibi poſt verbũ &c. ſic. C.
de cōſul. l. fi. Itẽ in ea. gl. ſup verbo, attẽdere: eñ ipſe mi-
les ſit, & alios cōmilitones nocat. ff. de teſta. mili. l. 1. C. de
vetera. l. 3. li. aii. Igit̃ non legib. ſed armis. itẽdere deberẽt.
C. de iure deli. l. fi. vñ non fuerãt Imperatores, q ſex men
ſibus vocabant ſtudio, ſed armis, ut no. de excu. tut. l. i. §.
idẽ Diuus, & no. ea his, q̃ hic leguntur & notãtur, qđ fa-
tui ſcholares, qui q̃nq; animati oberrant ſibi caſus excuſa
tionũ cauſant, quia cũ leges, & arma ſint adinuicẽ corre-
latiua, pp neceſsitatẽ, gloriãtur ſe pfectos, ſi vtroq; ſe in
nare ſciãt. Tu aũt tene, q vix aut nũquã in eadẽ pſona cõ
currũt militia, & ſcientia. miles. n. dẽt eẽ in continuo cur
ſu, & corporis exercitio. C. de re mili. l. miles. ſtudẽs vero
in quiete. C. de ſtud. lib. verbis Ro. l. i. Nã ſm Philoſophũ,
aĩa ſedendo &c. & ſm Senecã. Nuſq̃ eſt, q vbiq; eſt. Pri-
mum mentis cōpoſitę exiſtimo cōſiſtere poſſe, & ſecum
morari, vitã in peregrinatione agẽtib⁹, hoc euenit, ut mul
ta hoſpitia habeãt, nullaſq; amicitias. Idẽ accidat neceſſe
eſt his, q nullius ſe ingenio familiariter applicãt, ſed oĩa
curſu, & pperanter trãſeũt. ſotiũ. n. neceſſariũ eſt docen-
a tibus, & diſcentibus. C. de exc. tut. l. 3. Itẽ miles a debet
2 † eſſe durus, & fortis, ſtudens mollis, vñ ſm Philoſophũ
Molles carne, aptos muſis dicimus, & facit ff. de capti. l.
plurimũ. §. fi. reperitur tñ p oẽs hiſtoriographos, q̄ mili
tia ſemp ſecuta eſt clerũ. Et philoſophi primo fuerunt in
Aegypto. vñ pp admirari cęperũt primo philoſophari ĩbi in
Aegypto. Secundo, in Aſia. Tertio in Græcia. Quarto, Ro
mæ. Quinto, in Frãcia, ubi fauente dño, manebit uſq; ad
fi. Et no. q̄ nobilior, & melior eſt ſapientia, q̃ militia. Vñ
Eccl. 12. Melior eſt ſapientia, quã arma bellica. & Pſal. Nō
in fortitudine equi voluntatẽ habebit, neq; in tibiis viri
beneplacitum erit ei, & iō de rōne maior honor debetur
ſapientibus, q̃ militibus, qui nō dẽnt eẽ, niſi executores p
ceptorũ ſapientũ, & iō lex dicit milites nr̃os oportet eẽ
defenſores, nō dños. C. de capti. l. ab hoſtib. in fi. totũ eſt
cōuerſum hodie, milites imprudentes dñantur ſapientes
obſequũtur, & multi opprimuntur iuxta illud, qđ ſcribit̃
Prouer. 28. Dux indigẽs prudẽtia, multos opprimet p ca
lumniã. Itẽ in fi. gl. q̃ eſt ſuper verbo, gubernare, ſupponit
ergo, qđ tpe guerræ non ſeruãtur iura, nec iuſtitia, quod
verũ eſt, de facto, ſanctior tñ eſſet, qđ tunc faceret quod
alio tpe. & legit̃ in vita beati Gregorii, q̄ Traianus Impe
rator fuit ſaluatus, & de inferno extractus, quia vadẽs ad
bellũ fecit iuſtitiã de quodã principe, verũ eſt tñ, qđ non
dẽt tunc rigor oĩno ſeruari, ut extra de treu. c. fi. & ibi no.
32. diſt. c. ſciente. Gl. quę incipit leges, in fi. verius vr̃ per
tramites: i. ſemitas, quia ſicut occurrit̃, p ſemitas fugien
tibus, ſic per leges calũniantibus. & facit extra in proœ-
mio Decret. de his, q̃ hic ſcribuntur videbis plenius j. de
pœna teme. litigã. In glo. no. ibi cũ C. de legi. & Senatus
cō. l. leges. religio. n. dr̃ a religo, religas. vñ cũ leges vo-
luntates hominũ religẽt, & coarctent ad iuſte viuendũ,
faciunt hoĩem religioſum. & eſt ſimile ff. de leg. ii. l. vnũ
ex familia. §. fi. Itẽ in ea. gl. cũ dicit propoſitionabilia, nã
ſicut ſe habẽt arma, & vſus armorũ, ad victoriã, ſic victo
ria ad triũphũ, & ſicut leges, & vſus legũ ad calũniæ ex-
pulſionẽ, ita calũniæ expulſio ad religionẽ. In gl. quo ad
leges. melius in Auth. ut iud. ſine quoquo ſuffrag. in prin.
C. de aſſeſſo. l. i. In gl. ſ. quo ad arma. in fi vnde Seneca de
virtutib. Si prudens eſt tuus aĩus, tribus tpibus diſpenſe-
tur, pñtia ordina, futura puide, pterita recordare. In glo.
ſub qua. in fi. C. de offi. prę̄to. Afri. l. 1. ver. Deo auxiliāo-
b te. Proteſtãtur. i. pro teſtimoniis ſunt, quia notoriũ b eſt
ipſo facto, nec probatione indiget, ut no. ff. q ſatiſd. cog.
l. ſi vero. §. qui p rei qualitate. ff. de dote p̃leg. l. ii. in fi. ſed
contrariũ no. C. de accu. l. ea q̃ Io. iuris can. diſtinxerũt
3 † triplex notoriũ. Quoddã cōtinuũ, qđ cōtinuo perſeue
rat, ſicut qđ Philippus, filius comitis valleſii obtinet ſce-
ptrũ Frãciæ, & in hoc non requirũtur pbationes, imo va
leret proceſſus ſine li. conteſt. ſine teſtiũ receptione, niſi
pars negaret eſſe notoriũ, tunc. n. ſm eos oportet probari
notoriũ, q̄ p duos teſtes probabit̃, q deponãt factũ eẽ no
toriũ, & maiorẽ partẽ populi hoc ſcire, reddẽdo cãs ſuf-
ficientes, ſuorũ teſtimoniorũ. Et ſic tenet Io. gl. decr. ij. q.
1. c. de manifeſta. Inn. & Hoſt. extra de coha. cle. & muli.
c. tua. Spe. tit. de noto. cri. §. iã de notorio. ver. teſtes. & §.
4 i. vee. ſed qualiter. † Itẽ quoddã actu trãſiẽs, ſicut qs publi
ce occidit hoĩem. Itẽ quoddã interpellatũ, vt ſi quis non
cōtinue, ſed interpellatim tenet cōcubinã, & in his requi
runt pbationẽ, ut no. in d. c. de manifeſt. & hoc vr̃ ſequi
Inn. & Hoſt. in d. c. tua. in gl. fama. & Spec. in d. §. iã vero
iſtud aũt. & Archi. in c. Romana. ex̃ de cẽſi. de offi. deleg.
c. ſtatuimus. in gl. ordi. ver. ſed qd, ſi ex poſtfacto. hęc ſen
tẽtia nō vr̃ vera, p c. qm̃. extra de fil. presby. vbi actu tran
ſiuerat, nec requirit̃ pbatio. C. de ſta. & ima. l. 2. & bene
facit de his, q i eccleſia ma. l. i. & vr̃ expreſſũ in feu. ď pa.
te. & infr. §. ſi qs hoiem extra de ſen. & re iu. c. paſtoralis.
§. notoriũ. de ſen. exc. c. ſi iudex laicus. li. 6. ut patet hoc,
qa Africa fuit diu rebellis, & poſt victa p Iuſtinianũ, &
hoc pſtat̃ ipſum factũ, ꝯ rebelles. & tñ rebellio actu trã
ſierat, imn ẽt ipſa victoria, qs. n. iudex exigeret pbatiões,
ſi negaret Io. nanone Cateranen. Papã fuiſſe, vel Benedi
ctũ poſt eũ, vel Philippũ modernũ regẽ Frãciæ poſtraſſe
flamingos apud Caſellũ, q̃ oĩa trãſierũt. Vñ, ut hęc mate
ria, q̃ eſt legiſtis ignota, & pęnes canoniſtas varia pleni⁹
liqueat. Primo q̃rit̃, q d ſit notoriũ. Scđo, in quo differat a
manifeſto. Tertio, an in notorio, ſit opus citatione. Quar
to, an litis cōteſt. Quinto, an pbatione. Sexto, an ſñia, &
5 an in ſcriptis. Septimo, an & qũo poſsit appellari. Octa-
uo qũo exequi. † Circa primũ dic, q̄ notoriũ eſt, qđ ẽ ita
euidens, q̄ latere nō p̃t, nec tergiuerſatione cęlari, & cu-
ius eſt teſtis populus, ut in d. c. tua nos. & c. de manifeſta.
lai. diſt. c. ſacerdotale. in fi. 25. q. 3 qđ ſcripſi. Manifeſtũ di
cit̃, qđ vulgo dr̃ corã plurib. factum, ut teſtm̃ Titii factũ
fuit corã plurib. teſtib. ff. de teſt. l. hær. palã. qd ergo ſi qs
occidit hoiem, corã plurib. teſtib⁹? an dicẽs notoriũ, vr̃
manifeſtũ? Quidã dñt, q̄ ſi occidit corã decẽ, q̄ eſt noto
riũ, & de hoc no. in d. c. de manifeſta. Alii relinquũt arbi-
trio iudicis, & in hoc pſeuerat Spe. ti. de noto. cri. §. iã de
notorio. ver. & hoc notoriũ. Sed qd arbitrabit̃ iudex? Di
6 cas, q̄ vere notoriũ ẽ † qñ factũ eſt tale, quod de ſui natu-
ra oẽs ſciũt, vel ſcire eos veriſimile eſt, ſic q̄ nō poſsit ca-
dere ignorãtia, qn ſit ſupina, ſicut ſi qs gerat ſe p epõ i ali
qua ciuitate, vel ſi qs i mercato, toto popolo cōſpiciẽte,
occidit hoiem, vr̃ ſuſpẽdit publice, uł aliũ actũ exercuit
in pñtia populi. Et iō credo, q̄ ſit notoriũ illud, qđ i iudi
cio ſit, vr̃ indicit̃ i eccłiis dieb⁹ feſtiuis, populo cōgrega-
to, vr̃ in publico & magnis aſſiſiis. Nec requirim⁹, q̄ ſimul
totus populus ſciat, ſufficit. n. qđ p vicos, hi & alii dicãt.
7 Vñ latro dr̃ † manifeſtus, q multos ſpoliat. ff. ď iniuſt. rup.
& irri. l. ſi qs. §. hi aũt ver. q̄ intelligit̃, qđ diuerſis vicib⁹,
vt d. l. i. de his, q in eccle. con. extra de trãſla. epi. c. quãto.
de cle. exc. c. illud. C. de lati. li. tol. l. vnica. §. ſed & ſi qui
dñi l. publicati, C. de teſta. Et caue, qa ſi pponas notoriũ

8 in aliqua prouincia,opportet † qđ factum ſit tale, qđ de
ſui natura oēs đ prouincia ſciăt,vel ſcire poſsint, ſi in vil
la,ꝙ illi de tali villa,municipio,vel caſtro,ff.de iu.& ſac.
ignorā.l.j.§.ſed facti.Quid ergo,ſi in villula,vbi ſunt pau
ci habitantes,ſi in conſpectu omniū factū ſuit, qui forte
nō ſunt ſex,vel octo? vr̄,ꝙ ſit notoriū.ff.de reg.iu.l.Nera
tius ex̄ de elec.c.1.Hoc non credo,qa dēt eſſe notū pluri
mis,& multitudini,extra de cohabi.cler.& mu.c.ſi.& vi-
cinia dēt ſcire,ex̄ de purg.cano.c.pe.ver.ſi.ff.vi bo. rap.l.
ꝓtor.§.1.de verb.ſig.l.palā.ff.de inſti. l. ſed & ſi pupillus.
§.proſcribere,& ita patet dr̄ia inter manifeſtū,& notoriū.
Euidens qn̄q; ꝑdicat de vno, qn̄q; de alio, extra de elect.
c.ſi forte,li.vj.& c.ab eo.Qn̄q; tñ manifeſtū ponitur pro
notorio.C.de appe.l.ciuiles.ff.ad Turpil.ab accuſatione.
§.nuntiatores.de do.præle.l.ij.extra de verb.ſig. c. conſti
9 tutionē.in vi.de offi.dele.c.1.eo. li. vñ † vbi manifeſtum
ſcribitur in materia,q̄ non requirit iudicialē indaginem,
nec ꝓbationē,ſemper expone,manifeſtū.i.notoriū,alio-
qui in propria ſignificatione retine, vt verba ſm materiā.
Intelligantur.ff.loca.l.ſi vno. & ita ſaluabuntur glo. iuris
ciuilis,q̄ qn̄q; dicunt, ꝙ manifeſta probatione,iura nō in
digent vt no.in d.l.ii.de do.prel.Item dicit, qđ eſt ēt no-
10 toriū † vbicūq; cōſtat iudici, tanq̄ iudici. Vt ſi in figura
iudicij aliquid factū,vel dictū ſit,q̄uis populus,vel maio-
res populi hoc nō ſciēt,& ſic intellige. C. qui. & aduerſ.
quos.l.i.ff.de ap.l.creditor.§. iuſſus,extra de ſen. excō. c.
venerabilibus.§.ſecus.de app.c.Romana.§.ſi aūt.li. vj.de
offic.dele.c.de cauſis.Quidā aūt exigūt, ꝙ ſint tot cū iu-
dice,ꝙ poſsit dici notoriū,& ita vr̄ tenere Spe.§.dictoriā
§.pe.de Sanſone pro quo C.de cuſto.reo.l.ii. ibi cū dicit.
publico teſtimonio,qđ non eſt verū,qa ſm hæc nihil ſa-
ceret figura iudicij,q̄ multū facit ꝑ ꝓdicta.Itē eſt notoriū
d illud,qđ ꝑ acta, d & ꝓceſſus per partes cōcordatos vel
aliter ſolenniter factos apparet.C.de lit.cōteſt.auth. offe
rať,ver.quod nō mox.no.extra de reſcri.c. cū cōtingat.
ij.q.i.c.Deus oīpotēs.§.qn̄ aūt.C.de delato.l.ij.li.x.Vel re
ſultat ex iur.ꝑſumptione in Auth.đ reſt.& ea q̄ pa.§.vnū.
ff.ad Turpil.l.1.ff.de his,q̄ ſunt ſui vel alie.iur.l. filius. Itē
eſt notoriū,qđ cōis & antiqua traditio habet inconcuſsè,
ſicut,ꝙ Carolus vicit Hiſpaniā,& paſsio Chriſti, & ſimi-
lia C.de ſum.Tri.l.ibi quā diuinū.& ff.de re iudi.l.ſi.de ca
da.pu.l.i.§.de ado.§ ſi.ff.de legi.l. ſi. in Auth. vt nō luxu.
contra na.cir.me.& no.Hoſt.in d.c.q̄to.de tranſa. & Spe
cu.de noto.cri.§.iā ver.notoriū facti. Inn. tñ dicit, quod
illud eſt ꝓbandū,& dat modū probandi, extra de verb.
ſig.c.veniēs.primū tñ ego ſequor per leges, quas allega-
ui.Itē pōt dici notorium, ꝙ indubitatus, & vulgaris ru-
mor aſſerit,& vr̄ expreſſum extra de elect.c.vbi periculū.
§.qa vero,ibi indubitanter rumor,li.6.Itē illud, qđ ocu-
lis iudicis patet de ſe,ff.de mino.l.minor 25.an. extra de
cor.vi.tua.de ele.c.ſi forte,li.vi.de ver. ſig. c. cōſtitutio-
nē.li.6.Et no.ꝙ ſecurū eſt,& cautum,qđ antequā proce-
datur in notorio ꝓnuncietur eſſe notoriū. vt no. Io. An.
extra de ſen.& re iu.c.paſtoralis.in cle. ſed pars ēt cautè
facit,ſi appellet ex illa ꝓnunciatione, & admitteť, extra
11 de ap.c.romana.§.ſi autē,li.vj.In † dubio ſecurius iudi-
co,ordinē iudiciariū obſeruari,ne forte reputeť notoriū,
qđ nō eſt,& annihulareť ꝓceſſus,niſi eſſet ita notoriū cui
denter,ꝙ eſſet ridiculū,ordinē iudiciariū obſeruare. ex-
tra de appel.c.conſuluit,& no.Hoſt.in c.cū ſit,eo.tit.de
purga.ca.c.pe.& eſt ſimile cōſiliū,extra de iudi.c.diſpen-
e dioſā.in ſi.in cle.Circa tertiū,an opus ſit citatione? e gl.
dicit ꝙ ſic,idē Inn.in c.ad audientiā noſtrā,extra de app.
cū ſit romana,idē Spe.tit.de noto.cri.§.i.ver.i. & ver. di-
cit quoq;,q̄bus ob.d.c.cum ſit,de elec.bonæ.& c. ꝑ vene
rabilē,& vr̄ expreſſum in d.c.q̄to. de tranſla. epiſc. & ibi
Inn.xi.q.i.c.ſtatuimus, & d.c.qm̄ de ſil.ꝑsby. Dicamus,
12 † qđ in notorio iudici,quod illa die procedat, pro parte
præſente,non eſt opus citatione, ut ſiquis iniuriatus fue-
rit in præſentia iudicis ꝓ tribunali ſedentis.Exquo.n. ha-
bet partis præſentiā non oportet amplius euocari, & ſic
pōt intelligi l.creditor.§.iuſtus.ff.de app. extra de iureiu.

c.ſi.li.vj.Sed die elapſa,& maxime parte abſente, detur
neceſſaria citatio extra de verb.ſig.c.cū olim.& patet, qa
per cōfeſsionē emiſſam in iudicio,ſit res notoria,vt c.ro
mana,§.alic.& tñ pars,quæ confeſſa eſt, vocatur in ſnīa,
vt ff.quæ ſen.ſine ap.l.1.§.item cum ea edicto.In notorio
vero facti tranſlati,vel interpellati,dñt oēs partem citan
dam,ſed in cōtrarium ſunt opi. Securius eſt tñ partē vo-
care,vt no.Hoſt.in d.c.cū ſit.Ego credo, ꝙ ſit neceſſe, qa
in c.paſtoralis,extra de ſen.& re iu. in cle. Papa non ne-
gat notoriū,& tñ ſnīam infirmat ꝑ defectū citationis,&
facit d.§.iuſſus.ſi tñ iudex ſimeat ſcandalum, vel pericu-
lum,pōt ſine citatione ꝓcedi,ut c.ꝑ venerabilē. & c.bo-
nę,& maxime ad ſnīam excōicationis, quæ fertur in ab-
ſentē,extra de ſimo.c.accuſatum.& d.c.cum ſit. & no.d.
c.de manifeſta.& facit bene extra de ſen.excō.c. conſtitu
tionē.in ſi.li.6.cum in illa opus eſſet monitione, vt ibi
no.Hoſt & c.cū ſit,qđ intellige,ſi poſsit fieri ſine pericu-
lo,vt dixi.Et citabiť perēptorię,ſicut in aliis cauſis, & cū
interuallis,ſi ſit poſsibile,ut ibi. Nec ob.extra de ſen. &
re iu.c.cum olim.qa ibi,vel pars fuit citata, vel Papa pro
ceſsit de plenitudine ptāis,vt ibi no.ꝑ gl. & Hoſt. Quid
ſi reus bonas defenſiones habebat,& nihilominus cōdē-
natur abſens,qđ potuit fieri cum notoriis ꝓcedatur per
viā inquiſitionis, vt l.ea q̄dē. C de accu. & ſic abſens ꝑe
damnari,vt ca.qm̄. extra vt lit.non cōteſt.Spe.dicit, qđ au
dieť,& ſi fuerit condēnatus,tanquā de notorio,cū nō eſ-
13 ſet reuocabitur,extra de ſen.& re iu.c.cum Bertol. † Tu
dicas,ꝙ ſi vult dicere ſnīam nullā,ex eo, quia non eſt no
torium,& nō fuit ordo iudiciarius obſeruatus,vel qa ini
quitatē euidentē cōtinet, ꝙ audietur,ut cle.paſtoralis,in
fra alleg.alias autē non audietur.niſi ſicut audiretur, qui
cōdemnatus eſſet, abſens debita ſolennitate obſeruata,
ſic intellige,qđ idē Spec.no.eo.tit.§.1.Sed an debeat uo
cari ad ſingulos act⁹ iudiciales.Inn.vr̄ tenere, ꝙ nō in d.
14 c.tua nos.in gl.puta. † Circa quartum q̄ritur, qd ſi pars
cōpareat,an debeat dari libellus? Dic qđ non, nec eſt ne
f ceſſaria lit.conte.vt d.c.ad noſtrā f &c.de manifeſta. &
c ſcelus.ij.q.i.& no.in c.tua nos.de libel.obla.c.i. in au-
then.de exhib.re.§.ſancimus.in gl.in verbo, libellum.
Quid ſi reus velit excuſationes,ſeu defenſiones propono
re? Do.Inn.& Hoſt.in c.tua nos.& Spec.eo.ti.§.i.verſi.ſi
auditis.dñt,ꝙ iudex audire dēt,& ſi non audierit, nō va-
let ꝓceſſus:ſi tñ audierit,& ꝓbationes nō admittat, tunc
bene valet,& ſufficit,qđ iudex corā ſuperiore poſsit o-
ſtendere crimen notorium. Sed nunqd ſaltē ſuperior de
bet ꝓbationes illas audire,& admittere, quare non ergo
principalis iudex vr̄,verius diſtinguēdum, qa aut factum
& facti qualitas ſunt notoria,V.g.notorium eſt,ꝙ reus in
terfecit hoīem,& ꝙ interfectum,cum armis aſſalliuit,ot
eiſo nō ꝑcutiēte, nec ſe defendente, tunc ego credo, ꝙ
15 reus non auditur,nec ad ꝓponendum, nec † ad proban-
dum,ꝙ ad ſui deſenſionē fecerit,& eſt expreſſum in feu.
pa.te.& ei⁹ viola.§.ſi qs hoiem. Si uero facti qualitas nō
ſit notoria. V g.qs in iure confeſſus eſt,qđ occidit homi-
nē,vel forte eum occidit pluribus ꝑſentibus, q viderunt
mortuū,nō tñ primū inſultū,nec vult ꝓbare, ꝙ occiſus
inuaſit,iniquus eēt iudex,q ꝓbare eū nō admitteret, & ꝓ
hoc facit §.ſiquis hoiem. Imo.pt dicę,ꝙ obiectus talis ex
ceptionis facit deſinere rē eſſe notoriā,& hoc bñ probať
ff.de ta.exi.l.1.§.ſed ſi neget.extra de ſen.excō.c.venerabi
libus.§.idē eſt,cum §.ſeq.in vi Et iō cōſeruatores, q pñt
ſe intromittere de notorijs, non pñt ſe intromittere, niſi
exceptio talis ꝓponať,extra de offi.deleg.c.j.lib. 6.& ibi
no.Circa quintum q̄rit,nunquid dēat probari notorium?
Doc.dñt,ut ſ.ꝙ in contrarium non requiratur probatio
in alijs ſic.& hoc tenet Inn.& Hoſt in c.tua. Spe. in ti.de
not.cri.§.iā.ver.iſtud.cum ſeq. Arch. extra de Senſi. c.ro
mana.de off.deleg.c.ſtatuimus.in gl.ord.ver. ſed qd ſi q-
bus obſtāt iura,q̄ ſuperius allegaui. Vñ vr̄ melius idiſtin
cte tenēdum,qđ non ſit neceſſariū teſtes recipere in caſu
veri notorii,in eo,ꝙ notoriū eſt, qđ cōdēnatio valeat &
ꝓceſſus dato, ꝙ nihil ſit probatum per iura alleg.& ſuf-

ficit

ſicit, ꝙ ſuperior reperiat notorium & ſibi ſiat ſides, quòd ſit notoriũ. Si dubitaretur eſſe notorium, & procedit ſuperior p informationẽ ad hoc, uel rei euidẽtiã, ſicut primus p iura ſ. allo. & maxime, p §. ſi qs hominẽ. Quid ergo, ſi crimẽ denũciatũ eſt iudici, ſicut notoriũ? Dic; ꝙ ſi ſit tale, ꝙ iudex & populus uidere poſſint, ſicut epm ſedentem in ſolio pubicè, tũc ſtatim ꝓcederet ſine informatione, ſi autẽ informationẽ recipiet, & p eã procedet. & ſic intellige l. ea quidẽ. C. de accu. & de deſen. ciui. l. deſenſores ciuitatum oblatos. Et in illa informatione dẽt uocari pars. ſm Inn. & Hoſt. in d. c. tua. Scd̃m Arch. vero non eſt neceſſe, ut no. d. c. t. lib. 6. de offi. deleg. Ego credo, ꝙ ſit tutũ, eam uocari p c. bonę. §. licet. de elec. & unde, qđ ibi no. Inn. & qđ plures teſtes recipiãtur ĩ informatione, ne ſit tergiuerſationi locus: Quid ſi populus ſit mutatus? Arch. dicit nõ eſſe notoriũ. d. c. 1. qđ põt eſſe uerũ, niſi qñ cõis traditio. &

27 indubitata; hoc retinuit, ut ſ. probaui. † Circa ſextũ, an ſit

g neceſſaria ſnia, g nõ vr̃. ff de act. empt. emptorẽ. ex̃ de diuor c. ſignificaſti. & hãc Arch. extra de cẽſi. c. romana. §. ſi. in gl. ſciendum. qđ eſt uerũ, ubi tẽditur ad pęnitentiã ſalutarẽ, ſecus alias extra de diuor. c. porro. de purg. c. pe. 3. q. 5. c. qđ ſuſpectũ. & d. §. ſi qs hominem. Sed an debet dari in ſcriptis? nõ uidet, cum nec libellus datur, ut ſupra ſcripſi. C. de ſent. ex breui cu. re. auth. niſi breuiores. in Auth. de mand. princ. §. ſit tibi quoque. Tutum tamen eſt ſcribere extra de uerb. ſig. c. ſępe. § ſententiam. in cle. Sed an põt appellari? non uidentur, extra de appell. c. conſuluit. & c. propoſuit. & c. peruenit. C. quorum appel. non reci. l. abſtinendum. ibi, dummodo euidentis atque conuicti.

28 † Dic, ꝙ non poteſt appellari, ſi tñ appellatur de facto, qđ corã iudice appellationis proponatur, non eſſe admittendã appellationẽ, qa facta ſuper notorio, & ſi iudici appellationis de hoc cõſtet, non admitter: alias ſic, ex̃ de appel. c. romana. §. ſi aũt. & debet iudex appellationis procedere per informationes, ſicut primus, & ſi reperiat notorium, confirmabit proceſſum, & ſententiã, ſi autẽ omnia annullabit, ut not. Inno. & Hoſt. in c. tua. & ſupra diai.

29 Nunquid ergo iudex principalis exequetur ſententiã, non obſtãte appellatione? Dic, ꝙ nõ, iudex appellationis põt ei inhibere, ex quo incipiet cognoſcere, an ſit appellatio admittẽda, vel non, ut d. c. Sed ante inhibitionẽ, poſſet eam exequi, ut no. Doc. in d. c. tua. quod ego non credo in caſu, quo nõ poſſet executio retardari. ff. de appel. l. illud ſciẽdũ. niſi in caſu. ff. de ap. l. cõſtitutiones. & vr̃ notari. ff. nil no. pe. appe. l. unica. gl. appel. & facit ff de iniuſt. rup. & irri. l, ſi quis filio. §. hi autẽ. ver. quia tamẽ. Sed an hi modi procedendi obtinet tã in contractibus, & in aliis, quam in criminibus? Inno. videtur tenere, ꝙ non in c. tua. in ſi. magnę gl. Sed ur̃ uerius, qđ hoc ſolũ obtineat, qđ notoriũ ꝓbari nõ debet, & ibi no. Hoſt. ſed bene uerũ eſt, qđ illa, q̃ ſupra dicta ſunt, nõ obtinẽt, niſi in caſibus, quibus, in contractibus proceditur per uiã inquiſitionis, de quibus no. per Inn. extra de iureiu. c. ad noſtrã. Item no. ꝙ exceptiones dilatorię non admittant in cã notorii, nec exceptio ſpoliationis, ut Spe. de pę. & poſ. §. quoniã. ver. uerius. Itẽ quidã dñt, ꝙ ꝓbatio fieri debet ĩtra octo dies, dicit Inn. de ſen. exco. c. ſolet. li. vi. in Spec. eo. ti. §. i. ver. itẽ notoriũ facti. hęc ſuffic. ãt nouis lectorib. & auditorib. de notorio.

a *Adno.* Item miles. Vide hic per Abb. quę ſit differentia inter Doctorẽ, & militem, & quis eorũ ſit præferẽdus, q̃ eſt qõ pulchra, & hic tractata per ipſum, partim remittendo ad Bar. & Bal. & alios partĩ uẽt declarãdo opi. ſuã. item miles, & clericus, qñ ęquiparentur. vide do. Fel. pulchre in c. cum ex officiis de pſcr. in xi. col. poſt me. in impſſione Lug. uer. in quã tum. Abb. Item qũo Doctor imperialis, uel papalis, alios præcedat, uide eũdem Fel. in c. per tuas. in 2. col. de maio. & ob. ubi etiam tractat, quibus prærogatiuis præfulgeat.

b Notoriũ. An hic dicit materiã illã, nõ multũ hic congruere, ſed eſſe materiã canoniſtarũ in c. ueſtra. de coha. cle. & mu. ubi tu uide, p do. Abb. poſt omnes alios amplectẽtem.

c Indiget licet ꝓbatione notoriũ non indigeat tamẽ dẽt proponi in iudicio. ut dicit Ang. hic, nec tñ releuat ad minus ab onere ꝓbãdi eſſe notoriũ, ut nn. gl. in l. ea q dẽ. C. de accu. & Aret. hic, itẽ Sal. C. de accu. l. ea q dem qñ tamen notoriũ releuet ab onere allegãdi, late & utiliter p do. Fel. in c. cũ ordinẽ. 3. col. uer. ad gl. in cle. appellãti. de re iudi. ubi ſunt ſeptẽ declarationes ualde ſolẽnes, & nouę. ad illud uulgare dictũ, ꝙ nõ releuet ab onere ꝓponẽdi, licet releuet ab onere ꝓbadi. adde plenius, quã p aliũ p Car. in cle. 1. q. 22. in ſi. & ꝙ ibi poſui in apoſt. ad ipſum. de ſor. cõp. Panor. in c. qm̃. nu. 3. & ꝙ ibi poſui in apoſt ad eũ in uer. cõſtat iudici. ex̃ de fil. præsby. & in c. licet Heli. & ibi iterũ in apoſt. ad eũ in uerſi. reqrit̃ ꝓbatio de ſimo. Aduerte tñ, ꝙ debet probari id, quod pro notorio allegatur eſſe notoriũ, ut dixi plene, ubi ſupra & Spe. in tit. de ꝓba. §. 3. uer. 4. & in tit. de aboli. §. 2. in prin.

d Per acta. Vtrũ acta faciant notoriũ, Vide d. Fel. poſt omnes in c. ſignificauerũt. in 2. col. uerſi. ſed in contrarium. de teſti.

e Citatione. Quoniam poſſit omitti citatio, uide generaliter per do. Fel in c. inter quatuor. de maio. & obe. in ſin.

f C. ad nſam. Adde c. qm̃. de fil. psb. & uide ibi Abb. & Inn. c.

g Neceſſaria ſnia. Sententia, in notoriis reqrit̃. Bar. in l. emptorẽ. in prin. ff. de act. emp. p c. cũ ſit romana. de appel. Bal. in l. cũ fratrẽ. C. de his, q ut indi. i 3. col. uer. dubitare cõſueuit. niſi delictũ ſit graue. c. ꝓpoſuit. & ibi Phil. Frã. de appel. dicit tñ Inn. in c. ex parte. de uerb. ſig. ꝙ Pet. in c. cũ dilec. de pur. cano. ꝙ in notorio nõ reqrit̃ ꝓnuntiari, ſicut ſup nõ notorio, ſed p uiã pcepti põt ferri talis ſnia. adde tu cõcludẽdo, ꝙ reqratur ſnia, ut plene p Bal in c i. qualiter do. ꝓprie. priue. Et iſta põt eſſe ratio, qa notoriũ ꝓ ſnia nõ habet, ubi requiritur iudicis miniſteriũ ad priuandũ, uel puniẽdũ, ut no. idẽ Bal. in l. i. C. ne fil. ꝓ patr. & no. ĩ alle. c. ꝓpoſuit. de appe. Bal. in l. ictus ſuſtiũ. ff. de infa. & Alex. in l. is cui. ff. de uerb. obli.

1 *Leges quos, an non, ligent. 2. 3. 4.*

5 *Iuſtiniani conſulatus.*

1 Omnes uero populi. † Subaudi, qui de facto obediunt, Nã quãuis Impator ſit dñs totius mundi, ut l. deprecatio. ff. ad l. Rho. de iac. & omnes princeps ei ſubſint. 7. q. i. ĩ apibus. & oẽs nationes. xi. q. i. c. quicunq;, ſupra nolumus, & omnes prouincię. 63. d. c. Hadrianus: Nihilominus tñ leges non extẽduntur, niſi ad illos, q de facto obediũt, ut C. de ſum. Tri. l. i. ibi cũ dicat, quos &c. de commer. & mor. l. mercatores. in feu. de pa. te. iura. ſir. c. i. extra de ſent. & re iud. c paſtora. in cle. & iõ ur̃, ꝙ de geſtis, uel commiſſis, de tpe rebellionis nõ debeãt iudicari ſm leges Romanorũ, cã de diuor. c. gaudemus. Et idem ur̃ in decretis p d. c. & ſic tenẽt Bar. & Hoſt. ex̃. de cõſti. c. i. & Spe. ti. de conſti. Sed Inn. ꝯ in d. c. i. Et p hoc ur̃, quòd illi de regno Frãcię non

2 debeãt iudicari p leges Romanorũ. † Sed põt dici ꝯ, nam eccleſiam leges nõ ligant extra de conſti. c. quę in eccleſiarũ. et ſi eſſẽt ad eius cõmodũ, ut c. eccleſia. eo. tit. x. diſt. n. i. & tñ debet per eas ĩ cauſis eccleſiaſticis iudicari, ſi canones nõ repugnẽt, ex̃ de iur. calum. c. i. de cau. poſſ. c. ad ulti. de noui ope. nuntia. c. i. & ſi uis plenius ſcire, quas leges eccleſia admittat, & quas non, dic, ut per Hoſt. extra

3 de ſolu. c. ſi. ut diai ĩ d. l. i. C. de ſum. Trini. † Et eſt argumẽ.

a quòd ſtatuta, & cõſuetudines non ligant non ſubditos. a Super qua dic, quod ligant contrahentes, vel delinquẽtes in territorio ſubiecto, dumtamen ſciant. C. ubi de cri. agi opor. l. i. & in auth. quaĩ prouincia. ff. de euict. l. ſi fundus. ſi ignorant Dy. dicit, quod in delictis ligant, ſi quis faciat rẽ, aliàs de ſe prohibitã, alias non, ut ff. de accuſa. l. ſi cui, §. peu. Iaco. dicit, quod imo indiſtincte ligant ignorãtes, ſi ſtatuta contineant utilitatẽ publicam. ff. de off. pręfect. urb. l. i. §. cura caruis. & hoc uidebatur ſeq Spe. ti. de con-

4 ſti. Verius † uidetur, quod indiſtincte non legem ignorantes, ut pęna ſtatuti teneatur. Sed ſi rem faciant alias ꝓhibitam puniantur iure communi, niſi eſſet ignorantia craſſa, uel ſupina, ut extra de conſtitu. c. i. lib. 6. ff. de decre. ab ordi. fac. l. ſi. Sed quo ad obligationes ex contractibus, ſeu quaſi reſultantes ligant, ut l. ſi fundus. ff. de euic. Dic plene, ut ſcripſi in d. l. i. quę poſſet hic conuenienter allegari, & adaptari. In glo. ſcilicet ab aliis, hanc Iac. tenet.

In gl. ſ. in unum. de quo. C. de Iuſti. co. emen. l. unica.

In gl. ſtatim. ſimile ff. de cõd. & dem. l. 4. Ia. in gl. poſt digeſta. in ſi. Sed ca hoc nõ ꝓbatur, quia plerũq; ſit mentio,

tin, de eo quod fiēdū eſt. Sed probatur, qa tēpore compo
5 ſitionis huius libri, princeps erat in tertio gradu† conſu'a tus. C. de vet. in. enu. l. 2. §. leges. Tēpore editionis. C quē habemus erat in quarto. & ſicut tertius antè quartum, ſic iſte liber ante codicem. C. de emen. Iuſt. C. in fi. ſm Ia. nec o b. io'ra de libertinis. §. libertinorū ubi fit mētio de conſtitutionibus Codicis, quia de prima cōſtitione loquitur.

Adnot. Non ſubditos. An autem ſtatutum laicorū poſſit diſponere ſuper bonis clericorum patrimonialibus, uide Io. Fel. in c. eccleſia ſanctę Marię. col. 4. de conſti. Tu adde pro dicto origi. huius quod Annotaui in apoſt. ad Gui. de Cu. in l. cunctos populos. in prin. C. de ſum. Tri. & fid. cath.

1 *Negationum duarum trium ve vſus.*
2 *Magiſtratuum gradus explicati.*
3 *Iuriſconſultorum uaria nomina.*
4 *Actu uni qualitatem non argui.*
5 *Iudex imperitus non recuſandus.*

a Cuiuſque hoc Deo a proportio. In gl. pro ſimplici. ibi cum dicit per mundum, his diuerſis nominibus nūcupantur in iure, quia ſuſceptores, opinatores. C. de ſuſcep. in rub. de an. & tri. l. miſſi opinatores de can. lar. tit. l. i.

Itē, in ead. gl. cū alle. §. deinde cum ærarium. Sumitur & quarto modo in Auth. de queſtore toto titu. Item, quinto modo pro cancellario. C. de di. reſcrip. l. fin. & ibi no. Itē in fi ei. gl. omnes iſtæ expoſitiones recidunt in unum, quia extra adminiſtrationē poſitos retinet dignitatem. C.
1 ut dig. or. l. 2 ſecundum Ia. In glo no. duę† negationes. in fi. ff. de ver. ſig l. duobus. Cōtra. C. de ſer. ſug. l. i. Dic, q vbi ponuntur circa idem, affirmāt, niſi ſenſus iuris contrarius ſequeretur, ſed ſi circa diuerſa negant, quia tunc non ſunt duæ, ſed vna. Sed quid ſi ſint tres? dic, q quantęcunque in pari numero affirmant, tantæcunque in impari negant. ff. de cada. pu. l. i. de ven. in poſ. mit. l. extraneo. de iure deli. necnon. in Auth. de his qui ingre. ad appel. §. quia enim. ver. ſi uero neuter. de hęr. & Fal. §. ordinatum.† In gl. qua
2 b tuor ſunt ordines. b & in quo gradu quiſque ſit patet ex ordine officiorum ff. & C. nam incipit a ſuper illuſtribus, uſq; ad offi. pręſe. præto. & exinde ſunt illuſtres, uſque ad rubricam offi. præto. ſpectabiles, uſque ad rubricam de of fi. præfi. & iſte eſt de clariſſimis, ſecundum Ia. Hoc aūt ſic probatur, quia cōſules ſuper illuſtres ſunt, ut C. ubi ſe. vel cla. l. 3. & no. ff. de appel. l. i. §. denique. quamuis quandoque uocentur illuſtres. C. de dig. l. item queſtores, præfectus urbis ſunt illuſtres. C. de appel la. l. pręcipimus. Item pręτores, duces, pręfectus vigiliū ſunt ſpectabiles. in Authē. de appell. & inter l. om. §. ſimiliq; modo. ff. de off præfe. vigil. urb. l. 3. §. itaque. & procōſul. C. de comiti. conſi. l. i. item pręſes eſt clariſſimus: C. de priua. car. l. uni. C. de epiſ. & cler. l. raptores. Itē in ea. gl. cum dicit merum imperium, in Auth. de defen. ciui. §. & iudicare. In glo. ſcientia. in fi. Vel† anteceſſoribus id eſt doctoribus, qui alios an
3 tecedunt. ſic nominantur in procemio ff. §. ſed cum vos. ver. ideo. & §. primo, in fi. Item Doctores dicuntur præceptores. ff. de dam. inſect. l. ſi in ædibus. in fi. Itē profeſſores. ut in proœ ff. §. illud vero. itē magiſtri. ut ibi in §. his igit. itē doctores. C. de profeſ. & me. l. medicos. ff. de excu. tuto. l. ſed & roborari. l. legum. extra de magiſt. c. 2. itē domini. ut in auth. habita. C. ne filius pro patre. In glo. hic eſt interpoſitio in fin. hic autem conſtat, q principes debēt quęrere ſuper omnia fideles cōſiliarios: nam ſapiēs infidelis, plus nocet, q̄ inſipiēs. i Auth. de his q ingre. ad ap. §. illud.
4 In gl. i. ea multis. no. q ex unico actu nō debet† qs iudicari malus uel bonus, nec eſt uera probatio p unicum actum, & iō, licèt qs præſumatur bonus ff. de leg. 2. cum qdam. & l. cū pater. §. rogo. C. de inoſ. teſt. l. omni modo. niſi malū fecerit. ff. de acc. l. ſi cui. §. iiſdē, & plene no. Dyn. extra de reg. iur. c. ſemel. lib. vi. ſi reperiatur ipſum feciſſe bonū, & malū ut ponderandum q plus conſueuit, ut nō debeat iudicari malus, ſi ſemel bene fecerit ei ſemel deliqt. ff. de teſti. l. ob carmē, & hoc, niſi deliberatè deliquiſſet, ſicut ille, q accuſat calūnioſe, ut d. § iiſdē. in illo enim, tenerem doctrinā Dy. datam in d. c. vt pręſumatur talis, qualis ultimo reperitur, dic ut ibi. [Et hoc in eo, qui deliquit, in alijs, nō ſecundū Iac. Itē dic. q ubi reperitur æqui bonus, ſicut malus, pręſumitur bonus ſm eum per l. omnimodo. Et in hoc dicit ſtādū uulgari opinioni, vt l. cū de lanionis §. aſinā. ff. de fun. inſtr. & facit, q ſi licētiatus rńdeat de aliquo bene, & de aliquo male, nō debet reprobari, & debet ſuper diuerſa interrogari.] Itē in ea. gl. cū dicit magiſtrū. i. cā laudis eſt. C. de offi. ma. mil. cū ppitia. de offi. recto per iuſtiſſimos, C. de poſtu. l. quiſquis. §. nemo. C. de ope. pu. l. fi.

In gl. in bonam partem. vel dic, ſuaſionibus. i. ſuggeſtionibus, quæ permiſſæ ſunt in opere ordinato ad bonum, ut no. ff. ſi qs aliquem teſt. l. fi. C. eo. l. iudicium. niſi fieret doloſe, ut ibi. ff. de dolo. l. ſi legatarius, & l. ſi quis affirmauerit. §. 1. C. de apo. l. eū quicunq;, & facit pro religioſis, qui ſuggerūt pueris, q intrent religionē extra de conuer. coniu. c. ſi de eo. per Cyn. C. quę ſit lon. conſue. l. 2. q. 3. Itē in tex. fabulis no. ꝯ illos, qui delectantur in romancis, & fabulis, quos reprehendit Pau. Ad fabulas autem cōuertentur, &c. & vide, quod dixi in procemio ante rubricam. In tex. ibi ſplendore. i. conſtitutionibus imperialibus, q ſplendere dicunt. Et per hunc §. dicit Iacob. q non debent cauſę committi iuris ignaris, & quod recuſari poſſunt, niſi princeps ex certa ſcientia cōmitteret, vt in Auth. de iudicibus, & ut nullæ, cū iureiu. elig. co. 6. §. i. de re iud. l. qdam conſulebāt. ſed iudices ordinarii pńt eſſe, C. de iud. l. cer-
5 ti.† Ego non credo, q ex hoc poſſint recuſari, ſi tñ alias habeant factorum experientiā per d. l. certi. qnia pńt habere aſſeſſorē, extra de reſcript. ſtatutum. §. pe. lib. 6. quæ loquitur in delegato, & ignaro, qui indiget aſſeſſore: & in hac ſnia eſt Spe. ti. de delegat. §. excipi. verſi, item qui eſt illiteratus, quamuis non uidiſſet. d. cap. ſtatutum.

a *Adnot.* Deo uide hoc Ang. Aret. hic, ubi ponit plures caſus, & quæſtiones.
b Ordines. Vide hic Aret. melius iſtos ordines declarātem.

1 *Mandatum approbandum & cur.*
2 *Mandatarius quando non ſubſtituat.*

Quas ex omnibus. Not. ſecundum Iac. quòd in arduis
1 negotiis non ſufficit† mandatum, niſi ille, qui mandauit
a prius approbet, a quod per mandatarium factū eſt, & ratum habeat. ff de ri. nup. l. generali, ſed illa lex nō probat hoc, quia ibi non mandauit, quod matrimonium cōtraheret, ſed quod quæreret maritum, unde ſi expreſſe mandaſſet, bene ualeret abſque alia ratificatione, ut patet hodie expreſſe extra de proc. c. fina. lib. vi. Sed ſi Ia. dixiſſet, quod
2 in arduis mandatarius† non pōt alium ſubſtituere, tūc bene dixiſſet, ut ibi patet, nec iſta lex facit ad propoſitum, qa hæc non dicit, quin naluiſſet, ſi ita mandatum fuiſſet: ſed mādatum fuit, quod opus facerent, & poſtea probaretur, ſicut ff. loca. l. opus. & l. maritus. cætera dic, ut in glo.

a *Adnot.* Prius approbet. Adde Bal. in l. ſi ex mulis. C. de annа. excep. & in ſi. in l. 1. C. commo. Cardi. in cle. non poteſt. de procu. & Io. And. in c. qui ad agendum. eo. ti. lib. 6.

De iuſtitia et iure. *Rubrica.*

In gloſſ. rubricę. cum dicit hoc iure probatur in Auth. ut omnes obe. iudic. prouin. col. v. ibi cum dicit quę iura nobis diſtribuunt.

1 *Iuſtitia qui accipienda.*
2 *Iuſtitia quo prior. cur ve ſumma dicta.*

IVſtitia eſt conſtans. In i. gl. cir. me. cum alleg. §. ut aūt in ellige, q illa duo uerba tolluntur i. a parte ſubiecti ponūtur, ut dicamus. Iuſtitia conſtans, & perpetua uolūtas eſt ius ſuū unicuiq; &c. alias ſi tolleres omnino, gl. reprehēderet textum, q ponit verba illa in definitione, &

poſſet

a poſſet dic gl. Aurel. ſecúdú Iac. In fi. gl. uel diffinias: a ſecúdú Ia. quis eſſe prædicator. Iuſtitia eſt habitus mentis bonis ius ſuú unicuiq; tribués, ſecúdú ſuam dignitatem, maioribus, reuerétiá, minoribus, diſciplina, Deo, religioné, parétibus, obediétia, paribus cócordiá, ſibiipſi, caſtimoniá, miſeris, ſeu pauperibus, cópaſſioné, & ſm eú hoc 1 totú, qđ ſcriptú eſt in gl. eſt truffa, qa hic† loquitur de iuſtitia, quæ cadit in hoíe & illa uerba conſtás, & perpetua, intelliguntur de conſtantia, & perpetuitate, q cadere pót in homine, unde nó oportet, ad hoc, q hó ſit iuſtus, q ſit ita conſtás, ſicut Bea. Pet. ſed prout cadit in homine, & humana fragilitas &c. Auth. qúo oportet Epiſ. & cle. §. igit ordinandus. ff. de ędil. edic. l. ſi quid. Et q dicit, ius ſuum &c. diſtribuit, p generalibus ſingulorú, nó p ſingulis generum ſm eſt. Vult dicere, q gñale eſt, quod homo reddat unicuique ius ſuum, non tñ ſemper de facto ſit. Tu dic, q iuſtitia, eſt una de quatuor uirtutibus cardinalibus, ſine qua aliæ nihil poſſunt, ut patet in Auth. ut omnes obe. iud. prouin. in prin. & dic diffinit, prout eſt uirtus in ſe, non aút prout exercetur per hoíes, qa ſi hoíes nó faciút iuſtitiá, nó propter hoc iuſtitia put eſt uirtus de ſuo eé mutat, ſicut nec ius, ſi iudex male iudicat. ff. eo. l. pe. § 1 In gl. pót recte, in fi. qdá reprehédút hác gl. dicétes, q iuſtitia nó eſt ſummú bonú, imo fęlicitas, q ea quatuor uirtutib. perficitur. Item quia iuris prudétia, eſt ſciétia iuris, & maius bonú, eſt habere ſciétiá, quá libros in arca, in qbus eſt ius. ſecundú Ia. 2 glo. eſt uera. † ná iuſtitia eſt prius, quá ius, ſicut abſtractú, ante cócretú, itẽ ante prudétiá, ſicut ſcibile, ante ſciétiam. Et ſicut iuſtitia eſt prima, & p cóſequés, ſumma, ná ſi ſummum dicitur primum, prima enim pars rei dicit ſummitas, ſecundum eum infra de iur. p. in prin. infra de obl. §. 1. Et no. quod uocatur concretú, i. coaceruatú, ſeu cóglomeratum, quia concretum, hoc proprie ſignificat.

a *Adnot.* Vel diffinias. Not. hic Are. quod iſte text. loquitur etiam in iuſtitia creaturæ. Vide eum hic eo. §.

1 *Studioſis inimica quinque expugnanda.*
2 *Inconstantia quando, an non, admiſſibilis.*

His igitur. In tex. ſuper uerbo, leui. unde Prou. xii. Doctrina prudentú facilis, item Philoſophus 1. Ethicorum. q dicitur ſufficienter de morali negotio, ſi fiat manifeſtatio, ſm ſubiectá materiam. Vnde Ambroſius. Melius eſt, ut intelligát nos populi faciliter loquendo, quám ſi commendent grámatici obſcurè loquendo, & facit C. de nudo. iu. quiri. l. unica. infra quod cú eo. circa prin. Simplici. in bonam parté. j. de fideic. hær. §. ſed quia. le. ii. ſecundú Ia. Rudé. Loquitur pro iuuenibus, quia ſi ſit introductus in aliis artibus, debet ſtatim ad omnia animú applicare, ſecundum Ia. caueat tamen de textib. pręcipue, ut dixi ſ. in prin. Multitudine Multitudo enim onerosa, nihil habet honeſtú, ut in Auth. ut determi. ſit nu. cle. in prin. §. nouimus. Deſertoré. Quia uidens tantá multitudiné, ſperans nó poſſe attingere totú quádoq; dimittit. Et caue, q non terreát, te legú uolumina, qa addiſcédo unum, addicis 1 alio. Hoſtes† aút ſcholaſticú impugnátes, ſunt quatuor timor difficultatis, terror plixitatis, pauor aduerſitatis, tremor iſtabilitatis. Primú hoſté, ipugnat ſtudioſus, magnificétia & magnanimitate. Secúdum, cóterit fiducia, & ſecuritate. Tertium, ſuſtinet patiétia, & lóganimitate. Quartum repelit pſeuerátia, & ſirmitate. Propter primum dicitur Sap. viii. Hác amaui, & exquiſiui a iuuétute mea factus ſú amator formę illi'. Propter ſm, dicit Hie. ſup illo uerbo. Ná & ego filius fui patris mei &c. Prouer. 4. nihil magis ad ſpé percipiendæ ſcientiæ erigit, quá cum eos, quos in ſciétia clareſcere miramur aliquádo paruulos, indoctos, fuiſſe meminimus. Auertit. No. ſm glo. de inconſtantia, a tene ſecure, quod uix uagans per ſcientias, erit perfectus, unde Seneca. Illud autem uide, ne tua lectio, ſit actorum multorú, & oís generis uoluminum, aliqd uagú habeat, & inſtabile, certis ingeniis immorari, & nutriri oportet, ſi uelis aliquid cótrahe, quod in animo fideliter ſedeat. An 2 autem† inconſtantia admittatur de iure, diſtinguit Dy. quia circa idem, uel conneaum, & non admittitur. ff. de leg. 2. l. neminem. de dam. infe. l. prętor. §. inde quæritur. Sed circa ſeparata, uel diuerſa, ſic ff. de act. emp. l. ſi ſterilis. §. fi. Et no. Dy. ff re. amo. l. de reb. Potuiſſet. Prudentia erudiendi, eſt ſecundum capacitatem recipientium. ſecundú Tullium. Et facit C. de uete. iur. enu. l. 2. §. ſed & ſi quid.

1 *Lædentis ſe pœna.*
2 *Cap. ſi quis ſuadente ſenſus.*

1 Iuris præcepta. † Hic ſumitur ius pro arte, ſicut ſ. eo. l. 1. §. ius eſt ars. & unde xxii. ſignificata hui' uerbi, extra de re iu. in rub. per Io. An. in nouel. lib. 6. & per Car. de elec. c. cupientes. eo. tit. & lib. In glo. i. cum dicit punit. ff. & C. de pœ. Vetat. C. de agri. l. quemadmodú in fi glo. C. de ord. iud. l. aditę. In gl. i. quantum. ff. de ri. nup. l. libertinus. & l. adoptiuus. §. ſeruiles. in fi. In glo. unde tu ſi. C. de ſol. l. j. cú pro pecunia. In glo. ut non. cum alleg. c. non ſatis. & legitur textualiter in feu. de for. fide. c. i. ver. ſed quia. & facit. ff. de ri. nup. l. qui liberos. de reg. iu. q non facit. In ea glo. a ibi duo. ſ. honeſte uiuere, alterum non lædere. a Et ratio (ſecundum Ia.) quia hic expreſſę, ſunt, igitur non continentur ſub clauſula generali. ff de uerb. obli. l. doli clauſula. de pœ. ſanctio legum. Ex iſto §. ſumit Ia. quod ſi clericus ſæuiat in ſeipſum, non eſt excóicatus, ná cum hic ius prohibeat, alium lędere, ur permittere de ſeipſo arg. ff. de pœ. l. ſed ſi damnum. §. ſi ipſe. ipſe tñ tenet cótra per l. omne delictum. §. q ſe. ff. de re. mil. pro quo. ff. de pœ. ſi qs aliquid. §. fi. ff. de bo. eo. l. fi. §. ſic autem. Credo, quod ſit grauiter puniendus, per leges pdictas, non tñ credo, quod incidat in canonem, cum uerba canonis, hoc non patiatur. a Loquitur enim, ubi eſt† alter agens, alter recipiens. 17. q. 4. c. ſi quis ſuadente. item in ea glo. & no. &c. hic loqtur inutilia & remota, unde Pileus uerum dicit, q hic Imperator non diffinit ius. Aliud enim eſt ius diffinire, aliud iuris præcepta enarrare, unde licet ex uerbis, poſſit extrahi, non tamen ex diffinitione j. de teſt. in prin.

Adnot. Non lædere. Quærit hic Aret. an quis poſſit ſeipſú a offendere impune & concludit, q non. Item quærit, an q poſſit alteri permittere offenſioné, & diſtiguit. Vide eú hic.

1 *Species qui accipiendæ.*

Huius ſtudii. Simile de uerbo ad uerbum. ff. eo. l. 1. §. huius. Circa gl. ideſt ſpecies, dicas, quod legiſtæ alio modo ſumunt ſpeciem, quám logici. Nam legiſtæ uocát ſpecies quod logici uocant indiuidua, ut Stichus, Pamphilus. ff. ſi 1 cer. pet. l. 2. unde Pla. hic† eapoſuit poſitiones, ideſt, ſpecies. Io. & Azo. uoluerunt dicere, q in ſe intelligebat ſpecies pro indiuiduis, & q eſſent tot ſpecies iuris, quot indiuidua, de quibus ius tractat, quod nihil eſt, nec ſcribi debuit, nec ſcriptú prodeſt, & uide gl. d. § huius. quæ eſt magis clara, quam iſta. utinam hęc & aliæ, quę magis onerant, quam proſint, & quę forte factę fuerunt, pro reprehenſione, eſſent delectę. In glo. in iure. ibi, ná natura. glo. uidetur dicere contra, quia cum iure naturali, omnia eſſent communia. ff. eod. l. ex hoc iure. hoc exemplum non conuenit iuri naturali, niſi paliando dicas iure naturali, id eſt ratione naturali, & eſt ſimile ff. de cóndi. inde. l. ſi non ſortem. §. libertus.

De iure naturali gentium, et ciuili. *Rubrica.*

1 *Natura naturata quę.*
2 *Animalium quæ rationalia.*
3 *Matrimonium quo iure an non inductum.*
4 *Liberi a quibus alendi. & c.*
6 *Alimentis renunciari non poſſe.*

Ius

IVs naturale. In gloſſ.quę incipit,& nominati-
ue,alias id eſt Deus, ibi cum allegat.ff.de mi-
noribus.l.1.hęc exempla non ſunt conuenien
tia,quia ibi non loquitur de natura, ſed de ra-
tione naturali ſecundum Iac.in fi.glo.ſed nõ uidetur hic
1 loqui de Deo, ſed de natura † naturata,quæ eſt quędã uir
tus inſita rebus,ea ſimilibus ſimilia procreans,ſecundum
Iac. unde iſtud ius, eſt quod prouenit cuilibet animatæ
rei ex ſui ſenſualitate ſine facto, & doctrina cuiuſquam,
& ex eo quod res eſt ſine conſtitutione quacunq;, ut in
prin.Decre. c.ius autẽ.i.diſt.Et caue,ꝙ non oĩa animalia
2 utuntur eodem iure, & tñ eſt ius naturale.† Lepus enim
fugere ſcit ſua natura,canis inſequi. Grues habent magi-
ſtrã, & conſtituunt de nocte excubias, quod non faciunt
alię aues. Apes habent regẽ, cui prouident, & ſeruiunt,
7.q.1.c.in apibus.& c.princeps,quod nõ reperitur ĩ aliis
muſcis, ſeu auibus,ubi intellige hic, ꝙ oĩa animalia &c.
uidelicet quodlibet in ſuo genere, & uide multos alios
modos iuris naturalis d. §. ius in glo. qui quaſi in idẽ re-
a cidũt.In gl.1.effectũ dic,ꝙ matrimoniũ a eſt† de iure na
3 turali, & diuino. uel.i.naturali rõne extra de biga. c. de-
bitũ.quia alias non uř,quod ſit de inſtinctu naturę matri-
moniũ,ſed coniunctio corporũ ſic,quia natura adeo ꝑna
eſt ad fornicationem, ſicut ad matrimonium. Nec decre
talis dicit de matrimonio, ſed de coniunctione. Vnde gl.
quæ eſt ſupra proxi.ſuper uerbo coniugatio, non uidetur
bona.Ratio enim naturalis ſic dictat.quòd liberi ꝑ utrũ-
que parentẽ, ſimul educari debeãt, & erudiri;& ideo ne
parentes incerti ſint,ratio naturalis, & neceſſaria dictat
matrimonium, & hoc dicitur eſſe de iure naturali, etiam
prout diffinitur infra de pa.po.in prin. & adulterium eſſe
natura improbũ. ff. de uer.ſig.l. probrum. & hoc patet in
Auth.qui.mo.na.eſſi.le.§.ſi quis ſane.uer.liceat.col.7.cir
ca prin.collationis, & facit, ff. de agn.lib.l ſi quis a libe-
ris.§. ſi uel parens. Itẽ op. quia uermes naſcunť ſine con
iunctione. Dic t Iaco. ꝙ hoc uerbũ omnia diſtribuit pro
generibus ſingulorũ habẽdo reſpectũ ad uniuerſale om
nium, quę in cœlo, quę in terra &c. non pro ſingulis ge
nerum,& de hoc etiam no.ff.eo.l.1.§.ius autẽ.[Itẽ dicit,
ꝙ licet educatio liberorũ ſit de iure naturali, ut hic, non
tamen educatio parentũ, ſed ratione naturali. ff. de agn.
4 lib. l. ſi quis a liberis. § ſi uel parens.] † Sed quis paren-
tũ debet liberos alere?gl.dicit,quod mater,uſq; ad trien
niũ,poſt pater,ut no. C.de pa.po.l.nec filiũ.qđ non eſt in
diſtincte uerũ,ideo dic,quia,aut quęris de naturalibus &
legitimis filiis, & tunc aut matrimonium durat, & pater
teneť alere matrẽ,& liberos,ut ff. ſol.ma.l ſi cũ dotem.§.
ſin autẽ.de uen.in poſ.mit.l.1.§.idẽ ait.aut eſt ſeparatum,&
tunc, ſi ſine culpa uiri obtinet gl. alle.ſi propter culpã ui
ri,nutriunť penes uxorẽ,expenſis tamen uiri, in Auth. ut
li.ma.& auiæ.§. illud quoq; quę eſt C. de repu.aut. ſi pa-
ter.Aut de naturalibus tñ, & tunc tenet gl.alle. & ſic in-
tellige in aut.q.mo.na.eſſi. ſui. §. pe.Aut de uulgo q̃ſitis,
& illos alit mater, ſi habet de quo.ff.de agnoſ. lib. l.ſi qs.
§.1.Aut de inceſtuoſis, & tunc nullus, de iure ciuili, ut
auth.ex cõplexu.C.de ince. nup.de iure cano. ꝯ extra de
5 eo. q du. in ma. q̃ pol. ꝑ adul.c.cũ haberet. † Sed quid,ſi
qui hẽt patrem, & auũ, uř ꝙ auus alat.ff.de inof.l. ſed ſi
unius.§.qđ deinde ait.de caſt. pec.l.dotẽ.ſam.er.l. ſi ma-
ritus.Quidã ꝯ C.de inſan.capo.l.1.Prima opi.indubitan-
ter uera eſt, ubi př & nepos ſũt in ꝑtãte, & auus oĩa poſ-
ſidet. Et no.ꝙ př tenet alere filiũ,ẽt infidelẽ, & forte ma
gis,q̃ aliũ pauperẽ fidelẽ, & de hoc uide in Spe. q fil.ſint
6 leg. uer. qđ ſi př. Et ꝑ hũc §. põt dici, ꝙ ſi qs † quitiauit
patrẽ de alimẽtis ꝑſtandis forte recepto aliquo, uel non
recepto, ꝙ non ualet quitiatio, quin pater teneať filiũ ale
re,ſi indigeat,qa cum hęc educatio ſit de iure naturali, ut
hic,non põt tolli pacto. ff. de pact.l. ius publicũ.& hanc
partẽ tenet Spe. in d. tit. uer. ſed quid ſi emancipatus. &
de materia hac uide, quæ ego ſcripſi C.de alen. lib.l.1.

a *Adnotatio.* Matrimonium. An matrimonium poſsit prohiberi
per ſtatutum.uide hic Ang. Are.

1 *Legatum eccleſiæ cui debitum.*
2 *Eccleſiæ nominatio qui accipienda.*

1 Sed quoties. † Ex hoc §. poteſt redargui ſentẽtia Doc.
qui dicũt.C.de ſacroſ.ecc.l.1.ꝙ ſi legetur eccleſię, ualet
legatum,& intelligitur de propinqua.in Auth. de ecc.tit.
§.1.col.viii. de cond. & demõ.l.q̃ conditio. §.ſi. & ſi ſint
duæ uitiabuntur propter incertitudinẽ. ff. de leg.i.l. ſi qs
ſeruũ.melius in l.ſi ſic legatum.§. 1.ff. de leg. 1. Ego dico,
ꝙ cũ legatũ, ad pias cauſas, non uitiať ꝓpter incertitudi
nẽ.C.de epiſ.& cle.l. id qđ. & l ſi qs ad declinãd.i. ꝙ tale
legatũ nõ uitiať, ſed intelligitur de maiori eccleſia ꝑ hũc
§.quin etiã inoleuit modus Romanę curię, quo caueť, ſi
uelis ſupplicare ꝓ ꝓbẽda eccleſię cathedralis. ꝙ nõ no-
mines eã ſpecificando,uel dicẽdo eccleſiã Aurel.quãuis
ſint ibi plures eccleſię, alioquin non ualeret gratia, nec
trãſiret in cãcellaria. Mos eſt enim Romanæ curię, ꝙ qñ
2 nominat† eccleſia Aurel. uel Pariſ. ꝙ intelligiť de cathe
drali, ꝑ hũc §. ſed magna eſt ceremonia, ꝙ expreſsio ui-
tiet, ita tñ uidi ſeruari de facto. Itẽ no. ꝑ hũc §. ꝙ ſi cau-
ſa committatur officiali, & ſint plures, intelligiť de prin
cipaliori,ut not. extra de reſcrip. c. & ſi principalis & in
cle uel ſi Archidiacono.& ſi ſint plures.

1 *Omnium uocis uis.*
2 *Bellare quibus liceat.*
3 *L. hoſtes.ſenſus.*
4 *Franciæ regis quis bellum indicere non poſsit.*
5 *Vis armis repellenda & quando.* 6.
7 *Defenſionis modus quibus conſtet.*
8 *Defendere ſe cuius liceat.*
9 *Occidi potentior quandocunque poteſt.*
10 *Aggreſſum imminentes non puniendi.*
11 *Iuris poſſeſsio armis tuenda.*
12 *Aggreſſor quis cenſendus.*
13 *Defenſio quo iure inducta.*
14 *Contractum qui gentium aut ciuilis iuris ſint.*
15 *Obligationis uis.*

Ius autem gentium. Iuxta tex.ſuper uerb. contractus,
ex quib.oriũtur iura in Auth. qui.mo.na. eſſi. le. in prin.
hęc cõſt.Inn.cõſti.q̃ prę.cen. an. lo prin. col. viii. In gl.
ſed nũquid.Gl.quęrit, & intendit opp. Iſte tex. innuit,ꝙ
plura ſunt humana gña ea eo quod hic dicit† oĩum.quod
1 ſignum tria exigit appellata,& reſpõde,ut i gl.Vel dic, ꝙ
hoc uerbũ omni,ꝓponitur ꝓ toto,ut ĩn proœ.ff. i prin.ſe
cũdũ Iac.Ego uid quæri, an Hypocẽtauri, & plures alii,
qui habẽt diuerſas effigies,ſeu hoĩes ſyluestres, fuerũt de
ſemine Adã? Et cõiter tenẽt Doc. theologi, ꝙ ſic.In glo.
a ſed quo.Si teneas hãc a gl.bella nõ ſunt de iuregẽtiũ, qa
nõ cõpeterẽt omni humano generi,ſed humanis tantũ &
ſic eſſent de iure Romanorum particulari nõ gẽtiũ.s.eo.
ti.§.oẽs.qđ eſt ꝯ hũc tex.Vñ dic, ꝙ nedũ pop.Ro.imo q-
2 cunque† põt facere licitẽ bellũ,pro ſuo recuperando ſi ꝑ
ſuperiorem alias recuperare non poſsit,ẽt priuatus,de li-
centia tñ ſuperioris ſui,& nedũ bona detinentis ſuũ occu
pare,& capere,imo & ipſum iuuãtiũ, ut plene no. Inn.&
Hoſt.de reſti.ſpo i c.olim.& hoc ſatis patet in feu.de mi-
li.vaſ.qui contu.eſt.c.1.i.fi.& facit ff.q in frau.cre.l. ait ꝑ
tor.§.ſi debitorẽ.i Auth.ut iud.ſine quo.inſ.§.neceſsitatẽ.
& ſic tex.eſt planus,ꝙ ẽt bella ſunt de iureg. & antequam
Roma fundata eſſet,bella plura fuerant,quã fuerint poſt.
ante eñ fuerat bellũ Troianũ, & de eius reſiduis aſſeritur
Romã fuiſſe fundatã. & Alexãder fuerat ante tẽpora Im
3 peratorũ,ut patet ꝑ chronica.& † l.hoſtes.ff.de ver. ſign.
loquiť,de ſubiectis Roma.Imperio, q bellũ non poſſunt
indicere,cum ſubiecti poſſunt ius ſuum per ſuperiorẽ re
4 cuperare.Et ꝑ hoc uideť,ꝙ Rex† Anglię nõ poſsit ĩdicere
bellũ Regi Francię, ꝓ reb.quas tenet ab eo.ſi Rex Frãcię
uelit ſibi ius facere i ſua curia,ut d.c.in fi.nec ꝙ eius ua-
ſalli q ſũt de regno, dẽant ipſũ iuuare,ut no.i ſpe.de feu.
ver.xv.Sed alii nõ ſubiecti bñ ꝑñt alus, ut dixi. Quid er-
go ſi ſuperior,q nõ hẽt ſuperiorẽ indicat ſubiecto, certũ
eſt

eſt, q ſunt hoſtes, Vel ſi ſubiectus ſuperiori, ut l. hoſtes. ff.
de capt. An autem poſſumus indicere bellum Saracenis,
vel eorum bona occupare, uide plene in ſeuo. & no. re. ext.
q ſuper. p Inno. & Hoſt. §. ius autē gentium. iunge infra
de re. di. §. item ea. quę ab hoſtibus. An autem duellū ſit
permiſſum, non eſt dubiū in feud. de pa. §. ſi quis hominē.
& §. ſi quis aliū. ſed de iure ca. eſt in omni caſu phibitum,
dic in Spe. de accuſ. §. ſequitur. uerſ. ſi quid ſi. (uide glo. in
ſi. de hered. q ab intest. defe. §. per cōtrarium quę loquitur
de duello. in ver. perduellionis. Et an torneamēta permiſ
ſa ſint, dic, q nō, ſm no. Io. And. extra de tornea. c. ſi. hoc
tenet per tex. in Authē. ut omnes ob. iudi. puinc. in prin.
col. v.) Item in fi. eiuſ. glo. Dic, q hoc moderamen atten
ditur, circa tria, uidelicet, ut taliter quis ſe defendat, ſi-
cut inuaditur, ſi eum armis, ſe defendat, item incontinen
ti, item non ad uindictam. Circa primum dicunt gloſſ. q
aggredientem, ēt ſine armis, poſſum armis repellere, uel
alias meliori ingenio, quo poteto, ſi alias aliter me defen-
dere nō poſſum, ut l. i. C. unde ui. no. quod Doc. appro-
bāt in defenſione perſonę, ſed ſecus in defenſione rerū,
pro quibus extra de homici. c. ſuſcepimus. xxiii. q. 3. ca.
nullus chriſtianus. Ego uero indiſtincte cum gl. teneo, &
idē uſ tenere Innocē. in d. c. olim. & facit extra de ſent.
excomm. c. delicto. lib. vi. C. quando lic. ſe ſinc iu. uin. li.
6 i. C. ad l. Corn. de ſica. l. ſi quis percuſſorē. † Circa ſecun-
dum dicunt, quod in defenſione perſonę dicitur incon-
tinenti, ipſo actu flagrantis. ff. ad l. Aquil. l. ſcientia. §. qui
cum aliter. ff. eod. l. ut uim. Sed in defenſione rerum pōt
eſſe interuallū, quod uidetur expreſſum in c. olim de reſtitu.
ſpo. c. olim, id eſt, dum tamen non diuertat ad actus extra-
neos, ut not. ff. de ui & vi arma. l. 3. §. eum igitur. unde po-
teſt quęrere amicos, uel ire ad iudicem, ſecūdū Iacō. de
Ra. qui hoc not. ff. de acqui. poſſ. l. clam poſſidere. §. q ad
7 nundinas. † Circa tertium dic, q attenditur modus fa-
cti, & qualitas perſonarum, & potentia, ex quibus bonus
iudex pōteſt apprehendere, an ad defenſionē proceſſum
fuerit, uel ad uindictā, ut not. d. l. i. & ſic cauete, ne erretis, poſt
glo. ut magis attēdas potentiā facti, quā diuitiarum,
q glo. manus tacte ibi tranſiuit, quid enim ſi pauper mi
les, fortis & potens, ad talia conſuetus, bangeſion diui-
tē inuaderet, minus potentē corpore, & ad talia non con
ſuetum, nōnne bonus iudex in talibus aduertere dēt po-
tius potētiā corporalē, quam diuitiarum? nō eſt dubitabi
le. Sed cur in defenſione perſonę inſpiciā, an alias poſſit
euadere, ut §. qui cū aliter. allega. eſt, de defenſione rerū
uel in §. eum igitur alleg. ratio patens eſt, quia res nō tene
tur relinquere ibi. Idco ſatis poſſet dici, quòd ſi eſſent res
mobiles, quas facil iter poſſet ſequeſtrare, q non deberet
expectare aggreſſorem, nec captare aggreſſam, per ratio
nem. §. qui cum aliter. Sed an tenetur fugere, in defenſio
ne perſonę. Doc. dicunt, q non. in d. l. i. qđ ſatis admitte
rē, ſi inuaſus ſit honeſta perſona, cui eſſet uituperiū fuge
re, habito maxime reſpectu ad perſonā inuadentis, argu.
ff. ex qui. cau. ma. l. in eadem. in prin. Sed hęc ratio non ui
detur ſufficiens, cum nō reperiatur, q quis poſſit eſſe cau
ſa homicidii, pro fama defendēda, imò cōtra ff. quod me.
8 cau. l. nec timorem. & l. metum. † Item quia defenſio eſt
de iure naturali; quo iure nulla eſt differentia pſonarum,
nec cōditionū earum, ut hic & ff. eod. manumiſſiones. &
hęc ratio poſſet ipugnari; qa de iure gen. eſt hoc. in l. ut
vim. ff. de iuſt. & iur. vel dic, ut infra dicam, vel ſi eſſet pe
riculū, quia forte inuadens erat prope, qui forte poſſet a
tergo percutere, vel forte redderet audacior, & facit C. ad
l. Cor. de ſica. l. ſi quis percuſſorē. Vel dic, q nemo tenet
dimittere plateam ſuam, vel iter per l. illam. & ſic nec fu
gere, ibi enim expectabat uenientem, & hoc placet mihi
nec §. qui cum aliter facit ad contrariū. ibi enim a longe
ſtabat proiiciēdo lapides, & videbatur poſſe fugere, ſine
periculo, ſed quādo eſt prope, ſemper eſt in fugiēdo peri
culū, & aduerſarius efficit audacior, ut dixi. Itē credo, q
ſi inuaſus exceſſit modum in defenſione, q nō debeat pu
niri, vt doloſus ſed vt culpabilis. argu. ff. de adulte. l. Im-
peratores & l. ſi adulterium. §. Imperator. ad Turpil. l. i.
§. & ſi quidem. nō enim deliquiſſet, niſi alius cauſam pręſ-
9 titiſſet. C. de rapto. l. unica. §. pen. † Sed quid dices, potes
qui magnā ducit comitiuā, cōtinuè eſt minatus mortem
pauperi, qui comitiuā non ducit, & eum forte diſſidauit:
pauper uidēs, q ſi expectet, q diues inuadat eum, occide
tur, nec ſe poſſet defendere aduerſus tot, nec ſp pōt tene
re comitiuam, q ipſum defendat horam, & locū captas,
occidit potentem; quęritur an debeat puniri? Vř, q ſic, per
§. qui cum aliter. Item quia conſtat eum aggreſſorem, &
ſic eſt in culpa. ff. ſi quadr. pau. fe. di. l. i. §. cū arietes. Ego
credo, contrariū in caſu prędicto, certū eſt. n. q ille ſem
per erat in periculo mortis, quia alius, qui mortē mina-
tus fuerit, & poterat eum interficere, vel facere interfici,
qñ uellet, & ſic videtur ad defenſionē facere, qa metu mor-
tis facit, ff. ad l. Aquil. l. ſed & ſi quemcunq. in princip. ete-
nim odiū, & minę potentis, mortis periculū indicant im
minere, ut patet extra de ſentē. & re iudi. c. paſtoralis. in
cle. & ſic, cū ei ſemper periculū immineat, iuſte ſemper
& quacunque hora, ſe defendit totū debet ad defenſionē
reputari, & p hoc facit, qđ no. in d. l. i. ibi cū dicit glo. q
nō habet expectare, q alius percutiat, & bene facit. C. qñ
li. ſine iu. l. i. ff. de dona. cau. mor. l. 3. cū trib. ſeq. ff. q met.
cau. l. 2. §. metum. C. ad leg. Cor. de ſic. l. ſi ut allegas. & p
hoc uidetur, q ſi toxico occidat eum in caſu prędicto q
nō teneatur in conſcientia; nec in foro iudiciali. Sed quid
10 † de iuuantibus? Glo. uariant. ff. eod. l. ut uim. & de ui & ui
ar. l. cum fundum. Doc. iuris ciuilis, dicunt, q iuuātes ex
cuſantur a delicto in defenſione perſonarū, ſed nō rerū.
Verius uidetur, q etiam in defenſione rerū ſint excuſāti,
ut extra de ſen. excō. c. dilecto. lib. vi. eod. titu. c. quātę. in
antiquis. xxiii. q. 3. ca. omni. & c. ſi nulla. C. de metа. l. de
uocā. uerſ. recte quę. lib. xi. nec incidunt in canonē, ſi per
cutiūt clericū, extra de ſent. excom. ſi vero, & ibi p Inn.
& eo. ti. c. olim. i glo. ſed forte ſunt irregulares, quāuis
pars inuaſa non efficiatur irregularis, extra de homi. c. ſi
11 dic, ut ibi. Quid ſi quis, habet quaſi poſſeſſionem alicu-
ius iuris incorporalis, an pōt eam armis defendere? Inn.
uidetur tenere, q nō, extra de cenſi. c. ſignificauit. de im-
muni. eccle. cap. i. quod poteſt eſſe uerū, ubi debitor con
tradicit ſoluere annuam prętationem. Sed ſi alius, p uim
leuet reditus, quos mei coloni pſtabant, uel in meis gan
geriis & manſis gagiat, ego non uideo, cur talem armis
non poſſim repellere, vel ſi me impediat in poſſeſſione
ſeruitutis meę, nā nedum quaſi redituū priuaret me, imo
& ipſorum fundorum, quos per colonos, ſeu emphyteu
tas ciuiliter poſſidebam, extra de reſti. ſpo. c. Piſanis. & c.
cum ueniſſent. & c. olim. de reſcrip. c. ad audientiam. ff. de
acquir. poſ. l. quamuis. §. i. & de hoc aliquantulum p Io.
And. extra de cenſi. c. 2. i cle. cęter. uide in d. l. i. C. unde
ui. ubi hęc, & alia ſcripſi, ut ſupra no. licet quis teneat ad
damna, ſi exceſſit in defenſione, non tamē propter exceſ
ſum tenetur ad reſtitutionem rei, ut d. c. olim. de reſtitu.
12 † Item no. q ſi duo reperiātur, unus viuus, & alter mor-
tuus, nec cōſtes quis fuit aggreſſor, uiuus abſoluēdus eſt.
ff. ſi quad. pau. fē. di. l. i. § cū arietes. & ibi no. in ſimili. Vel
dic, debere conſiderari vitę eius pręcedentes actus. ff. de
re mil. l. nō omnes. §. a barbaris. Et no. caſum ubi dicit, q
uiolentię repulſio ſit de iure naturali primęuo, in decre.
di. i. c. aūt. ſed de iure ciuili uidetur, q ſit de iuregē. ff. de
13 iuſt. & iure. l. ut uim. Sed potes dicere † quòd defenſio per
ſonę ſit de primęuo iure naturali, defenſio rerum de iu-
re gen. quo fuerūt diſtincta dñia. ff. de iuſti. & iu. l. ex hoc
iure. Item no. quod de iure canonico nō uidetur licitum
occidere hominem pro defenſione rerum, per c. ſuſcepi
mus alleg. Vel dic, quòd ibi loquitur de perſonis eccle-
ſiaſticis. In glo. Sed nunquid, dic quod de iure natu. om-
nes naſcebantur liberi, non quod ius naturale hoc diſpo-
neret, qa illud ius nil diſpoſuit, ſed quia nō erat ſeruitus
illo iure, nec meū, nec tuū: ut imā nec adhuc eſſet. In glo.
plene ibi de conſtituta. ille §. non probat ſm Ia. quia ibi
nil dicit, niſi, q ciuiliter obligatur, ita poſſet dici in mu-
tuo,

tuo,& aliis ff.de cōd.indeb. l.ſi fideiuſſor.unde ſm eum,
ſtipulatio dicitur de iure ciui.quia per ius ciuile fuit repo
ſita in contractus ſpeciē,& idem de aliis ſeq. Vult,(ut cre e
d do)dicere, d (& hanc credo intentionē tex.)ꝙ contra-
14 ctus † dicuntur de iuregent.quos olim hoīes negotiando
per ſe inierunt abſque cōſtitutione iuris, ſeu legiſlatoris,
ſed ex neceſſitate mercādi , ut emptio,& alij de cōtrahē.
emp.l.1.ſed contractus,q ꝑ legiſlatores fuerunt compo-
ſiti,certam formam acceperūt,ſicut ſtipulatio,quā legiſ-
lator introducit ex interrogatione & reſponſione , ultra
pactū ſimplex,& literarum obligat.ꝯctus emphyteuticus
donatio ꝑpter nup. & colonarius, de quo in Authen.de
nō alie.§.lex itaque.& feudum , & forte pactū legis com
miſſoriæ,& ſi q ſint ſimiles,ſunt de iure ciui.quaſi autem
contractus , uidentur eſſe de iure ciui.& prætorio.j.de
oblig.q̄ ex quaſi contract.§.hæres.ff.de uerb.ſigni.l.obue
nire j.de tute.in princ.ff.de act. & obl.l.ex maleficio. §.
15 i.In glo.dic,ꝙ naturalis † obligatio, quæ oritur ex cōſen
ſu eſt de iureg.quoꝗ pacta ſeruari uult.ff.de ſolu. in his. §.
Imperator.Sed ſi ciuiles,(large accipiendo ciuilē,& præ
toriam)ſunt de iure ciuili,ff.ad Mace.l.creditorē.ff.man
da.l.ſi fideiuſſor.§.1.Item obligationes ex delictis oriun-
tur de iuregen.in his delictis,quæ iuregen. coercebant j.
obliga.quę ex delict.§.i.ff.de origi.iur.l.2.§.deinde.Cor-
nelius.ff.rer.amo.l.rerum quidā.ſed de iure ciuili, in his
q̄ iure ciuili coercent,& uide j.de obligatio.in §. oīum.

a *Adno.* Si tengas Vide dominum Are.ponentem hic plu-
ra genera bellorum pro huius gl.confirmatione.
b Dimittere plateam. Vide hic Aret.prope ſi.2.col.quomo-
do autem probari.
c Nō debeat puniri, ut doloſus. Adde q̄d ſolū punit ꝑ ſolo
exceſſu.caſus eſt ſin.in l.adulterlū,cū inceſtu.§.Imperato-
ris.ſm An.ibi.ff.d adul.fa.l.Oratius.C.de adul.Io.An.ſing.
in c.ſignificaſti.ex̄ de pœn.& remiſſio.in l.ſciētiā.§.q cū ali
ter.ff.ad l. Aquil. An.Are.in ſuo tract.male.in uer.ſic defen
dēdo.Bal.in l.ut uim.ff de iuſ.& iur.& omnino Alex. conſi.
24.uol.2.& conſi.140.ubi plene.eod.uol.& conſi.76.uol.1.
d Dicere. Vide hic Chriſtofo. Por.in.§. ius. autem ciuile 2.
col.poſt me.uer.in glo.pene.

e *Libellans probationi contrarium an obtineat.*
2 *Libellus alternatiuus an ualidus.*

a Lex eſt. a In glo. nam conſul. in ſi.ff.de reli. l. oſſa.de
admi.tuto.l.ita autem.§.geſſiſſe.ff quod cuiuſq; uniuer. l.
itē eorū.§. decuriones.Quid ergo ſi quis dicat in libello,
1 ꝙ Sempronius ipſum † ſpoliauit poſſeſſione ſua,uel aliqd
aliud egit,ex quo agit ꝯ ipſum, & in proceſſu non probat
hoc eum egiſſe , ſed alium eius mandato & nomine , an
debeat obtinere. Videtur,ꝙ ſic,per hunc §.cui concordat
ff.de ui & vi ar.l.1.§.deieciſſe.ff. pro ſocio.l. fina. quę in
frau.cre.l.ſi pater. quod crederem rationabile,tamē con
trariū ſeruatur de facto,& uide glo. & Inno. extra de do.
c.inter dilectos.in glo licitos(ut antiq. iunge infra quod
cū eod.§.fi.) An autem † libellus admittatur, tu vel alius
tuo nomine tale quid comiſiſti?Spe.dicit,ꝙ ſic,de lit.con
te.§.iam nūc.uerſi. item talis.& ſic de facto ſeruatur.[De
hac quæſtione.uide ff.de leg.2.l.talis ſcriptura.ubi deci-
ditur contrarium.]In glo.exemplificatiue. in ſin.ſed nec
hodie illa,ut ibi not.q̄d uerum eſt de his,q habēt ſalaria,
ſecus in delegatis,extra de reſcrip.c.ſtatutum. §.in ſuper.
lib.vi.In glo.eſt aūt genus.hæc glo.acc pit. genus & ſpe-
ciē,ſicut logici.Sed legiſtę alio modo in multis locis, ut
dixi ſupra de iuſt.& iu.§ huius.ff.de uerb. ſign.l. 2.
a *Adno.* Lex eſt. An de eſsētia l.ſit ſcriptura.vide ꝑ An.in §.
cōſtat āt.in 1.col.ante me.in uer.q̄ro an de eſſe legis.uide ēt
d.Fel.ī rub.d cōſt.i 3.co.cir.pri.col.uer.tāgūt hic ſcribētes.

1 *Clerici quo non ligentur.*
2 *Populus qui conſuetudinem inducat.*

Sed & plebiſcita. Scire debes, quod antequam prin-
ceps Romæ conſtitueretur, erat diſſenſio inter nobiles,
& plebeios, quilibet enim ſuas leges cōdebat,& uolebat
per alios ſeruari,quę tādem fuit ſopita per Hortenſium,
qui ſtatuit unum principem creandum,in quem fuit tota
tranſlata poteſtas,& tunc plebs retinuit,ꝙ ordinationes,
quas iam ſecerant,haberent uim legis,& hoc poteſt me-
lius recolligere.ff. de orig.iur.l.2.§.deinde cū eſſet.Et fa
1 cit iſte §.ſecundum Iac.quod ſtatuta laicorū,non ligent
2 clericos,dic extra de conſti. c.quę in eccleſiarū. a & di
2 cā infra eo.§.ex non ſcripto. Item facit ſecundum eū,ꝙ
populus non poſſit inducere conſuetudinem ſine uolun
tate ſuperioris,ibi etiam dicam.

a *Adno.* In eccleſiam. Vbi uide,do.Feli.latiſſime de iſta quę
ſtione tractantem.

1 *Princeps, legiſlator ſolus.*
2 *Vlpiani tempora.*
3 *Legem ferri qui, quatenuſque poſſint, 4. & 5.*

Sed & quod principi. Gloſſ.in uerbo legis dicit,quod
hanc legem regiam non habemus,de ea tamen fit mētio,
hic & ff.eod.l.1.C. de teſtamen.l. imperfecto. de uet.iur.
enuc.l.1.§.ſed in hoc ſtudiū. uerſic.cum enim. ff.de orig.
iur.l.ii.§.deinde.Et eſt mirabile,quod de imperii, & Im-
peratoris creatione,ita paucas leges habeamus,& parum
habeant canoniſtæ antiquitus de electione Papę, ſed ho-
die multū,ut patet titu.de electio.lib.vi.& cle. Et ex hoc
1 quod hic dicitur,uidetur quod † nullus poſſit hodie legē
condere,niſi princeps , cū in ipſum tota ſit tranſlata po-
teſtas,& uideatur expreſſum C.de legi.l.fina. Sed contra
ff.de leg.l.non ambigitur.C.offic.pręfect.præto.l.formā.
Ad hoc dicit Ioan. Andr. quod d.l.non ambigitur.eſt ho-
die correcta,& ita not.ibi in gloſſ.ſed certe non eſt cor-
2 recta per hunc §.quia l.illa fuit facta per † Vlpianum, qui
fuit tempore Alexandri Seueri Imperatoris,q cœpit poſt
annos Domini cc. & xxv. vel circa , ut patet per chroni-
cas, quo tempore ſine dubio, & ante erant Imperatores
conſtituti, & in eos tranſlata poteſtas. Pręterea Senatuſ-
conſul.Treb. fuit factum tempore Neronis Imperatoris,
ff.ad Trebell.l. 1.quod tamen lex eſt,ut ibi patet,ff. de do.
na.inter uir.& uxor.l.cum hic ſtatus.in princip. Sed ſi ue-
lis illam opinio. tenere, dicere poſſes , quòd ſit correcta
per l.fina.Melius tamen uidetur, quod ſolus Imperator
poſſit legem facere generalem uniuerſo mundo, aut d.
l.fina. Senatus autem,& præfect.pręto. poſſunt etiam fa-
3 cere legem eis generalem † ex ui, & poteſtate per legem
& principem attributa,ſed legem particularem poſſunt
facere multi,ſicut legatus in prouincia ſua,extra de offi.
delegat.c. fina. & idem uidetur de quolibet ordinario ,
quod poſſit facere legem,quo ad ſubiectos, ut not.ff. q̄d
quiſque iur.l. 1.§.hęc autē.uerſi.ꝑ nullo.ff. de cuſto. reo.
l.diuus.la 2.ibi.ſed & caput.&c.& patet de epiſcopo,ex-
tra de his,q̄ fiunt a maior parte.c.fin. de maior. & obe-
dien. c.ij.extra de conſti.c.ut animarum.lib.vi.Itē ꝗcun
que rectores collegij approbati, una cū collegio, de his
quę ad collegiū ꝑtinent, extra de reſcrip. c.ex literis,&
multomagis ipſum collegiū ff. de priuil.cred. Antiochē-
ſium.ad municip.l.Lucius.§.fin.uel ibi de conſuetudine,
tamen dic,ut infra uerſi.nō autem. Quod autem dixi or-
4 dinarios poſſe leges & ſtatuta † facere,intellige ſuper his
quę ad ſui iuriſdictionē pertinent, & ad ſui defenſionē ,
& ſine pręiuditio iuris alieni,alias nō,ut no. Inno.ex̄ de lo
ca & cōdu.c. 2.& ſic intellige,q̄d nota.ff.de uerb.ſig.l.pro
nūtiatū.C.de ſent.ꝙ interlo.l.nulli.Itē intellige, ꝙ non
obſtent iuribus,& conſtitutionibus ſuperioris,minor.n.
legē ſuperioris tollere non poteſt , extra de maio. & obe.
c.cū iſerior.xxi.d.c.īferior.imo nec modificare, nec cor
rigere,nec mutare extra de elec.c.3.in cle.adnuare pōt
pęnę adiectione,ut ibi no.& in facto ſingulari diſpēſare,
extra de æta.& quali.c.3.ibi.ut.ff.de his, q no. infa.l. q̄d
ergo.§.pœna grauior.C.ex quib. cau.inf.irro.l. & ſi ſeue
rior.An autem capitula,uel collegia poſſint facere ſtatu
b ta,b ſiue rectore,uel epiſcopo,dic ꝙ ſic,de minimis tan-
tū extra de cōſt.c.cum omnes,C.de leg.l.fina. de decur.

l.ſi quos. & plene no. Arch. de uerb. ſig. c. conſtitutionem.
5 li. 6. intellige ergo, quod ſolus† Imperator, Senatus & prę
fec. prę. poſſunt legem gñalem facere. alia potius dicun-
tur ſtatuta. & ſuper hoc uide. ff. de ori. iur. l. 2. §. deinde. &
§. nouiſſime. cũ ſeq. & qđ dicit tex. ſolus, intellige, ꝙ nul-
lus alius, niſi Senatus & prępfect. prętó. qui inuicem ius fa-
ciũt, & eius authoritate, & poteſtate per legem ſibi attribu
tã, ſed collegium cardi nõ poſſet facere legẽ, ut patet in d.
c. 2. Poteſt ergo princeps oĩa, ut patet hic, an poſſit con-
tra ius diuinum, natu. uel gen. uide infra §. ſed naturalia.

a *Aduer.* Generalẽ uniuerſo mundo. Tu dic, hoc eſſe uerum
ſi exiſtat Romę, quia ibi poteſt facere legẽ generalem, quæ
uniuerſum orbem comprehendit in temporalibus, non au-
tem in ſpiritualibus. ut no. Bal. in rub. Imperator. Lotharius
& Guil. de Cun. in l. cunctos populos. nu. 1. & ibi poſui in
apoſt. ad ipſum. C. de ſum. Trini.
b Facere ſtatuta. De hoc uide per Bar. l. oẽs popu. ff. de leg. 1 i.
q. ibi primo quæro. qs pôt facere ſtatuta, & ibi etiã Alex. in
ſuis addi. & per do. Fel. in c. cum omnes. extra de conſti.

1 *Principis iuriſdictio. & 2.*
3 *Papa quibus præſit.*
4 *Populo deijcere principem licere. & 5.*
6 *Populus cur legem non condat.*

1 Populus ei, & in eum. † Et ſic uidetur hic, quod princeps
habet iuriſdictionem a populo. & concor. d. l. 2. §. deinde.
& §. nouiſſime. C de uet. iur. enu l. 1. §. hoc etiã ujtnlomi-
mus. §. ſed in hoc. uerſicul. cum enim. ſed cõtra imo a Deo
xcvi. diſt. c. duo. & c. ſi Imperator. & l. 1. in prin. C. de uet.
iur. enu. in Auth. quomodo opor. epi. & cle. in prin. glo. ibi
dicit, quod Imperium proceſſit à Deo diſpoſitiuè, qa eius
2 diſpoſitione factũ eſt. † Melius diceret gl. ſi diceret, quod
a proceſſit a Deo permiſſiue, ſed à populo diſpoſitiuè, q ita
diſpoſuit, & uoluit ex quadã neceſſitate, ut §. deinde. §. al-
leg. ſi n. eſſet Dei diſpoſitione, nõ fuiſſent plani multi tur-
pes, luxurioſi, & fatui, multis ſapientibus ſanctis cõtinen-
tibus, & honeſtis. Nero. n. incontinens, & inhoneſtus prę
fuit Petro, Paulo, & Senecæ, quos biennio occidi fecit, ut
patet per chronica. Nec tot mali imperaſſent, qui ſanctos
occidebant, ſicut patet in hiſtoriis eccleſiaſticis, & in legẽ
dis Sanctorum: imo, & ſi hiſtorias legas, reperies, ꝙ pote-
ſtas Romanorũ. fuit p uiolẽtiam acquiſita, & maxime tem
pore Iulij Cęſaris, q multas puincias debellauit. Sed de
Papatu nõ dubiũ, quin a Deo pceſſerit, ut plene Inn. extra
de for. compe. c. licet. dic, ut ibi. & ĩõ ille pręeſt omnibus
3 tã in ſpiritualibus, q̃ in temporalibus, ut plene no. Hoſt.
qui fil. ſint legit. c. per uenerabilẽ. non tñ de temporali de
bet ſe intromittere, niſi caſibus qui no. in d. c. licet. ſed in
illis caſibus poteſt & debet, & quicunque principem de-
ponere, ſi male regat: & p minori cã, q̃ alius, ut patet ex-
tra de ſup. negl. pręla. c. grandi. lib. 6. de ſen. & re iud. c. ad
apoſtolicæ. eo. lib. extra de elect. c. uenerabilẽ. cũ ibi no.
xc. diſt. c. Conſtãtinus. & xcvi. diſt. q. cũ ad uerum. & c. ex-
tra de uo. & uo. redemp. c. licet. in ſi. Et hęc negari nõ poſ
ſunt per fidem: nam cũ ſit Vicarius Chriſti, cuius eſt pleni-
tudo orbis, &c. & q eſt princeps, Rex regũ, ſm Apoſtolũ.
Et cui data eſt omnis poteſtas &c. Mar. ult. & omnis iuriſ-
dictio tranſeat in uicariũ, extra de offi. uic. c. ſua. C. de eo,
qui uic. al. gerit. l. 1. Abſurdũ eſt dicere, quin habeat pote-
ſtatẽ in tpalibus, & ſuperioritatem, non tamẽ debet exer-
cere, ſed tenere illum gladium in uagina. extra de appel-
la. c. ſi duobus. de foro cõpeten. c. ex tenore. qui fil. ſint le
git. c. cauſam quæ. de iudi. c. nouit. niſi in caſibus ut ibi di-
4 xi, & hoc ſcripſi plenius C. de ſum. Tri. l. 1. Sed † an popu-
b lus poſſit Imperatorem deponere. b Videtur, quod ſic,
quia cum ad populum ptinet eius creatio, ut hic, & p con
ſequens, & depoſitio, ſeu reſtitutio, ut C. de off. prę. Aug. l.
2. extra de hære. c. cũ ex iniuncto. de ſta. mo. c. ea q. §. pci-
pimus. de capel. mo. c. presbyteri. lib. vi. Prędterea cũ man-
datũ iuriſdictionis ſit reuocabile de ſui natura. ff de iud. l.
iudiciũ. §. ſoluitur. & Imperator iuriſdictionẽ, & poteſta-
tẽ habeat a populo, ut hic, cũ concor. uidet, ꝙ populus re
uocare poſſit. Pręterea cõſtat hoc factũ fuiſſe antiquis tẽ-
poribus. ff. de origi. iur. l. 2. §. exactis. [& §. quod ad magi-
ſtratus. ea. l. 2. quibus liquido oſtenditur a populo, reges
Roma expulſos, cuius etiã rei locupletiſſimus teſtis eſt
Liuius. lib. 1. ab urbe condita. Præterea eius eſt remoue-
re, cuius eſt & inſtituere, tex. eſt ĩ ca. unico de capel. mon.
lib. 6. Sed populus Imperatorẽ cõſtituit in eũ oẽ imperiũ
cõſtitu. l. 1. ff. de cõſt. princ. ergo & eũ deponere pôt. Sed
deponẽdi Imperatoris poteſtas nõ ad populum, ſed ad Pa
pam pertinere uĩ, idq; probaſ argu. textus. in c. alius item
Romanus. in ſi. 15. q. 7. & ibi hoc notat gl. ſuper uerbo de
poſuit, & allegat c. duo ſunt. xcvi. diſt. qui tex. hoc uidetur
probare, ſi mõ recte inſeurat. Sed ꝯ, vĩ per hũc §. qui dicit
ei, & in eũ, vnde plus ſonat, q̃ ſi diceret ei tñ. vñ ſm gram
maticos, plus credit in eũ, q̃ ei, uel eum. & pro hoc facit,
quia electores non poſſunt uariare electionẽ factã. extra
de elect. c. in cauſis. & c. cum inter. & c. publicato. & hãc
5 partẽ tenet gl. ff. de legi. l. non ambigitur. in ſi. † Itẽ, quia
Imperator maior eſt populo, & ad eũ, tanq̃ ad maiorem
habeſ recurſus, in feu. ſi de inueſti. inter do. & uaſa. lis ori.
c. 1. & ſic per minorẽ nõ dẽt deponi, per iura ſupra alleg.
extra de maio. & obed. c. cũ inferior. & vĩ expreſſum, ꝙ
populus antiquo iure habebat iuriſdictionẽ, ſupponendo
ꝙ hodie non. C. de pa. po. l. 2. in ſi u. [Sed p d. c. vĩ quod po
pulus adhuc habeat iuriſdictionẽ, ſed intellige, ut ĩ. ſequi
tur.] Nec obſt. ꝙ de iuriſdictione arguitur, qa iuriſdictio
reuocari nõ pôt, ubi tota tranſlata eſt, nec quicq̃ remanet
penes transferentẽ, & maxime ex quo alius uſus, ꝟt extra
de offic. delega. c. quamuis. lib. 6. & facit, quia conſtituen
tes nõ poſſunt deſtruere dignitatẽ, p eos conſtitutã. extra
de conſt. c. cum acceſſiſſent. Sed tñ ſatis poſſet dici, ꝙ po-
pulus ex cã, poſſit eã deſtruere, ut in ꝯriis. ff. de excuſa. tu
to. l. ſed & reprobari. hoc tñ attẽtare periculoſum eſt. Sed,
an populus, poteſt hodie legem facere gl. dicit, ꝙ non, cũ
totã poteſtatem tranſtulerit, quod eſt uerum, generalem,
ſed municipalem ſic ĩ. eod. §. omnes uero populi, dunta-
men, habeant collegium approbatũ. alias non, Dum tota
iuriſdictio ſit tranſlata, ut hoc §.

a *Aduer.* Proceſſit. a Deo Vñ imperiũ proceſſerit. & an fuerit
ante principatum, uide per do. Fel. in c. nõ liceat. de præſc.
4. col. in prin. uer. cęterum. dum ſubdit Abb. cum ſex ſequẽ.
& an Imperator fundet intentionem ſuam ſuper toto mun-
do & fuerit quãdoq; ĩ ſua pacifica poſſeſſione: ibidem uide
colum. 6. poſt me. uerſi. poſtremo pro iſta parte.
b Imperatorem deponere. Hanc quæſtionem ponit Are. &
uide eum hic.

1 *Sententia quę, & quando facit ius.*
2 *Priuilegium quando an non, tranſmiſſibile. 3. 4.*
5 *Fideiuſſorem quando ex ſe iuuet reus. & 6.*

Quocunque ergo Imperator. Concor. ff. de cõſti. prin.
l. 1. C. de legi. l. 2. ſed ob. C. eo. ti. l. 3. uer. interlocutioni-
bus. dic, ꝙ a aut princeps ĩterloquiſ, aut diffinit. Primo
1 caſu eius † interlocutoria non facit ius in d. l. 2. & notatur
d. l. 1. & hoc niſi eẽt ĩ corpore iuris redacta. C. de no. Co.
cõpo. l. una. §. ſi. xx. diſt. c. 1. ff. qđ met. cã. l. metũ. §. ſed qđ
ꝑtor. C. de cõſti. pecu. l. ſi. Et idem ſi princeps ad conſulta
tionẽ, uel ſupplicationẽ cuiuſq; rñdeat, uel reſcribat: uã
nõ facit ius, niſi in illã cã rñſio eẽt in corpore iuris clau-
ſa, ut no. C. de ſent. l. nemo. in 1. gl. ſcđo caſu, qñ diffinit,
aut ꝑſentibus partibus, & tunc ſm Iaco. non facit ius no
uum, ſed qđ eſt, declarat. ff. de acquirendo rerum dñio. l.
adeo. §. cum quis. ĩ. de rer. diui. §. ſi quis. ff. de teſtam. l. hę
redes palã. §. ſed & ſi contra ius ita parũ. ut infra eo. §. C.
de poe. ſi uendicari. ff. de arbi. l. Celſus. in Auth. de iudi. §.
omnes aũt. Si pręter ius, tunc facilius, ut hic, C. de legi.
l. ſi. Si uero partibus abſentibus, poteſt dici quòd non facit
ius: quia magis ex contumacia &c. ff. de inoffi. teſt. l. qui re
pudiatis. de appel. l. ſi pro luſorio. §. 1. de euic. l. ſi iõ. §. ſi.
In gl. generalẽ. l. leges. imo ſex modis, ut ibi patet, &
ibi nota. In glo. ſ. non merẽti ibi, maiorẽ, dic. C. de poe. l. ſi
uendicari.

uendicari. In gl.ut clericis.in fi.dic, ut dixi ſupra in diſt.
Intellige tamen, qđ in illo negotio facit ius, ut l.2. C. de
leg. In glo.ff.qđ quiſque iur.in fin.gloſſ. ſed adhuc reſtat
contrariũ huius literæ, pp quod Pet. de Bel.perti. intelli-
git l.illã fi.ſm ſecundã caſus poſitionẽ, quæ eſt ibi in glo:
& reprobat primũ p hunc §. Sed hoc non eſt tutũ adſtrue
re, qa fieret uiolentia literę. Preterea vr expreſſum, pro
prima poſitione. C.de proxi.ſac.ſcri.l.in ſacris.§.fin. Pro-
pter qđ dicas, q eſt regula, q̃ fallit in iudiciis, ratione etiã
inęqualitatis uitandæ, ut in ɔ̃rio. Itẽ qñ q̃s ad ſui poſtula-
2 tionẽ impetrauit ius iniquũ, ut d l.1.& de hoc† Dyn. extra
de reg.iu.c.in iudiciis.lib.6. Et intellige, hanc regulam.in
priuilegio non clauſo in corpore iuris.ff. de reg.iur.l.No
ratius. Item ubi eſt cõceſſum conſideratione perſonę tñ;
nã ſi cõtẽplatione rei, ſecus, ut.ff.de cen.l.3. ſed ſi rei con
cedat̃ contẽplatione perſonæ eſſet pſonale.ff.de ſer.ruſti.
prędio.& l.Lucius. In dubio autẽ cenſet̃ reale, ubi digni-
tati vel rei concedit̃, vel loco. extra de inſti. c.cum ueniſ-
ſent.ff.qb.mod.uſufr.amit.l.ſi uſufructuarius. de relig.ca.
cũ loca.& no.in Spe.de inſtru. edi.§. nunc aũt.uetſi. item
3 quid fuit.† Itẽ dic, q ubi conceditur perſonæ & eius hęre-
di non excedit primũ, ſi hęreditas tranſit ad omnes. C. de
excuſ.mune.l.ſordidorum.dic, ut ibi. Priuilegium autem
in corpore iuris clauſum egreditur perſonã, ubi concedi
tur rõne naturali, & ęquitate iuris attenta. C.ad Velle.l.
hęredes. Dic, ut ibi per Cy.& ff.de in integ.reſti.l.non ſo-
lũ.de mino.l.interdũ. C.ſi aduer.tranſac.l.1.de repu.quæ
in iudi.& in integ.reſti.min.l.una.& põt dici, ut nota.ff.de
mino.l.qđ ſi minor. ſed ubi conceditur mere in fauorem
perſonę, & ea attenta tãtum non tranſgreditur perſonam
ut ff.de admini.l.tuto.l.hęredibus ex plur.eodẽ ti.l.a tuto
ribus.§.1.ff.de regu.iuris.l.omnibus cauſis.in fi. niſi caſu
quo tranſit ad ſuum.ff.ſolu.matri.l.maritum.& l.etiam.
4 † Sed quid ſi debitor impetrauit dilationẽ, nunquid ex-
b tendit̃ ad fideiuſſores? b Videtur, quod ſic.ſaltẽ p quan-
dam conſequentiã, ut in Auth.de fideiuſ.§ ſed neq;, vr cõ
tra.ff.de rei iud.l.& ſi fideiuſſor. Hanc quæſtionem plene
proſequitur Cyn. in lect. C.de preci. Impera. offe.l. quo-
ties. Et dicas, quod priuilegio non gaudet, nec ad ipſum
extendit̃ directè, gaudere tñ poſſet indirecte, ut ſi reus in
mora non fuerat; & erat electa perſonæ induſtria, quo ca-
ſu fideiuſſor non poteſt conueniri, quouſq; reus in mora
fuerit ff.de uerb.obl.l. ſi pupillus. & non põt eſſe in mo-
ra, pp dilationem, ex quo iuſtam exceptionẽ habet.l.nul
la.ff.de reg.iur. ſed ſi non eſſet electa induſtria, tũc ex ſua
mora poſſet conueniri. Et idẽ in quibuſcunq; obligationi
5 bus dandi.ff.iudi.ſol.ſi reus.& d.l.ſi pupillus.† Sed quid ſi
fideiuſſore conuento, reus principalis, q hẽt priuilegium
defenſionẽ fideiuſſoris recipiat, nunquid ex pſona ſua po
teſt ſaltẽ allegare priuilegiũ, & ita fideiuſ.defendere? Nõ
vr, qa ita demũ principalis põt exceptiones ex ſua perſo-
na cõpetentes allegare, ſi ſua interſit.ff.de fideiu.l. Marcel
lus.ff mãda.l.idẽq; §.gñaliter.ff.rem rat.ha.l. procurator
ad exhibẽdũ.§.1. Hic aũt nõ vr eius intereſſe cũ exceptio
nẽ habiturus ſit ɔ̃ fideiuſſorẽ, ſicut cõtra alios creditores:
ſed hoc nõ eſt expeditũ: nã actio mandati incipit effectua-
liter cõpetere a tpe quo ſoluit fideiuſ. C.manda.l.ſi pro ea
a ɔ̃rio ſenſu, & priuilegiũ non extendit̃ ad futura, ut ſcri-
pſi C.de ſerui.l.nõ modus, extra de cẽ.c.cũ ſit.§.fi. in cle.
6 & ideo videt̃ intereſſe.† Præterea fideiuſſor poſſet damna
ſuſtinere, q̃ decurſa dilatione ab eo repeteret, & propter
interuſurium medii temporis, iõ dic, quod ſemper põt ſu-
bire defenſionẽ, & priuilegio ex perſona ſua uti, niſi in ca
ſu quo fideiuſſor nullũ haberet recurſum contra eum, ut
not. Dyn.in d.l.& ſi fideiuſſor.ff.de re iudi. Item dic, quod
quamuis priuilegium non excedat perſonã, ex quo tamen
ſemel conceſſum eſt, poteſt ab aliis impetrari. ff. de ſena.
l.fina.[& uide quod not. infra de replica.§.fin.]

a *Adno.* Dic qđ. Hanc diſt. approbant Doc. hic, & maxime
Aret. qui recitat hanc diſt.& eſt pulchra declaratio. Et quan
do ſententia Papæ, uel principis faciat ius generale, uide la
te per do. Felinum in c.in cauſis.in fi. 1. col. uſq; in fi. cap.&
ibi quod ſententia, contra ſentẽtiam principis extrauagan
tem, & non notam, non eſt nulla, in fin. col.2.in uer.hinc ſe
quitur, quod ſententia lata.
b Ad fideiuſſores. De hac quæſtione uide Bar.in l.fi.§. fi.C.
de uſu.rei iud.& idem Bar.in l.quoties. C. de prec. Impe.of
fc. Bar.in l.cum filius.§.j. de uerbo.obliga.

1 *Princeps ſine proceribus legem fert.*

Aliæ autem. Sub. Dum tamẽ appareat eas factas pro le
ge, quod deprehenditur ex multis, ut dixi ſ.in glo.genera
1 lem.† Sed an princeps poteſt legem facere ſine conſilio
procerum? nõ uidetur, ut C.de leg.l.humanum. ne fil.pro
patre auth.habita. Dic contra. cũ ei, & in eum ſit tranſlata
poteſtas.ſ.§.ſed & qđ principi. De Papa ſunt opi. Dicunt
quidam, q Papa debet. & tenetur conſulere cardinales
in arduis, & ita tenet Ioã. Mo. extra de heret.c.ſuper eod.
a ſed Arch. contra a de offi.ordi.c.quãuis.lib.vi. dic, ut ibi.

a *Adnot.* Archi.contra. Adde, quod iſta eſt uerior, & rõior
opinio, quam Pan.ſequitur in c.ea geſt.col.2.extra de cler.
non reſi.ubi dicit cardinales non poſſe præſcribere, quod
Papa non faciat ardua, ſine eorum conſenſu, uide eundẽ in
c.qm.nu.j. & qđ ibi addidi ad eũ in apoſ. in uer.ubi lex eſt
multũ dubia. extra de uſu. Fel.in c.cũ nobis.in prin.de præ-
ſcr.& Pau.de Caſt.conſ.cclxxx.inci.in facto præſenti.

Prætorum. Videlicet ea, quæ erãt facta ante legẽ regiã,
hodie prętores non poſſunt legẽ facere dixi ſupra §. ſed
& qđ princip. In gl.ut de morbo.in fin.& uide ff. de orig.
iur.l.2.§.deinde cum placuiſſet.

2 *Doctoribus non ſtari.* 2.
3 *Doctores à quibus creandi.*

1 Reſponſa.† Nunquid ergo hodie ſtaretur reſponſis, & ra
tionibus Doctorum, ut habeantur pro lege, ſeu eorum in
terpretationibus? Videtur, q non, per hũc §. quę dicit hoc
antiquitus fuiſſe: & ita ſupponit, q non hodie, & pro hoc
C.de legi.l.1.& hanc partem tenuit glo.ff. de legi.l. ſi de
interpretatione. Sed contra uidetur ff.de iure fiſ. l.nõ pu-
2 to.& ibi not. Dic primam ueram, ut hic.† De quo ergo o-
perantur illa uerba, licentia docendi, regendi, interpre-
tandi, &c. quæ in licentiis baccalaureorum, ponuntur. Di-
cas, quod ſolũmodo, ut docere poſſint publice, q alias
nõ poſſent. C.de profeſ. qui in urb. Cõſtan.l.1. de ſtu.lib.
urb. Ro. l.unica. Sed tñ iudex bene facit, qui eorũ opinio
nes ſequit̃.ſi ſint cõſonæ rationi.ff.ſi ſerui.uen.l.ſi quãdo.
3 §.i.de uulg.ſubſti.l.in ſubſtitutione.§.fi.† Sed cum ad Im
peratorem pertineat creatio Doctorũ, ut hic patet, cum
dicit. quib. a Cęſare &c.ff. de ori.iur.l.2.§.primus diuus.
quo iure Doctores legum creantur in regno Francię, ubi
Imperator nullam ſuperioritatem habet, ſaltem de facto,
ut ſcripſi. C.de ſum.Tri.l.i. Itẽ quomodo authoritate apo-
ſtolica creant̃, cũ hæc ſcientia ciuilis ſit ſecularis, nec ad
eccleſiaſticos pertineat, extra ne cleri.vel mona.c. ſuper
ſpecula. C.de teſtam.l.cõſulta. Item quomodo iuris Do-
ctor creat doctorem, cum hoc ad Imperatorẽ pertineat,
ut hic argu. C.de re mili.l.neminem.vel ad ordinẽ ciuita
tis.de profeſ.& me.l.magiſtros. Decretalis noua hoc de-
buiſſet declaraſſe, quæ eſt extra de mag. c.i.in cle. & fuiſ-
ſet efficacior, quam in eo, quod ibi ſtatuitur.

5 *Conſuetudinis acceptiones.*
2 *Conſuetudo a quibus dicitur.* 3.5.
4 *Conſuetudo in unum & ab uno inducibilis.*
6 *Conſuetudinis inducendæ modi.* 7.8.11.12.13.16.17.
9 *Conſuetudinis probatio.* 20 21.22.
10 *Conſuetudinem errore, non induci.*
14 *Conſuetudo irrationabilis quæ.*
15 *Conſuetudo ſeuera an ualida.*
18 *Ius conſuetudine dari.*
19 *Condici conſuetudine non poſſe.*
23 *Conſuetudinem qui teſtes non probent.*
24 *Conſuetudinis uirtus multiplex.* 25.26.
27 *Conſuetudo extendibilis.*
28 *Deciſionarum iterum ſeries.*

Ex

EX NON ſcripto. Circa materiam cõſuetudinis, eſt
inſiſtendũ principaliter circa ſex. Primò, circa nomen. Se
cũdò, circa diffinitionẽ. Tertiò, circa introducẽdi modũ.
Quartò, circa modum agẽdi. Quintò, circa modũ proban
1 di. Sextò, circa vires. † Circa primũ ſciẽdum eſt, quòd con
ſuetudo, quãdoque ſonat factum nudũ, ut C. de epi. aud.
l. iii. §. fi. de ſerui. l. C. communia de ma. l. fi. de iur. fi. l. ſu
p creandis. ff. de uer. ſig. l. vt Alphenus. eod. ti. l. anniculus
§. i. & ita non ſumitur hic. Sed quãdoque ſonat ius. & ita
ſumitur hic. & C. quæ ſit long. cõ. l. ii. ff. de legib. l. de qui-
bus. §. fin. & intellige, ꝙ ſonat ius, quia ius ex ea reſultat,
2 ipſa tñ in facto eſt, vt patebit infra. † Sed in quo differt ab
a vſu? a dic propriè ſumendo uſum, differt, tanquam cau
ſa à ſuo effectu, quia cõſuetudo, per vſum inducitur, & v-
ſus propriè dicit factum, conſuetudo ius. Sed tamen uſus
pro conſuetudine quãdoque ſumitur. extra de ver. ſig. ca.
ſæpe. in cle. ver. & quia. & in vſi. feud. ti. de feu. c. Obertus.
uer. vſum tamẽ cogni. & multis alijs locis. & eodem mo-
do communis obſeruantia tenet. de æta. & qua. c. ii. de ap
pel. quamuis. in cle. ff. de pœ. l. prægnantis, & etiã nos. C.
3 de cõſt. prin. l. ii. in fi. ff. de ſupel. leg. l. Labeo. † Itẽ differt à
b ſtylo. b quia ſtylus, propriè dicitur circa illa, quę tãgũt
modum ordinãdi acta, & ſententias, & alia quę ſcribunt
à ſtylo, cũ quo ſcribũt, & facit. C. de vet. iur. enu. l. i. §. ſed
& ſi quæ. & de ſacroſ. eccl. l. i. vnum pro reliquo ſępe po-
ni uideo, vt patet extra de ſal. c. quam graui. & facit. C. de
do. l. iiii. & de teſta. l. verba. ff. de actio. emp. l. veteres. Itẽ
differt à ſtatuto, quia illud expreſſo cõſẽſu introducitur,
cõſuetudo tacito, vt hic. ff. de legi. l. ſed ea. ſupra eo. §. oẽs
uero populi, & no. ꝙ cõſuetudo, dr̃ à con, quod eſt ſimul.
4 quaſi communis vſus. in decre. diſt. i. c. conſuetudo. † Nũ
qd ergo, inter ſingulares, poteſt cadere cõſuetudo? Hoſt.
dicit in ſumma eo. ti. §. qualiter. ver. quid ergo. quòd multi
poſſunt ponere conſuetudinem, contra ſingularem. vt. ff.
communia præd. l. venditor. §. ſi conſtat. ſed ſingularis cõtra
ſingularem, vel ſingularis, contra multos, nõ põt, niſi no
mine uel ratione dignitatis, & ita intelligit extra. de offic.
Archi. c. dilecti. C. quæ ſit longa con. l. fi. ſed Io. gl. decre.
dicit contrariũ, ꝙ cõſuetudo cadit inter ſingulares. xviii.
q. ii. c. ſeruitium. & gl. extra. eod. c. fi. & Inno. extra de cau
ſa poſſ. cũ eccleſia. & pro eis d. c. cum eccleſia. C. de agr.
& cenſi. l. litibus. & l. cũ ſatis. §. ii. & l. domini. lib. xi. extra
de reli. do. c. quia cõtingit. §. nos autẽ. in cle. in vſib. feu. q
feu. da. poſ. in prin. nec epiſc. dare põt. c. i. §. Idẽ iuris. ff. de
ſer. vrb. pręd. l. ſeruitutes. quę in ſuperficie. ff. de arbi. l. itẽ
ſi unus. C. loca. l. excepto. ſatis poteſt dici, ꝙ in pſtatio-
nibus, cõſuetudo poſſit cadere inter ſingulares, & ex ea a-
gi, per iura pdicta, & hoc in iuribus, ſed non alijs. Itẽ ꝙ
ſingularis, põt conſuetudinem proponere, cõtra cõmuni
tatẽ villa vel patrię. ff. de iniurijs. l. ſanè. & ibi not. Hic ta-
men nõ eſt propriè cõſuetudo, de qua hic tractamus, quia
per hanc ius acquiritur, per illam de qua ibi tractatur, ius
conſtituitur uniuerſaliter. † Quęritur ergo, in quo differt
5 conſuetudo, p quam ius acquiritur, à præſcriptione, ſi ſe-
quamur opi. Hoſt. differentia de ſe patet, quia per cõſuetu
dinẽ acquiritur multis. Et non magis, illi quàm illi, per p-
ſcriptionem poteſt acquiri, etiã ſingularis, ſi aliã opi. ſe-
queris. dicit Ioã. ꝙ nõ eſt differentia, ut no. in d. c. ſeruitiũ.
Tu dicas, ꝙ imo ſic quia in cõſuetudine nõ oportet cauſam
pponere, in pręſcriptione ſic, vt no. in d. c. fi. extra. de cẽ.
c. peruenit. & c. ſuper eo. & d. c. cũ eccleſia (quod autẽ de
pręſcriptione dixi, intellige niſi allegetur tempus xl. ann.
uel maius.) dic, ut extra de præſcrip. c. i. lib. vi. Itẽ, quia pri
uilegium, & conſuetudo poſſunt concurrere, ſed nõ præ
ſcriptio, ut in ſumma Hoſt. eo. ti. ver. extra ſummã, dic ibi.
Item cõſuetudo ligat omnes, etiam cõtra quos nõ eſt vſi-
tata, vt c. dilecto. extra de offi. Archi. ſed pręſcriptio non.
Item quia conſuetudo nõ admittitur in corporalibus, vt
no. in d. §. fi. ver. extra ſummam. pręſcriptio ſic. Illud not.
quòd per conſuetudinem ita demũ acquiritur ius multis
contra ſingularem, ſi ipſe quaſi conſenſit recipiẽdo forte
aliquid, alias nõ, ut no. Innoc. extra. eo. in rub. pro quos
quia cũ populus hoc nõ poſſet expreſſẽ, multominus taci
te. ff. q. & a quib. ſi priuatus. de poſtli. l. toties. §. fi. Intellige
tamen, niſi eſſet tantum tempus elapſum, quod ſufficeret
ad præſcriptionẽ. ff. de aqua plu. arc. l. i. §. fi. & l. ſi prius. §.
i. & d. c. i. lib. vi. C. de au. coro. l. i. lib. x. ff. de offi. procõ. ob
c ſeruare. ver. magni. Circa ſecũdum, quomodo diffinit. c
dic, ꝙ tex. decreti diffinit vno modo, in d. c. conſuetudo,
& Azo alio modo. vt no. ipſe in sũma. C. quę ſit lõg. cõſu.
in prin. l. i. dicẽdo, ꝙ cõſuetudo eſt ius nõ ſcriptũ, morib⁹
populi diuturnis introductũ, & illã ſequit̃ Inn. extra eo.
in rub. Hoſt. diffinit magis plenè in ſumma eod. §. q̃d ſit,
quęlibet ſit tibi bona, quia per diffinitiones nihil mutatur
in iure, nec obolum lucraberis. Circa tertium, videlicet
d introducendi modum. d Primò quæritur, quę requirũt
6 † ad conſuetudinẽ inducẽdam? in hoc varij varia dixerũt,
ut patet in multis ſcripturis gloſſarum, & Doctorum. Tu
aũt concluſiones ipſorum, quę veriores videntur, in sũma
recolligens, dic ꝙ ſi quid vſitatum fuerit, per tantum tem
pus, cuius non extat memoria de cõtrario, in caſibus qui
contigerunt, quod eſt cõſuetudo, datoq; non probetur ſẽ
tentia, nec aliud, & ita firmant ſe Inno. & Hoſt. extra eo. i
rub. & Hoſt. in ſumma. eo. tit. §. qualiter. uerſi. quãto, pro
quibus eſt. C. de iuriſ. om. iud. l. magiſteria, & c. allega. q
de obſeruãtia loquũtur. C. de calum. l. i. & illud vult dice
re, l. ſi ea. ff. de leg. aduerſando l. pręcedẽti, nec eſt opus de
clarare actus, vt infra dicetur circa quartam partẽ, & is eſt
7 vnus modus. Item † eſt alius, ſi libelli querimoniales non
fuerint admiſſi, uel ſi fuit iudicatũ, p cõſuetudine, ſecũdũ
glo. q̃ eſt hic in uerbo, diuturni, in med. & l. de quibus. &
l. de cõſuetudine. Et idẽ Innoc. & Hoſt. in dictis locis, al-
leg. Plus tamen hoc caſu eſt neceſſe, ſecũdum Inno. quòd
iudex habeat animum inducendi conſuetudinẽ & ꝙ hoc
probetur, ſed Hoſt. in hoc cõtradicit, ut d. §. ver. iu. Vnde
ſecundum eum ſufficit ita fuiſſe bis iudicatum, & cõcor.
in hoc cũ glo. quę eſt hic, & l. de quibus, ut no. d. §. verſi.
ii. Ioan. glo. decret. uidetur ſequi opi. Innoc. & vltra ponit
quòd neceſſe eſt, quòd maior pars populi vſa ſit animo in
ducẽdi conſuetudinem, & ex certa ſciẽtia, ſi ſit ſic, vix ali
qua conſuetudo probabitur. Vnde ego credo poſt Iac. &
Pe. & alios nouos Doct. & in hac etiam videtur reſidere
Hoſt. quòd cum conſuetudo inducatur per tacitum cõſen
ſum populi, ut. ff. eo. l. ſed ea. quòd quandoque vnus actus
ſufficit, q̃ſque requirũtur plures. Nã ſi unus actus ita ſolẽ
nis fuerit, quòd potuerit ad notitiã populi perueniſſe, vel
8 maioris partis, ſicut ſi † inter duos magnos comites, uł ba
rones, ſit cõtẽtio de comitatu, uel baronia, quòd per illũ
vnicũ actũ inducitur vnà cũ tẽporis tranſcurſu. in Authẽ.
qui. mo. na. effi. ſui. §. ſi quis igitur. l. ii. ſi autem unum, vel
modica negotia expediantur, oportet quòd fuerint tot, et
cũ tanta frequẽtia, quòd potuerũt ad notitiã maioris par-
tis populi perueniſſe, & ideo tex. dicit freqũẽtiſſimus in d.
§. ſed & ſi quis. & facit extra de teſtib. cogen. ca. cęterũ, &
illa apparent ad ſenſum, quia ſi tacitus conſenſus populi
cõſuetudinẽ inducit, ergo oportet ꝙ populus ſciat, alias
ſequeretur, quòd quilibet fatuus iudex, ſeu ignorãs poſſet
cõſuetudinẽ inducere, & tollere legẽ. Nec credo, quòd ſic
neceſſe proponere, nec pbare, quòd ſit obtẽta in cõtradi
ctorio iudicio. [Sed quòd ita iudicatũ fuit quę ſit pri. cau.
ben. ami. cap. i. §. denique.] ſi tamẽ probari poſſet, bonum
eſſet, nec quod maior pars populi uſa ſit, nec de animo u-
tẽtiũ, nec quòd ex certa ſciẽtia. nam omnia iſta pręſumũ
tur probata frequẽtia actuũ, & tranſcurſu tẽporis per d. l.
ſed ea. C. de ædi. pri. l. an in totum & l. i. C. eod. & ad l. Iul.
maie. l. fi. ibi cũ dicit noſtro tẽpore. ff. de teſt. l. iii. §. fi. ff. ad
Silley. l. i. §. hoc autem, in feu. quę ſit prima cauſa, benefi. a
9 mit. c. i. §. denique. † Sed an neceſſe ſit ſaltẽ ponere, & pro
bare, quòd uirtute conſuetudinis fuerit negotium expedi
tũ. Verbi gratia, probatur, quòd cũ duo fratres diuiderent
hęreditatem, primogenitus habuit auantagium, & ita de
duobus, vel pluribus, nũquid eſt neceſſe pbare, quòd tũc
allegatur ſup hoc cõſuetudo, & quòd uirtute illius cõſue
tudinis habuit, vel an ſufficit probare nudum factũ, vide-

licet,ꝙ ita fuit diniſum,poteſt dici,quòd ſi allegaret̃ tem
pus,cuius nó eatet memoria,vel pręſc.xl.anno.de iure ca
no.ꝙ non ſit opus his,cum nó quęratur ſibi titulus, vt de
aqua plu.arc.l.i.§.fi.& extra de præſcri.c.i.lib.vi.Alias vr̃,
ꝙ hoc ſit neceſſe,per iura prædicta,& hãc videtur tenere
Hoſt. iu d.§. in prin.& Doct. moderni eã ſequuntur , vel
dic,ꝙ ſufficit probare uſum ꝑ legẽ allega.§. in prin. ver.
10 ſed tamen.† Quid ergo ſi populus erret?Certe conſuetu-
do nou inducitur.ff.eo.qđ nó ratione.& hoc tenẽt gl.vbi
que.& Doct.vt uo.l ſũma eiuſd §.fi.ver.& ſexta, & §.qua
liter.uer.quid ergo. Et hoc verum, niſi erraret circa cau-
ſam impulſiuã ſecũdũ Iac.& Petr.ff.de cõdi.& demõ.l.cũ
tale.§.falſam.Sed nó pręſumitur error in populo,vbi tot
probati ſunt.C.de teſt.l.omniũ.Sed ob.ff.eo.l.quod nó ra
tione.ubi ſupponitur,ꝙ erronea tenet:ſed nó trahitur ad
ſimilia.Dicas,ꝙ bene inducitur,ſi primo ſuit error poſtea
ſcientia.Sed qũ ſemper fuit error,nõ: vt ibi cũ primũ &c.
&ita potes intelligere.ff.de iniur.l.iniuriarũ.§.fi.ver.vſur
patũ.Vel dic,ꝙ illa uſurpatio nó erat pręſcripta plenè, vt
11 no.in l.ii.eo.ti.† Sed nũquid requiritur cõſenſus ſuperio
ris,ĩ cõſuetudine introducẽda.gl.vr̃ dicere,ꝙ ſic.C.eo. l.
i.& idẽ Inno. extra eo.in rub. & in c.pe.de fide inſtr. nec
ſufficeret tolerãtia: imo opus eſt expreſſo cõſẽſu, ſecũdũ
eũ,ut no.extra de præbẽ.c.cũ nó ignores. de cõceſ.pręb.
c.literas.probo quia ſequeretur inconueniens,ꝙ lea infe
rioris tolleret legẽ ſuperioris,quod eſt abſonum,& maxi
me cum hodie populus torã poteſtatem, & iuriſdictionẽ
tranſtulit,vt diai ſupra eo.§.ſed & quod principi,ego cre
do contra,poſt Iac. Dyn.& Pe. quis enim cõſenſus requi
ritur,ex quo ꝑ leges data eſt popu. talis poteſtas, vt patet
hic,& l.de quibus Et eſt mirabile, ꝙ popul' poſſit tacite
legẽ tollere,& non poſſet eapreſſẽ.ſimile.ff.de proc.l.fi-
liusfa.§.veterani.extra de iura.calum.c.i.lib. vi. & ꝓ hac
parte,videẽ expreſſũ,extra de cõſti. l.licet. lib.vi. de hoc
12 et dicetur.J.circa ſextã partẽ.† Itẽ requirit̃, ꝙ ſit pręſcri-
pta,vt l.de quibus.§.inueterata.ff.de legi.& hic,uã diutur
ni.& c.& C.eo.l.i.& ii.eatra eo.c.fi.[Quæritur,quantũ tẽ
pus requirit̃ ad cõſuetudinẽ introducẽdam? potes reſpõ-
dere. vt hic vides,vel dic aliter,ꝙ aut talis cõſnetudo eſt
ſecũdũ ius,aut præter ius, aut contra ius commune. Pri-
mo,& ſecũdo caſu ſufficiunt x.anni.Tertio al.anni. tenet
Archi.c i.de cõſue.li.vi.qđ eſt notandũ.] Quęritur quan
to tempore duret.gl.poſt Io.dicit ꝙ a.an vt no.in d.§.in-
ueterata.Inn.diſtinguit,aut qđ acquirit̃,habet cauſã con
tinuam,& tunc tenet cum glo.Aut diſcõtinuã:& tũc totũ
tempus,quod non ſit memoria,vt no.extra.eo.c.pe.Hoſt.
tenet cũ gl.de iure ciui.ſed de iure cano.requirit vnifor-
miter xl.annos.& idẽ Bal. in c.fi.Iac. & Pet.tenẽt cũ glo.
noſtra indiſtinctè,quia hic,non agitur de iure alicuius in
pręſcribendo,ſed de cõſenſu populi colligẽdo,qui pręſu
mitur per lapſum a.annor.ff. qui & a qui.l.ſi cũ fidei com
miſſaria.§.Ariſto. Arch.diſtingnit,an ſit ſecundum ius cõ
mune,an contra eatra eo.c.fi.lib.vi.per c.i.de pręſcri.eo.
lib.mihi videtur vera opi. Hoſt.quę cõcor.cum opi.gl.&
Doct.quatenus tangit ius ciuile,& credo,ꝙ proceditur in
vera conſuetudine,per qnam ius ſtatuitur,ſed in cõſuetu
dine,per quam ius acquiritur ſingulari,uel cõtra ſingula-
rem,vr̃ ꝙ debeat ſeruari.l.cum de in rẽ uerſo.ff.de uin. et
quę ibi no.&.C.de pa.l.ſi certis annis.de iure ciui.& hoc
inter liberos,qnia quo ad colonos uidet̃ ſufficere minus
tẽpus.C.de agri.& cẽſi.l.dñi.no.ſ gl. lib.xi.ſed]de iure ca
no.eſſet ꝑſcriptio vniſormis xl.annor. & Hoſt.notas ea-
tra de cenſi.c.ſuꝑ eo.& hoc in cõſuetudine,ꝑ quã ius ſta
tuitur,in alia.dub.an habeat rit.nel non, & an ſit cõtra ius
13 commune,quia tunc † requiritur,ꝙ ſit tanti temporis, ꝙ
non extet memoria ꝑ d.c.i.de pręſcri.& in hoc caſu poſ-
ſet procedere opi.Arch.Itẽ requiritur,ꝙ ſit rationabilis,
e extra eo.c.fi. e Sed uidet̃,ꝙ rationabilis f tenear,ſaltẽ
f in terminis ſuis,licet ad conſequentias trahi nõ dẽat, nec
ad ſimilia,vt l.quod non ratione.ff.de inſeu.ſi de feud.cõ
tro.ſue.c.unico.§.ſi ſacta uero filii.Pręterea,cũ ſit ius,ui-
detur,ꝙ teneri debeat,quamuis durũ ff.qui & a qui.l.pro

14 ſpexit.† Ad hoc dicas,ꝙ ſi conſuetudo eſt irrationabilis,
quę eſt contra fidẽ, ius naturale,diuinũ , vel quę inducit
occaſionẽ peccãdi,ut̃ alias eſt cõtra bonos mores, nõ va
let.vt plene not.Inno.& Hoſt.eatra eod.in rub. & in ſum-
ma Hoſt.d.tit.§.quid ſit conſuetudo. & patet in Authẽ. vt
nulli in.§.i.Alias aũt,quamuis ſit ſeuera, nec ita irrationa
bilis eſt,ſicut lea eſt,& nihilominus in ſuis terminis &ter
ris ſeruanda,vt l.contrariis. Quandoque valet cõtra inſti
tutiones iuris diuin.eatra de cogna.ſpiri.c. ſuꝑ eo.dic vt
15 ibi.Item † qđ dicit̃ ꝙ ſeuera tenet,dic vel minus rationa
bilis dumtamẽ nõ ſit omnino irrationabilis valet,niſi per
legem uel cõſuetudinẽ reprobetur eapreſſe,ut.C.de iuis
& legi.auth.omnes.de fur.auth.uauigia.in feud.de uaſal.
qui cont.conſt.c.vnico.ſecundum Hoſt.hęc ſunt remittẽ
da iudicis arbitrio,qui cõſideratis ſiugulis circunſtantiis,
uideat,an tẽdat ad noxam, vel non,ut no.d.§.quid ſit.vn-
de ſecũdũ eũ oõ ualet cõſuetudo , quæ dat ius pignorãdi
authoritate ꝓpria,cũ poſſit generare ſcãdala,nec ꝙ deli-
ctorũ punitio reducat̃ ad emẽdas pecuniarias , nec illa ꝑ
q̃ interdicitur,ꝙ canonicus nõ habeat uocẽ i capl̃o uſq;
ad tempus,ut ipſe ibi uo.uidelicet in §.ſi nerſi.quid ergo.
mediam credo ueram , cũ ſit cõtra bonũ iuſtitiæ.de aliis
uidelicet prima,& ultima. non credo,cũ cõſenſus partiũ
hoc poſſet.C.de pig.l.iii.cui non conſuetudo?Item requi
ritur bonafides,ſecũdũ Inn.iu d.rub.quod poſſet eſſe ve-
rum in cõſuetudine,per quã ius acquiritur,vt dixi,in alia
non,in qua uon agitur,niſi de cõſenſu populi corrigẽdo.
Itẽ nec ĩ illa,per quã ius acquirit̃ ſingulari,vel cõtra ſin-
gularẽ,de iure ciuili,ſi excedat xa.annos.ſicut i corpora-
16 libus,nt plene dixi.C.de ſerui.l.i.† Sed qd,ſi maiore par
te populi cõ ſentiente,aliqui ꝓteſtẽtur nõ cõſentire, uido
tur quòd maior populi pars eos liget.ff.ad muni.l. ꝙ ma-
ior.ſed illa iu neceſſariis,ſecus in uolũtariis extra de ꝯſti.
c.cum omnes.& c.cũ acceſſiſſent.& in c.dilecto.de offi.
Archi quod vr̃ obſtare.nam cõſtabat de cõtradictione ex
preſſa,ut patet ibi cum dicit pacifica.Et facit l cum de cõ
ſuetudine.ff.eo.de publi.l.licitatio.§. earũ.iuncto qđ no.
eo.ti.l.ſi publicanus.§.i.in gl.magna.ver.item expeditur.
& not.in ſumma.verũ eſt tamẽ,ꝙ ſi poſt cõtradictionẽ il-
lam,ſequeretur pacifica ſrequẽtia actuũ,cum tẽporis trãſ
curſu poſſet introduci cõtraria J.§.pe.eatra de pręſcr.ca.
auditis,ut̃ dic, ꝙ maior pars populi ligat minorẽ,ut uide
17 tur no.in sũ.§.qualiter.ver.ſequitur.† Itẽ g dic,quòd ſi
g introducta cõſuetudine,& præſcripta, fieret cõtra,ſemel
vel bis ut̃ pluries,quòd nõ ex hoc tollitur cõſuetudo,niſi
tãta ſequeretur frequẽtia actuũ, & temporis curſus,quòd
poſſint nouã inducere,ut no.in Spe. de præſcrip. ver. qd
ſi poſt completã, nu xo.&.C.eod.l.ii.ff.de re iud.l.nemo
18 alieno.§.i.arg.ff.de iti actuque pri.l.i.§.fi. † Circa quartũ
videlicet modũ agendi ſciẽdũ quòd quãdoq; cõſuetudo
dat ius in re;quãdoq; eſt ita introducta, ut vides in aliqui
bus locis,in quibus cõpetit ius ĩ re proximi de genere vẽ
ditoris ſacta oblatione emptori & cõſignatione pretii &
dño ſeudali in re feudali per vaſallũ alienata , & tũc ag
põ actione reali,uel cõfeſſoria,ſi ſit ius incorporale. Ini
troductũ dat ius ad rẽ,uel ad dãdũ,& tũc cõdi.ea cõſuetu
dine,cũ nõ ſit cautum quo genere,& c.ff.de cõdi.ea leg.l.
unica,uel imploraſ officiũ iudicis, ubi cõſuetudo tribuit
tale ius,quod deberet de iure per officium iudicis expedi
ri,ut alimẽtorum,& ſimilib.Caneat tñ pars,quòd ſemper
cõmemoret cõſuetudinẽ in libello,quia cũ ſit i facto po-
nenda eſt,& probãda,extra de cõſti.c.i.lib.vi.niſi eſſet no
toria,quo caſu iudex debet ſupplere extra de cõſue. c.cũ
19 inter.in fin. de teſta. Raynald.de reli. do.cõſtitums.† Sed
quid,ſi quis agat cõdictione ex cõſuetudine, de eo quod
eſt iure ſcripto cautum. Iacob.dicit,quòd nõ procedit li-
bellus,cum cõſuetudo ſit ſubſidiaria . ſicut cond.ex lege.
Et hanc opinionem uidetur tenere Innocen.in c.com ec
cleſia Sutrina.de cau.poſ.& propriet. ſed tu potes dicere
contra,per illud.c.eatra de iuſti.c.cũ ueniſſent.C.de uet.
iu.l.i.§.ſed & ſi quę.extra qui ma.accu poſ.c. uidetur. C.
de decur.l quibus,extra de teſti.cogẽ.c.cęterũ. & facit.ff.
de act.

de act.& obli.l.quoties. Circa quintũ, uidelicet modũ ꝓ-
20 bãdi queritur† primo, an cõſuetudo probari debeat non
eſt dubiũ, ꝙ ſic, quia in facto eſt, ut ſ. dixi, ſed forte ſtatuta
& cõſtitutiones, nõ debẽt probari. [Debẽt tñ exhiberi ut
in Auth. ut iud. ſi quoquo ſuſ. §. quod autẽ in prouinciis.]
uel ſuperior cõſuli, extra de fide inſtr. c. paſtoralis. & hoc,
niſi ſit notoria, quia forte quotidiana. ff. de preca. l. ante. in
fi. dic ut ſ. in procemio in materia notorii, uel niſi tẽderet
ad litis ordinationẽ, quo caſu ſi iudex dubitet, ſe debet in
formare ſummatim. ff. ad exhi. l. iii. §. ſciendũ & §. ibidẽ,
& ita ſeruat curia laicalis. Sed quid ſi iudex ſe ita informa
uit ſummatiè, nec in ſcriptis redegit, & pronunciauit pro
cõſuetudine, & fuit appellatũ, quid faciet iudex appellatio
nis. Satis põt dici quòd iudex appellationis, eodem modo
ſe informet, ut dixi in ſimili, in materia notorii.

Itẽ queritur, per quot teſtes ꝓbabit? Põt dici per duos,
ff. de teſt. ubi numerus, curia tñ Frãcię x. recipit, & in tur
21 ba. Sed quot deponẽt? pro ſolutione† huius, repetas quæ
circa modus introducẽdi dixi, unde ſi producãtur ad pro
bãdã cõſuetudinẽ tẽporis cuius nõ extet memoria in cõ-
trariũ, deponet ita ſe uidiſſe obſeruari ſuis tẽporibus & a
ſuis maioribus audiuiſſe ſic obſeruatũ, nec uidiſſe nec au
diſſe quemquã, qui alias uiderit obſeruari, unde ff. de pro-
ba. l. ſi arbiter. extra de uer. ſig. c. quid per nouale. eo. tit. c.
ueniẽs §. Illũ locũ. lib. 6. Nec credo, ꝙ ſit neceſſe depone
re, quibus caſibus, nec inter quos uiderit obſeruari. Nã le
ges quę allegãt cõſuetudinẽ, hoc nõ dicũt, ſed tãtũmodo
dicũt, fuiſſe ſic obſeruatũ. nec dicũt inter quos, & tñ hoc
tãquã efficax ad deciſionẽ adducũt, ut d. l. fi. C. ad l. Iu. ma.
ibi cũ dicit. noſtro tẽpore, & c. de uer. ſig. c. ſæpe. & in cl.
& in aliis iuribus, ſ. alleg. quę de obſeruãtia loquũt, quãq;
tñ ſpecificat, ut ff. ad l. Iul. maie. l. in q̃õnibus. Item, q̃a in
tãto tẽpore, non quęritur titulus, ut d. c. i. de pręſc. li. 6. Si
uero producãtur, ſoper cõſuetudine minori tẽpore indu-
cta, oportet, ꝙ deponãt tot, & tales actus, ꝙ præſumatur
ſciẽtia populi. & decurſus ex quo pręſumatur animus, &
alia quæ neceſſaria dixi ad cõſuetudinẽ inducẽdã ſupra ĩ
tertia parte, & ideo hic uidetur neceſſe, ꝙ ſpecificẽt cãs,
caſus, & perſonas, inter quas hoc uiderũt, alias nõ poſſet
ex eorũ depoſitionibus deprehẽdi, q̃ ſint ſufficiẽtes actus,
ad cõſenſũ populi præſumẽdũ. Si tñ illi q̃ ꝓducũtur eſſẽt
ſapiẽtes homines, & ſcirẽt quid eſt cõſuetudo, & dicẽt ſe
nõ recordari, inter quas perſonas uiderũt obſeruari, nec ĩ
quibus caſibus, ſatis eſſẽt eorũ depoſitiones admittendæ
ꝑ d. l. fi. C. ad l. Iul. maie. cũ aliis, quas ꝓ ẽcor. allegaui,
22 ff. de poe. l. pręgnãtis. † Quid ſi deponãt cõſuetudinẽ eſſe,
uidetur, ꝙ nõ ualet teſtimoniũ, nã uidẽtur ſe potius iudices
cõſtituere, quã teſtes. Ipſi enim debẽt deponere ſup actis
bus, & expletis, ex curſu tẽporis, & poſt iudex ex hoc di-
ſcernet an ſit cõſuetudo, alias nõ ualet teſtimoniũ, & ita Io.
no. extra ĩ ſimili de te. c. cũ cauſã. uel dic, qualẽcũq; eorũ de
poſitio, ſi ulterius nõ fuerint interrogati, C. de teſti. l. ſolã,
cũ ibi notatis. Et idem ſi deponãt eſſe cõſuetudinem, & di
cãt cauſã ſufficiẽtẽ, deponẽdo de frequẽtia actuũ, & trã-
curſu, & hoc ſatis admittit Ion. in ſimili, in d. c. & facit de
23 teſt. cogẽ. c. cęterũ † Quid ſi ſint plures q̃ deponũt de fre-
quẽtia actuũ, & tẽporis trãſcurſu. ſingulariter tñ, q̃a unus
uidit unũ, alius aliũ. do. Iac. & Pet. dicũt, ꝙ non ualet teſti
moniũ. Nec ob. quod notatur. ff. de teſt. l. ob carmẽ. §. fi. de
aqua plu. ar. in ſumma. de probatio. ſi arbiter. q̃a ibi depo-
nũt circa unũ factum, hic circa diuerſa, ſm eos. Ego enim
hoc nõ credo, omnes enim hic inducũtur ad probadũ ꝓ
ſcriptionẽ. Vnde ego admitterẽ tales depoſitiones in om
ni conſuetudine, & ꝑ quã ius acquiritur & ꝑ quã cõſtitui-
24 tur. Circa ſextũ, quę ſint eius uirtutes† ſeu uires, dicẽdũ ꝙ
multæ: nã ꝑ eã q̃nque ius cõſtituit, q̃nque acquiritur, ut ſa
tis dixi in præcedẽtibus. Itẽ per eã derogat iuri ſcripto, ſu
per quo dic, ꝙ aut cõſuetudo præcedit, & ius ſubſeq̃tur,
& tũc ſi cõdẽs ius ipſam. nõ ignorat, q̃a forte generalis, uł
alias cõſtat eã nõ ignore, cõſuetudo tollitur. C. de teſta. l.
fi. alias nõ. ff. de ſepul. uio. l. iii. §. diuus, extra de cõſt. c. i. li.
vi. niſi cõdẽs ius expreſſè eã reuocaret, ſicut facit in mul-
tis locis, extra de ſep. c. ſuper cathedrã Moyſi. in cle. cũ cõ
cor. C. de ſur. auth. nauigia. de legi. hęr. auth. oẽs. Vbi autẽ
ius pręcedit, & cõſuetudo ſubſequi tollit ipsũ, dũtamen
ſit rõnabilis, ut ſupra dixi, circa tertiã partẽ. Nõ tñ o ĩno,
ſed particulariter in loco, in quo ſeruatur, & hoc uult di-
cere. l. ii. C. eo. ti. ſecũdũ Ioã. Azo. & glo. Vel expone eã, ut
extra. eo. c. ſi. legitur & no. de hoc plene ꝑ Hoſt. in ſũma.
§. fi. nõ tñ teneas, ꝙ ibi ſcribitur uſquequaq;, quia dictũ c.
25 licet corrigitur in aliq̃bus. † Sed quęrit k an cõſuetudo
k tollat legẽ, v. g. Nũq̃ fuit auditũ in regno Frãciæ, ꝙ adul-
ter puniret pœna iuris. nũquid ſi hodie accuſet debebit,
& poterit puniri pœna iuris, Docto. dicũt ꝙ ſic, unde ſm
eos deſuetudo nõ tollit legẽ, niſi q̃ñ hẽt factũ implicitũ,
ut q̃a adulter alta pœna punitus ſit, & hoc ſequit Hoſt. in
d. §. fi. uer. nũquid ergo, & ideo reprobatur opi. Bul. C. de
iud. l. rẽ nõ nouã. Et pro eis facit. C. de iure do. impe. l. fin.
ſed ob. C. de la. lib. tol. l. i. de dedi. lib. tol. l. i. ff. de pub. iud.
l. ordo. ĩ decre. diſ. iiii. c. leges. ſed intellige eas, ſm modi-
ficationẽ pręd ictã, uidelicet q̃d per deſuetudinẽ, & factũ
ↄ̃riũ. Quidã aũt diſtinguũt, aut lex diſponit, uel pœnã ap-
ponit, ut no. Io. And. poſt Hoſt. extra de treug. & pace. c. i.
in nouel. & facit. ĩ de iniu. §. pęna. ĩ. ꝑ quas perſo. §. i. ĩ de
26 ſatiſd. §. i. ad l. Rho. de iac. l. deprecario. † Itẽ cõſuetudo cõ
ſtituit ius, & arctat ſingulos, ẽt illos q̃ nõ habẽt cõſẽſum,
ut furioſus, & pupillus. ff de admi. tu. l. tutor ſiue. §. l. cur.,
ſed cõſuetudo laicorũ, nõ ligat clericos, nec eccleſiã, ut
no. extra de cõſti. c. q̃ in eccleſiarũ, & in ſũma. d. §. fi. uerſi.
ſed pone. niſi eſſet generalis, qua clerici, & laici uterẽt, ut
no. Inn. extra eo. c. cũ dilectus. in fi. Sed an ligat fiſcum uł
dñm terrę, ĩ qua cõſuetudo obtinet, nõ uł, cũ lex iferio-
ris nõ liget ſuperiorẽ, ut dixi ſupra. §. ſed q̃d principi. de
hoc fuit q̃ſitũ in facto ducatus Britãniæ. Tñ põt dici q̃ ſic,
nõ enim inferior ligat, ſed ius ex cõſuetudine emanat, ut
plene no. Archi. in ſimili extra de reſc. c. ut animarũ. li. 6.
& facit bene. C. de ſer. l. manifeſtę. ff. quod ui aut clã. l. iiii.
§. planè. uer. & ſi lege. ad municip. l. Lucius §. fi. de pri. cre
di. l. Antiochẽſiũ. An legit extra territoriũ. Et q̃d ubi ſunt
diuerſę. Et q̃d ſi aliq̃s hẽt poſſesſiones in uno loco, & ha-
27 bitet alibi, dic plene ut dixi. C. de ſum. Trin. l. i. † An autẽ
cõſuetudo trahat ad cauſas ſimiles, glo. dicunt, ꝙ ſic, ubi
ratio cõſuetudinis ſe extẽdit, ut no. C. eo. l. i. ff. de legi. l.
de quibus. Potes dicere, ꝙ cõſuetudo nõ extenditur ad ca
ſus determinatos à iure, in eo ꝙ exorbitaret à iure com-
moni. ff. eo. l. quod ratione, & hoc niſi eſſet maior ratio du
bitandi in caſu ad quem trahitur, quàm in caſu cõſuetudi
nis, ut ſi eſſet conſuetudo, ꝙ bannitus poſſit impunę inter
fici, & uulneretur. uel ſi conſuetudo excludat filium à ſuc
ceſſione, & tractetur, an excludat eius liberos. ff. de fei. ex
por. l. cum pacto. in feud. de ſuc. feu. in princ. ſed ad caſus
non determinatos, poteſt extendi dumtamen conuẽniãt
in ratione ut dixi, & ſic intellige in feu. quæ fuit pri. cau. be
28 nefi. amitten. §. prædictis. uerſi. ſed quia natura. † Vbi ergo
caſus determinãdus occurrit. primò, attenditur conſuetu
do, ſi qua ſit. Secundò, ius expreſſum ſi ſit. Tertiò, ſimile
ius. Quartò, conſuetudo. Quintò, ſi pręmiſſa deficiant, cõ
ſuet. metropoli. Sextò, locorum ꝓpinquorum. Septimò,
ciuitatis Romanæ gradatim deſcẽdendo, ſic intellige. d. l.
de quibus. extra de cẽſi. c. ſuper eo. de cog. ſpi. c. ſuper eo.
Io. tamen alio modo dicit in c. conſuetudo. i. diſt.

a Adnot. Vſu. Vide hic Chriſt. Porcum, bene loquentem.
b Stilo. Latius uide per Are. q̃o conſuetudo differt a ſtilo, &
dicit, ꝙ ſtylus eſt ius nõ ſcriptũ, ab unius iudicis uolũtate ſæ
pius ſtillatũ, & in hoc differt a conſuetudine, q̃a illa a tacita
uolũtate, & uſu pluriũ inducit, quia populi, uel maioris par-
tis eiuſdẽ, & iſta eſt melior diñ, quam ponat hic Io. Fab. &
hanc differentiam Ang. confirmat authoritate Pe. & Cy.
c Diffinit. Tu diffinias, ſecũm Bar. plenius. l. q̃d conſuetudo
eſt ius nõ ſcriptũ, moribus, & uſibus populi, uł maioris par
tis ipſius recte initiatũ, & cõtinuatim introductũ, hẽns uim
legis, & dicit hic Ang. ꝙ hæc diffinitio Bar. cõiter tenetur.
d Introducendi modũ. Plenius uide hic, ꝑ Ang. in ii. col. cir-
ca fi. ver. no. q̃d cõſuetudo. Chriſt. Porc. ſuet inſte ponit, q n

que eſſe neceſſaria,ad iducẽdũ cõſuetudinẽ.uide eũdẽ hic.
e Cap fina.ubi per Abb.tractantem,uide quando conſuetudo
dicatur rationalis, uel non.
f Et rõnabilis. An conſuetudo inducatur per actus negatiuos.
Fel.in c.iis.extra de conſti.& utrũ cõſuetudo poſſit diſpone
re,ſup probatione,per eundem in c.ii.in iii.col.cũ pluribus
ſeq.extra de proba. & ibi quãdo faciat ualidã, & econuerſo
per multa exempla,bene applicata,& ibi in vi. col. an dam-
nata conſuetudine, intelligatur etiam de futura.
g Item. Vide ſuper hoc Abb.extra de conſue.c.fi.
h Circa quintum. Vide Cy.C.que ſit longa conſ.Are.hic in 6.
col.poſt me.uer.q̃ro.an neceſſe ſit,quod probetur &c.Chri-
ſtoph.Pore.hic in pen.col.Bar.in l.de quibus.ff. de legib.
i Per quot teſtes ꝓbabit.Adde iſtũ dẽre intelligi loq de con-
ſuetu.particulari. nã conſuetudo generalis,nõ indiget ꝓba
tione,ut no.Bal.in l.iii.in i.col.uer.attẽde hic.C. de ſer.fug.
K Sed quęritur. Vide do.cardi.in c.i.de treug.& pace.

1 *Ius naturale non,niſi ex cauſa tolli & quatenus.*
2 *Dominium cuiuſuis non niſi ex cauſa tolli.* 3.4.
5 *Priuilegium irreuocabile.*
6 *Principi quando non parendum.*

a Sed naturalia. a Iuxta tex. reaſſumit tractatũ iuris na-
turalis nolens differentiam inter ius naturale,& ciuile,aſ
ſignare.In fin.gloſſ.magnæ, ſed tunc obſtant magis con-
1 traria, nec aliquid eſt ſolutum. † Vnde(vt latius uideas)
dic quòd ius naturale, non poteſt tolli ut hic, nec obſtãt
contraria,uidelicet de ſeruitute, & libertate, quia de iu-
re primęuo non erat ſeruus.ff.de iuſti.& iu.l.ex hoc iure.
& per conſequens nec libertas formalis.Vnde pro tanto
dicuntur omnes naſci liberi, quía nulli erant ſerui, & ſic
non mutatur,quod non fuit. Item nec, quod obiicitur de
uſucap.quia cum rerum dominia ſint de iure gentium.ut
d.§. conſtat.quòd ius illud nõ loquitur de iure primęuo:
Item,nec quod arguitur de cogn.quia de iure gentiũ eſt.
Vel dic,ut in gl.uidelicet quod nõ tollitur cognatio, ſed
ius ſuccedendi.Sed tunc obſtat,quod dicitur de ſucceſſio
ne filii,quæ eſt de iure naturali in Authentico de trien.&
ſe.§.i.de hęre.& Fal.§.ſemp. ff.de bo.dam.l. cũ ratio.ſed
expone ibi de iure naturali,id eſt, ratione naturali, ſecun
2 dum Iacob.uel dicas ſecundum eum,† ꝙ ius naturale,nõ
poteſt mutari, in ſui totalitate, ſed in aliquo articulo ſic.
vel dic.quòd mutari non poteſt faciliter,mutatur tamen,
ſicut dicitur uniuerſitas conſentire nõ poteſt,quia diffici
le eſt ff.de dolo l.ſed ſi ex dolo.§ .i.de acquir.poſſ.l. iii.§.
pen.de lib.cau.l.i.ſecundum eũ. Vel dic,quòd deſtrui nõ
poteſt,ut hic,ſed poteſt modificari,& declarari,ut hic.&
prouiſionibus adiuuari,ſicut uides in matrimonio, quod
eſt de iure naturali,ſupra de iure natu.in princi. & tamen
modificatur ex cauſis,& impeditur,& dirimitur, per iura
ciuilia, & canonica, vt patet infra de nup. C.& ſi per to-
tum. Et idem de iure diuino, quod licet tolli non poſſit,
cum lex inferior & c.nihilominus tamen,in ſingularibus
caſibus modificatur, declaratur, & prouiſionibus altera-
tur,extra de conuer. coniu. c.uerum. & c.ex publico.de.
ſpon.c. commiſſum xxx.q.iii.c.quod Deus. extra de biga.
c.ſuper eod.& de deci.c. ex parte.uel dic, quòd ius natu-
rale non mutatur,hominum tamen conſtitutiones,faciũt
perinde habere,ac ſi eſſet mutatũ,& patet. ff. de uſufruct.
ea,re.quæ uſu conſu.l.iii. Nunquid ergo princeps, poteſt
b tollere ius partis? b glo.dicunt quòd ſic, quantum ad
action.ſed non quãtũ ad dominia,ut no.C. de prec.impe
rato.offe.l.quoties.extra de conſti.cap.quæ in eccleſiarũ.
3 per Innoc.Tu dic,† quòd imo ex cauſa,tollit dominium.
ff.de rei uendic.l. item ſi uerberatum.§.ii. de euict.l. Lu-
cius. C.de ſacroſan.eccl.l.iubemus.de quadri.pręſcrip.l.
bene à Zenone. Caue tamẽ qa princeps per reſcriptum,
non uidetur uelle tollere ius,uel dominium, niſi fiat mẽ
tio de iure partis.ff.ne quid i loco publi.l.ii.§.ſi quis à pri
cipe.extra de deci.c.dudum.ſed ſi fiat mentio etiam de iu
rę partis,tunc tollitur etiam per uerba generalia,ſi reſcri
ptum non poſſet in altera operari.ff. de bon.lib.l. etiam
§.i.extra de donat.cap.cum dilectus.per Innocẽ. Reſtrin
gi tamẽ debent uerba generalia, quantum poteſt fieri,ne
pręiudicent alii, dumtamen non fiat eis uis, ut not. extra
de cõſue.cap.cum olim.Quid ſi reſcribat in poſſeſſorio?
dic idem quod in dominio.C.unde vi.l.iii.extra de priui-
4 le.cap.dudum,& ibi,per Innocen.dico ergo,†quod prin
ceps ex cauſa poſſit tollere dominium,dumtamen faciat
ex certa ſcientia. & ita intellige.l. quoties. C. de precib.
impe.offe.Et apparet,de bonis damna.C.& ff.& in omni-
bus iuribus poenas cõfiſcationum & commiſſionum im-
ponentibus,& ſemper eſt cauſa præſumẽda. Caueat tamẽ
de conſcientia,& forte ſciens, & recipiens, non haberet
iuſtũ titulũ,quo ad Deũ,niſi ſubeſſet cauſa uera,&iuſta,et
princeps male informatus,debet reuocare, facta informa
5 tione.ff.de iur.aur.annu.l.diuus.de nata.reſti.l.fi. Sed an
priuilegiũ,ꝑ ipſũ,ſeu prędeceſſores cõceſſũ, poſſit reuo
c cari, c nõ uidetur,& maxime,ſi ſit aliũ iu. quæſitũ,niſi ex
cauſa,ut dixi Et ita no.Hoſtien.in ſumma de priui.§.quali
ter.uerſi.ſed quid ſi ille.Et in Spe. de inſtr.edit.§. nunc ãt.
uerſi.quid ſi Imperator.Et ſic intellige.C de interdi.& re
lega.l.iuſſio.imo forte nõ poſſet,etiã cũ cauſa, ſi dediſſet
nõ ſubiecto,uel ſaltẽ oporteret cãm probari, extra de iu-
di.c.nouit per Inn.& Hoſt.ſed iuri quærendo pręiudicari
põt,ẽt ſine cã, & reſcriptũ ꝑ quod præiudicatur iuri quæ
rendo,quamuis nõ probetur,ex certa ſcientia cõceſſum,
ualet,ut no.Hoſt.in ſumma, qui filii ſint legit.§. qualiter
uer.ꝑ ſpecialẽ.Pro quo.C.de pac.l.pactũ.§.curatores.cũ
ſua gl.ff.de iniur.l.ſed ſi unus.§.i.& C.de repu. hęredi.l.fi
na.& hoc in eo in quo priuilegium ſe extendit, & non in
alio,ut in filio legitimato,ꝑ reſcriptum, cuius priuilegiũ
nõ extenditur ad ſucceſſionem aliorum, nec pręiudicat
alias ſucceſſuris.in Authẽ.quib.mod.na.effi.ſui.§. filium.
Sed an princeps, poſſit ꝑ reſcriptũ,tollere quartã.iur.na-
d turæ debitã? Dyn.tenet quòd ſic, d extra de reg.iu.c.iu-
6 ra ſanguinis,& patet extra de teſtamẽ,cap.Raynutius.† Itẽ
no.quòd princeps nõ poteſt præcipere aliqd omnino irra
tionale,ut ſi inhibeat,ne inuaſus ſe defendat,ut patet ex-
tra de ſenten.& re iudi.cap.paſtoralis. nec eſt ei obedien
dũ ſi conſtat notoriè ut no. Inno. extra de ſent. excõmu.
c.inquiſitioni. viii.diſt. quæ cõtra mores.xxxii.q.7.c.flagi
tia. In dubio tamen, nemini licet de hoc iudicare, ut ibi
not.Item not.quòd princeps non uidetur tollere conſue
tudinẽ per reſcriptum, niſi de ea faciat mẽtionẽ, extra de
conſtitu.cap.licet.lib.6.de eo qui mit.in poſſ.cap.cum ve
niſſent.§.fina. Illud autem not.quòd princeps cõdẽdo le
ges,uel faciendo ſtatuta iniqua,cõtra iuſtitiam,in oppreſ
ſione populi peccat,uel concedẽdo ius iniquũ. Ideo ſcri
bitur.Eſa.x. Ve qui condunt leges iniquas,etiam ſcriben
tes iuſtitiam ſcripſerunt, ut opprimeret & c. de hoc Ho-
ſtien.extra de cenſi.§.ex quibus.uer ſed nunquid.nu.9.
a Adnotatio.Sed naturalia. Ex hoc.§.in gl.no. Are.quòd ius
naturale,eſt immutabile, qđ intelligitur in ſui totalitate,
ſed in ſui ſpecialitate &ĩ certis caſibus,aliter obſeruatur.
b Tollere ius partis.Adde, ꝙ iſta quæſtio eſt dubia,& ĩ vtrã
que partẽ hẽt Doct.de qua uide Felin c. q̃ in eccleſiarũ.
nu.28.9 29. 30.31.extra de cõſti.& dixi,in apoſt.ad Pã.in
c.admonet.n.13.in apoſtil.ĩ uer.nõ ſubſiſtẽre.cã.de renũ.
c Reuocari.Priuilegiũ an poſſit reuocari, & an eius tenor
debet inſpici?Paul.de Caſt.cõſi.284.inci. i facto pſẽti,nõ.
intẽdo adulari reuerẽdiſſimo in Chriſto.& qđ de priuile-
gio immunitatis,qđ trãſiuit in cõtractũ. ꝑ alle. cõſi.2 ta
2.parte.& ꝑ Bar.& Ale.in l.omnes populi.ff.de iuſti.& iu.
d Tenet ꝙ ſic.Sed an ꝑ ſtatutum poſſit minui,aut in totum
tolli,quòd ſic Paul.de Caſt.& Doc.in auth.nouiſſima. C.
de inoffi.teſt.cardi.in cle.2.in prin.q.7.de re iudi.
Omne autem. Iuxta tex. nã parum & c.facit.ff.de iure
co.l.quidam referunt.de leg.ii.l.non oportet.

De iure perſonarum. *Rubrica.*

Continua,per notata ſupra eodẽ titulo primo, in fin.
gloſſ.fina.
1 *Numeri reſolubiles.3,*
2 *Diſtinctiſſimæ naturæ,*

SVmma itaque diuiſio. In ſi. 1. glo. nam nulla breuior
illa, quæ in duo membra diuiditur. ff. de condi. inde.
1 l. in ſumma, de eo, quod certo loco. l. quòd ſi Epheſi.
a §. ſi. † In gloſſ. ſed pone. dicas quòd plurale a reſoluitur
in ſingulare, vbi non poteſt remanere in propria ſignifi-
catione, quoniam ſequeretur iniquum, uel inconueniés,
alia non reſoluitur, ut legibus alleg. hinc inde. Item, ſin-
gulare in plurale, quando nomen eſt collectiuum, ut l. in
uſu. de verb. ſig. uel rationis paritas, ſeu connexitas hoc
inducat. de leg. iii. l. ſi cui lana. alias non. ff. de verb. ſig. l.
ſciendum. Sed uidetur ſecundum Ia. & Pet. quòd ſolu-
tio glo. non ſit uera, quia ad ueritatem diſiunctiuæ, opor-
tet quòd altera pars ſit uera, ut l. ſi is qui ducenta. §. utrũ.
ff. de re. du. de uerb. oblig. ſi quis ſtipuletur. Si ergo po-
nas hic alteram ueram, ut omnis homo eſt liber. alia erit
falſa, omnis homo eſt ſeruus, conſtat autem, quòd illa nõ
eſt uera, omnis homo eſt liber, & ſic uidetur, quod alia
ſit uera, omnis homo eſt ſeruus, quæ eſt manifeſte falſa.
Ad hoc dicas, quòd ubi diſiunctiua habet diuerſa prędi-
cata, tunc procedit argumentum, ac ſi eſſet diſiunctiua.
Iſta uerba ſunt Iacob. quę uidentur corrupta, vel uitio re-
a portatoris, uel ſcriptoris. † Vnde, dic quòd ille. §. non ꝓ-
b bat, quòd in diſiunctiua, b oporteat alteram eſſe uerã.
Sed dic, quòd ſufficit ad hoc, quòd ſtipulatio committa-
tur, uel legatum debeatur, quòd altera ſit uera, quę ualde
ſunt diuerſa, nec hic de hoc agit, ſed de diuiſione partis,
in qua quęlibet vera eſt, unde ubi uerbũ, aut, ponitur a le-
ge, & per modũ partis ponit, unum uerum cõſideratur di-
ſtincté & diſiunctiue, & uerificatur in utroq; membro. ff.
de aur. & arge. le. l. Quintus. & l. Titię. dum tñ uerificari
poſſit, alias non. ff. de fideiuſſo. ubicunque. iuncta. l. Vale-
rianus. de pręto. ſti. Et per hęc, quæ hic notantur in gl. Ia.
dicit, quòd põt determinari quæſtio, de illis, qui dederũt
bona ſua eccleſię poſt mortem eorum, quod altero dece-
dente, eccleſia recipit bona decedentis non ſuperſtitis;
a quia † plurale reſoluitur in ſingulare, & per Hoſt. probatur
glo. ff. ad Treb. l. Lucius. §. Caio. Spe. videtur tenere cõtra
rium, in tit. de loc. & cond. §. nunc aliqua. uerſi. lxix. pro
quo. ff. de uſufru. le. l. codicillis. C. de impu. & ali. ſub l. j.
§. pen. ff. de vul. l. qui duos. pro quo facit concluſio, quã ſu
pra poſui, quia plurale, non reſoluitur in ſingulare ubi
põt remanere in ꝓpria ſignificatione. & § Caio. cum ita.
& l. hæredes. eo. ti. loquuntur in fideicom. ſubſtitu. in qua
uidetur electa uniuſcuiuſque fides. ff. ad leg. Fal. l. pater. §,
fina. ſecus in directá, & ubicunque uerba directa, proſe-
runtur ut in contrariis. Vel potes dicere, quòd ubi mulier
erat ſucceſſura marito ex pacto, uel ſucceſſione, uel alias
obtineat ultima opinio, quia non pręſumitur ſe poſtpo-
ſuiſſe, ſicut nec pater filium, ut d. l. penul. ſic enim paci-
ſcendo uidetur reſeruare ius ſuum ff. de uerbo. obliga. l.
fin. l. ſi ita ſtip. §. Chryſogonus, alias prima ualet opin. Ia-
co. § Caio. cum concor.

a Adnotatio. Plurale. Vide glo. in c. Ioannes leg. i. di. in prin.
b Diſiunctiua. De hac diſiunctiua, uide late p d. Fel. in c. inter
cęteras. nu. 3. ad ſi. de reſcri. Item iſte tex. ſecundum Are. in
ducitur ad quæſtionẽ. Titius, & eius uxor ſimul donauerunt
eius bona, poſt mortẽ eorũ Seio. uno moriẽte, dẽt Seius ha-
bere partẽ illius ſecũdũ Ia. de Are. Adde Bal. in l. ea l. nu. 19.
uerſi. ult. quæritur. C. de cõdi. ob cauſã. Bar. in l. ſi quis ita §. nẽ
uobis. & ibi Ale. & Doct. de uer. ob. Pa. in c. cũ iter. extra de re
ſcri. & gl. & Cardi. ī cle. i. in uer. qui etiam. de cõceſ. præben.

1 *Hominum eadem natura & quo iure.*
2 *Adſcriptitijs quæ non liceant.*
3 *Reuocari quæ, & a quibus poſſint.*
4 *Adſcriptitij qui fiant.*
5 *Domini probatio.*
6 *Operæ perpetuo locabiles.*
7 *Obſidem recte conſtitui, fallit in clerico.*

Seruitus autem eſt conſtitutio. Super text. ibi conſtitu-
tio. Sed ob. infra, aut, iure ciuili. Sed dic, q̄ prædicta cõ-

uẽtio fuit de iure gen. ut hic: ius ciuile tñ in multis addit,
ꝓuidet. & declarat, ut dixi in ſimili. ſ. tit. 1. §. ſed & natura
1 lia. † Cõtra naturã no. q̄ ſeruitus eſt ꝯtra naturã, quia oẽs
eſſe debemus pares, cum ab eodẽ progeniti, & traducti ſi-
mus, & quo ad Deũ nõ eſt differentia, inter liberos & ſer
uos. in Authen. de monach. §. hinc nobis. extra. de coniu.
ſer. c. i. i. q. i. c. corporalia ſacramẽta, qđ male aduertũt q̄
dam domini, qui ſuę naturæ immemores, ſeruos tractant
ut animalia, & eos in mẽſa, uel alias recipere dedignãtur.
In gl. ſed quid ibi, ſtatuliberũ. & l. ſtatuliberũ. de uerb. ſig.
l. cedere. C. de fideicom. lib. l. cum libertatem, quãuis quo
ad aliqua habetur pro libero; ut ff. de qõ. l. ſtatuliber. de
pę. mors. § fin. In eadem glo. cum allegat. l. quemadmo-
a dũ. hęc eſt uera a ſine dubio, q̄ liberi ſunt, & eſt expreſ-
ſũ extra de Iudæis. c. ii. & dic plenius in d. l. ne diutius. ſed
2 non credo † q̄ poſſint teſtari inter extraneos, cum nõ poſ
ſint alienare. C. in quibus cauſis colo. cen. dominos accu.
poſ. lib. xi. l. ſi. & dãdo, uel legãdo extraneos in teſtamẽto,
cẽſẽt alienare. ff. de leg. ii. l. codicillis. §. in rẽ. de uer. obl.
l. ſi ita quis. §. ea lege. ſed inter ſuos poſſũt teſtari, & ita
no. in d. l. ſi. & eſt ſimile in ſeu. de ſuc. ſeu. ī prin. C. de hęr.
l. cognouimus. de inceſt. nup. l. ſi quis. & not. Spec. de iſtru.
edi. §. cõpendioſæ. uer. quid ſi ſcripto. & uer. ſed quid. An
autẽ poſſint eſſe teſtes in iudicio? gl. dicit, q̄ ſic. C. de teſt.
auth. ſi ſeruus, & per hoc uidetur, q̄ poſſint eſſe contra
omnes in iudicio, pręterquam cõtra dominũ. & hoc ſup-
ponit ſatis d. l. ſi. & uidet mirum, quòd dominus de pecu-
lio teneatur, cũ ipſi poſſint eſſe in iudicio, & tñ gloſſ. di-
cunt, q̄ dominus eorum tenetur de peculio. in d. l. ne diu
tius. & l. fin. Sed potes dicere, q̄ ipſi aſcriptitii conueniũ
tur, & fit executio cõtra dominũ in peculio, adinſtar mo
nachi, ut C. de epiſ. & cle. authen. cauſa. In ead. gloſſ. ibi,
liberi ſunt. quãuis monachatus diſtinctior dicat ſeruitus,
qualiter ſumitur xiiii. diſt. c. multos. Item in ea glo. cum
dicit, & c. interdum. quod eſt uerum cum ſuperioris licẽ-
tia, alias non, ut in pecu. eod ti. §. i. uerſi. item excipitur, &
uer. item eſt ſeruus. In glo. in quo facto ibi cum alle. l. ſi
miniſterium. nec hoc eſt correctum hodie per §. ſi. j. qui.
ex ca. man. quia loquitur in ultima uoluntate, ut ibi no. In
ea. gloſ. ibi, cũ dicit. qui. ad li. procla. non licet. l. i. ſed quõ
pretiũ participat, cũ totũ acquiritur domino. j. per quas
perſo. §. item uobis. Reſpõdet Iac. quòd participat fictio-
ne, uel antequam ſit uere ſeruus. arg. pro eo. ff. de leg. i. l. ſi
poſt mortem. & uide ff. de ſta. ho. l. & ſeruorum. Itẽ in fin.
3 ea. gl. Iac. uidetur dicere, quòd poſſint † reuocare eum. ff.
de li. cau. l. iii. uel põt dici, q̄ patronus habet maius ius in
liberto, quam pater in filio, quod patet, q̄a patronus om-
nia alienata in ſui fraudẽ reuocat, pater non ff. de obſeq.
patro. præſt. l. ii ſi quid in frau. pa. l. i. & ii. Pe. de Bel. per-
ti. uidetur uelle, quòd de æquitate poſſum reuocare per le
ges prædictas. opi. gl. pręualet de iure, ſatis tñ poſſet cõce
di, q̄ ſi cognati uelint reſtituere pretiũ, quòd poſſint re-
uocare. arg. C. de pa. qui fil. diſt. l. ii. ff. de priuil. cre. l. i. in
ſeu ſi de feu. cõtro. ſue. c. Titius. C. de com. ſer. ma. l. i ff. de
capt. l. ſi. Itẽ an hęc quæ hic in glo. dicũtur requirãtur in
aliis ꝯditionibus hominũ cõſtituẽtis, ſicut in aſcriptitiis,
cẽſitis, & colonis, & aliis cõditionibus hominũ, quæ plu-
res ſũt, ut no. C. de agr. & cen. in rub. lib. xi. Dic q̄ nõ, imo
tales fiũt per pactũ; ſi cũ ſcriptura ſe obligẽt, & hoc ꝯſtet,
4 ſcriptura † tñ ſola nõ probaret, niſi adminiculetur, ueluti
curſu tẽporis, uel ſecũda ꝯfeſſione in actis facta, uel ſi fe-
cit, uel permiſit ſe tãquã talẽ aſcribi in libris publicis cen
ſualibus, ut hic patet. C. de agri. & cenſi. l. cum ſcimus. &
l. litibus, nec ſcriptura adminicularetur teſtibus, qui cum
ea deponerent, nedum de confeſſione, ſed etiã de cõſti-
tutione conditionis ſufficeret, niſi eſſet temporis trãſcur
ſus, ut ibi no. ī gl. quo accedẽte, nec ſolũ tẽpus, ſufficit, ni
ſi titulus ſupponatur eo. ti. de agr. & cẽſib. l. cũ ſatis. § . i. &
ibi no. & uide plenius in ſum. Hoſt. de na. ex li. vẽ. §. ex q-
bus cauſis. in caſu tñ efficit, colonus inuitꝰ. C. de mẽdi. ua.
l. i. li. xi. Sed illa eſt correcta ut ibi no. Sed an q̄s poſſit ſe
hoiem l:giũ ſub regimine alterius cõſtituere, & ſolo pacto

Spe.diſputat & tenet ꝙ ſic, per c.grãdi,extra de ſupp.neg.
prǽla. lib. vi.ibi cum ad nos acceſſerit & c.C. de decu. &
fil.eo.l.ſi quos ſpontaneos.quia non tãtum infringitur li-
bertas,ſicut ſeruitutem.& ideo ſo lo pacto obligari,etiam
nulla alia cauſa adiecta,& hoc ipſe diſputat, & tenet in ti
tu.de ſeud.uerſi.i. & uerſ.quarto quǽritur,uide ibi plene.
5 † Sed an per curſum tẽporis, probetur ius dominii,ſic, ꝙ
uaſallus,& prǽdeceſſores ſui homagiũ per xxx.ann.fece-
runt, ꝙ perpetuo facere teneãtur? Spec.uidetur diſtingue
re,an uaſal.,puocet de poſſeſſione homagii ĩ libertatem
an econtra, ſicut de ſeruo dicitur,C.de li.cauſa,l.eã quæ.
ff.de liber.cauſ.l. libertis ẽt. §.fi. tamen dic quod prǽſcri-
ptio xxx.ann.ſufficit ſine tit. uel x.uel xx.ſi titulus ſuppo-
natur,per l.cum de in rẽ uerſo,ff.de uſufr.& d.tit.uer.quǽ
ritur,hoc ſatis uidetur procedere ẽt de iure ſeu. ut in ſeu.
ſi.de feud.contro.ſue.c.ſi quis.de conſue.recti.ſeu.c.i.Itẽ
dic,quod ſunt alii modi ſeruitutẽ introducẽdi,ut C.quib.
ad libe.procla.non lic.l.ii.extra de iudæ.c. ita quorundã;
& c.ad abolendam. Item alius modus ſatis extraneus, ꝗa
quilibet genitus ab epiſcopo uſque ad ſubdiaconum , eſt
ſeruus eccleſiæ,ut av.q.ultima.mulcæ. Deus meus,quot eſ
ſent hodie ſerui,quia in multis locis, & prouinciis domi
nantur, canoniſtæ dicunt quòd ſeruitus incepit ab ebrie-
tate,xxxv. diſt.ſexto die, expone ibi ſeruitus, ideſt ſeruiti-
um,nõ autẽ loquitur ibi de ſeruitute, quæ ius cõſtituit in
perſona,de qua hic, alias obſt. huic tex. & de hoc notaẽ
6 ff.de his qui ſunt ſui uel alie. iur.l.i. † Sed qd dices, de eo
qui locauit operas ſuas in perpetuum ? Videtur quòd nõ
ualeat locatio,quia ſic priuaretur libertate, & ſeruitus in
duceretur,qđ non põt fieri, niſi certis modis, ut hic ſatis
apparet.& dictum eſt,& hoc tenuit gl. C.de libe. cauſa,l.
poſt certi. Sed contra notatur de uſufru. antiquitas. infra
de uſufr.§.ne tamẽ.§.de uſufr.l.imo.Docto. conſueuerũt
diſtinguere,an ſit electa induſtria,uel non. Primo caſu di
cunt,non ualere.Secundo ſic . Vel dic,quòd ualet loca-
tio indiſtincte,& poterit ſeruire,per ſubſtitutum etiã illo
caſu,quo eſſet electa induſtria , ne impediatẽ libertas , ſed
ſi locaſſet uſque,ad certum tempus, tunc non poſſet ſerui
re,per ſubſtitutũ,ut ff.de ope.no. nũ.l.ſtipu.§.ſiue.& hanc
tenet Specu.in titu.de loca.§.propter, uerſi. quid ſi quis.
Sed legatum ſic relictum non ualeret, ut conditionem te
nereẽ implere.ff. de condi. & demõ. l.Titio.§. Titii. Sed
quid ſi quis ſe obligauit ad carcerem, uel ad tenendũ oſta
7 gia?Non uidetur † ualere per prǽmiſſa, prǽſertim pro de-
bito pecuniario, C.de act.& ob.l. ob æs,ſed potes dicere
contra,& maxime quando iuraui ff. de iure fiſci.l. diuus ,
xxiii.q.viii.c.ſuppliciter.[Sed an hæres illius, qui ſe obli-
gauit ad oſtagia poſſit detineri,uel tenere debeat oſtagia?
quidam dicunt,quòd non,& alleg.C.de capti.l.ſi.& C.de
cohor.l.ſi cohortalis.lib.xii.]Si tamen ſit clericus,non po
teſt ob hoc detineri inuitus, ſine nota excommunicatio-
nis,extra de iureiuran.ex reſcripto , dic ut ibi in text. &
glo.per Innocentium,& Hoſtien.

a Adno.Eſt uera. An aſcriptitii ſint ſerui. uide in Spec.de
libel.concep.§.nunc dicendum, uer.xxiiii. quãdo agitur.
nu.16.idem Spec.de natis ex lib.uẽ.uer.aſcriptitio. nu. 8.

In ſeruorum. Super textu cum dicit differentiam, hoc
uerum hodie,olim ſecus. C. de no.iu.Quiri.tol.d.l.i.Itẽ
in gloſſ.quidam ibi cum dicit duo tantum, uidelicet de il
lo,qui ſecum erat.Item de illo,qui manu ſe poterat adiu-
uare. Item de ille,qui noce.Item in eadem glo. ibi cum
dicit,dic ergo,quod quatuor ſunt, imo multæ. ut dixi ſu-
pra proxi.§.

De ingenuis. *Rubrica.*

Rubrica,ſeipſam continuat euidenter.

1 *Proles quem ſequatur.* 4
2 *L.Paulus reſpondet ſenſus.*
3 *Parentum nota quando an non,filijs obſint.*

INgenuus. Super tex. ſuper uerbo, ingenuo quandoque
tamen reperitur , ꝙ liber naſcitur ex duobus ſeruis, ut
C.de fideicom.liber.l.cum inter. ſecundum Iac.
Item in alio caſu,ff. de fideicom.lib.l.cum uero.§.ap-
paret,& l.ſi quis rogatus. Item ſuper uerbo, uulgo con-
ceptus,quid ſit,dic ff.de ſta.ho.l.vulgo.In fi.glo.quia uen
1 tris ſtatus,& c.& hoc intellige,†quo ad conditiones.quo
ad honores , & originem, ſemper ſequitur partem, ff. de
ſta.ho.l.cum legitime ad muni. l.i. dum tamen ſint de le-
gitimo matrimonio procreati.ff. de ſta.homi.l. lex natu-
ræ,& ideo filius Picardi,ex matre Gallica,debet ſequi na
tionem Picardorum,ſm Iaco.& facit ff. de decu.l.ii.§. in
filiis.C.de decu.l. exemplo lib. x. & caue , ꝙ hoc non o-
portet in filio coloni , uel inquilini,ſed in filio aſcriptitii
ſic,ut no.C.de agri.l.cum ſatis.§.ſi.lib.xi.& l.eo.ti.In tex.
in uerb. ſufficit. Oppo.ff.de ſtat. homi.l. Paulus reſpon-
2 dit.ubi inſpicitur tempus † conceptionis , ſed ibi agitur
de nouo ſtatu quærendo,hic de naturali iure,& primæuo
retinendo,quod eſt fauorabilius,ſm Iac.& quia res de fa
3 cili & c.ff.de pac.l. ſed ſi unus.§. quod & in ſpecie. † Su-
per uerbo,calamitas . not.quod macula parentum , non
debet nocere filiis uerum eſt natis ante,ſed natis poſt,ſic,
a C.de liber.& eorum a lib.l.2.ff. de ſena.l. emancipatũ.
ff de decu.l.2.§. in filiis. Sed ſi auus uiuit , macula patris
non nocet,ut d.l.emancipatum.ff. de interdict. & releg.l.
2.dumtamen naſcantur in uita aui,ff.unde cog.l.3.uel cõ
cepti ſint,ut hic,& ibi,facit , quod filii damnati non ſint
nobiles ſi poſt damnationem generentur , ut d.l.emanci-
patum.ff. de excu.tut.l. ſed & ſi mulieres. §. qui num. ſed
quo ad reũ.peccata parentum non obſunt,niſi filii,eorũ
iniuſtitiã proſequerentur,ut patet in Auth.ut omnes obe.
iudic.prouin.§.plurimorũ,ſed cum res debeat denomina
ri,a principaliori, & ipſum ſequi, ut l.quæritur. ff. de ſta.
ho.& ſemen hominis ſit principalius in generatione, cur
4 magis † conditionẽ matris, quã patris partus ſequitur li-
bertas?Præterea, cum libertas ſit res fauorabiliſſima,cur
non ſequitur patrẽ,quem ſequi magis eſſet fauorabile,ui-
delicet liberũ?poteſt dici, quod cũ partus coaguletur, &
reuiuiſcat,& creatur in matre,quod matrem ſequatur,ad
inſtar arboris,quæ coareſcit in terra,ff.de acqui. re. do. a-
deo.in fi.§.de re. diui.l.ſi Titius.

Adnotatio.Eorũ. De hac materia uide plene diſt. ff. de
exhiben. lib.l. qui in ſeruitute. p Alaniarũ de Claris ags.

1 *Scripturæ quæ non probent.*
2 *Treugis diffidationem ineſſe.*
3 *Treugæ cur fiant.*
4 *Abſolutionem petens an fateatur ſe excommunicatum.*

Cum autem.In glo.id eſt,ingenuitati,ibi,cũm dicit,ni
ſi tunc contradiceretur,hoc non uidetur uerum , unde ta
1 † les ſcripturæ,non plenè probant, & maximè inter alias
perſonas,ut no. ff.de excu.tu.l. 2.§.ęias, & facit qđ notaẽ ,
C de contrah.& commi.ſtip.l,optimè.ſed probat cũ aliis
& facit quod notatur.C.de lib.cau.l.nec omiſſa.ff. de ſta.
ho.l.Imperator.Et facit is §. ſm Iac. ꝙ in habendo treu-
2 gã non † prǽſumatur diffidatio,niſi prǽceſſiſſet, ipſe tñ te-
net contra,quia cum treuga nõ poſſit eſſet ſine diffidatio
ne,tacite uideẽ diffidatio poſt temporis lapſum, arg.ff.de
procu.l.ad rem,& l.ad legatũ.Et hic loquitur in actu,qui
dependet,nec fieri põt ſimplici uoluntate,ff de lib.cau.l.
nec ſi uolens.melius faceret ,p co.ff.de acqui.hær. l. illud
cũ concor ff.de rep.l.Iulianus Din.tñ tenet cõtra p l. de
cõdi & dem.l.cũ tale.§.ſi.& ibi no.hęc opi.Ia.vř melior.
3 Treugæ † enim nõ ſemper fiunt,ad tollendam guerrã, imo
quandoque,ne incipiatur,& ex treugis uidemus duriorẽ
guerram quandoque inſurgere,& ſi conſideras bene, uix
poſſunt iniri treugę , quin fiat mentio aliqua de guerra ,
4 ſeu debato.Item facit is §.ꝙ † quis petendo abſolutionẽ ,
nõ uideatur confiteri,ſe excõmunicatum, pro quo, C.de
ingenuis.l.ii.quæ huic concor.& hanc partẽ tenet Innoc .
extra de ord.cog. cum dilectus.§. licet. & Specu.titu. de

proba·

proba.§.fin.ſed Ber.contra extra,de elect.ca.uenerabilē. ſuper uerbo,poſtulauit.& ibidem Hoſt.ꝑ quibus.d. l.Inl. de repu.hęr.& bene facit.ff.de iu.au.annu.l.ii.Poteſt dici, quòd petat abſolutionem purè,& ſimpliciter,quòd ſit uera opinio Ber.ſi conditionaliter puta ſi in aliquo ſit legatus,tunc opinio Innocentii ualet. & potes inducere, qđ notat Dynus in ſimili modo excipiendi extra de regulis iuris.cap.nullius.li.6.& caue, quòd non obeſt manumiſſio de lacto;ut hic dicitur.Tamen credo, quòd manumiſſus,redeat in ſtatu,in quo erat,nam ſi ante erat in poſſeſſione ſeruitutis,ita & tunc,arg.l.i.ff. de natalibus reſtituē. C.de inge.l.penul.

De Libertinis. Rubrica.

1 *Regula,nemo dat &c. ſenſus.*
2 *Libertas qui a quo detur.*

Libertini ſunt. In §.j gloſſ.j.detectio, ibi cum dicit abſurdum.ff.de acqui.re.do.l.traditio.Itē in fi.eiuſ.glo. 1 hęc ſol.non eſt bona,quę multiplicat inconueniens. ſcilicet † quod quis dat, quod non habet.vnde dic, quod regula de ſe,uera eſt,nemo dat quod non habet, ſed bene verum eſt,quòd dat aliter,quàm habet,ut apparet in l. qđ noſtrum.§.i.hic allegato,credito non transfert dominiū, 2 ſed lex † unde hic dominus non dat ſuam libertatem, ſed remittit ſeruitutem.&ex hoc cauſatur.libertas,ut ff.de ſer tii.vr.pręd.l.ſi ędes.§.libertas. ſic ſi remitto tibi x. quę debes,ego libero te,nam remittere,eſt dare,& ſic dare dicitur,ff.de condi.cauſa da.l.ſi mulier ſm Doct. Nec ob.inſ. §.ideoque ubi dicitur,quòd eandem libertatem, & c.quia dicit eandem,qua ipſe,& alii utuntur,uel dic quamuis nō ſit eadem numero,tamen eſt eadem ſpecie.

Multis in glo.Et in hoc.in fi.& hoc uerum, ut ualeat & inter uiuos,ſed ualet, ut ex ultima uoluntate,ut ibi no. Vel dic uerius in hac gl.quòd nō ualeat,ut ex ultima uolūtate ſecundum Doct.In glo.id eſt uocabuntur.in fi.Hoc nulla lege probatur;ſm Ia.tñ bene facit.C. de la.li. tol.l. unica. §.illud. Quę hic dicunt,faciunt contra illos,q faciunt ſe milites in mortis articulo.ff.de mi.teſta.l.ſi. de uſufru.leg. §.Titio cum morietur. In gl. ex quo contingit in fine. Vel dic,quòd ibi loquit,ubi remiſit ius patronatus.C.de bō.liber.l.fi.alias nil uidetur corrigi, imò omnia iura antiqua ſeruantur. C.de libe.& eorum libe.l.ſi manumiſſus,ſecundum Doct.In glo.quas non habemus, ita ſi. Sed non uidetur ualere talis impoſitio libertatis,ut ff. de manu.teſta.l.ſi peculium.§.ſi ſeruus.in Auth.de monachis §.ſancimus,in fi.in Auth.de nup.§.ſi uero ab initio. col.iii.

Quibus ex cauſis manumittere non licet. Rubrica.

1 *Natalibus diſpenſatis, cætera non diſpenſari.*
2 *Paupertatem in multis obeſſe,& prodeſſe.*
3 *Paupertatis commoda.*
4 *Conceſſo antecedenti conceſſum eſt conſequens.*

Non tamen. In gloſſ.ſcilicet ut noceat.in fin. Sed ob. ff.de contrah.empt. ſi ſciens in fi.Dic ſecus in libertate,quam in aliis, quia difficilius reuocatur infra e. §.fi.ſecundum Iac.ff.de mino.l.ſi ex cauſa.§.fi.

In gloſſ. ſcilicet unum in fi.Et eſt ratio,perplexitas cōtingens ex teſtatoris uoluntate.Si autem plures nominet, prior nominatus erit hęres.ff.qui & a qui.l.ſi quis habens, ſi tamen aliqua cauſa impediretur libertas,illa cauſa non tollitur per legem Aeliam ſentiam, ff. de hęr. inſti. l. ſi non lex & d.l.i.C.de ſeruis hęr.inſti.l.i.& facit,quòd ſi di 1 ſpenſetur cum illegitimo ſuper † natalibus non uidetur diſpenſatum ſuper alio impedimento,ſi quod ſit; ut, quia 2 forte erat minor. ar. ff. de in ius uocan. l. ſi libertus iis. 3 † In gl.no.quòd prodeſt paupertas, a quia fauet paupertati.in fin.Dicit Iacob.quòd aut tractatur de fide adhibenda,& tunc obſt.Magis enim creditur diuiti,quàm pauperi,cęteris paribus in Authen. de teſtib. circa princi. ff.de teſtib.l.iii.§.i.Aut de honore adipiſcendo, & tunc idem, cęteris paribus.C.de decu.l.ad ſubeunda.lib.2. ff. de mune.& hono.l.reſcripto.§.j. Aut tractatur de donatione facienda;& tunc magis pauperi,quàm diuiti fauet. C. de epiſco.& cleri.l.ſi quis ad declinandam.§.penul. ſecūdum Iacob.de Ra.Quod intellige,ſi det cauſa pietatis:ſecus ſi cauſa honoris.ff.de legat.1.l.ſi ſcimus plurium.§. fina.Aut tractatur de remiſſione,& tunc aut pœnę corporalis, vel pecuniarię.Primò caſu non prodeſt. ff. de incen. rui.nau. Pedius.C.de ſumma Trini.l. iii.ff. de iuriſdi. omnium iudi.ſi quis id quod.ff.de mino.l. quod ſi minor. §. ſi ſeruus. de pœn.l.i.§.generaliter. Alias ꝓdeſt.ff.de offi. pręſid.l.illicitas.§.penul.C.de mo.mul.l.eos.Aut de remiſſione ſatiſdationis,& tunc prodeſt,C. de aſſer.tol.l.i.§.hoc ꝑcul. ff.ſi cui plusquam per leg.Fal.l.cum non facile.C.de epiſc. audi.l.de creationibus de cura.fur.l.fi. §. ſi uero talis.Idē quo ad excuſationem munerum infra de excuſ.tuto.§.ſed & propter paupertatem.& ff.de excuſa.tuto.l. paupertas. 3 ſecundum Iac.† Et not. quòd beatiſſima res eſt paupertas uoluntaria, & cui cum paupertate bene conuenit, diues eſt,ſecundum Senecam.Eſt enim læta,ſecura,nō ſolicitā, non litigioſa,ad omne(bonum)expedita ſecundum eum. Caue tamen,quia poſſeſſio non facit pauperem,nec diuitem,ſed cupido. In text.iniuria.Intereſt enim defunctorū hęredem habere.ff.interro.actio.l. & quia. Idemque iuris ſupra dixit, quando inſtituuntur cum libertate; hic fi- 4 ne.In text.cum non eſt uero ſimile.† Not.quòd cum conceditur aliquid,& omne id,ſine quo ſtare non poteſt, videtur conceſſum,ſecundum Iac. Pro quo facit.ff.de re iudi.l.quidam.ff de excu.tut.l.idem Vlpianus.Et per hoc videtur poſſe dici,quòd ſi Princeps cōmittat iuriſdictionē alicui non capaci,ſciens ipſum eſſe talem, videtur ipſum habilitare,ut ſi committat monacho,& hoc tenet Innoc. extra de priui.c.cum olim.& extra de reſcrip.c. & ſi principalis.in cle.Archi.contra extra de reſcript.c.ſtatutū. ſuper uer.audiatur.lib.vj.Vel ſi Epiſcopus conferat beneficium illi cum quo poterat diſpēſare, conferendo diſpēſare videtur tacitè, extra de fil.præsby. cap.veniens.de ele. conſti.c.diuerſis.Qđ eſt uerum, ſi appareat per aliquas coniecturas de animo conferentis,eum diſpēſare uelle, ut q̃a ante factus fuerat ſermo de diſpenſando: alias non ſecundum Spe.tit.de leg.§.qualiter.ſi.ver.quib.& vel ſi.dicunt. Caue tamen,quia nunquam cum indigno videtur diſpen- b ſatum,niſi expreſſè fiat. b Et ſic præmiſſa procedūt, ubi perſona non eſt indigna,ſed alias eſt defectus ſine eius vitio proueniens.Et ſic intellige,quod ſcribitur.d.§.uerſic. numquid ergo. Et plures modos tacitę diſpenſationis uide in Spe.de ſent.§.ut autem.uer.poſtremò,& ſeq.

a Adno.Prodeſt pauptas.Si vis uidere priuilegia pauptatis. vide poſt oēs,ꝑ d.Fel.ī c.ſi q̃s teſt.nu.10.vel ex gl. de teſt.
b Expreſſe fiat.Quando diſpenſatio extendatur, uide latiſſime per d.Fel. & ordinatiſſime ultra omnes in c.poſtulaſti.ver.circa 4.lib.vi.q.ix.uſque ad nu.14.de reſcrip.

1 *Libertatis directæ,& fideicom.diſcrimen.*
2 *Deceptus pretio ignorantiam ne probet.*

In fraudem. In glo.dic diligenter.in fi. Dic plenè ibi, quòd inter uiuos requiritur conſilium,ſed euentus in ultima uoluntate,nun,niſi in directa libertate, ut ff.ſi quid in frau.pa.l.1.§.i.ff.de proba.patronus.Sed oppo.ff.de inoffi. teſta.l.ſi autem.vbi nō pereūt fideicōmiſſariæ libertates, ſed directę, Ia. op. & non ſoluit.Sed dic,q ibi iō directę 1 pereunt,quia † non poſſunt deberi,niſi ex teſtamēto, quod reptum eſt, ſed fideicommiſſarię poſſunt etiam ab inteſtato deberi.C.de fideicom.l.eam,quam.ff.de leg.iii.l.i.§ fi. Et ideo ſi directę remanerēt,eſſet ibi abſonum,nō ſic de fideicōmiſſarijs, hic aſit alia ratio reformat pactum, ut hic & ibi not. In gl.reſpōdet.in fin. Sed ibi dicitur,q ſcire debere.ſed non ſequitur,quod propter hoc ſciāt ſemper,&

ideo dicit Spe. Odof. dicit eſſe, ꝙ hic loquitur in mercatoribus, qui non habent res determinatas. ibi in aliis, qui habent poſſesſiones. vel ibi de ualore prçſenti, hic in futuro ideo hic dicit, ſperant. Et facit iſte §. ad hoc, ꝙ qui vendidit rē, & fuit deceptus ultra mediam iuſti pretii, ignorans ualorem, non teneatur probare ignorantia, ad finē, quod poſſit gaudere beneficio illius l. rem maioris. C. de reſci. vendi. Quę non habet locum, vbi ſciens ualorem rei, vēdidit minoris. Nec ex quiſquis, obſt. q̃a loquitur quādo fuit in modico deceptus, non autem, quādo vltra medietatem iuſti pretii, ut ibi apparet quod eſt notab.

1 *Dies cæptus quando, an non, completus habendus.*
2 *Minores quibus actibus inhabiles, an non, & 3.*
4 *C. ſi annum ſenſus.*

1 Eadem lege. † In gloſſ. ſufficit, in fin. In actibus, in quibus fauor ampliatur, computando de momento ad momentum. [& odium reſtringitur: fit cōputatio de momento ad momentum.] alias dies incœpta habetur pro cōpleta, ſi fauor ex hoc amplietur. Hoc intellige, vt ff. de mino. l. iii. §. minorem. ff. de uaca. mu. l. iii. de uſuc. l. in uſucapionibus. [& ff. de diuerſis & temp. præſcrip. l. in omnibus] & hoc in tempore per ius cōſtituto, ſecus forte, ſi ab homine conditionaliter. ff. de uerb. ſig. l. inter illam. de cōdi. & demō. l. ſi in annos. [alias ſi intra] de leg. i. ſi cui. Annus āt incœptus non habetur ꝓ cōpleto. ff. de cōd. & demō. l. non putabā. Niſi in caſibus ſpecialibus. ff. de mune. & hono. l. ad rempublicam. ad Treb. l. qui filium. §. Sabinus. extra, de elec. licet canon. ff. de ma. teſt. l. ſi ita fuerit relicta, vel ibi fuit alius modus, loquendi, quod eſt uerū. & not. in 2 lib. vi. l. ſi cui. & l. inter illā. † In gl. ſi. quę incipit, ſed quomodo in fi. dicit Iac. ꝙ minor xxv. anno. nō poteſt eſſe procurator ad iudicia, & imputet ſibi, qui talem elegit. ff. de min. l. cū mādato. Hodie expeditū eſt, quia minor xxv. an. nō pōt eſſe procurator ad iudicia, nec minor xvii. ann. ad negotia, vt patet extra de proc. c. qui generaliter. §. licet. li. vi. Cui nō ob. ff. de inſt. tor. ſed & ſi quis. §. ſi. quia ibi nō conſtituitur proprie procurator. Vnde ſatis vr̃, ꝙ per iura illa, ꝙ minor xvii. an. poſſit ad unum generale negotium prçponi. Sed opponit Iaco. quomodo pōt eſſe iuſta hæc cauſa, cum ita bene poteſt eſſe procurator ſeruus ad negotia, ſicut liber. ff. de proc. l. ſeruū quoque. §. i. Sed ſecundū eum, nō ita plene pōt expedire negotia, ſicut liber. Vel dic ꝙ ſeruus non poteſt eſſe procurator etiā ad negotia. Vnde qui negotiū gerit, nō procurat. & ſic non obſtat. l. ſed & ſi 3 quis ſupra alleg. † Sed cum procurator ad negotia poſſit agere, vt d. c. qui generaliter. in prin. nunquid minor xxv. an. maior xvii. an. poſſit eſſe procurator in iudicio uirtute conſtitutionis factę ad negotia? Videtur, ꝙ ſic, quia cōſtitutio procuratoris ualuit, vt d. §. licet. Et hoc ideo uidetur ꝙ admitti debeat ad omne illud, ad quod cōſtitutionis ef-
4 fectus extendi poteſt. Et eſt ſimile de iud. c. ſi annum. lib. vi. vbi minor pro beneficio agit, quando collatio tenuit, quamuis agere alias non poſſet, vt ibi patet, & facit extra, de hære. c. ii. in cle. in eo, quod ibi loquitur de ętate inquiſitoris & epiſcopi. Et per hoc poſſet dici, ꝙ poteſt ſubſtituere procuratorē etiā ad iudicia, iuxta. c. i. extra eo. ti. li. vi. arg. de ſerui. urba. prædio. l. cū eſſet. §. fin. & facit. ff. de procu. l. mutus. & quod ſcripſi. infra qui da. tu. poſſ. in prima gl. arg. contra extra, de proc. c. pe. in cle. Hæc ſatis noua ſunt, & ſuper his diſputet nouis lector.

1 *§. Semel explicatio, & locus. 7*
2 *Iudicis acta ex falſa cauſa quando, an non ualeant. & 3.*
4 *Iudicis acta quando reuocabilia. 9. 10.*
5 *Sententiam reuocature quos & qui probanda. 6. 8.*
9 *Sententia ex falſo, tertio non obeſſe.*
11 *Excommunicatio ex falſa cauſa an ualeat.*
12 *Diſpenſationem falſitatem corruere.*

Semel. In ſi glo. quę incipit. q. d. Ia. uidetur improbare hanc glo. dicēdo text. debere plane intelligi de cauſa uere falſa, nil tñ alleg. ſed ita ſicco pede tranſit hūc §. Sed tñ opp. ꝙ libertas ſit ipſo iure nulla. C. ſi ex fal. alleg. l. i. & ii. ff. de min. l. uerū. §. ex facto. ff. de tranſac. cū hi. §. ſi prętori.
1 Gl. opp. de hoc §. contra illas leges dic, † ꝙ hic loquitur de falſa cā, ſed iniuſta, quā dicit non impediret actū, quo minus ualeat cōtra minorē. Sed ī cauſa falſa impediret, vt in cōtrariis & ita no. C. de præd. min. l. & ſi prçſes. Sed in d. l. tutores. C. ſi ex fal. alleg. vr̃ notari contra, ꝙ ēt iniuſta cauſa impediat, ſeu reddat nullū, quod agitur. [Quare quęro, quæ illarū ſit] uerior? & ita intellectus huius §. reuocetur in dubiū, quaſi factus nō eſſet. Et uṙ, ꝙ cauſa iniuſta & falſa impediat, & ꝙ non ſit differentia. ff. de reb. eo. l. magis puto. §. ſi ęs. & §. manet. qui loquunť de falſa & iniuſta cā, & ita nō ſit unquam locus huic §. Ad hoc dicas, ꝙ §. intelligiť de falſa cā, ut ſatis patet. ff. de ma. uind. l. iuſta, de ſideicom. libe. l. cum uero. §. hic ſenatus. C. de ma. vind. l. i.
2 † Vñ (ut plenius uideas) cū quæritur, an acta a per iudicē
a reuocētur ex falſa uel iniuſta cā, diſtingue, q̃a aut quęris in prohibitis per legē cū cauſa, tñ conceſſis, aut aliis. Primo
b caſu, b aut lex aliquid inhibet, & diſpēſationē ex cā cōmittit iudici abſq; cauſæ limitatione, & tūc ualet, qđ iudex facit, ſiue cauſa ſit uera, ſiue falſa, uł iniuſta, ut hic, cū cōcor. Lex enim Aelia Sentia. prohibet minorē manumittere, niſi ex cauſa. Et illā cauſam dimittit iudicis arbitrio, ut patet ff. de ma. vin. l. ēt. §. i. Et idcirco quicquid iudex agit, tenet, ut ibi, cū cōcor. Vnde quāuis per iuriſcōſultos legē Aeliā Sētiā declarantes, aliquę cauſę fuerint declaratę ut l. minor. eo. tit. cū legib. ſeq. nūquā tñ fuit arbitrium iudicis ad illas reſtrictū, ut patet d. l. ēt. §. i. Idcirco valet, dumtñ minor fuerit prçſens & cōſentiens, ut hic, ſecus ſi abſens, uel nullus legitimus pro eo, ut arg. l. uerū. §. ex facto. ff. de mino. Et hoc, niſi eſſet error expreſſus in declaratione iudicis, uel niſi cauſa eſſet impoſſibilis, conſiderata qualitate & materia, ut eo. ti. l. ſi. & l. alūmos. in ſi. de ma. vin. ff. de tut. & cur. dat. ab his. l. Seię. & l. ſi tutor petitus. Aut lex inhibet & cauſam ſpecificat & limitat, ex qua poſſint tñ diſpenſari, & tūc ex alia non pōt, & illa non ſubſiſtēte non ualet, ꝙ agiť, ut in alienatione prædii minoris, q̃ inhibetur. Sed ex cauſa æris alieni ipſo permittitur, ut ff. de reb. e. l. i. §. i. unde nō ualet, niſi illa ſubſit, ut d. §. ſi ęs. & §. manet. Idē ubi certa forma datur per legē, ſuper modo decernendi, ſeu diſpenſandi, quia ſi nō ſeruetur, nō ualet, qđ agitur, ſed ipſa ſeruata tenet ipſo iure, quāuis cauſa nō ſit uera, uel iuſta. Et ſic intellige ff. de tranſa. l. cū his. §. ſi prætor. & quod ibi no. iūcto. §. uult ergo. C. de ſacroſ. eccl. auth. hoc ius. Concedo tñ, ꝙ reſcindi poſſet ex cauſa ſicut ĵ. uidebis. Vide ſuper hoc Inno. de reb. eccle. nō alie. c. dudū. li. vi. & per Archi. in c. hoc cōſultiſſimo, ſuper uerbo,
3 forma de reb. eccl. non alie. lib. 6. Aut quæris in aliis a lege nō prohibitis, & dic, ꝙ aut quæris in his in quibus requiriť certa & ſubſtantialis ſolennitas, & tūc ſi qđ de ſubſtantialibus deficiat, uel falſum ſit, nō ualet quod agitur, ut C. de ſid. inſt. & iur. ha. ſiſc. l. ii. li. x. de reſcin. uendi. l. ſi quos. ff. de quib. ex cau. in poſ. ea. l. Fulcinius. §. ſi quis poſſideat. Aut in aliis, & tūc, aut in his, quę fiūt de iui natura, & fieri pñt parte abſente, & nō uocata, tunc dic, ꝙ nō ualet ipſo iure i ꝑiudiciū minoris. Sic intellige, C. ſi ex fal. alle. l. i. & ii. ff. de mi. l. uerū. §. ex facto. Aut in his quæ fiunt parte uocata, & tunc ualet de iure cōi, niſi error ſit expreſſus in ſnīa, uel decreto, ut ff. quę ſen. ſine app. l. i. §. i. uł niſi appareat error (expreſſus) ex actis, uel alias notoriē extrā. de ſen. & re iud. c. cū Bertol. eo ti. c. paſtoralis. in cle. Quibus caſibus eſt nullū ipſo iure, qđ agatur, ꝑp errorē & falſam cauſā. & ſic intellige C. de adul. l. ſi. ꝙ, extra de pur. vulg. c. 2. Vel dic, ꝙ hoc caſu ualeat, ſi ab initio non appareat error, uerū n̄ retractatur. Sed vbi initio apparebat, eſt nulla ipſo iure. Sic intellige extra, de ſen. exc. uenerabilib. §. uiē
4 eſt. li. 6. † Itē dic, ꝙ acta ꝑ iudicē ēt ſolenniter facta, nūq̃ annullantur & retractantur per uiā reſtitutionis, & alias ut ſi falſum factum approbatū fuerit ꝑ falſos teſtes, uel inſtrumēta, & hoc ſiue interuenerit dolus aduerſarii, ſiue nō, ut no. ff. de re iud. l. Diuus. Sed Pla. dicit, ꝙ oportet probari dolū aduerſarii & corruptionē, ubi per falſos teſtes ſententia

ſētia lata fuit,ut ibi no.ꝓ quo facit extra de prob.c. licet.
Canoniſtæ dñt poſt Inn. ꝙ ante ſniam ſufficit probare
teſtes falſum depoſuiſſe,qđ probabiť indirectè.C.de con
5 trah.& cōmit.ſtip.l.optimā.Poſt ſententiam.† oportet ꝓ-
bare duo,uidelicet , corruptionē , uel dolū aduerſarii, &
ipſos falsū dixiſſe.Itē & tertiū, uidelicet iudicē eorū di-
cta ſecutū fuiſſe.C.ſi ex fal.inſtr.l.2.& no.in d.c.licet. Sed
Hoſt.dicit,ꝙ ſufficeret ꝓbare corruptionē tantū,ſeu do-
lū aduerſarii,ut ibi no.& idē uſ tenere Io. i.q.iiii.ca. tur-
bator.§.itē.Sans tamen innuit, ꝙ illam ſit probare neceſ-
ſe.Nec ſufficeret ꝓbare teſtes falſum dixiſſe poſt ſniam
ſcđm eos.pro quo.C.de ſen.l.ad fiſ.la.i.in ult.dicto. & d.
c.licet. Opi gl.iuris ciuilis eſt ſatis bona,& uſ iuſta ſaltē
ubi poſt ſentētiā ſuperuenit copia probationis, ꝙ falſum
depoſuerūt, uel peruenit de nouo ad notitiā. iuxta illa,ꝗ
notātur.C.de exce.l.ſi.extra de ele.c.ut circa.lib.6. Alias
uidetur opi.Inn.& Hoſ.melior,ne lites fiāt immortales.
6 †.Sed quō probabiť iudicē eorū dicta ſecutū fuiſſe? Dic,
ꝙ probabiť,ſi iudex aperuerit hoc in ſententia uel ante,
uel ſimiles probationes alię fuerint productę,ut no.in d.
l.ſi prętor.§.1.in Spe.de teſ.§.qualiter.uer.quid ſi pe.o de
7 cē.Sed † quęriť,an iſte §.obtineat, ſi cauſa fuit per falſos te
ſtes probata, uel falſa inſtrumēta producta,ut nō retracte
tur data libertas? Videſ,ꝙ ſic,per hūc §. qui indiſtinctè lo
quitur.Sed ſi tu exponas probata.i. per iudicē approbata.
iſte § nihil facit.& ita exponit gl.Ad hoc aūt uidetur poſ-
ſe dici,quòd qñ aliquid factū eſt iudicialiter debita ſolē
nitate ſeruata,nō reuocaſ,niſi per reſtitutionē. ut l.diuus.
ff.de re iu. niſi aduerſarius dolū commiſerit quo caſu ipſo
iure reuocatur,ut notatur in d.l prætor.§. Marcellus.ff.de
iud.ut patet extra de exce.cū uenerabilis.& de prob c.li-
cet.Ideo uſ(cū minor reſtitui non poſſet aduerſus liberta
tē.C.ſi aduer lib.l.i.) ꝙ in primo caſu nō poſſet retracta-
ri,in ſcđo,ſit ipſo iure nulla,per prędicta. Itēquę in hoc
§.dicātur intellige de minore,maiore tñ 15. an.alias uſ ,
ꝙ ſit opus authoritate tutoris, ſi maior ſit infante , ſi mi-
nor nō pōt manumittere ex quacūqꝫ cauſa.ff. de ma.uin.
8 l.pe.† Inſuper no quòd ubi agiť de retractāda ſnia, præ-
textu falſitatis.ſolent multa qri.Primò,an neceſſe ſit pri
c agi criminaliter.& gl.& Doc.dñt quòd nō, ꝑ l.damus. c
C.de falſis.& no.C.de fid.inſtr.l.ſi.Sed cōtra C.de aduo.
di.iu.l.2.ſi ex fal.inſtr.l.ſi.de accuſ.l. ſi quis homicidii. de
iure fiſci.l.eius de adul.l.denuntiaſſe.§.ſi. quę uidētur con
cludere,ꝙ primo agi oporteat criminaliter. Et hoc mihi
placet,ubi certius cōmiſit falſitatē, nō ille, qui obtinuit,
alš opi.gl. procederet. Itèm conſueuit quęri, an ubi q̄ſitū
fuit de falſo i primo iudicio ciuili, poſſit poſtea de falſo
quæri criminaliter. Di. tenet quòd ſic,ſiue ciuiliter, ſiue
criminaliter q̄ſitū ſit,ut no.ff de exce.l.qui agnitis.& idē
Inn.extra de purg.ca.c.pe.de or.cogni.c. ii.arg.C.de fid.
inſtr.l.ſi.ſed ibi nō negat, qui poſſit agi criminaliter, ſed
9 ciuiliter nō. Item pōt † quæri an ſententia lata contra ter-
d tiū, ad ꝙ forte falſum cōmiſit, præiudicet illi, ꝙ obtinuit
ꝑ falſas probationes,& ille, qui ſuccubuit reſtituať abſqꝫ
alia ꝓbatione.Inn.dicit,ꝙ nō,extra qui fil. ſint leg. cauſā
quę.Sed contra de ſimo.dilectus filius. 1 2.di.ꝑpetua. Itē,
an ſolutio prodeſſet? Videtur,quòd ſic, de adul. denuntiaſ
ſe.de appel.l.ſi qui.§.ſi & quod no.ff. de exce.rei iudi. ſi
cū uno.argu.contra. ff.de adul.l.adulter.§.ſi.& quia res in
ter alios & c.Et hęc uidetur uerior.& Spec.tenet in ſimi-
10 li de aduo.§ utriuſqꝫ.uer.illud.† Itē cōſueuit quæri,an ſi
iudex motus ex falſa cauſa tulit ſniam , cū iñ potuiſſet iu-
ſta eadē ſnia eſſe ex aliis cauſis fortè propoſitis, & ꝓbatis
an ualeat? Et gl.dicit.ꝙ debet retractari,ut no. ff. de acqu.
hær.l.ſi is ad quē.Sed Inn.tenet cōtra, extra de renū.c. in
pręſentia. Videtur caſus pro gl.ff. de excu.tu.l. qui teſta-
mēto, C.de decu.l.decurio fortunā.Sed tñ credo, ꝙ ſi ap-
pellatū fuerit,ꝙ iudex poſſit confirmare ſniam ex cā ue-
11 ra ff.ꝙ cū eo.l.ſi.† Sed quid de ſententia excōmunicatio-
nis,an teneat,ſi feratur ex falſa cā,fortè excommunicatur
quis tanquam contumax, qui cōtumax non eſt? Vł ꝙ non
teneat,per l.i.C.ſi ex fal.alleg. Et hoc tenet.Hoſt.extra de

teſt.cog.c.i.cōtra quē eſſet hodie caſus,in c.uenerabilib⁹
§.idem de ſent.excō. lib.6. De hoc fuit dubitatū per Inn.
de offi.dele.c.P.& G. & per gl.de teſt. cog. cū ſuper. Sed
abſolutio ex falſa cauſa data non tenet. Quę ſit ratio dic
plene eſt de offi.ord.c.ex parte.per Inn. & per Henricū.
12 Sed an † diſpēſatio obtēta ex falſa cā teneat? Dicas,ꝙ nō,
extra qui fil.ſint leg.c.tranſmiſſæ.argu.contra eo.ti.c. qui
circa.Sed illa diſſimulatio,quæ eſt ibi,eſt contra ius com
mune,ut ibi no.Inn. & ideo concordat. & facit extra de
elec.c.dudum .ff.de fideicom.li.l.cum uero.§.pe.& de na
ta.reſti.l.i.Nec obſt.iſte §. quia hic non decipitur in cauſa
manumittens,ibi decipitur diſpēſans, & hic manumiſſio
fit per minorem,ibi diſpenſatio per ſuperiorem.
a Adnotatio. An acta. An aūt acta in uno iudicio faciāt fidē
in alio,Fely. in c.cauſam.el i.nu.1.uſque ad 27. de teſt. & in
c.inter dilectos.nu.32.de fid.inſtr.
b Primo caſu. An decretum iudicis emanatū ex falſa cauſa ſit
nullum. Ang. hic uerſi.ſecundo principaliter.nu.2.
c L.damus. Vbi uide Sali.nu.2.uer.oppo. ad ſecundam.
d Cōtra tertiū.Dicit hic Aret.ſingulariter, quòd licet decre-
tū iudicis interpoſitū ex falſa cauſa ſit ipſo iure nullū, hoc ē
uerū in præiudiciū alterius,ſed in ꝑiudiciū impetrātis ualet,
per l.i.§.pe.ff.de ſepa bo. Et facit,ꝙ quādo dolus dedit cau-
ſā cōtractui. quod tamē ualet in præiudicium doloſi. ꝑ glo.
in §.& elegāter. i prin ff.de dolo. & l. a Diuo Pio.ff. de re iu.

1 *Minor cur citius procurator quàm aduocatus.*
2 *Aduocatus non cogatur de imperitia teneri.*
3 *Doctorandi tempus.*

Cum ergo in gl.uſque huc.in ſi.gl.dic, ꝙ ubi ratio cō-
cludendi, ſeu determinādi ſe habet indiſſerēter ad quod
libet extremorū, & ſunt inter ſe cōpatibilia , obtinet,qđ
hic dicitur.ff.ad Treb.l. Titius rogatus.ff. de pe.hær.l. ſed
1 & ſi lege commiſſoria.§.ꝙ ſi alias obtineret cōtraria.† In
gl.id eſt,deſiderū. unde non tenetur, ſi per imprudentiā
cauſam amiſit,ut no.ff.de poſtu.l.1.§.pueritiam.in gl.quæ
eſt in uer.cōpleuit Et hāc rationē reddit ibi gl. quare non
pōt eſſe procurator ad iudicia, & tamen pōt eſſe aduoca-
tus,qa ſi eſſet procurator teneretur mādati , ſed aduoca-
tus non teneť. Hęc ratio nō eſt bona, quia procurator ad
negotia tenetur mandati,& tñ eſt ſufficiens ętas 17. anno,
ut dixi ſupra.§.eadē. Dic ergo ꝙ in iudicio requiritur, ꝙ
partes ſint legitimæ perſonę quo ad ętatem, ꝙ minor 25.
ann.nō eſt.C.qui legi.perſo.per totū.Sed aduocatus non
tenetur ad damnū partis,nec pars,nec perſona neceſſaria
2 ad iudicium fundandum. † Sed cur aduocatus nō teneať
ad damnū partis,ſi per imprudentiam cauſam perdidit, ſi
cut teneť iudex,ut ff.de uar.& extraor.cog.l.ſi. ff.de iudi.
ſilius & medicus.ff.ad l.Aquil.l.qua actione.§.ſi.cū l.ſeq.
ff.loc.cū in plures.§.locator.maxime ſi dolū cōmiſit,quo
caſu pōt ēt criminaliter accuſari.C.de aduo.di.iu.l. i.ex-
tra de iureiu.c.ſi.nō uideo.Et ideo uſ ſequenda opi.Spec.
qui tenet,ꝙ aduocatus teneatur de imperitia ti.de aduo-
ca.§.ſi.uer.qd ſi per imprudentiā & hoc eſt uerū, ſi obtu-
lit.Si aūt iudex eū coegit, poſſet dici gl. uera. In foro aūt
conſciētię nō dubiū,quin teneatur. Vt in ſumma Hoſ.de
poe.ſatis poteris uidere, & in ti.de poſtul. Contra me lo-
quor,q aduocatus ſum,& fui per 14.ann. diſtractus a ſtu-
dio.Sed parcāt ſocii, qa me iudice, ſicut ipſos. Et eſt ar.
3 † ꝙ quis poſſit fieri doct. in 18.ann. & de hoc fuit quęſi-
tum propter quendā filiū Accur. qui uoluit fieri doctorē
in 17.ann.ſcđm Iac.arg.cōtra , qa doctoratus eſt honor,
extra de magi.c. 2.in cle.& ſic requiritur. ętas 25. ann. ff.
de mune.& hon l.ad rem.& facit in procem. ff. §. penul.

De Lege Fuſia Caninia tollenda. Rubrica.

1 *Arguere contraſ lib.ad ulti.uol.quando an non,liceat.*
2 *Facere in alieno quando an non liceat.*
3 *Probatio faciendi in alieno cui incumbat.*

LEge fuſia Caninia. In gl.ſed quō.ibi, cum dicit,labo
rabant in extremis.Nā tunc uiuēs moritur.ff. de col.
bo.l.1.§.ſi emancipato.In gl.no.in ſi.arg.cōtra. ff.de
1 re.iu.l.in teſtamentis. Dic, ꝙ † aut cōtractus & ultima uo
luntas in rationis indēnitate conueniunt, & argumen-

tum

a tum de uno ad aliud eſt bonum, a ut hic & ff. de leg. i. l. ſi ſeruum filius. §. eum qui. & Diu. de leg. iii. l. eũ, qui chirographum. Aut diſconueniunt, & tunc ſi ſit maior ratio in ultima uoluntate, argumenta de ea ad contractum negatiuè, & de contractu ad ultimarũ uoluntatẽ affirmatiuę, C. de leg. l. fi. ff. de actio. & obli. l. obligationum fere. §. placet. Aut eſt minor ratio in contractu, & tũc ſemper negatiuè. ff. de pac. l. pactum. & ff. ut leg. no. ca. l. ſi a te. In dubio obtinet regula, in teſtamentis, ut ar. de contractu affirmatiuè, & de ultima uoluntate negatiuè ſecũdum Di. in d. §. eũ. qui. Et eſt ar. hoc ꝯ conſuetudinẽ, quę in quibuſdã locis obtinet, per quam põt quis dare inter uiuos quicquid habet, ſed in ultima uolũtate non, niſi tertiã partẽ. Et no. ꝯ inuidos ſm gl. uidelicet quòd non debeãt ſuſtineri.

a †Quid ergo? pone, quòd habes fontem in fundo tuo, de quo nihil facis, ego ſine tuo damno uolo ducere aquã ad prata, uel fundos meos, quod poſſum facere cũ modico riuulo abſque tui læſione, tu inhibes nullam cauſam prætẽdet, ne uolens, niſi ꝙ non placet tibi, nunquid iure poſſis inhibere? Vel pone habes uacuam terram iuxta domum meã, dé qua nihil facis, nunquid poſsũ te inuito animalia mea immittere ibi paſcenda, cum te nõ lędãt? arg. quòd nõ, ff. de ſer. ruſti. præd. l. diuus de iniu. l. iniuriarum,

b §. ſi quis. Dicas latius ponẽdo quatuor regulas, b Prima quod ego poſſum facere in tuore inuito, quod mihi prodeſt, & te non lædit. arg. hic, & ſatis probatur. ff. de aqua plu. ar. l. ii. §. i. ſecus ſi læderet. C. de ſer. l. preſes. §. & aquã. Item ſecundam, quòd quis nõ poteſt facere in ſuo, quod aliis noceat, & ſib. non prodeſt imo tenetur de damno ſi animo nocendi, faciat, ut ff. de aqua plu. ar. l. i. §. denique. & no. ff. de dã. infect. l. Proculus. & ſic intellige ff. de reg. iur. l. domum, cum ibi no. nec tamen poteſt agi iniuriarũ, ff. de iniu. l. iniuriarum. §. ſi quis in honoribus. Item tertiã, quòd quis non poſſit facere in ſuo, quod noceat alii, & ſibi non prodeſt, etiam ad utilitatem tertii, ut ff. de leg. pręſtã. l. uirilis portio. §. ſed ſi adiecit. & hoc, ſi facit animo nocendi alii, & cauſa inuidię. Si autẽ principaliter, ut gratificet alii, uidet quòd poſſit. ff. de iur. do. l. cum in fundum. §. diuortio. in fi. Etenim animus faciendi facit illicitum, quod de ſe alias eſt licitum, ut extra de exceſſib. prę la. c. i. in cle. & ibi no. de re. iur. locupletari, cũ ibi no. Item quartam, quòd quis compellitur facere quod alteri prodeſt, & ſibi non nocet, dũ tamẽ contractus pręceſſerit, ex quo agi poſſit ad hoc. ff. de euict. l. in creditore. ſolu. ma. l. ii. alias nõ, ff. de aqua plu. are. l. ii. §. item Varus. Nec ob. C. de noua. l. i. quia intelligitur ſecundum hoc, ut ibi notant Doct. quamuis glo. contra. Credo tamen, ꝙ cũ qs nõ præſumatur dolo facere, qui ſuo iure utitur, ff. de reg. iu. l. non uidetur. & ei non incumbat onus probãdi, qui negat, ſed ei, qui dicit, ut ff. de proba. l. ei incumbit, qđ ſemper incumbat onus probandi, ei qui dicit inuidiosè & animo nocẽdi aliis quid feciſſe, uel prohibere, qđ ei nõ proſit, & ſic uidetur tenere gl. ff. de dam. infec. l. fluml. §. fin. in gl. quę incipit, animus nocendi & c. Poſſet tamen dici, ꝙ ſatis probet eo ipſo, ꝙ oſtendit ſibi prodeſſe & alii nõ nocere, per l. alleg. per quas alias quęſtiones ſolues, q̃ quotidie occurrũt. Sicut uidi quandoque de illo, qui homines ſuos prohibet uenire ad molendinum uicini, & facit eos ire ad aliud, & etiam quæſtiones, quas glo. mouet. C. quãdo & a qui. quarta pars. l. ii. multa alia hic ſatis ſunt notabilia, & multis occurrũt malitiis, utinã bene ſeruarẽtur.

a Adnot. Eſt bonũ. Ang. concluſiue ponit hãc q. utrũ licita ſit argumẽtatio de cõtractibus ad ultimas uoluntates & ecõtra uide i l. ſi a ſubſtituto. §. fi. cũ ſeq. & ibi Doc. de leg. i. & i l. pactũ iter hẽdẽ. C. de pac. & in l. iure ciuili. ff. de cõdi. & demõ.

Quatuor regulas. Iſtas quatuor regulas ponit etiam hic

b Are. Item no. hic Chriſtoph. ſi ſtatuto caueatur, quòd ſi qs portauerit frumẽtũ extra territoriũ puniat in decẽ, ſi aliquis reperiat i uia portare nõ debet puniri. ſicut nec ille, q tẽdit ad mortẽ nõ dicit mortuus, ita nec ille qui inuẽtus ẽ portare, portaſſe dicit. & ad hoc alle. l. i. i b. ff. qđ cuiuſque iur. & nota gl i l. arboribus. §. de illo, ſup uerb. admitt. ff. de uſufr.

& quẽadmo. quis nta. quę id tritũ allegat, Lupus exit ſyluã, nõ tamen exiuit. de quo habetur in l. fugitiui. C. de ſer. fugi.

De his qui ſui, uel alieni iuris ſunt. **Rubrica.**

1 *Filium capti ab hoſtibus recte teſtari.*
2 *Seruum domino quærere.*
3 *Domino qui quæras maleficus.*

SEquitur de iure. Super text alia diuiſio, ideſt; ſubdiuiſio. Membrum enim liberarum perſonarum ſubdiuiditur. In gl. hic reſtringitur. in fi. Hæc gl. poteſt tolerari ſumpto iure ciuili largo modo, prout ſumitur lexto modo, ff. de iuſti. & iu. l. ius ciuile. ſupra de iure natura. §. ius autem. ſed quo ad rei ueritatem iuris gen. eſt cum hic tractetur de poteſtate, quam i ſeruos habemus, quę eſt de iure gẽtium, ſupra de iure perſonarum. §. ſeruitus. In glo. quędã neutro iure. De hoc magis no. in d. §. ſi ab hoſtib. Et dic opi. gl. quę eſt hic, & ibi, verã, ff. de teſta. l. l. Cornelia. de ſuis. & legi. in ſuis. §. i. ff. de ca. l retro. ff. de uſuca. l. ſi

1 is, qui pro emptore. Quid ergo † ſi faciat teſtm̃ patre exiſtente penes hoſtes? Vr̃, quòd ualeat, cum ſit liber in caſu quo mortuus fuit ante regreſſum patris. ff. de lega. i. l. ſi tibi homo. §. cum ſeruus. iuncta l. huic ſcripturæ, ff. ad l. Aquil. Gl. tamen tenet cõtra in e. l. fi. C. de ſen. paſ. ſed ſecus in teſtamento filii deportati. Dic plene, ut ibi, & tunc opinio. Azo. quã Doct. ibi ſequũtur. In gl. nã ut in fi. & intellige, diſciplina. i. notitia ſeu doctrina, quia quod ponitur de uno, negatur de alio. non tamen eſt eadem diſpoſitio, imo contraria. uide quod notatur extra de reg. iu. c. qui ſentit. lib. vi. p Di. In gl. in animo, in fi. ut ait Cato in princi. proœ. lib. ſui. Cum animaduerterẽ quam plurimos homines & c. alias alio modo ſumitur. ff. de iur. omn. iu. l. imperiũ. In gl. improprie. ibi cum allegat. ff. eo. l. i. ſic alias præſens pro pręterito. ff. de uerb. ſig. l. verbum erit. In fi. glo. Hodie non ſic, ſi tamen peccat in patrẽ, dicitur ei ſententia. quã pater vult eo. ti. l. iii. In gl. ſcilicet iuſtè ibi, eũ dicit. nã reddere tenetur. Per. de Bel. pert. videtur hoc improbare, qui tenet quòd ſi iniuſtè acquiſiuerit, non acqui

a rit domino † ignoranti, ſed ſciẽti, ſicut petere dicit in d. l. quod ſeruus Et aſſignat rationẽ, quia quod ſeruus acquirit, videtur acquirere ex uolũtate domini, quia in dubio nõ vr̃ accomodare uoluptatẽ ad illicita, ut l. ſi procurator. ff. de cõdi. inde. quæ in frau. cre. l. ſi pater. l. iſta rõ non vr̃ ſufficiens, quia inuito acquirit, ff. de acquir. re. do. l. et inuitis. infra per quas per. circa medium ff. de uer. ob. l. ſi ſeruus vetante. Præterea cõtra ipſum vr̃. ff. de litig. l. ſi ſeruus. Quid ergo dices? Gl. videtur ꝯria illi, in d. l. quod ſeruus, ubi expreſſe tenet, quòd nulli quæritur. Sed cõtra illã gl. & pro illa uidetur eo. ti. l. ſi de eo. Dicas quòd poſſeſ-

3 ſio non acquiritur ex maleficio † domino ignoranti, ſed ſcienti ſic, ut d. l. quod ſeruus. Nec ob. d. l. ſi de eo. quia ibi dominus ſciebat, dominiũ aũt bene acquirit etiã ex. cauſa iniuſta, vbi tit. eſt aptus ad quęreodũ dominiũ, nec eſt aliud qđ impediat, vt §. Celſus, & d. l. qđ ſeruus, ff. de li. cauſa le. Imo eſt alia ratio, quia in poſſeſſione requiritur animus, vt eo. tit. l. quenadmodum, & ita his glo. concor.

1 *Patriſam. quæ liceant.*
2 *Immunitate eccleſię qui an non gaudeant. 3.*
4 *Immunitas eccleſiæ quo porrigenda.*
5 *Extrahatur quis ab eccleſia.*
6 *Fugitiuus ante omnia domino reſtituendus.*
7 *Exceptiones à poteſtate cauſa.*

Sed hoc tempore. Super tex. ſub imperio. Not. quod lex datur ſubditis, non aliis, ut dixi, C. de ſum. tri. l. i. Et no. quod ille §. eſt quaſi de uerbo ad uerbũ, ff. eod. l. ii. In tex. ſupra modum, ideſt immoderate, ut hic no. Et idẽ in famulo mercenario, filio, & vxore. ff. de pœnis l. reſpiciẽdum. §. furta, ff. de fur. l. libertus Vel dic in his cauſam requiri per dictas leg. Et credo, quod quiſq; paterfamilias

1 † poſſit familia ligare, & carceri mancipare pro domeſticis

ſticis moribus delictis,ut uidetur notari. C.de priua. car-
ce.ff.ſi quis ali.teſt.prohibuc.l.i.uer. quid tñ ſuper uerbo,
coercereť.& facit.ff.ad Sill.& ſi pcuſſor. de ſui.l.ſerui &
filii.C.de agr.& cẽſi.l.pe.lib.xi. Et in uxore clerici expreſ
ſũ eſt,qñ eſt ſuſpecta de adulterio. 38.q.5.c.placuit.& 35.
q.6.c.ab iſto.& facit C.de adul.quamuis. Et idem de Ab-
bate ſeu Priore,qui curã habet ſubiectorum.extra de offi.
ord.c.quãto.& ibi de hoc. In gl. ad quę loca.in fi.ibi pa-
rũ.Vnde ob.huic §.C.de his qui ad eccl.cõfu.l.2. ubi dño
datur licentia propria authoritate euellendi.Itẽ ob.e. ti.
l.fi.§.& hoc.n ibi dicitur, quòd debet reddi dño. Super
hoc dicas.Qđ ſi ſeruus fugiat armatus ad ecclſiã,habet lo
cum.l.ſi ſeruus.& extra de immu.ecc.c.inter alia.in fi. Si
ſine armis,tunc ſi pp ſęuitiã dñi, & eius delicto non prę-
cedẽte,habet locũ iſte.§.& ff.eo.l.3. Si vero propter ſuũ
delictũ dubitans correctionem dñi, tunc habet locũ d.§.
& hoc.& d.c.inter alia in fi.de immu.eccl.& hoc,ubi dñs
repoſcit eum. Si uero iudex pro grauioris criminis puni-
tione,quæ ad dñm non pertinet,ut hic & C.de emen. ſer.
l.i.tunc crederẽ quòd eccleſiã deberet ipſum tueri, ſicut
liberũ,cũ non ſit differẽtia quo ad Deũ.extra de cõiu.ſer.
2 c.i. De libertis† aũt qñ gaudeant ſecuritatẽ eccl.dic, q
quãuis de iure ciuili oẽs homicidæ, uirginũ raptores, &
cõſimiles,nõ gaudeant ut §.neq; aũt homicidis,in Aut.de
mand.prin.col.3.cum ibi no.De iure tñ cano. & approba
tã cõſuetudine, oẽs gaudent, exceptis depopulatoribus
agrorũ,inſidiatoribus itinerũ,ut d.ca inter. & homicidis
penſatis inſidiis.extra de homic.c.i. uel in eccleſia delin
quẽtibus.extra de immu.eccl.c.fi.&ni de gl.ſuper uerb.ex
quo faciunt ſe indignos,uel prope ſm Hoſt.i ſum.eo. tit.
uel contra ipſam.extra de ſen. excõ.c. conqueſti.xi. q.iii.
3 c.canonica.† Et no.quòd hac ſecuritate gaudent excõica
ti & infideles,ut no.in ſum.Hoſt.de immu. eccl. §.a qui-
bus.uer. qd ergo niſi infideles ſimulatè ad eccleſiã cõfu-
gerent.Et ſic intellige. C. eo.l.i.Iſto caſu debet dño red-
di,iudici & eccleſiæ defenſori cautione data recepta, de
ei ſeruando uitã ac mẽbra. & qđ non male tractet, ut ibi-
dẽ no.Hoſt.Et ſi redditus fuerit,nõ audiet iudex accuſan-
tẽ.17.q.4.p c.miror.& c.reũ.& ibi no. Et ſic uř quòd of-
ficialis Epiſcopi põt extrahere clericũ de eccleſia pro tẽ
porali pœnitẽtia iniungenda & hoc uidetur tenere Inn.
d.c.inter.& hoc priuilegio gaudẽt ẽt eccleſię oõ cõſecra
2 tę,& interdictę & cæmeteria a extra de immu. eccl.c.fi.
& c.cũ eccleſia,ſed capellę,q̃ ſiũt io domibus nõ gaudẽt.
4 Itẽ† nedũ ipſę gaudent eccleſię,imo adhærentia muris
matricis eccleſię uſq; ad xl.paſſus, ſed aliæ non matrices
eccleſię,uſq; ad 30 niſi ſit intra ambitũ murorũ.17.q. 4.
c.quicquid frater. & c.ſicut dic plene ut in §. inquantum
in d.ſumma.Sed an gaudet,qui adhæret corpori Chriſti:
forte cũ portatur per uicũ ad infirmos.ař.hic, quòd ſic,
quia corpus Chriſti maiori debet gaudere prærogatiua,
quã ſtatuta principis, & hoc ẽt uidetur tenere Hoſt. in d.
5 ſum.§.inquãtũ.uer.ſed quare† Sed q̃ro per quẽ extrahetur
malefactor de eccleſia in caſibus, quibus põt extrahi?
Videtur,q p clericos & rectores eccleſiarum. C.de a-
dul.aut.ſed ſi qs.Sed forte hoc nõ pcederet de iure cano.
qa fierẽt irregulares. Vñ potes dicere, q iudex poſſit ex-
6 trahere,ut patet in §.neq; aũt homicidis. allegato. † Sed
Qđ ĩ caſu huius §.ſi ſeruus fugit ad ecclã,cauſante ſæuitia
dñi dñs ipſum requirit, dicẽs ſe non eſſe ſeuerũ, & ſer-
uum eſſe ĩ culpa:uult tñ ante oĩa reſtitui in poſſeſſionem
ſerui,quã ante habebat,nũquid lite pendente ſup hoc, an
immoderate ſeruũ tractauerit, reſtitui debeat dño? uř q
ſic,ne priuetur ſua poſſeſſione. C.de li.cau.l.dote.de ot..
cog l.fi.C.de agr.& cenſi.l.ſiibus.lib.xi.qđ ſatis eſt ratio
nabile, niſi eſſet tãta ſæuitia, de qua ppria fieret fides, q
nõ poſſet de ſecuritate puideri.extra de reſt.ſpo.c.literas,
§.fi.In gl.qa intereſt.in fi.dic,q expedit.i.utile eſt,nõ tñ ĩ
pprijs ad hoc coerceť.ut l.qd poſſeſſor.§.ſicut de pe.hęr.
ſo.ma.l.ſi cõſtante.§.ſi maritus. & ibi no. & hoc niſi pro-
pter magnã ſæuitiã, ut hic, uel niſi interdicereť bonis. ff.
de uerb.ob.l.is cui.Et no. ex hoc §. iuſtã deprecationem
exaudiẽdã.ff.eo.l.ii.de euic.l.minor.de his, q inteſ.dele.
l.proxime.de ſer.ruſt.pręd.l. & Atilicino. & econtra in
iuſtã reſpuẽdã.ff.de uſur.l.iii.in C.qui acc.poſ.ii qs ex fa-
7 milia.Et põt dici p hæc iura,q vbi † quis grauatur per ſu-
periorẽ ſuũ durius,ſic q poſſit ad ſęuiniã reputari, q põt
eximi ab eius iuriſdictione & ſubiectione.C.de offi.co.ſa-
cri pala l.i.ſi qua p.po.l.i.ff. de adu.l. ſi poſtulauerit.§. iu-
bet.ff.ſi qs à parẽ.fu.ma.l.fi.C.de epiſ.au.l. ſi lenones. Et
ſup hoc dẽt iudex ex officio puidere.ff.de off.præſi.l.illi
citas.§.ne potentiores,& Spe.de decur.§.i. ver.iudicialis
priuata.imo ſi ſuperior grauaret ĩdiſtincte ſubiectos põt
omnino ei iterdici adminiſtratio & ex minori cã, quam
alii adminiſtratio bonorum ſuorum, vt extra de ſup.neg.
præla.c.grandi.lib.vj. & ibi no. per Arch.de ſen. & re iu.
ad apoſtolicę.lib.vi.& facit quod no.extra de ele.c.per ve
nerabilem. In gl.vel euidentem. vel dic fraudem: quia
ſupponit emptorem à quo iterũ redemit.Et hoc vult dice
re text.ita vt in prãte & c. & hoc debet iudex adducere in
venditione.Et eſt arg.q iudex põt modificare ſniam ſuã:
vt patet C.de ſen.& interlo.om.iu.l.cũ eorũ,q̃uis nõ poſ-
ſit cõditionẽ apponere. vt ff.qñ appellañ. ſit.l.i.§. biduũ.

2 Adnotatio.Cœmeteria.Idem Ang.hic.& Chriſtopho.

De patria poteſtate. *Rubrica.*

IN poteſtate noſtra.Viſo de his qui ſunt ĩ ptã-
te dominorum, ſubiungit de his qui in ptãte
ſũt parentum,vt promiſerat ſupra ti.i.§ i.i fi.§.

1 *Filij quando ex vxore illegitima legitimi.*
2 *L.ſi ignorans conſulari.*

Nuptię autem. Defi niequid ſint nuptiæ, proximum re-
1 ſponſum declarando. † In gloſſ.& dicuntur ibi, ut mater
fiat. Sed ſecundum hoc deberet dici patrimonium à patre,
qui eſt nobilior,& notum habet ad liberos,ut mater.ff.de
uer.ſig.l.liberorum.& in Aut.quo op.epi.& cle.§.quòd ſi
2 lector.vbi de hoc.Sed dic, a quòd mulier plura ſuſtinet,
& magis officiũ exhibet circa partum, quàm uir, qa mu-
lier eſt onoroſa ante partum, in partu doloroſa, & poſt
partũ laborioſa.Et ideo uocatur matrimonium,non patri
moniũ,& hæc ratio reddiť in tex. extra de cõuer. in fi.ca.
a fi.† In gl.Animorũ.ibi, cũ allegat.ff.de reg. iu.l.nuptias.
b Quid ergo, b. ſi adoleſcẽtes forte in uia ſibi obuiãtes, &
ſibi inuicẽ cõplacentes in cõſenſũ mutuũ matrimonii cõ
currũt,nullis verbis ſuper hoc præcedẽtibus, an ſit matri
moniũ: Vř,qđ ſic,qa eſt animorũ coniunctio,per hæc iu-
ra.Sed ſi ſic eſſet, multa eſſẽt matrimonia, & forte pauca
legitima.vnde dic opus eſſe uerbis.Nec cõiunctio animo-
rũ ſola ſufficeret,ẽt ſi de ea per cõſenſum vtriuſq; conſta
ret,e x.de ſpõ.c. tua, & ibi de hoc p Inn.in fi. & gl. & no.
ff.de ſpõſa.l.ſufficit.Sed an ſigna ſufficiãt? Non eſt dubiũ,
q ſic puta inter duos mutos,uel alterũ,extra de ſpoo.c.cũ
apud.Sed inter loquẽtes videť Inn. dicere quòd non.Sed
gl.ɔ̃dicit, dũ tñ ſint ſigna certa,ut no.eo.ti.ca.fi. quæ põt
eſſe uera,vbi alter profert uerba,& alter annuit ſignis, vt
ſi forte ſubarrationẽ recipit vř tradit, alias tene cum Inn.
Et hoc intellige,quantũ ad eccleſiã, quia quãtum ad Deũ
ſola cõiunctio animorũ ſufficeret, dum tñ de liberata ſit
& præſens,& hoc tenet Hoſt.fixe, poſt multas diſputatio-
nes.Quid,ſi oprarẽt ſe adinuicẽ? Non eſſet m̃rimoniũ, qa
nõ cõſentiũt adhuc in matrimoniũ, ſed quilibet optat cõ
ſenſum cõcurrere,& facit qđ notatur.C.de cõtrah.empt.
l.in vendentis.Vel dic cum Inn.quòd nec tunc ſit matri-
moniũ ẽt quo ad Deũ,ex quo iura ſic ordinant, quæ poſ-
ſunt matrimoniũ impedire, ut dixi ſupra de iur. na.§. ſed
naturalia, & hęc ſecurior & uerior, alias iura,& eccleſiæ
deciperent multos,qđ nõ eſt dicendũ,& hoc ſi nullus tra
ctatus,ſeu uerba pceſſerint: Si aũt tractatus præceſſiſſet,
vel uerba,& cõiugendi in hoc cõſenſerint, & hoc ɔ̃ſtiterẽ
tur, vř alias euidẽter conſtarer,ſatis uidereť uera op.Hoſ.
extra de deſpõ.impu.c.i.§.porrò.Item dic, q nuptiæ, ſeu
matrimo-

matrimonium ſit quandoq; ex cõiunctione corporũ, dũ tamẽ uerba ſponſaliorũ pręceſſerint, uel uerba matrimonii, ſed matrimonium ex cã aliqua impediebat. & de hoc extra de eo, qui duxit in matrimo. quã pol. per adul. c. venient. de coniu. ſer. c. ſi. de ſpõ. is, qui fidẽ. & intellige [copulã] cũ effectu, ita quod emiſerint. ut e. ti. c. ſi. & p Arch. in c. j. de ſpon. lib. vi. Quid ſi alter emiſit, alter non? Inn. uidetur dicere, q non ſit matrimoniũ. extra de eo, q cog. conſan. vxo. ſuę. fraternitati. Dic ibi q copula illa debet probari per alios, quam per confesſionẽ partium, ſi eum alia cõtraxerit. Nam ſola cõfesſio nõ ſufficeret in prӕiudiciũ tertii. ſed in pręiudiciũ ſui, ſic, extra de eo, qui cog.

d cõſan. uxo. ſuӕ. c. ſuper e. dic ut ibi. An aũt d ſit opus traductione? Dic q non, ut oo. ff. ad mun. l. ea, quę. la ii. de cõdi. & demon. l. cũ p Hẽrici fuerit. Et de hac matria melius quam alicubi in iure ciuili in Auth. de nup. §. diſponat. ver. ſi uero moriatur. iiii. col. Quid ergo, ſi duo ſimul cohabitauerũt, nec apparent uerba matrimonii inter eos pręceſſiſſe, ſibi tamẽ carnaliter adhęſerũt? Gl. vr ſentire, q non ſit matrimoniũ de iure ciuili, licet ſecus de iure canonico, ut no. in l. in cõcubinatu. ff. de concu. Satis põt dici, quòd ẽt de iure ciuili nõ ſit matrimoniũ, ſed quòd ſic detinens poſſit cõpelli cũ ea nubere, ut ibi patet, quod ẽt equũ & iuſtũ eſt hodie extra de adul. c. i. & ii. & facit in Auth. quib. mo. na. effi. leg. §. quoniã aũt in interpellationibus. Et præſtat hoc arg. quòd ſi quis beneficiatus contraxit per uerba de præſenti cum muliere, quę ante carnalẽ copulã conuolauit ad religionẽ iuxta c. i. extra de conuer. cõiu. quòd beneficiũ nihilominus ualet. arg. cõtra, extra de regularib. c. beneficiũ. lib. vi. Vincent. tenet primã, vt no. Spe. de cle. coniu. §. ſi. In ſi. glo. ſubintrat materiam Theologię, de qua uide extra de big. c. debitum. in tex. gl. & Doc. In gl. quo ad affectionẽ. ibi, & in auth. liceat matri & auiæ §. qa uero. Hodie iure Canonũ ex paucis cauſis ſit ſeparatio. extra de diuor. per totũ, maxime in c. quãto. & c. gaudem⁹. Fit tamẽ aliqñdo, ut ibi, & quãdoque quo ad totũ. ut e. ti. c. ex literis. de adul. c. intelleximus. In ea. gl. cũ dicit C. de Iudęis. le. ne quis. Dic nõ eſſe permiſſum mulierẽ alterius legis, religionis, vel ſectę in cõiugẽ recipere, ẽt ſub cõditione, quòd fiat Chriſtiana. 28. q. 1. c. penul. & ſi. Quid ſi alter cõuertif, alter remaneat in fide, dic ut in dictis c. quanto. & c. gaudemus. & 28. q. 1. per totum.

In ea. glo. cũ alleg. l. in cõcubinatu. dum tamẽ unũ de quattuor interueniat. ff. de cõcu. l. 1. q ibi plenẽ notaf. Sed hodie ſcd̃m fidẽ non eſt permiſſum: imo quelibet ẽt ſimplex fornicatio eſt mortale peccatum, quãuis aliqui voluerint adſtruere contrariũ: quorum opi. confunduntur extra de hęre. c. ad noſtram. in cle.

a Adnotatio. Sed dic. Idem dicit Aret.
b Quid ergo. Hanc quæſtionem approbat Aret.
c Suſociant. Idem Ang. & Chriſto. hic.
d An autem. Hanc quæſtionem ponit Ang. hic.

Ius Autem. Glo. proſequitur multa iura, quæ in libris habemus, ſuper qbus multa poſſent dici, ſed melius ẽ ad loca propria reſeruare. vt j. de actio. §. pręiudiciales. In glo. i. omnium. in ſi. Hæc glo. ſupponit, quòd Francigenæ non ſubiecti ſint imperio, de quo ſatis dixi. C. de ſum. tri. l. i. & tãgitur extra qui fil. ſint legi. c. per venerabilem. & aliquantulum ſupra in rub. proœ.

Qui igitur. In tex. ex uxore ſubaudi legitima & idẽ ſi illegitima, ſi vterque ignoraret cauſam impedimenti, ut C. de inceſ. nup. l. qui contra Quid ſi alter? Gl. ibi dicit, q ignorãti eſt legitimus: & per cõſequẽs, in ptãte, j. de nup. §. ſunt & alię. pro quo facit C. ſolu. ma. l. ſi ignorãs. p quo ff. qui. ad li. procla. nõ li. l. ſi. Canoniſtæ dicunt vtriq; legitimũ, ut no. Ion. ex̃. q fil. ſint leg. c. ſi. & uide eo. ti. c. ex tenor. & idẽ Spe. de ſucceſ. ab inte. uet. ſed pone. eo. tit. Et ad l. ſi ignorãs poteris dicere, quòd nõ põt ſeruus eſſe legitimus impediẽte ſerui cõditione, ſecus ſi cõditio patris nõ impediret. Et concordat cũ hoc §. l. in poteſtate. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. cum l. ſeq. quaſi ad uerbum.

De nuptijs. **Rubrica.**

1 *Matrimonij commoda.*
2 *Vxor qualis ducenda.*

1 † Habeat unuſquiſq; ſuã primò ad Cor. vii. nõ luxuriæ cauſa, ſed poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomẽ dñi, ut qui permanere per ſe non põt, p filios permaneat. Tob. viii. ff. de uer. ſig. liberorũ. prope ſi. in Auth. de nup. prope prin. Itẽ ut habeat, cui credat. Cui credit, q nidũ nõ habet, eccleſiaſtici. 46. ca. Et illud, vbi nõ eſt ſepes, diripitur poſſeſſio, & ubi non eſt mulier, ingemiſcit egẽs. Perſeueret ergo uir cũ uxore, quã diligit cunctis diebus vitę ſuæ. eccl. 9. & ſit vita tua benedicta & lætaris cũ muliere adoleſcentię tuę. prouer. v. Nec te alliciant dignitates eccleſiaſticæ, nec earũ pinguedo, cũ Apoſto. dicat melius eſſe nubere, quã vri, nõ ualentibus cõtinere loquor.

2 † Si nubere volueris tria principaliter attende, quòd nubas pari, conditione, & ætate. Et ideo dictum eſt, lӕteris cũ muliere adoleſcentiæ tuę. Prouer. v. unde Ouid.

Quàm male inæquales ueniunt ad aratra iuuenci
Cum premitur magno coniuge nupta minor.

Si igitur uoles aptè nubere, nube pari. Itẽ mulieri formoſę magnitudine & pulchritudine, qa ut plurimũ pueri matre ſimiles in corpore. Et intellige pulchritudine cõpetẽti, nõ tñ mira, uel nitẽti, qa illę uetus quatiũtur, & de illis cõcludit ſapiẽs, eſt pulchra, ergo ſatua. Itẽ mulieri boni, pacifici, & fidelis gñis, qa ut plurimũ uidemus nedũ labẽ ſãguinis, ſed & morũ ad poſteros trãſduci. Et (ſi poſſis) probes ante oĩa mores eius. Et in contractu caue, q ubi tradat quieta & libera ab omni obligatione ſeu donatione, ſeu alio uinculo. Et ſi cõtrahas i patria, in qua partem habere debeat immobilibus, ſeu cõquaſtibus, p inde ſcias quãtũ habeas, ne ſi pręmoriaris filios tuos ſpoliet, & de tuis laborib. aliũ ditet virũ. Inter cætera in illo negotio, Deo te cõmẽda, qa pr̃ dat dotẽ, dñs bonã mulierẽ, & q inuenit bonã mulierẽ, inuenit bonũ; & hauriet iocũditatẽ à dño, puer. 18. Nuptię ãt dñr ab obnubẽdo. i. velãdo, nã velatę incedere debent, ſeu coopertę. 30. q. 5. nec illud.

1 *Seruus uxoratus cur non uendendus.*
2 *Errantium nullæ nuptiæ.*
3 *Nuptias ſoluunt iura.*

Iuſtas autem. In gl. i. liberi. in ſi. hoc conſtat vt extra de
1 coniu. ſer. c. i. etiam † dño inuito, ut ibi. & ſi dñs uellet
a eum vendere in longinquam regionem, non a põt,
ne mulier defraudetur debito coniugali, arg. C. de inoff. teſt. l. filia, cõtra utriuſ. iud. l. poſſeſſio & c. de inſ. & ſubſt. reprehendenda. quia non eſt permittendum ea abuti. j.
2 de is, q ſunt ſui uel alie. iu. §. ſed hoc tpe. Si tñ alter † coniugũ erraret in cõditione, ſeparef matrimoniũ, ut eo. ti. c. licet. & c. ſi. ver. 2. Quod uerũ eſt, ſi conditio errãtis fieret deterior, ſicut ſi crederet liberũ, & eſſet ſeruus, arg. ex̃. de cõuer. cõiu. c. ex parte. q cle. vel vo. c. ueniẽs. j. de vul. §. ſin. cũ no. Sed forte ſecus ſi liber nuberet cũ adſcriptitia, vł ecõtra, qa illi liberi ſunt, vt dixi ſ. de iur. pſo. i pri. Quidã cõtra. i Auth. de nup. §. adſcriptitio. col. 4. Doc. primã
b approbãt. In gl. quę ſunt in ſi. quãuis enim mr̃imoniũ b ſit inſtitutũ à Deo, nec p hominẽ ualeat ſeparari, extra de
3 teſta. licet. † nihilominus tñ ex cauſa iura dirimũt, & modificãt, vt dixi ſ. de iure natu. §. ſed naturalia. & contrahẽda impediunt, ut no. extra de conuer. coniu. c. ex publico.

a Adnotatio. Nõ poteſt. Idẽ tenet hic Are. & alle. gl. Inn. & Ioan. And. in c. i. de coniu. ſer.
b Matrimoniũ: Pulchrè de matrimonio, Fel. i rub. de ſpõ. & matri. nu. 4. uſque nu. 14. vbi ponit 24. priuilegia matrimonii.

1 *Sponſaliorum & matrimonij temporum diſcrimen.*
2 *Nuptialis conſenſus qui accipiendus.*
3 *Nuptias ſine curatore contrahi poſſe.*
3 *Abnepti ſtipiti ne nubas.*

1 Maſculi.† Super tex. repete, iuſtas nuptias coeunt ma
ſculi,& c. In glo. ideſt maiores ibi, cum allegat l.i ſpon-
ſalibus. Sed quare tempus ſpõſaliorum eſt uniſorme ĩ ma
ſculo & fœmella, tempus autẽ cõtractus matrimonii diſ-
forme? Quidam reſpondent, quòd ſponſalia fiunt per cõ
ſenſum, & ita cito poteſt conſentire unus, ſicut alius, ſed
2 certe & nuptię, ut ff. de re. iu. l. nuptias. Sed dic, ꝙ licet †
nuptię cõtrahantur per cõſenſum, nihilominus (quia fiunt
ad effectum cõiunctionis corporum) requiritur ꝙ ille cõ
ſenſus ſit inter perſonas habiles ad cõiunctionẽ pręſentẽ.
Ideo cum mulier ſit ante habilis (qa facilius eſt pati, quã
agere) citius pubeſcit. Quę ratio reddi non põt in ſpõſali
bus, quin videatur attendẽda malitia, extra de ſpõ. c. iuue
nis. ff. de ſpo. l. in ſponſalibus. In fi. glo. pro hac parte eſt
caſus, ff. de adul. ſi vxor. §. fi. Ibi enim fuit cognita, & tñ nõ
commiſſum fuit adulterium quaſi in nuptam. Sed de iure
canonico eſt cõtrarium, vt patet extra de deſpon. impub.
c. cõtinebatur, & c. a nobis, & c. de illis, & in hoc ſtabitur
iuri canonico, vt d. c. continebatur. In glo. alias non ua-
let, cum alle. l. Paulus. Sed ſecus de iure canonico, ut ibi
no. extra qui ma. ac. poſ. uel nõ. c. uidet. In gl. Nã de filia,
3 cum alleg. §. cum igit. melius in §. optimum. † In ea. glo.
in fi. qa falſa. Etenim frigidior homo de mundo, calidior
eſt muliere calidiſſima ſecundum naturales. Ratio ãt eſt,
quia facilius labitur & labes corruptionis eſt turpior, quã
in viro & maior infamia. In glo. matrimonium in fi. Vult
dicere gloſ. ꝙ honeſtum eſt contrahere ſicut intrare mo-
naſterium, & ideo ſicut tenet ingreſſus ſine curatore, ita
matrimonium, & hęc eſt ueritas de iure canonico. cũ de
2 neceſſitate nõ reqrat, niſi cõſenſus perſonarũ, a de qua
rum cõiunctione agitur. xxvii. q. ii. c. ſufficiat. & xxiii. q.
ii. c. fi. extra de ſpon. cum locum, & c. cum apud. Sed de
honeſtate reqrit, xx. q. ii. c. i. & c. ii. Et uide in ſum. Hoſt. de
ſpon. §. qualiter contrahatur uer. contrahuntur. Sed ſi pa-
ter cõtrahat nomine filię, uel filii, videtur tacitè cõſẽtire;
niſi expreſſe diſſentiat. Hoſt. extra de deſpon. impu. c. ſi in
fantes. lib. vi. & eo. ti. c. i. in antiquis. In glo. adeo in fi. Hãc
opi. tenet fere Hoſtiẽ. in ti. de conſan. & affini. §. uſque ad
4 quotum gradum, & nedum ſtipes † in & filios ſtipitis,
uel filia cum abnepote q eſt in qnto gradu a ſtipite cõtra
here matrimoniũ prohibetur, ff. de ritu nup. l. ſororis pro
neptem, quæ nõ reperitur correcta de iure canonico. Et
ſtipes, & eius filius reputantur eadẽ caro, ĵ. eo. §. fratris. &
§. ſed nec neptẽ. In gl. itaque in fi. op. ff. de adop. l. in om-
ni. Sed ꝓpter hũc caſum, & quoſdã alios, dicitur ibi ferè.
a Adno. Conſenſus perſonarum. Aret. dicit ꝙ ſi filiafa. cõtra
hat matrimonium ſine conſenſu patris, poteſt patrem coge-
re, ut ei dotem congruam aſſignet.

1 *Agnati, adoptiuique in quotum gradum uetantur.*
2 *L. iiij. C. de legit. tu. ſenſus.*

Inter eas. In glo. ſcilicet uſque ibi, cum dicit uſque ad
quartum, ff. de ritu nup. l. per adoptionem. §. fi. Hodie ve-
ro, vt idem ſecũdum Canoniſtas, computatis tamẽ gradi
1 bus, ſecundum quod ipſi computant. † quia cum ſit reſtri-
cta prohibitio ad quartum gradum inter agnatos veros,
uidetur ꝙ fortiori ratione inter adoptiuos, extra de cõſã.
& affini. c. non debet. In glo. hoc ideo, in fi. ſed ille. §. fra
2 tris parum facit, ſed facit, C. de leg. tu. l. iiii. ſed illa † lnqꝫ
in caſu ſuo tantum videlicet quo ad cautelã unde non re
mouetur in cæteris differentia emãcipationis, ſicut cõſue
uit notari in auth. ex cauſa. C. de libe. præte. Idcirco videt
ſatis, ꝙ huiuſmodi conſilium remaneat. Sed fortius ob
quia hodie filius adoptiuus, nõ tranſit in poteſtatem, infra
tit. i. §. ſed hodie. C. de adop. l. cũ in adoptiuis. & ſic uide-
tur iſtud cõſilium ceſſare, imo & prohibitio. Sol. quidam
dicũt, quod hoc obtinet in filio arrogato, in adoptiuo nõ
per leges contrarias. Filius enim arrogatus ſemper trãſit,
ut eodem lege, cum in adoptiuis. §. fin. & hanc tenet Inno
centius, extra de cog. leg. cap. i. glo. ibi tranſit approbãdo
Hoſt. Spe. tit. de cog. leg. tenet, quòd huiuſmodi ꝓhibitio
durat. Pro quibus facit, quia decretalis eſt magis noua,
quàm lex, quę inter adoptiuos inhibet. Sed Innocen. expo
nit adoptiuos id eſt arrogatos, vł adoptiuos ab aliquo ex
ſuperioribus. Sed tũc alia ratio impedit. ĵ. e. §. affinitatis.
Opi. Inno. eſt rationabilis, aliç tenerentur forte de facto,
non tamen poſſunt colorari attenta ratione huius §. & in-
fra eo. §. eius. Pro eis tamen facit, quia patrem adoptiuum
nõ poteſt vocare in Ius. etiam hodie, ut no. ff. de in ius vo.
l. adoptiuum. Sed illud parum facit, ibi enim non attendi-
tur patria poteſtas in naturali, ſicut ibi not.

1 *Fratris adoptati neptis an duci queat.*
2 *§. Fratris ſenſus, & reſtrictio.*

a Fratres. a In glo. ſed opp. in fi. vult dicere eo. ti. §. duo
1 rum. & vult dicere gl. quòd † neptem fratris adoptiui poſ
ſum ducere, quia eſt mihi in quarto gradu de iure ciuili,
ſed neptem fratris naturalis. Et idem uult dicere glo. in §.
duorum. Tu autem dicas idẽ in vtroque. Etenim iſte tex.
2 † vtrunque æquiparet. Item quod dicit de uno, intelligit
de alio, vt apparet ſupra. eo. ti. §. inter eas hucuſq; ubi po-
nit ſimilitudines & differentias, ubi differentiæ ſunt ueræ.
Nullã ponit ĩ hoc §. & ideo cõueniũt. Vnde dic, quòd quã
nis ĩ quarto gradu ſint licitæ nuptiæ ƌ iure ciuili, vt §. duo
rũ. & l. in celebrandis. C eod. hoc tñ fallit in adoptiuo &
naturali filio, vł filia ſtipitis, qa nullũ de Inferioribus trãſ
uerſalibus ex ſtipite eodẽ deſcẽdentibus poſſũ ducere. Et
hoc eſt, qđ dicunt hi §§. vt dixi ſupra §. inter eas. Nec repe
rio hoc correctũ de iure canonico, vt ibi dixi. Et ad hũc
caſũ reſtringe rationẽ, quæ ſequitur, cuius enim & c. Et ſic
intellige ff. de ritu nup. l. per adoptionem. §. fi. & l. ſororis
proneptem. & hoc ſatis notabile. Et hoc etiã noluit glo.
dicere infra §. item, nec materiam. in gl. mag. non tamen
declarat conuenientiam inter adoptiuos & naturales.

1 *Adoptiuam fratri naturali nubere.*

Eius vero. Facitis. §. & eſt quaſi expreſſum, ꝙ filia ado-
1 ptiua † poſſit nubere fratri ſuo filio naturali tantum patria
adoptiui, ut ſupra §. ſed ſi qua. & tamẽ ſecus eſſet in cogna
tione ſpirituali. extra de cog. ſpi. c fi.

1 *Reſtitutio quando an non excludat ius commune aut ei concurrat.*
2 *Conſanguinitas quoto gradu uetatur.*
3 *Fiſcum excludunt cognati.*

Affinitatis. Dic, quòd olim fuerunt tres gradus affini-
tatis, & in omnibus prohibeatur matrimonium hodie ſo-
lum in primo, & de iſto primo proſequuntur hi. §. Et no.
ꝙ prohibetur tãtummodo uſque ad quartum gradum, &
dic de his omnibus extra de conſan. & affini. cap. non de
bet, ꝑ glo. & Doc. In gloſſ. arg. ſumitur in fin. in hoc repe
a riuntur iura contraria. Vnde dic, a ꝙ aut † competunt cõ
1 tra diuerſos, & hoc vnum nõ excludit, aliud, C. ſi tut. uel
cur. l. etiam, & hoc uerum vbi ordinarium originem ha-
bet a neceſſario actu, ut d. l. etiam, ff. de mino. etiam ſi pa-
tre, ĩ prin. ff. de admini. l. ſi minores. Fallit ſi modica ſit læ
ſio, C. de iudi. l. properãdum. Pro quo modico non recedi
tur a uia iuris cõmunis, ff. de in inte. reſti. l. ſcio, & ideo, ſi
de iure cõmuni cõpeteret, bene cõcurrerent, & circa mo
dicũ, ff. de coniu. cũ emancip. lib. l. i. §. illud. Vel dic ſpecia
le in iudiciis. & ita ſoluunt glo. quibus nõ obſtant. C. qñ
prouo. nõ eſt ne. l. ſi pater, ſi aduer. rem iud. l. fi. vbi cõcur-
runt appellatio & reſtitutio, quia reſtitutio plus concedit
quàm appellatio. Et ideo cõcurrũt, ſicut no. in edicto. de
ope. no. nun. & in cõfeſ. Sed ſi habuerunt originẽ ab actu
uoluntario, tunc nõ cõcurrunt, quãdiu ordinariũ põt effe
ctum habere. ff. de mino. l. cũ mandato. & ff. de dã. infe. l.
damni. §. emptor. Aut cõpetunt cõtra eundem. & tunc aut
vtrũq; contra ius cõmune, & vnũ excludit aliud. ff. de mi-
no. l. intereſt. nec ob. l. ſi pater ut dixi. Aut de iure cõi, &
tũc aut extraordinariũ eſt inuentũ ad ſuppletionẽ, ſeu ſub
ſidiũ. Et excluditur ꝑ ordinariũ, alias nõ, ut ibi dixi. & ſic
intellige. ff. de ope. no. nun. l. in prouincialis. §. i. de dã. in-
fe. l. q bona. §. de illo. & l. ſi ędibus. & l. inter quos. & l. dã-
ni. §. q habet. Et hęc ſunt de mẽte Dy. in d. l. in ꝓuinciali.
§. i. in ſua magna di. Iſte autẽ §. nõ facit ꝓ, nec cõtra qa nõ
loqui-

loquiť de remedijs ordinarijs, nec extraordinarijs, ſed de
prohibitionibus, quæ non videntur poſſe concurrere cir
ca idē ēt ex diuerſis cauſis per hunc. §. ſed cōtra. ff. de hęr.
inſti. ſi uero lex Aelia ſentia. ff. ad Sil. l. ſi qs in graui. §. fin.
quod videtur verū & hic nō inhibeť cōcurſus: ſed alia ra-
tio impedimenti oſtenditur. j. eod. §. illud. In glo. ſcilicet
poſt natiuitatem ibi, cū dicit de arbore. Gl. intendit loqui
de arbore affinitatis, q̄ Doc. iuris canonici habēt, ſicut ar-
borē conſan. ſi vis plenè videre, uade ad ſum. Hoſt. de cō-
ſangui. & affin. & hęc gl. vera eſt hodie: vt in c. nō debet.
ſupra alleg. Vnde canones primo correxerunt iura iſta, in
2 hibendo† cōiunctionē in tertio, & ſecundo gradu affinita
tis, quæ hic uidebatur permitti. ſed c. non dēt. redit ad hęc
iura. dic plene, ut ibi. In fi. gl. hęc gl. non videtur vera, nec
aliquo iure poteſt probari, ꝙ cognati uxoris excludans fi
ſcum, & cōſuetuis reprobari ꝑ Doc. C. vnde vir & vxor.
auth. prę̨terea, & ibi ſcripſi.

a Adnotatio. Vnde dic. De hac materia Bal. in l. 4. ff. de edē. & ꝑ
Bal. in l. an ꝓuinciali. §. i. de no. ope. nū. & Inn. in c. ex trāſmiſ
ſam. de pręſcrip. ubi Fel. nu. v. Bar. Cyn. & Sal. in l. i. C. de fur.

1 *§. ſi vxor ſenſus & s.*
3 *L. non facile, quatenus, an non, correcta.*
4 *Affinitas qui contrahatur.*
1 SI VXOR. † In fi. iſte tex. videtur concludere ꝙ non
dirimetur matrimoniū iam contractum, ibi, cum dicit re
ctius &c. quòd hodie eſt falſum. Contrahitur. n. honeſtas
publicę iuſtitiæ q̄ dirimit extra de ſpōſa. c. ad audientiā. de
deſpon. impub c. acceſsit. & vide Hoſt. extra de ſpon. ca. j.
2 lib. vi. † Sed cū loquatur de nuptiis, quæritur an per forni-
cariū uel alias illicitū coitū cōtrahatur affinitas? vř, quòd
non, de iure ciuili. ff. de grad. non facile. §. affines. cū ſeq.
§. in quibus videntur requiri nuptię. Sed hæc opi. reproba
tur per Doc. iuris canonici: vt plene no. Arch. in c. i. §. dic,
ut no. ꝑ Henricū de eo. qui cogno. conſan. c. fraternitati.
& qđ dř in d. l. non facile, remanet hodie quo ad teſtim, &
3 † alios effectus affinitatis, de quib. eo. tit. l. affinibus. ſed nō
quo ad mřimonium impediendū, quia illud nedū per nu
ptias, imo per coitū illicitum impeditur inter affines ut di
4 xi. Et no. quòd licet affinitas† nō cōtrahatur ꝑ coitum, niſi
uterq; emittat, ut ibi no. & dixi ſupra de pat. pote. in rub.
tñ cōtrahitur publicę iuſtitiæ honeſtas, quo ad ꝑſonas, q̄
ſponſalia cōtrahūt, ut nulli de genere nubere poſsint, per
iura ꝑdicta, & ꝑ hūc. §. Sed hoc nō eſt ex cauſa affinitatis,
ſed propter illā honeſtatem, ut hic patet. ſed quo ad alias
perſonas non contrahitur. vt c. nō debet. extra de conſan.
& affini. vnde filiam nouercę meę poſſum ducere.

Illud. Multo fortius iſte §. obtinet đ iure canonico. ex
tra de coniug. ſer. c. j.

1 *Nuptias impedit ſpiritualis cognatio.*
2 *Errore nuptias impediri.*
3 *Crimine & ſequentibus nuptias vetari.*
4 *Nuptias an conſuetudo ſoluat.*

Sunt & alię. In glo. poſſunt autē ibi cum ancillis. Iſte
modus ceſſat hodie. ut ſupra eo. in princip. In ea. gl. cum
alleg. ii. reſpō. dic, ut ibi dixi. In ea. gl. §. duorū dic, ut i d.
§. In ea. gl. ibi. §. itaq; & §. affinitatis, dic ut ibi. In ead. glo.
cum dicit, de ſeptimo, octauo, nono. Hi tres modi nō re-
periuntur de iure: & iō eos dicimus ioſufflatos. & ſic tenent
Do. iur. cano. ut in ſum. Hoſt. de matri. §. qualiter impedia
tur mřimoniū, in fi. qui fil. ſint leg. §. qualiter. verſ. ſed pro
pterea. cū ſeq. In ea. gl. uer. dicimus. ibi, cū dicit. nō repe-
1 riatur† quia hoc vř intricatū, dic in ſumma matrimonium
inhiberi inter baptizatū & baptizātē & eius liberos. Itē in
ter baptizantē, & parentes baptizati. Item inter ſuſcipiētē,
& parentes baptizati. Item inter uxorē, uel uirū ſuſcipien
tis ante carnaliter cognitā. hi ſoli vidētur prohiberi, alii
āt non prohibentur. Et idem omnes. alij liberi cōpatrum
ante, vel poſt geniti, poſſunt cōiungi, quāuis tamē de hoc
fuerit dubitatū. Itē dic quòd cōpater poſſet cōiungi filię fi

lioli: uel cōmater filio filioli, quamuis ſecus in cognatio
ne legali, ut dixi ſupra §. fratris. Et eſt ratio, q̄a ſpūalia nō
acquirūtur ita per alium, ſicut tēporalia & cognatio lega
lis tꝑalis ē. Et hāc rationē reddit Hoſt. in ſum. de cog. ſpi.
§. quis ſit effectus. ver. & ideo. no. cum ſeq. ubi latè de hac
materia eſt extra de cog. ſpi. c. i. lib. vi. ubi tex. perſonas ꝓ-
hibitas ſummariè recolligit, & per hoc reſtringitur quaſi
totus tit. extra de cog. ſpi. & maxime c. i. & c. Martinus. Et
eſt mirandū, ꝙ nō reperitur prohibita cōiunctio īter uxo
rē ad uirum ſuſcipientes ipſum baptizatum, & tamen vř
tāta uel maior ratio, ſicut de parētibus baptizati. Sed quid
ſi aliqua mulier filiū uxoris tuę quē de alio uiro ſuſcepe-
rat de ſacro fonte leuaui. Dīt Doct. quòd nō prohiberis
illā ducere in uxorē. vt not. Hoſt. in d. § uerſ. qđ ſi aliqua.
2 vel ecōuerſo, ſi vir aliqs tuū infantē leuauerit. † In ea. gl.
ver. xiii. in fi. dic extra de uoto & vo. re. c. i. lib. vi. ubi agi-
tur de his duobus, videlicet de xii. & xiij. In fi. eiuſdē glo.
iſte modus eſt correctus. extra de rap. c. fi. Sunt autem alii
modi multi, videlicet error ꝑſonę, vel condōnis ſeruilis
extra de coniu. ſer. c. ꝓpoſuit. nō tñ qualitas, ut ſi crederet
eā virginē, & eſſet corrupta, diuitē & eſſet pauper, nobilē
& eſſet ruſtica. xxix. q. i. c. i. Itē uotū nō ſolēne impedit cō
trahendum, & ſolēne cōtractum dirimit, ut d. c. i. lib. 6. Itē
3 † crimen ꝯhendum impedit, & dirimit contractum, extra
de eo, qui du. in ma. qua pol. per adul. c. fi. & c. ſuper hoc;
c. ſignificaſti. de conuer. in fi. c. laudabilem de diuor. gau-
demus. & j. quāto. Itē in caſibus qui ſequuntur crimen im
pedit ꝯhendum, ſed non dirimit iam cōtractum extra de
eo, qui cog. conſan. uxo. ſuę. c. tranſmiſſę, vt inceſtus, in ca
ſu extra de eo, qui cog. conſan. per totū. Itē raptus alterius
uxoris 27. q. ii. c. ſtatutum. Item ſi interficiat quis uxorem
propriam. extra de diuor. ca. i. Item ſi propriam ſobolem
de ſacro fonte leuauit xxx. quæſtio. i. cap. duo autem. Item
ſi interfecerit presbyterum. extra de pęn. & remiſ. c. ij. Itē
qui poeniteret ſolenniter, ſecundum quoſdam xxxiij. q. ij.
c. de his. Item qui recipit monialem in coniugem. 27. q. j.
c. hi ergo. Itē diſparitas cultus. dixi ſupra de pa. pote. circa
prin. Item uiolentia dum tamē interuenerit metus, qui ca
deret in coſtantē uirum, nec conſenſus tacitus, vel expreſ
ſus ſubſecutus fuerit. Dic extra de ſpon. cap. ueniens. & c.
de muliere. & c. conſultationi. & cap. ad id, quod qui ma.
ac. poſ. vel non. cap. inſuper. Item honeſtas publica: ut ex-
tra de ſpon. c. ſponſam. Item defectus conſenſus. extra de
ſpon. c. dilectus. Item impotētia coeūdi, extra de fri. & ma
le. per totum. Item impedit faciēdum, ſed factum nō diri-
mit, uetitum eccleſiæ & tēpus feriarum dic extra de ma.
4 ꝯct. ꝯ inter. ec. per to. & in tit. de feriis. † Sed quæritur, an
cōſuetudo poſſit dirimere, uel impedire matrimonium?
De hoc fuerunt opi. Hoſt. tamen vř tenere quòd ſic, ſi ſit
per Papam approbata, & etiam remouere impedimētum
in gradibus, quibus Papa poteſt diſpenſare; uidelicet in
non prohibitis lege diuina. imo & in illis poteſt ſecūdum
ipſum diſpēſare, quo ad præterita licet ab initio nō potuiſ
ſet, ut plene no. per Inn. extra de cog. ſpi. §. qui ſit effectus.
uer. item ſiue poſt. cum ſeq. De hoc extra de ſponſa. duo-
rum. §. ſi. de cōiu. & affi. quod ſuper his. de cog. ſpi. ſuper
eo. de conſang. & affi. c. quod dilectio.

1 *Dos quando fiſcō applicanda.*
2 *Dos ſoluta nuptijs quando fiſcus capiat, an non.*
3 *Fructus dotales cui cedant.*
4 *Nuptiarum neceſſarum pœnæ.*

a Si aduerſus. a Quęriť iuxta hunc §. cum non ſit dos. vt
hic, cui reſtituitur id quod datum eſt nomine dotis, qua-
1 ve actione? Glo. dicunt† quòd in omnibus caſibus prędi-
ctis, quibus inhibetur matrimonium, applicatur fiſco. &
hēt locum Auth. de inceſ. & neſa. nu. & in Auth. de inceſt.
nup. §. i. ſu ꝑ uerb. illicitas. ſed hoc eſſet durū. Quid enim
ſi cū minore xii. annis aliqs nupſerit, uel libera cū ſeruo?
Durum eſſet dotem confiſcari, & forte ꝯ canonica iura.
extra de do. inter vir. & vxo. c. j. & c. ſi neceſſe. de cōiu. ſer.
c. ii. ff. de cond. ſine cau. l. fi. ſolu. ma. ſi cū dotē. §. fi. Vnde
dic, quòd aut fuerunt tantum contracta ſponſalia, & nil
confiſcatur,

cōfiſcatur, imo repetitur, ut d. l. ſi. de cond. ſine cauſa. Aut
2 nuptiæ, & tūc aut non fuit carnalis copula ſubſecuta: &
nil cōfiſcatur. ut d. c. & ſi neceſſe. Aut fuit, & tunc aut ſciē
tēr & gl. dicūt quod applicatur fiſco, quoquo modo inhi
beat matrimoniū, ēt ſi alter eſſet ſeruus, ut not. in d. auth.
de inceſ. nup. §. i. c. de cōd. ob cauſam. l. i. & d. l. ſi. Ego cre-
do, quod ubi matrimonium inhibet ratione ętatis, quod
tūc nil confiſcatur. Et idem ſi ratione conditionis; & ma-
xime de iure canonico, ſecūdū quod tenet matrimoniū,
cum ſeruo, ut dixi ſupra in prin. & cum impubere cogno-
ſcibili, ut ſupra §. i. & ſic intellige ff. de cōd. ob cauſam. l.
quod ſeruus. In aliis autē caſibus adhęreo gl. quo ad hoc,
ut locus ſit [l. quę contra. C. de ince. nup. & pœnis ibi] po-
b ſitis. Sed quo ad hoc, ut locū habeat pœna b quę eſt. C.
de inceſ. nup. auth. inceſtas. nō adhæreo, quia nō credo, ꝙ
habeat locū, niſi ſint inceſtę, uel nefarię ratione generis
uel naturæ, & hoc tenet Iac. in d. auth. Aut ignoranter. &
tūc aut ignorantia iuris & tunc gl. variant. faciendo diffe
rentiam inter uirū & mulierem, ut no. d. l. ſi. de cōdi. ſine
cauſ. in d. auth. de inceſ. nup. Verius tñ uidetur, quod mu
lier non excuſetur, cum nō reperiatur hoc caſu excuſari,
& non poſſit error acerrimus allegari, qui eſſet neceſſa-
rius, ut. C. de inceſ. nup. l. qui cōtra Nec obſt. ff. de adul. l.
ſi adulteriū cū inceſtu, §. i. quia loquitur quo ad pęnā cor
poralē. Aut ignorantia facti, & tūc dic, ut l. qui contra. in
tex. & gl. An autem poſſint adinuicem donare, dic ut d. l.
qui cōtra. ff. de leg. l. fin. de do. inter uir. & uxo. l. cum hic
3 ſtatus. §. ſi. † ſed quid c de fructibus? gl. dicit quod uir nō
lucratur eos, ut no. ff. ſo. ma. ſed ſi ante. Et idem uidetur te
nere Spe. in ti. de do. inter uir. & uxo. §. formatis. glo. vide
tur uelle extra de do. inter uir. & uxo. c. i. qđ uir lucratur,
quandiu durat matrimoniū. Dic quod aut matrimoniū te
nuit, ſed diſſoluitur ex aliquo accidenti, & tūc lucratur. ff.
ſo. ma. l. dotis fructus Aut nullo tempore tenuit, & tūc ſi
uir fuit bonę fidei poſſeſſor, & illa malę fidei, lucratur. ff.
ſo. ma. l. inſulā. §. fructus. qđ fal. tu. authore. l. pe. Si uterq;
bonæ fidei, uel malę fidei, nō lucratur. ut l. ſed ſi ante. ff. ſo.
ma. Sed an pœnę legis locum habeant in gradibus non
prohibitis de iure tātum ciuili, de iure cano. nō uidetur.
nō enim lex coercuit, qđ nō nouit. & de hoc ſcripſi in au-
4 th. inceſtas. Et no. † qđ contrahentes inceſtis nup. ſunt in-
fames, & etiā probantes, ſeu defendentes, ſeu patrociniū
pręſtantes. iii. q. iiii. conſanguineorum. & ipſo iure excom
municati extra de ſpō c. i. in cle. quod uerū eſt in illis ſex
caſibus, qui ibi continentur, ſecus in aliis, ut ibi no.

a Adnotatio. Si aduerſus Not. hic Arc. quoad actus factus
cōtra legē. nō ſolū nō ſortitur effectum de iure. ſed nec etiā
quo ad nomē. Facit qđ habetur in l. non dubium. C. de leg.
b Habeat pœna. Tractat hic Chriſtofor. an baſtardi dicant
ēt de familia.
c Sed quid. Hanc diſtinctionem, recitando eam, ut hic, ſed
dicit ſubſeqoēter, quod Bar. Ang. Raph. & Imo. dicūt in illa
l. ſi ante. quod uir lucratur ſi fœmina erat maior: ſecus ſi mi
nor: q. a non poſſet expreſſe dare in dotē, & p. conſequens p
dere fructus ut l. ſiue generali. ff. de iure dotiū. ſine decretos
ut l. lex quæ tutores. C. de admi. toto. multominus tacitæ. l.
qui ad certum. ff. loca.

1 *Legitimandi modus multiplex. 6. 7.*
2 *Curiæ qui addicatur quis.*
3 *Legitimati qui quandoque ſuccedant.*
4 *Matrimonium legitimari: quique accipiendum. 5.*
8 *Legitimant Papa, & Imperator.*
9 *Papa quatenus legitimet.*

Aliquando. Iuxta hos nota, quod multi ſunt modi legi
1 timandi. & iſte tex. ponit † hic duos uidelicet oblationē
curię, & ſubſequens matrimonium. Et ideo Iuſtinia. circa
hæc dū quęrit. quid ſit hęc curia, Dic ſm doc. ſi offeratur
2 † ſeruitio Imperatoris, uel præſidi prouinciæ, uel in quo-
cūq; officio reipub. ſeruiat in curia [iuſtitię, uel in curia]
patrię ſuæ, uel in Romana ueteri uł noua, uel ubicunque
ſeruitia metropolitana. Et idē intellige de filia, ſi nubat ta
li curiali. & hęc ſatis patent. C. de nat. lib. l. in. Oportet tñ,
quod talis oblatio procedat de uoluntate eorum, ut patet
in auth. qui. mo. na. effi. ſui. §. generaliter. Compelluntur tñ
in caſu, qñ opes paternas poſſident, ut d. l. iii. §. hæc ſi. Sed
3 an legitimati ſuccedāt † patri? Dic, quod ſic ex teſtamēto
& abinteſtato, ita tñ, ut non plus habeant, quā uere legiti-
mi, ut in d. aut. quib. mo. na. effi. ſui. & qñ col. vii. nō tamē
ſuccedunt cognatis, nec ſibi inuicem, ut eo. ti. §. filiū. Sed
ſi ipſi ſeipſos offerēt, legitimarētur; niſi ſuperſit legitima
proles, ut eo. tit. §. primus itaq; modus. Et pręmiſſa proce
dunt, ſi tales filii fuerūt ex libera ſuſcepti, ſecus, ſi ex ancil
la, quia illi non legitimantur per oblationē, ſi legitime ſu-
4 pſint, ut eo. ti. §. quis igitur fuerit. & §. iſte modus. † Circa
ſecundum quo legitimātur per ſubſequēs matrimoniū
ſciēdum eſt, quod de iure ciuili multa requirebātur, uide
licet quod eſſēt ſuſcepti ex libera cōcubina, ut hic ſecus;
ſi ex ancilla, et in auth. de triē. & ſe. §. ſi. & not in d. auth.
quib. mo. na. effi. ſui. §. ſi quis. Item, qđ poſt fierent dotalia
inſtrumenta, ut patet. Hodie uero de iure cano. ſublatæ
ſunt huiuſmodi differentiæ, extra qui filii ſint legiti c tāta.
Hoc tñ uerum de natis ex concubina, cum qua poterat eſ
ſe licitum matrimoniū, ſecus de aliis, ut d. c. ꝙ hoc cū di
cit, minime legibus interdictū. Et ideo nati ex adulterio,
uel alias nefario coitu, nō legitimātur p matrimoniū ſub
5 ſequens. Et hoc † intellige in matrimonio ꝓhibito iurę ca
no. cui ſtādū eſt hoc [caſu] ut no. ſupra eo. in prin. ti. q. a ſi
eſſent interdictum lege & nō iure cano. legitimarētur p
matrimoniū, quod etiā retrotrahitur extra qui fil. ſint leg.
c. quod nobis dixi. §. ſunt & aliæ. Caue tamē, quia Hoſt.
dicit, ꝙ geniti & nati ex clādeſtino matrimonio, nō legi
timātur, licet poſt approbetur matrimoniū, ut not. i ſum.
qui ſi. ſint leg. §. ii. [Quod uerū eſt, ſi poſt matrimoniū ex
aliqua cauſa approbetur, ut not. Bart. in d. c ꝙ nobis.] Sed
quid, ſi fuerit conceptus ex dānatō coitu, forte tēpore ma-
trimonii alterius parētū, natus tñ tēpore quo erāt ſoluti?
Verbi gratia generaſti ab uxore Titii filiū tēpore, quo eras
Titii uxor, deinde naſcitur mortuo Titio, pōt dici, ꝙ ſit legi
timus, ſi tu & uxor Titii nupſeritis tpe capacitatis, ut legi
timātur, ſi poſt nupſeritis, ut in d. c. tāta. & c. ꝙ nobis. & ibi
6 no. Hoſt. & ꝓ hoc facit. ff. de inge. §. ſufficie. Itē † eſt alius
a tertius modus legitimādi, ſi pater Principi pces a ſuper
hoc offerat, ſi legitima ꝓles deficiat, & nō poſſit nubere
cōcubinę, uel quia defuncta uel occultetur, uel uenire ꝓ
hibeatur, uel alias impediat cōtrahere a ſacerdote dū tñ
pręces Princeps admiſerit, uel ſi pater illos uelle ſuccede
re dixerit, & filii teſtamētū oſtēdāt, & ſupplicēt, ut in aut.
q. mo. na. effi. le. §. ſi uero ſolūmodo, & §. illud col. vi. Itē
7 † eſt alius quartus, ſi pater in teſto manu propria ſcripto,
cū ſubſcriptione triū teſtiū, uel ſub geſtis monumētorū,
dixit hos ſuos filios hęredes nec adiecerit naturales. &
ſi plures ſint filii, & unū teſtimoniū adiecerit, ꝓdeſt a tis
ex eadē mater natis, ut aut. quib. mod. na. effi. l. §. ſi uero ſo
lummodo. col. vi. ut. li. mat. & auiæ. §. ad hoc. col. viii. Et
hęc omnia procedunt quando hi ſunt ex uera cōcubina,
quæ autem ſit uera concubina; dic ut. ff. de concub. per to
tum tit. Item alius quintus, ſi impetratur a principe dire-
cte. non ſeruata ſolennitatē, quæ eſt in tertio membro. Sed
hoc concedi non debet extantibus aliis legitimis, uel ubi
poſſunt per matrimonium legitimari, ut in aut. quib. mo.
na. eff. l. §. ſi uero ſolummodo [Et intellige] de ſeruili co
8 gnat. † Sed conſueuit quęri quis poſſit legitimare? & non
eſt dubium, ꝙ Papa poteſt, ut patet extra qui ſi. ſint le. c. p
uenerabilem. Et Imperator, ut patet, C. de na. lib. l. & in d.
aut. qui. mo. na. eff. le. & quib. mo. eſ. ſui. per totum. Reges
autem nō poſſunt, ut no. Inno. extra de ſen. & re iud. c. cū
te. Quod intellige de regibus q ſuperiores habēt. In aliis
uidetur idem quod in Imperatore, iuxta illa, quæ ſcripſi
C. de ſum. trinita. l. i. Sed cum Papa poſſit indiſtincte, ſal
9 tem quo ad regimen, ut dixi. d. l. i. † quæritur an legitima-
tus per Papam cenſeatur eſſe legitimatus quo ad bona tē
poralia? In hoc fuerunt doc. uarii. Innoc. dicit, quod nō,
niſi in terris, in quibus Papa iuriſdictionem obtinet tēpo-
ralem, ut no. In c. cum te. & in c. per uenerabilem. Hoſt. te
net, ꝙ ſolus Papa legitimat etiam quo ad hęreditates, Im

pera-

peratornō legitimar, poteſt tñ facere, vt quis admittatur
tanquã legitimus.ad hæreditatem, dignitates & honores
tẽporales, vt plene ſcribit ĩ ſumma.qui fi.ſint legi.§.quali
ter.Salua reuerentia. opinio Io.uidetur probabilior de iu.
re.Abſurdum enim eſt, quod Imperator non poſſit legiti-
mare, & cõtra omnes illos tit.ĩ auth.qui.mo.natu. eſſi.le
gi.per totũ.& §.ſi uero ſolummodo.ff.de nata.reſt.l.quæ
ris.C. de nup.l.imperialis.§. itaque. Hęc autem procedũt
in illis, qui ſunt ex damnato coitu, quia in illis nõ videtur
poſſe diſpenſari, ſaltem in gradibus diuina lege prohibi-
tis eum lex inferiores & c.ut dixi ſupra de iur. natu.§.ſed
naturalia.Sed Hoſt.Io.Fabri ſuper Inſti.dicit, quod quam
uis Papa tales legitimare non poſſit, tamen poteſt facere,
vt admittantur ad ſucceſſiones & dignitates, ut d.§.verſi.
nunquid ergo, & ſic intellige extra de tranſac.c.ſi.In glo.
ſed nunquid in fine de iure cano.contra, extra qui fil. ſint
legi ea.tanta, & not. Hoſtien.in ſumma. qui fil.ſint legiti.
§.qualiter verſi.uere autem.In gloſſ.ut not. C.de nat.lib.
l.fina.dixi.C.de natu.li.auth.licet. & iunge.infra ad ſena
tuſcon.Orfici.§.penul.

a Adnotatio.Principi preces.An autẽ valeat legitimatio nõ
exprimens ſpeciem illegitimitatis, uide per do.Fel.in c.po-
ſtulaſti, in iiij.col.ver.ſeruit etiam, de reſcri.item an ſtatutũ
loquẽs de legitimis intelligat̃ de legitimatis: uide do. Are.
hic in pe.col.poſt me.uerſi.quarto an ſtante.

De adoptionibus. *Rubrica.*

1 *Legitimat iudex.*
2 *Naturalium genera.*

NON ſolum. In glo. ſubandi. in fin. Item dic plu-
res alios modos legitimandi, ſupra titu.i.§.fina.dic
1 ut ibi. Item fit alio modo per iudicis† pronuncia-
tionem.ff.de libe.agno.l.ii.§.fi.ff.de exec.rei iud.l.i. Et
not. quod in naturalibus reperitur diſtinctio. Quidam
2 † enim ſunt naturales, vt nati ex ſoluto & ſoluta. Alii mã
ſeres, nati ex ſcorto. Alii ſpurii, vt ex profeſſo & profeſſa.
Alii vero nati ex adulterio, dic plene extra de renun. c.
niſi, cum pridem.§.perſonę.

1. *Nepos quo filius fiat, & dicatur.*
2 *Papę, uacante imperio quæ liceant.*

a Adoptio.In gloſſ.eſt autẽ, in fi.ſed hęc diffinitio a nõ
videtur bona, quia loquitur de filio tantum, non de nepo
1 tibus, & † tamen cõſtat, quod nepos efficitur per adoptio
nem.j.eo.filius.§.licet.Sed potes dicere, quod appellatio
ne filiorum, contineantur nepotes.ff. de verb. ſigni.l.libe
rorum §.ſed & papyrius, de leg.iii.l.vxorẽ.§.pater natu-
ralis.large ſumendo uocabulum. Sed proprie & ſtricte nõ.
ff.de teſt.tut.l.qui filiabus. Quod nepotes efficiantur filii
per adoptionẽ patet infra qui da.tu.poſ.§.fin. Si uelis po-
tes ſuſtinere diſtinctionẽ Inn. dummodo illa verba, ad ſo
latium, non ſint apposita, vt ſit de ſubſtantia, ſed ut cauſa
impulſiua. In glo.hoc eſt uerum, uel ante ipſum, in fi ſic,
Papatu uacante cœtus cardinalium nullam habet iuriſdi
ctionem, niſi de caſibus vt extra de elect.c.vbi periculum,
lib.vi.de elec.c.ii.in cle. Hodie autẽ uidetur, quod Papa
2 † poſſit uacante imperio, quicquid Imperator poſſet, cũ
teneatur ab eo.extra de ſen.& re iudi.c.paſtoralis.§.vt igi
tur, in cle.extra de foro comp.c.licet ex ſuſcepto. Et ideo
uidetur quod a Papa poſſit impetrari, quod arrogare li-
ceat, ſaltem in terram imperii, per prædicta, & multo for-
tius in patrimonio eccleſiæ.

a A.Ino.Diffinitio.Vide Ang.hic diffinitiẽ, qd ſit adoptio.

1 *Imperium a quibus delegabile.*
2 *Imperium quo iure competat.*
3 *Arrogatio cur adoptione ſolennior.*

1 Imperio.† Nunquid imperium poſſit delegari? Satis po-
teſt dici, quod ſic, ſi ad hoc delegetur a Principe, quia etiã
merum Imperium Princeps committere poteſt.C. ſi con
tra ius, uel uti.pu.& ſic non cognitio. Idem ſi ab ordina-
rio ad vniuerſitatem cauſarum.ff.de offi.procon.l.ſolent.
de iuriſdi.om.iud.l.ſolet.in auth.de col.§.aliquando. Sed
ſi hoc cõmittat̃ ſpecialiter, poſſet dubitari per l.nec quic
quam.§.vbi decretum. ff.de offi.procõ. & de re iud.l.om-
nia. unde in adoptione requiritur authoritas iudicis, quę
uidetur idem, quod decretum, ut not.ff. de offi.aſſeſ.l.i.ſu
per uerbo decreti, & facit C.eo.l.i.& ibi, cum dicit, apud
2 quem plena legis actio.† Item contrariam facit, quia ui-
detur cõpetere iure magiſtratus, ut hic eum no.& ſic non
poteſt cõmitti. ff.de offi.eius cui man.eſt iur.l.i. & hoc ui
detur uerius, quia in adoptione non eſt opus decreto, ſed
ſufficit apud acta profiteri.C.eo.l.fi.& ſic non ob. prima
contraria.Item nec ob.C.eo.l.i. quia apud delegatum eſt
plena legis actio quo ad hoc.Iaco. de Arena qui nihil in
precedẽti tit. dixerat, reſumit hic lecturam, & quęrit qua
re maior ſolennitas requiritur in arrogatione, quã in ado
ptione, & reſpõdet, quia in arrogato maius eſt periculum,
qui arrogatus bona habet, quã in adoptato, qui nulla ha-
3 bet, cum ſit in poteſtate patris. Vel potes dicere, † quod ma
ius eſt perſonam liberam alterius poteſtati ſubiici, quam
de poteſtate in poteſtatem trans ferri.C.ne licere ha. Me
tro.l.i.Et tamen in monachis contrarium uidemus, quia fa-
cilius de nouo monachus efficitur, quam de monaſterio
in monaſterium transferatur.iuxta illa quę notantur per
Inn.extra de renun.c. quod in dubiis, & c.poſt tranſla.&
per Archi. extra de elect.ſi religioſus, lib. vi.

Sed hodie. In glo. ſed ſi ego. in fi. Idem not.in l. cum in
adoptiuis C.de adop.& eſt notabile.

5 *Adoptione quæ ſubſtitutiones euaneſcant an non.*
2 *Pupil. ſubſtitutio quando conualeſcat.*
3 *Stipulationi in arrog. locus.*
4 *Arrogato ſuccedunt liberi.5.*

a Cum Autem. a In gloſ.id eſt vt cautionem. Habeas hic
cum fideiuſſore.nõ autem habeas ſine ſicut aliqui habue-
rũt, quos Iac.reprehendit, ut patet. C.eo. l.ij.ff.eo.nec ei.
§.ſi.eum l.ſeq. In glo.vel iure ſucceſſionis. ibi, cũ alleg.
infra de pup.ſub.§.i. quid ergo ſi eſſet facta ſubſtitutio fi-
deicõmiſſaria maiori, puta ſi ſine liberis deceſſerit, quod
poſſibile eſt.& plene uidebis, infra de vulg.& pu.ſub.Vel
forte legata ab eo relicta, uel libertates, eui non ſubueni-
tur per hanc ſtipulationẽ. Dicas, quod hęc conſtitutio di-
ui Pii nõ repudiauit, niſi in directa ſubſtitutione pupillari,
& in caſu, in quo impubes morit̃ in arrogatione. ff. eod.
5 hęc ait, quia alias non eſſet periculum, nã per † dationem
ſubſtitutio pupillaris euaneſcit, qua ſi ſit teſtamẽtũ ipſius
pupilli.ff.de vul.l.patris. Et quod euaneſcat, eſt expreſſũ.
ff.eod.l.nec ei.§.i.Et ideo ſubueniendum fuit, ne facto ter
tii pręiudicetur, ſed ſecus in quibuſuis aliis ſubſtitutioni-
bus a patre factis, quia illę non euaneſcunt, cum cõpetant
ex teſtamento patris, quod non euaneſcit p arrogationẽ
filii, imo petuntur a patre arrogante, tanquam debitũ ar-
roganti.ff.de pec.l.in arrogatorẽ C.de bo. aut. ind. poſ.l.
i. Vnde ſolũ ſubueniẽdum fuit tabulis pupillaribus & le-
gatis in eis, & uẽturis ab inteſtato impubere decedente.
Sed quid ſi pater arrogator premoriatur, & poſt pupillus
in pupillari ętate? tunc ceſſat ratio huius §.quia pater non
occupat iure peculii, & tamẽ pupillares tabulę euane-
2 ſcũt.† Sed dic qđ, conualeſcũt, ſecundũ doct.j. quib.mo.
teſt.infir.§.non tamen.ff.de leg.iii.l.i.§.i.Nõ ob.ff.de bo.
ſecundum tab.l.qui ex liberis.§.plane, quia loquit̃ in illis
qui nouam uolũtatem, & conſenſum habere poſſunt, qđ
non eſt in pupillo ſecũdum eum. Item in ea.glo. cum al-
leg. Supponit ergo, quod agitur ex ſtipulatu, quę naſcitur
ex ficta ſtipulatione. Sed Ia.dicit quod hoc caſu agitur uti.
li ex teſtamento, quod fingitur non fuiſſe irritum per pro
uiſionem huius legis, vt ff.eo.l.his uerbis.in fi. Et idem ſe-
quitur Pet.de bel.per. Sed quęritur, quis aget ex huiuſmo
di ſtipulatione? Ia.dicit Roſ.dixiſſe. quod filius arrogat[9],
ſi emãcipatur, p reſtitutione bonorũ ſuorum. Sed in hoc
3 non eſt inſiſtẽdum, quia certum eſt, quod hæc † ſtipulatio
ſolũ obtinet, vbi arrogatus impubes moritur. ut ſupra di-
xi ita ei nõ pdeſt, ſed aliis, qui ius poterãt habere ea ipſius
morte;

morte,ut patet per prędicta, & in l.ſi arrogator. In fi.eiuſ-
dē gl. & ipſos exhæredaſſe.Qnid ergo,ſi paterſ.dedit ſe in
arrogationem,q liberos habebat,quos nō poterat exhęre
dare , qnin competeret eis querela, uel habuit patrem &
matrē,quos exhæredare nō potuit.C.de inof.teſt.l. cum ſi
4 liū.ff. de inof.teſt.l. pater.† & ei ſuccedunt ēt ſi in arroga-
tione moriatur,ut infra de acqui.per arro.§. mortuo. Vr̄,
ꝙ his debeat ſubueniri per ſatiſdationē, per rationē, quæ
hic redditur in glo.Non.n.facere potuit arrogatus , quin
eia debitam portionē relinqueret,ut eſt dictum,& tñ non
ſubuenitur,cum hæc cautio non ſubueniat, niſi qñ impu-
bes arrogatus in pupillari ætate moritur,ut dixi ſupra
eo.§. Sed forte conditor legum non aduertit hos caſus,
vel non curauit, quia paterſa. potuiſſet uendicaſſe bona
ſua , & ita non erat firma ſpes proximis hæredibua, ſicut
in caſu quo impubes morit. Qūo ergo bis prouidebitur?
Videtur dicendum ſicut in illo, qui monaſterium intra-
5 uit.C.de ſacro.eccle.auth.ſi qua.Verius†tamen eſt hoc ca
ſu,quòd ſi moriatur,patre arrogante uiuente, quòd tales
perſonę ſuccedant inſolidum in bonis aduentitijs , per §.
mortuo,& ibi uide plene.In cognatis & agnatis ulterio-
ribus,exceptis fratribus,ſalno quòd hic ſcribitur, in gl.vi
delicet,quod pater occupat iure peculij.Et caue, ꝙ quam
uis non reperiatur ſcriptum , ęquum tamen eſſet dicere,
ꝙ huiuſmodi perſonę,quibus per ſatiſdationem ſuccurri
tur,uocarentur , & quòd fieret inuentarium de bonis.ar.
C.ſi ut ſe ab hęre. ab auth. ſi omnes.C.de iure delibe.ſci-
mus infra eo.§.licet autem.

a Adnot.Cum autem.Vide hic Ang.Are.

1 *Quarta arrogati an aucta.*
2 *§.Cum autem cor factus.*
3 *Quartę arrogati actio & 4.*
5 *Quarta quanta.*
6 *Alienata qui reuocanda.*

Item non aliter. Glo.ueluti.in fi.eſt nera. vnde ex eiſdē
cauſis poteſt quis emancipari,quibus exhęredari , ſecun-
dum Iac.In gl.quid ergo.in fi. hanc tenet ubique gloſſ. &
hanc approbat in Auth.de hęre.& Fal.§.primū quidē . Et
hanc tenent Doct.qui etiam dicunt ultra, quòd huiuſmo
di quarta,non eſt hodie amplianda,per Auth. de trien.&
ſe. §. hoc obſeruandum. Pet. tamen de Bel. Perti.tenet ꝙ
1 †ſit aucta,quia cum illa auth. intēdat ſubuenire aduerſus
quærelam inoſ.teſt.& is poteſt quærelare , ſicut naturalis
legitimus,vr̄ quòd ſit aucta,& alleg.ff.ſi quis can.l. ſi eum
§.qui iniuriarum.Prima uidetur uerior, quia hęc non cō-
ditionat ſecundū quartā debitā naturalibus,& legitimis ,
ut dicam j.proai.§.in gl.& repete ibi,cum alleg.ff.fa.erc.
l.ſi filia.§.i. Iac. hoc improbat dicendo, quod ſtatim totū
2 reſtitui,quia.§.ille,cum aūt factus fuit†in fauorem filio-
rum,& ita non debet in lęſionem retorqueri. Conſtat au
tem,quòd retorquetur in lęſionem , quia hoc iure ſtatim
plenè reſtituit,et hic & ſic ille §.qui factus eſt ad amplian
dum, non debet reſtringere ſecundū eum . per l. quod fa
uore C.de leg.Prętcrea iſte §.loqtur in naturali filio. Prę
terea per §.illū,nō retinet totū vſumfr.ſed dimidiam. Vn
de uerius eſt,ꝙ ſtatim totū reſtituat,ſi cū cauſa ipſum emā
cipet , d.l.ſi.ſi quid in frau. pa.Et caue, quia bona reſtituit
ſtatim cū emancipat,ſed quartā poſt mortē ſuam , quāuis
Ro.contradixerit ſm Ia. qui ēt in alio malè dixit, ſm eū,
dicendo , ꝙ ſi impubes moriatur in vita patris arrogato-
ris,quòd tranſmittit quartam ad hęredem ſuū , ff. de coll.
bo.l.i.§.ſi impuberi.Sed hoc non eſt verū, & ibi loquitur
3 cum pater erat mortuus.†Sed quæritur,qua actione aget
ad hanc quartā?& dicit Ia. quòd non petitione hęredita-
tis,cum inſtitutio non faciat eū hæredē.Item nec actione
ex teſtō, ſi quarta, quę fuit relicta , debita erat, & ita non
ualuit legatū,ff.de leg.ii.l.ſi debitor.Si nō fuit relicta cer-
tum eſt ꝙ non competit actio ex teſtō; unde ſm eū dic,ꝙ
1 agitur actione ex teſtamento , ſi fuit relicta ea conſtitu-
tione diui Pii.Et ad formam argumenti reſpondet , quòd
hic pater non legat quod debet , quia non erat obligatus
ad quartam, ſed ad eam relinquendum, ſicut in illo , qui
promiſit pecuniam mutuare,qui non eſt obligatus ad mu
tuandum,& tñ ſi poſt mutuet, agitur condictione ex mu-
tuo.ff.ſi cert.pet.qui pecuniam. Satis probabiliter loqui-
tur text. cum dicit alio modo.ff.fa.erc.l.ii. §.j. Quare dic
4 †ꝙ ſiue pater moriatur teſtatus ſiue inteſtatus,dum tamen
non referatur quęſtio proprietatis, petitur per iudiciū fa-
mi.erci.ut d.§.i.ubi eſt caſus. Si aūt referatur quęſtio,& fi
lius arrogatus niſi poſſideat,tunc ſi exhęredatus ſit,recue
rat ad querelam inoſ.teſt.ut l.Papinianus.§. ſi quis impu-
bes.ſed pręteritus poteſt dicere teſtamentum nullum,vel
petere eam,ut debitam ex conſtitutione diui Pii. Et dicit
5 † quòd habebit quartam bonorum, quę pater habebat tē-
pore mortis.ff.de bo.li.l.etiam.§.ſi.C. de inof. teſt.l.cum
quæritur. Et ita ſi ſunt plures naturales & legitimi, habe-
bit pluſquam ipſi, & eſt ſimile in Auth. de trien. & ſe.§.i.
6 Quid ergo, ſi alienauit? † dic , quòd ſi titulo gratuito , fi-
lius reuocat. ff. ſi quid in frau. patr. l.ſi. Si titulo non gra-
tuito uidetur idem,per d.l.ſi. quę dat quaſi Caluiſianam ,
ſicut creditori,qui reuocat.ff.quæ in frau.cred.l. qui āt.§.
ſimili modo.Et hoc videtur glo.ſentire.C. ſi quid in frau.
pa.l.ii.de hoc.C.de inoff do.ſi ut allegas.

a *Pubertas quomodo accipienda.*

a Minorem.In gl.i. tot annos. a in fi. de quo in uſib. feu.
de pac.ten.& iur.fir.c.i.cir.prin. dic plenè ut ibi. Caue tñ
1 vbicunque† ſit mentio de pubertate, intelligitur in dubio
in maſculo xiiii. anno. in fœmina xii. Et caſus alibi ſunt
ſpeciales,ut patet in l.Mela.alle.in glo.& ibi no. ff.de leg.
iii.cum filio.Et iſte §.facit cōtra multos ea ſummis pōtifi
cibus, qui carnis affectu & precibus, multos fatuos iuue-
nes Epiſcopando , fecerunt patres antiquorum ſapiētum ,
ſed non eſt mirandum, quia dominus in euangelio dixit.
Faciam prodigia magna , & ſigna in populo . Hoc autem
prodigium eſt,& monſtrum,ut hic patet in litera.
a Adnot.Tot annos.Adde Bar.in l.ſi arrogator.ff. de ado.& i
l.de inde.§.ſi.ff.de libe.exhi.& in l.properādū. §.i. in prin.&
ibi remiſ.in apoſtil .meis.ad Guliel.de Cu.C.de iudiciis.Ad
uerte tamen,quòd quo ad alimenta pubertas eſt in maſculo
18.an.& in fœmina 14.Ita not.Bar.&Alc.& Doc.in l.Mela.ff.
de adi.lega.

1 *Filiorum & agnatorum diſcrimen.*
2 *Citationi quando locus ſit.*
3 *Vaſalli baronis an à comite uocandi.*
4 *Citandi qui ſint.*
5 *Adoptatus quando nullis ſuccedat.*

Licet autem.In glo.quod non eſt.ibi cum alleg.ff.eod.
l.cum adoptio.Hęc ratio non videtur bona,quia qñ ado-
ptatur loco nepotis non impedit in ſucceſſione filium,
qui præcedit , ut infra de exhęre. libe. per totum.ff.eod.l.
ſi is,cui.Sed eſt ratio,quia lex uoluit,quòd eo inuito agna
5 ſcatur filius ei , †cui tenetur prouidere , & de bonis ſuis
relinquere,ut l.cum in adoptiuis.C.eod.Sed cur non uo-
cantur agnati , quibus ſuccedit, ut infra de leg. ſuc.§. per
adoptionem.ff.de ſuis & leg.hær.l.poſt §. hoc autem. Di-
cas , quòd illi non tenentur prouidere adoptato , nec eis
ſuccedit inuitis,nec poſſunt eum exhæredare,ſi uelint , &
inſtituere alium , & ideo tene primam opi. quæ ſequitur
hic in glo.videlicet,quod inuito filio adoptatur in nepo-
2 tem,& ſuccedit ut ſequitur.† Et not. per hęc , quæ hic le-
guntur , quod ubi id,quod agit, poteſt pręiudicare pluri-
bus irremediabiliter;quòd omnes ſunt uocandi,alias nō,
ut hic.Et hoc intellige in actibus uoluntariis,uel ubi agi-
tur de aliqua prouiſione facienda per officium iudicis.Se
cus,ſi uia actionis,quia tunc ſufficit uocare illum,contra
quem agitur.Et ſic intellige hęc iura.&ff.de aqua plu.arc.
l.in concedendo.C.ſi ut ab hære.ſe ab auth. ſi omnes . Et
hoc facit ad multas quæſtiones,ſi agitur de iure ſubiectio
a nis inter duos. Verbi gratia. a Comes dicit Baronem ſi-
bi ſubiectum,nunquid debent uocari uaſalli Baronis? uel
prælatus prælatū, an uocabūtur ſubiecti illius,qui petitur
eo ſubiectū,& determinat p pręcedētia,qa ſi fiat prouiſio

ex officio, debent uocari ſi per uiam actionis, non, de hoc
extra de ma. & obe. c. humilis. dic ut ibi per Doct. Sed in
caſu quo debet uocari, ualebit prouiſio, ſi non uocentur,
non tamen in præiudicium abſentium, ut ibi no. Iun. Sed
glo. iuris ciuilis uidetur notare contrarium, ut d. auth. ſi
omnes. Dicas, quòd non ualet. Et ſic intellige, quod not.
4 ff. de mino. l. et. §. fi. Concedo tamen, quòd † non omnes,
quorũ in futurũ intereſſe poterit eo uocandi ſunt de ne-
ceſſitate, ſed illi quorum principaliter, & primò per hũc
§. & ff. de uentre inſpi. l. i. §. denuntiari, non tamen porta-
bit eis pręiudicium, niſi conſenſerit, ff. de leg. ii. l. pe. §. fi.
& l. cũ ita. §. in fideicom. in feu. ſi uaſal. feu. priue. cui defe
ra. c. i. quin poſſit uenire contra, ſi tamen alias non diſpo-
nant, facit eis pręiudicium ex conſequentia, ut ſupra dixi
per §. per adoptionem ĩ. de leg. ag. ſuc. non tamen in iure
quęſito, nõ uocatis inuitis, ut prędictis iuribus. Item glo.
uidetur quòd ſic, in ſi. Hoc uerum quando datur extraneo
in adoptionem, ſecus ſi auo, uel alicui aſcendenti, ut d.
l. cum in adoptiuis. §. ſi uero pater. Et no. quòd põt dari
5 † caſus, a in quo neuter ſuccedit. nec patri nãli, nec adoptі
uo, uidelicet, ſi adoptatus ab auo paterno emancipetur
poſt mortẽ patris naturalis, ut ibi not. Facit, quòd una ec-
cleſia põt uniri alii abſq; cõſenſu rectoris, qui eã gubernat
nõ tñ faciet ei pjudiciũ, quin eã teneat, quandiu uiuet &
hoc eſt hodie expreſſũ extra de reb. eccl. nõ alie. c. ii. i cl.

a Adnot. Verbi gratia. Hanc quęſtionem recitat etiam hic
do. Arc. allegando Io. Fab. & approbando eius opinionem.

In plurimis. In ſi. tex. hoc uerum filius vult. ff. eo. l. ſin
adoptionibus.

Sed & illud. In gloſſ. qui omnes. Iac. narrat dominum
ſuum dicere contra, uidelicet ſpadonem ſic natum, caſtra
tũ cui fuerũt amputata uirilia, ſed melius eſt tenere cum
gl. ut hic, & ff. de iur. dn. ſi ſerua §. i. & tene rationem gl.
pro qua facit, C. qui teſt. fa. po. l. diſcretis. Item poteſt red
di alia ratio, quia ſpado ſemel fuit [natus, &] aptus ad ge-
nerandum, alius nõ (ſcilicet caſtratus) arg. ff. de leg. ii. cũ
filius. §. hęres. ff. de uerb. ſign. l. ſpadonem.

1 *Reſcripta Principum ſunt intelligenda ſecundum ius commune.*

Fœminę. In gl. in acie, ibi cum alleg. l. ſi ſuſpecta. §. fin.
ſed illæ leges hoc non dicunt, unde potes planè intellige
re, ꝙ fœmina ſemper cum reſcripto poſſit arrogare, cum
1 non habet liberos. In ſi. eiuſ. glo. † Reſcripta enim princi-
pum ſunt intelligenda ſecũdum ius commune. ff. de uul.
ex facto. & hoc ſatis patet. C. eo. l. mulierem. ibi, cum di-
cit, perinde, atque ex te progenitum.

Illud. In glo per principem, habeas in glo. & ideo trã-
ſit affirmatiuè; ſi autem habeas, non, trãſit (negatiuè) ſicut
quidam libri habent.

Sic etenim. Gl. recitat hic diuinando quandam hiſto-
riam, quam nõ videtur noſſe. Debes ſcire, quod Octauia-
nus Imperator, qui fuit filius ſororis Iulii Cęſaris adopta
uit Tyberium, qui erat priuignus ſuus, & gener, & poſt ei
ſucceſſit in imperio & per adoptionẽ Tyberii, habuit Ger
manicum in nepotem, qui prius erat adoptatus per Tybe-
rium, & hęc plene leguntur in chronichis, & huius tẽpo-
re paſſus fuit Chriſtus. Et no. per hunc §. ꝙ licitũ eſt quęre
re uias indirectas: ut poſſit ad propoſitum peruenire. ff. de
le. ii. l. cum pater. §. Titio. in ſi. de neg. ge. at qui natura. §.
cum me. Et hoc bonum, & ſm fidem licitum, dum tamen
non fiat doloſè, ad finem nocẽdi alij, ſed conſulendi. Vo-
luntas enim & propoſitũ diſtinguunt maleficia. ff. de iniu.
l. qui iniuriæ. de ſur. l. unde. Et facit pro illis, qui diuertunt
& diſtorquent contractus, ne ſit locus diſtrahendi proxi-
mis de genere, uel domino caueant de cõſcientia. Et not.
quòd in caſu quis non poteſt adoptare, etiam cum princi
pis reſcripto. C. de natu. li. l. legem, ſecundum Iac. Vel ibi
ſupplicabat ſuper legitimatione, ſi autem per arrogatio-
nẽ ſuplicuiſſet, & princeps reſcripſiſſet poſſet fieri, & ita
intellige in Auth. quib. mod nat. eſſi. ſui. §. illud.

1 *Acceptilatio quando pacto non firmetur.*
2 *Reg. ſi ualet, ut ago &c. quando an non locus ſit.*
3 *Teſtimonium de filio qui accipiendum.*
4 *Nominatione quem filium non præſumi aut decanum.*

a Apud Catonem. In ſi. gl. j. corã. a Dy. dicit, ꝙ aut tracta
tur de actu obligatorio, & tunc ſi non ualet, ut agitur nec
alias, ut ff. de uerb. obli. l. i. §. ſi quis ita. Aut deliberatorio,
& tunc ſi non ualet, ut agitur, ualeat, ut ualere poteſt. ff. de
conſtituta pecu. l. ii. §. eum qui. Sed hęc ſolutio uidetur tol
li. ff. de acceptila. l. an inutilis, ſecundum communem lite
ram. Sed reſponde, ut ibi dicit tex. ſecundum eũ, quia non
vr̃ habere conſenſum, ſi ergo non ualet iure pacti con-
1 ſenſu deficiente, ergo nullo modo. Pręterea † facilius dat̃
exceptio, quã actio, vñ licet ualere acceptilatio iure pa-
cti, quo ad exceptionẽ, non tñ cõtraheretur obligatio iu-
re pacti, & hæc procedunt ſm eũ in contractibus, quia in
iudiciis habet locũ pars illa, ſi nõ ualet, &c. ff. de iureiur.
l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi iurauero, ſecundum eũ. Sed oppo.
2 † cõtra primum mẽbrum. ff. loc. l. inſulã. §. in operis. ff. de
do. cauſa mor. l. ubi de conditio. & demon. in teſtamento.
ff. de ſerui. ſi tam anguſti. de ſerui. ruſti. prædio. l. uia qui-
dam diſtinguũt, an actus peccat in forma, & tũc ſi non va
let, ut ago, nec ualet &c. Aut in materia, & tũc aut intrin-
ſeca, aut extrinſeca. ff. de cõtrah. emp. l. in uẽditionib⁹. In
brocardicis uix põt dari certa regula. Tene tñ opinionem
Dy. in cõtractibus obligatoriis. Dicas tñ ꝙ fallit in ꝯtractibus
libertatẽ cõtinẽtibus, ut l. ubi, allegata & in ultimis uolũ-
tatibus, ut i l. in teſtamẽto. de reg. iur. ff. de re. dub. l. in am-
biguo. Itẽ fallit ubi cõtractus tenet de ſe, ueruntñ aliqd in
cõpaſſibile quo ad executionẽ adũcitur, ut l. inſulam. §. in
operis. & l. ſi tã anguſti. al leg. Et ſi qui alii caſus occurrãt,
ſemper poteris cauſas fallẽtiæ reperire. Et facit is §. ꝙ ſi te
3 ſtes deponant † aliquem eſſe filium Titii ſimpliciter, ꝙ eo-
rũ teſtimoniũ ualeat, quãuis nõ dicãt filiũ naturalẽ & legi
timũ, qa de tali intelligũt̃ depoſuiſſe, ut in Auth. ut li. ma.
& auiç. §. ad hæc ſm Ia. & Pe. in Auth. quib. mo. natu. effi-
ci. legi. §. ſi uero ſolũmodo. col. vi. & ſcripſi s̃. de nup. pro-
pe finẽ. Sequit̃ in tex. licet. Hic quærit̃, nũquid ſaltem ex ta
li noĩatione pſumat̃ filius? Vr̃ quòd non, ut hic. C. de teſta.
l. neque profeſſio. de hęredib. inſti. l. ſi pater. de probatio.
l. non epiſtolis. ff. de hęred. inſti. l. nemo. Dicas cõtra. Imo
4 talem prędumptionẽ inducit noĩatio † ꝙ poſſit contra pro
bari, ff. de probatio. l. ſi. de libe. agnoſcen. l. i. § Iulia. de in-
of. teſta. l. ſi inſtitutus. §. i. & patet extra de prob. c. per tuas.
no. extra de fil. presby. c. Michael. per gl. & Doc. q fil. ſint
legiti. c. tranſmiſſę. Et per hoc põt dici, ꝙ quãuis Papa no-
minando aliquem, etiam ex certa ſcientia, Decanum, vel
canonicũ, non vr̃ eum in dignitate approbare, ut extra de
ſent. excom. §. ſi. in cle. & nihilominus ſit pręſumptio prõ
eodem, niſi contrarium probetur per iura prędicta. Item
hunc §. intelligo, quando dominus non errabat, ut d. l. ne
que. Sed in dubio præſumo ipſum non errare, ut ibi ſcri-
pſi infra, qui tut. teſt. da. poſſ. §. i.

a Adnot. Cora. No. hic Ang. ꝙ quaſi poſſeſſio filiationis non
facit eũ filiũ, q nõ eſt, ut hic per l. iubemus. C. de lib. cau. An
at quaſi poſſeſſio transferat onus probandi in aliũ. Bar. in l.
ſi prius. & ibi Doc. ff. de ope. noui. nun. ibi Bal. & Lud. late.

Quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluitur. Rubrica.

1 *Dominium ma mor non extan. lib ſuccedere.*
2 *Epiſcopus dominium excludit.*
3 *Patria poteſtas ubi non ſpectanda.*

Videamus. In glo. niſi in caſu, in ſi. do. Ia. & Pe. indu-
1 cunt hanc gl. ad q. a quod † ubi aliquis moritur ſi-
2 ne liberis in poteſtate exiſtentibus dñs terrę habet bona
iure manus mortuę de conſuetudine terrę. Pono, ꝙ aliqs
moritur relicto filio ſacerdote, uel epiſcopo, qui per di-
gnitatem exiuerat de patria ptãte, nunquid dominus ha-
2 bebit bona iure manus mortuę? Ipſi † dicunt ꝙ non, qa nõ
videtur exiuiſſe de patria poteſtate in ſuum damnum, per
ea, quæ hic dicuntur ſm eos; exemplum eorum bonum
eſt in

eſt in Epiſcopo, ut C. de epiſ. & cle. auth. ſed epiſcopalis
dignitas, ſed in ſacerdote nõ uidet̃ uerũ, quòd liberetur,
ut patet C. de epi. & cle. auth. presbytero. Et ita tenet In
no. extra de ęta. & qua. indecorũ. quamuis gl. ibi contra.
3 † Sed bene uerum eſt, quòd quo ad beneficia non cura-
b tur de patria poteſtate, extra de iud. c. ſi annũ. b lib. vi.

a Adnot. Ad q̃onem. Inducit Ang. ad aliam q̃onem ſi ille qui impetrat primã uacaturã, interim accepit uxorem & ipſe ua caturę ſit mortua, q̃ tamen poterit obtinere primam uaca turam, & addit ea, quæ no. in c. gratia. de reſcri. in cl.
b Si annũ. Vbi uide do. Geminia. in §. ul. l. illius. c. uer. quæro, an filiusfami. & Chriſtoph. Por. hic.

1 *Deportant uicegerentes.*
2 *Regu. ubi eadem ratio quando, an non locus ſit.*
3 *Reſtitutio alij quæſita reddit.*
4 *Reſtitutio officium reddit.*
5 *Reuocatus quo Imperatore potior.*
6 *Banniendi cauſa.*
7 *Relegatio meri imperij non eſt.*
8 *Patre facto religioſo filium ſui iuris eſſe.*

1 Cum autem † In glo. hic Doct. Dicũt a quòd uicege
a rẽtes Papę uel præf. urb. poſſunt deportare, & intelligunt
uicegerentes, qui in locum defunctĩ ſubſtituti ſunt, de q̃-
bus. C. de eo, qui ui. al. obl. l. i. Tales enim ordinarii repu
tantur. Et ideo dicunt, quòd ſi duo ſint ordinati in locum
epiſcopi mortui, quilibet poteſt exercere per ſe. ff. de of.
procon. l. 1. Hic nõ ſunt hęc multũ neceſſaria, nec bene ſe
dent. Sequitur in ea. glo. ibi ſi autem aliud iudex, cũ alle-
gat. l. ſi quis. §. eius. gl. alibi uidet̃ tenere, quòd ualet, ſed
eſt in ſuſpenſo quouſque Princeps deliberet, & inſulã aſ
ſignet, ut no. l. inter poenas. §. præſides. ff. de interd. & illã
glo. ſequitur Di. extra de re iudi. c. cum licet. quia cũ lici-
tũ ſit ei animaduertere, & ad inſulã immittere, ergo mul
to fortius deportare, ſed hęc uidet̃ uerior p̃ l. alleg. Sed
bene uerum eſt, quòd poteſt in inſulã relegare, ut l. rele-
gatorum. quamuis glo. uideantur dicere ↄ̃. ff. de offi. prę-
2 fecti l. omnia. † In gl. hic not. in ſi. illa nõ obſt. quia ibi eſt
diuerſa ratio. & idẽ ius, nos loquimur q̃n eſt eadem ratio.
Sed ob. C. de interdi. ma. l. curatorem. de præd. curi. l. fin.
Quidam dicũt, quòd ubi ꝓhibitio, uel permiſſio eſt odio
ſa, non obtinet regula, ut in contractis, alias ſic, ut hic ff.
ad l. Aquil. l. illud. Sed his obſt. ff. de iniuſt. rũ. teſt. l. in. §. i.
Quare tene regulam. Et dic, quòd in d. l. non eſt per oĩa
eadem ratio. in l. enim fin. ratio eſt, quia procliuior eſt q̃s
ad uendendum, ut habeat pretium, quàm ad donandum.
Et in l. curatorem, eſt etiam alia ratio, quia non eſt uériſi
mile, quòd filia trahat ita filium ad uoluntatem patris ſi-
cut uir uxorem, quę per omnia obſequitur uiro. Et hanc
opi. ſequitur Di. extra de re iudi. in argumentũ, & Io. Mo.
extra de elect. c. ubi maius. lib. vi. Et caue, quia hic prima
facie nõ uidetur eadẽ ratio, quia ſi filius exeat de patria
poteſtate patre amittente ciuitatẽ non eſt mirabile, quia
pater ex delicto ſuo eã amittit, ſed q̃ pater amittat ex de
licto filii, & ſine ſuo delicto, non uidetur eadem ratio.
Sed dic quòd eadẽ ratio attento, q̃ uterque ciuitatẽ & iu-
ra ciuitatis ex quibus patria poteſtas ĩducitur, amittit. In
gl. ſ. alias principali in ſi. Ego credo, quòd hodie poſſint
b Reges, q̃ nõ habent ſuperiores, ſed alii non. Et ita reſtrin
go, qđ no. Ion. extra de ſen. & re iud. c. cũ te. & dixi ſupra
de nup. prope. ſi. In glo. ſ. quãtũ ad honores. in ſi. Hoc ap
probatur per oẽs Doc. & ubique, nõ tñ intelligas, q̃ uer-
bum reſtituto, ſolũ hoc faciat arg. in l. ſi pater fuit reſtitu
tus. per hæc uerba, in integrum reſtituo, ut eo. ti. li. i. † Sed
3 quid ſi fuit alius ius acquiſitũ? uerbi gratia, aliquis qui te-
nebat res in feudũ, uel ad cẽſum, fuit cõdẽnatus ad amiſ-
ſionẽ corporis & bonorũ, & ſic bona fuerũt domino ap-
plicata, uel fiſco, à quo ea tenebat uel de cõſuetudine uł
de iure, iuxta illa, quę ſcripſi C. de bo. dau. auth. bona dã
natorũ. Quęro an ſi princeps in inte. reſtituat, bona alii
acquiſita reddant̃ eidẽ? uidet̃ q̃ ſic, & per hæc iura cõtra
eſt, quia Princeps nõ tollit dominiũ. C. de preci. impe. of
fe. l. quoties. & l. reſcripta. & facit. C. de remi. ca. ſemel, de
ſen. paſ. l. ſi. uer. ita tñ. ff. de decur. l. ii. ff. de nata. reſti. l. fin.
4 Sed qđ ſi ante habeat̃ officiũ, & ſi ſit in inte. reſtitutus?
uideretur ſecus, q̃a Princeps põt tollere & dare officia, ſi
cut uult, nec tertio pręiudicat, cum tamẽ ſint officialium
quo ad proprietatẽ Sed ſatis poteſt dici contra, ſaltem in
caſu, quo deliquerãt in officio. C. de ſuſc. & arca. ſi aliqd.
Do. Iac. & Pe. inducunt hunc §. cũ gloſſ. ſua ad q. Quidã
5 † cui gratia facta fuerat in aliqua eccleſia ſub expectatio-
ne præbẽdæ, & reuocatus per ſummũ Pontificẽ, impetra
uit reſtitutionẽ ſuę gratię, quęritur, an præferatur aliis, q̃
impetrauerant inter reuocationẽ & reſtitutionem? ipſi ui
dentur dicere, quòd ſic, per hęc iura. ff. de bo. poſ. contra
ta. l. i. ad ſi. Tamẽ dicũt, quòd dominus eorum dicebat, q̃
poſſet dici contra, & quòd bene reſpõdiſſet ad hoc, & ita
tranſeunt. Tu uero dic, quòd reſtitutus nõ præferatur, per
ea, quæ dixit, & eſt caſus extra de reſc. c. quãuis. lib. vi. In
gl. no. hic differẽtiam. ibi cum alleg. ff. de bo. dam. l. i. De
his bannitis habemus parum in iure, niſi in iuribus nouis
ut C. de ſac. ſan. ec. auth. itẽ nulla. C. de hære. aut gazaris.
6 in uſi. feu. hic ſi. lex. in prin. Et debes† ſcire quòd interdũ
nõnulli banniuntur propter contumaciam, quia non ue-
niunt uocati per bannum, & de his non eſt quęſtio, quia
non aſſimilatur deportatis, quia nulla ſentẽtia fertur cõ-
tra tales, ſed ſolum bona adnotantur iuxta materiam de-
requi. re. Sed ſunt quidã, qui banniuntur per ſententias, et
bannũ eis pro pœna imponitur, & de his poterat eſſe quæ
ſtio, quamuis g. probabiliter loquantur, tamen Doct. di-
cunt quòd non aſſimilantur deportato, cum nulla eis in
ſula aſſignetur, & quia omnes banniuntur de conſuetu-
dine, & tamẽ nõ deportantur, ut apparet ff. de leg. iii. l. i.
§. à prę ſatis & ita conſueuerunt notare C. de hær. inſti. l.
i. Spe. tamen approbat opi. glo. de ſi. inſtru. §. cõpen. uer.
7 quid de bannitis. † Itẽ in ſi. eiuſdẽ gl. Doc. dicũt q̃ imo
nõ, tñ p̃ rationẽ gl. q̃a relegatio nõ eſt de mero imperio,
cum non contineat mortem, nec mẽbri abſciſſionẽ, ſed
quia ſpecialiter cõmittitur præſidi. ff. de inter. & releg. l.
relegatorũ. Et ideo credo, quòd minores iuſtitiarii, q̃ non
habent aliam iuſtitiã poſſint bãnire, uel relegare, & ita
8 ſeruatur de facto. Sed, quęritur, an ſi p̃r ingrediatur reli-
gionẽ, filius liberetur à patria poteſtate, uel econtra, ſi fi-
lius intret uł, q̃ ſic, cũ amittat ciuitatem & mundũ, & in
tret in alterius poteſtatẽ, uidelicet Abbatis, uel ſuperio-
ris. xviii. q. ii. Abbatẽ. ff. de adul. l. ſic eueniet Hęc quæſtio
tangitur in Spe. de ſta. mo. uer. xii. & ibi recitantur diuer-
ſę op. Finaliter tamẽ plus placet, quòd retineat̃ patria po
teſtas, cũ non reperiatur inter moder. eã ſoluẽtes, ſatis tñ
põt dici, quòd profeſſus nõ poſſit prouidere de tutore,
nec ſubſtituere, & ita intellige qđ ipſe plenius not. in e.
ti. uer. iuli. & lv. & de tuto. §. ſin autem. uer. ſed quęritur.
quia teſtari non poteſt, ut in auth. ingreſſi C. de ſac. ſan.
eccl. & de hoc ſcripſi in auth. ſi qua mulier. eo. titu.

a Adnot. Doc dicunt. Latius hic per Aret. in uer. in gloſſ. in uerbo, deportatum.
b Hñt ſuperiores. Quærit hic Ang. an ciuitates nõ recogno ſcentes ſuperiorẽ poſſint ea, quę ſunt reſeruata principi, ue-luti indulgere & reſtituere deportatum, & ſimilia? uide eum hic pulchrè loquentem.

1 *Hoſtes qui.*
2 *Capti ab hoſtibus cur ſerui.*

Si ab hoſtibus. In gl. hoſtes ſunt in ſi. ego credo, q̃ ho
1 die etiam ſint hoſtes, quibus bellũ licitè indicitur p̃ quo
ſcunque, qui licitè indicere poſſunt, & uide ple. ſupra de
iure na. §. ius autem. In gloſſ. hęc colliguntur. ff. ad Mac.
l. i. §. i. ff. de ſti. ſer. l. ſi ſeruus communis. §. pe. uerum eſt ta
men quòd tex. dicit quòd non eſt plenè liberatus. ff. de
ſuis & legitimis hęre. l. in ſuis. §. i. Doct. Iac. & Pe. mitan-
tur quo lex introduxit, quòd noſtri capti per hoſtes, eſſẽt
ſerui, quia hoc eſt contra nos & noſtros. Sed finaliter di-
2 cũt, q̃ hoc fuit ex quadã neceſſitate, quia † ſi non eſſent
ſerui ſequeretur quòd haberent bona, & bona illa hoſtiũ
eſſent. Sed propter hoc nõ ſequitur, q̃ eſſent ſua, ex quo

de facto non tenerent. Vnde dotes dicere, quòd ſit utile
& ipſis captiuis, quòd ſint ſerui, oc forte inimici faciant
eos contrahere, uel alias teſtari pront uellent, uel alias
forte ſine ui, timore inimicorum hoc ſacerent.

2 *Patrem matri præferre, concurrere uerius eſt 2.*
3 *Matri pręteritæ remedium.*

1 Pręterea.† In fin. magnę gl. quærũt Doc. nunquid finis
a huius §. ſit hodie correctus, a p Auth. de hæred. ab ĩteſt.
§. conſequens. viii. col. Imo mater concurrit cum patre.
Dicunt Doc. quòd Azo dicit, quòd ſic, Hug. dicit contra.
Caue, quia Doc. non multum bene recitant op. Doct. qb.
Azo. & Hugo. mouentur, unde melius recitantur in glo.
ff. ſi quis à pa. ſue. ma. l. i. circa prin. io gl. quia eadẽ. ubi tã
gitur ratio, quę mouebat Azo. quæ hic recitatur ſecundũ
illa ſcripta. Dic opi. Hu. ueriorẽ. qnia ratio illa, quæ ibi
redditur non eſt penitus correcta. imo remanet in aduẽ-
titiis, quo ad uſumfructum. In ꝓfectitiis in toto, quia in
illis nil corrigit. l. cũ oportet. C. de bo. quæ li. Sed de eo,
quod Doc. ſubintrãt, de quo Azo & Hug non ſe intromĩ
ſeruot, ao hodie mater admittatur cum patre per §. cõſe-
quẽs, in Aut. de trien. & ſemiſ. col. ix. quæramus pro ſun-
dius & certũ eſt, ꝙ de iure antiquo pater excludebat ma
trẽ. C. ad Tertu. l. ii. infra eo. §. pręferũtur. Et ideo dicunt
Doct. hic, de iure Authẽticorũ io caſu pręſenti, & qñ tra-
ctaẽ de ſucceſſione ex teſtñ, ſicut hic, & in §. cõſequẽs, lo
qtur in ſucceſſione ioteſtati, ut conſueuit notari C. de li.
præte. auth. ex cauſa. & ita ratio §. ſtat, nec mutaẽ i aliquo
ſm eos. Salua tantorum Doct. reuerentia, imo parifican-
tur pater & mater, qñ filius fecit teſtamentum in Auth. ut
2 cum de ap cog. §. & hæc quidem. Vnde dic † quòd ambo
ſimul ueniunt ooo extantibus liberis per d. §. diuerſis tñ
iuribus, quia ſi mater præteriretur, uel exhęredaretur, da-
tur ei querela. C. de inoffi. teſt. l. cum filiũ. patri uero ex-
hæredato daẽ querela. ff de inoffi. teſt. l. pater. ſi pręterea-
tur põt dicere nullũ, per di. §. & hęc quidẽ. Vel põt dici,
3 quòd hodie mater præterita† poſſit dicere nullũ, per di.
§. qui utrũque parificat. Nec hodie obtinet, quòd hic di-
citur, nec dictus titu. Vel poſſet dici, ꝙ ille titu. obtinet,
ſi pater pręteriretur cum cauſa, primum tamen magis pla
cet. De hoc ſcripſi C. de lib. pręte. auth. non licet.

a Adno. Correctus. Vide hanc quæſtionem latius hic tracta-
tam p do. Are. in ii. col. poſt me. in uer. Quærũt hic. Iac. Pet.
& Io. Fab. & uide hic Areti. an pr̃ poſſit emancipare filiũ ad
unum actum tantum. in ii. col in uer. quarto an pater.

Admonendi. In uer. ſed & ſi pater, in glo. no. patientiã
a in fi. Ia. dicit, quòd hæc eſt regula, a quòd qui tacet cõſẽ
tit. Contraria ſpecialia ſuot, uel propter cõiunctiooẽ per
ſonarum, ut hic. ff. de dona. inter uir. & uxo. l. ſi ſeruus. Vr̃
quia interuenit aliquid ex quo conſenſus põt pręſumi,
quia re ſua uẽdita recipit pretiũ, ut ff. de cuict. l. quidã. ex
parte gl. uidetur inſerre à contrario ſenſu, ꝙ qui tacet, cõ
ſentit, & cõtraria ſunt caſus ſpeciales, ut no. in l. Caius de
pign. acti. Din. extra de re. iur. c. is, qui tacet. diſtinguit, qa
aut tractatur de aliquo obligãdo, & taciturnitas non ope
ratur cõſeoſum. ff. de procu. l. filiusfa. §. inuitus. Fallit pro
pter fauorẽ publicũ. ff. ad muni. l. ii. de decu. l. honores. §.
fi. Itẽ ſauore pupilli. ff. de fideiuſſ. iu. l. iiii. §. fi. Aut de ex-
ceptione quærenda, uel præiudicio generando, tunc dic,
quòd q tacet, nõ cõſentit, oec diſſentit, imo tacere eſt me
diũ ioter cõſẽſũ, & diſſenſũ, ut patet ff. de tribu. l. i. §. ſciẽ
tiã. Alias aũt trahiẽ ad alterũ extremorũ cõſẽſus, uel diſ-
ſenſus. In quo dic, quòd aut cõtradicẽdo poterat impe-
dire, & tũc trahiẽ ad cõſenſum. ff. de pig. l. fideiuſſor. §. pa
ter. de aqua. plu. ar. l. Labeo. Aut nõ tũc oõ aſſimilatur cõ
tradictioni. ff. de pig. ac. l. Caius. de leg. ii. l. Titia. §. Lucius
extra de re iudi. in c. Abbate ſane lib. vi. Sed op. contra pri
mum mẽbrũ. C. de fideiuſ. l. i. ff. de uſuris. cũ de io rẽ uer-
ſo. Sed dic, ꝙ regula intelligiẽ de nuda taciturnitate, noo
de adminiculata aliquo extrinſeco, quæ faciat præſumi
cõſenſũ. In legibus aũt cõtrarii ẽ adminiculũ ꝓſtationũ,
& temporis tranſcurſus, ex quibus præſumitur cõſenſus.
Item oppo. ff. ſi ſerui. uen. l. ſi a te. ubi operatur obligatio
nẽ & actionẽ. Sed dic, quòd regulariter non obtinet, niſi
qs cõpelli poſſet ad cõſẽtiẽdũ. C. de acqui. poſſ. l. minus.
Itẽ nõ obtioet in actu cõcupiſcibili, quia tũc uidetur cõ
ſentire, ſecus in oneroſo, ut uo. Inno. extra de elect. c. in
Geneſi. extra de deſpon. impu. c. i. §. porro. li. vi. Itẽ regu-
la nõ obtinet, bñ agiẽ de obligando, ubi tacet in fraudẽ.
C. ad Vel. l. ſi ſine. C. ſi res ali. pig. da. l. ii. Illud no. ꝙ in ca
ſibus quibus opus eſt expreſſo cõſenſu, patiẽtia nil opera
tur. ff de auth. tu. l. ii. Doct. inducũt huoc §. ad quę. Quidã
maritauit unam de duabus ſuis filiabus de bonis ꝓpriis,
poſt maritauit aliam de bonis matris, præſente & non cõ
tradicẽte prima maritata, nũquid pręiudicetur ei, ut nõ
poſſit petere partẽ in bonis materois datis in dotẽ? uide
tur quòd ſic, propter cooiũctionẽ perſonarũ, & in l. ſi ſer
uus ſupra alleg. ipſi diſtinguũt an eſſet emãcipata, & tũc
pręiudicet, alias nõ, ĩ Auth. de nup. §. ſi uero expectet. Itẽ
facit, ꝙ ſi alter de fratribus indiuiſis maritet filiã ſuã de
boois cõmunibus ſciẽte & nõ cõtradicẽte altera, ꝙ ſciẽs
& non contradicens præiudicet ſibi, per d. l. ſi ſeruus.

a Adno. Regula. Vide Bal. in l. fine uolũtate & hi c. C. ad ſena
tuſ. Vel Fel i c. cũ M. ferra. ner. quarta cõcluſio. ex̃ de cõſtit.
b Illud. In glo. ſecus in fin. & eſt ratio, ſauor libertatis,
ut ibi ſcripſi.

Et quidem. In gl. hic no. etiam ex una de cauſis prædi-
ctis, qa delictũ ſuũ oon eſſet ſibi cã pœnæ, imo libertatis
acquirẽdę, cõtra l. relegatorũ. ff. de inter. & rele. C. de de-
cu. l. ne quis officialium, unde propter ingratitudinem re
duciẽ in poteſtatẽ. C. de ingr. li. l. i. quaſi ſibi ſit pœna. Er
go pp delictũ nõ dẽt hẽre pmiũ libertatis. arg. d. l. ne qs.

De tutelis. *Rubrica.*

Hanc Rubricam textus continuat.

1 *Seruus quando, an non cogat.*
2 *Tutor alendus.*
3 *Tutelæ explicata definitio.*

TRanſeamus. Ad aliam diuiſionem, i. ſub diuiſionem.
Nam primum membrum diuiſionis poſitę ſup. de
his, qui ſunt ſui, uel alie. iur. ſubdiuiditur. In gl. qui
ergo in fi. glo. hæc non procedit in caſibus, quibus patris
uſusfructus non qrętitur, uide C. de bo. quæ lib. l. cum
non ſolum. §. ſin autem. & l. cura pater. §. exceptis. cum au
th. ibi poſita. ff. ad Treb. l. Imperator. In gloſ. nam niſi, in
fi. hęc diſtinctio non eſt ſufficiens, quia primum membrũ
deſtruit §. ſi ſeruo l. cogi. ff. ad Treb. unde dic, quòd aut hę
reditas & libertas relinquuntur ab eodem hærede, aut à
diuerſis hæredibus, aut ab uno libertas, ab alio hęreditas,
1 aut à diuerſis, uno legatario, alio hęrede. Primo caſu, † aut
ſeruus erat hęreditarius, & poteſt cogere. Aut hęredis, &
noo poteſt, ſic intellige §. ſi ſeruo. & §. fi. l. cogi. & ibi no.
Secundo caſu non poteſt cogere, ut l. ſi res. §. i. eo. ti. ol
ſi utriuſque portio ad unum deuenerit, ut d. §. fi. In ter-
tio caſu dic, ꝙ ſi ſit unus hæres, nõ cogitur, ut l. nõ eſt co
gẽdus. eo. ti. ſi plures cogũtur, ut d. § fi. & no. eo. ti. l. apud
Iulianũ. §. Antiſtia. Et ſm haoc diſtioctio. iotellige l. mu-
lier. §. nõ eſt. eo. ti. Sed cũ ſeruus hæredis nõ poſſit coge-
re, quid ſi alii non fuerit relicta libertas & fideicõmmiſ-
ſaria hęreditas? Satis põt dici, ꝙ iſte poſſit cogere, ſi do-
minus ſuus uelit eũ uẽdere, ut uidetur notari. ff. ad Tre. l.
ita. §. fi. Hęc diſtinctio uẽ & plenior, & planior, quam illa
Do. & Ia. & Pe. & eſt de mẽte Dy. io d. §. fi. Et gl. & Doct.
2 quęrunt hic, † an tutor dẽat ſuſtẽtari de bonis pupilli? &
dicũt ꝙ ſic, in eo quod plus expẽdit negotiando pro pu-
pillo, quã expẽderet in domo ſua. Et ſi eẽt homo, q alias
uiueret de laboribus ſuis. dẽt ei ſatisfieri de eo, qđ poſſet
lucrari. Sic ĩtellige. ff. co. l. à tutoribus. §. fi. ff. ad eai. l. ſi hæ
reditas. fa. erc. l. ex parte. de pe. hęr. ſed & ſi lege. §. ꝙ aũt.
In gl. no. tutelã. Hęc eſt pro opinio. Azo. qui dicit, ꝙ hęc
uerba

uerba, iure ciuili, ſunt de diffinitione Pla. Iac. cōtra cuius
opi. reprobaſ de hoc. ff. c. l. i. in glo. In gl. ſcȧ lege. uel à iu
3 dice. in fi. uel dic data à lege, ut patet † in legitimis tutori-
bus, quos lex dat. ff. de le. tu. l. legitimos, ac permiſſa, ut pa
tet in tutoribus, quos lex dat. ff. de le. tu. l. legitimos, ac
permiſſa, ut patet in tutoribus teſtamentariis & datiuis,
quos lex non dat. ſed dare pmittit, ut patet expreſſe. ff. de
teſta. tu. l. 1. de tut. & cur. da. ab his. l. 1. j. eo. §. permiſſum.

Itaque. Sic in defenſore C. de defen. ci. l. defenſores, &
idem in conſule in Authen. de conſu. §. aliorum.

1 *Arrogantis qua liceant.*
2 *Tutoribus pluribus locum eſſe.*
3 *Tutorum genera, & differentiæ.*
4 *Teſtamento irrito, tutelam ſubſiſtere.*
5 *Inquiſitionem non fieri qui accipiendum.*

Permiſſum. Parentibus, intellige, maſculis. Nā fœmi
næ non poſſunt dari tutores. ff. de confir. tut. l. 2. Itèm hoc
uerum in parte naturali, quid de adoptiuo, uel arrogāte?
1 poteſt dici de arrogante, † quòd poſſit prouidere, qa po-
teſt ſubſtituere ſaltē in quarta, ff. de adop. l. ſi arrogator. §. i.
Et idem de adoptiuo, ſi ſit de maioribus, per quorum ado
ptionem filius tranſit in poteſtatem, ſecus in aliis, de quo
C. de adop. l. cum in adoptiuis. ā. de adop. §. ſed hodie. In
glo. naturalibus. in fi. cum tutor detur perſonæ, nō rebus.
j. ti. l. §. certè. Quomodo hoc caſu datur rebus? Potes di-
cere, ꝙ in hoc caſu datur perſonæ, & ꝙ datur rebus ex-
ponit. l. propter res. In gl. uel codicillis. in fi. ſecus eſſet ſi
nō eſſent confirmati. ut. ff. de cōfirma. tuto. l. 3. uel dic cō-
tra hodie, cū habeantur pro confirmatis. j. de eod. §. non
2 tantū. & ſic uideſ tenere gloſſ. in d. l. 3. ff. eod. † Quid ſi ui-
detur in teſtamento, alius in codicillis? dic. C. de teſta. tu.
l. 2. uterque erit tutor, ſecus in procuratorio. § fina. de pro
cu. l. ſi quis cum procuratore, quia pupillo plures expedit
habere tutores, non ſic dño habere plures procuratores.
Sed quid ſi teſtamentū ſit imperfectū, uel minus ſolenne?
uidetur quòd non ualeat, ut d. l. 3. ff. eod. C. de confir. tut.
l. 1. Sed hoc uidetur correctum per l. hac conſultiſſima.
§. ex imperfecta. C. de teſta. & ita tenet ibi glo. & d. l. 2. ſed
alias contra, cuius opi. uidetur ſequi quędam glo. noua,
eo. ti. l. 1 & Spe. in ti. de tut. §. 1. uer. qd ſi detur, & Iac. de
Rau. in d. l. 2. Petr. uerè de Bel. Pert. tenet primam. Sed
opi. Iacobi, & aliorū magiſtrorum placet, ut euitetur le-
gum correctio, & quia tutor, q legaſ ex diſpoſitione teſtā
tis eſt extranea perſona, & ſic nil facit. §. ex perfecto, imo
ad contrarium. In glo. ſi. & nunquam, in ſi. l. 3. tres enim
ſunt leges, quę ſic incipiunt. In gl. ſi autem, ibi, cum di-
cit, nepotes, ſubaudi nati, & concepti ante emancipatio-
3 nē. ff. de cu. fu. ſi furioſo puberi. In gl. non ergo, † ibi, cū
allegat §. ſi de cętero. Contra, quòd non ſit datiuus, qa da
tiuus, q ſe excuſat, non amittit legatum, & tamen confir-
matus amittit, quaſi teſtamentarius. ff. de excuſa tut. l. Me-
ſennius. cum l. ſeq. Item quia præcedit legitimum, quod
non faceret, ſi eſſet datiuus. ff. de teſt. tut. l. ideoque de tut.
& ra. di. l. ſi tutor. §. 1. itē qa non ſatiſdat, ut l. q à patre. ff.
de confir. tu. & tamen cōfirmatur ſine cognitione cauſæ,
ut eo. ti. l. 1. § pe. Sed opi. gl. uiſ uerior, & illā ſequiſ Dyn.
in l. qui à patre. alleg. pro qua facit. ff. ad l. Cor. d fal. l. uxo
ri. §. 1. & l. ſi furioſo puberi. q hic allegatur in glo. de ad-
mi. tut. l. qui negotiationē. §. teſtamento. quia confirma-
tio aliquid addit. ff. de iuſti. & iur. l. ius ciuile. aliquid tamē
ſapit de natura teſtamētariū, ut legibus contrariis.

In ea. glo. in fi. & pro hoc ēt. d. l. ideoque. Dy. dicit, ꝙ
ibi certum eſt teſtamentum non tenere, tunc pręcedit le-
gitimus, vbi eſt dubium, tunc confirmatus. Sed ipſe non
euadit. l. ſi furioſo puberi. alleg. per quam uidetur, ꝙ datus
curator à patre confirmatur, & excludit legitimum, quia
curator furioſi legitimus eſt, ut l. de creationibus. C. de
epi. au. de cu. fu. l. ſi. & tñ ibi certū erat non tenere cu. da-
tionem Si opi. gl. tenere uis, dic ꝙ ibi erat nullus legiti-
4 mus. Vel potes dicere, quòd ibi † teſtamētum tenet, uel ſe
mel tenuit, uerumtamen tutoris datio non tenet ex aliqua
cauſa, quia tunc pręcedet confirmatus, ſed ubi teſtm̄ de ſe
nullum eſt ipſo iure, nec ordinata in eo, quia factū fortè
ab inteſtabili præcedat legitimus, ut ll. pro & contra all.
facit ff. de teſta. tut. l. ſi quis ſub conditione. In gl. quia non
ſatiſdat. ibi cum allegat de cur. fur. l. ſi. in ſi. ſeu. ſi uaſ. cō
tra cōſt. Lotha. §. 1. in fi. eiuſdem gl. Sed non uſ anceps ꝓ
pter fidem teſtantis, per quā fuit approbatus. j. de ſatiſd.
5 tu. §. 1. † Itē qđ hic dicit, ꝙ non ſit inquiſitio, intellige niſi
de illis, quę pſ ignorare potuit. ut. ff. de con. tu. l. utilitatē.

Qui teſtamento tutores dari poſſunt. Rubrica.

1 *Seruus tutor quatenus teneatur.*
2 *Tutela cæteris muneribus qui differat.*

DAri. In gl. niſi ſit. in fi. Sed poteſt eſſe procurator ad
negotia ff. de procur. l. mutus. Nunquid ergo tenet?
vſ ꝙ ſic, cum detur curator bonorum adminiſtratio
ni. j. eo. §. certè. Sed cum procurator habeat agere in iudi-
cio, & cauſas defendere, ſatis videtur par inhibitio in tu.
& cur. ut C. qui da. tu. poſ. in rub. niſi parificatur, & eo. tit.
l. luminibus. In gl. cum enim ſit, in fi. ubi uidetur caſu cō-
1 tra glo. in ultimo dicto, ibi, nec multum, &c. Vnde dic † ꝙ
ant datur a teſtatore, tunc tenetur tantum de peculio, ſiue
agnouerit, ſiue non, ut l. Lucius, ibi cum nec multum, &
ita ibi not. vel a iudice, & tunc diſtinguitur, aut agnouit,
uel non, ut hic diſtinguunt gl. In hoc tamen eſt differen-
2 tia † inter tutelam & alia munera publica, quia in aliis pa
ter præſens tacitè agnoſcit, ſi non contradicat. ff. ad mu. l.
2. hic autem opus eſſet aliquo actu, per quem agnationis
conſenſus deprehendatur, & ita patet in l. ſi filius, & ibi
ſcripſi. C. quod cum eo. l. 1. & de hoc non videtur glo. ca-
uiſſe melius per Bar. in d. l. Lucius. Sed quę eſt ratio. quare
pater agnoſcendo magis tenetur, quando datur à iudice,
quam ſi a teſtatore? Reſpon. quia datus a teſtatore non ſa-
tiſdat, ideo nec pater agnoſcendo tenetur, ut fideiuſſor, ut
d. l. 5. admoni. iuncto j. de excu. tu. in prin. ſecus ſi à iudi-
ce. Sed hęc ratio non eſt perpetua, quia ſi datur a iudice cū
inquiſitione, non ſatiſdaret, ut uidebis, infra de Atti. tu. Iō
dicas, ꝙ lex non prouidet ita ſedulò, quando teſtator tuto
rem dat, ſicut quando iudex de quo non ita confidit, ut
apparet per totam hanc materiam.

1 *Expreſſum nocere.*
2 *Seruus quando ſit hæres.*
3 *Tutelarum qua recipiat conditionem, an non.*
4 *L. ſi quis ſub. ſenſus.*

Seruus. In gl. ſed à præſide. in fi. quia pręſes non poſſet
dare libertatem. ff. de nata. reſt. l. fin. In gl. non expreſſo.
1 † quia ſi ſic exprimeretur, non ualeret datio, nec caſu ex
cōiectura tacitę uolūtatis cōpeteret libertas, cū ī incertis
non in certis, & c. ff. de uer. ob. l. cōtinuus. §. cū ita ſm Ia.
& P. ſed ob. quia adiectio inutilis deberet reiici, & actus
ualere. C. de lati. li. l. unica. §. illo ꝓculdubio. de pec. le. l. ſi
peculiū. §. j. So. ibi qn̄ cōſtabat de aio uolētis libertatē da-
re, hic econtra. ff. de ma. te. l. ſi. In gl. ibi imo vſ in fin. vel
2 dic ꝙ ſeruus † habet teſtamenti factionē, cū adiiciſ liber-
tas. ff. de lega. i. l. ſi ſeruus legatus. & l. pe. C. de neceſ. ſer.
hęr. inſti. in gl. ſi prius. in fi. illa vſ contra, qa agendo non
3 † habet iuſtā cauſam ignorantię, q in alterius ius ſuccedit,
ut teſtator, qui agit dando tutorem. Sed dic, ꝙ illud obti-
net, qn̄ adſiſtit in iudicio, nō in actibus extraiudicialibus.
ff. pro ſocio. l. ſi. & facit. C. de iu. emphy. l. 2. cum no. In gl.
ſcilicet cū liber erit in fi. lex, quam gl. allegat nō vſ ꝓ ea,
qa tutela teſtamentaria benè recipit diē, uel cōditionem,
quamuis nō datiua. ff. eo. l. tutor datus. & l. ſi quis ſub con
4 ditione. † Sed dic, ꝙ gl. intēdit ita inducere, actus legitimi
non recipiūt diē, uel cōditionē prohibitā, ita aūt eſt ꝓhi-
bita in odiū dñi, qui potuit prouidere ſtatim dando liber-
tatem, quod non potuit quando dat alienum ſeruum tuto
rem, ideo non ualet tutori, datio ſecundū Doct. Ia. uerò
refert hic, ꝙ Azo ſecundam approbat, & facit hic §. ad

illa, quę notaui §. qui ex cau. ma. non poſſ. §. idéque [Proprius autē ſeruus. Iſte §. facit ad hoc, ſi alicui excommunicato cōferatur beneficium, cum erit abſolutus qđ ualet ꝑ hoc. ff. de hære. inſti. l. in tempus. ff. de ma. teſt. l. libertas. Dico contrarium, ut per c. ſi eo tēpore. de pręſcri. in vi. quia quod ab initio nō tenet, &c. ff. de re. iu. l. quod ab initio. Et diſt. circa hoc, ut no. Di. in c. nō firmatē de reg. iu. lib. vi.]

Furioſus. In gl. ſiue hoc dictum fuerit. ibi, cum allegat. §. ſit furioſus, & eſt mirabile, quod in inſtitutionibus & legatis eſſet ſecus, ſi inſtitutus & legatarius eſſent inhabiles, ſeu non capaces tēpore mortis, ut dices infra de hær. qua. & diff. §. in extraneis. Sed tutor datur ad prouiſionem alterius non ſui, & ideo eius inhabilitas nil impedit, quin ualeat, cum ualere poterit, ſed illi ad ſui comodum recipiũtur. ff. ad Treb. l. cogi. §. ii. qui. Et facit, ꝙ ſi furioſus conſtituitur procurator, quòd ualeat conſtitutio, ut poſſit exeq. furore ceſſante, & ita intellige. ff. de procu. l. ii. Et pro hoc uidetur, quòd poſſit ei conferre beneficium, cum nedum prouidetur perſonæ, ſed eccleſiæ. Sed hoc non credo, cũ collatio non poſſit eſſe in pendenti, extra de accuſa. c. ii. lib. vj. Item iſte. §. non obtineret, ſi daretur a iudice, cũ nō poſſit dari ſub conditione, ut uidebis infra §. proxi.

1 *Tutorem ſub condi. cur non det iudex.*
2 *Tutorem dat iudex rei unicus.*

Ad certum. An aliquis poſſit intrare monaſterium ad certum tēpus, dic, ꝙ nō, quia ingreſſus eſſet cōtra ſubſtantiam ipſius ingreſſus. Ergo & c. ff. de uſu & hab. l. e. per ſeruũ. §. i. in Auth. de mona. §. i. & ii. In glo. a teſtatore. hñas hic gl. non a iudice, quidam a iudice, habent, vel ab iudi-
2 ce. & eſt falſa ff. de tutel. l. iu ro. §. ſub conditione. † Sed quare non poteſt dare iudex ſub conditione. Reſp. quia actus iudiciales non debent eſſe in pendenti. ff. de iud. nō
3 quemadmodum quando appel. ſit l. i. §. biduum. † Certe Doc. dicunt quòd ſi pupillus habet rem unam tantum in iuriſdictione unius iudicis, quòd ille iudex poteſt dare tutorem. De hoc uidebis plenius infra de excu. tu. §. datus. & Atti. tu. §. hoc iure.

1 *Nepotes propriè filios non dici.*
2 *Filiorum, nox ad nepotes ex cauſis extendi.*

Si quis filiabus. In gl. ab omnibus, in fi. Sed ſecũdũ hoc vr̃, quòd quilibet dilectus appellatione filii contineatur. ff. de hęre. inſti. l. nemo. §. i. quod tamen l. liberorum. ff. de verb. ſig. non innuit, imo contrarium. l. ac. ſol. ut no. ff. eo. l. quod ſi nepos. qui dicit talis dicendi uarietas non cadit in idiotā. Vult dicere, ꝙ idiota cũ loquitur, nō facit differentiā inter liberos & filios, & ideo nō uis, quo nominet,
1 ſed in ſciente eſt benè uis, ut hic. Tu dic latius, † ꝙ regulariter de propria ſignificatione uocabuli, appellatione filiorum non continentur nepotes, nec ulteriores, & hoc eſt uerũ, ut hic. & ff. eo. l. quid ſi nepotes, in Aut. de teſt. fideicom. §. i. de non eli. ſe. ouben. §. cũ igitur. ver. ſi inteſtatus. C. ad Tre. l. iubemus. ff. de excu. tu. l. ſed & milites. §. j. ver. hoc aũt. & reproba. quod hic no. Et ita tenet gl. quæ vr̃ huic cōtraria. ff. de uer. ſig. l. filii. Et Dy. eo. ti. l. iuſta ubi eſt caſus ibi, cum dicit ex interpretatione. Q ſiq; tamē ad eos ex interpretatione extēditur, uel propter duram ſeparationē, ut d. l. liberorũ. §. ſed & Papinianus. ff. de leg. 3. l. uxorē §. cōcubinæ. C. cōia. utriuſque iudi. l. poſſeſſionũ. Vel propter identitatem nōis. ff. de ri. nu. l. ſenatus. Vel ꝑꝑ materiam, in quā confertur, ut d. l. liberorũ. Et ideo ſi teſtator
* nullos filios haberet, crederē nepotes appellatione filio-
a rũ cōtineri. a ff. de leg. 3. l. liberorũ. §. qđ tñ Caſſius. Vel propter uſum loquēdi, & ignorātiā teſtātis, ſi teneas opi. Ro. & Ia. ut ff. de ſun. inſtr. l. cũ delanionis. §. aſinam. in fi. de leg. i. l. ſi ſeruus plurĩ. §. fi. In gl. et nati. in fi. intellige hāc gl. q̄do filius mortuus erat in uita patris, uxore ꝑgnante, & auus moritur, ea adhoc pregnāte, uel alias non eſſet poſthumus, uel caderet in poteſtatem patris, nec poſſet ei dari tutor. ſ. ti. i. §. permiſſũ. & §. cũ aũt. & gl. non procederet. [Pone in ptin. qđ omiſi in uer. ſed ſciēdum No. ex co

ꝙ qui dat ſeruum tutorē facit eũ liberũ, facit quòd ſi Papa cōicat cauſam excōicato, vr̃ eũ abſoluere, pro hoc. ff. de re iud. l. quidam conſulebant. ff. de excuſ. tut. l. Iulianus. Itē cũ aliquid cōceditur & omnia, quę ad eũ ſunt neceſſaria. ff. de iuriſ. om. iud. l. ii. ff de procu. l. ad rē. & l. ad legatum. Sed excōicatus nō pōt eſſe iudex. extra de re iu. ad ꝓbandum. & eſt gl. C. de iur. & fac. ig. l. i. Ergo &c. ar. ff. de ſer. ruſt. prędio. l. 3. §. qui habet. Sed caſus eſt hodie in contrarium ēt ſi ex certa ſcientia cōmiſit ipſe. extra de ſen. excom. c. ſummus Pontifex. in cle. de hoc per Henr. in c. all. ſi quando, & de iudic. c. i. diſt. 4. circa med. licet gl. hoc diſputet. extra de ſen. excom. ſi quando. in anti.]

a Adnot. Appellatione filiorum contineri. Adde Nic. de Nea. in l. ſed & milites. ff. de excuſatione tuto. Bar. in l. Gallus §. quid ſi is uer. ut inſtituens. ff. de libe. & poſthu. & plenius in l. i. §. pen. & ibi gl. ff. de coniun. cum eman. liber.

De legitima agnatorum tutela. Rubrica.

Poſt teſtamētariā venit legitima, ut hic ĩ tex. ſubijcitur; ideo ſequitur de leg. ag. tutela.

1 *Tutores qui uocentur.*

QVibus. Opp. quia cum principaliter tutor datur perſonæ. ti. i. §. certæ, & ſemper proximiores uocantur. ĵ. tit. i. §. fi. ff. eo. l. ſi plures. & hi qui ſibi ſucceſſuri ſunt, & tales ſuſpecti ſunt. C. ubi pu. edu. de. l. 2. videtur,
1 ꝙ tales admitti non debuerint. Sed dic† eos admitti, quia lex pręſumit, ꝙ diligentius & melius, quàm alii, ſi tamen ſit ſuſpicio perſonæ, educatur alibi. & ita patet. ff. ubi pu. edu. de. l. ii.

1 *Cognati qui.*

Sunt autem. In gl. nomen. in fi. melius ff. unde ēt l. inter
1 agnatos. In gl. etiam ſi maſculos. in fi. Quamuis † in. nihil per partes ſibi attineāt, nihilominus quia ab initio fuerint coniuncti per lineam fœmininam ſunt cognati, & omnes deſcendentes ab eis. C. de leg. hęr. l. ſi Mater uerò cognata eſt, & omnes qui ex parte ipſius attingunt. ĵ. ad Orſ. in prin. de ſuc. cog. §. uulgo. ff. unde cog. l. hac parte. & l. ſpurios. & ibi nota.

1 *§. Quod autem lhūi tutor.*
2 *Tutore defecto, alium ſufficit.*

Quod autem. In tex. in fi. ſuper uerbo, deceſſerit. ſecus ſi excuſaret iā remoueret, & generaliter ubicunq; remanēt reliquię teſtamētariæ ut ff. de teſta. tut. l. ſi quis ſub cōditione. §. i. Sed quid ſi fecerit teſtm̃, & dederit tutorem,
1 poſtea teſtm̃ annulletur ex aliqua cā? Dic† non eſſe locũ huic §. de teſt. tu. l. iure noſtro. §. fi. cũ l. ſe. & ſ. de tu. §. per-
2 miſſum: & §. fin. Sed quid ſi legitimus † primus in gradu tutor fuerit, & deſierit ex aliqua cā? gl. dicit in l. ſi quis ſub conditione, ꝙ ſequens legitimus admittitur, qđ pōt eſſe uerũ, ſi nō remaneat prioris reliquię, ut no. ff. de leg. tu. l. inteſtato. §. i. Quæ lex concor. cũ iſto §. Et ideo ſatis uidentur approbandæ gl. quę dicũt, ꝙ matre cōuolāte ad ſecundas nup. ſuccedit datiua, ut no. de l. ſi quis ſub conditione. & in auth. matri. C. qui da. tu. poſ. & in Auth. de nup. §. ſin autē tutelam, & has ſequitur Di. multi tamen contra.

1 *§. Admonendi ſenſus.*
2 *Tutelæ, & hæreditatis diſcrimen.* 3
4 *§. Ex his. enucleari.*
5 *Agnati ubi cognatis potiores.*

Sed agnationis. In gl. nota diligēter. ibi cũ dicit, his autē deficiētibus. ſimilis glo. C. de leg. tuto. l. is. Sed contra notatur. ff. eodem. l. i. circa princi. in glo. i. ratione naturali. Sed hęc uidetur uerior. ff. eo. l. 3. nō tantum. & l. pe. Item
1 in ea. gl. cum alleg. §. admonendi, † hoc intellige quando deſierũt habere ius, alias, quā ꝑ repudiationē, quia ſi per repudiationē, non admittātur, ut cognati, ſi repudiēt ſimpliciter, & ſciēter. ff. de acqui. hęre. l. illud. & l. ſi plurĩ. ſecus ſi ſpecificè repudiēt alterũ ius. ff. unde legit. l. 3. Illud

ponitur

ponitur in glo.fi. quę eſt ſuper verbo, omnem. In fi.glo.
Sed cum tutela, & hæreditas deferantur de iure ciuili, &
agnatis & cognatis, ut ſupra de iure natu.circa prin. ff. de
2 tute.l.i.de uerb.ſig. l.obuenire.cur ſit hic † iſta differentia?
Itē quęritur quare melius perditur vna capitis diminutio
ne, quā alia. Dicas (& hoc uult dicere iſta gl.) ꝙ lex xii.
Tab.dedit prærogatiuā agnatis, cōtra rationē naturalem,
quia natura & c. C.de lib.pręteri.maximum. Vnde quam-
uis utraq; de iure ciuili deferatur, nihilominus ius ſpecia
le & prærogatiuum facilius tolli debuit. Vnde hoc nō ne
gat tex.quin deferantur de iure ciuili ambę, ſed non tan-
tum illę, quę cognatis, ſicut illę, quę agnatis. Simile, qđ
lex dicit, in ſtipulationibus ius verſari, non negando quin
& in pactis verſetur, ſed non adeo, ff.de pact.l. vnus.§.pa-
ctus, ſecundum Iac.& Pe. In gl.id eſt, per omnem ca.di.
ibi, cum dicit, niſi in duobus caſibus, hic glo.refert ſe ad
ius nouū, de quo C.de leg.tu.l.iii. ſed de iure antiquo tol
lebantur, ut no.in d.l.iii.hic alle. In glo.id eſt, certe.cū al
legat ff.man.l. fideiuſſor. hæc eſt uera in hæreditate, ſed
nō ī tute. Illa.n.perit ꝑ minimā capi.di.ī.quib.mo.tu.fi.§.
minima.ibi.n.dicit perit, ergo erat, alias perire non poſ-
ſet.ff.de iniu.rup.& ir.l.nā & ſi ſub cond.§. poſt defectū.
3 de bo.po.con.tab.l. quod uulgo. Et † eſt rō diuerſitatis,
quia hęreditatis aditio uno temporis momēto acquiritur,
& actu unico, & ex ſola animi declaratione.ff. de acquir.
hęr.Paulus reſpondit. Igitur ex quo perfectionē recepit.
ex ſuperueniēti actu, tolli nō dēt.ff.de uer.ob.l. pluribus.
§.i.C.de contrah.emp.ſi Gaudentius. Nō ſic in tutela, qa
uno actu nō perficitur, quia ſicut hodie gerit, ita cras, &
ſunt actus ſucceſſiui, & multa impediūt contrahēda & c.
ut l.patre furioſo.ff. de his qui ſunt ſui, uel ali.iu.de mi.l.
Aemilius.ex qui.cau.in poſſ.ea.l.apud Iulianū.ſm Iac. &
Pe.hęc opi.placet mihi, & vr̄ expreſſa pro eis.ff.de le. tu.
l.legitimos.§.fi.ſed eorū ratio poſſet impugnari, quia tu-
tela ſemel ab initio acquiritur, ſicut hęreditas. Et iō excu-
ſationes ſuperuenientes non proſunt, nec eā tollūt, niſi in
caſibus, ut patet ff.de excu.tu.l.ii.& l.tutor.§.fi. & no.ple-
ne ff.de min.l.uerū.§.facto Prætera hęreditas acquiritur
ꝑ ſucceſſiuos actus qñque.C.de pe.hę.l.filius. Ideo poſ-
ſes dicere, ꝙ citius perdit̃ tutela, quaſi minus dāni perdē-
ti cum non ſit, niſi onus, quā hęreditas, quę eſt lucroſa cōi
4 ter.† Itē in ea.glo.ibi, cū allegat.de hære.ab inte.§.ex his.
Sed ille §.nō tollit differētiā, niſi quo ad delationē tutelæ
ab initio, ſed quo ad miſſionē, nō loquit̃. Vñ cū hoc nō re
periat̃ correctū nr̄ ſtandum iuribus antiquis, uidelicet, ꝙ
hodie agnati amittāt capi.dimi. ꝑ hūc §.& ꝑ l.tute.hic al-
le. Et ita ur̄ notari.ff.de le.tu.l.legitimos. Sed dicas ꝯ, quia
cū ab initio nō impediat inchoari, ſequit̃ ut recte inchoa-
ta non deſinat illa de cauſa. C. de confir.tu.l.ſi, ut propo
nis.& l.illi.§.fi. Et hāc opi. tenet Di.in d.l.ii. Et credo ꝙ
hoc uoluit dicere hęc gl.qđ ergo? Tu dic, ꝙ in quibuſdam
5 partibus, in quibus de conſuetudine ſtat̃ iuribus antiquis
ꝙ † agnati pręferunt̃ cognatis in hæreditatibus & tutelis,
ſicut in partibus Pictauenſibus. Xanctonēſibus, & Angoliſ
mē.uideret̃, ꝙ amittatur capi. dimi. cū ſit eadē rō. Sed l.
tutelas. cogit ad contrariū. Non.n.l.xii.ta.deferunt̃, ſed
uirtute conſuetudinis, & ideo iudicādū quaſi ex alia l.no
ua.uel ſenatuſ.delatę eſſent, q̄ nō admittunt̃, ut ibi patet.

De capitis diminutione. Rubrica.

Iſte titulus, ponit̃ hic ad declarationē §.fi.præ
cedentis tit.alias ineptè ſederet hic.

1 *Matematicorum lapſus.*
2 *Libertate amiſſa ciuitatem retineri.*
3 *Culpę leuis pęna.*

ESt aūt capitis. In gl.hic ſtat⁹ibi, cū dicit.
& duo ultima, uidelicet ciuitatē, ſeru⁹
.n.ciuis nō ē, ſed ꝑ manumiſſionē inci
pit, ut ff.de muni.l.ci⁹, q.§.i. In gl.nō er-
go.ibi, cū ſuo definito ꝙ facere dēt ff.
de dolo ma.l.i. In ea.gl.ī fi. licet mori
certum ſit Dei diſpoſitione. ff. de con-
di.& de.l.i.in Authen.de hære.& Fal.§.ex his. Non autem
1 credas, ꝙ Dei diſpoſitione, ſeu fato unicuique † ſit diſpoſi
tū & quando & quomodo morietur, quāuis quidam fan-
taſtici mathematici hoc adſtruere voluerūt, dicētes, ꝙ fa
tū & cōſtellatio hoc ē neceſſario facere debeāt, quos ele
gātiſſime reprehēdit Gre.in Omc.ſuper euāgelio Mat.qđ
legit̃ in die Epipha. & patet 26.q.4.c. igitur.ver. gentilita
ti.& q.2.c.illud.ver.neque ab hoc. In glo.eſt aūt ibi cum
allegat §.pęnæ aūt melius de iu.enu.l.2.§.Septimius. In
fi.gl.melius in §.quod āt prius.& ē auth.ſignata.C. de do.
inter ui.& uxo.l.res vxoris.[& uide, quod ibi no.qđ eſt ve
rum de quibus non ſit ſtatus executio realis ſecus in aliis
2 ut ibi no.] Quāuis aūt iſti † hodie retineāt libertatem, nec
hac diminutione capitis diminuātur, nihilominus tñ cre
do eos ꝑdere ciuitatē, cū (quo ad hoc) non ſit correctū, &
3 credere media capi.dimi.diminutos.† In gl. ſcilicet in fi.
hæc gl.eſt hic de bene eſſe, & eſt uera in ſe. Sed ob. ꝙ pro
leui culpa in faciēdo nō debeat redigi in ſeruitutem, ſed
alias caſtigat̃.C.de ope.li.l.2.Sed dic, quòd eſt in electio-
ne, utrū malit caſtigare, uel in ſeruitutē reducere. Itē hāc
gl.intellige in eo, qui ſponte manumiſit, ſecus ſi coactus,
quia tunc non redigitur in ſeruitutē, ſed alias caſtigatur.
C.de ope.li.l.mater.C.de lib. & eo.lib.l.i. ff.de iu.pa.l.i.

1 *Excommunicati quibus pares.*
1 Minor. In gl.hanc pœnā. ibi, cum dicit: † denegaban-
tur, ſed iure canonico ęquiparantur excōmunicati & re-
legati.extra.de ap.c.paſtoralis.& ibi no. in fi.eius.gl. vel
melius dic, ut ibi no.in gl. ſecus ſi in metallū, qa tūc utrū
que perdit.in fi.eius.gl.& ſic eſſet ibi ſpeciale, ut ibi no.

1 *Rationem unam ſubſiſtere ſat eſſe.*
1 Minima. In gl.alias.in fi. Nam ubi † duæ rationes circa
idem cōcurrunt, una ſublata remanet diſpoſitio alterius.
ff.de iti.actuque pri.l. 3.planc. in Auth. de reſti. & eaque
pa.§. quamob.

1 *Seruus quando liber habendus.*
Seruus. In gl.Idem.ibi cum dicit, in libero capite. Ser-
1 uus enim † in capitalibus pro libero habetur, & ſicut li-
ber ff.de accuſ.l.hos accuſare.§.omnibus. de ędil.edic.l.
quis ſit fugitiuus.C.quid autem. In fi.eius.glo.§.ſi ſer.ex-
port.l.moueor.ff.loc.l. ſi quis ignorans.

1 *Statum dignitate non mutari.*
2 *Tabellionatum adepta dignitate, geri.*
1 Quibus.† Not. quòd ex dignitate non mutatur ſtatus,
2 honor enim auctus a eſt, nō cōditio mutata.ff.de cōd.&
demon.l. falſa uer. ſed cui. Hoc malè aduertunt nonnul-
li domini, qui prouecti in altius credentes ſe glorifica-
tos non dedignantur poſt ſe reſpicere quoſdam ſocios at
que pares, contra quos fuit dictum.

Degeneres animo, cum qui prouehuntur in altum,
Hos nouiſſe negans quos habuere pares.

2 Et pręſtat ar.† ꝙ ſi tabellio efficiat̃ præsbyter, vel iudex,
uel uocet̃ ad aliquā dignitatē, ꝙ nihilominus poſſit cōfi-
cere inſtrumenta.C.de dig.l.maior.de magi.l i. de decu.
l.ſi quis decurio.non tamen compellitur. C.de decurio.
l.uniuerſos lib.x.
2 Adnotatio. Nō mutat̃ ſtatus. Adde Iac.Rebuff.in l.nullius:
la.2.nu.3.& quod ibi poſui in apoſt l. ad ipſam.C. de dec.li.
x.& in l.i.ubi etiam notaui in apoſtil.C.de digni.lib.12.

1 *Plurium unus eligendus.*
2 *Legitimi tutoris periculum.*
1 Quod autem. In glo.aliud, ibi, cū dicit.† & l.2.contra ſed
oēs loquuntur in reſtitutio, ſecus ſi alias ex indulgētia ſo-
la.dic ple.ī.qui.mo.ius.pat.po.ſol.§.cum autē, & facit, in
uſi.ſeu.de bene.feu.c.i. In ea.glo.ibi, cū dicit, de minima
capi.dimi.uel dic, ꝙ ibi loquitur de reſtituto, ut ibi no.per
Ro.in fi.eius.gl.quidā hanc approbant, per l.i. in authē. ut
decæ, i prin.col.6.gl.approbat aliam, ut no. in l.cōtraria.
ff.unde cogn.l.hac parte & facit iſte §.ꝙ reſuſcitatus non
recuperet bona, uel uxorem.de quo no.ff. de act. & obli-
ga.l.ſeruus.& plenius xxxii.q.7.c.licite.dic, ut ibi.

Cum antem. Ver. ſed eiuſdem ſuper tex. ibi, cum dicit
pertinet unum tamen teneretur eligere, qui gerat, quia.
Segnius expediunt commiſſa negotia plures.
Sed ſi nō poſſunt cōcordare, prętor eliget, dic plena. ff. de
admi. tu. l. iii. §. apparet. vſque ad fi. l. & ſic intelligit aut. ſi
cut. C. de legi. tute. & facit. ff. de leg. tu. l. legitimos. §. in le
gitimis. † Et in legitimis illud ſummè no. ꝙ ſtatim ꝑtinet
periculū ad legitimū, niſi adminiſtret, vel accedat ad iudi
cē pro ſe excuſando, nec debet expectare, quod ſuper hoc
requiratur vt patet, C. qui. da. tut. poſ. l. ſi ſororis.

De legitima patronorum tutela. Rubrica.

1 *Tutor quando ſit manumiſſurus.*
2 *Tutor quando ſit dominus feudi.*
3 *Seruire per alium quibus liceat.*
4 *Muliere per alium iudicare.*
5 *Furioſi cura a quo delata.*

EX eadem lege 12. tab. In gl. quocunque modo. in fi.
Intellige hanc gl. per legem illam: quia quandoque
libertas repręſentatur per legem, & tamen eſt tutor
qui manumittere debuit, ut patet in d. l. §. ſed & ſi hac. Vn-
de hoc procedit quando libertas repręſentatur per legem
& fit orcinus, quo caſu eſt tutor filius teſtatoris, ff. de fidei
com. libe. l. ſi filius. §. erit. In gl. ſ. ex mente legis ibi, aut cā,
quia forte non diligebat pupillum. ff. de tu. & cur. da. ab
his. l. ſi impuberi. uel quia ſe ingerebat, ff. de tut. l. in eos, ff.
ad l. Cor. de fal. l. uxori. §. i. de proc. l. quę omnia. In glo. vt
ſupra de legi. agna. tut. in fi. uide ſupra plenè, qui. mo. ius
1 pa. po. ſol. §. pari. † In gl. quare hic dicit, in fin. arg. contra
hoc. ff. eo. l. i. §. interdum. commo. §. ſi is cui. §. ſi quem quę
ſtum. infra eo. §. fi. quando circa commodum & incōmo-
dum eſt eadem ratio, & par, & perſonæ ſuſcipientis habi-
litas, ff. de peri. & commo. rei uen. l. ſerui. infra de contra-
hen. emp. §. cum autem, alias non ob. ut hic infra uel ſi ue
niat ex diuerſis cauſis, tunc non obtinet regula, ut l. is qui
§. ſi quē quęſtum. & de hoc per Dy. extra de reg. iur. c. qui
2 ſentit. Per hunc §. poſſet fundari, ꝙ ſi † uaſallus, qui nihil
poſſidebat niſi feudum, moriatur relicto pupillo nullis
agnatis exiſtentibus, qui in feudum poſſunt ſuccedere, ꝙ
tutela pupilli pertineat ad dominum feudi, qui ſucceſſu-
rus eſt, per hāc literam, ibi, cum dicit, eo enim ipſo. Itē ꝙ
ſi quis caſu quo pupillus moreref in pupillari ętate ſubſti
tuat, uel quemquam alium, ꝙ tutela pupilli debeat perti-
nere ad ſubſtitutum, ad quem eſt hęreditas deuentura.
Item no. in fi. huius ti. ꝙ licet nō poſſit exercere, quòd
nihilominus exercere non ualens, priueť iure ſibi debito
3 ex ſucceſſione alterius. Sed † reuera compelli, & fieri dēt
per alium. Et ideo videť, ꝙ mulier & clericus poſſent ſuc
cedere in feu. & per alium ſeruire, de contrah. emp. l. q of
ficiū, & tñ de iure feudi eſt ſecus, ut in feu. de ſucceſ. feu. c.
j. § filia. de mili. uaſal. qui ar. bel. depo. c. i. Præterea ſerua-
tur de conſue. in regno Frāciæ ubi feuda nobiliū ſunt eo-
rū patrimonia & hæreditates & uenduntur, & eſt magis
4 rationabilis. † Et per iſta poteſt etiam dici, quòd ſi mulier
ſuccedat habenti merum imperium, ꝙ deuoluatur ad eā
& faciet iudicare per alium extra ne cle. vel mo. c. ſi. li. 6.
Vel poſſet ipſa iudicare, ſi hoc conſuetudo habeat, extra dē
arbi. c. dilectus. Cōtra l. cū prętor. ff. de iudiciis. Sed quæri
tur cum hęc tutela deferatur a lege prætoria, alij quia ſuc-
5 ceſſurus ē, ut habetur in alia lectura. Quid de cura † liber-
ti furioſi, vel prodigi? vř. n. ꝙ illa deferať a lege, ſicut tute-
la. j. de cura. §. furioſi. C. de epi. aud. l. de creationibus.

De legitima parentum tutela. Rubrica.

Quia hæc eſt legitima quo ad mentem, ideo
de ea ſubiungitur.

EXemplo. In glo. per interpretationem ibi, cum dicit,
cum deſinebat, uult dicere gl. quare nō eſt legitimus
ex uerbis. Certe non, quia deſinebat &c. In fin. eiuſdē
gl. non tamen ex l. 12. ta. ut dicetur infra proxi. titu. in fin.
mag. gl.

De fiduciaria tutela. Rubrica.

1 *Curator qualis.*
2 *Auth. præsbyteros limitari.*
3 *Frater fiduciarius tutor. & cur. 4.*
5 *Fratres, an tutores legitimi uocandi.*
6 *Legis Corneliæ uis.*

EST & alia. In gl. nā ſi puberes. in fi. Sed dic, ꝙ ibi loqui
tur extēſiuæ de curatore, hic propriè, & ſic curator
1 † adulti nō eſt legitimus, ſed datiuus, ut hic no. & idē
not. ff. de tut. & cur. datis ab his. l. vētri. §. j. C. de epiſ. audiē.
l. de creationibus. Sed ꝓ no. in d. §. Lucius. Sed hęc uerio-
res ſunt, ut apparet in d. §. Lucius, ubi datus. eo. tit. l. ſed &
milites §. ſi ſit. Verum eſt tñ, quòd pr̄ dēt dari curator, ſi uō
2 hēt excuſatlonē, ut d. §. Lucius. Nec † ob. C. de epiſ. & cle.
auth. pręsbyteros. quia quod ibi dr̄ de curatore, reſtringe
ad caſus proximos, quales ſunt legitimi, ſed furioſo & pro
digo datur a lege, infra de cura. §. furioſi. Et poteſt eſſe ra-
tio, quia ſunt miſerabiles perſonę, & pupillo datur tutor
in teſtamento, ſed curator puberi. In glo. qui remanſerūt.
in fi. gl. Dic plenius. infra in gl. ſed certè. Et caue, quia hęc
gl. in uer. idē puto, loquitur quando emancipauit, & exta-
3 bant filiæ, & nepotes. & ſic ſatis plana eſt. † In glo. ſed cer-
tè in fi. gloſſ. videtur contra intentionem literæ, in uer. at
qui. qui videtur dicere, quòd frater non eſſet tutor legiti-
mus & ex mente, & in hoc differt a patrono, & a filio pa-
troni, ut euidenter apparet. Vñ dicas, quòd frater emanci
patus eſt fiduciarius tutor fratris ſui emancipati, uel in po
teſtate conſtituti, & nullo modo legitimus. Sed ſi per mor
tē patris, fratres uel eorū alter efficereť ſui iuris, tunc eſſet
legitimus. Et ſic intellige l. aduerſus. hic alleg. quæ uocāt
eum legitimū. ut ff. ad Velle. l. tutor. §. nec diſſimilē. C. de
legi. tut. l. fi. Et eſt rō, quia qñ per emancipationem exeunt
de patria ptāte, uel eorū alter tunc capite diminuiť eman-
cipatus & ius agnationis ꝑdit. ff. de capi. dim. l. tutelas. &
apparet ſ. in ti. de legi. agna. tu. & de capi. dim. & eſt inco-
gnitus ꝑ legē xii. tab. & de iure ciuili, ꝗtum ad ſucceſſio-
nē; ſed per prętorem uocatur tantum per bo. poſ. vnde co
gnati, & hoc plenius uidebis j. de leg. agn. ſucceſ. §. fi. C.
de leg. hęr. l. fi. Et iō cū nulla leg. uocaret ad ſucceſſionē,
4 nec ad tutelā ſed † qa cōditores legū maiorem fiduciā ha
buerūt de ipſo ꝑꝑ propinquitatem, quàm de alio uocaue
rūt eū ad tutelā, quāuis emancipatū & uocauerūt eū fidu
ciariū. Sed qñ per mortē patris efficiunť ſui iuris, tūc non
minuunť capite. ff. ad Macedo. l. ſi filiusf. j. §. fi. nec deſinūt
eſſe agnati, iō ſunt legitimi. Et pōt dici, ꝙ ex uerbis & ex
mente ff. de leg. agna. tu. §. j. & ita intellige eū. tit. l. iii. §. fi.
cum l. ſeq. De patre aūt non pōt ita dici in caſu, quo emā-
cipauit, quia ille uocatur de iure ciuili ad ſucceſſionē. ff.
ad Tertull. l. ii. §. obiicitur. Sed frater emancipatus nō erat
cognitus de iure ciuili, ideo nullo modo poteſt uocari le
gitimus, ut prędixi. An aūt hodie ſit legitimus, dic j. in gl.
proxi. in fi. Et quod dixi de fratribus, intellige de nepoti-
bus, ut hic in text. & in glo. In gl. pro certè, in fi. Hæc opi.
5 non eſt uera. cū lege xii. tab. fratres † emancipati ſint inco
gniti, ut dictum eſt ſ. ſuper gl. proxi. ſed benè uerum eſt, ꝙ
pñt dici legitimi, quia cognati ſunt uocati per leges no-
uas, non tñ per legē xii. tab. hoc attribuendum eſt legi no-
uæ tollēti impedimentum, ut hic apparet, quia quamuis ꝑ
legē xii. tab. hęreditas deferatur proximis agnatis, ſi tamē
ſit impedimentū, quia forte ille, cuius erat hæreditas mo-
6 ritur captiuus, lex † Cornelia tollit illud impedimentū fin
gēdo ipm eſſe mortuū ꝑambula hora captiuitatis, & talis
hǣditas nō cēſeť deferri ꝑ legē xii. ta. ſed ꝑ l. Cor. q̄ impedi
mētū tollit. ff. de vul. & pup. lex Corn. in fi. & ſic dicēdum
in ꝓpoſito ſcdm Doct. & Iac. & Pet. quorū opi. vř ſatis uera,
ꝗuis nō ꝓbeť ꝑ l. q̄ alle. Imo facit ad contrariū, ſed hoc
ſatis patet. ff. ad l. Fal. l. filiusfami. & no. ff. unde li. l. ii. §. pe.
& ſcdm hoc hodie frater emancipatus ſit legitimus. Patet
C. de leg. tu. l. pe. q̄ corrigit legem, fratres. de inoffi. teſta.
Item

Item. Ita tñ in ſi. ſuper tex. Sed quæritur qoid ſi proxi-
1 mior propter minorem ętatem repellitur, a an admitteť
ſequena in gradu? Videtur, ꝙ ſic, ff. de legi. tut. l. pe. Contra
ff. de teſta. tu. l. idem fiet. Dicas, ꝙ ſi ſpes ſit alterũ fieri per-
fectę ætatis ante, quã alter ad legitimam ętatem peruene-
rit; tũc ſuccedit datiuus, nõ legitimus, alias legitimus. Et
ſic intellige, quod no ff. de excu. tu. l. non ſolũ. §. ſi liber-
tus. ubi de hoc. Sed an adulto facto perſectæ ętatis, dati
uus definet. uidetur ꝙ ſic, ff. de tut. & ra. di. l. ſi tutor. ii. §. i.
& uide quo dibi no. de hoc i l. pe. de tu. §. i. uerſ. pe. & ante
pe. & infra tit. proxi. ſuper glo. ex teſtamento.
2 Adnotatio. Repellitur. Et eſt aduertendum. ſecũdũ Ang.
ꝙ ſicut minor non poteſt eſſe tutor, ita non poteſt eſſe exe
cutor ultimarum uoluntatum, quia æquiparantur.

De Attiliano tutore. *Rubrica.*

Hucuſque tractatum fuit de teſtamentaria & legitima: ſequitur de datiua tutela.

1 *Tutelarum potiores.*
2 *Mater, & auia qui tutrices fiant.*
3 *Datiuo ſuccedit legitimus.*
4 *Iudicium quis tutorem det. 5*
6 *Epiſcopus tutorem dat 7.*
8 *Tutor a ſuperiore iudice ubi ſit dandus.*
9 *Pupillorum res qui & ubi recipienda.*

SI cui. Primo tractat ius antiquius, uſque ad §. Sed ex his.
& ibi ius antiquum, uſque ad §. Sed hoc iure. & ibi no
uum ius, uſque ad §. Nos autem. ubi nouum ſupplet, qua
ſi ipſum de nouo creando, & ſic ſunt quatuor iura, & quã
uis tex. longus ſit, breuis eſt tamen ſubſtantia & effectus.
In gloſſ. ſcilicet eo teſtamento in ſi. & hęc probantur, ui-
delicet primum. ff. de teſt. tu. l. tutor. §. i. ſecundum eund.
1 tit. l. ſi quis ſub conditione. † Et caue tibi, quia adeo teſta
mentaria & legitima pręcedunt datiuam, quòd non ua
let datio facta per iudicem teſtamentario, uel legitimo
non excuſatis, ut patet in d. l. ſi ſororis. unde bene caueant
legitimi, quòd periculum adminiſtrationis ad eos perti-
net, ex quo pupillus tutore indiget, ut patet in C. qui da.
tu. poſſ. leg. ſi ſororis. Et hoc eſt notabile, quia non om-
nes hęc aduertunt, nec prǫuident periculum, quod eis
imminet ex negligentia admioiſtrandi, uel ſe excuſan-
2 di. Iſta autem non obtinent † in matre & auia, quia illę
non ſunt tutrices, niſi hoc uelint, & requirant, ut in Au-
thent. li. ma. & auię. Et ideo dicunt glo. quòd ualet dati-
ua ante, quam requirantur. C. de cõfir. tu. l. ii. & no. in Aut.
matri & auiæ. C. qñ mulier tu. off. ſed eis requirentibus da
tiuus deſinit. Et ſic intellige quod no. ff. de tu. & cur. da. ab
his. l. tutor ſi petitus. ubi gl. teoet ꝯ. In gl. duobus ideſt ibi
cũ alleg. de offi. pręt. l. ii. hæc lex nihil facit ſm Ia. & Pe.
quia loquitur de numero prętorum, nõ Tribuuorũ, ſecũ-
dũ eos. Sed dic, ꝙ ſatis patet per §. iiſdẽ temporibus. alleg.
in gl. In gl. & hodie. in ſi. hoc uerum in iiſdem tribus caſi
bus, ſed non per l. Attilii uel Titii, quia illę ſublatę ſunt ȷ.
§. ſed ex his. ſed per. d. l. ſi quis ſub cõditiooe. ſecũdũ eos.
In gl. ſed quid ſi nullus. in ſi. de hoc plenius ff. de teſt. tu.
l. ſi nemo. ubi ſunt uaria remedia. Spe. tñ uidetur tenere il
lud, ꝙ detur per iudicem tutor ad adeũdum. ut in Spe. de
tu. in prin. Quidam autem dicunt, ꝙ adeãt de facto, per l.
mulier. §. i. ff. de cõd. inſti. Vel dic, quòd ex quo tutor non
datur, niſi ſuo, ꝙ ſuitas habetur pro aditione. ff. ad Treb. l.
ita tñ. §. ſi pater. cum notatis. infra de hær. quę ab inte. §.
poſthumi. In gl. hic tutor. in ſi. Vel dic, ꝙ hoc caſu poſ-
ſet, expreſſè, quia cum hæc conditio intelligereť in datio-
ne, ſi exprimatur, non facit actum cõditiooalẽ. ff. de leg.
ij. l. ſi ita. de cond. & demõ. l. i. in ſi. & l. cõditiones, quæ ex
trinſecus. ſecundũ Doc. & hoc ſatis apparet, in l. multo. §.
ſi ſub conditione. ff. de tutel. Sed quid ſi cõditio non eue-
nit, uel tutor teſtamentarius mortuus fuerit ante diei, uel
3 conditionis euentũ? Videtur, † ꝙ etiam ſi datus deſinat,
ꝙ ſuccedat legitimus, cũ nullæ remaneãt reliquiæ, ut l. ſi
quis ſub ↄditione. ff. de teſta. tu. & d. l. ſi tutor. §. i. de tut. &
rationibus, de tu. & cur. da. ab his. l. ſi impuberi. Nec ob. ff.
de tu. l. quęſitum, quia ibi fuerat tutor ille, in cuius locum
datus fuerat, hic nõ. In gl. ſ. inquirẽdo. in fin. melius. ff. de
tut. & cu. da. ab his. l. ſcire. §. cum reliquis. de ſuſpe. tu. l. ſu
ſpectus. In gl. ad præfectum. in ſi. Sed quomodo, cũ ille, q
habet cognitionẽ tãtum de criminibus, de ciuilibus ſe in
tromittere nõ poſſit. ff. de iud. l. ſolemnis. §. latrunculator?
Dicas, quòd p̃fectus vrbi etiam de ciuilibus nõ cognoſce
bat, ut patet in l. i §. qui es. & §. cura. & in l. ii. ff. de of prę-
4 fec. urb. † In gl. ſcilicet eum qui. in ſi. Sed ad quem locũ
reducetur? Glo. hic non aperit, ſed tex. uidetur hoc expedi
re C. ubi petant tutores. l. unica. Vt tamẽ clarius materiæ
notitiam habeas, in qua Doc. & gl. uariant diſtingue, quia
aut pupillus habet domicilium & bona in eadem prouin
cia, & tunc nõ dubium, quin iudex illius loci debeat, pui
dere de tutore, ut d. l. unica. C. ubi pe. tu. Aut habet in una
domicilium tantum, & in alia bona, & tunc ſunt opi. Hu.
dicit, quòd iudex domicilii nõ dabit, ſed iudex bonorũ. ff.
de tu. & cu. da. ab his. l. pupillo. Azo dicit, quòd imo iudex
domicilii. ff. de tu. & cu. da. ab his l. i. §. i. ſm diuiſionẽ. &
hãc Din. tenet. To potes dicere utrunque dare poſſe, ſi ta-
mẽ alter pręuenerit, alter dare non poteſt, quia tutorẽ ha
benti & c. niſi in caſu, quo ille omnia gerere non poſſet
ut infra dicetur, ſed ſi non apparet quis pręuenit, forte i-
pedient ſe in concurſu, ut l. doo ſunt Titii. de teſt. tu. Vel
dic melius, ꝙ ambo adminiſtrent, quilibet in iuriſdictio
ne ſui judicis. C. de teſta. tu. l. ii. ff. de tu. & cu. da. ab his. l.
filius. & in l. duo ſunt Titii. ubi fuit mens teſtantis dare u-
nũ, ſed nõ ↄſtabat de quo. Hic ↄſtat, quòd duo fuerũt dati
& de mẽte dãtiũ. Aut hẽt domiciliũ, & bona in una, puin
cia, & in alia bona tantum, & tunc glo. uariant. Verius tñ 8
eſt, quòd datus tutor in loco domicilii poteſt ubique ad-
miniſtrare, ſiue datus fuerit à teſtatore, de quo non eſt du
bium, ſiue à iudice. C. de excu. tu. l. ii. infra de excu. tu. §.
datus. Sed ſi excuſet ſe de his, quę ſunt extra prouinciam
tũc iudex illius prouincię, in qua ſont bona, puidebit de
tutore. Et ſic intellige. ff. de excu. tu. l. non ſolũ. §. qui teſta
mẽto. cũ ibi no. & l. propter. §. licet. & l. Iuriſperitos. §. cũ
oriundus. de rebus eorũ l. magis puto. §. illud. Et ſic dẽt in
telligi. l. ex pupillo. Vbi aũt moratur in una prouincia &
in alia habet domiciliũ, & bonã, debet reduci ad locum,
ubi habet domiciliũ & bona, ut hic no. & patet in d. l. uni
ca, & fiet hęc reductio per officium iudicis. iuxta l. cum
unus. §. is qui. ff. de bo. auth. iud. poſ. De hac materia no. in
l. hic alle. & in Spe. tit. de cu. §. generaliter. uer. item no.
quòd pupillus. No. tñ quòd hic uoco locũ domicilii, lo-
cum originis pupilli; ubi pater tenebat domiciliũ tẽpore
mortis ſuę, nõ originis patris, imo uere ſuũ, ſi pater domi
ciliũ trãſtulerat. [Alii habẽt i alia lectura dñi Pacato, nõ
origiuẽ patris, imo nec ſuam, ſi pater domiciliũ trãſtule-
rat] C. de munic. & orig. l. j. ff. ad munic. l. aſſumptio. §. fi-
5 lius, & ſic intellige: l. unica. C. ubi pe. tu. † Sed quæritur,
nunquid iudex eccleſiaſticus poſſit dare tutorem, & ui-
detur quod non, quia abſurdum eſt, &c. C. de teſta. con-
ſulta diu alia xi. q. i. c. te quidem, de primo uidetur expreſ
ſum. ȷ. prox. §. Pręterea, cum datio tutoris, nedum reſpi-
ciat perſona, imo etiam patrimonium, ut l. pupillo, & a-
liis ſupra alle. & iudex eccleſiaſticus de hoc ſe intromit-
tere non debeat, ut extra de iud. c. nouit. de ſor. cõp. c. ex
tenore. Non uidetur quòd poſſit. & ad hoc poſſunt addu-
ci oĩa iura, quæ conſueuerunt induci ad antiquã ↄõnẽ, an
legitimatus p Papã ſit legitimus [alias legitimatus] quo
ad tẽporalia. extra qui fil. ſint leg. c. per uenerabilem, põt
dici, quòd pupillo clerico dabit tutorẽ cum detur princi
paliter perſonæ, ut ſupra qui da. tu. poſ. §. certæ. Et datus
p eũ bona oĩa adminiſtrabit, niſi ſe excuſet de parte, quo
caſu iudex territorii dabit in parte illa, quia tũc datur re-
bus per l. pupillo. & alias leges allegatas ſupra. Secularis
aũt iudex dr̃, quòd nõ poſſit dare clerico cũ non ſit de iu-
riſdictione ſua, per tex. C. de epi. & cle. auth. ſtatuimus. ff.
de. tu. & cu. da. ab his. l. i. in fin. [Sed fortè põt dari tutor ad
rẽ, quia ille principaliter daẽ rebus, ut d. §. certę. & iudex
ſecularis uidetur iudex rerũ, ut d. c. nouit. & ideo vr̃, quòd
iudex ſecularis poſſit interdicere bonis clerico, & deſ ci
curator.]

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

6 curator.]† Sed an epiſcopus poſſit dare tutorem laicum?
Non uidetur, cũ nõ habet iuriſdictionẽ tẽporalẽ ſup eũ:
nec ius cogẽdi. ff. de tu. & cu. da. ab his. ius dãdi. Dabit cle
ricos, pſbyteros, & monachos, & eos coget de iure cano
nico. lxxxvi. diſt. c. peruenit. xvi. q. i. c. generaliter. licet de
iure ciuili ſecus. C. de epi. & cle. auth. presbyteros. Et ſi ta
les non reperiat, poterit nominare ſeculares, quos iudex
ſecularis ad eius requeſtã coget. ff. de tu. & cu. da. ab his l.
diuus Marcus. Laico nõ uĩ, ꝙ poſſit dare per iura prędi-
cta, niſi in defectũ ſecularis iudicis, quo caſu deuoluit iu
riſdictio ad eccleſiaſticũ iudicẽ, ut d. c. ex tenore. & c. cũ
ſit. & c. licet & hoc in terris, ĩ qbus nõ obtinet tẽporalẽ iu
riſdictionẽ, in illis enim poſſũt ſine dubio. extra de appel
7 la. c. ſi duobus.† Sed qd dices de epiſcopis, q de ꝯſuetudi
ne cognoſcũt, inter laicos indiſtinctè de cauſis ciuilibus,
ut uĩ Engoliſmẽ. epiſcopus. Adhuc nõ uidetur, ꝙ poſſit, quã
uis. n. cõſuetudo det ei cognitionẽ cãrũ ciuiliũ, nõ tñ dat
ei cognitionẽ cãrũ mixti imperii, cum ſint articuli diuiſi.
nõ ille, q hẽt de iure, uĩ de cõſuetudinẽ iuriſdictionẽ ſim
plicẽ, nõ pp hoc põt dare tutorẽ, cũ tutelæ datio ſit mixti
imperii. ff. de tute. l. muto. §. tutoris datio. & hoc niſi facul
tas eſſet ĩ. quingẽtos aureos. & tũc poſſet una cũ ingrato
ut ĩ. proxi. §. Si tñ conſuetudo aliud ei tribuat, ſpãliter in
hoc caſu uĩ tenẽda. C. de emã. li. l. unica. Iudex aũt ſecula
ris nõ põt dare nec cogere clericũ, ſed requirere põt epi
ſcopũ, p dictas leges, niſi ſit clericus colligatus extra de
cler. coniu. c. i. li. vi. epiſcopus tñ nullo modo põt coge-
re niſi pp pietatẽ in caſu, quo alius non reperietur. ut xxi.
8 q. iii. c. ui. C. de epi. & cle. auth. presbyteros.† Sed an ſupe-
rior poſſit dare tutorem in terra ſubiecti. V. g. Seneſcal-
lus Regius dedit tutorem pupillo, qui eſt de terra Baro-
nis ſibi ſubiecti, & ĩ qua Baro hẽt omnimodã iuriſdictionẽ
merũ & mixtũ imperiũ, nũquid tenet datio? uĩ ꝙ ſic, quia
Præſes põt dare in locis, in quibus eſt defenſor. in Auth.
de defen. ciui. §. inſinuãdũ. uer. ualẽte. ff. de offi. proc. l. me
miniſſe, & facit bene. C. de don. l. in hac. Dic ꝙ cũ Sene-
ſcallus ſit iudex, & ſuperior in terra Baronis, in caſibus ui-
delicet reſſortuũ tãtũ, & ſic non poteſt exercere iuriſdictio
nis actũ, niſi in defectũ ipſius, ad inſtar Archiepiſcopi, q ẽ
ſuperior Epiſcopo, & tñ nõ põt exercere iuriſdictionẽ in
diœceſi Epiſcopi, niſi in caſibus, ut appareat extra de of.
ord. c. paſto. & c. Romana. eo. ti. lib vi. ad hoc facit C. de
offi. præfec. urb. l. i. Nec obſtãt ꝯtraria, quia loquũtur in locis &
terris, in quibus omnimoda iuriſdictio pertinebat ad unum
ſolũ, ut ad Imperatorẽ, q in utroque inſtituebat, nec erat
alicuius officialiũ propria. Hic autẽ eſt propria Baroni,
& hæc ſatis declarant ſtatuta Regia, quę inhibent, quòd
gẽtes Regię nõ explent in terris Baronum, niſi in caſu reſ
9 ſorti.† Præmiſſa obtinent in datiuis, de quib. loquit hæc
materia. Sed qd dices de legitimis & teſtamẽtariis? Dic,
quòd debẽt uenire corã iudice, & iurare, ut in Auth. ut hi
qui res mi. obſt. ha. per §. fi. & de mãdato iudicis, uel eius
authoritate res recipere. C. arb. tu. l. ff. de admi. tu. l. fin. de
tu. q ſatiſ. nõ de. l. fi. Corã quo iudice hoc facere debent?
Dic, coram illo, qui dare deberet, ſi nõ eẽt teſtamẽtarii,
uel legitimi. arg. l. in hac. & d. l. cõſulta. iũcta ĩ. gl. prox. In
gl. ergo delegat, ibi, cũ dicit. dicit. Sed adhuc ob. q legа-
tus procõſulis dat tutores. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. i. Gl.
uariant, quia in d. l. i. in gl. abſente dicit. quòd pręſes põt
cõmittere propter ſui abſentiã. & in l. i. ff. de offi. eius cui
mã. eſt iuriſ. uĩ dicere cõtrariũ. Cin. eas cõcordat, quia co
gnitio, ſeu inquiſitio põt cõmitti, ſed nõ datio, ut uidetur
10 notari ead. l. i. §. huius rei † Sed dic clarius, & latius, ꝙ q-
cunque habet regimen ꝓuincię, uel territorii, & in eo oẽ
imperium põt dare tutores, per l. i. Alii qui nõ habẽt om-
ne imperiũ, non poſſũt, niſi facultas & c. ut §. ſeq. Et ſic in
telligo d. l. i. ff. de tu. & cu. da. ab his. & c. ti. in prin. & hoc
ſi hẽt ex ui dignitatis, & quaſi iſtituti. Sed ſũt nõnulli, qui
nõ inſtituunt, ſed loco defuncti ponũtur p illũ, qui poſſet
inſtituere, uel quibus officiũ comẽdatur ad tẽpus, uel cõ-
mittit à tali q poſſet inſtituere & dare titulõ dignitatis,
uel officii, & tales poſſũt ẽt dare tutores, & de talibus lo
quitur ẽt d. l. i. C. de eo, qui ui. obt. all. l. unica. Illi. n. poſ-
ſũt oĩa quę ordinarii poſſũt, ut ibi patet, nec de illis me-
ruit fieri ꝯtriũ. Sũt aũt alii, quibus non permittitur p mul-
tos, ſicut p præſides & alios officiales intitulatos. Et de
his nõ reperio, ꝙ poſſint dare tutorẽ, niſi delegatus pro-
cõſulis, in quo uĩ ſpeciale, ut in d. l. i. de tut. & cu. Et ſic ui-
detĩ, ꝙ tutoris datio delegari nõ poſſit, nec cũ uniuerſita
te, nec alias ſpecialiter. ff. eo. nec mãdauit. Sed an hodie
poſſit delegari, ſaltẽ in caſu, quo competit iure magiſtra-
tus. ĩ. prox. §. ff. eo. l. ius dandi, & tñ non poterat delegari
ut l. ius dãdi. gl. uĩ dicere, ꝙ nõ, in d. l. i. de offi. eius cui mã.
eſt iur. Quod taliter uĩ uerũ, q ſpãliter p legẽ cõmittitur
& ſic nõ põt delegari p d. l. i. Itẽ ẽt de iure ſiorũ, iure ma-
giſtratus cõpetebat, ut d. l. ius dãdi, & tñ nõ poterat dele-
gari, ut l. nec mãdãte, de iure canonico uidetur cõtra, ex
de offi. deleg. c. uenerabilis, ex de offi. uica. c. ii. lib. vi. Sed
quare põt iuberi ſaltẽ, ubi non ſunt magnæ facultates, &
non põt mãdari? Reſpondeo, lex quæ tẽdit ad utilitatẽ pu
pillorũ, magis confidit de officialibus, ẽt minoribus, quã
de priuatis, quia magis ſunt electi, & cũ maiori maturita
te, ideo permiſit illud iuberi non aliis cõmitti. Quid ergo
dices de officiali Epiſcopi, uel iudice Balliuo, uel Sene-
ſcallo Baronis? Non uidetĩ; quòd poſſint dare tutores, q
loco alterius ſunt intitulati, tãquam in officio, quod appa
ret, quia unũ & idem adiutorium eſt ipſorum & dñorum
ſuorũ extra de conſue. c. non putamus. lib. vi. Præterea ſu
tales nõ trãſit niſi ſimplex iuriſdictio, niſi largior detur po
11 teſtas extra de offi. uica. c. ii. lib. vi † Sed contrarium eſt
expreſſum extra de iud. c. ſi annum. lib. vi. & quamuis ibi
loquatur de curatore ad litem, nihilominus loquit de ge
nerali, nõ ad certã litẽ, ſed in uer. ſeq. loqĩ quãdo ad cer-
tas lites, quę dixi de datione tutorum, intellige in datio-
ne curatorum, ĩ. de curat. §. i. Sed fortè legati poſſunt da-
re curatorem ad litem, quia ille non inſtituitur cum tãta
ſolennitate, nec eſt tãtum periculum, ut dixi C. arbit. tut.
l. fi. qđ uerum eſt de legatis à Principe. Secus ſi ab alio. &
ita patet in c. ſi annum. alleg. l. vi. & ibi no. per Arch. Inn.
tamen notabat alio modo extra de procu. ca. petitio, cu-
ius opi. eſt adhuc uera in aliis delegatis, quàm à Principe.

1 *Libra argenti & auri quanti ſit. & c. 3.*

Nos autẽ. In glo. quam nos habemus. Sed quomodo ſi
bi blanditus Iuſtinianus, quia de iure Digeſtorum uideba
tur idem, ut l. ius dandi. ff. de tut. & cur. da. ab iis. Sed dic,
ꝙ l. illa intelligatur ſecundum §. ſed hoc iure. alleg. ſupra
1 proxi. ut ibi no. ideo iſte. §. addit ad illã, ſicut ad d. §.† In
gl. i. lege aureos. in fin. Quinque autẽm ualent libram ar-
genti. C. de argen. pretio quod theſau. infer. l. i. lib. x. & ita
libra auri ualet quinquaginta, alias ualebat xiii. libras ar-
genti, & ultra duos aureos. Et tñ mercatores regni dicũt,
quòd marcha auri non debet ualere, niſi xii. marchas argẽ
ti, ſed tũc forte erat aurum charius, quã nunc ſit, unde ho-
die in regno eſt magna abundantia auri, & ideo uilius.
2 Sed quantum ualent hodie quinque ſolidi, ut ſciamus
uim huius §. Glo. uidetur dicere, ꝙ ſeptuagintaduo aurei
ualeant librã aurei, ut no. gl. in Aut. de defen. ciu §. i. & iu
dicare, ponẽdo libram auri pro ſex libris argẽti. Sed cer-
te, uel moneta de qua loquit erat nimis fortis, uel aurum
3 nimis uile.† Vnde ſcias, quòd in libra ſunt xii. uncię, & in
2 marcha viii. ex quo ſcias, ꝙ lxxii. auri faciũt libram auri.
Et quot unciæ faciũt librã ſatis cito cum cãpſoribus ſcire
põt, quãtũ aũr ualẽt, regula ſeu doctrina certa dari nõ põt,
ꝓpter diuerſos ualores monetæ auri & argẽti, quę in di-
uerſis tẽporibus, cõtractibus, regnis & regionibus ponũt
aſcendũt & deſcendũt, pro uoto regentiũ. In glo. ſcilicet
tabellionũ, in fi. ibi, uidebitis, ff. de ma. con. l. magiſtratus.
2 Adnotatio. *Septuagintaduo aurei faciũt librã* l. quoties. C.
de ſubſcep & arca. lib. x. Sed aduerte, ꝙ licet Bar. in a uth.
ſed nouo iure. C. ſi cer. pe dicat librã auri conſtare ex centũ
aureis. hodie libra auri cõſtat ex xcvi. ducatis Venetis. ut no.
idem Bart. in allegata l. quoties. de quo uide per Fel. in com
buerent. colum. i. extra de offi. ord.

Impu-

Impuberes. In hoc §. reddit rationem quare impuberes debent eſſe in tutela, & eſt planus.

1 *Obligationis ortus.*
2 *Agi de dolo in tutorem poſſe.*
3 *Actio de ra. diſt. qualis.*
4 *Dolus quando probandus.*
5 *Actionum fur. & ra. diſt. concurſus, & differentia 6.*
7 *Actiones fur. & ra. diſt. cur ſe tollant.*

Cum ergo. In glo. ſed ſi. ibi, cũ dicit, non naſcitur actio
1 tutelæ. † Sed obligatio naſcitur ex qualibet mala admini-
ſtratione, ff. de admi. tut. l. tutorẽ, qui tutelã gerit. Obliga-
tio aũt bonorũ cenſet eſſe nata à tpe delatę & ſuſceptę
tutelę, ut C. de admi. tut. l. pro offi. C. de bo. quæ libe. cum
oportet. §. fi. de epiſ. au. l. de creationib' qñ mulier tu. offi.
ſum. po. l. fi. de ſec. nup. l. hac edictali. §. his illud. Cõtra de
priui. fiſ. l. debitor. Sed in caſu iſto pręceſſit quaſi contra-
ctus, ibi nõ. Sed in eo, qđ ſubiicit, ꝙ aliæ non intentatur,
ob. J. tit. i. §. fi. ibi uidebis plenius. In glo. uidelicet actione. in
uer. eſt & alia, ibi pp dolũ. Dicunt do. Ia. & Pe. qui parũ,
2 aut nihil dixerũt hic, † ꝙ glo. quæque dicit ꝙ hæc actio daẽ
ex dolo; videlicet, ꝙ tutor malè & doloſè uerſatus eſt in
adminiſtratione. Sed quique dñt, ꝙ datur ſiue doloſè ſiue
3 non, qđ eſt uerius ſm eos, & ſic tranſeunt. Scias, † ꝙ hęc
actio de rõnibus diſtrahẽdis, eſt propriũ nomẽ actionis,
& ponit inter ciuiles in arbore, ut ibi uidebis, & oritur ex
interceptione rerum pupillariũ, ut no. ff. de tut. & ra. diſt.
l. i. §. conſiderãdum uer. hũc tñ ſuper uerbo, eiuſdẽ facti,
uult dicere, interceptione alicuius, i. amotione alicuius,
uel aliquarũ rerũ, de illis rebus pupillaribus, forte ponẽ
do inter ſuas, uel in uſu ſuos cõuertendo, uel ſicut de pro
priis negotiando. Et in iſta actione ſufficit probare rẽ in-
4 terceptã, nec oportet probare dolũ. † Item nec ꝙ inuito
dño. Sed in actione furti oportet probare dolũ, ut no. in
d. gl. Si tñ ille, qui agit hac, nec actionẽ uelit propoonere
& pbare dolũ, bene põt, & in hoc caſu cõcurrit cũ actio
ne furti. Et ſic intellige. ff. de admi. tut. l. tres tutores. & l.
nõ exiſtimo. in fi. & actio non tollit actionẽ furti, nec ecõ
tra, ſed actio tutelæ & hęc adinuicem ſe tollunt, ut no. &
5 ibi patet. In hoc eſt mirum. † quare hęc actio de rõnibus
diſtrahendis, & furti non ſe tollũt, niſi ſaltẽ in eo, qđ exce
dunt, iuxta regulã. ff. de act. obl. l. qui ſeruũ. ui. bo. ra. l. i. cõ
mo. l. unde quęritur. Sed tex. rñdet in d. §. pe. Nec enim ea
dem obligatio eſt furti & tutelę, ut quis dicat plures eſſe
actiones eiuſdẽ facti, ſed plures obligationes. Nam & tu-
tor, & fur obligãtur, hæc ſunt uerba tex. & ſunt multũ ob
ſcura, vnde gl. dicit ibi, ꝙ diuerſæ ſunt, quia una ex ſola in
terceptione nõ doloſa, alia ex doloſa. Itẽ una quãdo p fi
dẽ, altera quãdo domino inuito. Sed hoc nõ uř poſſe ſu-
ſtineri, in caſu ſaltẽ quo cõcurrũt, qa tũc utrobiq; dol' &
uolũtas domini. Sed dic, qa adsũt diuerſæ obligationes, qa
quãuis actio de ra. diſt. extendatur ad caſum iſtum, nõ mu
tat ſuã originẽ, nec naturã, nec in caſu, quo currit ille, q
agit actione de ra. diſt. probat dolũ, nec uoluntatẽ domi-
ni. Vñ ibi nihil tangitur de materia act. furti. niſi de ſola in
terceptione, ſed in act. furti oportet probare dolũ, ꝙ ani-
mo lucrãdi ſibi, & forte uoluntatẽ pp ius adminiſtrandi,
qđ hẽt tutor, quod eũ excuſat à furto, ut d. l. merito. ff. pro
ſocio. & d. l. tres tutores. & ita diuerſę ſũt obligationes.
6 † Item datur actio furti, quaſi ꝯ extraneũ, nec habet di
cere nec probare eũ tutorem. in actione de ra. diſtr. opor
tet, ꝙ dicat & probet tutorem fuiſſe, qui uelle dicere, ꝙ
hęc actio de ra. diſt. oritur ex quaſi cõtractu, ſicut tutelę,
ſed ea interceptionibus tutor obligatur, ſicut ea ſingulis
malis admi. in act. tut. ut dixi ſ. in priu. §. Tunc apparent
magis diuerſę obligationes huius actionis & fur. & text.
ſatis hoc innuit d. §. pe. uer. in tutela ex una obl. & c. vnde
act. tu. & de ra. diſt. l. quaſi eędem ſunt. Nam una non po-
teſt intentari niſi finita tutela, ſicut nec alia, ut l. i. §. fi. de
tut. & ra. diſtr. Item ad aliud mirabile, quare act. tu. tollit
hac, ſaltẽ in eo, qđ excedit, ꝯ dictas ll. quia ſi dicas, ꝙ ſint
ex una obligatione, ſicut tex. dicit in d. uer. in tutela. nõ uř
7 bona rõ, † qa cõdictio furti eã in totũ tollit. quę tñ nõ ex
eadẽ obligatione, ut ſ. dictũ eſt, ut l. actione. ff. de tu. & ra.
diſtr. Sed põt dici, ꝙ iõ cõdictio furtiua illã tollit, qa am-
bę cõtinẽt rei perſecutionẽ. Sed cur tollit in eo, qđ eſt pę
na, quia forte fuit uiſũ legislatori, quod ſufficiebat actio
furti, & uidetur ſpeciale in iſta actione; quia forte nimis
rigoroſa. ſumit enim tutorẽ, de cuius malo animo nõ cõ
ſtat, quod fuerit contra rationem fauore pupillorum.

De authoritate tutorum. *Rubrica.*

Poſtquam ſupra dixit qualiter tutores creaẽ; ſubiungit qualiter creati ſe regere debeant.

1 *Infantem non obligari.*
2 *Pubertati proximus obligabilis & qui.*

Authoritas. In tex. ibi, cum dicit, non eſt neceſſaria.
tunc autem eſt neceſſaria ſi ſit maior infante. ff. de
uerb. obl. mulier. ff. rem pu. ſal. for. l. ii. & l. ſeruum
pupilli. In gl. quia tunc ibi, cum dicit, de pac. contra iur.
a Et intellige quòd ualet authoritas in contractibus, a ex
quibus põt utilitatẽ reportare, qa donare nõ poſſet, etiam
cũ authoritate. C. de admi. tu. l. non omni. ſm do. Iac. &
Pet. i l. ſi C. ſi ma. fac. ſiue decreto ali. ra. hã. In ead. gl. ibi,
cũ dicit, quid ergo in excõmunicato. eſt ei õtra, qa poteſt
facere damnum ſuum, & ſe obligare, ſed non acquirere
ſm Hoſt. in sũ. de pœ. §. ſi. uer. ꝙ ſi i. Sed Inno. dicit, quòd
põt ſibi acqrere, ut no. de do. & cõtu. c. ueritatis. In gl. &
b ſic no. ibi. §. proſpeximus. hoc ſpeciali fauore pupilli b
ſm ius cõmune cõtra. C. de reſcin. uẽ. l. ratas. & eſt ar. ꝙ ſi
qs maior, & habilis cõtrahit matrimoniũ cũ pupilla, ꝙ
maior ſit ligatio. Sed dic, ꝙ nõ eſt ligatus uinculo matri
monii ſed promiſſionis. extra de deſpõ. imp. c. de illis. &
1 ibi no. † In ea. glo. ſi. In hac materia ſũt diuerſæ opi. gl. &
Doct. Vnde recolligẽdo dicas, ꝙ aut pupillus eſt infans,
& dic, ꝙ nullo modo obligaẽ. ff. de cõd. inde. l. qđ pupil-
lus. de act. & obl. l. pupillus. Aut maior infãte, & tũc ſi ſit
pximus infãtię, uidetur gl. dicere, ꝙ ſit idẽ, ac ſi eſſet proxi
mus pubertati, ut no. ff. de noua. l. i. Quidã dicũt, ꝙ eſt idẽ,
ſicut de infante, & ſic uř tenere Dy. i l. impuberes. i ſi. ff. e.
& gl. C. de inuti. ſtip. l. i. Et hæc ſatis eſt ꝯſona rationi. Cũ
enim obligatio cõtrahatur per ꝯſenſum. ff. de pact. l. i. uix
poſſet dici, ꝙ pupillus proximus infantiæ cõſenſum hẽat
qui omnia daret pro uno pomo, vel pro una buria. Et ad
hoc facit, quia nõ delinquit antequã ſit proximus puber-
tati, & cõſẽſus procedit ex animo, ſicut delictum, ut ff. de
reg. iu. l. pupillũ. & l. pupillus. de fur. l. impuberẽ. ad l. Aq.
2 l. ſed & ſi quẽcũq;. §. ſed et ſi infans. & c. Hoc caſu † poteſt
dici proximus pubertati, nõ ex annis, ſed ex capacitate in
tellectus, & ita forte uolũt leges proxime alleg. Pleriq;. n.
reperiũẽ magis doli capaces in nouo, uel decimo anno,
quã alii in xiiii. Vnde multũ aduertẽdũ eẽt, an ſit malitio-
ſus, uel capax doli & cõſẽſus, ut tũc obligetur. & hoc uř
benẽ pbari. ff. de ſpõ. l. in ſpõſalibus ꝯprehendiẽ ętas. ſm
unũ intellectũ, tñ in oi dubio ex quo eſt vii. annorũ iura
pſumunt ipſum habere cõſẽſum, ut patet extra de deſpõ.
imp. per tot. de iud. ſi annũ lib. vi. ff. de admi. tu. l. i. §. ſuffi-
cit. Et ideo, niſi euidẽter appareret ipſũ nihil ſentire, dic,
ꝙ obligaẽ, ſicut pubertati proximos. In quo dic, ꝙ aut ha-
bet tutorẽ, & tũc aut ꝯhit cum tutore, & refert an clam,
uel palã, & an cum tutoris author. uel non. ff. eo. pupillus.
§. i. & §. ſaue. de admi. tu. l. non exiſtimo. an cũ extraneo,
& tũc ſi cum authoritate tutoris rite adhibita, obligatur
naturaliter & ciuiliter, ſed reſtituitur ſi ſit læſus, ut plene
no. in d. l. i. de noua. ff. eo. l. impuberes. Si ſine authoritate
gl. dicũt. ꝙ obligatur naturaliter, ut no. in d. l. i. & utrobi-
que. & hoc ſequitur Dy. ſed Iac. & Pe. ꝙ nullo modo p
l. ſi curatorẽ. C. de in integ. reſt. imo non æquiparatur p-
digo & furioſo, ut ibi. & ſic põt intelligi. l. i. C. de inuti. ſti-
pu. ſi non habet tutorem, obligatur naturaliter, ut d. l. i. de
noua. ad l. Fal. ſi pupillus. quãdo di. le. ced. l. cũ illud. § he
c res, & ciuiliter & nãliter, ſi ſit factus locupletior, c uel
dolũ ꝯmiſit. ff. de do. l. i. §. an i pupillũ. i gl. hic alle. i glo.
ff. de exc. do. l. apud. Celſũ. §. ſi qs. tutorẽ. Et hoc i caſib', i

quib.

qb.obligaſ naturaliter, ſed nullo mō obligaſ, ēe factus lo
cupletior, ſed agitur ad exhibēdū, uel rei uēdicatione ut
no.ff.cōmo.l.ſed mihi.dic, ut ibi.ea quaſi cōtractu ex iudi
ciū obligaſ, ſi ſit ſibi utile, alias nō, ut patet.ff. de neg.ge.ſi
pupilli.& l.iiii.§ curatoris. In iudicialibus qualiter obli-
getur, uidebis infra. proxim.§. dic, ut ibi.

a Adnot. In cōtractibus. Pupillus in cōtractib. ex delictis ꝓ
uenientib. i eo.obligaſ.l.pupillus.in prin.ff.de re.iu.& §.ſi.cū
īfra de ob.ex de.Itē ad finē, ut liberer ꝑ accepulatiōnē. qa
tunc efficitur locupletior, ut per gl.ſing. in l.ii.ff.de accept.
Itē pōt ſine tutore ea, q ſūt facti, ut l.poſſ.ff.de acq.re.do.&l.
quauis.ff.de acqui.poſ. his caſibus obligaſ pupillus ſine tu-
to.autho.ut per Iaſonem. Mayn.

b Fauore pupilli. An & quādo cōtractus poteſt claudicare?
Vide plene per Dy.in l.i C.ſeruus exter.

c Locupletior. Qn̄ popillus ſit factus locupletior. Vide hic.
ꝑ do.Aret. Itē cui incumbat onus probandi, an pupillus ſit
factus locupletior, uel nō. Itē quid ſi pupillus, nec meliorem
nec deteriorē cōditionē ſuā facit. Itē hic uide diſtinctionē
pulchra ꝑ eundem Are.quādo pupillus ſine tutore obligeſ.

1 *Iudice authore, quę an non, fieri queunt.*
2 *Tutorem ſolum non quærere.*
3 *Pupillum ſolum non adire.*
4 *Sententia quando in pupillum, uel pro eo ualida.*
5 *Pupillus quando, an non, ſine tutore litiget.*
6 *Minorum quis continuo puniendus.*

Neque. Tñ. In gl. ex teſtamēto.ibi, cū dicit.cum pupil-
lus nō habet tutorē, ergo à contrario ſenſu.ſi haberet, nō
poſſet iudex authorizare, ut vr̄ expreſſū extra de iud.c. ſi
annum.li.vj.C.de iu.deli.l.ſi infanti in ſi. Et hoc intellige
1 in hoc caſu, quia † in alienatione rerum immobilium, non
ſufficeret iudicis authoritas.C.ſi propter pub.pe, l.ſi. & vi-
detur notari de fideiuſ. min.l.ii. ſed in alienatione rerum
mobilium forte ſufficeret. Et ita poſſet intelligi quod no.
ff.de min.l.ait prętor.§. ꝑmittitur. ubi vr̄ glo.contraria, q
ſi iudex & tutor authorizauerūt eū, nō vr̄ ualere. ut not.in
Spe. eo.§.generaliter.ver. q ſi pupillus. Quod poteſt eſſe
uerum, ſi iudex crederet eū uerum tutorem, ut C.qui ad-
mi.ad bo.poſ.prima. In ſi.eiuſd.glo, de hoc dubitat in l. ſi
impuberi.ff.de tu.& cu.da.ab his. Dyn.videtur tenere opi.
primam, quę eſt ibi, ſm quoſdam. Sed hoc nō eſt in meo
Dyn. Vnde uidetur hæc uerior per l. ſi infanti. in ſi.alleg.
ſupra. Itē dic alios caſus, in quibus fallit infra de hær.ab
2 inte.§.ſui itē.C.de bo.quę lib.l.ſi.§. ſi autem patre. † Sed
poſſet dubitari, an tutor ſine pupillo poſſit bonorum poſ
ſeſſionē acquirere. Et gl.quādoq; dicit, q non, ſi pupillus
ſit maior infante, ſicut nec hæreditatē.C.de iur.deli.l.po-
tuit.& ita no.C. qui admit.ad bo. poſ.poſſ.bonorū.ſed in
l.potuit.no.cōtra.& d.l.impu.quod eſt uerius ſm Dyn.qa
in bo.poſ.interueniunt.iudex & tutor, quod nō eſt in adi-
tione ſecūdū eum.ff.de bo.poſ.in pupillo.& l.tutor. Nun-
quid ergo iudex, & tutor poſſent adire? nō, quia nō cōmit
titur iudici aditio qn̄ pupillus nō hēt tutorē, ut l. ſi infan-
ti.in ſi.ſicut datio bo. poſ.C. qui admi.ad bo. po.l.ſi. In gl.
ut per ſenatuſconſultū cū allegat §.ſed qa.& hoc ubi ma-
a ior eſt infante, alias ſit reſtitutio ſoli tutori a ff. ad Tre.l.
reſtituta.§.i.C.ad Treb.ſancimus.in ſin.gl. j.de eo. cui li.
cauſa.bo.addic.§.i. In gl.adminiſtratoris.ibi cum alle.ff.
b eo.l.iiii.hoc uerū, ſi nō adminiſtrat: qa nō pōt b qa for-
te prohibitus, uel omnes iuaſi ſunt.ff.de admi.tu.l.Titium
& Mæuiū. ſi nō aūt adminiſtrat, qa nō uult, ſecus.ff.de acq.
hęr.l.pupillum. In dubio aūt omnes poſſunt, niſi teſtator
aliud diſpoſuerit, uel iudex. C.de autho. prǽſt.l.ſi.ſi unus
ex pluri.l.i.ff.eo.l. quod dicimus.§.i. vide in d. l.iuj.ff.eo.
c In ſi.eiuſdē gl.quidā habent, hoc in adulto ſufficit. c C.
de admi.tu.l.cū quidā.ſi nō habes, ſuppleas.& vide qđ no.
in d.l.cū in vna.§.i. alle.i gl. In gl. ē & alia, ibi, cū alleg.l.
3 minoribus xxv.an. Sed hęc ratio nō vr̄ perpetua, quia † poſ
ſet eſſe adeo lucroſa, q expediret talia & plura ſuſtinere,
uel forte nullos habet creditores. Odofre. reddit (ut fer-
tur,) aliā rōnē, qa pupillus obligatur adeundo.ff.de acqui.
hęre.l.more.qui.ex cau.in poſ.ea.l.apud Iulianū.§.ſi. quē
cōſtat nō poſſe obligari ſine tutore, ut dixi ſ. eo.l.& ſi cō-
ditionalis.§.i. Ideo adire nō pōt ſine tutore, etiā lucroſā.
Sed quare nō ſaltē, ut alios obligaret, & ipſe obligareſ, ſi
c ut d.prox.§.dicūt Ia.& Pe. q in proximo caſu prouideſ
cōtrahētibus cū eo, quia hēt exceptionē.ff.de reſcin.uen.
l.ſi id quod.§.ſi pupilli.quia non ſic creditoribus hęredi-
tariis. Nō enim debitores hęreditarii poſſēt excipere ad
utilitatē creditoris, cū nil eorū interſit ſm eos. Vel dic, q
cōtrahēti pōt imputari, qui cū minore cōtraxit.ff.đ min.l.
cū mādato.nō ſic creditoribus hęreditariis, In ea.gl.cū al
legat l.clarū. Doc.& maxime Dyn.cōſueuerūt hic diſtin-
guere, qa aut pupillus, ſeu minor fuit ſēper ſine tutore uſ
d cura.in iudicio, & nō ualet, d ut l.cū & minores, alleg.
in gl.quod pōt eſſe uerū ēt cōtra ipſos, ſed ꝑ eis ſic.l.non
4 eo minus.C.de proc. Sed Ia.cōtra, q indiſtincte non † ua-
let, ubi ſcripſi, qđ pōt eſſe uerū de diffinitiua, ſecus de inter
locutoria.ff.de bo.autho.iu.poſ.l.ſi minor.qui. ex cau. in
poſ.ea.l.hęc autem. Aut fuit ab initio tutor & curator ſed,
non in ſin.& tunc ſi uſque ad concluſionē, uel cauſā ple-
ne examinatā, ualet ſnia, & ꝓceſſus, ſi quis ſecutus ſit. C.
de adul.quāuis. Quod poſſet procedere, ſi tutor uel cura-
tor eſſet legitimè contumax, alias non ualeret ſentētia, ut
C.quomodo & qn̄ iudex.l.ſi ut proponis. Aut fuit ex poſt
facto, ſed nō ab initio ex tūc nō ualet, ut l.momētanea.C.
qui li.perſo.ſm Doc. Sed ſm gl.ualet quę nō eſſet uera, ſi
nō fuit in cōteſtatione, & in aliis ſubſtantialibus, ſine qui-
bus iudicium redditur nullū.C.de lit.cōt.l.i.& l.prolatā.
de ſen.& interl. Hoc aūt fallit in quatuor caſibus, qui ſūt
hic, in quibus minor pōt eſſe in iudicio ſine tu. & cur. &
ualet proceſſus & ſentētia ſm gl. Et caue, quia primus &
ultimus poſſunt habere locū in pupillo, ſed medii nō, ut
patet in gl. Multos alios caſus ponunt gl.& Doc.extra de
reſt.ſpo.c.ex parte, ut in cā matrimonii beneficiali, ſeu ec
cleſiaſtica, in uoto, morte patris, & c.de quibus xx. q. iii.
5 c.de crimine. Sed † hoc nō uidetur uerū per l.clarū. C. de
auth.prǽſt. Vnde credo q ī beneficialibus & ſpiritualib.
de pēdētibus ab eiſdē, poſſint eſſe in iudicio ſine curato-
c ribus minores xxv.annis, c maiores xviii. & ī caſu quo
ueniā ætatis impetrauerūt, ī aliis nō, niſi habeāt curatorē,
per c.ſi annū.extra de iud.li.vi. Ex quo enim ibi ſpecialiter
de illis permittit, inhibet de aliis, ut l.maritus. C.de proc.
& hoc ibi uidetur tenere Azo in ſumma §. eſt autē ad me
diū. Pupillus aūt non pōt eſſe in iudicio in aliqua cauſa ſi
ne tu.authoritate, ut patet.ff.de accu.l.ii.§. pupilli. ubi eſt
caſus, quod proſequendo mortē patris, opus eſt tutorem,
niſi in caſu momētaneæ poſ.ubi ēt ſeruus agere poſſet. &
ſic intelligo l.momētaneę. & ſi per uim, uel alio modo l.
6 i.† Quid ergo ſi agam contra minorem, & non uult com-
parere? Reſpon.ſi ſit maior xiiii.ann. & ſit contumax, pōt
condemnari, ſi talia ſit cauſa, uel in tali ſtatu, q poſſit fer-
ri ſententia in abſentem ff.de min.l.minor.etiā ſi quaſi cō
tumax, uel pōt excōmunicari etiā pupillus ſi ſit doli ca-
pax, ēt propter contumaciā tu.uel cu.niſi purget cum poſ
ſit, ut no.in Spe.de cōtu.§.nūc dicamus.uer.ſi.de ſen.exc.
§.ſequitur.uer.ſed pone. Et poteſt fieri miſſio contra tales
imo & contra infantē, ut l.hęc autē.ex qui.cau.in poſ.ea.
Nec doli capaces reſtituentur aduerſus cōtumaciā, quin
ſoluantur expenſæ.ff.de mi.l.cū mandato, ſi autē ipſi, aut
tutor & cu.ſi quos habeat tenētur, ut in l. properandum
f §.ſi.C.de iu. In gl.ſi. f in ſi.ff.mād.l.hęreditatia, ſed quā-
uis non ſubeſſet, nihilominus idem eſſet, ut hic apparet.

a Adnot. Soli tutori. Idem Ang. & Iaſ.hic, Idem pōt ſolus bo.
poſ.agnoſcere, quia in facto conſiſtit ſecundum eoſdem hic
b Non pōt. Item nec gerere poteſt, quia nondum eſt ſecreta
adminiſtratio alias ſecus ut per glo. in l.iiii.ff.eo. Ang.
c Adulto.ſufficit idē tenet Iaſ.dicēs, qđ bñ ſufficit i curatore
adulti.l.cū qdā.C de admi tu.& eſt rō, ut ibi no.gl.q a adul-
to dat iar ordinario, pupillo uero ex ordinario, ſm eūdē Iaſ.
d Non ualeat. Et quoniam iudicium cum minore agitatum
teneat, uide plene hic per Ang.
e Minores xxv. an. Ponit hic Are.qōnē, a iudicium agitatum
cū minore ualeat, & diſtinguit ꝑ multa mēbra, uide eum hic.
f In gl. b. Vide hic Ang.latius circa ſin.

Cura

1 *Curator quando & ad quæ cogendus.*
2 *Pupillus iubente prius patre adeat.*
3 *Iudicem poſt actum recte decernere.*
4 *§. Tutor ſenſit.*

1 Tutor. † Io gl. non enim cópellitur. in ſi dic ut ibi, q nia in iudicialibus cópellitur, qñ pupillus eſt reus. C. de admi. tu. l. ſi. §. pe. Et idê, ubicunque eſt euidés & indubitatú damnú pupilli, uel tertii, quod cómode reſarciri nó poſſet, melius etenim eſt, &c. C. in qui. can. in iote. reſt. nó eſt ne. l. ſi. & ita uidetur ſentire. Din. in ſolutione dictæ l. ſi. q uis gl. ibi alias. Si qs. n. cópellitur de proprio facere utilitaté alterius ſine dáni ſui, ut plené dixi ſ. de l. fuſia Cani.
a cur nó tutor p euidéti pupilli utilitate cópellitur. a †. In
a gl. nó modicú. in ſi. ſed cur iuſſus patris debet præcedere in aditione, ſed authoritas tutorú ſufficit ſi ſequatur incó tinenti? Qui dá dñt, q filius nó eſt integra pſona iuſſu noo præcedéte, ideo oportet præcedere, ſed ita parú pupillus §. prox. §. Alii dñt, q aditio debet eſſe certa, ut patet p tot. tit. de acq. hæ. & maxime in l. ſi dubitet. & l. ſed ſi de ſua. Ideo mandatum præcedere oportet, ne aditio filii depen deat ex uoluntate patris. & idem per oia io pupillo ante authoritatem pſtitam adeunti. Pót dici, q oó eſt idé, quia penes filiú nó remanet hæditas, ét p momentum. ff. de acq. hær. l. placet. Ió oportet pcedere uoluntaté patris, cui acqritur emolumentum & dánú, non ſic de pupillo & tutore pót dici. Et ſi dicas, q ius hæreditariú reſidet in pſona filii, coi quærit. ff. de iol. qui hominé. §. quidá. de leg. i. cú ſi lioſa. cú ibi ootatis. Reſpódeo, q nó ſic, ſicut io pſona pupilli, cui quærit, & nó alii quo ad utilitaté & dánum. ſed in pſona filii remanet adeo nudú ius hæreditariú, q eius ſuba tota & exercitiú cú emolumêto & dáno traoſfertur in pſem Et ió opus eſt eius animum & declarationem pcedere, cú penes filiú in tali qualitate, & ſuba remanere
3 oon poſſet. | Sed qd de decreto iudicis? Vr, q ſufficiat ſi interponaſ ex poſt facto. C. de iu. ſiſci. l. inſtar. de decur. ſi quos. Sed Doc. iuris can. uſir uelle, q debeat interponi in
a contractu b ſtatim, ar. h° §. & de hoc no. Arch. de reb. ec cl. non alie. c. i. li. 6. & facit ff. de re. co. l. ſi pupillorum. §. ſi ptor. & d hoc ſcripſi. C. de ſacro. eccl. auth. hoc ius. De cóſenſu capituli cóſtat, q ſufficit interuenire ex poſt facto i caſib. in quib. us requiritur. extra de his quæ ſiút a præl. ſine cóſenſu. c. cú uos. In gl. no. cauté. ibi cú alle. de qb. l. ex conſenſu. Et intellige ubi tutor & pupillus mitút epiſtolá, alias ſi contrahere uolés cú pupillo, mitteret eá; ſi tutor & pupillus ſint præſentes & acceptantes, quia ſi tunc perficitur otractus, uidereſ ualere. Et ad hoc facit qd nót ff. autho. tu. l. obligari. §. tutor. ubi eſt iſte §. quaſi de uerbo
4 ad uerbú. patet in §. ſi. l. eiuſdé. Et ſi obtinet, q hic dr in cótractu, qui per pupillú geritur, ſecus ſi per alium, qui pupillo poſſit acquirere. ff. de acq. hær. l. ſi per epiſtolá. q vr obſtare, dic ut ibi in ſi. eiuſdem gl. quia forte non authori zauit expreſſe. ff. eod. l. ét la i. & ibi no. & patet de tu. l. i §. mutus. & dico expreſſe ſi apparet per uerba, uel ſcripturá, q authorizare uult. ff. de acqui. hær. l. obligari. §. ſi. l. ſi quis mihi bona. §. antepe. & penul. uel non ſponte, ut dixi ſupra prox. uel conditionaliter. ff. de auth. tu. & ſi conditionalis, uel generaliter. ut d. l. ſi quis mihi bona.

a Adnot. Cópellitur. Dic ſecúm Ang. q in genere cogitur adminiſtrare. Iiê in certo actu iudiciali authorizare. l. ſi ff. & C. de admi. tu. ſed in extraiudicialibus nó cogitur, niſi ex hoc pupillus damnificari conſciſt. ut per cum hic.
b In contractu. Adde de hoc Ant. Cor. ſing. ſuis. in uer. decretum. lo. 2. & in ſing. iu uer. minor. lo. i.
1 *Actio in tutorem, quando nata dicitur.*
2 *Tutores dari qui nequeant.*

Si inter. In gl. ſ. rei uédicationis, ibi, cú dicit, ut hic dr,
a do. Ia & Pe. diſtinguút a hic, an actio nata eſſet ante, uel
1 poſt. † Ego aút magis laté recipio, quia Aut. actio erat ante nata, & agitur, ut hic per conturores, ſi ſint duo, uel plures tutores, uel curatores, ut hic & de teſt. tu. l. ſi plures. Aut poſt, duraote adminiſtratioae, & túc, aut ex alia cá, q adminiſtrationis, & túc cótra tutoré naſcit, ſed nó intétat ff. de tu. & ra. diſt. l. ſi tutor. la i. & l. ſi adhuc. Sed cótra curatoré naſcitur & intétatur. ff. de admi. tut. l. cú curatore. Si ex cá adminiſtrationis, túc cótra tutoré nó naſciſ, nec intétatur durante tutela, ſed ea finita, ſic, ut d. l. ſi tutor. Cótra, cura naſcitur & intentatur pro una ſpecie, ſed non go ocraliter niſi demú finita cura. C. de admi. tu. l. aduerſus. oiſi in cura furioſi, qa incertú eſt, qñ illa finietur. ff. de tu. & ra. diſ. l. niſi finita. §. cú furioſi. Sub hac diſ. intellige oia iura, ff. ré pu. ſal. ſo. l. nó quaſi. §. hác ſtipulationé. & de ad mi. to. l. actus. & l. cú plures. de cootra. iu. tute. l. i. §. finito.
b In ea. gl. ibi, cú dicit, dicimus. b gl. io hoc uariaſ. Ná in auth. minoris debitor. C. qui da. tu. poſ. nó tenet hác oltimá, ſed primá vr tenere. ff. de proc. l. pſ. in gl. i. Doc. tñ có muniter approbant gl. quç eſt in auth. minoris. quia ſola mater, & auia excipiútur, ut in auth. de hęc. C. qñ molier tu. off. ſun. pót. & ſic vr regula in aliis cóſirmari. In ea. gl. in ſi. idé no. in cor. ut hi, qui res min. obl. ſe ha. perhib. §. i. & C. qui da. tu. poſ. auth. creditores. Spe. ti. de tu. §. generaliter. ner. item quod tutor. C. de tu. l. plures. Sed cótra auth. mino. q per Doc. approbatur. Et idé ſi ré eóem habeat cú pupillo, licet cótra uideatur notari. C. de exc. tu. l. qd ſes. Maior enim ratio debet iales repellere, cùm poſſent.
a † magis piudicare, quá perſonales creditores. Et hæc procedút ſecúm opi. illorú qui dicunt eos repelli. Alii dñt eos admitti, ſed perdere debitú, ut no. in d. auth. ſed alio mó no. in d. l. pater. quod Doct. cóſueuerunt ſequi. In gl. facie ad hoc in ſi. ſed ibi de uolútate hæredis ioramentum de ſerentis. Ingl. oam olim. in ſin. iſtud olim erat de iure co dicis. C. de in lit. dan. to. io rub.
a Adnot. Diſtinguút. Tu uide hic diſt. Ang. in uer. in gl. i. ibi concl ude plene. ubi loquitur de curatore, tutore, & procura tore conueniendo durante officio, uel finito.
b Dicimus. Bal. uidetur tenere quòd ſi creditor pupilli ſe im miſceat tutelæ cadat a debito. & ét deſinat eſſe tutor.

Quibus modis tutela finitur. Rubrica.

Vidiſtis ingreſſum tutoris, uſq; ad ti. proximum. & ibi progreſſum, reſtat tractare de fine, quibus modis tutela ſinitur & c. ſic eſt io operibus naturę ingreſſus, progreſſus, finis & totum uaoitas uanitatum &c.

1 *Iudex qui ius dicat.*
2 *Pubertatis deprehenſio.*

a PVpilli. a † In glo. aſpectiooe. io ſi. cóiter tenetur, q
1 ſecúm allegata debet iudex indicare, b ut oo. ff. de of
b ſi. præſi. l. illicitas. §. ueritas. Si tñ ſciat, ut priuata perſo na contrarium eius, quod probatur, debet omittere, ne ędificetur ad gehennam. hoc plenius ex. de off. ordi. c. i. In caſu tamen ootorii poſſet eſſe uera opi. Mar. quia tunc index procedere pót, ſine ordine, & probatiouibus, ut ſcripſi ſupra in procemio. in materia notorii, de ut ibi. In
2 gl. facit ad hoc in ſi. ergo pubertas annis cognoſcitur, ut patet hic & hoc nerú, quo ad tutelas, ſecus, quo ad matrimonii, ut ibi ſcripſi & no. ex. de deſpó. imp. c. impuberes. Itê ſic, q in caſibus, adhuc ſernatur illa impudicitia, qa mulieres reſpiciuntur, ét profundius, extra de proba. c. p
c poſuiſti. & c. cauſam. qualiter autem probetur ætas, c vi de. ff. de exc. tu. l. ii. §. ætas.
a Adnot. Pupilli. Diuide hunc ti. ut hic per Are.
b Iudicare. De quo uide p Ang. infra de act. §. pterea. & hic.
c Probetur ætas. Vide Pau. de Ca. in cóſ. 138. ubi plenius qua liter ætas probetur.
Item finitur. In tex. uel deportati, propter ſuum delictum, quia forte doli capax. ff. de reg. iur. l. pupillú. de ſur. impuberé. ad l. Aqui. ſed & ſi quęcunque. §. i. alias non pu nitur. de rei vend. q infans. C. de fal. mo. l. i. [Nec irregula ritatem incurrere poteſt, extra de homi. c. intelligimus. & eo. ti. in cle. & ibi uide per Gentianum.]

1 *Donatum ab ingrato reuocabile.*
2 *Pupillus feudo priuabilis.*
3 *Captiui tutelam ſuam quomodo accipiendam.*

Item

1 Item finitur.†In gl. ꝙ ex ingratitudine,in fi.not.ar. a
a ꝙ ſi religioſi qb.facta eſt donatio, cõmittant ingratitudi-
nẽ cõtra donatorẽ,ꝙ poſſit reuocari,nã pupillus non põt
alienare, ſicut nec ille,& tñ ꝑ ingratitudinẽ põt perdere,
ut hic,& facit.C.de ſacroſ.eccl.l. iubemus nulli. vnde vi,
l.meminerint.Spe.mouet hic,& videtur tenere,ꝙ non re
uocetur ti.de do.uer.quid ſi aliquis baro,ſed tu potes di-
cere cõtra,ſi totũ collegiũ delinquit,uel prælatus ſaltẽ ad
uitã cõmittentiũ ingratitudinẽ,io uſib.feu. de c. Corra.c.
2 unico.§.fi.de hoc j.de do.§.ſciendũ.† Itẽ facit iſte §.ꝙ pu
pillus poſſit amittere feudũ propter feloniã a ſe commiſ-
ſam.Ar.cõtra in feu.de prohi.feu.alie. per Fed.c.vnico.§.
preterea.i.ſed ibi in nõ faciendo, hic in faciendo, inter q
eſt magna differentia.C. de li.& eorũ li. l. ſi manumiſſus,
3 cũ ibi no.& uide eo.ti.l.fi.Item † hoc intellige in doli ca-
pace,ut ſupra proxi.§.dixi.Super tex.captus fuerit,ſed tũq
ita demum,ſi ſibi remanet. dic ut ſ. de Atti. tu.§. ab hoſti-
bus.& dicunt do.Ia.& Pe.ꝙ hoc caſu nõ finitur ipſo iure,
niſi cum demũ remaneat,ſed in caſu j.prox finitur ipſo iu
re, q̃uis tp̃s nõ ſit modus &c.ff. de actio.& obli.l.obliga-
tionũ fere.§.placet.qđ prodeſt ſcire ſcđm eos,ut ſciatur,
an ſuccedat in legitima,uel nõ, iuxta l.ſi quis ſub cõdõne
de teſta.tute.Tu aũt potes dicere,ꝙ imo in primo caſu,ẽt
deſinit ipſo iure,ex quo alter deſiit eſſe in ciuitate j. eod.
§.ſed & capitis.& d.l.ſi quis ſub conditione, in fin & po-
teſt agi tutela,ff. de tu. & ra.diſt.l ſi pupillos.§.i.Sed benè
uerũ eſt,ꝙ remanet ſpecies poſtliminii.ff. de legi.tu.l.i.§.
ſi apud hoſtes. Sed quis adminiſtrabit bona huius pupilli
capti ſerui hoſtium?poteſt dici,ꝙ detur ei curator.l.ab ho
ſtibus.ff.ex qui.cau.ma.& d.§.i. tutor autem dari non po-
teſt,cùm ſit ſeruus hoſtium ſupra de iur.per.§.fi.iuncto ſu
pra de tu §.i.cum dicit,in capite libero.
a Adno.No.ar. De hoc tractat hic Ang. in uer.in gl.redigit.

1 *Filium uiuo patre rectè tutorem eſſe.*
2 *Emancipatione,quæ,an non amittitur tutela.*
3 *Tutela an ceſſet epiſcopatu.*
4 *Pupilli monachatu tutelam non finiri.*
5 *Tutela finita,tutoris eſſe periculum.*

Minima. In gl.ſ. emancipatione,in fi.hęc gl.non videt
poſſe ſtare,nec in primo,nec in ſecundo dicto,quia filius
1 viuẽte patre,† põt eſſe tutor legitimus, ſi pater ſit impedi-
tus.tali impedimento, de quo ſpes nõ ſit,ꝙ tolli debeat,
tunc enim proximior ſuccedit tutelæ, ut patet. ff.de legi.
tut.l.iii.§.non tantũ,ff.de exc.tut.l.nõ ſolum.§. ſi quis. &
ibi no.Itẽ non procedit in eo, quod dicit, niſi in caſu &c.
2 qa conſtat,ꝙ talẽ ſeruũ filius manumittere non poſſet. a
C.de bo.quę lib.l.fi.§. filiis aũt.Præterea ſi gl.intendit di-
cere in hac exceptione,ꝙ in caſu quo tale ſeruũ manumi
2 ſit ꝑdatur†tutela ꝑ emancipationẽ, ſalſum eſt , qa quãuis
ꝑdatur illa q iure actionis pertinet , qa deſinit eſſe agna-
tus,nõ tñ illa,quæ iure patronatus,quia illa,non inſpicit
agnatio,ſed ſolùm ius patronatus,&non competit ex ver
bis,ſed mente ſ.de le.pa.tu.§.eo enim , vnde ſi hæc gl.nõ
3 fuiſſet hic ſcripta,non eſſet uis.† Sed quid, b ſi tutor fiat
b monachus uel ep̃s?vř ꝙ deſinat,adinſtar illorum,qui fiſco
ſeruiunt,uel reip.j.de exc tu.§.j.Spe. hoc tangit in tit.de
tu.§.generaliter.ver.itẽ oppone.& tenet,ꝙ deſinat,quod
põt eſſe uerũ de iure can. ſ. ꝙ nõ poſſent gerere tutelas,
86. di.c. peruenit.xvj.q.j.c.gñaliter.Sed de iure ciuili vř cõ-
trariũ. C.de epi.& cle. aut. presbyteros ii. in fi.ff.de excu.
tut.l.Athletę.§. gẽtium pręſidatus. Sed ſi ipſe pupillus in-
4 traret†religionem, vř tutela finiri, adinſtar illius , qui ſedat
in arrogationem j.pro.ſed dic non finiri, ad inſtar illius
cũ non poſſit fieri monachus ante xiiij.an. extra de regu-
la.c.j.& c.ſignificatũ & c.cũ ſumus.eo.ti.& c.i.& c.bene-
ficiũ.li.6.& no.per hũc §.ꝙ legitima tutela,ẽt adẽpta,pe-
rit capitis diminutione,ut dixi ſ.de legi.agna.tu.§. fi. dic
ibi,ẽt ꝑ hęc iura, põt dici ſcđm Ia.& Pe. ſi cã committat
alicui canonico, uel in dignitate exiſtenti, ꝙ non poſſet
cognoſcere,ſi deſierit eſſe canonicus uel in dignitate, qa
ceſſante cauſa ceſſat effectus,& c.C.de epi.& cle.l.genera
liter ff.de pact.qđ dictũ ſcđm eos,hoc diſputat plenè Ar
chi.đ reſcri.c.ſtatutũ.§.ſancimus. li.vj.ubi tenet,quòd pt,
ar.C.de ex.l.fi.li.xii. In gl.ut j.de ſuſpe. tu.ibi,cum dicit,
qñ tu.uel cu.eſſe deſinit.l.i..Caue tñ, qa quamuis finiatur
5 tutela†prędictis modis, tutores tñ nõ liberant periculo,
niſi curatores ꝑtant.C.qui pe.tu.l.admone. de admi. tut.
l.ita aũt.§.fi.& l.a tutoribus.§.i. & l. tutores qui poſt finẽ.
a Adnot.Nõ poſſe.Sed ſcđm Io.ꝑ ſaltẽ, cũ conſenſu pr̃is,
q̃ois Io.Fab.& Ang.teneant indiſtincte per d.l.fina.
b Sed quid.Vide hic Ang.

De curatoribus. *Rubrica.*

Continuatio patet : finita tutela minores indi-
gent curatoribus,ideo ſequitur de his.

1 *Curator in quo an non dabilis.*
2 *Curator quis.*

a M Aſculi à dantur. In gl.ſ.a prętore. in fin. b uide
b plenè ſ.de Atti. tu.§. ſed hoc iure. in fi.§ Ratio aũt
huius eſt,quia lex magis uoluit ſubuenire pupillo,
qui minoris conſilii eſt,quam puberi.Sed obſt.in Auth.ut
1 li.ma.& aui.§.i.Spe.dicit†quòd quamuis curator non poſ
ſit dari in teſtõ, poteſt tamen dari in ultima uoluntate, in
tl.de cura.circa prin. hoc eſt mirabile, ꝙ liceat plus in nõ
ſolẽni, quã in ſolẽni,& contra oĩa iura, Arch.uacillat ex-
tra de iud.c.ſi annũ,li.6.c.Cyprianus. 22.q.3.ſed certè il-
lud c.nihil facit,unde dic apertè, ꝙ curator non datur in
teſtõ,nec illud c.quicquã facit contra , ſed tñ inhibet,ne
clericus,uel Deo ſeruiens noietur in curatorẽ.Item non
ob.Auth.ut lic.ma.& auię.in prin.qa ibi nõ eſt uerus cura
tor,ſeu diſpenſator,ſeu gubernator, & bene hoc declarat
2 ibidem,quia nominatum per teſtantem nunq̃† uocat cu-
ratorem,ac diſpenſatorem,uel alio noĩe,ſed illum quem
dat iudex, de quo ibi ſobricit,noiat curatorẽ, ut ibi patet.
a Adno.Maſculi.Diuidit iſte ti.i tres partes,ut per Are.hic.
b In fi.Delegatus tamẽ non poteſt dare curatorẽ,nec ꝓcu
ratorem,ut no.Inno.in c.petitio.de proc.niſi in beneficia
libus.ut in c.ſi an. xiiii.ſupra de iud.in vj.uel in cauſa co-
ram eo uertente.l.fi.§.i.C.de admi. tuto.

1 *Infantem conuentum obſeruanda.*
2 *Adulti cur uocandi quandoque cogendi.*
3 *Curator quibus inuitis an non detur.*
4 *Citandi ij ſunt,quibus curator datur.*
5 *Curator ad quæ tegendus.*

a Item inuiti. In gl. a tunc enim.in fi. unde dic, ſm do.
Ia.& Pe. ꝙ aut aliquis uult agere contra infantem,& illi
nõ accipiunt, nec eis datur, ut ff.de tute.l. qui habent.§.ſi
pupillus.quid ergo fiet, quia citari nõ põt,ff.de in ius uo.
1 l.neq;.Dicũt Doc.quòd uolẽs agere† habet duo remedia,
vel ꝙ adeat iudicẽ,ut ꝓuideat ei de tutore.C.qui pe tu.l.
i. uel ꝙ citet amicos, & ſi nullus cõpareat,q cum defen-
dat,fiet miſſio in bonorũ poſ.ff. q ex cau. in poſ.ea.l. hæc
ãt.& l.apud Iulianum.ſi uero ſit maior infante,uel adole
ſcẽs,tũc illi citabunt, ut ueniãt recepturi curatores. ff.de
2 admi.tu.l.i.§.ſufficit.& tunc†cogent recipere, nõ tñ hũc
uel illũ,ſed ꝙ unũ eligãt,& ita itelligit d.§.ſufficit.q ſibi
vř ↄtrarius,ſcđm eos,hoc idẽ no.ibi i gl. Quid ſi nolit ve
nire?vř,ꝙ iudex eccleſiaſticus poſſit excõicare , ut dixi ſ.
de auth.tu.§.neq; uel fiet miſſio cõtra eos, ſortiori ratio-
ne, q̃ cõtra infantẽ, ut ſ.dixi, uel iudex faciet eos uenire
realiter,ſi actor requirat.C.quõ,& q̃do iudex.l.cõſentaneũ
uel captis pignorib.coget,uel aliis remediis,de qb.dicet
3 j.ti.i.§.pe.Doc.quęrunt nunqđ† furioſis,& prodigis inui-
tis dat?& dñt,ꝙ ſic,nec expectat uelle eorũ,cũ uelle non
poſſint.ff.ſol. ma.l.2.§.uolũtatẽ.ſed muto, ſurdo,uel alia
infirmitate detẽtis,nõ dat inuitis,cũ ſint maiores, & poſ-
ſunt proc.cõſtituere ſcđm eos. Vidẽtur ergo cõcludere,
ꝙ ꝓdigi,furioſi, mẽtecapti,nõ uocabũt,q̃do dabit eis cu
rator,ſicut nec pupillus.ff.de tu.&cu.datis ab his.l.illud.
4 Sed ego†credo,ꝙ bonũ ẽ, eos uocare,& ꝙ iudex eos au-
diat,& ſtatũ eorũ uideat,etenĩ cum magna, & pleniſſima
cãæ cognitione,ad hoc ꝓcedẽdũ ẽ.ff.de cu.fu.l. obſ.ex ta
lib.n.poterit q̃plurimũ iformari, ar.ff. đ mi.l. minor 25.
an.

an.adito.in prin.C.q & aduer.qnos.l.i.ff.de teſt.l.iii.§.ſi-
cut.Sed qd ſi adoleſcēs conuētus dicat, nolo habere cura
torem ad litē,ſed uolo habere gñalem. Vr̃,q̄ ſit audiēdus
cū lex dicat,pete ei curatorē, & intelligat de gñali.C. qui
pe.tu.l.i.& hęc,niſi faceret in fraudē, fortè, vt cā actoris
differrē,quia curator gñalis facit inuentariū,& hoc pen-
dēte nō conueniret. Vel fortè ſit iudex delegat⁹ à princi-
pe,q nō poſſet dare tutorē gñalem, & pōt dare ad litem,
in cū his caſib⁹, nō crederē audiendū iuxta c.ſi annum.ex
5 tra de iud.li.6.† Sed nunqd talis curator ad litē pōt com
pelli ſuſcipere onus?Non vr̃.ff de cu.bo.dā.l.ii.§. quęrit.
Cōtra.C.de admi.tu.l.ſancimus. credo, q̄ uerius iura in-
diſtincte dñr,eos cōpellendos ȷ.ti.i.§.pe.Et credo,& etiā
dēt cōpelli ſatiſdare rē minoris ſaluā fo.ff. rē pu.ſal. fo.l.
& ſi ad ſpēs.ſed nō iudicatū ſoluēdo, ex quo cōſtat, de ei⁹
cōſtitutione.C.de adm.tu.l.ſcim⁹.§.deſēſionē.ff.de admi.
tu.l.uulgo.& hoc no.in Spe. de curatore. ver.ſed nūquid
inuitis.Sed an tenet̃ appellare, & an nō proſequi? Dic vt
no.in ,pcuratore.C.de procu.l.inuitus.& ibi ſcripſi,qa ſi
appellat̃ ab interlocutoria,pōt, ſi à diffinitiua,nō ut C.de
6 appel.l.ſi actor.quāuis de proc.aliud dicat̃. Vel dic,q̄ ſe-
cus in actore,qui nō habet̃ ita latā poteſtatē.Et no. q̄ ī.ho
mini curator nō pōt dari, niſi ſit p̄ſens,vt d.l.q habent.§.
ſi pupillus.ff.de tute. & tñ ſecus vr̃ in tutore,ſeu curatore
gñali, ideo non currit tēpus ad excuſandū, niſi à tpe quo
ſciuit ſe datū.C.de adm.tu.l.& ſi ſciſſes.ff. de admi.tu.l.i.
§.i.ȷ.ti.i.§.ſo.& pater.ff. de tu. & cu.da.ab his.l.ii.& l.ſi.
& l.illud.& forte eſt rō.quia in talibus curatorib⁹ non ſer
uatur tāta ſolēnitas, in eorū excuſationibus admittēdis,
& audiendis,ne lites prorogent̃,ſicut in illis,qui gñaliter
dant̃,iō lex ſtatuit,q̄ eſſent p̄ſentes, hi qui dantur ad litē,
vt citius expedirent̃, ne lites ex litibus &c.C. de fru.& li.
expē.l.terminatio.ſed an dēt dari præſenti? Et certū eſt in
pupillo, q̄ nō,ut d.l.qui habēt.§.ſi pupillus. ſed in adulto
ſ̄,ut ibi no.p l.mutus.§.is qui ff.de proc. Sed dic. quod te
net,ſi ratificet,ut ibi,alias non.ff.de iud.licet.& qđ hic dr̃
de curatore ad litē,vr̃ dicēdū de curatore ad ſpeciale ne-
gotiū,ad qđ conſtat poſſe dari.ff. de iur.do.l. ſiue gñalis.

Adnotatio. In glo.Super hac glo. quærit Aug. an cura-
tor detur inuitis? vide eum hic.

1 *Curatores uariè dari.*
2 *Furioſi & prodigi diſcrimina.*
3 *Prodigus quis.4.*
5 *Errore quæ corruant.*
6 *Interdictionis uis.*

a Fumoſi.In glo.no.hos in ſi. a vide de hoc ȷ̄. de fiduc.
tu.circa princ. Sed vr̃,q̄ mētecaptis datur curator à lege.
in Auth.vt hic qui res mi.obl. ſe ha.per hi.§. q̄ ſi quis.ver.
a &hæc dicimus.Sed expone ibi introducunt leges q̄ ,pui
deatur de curatore diuerſis tñ modis,ut hic quia quibuſ-
dā prouidetur per legē ipſo iure,aliis per prętorem, & l.
hoc diſponēte,ut mēte captis & c.ȷ.prox.§.& hoc bñ,hic
colligit̃ ex uerbo,ſed, quod aduerſatur & diuerſitatē de-
2 notat.† Et no.q̄ quāuis hic ęquiparentur furioſus,& pro-
digus,eſt tñ differētia, qa furioſo ſtatim eſt curator agna-
tus proximus,ſed ,pdigo,nō niſi demū,poſt interdictionē
bonis,ut no.ff.eo.l.i.patet eo.ti.l.obſeruare.ff. de uer.ob.
l.is,cui.& ibi no.imo quicquid facit prodigus añ interdi-
ctionē ualet,& tenet.ff.pro emp.l.ſi quis cū ſciret. qđ ve-
rū eſt ſm quoſdā,niſi eſſet notoriè prodigus. Nā tunc nō
eſt opus interdictione, iuxta illud qđ no.ff.de teſt.l.is,cui
pro quo facit.ff.de adm.tu.l. tres maiores. §.ſi.qa in noto-
riis nō eſt opus declaratione,ut ff.de act.l. emptorem.de
3 ver.ob.l.decē.† Sed quis uī prodigus? ille,qui tēpus,ſeu ſi
nē expenſarū nō habet.ff.eo.l.i.§.i. ſubaudi inhoneſtarū,
ſeu indecentiū,non.n.eo,q̄ uēdit de bonis ſuis,& magna
facit cōuiuia honeſtarū perſonarū,cenſet̃ prodigus noto
rius,qa & ſapientes,quandoq; hoc faciūt.Itē ſi ſemel ma
lè cōſumpſit,nō ſequit̃ q̄ ſemper hoc faciat.ideo neceſſa-
ria eſt modificatio in omnibus talibus caſibus,& licitum
eſt rebus propriis abuti.ut l.i.§.i.ff.ſo.ma.de pe.hę.l.ſi qd
poſſeſſor.ſicut nec eum cenſerem,notorium prodigum,

niſi apertiſſime appareat,ut ſi dat,qđ ualet centum libris
,p centū denariis,uel indiſtincte, cuilibet petēti,ſine men
ſura ſine cā,& frequēter,& hoc cōſtat populo,& ſi bñ cō
ſideres,paucos reperies notorios, quāuis multi alii repe-
riantur.Vñ ſi reperiant̃ ita notorii,ſic q̄ nullus ignoraret,
ſatis crederē,de æquitate,qđ nō deberet reportare fructū
4 q cū tali ſciēs cōtrahit.ar.l.tuto.§.ſi.Idē crederē,ſi ſciret
eū expoſiturū,in turpes uſus,p l.ſi quis cū ſciret.in ſi.quā-
uis gl.ibi.ff.de adm.tu.aliter intelligat.Itē no. q̄ ſm Hu.,p
digus eſt ultra modū largus, & effundēs. Papia uero di-
cit,,pdigus profuſus,cōſumptor,& luxurioſus, gluto.vñ
in Tob.prodigus excedit menſurā, largus honorē ſeruat,
uſufructum arcus,auarus eget.vñ Hier.auarus ubi ſe in-
diget,auarus eſt,qui retinet neceſſario, uel utiliter expen
dēda,& q uſus poſtulat. Largus,qui ſumpti facit ex rōne
mētis.Frugi,moderator,ſeruator, & abſtinens alienis,ſuo
contentus.Vñ Seneca,frugalitas & paupertas uoluntaria,
ne pōt ſtudium ſalutare fieri,ſine frugalitatis cura. Dauid
in ſcripturis cōmendatur,quia in liberalitate parcus fuit,
vel melius ſobrius.ff.de ædil.edic.l.ſi qd vēditor. de trāſ.
l.cū hi.§ ſed & perſonarū. Sed gl.quærunt, qđ interdicat̃
alicui,ut prodigo,q prodigus nō eſſet gl.videtur tene-
re q̄ ualet interdictio.ut no.in l.is,cui. de uer.obl.de ti-
ſuc.l.ſi ab eo.facit pro gl.qa ſnia lata ex falſa cā tenet,ut
dixi plenè ȷ.quibus ex cau.ma.nō licet.§.ſemel.Itē erro
nea,niſi ſit error expreſſus.ff.quę ſen.ſi.appel.l.i.in ſi. Itē
ſnia facit ius.ff.de lib.agn.l.iii.in prin.de inoſ.teſt. Papini
an⁹.§.ſi.Itē facit ,p gl.ff.de cur.fu.l.ſi furioſo. In cōtrariū
5 facit.ff.de tu & cu.da.ab his l.ſciro.Itē quia, quoties ī da
tione tutoris erratur in facti cā , nō ualet qđ agitur. ff. de
tu.& cu.da.ab his.l.tutor ſi petitus.& per conſequens idē
in datione curatoris,cū ſit cōformitas.ut in rub.eiuſdē ti.
ȷ̄.eo.§.i.Itē quia qñ quid diſponit̃, ſeu conſtituitur in ſta-
tu,quo ab initio erat recte diſpoſitū,ſeu cōſtitutū,ipſo iu-
re expiraret,nullū eſt,qđ agitur. Sed ſic eſt in propoſito,
qa recte facta interdictio,ſeu curę datio deſineret ipſo iu
re,ſi deſineret eſſe prodigus.ergo in caſu,quo non eſt,nō
ualet interdictio ſeu curatoris datio ipſo iure.maior pro
batur.ff.ad Carb.l.iii.§.puberi.ar.ff.de uſuf.l. Titio.cū mo
riet̃.ff.de cu.fu.l.i.in ſi.Quidā dñt, q̄ tenet,ſi iudex crede
bat eū prodigū:ſi ſciret nō eſſe,nō tenet no.ar.ff. de iud.l.
ſi ptor.§.Marcellus. Et qđ not.C.de ſatiſdā. l.i.ff.de ,pc.l.
ſi proc. Ego credo,q̄ non tenet. Ad cōtraria patet rñſio,
ſnia ,p ueritate accipit̃,&c,uerū eſt i caſib⁹.& ut qñ tenet.
Itē nō ob.q̄ ex falſa cā lata teneat, & ex errore &c. quia
hoc in datione tutoris non obtinet,ut l.tutor ſi petitus ȷ̄.
all.Lex aſſi,ſi furioſo.dēt intelligi in caſu dubio,qa ſi cer-
tū eget,nō eſſe ,pdigū,nō daret̃ curator,ut ibi dicit Ia. de
Are.Sed qd ecōtra ſi cū eſſet uerus ,pdigus,iudex ,pnūtia-
uit eū reductū ad ſanos mores,an tenet ſnia, ut an rema
6 neat† interdictio primo facta? ar. q̄ remaneat. d.l.ȷ. de cu.
fu.Cōtra ff.d.minino.l.minor 25.an.adito.C.ſi ml.ſe ma.di.
l.i.& ii.de in int.reſt.l.de tutela.Et no.q̄ quamuis ex negli
gentia,nō poſſit fieri interdictio priuatæ pſonę ar.l.certā.
§.i.ſo.ma.tñ Regibus,& principib. terrarū, quorū negli-
gētia plus lędit priuatorū uſus.pōt fieri,& multo fortius p̄-
latis.extra de ſupp.neg.pręl.c.grandi.lib.6.dic,ut ibi iun
ge ſupra de his qui ſunt ſui uel alie.iur.§.fin.

a Adnotatio. In glo. hic in ſi.Cōtra hāc glo. tenet Bal. Io.
de Pla.Chriſto.& Iaſō.hic,ut omnes accipiat à l.curatorē,q
ex defectu mentis,ipſū petere nequeūt. Ang.tenet cū glo.
Itē an notoriè prodigo cēſeatur interdicta adminiſtratio ip
ſo iure & qualiter interdicatur.& an eius cōtractus firmet̃ iu
ramēto.Itē an obligetur ex delicto. & an teneat datio cura-
toris à ,pdigo,ei qui non eſt prodigus,& itē qui dicatur fu-
rioſus,vel prodigus,& quomodo differant.vide hic p Doct.
1 *Curatorem qui petant.*

1 Sed & mentecaptis. Idem † poteſt dici,de quibuſdam
aliis , qui rebus ſuis ſupereſſe non pñt, & ideo ſi quis de-
beat ſe abſentare cauſa reipu.uel alia iuſta, & neceſſaria
cauſa poteſt dici , quòd poſſit petere curat. dari bonis
ſuis,ut no.in Spe.de tu.§.uiſo.uerſi.ſed an is qui.bo.ab

s Duos

1 *Duæ quæ reſpuunt.*
2 *Tutorem habenti &c. qui accipiendum.*
Interdum. In glo. uel etiam tutores in fi. Pro hoc facit.
ff. de autho. tuto. l. curatorem. de appel. l. cum in una. §.
tutor. & hoc tñ fieri non debet, niſi ex cauſa. ff. de. tu. &
cu. da. ab his. l. curator. & l. curatorem. in glo. fallit ibi de
a tute. l. pe. a hoc uerũ de ꝑpetuo furioſo, ſecus in eo, q
conſueuit habere dilucida interualla. ut ff. de excu. tut. l.
nõ ſolũ. §. pe. & not. eo. ti. l. poſt ſuſceptam. In fi. eiuſ. glo.
bene reperitur, quòd nõ dãt ſimul, & vterq; adminiſtrat.
C. de teſta. tu. l. ii. ſed ibi dantur ſimul, habito reſpectu ad
tempus mortis, quo vtrumq; confirmatur. Item pro ratio
ne gl. ſupra poſita, quòd plenũ non admittit &c. facit qđ
1 dicimus, quòd duo † nõ poſſũt eſſe dñi in ſolidum ff. com-
mo. l. ſi vt certo. §. ſi duobus. de caſt. pec. l. de hereditate.
§. pater. & idem de poſſeſſoribus ibi, ff. de acqui. poſ. l. iii.
§. ex contrario. Eſt ergo regula, quòd nõ dat tutor, tutorẽ
2 habenti † ut hic ſi primus non fuit uerus tutor, quia forte
non iure datus videt, quòd primus debeat remanere, ante
quã alius detur ad inſtar electionis, quę ſecundo non põt
fieri, niſi prima caſſata extra de elect. c. cõſideramus & c.
auditis. Sed ꝯ uidet expreſſum. C. de confir. tu. l. ſi ut pro-
ponis. & pro hoc uidet, quòd collatio facta de beneficio,
quod alius detinet, uel in quo inſtitutus fuit de facto te-
net, qđ eſt uerum, ſi fiat ab ordinario. Secus ſi ab executo
re. uide extra de præb. c. licet. lib. 6. cum ibi notatis.

a Adnot. l. pe. Quidam uerum habente dilucida interualla,
ut l. non ſolum. §. fi. & l. poſt ſuſceptam. ff. de excu. tuto. ſecus
in perpetuo furioſo, ſecundum Ang. hic.

1 *Actor quibus, an non, dandus.*
2 *Actorem, & curatorem differre.*
3 *Sindicum qui creent. 4. 6. 8*
4 *Sindico creando qui quo ve uocandi.*
7 *Vniuerſitatis ſinguli, quando, an non, nominandi.*
9 *Actor uarie dici.*
10 *Procuratorem qui an non dent.*
11 *Differentia nominum quatenus ſublata.*

Quod ſi, tutor. In glo. ſi enim. in fi. ſi ſit ergo minor in
1 fante, uel abſens, tunc neceſſario actor † ſit, ut l. decreto.
de adm. tu. ff. ſi autem maior ſit, & pręſens innuit iſte. §. ꝙ
non poſſit dari actor, ſed cõſtituatur procurator, quia tũc
nulla neceſſitas, nec cauſa interponẽdi decretum, & ſine
cã neminẽ audit prętor, ut hic. & ff. de tranſa. l. cum hi. §.
vlt. ergo, & iſtud ſatis uidetur probabile, qa non recurrit
ad iudicis authoritatẽ, de eo, quod pupillus põt per ſe. ff.
rem pu. ſal. ſol. ii. & ui. C. de iur. deli. potuit. glo. tñ. vr̃ vel
le, ꝙ etiam eo caſu poſſit conſtitui actor. ut l. decreto. ff.
de adm. tu. pro quo facit tex. ibi cum dicit, ſi tñ. & c. ſed ex
pone ipſum prout ſecundo modo exponitur, ibi in gloſſ.
In glo. qui hic. ibi cum alleg. l. in omnẽ. hoc non uidet
verum, qa alius adiutor, ſiue actor, alius curator eſt, adiu-
2 tor. n. ſiue † actor conſtituit à curatore, ſeu à tutore, cũ de
creto iudicis, ſed curator à iudice, ut no. in l. ſolet. dic ut
ibi. In ea. gl. cum allegat §. hoc nihilominus. uer. hunc. n.
a ſine dubio, a hoc uerũ in rebus epiſcopalibus, in rebus
capituli, ipſum capitulũ cũ cõſenſu epiſcopi, ſi res ſint di-
ſcretę in caſibus ſimul cõſtituunt, eps, & capitulũ, ut not.
in Spe. de ſindico, ver. item ꝙ nõ eſt conſtitutus. Item no.
ꝙ dẽt cõſtitui, de illis, qui ſunt de eccleſia. C. de epi. & cl.
l. in eccleſiis. ad inſtar ſindici. ff. qđ cuiuſq; uniuer. l. plane.
& ibi no. dũ tñ non ſit cognatus epi. uide quod ſcripſi C.
de ſac. ſan. eccl. auth. quibuſcunq;. & l. iubemus. An aũt re
quiratur decretũ in conſtitutione, glo. uoluit, ꝙ ſic, extra,
de iu. cal. c. Imperatorem, ſed Inno. & Doc. ibi contra. In
3 ea. gl. ibi cũ alleg. §. defenſores. conſtituitur† aũt ſindicus
ab uniuerſitate, ad oẽs cauſas præſentes & futuras, nec in
eius conſtitutione opus eſt decreto, vt põt colligi. ff. quod
cuiuſque uniuer. l. item eorum. §. decuriones. cum ſeq. ibi
ſed hodie hęc omnia. Quidam tñ uoluerunt dicere, ꝙ eſ-
ſet opus decreto. pro quibus ff. ut in poſſ. legat. l. munici-
piis. C. de ſeruis reip. manu. l. i. & ii. exẽplum, ut no. in Spe.
de ſind. uer. item ꝙ conſtitutus eſt. quorum opi. non eſt
uera, ut aũt huius plenius notitiam habeas, quęritur an
omnes de uniuerſitate, debeant uocari, in creatione ſindi
ci. Ad hoc dicas, quòd ſi uniuerſitas commiſit aliquibus,
quòd hoc facere poſſit illi uocandi ſunt, & facere pñt a-
liis non uocatis. ff. qđ cuiuſcunque uniuer. itẽ eorũ. §. de-
curiones. ſi aũt nõ ſic commiſit, uidentur omnes uocãdi,
qui cõmodè uocari potuerunt, quod arbitrio iudicis re-
linquo extra de ele. c. cum inter. Si tñ in hoc ſit aliqua cõ
ſuetudo, ſerua eam, eo. ti. c. in Gene. & c. ne pro defectu.
4 Sed quid ſi uocati, non uenerũt oẽs? † Dñt quidam, quòd ſi
b duæ partes ſunt præſentes, pñt procedere ad creationẽ. b
& illud in quo cõſentiat maior pars duarũ partiũ tenebit,
ut no. ff. qđ cuiuſque uniuer. l. nulli. & ad munici. l. quod
maior. C. de dec. l. nominationũ. pro quo. ff. đ decr. ab or.
fa. l. iii. & hãc opi. ſequit Inn. extra de ele. c. eccleſia Hoſt.
eo. ti. c. cum inter. glo. lxiii. diſt. c. iiii. Ber. hãc opi. ſequitur
extra de ele. c. licet. de his quæ fi. a maio. parte cap. c. i. Sed
in c. quia propter. tenet opi. contrariã, quòd ualeat, quod
ſit à minori parte pręſentium, pro quo fac. d. l. nomina-
tionũ. & hanc tenet Arch. extra de reſcri. c. duobus. Poſ-
ſet dici, quòd in his, quę nõ neceſſario incũbũt, ſed fiunt
gratia, qđ ſi ſint ardua, ꝙ oportet adeſſe duas partes, &
oẽs cõſentire, in Auth. de deſen. ciui. §. ſi. iuxta illa. quę cõ
ſueuerunt notari, extra de conſti. c. cum oẽs. in his, quę in
cumbunt neceſſario, videtur diſtinguẽdum, an negotium
ſit ita arduum, ꝙ eſſet damnum, uel periculum expectare
pręſentiam aliorum, & tũc præſentes pñt expedire, quan
uis ſit minor pars, & ſic ſaluaretur opi. Arch. Si uero non
ſit ita arduum, uidetur, ꝙ duę partes ſint neceſſariæ, & ꝙ
maior pars illarum duarum partiũ conſentiat arg. l. quod
5 maior. Sed † an ſaltem ad defenſionem poſſet minor pars
conſtituere ſindicum? videtur quòd ſic, quia vnus ſolus
poſſet defendere. extra de conceſ. præben. c. per literas. &
hoc tenet Spe. tit. de ſind. circa prin. & ita aſſerit fuiſſe ob
tentum, quę opi. poteſt procedere ſm ea, quæ dixi, quia
neceſſario incumbit defenſio, in caſu tñ unus poſſet con-
ſtituere, ſi ius uniuerſitatis rediiſſet ad unũ ff. quod cuiuſ.
uni. l. ſicut. §. fi. dic, ut ibi. Quomodo autem probabun-
tur non uocati dic extra de elec. c. bonę. in magna gl. Sed
6 quid ſi uniuerſitas hẽt rectorem, & conſules, an † poſſint
creare ſyndicum, ẽ ſi non ſit ſpecialiter hoc eis commiſ
ſum? Glo. uidetur dicere, ꝙ ſic. ff. ad Treb. l. ita tñ pro quo
facit, quia ordo decurionum conſtituit. ut l. nulli. & l. itẽ
eorum, & facit, ff. de ori. iur. l. ii. §. denique. inquire, quod
conſuetum eſt, ut l. nulli, ibi cum dicit lege, & facit, ff. de
condi. & dem. l. municipes. Sed quid ſi oſtendatur inſtru-
mentum, in quo continetur, ꝙ talis uniuerſitas facit ſyn-
dicum, nunquid ſufficit? Doc. dicunt ꝙ ſi inſtrumẽtum di
cat, ꝙ tota uniuerſitas, uel oẽs đ uniuerſitate? ꝙ ſufficeret,
7 Oportet aũt nominari conſtituentes, † niſi eſſent tot, ꝙ
eſſet impoſſibile inſcribi in pelle pergameni, tunc enim
ſufficeret ſi tabellio ſcribat, maior & ſanior pars & c. ut
plenius no. Hoſtien. in ſum. de ſyndico. §. qualiter, & Spe.
eo. uer. porro. & uerſic. quid ſi in aliquo. quæ dixi in dua-
bus partibus & maiori parte uniuerſitatis. Intelligo etiam
de adminiſtratoribus à maiori parte procuratorũ, in quo
ſunt & poſſunt expedire, non uacata uniuerſitate. Itẽ hæc
oĩa ſeruiunt ad cõſtitutionem œconomi. Illud autẽ con
ſtat, ꝙ in cõſtitutione ſyndici, debet uocari rector uniuer
ſitatis, ut no. in Spe. uerſi. ſed nunquid uniuerſitas, niſi eſ-
ſet excõmunicatus, ut in ſum. Hoſt. d. §. uer. tametſi. Ego
uidi contrarium iudicari Pariſiis, quia ubi maior pars,
8 † ſeu rector eſt excommunicatus, ꝙ uniuerſitas, non po-
teſt conſtituere ſindicum, & non uideo quomodo poſſit
ſuſtineri iudicium, quia cum excommunicatus habeatur
pro mortuo xi. q. iii. c. nemo epiſcoporum. ius uniuerſita-
tis reſedit penes alios, ut ff. quod cuiuſque, l. ſicut. §. fi. ex
tra de regula. c. ſi. li. 6. uide extra de proc. ca ſi. [& ibi ple-
ne per Henricum Boich,] uel fortè fuit iudicatum, quia
curia laicalis, non admittit exceptionem excommunica-
tionis. In fi. eiuſdem gloſſ. hęc eſt ueritas, ꝙ differunt ſu-
c mẽdo proprie uerbum actoris, c quia actor cũ decreto,
& ad

& ad lites preſentes, ſyndicus ſine decreto, & an oẽs præ
9 ſentes, & futuras, ut ſ. dixi. Sed inter actores † uĩ eſſe diffe-
rẽtia; qa actor cõſtitutus a tutore cõſtituit cum decreto,
ſed actor uniuerſitatis, nõ, ut no. ff. rẽ rat. ha. l. actor, ſed
hoc nõ eſt uerũ, imo & actor uniuerſitatis fit cũ decreto,
ut l. itẽ eorũ. §. decuriones. de lib. uniuer. l. unica. in fi. Eſt
enim differẽtia ſolũ in modo cauẽdi, ut ibi no. gl. in l. ne-
que. C. de proc. uĩ aſſignare aliam dñiam, quia actor uni-
uerſitatis põt dari ad unum caſum, ſed actor tutoris non,
ſed illa gl. nõ ẽ uera, & eſt ꝯtraria. C. de app. l. ſi actor. Sed
quæro, an uniuerſitas poſſit facere procuratorẽ? Et dic, ꝙ
tota ſic, quia dña eſt, ſed eius adminiſtratores nõ, & ſic in
10 tellige. † C. de decu. l. ꝓcuratores. lib. x. & in Auth. de ſan.
epiſ. §. ſi qñ. ex. de ꝓc. c. qa in cauſis, & ꝑ hoc uĩ, ꝙ execu-
tores teſtãtum non pñt conſtituere procuratorẽ, de quo
ſcripſi. C. de epiſ. & cle. l. nulli. Spe. tñ cõtra tit. de inſt. edi.
§. nũc uero. uer. ſed nunquid ante litis conteſta. pro quo
facit, qa procurator ad negotia procu. cõſtituit extra de
proc. c. i. §. fi. lib. 6. Et eſt magnũ & mirabile, & ꝓcurator
ad negotia faceret, ꝓcur. & tutor nõ, q latiorẽ adminiſtra
tionẽ habere uĩ. Vides ergo plura nomina, & qd ſignifi-
cãt, & in quo differant, de iure ciuili, de iure uero canoni
11 co. uĩ hæc dñia ſublata d. ex. de proc. c. petitio. Hoc nõ
d credo, qa fruſtra ponerẽtur ibi duo tituli diuerſi, unus de
procuratoribus, alius de ſyndico. Hoc tñ bene credo, ꝙ
in dñia nominum ſit ſublata, quo ad hoc, ꝙ non uĩ man-
datũ factũ per illũ, qui mãdare põt, ſeu facere, ſed ſolen-
nitas conſtituendi non. Vnde ſi quis per procuratorẽ põt
cõſtituere, dicat; cõſtituo talẽ meũ ſyndicũ, uel actorem,
cũ plena ꝑtãte agendi, nõ credo, ꝙ debeat uitiari, ex quo
cõſtat de mãdato, & ſimplex mandatũ nõ ſufficeret. Sed
ubi ſimplex mandatũ non ſufficeret, quia non dñs forte
cõſtituit, tũc modus cõſtituendi nõ immutatur, nec ſolen
nitas; imo credo, ꝙ nec differentia nominũ in caſu illo.

a Adnot. §. hoc proculdubio. Quod eſt uerum in rebus tpa-
libus epiſcopatus, ſed in rebus capituli conſtituitur a capitulo,
de conſenſu epi debent conſtitui de illis, qui ſunt in eccle-
ſia, nec requiritur decretũ, ſicut nec in ſyndico & an ibi req
ritur, ꝓſumatur interueniſſe. Itẽ ſi interuenerit, an tunc ſyn
dicus a ſola uniuerſitate poterit reuocari, & ſic cuius morte
finiat mandatũ, a quibus creetur ſyndicus, & ipſius creatio-
nis inſtrum qualiter formet. Itẽ quos poſſit obligare dictus
ſyndicus, itẽ, qui dicatur inimicus capitalis, uide per Bar.
l. iii. §. fi. ff. de uiolẽ. & q dicat inimicitiæ capitales, ibi Bar.
& gl. i l. licet. ff. de ar. b. & i Aut. [illegible]

b Ad creationẽ. Adde de uerit. [illegible] p Bar. in hoc
que pignus, C. de neg. geſt. & in l. ꝓcuratores. & ibi dixi in
apoſtilla ad Iac. Rebuf. [illegible] C. de decur. lib. x. ibi dixi ſigil
latim, an debeant conſentire conſtituentes, & an eorũ noĩa
debeant ſcribi, de qua ẽt per Bar. in l. una. C. de uen. reci. &
Doct. præſertim Pan. in c. i. col. 3. uer. ult. quæro, de ſyndico.
ubi etiam not. in apoſt. ad eum. extra de procu.

e Actoris. Hodie tñ, nõ fit dñia in hoc, ut in c. petitio de ꝓc.
ut p Ang. hic. Adde Spe. in ti. de his q aliẽ. uõ in iud. inter. §.
ſyndicus. & ſe. gl. in l. neq; pignus. & ibi Bar. C. de neg. geſ.

d Differentia ſublata. Dic, ut per Ang.

De ſatiſdatione tutorum. Rubrica.

Continua, ut in prima gl. quæ eſt ſupra tex.

1 *Satiſdet quis.*

NE tamen. In gl. idem in curatoribus, ibi cum alle-
2 gat. eo. ti. l. i. Vel dic quod ille ſatiſdat, cum † confir-
metur cum inquiſitione. eod. tit. l. 2. de inquiſitione
tamen intellige, ut dicam, infra proximo §.

2 *Tutori geſturo obſeruanda.*

3 *Tutorum qui ſatiſdet.*

Item ex inquiſitione. In gl. præſumptione. ibi cõ dicit
a in cõtrarium. C. ad Maced. l. fi. de re iud. [illegible] l. una. § ac
cedit. Si tamen appareret notoriẽ de contrario, deberet re-
moueri. ff. de adm. tut. l. tres tutores. §. fi. In ea. glo. ibi, ut
2 hi qui obl. ſe perti. hab. res minorũ. §. ſi debet ſe ſdemum
iudicis bona recipere. C. arb. tu. l. fi. & facere inuentariũ.
C. de admi. tu. l. tutores. ff. de admi. tut. l. tutor qui reper-
torium. de hoc no. ff. de leg. tut. l. legitimos. in prin. Is ſi.

eiuſdem gl. diſtinguitur ergo i datiuis, an dati fuerint cũ
inquiſitione, uel ſine, ut hic no. Sed gl. uĩ dicere, quòd in
diſtinctè oẽs datiui ſatiſdant. C. de tut. qui non ſatiſde. l. i.
pro qua uidetur expreſſum. ſ. de Atil. tu. §. ſed hoc iure
2 continuando §. nos autem. in fi. Dic ꝙ aut † datur a maio-
ribus iudicibus, & cũ inquiſitione, & nõ ſatiſdant, ut l. pe.
C. de tu. & cur. qui nõ ſatiſdãt. & hic. Aut a minoribus cũ
inquiſitione; uel a maioribus ſine inquiſitione, & illi ſa-
tiſdant, ut in cõtrariis. & ff. de magi. cõue. l. i. §. ſi curato-
res. unde quandoque dantur ſine inquiſitione, ut d. l. fi. pa
ret. C. de auth. præſtan. l. fi. & ſic uidetur notari in Authen.
ut hi qui obl. ſe hab. ꝑ erhib. res mino. §. fi. dic ut ibi, in gl.
aget. Itẽ no. ꝙ patronus nõ ſatiſdat, ut d. l. legitimos. i pri.

a Adnot. In contrarium. Vide hic per Ang.

1 *Maiori parti, quando, an non ſtatur.*

2 *Ordo in quibus non ſpectandus.*

Sed ſi ex teſtamento. In gl. duo ponit in fi. & eſt expreſ
ſum. d. l. legitimos. §. in legitimis. dic ut ibi, hodie uidet,
ꝙ etiam iudex hoc facere debeat. C. de leg. tu. auth. ſicut.
1 † In gl. dummodo dic quòd a in his, quæ ſpectant ad ſin
2 gulos iure proprio, tunc non ſtatur maiori parti. ff. qui, &
a quib. l. ſi priuatus. §. fi. de poll. l. ſocius. In rebus commu
nibus, potior eſt conditio prohibentis. ff. com. diui. l. Sa-
binus. & l. per fundum. ff. de ſer. ru. præd. niſi nelleruti, ad
uſum deſtinatũ, ut l. ſi ædes. C. com. diui. & de rer. di. l. in-
tẽ. §. pe. uel niſi in caſib. fauorabilibus. C. q bo. ced. poſ.
d. fi. C. de cõmu. ſer. ma. l. i. ff. de pact. l. maiorẽ. In his aũt q
ſpectant ad uniuerſos, tunc maior pars obtinet, in his q
facienda incumbunt, & idem in delictis, ff. ad municip. l.
qđ maior. de re iud. l. aliud. §. refertur. Fallit in caſu. ff. de
magiſ. cõ. l. i. §. i. uel ubi in negotio, qđ uniuerſitatẽ nõ tã
git, ut d. l. i. circa prin. Sed in his quæ ſunt gratiæ, no. extra
de cõſti. cũ oẽs in Auth. de defen. ciui. §. fi. in his q ꝑtinẽt
rõne officii, idem. ff. de arbi. l. ſi in tres. de re iud. l. duo ex
tribus. C. de autho. ꝑſtan. l. fi. In gl. i. in fi. quidam habẽt. l.
quoties. ꝓ concordia, ꝓ cõtraria. Potes dicere, ꝙ obſtat i
2 eo quod ibi ordo † attenditur, hic non, ad primum, dic ꝙ
hic ordo non attenditur, quia oẽs ſimul poſſunt admitti,
ibi nõ. Item hic concurſu ſe non impediunt, quia diſſen-
ſus eorum cauſaret damnum publicum, ibi diſſentienti-
bus tantum. Item ordo non ſeruatur, ubi iuris diſpoſitio
eſt certa, ut eſſe põt. ff. de ſol. l. nec n. Item intellige, ꝙ ꝑ-
tor interponet partes ſuas, non tamen compellet, ſi non
conſentiant. ff. de admi. tu. l. iii. §. plane. quæ alias obſt.

a Adnot. Dic quod. De hoc dic, ut hic per Ang.

1 *§. Sed ſi extenſio.*

Idem & in pluribus. In gloſſ. per omnia, ibi in fi. quia
hic eſt gl. obſcura, & nullius utilitatis, unde uult dicere,
ꝙ illud, quod dictum eſt ſupra proxi. §. uerſic. quid ſi non
1 poteſt † appropriari ad datum ex inquiſitione. Vnde quo
ad hoc non eſt idem, ſed quo ad alia ſic, ibi eum allegat.
[ff. de adm. tut. l. ſi plures. ii.]

1 *Tutor cum magiſtratibus [illegible]*

2 *L. 2. C. de mag. [illegible]*

4 *Tutoris [illegible]*

6 *Tutoris [illegible]*

a Sciendum. a In gl. ſecunda le. ff. de admi. tu. l. ſi plures. &
l. iii. hoc, uerum ſcdm opi. Azo. quam gl. ſequitur ubique,
& maxime. ff. de tut. & rat. diſtr. l. i. §. nunc tractemus, ſed
Hug. dicebat cõtra, ut not. in d. l. ſi plures. §. ſi parẽs. Item
intellige hos primos tres caſus, ꝙ primo ſpſſ tutores, de-
1 inde magiſtratus, † ſi ibi nõ fuit fideiuſſor, qui promiſerat
ꝑ tutoribus. Si aũt fideiuſſores fuerũt, tunc primo fideiuſ
b ſores, poſtea magiſtratus. b C. de magiſt. cõ. l. aduerſus. &
2 no. C. eo. ti. l. q ualde obſtat, niſi exponas, ibi ſquã ſi exer-
cueris, ſ. actionẽ cõtra tutorẽ, uel eos, q cãm ab eo habue
runt. Nõ ſit intelligas cõtra magiſtratus; & pro hoc facit
d. l. Lucius. §. pe. uer. per contutores. ubi ponit hunc ordi-
nem, ſed an hi duo caſus procedant, ſiue ſit diuiſa admi-
niſtratio, ſiue nõ. Gl. ſupponit, ꝙ ſic, cũ hic nõ diſtinguat.

ſed in ſequẽti caſu nõ diſtinguit, & idẽ in d. §. nũc tracte
mus. Sed uideret verius, ꝙ† eſſet in his duobus caſibus di
ſtinguendũ, ſicut in illis, ut ſi diuiſa eſſet à teſtatore, uel a
iudice, ꝙ primo quilibet pro parte, demũ magiſtratus, ut
vr expreſſum in d. §. pe. & d. l. duo. & gl. huc ſatis dr uelle
in l. ii. C. de di. tu. Sed an prędictis duobus caſibus qlibet
teneat inſolidũ? gl. nõ aperit hoc, ſed in l. ſi plures. de hoc
tãgit. vñ Hug. dicit, ꝙ nõ. Azo dicit, ꝙ imo ſic. Glo. ſeqnit
opi. Azo. C. de trãſac. l. i. & in l. ii. de adm. tu. ſm opi. Hu.
in d. l. ſi plures. & in hoc nõ eſt magnus effectus, qa Azo.
4 cõcedit, ꝙ quilibet inſolidũ† cõuenitur, non tñ vnus ſine
alio, unde bene cõcedit, ꝙ quilibet inſolidum cõuenitur,
ſed habẽt beneficiũ diuiſionis, ſed Azo dicit, ꝙ nõ habet,
ubi dolũ cõmiſit. uide ibi. In fi. eiuſdẽ gl. hęc glo. nõ facit
mentionẽ, niſi de quatuor caſibus. Sed C. de di. tu. l. ii. po-
nit quinq;, uidelicet tres qui ſunt in tex. & duos alios ad-
dit. In gl. idẽ ſi unus. tu potes addere ſextũ. ff. de admi. tu.
l. tutores. §. hęres. Itẽ hęc gl. omittit unũ membrum ꝙ be
ne tangit in §. nũc tractemus. uidelicet, qñ unus geſſit ge
neraliter, alius aliqua. & dic, ꝙ quilibet pro ſua geſtione
conuenitur, & pro toto oẽs ante magiſtratũ, qđ uero eſt,
qñ adminiſtratio eſt indiuiſa, & ꝓ illis quæ geſta sũt, ſed
ꝓ omiſſis eſt idẽ, ac ſi nihil geſſiſſent, ut l. tres tutores. §.
i eũ. ff. de adm. tut. niſi eſſẽt cõnexa, ut ibi patet. & ſic quo
magiſtratũ in hoc non eſt dña, ſed quo ad ſe, qa quilibet
primo conuenit, de eo qđ geſſit. Sed quare prius conue-
niunt, ubi nihil geſſerũt, quã qñ unus geſſit, alius nõ? Dic,
ꝙ ubi oẽs geſſerũt, uel nõ geſſerũt, culpa eſt æqualis, & nõ
eſt dare ordinẽ in cõueniẽdo, ut ff. de admi. tu. l. tres tuto-
res. §. in eũ. nõ ſic, ubi unus geſſit, alius nõ, qa i maiori cul
pa eſt qui male geſſit, qua qui nihil geſſit, & eodẽ modo
magiſtratus, qui male officiũ ſuũ exercuit, eſt in maiori
culpa, quã tutor, q nõ geſſit, & iõ ante conuenit. arg. ff de
act. em. ſi ſterilis. §. cũ ꝓ uenditorẽ. Cõtra. j. de ſuſpe. tu. §.
libertus. dic ut ibi. Et eadẽ rõ põt reddi, quare in caſibus
5 exceptuatis, primo † conuenitur magiſtrat⁹, qñ eſt diuiſa,
quã collega. Sed qñ unus geſſit, alius nõ, primo nõ gerẽs
quã magiſtratus, qa in illis caſibus, maior culpa eſt in non
gerẽte, quã in magiſtratu, qa perfidè ur agere in illis caſi-
bus, ſed qñ eſt diuiſa, nõ eſt ei tãta culpa inquirere. qd a-
gat collega, ſicut magiſtratus, ſi malè officiũ exerceat. Itẽ
quæ dixi, intellige, ubi adminiſtratores ſunt in eadẽ pro-
uicia, ſi in diuerſis, non ur ꝙ unus pro alio teneat. C. de
peri. tu. l. ii. de di. tu. l. a ꝯrio ſẽſu. & ibi no. ꝙ ur uerũ, niſi
i n prouincia unius incideret negotiũ alterius, ut l. Titiũ
& Męuiũ. §. i. & l. tutores. §. haberes. Si uis ergo hãc mate
riã perſtringere, diſtingue, quia aut eſt diuiſa adminiſtra-
tio, aut nõ. Primo caſu, aut per diuerſas prouincias, aut in
eadẽ, & ſi in eadẽ, aut oẽs, aut nulli geſſerũt, aut un⁹ geſ-
ſit, alius nõ. Aut unus gñaliter, alius aliqua. Si nõ ſit diui-
ſa diſtingue eodẽ modo, aut oẽs geſſerũt, uel nullus: aut
unus geſſit, alius nõ, aut unus quædã, alius gñaliter, & ſic
determina, prout ex ſupradictis, de his quę hic no. potes
6 de quolibet colligere. † Itẽ ubicũq; unus inſolidũ cõue-
nitur, dãt ei tria remedia. ſ. ceſſio actionũ, itẽ utilis, ſi nõ
ſit ceſſa, itẽ beneficiũ diuidendarũ actionũ, niſi argueret
de dolo, ſm Azo. in ſum. §. cõuẽto. uel ſm Hu. cuius opi.
cõſueuit approbari ꝑ d. §. nũc tractemus. C. de contrario
iu. tu. l. ii. & d. l. ſi plures. ſi tñ qlibet ex ꝓpria culpa cõue-
niat, nulla ſit ei ceſſio, ut d. l. ii. hoc aũt nõ obtinet in pu-
blicis adminiſtrationibus, uſquequaq;. C. de cõue. fiſc. de
bi. l. qm̃ Augerio lib. x. Caue tñ, qa ibi eſt una gl. q eſt ꝯria
iſti, in eo qđ ibi dicitur, ꝙ ubi unus geſſit, alius nõ, ꝙ pri-
7 mò † cõuenitur primò gerens, poſt magiſtratus, tertiò nõ
gerens, qa gl. ibi ur dicere, ꝙ imo in tutoribus, primò nõ
gerens, poſt magiſtratus, qñ non eſt diuiſa adminiſtratio,
cuius ꝯrium dicit hic, & in §. nũc tractemus. quæ uidẽtur
ueriores. Nec ob. ff. de admi. tu. l. Lucius Titius curator. §.
i. qa ibi qñ oẽs geſſerũt, & diuiſerunt inter ſe, quo caſu eſt
differẽtia, ſed in caſu quo inter ſe nihil diuiſerunt, tũc nõ
eſt differẽtia, imo uterq; cõuenitur ante magiſtratũ, & ſic
intellige C. quo quiſq; or. con. l. ii. li. xi. & qđ ibi not. ſed

in curatore bonis dato, eſt etiã differentia, quia illi tenent
inſolidũ, niſi inuitus &c. ff. de cur. bo. dan. l. ii. §. ſi. Hęc li-
ga bene, quia labilia ſunt, quamuis nodoſa, & ſpinoſa.
a Adn. Sciẽdũ. Diuide hũc §. & pone caſũ ſup eo. ut hic ꝑ An.
b Magiſtratus. Et no. hic, ꝙ in oibus caſibus, pupillus cõueniẽs
tutorẽ ꝓfert cæteris creditoribus, ut l. dabimus. ff. de priuil.
cre. ſecus ſi cõueniat iudicẽ, l. i. §. priuilegiũ. ff. de magi. cõu.
Subſidiaria in text. ibi donec, uel alias in culpa fuerũt
etiam leuiſsima. ut no. ff. de magiſt. conue. l. antepe.
Quibus. In fi. glo. uel aliis remediis prętorũ, quę mul-
a ta ſunt. a ff. ad leg. Iul. pec. l. eũ eo. & no. de reg. iur. l. nõ
poteſt dolo.

a Adnot. Multa ſunt. Non poteſt eum quilibet magiſtratus,
aliter mulctare, quam in iure ſit expreſſum, puta ter pro om
ni delicto, uel inobedientia. vide Ange. hic.
1 *§. Neque prætor. ſenſus.*
2 *Iudicibus quibus cauendum.*
Neque. Circa gl. ibi cũ dicit, & nõ exigere. Sed qui sũt
illi? etenim pręſes ſatiſdationẽ exigit, & recipiẽdã cõmit
tit. ff. de mag. cõ. l. i. § ſi curatores. propter quod dic, ꝙ ma
gñi iudices nõ tenẽtur hac actione, quia prędumitur, ꝙ ſo
1 lẽniter oĩa faciãt, & ſic intellige. ff. eo. l. i. § neq; † prętor.
quia ad ipſos nõ pertinet recipere fideiuſſores, ſed ad mi
2 nores. unde ſi dederũt eũ inquiſitione tutores, nõ† caueſ,
a ſi ſine, debẽt remittere minoribus, ut cautionẽ recipiãt, a
ut §. ſi curatores. & ipſi tutores debent ſe offerre, qa alias
nõ poſſunt adminiſtrare, ut l. in dubiũ. C. de tu. & cur. qui
nõ ſatiſd. l. pe. ubi minores iudices tutores dant, debent ſi
bi cauere, ꝙ fideiuſſores recipiãt, ut ff. de admi. tu. l. Aemi
lius. de tabellionibus, nõ credo, ꝙ ſe ad hoc intromittere
debeãt, niſi eis cõmitteret, nec hoc iure aliquo reperit.
a Adnot. Cautionẽ recipiãt. Et ſi differãt exigere ſatiſdatio
nẽ, uel expedire ꝓceſſũ, ut hoc onus trãſeat ad ſucceſſorẽ,
poterũt cõueniri in ſyndi. ut l. i. §. ſciendũ. ff. eo. ti. ſcdm Iaſ.

a *De excuſationib. a tuto. uel curato.* *Rubrica.*

1 *Adoptatos loco filiorum non eſſe.*
2 *Filij quibus proſint.*
b EXcuſantur b In gl. ſed nunquid. in fi. igitur ultra
non extenditur. ff. ſo. ma. l. ſi uero. §. de uiro. de ædil.
edi. l. ſciẽdum. §. illud ſciendum. In gl. i. onerum, ibi
quæ honori. ſub. patrimoniali, ut l. in honoribus. In gl. &
hoc dico, ibi maxime. ſ. non pręſtant excuſationem. In fi.
eiuſdẽ gl. ratio aũt põt eſſe, quare non hñr loco filii hoc
1 caſu, quia in† ptãte eſſet adoptantis, tot adoptare quod re
ſpub. defraudaret muneribus. Et eſt ſi?e; ubi non hñr pro
filiis in feudis. ſi de feud. deſun. con. ſit. c. i § adoptiuus. ff.
de le. ii. l. ſi ita. de condi. & demon. l. fideicom. In gl. appa
ret. in fi. hoc eſt mirabile, enim unus hẽat curã, & onus alẽ
2 di eos, ſed † ratio eſt, qa proſunt patri ſuo, & non debent
prodeſſe duobus. C. qui mili. l. ii. in fi. & facit, qđ ſi cano-
nicus habeat duas prębendas in eadem eccleſia, fortè ex
diſpenſatione, ꝙ non habeat, niſi uocẽ unius. contra. ff. de
oper. lib. l. duorum. de aſſig. lib. i. §. ſi. cum l. ſeq.

a Adnot. De excuſationibus. Continua, ſecundum Chriſt.
Por. ſupra uiſũ eſt de tuto. & cu. uerũ quia hi uarii ex cauſis
excuſari ſolent, iõ merito ſubdit de excuſatione tut. & cur.
b Excuſantur. Diuide hunc tit. & pone caſum ſecundũ Ang.
hic ſupra ſingulis §§.
1 *Mortui in acie qui cenſendi.*

Sed ſi in bello. In text. ibi ſolos. ſupponit ergo quòd ſi
moriantur extra aciem, quòd non proſit, ut ff. eod. l. bel-
1 lo amiſſi. † Quid ergo ſi extra aciem moriantur ex ictibus
ibi receptis? non uidetur, quòd proſint, arg. contra. ff. de
incend. rui. nauf. l. ſi quis ex naufragio. de dam. infe. l. dam
ni. §. Sabini. ad leg. Aquil. l. ita uulneratus. & forte poſſet
hoc probabiliter dici, & per hoc poſſet dici, quòd equus
ſoldatarũ percuſſus in acie, uidetur ibi mortuus, & facit
extra de præb. c. præſenti. lib. 6.

a Admini-

1 *Adminiſtrantes qua tutela immunes.*

Item diuus. In gl. qui dicit procurator. in fi. ſed quid
1 de adminiſtrantibus † res aliorum principum? dic idem
vt ff. eo. l. adminiſtrantes. & l. athletę ſ. gentium pręſida
tus, & dic à tutela, quæ tunc defertur, ſed non à delata,
d. l. adminiſtrantes.

1 *Tutela immunem abſfuturis, qui accipiendum. & 2.*

Item qui reip. In gl. vel abſfuturi. in fi. do. Iac. & Pe. di-
1 cunt hoc uerum, † vbi de proximo eſt abſfuturus, & pa-
rat ſe ad eũdem, uel ſi de magno tẽpore eſſet nominatus
ad legationem, non põt ſe excuſare, antequam recedat,
uel ſeparet ad eundũ. ff. ex quib. cau. ma. l. qui mittũtur.
ſ. ſi mulier. ſecũdum eos melius. ff. de leg. l. legato. de ua-
2 ca. mun. l. tempus. Item † debent hoc obtinere in abſfutu
ro longa abſentia. C. de leg. l. trãſmarina. ego credo, idẽ
in breui ſi uocari non poſſit ad adminiſtrandum, cum ſit
eadem ratio, imo non compellitur gerere, niſi in caſu ne
ceſſitatis. ff. de legatio. l. ſi abſenti. ſ. 1. in text. nam nec an
ni, quẽ habuerũt reuerſi de legatione, de quo C. ſi tutor
vel cur. cauſa reip. l. ab aliis muneribus. habent bienniũ.
ff. de leg. l. filius. & l. ſeq. Et no. quòd hic antiphorizat.

1 *ſ. Gentium, explicari.*

Et qui. In gl. ut quia. ibi, cum allegat l. adminiſtrantes,
1 melius eod. ti. l. athletę. ſ. gẽtium. † & hoc in poteſtatib⁹
magnarum ciuitatum, ſecus ſi municipiorum. ff. eod. pro
pter magiſtratum. vt no. in l. athletæ. ſ. remittuntur. Item
in gl. ut ſupra proxi. ſ. vbi eſt contraria, quia excuſantur
à ſuſpecta, ſaltem ad tẽpus, quia maior occupatio.

Item propter litem. In gl. imo & fine. in fin. dicit ibi
in auth. minor debitor, ut dixi ſupra de author. tuto. ſ. fi-
na. & hęc faciunt ad id quod not. C. de teſtib. auth. ſi ue-
ro odioſus, extra de reſtitu. ſpol. c. frequens. ſ. illum au-
tem. lib. vi.

1 *Collecta una quando ſit pluribus imponenda.*

Item tria onera. Super tex. ibi uel curę præſtãt. arg. ꝙ
1 pluribus exiſtentibus in una domo † communibus, & ꝓ
indiuiſo, non ſit imponenda, niſi una collecta. C. de ſi. ſa.
& quemad. pa. pro eis te. l. ſi hi qui de mulier. & in quo lo
co. l. i. li. x. Sed cum omnia bona ęſtimabuntur quõ ſit ꝓ
ſolido & libra. C. de ope. pub. l. oẽs. Itẽ dic, quòd quinque
una tutela præſtat excuſationem. ff. eo. l. ſi is, qui. ſ. fin.

1 *Pauper tutor ne ſit fallit. & 2.*

Sed & propter paupertatem. In gl. l. ſi non. in fi. illa lo
quitur in munere, quod in mero obſequio perſonę cõſi-
ſtit, quod de tutore non poteſt dici. Vnde dic, ꝙ pauper
1 non põt † dari, & ſi datus ſit, põt ſe excuſare, ut hic. ff. eo.
l. paupertas, non enim eſſet rationabile, ꝙ pauper opera-
rius eſſet tutor magnatis, qui tota die haberet agere cum
magiſtratibus, & hoc uult dicere Imperator, magna enim
imparitas eſſet, ſi unus pauper teneret locum unius Baro
nis, & pro hoc. ff. de mune. & hon. l. reſcripto. in prin. C.
decur. fur. l. ſi. ſ. ſi uero. & ſuper hoc iudex debet arbitra-
2 ri, ſi tñ datus † ſit, & ſe non excuſauit, non debet remoue-
ri, ſi alias ſit fidelis. ff. de ſuſpect. tuto. l. ſuſpectum, & uide
bis infra tit. i. ſ. fin. non tamen permittendus eſt ſolus ad
miniſtrare. C. de ſuſpec. tuto. l. i.

1 *Morbus quatenus excuſet.*

Item propter aduerſam. In gl. ibi cũ dicit, ſed quidã.
1 Illud autem † aduertendum eſt, an ſit ſpes, uel dubiũ de
ſanitate, & tunc excuſatur ad tempus, an non, & tunc in
perpetuum, vt ibi patet, & not. & tamẽ in milite videtur,
quòd ſępe excuſetur perpetuo, niſi iterum uocetur. C. de
re milita. l. ſemel. quia ibi ſtatim loco illius alius ſubro-
get, ne deficiat numerus. ff. de cura. l. ii. ſi iudex incidat in
infirmitatem, uidetur diſtinctio adhibenda, quam hic ui
de ff. de uaca. mu. l. pen. ſ. ſi. non ſic in prçlato. no. vi. q. i.
c. paſtoralis. in fi. [uel uide de cler. ægrot. c. i. & iii. & per
gl. & Hen.]

1 *Illiteratus an recte tutor iudex ve ſit.*
2 *Illiteratus quando recte ius dicat 3.*

a Similiter. a In fi. glo. hoc notabile, nõ bene ſumitur
1 hic, quia † admittitur illiteratus, ſi ſit expertus negotio-
rũ. l. athletę. ſ. pe. ſed uidetur probari in l. ii. de poſtul. C.
ſecundũ qđ tex. iacet de adminiſtra. tut. l. nemini. ſ. iuriſ-
peritos. in Auth. de iudic. circa prin. unde in actibus qui
nõ poſſunt expediri ſine literis, nõ admittitur illiteratus.
2 † Et ideo credo, quod illiteratus nõ poſſit iudicare, quia
cũ ſnĩa habeat in ſcriptis recitatione proferri, & per ſe,
non per aliũ. C. de ſen. ex breui. recit. l. ſi. Et eſt expreſſum
hodie extra de ſenten. & re iudi. c. ſi. lib. vi. & illiteratus
hoc non poſſet facere: indubitatè nec poſſet eſſe iudex.
Nec obſt. l. certi iuris. C. de iudi. quia ego nõ credo, quin
ignarus iuris poſſit iudicare, ut milites & tales, ſed de il
literato nego, de quo loquitur illa lex. Vnde miles põt
eſſe illiteratus, unde ĩ aliquibus cauſis opus eſt, ꝙ ſit iuriſ
peritus, extra de cõſang. & affinita. c. i. Vel dic ꝙ bonũ
eſt, quòd ſit, & ita eſſe debet, ſi tamen non ſit nihilomin⁹
eſt capax iuriſdictionis, ſecundum Hoſt. ibi, & ſic intel-
lige dictam Authen. de iudi. Spe. & nonnulli alii dixerũt
contra, adſtruendo quòd ſufficit, quòd ſententiã recitent
uerbo, & concluſionem legant, ut not. in Spe. de ſenten.
ſ. iuxta. uer. & no. cum ſeq. Sed quo non uideo quomodo
3 lege concluſionem ſi neſcit literas, ideo nõ credo eorũ
opinionem procedere, niſi in caſibus ex quibus pro non
ſcripto pronuntiari poteſt de iure, uel cõſuetudine, ſicut
dicitur de cæco. ff. de iudi. l. cæcus, cum not. Quid ſi ne-
ſcit legere latinũ ſed bene Gallicũ, ſicut ſũt multi in Fran
cia hodie. & ſperat quòd erunt plures (prohdolor) uidet
b quòd non poſſunt iudicare, b cũ debeant ſcribi in lati
no. ff. de re iudi. l. decreta. niſi in partibus, ubi omnes lite
rati ſciunt Gallicum legere, & intelligere, in Aut. ut prę-
po. nomẽ Imper. ſ. ſi. C. de ſent. l. iudices, quod hodie ni-
mis uiget in Frãcia, unde quinque fuerunt (ut dicitur) Au-
relianẽſes lectores qui partim latinum, & partim Gallicũ
in cathedra loquebantur, quibus melius eſſet, quòd ha-
berent groſſum idioma Engoliſmen. uel Pictauien. & ſci
rent loqui latinũ, & intelligere ſcripturas, quam latinũ
ſpernere, & falſa opinione, Gallicum iudicarẽt ſupremũ
eloquii obtinere.

a Adnot. Similiter. Dicit hic Ang. ꝙ nobiles, & alii negotio
rum, ac rerum experti, licet ſint ignari literarum poſſunt
eſſe Rectores terrarum, & habere adminiſtrationem offõrũ,
per tex. in l. certi ius. C. de iudi.
b Poſſunt iudicare. An aũt illiterati poſſint eſſe delegati? iſtã
qõnẽ ponit hic Ang. q̃ uide ibi l uer. q̃ro, an ignarus lrarũ.

1 *Inimicitiæ quando remiſſæ cenſeantur.*
2 *ſ. Item ſi ſenſit.*

Item ſi propter. In gl. ut quia. ibi, cum dixit. ut dixit. &
hoc ſemper præſumitur, ſi reconciliatio nõ interueniat,
ut ſ. dat r emiſſionem, uel pp hoc aũt, & hoc obtinet ſe
cundũ Doc. quãdo eſt grauis, ſecus ſi leuis. ff. de adimen.
leg. l. iii. ſ. ſi. cũ l. ſeq. In ea. gl. ibi, cum dicit, poſt teſtamẽ
tum, hoc ſi ſit grauis, ut ſupra proxi. In ea. gl. ibi, quia ui-
detur remiſiſſe, hęc opinio uidetur indubitate uera, ubi
a offenſa a uenit ex parte dãtis, quia † dans remiſiſſe uide
1 tur, ſecus ſi ex parte teſtamentorum. ut d. ſ. dat. Sed glo,
ibi uidetur ſentire idem, à quocunque parte ueniat, quia
ex eo, quòd datus tutor ſe excuſat, nõ uidetur reconcilia
tionem recipere, nec forte deponere animum iratum,
unde Seneca, Nemo eum inuito tutus in gratiam redit.
unde melius eſt excuſationem admitti. prima tamen eſt
magis amica literæ illius ſ. Sed ego teneo ſecundam. ff.
de ſuſpect. tuto. l. 3. ſ. ſuſpectus. In fi. eius gl. quod hic di-
cit de capitale, intellige idẽ, ſi ſit grauis. p d. l. 3. ſ. ſi. & no.
2 † ꝙ totus iſte ſ. & gl. loquitur de teſtamentario. de datiuo
uidebis infra eo. ſ. item propter. dic ut ibi. Item quamuis
alias diſtinguat cuius culpa inimicitiæ interuenerint. ff.
ſolu. ma. l. in his. ff. loca. l. ſi merces. ſ. culpæ. Hic tamẽ nõ
diſtinguitur, quia quamuis ex parte creati ſit culpa, ma-

gis eſt ſoſpectus,unde dato,ꝙ ſe nõ excuſaret,non debe-
ret admitti,tanquam ſuſpectus,ut d.l.iii.§.ſuſpectus. hoc
indubitatè in datiuo.

a Adnot.Vbi offenſa.No.hic Ang.ꝙ inimicitia excuſat arbi
trũ a laudãdo,itẽ excuſat iudicẽ,a iudicãdo,ꝓcuratorẽ a ꝓ
ſequendo,legatariũ excludit a legato,itẽ repellit teſtẽ a te-
ſtimonio,itẽ donatariũ ingratũ a donatiobe,itẽ q̃ dicaẽ ini-
micitia capitalis,& qualiter ꝓbeẽ,uide per euodẽ Ang.hic.

1 *Extraneus quando dandus tutor.*
2 *Teſtibus noti eſſe debent contrahentes.*

a Non eſſe aũt. a In ſi.gl.hæc glo.& §.quẽ allegant pro
cedunt in teſtamentario,nam dari non poteſt extraneus,
1 †niſi in ſubſidium,& tunc ſuo requiſito iudice, quo caſu,
propter excuſationem non perdit.ff.de tut.& curat.da.ab
his.l. diuus. & facit extra de iudi.c. cum deputati, ſed ſe-
2 cus in teſtibus,qui†debent cognoſcere contrahentes, in
Auth.de hære.& Fal.§.ſi uero abſunt.in Aut.de teſt.§.ſi ue
ro ignoti.in ſeu.de po.te.§.ſi tres.dic per Inn.extra de ac
cu.ca.inquiſitionis. & de teſt.c.cũ cauſam,& ibi p Henr,
plenè conſueuit dici,ꝙ ubi deponit.de facto perſonæ de
bet eãm cognoſcere,alias non eſt opus,ut ſi deponaẽ ali-
quid ſic fuiſſe aliquo tempore,de hoc ſcripſi.C.de iur.de
lib.l.ſi.§.ſin autem.uerſi.teſtibus.

a Adnot.Nõ eſſe ãt.Iſte §.ſm Ang.facit,ꝙ ſit neceſſe,ꝙ te-
ſtis cognoſcat contrahẽtes,tñ contrariũ tenet gl.in l.ſi §.ſi o
aũt dubios. C. de iur. deli.uide hic Ang. qui dicit,q̃d ſi te
ſtis deponit factum ꝯtrahẽtis,dẽt eũ cognoſcere,alias nõ.
1 *Inimicitię capitales quę.& 2.*
3 *Teſtis inimicus quouſque repellendus.*

1 Inimicitię, quas.† In glo. capitales.in Auth.de teſt.§.ſi
uero odioſus, In ea.glo.ibi cum dicit ſecũdum Azo.arg.
C.quando lic.uni ſine iu.ſe uind.l. i. de extraordin. cri.l.
ſæcularis.§ ſunt quędã.in ſeu.quot teſtes ſunt neceſſ.ad
proban.inueſtituram.c.i. Idem ſi infamauit de turpi cri-
mine.ff.de arb.l.licet quia hoc capitale reputaẽ. ff.de ma
nu.uin.l.iuſta.uel ſi habent quęſtionem inter ſe,debẽt cẽ
ſeri capitales, dum tamen de omnibus bonis, uel maiori
parte.ff.eo.l.propter. ſupra eo.§.item propter.uel ſi forte
alter alterum atroci iniuria afficit.C.de reuo. do.l.ſi. uel
dic,ꝙ his caſibus ſunt graues,non capitales,quia in l.diſ-
famatio,diſtinguitur,tanquam diuerſa ſpecies a capitali-
bus inimicitiis. Fateor tamen, ꝙ diffamatio,& etiam mi-
nor cauſa,uel nulla,poſſet eſſe cã inimicitiarũ cẽ capita
liũ, ut infra dicitur. & uide in feud.quæ fuit prima cauſa
benefic.amit. §.porrò. Et ubicunque tale quid commiſit
unus erga alium , quod ueroſimile eſt, quòd unus mortẽ
alterius appetat,uel ſi appetat,etiã ſine cauſa,& hoc con-
a ſtet,poſſunt†dici capitales.in feu.quę fuit prima cauſa be
nefic. amitt.§.porrò. talia enim non poſſunt ſub regula
tradi.in feud.quæ fuit prima cauſa benefi.amit.c.i. §. ſed
qa natura.imo quamuis nulla fuiſſet offenſa,ſi tñ alter ſe
teneret pro offenſo,& hoc diceret,uiderẽtur inimicitię ,
ut infra §.proai.unde Seneca . Et ſi nullos cauſauerit ini-
micos iniuria,multos tñ prę parabit inuidia. Et idem cre-
do,ſi haberet amicitias , cum inimicis patris , vel cũ ipſis
cohabitaret,ut extra de accuſ.repellantur.& c.cũ P.& D.
titulo,quot teſtes ſunt neceſſe uel forte,ſit uaſallus domi
ni,cũ quo habeat inimicitias,ut d.ti. quot teſtes ſunt nec.
& ex hoc quod dicitur,niſi reconciliatio &c.uideẽ quòd
ſi teſtis ſit odioſus propter accuſationem, quamuis accu
3 ſatio facta non fuerit,ꝙnihilominus†remanet inimicus,
& odioſus,& tanquam inimicos poſſit repelli a teſtimo-
nio,quouſque reconciliatio interuenerit.iii.q.v.c. accu-
ſatores,cũ ibi notatis.in cõtrariũ facit tex. in Auth .de te
ſtib.§. ſi uero odioſus.ibi,cum dicit, non ante audiẽ, quã
de crimine iudicetor,ſupponit ergo, ꝙ poſt auditur , ſed
ſubdit,ſi recõciliatio interuenerit,q̃ hoc uideẽ notare gl.
ff.de teſtib.l.iii.Sed pro prima parte facit.in feud.quę fuit
prima cauſa.§.ſed & qui,& dictum c.cum Pet.

1 *Iudicis teſtiſque ætates.*
Item maior. In glo.ſ.iam completis,ibi cum alleg.l.ſi.
lib.x.idcirco, cum iudicatura ſit munus perſonale maior
1 lxx.ann.non poteſt compelli†eſſe iudex,ff.de mun.& ho
no.l.ſi.§.iudicandi.quia maior labor eſt in iudice,q plu-
res habet regere,quàm in tutore ſecũdum Iac & Pet.idẽ
vẽ in acceſſore C.de proxi.ſa.ſcrinio.l.ii.lib.xii.& iudice
delegato.C. de aduoc. di.iud.l.ſcimus.ſed de teſte vẽ, ꝙ
debeat habere lxx.ann.ſicut tutor, ad hoc quod pp ſenſũ
excuſetur, quia non eſt magnus labor.ſecundum eoſdẽ.
de hoc no ff.de teſt.l. inuiti.
1 *Miles tutor non ſit.*
2 *Militis iura quibus competant.*
3 *Eccleſiaſtici tutores rectè dari.*
Minores.In gl.C.de leg.tut.l.ſi.dic,ut ibi,idem in mi-
lite.In gl.id eſt,in militia exiſtente,ibi qui reipub.dic ple
nius ff.eo.l.ſed & ſi milites. per totam l.& l.propter magi
1 ſtratum.§.i.dic,ut ibi,quia†ſi non detur in caſtris a præſi-
dente,nulla eſt datio non propter priuilegia militũ , ſed
propter defectum iuriſdictionis,dantis , ut ibi plene not.
2 †In ſi.glo.ff.ex quib.cau.maio.l.pe.de militibus nr̃i tem-
a poris a non eſt dubium,ꝙ non gaudent huiuſmodi pri-
uilegio,cum non gaudeant,niſi militantes,uel ueterani,
ut l.ſed & milites.§. quanquam.cum §.ſeq.dic,ut ibi,niſi
eſſent in acie, uel caſtris, quia tunc eſt eadem cauſa dãdi
priuilegia, quę antiquitus,& ſic gaudent, & cõſueuerunt
notare Doct.C.de iur.& fac.igno.l.i.& ibi ſcripſi. In glo.
& ita,in ſ.do. Iac. & Petr.dicunt, ꝙ nulla lege probatur
ꝙ hic dicitur,de quarto , quia in l. presbyteros.de epi. &
cle.non ſit mentio de hoc. Sed dicunt quòd põt probari
argumentatiuè,per §.interdicimus, in Auth. de eccle. tit.
quę eſt ſignata.C.de epi.& cle.auth. licentiam. ubi dicię,
ꝙ de his,quę obuenerunt epiſcopis a cognatis , uſque ad
quartum gradum,põt teſtari epiſcopi. Certè uerum dñt,
ꝙ illa uerba non ſunt in corpore. Inn. tamẽ poſuit ea de
burſa ſua,in aut.presbyteros.quę hic allegatur,hodie ue-
ro mutatum eſt de iure canonico, ut ibi ſcripſi,& ſcripſi
3 ſ.de Atti.tut.§.ſed hoc iure. Vnde poſſunt† hodie omnes
clerici,& prouecti monachi, & epiſcopi ſuſcipere tutelã
ex cauſa pietatis lxxxvj. diſt.c.peruenit.xvi.q.i.c.generali
ter,tñ non coguntur,niſi pro miſerabilibus perſonis,quę
alias tutorem non reperiunt,ut d.c.peruenit, & ſic intel-
lige xxi.q.iii.c. Cyprianus.

a Adnot. Militibus noſtri temporis. Adde Spe.ita tenere in
terminis,in tit.de ꝓc.§.i.uer.itẽ quod eſt miles. & Io.An.i
e.cũ deſideres.extra de ſen.exc. de quo notaui in apoſt. ad
deci,capel.Tholoſa.deci.cxxxj.in c.item fuit quæſitum.
1 *Iuriſperitos rectè tutores dari.*
a Itẽ Romę. a In gl.i.magiſtri.ibi cum allegat l.iuriſpe-
1 ritos,& eſt†mirabile,quia cum excuſentur ab aliis mune
rib. & patrimonialibus,ut C.de profe.& me.l. medicos,
non tamen excuſentur ab iſto. Sed forè eſt ratio pupillo
rum,& fauor,quia propter peritiam, pupilli per eos me-
lius defendentur & regentur, & not.ꝙ regentes actu ui-
deotur gaudere illis priuilegiis,ut d.l.medicos. & d.§.ſi.
& hæc materia clarè liquet in tota.l.ſi duas. cum l.ſeq.

a Adnot.Item Romæ Ang. ponit hic decem priuilegia , quę
habent Doct.quæ uide per eum.

1 *Excuſationis tempora.*
2 *Excuſandi tempus quando currat.*
3 *Tempus ignoranti non currere.*
4 *Contraria ſimul proponenda.*
5 *Probandane plura poſita.*

1 Qui autem. † Pro euidentia huius §. ſcire debes, ꝙ ex
quo tutor ſcit ſe nominatum , dẽt uenire ad iudicẽ intra
quinquaginta dies,& excuſationes ſi quas hẽt proponere
alias nõ auditur.ff.eo.l.ſcire.§.quinquaginta,& intra qua
tuor menſes proſequi,ut uidebis j. proxi.§. & uidebis ff.
eo.l.v.& iudex debet uocare amicos pupilli, & alios,qui
defendere uelint,uel dare ad hoc curatorẽ,uel p ſe adire.

C. ſi ex fal. alleg. l. i Oppo. ad hunc §. quòd quinquaginta
dies nõ currãt, ex quo alteram proſequerentur. C. de inoſ.
teſt. l. cõtra maiores. ff. de bo. poſ. l. cum quidã. ff. de adul.
l. denũtiaſſe. §. quæritur. & l. quinquenniũ. Dicas, ꝙ ubi tẽ-
2 pus præfixum eſt ad faciendum aliquid, ſi plurima † ſunt re
media defenſionis, ſeu iura compatibilia, & quę poſſunt
ſimul ab aliquo intẽtari, ſeu proſequi, ei tempus currit, ni-
ſi proſequatur, ut hic. Si aũt non põt proſequi ſimul, non
currit, vt in cõtrariis, & hoc niſi ſcienter, uel calumnioſè
proſequeretur, primò ius, quod nõ competebat ſibi, quia
tunc currit, ut d. l. cum quidam. ff. quod ui aut clam. l. ſer-
uus. & ſemper uidetur, ꝙ calumnioſè, ex quo ſuccumbit.
ff. de admi. tut. l. tutor, vel curator. ff. de app. l. negotiorũ,
niſi alias de bona fide appareat. ff. eo. l. qui teſtamẽto. §. ſi.
3 † Sed quid ſi in primo caſu ignorauit ius ſibi cõpetere? Vi
detur quòd debeat admitti, non obſtante lapſu temporis.
ff. de pet. hęr. l. Lucius. & ita uidet, quòd hoc caſu debet
admitti poſt quinquaginta dies, ut no. ſ. ſimili. C. de excè.
& uidetur expreſſum extra de exce. c. paſtoralis. Sed hoc
non uidetur uerũ in iſtis §§. quia ſi de nouo poſt lapſum
temporis excuſatio nata eſſet, non poſſet proponi, ut. ff.
eo. l. ii. §. pen. Ergo ita parum, imo multo minus, ſi perue
niat ad notitiam de nouo. Etenim hi duo caſus ęquipa-
rantur in c. paſtoralis. & hoc totũ uidetur dicendum fa-
uore pupilli, qui alias crederem, ꝙ ſemper deberet admit
ti, ſiue tẽpus eſſet præfixum ab homine, ſiue à iure, ut not.
Inno. & Hoſt. in d. c. ſed gl. ibi contra, & in Spe. tit. de ex
cep. §. nunc uidendũ. in tempore præfixo ab homine. Sed
quid ſi certũ tempus fuit pręfixũ, ad omnes exceptiones
proponendas, & ſunt cõtrarię? Glo. dicit, ꝙ nihilomiꝰ
poſt tempus poteſt proponere, vt no. extra de reli. do. ca.
cum dilectus. Sed hoc nõ credo per hunc §. cũ plures ex
4 ceptiones, etiãt contrarię poſſint ſimul proponi, ſaltem
cõditionaliter. ff. de excep. l. nemo. & no. Dy. extra de re
gu. iu. c. nullus. Et idem dicerẽ de eo, qui perſequebatur
nullitatẽ ſententię quod poſt non poſſit appellare. Secus
crederẽ in eo, qui dicebat rẽ uendItam per cognatum ad
ſe pertinere, & ſuccubuit, quia põt petere tanquam proxi
mus, & retrahere uirtute. cõſuetudinis, quãuis annus ſic
elapſus, niſi ſciens &c. l. cum quidam. ſupra alleg. Quæ
runt Do. Ia. & Pe. qui hic nihil aliud dixerunt. Quid ſi
5 † quis plures excuſationes propoſuit, unam probauit, ali-
am non? Et dicunt, ꝙ ſufficit, illa enim clauſula, quæ to-
ta die apponitur in libellis, proteſtans, quòd non adſtrin
git ſe ad omnia &c. apponit ſuperfluo ſm ipſos, & nihil
allegat, tu autem pro illis alleg. ff. de appel. l. appellanti.
§. i. Sed certè non ſuperfluo apponitur, quia euitatur op-
poſitio de decretali, licet. extra de proba. quæ uidetur eſ
ſe contra, ſed illa intelligitur, ubi ſe adſtrinxerat ad hoc,
vt ſatis no. extra de reſcrip. c. ex parte.

1 *Excuſationis, & appellationis differentiæ. 3.*
2 *Nominare qui debeant.*
4 *Excuſatio ſcribenda.*
5 *Tempus longius remotioribus dandum.*
6 *Dieta legitima.*

a Qui autem excu. a † In gl. ſed cõtra. in fi. quęrũt Do-
1 cto. quis eſt effectus, an ſe excuſet, an appellet; certè ma-
gnus, quia appellando cõqueritur de iniquitate iudicis,
& ideo nõ ipſe, ſed alius cognoſcit. C. de app. l. eos. nõ ſic
qñ ſe excuſat. Item qñ appellat habet x. dies tñ ad appel-
landum, ſed tutor habet quinquaginta ad ſe excuſandũ.
Sed quare diuerſum in tutore nominato, quã in alio? Di-
cunt quidã, ꝙ in nominatione aliorũ interponitur decre-
tũ, quod imitatur ſententia. C. de app. l. nominationes. in
nominatione tutorũ, non. Sed ipſi reprobant per l. natura
li. ff. de confir. tut. & dñt, ꝙ in nominatione aliorũ ſit ple-
na deliberatio, & inquiſitio, ideo ſi male nominent, appel
latur ab eis, ut eorũ iniquitas detegatur. ff. de appel. l. i. In
creatione aũt tutorũ non tanta, & eſt ratio, quia ibi non
de tãto agitur pręiudicio, ſicut in creatione magiſtratus,
qui multos habere regere, ſm eos. Sed hæc ratio nõ uidet
perpetua. Quid ergo ſi cũ magna inquiſitione creet, ſeu
nominetur tutor? quod ſit q̃ſque, ut ui. Inſti. de ſatiſd. tu.
& C. de auth. pręſt. l. fi. Præterea non requiritur, ꝙ maior
fiat inquiſitio in uno, quã in alio. Item poſſibile eſt, ꝙ no
minatus ad minus publicũ, nominet ad minus negotiũ,
& minus periculoſum, quam tutor, ut ſi nominetur ad fa
2 ciendum aliquod modicũ opus reip. Propter † quod po-
tes dicere, ꝙ vbi quis nominatur ad aliquod minus, no-
minatur per illos de ciuitate, vel per illos, quibus reip. ad
miniſtratio cõmiſſa eſt, ut §. ſoleni. & in Auth. de deſẽ. ci.
§. interim, C. de decur. l. nominationũ li. 2. de lega. 1. l. pe.
vñ ille appellare põt, & debet, & hoc merito, quia ſi ha-
beret ꝓponere excuſationes ſuas corã nominatoribꝰ, ipſi
eſſẽt iudices in cauſa ſua, quod nõ eſſet iuſtũ. Ideo lex ſta
tuit, ꝙ deuoluatur ad ſuperiorẽ per appellationem. Non
ſit in nominatione tutoris quia nominãti nullũ generat
ꝓiudiciũ, nec vtilitas emergit, ſit uel nõ ſit tutor. Ideo ip-
ſemet excuſationẽ audit. Sed alias emergeret vtilitas vel
damnũ, ſi nominatus munus nõ acceptaret, vel eo onera
retur, quia referretur ad eos, ideo non audiũt excuſatio-
3 nes, qa ipſi ſunt pars. Pręterea † ſi tutor appellaret, non eſ
ſet, qui proſequeret appellationẽ pro pupillo, iõ melius
eſt, ꝙ ſe directo excuſet, & iudex, q dedit ſup hoc videat
ſummariè vocatis amicis. C. ſi ex fal. alle. l. i. in alio tñ ca
ſu ipſa reſpu. proſequit. In ueterano aũt eſt ſpeciale, ꝙ nõ
tenet appellare. C. qñ prouoc. non eſt ne. l. ueteranus. In
gl. ita tñ. in fi. hęc opi. Azo. quæ approbatur vbiq; & per
oẽs, & maxime in l. quinquaginta. ff. eo. vbi plenꝰ de hoc
no. in aliis aũt muneribus cauſa non durat, niſi per duos
menſes. C. de temp. & rep. ap. l. i. dic, ut ibi. In gl. ſed nun-
quid. in fi. hęc uera. & uide quod no. in l. hoc autẽ. & in §.
fi. de l. præcedẽti. In gl. ſ. dando. in fi. quidã dñt, quòd hęc
quæ hic ſcribuntur, & per d. §. oportet. quòd excuſatio ẽ
danda in ſcriptis & per hoc, quia oĩa acta in ſcriptis redi
gẽda ſunt. C. de appel. l. cauſas. & l. à proconſulibus. ex de
prob. c. qm̃ cõtra. Sed hoc argumentũ nõ eſt neceſſarium
qa nõ ſequit, redigendũ eſt in ſcriptis, ergo pars debet in
ſcriptis dare ſm do. Iac. & Pet. qui ſic tranſeunt. Quid
4 † ergo dices? Ber. dicit, ꝙ debet dari in ſcriptis, extra do
offi. dele. c. prudẽtiã. in gl. ex hoc loco, & ita ſeruat de fa-
cto, Credo tñ, quòd ſi non det, nõ vitiatur proceſſus, cum
hoc nõ reperiatur iure cautũ, niſi in una. C. de nõ nu. pe.
auth. hoc aũt. In gl. caueas. in fi. hic nõ eſt difficultas, imo
eſt facillimũ ſm Doct. ſed adhuc remanet iniquitas, non
obſtãte ꝓuiſione Scæuolę. nam ille qui eſt intra cẽteſimũ
5 lapidem, non habet tantũ † quantũ ille, qui eſt in ciuitate,
q habet integros quinquaginta dies, & illi detrahit, quã-
tum diſtat. Item, illi qui diſtant vltra xx. dietas, vel per xx.
vel minus, nõ habent tñ tempus, ſicut propinqui, quia re
diguntur ad xxx. dies, ſi diſtent ultra xx. dietas, & ſi minus
in diebus, cõputatur eis tẽpus intra quod ueniũt. Sed dic,
quòd quãuis hoc verus ſit ratus eſt legislator, ꝙ habet tẽ
pus ſufficiẽs ad proponendas excuſationes ſuas, & ideo
ita vniformiter ſtatuit. Simile vides i eo, qui habet teſtes
ultra mare, & in prouincia, primo dãtur nouẽ mẽſes, aliã
tres, & tñ citius, & facilius poterit habere in tribus mẽſi-
bus de prouincia, quã forte de duobus annis de ultra ma
re. Itẽ nõ ſit differẽtia inter Orientales, Occidentales, &
Mediterraneos, & tñ cõſtat ꝙ Mediterranei facilius poſ
ſent habere, quã Occidẽtales, uel de Oriente. Vel poſſes
ponere aliud exẽplum, ſm Doc. Nam uides, ꝙ ubi partes
ſunt de eadẽ prouincia, præſcribũt adinuicẽ x. annos, ſed
de alia sũt neceſſarii xx. anni. Pone ergo ꝙ duo ſuni uici
ni, in cõfinio duarũ prouinciarũ, habẽt tpe xx. anno. & tñ
ſunt ꝓpinquiores ſibi, quã ſi alter eſſet in alio cornu eiuſ-
dẽ prouincię. Sed hoc exẽplum nõ bñ placet eis, quia ibi
põt dari alia ratio, quia forte in alia prouincia non eſt qs
ita ſtipulatus conſilio, ſicut in ſua, & ita paratus ad litigã
dum. Hoc exemplum eſt notabile, & q̃ſque de hoc dubi
taui. Et poſſet argui, quòd ubi ſunt ita uicini, ſm eos, ceſ-
ſat ratio legis, & per conſequens ipſum ius, & facit ff. ad
6 Silla. l. fi. de adul. ſi mariꝰ. §. i. & ſcripſi. C. de pręſcri. lõg.
b temp. l. fi. † Et no. quòd legitima dieta b ẽ a x. miliaria p

b diem.ff.ſi quis cau.l.j.& ita debet cõputari dieta in decre
tali,quæ inhibet,quòd quis non trahatur ultra dietam,ſe
cundum Ia.& Pe.Sed Doc.iuris cano.dicunt quòd debet
intelligi de vulgari,ut no.extra de reſcrip.c.ſtatutum. §.
cum aũt.li. 6.& ibi Archid.[& uide] extra eo.c.nõnulli.
& quod ibi no.in antiq.poteſt dici,quod in Italia,& alijs
locis,ubi ſunt miliaria,ſit uera opi.Ia.in aliis vbi nõ ſunt
miliaria,ut in Francia,opi.canoniſtarum.

a Adnot. Qui autem excu. Vide hic Ang.

b Legitima dieta. Adde Feli.in c.olim.col.ii.uer.etiam quòd
ſtãtibus.extra de reſcrip.& ĩ c.nõnulli. col.xxiii.uer.collige
ẽt.c.ti.&ibi,qus uia debet attendi ſi ſont multæ,an uſitatior
uel breuior.ubi ẽt ponit xi.caſus, in qbus nõ allegaĩ excep.
de tractu ultra unam dietam, & qualiter computetur, uide
eundẽ in c.dilectus.col.viii.uer.computentur dietæ. eo.ti.

1 *Procurator quando ad omnia datus.*

2 L. *ſi procurator ſenſus.*

a Datus. a Do.Ia.& Pet.intelligunt hũc §. ſi bona ſint
in eadem prouincia,alias quilibet iudex dabit in territo
rio ſuo p l.cum unus.§.pe.dic plenius ſupra de Attil. tu.
1 §.i.Per hunc §.poteſt dici † quòd procurator ſimpliciter
conſtitutus videatur conſtitutus ad omnes cauſas, ut ff.
de tutel.l.qui habet §.ſi.contra.ff.de procu.l ſi procura-
torem. ubi alia forma datur. Et hoc uidenſ tenere Ia.&
Pe. Dicunt tñ,quòd qui uellet tenere contrarium, poſſe
bene reſpondere ad l.illam. & ſic tranſeunt.Sed dic, q
2 illa loquitur† qñ ad certã cãm datur procurator,qa ſi ge-
neraliter nõ poſſet habere locũ,& ita uſus approbat, ut
no.in Spe.de proc.§.rõne aũt formę. uer.ſed qd ſi procu
ratoriũ?& vr hodie expreſſum extra de procu.c.i.in cle.

a Adnot. Datus autem. Summatur, ut ſecundum Aret.hic.

1 §. *Iidem reſcripſerunt. ratio & ſenſus.*

Iidem reſcripſerunt. Ad hunc §.concor.l.maritus.hic
allegata.ff.de cu.fu.l.uirum.ſed põt eſſe procurator, ut
1 hic not.Et eſt ratio,quia non de tanto† præiudicio agiſ,
cum poſſit faciliter reuocari,& per hoc uidetur,q poſſit
eſſe procurator ad unã litem,& fortè hoc caſu loquitur
l.licet.& iſte.§.in hoc,qđ dñt de excuſatione, niſi intelli
gas cum glo.q hic excuſari accipiatur impropriè, qđ uř
verius,qa alias nocuiſſet immiſtio,ut ff.eo.l.nõ tm.§.ua-
care.& l.iij.C.ſi ex.ſal.alle.hanc opi.q poſſit eſſe ad unã
litẽ,tenet Spe.ti.de tu.§.uiro.uer.ſed nunquid uir.Sed uit
ricus põt eſſe priuignę tutor,uel curator.C.đ cõtra.iud.
tute.l.ſi. uel ſocer,uel nurus.l.licet,C.de excuſatio.tuto.

5 *Sententiam erroneam tenere.*

Si quis autem. De materia huius §.dixi. ſup.q.ex cau.ma.
§.ſemel.tñ quantũ tangit materiã hanc totum potes dice
1 re,† quod leges quę dñt,quòd ſententia lata ex falſa cau-
ſa,& quæ eſt ꝯ ius partis,uel erroneę errore nõ expreſſo,
tenet,quod fallit in hac materia,ut hic,& ff.eo. qui teſtõ
de min.l.uarum.§.ex facto.nec diſtiguo,an fuerit defen
ſus,uel non,quãuis tex.innuat contra.C.ſi ex ſal.alleg.l.
j.& hoc totum fauore pupilli,uel minoris.Nam quoquo
modo erratum fuerit,etiã in facti cauſa,nullum eſt, qđ
agitur ff.de tu.& cur.da.ab his.l.tutor ſi petitus.

De ſuſpectis tutoribus. *Rubrica.*

1 *Actiones famoſę.*

2 *Suſpecti accuſans quando ſe inſcribat.*

3 *Turpillianum quando ceſſet.*

a SCiendum. a Primo ponit dictum generale.Secundo
pèr quos.Tertio,qui remoueri.Quarto, qui hoc pñt
requirere.Quinto,ex quibus cauſis. Partes patent in
litera.In glo.ex quo.in ſi.dicunt Doct. quòd propterea
non bene probatur,quia licet condemnatus ſit infamis,
non propter hoc ſequitur, quòd actor debeat ſe inſcri-
b bere. b nam ſicut uidemus in actione mandati. † depoſi
1 ti,& iniuriarum,in quibus reus efficitur infamis,ſi con-
demnetur,& tñ nullus diceret,quòd agens debeat ſe in-
ſcribere,& ideo uidentur in hoc remanere,quòd non ſit
opus inſcriptione,& idẽ tenet C. eo.ti.l.ult. ſed ipſi non
euadunt ſecundã rationem gl.quę eſt,quòd pœna corpo
ralis remoto imponitur.ff.eo.l.3 .§.ſolet.de of.pręfe.urb.
1 l.i.† Sed potes dicere, quòd cum ex omni crimine poſſit
agi criminaliter,& ciuiliter,ut ff.de priua. delic.l.ſi. q ſi
quis aga.q ciuiliter.ad finẽ q remoueaſ pro utilitate pu-
pilli,tunc nõ ſit locus inſcriptioni,alias ſi cõcludat,q re
moueatur,& puniatur, uř q ſit locus, per d.l.fin. & ff.ad
Turp.l.& in priuatis. de iniur.l.qui iniuriarũ. C.de accu.
l.ſi.& punitur arbitrio iudicis,ut no.d.l priuatis.& ſcripſi
in d.l.ſi.Vnde cũ reperiatur iſtud exceptũ,quomodo ex-
2 cipiemus?bene tñ reperiſ in iſto ſpeciale,quod † deſiſtẽs
non incidit in Turpillianum.ff. ad Turpil.l.ii.§. ſuſpecti
per quam l.Doct.fuerunt maiori,ad prædicta dicenda.

a Adnot. Sciendum. Diuide iſtum tex. ſecundum Are. Et
pone caſum,ut idem hic.

b Se inſcribere. Iſtam quæſtionem, ponit hic Aret. in i.col.
uer in gl.ex l.Item,q ſi accuſator deficit in probatione,an
eadem ſñia,qua reus abſoluitur,poſſit accuſator dãnari đ ca
lumnia?& dicit Ang.& Chriſtoph.q ſic;ſed pone, q iudex
in ſñia abſolutoria facta de tutore, non condemnauit accu-
ſatorem de calumnia,utrum poſſit ex nouo proceſſu condẽ-
nari?Vide de hoc Ang.hic.

1 *Delegatorum datio & poteſtas.*

Datum eſt. In gl.i.delegato.in ſi. gl. infert hi, quòd hi
duo poſſunt cognoſcere,& remouere? alii, nec cognoſce
re,nec remouere,& idem ff.eo.l,i.§.i.ſed in l.ſolent.ff.đ
1 of.pręfe.vr.dicit,q alii †poſſunt cognoſcere,ſed non re-
mouere,nihil ad te,quia hodie omnes ordinarii,cũ ipſos
abeſſe cõtigerit,poſſunt facere vicarios;quia omnia poſ-
ſunt,quę ipſi poſſunt, pręter mortis illatione, uel mẽbri
abſciſionem,ut in Auth.ut nulli iudi.§.ad hoc prohibe
mus. ut no.de offi.proconſ.l.aliquando.

1 *Patronus qui de ſuſpecto accuſandus.*

2 *Infamiam ſententiam non tolli.*

Oſtendimus. In glo. ſed qualiter in ſi. hoc non placet
Do.Ia.& Pet. quia obiectus doli facit infamem, ut no. ĩ
eo.§. ſuſpectus. propter quod dicunt ipſi parcendũ, quia
1 actio uerbis tẽperabitur,quia ſi†petens patronum, a tute
la remoueri,dicat patronũ dolũ cõmiſiſſe, iudex ipſum
nõ audiet,ſed ſi alias dicat, eũ malè adminiſtrare, per a-
liam actionẽ admittetur.ff.de dolo.l.non debet,pro ipſis
facit ff.de obſeq.l. ſi parent.in ſi. Vel poteſt dici ſm Ia. q
patronus condemnatus ex cauſa famoſa,non ſit infamis.
ff.de pub.iud.l.ſi.Sed huic non obſtarent.l.non debet. &
l.parens.§ ſi. quæ ſupponunt,q eſſet infamis.& l.illa fina
lis habet cauſam ſingularem,pp iuſtum dolorem. Fortè
poſſet dici,q famæ ſuę parcatur, pp l.quę ſibi parcit.Vel
poſſet dici,q ſi dolus probetur non remoueatur, ſed cu-
rator adiungit,ut l.ſi tutor.ff.de ſuſpec.tu. & ita ei parci-
2 tur.†Sed quid ſi remouetur,ut ſuſpectus, forte dolo pro-
bato,iudex tñ ſententiãdo reſeruauit ei famã, nunqd eẽt
infamis?Vř quod non,per hunc §.ff. de tut.l.gñaliter. de
leg.iii.l.ſi qs.§.miles. de bo.li.l. ſi pater exheredatus. In
cõtrariũ.ff.de fur.l.non pt ad Tur.l.i.§.i.de diuer.offi.l.q
cunq; & vř expreſſum.ff. de iniur.l. diuus. & per hoc vř,
quòd ſi iudex pronunciet notariũ falſarium, q non poſ-
ſit ei famam reſeruare,nec q poſſit facere inſtrumenta.

Conſequenș. In gl.ideo,in ſi.non eſt propriè publica,
nec deſiſtens incidit in Turpillianum.ff.ad Turpil.l.i.§.ſu
ſpecti.iuncta l.ſi quis repetere.§.i. In glo.etiam in publi-
co.in ſi.hoc contrarium meruit ſignari,non tamen deci-
piat te glo. ſed intellige eam, ut no.ff.de in litem iur.l.in
actionibus.ſuper uerbo,ex magna cauſa.

Sed & ſi qua. Sed an debet ſe inſcribere, hoc caſu,quia
de patre non eſt dubiũ q non,ut l. de crimine.C. qui ac-
cuſ. nõ poſ.ſed in caſu,vř,q ſic,per ea, quæ ibi no.iuncto
eo,qđ ſcripſi ſupra,in prin.& illam gl.ſequuntur Doc.iu
ris ciuilis.Sed Docto.iuris canonici tenent, q non,ut in
ſum.Hoſt.de accu.§.ſi quis poſſit,& uide in Spe.de accu.
§.itẽ uer.& q mulier,ubi plene enumerãtur caſus, qbus
mulier admittiſ inter quos eſt unus,iſte qui eſt hic.ff. ad l.
Iul.ma.l.in quęſtionibus.ff.de accu.l.ii.& l.mulierẽ ii.q.i.
prohi-

prohibentur §.mulierem, dic ut ibi.
Suſpectus autem eſt. Quid ſi nullo modo gerit, expreſ
ſum eſt, ff.eo.l.hæ enim.§.fin. Poſſunt enim remoueri, ſed
non accuſari, ut ibi patet. Et no. ꝙ peius facit, qui gerit &
male, quàm qui nullo modo gerit. ff. de actio.emp.l.ſi ſte
rilis.§.eum per uenditorem, ſecundum Do.Ia.& Pe.me-
lius hoc probatur, ex his quæ no.& ſcripſi ſ̄.de ſatiſd.tut.
§.ſciendum, & hoc tangit gl. ſatis hic.

1 *§.Suſpectus.ſenſus.*
2 *Iudicis officium quatenus infamet.*
3 *Culpam infamare, quatenus uerum.*

Suſpectus autem remotus. In gl. exceptio.in fi. melius.
ff. de pœu.l.ſi præſes, ſecundum Do.Iac. Pet.& caue, quia
hæc gl. procedit ſecundum primã opi. Azo. quę eſt j̄.glo.
proxi. de qua ibi dices. Quia ſecundum opi. quę eſt in d.
glo. eſſet diſtinguẽdũ, an ob leuem, an ob quod hic latã,
& iunge hoc, quod no. j̄.in gl.i.non ſimiliter. Sed contra
hanc gl.& opi. Doct. q eam ſequunt̃ op. de l.milites agrũ.
§.miſſionum. ff. de re mili. Sed illam intellige ſecundum
hanc diſtinctionem, ut no. ff de his, qui no. infa.l.ii §. eſt
enim. in gl. no. quãuis uideatur fieri calumnia textui, &c.
2 Item dic, ꝙ ea, quæ hic dicuntur, † nõ procedunt, ubi tu-
tor remouetur ex officio iudicis, quia officiũ iudicis non
a infamat, a ut no.ff.eo.l.iii.§.tutor, qui. C. de mo. mul.l.
ſ. quam Diu. ſequitur per l. quã gl. alleg. in d.§.prçterea.
a C.ſi tu.non geſ.l. i. Sed Spe. dicit, ꝙ iudicis officium in-
famat, ubi propter delictum pœna infligitur, in Spec. de-
ſen.§.ſpecies, ver. eſt autem.& uerſ. quid ergo. Credo ꝙ
infamet ſaltem infamia facti. C. de his qui no. infa.l. uer-
bũ. Et põt probari; qa aduocatio, quæ fit officio iudicis. ff.
de requi.re l.i. infamat C. de requi.re.l.iii.& ibi no.& vr̃
expreſſum. ff ubi pup.edu.deb.l.fi. ibi cum dicit, tali nõe.
&c. Et ſic potes intelligere has opi. ſ. ut non infamet, in-
famia iuris, ſed facti, & facit quod no. j̄. in gl.i. non ſimili
ter, in fi. In gl. ſ.leuẽ, ibi cũ dicit leuiſſima, hęc gl. nõ ẽ bo
na, qa tutor de leuiſſima nõ tenetur. arg. C. de arbi.tut.l.
quicqd, & ibi no. in gl. quę eſt huic cõtraria. In ea. glo. cũ
dicit, ut nõ fiat infamis, cũ famę amiſſio morti cõparet̃.
ff de ma.uiu.l. iuſta. & hoc vr̃ probari in l. in actionibus.
§.ſed in his. ff. de ĩ li.iur. Sed obſt.d.l.fi. ubi pup.edu.deb.
Sed ſaluando gl. potes dicere, ꝙ loquatur de infamia fa-
cti, ut ſ̄.dixi. Et ſi hanc opi. teneas reſtringas, & ſubaudias
tex. C. de tu.qui non ſa.de l.ii.& hæc ſatis uera. C. de tu l.
fi.& hic. In gl. non ſimiliter, tota hęc gl. procedit ſecun-
dum opi. illorum, qui dicebant, ꝙ lata culpa infamat, de
quo ſupra gl. proxi. ſed tenendo opi. Az. non eſt dĩa inter
latam, & leuem, ut ibi dixi. In ea. gl. ibi cum alleg.l. latæ,
3 ſed ſecundum† hoc omnes de mundo ſunt in lata culpa,
quia nullus omnia iura ſcit, maxime ex improuiſo. Sed
Doct. intelligunt, ꝙ ſit hoc uerum, de iuribus uulgaribus,
& communibus, & quę frequẽtantur ſatis in facto; ſecus
forte de materia, de manumiſſio.& de uulg. In ea. gl. ibi
cum alle.§. notatur. vult dicere, ꝙ quis per iniam infama
tur, damnatus ex lata culpa non infamatur, ſed ubi ipſo fa
cto, tunc ex lata culpa fit infamis, & in illo caſu loqui-
tur §.cõtrarius, qui nõ meruit ſignari ſecundum Doct. In
fi. eiuſdem glo. poteſt addi quartus in criminibus priua-
tis, nã d.l. loquit̃ de publicis, ut no. ff. de uer.ſig.l. magna.
& patet. C. de iniur.l. ſi nõ conuitij, & hoc quo ad infamiã,
ſed quo ad dandam actionem de dolo ęquiparãtur, ff. de
incen.rui.nauf.l.qui ædes.& l.ſi fortuito. ſi quis teſta.li.eſ
ſe iuſſus.l.i.§.non autem.
a Adnot. Non infamat. De hoc uide hic per Ang. in q. latius.
Itẽ dicit hic Ang. ꝙ a principio infamis põt dari tutor, ad ſi
militudinẽ ꝓcuratoris, & ẽt põt eẽ tutor legitimus, qđ not.
a Si quis autẽ. a In gl. ar. in fi. Doc. diſtinguunt, an accu-
ſetur de mala adminiſtratione, & tunc interdicitur. Si de
alio crimine, nõ, ut ff. de ſol.l. quãuis. De iure uero cano-
nico non interdicitur, ẽt in primo caſu, niſi demum facta
informatione de dilapidatione, ut extra de ſimon.c. licet
Hely.& ibi Inn. de offi. deleg.c. uenerabili, & ibi per gl.

a Adnot. Si quis aũt. Pendente accuſatione interdicitur ac
cuſato adminiſtratio.& ſi deceſſerit extinguitur accuſa.h.
d.ſm Are. Sed a quo tempore interdicatur ei adminiſtratio,
uide hic per Are.

1 *Suſpecti lis quatenus duret.*
2 *Actionem, ceſſante cauſa, ceſſare.*

Sed ſi ſuſpecti. In gl. quia non niſi. in fi. quidam tamen
1 dicunt, † ꝙ durat lis propter expenſas, quamuis extingua-
tur, duo ad principale. C. ſi reus uel accuſ. mor. ſue.l.iii.
ſed ſecundum Iac.& Pe. illa facit magis ad cõtrariũ, qa
obtinet ubi ſuper bonis erat expreſſa quęſtio. Si autẽ ac-
ceſſoriè non durat, etiam propter bona, ut ibi patet.& l.
a.cõ.ti. ff. de iure fiſci.l. Lucius. ſed melius facit. ff. de rei
uend.l. ubique. ſed illa nõ dicit, ꝙ duret propter expẽſas,
ſed ꝑꝑ fructus, & partus, & ſtipulationẽ de euictione, ſed
ꝑꝑ expen. non aperit. Vnde non vr̃, ꝙ propter expen. de-
beat durare, per hunc tex. ubi extinguitur, & ff. eo. l. poſt
finitã. ubi dicit, ſoluitur, unde poſt dimiſſum negotiũ ne-
fas eſt, &c. C. de fruc.& lit. expen.l. terminato, & hæc pro
cedunt quando agitur de re, quę nullum habet intereſſe
eã finita, ut de accuſatione, quia non agitur ad dandũ ſibi
aliquid, ſed ad merã uindictam, & in re nõ tranſmiſſibili
ad hæredem. Sed ſi agitur inter duos de cauſa beneficia-
li, uel ſi ſit cõtentio de aliquo officio, nõ vr̃, ꝙ hęredes te
neantur, nec poſſint proſequi, imò quo ad defunctum ex
2 tinguitur cognitio, extra, ut lite pend.c.ii. lib.vi. Et iõ † vi-
detur, ꝙ ſi mulier agat ad dotẽ, qa uir uergit ad inopiã, ſi
pendente lite efficiatur locuples, quòd ceſſat actio. ff. ſo-
lu.mat.l. ſi conſtante.§.fin. In rebus autem acquiſibilibus
agendi, & tranſmiſſibilibus, non puto, ꝙ extinguat̃ actio
ſemel quæſita, quãuis deſierit intereſſe. ff. ſi quis cau.l. qui
autem.§.i. cum multis aliis concord. quę ſunt ibi.

1 *Tutoris fugientis compulſiones.*
2 *Pupillus, patre mortuo, a quibus alendus.*

Si quis tutor. In tex. ibi cum dixit, ut alimenta pupillo,
&c. eo enim quod ſubterfugit præſumitur cõtra eum. ff.
de ſuſpec.tut.l. impuberibus.§.fi.& l.ſeq.& no. quòd prę
1 ſumitur cõtra † fugientem. ff. de lib. cau.l. quod autẽ dixi
mus. C. ut omnes tam ciu. quàm mil.l.i. de affe.l. cõſilia-
rios. de omni agro deſerto.l. locorũ. in Auth. de exhib. &
intro.re.§. ſi uero ſemel. ver. ſi uero ẽt, uſque adeo, quod
põt ſupponi quęſtionibus, uel ĩdici duellũ, ut no. in Spe.
de accuſ.§. ſequitur. uer. quid aũt. ſi non tamen hr̃ pro cõ-
uicto, ut no. C. de requi.reis.l. i. de fal. l. ubi. Et ſi qũ repe-
rias haberi pro conuicto, dic ſpeciale. Et poteſt dici per
hunc §. ꝙ ubi proceditur ex officio, põt procedi ad ſentẽ
tiam lite non conteſt. ſecundum Doct. ff. eo. l. fi. hoc ẽ ex
peditũ de iure cano. extra ut lit. non conteſt. c. qm̃ frequẽ
2 ter.§. in aliis. † In gl. quid ſi non. in fi. gl. uidetur uelle, ut ff.
eo.l.fi. ꝙ mater nutriet infra triennium. Tu potes dicere,
ꝙ in caſu iſto, quando non habet patrem, nec habent de
quo uiuãt, ꝙ mater & ſuperiores tenentur alere, ut ff. de
alendis lib.l. ſi qs a liberis.§.i. dic, ut ibi, uide plenius, ubi
ſcripſi. C. de pat. po.l. nec filiũ. ex̃. de cõuerſio. in fide. c. fi.
1 *Tutorum qui magis delinquat.*
Libertus quoque. In gl. ob hoc. in fi. hæc vr̃ ſentire, ꝙ
ob nõ geſtionẽ tutelę reuocet̃ in ſeruitutẽ. ff. eo.l.ii. diſtin
guit, aut nil geſſit, & tunc reuocatur, aut geſſit, & male,
& tunc non, per l. ingratus. ff. de iure pa. ubi tenet idẽ. Cõ-
tra quia magis delinquit, qui malè gerit, quàm qui nullo
modo, ut ſcripſi ſupra de ſatiſda.tu.§. ſciendũ. ſupra eod.
1 §. ſuſpectus autem. Sed dic, † ꝙ magis delinquit quantum
ad arguendam perfidiam, ſed non quantum ad contuma
ciam, & ingratitudinẽ, quæ ex ea perueniat. Vel dic, ꝙ nõ
reuocatur in ſeruitutem, niſi quando deneget alimẽta.
Et uidetur notari in d.l. ingratus. tunc enim eſt impius, &
homicida. ff. de lib. agn.l. necare. Super tex. ibi cum dicit
puniẽdus, hoc uerũ in urbe, ſed in prouinciis ad præſides.
ſupra de Atti.tu.§. ſed hoc iure. ff. ad Tur pil.l.i.§ ſuſpecti

1 *Venditori quid ſufficiat.*
2 *Pretium poteſt retineri.*

Noniſſime. In gl.i. nominandi. in fin. uel dic.i. malitio-
1 sè, & inſidioſè. ff. eo. l.3. §. nunc uideamus.† In gl. facit in fi. Doc. dicunt, q ſufficit uenditori, ſi de euictione caueat, & cauebit cum fideiuſſoribus, C. de euic. l. fi. poſt perfectam. ff. de peri. & cō. rei uend. l. habitationum. §. fi. de excep. doli, l. fi. §. ex quadrante, & cauebit nedū de apparenti euictione in limine cōtractus, imo & de alia, ff. de reſcin. uen. l. fi. & ibi de hoc. Idē dico, de uitio ſi ſit dubiū. Si
2 tamen ſit notorium & euidens, poteſt pretium retineri. ff. ut in poſ. leg. l. ſi is a quo ſecundum eos. Satis poſſet dici idem, ſi euincens haberet ius notoriè, & hoc forte uult dicere gl. hic de act. emp. l. emptor.

Suſpectum. Vide hic, quę ſcripſi §. de excu. tut. §. ſed & propter paupertatem. dic ut ibi, &c.

INCIPIT LIBER SECVNDVS INSTITVTIONVM, DO. IOANNIS FABRI. I. V. D.

De rerum diuiſione. **Rubrica.**

1 *Seruitutes ſibi an non, conſtantes.*
2 *Tranſmiſſibilia non omnibus bonis transferri.*
3 *Decima ſine ſolo non tranſmiſſibiles.*
4 *Feuda in quibus alienabiles.*

1 Superiori libro de. † In glo. talis diuiſio. in fi. gl. uult dicere, q non poteſt cenſeri tanquam per ſe ſtans, & hoc habet uerum in cauſali ſeruitute, quę formata non eſt, quia quamuis fundum habeas, in quo poſſes conſtituere aliis ſeruitutem, non tñ habes ſeruitutem formalē, nec ius ſeruitutis formatū, qđ ſit in bonis, uel ex bona. Vel dic, q ēt pōt intelligi in forma reali, quia illa p ſe nō cēſenē, cum non poſſit acquiri, nec trāſfert ſine re ipſa, & multo minus pſonales. Vñ p ſe nō cenſent, cū nō poſſint ſtare, ſed cū re, uel pſona cuius ſunt. ff. de uſucap. l. ſi aliena. §. hoc iure. ff. de cōtrahen. emp. l. ſi aquęductus. Quicquid ſit, lex illa loquit de uſu uel uſu-
2 fructu alterius ſeruitutis legato.† Quid ergo ſi quis dedit oīa bona ſua, uel totū patrimoniū ſuum, nunquid ueniūt homagia, reditus, & alia iura incorporalia? vr̃ q nō, quia ſunt in bonis, uel in patrimonio p l. prędictam. & p hoc in feu. ſi de feu. contro. fue. c. in generali, de Capi. q cur. ven. c. i. Dic, q trāſeunt bona, quę transferri debent, etiā de ie, alias ſingulariter nō poſſent trāſferri, ut l. quędā. ff. de acqui. re. domi. ff. ſi ſerui. uend. l. teſtatrix. §. i. de ſerui. ruſti. prędio. l. una eſt uia, de cōtrahen. emp. l. in modicis, & ff. de actio. empl. l. creditor. §. fi. extrauag. de iure patrona. c. ex literis. & hoc de illis, quę trāſlatione nō cōmitterent, q2 de illis nō eſt uериſimile, q trāſferri uellet, ut in
3 c. generali. ī. alleg. Et ideo† credo, q ſi quis daret omnia bona laico, quòd non uidetur dare decimā, quæ nō acquiritur per translationē, ſecus ſi eccleſię, cui acquiri poſſet
4 & vide, quod no. in d. c. ex literis.† Itē credo etiam, quòd cum hodie de conſuetudine regni Francię, feuda alienari poſſint, etiam ſine uoluntate domini, licet dominus habeat ius retinendi pro pretio, quod ueniant in generali alienatione per leges prędictas, cum ceſſet ratio dictorū capitulorum, & idem de mero imperio, & no. in quadam additione, ff. de offi. pręfe. urb. l. i. §. in initio.

Quędam enim. In quo differat commune, a publico, uide infra. §. littorum.

1 *Communia quæ dicantur.*
2 *Maris occidentalis natura.*

a Et quidem. a In gl. i. iure gentium, uel potes dicere, q
1 cū omnia eſſent de iure† naturali cōia, & poſt iu. gen. dominia reperit, in aliis rebus, quā in his in quibus nihil immutauit, q primęuo iure naturali, hęc remanent cōia, ī. eo. §. feræ. & uide diſt. 8. c. quo iure. alias nō eſſet differentia, inter publicū. & cōe, ſicut ī. ſubiungetur, In gl. i. de cęlo. hoc expoſitio uidetur ſatis extranea unde poſſet dici, q ipſa aqua, quę currit, eſt elementum. In gl. i. per conſe-
2 quēs. in fi. non nouit naturā maris † occidentalis, quę in plenilunio equinoctiorū creſcit, in tantum quod qñque cooperit prata, & ripas, unde eſt dicendū, quod illud ſit commune, ff. de flu. l. i. §. ripa. Vnde tene primam rationē quæ eſt in prin. gl. & uide ī. eo. §. eſt autem littus.

a Adnot. Et q dē. Queri hic Ang. & Chri. ſi cōtractus ē celebratus i mari, uel delictū cōmiſſū, q s ē iudex. video eos hic.

1 *Maris littori non inędificandum.*
2 *Mare quo iure commune.*

Nemo igitur. In gl. i. cōia. in fi. hęc gl. uidetur ɔtra hūc tex. duntamē uillis, & c. qui uidetur prohibere, uillas, monumenta, & cætera ædificia. Pręterea, ſi intelligas ſicut gl. intelligit hunc uer. quia non ſint iuriſ gen. & c. in ędificiis factis inferretur, quòd mare ſit cōe de iure gen. quod
1 tex. negauit ſ. proxi. §. Vnde † potes dicere, q nullus pōt facere uillas, monumēta, ædificia perpetua in littore maris, ex quibus incōmodetur uſus, & hoc uult dicere iſte §. ff. de acqui. re. dn. l. ſi quis. & l. qđ in littore. ne quid in loco pub. l. littora. & l. in littore. ſed caſulas modicas, ſic. ī. eo. §. littorum. & tunc ſequitur, quia non ſunt ſub littore
2 iuriſ gen. ut cadant in domino. Sicut† & mare, ſub. nō eſt iuriſ g. quo diſtinguuntur dominia, ſed commune de primæuo iure naturali. unde quāuis ponens caſellam ſit dominus materię ſuppoſitæ, nunquam tamē littoris, ut legibus ſupradictis. & d. l. in tantum. & ſic intellige ff. eo. l. nemo. ubi eſt iſte §. de uerbo ad uerbū, & propter hoc in d. l. quamuis. dicitur quòd debet interponi decretum, & debent uocari uicini, alias poteſt prohiberi, uide, ut ibi.

1 *Flumen publicum qui accipiendum.*
2 *Piſcator quomſque cæteros uetet.*
3 *Domum alterius tolli uetare poſſit.*
4 *Piſcarine uetent barones.*

a Flumina. a In gl. ſcilicet perpetua in fi. † Caue, quia
1 publicū eſt, ſiue fluat cōtinuo, ſiue nō, duntamen ſit perenne, ſed priuatū, quando nō eſt perenne, ſi fortè de quinque, uel de ſex annis, uel de pluribus nō cōtingit q fluat. & ideo torrens, qui fluit tantū in hyeme, & in quolibet hyeme, eſt publicus, ut poteſt colligi ex d. l. i. ff. eod. §. itē fluminū. cū §. ſeq. cū notatis ibidem. Quid ergo de riuis perennibus? Videtur quòd ſint publici, in §. itē fluminū. quamuis diſtinguatur a fluminibus, ut in §. i. ea. l. In glo. nec qui fuit primo, in fi. Quidam intelligunt opinionem Ioan. And. quòd loquitur quādo ille qui piſcabatur, erat
2 in facto piſcandi, quia quandiu eſt, poteſt alios prohibere. Sed ille intellectus non uidetur ſufficiens, quia ſic nihil faceret pręſcriptio, ut l. quod i littore. ff. de acq. re. do. Iac. & Pe. intelligunt, quòd ſi qs pluribus annis piſcatus fuerit, & alios prohibuerit, q quęrit ſibi ius, & pōt alios prohibere, ſed ſi non prohibuiſſet, quāuis frequentiſſimè & q tot annis ſolus piſcatus fuiſſet, nō quærit ſibi ius de
3 alios prohibendo.† Simile in illo, qui tenuit domum depreſſam, qui nō poteſt prohiberi eleuare, niſi alias prohibitus fuerit, ut C. de ſer. & aqua. l. i. ſecundū eos. ff. de ſer. ruſt. pręd. l. qui luminibus. & ibi no. bene dñt, ſed non reſpondet ad l. fi. de uſuca. quę de nihilo ſeruiet, ſi hęc opi. eſſet uera, q2 hoc eſt regulare, in rebus ēt priuatis, quòd nunquam quis quęrit ſibi ius in iuribus, quibus fas eſt uti omnibus, niſi a tpe, quo alios prohibuit, ut ff. de aqua quo. l. fi. & uidebis magis latè in materia de ſerui. & aqua. ſic in rebus publicis nihil inducitur ſpeciale. & illa lex ſi. facta

eſt

eſt pro nihilo. Tu potes dicere, quòd nunquã proſcriban
tur talia iura, ut d.l.fi. ſed tñ de conſuetudine poſſunt ac-
quiri, unde ſi pluribus annis piſcatus ſolus fuerit quis, &
alios prohibuerit, ſciente populo, & non contradicente,
vr̃, ꝙ poſſit ſibi ius quęrere ex tacito conſenſu populi, &
ſic intelligo. ff. de iniur. l. iniuriarũ. §. fi. cũ l. ſeq. Et vr̃ ex-
preſſum. ff. quod ui aut clã. l. iii. ff. ii. ver. hoc ita uerũ. Vn-
de aliud eſt conſuetudo, aliud eſt pręſcriptio, vt dixi in §.
ex non ſcripto. ſ. de iure nat. Et ita vides obtinere hodie
de conſuetudine regni Frãciæ, vbi ſunt piſcariæ, & defen
4 ſę in multis locis fluminum.† Quid ergo de Baronibus,
qui prohibent piſcari in fluminibus, dicunt Doct. ꝙ non
pñt de iure prohibere, ſed eodem errore, quo dñi ſe do-
minos, & Imperatores in terra ſua, vt C. de ſtud. lib. vrb.
Ro. in rub. videtur, ꝙ pñt in hoc facere, quia Imperator
hoc poſſet. ff. de ſerui. l. ſeruitutes. & tñ ibi dicitur, ſine in
cõmodo. Ego credo, ꝙ Barones, ꝗ ſuperiores habẽt hoc
non pñt facere, ſicut nec præſides, ut dicta l. iii. §. plane. ff.
quod ui aut clã. niſi cõſuetudo pinguius ius eis tribuat,
& ita ſeruat curia Franciæ. In glo. in cõi. in fi. uult dicere,
ꝙ ius piſcãdi, nõ ſit publicũ, licet ipſum flumen ſit publi
cum, ſed contra infra §. riparum. & uide j. §. littorem.

a Adno. Flumina. Quærit hic Aret. licet præſcriptio xxx. an.
non hẽt locum in iſtis rebus public. & maris & fluminis pu
blici, ꝙ ẽ populi Romani, uel principis, ut l. littora. ff. ne q d
in lo. pub. An præſcrip. tanto tempore cuius initii memoria
exiſtit in contrarium, principe ſciente & nõ contradicẽte?
& dicit ꝙ ſcd'm Io. de Platea habeat locum talis pręſcrip.
ut Luſum ſquæ coniuncta. l. diligenter. cum ſua gloſſ. C. de
aquæ du. lib. xi.

1 *Littora maris & fluminum qui diſtent.*
2 *Littore maris uſum ad fluuiorum ripas extendi.*

Eſt aũt littus In glo. i. hyemalis. Glo. videtur ſentire,
1 & clarius in l. littu . ꝙ ſit differentia inter † maris littora,
& fluminũ, quia littora maris ſunt quouſq; maximus flu
ctus peruenit, non ſic de ripis, ſi flumẽ mundet, ut l. i. §. ri
pa. de flu. Ego credo, ꝙ littus maris ſit, quantũ maximus
fluctus excurrit in hyeme perenniter, qñ fortiter uẽto cõ
cutitur, ſed nõ credo, ꝙ illud quod ultra cooperit, in ple
nilunio Martii ſemel, uel bis in anno, ſicut euenit in ma-
ri Occidẽtali, ſit litus, ꝑ dictũ §. & dixi ſ. §. qdẽ & ꝑ hoc
ſolui pñt multę qõnes, quia qñq; contingit, ꝙ quis habet
ius in his, quæ in mari capiũtur, ſicut l ſortiter ẽt decimã,
2 in his quę in terra nihil, uel forte unus † habet iuriſdictio
nẽ in mari, alius in terra. unde per hęc iura uř, ꝙ ille qui
habet ius in mari, habet ius in littoribus, & quantũ litto
ra durant. patet per hæc, quæ dicta ſunt de littoribus la-
cuum, & ſtagnorum, dic ff. de acquir. rer. domi. l. lacus.

Riparum quoque. In glo. quid ſi in fi. & hoc ſi concur
rant; alia eſt melior conditio occupantis. ff. eod. l. in tan-
tum, ff. ne quid in loco publ. l ii. §. hoc interdictum. uide
quod ibi no. per illam l. poſſet dicit, quòd neuter uince-
ret, ubi concurrerent, de hoc no. ff. eo. l. riparum.

1 *Littora communia. ſ.*
2 *Mare commune.*
3 *Vſus maris, eorumq; iura.*
4 *Via a quibus concedenda.*

Littorum. In gl. ſ. eo. §. & quidẽ. in fi. Do. Ia. & Pet. ap-
probant opi. Pla. Primò tñ pro euidentia ſciendũ eſt, quæ
2 ſit differẽtia a inter cõe, & publicũ. Et † dñt quòd cõe ẽ,
1 qđ omnibus animãtibus patet, hominibus, & animalib⁹.
ſ. eo. §. & quidẽ. uide ibi eũ dicit omniũ debet eſſe anima
liũ, & ita habent quidã libri, ſed publicum dř, quod eſt ĩ
uſu hominũ tm̃, unde publicũ quaſi populicũ, & appella
tione populi non continẽtur animalia. Itẽ cõia maioris
cõitatis ſunt oĩbus animantibus quã publica. etenim, ma
re, aer, & aqua, de cœlo perfluens omnibus patent, flumi
na non tot ſe offerunt. His uiſis dñt quod opi. Plac. eſt ue
2 ra. Plac. dixit, ꝙ ipſum mare eſt cõmune, nec eſt in tali eu
ius dominio, niſi Dei, ita & flumina, & oĩbus ſe offerunt,
& ita quolibet publicum eſt cõmune, non ſic de uſibus
3 quia † quidam ſunt uſus, qui congruũt hoĩbus tm̃, ut naui-
gare & piſcari, qui non congruunt animalibus, alia ſunt,
quæ cõgruunt hominibus, ut bibere, alere, & tranſnata-
re. Primus uſus eſt de iuregentium, quia ſolis hominibus
applicař, & ita intelligitur iſte §. & eſt publicus, ſed aliis
uſus eſt cõis, & publicus, ſed qa mare, aer, aqua ꝓfluẽs,
magis applicantur omnibus in cõi, quàm flumina, idcir-
co fuerũt repoſita ſub nomine cõi, & alia idem nomine
publici. Itẽ dñt, ꝙ uię publicæ ſunt, nõ tm̃ unius populi,
ſed omniũ, ſicut flumina, unde tm̃ ius habet unus de An
glia in uia, quo ad eundũ, quantũ illi de partibus, & hoc
4 de uiis militaribus.† Et ideo cũ uię ſint populi, dñi terra-
rum non pñt dare uias, nec mutare, quia quod omnium
intereſt, ab omnibus concedi debet. C. de aut. præſtã. l. fi.
ſm eos, Hęc opi. nõ placeret mihi, quia ex quo tex. diui-
dunt cõe, & publicũ, oportet, ꝙ ſint ſpecificæ differẽtiæ,
alias eſſet fruſtratoria diuiſio, ut hic no. tñ credo, ꝙ aer,
aqua profluẽs, mare, & littora, ſunt cõia, & iure naturali
5 † nunquam in alicuius dñio fuerũt, ſed fuerũt relicta in
ſuo iure, & eſſe primæuo, quo oĩa erant cõia, ſed flumina
portus &c. ſunt publica, quia ſunt populi, quo ad dñium,
& per iuſgentiũ quo fuerũt dñia adinuẽta, fuerunt appro
priata, & in dñio populi repoſita, & hoc uult dicere iſte
§. & vř expreſſum. ff. de acqui. re. do. l. qđ in littore. j. eo. §.
feræ. & iſta publica differũt ab aliis, quæ ſunt ciuitatũ, &
uniuerſitatũ, quia iſta ſunt totius populi, illa nõ, ſed illius,
uel illius uniuerſitatis, uel ciuitatis, quæ uice unius perſo
nę funguntř, nõ populi. ff. de fideiuſſ. l. mortuo. & no. j. ꝑ
xi. §. unde ratio eorum nõ n uř bona, quia mare nõ eſt ma
gis in uſu oĩm animantiũ, quã flumina, qđ apparet, quia
beſtiæ terrę, nunquã utuntur mari, & tñ beſtiæ, & aues, &
oẽs beſtię terræ fluminibus utunř, nñ quia mare eſt incõ
prehenſibile, ſicut aer, ideo nõ fuit in bonis populi appli
catum, ſed Dei, unde Pſal. Tu dñaris mari & c. non ſic de
fluminib., ſed uſus maris, & littoris eſt de iuregẽ. quo fue
rũt diſtincta dñia, unde de iuregen. repertũ eſt, ꝙ ſi quis
ædificauerit in littore maris, uel pilã iactauerit in mari,
dũtñ nõ noceat uſui publico, ſit illius qui ædificauit, quã
diu erit deſuper. ff. eo. l. in tm̃. & quicquid ibidẽ ceperit, ſit
ſuũ, unde eius uſus eſt de iuregẽ. ex quo reſultat meũ, &
tuũ ex quo reperta ſunt dñia, & ius acquirẽdi ſibi, ut ſ. de
iure nat. §. ex hoc iure, & hoc uult dicere iſte §. nec ꝯdicit
§. & quidã qui de ipſa re loquitur, ſed iſte §. de uſu, & eſt
mirabile, qa Io. & gl. ponunt opi. ſuas, & tñ non rñdent
ad cõtrariũ. Illud aũt quod Doct. dñt de uia publica, ſatis
credo. Sed ꝯ uſurpatur, ut ſcripſi ſ eo. flumina. Dic ut ibi
dixi ff. de flumi. quominus. In gl. ſ. hominis ſingularis. in
fi. imo dic, quòd in bonis nullius ſunt, ut dixi ſupra §. pro
xi. & patet. ff. de acquir. rer. domi. l. quod in littore.

a Adnot. Quæ ſit dñia. Adde Bar. & Are. in l. de leg. i. Din. ple
nè in l. illud. & ibi dixi in apoſtil. ad eum. ff. de ritu nuptia.
& dic melius hanc differentiam, quia commune, cum ſit ſin
gulorum, ſit occupantis, publicum autem ſit etiam omnib.
commune, in nullius tamen bonis eſt.

1 *Ciuitatum propria.*
2 *Vniuerſitas iura quo porrigenda.*
3 *Teſtes idonei no ſint uniuerſitatum ſinguli.*
4 *Vſus deſtinatione publica diſcerni. ſ.*

Vniuerſitatis. In gl. neceſſitatis, idẽ ſi ſint neceſſitate.
1 nã oẽs † ciuitatis, & uici pñt habere proprium in cõi, &
burſam cõem de iure, ut ff. ad Treb. l. omnibus. de leg. i. l.
ciuitatibus. & l. ſi quis à filio. §. fi. & l. ſi hæres. §. i. imo ſm
Inno. dñt ſibi maiorẽ conſtituere, qui eos iudicet, ut not.
extra de offi. ord. c. cum ab eccleſiarũ. Credo tñ quòd de
beãt cõfirmari in Auth. de deſen. ci. §. i. & not. C. de iuriſ.
om. iu. l priuatorũ. Curia Frãcię de facto ꝑmiſſa non per
mittit, niſi uillę habeãt uniuerſitatẽ approbatã ſpeciali-
ter ꝑ curiã, imo nec cõgregare, ꝑ faciẽdo proc. ſine licẽ-
tia dñi ſui, tñ cũ licẽtia ꝑmittit eos agere, & cõueniri, &
facere burſã cõẽ, quo ad illud, & nõ plus. Itẽ qđ hic dicit
2 de uniuerſitate † intelligo de qbuslibet corporib⁹ appro-
batis, de qbus ff. qđ cuiuſq; uni. l. i. de colle. illi. l. i. Et per
hęc

3 hęc iura gl. conſueuerunt dicere, ꝙ† qolibet de uoiuerſi
tate poſsit eſſe teſtis in cauſa uniuerſitatis, ut no. ff. eo. l.
intâium. §. i. & patet extra de teſt. io c. inſuper. Dic, ꝙ pôt
in defectû aliorom, eatra de iure iurand. c. & ſi Chriſtus.
ſi cauſa nô tangat proprietates, & priuatas utilitates, ut
cauſę paſcoorû, de hoc io Spe. de teſt. §. i. uer. ſed nunqd
î defectû aliorû. ſed adminiſtratores uniuerſitatis repel-
lûtur ex de teſt. c. cû tu. & ĩ d. c. inſuper. & ibi no. & maxi-
4 me p Inn. † In glo. ibi, ſed Plac. dixit uſu tm̃, pro quo uř
expreſſum ĩ. eo. §. theſauros. in fi. ff. de côtrahê. emp. l. ſed
Celſus. dicas, ꝙ quædã ſont deſtinata uſoi publico totius
populi, ꝙ illa ſunt uere publica, nec ſunt uniuerſitatis, ut
uia publica. ſ. eo. §. flumina. Quędã ſunt deſtinata uſui to
tius populi alicuius ciuitatis, & iſta uerè ſũt publica, nec
ſunt uniuerſitatis, ut uia publica, vt ſ. eo. §. flumina. quę
dã ſuot deſtinata uſui totius populi, atque ciuitatis, & il-
la ſunt uniuerſitatis, ut theatra. unde quâuis extranei, quã
doq; uadât ad theatrû, nô tñ fuit principaliter deſtinatû,
p illis. & ſic intellige ff. de acq. poſ. l. i. §. fi. quæ uř contra-
ria, ſed corrigitur per l. ſeq. & facit de côtrah. emp. lege i
l. fundi. & hæc dicunť publica, ĩ larga ſignificatione. Quę
5 dã ſunt† uniuerſitatis, nô tñ deſtinata ad uſum populi, &
illa dicuoť publica in largiſsima ſignificatione. & hoc ẽ,
quod pôt depręhẽdi, ut l. inter publica. ff. de uerb. ſignifi.

1 *Conſecratio impropria.*
2 *Eccleſiarum res cuius ſint.*
3 *Perſona & res, unum.*
4 *Eccleſiaſticarum rerum quæ alienabilia.*

a Nullius. a Io gl. hominis. cum dicit ſingularis. imo
dic, ꝙ côia in nullius bonis ſunt, ut §. ferę. & ff. de acq. re.
do. l. iii. & dixi ſ. §. littorum. differunt tñ côia, à ſacris, &
religioſis, qa ſacrę ſunt in uſo & ſeruitio Dei, côia ſunt ĩ
uſu, & ſeruitio homioû. Item côia efficiuotur occupâtis,
ſacra non. In gl Papa io fi. Pro hoc uidetur, ꝙ Imperator
conſecratur, ut extra de elec. c. per uenerabilê. de iureiu.
c. ne Romani. io gl. & ſic uidetur, ꝙ poſsit côſecrare, ſed
1 impropriè† ſumitur coonſecratio, ut no. d. c. per uenerabi-
lê. per Hoſt. unde hodie. certû eſt, ꝙ ad Imperatorê oihil
ptinet de talibus, extra de deci. c. tua. & no. Hoſt. io ſum.
de re. do. §. quis dicať. nu. 3. uer. ſed nec. unde teoe, ꝙ oul
lus locus dicitur hodie ſacer, niſi per Pontifices ſit côſe-
cratus, ut hic, & patet de côſe. di. i. c. nemo. i Aoth. ut nul
lus. ſa. or. do. in rubro & nigro io Auth. de mona. §. illud.
de eccl. ti. §. ſi qnis ât. & xviii. q. ii. c. quidã. Sed ex quo fû-
dať cû authoritate, & uolûtate epiſcopi, ſtatim efficiť lo
cus ſacer, ſeu religioſus. de côſe. diſ. i. unicuiq;. ſicut & ca
pellę q̃ fiût in domibus, ut ibi patet. In eccleſia cathedra
li eſt neceſſaria authoritas Papę, extra ne ſede uac. c. i. Xe
nodochia, & hoſpitalia, pôt unuſquiſq; ędificare, ſine uo
lûtate epiſcopi. ſed nô diceť locus religioſus, ut extra de
2 rer. permu. c. ad hęc, & c. mâcipiû. † Sed quæriť de reb. ec-
cleſię, quæ oon ſunt conſecratę, ot fundi, & alia patrimo
nialia, in cuius ſunt dominio. Inn. uř uelle, ꝙ ſint in dño
uniuerſal s eccleſię, & eius capitis, qui eſt Chriſtus, ot no.
eatra de cau. poſ. c. cû ſup. Sed mihi uř, ꝙ quælibet eccle
ſia hẽt domioium rerû ſibi aſsignatarû, uel dominatarû,
ut uř expreſsû. ex̃ de ſen. & re. io. c. Abbate ſanè. in vi. de
re. eccl. nô alie. c. i. & ii. eo. li. & io antiquis de teſta. c. re-
quiſiſti. de reſt. ſpo. c. i. & c. cû ad ſedê. & c. Piſanis. de do
nat. c. paſto, de pecu. cle. c. i. & fi. cû infinitis ſimilibus. Et
apparet, ꝙ eccleſia pſcribit ꝯ eccleſiã. c. illud. extra de p-
ſcr. Itê Romana eccleſia hẽt aliud têpus pręſcriptionis,
p rebus propriis, & ſic quęlibet eccleſia uideť habere p-
priû. C. de ſac. ſao. ecc. auth. quas actiones. & hoc ſatis pa
tet in aut. ſi qua mulier. & l. iubemus §. ſi qñ. eo. tit. & de
epiſc. & cle. l. Deo nobis. §. huius autem. & infinitis iori-
bus. & quęlibet eccleſia uicê perſonæ obtinet, & dixi de
uniuerſitate. ſ prox. §. & hoc io illis eccleſiis, ſeu domib⁹
religioſis, quę poſsût hẽre ppriû in côi, ſecus io illis, quę
nô poſsût, ut fratres minores, qa Papa eſt dñs bonorum,
quæ ad tales deueniunt, quo ad proprietatem, ut extra de
uerb. ſigni. c. exiui. §. denique. Item uidetur ꝙ eccleſia poſ
ſideat, ut eatra de ele. c. quęrelã. quãuis ſit uiduata recto-
re, ſecus in uoiuerſitate, ut no. ff. quod cuiuſque uniuer. l.
3 ſicut. §. fi. † Et no. ꝙ rector & ſuum beoeficiû, unius pſo
nę uice funguntur, ſicut dicitur de hæreditate, & hærede.
ff. de uſuca. l. hęreditas. ideo non refert, an in libello re-
ctor dicas res ad ſe nomine eccleſiæ pertioere, uel ad ec-
cleſiã, ſeu beneficiû ſuû, ſed io poſſeſſore uideretur diffe
rẽtia, qa ſi dicat ſe poſſeſſorê oomine eccleſię, uř ꝙ dêat
cedere, ſi poſſeſsionê nô fuerit adeptus. ff. de acquir. poſ-
ſeſsio. l. cû hæredes. Vel dic côtra hoc caſu, qa ſicut dixi
eccleſia poſsidet, & habetur uice perſonę. idcirco & mi-
niſter oomioe eius. non ſic de hęreditate, qa illa nô poſ-
ſidet. niſi quo ad uſucapionê. ff. de acq. poſ. l. Pôpo. §. quę
ſitû. ff. de uſuc. l. fi. & hâc partê uř tenere Inn. in c. cû ſup.
& Spe. in ti. de pet. & poſſ. uer. ſed pooe. Sed ſi nô ageret
nomine beneficii, ſed ſuo, quia diceret ſe in poſſeſsione
beneficii, eſſet ſecus, ut plene no. Hoſt. ĩ c. literis. uide ibi
4 plene† In glo. nã hoium. in fi. In hoc dicas, ꝙ quędã ſunt
deputata ſeruitio Dei immediate, ut calices, cruces, &
ornamẽta. de illis uř hic loq, quædã uerò ad ſeruitiû ſer-
uiẽtium Deo, ut fundi, & alia de illis uř loq auth. de alie.
& emph. §. hoc etiam ſuper ipſis. col. ix. & inter iſta uide
b tur faciẽda differentia, quia prima oô poſſunt alienari b
niſi propter câm pietatis, redẽptionis captiuorum paupe-
rû, têpore famis, ut hic, ſed alia poſſunt. propter utilitatẽ
eccleſiæ, uel ęquitatẽ, ot C. de ſac. ſan. ec. auth. hoc ius. &
auth. ſi quas. & auth. perpetua. & de modo alienandi, dic
ut ſcripſi in auth. hoc ius. Sed an hęc poſsint allenari, cã
neceſsitatis. Non uidetur de iure iſto, p has leges, ſed de
iure canonico uidetur ꝙ, extra de pignoribus. c. i. ſed for
te ibi loquitur deficientibus aliis, ut c. autû. hic allegato.

a Adnot. Nullius quærit hic Aret. ao in dubio pręſumatur
res eſſe alicuius? & dicit quòd ſic. uide eum hic.
b Non pñt alienari. Adde, ꝙ ẽt ſeruata ſolennitate, de qua ĩ
auth. de re. eccl. non alie. Sed uerum poſſit pignorare illas
res, nô ſeruata illa ſolẽnitate. uide Bar. in auth. hoc ius por
rectû. p iſtû alle. C. de ſacroſan. eccl. & utrum d. auth. ſeruetť
de iure canonico not. ibi. in tract. repræſaliarum. ii. q. ar. iii.

1 *Eccleſiæ data profana.*
2 *Hoſpitale quando profanum.*
3 *Oratoria quando publicanda.*
1 Si quis autem. Per hunc §. uidetur, ꝙ res † datæ eccle-
ſiæ ſiot profanæ, quod uerû eſt de fundis, & aliis. quæ nô
dantur pro ſeruitio Dei immediate, ut ſupra proxim. §. &
no. Hoſt. in c. ad hęc. de reli. do. ex quo tñ acquiſita eſt ec
cleſiæ, nô poſſunt alienari, niſi ex cauſa, ut dixi ſupra px.
2 §. † Quid ergo ſi quis conſtruxerit hoſpitale, uel capellã,
cui aſsignauit reditus, uel bona ſua propria authoritate,
ſine uoluntate epiſcopi? Videtur, ꝙ remaneat profanum,
ut ſupra proxi. §. dixi, arg. extra de reli. do. c. ad hęc. à con
trario ſcoſu, quod uidetur uerum, ſed tamen conſtituens,
obligatur ad tenendum, uel complendum, ipſę tamê rês
non efficiûtur ſacræ, uel religioſæ. ff. de polli. l. ſi quis rê.
3 io auth. de eccle. tit. §. quis autem. † Quid ergo de illis, q
conſtruunt oratoria in ſuis domibus? Videtur quòd non
poſsint, & qnòd domus debeat publicari, ut d. Auth. de ec
cle. tit. §. ſi quis in ſua domo. quod uerum eſt, ſi ibi faciat
celebrari, nam oratoriû ſimplex. poteſt quiſque in domo
ſua habere, & pauperes reciperes. ut d. c. ad hęc. & ibi do.
Inno. & Hoſtien.

1 *Dirutum ſacrum durare.*
2 *Altare an reconſecrandum.*
3 *Religioſitas quando ceſſet.*

Locus autem. In hoc tenendum eſt, ſecundum Ho-
1 ſtien. † quòd ſi eccleſia ſit diruta, duntamen remaoeât pa
rietes, uel ſi diruta ſit ex una parte, duntamen remaneat
maior pars, ꝙ non eſt iterum conſecrâda, alias ſic. de cô
ſecratio. diſt. i. eccleſia. argu. ff de cootrab. empt. l. domû
emi. ff. de ſerui. urba. prędio. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatû. ſi ue
ro tota rumperetur. ſucceſsiue per partes, nô eſt opos, ut
de con-

de conſec.diſt.i.de ſabrica.ff.de leg.i.l.quod in rerum,de iud.l.proponebatur.Itē nec uidetur opus, ſi ex eadē materia reperiatur.quāuis tota diruat.ff. de uerb.obl.l. inter ſtipulàutem.§.ſacram.ſed forte boc non eſſet de iure ca-
2 nonico.† De altari uero dic, ꝙ ſi menſa mutetur uel deſtratur enormiter,ſuper quo ſtandū eſt arbitrio epiſcopi, an oporteat iterum conſecrari, alias nō, niſi lapis in quo includuntur reliquię frangeretur,uel diminueretur. Sic intellige extra de conſe.eccle.uel al.c.i.& c.quod in dubiis.& in c.ligneis. hic quo ad conſecrationem, quod ad hoc tamen,ꝙ non debeat in uſus profanos redigi,poteſt dici, ꝙ remanet ſacrum,ut hic dicitur ff. de rer.diui.l.in tantū.§.ſacrę.in fi.extra de relig.do.inter quatuor.xix.q.
3 iii.c.quę ſemel.ſed locus† qui dicitur religioſus propter reliquias,deſinit eē religioſus,ablatis reliquiis,ut hic notatur.Io glo.deſinit.ibi cum allegat l. cum loca.Secus uidetur de iure canonico,ut vii.q.i.c.paſtoralis.dic,ut ibi.

1 *Religioſi & ſacri diſcrimen.*
2 *Religioſum qui fiat.5.6.*
3 *Eccleſia præmia.*
4 *Cæmeterium nullius eſſe.*

1 Religioſum. Autem †uř ergo differentia ex his.§§.inter religioſum,& ſacrum. Et ſatis ſecundum Hoſt. in ſum. de relig.do.ꝙ religioſum eſt genus,ſacrum ſpecies,ſicut dicitur de adoptione & arrogatione.ff. de adop.l.i.§.fin. cum l.ſeq.& de cognatione,& agnatione ff.unde legi.l.inter agnatos.de grad.l.Iuriſconſultus.§.i.ſed quando reli-
2 gioſum tranſit ad ſpeciē,differunt, ut ſpecies,ut hic† Sed cum hoc dicat, ꝙ unuſquiſque poteſt locum religioſum facere,inferēdo mortuū.&c.Quęritur nunquid alio modo hoc poſſit? dic ꝙ nō,niſi authoritate epiſcopi. Vñ debes ſcire, ꝙ ex his quę prędicta ſunt,potes colligere, ꝙ
3 eccleſia tres† modos hēt habēdi pręmium. uidelicet illa quę hēt immediate ad Dei ſeruitiū & authoritate Pontificum,& illa ſunt ſacra inalienabilia, nec ad uſus profanos redigēda.xix.q.ii.c.quod ſemel.Quædam hēt pro ſeruitoribus immediate,& pro uſu perſonarū,ut domos ordinatas pro religioſis authoritate Pontificū,& illa dicuntur religioſa,ut extra de relig.do.in rubro & nigro.& illa ēt non ſunt redigenda ad uſum ſecularem,ut eo.tit.c. inter quatuor.Quędam uerò habet pro emolumentis, ut fundos & alia patrimonialia, quæ ea largitione fidelium tota die acquiruntur, ſine authoritate epiſcoporum,& illa ſunt profana,ut l.ſi quis rem.& dixi ſupra proœ.§.& illa poſſunt alienari pro utilitate eccleſię, & tradi in ma-
4 nus laicorū.Nūquid ergo† hodie ſēm canones,locus ubi infertur mortuus,ſine epiſcopi authoritate fit religioſus? Satis uidetur,ꝙ ſic,cum iura ciuilia nō reperiātur in hoc correcta expreſſe. Sed Inno.tenet ɔ̃riū, extra de ſepul.c. ad abolendā.Satis credo,ꝙ nō efficitur ſacrū,ſeu religioſum,ea religione, qua cæmeteria ꝑ epiſcopos benedicta, ſed credo,ꝙ uſque adeo eſt locus religioſus,ut uēdi, ſeu pignorari nō poſſit,cū iura ciuilia nō reperiātur correcta,quo ad hoc.C.quę res pign.oblig.poſſ.l.iii.nūquid ergo qs poſſit habere propria ſepulchra. Vř ꝙ nō, cū ĩ nullius bonis ſunt,ut hic.& ſupra proœ.§. & hoc niſi cum authoritate ep̃i ſēm Hoſt.in d.c.ad abolendā. Contra.ff. de reli.l.familiarē.cū l. ſeq.ſed ibi de locis,quę religioſa fie-
5 bāt,ꝑ illationē mortui,ſine alia benedictione.ſed nos† loquimur de cœmeterio benedicto,qđ in nullius bonis ē,& ſacrū,& uide quod no.iii.q.ii.c.in eccleſiaſtico. uerū eſt tñ,ꝙ cū maioribus debeat quilibet tumulari, & ita perinde eſt ac, ſi eſſent proprię ſepulturæ, extra de ſepul.ca.i.
6 † Et no.ꝙ efficitur religioſum,quantum durat corpus.ff. eo.l.i.§.ſepulchrū,nec tale in quo infertur mortuus ſine authoritate epiſcopi eſt religioſum, niſi quandiu corpus eſt ibi.ff.eo.l.cū loca.& l.cum in diuerſis.Io gl.ſ. totū in fin.quia non eſt caput,quod ita diuiſum eſt. ff.de uerbo. obl.l.inter ſtipulantem.§. ſacram. Iac.tamen & Pet.dicūt quòd uterque locus eſt religioſus.ff.de ſer.ruſt.præ.l.uia. §.ſi fundus.deberet allegare §.quęcunque.

1 *Sociorum quis potior.2.& 3.*

In Communem. In glo.hoc fauore.in fi. hoc nō uidetur uerum,& glo.melius ſol.in l.Sabinus.alleg. in gl. Vn-
1 de latius dic ſecundū Dyn.ꝙ aut† ſocius uult uti, facere ſeu reficere in re cōmuni ad eum uſum, ad quem parata eſt,& pōt alio prohibente,ut ff.cōi di.l.ſi ędes pro ſocio. l.cū duobus.§.itē mela.Si ad uſum, ad quē res parata nō eſt. Et ſubdiſtingue,quia aut intereſt prohibentis nō uti. & eſt melior cōditio prohibentis,ut l.Sabinus.ſ.alle. & ff.de ſer.ur. prę.l.quidam Iberius.§. parietē.aut non intereſt,& tūc eſt melior cōditio facientis.ff. de ſer.ur. prę.l. fiſtulas.§.pe.& d.l.cū duobus.§.idem reſpōdit.niſi uellet facere iure ſeruitutis ut l.parietē.ff.de ſer.ur. prę.Sic no. Dy.extra de reg.iur. l.in re cōi.lib.vi.premiſſa fallunt,ut ff.de reli.l.ſi plures.C.de cōi ſer.ma.l.i.ff.de offi.præfect. urb.l.3.§.effracturæ.in fi. C.de do.l. ſcimus.§.ne antē. Item in refectione,ſed ad uſus deſtinatos.ff.de dā.infe.l.ſi ędi-
2 bus.& l.in reficiendo†Quid ſi concurrant in caſu in quo unus ſolus tātum uti poteſt? Dic præferri illū,qui uult uti ad uſum deſtinatum.alias dic,ut ff.de uſufru.l.quoties,ꝙ alias determinat per illa, quę notantur ff. ne quid in loc. pub.l.ii.§. i.Itē intellige hūc §.iuxta terminatione l.ſunt perſonę.& l.ſi plures.ff. de relig. per quas uidetur, ꝙ iſte
3 §. obtinet,† ubi ſocius uult inferre extraneū, ſecus ſi ipſū ſocium,& non ſit locus alius,ubi ita commodè poſſit reponi.ff.cōi.diui.l.ſi quis putans.§.ſi quis in communem.

1 *§.In alienum ſenſus.*
2 *Cœmeterium quando non ſacrum.*

In alienū.In glo.quid ſi primo.in fi.Ia.hanc gl.improbat per l.qui ſagum.ff.de don.& idem Pet.ff. de dolo. l.ſi cum mihi.Sed uř ꝙ hęc litera ſit directè ɔ̃ eos. licet & c. cōtinuat.n.caſum prę cedentē,qñ dñs cōceſſerat, & poſt
2 † diuerſificat,ſed ſi uelis eos ſaluare,dices,ꝙ poſt ratū nō habuit,cū iā eſſet illatus mortuus,& ſic ad utilitatē loquitur litera,ſecus ſi poſt conceſſionem,& ante illationē ꝓhibuiſſet,& ſic ſaluaretur eorū opi. & reprobatur gl. Sed hodie ſatis poſſet ſuſtineri gl.per illa,quę no.in l.ſi eū. & forte melius,quia ſola uolūtas obligat in talibus,quę re-
2 ligionē tangunt.ff.de poll i.l.ſi quis rē.†Quid ergo dices, ſi quis in ſundo alieno,nō cōſentiente dño,fecerit eccleſiā,uel cœmeteriū per epiſcopū dedicari?nō uř,ꝙ efficiatur ſacrū.per hunc §.arg. C.de his,qui à non do.l.ſi.Doc. iuris cano.dicunt contrarium,extra de prębend.c.cum ſecundum apoſtolum.& no.Hoſt.in ſumma de ędil. edi.§. ii.uer.quid ſi.xiiii.q.vi.c.comperimus,ſcripſi C.de epiſc. & cle.auth.ſi ſeruus ſciente domino.

2 Adnot. Quod efficiatur ſacrum. Adde Bal.in l. ſi noodū.C. de fur.&ibi ponit modos,qbus in reb.fiat ſacrilegium.idem in l.ſacrilegi.l.ii.ad l.Iul.pec.& plenius ꝑ Guil.de Cu. in auth.prętereà.& ibi remiſ.in apoſtillis meis ad ipſum.C.de ſacroſ. eccle.

1 *Muri qui fulciendi.*
2 *Muros fulcientis pœna.*

Sanctæ quoque res. In glo.ſ. ciuitatis,cum alleg.§. muros.& l.ſed diui fratres.ff.eo.ti.In fi.eiuſdem gl.imo nec licet uniuerſitati ſine præſide eſſet,ut d.§. muros.& ꝑ hoc
2 uidetur, ꝙ barones† ſeu iuſtitiarii non poſſunt dare licentiam appodiandi ſuper muros uillarum.in quibus iuſtitiam obtinet,niſi cum conſilio,& aſſenſu Seneſcalli, uel Bailini Regis,per d.§. Et ſatis patet in l.oēs hic alle. quæ dirigiť rectoribus prouinciarum. Sup tex. ibi quodāmodo diuini iuris per ſimilitudinem. quia ſicut illa nō ſunt in commercio noſtro,ſic nec hæc,ut infra loquiť. Ideo autē alia ratio redditur in l.ſed diui.ff.de rer.diui.In gl.l. tranſcendendo.Quidam habent hic, uel rumpendo, alii uerò habent nō rumpēdo. Vnde ſi habes,uel rumpēdo,uidetur intentio gl.ꝙ rumpentes puniātur capitaliter, ſi habes,non eſt cōtraria.Potes dicere,quòd diſtinguatur, an dolo,uel alias.Primo caſu punitur capitaliter, ſecundo, nō.ff.ad l.Cor. de ſica.l.in lege.Et per hoc uidetur,ꝙ nul-
2 lus poſſit appodiare,uel aliquod opus facere ad† muros, & ſi fec erit,ꝙ dēat puniri,ut hic,& opus diriui.C.de ope. pub.

pub.l.ędificia,& d.§. muros. quod uerum eſt, ſi opus no-
ceat uſui publico,alias non diruitur, ſed imponitur ſola-
riũ,& hoc niſi ædificaret prohibitus, ff.ne quid in lo. pu.
l.ii.§.ſi quis nemine.& l.ſi.Sed an ſaltem licitum eſt reficę-
a re,ſine licentia: Dic ꝙ non, a ut d.§.muros.hic alle.in gl.
ſed forte emendare,ſeu reſarcire eſſet licitum, ff.ne q̄d in
lo.ſa.l.i in ſi. Vel dic,ꝙ ſic,ff.de loco pu. fru.l.ſi.

a Adnot.Dic ꝙ nõ.Adde Bar.in l.ſacra.ff.eo.ti.l.ad portus.
C.de ope.pub.& ibi tangit Gul. de Cu.ubi aliquid notaui
in apoſtil.ad ipſum Bal.in l.Si quemque.C.de epiſ, & cle.

1 *Præferendi qui.*
2 *Naturale ius cum quo ortum.*

Singulorum. In gl.ſed ubi,in ſi.imo ibi loquitur de ue-
ro iure naturali,quo omnia ſunt cõia,ut dixi ſupra eod.§.
littorum.in decret.diſt.i.c.ius naturale.dic ergo,ut ĩ §.ſed
naturalia.& ſecundum hoc uidetur approbari hęc ultima
opi.quę ibi ponitur in gl.ſed illa non uidetur uera uñ dic,
ut in d.§.i.uerſi.ſed uerò.ſupra de iure natura.(In tex. ibi
1 uetuſtiori , nota † antiquiores præferri iuuenibus . Super
quo uide Henri.extra eo. in procemio Decretali.nu.3. Itẽ
no.arg.a nobiliori denominandum,aut inchoandum cõ-
cor.extra de ſponſ. c.pe,ubi uir prius interrogatur , quàm
mulier,licet ſit arg.contra ſupra de iur.natur. in uer.ma-
trimonium. ubi ſit denominatio a matre, & dic ibi , & j.
in textu,in uerbo conceditur. No.,ꝙ falcones,accipitres,
& alia animalia , quæ regalia dicuntur, ut quidam piſces
communi iure per priuatos capi poſſunt . Sed dic contra
2 iure conſuetudinario,& uide in glo.ꝙ ſi per. j † In gl.ſta-
tim.in ſi.ſed ſecundum hoc iuſgentium,nihil diſtat a iurę
naturali primęuo,& tamen tex.contradicunt diſt.i.ius na
turale.ff.de iuſti.& iu.l.i.§. iuſgentium,dicas , ꝙ radicale
primæuum iuſgen.ſimul cum iure humano proceſſit. vi-
delicet ratio naturalis , quę apud omnes homines idem
conſtituit,ſed ipſum iuſgentium proceſſit poſtea , multi-
plicato populo,ut potes uidere ſ̃.de iure natura.§. ius au-
tem gentium. & quando hic dicit uetuſtiore ſubaudi iure
ciuili,ſed ipſum merum naturale uetuſtius eſt.

1 *Prohibitio quatenus protenſa.*
2 *Prohibitionis uiolentis uis.*
3 *Captionem moribus uetari.*

Feræ igitur beſtiæ. In uer.plane,in glo. aliud,ibi cũ al-
legat. C.de ſerui.fugi. l.ii.uide infra de obl. quę ex delic.
naſcun.§. furto. In glo. quid ſi poſt.in ſi.gl.tenet contra-
rium.ff.de ſerui.ruſ.pręd.l.diuus.ff.de acquir. rer.do.l.iii.
§.planè.quæ uidentur ueriores. Non enim quis prohibe-
re poteſt aucupationem,ſed ingreſſum,ut ff.de iniur.l.in-
iuriarũ §. ſi.uerſi.ſed nec aucupari.Nã prohibitio non de-
1 bet operari, † niſi quoad ingreſſum, ut ipſum faciat iniu-
rioſum,occ actũ impedit.ff de leg.pręſtan.l. uirilis §. ſed
ſi adiret,& facit ff. de acquir.poſ.l. peregrè.in ſi.i.reſpon.
ff.de acqui.rer.do.l.in laqueum , in eo quod ibi reproba-
tur diſtinctio ſui & alieni, & in l.ſi fundum,& in l. ſi cer-
tum,ſed duo requiruntur ad hoc,ꝙ quis fructus lucretur,
perceptio, & bona fides. Hic autem ſufficit ſola occupa-
2 tio,ſ̃.prox.§.†Sed q̄d ſi fecit inhiberi (uel apponere ban-
nũ) per iudicem? forte tunc facit ſuum, ſi inhibitio facta
fuit cũ cognitione,ff.pro empt.l.qui fundum.§. qui ſciẽs,
l.de pollicitationibus,de pollicitationibus,in ſin.etenim
prohibitio iudicis impedit dñii tranſlationem, & multo-
fortius acquiſitionẽ,& facit quod no. Innoc.extra de ac-
cu.c.ſi.& hoc ſi iudex inhiberet uenari,ſecus ſi ingreſſum
tantum per rationem iam dictam. & per hoc apparet , ꝙ
nõ pôt in fundo retineri,ut no.d.l.diuus.hodie uero de ꝯ
ſuetudine per quam tolerantur garenæ, & defenſi.non vi
deretur quòd faceret ſuum capicus, & quòd deberet reſti
tuere,nam ſi prohibitio iudicis hoc facere poſſit,ut dictũ
3 eſt multofortius lex † conſuetudinaria , quę magis poteſt
interdicere dñii tranſlationem ff.de iur.pat. ſi libertus.C.
de ag.& cẽſi.l. quẽadmodũ.li.a1.unde cũ talis occupatio
tribuat ius de iureg.ut dixi ſ̃.px §. p cõſuetudinẽ tolli, &

limitari poteſt, ut dixi ſ̃.de iu.na.§.ſi.qui alias uideret ob-
ſtare de iure uero feudorum eſt inhibitum uenari cum la-
queis,niſi ad apros,lupos &c.in feud. de pac. tenẽ.& eius
uio.§.nemo retia.col.x.

Quicq̄d hoc uer.naturalẽ,habes ferè de uerbo ad uer-
bum.ff.de acq.re.do.l.naturalẽ, In gl.i. impoſſibilis,in ſi.
melius uidetur,ꝙ intelligatur plane difficilis,unde cũ ſit
adeo,ꝙ adhibendo diligentiã capi non poſſit. ff. de acq.
poſ.l.iii.§.Nerua.alias ſequeretur,ꝙ uix, aut nunquã natu
ralem reciperet libertatem, cum nõ eſt ita leuis fera,quin
poſſibile ſit eam capi,& hoc uult dicere iſte tex. in uerſi.
naturalem.& j.eo.§.examen.& in ſimili no.infra prox.§.
& facit ff.de acqui.rer.domi.l. in laqueum.

1 *Facilitas quæ accipienda.*
2 *Capientem prius præferri.*
3 *Euentus quando,an non ſpectandus 4.*

Illud. In glo.conſiderata in ſi.uult dicere,ꝙ non omni
1 moda facilitas † conſideratur,ſed illa,quę poſſet fieri cum
maxima,exactiſſima, & inſolita ſolertia,ut ſi congregarẽ
canes,& homines unius ciuitatis,ſm facultatem ſolitam,
& conſuetam , ſicut conuenit, & inceperam uenari.ff. de
ędil, edict.l.ſi quid uenditor.& hoc confirmatur,& ſcripſi
ſ.prox. §.tamen propter incertũ,nõ efficitur capiẽtis,niſi
2 realiter capiat, ut ſequitur in tex. facit † niſi ſint duo iudi-
ciarii inſolidũ in eodẽ territorio,ita tamẽ,ꝙ nõ ſit melior
cõditio occupãtis,ꝙ uideatur occupaſſe,qui primò male-
factorẽ cepit realiter.C.de rei oẽd.l.quoties.& facit quod
3 ſcribam j.eo.§.item lapilli. † In glo.no.ꝙ inſpicitur.in ſi.
quamuis uię brocardicæ ſint periculoſæ , & Gloſſator ſa
piẽtiſſimè egerit nõ proſequẽdo. Potes dicere , & in his,
quę de preſenti tẽpore ęſtimantur, & incõmutabiliter ſta
tuũtur,& ſtatui poſſunt rationabiliter, pręſenti ſtatu atten
to,non eſt inſpiciendum,quod euenire pôt,ad hoc,ꝙ iuris
diſpoſitio varietur,uel differatur,ut ff.de ſuis, & legi.l.cũ
qui.§.Papinianus.ff.de iuriſ.om.iud.l.cũ quędã.§ ſi iuſta
Lampliorum.C.de appel.ff.qui ſatiſd cog.l. ſciendũ.§.ſi.
4 de in lit.iur.l.i.& de pecu.eo. tempore. In alus autẽ † pôt
diſtingui , quia aut quæritur,quo ad ius diſponendum, &
tunc inſpicitur,& attenditur,quod euenire poteſt, ſi natu
ra rei ſit parata,& apta ad immutationem,ut ff. de dam.in
fe.l.qui bona.§.cum inter.Inſti.quib.mo.ius pa.po.ſol. §.
ſi ab hoſtibus,de iuriſ.om.iud.l. ſi idem.§.ſi.ſolu.matr.l.ii.
cum notatis.& hoc,niſi expectare,& attendere hoc eſſet
inciuile, ſiue irrationabile.ff.de uerb.obli.inter ſtipulãtẽ.
§.ſacrã.qui & a qui.l.Iulianus.aut quo ad culpã arguẽdã,
ſeu negligentiã tendentem ad utilitatẽ uel damnũ priua-
tæ perſonæ,tunc ille , cuius intereſt inſpicere dēt,ſi uerò
ſimile ſit, & proſpicere poſſit. ff.loca.l. ſi quis domum.§.
ſi. ex quib. cau.ma.l. ſed & ſi p prętorẽ.§.ſi ſcriæ. de neg.
geſt.l.diuortio.§.ſed ſi.ad Treb.l. Lucius. in glo.pen.

1 *Laqueo capiens quis potior.*

Apum quoque In glo.Bulg.in ſi.facit iſte §. ad quæſtio
1 nem,quę ibi notatur, uidelicet, ꝙ fera non † efficiatur il-
lius in cuius incidit laqueum,quouſque eam apprehẽde-
rit ſaltẽ per oculorum inſpectionẽ , & affectionem ,& ſit
ita conſtricta,ꝙ reluctando euadere non poſſit,quæ opi,
per omnes communiter approbatur reprobata opi. Mar,
quę ibi no. In glo.quod ſi fuit ingreſſus. in ſi. hæc gl.loqĩ
cum fuit ingreſſus ante prohibitionem , ſed idem poſt p-
hibitionem,ut ſcripſi ſupra §.ferę.

1 *Perſequentis rem eſſe.*
2 *Perſequenti non uetandus ingreſſus.*

a Examen. † In gloſſ.id eſt,uniuerſitas.in ſin.hoc bene ue-
rum eſt in regno Francię,ubi domini terrarum occupant
& uocãt heſpaua . Sed quæro iuxta ſi. tex.quid ſi proſecu-
tio ſit facilis, non tñ eſt in conſpectu , quia forte intrauit
foramẽ uel pinnaculũ eccleſię? Videtur idem, ut ſit tuum
argument.ſupra §.ferę.verſic. naturalem.adhuc enim eſt
2 in tua cuſtodia.ff. de acquiren. poſſeſ. l.ii. §. Nerua. † Sed
an dominus poteſt prohibere hoc caſu,ne intres domum
vel ſun-

uel fundum ſuum? videtur quòd ſic, arg. ſupra prox. §. &
§. plane. Verius videtur contra, Nam ex quo res tua eſt,
videtur ꝙ eam proſequi poſſit. ff. ad exhi. l. theſaurus. de
dã. ĩfect. l. hoc amplius. §. Alphenus. imo poſſes agere rei
uendicatione ꝯ detinentem, cum dominus remaneat. ff.
de rei uendic. l. idẽ Pomponius ſcribit. ſi frumentũ. §. de
arbore. & contraria loquuntur, quando proſequebatur
quod ſuum non erat.

1 *§. In his ſenſus.*
2 *Columbæ cuius ſint.*

1 In his. † Sic ergo no. quòd tales feræ noſtrę ſunt, & in
bonis noſtris. & hoc de feris, quę domum uadunt, & re-
deũt inter homines, uel quę ſunt incluſę in loco ſtricto,
ſecus in aliis, quæ ſunt in loco circũſcepto, & lato. ff. de
acq. poſſ. l. 3. §. item feras & §. ſeq. Quid ergo de colũbis,
2 qui uolant, & reuolant in colũbariis? Satis † uĩ, ꝙ ſunt dõ
mini columbarii, ſecũdum quoſdam. & pro hoc facit §.
aues. uerſi. item apes. eiuſdem legis. & hoc de conſuetudi
ne approbatur in regno Francię, magis enim accedunt
mãſuetudini, quã piſces, qui ſunt in ſtagno, uel feræ, quæ
ſunt in foreſta circunſeptæ, & hęc differentia uidetur in
illis. §. colligi. Quid ergo de falconibus, qui fugiunt, quã
uis eſſent manſueti, ſeu manſuetę? videtur quòd ſiunt ca-
pientis, ex quo naturalem recipiunt libertatem. ſupra §.
naturalem. & in §. Nerua. [ſub. in l. 3. ff. de acq poſſ.] &
quia non reuertuntur, ut conſueuerunt, vt hoc §. Contra
rium tamen ſeruatur de conſuetudine.

1 *Poſſidendi animus qui ceſſet.*
2 *Obligandi animus qui præſumendus.*
3 *Redeundi animus quando ceſſet.*

1 Reuertendi. Facit, quod quando † quis dimittit locum
quo conſueuit ire, & redire, quòd uideatur deſinere ani-
mo poſſidendi, iuxta illud, qđ conſueuit notari ff. de uſu-
ca. l. furtum. §. i. Item facit pro capellano, qui petit cære-
um, uel aliud donũ, quod conſueuit parochianus in ali-
quo feſto offerre, quod poſſit ad hoc eum cõpellere, ex
tali enim conſueta, & diutina pręſtatione uidetur ſe uel
le obligare, quãuis ab initio liberaliter inceperit. arg. hic
& ita tenet Inn. extra de ſimo. c. ad apoſtolicam. [ubi ui-
de per Henric.] Sed cõtra facit, quod no. de cauſa poſſeſ.
c. cum eccleſia Sutrina. & ff. quemadmo. ſerui. amitta. l. ſi.
de aqua quoti. l. i. §. Ariſto. de acquir. poſſ. l. qui iure fami
liaritatis. Sed potes dicere, quòd ſi cõſtaret, quò iure debi
ti hoc non faceret, quia forte hic proteſtaretur, qđ nul-
la diuturnitas eũ obligaret, in dubio autẽ præſumitur ex
2 † diuturnitate animus obligandi, & ideo ſi quis inuita-
tus comederit in domo alicuius, quantiſcunque tpibus.
nõ credo, quòd poſſit allegare, quòd iure debiti, quia in
uitatus ueniebat, per quod apparet, quòd iure familiari-
tatis. Si aũt ſine inuitatione frequẽter fuiſſet ſic receptus
ex antiqua & diuturna conſuetudine præſumerẽ animũ
3 obligandi per prędicta. † Sed quæro, in hoc quando vide-
tur dimiſiſſe reuertendi conſuetudinem, nunquid tantũ
tps requiratur, ſicut fuit ad inducẽdam conſuetudinẽ re-
uertendi, & manſueſcendi arguitur, quòd ſic. ff. de regu.
iur. l. ferę. ff. de acquir. poſſ. l. quemadmodum. Satis poteſt
dici, ꝙ ex quo non reuertitur, quando uidit dominũ, vel
familiares ad quos cõſueuit redire, & ueuire, ꝙ uidetur
depoſuiſſe animum. Sed tamen hoc non crederem, ſi per
dies aliquot iret, & oberraret per ſyluas. arg. ff. de ædil.
edic. & l. quis ſit fugitiuus. §. illud. Hoc autem intelligas
de animali mãſueto, non detento in uinculis. ſi autem in
catena teneretur, vel in cauea, vel cagia, ſicut fit in domi
bus potẽtum, tunc obtineret ſupra eo. §. naturalem. & ff.
de acquir. poſ. l. 3. § Nerua. cum l. ſequenti.

1 *Doli & furti diſcrimen.*
2 *Expenſarum quæ non ſpectandæ.*
3 *Diuerſa quæ.*

Galliuarum. In glo. ſ. vt habeat. ibi cum allegat ff. de
1 pœnis. l. aut facta. §. fin. hęc ratio non uidetur bona, † qa
furtum non fit ſine dolo, j. de obli. quæ ex delic. §. i. & §.
placuit. & dolus bene committitur ſine furto, ut per totũ
tit. de dolo, & ſic frequentius dolus, quàm furtũ commit
titur, pp quod dic, ꝙ actio de dolo eſt odioſa, & reſtrin-
genda, ut no. j. co. l. naturalẽ. §. pe. ſed certe ęque odioſa,
vnde actio furti eum infamet, ut illa, vt ff. de fur. l. nõ põt.
ſed potes dicere, quòd furtũ eſt improbius, quã ſimplex
dolus, & ideo magis puniendus, ut d. l. aut facta. §. fi. uel
dic, ꝙ actio de dolo datur pro reſtringendo ea, quę con
ſenſus partium firmauerat, ideo non datur pro modico
ff. de in int. reſt. l. non ſolum. de contrah. emp. l. res bona.
2 † In ea gl. ibi eũ dicit, ut dictum eſt, põt dicere genera
lius, ꝙ circa expenſas in ſuſtentatione rei factas, de quã
miniſtrãs utitur, nõ curatur de modico. ff. de impẽ. in re
do. fact. l. quod dicitur in fi. de ędi. edic. l. item ſi ſerui. §. 1.
& in §. poſſunt. ſed ſi non datur, uel non recipiat emolu-
mentũ, tũc bene curatur. ff. de pig. act. ſi neceſſarias. circa
alio uerò benè curatur, ut ff. ut in poſſeſ. l. quãuis. de bo.
lib. l. ſi ex modica. niſi petatur reſcindi per reſtitutionẽ,
quod de iure cõi alias tenet, ut ſ. dixi. Item in ſi. eiuſdem
gl. hęc exceptio non benè ſedet hic, quia ibi non tractat,
an curetur de modico, ſed an de magno? Et no. ex hoc §.
3 ꝙ illa, † quę uocantur diuerſis uocabulis ad ſui differen-
tiam, debent cenſeri diuerſa, & diuerſæ ſpeciei. C. de co-
dicil. l. ſi idem. & facit, quod ſint duę poſſeſſiones, ut no. ff.
de acq. poſſ. l. 1. C. de acquir. poſſ. l. licet.

1 *Hoſtium bona capta cuius ſint.*
2 *Bella capta an reddenda.*

1 Item ea, Quę ex hoſtibus. In gl. in quibus. in ſi. dic me
lius ſ. de iure na. §. bella. Sed opponitur contra hunc §.
de l. ab hoſtibus. C. de poſtl. reuer. ff. de iure fiſ. l. diuus. de
1 captiuis. l. ſi captiuus. §. uerũ eſt. uer. publicãtur. † Dicas,
ꝙ aut capiũtur res, quę nõ fuerũt, nec ſunt nſæ, & tunc
mobiles efficiuntur capientiũ, ut hic, & ff. eo. l. naturalẽ.
§. ſi. & l. transfugã. immobiles publicãtur, ut l. diuus. & d.
uer. publicantur. debet tamẽ per principẽ diſtribui 23. q.
v. c. dicat ut aliquis. dic per Arc. in diſt. i. c. ius militare.
C. de do. l. ſi quis pro redemptione. §. i. aut res. quæ alias
fuerũt noſtrę, & tunc immobiles redduntur illis, cuius
erãt, ff. de cap. l. captiuus. §. uerũ eſt. mobiles efficiantur
lucrantium, ſeu capientium. eo. ti. ſi quid bello. niſi fuiſ-
ſent acquiſitę ab initio armis, ut ibi no. & in illo caſu põt
intellige l. ab hoſtibus. Vel forte poſſet dici, ꝙ ẽt mobilia
deberẽt reddi, per d. l. & hoc ubi capiũtur in bello Roma
norũ, & idẽ credo in quocunq; alio iuſto bello indicto.
& ita uĩ ſentire Hoſt. in ſumma de treu. §. quid ſit. uer. le
go aũt. Sed ubi ſit inſultus, & pugnatur, forte pro defen-
ſione rerũ, uel pſonę, nõ credo, ꝙ ſit licitũ occupare bo-
na partis aduerſę, ſed ſua, & ſe tm̃ defendere, qa nullo iu
re reperiẽ, & ita uĩ ſentire Inn. extra de iureiu. c. ſicut. lo
ii. nu. 5. Itẽ dic, ꝙ nedũ poſſum occupare bona illorũ, cu-
ius eſt principaliter guerra, imo & iuuantiũ, & ita no. In
no. in c. olim de reſt. ſpo. lo. 1. un. 6. 7. & 8. & hoc intelli-
2 go ubi guerra erat licita & iuſta. † Sed qd, ſi ſit illicita, &
nõ iuſta, quia forte Rex, q ſuperiorẽ non habet, uel Impe
rator iniuſte indixit? Dicas, ꝙ ſuperior ille, qui habet in-
iuſtitiã, tenetur ad omnia dãna, nec quicquam facit ſuũ.
Subiecti aũt obediẽtes ueritate declarata, tenẽtur ẽt red-
dere capta in bello iniuſto. Si ãt hoc nõ fuit declaratũ in
dubio pñt retinere in foro cõtẽtioſo, in ſeu. hic finitur lex
Corra. circa prin. col. x. ſed in foro animæ caueant de in-
tentione, quia illa dãnat. & ſi i hac materia, quo ad forũ
animę uis delectari. vide plene Hoſt. in ſum. de pœni. §.
ſed quę forma. uer. ſed pone, ꝙ guerra. uer. quid ſit de ra-
pina, uel pręda. cũ uer. ſequentibus. Quæ ãt faciant bellũ
iuſtũ uide 23. q. 2. c. Dominus. & in c. iuſtũ. In gl. iure poſt
liminii, illa parũ facit, quia ibi loquitur de illis, qui reuer
tuntur ab hoſtibus ad nos, hic de illis qui a nobis uadunt
ad illos, in quibus non uidetur eſſe ius poſtliminii.

1 *Occupantem poſt inuentionem potior.*
2 *Theſauri & lapilli inuentorum diſcrimen.*

Item

Item lapilli. In gl. ita demum. in ſi. Doct. Iac. & Pet. di
1 cunt idem in theſauro, quod in † lapillis, unde ſi duo ſint
qui inueniāt, nō eſt illius, qui primo uidit, ſed qui primo
occupauit. ff. de acqui. poſſ. l. 3. §. Neratius. eo. ti. l. 1. circa
prin. & l. peregre. Vnde ille dicitur propriè inuenire, qui
capit. C. de fideiuſ. & mand. l. ſi Barſatorem. Nonnulli aūt
2 qui tenebant opi. gl. reddebant rationē † diuerſitatis, qua
re ſecus i lapillis, & ſecus in theſauris, quia ille, qui inue
nit theſaurū, grauatur, quia non habet, niſi medietatē. ĵ.
eo. §. theſauros. ſed in lapillis ſecus, ſed hæc ratio nō eſt ꝑ
petua, quia ſi quis inueniret theſaurū in littore, eſſet to-
tus inuenientis. Alii autē reddebant aliam rationē diuer-
ſitatis, quia hic loquitur de eo, qui nunquam fuit in do-
minio acquirentis, ſed theſaurus quandoque fuit. Sed ue-
rior eſt alia opi. ſecundum eos. Sed quare hic potius lo-
quitur de lapilliis, qui in littore maris inueniūtur, quàm
qui in fundo alterius? poteſt dici, quòd ſit idem, quod in
theſauro, cum ęqu iparentur ſequendo opin. Doct.

Item Ea, quæ. In gl. nunc mutat. in ſi. id eſt, quę conſi
ſtit in mente, nec ſenſibus corporalis corporaliter perſi
citur, alias eſſentialiter percipitur. In gl. fœminini ge-
neris. ibi, cum allegat l. ſi frumentum. alias incipit l. idem
Pomponius ſcribit. & dic quòd huiuſmodi regula fallit
in multis caſibus, q notant C. de agri. & cēſi. l. ne diutius.
In gl. vel quaſi. in ſi. dic, ut ibi.

1 *Limitis iura.*
2 *Alluuione aucta emphytentica cuius ſint.*

a Pręterea. a Iſte §. cū gl. ſua, eſt quaſi de uerbo ad uer
bū. ff. eo. l. adeo. §. i. In gl. licet tota. in ſi. ibi cū dicit, agrū
autem. Alii reddūt aliam rationē, uidelicet, ne detur ma-
teria militibus, qui ſatis ad hoc proni ſunt occupādo alie
num. ff. de pac. do. l. conuenire. & uidetur per legem illā,
1 q diœceſes epiſcoporū, quę † imitatę ſunt non habeant
acceſſionem in ipſis limitibus, ſicut nec pręſcribi pnt. ex
tra de paroc. c. ſuper eo. de præſcri. c. quia iudicante. 16.
2 q. 3. quicunque. † Sed quid, ſi quis dedit aliquem fundum
limitatum ad cenſum, uel emphyteuſim, & ei accedat ꝑ
alluuionem, an incrementū pertinebit ad emphy. uel cē
ſitorem. Videtur, q non ex quo fuit datum limitatum. ꝑ
d. l. in agris. Videtur diſtinguendum, an fuerit incremen
tū patens, an latens. ff. de uſufructu. l. ſi fundum. §. huic.
Vel forte poſſet diſtingui, an dās ad cenſū, uel emphyteu
ſim aliquid ſibi retinuerit, uel non, ut in feu. qui ſuc. te. c.
a. §. ſi quis de manſo. glo. tamen uidetur ſentire indiſtin-
ctè, q pertineat ad emphyteutam. C. de iure emphy. l. 2.
§. ſi. pro quo ff. de aqua quoti. l. hoc iure. §. aquā. in fundis
tributariis eſt expreſſum. C. de alluuio. l. 3. An autem pro
pter alluuionem creſcat pēſio, uel diminuatur, ſi fundus
fuerit diminutus? dic ut ibi ſcripſi. In gl. id eſt lógo. in ſi.
ff. de flu. l. i. ar. C. de re mili. l. ſemel. In glo. utilis. in ſi. imo
nec in factum datur, ut d. l. hoc amplius. §. ita demū. Nec
ob. §. de arbore. & §. item quęcunque. quia ibi loquitur,
quando fuit facta unio facto hominis, ſed hic fuit facta fa
cto fluminis, & idcirco conqueratur de flumine, hoc ui-
detur ſatis rationabile, & fuit opi. antiquorum, ſed opi. q̄
hic no. in glo. fuit opi. Azo quę ſatis eſt ęqua.

a Adnot. Præterea Per alluuionem fluminis. i. per incremē-
tum latens, res nobis acquiruntur, non autem per uim ip-
ſius terram euellentis, niſi radices arbores miſerint.

1 *Domus qui amittatur.*
2 *Reſtituta re iura reſtitui.*

Inſula. In gl. quod poterit. ibi cum allegat l. inter eos.
& facit ff. de ope. no. nun. l. non ſolum. §. i. In gl. exiſtēs
in ſi. uide ibi tex. Sed ob. eo. ti. l. pe. §. ſi qua. & §. ſi. Solue.
ut ibi, quia publica eſt, quo ad uſum, ut ibi. non quo ad
1 proprietatem, ut hic. † In gl. quantum. ibi cum alleg. l. a-
deo. §. inſula. in fin. §. dic ut ibi. & hanc approbant ibi Do
cto. Per hūc §. poteſt dici, quòd ſi quis haberet aliquod
opus debitum, uel domū ſuper aliquo pōte, uel paſſagio,
q mutato ponte, uel paſſagio, domum amittat. ff. quibus
mo. uſufru. amit. l. ſi ager. de aqua quot. & æſti. l. hoc iure
2 §. aqua. & ibi de hoc. Sed ſi rediret † ad priorē locum, re-
ſtitueretur per hęc iura. Et hæc procedunt, ubi naturali-
ter, uel ex cauſa neceſſaria mutantur, ſi autē facto homi-
nis, & uolūtate eſſet ſecus, quia doloſè uideretur facere.
ꝑ quo ff. de leg. 3. nomen. § filio. de dā. infe. l. inter quos.
§. damni. de eo quod certo loco. l. 2. §. qui Stichum.

1 *Specificatione dominium quæri qui accipiet. dom.*
2 *Confuſaneorum quod alteri a lteri cedat.*
3 *§. ſi. l. quicquid, conſius.*

1 Cum ex aliena. † In gl. facta autem hoc nō uidetur ue
rum, niſi eſſet ita coopertum, quod non poſſet redire ad
priorē naturam, ut infra i uer. & poſt multā. imo poſſet ꝓ
babiliter dici, quòd cum ſpecificatione dominiū acquira
tur, & res non dicatur eſſe ſpecificata, niſi ſit perfecta, &
conſumata. ff. ad l. Fal. l. ſi is. qui §. quędam. de uerbo. ſi-
gnifica. l. ędificia. §. i. quod hoc intelligatur de ſpecifica
tione realiter perfecta. arg. ff. de leg. 3. l. librorum. §. char
2 tis. † In gl. ſcilicet bona fide. in fin. Iaco. & Pet. dicunt,
quòd determinatio ultimę quęſtionis eſt uera, ſed ſupe-
rioris non, imo eſt diſtinguendum ſecundum eos, ex par
te cuius maius eſt, & ſi ęqualia ſunt, quod nobilius, &
quod maioris pretii, quod minoris, ut minus cedat ma-
iori, ignobilius, nobiliori, uilius magis caro. & ita totum
erit alterius, ut ff. de acquirend. rerum domi. l. quicquam.
3 §. fin. ubi † loquitur in ferruminatis, & ubi ſubtiliter to-
tum ē unum per ferruminationem, ſecundum hoc pro-
cedit determinatio gl. ubi eſt omnis æqualitas, alias nō
uel ubi poſſunt ad priorem materiam reduci, & ita per
gl. ff. de dona. inter uirum & uxorem. l. ſi ſponſus. §. i. quo
rum lega. l. i. §. ſi duę. de duobus reis. his uerbis. In glo.
quę nec uni. in ſi. dic quod in dubio ratione adminiſtra-
tionis, quolibet extremorum ęqualiter ſe habente, me-
dia uia eligenda eſt, ſed ubi elatum eſt pro altera parte,
non, ut in cōtrario. & uide quod ſcripſi ſ. quibus ex cau.
ma. nō lic. §. cū ergo. In gl. & ita apparet. ibi cū dicit, cor-
rigi, ſed ratio, qua reddit ibi Caius, uidetur fortiſſima, un
de uidetur uerius quòd frumentū efficiatur excutientis.
Quid ergo eſt, quod hic dicitur? dic, q (gratia exempli)
ponit de his, quę non redeunt ad priorē materiā, ſed nō,
ut inferat eandem determinationem in illo, imo eſt alia,
attenta ratione iuriſconſulti, quæ ibi redditur, & hoc uo
luit dicere Plac. & bene.

Quod ſi partim. In gl. ſed ſi non poſſit. in ſi. ſecundum
hoc iſte §. eſt inutilis, & nihil addit, ad præcedentē. Qua-
re poteſt dici, quòd in caſu huius §. non diſtinguitur, an
bona, uel mala fide. & in hoc addit, quia non concurrāt
hoc caſu, ut in fine §. ſubiicitur, quę non concurrunt in
præcedendi.

1 *Vnita non ſe iungenda.*
2 *Pretioſo uile cedere.*
3 *Furtiua conditio quando duret.*
4 *§. Si tamen. ſenſus.*
5 *Extincta uendicari non poſſe.*

Si tamen. In glo. no. pretioſius. in fine, intellige neu-
trū poſſidere ſimul, ſed ſeparatim ſic, ut ibi patet. Sed qd
in dubio, hoc caſu, quando materię nō cōfunduntur. ſed
1 † uniuntur gl. uidetur ſentire, quòd neutrū accedat alte-
ri, & quòd utrunque poſſideatur, ut no. in d. §. quid ergo,
hic allegato. Sed ſatis uidetur poſſe dici ſaltem in ferrū-
2 minatis, quòd minus pretioſum † cedat pretioſiori. & ui
lius magis caro per l. quicquid. §. de acqui. re. do. & ap-
paret in hoc §. quo ad legata, uidetur dicendum, q gra-
tia ordinādi, & q a pretioſius ff. de legat. 3. l. legatis § ſi ex
officio. & l. ſeruis urbanis. §. ſerui & d. l. & ſi non ſint. §. ꝑ
ueniamus. In glo. alias iſtis in ſi. unde eo ipſo, q intelle-
xit ſciens alienum furtum cōmittit contrectando. C.
3 quod cum eo. l. ſi liberam. de furt. l. alienum. † In glo. ue-
luti

luti à prędonibus.in fi. Sed obſt.quia condi.furtiua non
datur,niſi domino.ff.de condi.fur.l.i.ỹ.de obliquæ ex de
liſt.§.furti.Sed dic,ꝙ uerum eſt, quòd non datur.i.nō ac
quirit,niſi domino.Sed ſi deſierit eſſe dn̄s ſine facto ſuo,
bene durat.ff.de condic.fur.l.ſiue manifeſtus.§.tādiu.eū
l.ſeq.& ſeq. Item oppo.quia res extinctæ uendicari poſ-
ſunt.ff.de rei uen.l.item ſi uerberatum.§.ſi.cuius cōtrariū
dicitur hic.Dicūt Do.Iac.& Pet. qui contrarium prę̨ui-
a derunt,quòd rei uendicatio a dat̃ cōtra furem,re eatin
cta,cum ſemper ſit in mora,ſed contra nitentem non da
tur,& ita loquitur hic,pro quo facit ff.de cond.fur.l.ſi.&
l.in re furtiua.§.ſi ex cauſa. Hęc ſolutio non uidetur ue-
ra,quia hic dicitur,ꝙ à furibus uendicari non pōt,ſed cō
dici.Vn̄ hic† loquitur,qn̄ agitur cōtra furem,uel poſſeſ-
4 ſorem malęfidei,quia pro fure habetur,ut hic patet,cum
dicit.licet uendicari non poſſit,condici tn̄ poteſt a furi-
bus,& tu potes dicere,ꝙ in l.item ſi uerberatum.§.ſi.erat
lis mota,& hic loquitur,qn̄ lis nō erat mota. Vel dic,qn̄
dominium eſt amiſſum,ibi nō uidetur dominiū amiſſum
cum ſemper prę̨ſumatur res extare,propter moram fu-
ris.ff.de uerb.oblig.l.ſi ſeruum.§.ſi.Vel indiſtincte,ꝙ res
5 uendicari non poteſt extincta,† licet reperiatur, ꝙ actio
intentata duret propter fructus & partus, & alia aceeſſo-
ria,ſecundo durat pro æſtimatione.ff.de cōdi.fur. l.in re
furtiua.Et per hoc poteſt dici , ꝙ quamuis per actionem
perſonalem res extincta poſſit peti à moroſo , quaſi ex-
tans,ut l.ſi ſeruum.§.ſi.tn̄ uendicari non poteſt, cū domi
nium ſit amiſſum,ut hic,ſed quare melius pōt cōdici.cū
cōditio requirat dominium,ſicut rei uendicatio ut.l.i. ff.
de condi.fur.Dic,ꝙ non adeo requirit, ſicut rei uendic.
ut hic & ff.de cōdi.fur.l.ſiue manifeſtus.§.tādiu. ideo ca-
ſu,quo res eſſet per actio.ad exhibēdum ſeparata,poſſet
uendicari.ff. ad exhib.l.gemma,& ita non dr̃ proprie ex-
tingui,ſed ceſſare,ſicut alias dici de actio.ff.de uer.obl.l.
inter ſtipulantem.§.ſacram.de ſol.l.qui res.§.aream.

a Adnot. Rei uendicatio. Adde Hoſt.in c.inter dilectos.col.
ii.& ibi Fel.nu.1.ex̃ de fi.inſtr.Et de materia rei uēdi.& for.
libellorū in ſpē,& in gn̄e adde Ang. & iſtū in §.actionū.i gl.
in uerſi.omnium col.xi.& ſeq. uſque ad fi.§.i.ii.de actio.

1 *Electrum quid,eiuſque uis.*

Si duorum. In gl.bene dicit, in fi.& hoc uerum,ſi fe-
cit nomine ſuo, & idem eſſet in hoc caſu, ſi alter feciſſet
noīe ſuo,ff.de acqui.re.do.l.ubi.Item dic,ꝙ efficitur duo
rum,pro portione cuiuslibet,ut eo.tit.quicquid.§.fin.In
gl.genus eſt uaſis.gloſſator fuit maximus legiſta. ſed pa-
1 rum uidetur noſſe in aliis facultatibus,unde ſciret† debes
quod electrum eſt genus metalli pretioſum , diuerſū ab
auro,& argēto,ut hic.ff.de leg.i.l. ſi quis in fundi.coloris
ualde ſplēdentis,nō ita rubei,ſicut aurum,nec ita albi, ſi
cut argentū,unde legitur in Apocal. Et erat facies eius ,
ſicut ſpecies electri &c.& ſi ſit uerum electrū,habet mul
tas proprietates,& uirtutes. Nam ſi in uaſe factū de uero
electro uenenum infundatur,ſtatim efficitur uas diuerſo
rū colorum , ut aureus cœli,ſed electrū ſophiſticatur,ui
delicet de auro & argento,& ponūtur duæ partes de au-
ro,& tertia de argēto,ad rectum pondus,& fit ſimile ue-
ro electro,de quo hic loquit̃:ff.eo.l.adeo.§.uolūtas.hoc
reperies in lib.etymolo.Iſido. in materia de metallis. &
prodeſt hoc ſcire,ſi uis ſeruire alicui magnati ſeu magiſ-
tus de aliquo uaſe metalli ex̃nei. ſic ut ego tētaui,& ſeci.

1 §.*Quod ſi frumentum.ſenſus.*

Quod ſi frumentum. In glo.quod ſit per errorem in ſi.
glo.uel dic.niſi ſpeciale in pecunia.ff.de uſufru.l. uſufru-
ctuarium.§.ſi in uinariis , ſed cauſa eſt ibi bona fides , &
quia ſuum recipit,& ſic dicit ibi Iaco.Sed uerior uidetur
opi.gl.quia bona fides,ſeu receptio debiti non faciūt pe-
cuniam alienā recipientis,ut eo.ti.de ſolu. l. Caſſius. Eſt
ergo cauſa immiſtio, quæ pro conſumptione habetur,ut
ibi patet.In glo.i.ꝙ cuilibet ante uerſum.Et no. hęc glo.
eſt difficilis ſecūdum Ia.& Pe.unde uult dicere,ſecundū
eos,ꝙ principium huius uer.ſed ſi alterutro,loquatur qn̄
frumentum duorū miſtū fuit ſine uoluntate eorum, & ē
eorū impoſſibilis ſeparatio, quia tunc cōe , & agitur cōi
diuidūdo,non rei uend.cum impoſſibilis ſit ſeparatio,&
petet̃ pro qualitate,& quantitate &c.Sed aſr uer.arbitrio
loquit̃ qn̄ eſt poſſibilis ſeparatio, & agitur rei uen.& tūc
exponitur litera quale,i.qd̄,& hoc uult dicere glo. uſque
ad uerſi. uel dic. ſm̄ eos, & ibi intendit ponere alium in-
tellectū,ut ambo uer.loquant̃ qn̄ eſt poſſibilis ſeparatio,
& agitur cōi diuid.in quo ęſtimatur quale ſit frumentū ,
1 & quātum,& tūc quale ſtat propriè.Sed ſm̄ eos,hęc† lite
ra nō patitur has lecturas,quæ dicit agi in rē,quare dn̄t,ꝙ
ambo uer. loquuntur qn̄ ſine uoluntate dominorum fuit
miſtū,ꝙ eſt impoſſibilis ſeparatio,nam agitur in rem, &
æſtimabitur quantū, & quale fuit,an groſſius,& albius,q
libet reſtituet grana ſua, & is caſus eſt leuior , & planior
ſm̄ eos. Quid ergo, ſi non poteſt diſcerni?Satis pōt dici ,
ꝙ tunc ſit uera opi.Azo.ut tm̄ faciat reſtitui, quātum &c.
Sed hęc litera hoc non dicit, ſed ſatis eſt lucrum in ſe, &
ita conſequuntur partem pro rei uen. & diuiſionem indi
recte.ꝯ tex. ff. ſi pars hære. pe.l.nō poſſumus.Sed hoc cō
tingit propter iuſtam cauſam quā habet ff. de rei uendi. l.
quę de tota.§.i.In ſi.eiuſd.gl. & eſt ratio , quia hic rema-
net quęlibet in ſua ſpecie & ſubſtantia,ut hic dicitur.

1 *Tigni actionem in duplum eſſe.*
2 *Tigni iniuncti quatenus agendum.*
3 *Præſcriptio cur non currat.*
4 *Duorum eandem rem eſſe.*

Cum in ſuo ſolo.In glo.ſuum.in ſi.facit.ff.de uerb.ob.
l.pupillo.§.fin.In gl.i.in ipſa.in ſi.imo ibi non ædificatur
in alieno,nec in ſuo,ſed in cōi omnium.ſ̃.eo.§. & qd̄ . &
regula loquitur,quādo in dn̄io alicuius ędificatur.In gl.
ſcilicet ibi.cū dicit,ſed ex alia cauſa.ſ.uſucapionis,uel p̄-
ſcriptionis.& dic,ut in l.quæ hic allegatur.In gl.ſ.ut exi-
matur.ibi,cū dicit,ſed tunc nō eximatur,nec ad hoc agit,
ſeu cōcludit̃,ſed ut pretiū,ſeu æſtimatio reddatur,ut d. l.
i.§.ſi.ff.de tig.iniu.& no.i §.tignū. in i.gl.In gl.qua actio-
1 ne.ibi cū alle.l.cōperi.§.ſi.hāc gl.benè uideat̃.† Quæro,
an tenet̃ in duplū ille,qui iniunctū habet.Et vr̃, ꝙ nō,per
leges hic allegatas,& ſic tenet gl.in l.in rē.§.tignum.p l.
de eo.ff.de do.inter uir.& uxo.Sed pōt dici,ꝙ ſic,ſi actio
bonęfidei,ut ff.de aqu.plu.ar.l. is cum quo. & l.emptor.
Hoc ergo p̄miſſo,dic,ꝙ unus alium liberat,ſi duplū ſol-
uit̃,alias ſi ſimplum remanet alius obligatus,in eo,qd̄ eſt
pœna.ff.ad l.Aquil.l.itē Mela.§.ſi plures.uide ibi.In ead.
gl.ibi,cū alleg.l.cætera.§.ſi duobus melius.ff.de dā.inf.l.
ad curatoris,& hoc uerū indubitatè, ī malæfidei poſſeſſo
re.Sed in bonæfidei poſſeſſore vr̃,ꝙ teneatur, & ita tenet
hic glo.& ubiq; quæ uidetur uera ſaltē ad hoc quòd prę-
ſtet pecuniā,per dictas ll.is cū quo,& l.ſi tertius.§.ſi.eod.
ti.Dicas, ꝙ ſucceſſor ſingularis bonęfidei,non tenet̃ per
d.l.de eo.Nec obſt.leges contrarię, quę dn̄t,quòd tenet̃
patientiā præſtare,quia loquuntur in aliis operibus,quā
conſtructione,uel deſtructione, qd̄ reipublicæ nō inter-
eſt,nec uetitæ ſunt deſtrui. hic aūt uetitum eſt tignū exi-
2 mi,† ne urbs &c. & ideo nullo modo pōt agi cōtra eū cū
agi non poſſet,niſi,ut prę̨ſtet patientiam,quę nihil opera
retur,cum in eo nihil ſit patientiam prę̨ſtare.ff.de leg.i.l.
cætera.§.ſi duobus.& hoc uerū,ubi contra alium agi po-
teſt, qui iniunxit. ſi aūt agi non poſſet, uidetur ꝙ agi poſ-
ſet contra bo.ſi.poſſeſſorē ad ęſtimationem, ut d.l.cęte-
ra.§.ſi.cum l.ſeq.arg.C.de rei uen.l.mater. ſed ipſe iniun
gēs bo.ſi.vr̃ ſemper teneri in æſtimatione p dictas leges.
Item vr̃,ꝙ ſi ſit talis materia,quę poſſit remoueri abſque
deformatione, ꝙ non ſit locus hic materiæ. ff. loc.l. ſed
addes.§.ſi inquilinus. Et no.ꝙ in caſu,quo tenetur poſſeſ
ſor bonæ fidei liberatur cedendo toti rei per dict. l.is cū
quo.ff.de uſufru.l.cum fructuarius.ſi ſerui. uend.l.ſi for-
te.ſed &c. In ea.gl.ibi,cum dicit , ſed contra malæ fidei
poſſeſſo. iniūgentem. ſecus ſi alius iniūxit,quia tunc non
uidetur teneri furti,nec cōdictione furtiua,is qui nō iniū
xit,licet malam fidē habeat,cū non poſſedit,nec contre-
ctauerit

ſtauerit rem mobilē, ſed totum ędificiũ, ut ſupra in prin.
ff.de uſucap.l.rerum miſtura.§.Labeo. cætera quæ deſũt
3 huic gl.uidelicet qualiter una harũ actionũ tollat aliã.
& an faber qui iniũxit, teneatᷓ dic, ut in §.tignũ. In gl. nul
la. ibi cum alleg. C.de anna.cace.l.i.§.ſi. & hoc niſi uſu-
capio eſſet incepta, & pauci dies reſtaret ad perficiendũ.
3 ff.de uſuca.l.rerum.miſtura.§.Labeo.† In ſi.eiuſd.gl.pro
gl.facit, q̃a nõ refert.cũ quo agi poſſit.ff.ui bo. rap. l.iii.
C.de his qui à nõ do.ma.l. ſi.Do. Iac.& Pe.dicũt indiſtin-
ctè, ꝙ nõ currit præſcriptio, quia nõ põt agi ad ipſam rẽ,
ſed ad æſtimationẽ, ut patet in hoc §. cũ notatis.& ſic nõ
debet eis imputari, quia alias cõpelleretur rẽ ſuã uẽdere
4 quod eſſet iniquũ.ff.rer.amo.l.non enim.† Et no.per hũc
§.quòd duo poſſunt eſſe dñi eiuſdẽ rei, hic enim ædificãs
efficitur dominus ædificii, & tñ prior remanet dominus
materię iniunctę, & per eundẽ modũ facit.ff. de acq. rer.
do.l.adea.§.cũ in ſuo. Sed hoc procedit diuerſis reſpecti
bus, imo nec eſt uerum, ꝙ duo ſint domini hic, quia quã-
uis ędificans efficiatur dñs ædificii, non tñ materiæ, &
aliud eſt ędificium, aliud materia, ut d.l.rerũ mixtura.

1 *Fabri qui.*
2 *Impenſæ quando an non repetendæ.*
3 *§.Ex diuerſo, limitari.*

Ex Diuerſo. In gl. quę alienata.in ſi.uel ibi, q̃ñ de re ꝓ-
pria, uel aliena, præſumitur animus donandi, ſi ſemper
fuit malæ fidei, ſed ſi aliquãdo fuit bonæ fidei, aliquãdo
1 malæ, ſecus ut ĩ. notabitur.† In glo. fabrorũ.i.magiſtrorũ
de lignaminẽ.in ſi.ff.de uer.ſig.l.ferti.§.i. Vnde cuiuſcũ
que operis ſtructor, dicitᷓ faber, ut innuit in d.§.itẽ Iulia-
nus.de ele.& elect.poteſt.in capit.fundamenta.libr.vi.cir
ca princip.unde Dominus faber fuit, ut qui fabricauit Au
rorã & Solem, & fuit faber filius putatiuus uidelicet Io-
ſeph, qui fuit faber lignarius, & hoc improperabãt ei Iu-
dęi, nã ſi bene cogites, ſine fabro etiã ferrario, pauca ſeu
nulla opera manualia exercentᷓ & ego dictus ſui Fab.nõ
ferrarius, ſed q̃a libẽter operor, & facio operari. In gl. cũ
de nouo. ibi, cũ alleg.ff.de pe.hær.planè. hęc ſẽtẽtia Ioã.
approbatur communiter per Doct. uel dic, ꝙ aut expẽſæ
fuerunt tales, ad quas faciendas dñs neceſſario tenebatᷓ
tunc procedit opi.Mar.ff.de.reli.l.at ſi quis.§.ſi q̃s.dũ aut
nõ, tunc opi. Io. quia neminem &c. de hoc in Spe. tit.de
expen.§.i.In ea gloſſ.ibi.cum alleg.l.in hoc iudicium. ſe
cundũ Io pro hoc uidetᷓ ff.de exce.l. uir ab uxore.de do.
inter uir.& uxo.l.ſi uxo. filio.i n.ſi. Sed diſtingue, an ędifi
cãs nullam cauſam habuit à domino, & obtinet opi. Io.
2 aut habuit, & tunc, aut à tali, & a quo donationẽ non põ
terat recipere, & tunc recuperat, ut dictis legibus. & not.
in l.ſi uxor filio. Aut poterat, & tunc in dubio non præſu
mitur cũ uelle dare expenſas, ut d.l.ii. de rei uen.ff.de ſo
3 lu.l.ſi cum aurum.† Et no. ꝙ hoc, quod in hoc §. dicitᷓ fal
lit in clerico qui ædificat in proprio ſolo de pecunia ec-
cleſiæ, quia ędificium eſt eccleſię. no. Spe.in ti.de emp.&
uen.§.iii.uerſi.quid ſi clericus. Io ea.gl. ibi, cũ allegat.ff.
de rei uendi.l.ſi in fundo. ibi, ſi abraſæ nõ eſſent alicuius
utilitatis ff.de impen.in rebus do.l.pro uoluptariis.& eſt
ſimilis gl.ff.de rei uen.l.ex diuerſo. Sed quid ſi fuit bonę fi
dei quo ad alios malę, uerbi gratia, credebat uenditorem
eſſe dominum, ſed ſciebant rem eſſe obligatam. uidetur,
quòd agente pro domino, cenſetur bonę fidei, ſed agete
pro creditore non, ut ff. quid.ad liber.proclama. non li-
cet.l.ſi.§.pen.de contrahen.emp.l.fundus ille.

1 *Arboris dominium ex radicibus deprehendi.*
2 *Porrorum decima cuius ſit.*

Si Titius In uer. antequam. is caſus non eſt dubius in
primo caſu: quando alienam plantat in ſuo, ſed quando
ſuam plantat in alieno, uidetur dubius. Nam donare ui
detur, ſed intelligẽ q̃ñ ignorãs plãtauit in alieno, ſecus ſi
ſciens ſupra §.ex diuerſo. In glo. ſed uidetur nõ commu
tari. ibi. cum dicit, vel factus, de æſtimatione. hęc cõſue-
uit approbari ad inſtar ſeruitutis ff. de rei uẽdi.l. in
rem actio.§.item quęcunque. In glo. imo uidetur. ibi. cũ
dicit poterat. hoc conſueuit approbari, & uult dicere,
1 quòd ubi arbor† ab initio radices immiſit a in ſolo uni
2 us, & nutrimentũ recepit, tunc nõ efficitur cõmunis, quã
uis radices extẽderit ad ſolum alterius ex poſtfacto, ut l.
ſi plures.§.i.ſed ubi fuit plantata, nõ recta, ſed preſſa, ſic,
quod omnes radices egerit in terra uicini, tunc eſt uicini
ut hic, aut in terra unius, ita tñ ꝙ radices egerit in utra-
que, eſt cõis, ut hic & idem intellige, quod efficitur cõis
ſi ęqualiter uiuebat de communi, alioqui prout nutrimẽ
tum accipit à quolibet, ut l.adeo.§.fin. cum l.ſequen. Et
1 is facit ad quęſtionem de eo, qui ſeminat porros in† una
parochia.& poſt tranſtulit & plantauit in alia, ꝙ decima
debeatur ſecundo curato, hanc quæſtionem diſputat Io.
Audre.& tenet quòd utrique. extra.de regu.iur.capit.qui
prior.lib.vi.

a Adnot. Radices immiſit. Quæro an poſſim ꝓpria authori-
tate incidere radices, quas arbor imiſit in fundo meo, & dic
ꝙ nõ, ſine authoritate iudicis. ut l.ſi plures.§.pe ff.ar.ſur.cæ
ſa.i li.niſi primo denũtiẽ, ut tollas, quo ſctõ ſi eris nẽgligẽs,
poſsũ, nõ tñ q̃d pẽdet i meo, uel q̃d eſt in meo, ſed et ſtipitẽ
incidere, & exportare ligna. ut l.i.ff.de arbo.cæde.& ibi Bar.

Qua ratione. In gl.his.§.certe.in ſi. intellige totã hãc
glo. in bona fide ſeminãte. Item in eo, qui ſeminatum
habet bona fide, & dic, ut plene dixi ſupra eod. §.cum in
ſuo. ſuper glo. qua actione.

1 *Scriptum chartæ, an contra cedat.*

Literæ Quoquæ. In glo. ſi autem mala. ibi cum allegat
§.certæ. hanc glo. intellige ſecundum diſtinctionem ma
gnæ glo. quę eſt ibi, quia ſi in reficiendo ſeu corrigendo
literas ſcripſerit, uel fecerit expẽſas, nõ uidetur donare,
ſi cauſam habuit à domino, ut ibi ſcripſi. Item in ea gl. ibi
cum allegat.§. item quæcunque. Sed ob. quia qui facit ex
pẽſas in alieno etiam bona fide, non repetit iure actionis,
fuit notatũ in §.ex diuerſo. ſequẽdo opi. Io. unde hęc gl.
1 non uidetur poſſe ſuſtineri, niſi dicas, quòd ſcribẽdo ui-
detur rem ſpecificare, & eſt expreſſum in pictore infra ꝓ
xi.§.ſi bene inſpicias, textus nõ uidetur uelle, ꝙ ſcriptor
rẽ ſpecificet. quia ſic efficeretur ſcriptoris ſupra eodẽ. §.
cum ea aliena. quod tamen textus negant hic, & cõcor.

a In gloſſ. in ſi. a Gloſſator fuit in hoc paſſu uarius, nã
ff. de rei uendica.l.in rem.§.ſed & illud approbabat aliã
opin. Azo. pro qua facit quia non mirum, ſi ad uariatio-
nem factorum &c. in Authentic. de non alienan.§.ſanci-
mus. ſed hoc uerum per conditores iuriũ, nõ per alios.
Præterea hoc non conſtat, quòd ille eſſet uirca, & fina
lis ratio, quia membrana pretioſior, ut dicam infra proxi
mo §. Sed ſuppoſito, quòd ratio legis ceſſet, ex quo de-
terminatio certa eſt, uidetur tenenda ff. qui & à quibus. l.
proſpexit.

a Adnot. In ſi. Et iſtã tenet hic Ang. per iſtũ tex. ibi licet ru-
tex. ſuis gl. in l. qua rõne. ff. de acquir. rer. do. & in l. ſi §. ſi uel.
ff. de rei uend. tamen tenet contrarium & eam dixit Christo. cõi
ter approbari. Quod eſt uerũ ſed in ãng. ubi pictura ſit in
in re immobili quia uentret acceſſionẽ alias ſecus ut ubi.

1 *Homine & uerſi pictura non diſtans.*
2 *Tabulam, uel ſuo pretio uendicari.*
3 *Agemmum quis præſcribendus.*
4 *Scripturæ & picturæ diſcrimen.*
5 *Picturæ cedatne tabula, an contra 6.*
7 *§.Cum ex aliena. ſenſũ.*
8 *Charta an ſemper cedat.*
9 *§.Cum in ſuo. explicatur.*

Si Quis in aliena. In glo. ſiue bona. in ſin. glo. Hęc glo.
uidetᷓ uerior, quia in ſpecificatione uidetur opus eſſe bo-
nę fidei, ut no. ſupra eod.§. cum ex aliena. In gloſſ. q̃d ſi
2 in marmore. in ſin. a ſed ibi non refert, quia idẽ effectus
ſequatur, & identitas rationis hoc non eſt rationis identi
tatis, quia tamen pretioſitas attẽdatur, & marmor ſit pre
tioſius tabula, ſequitur diuerſa determinatio. Dic tñ ple-
nius de hoc. ĩ poſt finem magnę glo. In glo. ſi de rei uẽ.
ibi cum

ibi eum dicit,hæc corrigit illa.Hoc non vř uerum,qd de
iure.ff.eodem.erat cautum,ut ff.de acqui.re.do.l. qua ra-
1 tione.§.literæ.uer.ſed nō.In fi. eiuſdem gl. hęc dña † de
homine & urſo non uideť bona,quia ita pretioſę,& tá dę
bonis coloribus pōt pingi imago urſi, ſicut imago hoīs,
ſicut item nec alia in bono colore uel atramento,qa ibi
ęquiparať pictura ſcripturæ,in qua nō refert, an atramen
to,an literis aureis ſcripta ſit,ut ś.px.§.in prin.unde dic,
quòd ibi Pau.non rñdet ad qōnem de pictura, ſed de ſcri
ptura,uel ſi rñdet,corrigitur p Caiū,in l.qua rōnes.§. lite
rę uer.ſed nō.cuius opi.hic approbatur per Imperatorē.
In gl.propria.in fi.iſte Apelles vř fuiſſe Iudæus, q pinxit
tumulū uxoris Darii,de quo plenè ſcribiť in Alexandro.
2 In gl.in rē,in fi.ff.de publi.l.fi.† In gl.hoc mirabile.cum
dicit hic petētis, quia ſi peteret rem, haberet eā, oblato
ꝑtio tabulæ ſi poſſideat res ei auſerť & recipit ꝑtiū pictu
ræ,vt hic vř innui.& caue, quia leges,quas gl. allegat ad
cōcordātias huius incōueniētis,nō ꝓpriè faciūt ad hoc,
ſed faciūt ad hoc,q cōdō poſſidētis eſſet deterior,quā nō
poſſidētis.In ea gl.ibi cū dicit.itē eſt. Hęc gl.vult rñdere
ibi ad hoc incōueniens, quòd fuit hic allegatū,& vult dī
cere,q ſicut pictor agēdo pōt offerre ꝑtiū , & habere ta-
bulā,ita defendendo,& ſic nullū eſt inconueniēs,& hoc
magis aperte in d.§.ſed non.In ea gl. ibi dum dicit,ſecun
dū Io.Arg.cōtra.ff.ſi ag.uecti.l.i.de ꝓc.in cauſę.§.fin.ſed
3 ibi vtraq; natiua, hic āt utilis datiua eſt, dať † .n.à lege ex
quadam ęquitate,ſecundum Ia. Vel dic, quòd ubi habens
vtilem, eſſet reſtituturus habenti directā, præfertur dire-
cta,ut hic,cā uitandi circuitus.ff.de condi,inde.l. dñs te-
ſtamento.in fi.eiuſdē gl. Hæc rō non vř perpetua,qa ſcri-
ptura ꝑtioſior eſſe pōt,& clarior quadā pictura Quid.n.ſi
modica imago pingeretur de carbonibus uel de nigro a-
tramento,uel econtra,literę de auro?vř, q membrana ce
deret literis,& tamen conſtat de cōtrario,vt ī.§.literę.in
prin. Quidam dicunt, & attribuitur Iac de Ra. q in ſcri-
4 ptura tota ſubſtātia non † mutatur , cum ſit ſpatium inter
literas,lineas, & dictiones,ſed in picturis ex toto mutať,
ita quod nil apparet,niſi pictura,& ſic perinde eſt ac ſi nō
eſſet.ff.de cōtrah.emp.l.in lege.& ſic uidetur forma mu-
tata.Hæc non uř bona ratio,cum ſubſtantia tabulæ rema
neat,& poſſit ad rudē materiā reduci coloribus abraſis.
& nulla uř trās formatio,per quā dñium deberet amitti.
eo.§.cum ex aliena.Præterea poſſibile eſt totam tabulā
non pingi,uel dimitti ſpatium inter picturas. Alii dicūt,
& attribuūt Fran. Accurſio, q ſcriptura non pōt ita con-
uenienter trāsferri,ſicut in pergameno, ſed pictura ſic.ff.
de rei uend.l.in rē.§. r.iſtud eſt male ſapidū,& forte uitio
ſcriptoris.[uel malè reportatoris.] Quid ergo dicemus?
Pōt dici,q de ratione ſtricta,pictura,& ſcriptura,cedunt
materię,in qua depinguntur,ſicut ea, quæ inędificantur,
aut interſeruntur, & hoc conſiderauit Paulus infra l. in
rem.§.ſed & id.ff.de rei uen. Caius tñ aduertēs, ridiculū
eſſe,q pictura cederet tabulæ,dixit ꝯ,quādo pingiť in ta-
bula,pp utilitatē pretii tabulæ, & hanc approbat Impe-
5 rator hic.Quid ergo,ſi tabula ſit † de cypreſſo,uel cedro,
quę ſunt pretioſę, & pingantur de carbone,uel alio uili
colore?Vř cōtra p dictam rōnem.Sed potes dicere,q cū
in conſtitutione iuris,non attēdantur, quæ rarò, ſed quæ
frequenter fiunt,ut l.nam ad ea.ff.de legi.& rarò conting-
gat,quòd pretioſa tabula pingatur uili colore,ſed econ-
tra,uilis tabula colore nobili,q ſemper tabula cedat pi-
cturę.ff.de uer.ſig.l.Labeo,& Sabinus,& eſſet ſecus,ſi ſta
tua ēt lignea pingeretur,uel paries ēt ligneus, qa pictura
cederet materię,cū non derogeť rōni Pauli,niſi in tabu-
la tm.ff.de rei.uen.l.in fundo.pp eius utilitatē.Vnde ſi pi
ctura fieret,in mēbranis,ſicut tota die fit de pincello, cre
derē,q cederet chartæ,uel mēbranæ.Quid ergo,ſi ſcribe
reť in tabula,forte dealbata, ſicut fit Lemonicis.ſēper ſta
rē rōni Pauli,quòd ſcriptura cederet tabulę,quāuis ſecus
ī pictura,nam ut plurimum pictura eſſet difficilior,& pre
tioſior,quàm ſcriptura,ante.n. ſcripſiſſe unum foliū pa-
pyri,quam aliquis pictor pinxerit imaginem, quātucūq;
modicā & picturę,ut plurimū fiunt de coloribus pretio-
ſis,& iura adaptantur ad ea quæ frequenter &c. Quid er-
6 go ſi in principio † tabulæ ſit pictura in primo loco, &
ſcriptura poſtea ſequatur. Vř quòd tunc pictura cedat ta-
bulę, qa illa pictura fuit appoſita gřa ornandi literam,et
ſic cedit tabulę,ut ſcriptura.ff. de auro & argē.leg.l.& ſi
nō ſint.§.puenimus. Sed illud obtinet ī legatis, ſed quo
ad trāſlationē dominii,pp ſpecificationē, uel ꝓpter id,
quod pro ſpecificatione habetur,uel ꝓpter immiſſionem
in alienū,non conſiderať illud.ff.eo.q.c.q.d.§.fin.& dixiſ.
eo.§.ſi tamē.Cur ergo nō eſt ſic in literis, ſicut ī aliis ubi
uilius cedit ꝑtioſiori,ut l.quicquid.§.fi. cū literę,& maxi
me aureę,& pictura ſint ꝑtioſiores mēbranis,ut dixi.Prę-
terea ex quo partim facit de ſuo atramēto, auro, uel co-
loribus,& ſua opera,cur non efficiť totū ſuū?ſ.eo.§. qd
ſi partim.Ad hoc reſpōdeo, & dico, quòd illa materia à
7 §.cū ex † aliena,uſq; ad §.cū in ſuo.loquiť,ubi quis ex mi
ſtione,unione,ſeu cōfuſione,nouā facit ſpēm,& qualiter
ex hoc dominiū habeat,ſed à §.cū in ſuo.citra,loquiť cū
aliquid immittiť in alienū,tñ nec quæritur, an dñiū quę-
ratur,uel perdatur per ſpecificationē,ſed an quęrať, uel
perdatur per īmiſſionē in alienū, uel de alieno in ſuū,in
ter quæ eſt magna dña, ut apparet per proceſſum huius
8 materiæ. † Quid ergo ſi quis de alieno pergameno facit
librū?Vř per hunc §.quod liber ſit illius,cuius erat perga
menum.At ꝯtrariū, uř nam cū aliud ſit charta ſeu mēbra
na,quā liber,quòd ſpecificādo in librū efficitur dñs p §.
quod ſi partim.unde uř debere intelligi hāc materiā, qñ
ſcribit in charta,ſeu mēbrana,non faciendo nouā ſpēm,
ſed qñ ſit liber,efficitur noua ſpēs,quia aliud liber,aliud
charta: ff.de leg. 3. librorū.§. quod tñ Caſſius. & ideo uř,
quòd per ſpecificationē efficitur dñs iſte,qui librū facit,
ſed ſi librū incępiſſet,& non perfeciſſet,ſic quod nō eſſet
ſpēs pfecta,nō fieret dñs,imo eſſet locus huic §.ut dixiſ.
in §.cū ex aliena.hoc non eſt uerū,quia in hac materia§.
9 cū in † ſuo.tractat ubi aliquid immittitur, uel ſit miſſio ī
alieno,& materia eſt talis naturę, quòd trahit ad ſe mate
riatū,nec ſpēs efficiť ſpecificātis, ſicut uides in ædificio,
qđ nō efficiť ędificātis,ſed dñi ſoli.ſ.eo.§. ex diuerſo. &
ideo clarū eſt,q liber eſt illius,cuius erat pgamenū, ſed
in pcedenti materia à §.cū ex aliena.vſq; ad §.cū in ſuo.
apparet q de ſpecificatione diciť,ſed ab illo.§.quod ſi ce
dit materię,ī qua ſit quaſi radicali & principali materię,

2 Adnot.In fi.Chriſtoph.dicit,q bene loquitur ſed malè in
eo,quod dicit de urſo,quia ſemper depictum exornat mate
riam,dummodo ſit honeſtum.

1 *Fructus a bo fid.poſ.quando reſtituendi.*
2 *Poſſeſſor bo.fi.quis non ſit 3.*
4 *Reditus quo iure cenſendi.*
5 *Vſufructuario cur fructus debeantur.*
6 *Fructus uarie percipi.*
7 *Fructus qui reſtituendi.*
8 *L.ſi fundum.ſenſus.*
9 *Fructus reſtitui qui accipiendum.*

Si quis à non dño. In gl.quę ab initio.in fi. Ia.& Pet.di
1 cunt,† quòd quātūcūq; faciat fructus ſuos bo.fi.poſſeſſor
ab initio,nihilominus tenetur per officiū iudicis reſtitue
re fructus, quos perceperit à tpe quo ſuperuenit mala fi-
des, & allegant.ff.de rei uen.l. ſi à bonafid. poſſeſſore q
parum facit,prout gl.eam intelligit. ſed no. j. de offi.iu.
§.illorū.Itē hęc gl.procedit.niſi fieret ma.fi.per lit.cōte.
in ſingularibus.C.de rei uen.uel p cōtrouerſiæ motionē
2 in uřibus.C.de pe.hær.l.1.† In gl.cum multæ.illa lex nō
hoc dicit,ſecundū Ia. & Petr. & tñ hę leges uñr ſuppo-
nere,q habeat iuſtā ut hic,alia quęlibet iuſta cā & c.&
tñ Doc.tenent,ſecūdū eos. Sed poteſt inſtari cōtra hoc,
quia non uidetur poſſet dici aliquis bo. fi.poſ.ſine titulo
cum illud,quod ad ſe non pertinet,ſcire debeat ad alios
pertinere.C.unde ni.l.fi.Sed potes dicere,q imo ſic ut ſi
iuſtā cām habuerit credendi,per confinium duorū loco
rum,uel ſi credebat titulū & non erat.& hoc uult dicere

hæc gl.q̄ eſt notabilis.& eſt ſi̇̄ſis.ff. de rei uen.l. & ex di-
3 uerſo.p qua facit.ff.de pe.hær.l.ſed & ſi lege.§. ſcire.† In
a gl.ſ.induſtriales. a in ſi.Supponit ergo gl.ꝙ de induſtria
libus cōſumptis non tenet,et ſactus locupletior.& ita nr
ꝙ gl.q̄ eſt in §.illorū.j.de off.iud.ſit intelligenda de natu
ralibus conſumptis,qa alias eſſet huic cōtraria,& ita no.
gl.i l.& ex diuerſo.q̄ dicit,ꝙ nullo mō tenet. Sed hoc ue
rū,ſi habeat titulū,ſi nō habet,ur,ꝙ teneat de cōſumptis,
inq̄tū factus eſt locupletior.ff.de pet.hær.l. itē ueniunt.
§.eos āt. nam petitio hæreditatis datur cōtra illū, q poſſi
det ſine titulo. & ideo, quod in illa ſtatuit,& in rei uē.ut
no.ſ.§.ex diuerſo.in magna gl.prope ſi.ſecūdū Ia.& Pe.
ſed ille §.eos.non clare loquit de conſumptis.ff. de pe.
hęr.l.ſed & ſi lege.§.conſuluit.cum §. ſeq. uſque ad §. itē
loquit ſatis clare.In gl.ut ſegetes.in ſi.Quid ergo ſi alter
coluit?Dicūt Doc.ꝙ bo.ſi.poſſeſſor nihilominus lucrat.
ff.de uſu.l.q ſcit.§.iu.alieno.hoc eſt ſatis clarū.ff.eo.l.ho
4 næ fidei.circa prin.& per hoc dr,ꝙ ſi fructus rei ſint † in
reditus,ꝙ ſit idē iudicādū?ſicut de induſtrialibus, quāuis
q pcipit,nullū laborē adhibet in cultura rei,nec in pce-
ptione,ſicut nec in naturalibus.& hoc ſi ꝓuenit ex cultu
ra colonorū,ſecus ſi pcipiunt ſine cultura, qa in illis ceſ
ſat illa rō.Quid ergo dices de mortuariis,q̄ debentur ca-
pillis?ibi ur idē,ꝙ de induſtrialibus, q̄ debētur ꝓpter ſer
uitiū. Itē intellige hāc materiā de bo.ſid. poſſeſſore,qui
poſſidet ciuiľr,ſecus ſi naturaliter tm̄. Vnde ſi uado ultra
mare,& poſſeſſionē meā retineo aio ciuiliter,licet alius
intret de facto rē illā,& fruct⁹ pcipiat,nō facit ſuos.Nec
5 obſtat,ꝙ† uſufructuarius facit fructus ſuos,q poſſidet na
turaliter tm̄,qa illud non ex eo, qa naturalē poſſeſſionē
habet,ſed qa habet ius utendi fruendi ſecundū Ia. & Pe.
hic.Hoc eſt notabile,& facit ꝓ eis.ff.eo.l.acquirunt.§.ſi.
de acqui.poſ.l.1.p eū.Et hanc opinionē attribuūt Azoni,
q tn̄ de hoc nō loquit,ſummando hāc materiā in tit. de
rei uen.In glo.nec ad ꝑtiū. in ſi.qualiter teneatur bo.ſid.
poſſeſſor & malæ. & qua actione uidebis ple.j.de off.iu.
circa prin.& notat plene in l.ea diuerſo. In glo. diſtincte.
6 ꝓ euidentia huius gl.eſt ſciendū.ꝙ fructus pcipiēdi† dñr
duobus modis.Vno mō,nondū pcepti,q pendebant,pci
pi tamē poſſūt,quādo placuerit,& de illis nō loquit hic,
qa illi cū re ueniunt,qa & pars rei ſunt.ff. de rei uē.l. fru
ctus.Alio mō,qa nullatenus fuerunt pcepti,nec adhuc p
cipi poſſunt, ſed perierunt,uel non fuerūt ꝓcreati.& de
illis loquit hic.& dic pcipiēdis.i.q percipi poterunt. Sed
ā quo cōſueuit dici,quòd ā uero dn̄o rei?Do. Iac.& Pe.
dicunt,quòd ā malę fid. poſſeſſore, tn̄ ſi dn̄s erat bonus
cultor,& poſſeſſor malus,ſolum tenetur de his, quos p-
cipere potuiſſet poſſeſſor,p l.domum.C. de rei uendica-
tione ſecundum eos qbus obſtat.ff.de rei uēd. l.ſi nauis.
§.ſi.pquā gl.mouetur, ad dicēdum ꝯtra in l.fructus.eo.
ti.Vnde poſſet dici, ꝙ oēs quos poſſeſſor pcipere † po-
tuit, debet reſtituere p d.l.domū.Item nedum illos, ſed
quos dn̄s pcipere potuiſſet & ſi plus potuiſſet pcipere,q̄
poſſeſſor,ut d.l.nauis.§.fin.& hoc ſi potuiſſet pcipere ho
neſtè,alias dn̄s nō pōt petere,ut no.in d.l.ſi nauis.§. ſi.ni
ſi eos malę fidei poſſeſſor pcepiſſet,ut l.cum hęreditas.ff.
de peti.hęred.& l.ſi quid poſſeſſor.Hoc ſuppoſito, dicūt
Doct.ꝙ nulla lege cautum reperitur,ꝙ titulus excuſet ā
8 percipiendis,nec lex illa,† fundum.h. d.ſed tm̄ ꝑſuppo-
nit.In eo.n.quod dicit,ꝙ tenetur ad fructus perceptos,
ur denegare,ꝙ tenetur ad percipiendos,ut l. cū prætor.
de indi. Ipſi tn̄,nec hoc approbant nec reprobant, imo
quaſi tenendo cum gl.dicunt, ꝙ illud, quod dicit glo.ē
uerū ante lit.conte.nam poſt lit.conteſta.oēs poſſeſſores
æquiparat.ff.de peti.hęre.l.ſed & ſi lege.§.ſi aūt.Item di-
cunt,ꝙ quatuor caſus,q hic ponūtur in gl. pñt reduci ad
unū qn̄ qs nō habet iuſtū titulū. uel nullus eſt iuſtus, ſcḿ
9 eos.Collige ergo hanc materiā,& dic, ꝙ † oīs poſſeſſor
b reddit naturalis extātes, b conſumptos non,niſi inquā
tū factus eſt locupletior,ſcḿ gl.quod intellige ī eo,q fuit
bonæ fidei poſſeſſor,alias ſi fuit malæ fidei ſemper, uel ſi
ſupuenit mala fides,tenet ut ſcripſi.ſ.in gl.induſtriales,

De induſtrialibus, dic quòd quilibet bonę fidei poſſeſſor
facit fructus ſuos,ſiue habeat,ſiue non,ſi tn̄ extant, tene-
tur reſtituere,ſi non extant, non tenetur,quāuis ſuperue
niret mala fides,et ſi fact⁹ ſit locupletior, ſed ſcḋm Doc.
ſuperueniente mala fide,tenet reſtituere,& maxime ſi ſu
peruenit poſt litem conteſtatā, ut dixi in prima gl. ma-
lę fidei tenet de extantibus, & conſumptis perceptis. De
percipiendis diſtingue, an habeat iuſtum titulum,uel nō
iuſtum,uel nullum,ut ſupra proximè,qua autē actionem
fructus petantur, dic infra de offi.iudi.§. illorum.

a Adnot.Scilicet induſtriales.Dominus Ang.ponit materiā
fructuum per amplam diſtinctionē,quam diligēter uide.itē
qualiter formatur libellus de fructibus.Deinde denotat ſin
gulariter,ꝙ quis ſp debet concludere ad æſtimationē fru-
ctuum ſimpliciter.Item notat,ꝙ qn̄ fructus ſunt cōſumpti,
& ſic tenetur quis ad æſtimationem fructuum, ꝙ nō pōt pe
ti æſtimatio quantiplurimi,& ſic ceſſat materia.l. uinum.ff.
ſi cer.pet. Sed in omni tempore debet peti dicta quantitas
æſtimationis,nec aliquo tempore creſcit,ut per gl.ot.& per
caſum.& ibi omnes Doc. in l.diuortio.§. ob donationes. ff.
ſolu.mat.cætera hic uide & per ipſum Ang.
b Naturales extantes.Si extant, reſtituet eos per rei uen.ue
rū intelligunt Iaſ.& Old.ſi non hēat titulum uerum,uel pu
tatiuum,alias facit ſuos, non ratione poſſeſſionis.

1 *Fructus percepti cuius ſint,& 2.*
3 *Penſionis dies quando,an non ſpectandus.*
4 *Colonum partiarium a colono diſtare.*
5 *Fructus an ſint coloni.*

Is uerò. In glo.alio.in ſi.dic ut j.gl.prox. in ſi.In gl.ut
ſi i horreo,ibi cum allegat.l.ſi uſufructuarius.& hęc fuit
una de opinionibus,q̄ hic notantur,q̄ tn̄ ibi non approba
tur per Do.Ia.& Pe.ſcḿ opi. Ioā.& Azo.quę ibi notātur,
1 uidelicet † ꝙ bonę fidei poſ.ſunt per quēcunque leuētur,
fructuarius non,niſi ipſe leuet uel alius eius noīe,ſi tn̄ ip
a ſe leuauerit, a uel alius eius noīe,ſui ſunt, quāuis non
ſint reconditi,& ita reprobatur glo.quæ ur requirere, ꝙ
a ſint cōſumpti.ff.de fur.l.ſi apes.§.1.†Quid ergo de recto-
ribus, & ꝑlatis eccleſiarū? Vr ꝙ faciant fructus ſuos, ex
quo leuauerunt eos,ad inſtar fructuarii. Sed de hoc iure
non eſt uerū,cum non tranſmittant ad hęredes, ut ex̄ de
teſta.c.ad hęc.de offi.ordi.c.ſi.lib.6.ſi tn̄ eſſet alia cōſue-
b tudo,uideretur idem,ꝙ in uſufructuario.Sed quid b de
reditibus,ſeu penſionibus,quę debentur rōne fructuū,&
fructus iam percepti ſunt uerūtamen dies non uenit? Vr
3 ꝙ attendatur dies penſionis† defuncti,non tp̄s collectio-
nis fructuū.ff.de iur.ſiſ.l.ſi.Vr cōtra.ff.d uſuf.l. defuncto.
Itē ur,ꝙ diuidat.ff.ſol.mat.l.diuortio. Item ur,ꝙ totū
ſit acquiſitum,ex quo annus inceperit.ff. de uariis & ex-
traor.cog.l.1.§.diuus Seuerus. de legationib.l.legatus āt.
de offi.aſſe.l. diem functo.C.de proxi.ſa.ſcri.l.ſi qs in ſa-
cris. & uide ibi multas concordantias. Dicas ꝙ aut quis
facit fructus ſuos iure ſuo, non pp offm̄,uel ſeruitiū, uel
ſupportationem oneris, & tunc aut res transfertur ex uo
luntate illius, ad quē ꝑtinebat,& tunc attendit dies pen-
ſionis,ut l.ſi.de iure ſiſ.aut ſine,puta per mortē,& tūc tē-
pore collectionis fructuū,ut d.l.defuncta,& nō pēſionis.
Et eſt rō,quia in primo caſu eſt,ꝙ imputetur trāsferenti,
in ſecundo non. Vbi aūt debetur pp officium,uel ſerui-
tium,dic ut not.ff.loca.l uno.§.item cū quidam. & ſi pp
onus,quod ſupportatur,diuiditur, ut d.l.diuortio.Itē gl.
qui nummis,ibi cum dicit,ut hic dicitur.Hæc differentia
non uidetur bona, ſequendo opi.Io.& Azo.ut dixi ſ. ꝓxi
mo.§.In ea.gl.ibi cum dicit,ſcḿ Azo.uult dicere inter co
4 lonum partiarium,& fructuariū,eſt differentia† quia fru-
ctuarius facit ſuos fructus pcipiēdo; colonus partiarius,
non,per §. meſſem. Sed hoc non ur procedere, quia ſcḿ
hoc nulla eſt inconuenientia inter colonum,& fructua-
rium quo ad acquiſitionem dn̄ii fructuum, ꝙ tamen iſte
§.uult eadē ferè &c.Pręterea §.meſſem,non poteſt loqui
in partiario,quia ibi dicitur agi ex conducto,qua actione
non agit partiarius. ff. depoſi. l.1. §. ſi quis ſeruum. quare
dic, quòd ideo dicit ferè, quia fructuarius non trāſmittit
ad

5 ad hæredẽ,ut ſequitur in glo.† Sed nunquid fructus ſunt
c colnni. c a quocũq; decerpãtur? Vr̃ q̃ ſic, ut d.l.ſi apes,
in fi.ibi,eũ dicit,decerptus eſt,imp̃ſonaliter. & ſic vr̃ ibi
cum dicit,decerptus eſt,imp̃ſonaliter,& ſic vr̃, ut ibi gl.
ſentire. Hoc non uĩ ueiũ,primò ex cõtinentia ipſorũ §§.
qa ſ̃.p̃x.§. loquiẽ de bo.fi.poſ.in hoc §.de fructuario,de-
notando dr̃iam inter eos, quo ad hoc. ibi quã ſi ipſe &c.
& poſt æq̃parat colonũ fructuario,quo ad hoc. Præterea
ſi efficerenẽ coloni a quocunq; decerpereẽ,conſtat q̃ fur
decerpendo aequireret eos colono,& ſic dareẽ ei condi
ctio furtiua.ff.de uſufr.l.ſi fur.alias eſt §.Iulianus.ſub l.ar
boribus.quod tñ text.denegant,ut d.§.meſſem. Dic ergo,
eſſe idem quo ad hoc in eo,q̃ nũmis colit,& in partiario,
ſaltẽ quo ad portionẽ ſuã.ff.de uſuris.l.q̃ icit in pr. Qua-
re ergo §.ille d.l.ſi apes.loqẽ de eo, q̃ nũmis colit? dicas
ideo,qa illi daẽ actio furti,p̃ ſolis fructibus. Partiarius ãt
non poſſet agere,niſi pro parte ſua,ſed nullius eorũ cõdi
cere põt,nec hoc dicit iſte tex. vñ ibi expone furti actur ũ
non cõdi.furtiua,qa ut primũ &c. hoc aũt non credo p̃-
cedere in colono,q̃ conduxit ad non modicũ t̃ps, quia ſi
ille ſit utilis dñs proprietatis,multo fortius fructuum.ff.ſi
ager uecti.l.2.& plene fiũt eius ex quo ſeparati sũt, & ſic
p̃nt ĩtelligi.ff.d̃ uſu.q̃ ſcit.uerſ.ſicut.q̃ alias multũ obſtat.

a Adnot. Leuauerit. Et eſt rõ,quia uſufructuarius adminicu
lum facti deſiderat.l.1.ff.quando di.uſu.le.ce. nec ſola natu
ralis poſſeſſio, quam habet,ſufficit ad acquirendum,ſine ſe
paratione nomine ſuo facta per Ange.hic.
b Sed quid. Hanc q.ponit etiam hic Ale. & remittit ad l.de-
functa.ff.de uſufr.ubi uideas gl.& ll.quas ibi alleg.
c Fiunt coloni. Adde Bart.in l.ſi merces.§.uis maior.ff.loca.
& in l.diuortio.in princ.& §.quod in anno.ff.ſol.mat. Et l.ſi
apes.§.ſi conſtat.ubi Bar.& Ang.ff.de fur.

1 *Prælatorum adſcriptitij non affrancandi.*

Sed ſi gregis. In gl.aliunde. io ſi.uel dic, q̃ teneẽ ex añ
natis,non aliũde.ff.de iur.do.l.plerũq;.§.ſi ſerui.&no.ex
1 his §§.q̃ †rectores, ſeu p̃lati eccleſiarũ,nõ p̃nt affrancare
ſeruos,ſeu adſcriptitios eccleſiarũ,cũ nõ ſint in fructu.&
ſic nõ ſui, uel alienabiles.ar.cõtra.ff.ſol.mat.l. dotalem.
C.d̃ iure do.l.etſi dotis.dic q̃ p̃nt, ſi ſunt ſoluẽdo,ut aliũ
dare poſſint.C.de ſer. pig.da. ma.l.1.extra de ſeruis non
ordi.c. de familia dic ut ibi.uel ſi bene meruit, & tamen
cum decre.C.de ſer.reip.l.1.& ibi de hoc.

1 *Theſaurum quis probet.*
2 *Feudatarius an fructuarius.*
3 *Theſaurus an præſcribentis ſit.*
4 *Theſaurus an mercenarij ſit.*
5 *Theſaurus a*[illegible]*uendicandus.*
6 *Publica nullius eſſe.*

1 Theſauros quos qs in loco. In gl. in auth.in fi.qd †ergo
ſi qs pecuniam extraxit de fundo tuo, ubi fuerat abſcon-
dita.tu petis medietatẽ dicẽs eſſe Theſaurum, ille negat,
& ponit ſe depoſuiſſe,uel ibi abſcondiſſe eũ p̃teſtatione,
q̃ non adſtringit ſe ad p̃bãdũ,cui incũbet onus p̃bandi?
vr̃ q̃ agenti, eo q̃ reus habet poſſeſſionẽ pecuniæ, infra
de interd.§. cõmodũ. Põt dici,q̃ agenti incũbat p̃bare,q̃
memoria non extet. & p̃babit p̃ modũ, qui tradiẽ in l.ſi
arbiter.ff.de p̃ba.Sed reo incũbit onus probandi factum.
quod ponit,uidelicet,q̃ depoſuerit,uel abſconderit.& q̃
2 de hoc extet memoria,ut l.ab ea parte.ff. de prob.† In gl.
iure directo, ibi cum dicit, licet Pla.aliud dixerit in his,
quatenus tangit feudatarium,facit pro Pla. quia feudata-
rius cenſetur uſufructuarius in feu.qui.mo.feu.amit.§.in
primis.de inueſti.de re.ali.fac.§.fi. ſed ad uſufructuariũ,
non p̃tinet,ſicut nec ad uirũ,ut ff.ſol.mat.l.diuortio.§.ſi
fundũ,& not.in l.1.C.de theſauris. ergo nec ad feudata-
riũ. Idẽ vr̃ de emphyteuta, cũ nõ dicaẽ uere dñs,C.de mã
ci.& colo.l.2.p̃ gl.facit ff.ar.fur.l.cędere.§.ſi.q̃ ſatiſ.cog.
l.ſciẽdũ.Itẽ q̃ feudatarius eſt utilis dñs, & ei cõpetit uti-
lis rei uẽd.in ſeu.de inueſt de re alie.fact.c.1.§.re aũt.Itẽ
qa emphyteuta dñs uocaẽ.C.de fun. patro.l.poſſeſſores,ĩ
fi.& p̃ hoc.qa cũ incõmoditas ex forma p̃ueniẽs ad em-
phyt.p̃tinet,vt l.1.C. de iure emphy.p̃ q̃ñs & cõmodũ ff.
de reg.iur.l.ſm naturã.Do.Iac.& Pe.dicunt,ſi res mobi-
lis reperiaẽ,p̃tinet ad emphyteutã,uel feudatariũ ſi ĩmo-
bilis,ut argẽtiſodina,ad directum dñiũ, nihil tñ allegãt,
nec p̃ ea,nec cõtra. Si uis tenere opi. Gloſſatoris,potes re
ſpõdere ad cõtraria.q̃ cẽſeẽ fructuarius,uerũ eſt,qa facit
fructus ſuos,ultra tñ hẽt,qa utilis dñs, ut ſ̃. dixi. Itẽ nec
3 ob.l.2.C.de mãc.& colo.ut ibi no.Sed qd ſi aliquis †præ-
ſcripſerit fundũ tuũ longiſſimo t̃pe, ſic q̃ non eſt factus
dñs,iuxta illa q̃ notantur C.de bo. ma. auth. niſi de p̃ſcr.
30.an.l.ſi qs emptionis. & in illo fundo inuentus ſit the-
ſaurus, vr̃ p̃tinere ad te uerũ dñm p̃ hæc iura. In hoc di-
cas,q̃ poſſeſſor rei,q̃ p̃ſcripſit,hẽt theſaurum, & repellit
dñm,ſicut ſi rẽ principalr̃ peteret. Si ãt dñs agat contra ter
tiũ forte inuẽtorẽ,uel aliũ,ille non põt eũ repellere,ſicut
nec repelleret,ſi peteret fundũ.ut d.l.ſi qs emptionis.pa-
tet in tex.& ĩ gl.& in his,q̃ ibi ſcripſi, ſed ubi qs p̃ſcripſiſ-
ſet longo t̃pe,& bona fide,tũc p̃tineret ad præſcribentẽ,
cum præſcribenti datur actio, ẽt cõtra dñiũ,ut ibi no.ſed
ſi anteq̃ p̃ſcripſerit uerus dñs agat, & obtineat,cõtra bo.
fi.poſ.bo.fi. poſſeſſor reſtituit theſaurũ inuẽtum, qa nõ ẽ
in fructu,ut §.ſi fundũ,& ita reſtituit,ſicut partũ.ſ̃.§.in pe
cudũ. Sed qd ſi ſint plures domini ex inæqualibus parti-
bus?vr̃ applicari pro æqualibus partib. ff. de ope. li.le.l.ſi
qñ cõtra.C.de cõi ſer.ma.l.1.§.fi.j.de iniur.§.ſi ſeruo cõi.
ibi uidebis ple.in ſimili. Io ea.gl.in fi.dic de mercenario,
4 uerũ †ſi ad hoc locatus nõ fuerat, ſi aũt ad hoc dñs locaſ-
ſet eum,uidereẽ totũ eſſe dñi.ff.de p̃c.l.q̃ p̃prio.§. p̃cu-
rator,ut in cæteris,eũ ibi notatis. In gl.ff de iu.fiſ.l.fin.hæ
ſolutiones ſunt valde cõtrarię,qa ſm primã iſtud obtinet
ſm ſecundã illud,non iſtud. Et vr̃ verũ,q̃ illud obtineat,
ẽt iure nouiſſimo in feu.q̃ ſunt rega.in fi. & eſt mirabile,
q̃ hæc lex,q̃ eſt magis noua non obtineat, nonnulli dixe
runt,q̃ ille uerſ.deniq;.debet exponi idẽ,ſicut uer.proxi-
me ſeq.non idẽ ſicut in p̃cedenti. Iſtud nõ eſt abſq; uiolẽ
tia literę, & maxime cũ ſequatur aduerſatiua, at ſi qs,vñ
probabilius vr̃,quòd hæc corrigat illam, & illa quę ſunt
regalia,ſi faciant ius iſtud. Sed cum hodie religioſa perti
neant ad eccleſiã,quæ in nullo ſubeſt Imperatori, ut c.ſu
per ſpecula.extra de ma. & obe.in Auth.qũo oporteat.cir
ca prin.uideretur applicari eccleſiæ, & maxime ſi ĩ bonis
eccleſiæ reperirenẽ,uide ſ̃.eo.§.religioſum. In gl.alias to
tum dño redditur, ẽt ſi uolẽte dño quęſiuit. ut patet d.l.
unica. Et eſt rõ,forte ne homines p̃p̃ hoc derelinquãt cul
turas rurales. uel forte inuitenẽ ad malas artes, p̃p̃ hoc
addiſcẽdas,ĩ metallis q̃rendis, eſt aliud C. de metallis.l.
quoſdã Quod aũt dixi in uolẽte dño &c. intelligo noĩe
p̃prio quærentis,alias ſi tanquã mercenarius dñi,& eius
noĩe faceret,ipſe dñs facere uĩ,cui licitum eſt, ut ſequiẽ.
In gl.ſed per quã.in fi.ſic alias.C.de iure emphy.l.2. me-
5 lius eſt † aũt agi rei uendicatione, a & maxime ſit ter-
a tius non inuentor theſaurũ teneat,abſq; dolo,& culpa ĩ-
6 uẽtoris,tũc.n.eſt neceſſaria uendicatio. † In gl.& publi-
ce.in fi.ex hoc no.q̃ illa,quę uſui publico deſtinata sũt
nõ ſunt in bonis alicuius, ſed uĩr fiſci, uel ciuitatis, uel
uniuerſitatis,pro quo,quia nõ ſunt ĩ cõmercio hominũ.
ff.de cõtrah.emp.ſed Celſus.de leg.1. apud Iulianũ.§.fi.
Sed cõtra,patet ſ̃.eo.§.uniuerſitatis, Dic ut ibi,qa,qd̃ di-
cit hic applicari fiſco,ſi in publico ſit inuentũ,eſt uerũ,ſi
in tali publico ſit inuẽtũ, q̃ nõ ſit uniuerſitatis, alias vr̃,
q̃ uniuerſitati unde intellige hoc ſecũdũ diſtinctionẽ, q̃
ibi ſcripſi,& iunge,quod ibi ſcripſi.ſ̃.eo.§. item lapilli.

a Adnot. Rei uendi. Pecunia tamen recondita in muro do-
mus uenditę,non cedit emptori,ſed remaneat recõditoris,
ut hic p̃ Ang.itẽ an ſufficiat ſolus oculorũ aſpectus,uel ẽt re
quiratur apprehenſio,& q̃s præferatur,uide hic per Chriſt.
qui tenet cõem opin. q̃ ſolus aſpectus ſufficiat.licet qs nõ
apprehenderit theſaurum, reali apprehenſione.

1 *Dominij cauſa quæ ſpectanda.*
2 *Prouinciales an domini.*
3 *Vtilis dominus qui.*

a 1 au Per traditionem. a In glo. cauſa præcedente uera

1 vel putatina.†Hoc uerũ ubi tradens, & accipiẽs, io cauſa
conueniunt,& tñ ſi tradens credat cãm ſubeſſe, accipiẽs
ſciat eã nõ ſubeſſe, committit furtũ, ſi res mobilis trada-
tur.ff.de fur.l.ſi iuſſu.§.1. Si diſeonueniant, tunc ſi p̃eesſit
uera cã imputatur in illa, ut l. cũ in corpus.ff. eod. Sed ſi
plures cauſę p̃cederent, tunc obtinet.l.1.ff.de ſol.ſi nulla
uerò præcedebat,diſtinguitur,an uellet ex illa ſola tranſ-
ferre,ita ꝙ nulla alia,an nihilominus ex alia.ff. ſi cer.pet.
2 l.ſi ego.uide ibi.In†gl.ſ. quantum.in ſi.item differunt,q̃-
tum ad dñm,quia prouinciales ſunt tñ utiles dñi,pro eo,
qnia ſoluunt tributa,& p hoc poſſunt uitiari,quaſi oẽs li-
belli,q formantur in rei ueodicatione ꝓ re immobili,nã
uix eſt aliquis,qn ſoluat cenſum,uel penſionẽ pro re im-
mobili,uel quin teneat in feu.& ſic non habent directum
dñium,ſed utile,iõ cũ agũt rei uendi. debẽt cadere quaſi
ineptè intentantes.ff.ſi mẽl.fal.mo.dix.l.1.ſm Do.Iac.&
Pe.in contrariũ poſſet dici, qa in dubio agẽdo rei uẽdica
tione vř talẽ actionẽ in iudicio deduxiſſe,qualis ſibi com
petit.ff.de leg.1.ſi domus.§.ſi.ar.ff.đ iureiu.l.ſed & ſi poſ
ſeſſori.§.itẽ ſi iurauero.not.de iud.l.ſi qs intentione. Pri-
mũ uerũ nõ eſt,ꝙ ſoluẽtes tributa,non ſint dñi, qa tribu-
ta non erant niſi quędã impõ,ſicut collecta pro ſubſidio
populi Romani.Vñ nullo iure reperitur,quòd ex hoc do
minia amittãtur, immo lex ſupponit prouinciales domi-
nos,ſicut Italicos.ut d.l.unica.C.de uſuc.đ trãſ.& ita dẽt
intelligi,quod no.ff.de no.ope.nũ.l.in ꝓuinciali.Sed uti-
3 les dñi † ſunt ſolũ illi,qui recipiũt in emphyteuſim,uel ĩ
feudum,uel conducunt ad non modicum tp̃s,& ſic intel
lige,qđ not.ff.ſi ager.uec.in rub.& in illis adhuc poſſet di
ci, ꝙ procedit libellus per prędicta, poſſunt.n. ſe dicere
dominos,ut l.poſſeſſores.C.de fund.pa In regno ãt Fran
ciæ non ſunt prędia tributaria,ut l.ſi.ff.de cenſi.ibi. Lug-
duoenſes Galli,& ita ceſſarent opinio.Doct.in regno.Itẽ
iunge j.§.interdum.& infra de actio.§.omnium.

a Adnot.Tradõnem.Not.hic,ꝙ ultra traditionem factã a do
mino ex cã habili,requiritur,ut recipiens impleat contra-
ctũ ex parte uidelicet,uel qđ ſoluat pretiũ,uel qđ fides ha-
beat de p̃tio,uel aliter impleat cõtractũ,ut p gl.& Doc.in l.
traditionibus.C.de pact.facit l.ex placito.C.de re.permu.

1 *Legis commiſſoriæ uis.*
2 *Traditione fidei pretium non haberi.*
3 *Venditorem creditoribus non præferri & 5 fallit 4.*

Venditę uerò res. In gl.quę loco.io ſi.intellige, ꝙ non
a eſt pignus, a qa adhuc res ſua eſt,ut ante traditionẽ, &
ſic non habet pignus in ea.ff. de reg.iur.l.neq; pignus.ue-
rũtamen emptor, non põt agere,niſi auferat,ut ibi patet.
1 eo.ti.qui pendentem.†In glo.quid ſi dedit, in uerſi. item
quid, qa pactũ legis cõmiſſoriæ fingit cõtractũ nõ fuiſſe
factũ.ff.de le.com.l.1,Itẽ,quia dando diẽ,hẽt fidẽ de præ
tio,& ſic translatũ eſt dñium,ut hic.ideo non daĩ uendi-
catio,& hoc eſt expreſſum.C. de pac.inter emp. & uen.l.
qui ea lege.C.de pa. inter emp.l.1.In ea.glo.in ſi.illa pa-
rũ,aut nihil facit.Cõtra, immo ibi notatur idẽ quod hic,
& ff.de cõtrah. emp.l.qđ uendidi.Doct. tñ conſueuerunt
tenere cõtrariũ,uidelicet,ꝙ in dubio nõ uideaĩ habere ſi
dẽ de pretio tradẽdo rẽ uenditam. Et dñt, ꝙ Azo hoc te-
net in ſumma.C.de ſumma Tri. circa prin. ubi parũ loqĩ
2 de hoc,uñ ſatis credo,ꝙ tradendo,non hẽt† fide de p̃tio,
ſed potius vř uelle implere ꝯtractũ,ſed p̃mittẽdo duci,vř
tacendo,cũ ducitur,credo,ꝙ vř habere fidẽ,& ſic intelli-
go.C.de acqui.poſ.l.minus.de rei uen.l. in ciuile.niſi ap-
pareat de cõtrario,qa dolo eẽt inductus,ut ff.đ pig.act.l.
ſi qñ de excep.rei uẽ.l.i.in ſi.& facit ꝓ hac opinione.ff. de
po.l.die ſpõſaliorũ.§.1.Item vř hẽre fidẽ, ſi recipiat fide-
3 iuſſores,uel pignus.ff.de cõtrah.emp.l.ut res.†Sed an ſal-
tẽ pręfertur uẽditor aliis creditorib⁹ i re uẽdita?latis vř ex
peditũ,ꝙ nõ,in d.§.ſed ſi dedi, & tñ Spec.tenet cõtrariũ ĩ
ti.de ob.& ſolu.§.ante oĩa.uer.qd ago.nu.30. & hoc niſi
uxori.& uer.quid ſi uẽdidi.pro quo.ff.de leg.2.l.Impera-
tor.§.ſi.de priui.cre.l.uẽter.§.in bonis.pro prima. ff.de in
rem uerſo.l.quidam fundum.Sed quid in permutatione?

Vř idem, cũ ſit uicina emptioni, ut ff.de re.permu.l.ſi.gl.
vř ſentire cõtrariũ.C.de rerũ p̃mu.l.2.,ꝓ quo en.ti.cũ pre
cibus.Sunt.n.aliqua ſingularia in emptione,& uendõne,
p̃p frequẽtiã cõtract⁹.ff.ꝓ ſol.l.3.C. de uſuc ꝓ emptore.
4 l.uenditioni.cũ notatis in gl.niſi in ſi.Idẽ†quod in ꝓcura
tore ſiſci vř in ęconomo, uel prelato eccłiæ,uel tutore,
ſeu curatore,rẽ pupilli uel minoris uendente,ut notaĩ in
d.l. ſi dñs uenderet.ꝓ primo.C.de ſac.ſan.eccl.auth.hoc
ius.ꝓ ſecũdo ff.de re.co.l.magis puto.§.oe aut melius.de
5 cur.furio.l ſi.†Sed qd b de ꝓc.priuato uendente. Vř idẽ,
b ac ſi dñs uẽderet,& traderet.ff.de inſti.l.quicunq;.§.ei de
trib.procuratoris.§.in tributũ.uer.non aũt.Et quãuis illa
loquatur gñaľr,in inſtitoria,idẽ tñ in ſpeciali habẽte mã-
datum uendendi,quia poteſt facere condõnem dñi dete-
riorem.Et caueat ſibi &c.ff.de min.l.cum mãdato,& hoc
uult dicere,uerſus,nihil,qui ſequitur,qui ęquiparat habẽ
tes ſpeciale mandatum,uel generale cum libera.

a Adnot.Pignus.Scilicet propriè,quia cum ante traditionẽ,
b & ſatiſfactionem ſit dominus.non hẽt pignus rei ſuæ l.neq;
pignus.ff.de reg.iur.Vel intelligit hęc l.qñ dominium eſt ir
reuocabile,alias ſecus,ut hic & l. ex ſextante.§. Latinus.ff.
de excep.rei iud.ſecundum Chriſt.
b Sed quid.Hanc q.plenius examinat hĩc Are.uide eum hĩc.
Item querit idem de executore ultimarum uoluntatũ, cuĩ
eſt data p̃tãs alienandi, an poſſit uendere, habendo fidem
de pretio.Item an procurator, poſſit confiteri pretiũ, uide
hic per eundẽ Are.qũo,& quando uideatur conceſſa procu
ratori libera poteſtas &c.

1 *Dominium nuda uoluntate non quæri. & 2 fallit.3.4.*
5 *C.1.quib mo.feu.conſti.po.feu.*
6 *Præſens res quæ.*

1 Interdum.†In gl.ſ.a traditione,in ſi.hic non uidentur bo
næ concordantię ad hũc §. immo vř potius ad cõtrariũ,
qa in quolibet eſt aliud,qđ pro traditione habetur,& aliq
quis actus corporeus,uel uiſus actus corporis, alieni,uel
proprii, & ſic non vř,ꝙ ſufficiat nuda uoluntas,cuius cõ
trariũ hic dř. Ad hoc dicas,ꝙ illa iura,quę hic allegãtur,
loquuntur pro maiori parte in acquiſitione poſſeſſionis,
ſed tamen colligit,ꝙ ſicut ibi acquiritur poſſeſſio, ita &
dñium,ut ſatis patet in l.quædam mulier.ff.de rei uen.uñ
ad ueritatem nihil allegant,nec eſt uera tradõ,ſed eſt, qđ
pro tradõne habetur,& actus corporalis, uel acquirẽtis,
vel illius, qui ei acquiſiuit,nec ibi acquiritur† dñium ou-
2 do conſenſu,imo opus eſt facto,nec ſunt uerę fallentiæ,
quo ad hoc,niſi in caſu.l.quiſquis.& l. quidam.ibi.o.nul-
lus eſt actus corporalis,& transfertur dñiũ ſine actu cor-
porali.Et idem credo,ubicũq; celebraĩ cõtractus,ex quo
dñium transfertur,ſibi tñ retinendo tale ius, quod nõ eſt
compatibile,cum pleno dominio,ut ſi det in emphyteu-
ſim,uel retineat pignus,ut nos.ff.de re. co.l.1.§. ſio †Po-
3 tes tamen addere alios caſus , in quibus transfertur, ſine
actu corporali,ut in ultima uoluntate,eccłia,ciuitate,pa
cto,adiectionis in diẽ manus iniectione legis cõmiſ.& ĩ
do.cau.mor ut no C. de pac.l.tradõnibus. Item in ſocie-
tate oĩum bonorũ.ff. ꝓ ſocio.l.2.ex eo.n.qđ cõtrahiẽ ſo-
cietas omnium bonorum, fingitur tradõ,cũ alter pro ſo-
lido poſſidere non poſſit, & idem vř,quando donat oĩa
4 bona,uel quodam arg.dictæ legis.†Item in beneficiis ec-
cleſiaſticis acquiritur ius per ſolam cõceſſionẽ. dic ple.
de hoc extra de pręben.c. ſi tibi.lib.6. per Archi.Item in
aliis caſibus, nõ eſt opus traditione.C. de iur.dot.l.in re-
bus.de do.quæ ſub modo.l.i.de pac. inter empt. & uẽdit.
l.cum te.Sed quid in feudali?Vř,quòd ibi ſit neceſſaria in
ueſtitura,nec in eo obtineat iſte §.ut in feu. quib.mo.feu.
5 conſt.† poſ.c.1. ſed ibi non negat, quin ſit feudum,& qn
dñium utile transferatur, ſed dicit,ꝙ non tranſit ad hęre
des,quaſi uerum feudum,non ꝙ uerũ feudum poſſit eſſe
ſine inueſtitura, etiam per traditionẽ, ut i feu.de cog.feu.
c.1.§. ſi. niſi fieret in p̃ſentia partiũ,ſi ſint,uel teſtium ex-
traneorum,ſi non ſint. Nam in illo caſu ſufficeret tradõ,
ut in feu. de cõſt.feu.c.1.hoc ãt intelligo, quando feudũ
de nouo conſtituitur,nam conſtituti dominiũ,põt tranſ-
ferri,

ferri ſine inueſtitura,& ſine domini uoluntate,ut extra de
fide inſtru.c.inter delictos,ibi.n.erat res feudalis (ſecun-
dum Doct.)Et tamen ſupponit, ꝙ erat translatum domi-
nium,& ante confirmationem dominii, ſed an inueſtitu-
ra abuſiua, quæ fit per traditionem anuli, uel haſtę, ut in
feu.quid ſit inueſtitura in princ. habeatur pro traditione,
ut per eam dominium transferatur? Non uř, cum hoc nõ
reperiať,immo contra. extra de do. per tuas. de conſue.
c.2.& per Archi.de præben.c. cum in illis.§.1. Et de hoc
Din.extra de reg.iur.c.1.lib.1.& uide hos §. quaſi ad lite
ram.ff.eo.qua ratione.& §.interdum. & iunge ĵ. proxi.§.
In glo.ſi res.ibi cum alleg.ff.pro empt.l.ij.imo dicut ibi,
6 quia†intelligitur præſens, ſi ſit apud eum & eã habeat,a-
lioqui opus eſt apprehenſione,ut ibi.Iſte autem §.nõ ob-
tinet in tranſactione.ff.de tranſac. ſi ſuper. ſed ibi nõ erat
animus transferre uolentis.

1 *Horrei merces qui,an non transferatur.*
2 *Aſſignatione quis an non transferatur dominium.*
3 *Equum freno non tradi.*

1 Item ſi quis.† In glo.& poſſeſſionem.ibi,& hoc propter
pręſentium uiſionem,ſed uiſio nihil operatur, quia licet
quis ſit coram horren,non uidet merces, quę ibi ſunt,unde
uiſio nihil facit,ſed tradõ clauium ĩ pręſentia horrei,
quia claues reputantur pars rei,immo ipſam rem repræ-
ſentant ad inſtar inſtrumentorum.C.de dona.l.1.ſed per
traditionem feſtucę,vel chirothecarum dñium non quæ
ritur,nec iure hoc dicitur,nec ratio patitur ſm Do.Ia.&
Pet.uide Din.ff.de acquir.poſ.l.1.§.ſi iuſſerim. vide ſupra
2 proxi.§.Sed an per†aſſignationem,dominium transfera-
tur?Videtur quòd ſic.ff. de rei uend.l.item ſi uerberatum.
de euic.l.Lucius.de leg.1.ſi fundum per fideicommiſſũ.
Contra,de leg.3.l.cum pater.§.pater pluribus.ff.de ſolu.
l.Titia.fam.erciſ.ex parte.§.ſi.Poteſt tamen dici, ꝙ per aſ
ſignationem transferatur, ſi res ſit in pręſentia, & pręce-
dat cã habilis,& voluntas transferendi,uel ſi res ſit abſẽs,
ea apprehenſa,alias non,ut in iuribus hincinde allegatis.
Quid ergo, ſi quis habens reditus portantes dominium
eos mihi aſſignent, an fiam dominus fundorum ſup qui-
bus aſſignati ſunt?non uř,niſi eſſem in conſpectu,uel co-
loni, uel emphyteutę appręhendant nomine meo ipſos
fundos,etiã ſi ſe obligaſſent mihi, quia obligatio non eſt
modus quærendę poſſeſſionis, vel trãsferendę obligatio
3 nis,ut no.Inn.extra de elect.c.querelam.†In ea.glo.ſi.in
ſi.glo.intelligit, ꝙ equus tradatur per capiſtrum, uel per
fręnum non dř quare,nam alias nõ poteſt benè, nec aptè
tradi.Præterea equus ducitur,& ſic non mirum, ſi domi-
nium transferatur per uiſum, ſed fortè glo.intendit quæ-
rere,quid ſi fręnũ, uel capiſtrum tradatur,nõ ſuper equo,
nec equo forte in pręſentia exñte, & in hoc caſu non uř
equus traditus.arg.l.qui depoſitum.C.depoſiti.

1 *Incerta certificata cui ualeant.*

Hoc amplius.In gl.arg.cõtra in ſi.magis ob.eo,ti.§.in-
1 certis,ſed ibi certificari non pñt.hic†autem certificantur
ex poſtfacto,uel ibi non ualet, ut actio oriatur, ſicut nec
hic,ſed bene ualeret,ut dñium transferatur, ſi hæres uel-
let dare,ſicut hic prætores,& conſules uolebant.

1 *Derelinqui non dicitur niſi animo.*
2 *Repertori obſeruanda.*

1 Qua ratione. † In glo. ſi abiecit.in ſi.dic clarius, ut in
qualibet illarum,vñ oportet, ꝙ abiiciat rẽ mobilem, uel
quòd exeat de re immobili animo perdendi poſſeſſionẽ,
& dominium.Sed ubi uult in aliquẽ transferre,tunc nihil
perdit,quãuis exierit,uel tradiderit aĩo derelinquẽdi,ni-
ſi alius capiat.ff.de acqui.poſ.l.quod meo.§. ſi furioſo.cũ
notatis. ff. de don. inter uirum & uxo.l.ſi uir uxori. uel
dic, ꝙ ibi non habuit animum perdendi.In glo.ff.de fur.
ibi cum alleg.§.ſi quis metu.hæc diſtinctio intelligiẽ, ubi
non erat inſtans periculum,alias ſemper pręſumitur,pro
quo inſtanti periculo ſic conſueuit diſtingui, in eo qui ſi
bi manus intulit.ff.de bo.eor.qui ſibi mor.l.1. ſecundum
Ia.& Pe.In gl.ſi.in ſi. intellige de caſu rei utrobique, cũ
2 occupatio ſit dño ignorante.† Sed quid in caſu huius §. ſi
quis reperit rem, & non appareat aliquis, qui eam ꝓ ſua
aduocet,uel requirat? Faciat quod ait lex conſuluit, propo-
nat libellum continentem, ꝙ talis inuenit rem dño reddi
turus &c.ff.de fur.l.falſus.§.qui alienũ.ſi nullus requirat,
poterit retinere,ſi ſit pauper, ſi ſit diues dabit pro Deo,ut
in ſumma Hoſt.de pœnit.§.quę pœnę.uer.quid ſi quis in
uenerit.14.q.5.ſi quid inueniſti.hodie autem noſtri iuſti-
tiarii regis Francię ſibi uſurparunt,quia ſic inuenta faciũt
ſibi reddi,& trahunt ad emendas non reddentes, quod ẽ
contra ius,& malè faciunt.

De rebus corporalibus, & incorporalibus. Rubrica.

Hic eſt,quædã gl.quæ habetur diuerſimodè,& ut plori
mũ eſt corrupta,tñ.effectus tñ eſt, ꝙ quidã habent rubricam
de rebus incorporalibus tm̃,& uult dicere gl. ꝙ rubrica
ſic bene ſedet, quia in hoc ti. & ſequentibus tractatur de
incorporalibus,uſq; ad ti.de uſucap.ſi ſic habeas,hęc ru-
brica eſt generalis ad tres tit. ſequentes.ſi habeas rubricã
de rebus corporalibus,& incorporalibus, eſt generalior
ad omnes ſequentes,uſque ad fin. quia nedum in his tri-
bus proximis tit.tractatur de incorporalibus,immo in ul
timis aliis,& in materiis hęreditatum, obligationum, &
actionum,de quibus tractatur in inferioribus.

1 *Incorporalia animo conſiſtere.*
2 *Incorporalia non naturaliter ſed ciuiliter quaſi poſſideri.*
3 *Incorporalia qui petenda.*

QVædam præterea. In gl.quid de hac diuiſione. in ſi.
1 dic plenius, ut in qualibet notatur. † In glo. ideſt,
ſub hoc in fin. ſed quare incorporalia dicuntur
iura,ſeu in iure conſiſtere? ſcire debet, quòd legiſlatores
nominauerunt & poſuerunt eſſe in iure, & eſſe iura illa
quę uideri non poſſunt, nec tangi corporaliter.Sed conſi
ſtunt,& habentur pro animi notitia & ex animo,ut uides
in materia poſſeſſionum,nam poſſeſſio dř iuris, ſeu in iu
re conſiſtere,quę in ſolo animo conſiſtit.ff. de acqui.poſ.
l.1.§.furioſus.eo.tit.quamuis ſaltus.unde cum hic incor-
poralia uideri nõ poſſint,nec tangi, ſed in ſola cognitio-
ne animi ſunt, & per ſolam cognitionem conſiſtunt,iura
uocantur, & merito, quia per ius ſubſtantiantur,creanẽ,
& nominantur,& per hoc poteſt dici, ꝙ talia iura, quaſi
poſſidentur ciuiliter tantum, nec poſſunt†quaſi poſſide-
2 ri naturaliter tm̃, etiam quod de facto utuntur, nam cum
conſiſtunt in iure,& quis corporaliter non poſſit inſiſte-
re iuri,cũ ius ſit incorporale,non põt dici,quis poſſidere
iura naturaliter.i.corporaliter,qđ idẽ eſt,ut ff. de acquir.
poſſ.l.1.i. circa prin.& hoc eſt, quod intẽdũt.ff.de acqui.
re.do.l.acquiritur.§.ſi.de uſuc.l.ſequitur.§. ſi uiã.de pre-
ca.l.certè is q.quod ui aut clam.l.1. §.quod ait. ſed quaſi
poſſidentur ciuiř, ut ff.ex qui. cau.ma.l. ait prętor.§. itẽ
ei.ſi uſuſfr.pe.qui uſumfructũ.§.ſi.& l.uti frui.& pp hanc
quaſi ciuilem dantur interdicta.ff.de ſerui.l.quoties.2.de
ui & ui.ar.l.3.C.uñ ui.l.1.uti poſ.l.1.circa prin.Nec ob.
ff.de acqui.poſ l.naturaľr. ut uidebis infra per quas pſo-
nas.§.de his.in ſi.qa de re ipſa in qua eſt uſuſfr.ite lřr nõ
de iure uſuſf.Eſt ergo aliud ipſum ius incorporale,aliud
3 uſus,ut patet per prædicta. † Quid ergo,ſi quis agere in-
tendat pro poſſeſſione iuris corporalis,nõ dicat in libel
lo, ꝙ ſit in quaſi poſſeſſione iuris,ſed in quaſi poſſeſſione
utendi,fruendi,vel percipiendi,non uidetur libellus pro
cedere per præmiſſa,cum ſit aliud ius,& aliud uſus iuris,
& tñ Inn. uidetur tenere cõtrariũ. in c.querelã. extra de
electio. quod ſatis poteſt eſſe uerum, quia uerba referri
debent,ad uerum intellectum,uidelicet quaſi poſſeſſorẽ
iuris.ff.de iureiur. ſed & ſi poſſeſſori.§. item ſi iurauero.
& facit.ff.de uſu & habi.l.per ſeruum.§.1. In glo.de qui-
bus infra titu.proxi.in ſi. & tamen anima patitur ab igne

quę corporalis eſt,& eſt in loco, nec tñ locum occupat,
nec loco circumſcribitur, ſecundum Theologns &c.

De ſeruitutibus ruſticorum prædiourm. *Rubrica.*

De hac materia parum hic: quia de ea agetur inter ſolennia infra de actio. §.æque.

1 *Penſiones & reales & perſonales ſeruitutes eſſe.*
2 *Seruitutum genera & differentiæ.*
3 *Ruſticę ſeruitutes quales.*

RVſticorum.Ordinem.ff.retrogradat, primo tractan
do de ruſticis, quam vrbanis,& etiam diuiſiones re-
citat ſupra pro xi. in gl.1. ſeruitute.in fi.ff. de ma.te-
ſta.l .Męuia.Sed quęritur, de fundis emphyteuticis & de
his, quę tenentur in fundum , & certa dicunt deueria,
aut penſiones,ſeu deueria ſint ſeruitutes,& non uidetur ꝑ
l.vt pomű.ff.de feu.Pręterea ſi ſeruitutes eſſent,deberen-
tur à re pſonæ,& tñ non reperiũtur,niſi tres, quę debean
tur à re perſonę,quæ hic notanẽ,& ff.e.l.binas.Ad hoc di
cere conſueuerunt Doc.ꝙ pſtatio canonis,nõ ſit ſeruitus,
nec poſſit agi confeſſoria vt dicã ĩ.loc.§.aden.Sed ob.ff.
de publi.l.Imperator.ſed ibi loquiẽ de tributariis,ut ibi
no.Inno.Nonnulli tenent,ꝙ res non eſt obligata pro ca
none,nec poſſeſſor poſſet cõueniri,niſi ille cũ quo eſt cõ
tractũ,vt no.in Spe.de locato.§.nunc aliqua.ver.quęriẽ.
tu aũt dicas,ꝙ in iure paucæ vel nullę reperiuntur ſerui-
tutes niſi tales de quibus hic dr̃,ſed per conſuetudinem
multæ potuerunt introduci.vñ in hoc aduerte,qũo cõſue
1 tudo loquatur, qa ſi ſit cõſuetudo in aliqua † terra,ꝙ dñs
caſtri habeat aliquam domũ in territorio Caſtellanię,&
rõne caſtri talis eſt realis,ſi ſuper pſonas,eſt pſonalis,ſi à
pſonis caſtri,eſt miſta, qa pſona rei uñ ſolũ attende ius,
qđ conſuetudo dat & indicat ſeruitute ex mõ.Sed an pro
his iuribus,& maxime pſonalibus,ſeu ꝑ pſtationibus cõ
petat cõfeſſoria,& negatoria,videbis ple. infra de act. in
2 §.ęque.in gl.ſed quę eſt dr̃a inter iter,† & actum,apparet
quia qui habet iter,non poteſt ire cum iumento,niſi ſit de
ſuper,qui habet actũ,põt ducere corã ſe , & credo,ꝙ ve-
hiculum trahere,ſed non lapides,uel trabes ad terra,ſine
vehiculo,& hoc uolunt dicere gl.hic,& in l.qui ſella. In
3 gl.hoc.ſ.in fi.ff.quemadmo.ſerui.† amit.ſi ſic,cum ibi no
tatis.In gl.hęc.ſ.conſtituti. in fi.dicas, ꝙ ubi fructus prę-
diorum ſunt in pecoribus & uterq; habet prędium,tunc
eſt realis,niſi fuerit conceſſa perſonæ,quo caſu eſt perſo-
nalis,vt extinguatur cum perſona, ſed perſona viuente ,
eſt prędialis, & realis, ſecundum Io. ideo contra , cuius
opinio,non approbatur,dic pleuè in l.Mela.

1 *Donari non ædificatis non poſſe.*

Ideo autem.In gl.nec quiſquã.in fi.ſic intelľr.ff.de ſer.
1 urba.prędio.l.ſi ſeruitus.§.futuro,& per hęc iura vr̃,† ꝙ
donari poſſit eccleſię noodum ædificatę uel monaſterio
non fundato.Contra extra de ſent. & re iud.c.Abbate ſa-
ne.lib.6.& dic ut ibi,& extra de eccl.ędifi.c. ad eccleſiã.

De uſufructu. *Rubrica.*

Hic eſt ordo prępoſterus, quia in ff. & C. pręmittit de
ſeruitutibus perſonalibus,hic de realibus,ſed propter di
uiſionem,quam facit ſ.de re.cor. & incor.§.fi. hoc factũ
eſt, ut uno conteatu diuiſionis materia ſequeretur.

1 *Vſusfructus genera.*
2 *Cautionem de ſubſtantia non eſſe.*
3 *Vſusfructuarius ius quando lucretur fructus.*
4 *Vtitur,fruitur,pauper non cauens.*

VSusfructus eſt ius.In gl.n.ideſt ſeruitus. ibi cum di-
cit utile dominium habet , tales enim maius ius ha-
bent,quàm fructuarii, & habent iura realia , & per-
petua, quę ad hæredes tranſmittunt. ff. arbo. fur. cæſa.l.
cædere.§.fi.io feu.quib.cau.feu.ami.§. fi.ff.de uſufr. l.quis
1 ſcit.§.portò. † In ea.gl.fi.& ideo magiſtraliter conſue-
uit dici,eſſe duplicem uſumfru.ſ.cauſalem & formalem.
Cauſalem habet, qui habet fundum in proprietatem vel
quaſi.Formalem,qui habet ſeparatum uſumfru.à proprie
tate per leges prędictas,ut ff ſol. ma.l. uſusfr. In gl. ideſt
2 pręſtita.ibi cũ alle.§.plane. a io hoc fuerunt optnio.Ala
ni,ꝙ cautio eſt adeo de ſubſtantia,quòd nõ facit fructus
ſuos , quouſq; eã pſtiterit. Azo dicit, ꝙ imo ſi bona fide
credens ſe non teneri,ignorãtia facti uel iuris percipit,ut
notatur in d.l.uxori.glo.ſequitur qñq; opi.Ala.qñq; opi.
Azo.ut d.l.uxori.hic aũt magis fixè, & deliberarè tenet ,
ꝙ non ſit de ſubſtantia , & quod faciat fructus ſuos , nec
diſtinguit ignorantiã à ſcia, & io hoc vr̃ diuerſificare ab
2 Azo.& hãc credo uerã,quia ſi † eſſet de ea ſubſtantia,nũ
quã eſſeot uſusfructus ſine ea,cũ ſubſtãtialia ſeparari nõ
poſſint,& tñ cõſtat de cõtrario,ut hic not.& hoc eſt expſ
ſum,ut.ff.de uſufru.ea.re.quę uſu conſu.l.hoc ſenatuſcõ.
§.ſi pecunię.ibi,cũ dicit finito uſufru. ergo ante erat. itẽ
ibi cum dicit conſtante uſufr. & ſic erat, & tñ ibi nõ erat
præſtita cautio, ut ff ad exhi.l. Iulianus.§. ſi tibi. de prę-
ſcri.uerb.l.partis.Præterea conſtat,ꝙ hæres poteſt remit
tere cautionem,ut C.eo.l.1.ut ibi plene notatur,& ſic nõ
eſt de ſubſtantia,ſicut conſueuit dici de conteſtatione,ut
C.de lit.cõteſt.auth.offeratur.extra de iura.cal.c.1.lib.6.
Bñ tñ credo , ꝙ ſi ꝓprietarius poſſideat rem , & excipiat
de cautione,ꝙ fructus ſuos faciat,quãdiu cautio nõ prę-
ſtabitur,ut l.uxori.ſupra alleg. ſi tñ rem tradidit,uel alias
3 uſufructuarius † adeptus fuerit poſſeſſionem, ſine rei vi-
tio,nec fuerit in mora pręſtãdi cautionem, proculdubio
facit fructus ſuos,& hoc facit ff.de dote ple.l. pater.Sed
4 quid † ſi propter paupertatẽ nõ poſſit præſtare cautionẽ?
Gl.vr̃ velle,ꝙ nõ gaudeat uſuſruct.ut no.C.eo.l.4.quod
per quã durũ eſt,ideo potes dicere cõtrariũ.ff.ſi cui pluſ-
quàm per le.Fal.l.cum non facilè.C.de ſecun.nup.l.hac
edictali.§.his illud.& hoc in rebus ĩmobilibus, quę dep
di non pñt.io mobilibus aũt eſt iniquus , & magis durũ.
ſi proprietarius traderet ſine cautione, quia hic poſſet rẽ
perdere,& ea priuari.Ideo eſſet forte res ſequeſtranda in
toto loco,& emolumẽta tradẽda uſufr.arg. C. de agri.&
cẽſi.l.fi.lib.xi.In gl.no.deducto.ĩ fi.facit.ff.đ uſufr.leg.l.
ſi alis.

2 Adnot.§.planè.Inquãtum dicit hic gl. ꝙ ĩ certis caſibus
nulla requirit cautio a fructuario, vt §. plane.hoc uerũ eſſe
intellige reſpectu rerũ,quę uſu nõ cõſumuntur,alias ſecus,
ut infra eo.§.cõſtitutũ.in fi.quãuis Iaſ.dubitet ꝑ l.hoc ſena
tus.§.1.ff.de uſufr.ea.re.q vſu cõſu.Et ꝓpter ſpecialia huius
gl.an aũt ãte præſtita cautionẽ de utendo,fruendo arbi. bo.
viri fructus perceptos faciat ſuos.Et qđ ſi cauere non poſſit.
Itẽ,quis dictam cautionem remittere poſſit: uide Ang.hic.

1
2 *Vſufructui qui oporteat.*
Vſufructus natura.

Ne tamen.In gl.in ſeparato, in fin.hoc ſcripſi ĩ.de iu-
re pſo.§.ſeruitus.Et no.ꝙ in nullo locorũ,io qbus gl.oo.
de hoc fecit hãc diſtinctionẽ,an hoc agatur, ut per ſe tm̃
2 operaretur,an non,ĩmo Doc.hoc ſemper ſibi attribuunt
& facit ꝑ Chartuſieñſib⁹, & monialib.& recluſis, ꝙ ſe nõ
poterunt obligare ad ꝑpetuã clauſurã,cõtra de ſtatu reg.
c.periculoſo.lib.6.C.capt.l.fi.Itẽ facit ꝑ eo, q habet tot
exploratores in ſua foreſta,quod fundus eſt ei inutilis,ꝙ
poſſet eos facere reſtringi in tm̃, ꝙ ꝓprietas aliqd ei va-
leat.Sic uides,ꝙ lex reſtringit illud ad tp̃s, ꝙ de ſe debe-
bat eſſe perpetuũ,ne inutilis ſit ꝓprietas.ff.uſu.queãd. ca
1 ue.l.ſi uſusfructus noĩe. C.eo.l. antiquitas. † unde inter-
pretãdum eſt,ꝙ quilibet ſic utatur ciuiliter, ꝙ dño aliqd
remaneat.nec forte ualet longus uſusfructus , immo nec
conceſſio ad cõtrariã.arg.harũ legum.Argu.cõtra.ff.quẽ
admodum ſer.amit.l.nam ſatis.§.ęternum.ff.qbus modis
uſusfruct.ami.l.repeti. ſed ibi non omnino redditur inu
4 tilis proprietas,unde quemadmodum eſt † de natura u-
ſusfructus, quòd non debet eſſe inutilis , nec conſiſtit in
rebus,io quibus nullam utilitatem afferret. ut ff. eodem.
l.ſtatuæ . & l. ſi infantus. & l. arboribus. §. de illo. ita ui-
detur

detur, quòd eſſe debeat de proprietate. & facit. ff. de pact. do. l. ſi conuenerit.

a Adnot. An non. Et ſi operetur, uel ſeruiret per alium, hoc eſſet periculo ſuo, etiã ſi fuerit approbatus a iudice, put re quiritur. item debet eſſe talis, qui alias pro ſe eſſet idoneus. Item hoc uerũ, ſi nõ fuerit electa induſtria perſonæ, & non poſſit per ſemetipſum ſeruire, alias ſecus ut per Ang.

1 *Veſtimenta locabilia.*

a Conſtituitur. a In gl. ff. eo. ſed & ſi quid. in ſi. glo. caue, quia hęc glo. intendit allegare §. & ſi ueſtimentorum. in ſi. §. in eo, quod dicit, ꝙ locare poteſt, quaſi ſint perpetua,
1 & ſic† uidetur uerus uſusfr quod gl. uidetur hic concedere, ſed contrarium notare uidetur in d. §. quod uidetur uerius, & quòd etiam illa tradantur ęſtimata. In gloſſ nam, quæ. Cõmuniter eſt gl. hic malè ſcripta. debet enim eſſe, extinguitur ubi eſt communiter ſcriptum diſtinguitur, & ita facit §. ſi tamen, qui hic allegatur. In gl. ſed nonne, ibi cum allegat. C. de uſufru. l. 1. ſed hęres poteſt remittere, ut ibi no. In gl. improprie. in fin. uide C. eo. l. 4.

a Adnot. Conſtituitur. Quærit Ang. an ſi cui relinquitur vſusfructus omnium bonorum, an teneatur ad debita hæreditaria, uide apud eum hic.

1 *Vſusfructus cuius morte pereat.*
2 *Vſusfructus translatio quando, an non, teneat.*
3 *Ceſſionis & conſtitui diſcrimen.*
4 *Vaſallus uaſalli quando an non feudo priuandus.*
5 *Vſusfructuarius quibus actionibus coerceatur.*
6 *Vſusfructus actionis tempora.*

Finitur. In gl. ſ. naturali. in ſi. uidetur ergo concludere glo. a ꝙ cedendo actionem competentẽ ad uſumfru-
1 ctum non perimitur† uſosfructus morte cedentis, ſed ceſſionarii, ſed cedendo ius conſtitutum perimit morte cedentis, & magis expreſſe vr̃ hoc notare in l. cõtraria. ſed contra quia non maius ius transfert, qui actionẽ hẽt, q̃ ille, qui rem habet, & tñ conſtat, quòd ille cedẽdo amittet, nec ius aliquid acquiretur ceſſionario, ergo nec per ceſſionem actionis acquiretur imo perdetur, & hoc vr̃ probari. ff. de uſufr. leg. l. Sẽpronius Attalus. ff. quib. mo. uſusfr. ami. l. 1. & pro hoc facit. l. contraria. in prin. quæ dicit, nõ nouatur. &c. propter quod dicit, ꝙ ibi de uoluntate debitoris, ſeu proprietarii, fuit translatus, ideo non finit morte uſusfr. primi, ſed ubi ſine eius uoluntate, tunc vr̃ amitti per ceſſionẽ, ut hic uer. item finitur, & hoc ur̃ probari. ff. ſol. ma. l. uſusfr. uer. uel ſi. & tunc obſtat l. neceſſario. §. ſi. quę dicit finiri morte primi, non per ceſſionẽ, ſed dic, ꝙ ibi nõ fuit uenditum ipſum ius uſusfr. ſed fructuum per-
2 ceptio, ut no. ĩ. proximè.† In gl. quæ incipit infra titu. ſed hoc non vr̃ text. ibi pati. qui dicit, intereſt utrum ius &c. dic ergo, ꝙ aut creditur, ſeu transfertur actio, per uſufructu competens, aut ipſum ius conſtitutum. Primo caſu, ſi ſine uoluntate debitoris non uidetur, ꝙ ualeat trãslatio, ſicut nec uſusfr. iam conſtituit per d. l. Sempronius Attalus, ſi tñ de uoluntate debitoris, ualet, & perit per mortẽ ceſſionarii, ut l. ſi uſusfr. de noua. Secundo caſu, qñ ius iã conſtitutum eſt, aut transfertur perceptio, ſeu emolumẽtum fructuum, iure utendi penes fructuarium remanente, & ualet translatio, uerumtamen perit uſusfructus per mortẽ ueri & primi uſufructuarii, ut ff. de iu. do. l. ſi uſusfru. & l. cũ in fundo. §. ꝙ ſi mulier. ff. eo. arboribus. §. ſi. & ibi no. aut ipſum ius, & tunc, aut ſine uolũtate proprietarii, & non ualet, ut infra proxi. §. imo perit ꝑ translationem, ut d. l. ſi uſusfructus. ff. de iu. do. aut cum uolũtate, & tunc ualet, ut obſtet doli replicatio ſaltẽ debitori, ſi excipiat. arg. d. l. ſi uſusfr. uerũtamen per cuius mortẽ pereat, diſtinguitur, quia ſi ſimpliciter proprietarius conſenſerit, perit per mortẽ primi. Si aũt non ſimpliciter, ſed agendo, & quaſi conſtituendo uſumfr. de nouo, tunc per mortem ſecũdi, ſic intelligo. l. neceſſario. §. ſi. ff. de peri. & com. rei
3 uend. & d. l. uſusfr. ff. ſolu. matr. uer. ſi. ſed ſi uel.† Sed quare quando ceditur actio de uoluntate debitoris perit ſimpliciter, & indiſtinctè per mortẽ primi, ſed quãdo ipſum ius conſtituitur, diſtinguitur? Rñdeo quando ceditur actio de uoluntate debitoris ſemper nouus eſt uſufructuarius in perſona ſecundi, ideo eius morte perit, non ſic in alio caſu, qñ ipſum ius iam conſtitutum eſt. Dic ergo quòd in l. contraria hic ſignata, fuit facta ceſſio actionis, & de uoluntate debitoris, nec fit ibi nouatio, quia obligatio, & actio, quæ celebratur, non tranſeunt de perſona in perſonam, pro eo, ꝙ uſusfr. perſonam reſpicit, & uidetur ſpeciale in eo, ut l. ſi id quod. ff. de duob. reis, quia alias ꝑmittendo alii, ſine uolũtate debitoris, fieret nouatio. ff de noua. l. ſi Stichum. §. ſi. & l. ſi quis abſente. Sed actio cõpetẽs pro uſufructu non poteſt transferri quoquo modo, ut ſit eadem, nec idẽ debitum, ideo non ſit donatio. ff. de noua. l. 1. ſed benè uerum eſt, quòd noua actio, & nouus uſusfr. poſſunt creari, ſi hoc agatur, ſed nõ eſt nouatio. i. prioris obligationis in aliam translatio, per leges prędictas. Et
4 † faciunt ad quęſtionẽ, an uaſallus uaſalli mei, debet priuari ſuo feudo ſi meus immediatus uaſallus cõmiſit cãm contra me, ex qua priuare eum poſſum? Quę vr̃ poſſe, per præmiſſa determinari, quia aut ſecundus uaſallus fuit in feudatus, de conſenſu meo, aut non. Primo caſu, non debet priuari, ſcd'n ſic, ut in feu. de inueſti. de reb. alie. fac. c. 1. §. 1. & de ali. fe. §. & ſi cliẽtulus. ſed ob. l. neceſſario, ꝑut ſ. fuit intelľm, ſed nõ eſt bonũ argm̃, de ea, quia ſ. uſusfr. nõ poſſit in aliã perſonã transferri ſine uolũtate proprietarii, feudum uero bñ transfertur per infeudationẽ ſecundã ſine uolũtate dñi, dũtamen fiat ſine fraude, in feu. ſi de feu. contro. fuer. c. beneficiũ. de l. Cõtra. l. 1. §. 1. uſq; ad ſi. Vnde indiſtinctè credo, ꝙ ſi dominus conſenſit, ſecũdus uaſallus non poſſit priuari, ꝑꝑ felloniam primi, & idem in ſecundo emphyteuta quòd non priuetur, ſi primus de emphy. cõmittat. nã ſicut factum ſecundi non obeſt primo in feu. de prohi. feu. ali. per Fed. §. illud. ita econtra, factũ primi, non debet obeſſe ſcd'o, & hoc eſt expreſſum in feu. qualiter olim feu. po. ali. §. ſine. & facit ff. de uer. ſigni. l. Modeſtinus. & quod ibi no. & l. licet capitalis. §. 1. ff. pro ſocio. l. nam ſocii. ff. de diuer. & temp. pręſ. acceſſionibus.
5 & ibi de hoc, & uide in Spe. de feu. uer. 14. † In glo. ſ. ibi familias. gl. hic vr̃ ſentire, quòd uſufructuarius nõ utatur, ut bonus paterfamilias, qđ ex hoc non amittat uſumfructum, in eo qđ ſequitur uel melius &c. ſed debet agi, uel l. Aquil. uel ex cautione interpoſita. ff. de uſuf. l. ſi uſusfructus. §. ſi. de præteritis. & l. æquisſimũ. §. i. cum ſeq. & ſeq. ſ. de re. diui. §. ſed ſi gregis. ff. de uſu & habi l. domus. §. ſi.

In ea. gl. ibi cum allegat. C. de uſufr. l. corruptionẽ. Vr̃ dic, per modũ per quẽ legatus fuit, ſed alio mõ. ff. quibus mod uſusfr. amit. l. is qui. quemad. ſerui. amit. l. ſi qs alia aqua. §. ſi. In ea. gl. ibi, cum alle. l. an uſusfructus niſi alias perierit, ut quia paſſa eſt, aratrũ ducere. ff. qui. mo. uſusfr. am. l. ſi uſusfructus ciuitati. C. de præſcr. 30. an. l. omnes. In ſi. eiuſdẽ gl. de hoc plenius notat in d. l. corruptionẽ.
6 †Quidam. n. dixerunt, ꝙ actio cõpetens pro uſufr. conſtituendo, non finitur decem, uel uiginti annis, ſed durat ſicut cęterę perſonales & intelligũt l. corruptionẽ. in uſufr. conſtituto, & illorũ opi. ſequitur ibi glo. Alii dixerunt, ꝙ ſicut ipſe uſufructus finiretur tempore. 10. uel 20. an. ſic actio competens ad conſtituẽdum, & illam opi. ſequitur ibi Azo. & Doct. per l. Sempronius. ff. de uſufru. lega. quib. mod. uſusfr. amit. l. 1. & horum opinionem uidetur hic ſequi glo. quę uidetur illi contraria.

a Adnot. Cõcludere glo. Dicit hic Angel. quòd vſusfructus formalis, ut formalis, tranſire poteſt, ſed in cauſalem ſic & econtra. Et ideo ibi, tantum commoditas utendi ceditur.

1 *Decimarum ius in laicum tranſmiſſibile.*
2 *§. Item finitur. ſenſus.*

1 Item finitur.† In 1. gl. in ſi. illa parum, aut nihil facit, ſed d. l. uſusfr. bñ facit, & uide plene. eo. l. arboribus. §. 1. & per hoc poteſt dici, quòd quãuis ius decimę, non poſſit trãſferri in laicum, quòd nihilominus poſſit ꝑceptio fructuũ, & emolumẽtũ trãferri, & maximę ſi fiat ꝑ modũ locatiõis. ff. de leg. 2. l. pe §. inſtituto, & facit d. l. ſi uſusf. qđ eſt indubitatũ, ſi ad modicũ tp̃s fiat, ſi non ad modicum;

videtur idem, per dictã l.cum ibi notatis.Sed contra, qa
talis locatio equiparatur emphy.C.de lo.prędi.fina.cum
ibi notatis,& ex ea vř ius conſtitui in re,ut in Authen. de
ali. & emphy.§.locatione,& ſic vř in libero,ſicut aliena-
tiõ.C de re.ali.non alie. l.fi.in Auth.de nõ alie. aut p res
& c.§.alienationis.& hoc eſt expreſſum hodie,quo ad bo
na eccleſiaſtica.extra de reb.eccle.nõ alie.c.1.in fi.in cl.
& ſic vř debere intelligi in ſeu.qualiter ſeu.po. ali.§. do-
nare.ver.licet poſſet.Quid ergo ſi uẽdantur ad modicum
tp̃s,& ex nũc ad aliud modicum? Vř ꝙ non liceat,ut i Au
th.de non alie.aut per §. ęquè.arg.cõtra ff.qb.mo.uſuſfr.
2 amit.l.ſicut.& l.repeti.† In eo.§.ſuper tex. ibi, cum dicit,
nihil agitur,& ſic vř ꝙ uſuſr. non amittatur ex hoc; ſed
quod conceſsio annihiletur,& hoc tangit gl.& vř tenere
in l.arboribus.§.j.ſupra allega.ſed alii dicunt,ꝙ nihil agi
tur de eo,ꝙ intendunt, agitur tamen ut uſuſr. pereat, &
cõſolidetur,ut ſi uſuſr.& ibi oo.poſt Io.& hoc vř uerius,
& eſt ſimile in ſeu.de ſeu ali.in princ.

3 *Vſuſfru & ſeruitutum diſcrimen.*

Eo amplius.In glo.ſic.ff.in fi.dic᷒, ꝙ ibi in creditore,q
certat de damno uitando, hic uſuſr. de lucro captando,
& non pariter.C.de codi.l.fi.ſed certe uſuſr. poteſt con-
ſtitui in ti.oneroſo,ut l.neceſſario.§.ſi ff. de peri.& com.
rei uend. & ſic nõ vř hæc ſolutio bona, quãuis gl.innuat.
ff.de leg. 1.l.ſi ita legatũ.§.fi.vnde dic,ꝙ obligatio pigno
rum rem concernit principaliter.ff.de pig.l.quæ nõdum.
3 §.quod dř,& iõ idem conſtituitur† quod in ſeruitute rea-
li,ſed uſuſr.perſonam,ideo aliud ibi,quàm hic.ff.de ſerui
tuti.ruſticorum p̃dio um.l. ſeruitutes.§.ſi ſublatum,& vř
notari.ff.de leg.1.l.ſi grege legato.infra de lega.§.ſi grex.

De vſu & habitatione. *Rubrica.*

1 *Vſuſfructus cur diuiduus, ſeruitutes non item.*
2 *Penſio an diuidua.*

Iſdem iſtis. In glo.ſ. in teſtamento.uide plenius.C.de
3 vſuſr.l.3.† In glo.niſi quod ibi cum allegat.§.ſi uſu. &
eſt ratio quare ſeruitus uſuſr.eſt diuidua,aliæ idiuiduę,
quia uſuſr.eſt diuiduus,ſed uſus ceterarum eſt indiuidu᷒.
ff.ad leg.Falci. l.ſi fundus mihi. Hanc rationẽ reddit Dy.
de uer.obl.l.ſtipulationes non diuiduntur. Vel dic,quòd
uſus aliarũ ſeruitutũ eſt incertus, quia neſcitur,quantum
quis expendet,uel quantum ibi,& ſic de ſingulis,ideò in
certę rei non poteſt certa ratio aſsignari, ſed uſuſructus
ſemper eſt ſeruus,quia ſemper recipit quicquid creſcit i
re,& ita vř, ꝙ uſus ueſtis eſt indiuiduus. Et tamen uſuſr.
eſt in ueſte, & eſt diuiduus. Item caſus reperiuntur,in q-
bus eſt idem modus utendi, & utendi fruendi, ut notatur
j.proxi.§.& ſicut in illis uideretur:idem in uſuſr.& uſu p
2 dictam rõnem,quod euidenter falſum eſt.† Quid de iure
percipiẽdi certã & annuam penſionem annonæ uel quar
tã,uel quintã,uel decimam in fundo? Videtur,ꝙ ſint diui
dua ad inſtar uſuſr. cum ſit eadẽ rõ,unde licet leges dice-
re uideantur,quòd certę ſeruitutes uideantur indiuiduæ,
intelligitur de ſeruitutibus cognitis iuri,& de quibus agi
tur in iure; ſi tñ aliæ reperiãtur inductę per cõſuetudinẽ,
in quibus ſit eadẽ rõ, quæ in uſuſructu, cur nõ dicet idẽ?
Et uidẽ qđ ſcripſi š. de ſeruitutibus,& j.de actio.§. ęque.

1 *Vſus ſyluæ cur uendibilior.*
2 *Syluæ emolumentum alienabile.*

Minus autem. In glo. ſed in caſibus ibi cum allegat l.
fundi.quod hic dicitur de fœno,intellige idẽ de aliis fru
ctibus, qui ſunt omnes neceſſarii pro uſu, ut in ſeruo, &
3 domo ibi Azo.In ead.glo.fin.ſed cur melius uſum† ſyluæ
uendere poteſt,quàm aliarum rerum.ff.eo.l.ſi habitatiu.
infra proxi.§.glo.hic uidetur intelligere,ꝙ lex illa loqui
2 tur in ſylua† remota,de qua nullũ fructũ habere poſſet,ut
eſt uſurarius,unde ſi eſſet propè,& ſic quod uſurarius poſ
ſet habere utilitatem,uideretur ſecus, & hoc ſatis innuit
ſ.diuus hic allegata, & facit,quod hic dicitur, lignis &c.
ff.eo.l.plenũ §.1.& §.2.debet.n.aliquod emolumentũ re
portare.ff.đ leg. 1.l.ſi quãdo.de uſuris.l.ſi ſtipulatus.Hęc
faciunt ad hoc, quod illi,qui habent uſum in foreſta alie
na,poſſunt locare,uel alii uẽdere emolumentũ,ſi ipſi uti

non poſſunt,& de uno loco transferre ad alium.ff.eo.l.
plenum.§.pomis.contrariũ tñ ſeruatur de conſuetudine.

1 *Seruitutes prædiorum cur reales.*

In eadẽ. In gl.alle.in fi.dic,ꝙ eſt dĩia inter uſũ domus
& rur.vt patet.ff.eo.l.diuus §.licet.& ibi no.in gl.š.titu.j.
1 in fi.Et eſt rõ,quia ſeruitutes prędiales,† debentur a re rei,
& ideo ſine re eſſe non poſſunt.ff.cõia prædi.l.1.locari nõ
poſſunt.ſed cum ipſa re poſſent, enim rem ſequantur.ff.
de ſeruitut.ruſt.pręd.l.uia.§.ſi fundus.

Item is.Super tex. ibi cum dicit hoſpitem &c. et inqui
linum,cũ pecunia, cñ,tamen ipſe inhabitet,ut l.cæterarũ.

De vſucapionibus, & de tempo.præſcrip. *Rubrica.*

In fin.glo.quæ eſt ſuper rubri.benè tamen reperitur in
ff.quod præſcriptio eſt in rebus immobilibus.ff.de diuer.
& tempũ.præſcrip.l.reſcriptis.

1 *Vſucapionum tempora uaria.*
2 *Bona fides probanda.*
3 *Emptionis incommoda.*
4 *Hæreditatem prę ſcribi, qui quantoque tempore accipiendum.*
5 *Præſcriptioni quando non obſit mala fides.*
6 *Poſſeſſio continua qui probanda.*
7 *Pręſcriptionum commune.*
8 *Prouincia & nu.b.*
9 *Pręſentes qui cenſendi.*
10 *Abſentiam ex iuriſdictione accipi.11.12.*
13 *Domicilia quando ſpectanda.15.*
14 *Priuilegiatos abſentes non dicis.fallit tamen.*
16 *Eccleſiaſtica præſcriptio quæ,& quanta.*
17 *Abſentiam templo duplari.*
18 *Vſucapione, & pręſcriptione directum dominium quæri.*

Vre ciuili. In glo.1.in fin.hęc glo.ſupponit,ꝙ hoc non
1 erat iure fforum.† Quod ergo tempus erat in uſucapio
nibus iure fforum? Reſpondeo,quãtũ eſt in uſucapio-
ne rerum mobilium, nõ declaratur, ſed ſupponitur.ff. eo.
l.3. ibi cum dicit,diffiniri.Sed ſatis uidetur,quòd annus
erat.argu.ff.eod.l.ideoque. & ita uidetur gloſſ.ſentire in
d.l.3.remittendo ad princip.huius §. Sed de rebus immo
bilibus erat decẽnium,idque uniformiter,nec fiebat dif-
ferentia inter abſentes,& ignorantes præſentes,& ſcien-
tes.ut d.l.reſcriptis.& l.bonę fidei.ff.de acquir.re.do.eo.
tit.l.præſcriptio longi.pro emptore.l.qui fundũ, quaſi p
totam l.eo.tit.l.alienam. pręſcriptio autem lõgiſsima nõ
erat noia iure fforum. ut notatur.ff.ex qui. cau. ma.l.non
enim.in Auth. ut eccl. Rom. centũ ann. circa princ. imo
nec iſto iure inſtitutionum, cum hic nulla fiat mentio de
ea.& uide infr.proxi.§.In glo.quod pręſumitur,ibi,cum
allegat.l.uerius.hęc gl.uadit uariando,hic finaliter tamẽ
ſe firmat in hoc,& melius.C.de pręſcrip.long.tempo,l.ſi
ſuper.& l.emp.de euic.l.penult.& hoc uerum ſecundum
cano.ſi habet titu.alias non,extra de in integ.reſti.c.cum
ueniſſent. per Inno. de pręſcri.c.uigilanti.& idem,ſi non
habet titu.dum tamen inuitatur iuri cõmuni. extra de pri
ui.c.cum perſonę.de pręſc.c.1.lib.6. & hoc in rebus cor
2 poralibus & in ſeruitutibus uidetur;† ꝙ non præſumatur,
ſed ꝙ oporteat eam probari,ut notatur. ff. de itine.actu-
que pri.l.1.§.2.de hoc uidebis plenius inſ.de actio.§ æqu.
In ea.gl.ibi cum dicit,tempore traditionis.ff. pro ſol.l.3.
& eſt propter frequentiam contractus emptionis,& uen
a ditionis,ut no.ff.pro empto.l.2. a circa princip. In glo.
ſed cur. ſed illa ratio videtur magis ad contrarium,quia
propter frequentiam,debuit magis permitti uſucapio,&
temporibus ſubueniri.ff. de uſuc. l.iuſta. circa prin.Si uis
ſuſtinere gl.potes dicere,ꝙ in l.iuſto.nullus damnificatur
ex illo contractu,ſed in emptione, & uenditione domi-
ni rerum damnificantur per uſuca. qui priuantur domi-
niis ſuis,ideo ſtrictius,& perpenſius concedi debet uſuca
pio alicui, quàm acquiſitio ex re domini & hanc rõnem
potes reddere ad l.Celſus.cum ibi no.ff.eo. ubi nulla red
ditur rõ, quamuis d.gl.l.2. ibi remittat erroneè.Quid er-
go in caſibus, ubi non eſt opus traditione,de quibus ſcri-
pſi š.de re.diui.§.interdum, dic conſiderari tẽpus cõtra-
ctus

ctus tantùm , cùm totum ſit unum, & idem tempus arg.
quod conſueuit dici de extraneo hęrede, & ſuo ꝟ. de hæ-
4 re. quæ. & diffe. §. in extraneis. cum ibi notatis. † In ea. gl.
ibi cum dicit, ſecus in peti. hære. intellige, quo ad hoc, ꝙ
competat hære. peti. quaſi quod nõ ſit ei. ſed ſecus, quo ad
uſuca. ſeu præſcriptionẽ, quia hære. non præſcribitur, ſed
res ſingulares, & illo caſu præſcribitur actioni 30. ann. ut
C. de peti. hære. l. hæreditatis petitio. in quib. cau. ceſ. lõgi
temp. præſcriptio. l. hæreditatẽ. in qua non requiritur bo
na fides, ẽt ab initio. Sed in caſibus, in quibus datur peti-
tio hſ̃di, ꝯ titulo poſſidentẽ, ſufficere credere habere bo
nam fidem ab initio, quo ad pręſcriptionem, ut qñ res eſt
pro modico diſtracta uel emptio nõ competat, uel emit
à fiſco, tũc enim idem iudicatur in peti. hęre. ſicut in aliis
realibus, & tollitur x. ann. C. de edic. diui Adri. toll. l. 1. §.
fi. & uide in caſibus illis, qui notantur d. l. hęreditatem.
Nec obſt. d. l. fi. §. de e. uer. quid ſi ab initio. quę hic alle-
gatur in glo. quia non loquitur, quo ad præſcriptionem,
ſed quo ad hoc, ut peti. hęre. competat, ut ſ̄ dictum eſt. uñ
hæc regula, quod ſufficit habere bonam fidem ab initio,
non obtinet, niſi quo ad præſcriptionem, & uſucapionẽ,
nã alias obſtaret dictus § &. C de inceſ. nu. l. cũ ancillis.
ff. de po. l. i. §. fi. hoc aũt procedit de iure ciuili, de iure ca
nonico requiritur bona fides & ab initio, & ex poſtfacto,
extra de pręſcrip. c. qm̃. & hoc ante completã uſucapio-
5 nem, ſeu præſcriptionem. Quid † ſi ea completa, ſuperue
niat mala fides? Dic, ꝙ qui pręſcripſi, uel ſuſcepit, põt rẽ
retinere, ẽt ſine pc̃tõ, ut no. extra de pręſcri. c. uigilanti. ꝑ
b glo. & Inno. b ex̃ de iure pa. c. cura paſtoralis. In glo.
quę tempora. ibi cum allegat l. nunquam. §. 1. ubi loqui-
6 tur de lõg. temp. l. 2. ff. eo. l. 3. e. tit. l. naturaliter. † Sed quo
c modo c probabitur, ꝙ continuè quis poſſederit? nemo
n. poſſet deponere, ꝙ continuè uidetur, quẽ tenere fũdũ
uel eum ibi eſſe? Docto conſueuerunt dicere, ꝙ ſufficit ꝓ
bare ab initio poſſediſſe in medio, & in fi. & ita notatur
in Spec. de proba. §. 1. uerſi. ſed quæritur qualiter. 16. q. 4.
c. uolumus. extra de præben. c. cum de beneficio. lib. 6. et
ibi per Archi. uel poſſet dici, ꝙ præſumatur continuaſſe,
ex quo ſemel ꝓbat ſe poſſediſſe, niſi aduerſarius probet
contra, argu. eius quod conſueuit dici, & notari. C. de ꝓ-
ba. l. fi. Sed an hæc oia de neceſſitate ſint ꝓbanda in libel
lo, uel exceptione, uidelicet titulus, bona fides, & ꝯtinua
tio. Inn. uı̃ tenere, ꝙ nõ, extra eo. tit. c. cum olim. de deci.
c. dudũ eo. n. ipſo, ꝙ ꝓponit pręſcriptionẽ, uı̃ & ea ꝓpo-
nere, ſine qbus præſcriptio ꝓcedere nõ põt. ꝟ. de fideiuſ.
§. fi. C. de fideiuſ. l. blãditus. ff. de ner obl. l. ſciendũ. Et ca-
ue, quia in aliquibus pręſcriptionibus, non eſt tempus ꝯ-
tinuum dię, ut ff. de diuer. & tem. præſcr. in rub. in fi. eiuſ-
dem gl. intellige hanc gl. in pręſcri. 30. ann. ſecus in pręſ
d ſcri. x. uel xx. quia ibidem, ut i uſucapione d ff. de diuer.
& temp. pręſc. l. in uſucapione. in prin. & ibi no. & no. eo.
titu. l. t. ſed non uidetur procedere, quia ſecundum hoc,
7 † lex illa in omnibus. loquitur to præſcrip. 30. ann. quod
eſt impoſſibile, cũ illo iure illa pręſcriptio ſit incognita,
ut dixi ſ̄ in princ. ſed dic, ut pręſcri. x. uel xx. an. quæ ꝓce
dit bona fide & titulo, ſicut in uſucapio ẽ fauorabilis, tal-
tem in patre, ut dicit Dy. extra de re iudi. c. poſſeſſor. li. 6.
Et ideo dicit idẽ, ut in uſucapione, & l. in omnibus. loqui
tur de redhibitoria, & in aliis perſonalibus, quibus perius
ra forum pręſcribatur abſq; tit. in quibus computatur de
momẽto ad momentum, & idẽ hodie in pręſc. 30. an. nõ
per illã l. ſed per rõnis identitatẽ, & uide in l. in omnibus.
in additione. In glo. quandoque. ibi cum allegat §. non
aũt, dic remitti arbitrio iudicis, quando non eſt in iure
declaratũ. ff. de re mili. l. deſertorẽ. §. emãſor. uerſi. deſer-
tor. Et not. ꝙ breuius eſt diu, quàm tempus prolixum, ut
8 ibi no. † In gl. ſed in eadem, in fi. ſed quid uocas hic ꝓuin
e ciam? e Glo. dicit in d. l. fi. ꝙ olim unũ ꝓſidatũ, ſed cũ iu
riſdictiones ſint hodie diuiſæ, gloſ. uidetur uocare unã ꝓ
uinciã, quodlibet regimẽ iuriſdictionis diuiſum ab alio.
ut ſi unus ſit de una iuriſdictione, alius de alia, ut ibi not.
alii recipiũt prouinciam, ſicut canoniſtę, ideſt unum ar-
chiepiſcopatum, & hanc approbat Pe. de Bel. perti. in d. l.
fi. pro quo facit extra de elec. c. qm̃. Alii unam diœceſim,
8 pro quibus extra de elec. c. ne Romani. in cle. † Mihi uı̃
quòd iura auerterunt facultatem cõueniendi, ut d. l. fi. in
uer. nihil. n. & ideo hoc caſu recipio unã prouinciã, vbi-
cũq; eſt unum auditorium, & unus iudex, cui uterq; ſub-
ditus ſit. in Aut. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. illud in fi. vn-
de, ſi ſint plures iuriſdictiones ſub vno ꝓſide, uel ſub uno
ſeneſcallo, quãuis partes ſint de diuerſis territoriis & de
diuerſis iuriſdictionibus, quia tñ coram uno maiore, uel
9 ſuperiore, videlicet eorũ ſeneſcallo, litigare poſſunt† di
cerem eos præſentes. argu. d. l. quæ loquitur de præſidatu
non de qualibet ciuitate, & tñ certum eſt, quòd in quali-
bet ciuitate de iure ſunt ſingulares iudices ſubiecti pręſ-
ſidibus, vt apparet l. Aut. de deſen. ciui. & C. de deſen. ci-
ui. ꝑ totum, ſicut ſunt Barones ſubiecti ſeneſcallis in re-
gno Frãcię. Quid ergo dices, hodie i hoc caſu? ut rẽ meã
poſſides, qui es ſubiectus uni baroni, ſeu dño caſtri, ego
ſum ſubiectus alii, ambo barones vni ſeneſcallo, ſeu pręſ
ſidi, conuenio te coram ſeneſcallo ſuperiore, cõſuetudo
eſt in curia ſeneſcalli, ſeu ſuperioris, ꝙ ubi ĩmediatus iu
ridicus, ſeu baro rei, petit obediẽtiã, ſeu cognitionẽ cãæ
ſibi remitti, quod ei remittaĩ & reddatur. & hęc cõſuetu
do obtinet, quaſi in toto regno Frãcię, nũqd hoc caſu, di
10 ceremur abſentes vel ꝓſentes? Vı̃ quòd debeamur† repu
tari abſentes, quia cã remanſura eſt in adiutorio ſuperio
ris, & ita ex quo ꝓuentura eſt ad diuerſa loca diuerſarũ
iuriſdictionũ, nec in ſuperiori curia remanere poteſt, uı̃
ceſſare rõ legis. nam perinde erit difficile actori litigare,
& ſic oportebit actorẽ uenire ad forũ, & domũ rei, ſicut
ſi eſſent de diuerſis ꝓuinciis. & facit. ff. ſi qs in ius vocã.
non ierit. l. 1. de alie. iu. mut. cauſ. fact. l. i. §. fi. Sed durũ eſt
recedere à tex. qui incipit pręſidatus, non ſingulas iuriſd.
ſeu ciuitates, ut in d. l. fi. ut dixi, & ꝓ hoc, quia in iudicia-
libus non inſpicitur, quod euenire põt, ſed ex præſenti tẽ
pore iuriſdictionum ęſtimamus. ff. de iuriſ. omniũ iud. l. ſi
idem cũ eo. §. fi. Conſtat etiã, ꝙ ſi præſes, ſeu ſeneſcallus
iudex eſt in ꝓſenti, non ergo inſpiciendum eſt an alius ſit
obedientiam petiturus, qui forte non petet. Pręterea cũ
ꝓſcriptiones ſint introductæ contra deſides. ut l. fin. C. de
ſerui. & de an. excep. l. fi. in magna deſidia eſt, qui nõ facit
partem conueniri corã præſide ſuperiore, vt ſaltẽ inter-
rũpat. C. de an. excep. vt perfectius. Opi. autem Pe. de Bel.
pert. nõ credo uerã, nec conſonantẽ rõni. Tum qa lex di
uidit ꝓuincias ꝑ pręſidatus, nõ ꝑ archiepiſcopatus, ut d.
§. illud. Tũ quia illi de diœceſi non pñt agere, nec conue
niri corã metropolitano, niſi in caſibus. ut patet ꝑ oĩa ca.
quę incipiũt, Romana. quæ ſunt extra lib. 6. maxime de
foro cõp. & de app. & de off. ord. c. paſtoralis, nec illam
opi. q̃ loqı̃ diœceſi, quia lex nõ loquiı̃ de diœceſi, ſed de
prouincia. Præterea diœceſes epiſcoporũ fuerunt igno-
tę legũ conditori, uñ de illis non uı̃ ſenſiſſe. Sed qd ſi do
micilia actoris, & rei ſunt de diuerſis ꝓſidatibus, ſeu ſe-
neſcallis, ſunt tñ vicina, qa ambo ſunt in finibus cuiuſli
bet ꝓuincię. Dic ut dixi ſ̄. de ex. tut. §. qui autẽ ꝓpe fi. §.
Sed quid ſi ſint ĩ diuerſis ꝓſidatibus, ſeu ſeneſcallis, ſunt
tñ in eo epiſcopatu? Per pręmiſſa videtur, ꝙ debent repu
tari abſentes. Satis poteſt dici, ꝙ ſi epiſcopus conſueue-
rit cognoſcere de cauſis realibus & ſecularib', ꝙ cẽſean
tur pręſentes, & ꝙ negligentes ſint, cùm agere poſſent co
ram epiſcopo, & ſic non refert cũ quo ſit, nec debet refer
re corã quo. ff. vi. bo. rapt. l. 3. C. de his qui à non dño ma-
nu. l. fi. & facit. l. vt perfectius. C. de anna. excep. Item quid
ſi domicilia ſint in diuerſis prouinciis, res tñ cõtentioſa,
11 eſt in prouincia actoris. † Videtur, quòd nihilominus
debent reputari abſentes, cùm lex illa finalis ſolùmodo
12 domicilia notet, non locum rei contentioſę, † poſſet di-
ci contra, nam cùm actor poſſet reum trahere corã ſuo
proprio iudice & ad forũ ſuum, rõne rei. C. vbi i rẽ actio.
13 l. fi. ceſſat ratio legis ad l. fin. prædictam, quę ſ inſpicit, do
micilia. dic quòd domicilia inſpiciuntur in aliis caſibus,
quando res eſt in tertia prouincia, vel quando domicilia

ſunt

ſunt in eadem,& res alibi, ſed hoc caſu non, quia eſſet contra rationem, & facit extra de prę́ſcrip.c. 1.in elem.
14 † Sed quid ſi domicilia ſint in eadem prouincia reus tamen eſt priuilegiatus, quòd tenetur reſpondere coram ordinario aliquod de prouincia,quia fortè exemptus eſt, uel fortè habet proprium iudicem extra prouinciam ex priuilegio,uel conſuetudine, uidetur, quòd tales priuilegiati deberent haberi pro abſentibus, cum conueniri non poſſint in prouincia.arg.prędictę l.fi.ſed tamen contrarium uidetur uerius per l.ut perfectius. quæ expreſſe concedit pręſcrip.10.an.currere. etiam ſi contra poſſidẽtem non poſſit agi, quia forte ſit in poteſtate magna uel tutore,uel infantia. fiat ergo ſecundum conſilium illius.
15 l.in caſu prędicto.† Sed quid dices de Abbatibus, pręlatis,& religioſis,qui domos habent in diuerſis locis, & ꝓuinciis, nunquid ſi poſſideant alienum attendemus locũ ſui domicilij,quia abbatiam,uel monaſterium principale,uel locum domus,ad quem pertinere aſſerit, illud quod detinetur.Et uĩ,ꝙ debeant inſpici domicilia, ut d.l.fi.dicas contra per d.c.extra de reſcrip.in cle. & per ea, quę Doc.conſueuerũt notare in.c.ſtatutum.de reſcrip.lib.6. Itẽ,quia actor poteſt conuenire gubernatorem,uĩ geſtorem,& quaſi cõteſtari litem cum eo.C.ubi in rem actio. l.2.& hoc indubitabile, ubi actor, & dominus ad quem pertinet res ipſa contentioſa ſunt in eadem prouincia,ſi autem res eſſet in alia,adhuc idem dicerem per pręmiſſa. Si domus eſſet prioratus,ſeu beneficium per ſe,& haberet perſonam intitulatã,caſus non eſſet dubius,qui a tunc prior agit,& conuenitur.extra de reſcrip.ca.edocet. Et hoc eſt uerũ ubi religioſus,uel prælatus,uel alius potens
16 ſecularis poſſidet rẽ alterius.† Quid econtra ſi ſecularis poſſidet rem,quæ pertinet ad aliquam domum eccleſiaſticam?Hæc quõ non eſt dubia in re, quę pertinet ad eccleſiam,quia in rebus eccleſiæ nil agitur de pręſcriptionem 10.uel 20.ann.ſed de 40. in qua non curatur de pręſentia,uel abſentia.ut in auth.quas actio. de ſacroſan.eccle. ſed quæſtio poteſt procedere in nobili, uel potente, qui habet plura caſtra,uel maneria, cuius res detinetur. Et certe gloſſ.tenet,ꝙ ſi habet ubique domicilium,ubiq; ꝓ præſente habetur,ut not.in d.l.fi. Sed ego quæro,ubi non habet,ubiq;,ſed in uno loco,non in illo quo eſt caſtrum ſeu domus cuius eſt pertinentia ſeu res contentioſa.Et uideretur per pręmiſſa,quòd eſſet idem, ac ſi haberet ibi domicilium,per.d.c.i.Probabilius uideretur poſſe dici contra hoc caſu, quia cum pręſcriptio ſit introducta contra
17 deſides,ut ſupra dictum eſt, & iura † ſubueniant abſentibus,duplicando eis tempus pro eo,quia in loco domicilii proprii detentores rerũ ſuarũ trahere non poſſunt, merito huic ſubuenire debent hoc caſu,ſecus in caſu diuerſo,quia actor in cõuerſo caſu põt trahere reũ ad locũ ſui proprii domicilii.Vnde deſes eſt,niſi trahat, ideo currit ei ips decẽnij per prędicta. Hęc ſatis noua ſunt & poſſunt eſſe quotidiana,& ideo placuit plenius attingere.ff.
f eo.de libe.leg.l.legaui In gl.hac litera.in fi. f hęc glo. uĩ ſentire cũ Bul.uidetĩ tamen quòd opin.Mart.ſit uerior, per hunc text.cui ſit manifeſta uiolentia ſi referatur ad uſucapionem tantum,ſicut glo.hic dicit.imo nec eſt poſſibile,quia text.loquitur pluraliter,& is modus &c.referendo ſe ad omnia ſuperiora.Præterea cum relatio ſit facienda ad proxima,magis debet referri ad præſcriptionem de qua nouiſſimè locutus eſt, quàm ad vſucapionẽ, & hanc opin.Mart.ſequitur gloſſ.ff.de diuer.& temp.præ
18 ſcrip.in rubr.& ff.de uſuca.l.3.Di.dicit,quod † per uſucapionem acquiritur directum,per pręſcriptionem 10.uel uiginti ann.ſi bona fi.tenuit utile. per præſcriptionem triginta ann.malę fidei poſſeſſor nullum,ſed exceptionem tantum,ut plene no.extra de reg.iur.c.poſſeſſor.lib 6. Verius uidetur quòd acquiratur directum per pręſcrip. 10.uel uiginti ann.cũ in eo bona fides requiratur,& titulus,ſicut in uſucap.Item quia poſſeſſio rerum immobilium eſt fortior,quàm mobilum.ff. de acqui. poſſ.l.ſi ſẽ. & ideo fortiorem effectum debet parere,& hanc opi.tenet Io.gloſſ.decretorum.16.q.3. in ſum. & Archi. extra de pſcr.c.1.lib.6.Et ꝓ hoc facit,quia præſcr.20. ann.tollit dominium,& facit ſeruum quem,& liberũ.C.de præſcri.long.tempo.quę pro lib.l.2.in fin.

a Adnot. L. 2.uel dic melius ſecundum Chriſtopho quia ſi primo fui in mala fide,non debeo tempore traditionis præſumere,ꝙ rem ipſam uenditor redemerit,ut dominium,de quo non tenebatur, in me transferret. Secus autem in aliis contractibus,ex quibus quis dominium transferre tenetur. ar.l.ſi is qui pro emptore.ff. eod.

b Inno. Vidde Abb.num.6.& Felin.num.11 in d.cap.uigilanti.de præſcrip.

c Sed quomodo. Vide hic Ange.& Iaſo.infra de act.§.ſic itaque. Adde,ꝙ notaui in apo.ad Lanfrão.de Oria.in c.qm cõtra falſam.§.teſtamentum.de prob.nu. 45. in apoſt. in uer. diutina poſſeſſio.extra de prob.

d Vſucapione. Quæ eſt fauorabilis, qa ſolo fauore uſucapiẽtis,nulla inſpecta neglıgẽtia petẽtis currit ſecundum Chriſtopho.qđ tamen eſt falſum per hunc §.ibi puitãtibus.& l.i. ff.eo.Rõ ergo eſt, quia in rebus mobilibus, ut plurimũ agiĩ de minori præiudicio ſecundum Iacob.

e Prouinciam. Ang.dicit, ꝙ inter clericos,ſinguli epi,inter laicos uerò ,ſingulæ ciuitates,in ſuo territorio ſingulas prouincias cõſtituunt.& uide eum lauus hic ſi uis in 5. col.circa med.in uer.in gl.præſentes. Cętera uide hic per Ang. & per Chriſtopho.latè,& eleganter.

In fi.Inquantum gl.hic in fi.dicit,ꝙ poſſeſſio rerum mobiliũ eſt uilis,hoc intellige reſpectu amiſſionis,non actus poſſidendi,qa eſt nobilior inſpecta nobilitate poſſidẽtis,& fragilitate,ipſam poſſeſſionẽ ꝑdẽte,ꝑdendi inſurgit fauor pro poſſidente,ut directum dñium,quæratur præſcriptione lõgi tpis,quia ex miſta cũ fauore poſſidentis & odio nõ petentis acquiritur dumtaxat utile dominium.Sed longiſſimi tẽporis,qa ſolum currit in odium non petentis,& abſq; bona fide,uel titulo poſſidentis, ex ſolo curſu tpis perficitur ſola excep.acquirit ar.l.obligationum fere.§. placet.ff. de act.& oblig.Iaſ.item an directum dominium acquiratur pſcriptione,uide poſt omnes per do.Fel.in rub.de præſcrip.in 2.col. uer.directum dominium,cum pluribus, col.ſeq.

1 *Religioſi quid obligentur.*
2 *Sacra quæ dicantur.*
3 *Decimæ cui deſtinatæ.*
4 *Fugitiuo quando,an non, neceſſaria bona fides.*
5 *§.Sed aliquando explicari.*
6 *In pręſcriptibilia.*

a Sed aliq̃do. a In gl.ullo tpe.in fi. tñ per x.an.ut ſeruus detentus fuerit,præſumitur talis. C de inge.l 2.cum no.arg. C.de pa.po.l.1.& hoc in uera ſeruitute,ſed ius adſcriptitiũ uĩ acquiri ſolo tpis tranſcurſu,ut uĩ notari. C. de libe.cauſa.l.ſi liber.ſed hoc non eſt uerũ,ut not.C.de
1 ag.& ce.l.cũ ſcimus.§.cũ ãt lib.xi.Itẽ ſolo tpis trãſcurſu & lapſu anni obligaĩ,& adſtringitur quis religioni,uide extra de regu.c.1.& 3.lib.6. ſed hõ legitimus efficitur ꝑ pſcriptionẽ,in Spe.de feu.uer.& q̃ritur,cũ ſeq.i feu.ſi de feu defunc.cõt.c.unico.§.ſi quis ꝑ 30.annos.An aũt obligetur curię,uel alicui officio ꝑ curſum tpis?Nõ uĩ. ff.de decu.l.Herennius.& C.de ſerui.reipu.ma.l.fi.Sed una curia benè pręſcriberet pſonã cõtra aliã.C.de decu,ſi qs de curio.defun.rei priua.l.cũ q.de cohor.l.ſi cohortalis.Et ꝑ hoc uĩ,ſi quis religioſus apoſtatauit de aliquo monaſterio,qđ non poſſit uẽdicari ꝑ primũ monaſteriũ,ſi in alio intrauerit,& ſteterit ꝑ 40.ann.ſecus ſi remãſerit in ſeculo uide. C.de pſcrip. 30.uel 40.ann.l. qđ pſcriptionẽ.In gl.niſi deſinat in fi.hæc nõ eſt bona fallẽtia, quia ſi deſierit,nõ eſt ſacra & iõ nil agiĩ tũc de pſcriptione rei ſacræ.
2 & caue,qa hoc,qđ hic dĩ,intelligitur de tali † ſacra,q̃ in nullius dominio eſt,alias.n.quãuis eſſet res eccleſię ſi ſit in dominio eccleſię pręſcribi põt,ut in auth. quas actiones. C.de ſacroſ.eccl.Et uide,qđ no.ff. de mor.infe.l.lõga.& ad intellectum horũ,uide qđ ſcripſi ſ.de rer.diuiſio §.nullius.Sed obſt. quia decima uidetur res ſacra, qa eã dominus retinuit in ſignum uniuerſitatis dominii extra de deci.c.tua nos.& tamẽ pręſcribitur, extra de præſcriptioni.c.

3 ni.c.dudū.& dic quòd decima† nō eſt deſtinata immedia
tè ad ſeruitiū dñi,ſed ad vſum de ſeruientiū Deo,de q̄bus
nō loquitur hic,quia illa pręſcribi poſſunt.vt ſ̄.diai.Cur
ergo nō pręſcribit laicus decimā, ſicut præſcriberet aliā
rem eccleſiæ.Poſſet dici,quia nec poſſidere poteſt, eatra
de decimis.c.cām.ſed cur non ęque benè,ſicut alias res?
Rñdeo,q̄a Deus ſpecialiter ꝓ ſuis ſeruitoribus decimas
retinuit,quod non reperitur de alus rebus.In glo.qui ſa-
cit.in fi.ſed nō ſufficit,imo quatuor requirūtur,uidelicet
quòd apprehenſus fuerit , & paratum ſe obtulerit pro li-
bertate litigare.& diu ſteterit,& bonafides,vt no.ff.co.l.
ſi is qui.§.ſi ſeruus.vbi uī alia gloſſ.quam hic.Sed dic, ꝙ
4 nec illa,nec iſta,penitus vera eſt, unde diſtingue,† q̄a aut
fui diu moratus,aut apprehenſus ſe pro libero geſſit, &
tunc non eſt opus bona fide.immo his concurrētibus, &
tunc incipit poſſidere.aut non fuit diu moratus, & tunc
nō bene requiritur bonafides,& ſic intelligitur ff.de libe.
cā.l.quod aūt.& ibi no.nec approbo, quod gl.no.in §.ſi
ſeruus.ff.de acq.poſ.l.3.uult quòd l. quod autē loquatur
quo ad onus probandi,quia nec onere ꝓbandi oneratur
dñs,niſi diu &c.C.de proba.l.vis.de hoc no.Inn.extra d
ſer.non ordi.c.2.Itē vī quòd glo.hic in eo quod dicit,ꝙ
ſeruus fugitiuus pręſcribit libertatem.& præſcribitur ab
alio 30.ann.ſit ꝯ tex.huius §.qui dixit. Non tñ illi vſuca-
5 pio ullo tp̄s. &c. ſed dic,quòd iſte text. loquitur ſm tp̄a
ſſorum & ſua,quibus erat incognita præſcr.30.an.vt di-
xi ſ̄.circa prin.unde tex. loquitur ſm ſua tp̄a.gl. ſm iura
noua.& nō idē qđ hic.C.de ſer.fug.l.1. de p̄ſcr. lōg.tēp.
quæ pro ib.l.1.& ſic iſte caſus, quo ad hoc eſt diuerſus à
primus duobus quia in illis nullo tempore,hic 30.an.p̄-
6 ſcribitur.† Sunt & alii caſus, in quibus nulla curris præ-
ſcriptio,vt C.de pręſcriptio.30.ann.l.pręſcriptionē, de
agr.& cenſi.l.cum ſatis.& l.ſi.de fun.rei priua.l.eū q. ne
rei dñi,uel tēplo.l.1.& de fundis limitroph.& ter.lib.11.
l.ſi.de murile.l.ſi.eo.ti.uſucapionē.C.de ope.pu.l. p̄ſcri-
ptio.ff.de via pu.l.uiā publicā.ex.de p̄ſcrip.cām. 16.q.3.
c.placuit.§.pōt.& c.clerici.& c.licèt.& c. inter memora
tos.extra de p̄ſcrip.cū ex officii.& c.cū nō liceat.in ſeu.de
l.Corra. c.unico.§. ſimr̄.de ꝓhi.feu.alie. per Fede. circa
prī.de hoc no.ī.eo.§.res fiſci.extra eod.c.cām . p Inn. &
per Ber.in c. cum non liceat, nō tñ tot caſus ponunt.ibi,
ſicut hic poſui.

a Adnot. Sed aliquando, Sic ſummatur: Homo liber,res ſa-
cra,uel litigioſa,& ſeruus fugitiuus,non pōt uſucapi.h.d.ſe
cundum Aret. Addit Iaſ.caſum notabilem.ſ.quonia inſtru-
mentum eſt iuratum,non curris præſcriptio, ut per Butr. &
Hoſt.in c.ſi diligenti.extra de præſcr.

1 *Mandati actio quibus potior.*
2 *Malæ fidei poſſeſſor ne alienet.*
3 *Malam fidem tranſmitti.*
4 *Errore cauſetur ne mala fides.*

Furtiuæ quoque, In glo.no.ꝙ pręualet.in fin.illa po-
teſt induci ſic,quia iſta actio mandati,quæ ſpecialiter da-
1 tur contra procura.& actio tutelæ, quæ datur† contra tu
torem,præualent magis,quā generalis ꝓuiſio actionis in
factum,ſed nō meruit ſignari, quia adeo ſunt generales
mādati,& tutelę,ſicut actio in factū in præſenti ꝓpoſito.
In glo.ſed uidetur.ibi cum alleg.l.dolum.imo io ſingula
ri plenius diſtinguitur, aut ſit ex cauſa lucratiua,uel non,
& aut ad agendum,uel defendendum,& an ſit reuerſura
res ad dominum,uel nō, vt plene notatur C.de acq.poſ.
l.vitia.ſed illa diſtinctio obtinet,vbi ſucceſſor ſingularis
agit,ſecus ſi conueniatur.vt no.in l. an uitium.in gl.cum
cōtra me.ff.de diuer.& tēp.p̄ſcr.vnde indiſtinctè nō obeſt
quo ad vſucapionē, niſi vtatur acceſſione eius.ut hic no.
In fi.eiuſdem gl.hęc gl.videtur ſupponere,ꝙ auth.ma
a læfidei a C. de pręſcri.long.tēp.habet locū in re mobi
li & tñ Doct.tenēt contra in d.auth. & eſt ipſa veritas, q̄a
2 malęfidei † poſſeſſor nō pōt alienare, quin furtū cōmit-
tat,& ſic res nō uſucapit,vt hic,& ſic diſtinctio illius auth.
nō poſſet locū habere, & ſic vī ſupponere gl.in d.l.an vi-
3 tium.in glo.cum cōtra me.in fi.† In glo. an ipſę hęres in
fin. dic plenius. ff.pro hære.l.2. unde ſemper malafides
p̄deceſſoris nocet ſucceſſori vniuerſali, quia reputat̄ una
perſona,ut in Auth.de iureiu.à mo.præſti.circa prin.& bo
na fides prodeſt.infra eo.§.eo.diutina.Quid de ſucceſſo-
re in bñficio eccleſiaſtico?Non vī idem,cum ille habeat
nouo iure,nec cām habet à prædeceſſore. ar. cōtra.extra
de deci.c.dudum.& quod no. Inn. extra de iurepa. cura
paſtoralis.Præterea,cùm prælatus,ſeu rector,qui malam
fidē habuerit,adminiſtrationē haberet,& eccleſia domi-
nium,ut diai ſupra de rer.diui.§.nullius.vī,ꝙ illa malafi
des adminiſtratoris, & acquirentis,quę debet nocere ec
cleſię,debeat ſemper nocere eccleſię,ēt ipſo acquirente
ab adminiſtratione remoto.ff.pro empto.l.non ſolum.§.
4 Pompon.† In glo.& idē in fi. In ſolutione horū ꝯriorū,
glo.uarię.quandoq; enim dicunt, iuris ignoratiā nō pro
deſſe.imo nocere indiſtinctè quo ad uſucapionē.ff. eo. ſi
fur.§.1.quandoq; dicunt,ꝙ prodeſt,& cauſat bonā fidē.
ff.pro emptore.l.4.Dyn.tenet indiſtinctè,ꝙ nocet,& cau
ſat malā fidē,ut no.extra de reg.iur.c.poſſeſſor. Vnde po
tes dicere,ꝙ iuris error cauſat bonā fidē,quo ad fructus.
ff.de pe.hęre.l.ſed & ſi lege.§.ſcire. Sed quo ad uſucapio
nem diſtinguitur,quia aut eſt error ex parte tradentis, &
nō nocet,quo ad hoc,ꝙ cauſet malam fidē, ut hic.aut ex
b parte accipientis, b & tunc,aut per errorem perueniret
ad prohibitū,& tunc cauſat malā fidē, & uſucapionē im
pedit,ut dictis ll.aut nō.& nō cauſat mlā fidem. Nec ob.
l.ſi uir.ff.pro dona.& no.ff.de iur.& fac.ign.l. Iuris igno
rantia.Quidam autem diſtinguere noluerunt,an erretur
in apicibus iuris,uel nō.ff.manda.ſi fideiuſ.§. pen.errans
aūt in iure,& in facto,ē bonęfide.vt no.in.d l.ſi uir.in gl.
& per Dy.in.c.poſſeſſor.de reg.iur.lib.6.& ī.eo.§.error.

a Adnot.Auth.malæfidei de intellectu dictæ auth.uide An-
gel. hic ponentē 12. notabiles limitationes,quas bene uide.
b Accipientis.Et eſt rō diuerſitatis, quia in præſcribente,re
quiritur nedum bonafides , ſed & iuſtus titulus,quem hic
error impedit,ſed in tradente,ſufficit bona fides.

1 *Animus qui deponatur. 2. & 3.*
4 *Vineę & ſyluæ differentia.*
5 *Animum non depoſitum probari poſſe.*
6 *Proteſtationi inefficacia.*
7 *Vſucapioni qui præcludatur uia.*
8 *L.cum quærelatur.ſenſus.*

Quod autem . Super text. ibi cum dicit ius ita &c. ta-
lis iuris reſponſio.Item ibi cum dicit,in curiam.i.nō cu-
1 rā.& expone uel,pro id eſt.† In glo.ſed hoc,in fin. Doct.
conſueuerunt reprehendere glo.in eo quod dicit,ꝙ per
obliuionem non perditur poſſeſſio,per l. peregrè.ff.de
acq.poſſeſſ.q̄a oblitus nō habet animum perdēdi, & poſ
ſeſſio non perditur ſine animo.Vnde dicunt,non p obli-
uionem ,ſed per negligentiam pręſumitur depoſitio ani-
mi,& per depoſitionē animi perditur poſſeſſio.Sed(ſi be
ne aduertas)glo.idem intellexiſſe uidetur.dicit enim hic
per obliuionem & depoſitionem animi &c. Sed dū tale
tp̄s remittitur arbitrio iudicis, quid arbitrabitur iudex ?
Quidam dicunt ,quòd ſi quis ſtetit per annum,quòd non
operetur re,uel non uadat ,& ueniat , pręſumitur depo-
ſuiſſe animum ,& hęc opinio attribuitur Hoſtiē.pro quo
benè facit in feu.ſi de feu.inter do.& uaſal.lis ori.c.1.ſi.
Sed text.qui dicit aliquandiu.à ſimili uidetur ſupponere
de maiori tp̄e.ff.de dam.infect.l.ſi finita.§.non autem.in
2 fi.† Vnde dic,quòd iudex debet aduertere ad omnes cir
cunſtantias.Nam ſi poſſeſſor pręſens ſit , & uideat alium
occupare,& detinere, præſumitur depoſitio animi.Simi
liter ſi negligat, quòd alter collectum ſine contradictio
ne,ſine murmure receperit,qđ depoſuerit animū poſſi-
dēdi,& hoc caſu uī animus ſufficere,per d.c. uel ſi forte
nō negligat,ſed nō audet uenire ibidem ſuſpicās ſe repel
li,deſinit poſſidere ex tunc,ut l.ſi id quod.§. ſi.de acquir.
poſſeſ.ſed tunc nō occupatur poſſeſſio uacās,imo ſic ſu-
ſpicatus ſpoliatur,ſi autem eſſet abſens cā neceſſaria,vel
uoluntaria ,

uoluntaria, non præſumeretur in cauſa, modico tempore
animum depoſuiſſe. & maxime ſi ignoraret occupatā. uř
ſi aliquo impedimēto detineatur quominus uti, uel veni
re poſſit. imo uř in caſu, poſſeſſore abſente, quando ueni
re nō pōt, uel mittere, quod ſemper poſſeſſionē ſuā reti-
neat animo, cum in dubio nō præſumatur uelle quis ſuū
iactare, uel relinquere. ut. l. cum de indebito. ff. de proba.
& bene facit ſ. de rer. diui. §. ſi. cum. ibi no. nō. n. præſumi
tur relinquere, qui uenire non pōt. ff. de ædil. edict. l. quis
ſit fugitiuus. §. idem ait. Verius tamen uidetur, quòd amit
tat, nō tamen tam breui tempore ff. de itine. actu. priua. l.
i. §. ſiquis autē propter. ſicut vbi abſens eſt, & uenire po-
tuit, uel mittere pro ſuis rebus gubernandis, nā tunc præ
ſumitur depoſuiſſe animum, ſi aliquandiu ſteterit, ꝙ non
venerit, uel miſerit, & fortè ſufficeret quinquēniū. arg. ff.
3 de repu. l. vxores. §. fin. † Quid aūt ſi ſit præſens, & nemo
occupat, nec ipſe colit, nec intrat, & ita fuit per aliquod
tps, quod non intrauit; deinde venit alius & occupat, nū-
quid cenſetur occupare uacantem poſſeſſionē, ut præſu-
matur deſiiſſe poſſidere animo? Videretur, ꝙ ſic, propter
incuriā & negligentiam. vt hic. & ff. eo. l. furtū. §. 1. & uř
ſufficere biennium. arg. de nup. l. 2. de omni agro deſer. l.
qui agros. In hoc tamen eſſet aduertendum, nā eſt reſpi-
ciēda rei qualitas, nam in vinea videretur minus tempus
ſufficere, quàm in nemore. ſi enim per annum dimiſit ui
4 neam incultam, nec eā † vindemiauit, cùm faceret alias
ſuas vineas coli, uel uindemiari, cur non præſumitur uel
le eā deſinere poſſidere? Sed ſi ſteterit per ſex, uel decem
annos, ꝙ non iuit ad ſyluā, cùm nec ire, nec colere opus
ſit, quia creſcit per ſe ſine cultura, ſine alia diligentia. cur
præſumeretur uelle ſyluā deſinere poſſidere, cùm nō ſit
negligentia, nec incuria? Itē eſt attendenda ꝯdō perſona,
vt ex ea præſumatur animus, vt ſi cōſueuerit ita deſerere
res, ſi & ad alios trāſire. ff. de repu. l. ſi. §. illud. ff. de re mili.
l. non oēs §. à barbaris. Si enim ſit diligēs, qui benè curat
de aliis, & vnā vineā incultā, dimiſit per bienniū, uel cir
ca, præſumitur facilius animus derelinquendi, quā ſi eſſet
negligens, qui alias malè coleret oēs. Item attēdendum;
an propter paupertatem dimittat, quia tunc nō ꝑſumeret
ita cito animum deſinēdi habere. Itē eſt attendēdus mos
regionis in cultura. ff. flu. l. i. §. i. † Sed quid ſi antiquus poſ
5 ſeſſor vult probare cōtrariū, videlicet quòd nō habuit ani
mum deſinendi, an admittetur? Non vř, quia hęc præſum
ptio eſt iuris, & de iure, cōtra quā nō admittitur probatio.
C. de prob. l. ſiue poſſidetis. cùm ibi not. ego non video.
Quid enim ſi probare uelit ſe coluiſſe terram, uel breuē
abſentiam, cur nō admittetur ad talia ꝓbanda? ff. de pro-
ba. l. circa. Non videtur dubiū. Sed hoc eſt dubium, an ꝓ
bata vel confeſſata longa abſentia, uel incuria, uel negli-
gentia, primus poſſeſſor admittatur ad probandum, non
depoſuiſſe animum? Et uideretur, ꝙ ſic. Nam cùm ut dixi
in his, quę animo conſiſtunt, debeat iudex inquirere &
audire circunſtantias rei, ut d. §. à barbaris, nō uideo qui
utranq; partem admittere debeat ad ponendū ſuper hoc
6 & probandum. Quid ergo † ſi probet ſe fuiſſe proteſtatū,
nolle deſinere poſſidere per abſentiam, vel incuriā? Non
uideř, ꝙ ſufficiat. ff. loc. l. cū in plures. §. loquatur. ff. nau.
cau. l. debet. §. item ſi prædixerit. Contra. ff. de acq. hęre. l.
qui in aliena. § ſi. Satis poteſt dici, ꝙ ualeat eius proteſta
tio, maxime ubi cauſam adiicit iuſtam, quia dicit ſe non
poſſe colere propter paupertatē, uel alias, uel ſe abſutu-
rū ex cā. arg. extra quod met. cau. c. 1. de ſpō. cū in tua. &
ibi de hoc notař Fortè idē in iuribus, vt videatur amiſiſſe
poſſeſſionē, qui eis nō utitur ꝑ negligentiā uel abſentiā,
& uide qđ no. Inn. extra de ele. c. q̃relā. Et ꝑ iſta poſſet re
7 periri ratio, ꝙ uix, aut nunquā † res abſentis poſſeſſoris pręſ-
ſcriberetur, uā cū uſucapio, ſeu pręſcriptio incipiat à tem
pore, quo primus deſinit, & ſecūdus incipit ciuiliter poſ
ſidere, ut plene no. Dy. extra de reg. iu. ſine poſſeſſiōe, pro
pe fi. li. 6. ff. eo. l. fine. & primus nō deſinať quādiu durat a-
nimus poſſidendi. & de hoc ꝯſtare pōt per modū ꝑmiſ-
ſum, ſequiř quòd nunquam cōtra talē abſentē præſcriba

tur, intellige tñ, ut ſcripſi ĵ. per quas perſo. §. de his. in fin.
Secundum hoc intellige gl. & Doct. iuris ciuilis, & cano.
nici, qui [hoc arbitrio iudicis reliquerunt] nec in quicquā
iudicem inſtruxerūt. & uide alios modos, quibus dicitur
uacua poſſeſſio, in l. cum quærebatur. C. unde ui. In glo.
x. uel 20. an. in fi. ex quo eſt extracta auth. malęfidei. C. de
præſcr. 30. uel 40. an. Et caue qa primū quod hic dicit gl.
non eſt uerum, uidelicet ꝙ hmōi poſſeſſio ſit uiolenta, qa
8 dicitur in l. cum quærebatur. Qui uacātem poſſeſſionem
occupat, ut prædonem occupare ſe intelligat, debet intel
ligi quoad ei cōpetat remedium illius l. quod operatur
eundē effectum, quo ad reſtitutionē, ſicut ſi eſſet prędo,
non quo ad uſucapionem, ſeu quo ad alia. ut ibi no. alias.
illa l. multas ll. corrigeret, quod non eſt dicēdum, & hoc
vult dicere gl. C. de acq. poſ. l. uitia, quę dicit, ꝙ clandeſti
nitas non eſt uitium reale, & infra eod. §. nouiſſimè. & cer
tum eſt talem occupantem eſſe clandeſtinū. Vnde notan-
ter tex. dicit in. d. l. cum quærebatur. ut prędonem non di
cēdo eum uerum prędonem. & eodem modo corrige gl.
quę eſt huic ſimilis. ff. eo. l. ſequitur. §. item ſi occupauerit.
ſecundum auth. d. glo. uerum eſt concurrentibus duobꝰ,
quæ ſunt in illo auth. alias obtinet iſte §. Sed quid ſi ego
emi à malæfidei poſ. bona fide, & uendidi alii bona fide,
& ſic ego, & ipſe eramus bonę fid. poſſ. ſed primus uēdi-
tor malefi. an pręſcribatur res? Et uř, ꝙ ſic, quia mala fi-
des non eſt uitiū reale, ut in d. l. uitia. In fi. tex. ibi cū dicit
nec cui lōga id eſt lōgę poſſeſſionis effectus. qui aufertur,
ſi in uitium furti res caderet, uel uiolentię.

1 *Furtiua uitio quando inquinatur res.*
2 *Subripit rem uſuras tantum.*
3 *§. Labeo. ſenſus.*

2 Aliquando. In glo. uel quaſi ē ſi. & hoc a ubi debitor
1 † ſurripuit, alias ſi extraneus. Vnde dic, quòd aut dedit rē
ſuam pignori, & tunc ſi ipſemet ſurripiat, non incurrit ui
tiū, ut in §. ſi rem. allegat. in gloſ. ſi alias incurrit, oportet,
quòd ueniat in poteſtatem debitoris, nec ſufficeret quòd
creditoris ut. d. l. ſequitur. §. quod autem, aut alienam &
tunc aut ipſe debitor ſurripuit, & oportet uenire in po-
teſtatem creditoris. ut l. ſi. ff. pro ſoc. aut extraneus, & tūc
in poteſtatem domini per §. quod autem alleg. Quid ſi in
penultimo caſu ueniret in poteſtatem domini, & nō cre
2 ditoris? Videtur ſufficere per §. quod autem. † Sed quęro,
an ſi res ſurripiatur gratia uſus tantum, an cadat in uitiū
furti? Et non uidetur, cum tales fur non intendat rem lu-
crari, & ita nō committit furtum, ut ſupra. §. item ſi is. nec
priuat poſſeſſione, cùm hoc nō intendat. ff. de acq. poſſeſ.
l. ſi aliquā rē. Sed cōtrarium pōt dici, quia nedū uſus, imo
ipſa res ęſtimatur, quāuis gratia uſus furtū fiat. ff. de furt.
l. qui iumenta. de cond. furtiua. qui furtū. & pro hoc bene
3 facit. ff. eo. l. ſequitur. §. Labeo. ibi † enim ſeruus ſurabatur
ut uteretur tanquam peculio tm̄, nō ut rem lucrifaceret.
In expellente tamen, qui intendebat uti ad tempus tm̄, &
non acquirere poſſeſſionem, ſecus eſſet. ff. eo. l. non ſolū.
§. ſi dominus. & l. ſequitur. §. ſi tu mi me. & facit. ff. de acq.
rer. do. l. bonæfidei. C. pro emp. l. ſi partem. uide quod ibi
ſcripſi in gl. uel quaſi, in fi. Fallit ea. l. §. ſi rem uer. ſi.

2 Adnot. Et hoc. Idem tenet Ang. hic, itē qđ ſi res ſit ſurre-
pta uſufructuario item benefi. emptori. unde hic per Ang.

1 *Præſcriptioni in Imperio quando, an non locus ſit.*
2 *Fiſci communia & ſpecialia 3.*
4 *C. ſi. de pręſcrip. in vi. ſenſus.*
5 *Publica quæ, an non, pręſcribantur.*

1 Res Fiſci. In gloſſ. ſcilicet triēnio. ibi cum alleg. C. ne
rei dominicę uel templo. illa eſt cōtra, quia ibi dicit nul
lo tēpore, ſed ſpecialem caſum cōtinet, ut ibi no. In ead.
glo. cum allegat hęc conſtitutio, innouat cōſtitutionē cir
ca mediū. & hoc plene dic, ut no. d. l. ſi. in auth. ibi poſita
& uide, quę ibi ſcripſi, & quod not. Dy. extra de re iud. c.
poſſeſſor. In eadem glo. ibi cum allegat. l. bonæfidei. C. de
pręſcrip. 30. ann. l. ſicut. In fi. eiuſdem gl. uide alios caſus
s. §. ſed aliquādo. In gl. ſcilicet triennio, uel. 10. in fin. gl.

2 Dic plenius,quia aut quęritur de iuribus concernentib;
ſtatum imperii, & ſuperioritatem, & tributorum pręſta-
tionem,& non currit pręſcriptio temporis cuiuſcũq;.C.
de præſcr 30.an.l.competit.extra de præſcriptio.cùm ex
officii.& c.cùm non liceat.aut de aliis, & tunc aut de q̃-
ſitis,aut quęrẽdis,primo caſu habet locum præſcrip.40.
ann.regulariter,vt.l.oẽs.C.de pręſcrip.30.vel 40.ann.&
hoc in caſibus,in quibus currunt pręſcriptiones triennii.
2.uel 10. an.cõtra aliũ.Nam in aliis,i quibus minora tpa
2 ſpecialiter ſtatuuntur,illa† ſeruantur in fiſco,quæ in aliis,
ut in tempore ad appellandum in redhibitoria, & in mi
noribus præſcriptionibus,arg ff.de diuer.& tempo.præ-
ſcriptio.l.in omnibus. Item hoc eſt uerum, niſi reperiat
aliud tempus ſpecialiter in caſibus ſpecialibus i fiſco ſta
tutum,quod quandoque reperitur.vt C.de fun.rei.priua.
eum qui.C.de ſun.patrimo.l.ſi de decu.l.eum qui. de ſẽ
ten.in fiſcum la.non retractan.l.prima.in quibus caſibus
fallit,& in dict.l.1.ne rei domini. vel templo.In ſecũdo
caſu,ubi tractatur de acquirendis, diſtinguitur, ao quis
poſſideat cùm titulo,& pręſcribit rem mobilem triẽnio,
rem immobilem x.an.ut hic in ſecũdo dicto.ff.e.quãuis.
Nec approbo,quod gl.hic & ibi dixit de 10.an.qa fiſcus
debet ſemper pręſens reputari.C.de qua.pręſcript.l.i.cũ
3 ibi no.Aut ſine titulo & tunc aut † fiſcus admittitur cõtra
ius commune,& tunc ſi poſſeſſor tempus uult computa
re,& tempore quo bona fuerunt renuntiata, pręſcribit
quadriẽnio,ſi à tempore quo fiſcus incipit ius habere 20.
an.vt l.intra.hic allegatã.ff.de iure fiſci.l.1.§.pręſcriptio.
ſi de iure cõi admittatur, vr q 40. an.ut l.oẽs.hodie ve-
rò ſtatuitur aliud tempus in acquirẽdis quo ad eccleſias.
4 extra de pręſcriptio.c.ſi.li.6. † Vel uerius dic, ut ibi non
ſtatuitur aliud tps, quia ibi loquitur in his,quę erant ec-
cleſię quo ad directum dominium,ut quę ab ea teneban
tur,& quę eccleſia petit,ut ſua, & iam ſibi conſolidata p
promiſſionem.Vnde non eſt mirum ſi ſit neceſſarium tm
tps ad eam excludendã,ſicut in re ſua in qua habet dire-
ctum dominiũ,& utile. extra de pręſcriptio.ca.auditis.in
ſi.ſed ſecus in re, quę à fiſco tenebatur ad cẽſum emphy
teuticũ,uel fundũ,ut hic,& ideo ur,quòd ſi res teneretur
à fiſco ad homagium uel cenſum,quod requireretur pre-
ſcriptio 40.an.nec ſufficeret 20.& ſcdm hoc concorda
re uiderentur iura canonica & ciuilia.& tamẽ tex.ibi di-
cit cõtra,licet leges humanę &c.ſed intellige, quòd ibi
dicit,videantur &c. ad ueritatẽ tamen aliud non ſtatuũt
in hoc caſu,quem etiã nõ prouiderũt cùm ſeudalia,& cẽ
ſualia eſſent antiquis legumlatoribus incognita,imo &
emphyteu. infra loca.§.adeo.ſed ex eo quod gñaliter ſta
tuerant tempus 20. anno. uidebantur ſtatuiſſe, & in iſto
5 caſu,ſed non eſt ſic,cum ſit alia ratio in eo.† De rebus au
tem pulicis diſtinguitur,aut ſunt uerè publicę totius po-
puli,aut unius. Primo caſu,nullo tempore pręſcribun-
tur,ſecundo pręſcribuntur 40. niſi in quatuor caſibus,q
bus centum ann.ſpatium requiritur,ut.C.de ſacroſ.eccl.
l.ſi.de pręſcrip.30.ano.l.omnes.

Vitia uero realia.

Nouiſſime.In gl.uel quaſi in ſi.de hoc no.plenè in.l.vi
tia.C.de acquir.poſ. & adde quod ſcripſi ſupra eod §.ſur
1 tiuæ.& pauca ſunt† uerè realia,niſi ui poſſeſſa furtiua, &
data cõtra legem Iuliã repetũdarum,ſed quaſi realia sũt,
quando inhibetur uſucapio propter fauorem perſonę,ut
pupilli, & fiſci.uide plenius.ff.eo.l.ubi.§.fin.

2 *Error iuſtus & iuſtiſſimus.2.*
3 *Errans uſucapit & qui & 5.*
4 *L.hominem.ſenſus.*

Error.In gl.de errore.ibi cum allegat. l. nunquam dic
plenius ſupra eo.§.furtiuæ.Propè finem eiuſdem glo. ibi
cùm allegat ff.pro empt.l.2.d.c.plenius.ff.e.l.Celſus.ubi
dicit gl. q in aliis ſufficit iuſtus, in emptore iuſtiſſimus
1 † Sed p Deo dic mihi,qd ẽ iuſtus error,& qd iuſtiſſimus.
Glo.dicit quòd eſt iuſtiſſimus in alieno facto, quo ad
emptionem. Sed in aliis cõtractibus, quicunq; reputatur
iuſtus,etiã cum cauſa tali quali, ut no. ff. pro ſo.l.3.in gl.
alias non,ſed hoc non uidetur pcedere, quia ſi in alieno
facto eſt iuſtiſſimus,ergo ur quòd in ſuo ſit iuſtus, qđ nõ
uidetur uerum,imo eſt ſupiaus,ut ff. de acqui.hær.l.cum
falſum de iur.& fac.igno.l.plurimum.Vnde melius ur q
in quolibet contractu requiratur iuſta cauſa erroris, ſed
a in emptione iuſtior & maior. a & ſic loquitur hæc glo.
2 q̃ melius loquit,quã illa de l.Celſus. Et eſt† iuſtus ſi for-
tè procurator, uel ſeruus dicat dño rem ſibi donatã fuiſ-
ſe,uel alias acqſiuiſſe,uel forte alius,cui credẽdũ ſit,uel
ſi dicatur,res legata per aliquos de teſtibus teſtamenti,&
poſt apparet teſtamentum nullum,unde quæcunq; cauſa
ſufficiens ad mouendum animum ad credẽdũ facit,repu
tari iuſtum errorem,ſi aũt non eſſet ſufficiens,ſecus.Ver-
bi gratia,Si ſeruus,uel procurator diceret domino dona
tum ſibi equum ab auaro potente,cui nil deſeruierunt,et
nullã cãm proponant,cur dare deberet,uel aliud,quod
non eſt facile credendum,ſed in emptione requiritur cã
ſufficientior,unde ubi nõ ſufficeret, ſi crederet ſimplr di
cto familię,niſi interrogaret cãm,& modũ,uel niſi uide-
ret inſtrumẽtũ emptionis,uel audiret teſtes,ita quod qui
libet conſtans,& diligens indagator hoc deberet crede-
re,& ſic debet intelligi l.quod vulgo.ff p empto. & hęc
arbitrio iudicis committũtur,qui hæc, & alia quę moue
re poſſunt,debet indagare,& aduertere, & pro hoc facit.
ff.eo.iuſto.§.filius.in ſi.unde quãuis glo.exponat ibi non
leui.idem ſi leui &c. Tu dicas,quòd non idem in emptio
ne per prędicta,& ſic debes intelligere opi.glo. Iac.tñ in
3 d.l.Celſus.dicit quòd† quicunque error cũ bona fide cau
ſat uſucapionẽ per.l.hominẽ.ff p ſuo.excepta uẽditione,
in qua requiritur iuſtus.ff.pro empto.l.quod uulgo. & re
ſpõdet ad l.Celſus.quę vr contra eũ,q illi qui l.Celſus re
prehendũt dicebant duo.Primo,quòd errans uſucepit p
ſuo,ſecundo,q ẽt illo titulo,quo putabat uerũ,ut pro do
nato,pro legato,& in hoc ultimo reprehendit eos,nõ in
primo,ſm eum opi.gl.uidetur ſecurior, quia leges quaſi
ubique loquũtur de iuſta cauſa erroris,nedum in emptio
nibus,imo in aliis.ff.eo.l.non ſolum.§.quod uulgo.uerſi.
hoc amplius.eo.tit.l.iuſto.in princ.& §. filius . Præterea
eſt hic expreſſum,& C.pro dona.l.ſi.Nec ob.l. hominẽ,
4 † quia intelligitur, ubi fuit error iuſtus,quia credebat ſibi
deberi ex cauſa hęreditaria,uel ex contractu procurato-
ris, uel ſerui,alias non uſucaperet, cũ non poſſet habere
bonam fidem.ff.pro emp.l.qui fundum.§.ſeruus.Itẽ intel
5 lige,q qñ error eſt ſufficiens† ad parandum uſucapionẽ,
quod eſt opus traditione,uel eo quod pro traditione ha
betur,ut plenè no.in.l.Celſus.Sed quid ſi traditio non in
terceſſit.credebatur tñ interueniſſe, iuſto, uel in iuſtiore
errore?gl.dicit dubitatiuè,q ſufficit Iac.de Are. reprehẽ
dit eam ibidem,quia ſi dñium non transfertur ſine uera
traditione,ergo nec cauſa uſucapiendi.ff.de ↄhen. empt.
l.clauibus.Sed Dy.tenet ibi cũ gl.& vr expreſſum.ff.eo.l.
iuſto.§.filius.in.2. dicto. Nec ob.rõ Iac.quia procedit ex
falſis,ut patet.ff.de acqui.poſſ.l.ſi quis fundum.

2 Adnot.Iuſtior, & maior.Adde Albe.de Roſa.in l.ſi exiſti-
mans.C.pro ſoc.eundẽ in l.error.& in l cũ quis. C. de iu. &
fac ign. & Bar. in l. Celſus per iſtum alleg.C. de uſuc.

Diutina.In glo.ut continentur. in fin.iunge. ſupra eo.
§.furtiuę. dic, ut ibi & ff.de acquiren.poſſeſ.l. Pompo-
nius.§.cum quis.

1 *Alienam an alienabile & a quo.*
2 *§.Idem ſi quis l.etiam.de pe.hæ.limitatio.*

Edicto.In glo.ut à procur.imperialium rerum.qui p-
cu.fiſci uocatur, ut.l.bene à Zenone.§.1.C.de qua.pręſc.
In gl.l.à fiſco.ibi,cum allegat.C.ſi aduer.fiſcũ.l.ſi. itẽ ob
1 tinet hæc l.† ubi fiſcus ignorãs ius tertii, alienat, ſecus ſi
ſciret,ut no.C.đ uen.re fiſc. cũ pri.cõ.l.i.li.10.& hoc ubi
alienaret eũ cã ſufficiẽti.& reipublicę euidenter utili. ff.
de euic.l.ex mille.de rei uendicatio.l. itẽ ſi uerberatum.
§.ſi forte.Itẽ non obtinet,ubi princeps habet aliquod ius
in re,quia tũc illud ſolum uidetur alienare,nõ ius tertii,
niſi

niſi exprimat.C.de loca.prędi.l.fin.ff.de leg.1.l.domus.
§.fin.ſed quia nihilominus hęc lex eſt iniqua, non videt
obtioere de iure canonico 17.q.4.c.quicunque.Item nõ
obtinet etiam de iore ciuili io rebus, in quibus non cadit
commercium C.de libe.cau.l.non ideo. In ead.gloſſ.cũ
alleg.l.quæro.§.inter.ff.loc.gl.dicit fortè,quis nonnulli
dixerunt,quòd ſtatim cadit per l. Imperator.ff. de publi-
ca.hoc tameo approbatur.C.ſi propter publi.pen.l.1. In
gloſſ.ff.de peti.hęre.io fi.hę ſolutiones non uidentur bo-
næ,quia ſecus in uniuerſitate,quàm in re ſingulari,vbi ip
ſa vniuerſitas petitur.Vnde dic† quòd oõ obinet hęc lex,
vbi creditores aguot,cõtra illum,qui emit hæreditatem,
quia fiſcos non uidetur vendidiſſe, vel alienaſſe, niſi ius
ſuum,& ſic intelligitur.C.de rei vend.l.1. ſed vbi ipſa hę
reditas petitur tota,ſecus erat de iure ffo rum, & ſecus de
iure codicis.Et ideo melius videtur dicendum, quod il-
lud vetus,hoc nouũ,quia de iure ffo rum huiuſmodi prę
ſcriptio erat incognita,ſicut & multæ alię,ut ſcripſi ſupra
eod.circa princ. Sed hodie redditur per ius canonicum,
ad ius vetus, vt dixi &c.

De donationibus. Rubrica.

1 *Donationi validæ neceſſaria.*
2 *Donationis, verb acceptio.*

Tex continuat hanc rubricam.eſt & illud &c.Et no.ꝙ
quidam habeot ſuper rubrica talẽ glo.donatio eſt quędã
liberalitas,quæ nullo iure debetur,pro qua ff.eo.l.dona-
1 ri.&.ff.de reg.iu.l.donari.† Vt aũt hoc plenius uideas,ſci
re debes,quòd ad hoc,ut dooatio poſſit dici vera,& pro
priè donatio,quinq; requiruntur. Primo quòd fiat purè,
& ex mera liberalitate,& ſic ꝙ donatarius nõ ſit aſtrictus
ad aliquid dandũ,vel faciendum.ff.eo.l.1.&.l.hoc iure.
Secundo,ꝙ nõ detur ob cãm.C.eo.l.ſi.Tertio,quòd ſit li
bera,uidelicet,quòd donans noo ſit obligatus ad dandũ
aliquo uioculo inducente actionẽ,uel impediente repe-
titionẽ, quia ſi alias eſſet uinculũ, quod actionẽ induce-
ret,uł repetitionẽ impediret,ut quia erat obligatus ad ao
tidora, vel confeſſus fuerit accepiſſe pecuniã,quã nõ re-
ceperat,& erat intra bienniũ,nõ impeditur retro quin eſ
ſet uera donatio.ſic intellige.ff.eo.l.hoc iure.§.ſi quis ſer
ua.&.l.donari.ff.de reg.iur.& ibi de hoc.Quarto,ꝙ ſit ab
ſoluta,ſine aliqua repetione.ff.de do.cau.mor.l.ſenatus.
§.1.Quinto,ꝙ fiat inter uiuos,vt j.eo.§.alię. & hæc coo-
ſueuerũt poni in inſtrumentis & literis donationũ,& be
ne: & faciunt ad qõnem, de illo, qui donauit ſeu vendi-
dit omnia,q̃ titulo donationis acquiſiuerat à Sempronio,
quòd nõ videaſ dediſſe. niſi illa, quę data ei fuerũt uera,
2 pura, & ſimplici donatione,cum † uerbũ donationis, ꝓ-
priè ſumptum nihil plus importet, & de hoc ſolũ ꝑdiceſ
per prius,& ideo ſic vr̃ recipiendum.ff.ſi ager vecti.l.1.&
bene facit.ff.pro ſoc.l.3.§.de illo.& ff.eo.l.ex hoc iure.§.
1.& ſic nõ ueniũt donata ob cãm,quod põt eſſe uerũ,niſi
appareret aliud,vel per cõiecturas,uel alias,ut quia fortè
nõ acquiſiuerat titulum donationis à Sempronio,niſi ob
cãm.ff.de leg.1.l.ſi quando. C. de inoff. teſt.l.ſi quando.

1 *Stipulationis ius.*

Eſt & aliud genus.In gl.ſ.de iure ciuili.ibi cum alleg.
a §.de conſtituta. a hę allegationes faciunt per con
uentionem. nam §. de conſtituta pecunia. probat
1 quòd † ſtipulatio ſit de iure ciuili.ut.l. ſi quis argentum.
C.de don. quòd hodie pacto contrahitur,uide j.eo.§.ꝑ-
ficiuntur.In gl.ſ.largè.ibi,continentur,oã ſub donatione
inter uiuos continẽt multa largè ſũpto uocabulo.ff.e.l.i.
In gl. ibi,cum alleg.j.de leg.in prin.ff. de leg.i.l.lega
tũ ẽ donatio. In gl.ſcilicet iſtãtis.io ſi.&.l. hæres me⁹. § i.
a Adnot.§.de cõſtituta.Inquantum hęc gl.uult dicere ꝙ do
natio poteſt fieri nudo pacto. hoc etiam intelligit Ange.&
Chriſt.in donationibus cauſa mortis,de quo per ipm Ang.
in §.in perſonam. infra de actio. & Chriſtoph. infra eod.gl.
manifeſt ſuerit.

1 *Donatio ſimplex qui dinoſcatur.*
2 *§.Iulianus.ſenſus.*
3 *Donatum ob cauſam repetibile.*

Mortis cauſa. In glo.ſi moriatur io ſi. hęc glo. multas
habet ſimiles,nam ibi no.C.eo.l.ſi.ff.eod.l.mortis cauſa.
§.Titia.ff.de exce.do.l.apud Celſum.§. Iulia. ſed ꝯ no.ff.
1 ſol.mat.l.quæ dotis.de do.prę.l.Seia. † Dicas, quòd aut
dooatur ſimpliciter,abſque eo,ꝙ fiat mẽtio de morte,&
tũc in omni dubio eſt donatio inter uiuos, oec diſtingui
tur,an eſſet euidens periculum,uel non,& hoc dicit.d.l.
a Seia.§.ſi. a Si aũt fiat mentio mortis,& poſt mortẽ cõfer
tur,uel per conuentionem,uel alias prçſumitur donatio
cã mortis.& ideo credo,ſi nulla fieret mẽtio mortis,ſi tñ
de natura ꝯ̃ctus effectus omnis referretur poſt mortem
donantis,ut.l.Seia.de do.prę.l.arg.ff.de le.2.l. cũ pater.§.
2 mater.& facit d.§.Iulianus.ibi. † enim ex eo, ꝙ uolebat
vaorẽ habere,cõferebatur in tẽpus mortis de natura do-
nationis inter vir.& vx.&.d.l.Seia.in prin.ff. eo.& ſcd̃m
hoc eſt iotelligẽda. C.de cõtrah & cõ.ſtip.l. ſcrupuloſã.
& j.de inu.ſti.§.poſt mortẽ. qñ quis ſtipulatur ex alia cã,
quàm donationis,alias ſi donationis, dic quòd ualet ſti-
pulatio,ut donatio cã mortis,non alias.& hoc innui.d.l.
ſcrupuloſam.io ſi.cum dicit pro tenore cõtractus,uel te
ſtamẽti &c.& hoc uult dicere.§.in ſumma.j.eo.ſi recte ĩ
telligas.& hoc, niſi cõtrariũ exprimaſ ꝑ cõtrahẽtes. ut ſ.
in rubr.dixi. In gl.qa uolũras.in ſi.Hæc nõ uidetur perpe
3 tua ratio,quia† quando datur ob cauſam,impeditur quan
doq; pœniteotis repetitio.vt l.ſi pecuniam.eod.tit.& ibi
plenè not. quod non eſt trahendum ad do.cau. mor.ſed
tameo eſt argumeotatiua.vt d.l.ſenatus.§.1. in ſi.§.

a Adnot.l.Seia.§.ſi.Dicit hic gl ꝙ donatio cauſa mortis,de
bet exprimi,alias non eſt do.cau.mor. hoc intelligit uerũ,
niſi ex coniecturis appareat eum uelle donare cauſa mor-
tis,quas ibi ponit glo.Iaſ.

1 *Legati & don.cau.mor.diſcrimina.2.3.4.& 5.*
6 *Donationis & donatarij diuerſa tempora.*
7 *Catonianæ regulæ uis.*

Hæc mortis cauſa.In glo.i. donatio ibi cum dicit libe
ralitas.Sed certè legatum eſt liberalitas.ff.de leg.1.l.lega
tum eſt delibatio.vnde collige inſignia ex his, quę no-
tãtur.j.glo.2.In gl.dicit ferè,dicit ibi,cũ alleg.ff.eo.l. ſe-
natus.§.ſi.dic ibi plenè.In ea.gl.ibi, cũ alleg. j.de leg.in
prin.hęc etiam non dicitur bona,quia legatum quãdoq;
traditur a deſuncto.ff.de leg.2.l.Lucius Titius. & no.eo.
1 ti.l.legatum eſt donatio.in ſi.gl.ſed potes †dicere,ꝙ quã
uis tradaſ à teſtante, ſemper uidetur ab hærede profici-
ſci.ff.ad.l.Fal.l.cũ quo.§.ſi.non ſic in donatione cã mor
tis,in qua donãs obligaſ.ut j.ſtatim.no.unde in donatio
ne cõtrahiſ cũ teſtãte,in legato, quaſi cõtrahiſ cũ hære-
a de.In ea.glo.ibi obligaſ donãs, a ut poſt mortẽ ſoluat,
niſi aliás actũ ſit.ff.eo.l.mortis cã donatio.ſic &in.l.ut hę
2 redib⁹.ff.de leg.2.& no.ff.eo.tit.l.nõ oẽ. In ea.glo.ibi cũ
alleg.l.ut hæredibus.uult dicere gl. quòd ĩ donatione cã
b mortis nõ põt ſubſtitui b ſine promiſſione ſubſtituto fa
cienda,in legatis ſic,& hoc idem uidetur tenere.C.e.l.ſi.
ſed hoc uerum eſt directe, ſed per fideicommiſſum põt.
ff.de leg.2.cum pater.§.eorum.l.Seia.de do.præ.& ideo,
abſens poteſt ſubſtitui per fideicommiſſum ſecundũ Dy.
in d.l.ſi cui.& ſic intellige.C.eodem.l.1.cum ibi notatis.
In eadem gloſſ.cum allegat §.in extraneis, hoc non eſt
uerum,& ibi dicam.& no.ff.eo.l.in mortis.de hære.inſt.
3 ſi ſeruũ.§.in extraneos.† In ſi.eiuſdem gloſſ. Azo io tit.C.
c quorũ leg.in ſumma ad fin.hoc tamen nõ eſt uerum, c
imo datur,ſaltem in eo quod eſt ultra Falcidiã, ſed ĩ hoc
differunt, quia quorum legatorum datur ad reuocandũ
totũ legatũ,ſed non ad reuocandam totam donationem
cã mortis,ſed illud tãtum, quod eſt ultra.& ita no.ff.quo
rũ leg.l.i.§.ſi quis ex mortis.in gloſſ. poteſt utique.
4 † Item eſt alia differentia,quia donatio cauſa mortis nõ
poteſt repudiari.legatum ſic, ff.de legat.2.l. cum pater.§.
mater.& ibi nota,quod poteſt eſſe uerum, ubi fuit facta
vel

uel per ſtipulationem, ſecus ſi ualeret, ut fideicōmiſſum,
niſi agnnuiſſet poſt mortē,ut ff.de bo.lib.l. ſi uerò. §. ſed
5 mortis. Itē datur; alia dr̄ia, quia legatum ſit inter abſen-
tes, ſed donatio cā mortis a præſente præſenti. ff. eo.l.in-
ter mortis, ſed hoc uerū, ut ualeat iure donationis, ſed ut
ualeat iure fideicōmiſſi, pōt fieri inter abſentes. ff. de leg.
2.l.miles.& l.cū pr̄.§.donationis, & ſic intellige qđ not.
Azo.in ſumma de don.nu.6.qui dicit, ꝙ valet ex nuda pol
licitatione, quod uerum eſt, ut ualeat iure fideicommiſſi.
& de hoc ſcripſi.C.de iure do.l.2.& uide ϳ.prox.§. Qui-
dam dixerunt ꝙ ſit opus traditione, ut l.Papi.ff.de don.in
ter vir.& vxo. Verius dr̄ contra.ff.de pub.l.2.& ibi no. Itē
6 intellige† quod hic no. ꝙ tempus mortis inſpicitur, quan
tum ad donatarium, ſed quantum ad donantem inſpiciū
tur duo. ut in legante.ff. de leg.3.l.i.§.i. quia cum habeat
7 inſtar legatorum, & regula Catoniana † locū habeat, ubi
eſt defectus ex parte legantis, ſequitur ꝙ impediat dona
tionem cauſa mortis, ſicut legatum, & ſic reproba, quod
no. inter mortis. & Doct. ibi etiam reprobant.

a Adnot. Obligatur donans Reuocabiliter m̄, & hoc uerū ſi
ue ſtipulatione, olim, ſiue pacto nudo hodie fiat; nō ſi p tra
ditionē, ut l.ſi alienā.§.Marcellus.ff.eo.tit.ſine qua ēt tranſ-
fertur dominium, ut l.uel mortis.ff. de pub:

b Non pōt ſubſtitui. Adde Bar.in l.ſi pr̄familias.ff. de hær.in
ſti.& in l.iā hoc iure.§.ſi aliter.ff.de uul. & pu.& plenius p
Barb.ī ſua repe.c.Rainal.col.66.ibi ad finem.extra de teſta.

c Verum. Idē tenet Ang.recitans opi.Io. Fab.idē Arę.ponit
hoc plenius ſi quęrat, an donatio cauſa mortis, æquiparetur
ultimæ uoluntati, an contractui, uide eum hic in 2.col.poſt
medium.in uer. Adde, ſi quæritur ubi plene diſtinguit.

1 *Donari futuris uerbis non poſſe 2. & 3.*
4 *Donare futuris uerbis canonibus licere.*
5 *Donationi futuræ actio.*
6 *Traditionis effectus.*
7 *Donantem euictione non teneri fallit. 8.*

1 Aliç. †In gl. manifeſtauerit. in fi.glo. hęc gl. nō videtur
pcedere in eo, quod ualet donatio, per uerba dabo, quia
iure pacti ualere non pōt, cū non fiat pactū per uerba de
futuro, ut hic notatur, & in l.iale pactum.ff.de pac. Item
nec iure ſtipulationis, quia non præcedit interrogatio.ff.
de uerbo.obl.l.1. Pręterea uidetur ſimplex pollicitatio,
q̄ non obligat.ff.de pollici.l.1. Pręterea nullus cōtractus
perficitur, nec ille per uerba de futuro, ſi.n. promiſi mu-
tuare, non mutuo, uel ſi promiſi uendere, nec uēdo.ff de
act.emp.l. ſterilis.§. fi.ſi cer.pe.q pecuniā, & teſtator non
uidetur uendere, qui damnat hęredē uendere.ff.de le.1.ſi
qñ.de leg.2.ſi cui.de leg.3.q cōcubinā.§. ſi fundus. vnde
in §.ſtipulatio.fuerunt uerba de pręſenti, nā ibi pręceſſit
interrogatio, quæ non potuit eſſe alia, quā p hæc uerba,
promittis te daturū? & rñdes, benè iſta ſtipulatio, & pro-
miſſio erant in præſenti de re in futurum danda. & ideo
2 bene aduerte, ꝙ † donatio non pōt fieri p uerba de futu-
ro, quin ſint aliqua uerba de præſenti, uel expreſſa, uel ſu-
bintellecta. vnde ſi te interrogē, promittis te dare, uel da
turū mihi x. & tu rñdeas, promitto? apparet quòd eſt pro-
miſſio de pſenti, uel ſi ſic dicā, dabis mihi x. & tu rñdeas,
dabo. nō eſt dubiū, ꝙ eſt ſtipulatio, & ualet & eſt expreſſū
ϳ. de uer.obl.circa ptin. Nā ſunt uerba æquipollētia pſen
ti, nā interrogādo dabis eſt perinde, ac ſi diceres. promit
tis, ꝙ dabis? Vnde pcedente interrogatione ualet ſine du
bio, ſed ſi nulla pręcederet, tunc non vr̄ valere cū pactū
nō fiat p uerba de futuro, & ſic vr̄, ꝙ gl. poſſit ſaluari, qa
3 alias eſſet ſibi contraria †Quid ergo ſi quis dicit, ego da-
bo tibi talē fundū? & tu acceptas dicēdo magnas grates.
nō vr̄ ualere donatio ſm̄ pręmiſſa, quia non donāt ī prę-
ſenti, nec in pactū donationis pręſentis, ſed de faciēda in
futurū, & iſtud pactū vr̄ nudū, nā l.ſi quis argentū. loqtur
q̄do per pactum donatur in pręſenti. ſed in ſecūdo caſu
quis nō donat, ſed de daturū paciſcitur in futurū. ideo nō
ualet donatio, nec ut forte pactum efficax ad agendū; ut
4 det, quia nudū de iure ciuili, ſecus† fortè de iure canoni-
co, quo agit̄ ex pacto nudo, ut c.Antigonus.extra de pac.
ſecundū illud ius poteſt eſſe uera opi. Hoſt. qui poſt hanc
gl. dixit, quòd non refert utrum donatio fiat per uerba de
pręſenti, uel de futuro, ut no.in ſum.eo.ti.circa ſi. Vel ve-
rius dic non eſſe ueram, quia tale pactum non cauſat do-
nationem, quod ipſe cōcludere uult. Sed bene uerum ē,
quòd ex tali pacto poteſt agere, ut det, ſicut quando per
ſtipulationem promittit dare infra de acti.§.appellamus.
& §. ſic itaque. Caue, quia quando ſit donatio per uerba
5 de futuro in caſu quo agi pōt, non agitur ſimpliciter, †ut
res tradat̄, ſed ut res donetur, & ex cauſa donationis tra-
dat rem.ff de contrahen.emp.l.qui fundum.C. de pac.in
ter empto.l.2.uel forte pōt dici, ꝙ etiam in prædicto ca-
ſu agitur, ut rem tradat, & agitur ad hoc ex ſtipulatu, uel
certi condictione non ex lege, ut poteſt colligi ex l. ſi qs
argentū §. ſi autem hoc minime. & hoc §. Sed an illud,
qđ hic dr̄ uidelicet, quòd agatur ex pacto obtineat in do
natione ob cauſam? Videtur, ꝙ ſic. C. de dona.ante nup.l.
cum ueterum. & idem vr̄ in donatione cauſa mortis, ut
dixi in proxi.§.& no.ff.de leg.i.l.cum pater. §. Mæuio. In
gl. ex hoc uerbo. ibi cum allegat de actio. emptio.l. i.dic
ut ibi.& uidebis infra de contrahen.emp.§.pretium.quic
quid tamen ſit in uēditione & donatione, vr̄ expreſſum,
ꝙ teneatur rem pręcisè tradere, ſi eam habet in feu. ſi de
feu.contro.ſue.c.i.§.ſi facta.& facit d.l.ſi quis argentum.
& quod hic dr̄ neceſſitas &c. In eadem gl. in fin. hæc eſt
cōis opin.gl. ubique. & fortè fuit rō ſic opinandi, qa ubi
traditione nulla fuit obligatio, idcirco cā uel obligatio
ſuper euictione nō habuit ſuper quo fundaretur, ſed ubi
a promiſſione ſecus, ſed hęc rō non placuit Iaco. in d.l.
i.de iur.do. quia donatio non fit ſine uerbis, niſi inter mu
tos. Conſtat āt, ꝙ p uerba contrahitur obligatio, ut hoc
§.& l.ſi quis argentum, q̄uis tradendo proferant̄. Vnde ſi
6 qs equum tradēdo uenderet, & uendendo† traderet, quis
dubitatet obligationē naſci? Traditio.n. nō tollit, imo ua-
lidat cōtractum & obligationē, imo ueſtit pactū, ut uide-
7 bis in materia obligationum. †Et ideo vr̄ concludere, ꝙ
donator non teneatur de euictione, niſi expreſsè promi-
ſerit. C. de euic.l.2. Et hæc opinio placet mihi, nā oēs tex.
dñt nō teneri, & eſt diuinare, & eis imponere, ꝙ loquant̄
ubi a traditione incœperit, ut d.l. Atiſlo.ff.de ædil.edict.
l.ad res donatas.ſi fa.fur.fe.di l. quoties.§.ſi autem.C.de
fal.l.& ſi ad te.& vr̄ expreſſum.ff.de uer.obl.l.Iulianus.§.
qui fundū.in fi.ibi enim incipit a pcedenti conuentione.
& tex. ſupponit non agi, imo dicit traditione reū ptinus
liberari. Nec obſt.eo.tit.l.ubi autem. de ſolu.l.ſi rem, qa
8 intelligitur, ubi ex aliqua† cauſa oneroſa fuerat pmiſſum
dari, quo caſu poteſt agi de euictione hodie. Pet. de Bel.
Per.tenet opi.gl.in d.l.i.ſed conferens beneficium vr̄ te-
neri.extra de preben.c. cū ſcđm.&.c. inter cætera. Item
dñs, qui cōfert, uel dat feudum. ī feu. ſi de feu.uaſa.ab ali.
interpel.fue.c.i. In gl. p cond. hoc uerū, ubi ſit donatio p
pactū, ſed ſi per ſtipulationē, agitur ex ea, ut ſ.ſcripſi & p
batur in l.ſi quis argentum.§.ſi autem. In ea.gl. ibi eum
allegat l.eum qui.plenius.eo.ti.l.in ędibus.§.i.

1 *Inſinuationis forma.*
2 *Inſinuatio quando facta cenſenda.*
3 *Solemnitas probanda.*
4 *Donatio iurata irreuocabilis fallit tamen.*
5 *Exceſſum qui reuocabile, quantoque tempore.*

Et cum tetro. In text. ſolidus. idem eſt, ꝙ aureus. ϳ. de
pę.te.liti.§.pe. Quid autem fuit, & quantū ualet de mone
ta currente, uide ſ.de Attili.tuto.§.nos autem. In glo.i.in
ſcriptura. in fi. cū dicit publi. nō intelligas notariorū, ſeu
1 tabellionum, ſed illarū quę ſunt, ut l.in hac. vnde† nō ſuf-
ficeret facere corā notario, imo confectum inſtrumentū
ſuper donatione per notarium debet donans deferre ad
iudicem, & ei inſinuare etiam poſt cōtractū pfectum.C.
de dona.ante nupt.l.fi.§.i.& iudex debet recipere, & vide
re in actis, ſeu in papyro curiæ reponere inſtrumenti te-
norem, & diem inſinuationis, & dare literā de hoc parti.
ſi hoc requirat, nullū āt decretū iterponat, nec aliā īforma
tionē faciet, hoc potes colligere ī l.hic all.& C.đ of.iud.

Alex

Alex.l.i.& pôt hmôi inſinuatio fieri corã quocunque iudice.& corã alio, quàm ubi res ſunt poſitę. ut in l.in hac. N ·: obſt,l.ſi prædium.C.de prædi.mi.ut ubi ſcripſi.
2 †Quid ergo dices, de donationibus, quę fiunt hodie corã auditoribus ſigillorũ authẽticorũ, qui cõficiunt de donationibus literas, quas pręſentãt cuſtodibus ſigillorũ, & eas faciunt ſigillari; nunquid habentur pro inſinuatis? Et prõptũ eſt dicere q non, ſi cuſtos non habeat iuriſdictionẽ per ll.pdictas.ſed ſi iuriſdictionẽ habent de cõſuetudine cuſtodes ſigillorũ regis in pluribus locis uideretur ſufficere per d.l.unicã, Verius tñ eſt q non ſufficiat, niſi ipſe donata inſinuet, ut l.in hac, oportet ergo, q ſit præſens coram iudice ad inſtar emancipati.C.de eman.li.l.iubemus. & l.ſi, uel forte procu.ad hoc cõſtitutus, cũ nõ reperiatur
3 cautũ de contrario.†ſed quid ſi in litera contineat, quòd donans confiteatur donationem inſinuatã ſolenniter, nõ tamen alias conſtat, non uidetur ſufficere, quia cũ ſolennitas requiratur oportet q probetur interceſſiſſe.C. de agri.& cen.eũ ſatis.lib.xi.C.de admi.tut.l.tutores, ubi iubet exhiberi publicas pſonas, ut de ſolẽnitate cõſtet, nã p tales cõfeſſiones mutaretur forma a legibus data, qđ non eſt faciendum.ff.de admi.tu.l.quidam decedẽs.de leg.i.l. nemo.quinimo expreſſa renũciatio donãtis, non teneret. C.de ſacroſ.eccl.l.illud.in fin.per leges prædictas, credo
4 tñ, † q ſi donans iuraſſet, nõ poſſet uenire ꝯ confeſſionẽ ſuam, ẽt de iure canonico, quinimo nec repetere, quod ẽ ultra ſummã, dato q non confeſſus fuiſſet, cum iuramentum hoc ſeruari poſſit ſine præiudicio ſalutis ęternæ. extra de iureiu.c.licet. li.6. Si tñ hmôi donatarius caderet a poſſeſſione, nõ poſſet rẽ uẽdicare, quatenus excedit, imo nec agere ꝯ alium, quàm contra iurantẽ, & iõ ſi donãs daret, obligaret, uel uenderet alii ultimus eſſet potior, cùm ſit nulla donatio ipſo iure in eo, q excedit. arg. l. ſancimus.C.eo.nã non obſtan.iuramẽto uendere potuit, & in aliũ transferre, etiã de iure canonico. vt no.Inn.extra de pręben.c.dilecto.& ſcripſi.C.de cõd.ob cau.l.ea lege. vł potes dicere q confeſſus non audiatur contra confeſſionem ſuam, ſi in iure confeſſus fuerit.ff. eo.l. quidam.ibi.
5 C de lib.cauſa.l.interrogatam Sed qua† actione repetitur id quod excedit? pôt dici, quòd rei uen.cum donatio non teneat ipſo iure in eo qđ excedit. C.eo. ſancimus. & hoc ſi extat res, alias datur condictio ſine cauſa.ff.e.l. ut mihi. Sed uſq; ad quod tps pôt repeti? Videtur quòd uſque ad decennium.C.ſi ma.fac.ra.ha.l.fin.uel uſque ad quinquẽnium.C.de contra.iu.l. i.§.quod dictum uerius vř, q cũ donatio nulla ſit ipſo iure, in eo quod excedit quod non cauſet titulum, & per conſequens poſſit repeti uſq; ad 30. ann.ubi interueniret iuſtiſſimus error, ut ſcripſi ſ.de uſucap.§.error.excipi autem poteſt perpetuo. ff. de exce.do. l. 1.§.ſi.Sed an hęres poſſit reuocare, ſi donans non reuocauit? dic, quòd ſic, ff.de le.2.l.qui ſolidũ.§. prędiũ.C. de dona.inter uirum & uxo.l.donationes, circa mediũ. ita ſi fideiuſſor poſſet excipere, & credo quòd repetere.ff.eo.l. fideiuſſori.etiam ſi interceſſiſſet animo donandi, quãuis gl.ibi notet cõtra. quæ per oẽs reprobatur. In text.ibi, cũ dicit noſtra conſtitutio.C.eo.l.penul.In gl.ſi noſtra.in ſi. item alius.C.de dona.antẽ nup.l.minoribus.ſed ille redactus eſt ad ius cõe.per d. Aut. ut ſpõſalitia largitas. C. de do.ante nup.auth. eo deorſum. item donatio ob cauſam. ff.de dona.l.Aquilius.& ibi no.hoc tñ ſanè intellige quãdo donans tenebatur ad remunerationem, alias ſic, ut patet in l. pen.C.eo. quia ibi donabatur ob cauſam, & tamẽ ibi ſupponit, quòd alias debet fieri inſinuatio ponendo illos caſus p ſpecialibus.ff.ad munic.l.i donatio aũt cauſa mortis non eget inſinuatione.C. de dona. cauſa mor.l.ſi.

1 *§.Hoc autem explicari.*
2 *Donator quando in hæredem ingrati agat.*
3 *Querimonia qui accipienda.*
4 *Ingratitudinis explicatæ cauſæ. 5.6.*
7 *Feudum leuioribus cauſis, quam donatio reuocari.*
8 *Donati reuocandi cauſæ.*
9 *Reuocationi renunciari non poſſe.*

Sciendum eſt. Super text. ibi cum dicit collatum eſt.ſecus ſi hęres eius eſſet ingratus, uel ſucceſſor. ut l.ſi.C. de reuo.do.§.hoc autem.Sed ob.ſupra de lib.& eorũ lib.l.ſi. item quia ſicut uaſallus primus propter ingratitudinem amittit feudum, ita filii, & poſteri. in feu.quæ ſit prima cã benefi.amitten.c.i.circa prin.uer.& econuerſo.Qui uellet tenere hanc partem poſſet reſpondere ad §. hoc autem.
1 quia † ibi dicit, q ex ingratitudine commiſſa non poteſt agere ſucceſſor donantis contra ipſum donatarium, uel eius ſucceſſorem; ſed ſi ſucceſſor donantis committeret ingratitudinem contra donatorem uiuentem non aperit, ſed de mente text.vř, q ex eius ingratitudinę non reuocetur, ibi cum dicit, hoc autem uſque ad primas pſonas, ſpecialiter referẽdo ſe ad perſonas donãtis & donatarii, & eo.ti.l.i.& iura cõtraria loquũtur in aliis caſibus uidelicet in libertis, quibus ſit maior gratia.ut j.uidebis in feudalibus, quę non ſequũtur naturam aliarũ donationũ, ut dicam j.proxi.Satis tñ vř poſſe dici, q ipſe donator poſſet
2 agere contra † hæredem donatarii pro ingratitudinę commiſſa per donatarium.C. de adul.l.ſi. ſed forte non cõtra ſingularem ſucceſſorem.C.de reuo.do.l.his ſolis donatoribus, nõ ſucceſſoribus.ut d.§.hoc aũt, & hoc uerũ, ſi habuit ſatis tempus ad cõquerendũ donator, & nõ fuit conqueſtus. Si uero cito mortuus fuerit, ſic q conqueri non potuit, vř hæredem eius poſſe agere.ar.ff.de confir.tu.l.in confirmando. & l.utilitatem . item hęc non intelligunt, ubi donatarius non implet conuentiones factas in donatione; quia tunc ſucceſſor agere poſſet & conuenire.C.de
3 do.quæ ſub modo.l.quoties. Sed de qua † quęrimonia intelligitur, an de iudiciali, uel extraiudiciali? vř q de iudiciali, per l.his ſolis.ad ſuos tamen vř tranſmittere extraiudicialem, ut C.de inoff.reſt.l.ſancimus.§.ſi.uel ibi in alio caſu.ff.de fideicom.li.l.teſtem.§.i. In gl.ſ.quinque. ibi, effundat.quæ autem ſunt atroces dic, ut j.de iniur. §.atrox.
6 & ponderat † uerbum effundat. i. ſępe & immoderatè dicat, uel faciat. C.de do.promiſ.l.ſi.ibi effuſo &c.unde nõ ſufficeret ſemel, niſi quando iniiceret manus impias uel fur faceret ſpecialitatem de iniectione, cùm manus iniectio ſit atrox.vt d.§.atrox. & comprehenderetur ſub pri-
5 mo mẽbro. In ea.gl.cũ dicit, intulit.quod dicit † de dãno, intellige graui, arbitrio iud.in feu.quę ſit prima cã benef. amit.§.ſed qui delator.non autem intelligas, quòd ſit neceſſe de omnibus bonis; ſicut ſupra de ac. tu. Itẽ propter paupertatem, alias litem, niſi in caſu.C. de reb. do. auth. quod mater.item de uitę periculo intellige ex inſidiis, ut patet, & not.in d.l.ſi.ſed quæritur, an ſit alię cauſę ingratitudinis? gl.dicit, q ſic, ſi donatorem egentem non alat. ut notatur in d.l.ſin.ſed hoc nullo iure reperitur, ut no.ff. de regu.iur.l.in condemnatione. Tamen omnes Doctores hoc approbant per l.alienanda, quę hic allegatur, idẽ
6 videretur ſi aliæ cauſę † emergerent maiores ingratitudines ingerentes, ut ſi eum cucurbitauerit, nã eſt grauior ingratitudo, quàm graue damnum bonorum, uel alia atrox iniuria, & nonnulli uellent plus eſſe uulnerari, quã talia pati, uel ſi occidit filium donatoris, uel patrem, & p hoc facit quod lex dixit, q abolitis certis pręſcriptionibus, cæteræ admittuntur contra crimen adulterii, quæ enumerantur in l. & tamen conſtat q nonnullæ aliæ admittuntur, & ideo quamuis cęteræ enumerẽtur, hic uidẽtur alia admitti, de quibus eſt eadem ratio, uel maior. C. de adul. l. ita nobis.cũ notatis. & hoc vř expreſſum in feu. quę ſit prima cauſa bene.amit.c.i.§ ſed quia hoc non credo. ex quo enim lex enumerat certas cauſas, nullę aliæ ſunt admittendę, ſicut in ſimili. in Auth. ut cum de appel.cog.§. aliud quoq; ibi cũ dicit, præter igit iſtas nullas liceat.&c. & hoc in ſimplicibus donationibus, qa in donatione feu
7 di, ſecus, ibi enim multæ alię cauſę ſunt, & † leuiores, quã iſtę, ex quibus committitur feudum propter fidẽ, quã uaſallus debet, quæ non debetur ex aliis donationib', & ita intellige in feu.quę ſit prima cauſa bene.amit.p totũ . & ea qui.cau. feu.ami. tacitè.n.importat datio feudi ſeruitium, & fidem, quamuis expreſſa fides fieri nõ deberet in

feu.

ſeu.ſi de feud.controuer.ſue.c.pen.item & in libertate ſe
cus.ibi enim ſufficit etiam leuis ingratitudo propter im-
8 méſitaté beneficii,uide C.de li.& eo.li.l.iii.† Item eſt ho
die caſus ſpeciales in quo donatio reuocatur,cauſis tantū
ex tribus.C.de reuoc.do.auth. quod mater. ſed ille caſus
correctus eſt ſm canon.dic,ut ibi ſcripſi. Sed an donatio
facta eccleſię reuocetur, propter ingratitudiné prelati,
vel rectoris eiuſdem? Videtur,quòd ſic.C. de ſacroſanct.
eccle.l.iubemus.quod pōt eſſe uerū ad uitā ingrati.ī ſeu.
de ea. Contra.§.ſi.de hoc ſupra quib.mod.tu.ſi.§. idē ſi is.
Sed an pupillus priuatur donatione ſibi facta pp ingrati-
tudinem tutoris.arg.quòd ſic.C. de adm.tuto.l.ſi tutoris.
ff.de polli.l.Imperator.§ ſi.Contra C.unde vi.l.meminerint.uide quod ibi not.& ſcripſi.Quid ſi renunciatum ſit?
9 Spec.uidetur tenere,† q non teneat renunciatio,in Spec,
eo.uer.quod ſi actum,ſunt & aliæ cauſę,quàm ingratitu-
dinis,ex quibus donatio reuocatur, ut ſi quis iratus dedit
xiii.q.ii.quis iraſcitur.ff.de re.iu.l.quod calore.uel per do
lum inductus.extra de teſtamen.c.filius.xx.q.iii.c.conſti-
tuit.item propter dandi impotentiam. extra de teſta.c.fi-
lius.ff.de re iudi.l.cum ex cauſa. Item ſi ob turpem cau-
ſam,& res non eſſet tradita,ut per totum tit.de condi.ob
turp.cauſ.extra de ſimo.c.de regularibus.

1 *Effectus an nomen ſpectetur,*
2 *Donationis ob nuptias utilitas.*

Eſt & aliud. In glo.ſic.C.de epiſ.& cle. in ſi.hęc l. quę
hic allegatur.ff.de ali.leg.nil facit ad propoſitum,ſed for
tè uoluit allegare de ſupellect.leg.l.iii.& l.Labeo.quę ſa
a tis concludunt,quòd non curatur a de nomine,ſed de ef
1 fectu.† Sed dic,q conſonum eſt,q nomina cōueniant re
bus,& dicens,non tñ pro captanda conſonantia debet re
cedi ab effectu,ſeu intentione,nam uerba deſeruiunt in-
tentioni,non intentio uerbis,ut d.l.Labeo.de leg.i.l.ſi qs
in fundi.& ſcripſi ĩ.de teſt.ſi quis in nomine. In glo. ſi de
nouo.ibi propter nuptias maritus.uide de pace Con.au-
theo. ęqualitas.& l.ſi conſtante.& l.ſi. In ea glo.ibi. ſic il-
la donationis,pro hoc uidetur, quia datur ei rei uendica
tio.C.de don.ante nup.authen dos promiſſa.de iure dot.
auth.donatione. Sed contra facit, quia datur hypothe.ut
auth.ſiue à me.ad Velle.& ſic non eſt differentia.ff.de re-
gu.iu.l.neque pignus. Sed ad hoc poſſet reſponderi ſicut
in legatario.C.cōmuni de leg.l.i.& ii. Verius tñ uidetur
quòd non ſit differentia, & uidetur notari in authen. dos
data.arg.ff.de le.ii.l.cū pater.§.pater pluribus. de ſol.l.Ti
2 tia,cum propter.Ad quid autem proficit huiuſmodi† do-
natio ante nuptias,ſequitur in glo.hic.In ea.glo. ibi cum
allegat authen.ſiue a me.Item proficit in caſu l.ubi.C.de
iur.dotium.Itē quia melius eſt rei incumbere,quā in per
ſonam agere infra de oblig.quæ ex deli.§.furti. unde pōt
agere,aut fiat ei donatio ſecūdum gl.imo etiam, ut trada
tur ſecundum opi.Mar.quam approbat Iaco. in authen.
data. In eadem gl.ibi,cum allegat de ęquall.do.§. i.ho-
die eſt hoc expreſſum,extra de don.inter uir. & uxo. c.fi.
§.i.& intellige,q redit ſi tradita fuit, alias remanet,& ſic
intellige in Auth.de nupt.§.per occaſionem.ubi dicit, re-
manet.In eadem gl.in ſi.hoc non uidetur uerum. eod.tit.
ſi tibi.& l.ſi filio.dic quòd aut ſtat per alterum,& habet ta
citam conditionem,ut l.ubi ueterum: aut per fortuitum,
& tunc diſtinguitur,an interuenerit oſculū,ut l.ſi à ſpon-
ſa.glo.tñ alio modo intelligit.ff.de dona.l.i.§.ſi.ubi diſtī
guit quando ſtat per alterum,an interuenit oſculum uel
non,ſed primum credo uerius,ut ſcripſi in l.ueterum. Et
no.q quamuis gl.hic aſſignet differentiam inter donatio
nem ante nuptias,& ſponſalia, lex tamen recipit unum
quandoque pro alio, ut in authen.eo decurſum eſt,& au-
then.ſiue à me.ſed impropriè,ut hic notatur:
a *Aduer.* Non curatur.Dicit hic Arc. quòd argumentatio no
minis eſt relinquenda pertinacibus.ut l.ii in ſi.C.de conſti.
pec. ex quo ſequitur, q non eſt bona conſequentia, aliquis
uocatur Aretinus,ergo eſt de Aretio,uel Bononienſis, ergo
eſt de Bononia.

Erat olim. In glo.ſic.C.de proba.ff.de pœn.l. ſi quis ali
quid.§ qui abortionis. In glo.uel eo.in fin. uide ſupra de
his qui ſunt ſui uel alieni iur.§.ſi.Et no.q idem uidetur,ſi
alter conſentiat,quod promoueatur ordines, & idem di
cerem de hominibus talliabilibus ad uoluntatem, quam
uis non ſint ſerui, quo ad perſonam, ut poſſint liberè re-
cedere,bonis tamen dimiſſis,quia quoddam genus ſerui-
tutis uidetur,q non poſſint recedere, niſi bona dimittāt.
not.C. de don.l.iii.ſpoliatio enim omnium bonorum eſt
ſimilis morti.extra quod met.cauſ.c.ii.

Quibus alienare licet uel non. Rubrica.

1 *Dominij effectus, quòd liceat uendere, & obligare.*
2 *Alienabilia quæ ſint.*
3 *Dotalia ob famem alienari.*
4 *Eccleſiaſtica quando rectè alienentur.*
5 *Iuramentum ligat, qui cauendum.*
6 *Iuramentum quando non ligat 8.*
7 *Venditio dotalium quid, an non, euictione teneatur.*
9 *Venditum dotale quando, an non, repetant liberi 11.*
10 *Venditum dotale a tertio uendicari.*
12 *Crimino ſi rerum quonſque domini.*
13 *Alienatio quibus uetita.*

ACcidit aliquando. Supra dixit de dominiis,& de mo-
dis ea acquirendi, nunc declarando aliqua, de ef-
fectibus dominii, ſubiicit quibus alien.licet uel nō.
1 etenim † effectus dominii eſt, quòd liceat uendere, & o-
bligare.ff.de reg.iu.l.fructus rei eſt. In glo. ſcilicet ięę-
a ſtimatum. a ibi,de fundo. l.i. in dubio autem præſumi-
tur ęſtimatum,ut ſit emptio,ut no.in l.ſi inter. C. de iur.
do.& patet in l.quoties.C.eo.& ff.loca.l cum fundus. cū
fundus non ſit in commodato,ſecundum Ioan. Sed po-
tes dicere contra,uide quod ſcripſi C.commod.l.i.In ea.
gl.in ſi.ff.ſol.mat.l.dotalem.gl.tamen tenuit indiſtinctè,
b quòd poſſit alienari b in §.& cum lex.alleg.in gl.& illā
opin.tenet Azo in ſum.de fun.do.nu.8.& 9. In hoc dic,
2 † q res,quæ pondere,numero,& menſura,conſiſtunt pōt
alienari.ff.de iur.dot.l.res in dotem.alias non,niſi eſſent
datę ęſtimatæ,ut ff.eo.ti.l. plerunq;.niſi eſſent tales res,
quę ſeruando corrumperentur, quia non minus debet ei
permitti,quam tutori,cui hoc permittitur. C. de admini.
tuto. l.lex quę.imo ſi talia non alienaret,eſſet in culpa.ff.
ad Treb.l.mulier. §.ſed enim.uet.ſed ſi cum.Diſtinctioné
autem,quæ hic ſit, uidelicet an maritus ſit ſoluendo ,an
non,non multum approbo, durum enim eſt, q maritus
quantumcunq; ſoluendo ſit,poſſit rem dotalem, quę de
natura ſui eſt inalienabilis,poſſit alienare,& uidetur ſpe
ciale in manumiſſione ſerui,& uide quod ſcripſi C.de iu
re dot.l.& ſi.ſed pro glo.facit authen.ſiue a me.C.ad Vel
le.quæ eſt plenius in cor.ut immo. ante nup. do. ſed illę
loquuntur in donatione propter nuptias. In glo.niſi pro
nocetur.ibi cum allegat de fund.dot.l.ſi.ſed & ipſe pro-
uocare poteſt ſi expediat mulieri.arg.l. ſi ita conſtante.ff.
de iure dotium. & eius quod ſcribitur.& ſcripſi in d.l.fin.
In eadem gloſſ.ibi,cū allegat.ff.de fund. dot.l.i.& intelli
3 ge de neceſſitate , & uniuerſitate , in talibus ſicut † ibi ſit
mentio,unde propter neceſſitatem ſuam non poteſt uen
dere,niſi eſſet neceſſitas famis,nam tunc uidetur ſatis to-
lerabile propter ſuſtentationem ſuæ mulieris, & libero-
rum,ſi non habet aliunde.C.de iure dotium.l.ubi.arg.C.
de pa.qui fil.deſtr.l.ii.item non credo , quòd ſi uenderet
omnia bona ſua uniuerſaliter, uel alias alienaret , quòd
uenirent bona talia,quia non eſt uero ſimile, quòd aliena
re uellet bona,quę ſunt alterius uſibus effecta, & ad cer-
tos uſus data,quæ nec propriè ſua ſunt in feud. ſi de feud.
controuer. fuerit.c.in generali.C quæ res pigno.obl.poſ.
l.ſpem eorū præmiorū.ſi tñ cōſtaret quòd hoc uellet,ui-
deretur,q trāſirēt cum uniuerſitate,nam ſm oēs prohibi
ta alienare per legē,trāſeunt cū uniuerſitate,ut l.quidā.ff.
de acqui.re.do.& ibi no.& plenius ſm Din.ff.de uerborū
obligatione.ſi ita quis.§.ea l.In eadem glo. in fin. & hoc
ſiue permutaſ de re in pecuniā, ſiue de pecunia in ré.eo.

ti.l.ſi ita cóſtāte.& facit ff.de le. ii.cũ pater. §.qui dotalē.
4 de fũ.do.l.dotalis.§.ſi.& p hoc nř, q alienatio rei eccle
ſiaſticę teneat ſi ſit utilis eccleſiæ, q̃uis nó interuenerit ſo
lēnitas.ff.de tráſa.l.cũ hi.§.cauſa.uer.quid ergo.&ibi hoc
ff de ot.proc.Cęſ.l.i.ſuper uerb. conſenſu.de bo. q̃ lib.l.
ſi.§.ipſum aũt.Sed ſecurius eſt dicere, q ſit opus ſolenita-
te;alias nó teneat ipſo iure. ff. de re. eo.l.fundus. extra de
do.e.apoſtolieę.C.de ſac.ſan.eccl.auth.idē ſi prædiũ. In
c gl quid ſi fiat.in ſi.etiã ſi iuraſſet c tenere cõtractũ,&nõ
uenire ꝯ,ut no.in §.hac tñ.& hoc de iure ciuili,ſed de iu-
re cano.ē cõtrariũ,extra de iureiu.c. cũ cõtingat.eo.ti.c.
licet.lib.vi.Cautela tñ pót dari ad finē, quòd iuramētum
5 † non licet,uidelicet quòd primo iuret nó alienare,& iu
ramētũ ſm ꝯ primũ non tenebit,ut no. Hoſt in d.c.cum
cõtingat & Arch.& Ioan.Mo.in d.c.licet In Specul.ti.de
emp.& uend.§.1.Sed hæc cautela nó eſt bona,quo ad ani
mã,quia nó preſeruat à periurio, imo præcipitat in infer
nũ.Preterea ſi fiat ad fraudãdos emptores,iniqoũ eſſet,q
gauderet tali fraude ꝯ emptores primũ iuramētũ ignorã-
tes. Vnde ſatis ęque pót dici,quòd non obſtãte primo iu-
raméto ſm liget eã in caſu prædicto, qñ emptor ignorat
primũ iuramētũ,& multo magis ſi ignorat rē eſſe dotalē;
ſaltē quo ad hoc,ut teneatur ad intereſſe. arg. de cõtrah.
emp.l.& liberi.de leg.ii l.ſi.§.ſi.C.ad Velle. authē. ſiue a
me.uide quod ibi ſcripſi.Itē uide quod no.gl.in c.cũ cõ-
6 tingat.ubi no.q ſi ſint liberi,iuramētũ nó ligat eã,&mul
to minus,ſi uēderet ſine uolũtate uiri, quia iuramentũ ce
deret in detrimētũ alterius, uidelicet uiri qui dēt facere
fructus ſuos,ut l.pro oneribus.C.de iur.do.imo cũ publi
cè interſit dotes mulieribus cõſeruari,ut l.i.ff.ſo.ma. Nó
pót dici,quin iuramentũ cedat in alterius detrimentũ,ui
delicet reipu: & ita dicta decretalis uř cõtinere negatio-
nē,ſed noluit intelligere alterius priuati detrimentũ, nõ
reipu.† Sed cur nõ ita reipublicę attenditur,ut e.ti.quãto,
7 ſed dic.q hoc caſũ nó ita intereſt reipublicę principali-
ter,ſicut in illo.Sed quid in caſu pręmiſſo,quo dicimus iu
ramentũ nó ligare eã, qñ hēt liberos de iure cano. uel de
iure ciuili indiſtinctè nunquid ſaltē ſol.ma ligatur,ut uē-
dicare nõ poſſimus. Videt,q ſic,ut l.cũ uir.ff.de iu.do.ſed
ibi de uiro in cuius fauore non fuit facta prohibitio. Hic
de muliere i cuius fauorē fuit facta, in qua durat rõ auth;
ut immobilia ante nup.do.§.ſi Sed an ipſa teneat de eui-
ctione. Vř, q ſic,C.de præd.mino.l.ſi is.&maxime ſi ſciēs
uendidit,& emptor ignorãs emit ff.de cõtrah.emp.l.& li
beri.& vř notati ff de fideicõ. lib.l.cum lex.ſed hoc vř du
rũ,nã cũ lex ſuccurrere ei intendat,nullus erit ſuccurſus,
8 ſi de euictione teneat,ut d.l.cũ lex.i ſi. † Preterea ex quo
uēditio nulla eſt,nó uidet cõtrahi obligatio pro euictio
ne ff.de cõtrah.emp.l.ſi in emptione.§.itē ſi emptor. e.ti.
l.domũ.§.ſi. In hoc articulo vř dicēdũ,q ſi maritus alie-
nauit ēt ipſa uolēte,q maritus teneat de euictione, & ſic
intellige,quod no.in d.l.cũ lex.ff.de fun.do.l.fundũ.ar.i
Auth.de non alie.§.ſi quis igitur emere.cum ſeq.& hoc ſi
emptor ignorabat,alias nõ,niſi eſſet ſtipulatus.ut l.ſi fun-
dũ.C.de euic.Si aũt ipſa mulier ſola, vel ipſa, & maritus
alienauit,nõ uidetur,q mulier teneatur per præmiſſa, ut
in feu.de proh feu.ali.per Fed.in ſi.i.reſpõ. teneť tñ red-
dere pretiũ bona fide emptori ſi cõuerſum ſit in utilitatē
ſuã,ut ibi.Sed quid ſi promiſit per ſtipulationem? Adhuc
credo idē per legē cũ lex.& per illud,qđ no. in d.§. Nec
obſt.quod no.in l.quemadmodũ.C.de agr. & cen.lib.ai;
q1 phibitio,q̃ ibi facta fuit,fuit facta i fauorē ſeruorũ, nõ
uenditoris,hic autē in fauorē uenditricis, qui fauor nihil
operatur,ſi poſſet alia uia regreſſus haberi ꝯ eã. & ita per
ueniretur ad uetitũ per legē , quod nõn eſt faciendum. ff.
de noua.l.doli.§.idemq;.& per hoc nõ ob.l.& eis. nec §.
ſi quis igitur q1 ibi nó recuperat ab illo, in cuius fauorē
uetitũ erat emere,ſed ab alio.ſi tñ iuraſſet de iure cano.eſ
ſet ꝯtra p d c.Et videť,q maritus,uel ipſa ſol.ma. poſſint
reuocari ad opus,ſeu noie liberorũ,ut C.de don.l.ſi quis
argentũ.§.ſed ſi quis.Et nõ mouearis ad reprehēdendũ il
9 lã gl.ſ.alleg. ex eo,† q filii nõ habēt ius in re dotali,uiuē

te matre,& ita non uideretur in eorũ detrimentũ iuramē
tum interpoſitũ,nec poſſunt cõqueri de uenditione rerũ
parētum.ff.ſi quis à paren.ſu.ma.l.non uſque adeo.quia il
la lex eſt hodie correcta ſm quoſdã,ut ſcripſi.C. de inoſ.
do.l.i.Præterea illa lex loquitur in aliis rebus, quã dota
libus,quia in dotalibus filii habent ius,ſaltē quod exinde
alii debent,ut l.ubi.C.de iu.do.& ita eſſet eorum detrimē
tum.Sed quid ſi iuramentum fuit interpoſitum,& ita mu-
lier nõ poterat petere,nec uendicare rē ab emptore, em
ptor fortè cecidit a poſſeſſione,& tertius tenet rē aliena-
tã,an mulier pót uēdicare.Vř, q nõ, quaſi mulier ueniat
10 ꝯtra ſuũ ꝓpriũ iuramētũ.p d.c.In cõtrariũ † uř, quia con
tractus de ſe non tenuit, ut hic.& d.§.at cum lex.& ſic ex
eo dñium trãſferri nõ potuit.ff.de acq.re.do.l.nũquã nu
da.& ita poſſit uendicare ab alio, licet nõ ab emptore,ſi-
cut dicimus de illo , cuius res pręſcripta eſt mala fide &
ſine titulo,qui uendicat ab aliis,cui dñs remiſit,ſed non a
pręſcribēte.C.de præſcr.xxx.uel xl. an.l. ſi q̃s emptionis.
nec deierat,nã ille tertius, qui poſſidet non pót excipere
de iure emptoris,nec de uēditione ei facta,& ſic in nullo
uenit ꝯtra uēditionē.ff.de teſt.mil.l.milites.§. ueteranus.
ſi vſufr.pe.l.uti frui.ſi pars hęr.pen.l.i.ſed ſi ipſe poſſeſſor
haberet cãm ab emptore,credo,q poſſet repellere eã,q1
exce.rei uēd.trãſit ad eũ ff.de exce.rei uē.l.pe. & ſi. & ex
ceptio iuriſiu. quæ eſt in rē.ff.de exce.l. quę exceptiones.
& facit ad præmiſſa.ff.de iureiu.l.nã & poſtea.§.ſi.cum l.
ſeq.& ſeq.uñ ſi benè inſpicias decretales nõ dicũt,q ꝯtra
ctus ſit ualidus,ſed q mulieres ipſę ſeruare debēt huiuſ-
modi iuramentũ,unde iuramentũ non eſt cauſa ualidãdi
cõtractũ,nec ipſum ueſtiēdi,ut ſcripſi C.de opc.li. l.i. &
11 ibi de hoc,& ex de inſti.c.cũ ueniſſent.† Quid ergo ſi mu
lier ſit mortua,an liberi poſſunt rem uēdicare?videtur,q
ſic,quia iuramentũ videtur perſonale,& ſolũ ligare ani-
mã iurantis,ut no.Hoſt.extra de iureiu.c.ueritatis. & ui-
de in Spe.de ꝯpe.iud.adi.uer.ſed pone clarius. & ideo de
cretales notãter uidentur dicere,ipſę mulieres &c. quaſi
dicãt,q nõ liberi,ſeu alij.Sed ob.l.nã & poſtea.§.ſi.de iu
reiu.ff.& l.ait prętor.§.ſi.cũ l.ſeq.ff.de iur.do. niſi illas in
telligas in iuramento iudiciali,ſed ea uiuã, & durãte mri
monio haberēt meliorē conditionē p legē ubi.Itē uř, q
talis emptor,qui emit ēt iuramēto interpoſito, nõ poſſit
uendicare ab alio,quã a muliere, ſi cadat a poſſeſſione,
quia dñium nõ fuit ei cũ tranſlatũ ex pdicto cõtractu in-
ualido ſicut ſ.dictũ eſt; agat ergo poſſeſſorio uel ſeruet be-
ne poſſeſſionē,ſi ueſit.Sed an quod hic dř,obtineat i para
fernalibus? Nõ uř,cũ l.nõ dicat,& ſic tenet Inno.ex de cõ
12 ſuc.c.ex parte.in ſi.† In glo.ſimil.a iunt.ibi,cũ alleg.ad l.
Iul.maie.l.ſi ſuppoſit.cũ gl.q cõmittētes crimē l.Iul.ma
ieſt.uel hæreſeos,remaneant dñi uſque ad ſnīam. Et videť
expreſſum.ff qui & a q.l.quæ ſunt. ſed decretalis Boniſa
cii dicit in hæreticis cõtra,extra đ hęret.cum ſecundum
13 leges.li.vi.† Io ca.gl.ſi.multi ãt ſũtalii , ut minor an.xxv.
habens curatorem,& uaſallus,furioſus,prodigus,& pro
hibitus p teſtatorem alienare , prout in ſingulis materiis
paret. Item poteſt fieri per cõtractum inter uiuos, q quis
nõ poſſit alienare,ut no.ff. đ acq poſ.l.qui abſenti.§.ſi q̃s,
& notant Doct.C.de.reb.alie.non alienan.l.ſi.

a *Aduer*. In æſtimatũ. In his aũt caſibus, i quibus nõ pót alie
nari. An fideiuſſor datus a uiro,obliget. Vide hic p Iaſonē.
b Alienari. In quãtũ glo.aliter de fundo dotali.l.i.dic rñe ea
cõſētiēte pót alienari ſecũdũ cõmunē opi. ut no.i l.æſtima-
tis.ff.ſol.mar. Et hæc de iure ciuili.& de iure cano. indiſtin
ctè ualet alienatio,uxore cõſētiēte, & iotãte c.licet de iure
iu.lib.vj.niſi prius iuraſſet ſe nũq̃ tali alienationi ſtēdæ,uel
ſe cõſētire.ut no.Chriſto.in §.pen.ſupra.tit.proxi.
c Si iuraſſet.De hoc uide hic Ang.in ii.col.poſt mediũ. in
uer.in glo.nec cõſentientibus.Vide Fel.in c.cum cõtingat.ex
tra de iureiu.Dominicum in quamuis.de pact.lib.vj.

Cõtra autē.In gl.& ſi actum.ibi,cum dicit uēdere poſ-
a ſit ſine denuntiatione, a ut no.in l.iui.C.de diſtrac.pign.
In ea.gl.i ſi.elapſo biēnio,ut no.d.l.iii.C.de diſtrac.pig.
a quo tpe currat biēniũ,uid i d.l.ſi ꝯuenerit.& dic ut ibi.

Adno-

6 Adnot. Sine denuntiatione. Etiam per pactum nudũ, nec
eſt neceſſaria aliqua denuntiatio de pignore luendo, ꝙ not.
pro limitatione l. ſi conuenerit. ff. de pi. actione. Si ãt conue
nerit ne pignus uendatur, ter debet denuntiari, & interual-
la ſint neceſſaria inter denuntiationes, item quid ſi emptor
non reperiatur, uel pignus plus, uel minus ualeat, quam cre
ditum. Item in pignore iudiciali uel prætorio, & an huic be
5 neficio de uendendo poſſit renunciari, uide hic per Ang.

1 *Minor quæ uendat. 1.*
3 *Minor qui accipiendus.*

Nũc admonendi. Hic ponitur alius caſus, quo dñs nõ
3 alienat, cõtinuando ſe ad primũ caſum.† In gl. ratio in ſi.
hæc glo. uidetur ſentire, ꝙ minor nõ habẽs curatorẽ non
poſſit alienare, niſi res, quæ ſeruãdo ſeruari non põt & tñ
lex, quę hic allegatur in ſecundo reſponſo uẽ contra ſup
ponere, uidelicet, quòd ualet alienatio, ſed reſtituitur. dic
plenius, quia aut tractat̃ de rebus mobilibus, aut immobi
libus. Primo caſu oẽs alienat, & tenet uenditio ipſo iure.
2 d. l. ſi curatorem. alleg. in glo.† Quid ergo uult dicere iſta
glo. loquendo de his, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt?
Dicas, ꝙ in illis tenet alienatio, ſic ꝙ non poſſit reſtitui;
niſi ſit graue damnũ, in aliis aũt reſtituitur, quamuis non
ſit graue damnũ datũ, dũ tñ ſit damnũ nõ modicum, quin
imo ſi intersit eius rẽ habere, dato, quòd nõ eſſet uendita
legitimo pretio, ut potes colligere ff. de minor. l. & ſi ſi-
ne. circa prin. uer. idẽ faciũt eo. ti. l. pe. cũ notatis in quali
bet. Secũdo caſu nõ ualet. ff. de re. co. p totum. C. de pręd.
mino. l. nõ ſolum & l. ſi minor. Sed ſi iurauerit nõ p̃t ueni
re cõtra. C. ſi aduer. uen. l. i. & auth. ſacr̃a. dic ut ibi. In glo.
credens. in ſi. dic, ut ibi. & ff. pro don. l. ſi uir. unde quo ad
fructus, & alios contractus, q̃ uſucapionem ex errore iu-
ris, uidetur cauſare bonam fidem, ut dixi ſ. de uſu cap. §.
furtinę. in ſi. uide de reg. iu. c. poſſeſſor. lib. vi. p Dy. In gl.
certi condi. in ſi. & plenius. ff. ſi cer. pe. l. ii. §. appellata. In
3 gl. ex quacunque cã. in ſi. &† hoc intellige. Si habeat con-
ſenſum, uel affectum alioquin opus eſt, ut p eo recipiat.
C. de don. l. ſi quis emancipatũ. de acq. poſſ. l. donatarius.

1 *Sportulæ qui accipientur.*
2 *Alienationum quæ ſolennitate egeat.*
3 *Reſtitutio tranſmiſſibilis.*
4 *Laudemia recipit tutor.*

Ideoque quia in ſolutione nedum recipit, ſed dat libe-
rationẽ, ideo & c. iũge infra de inuti. ſtip. §. ſi quis alii. non
tñ dicas, ꝙ is pupillus teneatur ſtipulatori, ſed imputet, ſi
bi, qui talẽ elegit. ff. de mino. l. cũ mandato. Itẽ gl. ſ. inter
locutoria. in ſi. quid ſi non dicat ita, ſed dicat permitto.
Non uidetur idem, ut ibi no. C. de fideiuſ. min. l. ii. uel dic
idem cum conſtet de mente iudicis. & contraria loquun
tur in decreto iudicis appoſito ſub alienatione rei immo-
bilis. In gl. uel ſportularũ. ibi, cũ allegat de fruc. & lit. ex-
a pen. a & uẽ expreſſum. C. de proxi. ſac. ſcri. l. in ſacris. p-
1 pe ſi. lib. xij. In ea. gl. in ſi. ꝙ hic† dr̃ de ſportulis. intellige
ab executoribus percipiẽdis. C. de prin. agen. in re. l. ſi. de
priui. ſchola. l. quoties. § ſi. lib. xii. iudex enim non recipit.
ff. de offi. præſid. l plebiſcito, & i. Cor. auth. ſcriptum exẽ
plar. nec ordinarius, ut dictum eſt, nec delegatus, cum de
cretum interponere nõ poſſit. ff. de off. procon. l. nec quic
2 quã. §. ubi decretũ. de re iud. l. omnia.† In glo. no. tutor. in
ſi. hæc gl. eſt uera in hoc caſu, & in alienatione rerũ mobi
lium, ſed in alienatione rerũ immobiliũ opus eſt utriſq;
uidelicet iudice, & tutore, ſeu curatore, & ſic intellige, ꝙ
no. C. de fideiuſ. min. l. ii. ſi prop. pu. pen. l. ſi. & quod no. i
d l. ſi curatorẽ. & facit. ff. de ſolut. l. ſi ſtipulatus. §. qui lan-
cem. In glo. ut nec reſtitutio. in fine. ſed certè emptio q̃ñ
quę ſit ex neceſſitate. ff. de rebus eorũ l. magis puto. §. nõ
poſſunt, ſed eſt ratio, quia in alienatione mobiliũ, maior
ſolẽnitas requiritur, & ideo opus eſt authoritate utrinſq;
ut ſcripſi ſupra p̃xi. gl. & ideo, quia maius damnũ, nihilo
minus datur in integrum reſtitutio. In gl. quod eſt. in fin.
hoc intellige, in caſu illius legis, quod rẽ neceſſariã emit,
quæ perit, alias ſi ſimpliciter, & generaliter intelligeres,
haberes dicere, ꝙ ſemper ẽt pauperior, ſi non haberet du

bitum, nec pecuniam, & qualiter ſit locupletior, uide ff. p
3 em pt. l. eum qui. cum ibi no.† In gl. i. ipſo minore. in ſi. gl.
uult allegare. l. filius. & intellige ſuo nomine, uel haben-
tis cauſam ab eo, quia beneficium in integrum reſtitutio-
nis cedi poteſt, & tranſit ad hęredem extraneum. ff. de mi
no. quod ſi minor. eo. tit. l. minor. In glo. contra hanc. ibi,
cum allegat C. ad Treb. l. ſancimus. ibi ſunt tres caſus, &
duę leges, ſtatim illę continent unum, & ſic reperies cõ-
putũ gl. In ſi. eiuſdem gl. quid de perſonis eccleſiaſticis?
Videretur idem cũm eccleſia ęquipararetur pupillo, uel ſal
tẽ minori, quantũ ad integrum reſtitutionem, ut patet ex-
tra de in integ. reſtitu. per totum, & ita uidẽtur notare In-
4 no. & Hoſt. extra de ſponſ. c. i. per hoc uidet̃, ꝙ tutor† poſ
ſit recipere laudimia, ſeu uẽdere, & inueſtire de rebus, q̃
tenentur a pupillo, ſed non de nouo, ut dixi. C. arbi. tut. l.
ſancimus. dic, ut ibi, item quid ſi ſolutũ ſit pro tutore. Dic
ff. de ſolu. l. debitores. eo. ti. l. filiæ. In gl. diſtingue. ibi, cũ
dicit, cum non ſint exẽpti. ff. de mino. l. uerum. §. itẽ non
reſtituitur. In glo. ibi, cum dicit, ſi legitimè, id eſt, cum tu
tore. In ea. gl. in ſi. imo uendicabit, ſi extat, ſi non petat in
integ. reſtitutio. & condicet, ut plenè no. in l. interdum.
C. ſi aduer. ſol. l. i. &c.
a Adnot. Et litis expen. Vbi dicitur ꝙ priuilegiũ datũ ſuper
expen. ſitis uni litigantiũ, extẽditur ad diuerſarũ. Nã priui-
legia, ut inqt Ang. ordinationẽ litis, ſiue p̃ceſſum reſpicië
tia, tranſeunt ad diuerſariũ, ut dicitur in l ſi. C. de fru. & lit.
expen. ſecus ſi deciſionem, niſi uerba reſcripti hic ſonent,
ut dicit hic Ang.

Per quas perſonas nobis acquiritur. Rubrica.

Glo. ponit hic in Rubrica, uerſus multum notabiles, &
poſt infert ex eis, ſed tamen non uidetur recta, nec bona
illatio. uerſus enim illi facti fuerunt, ad refrenandas con
cupiſcentias, de quo aliquantulum ſcripſi ſupra in procœ-
mio. circa prin. In ea. glo. ibi, cum dicit, de quibus, hic ti.
dicit, ſunt & alii, qui acquirunt, ſicut religioſis ſuis mona
ſteriis, extra de ſta. mo. c. cum ad monaſteriũ. circa princ.
& beneficiati ſuis beneficiis extra de pecu. cleri. per totũ.
C. de epiſco. & cleri. authen. licentiam.

1 *Tranſlatos ſecundo cænobio quærere.*
2 *Marito mendicato oblata remanere.*

ACquiritur. In gloſſ. ut infra eod. §. idem placet. ibi,
de uſuris. l. qui ſcit. §. fina. dic, ut ibi Iacob. de Ra. uẽ
ſentire. ff. de acquir. rer. do. l. quęſitum. quòd ſcien-
a tia a ſp nóceat, & indiſtinctè, nam ff. de acqu. rer. do. l. q̃
bona fide. §. j. loquitur in liberto, & ſeruo bonę fidei poſ-
ſeſſore, & ſit uiolentia lrẽ, ſi alias intelligat̃ ſcd̃m eũ, ſed
tanta ſit uiolentia l. qui ſcit. §. ſi. q̃ directè dicit contrariũ,
ſi intelligas, ut ipſe alias non ſoluas: unde potes dicere, ꝙ
ſp acquirit, ut l. qui ſcit. §. fina. ſed tenetur reſtituere, ſi ex-
tent, ut l. qui bona. §. i. & l. quæſitum. in ſi. & hoc in aliis, q̃
in hæreditate, de qua dic. eo. tit. homo liber. ff. de acquir.
hæred. l. ex ſemiſſe. infra eod. §. de his, & uide ff. de rei uen
dic. l. pater. cum ibi not. & hæc poſſunt eſſe utilia pro il-
1 lis,† qui ſe tranſtulerunt de monaſterio in monaſterium,
ut acquiſita per eos remaneant in ſecundo monaſterio,
quod bona fide recipit ipſum, etiam ſi appareat tranſlatio
nem eſſe minus canonicam, uel ſi coniugatus, quem mo-
2 naſterium non credebat coniugatum† intrauit religionẽ,
quod acquiſita per ipſum remaneant monaſterio, ſi uxor
ipſum uendicet.
a Adnot. Quòd ſcientia. De iure canonico requiritur bona ſi
des cõtinua uſque ad p̃fectionem p̃ſcriptionis. c. ſi. cum ibi.

1 *Peculium quaſi caſtrenſe quorum ſit 2.*
3 *Peculium quaſi caſtrenſe quod.*
4 *Clerici quę ſit, an quaſi caſtrenſia.*
5 *Filium ex patris bonis quę ſuſſe præſumi.*
6 *Emancipans qui dolus retineat.*

Igitur ſuper text. de primo membro non tractat, quia
iam ſatis dictum eſt in ſuperioribus. In gloſſ. Idem in

 quaſi

quaſi. ibi, cũ allegat l. caſtrenſis. ſed obſtat huic gl. l. ſed ſi
forte. i. eo, qđ gl. dicit hic à quolibet, qui ibi diſtinguit, an
à notis prope caſtra, an alias? unde dic latius, quòd aut
dantur neceſſaria pro guerra, ut equus uel arma, & tunc
nõ refert à quo. Aut alia, ut fundus, bos, uel aſinus, & tunc
hẽt locũ diſtinctio, an ab alias noto, uel non, & ſic põt in
1 telligi. C. de caſtrẽ. om. pa. pecu. l. i. l. xii. ſm Dy. † In ea gl. ĩ
ſi qđ ergo. hodie de illis, qui nõ recipiũt ſalaria de publi
co, ut aduocati, & notarii. Spe. uidetur dicere, q nõ habẽt
quaſi caſtrẽſe in ti. de actore. uĩ quaſi caſtrẽ. gl. Accur. ua
riãt in l. fori. C. de aduo. iud. uidelicet antiqua cũ quadã
additione. nã antiqua uĩ tenere opi. Spe. addo 9rium. Põt
tñ dici, q habẽt quaſi caſtrẽſe, quia aſſeſſores nõ recipiũt
ſalariũ de publico. extra de reſc. c. ſtatutũ. §. pe. li. vi & tñ
cõſtat, q habẽt quaſi caſtrẽſe. C. de aſſeſſo. l. uelut, quę ne
dũ uĩ loq de ſalariis, imo de lucris. Præterea l. fori. nedũ
dicit de eo, qđ ex pfeſſione ſeu ſalariis acquirit, imo qc
quid eius occaſione &c. & pro hoc facit C. de caſtrẽ. om.
2 pal. pec. li. xii. l. i. ibi, cũ dicit, & labore, &c. † Sed q ſunt
hi, q quaſi caſtrẽſe habẽt? Et certe l. fi. C. de inof. teſta. ſa-
tis declarat, qa quicũque dignitates hñt, ſeu adminiſtra-
tiones à pricipe, & ẽt oẽs, q de publico habẽt, & pcipiũt
ſalaria, quãuis forte nõ habeãt adminiſtrationes, ſeu di-
gnitates. itẽ credo de aliis, q non pcipiũt de publico, ſed
habẽt officia, p quæ cõpellũtur ſerui quibuslibet, ſicut ad
uocati, & notarii, ut l. puidẽdũ. §. ſi qs uero. & ideo uide
ret q pxenetæ ciuitatum, q publicè inſtituũtur, & publi
cè ſeruiũt habeãt quaſi caſtrẽſe. & idẽ uĩ de quibuſlibet
officialibus, q cuilibet tenent ſeruire, & cõpellũtur p pe
cunia de 9ſuetudine, uel de iure, ut ſeruiẽtes curię, cũ rõ
ad hoc ſe extẽdat. In 9rium tñ uĩ C. de ſilen. l. fi. de caſt.
pe. pal. l. i. in qbus uĩ ſpeciale. Sed ibi loquit de illis, qui
ſunt i ſeruitio hoſpitii principis, uel reipublicę, & in illis
ẽ bene ſpeciale, ego autẽ loquor de his, q deſtinati ſunt,
ad ſeruiẽdum uniuerſę reipublicę, & cuilibet de populo
in quib' eſt cõe, ut quaſi caſtrẽſia habeãt. Quid ergo dices
de officialibus epiſcoporum, comitum, & baronum? Et
certe l. illa. fi. de inof. teſta. uĩ innuere q tñ officiales pri
cipis habeãt quaſi ibi, cum dicit à noſtra cõſequuntur ma-
nu &c. Sed ſatis põt dici, q cum hodie de cõſuetudine q
libet inſtituat officiales ſuos, & de iure Imperium, ſeu iu
riſdõnes terrarum ſũt diuiſę, & ad diuerſos titulatos trãſ
latę iure hęreditario, q oẽs tales habeãt quaſi caſtrẽſia,
cũ rõ antiqua ad hoc ſe extẽdat, ut hic uideãt ſubrogati i
3 locũ aliorum, ut no. in l. fori. i. additione in ſimili. † Sed
an qcqd acqrunt tales, q quaſi caſtrẽſia hẽre poſſunt, di-
cet quaſi caſtrẽſe. Vĩ expeditum, q nõ, niſi illud, q ex offi
cio acqrit, uel occaſione officii, ut l. fori. & d. l. fi. de inof
fi. teſt. In 9rũ facit l. illa unica in fi. C. de caſt. pe. pal. ubi
dicit parſimonia. circa pri. itẽ fi. cũ dicit, & labore, ut di-
ctũ ẽ &c. & uĩ expſsũ i clericis. C. de epiſ. & cle. auth. pre
ſbyteros. q̃ extracta eſt de corpore, ferè de uerbo ad uer-
bũ, de ſã. epiſ. §. presbyteros. ubi dicit, quocũq; tĩ. Ad hoc
põt reſpõderi, q non dicat quaſi caſtrẽſe, niſi illud, qđ ex
officio, uel officii occaſione acquiſitũ eſt, ut l. i. alle. ad in
ſtar caſt. de quo ſ. dictũ eſt. & de hoc ſatis pbatur C. de ſi
len. l. fi. Nec obſt. l. i. C. de caſtr. pe. pal. quia dẽt itelligi ſm
pdic. ll. cũ dicit pprio ſuo labore ſuba. adhibito ſeruien-
do principi, uel parſimonia, ſubaudi parcẽdo per ſeruitiũ
acqſita. ſi ergo mercãdo acqrat, uel ei det à notio, non eſt
quaſi caſtrẽſe, niſi ille notus eſſet collega, & ſimul eſſent.
4 iuxta l. cũ allegas. C. de caſtrẽ. pecu. mil. li. xii. † Quid ergo
2 ſi eſſet aduocatus, a uel mercator? Dic inſpiciẽdũ, unde ac
quiſiuit, ſi ſciri poſſit, alioqui recurritur ad cõiecturas,
ut dicet in ſimili. j. eo. § & no. in ſimili in l. cũ oportet. &
auth. presbyteros. Dic, q ſpeciale eſt in clericis, ſed an il
la auth. obtineat in 9iugatis? nõ uĩ p c. i. extra de cle. cõ
iu. q eſt uerũ i eo, q priuilegiũ impetrat 9 ius cõe. Sed in
eo qđ eſt ius cõe, qa forte ex clero, uel occaſione clerica
tus acqſiuit, uĩ 9tra, cum illud c. tollat priuilegium, iſtud
ãt nõ uĩ priuilegium, ſed ius cõe, q tales habeãt quaſi ca-
ſtrẽſe peculiũ, cum quodãmõ deſeruiãt reipublicæ Deo
ſeruiendo, & orando pro populo, uñ per iura antiqua ha
bebãt quaſi caſtrenſia ſaltem in rebus ex clericatu ac-
quiſitis, ut l. e. i. C. de ſac. ſanct. eccl. & l. e. cum leg. Sed qd
ſi acquiſiuerit non coniugatus, & poſtea coniũgeretur, &
ita non gaudet priuilegio in ciuilibus, extra de cle. con-
iug. cap. i. lib. vi. nunquid remanet totum ante quęſitum
quaſi caſtrenſe. arg. q ſic, in l. fi. de inof. teſt. uer. ſed uete-
b rani, & cogita, ſi uelis ſuper hoc. In gloſſ. largè. b ibi.
cum opponit. de l. eo tpe. in fi. illa lex obſtat ad hunc §.
qa gl. dicit hic, uĩ occaſione patris &c. ibi, cum dicit, qm
magis &c. ſed dic, q ibi nil cõtẽplatione bo. fi. poſſ. dabat
ſed propter rẽ, quã putabat eum poſſe dare, q̃ dare nõ po
terat, unde nil ei quęrit, ſed hic cũ occaſione patris dat,
uel propter rem, quę uerè ſua erat. In ea gl. in fin. dic, ut
ibi in gl. in gl. quæ hẽt in aduentitiis. in fi. uide multos a-
lios caſus. C. de bo. q̃ lib. auth. idẽ eſt. dic ut ibi. & ad alios
potes addere alios, in Auth. de inceſt. nup. §. i. de ſen. paſſ.
l. fi. de iure do. l. ubi. de fideiuſſ. l. quãuis. ff. ad Treb. l. Im-
perator. itẽ ſi nuda proprietas filio legatur. ff. de uſuf. l. ſi
cui fundum. i. l. qđ dicemus in fi. ſimilis eſt C. de bo. quę
lib. l. cum oportet. Et caue qa gl. uĩ implicare 9trarietatẽ.
Primũ enim dicit, q præſumitur, q habuerit de bonis pa
tris; & poſt dicit, q recurrẽdum eſt ad cõiecturas. Dic tñ,
5 q hęc eſt ueritas. † q præſumitur de bonis patris habuiſſe
eadẽ ratione quia uxor, quia ita benè cõmitteret furtum
uxor, ſicut filius j. de obl. quæ ex delic. §. hi autẽ. & facit
ad hoc C. de colla. l. filiæ. Sed benè admitti pbatio i cõ-
trarium. pbabit ãt directò, ſi ponis, q fortuna, uel labori
bus, uel alias acqſiuit, & directò nõ poſſit pbari per cõie
cturas, q̃ hic notãt, & alias, uidelicet, an ſit induſtrioſus,
uel nõ. Sed quid ſi acqſiuit de fructibus rerum ſibi aſſi-
gnatarum p alimẽtis ſuis? Satis põt dici, q uideat q̃ſitum
de bonis patris. ff. ad Treb. l. baliſta. Itẽ, qđ ſi de pecunia
patris uſuris q̃ſiuit? Videt, q nõ quęrat patri. ff. de dõ. in-
ter ui. & uxo. l. ſi. de uer. ſig. l. uſura. In gl. ar. cõtra. in fi. Põt
dici, q onus cum emolumento pecuniario põt eſſe cau-
ſa honoris, ſed honor ſine emolumẽto non dẽt eſſe cauſa
oneris. ff. de leg i. l. ſi fundum. §. fi. cum l. ſeq. in prin. & §.
fi. cõtingit tñ quãdoq;, q honor eſt ſumptuoſus. ff. de mu.
& ho. l. honor munici. C. de cõlu. l. nemini. Negari tñ nõ
põt, quin detrahat honori p rerum damna per hunc §. p
quẽ poteſt argui, q ille, qui plus expedit in teſto doctora
tus ſui minus honoris habeat, hẽt tamen plus de uanitate
extra de mag. c. cum ſit. in cle. & hoc niſi potens eſſet, cui
eſt honor largiter expendere. l. nemini. ſ. alle. item oppo
nit 9tra hęc uerba, & q honoris &c. ff. de adopt. l. per ado
ptionem, ſed ibi loquitur de cognatione extrinſeca, quę
non diminuitur ex tranſlatione, ſed honor perſonę uide
6 tur diminui, & libertas, ut hic. † In gl. quã ſemp. in fi. hoc
uĩ mirabile, quia pater emãcipãdo, uĩ plus iuris remittere
in peculio aduentitio, in quo minus iuris habet, cum p-
prietas pertinet ad eundẽ patrem, q tñ emancipando do
nare uidetur? ff. de dona. l. donationes. §. pater. ac. C. de pe
cu. eius qui ll. me. l. i. ſed hoc cõtingit pp legis prouiſio-
nẽ, quę prouidit in peculio, qđ pater adimere nõ pote-
rat. In alio ãt nõ fuit neceſſe puidere, cum ipſe adimere
poſſit & totum ex eius dependet uoluntate, ut patet in d.
§. pater. ff. de liber. leg. l. poſt emancipationem.

a *Aduoc.* Aduocatus. Add. Iac. Rebuff. in l. unica. & q ibi poſ
ſint remiſſ. in apoſt. ad eũ. in l. i. C. de caſtren. pecul. pala. li.
xii. Bar. in l. fi. C. de inofficio. teſta. & Alex. ibi in additio.

b In gl. largè. Ibi cum dicit quocunque modo quęſiti intelli
ge. i. licite & tunc id tribueretur perſonæ propter laborem,
& induſtriam, conſeretur aduẽtitium, & ipſius filii propriũ,
alias ex delicto, puta uſuris, nec patri quæritur, nec fratrib.
confertur, ſicut nec cætera aduentitia. ut l. fi. C. de col. ſecũ-
dum Ang. hic.

1 *Legatum ſeruo proprio nullum.*
2 *Legatum carnalem quatenus ualeat.*
3 *Abbatis & monachorum ua'idæ pactio.*

Item uobis. Super text. ibi, aut promiſſione ſub ſim-
plici, ſine interrogatione, uel ex donatione ſine promiſ-
ſione.

ſione.de dona.l.donationes.§.pręficiuntur.In gl.ſic ff.in
fi.in hoc eſt ecõtra,quia ꝑ ſe nil inuito regulariter. hic ãt
quęritur,ſed nõ incõmuiabiliter,quia refutare poteſt, ut
ibi no.ff.de reg. iur.l.inuito, iunge ſ.de his, qui ſunt ſui,
uel alie.iur.§.quodcũque.Item gl.ſ.ad ſuã.in fi.gl.ſuppo-
nit,ꝙ ualet,quo ad alimẽta,& tñ in §.illo. dicit cõtra, ꝙ
1 nõ ualet legatũ† etiã quo ad alimenta,qñ proprio ſeruo
legatur,ſed qñ alieno,ſic. Sed potes dicere, quòd ualet,
ut ꝑ officiũ iudi.cõpellatur exhibere,ſecundũ uoluntatẽ
ceſtãtis,ut l.ſeruos. ibi enim erãt ſerui teſtatoris,& rema
nebũt ĩ dominio hæredis,antequã tẽplũ eſſet extructũ.&
2 hoc uṙ dicere §.ille.Et ideo dicit,quòd ſi aliquid † legeť,
uel donetur alicui religioſo, qui nõ põt habere propriũ,
pro ueſtiario,uel alia neceſſitate corporis, ꝙ ualeat ſal-
tẽ,ꝙ poſſit officiũ iudicis implorare, per l.ſeruos.& ꝙ ĩ
tali caſu poſſit eſſe in iuditio,quamuis alias nõ poſſet,&
3 accedit,qđ no.in Spe.de denũ.§.i.uer.priuata. † Itẽ facit,
ꝙ cõuẽtio facta inter Abbatẽ, & monacos de certo mõ
uiuẽdi,ut de dãda certa quãtitate uini,panis, uel carniũ,
debeat per iudicis officiũ ſeruari. Et de hoc plene ex.de
re.iur.c.nõ eſt obligatoriũ.lib.6.in nouella Ioan. And.

1 *Aditionem ſolennem quod iuis an non,curet.*
2 *Aditionis effectur.*
3 *Iuris & commoditatis diſcrimen.*

Sed ſi heres.In gl.no.ibi, cũ allegat rem ra.ha.l.pe. ff.
de bo.poſſ.l.3.§.acquirere.quę autem ſit ratio diuerſita-
tis,no.C.qui.ad bon.poſſ. l.t. quia aditio eſt de iure ciuili
1 ſm†quod curatur de patria poteſtate, ſed de iure prætor-
rio nõ curatur de patria poteſtate,ideo in bo.poſſ.quę eſt
de iure prętorio,ſolẽnitas iuris non attenditur, ſed ſecũ-
dũ hanc rationẽ ita parũ deberet curari,de ratificatione,
quę tamen eſt neceſſaria;ut ibi patet. Pręterea hæc ratio
ceſſat reſtitutione hęreditatis ſeruo facienda. Quare dic
2 ꝙ per aditionem†deſinit uacare hęreditas,& actiones di
rectę acquiruntur; & ideo debet eſſe, & fieri certa, nec
ſuſpendi põt, nec ſub incerto fieri,ut l.eum qui. §.ſi.ff.de
acqui.hęred.qđ fieret,ſi ſine iuſſu poſſet adire,quia ſi do-
minus non ratificaret,nihil eſſet actũ.ff.ad Treb.l. qui ita.
§.i.ſed per bo.poſſ. & reſtitutionẽ ex cauſa fideicom.fa-
cta non acquiruntur,niſi utiles actiones, ut patebit infra
de fideicom.hęr.§.reſtituta. Hæ aũt utiles poſſunt eſſe in
ſuſpenſo,cum per bo.poſſ.ſeu reſtitutionẽ ius hæredita-
riũ,quod inhæret oſſibus,& per quod hæres fingitur vna
perſona cũ defuncto non quæratur, nec fiat uerus hæres.
tõ ratificatio ĩ his ualet,ff.de bo.poſ.l.2.unde magna diffe
3 rentia eſt in iure†ipſius rei, & commodo ſeu utilitate ip
ſius,& ideo uides ius uſusfru.non poſſe cedi, & tamẽ cõ-
moditas eius poteſt cedi.ff. de uſufr. arboribus.§.uſufru-
ctuarius.& ibi no.In ea gl. in fi.imo nec conſenſu ſerui.
infra.in gl.& no.plenius in l.ſeruo inuito.

Non ſolum. In gl.ſ. iuſte uide. ibi ff. de acquir. poſſ.l.
quod ſeruus.In gl etiam in fi.uide ff. de acquir.poſſ. l.i.§.
item acquirimus.& quod ibi not.dic ut ibi. In gl. in reb.
in fi.ff.pro empt.l.2.§.Celſus.ſed quare dominium acqui-
ritur ignorãti domino, ut §.item nobis. & nõ cauſa uſu-
capiendi,cum ſit item iudicium de utroque.ff.de publi.l.
ſunt & alię.§.ſi.& l.eum qui de cõtrah.empt.l. clauibus.
poteſt reſpõderi per ea,quæ notãtur in d.l.2.ff. pro ſolut.

1 *Iubere quando & ad quæ cogatur dominus.*
2 *L.ſeruus dotalis.ſenſus.*
3 *Aditionis coactæ & ſpontaneæ diſcrimen.*
4 *Fructuarium non poſſidere qualiter accipiendum.*
5 *Præſcribere qui nequeant.*
6 *Vaſallus præſcribat.*
7 *Vſucapionem quæ pareat.*
8 *Vſufructuarius qui præſcribat.*

De his autem. Super tex ibi, adiiciatur iure dominii
acquiritur,ſuper tex.bona ſi ibi, cum dicit, ſeruum ſcili-
cet alienũ, & non loquitur de libero homine bonæ fidei
poſſeſſore,quia ille uſucapi non põt,ut no.ſ.eo.in princ.
In gl.niſi contemplatione.in fi.ſed adhibit iuſſu domi
ni,qui fructuario reſtituet cõdi.ſine cauſa,ut no.eo.ti.l.ſi
quis mihi.in prin. & ſi dominus iubere nõ uult,cogetur,
ut ibi no.ff.de uſufru.l.ſi ſerui.Quidam aũt ut Iac.de Ra.
hoc improbãt,ut d.l.ſi quis mihi.arbitrãtes iniquũ,quod
1 † dñs cogať iubere,& ſe per cõſequens oneribus hæredi
tariis implicare, & creditoribus obligare, & maxime in
hoc caſu,quo nõ fieret trãslatio actionum per ſe,ꝑ qui-
bus ff.ad Treb.l.qui ita.§.ẽt.ſed dñt,ꝙ dominus debet cõ
ſentire,& ſeruus debet fructuario iubẽte adire, ut l.liber
homo ff.de acquir.rer. do.uerior uidetur opinio gl. Nec
obſt.quod obiicitur,quòd iniquum eſſet &c.hoc caſu ip
ſe dominus nõ uṙ fieri hęres,cũ tantum iubeat ad utilita-
tem alterius.ff.de reg.iur.l.non uult.Sed huic reſpõſioni
2 ob.ff.ſolu.mat.l.ſeruus†dotalis. Sed poſſet dici,ꝙ ibi di-
cit,nõ ꝙ iubẽdo obligetur, ſed ut eius ſolicitudini cõſu-
lať,uel trãsferuntur oẽs actiones in fructuariũ, ſicut in fi
deicom.uniuerſalẽ,& dñs iubens nullũ cõmodũ cõſequi
tur,ſine dãnũ.ff.ad Treb.l.nã quod liqdè.§.qui cõpulſus.
ĵ.de fideicõ.hęre.§.ſed ẽt.Et dic,ꝙ in dubio ſeruus uide-
tur inſtitui contẽplatione fructuarii, ſi inſtituẽdo fiat mẽ
tio de eo.C.de iure delib.l.cũ aliquis. In gl.pręter poſſeſ
ſionẽ ibi. cũ allegat l.ſi eueniet. Sed an mihi quęrat poſ-
ſeſſionẽ? Dic plenè ff.de acqui.poſſ.l.i.§.ſed nec ꝑ eum in
tex.& in gl.iuncto quod no.in eo.ti.cũ hæredes.§.itẽ qro.
In ea.gl.ibi,cũ dicit.itẽ põt dici,hoc poſſet eſſe uerũ.ubi
iuſſus nõ interuenit,quia tũc nõ uṙ ſibi uelle acquirere in
dubio,ut no.ff.de acquiren.hęre.l.qui aliena.§.i.Et poteſt
diſtingui,quia aut adiit neceſſitatus, & nulli quęrit,ſiue
3 ſciret†cõditionẽ ſuã,ſiue ignoraret.ff.de acqui.re.do.l.li-
ber homo.propè fi.Fallit C.de iure delib.l.cũ aliquis.
Aut ſpontaneus,& tunc aut habuit propoſitũ ſibi quę
rendi,& quęrit ſibi,ſed domino reſtituit, ſi eius contẽpla
tione ſuit inſtitutus,ut d.l.liber homo. aut non habuit ꝑ
poſitũ ſibi quęrendi,& tũc nulli.Aut dubitatur de propo
ſito,tũc aut iuſſus pręceſſit, & nõ uidetur habere propo-
ſitũ.Aut nõ,& uidetur habuiſſe, & hoc ſi ſciat cõditionẽ
ſuã, iſta tamẽ fallunt in l.cũ aliquis. & hoc potes collige
re,ex his,quæ hic notãtur.& in d.l.liber homo.de filio ui
de ff.de acquir.hęr.l.huius.§. ſi qui tamẽ multũ immuta-
4 tũ eſt in filio in l.cũ oportet.C.de bo.quæ lib.† In gl.ſ.ci
uiliter.ĩtellige ergo leg.quæ dñt ſimpliciter,quòd nõ poſ
ſidet fructuarius.ff.de acqui.re.do.l.acquiritur.§. ſi.de ꝑ-
ca.l. certæ.§.is qui.ad exhib.l.Celſus.§.Iulianus.quorum
leg.l.i.§.quid ergo.ſm hanc gl.qđ uerũ ẽ ciuiliter,ſed na
turaliter ſic,ſcđm ius utẽdi,fruẽdi,quaſi poſſideat ciuili-
ter, & ita uṙ notari.ff.de ui & ui ar. l.i. §.deiicitur.ex qui.
cau.ma.l.ait prætor.§.ei.qui.& per hunc §. & per l.acqui
ritur.§.ſi.cõſueuit dici,ꝙ naturalis poſſeſſio nõ eſt apta,
nec ſufficiẽs ad cauſandã uſucapionẽ, ſeu pręſcriptionẽ.
5 & ad hoc quotidie allegatur.Sed ſecundũ Doct.uideť†ꝙ
emphy.uaſalli,& coloni,ad non modicũ tps, nõ pręſcri
bũt,qui tm̃ poſſident naturaliter, ut conſueuit dici. ff. de
acqui.poſ.l.3.§.ecõtrario.& patet, q2 uaſallus æquipara-
tur fructuario,in feu.in quib.cau.feu.§.huius.qui tantum
poſſidet naturaliter,ut eſt dictũ.Et tñ cõſtat de cõtrario,
6 † ꝙ uaſallus præſcribit in feu.ſi de feu.defun.cõtẽ. ſue.c.
vnico.§.ſi quis per 30.annos.& patet in fundo.uectigali.
ff.de dã.infe.l.ſi finita.§.ſi de uectigalibus.ff. de publicia
na.l.cũ ſpõſus.§.in uectigalibus. Abſurdũ enim eſſe dice
re,ꝙ emphyteutę & alii,qui ſoluũt penſionẽ ad perpetuũ
nõ præſcriberent. Ad hoc põt dici, ꝙ ſunt nonnulli, qui
ſimpliciter detinent rẽ,nihil pro ſuo in re ipſa.ſibi uendi
cantes,ut coloni ad modicã rẽ,depoſitarii, unde tales di
cũtur naturaliter poſſidere.ff.cõi di.l.communi di.§.ne-
que.& tales nullo modo pręſcribũt, nec talis naturalis
eſt apta ad uſucapionẽ.C.cõia de uſuca.l.i.§.neque enim
nec talibus datur unde ui,ut d. §.deiicitur. Sed ſunt qui
dam,qui aliquod ius uendicãt ſibi in re, ratione cuius eã
tenent,& illud ius pro ſuo habent,& quaſi poſſident per
petuo,uel ad uitam,uel ad tempus non modicum,& hęc

 poſſeſſio

7 poſſeſsio cenſetur habere aliquid ciuilitatis, & iō ſuffi-
ciens eſt ad parandā uſucapionem, ſeu præſcriptionē, ſm
qualitatē iuris, quā poſſeſſor in ea ſe iactat habere, unde
uaſallus, & emphyteuta, & uectigales, dicendo ſe tales,
cōfitentur re non eſſe directos dominos rei, ſed utiles, un
de reſpectu dominii directi nihil pſcribunt, nec contra ip
ſos dños, nec contra alios. imo illo reſpectu naturaliter,
tm̄, & nuda naturali poſsident, ſed reſpectu utilis domi-
nii, ut tales (ſicut ſe dicunt) bene præſcribunt, & rē poſsi-
dēt naturaliter, & illa naturalis habet tm̄ ciuilitatis, ꝙ pa-
rat, & cauſat pręſcriptionē, ſi ex qualitate iuris res ipſa p-
ſcribenda ſit, & tuenda, & explicanda p manutenentē, &
patet, quòd talis poſſeſsio habeat aliquid ciuilitatis, quia
exiēs retinet eā animo, ſicut ciuilē, & ideo reuertēti datur
inter dictū unde ui, ut patet. ff. de ui & ui ar. l. 3. §. unde ui.
Sed ſcđm hanc doctrinā vr̄, ꝙ uſufructuarius, q̄ poſsidet
naturaliter rē prędictā naturaliter pręſcribat eā, quod eſt
apertè falſum, imo nec ipſe uſufructus pōt pręſcribi, ut cō
8 ſueuit notari. C. de pręſc. lon. tem. l. fi. in fi. † Ad hoc dicas,
ꝙ uſufructuarius nō præſcribit rē, non propter defectum
poſſeſsionis, ſed qa ad hoc nō tendit. etenim uſufr. nihil
cōtendit, nec ſe iactat habere in proprietate rei utili, uel
directa de natura & qualitate uſufru. ideo nihil præſcri-
bit de proprietate, ſecus de ſupradictis, qm̄ tenēt tāq̄ dñi
utiles rei. & hoc uult dicere tex. cū dicit, quia nō poſsidet
ſub proprietatē rei p ſuo. Et poſſet dici, ꝙ illud qđ dixi ſu
pra de uſucap. §. quod āt. in fi. magnæ gl. nō obtinēt in his
caſibus, uidelicet ꝙ naturaliter poſsidens, ita demum in-
cipiat pręſcribere, cū abſens deſierit habere animum deſi
nendi poſsidere, quia illud intelligitur de illa naturali, q̄
non eſt apta, nec habilis ad præſcriptionem. Iſta autem ē
apta, habilis, & ſufficiens, ut ſupra dictum eſt.

1 *Seruus an & cui quærat 2.*

Non ſolùm. In gl. no. de tribus. in fin. quid ergo de libe
ro homine? Vide plenè. ff. de acquir. poſſ. l. i. §. ſed & p eū.
1 eo. tit. l. cū heredes. §. item quæro. unde ex re, & opera † ac
quirit poſſeſſori bonę fidei, ſicut ſeruus alienus bona fido
poſſeſſus extra rem & operā, & ſibiipſi, uel poſſeſſori, ſe-
cundū intentionē, quam habet, ſed tunc non, ut poſſeſſus,
ſed ut quilibet extraneus, eo. tit. l. ſi me in uacuam. §. fina.
2 Sed quid ſi ſeruus alienus non poſsidetur a me, uult † tamē
mihi quęrere? Vr̄ ꝙ poſsit poſſeſsionem quęrere mihi, &
vr̄ notari eodem tit. l. Pomponius §. ſi liber. & hęc faciūt,
ꝙ religioſus unius monaſterii poſsit acquirere poſſeſsio-
nem alii, ſi hoc gerat in animo.

1 *Procurator dominio ut quærat.*

1 Ex his. † In gl. ff. de acquir. poſſ. in fi. dic plenius a eo. ti.
a l. i. §. per procuratorem. Vnde uidetur diſtinguendum, an
non habuit mādatum, an habuerit, & ſi habuerit, aut uter-
que gerebat in animo mihi quęri, aut neuter, aut alter, &
ſi alter, aut tradens, aut accipiens, & ſi accipiens, diſtingue
inter dominium, & poſſeſsiōnem, ut potes colligere ex
his, quę ibi notantur, & ibi ſcripſi. Sed quid de ſeruitute
prædiali, uidetur idem. ff. de caſtren. pecu. l. ex caſtrenſi.
Contra ff. communia prædio. l. proprium.

a *Adnot.* Dic plenius. Qua hic eſt longa diſtinctio, an p pro-
curatorem quęratur dominium, ſiue poſſeſsionem. melius ē
remittere ad Ang hic in gl. poſſeſsionem, uſque ad fi. ti.

De Teſtamentis. Rubrica.

Hæc rubrica continuatur in text. ſupra titu. i. §. fina. Et
not. quòd diuerſis modis rubricatur hęc materia. ff. C. &
hic. hæc tamen plenior eſt, & hic fit diuiſio rubricæ, vt me
lius capiatur materia per iuuenes, & eodem modo fit in
Codice.

1 *Antiqua cur diſcenda.*
2 *Teſtandi antiquus modus.*
3 *Emancipandi modus.*

TEſtamentum. In gl. ponit. ibi, quaſi argute inuentum
ſic alludit uocabulo. ff. de acqui. poſſ. l. i. §. de dona. §.
eſt & aliud. In ea. gl. ibi, & ſecundum hoc codicillos
&c. non tamen ad ueritatem, eſt teſtamentum. C. de codi.
l. fi. Et idem de quolibet legato, ſiue fideicom. dic plenè.
ff. eo. l. i. In fi. gl. opp. contra diffinitionem. & ſoluit d. l. i.
Item op. ꝙ quamuis ſit inſtitutio non eſt teſtamentum. ff.
de leg. 2. l. codicillis. §. fi. ſed dic, ꝙ ibi nō recipit, ut hęres
directus, & ut uerus teſtamētarius, uel ſolēnis, ut ibi not.
In gl. ut C. in fi. dic ꝙ bonum eſt ſcire breuiter ueteris iu-
ris ſcientiam, nō onerosam, nō prolixā, ſed ſi eſſet prolixa
1 † ad ſciendū, nō, & maxime ſi p eius ſciētiā introducamur
ad pfectius ſciendū nouum, uel ad melius iudicandū, qa
fortè ratio eſt correcta, ſicut dicitur ff. de coniun. cū emā.
in rub. Et facit cōtra multos, qui nō ſtudent, & iura anti-
qua, & correcta negligunt. In gl. prima bonis. in fi. dic ff.
2 de uerb. ſigni. l. biſſextus. † In gl. propriū. in fi. Imò ſecun-
dū Iac. & Pe. & p æs libratū, ſeu ęſtimatum, quia teſtator
emancipabat filios, & hęres inſtitutus emebat bona a te-
ſtatore pro modico, & erat ibi quidā, q̄ librabat. i. ęſtima-
bat modicè. & ſic hęres detinebat & hoc fiebat, ut hęres
teneret firmius, qa fortior eſt cauſa nō lucratiua, quam lu
cratiua. C. de iure deli. l. fi. §. licēt ua. de impo. lu. deſ. l. una.
Vel dic, ꝙ qñ pater habebat filios in ptāte, debebat eos e-
mancipare antequā teſtaretur, quia uiuēte patre, filii ſunt
quaſi dñi, ut l. in ſuis. ff. de li. & poſth. ideo, ut teſtator eſſet
3 magis plenè dñs, debebat † emancipare. modus āt emanci-
pandi erat antiquitus p imaginaria uenditione loquit hic
ſm ipſos. & ſm hoc gl. non benè exponit familię. i. hęredi
tatis. imo debet recipi propriè, ſcđm hunc intellectum, ni
hil ad nos hoc ſcire non proficit. In gl. ſi non poteſt. in fi.
a imo ſi alius nominet, a & ipſe approbet, ſufficit, ut no. i.
l. iubemus. C. de teſta. & hoc uerū, niſi in caſu quo nō poſ
ſet articulatè loqui, ut ibi patet, quod eſt notabile, & uide
in Spe. eo. ti. §. in primis. uer. quid ſi is. nu. 9. In gl. eſt āt te-
nor. in fi. ſed illud correctum eſt, ut no. ſupra proximè.

a *Adnot.* Nominet. Imo ſufficit ꝙ interroganti, an uelis talē
eſſe hæredem, uel ita diſponere, ut coram eo, & teſtibus le-
git notarius, reſpondeat, ꝙ ſic, ut per Ang. in 3. col. in med.
in uer. in gl. teſtium, & an & quando ualeat teſtamentum fa-
ctum a balbutiente, uel penitus non loquente, qui ſolitus
erat articulatè loqui, uide per Are. hic, in fi. col. uer. quid ſi
fiat teſtamentum.

1 *Character.*
2 *Teſtamenta cur ſigillanda.*
3 *Sigillis quibus non ſtandum. 4. 5. 12. falſis 6. 7. 10.*
8 *Sigillo uno an, & quando ſtetur.*
9 *Sigillum authenticum.*
11 *Cap. cum a nobis. ſenſus.*
13 *Sigillantes ſpectandi.*
14 *Teſtamenti celandi forma.*

Poſſunt. In gl. ſ. habente in fi. No. quòd ſignum, & ſigil
lum idem ſunt. Nam quod antiquitus dicebatur ſignum,
hodie nominatur ſigillum, ut notatur in Spe. de proba. §.
uidendum. ver. x. & uidetur per hanc gl. quòd poſsit ſigil-
lari aliquo ſigno, uel ſigillo, niſi habeat characterem, ut
1 per dictum §. ſignum. alleg. in gl. Sed quid uocas † chara-
cterem? Et certe tex. uidetur dicere, quodcunque ſuum,
uel alienum. in §. ſignum autem. l. ad teſtium. ff. eo. ut ſi ha
beat imaginem illius, cuius eſt, uel arma, uel nomen, uel
alium characterem quemcunque, uel alterius imaginem
cuiuſcunque. Sed ob. extra de fide inſtru. c. inter dilectos.
ubi uidetur expreſſum, quòd habeat ſuſpectum, quia non
imaginem illius, cuius dicebatur, ſed aliam proferre vide
batur. ſ. imaginem. Ad hoc poteſt dici, quòd in materia in
qua ſumus, ſufficit ſignare ſigillo, quod non habet pro-
2 prium characterem ſignantis, & ratio eſt, quia in his † ſigil
lis, quæ apponuntur in teſtamentis, non adhibetur fides
plena. Sed ſolummodo apponuntur ad finem, quòd teſtes
ipſos recognoſcant, & ipſis recognitis atteſtentur. ff.
quemad-

quemad.teſta. aper.l.ſi quis ex ſignatoribus , & uidebis ſ.
eo.§.ſed cū aliquis.Sed in cōtractibus,& in omnibus caſi
bus,quibus fides adhibetur ſigillo,tanquā anthentico,eſt
ſecus.tūc n.requiritur,ꝙ habeat characterem illius, cuius
eſt ſigillū, & nomē,ut in ęrario.Quid ergo dices de his,
q ſigillāt cū lapidibus iſraeliticis,in q̄s ſūt ſculptę.uel im
pſſæ imagines beſtiarū,uel diuerſorū characterū? Satis pt
† dici,ꝙ talibus ſigillis nō eē credendū, niſi lapides eſſēt
impreſſi in auro, uel argento in cuius circūferentia eſſet
nomē ſigillantis per dictū c.& per c.ii.eo.ti. ſigillū enim
debet continere nomē ſigillantis.C.de aquęduct.l.decer
nimus.§.uniuerſos.de metallis lib. xi.l.i.ff.de auro & ar.
leg.l.Quintus.§.ſi aūt aurum.& hoc uerum niſi probare
tur,ꝙ tali ſigillo uteretur tanquā publico,& authentico,
ubi erat perſona authentica, uel ſi priuata,ꝙ uteretur eo
cōtra,ubi agitur de fide facienda cōtra illū,cuius eſt,iux
ta l.ſi procuratorē.ff de procur.tūc.n.uideretur ſufficere,
quia uſus multum in talibus attēditur extra de appel.c.ſi
gnificauit.de fide inſtr.c.cū dilectus.facit ergo fidē ſigil
lū,ſiue habeat propriū characterē,ſiue alienū. Sed in hoc
eſt differentia,quia ubi hēt alienū,opus eſt , ꝙ probeť, ꝙ
tali utitur apponēs. Sed quid ſi litera hoc contineat? Ver
bi gratia in litera ſigillata ſcriptum eſt, Ego talis tale ſi
4 gnū cū † tali charactere appoſui, quo utor, non vř adhuc
ſufficere,quo ad fidē faciēdā,niſi aliās adminiculeť,ut di
ctū eſt , quia quicunque ſcriptor poſſet hoc apponere, &
alio ſigillo,ut dictum eſt ſigillare,& eſſet aperta uia frau
dibus patenter. Sed quid ſi alieno ſigillo ſigillauit, & hoc
exprimatur in litera? Videť hic expreſſum,qui ualeat lite
5 ra. Et faciat fidē. Sed pōt dici contra, † quia nō facit fidē,ni
ſi probaretur p teſtes,quod apponi fecerit,& hoc dico ra
tione,qua ſupra,quinimo poſſet dici,ꝙ quāuis probareť,
ꝙ feciſſet apponi, ꝙ nō faciat fidē,niſi cōtra ſeipſū.nā ad
hoc, quod ſcriptura ſit authentica, & faciat fidē, requiriť
ꝙ habeat formam,ſcilicet ſubſcriptionis,& ſignum ta
bellionis,uel ſigillū authenticum,& quo ad hoc parificā
tur inſtrumentū publicū,& litera ſigillata,ut patet in d.c.
i.de fide inſtr.ſed inſtrumentū de manu,uel ſigno alteri⁹
cōſignatū nō ualeret,ut patet in Auth.de tabel.§. nos aūt.
ergo ſigillū alienū non facit fidē,ut §.ſignū.ſ.alleg.& iſto
§.uer.ſed alieno , loquitur in alio caſu quē prędixi . Imo
plus credo,ꝙ quāuis credatur literę ſigillatę,uel de con
ſuetudine,uel de iure,ꝙ nō crederetur ipſi ſigilliſero,niſi
oſtēdatur litera ſigillata,extra de pba.c.cū a nobis. C.de
6 arbitr.l.ne in arbitris. Vel forte † poſſet dici,ꝙ ſi habēs ſi
gillū authenticū,faciat apponi aliud ſigillū authenticū i
abſentia proprii,qđ facit fidē,ſecus ſi priuatū,ut Auth.de
tabe.§.ut tñ,& facit qđ ſcripſi de Attil.tu.§.nos aūt. & ſic
pōt intelligi extra de offi.ord.c.ii.lib.vj. & uide ibi p Ar
chi.quāuis poſſet dici,ꝙ ibi facit fidē in facto illorum , q
faciunt apponi,quo caſu ſine dubio facit fidem. Sed in fa
cto merè extraneo,poſſet eſſe uera opinio, quam prędixi.
7 † Et no. ꝙ crediť ſigillo, ſeu literę ſigillatę.Super hoc tñ
dic,ꝙ aut eſt priuatū,& tunc nō crediť,niſi cōtra priuatū.
C.de re.alie.l.ii.de proba.l.inſtrumenta.ff.de proc.l.ſi p
curatorē abſentē.aut eſt authenticū,& fuerūt opinio.Nō
nulli dñt,ꝙ uni non creditur,ſed pluribus, & pro hoc Ar
chi.extra de elec.c.ut circa.lib.vj.Alii, ꝙ uni ſoli crediť,
& de hoc in Spe.de proba.§.ſi. uer.x. Verius vř,ꝙ uni cre
datur, dū tñ ſit authēticū, quia iura,quæ de hoc loquūtur
nō dicūt ſigilla in plurali,ſed ſigillo in ſingulari, ut patet
d.§.ii.ex de fide inſtr.de of.ordi.c.ii.de ſen.excō.c. cū me
8 dicinalis.li.vj.de pb.c.poſt ceſſionē.in antiquis.Sed † qđ
ſi litera cōtinet,ꝙ duo ſigilla debeāt apponi, & nō fuerit
appoſitū,niſi unū, illud tñ eſt authēticū,an faciat fidē? Nō
vř ex quo contrahentes utrunque apponi uoluerunt , ad
hoc ſe quodāmodo aſtringentes,extra de proba. c. licet.
Sed dicas contra.C.de teſta.l.teſtamentum.& in ca.licet
alteri nărrat ſe expreſsè,ut ibi notatur extra de reſcri. ca.ii.
9 † Sed qđ uocas authēticū? Satis pōt dici , ꝙ ſit authenticū
a ſigillū cuiuslibet ordinarii. a Etenim acta facta corā ip
ſis faciūt fidē,ſicut ſi coram tabellionibus in forma publi
ca redacta eſsēt.C.de ſacroſan eccl.l.iubemus.§ his quo
que iudicibus.de ma.uin.l.j.de pac.l.pacta nouiſſima. de
teſta.l.omniū.& l.ſancimus.Sed ob extra de fide inſtr.ca.
cum dilectus.ubi uidetur ſigillum Regis demum fidē fa
cere, ſi conſuetudo terrę hoc hēat innuendo,ꝙ nō alias ,
ſed pōt dici,ꝙ ibi loquitur de inſtrumētis, nō de literis ſi
gillatis,unde , iudex ordinarius non poſſet creare tabel
liones publicos, & tñ hēt ſigillū authenticum , ut pmiſſ.
10 Item † dic,quòd ſigillo cuiuslibet perſonæ crediť , in his
quæ ad eius officium ſpectāt, & ideo creditur ſigillo exe
quētis citationē.& cuiuslibet cōmiſſarii in negotio ei cō
miſſo,& cuiuslibet dñi ruralis,ſi aſſerant ſe emptorem in
ueſtiuiſſe de rebus cēſualibus uēditis,& ita notāt Doc.ma
xime Inn licet talia non ponāt exēpla.extra de fide inſtr.
c.i.de pbatio.c.qm̄ cōtra falſam. Sed nūquid opus eſt ſub
ſcriptione nominū teſtium in literis ſigillatis,ſicut in in
ſtrumentis publicis? Vř expreſſum,quòd ſic,ut in c.cum a
nobis.extra de reſt. uideť contra.C.de dona.l. in donatio
11 nibus.ſi bene inſpicias decretalē,cū ta nobis. parū facit ,
quia ibi non dř,ꝙ non facit fidem , ſed quòd tale ſcriptū
nō eſt tantæ authoritatis, quin duorū, uel triū bonorū te
ſtium debeat teſtimoniū pręualere, in his tñ ſunt cōſuetu
dines patriarū potiſſimè attendendæ, ut c. cum dilectus.
de fide inſtr. Sed poſſet dubitari , an literę factæ ſub ſigil
lo faciant fidem, ſi non ſint factę,& requiſitę de conſen
ſu utriuſque patris? Verbi gratia ſi petii literam mihi fieri
ſub ſigillo de aliquo uerbo emiſſo, uel de aliqua obliga
tione,uel alio negotio,in quo utraq; pars non conſentit,
an dēt fieri , & an facta fidē faciat ? de inſtrumēto publico
non vř dubium,tñ idem de litera ſigillata,& ita vř tenere
Inn.extra de fide inſtr.c.i.& in rub. pro quo.c. cum medi
cinalis.de ſenten.excom.lib.vj.de offi. ord.c.ii. Item no.
12 ꝙ in fide facienda,& exhibenda ſigillo ſunt multū atten
dendæ perſonę ſigilliſerorum,& illorum, ad quorū rela
tionē ſigillatur. Vnde ſi ſint perſonę faciles , & quæ indi
ſtinctè ſignāt,& ſigillāt,quæ offeruntur eis, nō eſt adhibē
da fides omnino,ut c.cū dilectus.de fide inſt. & facit extra de
iureiu.in c. Romani.in cl.ibi,cū dicit, magno ſigillo &c.
Vbi innuitur,ꝙ magis creditur magno ſigillo,quam mino
13 ri,quia diligentius obſeruatur.Sed quid † ſi ſigillū ſit igno
tum fortè ex in partibus alienis? Inn.videtur dicere,ꝙ nō
facit fidem in arduis negotiis,niſi informetur ſuper hoc,
ſed in modicis ſic.Spe.non admittit tales opiniones, niſi
producens eſſet perſona ſuſpecta, uide quod ſcripſi.C.de
epiſc.& cle.l.ſi qua per calumniam. & quod no. extra de
proc.c.i. hac de ſigillo dixiſſe ſufficiant. In glo hac ratio
ne.in ſi.horū opinio.nō vř rationabilis,ſed tamen hoc di
cebant adhęrendo textui.In glo.etiam linteum.in fin.de
bes ſcire,ꝙ nonnulli teſtantur , & nolunt qđ quiſquā ſciat
14 quod in teſtamēto † continetur. ut l.hac cōſultiſſima.C.
eo. Et eſt ualde cautū propter duo. Primo,ne illi qui ſpe
rant habere emolumētum ex teſtamēto, prouocentur ad
odium.ſi nullū emolumētum ibidē capiant,uel ſi exhęre
dentur.Secundo,ne illi,quibus datur legatum,uel qui in
ſtituuntur captent, uel procurent mortem teſtantis ad ſi
nē,quod nō mutet teſtamentum,uel ut citius capiant,qđ
ſe habituros ſperāt, ſicut de quodā uicino meo fuiſſe du
dū factum audiui,modus aūt iſte teſtandi traditur. C.eo.
l.hac conſultiſſima. Dic tñ apertius.nā primo ſcribes te
ſtamentum per te,ſi uelis quòd nullus ſciat,uel per ſecre
tarium tuum,ſi magis uelis, nam in hoc eſt correcta l.iu
bemus.C.eo.per auth.ibi poſitā.deinde uocabis teſtes, &
dices in eorū pręſentia,ꝙ hoc uis fore teſtamentū tuum,
& rogabis quòd ſint tibi teſtes , & ſi per te & manu ppria
ſcripſeris,& hoc contineatur in ſchedula,non eſt opus ꝙ
plus ſubſcribas,ſi autem oportet,quòd ſubſcribas, ſi ſcri
bere ſcis,ſi neſcis,notarium adhibeas,qui ſubſcribat,& in
hoc corrigitur l.hac conſultiſſima in parte per leg. cum
antiquitus. in ſi. C.eo. & in parte ſtat,& poſt facies teſtes
ſubſcribere in eodē tēpore,& inſtanti,& poterit talis eſſe
ſubſcriptio , ubi per te ſubſcribes? Ego talis uolo eſſe hu
iuſmodi chartā teſtm̄ meū,& ſicut in ea eſt ſcriptū , teſta

tus ſum.& ſubſcriptio teſtiũ poteſt eſſe talis. ego talis uo
catus,& rogatus io teſtem ad teſtamentum talis, ꝙ hac
ſchedula cootinetur,mea propria manu me ſubſcripſi,
& tali ſigno ſignaui. Et hoc ſatis patet io l. hac conſultiſ-
ſima,& mel ius.ff.e.l.pen. Et fiet ſic, quia recipies ſatis de
pergameno,& io prima parte ſcribes totam ordinationẽ
tuã,& plicabis in rotulo,& plicato rotulo remanebit tã-
tum de pergameno, ꝙ poſſint fieri ſubſcriptiooes,& qñ
fuerint factæ publicabis totã chartã,& ĩ quadro ſicut pli
cant bullę Romanę cur.& ĩ ouolues ĩ pãno ſeu lintheo,
& illud lintheũ ſuetur, ita large, quod poſſint poni chor
dæ ad latera,& de ſubtus,quæ tranſibunt ꝑ lintheũ,& il-
lis chordis pendebũt ſigilla. & erit bonũ, ſi ponũtur duo
ſigillæ,ad quolibet latus & de ſubtus triæ,ſi nõ habeas lio
theũ pooas io rotulo totũ,& recipe chordas, uel liceas
de pergameno,quas perſorato ꝑgameoo,figas ꝑ ultimam
ſuꝑficiẽ rotuli,& claudas cum ſigillis,& ſic de conſuetu
dine claudnntur atteſtatiooes teſtiũ. Et quamuis iure oõ
caueatur,bonum erit ſubſcribere diẽ & locum, de hoc
no. Azo. io ſumma,ooo ita clarè.uide ibi. Sed an dẽat fie-
ri mẽtio in ſubſcriptione,ubi alieoo ſigillo ſigillatur,oõ
reperitur iure cautum tutum tamen erit,ſi fiat.

a Adnor. Ordinarii. Vtrum autem ſigillum epĩ probet, uide
do. Feli.in c.poſt ceſſionem.nu.3.4. & 5. extra de prob.

1 *Teſtamentary teſtes qui.6.*
2 *Mulier quorum an non teſtis 4.*
3 *Mulieris & minoris differentia.*
5 *Cœnobitæ an teſtes eſſe queant.*
7 *Infames teſtes ne ſint.*

Teſtes autem. In gl.paſſiuè,in fin.uult dicere gl. quòd
iſte text.uult dicere,quòd illi poſſuot eſſe teſtes,qui poſ-
1 ſunt† facere teſtm̃,ut bona ſit exceptio &c. ſed certè hic
nulla uidetur exceptio,imo eſt additio diuerſorum ca-
ſuum,ut patet ex ſerie tex. Item patet,quia aliqui ſunt ca
ſus,qui concordant cũ rubrica, quia impubes oõ dr̃ face
re teſtm̃,nec ipſe dicit,& idem de furioſo. Præterea noo
cures,an actiuè,uel paſſiuè recipiaẽ, de his tamẽ uidebis
plenius.ff.eod.l.cum lege. In glo.io aliis ibi timor ſalſita
a tis. a Eſt eni mulier† corruptibilis,& uaria,ut no. dicto
2 §. mulier. Pro quo C.de inoſſi.teſt.l.filia in orbitate.& de
inſti.& ſubſtit.ſub cõd.fact.l.reprahendẽda. Item quia ua
rium,& mutabile ſemper profert.extra de uerbo. ſign.c.
forus.§.fi. Sed ille §.uidetur expreſſe cõtra gl. hãc, qa ibi
uidetur concludi expreſsè,quòd mulier non poſſit eſſe te
ſtis in aliquo oegotio,gl.ibi dicit,quod poteſt eſſe teſtis,
in ciuili, niſi in teſtamento,ſed in criminali oõ,ꝑ dictũ c.
de iure caooo ico, ſed de iure ciuili cõceditur quòd poſ-
ſit in criminali. Sed uidetur quòd etiam de iure ciuili poſ
ſit repelli in criminali; qa ſi non põt eſſe teſtis in teſtõ ꝑ
pter ponderoſitatem negotii,ut hic,multominus in cau-
ſa criminali,ubi de põderoſiori negotio agitur. ff.de pœ.
l.io ſeruorum.§.fi.quia corpora &c. C.de ſacroſan.eccle.
l.ſancimus.la j. Et hoc ſortificat,quia nos uidemus,quòd
pubes quicunque põt eſſe teſtis in teſtõ.& tñ in criminali
non poteſt oiſi ſit maior annis xx.ff. de teſtib.l.io teſtimo
niũ.in fi.etenim in criminalibus probatiooes debent eſſe
luce clariores. C.de proba.l.ſciant. Satis põt dici, ꝙ poſ-
ſit eſſe teſtis in criminalibus de iure ciuili.ff. de accuſa.l.
ii. de adul l.ſi poſtulauerit.§.haberi.& tñ in teſtamẽto nõ
poteſt eſſe teſtis,ut hic. Et eſt raoo,quia in teſtamẽto poſ-
ſunt bene alii pro uoto haberi,& reperiri,& eſt io ipſo te
ſtãte,quos adhibeat,nõ ſic io maleficio,ubi delinquẽs nõ
uocat teſtes,qñ delinquit, ideo ne ꝓbationũ facultas au-
guſtetur mulier admittitur. Sed cur oõ ita pubes mioor
3 xx.ano.† admittitur in criminali,ſicut mulier,& quare ad
mittitur io teſtamento,melius quã mulier? Reſpõdeo ad
primum, quia mioor non ita perſectè de uno negotio,&
eius cricũſtãtiis iudicat,ſicut mulier perfectæ ętatis,ut ff.
ex qui cau. ma.l.ſi quis.ii.§. eadẽ. Ad ſecundũ reſpõdeo,
ꝙ mulier eſt uaga,& inſtabilis,ut ſupra dictum eſt,io teſta
mentis autem(ut plurimum)plures articuli continentur
quos ſenſus mulieris uagus & mutabilis,capere non poſ
ſit faciliter,& ſi caperet faciliter narraret,quare noo ad-
mittiẽ in teſtamẽto. Præterea,teſtificari io teſtõ eſt quod
dã officiũ,& ferè publicũ.ff.de teſti.l.curent.& ff.queãd.
teſta.aper.l. ſi qs ex ſignatoribus. quę officia mulieribus
nõ beoe cõueoiunt.ff.de regu.iur.l.fœminę. & ex hoc ſe
haberent conſortiis hominum uoluntariè iungere,quod
non conuenit. C.de offi.diuer.iud l.i. extra de iudi.c.mu
lieres.lib.vi. Quidã uero Canoniſtæ uidẽtur uelle quòd
4 mulier † poſſit eſſe teſtis in cauſa criminali, etiam de iu
re caoonico.uide in Spe.de teſt.§.i.uer.item quod eſt mu
lier. Sed an mulier poſſit eſſe teſtis io codicillis? gloſſ. &
Doc.tenẽt ꝙ ſic,ut d.c.mulieres. C.de co.l.fi.no. Et ideo
dicuot Iac. & Pet. ꝙ cũ hodie pauca fiant teſtamenta,ſeu
inſtitutiooes hęredũ,quòd mulieres poſſint uocari ad te-
ſtamentũ ẽm eos. Itẽ no. quòd ex dare caſum ciuilem in
quo repellitur,ut in caſu feudorũ,io feud.quot teſtes ſũt
neceſſ ad proban.ioueſt.c.i. lo gl.quid.eo.in fi. Similis gl.
eſt ff.de teſta.l.iii.§.i.dom.Ia.& Pe.dicunt quòd qoidam
eorũ domini tenuerunt cõtra glo.nec eſt bonũ ar.de l.no
tionẽ.§.j.quia ſeruus.erat diſcretus, ſicut ſi liber eſſet. &
ideo fact⁹ liber teſtificatur,nõ ſic de pupillo. ar.ff.de ſer.
expor.l.ſi mioor. Sed ipſi dicũt,ꝙ de his q̃ uidit proximus
pubertati põt ferre teſtimooiũ, de his quæ uidit ꝓximus
ioſantię oon.ff.ad Syll.l.excipiũtur.illa lex beoe facit, &
eſt de legibus quas gl.allegat.io §.i.ſ̃.alle. Super tex. Ne-
que ſeruus,uide ff.eodem.l. qui teſtamentum.§.ſeruus.
5 Quid de monachis,& aliis† religioſis præſertim mẽdi
cantibus,qui ad hoc libenter ſe ingerunt? Scis quòd glo.
tenet,quòd religioſi poſſuot eſſe teſtes in iudicialibus. C.
de teſt.authen.ſi teſtis.quod eſt uerum cum licentia ſupe
rioris ſui,ut oo.in Spec.de teſtib.§. i.uer.item excipitur.
ſed in teſtamẽtis nõ bene, quia ex hoc ſe mũdo ingerunt
& ſecularibus,& oportebit eos uenire corã iudice,& ſe ĩ-
miſcere ſecularibus diſceptationibus. C.eod.l.hac ꝯſultiſ
ſima. Et hęc eſt una de rationibus, quare mulier prohibe
tur eſſe teſtis in teſtamento,ut dixi ſupra proximè. Satis
poteſt dici,quòd poſſint eſſe teſtes cum licẽtia,alias nõ.
& facit,quia poſſunt eſſe executores ultimæ uoluntatis,
extra eo.c.i.in cle.multa ergo teſtamẽta impugnare pote
ris in quibus religioſi ſunt teſtes inſcripti ſine licentia.
Quid de adſcriptitiis? Dic,ꝙ illi poſſũt eſſe teſtes,cũ te
ſtari poſſiot,ut dixi.& no.ſ̃. de iure per. in prin In gl.qui
oihil.in fi.ſed quid ſi alterum habeat minũ à caſu, & ſcie
literas? Videtur,quòd poſſit eſſe teſtis,cũ teſtari poſſit. C.
eo.l.diſcretis. & hęc ſuot cõuertibilia teſtari,& teſtifica-
ri,ut in fine huius §.ff.e.l.cũ lege. Saoѕ põt dici,ꝙ nõ poſ
ſit eſſe teſtis, ut hic etenim teſtis debet depooere uerbo,
qđ mutus facere nõ põt. ff. queãdmod.teſta. ape.l.cũ ab
initio. Itẽ teſtes debẽt audire, ꝙ ſurdus facere nõ põt. ff.
eo.l.hæredes palã.§.i. Præterea, credo, quòd teſtimoniũ
qđ reddiẽ in ſcriptis, ſicut uidi qñq; fieri nõ ualet;ut no.
in Spec.de teſte.§. oñc tractãdũ uerſi.quid de muto.ete-
nim plurimũ in excutiẽdã ueritate uox ipſa &c.ff.de qſt.l.
de mioor.& ſacit C.de teſt.l.nullũ. ibi cũ dicit, uerborũ.
&c. Io gl.uel à leg.in fi.uide qđ ſcripſi ſ̃ đ cura.§.furio fi.
6 In gl.de crimioe.ĩ fi. per leges hic alle.vr̃ ꝓbari † ꝙ q
non põt eſſe teſtis,noo põt teſtari, & ecõtra, ut beoe pa-
tet in l.is cui. qđ apertè falſum eſt,qa mulier nõ põt eſſe
teſtis io teſtõ,& tñ põt teſtari, & ecootra filius non põt te
ſtari,& tamen poteſt eſſe teſtis infra §.pater.unde intelli-
b ge hanc regulã io eo,qui propter improbitates b effici
tur ioteſtabilis,ut dictis legib.hic allegatis in gl.etiã per
dictas leges uidetur,quòd inſamis ioſamia iuris non poſ-
ſit teſtari,cum repellatur à teſtimonio,ff.de teſt.l.iii. §.in
lege.& hęc uidetur inteotio gl.in l.ob carmẽ.ff.de iniur.
l.lex Cor.§.ſi quis li.ſed io hoc obſtat apertè. C.de ſecũd.
nup.l.i.ubi ſupponit l.ꝙ mulier ſecundo nubẽs intra tẽ-
pus luctus teſtatur.& tamen cum teſtatur eam ioſamẽ eſ
7 ſe. C.de inceſt.nup.l. ſi quis inceſti. Poteſt dici quòd † in
famis poteſt teſtari,niſi in caſu quo leges expreſſe dicuot
eum inteſtabilẽ,ſicut qñ diffamatur ob carmen famoſum
ut l.

ar. l.ob carmen.ſ.alle.ibi.n.datur intelligi, ꝙ ſecus eſſet,
ſi pp aliam iniuriã damnaretur,quãuis ad ueritatẽ ſcien-
tia inſamatet. Et ſic intelligas.C.de hęr.auth.credẽtes, &
hoc uult dicere d.l.cũ l.ſeq. quam ſic intellige & reſtrin
ge,&hoc apparet,quia relegati pp crimen teſtantur,non
diſtincto ob quod crimen damnati ſint.ff.eo.l. eius qui §.
ſed relegati.ſupponẽdo,ꝙ relegati pp crimen famoſum
teſtantur, condẽnati uero ad mortẽ non teſtantur, ẽt ho-
die,ut d.l. ſi cui.& ibi no. De bãnitis potes rñdere pec ea
quę ſcripſi ſ.quib.mo.ius pat.po.ſol.§. cum.aũt. Quid de
excõicatis? Inno.vř uelle, ꝙ poſſint teſtari.extra de ſent.
excom.c.cum uoluntate.de dolo & contu.c. ueritatis.A
lii contra.uide per Archi. de excep.c.pia.lib. 6.

a Adnot.Falſitatis.In teſtamento tamen militis, uel pagani
facto inter liberos,uel ad pias cauſas. item in codicillis, &
donatione cã mortis,põt eſſe teſtis,qđ no.pro teſtamentis,
in quibus hodie ponitur clauſula codicillaris ſcđm Ang.

b Improbitates.Tales teſtes repelluntur,pp improbitatem,
alias ſecus,ut hic,per Ang quid ãt in infamibus infamiæ iu
ris,relegatis,damnatis ad mortem,bãnitis,excõicatis,& cæ
cis,an iſti poſſunt eſſe teſtes in teſtamento? uide eundem.

1 Teſtamentorum genera.2.& 3.
3 Teſtamenta,qui probentur 5.
4 Teſtamentum ſcriptum probare.
6 Serui teſtimonio an corruat teſtamentum.
7 Teſtis teſtamentarij officium.
8 §.Sed cum aliquis explicari,& limitari.17.24.
9 Teſtamenta quibus ſcriptis non probentur.
10 Teſtamento ſigillo probari.
11 L.omnium.ſenſus.
12 Solennia moribus non tolli.
13 Teſtamentum quot teſtibus probatur 15.
14 Teſtamentum quis probet.
16 § Conditionem enucleari.
18 Seruum creditum liberum probare.fallit 19.20.
21 Notario negato,actum corruere,
22 Inhabilis geſta publica ualere. fallit 23.

Sed cum aliquis. In glo.ſ.putatiua.in fi. dic ibi, ꝙ aut
ueritas patens eſt,& attenditur,aut occulta, & tunc non,
uel dic,ꝙ aut attendendo opi.fauo: ampliatur,& attendi
tur,ut hic & ibi,aut non,& tunc non.dic ut ibi.In gl.qui-
dam hoc intelligunt.ut hanc gl.quę eſt hic,uaria illi quę
eſt C.eo.l.1.de bo.poſ. ſm tab. unde ut intelligas, debes
1 pręmittere,ꝙ eſt quoddam †teſtamentum in ſcriptis, qđ
fit cum ſolennitate contenta in hoc ti.& ſup. proxi. §. &
quoddã nuncupatiuũ,de quo ĩ.§.fi. Et ut bene uideas,pri
mo quęritur,quõ ſcitur an quis uelit teſtari nũcupatiuè,
an in ſcriptis? Dicunt antiqui Doc. ut Io. de Bleuoſco,ꝙ
apparet,ſi teſtator hoc dixerit,ſicut dř in contractibus. C.
de fi.inſt.l.cõtractus.uel ſi fecit ſigillari. & ſubſcribi char
tam clauſam,uel apertam,ut ſcripſi ſ.proxi.§. alias autẽ,
quãuis fiat inde ſcriptura,non pręſumitur,ꝙ fiat, niſi ad
memoriam,uel ad probandũ pec d.l.contractus.cum ibi
no. Ia.aũt & Pet.dñt ĩ.§ fi. quod in dubio teſtm̃ ualet, ut
2 in ſcriptis,& ſine ſcriptis.nõ ꝙ† ſint duo teſtamenta, ſed
unũ,quod ualet,quaſi cũ ſcriptis,& ſine ſcriptis, ſicut ex
eodẽ contractu reſultant duo uincula, ut ſi mihi uendẽti
& interrogãti promittas pretiũ,quia oritur ex uẽditione
& ſtipulatiõe,ſm eos.Sed cõtra hoc facit ff.de noua.l. cũ
.n .ſed ꝑ hac facit de act.emp.l. nõ eſt nouũ, & ita hęres
nõ habet eligere ſm eos. Vel dic primã ueram. Et eſt in-
dubitatũ,ſi non poſſet ualere,ut teſtamentum in ſcriptis,
quia non eſt præſumendũ teſtatorẽ uoluiſſe teſtari in ſcri
ptis,ſi ex hoc eius iudiciũ poſſet impugnari.ff. de mili.te-
ſta.l.miles.extra de ꝓb. c.niſi.& facit C.eo. l.in teſtõ in fi.
3 †Secundo quæritur,nunquid ſcriptũ teſtamentũ faciat fi-
dem?glo.hic vř diſtinguere teſtm̃ in ſcriptis a nuncupati-
uo,ut primũ probetur per ſcripturam,ſm non, niſi teſtes
deponant.Contrariũ uidetur notari.C.eo.l.i.ubi parificat
utrunq;. Ad hoc dicas, ꝙ qñq; teſtamentũ fit in ſcriptura
priuata corã priuatis,quandoque in publica, & in formã
publicam redacta,& coram publica perſona, ut ſit in pri
4 uata, & coram priuatis. Si quęratur † an illa ſcriptura fi-
dẽ faciat, vř ꝙ ſic per hunc §. quia cum ſeruus detectus,
teſtificari non poſſit,ut hic no. teſtm̃ non poſſet ꝓbari,
niſi illa ſcriptura faceret fidẽ, & tñ per hunc §. teſtõ ſub-
uenitur, ut hic tenet Azo. Præterea pro hoc uidetur,quia
talis charta dicitur auth.ff.quemad.teſta. aper. l.fi. de ſe-
cun.tab.l.1.§.ſed ſi unũ.gl.ſentit cõtra in d.l.i.ubi dicit,ꝙ
teſtamentũ deficit probatione,niſi probetur per ſcriptu-
rã redactam in formam publicã, uel per partis confeſſio
5 nem. Dicas ꝙ teſtamentum in ſcriptis† probatur ꝑ illam
chartam,& illi ſtatur,hoc tñ addito,ꝙ teſtes debeãt ueni
re corã iudice,& ſua ſigilla recognoſcere, & ſubſcriptio
nes,& iudex in eadẽ charta,uel in alia,dẽt hoc referre,&
diſcernere,an illa charta faciat fidẽ,uel alia, tranſlatũ ſit
corã iudice & teſtibus.& hoc eſt,qđ uult dicere. C. eo.l.
publicati.alias aũt illa charta fidẽ non faceret, imo ſi al-
ter teſtiũ eſſet mortuus ante recognitionẽ,deficeret teſta
mentũ probatione.& hoc uolũt dicere iura.ff.quẽad.teſ.
aper.l.cũ ab initio.& l. ſi quis.in fi.& no. C.quemad.teſt.
ape.ꝑ l.ii. niſi probaret per cõfeſſionẽ,uel per ſcripturã.
C.eo.l.i.ſed in hoc obſt.iſte §.& C.eo.l.i.quia certũ eſt ꝙ
ſeruus nõ admittitur ad teſtimoniũ.ff.eo.l.qui teſtõ. §.ſer
uus.ſi ergo alter de teſtibus detectus ſit ſeruus, quomodo
6 †ueniet pro recognoſcẽdo ſigno,& ſubſcriptione,cũ tũc
ſuũ uideatur ferre teſtimonium, & tp̃s teſtamenti eſt inſpi
ciendũ.ff.de teſt.l.3.§.lege Iulia.de uer.ſig.l. notionẽ.§.j.
Timore huius oppoſitionis gl.ſic uariauit,ut dictũ eſt.Ad
hoc dñt quidam,ꝙ ſi tẽpore teſtamenti, & tempore reco
gnitiõis ſigillorũ credebať liber, ꝙ teſtamẽtũ ualet,& ſic
põt intelligi ille § pro quo facit l.Barbarius.ff de offic.pt.
& ſic ſupponunt, ꝙ cõditio eius eſt detecta tp̃e quo teſta
mentum aperitur, quod non ualeret, & ita intelligebat
quidã doctor meus. Sed hoc vř contra mentẽ huius §. &
ff.eo.l.ad teſtiũ.§.i.ubi dř,ꝙ inſpicitur condõ,cũ teſtamẽ
tũ fiebat,non tp̃s mortis,& multominus tempus,qđ poſt
mortem concurrit, unde vř melius dicendum teſtamẽtũ
ualere,datu ꝙ ſtatus ſit detectus ante aperturã. Nec obſt.
contrariũ,quia hoc eſt ſpeciale propter fauorem teſtato-
ris.& hoc dicit iſte tex. ſubuenire ſe ex ſua liberalitate te
ſtamenti.de iure ſpeciali contra iuris cõis rigorem. Et in
hoc eſt liberalitas,& ſubuentio innuendo, ꝙ de iure cõi
ſecus eſſet. Vñ non habeas hic in tex libertate. ſicut gl.ha
buit,& malè,ſed liberalitate.nam ſi habes libertate nõ eſt
propria,nec bona ſententia,& hoc etiã apparet. C.eo.l.j.
ibi cũ dicit,in hac cauſa.quaſi dicat nõ in aliis.Et eſt ratio
quare ſpecialiter ſic ſtatuitur hic fauore teſtamentorum,
quæ emendari ſeu retractari non pñt poſt exitum. Itẽ iu-
ſta ignorantia, quia in oĩbus credebatur talis. Item quia
nil ꝓ tertiũ deponit,ſed pro teſtõ,niſi in caſu, quo iſtituit
talẽ,qui nõ eſſet ſucceſſurus abinteſtato, nam tunc depo
neret contra tertiũ,ſed leges non reſpiciunt ad ea,quę ra
rò accidunt,&c. Item nec illi tertio erat ius quęſitum iu
re ſpeciale,uel dic,ꝙ non ſit ſpeciale,ut ĩ.dicam in ſi.hu
ius notę. Et hęc procedunt in teſtamento in ſcriptis de
quo loquiť is titulus uſq; in § fi. Quid ſi fuerit adhibitus
in nuncupatiuo,an ſit locus huic §.glo. tenet hic ꝙ non,
contrariũ tenet C.eo.l.i.pro hac glo.videtur,quia in teſta
7 mẽto in ſcriptis,†teſtes nihil habent facere, niſi recogno
ſcere ſigilla,& ſubſcriptiones, nec de neceſſitate habent
deponere de ſubſtãtia teſti,unde uř nudum factũ,ſeu mi-
niſterium,ſed in teſtõ nuncupatiuo oportet,ꝙ deponant
de ſubſtantia teſtamenti.ĩ.§. fi.ideo uidetur alium, & ꝙ
magis eorum conditio indaganda ſit.Et hanc ſententiam
8 tenet Iac.& Pet.infra §.fi.† Poteſt dici, ꝙ poſſit loqui in
nuncupatiuo, cum omnes prędictæ rationes concurrãt,
quamuis ad ueritatem,hic text omnes loquuntur in teſta
mento in ſcriptis,quia dicunt,cũ ſignaretur, uel ſignaba
tur,ſed ſi bene cogites tantũ periculum eſt ſeruum amit-
tere in teſtamento in ſcriptis, ſicut in teſtõ nũcupatiuo,
ideo ſemper ſequendo fauorem,potes idem dicere. hæc
aũt procedunt ubi teſtm̃ fit in ſcriptura priuata. Quid ſi
fiat i publica? certè habet locum iſte § . multomagis. Sed
an ſcriptura publica, & in formam publicam redacta,

pro-

probat teſtamentũ, abſq; alia depoſitione teſtiũ, uel reco
gnitione ſigillorũ. Fuerunt opi. Io. And. dicit, ꝙ ſic. & hãc
opi. approbat conſuetudo. Et illud eſt qđ glo. uult hic dũ
cere Azo. tenuit cõtra, ut no. plenè. C. de fideicõ. l. fi. ſed o-
pi. Azo uideť uerior de iure ſm gl. & Doc. & iuxta ſchẽ
hic. Vt autem bene intelligas, pone ꝙ inſtrumentum dicit,
ꝙ talis ſic teſtatus fuit, & præſentibus talibus teſtibus. Si
9 quęras † an talis ſcriptura fidem faciat, & ualeat ut teſta
mentum in ſcriptis, certum eſt, ꝙ nõ, quia nõ facit mẽtio
nem, ꝙ ſolẽnitas iuris fuerit adhibita, ut de ſigillis & ſub
ſcriptionibus teſtiũ, ſed quo procedit in caſu, quo inſtru
mentũ facit mentionẽ de hoc uidelicet, ꝙ talis ſic fuit te
ſtatus, io pręſentia taliũ, qui ſubſcripſerunt, & ſigilla ſua
appoſuerũt, uidelicet talis, tale, & talis, tale. Et pone ꝙ
de pacto fuerũt appoſita, & ſubſcriptio facta, & non vř ad
hoc dubiũ, quia de iure requiritur ſolennitas in teſtõ in
ſcriptis, qđ teſtes recognoſcãt ſigilla, & ſubſcriptiones, ut
ſ. dictũ eſt alias ad quid apponerẽtur, unde lex ſic uoluit
prouidere, & in tanto numero, & tali modo, ne quid falſi
tatis &c. C. de fideic. l. fi. ideo non vř, quòd talis ſcriptura
probet teſtm̃ in ſcriptis, imo nec nuncupatiuũ, quia & ibi
oportet quòd teſtes deponãt de ſubſtantia teſtamenti cõ
rã iudice, nec ſufficeret fieri corã notario ſimplici. C. eo.
10 l. teſtamẽta oĩa. † Quid ergo dices de teſtamentis, quæ
trãſeunt ſub ſigillis authẽticis ad relationẽ auditorũ ſigil
li, uel ſigilliferi? Certè creditur de cõſuetudine, & poſſe
probari de iure, qa de ſtylo iudex cõmittit talibus audito
ribus uices ſuas ſuper poteſtate audiẽdi, & in actis redi-
gẽdi cõtractus, & ultimas uoluntates. Sed ſi cõſtat, ꝙ iudex
eſſet præſens, & in actis redigeret, nõ oporteret aliam pu
blicationẽ fieri, ut C. eo. l. omniũ. ergo nec in præſenti ꝓ
poſito. Notarius uerò publicus habet officiũ à lege, ſeu ĩ
titulatũ ex quo creatus eſt, nec utitur uice iudicis cuiuſ-
quã, ſecus ergo de iure in litera ſigillata, & ſecus in lite-
ra redacta in formã publicã per notariũ, quamuis ad ue-
ritatẽ tñ, uel maius periculũ falſitatis poſſit eſſe in ſim-
plici auditore, ſicut in notario. Vñ in hoc multũ attende
11 rẽ conditionem perſonę, ut dixi ſ. §. pñt. † Vel dic, ꝙ lex
omniũ. loquitur, qñ iudex in ꝓpria perſona fuit pręſens,
nec põt cõmittere, ut l. teſtamenta. C. eo. ti. ibi, nec uſquã
12 permittatur. Item dic, ꝙ hę ſolennitates † pñt tolli con-
ſuetudine, ut no. in Spe. de inſtr. edi. §. cõpendioſę. uer. ſed
prænilię. Caue tñ. ꝙ quamuis credatur de cõſuetudine li
teris ſigillatis in patria cõſuetudinaria, nihilominus con
ſuetudo non tollit, quin debeant in teſtamentis ſeptẽ te-
ſtes apponi. Et credo, quòd ſi ſileretur in ſcriptis, quòd tota
ſolennitas ſubſcriptionũ, & ſigillorum, debeat ſeruari, &
uix poſſet conſuetudo in tali caſu probari ad contrariũ.
Et hæc indubitate procedunt, ꝙ litera non facit fidẽ, ni-
ſi ſeptẽ teſtes deponãt, ubi quæritur de uiribus teſtamẽti,
& uolũtate teſtãtis, ſed ſi dubitetur de ſolẽnitate dñt A-
zo. & G. ꝙ ſufficiunt duo teſtes, ut no. in d. l. ii. de bo. poſſ
§. in tab. & per conſequẽs uideretur, quòd ſufficeret inſtru
mentum, quod uicẽ duorũ teſtium obtinet, ut l. in exercẽ
dis. C. de fi. inſt. conſueuit notari, ſed illa opinio reproba
tur, ibi in glo. & per Doct. Vnde uidentur ſeptem teſtes
requiri, & eorum depoſitiones, per modũ ſupra tactum,
ſiue de uoluntate, ſiue de ſolennitate ſit quæſtio. Sed ubi
eſſet quęſtio, an factum eſſet teſtamentum, tunc ſuffice-
13 rent duo, ut ibi no. † Quid ergo dices, epiſcopi in aliqui
bus locis, & in aliis, collegia vẽdicant ſibi bona clerico-
rũ inteſtatorũ de conſuetudine, ſicut Aureliæ fit. Pone er
go, qđ bona alicuius clerici petuntur tanquã inteſtati, ex
cipitur, ꝙ teſtatus fuit, per quo teſtes probabitur huiuſ
modi exceptio? Satis põt dici, quòd per duos, per d. gloſ.
& etiam per alios teſtes, quã per illos, qui fuerunt per te-
ſtatorem ad teſtm̃ uocati, quia quęritur tantum, an teſta-
14 mentum factum ſit. † Sed quid, ſi replicetur, ꝙ fuit minus
ſolenne, & ideo pręſuppoonitur inteſtatus. infra de hęred.
quæ ab inteſt. uerſi. aut non iure. circa prio. tunc uidetur
ꝙ poſterior quadruplicans, debeat probare ſolenne, per
ſeptem teſtes, quia ibi quæritur de ſolennitate, in qua ſe-
ptem ſunt neceſſarii, per d. gl. quamuis probabiliter poſ
ſet dici, ꝙ ex quo reus probauit teſtamentũ factum, quòd
dicit etiam minus ſolẽne, incumbat probatio, ſicut dicimus in
ſimili. ſi dicã te excõicatum, quia non ſoluiſti intra tem-
pus, incũbet mihi onus probandi, ut no. Iac. extra de ac-
cuſ. c. ſuper his. & gl. iuris ciuilis uidetur concordare. C. de
condi. ob turp. cau. l. i. Item dic, ꝙ pręmiſſa procedũt ubi
eſt quęſtio de ſubſtãtialibus teſtamenti, quia ſi ſit quęſtio
de aliqua declaratione facta poſt teſtamentum, ſufficiunt
duo teſtes, ut ff. de ſta. l. hęredes palã. §. ſed ſi quid poſt fa
ctũ teſtm̃ & iunge ff. de leg. ii. l. cũ proponebať. Hęc quæ
dixi, quòd inſtrumentũ non probat teſtamentum, proce-
dunt de iure ciuili. Sed quid de iure canonico? vř contra,
15 † quia de iure canonico ſufficiunt duo teſtes, ſaltem ĩ le
gatis ad pias cauſas, ut omniũ opiniones includam, extra
de teſta. c. cũ eſſent. & c. relatum. & ſic cũ inſtrumentum
obtineat uicem duorum teſtiũ, ut ſ. dictum eſt, uidetur ꝙ
probet in foro eccleſiaſtico, & idem uidetur in foro ſecu
lari, in patria in qua duo teſtes ſufficiunt de cõſuetudine.
In his aũt eſt multum conſuetudo attendẽda. extra de fi.
inſtr. c. cum dilect. C. eo. l. ſi non ſpeciali. Inſpicitur ergo
in teſtamentis conditio teſtantis, quã habebat tẽpore te-
ſtamẽti, quantũ ad notam ſeruilẽ. Sed quid in aliis notis,
ut quia infamis, uel alia nota notatus, ꝙ teſtificare non
16 poſſit? Videtur idẽ, cum ſit eadẽ ratio. † Pręterea §. con-
ditionem ff. eo. l. ad teſtiũ. loquitur generaliter nõ diſtin
guendo, nec ſpecificãdo notam ſeruilẽ ab alia, & ideo ſi
adhiberetur mulier, quæ crederetur uir, quia forte erat in
habitu uirili, uel minor xiiii. annis. qui crederetur maior,
uidereť ualeret teſtm̃ per hunc §. Eſt ergo hoc ſpeciale in
teſtõ, quia in aliis inſpicitur conditio, quã habet teſtis tẽ-
pore quo recipitur, ut ſ. dixi. Sed quid ſi tẽpore receptio-
nis non poterat reprobari, ſed tempore depoſitionis põt?
Videretur quòd non poſſit reprobari, quia tempus rece-
ptionis inſpicitur, ut l. iii. §. lege Iulia. ff. de teſti. & illo tẽ
pore eſt faciẽda proteſtatio, de dicẽdo. extra de teſt. c. ꝓ-
ſentata C. eo. l. ſi quis teſtibus. In contrariũ facit, quia ta-
les ideo repellũtur, quia præſumuntur propter utilitatẽ,
cito à ueritate deuiare. ut d. l. iii. § i. & ſic ẽt tempus, quo
deponũt eſt aduertendũ, quia tunc agitur de ueritate ſciẽ
da, & extorquenda, & in hoc poſſet eſſe læſio, nõ in alio
tẽpore, & hæc eſt ueritas, & hoc tenet Spe. tit. de teſt. §. i.
ver. quid ſi teſtes & uer. itẽ opponitur, ꝙ eſt criminoſus.
Sed quid ſi ſeruus, uel infamis fuerit adhibit' teſtis in in-
ſtrumento publico? Non uř idem: quod in teſtamento, cũ
ſit ſpeciale in teſtamento, ut dixi Spe. uř tenere idẽ, dicit
tñ quòd ſi inſtrumẽtũ uertitur in dubiũ, quòd non poteſt
uerificari per tales teſtes, ut in Spe. de fi. inſtr. §. poſt remo.
uer. quid ſi teſtis. & facit quod no. extra de tranſ. c. ex lite
ris. per Inn. de hoc uide plenè extra de reg. iur. c. factũ le
gitime. lib. 6. in nouel. Io. An. Vel poſſet dici, ꝙ in omni
caſu, & actu in quo ꝓp ſolennitatem plures teſtes, quàm
17 duo requirũtur † iſte §. obtineat, & ꝙ ſtatut depoſitio-
ni illius, qui nunc repelli põt, una cũ depoſitionibus alio
rũ, & ſic intellige in feud. an re. de teſt. qui pat. eſſe defi. c.
i. etenim lex uoluit, ꝙ introductio ſolennitatis eſſet iu-
ſta cã deſtruendi actũ, ut eſt iuſta ignorantia, ut hic, & ſic
ille §. nõ cõtinet ſpecialitatẽ, quo ad act. ſolẽnes, ſed quo
18 ad alior ſic. † In gl. no. errorẽ. in fi. hęc glo. ſupponit, ꝙ is
tex. intendit loqui de cõſenſu omniũ de populo. & hoc
apparet ꝑ ea quę alle. Sed quid ſi probetur aliquos de po
pulo ſcire conditionẽ teſtis, aliquos nõ? Videreť ſufficere
ꝓbari, ꝙ maior pars credat liberũ, qa in popularib' tali-
bus. minor pars cedit maiori. ff. ad mu. l. qđ maior. de re.
iu. l. aliud. §. referť. & hoc uř ſẽtire Spe. ti. de teſte. §. i. uer.
item qđ eſt ſeruus. Sed obſt. is tex. quia dicit omnium. ſed
maior pars reputať oẽs per prædicta. & facit ff. ad Mace.
l. ſi quis patrẽ. ibi cũ dicit, plerique. de ædil. edi. l. qs ſit fugi
19 tiu'. l. apud Celſũ Sed qđ ſi credebať cõiter † liber, teſta
tor tñ ſciebat uel credebat eũ ſeruũ. uel aliq. de teſtibus?
Vř ꝙ ſcientia teſtatoris debeat ei nocere, qa eſt qđ ei im
putari poſſit, cur alios teſtes nõ uocauit, ex quo ſciebat:
& ceſſat

& ceſſat ratio ignorãtiæ, quæ ſ̃.allegata eſt. & facit ff.de
acq.her.l.cũ quidã.§.quod dicitur. qui.ad lib procla.nõ
20 licet.l.fi.§ fi.† Sed quid ſi teſtator, & cõis opinio,crede-
bant eũ liberũ,quidam tñ de cõteſtibus ſciebãt ſeruum?
Videtur ꝙ nocet, quia cõteſtes ſunt de membris ſolẽnita
tis actus,& ſic eorum ſcientia uidetur nocere,ſicut reuo-
cato procuratoris mãdato, ſciẽtia iudicis nocet, quãuis
pars ignoret reuocationẽ.C.de ſatiſd.l.unica.§.i.& cõſue
uit dici,& notari extra de pro cu.c.mãdato, ſed põt dici ꝙ
& hęc ſolennitas huius actus,nõ tantũ depẽdet à conte-
ſte,ſicut iudicium à iudice. Et ideo cũ lex aduertat iuſtã
ignorãtiã,& cõmunẽ opinionẽ,ſufficit in hoc caſu publi
cus error,& ignorãtia teſtãtis. Et idẽ crederẽ,ſi oẽs cõ-
teſtes crederent,ſeu ſcirent ipſum ſeruum,dũ tñ teſtator
crederet contrariũ, & maior pars populi, per prędicta.
Et iſte §.facit ad multa. Primo ad illud,ſi inſtrumẽtũ pro-
21 feratur,† & negetur cõficientem fuiſſe tabellionẽ,an ſuf
ficiat probari, ꝙ pro tali publicè haberetur. de quo per
Dyn.ff.de decur.l.Herennius.ubi uideť tenere , ꝙ nõ ſuf
ficit,pro quo ff.de reb.eo. l. qui neque de eo qui pro tut.
uel cur.neg.geſt.l.ſi is,qui.C.ſi à nõ cõper.iud. l.fi.&facit
l.Barbarius.de offi.præt. quia ibi habuit titulũ, & ſic ſup
ponit,ꝙ ſi nõ habuiſſet,non obtineret.l.illa Inn.vr̃ tene-
re cõtrariũ extra de fide inſtr.c.i.& Spe.ti. de ꝓba.§.i.Cõ
cedunt tñ,ſi ipſe tabellio uiueret,& ſe tabellionẽ diceret
tunc nõ crederetur ei,niſi doceret,ut ibi no. pro qbus fa
cit.ff.qui & à quib.l.competit.prout iacet C. de ſen.& in
terl.om iud.l.ii.de fideicõ.lib.l.ii.ff.de ma.teſt.l.cũ ex fal
ſis.de iure pat.l.pen.§. fi. Sed ſi bñ aduertas in Barbarius
nõ attenditur tãtum titulus, quantũ utilitas publica,& ꝙ
pro tali publicè habebatur. Vnde poteſt dici,ꝙ in officiis
22 publicis authoritate† & vtilitate, geſta iudicialia, & alia
ſtatum reipub.concernentia,etiam per nõ capacem offi-
cii,dũ tñ publicè pro tali haberetur,ualent, nec oportet
doceri de intitulatione , ex qua pro tali publicè habeba-
tur,ꝑ iura ad hãc partẽ allegata,imo plus, ꝙ ſi ſibi aliqua
nota opponetur, ipſo exiſtẽte in officio, ueluti infamia ,
uel excõicatio , uel factum ex quo eſſet ipſo iure priua-
tus,ꝙ nihilominus acta ꝑ ipſũ facta ualẽt. nec talis oppo
ſitio eſſet admittẽda, ſiue opponať poſt actũ, ſiue ante. &
hoc uidetur notare. Inn.extra de offi.deleg.c.cũ ſuper.et
hoc in ordinario,ſecus in delegato, ut ibi no.&no.Ioan.
And.magis plenè extra de regu.iur.c.mora. in nouel.lib.
vj.In aliis autẽ,quæ nõ concernũt ſtatũ reipub.fortè quia
cõtraxerũt,uel receperũt fructus, uel ſolutiones debito-
rũ,ad dignitatẽ ptinẽtiũ. Satis poſſet dici quòd ſi fuerit ĩ
titulati,& appareat, ꝙ etiã facta per ipſos teneãt, dũmtñ
haberent bonã fidẽ,& ſic potes intelligere,quæ Innoc.et
Hoſt.no.extra de reſtit.ſpol.c.in literis.de cauſa poſ.c.cũ
olim. Et hęc indubitatè procedunt in his,quę puſſent per
tinere ad eos,ſi eſſent uerè,& legitimè intitulati,ſicut fru
ctus ius pręſentandi. extra de iurepatrn. ca.cõſultationi-
bus.& c.ex literis.& in illis adminiſtratoribus, qui faciũt
fructus ſuos,ſicut adminiſtratores eccleſiarũ,ſecus dice-
rẽ in aliis,qui nõ faciunt fructus ſuos,ſicut tutores , & ſic
intellige l.qui neq;.& l.ſi is.ſ̃.allegatas. ff.de ſol. l. debi-
23 tores.& l.filię. Itẽ & in dictis† adminiſtratoribus dicerẽ
ſecus in his,quæ tãgunt proprietatẽ rei,per l.qui neq;.ni-
ſi .n.libertate,in qua eſt ſpeciale per l.alleg.nec credo ad
ditionem,quæ eſt in l.ꝯpetit.eſſe uerã.Sed quid,ſi tali ſer-
uo eſſet mota quæſtio ſtatus,teſtator tñ, & populus nihi-
lominus credebant liberum,nunquid obtinet iſte §.Vide
tur,ꝙ ſic,quia propter hoc ab officio nõ remoueret. ff.de
ſol.l.Caſſius.§.i. uť diſtingui an de poſſeſſione libertatis,
prouoceť in ſeruitutẽ,uel econtra.C.de ord.cog.l.fi.& l.
cũ hic ſtatus.ff.de lib.cau.l.ordinata. Itẽ uideretur dicẽdũ
ꝙ deponeret ex euẽtu.C. de teſt. auth.ſi teſtis. qđ uidetur
uerius.& hoc ſatis apparet hic in fi.nõ enim eſt iuſta igno
rantia,ubi ſtatus quęſtio eſſet mota, ut hic patet. & hoc ſi
teſtator ſciuit.Quid ſi teſtator ignorauiť motã, & popu-
lus illius loci,quia fortè alibi erat mota,uť ſecretè.Dic ꝙ
24 hẽt locũ ratio huius § Sed quid, ſi apparet omnes teſtes
fuiſſe ſeruos,nũquid obtinet iſte § Non uidetur,cũ hic di
cat,ſed cũ aliquis,quaſi diceret. ſecus ſi omnes,ſed ff.de
teſta.l.ad teſtiũ.§.i.C.de teſt.l.i. uidetur loqui generaliter
de omnib⁹,quod poteſt concedi.arg.l.Barbarius.ſ̃. alleg.

1 *Teſtes domeſtici an adhibendi.*

a Pater. a † Ratio dubitãdi fuit in hoc §.quia ſuſpicio ui
1 deri poterat,ꝙ plures de eadem domo cõferrent inter ſe
& pręmeditatos,& forte falſo cõpoſitos ſermones profer
rẽt.ff.de teſti.l.iii.§.tu magis.ſed hoc nõ obſtante,nihilo-
minus admittuntur,quia nõ ſequitur, ꝙ ſi ſic fieri poſſit,
qđ propter hoc fiat,quid ergo ſi ſe adinuicẽ inſtruxerint
teſtes,nunquid ualet teſtimonium?Spe. uidetur dicere,ꝙ
non,in ti.de teſt §.i.uerſi.item opponitur.ſed illud poteſt
intelligi,cum pars eos inſtruxit.

a *Adnot.* Pater. Si uis plenè ſcire,an pater ſit idoneus teſtis ꝑ
filio,& econtra.uide hic per Aret.in i.col.poſt prin.in uerſ.
in gl.alieno. Itẽ uide hic per ordinem Ang.Quid in matre,
quid ĩ ſubdito Regis,quid in ſocero,quid de tutore,quid de
proxenets,quid in procuratore.uide per ordinem hic Ang.
uſque ad finem §.

1 *Pater an filio teſtis.*
2 *Talliabiles teſtes ne ſint.*
3 *Actus ſcriptor an recte teſtis.*
4 *Seruitorum quis,an non teſtis.*

In teſtibus, In tex.ſuper uerbo,Qui in poteſtate.in tex.
Quid ſi ſit emãcipatus? Nõ uidetur idẽ,ut hic à cõtrario
ſenſu.& facit ff.ad leg.Fal.l.ſi pater.glo.tenent ꝯtra C.de
teſti.l.parẽtes.nam affectio per emãcipationẽ nõ tollitur.
In gl.aliud ſi ante.in fi.quę ſit ratio,ibi nota, qa ante miſ-
ſionem etiam cum nullo teſte ualeret, ſed illa ratio non
eſt uera,ut ff. de mi.teſt.l. Lucius.eſt ergo rõ, qa ante re-
miſſionẽ quinque teſtes ſufficiunt ſine ſolennitate,etiam
nõ rogati.C.eo.l.milites.ff.de mil.teſt.l.i.Item dic,quòd
quæ dicuntur in hoc § obtinent indiſtinctè, ſiue recipiãt
1 utilitatẽ,ſiue non,quia nec pater† filio,nec filius patri poſ
ſunt eſſe teſtes in teſtamẽtis. in aliis negotiis pater nullo
modo filio,nec mater,niſi ĩ caſibus, quos ſcripſi. C.eo.l.
parẽtes.ſed filius põt patri,ſi nihil filio acqratur.ff.eo.q te
ſtamento.§.quę autẽ. dic ibi plenè. In gl.idem & in aliis
ibi cũ allegat l.pridẽ. intellige quòd hic dicitur de colo-
nis cõditionatis in perſona, nõ de ſimplici colono.Quid
2 ergo† dices de hominibus; Et certè ſi ſint de corpore uel
talliabiles ad uoluntatem, & uidetur idem, quia impera-
ri eis põt. ff. de teſtib. l.teſtis idoneus.& de aliis hoibus ,
nõ uť idẽ,nec de ſubiectis ratione iuriſdictionis. qcqnid
ibi noteť illos credo poſſe teſtificari extra de of.deleg. c.
cauſam.ii.cum notatis.niſi eſſent tales,qui non auderent
aliquid dño diſplicens aſtruere, attentis auſteritate dñi ,
& eorum paupertate,& impotẽtia,ut ſcripſi.C.eo.l.ii.hic
alleg. In ea gl.ibi cũ allegat §.item cũ his. pro hoc facit.
C.de re mi.l. quicũque.ſed ꝯtra facit ff.de fal.l. uxori.in
prin.iuncta l.Domitius.ff.eod.ſed hęc uerior.ſm Din.& ta
3 lis poteſt† aſcribere,q non poteſt eſſe teſtis.eo.tit.l.impu-
berem.§.i. & idem uidetur in quolibet alio negotio, qđ
non admittantur,niſi pars hoc requirat,tunc enim debẽt
admitti,& cogi ſecundum Spe.de teſte.§.i. uer.quid ſi ad
uerſarius. In ea.gl.in fi hanc gl. ſequitur Dyn.in d.l.q te-
ſtamento.§.i. Doc. tamen iuris canonici uidentur in hoc
uarii ,quia Inn. uidetur uelle quòd ſeruitores admittan-
tur in teſtimonium,niſi ſint in poteſtate, ut uidetur nota-
ri,extra de teſt.c.in literis.eo.ti.& c.cum nuntius.Alii di-
cunt econtra,quòd nõ admittuntur,ut no.in Spe.eo.ti.§.
i.uerſi.item quod eſt domeſticus.quod gl. iuris ciuilis ſe
quiť hic.& d.l ii.de teſti.& cõſuetudo approbat. Hoc tñ
4 intellige† de ſeruitore cõmẽſali,nam ſi non eſſet cõmẽſa
lis,crederem cõtra,ſicut de illis,qui teſtes recipiunt,ſtan
do in domibus ſuis, nõ in expẽſis domini, ad hoc facit ex
tra de uerb.ſig.c.ſi.de priuil.c.licet.lib.vi.Do.Iac.& Pet.
qui parum loquuti ſunt in hoc ti.dicũt quod dominus eo
rum dabat conſilium,quòd ſi quis uult probare per ſerui
tores tales,uel familiã, ꝙ det eis licentiã, & tunc poterunt
teſtificari

teſtificari,quia tempus quo producitur, & deponit inſpicitur.ff.de teſt.l.iii.§.i.nec facit dolum dominus,q̃a parat ſibi probationes,ſed dicunt ipſum dicere,ꝙ ſi poſſet conteſtare,ꝙ eſſet data illi licentia,ſub ſpe lato teſtimonio reuertendi,ꝙ non admitterentur in teſtem.ff.ad leg.Iul. de adul.l.ſi poſtulauerit.§.iubet.quod ipſi ſequuntur. & facit pro eis ff.de ędil.edi.l.quis ſit fugitiuus. circa prin. de rit. nup.l.plurimi.de do.inter uir.& uxo l.uir uxori.ſed nun quid familiares ſeu ſeruitores poſſunt eſſe teſtes filio,uel illi filij patri? Vtꝙ ſic,quia non prohibentur.ff.de teſt.l.ex eo.Forte poteſt dici eos ſuſpectos,& uidetur notari in ſimili extra de offi.deleg.ca. inſinuante.pet Inno. & gl. & hoc indubitatè uerum,ubi inſimul morarentur. & uidetur notari in c.in literis.extra de teſt.per Inn.

1 *Filius patrine teſtis* 2.
3 *Canobitas canobio non teſtificare.*

Sed neque.In glo.q̃a eorum.in fi. & hoc apparet quia
1 per filiū acquireretur patri,&per conſequens ipſi omnes poſſent habere utilitatem,uidelicet pater,cui acquiritur, & fratres propter prouiſionem , quę debetur eis in bonis patris.Itē propter ſucceſsionem,imo quodammodo ſunt domini,in uita patris.ioſta de hæred. qual. & differen. §. ſui.Quid ergo hodie quando non quęritur patri, quo ad
2 proprietatem?vt idem propter uſum fruc. Sed quid, a in caſibus quibus nihil quæritur patri,qui notant.C.de bon. quę li.auth.excipitur? Videtur hæc ratio ceſſare,& ita pro hibitio,ſed cum iure cautum ſit, ꝙ parentes non poſſint dicere teſtimonium filio,nec filii eis,ut l.parentes. & l.teſtis idoneus.de teſti.C.& ff. propter affectionem quam ha
a bent ad inuicem,credo quòd hodie† nō poſſint,ſicut nec antiquis temporibus, & in teſtamentis non attenditur,an quęratur uel non,ut dixi ſupra in §.in teſtibus.ſed de fratribus eſt maius dubium,quia alias conſueuit dici, ꝙ poſſit eſſe teſtes unus alii,ut no.i l.parētes.Sed ſatis poteſt dici, ꝙ nō poſſint eſſe ſibi teſtes in aliquo negotio, ubi ſimul morantur,&ſunt in eadem poteſtate.Et ſic intellige quod
3 ibi no.& per hoc uidetur,ꝙ† ſi inſtituatur monaſterium , quod religioſi illius monaſterii nō poſſint eſſe teſtes , ſed
b hoc caſu non concederent, b ꝙ dicunt quòd religioſi eſſe poſſunt teſtes in factis monaſterii, extra de teſti.c.inſuper.Super tex.quoniam.& c.inter teſtatorem.&c.uult dicere,quòd ſicut in alio negotio perſonę hic contētę,non poſſunt eſſe ſibi teſtes,ſic nec in hoc,quia quoddam negotium agitur inter hęredes,& teſtantem , non tamen tale, quod deſcendat in ſpecie contractus,uel quaſi, ideo dicit agi.In gl.nam olim.in primis duobus generibus de q̃bus ſupra eod.ti.in prin.

a *Adno*.Sed quid.Hanc quæſtionem, etiam ponit hic Ang. & determinat eam ſicut Ioan. Fab.
b Non concedentem. Item tenuit hic Ang.cum Ioan.Fab. Item quærit hic Ang.ſi uilla,uel caſtrum,uel uniuerſitas,in ſtituatur hæres,an illi de uilla uel uniuerſitate poterunt eſſe teſtes.uide eum hic.

1 *Legatarius rectè ne teſtis* 2.5.
3 *§.Legatarys.ſcaſiu.*
4 *L.Dictantiens explicari.*
6 *Scribentinus recte legari.*

Legatarius.In gl.diſcere pant.in fi.dic ibi de leg. 1.l. per omnia.In gl.ſed melius.C.de her.inſti. l. quoties de don. l.ęris.ff.ad Treb.ſi heres.& per hoc apparet, ꝙ fideicom. uniuerſalis non poſſit eſſe teſtis, quia habetur loco heredis.ꝗ.de fideicom.hered.§.reſtituta.In gl. græca. in fi. uel
1 forte uult dicere de leg.dictantibus.C.eo. 2.dicto.† In gl. C.de teſt.ibi alii.hęc gl.uidetur uelle,ꝙ ſi agat inter duos de uiribus teſtamēti, quia forte uendicatur hæreditas ab hærede ſcripto, ꝙ legatarius poſſit eſſe teſtis , ſed ſi petat legatū,nullus legatarius poſſit eſſe teſtis,nec in cā,quam ageret,nec in cā collegatarii, ſed alio modo uidetur dicere.ff.de reb.dub.l.ſi q̃s ita.vbi uidetur dicere gl. ꝙ principaliter nō eſt teſtis in re ſua,ſed ſecūdario, & ita uult concludere,ꝙ ualet legatū.Et per conſequens eius atteſtatio? q̃a alias non ualeret, cū oporteat probare ꝑ ſeptē teſtes. C.de fideic.l.ſi .uer. cum enim.Dy.ff.eo.l.qui teſtō.vt dicere,ꝙ teſtm̄ ualet,& legatarius poſſit eſſe †teſtis , quia non
2 ſequitur,ualet teſtamentum,& ualet inſtitutio, ergò & legatum.Et ſic,ꝙ ita ſupponit,ꝙ legatū probari nō poterit, & ſic nō ual ebit.Iac.& Pet.dicunt,ꝙ pro teſtamēto pōt eſſe teſtis,ſed non pro legato ſuo,ſed de cōtentis in teſtamento ſic,licet ſic uideatur eſſe teſtis indirectè pro cōmodo ſuo. arg.ff.de aut.tu.l. 2.hęc uerba fuerunt malè reportata , & uidentur implicare cōtrarietatē.Potes dicere, ꝙ iſte §.lo
3 quitur in teſtō in ſcriptis in quo non eſt dubium, quin legatarius poſſit eſſe teſtis, quia non teſtificatur , nec deponit de legato ſuo,nec de contentis in teſtō, ſed ſolum recognoſcit ſigillū ſuū,imo poſsibile eſt, quòd ignorat , an ſit ſibi legatū,ut dixi in ſuperioribus,ſed cur hæres nō poſſit eſſe teſtis,qui ita pōt ignorare cōtenta in teſtamento,ſicut legatarius? Reſpōde, quia quicquid eſt in teſtamento, tangit hęredem,uel ad ſuū cōmodū, uel incōmodū,ideo lex prouiſionē maiorē adhibuit in eo prohibendo,quàm legatariū , quia totum negotium hęredis eſt ſupra §. ſed nec.Quid ergo in teſtamēto nuncupatiuo, nunquid obtinet iſte §. Videtur ꝙ non,quia ibi deponit teſtis de ſubſtātialibus,& de toto tenore,ut dixi ſupra circa prin.&§.ſed
4 cum aliquis.Ego credo contra.& eſt expreſſum in l.dictātibus.2.reſpon.C.de teſta.etenim lex illa nedū loquitur de teſtamēto,imo de qualibet uoluntate,unde continuando primum & ſecundum reſponſum,uidetur ibi expeditū,& quicquid ſit in locis,ubi teſtamētum probatur per literas ſigillatas,caſus non eſt dubitabilis, ſicut nec in teſtamēto in ſcriptis.Et ad l.in omnibus.reſpōdere potes, ut no.d.l. ſi quis ita.q̃a nō principaliter dicit teſtm̄ in re ſua, ſed ſecundario. Sed hæc ſol.non uidetur bona,quia habēs cauſam conſimilē non fert teſtimoniū principaliter in cauſa ſua,& ſi repellitur extra de teſti.c.perſonas. Potes dicere
5 quòd hoc ſit ſpeciale in teſtamento,quòd licet poſsit ad legatarium ex conſequentia commodum,uel incommodum pertinere,ꝙ nihilominus poſſit eſſe teſtis, & idem ī aliis caſibus ubi eſt magnus numerus teſtium,ſed ubi non eſt tantus numerus teſtium,& dolo ſufficerēt, haberet locū lex contraria.& c.perſonas.ſed ubi ſunt tot teſtes, pōt dici,ꝙ illi quos ſecundario tangit admittantur ꝑpter adminicula aliorum . Quid ergo ſi omnes ſint legatarii? dic idē,ut eſt expreſſum in l.ſi quis ita, etiam ſi omnibus eſſet unū legatum factum.cum ſit eadem ratio. Sed cur nō po
6 teſt ita bene† legari ſcribenti , ſicut teſti,. C. de his qui ſibi in teſt.ſcri.l. 2.&per totum? Reſpondeo,quia ſcriptor poſſet falſitatem maiorem cōmittere, & hoc in teſtamēto in ſcriptis,cuius tenorē teſtes ignorant.in aliis vt , ꝙ legari poſſit etiam ſcribenti,cū ceſſet ratio,& hoc ſcrip ſi. C.eo. l.dictantibus.& per hoc uidetur, ꝙ ſi fideiuſſor uelit probare reum principalem eſſe ſoluendo , nel eſſe præſentē, quòd poſſit per confideiuſſorem.ut hic ſcripſi.item quod beneficiati per prælatum poſſint ei eſſe teſtes de creatione ſeu in titulo. In ea gl.ibi,quod erat dictū , ſed ad illud ſolum quòd de expenſis ſibi ſubiungitur.In ea.gl. in fi. & hoc niſi eſſent eędem defenſiones utriuſq; ſimiles, per d. c.perſonas.ff.de lib.cau.l.duobus.

1 *Chartarum inuolutio.*

Nihil autem.In gl.ſic ſupra.in ſi.ſed an poſſit fieri in tabulis ceteris?dic ꝙ ſic,ut ff.de bo.poſ.ſecūdum tab.l. char
1 tę,quæ innolnerentur panno.ut dixi§. circa prin. & ēt in pergameno raſo,ut no.in d.l. chartæ. non ſic de inſtro.in Auth.de tabel.§.illud.quauis notetur contra.d.l. chartę.

1 *Actus unius rectène ſiant inſtrumenta duo.*
2 *Teſtamenta duorum an una charta ſcribi queant.*

a Sed & unum. a In gl.ſic in auth.in fi.hic in fin. debet eſſe additio,quę dicit,ſed hęc ambo ſunt principalia , q̃a in quolibet ſeruatur ſolennitas ſubſcriptionum,& aliorū ſupradictorum,& facit ꝙ notarius,uel auditor literarum,
1 poſsit† cōficere duo inſtrumēta,uel duas literas de eodē contra-

cõtractu,& vtrãque ſit originale,& de conſuetudine,nõ audent conficere de debitis ſemel ſoluẽdis,ſed de perpetuis ſic.Et eſt ratio,quia literæ talium debitorum cõſueuerunt reddi,nec recipiuntur alia litera de ſolutione.et ita ſi creditor hñet duas, poſſet fraudari debitor, uerum eſt tamen ꝙ ſi unam ſemel reddiderit,ꝙ non poteſt cõficere aliã,niſi parte uocata.de hoc C. de diſcuſ.l.ne caſu. li.x.uide in Spe.de inſtr.edit.§. poſtquã.verſi.ſed nunqd.
a † Sed quid econtra.nunquid duo teſtamẽta poſſunt ſcribi i eadẽ charta? vř,ꝙ ſic.C.de annal.exce.l.fi.ff.de euict. l.cum plures.de hęre.inſti.l.duo ſocii.Caue tamẽ,ꝙ teſtes pro utraque parte rogentur,& aliæ ſolennitates obſeruẽtur ff.de uulg.ſubſt.l.patris.eod.tit.l.ex pupillari.
a *Addit.* Vnum. Hic tractat Ang. an literę antiquæ in muris faciant fidem. Item an raſura, & cancellatio noceat.Itẽ an exemplum probet originale, uide hic per Ang. in 2.col.

1 *Teſtes a quibus rogandi.*

Si quis autem. In glo. quandoque nullus. ibi cum alleg.l.milites.ibi no,contra,ꝙ imo ſunt neceſſarii duo ad minus,dic infra proxi.ti.§.i.In gl.id eſt rogatus.in fi, ſed
1 per quẽ rogabuntur?videtur,ꝙ ſufficiat per quẽcunque cum lex nõ dicat per quem.ff.eo.l.hæredes.§.pen. ſed cõtra in auth.rogati.uidetur ꝙ ſic,ſicut dicitur de tabellione,ut nõ.in Auth.de tabel.§.i.Dy.tenet contra per l.quicunq;.ff de publiciana.& no in Spe. de inſtru.edi §.nunc autem & uidetur expreſſum in d.§.licet.ibi cum dicit, ꝑ teſtatorem demonſtrare.An autem præſumatur nuncupatiuum,uel in ſcriptis,dic ſupra §.ſed cum aliquis.

De militari teſtamento. Rubrica.

1 *Libertini,negotiatoresq; ne militent.*
2 *Miles a quo creandus.*
3 *Militiam dignitatem non eſſe.*
4 *Militis priuilegijs hodie locum eſſe.*
5 *Militum quæ ſuntauta.*

In gl.rubricæ ibi cum allegat,ex quib.cau.ma.l.pen.Et
1 de hoc in Aut.de man.prin.§.cingulos.† An autem requiratur,ꝙ ſit de genere militari,nõ uidetur,quia libertini poſſunt eſſe milites C.de lib.& eorum lib.l.fin.ff.de mil.teſt. l.ſi duob.C.qui.mil.poſ.l.pe.de bon.poſſe.quę ex teſt.mili.l.i.Contra i feu.de cle.viol.pac.§. ſi miles. C.neg.mil. l.i.lib.12.ſed ad primam poſſet reſponderi, quia in illa non prohibetur fieri miles, qui non eſt de genere militum,ſed ad actum duelli non admittitur,niſi ſit de genere.imo facit pro prima parte, quia ſupponit, quòd aliqui ſunt,qui non ſunt ex genere, quos prohibet duellare.Itẽ ad alium reſpondet, quia ibi non ob defectum generis ꝓhibentur,imo pp negotiationẽ,quę nõ pertinet ad milites.C.de loc.l.milites.de re mi.ita.l.milites.ſed de cõſuetudine debent eſſe de genere militari, multi tamẽ his die
2 bus conſuetudinem interrumpunt.†Sed quis poteſt creare militem? uidetur quòd ſolus princeps.C.de re mili.l. neminem.ſed de conſuetudine miles creat militem,ut tota die uidemus.ſed an miles eſt in dignitate? videtur expſ-
3 ſum ꝙ ſic.C. qui mil.poſſ.l.fi.de equeſ. dig.in rubro,† & nigro.lib.12.ſed gl.dicit ibi cõtra,pro qua facit, quia cõdẽnatus de crimine publico,& capitali efficitur infamis. ff.de pub.iud.l.infamem.& tamẽ miles condemnatus,miles remanet.ff.de iniuſt.rup.& irrit.teſt.l.ſi quis exhęredato §.irritum.& tamen ſi eſſet dignitas amitteretur ꝑ infamiam.C.de dig.l.neque.unde legitur,quod non eſt liber a laqueis diaboli, qui mundanę militię ſe uoluit implica
4 re.de pœn.diſt.v. c.contrarium.& c.falſas.†An autẽ milites noſtri temporis iſto priuilegio gaudeant?poteſt dici quòd ſic,quia hoc priuilegio nõ gaudẽt,niſi illi q ſunt in procinctu,ut infra in prin.ti.& propter rationẽ quę redditur.ff.eo.l.diuus.& l.i.quę habet locum i militibus noſtri tẽporis,ſicut in illis cum hoc caſu defendãt rẽpub. ſicut illi.& ideo priuilegium idem habẽt .Nam ſecundum Doc.milites noſtri temporis eiſdem gaudent priuilegiis,
a qb.antiq a qũ ad hoc eadem rõ ſe extendit,ut ſcripſi.C. de iur.& fac.ign.l.i.Et hoc notãt Iac.& Pet.q dñt, ꝙ milites nři tpis,q uadunt ad bellum licitum,gaudẽt hoc õi priuilegio,ſed ſi in iudicio omiſiſſẽt aliq̃ exceptionẽ peremptoriã,nõ gauderẽt,qa hodie nõ cõtinuè ſtant in caſtris, ſicut antiquitus,imo uadunt ad Aſſiſias, & litigia. ſecundum eos uerum dicunt,maxime in Normania, & Pictania,ubi ſunt,ut plurimum aduocati.Et no. † ꝙ nedũ gau
5 dẽt hoc priuilegio teſtãdi militea, imo q̃cunq; alii,q ad bellũ iuerũt.Duo tñ ſunt neceſſaria, ꝙ ſint i loco hoſtili, & ꝙ ibi moriat̃,ut patet ff.de bo.poſſ.q̃ ex teſt. mil.l.i. ff. eo.l.fi.Itẽ tertiũ ẽ,ꝙ ad bellũ licitũ uadãt.uide qđ ſcripſi ff.đ rer.diui.§.itẽ ea.Itẽ uidet̃ ꝙ uxores & familiares militũ prędictis concurrẽtibus,gaudeãt illorum priuilegiis. C.de uxo.mili.& eorũ qui reipub.cauſa.l.i.uide quod ibi ſcripſi.Et hoc priuilegium cõſiſtit in tribus,ut d.l.& no. ff.de bo.poſ.quæ ex teſt.mili.l.i.In fi.ea.gl.Iac.& Pet.dicũt ꝙ milites dicuntur à malo, non ꝙ nobis mala faciãt, ſed quia à malo nos ſeruare debent.C.de offic.præt.Afri. l.2.& facit,quia milites defenſores eſſe oportet, non dominos.C.de cap.l.ab hoſtibus.in fi.
a *Addit.* Quibus antiqui. Adde Spe.contrarium tenuiſſe in tit.de proc.§.i.uer.item quod eſt miles nu.21.Io.And.in ca.cum deſideres.in prin.extra de ſen.excom.Pan.in c.in nřa. nu.8.ubi dicit in apoſt.uer.quia milites.extra de procu.& dixi ẽt in apoſt.ad illud deciſio,capel.Tholo.deci.231.incipiẽ. item fuit quęſitum.

1 *Prębenda cur detur.*
2 *Querelæ quid,ac non,peculium ſubiaceat.*
3 *Querelæ uis.*

a S Vpradicta a Tex.ſeipſum cõtinuat euidenter.† In
1 gl. ar. quòd ceſſante.&c.in fi.uult dicere,quod cauſa finalis propter quam præbendam datur eſt ſeruitium Dei,igitur ceſſante ſeruitio, ceſſare debet prębenda,uide 3 licet, quòd non debeat eã gaudere, & hoc eſt expreſſũ ĩ Authẽ.de cle.q reced.col. 5.ĩ rubro & nigro. ex de cle.ñ reſi.quaſi ꝑ totũ. nec ualet cõſuetudo,ſeu ſtatutũ ad contrarium ſaltẽ ĩ diſtributionib9 ĩ eo.ti.c.i.lib.6.In †gl.ſ.quã
a tũ ad ſolenitatẽ.ibi cũ allegat gl.l.Papinia.§. ſi qs in militia.ut hanc gl.recte intelligas dic, ꝙ peculium quaſi caſtrẽſe,nunq̃ ſubiacet querelæ.quãdiu eſt peculium.ut d.l. fi.§.fi.C de inoffi.teſt.Sed ĩ caſtrẽſi eſt diuerſitas in gl.Vn
b de dic, quòd caſtrẽſia bona nõ ſubiacẽt b querelæ ſi teſtm̃ fiat ĩ caſtris,ut l ſi inſtituta.§.de inofficioſo.ff.de inoff.teſt.† Sed ſi alia bona non caſtrẽſia , illa ſubiacent, vt ff.
† eo.l.ſi a milite.§.fi. & in hoc differt filiusfa. à patrefa.qa filiusfa.non põt habere alia bona, de quibus teſtari poſſit.& ita nunquã eius teſtamentum ſubiacet querelæ, ſed patrifam. ſic, & ideo quãdoq; ſubiacet. Si uero teſtm̃ fiat extra caſtra à ueterano,tunc eſt differẽtia inter filium fa. quia illius teſtamẽtum nõ ſubiacet, ſed patrifa.ſic,ut hic no.in gl q̃ eſt uerior,quã illa,q̃ eſt in d.l.fi.ubi cõtra notatur.hodie uero debet ſemper relinquere legitimã,in aut. ut cum de ap cog.§.ſed hoc de patrum. Sed ſi nõ relin-
3 quat,cõſueuit quęri,quo expugnabitur † teſtamẽtum?Et aliq̃ gl.dicunt,ꝙ per querelã,ut not.d.l.fi.C.de inoff.teſt. l.Papinia.§.i.ſi quis à par.fue.ma.in rubr. Alibi dicunt ꝑ condi.ex le.C.de epiſ.& cler.auth.presbyteros.ff.đ inoffi.teſt.l.aduerſus.Et hęc conſueuerunt per Doc.approbari,& eſt magnus effectus,quia querela rumpit omnem inſtitutionem, ſed cõditionem non,ut ſcripſi C. de inoffi. teſt.l.de inofficioſo teſtamento.& ibi de hoc,& Doc.iunge infra de exhę.lib.§. ſed ſi in expeditione.

a *Addit.* Supradicta.Diuide hũc ti.ſcđm Ang.Itẽ ſecundum eundem,ſic pone caſum,miles in expeditione põt facere teſtm̃ iure militari,quomodo uult, extra expeditionẽ non habet priuilegium,niſi quod filius fa.etiam teſtari poteſt.
b Non ſubiacent.Hodie tñ,ſcđm cõem opi.in filiofa.milite per pręteritionem factam ſine cauſa annullatur eius teſtm̃ q̃tum ad inſtitutionem,ut in auth.ex cã.C.de lib.pręt.Si uerò cum cauſa,habetur pro exhæredatione,& ſubiacet querelæ.uide per An.hic poſt me.col.

5 §.Plane.

1 *§. Planè. & l. i. ff. de teſta. mil. conciliari.*
2 *Donatio quibus coniecturis arguatur.*
3 *Verbis ſolis non teſtari. & 5.*
4 *Verbis recte obligari.*
6 *Relinquo, uerbi uis & acceptio.*

Planè de teſtamentis. In gl. ſaltem ibi cum alleg. C. eo.
l. milites. hæc gl. habet ſimilem ſ. tit. i. §. fin. ſed cõtra no.
1 in d. l. milites. & ff. eo. l. i. ſed dic, q † nulla eſt cõtrarietas.
Hę enim dicunt, quòd nullo teſte uocato, ualet teſtamen
tũ, ſed non negant, quin oporteat poſt probari, quòd mi-
les ſic uoluit, ut in cõtrariis, in hoc tamen bene aduerte,
qa ſimiles in conflictu ſcripſi teſtamentũ ſuum, in quacũ
que materia, & de quocunque nullo teſte uocato, nullo
pręſenti, nec ſciente, quid ſcribitur, ualeat teſtamentum?
2 oportet tamẽ, quòd probetur, a nõ per teſtes, qui cogno
ſcant manum ſuã, uel per comparationẽ literarũ, uel per
teſtes, qui eum uiderunt ſcribere, quòd hoc ſit de manu
ſua, vel de uoluntate eius per alium ſcriptum. Et hęc eſt
ꝓbatio, de qua ſit mentio in d. l. Lucius. & hoc uoluit di-
cere hęc gl. In gl. forte. in fi. & pro hoc facit, quod no. C.
2 in quib. cau. do. acquir. poſ. l. 2. libro. xi. † Sed quid, ſi ali-
quid dedit bona ſua, nũc dicit donationẽ nõ ualere, quia
cauſa ioci dixit, quid pręſumetur in dubio. Do. Ia. de Ra-
uen. & Pe. poſt eũ dicunt, quòd pręſumitur, quòd ſit uera
donatio. ff. de pact. l. iuriſgentium. §. quod ferè: nouiſſima
parte, niſi per coniecturas appareat de contrario. Conie-
cturę autẽ poſſunt eſſe modus, & conſuetudo loquendi:
puta, ille, qui protulit uerba, cõſueuit dicere, quicquid ha
beo, ueſtrũ eſt, ut ex conditionibus hominum dicta pẽſe
mus. C. ſi quis Impera. maledi. l. i. ff. de pig. l. uel uniuerſo
rũ. itẽ dictũ pręcedens. ff. de mino. l. denique. §. i. meli⁹ al-
legarẽt. ff. de teſta. l. hæredes palam. §. ſed & ſi notã de le.
i. l. ſi ſeruus pluriũ. §. fi. Item mos religionis. ff. de fũ. inſt.
l. cum delanionis. §. Labęo, & §. aſinã. melius. ff. de uer. ſi-
b gni. l. anniculus. Ego credo, b quòd nulla uerba operẽt
3 † teſtamentum, & pręſertim inſtitutionẽ, niſi expreſſe ap
pareat, quòd teſtator uolebat teſtamentum facere, & ad
ho c ſe diſpoſuiſſet. ſed per hanc literam in uer. is ergo, &
d. l. diuus. & facit quod no. ff. de hęre. inſtit. l. i. §. ſi autem.
& hoc niſi in diſcrimine uitę poſitus, uerba proferret ſa-
piẽtia ultimã uoluntatẽ. ff. de leg. 3. l. Pamphilo. §. ꝓpoſi
tum. In contractibus credo contra, quòd quamuis nulla
4 verba † pręceſſerint alia, ne contractus, quòd ſi uerba pro
ferantur contractũ ſapientia, quòd pręſumantur obliga-
toria, niſi ea coniecturis aliud appareret, per prædicta. &
hæc faciũt, quòd uerba quæcunque proferantur inter ma
ſculos, & fœmellas, quæ matrimoniũ ſapiunt, ſint matri-
monialia, niſi ea coniecturis aliud appareret. Domini Ia
co. & Pet. quærunt quid ſi quis dicat, relinquo tali omnia
bona mea. an ſit teſtamentum? Et dicunt, quòd hęc lex in
ducit, quod ſic. & ff. ad Treb. l. cogi. C. de ſacroſan. eccl.
l. ſi. Sed illa nihil facit, quia ibi uerbum relinquendũ per-
tinet ad inſtitutionẽ, & legatum. Ipſi dicunt quòd ultima
5 uolũtas in qua talia † uerba proferuntur nõ poteſt ualere
ut teſtamentum, quia forte non ſunt niſi quinq; teſtes &
tũc ut res potius ualeat, quã pereat, erit codicillus. ff. de
reb. dub. l. quoties. Si poteſt ualere, ut teſtamẽtũ, tunc aut
reperitur in aliqua parte inſtitutio directa, & operatur le
gatũ, ſi non reperiatur, operatur inſtitutionem. ff. de hær.
inſti. l. i. §. ſi ex fundo. C. de hęr. inſti. l. quoties. ſecundum
eos hic, hęc lex nihil facit ad hoc, quia hic non ideo re-
probatur talis ordinatio, quia ulus ẽ miles his uerbis, re-
linquo, ſed qa uoluntas non probatur & ita not. in Auth.
de hær. & Falc. §. ſi uero nulla. ubi de hoc. Vnde circa hoc
6 planius, quia aut per uerbũ, relinquo, † dimittitur, uel re
linquitur aliquid ſingulare, tũc operetur legatũ, ſeu fidei
cõmiſſũ indiſtincte, ſiue alius eſſet inſtitutus, ſiue nõ. ff. de
leg. 3. l. Pamphilo. §. ꝓpoſitũ. de uulg. l. paterfamil. aut ali
quid uniuerſitatem importans, de quibus in dicta l. cogi.
ff. ad Treb. & tunc aut alius eſt inſtitutus ſine parte ꝑ uer
ba directa, & tũc eſt fideicõmiſſum. Verbi gratia, hærede
inſtituto dicit, bona mea relinquo tali. uidetur fideicom
mittere inſtituto, q reſtituat. & ita no. ff. de hæred. inſt. l.
his uerbis. pro quo ff. ad Treb. l. Lucius. §. filiam. ſecus, ſi
ꝑ uerba directa inſtitueret, quia tũc uideretur uocare in
aliũ aſſem. ff. de hęred. inſtit. l. Lucius. ſi autem alius eſſet
inſtitutus in partẽ, poſtea diceret, bona mea relinquo ta-
li. uideretur quòd deberet venire in partem uacantẽ, quia
operat̃ inſtitutionẽ, ut no. d. l. his uerbis. Sed quid, ſi pri-
mus eſſet inſtitutus ea fundo, & poſt dicit, tali omnia bo-
na mea relinquo. per ꝑmiſſa uidet̃ inſtitutio. arg C. de te-
ſtamen. l. quoniã indignũ. & facit ff. de tab. exhib. l. i. §. ſi.
a *Adnot.* Quod probetur. Idem tenet Ang. hic. Item quærit
hic Ang. an milites noſtri tpis, gaudeant hoc priuilegio. &
poſt diſputatam materiam uidetur tenere q non, uide eum
hic in i. col. uer. quæro an milites noſtri temporis.
b Ego credo. Ang. hic tenet, eum allegãdo pro hoc dicto in
uer. in glo. ſermonibus. Item Ang. in ſi. i. col. in uer. iſte tex.
ponit uulgatam qõnem, an ſufficiat, q teſtes audiant uocẽ
teſtatoris. licet cortina ſit in medio. uide eum hic.

1 *Corporis caſum teſtatori non obeſſe.*

Quinimo. In gl. habet priuilegiũ. hęc glo. uult cõtinua
re hunc §. præcendentibus qui malè, & ineptè uidetur hic
1 ſedere, ſed continua, prout glo. dicit hic. † Sed mirãdum
ſi ſit ſurdus & mutus à natura, quomodo facit teſtamen-
tum, cũ ignoret quid ſit teſtamentũ, & omnia idiomata,
nec quicquã intelligat, niſi quę ratio naturalis miniſtrat?
Fortè poteſt dici, q ſignis intelligat, unde hoc probare
oporteret, quod eſſet talis, qui intelligere poſſet ꝑ ſigna,
& q talia ſigna facta eſſent, per quæ appareret ipſum uo-
luiſſe ſic teſtari. arg. ſupra prox. §.

1 *§. Sed hactenus. ſenſus.*
2 *§. Quinimo, limitari.*
3 *Conditio an retrotrahatur.*

Sed hactenus. In gl. quidam dicunt. in ſi. hanc gl. ap-
probant Do. Ia. & Pe. quicquid ſic recitant, & non repro
bant, ſed pro primis facit multum l. iure militari. ubi di-
cit cauſariã miſſionem, Supponit ergo, quòd non poſt. di
cas, quod hęc gl. bene dicit faciendo hic §. quia ad ueri-
2 tatẽ † hic loquitur generaliter de quolibet milite. qđ ap
paret in eo quod ſubiicit, poſt miſſionem uero, & c. ubi
nõ debet eſſe §. ſed uerſus. unde hęc eſt ueritas indubita
ta. q filiusfamilias ueteranus teſtat̃ cõi iure. & eſt expreſ-
ſum ſupra eodem, circa principium. uer. ſed & teſtari, ſed
de ſurdo, & muto à natura, quia de illis loquimur, alias
nullum eſſet priuilegium, ut l. diſcretis. C. qui teſtamenta
facere poſſunt, nõ eſt uerũ, quia cum poſt miſſionẽ teſta-
ri oporteat iure communi, ut hic in dicto uer. ſed & teſta
ri, & impoſſibile ſit, quòd tales teſtentur iure communi.
cum nomina omnium rerum ignorent, nec ſcribere poſ
ſint, cum nullã doctrinam literarum recipere potuerũt,
quę per auditum ingreditur, nec ſciãt, quid eſt inſtitutio,
nec legatũ, ſequitur quòd dicta lex, & §. proximus ſupra
2 † non habeant locum poſt miſſionem, intelligẽdo eas de
muto, & ſurdo à natura, iõ ſignãter tex. dicit ibi ĩ l. iure an
a te cauſariã, & ſi ſic in gl. intelligeret, mala eſſet gl. a ta-
men non loquitur niſi de muto, ſed in illo nullũ eſt pri-
uilegium, dumtamẽ ſcribere ſciat, ut dicta l. diſcretis. ĩ ſi.
alias non poteſt facere teſtamentũ poſt cauſariam, cum
iure communi teſtatori oporteat, & de iure cõmuni teſta
tor debet exprimere nomen hęredis. C. de teſtamentis. l.
iubemus. In gl. honeſtã. ſcilicet ibi cũ dicit. finito tẽpore
militię. ſcilicet uiginti annorum, uide ff. de excuſa. tutor.
l. ſed & milites. maxime in §. qui infra. ſuper text. ibi nec
extra caſtra commeatu accepto. ff. quibus ex cauſ. man. l.
qui mittuntur. § ſi. In gl. quia conditio. in fine. contra ex-
tra de reſcrip. c. ſi pro te. de ſpon. c i. li. 6. ff. de le. ſecundo.
3 l. Licinius Locuſta. Solutio, conditio † non retrotrahitur.
quo ad fructus, nec quo ad hoc. quòd mora contrahatur,
niſi à tempore exiſtentis conditionis, ut l. Lucius. alleg.
itẽ nec retrotrahitur in caſu irreuocabili, per apponentẽ
cõditionẽ. ſi alium actum pendente cõditione fecerit, nõ
compatibilem primo, uel ex quo poſſet præiudicari ſecũ
do

do actui,ſi retrotraheretur,ut d.c.i.ſed ubi non eſſet reuo
cabile per celebrantem actum ſecundum, ſecus. & partē
huius ſolutionis potes colligere ex dictis Dyn. extra de
reg.iur.c.qui prior.lib.vi. & facit.C.de teſta.ma.l. ſtatuli-
beris.Et hæc faciunt ad illud quod ibi ſcripſi. Et ſi quis ex-
communicetur ſub conditione,& ante conditionis euen
tum,deſinat eſſe ſubiectus,an ligetur ſententia,in quo ſūt
diuerſæ opin. ut ibi ſcripſi.

a *Adnot.* Mala eſſet glo. Ang. Tenet hic contrariū,dicens ēt ſi
ſit ſurdus & mutus a natura quod poſſit teſtari,intelligendo
tamen. ut ſupra in §.proxi.

1 *§.Sed & ſi quis.& l.in fraudem conciliari.*
2 *Detrahens unum, reliquum firmat.*

Sed eſt ſi quis. In gl.uidetur in ſi. Quid ſi nihil addidit,
nec detraxit,nec alias apparet eius uoluntas, nec contra-
ria,uidetur quòd non ualeat,ut hic a cōtrario ſenſu.ff.eo.
l.tribunus.§.1.& l.Titius.Sed cōtra eſt eo.ti.l. in fraudē.§.
1 j.Solue ut d.l.tribunus,quia in l.in fraudem† teſtm̄ fuit fa
ctum a milite,non tamen militante, ſed hic quando a pa-
gano,ſed quomodo intelligis,a milite non militante?For
te ſicut ff.de bon.poſ.quę ex teſta.milit.l.i.§.ſi. ſed ibi ua-
let iure militari propter quod intelligas de milite nō mi-
litante,quia miſſo ob cauſam.ſ.§.poſt miſſionē. Et no. ex
2 hoc qđ hic dicit,detraxit,quòd quid detrahit† in uno ar-
ticulo,uidetur in aliis confirmare,ut hic & d. l.tribunus.
§.i.& ita illud quod ſit ad diminutionem uī operari aug-
mentum,contra de condi.& demon.l.cum tale.§.ſi.Et fa
cit,quod per inſtrumētum emphyteuticum probetur do-
minium.ff.de diuort.& repud.l. Iulianus.

Sciendum. Ad materiam huius §. uide ſupra per quas
perſonas nobis acqui.circa prin.ubi ſcripſi. In gl. ſcilicet
caſtrenſi,in ſi.dic infra.titul.1.§.i.In gl. niſi ſit in fine, dic
ſupra eod.§.i.

Quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum. Rub.

Supra dicit de modo ordinandi teſtamenta, ſequitur đ
perſonis, quæ ordinare poſſunt, declarando enim, quæ
non poſſunt,declaratur quę poſſunt.ff.de accuſ.l qui ac-
cuſare.Ordo tamē uidetur præpoſterus, quia prius debe-
bat inquirere de perſonis,quàm de rebus.ff.de leg.ii l.nō
oportet.de iure codicil.l.quidam referunt.§. i. ſed nō eſt
uis,quia ſit in eodem contextu.

1 *Teſtamentum publici iuris eſſe qui accipiendum.*
2 *Donationis cauſa mortis natura.*
3 *Filiusfamilias an teſte donet.*
4 *Religioſo quę,an non liceant.*
5 *Filij bona pro patre capi.*
6 *Inſtitutionis tempora ſpectanda.*

a NOn tamen. a Super text. ibi cum dicit ſubiecti. ra-
tione filiationis.de illis enim,qui ſubiecti ſunt alias
dixi ſupra de teſtamen.§.teſtes.de iure perſon § ſer-
uitus.C.de ſac.ſan.eccl.auth.ingreſſi.In gl.ſed can.mor.i
ſi. Alia rō redditur.C.q teſta.fa poſ.l.ſenium.uidelicet q̄a
teſti factio publici iuris eſt,& in his,quæ ad ius publicum
pertinent,non curatur de patria ptāte,ut l.ille a quo. §.ſi.
cum l.ſeq.ff.ad Treb.l.nam quod.Sed ex hoc poſſet oppo
ni,quia ſi publici iuris eſt,ergo filiusfa.poteſt teſtari. Sed
1 ad hoc pōt reſponderi,q̄ ſolennitas introducta in teſta-
mentis,eſt publici iuris,id eſt,pro publica utilitate reper-
ta,quæ non eſt pro uoto cuiuslibet imiranda, non autem
eſt alias publica,ſed ſecundum hęc, prędicta ratio non re
manet ratio,propter quod tene hanc,quę hic no.ſed cum
iſta donatio cauſa mort. ſapiat naturam ultimę uolunta-
tis, ut l. Marcellus.§. fina.& l. omnibus.ff de dona. cauſ.
2 mor.C.eo.l.ſi. cur iſta † donatio magis pōt dependere ex
arbitrio patris,quam legatum? Dicas quòd donatio cauſa
mortis plus accedit contractui, quàm ultimę uolūtati,ut
dixi ſupra de dona.§.i.& no.ff. de dot.præl.l.2. de dona.l.
Ariſto. ideo ſicut contractus poteſt dependere ex alieno
arbitrio, ut C. de contrah.empt.l.fin.ſic & donatio cauſa
mortis.Iacob.& Petr. dicunt, quòd actus teſtandi eſt ſolē
nior,quam donandi cauſa mortis,ſed certe actus legādi,
uel codicillandi,non uidetur ſolennior, cum utrobiq; re
3 quirantur quinque teſtes,ut d l. fina. Quid † ergo ſi filius
b de uoluntate patris legat, & dicit q̄ ſi non ualeat, b ut
legatū,quod ualeat iure cuiuslibet ultimę uoluntatis, nū
quid ſaltem ualebit,ut donatio cauſa mortis?Spe.uidetur
dicere,quòd non in Spe.de inſtru.edi.§. cōpendioſę.uerſ.
quid ſi filius.Sed obſt.ff.de dona.cauſ.mortis.l. ubi ita.ex-
tra de deſponſ.impub.c.i.lib.6.C.de cod.l ſi. Quid ſi do-
nauit cauſa mortis de uoluntate patris,nunquid ſolus pa-
ter poteſt reuocare?argu.quòd ſic ff. de pecu.l. nō ſtatim.
de ſponſa.l. in poteſtate.Hodie uidetur, q̄ poſſit legare p̄
anima ſua de conſenſu patris.extra de ſepul.c.licet. §.quā
uis.l.vi.Sed an ipſi patri poſſit donare cauſa mortis de uo
luntate ipſius?Non uidetur.ff.de auth.tut.l.1. & ibi not. Et
4 hæc faciunt,† quòd religioſus non poſſit teſtari,etiam cū
licentia ſuperioris,ſed fortè poteſt dare cauſa mortis,uel
bona diuidere.C.de ſacroſanct.eccleſ.auth.ſi qua mulier
in ſi.& ibi ſcripſi. In gl.nam liberi.in ſi. & ſi non ſint libe-
ri,pater admittitur,cum fratribus.ut eodem tit.§. ſi uero.
Et hoc ſi caſtrenſe peculium deuoluatur tanquam hæredi
tas,de quo infra proxi.§.In gl. non hæreditario. idem no.
in dicta authen.circa princi.dic ut ibi & idem in aduenti-
tio,ut ibi no.in Spe.de ſucceſ.ab inteſt.uerſi.quid ſi filius.
ſed tamen propter hoc filius non poteſt teſtari, etiam in
caſibus,quibus nil quęritur patri,ut no.ff.ad Treb. l.i.§. in
filii.& eſt expreſſum.C.qui teſtamēta facere poſſ. l. nemo
& hoc eſt,niſi haberet caſtrenſe uel quaſi, ut infra ſequit.
uel niſi ſit clericus,illi enim poſſunt de bonis undecunq;
quæſitis,ut C.de epiſc.& clericis.auth.præsbiteros.Sequi-
5 tur tex.ibi,uel aliter inquietare. ſed quid in aduentitio† &
profectitio?uideretur idem ff.de min.l. 3.§. ſed utrum. ſed
is tex facit ad contrarium.Vnde poteſt dici,quòd propter
debita patris poſſit fieri executio in profectitio peculio p̄
hunc §.& etiam in fructibus aduentitiis,quatenus ad pa-
trem pertinent, deducto tamen, quod ei neceſſarium eſt
in prouiſione filii,& rerum, oneribus ſupportandis, quia
illud non uidetur fuiſſe in bonis patris. C.de bo. quæ libe-
ris. cum non ſolum.§.ſi autem. facit ff.de re iud. l. a diuo
Pio.§.quod ſi res Sed filio condemnato, an fiat executio
in bonis paternis?uide infra de noxal.§.ſi.& ſcripſi in l.cū
non ſolum.§.neceſſitatem. In glo. idem de ſeruo. in fine.
Et eſt ratio, quia actus codicillandi, non eſt ita ſolennis
ſicut teſtandi,quia in codicillis non ſit inſtitutio, ideo nō
eſt tantum periculum,& uide in ſimili,quod in inſtitutio-
6 ne tria† requiruntur tempore.ff.de hære.inſtituen.l. ſi alie
num.§.in extraneis.in legato tempus mortis.ff. de iure ſi-
ſci.l.non intelligitur.§.quando. & de rebus dub. l. ſi co-
gnatis.& dic,quòd etiam in codicillis,opus eſt, quod ap-
pareant aliqua ſigna retentionis uoluntatis.ar.l.tribunus.
§.1.ff.de milita. teſtamen. & dixi ſupra ut.1.§. ſed ſi q̄s dic
ut ibi,ſed opponitur.ff.de bono. poſſeſſio. ſecundum tab.
l.qui ex liberis.§.teſtamento.dic ut ibi,& uidebis infra q̄-
bus modis teſta.infir.§.alio.& concord. huic. ff. de teſta-
men.l.ſi filius.

a *Adnot* Non tamen. Diuide hunc titulum ſecundum do. A-
re.& pone ſic caſum ſcđm eū. Qui alieno iuri ſubiectus eſt,
non pōt facere teſtamentum, ēt patre conſentiente,niſi de
caſtrenſi peculio,uel quaſi,de quo teſtari poteſt,ſiue ſit mi-
les,ſiue ueteranus,etiam patre inuito.

b Non ualeat. Quid in aduentitiis,in quibus patri non quę-
ritur uſufructus,an teſtari poſſit,patre conſentiente? & di-
cit Ang.q̄ non. Item quid ad pias cauſas, an in talibus aduē
titiis,poſſit permittere teſtari, uide Ang. hic in 3. col.poſt
pri.in uer. quo ad pias cauſas.

1 *Solutionis dies qui computentur.*
2 *Mutreccę,rerum differentia.*

1 Præterea. † In glo.ſed ex quo.in fin.Et ideo ſi quis pro-
miſit ſoluere ſub pœna intra certos dies, ſit computatio
2 de momento ad momentum a ſecundum Iac.& Pet.ſed
compu-

cōputatio menſis fit alio modo. ut ſcripſi C. de temp. appel.l.cum anterioribus.& uide per Hoſt. extra de ſupplē. neg.prælа.c.licet.& per Arch. extra de reſcrip. c. ſi pp li. vi. Et facit ꝙ ſi pupillus ſit canonicus, ꝙ non habeat uocē in capit.uide extra de ele.c.ex eo.lib.vi.In gl. hac eadem. in fi.quia æquiparatur ſupra de cura.§.ſed & mente capto.
2 & hoc† intelligo de tali,qui non intelligit perfectè, nec habet iudicium,ſecus diceremin fatuo,qui iudicium rei recipit ad inſtar diſcretorum,ſurdi,& muti,qui intellectū capiunt.C.eod.l.diſcretis.

a *Adnot.* Momentum.Dic ꝙ in contractibus ſemper fit computatio de momento ad momentum, ſiue tempus imponat ad inchoandū, ſiue ad finiēdam obligationem.l.eū qui calē. ff.de uerb.obl.alias uerò dic idem,ſi tps ponitur a l.ad excludendū beneficiū,ſecus ad inchoandū.Sed quid, ſi ponit per iudicē,& qualiter dilatio menſis cōputetur,uide hic p Ang.

1 *§.Item. ſenſus.*
2 *Ius poſſibilitatem non obligare.*

Item prodigus. In glo.ſi dicas.in fi. dic plenius infra §.
1 fi.in fi.magnē glo. Hæc autem litera non poteſt loqui de illa interdictione,ſed de facto prodigo, ut euidenter apparet hic:& illi interdicitur a lege,quando eſt notorium, ut ſcripſi ſupra §.furioſi.In gl.quid ſi fiat.Ia. & Pe. primā
2 approbant,†quia impoſſibile præceptum non tenet, dato ꝙ non exprimatur error in ſententia. Vnde ſi condemnet ad hominem mortuum reddendum , non ualet datio , ſi non exprimatur,ꝙ ſit mortuus ſecūdum eos. uide de hoc plenius in d.§.furioſi.

1 *Captiuitatis hora quæ accipienda.*
2 *Obſides reſtare teſtentur.*
3 *Poſtliminium circa quæ non fingat.*
4 *Alienationem uetari quæ accipiendum.*

Eius,qui. In glo.quę fingit.ibi præambula hora. credo ꝙ Do. Iac.& Pet.habent hic prima.dicunt enim,ſi uerum ſit,quod glo.dicit,ꝙ fingatur mortuus prima hora capti-
1 uitatis,ergo† mortuus fuit ſeruus. ergo teſtamentum non ualet,ſed ipſa prima hora , id eſt ex quo incœpit uenire in captiuitatem,& de libertate in ſeruitutem . vnde non eſt ſeruus, tunc quouſque uere captiuus ſit, ſicut de albo uelis facere nigrum,ſemper eſt album,quamuis cœperis denigrare,quo uſque denigratum ſit,ſecundùm eos,ſi habes
2 præambula,ſicut ego habeo,non eſt opus his. † Sed quid
a dices de obſidibus , a qui teſtari non poſſunt.ff.eo.l.obſides.Non uidetur,quòd eorum teſtamenta confirmentur, per l. Cor. cum hoc non caueatur,ſed ſi benè aduertas.l. loquitur de omnibus,qui apud hoſtes deceſſerūt. Et ideo uidetur idē in illis,quia æquiparantur.ff.de iure fiſci.l.diuus.& hoc intelligas,de captiuis uel obſidibus datis a ueris hoſtibus.ſecus ſi de una ciuitate alii.ff.de capt.l. ſi quis ingenuam.§.ſin.ff.eo. l.quia latronibus. qui aūt ſunt ueri hoſtes,uide ſupra de iure na.gen.& ciui.§.bella. Item quęro,cur in caſu,quo captiuus redit teſtm eius non ualet,cū fingatur ſemper in ciuitate fuiſſe.ff.de capt.l.retro. Dicas,
3 †quòd ius poſtliminii.oil fingit in his,quę apud hoſtes geſtas fuerunt uel acquiſita, niſi haberent præiacentem materiam,ut C.de cap.l.i.ff.de capt.l.diuus.ſed quid de codicillis vř,quòd ualeant,ſi redeat,ut ff.eo.l.in bello.§.codicillis.ſed ibi pp confirmationem præcedentem. Sed quid ſi nulla fuerit confirmatio præcedens? Videtur idem ff.de leg.iii.l.i.§.i.In ea gl.ibi cum dicit ff. eo. l. ſi filius. dic ibi in prin.tit.In ea glo.cum allegat l.cum lege.dic ut ſcripſi ſupra tit.ii.§.teſtes. In ea glo.ibi cum alle.auth.ſi qua mulier. dic ut ibi ſcripſi, quia ibi non teſtaſ, ſed diuidit inter liberos.& ſcripſi plenius in auth.ingreſſi.eo.ti. In ea.glo. in fi.hoc eſt uerum & indubitatū,ubi ſequiſ condēnatio ſ uita,uel poſt mortem.ff. de don.l.poſt contractum,ſed vbi ſequitur abſolutio,eſt perquam durum.gl. tamē uidetur uelle hoc ſupra eo.§.item prodigus.ff. de don.l.donationes.& l.donans.§.fi.ſed hoc eſt iniquum, ꝙ ſi abſolua-
4 tur,ꝙ non ualuerit teſtamentum,unde tex. † qui interdīt alienationem,loquuntur a tēpore,quo contraxit crimen ut l.ex iudiciorum.ff. de accu.& d.l.fi.ad l.Iul.maie.ſupponendo,ꝙ ſi non contraxit,ꝙ non interdꝫ alienatio,ſed in hoc eſt differentia inter hæc,&alia crimina,quia in criminibus exceptuatis, dependet teſtamentum ab euentu ſcientię,ſi ante moriatur in his ualet,ut l.qui a latronibus. §.ſi.ff.de iniuſto rup.& irrit.teſt.l.ſi quis.§.irritum.cū ſeq. §.alias poſſent fieri multæ fraudes,nam ſi quis uellet impedire,quominus aliquis teſtaretur poſſet eum accuſare, uel facere falſo accuſari de crimine exceptuato , & non poſſet teſtari,quo nihil iniquius. Item not.aliquot caſus,& cauſas impugnandi teſtamenta,in Spe.de fide inſtru.§.cōpeodioſæ.&c.

a *Adnot.* Obſidibus.Itē,quid de bānitis noſtri tpis, uide hic Ang.in ii.col.poſt prin.in uſu. quid de bannitis noſtri tpis. itē q̄d de monachis,&canonicis regularibus,q̄d de excōicato,infame,aſcriptitio, cēſito,hoie alieno,uaſallo,inter ſuos, de familia uſurario manifeſto.uide hic Ang.p ordinē 3.col.

De exhæredatione liberorum. *Rubrica.*

1 *Teſtamenti pars potior.*
2 *Teſtamenti qui rumpatur.*

Quia inter cætera,quę teſtamentis inſeruntur , princi-
1 palior† pars eſt hęredis inſtitutio, a quo oīa alia dependēt. j.de legatis.§.ante hęredis.idcirco primò de inſtitutione
2 ponit,ueru† quia teſtm nullum eſt,niſi de liberis ſit prouiſum,inſtituendo,uel exhęredando.j.§.i. igitur de ea p̄ponit,quia hoc principale ius eſt.ff.de lib.& poſth.l.inter cætera.Vel continua ſm tex.Supra dixit,de ſolennitate, q̄ in teſtamento requiritur,ſequitur de aliis, quę etiam requiruntur,ad hoc ut teſtamentum ualeat.

1 *Teſtamentum præteritione nullum.*
2 *Poſthumi & nati communia.*
3 *Teſtamentum abſtinentia confirmari.*
4 *L.filio.ſecus.*
5 *§.ſi.l.ſi poſt mortem ſenſus.*

a Non tamen. In gloſſ. ſecus.in fin. a non tamen per omnia idem,quia ſuus rumpit ipſo iure . exhęredatus per contra tab.ut ibi in fi. In gl. ff. de iniuſt.rup.
b Coniunge b has duas ſolutiones. unde dic, quòd ubi fi-
1 lius† natus præteritur,teſtamentum non ualet ipſo iure, niſi filius moriatur in uita patris,ut hic, & ff.de lib.& poſth.l.ſi filius. Si filius moriatur poſt mortem patris, ut hic gl.uidetur uelle,quod & ualet,& eodem modo in l.filio, & hoc intellige de ęquitate , non de iuris ciuilis rigore. imo eſt nullum omnino,ubi attenta illa ęquitate , contra tale teſtamentū datur contra tab. ff.de leg. præſt.in l.is qui.C. de lib. præte.l.maximum, quæ dari non deberet ſi omnino eſſet nullum,& hoc indubitatē,qñ filius ſuperuiuit, & abſtinet expreſsè confirmando teſtm̄. Quid ſi moriatur poſt mortem patris,antequam abſtineat ſe & uolūtatem ſuam ſuper hoc declaret? Glo.uidetur tenere idem hic,& in l.filio.ubi non requirit cōfirmatioē, nec de ea loquitur,ſed ſolummodo,ꝙ nuat filius.ſed i l.filio. dicit
2 tex.abſtinuit,ꝙ non uidetur dictum ſine miniſterio. † Præterea tanta & maior protectuitas eſt præterire iam natū filium,quanta præterire poſthumum,& difficilius reconualeſcit teſtm̄,nato præterito , quā poſthumo præterito , ſed poſthumo præterito poſt mortem patris morientis, approbatum non reconualeſcit, ergo nec nato præterito ſic moriente.maior probatur,quia poſthumo præterito moriente uiuente patre,teſtm̄ ualet,ut l. poſthumus.ff. de iniuſt.rup.& irri.teſt.& tamen non ſic in filio præterito , ut l. ſi filius. & hæc minor probatur. C.de poſth. hęre. inſti. l.ii.Ad hęc poteſt dici,quòd ad hoc,ut teſtm̄ ualeat, opor-
3 tet conſtare † de uoluntate abſtinere nolentis per aliqua ſigna,quia forte permiſit ſibi tēpus ad abſtinendū, uel recipiendū pręfixū labi,iuxta l. ſi quis inſtituatur.de hęr.inſti.& ſic vř notare.ff.d excu.rei iud.l.ui.uel recipit,uel petiit legatum,uel emolumentum in teſtamēto relictum,&

de con-

de contra tab.l.ſi preteritus.uel alias apparet de uolunta
te,alias ſi premortuus fuerit,antequã poſſet dicere nullũ,
uł apparet ipſum uelle cõfirmare,uel ſe abſtinere, dicerẽ
teſtamentũ non reconualeſcere,nec tenere dictam rõnẽ,
quid ergo dices? Sempronius habebat tres filios, inſtituit
extraneũ in beſſem, duos filios in trientẽ,tertiũ preterit,
tertius preteritus abſtinet, duo inſtituti dicunt teſtamen
tũ nullũ,& uolũt repellere cohẽdem extraneũ, & legata-
rios,& ſuccedere abinteſtato, queritur an debeãt audiri.
Et uĩ,ꝙ ſic,quia teſtamentum eſt nullũ,& ita uĩ eis ius qſi
tum ad repellendum tertiũ,igiĩ repudiatio, ſeu abſtentio
tertii preteriti eorũ ius tollere põt.ff.de edil.edict.l.j.§.u-
nuſquiſque. Preterea uidetur expreſſum.ff. de cõtra tab. l.
ſi poſt mortem.§.fi.& l.illud.§.fi.& l.nõ putauit.§. fi.Sed
4 l.filio.obſtat directè Quidã dñt,quòd l.filio.obtineat ubi
erant inſtituti,qui alias erant abinteſtato ſucceſſuri, ſecus
ſi extranei,& allegãt ff.de uulga.l.ſi filius,q patri.Et hanc
uñr tenere hic Do.Ia.& Pe.non diſputando, ſed narran-
do,pro quibus facit.ff.de lib.& poſth.l.ſi poſthumus.§.iõ
que ſm unum modum intelligendi. Põt dicere, quòd l.fi-
lio.obtineat indiſtinctè,quamuis loquaĩ ubi nõ erat ſcri-
ptus extraneus & hoc põt ꝓbari,quia ubi poſthumus mo-
ritur in uita teſtantis,quicunque ſcriptus ſuccedit, & oĩa
legata,& fideicommiſſa ualent,quia tunc teſtamentũ ua-
let,& tenet de equitate,ut d.l poſthumus. in prin. ergo &
in caſu preſenti,quo tenet de equitate,ſicut ibi. & ſic in q̃
ſtione premiſſa uidetur quòd filii inſtituti, non debeant
audiri & hanc partem uidetur ſequi Spe. in ti. de teſt. uer.
pone Berta. Nec obſtat.l.ſi poſt mortem.§.fi.ff.de bo.poſſ.
contra tab.quia ibi loquitur quando erat edictum per p-
teritum commiſſum.i.apertum,qui agnouerat bono.poſ.
coram iudice in abſentia partis iuxta illa,que nõt.plenè.
ff.de bo.poſ.l.3.Et poſt non proſequebatur,imo agnitam
repudiare uolebat,& ſic intelligis glo.quæ eſt illi contra
ria eo.tit.l.3.§.ſi quis ex lib.& l.hi,qui.de lega.preſtan.ſe
cus ſi ab initio repudiaſſet,uel agnouiſſet,ut l. filio. ſupra
allega.& hec faciunt ad illa,quæ conſueuerunt notari ex
tra de conceſ.præben.c.authoritate lib.6.In glo. aliud in
fi.Et eſt ratio,bonum initium,quod multũ operatur.ff.de
furt.l.qui uas.§.ſi ego.de lega. 2.l.cũ filius.§.heres.& hoc
intellige,ſi uiuo teſtatore poſthumus moriatur: ut dixi ſu
pra proxi.C.de poſthu.hære.inſti.l.2.ibi uide.In gl.ſ. hoc
modo.i fi.iſta eſt aditio,que nihil probat, ſed ut probetur
de inſtitutione oportet quod conſtet.de quo ſentit.C.qb.
teſta.fa.poſ.l.hac cõſultiſſima.l.fi.de hære.inſti.l.quoties.
§.ſi quis nomen.cum §.ſe.& uide infra pro.

a *Adno.* In fi.Imo hodie,præteritus dicit nullum de iure ci-
uili,ſicut in patre conſtitutus.ut per gl.in §.exhæredatus in
Auth.de hær.& Fal.

b Coniunge.Sic dicit do.Ang.per eadem uerba,& uide ſex
decim concluſiones,quas ponit hic.Ang.ſuper preteritione
filii,in teſtõ paterno, an ſit ipſo iure nullum; in 2. col.poſt
med.in uer.an autem &c.& poſtea in 3. col.ibi in me.in uer
ſicu. ex his no. ponit xx.caſus.in quibus bon. poſ.eſt hodie
neceſſaria.

1 *Exhæredandi forma.*
2 *Liberi qui.*
3 *Reſcriptum nulli obeſſe debere,*
4 *Nominatim præferri.*

Nominatim. Hic Imperator facit interpretationẽ. an-
tequã ueniat ad deciſionẽ & correctionem iuris antiqui.
In gl.itẽ aliis modis.in fi.hec gl.habetur diuerſimodè,nã
quidã habẽt ẽ.circa prin.ibi cũ dicit, ſunt exheredati uel
ſic unu &c. Et ſi habeas ibi,uel ſicut habeo, & omnes ha
bẽt, ut cõiter uidetur in gl. deficiunt duo uerba uidelicet
ſiue ſint plures,& tũc bene ſequeretur, uel unus &c. ſed
tũc gl.non eſſet uera,ut apparet manifeſtè in l.2. de lib.&
poſt habeas ergo,ſi.& ſi non habeas expune uel pro ſi.
Itẽ poſt mediũ gl.ibi cum dicit extraneũ inſtituo. Qui
dam hñt cæteros liberos.&c.& dicunt ꝙ glo. uult facere
differentiã,an teſtator dicat omnes liberos, an dicat cæte
1 ros liberos,ut primo caſu uideatur nominatim exhereda
ti,ſcdo non.Sed hoc nõ eſt uerũ ꝑ l.ceterorum.ff.de uer.
ſig.unde nõ habeas ibi ceteros,quia etiam male ſederet
& ſecundum hoc facit differentiam,an dicat omnes libe-
ros,uel an dicat liberos tãtum,ut primo caſu ſint, oẽs no
minatim exhæredati,ſecũdo nõ,contrariũ no.in l.Titius.
Vbi dicit quòd ſi dicat omnes liberi exhæredes ſunto. ꝙ
nõ uĩ nominatim exhæredare. Et illam approbat ibi Dy.
2 dicẽdo,ꝙ refert an dicat liberos,an filios, quia appella-
a tione liberorum. a nedũ cõtinentur liberi primi gradus,
imo & nepotes,non ſic appellatione filii.ẽ.qui teſt.tut.da
ri poſ.§.fi.Dic ergo,quod aut exheredans habet unicũ,&
tũc uĩ nominatim,aut plures,& tũc aut utitur uerbo ſin-
gularis numeri,& uidetur nullus exhæredatus,ut d.l.2.a-
ut pluralis,tũc ſi dicat filios,uł filias,uidetur nominatim
ſiue dicat omnes,ſiue nõ,ſi dicat liberos,ſecus,ut predixi
& hoc indubitatè,ubi habebat nepotes & filios,qđ ſi nul
los haberet nepotes? Videreĩ cõtra,ꝑ illa quæ dixit d.§.fi.
uerius tamẽ uidetur,quòd in præſenti caſu nõ uideaĩ no-
minatim ꝑꝑ odiũ exheredationis,& largã ſignificationẽ
uocabuli.ff.de lib.& poſth.l.cũ qdã.Dom. Ia.& Pe. dñt,
3 ꝙ quidã eorũ domini dicebãt,ꝙ reſcriptũ conceſſũ ĩ ꝑ
iudiciũ alterius nõ ualet,quãuis clauſula adiiciaĩ,ẽt ſi iu
ri ꝑiudicet alieno, niſi nomineĩ perſona,cui preiudicaĩ.
Et idẽ dñt,ſi Papa facit gratiã uni, & poſt faciat alii ꝓ-
ferendo,cũ quibuſcunq; aliis prioribus in data,ꝙ nõ pre
4 feratur niſi expreſſe nominet primos, ipſi tenẽt contra &
dicũt,ꝙ hic ualet exhæredatio dicẽdo, omnes filios &c.
Vt l. Titius.& hoc niſi ille, cui preiudicat, eſſet talis ꝑ
ſona,cui nõ eſt uerisimile, principẽ uelle preiudicare, ut
pupillus,vel uidua.arg.ff.quæ res pig.ob.poſſ.l.obligatio
ne,& dicũt quaſi expreſſum.C.quãdo impera.inter pu.&
ui.l.i.ↄtra Iaco.& Petr.facit extra de preſcrip.c.ſi ꝓpter.
lib.6.ff.de nata.reſt.l.fi.de iure anul.aure.l.diuus.§ fin.ꝑ
eis facit ne quid in loco publi.l.2.§.ſi quis a principe in
fi.de bo.liber.l.etiã.Dicas latius,ꝙ aut ꝑ reſcriptũ preiu-
dicatur iure queſito in re, aut iure querẽdo in re, quauis
5 queſito ad rẽ.Primo caſu dic,ꝙ aut preiudicat tali preiu
dicio,ꝙ faceret ſecundum reſcriptũ non ualere,etiã ſi to
tũ expreſsũ eſſet,de quo uide C.de preci.impe.offe.l.quo
ties. & ſic nõ ẽ quæſtio,an debeat ſpecificare,uel nõ ius,
uel perſona,cui preiudicat.extra de reſcrip.c. cũ ordinẽ,
de priuile.c.dudũ.& d.l,fi.de nata.reſti. Vbi uerò preiudi
catur iuri querendo non oportet ſpecificare, ut extra de
conceſ.preben.c.authoritate.lib.6.& ꝑ hoc apparet opi.
Doct.predictorum procedere in aliquo.

a *Adnot.* Appellatione liberorum.Adde,qui ueniant appella
tione liberorũ,& uſq; ad quẽ gradũ,& maxime i priuilegiis,
uide per Bar.in l.liberum.ff.de uerbo.ſigni.& in l.libertus.ff.
de ſenato.& in l.2.§.quod ait.ff.qui ſatiſd. cogan.

1 *Indefinita non extendi.*

Poſthumi. In gl. iſta inſtitutione.in fi.gl.No.contra in
a l.placet. a Sed potes dicere,ꝙ ſi loquitur indefinitè, nõ
1 extẽditur ad futuros,ut hic ſi ꝑ uerba multiplicatiua,uel
uniuerſalia ſecus,ut ſi dicas quiſquis,uel quicũq; poſthu
mus naſceĩ,ſit exheres,ſic ĩtellige.ff.de iniu.rup.l.3.§.pe.
etenim hec uerba quiſquis,& qcũq; multũ importãt,ut ff.
de hered.inſti.l.hoc articu.ad Treb.l.Baliſta.& facit.C.de
lib.pre.l.fi.& qđ ibi ſcripſi.hoc aũt hodie correctũ eſt.C.
de inoſ.teſt.l. omni modo.& l.ſi qs.& hic ſequitur in gl.

a *Adnot.* L.placet. Adde hic ſcdm Ang.& Raph.ꝙ indefinita
inſtitutio poſthumi comprehendit etiam filios poſtea ado-
ptatos qui dicuntur poſthumi ciuiles l. ſi quis poſthumo.ff.
eo.an ãt naturales tantum,quid ſi inſtituas uentrem uxoris
ſuæ,uide per Ang.hic.

1 *Poſthumi agnatione teſtamentum rumpi.*
2 *Galli conſilium.*
3 *Legis uelleia capita,eorumq; promiſſio.*
4 *Nepotis filio cenobita teſtamentum rumpere.*

Poſthumorum. In glo. ſcilicet. in fin.& eſt ratio, quia
preteritio matris habetur pro exheredatione.ff. de con-
tra tab.l.illud.§.ad teſtamenta quo caſu opus eſt querela.

infra de inoffi.teſt.§ poſthu. In gl.ſecus.ibi cũ dicit,a uero poſthumo.hæc gl.vr̃ inferre,ꝙ ſi poſthumus† naſcatur
1 filio mortuo,poſt mortẽ aui,ꝙ rũpit teſtamẽtũ aui,&hoc nõ eſſet uerũ,ut d.l.ſi quis exhęre.ff.de libe.& poſthu.l.ſi quis poſthumos.§.ſi filiũ.Sed intellige cã in uero poſthumo teſtatoris,quia ille rũpit naſcendo poſt mortẽ,ut hic.
4† In gl.in uerſ poſthumus.ibi cũ alleg.§.i.ii. & iii. uide ꝙ cõſiliũ Galli fuit quãdo filius inſtitutus habet vxorẽ grauidã,ꝙ inſtituatur,vel exhęredet nepos naſciturus poſt mortẽ aui,filio præmortuo,ꝑ hęc uerba,ſi filius meus me uiuo,moriatur tũc &c.ſicut hęres,ut l. Gallus.in prin. & qa iſtud cõſiliũ nõ ſufficiebat ad oẽs caſus, q contingere poterãt fuit facta lex Velleia, q̃ habet duo capita, & ꝓui-
3 det in quatuor caſibus.Primũ † caput,ꝓuidet in caſu quo poſthumus naſcit̃ viuo auo, poſt factũ teſtm̃, & mortuo patre ſuo,de quo Gallus nil dixerat, & hæc prouiſio hẽt duos caſus,uidelicet qñ tẽpore teſtamenti filius erat mortuus,vxore relicta grauida, uel quando erat uiuus tpe teſtamẽti,& poſt morit̃,& poſthumus ei naſcitur ĩ vita aui, in qbus caſibus lex Velleia cõſuluit prouidendũ de inſti-
4 tutione,vl̃ exhęredatione.Secũdũ† caput ꝓuidet,qñ filius & nepos uiuebant tpe teſtamẽti, & filius moritur in uita aui,& hic caſus tãgitur hic in tex. Eſt & quartus, qui non cõtinet̃,nec ſub uno,nec ſub alio,quãdo filius uiuus tẽpore teſtamẽti, & eius vxor eſt grauida, unde poſſibile ẽ, ꝙ poſthumus naſcet̃ in uita aui,& filii, nec ptinetur ſub primo capite, quod loquitur ubi pater erat mortuus tẽpore quo natus erat poſthumus,nec ſub ſecundo,qđ loqr̃, qñ ambo uiuebant tẽpore teſtamẽti, & hoc plenius reperies in l.Gallus.in prin.in §.nunc de lege.cũ §.ſeq.uſq; ad fin. & no.in §.fin.& ſic uides quomodo tibi ꝓuidere debes ĩ his caſibus teſtãdo,ſi aũt has difficultates amputare uelis pone talẽ clauſulã,omnes natos,& naſcituros, q mihi agnaſci,uel eſſe poſſent in tali portione,ut ĩ talibus portionibus,hęredes inſtituo,ut l.Gallus.& l.inſtituẽs. ſic.n.nõ eſt opus talibus ꝓuiſionibus exquiſitis,& ceſſant oẽs prędictę difficultates,quę ſunt modici effectus,hæc ꝓuiſio ñ obtinet,quo ad exhęredationẽ,quę nominatim nõ fieret, per hũc modũ ſcd̃m opinionẽ aliquorũ,ut dixi ſ.§.nominatim.dic tñ,quo ad exhæredationẽ poſthumorũ,hoc ẽ hodie ut inſufflatũ, qa exhęredari non poſſunt,ut l.omni modo.& l.ſi quis in ſuo.Sed quo ad exhæredationẽ,quaſi poſthumorũ qui eſſent nati tempore teſtamẽti, põt dici ꝙ in illis oporteret noĩatim , & ex cã expreſſa fieri mentionẽ,idcirco oportet dici,talẽ nepotẽ meũ,ſi qñq; meus fuerit,ex tali cã exhæredo,ita ꝙ eos nominet.ut §.nomi-
5 natim.†alioquin poſſent rũpere teſtamẽtũ,ſi pater moreretur,uel de ptãte exiret.ergo ſi filius fiat religioſus,nunquid nepos eius filius rũpit teſtm̃ aui?Hæc quæſtio dependet ab illa,an religioſus exeat, de ptãte patris, per ingreſſum religionis.& ſi dicas, ꝙ exeat,certũ eſt ꝙ rumpit per hunc §.ibi aut qualibet alia ratione &c.Idẽ dicas,ſi filius fiat epiſcopus,uel aliam dignitatẽ cõſequatur,quæ ipſum liberet.C.de epiſc.& cleri.auth.ſed epiſcopalis dignitas.

1 *Patrem impunè pręteriri.*
2 *Exhæredandi modum differre.*

Emancipatos. In glo.ſupple.ibi cũ dicit,ad filios, &c,
1 hæc impugnatio non uidetur bona,quia filius† non habet neceſſe patrẽ inſtituere,uel exhæredare,quo ad hoc,ut teſtm̃ ualeat,nã pręterito patre,ualet teſtamentum de ſe,licet poſſet rũpi per contratabul.ff. ſi quis a paren.fu.ma.l. j.ſecundum do.Iac. & Pe. Sed fortè gl.uoluit ſe referre ad iura noua,& adſtruere, qđ de iure nouo pater prætéritus dicat nullum,de quo uidebis inferiũs. In gl. licet.in ſi.uult gl.quòd de iure prętorio non eſt differentia, quod uerũ eſt in exhęredatione,quia utrunq; exhęredari opor-
2 tet,ſed † in modo exhęredãdi,eſt differentia, etiam de iure prætorio,ut hic in text.

1 *Emancipatus teſtamentum rumpit.*
2 *§.Aliud ut cum de ap.cognoſ.*
3 *Teſtamentum nullum quis dicat.*

Sed hæc quidem. In gl.ad differentiã.in fi.quia illa non corrigitur,imo remanet differẽtia,ut no.infra. In gl.quo ad cõmodũ.f.ibi cũ dicit.C.de libe.præte.l. maximũ.hoc
1 ĩdubitatũ de iure antiquo.Quid†de iure nouo?gl. variãt. Nã qñque dñt,quod emãcipatus pręteritus rũpit ipſo iure ut no. ĩ.de inoffi.teſt.§.i. In gl.ſcilicet deſcẽdẽtibus ꝑ lineã,ſed hic videtur dicere ꝯ.ff.de mino.l.ſi filius.de lib. & poſthu.l. Gallus. §. & quid ſi tm̃.C.de lib.præte.auth. cã.& in l.maximum.Pro quo facit is tex. qui remouet differentiam ſuitatis, & emancipationis in Auth. de hęred. abinteſta.quaſi ꝑ totũ.ſed reſponde,ut hic no.& in auth. ex cauſa.Vnde dic,quòd iſte §. & alia iura,quę cõparant emãcipatos, & ſuos loquũtur, quo ad exhæredationẽ & eius effectũ,ſed quo ad pręteritionem, nil immutant.Sed
2 §.aliud.† in Auth.ut cũ de appe.cog.videtur immutari in pręteritione,quia ibi pręteritus,olim non poterat dicere nullũ ipſo iure,hodie põt,niſi cauſa inſeratur ĩ pręteritione,ſed ubi cã inſeritur, nil immutat̃ quin pręteritus iiſdẽ remediis,& viis uenire debeat,quibus olim, & hoc vult gl.dicere in Auth.de hær.& Fal.§.exhæredatos.C.d̃ inof. teſta.l.filiã.Dic ergo,quòd ſuus pręteritus, nullum dicit, ſiue cauſa prӕteritionis inſeratur,ſiue nõ, quia noua iura nõ intendunt ſuũ facere deterioris conditionis, quã eſſet olim,imo ſemper ipſi prouidẽt,& ita tenet Azo in ſumma C.de li.prę.& Dy.in l.Gall.in magna diſtinctione, & gl.
3 in auth.nõ licet.& quaſi vbiq; .Emancipatus† pręteritus, cã nõ inſerta nullũ dicit per §.aliud. Cauſa vero inſerta, non dicit nullũ ipſo iure,ſed rumpit per contratab. ſicut hic no.Sed de hoc põt dubitari, quomodo pręteritus dici poſſit filius cauſa adiecta ,fortè ſi dicat,filium prętereo ex tali cauſa.hęc videtur exhęredatio.C. de lib. p.l.3.Vel dic,quòd in illa lege ſunt uerba exhęredationis expſſa dicẽdo hæreditatis meę alienus eſto.uel dic,quòd eſt pteritio cum cauſa,ſi forte dicat,filio meo,quem ex tali cauſa pterreo,lego cẽtũ,uel potes dicere, ꝙ ubicunque non nominatim exhęredat,ſed inter cæteros ſ.eo.in princ.

1 *Militaris expeditio.*
2 *Renuntiari ignotis poſſe.*

Sed ſi in expeditione.Dictum eſt teſtatorem liberos debere inſtituere,uel exhęredare fallit hoc caſu,& ideo ſequitur.ſed ſi in expeditione. In gl.quid ſi non eſt in ſi.me dius ff.de milit.teſta.l.ſi filius.§. ſed ſi quidem. & intelli-
1 ge † in expeditione,ſiue in caſtris, ſiue in campo uerumduntamen miſſus non ſit.ut eo.ti.§.poſt miſſionẽ,&ẽ mirabile,quòd huiuſmodi priuilegium non detur,niſi militãtibus, ſed priuilegiũ ne querelę ſubiaceat omnibus, de quo dic,ut in d.§.i.ſ.de mili.teſta.Itẽ dic,quòd licèt ĩ caſu,in quo ignorat nõ videatur exhæredare, & rũpatur teſtamentũ,quòd propter hoc legata nõ tolluntur,ff. de he-
2 red.inſti.l.fi.† In gl.ſi enim.in ſi. a & ꝑ hoc põt dici,ꝙ ſi
2 quis renuntiat iuri,qđ ignorat ſibi cõpetere,ualet renuntiatio.In gl.ideoque ĩ ſi.hæc gl.nõ eſt uera,ut ſcripſi.ſ.de mil.teſt.§.illi.ſuper gl.quãuis ad ſolennitatẽ.Itẽ dic, ꝙ is §.eſt hodie correctus,niſi pręterеatur cum cauſa.vt no. C.de teſt.mili.l.ſi cum.vel dic,ut ibi.
2 *Adnot.* In ſi. Et ſi uerba eſſent gñalia,apta cõphendere oẽm naſciturũ,ſcd̃m Bal.licet Ang.hic uideatur dubitare, ſecus tñ in pagano.vide ſuper hoc Ang.hic in uer.in gl.ignorans.

1 *Prӕterire ſine cauſa non licere.*

2 Mater. a In gl.quo emãcipati.In ſi.vide,ꝙ ibi not.Itẽ
1 dic,ꝙ is §.hodie corrigitur.quia nullus† prӕteriri põt ſine cauſa,ut §.i.auth.vt cum de app.cognoſ. &dixi ſ.§.ſed hæc quidẽ.& no.in l.filiã.C.de inof teſt.& auth.ex cauſa. C.de li.pręte.& idem in aſcendentibus.ut in cor.eo.ti.§. & hoc quidẽ & dixi in auth.non licet.C. de libe.præte.infra de inoſſi.teſtamen.§.non tantum.dic ut ibi.
2 *Adnot.* Mſ.Sup hoc §.ponit Ang. triplicẽ prӕteritionẽ, itẽ triplicẽ exhæredationẽ.Itẽ quid iuris ſi pater prӕtereatur a filio,quæ uide per ordinem hic,per eundem Ang.in 2.col.

De hæredibus inſtituendis. *Rubrica.*

Alias eſt in Rub.de hæred.inſti.Et continua, ut ff.eo.in Rub.

1 *Tranſmiſſibilia in hæredem.*
2 *Fictio quando ceſſet.*
3 *Seruum ſine libertate non rectè inſtitui.*

HAeredes.In glo.q.d.in fi.non ſic in poſſeſſione.ff.de acqui.poſſ.l. cum hæredes. & intellige ſecundum
1 Do.Iac.& Pet.quòd non eadem iura † numero,trã-
ſeunt ad hæredem,quę erant penes defunctum,quia mors
omnia ſoluit,ſed finguntur eadem, ſicut & hęres fingi-
tur eadem perſona cum defuncto.in Auth. de iure iu.a
2 mo.præſt.quæ † fictio non habet locum in poſſeſſione,qa
hæreditas non tenet,quo ad illam uitam defuncti,quia nõ
habet animum.ff.ſi quis teſta.libe.eſſe iuſſus fue.l.1.§.Sce
uola.ſecũdum eos.In alia gl.q.d.nõ induximus.ibi cũ nõ
ſit ueriſimile.facit pro illis,qui ſcripta, & dicta aliorũ cõ
pilant, quòd uideantur cõpilantis. ff. de ori.iu.l.2. circa
prin.In ea.gl.ibi.& liber eſſe uideatur, imo dic ſecũdum
Do.Iac.& Pe.ꝙ primo fuit ius in legis neceſſitatem, &
poſt abrogatum,tertio per Iuſtinianũ ad legem redactũ,
ſed non per innouationẽ,quia ante erat dictum, & pro iu
re ſeruatum ſecundũ eos. In ea.glo.in fi.glo. dicit hic du
bitatiue.ff eo.l.ſeruus.& tñ hoc eſt hodie expeditũ.C.de
ne.ſer.hære.inſti.l.fi.ſi autem eum inſtituat,& eum nõlle
3 habere libertatem exprimat,dic, ꝙ non † ualet inſtitutio;
ut d.§.idem iuris,in fi.& ibi no.& uide ꝙ ibi ſcripſi.

1 *Laudemia cuius ſint.*
2 *Seruus qui inſtituendus.*
3 *Dotalem ſeruum rectè inſtitui.*

Proprios autem.Facit iſte §.ꝙ proprietarius debeat in-
ueſtire uaſallos & emphy.vt ff. ad Sillan.l.1.§.1. Sed forte
1 utilitas,ſeu † emolumentum laudemiorũ pertinet ad uſu
fructuariũ.l.vſufr.legato.& opp.& ſol.vt no.in d.§.1. Sed
quid ſi inſtituẽs,partẽ habet in ſeruo?poſſet arg.pro & cõ
tra per ll.prædictas.ff.de leg.3.l.ſi quis ſeruos.Dic tñ,ꝙ ſi
2 inſtituat cum libertate,ualet † inſtitutio,& erit liber,ſi ſim
pliciter,ualebit inſtitutio,& nõ erit liber,ſed acquirit al-
teri ſocio hęreditatẽ,ut no.ff.eo.l. ſed ſi de ſua condõne.
§.ſi ſeruũ cõem.Sed qd ſi inſtitutus erat uicarius ordina-
rii inſtituentis,nũquid cenſebitur proprius?Non uidetur.
ff.de leg.3.l.ſuos aũt.§.fi.de uer.ſig.l.licet.§.1.& l.Mode-
ſtinus.cũ cõcor.& ita nõ uř locus huic §. nec huic mate-
rię.Verius uř,ꝙ hoc caſu ſit hæres & liber.cũ nulli poſſet
acqrere,& ꝓ hoc facit ff.de pecu.l.ſi ſeruus meus ordina
rius. & d.l.eos.§.fi.ſi ſit ibi litera affirmatiua & concor.
3 † Quid ſi maritus dotalem ſeruũ inſtituit,& uř ꝙ ſit liber
& hęres,quia eum manumittere põt, & inter uiuos, & in
ultima uolũtate.ff.de manumiſ.l.ſeruum dotalem.ſol.ma
tri.l.dotalẽ.& ſic in dubio uidetur facere liberum, dum-
tamen ſit ſoluendo.C.de ſer.pig.da.ma.l.1.& ſic corrigi-
tur.ff.de manumiſ.l.ſeruũ dotalẽ.de acq.hęr.l.adiťio. uel
intellige quãdo alius inſtituit,quàm maritus,quid in alie
no ſeruo bona fide poſſeſſo.inſtituto ſine libertate?Vide-
tur idẽ,qui cõtinetur appellatiõ ſui, ut d.l.ſuos.Item qa
libertas uidetur ualere ſi detur a bona fide poſſidẽte. ff.q
& a qui l.cõpetit.ſecundũ unam literam.& ſic corrigitur
ff.de acqui.hære.l.ſi quis mihi bona.In prin.Vel dic,ꝙ nõ
corrigitur ſupra per quas perſonas no. acqui.§. de his.

1 *Manumiſſio quando uetita.*
2 *Permiſſum quando ſine uetito ſubſiſtet an non.*

2 Eſt autẽ caſus. 2 In glo.id eſt, accuſata. ibi, reſpõdeo
bene poteſt manumittere. hoc non uidetur uerum, quia
1 † manumiſſio prohibetur indiſtinctè intra tẽpus, qđ con
putatur a tempore diuortii,non accuſationis, & facit.ff.
q & a qui.l.proſpexit.in §.fi.cũ l.ſeq. & l.ſed ſi maritus.§.
fi.Sed nunquid ſaltẽ poſt tempus erit liber & hęres,ſi re-
periatur ignotus?videtur ꝙ ſic.C.ad Sylla.l. cũ Syllania-
nũ.Contra.ff.qui & a qui.l.ſi priuatus.§.fi.C.qui non poſ.
ad lib.perue.l.1.ff.de leg.ii.l.cũ filius.§.ſeruus.ď libe.cau.
l.qui de libertate. In gl. quia ſi ualeret.in fi.Contra ff.de
auth.tuto.l.1.Solutio.aut in ſe prohibitũ ſequiř ad poſitio
2 nẽ † permiſſi,ſeu nõ prohibiti,& tũc obtinet ↄtrarium. ff.
de pac.l.ſi unus & §.illud.ff.de uſucapio.l.ſi aliena.§.hoc
iure.de lib.leg.l.ſi quis duos.Et idem ſi permiſſum nõ põt
procedere ſine prohibitione.C.de iu.l.quoties, Sed huic
ſolutioni obſtat hæc lex, quia hic ad poſitionẽ inſtitutio
nis ſequitur datio libertatis tantum,& tamẽ neutrum ua-
let. Itẽ uidetur,quòd prohibitũ remaneat in terminis ꝓ-
hibitionis, & permiſſum de ſe procedat. ff.de do.inter vi.
& uxo.l.ſi ſponſus.§.1.Poteſt dici, ꝙ ubi eſt eadem ratio,
cauſa,& modus prohibendi,ꝙ obtineat regula, q̃ eſt hic.
uel ubi per obliquum peruenitur ad uetitum directò,nec
alias poſſet operari obliquum,alias contra,ut §.illud.

a Adnot. Eſt ãr caſus. Seruus accuſatus de crimine adulte-
rij commiſſi cum domina ſua, non poteſt ante ſententiam
manumitti,nec ab ea hæres inſtitui.h.d.ſecundum Areti.

Alienus ſeruus.In gl.& ideo.ibi cum allegat l.in uendi
tione.ff.ad Sylla.l.1.§.dictũ.In ea.gl.ibi cũ dicit,nihil du-
raret.ff.de manu.teſt.l.ſi.de uſufru.l.Titio cum morietur.
In ea.gl.in fi. oportebit tamen quòd adeat iuſſu domini.
ff.de acq.hę.l.ſi quis mihi. §. iuſſum. & facit C.de ne.ſer.
hære inſtitu.l.quidam.§.illo.

1 *Libertas quando non det.*
2 *Legati quod tempus ſpectetur.*
3 *Legato reuocato libertatem adimi.*

Seruus.In glo.niſi aliqua lex.ibi cũ allegat l.quoties.
§.fi.ſic debet intelligi.ff.de teſt.tu.l.qui tutelam.§. 1.licet
glo.ibi alio modo intelligat.vnde quando aliqua diſpoſi
1 tio ſit per teſtantem de † libertate,nõ cõpetit libertas,nec
repræſentatur per l.niſi ſecundum ordinationẽ teſtantis,
ut d.§.quoniã.Iac.& Pet.gl.idẽ.ff.eo.l.ſeruus alienus.§.1.
vide tñ deciſionem in caſu ſigulari. C.de ne. ſer.l.fi.& l.
quidam.§.ſed cũ ueteres.itẽ uide.ff.de cõdi.inſti.l.ſeruus
alienus.cũ ibi no.In gl.directa enim.in fi.hęc ratio nõ uř
bona,quia in hæreditate inſpicitur tẽpus quo cedit.ff.eo.
l.ſeruũ meũ.Pręterea.l.quã glo.allegat,nihil facit ad pro
poſitũ,quia ibi dicitur,quòd quo ad acquiſitionẽ inſpici-
tur tẽpus quo cedit,ſed quo ad hoc quòd ualeat, non lo-
quitur,ſed poſſet ſic induci,& gl.forte hoc uoluit dicere
2 † in legato inſpicitur tẽpus quo cedit legatũ,ſed tẽpore
quo cedit inſpecto nõ põt ualere hmõi legatũ, quia liber
tas nõ põt competere propter alienationẽ,unde cũ cõne
xa ambo fuerunt legata,ſi unũ nõ ualet nec aliud,quia nõ
videtur intentio teſtantis,quòd haberet unũ ſine alio,ſed
certe idem uidetur in hæreditate,ſed in illa eſt ratio,quia
difficilius reuocatur inſtitutio,quã legatum.ff. de adimẽ.
le.l.ex parte.ſed an hoc ſit uerũ,ꝙ per alienationẽ extin-
guatur legatũ.Do.Ia.& Pe.dubitatiuè trãſeunt dicentes,
ꝙ ubi expreſſè libertas & legatum legãtur,& expreſſè adi
3 mitur libertas † ꝙ tunc legatum reuocatur, quãuis nõ ua
leat adẽptio libertatis,quia illã reuocando uidetur reuo
caſſe legatũ,quia ꝑ l.ſi ſeruo, cõnexè data fuerãt, ſed ubi
nõ adimitur expreſſe libertas,ſed alienatur, tantũ ſeruus
legatus,uř ꝙ legatũ pertinere debeat ad emptorẽ,quãuis
ſuſtinẽdo glo.præmiſſa poſſent dici ſecundũ eos.& facit
pro ipſis.ff.eo.l.qui filio.§.ſi quis ſeruus. ver.igitur.

1 *Hęreditas quando cedat.*

Alienus. In gl.pręcedente.in fi.non ſic in patre.C.de
bo.quę libe.l.fi.nec ſ bo.poſſeſ.nec in fideicõmiſſario.ff.
ad Tre.l.ſeruo inuito.& iũge ſ.per quas perſonas.§.ſi hę-
res.In gl.hoc eſt enim in hęreditate.in fi. ſi bene cogites
1 idẽ eſt utrobique,quia a tẽpore ceſſionis, † hęreditas ce-
dit a tpe aditionis.C.de cad.tol.l.unica.§.in nouiſſimo.

1 *Hæreditas quatuor præſentes.*
2 *Inhabilem fruſtra teſtari. 3. fallit. 4.*
5 *Herede incapaci hereditas cui danda.*
6 *Hæreditas, heres.*
7 *Eccleſia qua non inſtituenda.*

Seruus autem alienus. In gl. ſcilicet paſſiuè. in fi. dic in
fra io gl. Et eſt forte ratio ibi cum allegatur § poſteriore.
Et ſic a certo non receditur propter incertum. ff. de reſcī.
uen. l. id quod. de hære. inſtitué. l. ſi te ſolum. Sed obſtat ff.
2 de noua. l. nouatio. in fi. ubi aperte dicitur, quod † heredi
tas ſuſtinet uicem hæredis, non defuncti. Item obſt. ff. de
reg. iur. l. omnis hæreditas. & l. omnia ferè. Item obſt huic
tex. & glo. ſupra proxi. ff. de leg. 2. l. ſi mihi & Titio. quę in
duobus obſtat, quia ibi dicit. non inſpici perſonam defun
cti. Item dicit inſpici perſonam heredis. Ad hoc dicas ꝙ
inſpicitur perſona defuncti, quo ad hoc, quòd actus uale
at, quia perinde valet, ac ſi defunctus uiueret, ut in his cō
cor. niſi in caſu ff. de ſtipu. ſeruo. l. uſus fr. ſed quo ad acq
ſitionē, inſpicitur perſona heredis, quia ſuppoſito, quod
defunctus eſſet capax, non tamen heredi acquireretur, ni
3 ſi ſit capax, vt in contrario. † Quid ergo ſi defunctus eſſet
non capax? Videtur expreſſum, ꝙ non valet inſtitutio, ut
l. ſeruus hæreditarius. eo. ti. l. nō minus. de ſerui. l. & ſi ma
ximè. C. eo. l. neq; & no. ſupra proximo. Videtur contra ſ.
d. l. ſi mihi & Titio. §. 1. eo. ti. l. debitor. §. fi. Poſſet dici, ꝙ in
ſtitutio tenet, & videtur expreſſum. ff. de acq. her. l. ſi ſer
uus eius. veruntamen nō acquirit ipſi hæreditati, quouſq;
adita fuerit hereditas. ff. de acqui. re. do. l. hereditas. 11. & ꝑ
conſequens, nec heredi ſi ſit nō capax, quia legatū ſtatim
acquiritur hereditati, vel. ſi mihi. §. 1. ſed hereditas non. Et
ſimiliter differt io alio legatum ab hæreditate, ut ff. de le
ga. ii. l. quod ſeruus. & d. l. hereditas. Quid ergo eſt, quod
dicitur in l. ſeruus ibi, ſi modo teſtamēti &c. & in alijs cō
cordantis, vt ff. de leg. 1. l. ſi mihi & tibi. §. 1. Reſpondeo ſu
3 baudiendū eſt, ibi maxime, quia idē eſſet, ſi non eſſet te
ſtamēti factio cū defuncto ut dictis legibus. Vel ſi mō &c.
quia erat talis perſona, q̄ habebat hereditatem, ſecus enī
filio habente ſeruū in caſtrenſi peculio, mortuo inteſta
to, cuius pater bona iure peculij occupauit, ut l. 11. ff. de ca
ſtrē. pecu. qa in illo nō poſſet obtinere hęc lex, quia non
eſt hæreditarius, licet hodie ſit ſecus, quia habet hæredē,
vt notatū eſt ſ. qui. non eſt per. ſa. teſta. §. 1. Hæc aūt ceſſant
4 hodie in filio † inſtituto, qa ualet inſtitutio, ſiue pr̄ ſit ca
pax, ſiuę nō, ut l. cum non ſolū. C. de bo. quæ lib. Sed quid
5 poteſt talis inſtitutio, † qn̄ hæres nō eſt capax. Dic ꝙ mul
tū, qa ſi ſeruus manumittatur ante aditam hæreditatem, in
qua inſtitutus eſt, vel aliquo modo perueniat ad libertatē
acquireret ſibimet, vt d. l. ſi ſeruus. de acq. hære. vel ſi for
te hæres ſit non capax, & hereditas non perueniat ad ſuc
ceſſores ab inteſtato, vel ſi forte eſſet capax tp̄e mortis in
ſtituētis, & poſt mortē illius inſtituentis efficiat nō capax
tp̄e inſtitutionis ſerui, & tēpore quo aditur hæreditas, pri
6 mi teſtātis eſt uerū capax, habebit utrāque. † Sed nunquid
ipſa hæreditas poteſt inſtitui heres? videtur, ꝙ ſic, qa per
ſonę uice fungitur, ut l. mortuo. ff. de fideicō. & æquipara
tur municipijs, vel curiæ, ut ibi, quę poſſunt inſtitui. C. eo.
l. hereditatis, & eis poteſt legari. ff. de leg. 1. l. ſi heres. §. vi
cis. & l. ciuitatibus. Et multo fortius eccleſia uacans pōt ī
7 ſtitui per prędicta, ſed ſi nondum eſſet creata, † ſeu edifica
ta, non poſſet inſtitui, nec ei legari, vt extra de ſenteotia &
re iudi. c. Abbate ſanè. lib. vi. In contrarium facit quia ſer
uus illius, qui eſt in utero poteſt inſtitui, ut hic, quinimo
ipſe poſthumus ſupra titu. i. § poſthumorum.

1 *Hæres qui inſtituendus.*
2 *Pauperes rectè inſtitui.*

a Seruus autem plurium. In glo. ſi uero. in fin. a dic me
lius ſupra eo §. proprius. In glo. quid ergo. in fin. Do. Iac.
& Pe. dicunt, quòd non ualet inſtitutio talis, imo eſt deri
ſoria. arg. ff. de iu. do. l. cum poſt. §. gener. Et facit, quia cū
1 heres nomioari debeat, vt C. de teſta. l. iubemus. vel cer
tis demonſtrari ſignis in dubitabilibus. ff. eo l. quoties. §. ſi
quis nomen. & §. heres. quomodo hoc fiet de toto mūdo?
Præterea cū incertus perſonis legari non poſſit infra de le
ga. §. incertis. quomodo poſſūt inſtitui incerti. Sed an pau
peres poſſint inſtitui? dico quòd ſic extra de teſtā. c. i. lib.
6. C. de epiſc. & cl. l. id quod pauperibus. & uidebis in d. §.
incertis. & eſt ſpeciale propter pietatem. Si uelis tenere
gl. poſſet dicere, quòd licet omnes adhuc non poſſint, ali
qui tamē poterunt, quibus partes, quas alij non adhibūt,
accreſcent ff. eo. l. liber homo. §. ſi Titius. Sed ſi aliam te
neas reſponde huic tex. qui videtur facere pro gl. uſque i
infinitum excluſiue, ut infinitas excludatur, quæ faceret ī
ſtitutionem incertam.
a Adnot in fi. Vide hic Ang. quando capacitas uel incapaci
tas ſerui inſpiciatur ex capacitate, uel incapacitate domini,
no. hic Ang. ꝙ quis poteſt inſtituere hoc modo. Ego inſtituo
omnes homines mundi & tractat iſtam q̄onem, uſque in fi.
§. & unum. &c.

1 *Hæreditatis quantitas.*
2 *Vncia quid. 3.*
4 *Sextans.*
5 *Inteſtatus partim qui accipiendus.*
6 *Teſtamento rupto in quo peccatum.*
7 *§. Hæreditas & §. adeo concilia....*
8 *Inſtitutionis particularis uis.*

a Hæreditas. a In gl. ideo dicit. in fi. ſed cur hic ponit
1 pro regula, cū regulariter, & de ꝓpria † ſignificatione vo
cabuli contineat 12. uncias, vnde videtur hic poni im ꝓ
priè plerumque. Sed hic ꝙ hoc ideo, quia hoc dependet
ex facto. & uoluntate hominum, ſuper quo regula certa
dari non pōt. certum eſt tamen, quòd ſi non appareat de
alia diſpoſitione, diuiſio ſit in 12. vncias, vt patet in infe
rioribus. In gl. infra poſita in fi. ff. de leg. i. l. ſi ſeruus plu
2 riū. in fi. de teſta. l. heredes palam. §. ſed & ſi notam. † In gl.
id eſt uncia ibi cū alle. l. oā natura imo dic, quòd vncia eſt
ipſum nomen proprium conuenientiſſimū, & ab ipſa reli
duę partes deriuantur. gl. tamen quę ſuit quare vncia de
omnibus præiudicatur. Nam ſi quęras, quot uncias conti
3 net ſextans, dic duas, & ſi deinceps unde vncia eſt † prin
cipium ponderis, ſicut unum eſt principium numeri. Sed
potius uidetur potuiſſe quęri. cur vncia cum dimidia ha
bet proprium nomē, & tamē ſextans, ſeu duę vncię, cum
dimidia, non habēt proprium nomen, nec deinceps repe
ritur aliqua dimidia, quę propriū nomē habeat, forte ſex
tans, octies ſupta, facit totum aſſem, & rectè peruenit ad
ſuū numerū totius, non ſic de alijs dimidiis, & ideo huic
b fuit data prorogatiua nominis. In ea gl. b ibi cū dicit. ſex
tans enim dicitur. hoc non eſt uerum, ſecundū Dom. Iac.
4 & Pe. quia ſextans, † eſt octaua pars aſſis, & ſic denomina
retur a quotitate, in qua ſe habet reſpectu aſſis, vnde nō di
citur a quotitate, i qua ſe habet reſpectu aſſis, ſed a nume
ro unciarū. In gl. nā in totū, ibi cū alle. C. de teſta. mili. l.
c 3. c hoc nō ē uerū indiſtinctè dic plenius, ff. de mili. teſt.
5 l. ſi miles unum, C. de teſta. mili. l. i. dic ut ibi. † In glo. imo
videtur. ibi cū alleg. l. cum duobus, ſed videtur, ꝙ nec ex
poſt facto. ff. de iniuſt. rupt. & irri. teſt. l. ſi ego. de fideicō.
lib. l. ſi pater duos, dicas ꝙ nec ab initio, nec ex poſt fa
cto poteſt decedere pro parte teſtatus & pro parte inteſta
tus, ut in regula iuris. l. ius noſtrum, ff. de reg. iur. niſi ſit mi
les, ut hic. & hoc eſt uerum, quo ad hoc, ut bona deferan
tur iure teſtati, & inteſtati, ſed bene poteſt teſtamentū rū
pi pro parte, & pro parte teneri, bona tamen ſolida defe
rentur iure teſtati, ut ff. de iniuſt. rup. & irri. teſta. l. 3. §. fi. i
caſu tamen inofficioſi fallit prædicta regula, ius noſtrū,
6 ut in gl & eſt ratio, † quia quando rumpitur teſtamētum
per pręteritionē declaratur peccaſſe in forma & ſubſtan
tialibus, & ī inſtitutione ſeu exhæredatione liberorū, quę
eſt principalior pars teſtamēti ſ. de exhered. lib. in prin. ff.
de lib. & poſth. l. inter cætera. idcirco totum annihilatur,
ſed ſecus eſt in querela, quia per illam nō declaratur pec
caſſe in forma, ſed in quadam qualitate, uidelicet in fal
ſa cauſa

ſa cã, quę totum ſubiectum non uitiat. nõ ergo intelligas
ꝑ regula, quod ex poſtfacto poſſit decedere ꝑ parte &c.
ſicut gl. dicit, ſed intellige, ut ſ. dixi. Hodie uero in aliquo
imitatur. ut in authẽ. ex cã. C. de liber. præte. uel exhæred.
7 uel illud diſpẽſatiuè ex quadam ęquitate. † In ea. ibi, cum
alle. l. iuriſgentium. §. adeo. ſed ibi ex eadem rõ in parte, q̃
in toto, non ſic hic, quia abſurdum eſt, ꝙ bona alicuius de
ferantur iure teſtati, & inteſtati cum ſit una hæreditas, &
quaſi unum corpus, unde regula idem iuris de parte &c.
obtinet, ibi eſt eadem ratio, ſecus ſi diuerſa, & patet. ff. de
petitio. hæred. l. ſed & ſi lege. §. adeo, cum ibi notatis. In
fi. eiuſdem gl. melius in regula ius noſtrum. ſ. allegata, &
no. illud ꝙ in hoc §. dicitur procedit indubitatè, ubi ſcri-
8 pſit in parte, & non fecit mentionem de alia. † Quid ſi ex-
preſſam facit mentionem dicendo, inſtituo Titium ex ſe-
miſſe, in reſiduis bonis nolo eſſe inteſtatus, ſatis põt dici
idem, qa ſemꝑ uia teſtati trahit ad ſe aliã, uitio de medio
ſublato. § co. l. hęreditas, uel ex dic. eo. tit. l. põt, cum not.

a *Admot.* Hæreditas. Hæreditas propriè diuidit in xii. uncias,
ſiue partes, quarum quęlibet ſuo proprio nomine nuncupa-
tur, poteſt tamen diuidi in pauciores, uel in plures, prout uo
luntas extiterit teſtatoris. h. d. ſecundum Areti.

b In ea. gl. appellatione partis, ſiue ſub deſignatione numeri,
ſiue quotæ, ſiue dicatur pars partis, an referat ad xii. uncias,
an uero ad totam rem, & quomodo intelligatur, uide hic ꝑ
Ang. in ii. col. circa prin. in uer. aduertendum tamen eſt.

c L. iii. Et iſta ẽ cõis opinio, licet Ang. putet de iure uerius,
ſic diſtinguendum, ut procedat quando uerba poſſunt apta-
ri ad ius cõe, alias præſumitur teſtatus de iure ſpeciali in l. ſi
miles. §. unum ex fundis. ff. de mili. teſta.

Si plures. In gl. eadem ibi cum dicit, non ignorat. ſ. aſ-
ſem nõ eſſe completum ſi uocaretur, qui ſine parte eſt, in
aliũ aſſem, nã ſemꝑ ſequimur id, qđ teſtator credebat, ut
ff. de libe. & poſth. l. Titius. & facit, ꝙ ſi Papa, uel alius cõ-
ferat bñficiũ, qđ uacare credebat ꝑ mortẽ, ꝙ ualeat colla
tio ſi uacabat per ceſſionem, uel reſignationem. vel alias.

1 *Dupondio completo trientem deberi.*
2 *Aſſe impleto diſtrahendum y.*
3 *Aſſe expleto computandum.*
4 *Nominatim inſtituere,*
5 *Tranſitus ad dupondium militas 6.*

Videamus. In glo. i. quod diximus. ibi cum dicit, & ita
concordat. Nam ibi dicit, ꝙ inſtitutus completo dupon-
2 dio † uocatur in trientem, & eſt perinde, ac ſi diceret in a-
lium aſſem, ut ibi no. In ea. glo. ibi cum dicit, computatio
unciarum quia ibi transfertur ad dupondium. ſed ſi ad aſ-
ſem reducatur, tñ faciunt quinque unciæ in aſſe, quãtum
10. in dupondio, ut ſupra, pxi. eſt dictũ. In ea. gl. in fi. Ia. &
Pet. dicunt, quòd lex iſta non obſtat, quia in primo lega-
uit uni fundum, & poſtea alii dimidium, & nihil ultra. ſed
ſi poſtea legaſſet alicui ultra ſine parte, eſſet cõtraria, ſed
ſic nõ eſt cõtraria, qa hẽt tot adiectiones: finaliter proce-
dunt recitando diſtinctionem gl. nihil addendo, & ſic trã
2 ſeunt. Supponunt ergo, quia ſi expleto † aſſe legaſſet, uel in
ſtituiſſet in ſemiſſe, uel in aliqua parte, quòd non transfea-
tur ad dupondium, ſed detrahatur tm̃ primo, quantum lę
gatur ſecundo, ſed huic opi. ob. ff. eo. l. interdum. §. ſed ſi
duos. & §. fi. Item ob. diſtinctio gl. ff. eo. l. qui non milita-
bat. §. filiis. ubi uidet concludi, ꝙ in dubio vr̃ ad dupon-
dium tranſire, cum aſſe toto diſtributo nominatim reſi-
3 dua portio non inuenitur. Pręterea, † uidetur quòd nõ fiat
tranſitus ad dupondiũ plenũ, ſed uſque ad computationẽ
unciarũ quas diſtribuit, ut d. l. interdum. §. fi. Propter has
opiniones glo. ualde intricatè proceſſit in l. cum qõ. C. de
lega. Potes tñ dicere, quòd interdum agitur de hæredita-
te diuidenda in caſu omiſſo, & non ꝓuiſo. Et de hoc nihil
in pſenti ſpeculatione, ſed de hoc agitur. ff. eo. l. clemens
patronus, de libe. & poſth. l. ſi ita. interdũ agitur de ea diui
denda, ubi nulla facta eſt mentio de quota, & de hoc. ff. ad
Tre. l. Marcellus. Interdum ubi facta fuit mentio de quo-
ta, & de hoc tractatur hic in quo caſu diſtinguit gl. qa aut
certũ eſt, ꝙ excedere uoluit, aut ꝙ noluit, ut an dubiũ. Et
in caſu dubii ſubdiſtingue, qa aut impleuit noiatim aſſẽ,
& tunc in dubio vr̃ tranſire ad dupondium, aut nõ, & tũc
4 non, ut d. l. qui non militabat. §. filiis. † Sed quid uocas no-
minatim. fortè ſi dixit inſtituo talem inſolidum. uel lego
tali ſolidum fundum, uel inſtituo talem in duodecim un-
cias hæreditatis meæ, & poſt aliũ ſine parte, uel cũ parte.

Sed quid eſt effectus, utrum tranſeat ad dupondium uel
5 non? gl. in l. interdũ. §. ſed ſi excesſerit, vr̃ ſupponere † quòd
nullus, quantum ad ſubſtantiam, ſed quantum ad numerũ
unciarum ſupponendo, ꝙ nec plus, nec minus habebit ꝑ
plurium unciarum computationem, niſi quantũ haberet,
ſi intra aſſem tota computatio facta eſſet, ut not. ff. eod. l.
interdũ. §. pater. uerſi. ſed ſi excesſerit. & in d. l. cum qõ, &
pro hoc faciunt. l. ita ꝙ Sabinus. in fi. & l. ex unciis ſex. Sed
ob. l. interdum. §. ſed ſi duos. & d. §. ſed ſi excesſerit.
Dic ergo, quòd ubi eſt tranſitus ſic ad dupondium eſt ma-
6 gnus effectus, quia ſi primus † fuit inſtitutus in 12. unciis,
ſecundus in ſemiſſe, primus habet beſſem, ſecundus trien
tem, ut in d. §. ſed ſi excesſerit. ſed ſi non fieret tranſitus ad
dupondiũ haberet tm̃ ſecundus, quãtum primus. Et caue,
quia leges qñq; dicunt, quòd ubi ſic tranſitus ad dupon-
dium, ſit cõputatio uſq; ad 24. uncias quãdoque minus, ut
d. l. interdũ. §. pe, & fi. & hoc qñ proprior eſt ſub illo nume
ro diuiſio. & in hoc caſu bñ põt dici, quòd quo ad ſubſtan
tiam idẽ eſt, ac ſi ad 24. uncias fieret cõputatio. Sed glo. in
d. l. cum qõ. C. de leg. c. quęrit qd ecõtra ſi primo legauit ſe
miſſem, poſt aſſem. Et dicit quòd non idem, ratione q̃ ibi
no. Illam glo. repræhendunt hic Doct. dicentes, quòd nõ
refert, quia uerba tranſpoſita &c. ff. de leg. 2. l. cum pater.
§. fidei hæredum meorũ committo. C. de teſta. l. prępoſteri.
pro ipſis facit. ff. eo. l. Iulianus. §. fi. & gl. hoc vr̃ notare ibi,
q̃ eſt contraria illi de l. cum qõ, ſed hoc non poteſt eſſe ue
7 rũ, in caſu quo nõ ſit tranſitus ad dupondium, quia ſi † pri-
mo legaſſet ſemiſſem, deinde alii aſſem, vr̃ detrahi, ſeu di-
minui primo, quod legatur ſecundo, & primus nil habe-
ret, & tñ gl. illa dicit cõtrarium, & ſic in hoc caſu põt eſſe
uera glo. da l. cum quęſtio. & hæc faciunt, ꝙ ſi Papa proui-
deat duobus, da eadem præbenda, ꝙ uterque admittatur,
quod poteſt eſſe uerum, ſi ea certa ſcientia prouideret, ex-
tra de reſer. c. duobus. in fi. lib. 6. alias contra extra eo. ca.
mandatum. de præb. c. maioribus. & c. uacante. & iunge ff.
de leg. 1. l. ſi pluribus eadem res, cum l. ſequenti.

1 *Hæredem non deſinere.*
2 *Inſtitui ſub conditione poſſe 3.*
4 *Inſtitutio cum morietur, qui accipienda.*
5 *Inſtitui diem poſſe.*
6 *Libertatem in diem non dari.*

Hæres. In gl. ibi cum allegat l. extraneum. Et eſt ratio,
1 quare non ad diem, quia ſi ſemel † eſt hęres, non poteſt de
ſinere eſſe hęres. ff. de minoribus. l. 1. §. fin. & §. ſed quod
Papinianus, item, nec ex die, quia quis non poteſt pro par
te temporis decedere teſtatus, & pro parte inteſtatus, ſi-
cut nec pro parte teſtãm, quod contingeret ſi ex die inſti-
tueretur. ff. de mil. teſt. l. miles. ſed non ſic ſi ſub conditio-
ne ſiat inſtitutio, quia conditio quãſicũque tardè implea-
tur, retrotrahitur, & ita ſemper uidetur fuiſſe hęres a tem-
pore mortis. ff. de peri. & com. rei. uen. l. neceſſario. §. qđ
ſi pendente. Et ideo ualet ſub † conditione, & in diem cer
2 tam a quæ pro cõditione habetur. ff. de condi. & demõ.
2 l. dies incertus. ſecundum Doct. pro quib. ff. eo. l. poteſt
quis. Sed in eo quod glo. hic dicit ſequendo Azo. qui hoc
tenuit in ſumma huius titu. C. uidelicet, quod talis inſti-
3 tutio, cum hęres morietur. ualet † ibidem Doct. cõtradi-
cũt, qa ſi talis inſtitutio ualeret, ſuſpenderetur uſq; ad ex-
tremũ mortis articulũ, quo caſu nõ poſſet fieri hæres, cũ
nõ habeat uelle, nec nolle, imo eſt mortuo filio ſimilis. C.
de teſta. l. iubemus. Idcirco non ualet. ſed Azo qui hoc te
nuit dicit, ꝙ non intelligit cũ morietur, ꝙ expectetur ul-
4 timus articulus mortis, ſed dicit ꝙ debet † itelligi ſm o-
pi. uulgi, ex quo i lecto mortis decedit, de quo nõ ſurrexit

quamuis moriatur per 40. annos. poſt ff. de fun. inſtr. l. cũ
delanionis. §. aſinam. Doct. tñ. hoc non approbant, in ſuo
ſatis uideretur tolerabile. ff. de condi. inſti. l. ſi. dic tamen,
ut ibi, & ff. eo. l. ſeruus. ſi uelis ſuſtinere gl. poſſes dicere, ꝙ
nin ens moritur, iuxta l. 1. §. ſi emancipato. ff. de colla. bo-
no. Vel potes dicere, ꝙ tp̃s ſubducatur, ſeu tollatur & ua-
leat de præſenti, & ita vr̃ tenere gl. in l. extraneũ. C. eo. ſed
Azo. ibi tenet ꝯtra, cuius opi. vr̃ hic ſeq. gl. quia inſtitutio
5 ad diem certam facta, † ualet uitio temporis ablato, & ſi ĩ
hac inſtitutione uitium temporis tolleretur. gl. eſt hic, q̃
vr̃ facere dr̃iam inter diem certum, & incertum, & ponit
inter exempla diei incerti hanc, cùm hęres moreretur, eſt
falſa uel cõtraria illi, quia ſi tollatur uitium temporis, nõ
erit dr̃ia inter hanc inſtitutionem, uel diei incerti, cũ utro
bique tollatur tempus, & ualeat de pręſenti, & hoc vr̃ ve-
rius, quid ergo ſi quis inſtituat unũ hæredem vſq; ad certũ
diem, & aliũ ex die illa? vr̃, ꝙ ualeat inſtitutio, quia tunc
pro nulla parte temporis reperitur inteſtatus. Et ita ceſſat
ratio prędicta, ſed alia vr̃ obſtare, primo inſtitutus non po
teſt deſinere hęres eſſe, quid ergo? vr̃ quòd teneant ambæ
inſtitutiones. Et ꝙ ambo ſint hęredes, ac ſi purè reſtituiſ-
ſent detracto uitio tp̃is, ut hic & d. l. hęreditas. in fideicõ-
miſſo vñ, vr̃ quòd ualeat ex die. ff. ad Treb. l. recuſare. & l.
ſed & ſi añ. Et eſt rõ, quia ibi ceſſat rõ ſupradicta, quia nul
la parte temporis reperitur inteſtatus, in libertate uidetur
6 idem, ꝙ † ad tp̃s dari non poteſt, ut l. libertas ad tempus. ff.
de manu. teſt. ſed ex tempore ſic, ut eo. titu. l. qui duos. de
ſta. lib. l. cũ hæres. §. ſeruire. in legato vr̃, quòd poſſit dari
ex tempore, & ad tp̃s. ff. de leg. 2. l. ſi ita legatus. §. Pegaſus.
de annu. le. l. eum qui. eo. tit. l. 3. §. ſed ita. Sed beneficia ec-
cleſiaſtica non poſſunt conferri ex tempore, nec ad tẽpus,
extra de ele. c. 2. lib. 6. 7. q. 1. c. paſtoralis. & ibi de hoc, ſicut
nec adoptiones. ff. de adopt. l. quęſitum. & uidetur ꝑ hanc
l. ꝙ ſi prælatus conferat beneficium ad tempus, uel ex tem
pore, ꝙ ualeat collatio, uitio temporis ſublato. per hunc
§. & l. hæreditas. ſupra allegata.

a *Adnot.* Diem incertam. Quod eſt uerum, quando incapaci-
tas eſt reſpectu hæredis, tamẽ ſecus eſt ſi reſpectu teſtat. ut
in ſpurio, ſuper quo uide hic per Ang. item Ang. format hic
q̃onem talem, teſtator dicit, lego, uel relinquo uxori meę v-
ſumfru. & poſt mortem eius inſtituo fratrẽ meũ. an interim
uxor habebit uſumfruct. uide hic per Ang. in ii. col. in prin.
uer. & iſta faciunt. item quid ſi teſtator dicat inſtituo Titiũ,
uſque ad paſcha, & nullo modo ulterius poſſit eſſe hæres, ui
de eundem hic in ſi. ii. col. in uer. quid ſi teſtator.

1 *L. cum hæres. ſenſus.*
2 *§ Inteſtato. explicari.*
3 *Impoſſibilitatem uitiari, difficultatem non item.*
4 *Perplexitas, quando ſit.*
5 *Contractus & ultima uol. diſcrimen.*

a Impoſſibilis. a In gl. tribus. ibi cum allegat l. cum hæ
1 res. §. 1. Pet. de Bel. Perti. dicit, ꝙ ibi nulla eſt impoſſibili
tas facti, ſed difficultas, & de tali loquitur ibi, & pro ea fa
cit tex. ibi cum dicit, cãm difficilẽ, immo pęnè impoſſẽm,
& hanc potes tenere. Vnde ſi ibi eſſet appoſita condõ im-
poſſibilis, ualeret libertas, unde ibi ponit tria đ lõgo tp̃e,
de condõne difficili, item qñ confertur in tempus, quod
non prodeſſet. & pro hac opinio. facit ff. de leg. 2. l. ab oĩ-
2 bus. §. inteſtato. † ibi. n. tollitur cõdõ de facto impoſſibilis.
unde ibi non erat impoſſibilis de natura. quia nõ eſt cõtra
naturam, ꝙ rationes extarent, & tñ habetur pro non ſcri-
pta, quæ. n. bona ratio poſſet reddi, quare impoſſibilis de
facto, uitiat, & non impoſſibilis de natura, ſeu de iure, in
hoc tñ remanet qõ, cur cõdõ difficilis, & penè impoſſibi
lis, uitiat actum, ſed omnino impoſſibilis habetur pro nõ
3 ſcripta, & actum non uitiat. Ad hoc † poteſt reſponderi, ꝙ
q̃do apponitur conditio impoſſibilis, videtur apponens
cauſa deriſionis apponere, nec videtur eum uelle adſtrin
gere ſeu teneri ad hoc, in quo non caderet obligatio, etiã
per conuentionẽ, ſed ubi apponitur difficilis conditio, eſt
ſecus, quia difficultas non impedit obligationem, ſeu ad-
ſtrictionem. ff. de uerb. ob. l. continuus. §. illud. Et ideo, ꝙ
teſtator ſciebat, ꝙ ad hoc aſtringi non debet, uidetur uel-
le actum ualere talem difficultatem apponendo, quã ſcie
bat adſtrictiuam, & compleri non poſſe, & hęc eſt etiam
ratio. quare perplexitas uitiat actum, ut ſequitur in gloſſ.
In ea. gl. ibi cum alle. §. ſi impoſſibilis. Do. Iac. & Pet. di-
cunt, ꝙ ſic eſt perplexitas. ff. de uerb. obl. l. Titius. ut dicũt,
quidam aſini, ſed falſiſſimum dicunt, quia poteſt dari uter
4 que, uel neuter. Et † perplexitas eſt, quando duo non ſe cõ
patiuntur ſecundùm eos de hoc uidebis plenius. ĩ. §. ſi im
poſſibilis. In ea. gl. ſed ſolue ut ibi. dic ut plenè dicã in gl.
ſed cur. ſecus in fin. Aliam rationem reddit glo. ff. de con
5 di. inſti. l. 1. quia † contractus perficitur duorum cõſenſu,
ſed ultima uoluntas nititur tantum uoluntate teſtantis. Et
ideo uult concludere, ꝙ minus ſubuenit contrahentibus,
qui potuerunt apertius, planius, & purè contrahere & de
clarare, quàm legatariis inſtitutis libertate donatis, q nil
potuerunt facere declarari, & hoc in contractibus nomi-
natis, ſecus in innominatis, ut ibi not. & uidebis infra §. ſi
impoſſibilis. dic ut ibi.

a *Adnot.* Impoſſibilis. Do. Ang. hic ponit prolixè tres impoſſi
bilitates, primam impoſſibilitatem, dicit eſſe naturæ. ſecun-
dam dicit eſſe iuris, tertiam perplexitatis, quas latè ꝓſequit,
per tres col. & ideo uide eum hic ad longum.

1 *Conditiones omnes implendæ.*
2 *Religio arctior.*

a Si plures. a In glo. ſi ſit poteſtatiua. in ſi. Iac. & Pe. di-
1 cunt, hanc gl. diabolicam dicunt enim, quòd ubi † plures
conditiones coniunctim adſcribuntur, quòd omnes ſunt
implendæ, nec ſciũt, quo ſpiritu gl. ſuit ad hoc mota. uere
mirandum eſt, quia nulla lex cogit hũc §. ſic reſtringere,
nec l. ſi hęredi. ff. de cõdi. inſti. quæ huic concordat. Vñ in
tellige l. ſi hęredi. prout Io. ibi intelligit, & iunge ĩ. ſeq.
gl. In gl. i. ſub diſiunctiua. ibi cum dicit, obtemperari, hoc
uidetur uerum in legatis, in inſtitutionibus uidetur, quòd
prior, qui extiterit, ut d. l. ſi plures. & in hoc caſu eſt diffe-
rentia inter inſtitutionẽ, & legatum, & hoc debuiſſet glo.
ſcripſiſſe, & fortè contingit ex errore ſcribentis, & in hoc
caſu poſſet forte diſtingui cauſalis, a mixta, & poteſtatiua,
ſicut gl. dicit. In ea. glo. ibi cuilibet, quę ipſi commodior,
& leuior. ff. de cõdi. & demon. l. quod traditum. & l. leuiſ-
ſima, & facit, quod ſi quis habeat licentiã iurandi religio
2 nem † arctiorem, ꝙ cenſeatur arctior, non inſpecta regula
ſed modo eam tenendi. Et ideo religio monachorum ni-
grorum, non cenſetur arctior illa fratrũ minorum, uel ꝓ-
dicatorum inſpecto modo ſeruandi, per l. quod traditũ. &
l. nouiſſimo. ff. de conditio. & demonſtra. In ea. gl. ibi cũ
allegat. l. quod traditum. ſecundum Ioan. Et eſt ratio, ꝙ
hæc ęquiparatur legatis. cum per manum hæredis debet.
C. qui manumit. poſ. uel non. l. ſi. & quia teſtator non ita li
beraliter uoluit ſubuenire fideicommiſſariis, ſicut dire-
ctis. C. de lega. l. cum quæſtio.

a *Adnot.* Si plures. Ad ueritatem copulatiuæ, requiritur im-
plemẽtum utriuſque, ad ueritatem uero alternatiuæ ſufficit
uerificatio alterius de quo uide hic, per Ange.

1 *Ignoto dari poſſe.*

Hi quos. Facit ad hunc §. C. eod. l. extraneo. Et ꝑ hunc
1 §. poteſt dici, quòd omnino † ignotus poſſit eligi, & ei be-
neficium conferri, extra de iudi. c. cum deputati. arg. con-
tra extra de cleri peregri. c. tuæ & c. ſi.

De uulgari ſubſtitutione. Rubrica.

In gl. rubricę. ibi cũ dicit, ſubſtitutiones dñr. ff. ad l. Fal.
l. in rõne. §. qđ uulgo. In ea. gl. in fine. ff. eod. l. 1. quot au-
tem ſunt genera, & quæ ſint, uidebis infra titu. 1. §. qua ra-
tione. in magna glo. Et dicitur uulgaris, quia uulgariter,
& communiter ſit, uel quia poteſt fieri ab omnibus, ut hic
nota. Et not. quòd diuerſi ſunt modi inſtitulandi. C. & ff.
hic.

& hic, unus tamẽ eſt effectus, & hic diuiditur per titulos,
propter faciliorem doctrinam iuuenum. ut j. titu. i. dicã.

1 *Codicillare quis non cenſendus.*
2 *Inſtitutio conditionalis concurſum admittit.*
3 *Subſtitutio quando locum ſit.*
4 *Iudicum reuelli gradus & cur ſ.*

POteſt autem. In glo. in alia. ibi cum allegat l. Sceuola.
in caſu tamen ualet inſtitutio. ff. de hęred. inſti. l. aſſe. &
condi. & dem. l. ſi ita ſcriptum. Et caue, quia nunquam
1 uidetur codicillare† in caſu, in quo facit inſtitutionem pri
mam, uel ſecundam, niſi hoc dixerit. C. de teſta. l. non co-
dicillum. Sed ſi dixerit, ꝙ ſi non ualet iure teſtamenti, ua-
leat iure codicillorum, tunc ſatis apparet, quòd debet ua-
lere iure fideicom. ſi non potuit ualere iure teſtamenti,
quia ſi ſemel ualuit iure teſtamenti, amodo non ualet iu-
re codicilli, quia conditio habuit locum ſuum. ff. de in-
offi. teſt. l. Titia. de leg. iii. l. patronus. §. penu. & ſcripſi. C.
de liber. prete. auth. ex cauſa. Et idẽ ſi hæres hoc elegiſſet,
quaſi ex teſtamento. C. de codi. l. fi. & ibi not. & ſcripſi.
2 †In gl. ad ſimilitudinẽ. in fi. hoc uerum, ubi cõſtat, quia di
xi, ſi hęres nõ erit, talis ſit hęres quid in dubio, uerbi gra-
tia, inſtituit Titiũ, ſi nauis ex Aſia uenerit, & ſi non uene-
rit, Seium, nunquid cẽſebuntur ambo inſtituti, uel unus ĩ
ſtitutus, alius ſubſtitutus? & ꝓdeſt hoc ſcire, quia ſi ſint in-
ſtituti ambo, poſſent petere ſm tab. ff. de bon. poſſ. ſm tab.
l. ii. §. defertur. & §. ſi ſub conditione. uerſi. pro qua quiſq;
Doc. tangunt in rubrica, & dñt recurrendum a mentẽ te-
ſtãtis. Sed quid in dubio, cẽſentur ambo inſtituti. ff. de hę-
red. inſt. l. Lucius Titius Seio. niſi inſtituerentur pater & fi-
lius per aſcendentem. & ſic intellige, qđ not. ff. de liber. &
poſthu. l. Gallus. §. i. ff. de hęre. inſti. l. interdum. arg. con-
tra. ff. de bo. poſ. ſm tab. in l. ſi ita. circa princ. In gl. id eſt,
ultimo. in fi. glo. non uult negare quin ſubſtitutio ualeat.
Credit tñ ꝙ nullum habet effectum. Sed non uidetur ue-
rum ſecundum Doc. quia ratio gl. impediri poteſt duplici
ter & de facto, & de iure. primo uia facti. Pone, quòd Ti-
tius fuit inſtitutus ſi ſeruus hęres nõ eſt ſubſtitutus, & ſer-
uus, tertius liber. moritur ſeruus antequã ad ca, primus re
pudiat, certè tertius admittitur, quia uerum eſt ſeruũ non
fuiſſe hæredẽ. Ecce uiam facti. Ecce uiã iuris, quia quãuis
ſeruus ſit hęres neceſſarius dño in caſu, quo fuit ſimplici-
3 ter inſtitutus, in caſu tñ, quo† habuit ſubſtitutum, uidetur
commiſſum eius uoluntati arg. ff. de hær. inſti. l. iam dubi-
tari. igitur põt hoc caſu repudiare, & ita hæreditas ueniet
ad ſubſtitutos ſecundũ eos, uel poſſet domino inobedire.
C. de hęr. inſt. l. iii. & facit benè pro eis. ff. ſi qs omiſſa cau
ſa teſta. l. i. §. ſi ꝓponatur. §. qui. ma. poſ. §. licet. ff. de hęr. in
4 ſti. l. ſi is qui ſoluendo. †Et facit iſte. §. quòd epiſcopi, & ba
rones poſſint plures gradus iudicum ſub ſe conſtituere,
ita ꝙ de uno ad alium appelletur, ut præpoſitos. & caſtel-
lanos iudices foraneos. Sed contra, qa idẽ auditorũ vide
tur, ſicut epiſcopi & officialis extra de conſue. c. non pu-
tamus. lib. 6. & quodammodo uidentur uices dominorũ
ſuorum gerere. & ita non appelletur, niſi ad illos, ad quos
ab ipſo inſtituente appellaretur, ſicut de uicariis dr. C. de
app. l. pręcipimus. Pręterea cum princeps gradus appella
tionum ad leg. ſcripta ſtatuerit, ut d. l. pręcipimus. & ĩ Au
then. de appel. & intra quæ temp. §. illud etiam. 4. col. vr
quòd nemo alius hoc poſſit. Ex hoc. n. poſſet uia reperiri,
ꝙ nunquam appellaretur ad eorum ſuperiores, ſi plures
gradus faceret, cum non liceat tertio prouocare. C. ne in
una eademque cauſa ter. lr. pro. in rub. & nig. & per hoc
apparet, ꝙ iſte §. cũ concor. nihil facit. hic. n. teſtator plu-
5 res gradus faciendo, nulli pręiudicat, ſed† in caſu pręmiſ-
ſo eſſet pręiudicium reipublicę ſuperiorum ad quos co-
gnitio cauſarum appellationum deuolui debet.

§ Et ſi ex diſparibus. In gloſſ. puta in fin. hoc uerum ſi no-
minibus appellatiuis ſint nominati in ſubſtitutione, ſecus
ſi propriis. ff. ad Trebellia. leg. nonnunquam. Item hoc ue
rum, niſi aliud appareat per cõiecturas. ff. de re. du. l. utrũ.
§. ſi. Sed quid ſi nominauit eos, nominibus propriis, & ap-
pellatinis? Diſtingue ut no. in dicta l. nonnunquam. & ui-
de. ff. de re. du. l. fina. cum ibi nota.

1 *§. Sed ſi. ſenſus & limitatio. ſ.*
2 *Subſtitutionis ius tranſmiſſibile.*
3 *Adcreſcendi ius, an ſubſtitutionis potius.*
4 *Subſtitutus quando excluſus.*

Sed ſi inſtituto. In glo. l. ordinis. ibi cum dicit in fi. d. l.
dic melius ibi. j. titu. §. liberum. in fi. eiuſdem gl. glo. benè
procedit diſtinguendo hos tres caſus, ſed in caſu huius §.
1 uerum eſt, †quòd indiſtinctè ſubſtitutus admittitur ad par
tem utrinſque, unde iſte caſus nullam diſtinctionem re-
cipit, ſicut tex. plenè dicit. ſed an hoc obtineat in pupilla-
ri ſubſtitutione, non uidetur per l. qui habebat. ff. eo. ti. gl.
ibi uidetur uelle contrariũ. dicit enim, quòd ibi in ſubſti-
tutione defecerũt conditiones, unde uult concludere, ꝙ
ſi nõ defeciſſent, non obtineret illa lex. Sed hoc nõ eſt ue
rum, ſm Do. Ia. & Pet. ubi enim teſtator aliquem hęredẽ
inſtituit & filiũ uel filiam exhæredatã ſubſtituit, & illi ex
hęredato adhuc ſuſtituit pupillariter, & pupillus moritur
2 antequam locus ſit ſubſtitutioni primi inſtituti † nunquid
ius illius ſubſtitutionis, quod erat conditionale, & nõdũ
euenerat, tranſmittitur ad ſubſtitutum? ut l. unica. §. ſi au-
tem. C. de cadu. tol. Et ideo ſubſtitutus pupillo, an ſucce-
dit primo inſtituto, quamuis pupillus eſſet illi primo ſub-
ſtitutus, ſi pupillus mortuus fuerit, antequam ſit locus ſub
ſtitutioni primi. Quid ergo eſt in caſu noſtro? dicunt ipſi,
quòd hic erat habiturus iure accreſcendi, pro quibus fa-
cit. ff. eod. l. Lucius. §. fina. Sed quid prodeſt hoc, cum iure
accreſcendi eſſet habiturus utrinſque partem? Poſſet dici,
3 quòd prodeſt, fortè, quia expedit magis uno iure† habere,
quàm alio, iuxtà illud quod not. ff. de acquiren. hære. l. nec
is pro quo. ff. ad Treb. l. recuſare. §. Titius, de lega. i. l. ſi ſer
uo meo, Stichus. Item prodeſt, in caſu, qui ſequitur. Pone
quòd teſtator, tres hęredes inſtituit. Titium, Sempronium,
& Meuium: Titio ſubſtituit Sempronium, & Sempronio
Lucium, intereſt iſtius Lucii potius habere partem Titii,
uirtute ſubſtitutionis, quàm iure accreſcendi, ſi enim iure
accreſcendi, Lucius admitteretur ad portionem Titii, Mæ
uius haberet iure accreſcendi tantũ, ſicut ſubſtitutus Lu-
cius, & tamen ſi uirtute ſubſtitutionis admittitur, Męuius
nihil habebit. & facit ff. de iniuſt. ru. teſta. l. ſi ego. & idem
in omni caſu, ubi erant plures cohęredes. Quid ergo, ſi
non eſſet ſubſtitutus cohæredis ſed ſubſtituti ſingulariter,
uerbi gratia, teſtator Titiũ inſtituit inſolidum. Titio ſubſti
tuit Sempronium, & Sempronio Lucium, Sempronius
moritur; demum repudiat Titius, nunquid Lucius admit-
tetur? Videtur ꝙ non, ſecundum intellectũ Doct quia tũc
ſubſtitutus ſubſtituti admittitur, qñ unam partem erat ha-
biturus uirtute ſubſtitutionis, aliã iure accreſcendi, ut ſ.
dictum eſt. In præſenti aũt propoſita non ſic eſt, ideo vr,
quòd ſubſtitutus non admittatur, & facit quod no. ff. eod.
l. qui duos, & hoc uidetur probari in l. qui habebat. ibi. n.
4 fuerunt ſubſtituti, mater & ſoror† filię, quę ſubſtituta fue
rat fratri, & non admittit uirtute ſubſtitutionis filia pre-
mortua, nec põt dicere ſicut glo. dicit, qđ ideo ſubſtitutæ
nõ admittãtur, quia defecerunt conditiones, ex eo, qa fi-
lia pubes deceſſit, & ipſę erant ſubſtitutę ſi antequã nube
ret mulier deceſſiſſet, & ita eſſet facta pubes, deficit con-
ditio, quia hoc non eſt uerum, non enim pubertas faceret
deficere cõditionem, quicquid ibi gl. no. nec impleret eã
ſed nuptię de facto, ut C. de nup. l. ſancimus. uñ illud qđ
ibi dr, de illa conditione, ſi nuberet. nihil facit, ſed ideo
non admittuntur ibi, quia pupillaris ſubſtitutio expirat,
& erat ibi dubiũ per hunc §. & per l. ſi Titius. ff. de vul. per
quas uidebatur, ꝙ deberent admitti, quaſi eſſent ſubſtitu-
tę pupillo mediãte perſona filiæ. Sed hoc non eſt uerũ, ut
5 ibi patet, qa iſte §. & † conſimiles, obtinẽt in caſibus ſuis.

ubi eſt facta ſubſtitutio cohęredi, & per ius accreſcendi ſubſtitutus deberet habere partem illius, cui non ſuit ſubſtitutus, ut ſ. dictum eſt. Quid ergo ſi uterque cohæredem habuit ſubſtitutum? Satis poteſt dici, quod alter de ſubſtitutis habeat portionem inſtitutorum amborum, aliis omnibus repediantibus uel morientibus per hunc §.

2 *Adnot.* Sed ſi. Si inſtitutus fuerit cohæredi ſubſtitutus, & demũ tertius inſtituto ſubſtitutus, admittitur ad partes utriuſque neutro inſtitutorum adeunte. cæteri Docto. ſup hoc §. parum ſcribunt. Io. Fab. autem latius, ut hic uides.

1 *§. Si ſeruum limitari.*
2 *Subſtitutum & inſtitutum concurrere & qui. 3.*

1 Si ſeruum. Si eſſet †proprius, & teſtator crederet eum liberum, nõ obtineret iſte §. ſed eſſet inſtitutio omnino nulla. ff. de mili. teſta. l. idẽ eſt. §. ſeruum. In gl. ſed in quam in fi. gl. ſemper hãc ſuſtinet, ut ff. eo. l. ſi pater. & hanc uidentur ſequi Domini Iac & Pet. recitando, & tñ vr, quod magis eſſet ſequenda opinio teſtantis. ff. de hære. inſti. l. quo loco. §. i. & d. l. ſi pater. §. atqui. Item pro hoc facit, quia in dubio fit interpretatio cõtra fiſcum. ff. de iur. fiſc. l. nõ puto. Sed quõ hic ſubſtitutus admittitur cum inſtituto contra regulam. ff. de acqui. hęr. l. iii. & l. quãdiu inſtitutus. Dõ. Iaco. & Petr. reſpondent, quod hic eſt dubia uoluntas teſtantis,
2 †nam rationabiliter uidebatur poſſe dici, quòd dñs inſtituti totum haberet, attẽta opi. teſtantis per iura hic in gl. allegata, & ideo Imperator eos coniunxit mediam, uiam eligendo pp conflictum rationum, & iurium, & idẽ reperitur in filio emãcipato, qui repellebat nepotẽ in poteſtate detentum de iure prætorio, & de iure ciuili, nepos repellebat filiũ, pp qđ uia media fuit electa ut uterq; admitteretur. ff. de coniun. cũ eman. libe. per totũ. Sed cum dñs habeat fortiorẽ rationem pro ſe, uidelicet ueritatem, cur nõ repellit in totũ ſubſtitutum? Dñt idem Doct. pp dubiũ uolũtatis teſtãtis, ſed in tãto dubio, uideret nullus admittẽdus. ff. de re. du. l. ſi fuerit. de teſt. tut. l. duo ſunt Titii, ſed ibi dubiũ de perſonis, hic cõſtat, vñ leges ille, nihil faciũt ad propoſitum. In gl. ſupple. io ſi. & habet. ff. de condi. & dem. l. falſa. Doc. tñ dñt in l. cũ proponas. quòd in hoc caſu fient duo ſemiſſes, ut hic & ff. de uulg. l. ſi. & unum habebit inſtitutus, alium ſubſtitutus, qđ eſt ſatis rationabile in dubio. Itẽ præmiſſa procedunt, ubi habet ſubſtitutum ſi nõ haberet ſubſtitutũ, & teſtator crederet eũ liberũ, cum eſſet ſeruus proprius, non ualeret inſtitutio. ff. de mil. teſt. l. idẽ eſt. §. ſi ſeruum. ſecus, ſi eſſet cõis, ut plenè no. & ſcripſi. C. eo. de hære. inſti. l. cum proponas. Quid ſi eſſet religioſus, & crederetur ſecularis? Forte poſſent hæc iura locum habere, & ad hoc poſſent eſſe utilia.
3

De pupillari ſubſtitutione. *Rubrica.*

Materia ſe cõtinuat euidẽter, & ponũtur hic duo Tituli, pro euidentiori intellectu. j. de leg. §. ſed non Vſq; &c.

1 *Pupillari ſubſtitutione neceſſaria. 2.*
3 *Emancipato non ſubſtitui.*
4 *Pupillo uaria ſubſtitui.*

Liberis. In gl. no. ex hac materia, ibi cũ alle. ff. eo. l. ii. §. i. niſi ſit miles. ff. de mil. teſt. l. miles ita. §. ex hæredato. Et tria requiruntur ex parte pupilli. Item † requiritur
1 ex parte pupilli, quod non fiat ſui iuris añ mortẽ teſtantis. ff. eo. l. cohęre. §. cũ filię. Itẽ quod moriat poſt mortẽ patris, alias ſubſtitutus nõ admittit, qa nulla bona hẽt pupillus, totũ .n. deuenit ad patrẽ hoc iure. Sed qd hodie; ſm iura noua, ſcđm q habet hæredẽ, ut ſ. qui. non eſt permiſ. fa. teſt. circa prin. dicas idem, quia illa non eſt ſola ratio, cur nõ ualet ſubſtitutio, ſed eſt ratio, cur teſtamentum patris nullũ eſt uiuo patre quo ad effectum, nec ex eo aliquis adhuc ẽ hęres, nec eſſe poteſt, ideo non ualet pupilla. ff. eod. l. ii. §. quiſquis, & ſic intellige ff. eo. l. lex Corne. de capti. l. quod ſi filius. & ad hoc facit extra de ſepul. cap. licet. lib. 6.

2 †Sed an ſaltem ſubſtitutus pupillo, admittetur ad bona patris, pupillo moriente in uita patris, gl. uariant, ut uidebis j. in materia. Item ex parte patris, requiritur id, qđ pro quarto hic ponit, ut exhęredet, uel inſtituat. de quo uide j. §. nõ ſolum. Itẽ quod teſtetur ſic, quod poſſit adire hæreditas, & adeat de ſactu. uide j. eo. §. qua rõne. ſuper uerbo, adoleuerit, †Sed quare non poteſt ſubſtituere emancipato, cũ
3 ſubſtitutio fiat ad prouiſionẽ? forte ideo, quia ſubſtitutiones ſunt de iure ciuili, ſm qđ emancipatus reputat extraneus, ut dixi ſ. de exhęre. lib. circa prin. In glo. hic cautè, no. ibi cum dicit, prima uerba inſtitutionis, qa ſubſtitutio non põt eſſe ſine inſtitutione, ut no. ff. eo. l. i. licet ubi inſtitutio eſt nulla, incipiatur a ſubſtitutione. ff. de hære. inſtit. l. ex facto. l. a grande. ff. de uulg. l. ex facto. §. Lucius. In ea. gl. in fi. Iac. & Pet. reprahendunt hanc gl. dicentes, quod imo hęc omnia uerba ſunt uerba ſubſtitutionis pupillaris, qa
4 nedũ ſubſtituitur †pupillo in caſu, quo hæres fuerit, imo etiam ſi non fuerit, ueluti exhęredato, uel ſi præmoriatur, antequam ſit hęres. unde tex. nõ uoluit hic exemplificare uulgarem, quia de ea ſ. locutus eſt, ſed pupillarem tm. Sed bene põt colorari glo. in tali exemplo, Titium filiũ inſtituo, & ſi hęres non erit, Semproniũ ei ſubſtituo, & ſi hęres non erit, uel in pupillari ætate deceſſerit talẽ ei ſubſtituo, eſt. n. exemplum uulgaris, & pupillaris. Sed iſte text. non ita loquitur, nec hoc intendit. ſm eos. pro quibus facit ff. eo. l. i. uer. duplex. circa prin. Credo, quod uerum dicunt. quod tex. hoc non intendit, ſi tñ fieret per talia uerba, ſi hæres fuerit, & intra pupillarem ętatem deceſſerit, talem ſubſtituo, bene ualeret, non tñ eſſet ita plena. in gl. & ſolius. in fin. de hoc uidebis magis in materia, quia in hoc eſt magna diſſentio inter Docto.

1 *Subſtitutionum genera.*
2 *Subſtitutio expreſſa & tacita.*
3 *Subſtitutionis effectus quo relatus.*
4 *Subſtitutus quando uocandus.*
5 *Subſtitutionum quę quandoque euaneſcat.*
6 *Vulgaris effectus quando ceſſet 7.*
8 *Vulgaris quando pupillari potior.*
9 *Impuberi quandoque exemplariæ ſubſtitui.*
10 *Pupillariter quis ſubſtituat.*
11 *Subſtitutum a patre præferri. fallit 12.*
13 *Subſtitutorum concurſus.*
14 *Teſtamentorum quod potius.*
15 *Mentecapto ſi liceat ſacrectè ſubſtituere. & 16.*
17 *Adoptatum exemplari ſubſtituere.*
18 *Exemplaria in diem ſubſtitui.*
19 *Exemplaris eſt ipſa an reconualeſcat.*
20 *Mater an ſubſtituenda. 21.*
22 *Mentecaptis liberis quid relinquendum.*
23 *Teſtamentum quandoque ob non integram legitimam irritari.*
24 *Mentecapto ſolo teſtari licere.*
25 *Subſt. pupil. & exemplaris differentia.*
26 *Exemplaris an extendibilis.*
27 *Breuiloqua quinque continet. 28. 30. 31.*
29 *Pupillarem altero pubere facto expirare.*
32 *Breuiloqua contenta quales.*
33 *Pupillaris tacita matrem excludi plerunque.*
34 *L. ſi pater ſenſus.*
35 *Subſtitutus uarie paganus.*
36 *L. Scæuola, ſenſus.*
37 *Subſtitutionum ex uerbis uarie accipi. & 38.*
39 *Verbi quandocunque, ſignifi.*
40 *Pupillo quatenus an uno codicillis ſubſtituatur.*
41 *Querela & conſanguinitatis an diſtent.*

a Qua ratione. a † o gloſſ. & ita, ibi cum dicit. alia compendioſa gl. ſolũmodo diuidit directas ſubſtitutiones. eſt alia obliqua qñ ſubſtitutus debet recipere de manu hæredis, de qua intra de fideicom. hęre. per totum, ſed vr quòd
1 † nõ ſint, niſi duo genera ſubſtitutionũ directarũ, alias rubricæ de hac materia ff. & hic, ſunt inſufficiẽtes, q non faciũt mẽtionẽ, niſi de uul. & pup. la. de Ra. ff. eo. in rubrica, dicit, quod in ſubſtãtia, & uera ꝓprietate ſubſtituẽdi, nõ ſũt, niſi duo genera. ſ. uul. & pup. & uides in breuiloqua, quę cõtinet ſemper uul. & pupil. uel alteras. & eodẽ modo ita com-

cōpēdioſa, quę cōtinet ſolú vul. ſine dubio, omnes uadūt
ad caſum aditionis, uel nō aditionis, & hoc reſpectu nō
eſſent niſi duæ, uerū tn̄ habito reſpectu ad hoc, quod cō
tinēt, & eius naturā, pōt dici, q̄ ſint quinque, unde breui-
loqua certū genus fecit, ut patet S. eo. l. nā hoc iure uer-
qđ ius, nā qđ ex diuerſis materijs in unā cōgeritur, efficit
tertia ſpecies, ut ſ. de rerum diui. S. ſi duorum. Præterea,
ubi cōpēdioſa fit a milite puberi, nō eſt uulgaris, nec pu-
pillaris, igit̄ oportet dici, q̄ ſit genus p̄ ſe. & idē de exem
plari nec ob. q̄ in rubrica, nō fit mētio, niſi de uul. & pup.
q̄a hoc ideo, q̄a illę ſunt principales, & ad illa ſequitur
aliarum tractatus. In gl. ibi cum allegat l. cum liberis. S.
hęc uerba. Iac. & Pe. & Dy. dicunt, q̄ quādoq; expreſſa fit
uerbis affirmatiuis, ut ſi Titius hæres inſtituat, & ultra di
catur, ſi inſtitutus me uiuo moriatur, uel antequam ſit hæ-
res, uel adiuerit, talis ſit hęres, uel talē ſubſtituo. et l. cum
in teſtā. in prin. unde nō cures de uerbis, hoc tamen ſo-
2 lum attēde, q̄ † expreſſa dicit̄, quæ ex certa ſignificatione,
& ui uerborum deprehēdit̄ prolata. Sed tacita dr̄, quādo
uis uerborum de ſua recta ſignificatione hoc non impor
tat, ſed deprehēditur ex coniectura uoluntate teſtātis,
3 uerbis patentibus. Hoc ēt a doctis, q̄ † ſubſtitutionis ef-
fectus refertur ad caſum non exiſtentię hęredis, uel ex-
preſſa, ſi uerba exprimant, uel tacita, ſi non exprimant, ut
dixi. Illud uero no. q̄ nunquam ſub expreſſa continetur
tacita, ſi ambę exprimant, ff. e. cum ex filio. S. filio. de ali.
le. l. alimēta. S. baſilicę. de le. i. l. ſi fundum ſub cōditione.
S. ſi pater. de hęr. inſt. l. cum in teſtamento. S. ſi. item nec
ubi eſſet imparitas. C. eo. l. quamuis. ff. eo. l. iam hoc iure.
iunge infra in quarta aditione. Sed quid ſi pupillum inſti-
tuat ſub cōditione, ſi nauis ex Aſia ante pubertatem uene
rit, nūquid cēſebit̄ pupillaris expreſſa? Reſpōdeo nō q̄a nō
pupillo, ſed ſibi expreſſe prouidet. Sed tamen in illa intel
ligitur tacita pupillaris. Et de hoc infra in materia pupil-
laris. In ea. glo. cum alleg. l. poſt aditam. hoc fallit in caſi
bus, ut ibi no. uidelicet, ubi hęres, qui adiuerat reſtituitur
in i. & ſi ſine. S. ſed quod Papinianus. ff. de mino. & ff. eo.
b l. ii. S. ergo. Quid ſi. b alias deſinat eſſe hęres primus, ut
ſi eſt i. Auth. de hęr. & Fal. S. ſi quis uero nō implens. Et hoc
intelligūt quidam, ſi primus hæres eſſe deſinat ipſo iure.
alias ſecus ff. ad Sylla. l. ſi ſequēs. de ſuc. edic. l. ſi. uerius uidet̄
4 eſſe dicendū; q̄ ſi primus abſtinuit, † q̄ ſubſtitutus admit-
titur, ut no. in d. S. ſed quod Papinianus. qui in integrum
reſtitutio omnia in priſtinum ſtatum reponit, & perinde
facit haberi, ac ſi ſeſtū non fuiſſet. contradicit c. ſi pater.
in gl. de teſta. li. vi. Cod. repn. quę ſunt in ſiḋ. l. unica. ſi
adner. tranſl. l. i. ubi autē alias deſinit primus, tūc ur̄ q̄ expi
rauerit p̄ aditionē, niſi i caſu S. ſi quis uero. ſ. alleg. i quo
eſt rō ſingularis, ibi enim ius facit ipſum deſinere eſſe hę
redē, ut melius impleatur uolūtas teſtatoris, non propter
aliam cauſam, ſi igitur ſubſtitutus repelleretur non adim
pleretur uolūtas, imo impugnaretur in parte illa, idcirco
iura in caſu illo uoluerunt ſubſtitutū admitti, & magis
ibi admittitur authoritate iuris, quàm uirtute ſubſtōnis, ſi
5 bñ inſpicias, ut ibi no. Ia. Itē hoc uerū de expreſſa. † Sed
quid de tacita vulgari, quæ cōtinet ſub pupillari expreſ-
ſa, diſtingue q̄a aut pupillus adit, & tunc extinguitur, ut
l. poſt aditam. C. de impu. aut non, tunc aut moritur in ui
ta teſtātis, & in hoc caſu gl. uariant quędam enim dicūt,
q̄ uulgaris tacita extinguit̄, ut no. ff. de captiu. l. q̄ ſi filius.
Sed cōtra no. ff. eo. l. lex Cor. & l. ſi pater captus. Dy. dicit,
q̄ ſi pupillus habuit cohęredē, vulg. tacita durat, ſi nō ha
buit extinguitur. & ita concordat illas gl. Ia. de Ra. uide
tur uelle, q̄ extinguatur indiſtincte, quia cū pupillaris ex-
preſſa extinguat̄, multo fortius tacita vulgaris. ff. de ſer.
ruſti. præ. l. i. l. itē. S. qui habet. & iſta uidet̄ uerior & ratio
nabilior. pro qua ff. ad Treb. l. apud Iulianū. S. i. ſed de ex-
preſſa non eſt dubium, quia non extinguitur hoc caſu ff.
de fidei. li. l. Thais. S. Spondophorus. aut moritt̄ poſt mor-
tem teſtātis & tūc aut poſt pupillarē ętatē, & dic q̄ expi-
rat expreſſa, & per conſequēs & tacita, ut ſ. dictū eſt. ff. e.
l. ex facto. S. item quęro. vñ ſicut tp̄s præfixum a teſtante

extinguit omnino ſubſtitutionē expreſſam, & tacitā. ff. e.
l. ſi plures. & l. ſi ita quis. ita tēpus pręfixū a lege multo-
magis, uidelicet pubertas. Aut in pupillari ętate, tūc ſi nō
habuit cohæredē admittit̄ ſubſtitutus ex tacita uulgari.
idē ſi habuit dūtū oēs eſſent ſui & abſtineat. ff. eo. l. ſi fili⁹
q̄ patri. & ibi Dy. etenim exiſtētia ſui, quāuis abſtineat fa-
cit ualere ſecūdas tabu. ff. e. l. ſi filius. de acq. hær. l. ſi filius
ad Tre. l. ita tñ. S. ſi pater. Si habuit hęredē, uidet̄ q̄ tacita
vulg. expiret, ſi ille adiit. ff. e. l. ii. S. intendū. ad Tre. l. apud
Iulianū. S. i. Sed qd ſi pupillaris expreſſa ſit nulla, uel pro
pter ætatē, uel q̄a nō in poteſtate, uel ex alia cauſa? Vr̄ q̄
vulg. tacita ſit nulla. ff. de ſer. ruſti. pręd. l. itē ſic. S. qui hēt
ff. de don. inter ui. & vxo. l. ſi donatę. Contra qui. mo. pig.
uel hypo. ſol. l. ſi. ff. de leg. i. l. fideicōmiſſum. Prima eſt ue
ra ff. de bo. aut. iud. poſſ. l. cū unus. & cōtraria loquuntur,
qñ expreſſum uitiatur de iure ſpeciali, ut d. l. i. uel qñ, nō
eſt omnino inutile, ut l. ſi fideicōmiſſū. ſ. alle. Sed q̄ritur,
6 qs ſit effect⁹ vulgaris & p̄mptum ē dicere q̄ effectus exp̄ſ
ſe uulgaris eſt, q̄ ſubſtitut⁹ hēbit bona teſtātis ſol⁹ ex ui uul
garis, ut notaui ſ. pxi. S. ibi n. fuit expreſſa uulgaris, & ex-
p̄ſſa ēt pupillaris, ut ibi notaui, ſup hoc. Dic latius, q̄ ſola
uulgaris nō extēdit̄, niſi ad bona teſtātis, ſed ſi miſceāt̄, ut
ambæ ſiūt exp̄ſſe, ut ſ. S. i. vł una exp̄ſſa, alia tacita, tūc ue-
niūt bona patris. Itē bona impuberū ſi impubes moriat̄,
nō ex ui vulgaris, ſed ex ui pupillaris exp̄ſſę vł tacitę, &
ita notat Dy. & illū tex. intelligit. ff. ad l. Fal. l. q̄ ſi ſidū. S. co
hęredes. đ aeq. hæred. l. Iulianus. Sed an p̄legata, ueniant
in hac ſubſtitutione? dic, q̄ nō. ff. de leg. iii. l. Sextilia. in fi
dei cōmiſſaria dic, ut C. de fideic. l. cū uirū. In ea. gl. ibi cū
dicit ſ. px. S. dic ibi, quia imo quoque fit uerbis negatiuis,
ut ibi ſcripſi ſequendo Ia. qui ponit, q̄ omnia illa uerba
ſunt exēplū pupillaris. Vel poteſt ponere exēplū, ſi ſic di-
cas, ſi pupillarē ętatē nō exceſſerit, uel nō attigerit, uel ſi
ad annos teſtādi nō peruenerit, unde de uerbis nō cures,
ut ſcripſi ſ. in materia uulgari, & patet in c. ſi pater. extra
de teſt. lib. vi. In ea. glo. ibi cū allegat l. hoc iure. hoc ue-
rū ſi pupillus fuit inſtitutus ſolus, alias habuit cohære-
dē, & ille adiit, non vr̄, q̄ tacita uulg. cōtineatur, uel ſi cō-
tineatur, expirat, ut dixi ſ. proxi. Itē ubi eſt exhæredatus,
nulla eſt tacita vulg. cū non ſuccedat patri. uel ubi pater
7 nulla hēt bona. Nā vulgaris l nō hēt effectū, niſi in bonis
patris, ut dixi ſ. proxi. hoc autē de exhęredatione eſt ho-
die correctū. dic ī. eo. S. nō ſolū. Sed q̄s eſt effectus huius
pupillaris? Dic q̄ trahitur ad bona patris, & filij, ſi pupill⁹
fuit ſolus inſtitut⁹, uel ſubſtitutus inſtitutus cū ipſo uel ſi
oēs inſtituti erāt ſui, & abſtineāt. ff. eo. l. ſi filius. & l. ſed ſi
8 plures. S. filio. de acq. hær. l. Iulianus. unde ſubſtitutus pu
pillo admittitur ex ui tacita uulgaris, pupillo ſe abſtinē
te a bonis ſuis, ut ſcripſi ſ. proxi. S. ſed ita. ff. eo. l. iii. & hoc
no. e. ti. l. ſi mater. S. i. & utrobiq; Dy. & hoc quo ad bona
patris. Itē hoc intellige, qñ ſubſtituitur ei per uerba dire-
cta pupillariter, ſi deceſſerit intra pupillarē ętatem, ſed
qñ ſubſtituitur ei ſub cōditione. uerbi gratia pupillū hę-
redē inſtituit & ei ſubſtituit poſtmodū, ſi naſcat̄ intra viii.
mēſes. uel aliū forte fratrē ſuū natū, ſi doctor fuerit ipſo
pupillo exiſtēte, ſi doctor factus ſit, uel poſthumus natus
ſit, ipſo pupillo uiuēte, & ex ui ſubſtitutionis petat, nō ui-
deo q̄ habere dēat bona pupilli, quę grauare nō pōt, illo
caſu niſi de bonis ſuis, ut l. cohęredi. S. cū filię. ff. eo. Sed
bene concedo q̄ ſi pupillus moriatur in pupillari ætate,
q̄ ſubſtitutus erit cohæres, ex tacita pupillari, quæ in illis
uerbis intelligit̄. & hoc uerū, niſi alias ſit prouiſum, p̄ te-
ſtātē. ff. e. l. cū ex filio. S. filio. & l. ii. S. ſed ſi ſi ita. & hoc qñ
ſubſtitutio fit à patre naturali & legitimo, ſecus ſi a legi-
timo tm̄. ff. eo. l. ſi plures. S. in arrogato. Item ſecus ſi eſſet
ſubſtitutus talis, qui ſolidū capere non poſſit. ff. de uulg.
l. ſi is qui. Item ſecus in fideic. ff. eo. l. cohęredi. S. cū filię.
Sed ad quem deuenient bona, quę non cadūt in ſubſtitu-
tionem? dic ff. de adop. l. ſi arrogator. In ea. gl. ibi cū dicit,
ut io ſi. huius. dic ut ibi. ff. e. l. in pupillari. In ea. glo. ibi cū
dicit, quia hæc ēt maioribus. gloſſ. ſupponit q̄ impuberi-
b⁹ poſſit fieri exemplaris ſubſtitutio, pro ea facit tex. ibi

cum

cũ dicit,& ſi puberes ſint.arg. cõtra ff. de tute.l.qui habẽt
9 §.quia ãt in pupillorum. Sed forte hac ratio q̃a † ſi pupil-
laris tm̃ fieret,non eſſet plene prouiſum, ſi mentecaptus
moreretur poſt pupillarẽ ætatem,unde in l.qui habet.po
teſt ei prouideri poſt pubertatem per iudicẽ de curatore,
hic non poſſet per ręſtãtem de ſubſtituto, qui ſortè mor-
tuus eſſet q̃uis poſſet dici, ꝙ ab initio potuit ꝓuidere,ut
dicat filius meus mẽtecaptus intra pupillarẽ ętatẽ deceſ-
ſerit,uel poſt,antequã reſipiſcat talẽ ei ſubſtituo.hoc.n.ca
ſu eſt pupillaris intra tẽpus pubertatis, poſt exemplaris.
qui uellet ſuſtinere aliã partẽ,ꝙ impuberibus non poſſit
fieri exẽplaris à patre,qui põt ſubſtituere pupillariter per
prædictã.l.qui habet.non eſſet multũ abſonũ. Et ad hunc
tex.potes dicere,ꝙ iſtud.Et ſi,qđ eſt hic in litera, non po
nitur pro quãuis,imo declaratiuè,& ſi ſint puberes. Sed
hoc eſſet recedere a ꝓprio ſenſu literę,idcirco prima vr̃
10 magis de mẽte tex. unde quia pupillaris † non põt fieri,
niſi ab illo,qui habet in poteſtate,hęc autẽ in oĩbus,lex u-
niformiter uoluit,ꝙ poſſit fieri oĩbus puberibus,& impu
beribus.& in hoc differt à pupillari.Sed quęrit̃, nunquid
fieri poſſit a matre?glo.dicit ꝙ ſic,in l.humanitatis.C.de
impub.ut patet in ea.l. prope fi.ibi cũ dicit q,uel q̃ teſtat̃.
11 & ibi,teſtatori uel teſtatrici ſint & c.† Sed q̃d ſi pater
c & mater mẽte capto fecerint teſtm̃ & diuerſos hæredes,
quis præfertur?vr̃ quòd ſubſtitutus a patre, qui habet po-
teſtatẽ in filio,& facit q̃a pater dat tutorẽ filio nõ mater.
ff.de cõfir.tu.l.i.& l.ii.Itẽ quia hoc iure pater excludit ma.
trẽ in ſucceſſione filii.ff.ad Tert.l.ii.§.obiicitur.& ſic for
tius ius vr̃ habere,quã mater, quãuis pietas ęqualis ſit.ff.
de cur.fu.l.furioſæ matris. Sol. poteſt dici, ꝙ ſubſtitutus
12 † per matrẽ pręferatur in bonis, quę ab ipſa proueniunt,
ſubſtitutionibus per patrẽ in bonis quę euenerunt ab ip-
ſo.ff.de ado.l.ſi arrogator.ff.eo.l. ſed ſi plures.§.ad ſubſti
tutos.uer.in arrogato.Sed quid de aliis aduẽtitiis? Põt rñ-
deri per illa,quæ no.in d.l.ſi arrogator.uerius tñ vr̃,quòd
13 † ambo ſubſtituti ueniãt pro uirilibus,in aduentitiis ff.de
hęr.inſti.l.quoties.§.ſi duo. & l. ſi alterius. & hoc uerum,
ſi pater,& mater,habẽt bona,in q̃bus mente captum in-
ſtituant. Si autẽ mater nulla bona habuit,& pr̃ multa,uel
ecõtra,tũc uideret̃ præferri,illi qui maiorẽ affectionẽ ha
buit ad mẽte captum,& a quo mẽte captus habet bona.ff.
de teſt.tu.l.pr̃.ff.de confir.tut.l.utilitatẽ.Sed q̃d ſi mẽte ca
ptus habet patrẽ & matrẽ & auiã,& concurrũt in facien-
do ei teſtm̃,cuiꝰ ordinatio præfert̃?vr̃,ꝙ patris & mr̃is,q̃a
14 propinquiores † ſunt,ut l.ii.§. obiicitur ff. ad Tert. C.ad
ſena.Tert.auth. defũcto. Potes rñdere per præmiſſa,quòd
præferatur ordinatio illius,a quo bona proueniunt men-
te capto,quantũ ad illa,ſed quantum ad alia,vr̃,ꝙ omnes
ſubſtituti admittant̃ pro æqualibus portionibus, ut ſ̃. di-
xi.Attende tñ omnia quę ſ̃.dixi in patre & matre. Et hoc
uerũ ſi pater ſit extra poteſtatẽ. Sed quid ſi pater ſit in po-
teſtate, nunquid põt teſtm̃ facere filio mente capto?Vr̃ ꝙ
15 quãuis nõ poſſit ſibi teſtari,tñ poſſet filio † mente capto,
ut notari ſolet in c.licet.de ſepul.lib.6.& gl.in §.i.ſ̃.quib.
nõ eſt permiſ.fa.teſt.Etenim non capaces,ſibi pñt capere,
ad opus alterius.ff.ad Treb.l.cogi.§.hi,qui ſolidum.& fa-
cit ff.de manu.uin.l.ſi pater.& ad hoc facit, q̃a inteſtabi-
les teſtãtur liberis.C.de ſac.ſan.eccl.auth. ſi qua mulier.
C.de ſecõ.nup.l.fœminę.§.pen.alias poſſet occurrere ini
quitas,ut ſi forte auus,uel mater nollent facere teſtm̃ mẽ
te capto,& filius nõ poſſet,ſequeret̃,ꝙ remaneret ſine te
ſtamẽto,ꝙ eſſet iniquũ.ↄtra tñ facit ar.extra de ꝓc. c.reli
gioſus.§.fi.in cle.j̃.eo.§.liberis.Itẽ omnia iura,q̃ dñt filiũ
fa.nõ poſſe teſtari.põt ad illa multipliciter rñderi,& pri-
mo ad c.religioſus.ꝙ ibi eſt ratio,q̃a monachus nõ habet
uelle,nec nolle. Et ad §.liberis.ꝙ ibi in pupillari, q̃ ĩ hoc
differt ab iſta. Et ad iura , quę prohibẽt filiumfa. poſſe te-
ſtari & c.qđ hic nõ teſtatur ſibi,ſed alii.& eſt ſpeciale.Tu-
16 tius tñ vr̃ poſſet † dici filiũfa. poſſe hãc ſubſtitutionẽ face
re,cũ non reperiat̃ iure cautũ.Pręterea l. humanitatis.C.
de impu.ſupponit,ꝙ alias poſſet teſtari, ibi cum dicit, te-
ſtatori uel teſtatrici.& ibi cum dicit , legitima portione.

Pręterea,quãuis lex tollat unam prohibitionẽ, uidelicet
17 ꝙ quis † poſſit teſtari puberi, qđ eſt contra ius, non tol-
lit aliã uidelicet , ꝙ habilitet inhabilẽ.ff. de hęr.inſti.l. ſi
non lex. Sed an pater legitimus tm̃ poſſit hanc ſubſtitu-
tionẽ facere?uideret̃,quòd ſic in bonis, quę ab ipſo obue
nerunt mente capto.ff.eo.l.ſi plures.§.in arrogato.In ea.
gl.ibi.cũ dicit in incertũ.Quid ſi fiat ad certũ tẽpus. Ver-
bi gratia, ſubſtituit mente capto , ſi intra x.an.in tali ſtatu
18 † deceſſerit ,non uideo cur ualeat,& maxime,q̃a hęc in-
troducta eſt ad exemplũ pupillaris, in qua ſine dubio fit,
ut l.hic alle.nec eſt lex,quæ prohibeat.non.n.ex hoc hęre
ditas datur in diẽ,ut ſcripſi j̃.tit.ii.§.hæres.ſed glo.retulit
ſe ad quod cõiter fit.Sed quid ſi fuit ſubſtitutũ mente ca-
pto ſimpliciter,& reſipuit,deinde iterum reincidit,& ſic
morit̃.nũquid tenet ſubſtitutio? vr̃ quòd ſic.C. de cu.fu.l.
cũ aliis.& facit qđ ſcripſi ſ̃.de exhę.li.§.i. Forte poſſet di
ſtingui,an reincidet in uita patris uel poſt mortẽ, per illa
quæ ſibi ſcripſi,uñ probabiliter põt dici,quòd ſi poſt mor
tẽ reſipuerit.qđ non cõualeſcat ſubſtitutio, nã certũ eſt,
quod fuit finita,ut hic & ff.eo.l.ex facto. Qũo ergo recõ-
ualeſcit,q̃ ſemel deſiit ipſo iure.ff.de ſol.qui res.§.aream.
Nec obſt.l.cum aliis, quia ibi tenet cura ex prouiſione le
19 gis,cõtra ius cõe,nam iure cõi, cura erat † finita ipſo iu-
re,ut l.i.ff.de cur.ſu.Et iõ non eſt trahendũ ad conſequen
tia,nec ad alios terminos,quibus hoc nõ reperitur cautũ
In ea.gl.ibi cũ dicit, lex humanitatis.ſ. ſi filii ſint, aliquo
fratres,uel quicunq;, ut ibi patet, & ſtatim notabitur. in
20 gl.proai. Sed cum mater hodie † cõcurrat cũ fratribus ,
ut in auth.defuncto.ſ̃.alleg.Nũquid hodie,pater, uel ma
ter,debẽt ſubſtitui cũ fratribus?vr̃ quòd ſic, cũ ſint in gra
du ęquali,ut dictũ eſt cũ fratribus.In cõtrariũ facit, quia
hęc ſubſtitutio fuit introducta ad exemplũ pupillaris.Et ↄ
tra pupillare teſtm̃ mater nõ põt dicere,ut ff.đ inoffi. te.
l.Papinia.§.ſed nec impuberis.Vr̃ quòd nec cõtra iſtud,ſi
nõ inſtituatur,& hoc eſt expreſſũ in pupillari, ex̃ de te-
ſta.c.ſi pater,lib.vi.Itẽ q̃a hoc iure mater uocabit̃,cũ fra-
tribus,ſicut de iure Auth.j̃.ad Tertul.§.ſed cũ antea,& tñ
nihil cauetur, ꝙ mater debeat de neceſſitate inſtitui, &
ſi lex uoluiſſet,hoc dixiſſet. Præterea in hoc non attẽdit̃
qũo ſuccederetur abinteſtato, nã ſi hoc attẽderetur , opor-
teret ſubſtitui omnes fratres æqualiter,quia ſic omnes ab
inteſtato ſuccederent,& tamen teſtator,uel teſtatrix po-
teſt unũ eligere,ut l.humanitatis.in fin.uꝰ unũ de liberis
mente captis. Sed an oportet alteri parenti non teſtanti
legitimã relinqui,alioqui poſſit dicere teſtm̃ factum mẽ
te capto nullũ uel ipſum impugnare,uidetur,quòd ſic cũ
nõ poſſint pręteriri nec exhęredari ſine cauſa,ut in Au-
th.in teſtõ de ſuis & leg.hær.in Auth.ut cũ đ appel.cogn.
21 §.ſed hęc quidem.Sed † contra uidetur in l.humanitatis.
ibi,ut occaſione huiuſmodi &c.C. de impu. & aliis ſub-
ſtitu.unde ſicut mater pręterita, uel exhæredata non põt
impugnare teſtm̃ pupilli.ut d.§.ſed nec impuberis. & d.
c.ſi pater.ita nec teſtamentũ mente capti. Vel dic,quòd
ibi loquitur de teſtõ parentis. Sed obſt. quod dicitur ad
22 exemplum pupillaris.† Sed an dẽt relinqui liberis, men
te capti,non ſubſtitutis,legitima?non uideo cur non,ma
xime,ſi mente captus erat emancipatus,alioqui priuare-
tur propter morbum patris legitima ſua , quod eſſet ini-
quum,& ita no.in d.l.humanitatis.Nec obſt.quod ſ̃. dixi
quia matri nõ ita debetur legitima, ſicut filiis.ff. de inoff.
23 teſt.l.nam & ſi.† Sed quid ſi pater relinquit mente capto
minus legitima , nunquid ualebit teſtm̃ factũ mente ca-
pto,uel agat curator ad ſupplementum,tñ, iuxta l.omni
modo.C.de inoffic.teſt.Et uidetur, quòd ſit nullum, uel
rumpendum lege, quæ permittit teſtari parenti diſpẽſati
uè ſub certa forma,uidelicet legitima portione derelicta
&c.ſi ergo forma nõ ſeruetur,nullũ eſt quod agitur.C.de
fi.inſtr.& iure haſtæ fi.l.ii.lib.x.extra de reſcrip.c.cum di
lecta.Sed lex omnimodo loquitur in caſu ſuo,cũ q̃s teſta
tur ſibi & aliis,ſm̃ ius cõmune.oportet ergo,quòd relin-
quat mente capto legitimam de bonis ſuis, & eodẽ mo-
do legitimam de bonis mente capti,qui nõ ſubſtituit. Et

in hoc

in hoc differt a pupillari, q̃a põt fieri omnino exhæreda-
24 to. j̃ e. §. non ſolũ cum ibi no.† Sed quid ſi parens nullũ
faciat ſibi teſtm̃, ſed tm̃ filio mente capto, nũquid valeat?
non vr̃, quia pupillaris non ualeret. ff. eo. l. 2. §. quiſquis. j̃.
eo. §. liberis. ergo nec iſta, quæ ad exẽplũ ei⁹ fit, vt hic. Præ
terea hoc facit. d. l. humanitatis. quæ ſupponit, quòd parẽs
faciat ſibi teſtm̃ in eo, q̃ dicit, legitima portione &c. Sed
hoe eſſet durũ adſtruere ex quo lex hoe non dicit. vñ hęc
exẽplaris eſt introducta ad exẽplũ pupillaris, vt ſicut põt
parẽs ſubſtituere impuberi. ſic poſſit puberi mẽte capto.
ſed non ꝓpter hoc ſequitur, q̃ oia quæ requiruntur, & ob
tinẽt in pupillari, requirãtur, & obtineãt in exẽplari, nec
ecõtra, imo in multis differunt, vt hic no. Secũdũ hoe er
25 go ſunt multę differẽtiæ† inter pupillarẽ & exẽplarẽ tres
ſunt in gl. hic quarta, quia hęc nõ põt fieri omnino exhẽ-
dato, illa ſic. Quinta, quia illa non põt fieri niſi ſibi teſtet.
iſta ſic, ut ſcripſi ſ. proa. Sexta, quę dependet, quia pupilla
ris non ualet, niſi adeatur hr̃ditas patris, iſta ſic. Septima,
quia illa filio in ptãte cõſtituto tm̃, hęc ẽt ſui iuris conſti-
tuto. Octaua, illã pater facit, hãc & mater, & auus mater-
nus. Sed quid ſi hmõi mẽte captus habeat dilucida inter
ualla? Non vr̃, q̃ poſſit ei ſubſtitui. vt. d. l. humanitatis. ibi
cum dicit, perpetuo. Et eſt rõ, quia cũ in dilucido interual
lo põt ſibi ꝓuidere de teſtõ. ſecus qñ eſt in ꝯtinuo. Vnde
26 expone ibi ꝑpetuo. i. continua.† Sed quid in aliis qui pro
pter morbũ teſtari nõ poſſunt, vt mutus & ſurdus. Itẽ qd
in ꝓdigis? vr̃ idẽ, quia eadẽ rõ. & facit ſ. de cura. §. ſed &
mẽte captus. In ꝯtiũ facit. ff. eo. l. ex facto, la grãde. Itẽ q̃a
lex nõ loquit̃ de his, quę locuta fuiſſet ſi idẽ ſtatui uoluiſ
ſet, ęquũ tñ eſſet hãc legẽ ęquiſſimã ad oẽs extendere, ut
in l. ex facto. pater habuit per impetrationẽ, quia tunc nõ
erat hæc lex condita. ſed certe ibi ſupponit, q̃ erat ꝯdita
de furioſo, ſed nõ de muto, & ſic facit pro prima opi. niſi
dicas eã correctã, qđ erit durũ, cũ non reperiat̃ correcta
expſſe. In ea. gl. ibi cũ alleg. l. iã hoc iure. §. 1. Hæc dr̃ bre
27 uiloqua† reſpectu verborũ, quia breuibus uerbis multas
ſubſtitutiões cõtinet, & eſt uerbũ magiſtrale, nec reperit̃
in tex. Sed cõpẽdioſa de qua j̃. pa. dicat̃ reſpectu tpis, q̃a
multũ tp̃s cõtinet. Et (vt hãc gl. recte intelligas) no. q̃ hęc
breuiloqua, qñq; continet quatuor ſubſtitutiones, qñque
plures, qñq; pauciores. nã ſi fiat duobus impuberibus, cõ
tinet quatuor, qđ intellige ſi ſint in poteſtate, & tales, qb⁹
poſſit ſubſtitui pupillariter. & ſic intellige. ff. eo. l. Lucius
28 cũ ibi no. & hãc gl.† Si aũt eſſent plures impuberes, cõti
neret multas ſubſtitutiones, q̃a in pſona cuiuslibet duas,
& ſic multas põt continere, ſm numerũ impuberũ, eadẽ
rõne qua quatuor, qñ fit duobus. ſed ſi fiat vni puberi, &
alii impuberi, nõ cõtinet, niſi vnã in pſona cuiuslibet. C.
eo. l. quãuis. & c. d. l. Lucius. & l. iã hoc iure. Si tñ eſſent duo
impuberes iſtituti cũ extraneo, cõtineret duas ĩ pſona cu-
iuslibet impuberis, & in pſona tertii, vnã uulgarẽ. arg. ff.
29 e. l. cohęredi. §. qui diſcretas.† Sed quid, ſi teſtator, adin-
uicẽ ſubſtituit duos impuberes, & alter ſit factus pubes;
nunquid expirat pupillaris in perſona utriuſq;? vr̃ q̃ non.
ff. de duob. re. l. eadẽ. §. ſed ſi quis. de Carb. edit. l. 3. §. idẽ
Iulian. Quidã dñt, q̃ nõ expirat p dic. ll. ſed ſi emancipa-
tione efficeret̃ ſui iuris, tũc ſic, p illud no. ff. de fur. l. fal-
ſus. §. fi. de cond. fur. l. & ideo. Ego nõ uideo q̃n finiat̃ pu
pillaris in pſona maioris, p pubertatẽ, ut hoc. §. in fi. ff. eo.
in pupillari. q̃a illa quãtũcũque recte facta, & nata euane
ſcit per aduentũ pubertatis. In alia ergo, quę fuit in pſo-
na illius, q; remanet impubes, poſſet obtinere illa opi. Sed
mihi uẽ, q̃ expiret, q̃a certũ eſt, q̃ non ſunt duę, niſi ex cõ
iecturata mẽte teſtãtis, ut. l. iã hoc iure. cũ igit̃ lex non p-
ſumat teſtantẽ uelle eſſe duas, niſi in pſona utriuſque eſſe
poſſent. ut l. iã hoc iure. ibi, incõgruẽs. n. uideбatur &c. ſe
quit̃, q̃ teſtator non uideatur uelle remanere in caſu, quo
in perſona utriuſque obtinere non poſſet. & facit ff. de a-
di. leg. l. alteri. Nec obſt. l. eandẽ. ſ. alleg. quia ibi in ꝯtu,
qui ab initio ſuã formã recipit, ut. ff. depõ. l. 1. §. ſi cõuene
rit. de uer. oblig. ſi filius. la 2. hic in ultima uoluntate, quę
ſm uoluntatem teſtantis expreſſam, uel coniecturatam,

regulatur, & ambulat, uoluntas autem non vr̃ hic, ut dixi.
30 †Sed quid econtra, ſi inſtituit impubero ſuum, quẽ poſtea
arrogauit, uel adoptauit, nunquid cõtineant quatuor ſub
ſtitutiones? vr̃ q̃ ſic, ff. eo. l. 2. §. ſed ſi extraneũ. & l. eis. de
hęr. inſt. l. qui ſoluendo nõ erat duos. ad Treb. l. ſi res. §. ſi.
Sed cũ in ſuo requirantur tria tp̃a, ubi ex teſtõ nititur, vt
j̃. de hær. qua. & diffe. §. in extraneis. non ur̃ hoc bene pro
cedere. Sed quid ſi alterũ de impuberibus inſtituit, & al-
terum exhæredauit, & eos inuicem ſubſtituit, nunq̃d tũc
quatuor ſubſtitutiones continet? Non uidetur, q̃ exhære-
datus poſſet ſuccedere, ex ui uulgaris, quia exhęredato
non fuit ſubſtitutum uulgariter. uulgaris enim non fit, niſi
ſi inſtituto, igitur nec in perſonã inſtituti fuit vulgaris ne
ſit imparitas, ut l. Lucius. & l. quamuis. ſ. alleg.
31 † Itẽ quid ſi inſtituit unũ filiũ impuberẽ, & alium pube
rẽ furioſum, q̃ nullos habebat liberos? Videtur, q̃ ſint qua
tuor ſubſtitutiones, duæ vulgares, una pupillaris, & alia
exẽplaris, cũ teſtator utraſq; facere poterit, ut hoc §. Sed
ꝯ facit, quia ubi teſtator duas põt facere unã iure priuile-
giato, aliã iure cõi, non vr̃ in dubio facere, niſi illas quas
põt iure cõi, ut C. de teſt. mil. l. in teſtamẽto. & ibi ſcripſi
poſt Ia. de Ra. Igitur cum hoc ſit priuilegiatum, q̃ quis fu
rioſo puberi poſſit teſtari, non vr̃ p hęc uerba, nos inui-
cem, eos ſubſtituere, niſi uulgariter, per d. l. Lucius, iuncta
l. in teſtamẽto. Itẽ quia pupillaris, & exẽplaris, nõ ſunt p
oia eiuſdem naturę. imo in multis differunt, ut ſ. prox. ad
ditione ſcripſi, igitur non eſſet paritas, & ſic nõ cõcurrũt,
ut l. iã hoc iure. Sed quid ſi non ſubſtituantur per hęc uer
ba, ſed ſeparatim. v. g. Titium impuberẽ inſtituit in parte,
& illi ſubſtituit Luciũ fratrẽ ſuũ impuberem, deinde inſti
tuit Luciũ in alia parte & eidẽ ſubſtituit Titiũ, nunq̃d eſt
hoc genus tertiũ ſubſtitutionis? non ur̃, ſed idem ur̃ effe-
ctus. ſunt enim duæ, pupillaris & vulgaris, tacitę uel expſ
ſę ſm modum loquẽdi, & ur̃ expreſſum extra de teſta. c. ſi
pater. lib. 6. & facit l. iam hoc iure. §. pe. Sed quęritur an
32 hę ſubſtitutiones † quæ continentur ſub breuiloqua, om
d nes ſint tacitę, vel omnes expreſſæ. d In hoc fuerunt o-
piniones inter antiquos Doc. & ſunt inter nouos. Azo.
dicit, q̃ omnes ſunt expreſſę. Hug. dicit q̃ oẽs tacitę. Dy.
ſequit̃ opi. Azo. & gl. in l. Lucius. Ia. de Ra. & Pe. de Bel.
Perti. ſequuntur opi. Hug. nõ hic, quia hic aut parũ aut ni-
hil dicit, ſed in l. precibus. & ubiq;, ubi tractãt de hac ma
teria. Pro prima opi. vr̃, quia ſi eſſent tacitæ pupillares, in
breuiloqua nõ excluderẽt matrẽ, ut C. eo. l. p̃cibus. & cer
tũ eſt, q̃ pupillaris, q̃ cõtinet̃ ĩ breuiloqua eã excludit. ff.
33 eo. l. Lucius Sed ad hãc rõnẽ cõſueuit rñderi, † q̃ tacita
pupillaris nõ excludit matrẽ. verũ eſt; niſi aliud appareat
ex cõiecturata mente teſtãtis, quia tũc excludit, ut in l. Lu
cius. ibi enim filios hæredes inſtituerat, & adinuicẽ ſubſti
tuerat, vnde non prę ſumitur, q̃ teſtator nollet matrẽ prę-
ferre filio. ff. de le. 3. l. Paulo Callimacho. §. Põpeius Hę-
mippus. cũ ibi no. C. de inſti. & ſubſt. l. gñaliter. §. cũ autẽ.
Sed ſi alius extraneus fuiſſet ſubſtitutus, mater exclude-
ret eũ, & hoc vr̃ ſentire gl. in l. Lucius. in gl. hanc differen
tiam ibi fortè &c. C. de inſt. & ſubſtit. l. fin. in fi. & ſic non
obſ opi. Hug. Et ꝓ opi. eius facit, q̃a tacita ſubſtitutio dr̃ q̃
non ſit uerbis expſſis, ut dixi ſ. circa prin. huius §. in breui
loqua non exprimunt̃ uerba vulg. ſeu pupil. quę ſunt ſ. §.
1. idcirco vr̃, q̃ ſint tacitæ, & hoc vr̃ expreſſum in compẽ
dioſa, in l. p̃cibus. in uer. ſi uero ſubſtitutio. Sed huic opi.
obſtat c. ſi pater. extra de teſta. lib. 6. ubi non ſunt uerba
34 expreſſa pupillaris & extranei. ſed pauperes fuerunt ſub-
ſtituti, & tamen cenſentur expreſſe pupillares, & mater
excluditur, ut ibi patet. unde ibi non ſunt uerba expreſſa
pupillaris, dicit eni, ſi ſine liberis obiret ſiue moriat̃ &c.
quę non ſunt verba expſſa pupillaris, uerba. n. expſſa pu-
pillaris ſunt, ſi intra pupillarẽ ætatẽ deceſſerit &c. vt ſ. in
prin. Si uis ſuſtinere opi. Ia. dices, q̃ uerba illa, ſi ſine li-
beris, valent tantum, ac ſi diceret intra pupillarem ætatẽ
&c. & tantum importãt. & ita ibi eſt expreſſa pupillaris,
qđ uideatur contra l. precibus. ubi ſub compendioſa eſt
tacita pupillaris... Quid ſi fiat duobus puberibus, an ſal-
tem

tẽ ualeat, ut fideicõmiſſaria? Dy. dicit ꝙ non, qa potuit ua lere, ut vulgaris, iure directo, & ſic non trahi ad fideicõmiſſariã, ut l. Cẽturio. de vulg. ff. ad Tre. l. Sçuola. in fini li. In ea. gl. ibi cũ allegat C. e. l. ꝑcib. i hoc dicit Pyleus ꝯ. o. videlicet, ꝙ ip ualet iure fideicõmiſſi. Sed eius opi. reprobaẽ, ut no. in l. Cẽturio. ff. e. Et hoc intellige, qñ miles ſubſtituit directo, ut l. Cẽturio. alias ſi ꝑ fideicõmiſſũ ualeret ut fideicõmiſſaria, & tũc ꝓcederet opi. Pylei. In ea. gl. in fi. qa ſup hoc ſunt gl. uariç & diuerſç. Dic plenius, qa aut

35 paganus † ſubſtituit ꝑ uerba oĩno obliqua, aut ꝑ uerba oĩno directa, aut ꝑ uerba ęquoca. Primo caſu, ubi per uerba oĩno obliqua, v. g. talẽ inſtituo, & qñcũque deceſſerit, uolo, ꝙ reſtituat &c. nõ eſt dubiũ, ꝙ nõ eſt cõpẽdioſa, ſed eſt obliqua, q̃ oĩ tpe ualet iure fideic. ut l. cohæredi. §. cũ filię, & in hac non ueniũt, niſi bona teſtãtis, ut ibi, & ff. e. l. Cẽturio. uiđ ĩ de ſing. re. ꝑ fideic. § hnc ſolũ. Scđo caſu, qñ ꝑ uerba oĩno directa. v. g. talẽ inſtituo, & qñcũq; deceſſerit, talis ſit hęres. gl. uariãt. Nã in l. Cẽturio. dñt, ꝙ ualet, ſi fiat pupillo, & moriẽ in ętate pupillari, ut pupillar. Poſtea eſt nulla. In l. ꝑcib. dicit idẽ, niſi addant illa uerba, ſi ſine liberis, nã dř tũc oĩ tpe fideicõ. ut no. in d. l. 3. uer. ſi uero. Sed illę gl. nõ vñt uerę in hoc ultimo dicto, nã cũ uerba ſint directa, & ꝑſona talis, cui directo ſubſtitui pẽ, ſp eſt directa cẽſenda, ut C. de fideic. l. ſi i ꝑſonã. in fi. & ẽ expſſum ex de teſ. c. ſi př. li. 6. igř illa gl. vř reprobãda, ubi ſubſtituebaẽ pupillo. ſi aũt puberi; gl. dñt, ꝙ eſt nulla ſubſtõ, ut hic, & ff. e. l. uerbis. & ĩ. e. §. fi. nec trahiẽ ad fideicõmiſſariã, et ſi talis ſubſtõ fieret in codicillis. Nã certũ eſt, ꝙ talis ſubſtõ nõ dẽt eſſe maioris effectus, nec magis dẽt ualere, ſi fiat in codicillis, q̃ ſi fieret in teſtõ, quia qñ fit in codicillis, duo repugnãt, videlicet qa maiori ſubſtitui nõ pt. Item, qa in codicillis non põt dari hẽreditas, ſed ꝯſtat, ꝙ ſubſtõ facta uerbis directis in teſtõ, nõ ualet, ut hic no. & in l. uerbis ciuilib. patet ĩ. e. §. fi. Ergo fe-

36 qẽ, ꝙ multominus ſi facta ſit in codicillis. Eſt ergo intelligẽda. l. Sçuola. ff. ad Treb. qñ ſubſtituebaẽ pupillo, & in illo caſu ad ueritatẽ loqẽ. uel ſi maiori, qñ uerba erãt æquoca. & ita intellige gl. dũ dicit ꝙ malè cõpoſitã, q̃ eſt in l. uerbis. ff. e. ti. qa ſi uerba eſſent directa, nullo mõ traheretẽ ad fideic. ut dixi. Itẽ intellige, qñ cõſtabat ꝙ codicillari uolebat, qđ in dubio non pſumiẽ, ex quo faciebat mentionẽ đ inſtõne, & ſubſt. C. de teſt. l. non codicillũ. Sed ꝯtra hnc ex de teſt. c. Rayn. ibi. n. ſubſtituit Alterochę per uerba directa, & tñ ualet iure fideic. poſt pubertatẽ. Sed ibi ẽ uerbũ ęquocũ ſuccedat, & iõ trahiẽ ad fideic. ut ĩ. ꝓx.

37 dicã. † In tertio uero caſu, qñ ſubſtõ fit ꝑ uerba ęquoca, ſicut ꝑ uerbũ ſubſtituo, & tũc aut puberi, & tũc gl. dñt, ꝙ ualet, ut fideicõmiſſaria, ut hic no. ĩ. §. fi. & d. l. ꝑcib. & in hoc nulli, ſeu pauci diſcordãt. Si aũt fiat pupillo gl. dicũt ꝙ ꝓ tpe pupillaris ætatis, ualet iure directo, poſt pubertatẽ, trahiẽ ad fideic. & ita no. hic, & in l. Centurio. Sed in l. ꝑcib. nõ diſtinguit, nec ĩ. §. fi. ꝑſupponẽdo eã fideic. ꝓ oĩ tpe. & hãc opi. tenet Inn. in d. c. Raynutius. in gl. ſi qñ uerba illa apponunẽ, ſi ſine liberis &c. Alii dicũt, ꝙ in pupillari ætate ualet iure directo, poſt pupillarẽ ętatẽ, euaneſcit, ut no. in d. l. Sçuola. & hãc ultimã tenẽt Ia. & Archi. in d. c. ſi př. qui hoc plenẽ diſputãt. Dy. dicit, ꝙ ꝓ oĩ tpe ualet, ut fideicõmiſſaria, ut ff. ad Treb. l. ex facto & l. q filiũ. de cõd. & dem. l. př. §. cõditionũ. de leg. i. l. filiusf. apud Marcellũ. §. i. de iu. cod. l. 2. §. & ſi cõtra. Ego nõ uideo, quõ poſſet reſpõderi ad c. Raynutius. ubi fuit facta ſubſtõ impuberi, q̃ ualet iure fideic. poſt pubertatẽ. ibi. n. Alrocha fuit facta pubes, & deſpõſata, & filiũ concepit, & tñ ualet ſubſtõ iure fideic. Itẽ np. illorũ q dñt, ꝙ ꝓ oĩ tpe iure fideic. ualet, vř expſſe contra c. ſi pater. unđ uř tutius dicendum per illa capitula, ꝙ ꝓ tempore pupillaris ualeat iure directo, ut c. ſi pater. §. all. & poſt pupillarẽ ętatẽ iure fideicommiſſi, ut c. Rayn. & ita dicimus, ꝙ unum de dictis c. determinat aliud, & iunge qđ ſcripſi ſupra. in q. ſed an.

38 † Sed qđ ſi teſtator dixit, ſubſtituo, uulgariter, pupillariter, & ꝑ fideicommiſſũ? Dy. dicit ꝙ q̃libet ſubſtitutio locũ habebit ſuo tpe. ff. eo. l. cum ex filio. §. filio. & l. ex facto. §.

39 itẽ quæro. Sed † an hęc uerba, qñcunque, uel ſine liberis, ſint de ſubſtãtia compẽdioſa? Dic, ꝙ ſic, uel æquipollẽtia, ſi enim diceret Titiũ tali ſubſtituo, contineret tñ vulgarẽ, ſi fieret puberi. ſi impuberi uulgarẽ, & pupillarẽ tacitã, & i eũ caſũ directa ẽ ſubſtitutio interpꝛtãda, ut i c. ſi pater. verba aũt ęquipollẽtia ſunt, vt ſi dicas, quãdocũque talis inſtitutus religionẽ intrauerit, talem ſubſtituo. Vel ſi ultra mare iuerit. unde apponẽdo talia uerba, vř uelle extendere, uim ſubſtitutionis ad tẽpus pubertatis, & ad fideic. cũ pupillus talia facere non poſſit, videlicet ꝓcreare liberos, ire ultra mare, intrare religionẽ, unde cũ in ꝑtãte teſtatoris ſit regulare ſubſtitutiones, ꝓut uult, ut in §. filio ſupra alle. & ſatis uolũtas eius poſſet deꝑhẽdi ꝙ ultra pubertatẽ uult extẽdi uim ſubſtõnis, apparet ꝙ fideicõmittere voluit ꝓ tpe pubertatis, qa alias ſubſtitutio i euẽtũ illius nõ poſſet hřẽ locũ. Quid ergo ſi teſtator ſubſtituit pupillo, & hoc non apparet. v. g. Dixit inſtituo filiũ, & qñ frater eius Doctor fuerit, eũ ei ſubſtituo, qa forte tũc erat prope doctoratũ, uel doctor cõmode fieri poterat, inſtituto exiſtẽte pupillo, nunqd trahet ad fideic. vel ualebit iure directo? Certè ratio ſupra ꝓxi. poſita ceſſat hic, onde uř directa ꝑ c. ſi pater. & fortẽ in hoc caſu poſſet habere locũ qđ no. in l. Sçuola. uidelicet, ꝙ ex quo potuit ualere iure directo, nõ ualeat iure fideic. niſi ſint uerba ꝑcaria. ut l.

40 cohęredi. §. cũ filię, uer. nec aliud. Sed † quid ſi ſubſtituat pupillo i codicillis, & ita ualet iure fideic. l. Sçuo. an extẽdatur ad tẽpora pubertatis? Dy. dicit, ꝙ nõ. ꝑ l. ſi fũdũ ꝑ fideic. §. fi. eũ l. ſed. ff. de leg. i. Et hoc credo uerũ, quo ad bona pupilli, ſed quo ad bona pris nõ uideo, cur nõ, ſi appareat de eius uolũtate, ut ſupra ſcripſi. Et not. ꝙ uerba ęquoca. dñt. quę poſſunt trahi ad utrunq; ut uerbũ, ſubſtituo ſupra ti. i. § gñaliter. uel uerbũ, ſuccedat, ut c. Raynutius. etenim fideic. uniuerſale loco hęredis eſt l. đ fideic. hær. §. reſtituta. ſed ubi ſũt, uel ꝓcedũt uerba ꝑcaria, tunc ſũt omnino obliqua, ut l. ii. C. cõia de leg. qñ iniũgit inſtituto, ꝙ faciat ex ꝑſona ſua, uel ſui hęredis, ut l. ſupra. alle. de leg. iii. l. filiusfa. §. ut qs. ad Treb. l. ex facto §. i. & l. q filiũ. In gl. f. filio. i fi. uiđ ſupra. i materia exẽplaris. In glo.

41 itẽ finit. i fin. Alia ratio reddit i d. l. ex duobus. §. fi. qa ꝯtratab. rũpit teſtm̃ đ iure ꝑtorio, & ualet de iure ciuili, ſed q̃rela rũpiẽ ipſo iure, quod idẽ recidit. & ſecũdũ hoc nõ obtineret ſi cõtratab. impetraret ante aditã hæreditatẽ, qa tũc rumpit ipſo iure, ut C. de colla. l. filię dotẽ. & l. ut liberis. & eſſet idẽ, ſicut in querela, cũ ſit eadẽ ratio. uerum eſt tamẽ, ꝙ in utroque caſu exiſtentia ſui hęredis, ſi ſuus ſit inſtitutus, facit ualere pupillares tabulas. ff. ad Trebe l. i. Ita tamen. § ſi pater. & dixi ſupra in materia.

a Addit. Qua ratione. Exẽplaris ſubſtõ ſit puberibus mẽte captis ad exẽplum pupillaris, & filio ẽ a pro ſanę mẽtis, expirat quemadmodum pupillaris, cum filius pubeſcit. h. d. Are.

b Quid ſi. Quærit Bal. & Sal. an monachus poſſit ſubſtitui exẽplariè, & dicit, ꝙ ſic, ſi ꝑ facere teſtm, alias ſecus, qñ cognoſcit. hř i auth. ſi qua mulier. C. de ſa. ſan. ecc. Itẽ q̃rit hic Ang. an mř filioſa. poſſit ſubſtituere patrẽ furioſum, & ridet hic ſm Bal. ꝙ in bonis, q̃ mř contulit filio, ualet ſubſtõ, in aliis nõ, imo potius ab inteſtato filio ſuccedet, arg. l. ſi. ff. e. & l. ſed ſi plures. §. in arrogato. & l. ſi arrogator. ff. de adoptio.

c Sed quid. Quærit an filius ſui iuris & ſanę mẽtis poſſit pri furioſo ſubſtituere exẽplariter? dicit Are. ꝙ nõ, qa parẽs đ ſubſtituere filio đ liberi furioſi, ergo filius deberet ſubſtituere ſeipſum, at l. humanitatis. C. de uulg. & pup. ſubſti.

d Vel omnes expreſſæ. Adde Bar. in rub. ff. de uul. & pu. & in l. Centurio. an. 2. ii. & nr. q. eo. xi. & plenius in l. precib. ubi plene Alex. & dominum meum Iaſ. May. poſt alios. C. de impu. & ali. ſubſtitu.

a Igitur. a In glo. no. quòd duo. in fi. dic plenè ff. eod. l. patris & filii.

a *Addit.* Igit. Facta pupillari ſubſtitutione, cenſent duo teſtã, uel unum duarum hæreditatum, & circa quæ unum, uel duo teſtamenta eſſe cenſeantur. uide notabiliter Ang.

t *Vendicare quæ non liceat.*

a *Charta aliena cui exhibenda.*

Tacita

3 *Tacita an in expreſſa contineatur.*
4 *Teſtandi modus.*
5 *Teſtamentum patris ſignari ſat eſſe.*

Sinautem. Dictum eſt ſupra quòd duo teſtamenta ſunt,&
ita ſupponitur,quòd fuerint in diuerſis chartis, ſeu tabu-
lis.ita quod paternum ſit clauſum,pupillare apertum, ſe-
a quitur.Sinautem &c. a In gloſſ.linum appellat.ibi cum
dicit conſilium nullum eſſet.hoc non procedit ſecundũ
1 Do.Iac.& Pet.qui dicunt poſt dominium eorum, † quòd
ſicut tignum iniunctum domui non poteſt uendicari pro
pter utilitatẽ publicam,ne urbs deformetur.ff.de rei uen-
di.l.in rẽ.§.tignum.ſi nec charta,nec cera,qua factũ, vel
ſigillatum eſt teſtamentum,ne detrahatur copia probatio
nis,quia ſicut uertitur publica utilitas in uno, ſic in alio.
2 C.de hęret.l.quoniam. † Item cum pro aliena charta ex-
hibẽda poſſit agi,ſi intereſt, actione in factum.ff. ad exhi-
ben.l.iii.§.interdũ.multo fortius poſſet excipi,ſi domin⁹
uendicaret, unde ad ueritatẽ hęc non fuit intentio legiſ-
latoris,ſed illa,que ſequit.In ſi.eiuſdem glo. quidam hñt
hic talem additionem,hoc cõſilium eſt ꝯ imperitos.uult
dicere,ꝙ hoc conſilium nihil ualet contra peritos, quia
illi ſtatim cogitabunt, ꝙ in uulgari continetur tacita pu-
pillaris,ut l.iam hoc iure.ff.eo.& ſic ſemper remanet pe-
3 riculũ.Ad hoc dicit Iac.quòd poſſet dici,ꝙ uulgaris † ex-
preſſa nõ cõtinet tacitã pupillarẽ, licèt expreſſa pupilla-
ris contineat tacitã uulgarẽ.Et eſt rõ diuerſitatis, qa cha-
ritas bene ordinata incipit a ſeipſo,ideo prouidendo pu-
pillo vr̃ ſibi prouidere,ut l.præſes.C.de ſerui.& aqua. nõ
ſic econtra.Sed communis doctrina eſt in contrarium,
idcirco dicas,ꝙ eſt bonum conſilium, quia expreſſa non
intelligitur tacita,quando alias ordinatum eſt, ut dixi ſ.
§.qua rõne.circa prin.& ff.e.l.cum ex filio.§.filio.Igr̃ uul
garis expreſſa non facit certum ſubſtitutum de tacita pu-
pillari,qa poſſibile eſt,ꝙ teſtator ordinauit,alias de ſub-
ſtituto pupilli,& ita conſilium remanet bonum: In gl.vr̃
etiam alia in ſi.imo iſte tea.ſupponit,quòd ſit in alia,quia
alias remanet periculũ,ut inſra proximo §. Vel potes di-
4 cere,quòd in eadem, & erit tis modus faciendi.Primo.n.
faciet ſibi teſtamentũ,& poſt interpoſito magnó ſpatio ꝑ
gameni faciet ſubſtitutionem,& teſtm̃ pupillo, & in fine
fient ſubſcriptiones iuxta modum quem ſ. tradidi de te-
ſta. & deinde finis plicabitur uſque ad illud ſpatium per-
gameni, & ibi finis ille claudetur cũ lino, ſeu chordulis
medium, & per latus, ſicut dixi ſupra de teſt. Sed quæri-
5 tur,an ſit opus † ſolennitate ſigillorum, & aliorum de qui
bus in d.ii.de teſta.in teſtamento pupilli; ſicut in princi-
pali,& nõ uidetur.ff.eo.l.patris.& ff.de bo.poſ. ſecũdum
tab.l.ut bonorum.Ad hoc dicas, ꝙ ſi teſtamentum utrun
que fiat in eadem charta, ſufficit ſolennitas adhibita in te
ſtamẽto patris. & hoc intelligo dumñ ſubſcriptiones,&
ſigna ponantur in ſi. Vel ſi poſt teſtamentũ paternum; uel
an teſtamentum filii,quod clauditur,ſicut ſ dictum eſt.&
ſic intelligo leges prędictas.Sinautem in diuerſis chartis
tũc nõ crederẽ,niſi teſtaret in ſcriptis,& includeret char
tã pupillarem cũ alia,ita ꝙ utraque eſſet clauſa,& in fine
paterni eſſent ſubſcriptiões & ſigilla,nam tunc uidetur
ſufficere,& ſic dictas leges intellige,& duę ibi notantur.

1 *Conſilium quando expetendum.*

1 a Illud.In gl. diximus.† in ſi.nam non eſt præceptum,ſed
cõſilium,qđ ſequi non tenetur.ff.ad Treb.l.pater.niſi adii
ceretur,ꝙ eſſet irritum,ſi cõtra fieret.eo.ti.l.Titiũ,& Mæ
uium.in prin.& §.i.uel niſi adiiciens faceret ad ſui proui-
ſionem.unde ſi dicerem,fac,qđ ad me pertinet de cõſilio.
talis.tunc uideretur,ꝙ debeas petere, & ſequi conſilium
illius.ff. de acqui. hære. l. ſi quis mihi bona.§. ſi coram.&
uide de hoc extra de arbitris.c.cum olim, de reſcri.c. ex
parte.ne ſede uacante.c.i.& ibi per Archi.
a *Additio.* Sinautem &c. Poteſt facere pater filio ſubſtitutioñ
ſeparatim clauſam,& ſignatam,& diſponere quòd non ape-
riatur uiuo filio impubere, quæ diſpoſitio ualet,etiã ſi non
fuerit pro ſe ita clauſa,& ſignata.hoc dicit Arẽ.

1 *Emancipato rectè ſubſtitui.*
2 *Exhæredato rectè ſubſtitui.*
3 *Subſtitui in legitima licere.*
4 *§. Non ſolum locus.*
5 *Sepulturæ electio cur uetita.*

a Non ſolum. a In glo.Imo uidetur.in ſi. b certe imo
b uidetur ibi loqui de ſuo,ſicut de emãcipato, qđ apparet,
quia loquitur de exhęredato, quod uideẽ intelligi de con
ſtituto in poteſtate,qa in alio eſſet res inepta.ff.de uerbo.
1 obl.l.quidam cum filiũ.Sed dic,† ꝙ in emancipato nõ eſt
res inepta,qui alias ueniret per cõtra tab.ff.de bo. poſ.cõ
tra tab.l.nõ putauit.§.ſi quis emancipatũ. & minus hodie
per Auth.de hęr.ab inteſt.§.ſi qs igitur deſcendentiũ.in ſi.
uide ſ.de exhę.lib.iunge igitur iſtã ſolutionẽ, & illã,quę
ibi no.In glo.qui ſubſtitutus.ibi cum alleg.l.cum qdam.
Et eſt ſpeciale in odium exhæredãtis, quia alias poſſet, ff.
2 de leg.iii.l.ſi fuerit.† In ſi. eiuſd.gl. No.hanc gl.quia alias
non ſic tangit.Et ita obtinet adhuc iſte §. in caſu illo, ſed
alias non,cũ exhęredari non poſſit.Quid ſi ſit exhæreda-
tus bona mente,& ad ſui prouiſionẽ iuxta l. ſi furioſo. ff.
de cu.fu.de lib.& poſth.l.multi nõ noię.de bo.lib.l.ſi pa-
tronus.§.ſi quis non mala. Vr̃ qđ poſſit ſubſtitui,etiã ho-
die,ꝑ leges prædictas, quæ nõ uidentur correctę. Et hoc
uerum in eo,qui prouidet ultra bonorũ ſubſidiũ.Quid ĩ
debito bonorũ ſubſidio? Videtur tolli omnis conditio,&
omnis modus.C.de inoff.teſt.l.quoniam.eo.ti.omni mo
do. ſed ibi no.Dyn. contra vr̃ dicere,quòd in debito bo-
3 norũ ſubſidio,põt pater ſubſtituere † directè,ſed nõ per ſi
deicõ.C.de inoff.teſt.l.ex tribus.& eſt ratio ſm eum,quia
ſubſtitutus directo, recipit quaſi hæres ab impubere ſcri-
ptus.§.igitur.ſ.eo.ſed fideic.vr̃ a patre fideicõmittente re
cipere.ff. de leg.ii.l. unum ex fa.§. ſi duos de familia. Dic
4 ergo † quòd iſte §. hodie obtinet in caſu,qui hic no. ſi pro
ximus pubertati cõmiſit ingratitudinẽ, & fuit exhæreda-
tus cauſa inſerta,ut in Auth.hic allegata. Item qñ fuit ex-
hęredatus bona mente,& tunc põt ſubſtitui,etiam in legi
tima,ſm Dy.& Glo.& hoc directè.Per fideic.autem non
põt.ſubſtitui pupillo exhæredato, nec inſtituto in legiti-
ma tantũ,per rationem,quam dixi,ut no.ff.eo.l.i.§.ſubſti-
tuere.Sed an prætèrito poſſit ſubſtitui? dic quòd nõ,ut ibi
no.& hic ubi prętèritus,dicit ipſo iure nullum,alias ſi ue
5 niret per cõtra tab.de quo uide ſ.de exhære.lib.† In gl ut
quia gratioſus.in ſi.Hoc uidetur mirabile,cũ in bonis his
ſubſtituere poſſit, cur non põt ei eligere ſepulturam,ex-
tra de ſepul.c.licèt.lib.vj.Credo, quòd Papa hoc ſic ordi
nauit in fauorẽ eccleſiarum parochialiũ,ſeu antiquarum
ſepulturarum,contra ius cõe,& Doct.olim tenebant con
tra.uide ibi Arch. Vel dic uerius, quod illud c. loquitur,
qñ in uita patris filius moritur,quo caſu nõ ualeret ſubſti
tutio,etiã pupillaris,ut ſcripſi ſ.in prin. huius tit. ſecus ſi
faceret ſibi teſtamentũ,& pupillo, & in illo eligeret ei ſe
pulturam,quia illo caſu vr̃,quòd poſſit eligere, & ualeat
electio,ſicut pupillaris ſubſtitutio ualet,& ſic non corri-
guntur opi.Doc.qui notabant contrarium.
a *Additio.* Non ſolum. Summa ut per Ang.quem uide hic.
b In ſi. Vide de hoc Ang.hic quæ diſſentire uidetur a Io.Fa.

2 *Alienans omnia quando, an non, teſtetur.*
1 *Teſtari cui priùs liceat.*

a Liberis. a † In gl.hic no.in ſi. b uel dic,ꝙ ubi incõ-
1 tinẽti facit ſibi teſtm̃ & pupillo,tunc nõ eſt uis,cui prius,
b ſecus ſi ex interuallo.ff.eo.l. ſi quis. ſuper ultima gloſſ.in
ead.gl.ibi cum allegat.l.fœminæ.Item alius.C.de ſacro-
2 ſanctis eccleſiis. auth. ſi qua mulier. † Quid ergo ſi quis
bona ſua alienauit tit.donationis,uel alias retẽto ſibi,qđ
de eis poſſit teſtari, & ordinari, an ualeat teſtm̃ quod de
ipſis facit?non vr̃ arg.ff.de iuriſdi. omnium iud.l.cũ qui.
§.i.de pœn.l.ſi. etenim teſtator per expreſſionem nõ mu
tat iuris diſpoſitionem.iſra quib.mod.teſta.infir. §.ſed &.
ſi quis.in ſi.ff.de leg. i.l.nemo. Cõtra uidetur, cum pacta
appoſita in contractu ſeruari debeant. C. de donat. quæ

lab

ſub modo.l.i.C.ſi manci.ita fue. aliæ.ne proſtit.l.i.& ii.& per tot.ti.Sed quid ſi quis omnia bona ſua alienauerit,& aliquis gerit ſe pro hęrede,an ligatur aditione? Non vr̃ cũ nulla ſit hæreditas.ff.de hære.uen.l.cum hęreditatem,infra de hær.quę abinte.§.per contrarium.dic ut ibi.

a *Adnot*. Liberis.Summa ut per Ang.quem uide hic.

b In fi.Sed hanc reprobant Doct. quia non habent rõnẽ,& dicunt illum text.d.§. procedere, quando ſubſtitutio fit ex interuallo, ſecus ſi eodem contextu, quia non curatur qđ præcedat ſecundum Ang.hic.

1 *§.Vel ſingulis ſenſus.*

Vel ſingulis.In glo. poteſt enim eſſe.in fin. non eſt uerum,quòd per illa uerba uelit unum ſubſtituere alii. ſed
1 †propter illa uerba,quibus rogauit nouiſſimum, alii ſubſtituere uoluit quòd iure accreſcendi de uno ad aliũ deueniret,ſecundum Iac.& Per.per glo.ff.de leg.ii.l.cũ pater.§.liberis.Item ob.ff.eo.l.ſi pater,ſed ibi fuit facta reciproca inter impuberes,ideo ſibi adinuicem ut ſubſtitutionis ſuccedunt,hic non,imo abinteſtato.

1 *Emancipatum non ſuccedere.*
2 *Fideicommiſſarium hæredi comparari.*
3 *§.Si filius.l.ſtatuti.per.ſenſus.*

a Subſtituitur a autem.In glo.ſcilicet ipſemet.in fi.Dic plenius in d.§.hęc uerba.Sed an filius emancipatus, uel
1 alias ſui iuris effectus per quorum perſonas† fuit hęreditas paterna domino uel patri acquiſita,ſuccedat: videtur, quòd non, ſaltem ſeruus manumiſſus, quia nec re, nec nomine fuit hæres.ff.de acquir.hęre.l.placet.Sed de filio uideretur contra.ff.de legat.i.cum filio.Et ſic tenet Iac.ff. eodem.l.qui liberis.ubi de hoc.Ego tñ credo,quòd ſit idẽ de ſeruo manumiſſo,ſicut de filio,quia hęc uerba ſunt cõditionalia,ut l.qui liberis.§.hæc uerba.ff. eo. Et conditio impletur in perſona ſerui.ff.de condi.& demon.l.q hęredi.& pro hoc ff.eo.l.ex teſtamento.§.fin.de acquir. hęre. l.ſi ſolus.de hęre.inſtit.l.ſi pater.ſupra tit.i.§. fi. Sed quid
2 dices de fideicommiſſario uniuerſali? Videtur † idem qđ de hærede,uel patre,uel domino.arg.contra.ff. de le. pſt. l.ii.Item habetur loco hęredis infra de fideicom. hęr. §. ſed quia. ſed in alia materia loquuntur. Item obſtat,quia conditionalia,in perſona hęredis, & illius qui per alium factus eſt hęres,impletur.ff.de ſtat. libe.l. ſtatuliber. poenę.§.ſi filius.†ſed ille eſt alius caſus.ibi enim quęritur, an
3 in perſona illorum impleri poſſit, dando eis ut impleuti quæratur.hic autem an poſſit impleri in perſonis eorum, ut eis quęratur quod non eſt idem,quia diſpoſitio conditionalis,non tranſmittitur ad hęredem non impleta conditione. C.de caduc.tollen.l.unica.§. ſinautem ſub conditione.

a *Adnot*. Subſtituitur.Summa ut p Bal.& Ang.hic quos uide.

Maſculo.In glo.ſcilicet directò.in fi.hoc uerum,ſi uerba ſonent ad fideicom.alias ſi iure directo potuit ualere, non trahitur ad fideicom.ff.ad Treb.l. Scęuola. & no.extra de teſta.c.ſi pater.lib.vi.uide ſupra §. proxi.qua ratione, in materia compendioſę.

a Extraneo. a In glo.q ſemper. in fi. dic ſupra eo. §.qua ratione.in materia compendioſę.

a *Adnot*. Extraneo licet hic Io.Fab.& Bar. ſicco pede pertrãſeant. Ang. tamen hic ſolenniter tractat materiam uerborũ directorum,indirectorum, & communium, quam materiã expedit,per tres regulas principales cum multis aliis elegãtibus quæſtionibus.

Quibus modis teſta.infirmentur. *Rubrica.*

Continua vt in glo.

1 *Nepos exhæredabilis.*
2 *Extraneus qui accipiendus.*
3 *Cǫ[illegible] ingreſſu teſtamentum.*

a Teſtamentum. a Textus intendit facere differentiam inter ruptum, & irritum, & determinat quid ſit ruptum,& exemplificat uſque ad §.alio. infra eo.& ibi tractat de irrito. In gloſſ. ſi autem.ibi, extraneum nepo-
b tem b accipe.hoc† non uidetur uerum in nepote, quia
1 in illo non eſt exhęredatio res inepta, imo lex conſuluit exhæredare nepotem,uel inſtituere ſupra de exhęr.lib.§. poſthumorum.ff.de libe.& poſthum,l,Gallus. unde ſi gl.
a hoc uoluit dicere mala eſſet, ſed forte uoluit diceret extraneum accipere nepotem, illa extraneitate, qua extraneus eſt emancipatus, ut ſicut ille poteſt exhęredari, ita & iſte,nec eſt res inepta, & ſic bene ſequitur poſt in glo. alias fruſtra eſſet ſubſtitutus,ſi eſſet omnino extraneus. Sequitur in gloſ. tunc exhæredaretur &c. Iac. de Ra. dicit
3 hic† quòd ſi quis fecit teſtamentum,& intrat religionẽ,q rumpitur,& eius monaſterium eſt loco filii. in Auth. de eccle.titu.§.ſed hoc de pręſenti.Et ita agnaſcitur ei,quaſi filius adoptatus,quod poteſt eſſe uerum, ſi non reliquerat monaſterio legitimam,& ita no.C.de ſacroſanct.ecc. auth.ſi qua.Verius tamen uidetur, quòd fiat omnino irritum,quia cadit in poteſtatem alterius omnino.ut infra e. §.alio.& hanc ſequuntur Canoniſtę extra de proba.c.in pręſentia.

a *Adnot*. Teſtamentum,Diuide iſtum titulum ſecundũ Ang. & pone caſum,ſm Bal.ſui hæredis agnatione,& cum poſt teſtm̃ quis adoptatur adoptione per quam quis in eius tranſit poteſtatem rumpitur factum ſolenniter teſtamentum.h.d.

b Extraneum nepotem.Et intellige extraneum,extraneitate qua filius emancipatur, & ſic inepte exhæredatur, imo lex conſuluit.§.poſthumorum de exhæredatione libero. & ita bene ſequitur in glo.alias fruſtra.& ſic Ang.hic concor. cum Ioan.Fab.

1 *Aditio ex ſecundo teſta. qui accipienda.*
2 *Tacito ualidum rumpi qui accipiendum.*

a Poſteriore quoque. a In gloſſ.hoc eſt uerum. ibi cum
1 dicit,cum ex ſecundo adeatur hęreditas. & hoc† intellige ubi ea interuallo fuerit,ſi autem uno contextu,& coram eiſdem teſtibus,poſſunt fieri duo originalia.ff. de teſtamen.l.unum teſtamentum.de his quę in teſta.delen. l. ſi.de ſecun.tab.l.i.§.quis in duobus.uerſi.ſed ſi.In ead.gl. in fi.hoc eſt uerum,ubi contraria continent.ſi autem unũ & idem,uidetur,q utraque ualeat,ut no.C. quando prouo.non eſt ne.l.i.quę gloſ.eſt contraria iſti,niſi ſic intelli
2 gas.†In gl.uo.non conſiderari.in fine. Solutio, aut actus nuda uel tacita uoluntate tollitur, & tunc id quod plus ualet tollitur per illud,quod minus ualet,ut legatum,nõ ſic in actibus ſolennibus, ubi concurrit uoluntas duorũ ut l.ſi id quod ff. de leg. uel ſolennitas adhibetur infra §. ex eo.& ibi plenius uidebis.& hoc Dyn.extra de reg.iur. in c.non pręſtat.lib.vi.

a *Adnot*. Poſteriore, Pone caſum,ſecundum Bal. hic, & uide hic Ang.per totum.

1 *Agere in quibus ex ſecundo liceat.& 2.*
3 *Appellatione finita quis exequatur.*
4 *Teſtamentum prius præualere.*

1 Sed & ſi quis.†In gloſ.not. in argumentum. in fi. In hoc ſunt gloſ.uarię. Nam quandoque dicunt, quòd ex ſecunda,& ita uidetur hic.ff.de his qui not.infam.l.furti.§.1.ad Trebellianum. l. ſi quis priore. Sed contra uidetur notari in l.eos.C.de appellatio.Iac.dicit,quòd ex prima agitur, ſicut uides in permutatione in qua agitur ex cõtracto dudum inito rei traditione ex interuallo ſecuta, ut l.ex pla
2 cito.C.de re.permu.Sed dominus † ſuus dicebat ſemper ex ſecunda agi tribus rationibus. Prima,quia prima ſententia fuit extincta per appellationem,ut l.i.§.ſi.ff.ad Turpil. Secunda,quia iudex appellationis facit executionẽ. C.de appell.præcipimus.Tertia,quia primi fideiuſſores liberati ſunt,& oportet alios dari, & ita ſupponitur, quòd ex ſecunda agat alias fruſtra interponeretur ſecunda cautio de iud.ſol.ff.iud.ſol.l.iii.in prin.& l.cum apud. & ita tranſit.

trãſit. Tu aũt diſtingue plenius,ut ſcripſi. C.de epiſc. aud. authẽ.Si quis litigantiũ.Quia aut appellaſ ab interlocuto
3 ria , aut a diffinitiua. † Primo caſu,aũt pronuntiauit male appellatũ,& tunc eſt qõ,quia cauſa principalis remittitur ad primum iudicem,qui eã decidit,& exequitur, extra de appel.c.ut debitus,niſi in caſu extra de appel.c.cũ appellatio lib.vj.quo caſu dic,ut infra proxi. Aut bene appellatũ, & tunc cauſa principalis remanet apud iudicem appellationis,& per cõſequens eius diffinitio,& executio, ut d.c. ut debitus.eo.ti.c. dilecti. Si appellaſ a diffinitiua,tũc aut prima cõfirmaſ, & tunc ſunt opiniones. Inn.vr̃ tenere , ꝙ ex prima agitur,& primus exequitur,extra de offi. dele. c. paſtoralis.Hoſt.ꝙ ex utraque.in ſum. de app.§. quis ſit effectus. Et hoc ſatis eſt rationabile . Si uerò infirmatur , non eſt dubiũ,ꝙ ex ultima.C.de appel.l.præcipimus, circa mediũ . Si uero pronuntietur appellationẽ deſertã ex prima
a agiſ,extra eo.c.ſentẽtia. In gl.nam teſtator. in fi. a Quid ſi primo cõtinetur clauſula derogatoria?videtur,ꝙ primũ ualeat,ut l.ſi qs in principio teſtamẽti.ff. de leg.iii.de hoc diſputat Dy.extra de reg.iu.c. quod ſemel . & finaliter te-
4 net,ꝙ primum teſtamentum tenet,niſi in ſecundo † facta fuerit mentio ſpecialis de clauſula derogatoria, & caue, ꝙ ſpecialis mentio uidetur fieri,ſi exprimat clauſulam derogatoriam,quamuis non adimpleat,v.g. ſi in primo dixerit, quòd non uult ualere ſecundum , niſi in ſecundo tota Biblia adiiciatur, ualet ſecundum ſi dixerit ſe pœnitere de illa clauſula,quamuis non adiicit totam Bibliam.ff.de iure codi.l.diui.§.licet.Et uide hunc §.ferè de uerbo ad uerbum.ff.ad Treb.l.ſi quis priore.
a *Aduo*.In fin.Et ſic ex qualitate præfationis, colligitur cauſa finalis ipſius diſpoſitionis, & tunc ab ea licitum eſt arguere,ut hic per Ang.

1 *Rupti & irriti diſcrimen.*

Alio autem modo. Collige ergo differentiam inter ru-
1 ptum,& irritum. nam† irritum dicitur cum per caſum in perſona teſtatoris contingentem ad nullitatem deduciſ, dicitur,quando non aditur hęreditas.ff.eo.l.1.in fi.

1 *Teſtamentum capitis diminutione non rumpi.*
2 *Bon.poſſeſſionis non exta.tab.locus.*
3 *§.Non tamen.ſenſus.& limitatio.6.*
4 *Teſtamentum adoptione rumpi.§.8.*
7 *Donantem omnia non teſtari.*

Non tamen. In glo.ut quando.in fi. Caue, ꝙ hic habes bonam glo.quidam habent affirmatiuam, & debet eſſe negatiua,ut quando maximam, uel mediam cap.dimi.paſſus non fuerit,alias eſſet euidenter falſa,ut apparet ſ. de cap.
a di.§.i.& ii.& iii. In glo.& aliquo.in fi. a duntamen in illo iudicio ſunt quinque teſtes,ut ibi nõt.pro quo de teſt.l. hac conſultiſſima.§.pe.In glo. no.ꝙ de iure ciui.in fi.hæc glo.fuit Azo.& Hug.quæ reprobatur in d.§.teſtõ. Vñ uult dicere,quòd ca.dimi.eſt de iure prętorio , teſtamentũ eſt de iure ciuili,idcirco capi.dimi.quæ eſt de iure prætorio, non põt tollere teſtm̃ , quod eſt de iure ciuili : valet ergo teſtm̃ de iure prętorio,nõ obſtãte cap.dimi.Hęc glo. fundatur ex falſis,& falſum concludit,nã dicit,ꝙ ca.di.eſt de iure prętorio qđ falſum eſt ſupra de legi.ag.tu.§. fin.& ita reprehendit gl.hanc opi.d.§.teſtamento.Item dicit,ꝙ te-
1 ſtm̃ tenet† de iure prætorio,non obſtante.cap.di.quod nõ eſt uerũ, quia ſic ſequeretur,ꝙ teſtante remanente in patris adoptiui poteſtate,ualeret de iure prætorio, quòd euidenter reprobatur.h.d.dic ergo teſtm̃ fuit ruptum , ſed de iure prętorio conualeſcit pp nouã uoluntatem, & ſtatum teſtatoris renouatum,qđ quidem ius prætorium æquitatẽ ſequitur. Et ſm̃ hoc eſt hic unus caſus in quo bono. poſſ. ſm̃ tab.eſt neceſſaria, etiam hodie , nam is de iure ciuili non admitteretur ad adeundum,ſed admittitur de iure pretorio,per ſecundum tab.ut ſupponit iſte §. & §.teſtamẽto.
2 †Quid ergo fiet,ſi tabulæ non extent ? dicit Ia. ꝙ hæres vr̃ omni remedio deſtitutus,quia bonorum poſſeſſio non cõpetit, niſi tabulę extent.ff.ſi ta.teſt. nul.ext.l.1.§.ſi hęres.& dicit,ꝙ dñs ſuus nullum uoluit dare cõſilium ſuper hoc. Certe ſuppoſito,ꝙ teſtm̃ non teneat de iure ciuili,nullum eſt remediũ, & ideo dixi ſ. ꝙ iſte eſt caſus in quo bo. poſſ. ſm̃ tab.eſt neceſſaria. Verumtñ in caſu quo tabulę extitiſſent poſt mortẽ teſtantis, bene eſſet remedium, quia ſufficeret hoc pbare.ff.đ ſm̃ tab.l.i.§.ſemel.ſed ubi nõ fuerũt factę,vel deſierũt extare in uita teſtãtis, non eſt remediũ .
Quid ſi erat teſtm̃ ſigillatũ ſigillo authentico , qđ facit fi-
3 de de cõſuetudine,ut ſcripſi ſ in materia de teſt. † Non vr̃ ſufficere,quia is §. ſupponere vr̃,ꝙ hęres non admittiſ,niſi per bo. poſ. ſm̃ tab. illa aũt non cõpetit,niſi ex teſtõ in ſcriptis, ut hic cum dicit.Nam teſtm̃ ſignis &c.ff. de bon. poſ.ſm̃ tab.l.i.in prin.& ibi no.Et hoc uerũ ſequẽdo Doc. & cões opi.quę tenent,ꝙ de iure prætorio ſolum per ſm̃ tab.admittiſ.Qui ãt uellet dicere, ꝙ huiuſmodi inſtitutus ẽt põt adire, quę eſſet iniuria, nunquid is titulus loquitur de teſtõ in ſcriptis,& nuncupatiuo? & tex.refert ſe indifferenter ad pręmiſſa,non tñ per omnia. Nec ob.uer. nã &c. vbi dicit,ꝙ uenit per bonorum poſſeſſionẽ, nã non ſequitur,ꝙ tantum per illam. Imo & per aditionem,q̃ bene cõcurrunt j.de bo.poſ.§.aliquando . Item quęro , quid ſi filiusfa.fecit† teſtm̃ in caſu,quo potuit,de quo j. qui. non ẽ permiſ. facere teſta.deinde dedit ſe in adoptionem; nunquid obtinet is §.& præcedens?non vr̃ , quia non mutatur ſtatus , quo ad facultatẽ teſtandi. Semper.n. põt teſtari,de quaſi caſtrenſi,& ita ratio ceſſat,quare teſtamẽtũ primo factũ irritatur. Et ad hoc facit is tex. qui uidetur notare cauſam huius impedimẽti ibi , & mortis tpe in patris adoptiui poteſtate ſit.& pro hoc vr̃ ſupra de mil. teſt.§. pe. cum ibi no.dicit enim ibi glo. ſicut nunc de nouo facere põt , ita uetus nõ reſcinditur.& eſt quaſi ſimilis modus arguen-
5 di ff.de iniuſto rupto & irri.l. ſi quis.Sed † contrariũ uidetur uerũ,quia certum eſt,ꝙ per cap.di.teſtm̃ irritatur , ut hic,igitur non conualeſcit, niſi aliquid accedat ; ut noua uoluntas, nec teſtm̃ militis ualeret,niſi noua uoluntas militis militantis facit conualeſcere,ut l. In fraudẽ. §.i.ff. de mil.teſt.Sed in caſu noſtræ quæſtionis oportet eam declarari cũ quinque teſtibus,quia filiifa. in quaſi caſtrẽſibus teſtant iure cõi, ut ſ de mil.teſt.§. illud.& ideo idẽ in paga-
6 no patreſ. Et ſic† reſtringe hunc §.ut non obtineat in adoptato;qui primo teſtatus fuerat.ſ.de quaſi caſtrenſi. Sed ꝯtra,ſi teſtatus ſit de quaſi caſtrenſi exiſtens in poteſtate , & poſt emãcipeſ, dic,ꝙ cap.di.minuitur,& eius teſtamẽtum irritatur,& vr̃ expreſſum in e.§.pen.uerumtamen videſ,ꝙ conualeſcat ex noua uoluntate, ut ſ dictum eſt in caſu p-
7 xi. Quid † ſi fiat religioſus, & poſt exit,uel de licentia Papę,uel abſoluitur a regula,quia ſit epiſcopus , uel a patria poteſtate? Et uidetur idem dicendũ , & in omnibus ſimilibus caſibus. Quid ſi dedit omnia bona ſua pręſentia & futura,& ita vr̃ teſtamentũ prius factũ irritari, quia de alienis nemo teſtatur,ut dixi ſ.ti.i.§. liberis.& poſt donatarius quittat donationem? Poteſt dici idem in omnibus his caſibus & ſimilibus. Sed quid dices hodie ſi filiusfa. qui teſtatus fuerat de quaſi caſtrenſi,adoptetur ab extraneo , & ita non tranſit in poteſtatem ſ de adoptio.§. ſed hodie. C.de adoptio.l.cum in adoptiuis. nunqd irritaſ teſtamentũ? videtur,quòd non,cum ceſſet cauſa,quia ſui iuris remanet ,
8 qa mutat familiã,& ideo† uidetur teſtamentum irritari,& hoc ſatis probatur,quia in emancipato non habet locum illa ratio,& tñ dicimus teſtamentum per emancipationẽ, quia mutat familiam,ut dixi ſ.proxi.& eſt quaſi ſile quod no.ſupra de cap.di.§.minor.in glo.alias eſt in litera.

a *Aduot*.In fi.Et hoc uerũ,qñ uolens ſtatim mutauit, ſecus ſi inuitus,quia tunc non vr̃ mutare uoluntatẽ,nec ob. iſte tex. quia arrogationem,& amiſſionẽ ciuitatis,ſeu libertatis non æquiparat,niſi quãdo tpe mortis adeſſent. item ſecus ſi fuiſſent inſtituti uenientes ab inteſtato. & no. q. tale iudicium đẽ probari per quinque teſtes, & tũc ſi ab initio ualuit primũ teſtm̃ confirmatur de iure prætorio,nõ ciuili, niſi eſſent codicilli,ſecus ſi non ualuit, quia non confirmatur de iure ꝑtorio,ſed requirũtur vii.teſtes,ut hic & l.i.ff.de leg.iii. An.

Teſtamen-

1 *Teſtamentum reuocare quando, an non liceat.*
2 *Teſtamentum in dubio delatum intelligi.*
3 *Teſtamentum cancellatum quando, an non ualidum 4.*
5 *Teſtamento ſecundo an tollatur primum.*
6 *Teſtamentum imperfectum ualere.*

a Ex eo a autem. In glo. imo. in fin. gloſſ. eſt multum no
tabilis, ſi ſit, oera, ut tamen lueuleotius videas, diſtingue
1 † quia aut teſtator reuocauit primum teſtamentum nudo
uerbo, aut facto. Primo caſu, dic quòd non ualet reuoca-
tio, qno ad inſtitutionem, ut hic patet. Fallit ſi decenniū
effluxerit, intellige a tempore conditi teſtamenti, ut l. ſan
cimus C. de teſta. Item fallit, ſi dixit hęredes immeritos.
C. de his quib. vt iodig. l. hęreditas. & uide quod ibi ſcri-
pſi. Sed an reuocantur legata? Doct. conſueuerunt dicere,
quòd ſic, per l. militis codi. §. ueteranos moriens. ff. de mi
lit. teſta. quia ſola uolontate reuocantur. ff. de adimen.
leg. l. ex parte. Secundo caſu, quando facto reuocauit, tūc
aut cancellando, vel delendo, aut ſecundum teſtamen-
tum facieodo. Primo caſu, aut fuerunt plura, aut unum.
ſi plura, uel ſi plures tabulæ, dic quòd ſi omnes deletę sūt
noo ualent, ſi quędam ſint deletæ, quædam oon deletæ
ualent, niſi probetur alia uoluntas teſtantis, ut l. fi. §. fi. ff.
de his quæ in teſta. delen. ſi unum, uel quædam tabulæ fue
rint tantum, tunc aut fuerunt cancellatę, uel deletę per
teſtatorem, uel per alium, aut per caſum fortuitum. Si p
teſtatorem, aut conſultò, aut noo conſultò, aut dubitat.
Si conſultò, reuocatur ante conſummationem ipſo iure
illud, quod cancellatum eſt, ut deletum poſt conſumma
tiooem ope eaceptionis. ff. de his quę io teſta. delen. l. i.
§. i. & §. ſed ſi legi. & §. ſed ſi conſultò. Sed an alia, quæ nō
ſunt caocellata, ualent? Dic quòd ſic in dubio, ut l. i. & l.
proxime in cognitiooe. eod. tit. dic ut ibi. Si conſulto, aut
deletum poteſt legi, & ualet. ut in princ. l. i. eo. tit. Aut nō,
tunc deleuit, uel cancellauit ante conſummationem, &
non oalet, aut poſt, & ualet, ut §. ſed ſi legi. cum l. ſequen.
2 † Si dubium ſit, an cooſultò, uel inconſultò deletæ ſint ta
bulæ. Conſueuit dici quòd teſtamentum ſit repertum, ru
ptum, uel cancellatum, uel deletum in domo teſtantis.
quòd præſumitur, quòd conſulto, ſi autem extra domum,
ꝙ inconſulto, ſicut dicitur in chirographo cancellato. ff.
de prob. l. ſi chirographum. de pact. l. poſtquam. cum ibi
no. Secuodo caſu quando per alium, aut de noluntate te
ſtantis, & dic, ut ſupra proxi. quia non oalet, aut ipſo no-
3 lente, & tunc ualet, niſi quia induceret illud, de quo emo
lumentum habere deberet, nā ſicut quo ad illud non ua-
leret, & ſic intellige ff. de his quę in teſta. delen. l. i. uer. &
ſi quidem. & uer. ſi uero. Si ſit dubium an de uoluntate te
ſtatoris, oel non, uidetur, ꝙ in dubio pręſumatur, ꝙ non
de uoluntate teſtatoris, nā ſi non pręſumitur, ꝙ ſit de uo
luntate ubi penes alium repertum eſt cācellatum, ut ſcri-
4 pſi ſupra prox. multominus ubi per alium. † In tertio ca-
ſu, quando per caſum fortuitum, dic, ꝙ ſi ante mortem te
ſtantis ualet, ut hęreditas non poſſit adiri, de iure ciuili,
ſed bo. poſ. non pōt peti de iure prætorio, ſed ſi poſt mor
tē, tuoe pōt adiri, & booo. poſſeſſio. peti. uide C. eod. l. in
are nam. ff. de iniuſt. rup. teſt. l. fin. de bono. poſſ. ſecūdum
tab. l. i. §. ſemel. In dubio autē præſumitur, ꝙ teſtator hoc
fecerit, ſi habebat teſtamētum penes ſe, ut ſupra dixi, niſi
aliud probetur. Sed ad quem deueniet hæreditas, ubi te-
ſtamentum aooullatur propter deletionem, uel cancella
turā? gl. dicūt, ꝙ ſi ideo cancellauit, uel deleuit, quia oo-
luit uenire ad ſucceſſionē abinteſtato, tūc ad illos, ſi iō,
quia reputauit ſcriptos indignos, tunc ad fiſcum, quia ſol
uit legata, ut no. in d. l. id arenā. ff. eod. l. proaime. ſed hoc
improbāt omnes Doct. dicunt enim, quòd ī dubio uenit
hæreditas ad ſucceſſores. Et quia hic maior fauor eſt, ꝙ
eſſet, ſi legata ſoluereotur, & iura magis eis fauent, ut ap-
paret. C. de teſta. l. hac conſultiſſima. §. penul. item quia ī
dubio hęredes ſcripti non pręſumūtur offendiſſe. ff. de le
ga. ii. l. cū pater §. rogo. Quid ſi probatur eos offēdiſſe, &
teſtamentum cancellatum? Tuoc videretur ſatis uera opi.
gl. nam ex hoc pręſumitur mutata uoluntas, ſi offenſa ſit
grauis. ff. de adi. leg. l. iii. §. fi. cum l. ſequēti. C. famil. erciſ-
cun. l. in ipſius. Iacob. tameo uidetur tenuiſſe contra in l.
proximè. quia noo licet accuſare mores &c. ff. ſolu. matr.
l. alia. §. i. C. de inofficio. teſtamē. l. omnimodo. C. de adul
te. l. fin. de reuo. do. l. fin. Sed dic, quòd teſtator ſatis uidet
conqueſtus fuiſſe, cancellando teſtamēotum. In ſecundo
5 uero caſu diſtinctioois principalis, qō proceſſit ad aliud
teſtamentum factum, tunc aut noo perficit, aut perficit,
primo caſu quando noo perfecit, quia fortè oolnit com-
plere tunc videtur ualere: ut hic, & ff. de teſta. l. ea ea. de
codicil. l. i. de leg. iii. l. fideicōmiſſa. §. i. Aut quia nō potuit
& tunc dicunt quidam quòd primū ualet, quo ad inſtitu-
tiones, ſed legata reuocantur. ff. de mili. teſta. l. milites co
dicillis. §. ueteraous. Sed ille §. hoc non probat, quia loq
tur quando teſtator expreſſit, quòd uolebat decedere in
teſtatus, & ea, quæ ordinauerat volebat eſſe irrita, qđ hic
nō eſt, imo uolebat teſtari. & fortè legare illis, quibus pri
mò legauerat, unde noo vī uelle recedere a priore uolū-
tate, niſi poſterior teneret, & hoc probatur. ff. de leg. iii. l.
ſi iure. Nec obſt. ff. de his qui. ut indig. l. cum qdā. quia lo-
quitur in caſu quo uoluntas poſterior ualuit, & fuit ſolē-
nis, oerumtn̄ hæredes erant indigni, ut ibi oot. item nec
ob. ff. de adim. leg. l. ex parte. quia ibi inimicitię interuene
ruot, quæ plus faciuot pręſumi mutationem uoluntatis,
6 quàm ſm teſtm̄. † Item nec obſt. ff. de proba. l. quinqua-
ginta. [alias incipit, quingenta] quia ibi ſunt duæ uolun-
tates compatibiles, quarum una non reuocat aliam. In ſe
cundo caſu, quando perficit, tunc aut non ſolenne, & nō
reuocatur primum, regulariter fallit ī caſu, ut C. de teſta.
l. hac conſultiſſima. §. penul. & io caſu l. ſancimus. C. eo.
& in caſu l. hæreditas. ſupra alleg. Et credo de legatis, ſi-
cut ſupra proai. diai, quia cum poſterios non ualeat, etiā
quo ad legata, uidetur primum remanere. ff. de iure codi
cil. l. i. Vbi uero fuit ſecundum ſolenne, ſm reuocat pri-
mum, ut ſupra §. poſteriore. quāuis ſcripti in ſecundo ſint
noo capaces. ff. de his qui. ut indi. l. cum quidā. oiſi fuerit
adiecta clauſula derogatoria, ut ſupra eod. §. poſteriore.
in caſu opus eſt ſoleonitate ſingulari. C. de teſta. authen.
hoc inter. & uide multos modos impognandi teſtamenta
in Spe. de fide inſtru. §. compendioſæ. In glo. no. nihil. in
fin. & ſignatur C. de teſtamē. & incipit hoc inter liberos.
quem ſupra proai. alleg. Sed obſtat huic tea. de auro, & ar
gen. leg. l. & ſi non ſint. §. infecti. ff. de uerb. ſignifi. l. ędifi
cia. Solu. quo ad illos, qui opus non habent facere, ſi ſit
7 eis fauorabiles opus † infectum habetor pro facto, & ob
tinet contraria, dumtamen ad inſtar habeat operis. ff. de
oper. no. nuntia. l. ſtipulatio. §. fine, ſed quo ad illos, qui o-
pus habent facere, non, ff. de leg. iii. l. fideicommiſſa. § fi.
ad l. Falci. l. ſi is qui, §. quidam. & de hoc nota. ff. de uerb. ſi
gni. l. recte. §. i. contra primum membrum. ff. de leg. iii. l.
librorum. §. chartis. ſed ibi noo fuit ceptū. & hoc in rebus
quæ poſſuot fieri, & complentur ſucceſſiue, & per partes,
in illis, quæ uno contextu fieri dēt, ſed ſicut teſtamētum,
qđ uno conteatū fieri debet, ut l. hęredes palam. § fin. ff. de
teſtamen. ideo nihil eſt, niſi ſit perfectum. ff. de lega. iii. l.
fideicommiſſa. § i. & hic.
a *Adnot.* Ex eo. Per poſterius teſtameotum imperfectum, vel
aliam ultimam uoluntatem non ſolennem, non tollitur pri-
mum teſtm̄. Quærit hic Ang. an ſit dare remedium, ꝙ primū
teſtamentum non poſſit reuocari, uide hanc quęſtionem in
iii. col. poſt me. in uerſi. quęro. an ſit dare remedium.

5 *Teſtari in fraudem ſiſci ſendus nemo.*
2 *Teſtari in potentiorem non licere.*
3 *§. Eadem. reſtringi.*
4 *Princeps quibus, an non. ſolennis. 5.*

a Eadem. a In glo. ſcilicet in ſolenni. hoc uerum ſi cō
1 ſtet, quòd inuidioſè. In dubio autem oon uidetur, qđ ſiet
io fraudem, nec cauſa mutandi iudicii, ut ff. de alie. iudi.
mutan. cau. fa. l. ex hoc edicto. §. alienare. uer. ſed hęredē.
gl. in l. quam hic allegat, dicit, ꝙ ſpeciale eſt in principe:
qui plus debet ſibi prouidere. Iac. dicit ibi quod in fiſco

idem

idem eſt,& priuato,ſi de dolo cõſtet,alias in utroque ua-
let.Non recedat a gl.quia bona,& ſancta eſt, & pro ea fa
cit,quia nec ex cõtractu inter uiuos fiſcus debet aliquam
litẽ recipere,q̃uis priuatus poſſet.C.ne fiſc.uſ reſp.l.2 3.
2 & 4.unde præſumptio † eſt cõtra illũ, qui fiſcũ inſtituit,ꝙ
facit cauſa uexationis,nam non eſt uerisimile, ꝙ uellet fi
ſcũ pſerre proximis,niſi pp odiũ aduerſarii. Et idẽ dico,
de noſtris Baronibus,qui quaſi Imperatores in ſuis terris
dominãtur,cum ſit eadẽ ratio, & hoc uerum ubi habet li
tẽ inceptã,uel ſperabatur incipi de proximo,agẽdo uel
defendendo,ſecus ſi tunc nõ ſperabatur, & ideo dic litis
cauſa.Itẽ dic,ꝙ hoc obtinet ubi eſt quæſtio de magna par
te bonorũ,ſi cum de modica non uideretur.arg.ff.de ex-
3 cuſ.tut.l.propter litem.Item † poſſet dici,ꝙ in caſu, quo
inſtituens nullos haberet propinquos,ꝙ iſte ſ. non obti-
neret,quia tunc fiſcus erat habiturus alia uia,tanq̃ uacan
tia.ff.de uulg.l.ſi filius qui patri.In glo.ideſt uiuere. in fi.
4 Et no.ꝙ licet princeps † ſit ſolutus legibus, non tñ eſt ſo-
lutus canonibus,in his quæ tangunt peccatũ,extra de iu-
di.c.nouit.imo nec in aliis,de ſent. & re iud.c.ad apoſto-
5 licę.li.6.extra de iureiur.c.Romani.in cle.cũ not.† Quid
ſi princeps habet hæreditates in terra cõſuetudinaria,nũ-
quid ligetur conſuetudine patrię? Certum eſt ꝙ nõ, quia
ſolutus eſt legibus,q.a cõſuetudo eſt lex,ſupra de iur.nat.
§.ex nõ ſcripto. Pręterea cũ cõſuetudo introducaſ tacito
cõſenſu populi,quo modo populus inferior ligabit ſupe
riorẽ,ut ſcripſi ſ.de iur.natu.ſed & quod principi? Poſſet
dici,ꝙ licet nõ ligetur,nihilominus tñ debet iudicari ſe-
cundũ conſuetudinem,quia cauſæ principis debent iudi
cari ſecundũ leges,niſi reperiatur priuilegiatus.ff.de pet.
hęred.l.itẽ ueniũt.§.in priuatorum. Conſtat autem quòd
conſuetudo habet uim legis,& authoritatẽ legis,& prin-
cipis,qui uult eã habere uim legis, ut ff.de legib.l.de qui
bus.§.inueterata.C.quę ſit long.cõſue.l.ſi. Et ſic princeps
debet ſecundũ eam iudicare. & pro hoc facit.ff. de ſer.l.
ſi manifeſtè.& hoc de cõſuetudine reali, ſeu rẽ efficiẽte,
quæ etiam ligat pupillum, ut ff. de admi. tut.l.tutor ſine
hr̃de §.Lucius.Sed arg. contra.ff.de iure fiſc.l. ſi curator.
Sed ibi ſe priuilegiabat, & ego excepi ſ. caſus in quibus
ſe priuilegiabat ſpecialiter, q.a de iure cõmuni teneri de-
beret,ſi eſſet uſus regionis.ff.de pig.act.l.ſi pignore.§.fin.
a *Aduer.* Eadem. Non ualet inſtitutio facta de Imperatore ra
tione litis,qua teſtator habẽt cũ alio,ſiue inſtitutio ſit pfe-
cta,ſiue nõ.& licet imperiũ ſit legibus ſolutũ,tñ uult uiuere
legibus,q̃rit hic Ang.poſt Cy.an ſi princeps faciat aliquẽ cõ
tractũ,uel aliqđ pactũ,cũ aliquo Barone,uel priuata pſona,
teneatur illud obſeruare, uide eum hic in uer.quęrit Cyn.

De inofficioſo teſtamento. Rubrica.

In gl.rubricę ibi cum dicit:ipſo iure.vide qđ
nota.C.de teſtamen.l.ſancimus.

1 *Querelæ & bon.poſ.diſcrimen.*
2 *Querelę tempus.*
3 *Querelæ & pet.hęred.concurſus.*
4 *Teſtamentum inofficioſum.*

a QVia plerunque. a In gloſſ.hoc tantum. in ſi. Super
hoc ſunt gloſſ.contrarię,quia ibi not. contra, & ff.
de min.l.ſi filius.uide ſupra de exhæred.lib.§.emã
cipatos.In gl.ſcilicet ab adita. ibi cum dicit C. in quibus
cauſ.in integ.reſt.l.2.ſecus in bo.poſ.contratab.quæ com
petitante aditam,& poſt.ff.de bon.poſſeſſ. contratab.l.il
1 lud.Et poteſt eſſe ratio,quia querela † datur contra hęre-
dem,igitur cum hæres fiat per aditionem, ut patet j.tit.j.
per totum,ante non competit, ſed bo. poſſ. datur contra
teſtamentum,ut d.l.illud.eo.ti.l.ꝙ uulgo.teſtamentũ aũt
ante, & poſt. Et ideo poteſt ante, & poſt impugnari. Vel
potes dicere,ꝙ bo.poſ.datur abſque parte iudicialiter uo
cata,& abſq; figura iudicii.ff.de bo.poſ.l.ſeruus,& no.ple
ne illo tit.l.3.§.ſi cauſa.non ſic in querela, ubi requiritur
figura iudicii,& pars, cũ habeat actionis uim.Sed cur ſe-
cus in bo.poſ.ſcđm tab.quę daſ liberto, quæ cõpetitante
& poſt? Reſpõdeo,quia illa daſ contra hæredẽ,ſicut que-
rela,& partẽ hęreditatis ab eo auocat,ut d.l.ſed cũ patro
no.ff.de bo.poſ.titu.generali. Sed mirandũ, quia ſecũdũ
1 hoc querela parum aut † nihil proficiet,ſi hęres malitio-
ſe differat aditionem,qđ põt uſque ad 30.an.ut l.cũ anti-
quioribus.C.de iure deliberan. quia ſic oportebat eũ tri-
ginta annos expectare,antequã moueat querelam, & in-
terim mendicare. Sed ad hoc poteſt reſpõderi,ꝙ ſtatueſ
hæredi ſcripto tẽpus ad adeundum.ff.de hæred. inſti. l. ſi
quis inſtituatur.in ſi.princ.Et no.in ſimili.ff.de acquir.hæ
redi. l.quãdiu.In ea.glo.in ſi. cõſueuit dubitari,an p que
relã debeat obtineri, & reſtitui hęreditas abſque libello
dãdo in pe.hęred.Et nõnulli vñr dicere ꝙ ſic,pro quibus
vſ expreſſum.C.eo.l.1.Glo.tenet contra,ibi plenius ſcri
biſ in l.qui de inofficioſo.ff.de inoſ.teſt. Iac.dicit cũ gl.ꝙ
oportet intẽtari petitionẽ hęreditatis, alioqui non fieret
3 reſtitutio hr̃ditatis per querelã. Dic tñ,ꝙ querela,† & pe-
titio hr̃ditatis pñt ſimul & eodẽ libello intentari,ſicut iu
diciũ reſcindẽs. & reſciſſoriũ, iuxta illa quę notabunſ j
b de actio.§. rurſus. Et ſm hoc cõcludeſ in libello, b qua
re petit teſtm̃ prædictum, tanq̃ inofficioſum per querelã
reſcindi,& ipſo reſciſſo, declarari hęreditatem ad ipſum
actorem,tanquam legitimum hæredẽ pertinere, & hoc
declarato, talẽ ſcriptũ hr̃dẽ,ad dimittendam eidẽ hr̃dita
tẽ prædictã cõpelli iuris remediis, cũ fructib. &c. Et hęc
concluſio eſt plenior,quã illa,q̃ not.in d.l. qui de inoffi-
4 cioſo.Super tex.ibi,non aũt ex officio. Not. ꝙ ex hoc dr̃
teſtamentum inofficioſum, quia pater dẽt filio officium
pietatis, vnde homo dẽt homini officium pietatis,ut l.ſer
uus.ea lege.in fin.ff.de ſer. export. ſed pater magis filio,
qui debet eum alere,& inſtruere,unde contra officiũ pie
tatis,quod ei incumbit,agit,ſi ipſum exhæredet ſine cau-
ſa.C.de neg.geſt.l.officio. & l.alimenta.
a *Aduer.* Quia plerũq;.Diuide hũc tit.ſcđm Are.& pone ca-
ſum ſcđm Bal.exhr̃datus a quauis linea uel pteritione m.f-
na iniuſte q̃relã inofficioſi teſti intentat,p q̃ iudicis officio
teſtm̃ rumpitur,quod etiam uendicat ſibi locum in aſcen-
dentibus præteritis,uel exhæredatis.h.d.ſecundum Bal.
b In libello.Cõcordat Ang.hic cũ Io.Fab. Itẽ q̃rit hic Ang.
an ſit neceſſe,quod filius petat legitimam,ita ut poſſet eam
trãſmittere? Vid eũ hic i 11.col.poſt me.i uer.q̃ro ã hoc. &c.

1 *Contratabulans præteriti.*
2 *Pręteriti parentis remedium.*
3 *Teſtamenta quę,an non querelanda.*

Non autem liberis. In gl.eſt,ibi cum dicit,exhęredati.
1 † ſi uero ſunt pręteriti,ſiquidẽ pater, hoc iure datur ei cõ
tratab.ff.ſi a paren.quis fue.ma.l.Pantonius.[alias Paco-
2 nius.] Sed quid hodie? vſ quòd ſi prętereantur † parentes
ſimpliciter,nulla mentione de eis facta,quòd poſſint di-
cere nullum,ut in Auth.ut cũ de appell. cog.§. ſed hæc q
dẽ. ſed ſi prætereantur cauſa adiecta, mater agit querela.
C.eo.l.cum filiũ pater p cõtratab.ff. eo.l.pater. & not. in
d.l.cũ filiũ.& ſm hoc mater plus habebit,quã pater,quia
mater in totũ impugnat per querelam,pater non,niſi tur
pi perſona inſtituta,ut d.l. Pantonius. Sed ratio eſt, quia
mater habetur pro exhæredata,pater pro pręterito, idem
eſt quod poteſt patri imputari,quia emancipauit filium,
matri nihil hæc aũt procedunt in bonis filiis emãcipatis.
3 In bonis in ptãte † conſtituti, dic, quia aut non eſt miles,
& nõ ualet teſtm̃, aut eſt miles,& non ſubiicitur querelę,
ut hic no.glo.quę non vſ uera,prout iacet, quia filius in
poteſtate conſtitutus, põt teſtari de quaſi caſtrenſi. Item
teſtamentum filii militis poteſt impugnari per condi. ex
lege.quare ſupple, & intellige eam per illa quę notãtur,
& ſcripſi ſ.de mil.teſt.§.i.qui teſta.fa.poſ. circa prin.

1 *Auth.de hære.ab inteſt.uo limitatio.*
2 *L.fratres.ſenſus.*
3 *Turpes qui.9.11.*
4 *Agi in ſemel lapſam poſſe.*
5 *Meretricem quæ inteſtabilis & exhæredanda.7.*
6 *Emendatus an conueniri queat.*

8 *Adulter an turpis.*
10 *§. Soror explicari.*
12 *Ioculatores an qui turpes.*
13 *Querelam fratri licere.*
14 *Parentib. fratribuſque præteritis qui ſuccurratur.*
15 *Frater exhæredabilis.*

1 Soror autem.† In gl. a hoc accipe. in fin.ſed an hoc
2 a hodie ſit correctũ per Auth.de hę.ab inteſt.per quã remo
uetur differẽtia cognationis,& agnationis? dic,ꝙ non,ut
ibi not.& Spe.de teſt §.nunc dicẽdum.uerſi.ſed hodie.&
idem Doc.hic. In gl.l.infamibus.in fi.hoc idẽ ſentit glo.
2 in l.fratres,† & tñ tex.uidetur ſupponere , ꝙ nedũ poteſt
b agi cõtra infames, b imo & cõtra quaſcunque turpes ꝑ
ſonas ibi.n.ponit diſiũctiuã inter infames & turpes,qua
3 ſi ſint diuerſi,ideo dic,ꝙ cõtra omnes ĩfames agitur.† itẽ
cõtra turpes,qui alias ſunt uiles,ut excoriatores equorũ,
luſores,ebrios,brigoſos,diſſolutos, & malę uitę & inho
neſtæ,ut infra magis dicetur.ff.de teſti.l.teſtiũ.circa prin.
4 Scortis.† Quid de muliere ſoluta,quę ſemel aut bis lapſa
eſt in peccato carnis? Non vr̃,ꝙ agi poſſit contra eã, quia
non eſt infamis.ff.de rit.nu.l.palã. Pręterea nõ repellun-
tur à teſtimonio,niſi illę quę publico quęſtui ſe exponũt.
5 ff.de teſti.l.3.§.lege Iulia. & † tñ turpes reprehẽſibiles re
pelluntur,ut ea l. . . in prin. Itẽ non uidetur talis turpis ,
ſed cõtra facit.ff.de rit.nup.l. ſtuprũ.2.reſp. Item qa filia
põt exhęredari, q̃ in corpus ſuũ peccat, quaſi inhoneſta
& turpis.C.eo.l.filiã.cũ auth. ibi poſita ,ſed tex. uidet̃ no
tanter loq̃ de ſcorto. Prætereà, quid adderet uerbũ adul-
terinis,quod ſequi. Sed quid ſi paſſim ſe immiſceret, ſine
pecunia,ſeu quęſtũ ſolũ ex ardore libidinis? Dicerẽ eam
uilẽ,iuxta illud quod no.ff de his qui not.infa.l.athletas.
§.ait ꝓtor.ſed quid ſi dudũ fuit meretrix,nũc nõ eſt? Vide
tur,ꝙ adhuc ſit turpis,ut d.l.palam §.nõ ſolum.gl. uidet̃
contra notare in ſimili.ff.de mil.teſt.l.miles ita.§.mulier.
Prima vr̃ uera,in illa, quę fuit infamis, quia palam & cũ
pecunia ſe expoſuit,quę eſt infamis,ut l.3.§.lege.Iulia.&
ibi no.ſed quãdo ſine quæſtu non eſt infamis , ut no.in d.
l.Pantonius.& in illa poſſet ſecunda obtinere. Et facit C.
de nup.l.imperialis.ubi poſt pœnitentiam remanet infa-
mis,& turpis,quouſque diuinos afflatus meruit. Et eodem
6 † modo poſſet reſponderi,de eo qui malam uitã ſequeba
tur,nõ tamẽ talẽ, quæ faceret eũ infamem,ꝙ poſt emẽda-
tus eſt. Sed quid ſi erat turpis perſona tẽpore teſtamẽti,tẽ
pore mortis emendatus,uel poſt mortẽ,antequã querela
intentaretur? Videretur, ꝙ eſſent attẽdenda tria tẽpora. ĩ.
tit.1.§.in extraneis.uide.ff.de cõdi. & demon.l.eum qui.
cũ ibi not.& l.interdicit.de reb. du.l. ſi cognatis.de his q̃
pro nõ ſcript.habẽ.l.ſi in metallũ.de leg.3.l.ſi deportati.
Adulterinis. Si ſint dãnatæ uel deprehenſę in adulterio
nõ eſt dubium,quin infames ſint,ut l.palã.§.quæ in adul-
terio.alias non ſunt infames. Sed an ſint turpes? Credo ꝙ
ſic,nã filia quę in corpus ſuũ peccat, cũ pater non differt
eã matrimonio copulare,põt exhęredari,tanquã mulier
7 flagitioſæ † & turpis uitę ut d.l.ſi filiam. ergo multofor-
tius cẽſenda eſt turpis, quę matrimonio fuerat copulata.
Pręterea tex.uult facere differentiam inter adulterinas.ſ.
cũ loquutus eſt de ſcortis publice expoſitis;hic loquit̃ de
adulterinis,q̃ fortę cũ uno peccauerũt,& in hoc adit,un
de ſicut illę cenſentur turpes peccãdo cũ plurib. ſic adul
terinæ peccando cũ uno,q̃uis non ſint condẽnatę nec re
pertę in crimine. Sed quid de crimine adulterii? non vr̃
idem,ut not.in l.palam.§.fin.ſed in hoc multũ uideretur
8 attendenda † conditio perſonę.ſi.n. ſit presbyter,uel for
te alius qui in continuo adulterio perſeuerat, non uideo
quin talis dẽt uilis,& turpis reputari, extra de teſt. c.teſti
moniũ.de ui.& ho.cle.c.ut clericorũ. Ego credo ꝙ nedũ
infamis infamia irrogata ipſo iure, uel ꝑ ſniam,imo oẽs
9 † diffamati de criminibus quibuſcũq; homicidio,rapina,
furto,falſitate,uel aliis cẽſeantur eſſe turpes, q̃uis nõ fue
rit cõdẽnati,nec interlocutiones pro talib. habitæ per iu
dicẽ, & ꝯ tales poſſit intentari querela, & hoc ſatis ꝓba
tur C.de dig.l.ii.lib.12. Primo caſu loquitur de infamib.
infamia iuris,uel ꝑ ſniam. Secũdo de infamibus infamia
facti. Tertio de turpibus & ſceleratis,faciẽdo diuerſa mẽ
bra. Vnde turpes proprie dicuntur crimĩnoſi malã uitam
ducentes,ut ibi patet,cõtra tales intẽtatur querela, ut pa
tet in l.fratres.C. de inoſ.teſt. Sed quid ſi nõ probẽtur cri
minoſi,ſed probatur,ꝙ ſunt diffamati apud bonos & gra
ues? vr̃ idem,ut d.l.2.in ultimo dicto. Itẽ quia ex hoc gra-
uatur opinio,quod vr̃ inducere infamiã facti.C.ex quib.
cauſ.infa.irro.l.ea,q̃. Sed in hoc obſt.C. de inoſ.teſta.l. ſi
filiã.ubi ſupponit̃,ꝙ oportet , ꝙ probetur flagitium,ſed
ibi eſt ratio, qa exhęredatio filię eſt odioſa. Et eodẽ mo-
do reſpondetur ad §.aliud.ut in Anthẽ.ut cũ de app.cog.
10 hic † autẽ loquimur.in extraneo inſtituto repellẽdo,& le
gitimo admittẽdo, quod eſt fauorabile,& ideo vr̃ ſuffice
re ꝓbare talẽ eſſe infamẽ apud bonos & graues, licet nõ
probet̃ factũ ipſum. Itẽ no.ꝙ aliqua faciunt turpem ꝑſo-
nã,in qua requiritur maior honeſtas,q̃ non facerẽt alios,
11 in † quibus nõ requirit̃ tãta.ſi enim religioſus mẽdicans
uacat negationibus & mercaturis,uel reperietur ad pro-
ſtibulũ,uel in taberna,reputaret̃ turpis,& tñ ſcutifer,uel
mercator, nõ reputaretur ex hoc.unde hoc vr̃ ſatis fuiſſe
committẽdũ iudicis arbitrio,q ex cõditione perſonarũ ,
& uulgi opinione põt multa penſare,ut l.3.§.tu magis.ff.
de teſti. Minus.hoc intellige de talibus, q ſui faciunt ſpe
ctaculũ propter pecuniã,& publicè, alias ſi ſecretè cã ſo
latii luderetur cũ guiterna.contrariũ no.ff. de his q not.
infa.l.qđ ait.§.fi. Sed ſi ſine pecunia,penes ſocios facerẽt
12 ſe ioculatores † turpes,uerbis uel factis, reputarẽ eos tur
pes,extra ne cle.uel mona.c.1. 46.diſt.c.clericus.le pre-
mier. Et idẽ credo de illis,q uadũt cũ guiternis in ſocie-
tatibus inhoneſtis de nocte,& per hoſpitia ſociorũ.C.pu
blicę leti.uel cõſul.l.unica.lib. 11.ibi.cũ dicit̃, actũ eſſe
iubemus caſtiſſimũ. In gl.ſ.ẽt de facto. ibi cũ dicit,exclu
di.& eſt expreſſum.C.eo.l.fratris. In fi.eiuſdẽ glo. Iac.vr̃
tenere poſt dñm ſuũ,ꝙ nullo modo admittatur. Nã cum
unus laborauerit,vr̃ ad opus ſui tm̃ laboraſſe. Sed hoc nõ
credo,& illa ratio non procedit.ff. de bo. auth.iudi.poſ.
l.cum unus.C.eo.tit.l.fin. Vnde potes dicere,ꝙ nõ admit
tit̃ ad querelã,ſed rupto teſtõ ꝑ patrẽ uel auunculum, et
redacta re ad cauſam inteſtati, tũc admittit̃,ut §.ſi quis ex
his.alle. in prin.gl.ff. de cõtratab.l. ſi poſt mortẽ.§.fi.&
hoc ſi extraneus eſſet inſtitutus,ſi alter frater,nõ vr̃,ꝙ a-
gẽs q̃rela rũpat,niſi ꝓ portione ſua,ut ff eo.l.matri.& fi-
lio,i princ. Sed in hoc vr̃ mirabile,qa patri ꝑterito nõ dat̃
13 querela, ſed fratri, † nam hę leges non uidentur facere
differentiã,an frater ſit præteritus, uel exhæredatus, ſed
dat̃ querela indiſtinctè fratri,turpi perſona inſtituta. Sed
hoc eſt,quia frater nõ debet neceſſario inſtituere fratrẽ ,
idcirco eius pręteritio pro exhęredatione habetur,ſicut
matris, quãuis non eẽt res inepta exhęredatio fr̃is, turpi
ꝑſona inſtituta,ut no.ff.de cõtratab.l.nõ putauit.§.ſi quis
emãcipatũ. Et ꝑ hęc q̃ hic notãtur põt rñderi ad aliam.q:
Pone ꝙ extabãt parẽtes, & fratres illius, qui inſtituit ex-
traneũ turpẽ,nũquid oẽs cõcurrent in querela? Vr̃ ꝙ ſic,
quia hoc pariter ſuccedũt,ut in auth.defuncto.C. ad Ter
tul.& omnib.competit querela. Sed ad hoc poteſt rñderi
ꝙ auth.illa loquitur ubi nullũ fuit factũ teſtm̃, ſi uero fa
ctũ ſit,nil immutatur de iure antiquo, ut not. in auth.ex
14 cauſa C.de lib.prær. uel exhę.& ſ. dixi. Dic tñ † ꝙ ſi pa-
ter & mater fuerint præteriti,nulla de his facta mentio-
ne,tunc teſtm̃ eſt nullũ,ut dixi.ſ.§.i.& ideo parentes ſuc
cedũt cũ fratrib.iuxta d.auth.defuncto.ſi nõ fuerint ꝑteri
ti cũ cã uel exhęredati,tunc ſi ambo agãt de inofficioſo,
uel mr̃ ſola,ubi fuerint preter iti,& reſcindant teſtm̃,ſuc
cedant eodẽ mõ redacta ad cãm inteſtati. Si vero mr̃ non
ſit,uel non agat, tunc ſi pater fuit exhęredatus, & agatur
querela, dic idem, ſi uero non fuit exhæredatus, oportet
ꝙ ueniat per cõtratab.& in totũ rũpitur,hoc caſu qñ fuit
turpis ꝑſona inſtituta, & adhuc credo,ꝙ teſtamẽto ſic ru
pto,fratres defuncti ſuccedẽt cũ eo.ſi nõ fuit turpis ꝑſo-
na inſtituta,tũc pr̃ nõ auocat, niſi portionẽ ſuã, & uidet̃
ꝙ fratres nihil habeant,& idem videt̃ ubi parentes agunt

condi.

condi.ex l.iuxta auth.presbyteros, nam non auocant niſi
portiones ſuas, idcirco vř, ꝙ tunc frés nihil habeant. Et
has ſolutiones potes colligere ex his, quę ſupra ſcripſi,ut
ſupra.§.proxi.& ſ.de mil.teſt.§.1.Sed quæro an frater ha
beat condictionem ex lege,in caſu quo non eſt locus ꝗre
lę,iuxta illa,quæ ſcripſi in d.§.1.uidelicet turpi pſona in-
ſtituta a milite militãte,uel a filiofa. teſtante de quaſi ca-
ſtrenſi,& non vř cum authen.presbyteros.2.C.de epiſ. &
cle.non loquatur,niſi de parentibus & filiis.Sed certe ea-
dem rõ uideretur in fratribus, ſuper hoc tñ adeas Augu-
35 ſtum pro lege condenda. Item†no. quod frater poteſt ex
hæredari tribus de cauſis,ut in Auth.de nup.§. ingratitudi
nem.Et ſi ſic exhęredetur,non daretur ei querela,probata
cauſa ingratitudinis, etiam turpi perſona inſtituta ,ſicut
nec patri,nec filio,ingratis,ut l.omnimodo. C.eo.
a *Adnot*.In glo.Ibi ſuper gl. uel conſanguinei, tñ intellige
dũmodo ſint ex legitimo matrimonio nati,alias ſecus etiam
ſi per reſcriptũ principis eſſent legitimati. Itẽ procedit iſte
tex. ſiue ſint exhęredati , ſiue præteriti dummodo legitimã
in totum,uel in partẽ nõ habeant, q a tunc agunt ad ſupple
mẽtum,ut p Ang.hic in 3. col.ante med.in uer. in gl.ſoror.
b Infamet. Et talis infamia iuris,uel facti,etiam excludit a ꝗ
rela,ut in l. in arenam.ut hic,per Ang.

1 *Arrogati remedium.*

a Tam autem. a In glo.ſ.& legitimi.in fi.illa lex nihil fa-
cit,ſed hoc probat in l.humanitatis.C.de nat. lib.quã glo.
ad hoc alle.ff. de bo.poſ. contratab.l.1. ubi idem not. In
glo.i.arrogati,Ibi,cum alleg. §. ſi quis impubes. Do. Iac.
& Pet.dicũt,ꝙ tex.bene ponit adoptati, & male exponiť,
1 .i.arrogati.quia arrogato†ſuccurritur per condictionem
ex lege,ut d.§. ſi quis.ff.de adopt.l. ſi arrogator. & ita illi
non competit quęrela,cum ei alio remedio conſulať, ut
hoc §. In gl.i.venire non pñt,in fi.uel dic uenire pñt, alio
remedio,uel alia actione.C.de lib.pte.l.maximũ. & uide
quod no.C.de lib.pręt. authen. ex cauſa infra eod. § fina.
a *Adnot*. Tam autem. Hoc dicit ſecundum Bal.Querela in-
officioſi teſtamẽti exhæredato,uel pro exhæredato habito,
non competit,ſi eis poteſt aliter ſubueniri, cum in ſubſidiũ
tantummodo detur.Et tam poſthumo, quam nato olim po
terat querela inofficioſi competere.Bal.

Sed hęc in gl.ſ.iure inſtitutionis.in fi. dic infra §.fin.

1 *Aduocatus quando querela deſtituitur.* 2.
3 *Reg.quod non poteſt.*

Si tutor. In glo.teſtator.in fin. ſed certe officium aduo
cationis eſt neceſſarium ex poſt facto.ut C.de poſtul.l.pro
uidendũ.§.ſi quis uero monitus.ff.de bo.lib.l. qui cũ ma-
ior.§. ſi patroni. Sed dicas quòd inſpicitur natura officii
1 primæua,quæ eſt neceſſaria in tutore, & ideo vř ꝙ†ſi ad-
uocatus cõpulſus , ꝑſtaret patrociniũ,quòd nihilominus
perdit querelam, ſed ſi tutor etiam ab initio ſpontaneè ſu
ſcepiſſet officium,nihil perdit,inſpecta natura officii pri-
męua.Sed huic obſtat.ff.de his quib.ut indig.l. poſt lega-
2 tum.§.his uero.§.cum ſeq.cum ibi no.†In ea.gl.ibi,aduo
catus uel procurator.propter quod poteſt diſtingui,an ab
initio fuit compulſus,an uoluntarius , ut ibi not. & hęc
procedunt in querela,quę eſt odioſa. In aliis iuribus di-
ſtinguitur,an ſciens,uel ignorans,ut not.ff. de rei uend.l.
officium.dic ut ibi.In gl.hic teſtator.in fin.illa eſt contra
ria.ff.de cond.indeb.l.ſi non ſortem.§.ſi filius.de leg. 2.l.
fi.§.quatuor,poteſt dici,quòd eſt regula,quod non põt ut
ipſe, poteſt ut alius, ut hic cum concor. extra de iure pa.
c.cum dilecti.C.de fal.l.ſi quis decurio. cum ibi no.extra
3 de priuil.c.cũ capella.Fallit ratione fidei,ut l.1. C. de do.
ff manda.l. cum duobus.§.1.uel cõionis, ut d.§.quatuor.
uel contrarietatis,ut l.fi.ff.eo.dic ut ſupra proxi.

1 *Inſtitutio neceſſaria.*
2 *Cap.Raynutius.explicari.*
3 *Quartę quę ,an non imputanda.*
4 *Querela quibus competat.*

a Igitur quartam. In glo. ſed hodie.in fi. a gl. hic ſequiť
opi.Azo.& ſ.§.ſed hęc.Sed i corpore,ut cũ de app.cog.§.
aliud quoq; ſuper uerb.præterire , vř indiſtinctè uelle, ꝙ
1 ſemper ſit opus,ꝙ † iure inſtitutionis, pro quo facit , quia
honorabilior titulus eſt. ff. de lega.pręſt.l. filium.§.ſed ſi
portio.& utilior propter ius accreſcendi. C. de cad.tol.l.
unica.§.in nouiſſimo. Sed huic opinioni vř obſtare.cap.
2 Raynutius.† extra de teſt. ubi non fuit Alterocha inſtitu-
ta. Et illam ſequitur ibi Hoſt. Sed ibi factum recitat, nec
apparet,ꝙ hoc fuerit oppoſitum , & ſi fuiſſet oppoſitum ,
non tranſiuiſſet, vñ multa nõ oppoſita trãſeũt,ꝗ oppoſita
non tranſirent.ff.eo.poſthumus.§. ſi quis ex his. Et ſi ꝑ re-
citatione uadas, reperies decretalẽ,ubi inſtitutionis iure
habuit filia inſtituta in re certa.extra de teſta.c.ſi pater.lib.
3 6.†In gl.ſ. data in fi. alias autem non computaretur, ſed
legata & fideicõ.cõputarẽtur,exceptis fructibus, ſecus in
Falcidia, ut no.ff.ad leg. Fal.l.pater.C.de teſta.mil.l.ſi cũ
uel in utero.C.fam.erciſ.l.filiũ,quem habẽtem.Sed an ꝑ-
benda,uel penſiones datæ, uel acꝗſitę expẽſis partis?Dic
ꝙ non,niſi eſſent talia, quę poſſent uendi,uel eſſent tranſ
miſſibilia,vt l.omnimodo.§.imputari.C.eo.Sed ꝗd dices
de illo,quẽ pater fecit ad ſacros ordines ꝑ noueri,& cui
ꝑ titulo reditus aſſignauit,ſicut fit tota die,nunꝗd huiuſ-
modi titulum tenetur in quartã computare?Non vř,cum
non poſſit uendi,nec ad hęredes tranſmitti per d.§. In gl.
vt.ſ.q libet habeat, ibi, ut habeat quartã illius partes quam
eſſent habituri ab inteſtato,ut no. i auth.nouiſ. C. de inof.
teſt. Vel poſſet dici tertiã partem hæreditatis,ut ĩ Auth.de
triente & ſemiſ.§. 1.qđ eſt idẽ in effectu, ut in auth.nouiſ-
ſima.dic ut ibi. In ea.glo.ibi,cũ dicit,ut olim , ĩmo dic,ꝙ
non per oĩa,ut olim,ut plene no.in §. aliud quoq; in Au-
then. ut cum de appel.cog.colla.8. quia olim facta exhæ-
redatione cum cã,uel ſine cauſa, hodie non, niſi cauſa le
gitima inſerta,& non probata,ut ibi no.item hodie datur
4 † pręterito cum cã in bonis matris cum nõ ſit nullũ ipſo
iure, ut dixi ſ. de exhæ. lib.in princ.Item hodie dať matri
pręteritę ꝗrela,ut dixi ĩ. §. non tñ.Iac.uero dicit hic , ꝙ
ꝓteritus per patrẽ ſemper dicit nullum , ſi erat ſuus,nec de
iure nouo facit differentiam, an fuerit præteritus cũ cau-
ſa,uel ſine cauſa, ſed prima opinio eſt uſitatior. In ea.glo.
ibi cum dicit , nihil tenebantur dimittere,uerumtamẽ de
hoc faciet mentionem in §.aliud.
a *Adnot*.In fi.Quod eſt uerum ẽt in legĩtima,quæ debeť pa-
rentibus.& an ſit neceſſe.quòd expreſſe relinquat iure inſti
tutionis,an ſufficiat relinquere pro legitima, uel Falcidia ,
uide per Ang.hic,an autem dotem maternam nepos ex fi-
lia teneatur computare in legitimam ſi auo ſuccedat , uide
hic per Ang.& Chriſt.Item quærit hic Ang.an hodie aucta
ſit legitima,debita parentibus,uide eum in 2.col.poſt med.
in uer.in gl.magna.

De hæredum qualitate,et differentiis. Rubrica.

1 *Libertas a quo accipienda.* 2.

a HAeredes. a In gl.ad hoc. ibi cum alle.l.ſi alienum,
& hoc inſolidum uel pro parte dic,ut ff.de hęr.inſt.
l.ſed & ſi in condictione §.ſi ſeruum cõem.In glo.i.
ſtatim in fin. immo vř demum poſt apertas tabulas.ff.de
hęr.inſti.l. qui ſoluendo non erat duos.gl.dicit ibi, quòd
illud olim,hoc hodie,ſed certe idem vř,& olim.ff.ſi cer.
pet.l.eius q in ꝓuincia,vñ dic hãc gl. fuiſſe uerã ibi cũ di
1 cit,añ apertas tab.ſub.& añ mortẽ teſtãtis, ut† ibi ſcripſi.
Itẽ in eo quod dicit glo.ꝙ a ſeipſo uidetur contra qđ ĩmo
a teſtante,ideo dicitur orcinus ff.de fideicõ. lib.l.4.§.hi q
infra de ſingulis rebus per fideicom.reſt.§. qui autẽ. ĩmo
dicit lex,quòd ex ipſa ſcriptura libertatem accipiunt. ſu-
pra ex quib. cau.ma. non poſ.§. idẽque dicas, quod quis
dř capere libertatem diuerſis reſpectibus, uel legatũ uno
modo a teſtante tãquam a dante. & ideo tranſit recta uia.
2 † Alio modo, ab hęrede tanquam ab alio, cui tñ detra-
hitur,& qui in hoc oneratur , & iſte reſpectu recipit a ſe
ipſo,ut d.§.fi.in l.ſi alienum. In gl.ſcilicet ante aditam.in

ſi. qnia loquitur qñ libertas eſt legata ſine inſtitutione, q̃
ſtatum nó cedit, ut C. de cad. tol. l. unica. §. libertatibus.
a *Adnot.* Hæredes. Diuide hunc ti. ut per Are. Et pone caſum in
iſto principio ſecundum Bal. hæredum triplex eſt cōdó, &
ſeruus neceſſarius hæres dr̃, ideoq; inſtitutus a domino, ſta
tum domini ét inuitus fit hæres. in quęſitis tamen per eum,
poſt mortem domini ſui, ſi ſeparationem impetrauit, ab hę
reditariis creditoribus, inquietari non poterit. h. d. Bal.

1 *§. 1. In auth. de hæred. ab inteſt. ſenſus.*
2 *Nepos quando ſuus, & qui. 3.*
4 *Fictionum effectus.*
5 *Pœna in hęredes committi.*
6 *Promitti in hæredem non licere.*
7 *Libellum filius, ergo hæres concludere. 8. fallit 9.*

a Sui autem. a In gl. ita. in ſi. imo dicas, ꝙ habet hodie
1 locú, quãdocũque filius uenit p cōtratab. nã auth. illa † lo
quitur qñ nullum fuit factum teſtm̃, & ſucceditur abinte
ſtato. & illo caſu eſt correctus ille titulus, & materia de
coniun. cum eman. ſed qñ factum eſt teſtm̃, & rumpiť per
cōttab. uel per querelam, nō eſt ſublata & illo caſu rema
nent iura antiqua, & prædictus tit. de coniug. Sed Iac. &
Pe. idem tenent in glo. ff. de libe. & poſthu l. Gallus. §. &
quid ſi tm̃. C. de inoffi. teſt. l. fratris. de lib. pręt. authen. ex
cã. dic ergo, ꝙ ille titulus obtinet, filio emancipato pręte
rito cum cauſa, ſm glo. uel ſine cauſa. ſecundum Doct. ut
dixi ſ. ti. 1. §. ſi. uel ambobus pręteritis. Et uidetur ubi per
2 cōtratab. cōpetit, ſemp coniungitur etiã hodie. † Sed iux
ta hunc §. quæritur, quod ſi ſit exhæredatus filius, qui erat
ĩ poteſtate, nũquid nepos ex eo, etiã in poteſtate eſt ſuus?
Dic, ꝙ ſic, ſecundum Iac. ff. de acqui. hęre. l. qui in aliena.
§. interdum. & pro hoc facit, quia exhęredatus pro mor-
tuo habetur. facit de coniug. cũ eman. libe. l. 1. §. ſi pater.
Nec obſtat, ꝙ pater præcedit, & ſufficit eum exhæredare,
vt ſupra de exhær. lib. §. poſthumorũ. & quod dicitur hoc
3 §. quia non intelliguntur † ſui, quo ad hoc ꝙ rumpat teſta
mentum, ſed bene quo ad hoc dicuntur ſui, ut ſint ſui &
neceſſarii ex teſtamento. uel abinteſtato, ut d. §. Et ad hoc
bene facit. ff. de iniuſt. rupt. & irri. teſt. l. ſi quis exhęreda-
to. In gl. ſ. ex artificio, quaſi dicat, ꝙ non eſt uere dñs. &
gl. dicit in l. in ſuis. ff. de lib. & poſth. ꝙ hoc conſiſtit in nu
do intellectu. quia non eſt realiter. alias ſequeretur, ꝙ eſ-
ſent duo dñi eiuſdem rei, quod eſſet abſonum. In ea. glo.
ibi cum dicit, idem & poſſeſſionẽ. Hęc glo. habet similẽ
in l. cum hęredes. ff. de acqui. poſ. ſed in l. cum miles. ff. ex
quib. cauſ. ma. vr̃ tenere cōtra. Verius tñ vr̃, ꝙ non habeat
poſſeſſionẽ. ff. de acquir. poſ. l. poſſeſſio quoque. §. ſi. Sed
4 pt dici, ꝙ p † fictiones prędictas cenſeatur poſſeſſor, ut dr̃
de dominio ſ. & ideo vr̃ ꝙ ſi quis mortuo patre occupa-
ret poſſeſſionẽ antequam filius adipiſcatur realiter ean-
dem, ꝙ filius poſſit agere interdicto retinendæ, vel recu
perandę, & ſe dicere fuiſſe ſemel poſſeſſorem, quãuis rea
liter non extiterit, & hoc ſatis poſſet dici, ubi morabatur
cum patre, & maxime qñ negotia non adminiſtrabat. Et
hoc non eſt nouum, quia quandoq; uidemus poſſeſſionẽ
continuari. ff. de uſucap. l. cœptam. & ita ſeruatur de con
5 ſuetudine curiæ laicalis. † In gl. ſ. liberis. in ſi. Iac. inducit
hunc §. ad qõnem facti. Ponæ ꝙ aliquis promiſit pro ſe, et
hęredibus, nõ facere murrũ, uel aliquod factũ, & ſi ipſe,
uel hęredes cōtrariũ facerẽt, promiſit magnã pœnã. filii
faciunt cōtra, eo uiuo, quęritur an cōmittatur pœna? vr̃ ꝙ
ſic, qa filii ſunt dñi, ut hic. ipſe dicit poſt dñum ſuũ, recur
rendum ad cõem & uulgarem locutionem patriæ, uideli
cet, an appellatione hęredum filii contineanť, ut l. cũ ď la
nionis. §. aſinam. ff. de fund. inſtr. Hæc qõ non uideť mul-
tũ dubia in his terminis, quia uerba ſtipulationis non ſe
extendunt ad hoc. Nã filius nõ eſt hęres ipſo uiuo, & fa-
ctũ filii non debet obligare patrẽ, niſi in peculio, ut j. de
6 noxa. §. ſi. unde bis plenius, & promiſſio ſuit † facta pro ſe
& hærede, & ita non factum filii, ut filii, ſed ut hæredis
cancellatur. ff. de pact. l. & hęred. §. fin. cum l. ſeq. Sed qõ
melius pcederet, ſi ponas filios abſtinuiſſe, & alios eſſe
hęredes patris, & quod filii faciunt contra, poſt mortem

s promittentis, & nõ hęredes, & tunc facit magis hæc lex.
Item facit, quia filii qui abſtinent, nihilominus ſunt hęre
des. ff. de bon. lib. l. & ſi ex modica. §. ſi. ad Tertu. l. 2. §. a-
doptiui. Sed uerum eſt, ꝙ ſunt hęredes nomine, non re,
vnde durum vr̃, quòd videatur promiſiſſe factum eorũ.
Sed ad hoc, ut hunc §. luculentius uideas, & eius intelle
ctum, quęritur, an ſui ſtatim poſt mortem patris obligen
b tur creditoribus? Glo. dicũt, b ꝙ non, ꝙ not. in d. l. 1. q̃
hic allegat. ff. de acqui. hę. l. neceſſariis. Doct. tenent ibi
cōtra, & ibi uideť tex. ad contrariũ, ſed expone ipſum, ut
7 glo. ibi exponit. † Quid ergo dices, an talis libellus proce
dit? Pater tuus mihi ex tali cauſa tenebať in tali quãtitate,
mortuus eſt, tu es ſibi unicus, & ſuus, peto te condẽnari,
an habeo probare, ꝙ te immiſcueris? glo. & Dy. poſt eam
uidentur tenere, quòd debeo probare, quòd ſis hæres, ut
no. ff. ſol. ma. l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. illa gl. nõ
eſt uera, prout iacet, quia non habeo probare, quòd ſis hę
res, ſed quòd te ĩmiſcueris. & forte hoc uoluit dicere gl.
Sed põt dici, ꝙ libellus procedit. certum eſt. n. ꝙ ſuus eſt
hæres, uelit nolit, ſed ei pmittitur abſtinere, ut in d. l. ne-
8 ceſſariis. Igitur † antequam abſtineat eſt fundata intentio
actoris, quia hęres eſt, niſi reus probet ſe abſtinuiſſe. Nec
obſtat l. 1. C. ſi ut ab hęre. ſe abſt. qa uerũ eſt, ꝙ nõ eſt ne-
ceſſaria teſtificatio, ut ibi dicitur, ſ. ꝙ ſe nõ immiſcuit, ut
pteſtatus fuerit, ſe nolle eſſe hęredem, quia ſufficit, ꝙ cõ
uentus dicat, uolo abſtinere, uel abſtinuit, ex quo ſe non
immiſcuit, hoc tñ dicere debet, etiam ſi actor non propo
nit immiſtionem, ſeu probat, ſed hoc propoſito ex parte
rei, uidelicet ꝙ abſtinere uult, & abſtinuit dato quòd hoc
non pbet, oportet, ꝙ actor probet immiſtionẽ, alias ſuc-
cumbit. hæc aũt pcedunt ĩ ſuo. Quid diceres in emãcipa
to? Hodie ni detur idẽ, cũ ſit remota differẽtia, & c. p Auth.
de hered. ab inteſt. & not. in ſimili. C. de rep. hære. l. ſi. Sed
9 põt dici † cōtra, qa iura nõ debẽt dici correcta, niſi repe-
riãtur. & Authen. illa (ſi bñ cogites,) non tollit differen-
tiã, niſi quo ad ſuccedendũ, ſed quo ad modos ſuccedẽdi
nõ tollit. uñ emancipatus nõ eſt ſuus hodie, ſicut nec oli
fuit. & ideo iura iſta remanẽt quo ad hoc. Item qđ hic di
cit, ex teſtõ, vel abinteſtato, intellige qñ fuerunt inſtituti.
ſi. n. eſſent exhæredati, cũ legitima inſerta, non eſſent ipſo
iure hęredes, quouſq; obtinuiſſent in querela, ut dixi ſu
pra titu. proxi. & hoc ſatis patet in l. neceſſariis.
a *Adnot.* Sui át. Deſcendens in ptãte parentis tpe exiſtẽs pri
mo loco ſuus erit neceſſarius hæres, qui ſuus hæres nuncu
patur, quia rerum hæreditariarum parentis, parente ſuper-
ſtite, dominus cenſetur earum ſolum pro hæreditariis, & ad
miniſtratio ad eum tranſit, & tñ neceſſarius ideo dictus, qa
de iure ciuili, ét ſit hæres inuitus, ſed de iure pretorio hẽat
beneficium abſtinendi, hoc dicit ſecundum Bal.
b Glo. dicunt. Vide hic Bal. circa ſi. 1. col. uer. quæro nũquid
cætera, uide hic per dominum Io. Fab.

1 *Extraneus.*
2 *Alienatio in extraneum qui accipienda.*

a Cęteri qui. a In gl. ſic. C. in ſi. Alio modo dicitur † ex
1 traneus, qui nihil attinet in Authẽ. de hęre. & Fal. §. inor-
dinatum. Alio modo, qui non eſt de aſcendenti, uel de-
ſcendenti linea. C. de impo. lu. deſ. l. unica. ſuper uerbo,
2 extraneos, dic ibi plene. Et hęc faciunt ad † qõnem de il-
lo, qui promiſit pœnã, ſi alienaret rem in manum extra-
neam, quod committat pœnam, ſi alienet, extra illorum
manum qui ſunt in poteſtate, vel forte extra cognationẽ,
ut §. inordinatum. ſupra alleg.
a *Adnot.* Cæteri. Quicunque hæres in poteſtate morientis tẽ
pore mortis non exiſtens, etiam ſi filius ſit extraneus. Et ut
neceſſarius ſeruus dicatur hæres expedit, ut libertatem, &
hæreditatẽ ex teſtõ domini conſequatur, h. d. ſecundũ Bal.
1 *Habilitatis tempus.*
2 *Tempora tria quando ſpectanda an non. 4. 5.*
3 *Emptioni requiſita.*
6 *Inſtitutionis conditio tempora.*
7 *Catonianæ regulę limitatio.*

9 Legati tempora 9.
10 Fideicommiſſi tempora ſpectanda.
11 Teſtamenti baſis.
12 Beneficij impetrati tempora.
13 Cœnobitę renunciata non capiunt. 14.

a In extraneis. a Super tex. ibi cum dicit, mortis vero.
Quid ſi erat inhabilis tempore mortis, ante hæreditatem
1 aditam † ſit habilis? vr̃ ꝙ ſufficiat ff. de manumiſ. teſt. l. ue
rum. quæ huic obſtat, quia ibi ſatis vr̃ fuiſſe defuncti, ex
quo acquiſitus fuit hęreditati, quia hęreditas vicem de-
functi ſuſtinet, vt ſupra de hęred. inſti. §. quod ſeruus. ſm
hoc uideretur, ꝙ ſufficeret eſſe capacem ante aditã, & ꝓ
hoc facit, quia aditio hæreditatis continuatur cum tempo
re mortis, & ad illud tp̃s refertur. ff. de reg. iu. l. oĩs hære-
ditas. & l. oĩa. Et ſic vr̃, ꝙ ſint vnum. Sed hoc non videt̃ ve
2 rum, nam iſte tex. & ſimiles euidenter oſtendunt ꝙ † non
ſit unum, immo tria tempora, & diuerſa, vnde dic ibi ſpe
ciale in libertate, ſed & illud eſt ſpeciale, quod per aliena
tionem legatum libertatis non reuocetur, ſi reclamatur ꝯ
l. cum ſeruus. de adimen. leg. In glo. ut quia hæc cõtraria
parum, aut nihil faciunt gl. non curant ſoluere, vnde pri-
ma ualet ff. ꝓ empt. l. 2. allegatur pro concord. in l. ſi alie
num. §. in extraneis. de hæred. inſti. & concord. quo ad cõ
3 tractum emptionis, in quo requiritur † bona fides tempo
re contractus, & traditionis, ſicut & hic tẽpore teſtamen-
ti, mortis, & aditionis, qua acquiritur dñium, ſicut per tra
ditionem. ſed in aliis ꝯ̃ctibus, in quibus ſufficit tp̃s tradi-
tionis, vr̃ diſcordare, arguendo de ꝯ̃ctibus ad ultimas vo-
luntates, ſed ibi loquitur in eo, qui caperè poterat, nec ex
perſona ſua patiebatur defectũ, quominus fieret dñs, ſi
tradens eſſet, hic loquitur in eo, qui eſt non capax. Ad ſm
dic, ꝙ eſt fauor fidei, ut pœnitentes admittantur. in Auth.
de priuil. do. hær. mul. non pręf. ibi, licebit &c. In glo. ſ. in
extraneo. in fi. Vt bene hanc materiam perſtringas, dic ꝙ
aut eſt pura inſtitutio, aut cõditionalis. Primo caſu dic, ꝙ
4 aut quæris de extraneo, † & requiruntur tria tempora, ut
hic, & l. ſi alienum. §. in extraneis. ſ. alle. Aut de ſuo, & dic,
quòd aut quæris, quo ad hoc, & an reputetur ſuus, aut an
reputetur capax Sed quo ad hoc ꝙ reputetur ſuus, dic ꝙ
aut ſucceditur ex teſtõ, aut ab inſtato. ſi ex teſtom, & eſt in
ſtitutio pura, vr̃ ꝙ inſpiciatur tp̃s mortis, & ſic procedit
opinio Io. ff. de hæred. inſti. l. 3. §. fin. de lib. & poſthu. l. fi.
ſi ab inteſtato, vr̃ inſpici tp̃s mortis, ſi illo tempore defe-
ratur hæreditas, ſi autẽ tempus quo defertur infra de hęr,
quæ ab inteſta. §. cum autẽ. dum tñ eſſet talis, qui tempore
mortis potuiſſet eſſe ſuus, ſi nullus pręcederet eũ, ut ibi.
5 ſed ſi quo ad hoc, an reputetur capax? Gl. dicit int̃ ſuo in-
ſpici tria tempora, ſi n itatur ex teſtõ. verumtamen tempus
mortis, & exiſtentię hęredis, idem ſunt, ut no. in §. in extra
neis. ſed ab inteſtato videt̃ ſufficere tempus mortis. ff. de
ꝯtratab. l. 1. §. fi. idem in neceſſario. ff. eo. l. ſi alienum. ĩ pri,
& l. ſeruum meum. ſi ſit ꝯditionalis, & ea cõdõne quę ſu-
ſpendat, quia forte extraneus uel ſuus, ſub poteſtatiua, de
quo C. de iſti. & ſubſti. l. ſi pater. ff. de hęredi, inſti. l. ſi ſuus.
uideretur debere inſpici quatuor tempora teſtamẽti, mor
tis, conditionis exiſtentis, & aditæ hæreditatis in extra-
neo, in ſuo exiſtẽtia cõdõnis, & hæredis idem ſunt, tria ꝓ
bantur hic, quartum de exiſtentia cõditionis probatur ff.
de condi. & demon. l. eum qui. tunc. n. cedit dies hæredi-
tatis. C. de cad. tol. l. unica. §. ſed ſi ſub cõditione. ideo tũc
conditio hæredis vr̃ inſpici. Verius uidetur, quòd ĩ condi
6 tionali ſufficit, ꝙ ſit capax † tempore exiſtentis cõdõnis, q̃
uis non eſſet tpe mortis, & hoc probatur hic, & in fi. ĩ ex-
traneis. in uer. medio ibi, uel conditione inſtitutionis. ubi
aperte uidetur innui, quòd non conſideratur in conditio
nalibus tẽpus mortis, ex eo quod ponit diſtinctionem, ul̃
innuendo, ꝙ tm̃ facit in conditionalibus exiſtentia cõdi-
tionis, quantum in puri tẽpus mortis quo ad ꝓpoſitum.
Præterea qñ loquitur de tempore teſtamenti, & mortis,
tex. nullam facit mẽtionem de conditione, quaſi diceret
ꝙ quo ad hoc, idem eſt in pura & cõditionali, ſed in ſupe
riori reſpõſo, nõ ſic. Dic ergo in cõditionali inſtitutione
inſpici tẽpus teſtamenti, & exiſtentię conditionis, & adi-
tę hæreditatis. ſed obſtat ff. de regula Caton. l. placet. ubi
videtur innui, quòd non habet locũ regula Caton. ĩ cõdi
tionalibus inſtitutionibus, quaſi dicat, ꝙ quamuis non ſit
capax tpe teſtamenti, quòd ualet inſtitutio, nec Catonia
7 na obſtat. Ad hox dicas, ꝙ regula † Catonianæ non habet
locũ in inſtitutionibus conditionalibus, immo nec in pu
ris, niſi quo ad mentem, ſecũdũ quoſdã, ul̃ nullo modo,
ſecundum aliquos, ut ibi no. uerũtamen non ex hoc ſeq-
tur, quin iſtæ §. locũ habeat, & quin ſecũdũ ipſum, debeat
iudicare, alias ſequeretur, quòd eſſet correctus iſte §. q di
cit inſpici tria tẽpora, & c. Vñ opinio quorũdam dicentiũ
quod ſufficit, quãuis non poſſit capere tpe teſtamẽti, dũ
8 tamen ex poſtfacto poſſit, reprobatur, ut ibi not. † Quid
in legatis? gl. non tangit hic, ſed in d. §. in extraneis. bene
tangit, ibi dicit, quod in legatis ſufficit, quod ſit capax tẽ-
pore mortis, & idem no. ff de leg. 3. l. ſi deportati. de do.
cau. mor. l. ĩ mortis. de do. inter ui. & ux. l. ſed ĩterim. §. t.
ſuper urrb. uitia. ſed ꝯ no. quod ẽt debet eſſe capax tpe te
ſtamenti ff. de ꝯdi. & demõ l. eum qui. de iur. fiſ. l. nõ intel
ligitur. §. qñ. Alibi dicit quod inſpiciuntur tria tẽpora, ſi-
cut in hęreditate ſ. de don. §. t. in gl. ſerr. Quid dicemus?
Do. Ia. & Pet. nõ intelligũt has gl. ſed tranſeũdo dicũt, ꝙ
9 in legatis † cũ quærit̃ an legatarius ſit capax, uel nõ, inſpi
citur tp̃s quo dies legati cedit, & ideo in puris inſpicitur
tẽpus mortis, in his quę cedunt a tpe mortis, in conditio
nalibus tẽpus exiſtentis cõditionis, qñ autẽ cedat dies vi-
de. ff. qñ di. le. ced. ꝑ totũ. C de cad. tol. l. 1. §. ĩ nouiſſimo.
& idẽ tenet Dyn. in §. in extraneis. Sed ꝯtra. ff. de leg. 1. l. ſi
minor. eo. tit. l. ſi ſeruus legatus. de leg. 2. l. fi. §. qui indiui
ſam. ĵ. de leg. §. ſed an ſeruo. dicas quod pręd ictę qõnes,
& rñſiones procedunt, qñ legatum deficit ꝑꝑ perſonã le
gatarii, ubi uero ꝑꝑ perſonam legantis, uel qualitatẽ rei,
vel miſta conſideratione utriuſq;, tunc non obtinet, ut ui
debis in §. ſed an ſeruo. Item non obtinet qñ quęritur quę
qualitas, ſeu quæ ęſtimatio rei legatæ inſpicitur, ut §. quin
10 que. & §. qui indiuiſam. Sed quid in fideicommiſſo † uni-
uerſali, quia de ſingulari vr̃ idem, quod in legato? Do. Iac.
& Pe. dicunt, quod tria requirũt̃ tempora, ſicut in directa
inſtitutione, & allegant. ff. ad Treb l. facta. §. fi. illa lex pa-
rum facit, prima facie tñ põt inſpici finis, ibi cum dicit, ꝙ
in fideicõ. eſt perinde, ac ſi ſeruus fuiſſet ab initio liber, &
hæres inſtitutus, ſed tunc requirunt̃ tria tpa, ergo & in fi-
deicõ. Item qa ſicut in directa inſtitutione teſtator poteſt
vnũ neceſſariũ inſtituere, ita ꝑ fideicõ. Sed ĩ hoc vr̃ ꝯtra,
quia in inſtitutione inſpicitur tp̃s teſtamenti, ut cõſtet in
ſtitutio, a qua cętera dependent, q̃ eſt baſis & fundamen-
11 tum † teſtamenti, quæ rõ locum non habet in fideicõ. etiã
uniuerſali, quia teſtm̃ bene teneret, etiam ſi fideicõ. non
teneret, idcirco vr̃, quod ſolum debet inſpici tẽpus quo
dies fideicõ. cedit, qñ autem cedat uide ff. ad Treb. l. apud
Iul. §. utrum. eo. ti. l. qdã. & hæc iura faciunt ad quęſtionẽ.
Pone quod quidã impetrauit a Papa primum bñficiũ ua-
caturum, deinde poſt impetrationẽ, facta legitimo pro-
ceſſo, cõtraxit matrimoniũ, uel dimiſit habitũ clericalẽ,
demũ uxore mortua, uel iam reſumpto habitu, uacat be-
neficiũ, quæritur nũquid poſſit acceptare, & ſibi facere ꝓ
uideri? Videt̃ quod ſic, quia ſicut uides in inſtitutione in-
12 ſpici tria tẽpora, ita ĩ impetratione duo. extra de reſcrip.
c. ſi eo tpe. lib. 6. igitur ſicut media tempora non nocent.
in inſtitutionibus, ita vr̃, quod nec in impetrationibus. Cõ
trarium vr̃ uerum, quia recipiendo uxorẽ, uel talem habi
tum, videt̃ renuntiaſſe gratię, ſeu impetrationi, & ſic nid̃t̃
extincta, ut no. Inn. extra de reſcri. c. mandatũ. qũo ergo
retinuiſſet ex poſt facto. ff. de ſol. l. qui res. §. aream. Sed
bene dicere, quod ſi occurreret aliquod impedimẽtum,
ſeu inhabilitas, ꝑ quã nõ poſſet tacita renũtiatio colligi,
ut excõicatio, uel aliqua irregularitas, qđ non noceret, ſi
eſſet habilitatus tpe vacationis per hęc iura. ff. de cõdi. &
13 demõ. l. intercidit. † Quid ergo, in caſu noſtrę legis? Qui-
dã hęres inſtitutus, q tẽpore conditi teſtamẽti, & mortis,
erat ſecularis, intrauit religionẽ fratrũ minorũ, añ aditã

hæreditatem, & eã ꝓfeſſus eſt, deinde abſolutus a regula
per Papã, uel eſt factus eps, nunquid poteſt adire? vr̃ ꝙ ſic,
per hunc §. quia media tpa non nocent. Sed ex præmiſſis
credo cõtrariũ. Etenim uouendo talem regulam, renun-
tiat omni proprio, & improprio, vel cõi, igitur repudiat
hr̃ditatem, tacite faciendo actum cõtrariũ nõ cõpatibilẽ.
ff. de acq. hæ. l. illud. Vñ cum ipſe & religio ſint capaces,
tacite repudiat, ſed ſecus dicerem, ſi intraret religionẽ, ꝗ
haberet proprium in cõi, ut monachorum nigrorum, uel
prædicatorũ, quia tunc põt acquirere monaſterio, iuxta l.
Deo nobis. C. de epiſc. & cle. Quid ergo ſi tota hr̃ditas eſt
14 in rebus feudalibus, quę nõ† poſſunt acquiri monaſterio,
de conſuetudine uel de iure? Videretur, ꝙ intrando mo-
naſteriũ, quãuis poſsit habere proprium in cõi, tacite re-
pudiet, per præmiſſa cum monaſterium non ſit capax re
rum feudalium, & quod non poſſit adire, etiam abſolu-
tus a regula, niſi eſſet liber is. C. de repu. hære. l. fin.

a *Adno.* In extraneis. Heres extraneus, tribus tẽporibus de-
bet eſſe capax, uidelicet tẽpore teſtamẽti, mortis teſtatoris,
& aditionis. Incapacitas ãt medii tẽporis, nõ nocet, & teſti
factio capit in actiua, & paſſiua ſignificatione h. d. ſecũdũ A-
re. Cętera hic bene explicat Ioã. Fab. ideo uid eũ diligẽter.

1 *Hæres quibus quatenuſque teneatur.*
2 *Quartam facto repertorio retineri.*
3 *Transmitti in fideicom. quæ, an non queant.*
4 *Hæredis hæredi, quæ liceant.*
5 *Inuentarij tempus.*
6 *Inuentarium poſt ſententiam obijci poſſe.*
7 *Inuentarium qui faciant.*

a Extraneis. a † In gl. ſed quod erat. in fi. hoc non expri-
x mitur ibi, ſed in Auth. de hę. & Fal. §. ſi uero nõ fecerit. vñ
(ut bene uideas) diſtingue. quia aut ſtatim abſtinet ſeu re-
pudiat, aut ſtatim adit, uel ſe immiſcet, & tunc clarũ ẽ, ut
l. ſcimus. i. reſpon. C. de iur. delibet. qa in primo caſu nul
lo modo tenet, in ſecũdo i ſolidũ creditoribus. Sed an le-
gatarius inſolidũ? Clarũ eſt, ꝙ nõ, ſed uſq; ad uires pr̃imo
nii de iure ſtorũ. ad l. Fal. l. in tõne. §. qd uulgo. ſi cui plus
ꝗ per l. Fal. l. 1. §. fi. ff. ad Treb. l. i. §. is q quadringẽta. idem
vr̃ de iure. C. qnia per §. 1. de l. ſcimus s̃. allega. nil immu
tatur de iuribus antiquis, ſed hodie immutatur, quia tene
tur inſolidũ legatariis, ſi nõ fecit inuentariũ, ut §. hinc no
bis. in fi. in Auth. de hęr. & Fal. Si uero dubitauit, & nõ pe
tiit tp̃s ad deliberandũ, tunc ſi fecit inuentariũ lt̃imẽ, cla
rum eſt, ut in §. ſinaũt dubius. d. l. ſcimus. ſi petierit tp̃s ad
deliberandũ, & non fecit inuentariũ inſolidum oĩbus tẽ
netur, ſi fecit inſolidũ creditoribus tenet, legatariis uero
uſq; ad uires patrimonii, & detrahet Falcidiã, & is caſus
a non corrigit per §. hinc nobis. s̃. alle. † Sed in caſu in quo
non fecit inuentariũ, qñ tenet inſolidũ, nec Falc. detrahi
tur, nunqd poteſt ſaltẽ portionẽ iure naturæ debitã detra
here, & retinere? gl. & Doc. dñt, ꝙ ſic, ut no. in d. l. ſcim⁹,
§. pen. & d. §. ſi uero nõ fecerit. Sed quęritur, nũqd d hoc
bñficio poterit gaudere fideicõmiſſarius vl̃is, hæc qõ eſt
ꝓgnans, nam poteſt quęrere primo, an ſi hæres inſtitutus
fecerit inuẽtarium proſit fideicommiſſario vniuerſali, &
an eius bñficiũ ad fideicõ. tranſeat facta reſtitutione? Se-
cũdo poteſt quęrere an fideicõ. vniuerſalis poſsit facere
inuentariũ & eius bñficio gaudere, ſi hæres nõ fecerit, &
utrãq; mouet Spec. poſt Bulga. de Bononia, a quo multa
extraxit in Spe. de inſtr. edi. §. dicto. nerſ. quid ſi hæres ro
gatus, & uideretur in prima pro parte affirmatiua, quia fa
3 cta reſtitutione, oĩa iura trãſeunt in† fideicõmiſſarium. ff.
ad Treb. l. facta. in prin. & §. fi. ff. de conſti. pec. l. ſi poſt cõ
ſtitutam. Veritas eſt ad contrariũ, qa iura quæſita hęredi
ante reſtitutionẽ, & maxime, quæ hęres facit, ſeu ꝓcurat
ſibi & ad ſuã ꝓuiſionẽ, non tranſeũt ad fideic. ff. ad Treb.
l. ſi hęres pecuniam. & hoc niſi expreſſe crederet, qa tũc
fideicõ. gauderet ſm ipſos. In ſecunda, tunc dicunt quòd
cũ fideicõ. uniuerſalis ſit loco hæredis, ff. quod cũ eo. l. ſi
filius. §. ſed ſi filio, ꝙ poſsit facere inuentarium, & facto
gaudere. Super primo quęſito. in eo quod dicunt, ꝙ cedẽ
do transfert ius ſibi acquiſitum ꝑ bñficiũ inuẽtarii, quia
non vr̃ quòd tales ius poſsit transferri ꝑ ceſsionẽ, etenim
hoc eſt ius quoddam priuilegiatum cõtra ius cõe, per qd
hæres habet exceptionẽ cõtra creditores, nã de iure cõi,
inſolidũ tenebatur, vñ iſtud ius, quod ei conceſſum eſt, ut
hęredi, non vr̃ poſſe transferre per ceſsionem. ff. de admi.
tut. l. ex pluribus, & facit ff. ad Treb. l. qui ita. §. ſi legatus.
& l. ſi patroni. in princ. & hoc bñ patet, qa nulli gaudent
beneficio inuentarii, niſi illi quibus hęres uendidit res hę
reditarias pro legatis, ſeu creditoribus ſoluendis, ut l. ſci-
mus. §. & ſi pręfatã. C. de iur. deli. & ſi cedere poſſet, lega-
tarii, & alii gaudere poſſent facta eis ceſsione, quod eſſet
cõtra rationem, & diſpõnẽ legis, unde ſi facto inuẽtario,
ſponte uenderet uel daret hęreditatem, & crederet ius ei
ꝗſitum ex bñficio inuentarii, ſequeretur, ꝙ emptor ul do
natarius eſſent tuti aduerſus primos creditores ſi ſoluiſ-
ſent ultimis, uel legatariis, qd nulla ratio patitur, nec lex,
4 ꝗ eſt cõtra ius cõe, ad hoc extendenda. † Sed quid ſi heres
b fecit inuẽtariũ, b & moritur, nũqd hæres ſuus gaudebit?
Credo quòd ſic, qa repreſentat eius perſonam, ſi fingitur
eadẽ perſona, i Auth. de iureiur. a moriẽ. pręſt. circa prin.
ſed tunc opponitur, quia iura tranſmiſſibilia ad hæredẽ,
ſunt ceſſibilia. ff. de min. l. quod ſi minor. & ibi not. ff. de
admi. tu. l. ſi minoris, ſed ego rñdeo, quod illud uerum u-
bi eſt eadẽ rõ. quod hic non eſt, unde hęreditas nondũ ꝗ-
ſita tranſmittitur quãdoq;. Tñ ius adeundi non ceditur. ff.
de iur. do. l. ſi mulier. §. ex aſſe. In ſecundo vr̃ mihi idẽ, ꝙ
fideicõ. uniuerſalis non poſsit facere inuentariũ, cũ hoc
non reperiatur cautum, & hæc lex ſit cõtra ius cõe, vñ nõ
eſt extendenda, unde lex nõ dicit, ꝙ fideicõ. ſit hęres, ſed
effectu quodãmodo eſt hęres. Pręterea quãuis reperiatur
dictũ de ſubſtitutis, ꝙ detur eis tp̃s ad deliberãdum, ſicut
principaliter inſtitutis. ut ff. de iu. deli. l. pen. non tñ repe-
ries, ꝙ fideic. vniuerſalis fiat ibi uerbum. Si concederes, ꝙ
fideicõmiſſarius vniuerſalis poſſet facere inuentarium, &
ipſo gaudere, ego cõcederẽ in caſu quo nollet hęres adi-
re, & ipſũ faceret cogi, quia tunc eſt perinde ac ſi ab ini-
tio fuiſſet inſtitutus. ff. ad Treb. l. facta. §. fi. uel ubi deferret
hæreditas fideic. quia hęres nõ cõplet, iuxta Auth. de hęr.
& Fal. §. his igitur. & §. ſi quis aũt non implens. Rõ. n. qua-
re fauetur hr̃dibus eſt, ne de teſtm̃ deſtruat, & defunctus
remaneat ſine hęrede, quæ nõ poteſt extendi ad hos caſus,
nõ ſic, ubi hęres ſpõte adit, ut dixi & iunge. s̃. e. §. in extra
5 neis. † Sed quęritur a quo tpe currat tp̃s ad inuentarium
faciendum? gl. dicit, ꝙ tpe adiłę, uel aditionis, uel inſtitu
tionis, ut no. in l. ſcimus. §. ſinautẽ. s̃. alleg. Sed in auth. ſed
cum teſtator. C. ad l. Fal. tenet, ꝙ a tpe ſcię. Doct. tenẽt pri
mam, ut ibi ſcripſi per §. ſi uero poſtquam. in l. ſcimus. Et
ratio, quia habet 20. dies ad incipiẽdũ, & 60. ad perficiẽ
dum, qui oẽs collecti faciunt tres menſes, uñ in computa
tione triũ menſiũ, de quibus loquitur in §. donec. cõputã
tur primi 30. dies, ſicut 60. dies qui dantur ad perficien-
dum, alias nõ eſſent tres menſes, ſed duo. Sed an hoc tp̃s
currat minoribus? Dic ꝙ ſic, cũ tales minores & breues
ꝓſcriptiones currãt cõtra eos, & vr̃ notari. ff. de min. l. au-
6 xilium. in prin. gl. ulti. † Sed quid ſi hæres conuentus per
miſit ſe cõdẽnari non allegando bñficiũ inuentarii? Spe.
tenet, quòd nihilominus poſt ſniam poteſt obiicere. ut d.
§. ſed nũquid hæres. Item quid ſi ſoluit inſolidum uni, an
tequã faceret inuentarium? Ipſe dicit quòd nihilominus
7 poteſt facere, & eod. uti, ut ibi not. † Quid ſi filius ſit hæ-
res, nunquid pater faciet inuentarium, uel filius? Videtur
quòd pater. ar. ff. de iure deli. l. 1. Et idem uidetur de mo-
naſterio, ſi monacho deferetur hæreditas. In filio eſſet ad
uertendum quis eſſet hæres, iuxta l. cum non ſolum C. de
bo. quæ lib. & quod ille faciat, qui eſt hæres, ſinaũt nolũ-
tates amborum concurrant, & unus habet uſumfructum,
alter proprietatẽ expedit ꝙ ambo faciãt, cũ uterq; poſſit
habere periculum. Si uis habere formam faciendi huiuſ-
modi inuentarium, uel aliud, recurre ad Spe. d. §. & for-
mam huiuſmodi reperies circa fi. §. dicut ibi.

a Adno. Extraneis. Extraneis hr̃dibus facultas libera ẽ adire
uel repudiare, niſi ſemel fuerit hr̃ditas adita, q a nõ pt̃ repu-
diari,

diari,niſi a minore,hodie uero,põt hrs ſine deliberatio-
ne conficiendo inuentarium,ſecure,& ſine damno adire
hæreditatem.h.d. Are.

b Inuẽtariũ.Ang.tractat hic materiã iuẽtarij. Vide eũ hic.

1 *Ratum mente non obligare.*
2 *L.duo ſunt Titij ſenſus.*
3 *Legatum incertis nullum.*
4 *Verba non ſufficere.*
5 *Beneficium qui acceptatum uideatur.*

Item extraneus.In gl.ſ.iure. in fi. & ideo ſi emancipa-
tus geſſit pro hærede non obſtat ei, niſi petat bono. poſſ.
ſed hoc eſt hodie correctum,ſaltem in ſucceſſione abin
1 teſtato,ut ibi ſcripſi.† In gl.oportet,ibi cũ dicit, declaret
Do.Iac.& Pe.dñt,ꝙ gl.bene dicit,ſed neſciunt an hoc ad
uertat,uñ quęrunt,nunquid ratihabitio mẽtalis inducat ob
ligationẽ?Pone aliquis geſſit negotia mea,ego ratum ha
bui,nullus ſcit,niſi Deus & ego,nunqd obligor ipſi?Dñt
2 ꝙ nõ.Nec obſt.lex.duo ſunt Titii.ff.de teſt.tut. ubi dicit,
ꝙ non deficit ius, ſed probatio iuris. & ſic ſupponit, ꝙ
de iure tenetur, ſed quia incerta eſt ꝓbatio, fingitur non
teneri,ſic & talis mẽtalis aditio, ſeu ratihabitio, qa illud
nõ eſt uerũ ſm eos,imo nõ tenet datio. Vñ ſi legẽ fundũ
Titio,& ſunt duo Titii,nullũ eſt legatũ ipſo iure,alias ſe-
3 queret,ꝙ hęres nõ poſſet rem legatã† petere, ſi caderet a
poſſeſſione,qđ eſſet euidẽter iniquũ.Sed ꝯtra hãc opi. fa-
cit.ff.de hr.inſti.l.qui ſoluendo.Dic ergo ſm eos,ꝙ uolũ
tas talis non facit aliquẽ hrdem,niſi declaret ꝑ uerba,uł
facta,ut hic no.Sic ſcripſi de matrimonio,quod cõtrahit
cõſenſu.Et tñ uerba ſunt neceſſaria,ẽt cũ cõſenſu, ut dixi
ſ. in materia de nup.& extra de ſponſa.c.tuæ. per Innoc.
Quid ſi dicat,uolo adire?Quidã dicunt,ꝙ non eſt aditio,
4 Nã non ſequit,uolo† currere,ergo curo,uolo aſcendere
arborẽ,ergo aſcẽdo.ipſi tenẽt cõtra,ꝑ illa q notant.C.de
contrah.emp.l.ſi. Et dñt,ꝙ ſi quis dicat,uolo eligere,perin
de eſt,ac ſi dicat eligo,per illam gl. Itẽ dñt ꝙ uerba,nolo
eſſe hęres, non ſunt repudiationis,ut ff. ad Tert. l.fin.§.i.
ſed ſi dicat,uolo non eſſe hęres,tunc repudiat. ſed tñ ſm
eos cauto faciet hęres,ſi a primis & ſecũdis uerbis tempe
ret,ne effuſo ſermone,&c.C.de do.promiſ.l.ſi.Secũdum
hoc ergo eſt talis poſitio impertinẽs ad probandum,ꝙ qs
ſit hæres.Pono ꝙ tu deſignaſti in animo te uelle eẽ hęre-
dẽ,itẽ ꝙ uoluiſti eſſe hæres,qđ eſt notabile uerũ.Sed ego
nõ recedo a uerbis tex.& credo,ꝙ nuda uoluntate eſt hæ
res,ut hic,& in l.ſi auia.C.de iur.delib.ff. de acq.hær.l.ge
ſſit.Et ideo tales poſitiones admitteret.& ſi cõfiteret, ſta-
rẽ iuę cõfeſſionis cõtra ipm,ſed bene uerũ eſt, ꝙ ſi nõ cõ
fiteat,ꝙ impoſſibile eſt probari, niſi ꝑ uerba uel actus de
clarauerit.In ea gl.ibi cũ dicit,niſi proteſtetur, hęc ꝓte-
ſtatio nõ eſt neceſſaria,ubi ius facit actũ purũ q dilationẽ
non recepit,ut ff.de relig.& ſum.fu.l. at ſi quis.§. pleriq;.
uide.ff.eo.l.pro hęrede. §.ſeruos hęreditarios. Et hęc iu-
ra poſſunt induci ad materias Canoniſtarum,uidelicet ꝙ
5 impetrãs† uideat acceptaſſe intra menſem beneficiũ,ſi fe
cerit actus ꝑ quos poſſit pręſumi acceptatio, quanuis de
acceptatione expreſſa nõ appareat, & facit extra de con-
ceſ.pręb.c.unico. §.ſecus.in cle.itẽ uideret,ꝙ ſi cõfitere-
tur ſe acceptaſſe nuda uolũtate,ꝙ ſufficit in pręiudicium
ſui, ſi forte petat aliã prębendã, & officiet ei acceptaſſe
aliã,nec feciſſe determinari,ad quẽ ꝑtineret. Et breuiter
de tota hac materia, põt argui ad illã, in multis punctis.
In glo.dũmodo.in fi.ſed ibi erat acquiſitũ dño,uel ibi in
actu,q realitatẽ reqrit.In gl.not.ergo.Quid de illis uide.
C.de curat.fur.l.ſi.& facit. ff.de acqui.hęred.l. 5.uide ibi.

De Legatis. *Rubrica.*

Tex.cõtinuat hãc rub.idcirco nõ eſt inſiſtẽdũ.

POſt hęc.Hic nihil notatur,niſi quòd ſecundum uerũ,
& congruum modum artis,materię debent continua
ri.C.de uete.iur.enunc.l. 2.§.idque,ſed quandoque ex
cauſa fit intermiſſio,ut hic patet ſecundum Doct.

1 *Donator reuocabilis.*
2 *Sermo qui interpretandus.*
3 *Donatio quando ut legatum aut alias ualeat.*

Legatum.In glo.ſunt enim.in fi.Hæc glo. procedit ſe-
1 cundũ ea,quę cõiter fiunt † quia donatio inter uiuos q̃n-
doque reuocatur.ut per totũ tit.C.de reuoc.do.Item le-
gatũ eſt quandoque cũ honore.ut.ff.de leg.3.l.1.§.pe.cũ
l.ſeq.& ſe.Habes ergo hic, ꝙ legatũ eſt quædã donatio.
Quid ſi teſtator teſtando donet alicui ꝓſenti,& recipiẽti
fundũ,nũquid eſt licita donatio inter uiuos,& ita irreuo
cabilis,uel legatum?Videret ꝙ donatio inter uiuos, quia
uerba hoc important,& in ultimis uoluntatibus fit quã-
doque cõtractus inter uiuos.ff.de aſſig.lib.l. aſſignare.iũ
cto.eo.tit.l.i.§.aſſignare.& no.ff.de teſt.l.hæredes palam.
§.ſi.& pro hoc facit,quia in teſtõ quãdoque conſtituun-
tur duo rei,qui adinuicem uidentur inter ſe fideiubere.ff.
de leg.ii.l.ſi Titio,aut Seio.in fi.Sed ego credo ꝯ,etenim
2 in dubio ſermones † ſunt interpretandi ſm ſtatũ & ma-
teriam,ad quam ſe teſtator parauit,ut dixi ſ. de teſta.mi-
li.§.plane.ff.de hęre.inſti.l.i.§.hęc aũt cum notatis.unde
cũ legatũ dicat donatio,ut hic, ſi teſtator in teſtõ ita di-
cat,cenſebitur legatum,& facit extra de ſepul.c.dudum
§.uerũ.in cle.Et ꝓpter hoc gl.caute rñdet in d.l.hęredes pa
lã.§.ſi.ꝙ ualet uẽditio,& nihil rñdet de donatione,ſup-
3 ponẽdo ꝙ illa ualet,ut legatum† in cauſa dubii,ſi aũt cer
tũ eſſet,ꝙ uolebãt ualere,ut contractũ inter uiuos,bene
ualet,ut ſ.præmiſſum eſt,hoc aũt quod dixi, ꝙ ualet iure
legati minus habet dubij,ubi erat abſens ille in quẽ con-
ferebatur liberalitas,quia tunc nõ poteſt ualere iure do-
nationis inter uiuos,ut ſcripſi ſupra in materia donatio-
nis,& no.C.de ſacroſan. eccle.authen.illud.

5 *Legati actio multiplex.4.5.6.*
2 *L.1.Commu.de leg.ſenſus.*
3 *Confeſſoriæ locus.*
7 *Actioni ex teſtamento locus 8.& uis 10.*
9 *Legatarius qui,an non,dominus.*

Sed olim.In gl.interdũ.ibi.cum alleg.l. Labeo.Dic ꝙ
ſemper eſt ualidior,ſi cõſtet,ut no.in l.ſi alii. de uſuf.leg.
& infra ſequitur ea. glo.quod eſt uerum,&c.In glo.i.per
rei uend.in fi.uide quod ibi no.In gl.ſ.in reb.quę fuerũt
1 defuncti,ſ.aliis,quàm legatis,† quia pro re legata non da
tur,cum ſtatim efficiatur legatarii,ut l.a Titio. ff. de furt.
& in re ſua pignus non cõſiſtit.ff.de reg.iur.l.q neque pi-
gnus.& ita no.in d.l.i.C.com.de leg. Sed Doc.dñt,ꝙ pro
re legata,& ad eam datur hypothecaria, ſi legatarius nõ
dicat eã ſuam,ſed ſibi debitã,ꝑ l.hmói.§.ſi. ff.de leg.i.illa
non multũ facit,unde gl.ſatis uł rõnabilis, ſi.n.hæres ſic
excipiat,ſi res,quã per hypoth.petis,eſſet tibi legata, tu
eſſes factus dñs, & ideo poſſet eſſe tibi obligata, ut poſ-
ſes hypoth.agere,cur non bene excipit,non uideo,ſed
in eo qđ gl.dicit,ꝙ hypothe.cõpetit pro reb.defuncti,uł
ſupponere,ꝙ non pro reb.hęredis,uel grauati fideic.uel
2 legato,& bene dicit melius,q̃ in l.i.C.cõmu.de leg.†ubi
dicit,quòd poſt ſex mẽſes põt agi pro rebus hæredis,uel
grauati,quod non eſt uerum,ſed bene uerum eſt,ꝙ poteſt
fieri miſſio in bonis hæredis, & conſtitui prętorium pi-
gnus,ut l.certa eſt forma.C.ut in poſ.leg.Sed cum hypo-
theca detur pro rebus defuncti,quæritur an detur contra
collegatarios.Doctores conſueuerunt dicere, quòd nõ,
ne quod datur uni,alii tollatur.C.qui pot.in pigno.hab.
l.aſſiduis.Sed quid ſi res,quæ per hypothe.auocatur, nõ
erat defuncti, ſed eã bona fide poſſidebat?Dic eam ſuffi-
cere,ff.de pig.l.& quę nondũ ſunt. §.quod dicitur.In ea.
glo.ibi cum dicit,competunt illæ tres.hoc uerũ ubi cor-
3 pus rei legatur.† Sed quid ſi teſtator legat ſeruitutem,uel
aliud ius incorporale,ſicut deueria uel reditus? Videtur
quòd tunc competat confeſſoria.ff. quemad. ſeruit. a-
mit.l.ſi partem.§ ſina.non rei uend. ut l.uendicatio.non
ut gregis.ff.de rei uendica.item actio ex teſtamento, itẽ
hypoth.& hoc pro aliis rebus teſtantis, pro ipſa enim re

nõ põt agi ff.de excep. rei iud.l.pe. §. Latinus Largus. itẽ
quid ſi damnat hæredẽ certo precio uendere? Satis uidet,
ꝙ poſſit uendicare oblato precio.ff. de leg.i.l. uxore.§.a-
gri plagam. Item dater actio ex teſtamento.l.hęres ſeruũ.
ff.de euict.in l.i.C comm.de leg. & agetur hypoth. ſaltẽ
pro aliis rebus teſtantis. Sed quid ſi res non erat defun-
4 cti, ſed eam bona fide, & iu.poſſidebat? Poteſt † dici, quòd
detur publiciana legatario contra hr̃dem, ſicut uendica-
tio, ſi teſtator eſſet dñs. Vide de publ. l. ii. & hoc ibi not.
Sed qd ſi alius rem legatã poſſidebat? nunquid legatarius
poſſit eam per publicianam petere? dic quod nõ, ſed aget
cõtra hæredem, ut cedat ei actiones.ff.de leg. i.l.apud Iu
lianum.§.idem ſcribit. quicquid olim fuerit, vr̃ hodie in
caſu prædicto, ꝙ legatarius agere nõ poſſit, ſed hęres. C.
de litig.tuto.auth.nunc.ſi hæres. In ea.gl.ibi cũ dicit, ſi in
genere, idẽ ſi quãtitas, & idẽ vr̃ ſi ſpecies alternatiue legẽ
tur. Nã non vr̃ cõpetere uendicatio, ꝗ non datur ad incer
ta.ff.de rei uen.l.l.ſi in rẽ.cũ ibi.no. In ea.glo. ibi, & una
exceptio.cũ actione ex teſtõ, quę cõpetit pro liberatione
l.quod mihi.ff.de lib.leg.& no.in d.l.i. C. comm. de leg.
plenius. In ea.gl.ibi, cũ alleg.§.uariis.hęc glo.caute loq-
tur.nam nihil dicit de hypotheca.illa.n. uidetur poſſe in
tentari cũ actione ex teſtõ.in Auth.de fideiuſ. §. ſed neq.
dũ tñ ab initio ſimul intentent, ut no.Dy.in c.nullus plu-
ribus.extra de reg.iur.l.nemo ex his.§. quoties. in fi. glo.
ff.de reg.iur. Nec ob.§.uariis. alleg. in glo. quia loquitur
5 de hypoth. & rei † uendicatione ex teſtõ, & iure ffiorum
non competebat hypothe.pro legato, ſed per conſtitutio
nes, quãuis uideatur contra.ff. de ſep.l. creditoribus. Sed
intellige habere ius pignoris prætorii, ſi fiat miſſio. ff. de
euic.l.hęres ſeruũ.cũ l.ſeq.ff.ut lega.no.c.l.filio.in fin. vñ
actio ex teſtõ, & uendicatio non põt ſimul intentari, quia
eſt ꝗdã contrarietas.nam uendicando dicit rem ſuã, agẽ-
do ex teſtõ dicit debitam. Sed rei uendicatio, & hypoth.
nunquid ſe compatiuntur? ſatis vr̃, ꝙ ſic, ſi agatur rei uẽd.
pro re legata & hypoth.pro alia re teſtatoris. Et no. quòd
hmõi hypoth.tacita non datur, niſi pro portionib.hęredi
tariis.ff.de iur.fiſ.l. Moſchis.C.de debit.ciui.l.fin.lib.xi.&
idem uidetur de rei uendi.ff.de lega.i.l. ſi tibi homo.§.ſi
fundus. ſed ibi fuit legata res hęredis, ſecus ſi teſtatoris.
In ea.gl.hęc opi.nõ procedit ita generaliter, quia multæ
actiones perſonales dantur dño, ſicut depoſiti, commo-
dati, & oẽs quæ dantur ad reſtitutionem rei, ut uidebis in
§.ſic itaq;. alleg.in gl. Sed opi.procedit, quia actio ex teſtõ
uidetur cõpetere ad dãdum, & ita non uidetur dari dño.
Sed Iac.de Ra.dicit, ꝙ fortior eſt opinio in condictione,
quę datur pro legato.ff.ſi cert.pe.l.certi condictio. §. cõ-
6 petit. Sed ipſe dicit, ꝙ certi condictio datur pro † legato
facto in genere uel ĩ pecunia, uel pro legato facto in ſpe
cie, cuius dñium tranſiuit ad legatarium. Nonnulli dñt, ꝙ
cõdictio nõ dat̃ dño, niſi cõtra furẽ.l.ſi.ff.uſufr.quemad.
Fallit hoc caſu ſicut eſt ſpeciale, ꝙ domino datur hypot.
in caſu, & in muliere, quę eſt domina donationis ꝑꝑ nu-
pt.& ei datur uẽdicatio & hypoth. ſed ipſe non uidet cãm
ſpecialitatis, quare prima uerior, & vr̃, ꝙ ex hoc nõ rñde
tur qũo agitur, ut detur res, quę eſt actoris, & legatarii, cõ
7 tra §.ſic itaque. niſi dicas, ꝙ actio † ex teſtõ non competit,
niſi qñ eſt legatum in genere, uel in pecunia, ſicut ipſe di-
cit in conditione, ſed hoc eſt falſum, quia ſi nunquam cõ
peterent ſimul tres actiones pro legato, qđ tñ is tex.ſup-
8 ponit, ut l.i.C. commu.de leg. Et hoc † uult dicere glo. ꝙ
actio ex teſtõ competit pro poſſeſſione, ſed ſi ſic conclu-
detur ad poſſeſſionem, ut d.l.ii.de trit. Et tñ per actionem
ex teſtõ concludetur ad preſtandum rem legatam.ff.de
leg.i.l.non quocunq;.§.i.& l.apud Iulianũ.§.1.& l.ſi do-
mus.§. qui confitetur. Dicas ꝙ legatarius non eſt uerus
9 dñs de iure † cõi, per quod non acquiritur dñium, niſi tra-
ditione, ſed efficitur dñs diſpenſatiue legis ptãte, unde.§.
ſic itaque. loquitur in dño uero per traditionẽ facto, & nõ
obtinet in domino legis poteſtate facto. Et eſt ſimile. C.
de dona.quę ſub modo.l.i.non.n.per oia legatarius ante
traditionem cenſetur uerus dominus, uel realis, ff. de le.

10 j.l.ſi hęredis ſeruus. Vel dic † ꝙ per actionem ex teſtamẽ
to agitur ad pręſtandum, non ad dandum. inter quę eſt
magna differentia.ff.de uſuris.l.uideamus.§.ſi actionem.
Item no. quòd præmiſſa, & quæ in hoc §.dicuntur, proce-
dunt ubi legatur in teſtamento. Quid ſi in codicillis? dic
ut infra de codicil.§.pen.

1 *Fideicommiſſorum uniuerſalium, & particularium differentia.*
2 *Legari uarie poſſe.*

Sed non uſque. In gloſſ. quantum ad ſententiam. hoc
1 procedit in † fideicomm.& legatis ſingularibus. ſecus in
uniuerſalibus, ibi enim remanet, quo ad ſubſtantiã, quia
in una fit hęres directè, in alia per obliquum. Itẽ in una
cogitur, in alia nõ, ut infra ſequitur. Itẽ non ſunt exęqua
ta per omnia, quo ad ſingularia, ut põt colligi ĩ.quib. ex
cau.ma.non li.§.preualuiſſe.C.qui manu.po{l}.l.ſi.unde i-
tellige ęquali regulariter. quandoque tamen fallit, ſicut
dr̃ de regula Catoniana.ff.de reg.Cat.l. 1. & ibi not. Sed
de qua antiquitate loquit̃ hic, cũ de iure ffiorũ idem ſit ff.
de leg.i. Itẽ qũo ſibi blanditur Iuſtinianus cum Vlp.idẽ
dixiſſet? Reſpondet, ut d.l.no.in hoc tamẽ aduerte, q̃ a illa
gl.in princ.in eo qđ aſſignat ibi multas differentias, non
ꝓcedit de iure Digeſtorũ, imo eſt falſa in ſingulis, nã de
iure ffiorũ petuntur fideic. efficaciter. ff. de leg.i.l.ſi alie-
2 nus ſeruus.ff.de lib.leg.l.quod mihi. Itẽ & † de iure ffiorũ
nedũ ſentit ibi gl.ff.de leg.i.l.ſi tibi homo.§.1. de leg.ii.l.
codicillis, uide plenius infra de fideio.§.ꝑterea. Itẽ de iu-
re ffiorũ poſt mortẽ poterat legari, ut dicet ĩfra e.§.ſi poſt
mortẽ no adhęreas illi gl. Vnde expone hic antiquitatẽ,
ſubaudi ꝗ fuit ante cõpilationẽ Digeſt. ante ipm Vlp. Et
no. ꝙ leges debent addiſci in adoleſcentia. uide ſupra in
rub.procem. ſuper uerb. cupidę iuuẽtuti.dic ut ibi, & ego
dico, ꝙ tunc incipiendũ, & p totũ ipſ uitæ continuandũ
reſeruatis congruis horis, pro ſeruitio Dei, & requie cor-
poris.C.de athletis.l.i.lib.x.non tamen ſp ſcientiæ inſiſtẽ
dum eſt, imo frequenter negotiandum, ſecundũ Sene. in
epiſtola ad Lucillum. Vnde hmõi ſciẽtia parum proficit,
niſi bene & frequenter negotiis applicetur. Item not. ꝙ
traditio diuiſa melius capitur ĩ. de pupil. ſubſt. in rubr.
dumtamen diuiſio non ſit nimis onerata, & prolixa, quia
tunc habebat, ut in me expertus ſum.

1 *Legatum communis quatenus ualidum.*
2 *Legati alieni & communis diſcrimen.*
3 *Hoſtili res an legabilis.*
4 *Emere quando, an non cogamur.*
5 *Decimas quando, an non liget Laicus.*
6 *Eccleſię res quæ, an non, alienabiles.*
7 *Cap.cum ſilius.ſenſus.*
8 *Aeſtimatio quando, an non debita.*

a Non ſolum. a In glo. & in his. idem uidetur, ſi leget
rem legatarii.ff.de leg. ii.l. Imperator. uel hęredis cũ ſit
eadẽ ratio .ff.de leg. 3.l.ſi fuerit.§.1. In fi. eiuſdẽ gl. uult di
1 cere, quòd ubi credebat totam ſuam, non ualet, † niſi in
parte, ſed ſi ſciret communem, tũc ualeret in totum, hoc
eſt falſum, ſecundũ Do. Iac.& Pet. imo indiſtincte ualet
in parte tãtũ, ſiue ſciret, ſiue ignoraret. Sed ꝗ eſt ratio, ꝙ
ubi legat alienã ſciens, ualet in totum, ubi cõem, non ua-
2 let, niſi in parte, † cum idem ius deberet eſſe de parte ad
partem, quod de toto ad totum.ff.de rei uen.l. quæ de to-
ta? Reſpõdet Doctores, quòd ubi legat rem alienã ſciens,
ualet in totum, quia non eſt maior ratio, quod ualeat in
una parte, quam in alia, ſed ſecus eſt, ubi res eſt cõis, quia
tunc refertur ad eam partem, in qua habet ius.ff.de lega-
tis.i.l.ſi domus.§.fin.de fund. inſtruct. l. fundus qui. ſecũ-
dum eos. Sed nondum reſpondetur, quia in parte in qua
non habe ius, uideretur eadem ratio, quę eſt, quando le-
gat totum, ex quo ſciens legat. Sed credo, quòd ipſi uo-
lunt dicere, quòd in re cõi legatum affert utilitatem in
portione teſtãtis, ſed in re penitus aliena nulla ratio, ſeu
diuiſio portionis fieri poteſt, quia nulla ratione poſſet di
ci, ꝙ teneat magis in una portione, quàm in alia. Et ideo

ut

vt legatum emolumentum afferat,ualet in totum. & hoc
uerū indubitate,ubi legat fundū ſuum. Quid ſi ſimplici-
ter fundum ſuum,uel fundum Cornelium? Gl.in d.l.v.di
cit,ꝙ tunc videt̃ legare,ſed contra ff.de legat.3.l.Iulian.
[alias incipit,Iulian.] quę uidetur uerior per l.ſi domus.
3 §.fin.In glo.etiam hoſtiū.hęc glo.vult dicere, quòd † res
hoſtium,quę nunquam fuit noſtra, pôt legari, ſed in l.id
qđ.ff.de leg.1.uidetur contra notari, ſed eum iſta cōcor.
gl.quę eſt in l.liber homo in ſtipulatū. & ibi redditur ra-
tio diuerſitatis inter contractus, & ultimas uoluntates
Doct.hoc nō approbāt,imo dicūnt idem in legatis, & cō
tractibus,ut res quæ ſemper fuit hoſtium non poſſit lega-
ri,nec in contractum deduci, ſed ſi quādoque fuit noſtra
ſic,& hoc probāt per regulam Catonianā, quæ locū ha-
bet ubi legatum deficit propter conditionē rei legatæ,ſi-
cut,& hic eſt,& ſic non ualet legatū,cum non ualeret, ſi
teſtator moreretur tpe teſtamenti. ff. de regula Catonia-
4 na.l.1. † In gl.redimere in ſi.dicas,nil ſpeciale,quia nul-
lus compellitur emere regulariter.Fallit ubi præceſſi cō
tractus obligatorius ad hoc, ſicut præceptum teſtatoris,
uel alius ꝯtractus ſm Doc.& de hoc ſcripſi s. de his, quę
ſunt ſui uel alie.iur.§.ſi.dic vt ibi. Vnde ibi p̄ceſſit p̄ceptū
teſtatoris. In gl.ſi apud.ibi,ſed cum grādi difficultate.ibi
dicitur contra.§.ſi.d.l.apud Iulianum. Preterea nunquid
eſt grandis,& maxima difficultas quādo dominus uēde-
re nō vult,& tamē ualet legatū,ut l.nō dubium. vnde in-
tellige hanc gl.in re de qua nullum eſt cōmercium, uel
ſi ſit,nō tamē de iure cōi,nec ſine impetratione priuile-
gij,& de qua nō eſt uerìſimile principē alienationē con-
ceſſurum,alias autē difficultas nō impedit, quominus ua
5 leret,quo ad æſtimationē. † Quid ſi laicus,qui hēbat deci
mā eam legauit? Dic,ꝙ ſi eccleſiæ ad quā de iure cōi per-
tinet,nō eſt dubiū,ſi alij,quam eccleſię non vr̃ ualere, nec
æſtimationē deberi,cum non poſſit transferri in aliā ec-
cleſiam ſine uoluntate,& decreto epi, vnde vr̃ idē, ſicut
in reb.patrimonialib.principis,quę ſine eius iuſſu diſtra-
hi nō poſſunt,ut d.§.fin.iuncto.c,extra de his quæ ſiunt à
maio.par.c.cū apoſto.ſedes.Et ideo vr̃, ꝙ non deberetur
æſtimatio,& multominus ſi legetur laico, cum illi nō ſit
commertium extra de deci.c.prohibemus.Pôt dici,ꝙ ua
leat legatum factum eccleſię de decima. quia ēt eccleſia
pôt eam poſſidere,& pręſcribere,ut c. ad aures, extra de
pręſcri.ſed laico non,qui nō hēt cōmerciū, nec poſſide-
re p̄t,ut c.cauſam.eo.ti.Sed quid ſi alia res eccleſię lege-
tur eccleſię,uel laico? vr̃,ꝙ non ualeat, etiā, ut æſtima-
tio debeatur. & hoc vr̃ expreſſum extra de teſta. c. filius.
alias incipit,dilectus filius. & hoc ibi no.Inn.Hoſt.vr̃ te-
nere ꝯ,& dicit,ꝙ æſtimatio debet̃, & c. illud non impēdit
excludere,quin æſtimatio debeat̃, ſed ſi ſit oneroſa † hæ-
6 redi,eccleſia non dēt onerare hæredem ſingulari, & ex-
ceſſiua æſtimatione,ſed moderatam debet recipere. Po-
teſt dici,ꝙ quædam ſunt res eccleſię, quę non cadunt in
commerciū,ſicut ſacrę ſeruitio Dei dedicatę, & iura ſpi-
ritualia,& ſi illę legentur nō debet̃ æſtimatio ſine dubio,
ut d.§.ſi.d.l.apud Iulianū.Quędam ſunt res eccleſię quę
cadunt in commertium, ſed cum difficultate, iuxta for-
ma auth.hoc ius porrectum. Et in illis vr̃ ſm hanc glo. ꝙ
æſtimatio,& non res debeatur. & ita vr̃ ēt tenere Inn. in
d.c.ſi filius.in hoc pôt dici,quòd ſi legetur res, quæ non
eſt veriſimile vnq̃ alienari, ſicut domus epalis, uel aliud
patrimoniū p̄potentis eccleſię, de quo nō eſt ueriſimile,
ꝙ alienari debeat,tunc nil ualet.Sed ſi legetur res eccle
ſię,q̃ ueriſimile eſt alienari,qa forte eccleſia eſt onerata
debitis,& iā tractat̃ de aliqua re uendenda, & illa legat̃,
videret̃ ſatis deberi æſtimatio ſecūdū doctrinā q̃ ſup.po-
ſui.& hæc p̄cedūt in re immobili,nā ſi ſit mobilis,q̃ ſi nō
ſit dedicata ſeruitio Dei,debetur æſtimatio.Quid.n.ſi le-
getur palafrenū,uel corſeriū Abbatis,uel Prioris, q̃ ſem
per mutāt,& uēdūt equos ſuos?Ego nō uideo, cur æſtima
7 tio nō debeatur.& ſic intelligas † d.c.cū filius. nō aūt in-
telligas,ſicut aliqui dicere uoluerunt,quod illud c. corri-
gat iura ciuilia, ꝙ nō poſſet res aliena legari,ēt ut æſtima-
tio debeatur,qa hoc eſſet irrationabile,nec.n.ex tali lega
to ſit p̄iudiciū tertio,ſicut ipſi dicere uoluerunt. In ea.gl.
ibi,cū dicit cōtrariū manifeſte.i.ut æſtimatio p̄ſtet̃. In ea.
gl.ibi,ſic intelligitur l.ſed ſi res.Sed certe illa lex nō lo-
quitur ī iſto caſu,imo dēt reponi in ſequēti mēbro,qñ le-
8 gatarius nō habet cōmerciū. † In ſi.gl. Doc.dñt indiſtin-
ctè hoc caſu deberi æſtimationē, ſiue teſtator ſciret, ſiue
nō per §.ſi qs alicui.& per l.multū intereſt.alleg.in glo.
ſed ubi nō eſt capax.pp condōnē perſonæ ſuæ, ut ſibi ac-
quirat,ſed alii,tūc obtinet illa diſtinctio, ut in §. ſi ſeruo.
Sed quę eſt ratio diuerſitatis? non vr̃ bona rō, ideirco ſa-
tis eſt glo.rationabilis.Sed opponitur cōtra primū mem-
brū huius gl.quia ubi nō eſt cōmercium, ſaltē æſtimatio
debetur.ff.de lega.1.l.cætera.§.ſi duob. ſed dic, quòd ibi
eſt rei illius cōmerciū, uerumtamē pp cām aliquā p̄hi-
betur,quo caſu nō obtinet, quòd hic no.imo debet̃ æſti-
matio,ut ibi patet.Quid ergo ſi leget̃ res ſeudalis, q̃ non
p̄t alienari in feu.quali.feu.olim po.ali.c.1.§. donat e.vr̃,
quòd debeat̃ æſtimatio,qa res de ſe ēſt alienabilis,uerūta
mē pp quandā cauſam extrinſecam, prohibetur ne alie-
netur,ſeu detrahatur dominis inuitis,ut d.§.ſi duobus.

Admittit? Non ſolum.etiam res aliena poteſt legari, &
hæres tenetur eam redimere,ſi poteſt, & ſoluere, alias te-
netur æſtimationem eius preſtare, & hoc uerum ſi teſtator
ſcit eſſe rē alienā,& agēti incūbit onus probādi.h.d.Aret.la
te uſq; ad §.ſed & ſi rē.nullus Doc.melius explicat quā I.F.

1 *Ignorantia quando obſit.*
2 *Redempti euictionem eſſe.*
3 *Legato alieno quid & à qui probandum.* 4.5.6.

Quod autem. In glo.quę ignorantia.ibi, cum allegat.
1 l.cum rem alienam. & hoc intellige, niſi haberet † cau-
ſam credendi.quòd ad ipſum pertineat, nā tunc ignorā-
tia noceret, ēt cōiunctę perſonę.ff.de uſufr.leg.l.Sticho,
& dicuntur coniunctę perſonæ arbitrio iudicis ſecundū
gl.& ſecūdū Doc.uſque ad decimū gradū, ut ſcripſi in l.
cū rē alienā.In ea gl.ibi,cū alle.l.ſi à ſubſtitutio.§.ſi hrs.
niſi eſſet legatū coniunctæ perſonæ,ut ſup.in prin.gl. uel
niſi ſciēs alienū legauit,ut no.in l.hrs ſeruū.ff.de euic.In
ea.gl.ibi,cū all.l.cū pr̃.§.euictus. Do.dicūt,quòd idē eſt,
etā ſi eſſēt hrdes extranei,& alteri cēt legatū, ut ſcripſi in
l.cū rē alienā.ſed gl.eſt magis rōnabilis.Quid ſi nō eſt cō
iuncta perſona,ſed eſt perſona, q̃ bene meruit, & quam
diligebat,ut proximā? Videtur idem ac ſi eſſet proxima,
ut l.cū rē alienā.ibi,uel alij tali perſonę,&c.ff.de hęr.in-
2 ſti.l.nemo.§.qui frater. † Sed iuxta præmiſſa p̄t quęri,qđ
ſi hęres rē redemit,& tradidit eā legatario,q̃ poſt euinci-
tur,nunquid illo caſu tenetur hęres de euictione? Durū
eſſet,quòd iterū redimere teneat̃.ff.de le.3.l. fideicōmiſ-
ſa,§.ſi qs alicui.ſed cedit actionē,q̃ hēt cōtra vēditorem.
ff.de euic.l.creditore.In gl.q̃ negat in ſi. Dic plenius. ff.
de proba.l.2.& ſcripſi.C.de probat.l.actor. Sed opponi-
tur contra hoc §.quia non eſt ueriſimile aliquā res ſuas
ignorare.C.de reſcri.uen.l.quiſquis. pp hanc igitur præ-
ſumptionem, vr̃ legatarius releuatus ab onere probandi
ſcientiā.Doc.Iac.& Pet.dñt.qđ niſi ſit iuſta cā ignoran-
3 tiæ ſemper pręſumit̃ ſcire,& † ſufficit legatario probare,
qđ teſtator emerit,uel alias acquiſiuerit, quia ī ſuo facto
nō cadit ignorātia.ff.p ſuo.l.ſi.ſecūdū eos. Hęc uerba ui
dent̃ mirabilia,ſi.n.teſtator emit rē, uel alias acquiſiuit,
quòd ex hoc p̄ſumatur ſcire,qđ nō ſit ſua, & iō nullā in-
cūbit p̄batio legatario, imo ex hoc maior incūbit p̄ba-
tio.qñ.n.emit,uel alias acquiſiuit, p̄ſumit̃ bona fides pp
titulum,& qđ credebat eā ſuam.C. de euic. l. pen. Igitur
4 † oportet,quòd legatarius p̄bet ipſum ſcire alienā. vnde
nō uideo qđ opi.Doc.procedat in quocūque. Et credo,
quòd male fuit reportata.Sed magis obſtat, qa qđ ſuū nō
eſt,dēt ſcire ad aliū pertinere,ut l. cū quærebat̃. C. vnde
vi.igitur pręſumptio eſt,quòd teſtator ſciat alienam qñ
ergo incūbit onus probandi legatario. de eo, qđ ius, &
rō p̄ſumi? In hoc ergo dicas, ꝙ aut teſtator poſſidebat
rē legatā,aut alius.Si rem poſſidebat, tunc aut ut ſuā, &

credens

credens,eſſe ſuã nõ hẽt locũ hęc diſtinctio nec probatur
5 imo hęres, † dabit eã talẽ,qualis eſt,nec ęſtimationẽ red-
det.ut l.Sticho.ff.de uſufr.leg.ſi ut alienã, quia ſi ut depo-
ſita,uel ut cõmodatã,tnnc debeť æſtimatio,& tunc meri-
to legatarius probat ſciam teſtãtis,quã probat eo ipſo,ꝙ
teſtator eã pro tali habebat, uel ſi ꝓbet, quòd penes eũ
ſuit depoſita,uel ei cõmodata,nã cũ aliquis rem tenet,ꝑ-
ſumiť,ꝙ ſit ſua,& ſic ꝑſumiť, ꝙ teſtator crederet rẽ ſuã.
& iõ legatario petenti æſtimationẽ, quaſi nõ eẽt teſtãtis,
& ſciret nõ eſſe ſuã,incũbit onus probãdi.C. de priui.ſi.
l. 1.de bo.proſ.l.1.& hoc ubi agit ad ęſtimationẽ, nã ſi rẽ
3 petat ſufficit † probare ſibi legatã, ubi aũt alius tenet rẽ
legatã,tũc ſi teſtator credebat eã ad ſe pertinere, uel ius
habere ad eã fuerunt diuerſa iura olim,hodie vř expedi-
tũ,ꝙ hřs patet eã,& ſi obtinere potuerit reddeť eã, ſi aũt
nihil,nec hoc caſu diſtinguitur,an ſciẽter,uel ignorãter,
uel an cõiunctę perſonę,uel extraneę,ius.n.qđ habebat,
vř tñ legaſſe,uel qđ ſe hře credebat,ut auth.nũc ſi hęres.
C.de litig. & dic ut ibi.Si uero nec ius, nec actionẽ ad rẽ
haberet,nec hẽre ſe crederet, tũc hẽt locũ diſtinctio hu-
ius §.ſi tñ credo,ꝙ hoc caſu legatari⁹ teneať ꝓbare ſciam,
eo.n.ipſo,ꝙ euidẽter alius tenebat,ſicut ſuã,nec teſtõr ius
in re reclamabat hřẽ ꝑſumiť,ꝙ ſciret ad aliũ ꝑtinere. ut l.
cũ q̃rebať.ſolũ ergo hẽt locũ ꝓbatio,ubi teſtõr rẽ legatã
tenebat.& ſuit euicta hřdi anteq̃ daret legatario.& ſi lega
tarius petit ęſtimationẽ,qđ eſt notãdũ.Sed qd ſi teſtõr rẽ
tenebat,& ĩ ueritate ſuit ſua,ſed alius hẽbat ius ad eã,q̃a
forte uendita ei fuerat,uel donata, nũquid dices ipſum,
legare rem ſuã,uel alienam? Iac.mouet hoc infra de ſin-
gu.re.per fideic.re.§.cum autem. Et tenet,ꝙ alienam, q̃a
abeſſe uidetur,quæ reſtituenda eſt ff.de neg. geſt.l.ſi quis
mandato,pro quo facit.ff.de leg.3.l.qui habebat.

a *Adnotatio.*) Sed & ſi. Hoc intẽdit ſecũdũ Bal. rẽ propriã
alteri obligatã ſciẽter legatã teneť hřs luere & legatario tra
dere,niſi expreſsè teſtõr ꝯſẽſerit qđ legatarius eã luerr.h.d.

1 *Legati redditus a quo ſolui endi.*

2 *§.Sed & ſi reſtringi.*

a Sed & ſi a rem. In gl. in h. caſib. in ſi. dic ut ibi no. vnde
1 pręſumitur ſcire,ſi ipſemet obligauit,ut ibi no. † Quid ſi
res debeat ſoluere pro tempore ſuo.ff.eod. l. apud Iul.§.
hęres.de uſufr.leg.l.quęro, quod eſt uerum,niſi eſſent tã-
ti,quod redderent inutilem rem.ff.de leg.ij.l.qui concu
binam.§ qui hortos.Item hoc uerum,ſi ſint aſſignati ſu-
per re ipſa tantum,ſecus ſi ſuper toto patrimonio.nã tunc
hęres debet ſoluere,& vniuerſum patrimonium.ff.de iu-
di.l.ſi fideicommiſſum.§.tractatum. Sed quid ſi redditus
ſint aſſignati ſuper re legata,& nihilominus totum patri-
monium eſt obligatum? Videretur idem dicendum, ac ſi
ſuper re ipſa tantum.C.de pigno.l.ij. Quid ſi debet aliam
ſeruitutem? in hoc refert, an deberet uſumfructum, uel
aliam ſeruitutem.uide ff.de leg.ij.l.Mæuius.§.pe.Itẽ quid
ſi legatarius agit contra hęredem,ut rem habeat,hęres di
cit recipere rem,ſi alius euincat per hypothecariam, uel
alia,ego te defendam,uel luam, nunquid ſufficit? Vide-
tur,ꝙ ſic.ita quod nec legatarius ante agere poſſit. C. de
euic.l.qui rem.ff.de euic.l.euicta.la.1.§.duplæ.a contra-
rio ſenſu.Dic cõtra.C.de euic.l.e a prædiis.ff.de act.empt.
l.creditor.§.prædium.Item quę in hoc §. dicuntur, non
2 † uidentur procedere. ubi teſtator ſic rem obligatam ac-
quiſiuit.uidetur.n.talem legare,ſicut acquiſiuit.ff. de do.
pręle.l.licèt.uel dic contra,quia ibi loquitur in caſu quo
legauit illi à quo acquiſiuit,quo caſu forte hęres non te-
neretur luere per legem illam,quod eſt notabile. Itẽ hoc
non procedit,ubi res diuerſæ ſunt obligatæ ꝓ quãto ua-
lẽt.C.eo.l.ſi vniuerſę.niſi in caſu,quo hęres nõ fecit inuẽ
tarium.in Auth.de hęre.& Fal.§.ſi uero non fecerit.

1 *Aeſtimatio rei ſuę quando petenda.2.*

3 *Liberi alternati locus.*

4 *Munus quando debitum.*

5 *Aeſtimatione habita res non uendicanda.*

a Si res alienas. In glo.id eſt illa parum facit, ſed facit
ff.de leg.1.l.huiuſmodi.§.qui ſeruum. & hic dicit tex. in
viuo.quia tunc magis dubium,quaſi uideretur,q̃ ... ſic me-
lius agere poſſit.In gl.no.caute ibi cum alle.§.in r... e furtã
ua.Hanc opi.tenebat do.meus.Inn.diſtinguit, aut a... ctor
ſcit rem † nõ extare.& tunc debet petere ęſtimation... em,
1 aut ignorat,& tunc rem petit.ut d.§.effectus.Et no. ex. tra
de ſenten.excommuni.c.ſacro.Iac. de Ra.vř hic tenet e
cum gl.dicit tamẽ,ꝙ iudex debet inſtrui ĩ proceſſu, alias
impoſſibile eſt iudicem poſſe condemnare in ęſtimatio-
ne.Et dicet ſic actor in libello.Legatus eſt mihi Stichus
in teſtamento Titij.cuius hęres es,vnde cũ Stichus mor-
tuus ſit,uel ipſum conſecutus ſum ex cã non lucratiua.pe
to Stichum, ut conſequar pretium. Niſi ſic dicatur non
poſſet fieri condemnatio in ęſtimatione, & his libellus
probatur in ſimili,quia lex dicit peto fundum,ut de eui-
ctione caueatur,ut l.Iul.§.qui fundum.ff. de uerb. oblig.
2 ſecundum cũ,pro quo C.de fideic.li.l.fin. † Quid dice-
mus? iura uidenť multa,ꝙ petať ęſtimatio,nã alias fieret
cõdemnatio in alio,q̃ qđ peteret ꝑ d.l.fina.C.de fidei.li.
Et ſic cũ iura dicať,ꝙ ſit cõdemnatio in ęſtimatione,vřr
ſupponere,ꝙ ęſtimatio deť.ff.de confeſ.l.Iul. de dolo. l.
arbitrio.§.1.de cõdi.inde.l.ſi nõ fortẽ.§.libertus. Præter
ea vř expreſſum eo.tit.l.in ſumma.§.in frumẽto. Pro opi.
gl.vř expreſſum.ff.de furt.l.ſi quis uxori.§.pe.ff.de cond.
fur.l.ſi condicatur.Et hęc vř melior cũ declaratione Ia.
de Ra.ſup.poſita,ꝑ quẽ rñdetur ad l. ſi. de fideic. lib. Et
hanc vř ſeq.Spe ĩ ti.de ſol.& li.§.ſequiť.uer.ad liberiorẽ,
1 & hęc uerũ qñ agi tur actione perſonali.nã ꝑ realẽ, non
põt peti res q̃ non extat,ut dixi ſup. de re.diui. §. ſi tñ. ui
de ibi.Sed quid ſi quis † petat rẽ,uel æſtimationẽ? Spe. vř
3 tenere,ꝙ talis libellus procedit in dicto uer. ſed hoc nõ
vř uerũ,nã cñ æſtimatio non ſit in obligatione,q̃ſo petať
1 per iura ꝑdicta,bene tñ credo, ꝙ ſi ignores, an res extet,
uel non,tunc poſſit cõcludere ſic,peto Stichũ mihi dari,
ſi extat,ſi nõ extat,peto eundem Stichũ,ut mihi eius præ-
tiũ deť,ſicut ſup.dictũ eſt. vnde ꝑꝑ iuſtã ignorãtiam, vř
ſatis talis concluſio admittenda.ff.quo.le.l.1. §. qđ autẽ.
Sed quid ſi rẽ ipſam petã,& fuit facta condẽnatio in ea,q̃
tñ non erat in rerũ natura? Vř ſnĩa nulla. ff. quæ ſen. ſine
ap.reſcin.l.ſi.dic ibi melius. In ea.gl. ibi.cũ alleg. l. qui
res.i.reſp.Hę duæ leges nihil faciunt, nã loquuntur qñ
res fuit euicta,& tunc non hẽt eam,& ita nõ ſunt de pręe-
ſenti propoſito, nec ibi põt dici rem habeo, & rẽ peto.
ſed facit.ff.de leg.1.l.non quocunque in princ. Itẽ pone
aliũ caſum,qñ res tradiť,forma tñ mutata,ut ff. de uerbo.
ſig.l.mulieris.§.res abeſſe.ad exhib. Iul. §. ſi quis. In ead.
gl.ibi,cũ dicit,ut hic.& d.l.non quocũque eo.ti. l. hmõi.
§.qui ſeruũ.ff.de leg.1.In ea.gl.ibi,cũ dicit,ſi aliquid iu-
ris,quòd concernat totã rẽ,& ex quo totus pendet effe-
ctus.ff.de leg.1.l.ſi domus.§.1.In ea.gl.in ſi. ff. de uerbo.
ſig.l.Labeo.& idẽ iuris in illis,q̃ ſunt ſtricti iuris,q̃ ſapiũt
naturã.bo.ſi.ut ff.de leg.ij.l.Mæuius.§.in fũdo.& l.hmõi.
§.ędes.ff.de leg.1.ſub hac determinatione dẽt intelligi.
ff.de ſol.l.qui ſibi.§.ſi.In gl.ẽt ſi ſnĩa niſi deſineret in uita
teſtãtis,ut ibi not.& probať ff.de lega.1.l.ſi a ſubſtituto in
prin.In glo.ff.de leg.1.l.ſi ſeruus.in ſi.gl. uel dic melius,
ꝙ non concurrunt,quia ille §.non obtinet ubi per ſeruũ
acquiritur dño.in cuius rem uerſum eſt,ut ibi no.Item ꝙ
hic dicitur,obtinet,ubi ab initio duę cauſę lucratiuę cõ-
currunt in eadẽ perſona.ſecus vř ſi ab initio fuerunt in
diuerſis,q̃uis redigantur ex poſtfacto ad vnã.ff. de act. &
ob.l.ſi is q Stichum.& ſic forte poſſet intelligi l. aſſigna-
ta hic ꝑ ꝯria gl.tamẽ intelligit aliter d.l.ſi is, qui. Sed tñ
tex.multũ facit pro hac opinione.In gl id eſt ſpeciẽ in ſi.
Idem vř ſi in genere,ut ibi no.Item dic, ꝙ iſte §. non ob-
tinet ubi alternatiuè legatur. ff.de leg. 1.l.nõ quocunque
modo.§.ſi. In gl.l.duorum hominum.ibi, cũ alleg.§.po-
ſteriore.hoc uerum ſi duo teſtamenta eſſe uoluit. ſi autẽ
5 vnum,uerum tamen duę ſcripturę † factę fuerunt, & in
vno cõtineť plus,in alio minus.debeť tñ, qđ minus eſt
ff.de leg.ij.l.Sempronius Proculo.Et no.ꝙ hi §§. obtinẽt
ſiue ſciẽs,ſiue ignorans acquiſierit, ut not.in l. ſi à ſubſti-
5 tuto. † Quid ſi eſſet res ſemel legata in vno teſtamẽto, &
lega-

legatarius egit rei uendicatione, contra quendam poſſeſ
ſorem rei, qui dolo forte deſierat poſſidere, & habuit li-
tis æſtimationem, nunquid poteſt iterum uendicare a poſ
ſeſſore, uel agere contra hæredem actione ex teſtō? Vř, ꝙ
ſic per hunc §. & ff. de ſolu. l. Stichus. §. dolo. & de peti. hę
re. l. etiam §. fi. niſi ille, qui litis æſtimationem dediſſet, ha
beret regreſſum contra poſſeſſorem, uel hæredem. ff. de
rebus eo. l. illicite. ſi fami. fur. fe. dica. l. quoties. §. plane.
a *Adnot.* Si res aliena. Si legatarius factus fuerit dominus rei
legatæ ex cā lucratiua, nō debetur legatū, ſecus ſi ex cā one
roſa. h. d. Are. itē uide hic bonā diſtinctionem Ang. de hac
materia in 2. col. ante me. in uer. in gl. non poſſe.

1 *Legari futuris poſſe.*

a Ea quoque. a In gl. tunc competit. in fi. & cēſetur con
b ditionales b legatū. ff. de pact. l. item quia conuētiones.
non tamen impeditur tranſmiſſio, ut ibi not. & facit, ꝙ
1 †quis poſſit legare eccleſiæ, uel capellę, q̄ nondū funda-
ta eſt. ff. de ſer. urb. p̃. l. ſi ſeruitus. §. futuro. de ſer. ruſt. p̃. l.
Labeo. Contra uidetur de iure canonico. extra de ſen. &
re iud. c. Abbate. li. 6. de eccl. ędifi. c. ad audientiam.
a *Adnot.* Ea quoque. Etiam res furtiua, quæ tamen ſperatur,
legari poteſt. h. d. ſecundum Are.
b Conditionale. Vide hic per Ang. in ii. col. uer. cum q̃ritur.

1 *Legatum quando fiſco dandum.*
2 *Legatum deficiens, cui debitum.*
3 *Incapax facit partem.*
4 *Legatum confirmabile.*
5 *§. Si eadem. & §. liberi. conciliari.*
6 *Accreſcendi ius quando ceſſet.*
7 *Coniuncti re uerbisq;, qui, 9. & 10.*
8 *L. re coniuncti. & l. & Proculo. conciliari.*
11 *Coniunctorum quis potior.*

a Si eadem. a In glo. ſcilicet legatarius. in fin. per modū
1 doctrinæ poſſet dici, † ꝙ aut deficit legatū propter defe-
ctum legatarii, & tunc ſi pp ſuum delictum tale, ꝙ lega-
tum debeat fiſco applicari, facit partē, ut l. ſi Titio. & l. ei.
qui. de leg. 2. aut deficit alias, quam propter eius delictū
tale, quia forte repudiauit, uel non erat in rerum natura,
tunc nō facit partē, imo totum accreſcit coniuncto, ut
hic, & §. in primo. & §. pro ſecundo. l. unica. C. de cad. tol.
& hoc ſi non erat, nec eſſe ſperabat in rerū natura, alias ↄ
tra, ut d. l. ſi duobus. in prin. ff. de leg. 1. ubi uero deficit le
2 gatū alia ratione, tūc aut ratione rei legatę, & facit † par-
tem, ut §. ſi Titio. l. huiuſmodi. de leg. 1. aut attenta pſona
legatarii, uel miſta cōſideratione rei, & pſonę legatarii,
uel ipſius legantis, tunc non, ut §. ſi duobus. d. l. plane. &
hoc uerū, ubi legatum omnino deficit. ſi autē ualere po-
teſt, uel ęquitate iuris, uel iudicis officio, tunc ſecus, ut ī
legato facto proximo ſuo, ut §. ſi coniunctim. ſm notam
Rogerii; quæ eſt ibi. Sed quęritur, quæ ſunt rationes ho-
rum? De primo eſt próptū reſpondere, quia ubi acquirit
3 fiſco † non capax capit ad opus fiſci. ideo nō mirum. ſi par
tē faciat, uel ipſe, uel fiſcus. ff. de uulg. l. ex facto. §. Iulia.
De ſecundo, ubi deficit ratione rei legatę, quęrit ſortius,
quare magis facit partē ubi res ſua legatur ſibi, quā quan
do legatur a ſeipſo, ſibiipſi. Sed reſponderi pōt, ꝙ maior
eſt defectus, quādo deficit rōne rei, quā in alio caſu, ideo
4 minus ſubuenit legatario, hoc uides in regula † Catonia-
na, q̄ nō pmittit legatum confirmari, ubi eſt defectus ex
parte rei. & ſecus ſi ex parte perſonę, ut ff. de reg. Cato. l.
1. cū ibi no. ideo in uno caſu magis ſubuenit, ut ualeat le
gatum in totum, in alio nō ualet, niſi pro parte. Itē minꝰ
ualet legatum quando a ſe ſibi legat, quo caſu ſp inutile
eſt, quam quando alicui res ſua legatur, quo caſu poteſt
ualere, ſi uiuo teſtatore alienauerit. j. §. ſed & rem. cum
ibi no. idcirco nō mirum, ſi ſit hic diuerſitas, ſicut ibi. Sed
5 obſtat. ff. de bo. poſ. † contra tab. l. ſi poſt mortem. §. liberi.
ſed alia materia eſt, quia nos loquimur hic, an qs admit-
tat uirtute relicti, ibi in poteſtate legis. hoc eſt ſpinoſum,
tranſi cito. gl. ſapienter agentes nullam doctrinam dede-
runt in hoc articulo, recipe prędictā pro quanto uolue-
ris. In glo. re & uerbis. in fi. dic plenius infra ī magna gl.
In glo. ſed nonne. in fin. & hoc probabit an teſtator ex
preſſit, ut l. ſicut. uel ſi non expreſſit, ſed cum cōmemora
tione primi, legauit ſecundo, per hæc uerba. Fundum quē
Seio legaui, lego Sempronio. ff. de condi. & demon. l. nā
ad ea. ſecus ſi ſimplicē faceret commemorationē, ut ſi di
cat, lego fundū Mæuio, eundem lego Sempronio, ut hic
ī fi. ff. de leg. ii. l. Mæuio. niſi faceret ex īteruallo, ut d. l. nā
ad ea, uide plenius infra tit. i. in fi. In gl. ſcilicet uerbis tā-
tū. ibi, cum dicit, ut d. l. & Proculo. alleg. in glo. Iſta glo.
uidetur cōtra legem illā, in qua dicitur, ꝙ ibi eſt locus iu
ri accreſcendi. Dicas, ꝙ inter duos quorū cuilibet fuit le-
6 gata dimidia, non erat † locus iure accreſcendi, qa omni-
no erant defuncti, ſed tamen Titio totū legat, illud con-
iungit eos re cū illo Titio, ſeu Titium cum eis, ideo habet
locū ius accreſcendi, & hoc uoluit dicere gl. in ea. glo. cū
dicit ſ. px. §. uult dicere de i. reſpon. uer. cōiunctim, ut le
go Titio & Seio Stichū. Sed cōtra hoc opponitur, & uide
tur, ꝙ non ſint re coniuncti, ſed tantum uerbis in prædi-
cto exemplo. Illi enim dicūtur re cōiuncti, quibus ſingu-
lis totū datur, ſed partes p cōcurſum ſibi faciunt. ff. de le.
iii. l. coniunctim. Sed conſtat, ꝙ ſic legando, uidetur cuili
bet medietatē legare. ff. de leg. ii. l. & Proculo. de uerbo.
obli. l. ſi mihi & Titio. de re iud. l. Paulus. igitur uidetur,
7 ꝙ non ſunt re coniuncti. Timore † huius oppoſitionis, quī
dam dicunt, ꝙ ho exemplum non eſt bonum, & ponunt
aliud. Lego fundum Sempronianum Mæuio, & Titio eun
dem fundum, & dicunt, quòd ſunt hic re & uerbis coniū
cti. & pro hoc facit ff. de hęr. inſti l. itē ut Sabinus. ibi, nā
quantū ad ius accreſcendi & c. Sed cōtra hoc uidetur ex-
pſſum. ff. de uerb. ſig. l. triplici. nec dubium. Quid dicemꝰ?
pro primis facit multū l. re cōiuncti, ibi, cum dicit, ſepara
tim dando, & intelligo, quod ſi ſimul, quod non eſſent re
coniuncti. Sed ſi hanc teneamus, quid reſpondebimus ad
leg. triplici. in qua Vlp. uidetř cōtradicere Celſo, & Paulo;
qui condiderunt leges prædictas? Poteſt dici, quòd lex tri
plici intelligitur in caſu ſuo, uidelicet quando teſtator ī
ſtituit tres, uel legauit trib. v. g. Titius & Mæuius ſunt hę-
redes, quilibet pro dimidia. Sēpronius ex parte dimidia,
uel Lucius & Titius hæredes ſunto. Sēpronius hęres eſto.
certe in his caſibus ſunt re coniuncti, nam inſtituendo Ti
tium & Męuiū in dimidia, quilibet inſtituitur, in dimidia
totius, non in dimidia dimidiæ, & per hanc inſtitutionē,
non ſunt re coniuncti. ſed cum alius inſtituitur, in totum
reſtringitur ad unam dimidiam, & in illa faciunt ſibi par-
tes concurſu, & ex ratione illius concurſus, re coniungū
tur, & hoc uult dicere illa lex, & l. Męuio. de le. ii. de hæ.
inſti. l. ſi ita quis hæredes. dic ergo ſecundū hos, ꝙ ſi quis
leget Titio & Mæuio fundum, nō ſunt coniuncti rē. Sed ſi
leget Titio & Mæuio fundū, & alii dimidiā fundi, uel ecō
tra, ſunt re cōiuncti. Et ſic legē illā intellige, & reſtringe,
Do. aūt Ia. & Pet. recitāt exēpla glo. nihil obiicientes, uec
ſoluentes, uel alias reprobantes, & ſic uidentur ipſam ap
probāre. & idē Dyn. Quid ergo reſpondebimus ad legē
re coniuncti? Dic quòd uerū cōtinet, prout iacet, ſed ſi ni
hil excipiendo Titio & Męuio lego Stichum, uidetř ſingu
8 lis inſolidū legari. Et ideo † partes cōcurſu faciunt, ut no.
in l. i. §. fi. ff. de uſufruct. accreſcen. Sed lex, & Proculo. di-
cit contra. ſed dic ꝙ ibi nulla eſt coniunctio, cū enim te-
ſtator ſciret ſeruum cōem, & qđ unicuique dominorum,
ſua pars erat acquirenda, non pręſumit eos uelle coniun
gere. ff. de uul. l. ſi. nec eſt aliqd, quare debeat pſumi. Sed
hic qñ coniungit eos uerbo, pręſumit qđ eos uelit coniū
gere re, & alterū uellet totū habere in caſu quo alius nō
poſſit hr̄e, unde quaſi unum corpus eos efficit. C. de cad.
tol. §. his itaque. & §. finaūt ex his. ubi hoc pbatur, & ideo
notāter dr̄ in l. re cōiuncti. ęquis portionibus. & facit, qa
ubi per copulā cōiunguntur, pręſumuntur coniungi uno
corpore rei. ff. de uer. ob. l. eum qui. in prin. de leg. i. l. ſi qs
teſtō. Nec ob. l. ſi mihi & Titio. nec lex Paulus. quę loquū
tur in actibus inter uiuos, in quib. non habet locum ius
accreſcendi,

acreſcendi,nec talis coniunctio.Sed quid,ſi ſic dicatur?
9 Quiſquis ex cognatis meis Capitolium aſcenderit,ſit hæ
res.Titius, hęres eſto. plures ex cognatis aſcēdunt, alter
repudiat,uel moritur anteq̃ ſit hęres, nunqd hi cognati
ſunt coniuncti re,& uerbis,ut accreſcat cognatis tantū?
Iac.dicit quòd non,quia uerbum quiſquis,diſtributiuum
eſt.C.de impu.& alis ſubſti.l.fi.Sed quid ſi dicat per uer-
bum omnes,v.g. lego uobis omnibus, & Titio fundum.
Iac.diſtinguit,quia aut dicit demonſtratiuè,cū eſſent præ
ſentes,& tunc habet eos pro nominatis propriis nomini
bus,quia demonſtratio uicē dominis &c. ff. ſi cert. pet.l.
cerium. & eſſent disiuncti, ſi non demonſtratiuè, ut quia
dicit uolo,quòd omnes legatarii mei,& Mæuius habeant
fundum,tunc ſunt coniuncti per uerba pluralis numeri
10 appellatiui.ff.de uſufr.accre.l.ſi quis Titio.† in ea.gloſ.in
fi.de hoc fuit dubitatum an re coniuncti Pręferantur uer
bis coniunctis,uel econtra.in hoc tamen reſidēt omnes,
quod ſimul admittantur.Et Dyn.dicit,quòd eſt caſus in l.
11 re† coniuncti.bene intellecta ſupra in l. ſi ita quis hęredē
ff de hær.inſti.& de hoc uide plenius in d. l. 1. ff.de uſufr.
accre. multa poſſent tangi circa ius accreſcendi,ſed non
eſt materia huius §.
a *Adnot.*Si eadē.Si una res ab eodē duobus legatur,coniun-
ctim,uel disiunctim,ſi ambo concurrunt ad legatū, medie-
tas datur medietas alteri. Sed deficiente legato in perſona
unius,totum collegatario datur.h.d. Aret. Itē uide de hoc
Ang.quando ille,qui non admittitur ad partem faciat par-
tem.in 2.col.ante med.in uerſi.in ea.glo.in fi.

1 *Conſolidata,quo iure non quæſita.*
2 *Conſolidatorum partem uxori quæri.*
1 Si cui.†Iſte §.facit,ꝙ illa,q̃ conſolidantur,non uideān-
tur acquiſita illo iure, ſeu titulo quo res cui conſolidantꝰ
tenentur.Et eſt notabile ad facti quęſtionē. De conſuetu-
dine mulieres habent partem in rebus emptis ꝑ uirum,&
acqſitis,uir habebat feuda,q̃ tenebantꝰ ab eo,anteq̃ nube-
2 ret,& ita uxor nihil habuit in illis,contingit, ꝙ† durante
matrimonio aliqua conſolidantur, & redeunt ad domi-
num ex aliqua cauſa,quęritꝰ utrum mulier habere debeat
partem in hic conſolidatis?Et uidetur,ꝙ ſic,quia cenſentꝰ
alia a rei proprietate per hunc §.Et idcirco tanquā alia in
dicāda ſunt,& ꝑ ſe.Idcirco hęc q̃ conſolidata ſunt vħr ꝑ
ſe iudicanda.ff.de leg.2.l.Męuius.§.fundo.

1 *Dominus uerè quis,an non dicendus.*
Sed ſi rem. In glo.ut ff.de libe.leg. in fi.Præterea ualet
1 ratione iuris,quod in ea creditor habebat, ut ibi not.† In
gl.ſic inſra de actio.in fin. & per hoc apparet, quòd quis
non poteſt dicere ſe dominum ex pluribus cauſis.nec tā
ad ſe pertinere. quod uerum eſt agendo,ſed forte defen-
dendo ſic.extra de fide inſtru.c.inter dilectos.ut no.Arc.
extra de elect.c.ut quis.& de hoc ſcripſi. C. de contrahē.
emp.l.cum res.in gl.ff.de regu.c.1.in fi.Hanc repetit Dy.
& gl.in d.l.cætera.

1 *Veritatis,opinionisq́, concurſus.*
2 *Veritas in quibus opinioni potior,an non 3.*
4 *Errantem non contrahere.*
a Si quis a rem ſuam.In caſu huius §. faciebat dubiū er-
ror,alias nullum dubium eſſet,quin ualeret legatum,etiā
rei alienæ, ex quo ſciebat ſupra §. quod diximus.in gloſſ.
no.ſic in fi.Dic, quòd aut actus ex ſui natura requirit ueri
1 tatem,† & opi.concurrere,ut additio hęreditatis,tunc re
quiritur utrunque, ut l.is qui putat, & l. hæres inſtitutus.
eo.ti.cum l.ſeq.aut non,tunc aut eſt communis opinio,&
eā ſequimur in caſibus, de quo dic,ut ſupra de teſt. §. ſed
cum aliquis.ff.đ off.ꝓto.l.Barbarius.aut ſingularis,& tūc
aut in delictis,aut in aliis.Si in delictis, tūc aut in delicto
cauſando,& tunc aut in delicto,quod cauſatꝰ ex ſolo ani-
mo,ut iniuria,q̃ fit patri, uel domino per delictum com-
miſſum in perſona ſerui, uel filii, nā duę oriuntur,una q̃
2 concernit† pſonam iniuriati de facto,alia quæ concernit
patrem,uel dominum,& illa magis cauſatur ex aīo,q̃ ex
facto & attenditur magis opinio, quā ueritas. Et idem in
aliis,quæ ex animo magis, quā ex facto cauſantur.ff de in
iuriis.l.item apud.§.interdū.& l.cū q §.fi.Aut in delicto qđ
cauſatur ex facto, & tunc attēditꝰ ueritas, magis quā opi-
nio.ff.de fur.l.uulg.§.ſi quis eſ.de iniuriis.l.cū q §. ſi iniu
3 ria. & hoc ſi habuit animū delinquēdi als nō.ff.de fur.l.
inter omnes.§. recte. Aut quęritꝰ in delicto cauſato repo-
nēdo ſub certa forma,aut ſub certa ſpecie criminis. & ibi
magis attenditꝰ ueritas.ff.de cri.expi.hęre.l.fi. In aliis aūt
regulariter attenditꝰ magis ueritas,quā opinio,ut hic con
cor.Do.Ia.& Pe.nihil dicūt,niſi,ꝙ opinio præferꝰ uerita
ti in his,q̃ cōſiſtunt ex animo. Et inducunt hoc ad quęſtio
nē facti.De iure canonico nullus pōt tenere duo benefi-
cia,ſubaudi curata,uel plures dignitates,extra de ꝑben.c.
de multa.Ponē,ꝙ Papa conceſſit cuidā epō,ꝙ poſſet di-
ſpenſare cū aliquo de clericis ſuis, ꝙ poſſet duo talia be-
neficia obtinere,epſ diſpenſauit cū quodā ſuo clerico ha
bes unū beneficiū,tale,& poſſit aliud cum illo obtinere,
clerico ignorante,cōferꝰ clerico aliud,qđ acceptauit cre
dēs ſe primo,ꝑ acceptationē ſecūdi priuatum,ſuperuenit
ad eius notitiā diſpēſatio,& ambo retinere contēdit, an
poterit?dſit ꝙ dñs eorū dicebat,ꝙ ſic,quia iuriſdictio ac-
qritꝰ ignorāti.ff.de iudi.l.cū furioſus,& ad hoc inducūt l.
eius q in ꝓuincia.ff.ſi cert.peta.ff.fur.l.inter oēs.§.recte.ff.
de cōdi.& demon.l.multū intereſt.quę multum bene fa-
cit.quia in caſu quęſtionis eſt impedimentū iuris,ſicut in
4 conditione iuris,de qua ibi dicitur.†Item hęc faciunt ad
multas alias quæſtiones.Quidā credens uxorē ſuā uiuere
deſponſauit aliā,reperitꝰ ꝙ tempore,quo ſecundā deſpō-
ſauit prima erat mortua,quęritur utrū ſit ligatus? Et non
uidetur,quia non habebat cōſenſum, nec propoſitum cō
trahendi ex eo ꝙ credebat primam uitā, & ſe non ligari
& nuptię nō cauſantꝰ ſine conſenſu,ut l.nuptias.ff.de reg.
iu Contrarium vꝛ per §. quoties cum contor. Pręterea,
ubi conditio impoſſibilis apponitur,non vꝛ animus con
trahendi.ff.de ſta.lib.l.cū hęres.§.i.& tamen eſt matrimo
nium extra de condi.appo.c.fi.Et hanc quęſtionem potes
formare.iuxta c.ueniens.extra de eo q dux. in mat.quam
pol.per adul.quando eris canoniſta.
a *Adnot.* Si quis. Valet legatum rei teſtantis, licet teſtator
putauerit alienam.h.d.Aret.

1 *Errantem non legare 4.* *fallit.2.*
3 *L.Qui uxori.ſenſus.*
Sed & ſi legatarii.Opponitur contra hunc uer.quia cū 1
legatum dependeat ex ſola uoluntate,& animo teſtantis,
ut l.ex parte.ff.de adi.leg &teſtator,qui ſcire præſumitur
credebat legatum nō ualere,cum crederet eam eſſe lega
tarii,non uidetur,ꝙ legatum ualeat,nec habuit animum
1 legandi. † Pręterea cum errans non uideatur dominium
transferre,quomodo hoc caſu transfertur.ff.de cōdi.cau
ſa da.l.iii.§.ſubtilius?Doct.dicunt,ꝙ teſtōr credebat rem
eſſe legatarii,ueruntamen aliquod ius habebat in ea,qđ
etiā credebat ſe habere,ut pignus,uel reditꝰ. & ita habuit
animum legandi.Sed ex hoc non reſpondetur,qa ſic non
haberet aīum legandi rē ipſam,ſed illud ius.Et ita nō ua-
leret iure ipſo legatū.Præterea nil reſpōdetꝰ a §.ſubtilius.
Sed ad primū pōt reſponderi, ꝙ imo, quia etiam rem le-
gando,videtur ius qđ habebat legare,& ita rem ipſam,ſi
erat ſua,ut l.ſi domus.§.fi.ff.de leg.i.Ad ſecundum dic,ꝙ
illud obtinet in contractu inter uiuos,hic in ultima uolū
tate in qua dominiū transferꝰ facilius authoritate iuris,
ſine traditione,uel intellige plane ſicut iacet. Nec ob. ꝙ
nō habuit animū legandi &c.imo cōſtat,ꝙ habuit,qđ ap
paret per uerba,quia legauit & poteſt eſſe, & hoc etiam
præſumitur,ꝙ errauit in iure,& quod credidit ualere le-
a gatum,& hoc uidetur uerius.† Sed quęro quid ſi teſtator
non credat rem legatam legatarii,ſed eam ei debitam,&
uerè non erat debita,nunquid tenet legatum? Videtur, ꝙ
ſic,per hunc §. non enim refert an rē legatā credat lega-
tarii,uel ei debitam.C.de fal.cauſa adiect.l.ii. In contra-
rium facit, quia ſicut nō ualet confeſſio probato errore
ita

ita nõ uidetur ualere legatũ.C.de prob.l.rationes. C.cõ
mu.utriuſq; iud.l.ſcriptura.ff.de leg.3.l.Titia.§.Caius. &
vr expreſſum de au.& arg.leg.l.qui uxori.io fi.i.reſpõ.ibi
niſi in contrarium &c.Quid dicendũ glo.vr ſeotire, q ſi
probetur teſtatorẽ erraſſe,qđ nõ ualet legatũ ut l.Lucius
§.quiſquis.de leg.2.Videretur poſſe dici, q legatum ua-
let nõ obſtãte errore per rationẽ huius §.&per §.quiſq.
3 Nec ob.lex.† qui uxori. quia ibi dicit, q ualet legatum,
& præſumitur teſtatorẽ habuiſſe animũ legandi,niſi pro
bet hæres contrariũ.uidelicet,q non habuit animũ legã
di. Et hoc probauit, ſi fortè teſtator hoc expreſſit,unde
noo ſufficeret probare ipſum erraſſe, hoc caſu per hunc
§.qđ eſt ootandũ.Sed his obſt.C. de fal.cauſa adiect.l.i.
4 ubi ſupponit,q probato † errore non præſumit animus
legãdi.In hoc dicas, q refert de erroribus, an fuerit de
ceptus uel nõ. Verbi gratia,ſi legatarius falſo ſuaſit teſta-
tori,q ſoluere forte procuratori uel ſeruo ſuo pecuniã
quã debeat,uel q res,q̃ erat teſtatoris ad ipſum pertine-
bat,tunc non uidetur animus legandi, ut ibi ſi autem nõ
fuit deceptus,ſed ſimpliciter errauit,& forte improbabi-
liter in facto ſuo,tũc uidetur fuiſſe animus legandi,imo
i tali caſu præſumitur ſcire errorem, & non obſtante eo
legare,& forte in tali caſu loquitur iſte §.& ad hunc de-
bet reſtringi.

1 *Legatum conditionale reuocatum.*
2 *Domino ſiſtente, procuratorem non reuocari.*

a Si rem ſuam. a In gloſ.uendendo. b ibi,cũ dicit, ſi
b ex alia cauſa eſſet uoluntaria,duntamen propter lucrum
ut no.in d.l.rem legatum.In ea.glo.in fi. hoc uerum ubi
ex neceſſitate alienauit,ut ibi no.In gloſ. quia animus in
1 fi.Et hęc obtinens in legato puro.† In cõditionali uidet
indiſtinctè legatũ reuocatũ, ſi res ſit aliena tpe exiſtẽtis
cõditionis.ff.de auro & arg.leg.l.Quintus ſcribit.§.fi. de
lega.i.l.Stichũ.uel ille in caſibus ſuis,qñ fuit appoſita cõ
ditio,ſi meus erit,vel ſimilis.Et hanc glo.idncũt Doct.ad
2 queſtionem.† Pone q dominus,qui procuratorẽ ad cau-
ſam conſtituerat,cõparuit in aliquo articulo cauſę,nun
quid ex hoc cenſetur procurator eſſe reuocatus?Ipſi diſti
guũt,an ex neceſſitate comparuit, ut tunc non uideatur
reuocatus.hoc eſt expeditum hodie,extra de procura. ſi
quem.lib.vi.ubi approbatur eorum opinio.
a *Adnot.* Si rẽ ſuã. Alienatione rei legatæ a teſtatore facta,nõ
admittitur legatum,niſi probetur animus adhibẽdi.h.d.Are.
b Vendendo.Scilicet per ſolum contractum, etiam ſine tra
ditione,nec recõualeſcit,ſi recuperet,niſi fauor libertatis,
uel pietatis cauſæ,& hoc uerum, quando fuit legatum ſim-
pliciter,& alienatio remanſit in ſuo eſſe,alias ſi per diſſolu-
tionem ſpeciei,uel tranſlationem,ad aliam ſpẽm, alienatur
ſeu fiat legatũ,ſi meus erit reuocatur indiſtinctè, niſi aliud
loco illius redimatur ut l.ſiliæ.§.i.ff.de cond.&demon.ſi ue
ro legatur ſpecies,ut quantitas, hoc eſt pretium rei non re
uocatur,exactio ãt debitoris legati, uel ſola ſnia contra eũ
lata,an ipſum legatum reuocet. uide Ang.hic.

1 *Legatum & dona.inter uir.& uxo.diſcrimen, & commune.*
2 *Pignoris uſucapione non quæri.*
3 *§.Iidem limitatio*

Iidem reſcripſerunt.In gloſ.niſi.in fi. ſub dicta diſtin-
ctione ibi,uel dic nullo modo hoc non eſt uerum, quia
ſemper admittit illa diſtinctio,an habuit animũ adimẽdi
uel nõ.Sed gl.hęc(ut credo)fuit corrupta,uitio mali ſcri
ptoris,debuit enim dicere,q illa diſtinctio,an ex neceſſi
tate,uel ex uolũtate dedit pignori,nõ admitit hic.& ita
1 no.in l.q poſt.C.de lega.† In ea.glo. io fin.Glo.uult red
dere rationẽ diuerſitatis,quare donatio iter uirũ & uxo-
rẽ reuocat,ſi res donata detur pignori,& nõ legatũ.Et di
cit q legatũ ualuit ab initio de ſe,ideo nõ ita faciliter re
uocat ſed donatio iter uirũ & uxorẽ, nulla fuit ab initio
ideo &c.Et hãc ſolutionẽ gloſſ.plenius declarat & pbat
per leges,reprobata ſolutione quorundam,qui dicebãt,
quòd donatio eſt odioſa.ff.de donationib.l.fi. §.pen.dic
ibi.Et per hanc ſolutionẽ potes reſpondere ad duas,uide
licet.Quid in donatione cauſa mortis oũquid reuocat,
ſi donans dedit rem pignori?Videtur q ſic, per l.ſi mari-

tus.ff.de dona.inter uirum & uxorem.l. cũ hic ſtatus. §.ſi
maritus.Per hanc ſolutionem dices contra,quia donatio
cauſa mortis tenet ab initio,ſicut legatum,& ideo dicen
dum eſt idem, quod io legato. Sed quid in donatione fa-
cta a patre in filium nõ emãcipatum? In illa dicitur idẽ,
ſicut in donatione inter uir.& uxo.quæ nõ tenet Doct. q
nihil dicunt circa glo.adducunt hunc §.ad quæſtionẽ fa
cti.Pone q Baro quidã promiſit ad magnam pœnam,q
2 nihil acquireret io terra alterius.cõtingit q cępit ma-
gnam manũ pignoris,nunquid incidit in pęnã?Non uide
tur ff.de pignorib.l.in quorum. Itẽ facit ad hoc iſte §. qa
res nõ uidetur alienata, ſi detur pignori,ergo nec alii ac-
quiſita.Sed contra.quia appellatione alienationis,conti-
net pignoris datio.C.de reb.alie.nõ alienã.l.fi. Finaliter
dicunt,quòd non cõmittitur pœna, niſi eſſet res obligata
pro tanto debito,qđ non eſſet unquã ueriſimile poſſe re-
dimi,iſpecta perſona obligãtis,& eius ſtatus.ff.de leg.iii.
l.qui habebat.de ſuppellectil.lega.l.legata.§. fina.Secun
dum eos per has leges poſſet reſtringi intellectus huius
3 † §.nam ſi teſtator dedit rem pignori,pro quanto ualet,
& plus,& ſit impotens ad redimendũ, ſatis poteſt repre-
hendi mutatio uolũtatis,nec ſit locus huic §. p dictas ll.

1 *§.Si uero.ſenſus.2.*
3 *Alienata parte.totum admitti 4.*
5 *Feudum totum ob partem amitti qui accipiendum.*

1 Si uero. † Iſte §.uidetur ſupponere,quòd pars non alie
nata debetur etiam ſi haberet animum adimendi,quia di
cit omnimodo.& in ſequenti,diſtinguit, an haberet ani-
mum adimendi,uel non,& tamen hoc uidetur apertè fal
ſum,quia legata ſolo animo adimuntur.ut l.militis. §.ue
2 teranus.ff.de mili.teſt.Sed dicas,q hęc † litera ſe repor-
tat ad probationem , quia pars nõ alienata debetur, dato
quòd legatarius nihil pbet,ſed io alio caſu non. Si tamẽ
hæres pbaret in primo caſu,quòd animo adimendi audi
retur per iura prędicta.Ia.&Pe.inducunt hunc §.ad quæ-
3 ſtionẽ.† Vaſallus,qui alienat fundũ abſque licẽtia domi-
ni,ipſum perdit.in feu.q̃ ſit prima cauſa benef.amit. §.fi.
Pone,q alienat partem,nunquid perdit totum?Nõ uide-
tur per hunc § & quia nil uidetur actum quandiu aliquid
remanet &c.C.de his q.ut indi.l.fi.Ad oppoſitũ arguũt,
quia res incępta habetur pro cõpleta.ff.de aur.& ar. leg.
l.ſi non ſint.§.quid ergo. Ipſi determinãt p hac parte, q
4 totum amittit,† quia io indiuiduis,q delinquit io parte,
reus habetur i toto,hæc eſt quędã indiuiduitas in feudo,
quia ſi pars rediret ad dominum,non eſſet forte ſufficiẽs
ad ſeruitiũ.unde lex dicit, q ſi dominus ſit occiſus a fami
lia,& hęres aperiat teſtamentum,priuat hęreditate,niſi q̃
ſtio præhabita fuerit de familia.& idem ſi partẽ teſtamẽ-
ti aperuerit.ff.ad Syllan.l.ſi quis io grani. §. ſi autem non
totum.Si liber feudorum ſit authenticus,eſt caſus contra
5 eos io feu. de uaſ.qui cõtra conſti. Lota.c.i.† Vnde aduer
te,q quędam ſunt cauſę amittendi feudum, quæ concer
nunt perſonam domini,& totum feudũ,ut ſi uaſallus cõ
mittat feloniam,& in quibus non eſt maior ratio, q una
pars feudi magis pdat, quã alia, & in illis obtinet opin.
Doct.Sed in caſu noſtro eſt ratio perdendi unam partem
& non eſt ratio perdendi aliã,quia ſufficit,q quis puniat
in eo in quo delinquit.ff.de his qui ut indi.l.reſcriptũ.&
l.hęres q.ad leg.Falci.l.Paulus.ideo non uidetur opinio
eorum procedere, nec de iure feudorũ, nec Romanorũ,
ſalua eorum reuerentia.

1 *Rationes reddendæ.*
2 *Liberationem uarie legari.3.*
4 *Liberandi modi 6.*
5 *Liberatio cui non proſit.*

a Si quis a debitori.In glo.quod tribus, ibi cũ alleg.l.
Aurelio.§.fi. quia dolus non remittitur. Poteſt dici quod
b tenetur rõnes reddere in groſſo. b ff.de le.i. ſi ſeruus ue
titus. imo plus,quia ſi dolus remittitur expſſe,nihilomi-
nus tenet reddere chartas,& papyros.ff.de libe.leg.l.cre
ditor.

1 ditor.§.inter cætera. † In ea gl.ibi, ne exerceat.Hęc glo.
ſtomachauit.Ia.& eum fecit prorumpere ad blaſphemiā
dicit enim. Dic mihi,aſine, nonne idē eſt dicere hæredē
meum petere nolo,uel dāno hæredem meū,ne exerceat
actiones?Certe mirandum qđo glo.de hoc fecit tertium
modum.& primos duos repoſuit ſub uno, qui vñr magis
2 inter ſe differre,ſed gl.vř intellexiſſe, ꝙ iſte modus † om-
mino differt ab aliis,quia qñ per hunc modū legatur,pe-
ti nolo.tūc indiſtinctè ualet legatū liberationis, & poteſt
agere legatarius, u liberetur, ut ff.de li.le.l.quod mihi.
3 † Sed qñ teſtator damnat hęredē,ꝙ non exerceat actio-
nes,tunc diſtinguitur,an ualeat legatū, vel nō,ut hic ſub
iicitur,& patet in l petitur.alleg. in gl. Nec forte poteſt
agere,ut liberef,cum hęc non uideat fuiſſe mens teſtāis
& ſi agat,oportet quòd dicat ſe habere malā cauſam, qđ
non oportet quando legatur ꝑ uerba illa peti nolo,& ita
non vř idem modus, ſeu effectus legandi. Præterea iſte
modus legandi obtinet in actionib.intentatis, ut patet in
4 l.petitori.† alius in intētādis.unde nō ſunt idē,nec idem
effectus,ut patet in ſuperiorib.& iſte intellectus non eſt
aſininus. D.Iacobe,ſatis poſſet dici,ꝙ ubi eſſent actiones
intētatę,qđ eſſet unus modus legādi, peti nolo,uel dāno
hęredē,ne actiones exerceāt,& in illo caſu poteſt ſaluari
Iac.In fi.e.gl.cōtrariū not.quòd teneat legatum in ſūpti-
bus.ff.de leg.3.l.3. §.ſi rem. Sed illa poteſt intelligi,ubi
teſtator habuit iuſtam cauſam,tunc.n.ualet legatum in
principali,& in ſumptib.Sed ubi iniuſtam, tunc nō uidef
ualere etiam in ſumptibus, quia ſi non ualet expreſſum,
nec tacitum,ut l.ſponſus.§.1.ff de dona. inter uir.& uxo.
In glo.licet res ſua in fi.uide.ff.de leg.3.l.ſideiſ cō.§.ſi rē.
5 In gl.ſicut eſt bon poſ.in fi.† Sed quid de ſucceſſore ſin-
gulari,qui tenet rem,quę obligata erat pro debito, pro
quo fuit liberatio legata debitori,uel rem pro qua teſta-
tor poterat agere?Dic non prodeſſe illi, & poſſe agi con-
tra eum, niſi haberet regreſſum contra illum. cui legata
eſt liberatio.ff.de libe.lega.l.ſi quis reum.Ideo iſte tex. lo
quitur notanter de uniuerſali ſucceſſore. In gl.ſcilicet ꝑ
acceptilationem,ſed cur non competit ipſo iure libera-
tio,ſicut ipſo iure tranſit dominium rei legatæ,ſic ꝙ age-
re non oporteret.pro utiliori deliberatione?qui ſic ſtatuiſ
ſent,non peccaſſet.uerumtñ poſſet dici, qđ obligationes
magis inhærent oſſibus,quā proprietates rerum, & non
ita faciliter tranſeunt,ut ff.de pecu.l.Sticho. pro ſuo.l.3.
Item dic,ꝙ ille §.procedit indubitatè,qñ reus liberandus
eſt acceptilatione.Sed quid ſi pacto tm̄ liberandus ſit,iux
ta l.ſi quis reum?Nō videf obtinere iſte §. quia fruſtra fie-
ret cum competat exceptio ex legato.Dic cōtra,ut no.ff.
de lib.leg.l.3.§.nunc de effectu.In glo.ſed nūqd. Nec ob.
6 ff.de peti.hær.l.pen.quia ſecus in cautione, ſecus in pa-
cto,ut d.gl.Et eſt ratio,quia difficilius eſt dare cautionē
cum non ab omnibus &c. in Auth.de depo.§.ſi quam pa
cto liberare.idcirco concedendum eſt,ꝙ facilius fiat per
pactum ad maiorem ſecuritatem, quàm detur cautio ſu-
perflua,ſeu non neceſſaria.

a *Adnot.* Si quis legatū liberationis,ualet.& pōt fieri in ꝑpe
tuū,& ad tēpus,& contra.non ualet legatū factum, a debito
re ſuo creditori,ni ſi afferat ſibi aliquàm utilitatē. h. d. Are,
b In glo. Omiſſa,ſcilicet ſcrupuloſa inquiſitione.

Poteſt.Hoc caſu non poteſt agi,ut liberetur per acce-
ptilationē,ſed an per pactum.dic ꝙ ſic,ut in l. Aurelius.
§.centum.& in l. non ſolum.§.1.alleg. in glo.

1 *L.Si creditor enucleari.*
2 *Legatum,quando an non,ualidum 3.*
4 *L.Si in metallum.ſenſus.*
5 *Legatum ſine perſona nullum.*
6 *Actionis furti mors.*
7 *Seruitus [illegible] non extinguit.*
8 *[illegible] ſuperueniente corruat.*

a Ex contratio. In glo.ſed nūquid in fi. a Domi. Iac.&
Pet.dicūt,quòd quomodocunq; ſit plus, uel in hypothe
ca,uel alias.ſemper tenet legatum.per l.ſi creditor. ff.de

1 libe.leg.† Sine dubio illa lex uidetur expreſſe cōtra glo.
quia ibi non cōtinet plus actio de dictis quatuor modis;
quoniā honorariæ additur ciuilis, & tamen ualet legatū.
Vnde aduerte,ſi legatū nō afferat emolumentum, uel in
2 obligatione bonorū,uel alias.tunc non ualet,† ut ſi quis
teneatur actione bonæ fidei, & obligauit bona. ibi enim
nullū emolumentū affert,quia non additur obligatio bo
no.quæ iam erat cōtracta Item nec per legatum additur
curſus uſurarū,quę currunt in actione bonę fidei, ſicut in
actione ex teſtamēto.Vnde non ualet,ſed ubi teſtator le-
gat illud,quod debebat per obligationē perſonalē tantū,
uidetur,ꝙ ſemper ualet, quia additur realis hypo. & rei
uendicatio,ſi ſpecies debeatur.ut dixi ſupra.in prin. ti. &
dominiū ſtatim tranſit in quo eſt emolumentū.ff de leg.
3 l.3.§.ſi rem.Plus dico,ꝙ ubicunque legaf id,qđ debef
ex cōtractu ſtricti iuris,quāuis prima eſſet ſub obligatio-
3 ne bonorū,ꝙ † ualet legatū,quia ſemper eſt plus in re ꝑ-
pter uſuras,quę currunt in actione ex teſtamento,& non
in actione ſtricti iuris.C.in quib. cau.in integ.reſti.nō eſt
neceſſ.l.in minorū.& hoc de iure ciuili, ſed attento iure
canonico ceſſaret hęc ratio. Item ceſſaret, ſi eſſet uſuras
creditor ſtipulatus,vñ illo caſu nō crederē ualere lega-
tum. Aduerte ergo ad naturā contractus & rei. Et ſi repe
rias,ꝙ emolumentū aliquod afferat, dic ualere, alias nō.
Nec obſt.ff.de leg.3.l.ſi deportati.§.ſi.quia non ualet, ut
poſſit fideicommiſſo onerari ualet tamen,ut agi poſſit.

Quid ergo dices de his,qui dicūt tota die i teſtamētis,
nolo debita mea perſolui,per manus executorū meorū,
nunquid creditores uirtute illius clauſulę poterūt agere
uel implorare officiū iudicis, ꝙ uirtute illius clauſulæ ſa
ciat ei ſolui?Dicas ꝙ ſi legatū debeat importare emolu-
mentū,qa forte habuit executores ad hoc obligatos. qa
nō ſunt nudi miniſtri.iuxta illud,qđ ſcripſi C. de ep. & co.
& cl.l.nulli.vel forte eſt propior executio de cōſuetudi
ne,uel de iure quod tenet legatū,alias nō. In glo.nō.arg.
in fi. Iac.& Pet.dicunt ꝙ hęc uia brocardica ſoluit ꝑ hūc
text.quia quādo actus peruenit ad caſum a quo incipere
nō potuit,aut erat cōpletus,& perfectus,aut non.primo
caſu tenet,ſecundo nō,vt hic,cum dicit,qa qđ ſemel cō-
ſtiti,&c.hanc eadē ſolutionem ſequitur Dyn.qui plures
allegationes colligit,pro & contra.extra de reg.iur.c.fa
ctum legitimè.Sed contra hoc,& contra hunc §.facit ap
te ff.de his,quę pro nō ſcript.habent. l. ſi in † metallū. in
4 fi.ibi enim conſiſtit ab initio legatū,& tamen redactum
ad caſum,a quo incipere non potuiſſet,annullatur quan
tum tangit cōtrarietatem huius §.glo.ſoluit ibi.caſus cō
tingens i ꝑſona legatarii impedit,hic utilitas rei legatæ.
& ita vult cōcludere,quòd caſus ſunt diuerſi,non aduer-
ſi.Sed certe ad minus nō uidentur diuerſi in ratione,quia
eadē uidetur ratio in vtroque,niſi des cauſam diuerſita-
tis.Sed dicas,ꝙ eſt ratio,quia quando dies uel conditio
uiuo teſtante euenit,nullū abſurdū ſequitur, ſi legatum
5 teneat,& debeatur, quia eſt perſona † cui debetur,& res
quæ deberi poteſt.ſed ubi teſtator redimit ſeruū alienū,
non eſt perſona,in qua poſſit conſiſtere legatū. unde ſi-
ne perſona ſtare non poteſt.& ideo non mirum,ſi ſit nul-
lum,& pro non ſcriptū.& hoc quantum tangit contra-
rietatem huius §.ſed quantum tangit uiam brocardicam,
obſtat primo membro Item obſtat ; quia ſacerdotiū re-
ctè datur,& perfectè amittitur, ſi ſacerdos cōtrahat cum
corrupta,quia uenit ad caſum &c.in Auth.qūo opor.epi
ſco.& cleri.ad ſa.ord.perue.§.ſācimus.uerſicu.& neque.
6 †Item quia actio furti perfectè quęſita extinguitur,ſi per
ueniat ad caſum a quo &c.ff.de fur.l.falſus. §.ſi.Quidam
addunt ad diſtinctionem pręcedentem,quia aut uenit ad
caſum illū,facto illius ad quē res pertinebat,aut alterius
primo caſu annullatur, ſecundo non.Et ita ibi no.Sed cō
7 tra hoc,quia ſeruitus † rectè conſtituta non tollitur,quā
uis facto acquirentis ꝑueniatur ad caſum &c.ff. de uerb.
obl.ſi ſub una.§.i. Item ob.ff.de ritu nup.l.ſi qua. Item ad
ſecundum membrū,quod initiatum, licet nō perfectum
nō uitiatur, nec caſus ſuperueniēs impediet.ff.de rit. nup.l.
ſi quis

ſi quis in ſenatorio. Si uis euadere, dicas, ꝙ ubi caſus ſu-
perueniens eſt talis, ꝙ ex diſpõne iuris, uel rõne actũ an
nullat, uel forte, qa ſequeret nõ cõpat bile, uel abſurdũ
8 uel ex talia cã, tunc caſus ſuperueniens &c. alias obtinet
regula, q̃ hic traditur. ff. de reg. iur. l. in ambiguis. §. nõ eſt
nouũ. ad leg. Fal. l. uerbis legati. Et hoc in his, q̃ conſtite-
runt ab initio, quia in his quæ pẽdebãt, & retrotrahuntur,
inſpicitur ſtatus ad quem retrotrahitur, ut ff. ad Mac. l. i.
§. ſi pendeat. & hæc faciunt ad illa, q̃ Dyn. no. in d. c. factũ
legitimè. quæ cõgruenter potes hic adducere. dic ut ibi.
Itẽ facit, ꝙ ſi quis de genere uirtute cõſuetudinis retro-
trahat rẽ a ſuo proximo uenditam & moriatur pendente
lite extraneo inſtituto, quod extraneus non admittatur,
contra. ff. de inoffic. teſta l. poſthumus. §. ſi.

a *Adnot.* In ſi illa gloſ. dicit uerum reſpectu hypote. ſed
reſpectu domini ualet legatum. Ang.

1 *Dotalia quando reddenda.*
2 *Legatum dotis quando teneat.*
3 *Legatum generis, an ualeat.*
4 *§. ſed ſi uxori. ſenſus.*

2 Sed ſi uxori. a In glo. ſcilicet in commodo. ibi, eum
1 dicit olim. glo. ſupponit † ꝙ immobilia olim reddebant
annua bima &c. quod poſſet obtinere, quandoque morte
ſoluebat matrimoniũ, ſecus ſi diuortio, ut not. ff. ſolu. ma
trimo. l. diuortio. Vel dic. quod olim ſtatim reddebant ut
dicta. l. diuortio. Sed ſecundũ hoc nõ uidetur, ꝙ hodie te
neat legatũ dotis, quo ad res immobiles, cũ non eſſet cõ-
modum repręſentationis. ſi ità nullum emolumẽtum af
ferat. Preterea, ſi uera eſſet opi. Iac. de Ra. qui dicit C. de
rei uxo. act. §. exactio. quòd mobilia ſtatim debẽt reſtitui,
ſi extãt, & ſint parata, ceſſat etiã prędicta actio, in caſu il-
lo. Nec dicas, quòd propter aliã rationẽ teneat, q̃ eſt. ff. đ
do. præleg. l. 2. §. eſt & aliud, quia illa etiã ceſſat, quia ho-
die non fieret retẽtio ob res donatas, ut dicta l. 1. §. ſileat.
2 de rei uxo. act. Videt ergo, quòd non teneat legatum do
tis, niſi in caſu quo poteſt afferre aliquid emolumentũ, ut
commodũ repræſentationis, uel alias, unde ſi nulla eſsẽt
mobilia in dote, uel ſi eſſent, & eẽt pactũ, ꝙ ſtatim redde
ret, nõ uideretur tenere, iuxta illa, quę dixi ſupra proai. §.
In ea. glo. ibi, niſi in Falcidia. Falcidia enim detrahitur
de cõmodo repſentationis, nõ de ipſa dote. ff. ad leg. Fal.
l. ſi uſus. §. 1. & no. eo. tit. l. cum dotẽ. ff. eod. l. 2. §. idem q̃-
rit. In ſi. eiuſdem gloſ. expreſſe autẽ non uidentur legatę.
ff. de leg. 2. l. nemo §. 1. & ibi not. & in l. 3. C. de fal. cauſa
adiect. ſupra tex. inutile eſſe. niſi prnbetur pecunia nume-
rata, uel dos ſoluta, ut C. de fal. cau. adiect. l. 3. nã tunc ui-
det legatũ ualere. Itẽ ſup uerbo, certũ corpus. Huic uer.
obſtat ff. eo. l. 1. §. adeo. uer. nã ſi quis. Glo. ſoluit ibi, quia
aut quãtitas exprimitur, ut corpus, & non debetur, quam
uis fuerit certa, aut quantitas in genere, & tunc debetur.
Sed huic ſolutioni uidet obſtare hęc litera, quæ uidetur
dicere, ꝙ quantitas certa fuit legata, & ut corpus, & dici
deberi, Item obſtat §. quiſquis. de le. Lucius. ubi teſtator
referebat ſe ad certũ corpus, & ualet legatũ. Dic plenius,
3 quod aut legat quantitas certa, ut quantitas, tũc † ſemper
debetur, ut l. legaui. de li. leg. & d. l. 3. C. de fal. cau. Aut ut
ſpecies, ut lego centũ, q̃ ſunt in illa arca. tunc non ualet,
ut §. adeo. Aut eſt dubium quomodo legatur, & tunc aut
teſtator ſe retulit ad certã quantitatẽ, quam aſſerebat de
præſenti extare, & tunc legat, ut ſpecies. ff. de leg. 1. l. pla
ne. §. ſed ſi nõ corpus. Si uero non referebat ſe ad certam
ſpeciẽ, ſed in genere, & ad cauſam certã, ſicut dotis, uel
aliã, tũc ſi ſit cã ea qua cõſueuit pecunia deberi, ut quãti-
tas, ſicut dotis, uel mutui, pręſumit legata, ut quãtitas. Et
eſt idẽ ac ſi leget, ut quãtitas, ut l. ſi nõ deſignata. alleg. Si
uerò cõſueuit deberi, ut ſpẽs, ſicut ex cã depoſiti, tũc pręſ-
ſumitur, ut ſpẽs, & eſt idẽ, ac ſi leget, ut ſpecies. Sed obſtat
§. quiſquis. quia ſcđm hanc doctrinã nõ ualere legatum,
hoc ultimo caſu, tñ conſtat de cõtrario. ut ibi dicit, qa il-
le §. loqt ubi legat illi, penes quẽ depoſuiſſe ſe dicebat,
ſecus ſi alii ſm Dy. qui pręmiſſa notat in §. adeo. Intelli
4 get ergo hunc tex. cũ dicit, ſi uero certa pecunia, ut quan
titas, ut x. uel xx. non certa, ut ſpecies, ſeu ut certum cor-
pus, ſed litera non vr̃ hoc pati, quia vr̃ loqui ubi pecunia
fuit legata, ut ſpecies ęquiparando hmõi legatum, lega-
to fundi. Sed dic, quòd hęc litera loquitur ubi res extra-
bat, uerũtamen falſa demonſtratio erat in cauſa, v. g. Cen
tum illa, quæ in arca habeo, quę recepi in dotẽ ab uxore
mea uxori meæ lego. quãuis. n. nihil receperit, ea quo tñ
certa eſt quãtitas, & eſt in arca. debetur. & h. d. iſte §. Sed
ſi nihil eſſet in arca, tunc nihil deberetur, ut §. adeo. Dic
ergo, aut legatur certa quantitas, ut quantitas, & debet,
ut d. l. iii. niſi in caſu dictę l. uirilis. §. ſi quid. de leg. pſtan.
ff. ut no. in d. l. iii. aut ut corpus, & tunc aut extat, & debet
nõ obſtãte falſa demõſtratione, ſeu cã, aut nõ, & tũc nõ đ
bet. & hęc ſola diſtinctio vr̃ ſufficere ad oĩa contraria.

a *Adnot.* Sed ſi uxori. Legatum dotis, factum a marito uxori
ualet, et ſi maritus nullã dotẽ habuit, dũmõ in legato certũ
exprimat. Quærit hic Ang. q d ſi dos fuit pmiſſa marito, ſed
nõ data, legãdo dotẽ uxori, nunquid maritus uideatur legaſ
ſe uxori. uide hic per Ang. circa ſi. §. uer. extra gl. quęro.

1 *Cedenda ad rem ſuam actio.*
2 *Cedi quæ non competunt, non debent.*
3 *Cedere non liberatus debet, in liberato contra.*
4 *L. hæres. ſenſus.*
5 *§. Si res legata ſenſus, & locus. 8.*
6 *Manumittere uetantis; quando an non parendum impune.*
7 *Teſtatoris factum hæredis eſſe qui accipias.*
9 *§. Si ſeruum. ſenſus.*
10 *Hæres an ignorantia excuſandus.*

a Si res legata. a In glo. uel nõ cõpareat. in ſi. b dic
b ff. de leg. i. l. cũ ſeruus. ubi diſtinguũtur quatuor tẽpora,
ut ibi plenius no. In glo. quia qui in ſpecie. in ſi. Sed an te
netur cedere actiones cõtra interficientem, ſunt opinio-
nes. Quædam. n. glo. videtur tenere, quòd ſic, ut not. ff. de
dolo. l. arbitrio. §. ſi. gl. ſi. in ſi. Quędam, ꝙ non. ff. ad leg.
Aquil. l. proinde. Iac. tenet primam. pro quo ff. de condi.
furt. l. ſi ſeruus. §. boue. de contrahen. emp. l. quod ſępe. §.
ſi res. Item in d. l. proinde. Pet. de Bellapert. quã moder-
ni ſequuntur, tenet ſm, per dictam. l. arbitrio. §. fin. & l. ſi
fideiuſſor. Quid dicemus? Pro Iac. facit ff. de fur. l. eũ qui.
in princ. de adminiſtra. tuto. l. ſi. de peti. hære. l. quod ſi in
diem. §. item Iulianus. & vr̃ expreſſum de princ. & com
mo. rei uend. l. lectos. cum. l. ſeq. Pro Petro vr̃ multum fa
cere ff. de hæred. uend. l. uenditor hæreditatis. circa me-
dium. in uerſi. nã ſi eundẽ. ubi dicitur, quòd ſi habeat rei
pretium, non tenetur reddere, ergo multominus actionẽ
1 cedere. In hoc eſt aduertẽdum, quia † interdum quis ha-
bet actionem ad rem, tanquam ad ſuam, interdum tan-
quam ad rem ſibi debitam. ubi habet actionem, ut ad ſu-
am (quia uerus ſit dominus) tunc nihil debet remanere
penes poſſeſſorem, & ideo pro eo, qđ extat, ſiue corium
ſit, ſiue caro, dãtur actio contra poſſeſſorem, etiã ſi nihil
habeat, niſi actionem, quę ei competat, ſaltem ad hoc, ꝙ
cedat, ut d. l. ſi ſeruus. §. boue. ff. de leg. ii. l. mortuo. cum
notatis ad l. Aqui. l. huic. in prin. In eo qđ diſtinguit, an
ante aditã, uel poſt. ff. de rei uendicatio. l. Iulianus ſcribit
ſi hoĩem. §. Iulianus ait non ſolũ &c. aut tanq̃ ad ſui debi
tam, tunc aut nulla actio cõpetit contra occidẽtem. quia
2 forte nil eius intereſt, quia liberat interitu † ſpeciei, tũc
fruſtra quęritur, an actionem cedere teneatur, eũ nulla
ei competat, ut d. l. arbitrio. §. fin. cum. l. ſequen. Aut cõpe
tit, quia fort eeius intererat, & tunc aut præceſſit mora,
3 uel conuentio, vel aliud propter quod † non liberatur
per interitũ, & iſte articulus non cadit in terminis no-
ſtrę quęſtionis, quia nos quærimus, quando liberatur in-
teritu, an teneatur cedere actionem. In iſto autem articu
lo non liberatur interitu, unde clarum eſt, quòd tenetur
ad rem, uel ęſtimationem, ut dixi ſupra §. ſi res aliena. vr̃
ad cedendum actiones. ut d. l. idem Iulianus. Aut libera-
tur, tunc ſi non omnino, quia res nõ eſt omnino perem
pta, ſed in eo tantum, ꝙ deterioratũ eſt. tenetur cedere,

ut d. l.

vt d.l.huic ſcripturæ.2.reſpon.& ita loquitur.l.lectos. iũ-
cta l.ſeq.ff.de peri.& cõmo.rei uen.ibi enim ædilis cõſci-
dit lectos,ſed nõ cõbuſsit. & ita ſaltẽ remanebãt ſruſtra
ſeu petię & ideo non fuit liberatus uenditor omnino. Et
ſic nihil facit ad quęſtionẽ.quę loquiẽ,ubi res fuit perem
pta omnino & debitor liberatus quo caſu uideretur,
ꝙ nõ tenereẽ cedere ꝑ dictas.l.huic ſcripturę.i.rñ.& l.uẽ
ditor.In gl.cõtra.ff.de leg.præſt. Quidã habent hic natu-
ram,alij non. nam in d.tit.non reperies l. naturã. ſed be-
ne reperies l.nã naturã.in qua non labores,quia nil facit,
ideo gl.non ſoluit.In gl.ſ.ad ęſtimationem.ibi.ff.qui,& ã
quib.l.hęres.Hęc gl.eſt male ſituata hic, debet enim eſſe
ſuper ſequenti uer.ſi uero hęredis.contra q̃ gl.debet op-
4 ponere de d.l.hęres.alle.in gl.Nam ibi dicit, † ꝙ tenetur
hęres qui manumiſit, & ſupponit, ꝙ æſtimationem. per
d.l.ſi quis inquilinos.§.1.& ita ſupponitur, ꝙ manumiſ-
ſio tenet,& tñ in d.l.dicitur contra,ꝙ non teneat. gl. re-
ſpõdet,& uideẽ fuiſſe additio legis.et caue,ꝙ ſit bene ſcri
pta.dicit n.ſed hic nõ dicit tenere manumiſsionẽ, ſed qđ
nõ minus ualet legatũ,quo ad ęſtimationẽ,ſed hoc nõ ui
deẽ procedere.nã ſi non ualet manumiſsio,quare agit ad
æſtimationem? imo res ipſa petẽda eſt ſupra. §.ſi res alie-
5 na dixi.Certe uerũ eſt,ꝙ illa lex nõ obſtat huic §.qa † hic
diciẽ hęredẽ teneri, ſed nõ aperit ad qd, an ad ſeruũ uel
æſtimationẽ.Sed obſtat gl.quæ dicit ad æſtimationẽ.ut d.
§.1.de l.ſi quis inquilinos. Sed ſolue,ut not.in d. l. hęres.
& plenius.ff. de manu.l.ſeruũ qui ſub conditione, vnde
dic,ꝙ aut legatur ſeruus proprius teſtãtis, & non põt ma-
numitti ut l ſeruũ.aut hrđis,& tũc ſunt duæ glo.uariæ, tñ
ut in plurib. ſequunẽ Io.ut ualeat manumiſsio, & teneaẽ
hęres ad ęſtimationẽ,ut uo.in d.l.hęres.& l.quidam.§.ſi.
ff.ad Treb.& hoc ſine teſtamento manumiſerit,ſiue inter
uiuos,q̃uis glo.q̃nque aliter dixerit.Sed quãdoq; teſtator
6 † prohibendo ſeruũ hęredis manumitti,impedit liberta-
tem,ſicut ſi prohibet ſeruũ propriũ.ff.de manumiſ. teſta.
l.ſi quis ita.§.1.C.de teſta.manu.l.contra uoluntatẽ.& ta
mẽ legando nõ impedit,ſi leget ſeruũ hrđis, ſed ſi ꝓpriũ
ſic.Solutio,ſi prohibitio impediret manumiſsionẽ ſerui
hrđis,in nullo ſatisfieret uoluntati defuncti, ſeu teſtãtis,
ſi hęres faceret contra,ut hic ſatisfit, quia æſtimatio præ-
ſtaẽ legatario,ut hic no. Quid ergo ſi ꝓhibuit manumitti
ſeruũ hæredis,& in caſu quo cõtra fieret,legauit æſtima-
tionem,uel pœnam alicui,vr̃ attenta hac ratione,ꝙ tunc
poſsit manumittere,nec ſit locus illis legibus.In glo.cur
ſecus in ſi.hæc ratio uidetur in contrarium,quia magis fa
ctum eſt eius,qui recipit & manumittit, q̃ qui ſolũ reci-
7 pit,& nõ legauit,ſed gl.vult dicere, quòd factũ † teſtõris
cenſeẽ factum hrđis,cũ fingatur eadem perſona, ſed hoc
nõ põt dici quo ad tractatum ignorãtię, quia probabilis
ignorantia non cadit in facto proprio ff.pro ſuo.l. fin. &
tamen iuſtè cadit in facto teſtatoris.ff.de reg.iur. l. qui in
alterius.ideo vr̃ melior rõ, q̃ ibi no.uel dic, quòd iſte §.
8 obtinet † ubi nõ cadit probabilis ignorãtia, quia hrs iam
adiuerat hęreditatem, & ſciebat, uel uerisſimile eſt,quòd
ſcire poterat onera,& ꝙ ſuper hoc fecerat diligentiã, &
iõ teneẽ q̃uis legatarius non ꝓbet ſcientiã. ſecus ſi poſ-
ſet habere probabilem ignorantiã, quia forte ante aper-
tum teſtm̃,uel anteq̃ ſciret ſibi delatam hæreditatem ma
numiſit. nã tunc non uidereẽ teneri.ff.de libe.leg.l. cum
hæres.& ibi uidetur notari, & eodem modo poteſt intel
9 ligi † l.ſi ſeruum.ff.de manumiſſ. quia ſic non poſſet ca-
dere probabilis ignorãtia ſecundum qualitatẽ facti,quia
forte tanquam ei ſolutum fuit debitum ex contractu ſuo
de quo ipſe eſt, uel dẽt eſſe certus, tunc indiſtinctè teneẽ
ad pretium.ar.ff.de do.cau.mor.l.ſi is cui.ſed ſi fuit ei ſo-
lutum,tanq̃ debitũ ex ꝯtractu alterius, forte ꝓcuratoris,
uel ꝑdeceſſoris ſui,tunc non teneẽ,niſi ſciret,& hoc ſatis
10 conſonat rationi,tñ de mẽte legũ vr̃,ꝙ nulla † ignoran-
tia excuſet hrđẽ,ſed recipiẽtẽ indebitũ excuſet, & iõ ad-
hęrẽdo literæ,eſt melius ſcḋ illud qđ no.in l.ſi ſeruũ.Sed
cõtra illã rõnẽ,q̃ ibi redditur,facit d. l. cum hrs ubi iuſta
ignorantia uidetur excuſare, ſed ego intelligo illud, qđ
ibi dicitur,quòd poſt aditam, põt reperi &c.maxime, nã
idem ſi ante per hanc legem cum concordantiis.
a *Adnot.* Si res legata.Si res legata ſine facto hæredis perem
pta ſit,uel ad impoſſibilitatem deducta ſit legatario perit,
& hæres ſeruo legato eius facto intercedente a ſe, uel ab a-
lio manumiſſo hrđe,etiã ipſum ſeruum legatum fuiſſe igno
rante,tenebitur ad æſtimationem eiuſdem.b. d. ſecundum
Bal.uſque ad §.ſi quis ancillas.
b In ſi.De quo uide gl.in l.cum ſeruus.eo.ti.& in l.quod le-
gatur.ff.de iu.
c Sunt opiniones.Ang.tenet quod nõ tenetur cedere actio
nes legatario.uide eum hic.

1 *§.Sed & ſi alij.annclaatus.*
2 *Hæredes ſucceſſoris factum adſcribi.*
1 Sed & alii.Intellige † hũc §.ſi extet ſeruus,nã ſi mortuus
ſit nõ tenetur,quãuis in culpa fuerit manumittẽdo. ff. de
de act.& obl.l.is qui ex ſtipulatu.& ita ẽt intellige. ff. de
uerb.obli.l.ſi ſeruũ.§.1.& §.de illo. Sed cũ manumiſsio.
ſimilis ſit morti,cur hęres teneẽ ſeruo,per illũ in quẽ trã-
ſtulit manumiſsio,& tamen eo mortuo non teneẽ, poteſt
2 dici,ꝙ † factum ſucceſſoris reputaẽ ſuũ,& illa culpa, quæ
fuit cõtracta alienãdo,erat ordinata ad caſum illũ.Cogi-
tare.n.hæres potuit,ꝙ ſucceſſor manumittere poſſet, ſed
culpa, quę contrahitur manumittendo non eſt ordinata
ad caſum mortis,ideo.non facit teneri de interitu.
1 *Matris & patris legatum duplex.*
2 *Legata uacca partum non deberi.*
3 *Bona,quando an non perſonam ſequantur.*
4 *Prębendam irrita dignitate deberi.*
5 *Peculium cum uicarÿs an debitum.*
a Si quis ancillas. a In glo.quia duo ibi,cum allegat de
pec.leg.l.iii.& adde ff.de leg.i.l.ſi quis. Quid ergo ſi præ
gnans moreretur,& partus ex matre ſecta extraheretẽ ui-
uus,nunquid debetur? Non vr̃ per hanc ſolutionẽ, ſed tñ
1 põt dici † cõtra, quia cum homo homini nõ accedat ut ĩ.
no.Põt dici,ꝙ ſint duo legata principalia. Nec obſtat, ꝙ
ſit portio uiſcerũ,quãdiu eſt in uentre,quia non ex hoc ſe
quitur,quin poſsit legari per ſe.ff. de leg.i.l.qđ in rerũ na
tura.& ita attenta iſta ratione ualet legatum quaſi princi-
2 pale.† In gl.quia acceſsio ibi, cũ allegat l.iuſtiſsime. per
hanc rõnem vr̃,ꝙ ſi legat equã,uel uaccã cum fętu,quod
equa uel uacca mortua,nõ debeatur fœtus.& ita iſte §.in
princ.obtinet tm̃ in ancillis legatis.Item qđ hic dr̃, obti-
net in his,quæ ſe hñt per modũ principalis,& acceſſorii,
ſecus ſi unũ nõ eẽt de natura,ſeu acceſsione alterius,ut ſi
dicat,lego equũ cũ aſino,tũc per ide ẽ, ac ſi diceret equũ,
3 & aſinũ,ſm Iac.& Pet.† Etiam hęc faciunt ad q̃onem de
eo qui intrauit monaſteriũ,ꝙ ſi nõ ualeat ingreſſus ex ali
qua cauſa,nec dedicatio bonorum. Sed ſi diceret expreſ-
ſe do me & mea,tunc eſſent duo principalia,& ſi non ua
leret unũ,nihilominus ualeret aliud ſm eos.Quid ſi non
diceret,do me & mea,ſed dicat,concedo me huic mona
ſterio cũ bonis meis? Videreẽ ꝑ hãc theoricã,ꝙ tunc non
ualeret datio bonorũ,uitiato ingreſſu, quia bona ſunt ac
ceſſoria ingreſſui de natura ſui, ut auth.ingreſsi. C.de ſa
croſ.eccl.ſicut hic peculiũ,igiẽ ſi nõ ualet principale,nec
acceſſoriũ, uide ĩ d.auth.ingreſsi.ubi cõſueuit de hoc agi
ſolẽniter.Item põt induci ad multa alia, ut ſi Papa con-
4 ferat † dignitatẽ cũ præbẽda,ꝙ ualeat collatio pręben dę,
quãuis nõ ualeat collatio dignitatis ꝑꝑ defectum ętatis,
uel alias,niſi ꝑbenda eſſet acceſſoria.extra de ꝑbend.c.ſu
ꝑ eo.lib.vi.eodẽ tit.c.ſi.in cle.Et not.quòd peculium cen
ſetur acceſſorium, ubi legatur alii,ſed & ipſi ſeruo cũ li-
bertate ſecus.ff.de pecul.leg. l.cum dominus.§.i. In ea-
5 dem gl.in ſi.uideretur idem ſi eſſent † in peculio uicarii,
& aliæ res,eadem ratione.Obtinet ergo iſte §.quando uĩ
carii exprimuntur. Quid ergo ſi legat ordinarium cum
uicariis,& peculio, tunc uidetur obtinere,qua ſeparet uĩ
carios a peculio.ff.đ pecul.legat.l.ſi peculiũ.§.ſi ſeruus,
& facit pro hac glo.ff.de reiuen.l.uendicatio. de uſur.l.
equis.cum ibi notatis.
a *Adnot.* Si qs ancillas.Duab.reb.æq̃ principalib.mediãte co
pula legatis,una perẽpta,alia debeẽ,ſed ſi una alterius ẽ ac
ceſſoria

acceſſoria, perẽpto legato, quo ad principalẽ, etiam quo ad acceſſoria extinguitur. h. d. ſecũdum Bal. vſque ad §. ſi grex.

1 *Inſtrumenti legandi formæ. 3.*
2 *Alienatione quòd inſtrumentorum extinguatur. 4. 5.*
6 *§. Idem eſt. ſenſus.*

Idem eſt. In gl. huic primo. ibi cum dicit, ſic loquitur. Iſta non ualet, ut ibi not. & in ſimilis ſ. de rerum diui. §. i. In ea gl. ibi cum dicit, ſub tantum ſupra de uſu, & habi. §. ſi. iſta gl. hic uult ſe referre ad opinionẽ quorundam, quę
1 no. plenius. C. de uerb. ſig. l. ii. ubi no. in ii. oppoſitione, † ꝙ ſiue legetur fundus cũ inſtrumẽto, ſiue fundus inſtruct⁹, ſiue fundus, & inſtrm̃, ſemper vr̃ fuiſſe legatũ inſtrumentum fundi, & patriſſa. Et alienato † fundo, extinguitur le-
2 gatũ inſtrumẽti fundi, ut hic, ſed non inſtrumenti patriſſ. vt l. cõtraria. & ſic quo ad reuocationẽ cõcordat cũ ſolutione Azo. quæ plenius no. in d. l. ii. & in d. l. cõtraria. vbi dicit Dy. ꝙ ſolutio Azo. eſt uera, ſed in d. l. ii. gloſ. diſcordat in primo dicto ubi dicit, ꝙ ubi legatur fundus cũ inſtrumẽto, nõ uenit in legato inſtrm̃ patriſſa. Et ideo in duobus modis legandi, qñ legatur fundus inſtructus, uel fundus & inſtrumentum, alienato fundo, ualet legatũ in inſtrumento patriſſa. ut ibi, ſed nõ in inſtrumẽto fundi, ut hic, Do. Ia. & Pet. dñt eſſe duas differentias inter hęc legata.
3 Vnam, ꝙ ſi legetur fundus inſtructus, † uenit in legato inſtrumentũ fundi & patriſſa. ſed ſi legetur fundus cum inſtrumento, vel fundus & inſtrm̃ non uenit inſtrumẽtum patriſſa. & hæc differentia eſt uera, & olim & hodie. Sed eſt alia, quia qñ legatur fundus cũ inſtrumento, alienato fundo, extinguebatur legatũ inſtrumẽti, ſed in alijs duobus modis legãdi nõ, vt no. in l. ſi cui. alleg. in gl. Sed hęc differentia hodie corrigitur in altero caſu, quia qñ legatur fundus inſtructus, alienato fundo, extiguitur † legatũ
4 inſtrumenti, ſicut qñ legatur fundus cum inſtrumẽto, ſed ſi legetur fundus, & inſtrumẽtum, remanet legatũ in inſtrumento per l. ſi cui. quæ hic nõ corrigitur quo ad hoc, nec de eo fit mẽtio, & eſt ratio, quia duo ſunt legata principalia, ut dictũ eſt ſ. prox. §. & ſic uideretur accederc ad proximã ſolutionẽ, quia lex ſi cui, corrigitur hoc caſu, & huic ſolutione uidetur accedere gl. oſſ in d. l. ſi cui. ibi, cũ dicit, quod ſatis dici põt. Ego credo, quod primã differentia quam Iac. & Pet. ponit, ſit uera & olim & hodie. In ſecunda credo, ꝙ uerum dicunt in altero membro, uideli-
5 cet, ſi legetur fundus & inſtrm̃, ꝙ † alienato fundo remaneat legatum in inſtrumẽto, quia duo ſunt principalia legata, ut dixi. Sed in alio caſu, uidelicet qñ legatur fundus inſtructus, credo ꝙ remanet legatũ in inſtrumẽto patriſſ. ut l. ſi cui. ſed non in inſtrumento ipſius fundi, ut hic, & ita euitabitur correctio, quę regulariter nõ fit in hoc libro, quia hic liber nullas, aut paucas conſtitutiones noui iuris introductorias, continet, ſed ſactas colligit, & recitat, ut ſ. pro faciliori introductione ſ. in proœ. §. cũque. Et eſt uidere per totũ hoc uolumen. Quidam cõtrarium differentiã uoluerũt dicere, ꝙ eſſet differentia inter hęc uerba, fundus ut inſtructus eſt & tunc ueniat inſtrm̃ patriſſa. & illa fundum inſtructum, & tunc non, quos cõfundit §. Neratius. & §. Pap. d. l. quęſitum. Sed quare eſt plenius huiuſmodi legatum fundi inſtructi, quàm aliorũ duorum? Reſpondeo propter uim & uerba, quia ubi legat fundum cum inſtr̃o, uel fundum & inſtrumentũ, ſemper fit relatio ad fundum, ſm̃ uerum modum intelligendi, & conſtituendi, unde quando dicitur, cum inſtrumẽto, uel inſtrumentũ, oportet ſubaudiri, fundi, alius nihil ſignificaret, ideo uenit inſtrumentũ fundi tm̃, ſed in alio modo legãdi fundum inſtructum, ut ſicut inſtructus eſt, non obtinet hoc, imo ſignificatio eſt larga, & poteſt referri ad omnia, quę paterf. in fundo habebat, ut eſſet inſtructior. Vt ergo
6 † hunc tex. ſane intelligas, ibi cum dicit, extinguitur ſub. quo ad legatũ inſtrumẽti fundi, ſed non quo ad legatum inſtrumenti patriſa. ut d. l. ſi cui. quę alias obſtat, & eſt ratio, quia unum eſt magis acceſſorium ipſi fundo, quàm aliud, ideo facilius accedit ad naturam principalis ſui.

1 *Collegium quot conſtet.*
2 *Collectionem uno ſubſiſtere.*
3 *Vnionis effectus.*
4 *Grege legato unum reliquum non deberi.*
5 *Collegij & gregis differentiæ ratio.*

1 Si grex. † In gl. qui ex x. in ſi. quot equi, boues, uel aſini, dic, ut ibi, ſed homines tres, faciunt collegium. ff. de uer. ſigni. l. Neratius. decẽ populũ x. q. iii. c. unico. x. uel 25. tur
2 bam. ff. ui bono. rap l. ſi. §. i. † In gl. ſic. ff. in ſi. facit, ꝙ ſi collegium redigatur ad unum, ꝙ ille ſolus poſſit eligere, ut de extra de elect. c. i. de iure patro. c. paſtoralis. per Inno, Itẽ quod hic dr̃, obtinet ſiue uiuo teſtatore, ſiue mortuo ad unã redactus fuerit grex, ut l. grege. ff. de le. i. ſm̃ Doc, qui nituntur reprehendere hic quandã glo. cõtrariũ ſupponentẽ, quam ego non habeo. In glo. tria in ſi. Et facit
3 iſte §. ꝙ † ſi quis impetrauit canonicatũ in aliqua eccleſia cum expectatione præbendę, quòd ſi poſt uacauerit aliqua prębenda, cui forte ſacta fuerit unio, ẽt pendente expectatione, ꝙ totam præbendã habeat uirtute gratiæ. Itẽ credo, ꝙ hoc dicitur obtinere in omnib. quæ habẽt pertinẽntiã, uel manerium cũ pertinentiis. Sed idem uidetur tñ, ſingulari legato. ff. de leg. i. l. qđ ĩ rerũ. §. ſi quis poſt. & l. ſeruum filii. §. ſi areę. & ideo iſte §. uidetur inutilis. Dic ꝙ idem eſt in utroque. ſed in grege erat maius dubiũ, qa qñ reducitur ad unam, uel minus una, deſinit eſſe grex ut
4 l. grege. ſ. alleg. & ita uidebatur, ꝙ ſicut interitum † ſpeciẽ, reuocatur legatum ſingulariũ rerum, ꝙ reuocetur legatũ gregis, cum unũ corpus cenſeatur, ut hic, & tñ contra ſtatuitur ut ſ. prox. & in caſu illo non conſideratur ut unum corpus, ſed ut multa, ſicut & ĩ l. rerũ miſtura. §. fin. de uſucap. Sed quę eſt ratio, quare in ſuperiori, caſu habe-
5 tur conſideratio † ad ſingularitatẽ, hic nõ? reſpondeo, ut utrobique fauor legatorũ extendatur. Item dic, ꝙ iſte §. obtinet ẽt ſi augeatur poſt mortem teſtatoris, & ante moram. ſecus ſi per moram ſingularitatis, fuiſſet legatum. ff. de uſufr. l. equis. eo. ti. l. Herennius. cum not. in qualibet,

1 *Legati quando dominium quæratur. 3.*
2 *Legati dies quando cedat.*
4 *Conditio tacita pura, quinque accipiendam.*
5 *Conditio quando pura, aut ſuſpenſiua.*
6 *L. cedere. & l. in omnibus conciliari.*

a Si peculium. a In glo. no. tria tẽpora ibi, cũ dicit, relictũ eſt unũ, ut hic. In hoc dic plenius, qñ † pure eſt relictũ vel in diẽ certã, quod aut quæritur quantũ ad tranſmiſſionẽ, aut quantũ ad dominũ trãſlationẽ, aut quantũ ad obligationẽ. Primo caſu dic, ut hic. Secũdo caſu, diſtigue plenius, quia aut res erat aliena, & tunc a tẽpore traditionis factæ de uolũtate dñi, alioqui a tẽpore uſucapionis cõpletæ. ff. pro lega. l. ii. & idẽ ſi res hæredis legatur. ff. de leg. i. l. ſi hæredis ſeruus cũ not. per Azo. ibi & no. ff. de ſerui. l. Papi. de ac. emp. l. Titius. la j. Sed cõtra no. C. cõia. de leg. l. ii. Sed primę ueriores. ff. de leg. i. l. ſi quis inquilinos. §. i. & l. ſi tibi homo. §. pc. vbi oportet dici, ꝙ agebat ex teſtõ, alias obſtaret ff. de pretor. ſtip. l. ii. §. ſi. aut erat teſtatoris, & tũc fictitię a morte teſtatoris. ff. de fur. l a Tirio. de noxa, l. ſi ſeruus legatus ante aditã hereditatem. ff. de leg. ii. l. legatũ. quemadmodũ ſer. amit. l. ſi partẽ. §. i. cõmutabiliter tñ, ſed in cõmutabiliter ab agnitione. ff. de cõdi. inſti. l. ſi quis ita, la j. In hoc tñ caue, quia quamuis dominiũ fingatur quæſitum a tpe mortis, tñ in actionibus acquiſitis ante aditam, nihil fingitur quo ad hoc, ut acquirantur legatario. ff. ad leg. Aqui. l. proinde. & l. huic ſcripturæ. de leg. i. l. ſeruũ filii. §. i. & d. l. ſi heredis ſeruus. & l. ſi tibi homo. §. cũ ſeruus. & unde quod ibi no. ſed quo ad hoc, ꝙ acquirantur heredi, ſic & ff. de ſtip. ſer. l. ſi ex. re. §. ſi. hoc intellige, niſi cã ſubſit tranſlationem dominii, impediẽs, ut qa litigioſa. hodie in Authẽ. de litigi. §. hoc autẽ. ibi & earũ dñs fuerit demõſtratus. & hoc uerũ de legato puro, qa in legato in diẽ certũ, nõ vr̃ dominiũ trãſire, niſi poſt diẽ. ff. de uſufr. l. Sempronius Attalus. In tertio caſu quãdo que-

ritur quantum ad obligationē contrahendam gl. dicit, ꝙ
in legato in diē certā nō quęritur obligatio, niſi poſt euē
tū diei. de legato pure ſubiicet, ut no. C. de ca. tol. l. unica.
circa prin. ſuper uer. credere. quaſi aliud eſſe innuat. Di-
cas, ꝙ in puris obli. cōtrahitur ab adita hæreditate, ſed ſi
ćte a tēpore mortis, quia omnis hęreditas &c. ut in regu
la iuris l. omnis hæreditas. qa per aditionē hæres primū
obligat, & tūc naſcit actio ex teſtō ī. de obli. quæ ex quaſi
2 cō. §. hæres. & ibi no. ff. de iud. l. de eo. †Sed quid dices, qñ
ſui ſuccedūt, q ſtatī uelint nolint hæredes ſunt ſ. de hær.
quali. & diff. §. ſui? Videtur, quòd ibi cedat à tēpore mor-
tis, cū ex tūc ſit hæres, ut dixi. Sed ſatis poteſt dici, quòd
in illis, cedat a tēpore immiſtionis, quia tunc incipiunt ef
fecta aliter obligari ff. de quib. ex cauſ. in poſſ. eatur. l. ſed
& is qui. In legato in diem certam, tenet, gl. ꝙ cedit, quo
ad obligationem ab euētu diei, & tamen ſatis pōt dici, ꝙ
cedit ab adita, cū tex. indiſtincte ęquiparant legatum in
diē certā, & pure, nec faciant differentiam, quo ad ceſſio
nem, ut d. l. unica. de cadu. tol. ff. de uer. ſig. l. cepere. cur
3 ergo nos faciemus? †Nūc reſtat quęrere, cuius in legato
in diē certā, cedit dies, quo ad obligationem ab adita, ſe-
cūdum hāc opinionem, & tamē non trāſit dominiū, uſq;
poſt euentū diei. Solutio, ubi teſtator diem opponit in le
gato, uult remanere rem cū fructibus, penes hæredē ante
diē. ideo nō tranſit dominiū ante, alioqui cēſentur hęres
medio tēpore fructuarius, ꝙ non uidetur fuiſſe de mente
teſtātis, ſed ſi hęres obligetur, ſtatim ī nullo fit cōtra men
tem teſtantis, nec per hoc pręiudicatur in aliquo hęredi
quia legatarius ante tp̄s petere non poteſt, nec modus,
nec qualitas ꝑcipiendi fructus mutātur. Itē quęritur, cur
fingitur dñm quæſitū legatario a tp̄e mortis, & tñ quo ad
actiones perſonales ei quærēdas nihil fingitur, ut ſ. dixi.
Reſpondere potes per ea, quę no. ff. pro ſocio. l. ea, quæ.
hęres enim fingitur eadem perſona cū defuncto, & hęre
ditas uicē defuncti obtinet ſ. de hęr. inſti. circa prin. dixi.
Et per hoc actiones perſonales ei acquiruntur, & quęſi-
tæ transferri nō poſſunt, ſicut dominiū, quia magis inhę
rēt oſſibus, ut d. l. ea quę. cū ibi no. In ea. glo. ibi cum alle
gat. l. ſi cū præfinitione. ſed in diē certā. In hoc tñ diſtin-
4 guitur, quia †aut ineſt cōditio tacita, & habēt pro pura. ff.
de leg. i. l. ii. de cōd. & dem. l. conditiones. & l. ſi in diē. §.
ſi. & hoc quantū ad tranſmiſſionē, quātum aūt ad obliga
tionē vr̄, quod deferatur in euentū cōditionis, ut no. ff. de
pact. l. itē quia. dic ni ibi, aut non ineſt tacite, & tūc uere
eſt neceſſaria, & refert, quia aut certū eſt eā exiturā in ui
ta legatarii, & quæ ſe oīno hēt ad eſſe obligationis, & tūc
5 habet †pro pura & in contractib. & in legatis. ff. de verb.
obl. l. in illa. de noua. l. ſi pupillus. §. qui ſub cōditione. ff.
qñ di. leg. ce. l. cū hęres. ii. reſponſo. de condi. & demō. l.
hęres meus. i. reſponſ. nō tñ pōt ſtatim agi, ut no d. §. qui
ſub cōditione. Si aūt eſt certum eam exituram, ſed dubiū
an uentura ſit ad effectū obligationis, tūc habet pro con
ditionali & caſuali, ut d. l. hęres meus. ii. reſponſo. & l. ſi
poſt diem. i. reſponſo, & ita determinat gl. quæ indiſtincte
loquit in hoc articulo. ff. de uer. ſig. l. cedere. de reg. iur. l.
in omnibus. aut eſt caſualis & tunc certū eſt, ꝙ nec uenit
dies, ante cōditionis euētū, ut l. cedere diē. C. de cad. tol.
1 unica. §. ſin aūt ſub cōditione. Vbi aūt dies apponit. tūc l.
ſi certus ſit, dic ut ſ. prox. in additionb. pręcedēti, ſi incer
tus, tunc quo ad tranſmiſſionē diſtinguitur, ut in cōditio
ne caſuali, qa aut eſt certū ipſum uēturum in uita legata
rii, aut nō, ut dictis legibus. Quo ad obligationem cōtra-
6 hendum gl. uariant. Nam †in l. cedere. dicit ſtatim cedere
in l. in omnibus. dicit ꝯtra. ſed determinat eas per pręce
dētia, qa refert an ſit certum indebitum iri, tūc cedit ſta-
tim, an dubiū, tūc idē, ut in cōditione ff. de cōd. & demō.
l. dies incertus. de le. i. l. talis ſcriptura. §. ſi ſub cōditione.

2 *Adnot.* Si peculium. Peculij legati augmentum, vel dimi-
nutio, ante mortem teſtatoris contingens ad legatarium
pertinebit, augmentum uero poſt mortem, & ante aditio-
nem hæreditatis, aliunde quam de peculiari obueniens,
ad legatarium non ſpectabit, niſi ipſius dies ſolum, adita
hæreditate cederet. h. d. ſecundum Bal. uſque ad §. peculiū.

1 *Operæ a quo, & cui debeātur.*
2 *Manumiſſionis modi & differentiæ. 3.*

a Peculium, a In gloſſ. cur tā narie ibi cum allegat §.
s Papinianus. Hęc ratio nō uidetur efficax, cum †manumiſ
ſus debeat operas exhibere filio, ut l. ſi operarū iudicio.
ff. de ope. liber. Preterea operę debentur, ſi conuentum
ſit. C. de ope. libe. l. i. unde poteſt dicere, quòd magis uide
2 tur effici dñs ad ſeruū, cū manumittit †inter uiuos, quàm
quando in ultima uoluntate, quia quando inter uiuos ex
affectione dimittit, illud, qđ retinere poterat. ſ. dominiū
ſerui, & eius ſeruitium, quo ſe priuat, & ideo propter exu
berationē affectionis ius pręſumit munificentiā, ut etiam
peculium concesſiſſe uideatur, non ſic ubi moriens dat,
qa tunc dat, quod retinere nō poteſt ſibiipſi, nec de quo
amplius poteſt uti. Et hoc facit quia magis meret, qui dat
eleemoſynam uiuens, quàm qui moriens, quia quod mo
riens dat, ideo dat, quia retinere nō poteſt, ſicut dixit bea
ta Lucia matri ſuæ. Vnde auari tūc ſunt largi, ſecundum
Senecam, qui dicit, quòd auarus, niſi cum moritur nil re-
cte agit. Item quod hic dicitur de ſeruo, obtinet in filio,
3 cū emācipatur. ff. de dona. l. donationes. §. pater Itē †ſi de
tur libertas per epiſtolam, nunquid uidetur dari inter ui-
uos, ut peculium habeat manumiſſus non vr̄, ut C. de lat.
li. l. unica. §. ſancimus. ſed ibi dicit ſimilitudinarie. q. d. ua
let, ut codicillus, & tamen eſt inter uiuos, ſed quis conue
nietur de peculio, quando peculium tranſit ad manumiſ
ſum? dic ff. de pec. l. ſi Sticho.

2 *Adnot.* Peculium. Peculium ſerui non intelligitur eſſe
legatum ſeruo, cui teſtator reliquit libertatem in ultima
uoluntate, ſecus ſi inter uiuos fuit manumiſſus.

1 *Rationum redditarum beneficium.*
2 *Peculij nomine quando non conueniendus dominus.*
3 *Priore ſublato iura durare.*

Iidem reſcripſerunt. In gl. quaſi diceret, ibi cum alle-
x gat. l. ſi ſeruus uetitus. Et pot eſt eſſe ratio, quia †cum iube
tur rationem reddere, & reliqua pręſtare, teſtator uide-
tur hoc præeligere pro hærede, magis, quàm peculiū, ſi
enim peculium penes hæredē remaneret, nihil ultra pe-
tere poſſet heres a ſeruo, nec aliqua reliqua. C. an ſerui ex
ſuo facto. l. ſi ut allegas. ubi ergo cum de reddendis reli-
quis onerat, vr̄ ei peculium dimittere, & magis uelle hę
redem habere rationes, & reliqua, quam peculium, &
onerando eum uidetur ei relinquere, de quo facere poſ
ſit. arg. ff. de leg iii. l. Titius. ff de pe. le. l. denique. & facit.
e. ti. l. ſeruus libertates, ſecus ubi uetat rationes reddere.
In gl. alias reliquas. in fin. Illę leges nō dicunt hoc, unde
2 uidetur, †quòd cuicunque peculium legetur, non poſſit
agi cōtra dominium, cū ipſo iure debitum domini nō au
geat peculiū. ut ibi ff. de pec. l. peculiū. §. ſed & creditor.
Et facit, quod ſi Abbas eſſet obligatꝰ alicui Priori ſuo,
ꝙ ſi Prior cedat uel decedat, nouus Prior cui Abbas cō
tulit non poſſit agere contra Abbatem, pro debito, ēt ra
tione ſuę adminiſtrationis, ſed hoc non eſt bonū argu-
3 mētum, quia †quamuis Abbas, poſſit remouere Priorē ad
nutum, ut extra de ſta. mo. c. cum ad monaſterium. §. tales
ſicut dominus ſeruo peculium. ff. de pecul. l. peculium ni
hilominus iura prioratus non poteſt diminuere, ut extra
ut eccle. benefi. c. i.

Tam autem. In gl. actiones. in ſi. dic plenius. ff. de ſer. ti
tulo generali. per totum, de ſerui. ruſti. prędi. l. pecoris. &
uide quod ibi no. & qua actione poſſit tale legatum peti.
uide ſ. hoc ti. circa prin. ubi ſcripſi. ff. quemad. ſerui. amit.
l. ſi partem. § i. In gl. ſine ceſſione. in ſi. & hoc ubi res nō
a eſt litigioſa, uel lis coepta a tunc enim aliud eſt. C. de li
ti. l. quicunque & auth. nunc ſi hæres. eo. ti. & uide quod
ſcripſi C. de actio. & obl. l. i.

2 *Adnot.* Lis coepta. No ſecundum Ange. ꝙ quamuis dire-
ctam perſonalem exercere non poſſit, niſi cedatur, poterit
tamē exercere directā realē: quia non oſſibus affixa tranſ-
fert in eū recta uia. l. ſi uel. §. ti. cū l. ſe. ff. de cōd. fur. Ang. hic.

Legandi

1 *Legandi modus triplex.*
2 *Fundi, & domus communia.*
3 *Legatum genus. quantitasve an debeantur.*
4 *Electio cuius ſit. 5. 6. 7. 8.*
9 *Contractuum bon fi. & ſtricti iuris diſcrimen.*
10 *Electionem verba, & tempus. 12.*
11 *Legati & contractus diſcrimen.*

Si generaliter. In gl. & a prin. cum dicit: ſed Rog. cre-
do ex defectu ſcriptoris, corrupta narrat. Nam in l. lega-
to. & in §. cum homo. alle. in gl. attribuit primã opi. Ro-
gerio & hanc Io. & hic attribuit ſm Rogerio & primam
Bulga. quicunque tamen ſecundum tenuerit, approbatur
per Doct. §. cum homo. de opt. le. l. ij. & l. ſeruo genera-
2 liter. In ea. glo. ibi. & tunc ſubdiſtingue. gl. debuit † diſtin
guere plenius, quia aut legauit in genere indefinite: aut
incertum de certis. Primo caſu ſubdiſtingue: aut ꝙ lega-
tur habet dictos fines, qui nec creſci, nec minui poſſunt,
facto hominis cõmode, ut homo, uel equus, aut poſſũt
vt fundus uel domus. Hęc omnia membra intendit gloſ.
proſequi, ut apparet ea lectura eiuſdem, & quãuis inor-
dinate mẽbra accipiat. ſequamur eã, quia effectus, nõ im-
mutatur. Primo caſu, qñ legat in genere indefinitę & ha-
bet certos fines, uel formã, qui mutari non poſſunt: reci-
pe gl. aut habeat &c. In ea. glo. ſ. cum allegat l. qui duos.
hoc eſt de ſequenti mẽbro, qñ legat incertum de certis,
ſed faciet argumentum. aliæ bene probant. & §. cum ho-
mo. qui ſub hoc mẽbro debet reponi. In ea. gl. cum alle-
gat l. iij. & iiij. & melius. ff. de le. 1. huiuſmodi. §. ſi cui ho-
mo. In ea. gl. ibi cum dicit: expreſſo nomine, ſed propter
æquiuocationem nominis eſt dubium. In ea. gl. in fi. do.
2 Iac. & Pet. hoc improbant, dicentes ſe † non uidere cau-
ſam diuerſitas inter fundum, & domum, nã ſicut fundus
deſtinatione hominum conſtituitur: ita domus, interie-
cto pariete. ff. cõmunia prædio. l. ſi quis duas, & ſicut fun
dus poſſet dari deriſorius. ſic domus ita modica, ꝙ non
poſſet caput reclinari. Dicunt ergo idem in domo, & fun
do, ut utrobique ualeat, ſi teſtator habeat fundũ, uel do-
mũ; alias non, & ſic uidetur probari per l. ſi domus. ff. de le.
1. Quid in alijs corporib. ſicut granarijs, dolijs? dic idem,
qđ in domo eadem ratione, & ſecundum hanc opin. re-
3 ſtringendæ ſunt leges, q̃ dicunt † ꝓmiſſionẽ fundi in ge-
nere non ualere, ut d. §. genere. ff. de uerb. obl. l. ita ſtipu-
latus. ad caſum, in quem teſtator non habet fundum in
bonis ſuis, & hæc ꝓcedunt in ſpeciebus legatis ſpeciali-
ter, vel generaliter. Quid in quãtitatibus? Videtur, ꝙ præ
miſſa ceſſent, & ꝙ debeatur, quod minus eſt ff. de lega. 3.
l. nummis. niſi aliud poſſit percipi ea conſuetudine teſtã
tis, uel dignitate &c. ff. de legat. 1. ſi ſeruus plurium. §. fin.
de leg. 2. l. quidam. uel niſi legaretur Deo, uel eccleſiæ. ff.
de auro & ar. leg. l. Titia §. fi. & ibi no. quod eſt notabile.
4 † Sed quęritur dictum eſt ſupra, ꝙ ubi eſt electio legata-
rij, quòd non poteſt eligere meliorem, ſed mediocrẽ, qđ
in caſu quo electio eſt hęredis? vr̃. ꝙ ſit idem, ꝙ teneat da
re mediocrem. Et hoc tenẽt Iac. & Pet. in rebus, in quib.
eſt dare tale qđ, quod potius expediret, non habere, quã
habere, ſicut in ſeruis. talis. n. ſeruus poſſet dari, qui plus
damnificaret, quã prodeſſet, ſed in nummis, & quantita-
tibus, dicũt ſecus. ff. man. l. fideiuſſorẽ pro hac opin. facit
C. de don. l. ſi quis argentum. §. ſimili mõ. ff. de uerb. obl
l. quicquid aſtringendę 2. reſp. de le. 1. l. ſi hęres generali
5 ter. † Sed cõtra. ff. de leg. 1. l. apud Iul. §. Seio. de uer. obl.
l. q ex pluribus? dicas, ꝙ ubi eſt electio hęredis, uel pro-
miſſoris, p̃t dare uilius dumtñ nõ ſit oĩno inutile, ut nor.
d. l. quicquid aſtringẽdę & l. lega. & hoc niſi ꝯrariũ poſ-
ſit cõiecturari, uel pp cõtractũ p̃cedentem. ff. de uerbo.
oblig. l. triticũ. cum ibi notatis, uel ex alijs coniecturis, q̃
ſunt in l. apud Iulianũ. §. fi. & in l. nũmis. ſ. alleg. quas hic
admitto, ſicut in caſu p̃cedenti, cũ ſit ea. rõ, alias ſi ſemp
deberet dari mediocris, parũ referret in effectu, cuius eſ-
ſet electio hæredis, uel legatarij ꝓmiſſorũ, uel ſtipulato-
rũ. Sed quare magis reſtringit̃ arbitriũ electionis ex par-
te legatarij, uel ſtipulatorũ, q nõ p̃nt eligere meliorẽ quã
ex parte hęredis, uel ſtipulatoris qui poſſunt eligere ui-
liorẽ, dumtñ nõ omnino inutilẽ? dicas, ꝙ in talib. dubijs
interpretatio prout uериſimile eſt partes ſenſiſſe, vnde qñ
6 ſit legat̃, uel promittitur, & † eſt electio creditoris, nõ eſt
uериſimile, ꝙ quis uelit legare, uel ꝓmittere illud, ꝙ nõ
eſſet i ſpecie cõceſſurus, uidelicet actorẽ domus ſuę, vel
alias meliorẽ, ut l. legato. C. quę res pig. ob. poſ. & l. qui
filios. Sed ubi eſt electio debitorũ, teſtator, & ſtipulator
bene poterãt cogitare, ꝙ obligatus daret minus, & ideo
ſic legando, uel ſtipulationẽ recipiendo, vr̃ ſe committe-
re eius uoluntati, interpretatione iuris. Et hæc intellige
uera, ubi ius dat electionẽ legatario, uel ſtipulatori, ſi au
tẽ det̃ per homioẽ, ſunt opi. nã quidã dñt, ꝙ põt eligere
optimũ, ut no. ff. de op. leg. l. 2. C. cõia de le. l. iij. §. ſed &
ſi qs. Alij dicũt ꝯtra, ꝙ ſatis vr̃ rõnabile per p̃dictã rõnẽ.
7 † Sed quare eſt electio, ſeu interpretatio hęredis, ubi le-
gat incertũ, de certis, & ſenſit de certo alias eſt legatarij?
Reſponſio, ubi ſenſit de certo, & eſt dubiũ de quo, forte
ꝓpter æquiuocationẽ nominis, eſt magis interpretatio,
quã electio. vñ cũ nullus ſit, q tantã identitatẽ habeat cũ
teſtatore, ſicut hæres, q fingitur vna perſona cũ eo, com-
mittenda fuit ei interpretatio, ſicut qñ dubiũ eſt inter ꝑ-
ſonas legatariorũ, quo caſu ei cõmittit̃. ff. de leg. 2. l. ſi qs
ſeruũ. §. ſi inter. Sed quid ſi legatur alternatiue ad quẽ ꝑ-
tinet electio? Gl. diſtinguit, ad quæ diriguntur uerba, &
in dubio dicit ad legatariũ pertinere. ff. de leg. 2. l. Lucio.
& hanc ſeqnũtur Ia. de Ra. & Pe. de Bel. perti. per d. l. Lu-
cio. de leg. 2. l. planc. §. ſi Sed ꝯtra notat̃ ff. de re. dub. l. 1.
C. de uerb. ſig. l. cũ quidã. pro quib. ff. de le. 1. l. ſi qñ. §. ſi. &
l. dũ res. §. Stichũ. Põt dici, ꝙ in alternatiua rerũ, ſit uera
p̃dicta legis diſtinctio, quo ad duo prima mẽbra. In ter-
tio poſſet ſubdiſtingui, quia aut res ſub alternatione cõ-
8 præhenſæ ſũt, quaſi ęquiualoris, & tũc ſit † electio hr̃dis,
aut vna maioris ualoris, quã alia, & tunc legatarij. Et ſic
dictas gl. cõcor. qa ſi hoc caſu ultimo eſſet hęredis, ſem-
per eligeret minorẽ. Et hęc ꝓcedũt in caſib. i quib cadit
alternatio, qa ĩ quãtitatib. nõ cadit huiuſmodi diſtĩctio.
ff. de uerb. obl. l. ſi ita ſtipulatus fuero x. aut xv. Sed an prę
miſſa ꝓcedãt in cõtractibus? Videt̃ ꝙ ſic: & ꝙ ſit electio
illius, cui debet̃ ubi uerba conferunt̃ in perſonã eius. ff.
de uerb. ob. l. ſi ſic ſtipulatus fuero p te non fieri. Sed cõ-
9 tra facit ff. de cõtrahẽ. empt. l. ſi in emptione. §. pen. † Põt
dici, ꝙ in contractib. ſtricti iuris, prima obtineat, alia in
cõtractib. bo. fi. Sed hoc nõ ꝓcedit, nã in cõtractibus bo.
fi. facienda eſt uberior interpretatio, quã in legatis, ut no.
in l. Lucio. Vnde bene aduerte, qa in l. ſi in emptione. uer
ba ſapiẽtia electionẽ non cõferuntur in perſona empto-
10 ris. † Quæ ſunt uerba ſapientia electionẽ? certe uerbum
ſumito, uel capito, ut ſi dicat̃, ſit tibi uẽditus Stichus, aut
Pãphilus, quẽ ſumere placuerit. Vel ſit mihi emptus Sti-
chus aut Pãphilus, quẽ ſumã, uel capiã. in his omnib. cõ-
peteret electio ad emptorẽ, ſed in d. §. pen. non ſunt hęc
verba, uel ſimilia, ſed tm̃ illa, eſto mihi emptus Stichus,
vel Pãphilus. vñ illa uerba nihil ſuper electione ſapiunt,
ſed tm̃ ſup ſubſtantia cõtractus, vnde ſi teſtator dicat Sti-
chus, uel Pãphilus ſit tibi legatus, nõ ex hoc uideret̃ con
ferre in perſonã legatarij uerba, & ſm hoc nõ differt cõ-
tractus allegatus in primis duob. mẽbris Sed in dubio be
11 ne credo, ꝙ differãt legata à cõtractib. l. quia in cõtracti-
bus eſt indiſtincte electio debitoris, ut l. plerunque. §. fin.
ff. de iu. do. In legatis diſtinguitur, ut ſ. & hoc in alterna-
tione rerũ ſed vbi eſt alternatio inter perſonas, accipitur
ꝓ cõiuncta, ut l. cũ quidã. C. de uerb. ſig. ubi expreſſè datur
electio. ff. de le. 2. l. ſi qs Titio, uel niſi aliud appareat, for-
te pp cõiunctioẽ perſonarũ. ff. de leg. 2. l. cũ pater. §. a te
12 peto. † Quid ſi certũ tẽpus fuerit p̃fiatũ p legẽ, uel p te-
ſtatorẽ, illi ad quẽ pertinet electio, & tp̃s labit̃, & nil ſit
dictum, qs poſt illud tp̃s eliget? Videt̃ conuerti ad alium
extra de præben. c. ſi plurib. in fin lib. 6. C. de fideicõ. li-
be. l. ſi quis ff. de uerb. obliga. l. ſi ſtipulatus fuerim illud
aut illud. Sed an poſtquam elegerit ſit licitum uariare dic
ff. de leg 2. l. ſtatuliberũ. Itẽ præmiſſa procedunt quãdo

res extant,ſi altera perierit.Dic ff. de ſolu.l. Stichum , in
princ.de uerb.obl.l.ſi ſtipulatus ſum Damam.

1 *Legatum quando tranſmiſſibile.2.3.*
4 *Legatarij quando ordine,an ſimul admittendi.*
5 *Sortis locus.*

a Optinnis. a In gl.bona rō.in fine.Sed non uidetᷓ bo-
1 na,quia † aut habet conditionem expreſſam , & hoc non
poteſt dici,quia legatum non tranſmitteretᷓ,aut tacitam,
& tunc tranſmitteretur,ut dixi ſ.§.ſi peculiū.ff. de condi.
& demon.l.conditiones,quæ extrinſecus,& hoc caſu gl.
non procederet. Dicunt dn̄i Iac. & Pet.ꝙ legatū optio-
nis habet in ſe conditionē,conditio autem adhæret per-
ſonæ cui eſt ſcripta ff.de condi. & dem.l.qui hæredi. Vn-
de ſi eſſet dictū in forma conditionis , lego tibi ſeruū, ſi
tu optaueris,& nō optares viuus:non ualeret legatū ho-
die,ſed hic nō erat in uim cōditionis,ideo ualet. hęc ſūt
verba corū,fere ad literam. Quid ergo ſi teſtator non ſit
vſus uerbis hic contentis,ſed ſic? lego Titio illud, qđ ele
2 gerit. nunquid † tale legatū tranſmittitur , ſi Titius dece-
dat antequā eligat? nō uidetur,quia hæc uerba , qđ & qui
ad futurū tempus adiecta important conditionē.ff.de le-
ga.iij.l.nuper. & licet in alternatiua hoc tacite intellige-
retᷓ , uidelicet quē eliget,nihilominus expreſſam vᷓ im-
portare conditionem.ff.de leg.1.l.ſi ita legatum. §. illi ſi
uolet.In contrarium uidetur expreſſum.ff.de uerb.obli.
l.ſi ſtipulatus fuerim illud,aut illud. Sed ibi in contractu
inter uiuos,in quo conditio nō impedit tranſmiſſionē ī.
3 de uerb.obliga.§.ex conditionali. † Vᷓ tamen verius , ꝙ
tranſmittat,ut d.l.ſi.§.1.C.communia de leg.Nec obſt.ꝙ
videtur conditionale,qa ex æquitate illius legis, & iſtius
§.Hic tollitᷓ,quantū ad trāſmiſſionē cōtra iuris rigorē,
& idē crederē quocunq; mō detᷓ clectio,ſiue ꝑ uerba ele
gerit,ſiue per aliā conditionē facientia. non.n.teſtator ui
deretᷓ uelle ſuſpendere ſubſtantiā legati.ff.de uerb.obli.
b l.ſi decē cū peticro.In gl.uel cum taxillis. b in ſi. Item
cur nō ſequimur ordinē,ubi apparet.ff.de uſufru.l. quo-
ties? Dicas,ꝙ ubi vnus ſolus admitti debet primo , alius
4 † poſt ſucceſſiue,tunc ſequimur ordinē, qa & de ordine
tm̄ q̄ritᷓ,ut d.l.quoties.Sed ubi ſimul,& eodē tēpore, plu-
res admitti debēt, tunc diſtinguitᷓ, quia aut vni eorum eſt
maior pars relicta,& tunc ille eligit,ut no.l.ſi.C.commu
nia de leg.aut non. Sed uterque æqualiter,tūc aut diſcor
dia redūdat in ꝑiudicium tertij,tunc cōpelluntᷓ concor-
dare,& ſortiri,ut ſupra de exc.tut.§.ſi autē.& d.l. huiuſ-
modi.§.pe. aut in ꝑiudicium ſolummodo diſcordantiū,
5 tunc † ſi alter petat:compellitur alter uenire ad ſortē.ff.
de iud.l.in trib.famil.ercis.l.ſi quę ſunt cautiones. ſi nul-
lus vult ſeu petat,tūc nō compelluntᷓ ꝑciſe,ſed cauſatiue,
qa denegātur eis actiones.ut ff.qui.mo.uſufru.ami.l.ii.§.
ſi.& d.l.quoties.Quid ergo,ſi plures ſunt patroni,eiuſdē
eccleſiæ,& pręſentant diuerſos? Item quid ſi alter lega-
tariorū ſit mortuus plurib.relictis hæredibus? uide hodie
extra de iure pa.c.fin.in cle.dic ibi. An autem licitum ſit
hodie ſortiri,uide Hoſt.in ſumma titu.de ſortilegijs.

a *Aduer.*Optionis. Legatum optionis hodie tranſmittitᷓ ad
hæredem,ſi legatarius decedat,antequam oportet,& pluri-
bus habentibus eligere diſcordantibus dirimitur ſorte. h.
d. ſecundum Angel.
b Cū taxillis. Vide hic diſtinctionē Ang. in uer. in gl. & ſorte.

1 *Legati capaces.*
2 *Capere, & accipere diuerſa.*

a Legari. a In gl.Et econtra.in ſi.non tm̄ † intelligas, ꝙ
1 hęc ſit conſequentia,ut illis ſolum legari poſſit,qui teſta
mentum facere poſſunt actiue,quia falſum eſſet.nam ſer
ui & filijfa.impuberes non poſſunt teſtari, ut ſupra qbus
nō eſt ꝑmiſ.fa.teſta.ꝑ totū, & tamen poſſunt ex teſtamē-
to capere ff.de leg.1.l.ſeruo le.& l. ſi poſt mortem. & l.
cū filio.& §.poſthumo.infra eo.In gl.in paſſiua.ibi cū al
legat.de hęre.inſtit.l.1.nec ad ſui cōmodum nec ſiſci. ff.
de iure ſiſci.l.in metallum.Sed gl.tenent contra in d.l. ſi,
quæ uidetur huic contraria,quam Docto. non approbāt.
Nec ob.ff.de leg.iij.l.ſi deportati ſeruo. quia ſecus in ſer
uo deportati,qui ſiſco,cuius eſt ſeruus acquirit , & ſecus
in ipſo deportato,qui omnia ciuilia amiſit.ff. de bon. dā.
l.ſed ſi alia.In ea.glo.cū allegat.§.ibi loquitur de inſtitu-
tione,ſed probatur,quia manumitti non pōt,ut.ibi.. & ſic
nec ei legari.C.de leg.l.ſeruis.In ea.gl.ibi cum allegat l.
collegium.Quę autē ſunt licita collegia,uide in gl.ff.qđ
cuiuſ.vniuer.l.1.An autem ſinguli capiant,uide C.de ſa-
croſan.eccle.l.1.& ibi ſcripſi. In ea.glo.ibi cum allegat
quib.mod.na.&c.Et hoc intellige a parentib. ſed ab alijs
b ſic,ut ibi no.ad Orſi.§. ſi. hodie uero b de iure canoni-
co pōt legari ſaltem ad alimenta,ut extra de eo q dux. in
matri.quā pol.ꝑ adul.c.cū haberet. uide ī.§.poſthumus
alienus.in ea.gl.ibi cum allegat l. 2. Idem uidetur in ex-
communicatis,extra de hæret.capit.excommunicamus.
§.credentes.C.eo.auth.credentes.no.Hoſtien.in ſum.de
teſta.§.qui ſit effectus.uerſi.& ꝓdeſt. In ſi.eiuſdem gloſſ.
ſed hęc hodie ceſſat,ut ſcripſi C.de ſecun.nup.l.1.do.Ia.
a & Pet.dicunt,ꝙ quidam ſunt , † qui capiunt , quidā ſunt
qui accipiunt,ſed non capiunt. nam inter capere,& acci
pere eſt differentia.ff.de uerb.ſig.l.aliud eſt capere.vnde
tituli C.& ff.de his qui.ut indig.intelliguntur de his, qui
poſſunt accipere,ſed nō capere,uerbi gratia. ſi hæretico
legetur,ille non poteſt capere,nec accipere.Et ideo pro
non ſcripto habetur.Sed ille qui non uindicat mortē de
functi,uel fidem accommodat de reſtituendo non capa-
ci,accipit,ſed non capit.Nam non capit ad ſuum cōmo-
dum,ſed ſiſci,ipſe tamen accipit,& hæres remanet. ff. de
vulg.l.ex facto.§.Iulia.Hęc ſatis uera ſunt, modicum ta-
men inſtruunt. Vnde uidetur poſſe dici , ꝙ omnes ſunt
capaces,niſi reperiantur prohibiti, & qui prohibeantur,
hic not.in magna parte gl.Cui autem applicetur,ſi lege-
tur non capaci? poteſt diſtinguere,ſicut ipſi diſtinguunt,
an capiat,ſi non capiat,an non capiat, nec accipiat dictū
eſt,& iunge quod ſcripſi C.de his quibus ut indigni.l.hę
reditas.& uide ſupra §.non ſolum. cum ibi notatis.

a *Aduer.* Legari. Illi poſſunt ex tit.legati capere, quid poſ-
ſunt hæredes inſtitui.
b Hodie uero:De quo uide hic per Ang. ſ ij. col.in uer. in
ead. glo. ibi efficiuntur.

1 *Incerto legari.2.*
3 *Legari poſſe corpori.*
4 *§.incertis. ſenſus.*
5 *Satisfaciendi iuſſum ualere.*
6 *Tutorem incerto dari.*

a Incertis a autem.In glo.ut ſi dicat.in ſi.illæ nihil fa-
ciunt,quia loquuntur de incertitudine rei legatæ, hic lo
quimur de incertitudine perſonarū. Vult ergo gl.conclu
a dere ꝙ incerto † de incertis (dumtamen poſt certificetᷓ)
poteſt legari hodie, & hoc probatur per hanc literā ſm
Iac.dicit.n.ſed nec huius.q. d.nedum ſpecies præmiſſę,
imo hęc eſt correcta, & hoc ubi ex poſt facto poteſt fieri
certum,alias ſi ſemper incertum remaneat,non uale, ut
ſi dicat,relinquo vni de mundo,& hoc niſi legetur pau-
peribus,in quibus eſt ſpeciale,& erat ratio antiquorum,
qa quod legatur,legatur ratione amicitiæ uel meriti,nul
lam autem amicitiam habemus cum incerto , quamuis
ſub certa demonſtratione.ſi enim dicat, lego illi,qui pri
mus Capitolium aſcenderit,nulla erat affectio,quia ne-
ſciebat qs prior,ſm eum glo.hoc reuocat in dubiū.ff.de
re.du.l.quidā. Et uidetᷓ tenere, ꝙ non ualet relictum in-
certo de incertis, etiā quamuis ſub certa demōſtratione,
a vt ibi in prima ſolutione. † Sed ego credo,ꝙ poſſit lega
ri,incerto de incertis dumtamen poſt certificetur,etiam
de iure Digeſtorum.Et uidetur expreſſum.ff.de re.du.l. ſi
qs ita ſcripſerit. Vnde antiquitas de qua hic loquitᷓ, fuit
ante tempora Digeſtorum, ſeu compilationem corun-
dem.Et ille codex de quo hic loquitur , fuit etiam ante
compilationem noui codicis, quo utitur forte in code-

ee Hermogeniano uel Theodoſiano. Sed uidetur, ꝙ & in
b certus b poſſit legari, quia legatur collegio. C. de ſacr.
ſan.eccl.l. 1. Sed ibi nõ legaẽ incertis, imo ipſi collegio,
qđ uice perſonæ certæ fungiẽ. ff. de fideiuſſorib. l. mor-
tuo. ſm Pet. Hæc oppoſitio nõ metuit ſignari, melius po-
tuiſſet opponere de l. ciuitatib. ff. de le. 1. ff. de re. du. l. ci-
uilib. Et dic generaliter, ꝙ ubicunque aliquib. legaẽ, qui
corpus † faciũt quãuis incerti ſint, ualet legatũ ꝑ leges
2 ꝓdictas, dũmodo corpus ipſũ certũ ſit. Sed ſi corpus, uel col
legiũ eſſet incertũ, nõ crederẽ ualere, ſicut nec ſi incertæ
perſonæ legareẽ. Et hoc niſi legeẽ eccleſiæ, uel collegio
eccleſiaſtico, tunc enim incertitudo non uitiat, ut in Au-
then. de eccl. ti. §. ſi quis in nomine. & §. ſi quis ante. C. de
epi. & cle. l. ſi quis ad declinandã. uel niſi reipub. ff. de cõ
dit. & dem. l. q cõditio. §. 1. quia pia cauſa reputatur. C. de
ſac. ſan. eccle. l. id qđ pauperib. §. 1. & idẽ credo in omni
pia cauſa, cũ ſit eadẽ rõ, quæ autẽ ſint piꝫ cauſæ, ſatis col-
4 ligiẽ in d. §. 1. † Itẽ hoc qđ hic dicitur, vr̃ intelligendum
niſi legatarius uelit ꝓbare, ꝙ teſtator ſenſerit de ipſo, per
aliquis ueriſimiles cõiecturas. ff. de hær inſti. l. in tẽpus. §.
2. & ita uidetur, ꝙ legatum de ſe ualeat, nec incertitudo
vitiet, ſed defectus probationis, ſed hoc vr̃ cõtra mentẽ
huius §. Poteſt dici ꝙ ubi teſtator, legat omnino incerto,
ſicut vni de mundo, uel de ciuitate, qđ nõ ualet legatum
ipſo iure, ut hoc §. ſed ubi ſentit de certo, uerũtñ nõ cõ-
ſtat de quo, tunc ualet ipſo iure legatũ, ſed propter defe-
ctum ꝓbationis, nullus admittiẽ, niſi hæres gratificet, uel
alter ꝓbet de ſe ſenſiſſe. ff. de leg. 2. l. ſi qs ſeruũ. §. ſi inter.
de reb. dub. l. ſi fuerit. & uide Dy. extra de reg. iur. c. ĩ ob-
ſcuris. li. 6. uer. tamen arguitur. & uide infra eo. §. ante hę
redis: n ſi. Sed de iure canonico uideẽ, ꝙ ualeat in caſu,
qñ cõmittiẽ in alterius diſpoſitionẽ extra de teſta. c. cũ ti-
bi. ibi. n. teſtator non ſentiebat de certo, ſed ibi loquitur
quando ad pias cauſas, vel ibi certificandus erat ex poſt
5 facto per electionẽ. Quid ergo ſi quis † iubet creditorib.
& querelantibus ſuis ſatisfieri, an ualeat talis diſpoſitio?
Nõ videtur proter incertitudinẽ, ſed ſatis põt dici, ꝙ ſic,
cum ſit pia cauſa propter liberationẽ animæ. Itẽ quia ex
poſtfacto ſit certum. Et uide in Spe. de inſtr. edi. §. cõpen-
dioſo. uer. Itẽ ſcias autẽ. Sed nunquid poteſt legari ab in-
c certo? c Dic quòd ſic, ſi poſt certificetur. ff de iure. & co
di. l. abinteſtato. & l. ſi quis cum de. de condi. & demõ. l.
Publius. Sed cũ hæc antiquitas corrigatur per modum q
dictus eſt nunquid eodẽ modo corrigitur, ꝙ dictũ eſt de
tutore §. uer. tutor quoque, qa ſequens eſt nihil aperti de
hoc ibi. n. loquitur de perſona illius, cui daẽ. Et põt dici,
ꝙ ſic in teſtamẽtaria, quia incertæ perſonę datur, tutor
6 † in teſtõ duntamẽ poſt certificeẽ ſupra de tute. §. cum aũ
tẽ. ff. de teſt. tu. l. ſi quis ita dixerit. § ſi Sed de datiua nõ ui
deẽ, cũ iudicialia non debeant eſſe in pendenti. ff. de iu.
l. non quemadmodum. & ſic non uideretur poſſe dari tu
tor poſthumo. per iudicem, vnde hic loquitur tantum de
teſtamentaria, & ideo in materia teſtamentorum de hoc
agitur hic. Item dicit quod §. libertas. etiam corrigitur,
ubi poſt certificari poteſt. Et eſt idem ſicut in legato, ut
no. in l. cum ex pluribus. hic allegata in glo.

a *Adno.* Incertis autem. Incertitudo perſonę legatum li-
bertis, & tutelæ dationem uitiat: & alieno poſthumo po-
teſt hodie legatum & hæreditas relinqui. h. d. ſecundum
Bald. uſque ad §. ſi quis in nomine.

b Incertus. Tu nac hic diſtinctionem per Ange. in uer. In
glo. conceſſum erat.

c Ab incerto. An autem executor ultimarum uoluntatũ,
poſſit dari incertus uide hic per Ang. ante finem §. in uer.
quæro autem.

1 *Tutor incertus nõ datur, & cur.*

Tutor Autem, In gl. ut ſi ita. in fin. Sed pro Deo quę eſt
1 ratio, quare tutor incertus, qui † poteſt poſt certificari,
dari non poteſt, ſicut põt dari incertæ perſonæ, poſt cer-
tificandę, & legari, ut ſupra ꝓxi. dictũ eſt? Reſpon. ſecũ-
dum Iac. de Ra. iura quantum poſſunt prouidẽt pupillis.
Nã ſi poſſet dari tutor incertus, ut ille q primo ueniet ad
portam, uel alias ſub conditione poſſet eſſe, quod aliquis
ribaldus ueniret primus, & ita nõ eſſet prouiſum, ſed im-
prouiſum pupillo, idcirco non poteſt dari incertus, ſe-
cundum eum. Et ideo dicit text. certo iudicio &c. ut hic
in tex. ſatis exprimitur.

1 *Poſthumum alienum rectè inſtitui.*

Poſthumus. In gl. ſ. de iure prætorio. in fin. quidam ha-
bent in glo. §. hunc. pro contrario, ſed nihil facit contra,
qđ enim hic dicit antea, non refertur ad ius antiquiſſi-
mum, de quo fit ibi mentio, ſed ad ius ſtorum, ſm quod
poteſt poſthumus alienus hæres inſtitui. ff. de le. 1. l. pe. de
teſt. l. filius. quantuis gl. uideatur dicere contra. ff. de libe.
& poſth. l. ſi quis poſthumos. §. 1. In gl. ſed quæ eſt. in fin.
ſed mirãdũ cur hic in tex. dicatur, qui nix eſſe non pt &c
cum hic loquitur de alieno poſthumo, q poteſt ab alio,
quam a parentibus capere, ut ſcripſi ſupra §. legari. Et ſic
1 uidetur poſſet † inſtitui, quamuis in rerum natura eſſe nõ
tamen natus poſſet inſtitui, ut eſt dictũ oportet dici, uel
ꝙ illa cauda non loquatur in poſthumo proprio, ſed ſub
auditur, ſic poſt illa uerba; & tunc poteſt, ſub ſicut & pro
prius, qui poteſt inſtitui, niſi in vtero &c. Et concor. ff. de
libe. & poſth. l. ſi quis poſthumos. §. 1. uel ꝙ dicamus. ſe-
cus ĩ poſthumo, & ſicut in iã nato, uel qđ illa gl. ſit falſa.

1 *Errorem quis, &c non uitiet. 2.*

3 *Capellaniam quæ non eſt obtineri non poſſe, fallit tamen.*

a Si quis a in nomine. In gloſſ. nomen eſt genus, ibi
agnomen de agnomine non agitur hic, licèt de eo fiat
mentio in l. 4. C. de teſta. In gloſſ. a teſtante, † in fin. dic
1 quòd incertum eſt error in nomine perſonæ hęredis, uel
legatarij, & ille non uitiat, duntamen conſtet de perſo-
na, ut hic: Interdum in nomine rei legatæ, & tunc aut
erratur in nomine proprio aut appellatiuo. Et ſi in appel
latiuo, aut uerborum prolatorum ſignificatio ſe poteſt
extendere ad mentem teſtantis, uel de ſignificatione ſui,
uel ex conſuetudine loquendi, & tunc ualet: ut §. quod
tamen. ff. de ſupelle. leg. l. Labeo. Aut non, & tunc gloſſ.
b quæ eſt in l. 4. ff de leg. 2 uidetur uelle, b ꝙ ualeat dun-
tamen conſtet de mente, quia ſine uerbis, nutu poteſt le-
gari. Sed contra facit ff de reb. dub. l. in ambiguo. de uer-
bo. ſigni. l. nepos ſ. ioculo. ibi nam qui &c. & ibi no. ff. de
hære. inſti. l. 2. §. finautem. de legat. 2. l. cum pater §. cum
imperfecta, & hoc n ſi res eſſet in conſpectu. ff. de uerb.
obl. l. quæ extrinſecus. verſ. ſed & ſi in rei. Interdũ erra-
3 tur † in nomine regionis. & ille error non uitiat. ff. de le.
3. l. patronus. §. libertis. & hoc niſi in reſcriptis. extra de
ſcrip. c. ſignificante. uel dic melius, ut ibi no. per Doc. in
dubio autem non præſumitur illa mens teſtantis, quam
quę uerba ſignificant. Et enim nemo eſtimãdus eſt aliud
dixiſſe, quam quod in mente cogitauerit. ut d. l. Labeo.
circa medium. ff. de auro & ar. le. l. Plautius. & ideo opus
eſt probare aliam fuiſſe mentem, uel forte, quia teſtator
hoc alias expreſſerat, ſicut no. in l. 4. uel per coniecturas,
vt ex contractu materię. ff. de leg. 2. l. vnũ ex familia. §. ſi.
3 uel ex uſu loquendi, uide ff. de leg. 3. l. non aliter. † Quid
ergo ſi quis impetrauerit capellaniam ſancti Stephani
c inſtitutã in tali eccleſia, & nulla eſt ibi capellania c ſan
cti Stephani, ſed forte ſancti Petri, nunquid uitietur gra-
tia, uel extendetur ad capellaniam ſancti Petri? Videtur
ꝙ non uitietur per hunc §. cum concor. Contrarium ui-
detur in d. caula. ſignificante. Item quia impetrans dedit
cãm errori. q potuit melius declarare, ut ibi not. Satis pt
dici, ꝙ ſi cõſtet de mente conferentis, quia forte expreſ-
ſit capellaniã inſtitutã per talẽ & uacantem per mortẽ ta
lis quãuis ſit error ĩ nomine ſancti, in cuius nomine fun-
data eſt, ꝙ ualeat per prędicta & uide C. de leg. l. ſi Forti-
dianũ. de fideic. l. uoluntatis. & ibi ſcripſi. In gl. vnde. in
ſi. Vel dic ꝙ nõ refert, dũtamẽ ſine fraude &c. ut ibi not.
Sed uerius credo, ꝙ ſeruo rõ poſſit, alias tex. fruſtra dice
ret, ſi liber &c. ut d. l. vnica. Et eſt rõ, ne ſit eis materia fu-
gę, & ut facilius reperiantẽ, ſi fugiãt. & idẽ fortè in mona-
chis & aliis religioſis, q debẽt reſidẽtiã cũ ſit eadẽ ratio.

I 3 Adno-

a *Aduer.* ſi quis. Error proprij nominis ſi de corpore conſtat,& talis demonſtratio ſine cauſa,dummodo non ſit cõditionaliter appoſita,legatũ nõ uitiat h.d. ſecundum Bald. uſque ad §. an ſeruo.

b Videtur velle. Quid ſi eſt erratũ ĩ patria legatarij? Quid ſi erratum eſt in nomine artificis. Item ſi erratur in nomine proprio,ſed non in nomine dignitatis uel artificij. uide hic do.Ang.in ij. col.uer.quid ſi erratum,uſque in ſi. §.

c Nulla erat ibi capellania. Videtur ille ſentire, quòd error in nomine proprio eccleſiæ uitiet reſcriptum, de quo uide Fely.in c.ſignificante,col.ij.uerſicu.declara quinq; modis. & ibi dixi in apoſtil.ad Panor.nu.4.in apo.in uerſic.reſcripti. de reſcrip.

1 *Conditionis nota.* ſ.
2 *Conditionem ex mente colligi.*
3 *Legati validitas ex quibus cauſis pendeat.*
4 *Modi & cauſæ communia.*

Huic proxima. Quia ſicut error nominis nõ nocet:ſic nec demonſtratio falſa. In gl.uerna,in ſi.ff.de leg.1.l.Titiæ textores. In gl.idẽ & ſi nõ emit,ſed alio tit.acquiſiuit. In ſi.eiuſdẽ gl.ſed ibi fuit cõditio.in glo.nõ.conditio.ibi
1 p eũ allegat l.muto.§.ſub conditione. Itẽ † p dictionem, vbi de lega.2.l.ſi ita ſcriptũ §.ſi pater. Itẽ per dictionem, in de cond.& demon.l.Publius.ibi in honore cõſulatus. Itẽ p dictionẽ ita ff.eo.l.noſter. Itẽ p ablatiuũ abſolutũ a pterito formatũ.ff.de ſta.libe.l.ſi qs ita libertatem. §. ſi duos. Itẽ per dictionẽ:quiſquis.ff.de libe.& poſth.l.3.§.ſi filius.ij. dicto. Itẽ per qui,q̃,uel quod ad futurũ tempus relatũ.ff.de le.1.Stichũ.de le.3.l.nuper.& l.ſi ſic.§.1.hic alle. Idẽ uidetur,ſi ad pteritũ.de her.inſti.l.2.& hoc intellige,ut ibi ſcripſi,quia illud intelligitur cum ad factũ propriũ refertur conditio:tunc.n.diſtinguitur,an de præterito,an de futuro,dic ut ibi per gl.& Doc. Itẽ ſit conditio p dictionẽ ad ff.de ma.teſta.l.qui duos. §. 1. Itẽ p dũ. ff.de le.3.l.qui concubinã.§.uxori. Item per quo ad C. de le.l.1.ſed illa uidetur ꝯ dic tñ ut ibi. Itẽ per quãdiu.ff.iudi.ſol.l.hęc ſtipulatio.ſed per nullam harum dictionum ſiet expreſſa cõditio,niſi p ſi,& cum,ut notatur.ff.de hære.inſti.l. Trebatius:& in d.l.Stichũ.ſuper uerbo,conditionalis,pro quo facit ff.de cõdi. & demonſt.l.1. in ſi. & hoc eſt multũ notabile,ſi ſit uerũ p p effectũ tranſmiſſionis. Si.n.ſit tacita conditio nõ impedit tranſmiſſionẽ. ff. de condi.& dem.l.cõditiones q̃ extrinſecus,cũ ibi notatis,qñ di.le.ce.l.cũ illis.§.ſi.ſed expreſſa impediret. ut in l.vnica.§.ſin autẽ.C.de cadu.tollẽ. Sed hoc forte nõ procedit.niſi qñ talis cõditio,per talia uerba apponitur,quę de natura legati ſubintelligebantur.ff.de le.1.l.3. Itẽ no.
c ꝙ uerba de ſe nõ cõditionalia,faciũt cõditionẽ † ſi teſtator hoc ſentiat uel partes hoc agãt,& cõſtet.ff.de uerbo. obli. l.ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummã de cõd.& dem. l.in conditionib. In ea.gl.ibi cũ allegat §. ſub cõditione. hoc uidetur ius cõe,ubicunque apponitur in actus executione,nõ in ſubſtantia actus.ff.de uerbo.obl. l. ſi decem cum petiero,& tale quod apponitur, qđ ipſo iure inhæreat,ut in concor.ibi allegatis. In ea.gl. ibi cũ allegat C. de dona.quę ſub modo. l. 2. ſed qñque apponitur cauſa per ut,qñ gratia legatarij apponitur. C.de iur.dot.l.ſi mulier.ff.de do.l.2.§.fin. In ea.gl. ibi cum allegat.l.ſi ſic. §. 1.uide plenius.ff.de condi.& dem.in rub. In ea.gloſ.ibi, cũ dicit,non nocet ut hic.hoc uerum,niſi conditionaliter apponat,ut hic in tex.& no.in d.l.ſi ſic:licet ſit improprie conditio de pterito,uel niſi alias legaturus nõ erat, vt ff.de cond.& dem.l.cũ tale.§.falſam.in ſi. Scđm hoc ergo uidetur diſtinguendũ de cã, aut fuit impulſiua, aut finalis,aut eſt dubium ſicut diſtinguitur in contractibus.
3 Primo caſu certũ † eſt,ꝙ ualet legatũ, quãuis cauſa ſit impulſiua,ut hic. Secundo caſu nõ,ut d.§.falſam.in ſi. In tertio,vr̃ præſumi,ꝙ ſit impulſiua,cũ incũbat probatio illi, qui dicit teſtatorẽ non alias fuiſſe legaturũ. ut d.§. falſã. in ſi. Vel poteſt diſtingui,hoc ultimo membro,q2 aut eſt talis cauſa,quę ſi uera eſſet, cõpelleret teſtatorem inuitũ ad dandũ,ut lego tibi decẽ,quę in meis negotiis expẽdiſti,& tunc pſumitur finalis.ff.de pact.l.ſi cum teſt. Aut non compellere,ut lego decem, quia mea negotia tanquam uerus amicus tractaſti,tunc non.ff de conditio.indebi.l.in ſumma.§.id quoque,quod ob cauſam. Quid ergo,ſi teſtator poterat compelli ad dandum, non tñ legat illud,quod poterat,ſed aliud? Verbi gratia,quia decẽ in negotiis meis expendiſti, lego tibi librum uel caſtrum, ſatis uideretur impulſiua,ea ratione qua donare noluit & hoc ſi notabiliter excedat precium,in quo credebat ſe teneri.argu.dicti.§.id quoque. In ea.glo.ibi.cum allegat l.itaque.ff.de condi.io inſtitu. l. ſi quis ita hæreditatem. de conditio.& demonſt.l.qui heredi.§.ſi.& hoc, niſi cõditio ex aliqua cauſa remittatur a iure, uel improbetur de condi.inſtitu.l.conditiones.& l.quędam.& l.quę ſub conditione.infra eod.§.ſin.dic ut ibi. In ead.gl. ibi cum
4 allegat l.ſi tibi legatum.imo in modo eſt † diſtinguẽdũ, ſicut in cauſa,quia aut impulſiua, aut finalis, aut eſt dubiũ,& ſi ſit dubium, aut apponitur ad ualiditatem teſtamentorum,uel tertij,& pręſumitur final.§.Aut ipſius legatarij,& tunc impulſiua.ff.de condi.& demon.l. Titio. de dona.inter uir.& uxo.l.ſed ſi mors.§.ſi.& hoc niſi implementum modi cõtineret piam cauſam, ut quia alicui fuit legatum ad ſui redemptionem, tunc enim præſumitur finalis.C.de dona.l.pe.§.eadem. uer.nulla.ff.de iure do.l.promittendo.& l.dotis.& l.ſi ego. In ea.gl. in ſi.uide,C.de Fal.cauſa adiec.l.3.§.quod ſi quantitatem.

1 *Legatum ſeruo quando cedat.* 3.
2 *Cato.Reg.l.imitatio.*
4 *§. Si hominem. ſenſus.*
5 *Filius & ſeruus quibus æquiparati.*

a An ſeruo. a In gl.C.de neceſ.ibi cũ allegat l.ſeruos. uide plenius ſupra per quas perſo.nobis acqui.§.item nobis,ubi ſcripſi. Et dic,ꝙ lex contraria non obſtat,quia loquitur quando teſtator legat ſeruo proprio, hic quando ſeruo heredis. In ea.gl.in fin.hęc ratio non uidetur pro-
1 cedere,quia legatum † factum ſeruo cedit ab adita hęreditate.C.de cad.tol.l.vnica.§.in nouiſſimo.ff.de op.le. l.ſi optio quando di.le.ce.l.cum ita legatum.§. cum ſeruo legato.& ſic uidetur legatum ualere in caſu,quo eſſet manumiſſus, uel alienatus per dictas leges,pro q no.ff.de
b condi.& dem.l.Iulianus noſter. Item regula b † Cato-
2 niana non habet locum hic. cum non extendatur ad legata,quorum dies cedit ab adita hæreditate.ff.de reg. Catoniana.l.Catoniana.& no.in d.l.ſi optio. Solui,dicas, ꝙ aut libertas legatur ſeruo proprio,uel hęredis,& nihilominus aliud legatur pure, & tunc dies cedit indubitate a die cõpetentis libertatis, uel ab adita hæreditate, ubi vtrunque legatum purum eſt,uel a die exiſtentis conditionis,uel euentus diei,ſi libertas fuerit relicta,ſub conditione,uel in diem.ff.de leg.3.l.qui cõcubinam.§. cum teſtamento.ad l.Fal.l.in ratione.2.§.pen.& d.l. Iulianus. eo.tit.l.cum ſeruus. niſi liqueret de mente contraria teſtantis,ut d.l.Iul.in ſi.de le.1.l.quæſitũ.§ 1. dic ut ibi. & §.cum teſtõ.& ita intelligit d.§.i nouiſſimo. aut legatur
3 † ſine libertate, & pure,& tunc aut ſeruo legat, & ualet & cedit ab adita hæreditate,vt §.cum ſeruo legato. & §. in nouiſſimo.ſ.alleg. Et tñ hoc caſu,diſtinguitur,an ſuccedat neceſſarius hęres,uel non, ut d.l.ſi optio.aut legatur ſimpliciter ſeruo teſtatori, uel hæredis, tunc obtinet iſte §. & ſtatim dies legati cedit,& eſt locus Catonianę, & ſic noluit intelligere hic gl.& ff.de hæredib.inſtituen. l.ſi ſocius.ubi idẽ no.nec refert, an uiuo teſtante manumiſſus fuerit,uel nõ,ut hic patet,quãuis gl.cõtra.C.eo.l. ſeruus. Sed oppo.adhuc cõtra hũc §.ff.de fideicom.lib.l.
4 generaliter §.ſi homini.ſed ibi † in libertatẽ relicta,cuius dies cedit ab adita,ut ſupra ſcripſi. Preterea,ibi deficit legatũ,p p impedimẽtũ pſonæ legatarij,quo caſu non obtinet regula,hic miſta cõſideratione vtriuſque, qñ obtinet,ut plene no.ff.de regula Catoni.l.1. uide ibi. Itẽ iſte § nõ obtinet in teſtamẽto militis.C.de teſt.mili.l. ex his. In glo.qui actus ſub purus, conditionalis, ſic ut per totum titu.ff.de condi.& demõ.& C.de condi.inſert. & de conditio.

condiτio inſti. In glo. nam nemo. in ſi. Hæc gl. intẽdit red
dere rationem diuerſitatis inter hunc caſum, & primum,
tex. reddit aliam, ſed ratio tex. nõ uidet̃ bona in eo, quod
dixit, nam poſſet per eum alius hęres effici, quia ita poſ-
ſet in primo caſu. Poſſibile enim eſt in primo caſu, ꝙ in-
ſtitutus ſe uẽdat ad pretiũ participandũ, uel dabit ſe in ar
rogationẽ, & acquiretur hereditas alii. Sed hoc nõ eſt cõ
ſiderãdum, quia eſſet expectare aduerſam fortunam, &c.
ff. de uerb. oblig. l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ſecundum
domi. Iac. & Pet. Sed quid, ſi legetur filio a patre inſtitu-
to, vel econtra, patri a filio inſtituto? Videretur, quòd in
5 primo caſu ſit idem, ſicut † qñ legat̃ ſeruo a domino hę
rede inſtituto, cum uterque acquirat, uidelicet ſeruus do
mino, filius patri. Sed hodie acquiritur proprietas ipſi fi-
lio, ideo uidetur ualere, & hoc pôt dici probabiliter. In
alio caſu eſt diſtinctio, olim nõ ualebat donatio facta de
patre ad filium, quia filius patri acquirebat, ſed hodie nõ
acquiritur, quo ad proprietatẽ. Sed hæc opinio eſt repro-
banda in Auth. de immen. do. ſecundũ do. Iac. & Pet. quo
rum ſunt hęc uerba, non bene percipio, quid uolunt con
cludere. Hęc tamen quæſtiones uidẽtur expeditæ, quia a
filio poteſt legari patri. ff. de leg. i. l. a filio. & a patre filio.
eo. tit. l. quęſitum. in princip. primus caſus non eſt dubi-
tabilis, quin poſſit a filio patri legari, quia & a ſeruo do
6 mino poteſt legari. ut hic. Sed † ſecũdus uidetur dubius,
quia non dño nõ pôt legari ſeruo. & vr̃ id in patre, & fi-
lio, ſaltem de iure ff. unde ui. l. quæſitum, ideo ualet, quia
cũ uterq; filius inſtitutus & nepos ſuus fiat legatarius, &
eſſent in poteſtate unius, uidebatur legatum a filio, illi in
cuius poteſtate ambo erant, & perinde eſt, ac ſi a filio eſ-
ſet legatũ patri directo, quo caſu ſine dubio ualeret. Sed
ubi inſtitutus non eſt in poteſtate alicuius, uidetur ꝙ nõ
ualeat, cum ſit eadem ratio, quę in legato præſtando ſer-
uo domino inſtituto, ſaltem de iure Digeſtorum. Et ĩ hoc
errauit gloſſ. in d. l. quęſitum quę videtur ſentire, quòd l.
quæſitum. procedat ſecũdum iura noua, imo dicas, quòd
in caſu, quem ponit, procedit ſecũdum iura Digeſtorum
vt dixi. Sed in caſu de quo ego quęro ubi legatur directe
a patre inſtituto filio, non procedit, nec lex illa caſum
iſtum tangit. Vnde credo, quòd de iure Digeſtorũ, nõ ua-
let. Quid de iure nouo? Forte Doc. in eo. quod ſupra dixe
runt, uoluerunt ſentire, quòd nõ ualet, quia iura noua nil
corrigunt, quo ad acquiſitionem in his, quę proficiſcunt̃
a patre, ut in Auth. de immẽ. do. circa princi. hoc tamen
non eſt uerum, imo cenſetur aduentitium. ff. de iure do. l.
profectitia. §. ſi quis dotem. & idem uidetur de monacho
uel religioſo inſtituto & legato facto Abbati, uel ſuperio
ri alii, uel econtra ſicut hic dicitur de ſeruo.
a Adnot. An ſeruo ſumma, ut per Ang.
b Item regula. In quibus regula Catoniana locũ habeat, &
in quibus, non uide hic plene per Ang. in ii. col. circa med.
in uer. conclude & dic, & ponit ſex caſus, in quibus dicta re
gula non habet locum, quos uide diligenter.

1 *Ordo quando, an non ſpectandus.* 2.
3 *Incertitudo quæ uitiet.*

a Ante hæredis. a † In gl. no. ordinem, dic ꝙ ubi in di-
1 ſpoſitione iuris, uel teſtãtis, unus admittendus eſt, vel pri
mus vel ſolus, tunc recurritur ad ordinem, ut in lege cõ
traria. ff. de uſufr. l. quoties. de hæred. inſti. l. qui ſoluẽdo.
la ii. alias aũt, ſi non conſtet, ꝙ alter ſit admittendus, non
admittitur ordo, ſed impediunt ſe cõcurſu. ff. de uſuf. ea.
re. quæ uſu conſu. l. ii. §. ſi. uel propter incertitudinẽ repel
luntur. ff. de teſtamẽ. tuto. l. duo ſunt Titii. de re. du. l. ſi fue
2 rit. uide ſupra eo. §. incertis. & §. optionis. † Item dic, ꝙ
ubi ordo eſt de ſubſtantia, tunc bene attenditur, ut extra
de cler. per ſal. promo. per totũ C. de ſentẽ. l. prolatam. de
acqui. hęred. l. ut debitum. ff. de iure codi. l. quidam. & ui-
de. ff. de uulg. l. moribus. In gl. niſi in duobus. ibi cũ alle-
gat l. ſi quis a filio. §. pen. Caue, quia iſtę duę leges faciunt
per coniunctionem, & allegãtur pro primo caſu, quia in
3 certitudo † uitiat libertatem, ut l. cum ex plurib. nõ autẽ
aliud, ut d. §. pen. Dic tamen, quòd hoc non eſt uerũ, imo
dicitur idem utrobique, quia incertitudo uitiat legatũ, ut
l. ſi fuerit de reb. dub. unde ubi eſt incertitudo, inter per-
ſonas legatariorũ, tunc incertitudo uitiat, & legatũ & li-
bertatem, ſecus ſi in re legata, ubi autẽ libertas legatur,
eſt incertitudo, & in re & i perſona, & ſic uitiat, ut plene
no. Dy. extra de re. iu. c. in obſcuris. lib. vi. In ea. gl. in ſi. il
la nil facit, ut ibi nota. quia hæres non cogitur adire, nec
pro legato, nec pro libertate, ut ibi notatur.
a Adnot. Ante hæredis. Ante inſtitutionẽ hæredis, & poſt,
& inter medias inſtitutiones hæredum, hodie utiliter lega
tur, & ordo non neceſſarius, ſi de mente conſtat, non eſt cu-
randus. Et poſt mortem hæredis, poteſt hodie legatum re-
linqui. h. d. ſecundum Bald. uſque ad §. pœnæ quoque.

1 *Legati & ſtipulationis diſcrimen.*
2 *Factum hęredis recte iuberi.*

Poſt mortem. In glo. in ſtipulationibus, in ſi. hæ leges
1 parum faciunt, unde uult dicere gloſſ. quòd in † ſtipula-
tionibus ſtatim contrahitur obligatio, non ſic in legatis.
In hoc aduerte, ſecundum Doc. quod procedit, quando
legatur poſt mortem hæredis, ſicut ſi legetur, cum legata
rius morietur. ff. quando di. leg. ce. l. ſi cum hęres. ſecun-
dum. Ia. Itẽ dic, ꝙ hęc gloſ. non procedit, ubi conſtat de
ꝓria mente contrahentium. Nam tũc poſſunt etiam obli-
gationes cõtra hęredes in ſtipulationibus incipere, ut d.
l. C. ut acc. ab hære. & contra hær. l. i. & hoc ubi tale quid
2 legatur, quod poteſt cõpelli poſt mortem. Quid † ſi dãnet
hęredem poſt mortem facere domum, vel ſcribere li-
brum? Non uidetur ualere, quaſi impoſſibile, ut infra §.
final. Sed ſatis poteſt dici contra, ſemper enim in dubio
uidetur intellexiſſe, quòd hęres hęredis faciat. C. de con
trahen. & commit. ſtip. l. ueteris.

1 *Pœnarum quæ reijcienda.*

Pœnæ quoque. Super tex. dic, antea, id eſt, ante iura Di
geſtorũ. Idem quòd hoc iure ff. de penu. lega. l. i. & l. ſi pe-
nũ. quan. di. le. ce. l. cum ſine ad leg. Falcid. l. i. §. itẽ ſi ita.
ubi eſſet probroſa. uel impoſſibilis. ff. de condi. & dem. l.
mulcta. ff. de his quę pę. noĩe. l. i. & placet hoc magis, quã
illud, quod no. C. eo. l. i. ubi gl. uidetur ſentire, quòd hæc
antiquitas erat de iure ff. & illud ſequũtur ibi multi Doc.
Sed contrariũ videtur uerius, per leges prędictas. Vnde
5 † in d. l. i. reiicitur probroſa, uel impoſſibilis, & ſic ſuppo
nit, quòd nõ alia. Et no. quòd illud, quod nomine pœnę
adiicitur, petitur iure legari, & detrahitur Falcidia, ut d.
§. ſi ita. extra de teſta. c. Raynutius. & ibi de hoc Doct.

1 *§. Exceptis. & l. cum intereſt. conciliari.*
2 *Conditio in quem conferatur, referre eiuſque rei uſus.*
3 *§. Exceptis. ſenſus 4.*
5 *Conditio quando, an non ſuſpendat.*
6 *Conditio reijcienda.*
7 *Impoſſibilitas quando uitiet.*
8 *Difficultas quæ uitiet.*
9 *Legatum ſuo capientem uetare, pœnale eſſe.*
10 *Teſtatori quæ, an non, mutari liceat.*

Exceptis. in gloſſ. ff. de lega. i. ibi cum dicit, non autem
ſoluere hoc nihil ualet, quia tunc non eſſet dubiũ & fru
ſtra diceretur, anguſtias temporum non nocere, cum tũc
nullę eſſent anguſtiæ. Quid dicemus? Dynus ſequitur pri
mam, extra de reg. iur. c. nemo poteſt ad impoſſibile. lib.
ſexto. ſed illi ſolutioni non obſt. regula Cato. do. Iacob.
& Pet. dicunt, quòd anguſtia temporis non nocet in con
tractibus, ut ff. lo. l. inſulam. §. i. ergo nec in ultimis uolũ-
tatibus, in quibus eſt plenior interpretatio facienda. ff.
de reb. dubiis. l. cum in teſtamento. Sed adhuc non re-
ſpondetur, quia hic impoſſibilitas uitiat, ibi non. Sed di-
1 cas, † quod ibi fuerunt duo, ipſum legatum, & tempus
dandi, legatum non continet impoſſibile, & ideo ualet
ſed adiectio temporis eſt impoſſibilis, quę non uitiat le-
gatum purum, & poſſibile, ſed hic loquitur, quando

 ipſum,

ipſum legatū eſt impoſſibile. Sed certe eodē modo ſunt
hic duo ipſum legatū,quod eſt impoſſibile, & pœna poſ
ſibilis,cur ergo non ualet in pœna poſſibili,reſpōdeo,le
gatum eſt principale.pœna eſt adiectio,vñ cū ipſum prin
cipale nō tenet,nec acceſſoria adiectio ff. de uerb. obl.l.
ſi homo mortuus.Sed in contrario tenet ipſum principa-
le. In ea.gl.in fi.hanc ſequitur Dynus in d.c.nemo.Domi
ni uero Iac.& Pet.dicunt,quòd hanc ſequebatur dñs eo-
2 rum & reddebat rationē,quia quando conditio† apponiť
in perſona honorati,nunquā ualet,quod impletur. Vñ te-
ſtator nō videť uelle,ualuiſſe legatum,ſed ubi apponitur
in perſona onerati, certū eſt,ꝙ ille uellet implere,ſi poſ-
ſet,& nihil eſt,qđ ei debeat imputari, ſi nō impleat ideo
ualet legatū. Ipſi tamen dicūt idē eſſe,ſiue in perſona one
rati,ſiue honorati,apponatur conditio,ſed dicūt referre,
an apponatur impoſſibilitas ꝑ modum pręcepti,an ꝑ mo
dū cōditionis,nam ſi per modū præcepti,nō ualet. Verbi
gratia,hęres meus da mōtē aureū Sēpronio,uel aſcendas
cælū,& ſi non feceris,da ei centū,hoc caſu neutrū ualet ,
ſed ſi per modū conditionis apponereť impoſſibilitas,be
ne ualet,uerbi gratia,hęres meus,ſi cœlum digito non te
tigeris,uel ſi montē aureū nō deberis Sēpronio,da ei cē-
tū,hoc caſu bene ualet. Et eſt ratio, quia hoc caſu vř legatū
ſub ꝯditione neceſſaria,quo caſu ualet, ut ſi ſol cras orie
tur,ſic uides in contractibus , quia ſi promittis dare Sti-
chum mortuū & ſi nō dederis , promitti dare pœnā neu
tra ualet,quia impoſſibile apponitur in conuētione, ſecus
ſi per modū conditionis. ff. de uerb.obli.l. ſi homo mor-
tuus.& l.impoſſibilis.ſm eos, hęc ſolutio uideť bona &
gl.uoluit eā ponere.ff.de cōdi.inſti.l.i.in ſecunda ſolutio
ne,ibi cū dicit,uel ibi nō fuit impoſſibilitas &c.ſed ſi pro
fundius inſpicias,leges ꝯrię nil faciunt cōtra hāc literā ,
3 quia hic† nil agitur de conditione, ſed de actione pœnæ ,
quę nō ſunt idē.ff.de his quę pœ.no.l.ii. Idcirco iura lo-
quētia de cōditione nil faciunt ad propoſitū,niſi per ſimi
le unde pœna dici non pōt,niſi ubi præcedit diſpoſitio te
ſtantis de aliquo dādo, uel faciēdo, & adiicitur pœna ad
cōfirmationē diſpoſitionis,per uerba negatiua, tūc enim
certū eſt,ꝙ neutrū ualet,ſi principale diſpoſitū ſit impoſ-
ſibile. Verbi gratia damno heredē meū attingere cęlū di
gito,& ſi nō fecerit,damno eū centū dare, neutrū ualet,
& eſt ratio,quia nemo ad impoſſibile obligatur, ut ff. de
regu. iur.l. impoſſibilium. Per pœnam aūt noluit eū obli
gare ad principale diſpoſitū,quod eſt impoſſibile, & nul
lū,ergo acceſſorium debet eſſe nullū, & maxime,quia pœ
na nō debet cōmitti,niſi ſit culpa, vel mora,ut l.ſi deceſ-
ſerit ff.qui ſatiſda.cog.de excep.do.l.apud Celſum.§.ſi in
arbitrū.nā dādo,vel faciendo impoſſibile,non pōt mora
uel culpa argui,& ſic non debet pœna ligari, nec hoc ca
ſu locus eſſe pōt illi diſtinctioni,an apponatur in perſona
onerati,vel honorati. quia pœna de ſua natura nō pōt ap
poni,niſi in perſona onerati. Et iſte eſt uerus† intellectus
4 huius §.nec ultra de cōditione loqui oportuit,nec diſpu
tare,& tñ gl.ſubintrat,quæramus an conditio impoſſibi-
lis uitiet diſpoſitionē teſtātis,uel uitietur,&(ſicut uides)
gl.diſtinguit.an apponať in perſonā onerati,an honorati.
Dy.plenius diſtinguit,quia aut apponiť affirmatiue,aut ne
gatiue,ſecūdo caſu habeť ꝓ pura. In primo ſubdiſtinguit
aut ſemper impòſſibilis,aut aliquo tempore impoſſibilis
aut poſſibilis. Et ſi ſemper impoſſibilis, aut apponitur in
perſona onerati,aut honorati,ut no. in d.c.nemo. Subii-
5 ciamus iſte examinationi. Certè primū† membrum eſt in
dubitatū,qñ poniť negatiuē,quia illa eſt neceſſario,nec fa
cit actū cōditionalē.ff de cond.& demonſt.l.hęres meus
de uerb.obli.l.impoſſibilis. Sed qñ ponitur affirmatiue,
nō conſentio ſubdiſtinctioni,an fuit ab initio impoſſibi-
lis &c.quia illa diſtinctio repræhēditur per regulā Cato.
ut ſ̄.dixi,& in l.ſi mihi & tibi.alleg.in gl.nō fuit cōditio,
ſed quędam adiectio extra ſubſtātiam legati,quę non ui-
tiat,ſicut nec in ꝯctibus,ut ſ̄. dixi.idcirco lex illa nihil fa-
cit ad propoſitum. Item nec illā, qua ſubdiſtinguitur , an
in perſonam honorati,vel onerati,quia leges indiſtincte
dicunt conditionē impoſſibilē pro non ſcripta haberi,ut
ſ̄.de hęr.inſti.§.impoſſibilis.ff.de condi.inſti.l.i.& l.con
ditiones de cōditio.& demon.l.obtinuit.& l.mulcta.§.ſi.
& l.cū tale.§.falſam. Nec aliqua lex dicit ꝯ̈,quia iſte §.cu
ius timore fuit facta diſtictio,nihil facit,imo in alio caſu
loquitur,ut ſ̄.oſtēſum eſt. Nec aliqua bona rō reddi pōt ,
6 cur debeat diſtingui. Igitur uidetur indiſtincte dicendū,
quòd impoſſibilis conditio de natura reiiciatur , nec in
hoc eſt facienda difficultas, nec eſt ſufficiens prædicta di
ſtinctio , quia debuit diſtingui, an fuit impoſſibilis de fa-
cto,an propter prolixitatē, quibus caſibus uitiat , ut ff. de
conſti.inſt.l.ſi Titius.de ſta.libe.cū hęres.§.i. Sed ego hoc
nō admitto in impoſſibili de facto,ut dixi ſ̄.de hęred. in-
ſtitu.§.impoſſibilis. Recollige ergo,cum quęritur an im-
7 poſſibilitas uitiet diſpoſitionē extremā,diſtingue quia† aut
apponiť impoſſibilitas in uim pręcept.,& tūc,aut in ſub-
ſtātia ipſius legati,& uitiat,ut hic,cum concor. aut in cir
cūſtantiis,& nō uitiat,ut l.ſi mihi & tibi.§.i.aut in uim cō
ditionis,tūc aut eſt impoſſibile ꝑꝑ difficultatem tantum,
& n uitiat,ut l.cū hæres.§.i. aut de natura,ut quia forte res
nō eſt in rerum natura,tunc habetur pro non ſcripta,ut l.
ab omnibus.§.i.de leg.i.& d.l.i.de conſti.inſti.cū cōcor.
aut propter perplexitatē,tunc uitiat,ſi ſit omnino perple
xū.ut l.ſi Titius. Hoc ſolū tene,aliis ſubſtitutionib. omiſ-
ſis. Quo modo autem impoſſibilitas uitiet ꝯctus, uidebis
in ꝓpria materia infra de inuti.ſtip. §. ſi impoſſibilis. Sed
quęramus,hic dicitur,quòd ubi teſtator præcepit impoſ-
ſibile,pœna adiecta,quòd neutrum ualet. Quid ſi diffici-
le ? non vř idem, quia difficultas non impedit obligatio-
nē,ut l. cōtinuus.§.illud & ſcripſi in d.§ impoſſibilis đ hę
red.inſti. Ad hoc pōt dici,ꝙ ubi eſt talis difficultas , quæ
annullat legatum omnino,poteſt dici idē,quod impoſſi-
8 bile.† Sed ubi omnino nō annullat,ſed facit teneri ad æſti
mationē,tūc nō idem,imo cōmittit pœnam,niſi det lega
tum uel æſtimationem. Quæ autē ſint illę difficultates, q̄
annullant legatum,uel non,uide ſ̄.§.nō ſolum. Quid er-
go ſi pręcepit fieri tēplum , uel palatium,uel aliud opus ,
quod eſt ſupra uires hęreditarias , ac ipſius hæredis , & ſi
nō fieret, adiecit pœnā ? ſatis pōt dici,ꝙ neutrum ualet ,
quia talis pęna impoſſibilis non ualet,ut l. cum hřdes.§.
i.& d.§.non ſolum. In gl.ut inquilinos, idem ſi non ſine
interdicta, ſi tamen de iure reſcindi poſſint. Vnde ſi filiū
grauaret in portione legitima,ſic ꝙ locus ſit querelę , &
apponeret pœnam,ſi contrauenirer,non cōmittereť , &
idē credo ſi ꝑciperet aliqd contra conſuetudinē patrię.&
adiiceret pœnā ĩ.de off.iu.in prin. Tranſgreſſor enim le-
gis,& cōſuetudinis eadē pœna puniť.xi.diſt.c. in his. Sed
9 †quid ſi legauit alicui fundum,& uoluit,quòd adipiſcere
tur poſſeſſionē authoritate ꝓpria, & ſi hæres impediret,
adiicit pœnā,nunquid hæres in pœnā incidit , ſi ĩpediat?
uidetur,ꝙ non,quia huiuſmodi pręceptum,eſt cōtra le-
gis interdictū, certū eſt enim,ꝙ interdictū eſt ꝑ ius lega-
tario ne authoritate propria adipiſcatur legatū.l.ſine uo
lūtate hřdis.ff.quo.leg.l.i.in prin.igitur tale pręceptū nō
ualet,nec adiectio pœnę,ut hic.C.de his quę pę.no.l.uni
ca.hoc non.credo, imo teſtator hoc poteſt ordinare, ꝙ
legatarius authoritate ꝓpria adipiſcať, ut ff de le.ii.l.Ti-
tia cū teſtō.§.Lucius.& ibi no. idcirco ualet pœnæ adie-
10 ctio. Vnde† aduerte,ꝙ ubi aliquid eſt per ius diſpoſitum ,
ꝙ teſtator immutare non poteſt, ut quia forte hoc ius pu
blicū,uel fauorem,tunc obtinet hęc lex,& potes ponere
exēpla.ff.de teſta.tuel.l.iure noſtro.de admi. tu.l.quidā.
C.de cōd.inſe.l.ii.ff.de leg.i.l. nemo poteſt. Sed in his, q
bus poteſt diſponere contra iuris ordinationem, ſicut in
cautione de legato pręſtando,ut C. ut in poſ.leg.l.ſcire.
uel de non faciēdo inuētario. C.arbi.tu.l. ſi.hæc lex non
obtinet,nec ubi ordinatio eſt pręter legem,uide ff.ad le.
Falc.quod de bonis.§.i.C.de pa.l.pacta.quę contra.

De ademptione legatorum. *Rubrica.*

1 *Teſtamentum iuratum reuocabile,fallit* 2.
3 *Pacta quæ iuramento non firmentur.*

In glo.quia ambulatoria.Do.Iac.& Pet.& dicunt,ꝙ non
poteſt legari ultima uolũtas,etiã per iuramentũ iure iſto.
1 Vnde ſi quis fecit teſtm̃,†& iurauit ſe in eo perſiſtere,ni-
hilominus poteſt reuocare,quia ambulatoria &c.ff.eo.l.
iii.§.fi.ff.de do.inter uir.&uxo.l.cum hic ſtatus.§ oratio.
ſecundum eos.Hęc quęſtio eſt multũ antiqua,& frequen
ter eſt in facto.Vnde Spe.tenet,ꝙ primũ teſtm̃ iuratũ te-
net,& non reuocatur.ut in Spe.de ſi.inſtr.§. compendio
ſę.uer.quid ſi iurauit.Hoſt.diſtinxit,quia aut reuocauit ſi
2 ne cauſa.& tenet primũ.aut† cũ cauſa,& tenet ſm̃,ut no.
Arch.poſt eũ extra de ſepul.c.i.gloſſator decretorũ tenet
idẽ,quod Iac.& Pet.xiii.q.ii.c.fi.Io.An.diſputauit plene
de hoc,& tenet idẽ extra de re.iu.c.quod ſemel.in nouel
la.Et hoc placet.Et uidet̃ ibi d.c.i.de ſepul.ibi enim non
ſepelitur in loco iurato.& ita ſupponitur,ꝙ ualuit reuo-
catio,uerũtamen in pœnam periurij eligitur alia uia. Vñ
ſi dicerem non tenere ſecundum teſtamentum,adhuc di
cerẽ,primũ reuocatum in effectu , quia primũ nõ habuit
uoluntatem teſtãtis.ff.de his qui.ut indi.l. cum quidã.de
3 mili.teſt.l.militis.§. ueteranus. Pręterea † conuentio ex
qua ligatur arbitrium , eſt contra bonos mores ff.de uer.
obl.l.ſtipulatio.hoc modo.Ideo nõ ligatur iuramẽto, ex
tra de reg.iur.c.non eſt obligatorium.lib.vi.

1 *Impugnans actum eo non fruatur.*
2 *Adimi teſtamento quæ poſſint & qui.*
3 *Repugnantia quando,an uoti,uitiet.*
4 *Reg.ubi repug.ſenſus.*
5 *Ademptum quando uideatur.*

a ADemptio. a In glo.ſcilicet,teſtamẽto.in fin.ille
§.parum facit ſecundum Do. Iac.& Petr.Et prima
fuit opin.Pla. quæ poteſt fundari ſecundum eos ,
1 quia † qui nititur impugnare teſtamentum,non habet cõ
modum ex teſtamento.C.de leg.l.ſi legatarius.ff.de inof
fi.teſta.l.Papinianus.§.meminiſſe. Item fruſtra legis auxi
lium inuocat , qui in legem committit.ff. de min.l.auxi-
lium.ergo codicilli , qui contrariantur teſtamento , non
confirmantur per teſtamẽtum,niſi hoc exprimatur.Quia
non eſt ueriſimile,quòd illud, quòd fit ad finem contra-
rium,confirmetur per id ff.de cõd.& demon.l.cum tale.
§.fi.Ipſi tamen tenent cum gl.& dicunt, ꝙ non eſt ridicu
lum,ſi codicilli contrarii confirmantur per teſtamẽtum:
quia quandoque uidemus agi ex contractu,ut cõtractus
deſtruatur.ff.de cõtrah.emp.l.ſed & Celſus.§.i.de act.em
2 ptio.l.ex empto.§.is,qui uina.Tene ergo,† ꝙ legata in te
ſtamẽto poſſunt adimi in codicillis cõfirmatis expreſſe ,
non ſic de hæreditate.C.de codi.l.ii.In gl.ut ſi eodem te
ſtamento.cum alleg.l.ſi ita ſcriptum.dic melius,ut ibi,et
C.de lega.l.datum.quia aut adimitur expreſſe,aut tacite.
Et ſi expreſſe,aut in eodem teſtamento,aut alia uolunta-
te,& ſi alia uoluntate,aut æque ſolenni,aut minus ſolẽni
ſi tacite,aut per legationẽ, & tunc aut ante conſummatũ
teſtm̃,aut poſt,vel alias tacite,ut ꝑ inimicitias, & tũc gl.
tenẽt,ꝙ per exceptionẽ,ut potes colligere ex his,quę no
tantur in dictis legibus.In ea.gl. in fi.Iac.dicit,ꝙ uix põt
dari bonũ exẽplum illi regulę.Sed uideamus modum ap
ponẽdi,ut melius ſoluam⁹.Hic dr̃, ꝙ ubi teſtator dicit le
go Titio,uõ do,non lego,ualet ademptio.Contra ubi eſt
3 repugnantia in teſtamẽto,neutrũ ualet,ut d.regula.†Sed
in his uerbis eſt manifeſta cõtradictio,ergo ur̃,ꝙ neutrũ
ualet,ergo male dicit hic tex.ꝙ ualet adẽptio.Illud ꝯrñ
intendit ſoluere Iac.diſtinguendo.nam aut cõtradictio ,
ſeu repugnantia fit incontinenti,&tunc uitiatur utrunq;,
aut ex interuallo,tunc non,ſed ualet ultimum.& h.d.per
l.non ad ea.ff.de cõd.& demõ.de ma.teſta.l.Stichus.imo
Pamphilus.Nõnulli uoluerũt dicere,ꝙ omnia uerba te-
ſtamenti,quocunque tempore ſcribantur,uel proferãtur,
debent referri ad id tempus, quod ipſe reprobat.Sed ſal-
ua gratia tãti Doc.hæc ſolutio nõ uidet̃ uera, nec bonus
intellect⁹ illius regulę,qa regula dicit,ꝙ neutrũ ualet,&
tñ in l.non ad ea.& in l.Stichus.ualet ultimũ.ff.de hære.
inſt.l.ſi ita ſcriptũ.quod eſt contra mentẽ regulę,& ſolu
tionis.Vnde de omnibus exẽplis,quę dantur in dicta re-
gula,nõ uidetur aliquid procedere,niſi exẽplũ perplexi-
tatis uerborũ.Quid ergo reſpõdebimus?Dicas, ꝙ regula
4 nihil facit ad propoſitũ,loquit̃ enim, † qñ ſunt uerba icõ
patibilia,nec unũ magis interpretatione poteſt eligi,quã
aliud,tunc enim utrũque uitiatur,ut in exẽplo perplexi-
tatis.d.l.ſi Titius.Vel ſi dicat,iſtituo Sẽproniũ & Męuiũ,
ita ꝙ quilibet hẽat inſolidũ ,vel lego fũdũ Titio,& Seio,
ita quod quilibet ſit inſolidũ dñs nec obſt.huic exẽplo l.
cũ qđ C.de lega.quia ibi nõ expreſſit, ꝙ quilibet eſſet in
ſolidũ dñs. Nec ſimiliter.ff.de leg.i l.ſi plurib⁹.quę ur̃ ob
ſtare.Vel exẽplũ,ſi in eodẽ teſtamento dicat, uolo ſepeli
ri penes fratres minores,& prędicatores ſub una clauſu
la,vel ſi dicat,uolo,ꝙ mihi fiat capella ſuper tumulũ me
um penes prędicatores.Itẽ penes minores,cũ elegerit ſe
peliri in altero loco.Sed tex.noſter loquit̃ qñ ex interpre
tatione,uel ex ui uerborũ apparere põt ꝯtraria uolũtas re
uocatoria primæ. & ubi nõ implicatur impoſſibile ex di
ctis,tũc enim uel alterũ ualet,uel utrumq;,ſm̃ diſtinctio
nẽ d.l.nõ ad ea.nec eſt repugnãtia.In gl.ſed ſi Seius.in fi.
ff.e.l legatũ.§.fi.& eſt rõ,quia cũ nuda uoluntate adimat̃
5 conſtat,† uolũtatẽ mutatã, quãuis alius non capiat ff.de
his qui ut indi.l.cũ quidã.Sed opponit̃,ꝙ nõ ur̃ adẽptum
primo,ſed debeãt cõcurrere.ff.de leg.i.l.cum pluribus.
Poſſet dici,ꝙ iſte §.obtinet,ſi ꝓbet̃ animi⁹ adimẽdi, alias
nõ.& ita no.ſ.ti.i.§.ſi eadẽ.in gl.ſed nõne. Alii dicunt,ꝙ
aut legat ſecundo,cum cõmemoratione primi,ut fundũ,
quem Seio legaui, lego Mæuio, & tunc præſumitur ani
mus adimẽdi,alias nõ,ut ibi ſcripſi.& hãc tenet Dy in d.
l.ſi pluribus.in quadã gl.interlineari.ꝓ quo.ff.e.l.item.&
hic.Sed huic obſtat.ff.de leg.ii.l.Mæuio.ubi eſt uerbũ cõ-
memoratiuũ,eundẽ.Sed ibi cõmemorat rem legatam tã
tũ,nõ ipſum legatũ.Itẽ ob.ff.de here.inſt.l.Iulianus. ſed
ibi in inſtitutione,quæ nõ ita faciliter reuocatur, ſeu adi
mitur.Vel refert,utrũ in continenti adiiciat uerba cõme-
moratiua,uel ex poſtfacto,ut primo caſu nõ uideatur adi
mere,ut in contrariis,ſecundo,ſic ut hic ꝑ d.l.non ad ea.
a *Adnot.* Ademptio.Deinde hunc titulum,ut hic per Ang.&
ſumma ſic ſecundum eundem.Ademptio,& tranſlatio lega
torum,poteſt fieri in eodem teſtamento , uel alia ſcriptura
h.d.uſque ad fi.tituli.

De lege Falcidia. Rubrica.

1 *Falcidia qui uetanda.*
2 *Falcidia & Trebel.communia.*
3 *Falcidia quando,an non,detrahenda.*
4 *Falcidia qui retinenda.*
5 *Falcidiæ quatenus imputanibum.*
6 *Peculij legatum quouſque non teneat.*

SVpereſt.In gl.ideo ſic dicta.in fi.iſta magis placet Ia.
quam prima,quia eodem modo poſſet dici ab enſe ,
qui melius reſecat,& dic, quòd hęc lex fuit introdu-
cta a Falcidio Tribuno plebis non prætore,quia Falcidia
ipſo iure reſecat,ut l.lineam. ff. e. & ſi eſſet prętor, non
poſſet ipſo iure tollere &c. uide quę plene notantur in
gl.ſicut ipſe ſcribit hic.ff. eo.l.i. Et no.quòd lex Falc.ha-
bet duo capita, & nominatur ab effectu ultimi, ut d. l.i.
In gl non tamẽ licet.in fi.quidã habẽt additionẽ,ſed ho
die&c.ſi nõ hẽas,pone eã.Et ĩ fi.pone,& hic,ut ibi no.&
ſcripſi.reſpõde ad l.fi.C.de pac.qa in l.Falc.nõ ſolũ uer
tit̃ fauor teſtãtis,imo hęredis,& iuris publici,ut d.l.qđ d
bonis.§.i.Sed mirãdũ cur corrigunt̃ iura antiqua,cũ ꝓ.di
cta rõ ſemꝑ remaneat,dicas, ꝙ principaliter ſunt ſtatutũ
ob fauorẽ teſtatoris,ut hic patet,ne decederent inteſtati.
Hodie uero aliter ꝓuiſũ eſt ſuꝑ hoc ut ĩ Auth.de hære.&
Fal.ꝑ totũ.maxime in §.ſi uero expreſſim.Et ideo ceſſat il
1 la principalior rõ.Et põt† ꝓhibere Falcidia expreſſe ſed
nõ tacite,ut ſcripſi in d.auth ſed cũ teſtator.Quid in Tre
bellianica?gl ſunt adinuicẽ ꝯrię,nã in d §.ſi uero expreſ
ſim,tenet idẽ ĩ utraq;.in d.auth.ſed cum teſtator.tenet ꝯ.
Doct.tenent idẽ in utraque,ut ibi ſcripſi.Tu quibus, qa
eſt eadem ratio in utraque , & ſic idem ius. C.eod.l.fina.

tuuo

imo maior,quia in Trebellianica ceſſat ratio, quæ erat in
Falcidia,uidelicet,ꝙ teſtator haberet hęredem,ut hic.Et
certũ eſt,ꝙ per Treb.nõ magis habet hæredẽ, quia ẽt inui
tus erit hęres & cogitur,vt l. apud Iulianum.§. Antiſtia.
ff.ad Treb. Multo ergo magis põt eam teſtator prohibe-
2 re,quam†Falc.cũ nõ ſit tanta rõ eã inducendi & fouẽdi ſi
cut de Falcidia,qñque prohibere põt. Vnde lex promi-
ſcue vtitur his uerbis Falci.& Treb.C.eo.l.ſi,ut allegas.ff.
eo.l.filius,qui militauerat.Vñ ſatis fuit,ꝙ lex loqueref ď
Falci.quia idem vr̃ intellexiſſe de Treb.quioimo videtur,
ꝙ noua lex,quę loqnitur de Falci. vr̃ loqui de Trebellia.
3 de hoc ĵ.tit.i.ſed quia.† Io glo.vel etiã cauſa mortis. ibi
cum alleg.l.acceptis.Sed ibi loquitur,qñ proficiſcitur ab
a alio,quã ab hęrede.Vnde dic pleni⁹, a quia aut qď cau-
ſa mortis capitur,recipitur ꝯtra uolũtatẽ teſtãtis,tunc nõ
detrahitur Falci.ff.de don.cau.mor.l.qui pretio.&ibi no:
aut non proficiſcif ab hærede,& oon detrahif, vt l.acce-
ptis.aut proficiſcitnr,& tũc detrahitur,vt hic no.niſi hæ-
redis mora,vel culpa caperef.ff.eo.l.i §. itẽ ſi ita.De hoc
no.gl.&Doc.C.eo.l.ſi mortis.In ea gl.ibi cũ dicit,morte
confirmatur,ſecus ſi ualuiſſet ab initio.ff.de do.inter vir.
& vxo.l.ſi ſponſus.§.cõceſſa.In gl. id eſt ix. vncias,ibi cũ
dicit,etiã rei veo.hoc indubitatũ,ſi legatarius,vel fideic.
poſſideat ſine facto hęredis.Sed ſi hęres tradiderit,vel ď
noluntate eius legatarius occupauerit,non videtur ꝓce-
dere,maxime attenta auth.ſed cum teſtator.Io ea.glo.in
ſi.dic plenius. Quia aut legaf pluribus,& tũc obtinet opi
4 nio huius gl.Aut uni,tunc†propter vtilitatẽ vel neceſſita
tem põt in vna retineri,ut d.l.Plautius.& l.plaoe.§.fi. cũ
l.ſeq.& l.lex. Fal. & l.ſi is.§.fi.ſed in Treb. in vna re.ff.ad
Tre.l.Marcellus.§.res quæ.C. fam.erciſ. l.filium quẽ ha-
beotẽ.In glo.ſ.quartam partem. ibi cum dicit.imputabit
in quartam,oiſi illi qui ſibi dat,ut oo.C.eo.l.pen.uel niſi
teſtator hoc expreſſiſſet.ff.eo.l.quod autem. In ead.gl.ibi
cum alleg.ꝙ ſtatuliber. hoc uerũ,ſi ſit ſolus hęres.ſi uero
habet cohęredem,ſunt glo.cõtrarię. Nam quædã dicũt,
5 †ꝙ imputat pro parte ſua,nõ pro parte hęredis,ut d.l.qď
ſtatuliber.not.ſed io l.illud autẽ oo.ꝙ totum imputat.&
idẽ no.in l.Neſenoius.eo.ti.& illas approbant ibi Dy.&
Iac.& in l.cũ pater.ipſemet percipiebat. in caſu autẽ oo
ſtro dabat ſtatulib.& hoc iodubitãter,ubi non fuit pecu-
liũ pręlegatũ. Quid ſi fuit pręlegatũ, & dat de peculio?
Nõ vr̃ imputari.ff.eo.ſi a me.Sed uerius vr̃,quòd legatum
6 †peculii noo teneat,quouſq; ſit impleta cõditio,& iplẽ
do cõditionẽ,tradit rẽ hæreditariã, ſecus tali exemplo.ſi
libertate & peculio legatis pure,legaret fuodũ,ſi x.dediſ
ſet,tunc.n.nõ hęreditario iure capit,ut ibi no.Ia.hæc aũt
nõ procedũt in qoarta Tre.vt l.in quartã.e.ti. Et uide qď
ibi no.& d.l.Neſennius.ad Treb.l. deducta.§.nummis.
a *Adnot.* Dic pleoius. Vide hic Ang. idem ſeoitentem in ii.
col.uer.in gl.legare.Quærit hic idem Aog.ſi teſtator dicat,
ꝙ ſoluant legata integra, utrum idem ſit, quod prohibere
Falci.uide eum. Item an id quod poteſt per Falcidiam de-
trahi, dicatur naturaliter debitum, idem hic in iii. col. io
prio.uerſi.an autem,quod poteſt.

5 *Acceſſio cuius ſit.& s.*

Quantitas. In glo.ſupra de leg.§. ſi peculium.contra
quidam oon habent plus in glo. alii habent. Solutio.ibi
remaoet ſeruus,quaſi peculii dominus.Hęc ſolutio ſup-
pooit talem opi.Tu dicas,ꝙ inſpicitur tempus mortis, in
1 quantitate patrimonii,& ita ſupponis,ꝙ†augmentum ſu
perueniens ſpectat ad hæredem,nec imputabitur in Falc.
Contra,imo ad legatarium.ut §.ſi peculiũ.uerſ.ꝙ ſi poſt
mortem.glo.ſoluit.ibi remanet ſeruus,quaſi peculii dñs.
Vult dicere,ꝙ ſeruos eſt quaſi peculii dominus. in vita,
& poſt mortem remanet quaſi domious. Ideo oon mi-
rum,ſi ad eum pertineat augmentum. Hoc contrarium
nõ meruit ſignari,ideo glo.antiqoa non ſoluit. in quo.o.
tangitur hic ad quẽ pertineat augmentũ? certe fruſtra de
hoc agitur hic.Sed glo.debuit opponere de l.cũ quo. ff.
eo.ſed ſoluit ibi.qa quod hic dicitur,obtinet in ęſtimatio
ne rerũ hęreditariarum, oon in æſtimatione debitorum.

Eſt ibi obſcura gl. nam in principio ſequendo Azo. Hu-
goli.& hic recitat unũ. In fi.uidetur uariare ibi,ſed in de
a bitore &c. Tñ Doct. ibi dicunt, ꝙ hæc eſt†ueritas,quod
ubi debitor efficitur nõ ſoluẽdo,cedit dãno hęredis ubi
augẽtur facultates,cedit lucro legatariorum, quo ad Fal
ci.Sed pro Deo,quæ eſt ratio, quod augmentũ pertineat
ad commodum legatariorum, diminutio ad dãnũ hęre-
dis?Poteſt dici , quòd ſpes eſt, quod de inopia ueniat ad
pinguiorẽ fortunam. C.ar.tu.l.ſi defunctus. ſed noo con
tra.Sicut ergo maior hæreditas, reputatur propter debi-
tum conditionale conditione adueniente, ſic facultati-
bus auctis propter ſpem,quę erat ad augmentandom. &
ſic ſoluit ibi Iac. In gl. & tuoc idem.ibi cum dicit,quod
hic dicitur.hoc uerum,oiſi eſſent relictę per modum ſpe
ciei.ff.de leg.i.l.ſed ſi certos.In glo.i.aliquid oportet. in
fi.uide ſupra.titu.ii.ff.de leg.i.l.i.& eoocor.quaſi de uec-
bo ad uerbum.ff.eo.l.io quantitate.

5 *Falcidia in cuius ſeruo uetita,an non.& 2.*
3 *Falcidia in quibus ceſſat.*

a Cum autẽ. a In glo.mos erat. prope fi.ibi, tũc nullã
patitur. imo dic,ꝙ tunc patitur. vt d.l. ſed ſi non ſeruus.
1 in prio. Vñ(ut bene uideas,)hic dicit,ꝙ ubi ſeruus†teſta-
toris manumitteodus eſt, nullo modo detrahif Falcidia
de ipſo ſeruo,de alio legato ei, vel alii legatario relicto
ſic,ut l.ſeruus.& l.plane.& hic. Vbi aũt ſeruus hæredis ,
tũc ẽt noo detrahitor.ut l.ſed & ſi nõ ſeruus. uer.ſi uero.
Vbi ſeruus legatarii,tuoc detrahif quia tanti uidetur ęſti-
maſſe &c.ut l.ſed & ſi non ſeruus. Vbi aũt alienus, tunc
hęres deducit totũ pretium, ſed legatarius patitur Falci.
in eo quod ſibi remaoet,ultra ęſtimationem ſerui.ff.eo.l.
eius ſerui.§.i.& d.l.Iul.& l.ſed & ſi oon ſeruus.uerſi.qď
a ſi alienus.† Sed quid dices?Dixi quod ubi legatarius de-
bet ſuum proprium manumittere,certo legato ſibi facto
quod detrahitur Fal.hoc uerum,ſi agnouit legatum. Sed
pooe,quòd ooo uult agnoſcere pp metum. Falc.nunqd
detrahetur,tunc Falci.Poteſt dici quod oõ,quia impedi-
retur libertas,& eadem ratio habet locum , quę in aliis,
3 in quibus detrahitur Falci.† in glo.improprie . in fi. Su-
per hoc conſueuerunt dari uerſus magiſtrales.

Falcidiam ceſſare facit pars debita nato,
Calculum,dos,miles, pietas, prohibitio, crimen,
Res uetitæ uendi, libertas,ſponte ſolutum.

Debita nato.ut C.de inoſſi.teſta.l.ſancimus. & l.quoniã.
Calculom.ut C.eo.l.ſi pręsaid iroum.Dos.ff.eo.l.cum dotẽ.
Miles.C.eo.l.in teſtamento.Pietas.C. eo.anth. ſimiliter.
Prohibitio.C.eo.auth.ſed cum teſtator.Crimen. C.eo.l.
etiam . Vẽdi uetitę.C eo.auth.ſed in ea.Libertas.C.eo.l.
ſi ea.proxi §.Sponte ſolutum.ff.eo. l. quod de bonis.§.i.
& d.authen.ſed cum teſtator.
a Adnot.Cum autẽ.Creditores hæreditariis legatariis præ
feruntur. Et ratione legis Falcidiæ imponẽdæ,primo æs alie
nũ deducitur,deinde impẽſa funeris deducitur , deiode de
hæreditate tota , ſi quid ſupereſt ad legata non ſufficit de
quolibet legato diminuitur, ut quarta ſuppleatur h. d. uſq;
ad fi.tit. ſecuodum Bal.

1 *Fideicommiſ.officio iudi.non peti.*
2 *Princeps inualida ualidat.*

De fideicommiſſariis hæreditatibus. *Rubrica.*

a NVnc trãſeamus. a † In gl.id eſt nulla actione. in
a ſi. ſed nec per officium iudicis ſm antiquitatem ,
ut apparet ibi cum dicit,tantum pudore. item ni-
hil eſſet innouatũ,per ius nouum,per quod petitur iudi-
cis officio.ut uidebis.ĵ.§.ſed qa.& §.ſed ſi recuſet.in tex.
2 vel quia per ipſius Auguſt.†Not.quòd princeps poteſt ul
tra iuris communis diſpoſitionem,in eo quod ſuam tan-
git perſonã facere ualere,ꝙ alias uõ naleret,ſicut facit ꝑ
ſui pręſentiã,& facere teoeri.C.de teſta.l.oium Sed hoc
fuit diſpẽſatiuè,oõ de iure cõmuni, ut patet in litera, ob
inſignem

inſignem quorundam, qui erãt amici, vel credebantur in vita, & poſt rumpunt fidẽ. iuxta l. ff. de hæred. inſtitu. l. quidam cum filium. vnde inſigne ſumitur in malam partem.

a *Adnot.* Nunc tranſeamus. Diuide hunc titulum, ſecũdum Ang. de Are. & hoc principium ſumma. ut idem.

1 *Vltimarum uoluntatum quæ ſine hærede ualeant.*

In Primis. In gl. poteſt. in fi. videtur contra ſed nõ eſt, quia hic loquitur quando volebat teſtari, & hoc conſtabat, ibi econuerſo, quando conſtabat, ꝙ nõ, ſed codicillare tantũ. ut dicitur ſuper gl. ſeq. † In gl. no. nõ ualere. Dic,
1 ꝙ aut conſtat teſtatorem uoluiſſe facere teſtamentum, & tunc requiritur, ibi inſtitutio hæredis. ff. de iure codi. l. i. Aut conſtat, quod uoluit teſtari ſolum legare, vel fideicommittere, & tunc ualet ſine hærede ſcripto. §. præterea aut eſt dubium, & tunc ſi fecit mentionem de hærede uidetur quòd nellet ualere, ut teſtamentum. & ideo ſi non ualet inſtitutio, nec legata, ut d. l. i. ff. de teſta. l. ſi quis cum C. de teſta. l. non codicillum, niſi teſtator hoc expreſſiſſet. C. de codi. l. fi. uel niſi in alia diſpoſitione feciſſet mentionem de inſtitutione. ut d. l. fin. uel alias conſtaret, quod uellet ualere, ut codicillos. ff. ad Treb. l. Scæuola.

1 *Hæreditario iure quod ſuſpendatur.*

Cum Igitur. Super text. in fi. vel dic ſecus in directa. ff. de hæred. inſti. l. hæreditas. §. illo. & eodem titu. §. hæc
1 res. Et eſt ratio, quia † per hoc ius hæreditarium non eſt in ſuſpenſo, quod remanet penes directo inſtitu. ĩ. proxi. §.

3 *Præteritum an eſſe præſumatur. 2. & 3.*
4 *Poſſediſſe probare ſat non eſt.*
5 *Pœnalia quando an non tranſmiſſibilia.*

Reſtituta. In gl. not. quod ſemel. in fin. Hoc obtinet in immutabilibus de natura, uel conſtitutione iuris. Nam in aliis, quod fuit ſemel, non eſt ſemper. ut ſupra. qui. mo. tu. ſi. per totum. ff. de cur. fur. l. i. §. i. imo omnia ſub perpetuo motu conſiſtunt. in Authẽ. de non alie. §. ut autem. Vnde hoc quod gl. hic elicit, non eſt multum notabile, ſed magis eſſet notabile, an illud quod fuit ſemel præſumatẽ hodie. Verbi gratia. dico me dominũ rei in libello, non probo † me dominum in præſenti, ſed probo me olim fuiſſe,
2 uel ago interdicto unde ui. dicens, quod cũ eſſem in poſſeſſione talis rei, tu me ui deiecisti, & ꝓbo quod ante deiectionẽ poſſidebam, nõ tamẽ quod tempore deiectionis, nunquid ſufficit? In hoc conſueuerũt Doct. dicere, ꝙ aut eſt talis actus, qui ſolo tractu temporis immutatur, & tũc
2 quod ſemel fuit, † non præſumitur hodie, niſi alias probetur. C. de in integrum reſti. l. ſi minorem. Lex illa facit ad contrariũ, ſed probatur in l. cum te. C. de ꝓba. dic ut ibi. Et quod ibi ſcripſi de minoritate, intellige idem in aliis,
3 quæ tractu tẽporis ſolo mutantur. aut eſt actus, † qui ſolo tractu tẽporis non mutatur, tunc aut non mutatur de difficili, ut dominium, & tũc quod fuit olim præſumitur hodie. Aut de facilli, ut poſſeſſio, & tũc fuerunt opiniones, ut no. in l. ſiue poſſidetis. C. de proba. vide ibi, & quod ibi ſcripſi. Illud ãt vr̃, quod illud, qđ eſt hodie præſumitẽ olim fuiſſe, niſi contra probetur. ff. de ma. conuen. l. i. §. ſi magiſtratus. melius in l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. In quæſtione autem de qua ſupra tetigi, an agenti unde
4 ui ſufficiat probare † ſe poſſediſſe ante tempora deiectionis, conſueuerunt Doct. dicere quod nõ, & maxime Do. iuris canonici, extra de reſt. ſpo. c. cum ad ſedẽ, de cã poſ. c. cum eccleſia. ſed Hoſti. ibi tenet cõtra. quod eſt uerius. Nam cũ poſſeſſio non admittatur ſine animo. ff. de acq. poſſ. l. quamuis. & l. 3. §. in amittenda. ſemper præſumitur poſſidere, ſaltẽ ciuiliter qui primo poſſedit. & pro hoc facit. C. ad exhi. l. non ignorabit. In glo. id eſt non exiſtentibus. iſte fuit Seneca ſapiens magiſter Neronis, quem Nero fecit occidere ex eo, quod timebat, & fremebat, pro eo quod correxerat eum iuuenẽ, & poſt fecit occidere Apoſtolos, Petrum, & Paulum. Hæc autem omnia fuerũt poſt paſſionẽ Domini. Et propter hoc apparet, quod iura Legiſtorum, & iuriſconſulti, qui tot iura addiderunt ad cõmendationem huius Senecæ, fuerunt poſt paſſionẽ domini, & poſt tẽpus gratiæ, & per hoc põt reprehendi, qđ nota. ff. de ſeruis. l. pridie. de iuſt. & iure. in rubrica. in prin. ſuper uerbo, nomine. de an. l. annua. §. Attia fideicõmiſſum.

In gl. imo nõ omnes. ibi ſecũdum Io. Iac. uoluit facere differentiam inter omnis, & totus quia primum diſtributiuum uniuerſalium, aliud ſingulorum. Sed ego nõ uideo hoc, quia q omne dicit, nihil excludit. ff. de le. 3. l. Iulianus (alias incipit Iuniano) de reb. dub. l. ſi is q ducenta. §. utrum quare tene ſequẽtẽ ſolutionẽ, quæ eſt ipſa veritas. In gl. nõ facta ceſſione. in fin. C. de legat. l. ex legato. Sed quod hoc uidetur mirabile, quia ſenatuſconſul. eſt de iure ciuili, cur primus ipſo iure non deſinit, & ſecundus, ipſo iure fit hæres, & ei competant actiones directæ, qa qui ſemel eſt hæres, non poteſt iure ciuili deſinere eſſe hæres. ff. de uul. l. in ſubſtitutione, & ibi de hoc & ſenatuſcõ. hæredẽ facit, & transfert directas, & poteſt reſpõderi, quod nõ ſic decreuit, potuiſſet enim hoc ſi uoluiſſet, & eſt quaſi ſimilis reſpõſio. ff. de fideicom. hæredit. pe. l. 2. In gl. uel etiam prætorio. ibi cum allegat. ff. e. l. i. §. quãuis. ibi eſt. §. quanquã. non §. quamuis. Et ille §. parũ facit, & tamẽ gl.
5 eſt uerisſima, quia † ſi pœnales nõ trãſeunt ad hæredes. certum eſt, quod nõ transferuntur. Quid ergo ſi lis erat conteſtata in uita teſtantis, & ſic trãſeunt ad hæredem? Poteſt
a dici, quod tunc transferantur. a ff. de actio. & oblig. l. omnes. la ii.

a *Adnot.* Transferantur. Item nec acquiſite per hæredem, tranſeunt niſi cedantur, & ideo earum occaſione hæres reſtituens faciat ſibi cauere de indemnitate. iuxta l. cum hæreditas. l. q. ff. ad Treb.

1 *Quarta quibus debita.*
2 *Quarta multiplex.*

Sed Quia. In gl. id eſt dicere. ibi cum allegat l. ſi totas, & nõ dicitur hodie proprie quarta, ſed ſemis vel triens.

Itẽ nec iure naturæ, ſaltẽ in trãuerſalibus ſecundũ Ia.

In ea. gl. cũ allegat ſ. tit. i. hoc poteſt dici iure inſtitutio
1 nis, quia pro † inſtitutis fuit ab initio inuenta. ſed tñ debetur nõ inſtitutis, uel uenientibus abinteſtato. C. qñ dies leced. l. ſi. in ſi. ſecundũ Iac. & idẽ in Treb. C. de ſenatuſcõ. Treb. l. ſi per fideicõmiſſum. fa. erciſ. l. quoties. In fi. eiuſ
2 dẽ † gl. itẽ eſt alia, quæ debetur in bonis curialis. C. de ſacroſ. ecc. l. ſancimus. la 2. quãdo & qui. quarta pars. l. 2. in princ. C. de epiſc. & cle. auth. ſed neq;. Item alia C. de ſecun. nupt. l. hac edictali. Itẽ alia C. de diuor. l. ſi. Itẽ alia. C. unde uir. & uxor. auth. præterita. Itẽ alia ſecundũ quoſdam. C. de epiſc. & cl. auth. presbiteros. Sed illa iure naturæ. Itẽ alia. ff. de hær. inſt. l. ſi pater. ſ. de uul. §. ſi. Itẽ ẽ alia. C. ad Trebe. auth. contra cum rogatus ſecundum Iac. Itẽ alia. C. de ſuis. & le. l. ſi. Alia ĩ. de ſucc. lib. § ſed noſtra. Alia ff. de iudi. l. ſed & ſi reſtituitur, in ſi. ſi pars hær. pe. l. antiqui. Itẽ eſt alia extra de teſta. c. requiſiſti. Item alia extra de ſepul. in c. dudum. §. uerum. in cle.

1 *Legatarius quando onera ferat.*
2 *Bonorum, uocis acceptio.*
3 *Cauſa a quibus exprimenda.*

Poſt Quot. In gl. ſcilicet iure. ibi cũ dicit, ſine onere dicas in hoc plenius, quia aut legatur per modũ quotæ uni
1 uerſalis. tũc aut utiẽ his uerbis. † Lego partẽ hæreditatis, vel aliis ſonantibus ad ius, & nomẽ hæreditarium, & tũc legatarius ſupportat onera pro illa parte, & ſic intellige ꝙ hic no. & ff. de leg. ii. l. cũ filius. §. i. Aut per uerbũ bonorũ, & tũc nõ ſupportat onera præciſe, ſed hæres tñ deducit, quãtũ eſt es alienũ, ff. de le. u. l. cũ aũt. Nec obſt. ff ad
2 Tre. l. nã qđ. §. ſi. cũ l. ſeq. † ubi uerbũ, bonorũ, importat tãtũ quãtũ hæreditatis, qa illud uerum in materia illa, ne ſi deic. intercedat. ſed nõ de ꝓpria ſignificatione uerbi. ut l. cogi. i ſi. i. reſpõ. ff. ad Tre. Si ãt p modũ ſingularitatis, qa forte certã rẽ, quæ ualet tertiã, uel quartã, tunc nõ portat

onera

onera,ſed hęres, dumtamē de reſiduo ſatisfieri poſsit cre
ditoribus.Vide ff.ad Treb.l.i.§.ſi is qui.C. de iure delib.l.
2 ſcimus.† In gl.licet.in fi.idem videtur i recuſatione iudi
cis.ut ibi no.Sed contrariū eſt expreſſum,extra de offi.de
leg.c.prudētiam.& de appella.c.cum ſpeciali.de hoc ſcri
pſi C.de iudi.l.apertiſsimi. Sed in operis noui nuntiatio-
3 ne,†an debet eam exprimere? Dic quòd ſic. ff.de ope.no.
nuntia.l.non ſolū.§.morte.in fi.& ibi de hoc.Sed an alle-
gans cauſam futuri periculi? Credo,quòd ſic,ubi propter
periculū uult uitare illud, ad quod alias tenetur, ut ſi di-
cat ſe nō poſſe comparere coram iudice, propter pericu
lum,alias non,uide quod ſcripſi C. de his qui ad eccl.cō
fu.l.denuntiamus.& uide ff. ſolu.matrimo.l.ii.ii.reſpon.
Super tex.iuſſu pretoris &c. & ad hoc iudicis officio cō-
pellitur.ff.de iudi.l.ſed & ſi reſtituatur.in prin.ad Treb.l.
facta.in prin.& l.non eſt cogendus.& l.ſi legatus.cū no-
tatis in quolibet infra §.ſed & id.

1 *Simplicitatum quę ampleƈtenda.*
2 *Allegationum quæ recitandæ.*
3 *Sententię formula.*
4 *Fideicommiſſum quando totum,an non ſoluendum.*

a Sed Quia. a In gl.nota ſimplicitatē.in fi.de hac† ſim
1 plicitate,quæ eſt cōtraria fraudi.C. de fur. l.manifeſtiſsi-
ma.§.tales.Sed quędā eſt ſimplicitas, id eſt latuitas.& il-
la nō eſt amica legibus,imo inimica,& damnabilis. ff.de
ſuſpe.tu.l.3.§.fi.† In gl.hic.nota.in l.ſimile notatur.C.de
2 ſen.ex breui.reci.l.ii.Doƈt.tamen conſueuerunt dicere ꝙ
ibidem,quia nulla lege reperitur hoc expreſſum. conſue
tudo ubique tenet,quòd ſint recitandę principales allega
tiones ,ſicut libellus, lit.& exceptiones.idem tenet Spec.
qui dat formam ſententiandi in Spe.de ſenten.§. nūc ui-
dendum.ver.cæterum.ego uero confiteor,quòd bene &
congrue ſit,ſi fiat.Sed ſi factum non ſit,an tenet ſenten-
tia? non uideo cur non cum nulla lege exprimatur,quod
debeant tractari,ut dixi.Vnde ſi dicat,lite orta coram no
bis inter P.vendicantem fundum ex una parte & Titium
3 defenſorē ex alia parte.† Viſis libello, exceptionibus, &
allegationibus utriuſque partis,pronuntiamus, & decla-
ramus fundum ad actorem pertinere. cur non ualet hu-
iuſmodi ſententia,cum referatur ad acta.ff. de pœnis.l.ſi
prçſes. In ſententia tamen abſolutoria,poſſet dici, quòd
ſit opus declarare cauſam,quare mouetur, non tamē om
nia acta ff.de iur.fiſc.l.ii.§.ſenatus.de fideicom.li.l.ſi le-
gatario.§.fi.de hoc per Dy.ff.de uerb.obli.l. qui Romę.§.
fi.In gl.etiam contra.in fi.dic plene.š.titu.i.in prin.&dic
ut ibi no.In gl.propter facti.i fi.uide plenius. C. de iu. &
fac.ign.l.cū qs.In gl.i.creditorum.in fi.dic plenius ff.eo.
l.i.§.fi.unde plenius potes dicere,quòd aut hęres nil reti
net & tunc fideicom.ſoluit† totū,ut hic in fin.§.Aut reti-
4 net, tunc aut unam rem,& nō tenetur, niſi in ſubſidium.
C.eo.l.i.§.ſi quis.Aut quotam,tunc aut rectam quartam.
& tenetur pro illa parte creditoribus, ſed non legatariis.
C.eo.l.fi.Si retinet plus quarta, tunc in pluri tenetur , ut
no.d.§.fi. & hęc procedunt poſt reſtitutionem. nam ante
tenetur omnibus,& tātominus reſtituit ff.eo.l.ita tamē
§.qui ex Trebel.item in duobus caſibus,qui notantur.C.
eo.l.ſi per fideicom.aut detrahit quartam , de relictis ab
hærede,ſed non de relictis a ſe.ff.eo.l.i.§.inde. & l.mor-
tis.§.i.& l.ſi patroni.§.qui ſi deicommiſ.
2 *Adnot.* ed quia.Quærit hic Ang.utrū teſtator poſſit pro
hibere Treb.uide eū hic i ii.col.poſt me.in uer.in gl.liceat.
Itē quęrit,an de legatis piis detrahit Falcidia.itē an fideicō
miſſarius poſſit facere inuentariū.Et an hæres,qui nō fecit
inuentarium perdat Treb.uide per Ang.hic in vl.col.& de
illa qōne,an de legatis piis detrahitur Treb. vide Bal.hic.
1 *Cauendum ob quæ ſit.*
2 *Accreſcere quid non debeat.*
3 *Vnionis uis.*
Sed Etiam id quod. In gl. cui etiam. ibi cum allegat l.
1 cum hęreditas,ea fideicommiſſa.& intelliget bene,quod
pro prętcritis,id eſt pro iā inceptis, ſeu immotis caueat,
& etiam pro futuris &c. ut ſequitur in glo. non tamen in
telligas.qđ fideicom.teneatur cauere,niſi pro mortis. In
gl.ut ſupra eo.in fi.ſed dic,quòd ubi eſt idētitas rationis,
tunc obtinet regula,alias,non.ff.de peti.hęred.l.ſed & ſi
lege.§.adeo. Vnde in contrarium nō eſt eadem ratio,vbi
2 pars euincitur,quia remanet† alia,cui poteſt accreſcere,
quæ eſt quādoque totū,quo caſu nil accreſcere poteſt,ut
3 ibi ſatis no.Et no. ꝙ vbi una eccleſia unitur alii, ꝙ †om-
nia iura ſua transferuntur in illā, cui fit unio. & pro no-
mine illius debent exerceri.C.de rei vxo.ac.l. vnica. §. i.
no.p Doct.extra de reli.do.c.quia monaſterium.ne ſede
vac.c.i.In glo.uel etiam minus.in fi. & vide quod ibi no.
quia eo caſu quo agit ab ſupplementum, tenetur credito
ribus pro eo quod ſuppletur.

1 *Fidei certe committi quando liceat.*
2 *Codicillis legari.& qui.*

Pręterea.In glo.in codicillis.vel ſine codicillis.nudo
1 verbo infra eodem §.& quia.Et caue† quia ubi fideicomı́
mittitur certę perſonæ,non ualet, niſi illa perſona ſucce
dat.ff.de legat.3.l.i.§ fi.cum l.ſequen.dic ibi.
2 In glo.ſed quo iure in fi.glo.ſupponit,quòd legata† di
recta poſſint hodie relinqui in codicillis. Et tamen nota
uit contra in d.l.legata.quod non ualent iure directo, ni
ſi in teſtamento, ſed ualent,ut fideicommiſſa, quę hodie
idem eſt re & effectu,ut l.ii. C.cōmu.de leg.Vnde poteſt
dici,quod illa differentia ſemper remanet.eſt tamen ſine
effectu.unde poteſt dici,quod ſi teſtator leget in codicil-
lis,quod ualet,ut fideicom.etiam hodie.habet tamen ef-
fectum legati, niſi in libertatibus, & tutelis. dic infra de
codicillis.§.non tantum,

1 *Hęres quando iurare cogendus.& ſoluere.2.& 3.*
4 *Solennitatis perfectus quando obyciendus.*
5 *Legari extra teſtamentum poſſe.*
6 *Confeſſus quando recte impugnet.*
7 *Solennitate negata quis probet.*
8 *Scriptus in legitimum ſolennitatem iures.*
9 *Iuramenti hæredis forma.*

a Et quia. a Super uerbo,contendentes. nota quod nō
eſt pecatū,uelle ſuperare aliquos in bono, nō in laudem
humanam,ſed propter incrementum uirtutum. in Auth.
de mona §.cogitandum ibi,zelus.alias eſſet pecatum ſu-
perbię. In gl cogendus in fi. dicunt quod Io. hoc dicit,
vt puniatur ratione mendacii,ut in caſu de nō nume. pe
cu.authen:contra qui propriam. Et quęrunt in ſimili pe-
tis a me x.negaui,conuincis me de mendacio, uolo dice
re,quod pacto nudo promiſit, poſſum ne? Dicunt ipſi, ꝙ
ſic.ſed ipſi dicunt,quod homo uiuens non poſſet collige
re in l.fin.quod loquatur de poena mendacii, & hæc lex
eſt intelligenda ſecundum illam. Vnde dicunt,quòd ca-
ſus illius legis,& noſtræ,debēt eſſe ſimiles,& ita poſſunt
figurari.Pone,quòd inſtituo hæredem ſolēniter, deinde
facto & completo teſtamēto ſine aliquo teſte,rogo hęre
dem uel fideicom.de aliquo dādo,ſeu faciendo uel duo
a bus,uel tribus teſtibus adhibitis,certę hæres† cogitur iu-
rare.& ſi cōfiteatur,cogitur ſoluere,ſiue primo negaue-
rit ſiue nō.Et litera ſoluit omnes opinio.Primo illā de l.
ſi ueritas. Et quando debent eſſe ad minus quinq; teſtes
&c.quia illud uerū,vbi legatū uel fideicom.fuit in teſta-
mēto vel codicillis.Sed ubi extra teſtamētū,uel codicil-
a los,tunc compellitur† ſoluere,ſi confiteatur, nec audit,
ſi uelit impugnare propter defectum ſolēnitatis ſecūdū
eos.Hoc non uidetur poſſe dici,qđ illa lex loquatur ſeu
iſte §.niſi in caſu,quo hæres confitetur ab initio. Nā lex
illa,& iſte §.qui in parte eſt commentum, & glo.illius le
gis fundantur ſuper delatione iuramenti.quod fruſtra de
feretur,ſi hæres,uel grauatus confiteretur ab initio. Vn-
de nō poteſt poni caſus niſi grauato,ſeu onerato negāte.
Et maxime in hoc §.vbi litera hoc exprimit, quod hic hę
res negabat. & ſic abſque dubitatione eſt uerum, ſecun-
dum

dum membrum intellectus. Dicit Ioan, ꝙ ubi grauatus
3 ſeu oneratus negauit, compellitur ſoluere, ſi confiteatur
in iuramento, nec audietur, ſi dicat uoluntatem minus
ſolennem, per d.l.fin.& hūc §.qui ponunt hunc caſum.
Sed de primo mēbro uidelicet ubi hęres, ſeu graua-
tus ab initio non negauit, pōt in dubium reuocari, qđ non
eſt caſus harum legū, ut dixi.& uides quod Ioā. dicit, ꝙ
tūc hæres pōt dicere non ſolenne, & per hoc impugnare
legatum. Doc. dicunt contra, ut dixi, quando legatū fuit
b extra teſtamētū, uel extra codicillos. Quid dicemus? b
in tex. prout ego ipſum habeo, facit multū pro Ioā Ego
habeo in tex. in libro meo.& idē uidi in aliquib. libris Bo
no in uer. quid ſi is a quo relictum dicitˀ, hæc uerba, poſt
quam negauerit, &c. in quibuſdam libris deficiunt dicta
4 uerba, poſt quam negauerit. Si ſint † ibi textus euidenter
exprimunt a contrario ſenſu, ꝙ ſi ab initio non negaſſet,
ꝙ poſſit recurrere ad iuris ſubtilitatem, opponendo de
non ſolennitate. Et pro hoc facit, quia alias confitens fa-
ctū, pōt ipſum impugnare ꝓpter defectum ſolennitatis. C.
ſi aduer. rem iudi. l. ſi cum. C. de fide inſtr.& iur. haſt. fiſ. l.
2. li. xj. ff. de tranſa. l. cū hi. §. ſi pٗtor. ff. de re. eo. l. magis pu
to. §. non paſſim. Ia. ſentit contra. ut ſupra dixi, ꝙ nihilo-
minus tale legatum ualet, qñ eſt factum extra teſtamen-
5 tum, † uel codicillos.& facit pro Iaco. C. de legatis. l. 1.
cum not. ff. de legat. 1. l. in tacitis. Et eſt quaſi ſimilis caſus
in feud. quot teſtes ſunt neceſſarij ad probandum inueſti
turā. c. 1. Præterea hoc uidetˀ concludi per rōnem. d. l. ſi.
C. de fideic. quæ redditur in tex. in uer. cum. n.& uer. cum
autem. ſi. n. coactus confiteatˀ: ad alienam fidē non recur-
retur, cur ſi ſponte dicat, recurretur? Tene ergo cū Iac.
6 Nec obſt. l. pro alia parte allegata: quia ibi alia ſolenni-
tas requiritur, quā teſtamentum. Ego † bene credo, ꝙ cō-
fitens actum ſeu negotium, poteſt ipſum impugnare, ꝓ-
pter defectum aliarum ſolennitatum, ſed ubi ſolennitas
teſtium, non requiritur, ceſſat ratio adhibendæ ſolennita
tis, quando pars confitetur, & ideo opinio illorum, qui
dicunt ualere inueſtituram, dato, ꝙ pares non fuerunt,
eſt bona, ſi dominus eam nō confiteatur, & ſatis hoc ſup
ponit tex. ibi in d. ca. 1. Et hæc procedunt, ubi extra teſta-
mentum, uel codicillos legatur; uel fideicommittitur.
Quid ſi in teſtamento uel codicillis? Iac. ſupponit, ꝙ tūc
hoc non obtinet, ſed habet locum l. ſi ueritas.& l. ex teſta
mento ſupra allegatæ, ſed cum teſtamentum, & codicil-
li nuncupatiui probentur per teſtes, cur non idem, ſicut
quando extra teſtamentum, uel codicillos legatur, cum
ratio dictę legis ad hoc extendatur, cum enim &c. Certe
uidetur idem:& maxime quādo extraneus eſt inſtitutus,
q alias non erat ſucceſſurus, qui non pōt allegare teſtamē
tum nō iure factum, qa eo ipſo ſe repelleret. Præterea, ſi
legatum fieret in præſentia quinque teſtium. eſſent codi-
cilli, uel haberēt uim codicillorū ut l. i epiſtola. C. de fi-
deic.& tñ tex. dicit in d. l. ſi. ꝙ ſi quinq; teſtes fuerint in
7 legato, eſt locus illi legi. Pręterea ſi dicas ꝙ ubi hæres cō
fitetˀ legatū, & negat † ſolenniter eſſe factum, haberet ꝓ-
bare legatarios ſolēnitatē, & bñficium huius legis eſſet
nullū, qa ſemper hæres confiteretur legatum, & negaret
ſolennitatē, & legatariū oneraret ꝓbatione, & nūquā ꝓ-
ueniretur ad remedium huius legis. Potes ergo dicere,
ꝙ ubi hęres confitetur legatum, nō ſit opus ꝓbare ſolēni
tatē. Qñ ergo obtinēt illa l. ſi ueritas.& l. ex teſtamēto? Di
cas. qñ hęres in iudicio negat lit. conte, tunc legatarius
hēt duas uias, uel ꝙ deferat ei iuramentū, & tunc obtinēt
is. §.& d. l. ſi. uel ſi magis vult onerabit ſe probatione, &
tunc qñ ſe onerat oportet, ꝙ ꝓbet diſpoſitionē ſolēnē, &
ſi non probat cadit, & hoc caſu obtinēt dictæ leges. Sed ſi
confiteatur ab initio legatum, cōdemnatur, nec ad legis
ſubtilitatem recurritˀ, ꝑ hunc § ſed per rationē d. l. ſin. Si
uelis tenere opi. Io. q̄ eſt cōis, oportet reſtringi rationē
illius legis ad caſum ipſius, quādo hæres negat, & defer-
tur ei iuramētum. Et hęc quę dixi loquuntˀ, quando lega
tum in teſtamēto nuncupatiuo, uel uoluntate nuncupa-
tiua. Quid ſi in ſcriptis? Nō uidetˀ idē: ut d. l. ſi. circa prin.

ibi cum dicit, ſine ſcriptura, ſed expone ibi ſi, ꝓ quāuis,
8 vt ibi no. Sed qđ ſi ſit quæſtio inter inſtitutum † ſcriptū
& proximū. Verbi gratia, ſcriptus agit peti. hæred. contra
legitimum, legitimus excipit negando eū ſcriptum.& ſi
ſcriptus ꝓbetˀ, ſed dicit eum minus ſolenniter ſcriptum
fuiſſe uel ab initio confitetˀ eum inſtitutum, ſed dicit, ꝙ
minus ſolēniter, nunqđ eſt idē, ſicut in ſuperiorib. dixi?
Nō uidetˀ, qa l. pٗdicta ſi.& iſte. §. ſunt contra ius commu-
ne quodammodo, quod apparet, qa hęres compellitur
iurare, cōtra l generaliter. Itē non auditur propter defe-
ctum ſolennitatis impugnare uolēs, igitur nō ſint exten-
dendę. ff. de legi. l. quod uero. ſi. n. legislator hoc uoluiſ-
ſet, utique hoc dixiſſet, & ſtatuta ī legatis regulariter nō
extenduntur ad inſtitutiones. C. de fideicom. l.& epiſto-
la. de teſta. l. iubemus. §. fin. Sed quid ſi legatarius agat cō
tra legitimum, a quo pōt legari ſupra §. pręterea. Dic idē
quod in ſcripto, cum ſit eadē rō. Sed quę ſit forma huius
iuramenti, quod pręſtat hęres glo. dicit in d. l. fin. quod ſi
hæres erat abſens tempore inſtitutionis, & ignoret lega-
tum: dēt † iurare, ꝙ nihil tale a teſtatore audiuit, & alle-
9 gat hunc §. hoc non uidetur ęquum, nec rationabile, nā
ubi abſens erat ſemper iurabit, & iurare abſque periculo
poterit, ꝙ nihil tale audiuit à teſtante. vnde melius uide
retur, ꝙ ſeruaretur hęc forma iuramenti, quādo præſens
fuit oneratus, & teſtator fuit fidem eius ſecutus, quam ſi
eſſet abſens: vnde credo, ꝙ ſi pręſens oneratus fuerit, ꝙ
compellatur iurare, ut hic dicitur, quia nihil tale &c. Si
uero abſens eſſet tempore legati uideretur, ꝙ poſſit re-
cuſare iuramētum, uel petere tempus ad certificandum
ſe, ut ff. de iureiurando. l. iuſiurandum. circa principium.
ne anceps periurium ſubeat. ff. de in lit. iurā. l. uideamus.
ff. de rer. amota. l. Marcellᵘ.& ī illo caſu crederē, ꝙ debe
ret iurare, nō fuiſſe legatum, uel ſaltē, ſed hoc nō crede-
re: ſi. n. iuraret ſe hoc nō audiuiſſe a teſtatore, fruſtrato-
rium eſſet huiuſmodi iuramentum, ut dixi. Itē not. ꝙ iſte
tex. facit pro Ioann. qui dicit, ꝙ teſtamentum poteſt ꝓ-
bari per ſcripturam: de quo vide ſupra de teſtamen. §. ſed
cum aliquis.& (ſi uis) potes iungere, quod ſcripſi in
authenti. contra qui propriam.

a *Adnot.* Et quia. Qui primo negauit fideicommiſſum
eſſe relictum poſtea conuictus, non poteſt dicere in minus
ſolenni uoluntate fuiſſe relictum. h. d. ſecundum Aret.
b *Adnot.* Quid dicemus. Vide hic Ang. in uer. not. ergo. itē in ea.
col. circa finem quærit idem Aret. an iuramētum de quo in
hoc tex. poſſit per hęredē deferri, & uidetur teneri, ꝙ ſic.

De ſingulis rebus per fideicom. relic. *Rubric.*

In ff. proponuntur fideicōmiſſ. ſingularia, &
eo. modo ī C. hic ecōntra. Sed ratio quare hoc
in uolumine tangitur in Rub. s̃. titu. proxi. &c.

1 Legare a quo liceat.

a POteſt tamen a In gl. antiquo. in fin. glo. alleg. hic l.
t. §. ſi. C. communia de legatis, quæ nihil facit, ſed l.
ij. §. ſi. eo. ti. Et poſſet forte dici, ꝙ recipiendo lega-
tum propriè non poſſit legari, niſi ab hęrede; ſed fidei-
committi. ff. de leg. 3. l. ſi fuerit. §. 1. ſed quia legata, & fi-
deicommi. unum idem ſunt.& facta ſunt hodie ſynoni-
ma: ideo illa differentia non tenet, ut d. l. ij. §. fin.

a *Adnot.* Poteſt tamen. Diuide hunc titu. ſecundum Ang.
& ſumma ſic ſecundum Bal. Ab herede legatario, uel quo-
cunq; alio, ex defuncti iudicio commodum ſentiente, po-
teſt particulari fideicōmiſſum relinqui, & eatenus quis po
terit grauari, quatenus eſt honoratus. h. d. uſq; ad §. cū aūt.
1 Legatarius quatenus grauandus. 2.
3 Legati æſtimatio variabilis.
Poteſt Autem. In gloſ. facit ff. de legat. 1. ibi cum di-
cit, ut ex eadem colligitur, hoc uerum, ubi ſpecies erat
ſua.

ſua.Quid ſi aliena?Doc.dicunt,quòd non tenetur, niſi in
quantum valet legatum,& nihil allegât,ſed facit ff.de fi-
deic.lib.l.generaliter.§.ſi quis alienum?Sed quid ſi i ſpe-
1 cie legatur,† & in quantitate grauatur?Dicũt Doct. quod
de hoc non eſt lex,tamen dici poteſt, quòd non teneatur
ultra ualorem rei.nã ratio eſt in caſu,quo datur ſibi quan
titas,& grauatur in ſpecie,quia ipſe uidetur ſcire æſtima-
tioné rei ſuæ.C.de reſcin.vend.l.quiſquis.& pro tãto ęſti
maſſe.quę ratio ceſſat quando ſpecies legatur,& in pecu-
nia grauatur. Nã poteſt probabiliter ignorare ualorẽ ſpe
ciei,quę ſibi datur.Sed attenta hac ratione debet in plus
2 teneri,† quãdo quantitas legatur, & in quantitate graua-
tur,cũ ſciat æſtimationem ab initio.Sed poteſt dici,quòd
quando in pecunia grauatur, & oneratur nõ eſt locus ali
cui coniecturę , quia pecuniæ eſt certa æſtimatio ſemper
ſed nõ ſpecierũ.ff.de eo quod cer.loco.l.iõ.Vnde domi-
nus coniecturatur tantum ęſtimare ſpeciem,quãtum le-
3 gatur.† Quid ergo ſi æſtimatio primo poſſit uariari?ver-
bi gratia,lego tibi centum onera frumenti, & uolo quòd
poſt triẽniũ des,cxx. Sempronio,horum æſtimatio eſt in
certa,qa poſſibile eſt,quòd centũ ualent plus nũc,quam
tũc centũ xl.C.de uſuris.l.ſi ea lege.tunc põt dici,ſicut in
ſpeciebus per prędictam rationẽ.Itẽ videtur contra hanc
diſtinctionẽ.ff de adimen. leg.l.pen.§. i. Sed ibi ſpeciale
propter alimẽta.Et uide quòd no.ff.ad l.Falc.l.ſi debitor.
ad Treb.l.ita tamen.§.Trebellianum.Et no.quòd hodie,
hoc nõ obtinet in hęrede,q non facit inuentarium.in Au
thẽ.de hæredi.& Fal.§.ſi vero non fecerit inuentariũ. In
2 ea gl.in ſi. a de hoc no plenius.C.cõmunia de le.l.i. vn
de non detrahitur,niſi primo fuerit detracta. ut no. in l.
pœnales.§.annua.ff.ad l. Falcidiam. nec in illo caſu, niſi
quando fuit rogatus de portione rei legata reſtituenda,ſe
cus ſi de tota,uel de alia re. Et eſt ratio, quia ubi de por-
tione legatur,teſtator uidetur velle aliquid penes eum re
manere ſecundum Doct.

2 *Adno.* In ſi.De quo dic,ut in d.§.nũquã.allegato in glo.&
I l.i.ꝟ.deinq;.& ibi Bar.ff. ad Treb.& per Ang.hic elegãter.

Cum autem.dic ſupra de legat.§.non ſolum. cum §.ſe
quenti.

1 *Differens non aufert quatenuſq; uerum.*
Libertas.In gl.quod differtur.ibi cum allegat l.ſi uſuſ-
fru.legatus.quia plures ſunt,quę ſic incipiũt.Sed illa con
1 cordat.† nam differendo,non aufert,cum damnum reſar
ciat.ut ibi,itẽ l.ſcimus.§.ſi.C.de inoffi.teſt.nihil, quia ibi
non permittitur differri.itẽ dic,quòd hæc regula non ob
tinet in actibus,qui ſolo lapſu tẽporis pereũt, ut ibi ĩ uer.
Nec aliis.ibi,directo.ſecus per fideicom.ff. de fideicom.
lib.l.generaliter.§.ſi hominum.

1 *Mando uerbi acceptio.*
2 *Fidei quibus uerbis committatur.* 3.
2 Verba Autem. a In gl.ideo.in ſi.dumtamẽ uerba poſ-
ſint per fideic.importare aliud vel ad hoc extẽdi. ex con-
iecturata mente teſtantis, alias non ff.de leg. 3.l.pater.§.
mater filios.& l.Iul.§.ex his.de leg.i.l. etiam hoc modo.
1 Item op.quòd†uerbum mando,operetur conſiliũ tãtum.
ff.de leg. 2.l.cum pater.§.mando.Sed dic,quòd ubi uerba
illa fuerunt appoſita fauore onerati tantum . Item adde
2 quòd uerba importent diſpoſitionem , alias † non habet
vim fideicom.niſi ex coniecturata mente teſtãtis. ff.de le.
ii.l.ii.& l.peto.in prin.& l.vnũ ex fam.§. ſi.cũ no.de leg.
ii.l.codicilli.§.matre.Itẽ dic, quòd uerba recomendatio
nis nõ operantur fideicom.ff.ad Treb.l.Lucius.§. filium.
3 Item dic,†quòd uerba fideicom.ſunt quando dirigun-
tur ad perſonam onerati , ut ſupra proxi. §. & ſcripſi. C.
communia de le.l.ii.

2 *Adno.* Verba autem.ſiue præceptiuis,ſiue rogatiuis uerbis
fideicom.fit.Ang.

De Codicillis. *Rubrica.*

1 *Codicillari uarie.*

ANte Auguſti. In gl.codicillorum.ibi cum dicit,ſca
pha ad nauem.ff. de fundo inſtr.l.ſi. In ea.gl.in ſi.
1 Poteſt ergo quis † codicillare nuncupatiue,uel in
ſcriptis,quando tamẽ fit in ſcriptis , debent teſtes ſubſcri
bere.& ſolennitates ſeruari,quas ſcripſi ſupra de teſta.§.
poſſunt.ubi de hoc.C. eo.l.ſi. §. ſi. in gl.in ſi. In ea.gl.ſi.
hoc no.in ſi.iunge infra §.ſed cum ante.

1 *Princeps qui actu inſtruat.*

Poſtque tempora. Super tex.no.hoc mirabile, quòd re
putetur ius & habeatur pro lege,illud quod princeps ex-
preſſe non ſtatuit , contra l.2. C.de legi.& ſena. l. nemo.
Sed hęc tria concurrunt,utilitas,cõſilium,quòd princeps
requiſiuit,& habuit conſilium Labeonis Iuriſcon Et no-
1 ta,quod actus principis † noſtra debet eſſe inſtructio, dũ
tamen ſecundum rationem communem faciat , ſecus ſi
priuilegiaret,ut d.l.ii.Item nota hic locum ab authorita-
te.Item nota,quod licet princeps cenſeatur habere om-
nia iura in ſcrinio pectoris,ut l.omnium.C.de teſtam.ni-
hilominus tamen petit conſilium iuriſconſultorum,C.
de legi.l.humanum.

Non tantum.Vide ff.eodem.l.ſi quis cum. & l. abinte-
ſtato.

1 *Codicillos poſt teſtamentum non niſi expreſſim firmari. & 2.*

Sed Cum ante.In gl.ſcilicet expreſſum.ibi cum dicit,
ſecundũ Ioan.& melius ſederet hic.Sed hodie ut d.l.ante
no. Nã de iure Digeſtorũ dubitatũ fuit, an codicilli poſt
teſtamentum facti confirmarentur per teſtamentum taci
1 te.& quidam†dixerunt,quod nõ,& illorum opi. uidetur
ſequi gl.ff.de leg.3.l.patronatus.§.codicillis.ſed in l.an-
te.tenet contra , hodie tamen iſtud eſt expeditum,ut ibi
not.Sed ſi bene aduertas iſte §. loquitur de factis ante,&
ſic remanet idem dubiũ,quod ante.propter quod gl.uult
dicere,q Io.eſt in opi.illorũ,quod ſiue ante, ſiue poſt vi-
dentur cõfirmari.Vnde quando gl.dicit Ioan.ꝯ. uide opi
nionem illorum,qui dicebãt,quod codicilli facti poſt in
digebant expreſſa confirmatione per l. ſi quis cum.§.ſin.
qui neceſſario loquitur in factis poſt , quia ſi loqueretur
in factis ante,obſtaret l. ante. In hoc tamen remanet ho-
die differentia ſecundum Doct. quia quando confirman-
2 tur expreſſe,valent,quia ibi continentur directo, ac ſi te
ſtamento dati eſſent,ſecus ſi non ſint confirmati expreſſe.
ff de man. teſta.l. libertates. de teſta. tute.l.3. & hoc ſatis
poteſt ſubſtineri. quamuis gl. ibi notet contra , & moge,
quod ſcripſi ſ̄.de fideicom.hære.§.pręterea.

1 *Codicillos ad fideicom. trahi.*
2 *Codicillorum confirmatoris uis.*
2 Codicillis. a In gl.directo,ĩ ſi.3̄.tit.2.§.pręterea.Sed
1 quid ſi in†codicillis apponantur uerba directa?videretur,
quod deberent trahi ad fideicom.ff ad Trebel.l. Scęuola.
de lega 3.l.cum quis decedens.§.Sciam.& ibi no.ff.eo.l.
2.§.ſi.In gl.ſed qua.in ſi. gl.alibi dicit quod officio iudi-
cis.C.eodem.l.ſi.Poteſt dici ſecundum Doctores , quod
2 vbi codicilli fuerunt expreſſe in†teſtamento confirmati,
quod tunc agitur directa ex teſtamento,quia iure directo
legata ualent,ut l. libertates. ſupra alleg. alias utili ex te-
ſtamento.ff.eo.l.abinteſtato.In gl.& cui conditioni.in ſi.
illa conſueuit approbari per Docto.

2 *Adno.* Codicillis.In codicillis hæreditas neque dari ne-
que adimi poteſt,neque conditio inſtitutioni apponi,nec
ſubſtitutio fieri,ſed p fideicom.ſic.& unus poteſt plures co
dicillos facere.Si uis huius §. materiã plenius uidere,recur
re ad Bal. Ang.& Chriſtopho.Por.hic.& ſic ſatiaberis.

1 Volun

Voluntatum quæ compatibiles.
2 *Codicillorum ſolennitas.*

Codicillos. Ibi cum allegatur l. cum proponas. uide
ibi. In eadem gl. ibi cum allegat §. cum poſteriore. Et eſt
1 ratio, quia † plenum non compatitur aliud plenum. te-
ſtamentum eſt plena uoluntas, & non compatitur aliam
plenam, ſed codicilli ſunt minus plena uoluntas, & aliã
patiuntur. Sic uides quia tutorem habenti, nõ datur alius
tutor, ſed curatorem habenti, datur alius curator, C. in
quib. cau. tut. ha. tu. da. põt. per totũ, & maxime in l. licet.
2 In glo. ſcilicet de illis. in fin. Hęc † glo. eſt falſa, ſecun-
dum Doc. quia imo omnes ſolennitates requiruntur, quo
ad ſigilla, & ſubſcriptiones, quę in teſtamento, ſed non
quo ad numerum teſtium. C. eo. l. fin. de teſta. l. cum anti-
quitas. Et hoc uerum quando codicilli fuerunt facti in
ſcriptis, uide ſupra in princip. in ſecunda additione.

INCIPIT LIBER TERTIVS. INSTITVTIONVM,

Do. Ioannis Fabri. I. V. D.

De hæreditatibus quæ abinteſtato deferuntur. Rubrica.

In glo. hęc Rub. in fin. glo. non benè allegat: quia ibi tractatur ſatis in genere, quando certum petitur: vt l. certi condictio. ff. ſi cer. pet. ſed debuit allegare. C. de teſt. cre. & iureiuran. ubi de hac re. nihil tractat & de reli. & aleę vſu. vbi de alea, nihil in tex. ſed in l. Greca. quę non eſt de textu.

1 *Priuatio quid.*
2 *Clerici inteſtati aduentitia cuius ſint.*
3 *Inteſtati qui an & 4.*

INTESTATVS decedit. In gl. uel
1 qa non vult. in fi. & eſt ratio, qa † pri
uatio dicitur propriè reſpectu habi-
tus. ff. de reg. iur. l. eius eſt nolle. & ꝑ
hoc uidetur expeditum, de quo dubi
tari poſſet de cõſuetudine. Decanus
ſancti Aniani Aurelian. capit, & ſibi
2 appropriat † bona clericorũ, abinteſtato decedentiũ. Po
ne, ꝙ clericus erat filiusfamilias, qui habebat aduẽtitia,
tamen de eis teſtari non poterat: nunquid pertinent ad
Decanum? Vel ſorte erat impubes, uel alias inteſtabilis:
nunquid pertinent ad Decanum? Poteſt dici, ꝙ non, qa
ubi uerbum duo ſignificans, vnum proprie, & aliud im-
ꝓprie profertur in materia odioſa, reſtringitur ad ſigni-
ficationem propriam ff. de uend. in poſ. mit. l. 1. §. quæri-
tur. de libe. & poſthum. l. cum quidam. Sed hęc conſuetu
do eſt odioſa, quia contra rationem, & contra ius com-
mune, per quæ debet ſucceſſio deuolui ad proximos, vt
ꝑ tet ꝑ totũ hunc titulum. ff. de bo. dam. l. cũ rõ. ergo re-
3 ſtringenda, ut intelligatur de illis, q ꝓprie dicuntur † in-
teſtati, uidelicet qui poſſunt facere teſtamentum, quia
aliter non poſſunt proprie dici inteſtati, ut d. l. 1. ff. vnde
lega. l. 2. §. ſi quis deceſſerit, & facit. ff. de legi. l. quod ra-
tione. Sed quid ſi teſtari poterat, & fecit codicillos? nũ
quid dicetur inteſtatus? Videtur, ꝙ ſic, ex quo non ha-
bet hæredem. ff. de iur. codicil. l. abinteſtato. & leg. ſi quis
4 cũ. Poſſet dici, ꝙ ſaltẽ de benignitate canonica, † nõ poſ-
ſet dici inteſtatus, quia quoquomodo diſponit, extra de
teſta. c. cum tibi de benignitate. Nam ſponte ſua cenſetur
proximis relinquere hæreditatem. ff. de iure codi. l. cõſi-
ciuntur. circa prin. Et ſuppoſito, qđ Decanus ſuccederet,
deberet ſoluere legata, ut d. l. abinteſtato. & eodẽ modo
poſſet dici de epiſcopis, qui iure conſuetudinis uendicãt
ſibi bona capellanorum ſuorum inteſtatorũ, ſeu de domi
nis terrarum. In glo. arrogatione. ibi cum alleg. §. quib.
mo. teſt. collige ibi plenius differentiam inter ruptum, &
irritum, ut ibi dixi. In ea. glo. in fi. vide plenius. C. de lib.
prę te. auth. ex cauſa. & ibi ſcripſi, quia hodie ualent ex u-
troq; ff de teſtamen. tute. l. iure noſtro. §. fi. & l. ſi pater.
de cap. l. bona. §. fi. In glo. ſunt alii in fine. Sed per contra
ta. non rumpitur ipſo iure, ſiue intentetur ante aditam, ſi
ue poſt, quia teſtator non poteſt facere, uel definere hære
dem. infra de bon. poſ. §. quos autem. Sunt & alii modi.
quibus quis remanet inteſtatus. C. de teſta. l. ſancimus. eo
dem titu. l. noſtram.

1 *Proximos hæreditate priuare nexale eſſe.*

Inteſtatorum autem hęreditates. in tex. xii. tab. quæ le-
gitimis ſuc. defert. ff. de uerb. ſigni. l. lege multos uidi, qui
peccare credunt, qñ inſtituunt alios, quam proximiores,
ad quos deberet deuolui hęreditas abinteſtato. Pro quo-
rum formidatione, facit, quia hæreditas eſt quaſi debita
legitimis. C. de codi. l. fin. & ad ipſos pertinet. ut hic, &
1 ꝓ hoc facit extra de pœni. & rem. c. officij. † Ad hoc ꝑt
dici, quòd ſi propter rancorem animi iniuſtum, ipſos pri
uaret hæreditate, quod tunc peccaret, ſed ſi alias alium
ex affectione eligat, non uideo, quòd peccet, cum hoc ſit
ei licitum iuris ꝑmiſſione legitima relicta illis, ad quos
pertinet, ut per totum titulum de inofficio. teſta. nec ob
capitulum officij, quia non priuabat ſua, ſed alterius hę-
reditate, propter factum ſuum dãnabile, ac culpam. Vnũ
tamen credo, quòd ſi quis inſtitueret extraneos omiſſis
legitimis indigentibus, ſeu mẽdicantibus, quod facit cõ-
tra officium pietatis, & peccat, & non poſſet anathema-
tizari xxx. diſtin. capi. ſi quis reliquerit.

1 *Vaſallum adoptare vetitum & cur.*
2 *Adoptionem proximi non obeſſe.*

2 Sui autem hæredis æſtimãtur. In glo. item aliud in fi. a
infra eo. §. ita demum. In gloſ. ideſt procu. in fin. Docto.
mediam approbant, nec intereſt. In gloſ. quo ad hoc. ibi
cum dicit, ut ſui dicantur. hoc uerum abinteſtato, ſed ex
teſtamento ſecus, uide ſupra de adoptiuo. §. ſed hodie. C.
de adop. l. cum in adoptiuis. Item hoc obtinet in feudo,
ſi de feu. defun. conten. c. ſi de feudo. § adoptiuus. Et hoc
forte in adoptiuo extraneo. ſecus ſi aliquis de deſcendẽ-
1 tibus † adoptetur, cum tũc naturalia, & adoptiua iura cõ
currant, ut d. l. cũ in adoptiuis. capitulum. n. illud reſtrin
gendũ eſt cũ ſit cõtra ius cõe. Vel melius dic, idẽ in omni
adoptiuo. Nam cũ uaſallus nihil poſſit in feudo in præiu
dicium ſucceſſorũ, teſtando, uel alienando, ſine conſen-
ſu domini, uidetur ꝙ nec adoptando. in feu. c. vnico. § 1.
circa prin. Pręterea cũ translatio feudi pertineat ad dñm
& ſine conſenſu eius fieri non debeat, ut patet in titu. de
alie. feu. cap. vnico. in prin. per adoptionẽ facta ſine eius
uoluntate ſuum feudum ad alium transferri non debet,
nec talis adoptio, quo ad ſuũ feudum ſeueret. ff. de adop.
l. ſi is qui. la. 2. Sed quid ſi dominus conſenſiſſet? Videt
2 † ꝙ nõ poſſit ꝑiudicare agnatis. in feu. ſi va. feu. priue. cui
de feu. c. vnico. de alie. pa. feu. c. vnico. in prin. Sed ab ini-
tio potuiſſet per dominum ita dari in feu. ſi de feud. con.
ſue. c. pen. & uide eo. titu. c. ſi uaſal. culpam. de alie. feud.
pa. c. 1. & eod. modo ſi eſſet feudum nouum, ut d. c.

2 *Adnot.* In fin. Item in emancipato. l. poſthumorum ff. de
iniuſto teſta. qui etiam de iure ciuili hodie admittitur, ut
in auth. eo §. 1. & §. nullam uero. dummodo ſit deſcendens
ex maſculo: ſecundum Ange. hic.

Quibus connumerari neceſſe eſt. De materia huius §. uſque ad §. ita demum. uide ſuprà de nupt. §. fin.

1 *Vendita proximior redimit.*
2 ITA demum. a tamen nepos. In gloſſ. uel capi-
tis. in fin. quod de emancipatione hic dicitur eſt hodie.
correctum

correctum, vide ſupra de hær. qua. & diſ. §. ſui. & quere vt
1 ibi quęſiui, & facit iſte § ꝙ ſi res ſit vẽdita alicui † de ge-
nere remotiori gradu, ꝙ proximior poſſit retrahere uir-
tute conſuetudinis. ff. de inoffi. teſta. l. filio. & videtur ex-
preſſum in feudis. ſi de feu. defun. cont. ſue. c. vnico. §. Ti-
tius. ff. de lega. 2. l. vnum ex fa. §. 1. cum ibi nota.

2 *Adiectatio.* Ita demom. Querit hic Ange. quid ſi filius ab-
ſtinet ab hęreditate patris, an nepos fiat hæres ſuus an ſui;
& dicit, quod non erit hæres ſuus, ſed voluntarius.

1 *Dominium quando, an non, continuatur.*

Sui autem hęredes fiunt. In gloſ. ſcilicet ſui. in fin. dic
ibi. In gloſ. hoc ideo. in fin. vide ſupra de hæred. quali. &
1 diffe. §. ſui. & dic quòd quaſi ſit continuatio, † quia ſuus
cenſetur quaſi dominus in uita patris. ff. de lib. & poſthu.
l. in ſuis. vnde quaſi continuatur dominum. Sed non ve-
re continuatur, quia non erat uere dominus. illud autẽ
quod hæc glo. dicit, quòd poſſeſſio eſt incorporalis, eſt
verum de iure ciuili. ff. de acq. poſ. l. quamuis. non de na-
turali, quę eſt quaſi pedum poſitio. ff. de acq. poſſ. l. 1.

1 *Delicta non tranſmitti. fallit. 2.*
3 *Duellum quando permiſſum.*
4 *Hęres deſinens liberatur.*

Per contrarium autem. In gloſſ. not. quædam delicta.
ibi cum alleg. l. apoſtatarum. in fin. hoc eſt paſſiue dictũ
1 ſecundum Docto. quod delicta † tranſeant in hæredem:
quia ſic hæres accuſaretur, & damnaretur, ſed hoc non
eſt intentio glo. ut infra gl. hoc. ſ. modo. In ea. glo. in fin.
Doct. dicunt, quòd non eſt facienda differentia inter pu-
blica & priuata, ubi agi‹ criminaliter: quia nulla tranſeũt
2 in hæredẽ. Sed actio † ciuilis deſcendens ex priuato de-
licto tranſit ad hæredẽ. lit. conteſt. alias non. C. ne ex de.
2 defun. l. 1. Poteſt dici, a quòd quęcunque ciuilis tran-
ſit ad hæredem, ſiue ex publico, ſiue ex priuato, quatenus
contra hęredem datur ff. de pu. iudi. l. defuncto. In gloſ.
ideo dicit ibi, niſi de iure eſſet. Hoc non uidetur uerum
de iure. C. de actio. & obli. l. negantes. C. de gladia. l. 1. Et
quicquid ſit, de iure canonico ſunt inhibita, nec ſunt ad-
miniſtranda ſacramenta eccleſiaſtica, maxime prouocã-
ti. uide 2. q. 4. c. monomachiam. in Spe. de accu. §. ſequi-
tur. uer. ſed quid, ſi de iure uero feudo. permittitur duel-
lum. in feu. de pa. tenen. & eius uiolatori. c. vnico. §. ſi q̃s
aliquem. & §. ſi miles. de alie. feu. pa. ca. vnico. §. non eſt.
3 Per ſtatuta regis. Franciæ toleratur duellum in omni † ca
ſu, cuius pœna eſt mors, excepto furto. quando crimen
eſt ita occultum, quod nõ poteſt probari clare per teſtes.
Et eſt præſumptio contra reum talis, ꝙ poſſet ſupponi
in quæſtionibus, ſi accuſator hoc requireret, alias nõ p-
mittitur & ſuper hoc ſunt ſtatuta regia Phil. pulchri. qc-
quid ſit, prouocans, & ſpõte recipiens, & iudex iudicãs,
peccant per d. c. nec abuſus conſuetudinis a peccato ex-
cuſat in Auth. ut nulli iud. §. nulli uero. uer. male enim
inuenta. In glo. lata ſententia. in fi. Et poteſt eſſe ratio, qa
bona non confiſcantur ipſo iure, imo remanet dominus
delinquens vſque ad ſententiam, quamuis alienatio ei in-
terdicatur. ff. qui & a qui. l. quęſitum. de accu. l. ex iudicio
rum. Quid ergo in caſibus in quibus bona confiſcantur
ipſo iure? Videtur quòd ipſo iure non ſit hęres, quia ex
quo deſineret, ſi ab initio fuiſſet hæres. & ad talem ſtatũ
res deueniſſet, ergo multo fortius ex quo eſt nunc in tali
ſtatu non efficitur hæres. ff. ad Carbo. l. 3. §. parui. ff. ex q-
bus cau. in poſ. ea. l. Fulcinius. §. ſi quis non latitat. Et hoc
facit ad id, quod ſcripſi ſupra de pupil. ſubſti. §. liberis. vi
delicet, ꝙ vbi nulla ſunt bona, aditio non tenet. Sed nun-
4 quid, qui hęres eſſe deſinit, deſinit † teneri creditoribus?
Non uidetur; quando propter dolum, uel culpam ſuam
deſinit eſſe hęres. ff. ad Sylla. l. propter necem. §. nepris. de
iure fiſ. l. eius qui. §. fin. Contrarium eſt expreſſum. ff. de
his qui. vt indig. l. eum qui §. bonis. facit ff. de vulga. ſub.
l. ex facto. §. Iulius Longinus.

2 *Adnot.* Poteſt dici. Ange. ſic dicit, ſi pœna imponitur ip-
ſo iure a lege, illa tranſit ad hęredem, ſi ab homine, idem,
dummodo delictum ſit commiſſum circa contractum, &
purgetur per actionem ex ipſo contractu. idẽ ſi extra cõtra
ctu, dũmodo lis ſit cõteſtata, alias regulariter nõ dat cõtra
hrdẽ, niſi in id, quod ad eum peruenit. l. j. ff. de priua. deli.
1 *§. i. l. iij. de bon. poſ. cont. ſenſus.*
2 *Nepos quibus ſuccedat.*
3 *Nepos in quibus, an non ſuccedat. & 4.*
5 *Nepotem in quibus excludat filius.*
6 *§. Cum filius explicari.*
7 *Repræſentationi quando, an non locus ſit.*
2 Cum filius, a filia ve ex altero. In glo. ſecus ſi ex filia.
in fi. ibi loquitur de alio iure vetuſtiſſimo. nam hoc iure
idem, vt j. tit. 1. §. hoc etiam. C. de legitimis hæred. l. lege
xij. tabularum. In glo. vt in auth. in fine credo, ꝙ gloſ. de-
buit allegare. §. filium. uer. ergo ſanciendum. ibi cum di-
cit, quid. n. legalibus &c. In glo. idem eſt in fin hęc ſolu-
1 tio eſt contra illum tex. qui † reprobat hanc diſtinctio-
nem, an i locum filij patris nepotis fuerit adoptatus, uel
non. & ibi glo. contraria huic glo. & alia ſolutio ibi da-
tur per glo. uidelicet, quòd non loquitur, vbi omnes qui
veniunt per cõtratab. ſunt in poteſtate, alias ſecus, vt ibi,
ſed ... y, dicit, ꝙ lex illa loquitur in eodem caſu, quia om
nes erant in poteſtate, vt poteſt deprehendi in litera qua-
re dic, quòd ibi fuit adoptatus in loco patris nepotis, &
ſi non expreſſẽ, tñ pręſumitur ſm Dy. & hoc vult dicere
litera illa. Oppone contra hunc §. quòd nepotes nõ ſuc-
cedant in locum patris ſui. infra tit. 1. §. ſi plures. Sed dic,
quòd iſte §. loquitur in ſucceſſione aui, i ſucceſſione vo-
2 ro † collateralium, non obtinebat hoc iure, vt d. §. ſi plu-
res. ſed hodie obtinet in ſucceſſione patrui. C. de ſuis, &
legi. hęred. auth. ceſſante. ſed in ſucceſſione aliorũ col-
lateralium, vt auth. poſt fratres. C. de ſuis, & leg. hære. Itẽ
diſtat. ff. de bo. li. l. ſi libertus pręterito. §. 1. Sed dic ſpecia
le in iure patro. qđ nõ defertur iure hæreditario. ut ff. de
ope. libe. l. ut iuriſiurandi. §. ſi. Quid ergo dices in feudo.
3 † qđ nõ videt̃ iure hęreditario deuolui, cũ poſſit obtine-
ri per agnatus repudiata hæreditate in feu. in agna. vel filij
defuncti poſ. reli. feu. c. vnico? Videt̃ idẽ, & tñ eſt cõtra-
riũ expreſſum in feu. de ſuc. feu. c. vnico. circa princi. de
4 ſucceſ. fratrib. uel de gradi. ſuc. in feu. ca. §. his uero. † Sed
quid de iure patronatus eccleſię? Dicerẽ nepotes admit-
ti cum patruis, cũ illud iure hęreditario, & ad extraneos
deuoluatur, nec reguleť, vt ius patronatus libertorũ. ex-
tra de iu. pa. c. cum ſm. Et vide p Inn. in rubrica eiuſdem
tit. de ſen. & re iudi. c. cũ Bertoldus. Sed quid dices, ſi hę-
reditas ſit indiuiſibilis, ſic ꝙ oportet vnum admitti, ut re
gnũ, ducatus, marchionatus, in feu. de prohi. ſeu. ali. per
5 Feder. c. vnico. §. præterea. Nunquid filius excludet † ne-
potẽ, filium fratris ſatis poteſt dici, ꝙ ſic, alias eſſet dete-
rioris conditionis filius, quã nepos, cõtra l. 3. C. de bon.
ma. & hoc indubitate, vbi filius vnus primogenitus eſt
& nepos eſt filius, ſecundo genitus defuncti. Si uero ne-
pos ſit filius primogeniti defuncti, uidetur cõtra, qa cum
hic nepos repræſentet perſonam patris ſui, & ille ſi uiue
ret excluderet ſecundo genitũ, per conſequẽs, & iſte per
hũc §. Itẽ no. ꝙ iſte §. loquitur in filiis † filiorũ, uel filia-
6 rũ. quid ſi eſſent ꝓnepotes? Verbigratia, auus habuit vnũ
nepotem, & ex alio nepote defuncto pronepotẽ, nunqd
pronepos ſuccedit cum nepote? videretur, ꝙ ſic propter
repræſentationem de qua hic loquitur, ſed dicas ꝙ hu-
iuſmodi repræſentatio non extenditur vltra perſonas ne
potum. vt in auth. de hęre. abinteſt. §. ſi igitur defunctus,
ij. uer. huiuſmodi, & ſic ille pronepos excludit. & idẽ in
Spe. de ſucceſ. abinteſt. uer. qđ ſi aliquis. ſed huic ob. j. ca.
7 ſi. vide ibi. Itẽ dic, † quòd hmõi repręſentatio nõ hẽt lo-
cum, niſi in ſucceſ. aſcendentiũ, vel patruorũ, vt in auth.
ceſſante, & auth. poſt fratres. ſ. allegat. Item nec habebat
locum qñando parentes ſupererant, & fratres mortui, vt
in Authen. de hęred. abinteſta. d. §. ſi igitur. verſ. ſed & ip-
ſis. ſed illa corrigitur, vt ibi no. Obtinet tamen huiuſmo-
di repræſentatio, quando aſcendentes ſuccedunt deſcẽ-

den: i

tibus, ut in Auth. de hæred.quæ abinteſta.§.conſequens.
iunge infra titu.i §.hoc etiam.item hoc non obtinet q̃do
rumpitur teſtamentum,uide ſupra đ inoffic.teſt.§. ſoror.
in fine.

2 *Adnot.* Cũ filius. Nepos ex filio præmortuo ſuccedit ſimul
cum alio filio uiuente,quia aſſumit locum patris ſui,&ideo
ſuccedit cũ patruo,& filiis patrui in ſtirpes, & nõ in capita.
Ang.

1 *Azonis lapſus,& ſubleuatio.*

Item ſi ex duabus filiis.No.hic caſum contra Aſo. qui
1 dicit,ꝙ nepotes†qui patruos non habent, ſuccedunt per
capita.gloſſ.dicebat contra,ut not. in auth.ceſſante. & in
auth.eo.tit.§.ſin autem defuncto.ꝑ qua eſt hic expreſsũ,
ſed hic loquitur in ſucceſsione deſcendentium, uide in-
fra §.fi.Sed Azo.quærit in ſucceſsione collateralium, ui-
de infra tit.i.§.hoc etiam ubi ſcripſi.

1 *§.Cum autem. ſenſus.*
2 *Repræſentantes,*
3 *Præteritus quæ tranſmittat.*

Cum autem quæritur,an quis.In glo.ſupra eo.§.demũ.
contra,ſed hic quando fuit factum teſtm̃, ibi, nullum, ut
infra tit.i.§.proxi.in tex.In glo.antequam in fin. hæc glo.
1 fuit hic ꝑ nihilo,quia nil†tractatur hic de aditione , nec
de querela,ſed ſolummodo, q̃do filius mortuus fuit an-
teqnam teſtm̃ deſtitueretur.In gloſſ.nec enim fuit. in fin.
hanc etiam ſequuntur Doc.In glo. i. tanquam agnati. in
fi.hanc etiam ſequuntur Doct.ſed magna eſt iniquitas, ꝙ
nullo ſuccedat,tamen ita oportet dici , quia iura ſunt ex-
preſſa,quæ ſic ordinant,& tñ admittitur ad bo.poſſ.liber-
ti auitini.ff.de bon.poſſ.l.Paulus reſpondit.§. pen. Et quæ
ſit ratio.ibi notatur.Sed cur ſaltem per repræſentationem
perſonæ patris ſui non admittitur,ut ſupra §.proxi.Dicas
2 ꝙ illi†ſolum repræſentant,qui nati erant,& agnati uel co
gnati tempore mortis, uel concepti , hic autem non fuit
agnatus,nec cognatus tꝑe mortis, uidetur ergo omni re
medio deſtitutus.Sed aperiamus hoc.Et uidetur,ꝙ ſucce
dat in omni caſu.Quia aut pater huius concepti fuit præ-
3 teritus,†& tunc teſtamentum fuit nullum,& trãſmiſit hæ-
reditatem ad liberos,etiam non aditã,& ẽt ignorans.C.đ
ſuis,& legi. hære. l. apud hoſtes, aut fuit exhæredatus , &
tunc tranſmittit querelam,ut l.ſcimus.§. fi.C.de inoff.te
ſta.ſi erat emancipatus,& fuit præteritus,competit ei con
tratab. quam tranſmiſit ẽt ante aditam. ff. de contratab. l.
illud. Dicas,ꝙ hodie is caſus procedit,quando filius fuit
exhæredatus rite,& iuſte,& nõ fuit ſecuta aditio. de quo
ſcripſi ſupra de exhæred.lib.circa prin.

Hac ratione,ſi filius exhære.In glo.nec enim.ibi cum
allegat §.ſed hodie.oportet,ꝙ dicas,ꝙ iſta dr̃ia eſſet ſecũ
dũ ius antiquũ,quia ſcđm iura noua dẽret dici ecõtra,qa
qñ daſ aſcendenti , non admittiſ ad ſucceſsionem patris
naturalis,qñ extraneo ſic,ut d.§.ſed hodie.& l.q̃ ſtatim.̃
allegata.In glo.ſi ãt morte pr̃is,ibi cum alleg.& de adop.
l.antepe.melius.ff.unde cog.l.j.§.cognationem.in fi.glo.
ſed nõ,durat;ut matrĩum impediat.ff.đ ritu nup.l.per ado
ptionem.extra de cog. leg.c.i.ſupra de nup.§. ſi quis.

1 *Emancipatos quis prouideat.*

Poſt mortem uero naturalis. In gl. nam ſi nõ. in fi.ſed
hæc ratio non eſt bona,quia poteſt in uita emancipare,&
ſic debet ex eius arbitrio, & remanet inconueniens. Sed
2 dic,quod non eſt eadem ratio, quia ſi in† uita emancipa-
ret,pater naturalis poteſt ſibi prouidere ordinando,ſicut
ei placuerit.Item poſt mortẽ auferetur ius quæſitũ agna-
tis.quod eſſe inconueniens,ff.de pact.l.fi.

1 *Electionem,neglecto uolente ſubſiſtere.*
2 *Sui remedia.*

Eadem hac obſeruantur,& in ea.In gl.in his enim in-
ſtitutis,uide quod ſcripſi ſupra de exhære. lib. circa prin.
1 & hoc inducunt Doc.ad qõnẽ.†Si aliquis,qui debuit uo-
cari ad electionem,contemnatur,nulla eſt electio.Pone
ꝙ contemptus nõ uult proſequi contemptum ſuum, nec
dicere nullam, alii,qui interfuerunt, uolunt eam dicere
nullã ex perſona eius nunquid poſſunt?Videtur,ꝙ ſic,ꝑ l.
ſi poſt mortem.§.ſi ff de ꝯtratab.Arguitur contra i l.filio
de iniu.rup.Ipſi dicunt,ꝙ non poſſunt,per d.l.filio.& ip-
ſi diſputant de caſu.extra de elect.c. ſicut.
In glo.emancipatis.in fi.hanc approbant omnes, & ui
2 dentur tex. illarum legum , & ſic ſuus † habet duo reme-
dia, & forte eadem emancipatus,per Auth.de hære. abin
teſt.§.i.in fi.ſed auth. illa non loquitur ubi factum eſt te-
ſtamentum,uide ſupra de exhæred.lib.§.fina.

1 *Adoptans,quando an non alere cogendus.*

Sed ea omnia antiquitati quidem.In glo. hoc idem in
fi.glo. uidetur reprobare hanc, in l.cum in adoptiuis. &
uidetur concludere, quod ſi eſt oĩ auxilio deſtitutus,im-
putet,ſibi,ꝙ ſe emancipare permiſit. In glo.nunquid in
fi.Placentinus non eſt ſolus in reſpõſione primæ quæſtio
nis,quia Azo tenuit idem.ff.de in ius uoc.l.adoptiuũ. Et
pro hac opin.facit tex.d.l.adoptiuum.ibi,cum dicit,iure
1 magis poteſtatis.in alia uidetur ſatis concluſum.gl.uera
niſi operetur patri adoptiuo , quia tunc pater adoptiuus
tenetur ipſum alere.ff.cõmo.l.in rebus.§.poſſunt. nẽ niſi
pater naturalis egeret,nam cum ſit filius , quo ad ſucceſ-
ſionẽ abinteſtato,& quo ad oẽs effectus excepto,qđ non
trãſit in poteſtatẽ, & matrimonium impediaſ, & cogna-
tio cõtrahatur,ſatis uidetur, quod teneatur eum alere.ff.
de adop.l.pe.In gloſ.ſimul.cum aliis ĩ fin. hoc uerũ iure
nouo,ſecus de iure antiquo.ff.de adop.l. qui in adoptio
ne,de ſuis & legi.hære.l.ii.§.parui.
1 *Vendens fundum ſi dixerit eſſe decem iugerum,uel parum minus,quã-*
do poſſit agere.
2 *Succeſſores in ſtirpes.*
Item Vetuſtas ex maſculis.In gl non parum.in fin,illa
lex parum facit. Et hæc poſſunt induci ad multa,ſi aliquis
1 uendit fundum,& dixerit†eũ eſſe decẽ iugerũ,uel parum
minus,quod non poſſit agere,ſi ſit minus tertia parte,&
pro hoc facit C.de decurio.l. nominationum forma.
Sed hoc eſſet durum. Vnde credo,ꝙ in dubio debeat in
telligi de modica ſumma,arbitrio iudicis.ff.de uerb.ſign.
l.hæc uerba in ſtipulatione.habita conſideratione ad pre
tium.ff.de reb.dub.l.i.In glo.quod de hac.in fine.quæ eſt
ſignata.C.de collat.ſuper legem illam.& incipit,quæ ter
2 tiæ.Et not.hoc in §.fin.quod nedum nepotes † ſuccedunt
in ſtirpes imo & pronepotes , & ueniunt per repræſenta-
tionem,cuius cõtrarium dicitur in Authen.de hæred.ab
inteſta.§.ſi quis igitur. ii.uerſi. huiuſmodi. ſed dic,ꝙ illæ
corrigitur,vel dic quòd illa obtinet, ubi pronepotes ue-
niunt ad ſucceſ.patruorum cum aſcẽdentibus,tunc.n.uñ
eſt locus repræſentationi,niſi ſicut ibi dicitur,& ẽ ratio ,
quis tunc pronepotes ueniunt contra ius commune,cũ
aſcendentibus,ſecus autem, ubi pronepotes in pari gra-
du,ſoli ſuccedunt aſcendentibus,ut hic.item ſecus in ſuc
ceſſione collateralium infra titu.i.§. hoc etiam.

De legitima agnatorum ſucceſſio. Rubrica.

Hæc Rubrica proprie ſequitur poſt præcedẽ-
tem habito reſpectu ad ius legis duodecim tab.
per quam agnati ſuccedunt poſt legitimos in-
fra titulo primo §. frater. ff. de ſuis & legitimis
hæred.l.prima.§.poſt ſuos.Sed habito reſpectu,
ad ius nouum,non bene cõtinuaretur,quia pa-
rentes ueniunt poſt ſuos, ut apparet per proceſ-
ſum Authen.de hære. abinteſt. & ideo tituli ſe-
quentes melius ſederent hic iſto reſpectu.

SI nemo ſuus hæres. In gl. capite. ibi, cum alleg. ff. eo. vult allegare de ſuis & legi. In gl. ſic. ff. cauc, quia hęc eſt mala allegatio communiter. Et credo, quòd deberet allegare. ff. de ſuis & legi. l. 2. §. 1. In gl. ſcilicet ad ſuos, in fi. uide ſupra tit. 1. §. cum autem, ubi diai.

Per adoptionem quoque. In gl. quaſi diceret. in fi. dic ſupra tit. 1. §. ſed ea omnia. In glo. i. agnaſcitur, in fi. uide ſupra tit. 1. §. ea. in fin.

1 *Fœminæ quo iure excluſæ.*
2 *Sorores quibus concurrant. & quo 3.*
4 *Fratrum filij quibus cum uocati.*
5 *Filia in feudo a quo excluſa.*
6 *Annagio quis potior.*

Cæterum inter. In gl. no. caute. cum dicit & per mediā iuris prudentiam. gl. vult ſoluere quādam oppoſitionem. Textus iſte vr̄, ꝙ per l. 12. tab. non vocentur mulieres, ut ſorores. Contra imo oēs. ī. eo. §. & hoc. quædā gl. uult ſoluere, ꝙ hoc principium nedū recitat ius l. 12. tab. imo & mediam iuris prudentiam in genere, ſed in inferioribus magis ſpecificat, & declarat. Et (ut bene videas) ſcire debes, ꝙ quatuor fuerunt iura in ſucceſſione fœmellarum, qñ agitur de ſucceſ. fratrum patruorū, vel auunculorum. Primò fuit ius legis 12. tab. per qđ admittebant oēs, ſiue maſculi, ſiue fœmellę, dūtamē eſſent in eodem gradu. Po
1 ſtea † ſuperuenit ſm ius. ſ. media iuris prudentia, q̄ diſtinxit maſculos a fœmellis, & admiſit maſculos, & repulit oīno fœmellas, pręter ſorores cōſanguineas, quas admittebat ad ſucceſſionem fratrū, ſm gl. vel forte nullas. Tertium ius fuit pręctorium, quod uocauit eas poſt agnatos,
2 p bono. poſſ. Quartum † ius fuit Imperatoriū, qđ uocauit ſorores. una cū agnatis eiuſdē gradus. Et hoc ſiue ſint cōſanguineę germanę, ſiue nō, & hoc intēdit tex. uſque ad §. hoc ēt addendum. ubi addit, & dicit, ꝙ nedum ſorores cōſanguineę, uel uterinę admittunt cū agnatis, imo eorū filii, & filię admittunt ad ſucceſſionē patruorū & auunculorū, & ecōuerſo patrui & auunculi admittunt ad ſucceſſionē filiorum, & filiarū, fratrū, & ſororū. Et hoc ubi frater & ſoror non ſunt, quia tunc illi pcederent in ſucceſſionē fratrum ſuorū defunctorum filios & filias, aliorū primo
3 defunctorū. † Et fit diuiſio hoc caſu, qñ filii & filiæ ſororū, & fratrū ſuccedūt in capita, non in ſtirpes. In aliis āt remotioribus, nihil eſt īmutatū, quin agnati excludāt cognatos. & hoc intēdit vſq; ad §. ſi plures. Hodie uero eſt quintū ius, ꝙ īmutat pcedentia in pluribus articulis. Primo in eo, ꝙ nō diſtinguit hic, germanos, ſeu utrinque cōiūctos, ab illis q̄ ſūt tm̄ ex uno latere, eſt hodie īmutatum, quia hodie diſtinguit, & quo ad frēs, & filios fratrū, quia
4 utrinque cōiūcti repellunt ex uno latere cōiūctos. Itē † & in eo. quia filii & filiæ fratrū, & ſororū admittuntur cum patruis, & auunculis. itē in ſtirpes non in capita. patet in authen. ceſſante. C. de ſuis, & legit. hęre. & clarius ī Auth. de hære. abinteſt. §. reliquū. & de hoc nullus dubitauit quin ſuccedāt cū patruis. Sed ubi nulli ſunt patrui, fuerūt opi. vt no. in d. auth. ceſſante. & hic. Sed cōis opin. eſt, ꝙ filii fratrū ſuccedant in ſtirpes. Sed abinde in antea per capita in collaterali ſucceſſ. in deſcēdenti. vr̄ ꝙ in infinitū in ſtirpes, ut dixi ſ. ti. 1. §. ſi. e. ti. §. itē ſi ex duobus. Et eſt rō, quia magis debet filii hęreditas, & ideo magis ius ſuum & repræſentationē tranſmittunt. idem vr̄ in aſcendentibus, ut in ſtirpes ſuccedāt, ut in Auth. de hær. quę abinteſt. ue. §. conſequens. Et hanc materiam de repræſentatione inducunt Doct. ad qōnē. Filia non ſuccedit cōſuetudine in
5 baronia, imo maſculus, ēt ſcđo genitus eā excludit. Pone, ꝙ qdā Baro habuit duos filios, quorū primogenitus ī vitā patris morit, relicta filia. patre uiuente, morit Baro, maſculus ſuperſtes vult excludere filiā a baronia, & dicere, uos nō debetis plus habere, q̄ ſi eſſetis filia pr̄is mei, q̄ eſtis neptis, ſed ſi eſſetis filia, ego excluderem uos, ergo multo fortius, uos neptē, dicit filia, ego repręſento pſonā patris mei, q te excluderet, ſi uiueret, ergo ego te excludā. Et in hanc videntur declinare, per l. pater. §. quindecim. ff. de lega. 3. ubi emptor repręſentat pſona uendentis, qui eſt de familia, & eſt quaſi ſimile, ꝙ ſcrip ſi ſ. tit. 1. §. cum filius. Sed huic ob. quia fœmina non ſuccedit extantibus maſculis, ēt remotioribus in feu. de ſuc. feu. c. 1. de benefi. fœminæ. c. 1. Et ſic vr̄, ꝙ mulier hic phibita ſuccedere in baronia, non ſuccedit extantibus maſculis. Eodē
6 † modo poſſet queri & determinari alia de conſuetudine. Maſculus primogenitus habet annagium inter nobiles, & ſi unus ſit maſculus, habet annagium, quamuis habeat ſorores antiquiores, & primogenitas, ſed pone, ꝙ habuit fratrē primogenitū, q moritur in uita patris relicta, unica filia, nūquid illa habebit annagiū, uel filius ſuperſtes? Hæc qō cadit frequenter in facto, in regno Francię. Et cōiter tenetur, ꝙ filia de cōſuetudine repellitur, quę ſatis conſona eſt iuri, ſecundum opi. Doct. ſupra tactam

1 *Vno uocato, quando admittantur plures.*
2 *Redimere ex pluribus, qui poſſint.*

2 Si plures a fini gradus agna. Super gl. hoc corrigitur. in fi. imo etiam per cōſtōnes ſupra. §. hoc etiam, ſed hic loquitur de iure leg. 12. tab. quod poſtea fuit tēperatum, ut
1 ſupra dictum eſt. Doc. inducūt hunc §. ad qōnē. Dux † belli præconizari fecit, ꝙ qui primus ingrederetur caſtrum, haberet centū, plures ingrediuntur, nec conſtat quis primus, quis habebit centū? Quidā uoluerunt dicere, ꝙ nullus. ff. de reb. dub. l. ſi fuerit. & ita determinauit Guido cotum dn̄s. Sed ipſi dicunt ſe audiuiſſe ꝙ Odoff. determinauit ꝯ, per hanc literam. quāuis. n. lex nr̄a ſit ſingulari numero, ſi plures ſunt, plures admittunt, ut hic, nec obſt. l. ſi fuerit. quia loquit in teſtamētis, in qbus nō fit ita larga interpretatio, ſicut ī bñficiis principū, ubi ſit latiſſima. ff. de cōſti. prin. l. pe. vñ non eſſet dicendū idē in ruſtico faciēte talē munificentiā, & apparet, ꝙ fiat latior interpretatio, quia nō requirit inſinuatio. C. de do. l. ſancimus. circa pri.
1 q̄ tn̄ regreret, ſi pr̄ daret filio, quinimo dicunt Doc. ꝙ quilibet habebit centum. ff. de leg. 1. l. q filiabus. §. 1. ſm eos. Item inducūt ad aliam qōnem de conſuetudine, primus pōt retrahere rē uenditā a ſuo pximo extraneæ perſonę. Pone ꝙ ſunt plures, qui ueniūt ad retractū, q ſunt eiuſdē
1 gradus qdam tn̄ attinent ex parte patris, aliq ex parte ma
2 tris, quis eorum pferē? Dicunt, † ꝙ ſi ſint plures, in qbus ſit eadem rō oēs admittuntur, ut ſi ſint eiuſdē gradus, & qui æquæ ad ſucceſſionē admitterent. Et in hoc dicūt, ꝙ frater utrinque coniunctus excludit oēs, q ex uno latere ſunt tm̄. Et ſi nulli ſint utrinque cōiuncti, tunc agnati in q̄ſitis ex parte patris, cognati in quęſitis ex parte matris. C. de ſuis, & leg. hær. l. de emancipatis. ultra frēs, & fratrum filios ſuccedunt pximores, p ęqualibus non habita dr̄ia, undecunq; uenerunt bona, ut C. de ſuis, & leg hęr. authē. poſt fratres. cōia de ſucceſ. authē. itaq;. ſic dicunt eſſe ſeruādū in retractu. qcqd ſit de iure, certum eſt de cōſuetudine, ꝙ ſi ſint ęquales, ut fratres conſanguinei, uel ex eis deſcendentes, ꝙ æqualiter admittentur. Si non ſint conſanguinei, tunc illi, qui attinēt ex parte illius a quo bona deuenerūt uendenti admittuntur, alii non etiam, aliis nō uenientibus ad tornum. & ſic ſeruatur de conſuetudine.

2 *Adnot.* Si plures. Indefinita equipollet uniuerſali, & ſingularis numerus concipit pluralem, proximuſque dr̄ nullo teſtō condito, quem nullus præcedit tpe mortis, ſicut etiā cōdito teſtō, & poſtea deſtituto, cum certum eſt eſſe teſtm̄ deſtitutum. h. d. ſcđm Bal. & facit ſecundū eum in arg. ſtatuto cauetur, ꝙ ille, qui primo cucurrit ad brauium. & illud tetigerit habeat illud. Pone, ꝙ duo uel tres cucurrerunt, & ipm ſimul tetigerunt, ꝙ omnes habere debent brauium ſimul. & quilibet poteſt dici primus, ſecundum Bal. hic. Item facit etiam, ꝙ ſi capitaneus fecit edictum, ꝙ ſi quis primus intrauerit caſtrum, debeat habere centum, ſi plures ſimul intrauerint, nunquid debeat unuſquiſque habere centum, cum omnes poſſint dici primus, cum nullus eos præcedat. Bald.

1 *Succeſſionis capita.*
2 *Succeſſory edicti locus & 3. & 4.*

Place-

a Placebat autem. a In gl. 1. ſucceſſoriũ.ut bene uideas
hanc gloſſ. caue, quòd ſit bene ſcripta. debet enim eſſe
ſcriptum. Sed inter agnatos & cognatos. in aliquibus li-
bris deficit illud uerbum, cognatos, & tamen non habet
bonũ ſenſum ſine hoc. Et (ut melius uideas) uolo te ſcire,
ꝙ eſt reperire caput, ſeu ordinẽ. Itẽ ẽ reperire gradus, ca
1 pita ſunt quatuor ſeu ordines; † unde liberi, unde agnati,
unde cognati, unde uir, & uxor. in quolibet capite, ſunt
plures gradus, ut in unde liberi, primo ſunt filii; ſecundo
nepotes; tertio pronepotes, & ſic deinceps, & eodem mo
do, in quolibet capite. nã prout ſunt remotiores, faciunt
gradũ inter ſe, & hæ fuerunt differentiç magiſtrales. tex.
tñ quandoq; caput gradũ nominat. ff. ſi tab. teſt. nul. ex l. j.
circa prin. infra de bono. poſſ. §. adhuc. & ſuper his fit quę
2 ſtio, an ſucceſſoriũ edictũ habeat locũ † de capite in ca-
put, uel de gradu in gradũ. & glo. dicunt, ꝙ non habẽt lo
cũ de gradu in gradũ, ſed de capite in caput, quia qui ex-
cluditẽ, ut filius nõ admittitẽ ut nepos, ſed bene, ut agnatus
trãſuerſalis, ut §. quibus. Sed hodie habet locũ de gradu
in gradũ ꝑ hunc §. in hoc tñ dic plenius, ꝙ ſucceſſorium
b edictũ b in ſuis non hẽt locũ, nec olim, nec hodie de iu
re ciuili, ꝑ le. 12. tab. Vnde ſi filius repudiet, nepos nõ ad-
mittitẽ de iure ciuili, quia ſuit filius hęres nõ põt deſinere,
ſed ꝑ prætorem põt abſtinere. Et illo iure nepos admittitẽ ꝑ
bo. poſſ. C. unde liberi l. q ſe patris. & hoc obtinuit olim,
& obtinet hodie, & ille §. nihil facit ad hũc articulum, q
loquitur in caſu ſuo, uidelicet in ſucceſſione agnatorum
3 tranſuerſaliũ, non ſuorum, ſed in agnatis bene habet † lo-
cũ hodie ſucceſſoriũ edictũ de iure ciuili, licet olim ſe-
cus, q̃a rõ ꝑcedentis caſus ceſſat, q̃a agnatus repudiãs nõ
fuit hęres. Sed nunqd hodie habet locum de capite in ca
put, ut de agnatis ad agnatos? Reſpondeo non, quia hodie
agnati & cognati ſimul ſuccedunt, remota differẽtia &c.
per Auth. de hęre. quæ ab inte. ſed bene habet locũ de gra
4 du in gradũ, ſed ego do tibi caſum ubi põt † habere locũ,
qñ frater cõſanguineus repudiat, uenit uterinus ꝑ ſucceſ.
edictũ. tũc n fit de capite, q̃a uterinus ẽ cognatus. Itẽ qñ
teſtamentũ rumpitẽ ꝑ querelã, nã tunc nõ habet locũ ma-
teria de hær. quę ab inteſt. ut ſcripſi s. de exhær. li. circa
prin. unde ſucceſſoriũ edictũ habet locũ in querela. ff. de
inoff. teſt. l. pater filiũ. & l. pe. & ibi no. ff. de bo. poſſ. cõtra
tab. l. non tm̃. §. ſi emãcipatus filius. ſed tunc non fieret de
capite in caput, niſi ponas, quòd filius exhęredatus repu-
diet, nã tũc parẽtes poſſent ſuccedere, & fratres turpi per
ſona inſtituta per edictũ ſucceſ. per dictam legẽ ſi is qui.

a *Adnot.* Placebat. Per l. 12. tab. in ſucceſſionibus agnatorum
de perſona in perſonam, ſucceſſorium edictum obtinebat
etiam modo ſuccedendi.

b Succeſſoriũ edictum. Quare ãt fuerit inuẽtũ ſucceſſorium
edictum, & an habeat locum ex teſtõ in querela inofficioſi,
& in bonor. id. poſſ. contra tabu. uide per Ang. hic.

1 *Patris & filij diſcrimen.*
2 *Pater quo iure filio legitimus.*
3 *Emancipatus legitimus.*

Ad legitimam. In gloſſ. ſecus econtra. in fin. gloſſ. hęc
& ſuperiot intendunt, ꝙ filius emancipatus deſinat eſſe
agnatus per emancipationẽ, etiam hodie; ſed pater non
deſinit eſſe agnatus ei, & hoc idẽ tenet in d. §. emancipa-
ti. Sed alibi dicit, ꝙ hodie filius emancipatus nõ deſinit
eſſe agnatus. per hũc §. ut not. ff. unde cog. l. legitimis. de
adop. l. quę filius. C. unde legitimi. l. fi. de bono. poſ. cõtra
tab. l. fin. Quid dicemus? Durũ dicere uidetur, ꝙ pater ſit
1 † agnatus filius non ꝑꝑ relationem, cum de duobus rela-
tiuis, unũ nõ poſſit eſſe ſine alio. Sed ad hoc põt reſpõde-
ri, ꝙ hoc ẽ uerũ ab initio, ſed ex poſtfacto non, quia pſo-
na filii ꝑ emancipationẽ ſolã alteratẽ, non perſona patris
in qua nulla fit alteratio: ideo remanet pater agnatus, ut
hic. Sed certe hoc idem uidetur de iure Digeſtorum. ff. ad
Tertul. l. 2 §. obiicitur. ff. de ſuis, & legi. hær. l. ſi ad patrẽ.
2 Poſſet dici, ꝙ pater nõ ſit legitimus † filio emancipato, ſi-
cut nec filius patri per legem 12. tabu. ſed ꝑ leges nouas,
quę dicunt eum ſuccedere, quando cõtracta fiducia emã
cipauit expreſſe, ut hodie tacite dicitur legitimus. & hoc
uult dicere d. l. ſi ad patrẽ. Et eodem mõ dicitur legitimus
tutor filii, & frater etiam tutor fratris, quia per leges no-
uas uocantur, ut dixi ſupra de fid. tu. & de legi. patr. tut. ꝑ
quę poteſt determinare, & intelligere, quę hic dñr. Sed
3 hodie certum eſt, quòd filius † emancipatus eſt legitimus
ab inteſtato per leges nouas, ut in Auth. de hære. quæ ab-
inteſtato, ſed non per hunc §.

De ſenatuſconſulto Tertulliano. Rubrica.

Rubrica euidenter ſe continuat. Dictum eſt
ſupra de ſucceſſ. ſuorum, & legitimorum: nũc
de ſucceſſione cognatorum, mater enim co-
gnata eſt, ut ſtatim infra dicetur.

1 *Preponi quis non dicendus.*
2 *Vxor cui ſubſit.*

a LEx 12. tabularum. a Textus clarus eſt, & breuis, nec
ſummatione eget. in gloſſ. improprie, in fi. nam pro-
prie non dicitur prędponi ille, quem nemo ſequitur,
quamuis dicatur proximus poſt quẽ nullus. ff. unde cog.
1 l. 1. §. proximus. de uerborum ſignificatio. l. proximus. † In
gloſſ. etiam hodie in fin. non tamen ſimul? ut ibi. In
gloſſ. ſ. matris. ibi, niſi quo ad debitum carnis, & quo ad
b operas, b ff. de oper. lib. l. ſicut. In ea. gloſſ. in fi. de † con
2 ſuetudine regni Franciç tranſiuit in poteſtatem uiri, nõ
tamen eam eximit a poteſtate patris.

a *Adnot.* Lex 12. tabu. Diuide hũc ti. ſcd'm Are. tex. clarus eſt.
b Operas. Etiã hrdibus uiri præſtandis intra annũ, quo dos
debet reſtitui, qñ ab eis hẽt alimẽta, de qua materia, an reci
piens ab aliquo alimẽta, eidẽ teneatẽ operari, & an uxor ſeq
debeat uirum peregrinantem. vide hic per Ang.

1 *Reg. ſi uinco uincentem &c. limitatio.*
2 *Victoria an extendibilis.*

Pater uerò. in gl. ſcilicet, auum, & matrem, dicas quòd
poteſt induci pro regula ſic, auus uincit patrem, pater
1 † matrem, ergo auus matrem, quia ſi uinco uincentem te
multo fortius &c. contra regulam, ſi pater uincit matrẽ,
mater auum, ergo pater uincit auum ſecundum regulã;
ſed non eſt uerum, & regula fallit hic, uel ſic, mater uin-
cit auum, auus patrẽ, ergo mater patrem, ſcd'm regulam,
quod eſt falſum. iſta regula fallit hic. Vel dicas, ꝙ regula
procedit in uictoria naturali, & tranſmiſſibili, & rebus
exiſtentibus in unum, ut tunc, ſed in his fallentiis non re
cidunt in unũ. mater uincit auũ, uerũ eſt quãdo pater nõ
eſt in medio. Si ergo ſit in medio, caſum uarias, & termi-
nos, & tunc loquitur regula. Item dic in caſu tranſmiſſi-
2 bili, quia ſi ſit uictoria † perſonalis, uictoria unius non ex-
tenditur contra alium, quia res inter alios iudicata &c. &
iunge extra de conceſſ. præben. c. authoritate. uide ibi. Itẽ
not. ꝙ hoc hodie corrigitur, quia pater & mater in ſimul
admittuntur auo excluſo. C. eo. authen. defuncto. in Au-
then. de hæred. ab inteſt. §. conſequens.

Sed nos. Quidam habent hic in gloſſ. in Codice non in
eo quam habemus. alii habent ſuper uerbo, conſtitutio-
ne, quæ eſt. C. de iure deliberandi. l. 2. illa non dicit in li-
bris, quos vidi, & tamen Doctores ſic allegant, ſequendo
hanc additionem.

1 *Patris matriſq; concurſus.*
2 *Patri quando concurrat filius.*
3 *Cognatorum qui exequati.*

a Sed cum a antea. In gloſſ. etiam patri, quę eſt C.
eodem authen. defuncto. In gloſſ. hoc caſu. eſt hodie.

in ſi.ut bene perſtringas, hic dicas q̃ hęc materia in mul
1 tis eſt correcta, nam hodie† pater non excludit matrem,
imo ſimul admittuntur, ſi ſint ſoli, & in ſtirpes, ſi ſint fra-
tres, ſeu ſorores cum eis, hoc iure admittebantur, ſiue eſ-
ſent cóſanguineę, ſiue uterinæ, & illud ē hodie correctũ,
quia parẽtes excludũt fratres ex una parte cóiunctos. Itẽ
& in alio, quia pater & mater excludunt auum hodie, &
alios aſcendentes. Sed ſecundum Doct. duo reſtãt dubia
hoc iure, quia ſi filius in poteſtate cõſtitutus moriebatur,
2 pater retineat uſumfruct. ut d. l. ſi. C. eo. hodie ueniunt† ſi
mul. hoc uerum, quãdo filius erat emãcipatus, ſed ſi erat
in poteſtate, pater toto tempore uitæ ſuę habebit uſum-
fruct. Et proprietas diuidetur ſecundũ Doct. credo, quòd
fuerunt male rẽportata, quia contrarium uidetur expreſ-
ſum in d. §. cõſequens. uerſ. nullum uſum &c. ſecundũ du-
bium fuit, ſi filius emancipatus facit teſtamentum patre
& matre præteritis, pater habet contratab. mater nullum
habet remedium, patre ſuperſtite, eo mortuo mater ha-
bet querelam, nunquid hoc eſt correctum ex quo ſimul
ſuccedunt hodie? Non vr̃, quia auth. de hære. abinteſt. nõ
loquit̃, qñ factum eſt teſtamentũ, nec quãdo locus eſt que
3 relę. & q̀ non fiat talis exæquatio, apparet, quia † fratres
patrueles, & uterini exęquãtur in ſucceſſione abinteſta-
to, & tamen non exęquantur in querela, ad quam admit-
tuntur tantum conſanguinei, ut l. fratres. C. de inoffi. teſt.
ſed ſecundum eos ratio eſt, q̀ exæquentur, quia ęquale of
ficium patris & matris ff. de cura. fur. l. furioſę matris. ſic
quia pater admittitur per contratab. mater per querelam,
ſic & alibi. ff. de contratab. l. filium. ſecundum Doct. vide
quod ſcripſi ſupra de inofficioſo teſtamen. §. ſoror. in ad
ditione. Iac. uidetur. &c.

a *Adnot.* Sed eum. Mater præfertur omnibus aliis agnatis ex
ceptis fratribus, & ſororibus, & cum ſororibus ſolum uenit
ad mediam, & cum ſororibus & fratribus, uenit pro uirili.
h. d. ſecundum Are.

1 *Mater negligens, quando non punienda.*

a Sed quemadmodum. a In gloſſ. aliud habeas, bona
gloſſ. communiter eſt male ſcripta, quia aliqui habent im
1 puberes, & debet eſſe, ſi puberes. Et eſt ratio, quia† quãdo
impubes moritur, non poteſt teſtari, nec punitur delictũ,
ſeu negligẽtia matris, ſed ex quo factus eſt pubes, poteſt,
licet forte ex hac cauſa eam exhęredare nõ poſſit, cũ non
ſit de cauſis enumeratis in §. cauſas. & in §. aliud. in Auth.
ut cum de appel. cog. ſed ad minus poteſt eam grauare,
excepta legitima, uel alium inſtituere. Item not. multas
cauſas ex quibus matres excuſantur. ff. eo. l. ſiue ingenua,
quę eſt ſecunda in ordine. §. ſi mater. quem uide cum §. ſe
quenti. quia notabiles ſunt.

a *Adnot.* Sed quemadmodum. Dicitur in hoc §. q̀ mater te-
netur petere tutorẽ filiis, hoc intellige intra annum, & iſtã
opi. dicit Ang. eſſe communem, & eam tenet, tanquam ma-
gis æquam per l. ſciant. C. de ſuis, & leg. hæred. quamuis Bar.
ibi & Doctores uelint, q̀ petere teneatur ſtatim cũ poteſt,
niſi fuerit impedita legitima cã, ita q̀ annum non tranſcen
dat. An aũt moram purgare poſſit, item quid ſi non idoneũ
petierit, & an teneatur non adminiſtrantẽ, ad adminiſtran-
dum compellere, uide hic per Ang. in 2. & 3. col.

Licet autem. De materia huius §. uide infra
§. nouiſſimè.

De Senatuſconſulto Orfitiano. *Rubrica.*

Continuatio per ſe patet.

PEr contrarium. In gl. ideſt econtrario. in fine. iſti uer
ſus ſunt legiſtarum, qui regulariter non ſunt boni
metrificatores. ſunt enim falſi, in metrificatura in
multis, non ſit tamen tibi curę, quia nil immutatur in effe
ctu de determinatione iuris. In gl. ſtricte. in ſi. uide ſupra
qui teſta. tuto. da. poſſunt. §. ſi.

Sed cum. In glo. idem in aliis, ibi, cum dicit dicam, q̃
deſcendentes ſuccedunt in infinitum, ut in Auth. de hęr.
abinteſta. circa prin. §. 1.

1 *Delegatum mutata dignitate cognoſcere.*

Sciendum autem eſt. In gloſſ. ff. unde liberi. in fin. uel
in acquiſitis, quę non pereunt, ut dixi ſupra de legiti. a-
gna. §. fin. uide ibi Et hæc faciunt ad argumentum, quod
1 ſi cauſa ſit commiſſa canonico eccleſię cathedralis, quia
alii cõmitti nõ poteſt per c. ſtatutum. extra de reſcript. q̀
nihilominus poſſit cognoſcere, ſi deſinat eſſe canonicus,
dumtamen ante incœpiſſet cognoſcere, de hoc nota in
dicto cap. ſtatutum. & plenius in nouella. Ioan. And. in c.
rationi. libro ſexto. de regulis iuris. & ſcripſi. C. de appel-
lat. l. pręcipimus, nu. 29.

1 *Matri qui ſuccedant.* & 2. *fallit* 3.

Nouiſſime ſciendum eſt. In glo. nunquid in fin. uide-
1 tur ergo hęc glo. concludere, † quòd uulgo quæſitus ſuc-
cedat matri Et eſt ratio, quia lex non intromittit ſe de me
retrice, ſic palam expoſita propter uitę uilitatem, ut l. q̃
adulterium. C. de adult. niſi eſſet illuſtris, ut d. l. ſi qua illu
ſtris, & ſic ſpurius, uulgo quæſitus, & natus ex concubina,
ſuccedunt matri, ut hic. Quinimò & cognatis. ff. unde co
gn. l. ſi ſpurius. & l. hac parte. Sed uideamus circa primũ,
quid ſi meretrix palam expoſita erat coniugata. Satis po-
teſt dici, quòd partus ſit ex damnato coitu. ff. de adulter. l.
2 ſi uxor. §. i. † Sed quid dices hodie de nato ex concubina?
a Videtur, a quòd ſic ex damnato coitu, quia quãuis de iu
re ciuili concubinatus eſſet p̃miſſus, nihilominus ſecun-
dum iura canonica & fidem, eſt damnatus, extra de hęre.
c. ad noſtrã. in cle. & ſic tales liberi non uident̃ poſſe ſuc-
cedere, ſed hoc eſſet durum dicere. cũ iura hæc non repe
riantur correcta expreſſe. Vnde quãuis concubinatus ſit
peccatum mortale, nõ tñ reperitur, quòd liberi ſint adeo
damnati, ſicut quando naſcuntur ex coitu omnino dam-
nato, iunge infra de ſeruili cognatio. §. fina. in fine tracta
3 tus. Item dic, quòd hæc iura non obtinent in feudo † in
quo nulli ſuccedunt, etiam matri, niſi ſint de uero & legi
timo matrimonio. in feudo. ſi de feu. defun. conten. fuer.
c. ſi de feu. §. naturales. nec forte in emphyteuſi, ut no. in
Specu. de loca. §. nunc aliqua. uer. 67. nu. 84.

a *Adnot.* Ex concubina. Vide in Authen. quib. mod. nat. effi.
ſui. §. ſi. & auth. ex cõplexu. C. de ince. nup. ubi Bar. & Doct.
c. cũ multæ, 15. q. ſi. & Inno. in c. niſi. nu. 10. de renun. ubi in
apoſt. elegans. in uer. ſpurius. late Panor. ibidem, nu. 20.

Sed ſi ex. Pluribus legitimis hæredibus. facit
ff. de ſuis & legitimis hr̃dibus. l. ſi ex plurimis.

De ſucceſſione cognatorum. *Rubrica.*

Continuatio patet de ſe.

POſt ſuos heredes. In gloſſ. nunquid ergo. in fine. Sed
hoc non obtinet iure nouo, uide ſupra de hęredib. q̃
abinteſtato. §. poſt mortem in fine.

Liberi quoque. In gloſſ. ſupra de hæredib. quę abinte-
ſta. in fin. Hoc non eſt immutatum, ut ſcripſi per l. cum in
adoptiuis. C. de adop. Vulgo. uide ſupra titu. i. §. nouiſ-
ſime.

1 *Sobrinus.*
2 *Sobrini quatenus iuncti.*
3 *Tranſuerſalium ſucceſſio quatenus protenſa.*
4 *Maius ad minus trahi.*
5 *Legitimi.*

Hoc

Hoc loco & illud. In gl. imo uidetur. in fi. prima appro
batur, & obſt. in duobus quo ad agnatos, & cognatos, ſed
ibi ſpeciale, quia ius priuilegiatum, quod nõ tranſit, ſicut
ius cõe. In gl. ſed nũquid. ibi, cum alleg. l. ſcripto. in fi. de
1 bes ſcire, quòd † ſobrinus, & ſobrina dicuntur filii duorũ
fratrum, uel duarum ſororum, quos uulgo uocamus co-
gnatos germanos, nati ex ipſis admittunť uſq; ad ſeptimũ
2 gradum, † qſi cognatione iungũtur. alii uſque ad decimũ.
Et eſt ratio, quia ſucceſſio ex ſui natura deſcendit, hi ua-
dunt deſcendendo. Sed ſi conſideres in aſcendentib. ſicut
tritauum matris, uel nepotes, uel pronepotes patruorũ,
uel pro patruorum, uel amitarum, uel proamitarum, ibi
aſcendendo, potius quã deſcendendo, ideo non tñ exten
duntur, ſecundum gl. Doct. uero dicunt, ꝙ cã eſt frequen
tiſſima, nam frequentius reperitur, ꝙ deſcendentes ex cõ
ſobrinis uiuant; & reperiantur ſuperſtites uſque ad 8. gra-
dum, quàm de aſcendentibus, uix enim, aut nũquam trita
uus uiuit tempore trinepotum, ſed ſecus in linea tranſuer
3 ſali. nam ibi frequẽter reperitur. ff. de uſucap. l. iuſto. † ſup-
ponunt, ꝙ in omni tranſuerſali extendatur ſucceſſio uſq;
ad ſeptimum gradum, & tñ teat. vř ſolum dicere de natis
ex ſobrino, & ſobrina. In ea. glo. in fi. Doct. approbãt opi.
glo. Ad ꝯtraria põt dici, ꝙ ibi maior trahitur ad minoré,
4 quia conſtat partes in hoc conueniſſe, & † de maiori non
conſtat. hic autem ſatis conſtat de mente legis, quę am-
pliare uoluit iura cognatorum in ſucceſſionibus. Prę-
terea cum uocati per quãcũque legem ſint legitimi, ut ſu
pra in prin. titu. & lex hodie uocet cognatos, & agnatos
conſtat iure legitimos cenſeri, & in legitimos debere ſuc
cedere uſque ad decimũ gradũ, ut hic §. ſiue de lege &c.
& patet 35. q. 5. c. ad ſedem. de iure uero feu. uſque ad ſepti
mũ, qui feud. da. poſſ. c. unico. §. hoc quoque. de ſuc. feud.
c. unico. §. hoc quoque in iure patronatus, uſque ad quin-
tum, infra de ſucceſſ. lib. §. ſed noſtra.

De gradibus cognatione. *Rubrica.*

Textus ſe continuat.

1 *Gradus. & 3.*
2 *Gradus qui computandi 5. 8 10. 11. & 12.*
4 *Cognationes cur arbore oſtenſæ.*
6 *Cognatorum diſtantia qui dignoſcenda. & 7.*
9 *Stipitis ſitus.*

HOc loco. In gl. ſed quid ad nos. in fi. in his enim nil
mutatur per ius canonicum, ut patet 35. q. 5. c. ad ſe
dem. ſed quo ad matrimonia tantum. In gl. ſed quia
5 re. in fi. debes dicere, quòd † gradus non poteſt dici, niſi
deſcendendo, uel in aſcendendo, in plano nõ eſt gradus,
igitur ubicunque uolueris ſcire, quoto gradu quis ſit ex
2 tranſuerſo, oportet, † ꝙ incipias aſcendere, a perſona a
qua computas uerſus perſonam ex qua deſcenderunt, uer
bi gratia, ſunt duo fratres, inter ipſos non eſt gradus, quia
in eadem plana, & linea ſunt, quid ergo? aſcende, ab uno
filio ad patrem, & eſt unus gradus. deſcende ad aliũ filiũ,
& eſt ſecundus, & ſic hi duo ſunt in ſecundo, & ita com-
puta deinceps in collateralibus. In glo. hoc autem. in fin.
non poſſum uidere quid mouit. Reſponde. qui bonos cõ-
ſueuit motus habere. In gl. quaque perſona. ibi, cum alle-
gat §. tranſeamus. & ibi, cum alleg. C. de tranſact. nã tunc
omnes non faciunt, niſi unum, cum omnes ſint in eodẽ
gradu. In ea. glo in fi. de hoc dicetur ſtatim, magis in infe
rioribus. In gl. hoc poteſt colligi. in fin. dicunt Doc. ꝙ gl.
diffinit gradum per gradum, & eſt abſurdum, ꝙ idem ca-
dat in ſui definitione. Canoniſtæ conſueuerunt definire
3 altero de duobus modis. † Gradus eſt diſtãtia unius pſo-
nę ab alia in linea conſanguinitatis. Vel gradus eſt habi-
tudo diſtantium perſonarũ, qua cognoſcitur quota agna
tionis, uel cognationis diſtantia. approba quam uolueris,
quia nihil mutatur in re. In glo. propter duas. in fi. ut uide
bitis ſtatim in fin. In gl. unde quidam habent hic arboré,
tex. vř ſupponere, quòd hic ſit arbor. ſed ego non habeo.
nec unquam uidi arboré agnationis in iure ciuili, ſed bñ
uidi in iure canonico, & Hoſtien. ponit in ſumma, uſq; ad
quartum gradum. Ego tñ ponam unam nouam, uſque ad
decimum gradum, quæ inferius pingetur. Pro cuius eui-
4 dentia, primo uideamus, † cur dicatur arbor. Rñde, quia
arborem imitatur, ſicut. n. arbor quatuor habet, uidelicet
truncum in medio, ramos ad latus, & palmites de ſurſum,
pedamenta de ſubtus, ſic iſta. Sed ut melius uideas hanc
materiam, & arborem, ſcire te uolo aliqua pręambula ꝑ
modum regularum. Primò, ꝙ perſona perſonę addita, ꝑ
carnis propagationem, gradum adiicit in linea aſcẽdẽti,
5 & deſcẽdenti. † Verbi gratia. recipe filium, addas patrem,
eſt unus gradus aſcẽdendo. recipe patrem, addas patrem,
eſt unus gradus aſcendendo. recipe patrem & auum, eſt
alius. & ſic deinceps, ſemper aſcendendo. Eodem modo
deſcendendo. recipe patrem, adde ei filium, eſt unus gra-
dus. recipe nepotem, adde ei filium, eſt alius. Et ſic dein-
ceps deſcendendo. Vnde quot ſunt perſonæ una minus,
tot ſunt gradus, ſi quatuor ſunt pſonę eſt tertius gradus, ſi
quinque, quartus. oportet. n. ꝙ una excedat pro gradu fa-
ciendo. & hoc patet in §. hactenus. & per totum tit. Et no.
ꝙ in omni caſu computatur perſona a qua ſit cõputatio,
& pſona ad quã. Et hæc regula eſt cõis pro iure ciuili, &
canonico, nec eſt uariatio de iure ciuili, & canonico in li
nea aſcendenti, & deſcendenti. in linea uero trãſuerſali ẽ
uariatio, nã quos nos legiſtę dicimus in ſcđo gradu, ipſi
dñt in primo, & quos nos in quarto, ipſi in ſecũdo, ut no.
ſupra. in gl. hoc eſt uerum. Et uidetur, ꝙ nos legiſtę meli⁹
moueamur. nos cõputamus agnationé ꝑ gradus, gradus
non poteſt dici, niſi in aſcendendo, & deſcẽdendo, uis er
6 go ſcire de duobus cognatis, † quoto gradu diſtãt de iure
ciuili, incipe ab auo, & computa ab alio, aſcẽdẽdo ad pſo
nam ex quo oẽs deſcenderunt, & poſt deſcẽde ab illa, ad
aliã, uſq; ad quam uis cõputare, & apparebit, quoto gradu
ſunt, ſicut uides de duobus fratribus, aſcende ab uno ad
patrem, & eſt unus gradus, deſcendas a patre ad aliũ. eſt
alius, & ita ſunt in ſecundo gradũ, uel de filiis fratrũ, uel
ſororũ de quibus ſ. §. cõſobrinus. recipe alterũ. aſcẽde ad
patrẽ eius. eſt unus gradus, & de patre ad auũ eſt alius. &
poſt deſcẽde, de auo ad filium eſt alius. de filio ad aliũ ne
poté, eſt alius, & ſic ſunt ĩ quarto, ſed de iure canonico ſit
alia cõputatio, qa canoniſtę incipiũt a ſtipite, uidelicet a
perſona, ex qua deſcẽdũt pſonæ de quarum gradu agitur.
7 Verbi gratia. Vis tu ſcire quoto gradu, † ſunt filii duorum
fratrum de iure canonico, incipe ab auo, & fac unũ gradũ
ad filium, de filio alium ad nepoté, & ſunt duo gradus, &
eodem modo ad alium nepotem ex alio, qui ſimiliter eſt
in ſecũdo gradu. vñ quoto gradu quilibet diſtat a ſtipite,
tali gradu ſunt ĩter ſe, & ſi diſtent inæqualiter, quoto gra
du remotior diſtat a ſtipite, toto gradu diſtant inter ſe, &
remotior addit gradũ, ut đ c. ad ſedem. Et ſic vř una cõpu
tatio iure ciuili, & canonico, in effectu duplicãdo đ iure
ciuili numerũ iuris c. Et ſic vř concludi in d. c. ad ſedem.
Sed hoc non vř uerũ, nam abauus eſt in quarto gradu de
iure ciuili, & abpatruus, & abamita, frater abaui, & aba-
uiæ ſunt in ii. ſ. §. ſexto. & §. quarto. & ſic ſm dictã doctri-
nã abpatruus, & abamita de iure canonico ĩ tertio. ipſi ſti
piti ſimplãdo, qđ ius ciuile duplicat, & rñ cõſtat, ꝙ ſunt ĩ
qnto ſtipite de iure canõ. quatuor. n. ſunt deſcẽdẽte ab at
tauo uſque ab abnepotem, & ipſe eſt in uno cum attauo,
& ſic in quinto. Solutio in aſcendentibus, & deſcendenti
bus eſt cõueniẽtia in iure ciuili, & canonico, ut ſ. dixi. In
computatione ergo aſcendentiũ, & deſcẽdentiũ nihil du
plicatur, nec ſimplatur, ſed idẽ numerus ſeruať in cõputa
8 tione. Computando † ergo uſq; ad abauum, nihil duplicať
de utroque iure, ſed ſtatim qñ ſit trãſgreſſio ad abpatruũ,
qui collateralis eſt, tunc ſit uariatio, quia legiſta cõputat
inter abauum, & abpatruum duos gradus, canoniſta unũ.
& ideo abpatruus eſt in quinto de iure canonico. & ideo
pręfata obtinent, hoc caſu in tranſuerſali, qui eſt duplex
de iure ciuili, quia quod legiſta in tranſuerſali dupli

at,canoniſta ſimplat. Sed videtur obſtare alteri regulæ,
quę dicit, quòd iſto gradu diſtat remotior inęquali gra-
du &c.quia abauus non diſtat ab abnepote, niſi per qua-
tuor gradus.& ita inſpicitur gradus, qui eſt inter abauũ,
& abpatruũ,& tñ de iure canonico non debet inſpici,niſi
quantũ remotior diſtat a ſtipite,non aũt cõputatẽ gradus
propinquorũ.Sed dic, ꝙ cõcordat,q̃a de iure canonico
incipitur cõputũ a ſtipite, & ita ab atauo patre abaui, &
ille fecit gradũ.& sũt quinque gradus abſque eo,ꝙ abpa
truus cõputetur & ita in aliis gradibus cõputa,& non po
tes deficere, & habet claram & certã doctrinam ĩ utro-
que iure.Et ꝓ euidẽtia arboris ſcias,ꝙ ego pono ꝓ ſtipi-
6 te,† locũ vbi eſt caput,& ad locũ illũ reducuntur,& inci
piunt computationes,& licet nõ reperiantur propria no
mina,niſi vſque ad ſextũ gradum,ego nolo facere gradus
vſque ad 10.cũ tñ ſucceſſio hodie extendatur, & fingaẽ,
vel reperiam noĩa,quæ deficiunt. Itẽ ſcias, ꝙ per arborũ
non reperies gradus, niſi de pſona illa, cuius hoc caput
depictũ,& quę ponitur pro ſtipite, & alias nominatas in
arbore,& de aliis ad illã,nõ aũt de qualibet linea ad aliã
lineã,ſed per doctrinã pcedentẽ potes luculenter gradus
diſcernere.Et nihilominus p arborẽ leuius cognoſces,
10 nã potes cõputare in ſucceſſione tranſuerſalium,† quot
ſunt cellulę in arbore aſcẽdẽdo,vſque ad pſonã ex qua d
ſcenderunt,& quot ab illa vſque ad pſona ad quã cõputa
re vis,& reperies ſtatim, quoto gradu diſtant, ſtipes autẽ
p nulla perſona ponitur,ſed qñ uolueris deſcẽdere rep-
ſentat perſonã patris, qñ uolueris aſcẽdere perſonã filii,
ipſum.n.caput,nec addit gradũ,nec interrũpit,nec ab ip
11 ſo cõputum incipit. In† hoc tñ aduerte,quia ſi velis com
putare de aliqua linea tranſuerſali, ad aliã tranſuerſalem
ſuperiorem,oportet,ꝙ ſuperuenias a perſona a qua inci-
peres computare uerſus truncum. Et qñ eris vſq; ad trun
cum,aſcende ad perſonã a qua ambo deſcendũt,& repe-
ries gradũ. Verbi gratia,ſi uis ſcire in quo gradu ſunt filii
fratris ſtipitis ad filios patrui magni,ſeu ad eius nepotes,
incipe a filio fratris,& aſcẽde ad patrẽ ſuũ, fratrẽ ſtipitis,
& eſt unus gradus,deinde ad auũ patrẽ ſtipitis, eſt alius,
& ex illo ad proauũ perſonę a qua incæpiſti auumque ſti
pitis, & eſt alius,& exinde,deſcende ad patruum magnũ,
& eſt alius.exinde ad filium,& eſt alius.exinde ad nepotẽ
patrui magni,& eſt alius,& ſic deinceps, vnde hęc ſuper
oĩa tene in mẽte,ꝙ qñ aſcẽderis vſque ad trũcũ,& uolue-
ris intrare lineã alicuius frõdis,ꝙ aſcendas unũ circulũ
ultra frõdẽ,& cõputes pſonã,q̃ eſt in illo circulo,& ex il
la deſcendas ad lineã frõdis,quã intrare uolueris.& no.
ꝙ linea arboris,q̃ continet aſcendentes,& deſcendẽtes,
voco truncũ,oĩa quę ſunt ad latus, voco frondes,lineam
uero,quæ ꝓtẽdit ad perſonas cõtentas in vna fronde.Per
doctrinã ſupra poſitã potes infallibiliter cõputare grad⁹
huius arboris.In hoc tñ caue,ꝙ ſi de vna linea trãſuerſali
12 velis cõputare ad aliã,† ꝙ deſcẽdas,ſicut ſ.dixi.Item no.
ꝙ quãuis poſuerim 10.circulos, tñ in lineis deſcẽdẽtiũ,
& aſcẽdẽtiũ,nihilominus ſuccedũt ĩ infinitũ,ſi eſſet poſ-
ſe,ꝙ tñ durarent pſonę,ut dicã ĩ.ti. 1.§.fin.Itẽ not.ꝙ multi
ſunt in hac arbore ĩ frõdibus,q̃ nõ attinẽt ſibi inuicẽ,ſed
oẽs attinẽt ſtipiti,& cellulæ,& vbi eſt caput, qđ faciliter
potes uidere,p doctrina ſupra datã, qualiter ãt parentela
ꝓbetur,& qd teſtes deponere debeãt,uide extra de teſti.
c.licet.& c.quoties.& c.ſeries.qui filii ſint legi.c.tua.&c.
ex trãſmiſſę.ff.de pb.l.ſi.C.eo.l.nõ epiſtolis.&l.nõ nudis.

De ſeruili cognatione. *Rubrica.*

Credo,ꝙ non debeat hic eſſe Rubrica: ſi ta-
men eſt,non eſt magna uis.

1 *Seruum teſtamento non inteſtato,domino quęrere.*
2 *Patronus fratre potior.*

ILlud certum eſt.In gl.ſed nec aliã. io ſi.ſed in aliis ca
ſibus non eſt proprie fallentia,cum habeatur pro libe
ro,quo ad alios caſus.In gl.hęc uidetur in ſi.aliud eſt
in monacho,& monaſterio,ut l.Deo nobis.C.de epiſc.&
1 cle.ſed mirandum,cur non acquirit domino † abinteſta.
ſicut ex teſtamento ſupra de hære.inſti.in prin.ff.de hęre.
inſti.l.non minus.ſed poteſt eſſe ratio, quia ius ſolum de
fert ſucceſſionem abinteſtato,& ſecũdum ꝙ ſeruus nihil
eſt de iure ciuili.ff.de reg.iur.l.quod attinet.ſed ex teſta
mento uoluntas teſtantis,qñ ius ſequitur. Et idem no.C.
cõmunia de ſuc.l.ſeruus.& ſemper ſine lege.In gl.aliud.
ibi,cum alleg.§.quod autem.dic ut ibi.In ea glo.i ſi.hæc
uerior.In glo.l.parentes.in ſi.opi.Ioan. uidetur præſta
2 tior,quia fortius ius habet patronus,† qui impugnat teſta
mentum liberti,q̃buſcũque inſtitutis, quàm frater,q n⁹
poteſt impugnare,niſi turpibus inſtitutis,ut dixi ſupra de
inoffic.teſta.§.ſoror.Et quod hic dicitur,alterum in alte
rius etc. reſtringe ad parentes,ut primo nota. & vide ĩfra
de bono.poſſeſ.§.cumque.

1 *Filiorum genera.*
2 *Filiorum qui ex æquo ſuccedant.*
3 *Filÿ quouſque quoque ſuccedant.*
4 *Legitimatos patri ſuccedere.*
5 *Naturales quando matri non ſuccedant.*
6 *Filiam feudo excludi.*
7 *Aſcendentes quando,quatenusq; ſuccedant. & n.9.*
10 *Cognatorum qui potiores,an non.*
11 *Cognatorum concurſus.*
12 *Succedi uarie pro bonis.*
13 *Fratrum filÿ quibus potiores.*
14 *Spurios cognatis non ſuccedere.*
15 *Patro ſuccedit ex concubina natus.*
16 *Agnatos & cognatos hodie differre.*

Repetitis itaque. In glo.no.rubricã in fin.circa hãc ma
teriam poſſet fieri longa diſtinctiõ, quę potius iuuenes
oneraret,quàm inſtrueret,ſi uellemus antiquitates ſum-
mare,& ſub diſtinctione perſtringere. Et utinam Impera
tor prędictis antiquitatibus non ſuratus fuiſſet hunc li-
brum. Dicamus ergo plenius,ꝙ hodie obtinet de ſucceſ
1 ſionibus ſub diſtinctione,quia † quęritur,qualiter deſcẽ
dentes ſuccedant aſcendentibus, aut qualiter aſcẽdẽtes,
deſcendent,aut qualiter collaterales,collateralibus. Pri
mo caſu,aut ſuperſunt legitimi, & naturales tñ,aut legi
timi tñ,aut naturales tñ,ſeu ex damnato coitu,aut pmi
ſtim utrinque. Primo caſu,aut primi gradus tñ,aut ulte-
2 rioris tñ. Si primi gradus tñ,certũ eſt,ꝙ ſuccedũt† æqua
liter,ſiue maſculi,ſiue fœmellę,ſiue emancipati,ſiue ĩ po
teſtate,ut in Auth.de hęredi abinteſta.§.reliquũ.& §.nul
lam. Si ulteriores,& primi gradus,& tũc ſi oẽs primi gra
dus ſuperſunt,pręcedunt alios,ſi autem aliqui ſunt mor-
tui,tunc liberi pręmortuorum ſuccedunt in loco parẽtũ
ſuorum in infinitum,ſupra de hæred.quę abinteſta.§.ſi.et
§.cum filius. Et idem credo,ꝙ ſi patres nõ ſint mortui,ue
runtamen ex aliqua cã non poſſunt ſuccedere.ff.de iure
patro.l.ſiue.§.fin. de bon.liber.l.ſi ex modica.§. filios.&
l.ſi neceſſe.§.ſi deportatus.de ꝑtab.l.1.§. filium. de his q
ſunt ſui vel alie.iur.ſi qua.ad Tertul.l.2.§. ſed ſi ſint.infra
eit.1.§.ſi vero. Si impedimentum erat tempore mortis, vł
deſtinationis teſtamenti ſupra de hęre.quæ abinteſt. §.ita
demum.& §.cum autem. Si uero ulteriores ſuperſunt,&
3 nulli filii ſupſtites in infinitũ ſuccedũt,† ſiue ſint ĩ æqua-
li gradu,ſiue in inæquali,ſeruato iure repręſentationis ſu
pra de hęre, abinteſta.§. item ſi ex duobus. & ſi. in feud.
de prohib.feu.ali.per Lotha.§.ſi.& hoc ſi erant cõceptis
ut dicto §.cum autem.uer.plane. dic ut ibi. Multi tamen
dicunt,ꝙ non ſuccedũt in ſtirpes, niſi quando ſuccedũt
cum patruis,& ſic videtur tenere Dyn.in magna diſtin-
ctione,quam fecit ſuper hac materia ff.ad Tertul.l.2.hoc
autẽ fallit in iure patronatus,ut uidebis infra tit.1.§.null
tis. Secundo caſu quando ſuperſunt legitimi tantum,ui-
de plene C.de adoptio,l.cum ĩ adoptiuis.ſupra de hęre.
abinteſta.§.at hi qui.infra de acqui.per arrog.§.mortuo.
& dic ibi. Tertio caſu,quando naturales tantum, aut ex
concubinatu, aut ex damnato coitu. Primo caſu, aut
fuerunt legitimati altero de quatuor modis,de quibus
4 dixi ſupra de nupt.§.fina. & ſuccedunt † patri,ſed non
alius

aliis, niſi fuerint legitimati p matrimoniũ,ut ibi dixi, &
allegat hic,ut ibi allegaui.Aut non fuerunt legitimati,&
tũc ſerua auth.licet.C.de nat.lib. Et hoc quo ad ſuccesſio
nẽ pr̃is. In ſucceſsione matris,dic vt C.ad Orfi.l.ſi qua il-
luſtris.ſ̃. ad Orfi.§.nouisſime. in Auth. de inceſt. & neſ.
nupt.§.damus.C.de na.li.i auth.licet in fi. Sed ſi ſint pmi
ſtim,naturales & legitimi,& naturales tm̃,& legitimi tm̃
potes ea p̃dictis ſ̃.allegatis plenã doctrinã capere.in d.l.
5 cũ in adoptiui.& d. auth. licet quia legitimi tm̃ † cõcur-
rũt in ſucceſsione abinteſtato cũ legitimis, & naturalib⁹
naturales excludũt,ẽt legitimati,excepto ẽt ſi p matrimo
niũ,ut potes colligere in dictis iuribus ſ̃.alle.& in d.§.fi.
de nupt uide qđ ſcripſi C. de natu.lib.l. ſi qs.& q̃re hic,
de eo,qđ ibi q̃ſiui. Item dic,ꝙ premiſſa non ꝓcedunt,vſ-
quequaque,vbi mr̃ conualuit ad ſecunda vota,vide C.de
ſecun.nup.l.fœminæ,& l.gñaliter.& hoc de iure Roma-
6 norũ. nã de iure feudorũ aliud obſeruat,quia filia † nõ ſuc
cedit in re feudali,ẽt ſi eſſet pactũ, dũtamẽ ſuperſint ma-
ſculi.in feu.Ep̃orũ,nel Abba.§.quinetiã.de ſuc.ſeu.§.filia.
de eo q ſibi & hęr.ſuis.§.1.de grad.ſucceſ.in feu.c.1.Itẽ,
nec ſuccedunt adoptiui,nec naturales, ẽt legitimati, nec
filii ſecundi matrimonii,ſi de feu.defun.cõten.c.fi.de feu
do.& §.naturales.& §.mulieres.Et vide de hac ſucceſſio
ne deſcendentiũ.C.de legit.hære.authen.in ſucceſſione.
7 † In ſecundo caſu cum q̃rit,qualiter aſcendentes ſucce-
dunt deſcendentibus.Et dic,ꝙ aut extant deſcendentes,
& tunc nullo mõ ſuccedũt,ut in Auth.de hære.abinteſta.
§.1.aut non extant,& tunc aut ſuperſunt pr̃,& mr̃ tm̃,aut
alter tm̃,aut uterque,ſeu alter cum fratribus,aut auus ſeu
auiam,cũ fratribus,aut ſupereſt auus ſeu auia cum matre.
ubi ſuperſunt pater & mater,dic quòd quicquid olim fue
rit,hodie ambo pariter admittuntur, excluſis oĩbus colla
teralibus,exceptis fratribus vtrinque coniunctis, de qui-
bus ſtatim ſubiicietur.ut in Authen. de hęre. abinteſta.§.
ꝯñs.& Auth.defuncto.C.ad Tertyl.& hoc,ſiue filius eſſet
emancipatus,ſiue in ptãte,dũtamen haberet peculium ca
ſtrenſe,uel quaſi,uel aduentitium, ut no.d.§.conſequẽs.
uide ſupra quibus non eſt permiſ. facere, teſta.§.1. ſuper
uerbo,cõi.Iac.tñ de Ra.dicebat hoc uerum;quo ad pro-
prietatem, quia pater in aduentitiis retinet uſumfru. Vñ
ſibi quæritur,pro quo facit C.de uſufru.l.fi.uide ſupra de
Senatuſconſulto Tertyl.§.ſed cum antea. Secundo caſu ,
8 qñ ſupereſt alter tm̃,tunc ille ſolus admittitur excluſis
oĩbus aliis aſcendentibus, & collateralibus, niſi ſint fra-
tres utrinque coniuncti.illi.n.admittuntur cum utroque
parente,uel cum altero,pro uirilibus, & per capita, nec
eſt locus repręſentationi ex parte aſcẽdentiũ,imo nec ex
parte fratrũ,p dictã Auth.de hęre.abinteſt.& §. huiuſmo
di.§.ſed & ipſis,ſed per aliã auth.admittunt filii fratrũ cũ
9 aſcẽdentibus,ut ibi no.Tertio caſu † qñ auus,uel auia, vel
ambo ſuperſunt cũ fratribus utrinq; coniũctis, uel eorũ
liberis ſunt opi.quidam dicũt,ꝙ fratres utrinque cõiun
cti excludunt auũ,& auiã.Alii dicunt, quòd admittuntur
cum eis, & hoc cõiter approbatur, ut not. in dicta auth.
defuncto.Si autem per ſe,ſine fratribus utrinque coniũ-
ctis,excludũt uterinos,& alios collaterales,& ſi ſunt plu
res in eodem gradu oẽs admittuntur per ſtirpes,non per
capita,ſi ſint in æqualibus gradibus , proximior ſuccedit
excluſo remotiore,ut potes plene colligere in d. §.ꝯñs.
hæc autẽ nõ procedunt in feudo, in quo aſcendentes nõ
ſuccedunt,ut in feud.de nat.ſucceſſ feu.c.1.Item hęc nõ
procedunt, ubi mr̃ cõuolauit ad ſecunda vota,ſed dic ut
ſcripſi C.de ſecun.nup.l.fœminę.§.illud.& auth.ex teſta
mento.C.ad Tertyl.l.mater.In tertio uero caſu principa
li,cũ quæritur, qualiter collaterales ſuccedant,dic ꝙ aut
extãt fratres,ſeu ſorores vtrinque coniũcti, aut non utrin
que,aut nulli.Primo caſu, dic quòd utrinque coniuncti
30 † aliis cognatus pręferuntur ex una parte cõiũctis.& qui
buſcũq; aliis cognatis,& agnatis, exceptis fratrũ utrinq;
coniunctorũ filiis,qui cum eis admittuntur in ſtirpes, ut
C.de ſuis & legiti.hęd.authẽ.ceſſante,uide ſupra de hęrdi.
abinteſta.§.cum filius.dic ibi.& §.fi.niſi in caſu.ff. de bo.
lib.l.cõi liberto.& l.ſi libertus præterito.§.1. Secũdo ca
11 ſu,qñ nõ utrinq; cõiũcti ſuperſunt,illi admittunt † ęqua
liter,una cũ filiis talium fratrũ,uel ſororũ pręmortuorũ,
ſi qui ſint,qui in ſtirpes cũ eis ſuccedunt in Auth.de hęr.
abinteſta.§.reliquũ eſt,q̃ eſt C.de ſuis,& legit. hær. auth.
poſt fratres.& excludũt patruos,& alios agnatos, & co-
gnatos,ut ibi patet.& hoc ubi ſunt ex uno,eodẽq; latere
tm̃ cõiuncti,qa oẽs ſunt ex uno patre, uel ex una matre.
Si autẽ ſint ex diuerſis lateribus,qx forte habebat cõſan-
guineos,& uterinos,tunc fuerunt opi.ut no. in auth.ita-
que.C. cõmu.de ſucceſ.ſed cõis opi.eſt glo.& Doc.ꝙ in
22 bonis † q̃ obuenerunt defuncto ex parte patris, p̃feruntur
sãguinei in bonis ex parte matris,uterini.in bonis aliun
de q̃ſitis ſuccedunt æqualiter,ut ibi no. & ſcripſi. Tertio
23 caſu,qñ nulli fratres ſupſunt, † tunc ſi ſupſint eorũ filii ,
vr̃ ꝙ excludãt patruos defũcti,q̃uis ſint in æquali gradu,
quia repręſentant pſonas patruorũ ſuorum fratrũ defunt
cti ut in Auth.de hęred.abinteſta.§.ſi igitur. 2.uerſi.unde
ꝯñs. & dicta auth. poſt fratres. & apparet in §.item ſi ex
duobus.ſ̃.de hær.quę abinteſt.ubi ueniunt p præſentatio
nem,alias ſuccederent p capita.Et intelligo eandẽ diſtin
ctionẽ in his obtinere,quę obtinet i fratribus,ſi uiuerẽt,
qa utrinque cõiuncti pręferunt poſt ex uno latere,& i il
lis diſtinguunt patrimonia.ſicut ſ̃.proximè dixi de fratri
bus.Si uero tales nõ extent,tſic ſemper ſuccedũt ꝓximio
res in gradu per capita,non habita dr̃ia agnationis,& co
gnationis,uel qũo ſint coniuncti,an utrinq; ul ex uno la
tere,uel an ſint collaterales,aſcẽdẽtes, vel deſcẽdẽtes,ut
patet in d.auth. poſt frẽs. & in cor. de hęre.abinteſta.§.ſi
uero.Sed quęritur cum ſit remota dr̃ia agnationis,& co-
gnationis,& ſola natura inſpiciatur, an ſpurii ſeu natura
14 les ſuccedunt hodie attinentibus ex † parte patris? Et vr̃,
ꝙ ſic, qa ſuccedũt cognatis, & ipſi ſibi, ut l. ſpurius.& l.
hac parte.ff.unde cog.& ſic cũ per ius nouum ſit remota
dr̃ia cognationis,& agnationis,ur̃ quòd ſuccedant agna
tis,& agnatis eis adinuicem.Sed hoc non credo,qa præ-
dicta. Auth. de hære. abinteſta.non loqui, niſi de legiti-
mis & naturalibus,alias ſequeret,ꝙ naturales tm̃ ſucce-
derẽt,ſicut naturales legitimi,& cũ ipſis naturalibus, &
legitimis patribus ſuis,qđ non eſt dicendũ,ſequeretur ẽt
ꝙ auth.licet.eſſet correcta.C.de natu.lib.qđ nunq̃ audi-
tũ eſt,dic ergo,ꝙ nõ ſuccedũt etiã hodie,ut in Auth.qb.
mod.nat.effi.ſui.§.filiũ.q̃ non reperitur correcta. Sed cũ
25 natus ex cõcubina, † ſuccedat patri abinteſtato in duab.
unciis,ſobole uel coniuge legitima non extantibus,nun
quid eodem modo pr̃ ei ſuccedat in duabus,ſi naturales
nõ habeat liberos?Non uideo cur nõ,niſi quia nõ reperi
tur l.cautum,& ceſſet agnatio,ut d.l.ex parte.nec reperit
imutatum,niſi in caſu illo,quo filius ſuccedat i duabus
unciis,q̃uis ibi uideat cõtra i eo,qđ dicit,hi ergo &c.ſed
intelligitur quo ad alimenta hęc autẽ procedunt in parẽ
tibus,& agnatis legitimis,& naturalibus.Quid d legiti-
mis tm̃?Videbis j̃.de acquir.per arroga.§. mortuo. Item
dic,ꝙ hæc non procedunt in feu. quia ibi ſucceſſio non
excedit ſeptimum gradũ,ut dixi ſ̃.de ſucce. cog.§.fi. Itẽ
ibi nõ ſuccedunt agnati i nouo feudo.in feud. de ſucceſ.
feu.§.fi.Itẽ nec in patruo,niſi illi,q deſcẽdunt ex pſona,
q̃ fuerit primo infeudata de grad.ſuc. in feu.§. his uero,
& ibi dãt exẽpla in tex.de feu.Marchiæ.c.fi.de cõſti.feu.
do.Lotha.c.ii.Itẽ nec agnati,q nõ ſunt de linea illius,in
cuius portionẽ feudũ deuenit,i feu.de nat.ſucc.feud.c.
vnico.uer.paternum ãt uoco.Itẽ durat i feudo,differen-
26 tia † agnationis & cognationis,niſi fuerit iueſtitura facta
uel ſit fœmineũ,quo caſu ẽt extãtibus agnatis nõ ſucce-
dunt fœmellę,de ſuc.feu.c.ſeq̃i.§.filia. de bene.feu.c.1.
Sed quare ſiunt ſ̃ tãtæ diſtictiones i ſucceſſione fratrum,
& patruorum,ſed abĩde i antea nulla ſit diſtictio?Rñd. le
gum cõditores maiorẽ ꝓuiſionẽ adhibuerunt i his,q̃ ſę
pe cõtigunt,q̃ in his,q̃ rarò.in Auth. ut ſine ꝓhib.ma.de
bi & credi.§. qa uero.ff.de legi.l.qđ ſemel[alias incipit
ton gar,]alias,qm̃(ut ait Theophraſtus)uñ quia frequen -
tius cõtigit,ꝙ fratres,& filii fratrũ ſuccedũt,quàm remo

tiores,lex maiorem pronißionem ſi adhibuit in prædictis propinquioribus, diſtinguendo proximiores, & faciẽdo locum repręſentatinnibus,quàm in remotioribus. Item dic,ꝙ hęc,quæ dixi de ſucceſsione aſcendentium procedunt,ubi nullum fuit omnino factum teſtamentum.ſi autem fuit factum,& rumpatur uide ſupra de inoffic.teſta. §.ſoror.de S.C.Tertul.§.ſed cum antea.

De ſucceßione libertorum. *Rubrica.*

NVnc a de libertorum.Gl.continuat Rubricam ſtatim iu prin.tex.& tamen malè eam continuat ſecũdum Doct.quia ſupra dictum,& tractatum eſt de ſucceſſione libertorum ſcilicet tit. 1.vnde debet continuari,ſicut ſupra tractatum eſt de ſucceſsionibus,quę iure agnationis deferuntur,ſeu patriæ poteſtatis, hic de ſucceſsionibus,quæ iure patronatus deferuntur.

a *Adnot.*Nunc Diuide hunc titu.ſecundum Aret.& ſumma ſecundum Bal.per l.12.tab. patronus ad ſucceſſionem liberti ſine liberis defuncti ueniebat cõdito teſtõ excludere poterat,& adoptiuus filius eum abinteſta.ſucceſſione non repellebat.

1 *Libertus quis centenarius maior.*
2 *Patrono filium pręferri.*
3 *Bono.poß.contra. & emancip.differentiæ.*
4 *Onus tranſmißibile.*

a Sed noſtra. a In glo.& huius,ut credo. in fi.in illo §. nihil agit de hoc,ſed ponit,ꝙ dicta conſtitutio erat facta ante tempora Digeſtorum.quo iure ff.uidetur idẽ, ꝙ hic ff.de iure patr.l.ſi libertus.de bonis lib.l.liberto ſine liberis.& l.liberto octuaginta. Sed dicas, ꝙ illud fuit additũ a noui iuris cõpoſitoribus.Super tex.certũ aureis. Quid ſit aureus?vide ſ.de Attil.tu.§.nos autẽ. de dona.§. & cũ retro.infra de pœ.te.liti.§.pe.Sed quid ſi libertus habeat
1 hęreditatem, quę ualebat centum aureos,† & vltra,verũ tamen obligata erat creditoribus, forte quantũ ualebat vel ultra,nunquid reputabitur maior centenario?videtur expreſſum,ꝙ ſic.ff.de bon.lib.l.libertus q ſoluẽdo.In gl. & in hoc.in fi.hęc glo.eſt cõter male ſcripta,etenim cõiter eſt ſcriptum. No.ꝙ prodeſt paupertas filio liberti qđ
2 eſt falſum,qui ſi ſint † filii liberti,ſiue libertus ſit pauper, ſiue diues,ſemper excluditur patronus,vt infra ver. cum vero.ſed ſi diceret hęredi liberti, ubi dicit filio, melius ſuccedere & iũge ſ.de excu.tut.§.ſed & pp paupertatẽ. In glo. quia iuſta cã.in fi. vide ſupra de exhære. libe.ubi ſcripſi.In glo.ſ.conditione.in fi. imo vr̃ p cõtrata.& in hoc differt a querela ff.de iure pat.l.ſiue.§.excludit.& §. ex duobus.de bon.lib.l.nihil.Et bo.ꝙ hæc bo.poſſ. cõtra
4 tabu.† differt in multis ab illa,quę dat filio emãcipato,qa hęc datur ita demũ,ſi fuit adita hęreditas, illa ſiue fuerit adita,ſiue non.ff.de cõtratab l.illud.in princi.de bo.lib. l.etiã.§.patronus.Secunda dr̃ia eſt, quia hæc compatitur bono.poſſ.ſecundum tab.illa non.ff debono.poſſeſ.l.ſed cum patrono,in princ.de bono. poſſeſ. ſecundum tab.l. ęquisſimũ.Tertia,quia hęc rumpit in parte,illa in totum, vt hic.ff de leg.præſtan.l.1.C.de col.l.ut liberis.Quarta, qa iſta itẽtata, pſtatur legata oĩbus,illa intẽtata non, niſi certis perſonis,vt hic,& in d.tit.Sed hęc dr̃ia eſt ſublata, per auth.ex cã.Et q̃re harum rationes ſm Doct.de prima reddidi vnã rõnẽ.s.de inoffic. teſt.circa prin. Poteſt etiã aliã reddi,qa per hanc bo.poſſ.remanet quis ꝓ parte teſtatus,& pro parte inteſtatus,quia nõ rumpitur teſtamentũ,niſi uſque tertiam,&hoc non eſt poſsibile de iure ante aditã hæreditatẽ,ſed poſt ſic.ut l.cõtra.C. de inoffic.teſt. ſed p illã rumpitur totum,ut ſupra dixi, & non habet locum rõ prędicta De ſecunda patet ratio, quia ex quo nõ rumpitur teſtamẽtũ in totũ,niſi uſque ad tertiã, ſequitur ꝙ pro aliis partibus cõpetat bo.poſſ.ſm tab. ſecus in illa, quę in totum rumpit,ut dixi. De tertia põt dici,ꝙ magis peccat,qui pterit filium,q̃ q patronum,cum filio debeatur magis hęreditas patris.ff unde lib.l.ſcripto.ff. debo.ꝗ lib.l.nihil.De quarta patet ratio,qa teſtamẽtũ nõ rumpi in totum,ut ſ.dictum eſt. In gl.pter hoc ius.ibi.cum allegat in Auth.ut li. dece.& hoc uerum,quo ad ius ſuccedẽdi,ſed quo ad reuerentiam debitã,non, vr̃ dicta authẽ.ſecundum Doct.uide C.de bo.lib.l.ſi.In ea.gl.ibi,cum allegat l.q contra. an ãt hoc noceat filiis, dic ibi de in ius uoc.l.adoptiuum.& vide ff.q & a q.l.pe.de ſuis & legi.l. inteſtato.§.ſi qs libertã.In ea gl.ibi cum alle.§.toties.ſed ibi nõ pdit iuſpatronatus.imo retinetur, cum recipit, ꝙ ex iure patronatus debet ſm Doct.In ea.gl.cum alleg.l. ſiue,ſed ibi loqt de deportato,nõ de relegato in quo nõ eſt uerum,qđ hic no.ſm Doct.ſ.qb.mod.iuſpat.pot.ſol. §.relegatis.In ea.gl.ibi cum alle.l.ẽt.§.1.dunitamẽ fiat reſtitutio cõſentiẽte patrono.ff.de nata.reſt.l.ſi. & pe.Secus ſi ius annulorum impetrauit.ff. de iure au.annu. l. pe.In ea.gl.cũ alleg.l.ſi qs a li.§ ſi qs.vide de hoc C.de oper.liber.l.ſi q̃.ubi plenę diſtinguitur. In ea.gl.ibi cum dicit, itẽ qdã habẽt hic ſi libertus,& debet eſſe in gl.ſi filius.& intellige hoc,ſi filius eſſet in mora uindicandi,ſm Doct. ff.ad Tertul.l.2.§.q.ergo. In ea.gl.ibi, cum dicit, ſi ſuis nummis.ſed tunc nõ admittit iuſpatronatus,ſed nõ acqritur.& uide ff.de ſuis & legit.her.l.inteſtato.C.de oper.liber.l.3.In ea.gl.ibi cum alleg.l.q cum.Hoc nõ eſt uerũ ã patrono,ſed in filio patroni.ff.de fideicõ.lib.l. ſi filius.§. erit ſm Doct. In ea.gl.in fi.hoc uerum,ſi de uoluntate patroni,ut ſ.dixi.Sed qd dices de libertis eccleſiæ, nunqd obtinet iſte §.Non vr̃ extra de ſeruis nõ ordi.c.de famulis eccleſię.Sed dicas ꝯ,& ibi loqt qñ ſub illa conditione fuit manumiſſus,ut ibi not.uel dic,ꝙ ibi ſpeciale in libertis eccleſiæ.ut ibi no.Inno.ꝙ ſi liberti ſint clerici nõ obtinet iſte §.ut ibi no.Inno.pro quo.C.de epiſ.& cler. auth. presbyteros.In glo.ſic in authen.in fin.hęc uidetur mala allegatio.In gl.ſed nunqd.quędam glo.uidetur dicere,ꝙ cohęres pſtat inſolidum coniunctis,ut ff.de condi.& demon.l.Plantius.quinimo vr̃,quòd etiã omnibus.pro hoc facit tex.iſte,quia illud,quod incũbebat patrono, ſoluerunt cohęredes, uñ iſte tex. aperte facit ꝯ hanc gl.quia ſi cohæredes.nõ ſoluerẽt,niſi ꝓportionibus ſuis fruſtra diceret,ſed ad cohęredes hoc onus &c. Quod onus? Certe
4 illud quod † patrono incũbebat, quia de illo loqtur,põt dici,ꝙ ad cohęredes, trãſferatur ſaltẽ in indiuiſibilibus. Et ita not.ff.de leg.1.l.ſi fundum per fideic.§. ſi libertus. eo.tit.ab omnibus.Item opp.ꝙ patronus teneatur pręſtare legata,coniunctis perſonis.ff.de cõdi.& demõ.l.ſi his. ſed hęc illam corrigit, ut ibi no.Io.Fab.

a *Adnot.*Sed noſtra.Summa ut hic,per Ang.& uide cũ in q̃to,qa in quibus hic Io.Fab.eſt breuis ille omnino ſupplet.

1 *Patroni cognati qui ſuccedant.*
2 *Plurium qui unius loco ſint.*

a Multis a aliis caſibus.In glo.nũqd filius.in fin. b Dic
b ꝙ liberi uocantur in infinitũ,ſecundum Doct.ff.de in ius uo l.ſed ſi hac.§.liberos.Et uide ſ.tit.1.§.repetitis.In glo.
1 per noſtrã cõſtitutionẽ.in fi.Doc.uidentur dicere,† ꝙ cognatis patroni nõ competit ꝯtrata.ſed ſuccedũt tñ ab inteſta.non autem rumpunt teſtm̃, de hoc magis in d.§.5. & §.cũque.In gl.cum eo in fi.nõ ſic in patronatu eccleſię.
2 ubi † plures hęredes habentur loco unius,extra de iure pa.c.plures.in cle.Item ſuccedunt filii alterius fratris cũ patronis,ut ibi,& tñ non in iſto iure pat ff de bo. li.l.cõi liberto.Sed cur tam diuerſum in iſto iure patronatus? Reſpon.propter ampliorẽ libertatem,ne libertus plures patronos habeat.In gl.propter tria.in fi.item aliud mirabile,quia frater præponitur in ſucceſsione filio, ut d.l.cõi. contra omne aliud ius,& contra rationem.

a *Adnot.*Multis.Liberto non tantum patronus ſuccedit, ſed ẽt coniuncti ipſi patrono uſque ad quintum gradum in capita,tñ qui proximior eſt patrono præfertur.h.d.Ang.
b In fi.Iſta glo.non vr̃ procedere ſecundum Ang.duabus rationibus.Prima quia hic aſſumitur perſona alterius,ut alterii pariter ſuccedatur.Secunda quia etiam in caſu ubi aſſumitur hoc non eſt uſque in infinitum,ut hic per Ang.

De aſſignatione libertorum. *Rubrica.*

Supra dictũ eſt de ſuc.lib. & q̃uo p̃roni & eorũ liberi
ſuccedunt libertis, uerũ q̃a aſsignatione facta libertorum
ſũt aliqua ſingularia, circa eorũ ſucceſsiones, ut patet hic
in tex.& ff.eo.l.utrũ.ſequit̃ de aſsignatione libertorum.

1 *Patronatus tranſmiſſibilis.* 3.
2 *Emancipato cur ius fus, non adſignetur.*
4 *Emancipationis & exhæredationis diſcrimen.*
5 *Emancipatione adſignatio ſublata.*
6 *Adſignari uerbis poſſe.*

IN ſumma. In gl ff.eo.l.utrum. in fi.eiuſdem glo.Doc.
approbare uidentur opinionem Azo. ſed uidetur mi-
1 rabile, cum iura patronatus ſint tranſmiſsibilia, ita in
emancipatos, ſicut in conſtitutos in p̃tãte. ff. de ope.lib.
l.ut iuriſiurandi.§.ſi.cur.pater non poſsit aſsignare eman
cipato, ſicut in conſtituto in p̃tãte? Præterea ſit uiolen-
tia d.l.utrum.ſequendo Azo. Item uidetur, q̃ hodie poſsit
hodie aſsignari emancipato, cũ ſit remota dĩa emancipa-
2 tionis.† Sed ad hoc diceretur, q̃ illud quo ad ſucceſsionẽ
abinteſt. hoc autem non põt dici abinteſtato, ſaltem quo
ad aſsignationem, ex quo facta eſt, quę poteſt fieri quo-
cunque ſ. ſiſi. Sed quæ poteſt eſſe ratio, ſequendo Azo. q̃
non poſsit aſsignari emancipato? Poteſt dici, q̃ iuſpa. de
ſua natura, & iure cõi. tranſit ad oẽs liberos, nec pater
poterat diſponere aliter. Senatus autem qui permiſit aſsi-
gnationem fieri uni non diſpenſauit p̃ dictum ius cõe; nĩ
ſi quo ad illos, qui ſunt in poteſtate. Et ideo ad alios di-
cta diſpenſatio non extenditur, & poteſt eſſe ratio quare
melius permittitur aſsignari illis, qui ſunt in poteſtate,
quàm aliis, quia maiorẽ conformitatẽ habẽt cum patre,
4 cum reputetur eadem perſona. ff. de iurepa.l. fin. & quaſi
domini in uita patris.ſ.de hær.qual & diff.§.ſui. Et uox il
lorum, uox patris eſt ĩ.de inut.ſtip.§.ei quoq;.& ſm hoc,
quod hic dicit, q̃ filię & nepti poteſt fieri aſsignatio, intel
ligẽ de nepte ex filio, q̃a neptis ex filia, nõ eſſet in po-
3 teſtate.ſ.de pat.pote §.ſi.† Sed quid ſi filię ſuit facta aſsi-
gnatio, nunquid poſt mortẽ eius tranſit iuſpat. ad eius li-
beros? Videtur, q̃ ſic, q̃a ex quo filia ſemel habuit ius uir-
tute aſsignationis, uidetur purgata prohibitio, & uitium.
ff de leg.3.l.pater.§.quindecim. & pro hoc facit, q̃a quã
uis nõ poſsit fieri aſsignatio filio emãcipato, ut hic, nihi
lominus ſi facta fuerit filio in poteſtate conſtituto, & ille
habeat emãcipatum, tranſit ad iſtum ff.eo.l.3.§.emãcipa
tos. et maxime hodie iure nouo, quo ẽ remota dĩa agna
tionis, & cognationis. per Auth.de hęr.abinteſt.§.1.in fi.
arg. cõtra in feu.de benefi feu.c.i.ff.eo.l.i.§.utiq;. Sed mĩ
4 rãdũ quomodo † per emãcipationẽ amittitur aſsignatio;
& tamẽ nõ p̃ exhęredatione.ff.eo.l.i.§.ſed ſi exhæredato,
uer ſi.ſed & ſi poſt. Item quia legatũ factum filio per pa-
trem p̃ emancipationem nõ adimitur, ſicut nec ſeruo p̃
manumiſsionẽ ff. d̃ adi.le.l.ſi ſeruus.§.1.cur iſtud magis?
Poteſt dici, q̃ eum filius emãcipat̃, deſinit ſubſtãtia matẽ
rię, & perſona in qua aſsignatio poſsit cõſiſtere, q̃ nõ cõſi
ſtit, niſi in filio in poteſtate conſtituto, ſed in alio legato,
non poteſt ita dici, quia illud poteſt conſiſtere in p̃ſona
emancipati, ſicut in poteſtate conſtituti. Et ex hoc patet
ratio, cur exhęredatio non reuocat aſsignationem, & e-
mancipatio eam reuocat, quia emancipatio poteſt con-
ſiſtere in perſona exhæredati ff. de bon. liber.l.Paulus re-
ſpondit, ſed non in perſona emancipati. Quid ſi eſſet aſsi-
gnatio facta inter uiuos, quod eſt poſsibile. ff. eodem.l.
5 aſsignare.† nunquid emancipatione tollitur? Non uide-
tur, quia illa, quę fiunt inter uiuos, non ſunt reuocabilia.
C.de actio.& obligatio.l.ſicut. Dicas contra, quia ea quę
fiunt inter uiuos ſunt reuocabilia, quãdo fiunt cũ illis, q̃
ſunt poteſtate. C.de don.inter uirũ & uxo.l. donationes.
Sic i præſenti p̃poſito Doctores nihil dicũt in hoc ti.niſi
quòd inducunt principium huius tit.ad q̃ſtionẽ, nunquid
dominus poſsit transferre homagium uaſalli, in extraneũ
inuito uaſallo. Et arguũt quòd non, ſicut nec patronus ius
patronatus, ut hic. Tamẽ ipſi dicunt quòd poteſt in potẽ
tiorem, ſed nõ in inferiorem, quia quãdo fit tranſlatio in
potentiorem, nõ intereſt uaſalli, imo eſt ſibi utile habere
potentiorẽ dominum. in Authen.de deſen.ciui.§.audiẽt.
& ideo poteſt tali delegari. ff.ſol.mat.l.2.ſecundũ eos.de
hoc eſt caſus i feu.l.Corradi.§.ex ea. Ratio Docto.nõ eſt
multum bona, q̃a imo intereſt potius uaſalli, quãdoq; eſ
ſe hominẽ capellani ſui q̃ modicũ eum uexabit, q̃ magni
tyranni, multas dat moleſtias, & iſtud tota die uidemus
in facto, Ius enim patronatus eccleſię uidet̃ melius poſ-
ſe aſsignari, cũ facilius poſsit transferri, ut dixit ſupra.de
6 hęr.q̃ abinte.§.cum filius.† In glo.etiã nutu. Dicũt Doct.
ſcis tu ad quid ualet iſta? ecce, in terminis, ego p̃mitto ti-
bi aſsignare centum libras terræ, & do fideiuſſorẽ, poſtea
aſsigno uerbaliter, q̃ i tali loco capias, nũq̃d ſunt liberati
fideiuſſores? Arguit̃, q̃ ſic, licèt non ſit terra tradita ex
quo eſt aſsignata ſuper eos, & eſt ratio, quia ſe non obliga
uerunt, niſi ad aſsignationẽ, quæ uidetur facta obſque eo,
q̃ ius cõſtituatur in re, ſecundũ eos, p̃ quibus C.ne uxor
p̃ mar.l.cum; tu ergo caueas, q̃ qui promiſit aſsignare re-
ditus, nõ tenetur tradere fundos, nec dominium eorum,
ſed ſufficit dicere, ſup illo fũdo recipiatis redit⁹ ueſtros:
arguit̃ cõtra in Auth.de nõ alie.§. alienationis. C.de dõ.
l.ſi quis argẽtum. unde, quid ibi te tene, & hoc ſi aſsignatio
ſit bona, & utilis, ut extra de donatio.c.per tuas.

De bonorum poſſeſſionibus. *Rubrica.*

Continuatio Rubricę patet de ſe.

1 *Verborum inuerſorum uis.*
2 *Iudicatum ſolui quid.*

Dictũ eſt ſ.de ſuc.ex teſtamento, & abinteſtato ſequit̃
quomodo, & quo iure ad eas peruenitur, talẽ quantũ iã-
git ius prętoriũ, nõ tamẽ eſt inſtrumentũ agẽdi, ut plene
1 no.ff.e.l.3.§.bonorũ. Et no. q̃ licet uerba trãſpoſita † ali-
as idẽ ſignificẽt, nõ tamẽ hic, q̃ i aliud eſt bonorũ poſſeſ-
ſio, aliud poſſeſsio bono. Primum ẽ i iure, ſeu iuſtitia. ſ.
bonorum. ĩ.in prĩo. Aliud eſt facti. ff.de acq.poſ.l.1.in
prin. Et iſta inducunt Doc.ad q̃ſtionẽ. Quidã cõſtituit p̃-
curatorẽ, & cauit p̃ eo ſolui iudicatũ, nunquid eſt procura
tor ſufficienter releuatus? Arguit̃, q̃ nõ, q̃a iudicatũ ſolui
eſt uerbum iuris, & cõtinet tres clauſulas. ff. iud. ſol. l. iudi
catum, quas nõ continet ſolui iudicatum, arg. p̃ meliorũ,
q̃a uerba trãſponunt̃, & facit C. de pa.inter emp. & uẽ.l.
3. Ipſi determinãt cõtra p̃ l.2.§.incertã. ubi de præt. ſtip.
2 verbum, ſolui † iudicatum, tm̃ importat, ſicut iudicatum
ſolui, ſecundum eos. Caue, q̃a quando bo.poſ. ſonat ad
poſſeſsionẽ facti. ff.de acq.hæ e.l.ſi minor. de ſuc.edict.l.
i.circa prin.& hoc ſi proferatur in tali materia, alias obti
net quod ſupra dictum eſt ff. de contra tab.l.filium.§.1.

IVs bonorum poſſeſsio. In gl idest, ſupplendi, ibi cum
alleg.ad legẽ Rhod.de iac. allegatur propter corre-
ctionẽ Pauli, q̃ eſt ibi. Et caue q̃a gl. hæc non eſt uera
ſm Do. nã emãcipatio eſt de iure ciui.ſ. de leg. agn ſuc.
§.ul.melius.ff.de reg.iu.l.actus legitimi Sed gl.nõ uł di-
cere q̃ emancipatus ſit cognita de iure ciuili, ſed ipſe e-
mancipatus erat cognitus.

1 *Directè qui agant, eiuſque rei effectus.* 2.
3 *Hæres iure duplici quis fiat.*
4 *Repudiationis uis.*
5 *Ius unum ad aliud non trahi.*

Quos autem. In gl.ut C.in fi.ff.de re.iur.l. prætor.nec
habet, niſi actiones utiles, non tamen ciuiles efficiuntur
p̃torię. Vide quod not.ff.de bonorum poſſeſsio.l. ſecun-
da.poſſeſ.bon.hęred.pet.l.ii. ſecundum hoc bonorũ poſ
ſeſſor ſuccũberet, ſi ageret directa actione. Sed pro Deo,
1 penes quem ſunt directæ, quę † competebant defuncto?
Et eſt promptum dicere, quòd ſi aliquis fuit hęres de iure
ciuili, quòd ſint penes illum. ff. de minoribus.l. & ſi ſine

§.ſed

§.ſed qđ Papinianus ſed ſi nullus fuit hęres de iure ciui-
li,ſicut ſi emancipatus intentet contratab. antequã adeat
hęreditas.ff.de cõtratab.l.illud. remaneret in aere, alias
directę eſſiciũt inutiles.Et in hoc uidet magnus effectus.
5 Quia ille,†qui eſt hæres de iure ciuili forte poterit res uẽ
dicare & actiones directas intentare, ut dixi in ſimili ſ. q
bus alien.licet,uel nõ.C.de pręſcr.30.annorum.l.ſi quis
emptionis.Nec poterit exceptione repelli.Verum eſt ta-
men quòd bonorum poſſeſſor præfertur ei,ſi concurre-
rent.ff.de procu.l.ſi procura.ſi ager.uectig.pe.l.i. Et uide
quod no.ff.ad Treb.l.ex aſſe.Sed quid ſi ille. qui adire po
terat de iure ciuili,bonorũ poſſ. petiit, quod poteſt infra
3 §.ſunt aũt?Videtur† hęres de iure ciuili,& prætorio,quia
adire de iure ciuili non eſt,niſi uoluntatẽ ſuam declarare
ꝗ quis uelit hæreditatem ad ſe pertinere† ſ. de hęr. qua.
& diffe.§.pro hęrede.ff.de acqui.hęre.l.ꝓ hærede.ſed pe-
tendo ſecundũ tab.conſtat quòd uult eſſe hæres;ergo ſe-
4 quitur,quòd adit.Et facit qa ſicut repudiando † ſimplici-
ter,repudiare uidetur hęreditatem q̃ duplici iure defer-
tur.ff.de acqui.hęre.l.illud.ita acquirendò uidet duplici
iure acquirere.ſ.de hæred.qual. & diffe. §. ſicut. Contra-
riũ uidetur uerius ꝑ l.ff.de bo.poſ. ſecundum tab.l.ęquiſ
ſimum.§.ſi duo.ibi enim tex. euidenter aperit,quòd q pe
5 tit ſecundum tab. non eſt hęres de iure ciuili. † Item qui
habet duplex ius, eligendo unum, non amplectit aliud.
C.de teſt.mili.l.in teſtamento.ſicut nec ꝑdit ff.de reg.iur.
l.quoties duplici.& ideo contraria non obſtant, quæ lo-
quuntur,ubi ſimplex agnitio, vel repudiatio poteſt ad u-
trunque extendi, quod hic nõ eſt,cum expreſſe agnoſcat
ex uno iure,uidelicet prętorio.

1 *Suo praeterito teſtamentum corruere.*
2 *Nulla quid an non,ualeant.*
3 *Bon.poſ.contra tab.cur. & quando detur.*
4 *Querelare quibus liceat.*

Sunt autem.In glo.ſed quare.ibi cum alleg.§.quos au
tem.hæc glo. ſupponit, ꝗ teſtamentum in quo ſuus eſt
1 †,preteritus,tenet iure prętorio.& tamẽ hoc nõ eſt uerũ
hęreditas ergo nõ tenet.Item nõ poteſt peti ex eo bo.poſſ.
ſecũdum tab.& ita nullum eſt iure prætorio.Sed alibi re
2 ſpondet glo.uerum eſt,ꝗ†nullũ eſt, ſi filius dicere uelit,
alias nõ,ſic in contractu bon.fid.ubi dolus dat cauſã cõ-
tractui,nullus eſt ipſo iure.uerũ eſt, ſi hęc vult allegare
dolum paſſus,alias non.Tamen ipſi dicunt, quòd ad nul-
lum pure,ſine ulla conditione,unde non eſt nullum,ſi fi
lius uelit dicere nullũ,imo ſimpliciter, ſed tamen ex bo-
no & æquo cõualeſcit,ut d.l.filio.Et ita propter conuale
3 ſcentiam eſt ſpes aliqua † & contra ſpem illam datur cõ-
tra tab.ſecundum eos,ſatis conſonat hæc ſolutio ad illã,
quam gloſſ.ponit ff. de lega.præſtã. l.is qui.& uide quod
ſcripſi ſupra de exhęre.lib.§.fina. & facit ff.de cõtratab.l.
ſi duobus.§.ſi prius.& l.quod vulgo. Timore quarum ſit
4 iſta oppoſitio,quia contrata.non datur,† niſi tale ſit teſta
mentũ,ex quo poſſit adiri hęreditas,ſed ex nullo non po
teſt adiri,ergo &c.Sed reſponde,ut ſupra.Et facit,quod ſi
quis petat in libello appellationis ſententiã caſſari,q̃ de
ſe nulla eſt,ꝗ libellus procedat,nam pars aduerſa nõ po
teſt hoc ꝓponere,quin libellus ualeat, quia ſi diceret nul
lam ſententiã,diceret & aſſereret contra ſe, & caſſabitur
ſententia,quatenus de facto proceſſit.ff. de appel.l.ſi ex-
preſſim,& idẽ in cauſa electionis. & uide i ſpe.de ſen.§.
iuxta.uer.ſed quid ſi a ſententia.In ea.glo.ibi cũ dicit, qa
ſine teſtamento competere nõ poteſt.ut d.l.quod vulgo.
ſupra alleg.In ea.gl.in ſi.hoc uerũ.de aſcendentibus per
maſculinum ſexum,ſed de aſcẽdẽtibus per fœmininũ,da
5 tur†querela.ff.de contratab.l. illud.§.ad teſtamẽta.argu.
ad iſtam illationem ff.de inoffi.teſt.l.nam & ſi parentibus
ſecundũ Doct.& hoc ſi pater pręterierat cum cauſa,alias
eſt nullũ teſtamentũ.uide ſupra de exhære. lib. §.ſed hęc
quidem.& §.fin.uel dic,dari contratab.etiam quando eſt
nullum,ſicut de filio ſupra dictum eſt. In gloſſ.ſic,in fin.

vult dicere,quòd alias ſecundum nũcupationem ſibi da
tur bon.poſſ. quę proprie non poteſt dici ſecundum tab.
ſed ſecundum nuncupationem.

1 *Succeſſionis ordo.*
2 *Parentes qui ſuccedant.*

Et cum de teſtamentis.In glo.ſcilicet, inter eas.in fin.
1 vult dicere quòd ſucceſſio defertur † ſecundum hunc or
dinem , quia patroni excludunt cognatos. ſupra de ſuc-
ceſ.libe.§.ſed noſtra.tamẽ in hoc ordine poſtponuntur.
In glo. quid erit econtra. ibi cum allegat ſupra de legit.
agna.ſucceſ.§.ſi.de hoc not, magis plene. C.unde liberi.
l.fin.In gl.ſi.& tamen poteſt dici, quòd habeat unde le-
2 gitimi.nam cum per leges noua † uocetur ad ſucceſſio-
nem filii emancipati, ut dicto §. fin. & etiam in poteſtate
conſtituti,ſi habeat caſtrenſe peculium,uel quaſi, vel ad-
uentitium.ut in Authen.de hæred.abinteſt.§. conſequẽs.
cum ibi notatis, ſequitur quòd competat unde legitimi.
ut l.3.unde legi.Primę uero opiniones non procedunt,
nam unde parentes,nuſquam fuit introducta,& ſi prętor
uoluiſſet,utique introduxiſſet. Item nec unde liberi,po-
teſt competere utiliter,cum ſit introducta tantum pro li-
beris,ut nomen ſonat,& tractatus indicat. In ead.gloſ.i-
bi cum alleg.l.ſi.ſed datur ſeptima infra eo.§.ſeptima.&
hoc ibi,quia liberi ad ſucceſ.matris uocantur per ſenatuſ
conſul. ut C. ad Orfic. per totum. & ideo per illam bo.
poſ.uenit, uide ĩ §.ſeptima.

1 *Partes qui dinoſcenda.*

Sed eas quidem.In gl.ideſt,utiles.in ſi.imo ſunt aliquę
neceſſariæ, ut uidebitis infra §.ſi. ſuper tex.ſextam autẽ.
1 Contra ſupra verſ.quarto † ubi dicitur quarta. Dic quod
eſt quarta computando tantum bo. poſ.quę abinteſtato
competunt. Sed eſt ſexta, ſi computes primas duas, quę
competunt ex teſtamento.

1 *Bono poſ.contratab.quibus non datur.*
2 *L.liberto.ſenſus.*

a Cumque a antea.In†gl.ſcilicet,tam cognatis. in fin.
1 gl.hęc debet referri ad id, quod hic dicitur,in tex. ibi ,
quam unde legitimi,& unde cognati. hæ enim cõpetunt
abinteſtato tam patronis,quàm eorum liberis,& eorum
agnatis,& cognatis.nam non uidetur,quòd agnatis, ſeu
cognatis,patroni detur contratabul. nec ſuccedunt niſi
abinteſtato,ſicut nec ſuccedunt agnati,& cognati ex car
ne,qui non poſſunt querelare , nec intentare contratab.
nec ſuccedunt,niſi abinteſtato , uel niſi fuerint inſtituti ,
ut l. fr̃es C. de inoffic.teſt.& ita uidentur ſentire Docto-
res ſupra de ſucceſſio.libero.§.multis.& ibi ſcripſi. Sed
quid ſi libertinus habebat cognatos, & agnatos,nũquid
excludit agnatos & cognatos libertini? Bonum fuiſſet
quòd Imperator hoc declaraſſet , tamen credo, ꝗ ſic, &
2 vr̃ cautum ff.de bonis liberto.l. liberto † ſine liberis. ibi
enim traditur pro expedito,quod ubi libertus non habet
liberos,ſuccedit patronus,& poſt ipſum agnati ,& cogna
ti eiuſdem,non faciendo mentionem de agnatis & co-
gnatis liberti,unde nulla iniuria ſit eis, quia ſi remãſiſſet
libertus in ſtatu ſeruitutis.nullum ius habuiſſent eius pro
ximi in ſua ſucceſſione, ſupra de ſerui.§.1.ſed parentes
excludunt patronum,ut d.§.1.

a *Adnot.*Cumque.Bonorum poſſeſſio,cum qua ex familia,&
liberi,& parentes, & patroni,& unde cognati,patroni ſunt
ſublatæ,& remanent tãtum ſex bonorum poſſeſ.ordinariæ.

1 *Sedis cauſa agi poſſe.& qui.2.*

Aliam uero.In gl. not. in fin.ſed an agi ad hoc poſſit
1 uerbi gratia.In quęſtio.quæ ſæpe eſt in facto † inter uxo-
res duorum nobilium , quarum una tanquam nobilior
vult prima ſuccedere i eccleſia,& offerre,alia ſe ꝓferre cõ
tendit

tendit, nobilior dat libellũ, nunquid poteſt agere, quòd inhibeat minus nobili, ne prima ſedeat, uel, ne prima offerat? Hęc iura ſuot in arg. ꝙ ſic. ſed hic §. nihil facit, quia hic nó dicit, ꝙ ſit dignior, ſed quòd eſt in altiori loco melius ergo ſequitur, eſt in altiori, ergo digniori. in quęſtione autem propoſita uideretur, quòd in officiis poſſit intē-
2 tari† officium iud. ut minor cedat maiori in ſedendo & i aliis. C. ut dig. or. ſer. l. i. & ii. ff. de al. ſcri. l. ſi. extra de maio. & obe. c. j. & ſatis eſt cóſequens, & inter priuatos poſſet agi, nó tamen poſſet agi iniuriarũ, ſi minor non cedat maiori. ff. de iniu. l. iniuriarũ actio. §. ſi quis de honoribus uide ſupra de re. diui. circa prin.

2 *Capto ab hoſtibus ſuccedi. & qui. s.*
3 *Poſtliminij effectus.*
4 *Bon. poſ. genera.*
5 *Lege Cornel. qui ſuccedant.*
6 *Legitimus qui accipiendus.*
7 *Bon. poſ. ſeptima quibus datr.*
8 *L. vnicæ. ſenſus.*

Septima ex ſecuta quam. In gloſſ. ponunt quidam. ibi cum alle. ſupra eo. §. 1. hoc exemplum non ualet, ſm Do. quia aut queritur de iure nouo, aut de antiquo. de iure nouo ſuccedit, de iure ciuili, & de iure antiquo, ſuccedit per bo. poſ. quá dat ei prętor, nó lex. ſupra de lega. §. poſthumus. & ſupra §. i. In ea. glo. io fio. & hoc ſiue inteſtatus ſit, & tuoc datur ſecundum tab. ac ſi fuiſſet mortuus in ciuitate, ſiue nõ, & tunc datur bon. poſ. hic abinteſta. ac ſi mortuus fuiſſet prima hora captiuitatis. & hoc ex l. Cor. Dicit Ia. de Ra. hoc exemplum nó procedit, quia ad hoc, quòd hæc bo. poſ. competat. oportet, quòd ille, qui eá intentat ſit incognitus de iure ciuili, ut l. unica. §. cũ lege ff.
2 vt ex le. ſena. con. Sed certum eſt, ꝙ de iure† ciuili ſucceditur morienti apud hoſtes, ac ſi ſemp fuiſſet in ciuitate, ergo nó competit in caſu gl. ſed ipſe dat alia exempla io eiſdem terminis, & ſolũ addit, quòd inſtitutus ſit emancipatus. Verbi gratia pater filium emancipatum hęredem inſtituit, deinde pater capitur ab hoſtibus, & ibi morit, fi-
2 lius emancipatus non poteſt uenire, niſi per bo. poſ. ſimiliter ſi pater exiſtens ciuitaté te filiũ emácipatũ inſtituit, qui eras apud hoſtes, & poſt redis, habebis bonorũ poſſ. & hæc eſt extraordioaria, quia lex ad talé hęreditatem te uocat, & dicit bono. poſſ. competere, ut d. §. ſed eius. dicit Pet. de Bellaper. hoc exemplum approbo multũ, quia ius ciuile omnes captiuos agnoſcit, quo ad ius poſtliminii. Vnde q̃uis aliqui eſſent iocogniti de iure ciuili, nihilomi-
3 nus ius† poſtliminii facit eos cognoſci. Vnde nec exempla gl. nec Iac. placent ſibi. Reprobat tñ exempla alia ratiooe, quá Iac. quia lex Cor. non defert hęreditatem, nec facit hæredem, ſed remouet obſtaculũ captiuitatis, & hæreditas defertur eo iure, quo deferretur, ſi captiuitas non interceſſiſſet, ergo non defertur ex lege illa. Vbi ergo reperiemus exēplum? Ecce dicit ipſe, quando teſtm̃ rumpitur per capi. dimi., & ex noua uoluntate reconualeſcit s. quib. mod. teſt. infir. §. non tamen. ſed dicit ipſe, ꝙ nó eſt auſus dicere, ꝙ illa bon. poſſ. ſit extraordinaria, imo eſt ſecundum tab. Plus dicit, ꝙ imo illa bono. poſſe. eſt extraordi. quia oon defertur per edictum illud prætoris mortui, ſed per legem illam ſpecialé, de qua agitur d. §. nó tamen. Item ponit aliud exemplũ, quando aliquis eſt inſtitutus ſub condiOone, & pendente códitione agnoſcit ſecuodũ tab. ff. de ſecund. tabul. l. ęquiſſimum. §. i. Sed dicit ipſe hoc exemplum nó eſt bonum, quia illa bono. poſſeſ. defertur per edictum ordinarium nó per legé. & ita tranſit ſicco pede per lutum, & ſic uidetur reſidere in illo exéplo de §. nó tamen. ſupra alleg. Sed ego noo uideo, ꝙ pro-
4 cedat, quia ſcd̃m tab. & hęc eſt ſeptima, † ſunt duę ſpecies bonorum poſſ. ut apparet per totum húc tractatũ, & differt ſpecie, & numero. ná una dicit ſecũda numero, alia ſeptima, una ordinaria, alia extraordinaria, una ex teſtamento, alia abinteſtato, cũ ergo tex. dicat, ꝙ in illo caſu competit ſm tabu. quomodo dicere poſſumus, quòd illa ſm tabul. ſit hæc ſeptima, non uideo. Quid ergo dicemus? Videtur, ꝙ ratio per quá Petr. reprehendit Iacob. videlicet quòd lex Cornelia non defert hæreditaté, ſed remouet obſtaculũ, nó procedit, quia imo defert, ff. ad leg. Falci. l. ſi filiusfamilias. & not. ff. unde liberi. l. ii. in fi. & pater. ff. de teſtamé. l. lege Cornel. s̃. de hæredib. abinteſt. §. terdum. C. de ſuis & legitimis. l. apud hoſtes. Item exemplum Iacob. non vr̃ uerum io emancipato inſtituto, nam
5 lex † Cornelia perinde defert hæreditaté, ac ſi captiuitas nó interceſſiſſe, ut dictis legibus. Nunc conſtat, ꝙ ſi captiuitas non ioterceſſiſſet, emancipatus inſtitutus poſſet ſuccedere de iure ciuili, ſicut & quilibet extraneus, ergo & hic poterit, & ſic cópetit hæc bonorũ poſſeſ cũ ſit cognitus de iure ciuili, & ſic non vr̃ bonum exemplum. Iac. in filio emancipato inſtituto. Pręterea cópeteret ei ſecundũ tabu. & nó iſta. Quid ergo dicemus? videtur remanere ſine exemplo. Præterea ſi uera ſit huiuſmodi concluſio, ꝙ hæc bonorũ poſſeſ. non habeat locum, cum aliquis eſt cognitus de iure ciuili, prędictũ exemplum nó procedit, quia lex Cornelia, & poſtlimin. agnoſcunt hęredé, & dát licētiá adeundi de iure ciuili ut l. ſupra alleg. videt poſſe defendi prędictum exemplum gl. quia lex Cornelia defert hęreditatem, ut dixi, & eſt noua lex, & dat bonorum poſ. ut §. ſed eius. & ſic iſta cópetit. Nec obſtant cõtraria. Primo quod opponitur, quòd hæc bonorum poſſ. non datur cognito de iure ciuili, quia ſalua gratia gl. & Doc. immo
6 dat nam† certum eſt, ꝙ quicunque uocatur p leges, uel cóſtitutiones eſt legitimus, non legitimitate legis xii. tabu. ſed legitimitate legis eũ uocátis. Nam ſicut dat facultas adeundi de iure ciuili cognito p legem xii. tab. ita cognito, ſeu uocato p ſenatuſconſ. ſeu nouas leges factas poſt dictá legem xii. tabu. ut C. ad Orfician. l. mater. ff. unde legiomi. l. ii. §. fi. & dixi s̃. de leg. agnato. ſucceſ. §. fin. Sed cóſtat, quòd uocaos per oouas leges ſenatuſconſul. & con-
7 ſtitutiones dat † iſta bonorum poſ. duntamen lex deferat bonorum poſſeſ. & illi poſſunt adire, ut prædictũ eſt, ergo vr̃, ꝙ cognito de iure ciuili, & ualenti adire hæc boaorum poſſeſ. detur. & hoc vr̃ expreſſum. C. de legi. hæredib. l. ſi his de quorum. ibi enim loquitur de hac bonorũ poſſeſ. cum lex noua eam deferat; unde dico, ꝙ uolenti adire ciuili ex teſtamento, uel abinteſtato, datur hæc bonorum poſ. duntamen hæreditas, & bonorũ poſſ. per nouas leges deferát, & itelligo nouas leges, poſt legem xii. tab. quia illi non daretur, ut d. l. unica. ff. eod. nec obſt. l. 3. ff. unde cognati. quia ibi ſunt diuerſę literæ, ſecundum tamen uerum intellectum debet eſſe, quòd tam unde legitimi, quàm iſta concurrunt io caſu propoſito, & hoc etiá apparet io dicta l. ii. §. fin. eod. titul. Item nó obſtat. ff. eod.
8 l. unica. † uerſi. nunquam. quia debet intelligi, quòd nunquá bonorum poſſe. quæ ex altera parte edicti agnita eſt per prętorem mortuũ pollicita impedit iſtá, quia iſta concurrit cũ illis in caſu, qñ per leges nouas defertur hæreditas, & bonorum poſſeſſ. ut dixit, & ita poteſt concurrere cum ſecundum tabul. & cum aliis in caſu ſuo pręmiſſo, & ſic multa exempla poteris reperire, & procedit exemplum de §. non tamen. ſupra quibus mod. teſt. infir. ité. ff. de bo. poſſe. l. ſed cum patrono. In gl. Orficiano. io fin. & hoc caſu concurrit cũ unde legitimi, ut ſcripſi s̃. proxi. ff. unde legi. l. ii. §. fi. Io gl. ponunt quidam exemplum in fi. uide ſupra io gl. ponunt quidam. In gl. no. quibus. in fin. dic, ut in qualibet not.

2 *Repudiationis inefficacia.*
2 *Repudiationem unius ad totum trahi.*
3 *Prabendæ tempus quibus curat.*
4 *Bon. poſ. petituro obſeruanda.*
5 *Bon. poſ. genera & uirtutes. 6. 9. 10. 11.*
7 *§. Cum igitur. ſenſus.*
8 *Emancipatum incognitum qui accipiat.*
12 *Agnitio ubi facienda.*

Cum igitur plures ſpecies. In glo. alio mo. in fin. quia ſcripturę edicti prępoſterantur, ut ibi ſcripſi, & dixi. In gl. partes enim. in fin. & hoc ipſo iure, ſi eodem iure uo-
niant

niant,ſecus ſi diuerſo.ff.de bo.poſ.l.3.§.fin.cum ſeq.& l. ſed cum patrono.de iu.pat.l.fine.§. ſi ex duobus. In glo. hoc intellige.in fi.dic plenius,ut ibi ſcripſi. In glo.excluſus.in fi.hoc uerú,ſi repudiauerit nominatum ex illo capite.Quid ſi, ſimpliciter?glo.dicit ibi, q nullo modo admittitur,quod non uidetur uerum, quia tunc repudiato nocet in omni iure,quando omne ius eſt delatum. Nam
1 repudiatio † ſuper iure non delato, non tenet, ut ff.de ſuc.edi.l.1.§.decretalis.ſed cōſtat,quòd unde lib.&unde legiti.non deferunt ſimpliciter,ut hic,& ff.quis or.in bo.poſ.ſer.l.1.nec ſecūdū tab.& abinte.ff.ſi ta.te.nul.ex.l.1.§.ita.aut ergo repudiatio ſimpliciter non pōt extēdi,niſi ad delatā.ff.de lega.2.l.ſi ita ſcriptum.§. ſi ſub cōditione. Nec ob.l.in plurium.ff.de acq.hęr.quia ibi repudiauit utrunque expreſſe, & in præſentia iudicis, ut ibi notatur. Item nec ob.quòd utriuſq; petitio pendebat ea uoluntate ſua,quia non ſimul. propter quod dic, quòd ubi repudiatio unius non pōt ꝓcedere ſine repudiatione alterius, & utrūque ſimul competit ad electionem, & uolūtatem
2 repudiantis † uno repudiato expreſſe, uel facta repudiatione ſimpliciter,uř totum repudiatum.ff. de acq.hær. l. illud.& l.nec is.§.hęres.ſed ubi non ſimul cōpetunt,tūc ſecus.uel ubi alterum repudiať nominatim.ff. de reg. iu. l.quoties.& hoc vř ſatis fouere Dy.poſt dictum gl.

In ea gl.ibi,cum alleg.l.ſi.tu uides, quòd in forma gratiarum ſedis apoſtolicę ſp ponitur talis clauſula de bene-
3 ficio,ſeu prębenda.† quā intra menſem duxerit acceptādam.quęritur ſi ſint plures expectantes, ſub diuerſis datis,an tps menſis currat poſterioribus,quamdiu primus poteſt acceptare?Et videť,quòd non,per hunc §.& d.l.ſi. eo.tit.l.quamdiu.ff.de adul.l.quinquennium. & l.denunciaſſe.§.quæritur.Sed cōtra,quia poteſt acceptare ſaltem de facto,& poſt ius ſuum declarabitur,& ita tempus currit ſupra de exc.tu.§.qui autē.ff.de excu.tu.l.ſcire.§.ſcire. de bo.poſ.l.cū quidam. de ad.tut.l.tutor.& in l.i.allegata.nō poterant ſimul cōcurrere,nec ſimul intentari.Sed hoc quilibet pōt acceptare ſub poteſtate, ſibi de iure debeatur,ideo vř currere tempus prædictum.In gl. erat enim.ibi cum alleg.l.pe.in ſi.Vt bene videas hanc materiā, ſcire te uolo,q qū quis uolebat uenire per bo. poſſ. opor
4 tebat,† quòd ueniret coram iudice & formaret requęſtā ſuā,quomodo hæreditas defuncti ad ipſum pertinebat, & quòd peteret ſe admitti ad bo.poſ.Et tūc iudex informabat ſe ſuper hoc,& decernebat ei bo. po.in hac tñ cognitione nō uocabať pars, ut. ff. de bo.poſ.l.3.§.ſi cauſa. cū notatis.nec erat inſtrm̄ agendi. ff.eo.l.3.§.bonorū.& ibi no.& diciť duplex,edictalis & decretalis, ut hic no. An autem eſſent duę ſpecies,not.ff.eo.l.3.§.a municipibus.Hodie verò ſufficit,q ueniat corā iudice, & quibuſcunque uerbis agnoſcat bo. poſſe.nec iudex aliquid cognoſcit,nec decernit,ſed facit poni in actis tantū ad memoriam,& ideo ceſſat decretalis, ut d.l.fin. In ead.glo.
5 iu fin.dic plenius,q † decem ſunt bon poſ.tres.quę non tribuunt ius,& ſeptem quę tribuunt, de primis tribus habuiſti ſupra §.decima.uerſ.no.modis duobus &c. C.unď legitimi.l.fina.ubi plenius de hoc. Caue tamen de eo qď ibi no.nam glo.videtur ibi ſentire, quòd illæ tres non tribuunt ius in ꝓprietate,ſed in poſſeſſione, quod non eſt, uerū., imo nec in poſſeſſione duæ,videlicet, quę gratia agnoſcendę litis,& quæ uentris nomine.Prima enim quę gratia agnoſcendæ litis,nec poſſeſſionem,nec detētationem tribuit.C.de inoſ.teſt.l.3.ſed ſolum emancipatus uenit ad prętorē, & petit ſe agnoſci, ut admittatur ad querelam in of.teſt. quia querela eſt de iure ciuili,quo emancipatus erat incognitus,ideo neceſſe fuit, quòd agnoſceretur,anteq̄ eam intentaret, & hæc, ut olim eſt neceſſaria,ut d.l.ſi.de hac habes.ff.de inoſ.teſt.l.Papinia.§. 1. & d.l.2. & in d.Auth.de hęr. abintę.nihil immutatur facto teſtō,ut no.in auth.ex cauſa.C.de li.ꝑte.Et ideo oportet emācipatus hodie agnoſcat, ſicut olim. Scđa uero quæ
6 uentris nomine†nō tribuit ius in poſſeſſione,unde eſt facti,nō iuris.ut no.ff.de uētre in poſ.mi.in rub. & patet ff. de acq.poſ.l.2.§.ſi.ſed bene eſt uerum, quòd mulier eſt ī poſſeſſione facti,ut patet ꝑ totum tit.de uen. in poſ.mit. & ff.ſi uentris nomine.Et eſt aliud poſſidere,aliud in poſſeſſione eſſe.ff.de acq.poſ.l.ſi quis ante.Tertia uero uidelicet Carbonia.tribuit ius in poſſeſſione, ut plene.ff.de Carbo.edi.l.3.§.miſſum.In his aūt tribus, nō habet locū
7 quod in hoc §.dicitur.uidelicet quòd † habeat peti intra annum,uel centum dies,& quòd non ſit opus cognitione,quia illa,quę agnoſcendę litis gratia datur quādocūque intra quinquēnium,& illa,quę uētris nomine muliere exiſtente pręgnante tātum, & nō plus, ſed Carbo.itra annū,qui tamē annus incipit ab alio tempore,q̄ aliarum bonorū poſ.ff.de Car.l.3.§.pe.& fin.Itē Carb.& quæ uē. nomine danť cū cauſę cognitione.ff ad Carb.l.3.§.cauſę cognitio.de uen.in poſ.mit.l.ubicūque.Summarię tamē & de plano dēt cognoſci,ut de plurimis.ff e.l.3.§.ſi cauſa.& ibi no.Alię autē dantur ſine aliqua cognitione hodie,ut hic,& d.l.ſi.C.eo.Aliæ uero,q̄ ius tribuūt ſunt ſeptē,ut patet in hoc.tit.de qbus prima cōtrata.§. ſunt aūt. Hęc olim fuit neceſſaria,& hodie,ut hic not.& d.l.ſi.q a contrata.eſt ex teſtamēto,ut d.§.ſunt autem,& in ſucceſſione ex teſtamēto nihil immutatur,per Auth. de hęr.ab
8 inteſt.ut ſ.dixit.Et ideo facto teſtamēto † emancipatus eſt ꝑcognitus,ſicut olim,qď itelligo,ubi pręteriť cū cauſa,alias ſi ſine cauſa,diceret teſtamētū nullū ipſo iure, & ſuccederet abinteſto.de iure ciui ut no.i Auth.de hęre.&
9 Fal.§.exhæredatos.& ſcripſi ſ.de exhær.li §.ſi.Secunda † eſt ſm ta.& hæc nec olim, nec hodie eſt neceſſaria.niſi ī tribus caſibus,ut no.in d.l.ſi.Itē adduntur duo, ff.ad Treb. l.cū hæres inſtitutus. Item alius ff.de iniuſto rupto,& irri.
10 teſta.l.poſthumus.§.idē & circa.Tertia † eſt unde liberi & hæc olim fuit neceſſaria emācipato, hodie nō,ut not. d.l.ſi.qď eſt uerum,niſi in caſu,quo ſuus eum pręcederet & aliquo caſu deſineret eſſe hæres, qa forte abſtineret, uel ꝑ reſtitutionē,uel alias.Nā cū remaneat hęres de iure ciui.ſequiť, q ſucceſſor aliis ueniat de iure ꝓtorio ff. de mino.l.& ſi ſine.§.ſed quod Papinianus. ſi quis omiſ. cau.teſt.l i.§.q ſunt in poteſtate.C.unde lib.l.q ſe patris. ubi de hoc ſcripſi.Quarta eſt unde leg. hęc nō eſt neceſſaria,nec olim nec hodie,ſm glo.quod Intelligo,niſi ſuus pręcederet,q abſtineret,uel alius, qui fuiſſet hæres, & ꝑ reſtitutione,uel alias,dimitteret hęreditatē,ut dixi ſ. pri
11 me.† Quinta unde cognati,q̄ olim fuit neceſſaria,hodie nō eſt,ut not.in d.l.ſi.intellige,ut ſ.niſi alius ꝓcederet,q̄ abſtineret,uel demitteret & c.ut d.l. q ſe patris.Sexta eſt unde uir,& uxor.hęc fuit neceſſaria olim, & eſt hodie, ut ibidē no.Septima,quę eſt extraordinaria fuit olim, & eſt hodie neceſſaria,ſm glo.ſed ſecundum illud,qď ſcripſi ſupra §.ſeptima.nō eſt neceſſaria,quia cō currit cū aditione,ut ibi dixi.poſſet tamen eſſe neceſſaria in caſu,quo alius fuiſſet hęres,& deſineret beneficio ꝓtoris, uel per reſtitutionem,ut ſ.dixi.Sed cū hodie, ſaltē de iu.can. qď etiā cōſuetudo in hoc ſequiť,nō ſit neceſſe exprimere nomen actoris,ut ſatis ſcripſi iu ata.l. edita.C. de edē.Nunquid ſi aliquis daret libellū in caſu quo bo.poſ.eſt neceſſaria,& recitaret totū factum ſuum, & concluderet ſecūdū narrationē facti in bo. poſ.hęr. pe.abſq;eo quod alias ueniſſet corā iudice pro agnoſcenda bo. poſ.libellus ꝓcederet,ſic quòd pars teneretť reſpondere? Videť q ſic, quia cū agnitio bo.poſ.hodie depēdeat ea declaratione animi,ut hoc §.&per narrationē facti,& concluſionem, appareat,q eam agnoſcit,ſequitur quòd non ſit opus alia agnitione,ſed hoc non eſt totū dicere, qoia text. omnes
12 ſupponunt,quod † agnitio debet fieri coram iudice, ut hic & d.l. fina.ſicut in illa,q̄ gratia agnoſcendæ litis datur de qua ſ.dixi.Satis tamen poſſet dici,quod eodem libello poſſet agnoſcere,& agere,ſicut uidebis in ſimili ī fra de ae.§.rurſus.

De acquiſitione per arrogationem. Rubr.

Textus rubricā cōtinuat euidēter, qa poſt aľs ſucceſſiones uniuerſales tractat de iſta. & eſt mirabilis ſucceſſio,quod

ſio,quòd hic ſuccedatur uiuo,ſicut in ſequentibus duob.
tit.ut ibi uidebis,&c.

1 *§.Morte.ſenſit.*
2 *Succeſſioni uniuerſali comites.*
3 *Poſſeſſio transmiſſibilis.*
4 *Poſſeſſionem ad. piſci tenetur.*
5 *Actione ſingulari quæ an non,peti poſſint.*
6 *Operarum genera.*
7 *Agnatio qui an non amittatur.*
8 *Arrogatus quibus ſuccedat.*
9 *Arrogatus adit idque ſibi.*
10 *Arrogatum quæ deſiciant.*
11 *Arrogator an retrahat uenditum.*
12 *Homagia non transmiſſibilia.*

2 EST a &alterius generis. In gloſſ.ff.pro ſocio.† in
1 fin.illa lex eſt contra,quia ibi dicitur , quòd ſocietas
non tranſit ad arrogatorem,& tamen hic dicit,quòd
omnes res corporales,& incorporales tranſeunt.Sed di-
cas quòd ibi eſt ſpeciale in ſocietate, quod tranſeat per
rationem , quæ ibi redditur. ſi quid tamen debetur ex ſo-
cietate pro tpe prçterito , arrogator poteſt petere per a-
ctionem pro ſocio,quia actio pro ſocio bene tranſit pro
pteritis ſicut & cçteræ actiones,cum illa ceſſat rō pdicta.
Item obſt.eod.titu.l.& quia.ubi non tranſeunt incor-
poralia ſine ceſſione,& hic ſupponitur tranſire.Solut.di-
cas,ꝙ ibi non proprie eſt ſucceſſio uniuerſalis, unde per
conſenſum,non ſolũ pōt quis cōſtitui ſucceſſor uniuerſa
2 lis,†ut iura incorporalia tranſeant,imo opus eſt duobus,
& quod conſenſus interueniat , & quòd ius introducat
nũc de iure nō reperiť,quòd quis ſit ſucceſſor uni ꝑ uni-
uerſitatem,niſi in caſibus iſtorum triũ titulorum,& ideo
non uidetur,ꝙ ipſo iure trāſeant actiones directę in aliis
caſibus,quia utiles quandoque competunt.C.de legatis .
l.ex legato.Sed hoc caſu tranſeunt ſine ceſſione, ſicut ad
hæredem.Et idem quando quis intrat religionem,nā mo
naſteria habēt iure ſucceſſionis omnia,ut no.C.de ſacro
ſan. eccl.auth.ſi qua mulier.unde hęc iura magis adaptā
tur ad illam materiam,quàm alia quęlibet, & ſic non po
teſt dici,nec fieri ſucceſſio uniuerſalis per aliquem con-
tractũ inter uiuos,niſi in his caſibus ſ per quas perſonas.
3 §.fi.iunge infra §.fi.† Sed quid dices de poſſeſſione,nun-
quid tranſit in arrogatorem?Non uidetur,cum non tran-
ſeat ad hęredem,niſi appræhenſa,ut l. cum hęredes.ff.de
acqui.poſſeſ.Docto.dicunt contra per l.ſi adoptauero.ff.
de precar.illa parum facit,nam non aperit,ꝙ ſine appro-
hēſione transferať poſſeſſio,ſed dicit,ego quoque preca-
rio poſſidebo,uerum eſt,cũ adoptatus fuero. unde uide-
tur abſurdum,ꝙ arrogator plus iuris haberet, quā hæres,
qui reprçſentat eandem perſonam cum defuncto,ad quē
non transfertur poſſeſſio,niſi apprehēſa. Sed ad hoc poſ
ſet dici,ꝙ mortuo teſtatore uacat poſſeſſio,nec eſt perſo
na ſuper qua ſe retineat,ideo opus eſt apprehenſione in
perſona hæredis,ſed his caſibus eſt perſona ſup qua ſuſti
neť uidelicet illius,qui cedit in arrogationem, per cuius
perſonā arrogās pōt poſſidere.ff.de uſuca.l. ſi homo.i fi.
4 Probabilius†eſt ſuſtinere,ꝙ oporteat,ꝙ arrogans adipi-
ſcatur poſſeſſionem per ſe,uel per alium,ut dixi ſupra de
rer.diui.§.interdum.hodie uero non poſſidet pater arro
gans res aduentitias, ſed uſumfructum tātum ſicut pater
naturalis,de quo no.ff.de acq.poſ.l.poſſeſſio.§. 1.& hoc
facit ꝯ multos,q faciunt actiones ſingulares uniuerſales.
Verbi gratia,dico,ꝙ talis obligauit mihi oīa bona ſua ,
tu ea poſſides,peto,ꝙ dimittas per actionē hypoth.nam
cum ſit actio ſingularis,non uidetur,ꝙ poſſit intētari pro
uniuerſitate,ſed pro certis rebus iuxta illa,quæ notantur
ff de eden.l.1.in glo.ut proinde.unde non eſt in poteſtate
actoris mutare naturas actionum,& facere de ſingulari
uniuerſalem,ſicut nec conſtituere ſucceſſorē uniuerſalē,
ut ſupra dixi.Arg.contra.ff.de lega.iii.l.uxorē.§ legaue
rat.de oper.noui.nuntia.l.de pupillo.§.qui nuntiat.ff.ad
Trebel.l.cogi.§.ſed & ſi quis.Certę enim res uidentur pe
ti,ex quo conſtat,ut d.§.qui nuntiat.Solutio.per actiones
5 ſingulares† reales,etiam nō poſſunt peti uniuerſales.quę
continent corporalia & incorporalia,ut ff. de rei uendi-
catione.l.uendicatio.non ut gregis, ſed bene poſſunt pe
ti,quę continent ſolũ corporalia, ut ibi patet, & ideo cũ
appellatio bonorum contineat corporalia, & incorpora
lia,ut ff.de uerb.ſign.l.bonorum.nō uidetur, quòd poſſit
peti per hypothe.in terminis propoſitis,& ita obtinui.&
facit.C.de iur.do.impe.l.i.C.de bo.autho.iud.poſſe.l. p
debito.In gl.hoc intellige cum alleg.l.ſi operarum iudi
6 cio.Scire debes,quod gl.diuiſit operas, quia†quædā ſunt
obſequiales,quædam artificiales,quædam fabriles.Et uo
cat fabriles incertas,artificiales certas.& dicit , ꝙ obſe-
quiales & fabriles non tranſeunt ad extraneum,ſed artifi
ciales ſic,ut no.ff.de cōdi.inde.l.ſi nō ſortē.§.libertus.Et
hoc ēt uult dicere glo.hic Doct.dñt,quòd obſequiales nō
poſſunt proprie dici operę.Item dicunt,quòd artificiales
poſſunt dici fabriles, & econtra.Vnde ipſi diuidunt alio
modo,quia quædam ſunt officiales, quędam artificiales.
Officiales ſunt,ſeu dicuntur,quę ſine doctrina conſiſtũt.
ff.de leg.iii.l.ſeruis urbanis. Et ex his certas uocant, quę
declarantur & exprimuntur, incertas quę non exprimũ-
tur,nec declarantur.Si uelles ſuſtinere gl.potes dicere,
quòd artificiales ſunt ſemper certę , quia in dubio videť
promiſiſſe tales operas,quales libertus. ſic ff. de oper.li-
bert.l.hę operæ.Quę aũt tranſeunt,& quę non,dixi ple-
nius in d.§.libertus,& ſcripſi in d.l.liberti.quę hic recita
re eſſet longum,& quodāmodo extra materiam.In glo.
ideſt,ius ſuccedendi.ibi cũ allegat infra §. mortuo.Dñt
Docto.hoc eſſe hodie,ſ. quod per arrogationem amitti-
7 tur ius † agnationis,& iure huius uoluminis,ſed non per
ius Authenticorum,quia non amittitur ius agnationis p
capitis diminutionem , & ius agnationis & cognationis
non deſinit per Authen.de hęredi. abinteſta . & ſic uide-
tur,quòd arrogatus retineat ſucceſſionē patris naturalis,
quia remanet cognatio,de adoptato nō eſt dubium, facta
diſtinctione,an detur extraneo,uel alicui de deſcendētib.
ſecundum ipſos.C.de adoptio.l.cum in adoptiuis.Sed in
hoc mirandũ eſt,quia adoptatus non retinet ſucceſſionē
patris naturalis, ſi detur in adoptionem alicui de aſcen-
dentibus,quia tranſit in eius poteſtatē,qũo ergo retine-
bit arrogatus qui tranſit eodem modo in poteſtatem arro
gantis?Præterea in arrogato nil reperitur correctum de
iuribus antiquis,ut d l.cum in adoptione. §.fi. per quem
non ſuccedebant patri naturali, ſupra de hęredibus quæ
abinteſtato.§. at ii.unde non vř debere uocari ad ſucceſ-
ſionem patris naturalis, niſi in caſu.§. admonēdi. eodem
tit.ſupra de ſucceſſion.agnatio.§.liberi.Succedit ergo da
8 tus † in arrogationem patri, & remotioribus , cũ cogna-
tis,non cum liberis.mater autem uidetur ſuccedere cum
liberis,quia illi ſucceditur iure cognationis . ſ. de legiti-
ma agnatio.tute.circa principiũ. Item in ſucceſſione ma
tris in aliquo nō derogatur, ut alii ſubiectus ſit.ſupra de
ſenatuſcōſulto Orficiano.circa principium. ſed patri nō
ſuccedit,ut filius,ſed ut cognatus, quia deſiit eſſe de libe
ris,ut l.finali.ff.unde libe.& ideo liberi alii excluderent
eũ,ſi ſint.Sed ſi nō ſint liberi,ſed cognati,ſuccedit,cũ eis
ut d.§.admonendi.ff. unde cognati.l.1.§.cognationē. &
ideo de iure Authenticorum agnati excludebant filiũ ar
rogatum. Sed hodie cum cognati uocentur,ut agnati &
cum eis,uidetur,quòd ſuccedant cũ agnatis per Auth.
de hæredib.quę abinteſta. quę corrigit , quia hic agiť de
ſucceſſione naturaliũ,ſed ubi agitur de ſucceſſione legi
timorũ,nil corrigit.ut dicam infra §.mortuo. Itē. not.ꝙ
ius ſuccedendi non transfertur in arrogatorem, q ab eo
ius non poteſt transferri.ff. de iu.do.l.ſi mulier.§.ex aſſe.
ideo intellige hic in eo,quod dicit ius agnationis,ideſt,
ius ſuccedendi,tanquam agnatus,quia deſinat eſſe agna-
tus per cap.diminutio,& ita perdit ius ſuccedendi, tāquā
cognatus,alia tamen ratione,quia non eſt transmiſſibile
antequam quęratur,nec tranſducibile, ut dicto §. ex aſſe.
in hoc tamen caſu ipſe ſuccedit, & patri acquirit, ſed in
præcedenti

præcedenti ipſemet,non ſuccedit, tanquam agnatus. In
fin.eiuſdẽ gl. ſed quid erat in aditione iuris ciuilis? Satis
9 videtur † quòd arrogatus poſsit adire, etiam ſi ante adi-
tionẽ dedit ſe in arrogationem,&hodie acquirit ſibi ipſi
proprietatem,& patri uſumfruct.olim totum patri arro-
gatori.ff.de lib.& poſthu.l ſub conditione. Quid ergo ſi
arrogatus, non vult adire?non videtur quòd aliquid ac-
quiratur arroganti. C.de hęre.inſti.l. cum proponas ff. ſi
quis omiſſa cauſa teſta. l.1.§.5. Sed forte poteſt dici idẽ,
quod in patre naturali,cum illi comparetur,& in illo eſt
expreſſum. C. de bo.quæ lib.l.ſi. Sed cur arrogatus non
poteſt ita bene bon.poſ petere,ſi ante arrogationem nõ
petiſſet,ſicut adire de ciuili? Dicas, quòd ille, qui dat
10 ſe in † arrogationem,deſinit eſſe de liberis patris natura
lis,&ideo deſinit ei competere contratab.& unde liberi,
quę non competunt, niſi liberis, & maxime contratab.
qui non competit,niſi emãcipato,ut d.§.emãcipato unde
ſecus dicerẽ in bo.poſ quia ille cõpetunt arrogato, arro
gãti non,niſi ſm formam l.cum nõ ſolũ.ut dixi s.in proa.
additione.Et hæc faciũt ad quęſtionem, quod proximior
de genere poteſt rem proximi uendicare & retrahe-
11 re † intra annum. Pone,quod quis dedit ſe in arrogatio-
nẽ,uel dedit bona ſua,vel ceſsit actionem ſuã,quã habet
pro retrahendo alicui, qui non eſt de genere,nũquid ille
poterit retrahere?Non uidetur,quia dictũ priuilegiũ da-
tur ei de genere.talia non tranſeunt ad extraneum,ſicut
nec iura ſepulchrorũ.ff.ad Treb.quia perinde.§.3.& hic.
Itẽ ceſſat ratio conſuetudinis,quæ fuit inuẽta, ne res exi
ret de genere,unde ſi ius retractandi poſſet transferri in
extraneũ fieret fraus conſuetudini, & cõtra eius mẽtem,
&ideo nõ põt transferri etiã cũ uniuerſitate.ff.de leg.a.l.
peto.§.fratre.ff.de uer.obl.l.ſi ita quis.§. lege ea.Iura ãũt
ſepulchrorũ uidentur debere trãsferri ad patrẽ arrogato
rem,quia tranſeunt ad hæredẽ extraneum. ff. de relig. &
12 ſum.fune.l.uel quæ peterfamilias.C.e.l.ius. & l.pe.† Sed
quid de homagiis,ſiquæ debeantur arrogato, uel de ſeu-
a dis,quę tenet arrogatus a domino?Videtur,quod nõ trã
b ſeant b in ſeu.ſi de ſeu.lue.con.c in gñali de ca.q cu.uẽ.
c.1.quia talia non trãſeunt ad extraneum iure hęredita-
rio,ſed cõcernunt genus.in ſeu.an ag.repud. hær. defun.
c.1.Doct tamen conſueuerunt dicere poſt gloſſ.& deter
minare in auth.ingreſsi.C.de ſac.ſan.eccl. quòd tranſeũt
in monaſteria contra quos videtur expreſſum de mil.ua.
qui ar.bel.c.1.ſi de ſeu.deſun.conten.c.unico.§.qui cleri
cus. In glo.nunc dando.in ſi.Sed per cuius mortẽ extin-
guet̃,an arrogatoris,vel arrogati? In patre naturali diſti
guitur,cuius cõtemplatione relinquitur.C.de uſufr. le.l.
ſi.& in dubio durat ad uitam filii, & patris ſuperſtitis,per
illã l.& tñ qñ ingreditur religionem gloſſ.& Doc.dicũt,
quòd perit per mortem ingrediẽtis,ut no. in d.authen.in
greſsi.Vel dic idem in hoc caſu lex.ſi. loquit̃ quando po
teſt eſſe dubiũ, cuius contẽplatione fuerat relictus uſuſ-
fructus,hic autẽ non poteſt eſſe dubium, quia non habe-
bat patrem arrogantem tempore acquiſitionis. Et hęc fa
ciunt,quòd ſi maritus acquirat uſumfruct. quòd mulier,
quæ habet partem de cõſuetudine in conquęſtis, debeat
habere portionem.Argu. cõtra,quod not.C.de bon.quæ
libe.authen.idem eſt.ſed non obtinet hic,ut not. d.l.fin.
ſed de qua conſtitutione loquitur? Dic quòd de l.corru-
ptionem. C.de uſufruct.

a *Adnot.* Ett.Diuide iſtum ti.ſcd̃m Aret.& ſumma ſit in hoc
prin. Olim etia proprietas oium bonorum,acquirebat̃ ar-
rogatori;exceptis his quæ p capitis diminutionẽ perdũtur;
hodie uero acquiritur ſolus uſusfructus,& ſic patri natura-
li.cætera in hoc §.bene declarat hic Io. Fab.

b Non tranſeant. An ãt poſſeſſio trãſeat ad arrogatorẽ, uide
hic Ang.in s.col.in ſi. uer.quid de poſſeſſione.Itẽ qd in no-
uo prælato,an poſſideat ipſo iure, etiam hic per Ang.in s.
col.uer.Sed quid in nouo prælato.

1 *Arrogato qui ſuccedant.* 2.& 3.
4 *Authen.licet.ſenſus.*
5 *Parentes qui fraudandi.*

Mortuo.In gloſſ.ut deſcendentes.in fin. Doctores di
1 cunt,quòd † illę perſonę ſuccedunt ei, quę ſibi ſuccede
rẽt,ſi non fuiſſet datus in arrogationem ex ſtipulatione
tacita uel expreſſa.ff.de do.l.non aliter. Et ita pater arro-
gator repellitur. Sed ego hoc non credo ſi arrogatus
fuiſſet pubes, q̃a illa ſtipulatio non habet locum, niſi q̃ñ
arrogat̃, & morit̃ impubes, ut ibi no. & ſcripſi s̃. de ado.
§.cũ aũt.ut hic alias ſequeretur,ꝙ quidã de genere exclu
deret patrẽ arrogatorem, quod eſſet cõtra hunc §.Vnde
2 † videtur eſſe dicendum,quòd hoc iure diſcedẽtes,&fra-
3 tres arrogati, excluderent patrem arrogantem, & non
alii & hoc dicit iſte §.cũ d.l.ſi.C.communia de ſucceſ.Et
ideo mater excluderetur per patrẽ arrogantẽ, & in hoc
Pla.male dixit.nec ob.ff.ad Tertyl.l.patrẽ adoptiuũ.&
eo.ti.l.2.§.obiicit̃.quia intelliguntur quando arrogatus
fuerat emãcipatus,ut ibi no. alias aũt de iure frorũ nõ ha
beret hęredem, nec iſto,niſi perſonas exceptas.d.l.ſi. Sed
quid de iure Authẽticorum?Gl.uidet̃ uelle, quod ſit im-
mutatũ,quo ad fratres,& ſuccedant cum arrogatore,ſed
ſi ſit immutatum cum fratribus,cur non cum parentibus
naturalibus,qui ita pingue ius habent,ſicut fratres in ſuc
ceſsione filii,ut d.§.conſequens,quod ſi eſſet uerum pa-
rentes naturales excluderent patrẽ arrogatorem, & cor
rigitur in ſi.iſte §.qui expreſſe dicit,quòd nullæ alię per-
ſonę excluderent patrẽ arrogatorem, niſi illę, quę exclu
dũt patrẽ naturalẽ,& ſic nõ ipſe pr̃ naturalis excludit eũ
ſm hũc §.Põt.dici,quòd dicta auth. nihil corrigit de hac
materia.nã auth.illa nõ loq̃t̃, niſi de ſucceſsione parẽtũ
& liberorũ naturaliũ, & legitimorum, ut apparet,quia,
alias corrigeret authenti. licet. C. de natu.libe. & plura
alia ſpecialia iura, quod non eſt dicendũ. Primo non eſt
4 dicendum,quòd auth.iſta,† quæ loquit̃ generaliter,cor-
rigit iura,quę in caſibus ſpecialibus prouiderũt,& maxi-
me l.i adoptiuis.C.de adop.quę nõ poſſet ſtare,ſiue illa
auth.loqueret̃ de adoptione,ſiue de arrogatione,quia fi-
lius datus in arrogationem alicui de aſcendẽtibus ſucce-
dit patri naturali p illã auth.& tñ nõ ſuccedit p d. l.quę
iſto pũcto,& in multis aliis eſſet correcta. & hoc uides,
in aliis authenti.loquentibus in ſimili, quòd non exten-
duntur ad filios arrogatos.quãuis enim quarta debita iu
re naturæ ſit aucta in liberis naturalibus, & legitimis,nõ
tamen ſequit̃,ꝙ quarta debita arrogato ex conſtitutione
diui Pii,ut no.in §.cum autẽ.ſupra de adop.Nec mireris,
5 ſi filius † poteſt parentes fraudare, dãdo ſe in arrogatio-
nẽ,q̃a & alias poſſet ſe uendẽdo.ff. ſi quis a pa. ſu.ma.l.2.
itẽ mutuũ recipiẽdo.ff.ſi qd in frau.patr.l.i.§.ſi mutuã.Et
propter hoc, quę opi.eorum ſit uerior, qui dicunt,quòd
intrando monaſterium poteſt parẽtes fraudare,quã aliæ
de quo not.& ſcripſi.C.de ſacroſã.eccle.auth. ſi qua mu
lier.In gl.ut i aduẽtitiis.in ſi.quia l. cũ oportet.nihil mu
tat in illis,ut no.in Auth.de hære.quę abinte.§.1.& patet
in d.l.cum oportet.C.de bo.quę libe.

1 *Arrogator nominibuſne obnox ius.* & 2.

a Sed Ex, diuerſo. a Diximus proxime de commodo, qđ
prouenit arrogatori,nunc de onere. & ita eſt ex diuerſo.
In glo.de facto.io ſi.ſed pro his,quę ante debebat nõ ſit
miſsio,niſi in bonis propriis arrogati, ut hic.ſed in mo-
na.uidet̃ dicere gl.& Doct.poſt eã.ſecus,ut no.in auth.
ſi qua mulier.in gl.ſaluo prope ſi.unde mirandũ eſt,cur
1 arrogator,† nõ teneatur de cõtractibus ante initis, nam
fiſcus tenet̃, ſi bona ad eũ uniuerſaliter deueniãt,ut l.i.
C.ad l.iu.l.de ui publi.& hęc eſt ſucceſsio uniuerſalis,ut
ſupra.in prin.magis q̃ illa. Vnde põt dici,quod poſsit cõ
ueniri.Nã ſic uidemus in eo, cui bona addicunt̃, q non
tenet̃ ipſo iure,ut ff.de ſide.l.4.§.pe.& tñ utilibus actioni
bus conuenitur.eo.ti.l.2.Dic ergo hic conuenit̃ nedũ d
2 facto,† imo de iure utilibus actionibus, uerũtamẽ dimit
tẽdo bona liberatur, ut hic, idem in fiſco. ff. de iure fiſci.
l.1.§.an bona.uñ fiſcus nõ põt dici uerus hr̃s,nec iſte, ut
no.ff.de noua.l.quoties.i ſi.itẽ poſſet dici i eccl.ar.horũ.

iurium. Item quod hic dicitur io glo. quod de contracti-
bus poſt, tenetur de peculio, intellige ſi contraxit de ꝓſe
ctitio, alioq̃ ſi delata fuit ei hæreditas, diſtinguũt an iuſſu
patris acquiſiuit, uel nõ. Itẽ an filius repudiauit, & pater
acquiſiuit, uel econtra, ſicut in filio naturali, & legitimo
dicitur in l.cum nõ ſolum. C. de bo. quæ lib. quæ diſtictio
bene cadit in arrogato, & arrogatore, cũ aſſimiletur, ut
ſupra. §. nunc autem.

a *Adnot.* Sed ex diuerſo. Et no. ꝙ arrogans impuberem, dẽt
ſibi quartam relinquere, & poteſt ei pupillariter & directo
ſubſtituere. ſ. antẽ pubertatem, non poſt. Item debet caue-
re ſeruo publico de bon. impuberis reſtituendis, coniunctis
perſonis l. ſi is uerbis. ff. de adop.

De eo cui liber. cauſa bona addicuntur. Rubrica.

Rubrica ſeipſam continuat.

1 *Legata immenſa nulla.*
2 *Creditor pars maior quando inſufficiens.*

ACceſſit. In glo. Idem priuilegium. in fi. & præfer
tur, qui præuenit, ut l. fin. §. ſancimus. C. de teſta.
1 man. In glo. quomodo ergo. in fi. No. cõtra† mul-
tos, qui legatis exhauriunt hæreditates ſuas certis execu-
toribus deputatis, & nullis hæredibus inſtitutus, quòd
executores nullam poteſtatem habent, niſi hæredes abin
teſtato adeant, & idem ſi aliquos feciſſent hæredes, qui no
lunt adire, imo legata uidentur nulla. ff. de teſt. tut. l. ſi ne-
mo. In glo. fideiuſſoribus. in fi. nõ ergo ſufficeret, ſi obli-
garet bona ſua, & non traderet, nec credo, quòd propter
impoſſibilitatem huius cautionis remittatur, ar. contra.
ff. ſi cui plus, quàm. per l. Fal. l. cum non facile. Sed ibi
legatum petitur ſecundum uoluntatem teſtãtis, hic bona
addicuntur, præter, vel contra. Nec credo, quòd ſuffice-
2 ret † ſi maior pars creditorum fidem haberet quia hic di-
cit de ſolido, quod cui, & c. Nec obſt. ff. de pact. l. & ſunt
hæredem. §. ſi. cum l. ſeq. C. qui bon. ced. poſſ. l. ſi. q̃a hoc
beneficium eſt contra ius commune, & ei adiicitur cer-
ta forma, quam non licet tranſgredi. Vel forte poſſet di-
ci idem hic, ꝙ ibi. Et qđ hic dicit de ſolido, intellige quã-
do hæreditas eſt ſoluendo, uel quãdo maior pars nõ cõue
nit, & hæc fauorabilior, prima tamen vr̃ de mente iuriũ.
In gl. alias in ſeruitute. in fi. uide quod not. in d. l. fin. quia
quod hic dicit, obtinet ubi extraneus petit addici ſibi bo-
na, ſecus ſi aliquis de illis, quibus fuit relicta libertas, q̃a
ille poteſt ſibi petere addici, diſſentientibus aliis.

1 *Fiſco quis potior.*
2 *Fiſcus ad quæ tenea tur.*
3 *Forma omiſſa actum corruere.*
4 *Solennitas omiſſa quando, an non uitiet.*

Et ne huius. In glo. olim. in fi. ibi parum, aut nihil dici-
tur de hoc. & gl. io d. §. pe. alio modo ibi dicit, quã hic, q̃a
ibi dicit, quòd iſte §. corrigit leges antiquas, & non dicit
de lege illa, ſed poteſt dici idem utroq; iure ſaltem. ff. nã
1 aut fuit certioratus p̃fectu s† ærarij, & tunc ualet aditio,
nec reuocaŧ, aut nõ, & tũc aut bona ſunt ſoluẽdo, aut nõ,
ut d. §. pe. qui etiam hodie obtinet. Sed hodie vr̃, quòd ſi-
ue ſint legatæ libertates, ſiue nõ, ſiue ſit hæreditas ſoluen-
do, ſiue nõ, ꝙ ſui, & etiam extranei præferantur fiſco, in
Authẽ. de hær. & Fal. §. in omnibus. & not. C. de fideiu. Au
thẽ. hoc amplius, licet cõtra notetur in Authẽ. de hære. &
Fal. §. inordinatum. Vel dic quòd ibi loquitur in caſu, quo
fuit adita hæreditas, & nõ complet uolũtas defuncti, ſed
2 hic eſt alius caſus. Et no. quòd hoc caſu fiſcus ſeruat liber
tates, & forte ſoluit legata, ſicut in dicta auth. idem ubicũ
que ſuccedit pp delictũ heredis. ff. ad Syllania. l. cũ fiſco.
ſi q̃s aliquẽ teſta. prohib. l. 2. §. ſi. de condi. & demon. l. in
facto. §. ſi. ſecus ſi pp delictum teſtatoris. ff. de lega. ii. l. cũ
filio. §. ſi. quando autem deferuntur ei, ut uacantia, quia
forte nemo adit, uel adire nõ poteſt, tunc uidetur tñ te-
neri ad credita. ff. de iure fiſci. l. nõ poſſunt. Et not. quãui
res inepte fiat, & ſic in caſu a quo incipere non potuiſſe,
nihilominus ualet. ff. de hon. lib. l. libertus ſub cõditione
iuriſiurandi. Sed hoc nõ obtinet in caſibus, in q̃bus requi
3 ritur † certa forma, ſicut in electione, q̃a ſi non ſeruetur,
nõ ualet, quod agitur. extra de electio. c. quia propter. vi-
de ff. de tranſactio. l. cũ hi. §. eam. & plenius quod ſcripſi.
C. de ſacroſan. eccl. auth. ſi quas. ff. de fundo do. l. ſi. ubi ui
4 detur concludi, ꝙ ſi certa ſolennitas introducatur in † fa-
uorẽ alicuius, & ſpreta ſolennitate faciat meliorem con-
ditionem ſuam, quod ualet, ſecus ſi ob fauorem publicũ,
ſolennitas introducatur, ut in contrariis. Et hæc ualẽt ad
multa, ut ſi eccleſia ad cenſum dat, uel io emphyteuſim
non ſeruata ſolẽnitate, qđ ualeat, ſi ſit utile eccleſiæ, & idẽ
in minore, & in aliis priuilegiatis, quorũ res trãſferri nõ
poſſunt ſine certa ſolẽnitate. & de hoc. ff. de offi. ꝓcurat.
Cæ. l. i. ſuper uerbo, coõſenſu. & plenius in d. auth. ſi quas
in fi. ibi ſcrip. In glo. hæredẽ. in fi. ſimilis tex. ff. eod. l. 4 in
prin. Sed quomodo erit certum, ſi repudiauerit, uel ſi hoc
facere noluit? Præfigetur ei tempus. ff. de her. inſt. l. ſi quis
inſtituatur.

Hæc conſtitutio. Super tex. ibi, ceſſat conſtitutio, ſed
nõ ceſſat illa, quæ eſt in Authen. de hære. & Fal. §. ſi uero
ablata. ut ibi no. ſuper uerbo, extraneorum. C. de fideiuſ.
authen. hoc amplius.

1 *Dubium qui fiat.*
2 *Notorium qui ceſſet.*

1 Quid ergo. Super text. not. † quòd ſicut negatio facit rẽ
dubiam, ſic oppoſito cum cauſa, & ideo conſeruatores,
ſeu guardiatores, qui non poſſunt, niſi in notoriis, nil poſ
ſunt, cum ſit oppoſitio, & cum cauſa. ff. de tab. exhib. l. i. §.
2 ſed ſi neget, & facit quod definat, † quid eſſe notorium, v-
bi quis ſe opponit ex cauſa. uide ſ. in procemio, ſuper uer
bo proteſtatur. Super tex. & ne de hoc quæratur, quia eo
quòd petunt ſibi addici, & cauent, apparet quod credito-
res non fraudantur.

De ſucceſſionibus, quæ fiebant per bonorum uenditiones,
et ex ſenatuſcon. Claudia. ſublatis. Rubrica.

ERant autem. Hodie mulier non efficitur ſerua, nec
eius partus. C. de agnoſcen. liber. l. fin. & ualet matri
monium, niſi alter alterius conditionem ignoraret,
extra de coniug. ſeruo. cap. 1. & 3.

a *De obligationibus. Rubrica.*

1 *Acquiſitio multiplex.*

Gloſſ. hanc rubricam continuat competenter, docto-
res tamen alio modo continuat, non tamen deſcendũt a
1 cõtinuatione gloſſ. Supra dictum eſt qualiter † aliquid fiat
noſtrũ in titulis ſingularibus, uel uniuerſalibus a titu. de
rer. diui. uſque huc, ſequiŧ uidere qualiter fiat nobis debi-
tum. Vel aliter ſupra de rebus corporalib. & incorp. enu-
merauit inter incorporalia, de action. & obliga. cũ ergo
tractatũ ſit de icorporalibus, ſcilicet in materia de ſerui.
& uſu & ha. & de hereditatibus. ſequitur uidere de ob. &
act. Et primo de oblig. quæ eſt mater, ut hic not. Quelibet
eſt bona. iſta gl. elegantior.

a *Adnot.* De obligationibus, Do. Ang. facit hic tertiam partẽ
principalem, tertius iſtius operis. dicit enim, quod hic tracta
tũr de tertia parte, ſiue de tertia materia, in qua uerſaŧ ius
noſtrũ, q̃m uerſatur circa tria, aut circa perſonas, aut circa
res, aut circa act. & obligatio. & ſupra de iur. na. gen. & ciui.
§. ſi. uſque hic tractauit de perſonis. & rebus, ut dicit gl. rub.
igitur aliam, & ſecundam partem faciemus, de obligationi-
bus & actionibus, & per conſequens de tertia materia to-
tius iuris ciuilis, ſecundum Ang. hic.

Obliga-

1 *Obligationum genera.*
2 *Speciem iunctis non fieri.*
3 *Obligatio ciuilis.& 10.*
4 *Obligationis naturalis genera.*
5 *Obligationis naturalis effectus.& 7.*
6 *Pacti nudi ortus.*
8 *Seruum natura obligari.*
9 *Actionem ex naturali non naſci.* *fallit.12.14.*
13 *Iuris ciuilis probata eſſe.*
15 *Obligationis ortus.*
16 *Actionum genera.*
17 *Sententia an pariat obligationem.& 18.*
19 *Obligatio,ius.*
20 *Exceptionum genera.*

NVnc Tranſeamus. Docto. proſequuntur obligationum materiam per longa & truncata uerba, ego uero abbreuiando, plura tangam, nec ſequar in omnibus ſtylum eorum. Et primo quęritur, quid ſit obligatio, & de hoc remitto te ad tex. & gl. & ad ea quæ circa eã ſcribã. Scdo q̃ritur de diuiſione obligationum, & uides ꝙ tex. diuidit hic in pſonales & p̃torias, ut j̃. §. 1. Sed
1 † vř ꝙ ſit alia diuiſio, q̃a quædã ciuilis, quędã naturalis. ff. de cõd. inde. l. ſi fideiuſſor. ad Maced. l. creditorem. ff. de cond. & demon. l. quibus diebus. §. dominus ſeruo. unde (ut plene uideas) ſcire te uolo, ꝙ eſt q̃dã naturalis obligatio, quędã ciuilis, quędã naturalis & ciuilis ſimul iun-
2 cta, ſm cõmunem opi. † Sed an ſimul iunctę faciant tertiam ſpeciem, non vř, quia ſpecies ſimul iunctę non cauſant tertiam ſpeciem, ubi ſuum eſſe retinent, ſicut uidere potes. ff. de interdi. l. 1. §. interdictorum. de uerb. obl. l. 2. in prin. cum no. in gl. ideſt, promiſſione. j̃. de actio. §. omnium. Si enim ſequeretur, ꝙ miſtę uel iunctę facerent tertiam ſpeciem. tex. ſtatim allegati minus ſufficiẽter diſtinguerent. q̃ ponunt diuiſiones bimembres, & deberẽt ponere trimembres, ut ibi ſatis patet ꝙ non eſt faciendum, ut no. d. §. oĩum. & facit ĩ. de rer. diui. §. ſi duorũ. Sed mirandum, cum hic ſit ſolennis diuiſio obligationum, cur tex. iſtius tit. non facit mentionem de ea, quę nititur diuidere obligationes. Adhoc põt reſponderi, ꝙ iſte liber factus eſt principaliter cauſa inſtructionis iuuenũ rudiũ, ĩ. in procem. §. cumq; quos Imperator grauare non uult. aperiendo eis ſubtilia. Et ideo hãc diuiſionẽ p̃termiſit. & ſic reſpõdetur ſupra de iuſt. & iur. §. ſi. ſuper uerbo, priua-
3 to. † Vel dic quòd appellatione ciuilis, largo ſumpto uocabulo continetur naturalis ad drĩam pręrorię, q̃ quodammodo abuſiue dř obligatio, ut uidebis iuxta tex. Redeamus ergo ad naturalẽ, & eſt ſciendum ſm doct. ꝙ re-
4 peritur triplex naturalis. Quędam † quę a iure non recipitur, ſed eam diſſimulat, ut obligatio ad antidora. Quędam quæ a iure recipitur in ſuo eſſe, & in ſtatu, in quo eſt abſque eo quod præſtet ei aliq̃ efficaciam agendi, ut obligatio q̃ ex pacto nudo proficiſcitur. Quędam quæ a iure recipitur, & ei dat efficaciã agendi, ut illa quæ ex contractu iuriſgen. deſcendit. Redeamus ad primam quę a iure non recipitur, & hęc ſunt uerba doct. & tamẽ non ſunt multum propria, q̃a imo huiuſmodi obligatio a iure recipitur, non tamẽ aliquã efficaciã ſibi p̃ſtat, ut ſatis patet ff.
5 de pe. hær. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. & hoc uerum † quo ad agendũ, vel defendendum. Habet tamen aliquod effectus, quos ultra doct. hic placet annectere. Primo quia facit pręſumere aĩum donandi. ff. mand. l. ſi uero non remunerandi. §. inde Papinia. Secundo inducit repetitionẽ, ibi alias non repeteret. ff. illo tit. mãd. l. idemq; . §. ſi. cũ l. ſeq. Tertio, obligat ad alimẽta donatarium. C. de reuo. don. l. ſi. cũ ibi no. Quarto, impedit reuocationẽ rei, alias de natura ſua reuocabilis, ut. ff. de dona. l. Aquilius Reg. eo. ti. l. Aulus Lucius. Sed forte in l. Aquilius. erat obligatio efficax, ut ibi no. & idem poſſet dici. ff. de tute. & rat. diſtr. l. 1. de adm. tu. l. cũ plures. §. cũ tutor. Quinto, facit quẽ teneri de fur. ff. de fur. l. ſi pign. §. 1. Sexto, facit ualere donationẽ q̃ alias nõ ualeret. C. de ſac. ſan. eccl. l. iubemus. la ii. quo autem iure introductũ ſit, uide quod not. in §. conſuluit. ĩ. alleg. Nunc accedamus ad ſecũdam naturalẽ, quę eſt ſola, & hęc ex nudo pacto oritur, ut ſupra dixi. ff. de pac. l. i. & patet in tex. ad hoc ſpeciali. ff de ſol. l. in his. §. Imperator. & de his pactis nudis uidebis j̃. tit.
6 l. circa prin. unde quandoque eſt nudũ, † & ſolã naturalẽ patit p̃pter frigiditatẽ cõtractus. ff. de pact. l. iuriſgentiũ. c. ſed cũ nulla. quandoque non eſt nudum, ſed naturalis cauſatur, & ſola remanet propter conditionẽ perſonarũ, ut eſt uidere ĩ ſeruo, ut d. l. q̃bus diebus. §. dominus. ff. de act. & obl. l. ſerui, de pecul. l. nec ſeruos. & l. ſed ſi damnũ §. i. & in fratribus ĩ eadem poteſtate conſtitutis ſi inter ſe vel cũ patre contrahant. ff. de cond. inde. l. frater a fratre. & ĩ pupillo. ff. de noua. l. i. in fi. ad l. fal. l. ſi pupillus. quando dies leg. ced. l. cũ illud. §. hęres. ad Treb. l. ſi eius. unde multa exempla poſſunt reperiri, in q̃bus eſt ſola naturalis, ſiue cõcomitãria. & ciuilis ab initio, ut in religioſis, q̃ reputanť mortui quo ad actus ciuiles. C. de epi. & cl. l. Deo nobis. in auth de nup. §. diſtrahunť. & etiam reperitur caſus, ĩ quo ab initio fuerunt duæ, ſcilicet naturales, & ciuilis, & poſt remanet ſola naturalis, ut ſi eras obligatus ciuiliter, & naturaliter, & fuiſti abſolutus. tolliť ciui-
7 lis, & remanet naturalis. ff. de cond. inde. l. Iulianus. † Sed quęritur, quis ſit effectus huius obligationis naturalis? dicas ꝙ parit exceptionem, ſed non actionẽ. ff. de fideiuſſ. l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſo. & impedit repetitionẽ. ff. de ac. & obli. l. naturales. ff. de cõd. inde. l. ſi poenæ cauſa. in prin. Itẽ inducit cõpenſationem. ff. de cõpen. l. etiã. Itẽ poteſt nouari. ff. de noua. l. i. Itẽ conſtituit. ff. de cõſti. pec. l. 2. Doct. quęrunt hic, quo iure eſt introducta iſta naturalis obligatio? Et dicũt ꝙ de iuregen. & hoc eſt neceſſe dicere, quia cũ meum & tuum illo iure ſint inuentæ ſupra de iuſt. & iur. §. ex hoc iure. ff. eo. l. ex hoc iure. ſequiť ꝙ obligationes quę ſupponunt propriũ. illo iure ſint inductę, ut ibi patet ff. de pact. l. iuriſgentium. ſed hoc iuſgen. quãdoque diciť naturale ĩ. de rer. diu. §. ſingulorũ. Sed cõtra hoc. doct. opponunt, primo, quia hęc naturalis parit exceptionẽ, & exceptio eſt actionis excluſio. ff. de exce. l. ii. Exceptiones autem ſunt de iure ciuili ff. đ ori. iur. l. ii. §. deinde. ergo uideť qđ naturalis ſit de iure ciuili. Iſtud contrariũ non meruit ſignari, quia quamuis per efficaciã datam a iure ciuili pariat exceptionem, non propter hoc ſequitur quòd ius ciuile repoſuerit eã io eſſe. Negari tamen nõ poteſt quin poſſit dici de iure ciuili propter adiectionem, & alios effectus a iure ciuili datos. ff. de iuſti. & iur. l. ius ciuile eſt quod neque, &c. Itẽ oppo. ꝙ ſeruitus ẽ de iuregen. ut d. §. ex hoc iure. & ſic ſeruus nil eſt de iure gen. ſicut nec de iure ciuili. ff. de regu. iur. l. quod attinet. Et ideo ſi huiuſmodi obligatio ſit de iuregentium ſeruus obligari nõ põt, qđ tamẽ falſum eſt, imo naturaliter obligatur, ut ſupra ſatis probatum eſt, ergo uidetur falſum ꝙ huiuſmodi obligatio ſit de iuregen. Dicunt doct. ꝙ quã-
8 uis † ſeruus nihil ſit de iuregen. nihilominus tamen de iure obligatur, nõ cõſiderato ſtatu, in quo eſt de iuregẽtiũ, ſed cõſiderato ſtatu primęuo iure naturale, quo omnes ſunt liberi. ff. de condi. inde. l. ꝙ ſi dominus. Sed pro Deo, cur ſecundũ ius ciuile, nõ obligatur, conſiderato primo ſtatu iuris naturalis, ſicut ſecũdũ iuſgen. poteſt dici. quia ius ciuile nõ uitiať, ita primæuo iure naturali, ſicut iuſgen. Vel poteſt dici ꝙ quamuis ſeruitus ſit de iuregen. nõ tamẽ ſerui ita reputanť nihil de iuregen. ſicut de iure ciuili, quod in multis addit, & detrahit de iuregentiũ, ut p̃-
9 dicta l. ius ciuile. † Sequitur uidere de tertia, ſcilicet đ naturali, quę a iure recipitur, cum agendi efficacia. & de hoc poteſt boni exemplum in omni contractu iuriſgent. quo ſunt fere omnes, ut d. l. ex hoc iure. in quibus dicit Iac. de Ra. ſolum contrahi naturalẽ, & ca illa ſola agi. & hoc probat p uerba legis, quę dicit tota obligatio extincta, & ſic nõ dicit omnes in plurali, imo ſupponit unã, & cũ hoc ſignum totum diſtributiuũ eſt unius, & ſic inducit. ff. de fideiuſ. l. ſi debitori deportato. Prẽterea omnes fere obligationes dicũť eſſe de iuregẽ. ut d. l. ex hoc iure.

Si ergo,

Si ergo ponas in contractibus iuriſgen. ciuile vinculum,
ſeu ciuilē obligationē, non dicetur de iuregent. ſed po-
tius de iure ciuili, cum ipſum haberet ibi partē. ff. de iu-
ſti. & iur. l. ius ciuile. falſum ergo concluderet ille. text.
ꝙ eſſet nefas dicere. Prętere a naturalis oritur ea conſen
ſu. ff. de pac. l. 1. Contractus autem iuriſgen. ſolo conſen
ſu perficiunt. ff. de contrahē. emp. l. in vēditionibus. & l.
1. & ſic vr̄ cauſari tm̄ naturalis. Sed Pet. de Bel. pti. dicit,
ꝙ cōtra hāc ſniam ob. forte, ꝗa p pactū tollit naturalis,
& remanet ciuilis. ff. de ſol. l. Stichū, aut Pāphilū. §. natu-
ralis. ergo ſupponit, ꝙ ſint duę. Salua eius gratia, ſi bene
aduertas tex nō dicit, ꝙ remaneat ciuilis. Itē lex dicit, ꝙ
p pactū elidit ciuilis, & remanet naturalis. ff. de pact. l. ſi
vnus. §. pactus. ergo ſunt duę. & hoc arg. eſt difficile ſm
eū. Verū dicit tex. ſi diceret illud, qđ ipſe dicit, ꝙ ꝓprie
nulla dr̄ naturalis obligatio, niſi illa, q̄ eſt de iuregē. nec
ciuilis, niſi illa q̄ mero iure ciuili inducit, ſed q̄dā eſt na-
turalis, & q̄dā ciuilis impropriè p tranſumptionē. Verbi
gratia, qñ eſt ſolus conſenſus, & nudus abſq; qualificatio
ne iuris ciuilis: illa eſt ꝓprie naturalis. Item qñ eſt ſola ci
uilis inducta a iure ciuili abſque conſenſu obligationis:
10 illa † eſt ꝓprie ciuilis, ſed qñ ius ciuile qualificat natura
lē vel inducit ciuilē, & cū ea qualificatū conſenſū, tunc
nec eſt ꝓprie ciuilis, nec ꝓprie naturalis, & talis natura-
lis nō tollit p pactū: ſed ꝓpria ſic. & ita intelligit §. pa-
ctus. Et hāc ſniam credit eſſe verā, quantū ad præſens, tñ
dubia eſt ſm eū. vult ergo cōcludere, ꝙ in contractibus
iuriſgen. eſt naturalis qualificata a iure ciuili, per qđ pōt
dici ibi ciuilis, impropriè tñ. Qūo ergo ponemus exem-
plū d̄ iſta naturali ſola, q̄ recipit a iure cū agēdi efficacia.
11 Si bñ attēdas gl. 1. huius tit. vr̄ hic cōcludere, ꝙ ea † nul-
la ſola naturali oriat actio, & ſic nulla naturalis recipia-
tur cum agendi efficacia, vt patet in eo qđ dicit, ꝙ ſola
naturalis, hic non efficitur, quia ex ſola nō agit, ſed hoc
ſtare non pōt, nā tex. expreſsè dicunt, quòd ex ſola natu-
rali agitur, & ex ea actiones cōpetunt. ff. de act. & obli. l.
naturales. de fideiuſ. l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor. &
gl. huic cōtraria, ibi niuit dare exēpla de caſibus, quib. ex
ſola naturali agit, vt in donatione, in quibus caſibus ex
pacto nudo orit actio, q notant. ff. de pac. l. iuriſgē. §. ſed
cū nulla. Vnde ratio gl. ibi q̄rit exēpla extranea, qa ſuppo
nit, quòd in cōtractib. iuriſgē. ſit vtraque. p qua facit ff. de
condi. inde. l. ſi fideiuſſor. & d. l. creditorē. ad Mace C. de
pac. l. creditor. & iura ſupra per Pet. alle. opponēdo con-
12 tra Iac. † Ego credo ſiac. ꝙ i cōtractib. iuriſgē. q traſeūt
in nomē cōtractus ſola naturalis parit actionē, & hoc pt
hic ꝓbari, certū eſt, quòd iuriſgē. fuit ante ius ciuile. & iō
vocat vetuſtius. s. de re. diui. §. ſingulorū. & illo iure fue-
runt inducti iſti cōtractus, & obligatio ex eis reſultās &
actiones, aliàs fuiſſent fruſtratoriè introducti, niſi partes
obligarent. & poſſent, & agere. ergo cū tūc ciuilis non
eſſet inuēta, ſequit quòd ea ſola naturali agebat. & hoc
vr̄ expreſſum in d. l. iuriſgent. in princ. Conſtare ergo vr̄,
quòd ſola naturalis parit actionē in alijs cōtractib. Nun-
quid ergo eſt ibi ſola naturalis: Ego credo, quòd nō, imo
eſt ibi ciuilis, nā certū eſt, quòd hi cōtractus ſunt appro-
13 bati, & † recepti de iure ciuili, igit ciuile ius aliquid ap-
ponit de ſuo: vñ cū ius ciuile cōfirmādo iuſgēt. dicat ex
talib. cōtractib. contrahētes obligari, & ex eis agi, poſſet
dici, ibi eſſe ciuile vinculū, & hoc vides in materia poſ-
ſeſſionis, naturalis. n. poſſeſſio acquirit de iuregē. vt l. 1.
ff. de acq. poſ. & qñ ius ciuile. illā naturalē recipit uel cō
firmat, accedit ei ciuilis, & eſt duplex. C. de acq. poſ. l. cū
nemo. ff. ꝓ hære. l. 2. §. qđ vulgo. Si aūt ius ciuile nō con-
firmet, ſed infirmet, remanet ſola naturalis. ff. de acquir.
poſ. l. qđ vxor. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. deijcit. idē i ſimili
obligatione dicā. qđ. n. dr̄ de vna, pōt dici de alia p ſimi-
litudinē. ff. de acq. poſ. l. quāuis. Cōcludo ergo, quòd ibi
ſunt duæ, ſicut & gl. dicūt, ſed naturalis tm̄, † parit actio
14 nē, nō ius ciuile, qđ factū eſt ad eā confirmādā, vt not. in
fra proxi nihil. n. dēt ei tolleret de primis viribus, ſed cor
roborare, & confirmare, quòd alias ei tolleret de virtute
ſua, quod eſſet abſonum. ff. de condi. & dem. l. cū tale. §.
ſi. & hoc vult dicere d. l. iur. gen. in prioc. iuncta l. legiti-
ma. pręcedenti. ibi cū dicit, quod conuentio pari: actio-
nē in contractibus iur. gen. qui tranſeunt in nomen pro-
prium, & ex cōuentione oritur naturalis de iuregent. &
iſta naturalis, cū agendi efficacia pōt exēplificari in om-
nibus cōtractibus iur. gen. quibus lex dat robur agendi,
vt l. legitima. ff. de pact. Vnde nō vr̄ ꝓcedere, qđ gl. uolūt
dicere, qđ ſolū ſint exēpla illius naturalis. caſus in quib.
agit ex nudo pacto, qa cū lex dat ei robur, & efficaciam
agendi in caſib. illis, cur non dicerē melius eſſe ibi vtran-
que, & naſci actionē ex vtraque, quā in cōtractib. iuriſg.
cū ius ciuile magis addat in his caſibus, quā in illis? vñ ſi
cōcederē, quòd i cōtractib. iur. gen. actio naſceretur ex
vtraque, multo fortius cōcederē i caſib. iſtis; quia ius ciui
15 le in illis plus operat. † Quærit vñ orit hęc obligatio. &
prōptum eſt dicere, quòd ea conſenſu ff. de pac. l. 1. & ex
quadā ęquitate, vt d. l. Stichū, aut Pāphilum. §. naturalis.
ff. de ſol. ſed hoc nō videt verū, imo ſine conſenſu, vt qñ
delinquimus. infra. §. ſi. & infra de ob. q̄ ex deli. na. per to
tum. Prętere a nō deſcendit ex æquitate, vbi n. quis obli-
gatur per metum, vel per fraudem, non eſſet ęquū eum
obligari, & tñ cōſtat metum vel dolum paſſum obliga-
ri, licet iuuet remedijs. ff. quod met. cā. l. metū. §. ex hoc
edicto. ff. de verb. obli. ſi quis cum aliter. Itē quandoque
obligatio re contrahit, nō conſenſu. infra tit. 1. p totū. So
16 lu. dicūt Doc. qđ ſicut eſt reperire † actionē natiuā, & da
tiuā, ita eſt reperire obligationē natiuā, & datiuam. Na-
tiua dicitur qñ hoc non habet, ſed dat vel introducitur
a lege, ſicut in delictis. vnde natiua oritur ex conſenſu,
alia introducitur per legē, ſicut videbis in materia act. o
num ſm Pet. ꝓ quo. ff. de act. & obli. l. obligamur. Nunc
videndum eſt de ciuili, & eſt ſciendum, quòd reperit ci-
uilia triplex, ſola, concomitata nūc, cōcomitata dudum.
De ſola, poteſt poni exemplum in illo, q nihil debebat,
& fuit condēnatus, vt hic not. de concomitata dudū, pa-
tet exēplum, qñ fuit vtraq; ſimul. & ſit pactū de nō petē-
do, vt hic no. in 1. gl. De concomitata pro nunc, eſt exē-
plū in ſtipulatione, & in emphy. & in alijs contractibus
per ius ciuile introductis. Nūc de vtraque ſimul iuncta:
& de hoc patet exemplum in ſtipulatione. emphy. vt ſta-
tim, & in cōtractibus iuriſgent. ſequendo opi. gl. & meā;
17 ſed nō ſequēdo opi. Iac. vt ſupra eſt tactum. † Gratia ꝓ-
miſſorum, quærunt Doc. nunqd ex ſnia oriat obligatio
naturalis, & poſt multa verba declinant in hanc ſenten-
tiam, quòd ex ſnia lata in reali nulla orit obligatio, quia
nil dat, ſed declarat. ff. de rei. vendi. l. & ex diuerſo. ſi ſer.
vend. l. ſicut. §. ſed ſi quærat. In perſonali dicunt naſci ci-
uilem, ſicut hic no. & ex illa agi. C. de iudeiu. l. actori. &
hæc ſola gignit actionē ꝓpter authoritatē rei iud. ff. mā.
l. ſi fideiuſſor. §. in omnibus. His prælibatis pro prouectis
redeamus ad tex. & glo. pro nouis lectoribus, & authori-
bus, qui non multum indigent dictis. In glo. videt. idem
ibi, cum allega. de donat. l. hoc iure. §. fin. vide ibi. melius
tñ facit. ff. de pac. l. iur. gē. §. ſed cum nulla. iuncta l. i his.
§. Imperator. de ſol. In ea. gl. ibi definitur, hæc glo. bene
dicit in eo, quod dicit, quòd vtraque definitur, ſed male
dicit in eo, quod dicit, quòd nulla per ſe, quia imo in ca-
18 ſibus quibus pariunt actiones, per ſe, vt eſt † videre ī ci-
uili, quę orit ex ſnia, vt s. ſcripſi. & no. de condi. indebi. l.
Iulianus. & in chirographo poſt biēniū. vt videbis infra
de lite. ob. §. 1. Itē in naturali ſola: niſi in caſibus, in qui-
bus ex pacto nudo agitur, vt no. ff. de actio. & obl. l. natu-
rales. de fideiuſ. l. fideiuſſor obligari. vbi ſunt gl. contra-
riæ iſti, & hæc patulo patēt in his quæ s. ſcripſi. In ea. gl.
ibi cū dicit, cū ſuo definito. ff. de dolo. l. 1. In ſi. eiuſdem,
gl. no. de illa, quę inſtinctu naturę euenit. In gl. ideſt, ius
vinciēs. in ſi. ff. de actio. & obl. l. obligamur. Et no. ꝙ ipſa
obligatio nō eſt vinculū, ſed ius, qđ reſultat ex eo, quo
vincit, ſicut dr̄ ſeruitus eſt cōſtitutio, nō qđ ſeruitus ſit il
la cōſtitutio, ſed p illā cōſtōnē fuit inducta. s. de iur. pſo.
§. 1. iō obligatio nō eſt ipſum uinculū, ſed verba quibus

ligamur,ſecundũ Iac.Vide infra §. fi.Hoc uideť etiam de
mente gl.ff.de act.& obli.l.non figura. & tameu tex. ui-
detur ibi dicere cõtra,quia ex intellectu reſultãte ex uer
bis uel literis,obligatur.Et hoc eſt neceſſe dicere,qa uer
bum proprie dicitur illud, quod in corde concipiť illud
ꝙ eructať,eſt uox uel ſonus. vnde nec uox nec ſonus nec
conceptus in corde proprie obligant, ſed ius reſultãs ex
eis, & illud ius dicitur rei obligatio,qua qs obligatur,id
eſt fortiter ligatur,& eſt oblig.ens per ſe, & incorpora-
le ſupra de re.cor.& incor.§. 1.An autẽ ſit ens reale, uel
intellectuale,diſputa logicè,qui nouiter veniſti Pariſijs,
ꝗ nondum te applicaſti ad illa ex quib. fluũt lac, & mel.
& diſputando parum lucraberis. de iure tamen videť in
tellectuale cum corpore demonſtrari nõ poſſit.ff.de ſti-
pu.ſer.l.ſeruus cõmunis.In glo.tunc.n.ibi definitur hic.
ff.de re.iu.l.non videtur cœpiſſe.In ea.glo.ibi.vt Maced.
& Velle ff.ad Mace.qa naturalis.ad Velle.l. ſi mulier.ita
parum cum hæ definiuntur cũ neceſſitate non aſtringãt.
Quid ergo vult ſibi iſta glo.Credo, ꝙ vult dicere cõtra-
riũ,ꝙ talis obligatio diffiniatur. Et vult facere differẽtiã
20 inter excep.deſcẽdentes, † & cauſatas ex facto pariẽte
alterã,vel vtranque de obligationibus,& ille nõ definiũ
tur & cauſatas ex facto,vel materia elidente, & illæ ſic.
21 † & moueť forte ex hoc, qa res definiuntur ſm ſui natu-
ram,non ſecundum varietates accidentiũ. Vnde,qñ ſem
per competit actio, quamuis poſſit elidi accidentaliter
definitur,quę ſui natura inſpecta, qua neceſſitate aſtrin-
git ſub definitione comprehenditur. & hoc dixi quaſi in
ſimili in definitione iuſtitiæ, ꝗ eſt cõſtans & ꝑpetua &c.
quamuis enim accidentaliter nõ ſit apud aliquos cõſtãs
& perpetua,tamen in ſua ſubſtantia naturalis eſt, & in il
la definitur,vt dixi ſupra.de iuſt.& iur.in prin. Et iõ cre-
do,ꝙ omnis obligatio, quæ poteſt exceptione vera ex-
cludi,hic definiť.Sed vbi eſſet tale factum,quod ipſo iu-
re extinxiſſet actionem,credo ꝙ illa non definiť, qa nec
ad veritatem eſt obliga. & potius dicitur exceptio, quæ
tunc opponitur excluſioni intẽtionis.quã actionis. ff. de
exce.l.2.in prin.In ea.gl.ibi, per ſniam. Quidã Doc. di-
cũt,ꝙ per ſnīam non tollitur ciuilis,ſed inefficax reddi
tur,ꝙ eſt non multũ probabile.In gl.iſtud.de eui.l.2.vi-
de ſupra §.ſi res.ff.de condi.cã da.l.fi. In fi.eiuſdẽ glo.ca-
ue,quia ſi eſſet cõpetens iudex,quãuis forte inepta actio.
teneret ſnīa,vide extra de iud.c.examinata.C.de an.ex.l.
fi.& vide in l.edita.C.de eden. & ibi ſcripſi. Omiſſis ta-
men alijs expoſitionibus,credo, quòd hic definitur obli
gatio,quæ recipitur a iure ciuili,cum agendi efficacia.&
hoc vult dicere tex.ſecundum noſtræ ciuitatis iura.

1 *Obligandi boni varij.*
2 *Obligatio abuſiua.*

Omnium autem obligationum.In glo.diuiſio.in fi.ſu
pra de leg.§.ſed non vſque adeo.de excep.do.l. 1. In gl.
vt l.Aquil.in fi.hoc, quo ad pœnam,ipſum tamen furtũ
lege naturali prohibitum eſt ff.de fur.l. 1.in fi. In glo. qa
prætores.in fin. vt quando prætores aliquid pręcipiunt,
vel prohibent.ff.de actio.& obliga.l obligamur. ver.iu-
re. Vel pone in actione de peculio, & noxali. Et ſic iſte
tex.videtur expedire,qđ pater obligatur ex perſona filij,
vel dominus ex perſona ſerui. ſuper quo gloſ.variãt. Di-
1 cunt † enim quãdoque,ꝙ obligatur perſonaliter, vt not.
ff.de aqua plu.arcen.l.ſi tertius.§.Celſus.ſi ſerui. vẽd.l.ſi
forte.§.etiã. Quãdoque dicunt, ꝙ obligať ciuiliter, vt
not.ff.de cond.inde.l.frater a fratre.in contentione,quæ
eſt ibi inter Azo.& Hug.Sed dicas,ꝙ obligať ꝑtorie, ſed
nõ perſonaliter nec ciuiliter nec naturaliter.ff.de accep.
l.an inutilis.§.fi.C.quod cũ en. l.dominum.Et not.ꝙ hu
iuſmodi obligatio prætoria in noxali,& de pupillo non
eſt proprie obligatio,cũ nõ aſtringat,imo abuſiue, vnde
2 hęc diuiſio eſt potius diſtinctio verę obligationis, † &
abuſiuæ ꝗ verę obligationis,ſequẽdo diffinitionẽ.Et tũc
caue,qa in hac diuiſione ſub appellatione ciuilis cõpre-
henditur naturalis,vnde hęc diuiſio ſolum fit ad differẽ-
tiam abuſiuę,obligationis prętorię.

Sequens diuiſio.In glo.proprie.ibi,ſi valet poniť ver-
bum proprie & improprie.Eadem glo.ibi dicit, hinc in-
de naſcitur. facit ff.mandat.l. 1.Contra. ff. de iudicijs. l.
omnem.Sed ibi improprie,vt ibi not. & vide pleniorem
diuiſionẽ.ff de actio.et oblig.l.obligamur. ſed ſatis po-
teſt illa deduci ad iſtam.

Quibus modis re contrahitur obli-gatio. Rubrica.

Continuatio patet ex fine pręcedentis titu-
li,incipiendo ab ultima ſubdiuiſione.

1 *Pactum nudum quid.*
2 *Pactum quibus nudum.*
3 *Pactum varie veſtiri. 5.5.7.8.*
4 *Contractus nominati non nudi.*

RE contrahitur.In glo.in primis. ibi cum alleg. ex
placito.Vt melius videas,hoc ſcias, quid eſt pactũ
nudũ.Et eſt certũ, † ꝙ pactũ nudũ dicitur conuẽ
1 tio habita inter duos,vel plures,cui ius non pręſtat agẽ-
di efficaciam:ut l.legẽ quam.C.de pact.ff.de pact. iuriſg.
§.ſed cum nulla.alias tñ nudũ pactũ,dř quandoque a ve-
ſtibus.C.de re mili.l.cũ ſupra viuẽtes.de ca.di.tutelas.§.
2 fi.Itẽ nudũ a ſufficiente cã ff. de acqui. re.do.l.nunquam
nuda.de dona.l.nuda.Itẽ nudũ ſine acceſſorio. ſupra de
vſufr.in princip.ff.de eden.l.ſi quis ex argentarijs.§.ratio
nem.Sed videtur,ꝙ nullum pactum ſit nudum, & ꝙ om
nino ſit efficax ad agendum,quia quando quis promittit
per pactum,videtur donare.ff.de oper.li.l.campanus.de
re iud.l.cuius per errorem.& ex pacto nudo agitur in ca
ſu donationis. C.de do.l.ſi quis argẽtum.§.fi. ſed hoc ar-
gu.non concludit,quia ſi promitteret errans,non videre
tur donare.ff.ſol.mat.l.in his.§.mulier. Item ſi ꝓmittať
ex cauſa,quæ credebatur vera: vide tamẽ de hoc plenius
ff.de doli.exce.l. 2.§.circa.infra de acti.& ſequens. Itẽ in
cõtractibus nominatis.Si ꝓmitto facere domũ tibi,vt va
das pro me Romam.Item ſi facio tibi pactum de bonis
communibus diuidendis.C de rer.permu.l.ex placito.ff.
de pac.l.diuiſionis placitum. Itẽ ſi promiſi mutuare, vel
commodare,vel vendere,vel quodcunque aliud,omnia
enim pacta talia,quæ non tranſeunt in ſpeciale nomẽ cõ
tractus,ſunt pacta nuda.ff. de pac.l.iuriſgẽ. in princ.& §.
ꝙ ſere.His præſuppoſitis, redeamus ad gl. & ſcias quòd
cõmunis opi.gl.eſt,quòd pactum nudum † veſtiť ſex mo
3 dis.vt hic no.& plenius in §.quinimo.& adduní alij duo
vt ibi,& hic no.Item ſeptimus, vt infra in fi. dicetur. 12.
autem de Ra. & Pet.dicunt, quòd pactum nudum veſtiẽ
vno modo, videlicet rei interuentu. & ſic tranſeunt hic,
quod videtur probabile prima facie, illud enim dicitur
proprie veſtiri,quod ſemel fuit nudum, & non qđ ſem-
per fuit veſtitum,nam non dicitur veſtitus,ꝗ nunquã nu-
dus fuit,ſicut nec equus deferratus,niſi alias fuerit ferra-
tus.Nunc in contractibus,qui conſenſu cõtrahuntur, &
tranſeunt in ſpeciale nomen contractus,certum eſt,ꝙ ip
ſo conſenſu perficiuntur infra de obli.quæ ex conſenſu
perfici.in prin.& in d.l.iuriſgen.vnde illa conuẽtio, † ſeu
4 pactũ nõ põt dici fuiſſe nudũ. Itẽ in contractibus, qui re
contrahuntur oritur obligatio a rei traditione, nõ ex pa
cto,vt patet hic.& ff.de actio & oblig.l.obligamur.ergo
cõuẽtio,ſeu pactũ nõ veſtitur, nec ex ipſa reſultat actio,
ſed ex re.& hoc patet,qa aliud eſt,ſi cõuenio tibi mutua
re,aliud ſi mutuo,non enim mutuat, qui mutuare cõue-
nit.ff.q po.in pig.ha.l.potior.ff.ſi cer. pet.l.qui pecuniã.
vnde ex re ipſa oritur obligatio & actio,& eſt alius cõtra
5 ctus a primo.vt hic no. Idẽ † in ſtipulatione,ꝗ verbis cõ-
ficitur.ſemper.n.eſt ab initio verbis veſtita, nec vnꝗ fuit
nuda. Itẽ i literis,quia ex ipſis oritur obligatio, & actio,
nõ ex conuentione infra de lit.ob.& ibi videbis.Et idem
poteſt

poteſt dici in cohęrentia contractus, ex quo enim ſtatim,
& incōtinenti fit, cenſetur veſtitum, etiam ab initio. ff. de
cōtrahen. emp. l. pacta. iūge quæ dicā ǰ. in additione ex di
ctis ſupra: ſed rei interuentu, eſt bene verū, quòd pactum
veſtitur, quia tūc re ſecuta oritur actio ex primo pacto, vt
l. ex placito. C. de rer. perm. & idē intellige in omni ꝓctu
innominato, ut promiſit facere domū ſi manumitteres
ſeruū, vel ires Romā. l. tertim implendo ex parte tui, ve-
ſtis pactū, & dat̃ actio. ff. de cōdi. cauſa dat. l. ſi pecuniam:
& idem videtur ubi veſtitur legis auxilio: nunquam enim
fuit nudum, imo ab initio ueſtitum. Item in principio rei
non poteſt dici ueſtiri pactum: ſed pollicitatione, quę eſt
6 aliud a pacto. ff. de pollici. l. pactum. † Sed pro Deo, ſi qs
conuenerit aliquid alicui nomine reipublicę paciſcenti,
cur nō ueſtietur ita iſtud pactū initio operis, ſicut pollici
tatio, cū maioris effectus debeat eſſe pactū, quā pollicita
tio? ut d. l. pactū. nō uideo. Vnde hoc caſu dicerē pactum
7 veſtiri initio rei, ſicut & pollicitatio. † Item veſtitur iura
mento. ff. de libe. cauſa. l. ſi. de ope. lib. l. vt iuriſiurandi. il-
lę tamen videntur loqui in caſibus ſpecialibus: & innuūt
eſſe cōtra de iure cō:. ff. de fideiu. l. ſi quis pro reo. & hoc
cōiter tenent Doct. alibi, videlicet, quòd iuramentū non
ueſtiat, qa nō reperitur inter modus ueſtiēdi pactū: & ſic
nō debemus ampliare. ff. de actio. & obl. l. obligationū fe
re. §. placet. Nec obſt. C. de transa. l. ſi actori. quia ibi in iu-
diciali. Item nec ob. auth. ſacramēta. C. ſi ad. ven. quia ibi
loquitur in ꝯſtu. qui de ſe tenet, vt ibi ſcripſi. Sed canoni-
ſtę nō approbarēt hoc, ut ſcripſi in d. l. actori. ſed nihil ad
eos de hac materia, quia ſecundū eos omne pactum parit
actionē. ex. de pactis. c. Antigonus. uide ibi. & C. de ope.
lib. l. i. per Doct. In ea gl. ibi cū alleg. l. ex placito. hæc rō
nō vr̃ bona, qa idē poſſet dici in mutuo. Pone, ꝙ cōueni-
ſti mihi mutuare pecuniā, poſtea tradis, cur nō dr̃ habe-
ne oriri obligatio ex cōuētione, ſicut ex cōtractu permu
tationis? Forte gl. uult dicere, ꝙ in cōtractibus, q re cōtra
hūtur, res ipſa deſignat ad quid cōtrahat̃ obligatio, qa ad
rē ęque bonā reddēdā, & in cōtractu cōmodati ad ipſam
rē reddendam, non ſic in permutatione, ſeu aliis cōtracti
bus, imo uoce oportet declarari, & uerbis, & hęc eſt bona
rō, quare oritur una a re, alia nō. Differentia autē de ſe pa
tet: quia in obligationibus, quæ re cōtrahuntur obligatio
& actio a re contrahuntur in cōtractibus innominatis ex
cōſenſu dudum inito, re poſtea interueniente, ue l. ex pla
cito. ſupra alleg. vnde cū quęritur, quę ſit differentia, dic.
ꝙ hæc, quā ultimo dixi. cum quæritur, quæ eſt cā differen
tię, dic, ꝙ illa, quam ſupra dixi primo interpretādo. In fi.
a eius. glo. a Ex dictis ſupra in prima additione potes col
ligere, quod recipiendo pactum pro cōſenſu, ſimpliciter
procedit opi. gl. & antiquorū Doct. quia uerū eſt, ꝙ con-
ſenſus aſſumit efficaciā agendi ex altero de nouem mo-
dis prædictis, ut ſupra dixi. ſed recipiendo pactū nudum,
proprie & ſimpliciter, uidetur uerius, quòd nō ueſtiatur,
8 niſi rei † interuentu, uel in re, Vel initio rei. in caſibus, ut
ſupra dixi, uel cohęrentia contractus, quo caſu nondum
conſiderata ueritas originis ſuę, ꝙ hoc ſatis cōcludit tex.
in l. iuriſgen. §. ſed cum nulla. cum uerſi. ſed quinimo &c.
tex. enim in §. ſed cum nulla. loquitur de nuda conuētio
ne, & poſt ſequitur excipiendo, & continuando quinimo
ſupponendo etiam, quod pactum nudum dicitur inconti
nenti appoſitū, alias nō bene continuaretur, nec eſſet bo
na exceptio.

a *Adnot*. In fi. eiuſdem gl. Vide hic Ang. in 2. col. in me. ver. in
ea gl. in fi. q̃rit hic idē Ang. an ex pacto de donādo, qs poſ-
ſit cōueniri. vide eū hic i 3. col. poſt prin. ver. in ſt. de pacto.

1 *§. Mutui ſenſus.*
2 *Certi condictio ad quę data.*

Mutui. In gl. ut ff. ſi cer. pet. in fi. & uide plenius in con-
a trario. In gl. ut ære & argento, ibi cū dicit, aptitudo; a ff.
de lib. & poſth. l. ſi qs poſthumos. unde nihil eſt, quin mē
ſurari poſſet, menſuratur enim terra. C. de meta. per totū.
ff. ſi. regū. per totū. & ſi men. fal. di. l. ii. turres, & mœnia, &
uniuerſaliter omnia menſurātur, qū imo ad hoc huma
na peritia, ſcientias adinuenit proprias, uidelicet geome
1 triam, & arithmet. ſed hic ꝓſumitur pro rebus, quę ita da-
ri ſolent ſub nomine mutui, & hoc uult dicere text. quas
res &c. reſtringēdo ad eas, quę cōſueuerūt ita mutuari, re
cipi, & tradi. & uide plene ea. l. 2. §. mutui. In ea. gl. i fi. ff.
eo. ti. ſed & ſi certos, de uer. ob. l. ſi certos. & hoc uerum,
ubi fuit tradita pecunia aſſignata, vel ſine numero, alias
ſi ad numerū, ſicuti ad x. libras. quæ in hoc ſacco ſunt, &
ſine aſſignatione, eſſet mutuū, ſi recipiēs fungat̃ eadē. ff.
depoſ. l. die ſponſaliorū. cū notatis. ff. loca. l. in naue Sau-
feli. §. idē iuris. & idē ſi traderetur ſignata, & cōueniret,
ꝙ poſſet uti. ſi uelle, ut no. d. l. die, in fi. gl. In gl. cōpoſit.
in fi. pōt addi quartus, ut ibi no. Item quintus legali repu-
diatione, ut l. perinde in fi. eo. ti. Itē ſextus, debiti agnitio
nem. ad Macedo. l. ſi paterſa. in prin. Itē ſeptimus in infi-
ciatione. C. de non nu. pec. auth. cōtra qui propriā. In gl.
ſcilicet certi. ibi cū allegat. l. certi condi. in prin. hæc eſt
opi. gl. ubiq;. Quidā uero Doc. antiqui, ut Odoſ. dicūt, ꝙ
2 nō eſt, niſi una certi condi. † & illa datur ꝓ mutuo, & pro
oī. ubi ad certū agitur, nec eſt ſpeciale pro mutuo, & pro
hoc; quia ad identitatem nominis ſequitur identitas rei,
ut ex nomine arguamus. ut §. prox: Conſtat aūt, quòd idē
eſt nomine, & eadem res, pro hoc facit, quia quamuis a-
ctio in factum diuerſificetur per uarias figuras cauſarum,
nihilominus una eſt ff. de preſcri. verb. l. quoties. C. de ſa-
croſan eccl. l. ſancimus. & hoc uides in petitione hęredi.
de qua no. in ſimili. ff. de no. poſ. hęre. pe. l. i. & ēt ibi uide
tur gl. notare, idē in l. certi condictio. & hoc uidetur ex-
preſſum. ff. ſi cer. pet. l. certi cōdictio. §. quoniā quicquid
ſit de certi condictio. quę datur pro mutuo, ad minus tri
ticaria, eſt nomē actionis per ſe. ut ff. de tritica. l. i. de cer-
ti cōdictione ex ſtipulatu. uidebis infra de uerb. obli. ſed
quamcunque opinionem teneas, ſi ſpecifices nomē actio
3 nis in libello, fac mentionem † de mutuo dicendo, quare
peto ꝑ certi cōdictio. ex mutuo &c. unde ſiue ſint plures,
ſiue una, non multum cures; quia modicus eſt effectus.
iunge infra de actio. §. ſequens. In fine, eiuſdem gloſſ. hęc
opi. poteſt eſſe uera, ubi in libello declarat ſummam ſui
intereſſe, alias quomodo daretur certi cond. ſi concluda
tur ad incertū in libello ex cōcluſione metimur iudicia.
C. de fideicom. li. l. ſi. de his plenius uidebis infra de act.
§. curare.

a *Adnot*. Aptitudo. Quamuis. n. inter aliquas ſpēs ſit omni-
moda ſimilitudo: tamē niſi ex cōſuetudine recipiāt functio
nē in genere ſuo in eis mutuū non conſiſtit ſecūdum Ang.
b In prin. Et uide hic Ang. qn aliter differunt, in modo con-
cludendi. 4. col. ante me. uer. in gl. condictio.

1 *Indebitum qui condicendum. & 2.*
3 *Minor qui obligetur.*

a Is quoque. a In gl. aliud in fin. b uide ibi plene de
b re. iur. l. cuius per errorē. C. de iur. & facti igno. l. cū quæ.
plene ibi ſcripſi. In gl. ideſt condictio. cū alle. l. indebiti.
§. i. imo & qñq;, & ſi non ſit facta accipientis, ut ibi notatur
ſaltem ualet, quo ad poſſeſſionem, ut ibi patet. idem vr̃ in
mutuo. C. ſi certum pet. l. q̃uis, & hoc erit difficile ꝓba-
1 re, ꝙ ſuam pecuniam ſolueris, cuius erat dñs, caueat † er-
go in libello, in caſu quo nō poſſet probare dominium,
quòd petat poſſeſſionē, tāquā de pecunia aliena ſolutam,
uel ſi petat pecuniam ſolutam; dicat ſe dñm, & probet,
aliter ſuccumbet, niſi fuerit conſumpta, nam tunc recon
ciliatur, ut notatur in l. indebiti. §. i. in fi. magnæ gl. An au
tem ipſa pecunia, uel tantundē petet? Gl. vr̃ uelle, ꝙ tan
tundem. ff. de cond. ind. l. qđ indebitū. pro quo facit ff. de
a iure. fiſ. l. Titius. in fi Forte nō eſt uis in hoc, ſed † cōcludi
tur ſic, quare petit reū cōdemnari in decem ſibi reddēn-
dis, nec dicat in prędictis decem ex ſolutis. In ea. glo. ibi
cum dicit, non ad ciuilia, ut uſurę, & dic plene in d. l. 1.

In ea.glo,in fi.quia non datur, niſi quando ſol uens er-
rauit in perſona, vt ibi no. In gl. quia neutra ſi tenetur ef-
3 ficaciter, naturaliter autem tenetur, ſi † ſit maior infante,
& cum extraneo contrahit, ut ſcripſi ſupra de auth. ind:
in magna diſtinctione.

a *Adnot.* In quoque. Si ſoluitur debitum per errorem, re con
trahitur obligatio, ſicut ex mutuo, pupillus tamen, ſine tu-
toris authoritate non obligatur.

b In Fi. No. hic per Ang. medium cõcludendi eſſe, quod ſol
uit debitũ per errorẽ iuris, uel facti, prout fuerit, & eſt ne-
ceſſe hic exprimere, niſi qualitas perſonę agentis eſſet cau
ſa dandę conditionis, ut in pupillo, demente, uel furioſo, ut
hic per eum in i. col. in uer. in gl. j. in fi. Item prope fi. § quę
rit hic Ang. cui cõpetat iſta condictio indebiti. vide eũ hic.

1 *Mutui, & commodati differentia.*
2 *Contractus quorum gratia fiant.*
3 *Culparum genera, & uires.*
4 *Commodatarius quo teneatur.*
5 *Caſu fortuito qui in quibus teneantur.*
6 *Caſus quando an non excuſet. 7.*

a Item a is, cui. In gl. quaſi dicat. no. differentiã, inter il
1 lum, qui mutuum † accepit, & illum, cui cõmodata eſt res.
quia ſi commodauero tibi equum meum, ego nõ do tibi,
ita eum, ut tuus fiat, & ideo teneris mihi de eadẽ re reſti-
tuenda. Secus in mutuo, quia ſi mutuaui tibi, non teneris
mihi reddere eandem rem, ſed aliam rem eiuſdẽ naturę,
& aeque bonam. Alia eſt differentia, quia qui mutuum acci
pit, ſi caſu fortuito amiſerit, qđ accipit mutuo, veluti in-
cẽdio, ruina, naufragio, aut ĩ curſu latronũ, nihilominus
poſſum agere ꝯ eum ex mutuo, ſed commodatarius, dili
gẽter debet cuſtodire rẽ ſibi cõmodatã, nec ſufficit, ſi ad
hibeat talem diligentiam in cuſtodiendo, quam in ſuis re
bus ſolet adhibere, ſi alius homo diligentius potuerit cu
ſtodire, ꝑꝑ maiores vero caſus commodatarius nõ tene-
tur. ſi tamẽ propter culpã ſuam caſus iſte nõ accidit non
amittit, alioqui ſi tibi commodauero ſciphum meũ, vt ha
beres in domo tua, & tu forſan tecum in peregrinatione
detuleris, & in curſu latronum amiſeris, uel naufragio, te
neris nihil de eo reſtituẽdo, uel eius ęſtimationẽ, licet gl.
hãc differentiã tetigerit, nihilominus eã hic poſui. In gl.
hic no. in fi. gl. melius. ff. de reg. iur. l. cõtractus. ĩ fi. & hoc
b ſi ſine culpa accidũt, b ut uidebis inferius. In gl. alias
exactiſſimã. in fi. iſta materia cõſueuit tradi per modũ do
2 ctrinę, & in hoc contractu. & in aliis, quia † aut cõtractu
fit gr̃a tradẽtis tantũ, & tũc ſolꝰ dolus, & lata culpa uenit,
ff. depoſi. l. quod Nerua. aut gr̃a utrinſq;: & tũc uenit le-
uis ĩ. eo. §. fi. ff. cõmo. l. ſi ut certo. §. ſed ubi. aut gr̃a acci-
pientis tm̃, & tunc leuiſſima, ut d. l. ſi ut certo. §. cuſtodiã:
hoc aũt ultimũ, fallit in precario, qđ fit gratia accipien-
tis tm̃, & venit ſolus dolus. ff. de preca. l. quæ ſitũ. §. illud.
Et eſt rõ, qa quandoque põt reuocari, ut ibi notať in tex.
3 Et iõ imputet ſibi concedẽs, niſi cito † reuocet ſi precario
recipiẽs abutatur. Et ſcias, ꝙ quando qs tenetur de leuiſ-
ſima, tenetur ad exactiſſimã diligentiã. Et poteſt dici exa
ctiſſima, quã diligentiſſimi patriſfa. diſcretio pręſtitura
eſſet. Sin autẽ de leui, tenetur ad exactã infra §. fi. quã dili-
gens paterfa. adhibet, nec ſufficeret talẽ, qualẽ in ſuis re-
bus adhibere conſueuit, ſi in ſuis eſſet minus diligens, vt
hic. ff. ſo. ma. l. ſi cõſtãte. §. ſi maritus. Si aũt de lata, ſufficit
quòd pſtet talẽ, q̃ cõis natura hominũ, q nõ admodum ſa
piẽtes, & uigilãtes reputãtur, conſueuerũt in talibus pręſtare, dumtamen tantum adhibeat diligentiã, quantam in
ſuis, quaſi diligentior eſſet, debet talẽ qualem in ſuis dili
gentiã adhibere. ff. depo. l. quod Nerua. vide plene. ff. fa-
mi. erciſ. l. hęredes. §. non tantum. infra de ſocie. in §. fi. E-
xẽpla aũt horũ debẽt committi arbitrio boni uiri, qui ſm
factorũ varietatem, habet iudicare de diligẽtiis huiuſmo
di. Et potes ponere exemplũ in æquo cõmodato, nã qñ
4 commodatarius † tenetur de leuiſſima, nõ debet confide
re etiam in diligenti famulo, imo ipſe debet uidere pro-
priis oculis, & manib. palpare, ne ſtabuletur, ſeu adaque-
tur calidus, & quod ſit bene, & ſecundum menſurã liga-
tur & cætera prouidere neceſſaria. Quando de leui. ſuffi
ceret, quod pręciperet famulo, alias diligẽti, quod bene
curet de eo, de cuius famuli diligentia eſt expertus. Si au
tẽ de lata tantũ, ſufficit quod cõmendet famulo, non ita
experto, quẽ credebat bonũ, quem forte reperit in caupo
na, ſeu in ſtabulo hoſpitis ſui, & ſic de ſimilibus poſſunt
5 poni exẽpla. † Caſus ũr c fortuitus nõ uenit in cõtractu,
c vt patet, & hoc in cõtractu, ex quo dominiũ nõ trãſfert,
alias ſecus, ut hoc uer. & is quidẽ. ff. de peri. & cõmo. rei
vẽ. l. vẽdita. vide quod ſcripſi. C. ſi cert. pet. l. incendium.
Fallit tamẽ in multis caſibus, quibus quis tenetur, quam-
uis dñium nõ fuerit translatũ, vide ff. depo. l. j. §. ſępe. qui
quãuis loquãtur in depoſito, tamen cõuenienter poſſunt
ad alios cõtractus adaptari, nã culpa, mora, pactio, & do
lus faciunt teneri de caſu fortuito, ut ibi notatur, & hoc
expreſſe patet, quia ubi culpa præceſſerit cõmodatarii te-
netur de caſu fortuito. Quod põt dici uerũ, ubi culpa eſt
ordinata ad caſum, & eſt cauſa, quare caſus euenit. ff. de
rei uen. l. qui petitorio. §. i. ff. loca. l. uideamus. in fi. de dã.
infect. l. fluminũ. §. idẽ ait, ſi damni. ar. ff. de ſta. libe. l. non
omne. Sin autẽ culpa non fuit ordinata ad caſum, nec eſt
cauſa caſus, tunc aut fuit culpa cum mora, aut culpa ſine
mora. Primo caſu videtur dicendũ prout infra dicã, ubi
mora præceſſit. Scđo caſu ubi nulla mora, ſed ſimplex
6 culpa pręceſſit dic, ꝙ aut ante caſũ non † erat nata actio,
nec ius agendi ad intereſſe, & tunc excuſat. Verbi gr̃a. in
actione de dote, quę oritur demũ ſoluto matrimonio. ff.
de bo. dam. l. ſed ſi alia. in qua caſus excuſat culpam. ff. de
impen. l. 3. & facit. ff. de ſo. l. ſi ſtipulatus. §. ſi lancem. Si
actio erat nata tũc excuſat ab eo, qđ nõ uenit principali-
ter in obligatione, ſed ꝑ modũ acceſſorii. ff. ad leg. Rho.
de iac. l. fi. §. ſi ea. ſed non ab eo, qđ principaliter uenit in
actionẽ, ut ff. loca. l. ex conducto. §. fin. de alie. iu. mutan.
cã. l. nõ ſolũ. §. pe. Et hoc in cõtractib. in delictis, vel quaſi.
ſi. uř ꝙ ſi ꝑ factũ actoris deſiit intereſſe, qđ caſus excuſet.
ff. ad l. Aquil. l. legis Aquilię debitor l. alias nõ excuſat cul
pã latam, ſed leuẽ. ff. qđ vi aut clam. l. ſi alius. §: eſt & alia.
de ui & vi arma. l. i. §. rectiſſime. de fur. l. inter omnes. in
prin. de re mili. l. qui commeatus ſi quis can. l. 2. § ſi tamẽ
7 † Vbi aũt mora, dolus, vel pactio precedit caſum. dic ple
ne. ff. de reg. iur. l. cõtractus. per gl. extra de reg. iur. c. con
tractus. li. 6. & ibi per Dy. C. cõmo. l. i. per Doc. Quos ca-
ſus nõ proſequor, quia nec tex. noſter tãgit, ſed tantũ ubi
culpa pręceſſit, ſup quo diſtingue, ut ſupra ſcripſi. quã di
ſtinctionem ſupportes, & emẽdes charitatiuo calamo.
Scio enim quod periculoſum eſt, & maiori elimatione id
indigere poſſet. In gl. ſic infra loc. ĩ fi. hoc uerũ, cum res
conſiſtit in pecunia, alias pręſcrip. verbis agitur. ff. depo
ſi. l. i. §. ſi quis ſeruum. de pręſcri. ver. l. naturalis. §. at cum
do. iunge. infra de actio. §. ſequens.

a *Adnot.* Itẽ is. Qui recipit commodatum, obligatur re &
differt a mutuo, quia in commodato non transfertur domi-
niũ, nec tenetur de caſu fortuito, niſi culpa eius præcedat
caſum, & hoc ſi gratis concedat, alias ſi cũ mercede, eſſet
locatio.

b Accidunt. Nam quod hic de incendio dicitur, intellige ve
rum, quando ab alto, ſine culpa inhabitantium exortus fue
rit ignis: alias ſecus, ut per Ang. hic.

c Caſus autem. Quid ſit dolus, quid culpa leuis, quid leuiſ-
ſima. & quid venit in uno contractu, & quid in alio, vide la-
tiſſime per Bart. in l. quod Nerua. ff. depoſiti.

1 *Culpa quando an non, caſus fortuitus.*
2 *Caſus incendij in quo ſpectandus.*

Pręterea. In glo. no. in depoſito. in fin. Vide melius eo.
1 titu. l. ſi plures. §. fin. & dicto §. ſępe. † In glo. hic not. a-
liud. ibi. ſtudioſa. cum imitatione ueritatis. in Auth. de fi-
de inſtr. in princi. ibi cum allegat. l. late. eod. titu. l. cede-
re. §. fina. In ead. glo. ibi cum dicit, leuiſſima, imo ſine ali
qua. ff. de fur. l. eum qui. §. idem ſcribit. & not. ff. pro
ſocio. l. cum duobus. §. damna. Si tamen ſit leuiſſima, ad
huc reputatur caſus fortuitus, & forte hoc uult gloſſ. di-
cere hic. & not. ff. nau. cau. l. & ita. §. miratur. Sed
ſi leuis præcedat, tunc non computatur inter caſus
fortuitos

fortuitos & ſic intellige, quod no.eo.tit.l. nauta. ubi no.
ꝙ furtum, non eſt caſus fortuitus. Et potes ponere exem-
2 plũ ſi fiat a familiari, alias probato, & bonę famę, & qui
nunquam alias commiſerat. & de loco vbi tales res fura-
tæ ſunt, ẽt diligentiſſimi conſueuerunt ſeruare. In ead.gl.
ibi cum allegat l.ſi uẽdita. illæ duæ ſunt cõtrarię, ſed dic,
3 ut notatur in d.l.3.§.1.de offi.pręſe.vigi. Et † caue qa po-
teſt eſſe caſus fortuitus illi, qui non ſunt cauſa incendii,
ſed illis qui ſunt cauſa: non. unde aduertenda eſt culpa,
ut dixi ſupra proxime.

1 *Caſum culpamve & qui probet.*

Creditor. In gl.no. caute.in fi.ff.de pig.l.grege.§.& in
ſuperficiarius, audiui tamen quoſdam uoluiſſe adſtruere
neceſſariã traditionem, de quo plenius uidebis in §. item
ſeruiana. ſi incidit. In glo.quę naſcitur. in fin.prima uera:
non tamẽ naſcitur ex ſolutione, ſed ea contractu dudum
inito: ut uidebis in materia actionũ. in gl. ſed quis.in fin.
1 communis opi. & quaſi omniũ † eſt, ꝙ creditor probet ca
ſum, debitor culpam, uel dolum, ſi allegat. Sed an de ca-
a ſu, a creditur iuramento creditoris? Arg.ꝙ ſic C.de fid.
inſtru.l.fi.ſed ibi ſpeciale. Vnde Doct.conſueuerunt dice
b re, ꝙ probetur b per teſtes item per coniecturas.ff.de re
milita.l. qui commeatus.eod.titu.l.nõ omnes.§. a barba
ris. & de hoc in Spe.de pig. ver.ſed qualiter.nu.15.16.&
17. De his no.per gl.& Doct.in d.l.ſi creditor.de eden.l.ſi
quis ex argentariis.§.fi.loca.l.ſi quis domum.§. Impera-
tor. Et caue, quia quidam habẽt hic quãdam additionem,
quæ male iacet, quæ dicit, ſed tertio &c. hoc enim eſt fal
ſum, imo primo creditor probat caſum, ut dixi.
a *Adnot.* An de caſu. Adde Anc.Corſe.in ſing.ſuis in ver.teſtis
incipi.in loco.vbi inſtruit p illos damnum.per caſum fortui
tum in locis remotis, quod faciant ibi examinari teſtes, qui
bus credetur non obſtante, quod non fuerit pars in eorum
productione citata.uide quę dixi ibi in apoſt. ad eum, ubi
remitto me ad ea, quę notaui in apo.ad Lanfr.in c.quoniam
contra.§.teſtium depoſitiones.extra de proba.
b Quod probetur. An creditor teneatur probare caſum, ut
de Bar.in l.ſi quis ex argẽtariis.§ an nec heredi.ff. de eden.
& Salic.in l.ſi creditor.C.de pig.act.

De uerborum obligationibus. Rubrica.

Continuatio patet ex his, quę legũtur ſupra
tit.ii.§.fin.

1 *Inueſtitura quo iure neceſſaria.*

Verbis. a obligatio. In gl.eſt aũt.in fi.dic ibi. & dic
ꝓmittitur futurum, ut ibi no. In gl. ſi autem incer-
tum.hoc ſatis uř probabile.ff.de act.emp.l.ſi tibi li
berum.de ſeruit.urba.prę.d.l.ſi binarum.quandoq; tamen
ponitur pro adiectione.ff.depoſiti.l.pen.de uſuris.l.ſi ſti-
pulatus.de lib.le.l.non ſolum.§.pe.ſi quis in.uoca.nõ ie-
rit.l.fi.de arbi.l.diem proferre.§.fi. In gl.niſi in caſu.in fi.
uide ſupra de leg §.ſi generaliter.ff.eo.l. qui ea pluribus.
In glo.nã & baculũ.in fi.illa lex facit, quia ibi eaponitur
pactũ, ſicut hic ſtipulatio. Vel dic ſtipulationẽ dici a ſtipi-
1 te, ideſt columna, quæ fortis eſt & firma. De † inueſtitura
b b de qua hic in gl.tangiť, dicas ꝙ non eſt neceſſaria de iu
re ciuili: ſed de iure feudorũ eſt neceſſaria.in feu.de cog.
feu.c.fin.quid ſi inueſti.in princip. & quaſi per totũ. & in
beneficialibus de iure cano. nõ tamen per inueſtituram,
poſſeſſio adipiſciť uide extra de conſuet.c.2. de his quæ
fi.a ma.part.c.ea nre.per Doct.de regu.iur.c.1. ſecundum
Dyn.de feu.de nou.i.for.fi.c.2.in feu.
a *Adnot.* Verbis. Diuide hunc ii.vt hic per Ar. quia hic Io.
Fa.leuiter pertranſit.uide hic Ang.Bar.& Chriſt.Por.
b De inueſtitura. Vide de hoc dicto Ang.hic in ii.col & cir
ca fi.in uer.in gl.firmum.idem tenẽtẽ, & allegantẽ Io.Fab.

1 *Errore nominis ſtipulationem uitiari.*
2 *Interpres neceſſarius.*

In hac re. In gl. propric in fin. & dic habeat per ſe uel
per ſuum ſufficientem interpretem.ff.eo.l.i.in fi.ſigna au
tẽ non ſufficerent.ff.eo.l.i.Super tex.cõgruenter.ad inter
rogata. In gl.habilib. melius ff.de re. dub. l. in ambiguo.
uerſi.neque.de reg.iur.l.in ambiguis.de ſupel. lega.l.lega
1 ta.l.Labeo.& ideo ſi † alterentur nomina, ut ſi boui impo
natur nomen aſini: vel econtra, ſicut truffatores, quãdo-
que alterant & mutant: non videretur bona ſtipulatio,
quãuis adinuicem conſentiret, per dictas leges: & facit
ꝙ libellus debeat offerri laico in romantio. Sed hoc non
2 videtur verũ: quia per interpretem, põt ſcire quid† conti-
net in latino: & ſi ſit omnino expers literarum, & ita pa-
rũ ſciret, qđ cõtinet in romantio, ſicut in latino, niſi habe
ret expertũ in literis, q ei legeret in hoc tñ eſſet attẽden-
dus uſus & ſtylus curiæ. C.de emã.li.l.i.ff.de re iu.l.decre.

1 *Obligationis tempus uarie conſiderari.*
2 *Dies quando tacite inſit.*
3 *Ex actionis tempus.*
4 *Diem differri qui accipiendum.*
5 *Sententia quando ferenda.*
6 *Legatorum & contractuum diſcrimen.*
7 *Annua a ſingulis annis differre.*
2 *Obligatio ad diem qui accipienda.*

a Omnis. a In gl.ſtatim in fi. In hoc puncto ſunt gl. va
riæ: nam in l.promiſſor.videtur tenere, quod ſit ſpeciale
in conſtituta pecunia. & idẽ videtur tenere in d.l.eũ qui.
§.fi.remittẽdo illam. & idem in l.omnibus.ff. de iudiciis
hic tenet contra, alibi diſtinguit inter debitum quantita-
tis, & ſpeciei infra de inuti.ſtipu.§.fi. Dicas latius, qa aut
1 quæritur an in obligatione præſenti detur tẽpus, quo ad
obligationem cõtrahendã: aut quantũ ad petitionem in-
choandam, aut quantũ ad moram inducendam: aut quan
2 tũ ad executionẽ faciendam. † Quantum ad primum, dic
quòd niſi inſit tacita cõditio, quod ſtatim cõtrahitur obli
gatio, ẽt ſi dies tacite ineſſet.ff. de op.li.l. quoties.ſi tacita
conditio ineſſet ab euentu conditionis, vt no.ff.de pac.l.
itẽ quia cõuẽtiones, & ſic intellige.l.interdũ.ff.eo.l.inter
ſtipulantẽ.§.ſacram. Quantũ ad ſecũdũ dic, quod ſtatim
peti põt. & hoc uult dicere hęc litera. & vř quaſi expreſ-
ſum.ff.de leg.1.l.ſi domus.§.in pecunia.de uerb.obl.l. li-
ber homo.§.decem.de act.empt.l.ſi ſterilis.§. cum p uen
ditorẽ.nec eſt aliquid ſpeciale in cõſtituta, qa ſi bene ad
uertas ad tex.illum, ibi datur tp̃s, nõ ad petitionẽ ĩchoan
dam, ſed ad exactionem celebrãdam, ut ibi patet, cum di
cit, ut exactio celebretur &c. vnde quãuis in prin.loqua-
tur de petitione, nihil tamen de ea loquiť in reſpõſione,
& per conſequẽs reſponſum eſt ad mora inducẽdam, qa
ſtatim interpellari põt, effectus tamen morę differtur mo
dico tẽpore arbitrio iudicis.ff.de eo bo.l.ſi quis filium.§.
ſtipulatio. & l.quod dicimus.ff.de ſolu. de uſur.l.ſciẽdũ.
Vel dic, ꝙ ad petitionẽ, & interpellationẽ datur tñ tem-
poris, quod potuerit tradidiſſe p §. fi.infra de inuti. ſtipu.
ſaltem in ſpeciebus.ff. de leg.1.in prin. Quantum vero ad
3 † exactionẽ tẽporis, eſt arbitrariũ, vel quatuor menſiũ, ut
in l.ſi debitori.de iudi.vel x.dierũ, ut l.ꝓmiſſor.uel aliud
prout iudici videbitur, ſecundum locorũ & perſonarum
varietatẽ, ut l.quod dicimus.ff.de ſol. & ſecundũ ſumma
rũ quantitates.ff.de iur.fiſ.l.in fraudẽ.§. fiſcalibus. ſuſpe-
ctus tamen cauere debet. vt l.ſi debitori.ff. de iudi. & ff.
4 de pig.l.quęſitum. † Sed an obligatus in diẽ, gaudebit hu
iuſmodi dilatione? Nõ videtur, ea quo dilatione ſibi pro
uidit. C.de pac.con.l.fi.ff.de prec.l.& habet.§.cũ quis.ex
tra de dila.c.præterea.ff de uſuris.l.ſi fideicõmiſſi. Cõtra.
C.de repu.hæred.l.fi.ff.de act.& obli.l.quoties.C. de ſe-
pul.vio.l.q ſepulchra.de an.leg.l.Titia. §. qui Marco. de
ali.leg.l.alimẽta.§.Baſilicæ. & hoc fauorabilior, cũ dila-
tio ſeu prouiſio iſta ſit de iure cõi, & oriatur ea pręcepto
ſuę cõdemnationis. vnde primũ tempus, ſeu prima dila-
tio, eſt appoſita ad differendam condemnationẽ tantum,
non autẽ ad executionem, & ſic poſſunt euadi contraria,
quę loquuntur vbi prouiſiones tendunt ad unum, & non

ſunt de iure cõi,& ex eis ſequeretur iniquum, aut cauſarũ
prorogatio,ut d.c.præterea. In gl. ſic.ff.ſi cer.pet. in fin.
Maxime quæſtio conſueuit eſſe,an ex obligatione in diẽ,
ſit dare actionem ante diei euẽtum . De obligatione non
dubitatur,quia illa bene eſt nata.Et gl.& Ia.de Ra.dicunt
ꝙ ſic. Pet.de bel.pert.tennit cõtra,& ſuper hoc multas al
legationes hinc inde cõceſſerũt, de quibus ſatis Cy.reci
tatur.,C.ut act.ab hęrede,ꝙ cõtra hęredẽ.l.i. tamen quaſi
omnes moderni tenẽt,quòd ſit nata. & ad hoc allegãt.ff.
mãd.l.i.§.mandatũ. modicus tamen eſt effectus huius di-
ſputatioois,recurre ad Cy.ſi velis hoc delatare.In gl. niſi
ab initio.in fi. Vide melius ſ. ſuper dicto uerbo,cõteſtim,
vnde in d.§.decẽ.nõ cenſetur dies appoſita, quæ differat,
vt ibi patet. Itẽ no.& illud, quod hic dicitur de ſtipulatio
ne cõcepta in diẽ,obtinet ſi intra diẽ.ff. de uerb.obli.l.ſi
quis intra.& l.quicquid.§.ſi.In gl.hic no. ad quęſtionẽ in
b fi.De hac q̃ſtione, b eſt caſus† extra de offi.deleg.c.con
5 ſulnit.vbi dicitur, quòd eadẽ die poteſt ferre ſẽtentiam.
c circa vltimam horam,uel expectare in diẽ ſequẽtem , c
niſi in illa die,deberet eius officium finire,dic ut ibi. In
gl. aliud ſi dixerit. cum alleg.l.nec ſemel, dic,quòd non
eſt ꝯ, quia idẽ ė,ſiue dicat ſingularis annis,ſiue in annos,
ut no.d.l.i.q̃ñ di.le.ce.ubi eſt cõtraria gl.huic. ſed illa ue
rior,ut uidebis plenius ĩ.de inuti.ſtipu.§.pe.In ea.glo.ibi
6 cum allegat.l.cum in annos.† Sed quæ eſt ratio huius ra-
tionis,ut pluries ſpectetur tempus in legatis , quã in ꝯcti
bus? Reſpondeo,quia cõtractus cedunt in una hora,& in
uno tẽpore,ſed non legata, ut dictis legibus.Sed cur non
ęque? Reſpon.quia contractus ſunt fortiores, quia uolun
tate duorũ nituntur, quàm legata , & hoc ſatis apparet in
tranſmiſsione,quia legata conditionalia non tranſmit-
tuntur,ſed cõtractus ſic,ut ĩ.§. ex cõditionali,ſecundum
Domi.Iac. & Pe.in ea.gl.ibi cũ dicit , una eſt uerborum
conceptio.ff.eo.l.ſtipulationũ.§.ſtipulatio.In ea.gl.in ſi.
de quibus conſtat,quod ſunt plures,ut l.ſenatus.§.ſi.& id
uidetur pręcedens approbanda,& Dy.eam approbat in l,
7 ſenatus,quia quando dicitur,ſingulis† annis nõ exprimun
tur diuerſę ſpecies temporum , ideo ſtipulatio una. Sed
ubi dicitur annua bima &c. exprimuntur diuerſę ſpecies
temporũ,unde qua ratione,expresſio plurium rerum di-
uerſas facit ſtipulationes,ut l.ſcire debemus. ff. eo.tit.ea-
dẽ rõne,expresſio diuerſorum temporũ. ff. de mili.teſta.
l.miles ita.§.quod diximus,ſecũdum eum. In gl.ſcilicet,
ratione primi.in ſi.hæc eſt ueritas.cum enim ſit una,vt d.
l.ſenatus,tota eſt in diẽ,& pro primo, & ſequentibus an-
nis.Et in hoc differt a legato, qđ eſt cõditionale ꝓ ſequẽ
tibus annis.ut d.l.ſenatus.ſatis no.ff. eo.l. Stichum.§. fin.

In gl. ideſt donec uiuat. in fine. Sed quid ſi non eſſet
adiectum uerbũ,quo ad uiuã? Verbi gratia,promiſiſti mi-
hi per ſtipulationẽ decẽ annua , uel ſingulis annis in d.l.
ſi Stichum.§. i. uidetur nelle , quod obſtet exceptio, poſt
mortẽ ſtipulatoris,ſed illa gl.reprobatur ibi per omnes ,
ꝑ caſum illius §.Et eſt ſecus ĩ legatis. C. de leg.l. in anna
libus.præſumitur enim paciſceodo ſibi,& hæredibus pro
uidere.ff.de proba.ſi pactum.§.ea conditionali.Item no.
8 quod ſi quis † eſt obligatus, uſque ad diem,& ſint plures
pręſtationes faciendę,ut annuũ diurnum, uel mẽſtruum
tenetur ante diem cum effectu: ſed poſt diẽ ſine effectu :
ſed ubi eſt una præſtatio facienda,tenetur ante diem ſine
effectu,ſed poſt diem cum effectu.& eodem modo,ſi pro
miſit ex die,nã ante diẽ obligatus eſt ſine effectu tantũ.ff.
de actio.& obligat.l.obligationum fere.§. placet.in i.gl.
& hoc intelligo , niſi dies appoſita fuerit cauſa limitatio
nis,& obligationis,tũc enim teneretur ante diẽ, ſed non
poſt.ff.de dam.inſe.l.4.de pręto.ſti.l.Valeriano.ff. mand.
l.ſi fideiuſſor.§.ſi. niſi eſſet ante ꝯcta obligatio, quę poſt
diẽ duraret,ut eo.titu.l.ſi mandato Titii.§.Paulus reſpon
dit die adiecto.& §.ille. uide quod ibi no. in dubio autẽ
promittendo ad diem,uidetur promittere, ut poſt tenea-
tur,& non ante,niſi eſſent plures pręſtationes faciendæ ,
quia tunc pręſumeretur contra ff. eod. titu.l. eũ qui ita.§.
quia ita.In glo. i. in aliquam fortunam. in fin. quia ubi ſe
habet omnimodo ad eſſe, cẽſetur ĩ diem, ut ĩ.gl.ſi.& no.
quod tex.plenius hoc diſtinguit in d.l.obligationum fere.
a *Adnot.* Omnis.Stipulatio,vbi eſt pura,ſtatim põt peti.Si
vero eſt in diẽ,nõ põt peti, niſi ꝑterierit tota illa dies. Ang.
b Qõne.De hac q.vide hic Ang.i ſi.2.col.uer.io gl.debet irẽ
q̃rit hic Ang.13.col.an ſoia poſſit ferri de nocte,uide eũ hic.
c Sequẽtẽ.Ang.hic.& ante ſi. 3.col.verſ. q̃ro an die ſequẽti.
dicit tamen hic Chriſt.cum Io.fa.de hoc eſſe clarum caſum
in c.conſuluit.extra de of.dele.
1 *§.ex conditionali ſenſus.& 4.*
2 *Tranſmiſſibiles conuentiones.*
3 *Seruitus quando,an non tranſmiſſibilis.*
5 *Conditio quando,an non tranſmiſſibilis.*
6 *Facta an tranſmiſſibilia .*

Ex Conditionali. In gl.ſed quare legatarius. in ſi.quid
ergo ſi legatarius ſtipulatur legatum ſibi reddi ? Videtur
quod tunc tranſmittat, attenta hac ratione, ſed hoc non
eſt verum,vt ff..vt in poſſeſ.leg.l.i.§. ſi quis ſub conditio-
ne.de conſtit.pec.l.ſi id quod.ſi quis cau. l.ſi eũ.§.qui in-
1 iuriarum.& gl.hic loquitur,† quando principaliter qs ſti
pulatur,ita quod ſtipulatio non ſuccedit in locũ alterius
actionis,non tranſmisſibilis,nam tunc,nõ obtinet iſte §.
nec ratio gloſſæ ad hunc caſum extenditur. eſt ergo ſen-
2 tentia glo.quòd pactum,& ſtipulatio† cẽſentur realia, &
tranſmisſibilia ad hæredes,hoc tamẽ fallit in duobus ca-
ſibus,q notantur in l.ſi pactũ.ff.de probat. Item ubi per-
ſona apponitur in execurione negotii.ff.de pact. do.l.ob
res quoque donatas.§.ſi.ff.ſol.ma.l.ſi maritus.§.i. de pac.
l.qui in futurum.§.i.Itẽ fallit de ſer.ruſt.prædi.l. Lucius
ſed ibi,forte non fuit pactum,ſed ſimplex concesſio, vel
3 dic,quòd ubi ſeruitus † conſtituitur, facta mentione per-
ſonæ nõ prædii,vel prædii & perſonæ , tunc non trãſit ad
hęredẽ,niſi fiat mẽtio de eo.ſed ſi cõſtitueretẽ prædio, trã-
ſiret,& eſt ſecus in alterius rei obligatione , quę tranſit.
quamuis fiat mentio de perſona , quia illa eſt magis tranſ-
misſibilis de natura ſua . & magis perpetua, quòd patet ,
quia durat vſque ad xxx. annos . & ſeruitus vſque ad x. ſi
ſit cõſtituta,ut patet C.de præſcrip.aax. anno.l.omnes. ff.
de ſeruitu.l.ſeruitutes. Si ergo aliquis ſtipulatus fuerit ſi
bi ſeruitutẽ,ſub cõdit one,ſtipulatio huiuſmodi nõ tran
ſit ad hæredem, per d.l.Lucius.Sed hęc ratio poſſet impu
4 gnari per l.corruptionẽ.C.de uſuſru.† Item dic generali-
ter quod vbicunque ſtipulationem quis interponit, ſuper
actu non tranſmisſibili de natura ſui non obtinet iſte §.
per ll.ſupra alleg.in prin.ff.de uſuris l.ſi ſtipulatus. Item
nec obtinet in caſu,quo ſtipulator deberet cõdi.implere
5 † in propria perſona. Verbi gratia,promitto tibi centũ, ſi
Romam ad indulgentiã ueneris , vel ſi te contingat capi
ab inimicis.ſi enim moriaris ante conditionẽ impletam,
non traſmittitur.Et eodem modo non obtinet in condi
tionibus,quæ ſunt in non faciendo, quarum implemen
tũ dependebat ex non facto ſtipolatoris,tunc enim non
trãſmittitur ſpecies,ſed ipsũ debitũ purificatum.ſ. prox.
§.in ſi.Sed an debitũ conditionalẽ tranſmittatur contra
hæredem promiſſoris? & certum eſt, ꝙ ſic , ſi erat in fa-
ciendo,& factum faciendũ erat ea parte promiſſoris, ni
ſi eſſet tale factum , qđ non poſſet per alium adimpleri .
C.de contrahen.& commit.ſtipu.l.ueteris.Sed ſi factum
6 erat in non faciẽdo† non tranſit contra hęredẽ promiſ-
ſoris,niſi eſſet commiſſa in uita promittẽtis.ff.eo.l.ea ex.
§.ſi ſi ſerui.uẽ.l.loci.§.ſi fundus. uel niſi de hoc fuerit fa
cta mẽtio.ff.de pac.l.q in futuro. §. i . & hoc ſi in ſtipula-
tione fuerit facta mẽtio de ꝑſona , ſicut in ſtipulatione ꝑ
te nõ fieri. Item alias ꝯ per d.l.ſi pactum.Quid ergo ſi qs
promiſit factũ facere etiam ſub pœna? Poteſt dici, quòd
hæres faciendo euitat cõmisſionem pœnę,per d.l.uete-
ris.Sed quid ſi eſſet electa induſtria, tunc vr̃ obligatio ex
tincta,per mortẽ promiſſoris, uel poſſet dici, quòd dura-
ret,quia iſta electio fuit in fauorẽ ſtipulatoris, ſi ergo ſti-
pulator uult recipere operas,uel factũ alterius , cur non
ꝑt renuntiare fauori ſuo? Et forte hoc uult dicere l.uete.
uide ibi.& facit l.inter artifices.ff.de ſol.ibi,non conſen-
tiẽte ſtipulatore , & hoc verũ in priuatis ꝑſonis , ſecus in
eccle-

eccleſiaſticis.in feu. qui ſuc.te.c. 1. hic poteſt eſſe tit.ſi de
feu.defun.conten.c.unico.§.moribus.

a *Adnot.* Ex conditionali.Stipulatio conditionalis tranſmit
titur ad hęredes. Ang.Ioan.Fab.Iatius ſcribit ſuper hoc §.
quam Ang.& Sal.ideo uide eum diligenter.

1 *Diem in mora conſtituere.*
2 *Tempus cur a lege datum.*

a Loca a etiã.In gl.ratione,in fi. b Sed op.cõtra hũc.
b loca l.inſulam.§.1.Sed ibi,in contractibus bonæ fidei.in
quibus temporis anguſtia non uiinat item contra.ff.de le.
i.l.ſi mihi.§.1.Sed ibi in legatis,quæ fauorabiliores inter
pretationes recipiunt.Dominus Petr. de Bel.per. mouet
hic unam quęſtionẽ.& parum aliud, aut nihil dicit ultra
1 gl.i hoc tit.nec præcedẽti.† Pone ꝙ aliquis promiſit cen
tum dare Pariſiis ſub pœna,uenit Pariſios intra diem,ſed
non ſoluit,nunquid committit pęnam abſque aliqua in
terpellatione?Videt̃ quòd ſic, ꝗa ſicut dies expreſſa con
ſtituit̃ in mora.C.de cõtrahen.& commit.ſtip.l.magnam.
ita uidetur,ꝙ tacita.ff.eo.l. ſi inſulã.igitur uidetur ꝙ hęc
pœna hoc caſu cõmittatur, cum tacita dies ſit elapſa.Pe.
ipſe dicit,ꝙ ſi uenit Pariſios intra diem,non committitur
pœna ſine interpellatione,ſi non uenit, cõmittitur. Et eſt
2 ratio,quia tempus,† quod conceditur a lege,conceditur
adueniendum non ad ſoluendum, & ideo licet nõ ſolue
rit, non committitur pœna, quia per ipſum tñ non ſtetit
quin uenerit,& ita non obſt.d.l.ſi inſulam, quia ibi nihil
fecit,nec compleuit,ad hæc fecit,quod in ſe erat,uenien
do ad locũ. Quid ſi conceditur ad ſoluendum,ut in con-
ſtituta? Dic ut infra de act.§.de conſtituta.

a *Adnot.* Loca.adiectio loci,in ſtipulatione eius effectum,ſi
cut dies retardat,& obligationis natiuitas non ſuſpenditur
& impoſſibilitas in ſtipulatione adiecta , eandem infringit.
hoc dicit Bal.
b Quæſtionem.Hanc etiam mouent hic Doc. & Angel.in
fi.in i.col.uerſi.quærit hic Pe.& Ioan.Fab.

1 *Aditionis condit.comites.*
2 *Tutor quando ſub cond.recte detur.*
3 *Dies quibus cond.non inſit.*
4 *Conditionum quę non ſuſpendant.*

a Conditiones. a In gloſſ.ff.de regu. iur.in fin. & non
requiritur ſcientia de pręſenti,quia partes uolunt ex cer-
ta ſcientia,talem ſcientiam requiri,& ſic non errant.Sed
quid dices in caſu,quo certitudo requiritur , ſicut in adi-
tione hęreditatis.ff.de acquiren.hęre.l. is qui putat. & l.ſi
is.Nunquid ſub talibus cõditionibus poteſt fieri?Videtur
ꝙ ſic,cum tales conditiones non ſuſpendant actũ,ut hic.
Contra, quia in aditione hęreditatis debet quis eſſe cer-
tus,ut ff.de acq.hæredi.l.qui hęreditatẽ.& l.in repudian-
da.iſta autem poſſunt eſſe incerta,ut in fin.huius §. Solu.
1 quantum eſt de aditione.† poſt talis conditio apponi, &
ualet aditio,cum tamen tria cõcurrant,quod talis ſit ſua
ex iuſta cauſa,& communi.opin.Item & ueritas rei & ſic
ualet,alias non, ut eod.titu.l. cum quidam.§. quod dici-
tur,cum ibi not. Sed an quod dixi in aditione , obtinet in
aliis actibus legitimis,qui non recipiunt diem,nec condi
tionẽ.ff.de regu.iur.l.actus legitimi? Et poſſet dici, quòd
ſic,ſi agentes negotium apponant cõditionem,quæ ſit ue
ra,& quam credant ueram uehementi præſumptione, &
communi opi.cum ſit eadem ratio.unde ſi iudex,qui dat
tutorem,& ipſe tutor credat patrem pupilli mortuum,&
2 ſit communis de hoc opinio, ut uerum ſit, † quamuis iu-
dex apponat talem conditionẽ, ſi pater pupilli mortuus
ſit.crederem ualere dationem , quia etiam tacite hoc in-
telligebat.ff.de tutel. l.muto.§. ſub conditione.& facit di
cta l.cum quidam.§ ſi.cum l.ſequen.alias non credo.Sed
contra uidetur,quòd quamuis tales conditiones non ſu-
ſpendant obligationes,tamen dies tacite ineſt, quo ſcia-
tur ueritas,an ita res ſe habet, nec ante peti poſſunt,quo-
uſque certum ſit ſupra proxi.§.& tamen conſtat,quod il-
li actus non recipiunt diem,ſicut nec conditionẽ. Põt di

3 ci quòd in huiuſmodi conditionibus † non in dies etiam
tacita,imo ſtatim poteſt fieri interpellatio,& res peti,&
poſt in probatione veniet , quòd res ita ſe habet, ſicut in
cõditione appoſitũ eſt,& ita in actibus illis legitimis, nul
lam diem important huiuſmodi conditiones.Sed hoc vi
detur nõ poſſe ſtare,pone,quòd tu promittis mihi decem
dare ſi Arethuſa ſit pręgnans,hoc eſt de pręſenti,& de na
tura ſua videtur importare diem.ff.eod.l.interdũ. Sed di-
cas,quod hoc non eſt uerum. imo ſtatim poſſunt peti de-
cem,ut dixi,Nec ob. d.l.interdũ.quia ibi loquitur in ca-
ſu,quo partus deducebatur in ſtipulationem.in illo.n.ca
ſu eſt dies,& tacita conditio, ut ibi not. & ſupra de pact.
l.itẽ quia contentiones,quia niſi ſit partus & naſcatur,da
re non poteſt,non ſic in hoc caſu vbi promittunt decem
ſi ſit prægnans,quia tũc ſtatim poteſt peti.Sed habet pro-
bare,quod ſit prægnans . Sed opi.contra hunc §.ff.de hæ-
re.inſti.l.ſi Mæuia.vbi videtur concludi,quod ualet actus
non obſtan. ꝙ non ſit nera conditio. hic autem contra-
rium.Nec põt dicere,quòd ſit ſpeciale in ultimis uolũta
tibus,quia in illis dicitur idẽ , quod hic.ff. de iniuſt.rupt.
& irri.teſta.l.cum in ſecũdo.gl.ſoluit ibi, quod ibi eſt nu
4 gatio & truffa & non conditio.† Sed certe idem poſſet di
ci,de qualibet conditionali de pterito,vel de præſenti, ſi
teſtator ſciret non eſſe veram, & ita is § poſſet reſtringi
ad caſum,quo contrahentes ignorarent,& eſſent incerti
de conditionis ueritate.Vnde poteſt dicere,quod ibi ſunt
uerba de futuro,illa enim uerba,ſi uiuerent, ſimpliciter
extenduntur ad futurum.ff.de cõd.& dem.l.multa.§.i.&
ſic is §.obtinet,ſiue contrahentes ſcirent veritatem con-
ditionis,ſiue ignorarent quęcunque dixi in actibus legiti
mis,qui non recipiunt diem , nec cõditionem.vij.quæſt.
i.ca.paſtoralis.Vnde tales prouiſiones non uidentur ua-
lere,prouideo tibi de tali beneficio, ſi uacat, niſi concur
rant illa,quę ſupra dixi.

a *Adnot.* Conditiones. Conditio de præſenti ſtipulationis
valorem non ſuſpendit,ſed vera ſtatim puram reddit ſtipu-
lationem,falſa uero reddit infirmam.h.d. ſecundum. Bald.

1 *Pœnam quis an non adijciat.*
2 *Intereſſe qui probetur.& 3.4.6.7.*
5 *L.quidam ſenſus.*
8 *Pœna quando an non,ſæpe commiſſa. & 9.*

a Non ſolum. a † In glo.ſic.ff. ibi concilium ſimile.in
1 fi.ſed an pars poteſt compelli apponere pœnã in contra-
ctu?Dic ꝙ non,niſi fuerit conuentum,ut ubi no.Bene ta-
men uerum eſt,quod iudex ex cauſa, poteſt apponere pę
nam pręceptis ſuis.C.commi.vel epiſt.l.i.in fi.& facit C.
de re iudi.l.ſi pecunia.de uſuris.l.i.ff.de excep.do.l.apud
2 Celſum.§.Labeo.† In glo.ſed quomodo. in fin.ſopponit
glo.quod vbicunque dolus arguitur,ſiue in cõtractibus,
b ſiue in delic.ꝙ intereſſe probetur b per iuramẽtũ, & fa
cit ff.de in lit.iur.l.ii.& l.in actionibus.& idẽ no.ff.quod
vi aut clam.l.ſemper.§.hoc interdicto.idem not.Hoſt.ex
tra de for. compe.c. dilecti.extra quod met.cauſa. c.fin.
Sed glo. videtur alibi diſtinguere inter intereſſe ſingula-
re,& commune, ut primum non probetur per iuramen-
tum,ſecũdũ ſic.C.de in lit.iur.l.alio.Sed ibi in alio caſu,
qñ culpa arguit̃.Sed contra primã opinionẽ,videtur aper
te,quia furtum non committitur ſine dolo,& affectu.in-
fra de obl.quę ex deli.na.§.furtum.& tamẽ in talibus fur
tis videtur,ꝙ oporteat alias probari,quàm per iuramen-
tum.ff. de fur. l.quidam tabulariũ. ff. ad l.Aquil.l.in lega-
la.i. In hoc poteſt ſic diſtingui, quia aut petitur intereſſe
3 ratione delicti,aut ratione contractus. Primo caſu, † dic
quod intereſſe probatur per iuramentum non in litẽ,ſed
quanti res eſt in ueritate,ſi res non poſſit reſtitui.vt ff.de
in litem iuran.l.cum furti.de aqua plu. arcen.l ſi tertius.
§.ſi.& d.l.ſemper.§.hoc interdicto.ſi autem res poſſit re-
ſtitui. & iudex condemnauerit ad reſtituendum, & non
uult reſtituere,iuratur in litem.ff.de in litẽ iurã.l.3. ff.de
dolo.l.arbitrio.de appel.l. creditor.§.iuſſus.eodẽ modo
in caſu ſpeciali,qñ qs in jus uocatus,ui eximitur propter

authoritatem iudicialem.ff.ne quis eum, qui in ius uoca.
eſt ui exi.l.ſi.§.1.Et forte poſſet hoc tradi pro regula, ubi
cunq; iudicialis authoritas contẽnitur,p leges prędictas,
niſi in caſu,quando quis inſſum in poſſeſſionẽ nõ admi
tit,uel prohibet.ff.ne uis fiat ei, qui in poſſeſ.miſſus eſt.l.
i.§.hæc uerba.Sed certe tuoc credere iurari in litẽ, ſi uim
adhiberet,uel iuſſui iudicis in ſpeciali ſibi facto, cõtuma
citer reſiſteret,unde illum §.intelligo,qñ iudex ſimplici-
ter decreuerat aliquem mittẽdũ in poſſeſſionem,cui ali-
quis ſe opponit prohibendo,qui alias non fuit uocatus,
nec condẽnatus,alias ſi ad hoc uocatus ſpecialiter,& iuſ
ſus,ut nõ impediret,prohiberet,& parere contẽneret, uel
ſi miſſum per iudicem uiolẽter in prædicto caſu expelle-
ret, non uideo,cur nõ iuretur in litẽ,cõtra ipſum per l.ſu
4 pra allega.† Sed adhuc opp.primo de d.l. quędam tabu-
larum.ubi uidetur concludi,quod oportet probari per te
ſtes,imo dic,q non obſtat,ſed intellectum prẹmiſſorum
aperit:nã quod dixi, q in delictis intereſſe probatur per
iuramentum,intellige id eſt æſtimationẽ damni,ſeu rei,
ipſo delicto probato. nam ipſum delictum probare opor
tet. Verbi gratia,ſi dicam, q tu ſurripuiſti mihi equũ, uel
bouem,hoc debeo probare,& hoc probato,ſtabitur iura
mento meo de ęſtimatione ipſius,& hoc uult dicere d.l.
5 quædã† tabularũ.ibi enim oportet pbare, quòd habebat
tales tabulas,& tale debitum cõtinentes, & reum eas ſur
ripuiſſe , & hoc probato ſtabitur iuramento ſuo, de dãni
ſui ęſtimatione. In uiolentia tñ eſt aliquid ſpeciale,nam
ibi probata uiolentia,creditur iuramento, nedum de re-
rum ęſtimatione,imo de his quę ſe amiſiſſe dicit, nec ha
bet probare quales res amiſit,& hoc in odium uiolentię.
C.unde ui.l.ſi quãdo. In ſecundo caſu,quando petitur ex
contractu,tuoc aut dolus arguitur,aut culpa. Primo caſu
aut quæris de actionib. arbitrariis.ſeu bo.fi.& in illis cõ-
ſtat quod probatur per iuramentum in litem,niſi in caſu,
ubi eſt de ueritate.ff.de i litẽ iur. l.minus.uide tñ plenius.
infra de actio.§.præterea. aut de aliis , & tunc ſi res non
extat:ęſtimatio probatur per iuramentum, ſi non poſſit
alias ſciri.ſi extat, oportet probari per teſtes.ut hic. ff. de
in litem iuran. l.uideamus.§.fina. cũ l. ſequenti.ſi autem
6 culpa arguitur,ſingulare debet probari † per teſtes de cõ
muni,uult dicere glo. quòd probetur per iuramentũ, ut
d.l.ſupra allega.quę poteſt eſſe uera,ubi alias non poteſt
probari æſtimatio per dictum §.plane.& ita oporteret di
ctum §.extẽdi ad omnia præcedentia.& ſatis hoc innuit
conſequentia literæ.uel dic,illam gl.ueram in caſu illius
legis.ubi ex officio tenebatur facere diligentiam,& hoc
niſi fuerit contumacia in nõ petendo,tũc enim dicerem,
7 ut ſupra proxime in delictis dixi.† Sed quid debent depo
nere teſtes qui producuntur ad probandum intereſſe? Di
cas quòd ſi producuntur ad probandum ſingulare inte-
reſſe deponent,quòd ſi haberẽt talem rẽ, & ita eis eedent
tem gloſſam,uel utilem,nollent ea carere pro tanto. In
communi uero,quò res tantũ ualet,ſecundum commu-
nem æſtimationẽ. Sed quid ſi dicerent,ſe tantũ daturos?
Dicas q non bene deponerent. per ea, quę not.C. de re
ſcinden.uendi.l.ii.de his ſcripſi.C.de ſent. quæ pro eo q
intereſt.l.unica,& uide quod ibi no.& per glo.& Doc.In
glo.puta nõ ire.ff.eo.l.ubi autem.§.qui id quod In gloſſ.
hoc refertur ad primum in fi.ſuper hoc dic plenius, quia
aut ſtipulatio fuit appoſita ſuper facto nõ iterabili, uel ſu
per eo toto.quod principaliter in obligationem deuenit,
8 † & nõ poteſt pluries committi,quia nũquã ſtipulatio pœ
nalis pluries committitur. ff.de here.uel act.uend. l.uẽdi
tor hęreditatis.de uerbo.obligat. l. ſi ita quis.aut ſunt ap
poſita in facto iterabili,uel plura capita continẽte,& tũc
uidetur ſępius committi pro quo libet facto iterabili,uel
pro quolibet capite,ſi contineat intereſſe,uel loco inte-
reſſe ſit appoſita pœna.ff.eo.l.ſi ſic.ff. rem pupil.ſa.ſo.l.ii.
rem ra.ha.l.ſi procu.ſi cui plusquam per l.Fal.l.iii.§.quę
ſitum.uſufr.quemadmo.ca.l.i.§.habet autem.Si autẽ nõ
9 continet intereſſe† ſed mere ſit pœnalis propter contem-
tum,forte tunc non committitur, niſi ſemel.ff. de arbit.

l.ſi duo.§.i.illa enim ibi erat appoſita loco contẽptus,ut
eod.tit.l.ſi quis rem.cum ibi no. Vidiſtis ergo, quod pro
nunciatum fuerit in caſu , quæ uertebatur inter uniuerſi
tatẽ & eccleſiam Tullen.in palatio apoſtolico,ubi dice-
bat eccleſia,quod dicta uniuerſitas ſub certa pœna pro-
miſerat nõ inſultare perſonas eccleſiaſticas,& plura alia
capitula,& q dicta uniuerſitas fecerat contrariũ frequẽ-
ter,& in plurib.capitulis , & petebat ſolidam pœnam pro
quolibet determinatum fuit,quod poterat,de quo multi
fuerunt admirati,& maxime ſequiſſo ſequentes glo. Item
oppo.quod conſilium huius §.ſit nullum. Et ſolue ut in-
fra de inuti.ſtipula §. alteri. qui eo pertinet,ut oſtendat,
ſi quis uelit alterius nomine ſtipulari pœnã,adiicere det,
& qd probat Iuriſconſultus in l. ſtipulatio iſta habere.§.
alteri.uer.plane.ff de uerb.oblig. Nam pœna adiectã, ſi
non fiat,quod ſtipulatione conuentum eſt,ſtipulatio cõ-
mittitur etiã ei cuius nihil intereſt.Ratio aũt,quare alte-
ri ſtipulari nõ poſſumus eſt,quia quęcunque gerimus,cũ
ex noſtro contractu originem trahunt , niſi ex noſtra per
ſona initium capiãt obligationis, inanẽ efficiunt actum.
l.quæcunque.ff.de actio.& obligationibus.]

a ᵃ *Adver.* Non ſolum. Etiam facta,poſſunt in ſtipulationem
deduci,in quibus utile eſt pœnam adiicere,ne alias ſtipula
tor habeat probare intereſſe.l.ſtipulationes non diuiduntur.
b ff.de uer.obli.Intereſſe probetur. Qualiter probetur inte-
reſſe,uide Doct.in l.i.C.de ſentẽ.quæ pro eo quod intereſt.
& in l. ij.C.de reſcin.uen.Adde Bar.Ang.& Imo.in l.pretia
rerum.ff.ad l.Falci.& nouiſſime Ang.hic late.

De duobus reis ſtipulandi, et promittendi. Rubrica.

Gl.ſufficiẽter cõtinuat rubricã,ideo trãſeas.

1 *Vel an expreſſim conſtituendi.*
2 *Reos non,niſi ſtatim conſtitui fallit.3.*
4 *Reos diuerſis temporibus conſtitui.*

ET ſtipulandi. In glo. hic dicitur reus. in fin.dic ple-
nius ibi. In glo.hoc adiecto. in fin.Scire debes,quòd
gl.in d.§.cũ talibus.alleg. in gl.uidetur uelle , quod
1 iure antiquo , & nouo ſufficiebat † exprimi , quod eſſent
duo rei,non oportebat dici,quod tenerentur inſolidum,
& illam ſequitur ibi Iac.Dyn.dicit,quod de nouo opor-
teret dici,quod ſint duo rei,& quod inſolidum teneatur,
& ideo hic gloſſ.errauit hoc dicẽdo, hoc adiecto,ut ſint
inſolidum &c.quia de iure ueteri non oportebat dici, q
eſſent inſolidum,quod gloſſ. hic ſupponit male, quia §.
cum tabulis. dicit contra, & magis etiam errauit in au-
then.hoc ita.C. eod.tit.ubi dicit , quod ſi unus promiſit
decem , & poſtea alius eadem decem , quod ſunt rei de-
bendi,quod non eſt uerum,niſi hoc agatur expreſſe, per
2 dictum §.cum tabulis.† In gloſſ.ea interuallo in fi. a di
2 cas, q ſine interuallo debẽt fieri interrogationes,reſpon
ſiones,ita quod nõ fiat diuerſio ad alios actus extraneos,
quia ſi diuerterentur ad alios actus nõ extraneos,& non
eſſet magnum interuallum,ualeret, uerbi gratia. Si alter
de duobus reis promittendi eſſet pręſens,& alter non,&
interrogatione facta, ille pręſens iret quæſitum alium ,
qui erat prope,non eſſet diuerſio ad alios actus,& ſic poſ
3 ſet intelligi lex,duos.e.ti.§.ſi.& hoc eſt indubitatũ.† Sed
pone,quod adhibetur interuallum ,tamen agitur , quod
ſint duo rei, an erunt duo rei? Gloſſ.mouet hoc in l.ſi ex
duobus.eod.titu.& uidetur dicere,quod non.Dyn . dicit
quòd ubi fuit una interrogatio, ſi unus reſpõdeat hodie,
alius cras, non eſſent duo rei , ſed ubi unus interrogatur
hodie,alius cras,erunt duo rei, dum tamẽ hoc agatur ex
preſſe,& quilibet reſpondeat poſt ſuam interrogationẽ.
& idem in duobus reis ſtipulandi , ut ſcripſi in d. l. ſi ex
duobus.ſupra allega.Ego non uideo, quod hoc poſſit ſu
ſtineri.nã aut dices, quod hoc cõtingit propter diuerſas
& ſeparatas interrogationes, qa hoc agitur expreſſe, ſed
neutrũ eorũ põt eſſe cauſa,ergo &c.Quod diuerſę inter-
4 rogationes † diuerſis temporibus factæ nõ ſint magis cã,
q̃ ſi eſſet una interrogatio, patet, qa nõ refert an fiat ſub

vna interrogatione, an ſub diuerſis, vt hic patet, & d. l. 3.
§. & parui. ff. eo. cum ergo nil referat, eum ſit incontinē-
ti, ergo ita parum ſi diuerſis temporibus, imo diuerſitas
interrogationum magis faceret cenſeri diuerſitatē obli-
gationum, quàm vnam. ut hoc. uer. nam ſi prius. & diuer-
ſitas interrogationum nihil facit. Item minus facit, quod
dicitur ꝙ actum fuit &c. quia etiam ſi incontinenti fie-
rent interrogationes & reſponſiones: oporteret, ꝙ age-
retur expreſſè, ut eſſent duo rei, ut ſupra in prin. ſcripſi, &
ſi ſic hoc eſſet cauſa, non eſſet differentia an incontinen-
ti fieret, vel ex interuallo, quia ſecundum hoc ſequere-
tur, quod eſſent duo rei ſiue incontinenti, ſiue ex inter-
uallo hoc ageretur, & tamen hęc iura innuunt contra. &
iō tene cū gl. & intellige dictā l. ſi ex duob. vt ibi notat.

1 §. *Duo. ſiue ſiue.*
2 *Correo ſoluti pars reddenda.*

Duo Pluresve. In glo. hoc actio. vide ſupra proxi. §. In
glo. ibi. id eſt vtriuſque. dic melius in d. l. 3. quia plures
ſunt in eſſentia, & conſiderata rei ueritate. ut ibi not. ſe-
cundum Pet. de Bel. per. hic. Et no. quòd caute dicit hic
1 tex. † debitum accipiendo. nam agendo, non liberaret
etiam lite conteſt. vt ff. de pecu. l. quoties. §. ſi creditor. &
no. in ſum. & in gl. in Auth. de duo. reis. §. ſi. in glo. fin. ſu-
per verbo, legib. Vnde pendente appellatione vnius, po-
teſt alius conueniri. ff. manda. l. creditori. §. reſponſo. &
2 de hoc per glo. & Dy. ff. eo l. 2. † Conſueuit quæri, an il-
le, qui debitum totum recipit: teneatur reddere partem
alteri correo, ſcilicet ſtipulanti? Et Doct. alibi conſueue-
runt determinare, ꝙ ſic. & videtur notari, per gl. ff. de cō
di. inde. l. frater a fratre. ff. de lega. 2. l. ſi Titio. §. Iulianus,
& hanc opi. ſequitur Iac. de Rauen. per l. ſi in re commu-
ni. ff. de noxa. & idem videtur tenere. ff. de ſolu. l. qui ho-
minem. §. 1. Pet. de Bel. perti. tenuit contra per l. 2. ff. eo.
tit. pro quo videtur caſus. ff. ad leg. Fal. l. in lege Falci. la
3. in princip. ſed hoc eſſet, niſi eſſent ſocij, vel eſſet ex re
cōi debitum, vel ꝓpriū alterius, non exigētis iūge. §. fin.

1 *Diſparitas quando, an non, vitiet. & 2.*
3 *Correi an confideiuſſores.*
4 *Correo quando an non, danda actio.*
5 *Cedere an & in quem cogatur correus.*
6 *Correorum vnus quando conueniendus.*
7 *Diuiſioni quando, an non locus ſit.*
8 *Venditum a duobus quis retrahat.*

1 Ex duobus. † In glo. ſed nonne. in fin. dic plenius qa
aut diſparitas eſt circa rem, quæ vertitur in obligatione,
tunc vitiat, ſaltem quo ad conſtitutionem duorum reo-
rum. ff. eo. l. ſi id quod. Aut eſt diſparitas, circa ſubſtantiā
obligationis, & non vitiat. ff. eo. l. ſi ex duobus. §. fin. Aut
circa qualitatem: & tunc non vitiat: vt hic, & ff. eod. l. ex
duobus. Aut eſt diſparitas circa id quod habetur, loco
qualitatis: vt vnus teneatur de lata culpa, alius de leui, &
ſic vitiat. ff. eo. l. eandem. §. 1. Hanc diſtinctionem ponit
Dy. ff. eo. l. ſi ex duob. Sed quæ ſunt rationes diuerſitatis
inter tam diſpares caſus? Item quare non ita bene dici-
tur diſparitas qualitate, quando vnus obligat ſe de leui,
alius de lata, ſicut quando vnus pure, alius ſub conditio-
2 ne, vel ex diuerſis locis dare? † Vnde ſuper hoc videre-
tur poſſe dici breuiſſime, ꝙ diſparitas, quæ non poteſt
re, vel ſpe reduci ad paritatem, vitiat, alias non. Verbi
gratia, quando vnus ꝓmittit vnum, alius aliud, vel vnus
leuem, alius latam, nunquam huiuſmodi obligatio re,
vel ſpe erit par, ſed vbi vnus pure alius ſub conditione,
eſt ſpes, ꝙ conditio implebitur ſupra eod. titu. §. ex con-
ditionali. & ipſa exiſtente retrotrahitur, quaſi puta ab ini-
tio extitiſſet. ff. qui po. in pign. ha. l. potior. §. 1. de peri. &
cō. rei vē. l. neceſſario. §. q. ſi pi dēte. Eodē mō, vbi in di-
uerſis locis pecunia eſt danda, quia elapſo die, quo qui-
libet dare pōt: vna & eadē efficitur in effectu. ff. de cōſtit.
3 pe. l. id qđ & l. eū q in prin. † Sed cur ſecus in fideiuſſo-
re, & reo. ff. de fideiuſ. l. græce. §. illud infra de fideiuſ. §. ſi
fideiuſſores. Reſpon. fideiuſſoria eſt acceſſoria, iō reſpō-
deť ſm principalem naturam, hic vtraque principalis, &
propria in perſona cuiuſque. ff. eo. l. eandem. in fi. & hoc
eſt magnū argumentum, ꝙ nō videantur adinuicem fi-
deiubere, de quo uide gl. ſi. ff. ad Vellei. l. vir vxori. §. fin.
vbi ſunt opi. Ma. dicit, ꝙ videť fideiubere. Ioann. contra.
Azo diſtinxit, aut pecunia peruenit ad vnū in toto, uel ꝓ
parte, & tunc alius videtur fideiubere pro parte, quę per
uenit ad illū, vel pro toto, ſi tota peruenerit. & illā ſequi
tur gl. ibi & Auth. de duo. re. & illā etiā ſequitur Dy. Sed
C. eo. l. 1. gl. videtur ſequi opinionē Ioan. quā & ſequunť
4 Ia. & Pe. & credo, ꝙ ſic verior. † In gl. ſed adueniēte, ibi
allegat. C. eo. l. 1. Vide ibi per Doct. & gl. vnde dic, ꝙ aut
ille, qui ſoluit habuit totā pecuniā, & i vſus proprios cō-
uertit, & tūc nulla actio ei datur, quia ipſe tenereť cor-
reo, ſi ſoluiſſet. Si autem conuerſa eſt in vtilitatē cōem,
vel forte eſt perdita, tūc ſi ſunt ſocij, agūt pro ſocio. vel
mā. ſi mādatū interceſſit, alias non, ſecundum opi. Ioan.
ſed ſm Mar. ſemper vr̄ interceſſiſſe, ideo dať mādati vel
neg. geſt. ſi prædicta ceſſant. ff. de nego. geſt. l. cū pecuniā.
& dať vtilis. ff. cōi diui. l. ſi quis putās. §. 1. ff. de neg. geſt.
l. ſine pro fratre. C. ſi cer. pet. l. ſi in rē communē. ff. de ſol.
l. q hominē. §. s. vel actione ceſſa, ſi ceſſa fuerit a credito
5 re. † Sed an cōpellitur cedere? Gl. videtur velle, ꝙ ſic, ni
ſi renūciatū eſſet beneficio diuiſionis. ff. cōmo. l. vnde q̄-
riť, in ſi. gl. Sed Doc. cōſueuerunt tenere idē, ſi renūciatū
eſſet, niſi pp dolū ꝓpriū fuiſſet cōuētus. ff. de admi. tut. l.
ſi plures. Et ſic ceſſio cōtra reū inquātū peruenit ad eū,
vel ſi nihil pro media parte. ff. de in rē ver. l. ſi ꝓ patre. §.
ſi. ad Mace. l. ſed & Iulius. §. 1. & vide plenę in d. l. 1. per
gl. & Do. Illud autem conſtare vr̄, ꝙ ſi duo rei promiſe-
runt, nulla recepta pecunia, vel forte ex cā donationis,
ꝙ ſi vnus ſoluit ſolidum, non videť habere actionē cōtra
alium, vt d. l. in Falci. hoc eſſet obſeruandū, niſi eſſet ceſ-
ſa, vt dixi. In ea. gl. in ſi. iuxta hanc materiam conſueue-
runt multa quæri, quæ non proſequor diſputādo, ſed po-
nendo concluſiones tm̄: qa Doc. ſatis late notauerunt in
d. l. 1. & in auth. hoc ita. C. de duob. reis. Et primo cōſue-
uit q̄ri: qd ſi obligatio ſit indiuidua, an ſit huiuſmodi di-
uiſio? Gl. dicit, ꝙ ſic in l. reos. §. cum tabulis. ff. eod. tit. &
idem dicit in quolibet caſu, vbi plures rei ipſa inſolidum
tenebantur, vt no. eo. tit. l. eandem. ff. depoſi. l. 1. §. ſi apud
manda. l. creditor. §. duob. Sed cōtra notatur in corpore
6 Auth. de duobus reis. & verius ſecundum Do. † Itē con-
ſueuit quæri quid ſi vnus pure, alius ſub conditione? Gl.
in auth. hoc ita dicit, ꝙ obligatus pure poteſt inſolidum
conueniri abſque beneficio diuiſionis, & ita corrigitur
hic in ſi. & l. ex duobus. ff. eod. quę idem dicit. Et pro hoc
faciunt verba auth. quia ille, qui ſub conditione promiſit
7 non eſt habilis ad cōuētionē. Dy. tn̄ tenet cōtra p l. ſi plu
res. ff. de fideiuſ. † Itē, qd ſi creditor diuiſit, & poſtea re-
perit alterū non ſoluendo: nunquid pōt redire ad alterū?
Dic ꝙ non. ff. de fideiuſ. l. inter eos. §. s. Sed ſi alter eſſet
abſens, & rediſſet poſt lit. conteſta. fieret diuiſio. ff. vt in
poſſ. leg. l. ſi pecuniæ. §. 1. Itē quid ſi alius impetrauit priui
legium, vt non conueniatur? Dic ꝙ non, propter hoc al-
ter perdet beneficiū diuiſionis. ff. de fideiuſ. l. Titius. Itē
2 an omnes poſſunt conueniri vno libello. a Dic, ꝙ ſic,
duntamen de hoc fiat mentio in libello, & vide plene de
his per Do. C. eo. auth. hoc ita. & de hac materia, tractat
Spe. in tit. de conclu. & renun. §. s. verſi. ſequitur videre.
nu. 14. & ſeq. Sed ego moueo tibi vnam quæſtionem no-
uam, quæ ſępe poteſt cadere in facto, ſuppoſita conſue-
tudine, quæ eſt talis, quòd vbi aliquis vendit reditus obli
gando bona ſua, etiam generaliter, quòd proximior de
genere poteſt retrotrahere, & ab emptore vendicare rē
venditam, ſeu reditus, ſoluendo prætium, quę conſuetu-
do eſt in multis locis regni Francię. Caſus talis incidit,
8 duo † forte coniuges, vel quiuis alij vendiderunt decē li
bras rē dales ꝑpetuas, ſuper omnib. bonis ſuis, certo præ
tio, obligauerunt ſe inſolidū, & oīa bona ſua hoc acto,
vt eſſent duo rei debendi, & renuntiauerunt authen-

tico

tico de dunb.re. venit vnus de genere alterins venditoris,offert pretium,vẽdicat ſolidos reditus,venit & alius, de genere alterius,& ſibi vendicat etiã offerendo pretiũ, quæritur quis eorum admittetur,vel an ambo? & ſi ambo an quilibet ad ſolidum obligationis,& ſic emptor habebit duplex pretium, & quilibet ad ſolidum obligationis admittetur? Et ſequerentur duo inconuenientia. Primũ,ꝙ emptor habebit duplex pretium.Secundũ,ꝙ ille, qui non eſt de ſuo genere vendidit, alias non admittenẽ ad ſolidũ,qđ eſſet cõtra conſuetudinẽ ꝑdictã,& ſi dicas, ꝙ quilibet admittetur ad ſolidum obligationis, venditoris,de ſuo genere,adhuc ſequeretur primum inconueniẽs,quia habebit emptor duplex pretium. Et ſi dicas, ꝙ quilibet ſoluet medietatem pretij,ſequitur inconueniẽs, ꝙ admittatur ad ſolidum ſoluendo medietatem pretij, & cõtra conſuetudinis verba,quę dicunt ſolidum pretiũ offerri. Præterea,ſi vnus ſolus de genere alterius venditoris,veniret,eſſet maior quæſtio, quia ille ſolueret totum pretium. & non retrotraheret,niſi obligationem proximi ſui & ſic remanerent penes emptorem alia ſolida, & totum pretium:quo nil iniquius. Et ſi dicas, quòd quilibet admittetur ad medietatem, ſic duæ aliæ medietates remanerent penes emptorem,ſuper hoc cogita,& interroga maiores tuos, qui tibi annunciabunt.

a *Adim.* Vno libello.Dio,vt per Ange.in ſuperiori §.prope prin.uerſi.quæro an plures. Item hic Ang. quæ diuerſitas impediat conſtitutionem duorum reorum.in 2. column. circa fin.uerſicu.quæro itaque.

De ſtipulatione ſeruorum. *Rubrica.*

Continuatio patet de ſequenti,quia de materia verborum obligatio ſemper agitur.

1 *Deberi quando nequeat.*
2 *Imperſonalitas an vitiet.*

a SEruus: a Ex perſona.In tex.ius ſtipulãdi,id eſt, vim & poteſtatem,idem in legatis.ff.de leg.1.l. ſi mihi & tibi §.interdum & in inſtitutione.ff. de hære.inſtit. l. idque ſi. In gl.hoc propterea.in fin.& eſt ratio, quæ ibi ponitur, quia vſusfruct.accedit perſonę. Vnde ſi non ſit

1 † perſona,deberi non põt.ff.de vſufr.l ſi Titio.§ ſi. [me-

b lius allegaſſet l.Titin. ff. illo titu.] In glo. b non hæredis. cum allegat §.ſeruus.vide,quod ibi ſcripſi. In gl.niſi in caſibus,in fin.gl.in prin.l.vbi eſt idem tex. qui hic. In

2 gloſſ.nullius.in fin. † imperſonalitas enim non vitiat ex parte ſtipulantis quia ſemper intelligitur acquirere ſibi, vel domino.ff.de verbo.obli.ſi ita ſtipulatus.§.Griſogonus.ſed ex parte promittentis,vitiaret. C. de conſtit. pe. auth.ſi quando.quia non eſt veriſimile,ꝙ aliquis velit ſe obligare.ff.de probatio.l. cum de indebito.

a *Adim.* Seruus:Diuide hunc titu. ſecundum Aret. & hoc principium ſic ſummatur ſecundum eum. Etiam ſeruus hæreditarius,poteſt ſtipulari, & acquiri hæredi futuro. Item ſeruus.ſiue filiusfam.a quocunque ſtipuletur, & in cuiuſcũque perſona ſtipulationem concipiat, acquirit domino, & patri h.d.uſque ad §.ſed cum factum.

b In glo.Iſta glo.facit ad quæſtionem, ut monachus ſine cuius uitio monaſterium eſt deſtructum acquirat futuro monaſterio,ſicut ille ſeruus here.qui tamen ficte, & improprie cenſetur dominus,de quo Barto.in l.quod ſeruis.num. 5.ff.eod.Inn.in c.cũ olim propter.ou.3.do.priui.

1 *Seruus quando ſpectandus.7.*
2 *Dare quid.*
3 *Seruo ſtipulato an tradendum.*
4 *Seruus cui quærat.& 5.& 6.*
8 *Stipulationis & legati diſcrimen.*

a Sed Cũ a factũ.In gl.ſed ſi ſtipuletur.in fine. b Imo

b videtur idem,etiam ſi ab alio.ff.de verb. oblig.l. ſtipulatio iſta.§.hi qui.verſ.cum vero.ibi enim, ſibi acquirit ſtipulando.vt ei poſſeſſio per alium inferatur. Pręterea,vbi ab alio dandum eſt,inſpicitur perſona ſerui, & non domini.ff.de condi.& demon.l.qui hęredi.ergo multo fortius,vbi ab alio faciendũ. Solu. ibi in ſtipulatione ſeruus

1 perſonam ſuam adijcit, † vel vbi adijcitur per alium, ſi res in ſtipulationem deducta, poſſet extẽdi ad effectum, qui poſſet cadere,ſeu conferri in perſona ſerui,tunc perſona ſerui inſpicitur,vt in eius perſona effectus conferatur,non vt ſibi acquiratur,quia cum nihil ſit,ſibi acquirẽre non poteſt. ſed in eius perſona effectus ipſe complendus eſt re. verum eſt, quòd ſi emolumentum inde exeat, domino acquiritur,& hoc vide in dictis legibus contrarijs: conditionis implementum facti eſt, & factum concernit.ff.de condi.indebit. l.mulier.§.1. ideo in perſonã

2 ſerui conferri poteſt, & ei dandum eſt. Vnde licet † dare in propria ſignificatione importet ius, id eſt accipientis facere. infra de actio.§.ſic itaque.tamen vbi materia ſubiecta ſe refert ad factum,& eius effectus, quaſi facti cenſetur in ſtipulatione, confertur in perſonam ſerui,videlicet vt ita faciendum ſit in eius perſona: & pro hac ſolutione bene facit.ff.de verb.oblig. l. quod dicitur,in fine.

3 † Quid ergo ſi ſtipuletur ſibi tradi domum,vel rem nunquid ei debet tradi,ita quòd non ſufficiat tradi domino, vel promiſſor non teneatur tradere domino,ſed ipſi ſeruo? Dico quòd ſi contractus,vel cauſa præcedat talis, ex qua dominium,vel proprietas,vel poſſeſſio, vel emolumentum irreuocabiliter poſſet acquiri domino, quòd tunc dominus aget. & ei dari,vel tradi poterit, ſine ſeruo,ſeu eius voluntate.ff. de vſu & habit.l.filio.C.de vſu. l.fin.alias non.ff de ſolut. l.ſi ſtipulatus ſim. ibi enim ex adiectione ſerui,nihil debebat quęri domino,quin reſtitueret.ff.de verbo.oblig.l. Iulianus.§. qui fundum. Vnde pro breui doctrina,potes dicere,quòd vbi tale quid con-

4 fertur in perſonam ſerui, quòd domino † acquirendum. non eſt in effectu: & attento effectu poteſt cadere in perſona ipſius ſerui tantum,& continetur. vbi aũt poteſt vtilitas acquiri domino,tunc ſi in ſtipulatione adijciaẽ perſona ſerui,& eſt tale quid,quod põt habere effectum collatum in perſona ipſius ſerui, tunc etiam quod inſpicitur & continetur,veruntamẽ per eum domino acquiritur,vt l.qui hæredi.& in §. hi qui ſupra alle. quo ad vtilitatem, non quod dominus exercere poſſit per ſe, ſed ſi vtilitas reſultat ex facto in ſtipulationem deducto, ipſi dño acquiritur,nam ſi ſtipulatus fuerit ſibi ire,agere,licere,per fundum vicini ad fundũ dñi,ſeruus ire agere põt nõ dominus,& tñ ipſe ſeruus agit, vel adit ad vtilitatem domini,& illa vtilitas domino acquiritur,niſi in caſu ſpeciali. ff.eo.l.ſi ſeruus meus a liberto.& ſic intellige ꝑ & cõtra.

5 † In glo.hęc verba. in fi.gl. hic facit differentiam vtrum ſeruus per verba, vel per nomen ſtipuletur. Verbi gratia, an dicat, promittis mihi ire agere licere ,per tuũ fundũ? & tunc ipſe prohiberi non poſſet, an promittis iter, ſeu actũ? & tunc domino liceat,& domino acquiratur ſeruitus.Sed quæ eſt ratio huius? poteſt dici,quia cum per verba ſtipulatur, factum in ſtipulatione vertiẽ: quia ſecundũ grãmaticos,omne verbũ ſignificat agere,vel pati.igitur cum talis qualitas facti poſſit conferri in perſonam ſerui,eius perſonæ factum inſpicimus,ſed nomina ſignificant ſubſtãtiã,cum qualitate propria vel communi, & ſic in tali ſtipulatione,ius vertiẽ,quod ſeruo acquiri non poteſt,vt dixi ſupra proxi.& ideo acquiritur domino.

6 † Sed cur ſecus in legato.ff.de ſerui.lega.l.& ſi maxime. tex.reddit ibi rationẽ, quia in legatis inſpicimus perſonam ſerui,an poſſit capere,ſi liber eſſet.ff.de legat.2. l. ſi debitor.in fine. Conſtat autem,quòd ſeruus ſi liber eſſet, non poſſet acquirere ſeruitutem talem , ex quo fundum

7 nõ habet. & ideo non valet legatũ. Sed † pro Deo , quare inſpicitur magis perſona ſerui in legato talis ſeruitutis,vt non valeat,quam in ſtipulatione, quę valet, vt hic Dyn.dicit.ff.eodem.lege proinde.in fine.quia in ſtipulationibus verſatur factum ſerui , quod cenſetur domini, in legato vero nullum:ideo facilius ex ſtipulatione acquiritur,ſimile eſt videre in ſtipulatione ,a filio concepta,

pta,& legato ei relicto.nã facilius ei acquiratur in ſtipu-
latione,quam ea legato,ratione prædicta.ff.de rei vend.
l.quæ legata.de verbo.obli.l.ſi filius. hęc ſunt fere verba
ſua,ſed hæc ratio non uideť bona,quo ad ſeruũ, q̃ in hoc
differt a filio:ut ff.eo.l.ſi. Vnde ratio eſt, quia in ſtipula-
8 tionib.inſpicimus initium & † tẽpus cõceptionis ſtipu-
lationis,quo ad acquiſitionem:& ideo non mirum,ſi in-
ſpiciatur ſolũ perſona illius,cui acquiritur, ſed in lega-
tis,inſpicimus diem legati cedentis,quo ad acquiſitionẽ,
& ideo quia poſſibile eſſet,q̃ a die legatæ ſeruitutis cedẽ
te,uidelicet,tempore aditionis,ſeruus poſſet eſſe liber,
& ita ſeruitus eſſet ei quærẽda.ff.quando dies leg.ced.l.ſi
poſt diẽ.ſed eius perſona magis in legatis inſpicitur. Sed
cur non inſpicitur,ſaltem tempus legati cedentis, ita q̃d
ex tempore illo uideretur legatum tenere,uel non tene-
re? Reſpondeo quia in legatis factis ſeruo,inſpicimus tẽ
pus mortis,vt dixi ſupra de hæred.quali.& differen.§.ex-
traneus.ſupra de leg.§.an ſeruo. Iſta iura non ſunt hodie
inutilia: quia quicquid diximus de ſeruorum ſtipulatio-
ne,poteſt applicari ad religioſos,qui frequenter paciſcũ
tur, & ſtipulatur.

a *Adnot.* Sed cum. Si ſeruus ſtipulatus ſibi ire agere licere:
ſolus ipſe:non etiam dominus eius ire poteſt, Ange.

b In ſi. Dicit Ang.quod factum ſi perſonæ ſerui inhęreat,
a quocunque:ſiue ipſi ſeruo, ſiue ſibi ab alio ſit præſtandũ:
non acquiritur domino alias ſecus.

1 *Commiſſum quando tranſmiſſibile.*
2 *L.proinde.§.1.ſenſus.*

a Seruus a communis. In gl.imperſonaliter.in ſi. Pet.
de bel.perti.dicit quòd per hæc iura conſueuit determi-
1 nari quęſtio iſta. † Ita eſt, quod ubi alicui committitur
b cauſa ſub nomine dignitatis, b ſucceſſor põt cognoſce
re,ſi ſub nomine proprio,non,de quo.ff.de pact.l.tale.§.
fin.& eſt expreſſum extra de offic.deleg. c.quoniam Ab-
bas.Pone quòd committitur,expreſſo utroque, ut Titio
abbati,tunc refert ſecundum eam quid pręcedat, p hæc
iura.In glo. hoc diſiunctim.in fin.Doct. antiqui ante tẽ-
pora Codicis. uide ff. eodem.l.ſi ex re.§.1.In glo.nã cũ
ſua. in fine huic dicto obſt ff.eod.l. proinde.§. 1. ibi pa-
2 ternam partem.uide ibi, † quia ibi loquitur, quando ab
altero ex dominis ſtipulabatur,quo caſu non acquiritur
alijs pro portione eius,quam iure retentionis ſibi uendi
cat,ut ibi notatur & uide plene hanc materiam ff. eod. l.
ſi communis ſeruus ita ſtipuletur.

a *Adnot.* Seruus. Vide hic diſtinctio. Ange. quæ faciunt ad
quæſtionem de monacho, qui mandato meo a Titio ſtipu-
latur. item de inſtitore plurium ſociorum cõtrahente, cui
& pro qua parte acquirat.

b *Sub nomine dignitatis.* Adde Albe. de Roſ. in l. placet.
C.de peda.iud.& l.more.ff.de iur.om.iudi. & Fel. plene in
c.cum Berth.nu.17.uer.multa.c.ſuborta uer.limita quarto.
nu.& cap.ſi.extra de regu.iur.plenius. in c. nonnulli.col.2.
uerſic.inquantum dicit ſupra & in c.ſuper literis.col.16.de
reſcrip.& in c.cum forma.col.25.de conſtitu.

De diuiſione ſtipulationum. Rubrica.

Declaratis quibuſdam qualitatibus ſtipula-
tionum,venit ad diuiſionem earundem, con-
tinuando materiam.

1 *Prætoriæ, vox quid.*

STipulationum. In gl.quando iudex ibi cum dicit,di
cuntur iudiciales a iudicio.ut illę ſolum quæ in cau-
ſis iudicis officio præſtantur,contineantur. In ea.gl.
hic a iudice.ut quæcunque per iudicem ſeu eius officiũ
præſtanteur,contineantur,& intelligas iudicem viuum.
1 † ſed cum verbum prætoriæ recipiatur generaliter, qua-
re non ſit ibi quadrimembris diuiſio, ſicut hic? Re pon-
deo,diuiditur hic ſtipulatio in genere generaliſſimo, ibi
ſtipulatio prætoria,in genere ſubalterno.

1 *Cautio ob quæ præſtanda.*
2 *Stip.præto.& iud.differre.5.*
3 *Prætoria ſtipulatio.6.9.*
4 *Iudicialis ſtipulatio. 7.*
8 *Communis ſtipulatio.*

Prętorię. In gl.id eſt,puro.ibi. quod non iudicis offi-
cio.ſed alterius,quam prętoris:nam prætores erant iudi
ces.uide infra ſuper gl.cum ędiles.In gl. ut ſi alias. in ſi.
1 & hoc † in cautione,quia pręſtatur propter uitia, nã pro
dupla eſt communis.ff.de uerb.obl.l.ſtipulationum aliç.
§.cões. In gl.cum ædiles.ibi prætoria & iudicialis. quia
prout ſumitur.ff.de præt.ſti.l.1.differentia patet. In ead.
gl.ibi cũ dicit,ut patet ex ſupra dictis exemplis. Hæc nõ
2 videtur bona quia cautio de rato, † & iudicatum ſolui,
ſunt prætoriæ,ut patet ff.de p̃to.ſtip.& tñ iudex non adi-
tur principaliter pro eis,imo ſuper petitione, ſeu cã,quę
intentatur. Præterea in iudiciali principaliter aditur iu-
dex quandoque ff.de iud.l.in omnibus. Sed gl. vult reci-
pere,alio modo hic prętorium, uidelicet prout eſt ſpe-
cies,quã recipiať.ff.de p̃c.ſti.l.1.& 2.in prin. vbi recipiť,
vt genus,ut s̄.in prin.tit.no.ſed adhuc ob.l. in omnibus.

In ea.gl.ibi cum dicit.ff.de præt.ſtip.l.1.hęc non vř ue
ra,quia cautio,quam pręſtat filius de bonis conferendis,
eſt prętoria.ff.de colla.bo.l.1.§.iubet,& tamẽ de ipſa ni-
hil dicitur,in d.tractatu.In ſi.eiuſd.gl.vult dicere glo. q̃
3 † prætorię ſunt,quę per ſolum iudicẽ ordinariũ interpo-
nũtur ſub habente merũ,uel miſtum imperiũ,ſed iudicia
les per minores iudices põt interponi, & p hoc facit. ff.
de iuriſ.om.iud.l.iubere. & hãc uidetur Pet. de Bel. per.
hic ſequi. Nec obſtat,q̃ minores iudices cautionem de
dam.infect.faciant interponi,& tñ eſt prætoria. ff. de dã.
infect.l.1.quia iſtud ea quodam accidenti conceſſum, p-
pter periculum,ſed de natura ſua ſpectat ad maiores, ut
4 ibi ſm eum:ſed hæc opinio põt impugnari,quia ſecundũ
eos iudiciales dicuntur † illę,quę a minoribus iudicibus
iubentur interponi:ſecundum hoc ſequeretur, q̃ omnis
iudicialis ſit cõis,& omnis cõmunis iudicialis,quia cer-
tum eſt,q̃ communes dicũtur,quę a prætoribus,& iudi-
5 cibus.ſub minorib.interponunť infra pxi.§. Tunc arguo
ſic non licet minori, quin liceat maiori in actibus † iudi
cialibus,ſed conſtat,q̃ minores iudiciales iubent inter-
poni,ergo & maiores,ergo utręque.& ſic ſunt cõmunes,
& ſic non debuerunt hic poni pro ſpeciebus oppoſitis,
uel diuerſis. Præterea cautiones de rato, & de euictione
ſunt prætorię, ut s̄.proxi. dixi. & tñ nullus negaret,quin
poſſint interponi a minorib.& cautio de bonis conferẽ-
dis.Quid ergo dicemus? Teneamus primã,q̃ hic ponitur
6 in gl.nam prætorię † dicũtur, quæ a prætore mortuo ui-
dentur interponi,& ſunt inuenta,ſicut dicetur de actio-
nibus p̃torijs,ut uidebis infra de ac.Sed iudiciales,q̃ per
7 Iuriſconſultos, uel † ex officio iudicis introductæ ſunt
qñ uidetur ęquum,& iuſtum præſtari,& ad hoc facit hæc
litera,cum dicit proficiſcuntur a iuriſdictione &c.In gl.
abnegatiue,vult dicere gl.q̃ non ſunt p̃torię, nec iudi
ciales,ſed tertia ſpecies,ſcilicet cõmunes. In ea. glo. ut
dic cõmunes alio mõ,uidelicet quas prętor mortuus ſta
tuit interponi,& iudex viuus iubet.ſed gl. infert, ſed ſm
hoc omnis. Sed dic,q̃ hęc illatio non eſt bona,quia fru-
ſtra ponerentur,ut diuerſę ſpecies. vnde expone hic tex.
vt exponitur in l.ſtipulationum.§.cões.in glo.mortuus.
8 ver.eſt ſimilis.ff.de uerb.obli. † In glo. hęc eſt cõmunis
in ſi.hęc uideretur melior, q̃ dicerentur communes, q̃
partim per pretorem, partim per iuriſcon. ſunt inuentę.
V.g.prætor cõſtituit,q̃ procurator actoris caueat ſi ſit du
bium de mandato,ſed Iuriſcon.hoc ſtatuerũt etiã in pro
cu.rei in caſibus,ut l.hic alleg.ideo cautio de rato diciť
cõmunis:ſimiliter prętor ſtatuit caueri ſeruo uẽdito. Iu-
riſcon.hoc etiã ſtatuerũt in pretioſa re uẽdita.ff.de euic.
l.emptori. Sed pro Deo ad quid tantum laboramus in
hoc? quis eſt effectus harum diuiſionum? quid ad nos,an
ſint pretorię uel iudiciales? Poſſet dici, q̃ ſit magnus,qa
prętorię habent aliqua ſingularia,quia in illis per alium
acqui-

a cquiritur.ff.de præt.ſtip.l.in omnibus. Sed ego † credo,
ꝙ hoc nomen prætoriæ comprehendit etiam cõmnnes,
quia ſtipulatio rem pupilli ſaluam.& aliæ comprehēdú-
tur.ff.rem pupil.ſal.ſo.l. 3.Præterea prętorias neceſſe eſt
præſtari ſemper,& ꝙ ſemper,ſed iudiciales, & commn-
nes,non,niſi ſecundum ꝙ iudici cõſtiterit. etenim ſi vult
inquirere de perſona tutoris: & ſic de magnis iudicibus
non coget eum ſatiſdare, ut uidiſti ſupra de Attil. tuto.

De inutilibus ſtipulationibus. *Rubrica.*

Materia ſeipſam continuat.

1 *Scientiam uitiare.*
2 *Obligatio quando non oriatur.*

OMnis. a In glo.cuius.in fin.ff. de uerb.ſign.l.mo
uentium.In gl.maxime.in fi.& eſſent contra. niſi
ſic intelligerentur, ſed hæ leges nil faciunt ad ꝓ-
poſitum glo.uidelicet,ꝙ non ſit differentia, an ſcienter,
1 uel ignoranter † ſed facit,ꝙ ibi ſcienter,minus ualeat ſti
pulatio.ff.de contrahen.emp.l.domum. In gl.animalis.
in fi.Iſidorus dicit, ꝙ hyppocentaurus eſt homo equo
miſtus,& nunquam fuit in rerum natura, ſed dictum fuit
ſic ex quadam imaginatione, quia equites currentes in
bello,uidentur facere cum equis vnum corpus. & eodē
modo dicit,de Syrena maris,& de Sylla; omnia.n. hęc
& ſimilia dicit fuiſſe ficta, & non eſſe nec fuiſſe in natu-
ra: uide in fin.lib.xj.in lib.etymologiarum. In glo.1.ui-
2 tioſa, in fin.adeo,ꝙ † nulla obligatio oritur etiam natu-
ralis,quamuis ſit ibi conſenſus.uide per Dyn.extra de re-
gul.iur.c.nemo ad impoſſibile.lib.6.
a *Adnot.* Omnis. Iſte titulus per Ang.non diuiditur, quia
dicit ipſum habere multos §§. & quemlibet §. ſuam pro-
priam materiam,& ſi fieret diuiſio eſſet nimis prolixa: ta-
mē primū h.d.ſtipulatio rei,quę nō eſt,nec eſſe pōt in rerū
natura,nō ualet.ſecus ſi poſſet ī noſtro dñio eſſe. h.d. Ang.

1 *Alienum obligabile.*
2 *Sacri ſtipulatio quando,an non,teneat.*
3 *Venditio qualis.*
4 *Comercium uetitum quando licitum.*
5 *Contractu metito ne ſtipuleris.*
6 *Pendere quę,an non poſſunt.7.*
8 *Defectu quid quandoque corruat.9.*
10 §.*Idem iuris ſenſus.*

a Idem iuris. a In glo.licet non ualeat. in fi. hęc ſimi-
1 litudo non uidetur uera: quia † res aliena bona fide poſ-
ſeſſa pōt obligari,ut d.§.qđ dicitur ff.de pig. l. ſi ab eod.
Sed poteſt dici,ꝙ ille reputatur quaſi dñs:quia ita poſſi-
det,ut uidebitis infra de actio.§.aliæ. Sed adhuc non ui-
detur procedere prima ratio,quia ipſa obtinet.ubi ſtipu-
latur rē dari.Sed quid ſi ſtipulatur rem ſibi tradi? túc ceſ-
ſat illa ratio:vnde illo caſu,uidetur ualere,uerbi gratia,
2 mihi ignoranti uendidiſti rem ſacram, † uel hominem,
& ſtipulatus ſum eam mihi tradi, cur non ualebit ſtipula
tio,ſicut emptio,cui accedit? nō uideo: vnde dicas,ꝙ ſti-
pulatio concipitur ſuper hmōi rebus ex cauſa non lucra
tiua,uidetur quòd ſtipulator ignorans poſſit agere, ne
decipiatur. ſed ubi ex lucratiua, non poteſt agere, & ita
ceſſat,quare & erit idē in ſtipulatione, quod in uenditio
3 ne.Si uelles tenere glo.poſſes dicere,quòd uenditio † eſt
contractus bo.fi.ſtipulatio ſtricti iuris,ideo vr̄, ꝙ magis
debeat dolus abeſſe a cōtractu bo.fi. & magis ſit ſibi con
trarius,quā ī ſtipulatione.ff.de do. & con.l. elegāter. Sed
hęc rō nō obtineret ubi ambo ignorarēt in quo caſu ua-
leret emptio.& tñ nullus dolus eſt.ff.de cōtrah.emp.l.&
liberi. In gl.alias ſi non eſt.in fin.ne quid in lo. pu. l.2.§.
hoc interdictū.2.uide ſ.de rer.di.§.vniuerſitatis.cū § ꝓ-
cedenti,& ſequēti.Idē † de decimis,quę ad eccleſias de-
4 bent pertinere.& idem de rebus eccleſiæ, uel principis,
& de omnibus, quæ nō cadūt in comercium ſine autho-
ritate principis.ff.de leg.1.l.apud Iulianū.§.fin. extra de
teſt.c.dilectus filius.uide ſupra.de rer.di.§.nullus,& ple-
nius ſupra de leg.§.nō ſolū.Et qđ ibi dr̄ de legato, potes
hic trahere ad ſtipulationē.In glo. ſ. ubi redditur. in fin.
prima uerior,& probatur extra de uer.ſig. c.forus. In gl.
expone,in fi.debes ſcire,quòd reperitur theatrū,amphi-
theatrū. & ſcęna. Amphiteatrum eſt quodam ædificium
rotundū,altū per latera, ubi aſcendit populus pro ludis
videndis,& intra fiunt ludi, uel circunquaque fiūt lapſę
pugilibus,& caphariū in gallico. Theatrū eſt ſemicircu-
lus,habens figurā medij amphiteatri.Scæna, eſt locus in
tra theatrum, uel amphitheatrum cōſtitutus cū pulpito,
ubi cantant comici,& tragici,ſaltāt hiſtriones, & mimi:
uide plene in Iſid.li.etymo.18.melius quā. ff. de his qui
5 no.infa.l.2.§.fi. † In glo.generale nomen in fin. dic ple-
nius in l.mulctā. & uide qđ ſcripſi & not.ſupra de leg. §.
nō ſolū.de leg.1.l.ſed ſi res. & caue in eo,qđ glo.dicit in
prin.hic quo ad oēs cōtractus, &c.q̃a q̃nque inhibet uē-
ditio,& nō alij cōtractus.C.de pręd.decur.l.fi. in prin.
lib.x.Quādoque donatio,& nō alij,& in his nō tenet ſti-
6 pulatio,in alijs ſic. † In gl.ideſt ſtatim.in fin. ſed q̃ ex rō,
quare non ita poſt pendere ſtipulatio, ſicut cæteri cōtra
ctus,ſeu actus uiuorum,cū poſſit ſuſpendi cōditionē ſu-
pra de uer.obl.§.omnis.Pōt dici,ꝙ cōtractus nō pendēt.
ſicut nec ſtipulatio,ſed qualitates cōtractus, ſicut tranſ-
latio dñij uel cui acquiratur ex cōtractu,pēdere poſſunt,
& ex his dicit̄ pendere contractus.ff.de do.cā mor.l.2.in
fi.& ibi de hoc.de uſufru.l.ſed & ſi quis. §. interdum. ad
Macedo.l.1.§.ſi pendeat.Sed bene recipitur, quod etiam
ex poſtfacto confirmetur, vnde pendere dicitur propter
euentū confirmationis, in ueritate tū non pēdet imo in-
terim nullus.ff.ſi cer.pet.l.proinde. De actibus uero de-
functorum dicunt glo.ꝙ illi pendere nō poſſunt ex quo
dies ceſſerit, quod tamen uidetur falſum ſecundū Dyn.
d.l.2.nā legatum,cui tacita conditio ineſt: ſtatim cedit,
ff.de condi.& demon.l.conditiones extrinſecus. quādo
di.le.ce.l.cū illud.§.fi.Et tamē conſtat ſuſpendi. eo.tit.l.
hęredis aditio. Dic ergo,qđ aut quęris an actus morien-
tiū poſſint pēdere ante mortē,& dic ꝙ ſic.ff.de do.cauſa
mortis.l.in mortis.Et an poſt? & dic ꝙ puri actus nō, ſed
conditionales habentes conditionē tacitam uel expreſ-
ſam ſic.ut in contrarijs, loquitur ergo hic in actibus pu-
ris.Quid ſi ſub cōditione ſtipulor rem,cuius non habeo
comercium? tex.uidetur tenere idem in d.l.uſufr.& in d.
§.ſacram.& tamen contra cauetur.ff.de uerb.oblig.l.exi-
ſtimo.& l.ſi rem meam.in hoc glo. dedit diuerſas ſolu-
tiones minus ueras.in d.l.uſuſfr. Dicas tamen cū Dy. q̃a
aut eſt circa perſonam ſtipulantem, aut circa rē in ſtipu-
latione deductā, aut miſta conſideratione utriuſque rei,
7 & perſonę. Primo † caſu nō poteſt ſuſpendi, imo ſtatim
eſt nulla.ff.de ſer.expor.l.ſi minor.& d.l.uſuſfr. Secundo
caſu dic idē per d.§.ſacrā. In tertio caſu ualet ſtipulatio
ſub conditione,ut d.l.exiſtimo.& l.ſi rem meā. ibi enim
non eſt defectus in perſona ſtipulantis, quia talis eſt,quę
poteſt ſtipulari, nec in re, quia bene cadit in comercio
ſed habita conſideratione de vno ad aliū,eſt effectus mi-
ſtim. & idem in ſeruitute poteſt uideri.Sed quæ eſt ratio,
quare magis ualet, q̃ñ eſt defectus miſta conſideratione
vtriuſque,quàm in alijs duobus caſibus? Poteſt dici quòd
8 † defectus,qui eſt in alijs duobus caſibus,eſt circa ſubſtā
tiam rei,uidelicet perſonæ ſtipulātis,uel rei in ſtipulatio
nē deductę,in quibus cōſiſtit effectus,nō ſic in dicto ter-
tio caſu,quia túc deficit in qualitatibus, quæ nō faciunt
tm̄ defectum.ff.de iniuſto.rupt.& irri.teſta.l.poſthumus.

Et hæc poſſunt facere ad quæſtionem: de conſuetudi-
ne Parlamenti eſt,ꝙ dominus,qui cōparuit in ꝓpria per
ſona non poteſt dimittere pro ſe procuratorem, niſi ob-
tenta licentia a curia uel gratia regis. Pone, ꝙ ante ob-
tentā gratiam,uel licentiā,conſtituit ꝓcuratorē de inde?
9 obtinuit gratiam,uel licentiā † nunquid ualet ꝓcuratio.
videtur ꝙ ſic, quia nō eſt defectus in perſona cōſtituen-
tis,uel conſtitutæ? dicas, ꝙ ſi conſuetudo dicat, ꝙ non

poſſit

poſſit conſtituere procuratorem, cōſtitutio nulla eſt, q̄a
facta eſt pure, ſicut ſtipulatio rei ſuę contracta pure eſ-
ſet nulla, ut hic. Sed ſi cōſuetudo dicat; q̄ non poſſit cō-
parere per p̄curatorē, niſi obtēta gratia uel licētia, tunc
nō eſt q̄ò, q̄a ualet p̄curatio de ſe, cū conſuetudo nō re-
fragetur, ſed procurator iā admittitur, ſicut gratia. Pet. de
Bel. per. inducit hunc §. ad q̄ōnem, ſuppoſita conſuetudi
ne per quā, qui nubit ancillę efficitur ſeruus dn̄i ancillę.
Quidā manumiſit ſeruū, lege adiecta, q̄ nunquā ſeruus
efficeretur manumiſſus, demū, nubit ancillæ, nunquid effi-
ciet̃ ſeruus uirtute cōſuetudinis? uĩ, q̄ ſic, q̄a hęc conuē-
tio facta de libero homine, nullius eſt momēti per hunc
10 §. Sed iſte §. parū facit † ſm̄ uē, quia loquitur, q̄n cōuen-
tio fuit facta t̄pe libertatis. Sed hęc cōuētio fuit facta t̄pe
manumiſſionis, ſed bene facit, q̄ nō fit ſeruus manumit-
tētis. ff. de re. eo. qui ſub tu. uel cura. l. 2. in fi. cū l. ſeq. ſm̄
eum. In gl. ar. contra. in fi. dic ut ibi. In gl. puta rem ſacrā.
Sed contra. ff. de leg. 3. ſi chorus. §. fin. ſed ibi erat ſeruus,
quo tempore potuit legari, hic erat liber tempore ſtipu-
lationis. & tamen ſi tempore ſeruitutis ſtipularet ipſum,
& poſt efficeretur liber, & iterum ſeruus non conuale-
ſceret ſtipulatio. uide ff. de ſolu. l. qui res. §. aream.
a *Aream.* Idem iuris. Stipulatio rei, quæ in noſtro dominio
eſt, uel quæ eſt, ſed poſſet deſinere, licet poſſit effici in no-
ſtro commercio, non ualet, ſiue pure ſiue conditionaliter
ſit concepta. h. d. Ange. l. Inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de
uerb. obl. l. apud Iulianum. §. fin. ff. de contrahen. emp.

1 *Stipulari facti effectus.*
2 *Siſtendi, ſtipulatio qui accipienda.*
3 *Habere licere, quid contineat.*
4 *Factum alienum promittere quid. & an liceat. & 5.*
6 *Alienum factum promittens quando, an non obligatur.*

a Si Quis alium. a In gl. prorſus extraneum, ibi, quia
factum heredis promittere pōt i. ſra gl. p̄xi. in fi. uel for-
te factum filij uel ſerui. & hoc ſupponit hic glo. & appa-
ret, q̄a locār operas eorū. ff. de ope. libē. l. patronus. §. fin.
b In gl. b & eſt rō. ibi cū allegat §. uerſa uice, uel intereſ-
2 ſe, ut l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulā. uer. ſi q̄s. † Sed con-
tra arguit, cū factū promittit̃ ſemꝑ uidet̃ p̄mitti intereſ-
ſe, niſi fiat, q̄d fieri conſueuit. ff. de uerb. obl. l. ſtipulatio-
nes. §. Celſus. de re indi. l. ſi quis ab alio. §. ſi. Sequitur er-
go, q̄ facti alieni promiſſio ſemper teneat, dicit Dy. in d.
l. ſtipulationes. uerū eſt, q̄ intereſſe uidet̃ promiſſū, ubi
promiſſio facti eſt utilis, ſed ubi eſt inutilis, ſicut q̄ñ factū
alienum promittitur, quā ratione expreſſum eſt inutile,
eadem ratione & tacitū, uidelicet intereſſe. arg. de do. in-
ter uir. & uxo. l. ſi ſponſus. §. 1. de libe leg. l. pe. mor. de ſer
ui. ruſti. prædi. l. 3. §. qui habet. In ead. gloſ. cum allegat l.
quoties dicit Pet. quòd hoc non eſt uerum, nam ſuū, non
alienū factū promittit, promittēdo Stichum ſiſtere, & idē
dicit Iac. in d. l. quoties. Quid ergo dices, ſi promittebat,
2 quòd Titius ſiſtet uel ueniet die aſſignata? Videtur † nō
ualere, & ſic uidetur tenere Iac. in l. quoties. ibi non pro
miſit ſiſtere, ſed ſiſti. Vnde (ſi bene cogites) promitten-
do ſiſti, p̄mittere uidetur, quòd faciam, uel curabo ſiſti,
& ideo factum ſuum uidetur promittere, & forte idē in
omni alio facto, ut ſi promitto librum fieri, uel domum,
verbum. n. hoc, nihil aliud importat, niſi, q̄ faciam fieri,
& ſic procedet opi. Iacob. & idem uidetur tenere in om
ni infinitiuo, tali, ut promittis fundū dari, vel pręſtari. ff.
de uerb. obl. l. ſi fundum certo die. de euic. l. ſi ita q̄s. in
ſi. & hoc dicit tex. in d. l. quoties. in verſ. nam qui alium.
3 † In ea gl. ibi habere licere. hæc gl. poſſet p̄cedere, ubi
hęc ſtipulatio interponit̃ ſuꝑ cōtractu emptionis, ubi de
euictione p̄miſſor tenet̃, nā tunc hęc ſtipulatio cōprehē-
dit factū extraneorū, alias uidetur p̄mittere tātū factum
ſuum, & hęredis ſui, ut d. l. ſtipulatio iſta. §. quæſitum. &
ibi, de hoc & plenius. ff. de act. emp. l. emptorē. §. qui aūt
Sed ob. ff. de uer. obl. l. inter ſtipulātē. Gl. ibi ſoluit mul-
tis modis. hic t̄n conſueuit approbari, q̄ intelligatur in
caſu, quo pręceſſit talis cōtractus, &c. ſed hoc eſt diuina
re. Pręterea, in l. ſtipulatio, p̄ceſſit uenditio, ut apparet in
§. ſi quis forte. cum dicit diſtractum eſt, nec uidetur vale-
re euaſio, quā dat gl. in d. §. qui aūt. quia ibi eſt maior di-
uinatio. Idcirco poſſet dici, q̄ nec in contractu emptio-
nis, nec in alio, teneatur: niſi de facto ſuo, & hæredis: ſiue
promiſit ſimpliciter habere licere, ſiue hoc adiecto, p ſe,
& alios, &c. niſi promiſerit, uel quāti intereſt, uel pœnā,
& hoc apparet in l. ſtipulatio iſta. in prin. & in toto pro-
ceſſu eiuſdē, hoc ēt apparet in d. l. Inter ſtipulantē in prin
ci. Nec obſt. q̄ ibi ſequitur; idē, &c. debes. n. exponere,
nō ſimpliciter ob mutuū ſpōdet. i. r̄ndere dēt, ſi vult alie-
num factū promittere, ſed curaturū ſe, & ſic nihil eſt ſpe-
ciale in ſtipulatione habere licere, nec eſt fallentia, uerī-
ſimile. n. eſt, q̄ ſi eſſent tot fallentiæ, ſicut gl. ponit, q̄ tex.
aliquid expreſſiſſet, qui hic pro regula ponit, q̄ nō tene-
ret p̄miſſio, niſi dicat effecturū, &c. Nec ob. §. qui autē.
ibi. n. non dicit, q̄ ſi promittat̃ p oēs, q̄ habere liceat, q̄d
teneret p̄miſſio, nec quicquā determinat de hoc. & ita
non ob. & ſi hoc diceret, deberet intelligi modo & for-
ma, quo obligatio tenet per uerba, ſe curaturum; factu-
rum, &c. nec fit uiolētia textui, q̄a ibi uerba illa nō appō
nunt̃ ad determinationē, an ualeat promiſſio, uel nō, ſed
ad differentiā oſtendendā, ideo breuius ponendo termi-
nos tales pertrāſiuit. In ea. gl. ibi cum alle. l. ſi ita q̄s. hoc
4 nō eſt fallētia, † p̄mittere. n. factū alienū eſt, q̄ ille faciet
vel dabit, ſed p̄mittere q̄ res talis ſit, uel quis ita idutus,
vel equus bene ambulans, hoc non eſt factum alienum,
i. ab alio faciendū. ſed quędā qualitas, ſm̄ pręſens tem-
pus, uel pręteritum, & ideo in edilitijs nō eſt aliquid ſpe-
ciale. Quid enim, ſi quis promitteret librū eſſe bonum,
& fideliter ſcriptū, uel ſimile? vnde ſalua reuerentia gl.
illa lex nihil facit ad propoſitū. In ea. glo. ibi cum alleg.
rem pu. ſal. fo. Pet. de Bel. per. dicit, q̄ ibi non p̄mittit fa-
ctū alienum; ſed ſuū. cū promittit pupillū ſeruari indē-
nē, ut l. 2. ff. rem pu. ſal. fo. certe ſi ſic promittat; non eſt
dubium. Sed quid ſi promittat ſecundum uerba, quæ ſunt
in glo. quę uidentur uerba illius prętoriæ? uĩ quòd tunc
ſit fallentia. Item, uĩ maior fallentia in ſtipulatione de
rato: ibi enim promittit dn̄m rem ratam habiturū. ff. rem
rat. ha. in l. ſtipulatione. & l. ſi procurator. & ita factum
alienū, & tamē ualet. Poſſet dici, q̄ ubi quis promittit ex-
preſſè factum alienum ueluti, quòd Titius faciet, quòd
Titius dabit: nō ualet promiſſio. ubi uero nō ſic expreſſè,
ſed indefinite, tunc ualet ſi ſtipulatio eſt apta cōprehen-
dere factū promittētis, & ab ipſo faciēdū, & extranei, ſi-
cut habere licere, tūc cōprehendit factū promittētis t̄m,
& eius hæredis, ut ibi, & nō extranei, ut dixi: vbi vero nō
cōprehendit factū ipſius promittentis tantum. & ab ipſo
faciendū, ſed alienū, & indefinite profertur per uerbum
infinitū, tunc ualet, & ſubintelligit̃, q̄ promittit ſe cura-
turū, & his ſtipulationibus, rē pu. ſal. fo. rē ratā dn̄m ha-
biturū iudicio ſiſti, & ita pōt intelligi l. quoties & l. inter
ſtipulātē. & ſic erit uera opi. Do. quęno. C. de p̄cu. l. 1. q̄d
ſtipulatio rē ra. ha. pōt ſic interponi promittit rē ra. do-
minū habiturū. licet Odo. tenuerit contra ibid. Sed quæ
eſt ratio, quare melius in his ſubintelligit̃ curaturū, quā
in illa habere licere, tātū tangit factū extranei, in qua nō
ſubintelligit̃, imo eſt nulla quo ad hoc? Reſpōdeo, ſtipu-
latio illa habere licere, ſatis operatur abſque ſubauditio
ne, quia comprehēdit factū promittētis, & eius hęredis:
ſed iſtæ nihil operarentur, niſi ſic intelligerent̃, & uerba
ſunt ſubaudienda, vt res ualeat, q̄ñ ad hoc poſſunt exten-
di. ff. de reb. dub. l. quoties. de reg. iu. l. ſemper. in fi. & ſm̄
hoc in parte ceſſat vna difficultas, quā gloſ. faciunt, quo
modo fideiuſſor pōt accedere in obligationibus facti;
nā ſi promittat idē factū, promittit factū alienū. ſi uero
ſuū promittit aliud, quā principalis. ff. de fideiuſ. l. Gręce.
5 §. illud. Sed ad hoc † dici poteſt, q̄ poteſt promittere ſim
pliciter. ff. loc. l. quæro. & uidet̃ promiſiſſe ſe curaturum
c c p p̄dicta. uide plene. ff. de re iud. l. nemo de fideiuſ. l. ſi
q̄s p̄ eo. ī prin. & l. ſicut reus. ff. de op. li. l. ſi libertū morā.
Sed huic doctrinę refragatur, q̄ dicit in ratihabitione:
nam ibi promittit factū alienum expreſſè, uidelicet do-
minum

minū rem ratam habiturum,& tñ tenet ſtipulatio; & nō
deberet tenere,ſm primum mēbrum huius doctrinę. Sed
ad hoc pōt dici,ꝙ doctrina prædicta in primo mēbro in
telligitur,ubi principaliter promittitur factū alienū, ſed
ubi conſecutiuè, ſeu acceſſoriè ad fortificationē facti ali
cuius principalis,præſertim per ipſum promiſſorē initi,
tūc ualet & vř promittere ſe curaturū, ſeu facturū, ſeu ſti
pulatio non pōt alias habere effectum. Sed ſi poſſet habe
re alias effectū. non, ut dixi in ſtipulatione habere licere.
& eſt ratio, quia qñ aliqua præcedit obligatio principa-
lis præſertim ex qua promittens obligatus eſt, ſemper vř
factum ſuum adijcere,ſ.ſe curaturū, alias non fortificare
tur, ſicut in ſtipulatione de rato iterum comparendo uel
contrahendo pro dño contrahit uel quaſi, igitur ſi ad for
tificationē illorū, quæ agit promittas dūm ratum habitu-
rū, vř promittere factū ſuum, ꝙ curabit uel efficiet, alias
nil fortificarei per aliā promiſſionē. Eſt ergo diſtinguen-
dum, aut quis promittit factū alienū expreſsè, & tunc re-
fert, an principaliter, aut ſecūdario, aut p indefinita uer-
ba, & tunc refert, an poſſit ſtipulatio alias habere effectū
uel non, p prędicta. quamuis aūt ſit communis opin. &
quaſi oium, ꝙ hę ſtipulationes de rato, & rē pupilli, &c.
ualeant ſimpliciter conceptæ, tamen conſultius fiet, ſi
adijciatur uerbum curaturum, &c. & erit ſine dubio.
Sed quæ eſt ratio, quare non pōt promitti factum alie
num expreſsè, ſicut p uerba inflexa, me curaturū? Reſpō-
deo, factum alienum expreſsè non pōt quis promittere,
6 quia promittēdo, non poteſt alium † obligare. Se autem
non videtur uelle obligare, nec uerba importāt, nā quēqꝫ
de ſe promittere oportet, ſed qñ promittit ſe curaturum
uelle, ſubauditur tunc, ꝙ factum ſuū promittit, vt hic no.
& uerba ſunt magis apta ad ſe obligandum, quorū apertu
do reſpicitur in uerborū obligatione. ff. de uerb. oblig. l.
quicquid. Sed quid ſi promittens alienum factum iuraue
rit? Reſpondeo de iure ciuili non ualere. C. de legi. l. nō
dubium. Sed de iure canonico, forte contra, extra de iu-
reiur. c. ex reſcripto. uide in ſimili infra proxi. §.
a Adnot. Si quis alium. Factum alienum non poteſt in ſti-
pulationem deduci. h. d. Ange.
b In glo. Super hanc gloſ. ponit Ange. regulam, quòd fa-
ctum alienum regulariter promitti non poteſt. ab hac re-
gula ponit ſeptē fallētias, quas diligēter hic uidei ver. l ea.
gl. in fi. Cetera ualde bene explicātur hic per Ioan. Fabri.
c Curaturum. Adde Thomam Ferrarium de aduocatis de
Briaia, in ſuo tracta. cautelarum caute. 43. incip. anno pteri
to. ubi dat optimam cautelā, qui pmiſit factum alienū ſub
pœna curando, pro poſſe negotium illud, in pœnam non in
cidit. ita not. & ibi poſui in apoſt. ad ipſum.

1 *Stipulationis concipiendæ uſus.*
2 *Adminiſtrator cui quærat.*
3 *Procurator cui acquirat.*
4 *Stipulatio cur inuenta.*
5 *Stipulari nobis qui poſſint. 7. 8.*
6 *Iudex quatenus nobis quærat an non. 10.*
11 *Arbitrium alij non ſtipulari.*
12 *Dos qua cauſa habita.*
13 *Matri an quæratur.*
15 *§. ſi quis alij. correctus.*
15 *Procuratori an recte ſoluatur.*
16 *Adiecto an recte ſoluatur.*
17 *Vtile an ab inutili vitietur. 18. 19.*
20 *Adcreſcatne in contractibus.*

a Si quis a alij. In gl. id eſt dñio. in fi. Itē multi alij ſicut
beneficiati beneficiis ſuis, extra de pecu. cleri. p totū. &
uidebitis infra gl. proxi. In gl. & eſt ratio. ibi cū dicit, rē
pu. ſal. fo. uide ī. eo. §. ſed & ſi quis ſtipuletur. ff. de uerbo.
obli. l. liber homo. §. fi. In ea. gl. ibi cū allegat. §. ſi quis in-
ſulam. ſed nō videtur fallentia in his caſibus, quia nō alijs,
ſed ſibi principaliter ſtipulatur, pp intereſſe ſuum, & ſi-
bi principalē actionē quęrit, ut uidebitis infra §. ſequēte.
ſed & ſi quis ſtipuletur. In ea. gl. ibi cū allegat l. in cauſæ.
§. fi. etiam ſi formet uerba in perſona dñi, quamuis alias
non ualet, ut uidebitis infra §. alteri Dy. tñ tenet contra-
rium in l. in omnib. & eſt rō authoritas iudicialis p quam
interponitur ſupra de diui. ſtipula. circa prin. In ea. glo.
cum allegat l. ſi procuratori. in cuius perſona habeat cō-
cipere uerba: no. gl. ꝙ in ſua. ut in d. l. ſi pcuratori. Doc.
1 ibi tenēt contra. & in illo † & in omni caſu, quo acquire
rere pōt, ꝙ nō refert in cuius perſona uerba concipian-
tur, ſicut nec in tutore, uel in alijs, & idem uidetur nota-
re glo. in l. quod procurator. ff. de proc. & infra §. alteri.
In ea. glo. ibi cum alleg. de inſti. l. 1. in fin. idem uidetur
in omni procuratore ff. de act. empt. l. Iulianus. §. ſi pro-
curator. Sed glo. intelligit ibi in inſtitore, ut ibi nota. in l.
multū. C. ſi quis alię. uel ſibi. non ſic in geſtore. uide in
2 §. alteri. Idē quoque uidetur in quibuſcunque † habentib.
adminiſtrationis officiū. ꝙ poſſint acquirere, rōne rei;
quam adminiſtrant, ut bailliuis cōtratarū, procuratori-
bus operū publicorū, ad inſtar tutorum, & curatorū, &
rectores eleemoſynarum uel aliorū officiorū, eadē rō-
ne. ff. quod cuiuſque vniuer. l. fi. de uſuca. l. Caius. In ſtipu
lādo tñ eſt ſeruādus ordo. ff. de admi. tu. l. quoties. nō tñ
neceſſario, ut ſibi no. Itē quicunque ſimplex procur. pōt
acquirere, ubi ex re domini ſtipulatur, ut l. ꝙ procura-
3 tor. ff de proc. alias non videtur, ꝙ procurator † acquirat
dño, ſine ceſſione. ff. de acq poſ. l. poſſeſſio quoque. §. fi. a
uideretur n. iuſtū, & æquum, quòd pdicta. l. 1. §. fi. cū l. ſeq.
de inſti. obtineret in omni procuratore. ꝙ actio det do-
mino in ſubſidiū proc. mortuo ſine hærede. ar. C. de act.
& obl. l. 1. Itē in mutuo procurator acquirit domino cer
ti cōdictionē. ff. ſi cer. pet. l. certi cōdictio. §. ſi nūmus. & b
in caſu actionē ex ſtipulatu. eo. ti. l. ſi pecuniam. & iunge
infra qđ cū eo. ubi plenius dicā. In ea. glo. ibi cū alleg. §.
ex his. ibi uidetur loqui in prætorijs, ſeu iudicialibus. Sed
quid in conuentionalibus? Nō uidetur idē, quia nō reperi-
4 tur, † ꝙ ſtipulationes inuentæ ſunt ad hoc, ut vnuſquiſqꝫ c
ſibi acquirat infra §. alteri. Præterea omnes tex. uidentur
cōcludere, quòd publica perſona ſemper ſtipulatur, vbi
pars nō pōt ſtipulari, ut d. l. 2. & 3. rem pu. ſal. fo. eo. tit. l.
ſi ſer. & d. l. quoties. de admi. tu. Igitur in conuentiona- d
libus, quæ conficiuntur mera uoluntate, quid ad ipſum
ſi partes cōueniāt ſi uelint inter ſe? & p hoc facit; qđ no.
in cor. de excu. & qui cum &c. ſuper uerbo, cautionē. Vt
autē ſup hoc plenius inſtruaris, (ne hæc glo. te decipiāt)
5 ſcire debes, quòd iudex ſtipulari pt, † & iſtud nō reperit
in multis legibus expreſſum, niſi de magiſtratu. in l. ff. de
magiſtra. conue. l. 1. §. exigere. tñ hodie bene expreſſum
eſt extra de uſuc. c. quāquam. lib. 6. alle. in gl. Præterea ſi
licet minori, multomagis & maiori. ut in §. ex his bene
reperitur. quòd recipit renuntiationē. Sed de ſtipulatio-
ne non loquitur. Itē notarius, ſeu tabellio publicus de hoc
C. e. l. eū cognatos. & d. l. 2. rem publ. ſal. fo. de ado. l. nō
aliter. ſupra de ado. §. cū aūt. ff. de uſuca. l. Caius. ſecun-
dum vnū intellectum. & in multis alijs legibus. Item di-
cit glo. uel ſimili perſona publica. Quęro pro Deo quæ e
eſt ita ſimilis perſona? certe officialis, ſeu executor cu-
riæ in d. Auth. de his qui eon. & recon. quę eſt C. de litis
cōteſta. authen. libellum. ff. de in ius uocā. l. eū; pro quo
qs. & l. 3. ff. rem pu. ſaluam fo. C. de oper. noui nuntiatio.
l. fi. Itē de iure cano. pprius ſacerdos, extra de cōuer. cō-
iuga. c. dudū. Sed Hoſt. dicebat, ꝙ illud fecerat ſacerdos,
de mandato epiſcopi. hodie eſt expreſſum cōtra de uſur.
6 c. quamquam. lib. 6. Igitur redeundo † ad ſingula, credo,
quòd iudex nō poſſit acquirere, niſi in rebus & cauſis, q̃
ad eius pertinēt officium, & in caſu, qñ non eſt pars, quę
ſtipulari poſſit. & hoc eſt expreſſum in d. c. quāquam. &
d. §. exigere. & d. l. ſeruū. hoc etiam no. in d. auth. de exec.
licet uideatur notari contra. C. de tab. l. generali. ſed illa
in tabellione de quo infra dicetur. & eſt optima rō: quia
huiuſmodi ſtipulationes fuerūt inuētę in ſubſidiū, & cō-
tra ius cōmune: quia de iure communi vnuſquiſque dēt
ſibi ſtipulari infra §. alteri. ideo ī terminis ſuis teneri dēt,
& hoc etiam ſentit Inn. in c. dudum. ſupra alleg. & bene
apparet, ꝙ hoc ſit in ſubſidiū, qa lex dicit, ꝙ ſeruus emē
dus eſt pupillo p ſtipulando, ſi habeat de quo, antequam
hæ per-

hæ.perſonę ſtipulentur, ut d.l.2. Et credo, ꝙ ſi non per-
tineat ad officium, ſicut in mere uolũtarus cõuentiona-
lib⁹ omnino extraiudicialibus, quod nõ ualet ſtipulatio,
imo nec in illis, ſi ſit perſona pręſens, quę ſibi ſtipulari
poſſit, ſeu perſona eius iuri ſubiecta, ꝑ dicta iura, quę dãt
ordinẽ, & nõ ſine miniſterio, ut uidetur ibi. Sed huic ob.
quod not. in d.l.quoties. de admi. tut. ubi dicit gl. ꝙ ualet
ſtipulatio, etiã ſi turbeť ſimilis ordo. Sed ſuppoſito, quod
7 illa glo. eſſet cũ tex. nõ eſt idẽ, qđ in tutores, † & pupillo
& alıas publicis perſonis, quia tutori nedũ omittiť, imo
iniũgitur pro utilitate pupilli ſtipulari: his autẽ nihil in-
iungitur, ſed permittitur in caſibus prędictis propter ne-
ceſſitatem: & apparet, ꝙ non eſt idem, quod in tutore, qa
ille non debet emere ſeruũ pro ſtipulando, ſed iudex hoc
debet facere, ut l.2.ff.rẽ pub.ſal.ſo. Item obſt. ꝙ ſi abſen-
ti põt acquirere, uel alias impedito, multoſortius præſen
ti.ff.de uerb.obl.l.ſi procuratori pręſentis. Sed ratio eſt
hęc, quia hoc eſt repertum i ſubſidiũ, tñ ut ſupra dictum
eſt ex neceſſitate quadam. in procu. nõ ſic. Prętereа pro-
cu. habet mandatum a domino, & eius perſonam repre-
8 ſentat, magis quàm iudex † Circa vero acquiſitiones, ſeu
ſtipulationes, quæ fiunt per notarios, ſeu officiales, credo
idem non obſt. eo, ꝙ in d.l.generali & per iura prędicta.
Plus dico, quòd illi non poſſunt ſine iuſſu iudicis ſtipula
ri, nec acquirere, iudex uero poteſt ſine iuſſu. & ita no. In
no. in c.dudũ. ſupra alle. & patet in d.c. quãquã. de uſur.
ſupra alle. & hoc ſatis dř in d.l.2.rẽ pu.ſal.ſo. ibi, apud p̃-
torem &c & per hoc poſſes multas procurationes, & li-
teras alias impugnare, in quibus notarii ſtipulantur abſ-
que iuſſu iudicis. Quod autẽ dixi de ſacerdote, ꝙ poſſet
9 † ſtipulari ſine iuſſu iudi. hoc intellige in actibus morien
tium, & cõſcientiæ, in quibus eſſet periculum iuſſum ex-
pectare, in aliis non crederem. & ſatis innuit tex. in d.c.
quamquã. ibi cautionẽ huius præſentis conſtitutionis au
thoritate. q.d. ꝙ nõ alias de iure cõi concederetur, & fa-
cit ꝙ cõſueuit dici iuxta. c. cũ eſſe. extra de teſta. & ꝑ hoc
credo, ꝙ iudex nõ poſſit ſtipulari in negotio, cuius iuriſ
dicto ad ipſum non pertinet, uel ratione rerum, uel per-
10 ſonarũ, quia † quoad illos eſt priuatus, & (ſicut dixi) non
põt ſtipulari, niſi negotiũ tangat ei⁹ officiũ. Sed ſatis põt
dici, ꝙ ſi promiſſor in hoc porriget iuriſdictione eius, &
ſe ſubiiciat, ꝙ ualeat ſtipulatio. ff. de iuriſd. om. iu. l. eſt re
ceptũ. de iud. l.i. & bene facit. qđ no. in fi. ff. de tu. & cur.
da. ab his. l. diuus. Et idem officialis uel notarius ſtipula-
11 tur de iuſſu iudicis & protogari in caſu prædicto. † Sed
quid de arbitro? Videtur idem, quia ad morem iudiciorũ
redacta ſunt. l.i. ff. de arbi. Sed poteſt dici contra, quia pri
uata perſona eſt arbiter ff. de ar. l. arbiter intra certũ diẽ.
In ea. glo. cum alle. l. quoties. ſuper hoc reperies iura ua
riæ, quædã enim leges dicũt, quod ex pacto appoſito in
rei traditione, acquiritur alii, ut d.l. quoties. & l. Publica.
& l. Caius. C. de pact. cõuen. l. pater. C. ad exhi. l. ſi res. de
pig. act. l. ſi cum uẽderet. Alia iura dicunt cõtra. ff. ad Tre
bel. l. debitor §. fi. C. de donat. l. cum res. ff. de pact. do. l.
inter ſocerum. §. cum ꝑ ſe filia. C. de pac. con. l. pactum.
de iure dotium. l. ſi genero. ff. de ſolu. l. ſi cum Cornelius.
Doct. cõſueuerunt dicere, in l. cum res. C. de don. quòd
ibi ideo nõ q̃riť actio, qa alia uia creditoribus ꝓuiſum e-
rat. Quæ ſolutio nõ uidetur ſufficiẽs, qa in l. ſi res. etiam,
alia uia erat prouiſum, & in l. ſi cum uenderet. Pe. de bel.
per. parum dicit hic, ſed ibi cum glo. alleg. l. quoties. opo
nit de l. ff. ad Treb. l. debitor, §. fin. & ſoluit, ꝙ debitor ma
12 ritus † non habebat dotem ex cauſa lucratiua, ideo non
mirum ſi non potuit onerari per pactũ filiæ, ff. man. l. j. Iu
lia. in l. quoties. habebat cauſam lucratiuam: nihil aliud
dicit pertinens ad hunc §. niſi quòd aliquantulum tractat
materiam, quando committatur ſtipulatio pęnalis, quæ
non eſt proprie. Hic ergo ſupponitur, quod ubi recipiẽs
habet lucratiuã cauſam, põt onerari pacto, ut tertio quæ
ratur actio. Sed contra hoc eſt l. cum res. de do. ubi habe
bat tit. lucratiuum. & ualet pactum. Itẽ contra hoc eſt l. ſi
cũ uenderet. ibi habebat nõ lucratiuũ, & tamẽ ualet, & l.
Caius. & l. pater. Pręterea, qd refert ex qua cauſa, ille qui
pacto oneratur, haberet rẽ, cum certum ſit ipſum ex ſua
voluntate, & conuentione onerari. Pręterea videretur di
cẽdum, quod aut pactũ apponitur in traditione ꝑ tertio
qui eſt dominus rei, uel ad quem pertinet, uel alias perti
nere deberet, & tunc de rigore non agit, ſed de æquitate
datur utilis, ut l. ſi res. ad exhib. & l. pater. de pact. con. &
l. Caius. ſol. mat. Si uero pactum apponať pro alio, tunc ſi
donare uoluit illi, pro quo opponit, dať ei actio ea ęqui-
tate, ut l. quoties. s̄. alle. alias non, ut iuribus allegatis pro
cõtrario. Sed nonne ſemper vř donare, ex quo ſtipulatur
ei reddi? Reſpõ. nõ, ff de do. l. donationes. §. pe. niſi hoc di
cat, uel ratio affectionis hoc faciat pręſumi. ff. de proba.
l. Procula. de do. inter ui. & uxor. l. ſi ſeruus communis.
13 Cur ergo non acquiritur matri, in l. debitor. §. fi. ff. ad
Treb. cum ibi præſumatur affectio? Dicas quod loquitur
ſm antiqua tempora, ſed ſm iura. C. acquiretur utilis per
l. quoties Vel dicas, ad ll. q̃ dicunt nõ acquiri, uerum eſt,
de rigore, ſed de æquitate ſic per leges Codicis, in caſib⁹
prædictis. Rationes autem pręmiſſorum, ſatis patent, quia
iura fauent dominis, & intereſt plus eorum agere ex pa-
cto, quàm rei uendicatione, in qua uix probaret, & ꝙ di-
xi de dominis, idem crederẽ de quaſi dominis, cum ęqui
parentur. Quinimo de omnibus, qui rem pro ſuo tenebãt
ſi pactum apponatur per illos qui cauſam habebãt ab eis
& qui eis reſtituere tenebantur rem ab ipſis traditam, ſe
cus ſi alias debitam per l. cum res. Sed quid, ſi quis alteri
paciſcatur, vel ſtipuleť, & promiſſor ſe obliget iuramen-
to? Reſpõ. de iure ciuili non ualet, ut dixi in ſimili s̄. ꝓxi.
14 §. Sed Ioan. gl. decretorum uidetur tenuiſſe, ꝙ iſte. † §. ſit
correctus de iure cano. maxime quando appoſitum fuit
iuramẽtum, ut no. i. q. vii. c. quoties. in gl. ſuꝑ uerbo, & ꝑ
te Ego nõ credo hoc, maxime, quia de iure cano. noui ſſi
mo eſt ſpeciale in certis perſonis, & caſibus, ꝙ alij acqui
rať ut c quãquã, ſępius allegat. & ſic in cõtrarium ẽ ius cõ
mune. Sed bene credo, ꝙ ubi iuramẽtum fuit appoſitum,
quòd eccleſia debet cõpellere ꝓmiſſorẽ ad tenẽdum iu-
ramẽtũ, & ſic quo ad hoc poſſet uerificari, qđ dicit Ioan.
In gl. non tñ hæredi. ibi cum allegat. l. cum quis. Pet. dicit
ꝙ per legẽ illã poteſt dici, quòd ſi quis abſuturus conſti-
15 tuit ꝓcuratorẽ ad negotia, cum † poteſtate exigẽdi, quòd
ſi procurator mutauerit cõditionẽ ſuam de frugi, ad pro-
digum, quod debitores nõ liberanť ſoluẽdo tali, ſubaudi
ſcienter, & de hoc dicit eſſe caſum. ff. de ſol. l. ſi cum Cor
nelius. pro quo facit ff. de teſt. tut. l. pater. Sed quid ſi erat
talis tẽpore conſtitutionis, conſtituens tamen ignorabat,
debitor ſciebat, & tali, ſciens ſoluit? Videtur idem ſi cõſta
ret ſibi de ignorantia conſtituentis per d.l. ff. de cõfir. tut.
l. utilitatem. Sed in caſu quo conſtituens ſciret uideretur
liberatus. ff. pro emp. l. ſi quis cum ſciret. & idẽ dicerẽ de
executoribus ulti. uolun. quos epiſcopus põt remouere ſi
mutata fuerit eorum conditio, uel ab initio fuerunt inſuf
ficiẽtes, uide C. arbi. tut. l. fi. ubi ſci ipſi & no. quòd iſte. §.
obtinet, qñ adiicitur hæc disiunctiua, aut, ſecus ſi diceret
& Titio, ut j̄. prox. quia tunc adiiceretur ad obligationẽ,
quo caſu non operatur adiectionem. ff. de uerb. obli. l. cũ
16 qui. la ii. §. qui ſibi, † In gl. niſi in caſu. in fin. & per hoc ui
detur, quòd ſi adiectus reciperet, monetã, quã ſtipulator
nõ teneretur recipere. quòd ſoluẽs ei non liberatur. In
gl. nunquid. ibi cũ allegat. l. qui fideiuſſor. & l qui patitur
eo. tit. In fine gl. tenet Dyn. in d l. uero procuratori. §. in-
terdum. & ſic intelligas, quod no ff. de ſolu. l. qui res §. mi
hi Romæ. de uſufru. l. ſed ſi quis ſtipuletur. & hoc, niſi ani
mo donandi fecerit, quòd nõ præſumitur, ut no. §. qui in
fundum. alleg. in glo. niſi adiiceretur in facto, quod filius
ſtipulatoris non intereſſet, ut §. mihi Romæ. s̄. allega. tũc
enim non uidetur habere animum obligandi adiectum,
ſicut nec ſi ipſemet in alieno ędificaſſet, ut ſupra de re.
17 diu. §. ex diuerſo. † in glo. pro par. in fi. in hoc brocardo
cõſueuerunt gloſſ. diſtinguere an utile & inutile poſſunt
ſeparari, uel nõ, primo caſu uitiat, ſecũdo nõ, ut no. ff. de
uſuris. l. pecuniæ fęnebris, ꝑ l. j. §. Trebatius, uerſi. Marcel
lus

lus autem.& §.i.ē quęritur.de aqua quotidiana,& eſti.de condit.furt.l.ſi ſeruus.§.boue. Sed contra hoc inſtaſ,quia ſeruitus eſt indiuiduo,niſi ſeruit⁹ vſusfru.ff.ad l.Fal.l.n fu fruc.& tñ in eo inutile non vitiat,vt in leg. ff.communia prędi.l.proprium. Dy.diſtinguit tres caſus,extra de reg. iur.ca.vtile.dicit enim, quòd quādoque reperiuntur duo cōcurrere ad cōſirmationē alicuius actus quorum vnum utile, alterum inutile,tunc ſi unum ſufficeret,valet quod agitur.ff.quod falſ.tut.authori.l.i.§. idē Pompo.meli⁹ in §.i.uerſic.interdum.de arbi.l.ſed ſi ita.alias ſi utrūque re quireretur,non ualet, vt l.parui.§.i. allegata pro contraria.Sed ꝙ primum membrum eſt manifeſte extra, de offi. c eleg.ca.cum ſuper.vbi alter ſolus poterat,& tamen propter adiunctum inutile totū uitiatur.Solu.quicquid agant homines,intentio iudicat omnes, nam ſi animus agentis negotium erat talis , quòd negotium uirtutem reciperet ex utroq;,tunc non valet,etiam ſi unum ſine alio eſſet ſufficiens,quia intētio non fundabatur ſuper vtili,& hoc ſi de hoc conſtat,alias in dubio procedere deberet,qđ Dy. dicit.Quandoq; actus conſtat ex pluribus.quibuſdam utilibus,quibuſdam inutilibus , & talia plura ſub eodē actu comprehēduntur,& tunc diſtinguitur, an poſſint ſeparari,vel non,ſm Dyn.Sed obſt. proprium. & l.fundus ille , quæ ſtatim allegātur ī.glo.proxi.Item ob.ff.de pecu.leg. l.i.& ff.de condi.& demon.l.cum tale. §. Meuię. Poteſt
18 aliter diſtingui,quia † aut actus utiles: vel inutiles, ſe habent per modum principalis,aut alterum,per modum acceſſorii.Primo caſu,aut idem poteſt aſſignari cogens,qđ utile debeat ad ſe trahere inutile, & tunc trahit, ut l.fundus ille ff.de contraben.empt.ff.de do. inter vir.& uxor. l. ſi ſponſus . §. generaliter . aut econtra, ꝙ inutile trahit ad ſe utile,& tūc inutile trahit,ut ff.ad legem Cor.de falſ. l.filius emancipatus.& d.l.proprium. aut nō poteſt ratio aſſignari maior in uno,quàm in alio, ſed quolibet habet rationē ſuam ſeparatā,& abſq; incōuenientia poſſunt ſeparatim iudicari,tunc unū nō trahit ad ſe aliud,ſed unum remanet vtile,aliud inutile.C.de dona.l.ſancimus.§.ſi qd autem.& hic,& d.l.i.§.ſed ſi mihi . In ſecundo caſu quando alterum ſe habet per modū acceſſorii, tunc erat quęſitum in utroque , & tunc per vnū non uitiatur alterū , de pecul.lega.l.tunc inutile,aut non,& tunc aut per acceſſorium deuenitur ad principale,& poteſt dici,quod uno vitiato,vitiatur aliud,ut in d.§. Mæuio. Aut non tunc uitiato principali,uitiatur acceſſorium,ut d.l.i. & ii.de pecu. leg.ſ.de leg.§.ſi quis ancillas. Quādoque ſunt plures act⁹ diſtantes,& ſeparati,quorū alterum vadit ad deſtructionem alterius,& illud membrum proſequere , ut Dyn.ibi
9 quia non tangit hanc materiam.† Modo redeamus ad declarandum aliquantulum huiuſmodi membra, aut ratio poteſt &c.& de hoc poteſt ponere exemplum.ff.qui.ad li. procl.non lic.l.ſi.§.fin.ibi enim ratio eſt pro utili,videlicet bona fides illius emētis.Itē qa mala fides unius, non debet nocere alteri,item ex parte vendentis, erat intētio ſe inſolidū iugo ſeruitutis ſupponēdi ſcienter,vnde ratio dictat,quòd vendentis ſcientia,& alterius emptori eis nocere debeat,non autem alii ignorāti,qui bonā fidem habebit,& eodem modo in l.fundus,ille erat intētio uēditoris locum vendere,& ſi defectus ſit,quin totus ſit vēditus perueniebat ex parte emptoris,qui aliū intēdebat aſſociare,ideo expedit venditori,quòd totus ſit vēditus, quia ſic ſatis ſit rationi,& nullū ſequitur inconueniens,& eodem modo in §.generaliter. quia cū prohibitio ſit quodāmodo ꝯ ius commune, non eſt mirum, ſi utile trahat eā, ſed ſecus in caſu iſtius §. quando promittit ex cauſa donationis,quia tunc magis expedit promiſſionē in parte non tenere,quā ſi tota teneret, & hæc ratio no. ff.de acqui. rer. do.l.per ſeruum.§.quod vnius.ſed contra,vbi fortior ratio facit,pro inutili,vitiat,vt in §.item quęritur. §. allegato ibi.n.fortior eſt ratio , pro inutili, quia ibi vtens aqua aliam immiſcuit.& ita facto ſuo dānificat alium , & alio modo vtitur,quā debeat. Idcirco maior ratio eſt , ꝙ ipſe prohibeatur in totū,quàm quod uteretur in totum, ne lucretur ex culpa ſua:ideo in totum prohibetur. Itē in l.proprium.ſupra alle.quādo ſtipulatur ſibi,& ſocio,ratio eſt, ꝙ inutile trahat ad ſe utile,quia ſequeretur abſurdū iuris, ꝙ vnus poſſet quærere ſeruitutē alii,quod eſt contra ius: ut ibi.Et ſic potes dicere in multis aliis caſibus.&per hoc vř,quòd ſi res indiuidua verteretur in obligatione vel aliqua alia,cuius ratio traheret totū,ad alteram partium: ꝙ non obtineret iſte §. imo aut tota ſtipulatio valeret , aut
10 tota annullaretur per prædicta.† Et no.ꝙ per hunc §. cū concor.conſueuit dici,ꝙ in cōtractibus inter duos,non eſt locus iuri accreſcēdi.ff.de uerb.obl. l.ſi mihi & Titio. & đ lib.cau.l.liberū.§.ſi duo.quemadmo.ſer.ami.l.aquā. in ſi.&d.l.per ſeruū.§.quod vnus.Aliqui inducūt in feud. de duo.fra.de nouo beneſi.inueſt.c.i.& ii.qui feu.da.poſ. c.i. Sed illa parū faciunt, quia ibi agitur de ſucceſſione , non de iure accreſcendi. Sed pro parte ꝯtria facit ff.de autho.tu.l.ſi ſeruus cōis.ſupra de ſtip.ſeruo.§.ſi.Sed ibi non iure accreſcēdi,imo ab initio, illi qui capere poteſt totū, acquiritur ex diſpoſitione legis,perinde ac ſi eſſet ſeruus ſolus illius.itē facit C.ſi libera.imperia.ſo.ſine hęred.deceſ.l.vnica.li.x.ibi,nil agitur de iure accreſcendi, ſed de ſucceſſione.Item facit dicta l.fundus ille. Sed ibi ex proprio contractu totū acquiritur l.diſponente. Et idem dicas ad legem Iulianus.§.idem Celſus. de actio.empt. de bono.liber.l.communi liberto.de aſſigna.liber.l.vtrū.ad legem Corn.de falſ.l.filius emancipatus.§.i. quia in nulla reperies,quòd hoc ſit iure accreſcendi, ſed propter indiuiduitatem,vel aliam rationem,niſi in uſufru.ut not.ff. de vſufru.accreſcen.l.i.§.quotidie. In glo.ſcilicet per patientiam,vnde proprie ius accreſcendi locū habet quando duobus,vel pluribus poterat res acquiri,& alter repudiat,ſicut patet in materia.C. quando non petentium partes petenti accreſcant.

a *Adnot.* Si quis..Alteri ſtipulari nemo pōt,niſi ei cuius poteſtati ſit ſubiectus:extraneus uero pōt ſolutioni eſſe adiectus h.d.ſecundum Ang.Cætera dic,ut hic per Ioan.Fab.

b Ad morem iudiciorū redacta ſunt &c. Adde hoc eſſe uerū in arbitris,& ſtatutariis,ut no.Cano.& pręſertim Feli.i c. ſi.col.pe.& ſi.uerſi.ſententiæ arbitrorum.nu.xi. extra de re iudi.& an æquiparentur iudicibus ordinariis , vel delegatis,ponit idem Feli.ubi ſupra uerſi.vnde dicit Bal. nu. xii.

1 *Pater quando an non quærat ſilio.2.3.& 4.*
5 *L.quod dicitur ſenſus.*
6 *Pater an recte ſilio paciſcatur.7.*
8 *Filio non niſi in mortem recte ſtipulari.9.*
10 *Filio quæ acquiruntur an non.11.12.& 13.*

a Et vero. a qui. In glo.ſic de uerb.ſigni.l.ſi.gl. ſed huic §.obſtat.ff.de uerb.obl.l.quod dicitur. la ii.ver.alioquin. ff.de pact.do.l.cum dos.§.2.ver.quo caſu, de pact.l.ſi tibi.§.ſi pactus.vbi pater non acquirit filio, nec eadē uox , imo diuerſæ uoces reputanſ,& diuerſę ſtipulationes.Di
1 cas plenius,quia aut pater ſtipulatur filio emācipato, aut in poteſtate conſtituto. Primo caſu non acquirit filio. C. de iur.do.l,ſi generò.& ibi nota. & hoc tenet Dy. in l.qđ dicit.ſ.alle.niſi in caſu,quo extraneo poſſet paciſci, vel acquirere.de quo §.proxi.ſcripſi,vide ibi. Et ita nō obſt. ff.ſolu.matri.Caius vbi acquirit liberis filiæ,qui non ſunt in poteſtate.& aliæ leges, quę cōcordant cum d.l. Caius. quę loquuntur in caſibus ſuis,vt ibi ſcripſi. Sed huic opi. obſt.ff.de caſtr.pec. l.ex caſtrenſi. vbi pater acquirit filio in caſtrenſi peculio,& tamen filius,quo ad caſtrēſe peculium,habetur pro patreſ.ff.ad Mace.l.2. & multo fortius videretur,ꝙ filio emancipato acquirere deberet,& hanc opi.tenet Iaco.de Ra.alibi.per d.l.ſed ſatis poteſt dici, ꝙ
2 † non acquirat emancipato,nec eſt bonum argumētum, de caſtrēſi peculio, qua pater maius ius habet in illo,quā in bonis emancipati,quod apparet, quia illud occupat iure peculii,ſed bona emancipati non,prǽterea pater reputatur quaſi dominus caſtrenſis peculii.ff.de ca.pe.l.proponebatur.& l.filius.& l.de hęreditate . §.i. propter qđ videtur prima opi.glo.& Dy.verior. nam cum pater non poſſit acquirere filio in poteſtate cōſtituto , ut infra patebit,

multominus

3 nultominus emancipato. † In ſecundo caſu quando ſti-
pulatur filio in pt͞ate conſtituto. gloſ. diſtinguit, quia aut
ſtipulatur filio, ut hęredi, aut ut filio, aut ut extraneo, aut fi-
lio in poteſtate bene merito; aut eſt dubium, ut not. ff. de
pact. l. ſi tibi decē. §. ſi pactus. Alij dicunt, ꝙ aut ſtipulatur
dari, aut fieri, & ſi fieri, aut ꝑ aliū ipſo filio, aut ꝑ ipsū fi-
lium, alij ut no. in l. quod dr̃. & ibi Dy. dicit, ꝙ coniungē
do illas duas gl. habes plenā notitiā huius materię: & mi-
hi vr̃, ꝙ per illam habeas ignorantiam. nam prima diſtin
ctio glo. vr̃ inſufficiens. ibi. n. dr̃, ꝙ ubi pater ſtipulatur fi-
lio, ut heredi, datur directa, & in dubio videtur, ut hęre-
di ſtipulari, & ſic illa diſtinctio vr̃ loq., quādo pater poſt
mortem ſuam ſtipulatur. Quid ergo, ſi in uita diſtinctio
prędicta non te inſtruit? Itē prędicta diſtinctio eſt inſuf-
ficiens, quia loquitur de exceptione doli, non de actio-
ne doli quęrenda. & ita illa glo. non plene loquitur, nec
4 plene inſtruit. Prętereat prędicta diſtinctio habet neceſ-
ſario intelligi quando pater poſt mortem ſuam ſtipula-
tur, quia ſi in uita ſibi acquireret, uel nulli, ut d. l. quod di
citur. & ſic in illo caſu non poſſet obtineri ꝑdicta diſtin-
ctio. Et in hoc eſt inſufficiens, nam non declarat, nec ple
ne diſtiguit, quomodo fiet ſtipulatio ī uita, uel poſt mor-
tē, in quo cadit diſtinctio, ut l. quodcūq. §. non ſolū. ff. de
verb. obl. Item illud quod no. in d. l. quod dr̃. non vr̃ pro
cedere. dicit. n. ibi glo. ꝙ in ſtipulatione per patrē facta,
vertitur factum per filium faciendum, non ualet, ſed ubi
uertitur factum per alium filio faciēdum, bene ualet: q͞a
non confertur in perſonam filij, hoc non vr̃ procedere,
quia omne factū cōcurrit circa ꝑſonas illorū, qui edunt,
& quib. eduntur. ff. de ope. lib. l. operę. & ſic aliquid con-
fertur in perſonā filij. Pręterea ſi bene cogites in l. quod
5 † dr̃. non vr̃ in ſtipulatione factum, a filio faciendum: ibi
. n. pater ſtipulabatur a tertio filio ire agere licere. Certe
in hac ſtipulatione non uertitur, quod filius eat uel agat,
nec ad hoc q̄d obligat: nec quiſquā hoc ꝓmiſit. Sed uer-
titur, ꝙ poſſeſſor non impediat eū ire agere, ut l. ſtipulatio
iſta. ff. de uer. obl. & ſcripſi ſupra eo. §. ſi quis alium. Et ita
factum non promittentis eſt in obligatione, non factum
ipſius filij. Vnde glo. ſ. illa vr̃ errare manifeſte ſalua reue-
6 rentia ſua, ꝓpter quod dicas plenius, q͞a † aut pater paci-
ſcit, uel ſtipulat̃ ꝓ filio ad eius liberationem, & tunc pa-
ctum ualet indiſtincte, ſi pater noīe filij conueniatur, ſeu
conueniri poſſit. ff. de iureiu. l. qui iuraſſe. §. 1. ff. de pac. l.
& heredi. §. nos autē & prodeſt utrique, patri, & filio, ut
ibi. Si uero pater non poſſet cōueniri, quia filius nō habe
bat peculiū, tunc potes diſtinguere, ut gl. ſi. §. ſi pactus. q͞a
aut paciſcitur, ut hęredi, & poſt hęres efficitur, & tunc da
tur directa exceptio, aut ſimpliciter, tunc doli. Illud au-
tē mēbrum, quod ſequit̃ in gl. aut ut extraneo, tunc nul-
la, nō mihi placet, nec leges, quas gl. ibi allegat, faciunt,
q͞a loquuntur q̄ñ pater ſtipulat̃ ad obligādum, de quo ſta
tim ſubiicietur. Pręterea talia uerba, promittis, ut extra-
neo, & alias bene merito, nō ut filio, nō abdicāt filiū, nec
iura filiationis tollūt, q͞a nō nudo cōſenſu, &c. C. de emā
cip. lib. l. nec auus. ff. de pac. l. ius agnationis. Nec tales ex-
preſſiones, uel diſpōnes iuris immutāt. ff. de caſtr. pec. l. ſi
forte. Vnde talia uerba eſſēt ualde extnea in ſtipulando,
& ipſe eſſet bene fatuus, ſi talia apponeret. Et miror ubi
gloſſatores reperierunt hoc. Sed huic opin. obſt. §. ſi pa-
ctus. ſ. alle. ſed intellige quod nō ꝓdeſt filiæ directa, etiā
ſi hęres extitit, ex quo nō paciſcebat̃ ut hẽdi, ſed prodeſt
7 exceptio doli. ut §. nos autē. Si uero † pater ſtipulatur, vel
paciſcitur filio alium obligando, tunc aut ſtipulatur ſim
pliciter, aut poſt mortē ſuā. Primo caſu, aut tale, quid uer
tit̃ in obligatione, quod eſt acquiſibile, & tunc ad ipſum
patrē tranſit, & ſibiipſi acquirit̃, ut hic. & l. quod dr̃. & l.
eum qui. §. 2. aut de natura rei eſt acquiſibile filio, quia
forte eius perſonā ſolum cōcernit, & nō patris, tunc ni-
hil ualet ſtipulatio, nec filio acquirit̃, vt l. quod dicitur.
2. reſponſo. ff. de pact. dot. l. cum dos. & in fi. cum dicit in
his rebus quæ tibi, &c. & hoc niſi tenderet ad exonera-
tionem patris. Quid. n. ſi pater ſtipuletur a magiſtro, ꝙ
alat & inſtruat filiū in aliqua ſcientia, uel artificio, dic ꝙ
in uita patris nō ualet. ff. de pac. l. & heredi. §. nos autem.
In ſecūdo caſu, q̄ñ poſt mortē ſtipulat̃ filio, acquirit uti-
lem ſm̄ omnes gl. & Doc. ut l. quodcunque. §. 2. & ſi be-
ne reſpicias, hoc uolunt tex. qui nunquā faciunt differē-
tiā, niſi inter res acquiſibiles, & nō acquiſibiles. Modo vi
deamus de rationib. diuerſitatum: & certe quatenus tan
git prima membra. ꝙ pater melius acquirat ad liberan-
dum, quā ad obligandū, patet ratio vulgaris; quia pro
niores ſumus, &c. ff. de act. & obli. l. Arrianus. Sed quate-
8 nus tangit duo membra ſequentia, quæritur quare † me-
b lius acquirit filio, ſtipulātio poſt mortē, b quā in uita:
Poteſt dici, ꝙ quandiu pater viuit, filius non habet inte-
grā perſonā, & eſt ſub regimine patris, & ideo iura non
curāt, ꝙ ei aliquid quęratur ꝑ patrē in uita, ſed poſt mor
tem eius ſic. Sed cōtra hoc obijcitur, ꝙ pater poſt mortē,
non debeat ſtipulando acquirere filio, ſed ſibiipſi: q͞a in
ſtipulationibus inſpicimus, quo ad acquiſitionē tēpus ſti-
pulationis interpoſitæ. ff. de verb. obl. l. ſi filius: quamuis
ſuſpendatur, uel differatur ſtipulatio per euentū cōditio-
nis. Igitur uidetur, ꝙ ſtipulando poſt mortem debeat ſi-
bi acquirere, non filio, inſpecto tempore interpoſitæ ſti-
pulationis. Sed ad hoc poſſet dici, quod illud obtinet ubi
ſtipulatio ſuſpenditur per cōditionē extrinſecam, ſecus
ſi agatur, ut in aliquod tempus differantur. ff. de ſtip. ſer-
uo. l. fi. Sed fortius opponitur, illa ſtipulatio non ualet, q͞a
confertur in tēpus, quo ſi iniretur, tenere non poſſet. C.
de dona. ante nup. l. quā ſponſę. ſed q̄ñ cōfert̃ poſt mor-
tē patris confertur ī tēpus, quo filius futurus eſt ſui iuris,
quo caſu acquirere non poſſet ei, nec teneret ſtipulatio,
vt l. ſi genero. cū ibi notatis ſ. alle. ergo nec illo caſu ac-
quireret, imo nec ualebit ſtipulatio. Sol. † uerū eſt, ꝙ nō
9 valet nec acquiritur de rigore, ſed ex quadā æquitate di-
ſpenſatiue ualet, uidelicet ut utilis acquiratur. Vel ſi uel-
les poſſes dicere, ꝙ ille §. de lege quocūque, intelligatur
in caſu quo poſſet ſtipulari alij, ut l. Celſus. & nō cōtinuat
ius cōe. Sed ſm̄ hoc §. ille non reſtringeretur, uel poſſet
intelligi quando in uita ſtipulatur ſibi, & poſt mortē fi-
lio, tunc. n. uidetur ualere iure patris. Sed huic obſt. l. cū
dos ubi eſt communio, & tñ non prodeſt pactum filiæ.
iunge infra gl. proxi. In gl. ut in profectitio. in fin. ſed nun-
quid proprietatē pōt acquirere filio? uidetur, ꝙ non, q͞a
illa patri non acquiritur per allegata ſupra ꝓxi. §. gl. uide
tur dicere cōtra. ff. de uerb. obl. l. dn̄s. in gl. ſi ea. Pręterea
pro hoc facit, q͞a ex quo acquirit in caſtrenſi peculio, ut
l. ex caſtrenſi. ſ. alle. multo fortius in aduētitio, ubi pater
hēt maius ius, & hoc nō erat dubitabile iure iſto & ff. ſed
quid de iure nouo? adhuc d. gl. idē ſentit, ꝓ qua facit. C.
de bon. quę lib. l. fi. §. nō autē. ubi iniungit patri, ꝙ de pe-
cunia aduētitij, acquirat nomine filij hęreditates. Itē ac-
quirit infanti hẽditatē, ut §. ubi autē. de iure delib. l. ſi in-
fanti. C. eo. & facit d. l. ex caſtrenſi. Sed multū obſ. leges
10 ꝓdictæ. l. quod dr̃. & alię leges, quæ † dicūt ſtipulationē
nō tenere in his, quę non ſunt acquiſibilia patri, ſed pōt
dici, ꝙ caſtrenſia, & aduētitia cenſentur acquiſibilia ꝓp
legitimā adminiſtrationē vſusfructus, quod conſequitur
in aduētitiis & caſtrenſib. cenſetur quaſi dn̄s, ut l. de hę-
reditate. §. 1. de caſtrenſi pec. Quid ergo in caſib. in qui-
bus nil quęritur, de quibus habes C. de bo. quæ lib. l. fi. &
in Auth. ne excipitur cum aliis. Nō uidetur, ꝙ pater poſ-
ſit acquirere filio, per l. quod dicitur ſupra alle. Sed pro
Deo, cur non ita bene quæritur filię in dote profectitia,
cuius actio eſt cōis, & tamē non quęritur, ut l. cū dos. ſi-
cut filio in caſtrenſi, uel aduentitio, & maxime cum dos
poſſit ſoluto matri. ad eū redire. C. ſolut. ma. l. dos ſicut
peculium caſtrenſe, uel aduentitium? Solutio, quantum
aduētitiū, pater maius hēt ius in eo, quām in dote, quod
apparet, quia hēt uſumfr. & ſolus agit, & conuenitur, q͞d
nō eſt in dote. In caſtrenſi autē, pater quaſi dn̄s reputat̃,
vt d. l. de hereditate. §. 1. Et idē deberet dici in caſtrēſi, &
quaſi caſtrēſi, cū æquiparētur. de inof. teſt. l. ſi. Reaſſume
11 ergo q͞a aut pr̄ † ſtipulat̃ filio emācipato, & non q̄rit ei

niſi ſicut extraneo, aut in poteſtate cōſtituto, & tunc aut
ad liberandum, & ſubdiſtinguitur, aut tanquàm hæredi,
aut tanquàm filio, aut ad obligandum, & tunc aut erat ac
quiſibile patri, & quærit ſibijpſi, aut non, & tunc in pecu-
liaribus caſtrenſibus, ſeu quaſi, ſeu aduentitijs q̄rit filio,
in profectitiis ſibijpſi, in alijs non quærit, niſi ſtipularet
poſt mortem, & hoc in liberis natis. Sed an in naſcituris
poſsit ſtipulari poſt mortem? Videt̃ ꝗ ſic, quia poſt mor-
tem ſuam uidetur collata ſtipulatio. ff. de op. lib. l. ſi quis
operas. Sed hoc verum, ſi eſſet poſthumus, & facit quod
not. extra de ec. ędifi. cap. audientiam. el 2. de ſtipul. ſer. l.
vſusfructus. Quid ſi ſtipulatus ſit naſcituris, & naſcuntur
in uita? non uidetur valere, niſi ex natura rei appareret,
q̄d poſt mortē ſuā uellet dari, & hęc oīa potes colligere
ex p̄miſsis. Nec facias differentiā inter facta à filio uel ei
facienda, ſed in hoc, an ſint patri, ſeu peculio acquirēda
12 uel ipſi filio, ſimpliciter, tanquam patriſa. † Quid ergo ſi
pater ſtipuleret̃ filio, ire licere agere per fundū uicini ad
fundū peculiarē aduentitiū, vel acquirere noīe filij iuriſ-
dictionē, uel aliud ius, nunquid acquirit filio? uidetur ex
preſſum ꝗ no. vt l. q̄d dicitur. Ego cōtra p l. caſtrenſe. &
d. l. q̄d dr̃. quę loquitur q̄n pater ſtipulabatur filio, licere
ire ſimpliciter, nō habito reſpectu ad rē peculiarem, ſed
ad pſonā filij, quo caſu tota vis ſtipulationis, & effectus
conferebatur in perſonam filij, nec patri aliquid acquire
batur, ſed hic ſecus in caſū quæſtionis noſtrę, quo habet̃
reſpectus ad peculiū. Et p hoc vr̃, ꝗ pr̃ nō poſſet q̄rere in
alijs quę tangerēt hr̃ditatē, p patrē repudiatā, vel per fi-
liū agnitā, cum illa hr̃ditas non videat̃ contineri ſub ali-
quo genere peculij, vel dic, ꝗ ſit aduentitiū, habēs inſtar
caſtrēſis, vel quaſi, & idē dicat̃ quo ad acquiſitionē, vt in
illis dr̃. Item qd ſi pater emat, uel acquirat nomine filij in
13 vita, ꝗ nō quęrat̃ † filio, quod eſt notabile, niſi circa res
aduentitij peculij, nā non p̄t quęrere, niſi circa res pecu-
lia rea, quæ obuenerunt filio ex ſucceſsione, uel ex indu-
ſtria, ut præmiſi, uel niſi poſt mortē ſuā ex equitate. Vnde
non credo, ꝗ l. 2. C. ſi quis alteri, uel ſibi ſit in aliquo mu
tata, nā traditio, ſeu quaſi, quę fit in emancipatione facit
ualere quaſi donationē. & hæc faciūt, ꝗ Abbas nō poſsit
acquirere prioratib. ſibi ſubiectis, quę habēt ſpeciales ad-
miniſtratores, & intitulatos. Vel dic, quòd poſsit, quaſi il-
li prioratus ſint de natura caſtrēſis peculij, vel quaſi p p̄di
cta. Quid ergo ſi q̄s ſtipulet̃ ſibi, & liberis, ſicut tota die
fit? Satis pōt dici, ꝗ ualeat. & proderit eis, q̄uis hr̃des nō
ſint, q̄a vr̃ collata poſt mortē. l. quodcunq;. §. 2. ſ. alle. ſed
in uita nihil poſſunt petere, nec eū eo cōcurrūt. ff. de lib.
& poſth. l. Gallus. §. 1. in gl. hoc ideo dicit. vr̃. n. feciſſe or
dinem. ff. ad Treb. l. hęredes. item quod dixi, ꝗ quærit ſi-
bijpſi, intellige ſi talis ſit intentio. C. de iur. dot. l. ſi gene-
ro. ſi quis alteri uel ſibi. l. multum. in dubio prę ſumitur,
ꝗ uelit ſibi quęrere, niſi uerba aliud importent. ff. de uer-
bo. obl. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus.

a *Adnot.* Poſt mortē. Vide hic Ang. in 2. col. poſt me. in uer.
q̄d autē ſi conferat̃. Itē inducit hic in fi. 2. col. Ang. vnā q̄o-
nē, pater recipit in emphyteuſim ab eccleſia p ſe, & pro fi-
lijs, q̄d uidetur paciſci pro filijs, ut filijs, non filijs, ut hr̃di-
bus, q̄a de natura emphyteuſis eccleſiæ eſt, ꝗ non tranſeūt
ad hæredem extraneum, ut in Authent. de non alie. §. em-
phyteuſim. & ideo ſi pater inſtituat filios ex diſparib. tunc
emphyteuſis diuiditur æqualiter, & ēt ſi repudiarent hęre-
ditatem paternam, tamen emphyteuſim debent habere,
vt per Ang. allegantem Iac. de Bel. & Bartolum.

8 *§. cum adijcitur. limitatio, & ſenſus. 2.*
9 *Stipulatio quando, an non difformitate corruat & 4. 5. 6. 7. 8.*
9 *Venditionem difformem ſubſiſtere.*
10 *Repetitioni præcedentium quando locus non ſit.*

a Pręterea. a In gl. interdum. in fin. uide j. glo. pro 1 t.
In glo. ſcilicet, congrue. ibi cum allegat §. cum adijcitur
in hoc articulo fuerunt gl. diuerſę, & Doc. antiqui. Qui-
2 dā. n. † reſtrinxerunt illum §. cum adijcitur, quādo eſt di-
uerſitas in quantitate, non in ſpeciebus, & hāc uidet̃ in-
nuere gl. & quaſi ſequit̃ in §. cum adiicitur. i gl. cū diuer-
ſitas. ſed Azo & Ioan. ēt quādo eſt diuerſitas in qualitate,
vt ibi no. in gl. ꝗ cōſtat. Hęc aūt gl. vr̃ uelle, ꝗ ubicunq;
eſt diuerſitas, ꝗ ualeat, ſi diuerſitas illis placuerit. & hęc
a verior, quia §. ille † cū adiicitur, indiſtincte loquit̃ hoc
intellige cum adiiciatur, uel detrahitur interrogationi,
nō ſi omnino aliud prę mitteret. V. g. ſtipulor equum, p-
mittis bouē, non uidetur ualere, quia eſſet omnino alia.
& iō vr̃ tex. notāter dicere, cū adiicit̃, uel q̄d detrahitur,
illo aūt caſu nō adiicit̃ nec detrahit̃, imo oīno aliud dr̃
j. §. ſi de alia. In ea. gl. ibi cū dicit, ſiu aūt non placeat, id
eſt nō dicat ſibi placere: quia ſi diſpliceret, & non acce-
ptaret, nō eſſet locus illi §. cū adiicit̃, nec huic materiæ
3 † In fi. eiuſdē glo. b Et eſt rō, q̄a in alternatiua ſumma-
b rū, minor eſt in obligatione. ff. de uer. obli. l. ſi ita ſtipula-
tus fuero 10. aut quindecim & iō nō vr̃ diuerſitas in in-
terrogatione, & r̄ſione, q̄a interrogatū, & r̄ſum vr̃ de
decē tm̃. Sed in ſpeciebus, vr̃ de qualibet interrogare ſub
conditione. Et iō cū r̄ndet̃ de vna, eſt diuerſitas in quali-
tate, q̄a interrogatio cōditionalis, eſt reſpōſio pura de vna
ſm̃ Dyn. in d. §. cū adijcit̃. Et hæc eadē rō p̄t reddi, q̄a q̄n
copulatiue ſit interrogatio de plurib. & r̄ndetur de vna,
valet, ſed non q̄n ſit alternatiue, q̄a alternatiua interroga
tio, eſt quodammodo conditionalis, promittis illū, aut
illum: hoc eſt, ſi illum non dederis, dabis illum; & ſic eſt
difformitas, in qualitate, ſecus q̄n p̄cedit copulatiue in-
terrogatio, & ſequit̃ r̄ſio ſimpliciter vnius rei, quia tūc
r̄ndetur ſm̃ qualitatem interrogationis, licet diminuatur
de numero rerū contētarū in interrogatione. Et facit pro
4 hac ratione. ff. qui & q̄b. ma. li. nō fi. l. 3. in fi. † Habes er-
go, ꝗ ubi p̄cedit interrogatio in ſummis alternatiua r̄-
ſio ſingularis non uitiat, q̄a ſicut ſtipulatio cenſet̃ mino-
rē ſummā cōtinere, ita interrogatio. Quid ergo, ſi ſit vna
ſumma in interrogatione, & r̄ſione, diuerſitatis tm̄ mo-
netarū. V. g. pmittis mihi centū libras in ſterlingiis, vel
in Turo. groſsis; & pmiſſor reſpondet de altero, tūc ceſ-
ſat rō p̄dcta. Sed tn̄ credo idē, quia non vr̃ difformitas,
cū ſit vna ſumma, & q̄a vna moneta p̄t ſolui p alia, ſed ſe-
cus forte, ubi vna non poſsit ſolui p alia, ſicut pro aurea
argenta ea, uel p argentea, ære cōtraminata, iuxta illa, q̄
notantur, & ſcribuntur. ff. ſi cer. pet. l. 2. C. de colla. æris.
l. 1. & C. de ſol. aut. hoc amplius. & uidebis j. quib. mod.
tol. ob. Itē huic glo. in uer. ſi uero in quantitate. obſtat is
tex. cui gl. non uidetur r̄ndere. ſed ſolue, ut in §. ſi ſtipu-
lanti, q̄a nolebat alias ualere, niſi ualeret in totū: ibi ſic.
Dic, ꝗ gl. intendit hic ſoluere hoc contrariū, dicit. n. in
alio nō ualet. ut hic ueluti, &c. vult dicere, ꝗ hic debet in
telligi, q̄d dicit tex. Preterea inutilis eſt, &c. ſub quo ad il
lud in quo excedit, ut hic, ſed in ſumma, qua conueniūt
5 ualēt, ut §. ſi ſtipulanti. † Quid in aliis, q̄ in ſummis, in q̄-
bus interrogatio totū cōtinet. r̄ſio partē? Verbi gratia.
Interrogo te promittis fundum Sempronianū; tu r̄ndes
promitto uſumfr. eiuſdē fundi, uel promittis hominem?
tu pmittis Stichum. In primo exemplo pōt dici, ꝗ ſit diſ-
formitas, recipiendo uſumfructum, tanq̄ ius ſeparatū, ut
in gl. magna. ff. de adi. le. l. 1. & ideo uitiatur ſtipulatio, q̄a
uſusfr. non eſt pars rei, niſi p ſimilitudinē. ff. de uſuſtu. l.
4. Sed ob. ff. de fideiuſ. l. ſi area. §. ſi fundū. Sed non eſt bo-
num argu. de fideiuſ. in quo non inſpicitur difformitas,
ſed ſolum, ne obligetur in duriorem cauſam, ut patet ff.
6 de fideiuſ. l. gręce. §. illud. uerſi. itē ſi accepto. † Sed quid
in ſecundo exemplo, q̄n interrogatio continet genus, re-
ſponſio uero ſpeciem? Videtur etiam non ualere ſtipula-
tio, q̄a obligatio generis æquiparat̃ ſpeciei alternatiuæ. ff.
de condi. inde. l. cū is. §. fi. In alternatiua aūt certum eſt.
ꝗ talis reſponſio non ualeret, ff. de uerb. obli. l. inter ſti-
pulantem. Quid ſi ſtipulor oēs ſeruos tuos? tu r̄ndes pro-
mitto, pręter vnū. Io. & gl. poſt eum uidentur tenere, ꝗ
non ualet in §. cū adiicit. in gl. cum diuerſitas. Sed Iaco.
ibi tenet cōtra p quo, quia ibi non eſt difformitas in qua-
litate, ſed in quātitate, ideo ualet, per §. ſi ſtipulante. l. in-
ter ſtipulantem. ff. de uerbo. obliga. & idem ſi interroga-
tio continet totum hominem, reſponſio partem, per d.
7 §. † Sed quid, ſi interrogatio continet totū integrale, re-
ſpon-

ſponſio partem. Verbi gratia: promittis domū? promitto
tignum, uel promittis gregem? promitto ouē talem, di-
cas ꝙ hic eſt diſformitas: & non ualet, qa quodāmodo
res aliæ cenſetur. ff. de euic. l. naue. de acq. poſ. l. q uniuer
ſas. de uſucap. l. eū, qui. & l. rerū miſtura. Secus tamen di-
cerem ſi reſponſio cōtinet partē quantitatiuā: ut ꝓmittis
domū; uel promittis gregē, promitto partē mediam, uel
tertiam. arg. §. ſi ſtipulante. & illorū q̄ ſupra dicta ſunt, &
facit ff. de excep. rei iud. l. ſi quis cum totum & l. ſi mater.
§. eandē ſupra uide qđ ibi no. in glo. imo. & ff. illo tit. de
excep. rei iud. l. ſi cū teſtamēto. §. ſi fundum. ff. de uer. obl.
l. q uſumfructum. Item iuxta illud, qđ dicitur hic, ꝙ diſ-
formitas in qualitate uitiat, ſicut ſi una pure, & alia ſub
8 conditione, &c. Queritur, † Quid ſi in interrogatione, &
promiſſione contineanť conditiones, uel dies diuerſæ
tm̄. Verbi gratia, promittis, ſi nauis ex Aſia uenerit; pro-
mitto, ſi Titius conſul factus fuerit. vř, ꝙ non uitiaret: pre
ſertim ſi cōdictio appoſita in promiſſione ſi facilior, uel
prius exiſtat. ff. de fideiuſ. ſi à reo. Dic contra, qa ſemp eſt
diſformitas in qualitate conditionū. Nec obſt. l. ſi à reo.
qa ibi nō q̄ritur de huiuſmodi diſparitate, ſed an cauſa ſit
durior, ut ſupra dixi. Hęc ꝓcedunt ī ſtipulatione. † Quid
9 in alijs contractib. ultro citroque obligatorijs? Verbi gra
tia, ego dico, uēdo tibi fundum, tu dicis, ego retineo ſub
condictione, ſi nauis ex Aſia uenerit, uel ſi placet Sēpro-
nio: nunquid tenet uenditio; & idem poteſt quęri in alijs
contractib. Et certe vř, ꝙ diſformitas non uitiat, quia ex
una parte poteſt eſſe pura, ex alia condictionalis. ff. de in
diē. addi. l. Sabinus. & de l. commiſ. l. cū uēditor. Unde ap
poſita condictione ꝑ emptorē, uēditor vř in eā conſenti-
re. ff. de cōtrahēd. emp. l. ſed Celſus. §. fin. Nec oportet, ꝙ
uerbis exprimat diſformitatē, ſibi placeret, ſed in ſtipula-
tione credo, ꝙ oportet: ut ſupra dixi. Et eſt rō, qa cū ſtipu
latio dicať a firmitate, & ſit firmū vinculū, & ad hoc ſit in
ducta: iura uoluerunt omnē firmitatē, & claritatē verbo
rū intercedere. Et hęc rō pt ēt aſſignari; qa interrogatio
dēt ꝓcedere rōnē in ſtipulatione, magis quàm in alijs cō
tractib. Super tex. idē ſi cui. iſte tex. vř repetere, quod ſta-
tim dictum eſt, ſed dic, ꝙ reperit, & addit de die, ante. n.
fuerat factus ſermo de condictione tantummodo. In gl.
c quę. n. in præfationib. in fi. c hoc † fallit, ubi per repeti-
10 tionem actus uitiaretur: ut d. §. idem reſpondet. ff. de leg.
1. l. ſeruo alieno. §. ſi ab impubere. & l. ſi quis a filio. §. 1.
Itē fallit, ſi primo dicto, vel perſonæ, uel materię ſingu-
lari cohæret. ff. de adi. leg. l. legatum. la 2. Item ſi aliquib.
coniecturis apparet nolle repeti. qa forte illud, qđ ī plu-
ribus tacite intelligebať fuit expreſſū ſuper uno. & ita in
alijs non uidetur velle intelligi. ff. de indic. l. cū prætor.
& ſic pōt intelligi. ff. de condictio. & demonſtratio. l. ſi in
tra diē. uel ſi alias appareat. ff. de vulg. l. iam hoc iure. §. ſi.
de hæred. inſtitu. l. ſub cōdictione. C. de impub. l. quāuis.

a *Adnot.* Præterea Diuerſitas in quantitate interrogatio-
nū & reſpōſionū, uitiat ſtipulationē, quatenus eſt diſcordia.

b In fin. e. glo. Vide hic diſtincte Ange. in uer. in gloſ. ma-
gna. quæ eſt pulchrā, & notabilis.

c . In fi. Not. Ang. quòd ex præfationibus. & contractu, po-
ſtea incōtinēti celebrato, aliquid inter partes actum fuiſſe
probať, & ideo ꝓbato, ꝙ partes egerāt de pignore, licet in-
cōtinētu factū fuerit inſtrm de uenditione, contractus eſt ſi-
mulatus, ſecus ſi ex itetuallo, ut hic ꝑ eū, q̄ ſūt notabilia d.

1 *Voto qui an non obligentur.*

2 *Votorum genera, & effectus.*

4 *§. Valo ſenſus.*

. Item inutilis. In gl. quantum ad ciuile. in fin. Idem po
teſt dici de aduentitio, quādo patri non quęritur uſusfru
ctus, ut in caſibus exceptis, vel quia forte non vult: iuxta
l. fin. C. de bon. quæ lib. tunc enim uidentur, & actiones,
& obligationes contrahi efficaces. ff. ad Treb. l. Impera-
tor. & titu. l. mulier. §. 1. ff. de accuſ. l. hi tamen. §. 1. Idem
in beneficialibus, ut extra de iudi. c. ſi annum. libr. 6. In
1 glo. ex omni. in fin. Hæc glo. fuit male ſcripta prope finē,
ibi, non licet alias, &c. unde vult dicere ꝙ licet alias, qui
voluit, poſſit conueniri a pręlato, vt l. nulli. §. fin autem.
C. de epiſc. & cle. filius tamen famil. nec vouere, nec ex
voto conueniri poteſt, ut hic in gl. in fi. Et caue, quia hęc
gl. uidetur habere contraria in l. ſi quis rem. §. voto. alle.
in gl. hic enim videtur glo. dicere, ꝙ non obligetur Deo
ſe vouendo, & ibi dicit contrarium, quia imo perſonā pt
vouere Deo, & obligatur. & hoc idem not. ff. de min. l. ſi
ex cauſa. §. Papinianus. pro quo. C. de epiſ. & cler. l. fin. §.
2. in Auth. de ſanct. epiſc. §. inter dicimus. Dic plenius, ꝙ
2 aut † filiusfa. emittit uotum perſona conſiſtente, aut rea-
le, ideſt in rerum præſtatione conſiſtente, primo caſu,
aut intrat religionem, & uotum ibidē profeſſionis emit-
tit, & obligatur, ut ex dictis §. 1. & §. interdicimus. 2. aut
non intrat religionem, & tunc non obligatur in pręiudi-
cium patris, niſi in voto vltramarino, uel niſi in neceſſi-
tate, ut quia iniecit manus violentas in clericum, ſed in
pręiudicium ſui ſic, vnde ſi placeat patri, debet comple-
re, uel cum erit liberatus a patria poteſtate. Si autē uo-
uet res, dic, quòd aut intrat religionē, & dic quòd res ca-
ſtrenſis & quaſi aduentitiæ, dedicantur ſaluo iure patris,
3 quātum ad uſumfruct. Si uero † non intrat, ſed aliàs vo-
uet, tunc in caſtrenſibus, vel quaſi; in aduentitijs, in qui-
bus pater non habet uſumfruct. tenet, in alijs non, cum
non poſſit alienare, & ideo non uidetur, ꝙ poſſit uouere
res profectitij peculij, nec eleemoſynas facere, etiā mo-
deratas, ſine licētia patris, prout hęc omnia reperies no.
extra de voto. c. ſcripturæ. per Inn. & Doct. & plenius in
ſumma Hoſti. eo. tit. §. quis vouere. uerſi. ſed nunquid fi-
liusſami. An autem pater priuetur patria poteſtate. Doct.
iuris canonici dicunt, ꝙ non: in his tamen, quę tangunt
religionem, non curatur patria poteſtas. uide per Inno.
de ęta. & quali. c. indecorum. & in Spec. de ſtat. monach.
ver. duodecimo quęritur & uerſi. 2. & uide, quod ſcripſi
C. de ſacroſ. eccle. auth. ingreſſi. Sed an pater poſſit eum
obligare uouendo ipſum? gl. dicit, ꝙ ſic. & notatur C. de
agri. & cenſi. l. ne diutius. contrarium eſt uerum, niſi cō-
ſentiat tacite uel expreſsè, uide extra de regu. c. cum vi-
rum xx. q. 2. c. 1 & 2. dic, vt ibi. Vnde uidetur mirabile,
cur non poſſit filius ſe obligare Deo, cum in ſpiritualib.
non curetur de patria poteſtate, imo nec de his, quę ius
publicum tangunt, vt ff ad Trebel. l. nam quod ad ius pu-
blicum. Sed dic, ꝙ non curatur, quin actus teneat, ſine
præiudicio tamen patris, etenim pater non debet ex fa-
cto filij priuari ſua patria poteſtate, niſi in caſibus, vt fa-
uore religionis, uel propter conſulatum & ſimilibus. C.
de epiſ. & cler. auth. ſed epiſcopalis. Intellige ergo, ꝙ l.
4 ſi quis. † §. voto. dicit indiſtincte ſecūdum diſtinctionem
prædictam. Et quando dicit, non obligatur ſub voto re-
rum, nec uoto perſonali in pręiudicium patris, niſi intra
ret religionem, vt prędixi. per hoc ceſſat, quare melius
obligať diabolo delinquendo, quàm vouendo, quia (vt
dictum eſt,) & Deo obligatur. Item eſt alia ratio, quia
Deus, qui iuſtus eſt, non quęrit ſacrificia cum aliena ia-
ctura, ideo quia præiudicaretur patri, non obligatur, dia-
bolus (qui ſemper iniuſtus eſt) nihil quærit, niſi iniuſti-
tiam, & alienam iacturam, cur non mirum.

c *Mutus an contrahat.*

a Mutum. a † Hic nihil notandum eſt. & concor. ff. eo.
l. 1. in prin. & uide ibi, quia ei prouidetur de remedio ſti-
pulandi: alios autem contractus, qui conſenſu perficiū-
tur, poteſt inire. ff. de iure do. l. mutus, extra de ſponſ. c.
cum apud. & vide, quod ſcripſi ſupra de mili. teſt. §. qui-
nimo. & ꝑ hunc §. patet, ꝙ non poſſit teſtis eſſe, cū teſtis
verbo deponere habeat. uide ſupra de teſta. §. teſtes.

a *Adnot.* Mutū. Querit hic Ang. qualiter mutus, uel ſurdus,
poſſint alium contractum pręter ſtipulationem celebrare,
dicit, quod debent adhiberi amici noti, & coniuncti ſui: &
ipſe mutus faciat talia ſigna, per quę debet intelligere, qđ
uelit uendere, uel emere? & tunc illi noti muto dicant, ꝙ
ipſi intelligūt ex talibus ſignis, ꝙ vult uēdere librū ꝓ docē,
& ita ſcribat notarius, & ſic ualebit cōtractus, ut hic ꝑ eū.

1 *Furioſo quæ an non liceant.*

Furioſus. In glo. ſcilicet obligatorium. ibi, idē in pro-

digo, intellige idem, quod non poſſit obligari, promitté
2 do, ſed non † idem quin poſſit ſtipulari: ut d. l. is cui: &
vide quod ſcripſi ſupra de cur. §. furioſi. In ead. gloſ. in fi.
hoc intellige de mentecapto, qui omnino nihil ratio-
nis ſapit infra proxi. §. ſed quod diximus.

1 Pubertati proximus.
2 Filio quæ & qui, an non liceat.
3 §. Filius emancipari.
4 Patri cur quæratur.

Pupillus. In glo. 1. vſque ad 2. in fin. hęc fuit opi. gloſ.
vbique. & no. ff. de re. iudi. l. pupillum. Cannoniſtę, glo. &
1 Inn. dicunt pubertati † proximum, qui per ſemeſtre tem
pus accedendo, vel excedendo, propinquat, ut no. extra
de deſpo. impu. c. continebatur. Sed Hoſt. ibi dicit, quod eſt
proximus, per tres dies ante, vel poſt, per c. ad noſtram.
extra de regu. pro gl. & Inn. facit. ff. de excu. tut. l. non tã-
tum. quam legem ipſi etiam allegant pro Hoſti. facit. ff.
de lib. exhi. l. 3. §. pen. Si ſequaris opi. glo. & Inn. in iudi-
ciis, coronaberis, præſertim in curia eccleſiaſtica, ubi
adorantur, vt idolum. Inter has opi. poteſt mediari, quod
ſit arbitrio iudicis, qui ex maleficio, & perſpicacitate im
puberis, poterit maius, vel minus tempus interpretari. re
periuntur. n. quidam maioris indolis, & intellectus in x.
anno. quàm alii in 14. C. ſi mi. ſe. ma. dixi. l. 3. & facit. ff.
de uerb. obl. mulier. In gl. ſed quæ eſt ratio. ibi cum dicit,
ad corrigendum. ex hoc apparet, quod ſexagenarius poſſet
2 eſſe in poteſtate patris. In ea. glo. in fi. a melius in §. hoc
proculdubio. & hoc eſt uerum iure antiquo, quo pater
non erat adminiſtrator. Quid hodie, ſecundum iura Conſtanti-
ni ſecundum quę pater habet legitimam adminiſtrationem fi-
lii? Videretur contra. & hoc tenent Iac. & Pet. in l. fin. C.
de bo. quę lib. & l. cum oportet. §. non autem. eo. tit. item
facit quod legitur & nota. in d. l. fin. §. filius autem famil.
3 † vbi alienat filius cum licentia patris. Et ita patet, quod au-
thoritas patris facit ualere, quia alienatio alias eſſet nul-
la. Præterea conſtat, quod ſine patris uoluntatę filius nõ de-
bet, nec põt acquirere hęreditatẽ: ut d. l. fin. põt dici, quod iſte
§. hodie ſtat, cum non reperiatur correctus. Nec ob. d. §. fi-
5 lius. nec quod ibi no. nam quod ibi dicitur † de licentia, ſeu
voluntate, nõ eſt authorizatio, ſed ſolũ conſenſus, ſeu vo
luntas, quę requiritur propter ius, quod hẽt pater in re, & apparet be
ne ſuppoſito, quod filius eſſet 60. anno. requireretur conſen-
ſus, ſeu voluntas prædicta: per illum §. & ita illud nihil
facit, quo ad authorizationem minoris ętatis, quãuis rõ
quæ ibi redditur, uideatur reſtringere. d. §. melius eſt enim
coarctare iuueniles, &c. Sed illud non ob. quia illud ĩó
ponitur, quia iuuenes magis conſueuerunt uẽdere ſuũ, quàm
alii, ideo illa rõ inducitur. Idẽ tñ ſi ſint perfectę ętatis. Itẽ
nec obſt. quod adhibetur conſenſus in hęreditate, quia illud
propter ius uſusfr. quod eſt acquirendũ patri, quia pater debet
implicari oneribus. Non ob. l. ſi infanti. C. de iur. delibe.
quia ibi nihil agitur de patris authoritate præſtanda, ſed
4 bene uerum † eſt, quod acquiritur filio per patrem propter
periculum, quod eſſet ſi hęreditas non acquireretur, &
deuolueretur ad alios, in cuius uera acquiſitione nõ eſt
maius periculum, quam ſimplici contractu, & ſpecialia
iura, & cautele adhibentur ſupra de autho. tuto. §. neque.
1 *Adno.* In fin. Aug. hic concludit hoc modo. Quando-
que tractatur de pupillo obligando mere, & authoritas pa-
tris non ſufficit, vt hic quandoque. tractatur de mera vti-
litate: & tunc poteſt etiam ſine patris authoritate, ut ſupra
de authori. in prin. quandoque; tractat de actu, in quo poteſt eſſe
vtilitas, & damnum: & tunc patris authoritas ſufficit, ut l.
ſi infanti. C. de iu. delib. Et eſt ratio quia iura noua faciunt
patrem legitimum adminiſtratorem.

1 Impoſſibilia quando, an non actionem pariant.
2 §. Si impoſſibilis. quando an non locus ſit & 3.
4 Conditiones ante uel poſt poſitę uſus. & 5. 6.
7 Perplexum.

Si impoſſibilis. In glo. quibuſcunque. uide ibi, & quod
ibi ſcripſi. Sed op. ff. de condi. ob. cau. l. ſi militem. gl. di-
cit in l. non ſolum. hic allegata, quod ibi in cõtractu, qui re
cõtrahitur, hic in cõtractu, qui cõſenſu. Sed hoc nõ ualet,
1 quia iſte §. obtinet † in quibuſcunq; cõtractib. ut hic no.
in prin. gl. & hęc gl. eſt cõtraria illi. hęc tñ uerior illa, eſt
e. n. cõtra caſum. ff. ſi cer. pet. l. cert. cõdictio. §. itẽ quęri põt.
Ad cõtrariũ dic, quod concordat, quia hic, & ibi cõdictio, ſeu
cã impoſſibilis effectũ annullat; nec ex eo agi põt ad con-
ficiẽdũ, ſed bene uerũ eſt, quod agi põt ad reuocanda data ex
tali cõtractu, & hic crederẽ idẽ, ſi res eſſet tradita uigore
cõtractus talis. ff. de act. emp. l. ex empto. §. is qui uina. Item
obſt. ff. loca. l. inſulã. §. i operis. Si uel les intelligere legẽ
illã prout gl. ſecundo mõ intelligit, in nullo obſt. Sed ſi ſecundum
primũ intellectũ intelligas, oportet dicere, quod interdũ il-
lud, quod in uim conditionis apponitur, eſt impoſſibile de
2 ſe, & † in illo caſu obtinet iſte §. Interdũ nõ eſt impoſſi-
bile de ſe, nec de ſui natura, ſed propter circũſtãtias, quę per par
tes apponuntur, efficitur impoſſibile, & in illo caſu diſtingui
tur caſus bonęfidei, a cõtractib. ſtricti iuris, ut in primo ua
leat, in ſecundo nõ, ut ſcripſi ſ. de uer. obl. §. loca. ff. de leg. 1.
l. ſi quis ſeruos. Itẽ opponitur ex de condi. appo. c. 1. & fi. ubi
cõdictio impoſſibilis adiecta cõtractui, matrimoniũ nõ ui
tiat, niſi eſſet cõtra ſubſtãtiã matrimonii. Sed dicas, quod ſpe-
3 ciale eſt fauore matrimonii ut ibi not. Itẽ quęro, † an iſte §.
obtinet, ubi obligatio incipit a cõuentione, an ubi inci-
pit a cõdictione, uel an in utroq; caſu, nã interdũ repetitur
4 promiſſio, † ſeu ſtipulatio incipere a pręcedenti cõuẽtio-
ne, interdũ a precedenti cõdictione. Verbi gratia, promit-
tis hoiem dare & ſi nõ dederis promittis dare equũ, uel
centũ, hic incipit a precedenti conuentione. Quandoque
a precedenti conditione. V. g. ſi Stichũ nõ dederis promittis
cẽtũ, quod Stichus mortuus erat, uel ſi cœlũ digito tetigeris,
promittis centũ & uĩ expreſſum, quod obtineat, ubi a pręce-
dentt conuentione. ff. de uer. obl. l. ſi homo mortuus,
ibi. n. a precedenti conuentione incipit. Itẽ in l. non ſolum.
in ſecundo dicto de act. & obli. oportet dici, quod inci-
pit a præcedenti conuentione in eo, quod ſit ibi mentio
de emptione, & locatione, ubi uero a præcedenti condi-
ctione incipit, nõ eſt dubium quòd obtinet: quia is eſt ca-
ſus huius §. & hoc indubitate, ubi ab initio erat impoſſi-
5 bile. † Quid ſi ex poſtfacto? Verbi gratia, promitteis dare,
uel ſiſtere Stichũ, & ſi non dederis, promittis dare centũ:
Stichus tunc uiuebat, ſed poſt moritur, ante mortẽ nun-
quid ualet? & caue, quia hoc ſolum debuit quærere Dy.
& diſtinguere caſus, an ab initio eſſet impoſſibile, an ex
poſtfacto, & tñ ambos caſus miſcuit, extra de regu. iur. c.
nemo ad impoſſibile. in q. ſi. Et uidetur expeditũ, quod tunc
nõ ſit locus huic ff. de uerb. obli. l. in illa. Super hoc glo.
variãt. nã quędã uoluerunt dicere, quòd pœna cõmittitur,
niſi in iudicialibus, & ita uidetur ſentire ff. de ſatiſd. cog.
l. ſi deceſſerit. de do. excep. l. apud Celſum §. ſi arbitrum.
Sed in l. ſi homo tenet contra, & illa approbatur. ff. ad l. Rhod.
ff. ad iact. l. pe. §. pe. Itẽ cõſtat, quod caſus poſt promiſſionẽ
contingens, magis debet liberare, quã ſi eſſet ab initio,
ſed ſi eſſet ab initio, obligationẽ uitiaret, ergo multo for
tius poſt cõtingẽs. Prima probatur, quia difficultas, quæ eſt
ab initio non impedit obligationẽ. ff. de uerb. obl. l. con-
tinuus. §. illud. & tñ ſuperueniens impedit i effectu. ff. de
cõtrahẽ. emp. l. ſi in emptione. §. itẽ ſi rẽs. ſi cer. pet. l. quod
te. ibi, in poteſtate, &c. Secunda patet per ſupradicta, ideo dic.
quod non committitur in altum regreſſum. ff. ad leg. Aquil.
6 l. proinde. Item † hoc uerũ, ubi incipit a precedenti cou-
uẽtione, ſecus ſi a precedenti cõditione, ut d. l. in illa. Quæ
ſit rõ, patet, quia ubi a precedenti conuẽtione res quæ mo
ritur, fuit in obligatione, ideo eius interitu liberatur. ſe-
cus ubi a pręcedenti conditione, & hãc rationẽ reddit
Dyn. in d. c. nemo. Nec ob. ff. de noxa. l. ſi ad libertatẽ. §.
ſi quis. quia ibi damni æſtimatio erat in obligatione, quę euane
ſcit ex perſona delinquente, ut ibi nõ. Dy. In gl. non ual.
ibi. Ioan. illa lex qua In. allegat eſt directe cõtraria, quia
ibi idẽ, quod hic. hic. n. non ualet ſtipulatio, nec ibi in fa-
cto. In ea. glo. ibi, ſecundum Azo. dicas, quod idem eſt, ſi ſit
impoſſibilis, propter perplexitatem, ac ſi eſſet de eius na-
tura, per l. ſi Titius. ff. de cõdi. inſti. & eſt mirũ, quõ Ioan.
allegauit eam ad contrariũ. Sed credo, quod fuit error ſcri-
ptoris.

ptoris. Nec obſt.l.ſi Titius.ff.de uerb.obli. quia ibi. nō eſt
7 perplexitas. Nam † perplexū dicitur indiſſolubile, ita q̄ ad poſſeſſionē vnius requiratur remotio alterius, uel incōueniēs, qḋ nō eſt in d.l.ſi Titius. ff.de uerbo.oblig.imo utrū que perplexū ſe compatitur; quimmo diſſolutio perplexitatis pēdet ex facto promiſſoris, ut ibi Dy.no. Item dic idē ſi ſit turpis, uel de iure impoſſibilis. ſupra eo.§.idē de iure, cū ibi notatis. In gl.cū ſpatio. uide ī.de ob.§.oīs.

1 *Inſtrumento quando dando fides.*
2 *Scriptura priuatę quatenus ſtandum.*
3 *Inſtrumentis inferenda.*
4 *Inſtrumentum accuſatore an edendum.*
5 *Data an reſpondenda.*
6 *Dies quando, an non edendus.*
7 *Cap. cum Ioannes. explicari.*
8 *Superedictio qui petatur.*
9 *Teſtib.quibus ſtandum.*
10 *Inſtrumenta an impugnabilia. & 11.*
12 *Teſtibus negantibus inſtrumentum reprobari. & 13.*
14 *Teſte vno inſtrumentum uacillare. & 15.*
16 *Tabellione negante inſtrumentum non ſtandum.*
17 *Teſtes an tabellioni proferendi.*
18 *Inſtrumentum quot teſtibus reprobetur.*
19 *Inſtrumentum qui probetur.*
20 *Teſtium qui potiores.*
21 *Tabellio quibus teſtibus pręferendus.*
22 *Inſtrumentum quando duobus aequandum.*
23 *Sigillo ſtandum.*

Item Verborum, in glo. ita intellige ibi, cum alleg.§. eo. Itē intellige auditi ſub. & intellige. plerunque enim uox audit, & uerbū non intelligit. ff.eo.l.1.§.ſi. In ea.gl. cū alle.de ſpon.l.4.iuncta.l.2.eo.tit. In gl.poſt.10.in fine quo tempore forte fuerunt teſtes mortui, & non poteſt probari praeſentia, niſi ſcriptura probetur. In gl.no.ſtan-
1 dū. Et hoc quādo habet formā publicā, † puta manu tabellionis cōſignatā uel authētico ſigillo, cui de iure uel cōſuetudine adhibeť fides, uide extra de fid.inſtr.c.2.qḋ ibi no per gl. & Doc. In fi. eiuſdē gl. melius facit pro ſecundo mēbro. ff.depoſi.l.Publica.§.fin.C.de proba.l.inſtrumenta. & l.exēplo.de cōue.fiſ.de l.11.lt.x. & hoc, niſi eſſet ſubſcripta trino teſte. q pot.ī pig.ha.l.ſcripturas. Sed nec tunc facit fidē mortuis teſtib. & niſi olim in rationibus publicis. ff.de edē.l.quaedā ſunt.§.nūmularius. hodie
2 cōtra, ut ibi no. Itē dic, q̄ ſi priuata † ſcriptura ſit uetus, uel alias non ſuſpecta, facit ſemiplenā fidē, ita, q̄ per eā poſſit deferri iurm, ſi alia cōcurrant. de quib. C.de rebus credi.l.3. & ff.de iureiur.l.admonendi. dic plene in Spe. de inſtr.edi.§.nunc dicendū. uer. priuatū. nu.4.5.6. & 7. & in d.l.ſcripturas. & in d.c.2.de fid.inſtr. ſupra de teſta. §.ſigna autē. & §.poſſunt. In gl ideſt, p̄ſentes, ſed quāuis haec ſcriptura non contineať, nihilominus, ſi dicat ſtipulationē fuiſſe interpoſitā p̄ſumitur. C.de uſu.l.1. & ī.eo. §.ſi ſcriptum. In gl.no.ibi, cum alleg. C.de diuer. reſcri. l.ſi qua melius. C. de tabula. l.gn̄alis. li. x. Sed an hora ſit ponenda? Doc. conſueuerunt dicere, q̄ non. ff.de accuſ. l.libellorum. C.de apo.pu.l.s. in quib. nulla ſit mētio de
3 hora. Sed an locus † debeat apponi? Doc. conſueuerunt dicere, q̄ ſic, ēt ſingularis. Vnde non ſufficeret dici ī inſtrumento, actum in tali ciuitate, niſi ēt diceretur, in tali domo, uel tali loco, ut conſueuerunt notare Docto. in l. optimā. & facit in Auth. quib.mod.natur. effi.leg.§.quātum. & d.l.libellorum. Itē conſul.menſis. & alia, q̄ in d.l. nominantur, alias non ualeret inſtrumentū, ut no.in Specu.de inſtr.edi.§.poſtremo.uer.quid ergo.cum uer.ſeq. & hoc niſi ſit alia conſuetudo, quae in talib. eſt multum attendenda, vt no.in Auth.ut ppo.not.Imper.circa med. in glo.puta in nomine. Pręmiſſa autē intellige in inſtrumentis publicis, nam in priuata ſcriptura non requiritur tanta ſolennitas, dūtamen conſtet eam ſcriptā per illū, cui praeiudicať, uel per aliū eius conſenſu, ut d.l. Publia. §.fi.ff.de pig. cum taberna.§. idē quęrit. Quidam autem faciunt differentiā, an fiat ad probandum, uel ad contra-hendum, ut primo caſu debeat apponi dies, ſecundo nō per d.§.idem quęrit. In ea.glo.ibi cum dicit, uel dať hęc
4 glo.ſupponit, q̄ ſiue uelit arguere de falſo † criminaliter accuſando, ſiue ciuiliter excipiendo, quod debeat edi cū die & conſulē, & tamen contrarium innuit in d.l.fin.de fide inſtr.ſuper uerbo, falſum. Et p̄ illa facit tex.l.3.C.de accuſ.cum dicit, inſcriptionū pagina, &c. q̄ pagina non interponiť, niſi cum criminaliter accuſat, ut l.ſi.C.de accuſ.Pet. de Bellaper. vr̄ ī hoc facere quandā diſtinctionē, q̄ notať in §.editiones.l.1.ff.de edendo. nam aut quis vult accuſare, ſeu redarguere inſtrm̄ de falſo in ea parte in qua eſt dies, & conſul, & tunc dēt edi; aut in alia parte, & tunc non. & ſi dubitetur, an malitioſe dicat ſe uelle accuſare in illa parte, iurare debet ſm̄ eum. Finaliter tn̄ dicit, quòd hic loquiť, qn̄ vult accuſare ciuiliter ad finē, q̄ inſtrm̄ non faciat probationē, quo caſu non eſt locus inſcriptioni. Sed ſi dubitetur de malitia, debet imponi mulcta per iudicem, ſi accuſans ſuccūbat. C. qui accuſa. poſ.uel non.l.3. Et ita vr̄ declinare in hanc ſniam, quòd ſiue criminaliter ſiue ciuiliter quis uelit inſtrumentum reprehendere debeat huius editio fieri, & ita tenetur de conſuetudine, ueruntn̄, ſi iudex praeſumit, q̄ falſitas opponatur malitioſe cogere debet accuſatorem ſe obligare ad poenā extraordinariā. Et ita no. Spe.de fid.inſtru.§. videndum. uer.facienda.cum uer.ſeq.nu.13. & 14. & facit.C.de epiſ. & cler.l.ſi qua per calumniam.in prin. Sed pone, q̄ inſtrm̄ non eſt in caſu exhibitionis cum die & conſule, quia forte pars non audet ſe ingerere ad reprehendendum de falſo, ſed facit talem poſitionem, ponit,
5 quòd ſi inſtrm̄ habet aliquid † de tali contractu, qḋ eſt de tali data, nūqd exhibens tenetur reſpondere; & non videretur, quia pręſtaretur materia falſum fabricandi, ſicut ſi inſtrm̄ exhiberetur cum die & conſule. Et ita non videreť reſpondendum per d.§.editiones. arg.ff.de ſpon. l.oratio. Spe.tangit hoc in ti.de teſte.§.qualiter aūt. uer. quid ergo. & uidetur tenere, quòd ſit reſpondendum, tn̄ ſufficeret reſponderi, ita credit, ſicut in inſtrō continet: vnde quāuis ſit reſponſio incerta, ſatis tn̄ certificatur iudex, cui totum exhibetur, vnde ibi. Iſta ſunt ualde bona in practica, quando reus opponit pręſcriptionem, & lapſum tēporis, tunc.n. neceſſe eſt ita articulari. Sed p̄ Deo qn̄ quis vult reprehendere inſtrumentum, tanquā falsū, & exhibetur ei dies & conſul; nunquid paratur ei materia falſum fabricandi, ſicut in omni alio caſu? Nam die exhibito poterit quaerere teſtes falſos per quos probabit, ſe alibi fuiſſe, & ſic uidetur eadem ſuſpicio. Ad hoc pōt reſpōderi, uerum eſt, quòd videtur ſuſpicio poſſe falſum committi, ſed iuſtus eſt hoc caſu audire opponentē, quā ſi forte ueritas remaneat cooperta. Vnde vt tenebrę criminis falſi prodeant in lucē, hoc concedit, q̄a in hoc crimine dēt fieri acerrima indagatio. C. de fal.l.ubi. & .unge.ī.qb.ex cauſ.ma.non lic.§.ſemel. Videnť ergo dicere
6 gl. & Pet.de Bellapert. quòd non dēt edi dies, niſi † petēs, edi uelit p̄bare falſitatē in data, ſecus in alia parte, ut ſ. ſcripſi, & ad hoc facit c.cum Io.eē de fid.inſtr.ubi reprehendebatur inſtrm̄, quia puram uenditionem continebat, & tn̄ debebat conditionalē continere. vnde ibi dies non erat exhibitus, quod apparet, q̄a teſtes non deponebant de certo tempore, quos uериſimile eſt depoſuiſſe, ſi dies fuiſſet eis exhibita. Iſta tn̄ opi.mihi non placet, q̄a ſequeretur inconueniens, pone.n. quòd ego uolo probare de die, & hora inſtrī, fuit alio modo factum, quam inſtrumentum dictat, & ita in alia parte, q̄ ī data, qūo p̄babo, niſi exhibeatur data, oportet.n. articulare, quòd fuit vnicus actus, ſicut in c.cum Ioan.de fide inſtrum. vnde ſi plures contractus fuiſſent, uel pars, quae producit inſtrumentum, hoc diceret omnis probatio mea eſſet inutilis: ſemper.n. producens inſtrumentum poteſt dicere, frater probatio tua nil valet, nā plures fuerunt contractus, is tamē, qui in meo continetur inſtrō nouiſſimus, & purus fuit, per quē fuit receſſum ab alijs. Vnde niſi dicas, q̄ die & hora dati inſtrumenti fuerit conditio appoſita

nihil probas. oportet ergo neceſſario edi hoc caſu & ſi-
7 milib datá. Nec ob. † c. cum Ioan. qa ibi non fuit petita
dies edi, vel ſi fuit, teſtes non recordabâtur de certo tpe.
Præterea ibi nô redarguebatur inſtr̃m de ſalſo, ſed ꝙ mi-
nus continebat, ibi. n. continebatur, quòd uendiderat, &
pars aduerſa dicebat, quòd plus debebat continere: uide
licet conditionê. Sed ſi inſtrumentû diceret, ꝙ pure uêdi
derat, tunc bene eſſet falſum, ſi probaretᷣ côditionê adie-
ctá, ſemper ergo dicerê datá edendá in quacunque par-
te falſitas proponatur, ſi alio mô nô poſſit ſalſitas bono
mô probari, nec detegi, qđ ex qualitate factorû pr bono
iudici apparere. An autê nomina teſtium, & tabellionis
debeât edi. no. §. edic. in ſi. magnę gl. In ea. gl. ibi cû alle
ga. l. quędá. ut act. ad exhibêdû. uide ff. ad exhib. l. 3. §. pe.
C. de côdi. ſine cau. l. diſſolutæ. Itê côdictione ex leg. C.
de lib. cau. l. ſicut datá. Itê act. ex ſtipulatu. C. de fideiuſ. l.
ſi Barſatorê. Et potes dicere, ꝙ ubi ſecûdario ſeu acceſſo
8 rie petitᷣ † ſuperaditio imploratᷣ officiû iudicis. Si princi
paliter: tûc ſi pceſſis contractus, uel materia, cuius actio
poterit extendi: illa datᷣ in factû, uel officio iudicis, quæ
concurrunt. ff. de tute. & ra. diſ. l. 1. §. officio. & ibi p Dy.
& hoc qñ petitᷣ exhiberi cautio, ſed ſi dari, uel reddi côd.
ſine cá: ut l. diſſolutæ. ſupra alle. In ea. gl. ibi eû fere. præ-
ſumptio. n. transfert onus probâdi. ff. de fideic. lib. l. gene
raliter. §. ſi petitû. & ff. de prob. l. ei, q. In ea. glo. ibi, item
nunquid Vt plene uideas hác quęſtionê, & materiá, op-
pono côtra literá, & intentionê gl. & vr̃, quòd poſſit pro
bari côtra inſtr̃m p teſtes. Certum eſt, quòd ſcriptura pu-
blica maiorû uiriû eſt, quá priuata: ſed côtra ſcripturam
priuatá non pôt probari per teſtes, ergo nec côtra publi-
cá. maior probatᷣ. C. de proba. l. inſtrumenta. iuncta. l. in
exercendis. C. de fid. inſtr. minor probatur. C. de non nu.
pec. l. generaliter. Pręterea aut qs vult pbare inſtrumen-
tû, p teſtes ibi ſcriptos, aut p alios: ſed p neutros, pôt er-
go &c. ꝙ nô poſſit p teſtes ibi ſcriptos appareat: certum
eſt, ꝙ ſcriptio facta p notariû, habetᷣ p eorum atteſtatio-
nibus, alias nô faceret fidê inſtr̃m, vt in Auth. de fide inſt.
§. ſi uero. ſed côſtat, quòd teſtis ſuę depoſitioni, ſiue atte-
ſtationi côtradicês, non admittitᷣ. extra de teſt. c. ſicut no-
bis. ergo vr̃, quòd ſi dicti teſtes uelint inſtr̃o côtradicere,
nô audientᷣ. Pręterea certû eſt, ꝙ inſtr̃m de ſe facit fidê ui
ce teſtiû, ut l. i exercêdis. Itê certû eſt, quòd ſi duo teſtes
9 aliquid deponerêt † affirmatiue, plus eis crederetᷣ, quam
cêtû, q deponerêt de negatiua, extra de elec. c. bonæ. & c.
cû dilectus. & no. ff. de arbi. l. diê pferre. §. ſi plures. Sed
côſtat, ꝙ inſtr̃m ponit. & affirmat, ergo &c. teſtes ecôtra
producti negát, ſeu negatiuá adſtrunnt, ergo magis cre-
ditur inſtr̃o, quá quibuſcunq; teſtibus, & quantiſcunque.
Quod hoc ſit uerû, uidelicet, ꝙ inſtrumentum ponat, &
affirmet, patet de ſe. Dicit. n. inſtr̃m. Notum ſit, ꝙ talis in
præſentia notarij & teſtium ſubſcriptorû, conſtitutus ſic
fecit, ſic operatus eſt, ponêdo factû, & ſic neceſſario ſeq-
tur, ꝙ teſtes, q côtra deponunt, negent ita fuiſſe, & ſic ne
gariuá adſtruát, ut patet in d. c. cû dilectus. Quid plura? ca
ſus ſunt, quòd non dêt admitti talis pbatio. C. ad Velle.
l. antiquę. C. arb. tut. l. fin. nô. n. pt dici, ibi ſpeciale, cû rô,
q ibi redditᷣ, uideatᷣ ad caſus ſimiles extendenda. Contra-
rium apparet eſſe uerû hic, & in l. optimá. & extra de p-
ba. c. 3. de teſti. c. tá literis. de fid. inſtr. cû Io. C. de proba.
l. iubemus. ad l. Cor. de Fal. quaſi per totû. & de fid. inſtr.
l. ſi. q oia iura, eû infinitis côcludunt ſcripturam poſſe re
probari, êt p teſtes. Sol. ſup hoc uidentᷣ duæ quæſtiones.
e oſdê mô principales. Prima, an ſcriptura poſſit repro-
bari, & q. Secûda, qûo, & p quot teſtes. Ad primá dicêdû,
quòd caſus ſunt diſtinguêdi: ná aut qs vult reprobare ſcri
10 pturá † q côſtat p eius confeſſionê, uel alias factá, in ta-
li forma fuiſſe, & de eius conſenſu, aut aliá, de qua ſic nô
côſtat. Primo caſu quæritᷣ an debeat admitti ad proban-
dû. Et vr̃, ꝙ nô, niſi taltê p aliá ſcripturá, ut d. l. gñaliter.
non. n. præſumitur aliqs ita eſſe ſtultus, quòd in publico
inſtrumêto, uel alia publica ſcriptura, aliqd pmiſerit cô-
tra ſe ſcribi, ut l. ſi. C. ar. tu. Pręterea p hoc facit. ff. de uſu.
leg. l. ſi alij. Præterea videtur fortiter probari in côtracti-
bus, qui conſenſu contrahuntur, à quibus recceditᷣ nudo
conſenſu, & per nouû côſenſum de nouo côtrahitᷣ. ff. de
contrahen. emp. l. pacta. de pac. l. ab emptione. in quibus
videtᷣ, quòd qcquid ante prolocutû ſeu conuentû fuerit,
debeat reduci ad id, qđ de côi conſenſu ſcriptû eſt, cum
in hoc partes finaliter concordarunt. & pro hoc C. plus
uale, qđ agitur. l. ſi. & id ſolû agi uidetur inter partes. Et
hoc maxime conſtare vr̃, qñ ſit côtractus in ſcriptis, quo
caſu uis & effectus totius côtractus, nititᷣ ex ſcriptura, ut
videbis infra de emp. & uend. in prin. igitur alia oîa, q in
ſcriptis non ſunt, pro nihilo ſunt. Et ſic id, quod ibi ſcri-
ptû eſt tenendû eſt incôcuſsè, & pro hoc facit l. cû preci
bus. de pb. cû dicit ignorâte te, &c. á côtrario ſenſu. Op-
poſitû vr̃ expreſsû C. de do. l. nec ignorás. ff. de pact. l. nê
ga côuêtiones. in ſi. & l. iuriſgentiû. §. quod fere. C. plus
val. quod agitᷣ. l. 1. & 2. Super hoc dicûr quidá, quòd ſi ſit
priuata ſcriptura, pôt côtraprobari aliá ſcripturá. ut l. ge
neraliter. de nô nu. pec. Sed ſi ſit publica, nô hoc caſu, qñ
fuit facta de uoluntate, & conſenſu reprobare uolentis.
& ita tenet hic Pet. de Bella. per. tranſeundo, qui parum
aliud dicit hic extra gl. Sed hæc opi. nô vr̃ bona per leges
quaſ ſupra allegaui pro parte côtraria, & maxime per l.
nec ignorans. & C. de Fal. l. & ſi ad te. ibi. n. ſcripſerat, &
ſic côſenſerat. Præterea ſequeretᷣ magna iniuſtitia, ſi hoc
indiſtincte uerû eſſet. Pone ego & tu fecimus finale cô-
putû corá tabellione publico & teſtibus. & ſub inſtr̃o in
quo côtinetᷣ, quòd refuſis hincinde omnib. uterqs rema-
net quietus ſi eiſdê die & hora, & forte corá ijſdê tabel-
lionê, & teſtibus, uel corá alio, êt alio têpore das inſtru-
mentû, quòd quantûcunq; in tali inſtr̃o contineatur in
fine côputi, remanemus inuicem quieti, quòd nihilomi-
nus, tu debes mihi ex fine computi cêtû, nunquid hoc in
ſtrumêtû reprobar primû, & huiuſmodi pbatio admitte-
tur? Et certû eſt, quòd non, ſm opi. Pet. in caſu, quo cô-
ſtaret primû factû de côſenſu, quod eſſet iniquiſsimum,
cum hoc ſit ultimû, & contineat clauſulam derogato-
riá, & facit mentionem de alio. ff. de iur. dot. l. diuus. §. li-
cet. C. de pact. l. pacta. Vel pone, quòd tu oſtendis inſtru-
mêtum, in quo côtinetᷣ, quòd ego dedi tibi pure, & ſim-
pliciter fundû, ego confiteor dictum inſtr̃m factum de
uolûtate mea, ſed uolo probare per aliá ſcripturá, quòd
tpe datæ inſtr̃i, agebatᷣ inter partes, quòd eſſet conditio-
nalis, non obſtâte dicta ſcriptura, q forte ob cauſam ſi-
ctitiá ſiebat, cur nô potero, êt per teſtes, nô uideo & iura
illa plus ualere qđ agitᷣ hoc côcludût. Vnde (ut hoc ple
nius uideas) diſtingue caſus, ná aut qs vult pbare con-
trarium illius, quod continetᷣ in inſtr̃o, & ipſum falſum
continere, nullo allegato errore, uel fictione alia, uel
alio facto pertinêti; & tunc nô pôt, ſi côſtet ipſum de ſua
voluntate factû, & abſolutû in forma, qua eſt. Verbi gra-
tia inſtr̃m dicit, quòd tu mihi uendidiſti fundû Titianum
pretio 10. talibus die, loco, & côſtat, quòd illud inſtr̃m,
ſeu no. ex qua côtractû eſt, fuit per te miſum, & ſic côcor
datû. tu uis pbare qd alio pretio, nunquid admitteris?
Pôt dici, quòd nô, nec p aliá ſcripturá, nec p teſtes, nec
credo, quòd deberet audiri, ſi uellet pbare abſentiá hoc
caſu; qa côtradicet inſtr̃o, & ipſum argueret falſo, ad qđ
nô debêt audiri per pmiſſa. ubi uero allegat errorê, uel
fictionê, tunc auditᷣ ad hoc pbádû, ut ſi alleget plus, uel
alias conuentû, cû clauſula nô obſt. inſtr̃o. Verbi gratia,
producitur inſtr̃m per me ſubſcriptum, uel de conſenſu
meo, in forma, qua eſt actû, uel in nota redactum. & hoc
forte probabatᷣ, uel ego hoc côfiteor, uerûtñ dico, quòd
fuit error, & hoc uolo probare tûc debeo audiri, ut l. nec
ignorás. hic alle. & hoc ſi allego inſtû errorê; ut ſi mihi
aſſertû ſit, quòd ita erat ſcriptû, ſicut actû, & ego fidê ad-
hibui, & ſubſcripſi uel dixi placet mihi i forma, i qua eſt,
uel ſi ſim laicus, & aliqua pûcta ſint ibi ſubtilia, q n itelli
go, nec fuerût mihi declara, & dixi, tráſeatis placet mihi
i forma, i qua eſt ꝯcordo. ſi. n. poſſit pbari error, ñ uideo
qn dêat admitti pbare uolês: & hoc ſatis côcludût iura
alleg.

alle.ff.de uer.obl.l.ſi qs cũ aliter.& eod.mõ,ſi uelit pro-
bare fuiſſe,quę ſcripta ſunt fictitia,ut ĩ tota materia plus
ualere quod agiẽ,ut ſupra ſatis exẽplificatũ eſt, & multo
magis ſi uelit probare,ꝙ in conceſſione inſtrumẽti,alio
modo actũ fuerit,non ob.conceſſione inſtri, ſeu cõtẽti
in eo,ſiue eodẽ tpe,ſiue alio,ſicut ſupra tactũ eſt: & non
eſt mirãdum,ſi in ijs ultimis caſib.admittiẽ,qa hic repre
hẽdiẽ inſtrm de falſo,imo pars cõfitetur ipſum eſſe uerum,
tñ dicit aliud,uel plus ex inſtrm eſſe cõtẽtum.Sed ubi re
prehendiẽ de falſo,tunc ſecus; ut in primo caſu ĩ ſecun-
do uero caſu principali, qñ non conſtat ꝙ inſtrm fuerit
in tali forma de uoluntate & conſenſu partis reprobare
uolẽtis factũ,certum eſt poſſe reprobari, uel ꝑ aliã ſcri-
pturã,uel per teſtes; & ſic intelliguntur oĩa iura ad hoc
inducta,quę dñt reprobari poſſe,ut hic cũ concor.ſupra
11 alle. † Sed qd ſi in inſtro contineẽ, ꝙ de conſenſu par-
tis fuit redactum in forma,qua eſt: nunquid ex hoc pro-
babiẽ conſenſu partis inſtrm in forma,qua eſt,factũ fuiſ-
ſe,ut ſic pars nõ admittaẽ ad reprobandum ipſum? Vr ꝙ
ſic,cum inſtro ſtari debeat,donec cõtra ꝓbeẽ, ut l.cum
precib.probatio autẽ huius negatiuę vr impoſſibilis, &
ſic vr,quòd nõ admittatur. Sed ſi hoc eſſet uerum, nota-
rijs aperireẽ uia excludẽdi oẽs ab obiectu falſi.ſemper.n.
ponerẽt in inſtris,quòd pars ipſum approbant in sui for
ma.Vnde ego partẽ admitterẽ, & ſuper illa clauſula,&
alijs ueritatẽ indagarem: ad officium.n.iudicis pertinet,
ut acerrima fiat indagatio, ut l.ubi.C. de fal.& ſorte pro
bata falſitate in alijs articulis,cenſerem idẽ in illo. C.de
prob.l.iubemus.Et ita ſm pręmiſſa lex illa finalis.C.arbi.
tut.non continet ſpecialitatẽ,imo eſt intelligẽda ſm pię
miſſa in l.antiquæ.ad Velle.ſupra ſi ponas mulierem in-
ſtrm probaſſe in forma,qua eſt. ſed ſi pones ipsã non ap-
probaſſe, qđ vr uerius,tunc eſt ſpeciale.Et eſt ratio odiũ
receptionis pecuniæ. Itẽ quia uix poſſet probare negati-
uã,quòd non recepit pecuniã. Nunc ueniamus ad ſecũ-
dã qõ. quũ,& per quos teſtes ꝗ põt reprobari inſtrumẽ
tum.Et hic uarij uaria dixerunt,ut hic no.C.de fide inſtr.
l.in exercendis.in Auth.de fide inſtr.§.ſi uero aliquid ta
le extra de proba.c.3.& in gl.hic per Doc. de fide inſtr.
c.cum Io.& ibi plenius per Inn. & Hoſti.& per Spec. de
fide inſtr.§.reſtat.uer.tu uero.per Io.4.q.4.c.itẽ ſi teſtis.
Omiſſis autẽ his vr dicẽdũ,quòd ad ſolutionẽ hmõi qõ-
nis aduertẽdi ſunt caſus, & negotia & eorum ueritates,
nã interdum quis nititur probare inſtrumentum ꝑ teſtes
ibi ſcriptos,interdum per alios. Item interdum admini-
culaẽ fides inſtrumẽti interdum nõ.idcirco oẽs iſtos ca-
12 ſus & alios,ꝗ occurrent,dicamus per qõnes. † Et primo
quęritur, quid ſi pars contra q̃ producitur inſtrm, dicat
ipſum falſum,& uult probare per teſtes ibi ſcriptos, qui
oẽs dicũt ſe nõ interfuiſſe,nunqd ex hoc cenſetur repro
bũ,vr ꝙ nõ, certum eſt.n.ꝙ tabellio ex officio ſuo facit
fidẽ,& ſolus dat robur inſtro, ſeruata ſolẽnitate debita,
& inſtrm ab eo factum probat, ſicut depoſitio teſtium
abſque omni alio adminiculo,ut clamant omnia iura. ſi
ergo probationẽ facit,qño debilitatur fides eius? ꝑ nega
tionẽ teſtium iuxta c.ſicut.cum ſint ſingulares, & nega-
tiui iuxta illud,quod ſcripſi ſupra ĩ prin.huius notæ. Cõ
trarium cõiter tenetur per c 3.extra de probat. de teſt.c.
tã literis.Nec ob.quod opponitur,uidelicet,teſtes ſingu
lares, & negatiui non debilitãt probationẽ affirmatiuę,
quia illud uerum,ubi fit per teſtes,uel ẽt per ſcripturam
inductam ad probandum aliqđ negotium aliud a uirib.
& falſitate inſtrumẽti. Sed ubi fit probatio ad ꝓbandũ
ſcripturã per teſtes,ibi ſcriptos nõ obtinet.Et eſt rõ. Cer
tum eſt quòd de ratione naturali, nõ dẽt credi vni perſo
b næ. b Itẽ nec uoci mortuæ, ſed ex quadam neceſſitate
fuit inductum,ne periret ꝓbatio,ꝙ crederẽ uoci vnius
perſonę ẽt mortuæ,uidelicet tabellioni adhibita ſolẽni-
tate.quę fit in inſtris cõdẽdis, iter alias ſolennitates ꝑdi-
ctas,fuit cõſtitutũ,ꝙ adhiberẽtur duo teſtes ad finem, ꝙ
minus falſitas poſſit cõmitti,& ꝑ illos ueritas poſſet ſci-
ri,ſi inſtrm reuocareẽ ĩ dubiũ,ut ĩ Auth. de fid.inſtr.§.ſed
& ſi.vnde nõ mirũ,ſi his ſteẽ tñ, ſaltẽ ꝙ fidẽ inſtrumenti
faciãt uacillare,cũ ſint de ſubſtãtialib. ſolẽnitatis ad hoc
adhibiti,vnde nõ ꝓprie probãt falſum,ſed fidẽ inſtri de-
bilitãt,ex qua debilitatione iudicatur falſum, ſic ꝙ nul-
13 lã probationẽ facit.† Sed qd ſi alter ex teſtib.ſubſcriptis
ſit mortuus,alter viuus, qui viuus eſt,contradicit inſtro,
nunquid ex hoc debilitatur fides inſtri? Non uidetur per
argumenta ſupra inducta pro hac parte. põt dici contra
ꝑ rõnẽ ſupra tactã: nã ex quo falſum obijcitur, acerrima
debet fieri indagatio cum teſtib.ſcriptis.Vnde cum alter
de teſtib.contradicit,apparet uacillare fidẽ inſtr.ff. quẽ-
14 admo.teſt.aper.l.1.§.fi. † Itẽ quid ſi tabellio, & duo te-
ſtes uiuerent,quorum alter cum tabellione deponit pro
inſtro,alter cõtradicit, nunquid debilitatur fides inſtru-
mẽti, vr ꝙ non,quia duo ſuperſunt, ꝗ deponunt pro in-
ſtro,& in ore duorũ ſtat omne uerbũ,&c. Ego credo,ꝙ
imò fides inſtri debilitatur,cũ ſit cõtradictio in altero te
ſte,ꝗ eſt de ſubſtantialibus: vnde ego concedo,quòd fa-
ctum in inſtro contentum bene põt probari per tabellio
nẽ & alterum teſtem,ſed non credo,nec uideo, ꝙ ipsũ
inſtrm probet,cum careat altero de teſtib. & hoc ſi ille
15 alter contradicat tenori inſtrumenti. † Quid ſi dicat ſe
non interfuiſſe,& producuntur tabellio, & alter teſtis,
deponentes,ꝙ ipſe interfuit,nunquid inſtrumentum fa-
ciat fidẽ.Credo,quòd non,eadẽ rõne,quia nõ adſunt ſub-
ſtantialia inſtri, quãuis ẽt per multos alios probaretur
ipſum præſentem fuiſſe.arg.ff.de excuſ.tu.l.ꝗ teſtã.& fa
cit quod no.in Auth.de fide inſtr.§.ſi uero neque.in glo.
1.ad probationẽ.Sed cõtra,qa non uidetur de ſubſtantia
inſtri,quòd teſtes teſtificentur pro eo,ſed quòd ab initio
fuerunt inſcripti, & cum cautio facit fidem, vnde non
uidetur,quòd cõtradictio debeat hoc caſu nocere.ff.de
16 arbi.l.diem.§.ſi plures.& l.item ſi vnus.§. fin.† Sed qd
ſi tabellio negat ſe confeciſſe inſtrm, teſtes autem duo,
uel plures inſcripti teſtificantur de contrario? Semꝑ põt
idem rñdi, quòd inſtrumentum non faciat, ſed factum
ipſum contentum in ipſo inſtro, bene põt probari per
illos teſtes,in his tñ caſib. & ſimilib.dicerem quęſtionis
ueritatem eſſe inſpiciendam.C. de fal.l.ſi quis decurio.
Quid ſi teſtes dicunt ſe non recordari? Dic nihilominus
ualere,nam inſtrumentum de ſe facit fidem,niſi per alia
impugnetur,vnde teſtes,qui dñt ſe non recordari in nul
lo impugnant inſtrm,igitur ſtat in robore, quia ſemper
præſumendum eſt pro inſtro, niſi cõtra probetur ut hic,
& infra.§.ſi ſcriptum.extra de uerb.ſig.c.Abbatẽ.§.con-
17 tra. † Sed quid ſi alij teſtes, quã inſcripti in inſtrumento.
producuntur,cõtra inſtrumentum? tunc eſſet diſtinguẽ-
dũ,aut inſtrm non adminiculatur alijs probationib. ſed
ſolũ mortua uoce,id eſt per ſe,quia forte nec ſupereſt ta
bellio,ſeu teſtes inſcripti,uel alij, tũc põt reprobari per
duos,non quòd ex hoc conuincatur falsũ,ſed quòd eius
fides uacillet. extra de teſta. c.cũ a nobis.& hoc cæteris
parib.Si.n.alia ſunt, quę debeãt inclinare iudicẽ ad aliã
partẽ,pronontiabit pro parte inſtrumẽti. Verbi gratia ſi
factum ſit antiquum,& inuolutum,teſtes homines igno
rãtes,quos nõ eſt ueriſimile tales inuolutiones,ſeu intri
catiões potuiſſe cõcepiſſe & memoria tenuiſſe.ff.de car-
bonia.l.3.§.duæ.extra de præſeri.c.ad audientiã. de pro-
ba.l.ſi arbiter. de dã.infec.l.ꝗ bona fide.§. fi.vel ſi tabel-
lio eſſet ꝑſona honeſta, & eius fides in multis approba-
ta,teſtes uero uiles,& faciles,uel ecõtra.Si tabellio eſſet
facilis,& leuis,& forte minus intelligens,teſtes honeſti
& bñ intelligẽtes,talia.n.ſunt attẽdẽda.ff.de eden.l.ſi qs
ex argẽtarijs.§.1.de teſti.l.ob carmẽ.§.fi.nec ualẽt rõnes
quę ſunt ad cõtrariũ, ſ. quòd inſtrm uicẽ obtinet duorũ
teſtiũ,& tabellio vnius.ff de teſta.l.Domitius. qa hoc ſic
ſimpliciter intellectũ eſſet falſum. Vnde uerũ eſt, quòd
inſtrm uicem duorum obtinet,id eſt atteſtatio tabellio-
nis,& ſubſcriptio duorum teſtium,hoc totum uicẽ duo
rũ obtinet,ſine alio adminiculo,ut fidẽ faciat, ubi nihil
datur,ſeu probaẽ cõtra.ſed ubi probaẽ cõtra, illa proba-
tio eliditur,& uacillat. Et eſt ratio, quia magis creditur

viuæ uoci, quàm mortuæ, vt in Auth. de fid. inſtr. §. ſi vero
aliquid tale, quia probatio viuæ vocis eſt naturalis, ꝓba-
tio autē vocis mortuę ex quadam neceſſitate, cōtra rōnē
cōem quodāmodo eſt inuēta. ut ſ. eſt ſatis tactū, & ideo
teſtes viui reprobant inſtrm̄ cęteris paribus. de quib. ſ. di
xi: nec bene dicit, ꝙ inſtrumētū vicē duorum obtineat,
tabellio vicem vnius, quia ſic ſequeret, ꝙ atteſtatio tabel
lionis eſſet duplex, vna tanquam publicę perſonę, alia tā
quam priuatę. quod non vr̄ verum. ff. de verbor. obligat.
l. quibus. & hoc verum indubitanter, vbi inſtrm̄ non ad-
18 miniculatur, vt dixi. † Sed quid ſi tabellio, & ambo te-
ſtes inſcripti viuunt, & deponūt ꝓ inſtrō? tunc ego crede
rē requiri quatuor teſtes ad reprobationem, & ita poſſet
verificari opi. gl. uel ſi plures teſtes eſſent inſcripti in in-
ſtrō, & deponerēt de inſtrō, ſemper requirerent maiorē
numerū ad reprobationē, niſi natura negotij, & perſona-
rum honeſtas, &c. vt ſupra dixi, & patet. ff. de teſti. l. ob
carmen. §. fi. & vide, q̄ dicā infra de verb. obl. Sed qd ſi te
ſtes inſcripti non viuunt, ſed ſe ſubſcripſerunt inſtrō, &
cōſtat legitime, ꝙ de manu eorū ſunt ſubſcriptiones, tūc
videt, ꝙ tales ſubſcriptiones habeātur pro teſtimonijs.
arg. extra de procur. c. 1. qui pot. in pig. hab. l. ſcripturas
arg. ꝯ d. l. 1. §. fi. ff. quemad. teſt. ape. ſed forte ibi non con
19 ſtabat ſigillum fuiſſe appoſitū. † Item quid ſi tabellio, &
teſtes ſcripti ſunt mortui, probat tn̄ per plures teſtes, fa-
ctum contentū in inſtrō, qui ēt dicunt ſe præſentes fuiſ-
ſe ī negotio, & in requiſitione, & confectione inſtrumē-
ti, nunquid fides inſtri roboratur? non video, cur non, ni
ſi teſtes inducti ad reprobandum excederent numero &
ſic eorū teſtimoniū proderit ad duo, videlicet, ad robo-
randū inſtrm̄, & probandū negotium, quia diuerſi ſunt
articuli, videlicet veritas negotij, & conceſſio inſtri, vn-
de ſi ſolū deponerēt de facto, & nō de cōceſſione inſtri,
nec de præſentia tabellionis, & teſtium inſcriptorū ſcio,
& cōcedo, ꝙ in nullo roborarent fidē inſtri, qa ſup hoc
nihil deponunt, ſed factū ipſum ꝓbarent. vnde ſi duo te-
ſtes deponerent tabellionē, vel alterum de teſtib. abſen-
tes fuiſſe. & centum deponerent de veritate facti tm̄, tūc
crederetur illis duobus, quo ad debilitandā fidē inſtru-
menti, quia inſtrm̄ non adminiculatur per aliquem, ſed
1 ſi ſuper vtroq; deponant, tunc adminiculatur inſtrm̄, &
20 elidunt deponētes ꝯrium. † Quid ergo ſi tres teſtes alij,
quàm ſubſcripti deponāt cōtra inſtrm̄, forte abſentiam
alterius partis, vel teſtiū, ſunt duo ex diuerſo, qui depo-
nunt de præſentia, & de veritate contractus, quęrit quo-
rū fides pręualet? Videt, ꝙ trium, cū ſint maiorem nume
ro, vt l. ob carmē. §. fi. In oppoſitum vr̄, quia illi duo qui
deponunt pro inſtrō, elidunt duos de alijs, & ſic rema-
net vnus cōtra inſtrm̄, qui eſt de nō ſcriptis, qui ſolus nō
reprobat inſtrm̄, vt ſatis ex præmiſſis colligit. ergo ob-
tinet hoc caſu inſtrumētū uicē duorū teſtiū, & ſic pro-
bat. Non ob. qd̄ ſupra dixi, ꝙ vnus teſtis facit fidē inſtru-
mēti uacillare, qa illud uerū de inſcriptis, qui ſunt de nu
mero, & de ſubſtantialib. inſtrumēti, ſecus ſi alius nō in-
ſcriptis ſolus deponit cōtra inſtrumētum, quia cum in-
ſtrumētū plenā ꝓbationē faciat. & qn̄ eſt conflictus pro-
bationum, plena probatio tollit minus plenam, relinqui
tur, ꝙ vnus teſtis extraneus, qui non facit plenam fidem,
non impugnat plenam fidem inſtrumenti. Sed pone, ꝙ
tabellio ſolus uiuit, qui deponit pro inſtrumento, teſtes
inſcripti ſunt mortui, ex aduerſo duo teſtes deponunt cō
tra inſtrumētum: quęrit q ſunt potiores? Videt expeditū
per præmiſſa, ꝙ inſtrumentum, & depoſitio tabellionis;
qa inſtrumentum facit fidē ꝓ duob. & deponit tabellio
pro vno. Et ſic ſequit, ꝙ uincāt duos, ſed hoc non credo,
imo credo, ꝙ depoſitio tabel. nō adminiculetur: primo,
quia eius depoſitio eſt in inſtrumento: vnde ſi iterū pro-
ducatur, non plus adminiculatur, quia alias ſequeretur,
ꝙ eiuſdē teſtis depoſitio, ſecundo in eodem facto produ
cti & examinati, haberet pro duob. teſtib quo nil magis
21 ridiculū. † Et ideo ipſe tabellio, & ſuum inſtrm̄ obtinēt
ſolum uicem duorū, ſecus dico in depoſitione teſtium
inſcriptorū in inſtrō, quia illorum depoſitio computat
in numero teſtium. Et eſt rō, quia illi nil affirmāt nec de-
ponunt in inſtrumēto, ſed ſolum uocantur ad ſolennita
tē, & iō ſe examinari deponant, nō mirum ſi computan-
tur in numero teſtium, ſed ſecus in tabellione, qui ſolus
affirmat, cui creditur, adhibita ſolēnitate, uirtute ſibi cō-
miſſi officij, niſi cōtra ꝓbetur: vnde ſi ille cōputaret, eius
atteſtatio cōputaret bis, qd̄ eſſet iniquum, & ſequeret, ꝙ
eſſet teſtis in cā ſua, cum probata falſitate ipſe ſit reus, &
hoc ubi dubitatur de ueritate cōtentorū in inſtrō. Si au-
tem dubitatur ſolum, an inſtrumentum ſit de manu ſua,
tunc bene ei creditur, & ad fidē eius recurritur ut d. l. ſi
quis decurio. quia tunc nulla ei falſitas impingitur, & iō
ſecure cōclude, ꝙ ad faciēdā uacillare fidē inſtri nō ad-
minicolari ſufficiunt duo cęteris parib. uel adminicula-
ti p uocē tabellionis ſolus, ſi p teſtes requiro plures ex
22 aduerſo. † Itē quęro quid ſi in inſtrumēto ſint plures ta-
belliones inſcripti, nunquid inſtrm̄ obtinet uicē duorū,
ꝓ quolibet tabellione? uidet, quòd non, quia vnū eſt tm̄
inſtrm̄. ff. de teſta. l. vnum. Sed contra. Videtur, ſi vna cum
tabellione quolibet ſint duo teſtes. Verbi gratia, ſūt duo
tabelliones, & quatuor teſtes, hoc caſu quilibet tabellio
vr̄ reddere inſtrm̄. & ſic vſir plura inſtrumenta ſuper eo-
dem facto, quāuis in eadē charta ſint, ſed ſi non ſint, niſi
duo teſtes ſubſcripti, quāuis plures ſint tabelliones, tunc
non habentur, niſi pro vno inſtrō. arg. ff. de excuſ. tut. l.
tria onera. & hoc ſatis apparet, quia nullum inſtrm̄ hēt
publicam forma, niſi inſcribantur duo teſtes, ut ſupra ſæ-
piſſime dictū eſt, igit cū in inſtrō nō ſint, niſi duo teſtes,
non pōt habere publicā formā, ſeu uires, niſi vnius inſtru
menti, alias ſequeretur, ꝙ idē teſtis in eodem facto uices
pluriū obtineret, qd̄ eſſet ridiculū, ut ſupra ſatis tactum
eſt: hinc. n. crederē, ꝙ maior fides adhibeatur, qa etiam
ſubſcriptio priuatorum fidē adminiculat, ut d. c. 1. extra
23 de procur. Sed quid de literis † ſigillatis, dic, quòd de iu-
re vel conſuetudine faciunt plenam fidem; idem quod
dixi de inſtrumento, ut d. c. cum a nobis. extra de teſti. &
eaſdem quæſtiones & ſolutiones pōt applicare. Quæ aūt
fidē faciant, uide de ꝓba. c. poſt ceſſionem. de fide inſtr.
c. cum dilectus. & ſcripſi ſupra de tea. §. poſſunt.

a *Adnot.* Quomodo & per quot teſtes. Adde Fel. in c. 2. col.
pen. extra de fide inſtru. & quod notauit in proxi. mea apo-
ſtil. in uer. per teſtes.

b Non debet credi vni perſonæ. Adde Bald. in c. 1. §. non
autem in tit. de contro. inueſt. in uſi. feu. Lud. Rom. in repe.
Rubr. de arbi. col. 8. & in ſingula. 38. incip. in ſcis. Vbi an
Papa uel Imperator poſſit ſtatuere, ꝙ ſolo teſti credatur in
alterius præiudicium. de quo per Feli. in c. ueniens. colum.
pen. uer. gl. fin. extra de teſti. & an communitas, quæ non re
cognoſcit ſuperiorem poſſit ſtatuere, ꝙ vnico teſti creda-
tur. Vide Roma. in ſing. ſuis ſingular. ſupra allegato. 358.

Poſt mortē. In gl. ſ. iure uetuſtiſſimo. nā de iure. ff. vi-
detur idē, qd̄ hic. ff de uerb. obl. l. centeſimis. §. 1. & repe
te hæc, quæ dixi ſupra de uer. ob. §. ex cōditionali. In glo.
exactio. in fi. dic, ut dixi ī d. §. ante hoc addito. qd̄ aut eſt
certa iuris ſeu teſtatoris diſpoſitio, & nō curatur, vt hic,
aut incerta, & tūc ſic ſm Cy. in d. l. non. n. & in caſu ī quo
curatur, recipe quæ membra poſui in d. §. ante.

1 *Teſtes de quo deponant.*

a Si ſcriptū. a In gl. nunquid. in fi. b qa inſtrumenta
b fiunt per tabelliones, quid debent noſſe iura, ut no. C. de
tabula. l. generali. Hug. tenet cōtra, ut no. in d. l. 1. de uſu.
cuius opi. ſequuntur ibi Doc. vnde teſtes non tenētur de
ponere, niſi de hoc interrogētur. C. de teſtib. l. ſolam. &
c hoc vr̄ minus dubitabile in actibus, † qui requirunt ſti-
pulationē, ut ibi, qa ſm naturam rei uidentur deponere,
ut j. tit. 1. §. fin. ſi tn̄ iudex uelit, poteſt eos examinare ex
officio, cum ſuper hoc non fuerunt interrogati. de hoc
dic plene extra de probationib. c. in pſentia. & hoc ſecu
rius, quia ita euitabūtur oīum opiniones. Sed quęro, hic
dicit litera, ſi ſcriptum fuerit in inſtrumento, quid ſi in
charta priuata? dic idē, vt eſt expreſſum. ff. de verborum
obli-

oblig. l.ſciendum.J. tit.1.§.fi. & quę hic deſunt,uide ibi.
a *Adnot.* Scriptum. Verbum promiſiſſe. in ſcriptis repertum
importat ſtipulationem.
b In fi. Vel dic ſm Bar. in l.ſciendū. ff. de uerb.obl.& cõiter
Doc. ꝙ ſtipulatio in iure cõſiſtit,& teſtis de eo,ꝙ ſenſu cor
poreo percipi põt,deponere debet. Item uide hic Ang. de
uerbo promiſiſſe reperto in inſtrumento.
1 *Petita ad conteſtata referri.*
2 *Interpretandum in quem ſit.*
a Quoties. a Pet. de Bella per. inducit hunc §. ad quęſtio
nem. petebā a te x litē cõteſtando petitionē negaſti, con-
cluſum eſt in cauſa, apparet, ꝙ teneris tm̃ ad v. tu dicis,
ꝙ lis non fuit conteſt. niſi ſuper x. de quibus nõ ꝓbatur,
2 & ita † debes abſolui a tota inſtantia, actor dicit contra.
quęritur quid iuris? Iſte §. facit pro reo. nã uideris ad to-
tam interrogationē reſpondiſſe, & ſuper tota cõteſtatus
fuiſſe, ſed ſi bene uideas, tm̃ facit ad cõtrarium, ſicut pro.
nam uř ad ſingula reſpondiſſe, ut hic cõcluditur, & facit
ſ. eo. §. pręterea. cum ibi nota. ipſe tamē tenet, ꝙ fiat con
dēnatio in v. & quod in illis vř lis cõteſt nã reus negan-
do ſimpliciter, falſum dicit, & quo ad totum, & quo ad
2 partem. † vnde cum potuerit declaraſſe ueritatem, fit in
omnibus interpretatio contra eum, arg. ff. de interroga.
actio. l. de ætate. §. ſi cum eſſet. ſecundum eum. glo. tenet
idem. ff. de condi. fur. l. ſi ſeruus. §. boue. & l. pater. ff. ad
Vellei. l. vir uxori. §. fi. de eo qđ certo lo. l. ꝙ ſi Epheſi. ui-
debis infra de act. §. plus. cętera, quę ſunt hic dicēda pro
intellectu §. uide in glo. & ſupra. §. pręterea.
a *Adnot.* Quoties. Et facit iſte tex. ad ſciēdũ, utrũ ſit unicus
cõtractus, uel ſtipulatio, an plures. Et eſt magni effectus ta-
lis inueſtigatio, qa ſi ſit unicus, ꝑ unũ reſolui poterit, & quo
ad alias. Itē nec ſolutio ꝓ parte fieri, nec ad unã rē tm̃ pote
rit. Itē iſinuatio donationis euitabit ſi ſimul oĩa cõprehēſa
ccc. aureos excederēt. Itē cõdēnatus ſi bis decē, nõ dicet cõ
dēnatus l xx. Itē res una, tãq̃ cõmiſſa peti nõ poterit, ſed tã
q̃ debita ex contractu p̄ambulo. q d ã: ſi cētũ promiſiſti, quĩ
quaginta tãquã ꝓmiſſa peteret, & ecõtra ſi cētũ petantur, &
de quinquaginta tantũ probet, uide hic Ang. & Chriſ. Por
1 *Geſtor quando ſibi an nos quęrat.*
2 *Geſtor an ſibi ſtipuletur.* 4.
3 *§. Alteri reſtringi.*
5 *Pœna prętoria.*
6 *Pœna an ad intereſſe reducibilis.* 7. 8.
9 *Pœna quando inutilis.*
10 *Teſtamento contra legem contradici impune.*
11 *Pacto nudo, quæ non petantur.*
12 *Pœnæ quatenus exigibiles:* 14.
13 *Pœnarum modus quando reducibilis & quatenus.* 16:
15 *Exceſſus an quibus uetitus.*
a Alteri. a Primo, dictum ponit, ſecundo, rationem. Ter
tio, inſtãtiã. quarto, rationem inſtãtię. quinto, exemplum.
ſexto, nouos caſus adiicit per quos primã regulã reſtrin
git. In glo. ſupra eo. ibi cum alleg. §. ci qui. hoc non eſt
uerũ. ſiue bonum exemplũ, quia ibi non cenſetur ſtipula
tus alii, imo eadem uxor. ut ſupra eo. §. poſt mortem. ſed
in mutuo poteſt poni exemplũ, ut ff. ſi cer. pe. l. certi con
dictio, §. ſi nummos. & uix in alio caſu poteſt dari bonum
exēplum, ſecũdũ Pet. de bel. per. iunge ſupra eo. §. ſi quis
alteri. In ea. gl. ibi, promittis mihi, quod dabis illi. & hoc,
niſi intereſſet, ut infra ſubiicitur. In e. gl. ibi, ſed aliud &c.
hęc gloſſ. uidetur cõtraria, illi. de l. ſi ꝓcu. ff. de uerb. obl.
uide ſupra §. ſi quis alii. In ea. glo. in fi. no. bene hãc glo.
quia alibi nõ eſt ita plena, & hoc eſt, quod ultimo dicit.
1 poteſt eſſe uerũ, † ſi habet mandatum, ſecus ſi non habet
mãdatũ, nã tunc non acquirit, etiam ſibiipſi, ut cedat, qa
tunc ſua nõ intereſt, ſed primo caſu itereſt ſua, ut adim-
pleat mandatum, ſecundum Petrum. Sed cõtra. ff. de neg.
geſt. l. ſi ego. Itē ſi procurator ideo acquirit, quia intereſ-
ſet ſua propter actionē mandati, qua tenetur ex culpa. C.
de neg. geſt. l. tutori. Poteſt dici, qa nulla culpa iputatur
geſtori, ſi nõ ſtipulatur, cũ acquirere non poſſit, ſicut nec
quando non agit. cum nec actionē habeat. ff. de neg. geſt.
l. ſi pupilli. §. fi. Sed eodem modo poſſet dici in procu. qa
nulla culpa poſſet ei imputari, ſi nõ ſtip. ſi acqrere poſſet,
& ſic nullũ haberet itereſſe, ſicut nec geſtor. Sed in illo
dic, ꝙ intereſt ſua ꝓpter officiũ, & fidē ſuſceptã, nõ ſic in
geſtore, qui fidē nõ ſuſcepit. Sed dices, nunquid tenet ge
ſtor p̄ſtare bonã fidē, ex quo acceſſit ad negotia? cur ergo
nõ tenetur ſtipulari? Dices, ꝙ nõ põt. Sed cur non poteſt,
ſicut ꝓcu. Reſtat adhuc ſoluendũ, unde forte poſſet dici,
2 quòd geſtor ſaltē generalis† poterit ſibi nomine alterius
ſtipulari, ut ſibi acquirat, & poſt cedat ſicut procu. cum
ratihabitione &c. C. ad Mace. l. fi. & d. l. ſi ego. & pro hoc
facit, quia abſenti põt donari, ſi ſit qui nomine donatarii
recipiat. C. de don. l. nec ambigi. ubi ſcripſi, & ſ. de do. u-
bi propria materia, & tñ donatio qñq; incidit a p̄cedenti
ꝓmiſſione. ut l. ſi qs argētũ. C. de do. & cõſueuit notari C.
de iur. do. l. i. Nec põt dici, ꝙ ſic cõtra regulã ſ. eo. §. ſi qs
alii. qa nõ alteri quærit. ſed ſibiipſi, & poſt cedit, ſi cũ pro
cu. uel ipſe idē agit, ut ĩ. in fin. no. Itē nec obſt. iſte §. quia
3 † nõ obtinet, ubi verba cõcipiuntur per modũ, qui notatur
hoc ulti. uerſi. aut quarto modo &c. ſed ſolum. ubi uerba
cõcipiunt ſic, ꝓmittis mihi, ꝙ tu dabis illi. tũc ei non ua-
let, niſi interſit ſua, ut ſequit, ſed ſecũdũ hoc uidet, ꝙ ſem
per valebit talis ſtipulatio, qa ſtipulãdo ſemper gerit ne-
gotiũ alterius, & ſic ſecundũ prçmiſſa ſemper intereſt ge
ſtoris, & ſemꝑ ualebit, fruſtra ergo ponunt hic regula,
4 & exceptio. † Sed ad hoc põt reſponderi, ꝙ nõ ſemper ge
ſtor agit negotiũ alterius, ſic ſtipulãdo, imo ſuũ. Vel dic,
ꝙ geſtoris nil intereſt, ubi nõ acceſſit, niſi ad negotiũ il-
lius ſtipulationis recipiēdæ, ſed ubi acceſſit ad negotia,
quorũ explicato in parte requirit tales ſtipulationes, ſeu
pacta, tũc põt dici, ꝙ ualent ſtipulationes, & pacta huiuſ
modi, qa ſua itereſt, ꝙ negotia ꝑ ipſũ acta utiliter gerun-
tur, & conſumentur, & maxime qñ fecit expen. quo caſu
videtur indubitabiliter ſtipulatio utilis. In glo. l. ſtipulan
ti. in fi. Vult dicere glo. ꝙ ibi eſt ratio ſola, qa aduerſari⁹
nõ debuit uenire. & ꝙ ſubiicitur eſt ratio iõnis, qa nõ in
tererat, ſed ſi bene cogites, ambę rationes faciũt unã, uel
ſaltē in una reincidunt, unde prima videtur uerior, nã ibi
5 in pœna † prętoria. i. mulcta, quę per iudi. imponitur. non
aũt itelligas de pœna ſtipulatione prętoria ſtipulata. de
qua ſ. de di. ſtip. §. prætorias. ſecus in cõuētionali, ſed con
tra, qa imo uidetur idem, ff. ſi quis cau. l. i. & l. ſi poſt tres
ibi, & actoris ius &c. Prętcrea in pœna conuētionali, ui-
detur inſpici intereſſe, ut ita demũ cõmittatur, ſi interſit
ſua, & uſque ad quãtitatē itereſſe. ff. de uerb. obl. l. s. §. fin.
de ſer. expor. l. ſeruus ea lege. Super hoc dicas, ꝙ aut pœ
6 na apponit per pactũ, aut per ſtipulationem. Primo † caſu,
dic reduci ad intereſſe in caſu, quo pacto poteſt exigi, ut
d. l. ſeru⁹. ſcđo caſu, aut apponit loco itereſſe, & hoc non
ſtat, aut loco cõtēptus, ſeu fidei fractæ, & hoc cõſtat, aut
eſt dubiũ. Primo caſu cõſueuerunt Doct. dicere, & redu-
citur ad intereſſe, ut ſecũdũ eius modũ exigat, ut d. l. 2. §.
fi. & ita no. Dy. in §. alteri. ſed hoc nõ vř ꝓcedere, quia ſic
eſſet fruſtratoriũ. l. conſiliũ, qđ datur ſ. de uerb. obl. §. fi.
ff. de prçt. ſtip. l. fi. Prçterea uidetur expreſſum, ꝙ ultra in
tereſſe petatur. ff. ſi qs cau. l. ſed & ſi quis. §. fi. Qui uellet
tenere opinionē Dy. poſſet dicere, ꝙ prima opinio non
ob. qa dato, ꝙ pœna deduceret ad intereſſe, cõſiliũ eſſet
adhuc utile, nã ſi pœna nõ apponat, actor habebit proba
re intereſſe. Si uero apponat, nulla incũbet ſibi ꝓbatio,
ſed alii, q petet eam modificari ad ualorē intereſſe, & ita
ꝓdeſt cõſiliũ. Ad ſecundã, põt dici, ꝙ ibi plus promiſit
quã ſtatutũ fuerat, nõ aũt plus, q̃ intereſſet. Si uelis tene-
re, q nõ deducat ad intereſſe, reſpon. ad l. 2. §. fin. ꝙ ibi eſt
cauſa, diuiſio facta per perſonas hęredũ, & hoc ſatis in-
nuitur in l. 3. & 4. de uerbo. obli. Et hæc videtur uerior,
alia ęquior, & forte uerior de iure canonico, extra de
7 pœn. c. ſnã. † ſecundo caſu, quãdo apponit loco cõtēpt⁹,
ſeu fidei fractę diſtinguit, qa aut rumpit fides, ſtipulan-
ti directe, & nõ inſpicitur intereſſe, ut l. cũ pœna. ff. de ar-
bi. aut rũpitur alteri, ut tñ tamē cõſecutiue res ipſum tan-
git, & tunc reducit ad intereſſe. ff. eo. ti. aduerſus. in fin. &
pone exempla, ut ibi. Tertio caſu, quãdo nõ cõſtat, tunc
apponitur poſt contractum, ex quo efficax obligatio põt
oriri

oriti ad intereſſe,tunc præſumiẽ appoſita loco intereſſe,
ſed ubi nõ pcedit ſufficiens materia, cõtrahendi obliga-
tionẽ ad intereſſe, tunc nõ uideẽ appoſita loco intereſſe,
& ſufficit cõmitti de facto.ff.de uerb.ob.l.quidã cũ filiũ.
& hoc ultimũ notat Dyn.in d.§.alteri. Sed hoc non uide
tur poſſet ſtare,qa in cõpromiſſo cõtrahitur obligatio ad
intereſſe,ſi pœna nõ apponatur.ff.de arb.l.diẽ profert.§.
fi.& tñ pœna appoſita,uidetur appoſita loco contẽptus.
eo.ti.l.ſi quis rem.& ibi notatur,nec ad intereſſe reduciẽ
per præmiſſa. Sed dicas. addendo ad Dy.ꝙ vbi nõ pcedit
contractus,uel materia ſufficiens,ad gignendã obligatio
nẽ ad intereſſe, uel ubi pcedit materia tñ de ſui natura ſe
refert ad punitionẽ cõtẽptus,tunc nõ uidetur ſuccedere
loco intereſſe,ſicut qñ promittiẽ ſtare dicta arbitri.mate-
ria enim habet, quod pęna appoſita uideatur magis.loco
contemptus,quam principalis intereſſe,qa illud non tan
gitur,ſed ꝙ ſtetur & obediatur,unde cũ hic ſit principale
obedire , pœna ſe refert ad illud in dubio. Quid ergo ſi
8 aliquid indiuiduũ ſit promiſſum nomine pœnę in † caſu,
quo reduciẽ ad intereſſe? Dici põt,ꝙ totũ põt peti, & æſti
matio reſidui offerri.ff.de leg.2.l.cũ filius. ĩ prin.& uide
in ſimili,q̃ conſueuerunt dici.ff.de uerb.obl.l.4.§. Cato.
Itẽ opp.cõtra hũc §.quia ſi principale nõ tenet,nec adie-
ctio pœnæ ff.d uerb.obl.l.ſtipulatio hoc modo.ff.de reg.
iur.d.l.cum principalis.Glo.ſoluit in § alteri.nam aut ſti
pulatio principalis eſt pręter.l. & tunc tenet pœnalis. ut
hic,aut contra,& tunc non,ut in cõtrariis.Sed certe hoc
eſt contra legẽ,cũ lex huiuſmodi ſtipulationes annullet,
unde præter legẽ eſſet , ſi lex non aſſiſteret concedendo
uel prohibendo,ſed ubi prohibet,nõ eſt cõtra legẽ ff. de
fideiuſſ.l.cũ lex.C.de legib.l.non dubium.ſ̃. de leg.§.fi.Di
cas,ꝙ glo.intellexit in hoc propoſito eſſe pręter legẽ,ꝙ
diſpoſitione legis nõ ualet pręter defectũ rationis, ſed eſ
9 ſet ꝯ legẽ,qñ † improbatur per legem,quaſi probroſum ,
turpe,iniquũ,uel inconueniens, quibus caſibus nõ ualet
pœnæ adiectio,ut ſatis patet d.§.ſ̃.de leg.Et idẽ dicerem,
ſi adiicereẽ diſpoſitioni,ſeu ſolennitati per legẽ introdu
ctæ,quã adiiciẽs mutare,ſeu ei renuntiare nõ poſſet.ff.ad
l.Fal.l.ꝙ de bonis.§.i.Et per hoc patet reſponſio ad mul
10 ta.Cõſuetudo † dicit,ꝙ nullus poſſit dare in teſtamento,
ultra tertiã bonorũ,ſicut tenetur in partibus Engoliſme.
Xanctoneñ.& Pictauieñ.Pone,ꝙ qs dedit ultra tertiam ,
& adiecit pęnã,ꝙ ſi hęredes uenirent cõtra,ꝙ ſoluerent
c.hęredes ueniunt contra,nunqd incidunt in pœnã? Di-
cas non,per d.l.Vel ſi cõſuetudo dicat,ꝙ proximus in ge
nere admittitur ad poſſeſſionẽ bonorũ defuncti,non ob-
ſtante contraria diſpoſitione teſtantis , & teſtator diſpo-
nat,ꝙ proximus nõ admittatur,& adiiciat pœnã,non te-
net pœnę adiectio,conſuetudo enim habeẽ pro lege , &
eã limitaẽ,ſ̃.de iur.na.§. ex nõ ſcripto.Et ideo pœna con
tra eã appoſita non tenet.& uide C.de pact.l.pacta q̃ con
tra ll.ff.de pact.l.paciſci.& iunge ĩ.de contrah.emp.§.fi.
11 † In glo.not.ꝙ caute in fi.Doct.inſurgunt cõtra hãc glo.
in eo.qđ dicit,ꝙ pœna non põt peti ex pacto incõtinen-
ti appoſito,ſicut nec uſura.Contra,quia uſura peti poteſt
ex nudo pacto,incontinenti appoſito,in contractibus bo
næ fidei,& allegãt ſupra de uſur.l.i.melius allegarent C.
de pact.inter emp.& uend.compo.l.ĩ initio.& tamẽ non
eſt pœna.ut l.ſeruus & ſic uideẽ mentiri glo.& ſalſum di
cere ſcđm Pet.O Dñe Deus,quanta bona operatus es,&
nunquã fuit ſibi ſimilis,ꝙ non meruit audiri.Dicas quòd
glo.intellexit,ꝙ ſicut in contractu ſtricti iuris,uſura non
põt peti nudo pacto,ſic nec pœna in contractu ſtricti iu-
ris,uel bo.fi.niſi in caſibus d.l.ſeruus.nec eſt credendũ,ꝙ
glo.errauit in tã debili puncto.ipſi vero Doct.hic & alibi
dicũt,ꝙ ubi pœna ponitur per pactũ in contractu bonæ
fidei incõtinẽti appoſito,ꝙ debetur , & põt peti, qđ ſatis
obtinere põt,ubi apparet,ꝙ pœna apponitur loco uſura
rum,uel intereſſe.arg.d.l.ſeruus.in pen.dicto, de quo dic,
ut ſupra in proxima add. In gl.i.q̃ ſit quantitas.in fi.no.
magnã uarietatẽ gl.alibi cõſueuerũt approbare diſtinctio
nem illã,an apponaẽ pœna p noĩa multiplicatiua,ut du-
12 plũ,triplũ,vel quadruplũ,& tũc nõ † excedit,an appona-
tur in ſumma certa, & tunc exigiẽ quãtacũq;,ut no.in l.ſi
dictũ.& C.de ſen.quę p eo quod intereſt.l. i.de ſer. fug.
l.ſi qs ſeruũ.& hãc uideẽ ſequi Dy.in §.alteri.Doc.autem
citramõtani Iac.& Pe.dñt,ꝙ pœna cõuentionalis poteſt
peti quãtacunq;,p hũc §.& p §.alteri.& huic.opi. adhæ-
ret hęc gl.ſicut uides,ꝙ vr̃ rõnabilius,quia alias eſſet im-
ponere uim uerbis,& nõ rõni legis.Quare.n.magis pro-
hibereẽ, qñ opponunẽ illa nomina, quã qñ certa pœna?
niſi dicas,ꝙ plerunq; expreſſa nocẽt, ut l.nõnunq̃. ff.de
cond.& demon.magis aũt pręſumiẽ exceſſus,qñ nomina
illa apponunẽ,quadruplũ,uel quintuplũ, quàm qñ certa
ſumma.Sed hoc nõ bene lege probaẽ, ideo ſequere hanc
gl.cũ citramõtanis,p qb.C.de uſur.l.cũ allegas. Sed cõ-
tra tex.&gl.in d.l.cũ allegas.& ff.de act.emp.l.ex empto.
§.ibidẽ.p quas euidẽter apparet,nõ poſſet peti pœnã q̃tã
cunq;.Sol.ſm Pe.de Bella per.q hanc op. facit.dic,ꝙ ibi
loquiẽ,qñ pœna opponit dationi pecunię hic facto. vñ ſi
tu promiſiſti dare x.Titio , & ſi non dares, promiſiſti mi-
hi centũ nomine pœnæ, tu promittis factũ.ſ. dare Titio.
ff. de uer.ob.l.liber homo.§.fi. igr̃ pœna quamcũque põ
peti,qa illa datio nõ eſt in obli. nec pro ea poſſũ agere ,
ſed ubi dare pecuniã eſſet in obligatione. V.g. promittis
mihi dare decẽ,& ſi nõ dederis,promittis centũ,tũc præ
ſumiẽ,ꝙ ſit in fraudem uſurarũ,ut ll.ꝓriis,ſm eum.ut aũt
hanc materiam plenius uideas,diſtingue latius , quia aut
eſt pœna legalis,& de illa dic ĩ. de act.§.oẽs.aut conuen
tionalis , & tunc aut apponitur obligationi donationis
13 quantitatis,aut ſpeciei,aut obligationi facti.† Primo ca-
ſu ſunt opiniones,qdã.n.dñt,ꝙ pœna reducitur ad legi-
timum modum uſurarũ,ita demũ ſi ſtipulans ſolitus fue-
rit uſuras exercere,& hanc Bul.Alii oẽs dicũt indiſtincte
debere pœnam reduci ad modum legitimũ uſurarum,&
ita cum de iure diuino uſurę non poſſint peti , nec pœ-
na,ut no. in d.l.cũ allegas.& d.§.ibidẽ.ff.de uſuris.l. pœ
na.& hanc ſequunẽ Doc.Moder.iuris ciuilis.poſſet diſtin
gui,an illud,qđ per modum pœnæ apponiẽ,ſi multiplica
tiuum,ut diurnum,uel annuum,& tunc pręſumitur,ꝙ ap
poſitũ ſit in fraudẽ uſurarum,qa naturã uſurę ſapit ex mo
do ſtipulandi & pręſtandi . V.g. promittis mihi dare de-
cem,& ſi nõ dederis, pmittis pro quolibet die duo nomi
ne pœnæ , uel pro quolibet ſeptimana , vel pro quolibet
mẽſe,& hoc caſu põt ſeruari opi. cõis.an alias ſit nõ mul
tiplicatiuũ,ſed ſemel pſtandum.V.g.promittis mihi dare
cẽtũ in feſto natiuitatis Dñi,& ſi non dederis, promittis
xx.nomine pœnæ,tunc non ſit pſumptio uſuræ, n ſi eſſet
ſtipulãs ſolitus ſœnerari,ſecundum opi.Bul. quæ hoc ca
ſu poteſt eſſe uera. Item poteſt dici, ꝙ quamuis uſura ſit
hodie prohibita,nihilominus talis adiectio pœnę tenet,
etiam ſi eſſet multiplicatiua,uſq; ad quãtitatẽ legitimi in
tereſſe,ut no.in §.ibidem.Et incumbet onus probandi il-
li,qui dicit pœnã excedere intereſſe, ut ſcripſi ſ̃. eo.§.in
hoc.tamen eſt aduertenda natura contractus & perſonę.
Quid.n.ſi diues homo,qui non cõſueuit mercari,uel per
ſona eccleſiaſtica, mutuauit pecuniam, & ſtipulatus fuit
pęnã, ſi non ſolueretur certa die? Hoc caſu nõ crederem
14 poſſe exigi † quamuis non fuerit per verba multiplicati-
ua appoſita, imo pſumerẽ fraudẽ uſuræ , cũ tale intereſſe
non poſſit prætendere,extra de pœnis. c. ſuã . ſed ſi eſſet
mercator , qui lucratur cũ pecunia ſua,poſſet dici cõtra.
In ſcđo caſu, qñ adiicitur promiſſioni ſpeciei. gl.dicunt
quòd tota põt exigi:& quãtũcunque;ut not. in d.§. ibidẽ.
Dy.autem diſtinguit in d.§. alteri.an apponatur p nomi-
ne repetitiua, an multiplicatiua , ut dixi ſ̃.in alio mẽbro.
ſed Doc.citramõtani tenent indiſtincte gl.quæ eſt in d.§.
ibidẽ.In tertio caſu, qñ adiicitur promiſſioni facti : glo.
cõiter dicunt indiſtincte,totam poſſe exigi, ut no.in d.§.
ibidẽ, ſed quędã gl. vr̃ dicere , quòd hoc caſu non poteſt
exercere duplum,ut no.ff.de verb.ob. l.ſtipulatio iſta cir
ca prin.in glo.pœnali,pro qua facit , quia in ſtipulatione
facti ſuccedit intereſſe. ut l. ſtipulationes nõ diuiduntur.
15 & ita q̃titas,† ſicut ergo in ſtipulatione quantitatis , non
poteſt

poteſt excedere intereſſe, uel legitimas uſuras, ita nec in
ſtipulatione intereſſe, ſed illa gl. non vř vera, quia ipſum
factũ eſt in obligatione uera & originali, cuius natura in-
ſpicitur. ff. de do. l. id quod. & ideo dicendum eſt, ut tota
poſſit exigi. ff. de actio. empt. l. Lucius. & ff. de colla. bo. l.
1. §. ſi cũ duobus. ff. de tab. exhib. l. locũ. §. pe. nec nũquam
fuit reuocatũ in dubiũ, niſi per dictam gloſſ. Quid ergo ſi
ſit principalis obligatio quantitatis, & factum, adiectum
gratia eius, ut ſi non fieret promiſſa eſt pœna. Verbi gra-
tia, promittis mihi dare centum in feſto Pentecoſtes, &
uenire coram tali ſigilifero regio tali die, & obligare te
ad uires dicti ſigilli, ad pœnam mille librarũ? ſatis poteſt
dici, ꝙ hoc caſu ſit idem, ac ſi eſſet adiecta donationi, ſeu
promiſſioni quantitatis, ut inſpiciantur ipſum principale
& originaria cauſa per præmiſſa. unde q̃uis ꝓdicta pœna-
lis ſtipulatio contineat factũ, nihilominus illud factũ eſt
gratia dationis, & eius naturã ſentire debet. ff. de condi.
& demon. l. cũ ſeruus. in fin. & l. q̃uis. de ma. teſtam. l. ſi
36 ita fuerit ſeruus. §. quæſtio. Sed quid dices † in caſu quo
pœna fuit adiecta dationi quantitatis, & deberet deduci
ad legitimũ modũ intereſſe, uł uſurarũ, & id, ꝙ in pœna
ponił, eſt ſpecies, uel factũ indiuiduum? Verbi gratia, pro
mittis dare centum in tali feſto, & ſi non dederis, promit
tis equum, uel facere domum, quomodo reducetur ad in
tereſſe, ſi excedat? Pet. de Bella per. monet hanc quæſtio-
nem, hic & arguit, ꝙ oppoſitio pœnæ ſit nulla, quia in in-
diuiduis utile ꝑ inutile uitiał, ut dixi ŝ. eo. ti. §. ſi qs. facta
autẽ ſunt indiuidua. ff. de uerbo. obl. l. ea. §. Cato. & datio
ſpeciei. ff. de cõdi. indeb. l. ſi nõ ſortem. §. ſi. ipſe tenet con
trarium, & dicit pœnam exigendam, & totam hoc caſu
poſſe peti, offerẽdo æſtimationem reſidui, per l. quoties.
C. de uſuris. & l. eo. eo. tit. de do. l. ſancim⁹. ff. de leg. 1. l.
cũ filius. in princ. In gl. i. in pœnali. in fi. ſi Titio nõ dede-
rit, & oportet, quòd ille Titius agat de facto, ut not. in l.
ſtipulatio iſta. §. alteri. uel niſi dies certa eſſet adiecta da-
tioni, quo caſu elapſa die, poteſt agi. C. de contra. & com
mittit. ſtipu. l. magnum.

a *Adnot.* Alteri. Stipulatio, de dando alteri: non ualet, niſi
fuerit appoſita pœna. Ange.

1 *Procuratori ſimplici quę liceant.*
2 *Procuratorij formula.*

Sed Et ſi quis. In glo non ut procuratori. hæc glo. uide
1 tur ſupponere, quòd † proc. cõſtitutus ſimpliciter ad cau
ſas, non poſſit futuras proſequi, & tamen conſueuit dici
contra, per l. ff. de tute. l. qui habet. §. ſi. cũ l. ſeq. & not. in
Spec. de procu. §. rõne autem formę. uerſi. ſed quid ſi pro
cu. ſed glo. intelligit quòd non datur procurator, tanq̃ ex
obligatione ei acquiſita, ſed nomine domini ſic. & hoc
2 † eſt neceſſe dicere in procuratore generaliter conſtitu-
to, & maxime ſi ad negotia, quia ille omnes actiones in-
tentant. extra de proc. c. qui generaliter. lib. 6.

a Verſa Vice. a In glo. ad ſuperiorem. in fi. quia ibi ſtipu
labatur alii dari, uel fieri, hic alium daturum uel facturũ,
unde eſt facti uarietas, ſed iuris identitas. ſed dic plenius
ŝ. eo §. ſi quis alium. unde iſte §. poſitus fuit huic, tantum
propter illud, quòd addit de pœna, de qua non fuerat ibi
locutus. ideo non ſuperfluit.

a *Adnot.* Verſa uice. Promiſſio facti alieni non ualet, niſi ap-
poſita ſit pœna. l. ſtipulatio iſta. §. ſed ſi quis. ff. de uerb. ob.
& nemo põt ſtipulari rẽ ſuã. C. de leg. §. itẽ nemo. infra eo.
Fallit in l. ſi rẽ meã. ff. de uer. ob. ubi rẽ meã ſub conditione
ſtipulari licet. Fallit etiã in caſu l. nemo. ff. de uerb. ob. & l. i.
§. ſed quod. ff. uſufr. quẽ ad. ea. Ratio autem quare meũ non
ſtipulor, eſt, quia quod meũ &c. §. ſic itaque infra de actio.

Item Nemo. Nihil notandum, ſed iunge ſupra eodem.
§. primo.

a Si De alia. a In gloſſ. hoc eſt uerum. ibi alias autem ſi
poteſt. &c. & uerba iſta bene poſſunt trahi ad ĩtellectum
unius, ſicut alterius, qa Stichus ꝓmiſſus ſit, & eſt dubium,
an albus, uel niger. In ea. gl. ibi, cum alleg. §. cum qui. niſi
eſſet ueriſimilius, uel fauorabilius interpretari, ſecũdum in
tellectũ ſtipulatoris. ut ff. de re iudi. l. in ambiguis. In ead.
glo. ibi cum dicit ualet duntamen uerba trahi poſſint. ff.
de uerbo. oblig. l. ſi mihi. & Titio. §. i. & uide ff. de uerbo.
oblig. l. quoties.

a *Adnot.* Si de alia. Diſſenſus in corpore uitiat ſtipulationẽ.
Ang. Itẽ uide hic pulchre per Ange. q. d. in iudiciis. Item an
ſentẽtia dubia poſſit interpretari. Itẽ an litis cõteſtatio, ſeu
libellus domini poſſit ꝑ ꝓcuratorẽ declarari. Itẽ qualiter
teſtes ad cõcordiã reduci poſſint. ꝑ Ang. hic poſt alios Doc.

1 *Turpis cauſa legibus exoſa.*

1 Quod turpi Ex cauſa. Dicas cauſam † turpem legibus
interdictam, uel moribus deriſoriam, uel uerecundam ff.
de condi. inſti. l. conditiones. & ſupra de leg. §. ſi. & uide
quod ibi ſcripſi.

Cum quis. Vide plene in §. ex conditionali. hic alle-
gato.

1 *Annua quando debita. 3.*
2 *Præſtationum differentiæ.*
4 *Venditum cum qualitate tranſmitti.*
5 *Legatum annuum.*

a Quid hoc anno. a † In gl. ibi. id eſt elapſis. ibi. C. quan
1 do dies lega. ced. l. i. hoc non procedit, quia inter uiuos
annuũ debetur in principio anni. ff. de uerbo. obl. l. eum
qui ita ſtipulatur. §. qui ita. de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus cõis Mæ
uii. §. eum ſeruus. Item in ultimis uoluntatibus, in fine an
2 ni. ff. de cond. & demon. l. ſi in annos. † In ea. glo. ibi in fi
ne tenebris anni. gl. ualde uariant in hoc articulo, quan-
doque enim faciunt differentiam, an promittatur ſingu-
lis annis, an annuum. & not. ſupra de uerbo. obl. §. at ſi
ita. quandoque faciunt differẽtiam inter annuum, & quo
libet anno. ut hic no. quandoque inter annuũ, & annuum
3 ut l. qui hoc anno. ff. de uerbo. obli. Quibus omiſſis † di-
cas, & ubi unica ſumma debetur, uel uno anno, uel pluri
bus præſtanda, tunc debetur in fine anni ſed ubi non de-
betur una certa ſumma, ſed per plures annos, debentur
plures quolibet anno, tunc in principio anni debenł. &
eſt ratio, quia ubi una ſumma debetur, & adicitur tẽpus
unius anni, uel plurium ad ipſam præſtandam, illud tem
pus adiicitur gratia debitoris, & ad differendã ſolutionẽ:
ff. de reg. iur. l. cum tẽpus. igitur cũ adiiciatur gratia debi
toris, & ad differendum, differt uſque ad finem temporis,
ſed ubi non debetur certa ſumma, ſed plures. V. G. legan
tur, uel promittuntur decem ſingularis annis, tunc tẽpus
adiicitur gratia ſtipulantis, uel legatarii ad impugnan-
dũ, & multiplicandum debitum. igitur non mirũ, ſi ob
ſtẽditur obligatio, & multiplicał fauor; ut ĩ principio de
beatur. ff. qñ dies lega. ced. l. nec ſemel. i princ. §. i. hoc tñ
4 fallit, ubi poteſt ex coniectura † uoluntatis aliud ꝓſumi.
Verbi gratia. Titius debebat decem annua præſtanda cer-
tis diebus, tu illa uendidiſti, uel legaſti mihi, vel alias in
me transtuliſti, certe hoc caſu debebuntur mihi eiſdem
terminis, quib. tibi. quia præſumitur, ꝙ talia in me tran-
ſtuleris, qualia tibi debebantur, ut d. l. nec ſemel. §. ſi inha
bitationem. Sed his uidentur obſtare. ff. ſi cer. pet. l. lecta.
ſed põt dici, quòd ibi erat una ſumma, diuiſa gratia debi
toris, quia totum ſtatim deberet, niſi eſſet illud adiectum,
uel dic ſpeciale odio uſurarum, uel poſſet intelligi ſecun
5 dum prędictam determinationem. † Quid ergo, ſi quis
legat a. uſq; ad x. annos, nec dicit in annos ſingulos? Vi-
deretur poſſe dici, legatum annuum, & tẽpus appoſitum,
gratia legatarii. ff. de annu. lega. l. legatũ. ſecus ſi diceret
centum, uſque ad a annos, quolibet anno a. per prædicta
leg. quod autem dixi de anno, intellige de alio tꝑe multi
plicatiuo, vel menſtruo, vel ſeptimanario, & ſic de aliis.
In fi. ea gl. ff. de uerbo. obligatio. l. eum qui ita. §. qui
ita, quod eſt uerum, ubi plures ſummę debentur, ꝙ præ-
ſumitur

ſumitur in dubio.ff.de annu.leg.l.legatũ. in prin.quibus modis uſusfruct.amitt.l.ſicut.in princi. & facit de actio. obli.l.obligationum fere.

a *Adno*.Qui hoc anno.Qui promiſerit certo tẽpore dare nõ poterit conueniri,niſi totus terminus ſit elapſus.h.d.Ang.

1 §.Si *fundum.ſeu ſiue*.

Si Fundum.In gl. poſit. in fi.Do. reprobant hanc diſtinctionem,& dicunt idem in quãtitatibus, & ſpeciebus per l.in fideiuſ.ff.de uſufru.quæ videt parũ facere. Si uis tenere opinionẽ,quã ego s̃.ſcripſi,de uer.obli §. omnes. Videlicet ꝙ ſtatim poſſit agi, ſed effectus moræ differet 1 expone nunc † tex. nõ poteris cõtinuo agere,ſub quo ad effectum,ut exinde expenſas, vel effectus moræ cõſequaris,niſi tãtum ſpacium temporis &c.ſi tamen ante agas, non teneris ad expenſas parti,imo reſpondebit tibi, & ſi confiteatur,fiet ſibi præceptũ,iuxta l.ſi dominus.§. in pecuniam.ff.de lega.i.qui uellet tenere opinio,gloſſ. deſeruiret magis textui huius §.

De fideiuſſoribus. *Rubr.*

1 *Interuenientium nomina uaria & differentia.*
2 *Principalem etiam obligari.*
3 *Contractuum nominatorum uis.*
4 *Principalis deprahendendi forma.*

Potes ſic cõtinuare,uiſum eſt s̃.de verb.obl. & ſtipulationibus,ſanè quã fideiuſſores uerbis obligãtur.ff.de uerbo.oblig.l.ſtipulationũ aliæ.§.ſatis acceptio.C.eo.l.blãditus.ſequit de fideiuſſ.Rubrica.Et no.quod hæc rubrica dicit ſolum de fideiuſſ.ſed C. & ff.dicit, & mãdatoribus: ſed forte hic,hoc uerbũ Imperator ſubticuit,quia de eo parum tractatur,hic autẽ nihil,ſed in titu.mandati.infra, & ne oneraret iuuenes,pro quibus hic liber factus eſt principaliter. Vel dic,quia mandatores,& fideiuſſores in pauco differunt.ff.manda.l.ſi hæreditatẽ.§.& in ſumma. ſufficit alterum in rub.expreſſiſſe.† Et no.quod reperiuntur diuerſa nomina,de his qui interueniũt pro alijs.ſ.fideiuſſor,ſponſor,mandator,ut in Auth.de fideiuſſ.§.i.cõfirmatur eod.tit.§.non ſolum affirmator.ff.de fideiuſſ. tut.l.cũ oſtendimus.§.fi.ſecundus author.ff.de euic.l.illud.conſtitutor.ff.de cõſti.pecu.per totũ.& principalis debitor. itẽ expromiſſor.& in quo differãt,uide.d.§.i.in Authen.de fideiuſ.In hoc autem differt fideiuſſor præcipue a mãdatore,& cõſtituẽte,quia fideiuſſor non interuenit circa ſtipulationẽ,ſed cõſtituens,& mandator ſic ff.de conſt.pe. l.i. in prin.infra de act.circa prin.Hoc tamen fallit in caſu,in quo fideiuſſor tenetur circa ſtipulationẽ fauore pupilli, ut d.l.cũ oſtẽdimus.§.fi.Et quod dico de fideiuſſo.intelligo de cõfirmatore,ſecundo authore,& affirmatore,prout affirmator ſumitur,pro fideiuſſore, alias enim ſumitur, ff.de dolo.l.& eleganter.§.i.quia prout hæc oĩa nomina ſumũtur pro fideiuſſoribus,ſunt ſynonyma,& debet eandẽ eſſe ratio,& determinatio in eis.† Sed quid ſi dices,de exolutore,uel pricipali debitore, nũquid pacto obligantur,ſaltẽ in contractibus,qui conſenſu cõtrahuntur?Satis uidetur,quòd ſic, quia principalis debitor cõtrahit, ſicut alius,& ſiunt duo rei debẽdi,qui poſſunt fieri in quolibet contractu.ff. de duo.re.l.eadẽ.commo.l.ſi ut certo.§.nũc uidendũ. In hoc dicendũ,ꝙ ſi appareat, ꝙ unus principaliter ſolus cõtraxerit,& alius pro eo interuenerit,licet tanquã principalis,quòd nõ tenetur circa uinculũ ſtipulationis,& idẽ in exolutore, & hoc ſatis apparet per d.§. ſatis acceptio. & per illa, quæ not.in d.§.i.in Auth.de fideiuſſ.

Et aduerte hic cauſam, quare requirit ſtipulatio in fideiuſſoris obligatione,certũ eſt,quòd † in cõtractibus nominatis tãtũ obligat quis efficaciter per pactũ, nõ in alijs, ut l.iuriſgent.ff.de pact.nũc quãdo fideiuſſor interuenit, etiã in cõtractib⁹ nominatis,ipſe nõ cõtrahit cõtractum nominatũ,ſed principalis, quia alia eſt obligatio principalis,alia rei.ff.de accepti.l.& pro iuſiurãdũ §.& ſi fideiuſſori.de actio.& oblig.l.i.§.uerbis.cũ notatis.Igitur cum ſua promiſſio nõ ſit contractus noĩatus,eſt nuda, niſi addat ſtipulatio, & ideo opus eſt eã addi, in mãdatore autẽ nõ põt reddi iſta ratio,quia ille mandator cõtrahit mãdatũ,ꝙ ſolo cõſenſu cõtrahit,ut infra de oblig.quæ ex conſenſu.Sed his obſtatur,quia cõſtitutus pro alio facit promiſſionem nouã,ſicut fideiuſſor, & tamen obligatur pacto,ut d.l.i.de conſti.pec. l.2.§.eum qui. Sed poteſt dici, quòd in illa ẽ ſpeciale,ꝙ ex pacto nudo oriat actio,ut infra de act.§.de conſtituta.Et ibi redditur actio in glo Sed quõ apparebit, ꝙ debitor principalis interueniat pro alio. 4 Dic ꝙ † apparere poteſt multis modis.Si.n.inſtrumẽtum, uel litera narret,cõtractũ initũ cũ uno, & poſt dicat,ꝙ talis cõſtituit ſe principalẽ debitorẽ pro eo,clare apparet, quòd pro fideiuſſore habet. Sed ſi narret,ꝙ talis duobus uendidit,uel mutuauit, tunc non poteſt probari, niſi per confeſſionẽ partis ,uel per teſtes qui fuerint in cõtractu. Pone enim,quòd unus emit,uel mutuũ ſuſcepit alter uolebat eſſe fideiuſſor,creditor uoluit recipere,niſi poneretur in litera,uel in inſtrumẽto ipſum principaliter emiſſe, vel mutuo recepiſſe cum alio.Satis videtur tunc interuenire pro alio,ut plus attenderetur, quod in ueritate ageretur,quã quod ſimulate conciperet iuxta materiã plus ualere &c.ff.ad Macedo.l.ſi filiusfa.C.ad Velle.l. ſenatuſconſultũ.& l.cũ ad eas.Iſta aũt obtinerent de iure canonico, ſecũdũ quod agitur ex pacto nudo,extra de pact. Antigonus.præſertim ſi interueniſſet iuramẽtum,ut c.cum cõtingat.extra de iureiurão. Vel dic ut infra §. fideiuſſores. & per præmiſſa patet reſponſio ad hoc,de quo aliqui fecerunt dubiũ,an fideiuſſor eadem actione cõueniatur . qua principalis.& eſt certum,quòd non,per d.§. fideiuſſori.

1 *Cautio plena,quæ.*
2 *Cautio qui accipienda.*

PRo eo. a † In glo.& eſt cautum. in fin. unde plena cautio dicitur cum fideiuſſoribus , ſed plenior cum pignoribus,quiã melius eſt pignori incumbere & c. infra de obl quæ ex delict. naſc. §. furti.æquiparantur tamen.ff.manda.l.ſi mandato Titij.§. fi.ſed cautio ſimpliciter prolata, ſine fideiuſſoribus intelligitur. C. de uerbo.ſignificatio.l.ſancimus. Vnde quando uerbum cautio † profertur ab homine,intelligitur b ſine fideiuſſoribus , niſi ulterius addatur , ſicut idonee , vel plene; & ita concordant l.ſancimus.& d.§.fi.quando a lege Doct. conuenerunt dicere,quòd debet teneri,cum fideiuſſoribus.ff.de iud.l. in omnibus. iuncta l.i. qui ſatiſda. cog. & idem ſi a pretore.ff.de preto.ſtipu.l.ſi pretoriæ.Hanc autem opinionem credo procedere, niſi lex procederet ultra declarando, nudam cautionem ſufficere, alias obſtaret.ff.de euic.l. illud. & hoc ſcripſi plenius in d.l. ſancimus.& uide quod no.in d.l.ſi mandato.§.fi.

a *Adnot*.Pro eo.Diuide hunc titulũ,ſm Ang. Sic ſummatur ſecundùm Bal. pro principaliter obligato ſolet intercedere fideiuſſor, ut creditori cautius ſit promiſſum : quia obligationi cuicunque & quocunq; contrahente, & naturali tantum,accedere poteſt,hoc dicit vſque ad §.fideiuſſor.

b Intelligitur. Idem tenet hic. An. & Chriſto. Item quærit hic Bal.an exceptio competens pricipali,cõpetat & fideiuſſori,& facit longã & pulchrã diſtinctionẽ.Ang.aũt expedit hãc quæſtionẽ paucis uerbis. Aut eſt exceptio pſonalis cõpetẽs reo,& nõ cõpetit fideiuſſori , Aut eſt in rẽ & tranſit in fideiuſſorẽ,ut l.exceptione.ff.e. Et q̃ in perſonã. ibi eſt tex. uide Cy.in l.quoties.nu.3.& ibi alij Doc. C. de preci.Impe. offe.Itẽ q̃rit Ang.hic an priuilegium ſalui cõductus principalis,& ſimilia proſunt fideiuſ. de quo uide etiam per Bar. & An.& Imo.in l.cum filij.§.i.in fi.ff.de.uer.ob.

1 *Fideiuſſor quatenus damnandus.*

In omnibus.In glo.ſiue ex maleficio.in fi.& tũc ſi promiſerit certam ſummam, illam ſoluet, ſin autem arbitrariã,vel puniet in corpore,† ſi fuerit in dolo,uel extraordinarie,nõ pœna,qua puniet,ille pro quo fideiuſſit. & hoc ubi agebat criminaliter,ſi ciuiliter ex delicto, fieret condemnatio

demnitio ad intereſſe partis. & hęc omnia potes depre-
heodere ex hia, quę leguntur, & notantur ff de cuſto. reo.
l. ſi quis reum. C. eo. l. ſi Barſatoré. ad Turpil. l. 1. hoc au-
tem fallit ff eo. l. ſi a reo. §. ſi.

1 *Ciuilis obligationis uis.*
2 *Fideiuſſor cui accedat, an non. 4. 5. 6. 7. 8.*
3 *Fideiuſſori quando & quae competat exceptio.*
4 *Procuratori ſi.*

1 At nec.† In glo. ſ. tantum. in ſi. hoc procedit indubita-
te io illa ciuili, quę eſt efficax ad agendum, ut in illa, quę
oritur ea ſententia, q illa impedit repetitioné, ut l. Iulia
nus. ff. de cond. indeb. ſed in alia ciuili nô uidet obtineri,
quia fideiuſſor illi obligationi poteſt accedere, quę repe
titioné impedit. ff. eo. l. qđ eoiti. ſed alia ciuilis nô impe-
dit, ut ff. de cond. inde. l. ſi non torté. §. adeo. & §. indebi-
tum. ergo noo oideť poſſe fideiuſſoriá accedere, & pro
hoc facit ff. de conſti. pecu. l. 3. §. 1. & l. i. § debitum. Si ue-
lis ſuſtinere glo. habebis dicere ad l. qđ. n. q obligatio-
ni q̃ impedit repetitionem conu niés eſt obligatiooem
2 † fideiuſſoriá accedere. ita etiá ei, q non impedit, dunta-
men ſit obligatio, unde poneodo de illa noo eacludit de
alia, ſed quácunque teneas fideiuſſor uidetur in plus obli
gatus, quam principalis. & ſic non uidetur teneri j. eo. §.
fideiuſſor. ſed ibi dices plenius. In glo. ſ. ut pro ſeruo in ſi.
imo quantum ad fideiuſſoriam obligationé uidetur ét ad
intereſſe, quia qñ accedit naturali, nô habet eacceptioné,
quádo accedit ciuilé, habet. & ita no. gl quæ uidetur huic
contraria. ff eo. l. quòd enim. ſupra alleg. & ſatis pôt elici
ea gl. ſupra proa. Dicas, q ubi eſt exceptio intétionis con
ueniunt. V. g. non eſt nata actio. ná ſi fideiuſſor † uelit ex-
3 cipere de hoc, non pôt, quáuis principalis poſſet, q erat
tantum naturaliter, uel ciuiliter obligatus, quia illa ratio
ceſſat in fideiuſſore, qui eſt efficaeiter obligatus, ſed vbi
actio eſſet nata. uerũtamé competeret reo principali ex
aliqua cauſa exceptio, tunc eſſet ſecus, q illa côpeteret
fideiuſſori, ut l. tá mandatori. ſ. alleg. ibi enim côpetebat
actio. verũtamé debitor poterat eacipere ex alia cauſa, q
pecunia non erat numerata, quæ exceptio extenditur ad
fideiuſſoré; & ita hac glo. videtur verior, quá illa. Item ſi
velis tenere primá opi. poſitá ſupra, in additione proxi-
ma, poſſes dicere, idé in conſtituta in obligatione fideiuſ.
vt ciuiles impediens repetitioné poſſet conſtitui; & ei fi-
deiuſſor accedere, alias nô poſſet conſtitui, nec ei fideiuſ
ſor accedere, quod videtur ſatis probabile. Ex his ergo
4 apparet, † q vbi nulla eſt obligatio principalis, nô poteſt
teoere acceſſoria, & hoc patet ff. eo. l. fideiuſſor obligari.
in prin. & facit, q actio. hypothe. nô poſsit cedi ſine prin
cipali. ff. de pig. l. res hypothecæ. In contrariũ uidetur ex-
preſsũ. C. man. l per diuerſa. Itê q quáuis ab initio prin-
cipalis nô poſsit eſſe ſine acceſſoria, videtur, q poterit eſ-
ſe ea poſtfacto. ff. de exce. rei iud. l. ea ſeatante. §. Latinus.
de præſcri. xxx. ann. l. cũ notiſsimi. Dyn. mouet hác quæ-
ſtioné in l. fideiuſſor obligari. ff. eo. & tenet, q non poſsit
cedi, & reſpondet ad côtraria, q ibi remanſit aliqua ciui
lis, vľ naturalis. ſed adhuc ob. l. per diuerſa. niſi intelligas,
q ibi fiebat ceſsio utriuſque. Itê ob. huic §. quia dominus
eſt fideiuſſor ꝓ ꝓcuratore, q nullo modo obligať, & ita
eſt ibi acceſſoria ſine principali. j. de ſatiſd. § ſi vero ali-
quis. ſed ibi uidebis de hoc. Sed quid ſi ſit principalis pe-
nes unũ, & alius recipit fideiuſſoré. Verbi gratia. Stipula-
tus ſum a te Stichũ, Sempro. recipit fideiuſſoré nomine
meo côcipiêdo uerba in pſona ſua, táquá ꝓcu. meus, nũ-
quid ualet obligatio fideiuſſoris? Videť expſſum, q nô, q
in pſona ſtipulantis a fideiuſſore, debet eſſe aliqua prin-
cipalis obligatio. ff. eo. l. fideiuſſor obligari. i prin. eo. tit.
l. qui contra. Sed forte poſſet dici contra hoc caſo. q pro
cu. repreſentat perſoná domini. ff. de conſt. pe. l. & licet.
Itê in uerſi. obtinet ubi fideiuſſor credit eum obligatum.
Quid ſi ſciat eũ eſſe obligatũ? Videtur teneri, quia do-
nare uidetur, ut no. in ſimili. ff. de côſ. pe. q ſi maritus. §. i.
& ꝓ hoc ff. de noua. l. ſi qs delegauerit. de reg. iu. l. cuius
p errore. ſicut l. ſi. C. ad leg. Fal. ff. ad Mac. l. ſi paterſa. §.

nô ſolũ. de lib. leg. l. ſi quis reũ. ff. eo. l. Marcellus. ſi ſic ue
5 lis eam intelligere. Sed hoc nô vľ de mente iurium, quę
ualde diſtincte loquuntur, determinandi præciſe nô obli
gari fideiuſſoré, niſi principalis ſit obligatus, & loquũtur
in caſibus in quibus nô pôt prætendi ignorantia, ſicut qñ
interuenit pro deportato. ff. e. l. ſi debitori, vel furioſo. ff.
eo. l. ſi a reo. §. ſi a furioſo. & ibi no. Item ubi ſtipulať pure
a fideiuſſore, qđ ſtipulatus fuerat a principali ſub côditio
ne. hi. n. caſus, & côplures alii uideni loq in caſibus ſcien
tię fideiuſ. facit tñ multũ pro prima parte. l. ſi qs poſt quá.
ff eo. Forte poſſet dici, q ibi ſupererat aliqua oblig. licet
6 nô actio, ut l. obligationũ fere. de actio. & obliga.† Vnde
uideť nô improbabiliter poſſe dici, q naturali obligatio
ni, uel ciuili fideiuſſor accedere pôt, & teneť, tñ ſi ſit igno
rás eacipit, per d. l. ſi quis poſtq̃. ſi ſciat, vel nô, ſubdiſtin-
gue hoc caſu, an ambo ſciant, vel alter, ut dicá io ſimili j.
7 de act. §. in perſonam.† Videtur ergo côcludendũ, q ubi
fideiuſſor accedit ꝓ eo, q eſt tantũ naturaliter, uel ciuili
ter obligatus, tunc ſi ſciéter, tenetur, q̃uis non poſsit agi
contra prĩcipalé, nec eacipiet de eo, q actio nô côpetat,
ſed tñ alia exceptio. bene vtetur ſi côpetat reo, & non ſit
principalis, vide ff. mand. l. ſi fideiuſ. p totá l. & §. quædá.
C. eo. l. ubicunq;. Si erronee non vľ teneri. p l. ſi qđ poſt-
8 quá. ſ. alle Si vero † nulla ſit obligatio, nullo modo tene
tur, q̃uis ſciés. ff. nr le. oo. ca. l. poſtquá. hæc reſtrĩgũt mul
tũ hunc §. & ſine his nô patet intellectus, nec patuit. In
gl. q ſeruus. in ſi. & iá hoc caſu non teneret fideiuſ. ꝓ eo,
ſecus tñ ĩ filiofa ff. de pecu. l. licet ꝓtor. §. ſi filiusf. & §. ſed
ſi filius. & ideo ſi ille ſit fideiuſſor, & pro eo interueniat,
alius teneť. Sed quid dices de monacho, uel alio religio
ſo? Videtur, q ille obligeť naturaliter, & q fideiuſſor in-
teruenieus pro eo teneatur, argu. huius §. Sed contra in
Auth. de ſanc. epiſ. §. tunc enim. Sed an ipſe fideiubendo
teneatur ſaltem naturaliter? Videtur, q non. extra de fide
iuſ. c. pe. q comparatur ſeruo. liii. diſ. c. multos, qui non
obligantur fideiubêdo. & q lex inhibet, in Auth. de ſanc.
epiſ §. illi vero. xi. q. i. c. de pſona. & ibi de hoc uide ple-
nius infra quod cum eo. §. prętcrea.

1 *Fideiuſſoris hęres an teneatur & 2.*
3 *Emendę non taxatę an teneatur fideiuſſor.*

1 Fideiuſſores. 1 In gloſſ. ſiue hoc dictũ. ibi eũ alleg. l.
ex contractibus. & hoc etiam ſi arguatur dolus defuncti.
uide ff. de act & obli. l. ex depoſiti. & ff. depoſiti. l. i. §. ſi. in
ſi. In ea. gl ibi. §. fuerat. intellige hanc glo. de eo, q fide-
iuſſit in actione pœnali, ſicut furti, Aquil. iniu. vel aliis,
quæ nô tráſeũt contra hęredes, ná ſi pœná ꝓmiſiſſet, nô
1 eſſet dubiũ, q tráſit côtra hęredé, ff. de uerb. ob. l. ad † dié.
Itê intellige, q non ꝓmiſit certá ſummá pro maleficio,
pro quo dedit fideiuſſoré, nec fuit condénatus, quia tunc
teneret fideiuſſor, & hæres eius, ſicut principalis, q imo
ét ſi lis fuit côteſt. C. ex delict. defuncti. l. i. Et ſic intellige
extra de ſepul. c. ſi. In quo ergo caſu loquitur hic gl. Pôt
dici, quod in caſu quo reus ꝓmiſit emédare, ſi reperietur
culpabilis, vľ in caſu, quo fideiuſ. promiſit ſiſtere reũ, vel
iudicatũ ſolui ꝓ reo, & eſt mortuus ante lit. côteſt. Vnde
2 generaliter † dices, q ubi nô tranſit actio côtra hæredem
principalis, nec côtra fideiuſſoré, ſeu hæredé fideiuſſo-
ris, q obligato fideiuſ. regulať ſm principalé. ff. ut le. no.
c. l. i. §. ſi. qui ſub côditione. Quid ſi reus uocatus fuit ſu-
per delicto, & abſque lit. côteſt. re cognoſcendo delictũ
3 applegiauit † emédam, & applegiauit, ſeu dedit fideiuſſo
ré ꝓ ea, nũqd tenebitur hæres prĩcipalis, & fideiuſſor, &
eius hæres? videtur, q noo, niſi fuerit taxata extra de hæ-
re. c. accuſatus, & c. pe. li. 6. de hoc uidebis magis in ꝓpria
materia j. de perpe. & tem. ac. hic enim non eſt propria
materia, imo gl. ſine cauſa tetigit hic, quia tex. loquitur
de hærede fideiuſſoris. & gl. de hęrede principalis.

a *Adnot.* Fideiuſſor. Obligatio fideiuſſoria eſt tranſitoria ad
hęredem, & fideiuſſor poteſt adhiberi, etiá pro futura obli-
gatione. h. d. Ang.

1 *Fideiuſſoria obligatio exprimenda.*

Fide-

Fideiuſſor. Concor. ff. eo. l. ſtipulatus ſum. §. fi. & caue
de quandã falſa additione, quæ eſt ff. eo. in rub. quę dicit
cõtra hos tex. ſed forte cõſiderauit effectũ, quã an nõ tene
1 tur ut. j. eo. §. fideiuſſores. Itẽ no. ꝙ in fideiuſ. † obligatio-
ne debet fieri mentio, ꝙ futuræ accedit. & ꝙ ex tunc te-
neatur, alias ſi ſimpliciter ꝓmitteret, uel accederet nulli,
vel ꝓmitteret plus tempore ff. de indi. l. non quemadmo
dum. contra. ff. eo. l. ſi a reo. in prin. & §. i.

2 *Fideiuſſores plus reis teneri, quique accipiendum. 2.*
3 *Fideiuſſor quando diuiſionem pates.*
4 *L. ex perſona. explicari.*
5 *Diuiſio quibus negata.*
6 *Diuiſio quando obiicienda. 7.*

a Si plures. a in glo. idẽ eſt in pluribus in fi. Doct. tenet
hanc, & hanc videtur glo. approbare C. eo. l. nõ ratione.
ad Vel. l. ſi fine. Tamẽ cõtra no. ff. mand. l. creditor. § duo
bus. & l. ſi mandatu Titii. c. Paulus. in Auth. de duobus
reis. §. i. Sed quæ eſt ratio, quare mandatores iubentes, &
1 † fideiuſſores, tenentur magis inſolidũ, quã duo rei, q non
tenebãtur, niſi hoc expreſſe ageret, ut l. reos. §. cũ tabulis
ff. de duobus re. forte quia hi adhibent pro ſecuritate. ſ.
in prin. tit. ut ergo magis ſecuritas extẽdat, cõſtitutũ fuit
2 tales inſolidũ teneri. † Sed nũquid obtinet, et ſi diuerſis
temporibus recipiantur? Videtur, ꝙ obtinet tãtũ, quando
ſimul recipiantur. ff. eo. l. ſi a Titio. C. de conſti. pecu. l. fi.
Dic cõtra. ff. eod. l. ſi Titius. & vide quod no. in l. ſi plures.
in prin. eo. tit. Et ad leg. ſi a Titio. Dic, quod ibi diuerſę ꝑ-
ſonæ fuerunt ſtipulatę. & ad l. fi. cũ dicit ſimul, ſubaudi,
uel ſucceſſiue. In glo. hęc tñ epiſtola ibi, cũ alleg. §. nũc
3 tractemus. & hoc † intellige ex ſe. ſi tñ fuerint plures tuto
res, & unus dedit fideiuſſores, & illi conueniant, poſſunt
petere diuiſionẽ fieri cũ aliis cõtutoribus, non ex epiſto-
la, ſed ex ſenatuſconſ. q tutor, q eos dedit, petere potuiſ
ſet. ff. de fideiuſ. tuto. l. pupillus. & ibi de hoc cum l. ſeq.
In ea. glo. cũ alleg. l. ſi plures. §. fi. Hoc verũ, ſi petat diui-
ſionẽ cũ fideiuſſore, q eũ dedit. ſecus ſi fideiuſſor. plures
dedit, & illi petãt beneficiũ epiſtolæ inter ſe, q tunc ceſ
ſat ratio illius legis, & nõ eſt cauſa denegandi eis. In ea.
gl. ibi cũ dicit. ut j. ſubiicit, cõtra C. de proba. l. ex pſona.
ff. eod. l. ſi fideiuſ. ſed l. ex pſona loquit in alio caſu. uide
4 licet ĩ tutoribus, & curatoribus, nõ ĩ fideiuſſoribus, ĩter
quos nõ eſt omnino cõuenientia, cũ illi ſint inuiti, fideiuſ-
ſores uolũtarii. l. fideiuſ. cõcordaret, q plane intelligeret
tex. ſed intelligẽdo, ſicut gl. intelligũt. obſtat huic tex. &
gl. in eo. ꝙ dicunt lit. conteſt. tẽpore, & ibi dicit ante. Sed
põt dici, ꝙ ubi ꝓmittit idẽitas, vł illud, qđ ſeruari a prin
cipali nõ poſſet, ꝙ imputetur neglĩgẽtia creditori, ſi non
egerit, quãdo erat ſoluẽdo principalis, ſed inter fideiuſſ.
forte nõ poſſet hoc opponi, ꝑ hunc §. niſi ab initio ita, fi-
deiuſiſſet, qđ nõ põt ſeruari ab uno, ſeruet ab alio, ꝑ d. l.
C. de fideiuſſ. tut. l. fin. In ea. glo. cum alleg. l. ſi a Titio. &
hoc ſi ſint diuerſi debitores, quid ſi ſint duo correi? Dic
idẽ iuris. ff. eo. l. inter eos. §. duo rei. dic idẽ de iure Auth.
multo magis, quo iure diuerſa eſt, magis obligatio, q illo
lo iure ſaltẽ fideiuſſ. diuidẽt, ex pſonis correorum, licet
nõ ex ſe, ſicut ſ. dictũ eſt. Item intellige, ꝙ fideiuſſores da
5 ti a diuerſis, nõ † impetrant beneficiũ diuerſionis, cũ datis
ab alio, ſed inter ſe bene impetrant, ut d. §. duo. In ead.
gloſſ. ibi, cũ allegat. l. peremptorias, hæc gloſ. dicit, quòd
6 habet ꝓ expedito, quòd hęc † exceptio non põt opponi
poſt lit. conteſt. & tamen eſt caſus in contrarium. C. eod.
b l. fideiuſſ. in fi. Sed nunquid b poſt ſentẽtiã ante abſolu-
tionẽ; Videt, ꝙ ſic. ff. eo. l. ſi fideiuſſ. §. fi. ſed ibi in ceſſione
actione ſed meliꝰ facit ff. eod. l. inter eos. §. fin. ſed poteſt
intelligere illam l. quando fuit appellatũ, iuxta legẽ per
hanc. C. de tem. app. uel dicas, ꝙ confideiuſſ. qui in alio
damnato cõueniebant, & petierũt, & habuerũt diuiſionẽ,
quia condẽnatus gaudet beneficio aliorũ, nõ ex ſe. ff. de
ſepara. l. i. §. ſi quis. de cõtratab. l. ſi poſt mortẽ. §. fi. Vnde
vere eſt anomala, non enim poteſt dici perẽptoria, cũ per
petuo non perimat, ff. de excepti. l. exceptiones. In ead.

gloſſ. in fin. de hac quęſtione eſt caſus, ff. eod. l. ſi teſtamen
to. §. quod ſi duo. in fin. Et ad l. qui exceptionem. poſſet re
7 ſpõderi, quòd hæc † non eſt perpetua, ut eſt dictũ, ſed con
tra, quia dubiũ eſt, an ſit perpetua, & ideo pro perpetua
habetur, ut eo. ti. l. ſufficit. vnde videt, quòd poſſet repeti,
quia alter eſt ſoluendo, & dubiũ non eſt, quin ſit fauorabi
lis, ſed forte impedit repetitio, quia non eſt vere perem
ptoria debiti, imo actio, & debitum remanent integra, ſal
tẽ quo ad alios effectus, & hoc uult dicere tex. ſolutione
non indebitæ quantitatis &c. In gl. arg. ȝ in fi. ſed hic fi-
deiuſſor erat obligatus, ibi magiſter nauis, non niſi pro
ſua parte, ut ea. l. cum in eadem. Et no. quòd per hunc §.
reprobatur gl. quę eſt in l. 1. ff. ad leg. Rhod. de iactu. quę
ſupponit, quòd fideiuſſor, qui ſoluit, poteſt agere contra
cõfideiuſſorem, quod non eſt uerum, niſi eſſet actio ceſ-
ſa. ff. eo. l. ut fideiuſſor. & illa gl. habet cõtraria. ff. de ne-
gotiis geſtis. l. ex pacto.

a *Adnot.* Si plures. Si plures ꝓ eodẽ fideiubeãt qlibet tenet
inſolidum, ſed beneficio epiſtolæ fit diuiſio inter eos, q ſol
uendo ſunt tempore litis cont. Et ſi fideiuſſor ſoluendo, ſol
uat inſolidum a confideiuſſore repetere non poteſt.
b Sed nũquid. Vide hic Ang. in 2. col. ante me. in uer. ſed an
poſſit. Itẽ qrit hic Ang. an fideiuſſor poſſit agere, ut actio di
uidatur inter eũ, & alios fideiuſſores. Item tractat hic ma-
teriam, quid iuris, quãdo fideiuſſor obligat ſe principalem.

1 *Interuenientium pro alio paritas.*
2 *Fideiuſſio exceſſiua reducibilis.*
3 *Paria quæ ſint.*
4 *Interuenientium pro aliis differentiæ.*
5 *Vtile an inutili uitietur. 8.*
6 *Iuramentum contractu regulari.*
7 *Imputari quę poſſint.*
9 *Sigillo durius fideiuberi.*
10 *Fideiuſſorum & reorum diſcrimen.*
11 *Fideiubere & tempore & loco diuerſo, a reo poſſe.*

a Fideiuſſores. a In glo. ſed nunquid in idipſum. in fin.
Hæc quęſtio eſt antiqua, & gl. arguit fortiter in d. §. illud.
ſed non ponit argumenta in forma, quare ponamus ali-
qua, & arguamus pro parte affirmatiua. Omnes acceden-
1 tes † obligationi alienæ parificantur. C. de conſti. pec. l.
pe. Sed conſtat, quòd conſtitutoris, & mãdatoris promiſ
ſio nõ annullatur pp exceſſum, imo ualet in concurren-
te quantitate, ut. ff. de conſt. pec. l. hactenus. ff. manda. l. ro
gatus. ergo qui fideiubet pro alio, & plus promittit, ſaltẽ
in quantitate, quæ cũ obligatione rei principalis concur
rit. tenetur. Itẽ ſi requiritur paritas in obligatione prin-
cipali, & acceſſoria, ita in ſtipulando, & interrogatione,
& reſponſione. ff. de uerb. obl. l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. de
inuti. ſtipula. §. pręterea. ſed cõſtat, quòd ſi altera plus con
tineat, altera minus in ſtipulando, talis diuerſitas non ui
tiat, quin ualeat in concurrenti ſumma. ff. de uerb. obl. l.
1. §. ſtipulanti. ergo idem vł in fideiuſſoris obligatione.
2 † Præterea conſtat, quòd in ſummis & quãtitatibus, utile
per inutile non uitiatur. C. de donatio. l. ſancimus. C. de
uſuris l. eos. ff. de conditio. ſine cauſa. l. qui ſine. de uſuris
l. pecuniæ. imo ualet utile, dempto inutili, ut ibi patet. er
go. ſi fideiuſſor plus promittat, videtur ualere in concur
rente quantitate, nec debeat pp inutile uitiari. Item pro
hoc facit. ff. eodem. l. ſi a reo. ubi obligatur, ſi conditio in
perſonam appoſita principalis pręuenerit, quamuis for-
te alio præuenire ſperatur, & ſic in obligatione fideiuſſ.
videtur utile attendendum. & pro hoc. ff. eodem ti. l. fide
iuſſor obligari. §. ſtipulatione. Pro parte autem negatiua,
poteſt ſic argui. certum eſt, quòd uniuerſalis dictio, om-
nino, iuncta aduerbio negatiuo, totum negat, ſicut pura
negatiua. ff. de legiti. tuto. l. legitimos. §. ſi legitimis. Cum
ergo textus dicat in §. illud. l. grece. ff. eo. tit. placuit eos,
non obligari, perinde eſt ac ſi dixiſſet nullo modo, uel in
3 nihilum. Præterea † ad paria iudicantur plus re, & tempo
re, ut hoc §. Sed conſtat, quòd ubi promittitur plus tpe
fideiuſ. in nullo obligatur, ut hic. & l. ſi reo. ſupra alleg.
ergo nec plus, ubi plus re. Pręterea obligationes correo-
rum

rũ,& fideiuſſorũ,æquiparãtur.ff.de duob.reis l.3.§.fi.Sed
conſtat, ꝙ diſparitas impedit obligationẽ duorũ reorum
oĩno,vt eo.ti.de duob.re.l.eadẽ. §.ſed ſi quis. ergo vr̃.qđ
& fideiuſ.Hanc partẽ videt̃ tenere Dy. qui in magna par-
te hic facit argumenta.Et reſpondet ad contraria.nã pri-
mum argumentum procedit ex falſis, quia licet conſtitu
tor,mandator,& fideiuſſor , parificentur quo ad aliqua ,
4 nõ tamen quo ad omnia.imo in multis differunt† qa con
ſtitutor põt obligari in plus tempore , ut l. ſed & ſi cite-
riore die.ff.de conſti.pe.Sed & in alio,ut l.i.§ an põt. ff.
de conſti.pe.Sed fideiuſſor nõ,ut hic.& d.l.græcæ.§.ſi qs
Stichũ.Itẽ conſtitutor obligatur pacto , fideiuſſor non ,
ut dixi ſ.circa princi.Ad l.rogatus reſpondet optime gl.
in §.illud ſ.alleg. In l.ſi a reo.non eſt durior cauſa,& ſic
nil reſtat,niſi illud utile p inutile &c. ſecundum ipſum.
Sed ad illud,quod eſt fortius, põt reſpondere ſecundum
Pe. de Bel. per.qui parũ,aut nihil aliud dicit hic,niſi hãc
ſolutionẽ,quod pars illa brocard. non obtinet, quando
eſt defectus in forma,ut l.ao inutilis.ff.de accept. Vnde
5 quando utile poteſt ab inutili ſeparari, ſecundum † for-
mam contrahentium,& de ſui natura, obtinet,ꝙ utile p
inutile &c. Sed ubi ex forma contrahentium , utile non
põt ſeparari ab inutili,quãuis de ſui natura poſſit,totũ ui
tiatur,ut l.Pedius.ff.de arbitr. Dicit tamen, ꝙ hoc non di
cit aſſerendo,ſed quo ad pręſens hoc tenet.Credo,ꝙ illa
ſit melior reſponſio,ꝗ poſſit dari,vidi quędam ſcripta an
tiqua referentia,ꝙ Dy.in ſcholis dicebat ſe non uidere,
quomodo poſſit rñderi,niſi diceretur,quòd hic tractatur
de obligatione,quę eſt ius,& ita indiuiduũ,cum ſit qd in
corporale.ff.de acquir.re.domi.l.ſeruus.§.incorporales,
& ideo utile per inutile uitiatur,ſed ego nõ uideo, quòd
hoc ſit verũ.per §. ſi ſtipulanti.in l.i.ff. de uerb.obl.Quid
ſi ſcienter promiſit plus fideiuſſor,& forte cautelloſe?ui
detur idẽ,quia hæc iura loquuntur indiſtincte, & in hoc
videntur dare certã formã,qua nõ ſeruata,totum annihi-
latur.C.de iur.haſt.fiſ.l.i.ff.de reſcin.uen.l.fi. Sed poſſet
6 arguere contra,ut ſ.proxi.additione in prin.tit.† Quid ſi
iurauit?forte Cano.dicerẽt obſeruari iuramentũ, qa non
uergit &c.ut c.cũ cõtingat,extra de iureiu. Sed ego non
compellerẽ ſeruare, qa ex quo iure nõ cõtrahit̃ obliga-
tio ex cõtractu, nec actio poſſet cõpetere ex iuramento ,
ut no.C.de op.li.l.i.& no.Inn.dñs canoniſtarũ, extra de
inſtitu.c.cũ uenissent.uer.itẽ ſi admitteret̃.nu.3. igit̃ cũ ſi
ne actione nemo expediat̃, ut l. ſi pupilli.§. videamus. ff.
de neg.geſt.quo iure cõpellet̃?In gl.ꝯ hanc regulã ibi cũ
dicit,in acceſſ.ſub.fideiuſſoria, In ea. gl.in fi. vult dicẽre
gl.ꝙ ubi eſt plus altero de dictis quatuor modis, obtinet
iſte §.Sed ſi alias.ſ.ſi plus.V.g. in efficacia, ſiue ſubſtantia
obligationis,tunc nõ obtinet.Sed ꝗ eſt ratio? Poteſt dici,
7 ꝙ diſparitas,ꝗ ꝓuenit altero de dictis† quatuor modis, b
b prouenit ex facto ſtipulatoris,& ideo imputet ſibi,cur ſa
pientius ſuũ nõ egit negotiũ, ſed ubi eſt defectus in ſub
ſtãtia,& efficacia obligationis,ille defectus nõ prouenit
ab ipſo,imo ex ordinatione iuris, & ideo nõ ſibi põt im-
putari,& ius magis ſuccurrit eidem. Sed videt̃, quòd is §.
non obtineat,ubi eſt plus cauſa ff.eo.l.hi qui.§.fi.Sed di-
cas,ꝙ duo attendunt̃,plus,& leuius, unũ ſi ſit plus cauſa
ſi tñ leuius,valet fideiuſ.obligatio,dũtamẽ idẽ ꝓmittat̃ ,
ut l.gręcę §.ſi quis Stichũ. quã uideas cũ §.ſeq. & l. fide-
iuſſor obligari.in princ.§.i.d.l.hi q. & l. ſi a reo.quaſi to-
tam,quæ tenent clauẽ materiæ. Sed quid ſi promiſerunt
ambę partes,idẽ tñ fideiuſſor plus ꝓmiſit in efficacia pro
bandi. Verbi gratia,ambo promiſerunt unum,& promi
ſerunt intereſſe, ſi nõ compellerent promiſſa fideiuſſor
uoluit,& promiſit vltra obligationem rei ſe credere iure
8 partis de ualore intereſſe,nũquid† ex hoc erit tota obli-
gatio nulla? Non videt̃, qa hæc diſparitas eſt in efficacia
obligãdi,ſiue qualitate,uidelicet i modo ꝓbationis,quę
non vr̃ uitiare,ut ſ dictum eſt,ſed in contrarium uidetur,
quia caſu videtur durior,& pluris,qa forte plus iurabit ,
quã ſit in rei ueritate, vel quam probat. Sed ad hoc poſſet,
reſponderi,ꝙ ex hoc nõ uidetur durior.ff.de in lit.iur.l.i.

Itẽ præmiſſa procedunt, ubi fideiuſſor plus promittit,
in ipſa receptione fideiuſſoria,quid ſi ꝑ interuallũ?Ver-
bi gratia,fideiuſſor,& principalis promiſerunt x.ſoluere.
in feſto natiuitatis Domini poſt triduũ,fideiuſ. promittit
eadem x.ſoluere.& adiicit pœnã,nunquid prima obliga
tio uitiabitur,quæ erat recte cõſtituta?Non vr̃, ſed ſecun
da tantum.ff de duobus reis.l.eandem.§.ſed ſi quis.verſi.
non idem . Sed quid ſi conſtituat ſe reum principalem?
Tunc videretur ſecus,quia rei debendi, poſſunt obligari
ſub diuerſis conditionibus,& vnus pure,& alius in diem.
ff.de duobus reis l.ex duobus.& hoc verum,ſi conſtet ip-
ſum principalem.ſi autem conſtet ipſum interuenire pro
alio,quamuis dicat ſe reum principalem. dicerem idem,
qđ in fideiuſſore . & quomodo hoc ſcietur,uide ſupra in
9 rubrica. Sed pone ,† quòd principalis ſe obligauit ſub
chirographo,fideiuſſor ſub ſigillo regio.& fuit condem
natus ,ſicut tota die faciũt auditores ſigillorũ regiorum,
nunquid cenſetur in plus obligatus,ſic quod non ualeat?
Et vr̃,quod nõ,quia hic diſparitas eſt in ſubſtantia,ſeu ef-
ficacia obligationis,quæ non uitiat,ut ſupra dixi.In con-
trariũ facit ff.de ſolut.l.ſi quid ex famoſa cauſa,per quam
uidetur in duriorem cauſam obligatus propter prom-
ptam executionem,& uſuras centeſimas.Sed poteſt dici,
quod talis durities,ſeu diſparitas,quę eſt in ſubſtãtia obli
gationis,non uitiat, ut dixi.Eodem modo poteſt dici , ſi
principalis non iurauit ſoluere,& fideiuſſor iurauit:vĩ ſi
principalis non obligauit bona, & fideiuſſor obligauit,
10 non enim ex his creſcit ſumma debiti.† Sed quare duo
rei poſſunt ſe obligare,unus pure,&alius ſub cõditione,
& tamẽ principalis,& fideiuſſor non,ut d.l.ex duob⁹.(&
hic)reſpõdeo quod ibi utraque obligatio eſt principalis ,
& poteſt ſe ſuſtinere per ſe,hic altera acceſſoria,quæ re-
cipit maiorem conformitatem cũ principali,ſine qua eſ-
ſe non põt,ut ſupra dictum eſt : Sed quid ſi plures cõfide
iuſſores,& unus accepit pure, & alius in diẽ,alius ſub cõ
ditione,dic quod nõ eſt locus huic §. eo.l. ſi plures.quia
11 † vna non eſt acceſſoria alterius.† Sed quid ſi fideiuſſor,
qui erat obligatus ſub conditione,dedit fideiuſſorẽ pure,
& pro reo pure obligato, nunquid tenet fideiuſſio? Vide
tur,ꝙ ſic,quia nõ eſt in plus obligatus, quàm reus princi
palis,& ſic tenet per hæc iura.Sed potius poſſet dici,ꝙ il-
la ſecunda ſit acceſſoria primæ obligationis fideiuſſo-
riæ,nõ obligationis principalis,& ita nõ teneat.ff.eod. l.
ſi plures.§.fi . Sed quid ſi promiſit alio loco, quam princi
palis,uerũtamẽ lenius eſt ibi dare fideiuſſorem in loco,
quo principalis promiſit. & forte eſſet durius principali.
Ego dicerem fideiuſſorem obligari per legem hi q §.fin.
ff.eo.& nota.quòd paucas leges reperies,de plus in loco
in obligatione fideiuſſoria .

a *Adnot* Fideiuſſores. Fideiuſſor non poteſt in plus obliga-
ri,quam principalis,& in plus obligari , etiam dicitur , qui
citeriori tempore obligatur.h.d.Ang.

b Quatuor modis . Quando autem diſparitas inter obliga-
tionem rei , & fideiuſſoris vitiet , vide plene per Ange. hic
ponentem vnam notabilem limitationem ad totam iſtam
materiam:quam vide apud eundem .

1 *Diu qui accipiendum .*
2 *Fideiuſſori ,quando an non danda actio.*

a Si quid autem. a In gl.ſiue per iudicem.ibi, cum alle.
§.fideiuſſores.eo.tit.l. ſi fideiuſſor.§. quædam. In ea. gl.
ibi,teneatur. Sed tunc ad quid agit, cum lapſu temporis
ſit liberatus. ff. de uer.obl.l.eum qui.§.qui ita.ff.man. l.ſi
fideiuſſor.§.fi.Intellige gl.loqui i caſu quo fideiuſſit ſim
pliciter.veruntamẽ actum fuit inter fideiuſſorem, ut eũ
liberaret intra tempus,ut l.ſi ꝓ ea.C.man. In ea.glo. ibi,
ſi cępit, aliud ſi tempore fideiuſſionis dilapidabat.ff.ut in
poſſ.leg.ſi is a quo.§.fi.cum l.ſeq. In ea.gl. ibi, cum alle.
1 l. Lucius.& iſtud diu† arbitrabitur iudex, b ut not.in l.ſi
b pro ea.ſ.alle.habita ratione facultatis,& ſũmæ.ff. de iur.
fiſci.l.in fraudem . §.fiſcalibus. Sed qđ ſi fuerit dati lõgi ,
& diuturni termini?Ego reciperẽ diu a fine illorum ter-
minorũ,& morę,nam tẽpus,qđ fuit ante,nõ debet impu

tari

tari moræ, ſeu negligentiæ debitori, cum ante nulla eſſet petitio. ff. de uerb. obl. l. ſi pupillus. Item eſt quintus, ſi pecuniam obtulit, conſignauit, & depoſuit. ff. mand. l. q mutuam. §. fideiuſſor. ff. eod. l. fideiuſſor. Ego intelligo hoc, ſi diu ſtetit, alias perfide ageret, ſi ſtatim offerret, cõſignaret, & deponeret, quimo etiã ſi ſolueret. C. de dolo. l. i. ff. mand. l. ſi mandato Titii §. i. Item ſextus, ſi vult longius proficiſci. & ſic no. Spe. tit. de fideiuſſ. §. i. uer. quid ſi fideiuſſ. & hoc obtinet in fideiuſſore. Quid in alio mandatario pro me obligato? Dic ſecus. ff. man. l. ſi mandato meo. Et eſt ratio, quæ ibi notat. † Item quia fideiuſſor regulariter datur pro dilatione habenda, & pro hoc fide interponit, igitur pfide ageret, ſi debitorẽ præcipitaret ante quam creditor. Itẽ dic ſecus in duobus ſociis, vel cohæredibus, ff. fam. ercis. l. his cõſequenter. §. Celſus. & breuiter i omnibus, qui pro alio tenẽtur exceptis fideiuſſ. per rationem prędictam. In ea glo. ibi, cum alleg. l. indebitam. & tunc aget, q reddatur ſibi, quod ſoluit. Sed quando nihil ſoluit, aget, ut liberet ab obligatione, qua tenet. In fin. eiuſdem glo. vide ibi per totam leg. maxime. in §. quædam. & in l. ſi pro ea. In glo. ſi intercesſit. ibi, vel etiam eo pręſente fideiusſit, alio neg. geſt.

a *Adnot.* Si quid autem per actionem mandati, a reo id quod ſoluit fideiuſſor repetit. h d. ſecundum Bal.

b Arbitrabit iudex. Itẽ tenet hic Ang. ſic in hac materia quotidiana uide d. Ang. hic in 3. col. poſt mediũ uer. in ea. glo.

Græcæ. Hoc verum dumtamen ſe intelligant. & repete hic, quę dixi in §. verum.

Scripturæ priuatæ quando danda fides.
2 *Solennitatum genera quidque ſint. 3.*
3 *Solennitas in quæ præſumenda, an non.*
4 *Solennitatem interueniſſe dicenti, an ſtandum.*
5

a In ſtipulationibus. a In glo. q. d. ibi, cũ alleg. §. ſi uero. Pet. dicit, q iſte. §. intelligitur de ſcriptura publica nã priuata non pbaret, niſi eſſet ſubſcripta tribus teſtibus, ut l. ſcripturas. C. qui pot. i pig. hab. vel niſi eſſet ſigillata, ſed ſigillum nõ facit fidẽ de iure, ſed de conſuetudine. Si tamẽ põt probari, q iure ſigillum facit fidẽ. ff. de procuratoribus. l. ſi procuratorem. ſecundũ ipſum. Dicas, quòd intelligitur de publica, & priuata. quando priuata facit fidem. & eſt expreſſum in priuata. ff. de uerb. obli. l. ſciendum. vide ſupra tit. i. §. ſi ſcriptum. §. item uerborũ, vel de ſigillata litera, quando facit fidem, vide ſupra de teſt. §. teſtes. In glo. etiam. in ſi. vide plenius ſupra in rub. In glo. ſed contra. in ſi. intrinſeca præſumuntur, extrinſeca nõ, ſecundũ hãc doctrinã. Ad cuius b euidentiam quęrit, quæ ſunt intrinſeca, & quę extrinſeca. Item quare intrinſeca præſumuntur, extrinſeca non. Reſpondeo, † intrinſeca ſolẽnitas eſt, quam verborum prolatorum includit ſignificatio, vt i verbo fideiusſionis, quod importat ſtipulationem, & ſine ea eſſe non poteſt, vt ſupra proxime dixi. unde cũ fideiusſio non posſit eſſe ſine ſtipulatione, uerbum fideiusſionis importat, & ſupponit ſtipulationẽ. Et idem ſi uerborũ prolatorum ſignificatio non importat neceſſario, ſed põt importare, qa ſorte æquiuocatũ eſt, ut uerbũ promisſionis, quod põt ſignificare nudam cautionẽ, ſeu promisſionem. item in fideiusſio cautionẽ, ut ff. de ædil. edict. l. ſciendum. vnde talem ſignificationẽ aſſumit, duæ † rem reddit eſficacem, ut hoc §. cũ concor dan. Extrinſeca eſt, quę nec verborum prolatorum ſignificationem includit, nec apta eſt includere, ut ſi ſit ſcriptũ, q mulier intercesſit, nõ ſequit, q Velleiano renuntiauerit, ſi ſcriptũ ſit, q prędium minoris fuit uenditum, nõ ſequitur decretum prætoris fuiſſe interpoſitũ, ut l. quęcunque. §. ſi alle. in glo. † Quare aũt nõ pręſumitur extrinſeca, ſed intrinſeca ratio eſt, qa extrinſeca in facto cõſiſtit, & ad poſitionẽ unius facti, nõ ſequitur poſitio alterius. C. vnde legi. l. nõ ob hoc. de proba. l. neque natales. Sed ad poſitionẽ facti, & probationẽ, bene ſequit poſitio, & ſolẽnitas iuris, quę circa factum requirit, ut ff. de prob. l. ab ea parte. Sed videtur, q extrinſeca pręſumat. C. de fide inſtr. & iur. haſ. fiſc. l. i. lib. x. ſed ibi extrinſeca erat in inſtrumẽto expreſſa, & ideo cum pro inſtrumento pręſumat in dubio, ut l. cum precibus. C. de proba. ſequitur &c. ut dicta l. i. ſecundũ Dy. cuius eſt quaſi tota hæc additio in l. ſciendum. ubi hoc ſcribit. Quid ergo, ſi in inſtrumento nõ exprimantur omnes ſolẽnitates, ſed dicit decretũ fuiſſe interpoſitum, iuris ſolẽnitates ſeruata. Videtur ſtandum inſtrumẽto, niſi contra probetur p hũc §. ſed l. quæcunque facit ad contrariũ. Sed loquit ibi, ubi nil erat expreſſum de decreto. Vnde Specu. dicit, q ubi in inſtrumẽto continetur decretum interpoſitũ, præſumitur ſolennitas, & ita no. in Spe. in tit. de cõtrahẽ. emp. & vend. §. nunc dicẽdũ, verſic. hoc quoque num. 4 & 5. & de hoc per Inn. extra. de eo q fuit or. ſuſce. c. ſi. glo. videt ſentire in d. l. i. de iur. haſt. fiſc. q in d. l. ſcripturas. dicebat illas ſolennitates interueniſſe, & ita ſupponit, q omnes illæ ſolennitates erant expreſſę. Pręterea inſtrumentum nõ eſt, niſi quædam atteſtatio, ut dixi ſ. de uer. obli. §. itẽ verborum igitur nõ debet uicem tenere iudicis, ſi ergo dicat ſolennitatem debitam fuiſſe obſeruatam, videtur iudicare, quę ſit ſolennitas, & quę ſit debita, vnde ego hoc non credo obtinere in inſtrumẽto, in quo tabellio teſtificat, & maxime ſi tabellio ſit ignorãs, & neſciat exprimere, q ſint ſolennitates, a.l. cuius fidẽ dicerem hoc caſu recurrendũ, iuxta illa, quæ ſcripſi ſ. titu. i. in §. item uerborum. ſed ſi iudex loquere in litera, tunc forte poſſet obtineri dicta opinio Spe. & maxime, ſi nouit iura. Secus tamen credo eſſe, q in inſtrumento exprimantur & ſpecificentur ſolennitates, alias ſi pars diceret interueniſſe, & tabellio produceretur, & neſciret eas ſpecificare, appareret notoriè inſtrumẽtum eſſe falſum, vel ſuſpectum. Quid ſi inſtrumentum dicat rem fuiſſe ſubhaſtatam cum debitis interuallis, & pclamationibus, nunquid probat? Dicas, quod nõ, quia ſolum recitatur illud, niſi ſingulis diebus, & proclamationibus dicat ſe interfuiſſe, & eas ſpecificet, vide in ſimili per Innocent. extra de fide inſtrument. cap. cum P. & c. i.

De literarum obligationibus. Rubrica.

a *Adnot.* In ſtipulation. In ſtipulationibus ſolennitas intrinſeca præſumitur.

b Ad cuius. Vide hic Ang. ponẽtẽ ſuã diſtinctionẽ, an qñ ſolẽnitas pſumat in ſi. j. col. in uer. in ea. gl. in ſi. Et de hac materia qñ ſolẽnitas extrinſeca uel intrinſeca pſumit, uid p Fel. in c. ſicut. nu. 37. & ſeq. uer. Intrinſeca ſolẽnitas. ex. de re iud.

1 *Confeſſum non nu pe. excipere.*
2 *§. Idem iuris. ſenſus.*
3 *Obligationis literarum & aliarum diſcrimen.*
4 *Literarum cautionis uis.*
5 *Exceptio non nu pe. quouſque inuet. 11. 24.*
6 *Numeraſſe credens, quando non probet.*
7 *Obligandi modi.*
8 *L. non figura. ſenſus.*
9 *Scriptura quo accipienda.*
10 *Exceptioni non nu. pec. locus, quando an non ſit. 20.*
11 *Notario pot. ne credi, & cur.*
12 *Literarum obligatio in quo locum habeat.*
13 *Obligatio literarum quibus uerbis contrahatur.*
14 *Literarum quæ obligatio.*
15 *Conſentienas formæ.*
16 *Literarum obligationi conſenſum non in eſſe.*
17 *Literarum obligationis actio.*
18 *Stipulationum verba.*
19 *Literis obligatus, quo excipiat.*
21 *Excep. doli. & non nu. pe natura. 23.*
22 *L. ſi intra. ſenſus.*
25 *Repetine queat ſolutum non numeratum.*
26 *Probare in non nu. pe quis debeat.*
27 *Renuntiari excep. non nu. pe. poſſe.*
28 *Renuntiatio an prorogabilis.*

a OLim ſcriptura. a Dixit ſupra de ob. ti. generali, quatuor modis cõtrahi obligationem, re, uerbis, lřis, conſenſu, & de duob. dixit, ſeqt de tertio. materiã cõtinuãdo Doc. legũt hũc titulũ ualde ſolẽniter.

(ut ecs

(vt eos melius tibi tradam)& vt materiã melius intelli-
gas, ergo non procedã iuxta morẽ conſuetũ per modum
additionum ad gl. ſed per quæſtiones, totã ſummabo ma
teriam, & tangã effectus gl. Primo quęro, quare hęc obli
gatio, dicitur obligatio literarũ? Et promptũ eſt reſponde
re, quia literis contrahitur ĩ. §. plane. ſecũdum Ia. & Pet.
Vnde hæc materia locum habet, qñ fit confesſio vel pro
misſio in ſcriptis, ita quod agatur tacite, vel expreſſe, ꝙ
1 fiat ſcriptura.† Quid ergo, ſi aliqs cõfeſſus fuit, ſed debe-
re x. ex cã mutui corã teſtibus ſine ſcriptura, vel ſcriptu-
ra facta fuerit tantũ ad probationem, & hoc conſtat? non
vr̃ locus huic exceptioni, videlicet, ꝙ creditor habet ne
ceſſe probare ſe numeraſſe, quia tex. hi pro nihilo dicũt,
& ponũt hic de obligatione literarum tñ. Ad quid enim
facerent mentionẽ de obligatione literarũ, magis quam
de aliis obligationibus, ſi de aliis obligationibus idem eſ
ſet? Et hãc partem videtur tenere gl. C. ſi cert. pet. l. ſi non
ſinguli. Sed cõtrariũ vr̃ expreſſum ĩ. de except. §. idem iu
2 ris. vbi † expreſſe dicitur, quòd cõpetit exceptio nõ nu. pe.
& tamen ibi cautio, & obligatio non erant contractæ lite
ris, ſed per ſtipulationẽ. Gl. quæ eſt hic, dicit, ꝙ habet lo-
cum exceptio in factum in aliis obligationibus, per l. qñ
nõ vltra. C. de non nu. pe. Sed obſt. dictus §. idẽ iuris. Sed
expone, ibi non nu. pe. id eſt in factũ, quia pecunia, nõ eſt
numerata, vnde veritas eſt, ꝙ illa non cõpetit, niſi vbi eſt
obligatio literarum, & ex illa agitur i factũ, vt videbis ĩ.
in ver. opponamus. Sed quæro quare in aliis contractib⁹,
qui fiunt in ſcriptis, & qui vim, & naturã recipiunt ex ſcri
ptura, vt l. contractus. C. de fide inſtr. ĩ. de empt. & uid. §.
ĩ. obligatio non naſcitur ex literis, ſicut in mutuo, & qua-
re non dr̃ obligatio literarum, ſicut in iſta? Reſpondeo in
obligationibus, quæ conſenſu contrahunt, nõ alterai ma
teria obligationis. ſ. conſenſus, quia ille adhibetur i cõtra
ctu, q conſenſu contrahitur, quamuis fiat in ſcriptis, alias
3 non poſſet contrahi † ſed in mutuo, quod cõtrahit, nõ eſt
materia, ea qua oriat obligatio, ex quo numeratio nõ fuit
facta, ſed ea quadã introductione iuris fuit repertũ, ꝙ qñ
fiebat in ſcriptis, quòd literæ obligarent, & ideo qa tota
materia obligationis emanat ex literis, dicitur obligatio
literarũ. Quid ergo in aliis contractibus, qui re cõtrahun
tur. vt commodatũ, depoſitũ, & indebitum? Vr̃, ꝙ ibi con
trahatur obligatio literarum, & per conſequẽs habeat lo
cum huiuſmodi exceptio per dictam rationem, & tamen
cauetur contra. C. de non num. pecu. l. in cõtractib⁹. §. ſed
quoniam. Ad hoc dicas, quòd hæc obligatio literarũ non
erat de antiquo iure, nõ enim erant, niſi tres ſpecies. ff. de
act. & oblig. l. conſenſu. ſed per Imperatorem fuit introdu
cta ſolum in mutuo, & ſimiliter remediũ exceptionis nõ
nume. pecu. ideo ab alio non extenditur. Aliqui tamẽ di-
cunt quòd literarum obligatio habet locum in quocun-
que cõtractu, ſed exceptio nõ nu. pe. non, niſi in mutuo.
Sed ob. ꝙ dixi de contractu in ſcriptis. Ad quid ergo va-
4 lẽt literarũ † cautiones in aliis cõtractibus, qui re contra-
hunt, cum ea literis nõ oriatur obligatio, nec actio; nec
ex re cum res non fuerit tradita? Reſpondeo, valent, quia
agit de facto, quaſi res interuenerit, & ꝓbabit p literã, ſeu
cautionẽ. Sed ſm hoc videtur, quod nil prodeſt hæc obli
gatio literarum in mutuo, quia ita poſſet agi certi condi:
& ſi debitor negaret, produceretur cautio in vim proba-
tionis, imo expedientius videretur certi condi. agi, quia
tunc non opponeretur exceptio non nu. pe. q demũ obti
net cũ ex literis agitur; vt ſupra dixi. Sed dicas, ꝙ imo pro
deſt, qa ex literis orit obligatio, & actio quãuis pecunia
numerata non ſit. vt ĩ. videbis. & ſic creditor actionẽ hẽt,
per hanc tit. quã non haberet, ſi eſſet promiſſio huius ma-
teriæ, & hæc ratio reddit inefficax poſt bienniũ, nec i ip-
ſa creditor hẽt ponere, nec probare numerationẽ. Incer
ti cond. habet ponere, & probare, & ita deierabit in iuro
calũniæ, qui agit certi cõdictione, niſi numerauerit, is ãt,
qui agit a literis nihil hẽt de numeratione ponere, nec
iurare, & in hoc eſt magna utilitas. Sed qd debitor propo
5 neret † exceptionẽ nõ nu. pe. intra biennium, vel poſt bien
nium & lit. conteſt. facit poſitionẽ, ꝙ pecunia fuit nume-
rata, tũc vr̃, ꝙ hæc obligatio non ꝓſit in effectu, qa ſi cre
ditor pecuniã numeratã deierat, ſi dicat non numeratã,
repellitur. Certè, imo prodeſt intra bienniũ, & poſt bien
niũ nõ prodeſt, quia creditor deieraret, ſi ageret certi cõ-
dictione, falſum ponẽdo in libello ſuo, videlicet nume-
ratione, ſed qñ agit ex literis, nõ eſt opus aliqd de nume-
ratione ponere, ut ſ. dictũ eſt, iõ non deierat, imo habet
rectã intentionẽ, niſi exceptio elidat. Idcirco apparet ma
gnus effectus. Poſt bienniũ vero eſt magnus, ſm opi. illo-
rum, q dñt, exceptionẽ poſſe opponi, imo etiam ſm opi.
illorum, q dñt poſt biennium, non poſſe opponi. Et eſt ma
gnus effectus. Primo quia non deierat agẽdo, ut dictũ eſt.
Secundo, quia ſi opponatur exceptio, vt deferatur ei iura
mentũ, ipſe non habet iurare, ut l. in cõtractibus. §. ſup cę
teris. in fi. C. de non nu. pe. & ita ſi debitor aliãs ꝓbet, ob-
tinebit, uñ ex quo iurare non debet, credo, quòd nec poſi
tioni reſſdere. Sed quicquid dicam, ad minus eſt conſcien
tia tutus, ſi pecunia nõn fuerit numerata, nec poſſet reti-
neri in conſciẽtia, ut no. Doc. in ca. qa plerique. extra de
iureiu. & Dy. extra de reg. iur. c. locupletari. in fi. uer. liẽ
vr̃ obſtare. li. 6. Sed dicas, ꝙ caſus pñt dari, in quibus non
lęditur conſcientia, & oportet agi ex cautione. Pone, ꝙ
tu cepiſti literis, pecuniam te mihi debere. non numera-
6 ui † pecuniã, ſed credo uериſimiliter pecuniã te habuiſſe,
ab actore uel a debitore meo, cui pręcedi eã tibi nume
rare ſi ex cautionẽ agam, & tu excipias, de non numera
ta poſt bienniũ, ego non habeo ꝓbare numerationẽ, & in
bona conſcientia pecuniã exigã totam, & cũ iuramẽto ca-
lũniæ, & ſic de credulitate poſſum ẽt iurare, in conſcien
tia. Patet ergo, ꝙ obligatio, & actio deſcẽdẽtes ex literis
ſunt utiles, & ſolũ obtinẽt in mutuo, vel dic, ut dicã ĩ. in
uer. opponamus. Nunc redeamus iterum ad Doctores, &
quæramus cũ ipſis, nunqd ex ipſis literis, debitor obliga
tur? & glo. quæ eſt hic, quæ incipit, i. per ſcripturã. ſequen
do Azo. dicit, qđ non, p l. non figura. ff. de actio. & oblig.
& hanc ſequuntur d. Iac. & Pet. quòd non ex ſolis literis,
7 nec oratione, ſeu † intellectu ex eis reſultãte, ſed ex utro-
que obligatio cõtrahitur. & dant exemplũ in uerborum
obligatione, in qua nõ ex ſolis literis, ſed ex verbis, & in
tellectu, q reſultãt ex eis, obligatio cõtrahitur, & ſic itel
ligũt l. non figura. ſ. alle. Ego nõ audeo dicere, quod iſte
ſit intellectus illius legis, nã illa lex non põt loq̃ de hac
obligatione literarum, quæ illo iure non erat itroducta,
qa illo iure non erãt introductę, niſi tres ſpecies obliga-
8 tionũ, vt l. conſenſu. co. tit. & ſ. ſatis tetigi, vnde lex † illa
loquitur de obligationibus, quæ conſenſu contrahunt,
de qbus Paulus dixerat in d. l. conſenſu. ꝙ poterãt p epi-
ſtolã contrahi. & de illis Vlpianus dixit, ꝙ tunc figura li-
terarũ non obligat, ſed oratio. i. conſenſus elicitus ex lite
ris. Hęc ãt materia eſt valde remota ab illa lege, qa mate
ria eſt introducta poſt illas leges, quod apparet, quia de
ea non fecerunt mentionem, vnde conſenſus nihil facit
in hac obligatione, ſed cõfeſſio, ſeu cautio in ipſis literis
cõtenta, vnde illa ſi faciat, non facit, niſi argumentatiue;
qa ſicut ſe habent literæ & oratio conſenſum exprimẽs
ad gignẽdã obligationẽ ex cõſenſu, ſic literę & cautio in
eis cõtẽta ad gignendã obligationẽ ex literis. Sed in pri-
mo caſu literę nõ obligãt, ut l. nõ figura. ergo nec i hoc.
Sed hæc comparatio negari poteſt, quia ibi ſolus cõſen-
ſus cauſat obligationẽ, hic nihil facit conſenſus, ſed lite
ræ. Si tñ vis propter authoritatẽ Doc. potes addere literę
obligationis ſub. cũ itellectu. & conſulo ꝙ nihil graues
tibi hoc concedere; qa iuris effectus non mutatur. & ex
hoc patet, quare melius dicit obligatio literarum, q̃ con
feſſoria, qa literæ ſunt forma & radicalis materia ex qua
9 obligatio emanet. Quęritur tertio per † Doc. de qua ſcri
ptura hic loqi, an de publica, vel priuata? Et dicũt, ꝙ de
vtraq;, nã de priuata patet hic, cũ dicit, ſi qs ſe dr̃e ſcripſe
rit, quia priuatæ ſcripturę bene creditur cõtra ſcribẽtẽ.
ff. de pig. l. fideiuſſor. §. i. dũm cõſtet eum ſcripſiſſe. Item
& de publica, quia magis credit publicæ, quã priuatę, vt

C.de contrah.& com.ſtip.l. optimam. de proba.l.cũ præ
cibus.& hoc dicunt hic Doct.i effectu ſuper hoc artic.&
hãc rõoem reddit gl.hic,quę incipit homo priuatus.Sed
in l.ſi ex cautiooe.C.de non nu.pec.magis procedit,& in
l.i.de dote cauta non nu. facit enim differẽtiã. utrum in-
b ſtrumẽtũ publicũ dicat, đbitor cõfeſſus ẽ ſe accepiſſe b
10 vel verũ dicat accipit,quia in primo caſu,dicunt locũ† eſ
ſe exceptioni,in ſecundo non. Dicas in utroque põt op-
poni exceptio.veruntñ in primo caſu,qa inſtrm̃ continet
ſimplicẽ confeſſionẽ,oportet,ꝙ creditor probet itra biẽ
nium numerationẽ. In ſecundo oportet,ꝙ debitor ꝓbet
contra inſtrumẽtum,per alterum de modis de qbus dixi.
ſupra de inutili ſtip. §.itẽ verborum. & hoc ꝓbato icũbet
onus ꝓbandi creditori intra biennium,vnde qualiter ꝓ-
bet contra inſtrumentũ,uide in d.§.itẽ verborum. Itẽ qđ
dixi,in inſtrumẽto publico,itellige, etiam in literis ſigil-
latis,in caſu quo faciunt fidẽ de conſuetudine,vel de iu-
re, de qb vide ſupra de teſta.§.teſtes. & uide extra de ꝓ-
ba.c.poſt ceſſionẽ.de fidẽ inſtr.c. cũ dilectus. & in litera
trino teſte approbata no. de qua dic , ut ſcripſi C. q po.
in pig.ha.l.ſcripturas. & idẽ in quacunque litera,q̃ facit
fidẽ de iure,ſeu conſuetudine.In hoc tñ vr̃ differentia,qa
ſi debitor in propria ſcriptura dicat,habui,& recepi,non
vr̃ importare,niſi ſimplicẽ confeſſionẽ.ideo videretur,ꝙ
poſſet excipere, nulla alia reprobatione ſcripturę facta.
Sic põt intelligi C.de non nu.pe.l.in contractib.i pri.ibi
numeratę,vel datę,eſſe conſcribunt.& §.ſup cęteris.ibi
enim reperies,ꝙ erat ſcriptũ,pecunias eſſe datas,vel eſſe
ſolutas, quod ualet tm̃, ac notarius diceret,accepit, vel
eſſe acceptas, & tñ opponitur exceptio, ſed intellige, qñ
11 notarius hoc non atteſtat, ſed creditor.† Sed quomodo
magis creditur notario,quã debitori in facto ſuo,& ꝯ ſe?
Reſpondeo beneficiũ iuris eſt,ꝙ non obſtãte confeſſio-
ne,debitor excipere põt,& creditor habet ꝓbare numera
tionẽ,igit̃ qñ ipſe conſcripſit,non eſt,niſi confeſſio,vt ſ.
dixi, ideo excipit. Sed vbi notarius refert in inſtr̃o pu. ꝙ
pars accepit pecuniã numeratã in ſui pręſentia,tunc ipſe
atteſtatur numerationẽ, & atteſtatio ſua ualeat ꝓ atteſta-
tione duorum teſtium,vnde ſicut creditor ꝓbaret p duos
teſtes numerationem,ita per inſtrm̃.Vnde ego non nego,
quin debitor poſſit excipere , ſed creditor replicabit nu-
merationem eſſe factam,& probabit per illud inſtrumen
tum,ſicut per teſtes probare poſſet,ſed confeſſio debito-
ris,non habet illã vim,qa aduerſus tales cõfeſſiones fuit
12 remedium dictæ exceptionis inuẽtum.† Quarto q̃rit̃,ſu-
per qua cã hẽt fieri hæc obligatio. Dicunt Doc.ſup cauſa
mutui,non facti,ſed faciẽdi.ſi enim pecunia numerata eſ
ſet,tunc re contraheret̃ obligatio ſupra.q.mo.re contra.
obliga.Itẽ ſi ſtipulatio non iteruenerit,vt hic,cũ dicit eſſ
ſante,nã tunc non hẽt locum exceptio non nu. pe.ſed in
factum.C.eo.l.cum ultra alias.n.ſi qs confiteat̃,cum cau
ſa,ex alio contractu,q̃ mutui,ſtati ſibi p̃iudicat,iuxta l.ge
neraliter.melius in l.i.cõtractibus.eo.ti.niſi i cã dotis.C.
de do.cau.l.fi.cum auth.ibi poſita.Sed q̃ eſt ratio,quare ĩ
his duob⁹ contractib⁹,dat̃ exceptio? Reſpondeo, qa fre-
quẽtius contingit,quòd cautio fiat ante numerationem,
quàm in aliis contractibus,& ideo iura in his duobus ca-
ſibus prouiderunt ſpecialiter ff.de legib.l. nã ad ea. & in
his q̃ frequẽtius fiunt magis,eſt prouidẽdũ.ff. de Car.edi.
l.i.§.ſi quis,ſm do.Ia.& Pe.itẽ homines facilius inclinã-
tur ad confitendum effrenatè i his contractibus,q̃ i aliis,
propter affectiones,quas habent ad habendas pecunias,
& uxores. Sed iuxta hoc quęro, an hęc materia habet lo-
cum in alia re,quàm in pecunia numerata? Dicas, ꝙ ſic,
dumtñ ſit verum mutuum,quod conſiſtat,pondere,nume
ro,vel menſura,ut l.in contractibus.in princ.ibi cũ dicit,
uel res.& ibi de hoc.hęc ſunt plana,niſi illud quod ſ.di-
ctum eſt,ꝙ vbi pecunia numerata eſt,non contrahit̃ hęc
obligatio literarũ,qđ põt recipere hęſitationẽ,vt ĩ.vide-
13 bis.† Quęrũt quito,per q̃ uerba dẽt contrahi hæc obliga-
tio.& recitãt opi.quæ ſunt hic in gl.ſed poſt multa verba
tenent opi.glo.quæ eſt hic contra Io.& Azo.nã vbicũque
confiteor mutuũ,ſiue p verba præſentis,vel pręteriti tem
poris,ſemper videor agere,& me obligare,vt redderete
near.ff.ſi cer.pet.l.cum qd.& ita lex non imponit verbis,
quod Io.& Azo dicebãt. Nec obſt.l.ſub ſpecie. qa ibi ita
fuit de facto, unde quamuis fuerũt ibi appoſita verba fu
turi tẽporis de facto,non negatur,quin poſſit fieri.p alia
verba pręſentis,vel præteriti. Nec obſt.quod dicit̃ de ſti-
pulatione,qa nulla eſt conformitas inter ſtipulationẽ,&
literarũ obligationẽ,& maxime i obligatione cõtrahen
14 da ſm ipſos.† Quærunt ſexto, quæ obligatio naſcatur ex
literarum obligatione? Et uides,ꝙ hic ſunt opi.in glo.nã
quidã dicunt,quod oritur ciuilis ſtatim,& naturalis acce
dit poſt bienniũ. Alij dicunt,ꝙ ſola ciuilis oritur poſt, &
ante,& ea ea agitur,& hãc ſequit̃ hic gl.& do.Ia.& Pe.
arguamus,quòd ab initio ſit utraque,certũ eſt de iure, ꝙ
vbicũque eſt dare actionẽ,eſt dare obligationem natura-
lẽ,& ciuilẽ,qa ex altera ſola actio nõ naſcit̃, vt ſcriptum
eſt ſ.ſatis de obliga.in prin.Sed conſtat, ꝙ ante biẽnium
eſt dare actionẽ,& obligationẽ literarum,ergo ibi eſt da
re naturalẽ & ciuilẽ,maior eſt probata.minor probat̃,qa
omnis exceptio,ſupponit actionem,quia exceptio, nõ eſt
niſi actionis excluſio.ff.de exceptio.l.2.Sed conſtat,ꝙ an
te bienniũ cõpetit huiuſmodi exceptio,ergo ante actio,
per tex.noſtrũ iuncta l.licet.§.ea.obligatio.ff de procur.
pro hac facit expreſſe,ꝙ ante biẽnium agatur.C.eo.ſi ex
cautione.& l.ſi quaſi.& plures ll.illius tit. Pro parte illo
rũ,q dicunt ab initio fuiſſe ciuilem, & accedere natura-
lẽ poſt biennium,arguitur ſic.Certũ eſt,ſi ſit in hoc con-
tractu obligatio naturalis,ꝙ aut orit̃ ex re,aut ex conſen
ſu.ff.de pac.l.2.de ſo.l.Stichum,aut Pamphilũ.§.natura-
lis,ſed ex neutro põt ante bienniũ cauſari, ergo non p t
dici,ꝙ ante biẽnium ſit ibi naturalis.Quòd non cauſetur
ex re,apparet,qa i hoc contractu ſupponit̃ nullã numera
tionẽ factã,vt ſatis ſ.dictũ eſt.Quòd non ex conſẽſu,appa
ret,in mutuo non orit̃ naturalis ex conſenſu,qa alias mu
tuum non differret ab aliis contractibus,q contrahuntur
conſenſu,vt ff.ſi cer.pet.l.ſi qs pecuniã.& ibi de hoc.C.đ
rer.permu.l.ex placito.& ibi etiã de hoc cum igit̃ nume
ratio nõ interuenit, ergo nec obligatio naturalis cõtra-
cta fuit ante biẽnium,ſed ꝙ poſt contrahat̃,apparet,quia
tex.dicit,hic hodie incipit obligari.ſub.naturaliter,quia
ante erat obligatus ciuiliter p literas. Vñ non põt intelli
gi,ꝙ hodie incipiat obligari ciuiliter,ſed naturaliter.Itẽ
certũ eſt,ꝙ conſenſus cauſat naturalẽ,& qđ ea lapſu tem
poris deprehẽdit̃ conſenſu alicuius.ff.de acq.hære.l.q in
aliena.ver.ſed & ſi non adiecit.de verbo. ſig.l.alienatio
nis verbũ.cũ igit̃ debitor promitit tp̃s biẽnũ labi,pręſumi
tur conſentire.ergo ille conſenſus cauſat tunc naturalẽ.
Pro hoc videtur,quia ubi in actu ciuili, eſt dare conſen-
ſum,eſt dare naturalẽ,& ciuilẽ, vt vides in ſtipulatione,
quę eſt introducta de iure ciuili,in qua eſt ciuilis, & na-
turalis,propter conſẽſum,ff.de ver.ob.l.i.§.ſi quis ita in-
terroget.& in contractu emph.& in quibuſdã aliis, vt di
xi ſ.ti. de obl.cum ergo poſt biẽnium ſit dare conſẽſum,
ſaltem tacitum,vr̃,ꝙ ex tunc ſit naturalis obligatio con-
tracta.Pro opi.gl. & Doct. ꝙ non ſit naturalis poſt bien-
nium,põt argui,ſicut iam arguebam,ꝙ non ſit ante bien
nium,quia aut illa naturalis cauſatur re,aut cõſenſu,neu
trum eſt,ergo non eſt naturalis,ꝙ nõ re,patet,quia nõ eſt
numeratio,quòd non cõſenſu,apparet,quia in obligatio
nibus, quæ re contrahuntur,conſenſus non obligat,nec
naturalẽ cauſat.cum ergo mutuum re contrahat̃,conſtat
ex cõſenſu,non naſci,vt ſ.ſatis probatum eſt. Præterea in
actu ciuili.in quo expreſſus non currit conſenſus,cõſtat,
quòd agitur ea ſola ciuili, nec naſcitur naturalis , iſte eſt
huiuſmodi ,ergo &c, maior probatur , quia ſententia
eſt actus ciuilis.ff.de origi.iur.l.2.§.his legibus. ver. hæc
diſputatio.& ex ipſa oritur ſola ciuilis obligatio,& ea il-
la ſola agitur,vt nota.ſupra de obligatio.in principio. &
ibi dixi,& tñ eſt ibi tacitus conſenſus,cum non appellat,
igitur cum in noſtro propoſito , cum iſte contractus ſit
ciuilis, quamuis tacitus conſenſus poſſit deprehendi , vi
detur

detur, quòd non ſit naturalis. Preterea, ſi tps non eſt mo
dus tollendæ obligationis, multominus inducẽdæ, qa fa
uorabiliores & c. ff. de act. & oblig. l. Arrianus. ſed tps nõ
eſt modus tollendæ, ut l. obligationũ ſere, ergo nec indu
cendæ. nam ſi lapſus tpis induceret conſenſum, cauſantẽ
obligationẽ, quid aliud eſſet dicere, quã quod induceret
obligationẽ: & tñ illud eſt falſum, ergo & hoc. Itẽ videt,
quod nulla dictarũ opin. ſit vera, & quod nulla obligatio
contrahatur ante bienniũ. primo per hunc tex. & intelle
ctũ literalem, dicit enim ſic ſit, vt & hodie &c. uult dice-
re hodie tẽpore elapſó, & ita exponit gl. hic ſecũdo. Præ
terea tacita cõditio ſuſpẽdit obligationẽ, & actionem. ff.
de pac. l. itẽ quia. & ibi no. de uer. obli. l. inter ſtipulantẽ.
§. ſacrã. ſed in promisſione, quæ ſit ſub ſpe futuræ nume-
rationis, ineſt tacita cõditio, vi delicet, ſi numeratio ſecu
ta fuerit. C. de nõ nu. pe. l. ſi. ergo vr, quod ante nulla obli
gatio naſcatur. ff. de ver. ſig l. cedere diẽ. Preterea, ꝑ hac
parte faciunt textualiter leges ff. ſi cer. pe. l. q pecuniam.
de conſti. pe. l. quod ſi maritus. §. ibi debita iurib. pecunia
non eſt. Quid dicẽmus? hęc opi. vltima non eſt vera, qa
obſtãt omnia argumẽta, per quæ probatur obligationem
ante natã. Itẽ ob. aliud, quod eſt forte, quia obligationi,
quæ nõ ẽ, fideiuſſor accedere nõ põt, & ecõtra, vbi fide-
iuſſor accedit, eſt dare obligationẽ, ut ſ. ti. i. io prin. ſatis
dictũ eſt. Sed in obligatione literarũ, intercedit, & obli-
gatur fideiuſſor ante bienniũ, ut l. tã mãdatori. & l. ſi cui.
C. de nõ nu. pe. ergo erat obligata ante. Nec dicas, quod
adhibetur futuræ obligationi, quia propter hoc nõ eſſet
obligatus, vt ſcripſi ſ. n. i. §. fideiuſſor. & præcedẽtl, vnde
cũ ſupponatur fideiuſſorẽ obligari ante, per cõſequẽs, &
reũ. Opi. illorũ, qui dicũt, vtranque natã ab initio poſſet
ſatis ſuſtineri, quia ab initio eſt dare materiã ciuilẽ. Itẽ eſt
15 dare conſẽſum, † quia cauẽdo, & promittendo, cõſentit,
iõ vr utraque cauſari, ſicut in ſtipulatione, & in emphy.
ſ. dictum eſt. Nec ob. quod dicitur, in mutuo, & in aliis cõ
tractibus, quæ re cõ trahuntur, cõſenſus nõ cauſat obliga
tionẽ naturalẽ. nam etiã hoc conceſſo, nil facit, quia hic
nõ agitur de obligatione, quę re cõtrahit, ſed de obliga-
tione, quæ literis eſt diſtincta, & ſeparat obligationis ſpe
cies ao illa, quę re, & alia ſingularia pręcepta recipit, & ꝓ
priã naturã, vt hic & ſupra đ obli. §. ſi. Itẽ nõ ob. ꝙ in obli
gatione literarũ ineſt tacita conditio ꝑ l. ſi. C. de non nu.
16 pe. qa non eſt verũ, ſi enim † tacita ineſt conditio, fruſtra
fuiſſet introducta hæc exceptio, cũ ipſo iure, non eſſet de-
bitor obligatus, nec cõpeteret ius agendi. vnde tex. nõ di
cic ibi, quod ſit tacita conditio, ſed quod iuramẽtũ non li
gat, ſic nec confeſſio, quin poſſit excipi, iuramẽtũ enim,
non tollit iuris beneficiũ, & factũ quod interpretatur ſe
cũdũ materiã ſuper qua adiicitur, ſicut acceſſoriũ. ff. ſi qs
cau. l. ſi eum. §. qui iniuriarũ. Itẽ non ob. tex. cũ dicit, ho-
die, quia debet ſubaudiri efficaciter, ante enim inefficaci
ter obſtabat exceptio, & ſic nõ uidebatur vere obligatꝰ.
ff. de uer. ſig l. debitor. Et eodẽ modo põt reſponderi ad
l. qui pecuniã. & ad l. quod ſi maritus. cum. n. dicit l. qui
pecuniã. nec ſe adſtringat, &c. ſuban. efficaciter. & in l. qđ
ſi maritus. cũ dicit, debita iuribus, &c. ſub efficaci. Sed illa
lex obſtat, ꝑ aliã viã, qa obligatio non poteſt conſtitui,
ergo non eſt ibi naturalis, vt eo. ti. l. i. §. debitũ. Sed ego re
ſpondeo tibi, ꝙ tu dicis hic, non poteſt cõſtitui, & ego di
co tibi, ꝙ imo. C. de non nu. pe. l. cũ fidẽ. vnde exẽplũ, qđ
das in l. qđ ſi maritus. de hac obligatione literarũ non eſt
bonũ, nec l. illa vnquã uoluit de hac obligatione loq, q̃
tunc non erat i rerũ natura; nec itroducta, vt ſ. dixi, & ita
parũ facit l. q pecuniã. Sed huic ob. quia ſi ſit ibi natura-
lis ſoluẽdo, non poteſt repeti, & tñ contrarium ſcribit in
l. i. ff. de condi. inde. ſed illud argumẽtũ, eſt de gl. q̃ tñ non
obtinet uſquequaque, vt j. uidebitis, hanc quæſtionẽ ſatis
17 dixi, & tñ eſt magnę vtilitatis in practica. † Septimo quę-
runt idem Do. quæ actio oritur ex hac obligatione & di-
cunt condi. ex lege. cum non ſit cautũ, quo genere actio
nis agat. ff. de condi. ex le. l. i. ſed ex qua lege ipſi non ape-
riunt, ſed gl. aperit ex l. in contractib. ſed certę ſupponit,

aliam pręceſſiſſet, qua in parte corrigit. vndè potes dice-
re ex conſtitutione græca, quam non habemus, quòd illa
lex, & iſte tex. ſupponunt præceſſiſſe. Et dicunt Doct. ꝙ
de hac actione nondum habet alibi, nec habet circulum
in arbore Io. & ideo ipſi ponũt eius naturã. Dicunt. n. ꝙ
eſt ciuilis, quia iure ciuili introducta. Itẽ in perſonã, quia
omnes condit. &c. j. de actio. §. appellamus. Itẽ non pœ-
nalis & in ſimplum. Itẽ, ſtricti iuris. Itẽ, perpetua. qa per-
ſonalis. Itẽ non infamat. ff. de actio. & obli. l. ceſſat. Item
ſingularis, & ſimplex, & directa, ex verbis legis, ſecũdum
eos. Quęrũt ultra qũo in ea formetur libellus, dicunt ip
ſi, dico, quòd talis ſcripſit ſe debere mihi x. ex cã mutui, q̃
decẽ peto mihi reddi, &c. vel ſic, talis cõfeſſus fuit, in in-
ſtrumẽto manu ſua ſcripto, ſe x. me mutuo recepiſſe, q̃ x.
peto mihi reddi, ad hoc ꝓpono condictio. ex l. Sed con
tra iſtud ultimum uꝛ, ꝙ confeſſio non valeat, niſi ad ꝓba
tionẽ. ff. depoſi. l. Lucius. ergo ex ipſa non oritur obliga-
tio, nec actio. & ego tibi hoc concedo, niſi in mutuo, &
in ſcriptis, in quo eſt ſpeciale per hanc materiã, ut ſupra
dixi. Deinde opponũt contra hos libellos, & contra totã
materiã. Tu dicis mihi, quod hęc materia, nõ obtinet, vbi
numeratio, vel ſtipulatio fuerint, ut hic, cum dicit ceſſan
te, ſed i hoc nunq̃ obtinebit, qa non poteſt fieri cautio,
quin ſit ibi ſtipulatio, nã ſi ſcribat ſe deberet ex cauſa mu
tui, & promittat ſoluere, ꝓſumit interrogatio pręcedere,
cum omnia pręſumãtur ſolẽniter acta ſ. ti. i. §. ſi. & ſ. ti. 2.
§. ſi ſcriptũ. Vnde ꝑ quæcunq; uerba poſſit interponi ſti
pulatio ſ. de uer. oblig. §. ſed hęc ſolẽnia. apparet, ꝙ quæ
cunq; uerba ſint in ſcriptura, ſupponũt ſtipulationẽ. iſtud
non ob. ſm eos, quia ſi pecunia fuit numerata, concedi-
mus, ꝙ non eſt locus huic materię, ſed vbi nõ fuit nume
rata, eſt locus. Nec ob. ꝙ ſtipulatio contrahitur per quæ
18 cunq; uerba. uerum ẽ apta ſ ad contrahendum, q̃ ſapiãt in
terrogationẽ, & reſponſionẽ, ſed per alia non, vnde ſi cõ
ſtitui me ſoluturum x. q̃ Titius debet, nõ ſequitur, quod
ibi ſit ſtipulatio. Ego neſcio qd mouit Doc. ad faciendã
iſtã oppoſitionẽ, niſi quod ur ſummare gl. quæ incipit. ex
cã. Itẽ, opponunt ſcđo, ꝙ nõ poſſit cõpetere hęc actio,
qa certi cõdi. competit. ſemper enim creditor aget certi
condi. & ꝓbabit ꝑ literã. C. de non nu. pe. l. generaliter,
melius in d. l. Lucius. depoſ. confeſſio. n. facit præiudiciũ
confitẽti, & omnia pręſumunt ſolẽniter act. Dicunt ipſi
quòd omnia illa intelliguntur in alio contractu, quã in
mutuo, & dote, quia in illis eſt ſpeciale, ut ſ. diximus. Cre
do ꝙ hę oppoſitiones, & ſolutiones fuerunt male repor
tatæ, qa mĩ bene ſedet, tñ ego poſui fere ſubſtantiam ſcri
ptorũ eorũ. Opponamus ulterius non aperiendo magis
intellectum materiæ, dr quod hęc materia non habet lo
cum, ubi fuit interpoſita ſtipulatio, & ita parum, ubi fuit
ſecuta numeratio, ſm Doc. & idem tenet gl. j. de empti.
& uẽd. §. i. ego oſtendo tibi, quòd ſm hoc iſta materia eſt
inutilis, & agẽs hac cõdictione ſemꝑ debet cadere a cau
ſa, nã ſi creditor agat intra biennium, & excipiat de non
nu. pe. oportet eum replicare, ꝙ eſt numerata, alias cadit,
ut l. ſi ex cautione. C. de non nu. pecu. ſi hoc dicat ſtatim
debitor replicabit, ego non cõfiteor numeratã, ſed reci-
pio confeſſionẽ tuã contra te. Certum eſt. n. ꝙ hęc cõdi-
ctio non competit, qñ pecunia eſt numerata, tu confite-
ris, & ponis eã numeratã, ergo cadis a cauſa tua, & male
intẽtas tuã actionẽ, ut C. de reuo. his q̃ ꝑ frau. alii. l. filios.
de lib. cauſa. l. i. & l. interrogatã. de reuo. do. l. cum confi
19 tearis. eadẽ oppoſitio põt fieri poſt † biẽniũ ſuppoſita opi.
Io. ꝙ poſt biẽniũ ualeat opponi hmõi exceptio, qnimo
dato, ꝙ hæc exceptio nõ poſſit opponi poſt biẽnium, de-
bitor poterit dicere actio, q̃ intẽtas, non competit, ubi fuit
numer. pecunia, ſi ergo numerata fuerit, male agis, & ine
ptã actionẽ itẽtas, ſi nõ fuerit numerata, dolo facis q q̃ris
locupletari cũ aliena iactura. Pręterea cũ ſolutũ repeti
poſſet, ut j. ni debis, dolo facis, q petis qđ reſtituturꝰ es. ff.
đ excep. do. l. dolo. qd adhoc indebimꝰ? Vr neceſſario di
cẽdũ, ꝙ hæc cautio cõpetat ẽt ubi fuit numeratio. & hoc
patet euidẽter ꝑ l. ſi ex cautione. C. de nõ nu. pec. ibi enim

 ageba-

agebatur ex huiuſmodi obligatiõe,& oppoſita exceptio
ne non nu.pec. habet ꝓbare numerationẽ.& ita admitti-
tur ad probandum, & tñ conſtat, ꝙ ſi non eſſet de natura
actionis,ꝙ eſſet numerata,non admitteretur,imo eſſet ſa
ctũ impertinens,& ſe excluderet proponẽdo numeratio
nẽ,ut ſ.dictũ eſt.Pręterea, ſi hęc actio nõ cõpeteret, vbi
numeratio eſſet facta,conſtat,ꝙ agendo ea,actor confite
retur malã fidẽ repetendo,qđ nõ ſoluit,& qđ deberet re
pelli.Sed ſi hoc teneas,ſequitur,ꝙ cõcurrit cũ certi cõdi.
ex mutuo,& eſt ſuperflua.dic ꝙ nõ eſt ſuperflua in caſu,
quo nõ fuit numeratio.In caſu vero numerationis,dic ꝙ
nõ cõcurrũt,qa hęc eſt natura mutui, ꝙ ex numeratione
ita demũ oriatur actio,ſi nõ agatur, ꝙ alia naſcatur:ſi ve-
ro hoc agatur tacite vel expreſſe,tũc nõ naſcit certi con
di.& hoc uides ubi ſtipulatio interponitur,ff.ſi cer.pet.l.
certi cõdictio.ſ.qm.de noua.l.cum enim. & in quolibet
notat.cũ igitur ſi obligatio literis,agitur inter partes,vel
agi tacite vř,qđ ex literis agatur,nõ ex numeratione, per
prædicta iura. & ſi numeratio præceſſerit, & nata fuerit
certi cõd. fingit nõ nata obligatione literarũ ſecuta,ſi nõ
præceſſerit nõ naſcitur ꝑ prędicta iura,& ſic in hoc obliga
tio literarũ impedit certi cõdi.& ſtipulatio,ſi interceſſe-
rit obligationẽ literarũ quia firmior eſt.ff. de reſcin.vẽd.
20 l.ſi id qđ.& d.ſ.qm.eũ ſ.ſeq.& ſic ĩtelligo hũc tex. † Sed
q.d.ſi actũ eſt,ꝙ ſcriptura fiat ad probationẽ tñ. & ita nõ
cõtrahiť obligatio literis,nũquid habet locũ exceptio in
factũ,ſi agať certi cõd.Ego nõ video,cur non, ſicut ſi ſti-
pulatio interceſſiſſet,ut l.cum ultra, vbi illatiue videt lo
qui de cõtractu,qui re cõtrahiť,ſecundũ hoc aduocati er-
rãt,q opponũt exceptionẽ nõ nu.pec.quãdo agitur certi
condi.& deberẽt cadere ab inepta petitione . & iunge ꝙ
ſcripſi ſ.in prin.materiæ.in uerſi.ſed ſecundũ Doc.Quęri
tur octauo,an hęc exceptio de non nu.pecu.poſſit oppo
c ni,vltra biẽniũ. c Io.Hug.& ſequaces eorũ tenet,qđ ſic.
veruntamẽ conuertiť probatio,vt hic no. Doct.Ia.& Pe.
nõ proſequuntur hãc qõnem.Dy.aliquantulũ tangit eam
extra de reg.iur.c.locupletari.circa fi.uer.itẽ vř. & uide-
tur tenere opi.gl.& Io.Sine dubio exceptio nõ nu.pe.nõ
21 † põt opponi poſt bienniũ,nec admittitur proponens,&
hoc expreſſe dicit tex.hic in fi. ꝙ vltra biẽnium nõ exten
ditur.& ſic ſi nõ extẽditur,qũo opponetur? Pręterea, ex-
preſſum eſt C.eo.l.i contractibus circa prin. ibi cũ dicit,
nullo modo introduci,ac ſi diceret nullo modo ꝓponi.
Itẽ in ea.l.in uer.ſup cæteris.in fi.ibi, nõ eſſe ſolutas, vel
alias pecunias dicere.& expreſſius in l.C.de non nu.pe.l.
in cõtractibus.ſ illo ibi, in quibus non ꝑmittiť exceptio
nẽ,nõ nu.pe.opponere.vbi non de probatione loquiť,&
determinate dicit nõ poſſe opponi.Vnde gl . ꝗ eſt hic,ſa-
tis colorate reſpõdet ad illũ ſ.quantũ ad iuramentũ, ſed
nõ quo ad illa uerba,quia forte noluit,vel nõ præuidit.id
circo đ exceptione nõ nu.pe.dubitari nõ oportet, ꝙ poſ
ſit opponi,poſt bienniũ,nec de exceptione in factũ,cũ ſit
eodẽ modo limitata,vt l.cũ vltra.e.ti.j.de excep.ver.idẽ
iure.ſed de exceptione doli,quæ currit cum eis, ut l.ſi ex
cautione põt dubitari,& đ illa uoluerũt loq Io.& ſequa
ces. Et credo,ꝙ nõ eſt uẽriſimile, ꝙ debuerint dubitaſſe,
de exceptione non nu.pe.Et de hoc dicit Hoſt.ſequenda
Io.extra de ſol.c ſi.ꝙ eſt ꝑpetua.uerumtamẽ ,debitor ha
bet ꝓbare,& pro hac opi.facit qa exceptio doli cõpetit,
vbi pecunia non fuit numerata, & cõpetebat de iure cõi,
antequã obligatio ex literis,ſeu exceptio nõ nu.pe.intro
duceretur ff.de exce.do.l.2.ſ.circa.uer. pro.nde illa aũt
erat perpetua.ff.e.de dol.mal.& met.excep.l.pure.ſ.ſi.er
go vř,ꝙ adhuc ſit,quia in ea nil reperitur immutatum.C.
de teſta.l.ſcimus.Quãuis enim Impera. nouã introduxe-
rit obligationẽ,& nouã exceptionẽ, & illã limitauit, nil
uidetur immutaſſe in iuribus antiquis. Pręterea,ſi debi-
tor ſoluiſſet,poſſet repetere.ff.de cõdi.inde.l.ſi nõ ſortẽ.
ſ.idebitũ,& ageret cõdi.ſine cauſa,C.đ nõ nu.pe.l. ſi qua
ſi.ff.de cõdi.ſine cã.l.qui ſine.ergo multo fortius põt exci
pere,nã cui damus &c.ff.de ſuperfi.l.i.ſ.is aũt uer.plane.
Pręterea ſi lex diceret cõtrariũ nõ teneret,eſſet.n.iniqua,

nã natura æquũ eſt,& c. ff.de cond.inde.l. nã hoc natura,
& cõtra legẽ diuinã,ꝗ omnẽ illicitã vſurpationẽ ꝓhibet,
& patet in Exodo c.22.& ff. de offi.pręſi.l. illicitas.In cõ
trariũ vř,nã exceptio doli,& exceptio nõ nu.pe. paſſificã
tur in hac materia,& ꝙ cõſtituitur in vna,ad aliam exten
ditur,ſed exceptio nõ nu.pec.eſt biẽnalis, vt ſ.probatum
eſt,ergo & iſta.Quòd ęquiparentur, & ꝙ exceptio doli,
ĩ hac materia altereť,& ſumat naturã exceptionis nõ nu.
pe.patet,qa certũ eſt ,ꝙ q dolũ dicit,ipſum probare tene
tur.ff.de proba.l.quoties.ſ.qui dolo. & hoc eſt de natura
exceptionis doli,ꝙ opponens probet, hęc autem natura
alterať ĩ materia nõ nu.pe.qa intra bienniũ, creditor ha-
bet probare oppoſitã exceptionem doli, ſicut ſi exceptio
nõ nu.pe.opponeretur,ut patet in l.ſi ex cautione.ſ. alle.
ergo vř,ꝙ & in aliis ſumat naturã exceptionis nõ nu. pe.
vt tpe limitatur,ſicut & ipſa,& maxime cum ſit eadẽ rõ,&
eade cauſa.Et ꝙ hoc ſit verũ, ꝙ recipiat eandẽ naturã cũ
exceptione nõ nu.pe. & alteret ſuã,apparet, qa exceptio
doli,de natura ſua eſt odioſa, nec dať cõtra parẽtes,& pa
tronos.ff.de excep.do.l.apud Celſum.ſ.aduerſus.& ita ta
tua ea,ſi ſolueret nõ repeteret.ff.de condi.inde. l. quæ ex
ceptionẽ.& in tutus exceptione nõ nu.pe. & doli.q cum
ea cõcurrit,repetit,vt l.ſi non ſorte.ſ. indebitũ. & no.in
l.i.e.ti.Et ſic exceptio doli,prout concurrit cũ exceptio-
ne nõ nu.pe.alterať,nec reputatur odioſa Sed huic obſt.
ſ.aduerſus.alle.vbi nõ cõcurrit cũ exceptione nõ nu.pe.
qa habet odiũ,ſed illud nõ ex eo,qa importat aliã natu-
rã,ſed ꝑꝑ ſolũ honorẽ parentũ,& patroni,ff.de obſe.l.ho
nori.& l.licet.Pręterea,ꝓ hoc facit uiolenter tex. C. eo.
22 l.ſi intra.in fi.vbi dicitur,† quod ſi legitimũ tps exceſſit,
omnino debitũ ſoluere compellitur, qũo aũt dicere poſ
ſes,ꝙ cõpelleretť omnino,ſi exceptio doli supereſſet,quę
tñ valeret,& ſibi prodeſſet,ſicut exceptio non nu.pe.itẽ
pro hoc facit l.in cõtractibus.ſ.ſed qm. vbi dicit,poſt ex
ceſſum memoratorũ dierũ, nõ eſſe ſibi ſolutas pecunias,
& ibi non loquitur tñ de except.non nu.pe.ſed loquitur
indefinite,ꝙ non poſſit dicere,non ſolutas, illud aũt ha-
beret dicere,ſi opponeret exceptionẽ doli,& ſic cõtra mẽ
tẽ tex.Itẽ facit ea.l. circa prin. vbi dicit nullo modo que-
rela,non nu.pe.introduci poſſit,notãter dicit nullo mo-
d do. d ſuppones, ꝙ multi erãt modi, omnes excluderet
intẽdens.Pręterea,ꝓ hoc facit l.aſſeueratio.eo.tit.quæ fa
cit differentiã inter ꝓponentẽ ſolutionẽ,& illũ ſemp di-
cit admitti, & ꝓponentẽ nu.pe. & illũ dicit nõ admitti ,
qa nullo modo probari poſſet, vnde ſi dices,admitti que
relã nõ nu.pe.opponẽdo exceptionẽ doli.diceres expreſ
ſe cõtra illã legẽ,nec faceres differentiam inter allegãtẽ
ſolutionẽ,& nõ nu.pe.ꝗ tñ illa lex facere itẽdit.Pręterea,
vbi qs habet exceptionẽ,& actionẽ,ſeu quęrimoniam,&
exceptionẽ,exceptio eſt tpalis,ſicut & actio, ſeu qrimo-
nia eſſet,ff.de iureiu.l.nam & poſtea. ſ.ſi minor. de inoſ.
teſta.Papinianus ſ.ſi.iuncta l.ff.de peti. hęr ꝗ. ſi qs liber-
tatẽ.ſ.diuus.ſed vbi pecunia nõ fuit numerata, competit
actio,& quærimonia,ut l.ſi quaſi.& l.ſi itra. C.eo.ti.ergo
exceptio eſt tpalis,& eiuſdẽ tpis,quo quęrimonia. Vnde
l.quaſi.loquitur intra bienniũ,qđ apparet,qa dicit cõpe-
tere & exceptionẽ nõ nu.pe.agenti condi.ſine cauſa.Præ
terea,iura intendũt ꝓuidere creditoribus poſt bienniũ,ꝗ
aũt eſſet hęc prouiſio , & in quo poneretur in tuto, & ad
quid ꝓdeſſet coartaſſe exceptionẽ nõ nu.pe. exceptio do
li admitteretť,nõ video. Quid ergo dicendũ? Credo,ꝙ de
rigore iuris nõ cõpetit doli exceptio poſt bienniũ, i caſu
propoſito pro ultimo allegato. Nec ob. ꝙ exceptio doli
eſt perpetua,& in ea nil reperitur immutatum,quia illud
23 verũ de exceptione doli,quę † ꝑ ſe cõpetit,ſed vbi cõcur
rit cũ aliis,eius naturam ſortiť,ſicut ſ.dictũ eſt.Item non
obſt.qđ dř,ꝙ debitor poſſet repetere ſi ſoluiſſet,& ſi non
ſoluiſſet poſſet agere cõdi.ſine cã,quia verũ eſt intra bien
niũ,poſt non ,per iura allegata. & in hoc caſu condi. ſine
cauſa,eſt biennalis vel 30.dierum.per iura allegata.Item
nõ ob.ꝙ eſt iniquũ,qa hæc & maior iniquitas tolleretur
propter negligẽtiã partis,qa tolluntť dominia,extinguun
tur,

tur actiones,vt patet per totam materiam de uſuc.& pre
ſcrip.& hoc introductũ eſt ex magna cauſa,ibi ne rerum
dñia remanerent in incerto. Et hoc ne creditores poſſint
ſuis pecuniis diutius defraudari, ut in text. Vnde de iuris
rigore,ex quo debitor confeſſus fuerat, & cautionem ex
poſuerat,ſtatim fiebat ſibi præiudiciũ, & ſi uolebat con-
queri de non nu.pec.oportebat eũ probare,unde,qa mul
ti decipiebantur,& probatio erat eis quaſi impoſſibilis,
iura ex magna prouidẽtia ſtatuerunt,ꝙ creditor haberet
nihilominus probare numeratione,intra tempus, qđ ta-
xauerunt breue,ne creditores remaneant diutius onera-
ti dicta probatione,& ſuis debitis defraudarentur,vñ ma
gna negligentia pôt imputari debitori,ſi intra biennium,
non depoſuerit quęrimoniã de hoc,nec eſt uerisimile.ꝙ
tm̃ debuerit tacere,quin fuerit proteſtatus,vel cõqueſtus,
& ſi tacuit imputetur ſibi propter ꝙ hæc iura,non pñt ini
qua,ſed æquiſſima, & iuſtiſſima, reputari. Hæc aũt uera
ſunt,vbi directe conqueritur de non nu.pec.Quid ſi indi
recte,V.g.dicit debitor,ego cõfiteor,ꝙ ita cõfeſſus ſum,
ut in tuo inſtrumento continetur, ſed hoc fuit factum ſi
ctitie,nulla numeratione facta ad mei prouiſionem,for-
te propter aliquam cauſam, ne aliquis reciperet me in fi-
deiuſſorẽ,quaſi eſſem tibi in magnam ſummã obligatus,
nunquid audietur?vel forte uult oſtẽdere, ꝙ tunc actum
24 fuit, ꝙ illa pecunia non numeratur uſque poſt quatuor
annos,nunquid admitteretur?vr̃ ꝙ nõ, cum nullo modo
poſt bienniũ poſſit cõqueri,ut in cõtractibus,& ſ.ſatis di
xi,ſed in primo caſu vr̃,ꝙ non poſſit refutari,quia admit
tatur ſuper fictione cõtractus,cũ nedũ numeratione,imo ſubſtã
tiã contractus impugnẽt,quia ſi ſit fictitie cõtractus nõ ua
let.ff.q & a qui.l.priuatus.& iſtud factũ eſt poſitiuũ,& af-
firmatiuũ,& ideo debet admitti,iuxta l.aſſeueratio.C.de
non nu.pec.Vnde ſi ex conſequẽtia neget numeratione,
non videt.ꝙ debeat repelli. Sed quid in alio caſu ꝓpoſi-
to qñ actũ fuit, ꝙ poſt biẽniũ numeraretur pecunia,verũ
tñ cõfeſſus fuit ſub ſpe futuræ numerationis?vr̃ idẽ,non
enim poteſt ei negligentia imputari,qui ꝑ quęrimoniam
non propoſuit, cũ non haberet cauſam conquerendi in-
tra biennium,& ita non currit ꝓſcriptio.C.de an.excep.
l.i.§.fi.& idem uidetur caſu glo.quæ incipit.i.per ſcriptu
ram,videlicet quando debitor habet literã à creditore,
quod pecunia non eſt numerata, nõ pôt dici in negligen
tia,ex quo habet literã ab eo,ut hic not.Sed quærit nouo
ſ.dixi,ꝙ certi cõdictio ex mutuo,vel ex ſtipulatione non
concurrit cum condi.ex lege. ex hac materia deſcenden
te,qui ſi actor ſuccubuit in una,nunquid poteſt redire ad
aliã, & an obſtet ei exceptio rei iudicatæ? Videtur,ꝙ ſic,
qa eadẽ eſt quantitas,eadẽ cauſa petendi, uidelicet mu-
tuũ,quare vr̃ obſtare,quãuis actiones mutẽtur.ff.de exc.
rei iu.l.& an eadẽ.de iureiu.l.duobus.§.exceptio.Sed cõ
tra vr̃,ꝙ imo uidenẽ huiuſmodi actiones ex diuerſis ma-
teriis & cauſis ꝓcedere,una ex re,alia ex literis,alia ex ſti
pulatione,& ſi non vr̃ obſtare.ff.de exc.rei iu.l.cũ quęri
tur.cũ l.ſeq.Sol.credo, ꝙ exceptio rei iudicatę,obſtet, ſi
ꝓnũtiatũ fuit diffinitiue, & maxime ſi ꝓnuntiatũ eſſet ex
eo, qa nõ fuerat numerata pecunia.Sed ſi pronuntiatũ eſ
ſet cõtra actorẽ,qa inepte agebat,qa forte cũ deberet age
re una,agit alia,quæ nõ cõpetebat,dicerẽ ſecus ff.de con
25 di.inde.l.cũ indebitũ.Item † redeo ad Doc.& quæro poſt
eos,nunqđ ſolutũ ex hac cauſa poſſit repeti?Ipſi dñt,hoc
inſolubile,nã aperte vr̃ probari,ꝙ poſſit repeti,ſaltẽ per
cõdi.ſine cauſa,ut l.ſi quaſi.C.de nõ nu.pe.ff.de cõd.ſine
cau.l.qui ſine.& hoc gl.hẽt pro expedito.ff.de cõd.inde.
l.i.& l.ſi non ſortẽ.§.indebitũ.Sed cõtra,qa naturalis eſt
ibi obligatio,ut ſ.ſatis probatũ eſt,quę repetitionẽ impe
dit.ff.de cond.ind.l.quod ſi dñs teſtõ.Ipſi dicũt quod po
teſt peti,quãuis eſſet in utrunq; uinculũ. ex alia tñ cauſa,
qa debitor tutus erat exceptione fauorabili non nu.pec.
uel in factũ,q̃ ſunt fauorabiles,& ęquitati cõuenientes,id
circo pôt repetere.ff.de cõd.ide.l.q exceptionẽ.Sed hęc
ſolutio non ualet,imo eſt tota odioſa, uidelicet doli,quę
cõcurrit,ut ſ.dictũ eſt.Sed dic ut ibi, quia illa exceptio
doli generalis,quę cõcurrit,habet naturam illius,cũ qua
cõcurrit,ut dictũ eſt.Sed contra, qa hæc exceptio eſt tem
poralis,ergo non ipedit repetitionẽ.ff.de condi.inde.l.in
diẽ.Doc.dicunt,ꝙ is eſt tutus exceptione ꝑpetua,uideli-
cet doli Ego non ſum in illa opi.ut dixi ſupra proxi & ad
oppoſitionẽ reſpondeo,ꝙ hic eſt perpetua, non ꝙ perpe
tuo cõpetat,ſed oppoſita ꝑpetuo cauſam perimit.Et ita cõ
ſueuit dici iuxta l.exceptiones.ff.de excep Vnde l.in diẽ.
loquitur ſolum de ea,quæ differt uſque ad tpˢ,hoc autem
puto verũ Intra bienniũ,qa poſt bienniũ nõ credo.ꝙ poſ
ſit repetere,nec ullo modo de nõ nu.pe.conqueri ut dl.
ai ſ.in ſ.quæſ.Sed cui incũbet onus probãdi, intra bien
niũ uel repetẽti,vel creditori?videtur,ꝙ creditori,cũ per
has nouas conſtitutiones, ipſe creditor probare debeat.
Vnde nõ magis debet operari ſolutio,quam confeſſio,&
confeſſio nõ reuelat creditorẽ ab onere ꝓbãdi, ut l.ſi ex
cautione.& hic,ergo multominus erronea ſolutio. Sed
durũ eſſet dicere,ꝙ l.cũ de indebito ff de ꝓbatio.ſit cor
recta Vñ hic ſunt duo,cõfeſſio,& ſolutio,licet erronea,
quaſi ſciẽs ſolueret,vr̃ donare, & ẽt indubitabile. C. de
26 nõ nu.pe.l.cũ fidẽ.Sed † qđ,ſi non ſoluit, ſed ſecundo ca-
uit,& pecuniã ſe recepiſſe recognouit,& forte ex interual
lo nunquid creditor probat ſatis numerationẽ ꝑ hoc ſm
inſtrumentũ, uel ſcripturam?non uidetur, quia ſicut qui
bis promitti ipſo iure, amplius quã ſemel,non tenet, ita
qui bis confitetur,non uidet amplius propter ſecundam
confeſſionẽ teneri.ff.de uerb.ob.l.quibis.repetitio enim
nihil addit.ff.de leg.i.l.planẽ.§.i.de uſuf.leg.l.ſi alii.& ꝓ
hac parte facit multũ.C.ad Vel.le.l.ſi mulier.la ii.Docto.
quęrunt,quid ſi teſtator confitetur in teſtamẽto ſe debe-
re x.ex cã mutui.nunquid ualeat cõfeſſio,& an hęres po
teſt excipere de nõ nu.pec.Ipſi diſtinguunt,quia,aut cõ
fitetur,ſed debere non capaci,& tũc nõ valet ut ff.de ꝓb.
l.qui teſtm̃,aut capaci,& tunc aut iurauit,& ualet,nec pô
teſt ꝓbare contrariũ hæres.ff.de leg.3.l.cũ quis decedẽs.
§.codicillis.aut non iurauit,& tunc debetur,tanquam le
gatum,non tãquã confeſſum.ff.de leg.2.l Lucius.§.quę-
cũque.& hoc,niſi referret ſe ad aliud documentũ, tũc.n.
non ualeret,niſi oſtẽderetur documentũ illud, ſicut ſi di
cerẽ cõfiteor me debere x.Mæuio,prout in inſtrũo eius cõ
tinetur,tunc enim non ualeret,niſi inſtrm̃ oſtenderetur,
C.de fal.cauſa adiect.l.ſi non deſignata, ſm eos.Aduerte
Doct.tangunt hic tres articulos.Primo utrum confeſſi
teſtatoris ualeat,& quæ. Secundo utrum hęres poſſit pro
bare contra.Tertio, vtrũ adiectio falſæ cauſę uitiet, qui
articuli non ſunt de noſtra materia. De primo tñ dic, ut
ſcripſi C. de nõ nu.pec.l.generaliter. De ſecundo dic C.
de ꝓba.auth.ꝙ obtinet.De tertio,dic ut in d.l. ſi non deſi
gnata.C.de fal.cau.Sed de hoc ſolũ quęramus, an hæres,
ex teſtõ confitentis,poſſit excipere de non nu. pec. Et vr̃,
ꝙ non,ſed habet probare,erraſſe teſtatorẽ,niſi iurauerit,
vt l.rões.& d.auth. quod obtinet, vt in iuribus ſ. alleg.
quæ nõ ſunt immutata. Vñ aliud eſt dicendũ, de cõfeſſio
ne facta in teſtõ,quæ non poteſt dici, fieri ſub ſpẽ futuræ
numerationis, & aliud de cautione, q̃ fit creditori, quæ
prçſumitur emitti ꝑꝑ ſpẽ, quam habet debitor ad pecu-
niã recuperandã.vnde illa materia eſt alia. Sed quæritur
primo utrũ poſſet renũtiari huic exceptioni?Et nõ videt,
quia renuntiatio,& confeſſio,vidẽtur continere tacitam
conditionẽ,quę ſi non ſequatur non obligat renuntians,
imo nec iuramentũ obligaret,C.de nõ nu.pe.l ſi.ſicut.n.
in cõfeſſione deceptus fuit,ita rurſus in renunciatione ff.
de noua.ꝑ doli.& ita iura debẽt i una ſubuenire, ſicut in
alia.Præterea,hæc renuntiatio eſt cõtra bonos mores,qa
inuitat ad delinquẽdũ,videlicet nõ ſoluẽdũ,& petẽdũ qđ
nõ eſt numeratũ,idõ non ualet.ff.de pact.l.ſi unus.§.illud.
& hãc partẽ vr̃ tenere Hoſt.tit.de ſol.c.ſi.& allegat ipſã
27 hanc rationẽ ultimam. † Ego non uideo,cur renuntiari
nõ poſſit,nã fortior dẽt reputari expreſſe renũtiatio,quã
tacita,ſed ſoluendo partẽ,tacite renuntiat,& exceptionẽ
nõ nu.pec.perdit,vt C.de non nu.pec.l.cum fidem.ergo
multo fortius expreſſe. C.ſi mater indem.pro.l.ſi.quãdo

mulier tu.offi.ſun.poteſt,l.fi.Preterea, hoc eſt ītroductū mere in fauorē debitoris, cur ergo non poteſt renunciari iuxta.l.ſi quis in conſcribendo.C.de pac.Nec ob. ꝙ inſit tacita cōditio,quia nō eſt uerū,ut diai ſ.in vi.q.principali.Nec ob.l.fi.C.de non nu.pecu.vbi dicit,quòd ēt ſi iurauerit pōt excipere,quia hoc concedo,vbi cōfeſſus fuit,& promiſit reddere & iurauit hoc, quia totum faciebat ſub
28 ſpe beneficii, iuri tñ non renuntiabat. † Sed vbi renunciauit beneficio iuris,& iurauit non excipere,cum tale iuramentū poſſit ſeruari ſine diſpendio &c.nō video,quin liget in foro iudiciali,ut c.cū contingat.extra de iureiu.& quin deieret ſi excipiat, & ita ſeruatur de facto. Scio tñ, ꝙ ſi ſub ſpe futuræ numerationis,pręmiſſa fecerit, & non numeretur,ꝙ anima iuratis non ligatur,vt c.veniēs.& c.peruenit.de iureiur.ſi enim non ſit tacita conditio,eſt tñ tacita cauſa.ff.de doli ma.& me.excep.l.2.§.circa.verſic.proinde.ſed in foro iudiciali,qñ non conſtat de numeratione,nō crederē audiendū,imo pręſumerem numerationē,propter renunciationē,& iuramētū.Quid ſi renuntiauit exceptioni non nume.pec.nunquid videtur renuntiare exceptioni in factum? Non videtur: cū ſint diuerſæ & ex diuerſis materiis procedentes , & diuerſas actiones excludentes,ut ſatis ea ſupradictis percipi pōt, ſed exceptioni doli ſic,quæ concurrit. In omnibus aūt prædictis forte poſſet dici,quod ſi iudex haberet ſuſpectū creditorē, quod non numeraſſet, quod ex officio poſſet inquirere veritatem,quamuis pars repelleretur,& ex actionē illicitam cohiberet,cum hoc ad officiū eius pertineat, vt d.l.illicitas.& maxime iudex eccleſiaſticus,ad quem magis pertinet purgare conſcientias hominum. Et his ſatis pōt glo.additionare,& vide intellectū materiæ, quare nil addo ad gl.niſi ſuper verbo,multum.in fi.glo.ſimiliter,multum tēporis ponitur pro quinquennio.ff.de ſepa.l.1.§.qđ dicitur.Sed quandoque lex facit differētiam inter diu,& prolixum tempus ff.de re mili.l.deſertorem.§. emanſor. Hoc autem arbitrio iudicis committitur , qui ſm materiam,& rerum qualitates, arbitrari debet, ut ibi no.in fi.glo.C.de priuileg.ſcholaſt.l.ſecunda lib.duodecimo.

De obligationibus ex conſenſus. *Rubrica.*

a *Adnot*. Olim ſcriptura.Diuidit hic p Ang.& ſūmatur hoc principiū ſecūdū Fal.exceptio nō numeratæ pecuniæ, quæ competit ei,qui ea cauſa mutui ſe aliquid recepiſſe ſcripſit intra bienniū opponitur efficaciter,elapſo uero biennio niſi debitor clare probet ſibi numeratā non eſſet,exceptione nō numeratę pecuniæ minime ſe defendit, licet olim dictū tempus aliter limitatū eſſet.h.d.ſecūdū Bal. uſque ad fi.tit.

b Confeſſus ſe accepiſſe. Adde , qoid operentur illa ver. in inſtr.appoſita, confeſſos eſt ſe accepiſſe , per Ro. ſingularis ſuis ubi inſtruit notario.vt prædicta addant,& iſta habuiſſe. & adhuc habere:quia,ut innuere videtur , tollunt except. non nume.pecu.

c Vltra biennium. Adde Fel.late,de iſta exce.non nu.pec.in c.ſi cautio.extra de fide inſtr. vbi dat cautelam , quòd quis etiam intra biennium,non poſſit eam proponere.

d Nullo modo.Eſt enim dictio excluſiua : importatq́ꝫ canonem latæ ſententiæ,ut eſt gl. ſingularis & elegans in auth.ſi qua mulier.C.ad ſenatuſcon. Velleia. quam ad hoc reputat ſing. Card.in c.ſuper literis extra de præſcrip. Refert & ſequitur Ant.Corſe.ſing. ſuis in verſ.nullatenus. in litera,N. & Fe.in c.ex parte.no.7.extra de conſt.

Semper proſequitur materiam,& ſuā diſtinctionē, quæ habet ſupra tit.generali.§.fi.p quæ patet cōtinuatio rubricæ.Sed mirādū,quare de huiuſmodi obligationibus, tractat ultimo,cū obligationes huiuſmodi ſint de iure gēriū.ff. đ iuſt.& iur.l.ex hoc iure.& ſtipulationes,& obligationes literarū ſūt de iure ciuili. quod eſt nouius,& cōmodius fuiſſet a uetuſtiori īcipere ſupra đ rerū diuiſione.§.ſigulorū,Sed pōt dici,ꝙ hoc factū fuit,qa tractatus harū obligationū,ē lōgior:iō Imperator voluit ſe primo de breuioribus expedire. Sed certe ſi ſit longior,non eſt difficilior. Vnde in Digeſtis non eſt longior, & tamen ponitur ultimo, ut ff.de actio. & obl l.1.cum ſeq.in talilibus nō eſt inſiſtendum, quia iuris diſpoſitio non mutatur quamuis quandoque arguatur ex ordine rubricarum.

1 *Conſenſu in quibus obligamur.*
2 *Obligationes quo hic accipiendæ.*
3 *Conſenſus qui accipiendus.*
4 *Nuntius an ex conſenſu obliget.*
5 *L.conſenſu.explicari.*
6 *Nutu an & qui obligentur.*

Conſenſu.Glo.in hoc tit.ſunt planæ ſatis,Doct.etiā nil addunt extra eas , ſed ego oppo. ſic , tex. dicit quòd obligationes hę, ideo conſenſu contrahuntur,quia neque ſcriptura &c.certe idē poteſt dici in omnibus pactis,in quibus contrahitur obligatio e a conſenſu.ff.de ſol.l.in his.§.Imperator.de pact.l.1.§.adeo,tamē regulariter non ſequitur ſcriptura nec aliud. C.de pact.l.pactum quod bona fide.ergo vř quod de omnibus pactis
1 poſſit dici,quod hic dicitur.† Poteſt dici,ꝙ cōſenſu contrahūtur hæ obligationes efficaces, ibi non,vnde hic de efficacibus loqui intendit.Quid ergo dices de obligationibus,quæ ex pacto oriuntur,& ſunt efficaces,vt in donatione,& in aliis caſibus,q notantur ĵ.de actio.§. de cōſtituta.nūquid debēt adnumerari iſtis? Non vř,quia tex.ſpecialiter,& annumeratiue videtur loqui de iſtis non exemplatiue,ideo non vř,quòd ſit licitum ei addere, ne reprehendatur de inſufficientia.dicit.n.in emptionibus &c.nō dicit,vt emptionibus.Ad hoc pōt dici,quòd non videtur magnū inconueniens,ſi in illis diceretur obligationē fieri ex conſenſu,ſed quia illi caſus rari ſunt, & aliq de nouo introducti.Iuriſconſ.eos ponere non curauit,in l.conſenſu ff.de act.& obl.Nec Impe. hic eius veſtigiis inhærēs,& huic opi.vř adhærere glo. ſuper verbo, valet.ff.de pign.l.contrahitur , & tñ eſt ibi tex.pro prima opi.ibi.ſicut &c.vbi ſupponit euidenter, ꝙ non eſt de illis pignorum obligationibus,quæ tñ nudo conſenſu contrahitur. Sed quid de contractibus innominatis , in quibus oritur actio ex conſenſu,re tñ ſecuta? & in hoc differunt a contractibus,qui re contrahuntur,ut conſueuit dici.C.de re.permu.l.ea placito. cur non adnumerantur illis? Dicas,
2 quòd non† debent adnumerari,hic.n.ſolum tractatur de obligationibus,quæ fiunt conſenſu,& ſunt efficaces,nullo adminiculo alio requiſito , ibi requiritur rei traditio. & forte hoc vult dicere tex.hic cum dicit, nec dari quicquam,& c.quamuis glo.dicat,quòd hoc fuit poſitum, ut diſcrepet a contractibus,qui fiūt re.Ego dico,quòd etiā, ut diſcrepet a contractibus,qui fiunt conſenſu,in quibus rem dari oportet.ff.de re.permu.l.2.Cur ergo de illis,nō fuit facta mentio in diuiſione obligationum , & in hoc contractu? Et cur nō faciunt quintam ſpeciem? Reſpon. quia non ſunt digni nomine,iō nec tractatū,nec ſpeciem propriā habuerūt,ff.de pact.l.iuriſgen. circa princ. dicta tamē diuiſio nō eſt plena,ut dixi ſ.de obligationibus. ti.generali.in fi.imo plenior ponit ff.de act.& obl.l.obligamur.Sed certe ſatis eſt generalis pro cognitione horū,de quibus eſt hic tractādū. Itē quæro quare melius fiūt obligationes,& ſubſtātiā capiunt puro cōſenſu in his,quā in aliis cōtractibus? Reſpon.forte propter frequētiam, quia magis hi frequentantur,ideo ll.magis eis uolunt ſubuenire.Sed oppo.hic dicitur,qđ non eſt opus præſentia. Contra,quia conſenſus dicitur ſimul ſenſus,quia ſimul cōtrahentes idem ſentiunt.ff.de actio.& obli.l.in omnibus rebus.quomodo ergo ſimul ſentient, ſi ſint abſentes? Timore huius opi.glo.ff.de act.& oblig.l.conſenſu. quę uidet
3 †huic textui contraria,videt dicere, quòd ſimul,& principaliter debent conſentire. Sed hoc eſt contra hunc textum,vnde dic,quòd non eſt opus præſentia partiū. debet tñ aliquid interuenire,quod ſuppleat pręſentiam,ut nuntius

tiu s vel epiſtola vel aliquis qui recipiat ꝑ abſente, ff. de-
nego.geſt. l. ſi ego. & hoc vult dicere tex. cum ſubiicit,
unde inter abſentes &c. vide ꝙ ſcripſi C. de dona.l. nec
ambigi.ff.de donat.l.abſenti. Vnde ſi in præſentia teſtium
dicerẽ dono vel vendo tali, nec mandarẽ ꝑ epiſtolã, nec
per nuntiũ, nec eſſet qui noĩe abſentis reciperet, nõ obli
gor, vt notat Dy. in d.l.abſẽti.per l.nuda.ff.de do. & hoc
vult dicere illa gl. de l.conſenſu, quę eſt notabilis, & hẽt
ſimilẽ, C.de ſacro ſanc.eccle.l.illud.pro quibus.ff.de ſol.
l.ſi cum Cornelius. Quid ergo, ſi contrahere volens nun
tiũ miſit, vel epiſtolã, & antequam ratificaret, pęnituit, &
4 forte reuocauit, nunquid † poteſt? Videtur, quod ſic, quia
conſenſu contrahitur, non autem eſt conſenſus, id eſt ſi-
mul ſenſus, quãdo alter diſſentit. Sed cõtra facit, ff.mãd.
l.ſi.in prin.ſed ibi ſorores receperant literas, hic aũt pœ
nituit ante receptionẽ literarum, & hoc conſtat. Itẽ facit
contra, extra de præben. cap. ſi tibi abſenti.in vi.vide qđ
ſcripſi in d.l.nec ambigi. Glo. tenet, quod valeat ff. de cõ
trahen.emp.l.i. Quid ſi quis dedit licentiam filio, vł filię
donãdi. Verbi gratia, pater qui nuptui filiam dabat, dedit
ei licentiam, ꝙ poſſit dare partẽ dotis, quã dedit in abſen
tia patris, nunquid valet donatio? Videtur, ꝙ non, qa pre
dicta donatio ſubſtantiam capit ex conſenſu patris, q nõ
fuit interpoſitus de preſenti, igitur non vř valere per prę
dicta. In contrarium videtur expreſſe ff.de don.l. ſi liuſfa.
mi. & forte ſufficit, concurrere ibi conſenſum filij, vel fi
liæ donantis, quę habilitata eſt per licentiã patris, vt ibi.
Sed an poſſit reuocare pater huiuſmodi licentiam, di
cã infra de manda.§.recte. Item quare tex. dici, ꝙ non
eſt opus præſentia, nunquid ſit opus verbis? Textus omi-
5 ſit hic, & tamen fuit extractus de l. † conſenſu. vbi videtur
dicere, quod nõ, ſed ſi bene reſpicias, ibi dicit, neque uer
borũ proprietas, q.d. quod propria verba, non ſunt neceſ
ſaria, non tñ negat, quin aliqua neceſſaria ſint. Sed hoc
non videtur poſſe dare, quia ſic non differrent hi cõtract⁹,
a ſtipulatione, in qua quęque verba ſufficiunt ſ.de verb.
obl.§.vtrum. Quid ergo dices? ſatis poteſt dici, quod ſint
neceſſaria verba, ſaltẽ inter illos, qui loq poſſũt, & hoc
uides, quia ſatis hi contractus perficiuntur nudo conſen
ſu, ita nuptię, & ſponſalia, & tñ in illis opus eſt verbis,
ff.de ſponſa.l.ſufficit. & ibi.no.extra de ſponſa.cap.tuę. &
ibi plene, alioquin haberemus dicere, ꝙ ſi duo tráſirent
per uicum, & adinuicem conſentirent in animo, ꝙ unus
locaret, & alius conduceret, eodem pretio, quod eſſet lo
catio, quod videtur abſonum. Sed bene credo, quod ſi al
ter eſſet mutus, ꝙ tunc non eſſet opus verbo ea parte ſui,
duntã intelligeret & nutibus cõſenſum exprimeret, ut ff.
de iure do.l.mutus. Quinimo credo, quod ſi ambo eſſent
6 mutui, duntamẽ nutibus appareret, † quod intelligerẽt, & ſi
conſentirent, valeret contractus, ut ſi vnus tradat equũ, &
alius precium & recipiat equum, non video quin ſit uẽdi
tio, & emptio, quãuis bene indigerent proxeneta.ff.de le.
3.l.nutu. Vel poſſet dici, quod etiam inter loquẽtes, non
ſit opus verbis, duntamen per facta mutuus probari poſ-
ſit cõſenſus, ſicut in exemplo precedẽti. Nec obſt.ca.tuæ.
qa quo ad eccleſiã neceſſe eſt, quod interueniant uerba,
nõ tñ, quo ad ſubſtãtiã matrimonii, uide ſupra de pa.po.
circa prin. Vnde fertur, ꝙ ultra mercalli, qui apportãt pi-
per de partibus orientalibus, non intelliguntur, nec intel
ligũt, ſed nutibus, & ſignis uẽdunt, uel permutant, qñ nõ
habent interpretem. Et no. quod per hunc tex. confundi-
tur opi. aliquorum, qui uoluerunt adſtruere, quod actio
empti oritur demum ſoluto, vel oblato pretio, ut conſue-
uerunt notare Doc. C.de act.empt.l.ſi traditio, quod eſt
hęreticum per hũc tex. nec quicquã dari neceſſe eſt &c.
vnde certum eſt, quod emptio ſolo conſenſu perficitur,
ut hic, iunge infra de mand.§.recte.

De emptione & uenditione. *Rubrica.*

1 *Venta cui debita.*
2 *Venditum quis redimat.*
3 *Feuda uendibilia.*
4 *Redimens an uentas debeat.*
5 *Ventas non niſi contractu perfecto deberi.*

a EMptio. a In glo. hic no. in fin. hęc faciunt ad deter
1 minationem duarum quæſtionem. De † conſuetudi-
ne regni Franciæ debentur ventę domino cenſuali,
quando res cenſualis venditur. & alicubi vocantur ven-
tę, alicubi laudemium. Item de conſuetudine regni Fran
2 cię eſt, † quando quis aliquid vẽdit extraneo, proximior
de genere poteſt retinere pro pretio, vel dominus, ſi non
ſit proximior, iuxta l.ſi. C. de iure emphyt. Pone ergo rẽ,
cenſualem, vel feudalem venditam, nunquid eo ipſo ac-
quiritur ius proximiori vel domino, vt quamuis non pro
cedant vltra, vel forte a contractu diſcedant, dominus
poſſit ventas petere, ſe laudemium, vel proximior retra-
here? Videtur ꝙ ſic, quia iam eſt completa uenditio, ut
hic ꝑ quo facit ff. de fideicommiſſ. libe. l. quidam. in prin.
de in rem uer. l. ſi pro qua parte. §. idem quærit. ff. depoſi.
l.i.§.ſi rem. Sed contra ff. de alie.iu.mutan.cauſa fac.l.ex
hoc edicto. §. ſi quis. de uſucapio. l. ſequitur. §. Labeo. ff. de
pac. l. ab emptione. C. quando li. ab emp. diſce. l.i. Item fa
cit pro hoc. quia per dictã conſuetudinem regni, licitum
3 eſt etiam res feudales † uendere domino etiã inconſulto,
ſicut olim ante tempus Lotharij licebat, & ſic re uendita
recuperata, nullũ ius dño acquiritur, uel proximo, ut in
feu. quid iuris ſit, ſi poſt alie. feu. uaſal. re. c. unico. §. profe
cto. ubi uidetur determinatũ. Poteſt dici, ꝙ in hoc eſſent
attendenda verba conſuetudinis, & effectus, nã ſi uentæ
4 debentur dño, † ſeu laudemia, propter inueſtituram no-
uam, non uideretur dubium, ꝙ ex ſola uenditione uerba
li a qua diſceſſum eſt non deberetur, cũ nõ ſit proceſſum
ad tranſlationem dominii, nec ad inueſtiturã ratione cu
ius debentur, & idẽ poſſet dici de ꝓximo de genere, qui
vult retrahere, nã cũ hoc caſu ceſſat cauſa cõſuetudinis,
qñ diſceditur ante rei traditionẽ, quę eſt, ut res transfera
tur extra genus. Videtur quod proximus non poſſit retra
here, nã non dicitur proprie alienatum, quod in dño re
manſit, ff. de uerb. ſig. l. alienatũ. Et ad l. quidã. poſſet rñ-
deri, ꝙ ſit ſpeciale in libertate, qđ apparet, quia dicit ten
tauerit, hic aũt acquiritur actus perfectus, & conſumma-
tus omni cõſummatione. Item non obſtant alia iura, quia
in illis actus fuit cõſummatus, attẽta ratione materię, hic
non attẽta ratione cõſuetudinis. & de hoc aliquantulum
in feu. de prohi. feu. ali. ꝑ Fed. cap. Imperialẽ. & in Spec.
de loca. §. nunc aliqua. uer. xvi. & hæc quęſtio minus eſ-
ſet dubia, ſi venditio eſſet conditionalis, & pendẽte cõdi
5 tione, deſiſterẽt a contractu, † quia tunc nihil vř fuiſſe fa-
ctum, quia emptio nulla fuit, niſi quantũ ad effectũ, ꝙ al-
ter pęnitere non poſſet, ut hic no. in glo. & hoc ubi fuit
diſceſſum a cõtractu, ante rei traditionem. Nam re tradi
ta, vř ius quęſitum, ſaltẽ proximo, ſed forte non domino,
niſi ueniſſent ad inueſtituram, ſuppoſitis dictis cõſuetudi
nibus per modũ, quem dixi. & ideo videř, ꝙ ſi quis uẽdat
rem, & agitur in contractu, quod poſſit recuperare rem
venditã intra certum tempus reddẽdo pretium, ꝙ quam
uis reddat pretium, ꝙ ius ſit acquiſitum proximo de gene
re, ſi rem tradiderat, & tamen ego ſcio, quod ſeruat con-
trarium de conſuetudine in multis locis. Stes illi.

a *Adnot.* Emptio. Diuide hunc tit. vt hic per Ang. Et ſecun-
dum eũ, h.d. iſtud principiũ uſque ad §. pretiũ. Emptio con
trahitur eo ipſo, quod pretio conuentũ eſt, licet nondũ mer
catũ, uel aliqua arrha data, ſi ſine ſcriptura fiat, aliter autem
ſcriptura celebrata, erit emptio perfecta, & non prius.

1 *Contractus ſcriptus quid an non 2. & 3.*
4 *Subſcribere qui debeat.*
5 *Contractus ſcriptus quando perfectus. & 6.*
7 *Arrha quando reddenda an non.*
8 *Arrha quando amittatur.*

a In iis. In glo. patet hic, cũ alleg. l. cõtrahitur. a ſecun-
dum hoc ergo ubicũque in hmĩ ne ipſius cõtractus, & in

continenti agitur,quòd inde fiat ſcriptura:cēſetur in ſcri
1 ptis cōtrahi.Quid†ergo,ſi in ipſo cōtractu,nulla ſit ſcri-
ptura,ſed poſt agitur inter partes, ꝙ fierēt literæ de conſi
lio peritorū?Videtur,ꝙ ſit contractus in ſcriptis,vt no.in
Spe.de emp.& uen.ver.quid ſi actū.ſm̄ hoc,oēs contra-
ctus,qui fiunt hodie ſunt in ſcriptis, quia cōmuniter ho
die poſt tractatus,ſuper cōtractib. habitos vocant ſtatim
tabelliones,vel ſigillorum auditores, vt fiant literę, vel
agitur ſi non ſint præſentes, ꝙ vadāt ad eos, & tranſeant
literas,& ſic quilibet poterit pœnitere,antequā inſtrm̄ ſit
completum,& tn̄ iſtud videtur alienum ab eo,quo totus
mundus vtitur.Vnde videt poſſe dici, ꝙ ille dicatur con
2 tractus† in ſcriptis qn̄ apparet de mente contrahentium,
quòd uoluerunt obligari,quouſq; ſcriptura eſſet facta,&
iſtud vidi,& frequēter contingit inter formidoloſos,qui
dubitat decipi per notarios,nā tractatu habito,ſuper con
tractu,& cōcordato,agit, ꝙ fiat nota in pręſentia partiū
& legat,& cōcordetur,ea lecta,& cōcordata,adinuicem
tradūt ſibi fidē hincinde.Sed ſi partes eſſent cōcordes in
vno negotio,& vocāt notariū,ꝙ faciat inſtrm̄,vl literas
ſub ſigillo de concordatis per eos,nec agitur alias, ꝙ fa
ciat notā, & concordetur corā ipſo,ſed eius fidei ſtant,&
recedūt,eſſet per quā durū,ꝙ eſſet cōtract9 in ſcriptis, &
quod poſſent pœnitere,quinimo ſequeretur incōuenieēs,
videlicet,vel quòd talis cōtractus eſſet nullus , vel quòd
partes haberēt iterū cōuenire,& tn̄ totus mundus de con
trario vtitur, quia tota die videmus , ꝙ notarius recepta
cōuētione facit in domo ſua,& per ſe inſtrm̄,& quando-
que notam,& reddit ſuum inſtrm̄ vnicuique partiū ; alia
3 nō vocata, & qnq; alteri ſolū.Vnde†mihi vr̄, ꝙ nō poſ-
ſit dici contractus in ſcriptis,niſi qn̄ apparet, quòd partes
nolebant ſe efficaciter obligari quouſque ſcriptura eſ-
ſet concordata per eas,quod frequenter contingit, vt ſu-
pra,& ſic intelligo illū tex.d.l.contractus.C.de fi.inſt.ibi
cū dicit,quos i ſcriptis &c.& facit ff.de pig.l. cōtrahitur.
In ea.gl.i ſi.mihi nō placet,ut late ſcripſi ſupra de lit.ob.
In gl.ut quia lecta in ſi.pro Deo quid eligemus?verum re
quiremus ſubſcriptionē,qn̄ ſit a tabellione?glo. vr̄ quod
4 ſic,ut l.contractus.Quidā dnt,hoc verum † qn̄ cōtractus
ſit a peritis,ſecus ſi ab imperitis , mihi vr̄ quòd quādo eſt
priuata ſcriptura ſine tabellione,partes debēt ſubſcribe-
re, ſi per tabellionē non requiritur,ꝙ ſubſcribant.Sed re
quiritur,qd̄ audiant,& laudent, nec in hoc debuit hæſita
ri,quia tex.aperte aperiūt,& diſtinguūt hic, & in l.cōtra-
ctus,ſed de uno poſſet dubitari, ſi contractus fuit poſitus
in nota,& fuit concordata & laudata per partes, vtrū ſuf
ficiat ad eſſentiam contractus, vel an oporteat,quòd in-
ſtrm̄ ponatur in mundū , & groſſetur antequā obligatio
ſit efficax.Et certe vr̄ hic expeditū de plano,quòd inſtrm̄
debeat eſſe groſſatum,& in mundū redactum,& hoc uo-
cat hic cōpleciones,& magis videtur hoc declarari in l.
contract9.ver.ut nulli.imo ille tex.videtur aduerſari iſti,
ibi enim dicitur,quòd niſi ambæ partes ſe ſubſcripſerīt in
5 ſcheda,non eſt cōtractus†perfectus,& tn̄ hic ſupponitur
contrarium.Poteſt dici, quod ſi ambę partes, ſubſcripſe
rint protocollo,vel ſchedę,quod idē credimus ſignifica
re,quod nō eſt perfectus contractus,qn̄ agitur, vt rediga
tur in mūdū,quia forte ſcheda erat groſſata, & fuit ſigna
ta,& tradita ſcriptori,quòd redigeret in mundū, & refer
ret.Et eſt ratio,quia nōdum completū eſt negotiū. Sed ſi
6 ſe partes ſubſcripſiſſent,†quando nō eſt tabellio,vel ipſe
tabellio feciſſet notam eam partes laudauerunt , videtur
durū dicere,quòd contractus nō ſit perfectus,& tn̄ vide-
tur de mēte teatuū, quòd non ſit quouſque totum ſit groſ
ſatū & completū,& ideo periculoſum eſſet tenere,quòd
partes uellēt contrahere in ſcriptis , pro hoc ſolū, quod
agit quod fiāt inſtrumenta,vel literę,& multi contractus
poſſent annihilari,& ideo placet opi.q̄ ſ.dixi, & eſt ami-
ca uſui cōi,& cōſuetudini,quę eſt optima interpres.ff.de
lega.quod ſi de interpretatione.In glo.ſed qūo.in ſi.ſolu
tio debet eſſe omni diminutione extraneū ab alio,quā a
principe imponendum.C.de nup.l.imperialis,vel dic,ꝙ
ſine pœna pōt pœnitere,verum eſt hoc caſu, quando nul
læ arrhæ datę ſunt,ſed qn̄ datæ ſunt,non,ut ſubiicitur.In
b glo. b ſed quæ ac.ibi cum dicitur,unde ſi fuiſſet uēditio
cōpleta,ageretur ex empto,& condi.ob cauſam.ff.de ac.
emp.l.ex empto.§.is qui uina emit.iūcto uerſi. ego illud
c quęro.In ea.gl.ibi, c ſed nunquid ultra.hęc quæſtio eſt
multū antiqua,& inter magnos agitata,& tn̄ non videtur
procedere in caſu noſtro. Hic enim loquitur, qn̄ altera
pars pœnitet,non perfecto cōtractu,quomodo ergo age
retur ad intereſſe , ex quo nulla obligatio contracta eſt,
nec eſt pœna; niſi in arrhis, ſi ſint datæ , alias ſatis decla-
rat,ꝙ impunè pœniteat. Procedit ergo in aliis terminis,
uidelicet,qn̄ erat perfecta uēditio, & in hoc caſu gloſſa-
tores intellexerūt hanc quęſtionē,ut patet j.prope ſi. gl.
qn̄ dicit,duo operari &c.& ſupponūt , ꝙ qn̄ contractus
eſt perfectus ſi locus huic legi, & tn̄ nullo iure probat ;
imo contrariū, quia lex iſta imponit hanc pœnā, ſolum
modo qn̄ locus eſt pœnitentię,& cōtractus nullus rema
net,ut hic & d.l.contractus.& C.de ſponſal.l.ſi. Quomo
do ergo extendemus hoc ad caſum,quo cōtractus ualet,
& non eſt locus pœnitētiæ?non videtur.Præterea,expreſ
ſum videtur,quod ubi contractus eſt perfectus, arrhæ de
bent reddi.ff.de acti.emp.l.ex empto.§. is qui uina emit,
7 cū igitur per ſolū conſenſum perficiatur,† conſtat,quòd
reddi debent,& ſolum peti intereſſe, uel ꝙ res tradatur ,
vel ſaltē emptor debet eas imputare in ſuo intereſſe,vel
uenditor in ſuo pagamento.Vnde videtur,quod pp pœ-
nitentiā,quæ non habet effectum,cum pœnitere non poſ
ſit,quis cadat in pęnam legis, ff.ut leg.no.caueatur.l.licet,
de bonorum poſſ.contra tabu.l.filiū.§.ſi quis.ff. de inoſ.
teſtamen.l.nihil.§ pen.Quod autem arrha perdatur,con
ſtat eſſe pœnā huius §.& d.l.contractus.& hoc credo ve
rum.Si tamen dicerē,quod pęna huius §.obtinet,contra-
ctu perfecto,uidetur poſſe dici, quod totum poſſit ſimul
peti,etiam ultra intereſſe.ff.de cōditione fur.l.ſi ꝓ fure.
Item quod prouiſio legis ſpecialiter facta nō tollit pro
uiſionē competentem de iure communi.ff.de public.l.i.
§.inde quærit.& de li.homi.exhib.l.3.de actio.& oblig.
l.quoties.C.de ſepul.uio.l.qui ſepulchra.Fortior autem
uideretur dubitatio,ſi alter pœnitentiam partis alterius
admittat , licet non teneretur , utrum lucretur arrhas?&
forte in hoc caſu poſſet concedi,quod ſic,& in hoc caſu
melius potuiſſet ſaluari opin.Ioan.& forte ſic intelleatur.
In eadem gloſ. ibi cum alleg. C.de pact. con.l.ſi.ita illa
eſt contra,ſed ibi prouiſio iuris,eſt de iure ſpeciali.
In ea.gloſ.ibi cum alleg.l.i traditionibus. loquitur in
caſu,quo contractus perficitur conſenſu,& quæſtio non
eſt dubia.In ead.glo.in fine,quia perdit,quod dedit & ni
hilominus pretium ſoluitur,ſed ſecundum opi.quę mihi
8 videtur melior,iſta ceſſant.Quid ſi cōtractus† nō tenuit,
iuris vel conſuetudinis prohibitio,vel quia res inaliena-
bilis,vt feudum?Videtur idem,quod perderentur arrhę ;
quia in contractu imperfecto perdūtur,ut hoc §.ſed hoc
eſt in pœnam pœnitentis,qui complere poſſet, ſi vellet,
ſed hic non complet,quia non valet iure impediente.
Poteſt dici,quod ſi habuerit bonam fidem, qui dedit ar
rhas,quod recuperet eas,alias non,argu.C.de agr.& cēſ.
l.quemadmodū lib.xi.in feud.de prohi.feu.alle.per Fed.
§.i.ff.de contrah.emptione.l.iuæ rei.

a *Adnot.* L.contrahitur.Vide hic Ang.in gl.efficiuntur.n.5.
vbi tractat qn̄ contractus uideatur cōfici in ſcriptis.ex quo
dicit,ꝙ notarius,q eſt rogatus de appellatione,quæ dēt in
ſcriptis interponi,uel ēt de ſnia,q dēt ꝓferri in ſcriptis , nō
pōt ibi aliqd addere vl detrahere ut l.cōtract9.C.de fid.inſtr.
b In glo.Vide hic Ang.poſt opi.Docto.ponētē ſuam conclu
ſionem in iii.col.poſt prin.uerſ.in glo.compellitur.
c In ea.glo.Vide hic Ang.in iii.col.in uic.uer.ſed in ea.gl.
ibi.& C.de pact.dota.

1 *Venditio ut credito ſatisfiat,valet.*
2 *Arbitrio in venditionibus quando,an non ſtandum.*
3 *Arbitrium quando,an non revocabile,& reformabile.*

Appel-

Appellationis & reclamationis differentiæ.
4 *Contractus an in tertium conferri queat.*
5 *Reclamare cur & quando liceat.*
6 *Conceſſio quo reducenda.*
7 *Arbitrio æquo non renunciari.*
8 *Arbiter quando cogendus.*
9 *Donatoris & venditoris differentiæ.*
10 *Tradere an cogendus venditor.*
11 *Emptor ad quid concludat agens.* 13. & 14.

a Pretium. a In gl.no.duo.in fi.quid ſi non conſtet de
pretio certo, ſed exhibetur litera.in qua uenditor cõfite-
tur ſe vendidiſſe certo pretio, nõ tñ declarat, nõ vr̃ uale-
re, nec ſuffi cere, per hũc §.imo contractus eſt ſuſpectus.
2 C.mãd.l.per diuerſas. Quid † ſi uẽditor dedit rẽ ꝓ modi-
co pretio, hoc acto, ꝙ emptor ſatisfaceret creditoribus,
quibus res obligata, an illud cenſetur de pretio? vr̃, ꝙ ſic.
de do.cã mor.l.mortis cã capiẽ.§.fi. quod eſt indubitabi-
le, vbi debita erãt certa, & ſpecificata. & facit ff. de fide-
b iuſ.l.cũ qs iunge ĩ.§.itẽ pretiũ.In gl. qd ſi in fi. b Et eſt
ibi ſpeciale, ex cã, quę ibi not. & ſimiliter eſt ſpeciale in
dote. C.de do.promiſ.l.ſi cũ ea.ff.de iur.dot.l. cũ poſt. §.
gener. In gl et inique, ibi cũ dicit, ad arbitriũ boni viri. Si
ne dubio opi. Azo.vr̃ uera, & eſt expreſſum.ff.de ope.lib.
l.ſi libertus. ita iurauerit ibi arbitratus fuit ſuper princi-
pali. extra de iureiu.c. Quintanallis. Sed uidetur obſtare
huic opi. Azo.in eo, quod dicit, quòd ſi non fuit arbitra-
tus, non receditur a perſona per l.hęc uenditio. alleg. in
gl. in uer. ſi agitur. Super hoc articulo, reperies gl. uarias.
Dicunt enim, quãdoque indiſtincte, ꝙ ſi non arbitretur,
non recurritur ad arbitrium boni viri, ut hic, & l. ſi quis
arbitratu apponatur ſubſtantiale contractus, an acciden-
tale, & tunc diſtinguunt bonęfidei contractus, a contra
ctibus ſtricti iuris, vt no.ff.de reg.iur.l.in perſonam.§.ge
neraliter. & idem videtur cõfirmare tex.ibi, quia nõ abſ-
que cã, vbi uidetur loqui in bonefidei contractibus. ſed
illam diſtinctionem reprobat.ff.pro ſocio.l.in propoſi-
ta. quia eſt contra caſum in altero de membris, eod.tit. ſi
3 coita. Dicas † quòd aut ponitur in arbitrio tertij, & tunc
non receditur à perſona; ſi non arbitretur, ſiue ſuper acci
dentali, ſiue ſuper ſubſtantiali. Item ſiue in contractibus
bonefidei, ſiue ſtricti iuris, vt l.ſi coita.ff.pro ſocio. & l.ſi
quis arbitratu.ff.de uerb.obl. Aut arbitrio patris, in caſu,
quo põt conferri in eius arbitratum, quia forte acciden-
tale, & tunc recurritur: & eſt ratio, quia ꝑ partẽ ſtat, quo
minus arbitretur, & ſic actus non dẽt deficere, imo de-
bet haberi ꝓ impleto. ff. de uerb.ob.l.in executione.§.ſi.
& ſic perinde recurrit ad arbitriũ boni uiri, ut ſi arbitra-
tus fuiſſet inique, & ꝓ rato habetur in ſui ꝑiudicium. hoc
aũt non tenet in legatis, ut d.l.ſi.C.cõ.de leg.ff.de leg.2.l.
3 1.vide ibi. † In ea.gl. c in fi. d in dubio tñ, bonus uir
c videlicet iudex non dẽt reuocare dictũ arbitri, niſi mani
d feſte appareat iniquas, ff. ꝓ ſocio.l. vnde ſi Neruæ. Quid
ſi tpe ordinationis non appareat iniquitas, imo iuſte ordi
nauit arbitrator ꝓ tunc, ſed nunc apparet forte ꝑ rõnes
alias, quas nunc pars ꝑtendit, & tunc non ꝑtendebat? Vr̃,
ꝙ debeat reformari, ſicut conſueuit dici de iudice appel
lationis. C.de appel.l.eos de temp.app.l.per hãc. Si tamẽ
ex noua cauſa occurreret iniquitas, quę non erat tpe or-
dinationis, vr̃ ſecus. V.g. vẽdidi tibi uinũ, pretiũ arbitra-
tu Titij conſtituẽdũ, cõſtituit, & iuſte reclamatũ fuit, nũc
qñ ꝓcedit in cã reclamationis, non eſt iuſtũ pretium, qã
forte uinum longe plus uendit ꝑ gelu, uel tempeſtatem
ſuperuenientem, nunquid retractabitur arbitratus? non
videtur. ff.de excu.tuto.l.tutor petitus ff. de uac. mune.l.
l.ab oneribus. §. auctis. vnde non debet ad paria per
4 oĩa iudicari † reclamatio, & appellatio, ut apparet, qã re-
clamat iure actionis, & poſt decẽdiũ ſecundum aliquos,
nec reperitur, ꝙ fatalia currãt, ſicut in appellationibus.
Verius vr̃ poſſe dici, obtinere d.l.per hanc. in reclamatio
ne, quę ſolum obtinet, vbi appellatur a diffinitiua iudi-
ciali, non ſi ab interlocutoria, uel grauamine extraiudi-
ciali, extra de app.c.appellanti in cle. vnde, qã de recla-
matione conſtat, ꝙ fit ab actu extraiudiciali, idẽ nõ obti-
net d.l.ꝑ d.c.imo ẽt nõ obtineret in caſu nouiſſime pro-
poſito, qñ nouũ ius ſuperuenit, qa in caſu principali ad-
mitti nõ debent, ut l.ſ.alle. hic ergo in reclamatione eſ-
ſet ſolũ iudicãdũ ꝑ rationes ꝓpoſitas corã arbitratore, &
hoc, ſi partes plene audiunt. Sinautem non uideo, qn iu-
dex reclamationes audire debeat: alias quomodo ſciret,
5 an inique arbitratus fuiſſet? Super iſta materia, an ualeat
contractus collatus in arbitratũ alicuius perſonæ, uiden
tur iura & gl.uariæ, idcircò diſtingue, qa aut contractus
confert in arbitratu alicuius contrahẽtiũ, aut tertij. Pri-
mo caſu, aut quæris ĩ cõtractu, ultrocitroq; obligatorio,
aut ex altera parte tm̃. ſi ultro citroque obligatorio, di-
ſtingue, aut confert, qđ eſt de ſubſtantialib. aut de accidẽ
talib. & dic, ut hic, & infra eo.§ emptio. accidẽtale ſic, ut
l.hęc uenditio.ſ alle. Secundo caſu, qñ ex altera parte tã
tũ ſubdiſtingue, qa aut confert ĩ uoluntare illius, cui erat
quęrẽdum, & ualet. ff.de condi.& dem.l.ſi ita expreſſum.
ff.de leg.1.l.ſi ita.la 2.§.illi. & no ff.de uer.obl.l. ſtipula-
tio nõ ualet, licet cõtra no. & male eo.tit.l.a Titio. §. fin.
Aut illius q obligandus eſt, & tũc refert ꝑ q̃ uerba. ff.de
ver.obl.l.cẽteſimis.§.ſi.Cauetñ, qa gl.aliqui faciũt diffe-
rẽtiã inter ſi, & cũ, ut in uẽdẽtis.C.eo.& d.l.in perſonam.
§.gñaliter. de re iu. ſed in l.cẽteſima. & l.hæc uenditio.fa
ciunt differẽtiã, inter uerbum uolã, & uoluero, ſine appo
natur ſi, ſiue cũ. & hę ſũt ueriores, ſm oẽs. Qñ uero con-
fert in arbitratu tertij, tunc aut certi, aut incerti, aut arbi-
tratur, aut nõ. & ſi arbitrat, aut ęque, aut inique, ut potes
ſatis colligere ex his, quę hic notantur & ſupra ſcripſi.
Hæc autẽ procedunt in contractu inter uiuos in ultima
uolũtate, ſic.ff.de leg.2.l.1.ſ de le.§.noſtra. Illud autẽ vr̃
cõe in omni cõtractu inter uiuos, & ultimę uoluntatis,
qđ qđ nõ pt̃ poni in expreſſa uoluntate, pt̃ in tacita. ff.de
6 cõdi.& dem.l.nonnunquã.de re.iur.l.expreſſa. † Et hęc
procedunt, ubi qs ſe ſubmittit arbitrio. Quid ſi nudæ uo-
luntati ſe uideret, ꝙ tunc nõ poſſit reclamari: & ita tenet
Hoſt.extra de ma.& obe.c.humilis.pro quo ff.de leg.2.l.
cum quidã ita.de leg.3.l.fideicõmiſſa §.quãquã. Et iõ at-
tẽta hac opi. Hoſt.uideretur, ꝙ uix in regno Frãciæ poſ-
ſet reclamari, quia cõiter apponit in arbitrijs, talis clauſu
la, quorum ordinationi, ac nudę uolũtati, de alto, & baſ-
ſo ſupponunt ſe partes, &c. ſed hoc eſt durũ. Vnde pt̃ di-
ci, ꝙ quãuis ſe quis ſubiecerit uoluntati alicuius, qđ poſ-
ſit reclamare, qa ſicut in arbitratu, ea mẽs vr̃ fuiſſe ſuppo-
nentium: quia ratione arbitratorum ſuperarent, ut l.ſi li-
bertus ita iurauerit. ita quando ſe ſupponunt voluntati,
cum ſit eadẽ ratio; igitur ſicut in arbitratu, põt reclama-
ri: videtur ꝙ, & ubi ſe ſupponunt partes alicuius uolũta
7 ti. † Item certũ eſt, ꝙ omnis generalis, & indeterminata
conceſſio debet referri ad iuſta & licita, & talia, quę ue-
riſimile eſt, concedentẽ ſpecifice concedere uoluiſſe. ff.
de ſol.l.cũ quis. & l. Stichũ.§.uſumfructũ.de fideicom.li.
l.fideicõmiſſaria libertas.ff.de pec.l.qui peculij admini-
ſtrationẽ. & l.quã Tuberonis.§.alia. Sed ſupponere ſe vo
luntati alicuius, eſt gñale, & indeterminatum: ut patet de
d ſe: ergo referri dẽt ad iuſtã & licitã uoluntatem, non au-
tẽ ad iniuſtã, arg.ff.de con di.inde. l. ſi procurator. & pro
hac parte facit multum. ff.mãd.l.creditor.§ pen.ibi.n.cõ
miſſum fuit uoluntati, & tamẽ intelligitur de iuſta & or-
a dinata. & hanc partẽ uidetur gl.tenere. ff.de arbi.l.pe.ſu-
per uerbo, imperare.in fi. Ad l.cũ quidã. poteſt reſponde
b ri, ꝙ ibi hęres repreſentat perſonã teſtantis. Vnde ex quo
teſtator poſuit in uoluntate hr̃dis, perinde poteſt indi-
gnum, præferre dignu, ſicut ipſe potuiſſet, quia non agi-
tur ibi, niſi de gratia, & diſpoſitione rei ſuę. Sed nos loq-
mur, quãdo tractatur de damno euitando, & de iure alte-
rius, & in caſu, quo ille, qui ſe ſupponit in iure ſuo. & ſibi
quęſito læditur. qui caſus eſt ualde diuerſus ab alio. C.de
8 codi.l.ſi.§.pen. Itẽ † iuxta hãc materiã conſueuit quęri,
e an poſſit enũtiari ẽ arbitrio boni uiri, & oẽs tenent, ꝙ
non, vide extra de reg.iur.in c.ſcienti.li.6.per Dy.col.2.
ver.item quęritur.per Inn.& Hoſti.de iureiur.c. quinta-
uallis.

uallis. quinimo non valet renuntiatio. & ſi expreſsè renuntians declaret caſum, pro quo pronuntiaret inique vt no. Spe. in tit. de arbi. §. 1. & §. fin. uerſ. quid ſi poſui.

Quid ſi quis committat iudicio alicuius? Dicas petinde eſſe, ac ſi ſe cõmitteret arbitratui. ff. de fideicommiſſ. libe. l. Thais. §. Lucius. l. 2. Item quid ſi miſericordiæ? Cre
9 do idẽ facũ extra de renuntia. c. ſane. & c. ueniens. † Itẽ conſueuit quæri, an arbitrator poſsit cogi, ꝙ ordinet vel arbitretur. Gl. dicit, ꝙ ſic in l. ſi. C. eo. quod eſt uerum, ſi ſe onerauit, alias non; & ſic intellige, quod not. ff. de leg. 2. l. 1. ff. de arbi. l. item ſi vnus. §. item ſi plures in glo.

In gl. ita qđ ſiat. in ſi. & ſic vr̃, ꝙ agens ex empto teneatur probare dñium pecuniæ, quã ſoluit; alioquin ſuccũbat: ſic & qui agit certi condictione ex mutuo, dẽt ꝓbare, ꝙ propriã numerauit. C. ſi cer. pet. l. quãuis. & l. nõ vnde: qđ pauci aduertunt: uide plenius J. de act. §. itaque. & §. ſequens. In gl. caute. ibi cũ alle. l. ex empto. circa prin. in caſu tñ cauebit cũ fideiuſſore. ff. de peri. & cõmod. rei
f ven. l. habitationũ. §. ſi. In ſi. ea. gl. f hęc gl. vr̃ contraria glo. l. 1. ff. de act. emp. ubi vr̃ ſequi opi. Doct. antiquorũ, videlicet Bul. Io. & Azo. ſed hanc ſequuntur Doct. noui hic: quamuis parum inſiſtant. Spe. ti. de fructi. & intereſſe §. uiſo. uer. qui autẽ tractat. nu. 5. Et Inn. de ſentent. excõ. c. ſacro in fine magnę glo. nu. 11. pro qua videtur, quòd
10 magis † debet teneri uenditor, qui pretiũ recepit, quàm donator, qui ex mera liberalitate procedit, & minus debet uenditori ſubueniri, q̃ donatori. Sed conſtat, ꝙ donator compellitur rem præciſe tradere, ſi habeat, in feud. ſi de feud. defun. conten. c. vnico. §. facta. ſupra de dona. §. perficiuntur. ergo multo fortius uenditor. ꝙ autem minus ſubueniatur uenditori, quàm donatori, apparet, quia venditor tenetur de euictione, donator non regulariter. vt dixi ſupra tit. de don. ff. de ædil. edi. l. ad res. Item uenditor nõ deducit, ne egeat: donator ſic. ff. de re iudi. l. inter eos. §. 1. Itẽ per hoc certũ eſt, ꝙ ubicunq; excipienti põt dolus imputari: exceptio repellitur per doli replicationẽ. ff. de exce. doli. l. apud Celſum. §. quæſitum. Itẽ certũ eſt, ꝙ ubi quis uenit cõtra pactũ conuẽtum, dabitur exceptio doli contra ipſum, & per conſequens replicatio, quę eſt genus exceptionis. ff. de excep. doli. l. 2. §. itẽ quæritur. de exce. l. 2. §. 1. Item ꝙ ubi quis non reſtituit, ꝙ reſtituere poteſt, dolo facit. ff. mand. l. ſi procuratorẽ. §. dolo. Itẽ quoties exceptio eſt iniqua, datur replicatio con-
11 tra eam. † Nunc ex p̃miſsis argun certum eſt, ꝙ uenditor eſt obligatus ad rem tradendam, ut hic, & in l. ex empto. ſupra alle. ſi igitur non tradat, cum eã habeat: dolo facit ueniendo contra pactum. Item non reſtituẽdo, qđ reſtituere poteſt, per iura ſupra alleg. cum ergo teneatur ad tradẽdum, & hoc agatur ſi tradere poſsit, & nõ uelit, dicẽdo ſe uelle p̃ſtare intereſſe, & per illud liberari, poteſt ei replicari de dolo: igitur ſua p̃dicta exceptio debet ei ineſſicax remanere, nec ea gaudere poteſt quin ad tradendum debeat condemnari, præſertim cum ad hoc agatur. Si ergo condemnatio fiat ad rem tradẽdã, oportet ꝙ fiat executio, ſi fieri poſsit. iuxta l. qui reſtituere. ff. de rei vendi. alias ſententia eſſet fruſtratoria: & hęc etiam ſententia, quę hic no. in glo. confirmatur ſequendo glo. quæ eſt ff. de actio. emp. l. 1. quę dicit, ꝙ non feruntur duę ſentẽtiæ; quia ſm̃ illa oportet, ꝙ in proceſſu cauſæ uenditor excipiat, ſeu dicat ſe nolle tradere. Illa autẽ exceptio eſt iniqua, & dolum implicat allegantis. Et ſic non eſt audiẽdus, imo repellendus per prædicta. Præterea, niſi ſic dicas: ſequitur, ꝙ infinitis caſibus poſsit uenditor pœnitere, & ꝙ emptor agere non poſsit: quia frequentiſsime nõ intereſt eius, vt ſcripſi infra de man. §. recte. & hoc eſſet iniquiſsimum, & contra iura. C. de actio. & oblig. l. ſicut. & ſcripſi in §. recte, uide ibi. Nec obſtant rationes & li. quę pro parte contraria allegantur, quæ uidentur dicere, ꝙ ſit condẽnatio ad intereſſe, quia intelligunt, ſi rẽ nõ habebat, uel non poſsit pręſtare, vnde quando non poteſt pręſtare, bene conceditur, quod ſit condemnatio ad intereſſe, etiam ſingulare, ſi dolo deſijt tradere poſſe, ſed ſi habet rem, ſit condemnatio, & executio in ipſa re. & ad hoc bene facit. ff. de contrahen. emptio. l. ſi cum fundũ. §. ſi. quę confirmat opi. huius glo. item, & ꝓ hoc facit l. ſi traditio. C. de act. emp. ibi cum dicit, ſi procacia uenditoris non tradatur. nam aliqua allegat cur tradere non poterat, licet forte calumnioſe, ſed ſi nihil allegaret, tũc fieret condemnatio in traditionem, ut ibi ſupponitur.
12 † Sed adhuc obſtat l. uoluntate. in fin. prin. ff. quib. mod. pig. vel hypo. ſol. ubi ſupponitur, ꝙ uenditor retinuit rẽ, & fuit condemnatus ad intereſſe. Sed ad hoc dicas, quòd bene fuit poſsibile. Nam non nego, quin ſi emptor uelit, poſsit agere ad intereſſe, ex quo res non traditur, ſed ſi malit, poteſt petere, ꝙ res tradatur, ſi uenditor habeat, & in hoc fiat condemnatio, & hoc eſt in electione ſua. & ita not. in glo. 1. ff. de contrahend. empt. l. qui fundum, de verb. oblig. l. ubi autem non apparet. §. qui illud. Et ideo ad l. uoluntates. & ad omnes pro contraria parte inductas, reſpondeo, ꝙ omnes loquuntur, uel in caſu quo uenditor non poterat tradere, uel ſi poterat, emptor preelegit agere ad intereſſe. Vnde quicquid gloſ. dicat in d. l. 1. ff. de act. emp. tene conſtanter, & ex quo uenditor requiſitus, etiam extraiudicialiter, non vult rem tradere, quod poteſt formari petitio intereſſe, ut d. l. qui fundum. & eſt expreſſum. C. de act. emp. l. cum uenditorem. & l. ſicut. & de hęred. vendi. l. qui tibi. ff. loca. l. ſi in lege. §. colonus. & hoc dicit d. l. 1. ff. de actio. emp. dicit enim ſi res uendita non tradatur ad id, quod intereſt agitur. non dicit ad tradendum agi, ſed ad intereſſe. & ita etiam in alijs factis poteſt formari petitio poſt moram. ff. de uerbo. obliga. l.
13 ſtipulationes non diuiduntur. §. Celſus. † Sed quid ſi vẽditor fuit in mora, & agatur ad intereſſe, nunquid ſi uelit tradere, euitabit condemnationem intereſſe? Dic, ꝙ ſic
g ante lit. conteſt. ff. de verb. obl. l. ſi inſulam. g per quam euidenter apparet, ꝙ agebatur ad intereſſe poſt moram, quia alias ſemper, ſine dubio euitaret condemnationem intereſſe faciendo, ꝙ peteret. & iõ concludo, ꝙ actio ex empto, nõ ſemper cõcludit ad tradẽdũ, imo qñq; ad intereſſe, vt dixi. Itẽ qñque, ut patiẽria p̃ſtetur: vt ſi uendidiſti mihi arbores in toto fundo exiſtẽtes, uel ſuperficiem nemoris, vel herbas prati per me leuandas, uel ius ſeruitutis. ff. de act. emp. l. Quintus. eo. tit. l. tenetur. §. 1. & l. Iulianus. §. pen. Si tñ uẽdidiſti uſumfruct. fundi. tunc agitur ad tradendũ fundũ. ff. de uſufruct. l. 3. ſed ibi quia alias uti nõ põt, & de natura ſeruitutis uſusfru. debet tenere ipſũ fundũ, & poſsidere naturaliter. ff. de acq. poſ. l. naturaliter. de uſufr. fundi Trebatiani. In alijs autẽ ſeruitutib. nõ
14 ſic. Quid † ergo ſi quis in libello dicat, peto talẽ rẽ vẽditã mihi tradi, & ſi tradere nõ poſsit, uel nolit, peto intereſſe? videt̃, ꝙ talis libellus procedat, & debeat admitti, per no. in d. l. 1. de act. empt. & uide in Spe. de libel. con. §. hęc. uer. item nc. iunge infra de act. §. actionum.

a *Adnot.* Pretiũ. Emptio non poteſt eſſe ſine certo pretio: ſed ſi pretium in alterius arbitrium conferatur, tũc uidetur emptio facta ſub cõditione, & ſi ille fuerit pretiũ arbitratus ualet emptio: alias ſecus: idem in locato. h. d. ſecundũ Ang.

b In ſi. No. hic Ang. cõtra vulgares. quia dicunt quãdo nõ poſſunt de pretio cõcordare, faciamus æſtimari: & ꝙ ęſtimatũ fuerit dabo tibi pretij noīe: quia nõ ualet, niſi in ſpecie dicatur, quis eſſe debet talis æſtimator uel arbitrator.

c In ea. gl. Iniq; ponit hic Ang. diſt. ſuã an & qñ a pſona arbitratoris recedat. uid eũ in 2. col. in pri. uer. i gl. diffinierit.

d In ſi. Ang. cõmẽdat illã gl. tanquam ualde notabilẽ quãdo quis dicatur læſus ex arbitramẽto, ut poſsit recurri ad arbitrium boni uiri: uide eum hic in 2. col. uer. in ea. gl. in ſi.

e Poſsit renuntiari. Vide de hoc per Sal. C. de rece. arbi. in l. ſi. ante. nu. 5. Itẽ utrũ poſsit reductio peti qñ q̃s eſt læſus in magna quãtitate, & ſi iuramẽtũ interuenerit, uide Alex. cõſi. 131. in cã uol. 2. Adde hãc q. late tractatã finaliter deciſam per me apoſt. ad Lanf. de Oria in cle. ſæpe. de uerb. ſig.

f In ſi. ea. gl. Vide hic Ang. qui dicit hanc glo. pro hac materia eſſe meliorem, quæ ſit in corpore iuris.

g L. ſi inſulam. Vbi uide Barto. & Pau. de Caſtr. quomodo poteſt mora purgari.

1 *Vendi ad marchas an poſſit.*
2 *Pecuniæ forma.*
3 *Venta ex quo indebite.*
4 *Scriptoribus humanioribus quatenus ſtandum.*

1 Item Precium. † In gl.dixit pretium, in fi. quid ſi emit
ad marchas,uel vncias,uel ad libras auri,uel argenti? Nõ
a uidetur a quòd ſit emptio,quia non eſt pecunia nume-
rata:quod requiritur,ut hic,& ff.depo.l.1.§.ſi quis. de p-
ſcri.uerb.l.naturalis.§.at cũ do. de do.inter uir.& uxor.l.
ſi uir uxori.in princ.ueruntamen ſi fuerunt ad numeratã
pecuniã æſtimatæ,ualeret.& ita no.in d.l.naturalis.ut pa
tet.C.de reſcin.uend.l.pretij.Sed an ſaltem ualebit,ut cõ
tractus innominatus: qõ emit ad marcham? uideretur q
ſic.C.de contrahen.emp.l.empti.ff.eo.ti.l.cum manu fa-
cta.§.fin.de do.cau.mor.l.ubi.& no.ff.eo.l.hęc uenditio.
Quid ſi emit ad pecuniam per principẽ reprobatã? Non
2 uidetur † emptio, quia pecunia debet habere authorita-
tem publicam,ut d.l.1.de contrahen. emp.ibi forma pu-
blica percuſſa. ſed forte tenet, vt contractus innomina-
b tus; b ut ſupra dixi.& facit ff.de ſo.l.creditor oblatam.
3 Quid ſi rem tibi concedam,actio, q ſatisfaciam † credito
ribus,nũquid ſatisfactio,quam facis,erit de pretio, ut de
illo pretio debeantur uentæ, uel laudemia dño: non vr,
quia non eſt pretium certum ſupra §.pretium. & facit. ff.
de dona.l.hæreditatem.In glo.no.in arg.in fi. ſalua pace
glo.ibi non redarguuntur,vnde credo,q libris antiquis,
non apocryphis,quos uſus communis conſueuit habere
pro authoribus ſit credẽdum:niſi appareret error euidẽs,
& quòd dicta antiquorum poetarum & philoſophorum
poſſint ad confirmationem † dicendorum adduci. & eſt
4 pulchrum,& elegans adducere. & facit ſupra de adopt.
§.fin.de don.§.1.ff.de leg.3.legatis §.pecoribus.de cada.
pu.l.1.C.de ſepul.uio.l.pergit.ueruntamen eſt quod non
neceſſario ſtatur eis, niſi in arte eorum, ut Priſciano in
grãmatica,Ariſtoteli in logica & naturali philoſophia.
Hypocrati,in medicina,qui tenentur,ut authẽtici ex quo
dam uſu:& hęc faciunt cõtra multos ſimplices legiſtas,
qui nil ſciunt de libris poetarum, & philoſophorũ, nec
de moralibus,quod eſt pejus, & damnabilius pro ſalute.
In gl.contractus,ſcilicet nominati.in fin.de hoc no.ple-
nius in d.l.iuriſgen.§.1.uide ibi vnde ratio,quæ hic reddi
tur,aperit uiam alterius, quærendi,quia magis in innomi
natis cõtractibus oritur actio ex conſenſu, quàm in alijs,
forte propter frequentiam, ut dixi ſupra de ob. ex con-
ſenſu titu. generali.

a *Adde.* Non uidetur.Ad probandum perfectum contra-
ctum emptionis. & uenditionis,quæ, & quot requirantur
uide Alex.conſ.173.uiſo nu.11.uol. 6. Pet.de Ferra. in ſua
practica in for.libel.de emp.& uen.in gl.uer.uẽdidit.Et an,
& qñ uẽditor teneat ad intereſſe uide Ale.cõſ.69.ſup eo.nu.
1.& 2.uol.4.Itẽ ſi fuit cõpromiſſum in Titiũ, ut arbitrator ẽ
quãto tpe durabit eius arbitriũ.Itẽ qñ arbitrator uellet lau
dare,an requiratur partis pſenũ.uide Ang.hic col.2.nu.8.
b Contractus innominatus.Idem tenet hic Ang.licet no-
men Ioan.Fab.teneat.Item, quid ſi trado tibi librum meũ
p tuo,& pro decẽ pecunia numerata:an ſit emptio, uel per
mutatio.uide Bar.in l.Ariſto.in prin.co.2.ff.de dona.

1 *Vinum uenditum cui pereat.*

Cum autem. In gl.ſed certe.ibi,ſed nouẽ ſunt neceſſa-
ria.Salua reuerentia gl.hęc ſunt neceſſaria ad hoc, q re-
gula hic data,obtineat:quia de ſe uera eſt:ſed fallit i quo
libet caſuũ ſubſcriptorũ. vnde ridiculũ eſt dicere, q ad
verificationẽ eius, oẽs hi caſus ſint neceſſarij, q adſint,
ſed bene eſt neceſſariũ,q adſint,& quilibet eorũ.In ead.
a gl.cũ alle.l.uẽ ſi uerberatũ.§.fi. a ſed illa loquit,ubi cul
pa pceſſit.ff.depo.l.ſi plures.§.fi,uide ĩ qb.mod.re con-
trahi.ob.§.itẽ is cui.In ea.gl.cũ alle.§.in his. hęc nõ fuit
opi.Azo.imo fuit Marti.ut no.plenius ff.de peric.& com.
rei uẽdi.l.1.ut autẽ hoc melius uideas,dicamus p qõnes.
1 † Primo quæro.uendidi tibi decẽ corbes uini in genere
generaliſſimo,totũ uinũ regionis periit, uel deterioratũ
fuit,qrit cuius ſit periculũ.& nõ eſt dubitabile,q uendi-
toris ut l.cũ conuenit.C.de pen.& cõ.rei uend. Sed quid
ſi uẽdo tibi decẽ corbes d uino talis cellarij, vbi ſint plu
ra uina,uel de tali uinea? in hoc caſu dicit Bul.q pericu-
lum peremptionis,pertinet ad uenditorẽ, ſed deteriora-
tionis ad emptorẽ.Sed omnes Doc. hoc reprehendũt in
d.l.1.& hoc dicunt indiſtincte pertinere ad uẽditorem,
quo uſque fuerit menſuratũ per d.l.cũ conuenit. niſi em
b ptor fuiſſet i mora recipiendi,ut ibi.Quid ergo, b ſi ui-
nũ fuerit uẽditũ in genere generaliſſimo:reponẽdũ tñ in
cellario,& uaſe emptoris,uerbi gratia, uendo tibi decem
modios muſti,quos in uindemijs pmitto adducere i do-
mũ tuã, & ponere in uaſis,ita feci,& poſt perierunt,ante
quàm menſurares,uel deguſtares: ſatis uidet,q ſic peri-
culum emptoris, cum uideatur traditum, ſi emptor cla-
ues cellarij teneret, vt d.l.cõuenit & nedum peremptio-
nis imo deteriorationis,& imputet ſibi,quia nõ guſtauit.
ff.de peric.& com.rei uen.l.ſi quis uina.Sed ſecus dicerẽ,
ſi uenditor impleret dolia emptoris in ſuo proprio cel-
lario, quia tũc nulla eſt traditio per d.l.1.& §.in his. Sed
qd ſi uinũ uẽditur in ſpecie,uerbi gratia, uendo tibi vnũ
tinellum uini, tali pretio, ante deguſtationẽ & traditio-
nem perijt,uel deterioratum fuit.hic fuerunt opi.Io.Bu.
& Pla.dicunt,quòd eſt periculũ uenditoris. Azo.& glo.
q emptoris.Mar.idẽ quod Io.in uino,ſed in cæteris vt in
zinzibere, idem quod Azo multi moderni ſequũtur opi.
Ioan.& Cy.attribuit Pet.de Bel.perti.in d.l. cum conue-
nit.Ego ſcio,quòd hic Pet.de Bel.perti. proſequitur opi.
Azo.& glo.quæ uidetur probari in d.l. cum conuenit. &
in §.in his.& in l.ſi quis vina.§.ex hoc apparet.

a *Adde* §.fin.Si plene uis uidere, quõ cognoſcat contractus
emptionis,& uenditionis, & quõ periculum ſpectet ad em-
ptorẽ.uide Ale.cõſi.107.nu.3.4.5.14.& 16.perſpectis 3. uol.
b Quid ergo. Hanc quæſtionem format Ang.& tenet cum
Io.Fab.uide eum nu.5.in uer.qd ſi iſto caſu.Itẽ an deguſta
tio ſit neceſſaria ad hoc,ut perficiatur, & ſic pculũ cõtin-
gens,ante deguſtationem,pertineat ad emptorem,& tenet
q pertineat ad emptorem,etiã ante degoſtationẽ.eo.nu. 5.

1 *Conferri in contrahentem quæ poſſint.*

a Emptio. a In gl.ſed uidetur. ibi cum dicit, ut dictis
legibus contrariis hanc ſolu.ſequitur in glo.in l.quod ſæ
pe.§.1.ff.eo.& tamen uidetur contra caſum huius §. quia
1 hic ipſa emptio † confertur in arbitriũ emptoris, & totũ
cõmerciũ.Vnde dic,q in arbitrio contrahentis põt poni
accidentale, item & ſubſtantiale, duntamen adijciatur
tẽpus,ut dixi ſ.eo.§.pretiũ. uide ibi.In ea.gl.ibi cũ dicit:
ſub cõditiõe facta.q apparet,qa ſũt hęc uerba de futuro.

a *Adde.* Emptio.etiam ſub conditione, poteſt emptio ce-
lebrari & accidentalia contractus poſſunt in altera ex con-
trahentibus celebrari.h.d. ſecundum Ange.

1 *Decimæ quibus uetitæ.*
2 *Pretium in alienabilium an repetibile.*
3 *Impoſſibili quando obligetur.*
4 *Regreſſus quando an non conceſſus.*
5 *Commercio uetito ad quid an non agi poſſit.*

Loca. ad intellectum huius §.uide ſ. de rerum di. §.
1 nullius.& §.religioſum. † Et no.contra laicos,q tota die
emunt decimas,nam nõ ualet emptio, nec uendens tene
tur de euic.extra de deci.c.phibemus. & idẽ de his, qui
2 emunt res eccleſiaſticas inalienabiles. † Sed nunquid ta-
les emptores rerum inalienabilium poſſunt repetere
pretium? uidetur quòd ſic, in Authen. de non alienan. §.
ſi quis igitur emere.& hoc ſi fuit ſtipulatum. alias nõ. C.
de eui.l.ſi fundum.C.de agr. & cenſi. l. quemadmodum.
Sed cõtra uidetur notari in feu.de prohi.feu. alie. per Fe
de.ca.vnico.in fin.in glo.quaſi dicat.pro quo. C. de liti-
gioſ.l. fin.Sed uidetur,q ſtipulatio nihil faciat, ubi ſciẽs
emit, certum eſt quòd ſtipulatio rei impoſſibilis, non te
net ſupra de inutilibus ſtipulation. in princip. Sed con-
ſtat,quòd ſi quis uendat decimam, uel forum,uel baſili-
cã,& caueat p ſtipulationẽ de euictione uel licere rem
hře, pmittit impoſſibile de iure,ut patet hic cũ concor.
ergo ſtipulatio non aſtringit. Item vr, q nec teneat, quo
ad

ad intereſſe. quia ibi ſtipulatio adijcitur contractui ueti-
to, uel reprobato a iure, ſicut non tenet in principali, ita
nec in acceſſorio: ſi e eſt hic, ergo &c. ff. de uerbo. obl. l. ſi
homo mortuus. & l. ſtipulatio hoc modo. de fideiuſſori.
l. cũ lex. & hoc fuit cõcluſum ꝓ determinato ſ. de inutil.
3 † ſtipu. l. alteri. In oppoſitum uidet, ꝙ quãuis qs ſtipuletur
impoſſibile, quòd ualeat ſtipulatio ad intereſſe. Vendi-
diſti ſeruũ, promiſiſti eum ſanũ eſſe, uel fureẽ nõ eſſe, cer-
tum eſt, quòd ſi ſit infirmus, uel fur, tu promittis impoſſi-
bile, & tamẽ conſtat, ꝙ teneris. ff. de euict. l. ſi ita quis ſti-
pulanti. & ita uidetur, quòd illa impoſſibilitas non uitie-
tur, nec uitietur uẽ, quamuis res prohibeatur uendi, &
cõtract⁹ annulleẽ a iure, ꝙ nihilominus tenet, quo ad ac
ceſſoria. C. de prẹd. minor. l. & ſi is. Et ad l. ſi ita quis. poſſet
dici, quòd principalis ꝯtus tenuit, & de natura ſui uendi
tor tenebatur ad intereſſe, ad quod extenditur ſtipulatio
inter pretatiõe iuris, nõ ad factũ impoſſibile: ſed hic cõn
tractus nõ tenuit, imo reprobatus eſt a iure, & per conſe-
quens nec qcquid ad ipſum firmãdũ adiicit. C. de legi. l.
non dubium: Ad l. & ſi is. poteſt dici, ꝙ contractus de ſe
non erat ibi prohibitus, nec rei cõmerciũ, ueruntamẽ ad
hoc, quod dominium transferatur, debuit certa ſolenni-
4 tas † adhiberi. idcirco curator &c. Vel dic latius, quòd
qñque ius inhibet cõmerciũ, & nihilominus dat regreſ-
ſum ꝓ pretio, & tunc daẽ regreſſum, ẽt ſciẽti. C. de fun. li-
mit. l. ſi. quãuis gl. alio mõ intelligat in Auth. de nõ ali. §.
ſi quis igitur emere. Quandoq; inhibet cõmerciũ, & recu
perationẽ pretij, & tunc credo, ꝙ emptor nõ recuperat,
& ſi ſit ſtipulatus, q̃a illa ſtipulatio eſſet contra ius, & cẽ-
ſetur eſſe appoſita ad elidẽdã pœnã a iure appoſitam, iõ
non ualet per l. nõ dubiũ. C. de leg. ff. de legi. l. fraus. & d.
l. cum lex. ff. de fideiuſ. & ſic poteſt intelligi C. de prẹdi.
decur. non alie. l. 1. lib. x. de ſun. rei priua. l. ſi. lib. x. Quan
doque inhibet commerciũ, & ſtat in finibus ſuis, quo ad
5 pretium, & tunc aut emptor ſtipulatus eſt ab eo, in † cu-
ius fauorẽ prohibitio facta fuit: & credo, quòd nihil va-
leat ſtipulatio, quia per hoc perueniretur ad uetitum, &
ad faciendũ cõtra legis prohibitionẽ, ut d. l. non dubiũ,
aut ab alio, & tunc ſic, uerbi gratia, uxor uendidit fundũ
dotalem, & promittit de euictione literę, &c. ac reddere
pretium &c. credo, ꝙ oĩa ſint nulla, quia per hoc conue-
niretur contra id, quod lex ordinat; ut d. l. fraus. & l. ord.
de ri. nup. ſed ſi maritus uendidit rẽ dotalẽ, & ſe obligat
vel alius tertius, non uideo quin poſſit ſe obligare ad in-
tereſſe, & ad reddendũ pretiũ, & idẽ de curatore uenden-
te rẽ minoris, & de uaſallo uendẽte feudũ, & de quocũ-
que uẽdente decimam, & ſimilib. Sed in hoc poſſet eſſe
hæſitatio, ſi tales ꝓmittant facere guarnimẽtum, & habe
re licere &c. non facta mentione de pretio, nec de inter-
eſſe, utrũ teneanẽ, q̃a uidenẽ ꝓmittere impoſſibile, & l. ſi
ita quis. de euict. nihil uẽ facere, quia loquiẽ in contractu
permiſſo. Itẽ nec l. ſtipulatio iſta. §. 1. cũ ſeq. ff. de uerbor.
obl. q̃ dicũt cõtrahi obligationẽ ad intereſſe, quia loquũ
tur in cõtractu licito, de cuius natura ſequereẽ obligatio
ad intereſſe. Sed nos loquimur in contractu uetito, & ſic
uideretur rigor attendendus, ſed melius adhęret l. ſi ita
quis ſimpliciter. & hoc caſu admittitur obligatio ad im-
poſſibile, ut no. in ſimil. ff. de act. emp. l. empt. §. etiã. Sed
quid ſi emptor ſciebat factum, tamen ignorabat ius, nam
credebat forte, quòd eſſet licitum emere decimam de iu
re, uel forum, uel baſilicam, uideretur quòd poſſit agere
ex empto, iuxta hunc §. & hoc uidetur ſentire gl. in dicta
l. quemadmodum. in gl. dedit. Item quia error iuris excu
ſat in ſuo recuperando. ff. de iur. & fact. ignor. l. error. &
no. quòd ubi empto eſt bulla; emptor agit ſi non fuerit
ſciens, uel ſi fuit ſtipulatus, ſed uenditor etiam in caſib. il-
lis nõ pt agere, cũ contractus ſit nullus. Sed nunqd em-
ptor, dẽt reſtituere rẽ uẽditori? Vẽ quòd ſic quia alias ha-
beret rem & pretium, quod eſſet iniquum, ut d. l. fin. de
liti. & facit. l. quemadmodum; quod fatis eſt æquum niſi
illi, ad quẽ pertinet, repetat, ut §. ſi quis 1 more. ſ. allega-
to. & ita intellige l. quẽadmodũ ff. de actio. emp. l. ex em-
pto. §. ſi quis uirginem. de contrahen. empt. l. domum. de
hæredi. uend. l. quod ſi nulla. Nota autem, quòd hoc ca-
ſu non concluditur ad tradendum in actione ex empto:
ſed ad intereſſe. uide ſupra eodem §. pretium. & iunge
ſupra de inuti. ſtipu. in princip.

De locatione & conductione. *Rubrica.*

Textus rubricam continuat euidenter.

1 *Colonus partiarius an fructus ſuos faciat. & 3.*
2 *Coloni partiarij actiones.*
4 *Arbitratore mortuo quo ſubueniendum.*

LOcatio. In tex. ibi ijſdemque regulis. facit, ꝙ in hoc
contractu habebat locum l. rem maioris pretij. C. de
reſcin. uend. & no. C. eod. d. l. ſi olei. de uſuſr. l. ſi ea. In
gloſſ ſcilicet, & certa in pecunia. in fin. nunquid ergo
aget ex conducto? gl. uidetur uelle, quòd ſic. ff. eo. l. cum
in plures § meſſem. ff. de fur l. ſi apes. §. ſi & l. ſi quis uxo-
ri. §. ſi ſulphurariæ. quæ uidentur ueræ per leges illas; q̃
1 loquuntur † in partiario colono, qui non facit fructus
ſuos, quouſque ſunt per eum recepti: ſed ille, qui nummis
colit, facit antequam percipiantur, ut ibi not. Sed dic, ꝙ
non ſunt uerę, quia non eſt locatio, nec conductio, niſi
mercede in pecuniam cõſtituta, ut hic, & d. §. ſi qs ſeruũ.
& ideo partiarius non agit ex conducto. & dictæ leges
loquuntur in eo, qui nummis colit ad modicum tempus;
& iunge quod ſcripſi ſupra de re. diui. §. ſi quis a non do-
2 mino. † Quęritur ergo, qua actione aget partiarius colo
nus? uidetur quòd actione pro ſocio: vt d. §. uis maior.
in fi. & ſi ſit ad non modicum tempus, uidetur ꝙ utili uẽ
dicatione. ff. ſi ager uecti. l. 1. ſuper hoc interroga aduoca
tos, & ſi dicant actionẽ ex conducto, oppone eis de §. ſi
qs ſeruũ. ſi dicant actione ex nõ cõducto, oppone eis de
§. meſſem, cum concor. iunge infra de act. §. item ſeruia-
3 na. † Vidi quæri, vtrum partiarius colonus faciat fructus
arboris ſuos inſolidum, uel an dominus recipiet ibi par-
tẽ. De conſuetudine ſeruatur, ꝙ dominus nihil recipiat,
de hoc in Spec. eo. tit. §. 1. uerſi. fin. Sed an poteſt arbores
ſcindere. Non uidetur ff. de iur. fiſ. l. In fraudem. §. condu
ctor. de cẽſi. l. forma. §. ſed ſi uires, niſi eſſent renaſcẽtes.
ff. de uſufr. l. ex ſylua. Item intellige, qđ in hoc §. dẽ ſi ſit
talis res, quę conſueuit locari, & conduci, alias non agiẽ
ex locato. Quid enim ſi quis locauit homines ad biben-
dum uinum ſuum, ut hoc patet in l naturalis. §. at cũ do.
quę hic allegatur in glo. ff. eo. l. ſi merces. Sed quid ſi prę
tium fuit permiſſum arbitrio Lucij, cõductor uſus eſt re,
Lucius mortuus eſt antequam ordinet, uel arbitrari non
4 † vult, quomodo prouidebitur locatori? Videretur, quòd
hoc amiſerit, quaſi nullus ſit contractus. ſupra eo. titu. 1.
§. pretium. Sed hoc eſſet iniquũ. Vnde uidetur, quòd ar-
bitrio boni uiri debeat ſatisfacere. arg. C. de inſtit. & ſub-
ſti. ſub condi. fac. l. ſi teſtamẽtum. uel dic ſecũdũ do. Iac.
& Per. ꝙ locator, ſeu dñs poterit repetere æſtima. inſtar
illius, qui ſoluit opera indebita. ff. de condi. indeb. l. ſi. nõ
ſortẽ. §. libertus. vel ſorte datur præſc. uerſi. ut ĩ. proxi §.

1 *Mercedis non dictæ actiones.*
2 *§. Salarium, ſenſus.*

Qua de cauſa. in tex. ibi. ſed propriũ genus. ſine tñ no-
mine. nõ enim eſt permutatio, quia dominiũ non tranſ-
fertur. ff. de re. permuta. l. 1. & 2. de cond. ob turp. cau. l. ſi.
nec commodatum, cũ non ſit gratuitum, ſed contractus
innominatus. In gl. 1. mand. in fin. Doctor. dicunt, quòd
1 in caſu, in quo † nihil conuentum fuit de mercede ſi ſit
perſona, q̃ cõſueuit locare operas ſuas datur præſcriptis
verbis, ut ex conditione perſonę, enim retinetur uolũtas
partium. ff. de uſu. & habi. l. plenum. §. equitij. & ideo di-
cunt, ꝙ quidam iudex male iudicauit, abſoluendo ſcho-
larem, q̃ cuidã nuntio tradidit literas. ut eas deferret ad
partes, ꝓmiſit ei, quòd bene ſatisfaceret: nam quãuis ſa-
larium

lariũ incertæ pollicitationis &c. ut ff. mãd. l. qui mutuũ.
a † §. ſalarium. hoc eſt uerum in his quibus conſueuit dari gratia honoris, uel renunciationis gratuitæ, non ſic in illis, qui in talib. lucrantur quotidie panem ſuum. In glo. quę cõpetit. ibi cum alle generaliter. §. 1. 2. & 3. pro contractu facio ut des, non competit, ſed actio de dolo, quæ ſit ratio, uide C. de rer. permu. l. ex placito, & d. l. naturalis. §. ꝙ ſi faciam. In ea. gl. ibi cum alleg. l. rebus hoc uerum, ſi apponatur ſuper accidentalibus, ſecus ſi ſuper ſubſtantialibus, uide ff. de contrahen. emp. l. pacta.

1 *Auth perpetua. ſenſus.*
2 *Emphyteutæ emphyteuticare licet. & qui.*
3 *Feudatarius emphyteuticat.*
4 *Emphyteuticans an & quale dominium retineat.*
5 *Emphyteutici contractus natura.*
6 *Domini plures qui compatibiles.*
7 *Penſio a quo ex pluribus emphy. ſoluenda.*
8 *Directus dominus prior quis.*
9 *Longæ præſtationis effectus.*
10 *Emphyteuticandi forma.*
11 *§. adeo. ſenſus.*
12 *Venditum re cum penſione non dici.*
13 *Cenſus.*
14 *Cenſum ab emphyteuſi differre.*
15 *Cenſualis contractus forma, & natura.*
16 *Incrementum cuius ſit.*

a . Adeo autem. a Do. Iac. & Pet. parum dixerunt in his materijs, ultra gl. ut potes percipere, ex his quę ſcripſi qa ubi reperio eos dixiſſe aliqua, fideliter nomino, & etiam hunc §. tranſeunt ſicco pede. Ego etiam parum hic dicã: quia Spe. ſatis in hac materia dixit, pro omnibus in tit. de loca. §. nunc aliqua. & ego in breuibus multas concluſiones poſui, C. de iu. emph. in Breuiario meo recurre, uel ad vnum uel ad aliũ: aliqua tñ hic tangã, quæ ibi nõ ſunt tacta: & ſi non eodem modo. In glo. interdum. in fin. ſed reſtat reſpondere ad §. emph. Sed dic, ꝙ loquitur in eccleſia Conſtantinopolitana, & in ſubiectis eidẽ, ꝗ non poſſunt dari in emphy. ultra tertiã generationẽ, niſi domos ruinoſas, ſed alię poſſunt ad perpetuũ, ut ſcripſi C.
1 de ſac. ſan. eccle. auth. ſi quas. & ſic intelligit auth. † perpetua. eo. tit. quę eſt canonizata x. q. 2. c. ca. enim. §. perpetua. Debet tñ ſeruari ſolennitas authenticæ, hoc ius porrectum, ut ſcripſi in auth. ſi quas. In gl. agitur ergo. ibi cũ alle. §. alienationis. ille §. facit, qa ibi ſpeciale i eccleſia, ergo in contrarium ius cõmune. Item pro hoc, ꝙ vaſallus facit aliũ uaſallum in feu. per quos ſi inueſti. c. vnico. §. ſed ẽt res de le. Corra. §. ſimiliter. de ꝓh. feu. ali. §. illud & tñ nõ eſt, niſi utilis dñs, ſicut nec emphy. ut not. ff. com. l. ſi ut certo. §. ſi dubb. Ergo ĩ ſimili, emphy. aliũ emphyt.

Pręterea cum emphy. poſſit uendere, ſaltem requiſito
2 dño, ut hic, cur non † poterit dare in emphy. ubi non eſt tãta, nec ita propria alienatio, ſed quædam interpretatiua, ut §. alienationis? uidetur, ꝙ imo arguẽdo ſic, ſi id, qđ magis &c. facilius enim permittitur datio in emphyteuſim, quam uẽdere, ut apparet in eo, quod de eccleſijs dixi ſupra additione ꝓxima. & pro hoc vr̃ expreſſum, C. de fun. pa. l. 1. Et hanc partem credo verã. Bene tñ credo, ꝙ dominus directus debet requiri per l. 3. C. eo. non. n. loquitur ſolum in uenditione, ſed in qualibet tranſlatione, & forte poterit retinere, ſi uelit pro eadem penſione, C. de loca. pręd. ci. l. fi. in fi. li. 11. de conſuetudine ſeruaſ, ꝙ abſque cõſenſu, & requiſitione domini, poſſit dare in
3 emphyteuſim. † Sed quid de uaſallo? gl. Colũbi videt uel
b le, ꝙ non poſſit b dare in emphy. de feu. de prohi. feud. alie. p Fed. circa prin. i gl. ſi autem. in fi. quo nil (credo) falſius, vt apparet per rõnes ſupradictas. Vnde cũ hoc liceat eccleſię, cur non uaſallo? & hoc eſt notorium per totum regnum: alias nobiles, qui tenent in feudum, nullos haberent reditus; & tñ uidemus, ꝙ illi, ꝗ tenẽt ĩ feudũ, & retro feudũ, habẽt emphy. & hoies ſuos ubicũque terrarũ. Pręterea cum ſimpliciter cõductor poſſit transferre ius ſuum in aliũ, ut ĩ. eo. §. fi. ff. de iur. fi. l. i. mochus. §.

1. cur hoc non poſſunt emphyteuta, & uaſallus, qui maius habent, cum ſint utiles dñi, vt eſt dictum? non uideo & hoc, niſi fieret fraus, iuxta c. imperialem. §. callidis. de prohi. feu. alie. per Fed. In ea. gl. ibi cũ alle. l. ſi ager uect. iſta non eſt quæſtio, ſic ſimpliciter quærendo, qm meliorationes ſuas poſſit transferre dño inuito, ſed tamen requiſito, ut hic. & C. eo. l. 3. & hoc qm̃ nihil ſibi retineat,
4 † ſed qñ dat emphy. & retinet penſionẽ, nunquid transfert utile dñium, ſic, ꝙ nihil ſibi remaneat? uel an remanet ſibi, hęc eſt quæſtio. Et uidetur, quòd nihil ſibi remaneat, quia de natura contractus emphy. eſt ꝙ dñium utile tranſeat in emphyteuſim, ut ſupra dixi. Duo autem nõ põt eſſe utiles domini inſolidum, ut ff. de acq. poſ. l. 3. §. econtrario. ergo ſequitur, quòd tranſeat in ultimum. & pro hoc facit ff. ad Treb. l. 1. §. de illo. & l. ex aſſe. Et quod ibi no. poſſet attenta 1, & dici, ꝙ quotquot ſunt, habent vtile dñiũ, diuerſis reſpectib. & quilibet eſt dñs alterius, ẽt ſi per plures manuſ deſcendit: & hoc probatur ſic, tu mihi concedis, ꝙ emphyteuta põt dare in emphy. ut ſupra proxime dixi, ego nunc oſtẽdo, quòd ipſe emphy. qui dat alij, habet ius in re. certum eſt, ꝙ ubi aliquis contractus permittitur credendus eſt permitti ſm naturã eiuſdem, ff. de iniuſt. rup. l. ſi quis filio exhęredato. §. ſed & ſi quis. ff. de uſu. & habi. l. plenũ. §. equitij. loca. l. ſi vno. Sed
5 conſtat, ꝙ de natura contractus † emphy. eſt quòd tradẽs habeat certa iura. ſ. ꝙ poſſit expellere, ſi ceſſet per biennium in eccleſia, in priuato, per trienniũ, & alia quę ſunt C. de iure emphy. per totũ. ergo ex quo ei emphyt. pmiſit, ſequitur, ꝙ pdicta iura locum habeant. Nec ob. quod nõ poſſunt eſſe plures domini inſolidũ utiles, nec plures directi, qa uerũ eſt, vno reſpectu, ſed diuerſis reſpectib.
6 ſic: vnde primus emphyteuta cenſetur dominus † ſecundi. ſecundus tertij, habendo reſpectum de vno ad aliũ, & quo ad ſe, nã bene reperiſ, alibi, ꝙ non dñs habeſ ꝓ domino, quo ad illum, qui cãm hẽt ab eo, ff. depoſ. l. bona fides. C. loc. l. ſi quis conductionis. & hoc vr̃ probari in feu. de proh. feu. alie. per Fed. §. illud. ubi uaſallus, qui fecit alium uaſallum, uocatur dominus reſpectu ſecundi. & hoc neceſſario habet dici, qñ uaſallus dat in emphyt. uel in feudum, nã tunc ſunt plures utiles. & facit quod no. in d. l. ex aſſe. ad Treb. ff. de preca. l. cum pcario. & ibi no. in ſimili. & idẽ ſi ſunt plures uaſalli deſcẽdendo. Ad hoc poteſt dici, ꝙ ſi de uoluntate primi domini emphy. dedit in emphy. ꝙ primus uideatur remittere iura ſua. ff. quib. mo. pig. uel hypoth. ſol. l. ſicut. §. ſi uoluntate. C. de re mi. pig. l. fi. & per conſequẽs ſecundus uideatur uerus dominus, & hoc, ſi permiſit uẽdere, uel donare, uel facere ſuã uoluntatẽ. ſecus ſi conceſſit tm̃ dare in emphyt. in feu. de feu. defun. contẽ. c. 1. § pen. de feu. nõ ha. ꝓpriam nat. feu. §. 1. in fi. in hoc. n. caſu uidetur dicendum, ſicut diceretur, quãdo ſine uoluntate domini dedit, & maxime quãdo conſenſu ſaluo iure ſuo, ſicut conſueuerũt facere domini, quãdo inueſtiũt. Et in hoc caſu, & in caſu, quo nõ conſenſit, põt dici, ꝙ oĩa iura primi domini ſunt ſalua, iõ credo, ꝙ ſi nõ ſoluaſ ſibi ſua pẽſio, ꝙ res cõmit-
7 taſ eidẽ, ſiue dicta pẽſio † deberet ſolui p manũ primi, ſiue p manũ ſecũdi emphyteutæ. & ſi res uẽdaſ, dẽt requiri, & dẽt habere quinquageſimã, uel laudemiũ, uel illud, quod cõpetit de conſuetudine in talibus: & breuiter credo ꝙ oĩa iura ſunt ei ſalua, qualia habebat ſi non fuiſſent data ſecũdo in emphy. & hoc dico per d. l. C. de fun. pa. arg. ff. de ſer. expor. l. pe. de acqui. poſ. l. qui vniuerſas. §. fi. cum l. ſeq. Quod ergo ius habebit emphyt. qui alij dedit in emphy. Certe ſuã penſionẽ, & cõmittiſ ſibi res, niſi ſoluaſ pẽſio. & oĩa breuiter iura, quę quis habet in re emphy. dũtamẽ non fiat piudiciũ prior i domino. Et idem dicerem in uaſallo, qui dedit alij in feudũ per dictum. §. illud Et ſic determinarẽ, quod nota. in c. ſimiliter. de lege Corrad. ubi de hoc. Scio tamẽ, ꝙ quo ad uaſallos ſeruatur contrariũ de conſuetudine: nam ſi tu teneas feudũ a Titio, & ego a te, idem feudum, & Sempronius a me, ego inueſtitam, & laudemiã recipiẽ, ſine uẽtas, & ſi ego

vendam

vēdā tu recipies ſemper proximior, & dominus. Et tñ in
cenſualibus,& emphy. reſeruatur de conſuetudine , qđ
8 primus & directus dominus inueſtit.& † uocatur primus
& directus dominus ille, qui primo tradidit ad cenſum,
vel emphy. quamuis forte teneat ab alio in ſeudū , & ſic
tantū utilis, hoc de cunſuetudine. de iure tñ credo, ꝙ ſit
rōnabile, ꝙ dixi ſupra. In ſi. ei. gl. hęc eſt uera, ſi cōſenſit,
& renouauit in perſonā eius , iuxta illa quę ſ. dixi , & iu-
xta l. ſi. C. de iure emphy. alias nō vr̄, ꝙ poſſis agere actio
ne, contra illū, q cū eo non ꝯxit , & minus cōtra tertiom
ſi ad tertiū res deueoiret. oportet ergo eū recurrere ad
rei uēdicationē, ut ſ. ꝓxi. no. & ſic oportet, ꝙ probet do-
minum, quod erit difficile. not. dic, ꝙ ſufficit, quòd pro-
9 bet lōgas † pręſtationes ſibi factas. ex hoc. n. pręſumitur
contractus emphy. præceſſiſſe, ut no. C. de iure emphy. l.
2. & hæc probatio ualebit ad probationē dominij, ſi agat
rei uēdicationē ꝯ tertium, & de hoc in Spe. eo. §. nunc ali
qua. uer. 54. & uer. 118. & uer. 143. & uerſi. 163. & uerſic.
166. & uer. 168. Et confeſſo autē non poſſet agi , de iure
ciuili, ſed pro penſione. ff. de ſer. ruſt. pręd. l. pecoris. & iū
ge quod no. ff. uſufr. quēad. caue. l. ſi uſusfru. noī e iunge
j. de act. §. æque. & §. pręiudiciales. In glo. imo differt. ibi
cum alleg. l. non ſolet. hęc differentia procedit, ubi con-
duxit ad modicū tēpus, ſecus ſi ad non modicum. ff. ſi ag.
vect. per totū. In ſi. ei. gl. hanc opin. vr̄ ſemper gl. ſequi, ꝙ
requirat̃ ſcriptura in contractu emphy. & hāc fouet text.
Spe. tamē tenet, ꝙ non requirat̃ ſcriptura in d. §. nūc ali-
qua. uer. Sed opp. magna pars modernorū cōſueuit ſequi
gl. hāc. Quid ergo, ſi cōuentum eſt, & ꝯctum ſine ſcriptu
10 ra? nunqd erit ꝯctus nullus, † vel valebit, tanquā loca-
tio, uel cōtractus innoīatus, ſi pēſio nō ſit i pecunia, retē-
ta opinione, ꝙ ſcriptura ſit neceſſaria? Credo, ꝙ ſi partes
agebāt, ꝙ eſſet emphy. ꝙ contractus ſit ipſo iure nullus.
V. g. qa exprimebāt, do tibi i emph. & ego recipio i em-
phy. ff. de accep. l. an inutilis. de uer. obli. l. 1. §. ſed ſi quis.

Sed quid ſi dicebā, loco tibi talē fundū ad talē pēſio-
nē perpetuo. uel loquamur ꝑ uerba indefinita? trado tibi
ad perpetuū talē ſundū, uel talē domū ad talē pēſionē, nū
quid ualet? Non vr̄: qa talis contractus, non eſt locatio
vt hic, quia tranſit utile dñium, ut ff. ſi ag. vect. l. 1. & poſ-
ſeſſio naturalis, quod non eſt de natura locationis, ut hic
legitur, & notatur, & vr̄ caſus iſtius §. Ego credo cōtra, ꝙ
ſit cōtractus locationis, ſi peoſio ſit in pecunia , uel con-
tractus innoīatus, ſi ſit in mercede, uel ſocietas, ſi ſit par-
tiarius, ꝑ illa, q̄ dixi ſupra eo. §. 1. & q̄ ibi no. & leguntur.
11 Nec ob iſte §. q vr̄ caſus cōtra, qa † ego cōcedo, qđ non
eſt locatio, nec uēditio, ſed tertiū genus, ubi partes hoc
agūt, uel ubi nō agūt ſi hēat ſubſtātialia ſua, & ſcripturā,
& alia neceſſaria, ſed ubi partes hoc nō agunt, ſed uolunt
facere aliū contractū, nō credas, ꝙ iſte §. corrigat. qn ſun
dus, & quęlibet res poſſit locari ad nō modicum tp̄s , &
qn ualeat locatio, & hoc ꝓbat̃ per iura magis noua, ut in
Auth. de ali. & emph. §. locationes uero coll 9. C. de col.
ꝓdiorū. curi. l. 1. & l. ſi. C. de uſuſ. l. ſi dña. & in hoc ualde
aperit̃ intellectus huius §. Sed adhuc obſtare vr̄, qđ not.
in d. l. ſi. ubi no. ꝙ res ſic locata, vr̄ data in emphyteuſim.
Sed dicas, & uerū eſt, ſi partes hoc agāt , & etiā in dubio,
ſi contractus poſſit ad hoc trahi, ut habeat ſubſtantialia
emphy. ut ſcripturā, alias remaneat in finib. quibus uale-
re pōt, ut dixi. Nec ob. qa in locatione non transfert̃ do-
minium, nec poſſeſſio, qa uerum eſt locatione ad modi-
cum tp̄s, ſed i locatione ad nō modicū tp̄s ſit utile, ut di-
12 xi, & poſſeſſio naturalis non, ut d. l. 1. ſi ager. uect. † Sed
qd dices, ſi partes dicunt ſic, ego uēdo tibi talē ſundū, ta-
li ꝓtio retēta mihi tali annua pēſione: nunqd erit uendi-
tio, uel emph. Iſte §. vr̄ determinare, ꝙ nō eſt uēditio: ſed
ego credo, ꝙ ſit uēditio, & maxime ſi retineat modica pē-
ſio, & magnū pretiū recipiat̃ , quinimo crederē hoc ca-
ſu ulnmo, & quāuis partes agerent expreſsè , ꝙ eſſet em-
phy. ꝙ deberet potius uēditio noīari. i feu. de ꝓhi. ſeud.
ꝑ Fed. §. calidis. c. Imperialē. Quid ergo ſi recipit cētum
libras, & retinet vnū denariū pēſionum? non vr̄ emphy-
teuſis. ff. loc. l. ſi quis cōduxerit. de acq. poſ. ſed ſi ante ui-
dent̃. n. ſicte loqui de emphy. & idō non vr̄ pura uenditio.
ff. de contrah. emp. l. emp. & per dictū §. calidis. ubi text.
vocat emptorē, uenditorē, quamuis ageretur , quod eſſet
res feudalis, ſi tamē retineret penſionem competentem,
licet forte minorem, q̄ res ualeret , reciperet pecuniam,
non minus iudicarē emph. ff. de contrah. emp. ſi quis do-
nationis. Nec ob. iſte §. āhis. quę ſupra dixi , qa loquit̃ id
caſu, quo pretium nō dabat̃. Sed ſi res tradebat̃ ad perpe-
tuam penſionē, tunc non eſt uēditio , ut hic, ſed quando
pretium recipit̃, habeāt locū, quæ ſ. dixi. Sed ꝓ Deo, hic
loquitur de contractu emph. & de pēſione iſta uocabula
ſunt nobis ignota i regno Frāciæ, ſed nos utimur uerbo
cēſus, & ēt notarij i literis eorum ponunt, talis dedit uel
tradidit talē fundum ꝓ x. ſolidis ꝑpetui cenſus , nunquid
eſt vnum & idē, quo ad effectū, & iuris diſpoſitionē? Non
vr̄, quia i emph. particulare periculū pertinet ad emphy-
teutam, & tamen nō cēſuali. ff. de cenſi. l. forma. §. illam.
13 Pręterea † cenſus eſt quid publicum , ſicut tributum,
vt patet in tota materia. ff. de cenſi. & no. C. de cenſi. in ru
bri. ff. de pub. l. 1. §. 1. in gl. tāquā procurator. & ita vr̄, ꝙ
non poſſit deberi priuato. Sed in hoc obuiat. C. de agri.
& cēſi. quaſi ꝑ totū, & l. colonos. in q. cau. co. do. ac. poſ.
l. 2. Vt autē hoc plenius uideas , debes ſcire, ꝙ cenſus ſu-
mit̃ multis modis, vno modo pro tributo, & ita ſumitur
in d. tit. ff. de cenſi. & in gl. ſupra alle. C. ſine cen. uel re. l.
ſi. & ꝑ totum. Quādoq; ſumit̃ pro cōditione hominum,
corpora cū terra ſunt adſtricta domino , ut C. de agri. &
cenſi. quaſi ꝑ totum , quādoq; reperit̃ pro penſione, uel
reditu, qui pręſtatur ad perpetuum , extra de cenſi. in ru-
bri. & c. peruenit. Quādoq; pro penſione : quæ pręſtatur
14 ad modicum tēpus, ex̄ ne pręla. vj. ſu. c. ſi. † Nunc uenia-
mus ad quęſtionē noſtrā, nunquid eſt differentia inter cō
tractum cenſualē (prout cenſus ſumitur pro annua pen-
ſione, quia de aliis patet non eſſe quæſtionē) & emphyt.
Canoniſtæ dicunt, ꝙ ſic, qa res cenſualis non cadit i cō-
miſſum ſi ceſſauerint ſoluere per trienniū, ſed emph. ſic
intelligunt ex̄ de reli. do. c. conſtitutus. ut ibi no. per oēs,
& dicunt, ꝙ in re cēſuali dominium tranſit in illum, qui
ſoluit cenſum, non ſic i re emph. in qua non tranſit, niſi
utile. Iſta autē non poſſunt ꝓbari de iure ciuili, q cenſus
non recipit̃ pro annua ꝓſtatione ſimplici, nec reperitur
contractus cēſualis inter priuatos , niſi in conditionatis.
Scio tamē, ꝙ de cōſuetudine ſeruat̃ īter laicos, ꝙ res cē-
ſualis cadit i cōmiſſum, ſi ceſſatū ſit ꝑ triēniū , & ꝙ ille,
q cēſum recipit, cenſet̃ dñs directus, & recipit laudemiā
ſi poſſeſſor uēdat, & fere utunt̃, ſicut de emph. contract.
Sed retenta opi. can. ꝙ res cenſualis non cadit in cōmiſ-
ſum, quęritur, quid ſi in inſtr̄o contineatur , talis dedit in
emph. ſeu ad perpetuum cenſum talē rē, nunqd erit em-
phyteutica, uel cenſualis? Satis ꝓt dici, ꝙ emph. ff. pro ſo-
15 cio. l. ſed adijciat̃ de au. & ar. leg. l. ſpecies. † Sed qd, ſi in
inſtr̄o contineat̃, ꝙ talis dedit in emphyt. ſeu cenſum talē
rē, & tranſtulit omne dominium, nihil oīno retento, niſi
pēſione, uel cenſu, ſicut frequēter faciunt notarij, qui ne
ſciunt, qd ſcribunt, tunc dicerē cōtractū cēſualē, cū hoc
ſit de natura cenſualis, & non de natura emph. & i dubio
debemus adhęrere uerbis , niſi alias de cōtrario appare-
ret. ff. de leg. 3. l. non aūr. ff. de re iud. l. ſemper in ſtipula-
tionib. & facit ff. de uſufr. earum re. quę uſu conſu. l. hoc
ſenatuſconſultū. §. ſi. & l. ſi. In gl. id eſt iuriſgent. ſatis vr̄
per hunc tex. ꝙ ex pacto oriat̃ actio , ſicut ex donatione.
potes addere ad alios caſus, qui notant̃ infra de act. §. de
conſtituta. In glo. id eſt medietatis. in ſi. hanc tenent oēs
Doc. moderni. Quid ſi res augmentetur? gl. diſtinguit. C.
16 e. l. 1. an ſit augmētum † patens, uel latens Sed Doc. indi
ſtincte dicunt nō augmētari. & idē Spe. ut ibi ſcripſi. di-
cunt tñ, ꝙ incremētū patens nō ꝑtinet ad emph. ſicut ad
uſumfru. ff. de uſufru. & quēad. l. itē ſi fundi. §. huic. ſed in
feudo eſt aliud i feu. qui ſuc. te. c. 2. §. ſi quis de māſo. Itē
nō ſit ei diminutio ꝑꝑ ſterilitatē , ſed ſi non poſſet cole-
re, ꝑꝑ guerras? ſit diminutio, vel quittatio pro illo tem-
pore:

pore,ut ſupra ſcripſi.& facit iſte tex.ꝙ ſi quis dedit bona
ſua ut nutrietur, quòd donatarius non tenetur nutrire, ſi
bona perierūt,uel ſint occupata per inimicos. Sed Doc.
teoent contra,ut ibi no.Hoc autem, quod in hic §. dici-
tur,non procedit in tributis.C.de allu.l.2.& 3.nec in lo
catione ad modicum tempus.ff.eo.l.ſi merces.§. uis ma-
ior. ſed in locatione ad non modicum tempus dicerem
idē, quod in emphy.cum ſit quaſi emphyteuſis, ut ſupra
dictum eſt,& not.in d.l.fin.C.de locatio.fun.ciui. Cæte-
ra quę dicenda eſſent circa hanc materiam. oide in Spec.
de loca.§.nunc aliqua.& vide quæ ſcripſi.C. de emphyt.
vbi multas concluſiones reperies, quas petere noo eſſet.

a *Adnot.* Adeo autē Contractus emphy.qui perficitur,cum
alicui res conceditur mercede in pecunia, uel in ſpecie cō
ſtituta cōtractu locationis,& ab emptionis i aliqb. differt,
& multipliciter cōuenit eū eis, q iure ciuili fuit introdu
ctus,& interitus totius rei pertinet ad dominum, particu-
laris ad emphyteu.

b Non poſſit. An autem feudū poſſit legari,uel alienari,ēt
pro anima,uide Alex.conſi.28.in cā nu.14.uol.2. Et utrum
procedat ar.de emphyteuſi,ad feudū, & econtra. idē Alex.
conſi.5.ſi uera.nu.5.uol.5.Et utrum in generali alienatio-
ne ueniat feudum,idem Alex.conſi.41.uiſo num. t. uol. 6.
De emphyteuſi,uide per Doct.in l.i. C.de iure emphyteut.

1 *Annulus cuſ pereat.*

a Item a Quęritur. Concor. ff.eo.l.2.§.adeo.In glo.ſ.
demonſtratæ.ibi cum alleg.l.Sabinos.& ſorte ſi materia
1 † demonſtrata pereat,perit periculo uēditoris,ſicut ſi uē
didiſſet a.corbes ex illo dolio.ſ.tit.1.§.cū autē,& ibi di-
xi non.n.materia uidetur uendita,ſed anouli,vnde aliud
materia,aliud ſpecies inde extracta.ff.de pign. actio.l.ſi
conuenerit.§.ſi quis.In ea.gl.in fin.ibi cum dicit, in di-
ctione ſua, vult dicere, quòd materia non fuit demon-
ſtrata, ſed dictum fuit, ꝙ ex auro ſuo faceret annulos
certi pooderis, & ita illud certi pōderis, conſtructur cū
verbo,annulos,& ab eo regitur,ſed ſecundum primum
intellectum regitur a nomine auro.

a *Adnot.* Itē.Dominiū rei conceſſæ tranſit pecunia ꝑ mer-
cede cōſtituta,emptio ñ locatio dr.ſed duo ſeq.§.clari ſūt.

Conductor. In gloſſ. ut uſuras,in fin. & ad alia multa
vide.ff.eo.l.addes.§.illud.

Qui pro uſu. In gl.id eſt,diligēs.in fi. prima vr̄ uerior.
quam enim rationem diuerſitatis poſſemus reddere, niſi
dicas,ꝙ hoc ſit ſpeciale,quia talia faciliter perduntur,&
fruſtrantur,ſicut Azo dicit, quòd eſt ſpeciale in coloo:
vt io §.hic alleg.

1 *Vſusfructus cuius morte pereat.*
2 *Tranſmiſſibilis contractus.*
3 *Societas tacite coita & in quibus.*

a Mortuo. a In gl.proprietaris.i fi.in hoc dicas,ꝙ ſem
1 per uſuſr. † Periji per mortē illius,in cuius perſona con-
ſtitutus eſt, ſed ſi conſtitutus eſt in perſona voius, & ille
voluntate proprietarij transferret in aliū,tunc vr̄ reuoca
tus.ſic intelligunt Doc.l.ſi domina.allega.in glo.& hoc
obtinet,ubi ius uſuſr.conſtituitur uel ſimpliciter,uel ad
tēpus.ff.ſa.erc.l.& puto.§.2.Sed ſi fructus vēdant̄,uel lo-
2 cent̄,uſq; ad ipſ,non uideo,quin talis † cōtractus trāſeat
ad hr̄des,ut ſi quis receperit caſtrum cum pertinentiis &
fructibus o'q; ad certos annos:vnde aliud eſt ius uſuſfru
ctus,aliud ius,uel cā recipiendi fructus alicuius rei.ff.de
vſuſr.l.arborib.§. uſusfructuarius.& ibi de hoc C.de pe.
bo.ſub.l.1.& ibi ēt.In gl.ut C.eo.l.uiā.in fin.Specu.tenet
idē de iud.§.generalia.uer.ſed nunquid.Pet. de Bel. per.
dicit idē,quod gl.qñ vous principaliter conduxit hoſpi-
3 tiū,& poſt aſſociauit alios,& ad hoc † ꝙ non ſit ſimplex
conductio,imo ſocietas adducit l.ſi ſocius.ff. de iur. do.
de qua ego mihi noo cauiſſem:& tameo bene facit,quia
quàmuis æſtimatio uenditionem faciat: tamen propter
ſocietatem,quæ eſt inter uir.& uxo.noo conſideratur, vt
ſimpliciter uenditio, imo ſapit naturam dotalem, quaſi
eodem modo.ff.pro ſocio. l.adeo.& l.cetum.§. in here-
dē,ubi nō inſpicitur natura ſocietatis tm̄, ꝑ quā nō ſuc-
cederet hæres ex pacto,imo ex natura cooductionis:imo
melius facit per contrarium,quia in conductione uecti-
galium nedum contrahitur conductio, imo & tacita ſo-
cietas,quę impedit non ſuccedere hęredem, niſi ex pa-
cto.ergo idem hic,quod oedum contrahitur cooductio,
imo & ſocietas,quę impedit &c. dicit tamen, ꝙ hoc ca-
ſu,ille poteſt prohibere, & non alij ſi tamen prohibere
non vult,alij poſſunt eum ad hoc compellere per actio-
nem ex conducto.& idem dicit i caſu, quo omoes ſimul
conduxerunt,credit tamen, ꝙ ſi ſubſtitutus ſit idooeus,
ꝙ debeat eum recipere.ff.de conſtit.pec.l. qui autem.§.ſi
quis.cum eis non noceat,& aliis proſit.ff. de euictio.l.in
creditore.de rei uend.l.in fundo. ſecundum eum, pro
quo facit.ff.eo.l. idemque. hęc ſunt uera, ubi in condu-
ctione actum eſt tacitè,uel expreſſè, ꝙ commuoi burſa
debeat uiuere,alias non. Vel dic,ꝙ communis habitatio
facit præſumi ſocietatem tacitam.ff.de hijs qui deie. l. 1.
§.fin.iunge ioſra tit.1. in prio.ff.

2 *Adnot.* Mortuo. Contractus locationis ad hęredem trāſit,
Ang. Vide hic Ang.q. ſupplet ad hunc §.qđ no.Fab.omiſit.

De ſocietate. Rubrica.

Optimè proſequitur ordinem, quem fecit
nominando contractus,qui conſenſu contra-
huntur ſupra de obli. quę ex conſenſu. ſed nō
proſequitur ordinem digeſtorum. nec C. ubi
præcedit titulus, mandati. & ſequitur pro ſo-
cio.poſt de contrahē.emp.ſed hic econtra, ſe-
quendo ordinem, quem poſuit in d. tit. & qui
eſt in l.conſenſu.ff.de act.& obli.Et no. ꝙ ff.&
C.nominat actionem pro ſocio in Rubrī. hic
contractum,ut pueri melius intelligant. &c.

1 *Societas omnium bonorum qui coita.*
2 *Societas qui deprehendatur.*
3 *Societas an cohabitatione contracta.*

a SOcietatē. a In gl.ēt.in fin.iſtud ultimū verbum mul
tū addit.q̄a quandoq; contrahitur ſocietas,ſiue quæ-
ſtu.vt inter ſcholares,vt ſupra proxi.ti.§.ſi.In gl.om-
nium.ibi cum dicit:expreſſè.Quid ſi nil fuit expreſſum,
1 ſed duo ioter † ſe ſocietatē coierunt, nec declarauerunt
aliod? Ego credo,quòd oideatur ſocietas coita omnium
bonorum, quo ad hoc,ut communicentur inter eos, quæ
ex quæſtu prouenient.l.coiri.Sed ubi expreſſè,tunc om-
2 nia vodecunque ff.eo.l.3.§.1.† Sed quid,ſi oon appareat
ſocietatem fuiſſe coitam uerbis expreſſis, nunquid eſt ſo
cietas,ſi per aliquot actus extrinſecos appareat de præ-
ſumpta uoluntate? vr̄.ff.eo.l.vt ſit. Hæc qō fuit quæſita ſu
pra de ob.ex conſenſu.& Spe.aliquantulum tāgit hoc in
Spe.de iud.§.generaliter.ver.hoc ēt. & nō uideo, quin ſi
poſſit depræhendi ꝑ euidētia ſigna tacitus cōſenſus, qui
ſit ſocietas,cū contrahatur conſeoſu,& in obligationib.
quę conſenſu contrahunt̄,oon eſt opus uerbis, vt ſcripſi
3 d.ti.de obli.quæ ex cōſeoſu.† Quid enim b ſi ſimul ha-
b bitauerunt diu, & omnia bona ſua ſimul habuerunt, &
cōib.expēſis ſioe cōputo uixerūt,& negotia ſua ꝓmiſcue
egerūt, cur nō præſumit̄ ſocietas,q̄ ēt ex cōi habitatione
ꝑſumit̄? ff.de his qui deie.uel effu.l.1.§.fin.& maxime, ſi
ita fecerint per plures annos.C.de fideic.l.1.ff.de ꝓbat.
l.Procula.ff.eo.l.cū duob.§.ſi fratres parētū [aīs eſt lex]
& ita interpretat̄ cōſuetudo i prima conſuetudinaria,qñ
fuerunt per annū & diē,& facit ad cohabitationē.i feud.
de beneſi feu.& qualiter frater i feu.ſoc.c.1.& de iſta ꝑ
iotelligi.ff.eo.l.ſocietatē coire.in eo, qđ dicit te. Io glo.
hoc eſt uerum:ubi ad vnā rē adiicit̄, ſed vbi ad vniuerſi-
tatē eſt collectiuū pluriū, uerum eſt, qđ de vniuerſitate
prędicat̄,quaſi de vno.ff.de re.iu.l.in toto.& alibi. In gl.
itē aliis duob.io fi.ſ.emendo io ſpeciem ut equū morellū.
ego ſtudebā in Mōtepeſſulano, erāt tres uel quatuor la-
mones ad emendū vnū bonē,vide ī. in proxi. additione,
Adoot.

Admo. Societatem. Diuide hunc titu. ſecundum Aretin.
b & ſumma, ut ideo.
Quid enim. Vide Alex. in conſi. 24. uiſis dubijs. nu 64.
uol. & conſi. 48. ſuper extractio. num. 4. uol. 1. item in conſi.
37. in uol. conſideratis. num. 1. 2. 4. & 5.

1 *Societatis lucrum qui partiendum. & 2.*
3 *Adiectus, non eſt ſocius.*
4 *Pecunia ſocialis, cui pereat.*

1 Et Quidẽ. † In gl. ſic. ff. de hęr. inſt. in fi. gl. Quid ergo,
ſi capitalia ſint inæqualia? gl. uidetur ſupponere, ꝙ lucrũ
non erit ęquale. Quid ergo erit? uidetur, quòd pro quan-
titate pecunię, ſeu capitalis debent diuidi. & hoc, ſi ſint
eiuſdem induſtrię, & operę: omnia enim bonus iudex de
bet attendere, ſicut faceret bonus uir. ff. eo. l. ſocietatem
mecũ: & concor. ad hunc §. ff. eo. l. ſi non fuerint. & quod
2 ibi no. † In gl. computatio. V. g. ambo habent ſimul 24. in
capitali, lucrati ſunt 12. uolunt diuidere. ille qui habet
duas partes in lucro habebit octo de lucro, & ita habebit
xx. tam pro capitali, quàm pro lucro. alius qui habet ter-
tiam partem habebit quartã 12. pro capitali. & ita habe-
bit 16. & hoc, ubi capitalia ſunt æqualia, ſecundum Per.
de Bel. per. In gl. hęc pacta. in fi. hęc non uidetur appro-
banda, quia ſi conuentio ualet, eſt ſocietas, hodie uidet
ſm fidẽ, ꝙ non ualeret talis conuentio, ſicut eſt in iſto §.
ſm intellectum Io. q̃a eſſet uſura. & de hoc uide in ſum.
Hoſt. de uſu. §. an aliquis. circa mediũ. Sed quid † ſi duo
3 ſocij receperunt tertium, cã habẽdę ſuę gratię, q non po-
nit operã, nec pecuniã, ita, ꝙ lucrũ tñ ad ipſum ptineat?
gl. dicit, ꝙ non eſt ſocius, ut not. ff. eod. l. 3. §. fi. Sed q̃d, ſi
vnus ponit pecuniam, alius operam, nunq̃d erit pecunia
cõis? gl. dicit, ꝙ ſic. C. eo. l. 1. Sed Doc. Bono. cõtra, ut ibi
notat p Cy. p l. cũ duob. §. dãna. & §. ſi in coeunda. ff. eo.
quę opi. poſſet eſſe uera ĩ ſocietate vnius rei, ſed in caſu,
quo uellẽt eſſe ſocij oĩum bonorum. opi. gl. eſt uera: uel
etiam ſi vnus, & certæ rei. ff. eo. l. ſi id q̃d §. 1. in princip.
4 † Itẽ cuius periculo perit pecunia? glo. dicit, ꝙ periculo
illius, q tradidit eã, ut ibi no. Sed q̃dã Doc dñt, ꝙ pericu-
lo utriuſque, ut d. l. cũ duob. §. q̃dã. q̃d pt eſſe uerũ, ſup-
poſita opi. gl. in q. pcęden. p uera. In gl. no. totũ. gl. alleg.
fabulã Aniani, ego neſcio q̃s fuit ille Aniani. hãc tñ fabu
lã inuenies in lib. Aeſopi, ubi dr, ꝙ cũ leo, ouis, capra, &
iumẽta ſe ſociaſſent ad uenãdũ, ceperũt ceruũ, q debuit
diuidi in 4. partes. leo dicit, ꝙ primã partẽ debebat habe-
re cã honoris, ſcd̃am pp maiorẽ laborẽ, quẽ adhibuerat.
tertiã in iure ſuo, tãquã ſocius & qui quarta uellet nõ eſ-
ſet ſuus amicus. ea quo ſequunt uerſus pūerbiales optimi.

Ne fortem ſociet fragilis, vult fabula præſens,
Nam fragili, fidus neſciet eſſe potens.

Vnde Salo. nihil cum potẽte communica. quid enim
ca cabus, ad ollam?

1 *Societatis natura.*
2 *Verſum quid dicendum.*
3 *Eadem quæ dicenda.*

a Illud. a In gl. no. eandem eſſe rationẽ. in fi. commo-
diſſime, nihil facit ad notabile, quia ibi eſt caſus omiſſus
b diuerſus b non contrarius. Sed facit contra hunc §. q̃a
prouiſio facta in vno, nõ dẽt ad aliũ extendi, ſed hoc ue-
rũ, niſi natura negotij, & rõnis identitas hoc faciat, ſicut
1 hic, nam † natura ſocietatis requirit æqualitatẽ, quia uim
fraternitatis obtinet, ut l. uerum. ff. eo. id, quod in caſu ex
preſſo lucri detrahitur per identitatẽ rationis, uel alium
caſum, qui etiam de natura negotij requirit ęqualitatem
cũ caſu expreſſo. in l. commodiſſime. de lib. & poſth. oĩa
iſta ceſſant. Et eo. modo pt reſponderi ad l. ſi quis nego-
tia. ff. de neg. geſt. ibi. n. damnũ pertinet ad gerentem pro
pter culpam ſuam, quę ratio non põt extẽdi ad lucrum,
quia ex culpa ſua non debet lucrari. Et eodem modo re-
ſpõde ad l. ea lege. ff. loca. ibi. n. ex culpa damnũ patitur,
quę quidem culpa non debet eſſe cã premij, nec lucri, ut
ff. de neg. geſt. l. ſiue hęreditaria. ff. eo. l. ſed & ſocius. Sed
magis ob. ff. de in rẽ uer. l. ſi fundũ. ſed ibi propter naturã
2 actionis, quę deſiderat † uerſum eſſe realiter. Conſtat aũt
uerſum ſolummodo de reb. creditis, quãti fundus tẽpus
fuit, & non plus, quare in plus actio de in rẽ uerſo, cõpe-
3 tere non poteſt. conclude ergo, ꝙ eadem † eſt diſpoſitio,
ubi natura negotij, & rationis identitas hoc expoſcunt.
a *Admo.* Illud particula adiecta in lucro tacite uidetur ad
iecta in damno. Ang.
b Diuerſus. Et procedit hæc regula: ſiue quo ad cognitio-
nem, ut l. 1. ff. qui ſunt ſui uel alie. iur. ſiue quo ad iuris di-
ſpoſitionem, ut eadem ſit natura: ut hic & l. diem §. ſtari. ff.
de arb. ſiue, ut ſit eadem natura ſcilicet per contrarium: dũ
modo natura negotij, & identitatis ratio in hoc expoſcat:
ut hic per Doc. vnũ no. ſecundum Ang. hic Bar. Dy. Raph.
& Io. de Imo. per iſtum tex. & per illum. in l. quia poterat ff.
ad Treb. quòd ſi vnus ex ſocijs vult ire Venetias pro mercã
tijs multo altero ſocio, ſuo tamen periculo, ꝙ ſi lucraſ: non
tenetur lucrũ cõicare, ſi alter ſocius nõ uoluerit pati dãnũ.

1 *§. manet. ſenſus. & 2.*
3 *Socij dolus quando arguatur.*
4 *L. nemo ſenſus.*

Manet. In gl. id eſt oĩum. ſemper gl. repręhẽdit text. in
hoc articulo dic, ut ſupra circa prin. In gl. no. hic quin-
1 que modos. in fi. Itẽ dic, ꝙ iſte † uerſus obtinet in tribus
caſib. qñ dolo, ut hic, qñ abſenti, qñ intempeſtiue. & ita
intellige, quod no. ff. eo. l. ſed & ſocius. §. ſi abſenti. eo. ti.
l. actiõe. §. diximus. Alias aũt poſt renũtiationẽ, vnuſquiſ-
que ſibi acquirit, ut ſupra in prin. huius §. Sed opponitur.
q̃a ubi agiſ de dolo, uel fraude, ille cenſeſ fraudẽ cõmit-
tere, q alienat: nõ q̃a cõdõne acq̃rẽdi ñ utiſ. ff. q̃ in frau.
cre. l. q̃d aũt. ĩ pri. de col. bo. l. 1. §. cõferſ. ff. e. l. nemo. §. i.
Pręterea ubi quis ad promiſſionẽ ſui facit aliquid, nõ
cenſetur dolus, imo lex talem dolũ conſuluit. ff. de leg.
2. l. cũ pr̃ §. Titio. de neg. geſt. l. atqui natura. §. cum me.
2 Præterea, † uerſus iſte intelligitur, ubi alias iuſte renũ-
tiaret ſocietati, niſi eſſet dolus, alias iſtud mẽbrum eſſet
vnum, & idem cum alio, quãdo intempeſtiue, nec opor-
teret fieri mentionẽ de dolo. Tũc arguitur certum eſt, ꝙ
nullus uidetur dolo facere, qui ſuo iure utitur. ff de reg.
iur. l. nemo uidetur. cũ igitur ſocius iure renuntiare poſ-
ſet, quomodo committit dolum, utendo iure ſuo renun-
tiando ſocietati ad ſui prouiſionẽ, & non acquirendo ſo
cietati, nam contra uidetur per iura prędicta. Ad primũ
poteſt dici, quòd ubi contractus pręcedit, uel materia,
3 q̃ obligat ad acquirendum ſm bonam fidem: tunc † eſt
dolus, niſi acquirat, & tenetur. ff. de hęred. uen. l. 2. §. non
ſolum. de peti. hęred. l. ſed & ſi lege. §. perinde. ſed in le-
gibus contrarijs, talis materia non procedit, nam in l. qui
autem. nulla pręcedebat materia, quę obligaret, non ac-
quirentem ad acquirendum. Item nec in §. conſertur, ſu-
4 pra alle. Item nec in l. nemo. quo † ad hoc, de quo ibi tra
ctatur, videlicet quo ad hoc, quòd debeat priuari illo be-
neficio, ne conueniatur, niſi inquantum facere poteſt, un
de quaſi omnes leges tangentes iſtud propoſitũ in diuer-
ſis contractibus, loquuntur, & habent ſuas diuerſas & ſe-
paratas rationes. ut no. in l. qui autem. ff. de reg. iur. l. non
fraudãtur. de iure fiſ. l. quod in fraudem. Item ad §. Titio,
& ad alias leges concor. potes dicere, quòd ibi illa pro-
uiſio permittitur, quia non fit principaliter in damnum
tertij. Et ad l. nemo. potes dicere, quòd obtinet ubi ſuo
iure utitur ſine læſione alterius, ut ibi not. in fin.

1 *Hæredibus caueri licere.*
2 *§. ſoluitur. reſtringi.*
3 *Societatem iuratam morte non extingui.*

a Soluitur. a In gl. ſcilicet, ut duret. in fi. facit ad hunc
§. ſequentẽ, ff. eo. l. actione. §. renuntiare. cum ſequen. Sed
p Deo, quæ põt eſſe ratio, ꝙ ſocietas nõ tranſeat ad hæ-
redẽ, ſaltẽ ex pacto, uel conuẽtione, cum omnes contra
1 ctus transferanſ ad hęredes, & † quiſq; poſſit paciſci hæ-
redi ſuo: imo & in dubio hoc præſumiſ, ut l. ſi pactũ. de
prob. ff. de act. & obl. l. in contractib. & cõtractus legem
ex con-

ex conuentione partium accipiunt, vt ff. depoſi. l. 1. §. ſi conuenerit. Item & in fundo, vbi tantum nel maius liga men eſt, poteſt paciſci heredibus, in feu. de eo qui ſibi & here. maſc. & e. c. 1. Ego neſcio, niſi quòd leges, ideo hūc contractum teſtrinxerunt, proptes leges euitandas, quas communio parit, vt l. cum pater. §. dulciſſimis. de leg. 2. & ac libertas de ſupremis iudicijs conſtringatur. ff. c. l. cum duobus. §. idem. reſpōdet ſocietatem. [alias eſt ſub lege, ſi fratres.] Item quid dices in contrarijs, nunquid morte vnius confratrum diſſoluitur? Videtur quòd ſic,
3 quia ſi ſit quędam ſocietas, & ſic obtineat iſte §. Ego † hoc nō credo, q obtineat in ſocietatibus, quę corpus reputātur, quia illę etiam remanent in vno. ff. quod cuiuſq; vniuer. l. ſicut. §. fin. & de illa ſocietate loquitur eo. ti. l. t. Sed ibi loquitur de ſocietatibus, quę ſiunt ad quęſtum, & lucrum, ut apparet quia illa ſocietas non permittitur paſſim, ut ibi: ſed hic loquitur de ea, quę conſenſu contrahitur. Sed quid dices, decem ſocij iurauerunt ſibi fidelitatē
3 † in itinere Romano, uel Hieroſolymitano, vnus morit, nunquid alij liberati ſunt iuramento? Videtur quòd ſic, per hunc §. Ego non credo, quia ibi nedum fuit ſocietas, imo iuramentum ſingulare, & mutuum hincinde, quod durat. & facit quod dixi ſupra tit. 1. §. fin. Sed quid ſi aliqs contraxit ſocietatem ſibi & heredibus, iuramento hincinde appoſito, forte de iure canonico, iuramentum faciet tenere in perſona heredis, nec uiui poterunt contrauenire, extra de iureiur. c. cum contingat.

a *Adnot.* Soluitur. Morte vnius ſociorum. Itē interitu rei: uel publicatione bono. item ſi vnus ex ſocijs bonis ceſſerit: ſoluitur ſocietas.

Item ſi. In glo. vt duo. hoc uerum, vbi cœpiſſent certum vinum in ſpecie uendendum, alias autem, ſi cœpiſſent tabernam pro emēdo, & reuendendo durante uſq; ad tempus conductę tabernę, & ea conduxiſſent, uel quā diu lucrari poſſent ſic, quòd renuntiatio eſſet tempeſtiua. vide. ff. eo. l. ſi conuenerit. §. inter. & l. actione. §. item ſi ſocietatem.

Publicatione. In gloſ. ſic. ff. eo. in fin. hoc non uidetur uerum: cum ſocietas ſit de iure gen. ſupra de iure natu. §. ex hoc iure. & deportatus non admittit ea, quę ſunt de iure gent. ff. de pœn. l. quidam. de bonis damna. l. ſed ſi alia. & iunge infra proxi. §.

Item ſi quis. In glo. q. d. idem uidetur in deportato. nā ſibi quęrit, poſt deportationem. ff. mandati. l. ſi mandauero. §. is cuius, de lega. 3. ſi deportati ſeruo. Preterea non amittit illa, quę ſunt iuriſgētium, ut ſupra dictum eſt, ſed in damnato in metallum, poteſt eſſe glo. vera.

2 *Aliqn directa quando habet contrarium.* 2. 3.
4 *Societatis actio duplex, & utriuſque locus & 5.*
6 *Famuli damnum quando an non praſtet domino.*
7 *Societati ob prodigalitatem renuntiandum.*

a Socius. a In glo. quæ eſt directa. ibi, §. ex quibuſdam,
b b ſed cur non eſt directa, & contraria, ſicut mandati, & depoſiti? dixit Pet. de Bellapert. q ubi ſunt alia officia
2 contrahentium, tunc eſt reperire directam, † & contrariam, aliud eſt enim officium mandantis, aliud mandatarij. Item aliud deponētis, & aliud depoſitarij, & ideo eſt reperire directam, & contrariam, non ſic inter ſocios, q vterque principalis, & uterque tendit ad lucrum, & ſic uterque habet directam. Sed cōtra, quia diuerſa ſunt officia emptoris, & uenditoris, & ex vno contractu oriuntur duę actiones, & quęlibet eſt directa glo. facit in nominibus ff. de actio. & obli. l. conſenſu. q ubi eſt vnū nomen, ut ſocius, eſt directa. Sed ubi nomen deſcendit à nomine, ut mandatarius, à mandante, vna eſt directa, alia
a contraria. † Sed hoc non eſt verum, quia in tutela eſt vnum nomē, uidelicet tutor, & tamen ſunt duæ actiones, vna directa, alia contraria, propter quod dicas, quòd in contractibus, in quibus vna pars tantum alij obligatur
3 ab initio de ſui natura eſt reperire directam. † & contrariam, ut in depoſito, mādato, pignoratitia, & alijs in quibus ille, qui tenetur directa ſtatim de natura contractus obligatur, ut depoſitarius, & creditor ad reſtituendum: mandatarius ad implendum mandatum: ideo illi tenet, directa, quia contractus hoc habet. Sed qd ipſi obligentur, hoc prouenit poſt contractum initum, & ex quodā accidenti, idcirco datur contraria, non prima directa, cū non ſit ab initio nata de natura contractus, nec obligatio ad eam gignēdam, ſecus in ſocietate, ubi ab initio de natura contractus vnus alij obligatur, & æque principaliter, ideo æque competit actio. Sed hęc ratio poteſt impugnari per illa, quę dicam infra mandati. §. recte. uide. ibi. & caue, quia † actione pro ſocio, credo q oritur vna ſola, quæ utrique competit, ut patet in §. ex quibuſdam. alleg. in glo. bene tamen reperitur quandoque utilis, ut ff. de his qui deiec. l. perceptione. In ſi. eiuſdem glo. dicas,
4 q ille caſus non eſt ſpecialis. Vnde actio † pro ſocio quādoque datur pro ſingularibus, ut res empta ponatur in communi. ff. eo. l. ſi quis ſocietatem. non enim alter alteri quęrit. ff. de ſur. l. ſi quis uxori. §. ſi ex duob. niſi ſint eor. rei. ff. de arbi. l. ſi duo. ſi quis cau. l. ſi duo. de lib. le. l. 4. §. ſi. uel niſi ſit magiſter ſocietatis. ff. de pac. l. item magiſtri. & hoc ſingulare oritur durante ſocietate. V. g. communis ſocietatem ad emendum aliquid, & mercandum, ego ſolui totum pretium, agam pro ſocio, ut reddas medietatē durante ſocietate. C. eo. l. 2. & idem in pluribus caſibus,
5 ff. eo. l. cum duobus. §. idem reſpondit. cum §. ſequenti, alias eſt ſub l. ſi inter fratres. † Sed generalis oritū ſoluta ſocietate, ut d. l. tandiu. & ibi per omnes. & iunge infra tit. 2. nam. ſi inter aliquos. in gl. niſi alter. in fin. Sed ſi vnus lucrum fecerit in vna re per diligentiam ſuam in alium damnum, per culpam non fit compenſatio. ff. eo. l.
6 nō ob eam. † Peti quærit hic, ſi famulus alterius ex ſocijs, dedit damnū, utrū dñs eius teneatur, ipſe diſtinguit, an famulus ſocij fuit talis, de quo præſumebatur, quod faceret damnum, & tunc teneatur, alias non, alleg. ff. cōmod. l. cum quis. & l. ſocij & conducti. l. ſi decamus. iunge infra. de noxa. circa prin. Et hęc faciunt ad illam quæſtionem, ſi mittam tibi pecuniam per nuntium, & eam perdat, cuius periculo perdiruta de quo no. ff. eo. l. non ob eam. in quo diſt. ut ibi not. facit ad hoc eo. ti. l. de illo. §. 1. in gl. ante in ſi. Ego credo, q hoc idem in ſocio: nam ſi diligētior factus ſit ſolito, credo, quòd debet talem diligentiā, qualem nunc, ſed ſi negligentior, vel non diligentior, qualem ante, alias eſſet mala fides, In glo. ſic ſupra in ſi. Quid ſi credebatur diligens, & ſapiens, nūc apparet prodigus? poteſt dici, † q ſi fuit ab initio iuſtus error, uel ſi
7 mutauit ex tunc conditionem ſuam in peius, quòd poſſet renuntiare ſocietatem. ff. de ſolut. l. ſi cum Cornel. de eo. ſi. tu. l. pater. & uoluntatem. C. de ſponſ. l. fin. Per dicit hic, q ſi ſint plures ſcholares in eadem domo, & vnus vult introducere aliam, alijs inuitis, quòd nō poteſt, ut ff. eo. l. qui cuq. & ſi ſit vnus, qui ſit rixoſus, & turbat alios, vel non uult facere ſeptimā ſuam, alij poſſunt agere pro ſocio, ut cōpellatur facere, quod debet per l. perceptione. ff. de his qui deiecerunt. ſæpius allegatam. Ipſe tamen audiuit à ſapientibus, quòd haberet locum actio ex conducto contra locatorem, ut ipſe ageret contra ſcholarem ex locato. ff. ad leg. Rhodiam de iactu. l. 1. §. 1. Satis poteſt dici, q cōpetat pro ſocio vtilis, ut dixi ſupra tit. 1. §. ſi. & agetur, ut cōpellatur. ff. eo. l. ſi conuenerit. §. fin.

a *Adnot.* Socius. Socius tenetur de leui culpa, uel de tali diligentia: qualem de ſuis rebus eſt ſolitus adhibere. h. d. uſque ad fin titu.

b §. Ex quibuſdam. An, & quando detur actio directa ab utraque parte, uel vni directa, & alteri contraria, Ange. hic remittit ad glo. in l. conſenſu. ad ſi. ff. de actio. & oblig. & ibi Bar. ſubſequenter ponit concluſionem ibi, cōclude igitur, Item in 2. & iij. col. format plures utiles quæſtiones, quas uide apud eundem.

De mandato. *Rubrica.*

Proſequitur ordinem text. ſui non tractatuum. ff. & C. ſicut dixi ſupra tit. 1. in Rubrica.

1 *Mandatum tua gratia non ſuperfluere.*

a MAndatum. a In gl.imo uidetur.in fi.ſic uidetur, q̃ diuiſio text. ſit inſufficiens. Sed uidetur poſſe dici, q̃ ubi mandatur mea, tua, & aliena, mandatum tuum eſt ſuperuacuũ, igitur ſupereſt, q̃ mea, & aliena. † Sed certe ita poteſt dicere; quando mandatur tibi tua, & mea, vel tua, & aliena; quia quo ad te facit membrum, & non eſt ſuperuacuum, & tamen deberet eſſe ſuperuacuum, ſi reſponſio illa eſſet uera. Sed poteſt dicere, q̃ in exemplo. Ioan. eſt ſuperuacuum mãdatum quo ad te; quia quo ad te, & partem tuam eſt tantum tua gratia conſiderata parte tua, quæ per ſe debet conſiderari. ff. de condi. & dem. l. qui heredi. §. fin. de ſtipu. ſeruo. l. proinde. §. 1. Sed ubi mandó tradi pecuniam ſub uſuris tua & mea, uel tua, & aliena, non eſt conſiderare talem partem intellectiuam per ſe, quæ tantum tua ſit, non contingas multa hic. In gl. ſ. mãdantis. in fi. quia habebit duos obligatos, qđ eius intereſt. ff. de ſub. leg. l. 3. In gloſ. fideiuſſor. non tñ præſumitur nouatio in dubio. C. de nouatio. l. fin.

a *Adnot.* Mandatum. Ponit hic Ang. quando quis ex conſilio obligetur. ibi, in glo. obligatio.

2 *Conſules, quando an non teneantur. & 4. 5.*
3 *Teneri non contradicentem.*
4 *§. Planæ. explicari.*
6 *Mandati, & conſilij diſcrimen.*

Tua tantum. In glo. no. bonam regulam. in fin. de hoc extra de reg. iur. c. nullus ex conſilio. bene poteſt ſic diſtingui, aut conſilium datur contrahenti, aut delinquen-
2 ti. Primo † caſu, aut non erat alias contracturus, & tenetur. ff. eo. l. ſi remunerandi. §. ſi tibi. uer. plane. de hoc uide plenius infra in additione. l. illa. aut erat alias contracturus, & tunc de fraudulendo tenetur, ut l. quòd ſi cum ſcires. ff. de dolo malo. & l. 2. de proxe. & regula conſilij de alio non, ut hic cum concor. ſecundum eum, & hoc niſi præberet conſilium, aut aduocatus, quia tunc tenetur de imprudentia, ut dixi ſupra ex quibus cauſis ma. §. eadem. & §. ſi. uel intellige illum §. plane. ut dicã infra, §. adeo. Secundo caſu, quando conſilium datur delinquenti, diſtinguit Dy. aut non erat facturus, & tunc aut præbuit cõſilium, & non opem, & tenetur, aut opem ſine conſilio, & non tenetur, aut conſilium & opem: & tenetur ſecun-
2 dum eum. † Sed obſtiep ex ſolo conſilio non teneatur, de quo articulo ſolum hic agitur. & l. ſæpe. in fi. ff. de uerbo. ſig. ff. de fur. l. ſi quis uxori. § neque verbo. gl. uidetur uelle in d. l. ſæpe. quòd ex ſolo conſilio teneatur furti, ſi fur non erat alias facturus & idem uidetur uelle in d. §. neque. Ego credo, q̃ in actione furti ſit aliquid ſpeciale: nã furtum non cõmittitur ſine contrectatione, & ideo non credo, q̃ dando conſilium ſolum uerbale, quis committat furtum, niſi opem tulerit, ut dictis legibus. Nec diſtinguo, an eſſet alias facturus, vel non: nec uideo, quid mo-
a uit gl. & Dy. ad diſtinguendum. a In aliis criminib. credo ſimpliciter, & indiſtincte, quòd conſulens tenetur illi, qui damnificatus eſt, quia tale conſilium nõ poteſt, q̃n ſit fraudulentum, & de cõſilio fraudulolo, quis tenetur, in regula iuris, ut patet extra de homi. c. ſicut dignum, ibi plene per Doc. ſed non tenetur ei cui dedit cõſilium infra eo. §. illud. ff. eod. l. ſi remunerandi. §. rei turpis. & hoc vbi factum, & læſio fuit ſubſequuta. alias ille contra quẽ datur conſilium, agere non poteſt, cum ſua nil interſit. ff. de iniur. l. item apud. §. ſi curauerit quis. niſi in caſu. C. de fur. l. ſi quis ſeruo. infra de oblig. quę ex deli. §. vnde.

3 Quid ſi non dedit conſilium: ſed quando tractabatur ſuit præſens, & non contradixit? Videtur teneri, & vide qđ notatur extra de homi. c. Petrus. & uide infra de obli. quæ ex deli. §. interdum. & quod ſcripſi. C. de epiſ. & cle. l. raptores. In glo. non aliter. ibi, cum diſtinctione. ſ. illa: an eſſet alias facturus, uel non. & hanc ſequitur Azo, in
4 d. §. plane. & † caue, quia ibi loquitur in mãdato, & ideo ſupple ſuper tex. adeo hęc uera ſunt, vt ex mandato facto ex gratia mandantis, quis non obligetur, vnde credo, q̃ iſte §. non obtineret, ſi mandans non mandaret, ſed conſuleret. V. g. conſulo tibi, quòd mutues pecuniã ſub uſu-
5 ris talib. nam tunc non credo, quòd † conſulens teneatur, etiam ſi alias facturus non eſſet, niſi appareret de fraude: nam licet uerbum, mando, ſit uerbum obligatorium, quando alias facturus non eſſet: tamen verbum, conſulo, non eſt, niſi fraus intercederet in regula conſilii. Et ideo ſalua reuerentia. Dyn. & aliorum, hęc iura mihi faciunt ad regulam conſilii, nec per hunc §. debuit diſtingui, imo eſt vera indiſtincte regula, quando conſulitur contrahenti: nec §. plane. nec l. 2. ff. eo. nec iſte §. quicquã faciunt: nam loquuntur in mandante, non conſulente, inter quos eſt differentia, quando non erat alias facturus, & hoc directe dicit iſte §. quando mandatur mere gratia mandatarii, magis eſt conſilium, quam mandatum, & ob
6 id non eſt obligatorium: & nemo † ex conſilio mandati obligatur expreſſe concludendo, quòd conſilium non obligat, ſed mandatum obligat, vbi non habet mere naturam conſilii, quia non erat alias facturus, quia ſi haberet mere naturam conſilii, non obligaret, & hunc credo eſſe intellectum huius verſi. & uer. plane.

a *Adnot.* Diſtinguendum. Vel dic ſecundum Ange. quòd ubi ſonat in delictũ, non adhibetur diſtinctio, an dolo præſtiterit conſilium, uel alias eſſet facturus, an non. l. non ſolum. §. ſi mandato. ff. de iniur. ſecus ubi non ſonat in delictum: ut in l. quòd ſi cum ſcires. ff. de dolo malo.

1 *Mandatum turpe non tenere.*
2 *Sociatum arma perdita non luere.*
3 *Arma commodans, ne recuperet.*

Illud. In glo. etiam ſi iuramentum: ibi cum allegat, ut
a in auth. ſcęnicas non ſolum. §. 1. a idem iure cano. ex-
b tra de reg. iur. c. non eſt obligatorium. lib. 6. In fin. b e-
1 gl. opp. ff. de in rem uer. l. 3. §. necnon. dici poteſt, † quòd mandatum rei turpis tendentis ad damnum tertium nõ tenet, ſed vbi tertius non damnificatur, & eſt turpitudo tantum ex parte ſe obligantis, & tũc tenet, & ualet obligatio, niſi in minore, ut l. ſi uero non remunerandi. §. ſi adoleſcens. & in prodigo. ſi pro emptore. l. ſi is, cum ſci-
2 ret. Vel dic, ut ibi no. † Pone ergo, q̃ ſcholaris, qui habebat diſſentionem cum alio, mandauit tibi, q̃ uenires cũ eo cum armis, uenisti, perdidiſti arma, quia forte clientes, aut ſeruientes abſtulerunt tibi, qui ſemper inimicantur ſcholaribus, maxime propter mulieres, nunquid mãdans reddere tenetur? Videtur, quòd non, quia turpiter faciebatis ambo. & in l. Iulianus. de ui publi. incidebatis. & hoc indubitatum, ubi mandauit (tibi,) pro aſſaliendo, ſeu inuadendo. Sed quid ſi pro ſe defendendo inuaderetur, quod uidetur licitum, iuxta ea quę ſcripſi ſupra de iure na. §. ius autem gentium, videtur idem ff. eo. l. inter cauſas. § non omnia. de hoc C. ad leg. Iul. de ui publ. quoniam multa. & ibi ſcripſi. & ibi gl. uidetur tenere hãc partem, & facit quod no. ff. de neg. geſt. l. quę utiliter. Inno. tenet contra, extra de iureiur. c. ſicut. & infra manda-
3 tario. † Sed in commodante, dicit bene, q̃ non recuperat. ff. commod. l. ſi ut certo. §. interdum. & in locatare. ut l. ſi quis domum. §. fin. ff locati. & §. non omnia. intelliguntur in damnis, quæ non erat uerisimile poſſe euenire. dic plene, ut ibi. & uide quæ ſcripſi in d. l. quoniam.

a *Adnot.* §. 1. uide Ange. hic quærentem, quid ſit, contra bonos mores in gloſ. obligatorium.

b In fin. Dic hoc uerum, quando lędit tertium, alias ualet etiam ſine iuramento. Ang. hic.

1 *Voluptariæ impenſæ, quando repetibiles.*
2 *Mandati fines quando excedendi. & 3.*
4 *Cauſarum recepta non ſola cognoſcenda.*
5 *Mandatum, quando an non excuſſibile.*

a Is qui. a In gl. ſed nec certe. in fi. b ſed ibi vř fuiſſe
b ſpecialis prohibitio, ideo nil vř facere contra Marti. vnde opinio Marti. nititur magnæ æquitati, nam iniquum videtur, q̃ quis locupletetur cum aliena iactura. ff. de inſtitu. l. ſi quis. §. fin. In hoc tamen uidetur dicendum

quòd ſi

quòd ſi expenſum fuerit in irrecuperabili, ſicut in uolu-
ptariis picturis, uel monumento, ꝙ tunc obtineat opinio
1 Doc. Sed ubi res† extat, & bene ualet pretiũ, de æquitate,
dẽt dari exceptio, ubi non fuit prohibitio expreſſa, & ſpe
cialis. Itẽ opponitur cõtra hunc §. ff. de relig. l. at ſi quis.
§. idem Labeo. Sol. dicas, quòd iſte §. cũ cõcord. nõ obti-
neret cauſis piis, & neceſſariis. Verbi gratia, tu qui diues
a homo es† mandaſti mihi, ꝙ tuos alerem liberos, & nõ
darẽ eis, niſi obolum panis, & aquam, qui panis non ſuf-
ficeret ad quartã partẽ uictus, ego alui, & dedi ſufficien-
tẽ uictũ, certe iniquiſſimũ eſſet, ꝙ nõ repeterẽ, ut d. §. &
breuiter, ubi tranſgredior fines mandati, in caſu quo tu
neceſſe haberes facere, & eſſet crudele nõ facere, nõ ob
tinet iſte §. imo ſi te inhibente fecero, poſſum agere: ut d.
3 §. † Itẽ credo, quòd nõ debeã ſeruare fines mandati, ubi
mandas mihi aliqd, & ego ſcio te errare, & te maius ius
habere. Verbi gratia, feciſti me ꝓcuratorem generalem,
mandans mihi, ꝙ exigã tm̃ à Titio, in quo tibi tenetur, ap
pareret mihi, ꝙ in plus tenetur, certe totũ debeo exigere
& gñaliter ubi mandas damnũ tuũ, & ego credo te erra-
re, nõ debeo ſeruare fines mãdati. C. de ca. lar. tl. l. fin. ſed
debeo ius tuum, quale habes ꝓſequi, ſi mandatũ ſe exten
4 dat ad hoc, uel tibi ſcribere. & † facit, ꝙ ſi plures cauſæ
cõtineantur in appellatione, & curia vna recipiat, com-
mittẽdo cãm, nec de aliis faciat mentionẽ, quòd delega-
tus non poſſet cognoſcere de aliis non contentis in re-
ſcripto, quàmuis cõtineatur in appellatione. de hoc no.
Io. And. in nouel. de appel. c. cum cauſam, & facit quod
no. in Auth. de iudicibus §. audient. ff. de dam. infect. l. 4.
§. duas. Item facit, quòd ſi cui mandetur, quòd prouideat
alicui de beneficio minoris ualoris, quia in maiori ſum-
ma &c. ut hic, & uer. quid ſi minoris. Hoc nõ eſt uerum,
imo cõtrariũ eſt expreſſum, extra de præben. c. cui nõ du
ſacerdotali. lib. 6. qđ c. vr̃ obſtare huic §. Sol. & aduerte,
quia in hoc aperitur ualde intellectus huius §. Interdum
b † quis mandat ſuũ negotiũ, qđ tendit ad damnum, uel uti
litatẽ ſui: & tunc obtinet is uer. quia mandatarius nõ dẽt
mandatum tranſgredi, ſed intra fines põt melius & uti-
lius facere, interdũ mãdat aliquid, qđ tangit præiudiciũ
tertij, & non mãdantis, nec mandatarii, ut i caſu illius ca
pituli. ibi. n. ꝑiudicatur illi, ad quẽ pertinet collatio bene
ficij, tunc dẽt in terminis ſuis teneri, tanq̃ odioſum, nec
dẽt ampliari, nec reſtringi, quamuis forte eſſet utile illi
tertio, in odium impetrantis mandatum, ut d. c. quod de
clarat hunc uer. Item conſueuit quæri, an ubi plura mã-
dantur debeant exequi ſecundum ordinẽ ſcripturæ, alias
ſit proceſſus nullus, de quo reperies ſatis per Archid. ex-
tra de officio deleg. c. ſtatuimus. lib. 6.

a *Aduer.* Is qui. Mãdatarius: nõ dẽt excedere fines mãdati:
& quatenus excedit, non habet actionẽ mãdati. h. d. Ange.
b In ſi. Vide hic diſ. ꝓlixã. q̃ ponit Ang. in uer. in gl. actionũ.

1 *Actioni cauſa.*
2 *Mandati actio generalis.*
3 *Conſenſu ſtatim obligantur. fallit. 4.*
5 *Cauſam ſuperuenire ſat eſt.*
6 *Ceſſante intereſſe, actionem ceſſare.*
7 *Res integra.*
8 *Pœnitere quando an non liceat. & 11.*
9 *Agendum ſine intereſſe non eſſe, qui accipiendum.*
10 *§. Recte ſenſim.*
11 *Gratiam ex cauſa reuocari.*

a Recte. In gl. ſpeciale. ibi, cum alle. §. mãdati. a idem
in cõmodato, depoſito, ſocietate, & precario, ut ibi no.
& idem in contractibus innominatis. ff. de condict. cauſa
da. l. ſi pecuniã. dic ibi. & hoc, niſi ſapiant donationem,
uel tranſactionem. C. de tranſact. l. quamuis. ff. de dona-
tio. l. Ariſt. & idem in caſu ſpecialiſſimo. in feu. de feud.
2 guar. c. 1. de nau. feud. c. 1. de feud. da. mi. ualua. c. 1. † Et
no. quòd non naſcitur hæc actio, niſi cum intereſt, ut hic
notatur, & probatur in d. §. mandati. cum §. ſequ. Sed vi-
detur, quòd nec tunc, ſed demum finito mandato ad in-
ſtar ſocietatis. C. pro ſoc. l. tandiu. Dicas, quòd eſt reperi-
re actionẽ mandati † generalem, ut quando mando geri
2 generaliter negotia mea, & de illa poteſt dici, quòd de-
mum oritur finito mandato inſtar tutelæ. ff. de tut. & ra.
diſtra. l. ſi tutor. §. ſi. Item ſingularem pro ſingulis nego-
tiis, uel præſtationibus ſingulis, & iſta ante mandatum fi-
nitum, ut d. l. tandiu. conſueuit dici in actione pro ſocio,
vt ſupra ti. 1. §. ſi. Sed contra eſt euidenter ſ. de obli. ex cõ
ſenſu. ubi dicit, ꝙ ſufficit cõtrahẽtes conſentire, neq; ali-
quo alio opus eſt, tu aũt dicis mihi, quòd opus eſt, quòd
inter ſit, & tunc demũ actio naſcit̃, & ita ſupponit inter-
eſſe, potius cãm huius actionis, q̃ conſenſum, qđ eſt ab-
ſonum. Præterea, ſm̃ hoc conſenſus ab initio nullam pa
rit obligationem efficacem, & ita erit ſimile mandatum
cõtractui innominato, vt ſicut i illo cõſenſus parit actio-
nẽ, demũ re ſecuta, ita & in iſto, demũ itereſſe ſecuto, vt
3 l. ex placito. C. de rer. permu. id † vr̃ contra mentem tex-
tuũ, & iuriũ. Poteſt dici, quòd in obligationibus, quæ cõ-
ſenſu contrahuntur ſtatim per conſenſum cõtrahit̃ obli-
gatio, & naſcit̃ actio ad cõplendum quod cõuenit, vnde
ſicut in emptione contrahitur obligatio ſtatim efficax ex
parte uẽditoris ut tradat rẽ uenditã, & ex parte empto-
ris, ut ſoluat pretiũ, ita i mandato mandatarius mandatũ
4 adimpleat. j. e. §. mandatũ. Sed ſi † mandatarius culpã cõ
mittat ſucceſſiue, ex qua debeat teneri ad intereſſe, tunc
incipit obligari & naſci actio ad intereſſe illius, in quo
committit̃, ſed bene uerũ eſt, ꝙ obligatio, & actio erant
natæ ab initio, ad illud de quo ꝑſiſtebat materia uideli-
cet ad implendũ mandatum, ſed non erat nata ad illud,
qđ nõdum erat, ſed ad intereſſe, qđ uenit ꝓp culpã, quæ
nõdũ cõtracta erat. Vnde ꝓ ſingulis talibus, & pro tẽpori
bus quibus committit̃, naſcitur ex conſenſu ꝓcedente. ff.
de admi. tu. l. tutorẽ qui tutelã gerit. & ita intelligi poteſt
5 hæc glo. & §. mandati. quẽ alle. † Quid ergo ſi mandator
egit antequã intereſſet ſed poſt lit. conteſt. cœpit intereſ-
ſe: dic, ꝙ ſufficit. ff. e. l. ſi mãdauero tibi, ut à Titio. de pig.
6 act. l. ſi rẽ alienã. §. ſi. † Sed quid e cõtra, ſi intererat tẽpo-
re lit. cõteſt. ſed poſt deſiit intereſſe? Vr̃ quòd nihilomi-
nus fiat condẽnatio. ff. ſi qs cau. l. q autẽ §. ſi. de ſer. cor. l.
doli. §. ſi. Sed cõtrariũ vr̃ uerius, ſm̃ Doct. per §. manda-
tis. ſupra alle. ad exhib. l. tigni. §. ſi. Has quæſtiones mouẽt
& determinant Doc. j. in ſi. ti. in ſumma, & tamen de ul-
tima uideret̃ cõtra, per no. i l. tigni. §. ſi. Sed opponit̃, hic
dr̃, ꝙ mandatum reuocari poteſt re itegra, & dicitur res
7 † integra, b ſi mãdatarij non interſit, qa tamẽ nõ poſſet
b reuocari, ego oſtẽdo, quòd idẽ eſt in quocunq; alio con-
tractu. & ita nil ſpeciale in mandato, nec in depoſito, nec
in aliis ſimilib. in effectu certũ eſt, ꝙ nullus põt agere ex
contractu, ẽt ꝑ ſe inito, niſi ſua interſit. C. de pac. l. ex cõ-
uentione. ſine cen. uel reli. l. 1. ff. loca. l. qui fundũ ſupra
de inuti. ſtip. §. alteri. ſem ꝑ igit̃ alter de cõtrahentib. pœ-
nitere põt, ſi alterius non interſit: cũ ille, cuius non inter
eſt agere non poſſit, nec compellere partem, & ſic pœ-
8 nitere pt. † Vnde ſicut in mãdato pœnitere non põt, ubi
partis non intereſt, ita & in aliis, & ſicut in illo pœnitere
poteſt, ſi non interſit, ita vr̃, & i aliis quibuſcunque. Cur
ergo dr̃ ſpeciale in mãdato, qũo intelligit̃ l. illa ſicut? Re
ſpondeo, ꝙ imo eſt magna diuerſitas in mãdato, & aliis
ſimilibus: nã ſi ego reuocaui mandatum antequã tua in-
tereſſet, & poſtea tua intereſſe incipiat, ego non teneor,
qa licitum eſt mihi ꝑ hunc §. nõ ſic e uictione, & uẽditio
ne, ſeu i aliis cõtractib. irreuocabilib. nã ſi ego uendidi
tibi rẽ, & poſt mãdaui, ꝙ non faceres expenſas pro ea,
quia ego reuocabã, & tu nihilominus feciſti, teneor ad
intereſſe, quia reuocatio, nihil facit, cum fieri nõ poſſit,
ꝑ l. ſi cui: eſt ergo differẽtia magna, intereſſe ſecuto poſt
reuocationẽ. Itẽ & in multis caſibus aliis: nã ſi uenditor
agat ex uendito, ad pretium ꝯ emptorẽ, & emptor dicat,
pœnitet me emiſſe, & tu nullum intereſſe habes, qa ita
potes uendere alii, ſicut mihi, non eſt bona exceptio, qa
non eſt licitum pœnitere. Item de non intereſſe uẽdito-
ris non poteſt emptor excipere, qa uenditor non agit ad
9 intereſſe, vnde illa iura, q̃ dicũt † nõ poſſe agi, niſi interſit

loquuntur in actionibus, in quibus concluditur ad intereſſe, quia tunc iuſte excipitur, agis ad intereſſe, tua non intereſt, ergo male agis: Sed ubi ego concludo ad pretium dandū, uel rē promiſſā dandā, iura illa non tandunt, nec faciunt ad propoſitum, nec opp. procedit in illa. Præterea in contractib. in quib. non intereſt, illud nō poſſe agi, niſi conclogat, ꝙ pœnitere poſſit, ſed pp defectū intereſſe. Vnde argm̄ nil facit cōtra, niſi conſiderato effectu,
10 qa ut dixi pœnitētia nil facit. † Itē cū iſte §. generaliter loquat̄ ipſum generaliter intelligo, quacunq; grā mādatum fuerit cōtractum. & ita not. in ſimili. ff. de condi. ob cau. l. ſi pecuniā. in gl. no. niſi mandatū contineret donationē. ff. de do. l. Ariſto. Sed quid ſi in aliquo interſit, ſed tamē in modico adhuc, tpe reuocationis, ſed poſt mādatarius fecit expenſas alias, nuoqd tenet̄ mādans in expēſis factis poſt reuocationē? vr̄ ꝙ ſic, ſm̄ hunc §. quia reuocatio non ualuit re integra, ut hic à cōtrario. nō aūt erat res integra, ea quo quātulumcunq; intererat, ut ī. proxi. §. No. Et ſic vr̄, ꝙ mandans ad oēs expenſas teneatur, & pro hoc facit l. quod Seruius. ff. de condi. cau. da. ubi nō eſt locus pœnitentiç datis arrhis. ff. de ꝓcu. l. poſt litem In cōtrarium facit l. ſi pecuniā. §. alle. ubi aperte concludit̄, ꝙ non obſtāte hoc, ꝙ inceptum fuerat, eſt locus pœnitētiç. reddēdo, qđ erogatū eſt, & tamē glo. vř ibi cōtra tex. ſuū, ſed illa gl. pt intelligi ubi utriuſq; gratia fuit con
11 tractū, tūc. n. ex quo īchoatū fuerat, † non eſt locus pœnitentiç, ſecus ſi gratia mandantis tm̄, ſed ſi bene inſpicias, tex. loquit̄, ubi gratia utriuſq;, intellige ergo hunc tex ſm̄ illum, ut poſſit reuocare ſoluendo, ꝙ intereſt mādatarij, & hoc offerendo, ſed quādo morte reuocat̄, dicitur ſecus, ſi negotium eſſet cæptum, quia mandatarius pt finire, & facit ad hāc differentiā. ff. de ma. uindi. l. ſi pater. Quid ſi promiſit non reuocare, & iurauit? Non vr̄ tenere promiſſio. ff. de preca. l. cum precario. etenim tales cōuentiones ſunt contra naturam, contractus ff. de do. cau. moc. l. ubi. ſed arg. contra. ff. cōmod. l. in cōmodato. ſicut, & hoc credo, ſi gratia utriuſq; mandet̄, & maxime atteto rigore iuris cano. de c. contingat. extra de iureiur. & l. cum precario. loquitur in caſu ſuo ſingulari, & ſpeciali, uidelicet precario, ꝙ habet in hoc ſingularem naturam. Itē dic, ꝙ iſte §. obtinet in iudicialibus, quo ad reuocationē, ſed in hoc repugnat, quia ibi reuocatur mandatū, quamuis res non ſit integra. ff. de iudi. l. iudiciū ſolutū, & ratio ibi notatur. Sed nunquid gratia alicui facta poteſt
12 reuocari? V. g. prælatus † fecit gratiā de non reſidendo alicui beneficiato, uſq; ad certum tēpus, nūquid pt reuocare? Videt̄, ꝙ ſic, ex cā, & non alias. extra de cler. non reſi. c. cum ad hoc. & ibi de hoc per Doct. Et idem uidetur de priuilegio conceſſo, ꝙ concedens poſſit reuocare. & de hoc C. de Iudæis, l. iuſſio. & ibi ſcripſi extra de iudi. c. nouit. per Doc. in Spec. de inſtru. edi. §. nunc autē. uerſic. quid ſi Imperatori. Quid ſi pater dedit licentiam filiæ, ꝙ poſſit dare de dote ſua, nunquid poteſt reuocare? Videtur, ꝙ ſic. ff. de manu uind. l. ſi pater. qui & à quib. l. quæſitum. §. fin. iunge ſupra de obli. ex conſenſu.

a *Adnot.* Recte mandatum re integra poteſt reuocari: & re integra finitur morte: ſuccurritur tamen ei, qui ignorauit mandatum reuocatum. Ange.

b Res integra. Quando res eſt integra, uel non, uide hic diſt. Doc. & maxime Ange in 2. colum. ante me. in uerſi. in glo. adhuc integro. Item in ea. glo. in fin. Item in 3. col. circa fin. in uer. in glo. liberari. In fin. tractat quando reuocatio mandantis debeat peruenire in notitiam alterius.

1 *Mandatum morte extingui. Fallit. 2. 3. 4. 7.*
5 *Procuratorem morte reuocari.*
6 *Mandatum generale non ſolui morte, qui accipias.*
8 *Officiales an morte reuocentur.*
9 *Reformatores morte non reuocari.*
10 *Saluaguardia quando an non morte reuocetur.*
11 *Mors in mandatis, qui accipienda.*
12 *Reuocari geſta nulla eius pœna. 15.*
13 *Reuocationis effectus. 14 & 16.*

Itē ſi adhuc. Vel pōt eſſe §. uel ver. ſub §. ꝓcedenti. Et dic, quòd primo ponit duas regulas, ſecundo duo dubia, ſimilia determinat, quç ex illis regulis poterat inſurgere.
1 † Prima regula eſt, quod morte mandantis a ſoluit̄ mā
a datum re integra. cōcord. C. e. l. mādatū. ff. eo. l. Inter cās. in princ. Secunda regula eſt, ꝙ ēt morte mādatarij expirat re integra. ff. e. l. ſi qs alicui. §. morte. e. ti. l. mandatum diſtrahendorum. Contra primā regulā oppōit̄. ff. de inſtit. act. l. ſi quis mancipiis. §. ſi impubes. cū § ſeq gl. ibi dicit, qđ eſt ſpeciale in inſtitore. Sed obſt. ff. ſi cer. pe. l. eius qui in ꝓuincia. gl. ad hoc ſoluit dupliciter, quādo dicit, ꝙ eſt ſpeciale in inſtitore: & hoc nihil ualet. qa in l. eius q. poterat dici inſtitor, cū ad vnā rē poſſit inſtitui. ff. de inſti. act. l. qcunq;. aliquādo dicit, ꝙ ubi inſtitor ꝓſequitur offm̄ ſuū, ſciente hr̄de, vr̄ re inſtitutus, alias nō ualet, qđ facit poſt mortē, ut l. eius q. ſed hoc confunditur ꝑ d. l. ſi qs mācipiis. §. eius cōtractus. ubi non erat adita hr̄ditas.
2 Doc. cōſueuerunt dicere, ꝙ vniuerſale † mādatū non reuocat̄ ꝑ mortē mandantis, & ita tranſeunt. & nō reſpondēt ad l. eius q. quæ ſupponit mādatū reuocatū. pt dici ut l. eius q. ꝙ ex cōiectura ta mēte teſtantis apparebat de reuocatione, ex eo ꝙ ſtatim inſtitorē mutauerat dando ei libertatē, ipſumq; dominum in parte fecerat, & iō nō uidebat̄ uelle eū ī officio remanere, cū nō poſſet eſſe ſui ipſius inſtitor, idcirco reuocatus vr̄ ex præſumpta mēte teſtantis, & hoc apparet hic ī uer. huic ſimile, ubi reuocatur mādatum diſpenſatoris ꝑ manumiſſionē. ff. de ſol. l. qđ ſeruus. & l. ſi qs ſeruo. & l. diſpenſatori. q. Dic ergo ꝙ mandatum vniuerſale nō expirat morte mādantis, niſi ex cōiectura uoluntatis mādantis moriētis aliud appa-
3 reret, ut d. l. eiuſq;. † Itē obſt. ff. de ꝓcu. l. ſi defunctus. gl. ſoluit ibi. ꝙ ibi nō erat res integra, qa dominus obligauerat ſe ꝓ eo. Doc. cōſueuerunt dicere, ꝙ ubi intereſt cōpleri mādatum poſt mortē, nō extinguit̄ morte, ꝑ d. l. ſed hoc nō vr̄ de mēte iuriū indiſtincte. Præterea in l. ſi ꝓcedēte. ff. mand. vr̄ ita intereſſe cōpleri poſt mortē, ſicut ī l. ſi defunctus. ff. de procu. & tamē ibi finit̄ morte, vnde ſolu. gl. plus placet. Itē opp. ff. e. l. ſi uero nō remunerandi. §. ſi. Sol. ut ibi. Itē ad l. ſi. ff. de ſol. Soluunt ibi Doc. conſueuerunt dicere, ꝙ aut mandat̄ tale qd, qđ nō pt cōple-
4 ri ī uita, ſed poſt mortē, & † tunc non expirat. & ita notatur. ff. de relig. l. at ſi qs. §. ſi cui. Sed hæc ſolutio nō vr̄ hr̄e rōnē. q. n. rō pt aſſignari. cur nō ſit ī vno caſu, ſicut ī alio? Præterea ſi ī d. l. ſi. ipſa fuit appoſitū, ad differendū, & grā debitoris, qđ ī dubio ꝓſumit̄. ff. de ann. leg. l. cū q. aīs incipit, Iabolenus, ita potuit mandatū in uita cōpleri, ſicut poſt mortē, & ſic lex illa obſtaret. Itē opp. cōtra id, qđ dicit integro mandato, qa ēt ſi nō ſit integrū, nihilominus reuocat̄ morte, extra de ꝓc. c. ꝓcuratorē. §. ſi. in cle. Sed iſte caſus eſt ſpecialis, qa ibi erat procu. à non domino
5 † cōſtitutus, & ita crederē ī procuratore cōſtituto à tutore, uel alio adminiſtratore, qđ ceſſat̄ reuocatus ꝑ mortē cōſtituētis, uel aīs, finito officio quantūcunq; res non ſit integra ff. de acq. hær. l. ſi ꝑ epiſtolā. Quærit̄ iuxta hanc regulam, & eius determinationē. Aliquis fecit procuratorē generalē ad negotia, & cās, nunquid procurator huius morte reuocet̄? vr̄, ꝙ non, qa vniuerſale ſeu genera-
6 le mandatū non reuocat̄ morte, ut ſ. dictum eſt. Sed ego hoc nō credo. Vnde intellige, ꝙ † mandatum vniuerſale, nō reuocat̄ morte, uerū eſt, quando qs ex mandato inſtituit̄ in officio, qđ ordinarium reputat̄, ut quando inſtituitur ad regēdū tabernam, uel operatoriū. Vnde inſtitor cenſetur habere quaſi publicū officium, & ideo non ſufficit ipſum ſimpliciter reuocare, niſi reuocetur palam. ff. de inſti. l. ſed & ſi pupillus. §. proſcribere. Vnde poteſtas talium morte non reuocat̄, & ideo nō reuocatur iudex ordinarius morte inſtituentis, extra de offi. deleg. c. quāuis. lib. 6. Sed alia non ordinaria mandata, ſicut procuratio generalis, vr̄, quòd reuocetur in non cœptis. ar. ff. de neg. geſt. l. nā & Seruius. §. uiuo Titio. & hoc uidetur tenere Arch. uidelicet, quod procurator generalis reuocet̄ morte, quo ad nō cæpta, extra de procu. c. qui ad agēdū. lib. 6.

7 lib.6.in fi. † Quid ergo dices in legatis ad vniuerſitatem
cauſarum; Spe.uidetur dicere,ꝙ non reuocentur morte,
vt in Spe.de deleg §.reſtat.uer.ité mortuo.n.4.& uer. qđ
ſi delegatus ignorans.nu.5.qđ credo uerũ,ſi ſit quaſi or-
dinarius, ꝙ uix reperitur,alias contra per pręmiſſa extra
de offi.dele.c.licet.uide ibi.& q̃ notāt Doc.extra. de re-
ſcri.c.paſtoralis.Et pro hoc extra de hæret.c. ne aliq.lib.
6.ubi eſt ſpeciale,ꝙ cõmiſſio officij inquiſitionis nõ re-
uocet:& tñ ibi erat commiſſum ad oẽs cauſas,q̃ emerge-
rẽt tãgentes fidẽ.& ita ſupponit, ꝙ in ꝓriũ ſit ius cõmu-
8 ne,ꝙ inquiſitor nõ eſt ordinarius. † Quid de officiali epi
ſcopi? Doc.iuris can.dicunt,ꝙ reuocatur & tñ dicunt eũ
ordinarium , ut not.Arch.extra de offi.6. c.2.lib.6.qđ eſt
cõtra præmiſſa. Sed poteſt dici, ꝙ officialis repræſentat
perſonam epiſcopi,& idẽ auditoriũ eſt utriuſque, & ea-
dẽ iuriſdictio,extra de cõſue.c. non putamus.lib.6.iõ ſi-
mul extinguitur.Sed nos loquimur in ordinario,qui ha-
bet iuriſdictionẽ formalẽ , aliã ab inſtituente,& ea ſe.ff.
de iur.om.iu.l.& quia.& talis eſt uerè, & propriè ordina
ria,nec reuocatur morte. & per hoc põt rñderi ad aliam
quęſtionẽ,an uicatiua reuocet morte dñi ſui.Et põt dici,
ꝙ ſic,& hoc tenet Hoſt.extra de offi.uic.c.pe. Vel poteſt
dici,ꝙ ſic.ſecus in officialibus pręlatorũ,& aliorũ , quia
ſicut eorũ procuratores reuocantur re integra per eorũ
mortẽ,contra ius cõe,ut ſ̃.dictũ eſt: ita & alij officiales,
ab eis cõſtituti.& ideo poſſet dici,ꝙ iudices & balliui ba
ronum,non reuocentur per mortẽ eorum, quãuis dicti
balliui liberant quaſi omnimodam conformitatem cum
officialibus epiſcoporũ, qa barones , qui inſtituunt ſunt
dñi,pręlati non. De ſeneſcal.regijs non vr̃ dubiũ,nec de
balliuis, quia illi ſunt uerè ordinarij,ſicut pręſides pro-
9 uinciarum. † Sed quid de reformatoribus,qui mittuntur
de curia Francię ad prouincias reformandũ? non uideo
cũ non duret eorũ officium poſt mortẽ mittentis,cũ de-
beãt ordinari ad inſtar legatorũ & proconſulũ reputari,
10 ut c.2.ex̃ de offi.deleg.lib.6. † Quid de guardiatorib. &
ſaluiguardijs datis ꝑ regẽ, nunquid morte Regis reuo-
cant? Vr̃ quaſi expreſſum, ꝙ ſic ex̃ de offi.dele.c.fi.lib.6.
Sed põt dici,ꝙ illud in conſeruatorijs,ſeu ſaluis guar-
diis , ſimplicia iuſtitiæ, uidelicet ꝙ quis conſeruet à ui,
& potentia,& iniuriis manifeſtis , ſed ſi ſalua guardia da-
ret ꝑ modũ gratiæ,& in ea adijcerent verba gratiã ſapiẽ-
tia,crederẽ nõ reuocari morte concedentis.eo.ti.c.ſi ſu-
per.hoc aũt põt ꝑcipi ex multis:qñ adijciũtur verba,quæ
non ſunt de ſimplici iuſtitia , uel ſi adijciat hoc uerbum
cõceſsũ de grã ſpeciali,uel dicat in perpetuum,uel ſimi-
lia. In gl.ſed uſq; ibi,cũ allegat ex ꝯtractib.§.ſi.i.iudicio.
n.finit morte mãdatarii, ẽt re nõ integra. & hoc, niſi eſ-
ſet ꝓmiſſum ſub noĩe dignitatis, extra de offi.dele.c.qm̃
abbas de quo no.ff.de pact.l.tale.§.fi. & uide ad hoc , qđ
11 dr̃ de re integra , qđ ſcripſi ſupra §. proxi. † Sed de qua
b morte loquit hic? ſine dubio de morte naturali. b Quid
de morte ciuili,nunquid per eã reuocatur mandatũ? Po-
teſt dici,ꝙ ſic.ff.de acq hę.l.ſi quis mihi bona.§.ſi & hoc
ꝑcedens,ſed non ſubſequens.ff.eo.l.ſi mãdauero.la.1.§.
is cuius.uide ſupra tit.1.§.publicatione.& §.ſeq.imo cre
do,ꝙ ex quolibet accidẽti,ex quo debeat pręſumi muta
tio uoluntatis mandatũ reuocat,& perfide agit mandata
rius,ſi cõpleat.ff.de ſolut.l.qđ ſeruus.& l.ſi cũ Corne.de
cõfir.tut.l.utilitatẽ.uide ſ̃.c.§.is qui.dicit ergo, hęc gl.ꝙ
dr̃ res integra,qñ non intereſt. Quid in iudiciis , ubi non
agitur de tali intereſſe. V. g.delegãs mortuus eſt,delega-
ti nullo tẽpore intereſt, qñ ergo dicitur res integra , uel
non integra? Doct iuris ciuilis dicunt rẽ non integrã,qñ
lis eſt cõteſtata.ff.de iur.om.iu.& l.& quia Doc. iuris ca-
no.dicunt etiã,ſi citatio emanauerit, dato, ꝙ non fuerit
executa.de hoc extra de offic.delega.c.gratum,& c.rela-
tum.& c.licet.ꝙ plenius in noucl.Io.And.de offi.deleg.
c.ſi.plus dicũt,ꝙ ſi mãdatũ, ſeu cõmiſſio plura cõtineat,
ꝑpetuatio ſacta cõtra vnã pſonã , nõ extendit cõtra aliã,
nec vnius cauſæ uel rei ad aliam , ut notatur in d.c. licet.
qđ ego intelligo,niſi cõiũctio aliud inducat.ff.de appel.
l.qui ſeparatim.in prin.& §.fin.C.ſi vnus ex pluribus.l.1.
12 † In gl.facit.in ſi.melius eſt.ff.de ſolut.l. diſpenſatori.
& l.qđ ſeruus.& l.ſi quis ſeruo.Et vr̃,ꝙ ea,quæ fiunt cum
reuocato,non teneant quãuis ignoret reuocationẽ.ff.de
repu.l.ſi pœnituit.de acqui.hęr.l. ſi quis mihi bona.§.pe.
extra de renun.c.1.in cle.extra de ꝓcu.c.ſi.lib.6. In con-
trariũ vr̃. ꝙ ſit differentia vtrũ ſit reuocans ꝑ mortẽ , uel
expreſsè.ff.de ma.uin.l. ſi pater. Super hoc põt dici , ꝙ
aut quæritur,an reuocatio impediat dñij tranſlationem,
aut impediat aliũ effectũ mãdati.i. quominus perficiatur
id,qđ mandatũ eſt,an ipſam actionẽ mandati.Primo ca-
13 ſu dic,ꝙ aut dñium † erat tranſlatũ in mandatariũ,ſic ꝙ
nõ erat nudus miniſter,& tũc reuocatio non impedit do
minij tranſlationẽ.ff.de do.l.hoc iure.§.ſi q̃s , aut nõ erat
in eum trãſlatum dñium,& tunc non impedit.ff. de do.
l.2.§.ſed ſi quis.& d.l.eius q.ff.ſi cer.pet. de iudi.l.1. §.1.
niſi ex parte altera eſſet negotium completum. & ex par
te emptoris ſolutum precium , quo caſu prohibitio non
impediret.ff.de publicia.in rẽ act.l.ſi quis ꝓhibuerit.nec
vr̃ referre,quo ad hoc , utrũ mandatarius ſciret reuoca-
tionẽ,uel nõ niſi in caſu.l.pater.de ma.uin.in hoc tñ ca-
ſu,quo reuocatio impedit trãſlationẽ dñij , dominus nõ
eſt liberatus,ſi contractus erat celebratus tẽpore reuoca
tionis,imo poteſt conueniri, ut rẽ tradat,ſicut ſi ipſemet
contraxiſſet,& ad hoc cogetur.ff.de act.emp.l.Iulianus.
§.ſi procurator. Nec mirandum , ſi reuocatio impediat
dominij tranſlationẽ, qa ſi mandans in propria perſona
cõtraxiſſet uel uendidiſſet nihilominus emptor non poſ-
ſet rẽ uenditã occupare contra uoluntatem uenditoris,
imo eſſet prędo,nec efficeretur dominus,ut l.ſi ex ſtipu-
latiõ e.ff. de acq.poſ.C.eo.l.minus.Et ita patet,ubi domi-
nus reuocat mãdatum ,contra eius uoluntatem , cũ ſcit,
ꝙ poſt reuocationẽ fit. Etiã cauendum eſt,ꝙ hodie dr̃,ꝙ
14 reuocatio † impedit dominii tranſlationem,nec refert,
vtrũ mandatarius ſciat,uel non,reuocationẽ credo obti-
nere,i caſu quo mandatarius nõ erat obligatus ad tranſ-
ferẽdũ dominium ex aliquo contractu pręcedens per ip
ſum facto , quia tunc dicerem,& nõ impediretur domi-
nij tranſlatio ꝑ reuocationẽ,niſi tunc reuocatio ueniſſet
ad notitiã mandatarij.ff.de acq.poſ.l.fundi.§.1.arg.ff.de
leg.2.l.cũ pater.§.Meuio.In ſecundo caſu,cũ quærit, an
reuocatio impediat,quo ad aliũ effectũ,refert, an ſit rea-
le qd,ad cuius eſſe requirat conſenſus dominii, tunc re-
uocatio impedit,ut d c.ſi.de ꝓcu.& lex ꝓ iſta parte alle.
ſ̃.Hoc tamẽ fallit i caſu illius c.1.de renũ.i cle. & eſt rõ,
odiũ uariãtis,& renunciãtis,ut ibi in prin.Itẽ fallit in li-
beratione,ubi pars ignorabat reuocationẽ,ut d.l eius.ff.
de ſol l.uero procu.e.ti.cum §. .& hic: in aliis aũt , quę
15 poſſunt fieri ſine † conſenſu domini, vr̃ ꝙ id , quod agiẽ
ualeat.ut ſi mãdatarius rẽ uendidit,uel locauit,illo tamẽ
caſu ipſe mandatarius tenebit illi cũ quo contraxit , nec
recuperabit actione mandati damna, ſi reuocatio perue
nit in notitiã ſuã,& hoc ſi mãdatum reuocari potuit, qa
res integra,alias vr̃ , ꝙ actus ualeat in pręiudicium , etiã
mandantis.ff.eo.l.ſi mãdaſſem.& l.ſi pręcedẽte. & ſupra
proxi.§.& hoc in extraiudicialibus,in iudicialib. aũt ua-
let,qđ agitur,niſi reuocatio fuerit inducta in notitiã pro
cura.iudicis,uel partis,ut conſueuit dici.C. de ſatiſdat.l.
1.dic ut ibi ſcripſi.In tertio caſu , uidelicet an reuocatio
impediat actionẽ mãdati,dic,ꝙ ſic,ſi ſit res integra,alias
nõ.ut d.l.ſi mãdaſſem. dic ſ̃.ꝓxi.§. Sed quid, ego dico, ꝙ
16 † reuocatio impedit effectũ actus in multis caſibus,quã
do eſt deducta in notitiã ꝓcurat.pone,eſt deducta in no
titiã mãdatarij,ſed nõ in notitiã partis:dicas,ꝙ nõ eſt ne
ceſſe,niſi quãdo mãdatũ erat parti,& certæ perſonę dire
ctũ.ff.qđ iuſſu l.1.§.ſi iuſſu. alias non, niſi eſſet mandata-
rius publice inſtitutus.ff.de inſti.l.ſed & ſi pupillus.§ ꝓ-
ſcribere.Et hęc iura conſueuerunt adduci , an acta facta
per legatũ reuocatũ ignorãtẽ reuocationẽ teneãt,de quo
gl.modicũ tetigit in l.eius q.ſupra alle.ſup Doc. iuris ca
no. qui ſunt magiſtri in materiis iudicialibus, tenent ꝙ
non.& de hoc ſatis plene ꝑ Archi. extra de offi.dele. c.ſi

à ſubdelegato.lib.6.Plus dicunt,ꝙ poteſtas delegati non reuocatur ipſo iure,ſed per exceptionem:& iõ poſſet inferri,ꝙ ualeret ꝓceſſus,ſi non exciperet,ut ibi no.& extra de officio deleg.c.licet.per Doc.uide plene in d. c. ſi à ſubdelegato.ubi multas reperies opiniones.Opinio autem,ꝙ reuocetur ipſo iure placet Spe.& uidetur conſentanea legibus ſua opi.Quid ſi fuit reuocatus expreſsè, & nihilominus ꝓceſsit; dicunt ipſi,ꝙ non ualet,quod egit, & de hoc not.extra de cleri.uel monachi.c. ſicut.

a *Adnot.* Morte mandantis. Vide hic Ang.in 2.colum. poſt me,in uerſi. in ter.glo. in fin.

b Sine Dubio de naturali.Mortis.n.ſi ſimpliciter fiat mentio.intelligitur de naturali:non ciuili,ut per Bar.& Doc. in l.is qui reus.nu.8.ff.de publi.iud.& in repe.authen. ingreſſi.nu.80.C.de ſac.ſan.eccle.glo.& Ange.in Auth.de nup.§.diſtrahũtur.Archi.Card.& Io.And.i c.ſi epiſcopus.de ſupplen.negli.pla.lib.6.& Dy.in l.cũ pr.§.hrditatis.ff.de leg.2.

x *Renuntiare, an licitum.*

x Mandatũ.† Concor.ff.e.l.ſi mandauero : la 1.§.fin.in prin.Sed obſt.eo.tit.l.ſi quis alicui.§. ſi mandatum. Solu. illũ §.intellige,ſecundum iſtum,quia uerum eſt,ꝙ ibi dicitur re non integra , tunc.n. nõ poteſt ſine cauſa renuntiare,ſed ubi eſt res integra,poteſt etiam ſine cã:ut d.§.ſi. & hic.Itẽ op.ff.de procu.l.ſi defunctus. extra de procur. c.1.in cle.Sed dic,ꝙ ibi non erat res integra.quia dominus caueat iudicatũ ſolui. vnde ſi procurator ſuſcepiſſet ſimplex mandatũ ſine cautione aliqua, tunc ego crederem,ꝙ poſſet renuntiare re integra,per hunc §.In gl.pu-
a ta caſus.in fi. a hanc ſententiam tenẽt oẽs Moderni, ut no.Cy.in l.à procuratore.C.eo.& Dy.extra de regu. iur. c.contractus.lib.6.& poteſt eſſe ratio : quia mandatarius ſuſcipiendo mandatum,uidetur ſe aſſerere ſufficientem. ff.de ædili.edict.l.ſi quid uenditor.

a *Adnot.* In fi.Tu dic,quòd de lata,leui, uel leuiſsima culpa eatenus tenetur, quatenus id,qđ uenit in mãdato,exactã, uel exactiſsimã,requirit diligẽtiã ſm Ange.hic. Et uide hic p Doc. qualiter mãdatũ ſuſceptũ poteſt per aliũ explicari.

1 *Mandatum difforme non corruere.*

Mandatum.Concordat.ff.eo.l.1.uerſi.item mãdatum.
1 † nec difformitas obligationis mandantis & mandatarij uitiat.ff.eo.l.ſi mandauero.& l. rogatus.

x *Mercedis & ſalarij diſcrimen.*
2 *Salarium etiam non conuentum deberi.*

a In ſumma. a Ad hoc ff.eo.l.§.ſi.Opp.C.eo.l. 1. in fi. ff.eo.l.ſi remunerandi.gl.intendit ſoluere hic.In glo.ſ.vt mercede.in prin.uidetur facere differentiam inter mer-
1 cedẽ,& ſalarium, ut † merces dicatur, quando non erat alias facturus,ſalarium , qñ erat alias facturus, & ita etiã conſueuerunt dicere,Doc.in d.l.1. & hoc poteſt diſcerni in modo.ſi enim rogo te , ut portes mihi literam apud Engoliſmã,& tu dixiſti libenter.& dixi tibi , & ego dabo tibi 10.ſolidos,ſalariũ eſt:ſed ſi tu rñdiſti mihi , domine anteq̃ ego promittã ire:uolo ſcire quãtum dabitis mihi, tũc eſt locatio,uel contractus innominatus, & ꝓprie nominat merces.In ea.gl.ibi, & ad huius.hęc diſtinctio ꝓcedit in ſalario,ubi eſt merces,tunc diſtingue,an in pecunia,& talibus,& perſona,q̃ conſueuit locari, & eſt locatio,& agit locati.ſin autẽ contractus innominatus, dicet infra gl.proxi.quę ſupplet iſtam.In ea.gl.ibi , cum alleg. l.quę mutuã.§.1.hoc uerũ,niſi eſſet de perſonis, qbus ex officio ius dr.ff.de ua.& extraor.cog.l.1.cum l.ſeq. Item hoc uerũ,niſi eſſet pſona,quæ conſueuiſſet † locare ope-
2 ras ſuas,qa illi debet,ſiue conuentũ fuerit,ſiue non.ff.de pręſcrip.uerb.l.ſi tibi.& dixi ſ̄.de loca.§.1.in fi.In ea.gl. ibi,cũ dicit,prorſus incertũ.ff.de uerb.obli.l.ubi aũt non apparet.& l.triticũ,& uide.ff.de iur.dot.l.cum poſt.§.gener.ff.de leg.1.l.legato gñaliter.In ea.glo.ibi,certi condictione petitur ſupra de uerb.obl. in prin.In ea.glo.ibi, cum dicit,informata. hoc non uidetur uerum , cũ actio mandati non competat,ubi merces,uel pecunia interuenit,ut hic.& ff. de præſcr. uerb.l. naturalis.§ at cum do. Pręterea ſequendo opi.Doc.actio informata non datur, niſi cum ſit relatio pacti,ad pactum , ut conſueuit dici in l.petens.C.de pac.Vnde uř dici , quod agatur extra ordinem ff.eo.l.ſalarium ,uel pręſcr.uerb.quę deficere nõ poteſt,ut l.ſi tibi.ſupra alleg.& ideo non oportet diſtinguere hoc membrum à ſequenti. Item in honorario aduocati,ſunt aliqua ſpecialia,uide in d.l. ſalarium. & C. de ſuffrag.l.vnica.Doc.noſtri.Iac.& Pet.qui debiliter legerũt Hoſt. ſũmant hũc ti.Et quaſi recapitulant effectũ textuũ, & glo.& formant libellos in actione mandati,& ponunt naturam eius,quę melius cederet i lectura arboris actionum. ſummam autem poteris uidere in ſumma Azonis C.eo.plenius,quam ipſi ponunt.

a *Adnot.* In ſumma. Mandatum debet eſſe gratuitum:alias tranſit in aliam ſpeciem contractus. Ang. cum quæritur an, & quo iure procurator poſsit petere ſalarium ,uide hic diſt. An.in 1.colum.in uerſic. cum ergo quæritur.

De obligationib. quæ ex quaſi contract. naſ. Rubrica.

Poſtquam egit de obligationibus ex contractu proſequitur in hoc titulo de obligationibus ex quaſi contractu , iuxta ordinem datum ſupra de ob.titu.generali.§. ſequen.

Poſt genera.Doc.noſtri citramõtani, quę parum dixerunt à ti.de obli.citra ſcribunt hic multa, accipiẽdo,& ſummando quaſi omnes tex.gl.tit.ff.de nego. geſt.& aliorum titulorum, de quibus tangitur in hoc tit. quę omnia ego pręrermitto , quia non eſſet niſi onus repetere,quę alibi ſcripta ſunt, utinam omnes ſummę, & ſcripta, niſi ea,quæ pertinent ad intellectum textum , eſſent delerę,quia per tex.bene intellectos omnia habentur.& hæc materia de neg.geſt.fuit.ita bene gloſſ.facta,ut nullis,aut paucis indiget commentis.

1 *Caſum emptori imputari.*

Igitur.Sup tex.ibi,ſi quis abſentis,uel præſentis ignorantis,tamen uide.ff.de neg.geſt.l. 1. Item ſuper tex.ibi, directa.quæ eſt interdũ utilis,uide.ff.eo.l.actio. Quando autem naſcuntur, & quot modis geritur alienum negotium,uide.ff.eo.l.ſi pupilli.§.idem ait. & l.Pomponius
a In gl ſ.inſolidũ.in fi. a ff.eo.l.ſi negotia. In glo. not.in
1 fin.tunc enim † caſus pertinet ad emptorem , quia cum dominus,ita demum teneatur,ſi locupletior ſit,non poteſt dici locupletior,ſi caſus perijt.

a *Adnot.* In fi. Vide hic per Doc.quando negotium dicitur vtiliter coeptum.& per Saly.in l.ſi ſeruum.C.de nego.geſt. qualiter autem libellus formetur in has actione , uide hic per Ange.& per Pet.de Fer.in ſua practica. Et Pet.& Iacobi in titu.de actio. nego. geſt.

Tutores.In gl. ſ.quondã in fi.ibi , ſequitur de actione, non de ob.quæ oritur ex ſingulis articulis geſtioni.ff.de admi.tu.l.tutorẽ qui tutelã gerit.In gl.ſ.directã.ibi, cum allegat de Attil.tu.uide plenius de auth. tut. §.ſin autem.

1 *Impenſa an fratri imputanda. & 2.*

a Item ſi inter. a In gl.tunc enim.ibi, ſocietas. hęc gl. ſupponit,quòd inter ſocios non detur communi diui. & tamẽ eſt falſum. ff.communi di.l.ij.pro ſocio.l.ſi actum. & not.infra de actio.§.quędam.Sed ideo hic dicitur ſine ſocietate,quia tunc eſſet contractus, & non quaſi contra-
1 ctus,de quo hic text. intendit. † In ſin. gloſſ. ſic per uerbo,conſenſu tacito,uel expreſſo , ut dixi ſupra de ſociet. in principio.iſte §. facit ad id, de quo aliqui dubium faciunt , ſi duo fratres poſt mortem parentum , ſteterunt ſimul , & pro indiuiſo , & vnus facit magnas expenſas,

nunquid

nunquid in diuiſione debent ſibi imputari? Et vr̃, ꝙ ſic,
ꝑ hunc §.ibi cum dicit,ꝙ ſolus fructus, &c. Et eſt ſimile
infra de offi.iud.§.ſi familiæ.& facit C.de decu l. licet in
2 diuiſa.lib.x.† Audiui aliquos dicẽtes cõtra ꝑ l.ff.fam.er-
ciſ.l.ſi filia.§.Neratius.ſed ibi pater ſe ꝓ eo obligauerat,
ut ibi:& l.q. pater.ff.fa.erciſ.Vnde credo ſine dubio, ꝙ ex
penſę ueniunt in cõputatione,& alia damna,ut no.ff.pro
ſocio.l.cum duob.§.ſi inter fratres.& hoc,niſi tanto tem
pore fuiſſent ſimul,ꝙ præſumetur ſocietas, & iuxta illa,
quæ ſcripſi ſupra de ſocie.in prin.Sed & tunc non crede-
rem ſocietatem,niſi quæſtus, ꝙ frater non teoetur ad il-
la,quę alius per culpã proieciſſet.ut no.in d.§.ſi ioter fra
tres.Et hoc facit cõtra ſcholares, qbus fratres prouident
in ſtudio, ꝙ poſſint expenſas ei miniſtratas imputare in
diuiſione,& uide in Spe.de iudi.§.ſequitur.uerſic. quid ſi
duo.nu.7.ſcio, ꝙ in patria conſuetudinaria ſeruãt cõtra-
riũ de cõſuetudine,& bene per l.de quibus.de legibus.ff.

a *Adnot.* Itẽ ſi inter. Actio fami.erci.uel cõi diui. nõ oritur,
ex contractu;ſed quaſi cõtractu. Quærũt hinc Doc ad hoc,
ut cõpetãt iſta iudicia,de quib. in hoc, quid eſt neceſſariũ:
uide eos hic,& ꝑ Ang.in 1.col.uer.quæro ad hoc.& de for
ma libelli,uide eũ hic,& Petrũ Iacobi.in Rubr.de acti.fam.
erci.& de ac.cõi di.& ꝑ Ang.infra de actio.§.q dã. io princ.

1 *Rei uendicationis cauſa.*
2 *Hæreditatis petitio qualis.*

Item iuris. In gl.non per omnia.ibi,ſingularib.q̃uque
non pro pluribus.ff.cõmu.diui.l.hoc iudiciũ.§.2.& iun-
1 ge,q̃ dicã infra.de act.§.quędã. † In gl.ſ. actione ex teſta
mento.ibi,cũ alleg.& in d.l.ſupra de leg.§.1.in hoc non
vr̃ bona cõparatio,quia rei uen.cauſatur a ſolo dñio,nec
aliquã obligationem ꝓſupponit:ut i gl.& bene dicit, ſed
hypotheca naſcitur ex conuentione.ff.de pact.l.ſi tibi.ff.
de pig.actio.l.1.in prin.infra de actio.§.item Seruiana.&
ſupponit obligationẽ perſonalẽ,uel eſſe, uel fuiſſe.C.de
luitione pigno.l.intelligere debes. Vnde potes dicere de
hac, ſicut de actione, q̃ oritur ex quaſi contractu. In ea.
gl.cũ dicit,ꝙ ſit ex quaſi cõtractu: hoc nõ vr̃ uerum quia
realis eſt mere,& non ſupponit contractũ,nec obligatio
nẽ,vnde licet reperiatur, quòd hæres adeundo uideatur
quaſi contrahere cum legatariis,& creditoribus, non tñ
cũ res hęreditarias poſſidentibus,vnde de hac dicerẽ, ſi-
2 cut de rei uen.In ſi.ci.gl.certe non † poteſt idem di ci,ſi-
cut in petitione hr̃ditatis,q̃ eſt mere realis, & iſta perſo-
nalis,uel ſaltẽ miſta.ff.ſi.reg.l.1.vnde de iſta ſatis p̃t con-
cedi,ꝙ oriatur ex quaſi ꝯctu,qoãuis gl.notet cõtra in d.l.
2.quę eſt huic cõtraria.hęc vr̃ uerior,quia ſin.reg.quo ad
hoc multũ aſſimilatur.fa.erciſ.& cõmun.diuid. qui.n.de
terminis dubitant in quandã cõionem,ſicut ibi in re,quę
communiter accidit ex ſucceſſione,uel alias de hoc ple-
nius infra de acti.§.quædam.dic, ut ibi.

3 *Error an & quibus obſit.*

Item is,cui. In gl.ſ.indebiti.in ſi.gl.male alle. nam ibi
transfertur dñium,ut ibi patet, uel ſaltẽ obſtat exceptio.
Et ut plene uideas, dic ꝙ interdum eſt error in cauſa tra
dendi,ioterdum in dominio rei,interdum in ipſa re, in-
terdum in perſona,interdũ in conditione perſonæ,inter-
dum in qualitate cautelæ: uideamus ergo de ſingulis.
3 † Quęritur ergo utrũ error io cauſa impediat dñij tranſ-
lationẽ. Et ad hoc p̃t reſponderi, qa aut ambæ partes con
ueniunt in ead.cã,quãuis falſa,& tunc certũ eſt,ꝙ nõ im
pediat.& ita intelligiẽ tota materia de condi.inde.Sed tñ
ſi recipiens ſciat cãm non eſſe,cõmittit furtũ.ff.de fur.l.ſi
iuſſu.§.1.aut diſcõueniunt:& tunc aut utraq; eſt apta, &
tunc aut utraq; præceſſit uerũ debitũ:& dic ut ff.de ſol.l.
2.aut ex altera,tunc imputaẽ in uera.ff.de acq.re.do.l.cũ
in corpus.& neutro caſu impediẽ dñij translatio, & hoc
cũ tradens intẽdebat ſe liberare, ſecus in nouũ cõtractũ
cõſtitueret:ut no.ff.de uſuc.l.nunquã.§.ſi. ſi ex nulla ꝓce-
debat debitũ,tunc ſi tradens agebat de vna cã, recipiens
de alia.& tradens nolebat ex alia transferre, non tranſ-
ferẽ,tñ conſumptione acquiriẽ receptio.ff.ſi cer.peta.l.ſi
ego,Secũdo,q̃riẽ utrũ error in dñio,impediat dñii tranſ-
lationẽ.Et hic ẽt diſt. quia, aut trado tibi rẽ meã credens
eſſe tuã,& non transfero dñium,ut l.dedi.§. ſubtilius. ff.
de cõdi.cã da.Aut trado rẽ meã,credeos eſſe Titij: & tũc
aut illius a quo cãm habui,& transfero,ut l.eius qui.ff. ſi
cer.pet.aut alterius a quo noo habui dñiũ,& tunc aut in-
teruenie nte mãdato illius,quem dñm credebam, & non
transfero,ſed ſi me obligaui de euict.teneor,& repellor
exceptione,ut l.ſeruum Titij.hic alle. Aut nullo manda-
to interueniẽte ſic, ꝙ cõtra aliquem non datur mihi re-
curſus,& tunc non traosfero,ut l.ſi procurator.ff.de acq.
re.do.& teneor de euictione propter errorem, ut ibi, cũ d
dicit,nulla eſt alienatio. vnde quãuis eſſet ꝓcurator, ibi
tñ non habebat mãdatum ad aliud, ſi aũt tradã rem alie-
nã ut meã,certũ eſt,ꝙ non transfero.ff.de acq.re.do.l.tra
ditio.Tertio,quęriẽ,utrũ error in corpore rei impediat?
Et dic,ꝙ ſic.ff.de acq.poſ.l.ſi me in uacuã.Quarto quęri-
tur,utrum error in perſona impediat, V.g. credebam te
Martinum,cũ eſſes Petrus?Et certũ eſt,ꝙ ſic,& recipiens
tenetur furti, & rei uendi.ſi eſt in dolo.ff.de fur. l. ſi quis
vxori.§.cũ Titio.Quinto quęritur,quid ſit error in condi
tione perſonę,quia credebã te liberũ,& eras ſeruus, pro
curatorẽ,& nõ eras. Tunc vr̃,ꝙ dominium transferatur,
ſi recipiens erat habilis.ff. de acquir.poſ.l.quod meo. de 1
fur.l.falſus.§.1.Sexto,quęriẽ,quid ſi in qualitate cautelę,
credebam te diuitem,& eras pauper.Hic transferri domi
nium.ff.de fur.l.falſus.§.ſi quis nihil in perſona.

1 *Inſciens ſoluens,quando an non repetat.*
2 *Indebitum,quando an non repetibile & 3.*

a Ex quibuſdam, a In gl.licet ponat.in ſin. b hoc in-
b tellige,ſi nomine debitoris ſoluerit,alias cõtra.ff.de cõ-
di.inde.l.ſi pœnæ.§.1.dic plenius.ff.de pet.hære.l.ſi quid
poſſeſſor.& uide quaſi ſimilẽ gl.ĩ.quib.mod.re.cõtrahẽ.
c obli.§.itẽ is,cui.In gl.ut ſi ſaluã.in ſin. c melius allega-
ret §.ſed & legis.& potius §. in rem miſta. Sed pro Deo
adhuc vr̃ magna iniquitas,uel ꝙ nihil ſit ſpeciale,quia ſi
1 ſoluit,quaſi ipſe fecerit,cũ nõ feciſſet, † ignorantiã non
põt allegare in facto ſuo,igiẽ non mirandum,ſi nõ poſſit
repetere,quod ſciens ſoluit.Si uero pro alio,qui in ueri-
tate fecit,ſoluerit,ita parũ põt repetere de iure cõi, ut l.
de hęreditate.C.de pe.hęr.ff.de cõdi.inde.l.reperio.quã
uis nõ crederet ſe teneri.igiẽ nil vr̃ ſpeciale,ſequẽdo hũc
intellectũ.Pręterea ꝑ hũc intellectũ nõ declarat,an ſol-
uerit ſimplũ,uel duplũ,qa ſi duplũ ſoluerit,qđ nõ debe-
baẽ,vr̃ magna iniquitas,ſi non repetat illud,qđ ultra ſim-
plũ ſoluit,ex quo plus nõ debebaẽ.Quidam dicũt, ꝙ hęc
iniquitas toleraẽ,quia pœna legis Aquil.debuit eſſe i du
plũ ab initio de natura ſui,ad iſtar actionis de ſeruo cor-
rupto.ff.de ſer.cor.l.ſi. vnde qa in hoc reſeruatur ille, q
teneẽ Aquil.grauaẽ i alio,ſed hoc nõ ualet,qa nõ releuaẽ
ſoluẽs indebitũ.Doc.dicũt in l.ea quę qđ l.ea quę.& iſto
2 §.loquunẽ,qñ ille,q dãnũ dedit ſoluit duplũ, † & ita ſol-
uit voũ ſimplũ.qđ incidit indebite, hoc ſimplũ nõ repe-
tit,qa creſcere poterat,& deberi hoc vr̃ minus rõnabile,
ſed tñ eſt irrationabile,& eſt cõtra text.l.ea quę. ubi dicit
Indebitũ, qđ creſcere poterat ſolutũ,nõ ipſũ incremẽtũ,
ſed id qđ creſcere poterat, ſup ponẽdo id idebitũ & ſo-
lutũ.l.Itẽ tex.non loquunẽ de alio ſimplo,ꝙ ꝑ inficiatio
nẽ creſcere poterat,idebite ſoluto, ſed de ipſo legato in
3 debito,ut hic patet,ego ſimplr cõfiteor tea.† Et credo,ꝙ
ſoluẽs indebitũ,ſiue quo ad ſe,ſiue quo ad aliũ,i his caſi
bus nõ repetit, & eſt rõ, qa vr̃ ſoluiſſe pp dubiũ ꝓbatio-
nis,ut euitet duplũ.Vnde ſicut ille.q ꝑ trãſactionẽ ſoluit
indebitũ nõ repetit,ſic nec iſte,qa ſicut ille ſoluit,ut eui-
tet litẽ,ita iſte,ut euitet ĩficiatiooẽ,& euẽtũ ꝓbõnis,& li-
tis,& hęc p̃t eſſe rõ horũ §§.Vnde credo, ꝙ ipſum dãnũ,
vel legatum non repetit, ſi ſoluat, vt dixi.Quid ſi ſolui-

 tur

tur duplum; Ego non crederem, ꝙ eſſet locus iſti §. imo
crederē totū repeti, qa ceſſat prędicta ratio. & hoc eſt ir-
rationabile, & cõtra ius cõe, & non extēdendū, maxime
in eccleſia, quæ eſt nutrix, & cultrix iuſtitię, quę non dēt
aliena iactura locupletari: in ſeud. de alie. feu. §. inde pōt.
Quid in legatis factis ciuitatibus; Videt̃ idē, qđ hic, quia
eā uidetur, ut l. illud. Đ. de ſac. ſanct. e ecle. ego hoc non
credo: qa ſolū uidet̃ hic loq̃ de locis piis, & religioſis, ut
patet ex illo uerbo, honorificantur. & iſtud nō eſt exten-
dendum, quia exorbitat prima facie à ratione communi.

a *Adnot.* Ex quibuſdam. Indebitum ſolutum ex cauſa, quo
creſcit per inficiationem, non poteſt repeti, & legata ſoluta
uenerabilibus, uel pijs locis non poſſunt repeti.
b In fin. intellige, ſi nomine debitoris ſoluerit, alias ſecus.
l. pœnæ. §. 1. ff. de condi. indeb.
c In fi. Et eſt rō, qa licet ceſſet cā indebiti, nō ceſſat tamē
cōiectura pietatis, q̃ impedit repetitionē. l. cū hi. § mulier.
ff. de cōd. inde. pſertim cū nō ita euidēter relictū nō eſſet, ſi-
cut dānū datū non eſſe, apparere non poſſit ſecundū Ang.

Per quas perſonas nobis obligatio acquiritur. *Rubrica.*

Supra tractauit de natura obligationum,
nunc tractat de modo eas acquirendi.

1 *Pater quando caueat.*

Expoſitis. In gl. quę. ſ. obligationes. in fi. Et no. ꝙ dē
hac materia tractū fuit ſ. de inuti. ſtipu. §. ſi qs alij.
eum §. ſeq. In gl. proprietas. In fin. hodie uero pater
omnes intentat cum conſenſu filij. & ſi non appareat de
1 conſenſu pater † dēt cauere de rato uide C. de bo. q̃ lib.
l. ſi. §. ubi aut. & quę ibi ſcripſi, caſus autem ſunt multi, in
quibus patri non quæritur uſusfr. & in illis filius agit, &
conuenitur. uide eos C. de bonis quę lib. l. cum oportet.
§. ſi autem. Denique cætera quę hic dicenda eſſent, vide
in d. l. & ſupra de ſtipul. ſer. per totum.

Quibus modis tollitur obligatio. *Rubr.*

Quia prout quiſque contrectans eſt ligatu di-
ita ſolui debet. ff. de ſolu. l. prout quiſque. de re-
gu. iu. l nihil. & l. fere. poſtquam egit de ligandi
modis, ſequitur de modis diſſoluendi.

1 *Solutione quæ tollantur.*
2 *Solui aliud an poſſit.*
3 *Moneta in ſolutionibus quaſi eſtimanda.*
4 *Monetæ ſublatio non liberat.*

1 SOluitur. † In gl. ſi uere. ibi, cū dicit, reſpondeo ſic, ſi
hanc reſponſionem referas, ad tex. qđ tollat̃ ſolutio-
ne, falſa eſt, quia imo ſoluendo, & emendādo dānū
ciuiliter, vr̃ conferri crimē, ut ff. de his q no. infa. l. athle-
tas. §. ſi. cū l. ſeq. nec ſolutio ciuilis tollit alias crimin. C.
qñ ci. act. cri. pju. l. 1. de condi. fur. l. ſi ꝓ fure. §. 1. Intelli-
ge ergo, ꝙ ſit idē i criminalib. ut ſatisfactione tollantur,
quantū tangit cōſecutionē rei: itē quātū tāgit crimen, pu-
nitione recepta. In ea gl. ibi, cū dicit. ſ. liberationem. ſed
vbi ſciēs ſoluit, nō repetit: & iō tollit̃ obligatio. In ea. gl.
ibi cū allegat. l. ſi rē meā. & l. ēt. In ea. gl. ibi quantum ad
hoc habetur. uide quod ſcripſi ſupra de leg. §. ſi res alie-
na. In ea. gl. in fi. & uide plenius rationes ſpecialitatis. ff.
2 ſi cer. pet. l. 2. §. appellata. Et diſtingue, quia aut debet̃ ſpe
cies, & tunc creditor nō tenet̃, aliud ꝓ alio recipere, niſi
in caſu, quo ſpecies debita ſolui cōmode non pt. ut l. nō
dubiū. §. 1. ff. de leg. 3. & l. ſi domus. hic alle. aut quātitas,
& tūc pt vna ꝓ alia ſolui. niſi interſit creditoris. ff. de ſol.
l. Paulus rñdit. C de colla. æris. l. vnica. Et ſic interſit di-
minutiue, ut Dy. no. in d. l. Paulus. & hoc ī eodē genere,
vt pro ſcutis florenos, ſed pro aurea, non poteſt ſolui ar-
gentea, nec ꝓ pura argentea, argento cōtaminata, ut gl.

tangit aliquantulū, in d. l. 2. ff. ſi cer. pet. C. de dona. l. ſi qs
3 argentū. † Quid ergo ſi m: ecū cōtraxiſti tēpore fortis mo
netę, quā forte Rex mutauit, & pro ea facit currere aliā
minus fortē: nunqd ſoluendo hanc minus monē libera
a ris? a Videtur ꝙ non. ſed debes ſoluere in tali ualore,
ſicut erat tēpore contractus, ex̃ de cenſib. c. olim. & c. pe.
ꝓ quo ff. de contrah. emp. l. In lege. & not. Spec. de ob. &
ſol. §. nunc aliqua. uer. pone in ſtatuto nu. 9. Credo, ꝙ ſi
princeps decreuit ultimā habere curſum ꝓ prima, quā-
uis in ualore ſit debilitata, ꝙ debitor liberatur ſoluendo
illā, ſi ſe obligauit ad ſolidos, uel libras, ſecus ſi ad certū
genus monetę, & ualorē: certū eſt. n. quòd princeps hēt
pātem in talibus, & ad ipſum pertinet dare curſum, &
ualorem monetæ, ut apparet in l. 1. reſponſo 2. in princ.
C. de falſa mone. ubi eſt ſua materia igit̃ cōſtitutio & or-
dinatio ſua ligat: ſuos aūt cōſtituit ex quo ordinat, ꝙ 12.
denarii ualeant ſolidū. & 20. ſolidi illius monetę librā,
& ei dat curſum pro legitima. Preterea, obligantes ſe ui-
dentur habere animum obligandi ſe ad uſualē. Illa autē
eſt uſualis &c. extra de deci. c. 1. in cle. de male. c. 2. & fa-
4 cit. ff. de uerb. ſign. l. Labeo, & Sabinus. † Sed nunqd, qui
promiſit certā monetā, liberatur, ſi princeps illā oīno ſu-
ſtulit? Petrus de Bella per. vr̃ tenere infra de ac. §. ſeq̃ns.
quòd ſic antē moram, quia tenetur ad genus ſubalternū,
qđ perire pōt. ff. loca. l. in naue. ut ſcripſi. C. de reb. credit.
l. incendium. Sed huic opi. obſt. ff. de ſol. l. Paulus reſpon.
creditorem. Sed pōt dici, ꝙ ibi loquitur in caſu, quo non
erat obligatus ad certū genus monetę, ſed ad ſolidum,
uel ad libram, ſecus ſi ad certam monetam, & eius cur-
ſus inhibeatur. Curia tamen Francię uidetur tenere con-
tra, & quod debeatur in ualore temporis contractus.

a *Adnot.* Liberaris. Adde de hac q. per Hoſt. in ſua ſumma
in titu. de cenſi. §. ex qui. cau. uer. quid ſi moneta mutetur
nu. 8. de quo per Alb. de Roſa. pleniſſime in l. uxo. §. uxore,
ff. de leg. 3. Old. conſ. 13. cū quæſtio. dixi in apoſtil. ad Pan.
& io c. quanto. io prin. de iureiurand.

1 *Creditori creditoris, an recte ſoluatur.*
2 *Liberetur ne inuitus.*

Nec intereſt. In gl. patet. cum alle. l. ſi liber. Super hoc
ſunt gl. uarię. Quandoq; dicunt, ꝙ liberat̃, ut ff. de exer. l.
1. §. quid ſi mutuā. Qñq; dñt, ꝙ nō, niſi in caſu ſpeciali. ff.
de pig. act. l. ſoluiſſ. §. ſoluiā. C. de ſol. l. inuito. Qñq; libe-
1 rat̃ p exceptionē. ff. de exc. doli. l. ſi opera. † Poteſt dici, ꝙ
aut ſoluit̃ creditori creditoris, creditorē ignorante, ſeu
ſciēte & patiente, & tūc ſi ratū, habeat, liberat̃ ipſo iure;
ſi nō habeat ratū, dat̃ exceptio doli, ut d. l. ſi opera. Vel
dic, ꝙ hoc caſu ēt liberet̃ ipſo iure, ut not. in l. ſi liber, &
excep. doli. fit eace. intētionis. & hoc niſi creditoris inter
eſſet, nō ſolui. & pōt intereſſe trib. mod. ut not. ff. de neg.
geſt. l. cū pec. ſi uero inuito & ꝯdicente, nō contingit li-
beratio, ut l inuito. C. de ſol. In ea. gl. uel ꝓcuratori, non
reperias hoc inuito creditore, qa falſa eſſet ſ. mand. §. itē
2 adhuc. Sed q̃rit̃ hic dr̃, ꝙ creditor, † liberat̃ inuitus. Hoc
uerū ſi creditor recipiat. Quid ſi nō vult recipere? adhuc
vr̃ idē ſi ille, q ſoluere vult, offerat, cōſignet, & deponit,
ut no. ff. de ſol. l. ſolutionē, uel iudiciū. an autē habeat re-
greſ. ꝯ debitorē, dic ut ibi, & de noua. l. ſi Stichum. §. fin.

1 *Ceſſio quando inutilis, an ualeat. & 2.*
3 *Ceſſio qui petenda.*

Item Si reus. In gl. ſ. fideiuſſor. ibi, cum alle. l. cum is. il-
la eſt ꝯ. ibi. n. ſupponit, ꝙ non extinguit̃ actio, & ꝙ ſem-
per pōt cedi. ff. mand. l. Papinianus mandatorē. ut tñ hoc
1 plenius uideas, dic, ꝙ † aut ſoluitur illius noīe, cōtra quē
fit ceſſio, ſiue illius noīe, & alterius. & tūc ceſſio eſt inuti-
lis, ſiue ante, ſiue ī ſolutione, ſiue poſt fiat, ēt pacto inter-
ueniēte, qa actio ſol. extīguit̃. & ita cedi nō pt, ut no. in l.
Papinia. Si aūt fiat ſolu noīe ſoluentis tenet, ſiue añ. ſiue
poſt, pacto interueniēte, uel nō, qa actio durat. ff. de ſol.
l. Stichum §. ſi mādato. ſi aūt dubitat̃ noīe cuius, tūc ant
obligationes ſunt ęque principales, ut in duob. tutorib.
vel

vel in duobus correis,& tunc obtinet,quod hic not.& ff.
a de ſol.l.Modeſtinus.Siautem non†ſunt pares,videtur in
dubio nomine ſuo ſoluere:ideo actio durat,& ualet ceſ-
ſio,ēt ca interuallo:ut d.l.Papin.de in rē ucr.l.ſi filius.de
admi.tut.l.ſi minoris.& de tu.& ra.di.l.alterius.de leg.i.l.
ſi res obligata,de pec.l.ſi Sticho.Hæc diſtinctio eſt Dyn.
de verbo ad uerbū.in d.l.Modeſtinus.Sed cōtra primum
membrū videtur caſus.C.de priui.fi.l.ſi cum pecuniā.&
l.ſi.C.de his qui in pri.cre.'o.l.i.in q̄bus ſoluebatur nomi
ne debitoris,& tamen ualet ceſſio,ſi hoc agatur.Sed pōt
dici,ꝙ ualet,quando hoc expreſſe agitur, quia nomen ni
detur emi.nō enim eſt intentio ſoluentis & recipiētis,ꝙ
uellet liberari debitorem.Sed glo.& Dy.loquuntur quan
do ualebant liberari debitorem:& hoc apparebat. Item
3 Dy.querit ibidem, quo iure petitur ibidē fieri ceſſio:† &
dic,ꝙ ſi contractus,vel materia ex qua poſſit agi,præceſ-
ſit,agitur de ea actione,ſinautem officio iudicis.ff. de iu.
ſiſ.l.in fraudem.§.qui pro alio.& d.l.ſi res obligata.§.i.

1 *Peccatum in aſſibilis maior.*
2 *Acceptilatione pactum continetur.*
3 *Nouationis forma.*

Item per acceptilationem. In glo.i.ficta. in fi. caue ta-
men,quia hæc fictio pro ueritate accipitur.ff.de acce. l.ſi
1 ex pluribus. In†glo.quæ ſunt.in fi. a hoc magis nota.in
a d.l.an inutilis. & poteſt eſſe ratio ſecūdū Docto.quare eſt
inutilis,ubi ratione formæ, ſeu cōceptionis uerborū, quia
maius peccatum eſt,quod uenit ex propria culpa, quàm
quod ex alieno facto,vel ſine ſua culpa,quando autē ac-
ceptatio peccat ratione conceptionis uerborū , peccatū
prouenit ex culpa contrahentiū,ſed quādo ꝓuenit ex de
fectu materię,ſeu rei,nō.C.de nat.lib.l.legem. Sed quęri
tur quare magis tollit totā obligatio ꝑ acceptationem,
quàm per pactum,cum in ſtipulatione ſit dare naturalem
a obligationem,Sol.† accepelatio continet utrūq;:& uim
pacti,quod tollit naturalē,& uim actus ciuilis,quod tol-
lit ciuilem,& ideo utraq; tollitur. Quidam autem dicūt
in defenſione gl.quę eſt hic,ꝙ acceptilatio habet uim pa
cti,ubi ſit ignorantibus modum concipiendi acceptila-
tionē,& qui credebāt eā ualere.ſed ubi ſiat ſciētibus,qui
ſciebāt nil valere,nō ualet. & pro eis facit l.an inutilis.ff.
de acceptil.Vnde illi,q credebāt ualere,uidebanť cōſen
tire in liberationē,alii nō,qui ſciebant,quę agebāt non te
nere.ff.de ſtatu lib.l.cū hęres §.i. Sed ſm hoc uidetur,ꝙ ſi
creditor ſciret non ualere, & debitor crederet ualere,ꝙ
deberet debitor eſſe liberatus iure pacti ff. quib. ad li.ꝓ-
cla.nō lic.l ſi.C.de inceſ.nup.l.qui contra.cū ibi notatis.
3 In gl.ſ.ipſum in ſi.& ſic vř ceſſare iſta materia, niſi†agať
expreſſe,ꝙ partes ualebant nouare ſtipulando, quia alias
nō deducitur in ſtipulatione,nec nouatur, ne ꝑ cōſeqnēs
in acceptilationē deducitur. Sed pōt dici, ꝙ ſatis conſtat
de animo ex quo ſtipulatio ſit ad finē accepto ferendi,ut
dicā J.prox.§.In gl.volente.in ſi. hoc tamē fallit in duo-
bus caſib ubi cōpellitur recipere particularē ſolutionē.
ff.de ſtat.lib.l.cū hæres.itē ſi decē.C.de col. fund. patr. l.
placuit.lib.xi.Item caue,quia ſi ſit pœna deficiēs,nō libe
ratur partē ſoluēdo.ff.de uerb. obl.l.in executione.§. pe.
niſi forte in iudicialibus.ff.ſi quis cau.l.ſi ſeruus.§. ſi plu-
riū.ff.de in ius uoc.ut eāt,aut ſatiſd.l.ſi.In glo. his uerbis.
in ſi.hęc gl.videtur errare,vnde omnia iſta.quæ dicuntur
in tex.deduci poſſunt in Aquilianā, & per modū dationis
pecuniæ in hanc Aquilianā nō deducitur,niſi dari,nec ac
cepto ferť,nec tex.alio modo dicit,nec alias dicere inten
dit,ſi bene inſpicias.Vnde omnia verba pręcedentia,non
dicit,niſi ad finē, ꝙ omnes tales obligationes poſſunt re-
duci,ad donationem pecunię,& in Aquil.ſtip.reduci.

Adnot. In ſin.De hoc brocardo.ſi nō ualet,ut ago,ualeat,ut
a ualere poteſt:uide hic Ange. in 2.col.poſt princip.in uer-
ſi.& prædicta inducuntur.

1 *Pupillum mulieri æquiparari.*
2 *Nouatio quando fiebat.*
3 *Nouari mutato ſolutionis loco*

a Preterea. a In glo. ſi fiat ibi,ſiue per iudicium in ca-
ſu,qui ſequitur,non enim ſit per iudicium intentatū con
tra reum,quin uetus duret.uide C.de iud.l.i.ff.de noua l.
aliam. In glo.qui naturaliter.in ſi. uide ſupra de anth.tu.
§.i.ubi ſcripſi. In glo. ſed nunquid.ibi cum alleg. l. ſi Ti-
1 tius.iſtud eſt magnum arg.contra glo. Nam†mulieri ſuc
curritur ſine reſtitutione,& tamen actio in priorē reuer-
titur,ergo eadem ratio videtur in pupillo,ꝙ etiā in caſu,
quo non reſtituitur actio detur contra primum.arg.d.l.ſi
mulier.& l.ſenatus.eo.tit.Sol.non datur contra primum:
ut hic.nec obſt.qđ de muliere dicitur,quod ibi ius,quod
ſubuenit mulieri per quoddam ius priuilegiatū cōtra ius
commune,ſubuenit creditori , quē noluit ex prouiſione
iuris dāno afficere,de iure cōmuni obligatio pupilli nō
eſt ualida,& ideo ius nullı facit iniuriam,ſi actionē uete
rē nō reſtituit,nec curauit alii prouidere, quia per ipſum
ius damno non patitur. Sed adhuc videtur obſtare ff. de
reſcin.uen.l.ſi id quod.ubi per ſecundum emptionē inu-
tilem non receditur a prima,ſed ibi inter eaſdem perſo-
nas agebať inter quas non præſumitur, nec ſit nouatio, ſi
cut inter diuerſa,ut hic,& infra ꝓxi. §. In gl.not.hic tria.
b in ſi. b oppo.contra hunc §. & gl. quia imo videť,quòd
antiquitus nō ſiebat nouatio,niſi expreſſe ageretur, ff.de
verbo.obliga.qui uſum fructum.& l.eum qui.§.ſi a te.de
noua l.ſi pupillus.§.i.Docto.conſueuerunt dicere , quòd
ubi ſtipulabatur rē maiorem,ſiebat nouatio,ſed ubi rem
minorem,non.& ita cōſueuerunt dicere iuxta l.fin. C.de
noua.ſed hoc videtur directe,contra hūc §.qui dicit,adii
2 ciatur,ſeu detrahať potes dicere,ꝙ ubi in qualitate† obli
gationis aliquid augebatur, ſeu diminuebatur,fiebat no-
uatio,ſed nō in ipſa re,quę in obligatione uertitur,tūc ha
bet locum ſolutio.Doct.ſupra dicūt,aut augebatur,aut di
minuebatur per leges contrarias. Item videtur,quod iure
antiquo nō fieret nouatio ipſo iure,ſed ſolum dabatur ex
ceptio. ff.de præto.ſtipulatio.l. Valeriano.de except. do.
l.apud Celſum.§.Labeo.Sed ad utranque potes dicere,ut
in qualibet noua,vel hic,quod in l.Valerius.ſolus pręto
agebatur partibus uolentibus,vel earum altera,vnde nō
mirum,ſi ibi nō ſiebat nouatio ipſo iure §.Labeo.intelli-
ge prout ibi not.& vide ff.pro ſocio.l.ſi quis a ſocio.& d.
l.obligationum fere.§.ſi.hodie autem non ſit nouatio,ni
3 ſi expreſſe agatur,ut d.l.ſi.& hic.†Quid ergo dices,debes
mihi decem ſoluēda Angliæ.in feſto Natiuitatis Domini
eadem decem promittis mihi ſoluere Paſchate Pariſiis.
uel ſic ꝓmittis ſoluere pro decē libris,quas debes,decem
modios uini Pariſiis.& non agitur expreſſe,quòd fiat no-
uatio?gl.uolunt dicere,qđ hodie etiam fiat. vnde quan-
do primus contractus non eſt bene compatibilis cum ſe
cundo,& per effectum uerborum apparet,quod eſt inten
tio partium nouare uolentium,videtur,quòd ſi ſit noua-
tio,ſaltem quod debeat obſtare exceptio, & ita no.in d.l.
ſi.C.de nouatio.ff.eod.l.2.& hoc Doctores ſequuntur in
gloſſ.ut ſupra eodem §.ibi,per nouationem neceſſariam,
in caſu qui ſequitur.In ea.gloſſ.ibi, ad legem Iuliam de
vi.priua. l.penul.ſed forte tunc remanet naturalis, cum
illę conſtitutiones ſint de iure ciuili,ſicut ſententia.In ea.
glo.in ſin.Item per præſcriptionē tollitur ciuilis,& rema
net naturalis.ut no.ff.de actio.& obli.l. obligationum fe
rè.circa principium.

a *Adnot.* Præterea.Interuentu nouæ pſonæ olim ſiebat noua
tio.ēt ſi pupillo ſtipuler,ꝙ alius mihi dēt, nō ār a ſeruo·ho
die vero nō pſumiť nouatio, niſi expreſſe hoc agať h.d. Ar.
b In ſi.Nota caſus,in q̄b.olim ex uerbis expſſis inſurgebať
tacita coniectura nouationis, hodie non corriguntur,quia
in illis ſit nouatio ſaltem ope exceptionis,ſecundum Doc.
hic.& per An.in 3.col.in prin.

Hoc Amplius.Vide iuxta hunc §.quod ſcripſi ſupra de
contrahen.emp.in prin.

Finis libri tertii Inſtitutionum.

INCI-

INCIPIT LIBER QVARTVS INSTITVTIONUM, D. Ioannis Fabris. I.V.D.

De obligationibus quæ ex directo naſcuntur. Rubri.

COntinuatio apparet hic in tex. & ex diuiſione, quæ fit ſupra de obli.l. generaliter.§.fi.

Cum ſit ex. In glo. caue tibi in fine iſtam gloſ. non oportuit hic ponere, quia textus non loquitur de hoc titulo, ſed de libro.

1 *Colonus partiarius quando non furetur.*
2 *Aeſtimatio quando creſcat.*

a Furtum. a In gl.& facit extra ibi cum alle.§. ſi quis aſi
num.melius in §.neque uerbo.ꝙ vide quod ſcripſi ſupra
man.§.1.In ea.glo.ibi, contrectatio. de loco ad locum.
amouiſſe enim videt, qui corrumpit, ut l. qui tabulas.in
fi.ff.de ſur.In glo.ſubaudi cũ alleg.l.ſi ſocius.hoc uerum,
ſi conſtet,ꝙ animo furandi, nõ tamen præſumitur ff.pro
1 ſoc.l.merito.& ideo uidetur, ꝙ ſi† colonus partiarius
portet ſolidos fructus ad domũ ſuã, qđ nõ cõmittat furtũ in dubio.ff.de iniur.l.itẽ apud Labeo.§.ſi quis ſeruum.
In gl.hoc ideo.cũ alle.§.placuit. Breuiter furtũ nõ cõ
mittit ſine animo.ff.eo.l.inter oẽs.§.recte.In ea.glo.ibi,
cũ alle.ff.de cond.ob.cauſ.l.pen.dic,ut ibi,qa ibi habuit
animũ furandi & lucrandi cõplendo uoluntatẽ ſuam, ut
ibi no.In gl.ut habes.in fin.quidam diſtinguuntur,aut res
2 peruenit ad manũ furis †de uoluntate domini,& tunc du
platur,uel quadruplatur æſtimatio,uſus aut cõtra, & tũc
æſtimatio toti⁹ rei,& hæc ſcripſi Cy.C.de ſer.fug.l.i.Sed
cõtra hãc diſt.facit ff.de cond.fur.l.qui furtũ.l.ubi uenerat res ad manum furis de uoluntate domini, ut quia cõ
modata fuerat, & tamen ſupponitur rem totam eſſe furtiuam,quia petitur cõditione furtiua,ut ibi.In glo.ex hoc
dico.in fi.& pone exemplum,ut ibi.In glo.1.diuina.hoc
non videtur uerum,quia ff.eod.l.1.§.fi.ſunt ſimilia uerba
Pauli qui credit fuiſſe paganus.vnde dic lege naturali.id
eſt,ratione naturali,quia ratio naturalis docet talia fieri
non debere.ſic ff.de uerb.ſig.l.probrum.

a *Adnot.*Furtum.Si unus furatus fuerat Bonon. & portauerat rem furtiuam Ferrariã,an ex mutatione territorii naſcatur noua actio furti,uide per Bar. in l. ſi dominiũ. ff. de ſur.
& in l.ſi abducta.C.eo.

1 *Furti actio quando naſcatur.*
2 *Furto plures teneri.*

Furtorum. In glo.caſus.nunquid ſunt duæ actiones fur
ti,una quę in duplum, alia quæ in quadruplum compe
tat?Dic quod non.infra §.ſi.ar.contra quod conſueuit di
1 ci.ff.de bono.poſ.l.1.& ſatis ꝓbatur,quia furti actio† na
ſcitur ſtatim per primam contrectionẽ, nec ꝑ aliã con
trectationẽ,,alia oritur.ff.de fur.l.cũ.qui. Si igitur cũ pri
mo clam furatũ,& poſt deprehenditur,oritur alia actio,
unde naſceretur? & facit infra quod cũ eo.§. in rem. uer.
licet.In glo.per hoc.ibi cum allegat.l.prohibere.melius
ff.de iure fiſ.l.Imperatores.In gl.in tantum. in fi.hoc uerum eadem die,qa ſi alia die,ſecus ff.eo. l.quo deſtinauerat.
2 Quid ſi† ſint plures, unus rem furtiuam portabat,alii
cuſtodiam faciebant,uel erant ſocii?Videtur idem ff.ad l.
Iul.pecu.l.ſacrilegii.§.fin.

1 *Animo perdibiles.*
2 *Sequelam cum actu tolli.*

Conceptum. In gl.imo.in fi.uidelicet in ſeruo fugi.&
1 idem in aliis† rebus,quæ ſe animo perdunt, ut uxor,monachus,ſeruus aſcriptitius. & ita no.in §.hoc aũt. in aliis
autẽ ſecus,qa nõ expedit põpam rei familiaris detegere.
C.qũ & q.quar.pars.l.2.de metallis, & metal.l.quoſdam
& hoc niſi eſſet perſona ſuſpecta,& aliqua indicia mouerẽt,nã cũ ꝑſona tũc poſſet capi multo fortius domus eius
inquiri.In gl.hęc nõ eſt ſemper bona.in fi.dicas,ꝙ nõ eſt
bona conſequẽtia.ſublata eſt ſolẽnitas, ergo ipſe actus
qui ſolennitatẽ requirebat.C.de inſa. l. decreto. de neg.
2 ge.l.actio.† ſed iſta eſt bona,ſublato actu,ex quo ſequela
depẽdebat,& ipſa ſequela remouet.ff.de pact.l.i.& 2. Est
idẽ hic,cũ actus principalis,ex quo actio furti,tãquam ſequela prohibet, ſit remotus, & ipſa actio eſt remota, &
no.hic glo.Aurelianenſem, quæ deſtruit tex.ſuum.

Pœna.in gl.niſi ĩ fi. Et ratio fauore ciuitatis,ut ibi not.
quid autem quadrupletur,uel dupletur, uide,ff.eod. l.in
furti.& l.ſi vendidero.

1 *Fur quando, an non,excuſandus.*
2 *Furis dolus quando,an non præſumendus.*

a Furtum. In glo.quid ſi hoc credidit.in fi. a gl.hic inten
1 dit dare differentiam an ille,† qui fur dicitur,habuit rem
ab initio de uoluntate dñi, & tunc ſtulte credens excuſetur a furto,an receperit propria authoritate,& tunc non
excuſat,& poteſt eſſe ratio,quia ex quo dñs ſemel cõſenſit,facilius præſumitur ſecũdus conſenſus.ff. de ſol.l.qui
homines.§. nullo.Sed certe,vr ꝙ hæc gl.non procedat.&
ꝙ ẽt hoc ultimo caſu,ſtulte opinãs nõ cõmittit furtũ. Primo,qa animus deeſt, ſine quo non cõmittitur furtum,ut
hoc §.Secundo,qa nõ tenet vi bo.rap.j.ti.1.§ & qa. Tertio,qa ſtulte opinãdo cõmittit culpã tñ nõ dolũ, & ſine
dolo furtũ non cõmittitur. ſ.e.ti.§.1.Pręterea ſi bene reſpicias,eſt caſus in l.inter omnes.§.recte.ff. de fur. ibi.n.
authoritate propria occupauit. nec cõmittit furtũ.& ibi
gl.videtur huic contraria, dicit.n.quo ad alias actiones
cõſiderãdũ,an ſtulte credidit,vel non, non quo ad actio.
furti.& hęc eſt ueritas.ff.de fur.l.qui rẽ.in prin. Sed obiicies,quia ſm hoc nunq̃ poterit agi furti,ſemper.n.fur dicet,ꝙ credebat dñm permiſſurũ. Sol.dico,ꝙ ꝑdicta opi.
loquit in caſu,quo certũ erat, ꝙ credebat dñm permiſſu
2 rũ.In caſu autẽ quo certum,non eſt, tunc† peruenitur ad
has cõiecturas,an habuit cauſam credẽdi, tunc nõ præſumitur dolus,nec animus furandi,an non,& tunc ꝓſumit.
Vnde ſi rem periturã receperit,ueluti ouẽ uel animal fugitiuũ lupo abſtulit.non præſumitur malus animus,vel ſi
dñs rei ſit amicus ſuus,& recipiens homo honeſtus,non
iudicarẽ malũ aĩũ.Sed ſecus ecõtra,ſi dñs rei ſit ignotus,
vel inimicus,& recipiens ſit de tribu Beniamin,lupus rapax,tũc iudicarẽ cõtra eũ.Vnde hę gl. debent intelligi in
dubio,ſed in caſu certi,quo crederet dñm permiſſurũ, &
conſtaret nunq̃ furtum cõmittit.ut dixi,nec hæc gl.ꝓcedit,& ita eſt uериſimile gl.ĩtellexiſſe.vnde videt expediẽs
ꝙ recipiens proteſtetur corã teſtibus, ꝙ ipſe credit dñm
permiſſurũ.Et ꝙ caſu quo non placerent, offerat reddere,nã in dubio non pręſumit uelle.ff.e.l. qui uas.§.uetare.& hoc ſi ignorat,ſi ſcit,tũc diſtinguitur, an eſt talis, ꝙ
reſiſtere,ſeu prohibere non auderet,C.non uidet permittere,ut ff.eo.l.penult.Quid ergo ſi pater recipiat equũ filii emancipati ipſo ſciente,& non cõtradicẽte?Videretur
patrẽ teneri,ꝑ d.l.Sed hoc nõ credo,quia ibi loquitur de
reuerentia ſeruili,& quæ metum ingerit, ſecus in filiali,
b uel fraterna.In gl.niſi. b ſed nec illi duob⁹ caſibus eſt
ſpeciale,ut ibi no.In gl.ut furti actio.in fi.& l.falſus.§.ſi
quis poteſtate.In gl.ut unius in fi.ſed cũ hæc actio det ad
duplũ ad intereſſe,& hic nil interſit,quid duplabitur.ff.
de ſer.cor.l.ſi quis ſeruũ.§.ſi. Dicas,ꝙ æſtimabitur quaſi
corruptus eſſe, ut no.in d.l.ſi quis ſeruũ. & idem in monaco,& uxore.in filio dic j.proxi.§. vel uerius, dic idem
in hoc caſu infra proxi. in alio caſu loquitur.

a *Adnot.* In fi. An autem,& qñ ſtetur aſſertioni ſuæ de his
quę pendent ex animo uide Ange. in §.alie.infra de act.
b Niſi. Vide hic diſt.Ange.cũ qrit.an quis ex delicto puniatur ĩ §.ſed ſi credat in 2.colũ.autẽ.me. in uerſi.olti.ꝑ perfectione materiæ.uide do.Cy.in l. ſi quis non d: cani.C.de
epiſ.&cle.

1 *Furti & corrupti actiones æquiparari.*
2 *Fratrem furto non teneri.*

Interdum. In gl. nõ ratione. ibi, cum alleg. §. ob homi
nẽ. melius. ff. de his qui detec. l. fi. ſi qua. pau. fec. dica l. 3.
Sed hæc gl. non uidetur procedere, quia hæc actio, & ſer
1 ui corrupti † uidetur parificari in hac materia. ſ. proxi.
§. & tñ filio corrupto, datur utilis. ff. de ſer. cor. l. & tamẽ.
§. 1. & ibi etiã no. contra uidelicet, qđ agitur ciuiliter, &
habetur ratio affectionis. Sed nec illa eſt uera, vnde dic,
ꝙ habetur ratio operarũ, & dãdi, qđ pater ſuſtinuit, & il-
lud duplicaſ, & ita no. ff. de fur. l. cũ qui. §. ſi filius. & hãc
2 approbat ibi Dy. † Et hæc eſt ratio, quare mater non agit
quia illi nõ debet filius operas. Vnde reperitur caſus, quo
agit uendicatione. ff. de fideic. li. l. ſed ſi non data. §. 1. Sed
nunquid frater põt agere furti frater ſurrepto. Nonnulli
uident inclinare, qđ ſic. infra d. l. ſi quis ſeruũ. per l. ſi fra
trẽ. C. ad leg. Fal. de pla. Ego credo cõtra per rationẽ præ
dictã, qa nõ debet ei operas, ſicut nec mater. Itẽ ſi mater
nõ ait, multo minus frater, q minus ius habet. & eſt remo
tior. In ea. glo. ibi vel ad proprietatem hæc non uidetur
bona ratio, qa datur rei uendicatio, quæ proprietatẽ con
cernit. ff. de rei uẽdic. l. 1. §. per hanc. ſed dic, quòd nõ daſ
uera rei uendica. ſed quędam, quę eſt utilis quęſitũ. ut ibi.

1 *Opem ferens furto obſtringitur.*
2 *Secretum.*
3 *Furti & iniuriæ diſcrimen.*

a Interdum. a † In gl. no. hic. ibi, ſolo facto. unde eo ip
1 ſo, quod iuuat ſciens, dat conſilium, licet nõ principali-
ter, ſed ſecundario, ut l. ſæpe. ff. de uer. ſig. ff. eo. l. ſi pigno
re. §. qui ferramẽta. In ea. gl. ibi, cũ allegat l. in furti. §. fi.
melius in §. pe. In fi. eiuſdem gl. Et tamen uulgo dicitur,
& nõ eſt conſilium, quod multi ſciunt. Et caue, quia glo.
vult hic recipere cõſiliũ pro ſecreto. & ſi ſic dixiſſet, pro
prius locuta fuiſſet. lex tamẽ, quã allegat, nihil faceret ad
2 hoc propoſitum, ſed facit, quod alibi ſcribiť. † ſecretum
dicitur, qđ quinque ſciunt. de pœn. di. 1. c. è cõtra. & facit
extra de hęr. c. ſtatu. li. vi. & ibi de hoc. In gl. cũ alias ibi,
cũ alleg. l. ſępe. ibi. no. cõtra. & eſt uerius. unde ſ. de mãd.
§. 1. ubi ſcripſi. Concedo tamen, quòd hoc caſu teneatur
de dolo. ff. de dona. leg. quod ſi cum ſcires. In fi. eiuſdem
gl. ſed ob eo. ti. l. 2. §. 1. Atilicinus. Dicas, ut ſupra. qđ ſpe-
3 ciale in furto, † quod nõ committitur ſine cõtrectatione,
ſed iniuria, poteſt committi verbo, & literis. ff. de iniur. l.
lex Cor. §. fina.

a Adnot. Interdum. Nõ ſolum principalis furtum cõmittit,
ſed etiam opẽ ferens tenetur furti. Quærunt hic Doct. qua
pœna tenetur opem ferens. Item quod modis dicitur quis
præſtare opem: uide Ange. hic poſt alios.

1 *Furtum ex officio puniblle.*
2 *Furta domeſtica quando punienda.*

a Hi, Qui. In glo. niſi ſic. in fin. a idẽ uidetur, in quocun
que domeſtico. ff. de furtis l. ſi libertus. & l. ſerui, & filii.
1 Nec iudex põt ſe intromittere ex officio, nec punire, ni
ſi eſſet magnum furtũ, & magnę rei. ff. de pœ. l. reſpicien
dum. §. furta. C. de pats. pote. l. congruentibus. & l. præce
dẽti. quidã iudices male ſeruant, q qñque ex hoc extor-
quẽt pecunias, pater autem & dominus poſſunt punire le
ui pœna, & incarcerare, ut ſcripſi C. de priua. car. l. 1. & no
tatur ff. ſi quis teſtamẽ. lib. eſſe iuſ. fue. l. 1. §. quid tamen ſi
2 tamen filii, † vel domeſtici eſſent inobedientes, & nollet
reddere res furtiuas patri, vel domino, poſſunt adire iudi
cẽ & eius officiũ implorare, q ſeuerius uindicabit, ut d. l.
congruentius, ſi autẽ alii tradiderunt, rem furtiuam ſcien
ter recipienti, tenet furti recipiens, & cõdictione furti. C.
de furtis. l. eos. Eadẽ poſſunt dici de abbate, & monachis,
extra de offi. ordin. c. quanto. ubi de hoc.

a Adnot. In fi. An autẽ hodie procedat iſte tex. ibi, quia nec ex
alia ulla cã. cũ filius i aduẽtitiis qrat ppriętatẽ. uid hic Ang.

1 *Furti agere quibus an non, liceat.*
2 *Furti actio quando competat.*

a Furti. a Opponere, † quia ſemper intereſt domini, rem
1 ſaluã habere, ſed dic, ꝙ imo poteſt nõ intereſſe, ueluti ĩ.
§. itẽ ſi. Item ſi rem debebãt in ſpecie, & fuit ſurrepta ſine
culpa ſua, nil ĩtereſt domini, qa fuit liberatus. ff. de dolo.
l. arbitrio. §. fi. Itẽ opponitur, qa actio furti, datur illi, cu-
ius nõ intereſt, qa datur uenditori. ff. de furtis. l. eum. &
tñ nõ eſt res eius periculo ſ. de cõtra. emp. §. cũ autẽ. Sol.
imo intereſt propter ius retẽtionis, quod habet, quouſq;
furti ſolut⁹. ff. de act. emp. l. Iul. §. offerri. Vł intellige, qñ
pp malã eius cuſtodiã res ſurrepta, ſed hoc non ualet, ut
2 patet ff. eo. l. ſi uendidero. i pri † Vnde actio furti qñq; cõ
petit ratione dominii, & ĩtereſſe, & qđ in ea dupleť, uide
ibi. ſed hic loqť qñ cõpetit rõne intereſſe, ut ibi no. unde
act. furti bene cõpetit, q̃uis nõ interſit, ſaltẽ qñ tenetur ce
dere alii actionẽ, & ſic loquiť l. illa, q̃ eſt huic ɔ̃ria. intelli
ge ergo hic nõ alter cõpetit, niſi interſit uerũ eſt, ut duple
tur intereſſe, ſed ratione dominii bene competit, licet
non interſit. In glo. res tamẽ. in fi. qđ ãt dupleť, vide ple
ne ff. đ fur. l. cũ q. §. idẽ ſcribit. & l. creditor. & l. creditori.

a Adnot. Furti. Actio furti cõpetit illi, cuius intereſt furtum
non eſſe factum, hoc uerũ intellige, ad hoc ut dupletur,
alias ratione dominii competit, etiam ſi non interſit puta,
ut ea alii reddatur. ff. eo. ſi uendidero.

1 *§. Item ſi. ſenſus.*
2 *Periculum cuius & quando ſit.*
3 *Fullo quid domino reddat.*
4 *§. Itaque explicari.*

1 Item ſi. † Hunc §. intellige. ubi culpa poteſt imputari ful
loni. alioquin ſi fullo nõ tenetur, nõ uideo quin domin⁹
agere poſſit cũ eius interſit. & ceſſat ratio, quę hic redditť.
ff. eo. l. itaque. & ſupra ſubiicitur. In gl. facit. ff. eo. l. itaq;.
& l. ſ. uerſus eſt interpoſitio, quæ non ſedet bene. In gl. &
2 pœnam in fi. iſta nõ uidetur bona ratio. † nam ad condu-
ctorem non pertinet periculum, & tamen non reſtituit.
ff. loca. l. is qui, licet poteſt eſſe ratio, quia commodata-
rius, & conductor, amittunt uſum rei, quę ad eos perti-
net, & ita reſpondetur ad creditorẽ, qui debito imputat.
ff. de pig. act. l. ſi pignore. & ibi no. In glo. bene dico in fi.
ſic ergo differentia eſt in hoc §. inter eum, qui gratis reci
pit, quando eſt in electione domini, ut hic, & eũ, qui non
gratis, quia tunc recipiẽs agit. vt eſt ratio, quia plus debet
3 ſubueniri dño, in contractu liberali, quam in alio. † nun
quid quod fullo exigit reſtituet domino? Videtur, quòd
nõ, ſicut nec commodatarius. Sed in hoc poteſt dici con
tra, per ea, quæ ſcripſi ſupra proxi. quia fullo non põt uti
re. ff. de furtis. l. fullo. Item dic, quod ubi res, in qua aliqs
habet uſumfructum ſurripitur, non obtinet iſte §. ut ff. eo.
l. inter omnes. §. ſi ſeruus. nec ubi res pignori data ſurripi
tur. ff. eod. l. eum qui. §. idẽ ſcribit. & l. creditori. l. ita que.
Sed quæritur, hic dicitur, ꝙ ſi dominus ignorabat furtũ
commiſſum, poteſt agere contra furem, & dimittere
commodatarium. Quid ſi ſciebat furtum commiſſum, &
elegit commodatariũ, quem credebat eſſe ſoluendo, &
non erat, nunquid poteſt redire ad furem? Iac. de Ran. di-
cit, ꝙ nõ. Doct. citramontani dicunt cõtra, ut no. Cyn. in
l. manifeſtiſſimi. quod uideť uerius. Error enim facti non
debet nocere in talibus, ſecus dicerẽ, ſi eſſet lapſus erro-
re iuris. ff. ſi quid in fraudem pat. l. ſi patronus. & facit, qđ
not. de ſuc. edi. l. fi. & melius ff. quod cũ eo. l. ſed ſi ex par
te. §. fi. Preterea text. dicit, quòd non eſt locus huic §. ubi
omnino nõ eſt ſoluendo, ut infra ſubiicitur. Et p hoc põ
teſt reſponderi ad aliam quæſtionẽ, ſi dominus egit con
tra illum, qui in ueritate furtum nõ fecerat, & ſuccubuit.
an poſſit redire ad commodatariũ. in qua doctores citra-
montani tenent idem. Sed ultramontani contrariũ, quo
rũ opinio uidetur poſſe ſuſtineri, quia hoc caſu, dominus
poſſe agere contra uerũ furem, & nil perdet. Super textu
ibi eadẽ definitione, ut dominus eligere poſſit, vel com-
modatarium,

modatarium, vel fu rem. ſi tamen commodatarius eſſet
omnino nõ ſoluendo. tex. ſupponit, ꝙ non ſit locus huic
§. quia dominus poſſit redire ad furẽ, nec in hoc uidetur
corrigi, quo adhoc. antiquitas. Sed obſt. ff. de uer. ſigni. l.
4 ſoluendo. & ſupra § fulloni. ff. eo. l. itaque. † ubi dicitur,
ꝙ qui eſt nõ ſoluendo in parte, uidetur non ſoluendo in
totum. & hic dicitur, ꝙ uidetur ſoluendo in totum. Sed
hic eſt cauſa fauore electionis, quę datur domino, qui de
bet ſibi imputare, ſi elegit talẽ, qui in parte eſſet non ſol-
uendo. Si uero domino eſſet non ſoluendo, eſſet iniquũ,
ſi omnino haberet carere re ſua.

1 *Depoſitarius furti agat. & 2.*

Sed is in gl. ſupra quib. mo. in ſi. Sed quid ſi per latam
1 culpam depoſitarii res fuit ſurrepta? † Videtur, ꝙ tũc age
re poſſit, quia ſuo periculo eſt, & lata culpa ipſum obligat,
ſicut dolus. ff. depo. l. quod Nerua. & ideo cum eſſet ratio
huius §. uidetur, ꝙ depoſitarius agere poſſit furti, vñ lata
culpa nõ poteſt æquiparari dolo, in caſu huius §. quando
agiẽ de pœna imponẽda ratione doli, & ubi dolus puni-
tur. ff. de in litẽ. iu. l. in actionibus. ad leg. Cor. de ſic. l. 3.
§. ſed & id quod. de uerb. ſig. l. magna. & ibi no. Item uide
2 reẽ, ꝙ depoſitarius † poſſet agere furti in caſu quo poſſet
retinere rẽ propter impenſas in ea factas ſecundũ illam
opi. de qua C. depoſiti. l. pen. tũc enim uideẽ, ꝙ agere poſ
ſit, propter ius retentionis. ſupra eo. §. furti. & facit. ff. ui
bo. rap. l. 2. §. in hac actione non utique.

In Summa. in glo. a decimo. ibi eũ allegat §. furioſus.
alias eſt §. pupillus. qđ uide ibi. item dic, ꝙ mitius debet
puniri. extra de delic. pue. c. 1. imo nullo modo, ſi delin-
quit ex culpa ſine dolo, ut eo. tit. c. 2.

Furti actio. In gl. id eſt in perſonã. in ſi. hoc uerum ſi
ſit dominus. ſi uero haberet detentationẽ tantum, uidetur
deſtitutus omni auxilio. Sed dic, ut no. ff. de condi. furti.
l. & ideo. §. ſi. & per Inno. extra de reſt. ſpol. c. ſępe. & in
Spe. de pe. & poſ. §. 1. uer. ſed nunquid depoſitarius. nu.
xij. & uide infra de act. §. itaque.

Vi bonorum raptorum. *Rubrica.*

Continuatio patet ĩ gl. ꝙ etiã de ſe. Et no. ꝙ
hæc materia habet tria capitula. de primo tra
ctaẽ ſolũ ĩ hoc tit. Primũ eſt, quãdo ſingularis
rapit. Secũdũ, quãdo turba coacta. ff. eod. l. ii. &
l. 4. §. ſi quis aduentu. Tertium, quãdo in turba
datum eſt damnum: ut d. l. 4. in prin. & hæc da-
tur in duplum, & uide in d. l. 2. in prin, & c.

1 *Vi bo. rap. quis an teneatur.*
2 *Furtum manifeſtum non probandum.*

Qvi res in gl. large. ĩ ſi. uide ſ. tit. i. ſuper gl. ſubaudi.
1 In glo. ſed quomodo. vult dicere gl. † ꝙ manife-
ſtus ſemper tenetur ui bo. rapt. ſed nõ manifeſtus,
demũ, ubi habebat aĩm rapiẽdi, ſi nõ reperiſſet reſiſtentẽ,
alias ſi clãculo facere uoluit, non uidetur, quod debeat
teneri ut bo. ra. cum non habet animum rapiendi. ff. eo. l.
2. §. damni. & hęc gl. eſt optima, & bene interpretãs. Sed
2 quare † manifeſtus deprehenſus cum re? Reſpondeo, quia
non poteſt negare, nec tergiuerſari, quin fur ſit, Vnde cre
do, ꝙ non oportet probare, ꝙ ipſe furtum fecerit, cum rẽ
domini inuentus, & deprehenſus fuerit, bene tamen cre-
do, ꝙ ſi uellet dicere ſe ab alio iuſto tit. habuiſſe, quòd de
beret audiri. C. eod. l. ciuile. In glo. id eſt efficax in ſi Sed
quomodo hæc actio furti, & ui bono. rap. dantur pro mi-
nimo, & actio de dolo non: dic, ut ſupra de rer. diui. §. gal
linarum. & ibi ſcripſi.

1 *Fur manifeſtus cur magis puniendus.*
2 *Actio vi bonorum rapt. cur inducta.*

Quadruplum. Super tex. rei perſecutio. id eſt uera rei
æſtimatio. ff. eo. l. 2. §. in hac actione. in act. furt. dic. ff. de
1 fur. l. in furt. † In gl. nam raptor. in ſi. quę potuit eſſe cau-
ſa, ꝙ manifeſtus magis puniretur? Reſpond. quia magis
contemnit dominũ, & ita magis offendit, & magis delin
quit, ut no. ſupra tit. 1. §. pœna. ff. eo. l. 2. §. in hac actione.
ſed hæc ratio non ſufficit quando clam furatus fuit, & in
itinere deprehenſus. Sed dicas, quod lex xii. tab. fuit anti
qua, & prima, & non diſcutiebat caſus ſingulos, ſed groſ
ſo & uniformi modo. ſic inſtituit, ſed prætor ſuperuenit,
qui ſubtilius ĩſpexit, & magis puniuit illud, de quo magis
certum eſt, ꝙ delinquit. Sed cur prætor per act. ui bo. rap.
eãdem pœna impoſuit manifeſto, & nõ manifeſto. & lex
xii. tab. & ipſe prætor diuerſas ĩ actione furti. Poteſt dici,
2 ꝙ ꝑtor eandem † pœnã in ui bonorũ raptorum impoſuit,
propter eundem animũ rapiendi, qui ſemper requirię, ut
dixi ſupra proximè declarando gloſ. iunge infra de actio.
§. ſequens. uer. uidetur autem.

QVIA Tñ. In gl. ſcilicet ab actione, in ſi. dicas utran-
que ueram. abſoluitur enim per iudicẽ, ſi ponatur in cau
ſa, ſed ius ipſum abſoluit, lex declarat non teneri. & iun
ge ſupra tit. 1. §. placuit.

1 *Dolum præſumi.*

Sed ne dum. In glo. pro tamen. ſi ſic expoñas, nulla bo
na conſtructio põt ſequi. Vnde dic. ꝙ ponitur propriè. &
hoc videtur inferri, quod illa conſtitutio legis ſi quis in
tãtam. non exigit dolũ & ita no. ff. eo. l. 2. §. doli. Sed con
tra not. in d. l. ſi quis tantã. pro qua C. unde ui. l. inuaſor.
2 Poteſt dici, ꝙ requirit dolum, dolus † tñ præſumitur, ni-
ſi habuit iuſtam cauſam credendi. Vnde non ſufficeret al
legare bonam cauſam, nec ignorantiam iuris, & hoc in-
fert iſte §. In gl. ut C. unde ui. in ſi. glo. optime facit, uti-
nam ſic ſemper fuiſſet, qđ nullas gl. repetiſſet, & ſine du-
bio fuiſſet longe breuior ſcriptura, quare dic, ut ibi, & ui
de ibi plures cõcluſiones in meo breuiario & remiſſio-
nes, & uide, quod notatur. ff. quod met. cau. l. extat.

1 *Furti uariè agi.*

Sanè. Vide hunc §. quaſi de uerbo ad uerbum. ff. eo. l.
2. §. in hac actione non utique. uides ergo, quòd ubi po-
1 teſt agi furti & ui bonorum rapto. Sed quæro † cum furti
poteſt agi ciuiliter, & criminaliter, nunquid eodẽ modo,
ui bonorum rap. Super hoc glo. uariant, nam quandoque
dicũt poſſe agi criminaliter, ut no. ff. de priua. delic. l. fin.
quandoque contra, ut C. ui bono. rap. l. 1. nõ uideo, cur
nõ poſſit eſſe criminalis, ut aliꝗ. ff. de pub. iud. l. infamem.
in ſi. de accuſa. l. eum qui.

De lege Aquilia. *Rubrica.*

Continua, ut in gl & no. ꝙ iſte tit. melius &
proprius ſituatus eſt in hoc uolumine, quã in
ff. nec C. ponitur. n. hic inter maleficia: & ibi in
ter contractus, ſed utrobique bene ex diuerſis
conſiderationibus. nam iuriſcon. poſuit inter
contractus: quia datur ad intereſſe & eſt ciuilis.
vide ĩfra c. §. liberum. ſed Imperator poſuit hic
inter maleficia, quia ex maleficio oritur, & c.

2 Damni. a. In gl. habebat. in ſi. ff. eo. l. ſi ſeruus. ſeruũ
§. huius rei. & §. 3.

2 *Adnot.* Dãni. Diuide hũc ti. ut hic ꝑ Ang. planus ẽ tex. nec
indiget sũmario. & uide Ang. hic poſt principiũ, in uer. &
ad intelligẽtiã totius ti. ꝙ aliqñ dat directa Aqlia, qñqꝫ u-
tilis: qñqꝫ in factũ, & ꝓſequẽ materiã illã plene. & uide eum.

1 *Occidi qui poſſint impunè.*
2 *Aggreſſor quando impunè occidendus.*
3 *Fur qui necandus, an non. 4. 5. 6.*
7 *Fure occiſo, ſpectanda.*
8 *Furem decipere, an & quando liceat. 9.*
10 *Laſores an de damno teneantur.*

Inla-

Iniuri. a In gl. ſcilicet diurnum. iſta gl. non eſt uera.
dicit enim furẽ poſſe occidi, etiam ſi ſe non defendat, &
tamen hoc non eſt uerum, ut l. furem. ff. ad l. Cor. de ſic.
ff. eo. l. itaque. Sed dic, ꝙ glo. intendit hic accipere latro
nẽ ꝓ fure diurno. ſed adhuc obſtat d. l. Vnde dic plenius,
ꝙ eſt differentia inter inſidiatorẽ, latronẽ, & furẽ. ut no.
3 in Auth. ut nul. iud. §. pe. Nam uidetur, ꝙ latronem, † inſi
diatorẽ itinerũ, poſſum occidere indiſtincte, ut l. itaque.
ſed lex obſtat in uer. itaque. qui uidetur concedere, ita de
mũ poſſe occidere, ſi non poſſit periculũ euitare, & ſecũ
dum hoc. nihil. erit ſpeciale cõtra inſidiatorẽ, quia ita be
ne poſſet alius occidi, ut l. ſcientiã. §. qui cũ aliter. & tũc
l. itaq. innuit, ꝙ ſit aliquid ſpeciale, ut C. quãdo li. uni. ſi
ne iud. ſe uind. l. 1. In hoc põt dici, qđ is uerſus intelligit
in caſu, quo inſidiator non aggrediebat. Vnde ſi ego ag-
grediar inſidiatorẽ, quẽ poterã tranſire ſine periculo, tũc
uř, qđ tenear ſi ipſũ occidã. Dic ergo circa inſidiatorem,
4 ꝙ aut poterã tranſire ſine periculo, ut quia non † aggredie
batur me, & non poſſum occidere. ut hic, aut aggredieba
tur, uel uolebat tollere res meas, & tũc poſſum occidere,
non diſtincto, utrum alias poſſem euadere, uel non, uel
utrũ moderãmen adhibuerim, uel non, & hoc eſt ſpecia-
le cõtra inſidiatorem, ut d. l. itaque. nec hoc caſu teneor
ipſum uiuũ deprehendere, ut d. l. quando li. uni. ſine iud.
ſe uin. Vel dic, qđ hic improprie accipit latronẽ pro fure
5 diurno. † In furẽ uř. dicere lex, quod nocturnum poſſum
occidere indiſtincte, diurnũ, non, niſi telo ſe defendat, ut
d. l. itaque. §. 1. ſed l. furẽ. ff. ad l. Cor. de ſica. obſtat primo
membro, quẽ dicit nocturnum ita demũ poſſe occidi. ſi
ſe defendat. glo. dicit ibi, ꝙ nocturnum poſſum occidere
pro ſoluẽdo perſonã & res; ſed diurnũ ꝓ ſaluatione per
ſonæ tantũ. Et eſt ratio, quia diurnus cognoſcet, & accu-
6 cuſabitur, nocturnus non, ut ibi notat. † Quid ergo ſi no-
cturnus cognoſcatur ad cãdelam, uel lumẽ, diurnus, nõ,
quia fugiebat, & erat homo extraneus? Videř attenta hac
ratione, quod poſſim occidere diurnũ, & non nocturnũ.
Et ita uidetur idẽ in utroque, & non erit differẽtia, utrum
occidã, nocturnum, uel diurnum, ſed utrũ cognoſcatur,
uel non. ut hãc tenet Pet. de Bel. per. hic, ſed hoc uidetur
contra l. itaque. quæ facit differentiam, ergo dicas, ꝙ non
poſſum occidere nocturnũ, ſi tutẽ poſſum eum capere, &
hoc apparet in furẽ ſ. alleg. ſed ſi non tute, tũc poſſem eũ
occidere. & iſtud iudicabiř ex mõ, & qualitate facti. Ver
bi gratia, fur de nocte ſine lumine intrauit domũ meam,
ego ſentiens eũ intra, & prope me, ſurgo, & enſe arrepto
7 † percutio eũ, & occido, non teneor, ut d. l. itaque. ſed ſi
ipſum intrare præſenſi, excitaui familiã ſecrete, accẽdi lu
men, & furẽ cępi nullam defenſionem adhibentem, tũc
ſi occidã, teneor ex quo poſſum eũ capere, uel alias eum
cognoſcere, & res meas auferre. Et ita intelligiř l. furem.
Et eſt ratio, quia quando ego ſurgo ex abrupto, ſine lumi
ne, neſcio an uenerit propoſito occidendi, nec quę ferra
mẽta portat. Et iõ in dubio poſſum occidere, qa nõ eram
tutus de perſona, nec de bonis. in alio caſu ſecus. Quę er
go erit differẽtia inter nocturnũ, & diurnũ? Reſpondeo
magna. Nã nocturno occiſo, ego nõ habeo ꝓbare, quòd
ſe defenderet. Vnde niſi accuſans ponat, & probet aliud
contra me, ego nõ habeo ponere, nec ꝓbare, qđ ſe defen
deret, ſed ſecus in diurno, ibi enim habeo hoc ponere, &
probare, alias cenſeor homicida, ꝙ ad hoc bene facit ex
tra de homicid. cap. ſi perfodiens. Quid ergo dices, ſi no
cturnus nõ ſe defendit, ſed fugit cũ rebus, uel forte diur-
nus fugit, & eſt omnino ignotus: nec põt attingi, niſi per
6 cutiatur a tergo? Credo † quod attẽtis rationibus prędi-
ctis, poteſt impune percuti, quia tunc non poſſum ſine pe
riculo rerum parcere, per dict. l. itaque. §. 1. & ſecundum
hęc oportet ex parte percutientis diurnum qualitatem fa
7 cti probare per teſtes. Sed † quid ſi nulli ſint de hoc teſtes,
ſicut frequentius, contingit, ſed tamen ego, qui uiuus
ſum dico, quòd ſic inueni eum furantem, & occidi? In
hoc caſu crederem recurrendum ad coniecturas, cuius
uitæ erant ante, & ille qui occidit, & qui occiſus eſt, ut
dixi ſupra de iure naturali gent. & ciuil. §. ius autem gen
tiũ. & in dubio abſoluerẽ uiuũ, ut ibi ſcripſi, dum tamen
clamauerit, ut d. l. itaq. §. i. & ad hoc ualet clamor, ut te-
ſtes ſuperueniat. Sed quomodo teſtificari poterunt, quia
clamando occiditur, & ita teſtes tarde ueniunt. Sed potes
dicere, qđ teſtificabunř de hora, & loco, ubi repertus fue
rit, ex quo pręſumitur contra mortuũ. Ex his appatet eſſe
periculoſum occidere furẽ, ẽt ſe defendentẽ, uel fugien-
8 tem, qñ nõ ſunt teſtes. Quid ergo dices in caſu † uir erat
in lecto cũ uxore, & ſentiẽs furem ſuper domo ſua, dixit
clara & alta uoce uxori ſuæ ſic, ꝙ fur poterat bene audi-
re, mulier uis tu ſcire qũo acquiſiui tantas pecunias, ſicut
habeo in domo iſta. ſcias, qđ ego fuit fur, & aſcendebam
ſuper tecta domorum de nocte, & quãdo bene radiabat
luna, ſicut modo facit, ego dicebam domin' fortis, & po
tẽs & ponebã me ſuper radio lunæ, & efficiebař fortis, &
per illum aſcendebam & deſcendebam. quod fur audiẽs
credens uerum, poſt ꝙ credidit obdormiuiſſe coniuges
poſuit ſe ſup radio lunæ, qui intrabat domũ ꝑ feneſtram
& cecidit in terrã, & mortuus eſt, quęrit nunquid iacens
in lecto teneař? Et uidetur, quòd ſic, quia dolum induxit
eum ad ſe pręcipitandũ. ff. de ſer. cor. l. dolo. Sed hoc non
uidetur uerũ, quia ſi licitũ eſt nocturnũ occidere, multo
fortius decipere, ſed hoc eſt licitũ, ut l. itaque. ergo, & c.
Verũ eſt tñ, ꝙ debuit clamare dum audiuit eũ cecidiſſe,
ut d. l. itaq. Item ꝙ fur non debuit ei credere. ff. eo. l. item
9 Mela. in prin. † Vnde in hoc eſſet aduertendũ, utrum po-
tuit ſeruare res ſuas ſine periculo: alias quia forte potuit
clamare, quando audiuit eum ſuper tectum, ut ueniſſent
uicini: ſi autem eſſet in loco campeſtri ſolus cum uxore:
quia potuit probabiliter dubitare, an eſſent plures, & quę
arma portabant, credo, ꝙ tunc potuit talẽ dolum cõmit-
10 tere per prędicta. In glo. † quia hoc non eſt not. tex. con
tra Burgenſes, qui haſtaludunt, ꝙ teneař ſi aliquis læda-
tur, uel occidař, etiã ſi in campo ad hoc deſtinato haſti-
luſerint, ut hoc uerſ. ſi alius. quod eſt notabile, quia i cul
pa ſunt, cũ his ludus eis non cõpetat. Sed ſecus ſi ad ludũ
eis cõpetentem luderẽt, ut ad pilã. ff. eo. l. itẽ ſi obſtetrix.
§. ſi. & l. itẽ Mela. uel in publico certamine per conſuetu
dinẽ, uel ſuperiorẽ permiſſo. ff. eo. l. qua actione. §. ſi quis
in colluctatione. Et ideo credo, ꝙ ſi luderent ad arcũ uel
baliſtam, & in loco publico, ꝙ non tenerenř, qa ad talia
iuuenes Burgenſes, & ẽt laboratores conſueuerunt lude
re, nec forte in caſu pręcedenti ſi ſit conſuetũ in regione,
quòd Burgenſe haſtiludant. Itẽ caue, ꝙ licet tales exce-
dẽtes teneanř Aquil. non tamẽ deberẽt teneri actione, uel
accuſatione, quę dolũ requirit, ut iniuriarũ, uř lege Cor.
de ſicar. uide. ff. de iniur. l. ſi cum ſeruo. ad leg. Iul. maieſt.
l. non contrahit. & quod no. ff. eo. l. ſciẽtia. §. qui cum ali-
ter. Itẽ ex eo quod hic loquitur de ſeruo, uideř, qđ non ſit
de homine libero ſuper quo fuerunt opiniones. uide in
d. §. ſi quis in colluctatione. Itẽ caue, qa illud, qđ in hoc
§. dicitur, intelligitur, quando datur damnum ali[illegible]
de nũ. ff. eo. l. ſi ex plagis. [illegible]
a *Adnot.* Iniurib. Quo ad legem Aqu[illegible] Iniuria diciř oc-
cidiſſe qui dolum, uel culpam commiſit occidendo; quia in
actione leg. Aqu. uenit leuiſſima culpa caſus uero occiden
tem excuſat h. d. Ang. tractat hic. poſt Pet. de Anch. Quo-
modo dẽt quis probare, ſi hominem occidit quod fecit ad
ſuam defenſionem uide eum hic. Iſta eſt materia doc. iur.
ci. in l. ut uim. ff. de iuſ. & iu. & in l. i. C. unde ui. ubi Bar. Bal.
Sali. Cy. & alij.

1 *Via uicinalis.*
2 *Signo quem excuſari.*

a Item. a Super tex. uicinalem. † uicinalis dicitur, quæ in
1 uicis eſt, & quę in uicos ducit, ff. ne quid in loco pub. l. 2.
§. uiarum. Et no. ꝙ quo ad hoc cenſetur publica, ſiue col
latio a priuato facta ab initio fuerit, ſiue non. quãuis fiat
ibi diſtinctio, & eidẽ crederẽ in priuato, quando licitum
eſt omnibus per ipſam trãſire, ut eo. l. 2. §. priuatę. quia ra
tio legis ad hoc extenditur. In gl. niſi forte, quid ſi non
2 clamauerit, ſed ſignũ appoſuerit, ſicut † faciunt cooper-
tores domorũ in uiis publicis? dic idẽ dum ſi ſit notum. ff.
ſi cert.

ſi cert.pet.l.cũ quid.Præterea ſuper tex.culpæ reus.etiam
ſi gratis ab initio feciſſet,ut no.ff.e.l. idẽ iuris. ſed ſi non
gratis forte põt deſerere ob defectũ ſolutionis.l.ꝑ hanc.
C.de aduoc. diuer. iu.l.per hãc.& melius in l.1. C.de ad
uo.fiſci.ſed ego nnn credo, ſed agat pro ſalario ſuo. l. 1.
§.in honorariis.ff.de uar.& extraor.cog.In gl. facit in fi.
& per hoc uidetur,quod non punitur leg. Cor. de ſic. ff.
ad l.Cor.de ſic.l.lege.ſed quo ad promotiona leges cen
ſetur homicida extra de homic.c.tua nos.

1 *Adnot.*Item.Nota ſingulariter Ang.ſuper hoc § qui nume
rat culpas & fraudes aduocatorum.& in quibus titulis & le
gibus de his tractatur.

1 *§.Impetu,reſtringi,& explicari.*

1 Impetu.† in gl.non enim. & hoc ubi ab initio erat infir
mus,quia in culpa fuit,ſecus ſi infirmitas ſuperueniſſet ſi
bi in itinere, qa tunc eſſe extra culpam.ff e.l.ſi ex plagis.
§.in cliuo capitolino.& facit ad hunc &ſeq.uer.extra:de
hoc c.ſignificaſti.Super tex. propter imperitiam., idem ſi
alias non potuit retinere ſi ſciebat modum equi,ut d.c.ſi
gnificaſti. Item intellige hunc §. quando talia animalia
damnum dant ſecundũ naturam ſui generis,ſi autem con
tra naturam ſuam, agiẽ actione in factũ de paupe.ff.ſi qua
dru.pau.ſe.di.l.1.§.ideoq..& uidebitis iſra ſi quadru.§.1.

1 *Actio legis Aquil.quando tranſmiſſibilis.& 2.*

2 Iis autem.In gl.opponiẽ in fi. a Oppoſitio hęc dicit,
quòd qa hæc actio eſt pœnalis,non tranſit contra hære-
dem quę tñ tranſiret,ſi non fieret æſtimatio ultra dãnum.
1 Contra.hæc † actio eſt ex delicto,ſeu maleficio. ĩ.ti. 1.in
prin.conſtat autem,ꝙ actiones ex delicto non tranſeunt,
niſi lite conteſt.ad hęredem.vel quatenus peruenit.C.ex.
delic. defun.l.unica.ergo iſte tex.maledicit,quæ tranſitu
ra,&c.Pe.de Bel.per.prȩuidit iſtud contrarium,licèt hoc
nõ ſic formauerit,& dicit,ꝙ hęc litera difficilior eſt quã
aliqua alia. Dicit etiam poſt dominum ſuum,quòd caſus
poteſt dari in quo hęres tenetur ad totum,quando totum
2 illud,quod prædeceſſor cepit, uenit ad manũ hrdis.†Sed
certe tunc peius ſecundum literam,quia ſic tranſit in to
tum,quando totum uenit ad manum hæredis,& non ua-
luit plus retro,quam nunc ualeat. Vnde non poſſum ne-
gare,quin litera male ſedeat,ſed tamen intelligenda eſt,
quę alias tranſitura æſtimaretur, ſub. niſi deſcenderet ex
delicto.ff.de actio.& obli.l.ex contractibus.vnde quam-
uis hic una ratio impediens tantum ponatur in tex. non
ſequitur,quin poſſint eſſe plures. Sed qa hæc ratio eſt prin-
cipalior,ideo ponitur frequenter ſola infra de perpet.&
tempo.§.non autem.ff.de regulis iuris l.pœnalia.

2 *Adnot.*In fi.Et inſpicitur propriam primæuam naturam a-
ctionis & ſecundum illa iudicemus,non autẽ ſecundum ac
cidentalem.facit;ꝙ no.gl.in l.ſi creditori.ff.de leg.1. quãdo
actu ſurrogatur,& capit naturã alterius,intelligiẽ ſm natu
ram ordinariã,& propriam,& primæuam,quod eſt notãdum.

1 *Intereſſe omne ... præſtandum.*

Illud ſuper tex.nõ ex uerbis, ſed ex interpretatione,
& mente.& uide ꝑ Dy.extra de reg.iur. c.ſi.lib.vi. In gl.
facit arg.contra.in fi.dicas,ꝙ ibi in contractu,hic in deli
1 cto,in quo†uenit omne intereſſe ff.de fur.l.inficiando.§.
1.de condi.furt.l.3.de ui & vi arma.l.interdicto.ff.eo.l.ꝑ
inde.la 1.cum l.ſeq.& uide qđ ſcripſi C. de ſent.quæ pro
eo quod intereſt.l.unica.

1 *Actio legis Aqu.l an criminalis.& 2.*

Liberum.in gl. ſcilicet ĩ fi. & hoc uerum,ſi prima ſen
tẽtia fuit condemnatoria,ſi abſolutoria fuerit,ſunt opin.
C.quando ci.ac.cri.prȩiud. l. unica. Doc. tamen conſue
uerũ dicere,ꝙ aut fuit pronũciatũ reũ crimẽ non com-
miſiſſe,tunc nõ poteſt agi ſecundo,aut actorẽ nõ ꝓbaſ-
2 ſe,& tũc ſic ut ibi no.ꝑ Doc.uide ibi. Sed quæriẽ, a hic
dicitur,ꝙ põt facere reum capitalis criminis, quid ſi non
1 eſſet crimen† capitale, quia forte corrũpit blada , vel de
paſtus eſt,nunquid põt agi criminaliter?Non uidetur, qa
tex.notanter dicit:& capitalis criminis. Item quia act. l.
Aquil. cõpetit dãno dato lata,ſeu leui culpa.ff.ad l.Aql.
lege in l.& ex culpa non agitur criminaliter:ut no. ff.de
uer.ſig.l.magna.gl.tenet ꝯ.ff.de priua.delict.l.fi.Item qa
ex culpa quis punitur in perſona, licet leuius.ff. de poe.l.
recipiendum.§.delinquũt.in gl.aut quis.Sol.credo,quòd
actio.l.Aquilię non poſſit intentari criminaliter, & ideo
in ff.& C.non fuit poſita inter crimina, ut dixi ſ.circa ru
bri.Item hoc uidetur expreſſum in l. inde Neratius. §. ſi
dolo.ff.eo.ubi dicit poſſe l. Cor.de ſica.accuſari,ubi actũ
eſt Aql.& ſic ſupponit,ꝙ Aql. ſit ſemper ciuilis, qa alias
2 diſtinxiſſet utrum eſſet† actũ ciuiliter,vel criminaliter,de
quo nõ diſtinguit,& hoc indubitate, ubi ex culpa agitur,
de incen. rei. nau. l.qui ędes. Vnde Aquil. fuit data ad in-
tereſſe quanti plurimi,& c.nec ad aliud videtur compe-
tere,quia Aquilius ſic eam videtur induxiſſe.

2 *Adnot.* Sed quæritur. An autem probatione factæ in uno iu
dicio faciant fidem in alio,uide Ang.in uer quæro an pro-
bationes.nu.2.Bar.in l.cura.§.deficientium.io ii.no. ff. de
mu.& ho.Idem Bar.in l.de ętate.in ult.col. in uer.ſed quæ-
ro quid ſi in uno iudicio.ff.de min.An autem probatio fa-
cta in cauſa conuentionis, probet etiam in cauſa reconuen-
tionis,uide Alex. in conſi. 82.in ul.col.i.vol.

Caput.Quod dicebat iſtud ſecundum caput? Forte fa-
ciebat mentionem de aliquibus,quæ ſunt ſub tertio , ſed
non de omnibus,& poſt fuit totum tertio attributum.

1 *Aeſtimari quanti debeat animal.*
2 *Regula dicta in præced.limitatio.*
3 *Actionis in factum capita.*

Ex huc tamen.In glo.ſed quare. in fi.quæritur, ſi ani-
mal damnificatum fuerit in aliquo mẽbro, æſtimatio to-
1 tius animalis†quanti plurimi,& c.vel quia eſt rationabi-
le, ꝙ fiat æſtimatio ſecundum valorem quem animal ua-
lebat tẽpore damni illati, ſed ſecundũ ualorem xxx.die-
rũ, ut quantum poſſet ęſtimari damnum ſi tunc datũ eſ-
ſet , ſecundũ quod animal tunc ualebat tãtum æſtimetur
nunc.& ita exponit Ia.de Ra.ĩ.de act.§.ſe.In gl.quę.ne.
in fi.l.Seio.§.fi.& l.Sabinus . nihil faciũt cõtra.Ad l.fi.dic
ꝙ repetitio contineret ridiculum,& ideo nõ uidetur fuiſ
ſe de mente teſtantis. Vnde quãuis ſuper hoc non poſſit
2 dari certa doctrina, a poteſt dicere, † ꝙ rẽa eſt,ꝙ dicta
1 in pręce.&c.hæc tamen regula nõ obtinet, ubi repetitio
uitiaret actũ,ut l.Titia.§.idem reſpondit.ff. de uer.ob. &
de leg.1.l.ſi quis filio,& l.ſeruo legato.l.ſi ab impubere
& d.l.fi.de fideic.lib.Itẽ nõ obtinet,ubi ſunt res & perſo
nę diuerſæ,niſi eſſet uerbum repetitiuum,ut no.ff.de leg.
3.l.in repetendis.Item nec ubi ſunt eędem,ſi inconuinen
ti verba ſequuntur. uide ff.de cond. & dem. l.non ad ea.
Item nec ubi cõditio tacite intelligebatur.ff.de cond. &
demon.l.ſi in diem §.fi.de uer.obl.ſi quis ita. Itẽ nec ubi
conditio adhæret perſonæ,de cõd.& demon.l.legatũ. ff.
de leg.2.l.fi.§.Seio. etiã ſi ſunt diuerſę ꝑſonę, & eædem
res..Itẽ nec in inſtitutionibus ff.de hæ.inſt.l.ſub conditio
ne.niſi conditio appoſita cõtineret fauorẽ alterius. C.de
cad.tol.l.unica.§.pro ſecundo,& §.in nouiſſimo.In ſum
ma no.ꝙ dictio repetita,ſicut hoc uerbũ amplius, & uer
bum,item,faciunt uideri repetitam,etiam ubi alias nõ ui
deretur.d.l.in repetendis.de cond.& dem.l.alia.Fallit fa
uore liberatis.eo.ti.l. Iulianus.de ſtat.lib.l.ſi ſeruo.Item
ubi lea repetit legata,uideẽ repetere ſub eadem cõditio
ne.ff.de leg.2.l.cũ pater.§.ab inſti. & ibi no. In §.fi. in gl.
3 fi.in fi. Doct. dicunt, ꝙ hęc † actio in factum eſt pœnalis
& prętoria,& debet finiri anno,ut uideẽ,tamẽ quia datur
loco actionis l.Aquil.& ad eam ſupplendã uidetur, ꝙ ſit
perpetua,quaſi ſumat eius naturam.ff.ſi quis cau. l.ſi eum
§.qui iniuriarum.& hoc tenet hic expreſſe Iacobus.

2 *Adnot.*Certa doctrina.Imo dari põt;ut per Ang.hic.Item
in gl.i.par.i.fi. ubi de hac materia poſt alios Do.late ſcribit

De iniu-

De iniuriis. *Rubrica.*

Accuſari qui poſſunt.

In gl.rub.in fi.fallit hoc. C.de epi.& cle.l.ſi qs in hoc genus.Sed poſſet quæri nunquid iudex ex ſuo officio poſſet procedere contra iniuriantem ſi pars non conquetatur? & non uidetur, quia priuatum crimen eſt,& ideo ponitur inter priuata, quia non eſt publicum. & facit quod no.ff. de priua.delic.l.fi. Sed ſatis poteſt dici, quod imo
1 ubi iniuria eſt atrox.ff.eo.l.ſi quis iniu. Vnde quamuis in priuatis delictis,non admittatur ad accuſandum, niſi ille cuius intereſt,tamē admittitur iudex ex officio. Quod apparet,quia furtum eſt priuatum delictum,& tamen ex officio ſuo poteſt iudex purgare.ff. de offic. præc. l.congruit.de iure canonico uidetur minus dubium,quomodo omnia crimina ſunt publica.2.q.3.c.Euphemium.(alias Enthemium.) §.notandum 6.q.1.c.infames. & uidebis infra de pub.iud.in rub.&c.

Iudicem iniuriarum teneri.

1 GEneraliter. a In gl.iniquitatem.in fi.& omnibus modis ſatis poteſt dici iniuria.ff.de euic.l.ſi per imprudentiam.Et no.quòd quamuis glo.ſupra proxime dicat,quòd primum membrum ponitur in hoc ti.po
2 teſt dici, ꝙ etiam ſecundum: nam † ſi iudex iniurioſe, & iniuſte iniuriaret partem,tenetur iniuriarum.ff.eo.l.nec magiſtratibus,quod met.cau.l.continet,non tamen præſumitur,quòd malitioſe faciat,vbi pronunciat.ff.eo.l.iniuriarum.§.is qui.& §.idem.Labeo.& hic.ſed ubi procedit de facto,ſic ut ff.de per.& com.rei ven.l.lectos,cum l.ſequenti.
a *Adnot.* Generaliter.Diuide hunc tit.ſecundum Areti. Sic ſumma. Iniuria poteſt accipi generaliter, & ſpecialiter, & committitur non ſolum facto, ſed uerbo, uel alijs multis modis.ff.d.uſque ad §.patitur.

1 *Charenariſtores puniendi.*
2 *Clerus iniuſte teneatur iniuriarum.*
3 *Iniurians quando non tenentur 4.5.6.*

1 Iniuria.In gl.quaſi.in fi. a ſicut faciunt illi,qui faciunt
2 charenari, contra quos eſt iſte §. melius in l. item apud. §.generaliter.Nec credo,ꝙ poſſint cōſuetudine excuſari, cum ſit cōtra bonos mores, ut in Auth.ut nulli iud.§. nulli vero.ver.male.in ſui ratione. In gl. ex effectu. in fi. hoc verū,niſi appareat,ꝙ malitioſe hoc faceret.ff. eod.l.
a creditor. Sed † quæritur, hic dicitur, ſi fecit bona eius poſſideri,qd ſi nō fecit poſſideri, ſed uocauit eū in ius, & dedit libellū,& ſuccubuit,nunquid pōt conueniri iniuriarū? Dicas,ꝙ ſic,ſi animo iniuriādi fecerit,præſumitur animus iniuriandi ſi ſuccubuit,per d.l.ſi creditor.eo.tit.l.ſi quis de libertate,C.de lib.cau.l.ſi tibi ſeruulus in pbe.ff. de uen.inſpi.l.1.§.ſi oēs. qđ eſt indubitabile, qñ uocatur ſuper tali facto,ex quo æſtimatio pōt lædi,ut ſi dicat eum ſeruū,vel debitorē magnæ quātitatis,& apparet ꝙ iniuſtam cauſam habuit agendi, & ꝙ præter ſuſtinet ad litē animo iniuriandi.& ita intellige, qđ no.ff.ad Turp.l.ſi quis repetere.§.fi.& qđ no.in d.l.ſi tibi.ubi dicit gl. ꝙ etiā criminaliter pōt puniri, qđ eſt notabile. Caue tñ, quia hoc caſu nō pōt agi iniur.quouſqȝ c finita,ut d.l.ſi tibi. C.eo.l.ſi
3 qñ.In glo.niſi nocēs.in fi. Quid ſi aliquis uocet aliquem ſpuriū & dicit uerū, nunquid tenetur iniuriarum? Nō uidetur per d.l.eū qui. Doct.communiter tenuerunt dicere,ꝙ ubi tale quid obiicitur,ꝙ prouenit ex facto damnabile,& culpa illius, cui dicitur & mater eius ſcit,& diuulgari; ꝙ iſte nō tenetur; alias ſi uocet eū ſpuriū uel luſcum,alias alia macula notatū,q culpa ſua nō prouenit,tunc tenetur iniuriarū.& facit,qđ not.i Auth.quib.mo.na.effi.ſui.§.in gl.no.gl.ff.eo.l.itē apud §.generaliter.& hoc uerū,niſi hoc dicat ad defenſionē ſui. ſi enim quis agat petitione hæredit. poteſt ei obiici ꝙ eſt de adulterio natus,& mater meretrix.ff.eo.l.ſi qs de libertate. ſi tamen apparet de calumnia, tenetur iniuut dixi ſ.prox.nō tñ præſumitur.& iunge C.de famoſ. li.
4 l.1.† Quid ſi intereſt publice ſciri,& tamē eſt tale quid,qđ prouenit abſqȝ culpa illius, cui obiicitur, qa forte uocat eū leproſum? Adhuc conſueuerūt Doc.dicere,ꝙ nō tenetur, ſi talis erat, qa publice intererat ſcire p pdicta. Doc. iuris cano.dicunt ſemper ſic nocātē teneri,niſi iudicialiter,vel alias ad ſui iuris defenſionē facit,qa appareret,ꝙ habet intentionē infamādi.extra eo.c.ſi culpa.ubi de hoc
5 per Hoſt. Et † not.ꝙ ſcribens ſolum tenetur,& nō eſt mirabile,qa ille,q legit,& nō corrūpit,tenet,ut d.l. de famo.
6 li.l.unica.& facit ff.eo.l.lex Cor.§. ſi quis liber. In † glo. prætextatum.in fi.ex hoc §.ſatis apparet, ꝙ fit iniuria per habitus portationem,ideo bigaldelli,qui aſſumunt habitū religioſorum,poſſunt & debēt puniri,uide in Auth. de ſanct.epi.§.1.item facit quod ille, qui ſumpſit malitioſe veſtes clerici, cadat in ſententiam cano. ſi quis ſuadente.xvii.q.4.ff.eo.l. ſed eſt quæſtio. vide per Inno. extra de ſen.excom.c.nuper.in prin. In glo.qui notatur.in fi.& in ſpeciali.ff.eo.l.item apud.§.generaliter.
a *Adnot.*In fi.Verbum iniurioſum dicitur ſiue in genere,ſiue in ſpecie,cum aliquod delictum improperatur commiſſum.per Bart.& Bal.in l.iii.in prin.ff.de lib.& poſt humi.
1 *Patrem iniuriarum agere poſſe.*
2 *Clerico iniuriato qui agant.*
3 *Maritus an iniuriata uxore,agant.*
4 *Muliere iniuriata,qui agant.*

1 Patitur.In glo.licet in poteſtate.in fi.iſta glo. non uidetur procedere,quia nō ſine cauſa.tex.dicit hic.In poteſtate.& ff.eo.l.1.§.ſi.item fortiori ratione retinere ſibi pater actionē acquiſitā,quā de nouo acquireret,ſed recte quæſitam emanci.amittit,ergo nō vr ei acquiri, ubi eſt filius emancipatus.ff.e.l.ſed ſi unius.§.ait prætor.uer. idē eſt & ſi emancipatus.& ibi vr cōtra gloſſ.iſt i. Præterea iſt.act.iniur.nō cōpetit patri,ubi creditur filius paterfa.& non eſt, multo minus ubi eſt uere paterf.ff.eo.l. cum qui.fin. † Et
1 qđ hic dr de filio,idē intelligo de religioſo.vide Doct.extra de ſen.excō.c.cū deſideres. & c.nō dubiū,in hoc tñ uidetur ſecus in religioſo, qa hic pater agit actione iniuriarum cōpetente filio,& actione ſibi competente,pro iniuria facta filio,& ita duobus iudiciis.ff.e.l. pater. qa proprietas actionis iniuriarum cadit in filio, ff.de act.& ob. l.filius.qđ in religioſo nō poteſt dici;qui nullam proprietatem hře poteſt, vnde ſola actio naſcitur, quæ competit monaſterio,ſeu ordini ſuo, ſicut dicitur i ſeruo infra px.
2 † Sed ſi fiat iniuria clerico ſeculari, tūc oriūtur duæ, vna quæ cōpetit clerico iniuriato,alia eccleſiæ,ut c.cum deſideres.& ſi unus remittat ſuā,aliæ nō eſt remiſſa.ut ibi no. & melius p Inn.c.cōtingit.lo i.nu.1.de ſen.exc.& uide in
3 c.parochianos,e.ti.p Io.An.† Super tex.uxor iniu. agere nō pt.hoc uerū, niſi ipſa pariter iniuriaret, tūc enim agit propria iniuria.V.g Si uocat qs uirum uxoratum coquū, gallice, vel cogeul,in lingua occitana,vel maritū meretricis,lenone ꝙ uxore ſua,nā tūc mulier agit,p iniuria ſua ut d.l.vi.§.ſi.ff.e.quis ad ueritatē fuerint dicta viro. Super text.in uerſ.ſed & ſocer.Et ita per hunc §. uidetur,quòd multi poterūt agere, aget ſiquidem pater mariti nomine ſuo,aget etiam pater mulieris filiæ nomine,& ſuo,ut no. ff.eo.l.1.§.ſi.Sed quid ſi omnes ceſſant, & maritus qui eſt in poteſtate uult agere nomine uxoris ſuæ,nunquid pōt? Nō videtur,qa ſic duo ſpecialia cōcurrerēt circa eūdem actū,uidelicet ꝙ filiusf.agat,& ꝙ noīe mulieris.Sed contra uidetur expreſſum ff.de pe.l.filiusfa.§.1.& facit ff.eod. l.ſed ſi unius.§.interdū.& no.ꝙ ubi fit iniuria uxori,quæ
4 eſt in poteſtate patris,pater † poteſt agere ſuo nomine, & nomine filiæ,& ſocer nomine ſuo,& noīe mariti,& nomine nurus,ut innuit iſte §.ſed & ſocer,&c.quaſi dicat ut prædictū fuerat,ꝙ pater poterat agere nomine filiæ,ſimiliter & ſocer pater mariti,ut hoc §.Quid ergo erit ſi concurrant,pater uxoris tuæ,& pater tuus ad agēdum nomine uxoris tuæ? Videtur,quòd pater uxoris deberet præferri,quia maius habet ius, quā ſocer. Eſt enim pater uxoris ſocer loco parentis ff.ſol.matri.l.quia parentis.

1 Reli-

1 *Religioſus an agat iniuriarum.*
2 *Pugni percuſſio an lenis.*

Sculs. In glo. his duobus in gl. idem poteſt dici in religioſo, ut dixi ſupra proxi. ſuper tex. in uer. at ſi quis. Non credo, q hoc obtineat i religioſo, a imo credo, q pro illata ei iniuria agat, quia licet ſupra proxi. comparauerim religioſum ſeruo, quo ad aliquid, nõ tamẽ quo ad hoc. extra de ſen. excõ. c. parochianos. unde pro leui qs excommunicatus eſt; licet nõ debeat remitti ad curiã. eo. titu. c. peruenit. & pro leui agitur iniuriarũ, licet actio nõ infamet. extra de ſen. & re iudi. c. cũ te. † Et not. ex hoc §. quòd reputatur lenis, ſi quis cum pugno percutiatur, & hoc uerũ, niſi pcutiatur in loco, ubi liuorẽ facit, uel niſi ſint aliqua de illis, quæ faciũt atrocẽ, infra eod. §. atrox. ff. eod. l. prætor. §. fin. cum l. ſequen. In tex. ibi, domino competit prætor tamen non relinquet iniuriam multam. ff. eodẽ. l. item apud. §. ſi quis ſic fecerit. uel ibi in caſu huius §. ut eadem l. §. prætor.

a *Adnot.* Religioſo. vide hic Ang. circa fi. §. uer. quæro ſi monaco.

1 *§. Si communi ſeruus.*
2 *Emendam vni ex dominis læſo deberi.*
3 *Confiſcationes qui applicandæ.*

Si Communi ſeruo. In glo. imo pro parte. in fi. hęc ultima ſulutio non uidetur ualere. nã ibi dicit ex maioritate, maioritas den otat imparitatem. Item contra primam videtur, quia in l. contraria. dicitur pportiones æſtimandæ erunt, & ita uidetur cõcludere, quod in ipſa eſtimatione debeant portiones attendi. Potes dicere, † q hic loquitur in caſu, quo cõmuni ſeruo facta eſt iniuria in cõtumeliam unius tantũ, quia tunc perſona inſpicitur, in cuius cõtumeliã fit iniuria, & ex perſona illius agitur, nõ pportione, ff. eo. l. itẽ apud. §. pen. Et facit, q ſi plures ſint domini eiuſdem caſtri, & ſeruiens alterius offendatur vel ſeruiens communis, in contumeliam unius tantũ, q illi ſoli applicet emenda, ut d. §. pe. & l. ſed ſi unius in prin. Item facit, q ſi ſint plures domini eiuſdẽ caſtri, q emẽdæ, † & confiſcationes, non applicentur pportionibus dominis: & hoc, qa iuriſdictio eſt indiuiſibilis, & in indiuiſibilis nõ attenduntur partes, ff. de dam. infec. l. ſi finita §. cum autẽ: & l. ex damni. §. fi. de ope. lib. l. ut iuriſiurandi. Contra ff. de ſtip. ſer. l. ſeruus communis. facit p & contra C. de conſer. ma. l. 1. ſupra de ſucceſ. libe. §. ſed noſtra. & hæc ultima uerior, niſi emenda tangeret alterum tantum, qa pro facto ſuo, uel offenſa ei tantum facta, ut dixi ſupra proxi. C. per quas perſo. l. fi.

1 *Seruitiali iniuriato quis agat.*
2 *Vaſallo iniuriato quis agat.*
3 *Cognati an agant iniuriarum.*

1 Sed ſi. † Sed quid ſi fiat iniuria ſeruitiali, qui mercede ſeruit, & eſt liber, nunqd dominus poteſt agere iniuriarum? Doct. conſueuerunt dicere, quòd ſic, ſi exequendo officiũ domini facta ſit, & in eius contumeliam, quia potius domino uidet fieri, quã illi, cui fit, ff. de offi. eius cui mãd. eſt iur. l. 1. & l. & ſi prox. ſi qs cau. l. pen. C. ad leg. Iul. maie. l. quiſquis. & ſic intelligendum eſt ff. eodem. l. itẽ apud Labeonem. §. ſi quis fecerit. † Quid ſi fiat iniuria uaſallo, vel homini cuiuſquam? Specul. uidetur uelle, quòd dominus poſſit agere. in Specul. eodẽ titu. uerſicu. quid ſi fiat. nume. 7. quod intellige, ut ſtatim dixi, ſi fiat in contumeliam domini, ſed ſecus omnino extraneo, ut no. Inn. extra de ſen. excom. c. conuengit. nu. 2. uide extra de app. c. delectus. & ſcripſi C. ubi cau. fi. l. cũ aliquid, de iniur. l. 1. & facit extra de priui. l. 1. authoritate. lib. 6. eod. titu. c. quãto. † Item uidetur, q ſi fiat iniuria, uel dicat aliqui de cognatione, quę redundet in ſuggillatione generis, q quilibet de genere agere poterit, ut quia nocet alterũ de filiis ſpuriũ, uel aliquẽ de cognatione leproſorũ, uel de infamato genere, nã ſingulos de genere uidetur iniuriare, & tunc agens, pprium proſequitur iniuriã, ut dixi ſ. eod. §. patitur. Et idem dicerem ſi fieret iniuriã alicui de cognatione in uituperium alterius cognati. ff. de lib. cauſ. l. 2. ff. eo. l. item apud Labeonem. §. comitem.

1 *Actio iniuriarum, an prætoria.*
2 *Iniuria an poſſit æſtimari.*
3 *Pœna legis 12. tab. reuocata.*

a Pœna autem. a Opponitur † q actio iniuriarum non poſſit dici prætoria, quia lex 12. tab. fuit antequam prætores, ut patet. ff. de orig. iu. l. 2. §. deinde cum poſt. iũcto §. cumq; conſules. & lex 12. tab. pœnam taxauit in actione iniuriarum, ut hic, ergo erat antè ptores inuẽta. ridiculũ. n. eſſet dicere, q lex pœnam ſtatueret actionum, nondum creatarum, & ſic non vr prætoria. Sol. quamuis eſſet primo inuenta, attamen per ptorem fuit alia pœna impoſita, & actio immutata, & ſic eſt prętoria. ff. de iur. nat. gẽ. & ciuili. l. ius ciuile, & l. ius autẽ. Item opp. q iudex æſtimet, non pars. ff. eo. l. conſtitutionibus. §. fi. Sed dic. quòd iudex ęſtimat, & taxat, poſtq pars æſtimauerit, & iurauerit, ut no. ff. eo. l. iniuriarum æſtimatio. uide ibi & j. proximo §. † Item opp. q iudex nõ habeat ęſtimare, nec pars & q hodie ſit certa. in feud. de pa. te. & eius uiol. c. Federicus. §. ſi quis aliquem. & §. ſi uero temerarius. Sed poteſt dici, q ibi loquitur in terra, i qua pax erat ſpecialiter indicta in uiolatorẽ pacis indictæ, & forte deberet obtinere inter illos qui dederunt ſibi affidaginm, ſicut dant in regno Franciæ, in cæteris teneãt iura iſta, ne dicant correcta, & ad iſta ſe refert in feu. de pace tenen. & in. fir. c. unico. §. iniuria. Itẽ opponit q inter ſeruos non ſit dña ſ. de iur pſo. §. fi. Sed ſolue, ut ibi. ff. eo. l. itẽ apud. §. prætor. Item opp. licet prętores aliam pœnam introduxerint q non ur prima reuocata. C. de ſepul. uio. l. qui ſepulcra. de pœn. l. hodie. Sed dic, q hic nedum eſt adiectio alterius pœnę, imo diſſuetudo primę, & iũge, quod ſcripſi ſ. de iur. natu. §. ex non ſcripto. † Et no. q dicta pœna leg. 12. tab. eſt reuocata, etiã ſi criminaliter agatur ſ. eo. §. in ſumma. Item not. quòd antiqui non fuerunt ita diuites, ſicut nunc ſunt moderni, qd eſt uerum in theſauro: ſed in animalibus, & in fructibus terræ fuerunt multũ diuites ut apparet in Iob, & in Abraham, utinam adhuc, ſic eſſet. Vnde Boetius. Fœlix nimiũ prior ætas, cõtenta fidelibus aruis, &c. In gl. propoſita, in fi. uide ibi, & ita proximo §.

a *Adnot.* Pœna autem. Not. ex hoc tex. quid dicatur membrum habere in l. nõ ſunt liberi. ff. de ſta. ho. per gl. & Doct. Item an dens dicatur mẽbrũ in l. cui dens ff. de ædi. ædic. uide ſuper hoc Bar. Ang. & Io. de Imo. in l. 2. ff. de publi. iud.

1 *Iniuriam qui, & qui æſtimabit. 2. 3. 4.*
5 *Iniuriarum actionem finiri.*

1. ¶. Sed & lex. In gloſ. ſ. d. l. Cor. Caue. quia non propter hoc tollitur prætoria, in his etiam caſibus, ut no. ff. e. l. lex Cornelia. circa prin. In ea. gl. ibi cum allegat l. cõſtitutionis. Sed nunquid pars prima æſtimabit? gl. diſtinguit. ff. e. l. iniuriarũ æſtimatio, q aut quęritur in ptoria, aut in ciuili, in ptoria pars ęſtimat, in ciuili quæ competit his tribus caſibus nõ æſtimat. pro quo facit ſ. prox. §. q loquitur de dicta æſtimatione, & loquitur ſolũ de ptoria. & iſte §. qui loquitur de ciuili, nullam facit mẽtionem de ea. Præterea. l. conſtitutionibus, loquit de ciuili, q nullam mẽtionẽ facit de æſtimatione partis, & uidetur aliquid ſpeciale concludere in illa ciuili. Sed Doctores moderni dicũt in utraq; parte debere ęſtimare, pro quo facit, qa in omnibus talibus, in quib. recurrit ad ęſtimationẽ pars ęſtimat, & poſt iudex, ut uidebis j. de ac. §. curare. ff. de in lit. iu. l. in actionib. Nec ob. q iſte §. nõ fecit mentionẽ, quia ſufficit primo dictum fuiſſe ſ. ti. j. §. illud. Item nec obſt. cõſtitutionibus. quia uerum eſt, q iudex ęſtimet poſt æſtimationẽ partis. † Sed quęritur quomodo ęſtimabit pars. gl. dicit in d. l. iniuriarũ æſtimatio. q dicat, q nollet pro tanto ſe talem iniuriã paſſum fuiſſe, imò mallet tãtũdem de ſuo

de ſuo proprio amiſiſſe, vel nollet ſe tñ eſſe lucratũ &
allegat ff.de pœ.& illa lex allegatur minus ꝓprie:unũ de-
bes ſcire, ꝙ ſunt opinioes inter antiquos. Dicebat Azo,
ꝙ pars debet iurare, quod mallet tñ de ſuo ꝓprio amiſ-
ſiſſe. Pyl. dicebat, ꝙ ſufficiebat, ꝙ iuraret, quod nollet ſe
tñ fuiſſe lucratũ. Pro Azo. facit l.pe.ff. de pœnis. q̃ dicit,
qđ pœnę ſunt molliẽdę certum eſt, ꝙ actio iniuriarũ eſt
pœnalis, & tendit ad meram uindictam, ut l. prætor. §. i.
ff.eo.ti. Item, certum eſt, quod facilius ſuſtinetur non lu-
crari, quã perdere, quod ſuũ eſt, & acquiſitũ. C.de codi.l.
fi. igitur, difficilius iurabit ſe malle tãtũ amiſiſſe, q̃ mal
le ſe non lucratũ tñ fuiſſe. Idcirco tenendo opinionem
hanc primam Azo. pœna ſemper diminuitur, & ideo in
dubio tenenda per l.pe. allegatam, quæ ita inducitur a ba
liſta. facilius.n. quis permitteret labi lucrũ xx. ſolidorũ,
quã ſolueret. x. ſolidos de ſua burſa. Pro opinio. Pylei
facit, q̃a tenendo opinionẽ Azo. potuerunt dari caſus q-
bus iniuria remanebit impunita. Pone quod ſuit facta in
iuria alicui inopi, qui nihil habet in bonis, quomodo po
terit iurare, quod mallet tantum de ſuo proprio amiſiſſe?
Vel pone, fuiſſe iniuriatum fratrẽ minorem, qui nõ habet
proprium, imo nec ordo, quomodo faciet tale iuramen-
tum? Vel pone eſſe iniuriatum aliquem de Monte ferran-
do in Aruenia, qui plus diligeret perdidiſſe oculũ, quã in
florenum, quomodo iurabit? Ad primum, & ſm reſpõde
tur, quod iurabit, qđ mallet tantũ de ſuo proprio amiſiſ-
ſe, ſi haberet, uel habere poſſet. Ad tertium poteſt dici, ꝙ
auarus faciliter iurabit propter lucrum, quod ex hoc ha-
3 bere intendit. † Quam ergo illarum opi. tenebimus? gloſ.
videtur tenere utranque in d.l. iniuriarum æſtimatio. ut ſ.
dixi. Docto. moderni ſequuntur opi. Azo. & etiam ſtylus
curiarũ, ut pœnæ molliantur. Sed pro Deo, qđ mouit Do
ctores ad hoc dicendũ, nam nul o iure reperitur illud, ꝙ
agẽs iniuriarũ, debeat aliquid de his uerbis dicere, imo,
nec quod debeat iurare, ſed ſolum iniuriam æſtimare. Vñ
de bene poteſt æſtimare abſque illis uerbis, poteſt enim di-
cere, talis irrogauit mihi, talem iniuriam, cuius emẽdam
æſtimo centũ libras, in quibus peto ipſum cõdẽnari, ſalua
ueſtra legitima taxatione. Vnde videtur talis libellus, de
rigore iuris procedere, ſed tñ uſus cauſarum, & cõis opi
nio Doctorum & gloſſarum eſt in cõtrarium, quod pars
debet æſtimare, & iurare, ut ſ. dixi, & non fundant ll. ſed
forte fuerunt moti, quia regulariter, ubi in iure committi
tur aliquid taxationi iudicis, primo pars debet iurare, ut
patet ff.de in li.iu.l.pe.& quaſi per totum. C de iudi.l. ſan
cimus. cũ authẽtica ibi poſita. C. unde ui.l. ſi quando cum
multis ſimilibus, unde ſequere eos, alioqui iudices refuta
4 rent unũ libellũ. † Quid ſi pars non æſtimat iniuriam in li
bello, nunquid procedit de mente Doct. Videtur, ꝙ nõ,
& tñ per tex. huius §. hic uideretur contra in uer. ſed po
ſtea prætores, ubi dicitur, quod prætores permittebant: er
go ſupponitur, quod libellus erat datus, alias ſequeretur,
quod primo oportet prętorẽ adiri ꝓ impetranda actione,
qđ non eſt uerum. C. de formu.l.i.& forte hoc poſſet ſu-
ſtineri, ſed tñ tutius eſt ſequi opi. Doc. quia ſtilus cauſarũ
hoc habet. In ea. gl. ibi cum alle.l. ſi non conuitii. Doc. te
nent opi. Mar. & etiam uidi ſeruari de facto, & glo. adhę
5 ret. ff. qđ me. cauſa.l. ſi cum exceptione. §. poſt annũ. † Sed
contrarium uidetur dicere infra de perpe. & temp. ac. in
princ. in glo. ut condi. ex l. Sed nunquid prętoria finitur
anno continuo, vel utili? Glo. dicit, quod cõtinuo, ut no.
ſupra in gl. propoſita. ut Ia. de Rau. dicit cõtra, quia prę
toriæ habent annũ utilem, ut no. infra de perpe. & temp.
ac. §. i. & non reperitur ſpeciale in iſta: ſed tamen ubi qs
incidiſſet in ſententiam excommunicationis, forte arre
ſtando clericum, uel alias, in tali caſu iniuriando, de quo
ſolũ cõpeteret prętoria, credo, quod non tollitur anno,
quin ſic excõicatus debeat emendare quandocunque uo
luerit abſolui. Et crederem, quod iniuriatus poſſit implo
rare officium iudicis, etiam poſt annum, & declaretur ex
communicatus, & euitetur. Sed non credo, quod poſſit
agere iniuriarũ, quia extincta eſt per lapſum anni, & de

hoc conſueuerũt Doc. notare extra de ſen. excom. c. ea
noſcit. In gl. facit. ff. eo. in fi. melius ff. eo.l. lex. Cornelia:
§. domũ. ſed quid ſi non intrauit domũ, ſed porticum, ſeu
grangia ante hoſpitium exiſtentem? Spe. diſputa: in Spe.
eo. tit. §. pone in ſtatuto. & tenet, quod idem ſit, ac ſi do-
mum intraſſet. Super tex. ibi ſiue hoſpicio receptus ſit no.
quod uiatores, qui hoſpitantur, poſſunt inuitare in hoſpi
cio, quaſi ad domum ſuam, ſua enim eſt pro ſero illo. Et
caue, quia non idem, ſi intraret domum uicini ſui animo
pernoctandi ibi, nõ quaſi hoſpes, ſed forte cauſa ſolatian
dĩ. & ita intellige dictum §. domum. in fi. quãuis. glo. alio
modo intelligat ibi, ſed tamen hoc uerum, quia ſecũdum
rectam grammaticam hoſpicium dicitur, ubi uiator reci
pitur, ſed domus, ubi longam moram trahit, & facit ff. de
his qui deie.l.i.§. penul.

1 *Cap Peruenit. ſenſus.*
2 Atrox. Per hunc §. poteſt intelligi, a quod ſcribitur ex
3 tra de ſen. excom. c. peruenit. † vbi dicitur, ꝙ epiſcopus
poteſt abſoluere de leui iniuria in pſona clerici. uñ per
hunc §. declaratur, quæ ſit atrox, & quæ leuis, & uide me
lius ff. eo.l. prætor. §. ſi. cum l. ſeq. & ſeq. ipſi tñ de conſue
tudine abſoluunt indiſtincte ubi non fuerit ſanguis, uel
liuor, non tamen poſſunt per hunc §. & d.c. peruenit Vn
de ſi quis ruperit ueſtes clerici, cenſetur atrox. §. eo.l. ſed
& quæſtionis. & facit C. eo. l. atrocem. uide de ſen. excõ.
c. cum illorum. & quadam Innocen. extrauagantem, quę
incipit, perlectis, de ſenten. excom.

a *Aduer.* Intelligi. Vide hic Angel. in ij. colum. in princ.

1 *Iniuriarum pœna qualis.*
2 *Procurator quatenus capitalia curet, an non.*

In ſumma. Super tex. ibi, de omni iniuria. ſub atroci,
uel leui, vel mediocri, ſed pro leuiſſima nõ credo, ꝙ poſ
ſit agi criminaliter. extra de ſen. & re iud. c. cum re. In gl.
a a ſcilicet capitis ibi, ſedeat pẽſata, & attenta facti, & per-
ſonarũ qualitate. ff. de incen. rui. nau.l. Pedius. § i. & ff. eo.
l. ſi. eiuſdẽ gl. illa nil facit, nec ff eo.l. ſi. imo magis con-
1 tra, unde uĩ per illas, ꝙ nõ in pecunia. † ſed in corpore de
beat fieri punitio extra de pœ. c. licet. Pro gl. facit in feu.
de pa. te. & eiꝰ uiolato. §. ſi uero temerarius. & ſcias, quod
hæc ſola tenetur in practica pro quã facit ff. de in offici. l.
2 Imperator. † In gl. id eſt accuſationem. in fi, mirabile eſt,
quomodo gl. dicit, ꝙ hoc ſit ſpeciale, quia opi. eſt glo. ꝙ
procurator põt interuenire in criminalibus. uſque ad re
legationẽ, & tñ hæc pęna non debet excedere relegatio-
nẽ, ut uidetur. Quomodo eſt ſpeciale illuſtribus? Doc. cõ
ſueuerunt tenere, ꝙ in criminibus nõ admittitur procur.
niſi in caſibus ſpecialibus, quorũ unus eſt hic unde cũm
3 hoc ſit ſpeciale, in contrarium eſt ius cõe. † Qui uult ſu-
ſtinere gl. poſſet reſpondere, quia quædam ſunt crimina,
quę habent pœnas taxatas, & in illis loquitur glo. quia ſi
excedunt relegationem, non admittitur procu. alias ſic,
ſed quædam ſunt, quę nõ habent pœnam taxatam, ſed eſt
in arbitrio iudicis, & in illis eſt uera opinio Doc. quia po
teſt eſſe, quod poterit excedere pęnam relegationis, &
ideo propter incertũ, non admittitur procu. quia neſci-
tur, an excedat pęnam relegationis, vel non, arg. ff de iu.
om. iu.l. idem. §. fina & ita potes concordare glo. & Doc.
& de hoc. ff. de pub. iud. l. pe. § ad crimen. & ſcripſi C. de
procu.l. ij. uide ibi. Illud uero not. ꝙ actio iniuriarum ci
uilis, poteſt per procu. exerceri, ſine ſpeciali mandato ff.
eo.l. nõ ſolum. § agere. & l. ſed ſi unius §. procuratorem.

a *Aduer.* In gloſ. Vide hic Angel. qualiter arbitrium iudicis
in pœna extenditur uſque ad mortem. uide eum in uer. in
gl. extraordinaria. & uide eum uſque ad finem §.

Non ſolũ. In gl. ſed uidetur. in fine: dic, ut in qualibet
plene dixi. & not. quod punitur pari pœna ff. de iur. fiſc. l.
ii. §. diuus. quia par delictũ. C. de epi. & cle. l. ſi quẽquam

in ſi.legis,nec vnus aliũ liberat.C. de autho. tuto.l. non
ideo minus.

1 *Reconciliatio qui non cenſendi.*
2 *Iniuriarum agit odio non habens.*
3 *Iniuria qui diſſimulatione ſublata.*
4 *Iniuriandi animus quando non probandus.*

Hæc actio.In gl. ut ſi riſi.ibi,poſtea hoc uerum,ſi mo-
1 tu proprio.Quid enim,† ſi ambo fuerunt inuitati ad ma
gnum feſtum,& forte fuerunt poſiti ad unam mẽſam,uel
ſimul?Non crederem reconciliationem factam,quia ex
quadã honeſtatis neceſſitate,habuit hoc facere,& idem
crederẽ, ſi recipit eũ ad oſculum pacis in eccleſia, nam
non potuit ſalua honeſtate refutare,extra de ſen.excom.
c.ſi.in cle.In gl.ideſt aboleuerit.ibi:& ei non recõcilie
tur.ff.de adi.le.l.filio.§.Scia. In ea.gl.ibi cum allegat, ut
C.ad leg.Iul.repe.In hac q.poteſt dici,ꝙ ſi remiſit ranco
2 rem,† & indulſit propter ſaluationem animæ ſuæ non vi
detur remittere ſatisfactionẽ iniuriæ,& iõ ſine dubio age
re poteſt,imò,& etiã ſine infirmitate,quilibet bonꝰ Chri
ſtianus debet rãcorẽ ſtatim remittere, pro hoc non mi-
nus agit iniuriarũ, alias nullus bonus Chriſtianus agere
poſſet iniuriarum,quod eſſet abſonum,& iniquum:& de
hoc no.xc.diſtin.c.ſi quis contriſtatus.in gl.magna.extra
de male.c.i.in gl.pe.& de ho.c.2.libr.vi.& ĩ Spe.de treu.
& pa.ver.item & not.nu.2.& de hoc per Doc. extra eod.
c.olim.Sed quid ſi quis remiſit iniuriam, nunquid poteſt
agere ad damna?Satis uidetur,quòd ſic.extra eo.titu.c.in
noſtra.& de hoc in Specu.de accu.ver.quid ſi vulneratus
a nu.6.In ea.gl.in ſi. a hæc opi.eſt Py.& tamen opi. Azo.
fuit contraria.dicebat Azo, quod hęc actio diſſimulatio
ne tollitur,ſiue ab initio,ſiue ex interuallo,ut no. in ſum
3 ma huius ti. Py.dicebat, quod ab initio † diſſimulatione
tollitur,ſed non ex interuallo.Hãc opi.videtur hic ſequi
gl.& Pe.de Bel.per. multo minus tolletur diſſimulatio-
ne, ſi lis eſſet conteſta. vel citatio facta,& de hoc nota.
Hoſt.in d.c.olim.& facit.ff.eo.l.non ſolum.Item videtur
hic obtinere,ſiue ſit iniuria realis,ſiue uerbalis, cum lo-
quatur indiſtincte. Item conſueuit quæri,circa hanc ma
4 te iam,an actor debeat ponere,& † probare,ꝙ animo in-
iuriandi.&c. & conſueuit dici,ꝙ non,ſi factum,vel ver-
bum ſit de ſe iniurioſum,alias ſi ironicum,ſic,vide C eo.
l.ſi non conuitij.dic,vt ibi per Doct.

a *Aduer.*In ſi.Vide Bar.in l.ſi tibi.§.quædã.nu.3.ff.de pactis.

De obligatio.quæ ex quaſi delicto naſcun. Rubr.

1 *Iudex quando puniendus,& ob quid.*
2 *Iudicis,& medici diſcrimen.*

a SI iudex.In gl.ſiue ſit. in ſi. a Dic melius, ut ibi no.ſe
quendo Azo.In glo.ideſt controuerſiam . ibi cum al-
leg.de pę.iud. & in ueram æſtimationem condemna-
tur, ut d.l.ſi filius.in ſi. In ſi.eiuſdem glo. vel dic, quod
non tenetur in caſu, quo eſt iuratum,ut not. in l. ſi. ff. de
va.& extraor.cogn.& hanc videtur ſequi Spe. ti. de arbi.
§.i.ver.ſed ſi arbiter.cum uerſi.ſeq. Sed quid dices de aſ-
ſeſſo, ſeu conſiliario?Spe. videtur tenere idem ti.de aſſeſ
ſo.§.pœna.nu. 1.& 2.Sed quid de auditore, ſeu referen-
dario examinatore teſtium?Videtur idem,cum ſit eadem
ratio,& idẽ uidetur in notario, qui imperite fecit inſtru-
mentum,cum teneatur ſcire iura.C.de tab.l.generali.iũ-
ge ſupra qui.& ex qui.cau.§.ſi. Sed bene concedo, quod
illi non tenentur pœna illius c. cum æterni. de ſen.& re
iudi.ut ibi no.Archi.quia ibi apponitur exaggeratio pœ-
narũ,quę non ſunt extendẽdę,ut l.pen.ff.de pœn.ſed hoc
licet ſit pœna,quo ad ſoluentem,non tamen quo ad reci
1 pientem quia ſuum recipit intereſſe.† In glo.ut ſi dubita
uerit.vult dicere gl.ꝙ non condẽnatur ad ueram ęſtima-
tionẽ litis hoc caſu,quando per imprudentiam. Quid, ſi
condemnauit hominẽ ad mortem iniuſte per imprudẽn-
tiam,& executus eſt? Credo,quòd hæc lex debeat obtine
re;uidelicet,quòd arbitrio iudicis ſit puniendus,ſi tamen
per dolũ:tenet lege Cor. ff.ad l.Cor. de ſic.l.j.§.j. Quid,
ſi pars appellauit, & non eſt proſecuta, nunc vult redire
cõtra iudicẽ,nũquid poteſt?Nõ uidetur, ſed ſibi imputet,
quia non vr̃ damnum ſentire, quod quis ſua culpa ſentit,
ff.de procu.l.qui proprio.§.ꝓcurator. in ſi.de euic.l. He-
rennius.§. ſi. Contrarium videtur tenere Inno. extra de
2 appel.c.ſępe.† Sed cur iudex male per imprudentiam iu-
dicans,non tenetur ex maleficio,ſicut medicus,qui male
ſecat,qui tenetur l.Aqu.quæ ex maleficio.s̃.tit.2.§.impe-
ritia.Pet.de Bel.per.qui ſolum tangit hoc hic,dicit,quòd
Azo dicit,quod ſecare eſt maleficium,ſed iudicare non,
ſed ipſe dicit,quod ſecare non eſt maleficium, ſicut nec
iudicare,ſe male ſecare,& male iudicare,ſunt maleficia.
Ipſe autem reſpondet,quòd medicus,& aduocatus,ſuſci
piendo curam officiorum ſuorum, uidentur ſe affirma-
re peritos,ſed iudex non ideo habet quandoque admini-
culare ſibi aſſeſſores.

Præterea,prima duo ſũt officia uolũtaria , ſed officiũ
iudicis eſt neceſſariũ ff.de mune.& hono.leg. fina.§.iudi
candum.hęc eſt ueritas, quia iudex habet neceſſario iudi
care,ille autem non habuit neceſſario ſecare,niſi uellet.

a *Aduer.*In ſin. Iſte titulus non habet locum quando iudex
per dolũ,vel corruptelam tulit ſententiam, quia tunc tene-
tur ꝓprie ex delicto,ut no.Bar.in l.filiusfa.iudex.ff.de iudi.

1 *Armis delatis non puniendus peregrinus.*

Item is.In glo.hoſpes in ſi.per hanc gl.conſueuit di-
1 ci,ꝙ ſi ſtatutum uillæ,dicat,quod,† qui portat gladiũ acu
tum ſoluat certam pœnam, ꝙ ſi reperiatur aduena igno
rans portare,ꝙ ipſe non debeat pœnã ſoluere,quia igno
rabat, ſed hoſpes ſuus, qui non certificauit. ff.de decre.
ab ordi.fa.l.ſi.in tex. quia plerumque. Si tamen ipſe deie
cit.tenetur ex maleficio infra eo.§.exercitor.

Cui ſimilis.In glo.ideo.in ſi. Sed cui applicabitur hęc
pœna,gl.dicit,quod medietas parti, & medietas fiſco.ff.
de iis qui deie.vel effu.l.ſi uero.§.hęc autem actio.verius
tamẽ uidetur,quod applicetur parti.ff.de uerb.ſig.l.ſi cui.
de ſepul.viol.l.3.de liti.l.ſi.In glo. quia difficilium.in ſi.
habebitur etiam conſideratio ætatis,& fiet vna æſtimatio
arbitria,iuxta l.hęreditatum.ff.ad leg.Fal.

1 *Familiæ factum quis præſtet.*
2 *Familia an domino ſoluenti teneantur.*

Si filiusfa.Vide ſupra in prin.ff. de iudi.l.ſi filius. Item
1 exercitor. † Not. quod quis tenetur de facto familiariũ,
quod eſt uerum propter officium, alias non tenetur, ni-
ſi ratificaſſet,vel mandaſſet,vel forte ſi non prohibuiſſet,
cum poſſet.ff.de noxali.l.in omnibus.ff. de publi.l.i.§.fa-
2 miliæ. † Sed quid ſi dominus fuit condemnatus propter
delictum familiariarũ,nunquid poteſt eis repetere?Satis
poteſt dici,quod ſic.ff.de aqua plu.arcen.l.ſi colonus.ff.
de his qui deiece.vel effu.l.ſi uero.§.cum autem.

1 *Obligationem ex malef.& quaſi diſcrimen.*

In his autem.In glo.patientis.ibi cum allegat l. ſin.§.
ſi plures.hoc videtur contra caſum ff.de his qui deie. vel
effu.l.& quidem. Vnde dic, quod quilibet tenetur inſoli-
dum,vet untamen vno ſoluente, alius liberatur,ut ſequi
1 tur in gloſſ.unde glo.vult dicere hic,† ꝙ in obligationi-
bus ex maleficio quilibet inſolidum cõuenitur,quia uno
conuento,& ſoluente alius poteſt conueniri, & quilibet
inſolidum , non ſic in obligationib. quę ex quaſi malefi-
cio,quia uno cõuento,& ſoluente,alii nõ poſſunt cõueni
ri,niſi ſic intellexerit eſſe falſa in his,qui deiecerunt . Vel
dic,quod in illo caſu ſit ſpeciale, & in aliis quaſi malefi-
ciis,glo.uerum dicit,& de illis intendebat loqui.In gloſ.
ut ff.de iudi.in ſi. dic j̃. de perpe.§. non autem. & uide ff.
nau.cau.l.item.§.pe.& l.ſi.§.pen.& ſi.

De actio-

De actionibus. Rubrica.

1 *Continuare rubricam ſuperfluum.*
2 *Gerundia important neceſſitatem.*
3 *Imperator, quare non poſuit ſimul de actionibus & obligationibus.*

1 † Rubricam hanc continuare eſſet ſuperfluum, quia tex
tus eam continuat, ut ſtatim videbis in gl. ideo ponit ibi
omnes actiones. Sed idem poſſet dicere, ſi in rubrica po-
ſuiſſet de actione: nam cũ actio ſit uerbum generale. ita
potuiſſet comprehendere omnes actiones ſub Rubrica,
ſicut ſub definitione. Sed dicas, quod rubrica ponit ſolũ,
ad declarandũ de quo actor intẽdit tractare. vnde cum in
tẽdat tractare de ſingulis actionibus in ſpẽ, merito rubri-
ca ponit in plurali: ſed in definitione ponit in ſingulari:
quia actionem, prout eſt genus, diffinire intẽdit, & illa, quæ
eſt genus, eſt unica, & idẽ in ſingulari ponitur in definitio
ne in ſi. gl. pro quo facit: quia uerba important factũ, magis
quã nomina. ff. de ſtip. ſeruo. l. ſi communis ſeruus. ſupra
2 ſtipu. §. pen. † Sed dic, a quod gerundia important neceſſi-
a tatem: & nemo compellitur egere. C. ut nemo inuitus. l.
i. & eſt ſimile. ff. de eden. l. i. ſecundum Pet. Vel dic, quod hic
actor non tractat de agendo principaliter: id eſt de mo-
do agendi, imo & de natura actionum, & huic videt con
cordare Bar. ff. de eden. in rubr & Iac. But. C. de eden. in
rubrica. Sed quęritur, quare hic tractat de act. cum hic ſa
tis agatur de particularibus in diuerſis materijs. ut ff. de
act. empt. per totum tit. de triti. & de condi. fur. & in mul
tis dicit Pet. quod hic aliter tractatur de acti. & aliter in par-
ticularibus: hic enim tractatur, qualiter diuiduntur: ſed in
alijs qualiter ad exercitiũ applicẽtur, ſicut uides. nã licet
per totũ corpus iuris tractetur de legibus, tamen ponitur
3 titulus generalis, vt patet. C. & ff. de legib. † Itẽ quęritur,
quare non poſuit ſimul de actio. & obligatio. ſicut in C.
& ff. Dicit Pet. quod iſte liber eſt factus pro inſtructione iu-
uenum ſupra de iuſti. & iur. § pe. Et quod diuiſim traditur
eſt magis clarum, & facilioris capacitatis ſupra de leg. §.
ſed non uſque. ff. de do. except. leg. prima. ideo diuiſim tra
ctatur de actionibus. & facit ff. ad leg. Corn. de falſis. l. fi
lius emancipatus.

a *Adno.* Sed dic. Vide ea, quæ dicit hic Iaſ.

SVpereſt. Titulus iſte diuiditur ſecũdum Dy. in tres par
a tes. a In prima, materiam continuat. In ſecunda, a-
ctionem definit. In tertia, diuidit. Prima in prin. Se-
cunda, ibi. actio autem. Tertia in §. Omnium. & hæc diui
ditur in ſex, ſecundum quod ponuntur ſex diuiſiones a-
ctionum in hoc ti. & extra. adduntur aliæ ſex diuiſiones,
ut videbis in glo. j. §. ſunt preterea. ubi omnes ſpecificã
tur, quare hic interere non oportet. quidam arguũt, hic,
quòd ordo ſit ſeruandus, & faciunt mihi magna diſtinctio
nẽ, ſed non eſt de materia, hoc dixi ſupra de leg. §. ante.

a *Adnot.* Tres partes. Hanc diuiſionem in tres partes, etiam
ponit Angel. hic licet faciat plures ſubdiuiſiones partium:
ut per eum hic uidere poteris.

1 *Actio quandoque ponitur pro adminiſtratione.*
2 *Cauſa, & actio an ſit idem & 3. & 4.*
5 *Eadem quæ dici non poſſunt.*
6 *Ius non erat olim ſed impetrabatur.*
7 *Ius agendi eſt ius quoddam incorporale.*
8 *Actiones, an ſint de iure gentium, uel ciuili.*
9 *Obligatio naturalis, ſola oritur ex iure gentium.*
10 *Actio, & officium iudicis an ſint idem.*
11 *Iudex neceſſario habens facere, quæ incumbunt officio ſuo.*
12 *Actio, an ſit perſonalis tantum, an etiam realis.*
13 *Agit aliquis, quandoque ad id quod ſibi non debetur.*
14 *Tutor, ſi agit pro pupillo: uel dominus per procur. ipſi agere uidẽtur.*

1. Actio. In gl. Doc. multum ſolennizauerunt hunc tit. &
inter cæteros hunc §. pluſquam forte expediret, cum illa,
quę in p. io. tãgunt nõ ſunt multę utilitatis. quãuis autem
ſcriptores iuris ciuilis, ponant gl. ſeu earum effectum in
ſuis ſcriptis. Ego autem in toto hoc volumine contrario
ſtylo uſus ſum. ad quid enim longe texuntur nouę ſcri-
pturę, de eo quod ſufficienter ſcriptũ eſt. ideo ipſos Doc.
ſuper hoc ti. colligam & abbreuiabo in magna parte per
modũ apoſtillarũ ad gl. ſicut hucuſq; conſueui, & ultra
1 addã, quod Dominus adminiſtrabit. † In gl. no. quod actio,
ibi cum al l. l. nihil, ſiem ponitur pro adminiſtratione, in
Auth. defenſo. ciuitat. §. iuſiurandũ. & facit ff. de admi. tu.
2 Lactus. ſecundum Dy. uide j. in v. gl † In e. gl. ibi, ut ſicut
apud dialecticos. hæc gl. ualde obſcura, ideo ſcire debes,
a quòd eſt quæſtio, an cauſa, & actio ſint idem. Pla. dicit, a quod ſic
Io. & Azo contra Pla. inducebat pro ſe, certũ eſt, quod arg.
apud logicos ſit ad confirmãdam intentionem, & decla-
randum ſuper eo, quod dubium eſt, ſic eſt apud legiſtas
actio ad conſequendam intentionẽ de eo, quod eſt dubiũ;
& petitur. Sed conſtat, quod argumentum non conſiſtit ex
ſola cõcluſione, imo opus eſt maiore, minore, & conclu
ſione, & totum hoc dr̃ unum arg. eſſe idẽ. ergo, & in actio
ne cã, quę accipitur pro maiore, minore, & concluſione, ſunt
idem, & dicitur actio, ut in exemplo gl. Peto x. quia pro
tanto uẽdidi tibi equum. totum hoc eſt actio, ſicut apud
Dialecticos, tota propoſitio dicitur eſſe unum, & idẽ ar-
gu, inducebat etiã pro ſe. Pla. licet gl. hic nõ ponat, Doct.
tamen ponunt, & Azo ponit in ſumma legem. ff. de exce.
rei iudi. l. & an eadem. §. actiones. quę hic inducit ſic. cer
tũ eſt, quod obligatio eſt mater actionis. ff. de procu. l. licet.
§. ea. & eandẽ ſequitur, ſicut matrẽ. Sed ĩ d. §. dr̃, ſingulas
obligationes, ſingulæ cauſæ ſequũtur, id eſt ſingulę actio
nes, quia non põt loqui de alia cã, ergo cauſa, & actio ſunt
idẽ, & ſynonyma. ibi enim ponitur cauſa, pro actione, quia
de alia cauſa, videlicet de materia, ex qua obligatio re-
3 ſultat. nõ põt loqui, quia non ſequitur imo præcedit. † In
ea. gl. ſic eſt, aliud eſt cauſa, & aliud actio, hoc argumen-
tũ non procedit. Illa ſunt diuiſa, ergo & iſta nõ ſequitur.
Sed forte uult ſic arguere, nõ eſt dubium, quòd maior eſt
diuerſitas inter contractum, q eſt cauſa remota actionis,
& actionem, quam inter actionem, & obligationem, quę
eſt cauſa proxima, ſed obligatio, & actio ſunt diuerſa, quia
vna mater, alia filia, & diuerſos habent tractatus, ergo
multo fortius cauſa remota, & actio ſunt diuerſa. In ea.
gl. cum alleg. l. conſilio, hoc argumentum eſt forte con-
tractus cauſat obligationem, obligatio actionem, cõtra-
ctus eſt facti, quæ eſt cauſa remota actionis, actio eſt ius.
ergo nõ ſunt idem, hoc argumentum eſt indiſſolubile, ſi
Pla. recipiat contractum pro cauſa, ſicut Io. & Azo reci-
piunt, & eodem modo procedit ſecundum argumẽtum.
4 † In eadẽ gl. ibi, aliud eſt cauſa, & aliud eſt actio. In hac
quæſtione Doc. ſunt uarii. Dy. nil determinat, ſed dicit, quod qui-
dam diſtinguunt, & in ueritate, ut dicit ipſe, non uidetur
mala diſtinctio, aut quæritur de cauſa materiali, ex qua
procedit actio, & ſine dubio opi. gl. eſt uera, aut de efficiẽ
ti, ut peto a te x. quia uendidi, in quibus peto te condẽna-
ri, tũc opi. Placen. dicit, quod in ueritate hæc opi. nõ cõti d
net abſurditatem. hoc ẽt mẽbrum ultimũ, videtur tenere
Iac. de Ra. Pe. de bel. per. tenet opi. gl. Dicas, quod hoc uer- 5
bũ cã, diuerſimode recipitur, nam cauſa quandoque pro
materia accipitur, ſicut pro cõtractu ex quo oritur obli-
gatio, & ex illa act. & ſic ſumitur. ff. de tribu. l. quod in here-
dẽ §. eligere. ff. ſi cer. pet. l. certi condictio. in prin. & de iſta
non eſt dubiũ, quòd non eſt idẽ, quod act. Ideo lex dicit
quod actio ex contractu oritur, ſi oritur pro facto, aliud effi
citur, quia aliud mater, aliud filia, alius qui gignit, alius
qui gignit. ff. de act. & obl. l. actionũ. nec de hoc ut Pla. in
tellixiſſe. Aliquando cauſa ponitur pro inſtantia cauſę, ut
C. de epiſ. & cle. auth. cauſa. de tranſ. l. cauſas. C. ubi cau-
ſæ fil. in Auth. de litig. §. omnem uero. uer. ſi uero intra. ff.
de teſti. l. i. Et propter dicitur cauſa in initio iurgii. ex. de
ver. ſig. c. forus. Quandoq; cauſa dicitur utilitas: ei infra.
eo. §. huic autem Iac. & Dyn. uocant cauſam, totam ma-
teriam libelli. Peto te condemnari in x. in quibus mihi te
teneris ex mutuo. & pro eis facit, quia ſecundum Tullium

cauſa eſt res in dicendo poſita, cum interpoſitione certa
rũ perſonarũ, actoris, & rei. & textu dicit in d. c. fortius.
eſt enim origo, & materia negotij, & de iſta uoluerũt di-
cere, ꝙ ſit idẽ, cũ actione. Quid tamẽ ter ſalua eorum re
uerẽtia, uidetur falſum, quia actio eſt ius, ut hic dr, ut ĩ. ui
debis. Agere & litem dicere in iudicio, eſt factum, ergo
nõ ſunt idem. Præterea, ſi cauſa, & actio eſſent idem, reus
non diceretur habere cauſam: quia aliquando non habet
actionem, & tamen tex. ita dicunt reum habere cauſam,
ſicut actorẽ in Auth. apud quos oportet cauſam dicere. in
rub. 6. col. & in d. auth. cauſa, quæ ſit cũ monaco. C. de au
tho. p̃ſtã. l. clarũ. Præterea, ſi cauſa, ſcilicet petitionis ſub
ſtantia, eſſet idẽ cũ actione: ſequeretur, ꝙ non cõpeteret
actioni, niſi incępta materia iurgiorũ, q̃a tũc incipit eſſe
cauſa, ſecũdum definitionẽ Tullij, ut patet in d. c. forus.
& tñ hoc eſt ridiculum dicere, quia ſtatim cõpetit actio
cõtractu celebrato, vt vidi ſ. de obl. in materia ff. de act. &
ob. naturales.† Præterea, illa nõ poſſunt dici eadem, quę
tanquam diuerſa aſſignantur, & nuncupantur, & quæ ita
ſe habent, quòd ad poſitionem unius, non ſequitur poſi-
tio alterius. C. de codi. l. ſi idem. ff. vnde legi. l. inter agna
tos. ſed ad poſitionẽ actionis, non ponitur cã, imo diſtin-
guũtur, tãquam diuerſa, ergo nõ ſunt idem, quòd ponan
tur, tãquã diuerſa, imo nec ſimul compatiuntur in eodem
ſubiecto: apparet. ff. ad Treb. l. quamuis: in princ. ibi enim
facta poſitione de actionibus, ponit de cã, tanquam de re
diuerſa. Itẽ ibi ea reſultat ex naturali obligatione, & tñ
non actio, ut l. naturales. ſupra allega. & ſic non ſe cõpa-
tiũtur in eodẽ ſubiecto, ergo nõ ſunt idem. facit d. §. ſi ue
ro intra. ubi ponitur tãquã diuerſa. Vnde dicas conſtãter,
ꝙ actio multis modis ſumitur. Vno modo prout eſt quid
incorporale, per ſe ſonãs, ſicut ius ſeruitutis, vel alia iura
incorporalia, & prout ſic ſumitur, nõ procedit opi. Doct.
ſed q̃nq; ſumitur pro toto libello, ſeu materia libelli, ut
C. de eden. l. edita. & ita ſumitur hic, & eſt diuerſa cã,
alio modo ſumit̃ p tota inſtãtia, vt ĩ. de pœ. te. liti. §. ſi. &
de illa poteſt loqui. Non obſt. arg. Pla. videlicet de arg.
dialecticorũ. Certe arg. eſt bene dialecticũ, vnde non ſe-
quitur illud uocat̃ argumẽtũ, ergo iſtud, actio. Vnde rñ-
detur p interpretationẽ, quia materia petitionis non eſt
actio, ſed petitio, quę fundatur in uirtute actionis natura-
lis, ſicut argumentũ in uirtute rationis naturalis, & tñ non
eſt idẽ, cum ipſa actione naturali. Item non obſt. l. & an
eadẽ. §. actiones. q̃a ibi non ponitur cã pro actione, alias
videretur inferre, ꝙ actio & obligatio eſſent idẽ, ſed vult
dicere, ꝙ ſingulas obligationes, ſingulę cauſę ſequuntur.
id eſt ſingulæ inſtantiæ in iudicio uentilandæ. Negari tñ
non poteſt, q̃n nomẽ litis, ſignificet actionẽ. ff. de uer. ſig.
l. litis nomen. Sed debeat exponi omnẽ actionẽ ſignificat,
id eſt litem, quę ex omni actione infertur, nõ tñ ẽ actio:
uerũ eſt, ꝙ large, litis ductio, eſt actio, & iudiciũ. ĩ. e. ti. §.
in bonę fidei. Iuxta hoc poſſet quæri, nũquid libellus pro
b cedat ſine concluſione. b nõ vr̃ per prędicta, cũ ſit quaſi
argumentum contra extra de ſepul. c. in noſtra. unde ibi
per Inn. ubi videtur, ꝙ ſic, pro quo facit ff. ad l. Rho. de ia.
c l. deprecatio.† In gl. patet ergo. ibi cũ alleg. C. de formu.
l. i. vult dicere gl. ꝙ olim non erat ius, ſed impetrabatur,
inata §. deinde ex his, de ori. iur. l. 2. ſatis tamen poteſt di-
ci, ꝙ olim competebant, ſed non poterãt in iudicio dedu
ci, niſi in impetratione facta, ut ibi. In fi. ei. gl. vide in d. §.
vbi bene colligitur differentia inter actiones ciuiles, & in
terdicta, non inter actiones prętorias, & interdicta. Sed
potes dicere, ꝙ interdicta formabãtur in caſibus ſingula-
rib. & inter duos, ut ꝗ illũ deiecisti, unde illũ reſtituas.
ſed actiones proponebãtur generaliter in albo, ait p̃tor,
cuius negotia &c. ff. de neg. geſ. l. 1. ſecundũ Pe. de bel. pt.
f de hoc videbis magis plene in d. §. ĩ. de interdi. † In gl. §.
e ciuile, definiri, c ſed hoc non vr̃ mẽs tex. ꝙ ſit ius p̃to-
riũ, uel ciuile, ſed eſt ius quoddã incorporale, vt obliga-
tio, de qua ſ. de re. cor. & icor. §. i. Hæc ſufficiebãt hic. Io.
Ra. tñ reuocauit in dubiũ, vtrũ actio ſit ius. & tenet, ꝙ nõ,
primo, q̃a actio eſt vulgaris formula, q̃ impetratur, ut ff.

de ori. iur. l. 2. §. deinde. & l. ſi ſeruus. hic alle. ſæpius. tunc
ipſe arguit, certũ eſt, ꝙ impetratio, & talis uerbi cõcepto
eſt facti, ergo & actio eſt factum. Itẽ agere eſt facere, er-
go actio eſt factũ, p locũ a coniugatis. Do. Dy. & Pe. de
Bel. per. tenent contrarium, quòd eſt ius incorporale, ſi-
cut tex. dicit hic. Sed Ia. reſpõdet ad hũc tex. dicit enim,
quòd uerbũ, ius habet diuerſa ſignificata. Q̃nque enim dr̃
ius uerborũ expreſſio. & ita hic: de hoc uide. ff. de pact. l.
ſi unus. §. pactus. ne peteret. ubi dicitur in ſtipulationib.
ius uerſatur. i. verborũ expreſſio, ſeu ſolennitas. vnde ali-
bi dicit lex ſi mutus adoptet, idẽ eſt, ac ſi iure adoptaue-
rit. l. ex verbis expreſſis. ff. de adopt. l. pater naturalis. &
ſic hic ius ſumitur vere, tñ vt dicit actio eſt factum. Sed
dñe Iacobe uos ſcitis, ꝙ illa, q̃ facti ſunt, non trãſeunt ad
hęredes, ſed q̃ iuris ſunt, ſic ff. de acq. poſ. l. cum hęredes.
& tñ certum eſt, quod actiones trãſeũt. ĩ. de perpe. & tem
po. ac. patet ergo, quòd non ſunt facti. Ad iſta argumen-
ta patet reſponſio, & primo ad illud, quia actiones impe-
trãtur &c. Certe non eſt verum hodie, imo cõpetunt ip
ſo iure, ut hic no. & ſuppoſito, ꝙ impetrarẽtur, nõ ꝓpter
hoc ſequitur, ꝙ impetratæ ſint facti, nã bo. poſſeſſio. impe
tratur, & tñ impetrata eſt ius. ff. de bo. poſ. l. 3. §. bonorũ.
Itẽ ad illud agere eſt facere &c. iſta nõ eſt bona cõſequen
tia apud legiſtas. vti frui eſt factum, ergo vſufr. ire agere
eſt facti, ergo ius eundi, non ſequitur. ſ. de re. cor. in fi. ff.
de rerũ diui. l. i. Sed de hoc mirãdũ, cum ibi ponat obliga
a tiones inter corporalia, cur nõ poſuit actiones. † In ea. gl.
ibi, ius agendi, vel proſequendi. Certe non eſt magna ua
d rietãda, Do. tñ magnã faciunt, & quęrunt, vtrũ d actio-
nes ſint de iuregẽtiũ, vel ciui. & quidã, ut Ia & Pe. de Bel.
pert. tenẽt, ꝙ actiones ſint de iuregẽnum. Dy. tenet cũ gl.
ꝙ ſint de iure ciuil. opi. Iac. & Pe. uidetur probari primo,
p rationes. ſecundo, p leges expreſſas. Prima rõ eſt hæc
cõtractus, & obligationes ſunt de iuregẽtiũ, ut l. ex hoc
iure. ff. de iuſti. & iure. ſi ergo dicas obligationes illo iure
inuẽtas, ergo & actiones, alias ſequeret, & obligatio eſ-
ſet inutilis, & inefficax, ꝙ eſt ueriſimile, nõ enim creden
dũ eſt, ꝙ populus tanto tpe errauerit, quin vnuſquiſque
ſuũ uellet repetere, ꝙ non poſſet, niſi eſſent actiones, q̃a
ſine his, nemo experitur, ut l. ſi pupilli. §. ſi. ff. de neg. geſt.

Præterea partus ſequitur conditionẽ matris. C. de rei
uẽ. l. partũ. mater, videlicet obligatio, eſt de iuregẽtium,
ergo vr̃, ꝙ filia. Pro hac parte ſunt leges expreſſę. ff. re. a-
mo. l. rerum. de cond. inde. l. indebiti. Nec obſt. ff. de ori.
iur. l. 2. §. ex his. imo facit pro. Dicit enim deinde ex his
legibus actiones compoſitæ ſunt. cõponere eſt aliq̃d, ex
præexiſtẽte materia in melius reponere, vnde cõponere,
ſupponit materiam præiacentẽ, vt l. 2. in prin. de ori. iur.
& in proœ. ff. in prin. ideo licet ſit uerũ, q̃d iure ciuili cõ-
poſitæ ſunt, & ordinatæ, & ſublata antiqua ſolẽnitas, pri-
mo tñ fuerunt per iuſgentium inuentę. Præterea, quoties
dubium eſt cui aliquid debet attribui, debet in dubio at-
tribui vetuſtiori. ff. ſi. regun. l. in finalibus. cum ergo hic
dubitetur, quo iure actiones ſint introductæ, fiat attribu-
tio iurigentium, quod eſt uetuſtius. ſ. de re. di. §. ſingulo-
rũ. Pro alia vero parte allegatur §. deinde. ſ. alleg. vbi au
t: qui reputabãt caſum. Sed Ia. inducit pro parte cõtraria,
9 ut ſ. dictũ eſt: & multum probabiliter. † Itẽ, quia de iure-
gentiũ oriebatur ſola naturalis ex qua nõ oritur actio. ff.
de ſo. l. in his. §. Imperator. & l. ſi is cui. §. ſi. Et ex his ratio
nibus glo. & Dy. mouẽtur, pro quibus etiã facit ff. cõmo-
da. l. in commodato. §. ſicut. furt. aduer. nau. cau. l. i. ff. quę
in frau. cre. l. Caſſius. Super hoc põt dici, quòd actiones
deſcendentes ea contractibus ciuilibus, & per ius ciuile
inuẽtę, ſicut ea ſtipulatione, cõtractus emphy. literarum
obligationes, & alij ſunt de iure ciuil. quia cũ cõtractus,
& obligatio ſint adinuenti de iure ciuili, per cõſequens
& actio, quę inde deſcendit, alias ſequeretur, ꝙ filia eſſet
ante matrẽ, ꝙ eſſet abſonũ, ſed in contractibus iuriſgen-
tium credo, ꝙ actiones fuerunt creatę de iuregentiũ, ſed
poſt fuerũt compoſitę, & in formã redactę, p ius ciuile,
ut d. §. deinde. Vnde ridiculum eſſet dicere, quòd iuſgen

tium

tium creaſſet contractus,& obligationes,& non dediſſet actionem:nam ſic & cõtractus, & obligationes eſsẽt inutiles.& ſicut dicit Iac.ſi alia opi.eſſet vera,erat tunc optimum cõtrahere,& mutuum recipere,quod nullus compellebatur reddere,nec conuentiones attẽdere,& ꝑ hoc facit l.iuriſgentiũ.in prin ff.de pac.& qđ ſcripſi ſ.de obligatio.in prin Aliç autem actiones,quç deſcẽdũt ex l. xii. tabu.& ex aliis.ll.vt ac.l.Aquil.furti.& de condi.ex l.quã plures,ſine dubio sũt totaliter ciuiles,& de his nõ debuit dubitari,ſed ſolum de actionibus, quç deſcẽdunt ex contractibus iuriſgentium. In ea.gl.ibi cũ alleg.ſ. de re.cor.

10 §.1.hçc eſt vera:& hãc approbat Dy.† In ea.gl.in fine. e

e Doct.omnes aſſumũt hanc q.altè:& vr̃,quòd actio,& officium iudicis ſint idem.lex dicit,ꝙ actionis verbo,ẽt perſecutio continetur.ff.de verb.ſig.l.actionis.ſed officiũ iudicis,dicit̃ perſecutio,vt eo.ti.l.pecuniç.§.i.ergo ſequitur ꝙ ſunt idẽ.Præterea,certũ eſt, ꝙ cautio damni infecti petitur per officium iudicis.qđ apparet,quia nõ cõpetit.niſi poſtulatũ ſit.ff.de dam.infect.l.dies cautionis.§.hoc autem iudiciũ.& l.cũ poſtulaſſem.& l.prçtor.ſed conſtat,ꝙ vocatur actio,eo.titu.l.inquilino.ergo eſt idem,qđ actio. Prçterea,reſtitutio per officium iudicis, vt uidebis infra eo. §.rurſus & lex dixit,ꝙ ex hoc edicto nulla ꝓficiſcitur ſpecialis actio,uł propria,ſed cõis videlicet officiũ iudicis: ergo ſupponitur,ꝙ actio,& officiũ ſint idem.& pro hoc melius ff.de do.l.i.§.idem Põponius refert. Sepe hoc dicit.Iac.Ranfredum dixiſſe,ꝙ officiũ iudicis,& actio non ſunt idem, imo eſt tanta differẽtia inter eos,quanta inter miſericordiã,& iudicij rigorem.illa enim, quç per viam actionis veniunt,iudex habet facere ex neceſſitate,ſed il

11 la,quæ per officium facit,ſi ei placet,alias non.† Hãc ſententiam idẽ Iac.impugnat, dicẽdo,ꝙ iudex habet neceſſario facere illa,quç eius officio incumbunt. Vnde,ſi minor petat in integrum reſtitui,& probat læſionẽ,ꝗs diceret,quin ſit iniuria,& quin ſit iuſta cã appellãdi,ſi deneget,& idẽ de aduocato,& de nutrice,& de aliis,Sed forte Rãfredus uolebat dicere,ꝙ illud,quod ueniebat ex officio iudicis,venit ex quadã gr̃a,quæ tamen etſi denegetur, eſt iniuria.ff.de aqua quoti.l.i.§.permittitur.in fi.Vt tñ bene hoc intelligas,dicas:, quòd quoddam eſt officiũ iudicis,qđ deſeruit exceptioni,& imploratur a reo, vt ff. de peti.hçr.l.plane.& de hoc non eſt dubiũ,ꝙ non eſt idem cũ actione.Aliud eſt,qđ deſeruit actioni, & de illo ẽt nõ eſt dubiũ,ꝙ nõ eſt actio,imo valde diuerſum eſt,& ideo dicitur,ꝙ uſuræ quçdam ſunt in obligatione,quædam veniũt ex officio iudicis ſine obligatione.ff.ad Trebel.§.deducta.euidenter dando intelligere,quòd officiũ iudicis, nõ habet obligationẽ,ſed actio habet obligationem naturalẽ.ut l.licet.§.ea.ff.de procu. & ſic nõ ſunt idẽ, facit C. de iud.l.i.Item eſt quoddã officiũ,quod datur loco actionis,ſicut qñ petitur in integrum reſtitutio,vel qñ aduocatus petit ſalarium,& in ſimilibus caſibus,& de iſto pẽdet quçſtio,& uidetur poſſe dici,quod eſt idem cum actione. Hæc tamen ſententia aures demulcet ſecundum Dyn.nã conſtat,quòd tale officiũ datur in loco deficientis actionis,ergo nõ eſt idẽ cũ ac.ff.de ann.le.l.Quintus.de ali.le. §.ſeruos.Vñ dicũt Ia.& Pe.quod actio hẽt naturalẽ obligationẽ,officiũ iudicis nõ, ideo in actione cõcludit̃ contra partẽ,& vr̃ obligata,ſed in officio iudicis nõ;ſed uerba diriguntur ad iudicẽ, vt minor ſum,& lçſus,peto dñe iudex ꝑ uos reſtitui ĩ officio nutricis,aduocati,qa modico tali ſeruiui.Imploro officiũ neſtrũ,ꝙ faciatis mihi ſalariũ cõpetẽs reddi.& ꝙ hoc facit.ff.de act.emp.l.q.ꝑ colluſionẽ.Ideo cõcludit̃,& officiũ iudicis.ꝙ actio non ſint idẽ.bñ uerũ eſt,ꝙ officiũ iud.hẽt ſimilitudinẽ cũ actione. & ꝙ large ſũpto uocabolo actionis, ſub appellatione actionis poſſet cõprehẽdi,ut l.actionis.§.aliç. & ita ſumit̃ in l.inquilino.& ĩ aliis ll.q̃ uocãt officiũ actionẽ,per quæ patet reſponſio ad contraria. Nec ob.§.itẽ Põponius.ubi dicit alia acti.quaſi ſupponat, ꝙ officiũ iudicis ſit actio, qa hçc dictio,alia,nõ implicat,ſicut nec dictio, cçteros.

12 ff.de ꝑcul.nõ ſolũ. §.qrit̃,& ibi de hoc.† In gl. duobus

:modis.ibi cũ al. ſ.de leg.§.ſi rẽ gl.ergo finaliter uĩ declinare, ꝙ perſonalis ſ· definiat tm̃.& idẽ no.ff. eo.l.nihil.

f & tñ cõtecdr̃ qđ gl.tenet hic oppoſitum.Hanc etiã ſententiã qđ hic definiat perſonalis tm̃,tenet Pe.de Bel.pert. Dy.tenet,ꝙ utraque finiat̃,& uterque mouetur rationibus glo.uerſimile eſt,ꝙ utraque definiatur. quia cũ hic tractetur in genere,de actione(qđ apparet,quia in §.proxi.ſtatim eã ſubdiuidit,& ad ſpẽs deſcẽdit)credendũ eſt, qđ actio in genere definitur,cũ uerba in larga ſignificatione,poſſint ſe ad hoc extẽdere,ut tãgitur in gl.Sed ſm hoc vr̃,quod ẽt officiũ iudicis definiatur,cũ contineatur ſub uerbo,actionis,vt ſ.oſtẽſum eſt.Sed dic,ꝙ nõ continet̃ ſub larga,ſed ſub largiſſima,& nõ cõtinet̃ ſubſtãtialiter.ſed ſimilitudinariè, ut ẽ.dixi. Et apparet, ꝙ hic non definiat̃,qa nec ponit̃ in diuiſione j.prox.§. nec de eo agit̃ in hoc tractatu;ſed ponitur tractatus ad partẽ j.de offi.iudi. Sed nunqd definitur bo.poſ.uĩ,quod ſic,cũ nõ ſit aliud niſi ius proſequendi &c.ff.de bo.poſ.l 3.§.bonorũ, Sed dicas contra.qa bo.poſ.nõ ẽ inſtrm agẽdi,nec actio, nec ius,quo proſequit̃,vt ibi no. Sed quæritur,utrum hic definiatur efficax tm̃,an etiam actio nõ efficax , quæ põt exceptione repelli.Et uĩ,quod efficax tm̃, ꝓpter uerbum proſequẽdi,ꝙ in definitione ponitur.nihil.n.ꝓſequimur per actionẽ ineſficacẽ,& ideo nõ cẽſetur creditor,qui exceptione repelli põt.ff.de act.& obl.l.is cui.§.ſi. ff.de uer. ſig.l.creditores.nec debitor,qui exceptione tutus eſt e.ti. l.debitor.igit̃ ineſſicax nõ uĩ,hic diffiniri. Preterea,non reputat̃ eſſe actio, quæ exceptione repelli põt.ff.de do.l. eleganter § ſeruat.de reg.iur.l.nihil. Ego credo cõtra, qa cũ hic actio definiatur ꝓut eſt ius corporale per ſe,& certũ eſt,q̃ licèt exceptione remoueri poſſit, nõ tñ transfertur,nec deſinit cõpetere,& ſemper eſt actio,& eiuſdẽ naturç quæ effectũ exceptio nõ cõpeteret,quod talis diffiniatur j.de excep.in prin.Eſt enim ius actoris in iudicio proſequendi,qđ ſibi debet̃,licet exceptione poſſit repelli,ut ibi patet,nec ob.ll.cõtrariç,quia cõſiderant effectũ, non uero habitũ,& ꝓut actori cõpetit, ſicut in definitione iuſtitiæ dicimus,ꝙ eſt cõſtãs habitus,licèt nõ ſemper actu. oidilu ſ.de iuſti.& iur.ĩ prin. In ea.gl.cũ alle.l. fideiuſſor. § fideiuſſor.de ſolu.l.in his.§.Imperator.Sed hçc ſol.nõ

g uĩ procedere, g quia cũ naturalis ſola nõ pariat actionẽ.quo ad hãc materiã, & deberet, de quo hic loquitur

13 nihil facit naturale debitũ.† In ea gl.ibi pacto. uult dicere gl.ꝙ licet qs ibi agat,nõ tñ ꝓſequit̃ id,ꝙ nõ debet̃,ſed

h aliud,& hãc approbat Dy. h Sed ꝓ Dco,qđ ſibi uolunt uerba hæc nõ ſoluũt,cõtra qa ibi ꝓſequit̃, quod non ſibi debetur,& tñ agit,ergo actio eſt de ꝓſequẽdo eo, qđ nõ debet̃,cuius cõtrariũ ſupponit definitio. Dicas,ꝙ hoc cõtrariũ ꝓcedit ſuppoſita opinione Io. q̃ eſt in d.l.ſi pacto. & l.nuda.de cõtrahẽ. & cõmi.ſtipu.quæ dicit, ꝙ agitur ad id,ꝙ ĩ pacto deductũ eſt,anteq̃ poſſit agi ad pçnã. Sed Azo dicit cõtra.& ſm opi. Azo. nulla eſt hæc oppoſitio. Dicas tñ,ꝙ ẽt ſuppoſita opi.Io.cõtra nõ ob.hic.n.definit̃ actio,ꝓut eſt ens ĩcorporale cõpetẽs alicui,& eſt uera definitio,nõ.n. definit̃ nõ ens, ꝙ đ facto atteiat̃, vnde ille, cui nulla actio cõpetit agit , qnq; de facto, & ſic intelligebat. Io.ibi,uidelicet,ꝙ agebat̃ de facto, & tñ ei' opi.non approbat̃ ꝑ Moder.Sed qcqd ſit,reſpõde, ꝙ agere nõ definit̃,qa facti eſt,& multotiẽ agere de facto,ſed ius ĩcorporale cõpetẽs definit̃,ut dictũ eſt;cõtrariũ loqtur de agere de facto. In ea.gl.ibi ad uindictã,imo dicas,ꝙ licèt detur ad

i uĩdictã,ꝑ eã ꝓſeqmur,qđ nobis debet̃. i uidelicet pçnã & uĩdictã pecuniariã de iniur.§ pçna. In ea.gl.ibi.uel qñ fuit ꝓpoſita.hoc nõ ualet,qa ĩ l.q̃ſitũ.nihil erat ĩ peculio, qñ fuit ĩcepta actio. In ea.gl.ibi cum alle.l ſolemus. imo dicas,ꝙ in prædictis cõtrarus actoris cõpetebat ius agendi,nec erat defectus ex parte ipſius, unde bene ꝓſequitur,qđ ſibi debet̃ quatenus in eo eſt, in l. q̃ſitum, ſed erat defectus ex parte ꝑſonç rei,uł materiç,q̃ nõ reddit actionẽ ipſo iure nulla,iõ dicimus,ꝙ ubi eſt defectus ex parte, uel ex ꝑſona rei,ſeu defenſoris,tenet actio,& ſufficit, ꝙ ille defectus ceſſet tpe rei iudicãdç, ſed ubi eſſet defect'

ex perſona actoris, cui non cōpeteret ius agendi, non ſuf
K ficeret ſuperuenire nouū ius. k niſi deſcēderet ex anti-
qua cā. ſic intellige ff. de iud. l. nō pōt uideri. ff. mā. l. ſi mā
14 dauero tibi. ſm Dy. & iunge j. §. prox. † In fi. eiuſdem gl.
l uel dic, quòd etiam pupillus, l ſeu dñs cēſetur agere cū
corū noīe agit. ff. de admi. tut. l. ita āt. §. geſſiſſe. ff. ſi quis
cau. l. ſi proc. ſm Dy. hæc ſufficiunt pro lect. huius §. Sed
dñs Ia. de Ra. altius exordit, & cumulat hic materiā libel
lorū, quę conſueuit tractari in auth. offerat. Ego vero hic
omitto: qa nō aſt ꝓpria materia, & ſi de hoc videre vis, vi
de in Spe. de libel. cōcep. ibi reperies ſatis. Placeret Deo,
ꝙ lectores nō attraherēt materia, & cōtētarent his, q̃ ne-
ceſſaria ſunt, pro intellectu legis, quā legūt, & nō ſolēni-
zarēt, forte magis ad oſtētationē, quā inſtructionē, & ſm
materias ęquo proceſſu legerēt ꝑ totū annō, & ſic poſsēt
proficere ſibi, & aliis. ſolēnizationes, ſi quidē & melācho
liæ, quas nouas opiniones uocant, ſunt quaſi, vter plenus
vento, & magis ſupinꝰ, bene percipit, cū eſt extra ſtudiū,
illis enim exufflatis, inſiſtētes talibus remanēt vacui tex-
tibus & concluſionibus veris gla. & Doct. audeo tibi di-
cere, ꝙ neſcit legem, qui nō legit totum Codicem, de æ-
quo proceſſu io an. & idē de aliis uolu. & ſic fit Bononię.

a *Adnot.* Pla. dicit. Si bñ cōſiderare. ar. Pla. nihil ꝓdeſt, qa ar-
guit a parte itegrali, ad ſuū totū. & ſic cōmittit ibi fallaciā.
b Sine concluſione. Adde quod notaui in apoſtil. ad Lanfrā.
de Oria. in c. quoniam contra falſam. in §. petitiones. nu. 13.
in apoſti. in uerbo, generali, extra de proba.
c Definiri. Clarum eſt, quòd actio eſt eius, & licet perducere
eam ad exercitium ſit factum ſecundum omnes Doct.
d Quærunt utrum. Vide hic d. Angel. in 2. colum. uerſi. in gl.
in uer. ius. & do. Ia. Ma.
e In fi. Vide hic Ang. in 3. col. in uer. in ea. gl. in fi. vide etiam
hic do. Iaſ. an actio, & officium iudicis ſint idem.
f Quod perſonalis. Imo etiam realis, ſm Doc. hic, quia cum
hæc definitio fiat in genere debet conuenire unicuiq; eius
ſpecie ut l. i. §. Labeo. ff. de dolo ma. Ang. tamen tacite videt
hic innuere, quod definiatur tantum actio perſonalis, ex al-
leg. Bal. de ſta. Bono. quo cauetur, quod ſi quis fuerit negli-
gens in petēdo debito per ſpaciū xv. an. quod excluditur a
petitione debiti, hoc ſtatutum, cum ſit odioſum, non intel-
ligitur cum agitur actione reali ex quo quis nō petit ſibi da
bitum, ſed quod ſuum eſt cogita.
g Procedere, Idem tenet hic Ang. in vj. col. poſt prin. in uer
ſi. in ead. glo. ibi. § fideiuſſor.
h Approbat Dyn. Et hæc eſt ueritas ſecundum Doct. hic.
i Debetur. Idem tenet hic Ang. in vij. col. in prin.
K Nouum ius. Vide ſuper hoc Ang. quærentem, an ius ſuper
ueniens pendente iudicio, ueniat in eadem inſtantia.
l Etiam pupillus. Tenet idem hic Ang. vide eum in 7. col. an-
te fi. in uer. in ea. glo.

1 *Actio ubi proponenda.*
2 *Actionum diuiſio.*
3 *Actiones autem miſtæ, an faciant ſpeciem.*
4 *Actiones in rem ſcriptæ rem comitantur.*
5 *Actiones quando dicantur oriri, ex uariis figuris cenſetur.*
6 *Actiones rei uendicatione, qui tenetur, eſt obligatus & 7.*
8 *Promittēs non facere cōtrouerſiā Titio, an extēdatur ad exceptione.*
9 *Fraudator creditores an exprimendum.*
10 *Rei uendicatio quid uique neceſſario 11.*
12 *Actio utilis, & directa an eadem.*
13 *Vaſſallus, vel emphy. ſi agat rei uendicatione directa, cū deberet age
re utili, an debeat ſuccumbere.*
14 *Quid ſit, ſi ago rei uēdicatione directa li. cōtra reum deſinit dolo poſſide
re, an uigore dicti libe. fiet cōdē. nec an ſit opus, ꝙ eda nouū li. inuti.*
15 *Libelli editio facit rem religioſam, in realibus.*
16 *An autē fiat condemna. uirtute directæ intentatæ, uel uirtute uti
lis, & nu. 17.*
18 *Dominium, ſicut requiritur ex parte agētis, ita poſſeſſio ex parte rei.*
19 *Quid autē, ago rei uēdi. expreſſa cauſa remota in libello, uolo in pro-
ceſſu. probare aliam cauſam, an debeo admitti.*
20 *Re uendicatio, licēt competat ſoli domino, eſt tamen caſus in quo com
petit non domino.*
21 *Actor agens rei uendicatione dicit ſe proprietarium in libello, &
non dicit ſe dominum, an ſufficiat?*
22 *Poſſeſſio, an requiratur ciuilis, uel naturalis ex parte rei, quæ conue
nitur rei uendicatione.*
23 *Quid autem, ſi reus non poſſidet naturaliter, uel ciuiliter, ſed nomine
detinet, uel ut depoſitarius, uel colonus.*
24 *Dolus qualiter probari dēt, quādo quis dicitur dolo deſiiſſe poſſidere.*
25 *Rei uendicatio, ad quid in ea ueniat.*
26 *Libellus qualiter formatur in rei uendicatione.*
27 *Reus conuentus actione reali, ſi dolo deſiit poſſidere, qualiter forma-
bis libel.*
28 *Reus cōuentus rei uendicatione, ſi petat, quòd actor declaret, an di-
cat ſe dominum directum, an utilem.*
29 *Actor agēs rei uendicatione, dicit in libello, quòd res ad eū pertinet,
nec declarat an iure dominii, an ualis libellus procedat.*
30 *Quid ſi non probat titulum, ſed probat, quòd ipſe, & prædeceſſores
ſui tenuerint tanto tempore, quod hominum excedit memoriam.*

Omniū actionū. Poſt definitionē, Imperator ponit di-
uiſionē actionum. Et ſcias, quòd totus is titulus vadit per
diuiſiones, uſq; in finē. Ponit enim titulus totus, ſex diui-
ſiones actionum, prout patebit: & hæc eſt prima. Is aūt §.
diuiditur in duas partes. primò, diuidit. ſecūdo, declarat
mēbra, prima in princ. ſecunda ibi nanque &c. litera pla-
na eſt, nec ponitur caſus. poteſt tamen ſic incipi. Domine
Imperator, vidi definitionē actionis, diuidiē ne? Impera-
1 tor dicit, quòd ſic, quia uium actionum &c. † In glo. vē
inoaoire. in fin. quia nulla eſt quin. ea apud tales experi
mur. ff. de iudi. l. pen. vnde verbum, quilibet: a non exclu
a dit, hoc caſu, ſicut nec C. de ſum. Trinita. & fid. catho. l. i.
ibi, cunctos populos quos &c. ff. de iuſti. & iur. l. nēs po-
puli. In gl. ſ. cōpromiſſarius. b in fi. melius. C. de arb. l. pe.
b & facit ex. de prob. c. qm̄ cōtra falſam. C. de iudi. l. rē non
nouā. Sed corā arbitratore, nō oportet offerri, nec dari:
quia ille non procedit more iudiciali, ut no. in Spe. de li.
cōte. §. nūc tangamus. ver. illud aūt. nu. 2. In gl. ſumma. i.
prima. imo deberet eſſe prima, qđ quędā ciuiles, quędā 3
prætoriæ. ē. de ob. §. 1. dicunt quidā, ꝙ ibi de diuiſione o-
bligationū, hic de diuiſione actionū. illud nō placet Pe.
de Bel. perti. qa ſequeret, ꝙ obligatio, & actio haberēt di-
uerſum ius ſubſtāna. vnde exponit ſumma. i. breuis, & ſe-
quit in gl. & facit. ff. de ſta. ho. l. ſumma. Sed quicq đ dicas
de facto remanet, ꝙ hęc eſt prima. & tamen vř, ꝙ alia de-
bet eſſe, quę eſt. j. eo. §. aliæ. & Io. ponit illam primam in
arbore. Sed dicas, ꝙ cū tractatur de cognitione originis
actionis, illa dēt eſſe prima, ſed cū tractatur de cognitio-
ne eius naturę, iſta eſt, nec debet eſſe prima: vnde ꝑ illam
diuiſionē, nō diſtinguūtur ſpecies actionū, ſed ꝑ ſunt enī
perſonales: non ſunt reales, nec ē contra, quia differūt ſpe
cie, ſed ꝑſonales, & reales reperiunt aliquę prętorię, ali-
quæ ciuiles, ut patebit in inferioribus, nec ꝑ illā diuiſio-
3 nē, ſpecies diſtinguūtur. † In ea. glo. in fi. ſcire debes, quòd
actionum, quædā ſunt perſonales, quędam reales, quędā
miſtæ, quędam in rem ſcriptæ, quare dicātur miſtę, & quæ
re in rem ſcriptæ. Dyn. fecit hic unam magnam proſam,
quæ in effectū ponitur infra eo. §. quędam. ubi magis vi-
debis, unde finaliter dicit Dyn. quòd imperator ponēdo
ſimplex, uidet ponere miſtum, ſiue cōpoſitum. Et eſt ūm-
ie, quia lex dicit, ſtipulationum, quędā ſunt in dādo, quæ-
dam in faciēdo, & nihil plus dicit, & tñ cōſtat, quòd quæ-
dam ſunt miſtæ in dando, & faciendo, ſunt reddere ratio
nem. ff. de condi. & demonſt. l. cum ſeruus. & tamen pro-
pter hoc, non eſt inſufficiens omnino: ff. de uerbo. obli-
ga. l. ſtipulationū. In hoc aduerte, quia ſi miſtę faciant ſpe
ciem per ſe, non poteſt negari, quia diuiſio ſit minus ſuf
ficiēs. & gl. uacillat hic, vel minus clare loqt̄. dicit enim
quòd miſtæ ſunt reales, quando agitur ad rem, & perſo-
nales: quādo agitur ad perſonales præſtationes. quid ergo
eſt hoc dictū? licet iam ſimul agitur ad utrunque. Verbi grā
tia, ago fa. erc. certū eſt, quòd cuiuslibet particulę pars ꝑ-
tinet ad me, & alia pars ad ſocium meum, nunc peto diui
ſionē in eo, quod peto partē meam, eſt realis, in eo quòd pe
to partē ſocii, eſt perſonalis, & ſic nō poteſt dici, ꝙ quan-
doq; ſit realis, quandoque perſonalis. imo ſemꝑ miſta. &
ſic videtur, quòd egrediatur diuiſionē, & faciat tertiā ſpe-
ciem, ſicut uides in breuiloqua, q̃ cōtinet duas vulgares,
& duas pupillares, & facit tertiam ſpeciē. ff. de vulg. l. La
cius. etenim cōpoſita ex duobus, tertiam ſpeciē facit. 2
ſicut

ſicut mulus. ff. pig. act. l. ſi conuenerit. §. penul. de uſu ap. l. eum qui. de uerbo. ſign. l. carbonum. & ita uidetur Io. ſentire ĩ arbore, q ponit reales, perſonales, & miſtas quã-libet ſingulariter ad partẽ, & quaſi diſtĩctas ſpecies. & ſub
3 diſtinctis circulis. † In hoc dicendum, quòd miſtę nõ faciunt ſpeciẽ, quia nulla eſt miſta, quĩ ſit ſubſtãtialiter realis, aut perſonalis, nã peti. hęc dicitur miſta. C. de peti. hæredi. l. hęreditatis. & tñ conſtat, quod eſt uere realis. ff. de peti. hære. l. ſed & ſi lege. §. petitio. ſimiliter fi. regun. dr̃ miſta j. eo. §. quędam. & tñ eſt uere perſonalis. ff. fin. reg. l. i. & ſimiliter fami. ercisc. & cõmuni diui. ſunt perſonales, oriuntur enim, ex quaſi cõtractu ſ. de ob. quæ ex quaſi cõtractu. §. item ſi inter aliquos. & tñ contractus, non pariunt reales immediate & iõ hęc diuiſio eſt ſufficiẽs, quo ad ſpecies actionũ, & illa diuiſio, quæ eſt in §. quędã. non eſt, niſi quo ad qualitates & ſpecificas differẽtias, quę non conſtituunt ſpecies, unde licet hominum, quidam ſunt nigri, rubei, alii albi, nõ ob hoc differũt ſpecie. de actionibus in rẽ ſcriptis, eſt certum, q omnes ſunt perſonales, ut
4 uidebis in §. quædã. † In glo. iõ in rem. in fi. melius. ff. de peculio. l. qs ergo. & l. ſi Sticho. ꝓ ſocio. l. 3. §. de illo. ſed cæterę in rẽ ſcriptæ, rẽ comitãtur, & tñ non ſunt reales, ut uidebis j. §. quędam. Sed dicas, q non comitatur ratiõ li concomitantia, quia in realibus ius agendi oritur ab ipſo re, & pro ipſa, ideo dicitur, quod ſentẽtia, prædio datur ff. de pub. l. Imperator. ff. de neg. geſt. l. qui aliena. §. fi. non ſic in actionibus in rẽ ſcriptis, ut uidebis in d. §. quędam. In glo. id eſt ex quaſi contractu, ibi cum allega. ſ. titul. i. in princ. hęc fuit opin. Roſre. & glo. & eam ponit ff. de act. & obliga. l. i. nec ibi reprobat̃, & ſic tacite uidetur
c approbare, c unde ſm Dy. ſatis uidetur approbanda, dicitur enim in d. l. i. de act. & ob. quod eſt, aut ex cõtractu, vel ex maleficio, vel ex variis figuris cauſarum, & poſt proſequitur de quolibet duorum priorum, & ultimo de quaſi contractu: & quaſi maleficio, innuendo, q illa erãt de quibus intẽdebat loqui, quando dicebat ex uariis figuris cauſarũ, etenim priora, & poſteriora uerba declarant intentiones. ff. de teſta. l. hæredes palã. §. ſed ſi notã. de lega. i. l. ſi ſeruus plurium. §. fi. de hęred. inſtit. l. qui non militabat. §. i. Unde nullam legem reperies, quæ ſub appellatione contractus, vel maleficii contineat quaſi cõtractus, vel quaſi maleficia, niſi per ſubauditum, facit tamen ff. de act. & obl. l. ex contractibus. unde opi. glo. quę ſequit̃, eſt forte magis reprobanda, quàm iſta ſecũdum Dyn. uerius tamen uidetur, q ex variis figuris cauſarum dicãtur, quæ habent diverſam originem, & ſecũdum diuerſitatẽ factorum, ut dicam in ac. fi. regun. j. eo. §. quædam. † In ea. gl.
5 ibi cum alleg. de act. & obl. l. i. Et quomodo dicantur ori
d ri ex variis figuris, vide ibi d & ff. de condi. fur. l. ſi ꝓ fure. §. fin. Sed tamẽ non eſt uerum, quod naſcant̃ ex variis figuris, imo ex furto. ff. de compenſa. l. ſi ambo. §. quoties. re. amo. l. ſi mulier. §. hoc ac. p quas ll. hęc opi. reprobat̃.

In ea. gl. ibi cũ alleg. l. competit. §. fi. imo oritur ex delicto alterius, qui fecit opus, & extenditur cõtra illũ, q factũ hẽt, ſicut & cæteræ actiones ibi rem ſcriptę, & idẽ in noxa. & in illa, quę datur contra non obligatos, ad inſtar realis, ſicut actio de peculio. ff. de acce. l. an inutilis. §. fin. de his qui deie. l. i. §. cũ ſeruus. In fi. gl. ſed hic nõ conſtat quid important uerba illa. ex variis figuris cauſarũ, unde Ia. & Pet. dicunt, quòd important actiones, & obligationes datiuas, quę non habent præexiſtentem materiã: ſed legis, vel p̃toris p̃tãte, inducunt̃, ut interdictum quorum bonorum, & quorum legatorum, & actio de pauperis, & alię datiuę, quæ ex varijs figuris cauſarum dantur quando ęquum eſt dari actionem, ſicut actio in factum ff. de præſcrip. ver. l. quoties. C. de ſac. ſan. eccleſ. l. ſãcimus. Ias. Ego credo, quod recte intelligẽti hũc tex. non fuit opus hic ſubintrare. tex. enim iſte non ꝓſequitur, unde naſcantur obligationes, & actiones, ſed ad quid agitur per actiones perſonales, dicit enim per quas intẽdit aduerſarium dari, aut facere oportere, & aliis quibuſdã modis repetere intendit, quia q̃nque ad patientiã pręſtãdam, ut ſi quis mihi uẽdidit herbas prati, uel ſi locauit mihi domum, & nõ permittit me pacifice habitare. unde multis modis agit perſonali ac. alius quã ad dandum, vel ad faciẽdũ, ſm formas conuentionem. Et ita iſta uerba quibuſdã aliis modis. referuntur ad uerbũ intendit proximum, non ad uerbũ remotũ obligatus, ad quod oporteret referri, ſi ſequa
6 ris glo. & Doct. quod non uidetur de intentione tex. † In glo. not. hic in fi. Doct. quidam dicunt, quod hoc nõ procedit, imo eſt obligatus, qui rei uen. tenetur. & hoc oſtendũt, quia actio de peculio, & realis ſunt conſimiles, quia quęlibet ſequitur poſſeſſorẽ. ff. de pecu. l. quęſitum. ſed in actione de pecu. eſt dare obligationem, quod apparet, quia accedit fideiuſſor. ff. de fideiuſſ. l. fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor. ad Maced. l. creditorẽ. & conſtituitor. ff. de conſti. pecu. l. i. §. debitum. ergo, & rei uend. Pręterea quid uenit officio iudicis, & ſine obligatione, nõ põt mora cõtrahi per interpellationẽ extraiudicialẽ. ff. de dam. infect. l. cũ poſtulaſſẽ. ſed in rei uen. reperitur contrariũ, quod quis conſtituitur in mora ex interpellatione extraiudiciali, ff. de rei uen. l. itẽ ſi uerberatum. §. fin. ergo uidet̃ ſequi neceſſario, quod ſit ibi obligatio. Pe. de Bel. pert. dicit, q
e rei uen. nulla eſt obligatio e & hoc eſt, qđ hic expreſſe legitur, qui nullo iure. & c. qui oẽ dicit nihil excludit. ff. de hære. inſtit. l. hoc articulo. Item quia ſi eſſet obligatio, nõ tolleretur ꝓ eo, q reus deſineret ſine dolo, & culpa poſſidere, cũ nõ ſit de modis tollẽdi obligationẽ de quibus ſ. quib. mo. toll. obl. & tñ conſtat, quod reus nõ tenetur ſi poſſidere deſinat, ut ſ. dictum eſt. ff. de rei uen. l. fin. autẽ. §. poſſidere. & ſic non eſt obligatio. Ad contraria patet reſponſio ſecundum eũ, quia actio de peculio habet naturalem contractũ, & obligationẽ. ſ. quatenus concernit ipſum, ſed quatenus datur contra dñm nõ. nec illi accedit fideiuſſor, nec conſtituitur, ſm eum. Salua eius pace, imo credo, quod cõſtituatur, & accedat fideiuſſor, quia ll. allegatæ uidentur hoc dicere, & hoc habito reſpectu ad eiꝰ originẽ, ſecũdũ quã oritur ex cõtractu & habet naturalẽ obligationẽ: vel habito reſpectu ad quãdã obligationẽ pręoriam, in qua dominus tenetur. ff. de accep. l. an inutilis. §. filius. & de hoc plenius j. eo. §. actiones de peculio. Ad aliud rñdeo, uidelicet q ubi non eſt obligatio, non conſtituitur mora extraiudicialis: dicas, q uerum eſt, ubi officium iudicis competit per ſe, quia debile, & frigidum eſt, ſed ubi deſeruit actioni contrahitur propter eam. & uirtutem, quam recipit ab actione, ſiue ſit
7 realis, ſiue perſonalis. † In glo. not. in actione in rem, ibi cum dicit. & in bon. fid. emptore. hoc uidet̃ erroneũ, quia nõ agit utili rei uẽ. ſed publi. ut uides j. §. alię alias ſequeretur, quod pręferretur uero domino, ut l. i. ff ſi ager uectĩ. quod non eſt uerum, ut uidebis in d. §. aliæ. & de ma-
8 teria huius gloſſ. uidebis magis inferius. † In glo. hoc non eſt neceſſe. in fi. ff. de prob. l. circa. hęc ſufficiũt ad appellationẽ gloſſarum. Proſequamur alia, quæ longiorem habent caudam. Dy. dicit, quod iſte tex. facit ad quæſtionem. Quidam promiſit non facere cõtrouerſiã alicui in aliqua re. ecce, res peruenit ad manũ ꝓmittentis agit ſtipulator, promiſſor nititur eum repellere, ope exceptionis, ſtipulator dicit, nõ potes, quia promiſiſti non facere controuerſiã, ꝓmiſſor dicit, illud debet intelligi, agendo, ſed nõ excipiendo, quæritur an bene dicat uidetur, q ſic, per hũc tex. qui uidetur dicere, quod agendo, mouetur cõtrouerſia. & ego credo, quod mouet̃ agẽdo, ſed tamẽ etiam mouetur excipiẽdo, ut no. de procu. l. non ſolum. §. ſi ſtatus. & probatur ff. ſi pars hęr. peta. l. permittendum, rẽ ra. hab. l. quo enim. §. pen. ad Treb. l. Lucius. §. tres hęredes. qui tex. poſſunt adiungi ad glo. illã ſecundum Dy. Iaco. de Rau. inducit etiam, & habet hunc textum ad aliã quęſtionem, nunquid in libello, neceſſe, ſit allegare pręſentem obligationẽ gratia, an ſufficit dicere mutuaui x. in quibꝰ peto te cõdemnari. Et uidetur, quòd ſit neceſſe, pręſentem obligationem allegare, quia libellus debet cõcludere ex ſuis pręmiſſis non autem concluderet, niſi in pręſenti reus eſſet obligatus, ut hic in tex. cũ dicit agit̃ con-

tra illum,qui obligatus eſt,ergo uidetur, quod obligatio
pręſens,debet proponi.nã non ſufficeret dicere,fuit obli
gatus,niſi in pręſenti ſit.C.de proba.l.neq; natales.Præte
rea uides in actione reali,ꝙ oportet allegari dominium
præſens, quod eſt cauſa ꝓxima rei uend.ergo uſ̃,ꝙ i per
ſonali oporteat allegari cauſam proximã, uidelicet pręſentem obligationem.ff.de rei uend.in rem act.in princ.
Iac̃ dicit,ꝙ Doct.conſueuerunt tenere contrariũ.Dicunt
enim,ꝙ eo ipſo,quòd quis fuit obligatus,& adhuc pręſu
mitur, ſicut qui ſemel fuit dominus, præſumiẽ adhuc.C.
de proba.ſiue poſſidetis.ſi ergo præſumitur, ergo ſufficit
hoc dicere,quod arg.legiſtarum procedit ex probabilibus,non enim ea demonſtratis, ſicut in illo ſyllogiſmo,
omnes mater diligit: Medea eſt mater: ergo Medea diligit.probabile eſt.n.quod omnis mater diligit,ſed non eſt
neceſſariũ , ſic inter legiſtas cõiter arguitur.Idem Iac.tñ
tenet contra.unde dicit, ſicut talis libellus nõ eſt bonus,
fuit dominus,ago rei vend.ita nec in pſonali fuiſti obligatus.ago contra te. & hoc probatur ſm eum, quia ex diuturna ſolutione præſumitur cauſa, & tamen nõ ſufficit allegare diuturnam pręſtationem,niſi cauſa allegaretur.ff.
9 de uſuris.l.cũ de in rẽ uerſo.† Sed huic opinioni,videtur
obſtare.ff.quę in frau cre.l.omnes.§.Lucius.vbi tex.dicit
quod vbi quis ponit aliquẽ bona ſua alienaſſe vniuerſaliter,non oportet dicere,ꝙ fraudãdorum creditorũ cauſa
facit,quia hoc ipſum pręſumitur,ergo videtur,quòd in libello ſufficit ponere factũ, ex quo obligatio reſultat pręſumptiuè.Sed ipſe reſpõdit,quod duplex eſt præſumptio,
quædam iur.& de iu.& ibi factũ ſufficit ponere,& de illa loquitur §.Lucius.Sed quædam eſt iur.tantũ,& in illa
oportet allegare,factum,& cauſam ſecundũ eũ.Hęc opi.
nõ ſeruatur de facto vnde tota die dãtur libelli,mutuaui
tibi a.peto te condemnari,ad reddendum.vnde arg.Iac.
& exemplum,quod ponit poſſet eſſe uerum in caſu ſuo.
Nam ſi actor diceret in libello,tu fuiſti mihi obligatus in
a.ex mutuo,peto,quod reddas.poteſt eſſe,quod nõ procederet talis libellus,nec in rei vendi.ſi diceret fui dñs.ago
rei ven.quia eo ipſo, quòd dicit ſui dominus, videtur actor ponere,quod nunc nõ ſit dominus,vel ꝙ reus, non
ſit nũc ſibi obligatus. Et in hoc caſu poteſt eſſe vera opinio.quamuis Spe.teneat contra hũc caſũ in Spe. de act. &
pe.§.2.ver.quid ſi ago.Sed ubi nõ exprimit hoc, ſed dicit
mutuaui tibi a. q̃ peto.tunc non exprimit præteritũ, imo
pręſens,qđ ex præterito cauſatur, & ideo vſ̃ libellus ꝓcedere,& ita vius cauſarũ admittit.vnde argumentũ de diuturna pręſtatione,nihil facit, quia ibi non allegatur talis
cã ex qua obligatio poſ. ſit cauſari,& naſci, qa tẽpus non
eſt modus &c.Sed nos loquitur,qđ tale factum allegatur
ex quo obligatio deſcendit & creatur, & hoc ſatis apparet in obligationib⁹,quę ex delicto deſcẽdũt,vt in actione iniuriarũ,& furti,vbi ſufficit allegare malefactũ, nec
oportet dicere,quod reus ſit obligatus,ſufficit enim dicere,talẽ rẽ meã ſurripuiſti,peto te condemnari&c.Et facit
pro hac parte.ff.de li.agno.l.i.& l.ſi neger.ſi.regun.l.in ſi
10 nalibus.C.de proba. l.4.† Circa rei uẽdicationẽ de qua
agiẽ hic in tex.& in gl.principaliter queruntur quatuor,
f vel quinque.Primo,qd ſit rei uen. † Secũdo,q̃ ſunt eius
principia,& unde ꝓcedit,& iuxta hęc multa quæruntur.
Tertio,ad quid cõpetat,& quæ in ea ueniãt.Quarto,qũo
in ea formetur libellus.Quinto,de modo probãdi dominium.Quęritur ergo primo quid ſit rei uendicatio. Pe.de
Bel.pert. dicit,quod eſt quædam actio in rem cõpetẽs alicui ratione dominii,vel quaſi cõtra poſſeſſorẽ,vel quaſi,
ad declaratio nẽ dominii. Huius definitionis uerba ſatis
declarabuntur per illa,quæ inferius dicẽtur,de uno caue
tñ,quia nõ credo,quòd competat ratione quaſi dominũ,
ſed publiciana,ut dixi ſupra,iuxta gl.no.in actio. in rem.
& in hoc poſſet reprehẽdi hæc definitio.Sed Pe.recipit illud quaſi pro utili domino.Si tu uelles,poſſes plenius definire.Rei uẽdi.eſt actio in rem domino directo,vel utili
contra poſſidentem,uel quaſi in rem corporalẽ cõpetẽs
ad declarationem dominii rei,quo ad reſtitutionem fructuum pendentium,ſeu extantium.hic non eſt inſiſtẽdũ,
11 quia inferius ſingula magis declarabuntur.† Veniamus
g ad ſecundum,quę ſunt eius principia,ſeu quæ ſunt neceſſaria.ad hoc quod competat,& ad hoc eſt breuis reſponſio,quia quędã ſunt neceſſaria ex parte actoris, quædam
ex parte rei,ex parte actoris dominium directum vel utile.ex parte rei,poſſeſſio,vel quaſi,quaſi dico, ſi dolo deſiit poſſidere.ff.de reg.iur. l.parem eſſe.& ff.de rei vend.
l.ſinantem.§.ſed & is qui.Vnde directus dominus,cenſetur,qui habet plenum dominium , & nullum alium ſuperiorem quantum ad dominium.Sed utilis,qui non habet
plenum dominium , ſed habet alium ſuperiorem vt uaſallus,& emphy.ut not.in gloſſ.non in actione &c.ff.ſi ager uecti.l.i.§.final.commo.l.ſi ut certo.§.duobus.ſimiliter dicitur directus poſſeſſor,qui poſſidet,ſed quaſi poſſeſſor,qui dolo deſiit,vt d.l.parem.Vnde conſueuerunt dare uerba magiſtralia,quia rei uendicatio quandoque competit directa directo,quandoque,directa, vtiliter, quandoque utilis,directo,quandoque,utilis utiliter,ita ꝙ uerba directa,& utilia, accipiuntur ex parte actoris,ſed directo,& utiliter,ex parte rei.vnde nomina,ex parte actoris.aduerbia,ex parte rei.Nam quãdo dominus agit contra uere poſſidentem,competit directa directo, quando
agit contra illum,qui dolo deſiit poſſidere, competit directa utiliter eodem modo, quando utilis dominus agit
cõtra vere poſſidentẽ,cõpetit utilis directo quando contra illũ,qui dolo deſiit poſſidere,competit utilis vtiliter.
Iſta doctrina ſatis placet Pe.niſi in altero de membris,in
quo dſ̃,ꝙ directa cõpetit utiliter domino directo ꝯ illum
qui dolo deſiit poſſidere.Illud non eſt uerum, imo tunc
competit utilis.ff.de noxa.l.electio.§.i.de peti.here.l.ſi
ſi.§.quod ſi quis.Credo,quod Pet.uerum dicit,& gl.e.notauit idem.ff.de re iud.l. qui dolo. nam principia rei uẽd.
ſunt dominium ex parte actoris,& poſſeſſio ex parte rei.
Vnde cum alterum de dictis ſubſtantialibus deficit, rei
uend.directa deſinit cõpetere,ſed datẽ utilis, qa iniquum
eſſet,quòd ille,qui dolo deſiit poſſidere,ex ſuo dolo lu-
12 craretur.† Iuxta hoc eſſet quærendum pro euidentia, an
utilis, & directa actio ſint eædem , an ſint diuerſæ? Ioan.
An.dicit,quod ſunt eædem in ſubſtantia,ut not.C.de act.
& obli.l.2.pro quo facit ff.de neg.geſt.l.antepe.Sed illa l.
habet alium intellectum,vt ibi no.vnde credo,quòd ſint
eædem in ſubſtantia,prout ſubſtantia eſt genus generaliſſimũ,ſicut eſt genus ad hominem,aſinũ,ad lapides. Non
tamen credo,quòd poſſint dici eędẽ,nec in ſpecie,nec in
qualitate,nec in effectu,quod apparet, quia uno cõpetit a
qſi alia deficit,ergo non ſunt eędem,quia ad poſitionem
unius ſequeretur poſitio alterius.ff.de procu.l. in cauſæ.
§.ſi.C.ad exhiben.l.ſi res.de pact.con.l.pater.ff.ſol.matri.
l.Caius.Item,tali datur utilis,cui nõ darẽ directa.C. de
hær uel actio.uen.l.emptor.& l.poſtquã.Item una poteſt
intentari ſine ceſſione,alia non.Item una nomine cedentis,alia nomine agentis,ut no.C.de actio.& oblig. l.i. &
breuiter una competit ad unam rem,ad quã alia nõ competeret. ff.de donatio . inter uir.& uxo.l.uxor marito. de
dona.cauſa mortis.l.qui mortis.commo.l.ſed ſi mihi: de
ſeruo corrupt.l.ut tantum.§.i.l.etiam ſi.§.ſi quod ſi qs.ff.
de petitio.hęre.& infinitis legibus,quę faciunt differentiam inter eas,unde non poſſum uidere,quòd poſſint dici eædem,ut ſatis notaui l dicta l.antepenult.de negotiis
13 geſtis.† Quid ergo,pone,quod ago rei uendicatio.directa,cum deberem agere utili,quia ſum emphy.uel uaſallus,quia teneo rem ad cenſum ab eo,qui eſt directus dominus,nunquid ſuccumbam? Non uidetur per dictam l.
antepenul.ſed illa habet alium intellectum,ut ibi no.Vnde credo,quòd cum ſint diuerſæ actiones, & una competit uni,cui alia non competit,quia agens directa,ſuccumbit per dictas ll.ff.de euict.l.ſi eum uenditor. in princip.

Quid ergo dices de libellis,qui tota die dãtur ĩ regno
Frãciæ,ubi omnes terrę,uel quaſi ſunt feudales,uel alias
penſionibus , ſeu cẽſibus affectę , ita ꝙ poſſeſſores, quaſi
omnes ſunt utiles domini? Videtur ꝙ agentes rei uend.
ſuccumbant.

ſuccumbant, dicunt Do. Iac. & Pet. qui hoc ſolum hic tãgunt, ꝙ nõ ſuccumbunt, q̃a uidentur agere tali actione, quæ eis competit, ſ. utili, ſm vulgarem modum loquendi. ff. de fun. inſtr. l. cum delanionis. §. aſinã. Aduerte hic, ꝙ hoc ſatis põt ſuſtineri, ubi quis agit rei uendi. non declarato, an directa, vel vtili, ſed ubi declarat, tũc ꝓcedit, qđ ſupra dixi: quia agens directa, ſuccumbit, ſi competit utilis, uel econtra. Sed nunquid actor tenet̃ declarare, an agat vtili, uel directa? Vr̃ ꝙ ſic, cum ſint diuerſæ, & vna cõpetit vni, q̃ nõ cõpetit alij, ut ſupra dictũ eſt. ff. de trib. l. qđ in herede. §. eligere. de leg. 2. l. cũ filius. §. uariis. Nã reus alias non poſſet deliberare: etenim poterit eſſe, ꝙ cedet vni, & nõ alij. & ꝓ hoc bene facit ff. de ſolut. l. ſi duo rei. ſi ñ ꝑ recitationẽ facti appareat, qua actione agit, dẽt ſufficere, quia dicit ſe emptiy. & ita no. in Spe. de actio. &

54 peti. §. 2. uer. ſed nunquid tenet̃. nu. 54. † Quid ergo, ago rei uendi. directa, lite cõteſ. uel dato libello reus deſinit dolo poſſidere, nunquid uirtute dicti libelli, fiet condẽnatio, uel oportebit, quòd incipiam de nouo edere libellũ in utili? Vr̃ ꝙ debeam incipere de nouo, q̃a cũ ſint diuerſæ actiones, ut ſupra ſatis ꝓbatum eſt, ꝓceſſus vnius, non contingit alterũ, & iõ debẽt fieri interrogationes, vt ſciatur qua actione agendũ ſit. ff. de rei uend. l. qui petitorio. Sed contra facit, quia ſic erit in poteſtate rei, proceſſum actoris eludere, ſtatim enim deſinit poſſidere, & annullabit proceſſum directæ, & poſtquã actor redierit ad utilẽ incipiet poſſidere, & fruſtrabuit proceſſum utilis. quod erit incõuenientiſſimũ. Propter qđ dñe Docto. ꝙ proceſſus continuabitur, & fiet condemnatio uirtute primi libelli, allegat Iac. de his qui no. in. l. tenius. allegat Dyn. pro caſu. ff. de aqua plu. ar. l. quanquam. §. Iul. pro quo facit. ff. de pe. hęr. l. pe. de rei uen. l. is a quo. & facit infra de interdi. §. retinendæ, ubi condemnatio refertur ad tẽpus interdicti. Et hoc intelligit ẽt Iac. ſi fiat alienatio ante cõteſt. poſt dationẽ libelli, ne ſit in poteſtate rei actorẽ excludere a iure ſuo. ff. de eo qđ certo loc. l. 2. Sed Spe. uidetur tenere ꝯriũ in hoc caſu, & qđ ſit opus nouo libello ti. tu. de interro. §. 2. uer. pen. Opinio Iac. mĩ plus placet, q̃a non dẽt eſſe melioris conditionis, qui dolo deſijt poſſidere, quàm q ſe liti obtulit, & tñ ille tenet̃, nec audit ad uariandum, ut l. ſinautem. ff. de rei uendi. ergo nec iſte, q

55 dolo deſijt. † Prȩterea, datio libelli, facit rem litigioſam in realibus, ſicut conteſtatio. in perſonalibus. C. de litigio. authen. litigioſa, & perpetua. & ſic uidetur, quod hic habetur, quo ad hoc pro conteſtatione, cum eadẽ illuſio poſſet fieri ante conteſt. poſt datum libellum. quę & poſt ut ſupra dictum eſt. Caue tñ, quod oportet in proceſſu fieri mentionem ante ſententiam de hoc, quod dolo deſierit poſſidere pendente proceſſu, quia alius eſt modus ꝓnunciandi contra illũ, qui poſſidet, alius contra illũ, qui dolo deſiit poſſidere, ut ff. de rei uend. l. qui reſtituere. & maxime ubi ante litis conteſt. deſiit poſſidere: quia tunc actor in ipſa conteſtatione oportet, ꝙ hoc dicat, alias poneret falſum, & deieraret ſi poneret, & iuraret eũ poſſidere, q deſierat, & hoc ſi ſciuit ignorãti. n. parci dẽt. ff. de rei uen. l. is qui ſe obtulit. vnde actor habet ſuper his inſtruere iudicem, alioqui non poſſet bono modo iudica-

56 re. † Sed quęritur, nunquid in prædicto caſu fiet condẽnatio, uirtute directæ intentæ, uel uirtute utilis. Vr̃, ꝙ uirtute utilis. ff. de noxa. l. ſi delictis. §. ſi detractę. de ędi. edic. l. bouem. §. aliquã. de bon. poſ. ſm tabu. l. 2. §. ſi ſub conditione. Spe. uidetur tenere, quòd condemnabitur uirtute directæ, ut in d. §. uer. antepe. ꝓ quo facit d. l. quamquam. §. ait Iulianus, & uidetur expreſſum. C. de litig. l. 2. Quicquid ſit condemnatio fiet per modum utilis, nam iurabit in litem, iuxta l. qui reſtituere ff. de rei uendic. ex quo certum eſt, ꝙ dolo deſiit poſſidere. Requiritur ergo, quòd ſit dñs ille, qui agit rei uendi. Pone: quòd erat dominus, tempore litis conteſt. poſtea deſijt eſſe dominus, nũquid poſſeſſor condemnabitur? Dicit Pet. quòd ſic, ſufficit. n. quòd habeat ius, tempore litis conteſta. ff. de rei uendi. l. ſi poſt acceptum. & uidetur expreſſum pro Pet. licet non alleg. C. de litig. l. 2. Dy. dicit contra per l. tigni. §. ſi. ff. ad exhi. l. enim expreſſe cauetur, quòd in actione ad exhibẽdum, oportet, ꝙ duobus temporib. interſit, tempore litis conteſtat. & tempore ſententiæ. Sic uidetur rei uendi. cum paribus paſſibus ambulent, & actio ad exhi. ſit eius pręparatoria. Sed ad hanc rñdet Pet. magiſter, aperi oculos. illa l. dicit, ꝙ oportet, quòd interſit tempore litis cõteſt. & tempore ſnīæ. i. quod tẽpore ſnīæ īterſit rem fuiſſe, tunc reſtituam, uidelicet quòd tempore litis conteſt. nam licet modo non interſit, ſufficit, ff. ſi quis cau. l. qui

57 autem. §. illud. de eden. l. ubi. §. is autem † Forte poſſet dici, ꝙ ubi actor deſiit eſſe dñs ſine facto ſuo, tunc ſit condẽnatio, ſi dolus mora; uel culpa præceſſerint, quę faciũt reũ teneri, uel ad rem, ſeu rei pretium, uel ad fructus, ff. de rei uend. l. item ſi uerberatum. §. ſi. cũ l. ſeq. & ſeq. ſed vbi facto ſuo perdidit dominũ, quia forte alienauit, non video, quin debeat repelli. magis. n. debet factum ſuũ eũ repellere, quàm factum alienũ, ſed ubi deſinit eſſe dñs, ex facto alieno, deſinit actio, ergo magis ex facto ꝓprio. ff. de cond. fur. ideo. & l. ſi ſeruus. & facit. ff. de rei uend. l. ex diuerſo. in prin. Nec obſt. l. 1. de litig. quia ideo, ibi lis ſuo matre peragitur: quia uẽditio reſcindet̃, & res ad priſtinum ſtatum redigitur, ut l. ſi. eo. titu. Sed quid econtra, pone, ꝙ actor non erat dominus tẽpore litis conteſt. ſed poſt, acquiſiuit dominiũ nunquid ſufficit? Vr̃ quòd ſic, ff.

58 de pig. act. l. ſi rem. §. ſi. & ibi no. poſt Hugo. † Itẽ, ꝓ hoc: quia ſicut requiritur ex parte actoris dominiũ, ita ex parte rei poſſeſſio, ad hoc, ꝙ rei uen. cõpetat, ut ſatis dictum eſt ſupra ꝑ l. 1. de alie. iu. mu. cau. fac. ſed ex parte rei ſufficit, ꝙ poſſideat tẽpore ſnīæ: ergo uidetur, quòd ex parte actoris ſufficit dominiũ, tunc fuiſſe quęſitum, ff. de rei uen. l. ſinautẽ. §. 1. facit ff. de pac. l. quęſitũ. Iac. dicit, ꝙ de hoc eſt facta quædam noua decretalis, quam ipſe, ut aſſerit non vidit. tamẽ potes eã videre, extra de ſen. & re iu. c. abbate ſanè. lib. 6. in qua diſtinguitur: aut agitur. expreſſa cã, acquirẽdi dominii: aut nulla expreſſa, niſi dominii ſolũ. Primo caſu nõ ſufficit acquirere dominium, poſt litis conteſt. Secundo ſic, Iac. tamen tenet contrarium. & idẽ tenet Petrus, qui magis hoc fundat. Primo, quia non poteſt videri in iudicium &c. de iud. l. nõ poteſt. Secundo, per l. tigni. §. ſi. vbi dicit, quòd oportet, quod interſit tempore litis conteſt. Propterea, dicitur expreſſum. ff. de exce. rei iu. l. ſi mater. in prin. Propterea, hoc confirmat per rõnẽ. Certũ eſt, ꝙ dominiũ ſolum eſt cã rei uendicationis, nihil ergo facit cã remota, quia illa non cauſat uendicationem, ſed ſolũ ponit̃ ad probandum dominium, ſiue ponatur, ſiue non ponatur, nõ minus procedit libellus, ſemper. n. dominiũ deducitur in iudicium, & ita videtur vtrobique deduci omne dominium, vndecunq. & ex quacunque cã quæſitum, ut d. l. ſi mater. §. 1. ff. de exce. rei iudi. & hoc apparet, quia ſi appello ex vna cauſa, & ex alia ius competit, uideor appellaſſe ex omni cauſa, ex qua ius poteſt mihi competere, & nedum expreſſam, imo aliam poſſum proſequi. ff. de appel. l. ſcio. §. ſi. A ſimili, ſi vnam cauſam remotam propoſui, poſſum proſequi aliã, & ſic expreſſio cauſę remotę, nihil facit. Non ob. cõtraria. & primo §. poſſidere. d. l. ſinautẽ. quia ibi nõ eſt bona conſequentia, nec bona ſimilitudo de reo, ad actorẽ, q̃s de perſona rei, nõ metimur ius, ex perſona actoris ſic. & ideo oportet, ꝙ tempore litis conteſt. habeat ius, ut apparet in petitione hęre. quia ſufficit ex parte rei, ꝙ poſſideat tempore ſnīę, ut l. ſi quo tẽpore. ff. de petit. hęred & tamen ex parte actoris oportet, quòd ſit hęres tẽpore litis conteſta. Item non ob. l. ſi rẽ alienã. §. ſi. de pig. act. q̃a actio pignoratiua oritur ex pignoris datione, demum ſolutione ſecuta, ſupra qui. mo. re cõtrah. ob. §. is quoque. & ſic ex pręcedenti cã. Et iõ ſufficit, ius poſt fuiſſe acquiſitũ. ff. mand. l. ſi mandauero. Secus, ſi nõ ex p̃cedenti cã, vt d. l. non poteſt. ut dixi ſ. proai. §. Hęc ſentẽtia eſt multum probabilis, ſed tamẽ illa decre. uidetur fuiſſe ſumpta de ratione. l. ſi mater. §. eãdẽ. ff. de exce. rei iud. ubi admittitur diſtinctio, de cauſa remota ſecundum interdictũ gl.

Vnde

Vnde tenendo opi.& intellect.gloſ.ille §.eſt mirabiliter
côtra opi.Doc.& eodem modo in l.& an eadem.§. actio
nes.ff.de exce.rei iu.Sed ipſi poſſunt dicere,ꝙ illa glo.nõ
eſt uera,& quod ille §. non intendit facere differentiam
de expreſſione cauſę remotę,ſed an dominium fuerit de
nouo quęſitum,uel non.ſed durum eſt contra ſtimulum
calcitrare.omnia.n.debent obedire Deo, & Papæ. iunge
infra eo.ti.§.ſic itaque.Quid ergo dices.ago rei vẽdi.cau-
ſa remota expreſſa in libello, in proceſſu uolo probare
aliã cãm, nunquid debeo admitti? uel ſi admiſſus fuero,
& probauero, nunquid debet condemnatio ſequi? Non
vr̃,per dictã decretalẽ, per quam uidetur probari, quod
non uidetur deduci in iudicium ,niſi dominium,qđ ea il-
la cã competit, & per d.§.eandem ſecundum intellectũ
gl.Qui tenet opi.Doc.diceret contrarium, ſed tamẽ du-
rũ eſt &c.ut ſupra dixi.Sed quid,ſi actor agit,cauſa media
ta nõ expreſſa in libello,ſed poſtea exprimit in proceſſu,
cãm certam,quam proſequitur, & fertur ſententia, nun-
quid ex alia cã,poteſt agere? Expreſſum uidetur, ꝙ nõ. in
§.eandem.& no.in l.& an eadem. §. actiones. nec uide-
tur immutari aliquid per dictam decretalem.& iũge, qđ
dicam infra eo §.ſic itaque.Sed pone,aliquis agit rei ven
dicatione directa & ſuccumbit,nunc vult agere vtili,nũ-
quid poteſt? Videtur,quòd ſic,cum ſint diuerſæ actiones,
& quodammodo ex diuerſis cauſis competentes, vna,rõ
ne directi dominij,alia,ratione vtilis,& ſic ſententia lata
in vna,non obſtat exceptio rei iu.in alia,vt l. cum quæri-
tur. & hoc uerum eſt,ſine dubio : ubi ſñia fertur ratione
ineptitudinis actionis,ut ff.ſi mẽ.fal.mo.l. 1.uel vbi,actũ
eſſet expreſſe vna.Sed ubi actum eſt generaliter dicendo
rẽ ad ſe iure dominij pertinere ad hoc vr̃ idem, quia ĩ du
bio uidetur fuiſſe actum directa ff. ſi ager. uecti. l. 1. §. 1.
Et hęc uidetur fuiſſe intentio glo.ff.de exc.rei iud.l.ſi ma
ter.§.eandem.ff.de euict.l.minor.§. 1. Sed forte de ueri:a
te iuris uidetur probabilius , quod illo caſu uidetur totũ
ius ſuum,in iudicio deduxiſſe ut d.c.Abbate.& d.l.ſi ma-
20 ter.§. 1.& iũge infra uer.ſi ueniamus ad quartum. † Item
no.ꝙ quamuis rei uendi. competat ſoli domino , ut l.in
rem actio. ff. de rei uendi.tamen eſt dari caſus, ubi com-
petit non domino.C.de iur. do.l.in rebus.ff de iur. dot.l.
ſi ſponſalibus.§ 1.C.de præſcrip.30.uel 40. an l.ſi quis
emptionis.§.ſed hęc ſuper illis.Et forte poſſet idem dici,
vbicũque poſſeſſor,vel detentator habet cauſam ab agẽ-
te.Verbi gratia,cõmodaui,uel locaui rem tibi:ſi agã con
tra te,non potes referre cauſam dominii. ſed illud obti-
net ubi agitur perſonali,ſecus in rei uendi. ut conſueue-
runt Doc.no.C. loca. l.ſi quis conductionis titulo. Item
no.ꝙ quamuis reperiatur dominium directum & utile in
immobilibus,nunquam tamen reperitur in mobilibus,
& iõ credo,ꝙ qui ageret rei vendi.utili pro re mobili,di
cendo ſe dominum utilem , ꝙ caderet ,cum nullo iure
hoc reperiatur,ſed contra illum,q dolo deſiit poſſidere,
poſſet agere utili,vt l.electio.§. 1.ff.de noxa.duntamẽ ſit
directus.Itẽ no.ꝙ ubi cõmiſſa eſt alicui cuſtodia rerum,
cuſtos poteſt agere pro illis rebus : quamuis non ſit do-
minus.C.de ſac.ſan.eccl.l.ſancimus. la 2. ibi ſanctorum
vaſorum cuſtodes &c. C.ſi per uim,uel alio modo.l.ſin.
ſed illa eſt magis contra:quia ſpeciale in poſſeſſorio. Itẽ
pro hoc facit ff.de damn.infect. l.cum emptor 16.q.1.in
cannnibus,& hoc poteſt eſſe uerum,ſi ille cuſtos,habeat
officiũ.uel adminiſtrationẽ,ad hoc inſtitutum per modũ
tituli, vt qa ſacriſta,uel caſtellanus alicuius caſtri, ſecus ſi
ſit nudus cuſtos ad certũ tempus,ut d.l.ſi.a cõtrario ſen-
21 ſu ff.de condi.fur.l.& iõ.§.ſi. † Sed quid ſi actor dicat, ſe
proprietariũ in libello,& nõ dicit ſe dominũ? V. g.dicit,
ꝙ talis res ad ipſum iure proprietatis pertinet , nunquid
ſufficit? vr̃ ꝙ ſic , quia proprietas & dominium uidentur
eſſe idem. C.de prob.l.proprietatis. Videtur tamen , ꝙ ſit
differentia quia proprietas rei dicitur , cuius dominium
nullius eſt ſupra de re.di.§.littore.& ſic non ſunt idẽ, qa
ſi eſſent idem,in qua re non cadit dominium , nec cade-
ret proprietas:& tamen d.l. dicit contra. Vnde vr̃ diffe-
rentia,quia uerbum,ꝓprietatis , uidetur ineſſe in ipſa re:
ſed uerbũ,dominii,in perſona illius, ad quẽ dñium per-
tinet ff.de rei uen.l.fructus.de uſufr.l.ſed ſi quid.§.fin.de
verb.ſig.l.quęſtio.melius.ff.qui.mo.vſusfru.amit.l.ſi tibi
fundi uſusfructus. ibi cum dicit dominum proprietatis.
Satis tñ põt dici,ꝙ ſufficit dicere,ꝙ pertinet iure proprie
tatis.Et.n.ꝓprietas pro domino frequẽter accipit,ut d. l.
proprietatis. Hucuſque ſatis diximus de eo, quod requiri
tur in rei uen.ex parte actoris,nunc uoluamus mantellũ,
& quęramus de eo, quod requiritur ex parte rei,& certũ
22 eſt,ꝙ poſſeſſio,uel quaſi poſſeſſio,ut ſ dictũ eſt. † Quæ-
ramus circa primũ; videlicet circa poſſeſſionẽ , utrũ re-
quirat utraque,ciuilis,& naturalis,uel an ſufficiat altera
tñ.Et primo utrũ ciuiliter tñ poſſidens, teneat rei uẽdi.
& in hac quæſtione Doct.& gl.conſueuerunt dicere, ꝙ
ſic,ut no.in l.2.C.ubi in rem actio.& no.in Spe.de actio.
ſeu peti.§.ſequitur.uer.ſed nunquid,nu. 26.& idem Doc.
hic allegant,quaſi pro caſu,ff.de uſufr.l. cuiuſcunque. §.
ſi fundus.Sed cõtra eorũ opi.vr̃,ꝙ nullus tenetur rei uẽd.
niſi qui habet facultatem reſtituendi.ff.de rei uen. l. offi-
ciũ.ad exhi.l.3.§.ſi.ſed ciuiliter poſſidens non hẽt facul-
tatẽ rei reſtituẽdæ,& ſic nõ vr̃ teneri.Quod nõ habeat fa-
cultatẽ,apparet,qa ipſe non detinet rẽ,ſed ille,qui poſſi-
det naturaliter,ſicut fructuarius , emphyteuta , uaſallus,
q nõ cederet domino,ſi uellet rẽ tradere , ergo uidetur,
ꝙ dominus non teneatur.Sed ad hoc poſſet reſpõderi,ꝙ
res iudicata cõtra dominũ,noceret eis.ff.de re iudi. l. ſæ-
pe.& fiet executio cõtra eos.ff.de uſufr.l.locũ.§.ꝓprieta-
rius. Vel dic,ꝙ ſi petitur ius,qđ ciuiliter poſſidens , dicit
ſe in re habere,ſic tenet,qa illud ius , põt reſtituere , ſeu
dimittere. V.g.aliquis habet uſumfr.in re,vel eſt vaſallus,
uel emphy.ego in hoc nõ cõtradico,ſed peto proprieta-
tẽ directã.verbi gratia,dico,ꝙ talis res ad me pertinet iu
re dominij directi,quam tu poſſides ciuiliter,tanquã do-
minus proprietatis:uel tanquam dominus directus , pe-
to &c.ſed ſi peteretur res ipſa, & eius reſtitutio, non vi-
deo,ꝙ hoc fieri poſſit:cum reſtituere non poſſit, ut dixi,
ſed contra naturaliter poſſidentem poteſt agi , quia ille
habet facultatem rei reſtituendę , ut l.officium. ſupra al-
23 leg. † Sed quid,ſi non poſſidet naturaliter, uel ciuiliter,
ſed detinet tantum,ut depoſitarius,uel colonus? expreſ-
ſum uidetur in d.l.officium.qđ cõtra detinentẽ rẽ poteſt
agi.Doc.iuris cano.dicunt,ꝙ illud eſt uerũ,quo ad hoc,
vt procedatur ſecundum formam l. 2.C. ubi in rẽ actio.
uel ubi eſt incertum,an poſſidet uel detinet,alias autem,
non competit,imo actor ſciens debet cadere,& ſic notãt
extra,vt lit.non conteſt.c.quoniam. in §. in his. quæ ſen-
tẽtia põt eſſe uera in his,quæ ad opus alterius detineret,
ſicut procurator Ballivi,adminiſtratores,& propter hoc,
fuit inuenta l.illa 2.ubi in rem ac. non ſic ĩ aliis,vt ſi ego
depoſui rẽ meã penes te,uel locaui tibi , uel cõmodaui,
& eã uendicẽ,qa hoc caſu,certũ eſt teneri, qnimo ĩ om-
ni caſu detinens,qui hẽt facultatem rei reſtituendæ tene-
tur,niſi nominet actorẽ, & dicat ſe nolle rẽ defendere,
tunc.n.procedunt iuxta formã dictæ l. 2. datur ergo rei
uẽdica.contra detinẽtẽ,& contra poſſidentẽ. Itẽ contra
illum,qui dolo deſiit poſſidere, ſiue ante litem inceptã,
ſiue poſt.ff.de rei uen.ſi autẽ.§.ſed & is qui. Sed cui incũ-
bit onus probandi dolum? uidetur,ꝙ ꝓponẽti.ff.de pro-
ba.l.quoties.§.qui dolo.Sed contra.ff.de exce.rei iud.l.ſi
24 rẽ meã.ſed ſolue,ut ibi no.in glo. † Sed quis erit modus
probandi dolũ? Forte ſi denuntiauerã reo,rẽ uelle uẽdi-
care,uel alias ſcribã,ꝙ ego erã daturus libellum,& plu-
ribus aliis modis,uide ff.ex quib.cau. in poſ.l.Fulcinius.
§.quid ſi.In gl.nã uolũtas.extra de reg.iur.c.ꝓ poſſeſſo-
re.lib.6.per Dy.in Spe.de emp.& ven.§. nunc dicẽdũ. &
ver.ſed nunqd.Itẽ eſt dare caſus,ubi tenetur ille, q poſ-
ſidet,quamuis ſine dolo & culpa deſierit poſſidere ſi ha-
buit malũ & uitioſum initium,ut no.ff.de ui & ui ar.l.ſci
ui me deiecerit.& illo caſu,nõ oportet ꝓbare dolũ : qđ
25 eſt bene notãdũ. † Quid ſi culpa deſiit poſſidere? Dic,
ꝙ tenet poſt litẽ conteſt.imo etiam ſi ſine culpa tenetur

propter

propter acceſſoriam, uide ff. de rei uend. l. itẽ ſi uerbera-
tũ §. ſi. cũ l. ſeq. & l. ſi à bo. fid. poſſeſſ. ff. ad exhib. l. de eo.
§. ſi poſt. de euic. l. ſi ſeruus. §. ſi. Itẽ habetur pro poſſeſſo-
re, is qui ſe obtulit, cũ l. ſeq. & ſe. Nunc uideamus de ter-
tio, ad qđ cõpetit rei vendicatio: ſeu qđ in ea ueniat. Di-
cunt Doc. ꝙ rei uẽdicatio cõpetit ad rẽ corporalẽ ſingu
larẽ commercio hominum non exceptam. Primò dicunt,
ꝙ competit ad rem corporalẽ; quia ad incorporalia non
cõpetit, cum nõ poſſideantur. Sed ad illa cõpetunt cõfeſ-
ſoria & negatoria, de quib. infra ꝑ 23 §. & h. d. iſte §. ibi,
veluti ſi rẽ corporalẽ. Nunquid ergo, eũ pertinente põt
uẽdicari? nec vr̃, qa in pertinẽtiis ſunt multa incorpora-
lia, ſicut homagiũ, iuriſdictio, & ſimilia. Poteſt dici con-
tra, ff. de vi & vi ar. l. 1. §. illud. de cõtrah. emp. l. in modi-
cis. Sed Inn. vr̃ tenere cõtra, extra de reſt. ſpo. c. cum ad ſe
dẽ. nu. 2. vide ꝫ. eo. §. prȩiudiciales. & §. curare. Itẽ ſingu-
larẽ dicunt quia non competit pro vniuerſitate iuris, ſi-
cut eſt hȩ̃ditas, & peculium, ſed pro vniuerſitate facti, ſi-
cut eſt grex. ſic ff. de rei uendi. l. uendicatio nõ ut gregis.
& l. 1. §. ſi. Itẽ dicũt, commercio hominum &c. quia res
ſacræ, & religioſæ, quæ nullius dominij ſunt, nõ poſſunt
vendicare, qđ eſt uerum, ſm Pet. niſi adiecta cã iuſta l. 1.
§. per hanc. in ſi. de rei vend. Vel verius dic, niſi per admi
niſtratores, uel prȩlatos, nomine vniuerſitatis, uel eccle-
ſiæ. C. de ſac. ſan. eccl. l. ſancimus l. 1. §. 1. Quid autẽ ĩ hac
actione veniat, dic, ꝙ fructus pendentes. ff. de rei vendi. l.
fructus, non modo. Itẽ extãtes naturales, & hi ueniũt eã-
dẽ rei uen. quia res ipſa petitur, per l. fructus pendẽtes. ff.
illo ti. Itẽ ueniunt fructus extantes induſtriales. Sed hi ue
niũt per aliã uendicationẽ. Itẽ fructus conſumpti uen-
dicant à malæ ſidei poſſeſſore, quia dolo deſijt poſſidere,
vt no. in l. & ex diuerſo. Alij autẽ petuntur per officium
iudi. & aliis actionibus, vt uidebis magis ꝫ. de offi. iud. §.
& ſi. uer. illorum. ſupra de rer. diui. §. ſi quis à nõ domino.
Item ueniunt damna in rei uen. ff. de rei uen. l. nõ ſolũ. §.
26 vnde quæritur. cum l. ſeq. & ſeq. † Veniamus ad quartũ,
h de formatione libelli. h & Do. Iac. de Raſ. refert Roſr.
ſic formaſſe libellum. Dico me dominum talis rei, deſi-
gnabitur meliori mõ quo poterit, quã tu poſſides, vnde
peto illã rem mihi reſtitui cũ fructib. perceptis, & perci-
piendis. Dicit idẽ Iac. ꝙ cõtra huiuſmodi libellũ Doct.
conſueuerunt arguere; nã is libellus concludit ad reſti-
tutionẽ, & ſic vr̃ eadem concluſio, quȩ in perſonali: nam
ſi cõmodaui tibi rẽ, cõcludã, ꝙ reſtituas. Vnde dicit ipſe,
ꝙ Doc. conſueuerunt dicere, ꝙ dẽt concludi, ad declara
tionẽ; & ꝓ reſtitutione iudicis officiũ implorare. Ex hoc
apparet, quia ſnĩa debet eſſe cõformis libello, vt l. ut fun
dus. ff. cõi diui. Conſtat autẽ, ꝙ in rei uendi. pronuntiatur
rem petitoris eſſe, ut l. & ex diuerſo. §. 1. ff. de rei uendic.
ergo ſuper hoc dẽt cõcludere libellus, videlicet, ꝙ pro-
nuntietur petitor dñs, & hãc ſnĩam tenet Pet. de Bel. per:
& ꝙ reſtitutio nõ uenit iure actionis, ſed officio iudicis:
& ſic tenet curſus cãrum cõis. Idem tamẽ Iac. impugnat
dictum libellum in alio articulo, quia dicit cum fructib.
perceptis, & percipiẽdis; quia multi ſunt poſſeſſores, qui
non tenentur de perceptis, ſi ſint conſumpti, nec de per-
cipiendis, quoquo modo. Item alij tenentur aliis actioni
bus, q̃ rei vendi. & no plene in d. l. & ex diuerſo. & §. illo
rum. ꝫ. de offi. iud. Vult ergo concludere Iac. ꝙ oportet
declarare, quos fructus petit. & taliter, ꝙ appareat, quo iu
re petit. Pet. uero vr̃ ſentire, ꝙ ibi declarare non põt, quia
forte neſcit quot, nec qui fructus extent, nec qui conſum
pti ſint, quia forte, nec aduerſarius vult declarare, ꝙ ad-
mittatur talis petitio generalis. arg. ff. quo. leg. l. 1. §. quia
autẽ. & hoc probat, qa lex dicit, ꝙ condẽnatio fit in fru-
ctibus, taxatione iudicis: & ſic apparet, ꝙ non erant cer-
ti petiti, quia non fieret taxatio in incerto. C. ſi quis alte-
ri, uel ſibi. l. cũ propria hanc ſnĩam uſus cauſarum admit
tit, imo plus condẽnat in fructib. abſque alia declaratio-
ne, vt uidebitis infra eo. §. curare. & ibi magis dicam. For-
mabis ergo ſic, dico ego talis cõtra talẽ, qui rem meam
poſſidet, ſeu detinet, & hẽt poteſtatẽ eã reſtituendi, quæ

pertinet ad me iure dominii, quã rẽ peto, ad me ꝑtinere
iure dominii declarari, & hoc declarato, peto eã mihi re
ſtitui, eũ fructib. perceptis, & percipiẽdis, nec nõ & cum
dãnis, quȩ paſſus ſum uſq; ad tales ſummas, ſalua in oĩb.
ueſtra legitima taxatione petens expenſas in & ꝓ lite fa-
ctas, quas tm̃ ꝓtẽſtor ſup faciendis, ueſtrũ requirens offi-
ciũ &c. Iſte libellus ſatis ꝓcedit. ubi reus detinet, ſeu poſ
ſidet, ſed ſi dolo deſiit poſſidere, nõ ꝓcederet, imò opor-
27 teret de hoc facere mentionẽ. † Et tũc dicet ſic, dico, ꝙ
talis rẽ meã talẽ, quã detinebat, ſeu poſſidebat dolo de-
ſiit poſſidere, quæ quidẽ res ad me iure dñij pertinebat, &
pertinet, quare eũ de iure, idẽ reus pro poſſeſſore haberi
debeat, peto dictã rẽ ad me pertinere, & meã iure domi-
nij declarari, & hoc declarato, dictam rẽ mihi reſtitui,
quamuis. n. nõ poſſideat, vr̃, ꝙ debeat peti reſtitutio: ſed
poſt cũ reus dicat ſe nõ poſſe reſtituere, iurabit in litẽ ex
dolo uel quãti res eſt in culpa, iuxta l. qui reſtituere, vbi
gl. ibi dicit, ꝙ ad aliud agit, aliud conſequit, innuendo,
ꝙ reſtitutio ibi reperit, & ſoluitur æſtimatio. Si aũt culpa
deſiit poſſidere ĩ caſib. qbus qs tenet ea culpa, de qb. di-
xi, tũc oportet fieri de hoc mẽtionẽ in libello, uel ĩ pro-
ceſſu, & nõ dicet, eũ dolo, ſed culpa deſiiſſe poſſidere,
28 ualet ergo libellus, ſi dicat ſe dñm. † Sed qđ ſi pars pe-
tat, ꝙ declaret, an dicat ſe dñm directũ, uel utilẽ? Dicas,
ꝙ tenet declarare, an agat utili uel directa, ut ſ. dixi, per
conſequens & ꝓ quo domino agit, alias uideret utrũque
uel totũ ius vndecũque quȩſitũ in iudicio deduxiſſe. ff. de
exce. rei iud. l. ſi mater. §. eãdẽ. l. & an eadẽ. §. actiones. Si
tamẽ reus huiuſmodi declarationẽ nõ petat, forte prudẽ
tius agit, qa ſi nil fuerit declaratũ, & actor ſuccubuerit, &
poſt iterũ agat utili, obſtabit ei exceptio rei iudicatȩ, quȩ
non obſtaret, ſi declaraſſet ſe, ut dixi ſ. latius. & per hoc
vr̃, ꝙ dato libello, nõ ſpecificato dominio, ſi det actor ar
ticulos, ſeu poſitiones ſuper vtili tm̃, ꝙ dicat ſe emph. vel
vaſallũ, uel colonũ ad nõ modicũ tp̃s, ꝙ tales articuli de
bẽt admitti, qa omne dominiũ vr̃ in iudiciũ deductum.
Nec ob. ꝙ dicẽdo dominiũ ĩtelligit de directo in dubio
nõ utili, ut l. 1. §. 1. ff. ſi ager uec. qa uerũ eſt de propria ſi-
gnificatione, & in materia, in qua alterũ tm̃ dominiũ ca-
dit, ſed in materia, in qua utrũq; põt cõprehendi, ſicut in
iudiciis, ubi oĩa ueniũt, de quib. nõ eſt actũ ſpecialiter, ne
ueniant, ut l. ſolẽnis. ff. de iudi. dicẽdũ eſt, ꝙ omne dñiũ
29 uenit arg. dicti §. actiones. ꝫ. eo. † Sed qđ ſi actor dicat in
libello, ꝙ res pertinet ad ipſum, nec declarat, an iure do-
minii, nunqđ ualet talis libellus? Expeditũ vr̃, ꝙ ſic, extra
de ſide inſtr. c. inter dilec. de exce. c. cũ uenerabilis. & ſic
tenet Spe. de lite cõte. §. de ꝓprietate. uer. aliæ ſunt tales.
Ego credo, ꝙ libellus ſatis ꝓcedit de ſe: ſi tamẽ pars pe-
tat declarari, quomodo pertineret, actor tenet declara-
re, qa uerbũ pertinere eſt dubiũ, & latã hẽt ſignificatio-
nẽ & ſic eũ libellus debeat eſſe certus, declarari dẽt ff. de
ver. ſig. l. uerbũ ꝑtinere. Prȩterea ſi tenet actor declarare,
an agat vtili uel directa, multo fortius, quare res ad eum
ꝑtinet, an iure dominij, vel debiti. Emph. uero, uaſallus,
uel alii debẽt facere mẽtionẽ de ſuo utili dominio, & di
cũt ſic. Cũ tu talẽ rẽ teneas, & poſſideas, q̃ ad me iure vti
lis dominij pertineat, cũ eã in feudũ uel emph. teneã, de
clara quomodo teneas, peto &c. Nunc uideamus de mõ
probandi dominũ. Et in hoc aduerte, ex qua eã uolẽs di-
cere te dominũ. vnde ſm naturã acquiſitionis dominij
oportet te articulare, & ſuper hoc uide de acquiren. re.
do. per totũ ſ. de rerũ diuiſio. ꝑ totũ, & hoc ſatis eſt faci-
le uidere, ſi uis ſerã uẽdicare, dices eã te cȩpiſſe, uel aliũ
à quo eãm habuiſti, & eod. mõ proſequere materiã de
re. diui. in hoc tamẽ aduerte, qa ſi dicas te dominũ, quia
emiſti à domino, oportet, ꝙ probes quatuor, primo, ꝙ il
le uẽditor eſſet dominus, q uendit tibi, ꝙ ſolueris ꝑtiũ,
& ꝙ tradidit rẽ ſ. de re. di. §. uenditæ. & idẽ ĩ aliis titulis.
oportet. n. probare titulũ, & traditionẽ, & dominiũ tra-
dẽtis. ff. de acq. re. do. l. nunquã. & l. traditio. Item probat
dominiũ, ſi tenuiſti eũ titulo, & bona fide rẽ mobilẽ trib.
annis: immobilẽ x. uel xx. iuxta l. ſi quis emptionis. C. de
præſcr.

prꝗſcri.xxx.uel al.ann.Quid ſi nõ ꝓbet titulũ, ſed ꝓbat, ꝙ ipſe,& ꝑdeceſſores ſui tenuerũt rẽ illã,tanquã ſuam, à tanto tꝑe,ꝙ hominũ memoriã excedit? Nõ vr̃ ualere,qa illa probatio nõ obtinet,niſi in ſeruitutibus, cũ alio caſu,nõ reperiaẽ de iure ciuili,vt l.ſi arbiter.ff. de proba.de aqua plu.arcen.l.1.§.fi.Forte poſſet ſuſtineri cõ̃,nã cũ nõ bene acquiriẽ dominiũ tanto tꝑe, ſicut admittitur. ff. de acqui.re. domi.l.nunquam.§.Theſaurus. imo forte ſufficeret,ſi probareẽ,ꝙ actor, & prædeceſſores geſſerunt ſe pro dñis rei xxx annis,& ultra pro talibus habiti fuerũt, quãuis nõ probent titulũ,& facit quod no.ff.de condi.in de.l.quidam.Si uis latius uidere libellos,& poſitiones in rei uẽd.uade ad Spe.tit.de proprie.§.1.uer. nam ratione.
i nu.30.de actio.ſeu pe.§.ſequitur.uer ſi. itẽ.not. i nu.21.
a *Adnot.* Quilibet. Hoc relatiuum ſtat declaratiue, quia adijcitur qualitati,conuenienti vnicuique cõtento ſub genere actionis ſecundum Iaco.
b Compromiſſarios. Vide Ang.ponẽtẽ differentiã, & conuenientiam inter iudices,& arbitros: in 1. col. circa fin. in uer.& licet ſit aliquantulum: & per totam col. ſequentem.
c Approbare.Hanc primam expoſitionem,licèt gl. reprobet:tamen ea ſequuntur cõiter Doc.hic,& inducũt ad hoc l.1.ff.eo.ut hic per do.Iaſ.qui prolixè tractat,an appellatione contractus ueniat quaſi contractus.& per Ang.hic.
d Vide ibi.Vide hic Ang.in 4.col.poſt me.uer. in ea gl. ibi de act.& obli.ubi & ponit de formatione libellorũ in actionibus perſonalibus.
e Obligatio.Vide Ange.hic in xj.col. prope fin. in uerſic. in ead.glo.in fin.
f Quid ſit rei uendi.Dic,quòd eſt ius,quòd cauſatur à dominio:quod etiam eſt ius ita no.Barto.in l.naturaliter.§.nihil commune.in iij.col.ff.de acquir.poſſ. de quo plene per Fel.in c.inter dilectos.nu.1.extra de fide inſtrum.& Ang. de Aret.hic in xj.col.uſque ad finem. §.
g Secundum.Hic tractat Ang.materiã iſtam incipiens in x.col.poſt prin.in uer.j.ea. gl.in fi.licet ordine alio procedat:tamen quaſi in omnibus conuenit cum Ioan.Fab.
h Libelli.De hoc tractat hic Ang.in xj.col.poſt me.in uer. quæro ergo quomodo Item uide Pet.Ferra. in ſua practica in for.libel.in act.rei uend.& Per.Iac. in titu. de rei uendi. quibus authoribus,plene inſtrui poteris ſuper formationibus libellorum.item uide do.Iaſ.May.hic in xx.col. in me. uerſi.extra glo. uſque ad fin. §.
i Item no.Et in Spe.de loc.§ nunc aliqua uerſi. 56. & ſeq. & uer.168.& Bar.in l.cũ res.C.de proba.ubi etiã per Bart. Alex.conſi.202.ij.parte ubi plene.& conſi.x.& xj.4.parte. idem Alex.in l.1.ff.de uſuca.Item uide Pet.de Ferra.in ſua pra.in forma libelli in actio.reali. Itẽ Pet.Iac.ti.de rei vẽdi.

3 Seruitutum realium diuiſio.
2 Seruitutes perſonales.& 3.4.5.
6 Vſus ſeruitus quando realis, & 7.
8 Confeſſoria quis & quando quinque aget. 10. 14.
9 Confeſſoriæ & negatoriæ diſcrimen.
11 §.Aeque.ſenſus.
12 Confeſſoria utilis.
13 Confeſſoria quid.
15 Deserta non niſi uſu transferri. 18.
16 Seruitutis quærendæ modi.19.
17 Seruitus quanto tempore præſcriptibilis.
20 Seruitus abuſu præſcribi incipit.
21 Seruitus alt.tol.quando poſſideri cœpta.
22 Scientiam actibus probari.
23 Familiaritate non præſcribimus.
24 Vſus probati utilitas.
25 Seruitutis probandæ.26.27.
28 Confeſſoria agens quid probet.29.
30 Confeſſoriæ ius.31.33.
32 Impeditus qui concludat. & ad quid.
34 Negatoria quid,cuique in quem,& ad quid data.35.
36 Negatoriæ probatio.37
38 Negatoriæ concluſio.& præſcriptio.39.
40 L.a quo.& l.is cuius conciliata.

a Aeque a Si.Supra diai de actionibus realibus,quæ cõpetunt pro rebus corporalibus,ſequitur de realibus,quæ
1 cõpetunt pro rebus incorporalibus, † quæ ſunt duæ,vna, quæ datur uẽdicanti,uel defendenti ſeruitutẽ,quæ uocatur confeſſoria,alia,q̃ datur ad negandũ ſeruitutẽ,q̃ vocatur negatoria.Et pro euidentia caſus, & dicendorũ de
b bes ſcire, b ꝙ quædam ſeruitutes ſunt perſonales: q̃dã reales. Item realium quædam urbanorum prædiorum, quædam ruſticorum.Perſonales, ſecundum Dy. dicuntur dupliciter. quia quædam debentur à perſona perſonę,quędam à re perſonę:à perſona perſonę,ut eſt uidere, in perſona ſerui, qui debet ſeruitutem domino ſuo, ſm eũ.Sed certè ibi non eſt ſeruitus formalis,de qua hic tractatur,quia cum ſit ſeruus domini,non poteſt dici,quòd dominus habet ſeruitutem in re ſua.ff.ſi uſusfruct. petat. l.uti frui.quamuis dicatur ſeruitus ſupra de iure perſona. §.ſeruitus.ſed ad ueritatẽ non eſt ſeruitus formalis,ut dixi.Sed ecce caſũ,ubi põt eſſe ſeruitus formalis, debeẽ à pſona perſonę,qñ legaẽ operæ ſerui, vł miniſteriũ,tũc .n.eſt bene formalis: qa legatarius ñ eſt dñs ſerui:nec cẽſeẽ fructuarius.ff. de uſufr.lega.l.2 .Sed illarũ,quę debentur,à re perſona sũt plura exẽpla,vt uſusfructus,uſus, &
a habitatio,vnde ſm gl.tres ſunt perſonales ſeruitutes † tã
2 tũ:videlicet uſusfr. uſus:& habitatio:addit Dy. quartam, operę,ſeu miniſterium ſeruorũ,ut ſ.prox. diαi. Sed glo. hoc reprobat,ff.de uſufr. l.ſi quis binas. & dicuntur perſonales,quę debentur perſonæ, & cũ perſona extinguuntur.ff quibus modis uſufru.amitt.l.ſicut.§.fin. niſi in legato operę ſerui,qđ extinguiẽ ꝑ mortẽ ſerui,non legatarii, ut l.2.ff.de uſufru.leg. Reales debenẽ à re rei,& non poſſunt cõſtitui,niſi ſit res,q̃ ea hoc proſpereẽ,id eſt niſi pluris ualeat & melior ſit,& cui poſſit deberi.ff. de ſeruitu. l.quoties.& 1.ſupra de ſerui.§.1ò hęc eſt opinio gl. & vr̃
c eã ſeq Dy.hic.Quid c ergo,ſi dices,cõſtituiſti mihi explerũ in nemore tuo,uidelicet, ꝙ poſſim recipere de lignis nemoris tui,quãtũ erit mihi neceſſariũ, ꝓ calefaciẽdo hoſpitiũ meũ, uł ruſtici cuiuſdã mãſi,debẽt mihi brauium,uel operatoriũ,qualibet hebdomada, nunqd hęc & ſimiles erunt ſeruitutes perſonales? uel ſi cõceſſiſti mihi quòd poſſim haurire aquam de fonte,uel puteo,quos habes à domo tua? gl.uoluerunt dicere,ꝙ talia nõ debẽt dici ſeruitutes,& ſic pro talib.non ageẽ conceſſio,& hoc dicunt poſt.Ioã.in l.ſi qs binas ſ. allegata.ff.de ſerui.l.ut pomũ.de ſerui.ruſti.prędio.l.pecoris.de alimẽ.& ciba.lega.l.Mela.Pet.de Bel.perti.tenet cõtrariũ cũ Roge.cuius opinio ſcribiẽ in l.Mela.uidelicet, ꝙ oẽs tales ſunt ſer-
3 uitutes † perſonales,& pro ipſis põt agi cõfeſſoria,& hoc patet,quia de eis tractaẽ in materia ſeruitutũ.ff.de loca.l. ſi vno anno.Itẽ dicit,ꝙ hoc eſt expreſſum quaſi in l. Mela.ubi appellantur ſeruitutes. Nec obſtat l.ut pomum. qa quando ibi dicitur,non eſt ſeruitus,uerum eſt realis: ſed perſonalis,& hanc ſententiam uidetur fouere glo. ff. de ſer.titu.generali l. 1. cum dicit.& ſi quæ ſunt ſimiles. & hanc amplectitur uſus cauſarum, & tota die formantur libelli in confeſſoria pro uſibus paſcuorum,& expletis foreſtarum,etiã pro lealis hominum, & breuiter pro omni iure incorporali:& hoc ſatis uidentur ſentire Docto.iuris canonici extra,de reli.domi.cap.conſtitutus.& hoc ſatis ibi probatur de pręſcrip.cap.uemens.Vnde omnes concordant, ꝙ pro decima,poteſt agi confeſſoria, extra de deci.cap.tua.per Docto. & cap. prohibemus. Et ideo credo,ꝙ poſſit agi confeſſoria pro iure decimæ, & aliis iuribus incorporalibus.Vnde non uideo,quare melius poſſit agi confeſſoria pro illis tribus uſufr.& habita-
4 tione,q̃ pro aliis.Sed ideo † illę tres dictæ fuerunt perſonales:quia de illis nominatim tractaẽ i iure, nõ qa eſſent uel eſſe poſſent alię.& hoc ſatis probatur in d.l.1.ubi nõ nominãtur,niſi duæ,& tamen omnes Docto.concedunt ꝙ ſunt tres.Si ergo poſt nominatione tex. ipſi dant aliã, cur nos non poſſumus dare alias uſibus,& conſuetudinibus introductas? & in hoc non uidetur magna difficultas,ſed hoc non uidetur mihi difficile quomodo cogno-
5 ſcam an ſit perſonalis uel realis. † Pone, quidam dedit mihi uſum in foreſta ſita,nunquid eſt realis uel perſonalis ſeruitus? expeditum uidetur quòd ſit perſonalis.ff.de lega.1.l.apud Iulianum.§. ſi quis alicui.ff.de uerb.obli.

l. ſtipu-

l.ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. & in hoc pôt dici, ꝙ ubi ali-
qua ſeruitus conceditur gratis inter uiuos ex liberalita-
te, nô ex pacto facta mentione de perſona, nô de re, q̃ ex
hoc poſſet proſperari, uel ubi ſeruitus ſic legatus, ꝙ cen-
ſetur perſonalis extinguitur cum perſona, niſi fiat men-
tio de hĕdib. ut ll. ĩ. alleg. & l. non ſolum. § tale. in fi. ff. de
6 lib. leg. † Quid ergo ſi fiat mẽtio de re. Verbi gratia, con-
cedo tibi uſagiũ, in tali foreſta mea, ad calefaciendũ, &
ad utẽdum, ad neceſſitates tali caſtri tui, tunc dicerẽ eam
realẽ, qa ex hoc caſtrum emẽdatur, clauditur, & ſuſtinetur,
ſed ubi nô tangeret utilitatẽ caſtri, iudicarẽ perſonalem.
Verbi gratia, côcedo tibi uſagium calefaciẽdi in tali ca-
ſtro. hoc nô tangit utilitatẽ caſtri, & dicerẽ hũc in dubio
perſonalẽ, & hoc vult dicere l. Lucius. ff. de ſer. ruſt. pdi.
dono tibi digitum aquæ in domũ tuam, quę in oſchino
eſt &c. ille uſus nô tangebat domũ, qa nô indiget irriga-
tione, iô contemplatione perſonę uſ conceſſum, & ad
hoc facit ff. de dô l. Aquil. ſecus, ſi concederet digitũ ad
fundum, uel ad pratũ, qui indiget irrigatione, ut l. peco-
ris. & l. Attilicinus. & l. cũ fundo. in fi. ff. de ſer. ruſt. pdi.
nec facio uim an dicat ad talẽ locũ, & vbicunq;, quãuis
gl. ſenſum det ĩ his, ut l. Luc. qa ex quo certus locus nomi
naf, nô minus deberet ualere, quãtũ ad illũ locum, ex eo,
ꝙ poſtea clauſula gñalis ſubiicif. Solũ ergo eſt inſpicien-
dũ, ubi noiaf res, an ſeruitus ꝑprius reſpiciet ſeruitium,
& côtemplationẽ perſonę, q̃ rei, aut rei potius, quã per-
ſonę. Primo caſu cenſef perſonalis. Secũdo realis, & hoc
7 ubi legatur, & conceditur ſimpliciter. † Quid ſi per pa-
ctum uel ſtipulationẽ conſtituaf? Tunc dicerẽ in dubio
realẽ per l. ſi pactũ. in fi. ff. de proba. niſi pactũ uel ſtipula
tio apponeref, ſuper ſeruitute, quę de ſui natura eſſet per-
ſonalis, ut d. §. ſi quis ita. allc. in gl. uel niſi eſſet talis, ꝙ nô
eſſet uериſimile alii concedi, quã cui concedif, ut ſi quis
concedat filio albergam in domo ſua, quando ueniet ad
uillam ſuã, uel aliũ, qđ non eſſet uериſimiliter concede-
ret extraneo: nam tunc eſt perſonalis, & ſi conſtitueretur
à re rei, ut ff. de ſer. leg. l. pater. & hoc intelligo in côceſ-
ſione priuati. Quid in priuilegijs principum? Credo ſa-
tis idẽ inſpiciendũ, uidelicet an materia priuilegii con-
cernat locum, uel dignitatẽ, uel perſonam, vnde ubi cô-
cernit locum, uel eius libertatẽ, uel ad proſperitatem, dẽt
iudicari realis. extra de iſti. c. cũ ueniſſent. alias perſona-
lis. C. de execu. mun. l. ſordidorũ. lib. x. & idẽ dicerem in
ſnia, ſi pronuntiatũ eſſet, me habere uſagiũ ĩ foreſta. Vel
pôt dici, ꝙ illa ſit realis in dubio. ff. de arbi. l. qualis. quia
imponit finẽ omnib. controuerſiis, ut ibi, ſi tñ fieret de lo
co mentio, per modũ ĩ. dictũ eſſet minus dubitabile. Sed
poſſet quęri, nunquid pro annuis præſtationibus, poſſet
agi confeſſoria & qua actione agif, utile ȷ̄. §. preiudiciales.
& ubi de hoc. His itaque ſummiſſis, ueniamus ad text. Et eſt
ſciendum, ꝙ in hoc §. Imperator facit ſex. Primo, dat exẽ
plum de confeſſoria, quæ competit pro ſeruitute perſo-
nali. Secundo dat duo exẽpla de confeſſoria, quæ côpetit
pro ſeruitute pdiali, ſeu ſeruitute ruſtica. Tertio, dat qua-
tuor exẽpla de confeſſoria, quę competit ꝓ ſeruitute ur-
bana. Quarto, dat plura exẽpla de negatoria. Quinto po-
nit differentiã inter actiones reales, quę côpetunt ꝓ re-
bus corporalib. & quę côpetunt pro icorporalib. Sexto,
infert quandam exceptionem, à dicta differentia depen-
dentem, litera ſatis eſt plana. Caſus potes ſic incipere, do
minę Imperator, uos dixiſti mihi, ꝙ actiones reales com
petunt ad rẽ corporalẽ ſupra proxi. §. quid de incorpora
libus? nunquid actiones pro reis competunt? Dic Impe-
rator, quòd ſic reales, æque, ſicut pro corporalibus. Ver-
bi gratia, pone, ꝙ aliquis hẽt uſumfr. in ædibus, uel in fun
do, impeditur quo minus, uti poſſit, pôt agere confeſſo-
ria côtra impedientẽ: & hoc exemplum eſt de ſeruitute
perſonali. Itẽ ſequitur exẽplum de ſeruitute reali, & prę-
diali, pone, ꝙ habeo ſeruitutẽ eundi per fundũ tuum ad
fundũ meũ ſine iumento, uel agendi cum iumẽto, & ue-
hiculo: poſſum etiam agere confeſſoria, & ita proſeque-
re totũ §. aliqua tamẽ de exemplis recipiunt contrarieta-

d tem, vt uidebis iuxta gl. In glo. d vt ſic eras. in fin. iſtud
exẽplum non placet Dyn. dicit. n. ꝙ truſatorium eſt dice
re, ꝙ inter exẽpla confeſſo. Iuſtinianus poneret exemplũ
non competens, & competens negatoriæ, de qua proxi.
tractatus eſt, ſed huic exemplo litera repugnat, dicit. n. a-
liud ędes ſuas, &c. ſed dicit Dyn. ædes ſuas, ſcilicet uici-
ni ſuas agentis, ſed certe litera uidetur ſentire de ędibus
agentis. Vnde dicit Per. de Bel. pert. poteſt poni exemplũ
faciliter, in quo actor agit confeſſoria ius ſibi eſſe altius
ędes ſuas tollendi. V. g. tu habes domũ tuã depreſſam, Ti-
8 tius † vicinus altam, conceſſiſti ſeruitutem Titio domũ
tuam altius non tollendi, uis eã nihilominus eleuare, pt
agere Titius confeſſoria côtra uicinum, ius ſibi eſſe ædes
ſuas altius tollendi, id eſt, eleuatas habere ſecundũ eum,
uel poteſt ponere ſic, ſtatutum, uel conſuetudo uillę di-
cit, ꝙ nullus pôt facere turrim, uel domũ ſuã eleuare, ul-
tra certã menſurã, inuito uicino, uicinus conceſſit Titio,
ꝙ poſſit eleuare, ſi uicinus ꝓhibeat, pt agere Titius con-
feſſoria ꝯtra uicinũ, ut liceat ſibi altius ędes ſuas tollere.
Super tex. prohibendi, inter hęc eſt differentia. uide ff.
de uerb. ſigni. l. malum. §. 1. In gl. tollendi. ibi exemplum
c confeſſoriæ. c hoc eſt ridiculum. gl. uidetur ſuppone-
re, ꝙ Iuſtinianus neſciebat ponere exempla propria, ſed
ea intermiſcebat, quaſi ignorans, ꝙ eſt confundere text.
vnde dic, ꝙ eſt exemplũ negatoriæ. In ea. glo. ibi, non ad
hoc exẽplũ, ſed ad alia ſic: quia in hac ſeruitute negato-
ria uerbis affirmatiuis proponif, ut ȷ̄. ſequif. In ea. gl. ibi,
negatoria autem, quia negatur. dicit Dyn. ꝙ idem uoluit
9 † dicere. f Placen. non enim côſiderauit uerba, ſed ef-
f fectũ qa confeſſoria vadit, ut quis confiteatur ſeruitutẽ,
negatoria, ut negef. Pet. dicit, ꝙ Pla. conſiderauit uerba
frequẽtiora, frequentius. n. contingit, ꝙ confeſſoria con-
cipitur, & proponif tã uerbis affirmatiuis, q̃ negatiuis, &
caue, qa de alia confeſſ. loquitur. ff. ad l. Aquil. l. proinde
ſi occiſus §. 1. In ead. glo. ibi, ut fructuario creditori. Hęc
g gl. euidenter male dicit, g quia nec uſufructuarius, nec
10 creditor, quaſi dñi rerum, licet bene agãt † confeſſoria
nô quaſi dñi, ſed ꝓꝑ ius, quod habent in re. ff. de ſerui. l.
ei qui. nô tñ per oĩa eſt ſimilitudo inter eos, nec forte cre
ditor agit hac actione, ſed hypothecaria, ut ibi no. & pa-
tet. ff. ſi uſusfr. pe. l. uti frui. §. utrum. Pone ergo exẽplum
de utili, in uectigali. ff. de oper. no. nũ. l. in prouinciali. §.
ſi ego. & in emphy. utiſ. & a his, quaſi dominis, & utilibus
dominis. In ea. gl. ibi cum dicit, in rem. non decipiaris, qa
confeſſoria, & negatoria dantur poſſidentib. & nô poſ-
ſidentibus, côtra poſſidentes, & non poſſidẽtes. ff. ſi uſu-
fru. pe. l. uti frui. §. ſi ſer. uendi. l. ſi forte. §. ſciẽdum. Et not.
hic vnam magnam gl. modici effectus. In fi. eiuſdẽ gl. ui-
de plenius e. ti. l. 2. §. côpetit. In gl. ut in duplicib. ibi cum
allegat fa. erciſc. l. 1. iſta exẽpla ſequitur Dy. & tñ nô pla-
cent Iac. & Petr. nam exemplum debet eſſe de regula. Re
gula dicit, quòd in corporalibus non eſt prodita actio
poſſidenti, per quã negetur rem actoris eſſe ſanã, in vno
caſu, &c. Si iſta exempla eſſent bona, nô eſſet vnus caſus,
ſed tres, vel quatuor. Prętereа, qui agit his actionibus di-
uiſoriis, non negat rem eſſe actoris, nec agit rei uendica
tione, quod litera ſupponit. In fin. glo. iſtud exemplum
minus placet eis, quia iã nô eſſet vnus caſus, ſed pluſquã
mille. Vnde dicit Petrus ecce vnũ caſum. Poſſideo rem
meam, tu petis à me eam, tãquam tuam, ergo nego eam
tuam eſſe, & uolo probare eam meam eſſe, certe poſſum
hoc facere, & uices petitoris, quo ad hoc ſuſtineo. ff. de
11 ꝓbat. l. circa. §. ſi quis autem. In ueritate † credo, ꝙ is ſit
intellectus, dicit. n. is actoris partes obtinet, non dicit, ꝙ
ſit actor, ne actio competat, nec eſt uera exceptio, ſed q̃-
dam illatio. Iacob. de Ra. dat caſum, ĩ quo oportet, quòd
poſſidens, & tenens, agat, uel perdat contra iuſtitiam.
Verbi gratia, rem meam peregrinatus dimiſi uacuam, ſic
quòd animo, & corpore dimiſi poſſidere, quidam occu-
pauit eã, & uẽdidit bonæ fidei poſſeſſori, qui uſucapere,
uel præſcribere incæpit, & quaſi perfecit, tandẽ idẽ bon.
fid. poſſ. peregrinatus, etiã retinuit ciuilem animo, quæ

ſu fficit

ſufficit ad uſucapionem dimiſit naturalem, ego dominus reperi naturalem uacuã, eã occupaui, & detineo, bo. fid. poſſeſſor non fuit repulſus, nec ſuſpicatus, ſe poſſe repelli & ita ciuiliter ſemper poſſidet, & uſuc pit, oportet, ꝙ ego, qui rem teneo, & ſum dñs, agã, uel perdã. Et idem dicit Iac. quòd agere poſſum contra ipſum rei uendi. qa ciuiliter poſſidens tenetur rei uendicatione, ut l. cuiuſcũque. ff. de uſufru. Certe non credo, ꝙ hic loquatur de iſto caſu, quia uolue & reuolue, non reperies hũc caſum ſcriptũ i lib. ff. ad quẽ tex. ſe refert. ſed caſus. Petr. bñ reponi.

Sed oppo. rei depoſitæ poſſeſſionẽ retinemus. ff. depoſit. l. licet. §. rei. & eodẽ modo. rei cõmodatæ, & tamẽ cõſtat, quòd deponens, & commodans agunt rei uend. ꝯ depoſitarium, uel commodatarium. ff. de rei uend. l. officiũ.

Quidam dixerunt, quòd rei uendi. nõ datur poſſidẽti, nec obſtat. arg. prædictum, quia deponens, uel cõmodãs hoc ipſo, quòd agit rei uẽdi. deſinit poſſidere, & renũciat poſſeſſioni, ſm eos, hoc non eſt uerum, ut ff. de acq. poſſ. l. naturaliter. §. 1. ff. de vi, & vi ar. l. cum fundũ. §. fi. vñ dic. quòd poſſidenti, & detinẽti non datur rei uendi, ſed non poſſidenti, & non detinenti ſic. Ego errauerunt gl. & Docto. antiqui, qui dixerunt, ꝙ rei uend. & interdictũ retinẽdæ poſſeſſionis non poſſunt ſimul intentari, qa intentando rei uendi. dicit aduerſariũ poſſidere, intentando uti poſſidentis, dicit ſe poſſidere, & ſic eſt tãquam cõtrarius repellendus, & nõ eſt uerũ, quia utrunq; datur contra detẽtorem, & non poſſidentem, ut ſ. dictũ eſt. De hoc uide C. de rei uendi. l. ordinarij. extra de reg. iur. c. qd ad agendũ. lib. 6. per Dy. Item oppo. contra hunc §. ſm Dyn. hic dr̃, ꝙ ſicut datur rei uend. pro rebus corporalib. ita confeſſoria pro incorporalib. Contra, ea quæ poſſidentur uẽdicantur, incorporalia non poſſidẽtur. ff. de acq. poſſ. l. 3. in prin. de uſuc. l. ſequitur. §. ſi uiã. ergo non uẽdicantur, ergo nec confeſſoria pro eis datur, quæ habet inſtar uendicationis. Sed dicas, quòd incorporalia non poſſidenẽ, ſed quaſi poſſidentur, & tm̃. ualet in illis, quaſi poſſeſſio, quãtũ i corporalib. uera poſſeſſio. ff. de ſer. l. quoties. la

Item pone, ꝙ ſi legatur, uel ꝓmittit mihi ſeruitus poſſum agere ex teſtã, uel ex ſtipulatu, & ſic uidetur confeſſoria inutilis, cum ſatis ſit prouiſum per alias actiones, Quidam dicunt, ꝙ confeſſoria competit ſeruitute conſtituta, & tunc non cõpetunt illæ actiones perſonales, quia ſunt extinctæ, per conſtitutionem ſeruitutis, ſicut ꝑ ſolutionẽ, ſed hoc non eſt uerum. C. de vſufr. l. corruptionẽ.

12 Vnde dicendum, ꝙ † utilius eſt habere confeſſoriã pro ſeruitute conſtituta, q̃ perſonalem tantum, quia facilius eſt defendere, quod iam habes, quam conſequi de nouo, ſm Dy. imo confeſſoria eſt neceſſaria, qa perſonalis non datur, niſi contra conſtituentem, hęc datur contra quẽcunque turbantem, ut ſatis ſ. dictum eſt. & ff. ſi ſer. uendi, l. & ſi forte. §. ſciendum. Iſta ſufficiant pro lectura huius §. uerũtñ quia in hoc tit. Doct. congerunt quicquid poſſunt, inſiſtendũ eſt circa materiã harum actionũ, vt earũ plenior cognitio habeatur. Et ſcias, ꝙ Per. de Bel. perquirit hic octo. Primo, quid eſt confeſſoria. Secundo, vnde procedat. Tertio, cui datur. Quarto, contra quẽ. Quinto, quare ſic datur. Sexto, ad quid competit. Septimo, quæ veniant in ea. Octauo, qualiter formetur libellus, & ꝑ omnia idẽ quærit de negatoria, & quia aliqua de his modicũ important effectũ, idcirco parum inſiſtã in aliquib. Quæramus ergo, quid ſit confeſſoria. Dicit Petrus, ꝙ confeſſo-

13 ria † eſt actio in rem competẽs alicui ratione ſeruitutis ſibi debitę, uel fundo ſuo, uel quaſi ſuo, cõtra impedientẽ ad declarationẽ ſui iuris. Quod ſit r̃ rẽ apparet hic, quare dr̃ ratione ſeruitutis ſibi debitę, vel fundo ſuo &c. apparet, qa ꝑſonales debent̃ perſonę, reales, ſeu prædiales fundo. ff. ſi ſer. uen. l. & ſi forte. §. et in fi. de neg. geſt. l. qui aliena. §. fi. Vel quaſi ſuo, dicit propter creditores, uel ſuperficiarios, qbus cõpetit utilis, ut ſ. no. eſt in glo. exẽplũ cõtra impedientem quẽcunque, ſiue ſit dñs fundi ſeruiẽtis, ſiue non. ff. ſi ſer. uendi. l. ſi quis diuturno. §. fi. Secundo quæ, vnde ꝓcedat, reſpõdeo, ſicut in uẽdicatione requiruntur videlicet dominium, ex parte agentis, & poſſ. ſeu facultas reſtituendi ex parte rei, ſic in confeſſoria requiritur ex parte actoris, ꝙ ſeruitus ſit acquiſita, & cõpetat pſi agenti, ex parte rei, quòd præſtet impedimentum,

14 † Tertio quæritur cui competat. Dicit idẽ Petrus: ꝙ illi qui habet ſeruitutẽ debitam ſibi, uel fundo ſuo, uel quaſi ſuo, quare hęc verba dicantur, ſatis eſt ſ. expoſitum, quãuis idẽ Petrus hic repetat. Et caue tibi, quia in hoc, quod dicit ſibi debitæ ſupra in multis locis, nã debet ſubaudiri, & per patientiam conſtitutæ, quia ad hoc, ꝙ actio cõfeſſoria cõpetat, nedum requirit̃, ꝙ ſeruitus ſit debita ex pacto, vel conuentione, imo oportet, ꝙ ſit quaſi tradita per patientiam, ff. de ſer. l. quoties. 2. de ſer. ruſtico. prædio. l. 1. in fi. & per vſum illius, qui acquirit. Et (vt melius hęc materia innoteſcat) tractemus quomodo acquirat̃ ſeruitus quiã in his conſiſtit medulla, & perfectio materiæ. & certũ eſt, ꝙ acquiritur per oẽm contractum, & cõuẽtionẽ, ſicut cæterę res patientia, & vſu poſtea ſubſecutus, ut ſtatim ſ. factũ eſt. Quid ergo ſi Titius debebat tibi

15 ſeruitutẽ, vel aliquod deuerſiũ, tu † vendidiſti illud deuerſiũ, Sempronio Titius obligauit ſe Sempronio, & tu quitaſti Titiũ, nunqd ex hoc eſt tranſlata ꝓprietas, & poſſeſſio ſeruitutis in Sẽproniũ? Dicas, ꝙ nõ, quia ſicut in adẽptione proprietatis rerũ corporaliũ, opus eſt traditione, ſic in ſeruitutibus quęrẽdis opus eſt uſu. Vnde obligatio, nõ eſt modus traditionis, ideo opus eſt vſu reali. & idem diceręm in adẽptione iuriſdõnis, & aliorũ iurium. vnde ſi ſubiecti recognoſcãt ſe ſubiectos, & promittãt obedire, nõ ex hoc eſt poſſeſſio, imo nec ꝓprietas iuriſdictionis acquiſita, quouſque vti cœperit. Et hanc partẽ vr̃ tenere Inn. extra de capel. mona. c. cũ dilectus. & hoc ſatis clarũ, & facile, qñ ſic requiritur ſeruitus. Quid ſi legaſſet, nũc

16 non obtineret ꝓdicta † imo ſtatim adita hæreditate proprietas ſeruitutis acquirit̃ legatario. ff. quẽad. ſerui. amit. l. ſi partẽ. in prin. & §. 2. Item acquiritur ſeruitus per præ-

h ſcriptionẽ. x. anno. inter præſentes, uel xx. inter abſentes, ſi hẽt cãm continuã, ſi non hẽt cãm continuam, non acquiritur, niſi præſcriptione tanti tẽporis, de cuius initio hominum memoria non exiſtit, vide ff. de ſerui. l. ſeruitutes. la quatrieſme, melius in l. 1. §. fi. ff. de aqu. pluu. arcẽ. quæ declarat̃ per l. ſi aliena res. §. hoc iure. ff. de vſuc. & hoc ſequuntur oẽs doctores iuris ciuilis, quod procedit ſine dubio, quantũ ad primũ membrũ, ubi præſcribẽs hẽt bonã fidẽ. Quid ſi ſit malæfidei poſſeſſor. Hic debet dici, ꝙ requiruntur xxx. anni, quia malæfidei poſſeſſor minori tpe nõ præſcribit, vt in l. ſicut. C. de ꝓſcri. xxx. anno.

17 Quid ergo dices in ſeruitutib. & præſtationibus? nunquid requiritur tantum tẽporis, cuius non ſit memoria? Videtur, ꝙ ſic, cum cãm diſcontinuã habeãt. Sed in illis põt dici contra, ꝙ ſufficit longi tẽpo. præſcrip. C. de agri. & cenſib. l. inrib. & l. cũ ſatis. Et eſt magna ratio: quia non debet idem ius, nec eadẽ ratio cenſeri in eo, q patit̃, & nihil agit, & in eo, qui præſtat, & ſoluit quolibet anno, qa ille magis ſibi præiudicat, q ꝓpria manu ſoluit, quàm ille, qui patitur ſolummodo forte ex impotentia, & hęc procedũt in ſeruitute formanda, & acquirẽda de nouo.

Quid in formata? Verbi gratia. Tu habebas deuerium ſuper fundo, caſtro, uel manſo, cecidiſti à poſſeſſione, aliquis occupauit, qui mihi vendidit, ego leuaui, vel ꝑcepi deuerium illud per xxx. annos cũ titulo, & bona fide: nũ

18 quid ſum tutus contra te? Videtur quòd non. niſi ſit † tantum tempus, quòd excedebat memoriam hominum &c. per dictam l. ſeruitutes. cum ibi notatis, poteſt dici, quòd ſeruitus huiuſmodi formata, adhęreret alicui rei corporali: tũc qò nõ eſſet dubia. ff. de vſucapi. l. ſi aliena. §. hoc iure. ſed ubi nõ adhęreret, videtur magis dubia. tamẽ pro parte iſta facit, quòd poterit præſcribi debito tẽpore, ex quo formata eſt ſemel, quãuis alias eſſet ꝓſcriptione legitima inacquiſibilis, & pro hoc, quia ſeruitus hominis liberi, non poteſt acquiri præſcrip. C. de long. tempo. præſcriptio. quę pro liber. l. finali. & tamen conſtat, quòd ſi ſeruus ſit, poteſt vſucapi, & ius ſeruitutis in eo. C. de vſuc.

vſuca.pro emp.l.empti.l.uenditioni.& de hoc non mirã
dum, ſi aliud tẽpus cõſtitutum ſit in ſeruitute formata ac-
quirenda, quàm in formanda. quia hoc uidimus ſimiliter
in amittenda ſeruitute: etenim nõ formanda non amittit
x. uel xx. annis: ſed formata ſic C. de uſufr. l. corruptionẽ.
quẽadmo. ſer. amit. l. ſi ſic. de uſuc. l. ſequitur. §. fin. igitur, ſi
in amittẽda ſit diſcõuenientia, cur non in acquirenda? Ca
19 noniſtæ † uero uidẽtur habere aliã doctrinã in pſcriptio
ne harũ ſeruitutũ: nam ſm eos omnis ſeruitus vniformi-
ter al. annis pręſcribitur extra de cauſa poſ. & proprie. c.
cum eccleſia. niſi eſſes cõtra ius cõe, extra de pręſcr. c. 1.
lib. 6. Sed Inno. alio mõ dicit extra de pręſcri. c. de quar-
20 ta. † Sed quæro, à quo tempore incipit præſcriptio ſerui-
tutis acquirendæ? Dic, quòd à tpe, quo incipis uti iure ſer
uitutis, aduerſario ſciẽte. C. de ſerui. l. 2. ff. de itine. actuq;
i priua. l. ſi. & incipit poſſidere, i p primũ, & vnicũ actũ,
ut no. per Doct. extra de cã poſſ. & pprie. c. cũ eccleſia:
uerum eſt tñ, q quo ad interdictũ de itinere, actuque pri-
ua. requiritur, q ierit xxx. diebus. ff. de itine. actuque pri
ua. l. 1. §. 1. oportet ergo, q actor pbet q uſus ſit iure ſer-
uitutis, aduerſario ſciẽte. Sed quis erit modus probandi?
Dicas in negatiuis, ſi phibuit, Verbi gratia. vicinus uole-
21 bat † eleuare domũ ſuã, tu prohibuiſti eũ dicens, q hoc
nõ poterat pp ſeruitutẽ, quã tibi debebat, ſi obtẽperauit,
ex nũc incipis poſſidere, quia alias, ſi per mille annos te-
nuiſſet domũ ſuam depreſſam, non præſcriberes. ff. de ſer
uitu. uerba. pdi. l. qui luminib. ubi de hoc, niſi aliquid a-
liud fieret, per qđ poſſet deprẽhẽdi uſus ſeruitutis, qa for
te ſtillicidiũ domus tuæ per tps ſufficiens reciperet, tunc
n. leuare nõ poſſet, quia ſeruitus affirmatiua eſſet acqui-
ſita, uidelicet ſtillicidij recipiẽdi. ff. de ſeru. urb. prędio. l.
foramẽ. in fi. de aqua. pluuia ar. l. 2. §. 2. C. de ſer. l. ſi ma-
nifeſte. Et iõ credo, q ſi in vna uilla fuiſſet furnus ad quẽ
populus loci per centũ annos ueniſſet pro pane coquen
do, q ille, cuius eſt furnus nõ põt prohibere; quominus
populus uadat alibi, uel qlibet poſſet ſibi ædificare fur-
nũ, niſi aſs phibuiſſet, qa cõtra illa, q ſunt licita de ſe, &
benẽ de iure cõi, non ex cõuentione, non currit pręſcri-
ptio niſi à tẽpore, quo quis prohibitus eſt iure contrario,
ut p prædicta. Sed in affirmatiuis dicunt gl. q oportet p-
bari per teſtes, qui uiderunt conſtitui ſeruitutẽ, ut not. ff.
de itine. actuque priua. l. 1. §. 2. Sed hoc nõ vr procedere,
quia ſic oporteret probari ti. contra l. ſi quis diuturno. ff.
ſi ſerui. uen. dic ergo, quòd modus probandi eſt, ſi probet
ſe dixiſſe corã multis, ſe uti iure ſeruitutis, ſic quo ad no-
titiã aduerſarij potuerit deuenire, uel corã eo. tunc ſine
dubio ſatis conſtat, q eo ſciente. Quid ſi non poſſit hoc
probare, ſed probat frequentem uſum, aduerſario exiſtẽ-
te in patria, & ſcire uolente? Dicas ſuper hoc, & in hoc
bene aduerte, quod ſcientia aduerſarij bene probatur qñ
22 que actuũ † frequentiã, qñq; per vnicum actum, quãdo-
que non probatur, etiam per frequentiam actum, ſm di-
uerſitates factorum: nam quædam ſunt facta, quæ qs non
poteſt exercere, nec ad ea, quis conſueuit recipi, niſi ha-
bẽs ius, ut q extraneus, qui non eſt de collegio, interſit
electioni alicuius prælati, & uocem, & conſenſum det in
electione, & in talib. probato vnico actu facto, ſciẽte ad-
uerſario præſumitur, q iure ſeruitutis hoc fiat, & iure de
biti, & ex tunc incipit poſſidere. ff. de mor. inſer. l. ſi pro-
prius ędes. Quædã ſunt, quæ poſſunt & conſueuerunt ex-
erceri abſq; eo, q aliquis ius habeat, & in iſtis caſus di-
ſtincto, Nã quędã ſunt, quę de ſui natura uidentur, & p-
ſumuntur cã curialitatis & familiaritatis, quędã nõ, ſed ſe
23 habẽt indifferẽter. Verbi gratia, tu eras amicus meus, † ve-
niſti frequenter ad domũ meã ad iacendũ, uel comeden-
dũ, ego te recipiebã leta facie. & ita feciſti per plures ui-
ces, & annos, nũc uis trahere ad ius ſeruitutis, credo, q
non poſſes, niſi probes, q iure ſeruitutis uenires, & reci-
piebaris, quia factum de ſe importat pręſumptionẽ fami
liaritatis, etenim tales receptiones, conſueuerunt iure fa
miliaritatis fieri. ff. de acq. poſ. l. qui iure. de itine. actuq;
priua. l. ſi. & no. Inn. ex de cã poſ. c. cũ eccl'a. & iõ non

obſtãte uſu oportet te probare, quòd iure ſeruitutis, & ad
uerſario ſciente uſus fueris. Sed in factis, quę ſe habẽt in-
differenter. Verbi gratia tranſiuiſti per fundum meũ, hoc
conſueuit fieri qñq; abſq; iure ſeruitutis, uel cã abbreuiã
di itineris, uel euitandorum lutorum, quę ſunt in via pu-
blica, vel alias prout placet, & tunc non præſumerem,
q iure ſeruitutis. In hoc aduertẽda eſt multũ, qualitas fa-
cti. Nam ſi fundus meus eſſet iuxta viam publicam, & iti-
nerator frequenter per fundũ meũ propter euitanda lu-
ta tranſiret ad ſuũ, nunquã præſumerẽ, quòd iure ſeruitu
tis, ſed ſi aliquis habet fundum prope meum, & tranſeat
frequenter per fundum meũ ad ſuũ, tunc probata frequẽ
tia, pręſumerẽ, q iure ſeruitutis, nam ex uſu præſumitur
animus poſſidentis, ut d. l. 1. §. 2. ff. de uſuris. l. cũ de in rẽ
verſo. & ita tẽpera dictam gl. quę eſt in d. l. 1. §. 2. uidelī-
cet, q oporteat probari, q iure ſeruitutis &c. quia non
eſt uerũ hoc caſu, ſed bene põt eſſe verũ in caſib. ſuperio-
ribus, qñ ex qualitate facti, nõ præſumit, q iure ſeruitu-
tis. Vñ in his iudex ex qualitate facti dẽt coniecturare, q
æquũ eſt, & ad hoc vide, quod not. Inn. extra de poſtu. c.
24 bonæ. Et caue, q hoc caſu, probatio uſus, † ualet ad duo,
videlicet ad probandum, q ex tunc incæpit poſſidere, &
q iure ſeruitutis, & intellige, q ex tunc valet à tempore,
quo vſus fuit frequenter, non à tẽpore quo incępit uti
primo. Et eſt probabile dicere, q ſi xxx. diebus iuerit, q
ex tunc incipiat & poſſidere, iuxta materiam illam de iti
ne. actuq; priua. & præſcribere, q ex tunc pręſumitur, qđ
aduerſarius ſciat eũ poſſidere iure ſeruitutis, ex illo fre-
quenti uſu: & hęc procedũt in ſeruitute formanda. Quid
in formata? Verbi gratia, tu poſſidebas vſumfru. in fun-
do Titij, uel iuriſdictionẽ, uel dominiũ i aliqua uilla, ali-
quis occupauit, credo, quòd non ſunt pmiſſa attẽdenda,
imo credo, quòd illa poſſeſſio perdat, ſicut poſſeſſio rei
corporalis, uidelicet p expulſionẽ, per non admiſſionẽ,
vel p obliuionẽ, cum ſit eadẽ rõ iuxta l. clam poſſidere.
§. q ad nũdinas. ff. de acq. poſſ. de uſuc. l. furtũ. §. 1. Sed q-
25 rit nunquid † requiratur, quòd bona fides probetur, &
quòd non vi aut clã &c. gl. quòd ſic. in d. §. 5. de iti. actuq;
priua. Dy. tenet ibi contra. & dicit, quòd pbato vſu, hæc
oĩa pſumuntur. Opinio tamẽ gl. vr fulciri per l. ſi qs diu-
turno. vbi vr expreſſum. Itẽ, qa incipiendo vti ſine titu-
lo, pręſumitur malęfidei poſſeſſor. ff. de vſuca. l. furtum.
§. 5. Pro Dy. facit, quia tantum facit vſus in præſcriptio-
ne rerũ incorporalium, quantum facit titulus, & poſſ. in
pſcriptiõe rerũ corporaliũ, ſed probato titulo, & poſſeſ-
ſione, præſumitur bona fides in præſcriptione rerũ cor-
poralium, vt l. nemo prędo eſt. ff. de reg. iur. C. de pręſcri
ptione xxx. anno. l. ſi quis. ergo probato uſu, præſumitur
bona fides. Sd ad iſtud poſſet reſponderi, quod tñ facit
vſus in pręſcriptione rerũ incorporaliũ &c. Verũ, ut præ-
ſcriptio procedat, aliis aſſiſtentib. quę ſunt neceſſaria in
bonæfidei poſſeſſore, ſed non facit tantum, quo ad bonã
fidem pręſumendã. Quis ergo erit modus probãdi bonã
k fidem? k Reſpondeo, ſi probet titulum, licèt forte mi-
nus ſufficiẽtẽ, extra de præſcriptione, c. 1. lib. 6. uel ſi re-
perit prędeceſſorem in poſſeſſione, vel ſi audiuit à fide
dignis, quòd ſeruitus debebatur, & multis aliis modis, ſe
26 cũdum factorum qualitates. † Sed quomodo probabit,
quòd non vi, nõ clã, non pręcario? Poteſt dici, quòd pro
batis pręmiſſis, vel aliquo eorũ, probat ſe non vi, nec p-
cario poſſediſſe, vt ff. q vi aut clã. l. vini facit. §. 1. alias. n.
ſi haberet probare, q pcario vſus fuerit, teſtes haberent
deponere de negatiua, quòd nullo iure eſt tolerabile, q
aũt non clã vſus fuerit, probat, ſi pbet ſe vſum palã, pu-
blicè aduerſario ſciẽte, vel ſcire volẽte, vt l. 2. C. de ſer.
Et no. q quamuis in pręſcriptione rerũ corporalium,
ſufficiat habere bonã fidẽ ab initio, in pręſcriptione ſer-
uitutis, requirit ſemper; vnde ſi vſus fuerit vno, vel pluri-
bus annis bo. fi. & ante completã præſcriptionẽ ſuperue-
nerit mala fides, quia phibitus fuit p dominũ rei ſeruiẽ-
tis, nõ pręſcribit, ut d. l. 2. de ſer. C. & poteſt aſſignari, rõ,
quę ibi redditur in gl. in ſimili, videlicet in eo, q i ſerui-
tutibus

tutibus requiritur ſcientia aduerſatij, in corporalib. nõ: quia poſſesſio ſeruitutis, non eſt uera poſſesſio, nec pſcriptibilis de iure cõi. ff. de uſucap. l. ſi aliena. §. hoc iure. ſed in corporalib. eſt uera poſſesſio. Sed huic opinioni videretu reſiſtere, qđ ſupra dixi uidelicet, quòd in negatiuis ſeruitutibus, non acquiritur poſſesſio, quouſq; uolẽs vti ſeruitute, prohibitus fuerit, vt hot. in l. qui luminibus. ff. de ſeruitu. vrba. & ſic vř. ꝙ prohibitio non tollat pſcriptioné ſeruitutis: imo cauſat eam. Solutio concedendo, quòd prohibitio facit prohibentem poſſeſſoré, vna cum patientia ſubſecuta, ſed nõ dat ei cauſam præſcribendi, niſi ea iuſto titulo fieret, imo cauſat violentiam, & malá fidé, vt l. vim facit. §. 1. ff. quod vi, aut clam. Illud autem no. quòd ubi potens vſus eſt ſuper non potente, & maxime, qñ gagiabat, vel arreſtabat, uel gagiari ſine cauſę cognitione faciebat: pręſumitur violentia. ff. quod met. cã. l. fi. §. penul. & no. Inn. in c. bonæ. de poſtulando. Aour-
27 tem † requiratur titulus in huiuſmodi pręſcriptio. dicitur in l. ſi quis diuturno. vbi dicitur, quòd non requiritur, ſed tñ fallit in vſufructu, qui cenſetur pars domnij. ff. de vſufructu. l. 4. in quo videtur requiri titulus, ſicut in dominio. ff. de vſuca. l. Celſus. & l. nulla. Nec ob. C. de pręſcriptio. lnng. temp. l. fi. vbi dicitur parificari aliis ſeruitutib. quo ad pręſcriptioné, quia verum eſt, quo ad temporis limitationem, non quo ad alia. Competit ergo cõfeſſoria illi, cui eſt acquiſita ſeruitus per legitimá pręſcriptioné x. vel xx. annorum in habentibus eam continuá. Quid ſi acquiratur a xx. annis, quia forte tantum poſſedit mala fide? Non videtur, quod poſſet agere confeſſoria, ſicut non poteſt uendicare rem corporalem. C. de præſcript. xxx. vel xl. anno. l. ſi quis emptionis. ſed recurrat ad poſſeſſoria. Sed ꝗritur cum confeſſoria competat domino, vt l. 2. ff ſi ſer. vend. nunquid ille, † qui agit confeſſoria, debeat ſe probare dominum, ſi poſſidet fundũ, cui ſeruitus dẽt? Azo vř dicere, ꝙ non, ſi ſit in poſſesſione ſeruitutis, alias ſic, vt no. ff. ſi ſer. vendi. l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. Sed cõtra hoc, uidelicet, quòd poſſidenti fundum, & nõ poſſidenti ſeruitutem, incumbat onus probandi dominium, videtur manifeſte facere, quia commodũ poſſeſſionis releuat poſſeſſoré à probatione dominii. C. de rei vendi. l. fi. de peti. hęre. l. cogi. arg. ff. de libe. cauſa. l. liberis. §. ſi quis ex ſeruitute. C. eod. l. ea quę. C. de inge. l. penultima. & hoc vř verius. Sed ob quia negatoria oportet, ꝙ agens probet ſe dominũ, quamuis poſſideat. ff. ſi vſufru. peta. l. uti. frui. verſic. quòd ſi forte. & ideo videretur idem in confeſſoria. Sed poteſt reſpõderi, quòd illud obtinet, qñ agit contra vſufru. qui habet poſſesſioné rei naturalé, ſecus ſi contra illum, qui poſſesſionem rei nõ haberet, ſed ſeruitutem tãtum: & hoc videtur verius. Et hęc procedunt, vbi agitur confeſſoria pro iure ſeruitutis: ſed ſi agitur publiciana pro iure ſeruitutis, quod eſt poſſibile. ff. de publi. l. ſi ego. §. 1. non oportet dominium probare. Sed quid ſi agatur poſſeſſorio pro iure ſeruitutis, & reus probat ſe dominum? non videtur, quòd debeat fieri executio, ex quo conſtat de proprietate iuris, nã hęc probatio ſufficeret in negatoria, & ſic in poſſeſſorio non dẽt fieri executio. extra de ord. cogni. c. cum dilectus. & hoc vř uerum. Ille tñ qui agit poſſeſſorio non debet admittere huiuſmodi probationem, nec eum confiteri dominũ: & in hoc eſt caute aduertendum, & iunge, quę in materia negatorię dicentur. In hoc ergo eſt multum caute aduertendum, quòd agens hac actione articulet fundum, cui debetur ſeruitus ad ſe iure directi, vel vtilis dñij pertinere, vel quaſi: nam ſi alleget ſolũ dñium, nõ ſufficeret ſibi probare quaſi dñium vel vtile, qđ alias ſufficeret, vt
29 no. in l. 2. ff. ſi ſer. ven. † Sed nunquid debetur probare dominium conſtituentem ſeruitutẽ? Videtur, quòd ſic, cum alias non poſſit cõſtituere ius in re, vt patet ſ. de ſer. §. idõ autem. ff. de euic. l. fundum. §. 1. vel ſaltẽ quaſi dñm, & hoc caſu põt eadem dici, quę dicá in hypothecaria j. §. itẽ ſeruiana. Expedito de tertio, veniamus ad quartũ, videlicet contra quẽ cõpetat. Et certũ eſt, quòd contra dñm rei ſeruituris, qui impedit vti, ſeu quemuis poſſeſſoré rei ſeruientis. ff. de vſuſfru. peta. l. vti frui. §. ſed verum Sed an contra quemlibet alium impedientem? Quidam dñt, ꝙ non, quia confeſſoria, ſe conformat rei vendicationi: cõſtat aũt, quòd in rei vendicatione requiritur, ꝙ reus rẽ petitá detineat, vel poſſideat, ergo & in confeſſoria. Pet. de Bel. pert. hoc improbat, dicens eam competere cõtra quemlibet impedienté. ff. ſi ſeruitus vendice. l. ſi quis diuturno. §. fi. Vnde rei vendicatio ideo datur contra poſſidentem, vel detinenté, quia habet facultaté rei reſtituendę, qđ non habet alius, qui nõ poſſidet, nec detinet. Sed quicunque impediés habet facultatem pręſtandi patientiam, & non impediendi, iõ ſecus in illa, & tamen ſecus eſt in actione aquę pluuię. ff. de aqua plu. arcen. l. ſi in publico, eod. tit. l. apud. §. aquę. 1o illa. n. tenetur ſolus dñs. Et eſt ratio, quia ſolus ille opus reſtituere poteſt. Et hęc procedunt, quando confeſſoria datur contra impedientem, ſi. n. daretur contra quaſi poſſeſſoré, ſecus, vt ſi dicá, me habere aliquẽ diuerſoriũ, ſuper aliquo manſo, uel loco, quẽ tu non poſſides, ſi agá confeſſoria cõtra te, qui nõ poſſides, non vř, ꝙ poſſim. & idẽ vbicunque per confeſſoriam volo aliquid conſequi, aliud quàm pecuniá, vt reparationem parietis, qui debet mihi ſeruitutem, vel reparationẽ aquę ductus; quam debet poſſeſſor tenere in ſtatu, vt j. proxime dicam. Quinto quęritur, quare ſic vocaẽ, & de hoc eſt ſatis actum ĩ gl. & circa eam. Sexto quęritur ad quid competat. Et ſeptimo, quæ in ea veniunt. Et ego facio tibi, de hoc vnum membrum, & credo, quòd Petrus facere debuiſſet, & ad veritaté ambo proſequitur ſub vno, & dicit, quòd Doct. dicunt, ꝙ competit ad tria. Primo, quòd impediens ceſſet ab impedimento. Secundo, ꝙ reſtituat fructus & intereſſe. Tertio, quòd caueat de non impediendo. Primũ probat per l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſer. vendi. Secundũ per l. vti frui. §. in his. ff. ſi vſusfruc. pe. ſi ſeruitus vendicetur. l. loci corpus. §. in confeſſoria.
30 eo. ti. l. harum. Tertium in l. egi. eod tit. Petrus † dicit, ꝙ hoc non eſt verum, & quòd confeſſoria non poteſt competere, niſi ad declarationẽ ſeruitutis, ſicut rei vendi. ad declarationẽ dominij, vt dictum eſt ſ. proxi. §. Prędicta autem omnia veniunt officio iudicis mercenario, ſicut in rei vendic. & quòd hoc ſit verum, dicit apparere, quia ſententiatur ſuper declaratione, vel. ſicuti. ſed ſi quęratur. §. ſi ſer. & ſic declaratio venit iure actionis tantũ, cætera offi. iudicis mercenario ſm eũ, vel dic, ꝙ intereſſe, & damna, quę contingerunt ante litis conteſtationẽ veniunt iure actionis, ꝗ poſt officiũ iudicis, vt no. in l. harũ, ſupra alleg. Octauo ꝗrĩ, quomodo formatur libellus, & dicit Petrus poſt Iacobum, quòd Roſre. format ſic. Dico contra talem, quòd licèt habeam ſeruitutem itineris per fundum talem, ad fundum meum talem, nihilominus ipſum impedit me, quominus poſſim vř ſeruitute mea prędicta, quare peto ipſum condemnari, vt deſiſtat, fructus & intereſſe reddat, & quòd caueat in futurum me nõ impediturum. Dicit idem Petrus poſt Iacob. ꝙ iſte libellus non valet obolum, quia debet concludere ad declarandũ vt l. ſicuti. §. ſed ſi quęratur. vt ſ. ſatis dictum eſt. Item ꝙ ſeruitus debeẽ ſm indigentiam rei ff. de ſerui. ruſti. prędi. l. certo generi. §. fi. de pręd icta indigentia debet fieri mentio in libello, & hoc in ſeruitute reali, idẽ in perſonali, niſi in vſufru. qui pertinet inſolidũ ad vſumfructua-
31 rium. ff. de vſufru. l. vſufructu. leg. † Formabis ergo ſic, ſecundum eum. Fundo meo fundus Titij debet ſeruitutem eũdi agendi, cum vti vellem ſecundum indigẽtiá rei, idẽ Titius me impediuit vti ſeruitute, quare peto ſeruitutem fundo meo cõpetere, & deberi pronunciari, quo pnũtiatio, dñe iudex veſtrũ imploro officiũ, vt eũ ceſſare faciatis ab impedimẽtis, & cõpellatis eũ, cauere ne impediat me in futurũ. & qa dãnificatus ſum in centũ, ꝙ in illis centum condẽnetis eũ: & iſte libellus probatur in d. l. ſicuti. §. ſed ſi quęrat. & l. harũ. & l. egi. & l. loci. §. 1. & l. ſi forte. § fi. Sic põt formari in omni ſeruitute excepto vſufru. Vbi nihil debet tãgi de indigentia, ſecundum eũ. Iſte libellus

bellus ſatis procedit in ſeruitute reali, in qua ſemper cõ-
cluditur, & in perſonali, ubi ille, cui debetur ſeruitus ha-
bebat aliquid agere. Sed quid ubi dẽt ei aliquid dati, pu-
ta ruſticus debet dare par caponũ pro fundo, tunc nõ vr
cõpetere confeſſoria, quę ſolum cõpetit ad patientiã ſm
Iac. Sed ego credo, ꝙ pronuntiatio ſup declaratione ſer
uitutis, ueniat officio iudicis, quo cõpellat dare in futu-
rum, ſicut uenit, ꝙ reficiat parietẽ, uel tollat; ſicut ĩ. dicet
& uide ĩ. in §. ꝑiudicialis. & nor. ꝙ oportet, ꝙ ſpecificet
modus impediendi, forte, q̃a non ſinit tranſire illum, cui
debetur iter, modus enim d clarandus eſt, quia ex eo ua-
32 riatur concluſio. Si enim me impedit ſe apponendo † in
perſona, concluditur, ut ſ. Si autẽ fecit parietem in loco,
ubi habeo ius agendi, cõcluditur, ut ceſſet ab impedimẽ-
to, & tollat impedimẽtũ, qđ appoſuit. C. de ſerui. l. ſi q̃d.
Si autẽ ſeruitas exigat, ut reus aliquid faciat, ut reficeret
parietem pro ſuſtinendo tigna mea, ago, ut reficiat. De in
digentia rei credo, quòd non ſit neceſſe proponere, nec
proponit cõiter ſecundum cõem uſum, quãuis Iacob. &
Pet. cõtra: ut ſ. dictũ eſt. Itẽ caue, ꝙ agens debet ſpecifica
re, quo fund⁹, cui ſeruitutẽ deberi aſſerit, ꝑtineret ad eũ,
utrũ ſit dñs, & ſic cõpetat ei uera & directa confeſſoria,
uel bo. fidei poſſeſſor, & ſic quaſi cõfeſſoria, uel an ſit uti-
lis dñs, vt ſuperficiarius, uel creditor, ut ſic ei competat
utilis, ex modo. n. agendi debet de his oĩbus apparere, ut
dixi ſupra §. proxi. Per pręmiſſa apparet, quòd pręlati &
miniſtri eccleſiarum, qui agunt ſuo nomine tanquã prę-
lati, directa confeſſoria debet ſuccumbere, quia nõ ſunt
dñi, & debent intentare quaſi cõfeſſoriã, ſed bene uerũ
eſt, ꝙ nomine eccleſię poſſunt intentare directã confeſ-
ſoriam, quia eccleſia eſt domina. uide per Inno. extra de
offic. ordi. ca. conquerentem. nu. 2. de uerb. ſig. c. Abbate.
nu. 2. & quod ſcripſi ſupra de re. diuiſ. §. nullius. Spe. uerò
uidetur ponere libellum Rofred. uide in Spec. de cauſ.
33 poſſ. §. nunc dicendum. uerſic. ſed nunquid. nu. 35. † Sed
quęritur quid magis conſequimur, in effectu per confeſ-
ſoriam, quam per interdictum uti poſſidetis, quia per in-
terdictum uti poſſidetis conſequimur, ꝙ aduerſarius ꝓ-
hibeatur non impedire, & tamen in confeſſoria oportet
probare proprietatem ſeruitutis, in interdicto ſolũ poſ-
ſeſſionem. Ad hoc poteſt reſpõderi, quia confeſſoria lar-
gius cõpetit, uidelicet poſſidẽti, & nõ poſſidẽti, ſed inter
dictũ poſſidẽti tñ daẽ, ut l. 1. §. interdictũ. uti poſſi. Item
ſnĩa lata in confeſſoria cauſat rem iudicatam cõtra illum
contra quem lata eſt, & eius ſucceſſores, & compellitur
cauere pro ſe & ſucceſſoribus, ut l. harum ff. ſi ſerui pẽdi.
In interdicto nihil cauet, nec pro ſucceſſorib. quinimo
poſſet dici, ꝙ in interdicto hęres non compellitur pter
ſententiam latam contra prędeceſſores: quia poteſt eſſe,
ꝙ habeat aliam cauſam impediendi, nec actio in factum
ex re iudicata daretur contra ipſum ex turbatione, quam
ipſe facit, ſed ex turbatione prædeceſſoris, ſi quid inter-
eſt, ſed certe ſecus in confeſſoria per d. l. harum. dic me-
lius ĩ. de interdict. §. retinendę. in uerſ. nunc de effectu.
Nunc circa negatoriã inſtamus, & primo quęritur, quid
ſit. Et dic ſecundum Petrum, ꝙ eſt actio in rem compe-
34 tens † alicui ratione rei ſuę, uel quaſi liberę reſpectu ad-
uerſarii contra utentem in re illa aliqua ſeruitute ad pro-
nunciãdũ aduerſario ius nõ eſſe utẽdi actio in rẽ, ut hoc
§. ibi, rei ſuę. & ff. ſi ſeru. vẽdice. l. 2. Vel quaſi ſuæ. cõpetit
enim bonę fidei poſſeſſori ſuperficiario, ut ibi notaẽ re-
ſpectu aduerſarij. ff. ſi ſeruitus uendic. loci competi. Secũ-
do quæritur, vnde naſcatur? dic, ut dixi in aliis realib. q̃a
non naſcitẽ, ſed cõpetit, & hẽt duo principia materialia
ex parte actoris, uidelicet dominiũ, ſeu ius in re, & liber
tatẽ, ex parte rei uſũ acceptatũ, & hęc ſũt facilia uidere.

Tertio quęritẽ, cui cõpetit? Dicas qđ domino, uel qua-
ſi ſicut ſ. dixi in confeſſoria. ff. ſi ſeruitus uendicetur. l. 2.

Quarto quæritur cõtra quem datur, & hic fuit diſſen-
tio inter Doc. Placentinus dicebat ꝙ datur contra dñm,
cui aliquando fuit debita ſeruitus, & nõ cõtra aliũ. gl. te-
net ꝯrium, dic, ut in d. l. 2. ff. ſi ſeruitus uẽdicẽ. l. & ſi for-
te. §. hęc autem actio. Sed de hoc magis dubitãdum nun-
quid datur contra quemlibet impedientem, etiam ſi non
contendat ſibi deberi ſeruitutem? Petrus dicit, ꝙ Doc. cõ
ſueuerunt determinare, ꝙ ſic, q̃a iſta actio conformis eſt
confeſſorię. conſtat autem, quòd confeſſoria competit
contra quemlibet, ut l. ſi quis diuturno. & ſupra ſatis tra-
ctum eſt, ergo & iſta. Sed & ipſe diſtinxit, quia aut tale im
pedimentum apponitur, quod cadit in genere ſeruitutis.
V. g. uolo piſcari per ſtagnum meum, tu dicis, quòd non
poſſum, niſi tibi dem decem uel aliquid, & tunc non du-
bium, quia ſeruitutem ex qualitate facti, vult uendicare;
& datur negatoria. Sed ſi me impedis tali impedimento,
quòd ex qualitate factum nõ cadit in materia ſeruitutis;
quia forte dicis rem ad te pertinere, tunc agitur iniuria-
rum, non negatoria, uel agitur uti poſſidetis. ff. de iniu-
riis. l. iniuriarum. §. pen. & fina. Sed quomodo hoc ſcietẽ?
quia forte hoc dicebat, & hoc contingit quaſi communi
ter; nam impedientes dicunt, quare faciũt hoc. ſin autem
recurretur ad interrogatoria. ff. de interrog. actioni. l. 1.
ſecundũ cura. Sed forte non tenetur reſpondere talibus
interrogatoriis, per quę cogeretur quodãmodo dicere
titulũ ſuũ, ut l. cogi. C. de peti. hęre. Vnde poteſt dici, da-
ri cõtra illum, qui non utiẽ iure ſeruitutis. ff. ſi ſeruitus uẽ
dicetẽ. l. fiſtulas. & l. ſi quando. de arboribus cedendis. l. fi.
gl. tamen uidetur tenuiſſe opinionẽ Pet. ff. de aqua plu-
uia arcen. l. apud Trebatium. §. idem Trebatius ff. ſi ſerui-
tus uendicetur. l. ſi cum meus. & facit quod no. eo. tit. l. 2.

Quintò quęritur quare ſic uocetur; dic ut in gl. Sexto
35 & ſeptimo quęritur ad quid † competat, & quid in ea ue
niat. Doc. cõſueuerunt dicere, quòd competit ad hoc, ꝙ
res agentis libera pronuntietur, & ad fructus & intereſſe.
Pet. hęc omnia improbat, & dicit, quòd competit ad hoc
vt declaretur non eſſe ius aduerſario utendi de tale ſer-
uitute, uel tale impedimẽtũ facere, cætera ueniunt offi-
cio iudicis, ut ſupra circa confeſſoriũ dictũ eſt, & hoc ꝓ-
bat ſic. nã ſi ageret, vt res pronuntiaretur libera, nõ poſ-
ſet agere ille, q dẽt alii talem ſeruitutẽ, & tamen conſtat,
quòd talis poteſt agere ff. ſi ſeruitus uẽdicetur. l. loci cor-
pus. § competit. ergo concludi non poteſt ut res pronũ-
tietẽ libera, quia falſum concluderetur, uerum dicit, niſi
adderetur, quo ad aduerſariũ. Spe. uero nõ facit tantã ſo-
lennitatẽ, imò concludit directe, quòd aduerſarius pro-
hibeatur, ut in Spe. de cã. poſſeſſio. §. nunc dicendũ. pro-
pe fi. §. Sed opi. Petri. probabilior eſt de iure, ſed tamen
pro Spe. Videtur expreſſum. C. in quib. cauſ. col 1. lib. r ra
36 † Itẽ quæritur quis probabit in negatoria? gl. poſt Io.
dicit, ꝙ actor probabit ſe dñm eẽ, & quãmuis dicat libe-
ram rẽ, non habet neceſſe hoc probare, quia pręſumitur
libera, & eiuſmodi pręſumptio relevat eũ à probatione.
Hanc opi. ſequitur Pet. dicit. n. quòd actor habet probare
dñium rei, & quòd aduerſarius eum impedit: libertatem
autem probare non habet, quia præſumitur: de hoc not.
ff. ſi ſeruitus uendicetur. l. ſicuti. §. ſed ſi quęratẽ. ff. ſi uſuſ-
fruc. peta. l. uſufrui. in princ. de oper. no. l. ſi priuſquã. Sed
iſta ſententia non uidetur uera, quia ſicut res pręſumitur
libera, ita & perſona hoĩs: ſed conſtat, ꝙ ubi qs hẽt poſ-
ſeſſionẽ ſerui, ſeu ſeruitutis, incumbit onus probandi li-
bertatẽ illi, qui eam allegat, ut l. igitur. §. poteſt ff. de lib.
cauſ. ergo & in hoc caſu uidetur, ꝙ debeat incũbere pro
batio illi, qui libertatẽ allegat, ſaltẽ in caſu præmiſſo: quo
aduerſarius poſſidet ſeruitutẽ. & illud ferè dixit gloſ. in
37 d. l. uſufrui. ſed poſtea retroceſſit. † Pręterea in caſu quo
agitur contra illũ, q ſemel ſeruitutis ius habuit. Azo di-
cit, ꝙ incumbat onus ꝓbãdi, libertatẽ allegantis, uel ubi
debetur ſeruitus de iure cõi conſuetudinario, uel alio.
V. g. de iure communi conſuetudinario dãt ſubiecti ſub-
ſidium domino pro filia maritanda; tu allegãs liberta-
tem, oportet, quòd eam probes uel per priuilegium, uel
per conuentionem, uel præſcriptionem. In primo caſu
da exemplum. Agis contra me negatoria, ergo dico, ꝙ
recte utor, quia ſeruitus eſt mihi quæſita, tu dicis eam ex-
tinctam præſcriptione, uel conuentione, & libertatem ti-
bi quęſitam, nemo dubitat, quin habeas probare, item
habes eam probare in caſu dictæ leges. ſi priuſquam

qñ fuit cõtumax. Dic ergo, ꝙ actor probat libertatem in caſu quo aduerſarius recte poſſidet ſeruitutẽ, vel in caſu, quo ius cõe ei aſſiſtit, & in caſu quo ſemel ſeruitus cõpetit, & allegaẽ extincta ex aliqua cã uel i caſu cõtumaciæ, aliàs ſatis põt ſuſtineri opi. Io. & gl, ſaluo ꝙ probabiliter poſſet dici, ꝙ agẽs negatoria ſit relcuatus à probatione dñij, ꝓbata poſſeſſione rei, vt dixi ſ. in materia confeſſoriæ. licẽ vr, ꝙ ſufficeret probare quaſi dominium, uel utile, ſi ſic eſſet ꝓpoſitũ, & articulatũ, vt ibi dixi in confeſſoria, vide ibi, & facit bene ad hoc d. l. 1. C. in qb. cauſ. col.
38 pen. † Ex his apparet cõcluſio libelli, cõcludiẽ. n. declarari ius non eſſe ita utẽdi Cætera uero, ſicut ꝙ opus impediẽs tollatur ſi factũ fuerit, vel cautio dãni & intereſſe re fundanẽ, ad quę diuerſimode eſt cõcludẽdũ, ſicut dixit
39 in materia confeſſoriæ, q̃ ueniunt officio iudicis. † Item quęriẽ quãto tpe tollatur negatoria? Sup hoc ſcio, ꝙ glo. tenet, ꝙ 30. anni. Et ad oppoſitionẽ, quę poſſet fieri, ꝙ ita ſequeretur, ꝙ ſeruitus, quę habet cãm diſcontinuã, acquireretur 30. ann. cũ tps debeat eſſe vniforme acqrẽdi, & ꝑdẽdi, & tñ hoc eſt falſum. Rñdetur ꝙ ex qualibet itione datur vna negatoria, & iõ, ſi negatoria, quæ cõpetit pro prima itione, ſit ſublata, non ſequitur, ꝙ illa, quę cõpetit pro ultimis, & de hoc C. de ſerui. l. 2. & hanc ſequunẽ hic Ja. & Pet. dicẽdo, ꝙ ſicut plures vẽdicationes cõpetunt, ſi hodie tu poſſides & deſinis, & poſt iterũ poſſidere re-incipis, ita in negatoria ex qualibet itione, uel quolibet expleto ſeruitutis cõpetit vna, ſed ſm hoc nunqd præſcriberetur negatoriæ, ſaltẽ illi, quę ex vltima itione cõpetit? dicit Pet ꝙ imo ꝑſcribitur, nã negatoria hẽt pricipiũ materiale libertatẽ. Ex quo ergo illud principiũ deficit, qa forte pręſcripta eſt ſeruitus, amodo cõpetere nõ pt, imo illa, quę nata erat, forte ꝑ duos dies ante cõpletã præſcriptionẽ, eſt extincta, non. n. tpe dati libelli põt dicere liberã rẽ, & illud principiũ materiale deficit, & iõ agere nõ põt, ſicut nec rei uẽdicatio, ſi deſijt eſſe dñs ante datũ libellũ, ut dixi ſ. proxi. §. Sed nunqd ſaltẽ cõpetit pro fructib. & intereſſe? Rñdeo, q tenetur, ꝙ hęc uenirent iure actionis certũ eſt, ꝙ ſic. ſed ꝑ officiũ iudicis non ff. de rei vẽ. l. ſolũ. §. 1. de eo qđ certo loco. l. 4 Hæc pñt ſufficere circa hãc materiã, nolo tñ omittere vnũ punctũ, in quo leges uidentur uarię, ago negatoria cõtra te: cõſtituo te in cõtumacia, nõ uis cõparere q̃dã leges dñt, ꝙ punieris, & ꝙ efficieris de poſſeſſore petitor, ut l. ſi pr uſquam. de ope. noui nunt. alia lex dicit, ꝙ pręfigeẽ tibi tps ad agẽdũ,
40 & poſt nõ audieris, ut l. à quo. † ff. de dã. infe. Alia dicit, ꝙ fiet miſſio in poſſeſſionẽ bonorũ. ff. ſi ſerui. uendi. l. is cuius. Super hoc dicas, ꝙ aut nõ põt fieri miſſio, i quaſi poſſeſſionẽ iuris, ſine demolitione operis, tunc obtinet l. à quo. aut põt fieri, & tunc ſi aduerſarius eſt pręſens, & non vult ꝓcedere, tũc cõpelliẽ cauere, vt l. ſi priuſquam, alias ſi abſens ſit, ſit miſſio, vt l. is cuius. & hoc vbi reus eſt cõtumax, ſi ſit actor dic, vt d. l. ſi priuſquã, vel p̃t ꝓcedi ſecundum auth. qui ſemel. C. quomodo, & quãdo iud.

a *Adnot.* Aeque. Iſtius §. continuat Ang. & do. Ia. eo. mõ. di uide tamen ſecundum Ang. & ſic ſumma. Pro ſeruitute conſtituẽda uel nõ cõſtituẽda, ꝓditæ ſunt actiones in rẽ tã pro ſeruitutib. ruſticis, quam urbanis, realib. uel ꝑſonalib. & in his ẽt agit, q̃ poſſidet. ſecus i reb. corporalibus regulariter.

b Debes ſcire. Vide Ang. hic in 2. col. ante me. in uerſi. Et præmitte ad intelligẽtiam. & do. Iaſ. May. hic in 1. col. poſt prin. in uer. ad euidentiam huius §.

c Quid. Hanc quæſtionem recitat do. Iaſo. May. hic in 2. col. in uer. dubitabat hic Io. Fabri.

d In glo. Vide hic Ang in 3. col. poſt me. uer. in ea glo. in fi. uide do. Iaſ. hic in 8. col. in princ,

e Confeſſoriæ. Vide Ang. in 3. col. ante fin. in uer. in gl. magna. & do. Ia. in 8. col. ante fin, in uerſi glo. magna diuiditur.

f Dicere Idẽ tenet hic Ang. uide hic do. Iaſ. in 9. col. ante med. in uer. in ea. gl. ibi negatoria. Itẽ Ang. ponit hic formã libelli in utraque actione in 3. col. a prin. uſque ad fi. col. uide Pet. Iaſ. in ti. de cõfeſſoria in rẽ actione. & in ti. de negatoria in rẽ actione. & do. Pe. Ferra. in forma libelli in actione confeſſoria. & in forma libelli in actione negatoria. Idẽ per do. Iaſ. in 12. col. & xiij.

g Male dicit. Idẽ tenẽt hic Ang. & d. Iaſ. Itẽ idẽ Iaſ. hic ſu per gl. in uer. neget tractat egregie duas q̃ſt. Prima eſt, utrũ poſſidens poſſit agere, in xj. col. poſt me. uer. ad fi. gl. Secunda quæſtio eſt utrũ poſſidens ſi agat rei uen. dicaẽ poſſeſſioni ſuæ renũciaſſe in 12. col. poſt princ. uerſicu. Circa ſecundum principale.

h Præſcriptionem. De hoc uide Ang. hic in 7. col. prope finẽ. uer. quæro quanto tempore uide per Doct. in l. 2. C. de ſer. & aqua. item poſt omnes, vide do. Fel. & in c. de quarta. num. 40. 41. extra de præſcrip.

i Poſſidere. Vide hic Angelum in 7. col. prope finem. uer. quæro quando dicatur.

k Modus probandi bonam fidem. De hoc uide Iaſ. in ſeq. §. in 21. col. in me, uer. item vltra prædicta.

1 *Prætoriæ actiones. 2.*
3 *Dominij genera.*
4 *Publiciana cui & in quem data. 5. 8. 12. 13. 14.*
6 *Publiciana rei uendicationi contraria.*
7 *Publicianæ actionis forma.*
9 *Publiciana neceſſaria. 10. 11.*
15 *Publicianæ uis.*
16 *Publiciana an differt rei uendicatio.*
17 *Publicianæ agens, quo concludat & probet 18.*
19 *Publicianam creditori non dari.*

a Sed iſte quidẽ. Quidam a faciunt hic §. quidã uerſiculũ, Alex. qui ſequitur gl. & ultramontani faciunt hic §. & Iac. & citramontani faciunt in uerbo aliæ. credo, ꝙ ultramontani, melius faciunt, nã Imperator ſubijcit aliã diuiſionẽ, ut not. hic in gl. quã proſequitur uſq; ad §. appellamus. Caſus uix ponitur ꝑ modũ caſus, potes tñ ſic dicere. Dñe Imperator, ego audiui vnã diuiſionẽ actionũ, qa q̃dã in rẽ, q̃dã in perſonã, & locutus fuiſti de trib, actionib, in rẽ de quib. audiui. Quæro q̃ ſunt hæ actiones, an ſunt ciuiles, uel ꝑtoriæ? rñdet, ꝙ quędã reperiun-
2 tur ciuiles, ſicut ſunt iſtæ tres prędictæ. † Quędã ꝑtoriæ, de quib. exẽpla ſubijcit. V. g. tu emis rẽ bona fide, & titulo, ab eo, quẽ credebas dñm, ſi cadas à poſſeſſione, uendicare ñ potes de iure ciuili, ſed ius ꝑtoriũ dat tibi actionẽ, & c. Proſequere ponẽdo caſũ iux. exẽpla, & uerba tex.

b In gl. latenter. circa mediũ. b ibi cũ dicit in perſona actoris. Pet. de Bellaper. dicit rei uẽdicationẽ ꝑtoriã hoc caſu, qñ datur contra eũ, q dolo deſijt poſſidere, per dictam. l. electio. & per l. 3. §. fi. ff. de alid. iudi. mut. ca. fac.

Item ius prętorium dat nouã formã huic rei uend. faciẽdo eã cõpetere cõtra illũ, q nõ poſſidet, cõtra formã ei data de iure ciuili, & iõ ius ꝑtoriũ dẽt dici ff. de iur. & iur. l. ius ciuile. ſed ſm hoc vr, ꝙ debeat extingui anno, qa ꝑtoria, & deſcẽdit ex delicto, ex eo qa dolo deſijt poſſidere. Sed idẽ. Pet. dicit, ꝙ imo eſt ꝑpetua, quãuis ex delicto deſcendat ff. de noxa. actio l. pe. §. hę actiones, & ff. ſi mulier uentris nomine. in l. 1. §. hæc actio. quia ſubrogata eſt in locũ ciuilis & ꝑpetuæ, nec ꝓprie ex delicto, ſed ex dominio cauſatur ſm eũ. In hoc aduerte, nã gl. videntur ſuper hoc patriæ. Vnde in ff. de ac. & obl. l. io honorarijs. vr tenere hãc opinionẽ Pet. ſed ff. de bono. poſſ. hęre. per l. 2 tenẽt, qđ hic Dy. tenet, ꝙ ſit ciuilis. Sed per exceptionẽ dr ꝑtoria, & ſic intelligit dictã l. In glo. ſcilicet expreſſam. in fi. illa gl. uidetur concludere, ꝙ actiones deſcendentes ex contractu, uel quaſi, ex delicto, uel quaſi, ex nauis figuris cauſarũ ſunt ciuiles oẽs, & tamen
3 conſtat multas eſſe prętorias † ut actiones de conſtituta, negotiorum geſtorum, furti manifeſti, ui bonorum raptorum, & infinitas, de quibus in arbore Ioann. expone. ergo, & ſi q̃ ſunt alię ciuiles, id eſt à ſimili iure ciuili inductę, cuius ſunt multę partes: ut ſupra gl. proxi. no. in fi. Et eſt uiriſimile, quòd hoc uoluit dicere gloſ. quia aliàs intolerabilẽ implicaret errorem, quod non eſt uiriſimile. In glo. id eſt tam in rem. ibi, cum allegat §. quædam. Cõtra, quia petitio hęreditatis, quæ datur bonorũ poſſeſſori, eſt prætoria, ut l. 1, de bon. poſſ. hęred. peti. & tamen eſt mixta. ff. de petit. hęredita. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. & C. de peti. hęred. l. hęreditatis petitionem. Dicit Dyn. & Docto. quòd petitio hęreditatis eſt ad veritatem ciuilis. etiam quæ datur bon. poſſeſ. quia per ſenatuſconſulta inducta eſt, ut l. item ueniunt. §. cum prędixerimus. ff. de petit.

petit.hæred.Sed quia per prętorem extendiť, dicitur prætoria,licet ueridice non ſit,ut dixi ſ̄.Vel dic,ꝙ petitio hęreditatis,quę etiã competit hęredi:de iure ciuili, non eſt mixta,imo eſt in rem,ut ff.de petit. hęreditatis. l.ſed & ſi lege ſ.petitio.& dixi ſ̄.in prin.ti. Item opponitur,q̃a oĩa interdicta ſunt prętoria,& ſunt in rē ſcripta,ff.de interdi. l.1.ſ.1.& ſic quodammodo prętoria uidētur mixta. Sol. nō ſunt miſta,imo ad rei ueritatē perſonalia ,ut ead. l.ſ. pen. In gl.hoc vř falſum.in fi.Vel dic,ꝙ competit ad dominium,id eſt ad declarationem dominii ſecundũ Doc.

c In gl. e ſed nunquid publiciana. in fi. hęc opinio eſt uera per argumentum gl.Item quia publiciana competit illi,qui emit bona fide,ante impletã p̃ſcriptionē , vt hoc ſ.& niſi cōpleta præſcriptione adderet utilis rei uēdicatio,cōplemētũ præſcriptionis nihil augeret, quo ad hoc

3 qđ nō eſt dicendũ.vnde ſ̃m Dy. eſt reperire triplex † dominiũ,videlicet directũ,& illud cauſat actionē directam in rem.itē utile dominium,& illud utile, itē quaſi dominium,& illud public. Vnde caue,qui a gl. quandoq; uocant vtile dominium,quaſi dominiũ,vt ff.de dãno infect. l.cum poſtulaſſem.ſ.1 de acquiren.rerum.domi.l.traditio.ff.eod l.ſi ſeruus:& Azo in ſumma huius tit. de actio. Inſtit.ſ. vnde ad plen:orē.n.19.ſed error eſt, & corrige, ſunt.n.diuerſa utile dominiũ,& quaſi dominiũ,ſ̃m Dyn. Iac.uero de Ra.dicit,ꝙ publiciana competit uero,& utili dño,ut j̃.uidebitis.In gl.ſ. publiciana.in fin.hęc glo.eſt notabilis ſ̃m Dynum:pro quo facit ff.de adulter. l. quod ex his.Sed uidetur,ꝙ actio in factum , & publiciana ſint idem.ff.de iureiurand.ſed ſi poſſeſſori. in princi.uide qđ ibi no.iuxta magnum gl.nihil apoſtillo,quia in proſecutione materiæ declarabitur. Veniamus ergo ad materiã iuxta quam primo quęritur,quid ſit publiciana.Secundo cui competat. Tertio cõtra quē.Quarto quæ requiruntur ad hoc,quòd competat.Quinto ad quid cōpetit, & quid in ea ueniet.Sexto de forma libelli. Redeamus ad primũ quid eſt actio publiciana.Et dic ſ̃m Petr.de Bellaperti. ꝙ

4 eſt quædam actio in rem competens alicui ratione iuris ſui,ſibi bona fide quęſiti,in re,uel ad rē commercio hominum non exemptam,ꝑ uitium,non prohibitam uſucapi ea cauſa habili ad tranſlationē dominij, traditione ſecuta,uel quaſi,contra eum qui habet facultatem rei reſtituēdę ad declarationē iuris ſui. Actio i rē hoc ſatis apparet hic.Imperator enim ponit eã in exēplum,primũ de prętoriis realib. Rõne iuris,id eſt quaſi dominij,vt hic,cũ dicit,quaſi rem ſuſceperit bona fide quæſiti. ff.eodē. l.cũ qui.ſ.prętor.Vel ad rē.Petr.dicit ,quòd ideo dicit ad rē, quia qui habet ſeruitutē,habet ius in re , ſed qui põt uendicare ratione dominii,uel Publiciana agere rõne quaſi dominij,hēt ius ad rē.Salua pace ſua,ergo credo,ꝙ ille, qui habet dominium,habet ius in re; ſed de eo , qui non hēt dominium,ſed quaſi dominium , poſſet ſuſtineri , ꝙ habet ius ad rem. uide in ſimili extra de conceſ. pręben. c.ſi.lib.6.& c.ne captãda. Propter uitium,uide ff.de publici.l.cum ſponſus.ſ.in uectigalib. Commercio hominum.uide ff.eo.l.cum ſponſus.ſ.antep.Ex cauſa habili.ff. eo.l.1.ſ fi.cum l.ſequenti.& l.quæcunque. Traditione.ff. e.l.ſiue in princi.& ſ.1.Reſtituendæ.ut in rei uendicatione.cui eſt ſimilis.ff.eo. l.cũ qui.ſ.in publiciana. Ad decla

5 rationē de hoc magis uidebis in formatione libelli. † Secundo quęritur cui competit. Ad hoc dicas , ꝙ non domino,qui bona fide acquiſiuit ab illo,quem credebat dominum,& iuſto titulo, tali qui parat cauſam uſucapiēdi. vnde quinque ſunt neceſſaria ad hoc,ꝙ competat,ut hic no.in gl.Supponitur ergo per Doct. & glo. ꝙ non competit domino uero. Ia.de Rau.& Pet.de Bellaperti dicũt contra,ꝙ imò etiam domino uero competit,& concurrit cum rei uen.& hoc probant per ſimile, nam prętor q eam introduxit,largus eſt,& oeduni prouidere uoluit in caſu neceſſario,ſicut uides in bonorum poſſ. quã dat ab inteſtato emancipatis , quam extendit ad ſuos, qui nō indigebant,quia ſuccedebant de iure ciuili ſ̄. de bonorum poſſ.circa prin.Vnde ad leges,quę dicunt dari nō domino reſpondent,ꝙ verum eſt proprie in caſu ſuæ intentionis,non tamē ex hoc negaē,nec concludiť, quin dať uero domino uero. Hanc opinionē non credo ueram. Primo,q̃a nullo iure fulcitur , imo videtur contra intentionē textuum.Secundo,quia duæ actiones, quæ ſunt contrariæ in originali materia,non concurrunt, quamuis competant ad eundem effectum,vt eſt uidere in querela inofficioſi teſtamenti,& in querela falſi,quamuis.n. vtraque competat ad annullationē teſtamenti,tamen contrariæ ſunt origine,nam vna ſupponit teſtamentum tenere,alia ſupponit nullum non concurrunt, nec vna habet locũ in caſu,

6 quo alia. C.de inoff. teſta.l.contra maiores.† Sic ergo in propoſito,nã rei uendicatio & publiciana ſunt contrariæ origine,vna ſupponit dominiũ,alia nonnō non uidetur poſſe dici,ꝙ concurrãt,nec vna cõpetat in caſu , quo alia. Quomodo ergo ꝓuidebitur illi,qui dubitat , an eſſet dominus,an nō,ille à quo acquiſiuit,q̃a ſi iuret,oportet,ꝙ anceps iuramentũ recipiat,& ſic conſtituat i piculo periurij. Vnde quãuis gl.dicat hic,& conſulat,ꝙ i dubio opponat publicianã,non tamen prouidet ſuper cōſcientia iuramenti,nã ſi neſciat ſit dominus,vel nō,quomodo iurabit,hoc uel illud. Poſſet dici, ꝙ iuramentum, eſt de credulitate, & generale , videlicet , ꝙ exiſtimat ſe iuſtã cãm habere.ut l.2.C.de iuramēto calum. nec aliud habet ſpecificare, & tale bene poteſt præſtare. Si tamen faciat poſitiones , tunc oporteret iurare ſpecifice , & eſt

7 maior difficultas. Vnde credo,ꝙ † non hēt ponere in libello,vel in articulis hęc uerba,emi uel q̃ſiui à tali , quē dominũ eſſe credebã, q tamē non erat dominus, nec me non dominũ eſſe credo, & hoc põt ſic ꝓbari. Certũ eſt, ꝙ agenti ſufficit tale factum ponere,ex quo ſua cõcluſio poſſit ſequi. Conſtat autē, ꝙ ponendo , qđ emi à tali quē dominũ credebã,& tali titulo, q mihi rem tradidit, ego pono factũ ſufficiens ad materiã publicianæ , quia tantũ ſufficit ad vſucapionē ſeu pręſcriptionē parandã , & ſic ad publicianã dãdam Hęc enim correlatiua ſunt , vt l.ſi eo.ſ.idem Iulianus ff.eo.ti. Pręterea ſi agens publiciana haberet dicere nō dominũ illũ à quo cauſam habet conſiteref malã fidē in pręſenti,quę ſaltem de iure canonico pręſcriptionem impediret, & ſic publiciana ſaltē illo iure non competeret,extra de pręſcrip.c.vigilanti.& c.fin. Vnde quamuis de iure ciuili,ſufficiat habuiſſe bonam fidē ab initio, de iure canonico requiritur ſemp,vt d.c.fi. Et ſic ſi haberet dicere ſe emiſſe à non domino, ſemper illo iure cadere,cũ non eſſet in cã vſucapiendi , vel pręſcribendi per confeſſionem ſuã. Vnde ego credo , ꝙ de quinque,quę gl. dicit neceſſaria ad hoc,& cõpetat publiciana,ſufficiat ponere tria,uidelicet titulũ , bonã fidem, & traditionē,& alia non ſunt neceſſaria poni , q̃a eo ipſo, ꝙ non ponit ſe dominũ,apparet,ꝙ non intentat rei uendicationē,& ita reſtat,ꝙ intentio tradit in publiciana , ſi poneret pręſcriptionē agendo, vel defendendo ſuſſiceret illã ponere,ergo in publiciana ſufficit. Itē vř expreſſum, quòd agens publiciana nō debeat dicere ſe nō credere dominũ.ff.eo.l.ſi ego.ſ.partus.uer.intendã. Videtur ergo,quòd de iure canonico publiciana non cõpetat,niſi quãdo cõtinuatur bona fides, & ita hęc materia reſtringitur illo iure. Item vř , quòd de iure ciuili reſtringatur multum ,quo ad rem mobilē, quia ſi res mobiles alienēť à malæ fidei poſſeſſore,rem alienam ſciente , committiť furtũ. C.quod cũ eo.l.ſi liberã.& ſic res eſt uitioſa , & inuſucaptibilis, & per conſequens,nec publiciana competat ut l.ſi ego.ſ.pur uſſ.eo.Item uidetur multum reſtringi in re immobili ,ſi alienans habuit malam fidē ꝑ auth. malę fidei.C.de pręſcrip. long.temp. quę eſt de corpore vt ſpon.larg.ſ.rurſus. Vnde in paucis caſibus,videtur hęc actio cõpetere;quod multi concedunt. Iac.uero de Ra. dicit,ꝙ dominus domini ſui dicebat, quòd etiam in caſibus p̃dictis datur publiciana,quãuis pręſcriptio,ſeu uſucapio nō procedat,q̃a illa iura nō loquuntur de hac materia; ſed ſolum de præſcri.& ſic cum expreſſe,nō corrigant,nō ſunt extendēda.C.de appel.l.pręcipimus.& ma-

xime cũ ſit diuerſa ratio, q̃ præſcriptio pręiudicat dño, & eſt contra ęquitatẽ, ſed publiciana eſt ſm ęquitatẽ, & nec ꝑiudicat domino, nec cõtra ipſum daſ, vt l.pen.ff.de
8 publi.& ſic tranſit. † Sed reſtat reſpondere ad ꝯ̃rium. qa publiciana nõ datur, niſi illi, qui uſucapit, vel pręſcribit, vt l.eum qui.ff.e. ille non præſcribit, ergo &c.Solu. publiciana eſt inuenta iure Digeſt. quo iure poſſeſſores in dictis caſibus præſcribunt: ergo iure illo daſ publiciana. Vñ vr̃ ſufficere, q̃ iure Digeſt. poſſit pręſcribere, cũ noua iura, quo ad hoc nihil immutẽs. Pręterea hęc maxima non eſt uera ſimpliciter, non pręſcribit, ergo non datur publiciana, qa ille, q̃ cecidit à poſſeſſione nõ pręſcribit, imo interrũpitur ꝑſcriptio.ff.de uſuc.l. naturaliter. & tñ ille eſt, q̃ agit publiciana, uidelicet qui à poſſeſſione cecidit, vt hoc §. vnde ſolũ hoc cõſideraſ, qđ habuerit titulũ, & bonã fidẽ, & q̃ res fuerit tradita, & qđ titulus ſit talis, qui ſit habilis ad parandã uſucapionẽ, licèt qñq; uſucapio nõ ſequaſ, nec ꝑcedat, ut l.cũ ſpõſus.§.in uectigalibus.& notatur in d.l.cũ q. Vides ergo, cui cõpetit, & quę
9 ſunt neceſſaria ad hoc, q̃ competat.† Nunc diſcutiamus ſingula quinque, quę gloſſator dicit eſt neceſſaria per ordinẽ. Prima dicit gl. q̃ requiriſ traditio, vel quaſi. Sed cõtra hoc oppone de lege ff.eo.l.cum ſponſus.§.1.Item qđ operatur traditio in contractibus inter uiuos, hoc operatur ſimplex legatũ in ultima uoluntate.ff.quemadm.ſer. amit.l.ſi partẽ.§.1.igitur in legatis non eſt opus traditione. Iac.de Rau.dicit, q̃ in vltima uoluntate cõpetit publiciana ſine traditione, uidelicet illa, quę cõpetebat teſtatori, & ex perſona eius, ſed ipſi legatario nõ competit ex perſona ſua niſi demũ traditione facta, hoc idem notauit gl.ff.eo.l.1.in fi.alias l.2.Ego tñ credo, q̃ opinio, q̃ ibi primo notaſ ſit uerior, uidelicet, q̃ publiciana acquiraſ ex vltima uoluntate ſine traditione.& hoc ſupple hic ad gl.
10 † Sed circa hunc articulũ quæritur, nunquid requiriſ, q̃ transferaſ poſſeſſio. Et vr̃, q̃ nõ, qa hęc actio hẽt inſtar rei vẽd.ff.e.l.eũ qui.§. in publiciana. in qua ſufficit traditio, dato q̃ poſſeſſio nõ transferaſ.ff.de fund.do. l. ſi fundũ. ff.de rei uendi.l.ſi ager. Ia.de Ra.dicit ꝯ̃, q̃ oportet, q̃ fiat poſſeſſor, qa aliàs ꝑſcribere, vel uſucapere nõ poſſet, & ita nec publiciana cõpeteret, vt d.l.eum qui facit ẽt ꝓ ipſo.eo.ti.l.traditionẽ. Ad arg.reſpondet, publiciana habet inſtar uendicationis, &c. Verum eſt, quo ad hoc, vt fructus ueniant, & quo ad aliqua alia, licèt non quo ad oĩa. Aliqua.n.requiruntur in publiciana, q̃ non in rei uendicatione, & econtra. Sed huic opin. Iac. vr̃ obſtare ff. e. l.ſi ſeruitus ubi vr̃ expreſſum. Item quia hęreditati non acquiritur poſſeſſio.ff.ſi quis teſta.li. eſſe iuſ.fue.l.1.§. Scęuola.& tñ acquiriſ publiciana.ff.eo.l.ſue.§.pen.& in hac opi.eſt Pet. Item dicit gl. q̃ ſecundo requiritur titulus habilis ad transferendum dominium, ſi tradens eſſet dñs.

Sed contra opponitur, quia ſi petã rem ſuam, vt meã, & pronuntietur ꝯ̃ te, & tu tradas rem authoritate iudicis, nõ transfers dominium, quia ubi tradis rẽ tuã, ut meam, non transfers dominium.ff.de cõdi. cã data.l. 3.§. ſubtilius.& tñ certũ eſt, q̃ hoc caſu cõpetit. ff. de condi.cauſ. data.l.3.§.fi.& ſic nõ vr̃ requiri titulus habilis, & eodem modo poteſt opponi contra illud, quod gl.requirit. Tertio videlicet, q̃ res tradatur à non dño. Contra imo ſi in caſu pręmiſſo tradatur à uero domino, non transferẽ dominium, & ita in caſu ꝑmiſſo nõ refert, utrum à uero domino, vel nõ domino tradatur. Iac.dicit, q̃ hę opiniones ꝓcedunt ex falſis, nam res iudicata eſt habilis titulus ad transferendũ dominiũ ff.de reb.corũ l.magis puto melius in l.3. §.itẽ q̃ri pôt. Et hoc probat per rõnẽ. iſta ſunt paria, transferre dominiũ, ubi dominus tradit, vel cãm vſucapiendi parat, ubi nõ dominus.ff.de cõtrahẽ. emp.l. clauib.ſed eã iudicati dat, & parat cãm uſucapiendi, vbi nõ dominus tradi, ergo transfert dominium. Nec obſt.§. ſubtilius.quia illa regula fallit ꝑꝑ authoritatem rei iudicatæ. Itẽ circa id, qđ gl.dicit requiri quarto & qnto opp. qa ſi egerim cõtra te ad rem, & mihi detuleris iuramentũ, & iurauero, datur mihi publiciana.ff. eod. l. eum qui. §.ſi mihi petenti. Si ergo nunc habeã iurare, qa crederẽ eũ dominũ, q̃ tradidit mihi, quod eſt neceſſe, ex quo ita oportet poni i facto ſm gl. ſequereſ, q̃ ſim periurus vel nunc quãdo iuro de calũnia, dato libello in publiciana, vel tũc, quãdo iuraui rẽ meã eſſe: vnde ſi iurẽ, q̃ non ſim dominus, quomodo me ſaluabo de primo iuro, quo iuraui me dominũ eſſe? Ad hoc dicas, q̃ iſtud quintũ nõ dẽt poni ĩ libello, ut dixi ſ.in prin. materię. & in hoc vr̃ decli
11 nare Iac.& Petr.poſt eũ. Itẽ dicit † Iac. q̃ requiriſ ſcriũ, q̃ inceperit uſucapere, & ad hoc adducit hũc §. iſtud pẽdet ab eo, qđ dixi ſupra an requiraſ, q̃ res fuerit tradita, & poſſeſſio adepta fuerit, certũ eſt, q̃ nec uſucapio incepta. Nunc expedito articulo, cui hęc actio cõpetit, uidea
12 mus contra quẽ deſ. Et certũ eſt † q̃ contra poſſeſſorem, vel detẽtorem rei, ſi non ſit dominus, quia exceptio dominij repelleret agentẽ.ff. eod.l.pen. niſi in caſibus, qui hic notantur in fin.gl. quã hic inſinua. Item exceptio nõ dominij quãque repellit, vide plene ff.eo.l.ſue §. ſi duob. vbi de hoc no.plene. In hoc tamẽ aduerte, qa illud, qđ cõiter dicitur, q̃ publiciana nõ cõpetit contra illum, qui habet cauſam ab alio. hoc eſt uerum, ſi ille, qui rem detinet, eſt in tali ſtatu, quod poſſit præſcribere, uel uſucapere, aliàs ſic. V.g.emi librũ bona fide, liber mihi ſurripitur, fur uẽdidit tibi, ago contra te publiciana, nunqd poſſum? Iac.dicit determinatũ fuiſſe Aureliæ, q̃ nõ, qa melior eſt cõditio poſſidentis, ubi à diuerſis dominis cãm habuit. Ipſe tamẽ determinat ꝯ̃, quia illa regula obtinet, vbi præſcribere, vel uſucapere, pôt qđ non pôt in caſu q̃ſtionis prædictę, quia res eſt furtiua, & iõ non excludit aliũ, q̃ potius ius hẽt, & cui cõpetit publiciana, cum non ſint in pari cã. Et hoc ſatis probatur, quia ubi duo habent cãm ab vno, & vni fuit res tradita, alij non, ille cui fuit tradita, eſt potior, quia eſt in cã uſucapiẽdi, alius non. Vnde ſi vnus habet titulum habilẽ ad acquirendum dominiũ, alius non, qa vnus forte emit, alius conduxit, uel nomine cõmodati, uel depoſiti recepit, potior eſt ille, qui
13 hẽt titulũ habilẽ ſm Pet. Itẽ † dic, q̃ in caſu, in quo publiciana datur titulo de ſe non habili ad transferendum dominiũ, habilitato tamẽ ꝑ accidens, & ꝑꝑ authoritatẽ rei iudicatæ, vel iuriſiurandi, q̃ tunc non datur contra quẽlibet poſſeſſorẽ, uel detentorẽ, ſed cõtra illũ tñ contra quẽ iuratũ eſt.ff.e.l.eũ q.§.ſi mihi petenti, quia publiciana illo caſu non competit, de uera & regulata natura ſua.& non mirum, ſi reſtringitur. uide plenius. j.eo.§.uẽ. ſi quis. Et ex his apparet, q̃ quamuis non poſſint eſſe plures domini in ſolidũ vnius rei, poſſunt tamen eſſe plures quaſi domini: nã pluribus daſ publiciana, quãdo plures eã dẽ rẽ emerunt bona fide, vt patet d.§. Et eſt rõ, qa vnius rei, vnicum eſt dominium, quod apud vnum tñ eſſe poteſt. Sed plures poſſunt rem habere bona fide, & ſic abſq; inconuenienti: ff.de acquirend.poſſeſ.l. 3.§. ex plurimis.
14 † Sed nunquid publiciana datur contra illum, qui dolo deſijt poſſidere? Dicas idem, & per omnia, ſicut in rei uẽdicatione dixi ſupra §.proxim. qa oĩa, quæ ſeruantur in vna debẽt ſeruari in alia.ff.e.l. eum qui. §. in publiciana. niſi repeririſ cõtrariũ expreſſũ. Et pôt dici, q̃ hoc caſu publiciana ſit utilis, ſicut dixi de rei uend.ſupra. §.1. Sed an publiciana, q̃ cõpetit ſuperficiario, uel uectigali eſt vtilis, vel directa? Vr̃, q̃ utilis, ad inſtar rei uẽd.ff. ſi ager. vectig.l.1.in fi. & ita reperiretur quaſi dominiũ directũ, & quaſi utile ad inſtar dominii. Sed hoc vr̃ ſatis nouum, nec vr̃ de mente legum, vnde vr̃ ideo, q̃ ſemper ſit directa: vnde rei uend. ideo dicitur vtilis, quia cõpetit vero domino, & extenditur ad dominum non verum, contra ſubſtantialia principia ſua per quæ non cõpetit, niſi dño uero, ſed in hac non ſic, quia hæc nõ requirit dominium, ſed quaſi dominiũ; nõ diſtinguẽdo q d: vnde ꝑtor, q̃ eam ĩtroduxit erat largus, & ĩtroduxit eã ſimpliter, & liberaliter, & vnã ꝓ omni quaſi dñio ff.e.l.cũ ſponſus.§.in uectigalib. Hæc ꝓcedunt ubi publiciana cõpetit ad corporalia, ſed ubi ad incorporalia, iuxta l.ſi ego.§.1. ff.eo. tunc datur cõtra impedientem, licet non poſſideat, vt dixi in

conteſſo-

confeſſoria ſ.proxi.§.Quidã in dubium reuocant,an re-
quirať,ꝙ pretiũ ſit ſolutũ.Et dicit Iac.ꝙ Rainerius tenet,
ꝙ ſic,quia ad hoc,ꝙ cõpetat publiciana requiritur bona
fides,certum eſt autẽ, ꝙ ille,q recipit nõ habet bonam fi
dem,nec titulum,niſi ſoluerit pretiũ, vel fides fuerit ha-
bita de ꝑtio.ff.de contrah.emp.l.quod uendidi. Præterea
dominiũ non transferretur aliter,niſi dominus uenditor
eſſet,ergo nec cã uſucapiendi,vbi nõ eſt dominus, cũ ad
paria iudicentur.eo.tit.l.clauib. Iac.dicit cõtra ſequẽdo
tex.& gl.ff.eo.l.de pretio.& idẽ ſequitur Pet.Ad arg.Ro-
fred.reſpondet,quòd ille,qui emit,debet habere bonam
fidẽ,id eſt,ſe credere venditorem habere ius uendẽdi, &
non eſſe rem alienã.ff.de uerb. ſig.l.bonę fidei, non autẽ
hoc caſu debet credere ſe ſactum dñm:ſed adhuc hoc be
ne indagatum nõ eſt,& vr̃ neceſſario , ꝙ ad hoc, ꝙ com-
petat publi.pro re mobili,ꝙ oporteat pretium eſſe ſolu-
tũ,vel fidẽ habitã de pretio,quia emptor, qui alio mõ re-
cipit cõmittit furtũ ff.de furt.l.cum qui.2.reſpõ. & eſt ꝑ-
do.ff.de acq.poſ.l.ſi ex ſtipulatione.& ita non põt uſuca-
pere,ſicut nec publiciana agere,quia actor non habet in
publiciana ponere , nec probare , ꝙ pretiũ ſit ſolutũ uel
fides habita de pretio:& ſic intelligiť lex de pretio. Si tñ
reus dicat actorẽ eſſe malæ fidei poſſeſſorẽ , qa propria
authoritate rẽ accepit,& cõtra uolũtatẽ uẽditoris,& pre-
tio non ſoluto,oportet,ꝙ actor replicet, & oſtendat, ꝙ
habuerit de uoluntate uenditoris,uel ſaltẽ ipſo ſciẽte, &
nõ contradicente,quo caſu non eſt fur,nec ꝑdo.C.de ac
qui.poſ.l.animus.uel ſe ſoluiſſe pretiũ.& ſic dẽt intelligi
d.l. de pretio. Item cum actor habeat ꝓbare traditionẽ:
ipſa probata vr̃ habita fides de pretio,ut dixi ſ. de rerum
15 di.§.uenditæ.Sequiť uidere de quinto,† quid uenit i hãc
actionẽ.Hoc non reperitur bene expreſſum: dici tñ põt,
d d ꝙ oĩa ueniunt,quæ in rei uẽdicatione , ſicut reſtitutio
rei,fructus,& dãna,& in ſumma dic,vt in rei uendicatio
ne dixi ſ.eo.tit.§.1.quia inſtar eius ſequitur.ff. eod.l.eum
qui.§.i publiciana. Videamus de ultimo,uidelicet de for
ma libelli,& gl.ponit diuerſos modos formãdi. Primos
duos reprobat,quia agens mentiretur. & credo , ꝙ bene
dicit,& hoc etiam ſequuntur Doc.Item gl. reprobat ter-
tium modum alternatiuum,& idẽ ſequuntur Doc. Vr̃ ta-
men expeditum,quòd hodie debeat admitti de iure ca-
nonic.extra de ſenten.& re iud.c.Abbate.& ibi tenet Ar-
chi.& notabat de hoc extra de in inte.reſt.c.conſtitutus.
& Spe.q non figit pedẽ,de actio.ſeu petitio.§.ſequiť.uer.
itẽ no.de cauſ.poſſ.& propri.§. nunc dicendũ. Quicquid
e tñ dicãt,patulo patet, quia talis libellus , e de iure non
procedit,niſi in caſu,in quo eſſet incertitudo probabilis
per §.quia autẽ ff.quorũ leg.l.2.& factum aduerſarii. Sed
Inn.intelligit illum §.gñaliter quomodocunq; ſit incer-
titudo probabilis.ut Do.in d.c.conſtitutus.Ex illo intel-
lectu poſuit illa uerba in d.c.Abbate.cuius fuit author,&
credo,ꝙ ſit bonus intellectus.ff.ſi pars hęred.peta. l.1.§.
ſi.de rei uen.l.quæ de tota.§.ſi.Vnde ſm intellectũ illum
põt dici,ꝙ ubi agẽs publiciana,hẽt cãm dubitandi,an au
thor ſuus eſſet dominus , quia forte emit ab ignoto , uel
viatore,tunc admittať libellus , ſed ubi author eſt certus
& notus,& ꝑt certificare de domino,non uidetur habe-
re colorem,ꝙ talis alternatiuus libellus admittatur.

Sed q̃ritur in rei uendicatione,ſufficit me dicere dñm
nec habeo ponere cãm mediatam, nunquid idẽ in publi
ciana? Videtur,ꝙ ſic,per d.c.Abbate. ubi uidetur expreſ-
ſum,& hoc uidetur ſentire gl.hic in libello , quẽ appro-
bat,ubi ponit ſolum cauſam,quaſi dominij,ſed hoc non
vr̃ uerum,quia quæ ſunt neceſſario probabilia,ſunt poni
bilia ſeu poſſibilia, ſed neceſſario oportet ꝓbare titulũ,
ergo neceſſario oportet poni. Primum probat , qa teſtes
non debẽt deponere,niſi ſuper contentis in libello, nec
interrogari,ut notatur in l.ſi quis libertatẽ.§.1.ff.de peti-
f tio.hær.Quod autẽ ꝓbari debeat titulus, f patet per to-
tã hãc materiã,& ff.eo.l.quęcunq; §.qa pupillo.Spec.in
ſuo libello ponit ſolum quaſi dñium,nec quicquã ponit
de cã mediata,ut d.§.non dicendum.Quicquid ſit,ſi non
debeat poni in libello,oportet,ꝙ ponať in articulis , ſu-
per quib.teſtes examinabitur. Conſueuerunt quęri circa
16 hanc materiã,utrũ ſnĩa lata in rei † uendicatione , obſtet
exceptio rei iudicatæ in publiciana,uel econtra.De hoc
nõ eſt quæſtio ſm Dy.quia expreſſum eſt ff.de euict.l.mi-
no.§.ſi ſeruos.qđ uerum eſt, ubi eſt actum altera. Sed qd
ſi actũ ſit utraq;, quia actor facit libellum alternatiuum,
dicendo,ꝙ res pertinet ad ipſum iure dominii , uel qua-
ſi.Tunc credo contra,etiam ſi alterum tñ ſit in proceſſu
proſequutus.totum.n.ius ſuum in iudicio deduxit. ff. de
excep.rei iudi.l.& an eadẽ.§.actiones. & idem dicerem,
& crederẽ,ſi dixiſſet ſe quaſi dñm,ex vna cauſa, quia for-
te emit,quia non poterit agere ex alio, dicẽdo forte rem
ſibi donatã,per hunc § & hunc qñ nõ expreſſit ab initio,
ut eo.ti.l.ſi mater.§.ſi quis autem.iunge ĩ.eo. §. ſic itaq;.
17 Sed † nunquid debet cõcludi in hac actione, ad declara
tionẽ,uel rei tñ reſtitutionẽ? Gl.Spe. & quaſi oẽs Doct.
cõcludunt ad reſtitutionẽ.Seruitus tñ , ꝙ cum hęc actio
ſit realis,& habeat inſtar rei uendi.ut l.eum qui.§.in pu-
bliciana. ꝙ cõcludať ad declarationẽ quaſi dñii ſm Pet.
Et potes ſic formare. Corã uobis dño tali iudice dicit &
proponit Titius actor,contra Sempronium reum , quòd
licèt talis res ad ipſum pertineat iure quaſi dñii,quia eam
emit à tali,quẽ dñm eſſe credebat, eamq; per ueram tra-
ditionẽ accepit,eiuſq; poſſeſſionẽ ademptus fuit , eratq;
in cã uſucapiendi,cũ à poſſeſſione cecidit, nihilominus
Sempronius poſſeſſor,uel detẽtor eiuſdẽ, eandẽ rẽ dimit
tere,& reſtituere dicto Titio denegat minus iuſte , quare
petit dictus Titius dictam rẽ ad ſe iure quaſi dñii pertine-
re per ſnĩam declarari,& hoc declarato,per officium ve
ſtrum compelli,dictam rem eidẽ Titio reſtituere, cũ fru
ctibus,& dãnis &c.ut dixi in rei uendi.ſ.eod.§.1. Et hoc
qñ publiciana cõpetit pro corporalibus.Si autẽ ad i cor-
poralia iuxta l.ſi ego §.1.ff.eo.tũc formabis ſic.Dico ego
talis,cõtra talẽ,ꝙ licet talis conſtituerit mihi ſeruitutem
in tali fundo meo tranſeundi per fundum , quẽ credebã
eſſe ſuũ ad fundũ meum,eiuſdẽ ſeruitutis quaſi poſſeſſio
nẽ habens,bona fide,nihilominus tñ, idẽ talis me impe-
dit (declara impedimẽtum) quominus uti poſſum dicta
ſeruitute minus iuſtè,quare peto dictã ſeruitutẽ,quaſi cõ
petere fundo meo ꝑ ueſtrã ſnĩam declarari. Et hoc decla
rato,impedimentũ ꝑdictum amoueri, & in futurum ca-
uere de non impediendo , & intereſſe & damna &c. Et
conformata eam ad id,quod dixi ſupra §. proxi. de con-
feſſoria,niſi in hoc.Et dic,ꝙ in hoc eſt iſta actio utilis,qa
non tenetur probare dñm illum, qui conſtituiť ſeruitu-
tem,nec forte ſe dñm fundi , cui eſt ſeruitus conſtituta,
quod alias eſſet neceſſe,ut l. 2.ff.ſi ſerui.uend.qa de natu
ra publicianę eſt, ꝙ in ea nõ oporteat probari dominiũ.
18 † Sed ad hoc poſſet dici , ꝙ uerum eſt,quod nõ tenetur
ꝓbare dñm ſuum authorem, nec ſe ex illo cõtractu quo
nititur,quia titulus, & bona fides habeãtur loco dñij in
hoc caſu,ſed quo ad dominiũ fundi ſui, cui dicit deberi
ſeruitutem,ſup quo nihil allegat nec titulũ, nec bonam
fidem habet,qn ꝓbare haberet dominiũ,uel ſaltem qua-
ſi dñium i caſu,quo nõ poſſideret ſeruitutem, iuxta opi.
Azo.de qua ſ.§.pxi.Hęc procedãt quãdo agiť de ſeruitu
te reali debita à re rei , ſi aũt à ꝑſonali debita à re ꝑſonæ
cõcludereť ſic.Quare petit ſeruitutẽ talẽ ſibi deberi &c.
g Sed q̃riť g quare hęc actio fuit melius nominata per
ſe,& facit certã ſpeciẽ, q̃ bonorum poſſeſſio hęreditatis
petitio,q̃ non eſt certa ſpecies,ſed ciuilis extenſa , ut no.
de bon.poſſ.hęre.per l.1.Vnde potuiſſet prętor extendiſ-
ſe rei uendic.ciuilem ad hunc caſum, uel confeſſionem
ciuilẽ.Sed ad hoc poteſt reſponderi, quia dñs , & nõ do-
minus non habẽt tantam conformitatẽ inter ſe,ſicut hę-
res,& bonorum poſſeſſor,vnde rei uẽd.& cõfeſſoria,quę
cõpetũt dominis,non debuerunt extẽdi ad caſũ nõ dñij
ſibi cõtrarium,ſed hæres & bon.poſſ.non ſunt contrarij.
19 Sed cur publiciana † non datur creditori,qui habet cau-
ſam à nõ domino,ſicut ſeruiana extẽdiť ff.de pig.l.ab eo.
& cõfeſſoria & negatoria,ut ſ.§.proxi.notatum eſt.ff. de

ſeruitu.l.ei qui.Sol. quia eſſet contra naturam publicianę,quę requirit titulum habilem ad transferendum dominium, vt ſupra dictum eſt, & creditor non habet titulum dominij confeſſoria uero, & negatoria non videntur ei competere,ſed vtilis hypoth.vt not.d. l.ei qui.

a *Adnot.* Quida. Vide hic Iaſo.qui narrat alternationẽ fuiſſe,inter ultramõtanos,& citramõtanos, an hic ſit §. uel nõ.

b Circa medium.Vide hic Ange.in 2.col.uerſi. in glo. ſed iſte.& Iaſo. 7.col.in prin.

c In gl.Vide.hic Ang.ſingulariter loquentẽ, & ſup finem gl.uide Iaſ.in 9.col.& ibi q̃rit, nunqd publiciana detur ſeudatario,uel uaſſallo ad uendicãdũ rẽ ſibi ifeudatã.Itẽ ſequẽti col.q̃rit nunquid publiciana cõpetat uero & directo dño.

d Poteſt.Vide Ang.in 2.col.in fin.uerſi. quid ueniat.

e Talis libellus.Vide hic Iaſ.ſup hãc gl.in aij. col. & ſeq.& Ang.hic in 5 col.uer.in gl.dicit.uide Pe. la.in ti.de ac. pub.

f Titulus. An autem ꝓbare debeat agens publiciana, poſſeſſionem ſui authoris,item qs ſit effectus iſtius actionis: & eius condemnationis,uide hic per Ange. in ultim. colu.

g Sed quæritur.Hanc quæſtionem format Iaſ.hic in 2.col. poſt prin.in uer. Secundum dubium. & laudat Ioan. Fabri de hac reſponſione ſua,& uide ſuper hoc do. Iaſ.in ſex ult. col.multa pulchra,& notanda in materia conſcientiæ.

1 *Reſtituendi.*
2 *Vſucapio qui reſcindatur.*
3 *Reſcindens,& reſciſſorium. 12.*
4 *Vſucapioni an,& quantum tempus ſubducendum.*
5 *Reſtitutio quibus negatur 33.*
6 *Læſionis tempus ſpectari qui accipiendum.*
7 *Reſciſſoria actio, & qualis.8.*
9 *Reſciſſoria ad quæ agendum. 10.*
11 *Dominium qui amittatur.*
13 *§.Si conditionalis.ſenſus.*
14 *Reſciſſoria quando agendum.*
15 *Reſciſſoria tempus.*
16 *Reſciſſoria an perpetuari queat.*
17 *Reſcindens tempus.*
18 *Reſciſſoria excipi & perpetuo. 19.*
20 *Reſciſſoria cui & in quem detur.21.*
25 *Reſciſio qui petenda.*
23 *Reſtitutio qui fiat.& 24.25.27.28. 31.*
26 *Reſcindens & reſciſſorium qui concurrunt.*
29 *Læſio quando an non, probanda. 30.*
32 *Legatorum remedium.*
34 *Reſpub qui accipienda.*
35 *Publicum.*
36 *Fiſcum uaria accipi.*
37 *Eccleſiæ reſtitutio ad prælatum non trahi.*

Rurſus ea diuerſo ſi quis.Iſte §.habet duas partes.Primo, ponit de reſtitutione concedenda pręſenti contra abſentem.Secundo,econtra,de reſtitutione danda abſenti contra pręſentem,& de multis alijs caſib.in quibus reſtitutio conceditur.Prima in principio. Secunda ibi, qđ genus &c.Caſus ſatis planus eſt. Sempronius emit librũ meum à Titio,bona fide,& per traditionem accepit: iuit vltra mare,vel aliquò extra prouinciam, cauſa reipublicę ante finitam vſucapionem,& antequam agerem contra ipſum, vel forte fuit captus ab hoſtibus,cum eſſet in fortia hoſtium,antequam rediret compleuit vſucapionẽ libri mei,deinde rediit. Quęritur quomodo mihi prouidebitur,ne meum librum amittam, quem petere nõ potui propter eius abſentiam. Imperator reſpondet, ꝙ ego librum meum poſſum petere intra annum, reſciſſa uſucapione,quaſi meum,& uẽdicare quaſi meum, ac ſi poſſeſſor,non vſucepiſſet,hoc in primo dicto.

Sed pone ĩ uer.quod genus.Domine Imperator, quid erit,ſi pręſens vſucepit rẽ abſentis, vel in multis alijs caſibus,in quibus quis non põt rem ſuam petere,ꝑꝑ legitimum impedimentum, nunquid ſubuenietur illi impedimento? Imperator reſpondet,ꝙ prętor, qui hanc actionẽ introduxit,accõmodat eis hanc actionem,ſimili ęquitate motus,ut hoc ex latiore Digeſt. uolumine intelligere licet,hoc dicit.Viſo caſu,uenio ad gl.quas addiciare intẽdo in paucis locis,quia expeditio,& declaratio earũ cadet in proſecutione materiæ ꝓ maiori parte. In glo.ſ. ciuitatis.in fi.an autẽ alię ciuitates à Romana reſtituantur,videbis in proſecutione materię.In gl.qui ſint.ibi credo,ꝙ ſit hoc uerſi,quia vbi agiẽ de reſtitutione concedenda pręſenti contra abſentem,non refert de cauſa abſentię.ff.eo.l.item ait prętor.§.fin.& vide de his ĩ. glo. 2. In

a ea.gl.in fi. a vide ſ̃.de iure naturali gentium,& ciuili.§. is autem.uer.bella. In glo. id eſt, ſeruitute.ſic ſumitur ſ̃. de his qui ſui,vel alie.iur.ſunt.§.1.& 2.In ea.gl.ibi,id eſt iuriſdictione.ff.de iuri.omnium iudi.l.imperiũ.& l. cum qui.§. 1.melius.ff.de pign.l.fideiuſſor.de ędilitio edicto. l.quis ſit fugitiuus.§.pen. In ead.glo.ibi.ſub prolatis. hoc non reperitur bene expreſſum, quòd clerici ſint ſub ptãte epiſcopi,niſi recipias ptãtẽ pro iuriſdõne, vt ſ̃. ꝓxime, ſed religioſi ſunt ſub obediẽtia,cũ non habeãt uelle, nec nolle.aij.q.1.c.nõ dicatis.extra de electio.cap.ſi religioſus.lib.6.extra de teſtamẽ.c. 2.In ead.glo.ibi,l.poteſtatis. item ſumitur pro regimine.ſ̃.de tutel.§. tutela. Itẽ pro facultate reſtituendi.ff.de noxa.l.quoties. itẽ pro libera detentatione.ff.de uſucapio.l.ſequitur.§. tunc in poteſtatẽ.

b In ea.gl.in fi. b non intelligas,ꝙ ius poſtliminij habeat locũ,niſi in peculiarib.ff ex quib.cauſ.maio.l.denique & ibi plene de hoc.In gl.quaſi dicat,ibi, ꝓ quo erat. ff.ex qb.cauſ.maior.l.ſi cui.§.tandiu.In ea.gl.l.ab hoſtib. §. ſed quod. de hoc ſtatim uidebis in tractatu materiæ.

In ea. glo.in fi.hęc gl.eſt aliquãtulũ obſcura, & intrat materiã,quã nõ oportet hic intrare, videlicet ex qua cã abſens reſtituaẽ:de qua ff.de in integ.reſtit.l.fi. Vnde vult

1 dicere gl.ꝙ hoc edictũ duo habet capita. † nã Interdum pręſens vult reſtitui contra abſentem, interdũ abſens cõtra pręſentẽ.Primo caſu nõ curatur ex qua cã aliquis abſens fuerit,ſed ſolũ,ꝙ pręſens non haberet,quẽ conueniret,ſic intelligitur iſte §. ſed in ſecundo caſu eſt differentia ex qua cã qs abſens fuerit,vt plene notatur.in d. l.fin.

Itẽ caue,quia hoc intelligitur,uidelicet,ꝙ pręſens reſtituaẽ cõtra abſentẽ,ſi non fuerit,q defenderat abſentẽ,nã ſi habuerit defenſorẽ procuratorẽ,uel amicũ,nõ reſtitueretur præſens.ff.ex quib.cauſ.l.1.§.uerba melius l.itẽ ait prętor.§.hoc aũt reſtitutio.& ſic oportet,ꝙ pręſens fecerit diligẽtiã ſuꝑ hoc.An autẽ hodie hoc ſit correctũ,vide plene.ff.ex quib.cau.maior.l.is qui. quę gl.eſt neceſſaria ad intellectũ huius §.& uide eo.ti.l.item ait prętor.§.fin. In gl.per in integrũ reſtitutionẽ.in fi.vide de his in proſecutione,quã proſequimur per quęſtiones.Et primo,quia tex.dicit hic vſucapione reſciſſa poteſt petere,&c.Quęritur quomodo reſcindetur uſucapio? & ſuꝑ hoc ſunt opiniones in gl.Quidam dicunt, ꝙ reſcinditur per in integrũ † reſtitutionẽ,& ita officio iudicis, nã reſtitutio ĩ in-

2 tegrũ ꝑ officium iudicis expediẽ.ff.de mino.§.fi. Alij dicũt,ꝙ reſcinditur ipſo iure,& ſtatim ſine reſtitutione,vt hic notaẽ in gl.ꝑ in integrũ reſtitutionẽ, &c. Tamen cõcors eſt opinio oium Doctorum, quod per in integrum reſtitutionẽ,& ita per officium iudicis reſcindaẽ: & hoc probat Dy.inter cæteros,quia reſtitutio maiorum, & minorum ęquiparatur.C.de tempo.in integ.reſtit.l.fin. Sed reſtitutio minoris petitur per officiũ iudicis,vt l. quòd ſi minor.§.ſi.ff.de mino.ergo, & reſtitutio maiorũ, & pro hoc facit iſte tex.cum dicit,reſciſſa.etiã dãdo intelligi expreſſe, ꝙ oportet reſcindi antequã agaẽ reſtitutoria.C. de cap.& poſtliminio,& re.l. ab hoſtibus. la 3. & hoc vr̃ quaſi expreſſũ ff.ex quib.cauſ.maior.l. ſi quis ſtipulatus. Vñ ſcire debes,ꝙ eſt iudiciũ reſcindens & reſciſſorium ſm oẽs Doc.Iudiciũ reſcindens † eſt officiũ iudicis, per

3 qđ daẽ in integrum reſtitutio,& reſcindiẽ obſtaculũ, qđ impediebat reſtitutũ agere, & rẽ reponi in ſtatu, in quo erat rpe,quo læſio cõtingit. Reſciſſoriũ eſt quod cõpetit reſciſſo obſtaculo. Verbi gratia, vſucepiſti meã rẽ, quam potuiſſem uendicare,niſi fuiſſet tua abſentia: daẽ in integrum reſtitutio,& reſcinditur uſucapio, ita ꝙ ego rem meã uendicabo,perinde ac ſi non fuiſſet vſucapta.& hoc dicit iſte §. & hęc ĩ integrũ reſtitutio datur per officium iudicis,& uocatur iudicium reſcindens.Sed rei vendicatio, quę reſciſſa vſucapione cõpetit,vocatur reſciſſoria.

Sed

Sed quęrit̃ utrũ hęc ſint vera perpetuo, quòd competant duo iudicia, reſcindens, & reſciſſorium, ſicut hic dr̃? Dicas quòd non, vnde hoc demũ obtinet, vbi lęſo cõpetebat actio ad rem, vel erat competitura, ſi non fuiſſet abſens, uel aliàs impeditus. V.g. tu tenebas rẽ meã, habebã actionẽ ad eã, quæ eſt extincta ꝑ abſentiã, uel impedimentũ, tũc obtinet, quod dixi. Vel pone, ſtipulatus ſum, vel ſunt mihi legata decem annua, annis, quibus eram in patria. Ego abfui cã reipublicæ, & ita non fuit mihi quæſita actio, ſeu nata, reſtituar per officiũ, ut agerę poſſim, ac ſi præſens eſſẽ, iuxta d. l. ſi quis ſtipulatus. & hoc caſu nõ proprie dr̃ reſciſſoria, imo potius reſtitutoria, vt ff. ad Velleianum l. quamuis. §. ſi mulier. §. ſi cũ eſſem. Sed ubi non competebat actio læſo, qa forte poſſidebat rem, vel eſt læſus aliàs, quã in perdenda actione nata, vel naſcenda, tũc totũ expedit̃ per officium, nec datur reſciſſoria. V.g. poſſidebã fundũ uel tẽpore quo incępit abeſſe, tu cũ occupaſti, reuerſus peto ĩ integrũ reſtitui. certe ergo nõ reſtituar ad agendũ, & ita reſciſſoria mihi nõ cõpetit. Sed ad poſſeſſionẽ meam, & ad ſtatum in quo eram, tempore quo receſſi, uel forte cõſtitui procuratorẽ, q me ĩ abſentia defenderet, & exceptionẽ omiſit, peto reſtitui, vt poſſim eam ꝓponere ꝑ officiũ iudicis, ut ad hoc admittar, nec tũc dat̃ reſciſſoria. ff. de mino. l. in cauſæ. la premiere. §. interdũ. ff. de admi. tut. l. ſine hærede. §. interpoſito. ex qb. cauſ. maior. l. ab hoſtibus. §. ſi damni. & de hoc ff. de ꝑcu. l. qui proprio. §. itẽ quæritur. & iunge ĩ. q. pen.

Itẽ dic, ut ibi impedimẽtũ, qđ in abſentia mea eſt oppoſitũ, fuit appoſitũ de facto nõ authoritate iudiciali: ſic ꝙ actio mihi directa cõpetit abſq; reſti. in integrũ: quod illam poſſũ intẽtare. C. de cap. & poſtli. l. ab hoſtib. nec tunc habet locũ reſtitutio. ff. de mino. l. in cauſæ. la 1. §. interdum. & ex hoc nata fuit quęſtio inter Marti. & Bulg.

a Pone ꝙ c. vſucapio, q̃ per magnum tempus currebat in abſentia, fuit cõpleta in præſentia. V.g. tempore reuerſionis, reſtabãt ad cõplẽdũ ſex, vel octo mẽſes de termino, qui fuerunt cõpleti in pręſentia vtriuſq; partis, nũquid dabitur in integrũ reſtitutio, ut ſubducat̃, & reſtituatur tantum tẽpus, quãtũ fuit abſens? Mar. dicebat, ꝙ non. Bul. cõtra dicebat, ut plene notat̃ in l. quod tempore. C. de reſt. militũ. & l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quib. cauſ. maior. Glo. tenet ubique opin. Bulg. & illã etiã ſequitur Dy. hic Pet. de Bellaper. tenet opin. Mar. pro qua eſt caſus in l. ab hoſtibus. §. fin. ſm̃ eum. Azo. in ſumma de reſti. mili. §. quod autẽ. dicit ꝙ ſententia Bulg. nititur maiori æquitate, ſed ſnĩa Mar. fulcitur maiori authoritate legum, ideo tutius eſt eam tenere. Hæc quæſtio eſt multum trita. Inn. videtur tenere opi. Bulg extra de verbo. ſig. c. dilecto filio. Iac. Barb. quæ decretalis facit bene pro Bulg. ſupponit. n. ꝙ niſi totũ tẽpus eſſet elapſum in pręſentia, quod ſubducitur tempus abſentia, ſed ibi videtur Papa ex gratia procedere. Pręterea poteſt reſponderi quando ibi dicitur, ꝙ niſi totum tempus, &c. ſub. uel tantum quod potuerit negligentiæ imputari. Item facit pro Bul. quia pœna non dẽt extendi ultra quàm reperiatur delictũ. ff. de his qui. ut indig. l. hęres. & l. reſcriptum.

Sed conſtat ꝙ ſi tẽpus abſentię nõ ſubducat̃, negligentia ſubſequentis temporis extẽderetur ad tẽpus non negligentię: quod eſſet iniquũ, & contra leges prędictas, ergo nõ concedendũ. Item regula eſt infallibilis, quod lęſus per iuſtam abſentiã reſtituitur, ne officiũ ſit ſibi dãnoſum. ff. eo. l. videlicet. & l. necnon. §. fin. & l. ſeq. Sed conſtat, ꝙ abſens eſt lęſus in abbreuiatione vitę actionis ſuę, quamuis uſucapio cõpleta fuerit in præſentia, ergo dẽt ei ſubueniri. ff. de leg. 1. l. creditori. Pręterea ſicut reſtituitur abſens contra præſentem, & ſic ecõtra, pręſens cõtra abſentẽ. ff. ex quib. cauſ. maio. l. 1. §. 1. Sed conſtat, ꝙ vbi miles abſens inchoauit pręſcriptionẽ, & hęres cõpleuit, dat̃ ꝓſenti reſtitutio cõtra hęredẽ, ergo & in hoc caſu dabit. ff. ex quib. cauſ. maior. l. cũ miles. lex. n. illa ſupponitur hęredẽ fuiſſe pręſentẽ, alias non haberet dubiũ.

Præterea ubi læſus petit reſtitui: inſpicitur tempus læſionis nõ tẽpus ſubſequẽs, in quo reſtitutio non concederetur. ff. de min. l. 3. §. ſcio. Conſtat autẽ in caſu nr̃o, ꝙ abſens læſus fuit in curſu tẽporis, & uitæ ſuæ actionis, ut ſatis ſupra ꝓbatũ eſt, ergo habito reſpectu ad tempus illius læſionis, non ad tẽpus ſubſequens, dẽt cõcedi reſtitutio.

Præterea hoc eſt expreſſum in l. qđ tẽpore. C. de reſti. mi. dicit, o. ſublata pręſcriptione medij temporis, &c. qđ tẽpus poſſet dici mediũ, niſi eſſet cõpleta in pręſenti. Et ſi dicas, poſt reuerſionẽ modico tempore fuit completa, tu diuinas, qa tex. hoc nõ dicit. Vnde lex aperte dicit, ꝙ nedũ inſpicitur tempus, quo præſcriptio cõpletur in reſtitutione concedenda, & ſubducendo tempore, imo & tẽpus cuiuslibet abſentię ꝓcedentis. ff. qui. cau. ma. l. necnon. §. ſi qs ſępius. ꝑ quã cõcludit̃, ꝙ præſcriptione completa habetur relatio ad tempus abſentię pręcedentis.

Pręterea leges dicũt indiſtinctè tẽpus abſentię deduci, & reſiduũ computari, non diſtincto utrũ concurrerũt ante vel poſt: & ſic indiſtincte eſt tenendum. C. qua. non obſt. longi temp. pręſcrip. l. pręſcriptione. Preterea cum tẽpus totũ uſucapionis, & pręſcriptionis in odiũ negligentiũ concedat̃, & contra dominos pręfigatur, ſi ultimi temporis poſt reuerſionẽ elapſi negligentia excludit reſtitutionem, cur non & primo? cum ita fuerit negligens in primo, ſicut in ultimo, & tamẽ nullus vnquã præſumpſit dicere, ꝙ negligentia temporis pręcedentis excludat reſtitutionem? Verbi gr̃ia, pone, ꝙ duobus annis, & menſibus ſex uſucepiſti, in pręſentia mea, ultimis ſex menſibus abſui cauſa reipublicę, nemo diceret, ꝙ negligentia pręcedentis tẽporis me excluderet à reſtitutione, cur ergo ſubſequens, cũ totum tẽpus vniformiter conceſſũ ſit, ad uſucapionẽ, ſeu ꝓſcriptionẽ, & ad me excludẽdũ non vr̃ ratio. Pręterea illud, qđ ſeruatur circa res, debet ſeruari circa tẽpus. ff. de mil. teſt. l. miles. §. quod diximus. Sed ita eſt, ꝙ negligentia, ſeu denegatio reſtitutionis circa vnã rem nõ excludit ab alia, ergo nec negligẽtia vnius tpis, excludit quominus detur reſtitutio de alio. argu. l. 1. §. ſi duę. ff. quorum pro lega. Pro opi. Mart. faciunt iura & rationes. Certũ eſt ꝙ hęc reſtitutio denegat̃, ubi põt agenti negligentia imputari. Sed huic reuerſo, poteſt negligẽtia imputari, qui poſt reuerſionẽ, & modicũ tps habuit ſatis tempus ad agendum, ergo reſtitutio denegatur ſub. iſta uia fortiſſime faciunt leg. ff. ex quibus cauſ. maio. l. it. qui. ubi lite inchoata ſuper ſtatu, ſi lędatur, non reſtituitur, ut e. tit. l. itẽ ait prętor. §. ſi. nbi nõ reſtituit̃ pſens contra abſentẽ, ſi habuit cõtra quẽ ageret, ut l. ſed & ſi ꝑ prætorẽ. §. ſi. & l. is q reipublicę. Pręterea ubi lęſio contingit in pręſentia reſtitui petẽtis, reſtitutio denegat̃. ff. qui. ex cau. maio. l. ab hoſtib. §. ſi dãni. Negari nõ põt, quin huic reuerſo, qui permiſit cõpleri uſucapionẽ, lęſio cõtigerit in pręſentia, q per conſummationẽ uſucap. lęditur, ergo nõ debet reſtitui, cum fuerit negligens euidenter. Pręterea reſtitutio datur lęſo in abſentia, ille autẽ nõ fuit lęſus in abſentia, ergo non datur ei reſtitutio. Quod non fuit lęſus in abſentia apparet, qa nos loquimur in caſu, quo non fuit cõpleta uſucapio in abſentia, & ita ius patris integrũ erat ei, qñ reuerſus fuit, & ſic nõdũ erat lęſus. Pręterea opi. Bul. nõ põt eſſe bona, quin ſequat̃ incõuenięs: b ipſe dicit, quòd cõpleta uſucapione, ſeu pręſcriptione in c pręſentia, datur reſtitutio, ut ſubducatur tẽpus ꝓcedens abſentię, hoc non poteſt eſſe. Pone ꝙ ille, cuius rem tenebã immobilem, fuit abſens duobus uel tribus annis, reſiduo tẽpore pręſens. Si tu dicas, ꝙ non poſſit reſtitui cõpleta præſcriptione, ſequitur quòd reſtituat̃ poſt quadriennium, quod currit à tẽpore reuerſionis. ut l. quod tempore. C. de reſti. mil. quod nullo modo eſt concedendum, quia hoc eſſet dicere cõtra legẽ illã, & cõtra l. ſuperuacuam. C. de tempo. in integ. reſtitu. Pręterea nullus poteſt euadere ſine calũnia l. ab hoſtibus. §. fi. ibi. n. cauetur expreſſe, ꝙ non poteſt reſtitui, niſi intra modicũ tempus pręſcriptio completa fuerit. Vnde ſi tu dicas, ꝙ poſt modicũ tẽpus, cõpleta uſucapione, poſſit reſtitui ad qd Vlpianus faceret mentionẽ de modico tẽpore, cũ poſſit

ita reſtitui nſucapione completa diu poſt reuerſionẽ, ſi-
cut poſt modicũ tp̃s, ſi illa opinio eſſet uera? Ad argumẽ
tũ in contrariũ põt reſponderi. Pro euidentia tamen ſci-
re te uolo, quòd reſtitutio fuit conceſſa à pretore mor-
tuo, tanquam beneficiũ contra ius cõe, vt l. in cauſæ. 2. ff.
de mino. iſtud beneficiũ non extendit, niſi quatenus ipſe
cõcedens voluit iuriſcon. eius interpretatores declaraue
5 runt. Conſtat aũt, ꝙ pretor noluit concedere † beneficiũ
reſtitutionis negligentib. qui tp̃e impedimenti, uel poſt,
habuerunt facultatẽ experiundi, igitur huiuſmodi bene-
ficiũ non dẽt ad illos extendi, quãuis ſi alias iure cõmu-
ni ſe iuuarent, rõ ſuaderet extẽdi. Per hanc uiã patet ſolu
tio, quaſi ad omnes rationes ad cõtrarium allegatas. Pri-
mo ad illã, pœna non debet excedere delictũ, &c. con-
cedo, ſed hic non eſt pœna, imo ſtatur iuri cõmuni, cum
bñficiũ reſtitutionis non conceditᷣ. Vnde nõ põt dici pœ
na alicui inflicta, ſi ei non datur gratia contra ius cõe.

Ad aliã: qñ dicitur, leſo datur beneficiũ reſtitutionis,
concedo, ſed non omni læſo, quia non læſo negligenti
per iura prædicta. Itẽ põt dici, ꝙ abbreuiatio vitæ actio-
nis non eſt iuſta cauſa dandi reſtitutionem. ff. de caſtren.
pecul. l. pater qui caſtrenſe. in fi. Ad aliã rõnem de §. ſcio,
per quem concluditur, ꝙ inſpicitur tempus læſionis, nõ
6 tẽpus † ſubſequens, dic verũ eſt in diligente, ſed in negli-
gente maiore non: qa nunq̃ fuit intẽtio prætoris, illi da-
re ſuũ beneficiũ, vt eſt dictũ. Preterea põt dici, quòd hoc
caſu currit tempus à tempore reuerſionis, vt l. qđ tẽpo-
re. C. de reſti. mil. Item ad l. quod tempore reſponde, vt
gl. reſpondet ſequendo Mar. & pro certo illa lex magis
facit pro Mart. quã pro Bul. & eodẽ modo ad §. ſi qs ſæ-
pius. & ad l. cũ miles. in omnibus gl. reſpondet pro & cõ-
tra exponendo ſecundum opinionẽ cuiuslibet. Itẽ ad ra-
tionẽ, quod leges indiſtincte dicunt tempus ſubduci. Re
ſpondeo, ꝙ imo diſtinguunt, ubi negligẽtia ſubſequi-
tur lapſum temporis, vt l. pro Mar. alleg. Item ad aliam,
quòd negligentia præcedentis tẽporis non excludit, cõ-
cedo, ſed negligentia ſubſequẽtis excludit, qa prætor nõ
intendit dare ſuum beneficiũ, vbi poſt abſentiam põt ne-
gligẽtia redargui, & ita modificauit ipſum, nec in modi-
ficando beneficio ſuo curauit de tẽpore precedenti. Et
eodẽ modo rñdetᷣ ad l. miles ita. §. qđ diximus. alleg. in
gl. Hæc opinio vr̃ procedere de mente iuris ciuilis. Sed
hodie de iure canonico, videtur, quòd ubi eſt leſio ĩ tẽ-
pore, ꝙ tempus ad petendum in integr. reſtit. currit à tẽ-
pore læſionis, & ita à fine preſcriptionis, & nihilominus
fit reſtitutio ad tñ tp̃s, quantũ fuit læſus, extra de in inte-
grum reſtitu. c. 1. in cle. Sed ibi loquitur in eccleſia, quæ
reſtituitur ita præſens, ſicut abſens. Sed nos loquimur in
maiore, cui nõ conceditᷣ reſtitutio, niſi ex cauſa, & qñ nõ
poteſt imputari. ſed eccleſiæ & minori conceditᷣ, etiã ſi
toto tẽpore præſcriptionis negligẽtia curriſſet. Vel dic,
ꝙ ibi loquitur quando læſio fuit in fine lapſus temporis,
quia loquitᷣ in eccleſia, quæ ſemper eſt præſens. Sed quæ-
ſtio noſtra loquitur in aliis terminis, prout ex ſupradictis
clarũ eſt uidere. Nunc quia de reſciſſoria hic tractamus,
d querit an hec reſciſſoria ſit diſtincta ſpecies d actionis.
7 Et eſt dicendũ ꝙ † hec reſciſſoria diceretᷣ actio, quæ
cõpetit impetrata reſtitutione, & eſt nomen generale ſe-
cundum Doct. & tñ reperio tex. qui uocant eam ſic. ff. ex
quib. cauſ. main. l. nec nõ. §. exẽplo. C. de cap. & poſtlim.
l. ab hoſtibus. Alio modo tamen ſumitᷣ. ff. de don. l. vt mi-
hi. & alio modo. ff. ad Velleianum l. quamuis. quaſi per
totam legem, illa tñ nõ dr̃ ibi reſciſſoria, ſed reſtitutoria.

Quæramus ergo, vt prius verum ſit diſtincta ſpecies
actionis. Dicit Iac. ꝙ quidam querunt, an ſit nomen, vel
cognomẽ actionis, ſed ſecundũ eũ de hoc nõ eſt curan-
dum, quia diſputatio nominũ, & ſtricte capientiũ eſt pti-
nacibus relinquenda. Sed an ſit ſpecies actionis p ſe, ipſe
dicit, quòd ſic. Primo per hunc tex. qui dicit, quòd genus
actionis, &c. vnde accipit hic genus pro ſpecie, quia le-
giſtæ non multũ curãt, quid ſit genus, nec qđ ſit ſpecies.
imo uocãt genus, quod Logici uocant ſpeciem. Secundo
pbat, ꝙ de ea ſpecialis eſt tractatus ĩter alias actiones in
hoc tit. & diuiſiones, q̃ fiunt in hoc tractatu ſunt penes
differentias ſpecificas, quare cum ponatur ſubaltero mẽ
bro vr̃ ſpecies actionis. Item quia eſt nouum genus agen
di, quod inducitur à pretore, quia primũ ſublatũ eſt, vn-
de nõ reuiuiſcit, nec ſecundum põt dici idẽ cũ primo. ff.
de ſerui. vrbanorũ prædio. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatũ. Petr.
de Bellaperti. dicit contra, quòd non eſt propria ſpecies
actionis, ſed cognomen inſtar actionis de peculio. ff. de
pec. l. 3. §. Iulian. & §. cui congruit ĩ. tit. e. §. pe. vñ ſi eſſet
ſpecies actionis, eſſet realis q̃dque, aut perſonalis. ĩ. e. §.
1. & tamẽ cõſtat, ꝙ eſt realis quãdoque, vt quãdo cõpetit
ad rẽ uẽdicãdã, quãdoque perſonalis, quãdo prima erat
perſonalis. V. g. ſi tu tenebaris mihi primo ex mutuo uel
cõmodato; & actio ſit extincta, reſtituitur mihi perſona-
lis, ad mutuum meum perſequendum, vel commodatũ,
hec non põt dici realis, & ſic concluditur nõ eſſe ſpeciẽ,
cũ non poſſit reponi ſub altero de mẽbris p̃dictis. Huic
opinioni videntur gl. adherere. Dicunt. n. ꝙ prima, quæ
erat directa competit, nunc vtilis, vt l. ab hoſtibus. & in
multis locis. Ad iſtum §. poteſt reſponderi, vt exponetur,
ꝙ genus actionis, id eſt, quis modus agendi. Item ad id,
quod dicitur, ꝙ habet ſpecificum tractatum ſpecialem.
Reſpondeo, quia eſt pretoria, & licet quãdoq; ſit realis,
quãdoque perſonalis, ponitᷣ hic inter reales, quia princi-
paliter competit pro rebus magis, quam pro actionibus
perſonalibus, ut infra patebit. Itẽ ad id quod dicitur, ꝙ
non poteſt dici prima reſuſcitari, poteſt dici, ꝙ non re-
ſuſcitatur proprie eadem, ſed quedam alia, quæ primo
erat directa, & forte ciuilis, nunc vtilis, & pretoria. Vel
dic, ꝙ in illa eadem inſufflatur ſpiritus vitæ: & hec eſt in-
tentio gloſſarum, & fictione legis eſt eadẽ, ſicut uidemus
poſtliminio, qđ fingit viuum mortuũ, & econtra, & pa-
trẽ & filiũ, & teſtatorẽ, & heredem eaſdem perſonas. ff.
de cap. quaſi per totum. ſupra de inutili. ſtipulationi. §. ei
quoque. Concluditur ergo, quod reſciſſoria non eſt, niſi
8 cognomen actionis. † Queritur ex hoc, an ſi huiuſmodi
actio ſit reſtituta, dicatur natiua, uel datiua. Iac. de Rau.
& Petr. de Bellaper. dicũt datiuã, quia non habet ſufficiẽ
tem materiam, ex qua naſci poſſit ad inſtar interdictorũ
quorum bonorum, & quorum legatorum. Hec queſtio
dependet à precedenti, quia ſi in prima actione inſuffla-
tur ſpiritus vitæ, & eadem reſtituatur erit talis, ſicut erat
prima natiua, vel datiua. vnde cũ reſtitutio reponãt om-
nia in primũ ſtatum, vt l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de
minoribus dicendum eſt, ꝙ dominia, & obligationes re
ſtituuntur, ex quibus iſta naſcitur, ſuppoſito, ꝙ prima nõ
9 reſtituatᷣ. Itẽ † queritur an hec actio reſciſſoria cõpetat
pro immobilibus. Et non videtur, quia quandiu actio pri
ma ducat, nõ datur reſciſſoria, vt l. ab hoſtibus. C. de cap.
& poſtlimi. In rebus aũt immobilib. conſtat, ꝙ nõ perditᷣ
dominiũ directũ per preſcriptionẽ, imo nec vtile, ſi poſ-
ſeſſor fuit malæ fidei, vt conſueuit dici, iuxta authenticã,
niſi. C. de bonis maternis, ergo non eſt locus reſciſſoriæ,
ex quo prima durat. Et nihilominus vr̃ cõpetere pro no-
minibus, ſeu actionibus perſonalib. qa illæ preſcriptio-
nes non tolluntur, cum tempus non ſit modus tollendæ
obligationis. ff. de actio. & obligatio. l. obligationum fe-
re. §. placet. Doctores dicunt contra, ꝙ hec reſciſſoria
cõpetit pro rebus mobilibus, quia in illis perditᷣ directũ
dominiũ per vſucapionẽ. C. de pactis. l. traditionibus. Et
10 de hoc non fuit dubitatũ. Item † pro immobilib. & per-
ſonalibus, quia in immobilibus non durat quandoque
actio directa, nec perſonalis aliqua. Verbi gratia, minor
vẽdidit rem immobilẽ cum decreto, dominiũ fuit tranſ-
latum, nulla remanſit actio. C. ſi aduer. donatio. l. fina. Si
minor reſtituitur, oportet, ꝙ habeat reſciſſoriam, vel ſi
forte liberauit debitorẽ per acceptilationem, oportet, ꝙ
detur reſciſſoria, impetrata reſtitutione. C. ſi aduerſus
tranſaction. l. 1. & 2. ſecũdũ Petrũ, & hoc probatur ſecũ-
dum Iacobum per legem. C. de poſtliminio. l. ab hoſti-
bus, ibi enim loquitᷣ de vſucapione, liberatione, ac pre-
ſcriptio-

ſcriptione. Idē tenet Dynus. Ad contraria reſpondetur, quando dicitur ꝙ in pręſcriptione rerū immobilium, remanet directū dominiū, ſic directa actio, & ī pſcriptione perſonarum, remanet prima actio. Reſpondeo, qa ſuppoſito, ꝙ hoc ſit uerum, nihilominus eſt obſtaculū exceptionis. Et aliud, qa in rebus immobilibus, utile dominiū pręferē directo, ut l. ſi qs emptionis. C. de pſcrip. 30. ann. quę omnia remouentur per prætorem: ideo dicitur reſciſſoria, quia dominium inutile, reddit utile, ſm Ia. & Dy. Pe. uero reſpondet per interēptionem, dicit enim, ꝙ in rebus immobilibus perditur directū dominiū, per pſcriptionē x. vel xx. ann. per l. eum q ędes. ff. de uſuca. Itē dicit, quòd quāuis olim tēpus nō eſſet modus tollendæ obligationis, tamē hodie eſt, unde lex dicit actionē tēpore extingui. C. de præſcr. 30. ann. l. ſicut. In hoc tñ bene cōcordat, quòd ſi poſſeſſor malęfidei tenuerit p 30. annos, ꝙ ex hoc dominus nō perdit dominium, nec rei uend. & ſic hoc caſu uī uelle, ꝙ nō cōpeteret reſciſſoria. Sed dic, ꝙ imo competit, ꝑpter remotionem obſtaculi, ut ſ. dixi poſt Iac. & Dy. ipſe uero Pe. q̄rit hic de quadam ratione diuerſitatis, quare p pręſcriptione 30. ann. in ma'ę fi. poſ. nō perditur dñium, neq; uēdicatio, & tñ pditur pſonalis actio, debito-

11 † re malæfidei pſcribēte. Reſpondet, ꝙ dominiū nō pdit niſi alio acquirēte, ut l. deniq;. & l. nec utilē. ff. ex qui. cau. ma. idcirco cū malęfidei poſſeſſor, nō acquirat dominiū, ſemper penes primū remanet. Sed obli. pſonalis bene poteſt perdi, licet nulli quęrat, & liberatio cōtingere pōt; ideo poteſt perdi, & tolli pręſcriptione. Per hoc poteſt reſponderi ad aliā quęſtionē. utrū hæc actio ſit utilis, vel

e directa. e Super qua gloſ. dicunt, ꝙ eſt utilis, ut hic notat, & ī multis locis. Et tamē patet, ꝙ qñq; eſt directa, qa ubi remanet directa penes illum, qui reſtituit, & remouetur obſtaculum, ꝙ eā reddebat inutilem, tunc eſt directa: Sed ubi prima erat penitus ſublata, tunc reſtituta eſt utilis, & hoc poteſt ꝓbari, quia utiles actiones nō formātur a prętore, nec a iureconſult. quando directæ remanent. ff. ad Treb. l. ſi hęres inſtitutus. q̄ tamen alias formarent, & cōpeterent, eo. ti. l. ex aſſe. ſecundum Dy. Sic in ꝓpoſito; ex quo directæ cōpetunt, nō eſt neceſſe dare utile. Quæritur ulterius, uſq; ad qđ tēpus cōpeteret? Ad hoc dicas, ꝙ

12 duplex † eſt iudiciū, reſcindēs, & reſciſſoriū, ſicut in ſuperioribus dictum eſt. De iudicio reſcindenti, fuit opiniones, qñ fuit lęſio in tēpore, qa ſi in cōtractu, vel alias nulla eſt opinio, qm olim intra annū, hodie intra quadriennium, ut l. fi. C. de tēpo. in inte. reſti. Sed ubi ī tēpore fuit læſio, ſunt opiniones. Quidam dicūt, ꝙ daī quadrienniū, etiā ſi lęſio ſit minoris temporis. Bul. & gl. dicūt, ꝙ ubi lęſio fuit maior quadriennio datur quadriēniū, ſi minor nō dabitur, niſi tantū tempus, quantū læſus fuit, & itra illud tempus debet petere reſtitutionem, alias non auditur, ut not. ff. quibus cauſ. maio. l. nec nō. ſ. ſi quis ſæpius: & l. ſed ſi per prætorem. ſ. quoties. Hāc opi. ſequitur. Dy. hic reputans abſurdū, & ſi aliquis lædatur una die, ꝙ poſſit reſtitui uſq; ad quadriēniū p leges, quas glo. alleg. in dicto ſ. quoties. Petrus de Bellap. tenet contra, dicens, ꝙ læſus etiā in una die, reſtituetur uſq; ad quadriēniū, ſed nō reſtituetur illi, niſi una dies, & ꝓ hoc facit l. debitrix. ſ. ſi ꝓ eo. ff. ad Velleia. ibi enim dicitur, ꝙ poſt reſtitutionē habebit tantū tempus, quantum habebat primo. & hęc opi. eſt

13 canonizata hodie, extra de in itteg. reſt. c. 1. in cle. † Non obſtat ſ. ſi conditionalis. qa ibi nō agitur de reſtituendo tempore, cū ibi nulla fiat reſtitutio temporis, ſed de ipſa re, ꝓ qua cōpetit actio abſq; reſtitutione, ideo nō mirum, ſi tempus currat. Sed hic non competit actio cū effectu, uſque poſt reſtitutionē, & ideo ante non currit. Et facit ff. quando actio de pecu. eſt an. l. 1. ſ. annus. hęc autē non ꝓcedunt, ubi quis fuit læſus per abſentiā, & habuit tēpus ſufficiens poſt reuerſionē, nam tunc nō reſtituitur, ut dixi ſupra in opini. Mart. Quid ſi reſtitutio fuerit cōceſſa poſt quadrienniū? Videtur quòd teneat, quia ſentētia lata contra ius litigatoris, tenet. ff. q̄ ſenten. ſine appel. reſcind. l. 1. ſ. itē cū contra facias. de reg. iur. l. pręſes. & l. cū prolatis.

Dynus tenet cōtra, per l. ff. de excu tu. l. ſcire oportet. ſ. cōſequens. & facit qđ no. C. de iud. l. properandū. ubi dicitur, ꝙ ſentētia lata poſt trienniū nō tenet. facit extra de app. l. ſi app. in Cle. & l. fina. C. de temp. in integ. reſtitu. & hoc de iudicio reſcindēti. Videamus nūc de reſciſſoria.

14 Et † primo quæritur ex quo tp̄e competit. Videtur, quod a tempore reuerſionis, ut l. quod tp̄e. C. de reſtitu. milit. & l. ab hoſtib. C. de cap. & poſtlimi. Pręterea actio, q̄ nō eſt, tolli nō pōt. C. de iure dot. l. in rebus. ſ. omnis. de uſufr. l. corruptionē. ergo ſi tollit eſt, ſed hic tollitur, ut dic. l. ab hoſtibus. ergo eſt ante reſtōnem. Docto. dicunt, ꝙ oritur ī integrū reſtōne. impetrata, vel ſaltem ex tūc effectualiter competit, & uidet expreſſum. C. ex qbus cau. maio. l. fina. & hoc cum dicit, reſciſſa uſucapione &c. & ff. de actio. & oblig. l. in honorariis. ſ. pen. & patet in dicta l. quod tempore. ubi dicit, quòd amota pręſcriptione intra annum pōt uendicare, ergo ex tūc incipit, ex quo amota eſt: & hoc eſt expreſſum in dicta decretali c. 1. in cle. Non obſtat, qđ tollitur, qa nō eſt uerum, vt infra dicetur. Præterea, non eſt bonum argumentū, qa actio, quæ nō eſt nata, dicit tolli, cū præſcribitur materię, ex qua cauſari debebat, ut uides in pignoratitia, cui pręſcribit iure offerēdi. C. de præſcri. 30. ann. l. cū notiſſimi. Et peti. hęred. cū nō intentat querela intra quinquenniū. C. de inoffi. teſt. l. ſcimus. ſ. fi. Sed bene concedo, ꝙ iudicium reſcindens, cōpetit a tempore reuerſionis, ſi fuit lęſio in abſentia, uel

15 a tēpore læſionis, ut dicto c. 1. † Sed quærit quāto tempore durat. Scis, ꝙ glo. dicunt, ꝙ durat hodie quadriēnio, ut l. fi. C. de tēpo. in integ. & ibi de hoc. Certe illa lex non uidetur loqui de tempore reſciſſorię, ſed de tempore iudicii reſcindētis, qđ olim erat annus, hodie quadrienniū ut ibi: & de illo tp̄e loquitur hic, & in dicta l. qđ tēpore. Breuiter dicas, ꝙ ſi fuerit læſio in minori tempore quadriennii, reſtituitur tātum tempus, quātū fuit lęſus, & reſciſſoria tātū durat, & nō plus, ſi fuit ī maiori tēpore. Dy. nō aperit quid iuris. Iacob. dicit, quod durat tanto tēpore, quanto prima durabat, ante quam læſio contigiſſet, ita ꝙ ſi fuit abſens per ſeptē, vel octo annos durabit tm̄. Dicas ſecure, ꝙ olim iudiciū reſcindēs, habuit annū, ut hic. Itē & iudicium reſciſſoriū annū, ut l. in honorariis. ſ. alli. Iſte annus iudicii reſcindētis eſt hodie alteratus, & mutatus ad quadrienniū, p l. fi. de tēpo. in integ. reſtit. Sed annus reſciſſorius, q datur poſt impetratā reſtitutionē, non eſt alteratus, nec immutatus, nec illa l. fi. de eo loquitur, imo remanet incorrecta: & ſic debet intelligi l. fi. C. ex quib. cau. maio. & d. l. in honorariis. ff. ex q. cauſ. maio. l. ſi is cuius. q̄ nō ſunt correctę, nec correctę, reperiunt. Per hoc patet reſponſio ad qōnē, ꝙ actio reſtitutoria, ſi ſit lęſio in tempore minori anno, durat tanto tēpore, quāto reſtituit, qa plus nō reſtituitur. ut ſ. dixi, & patet in c. 1. ſ. al leg. & ita nō poteſt ulterius intentari: ſed ubi eſt læſio in tēpore maiori, vel eſt alia lęſio, forte in liberatione, vel alias tūc actio reſciſſoria, q̄ data reſtitutione cōpetit, non durat, niſi anno, qa cōtra ius, & daī ex quodā beneficio, ut l. in honorariis. q̄ non eſt correcta. is aūt annus eſt utilis, ſicut ī aliis ꝑtoriis j. de ppe. & temp. act. in prin. uerſ. eas vero. cū ibi. no. Quæritur, an hæc actio poſſit ꝑpetuari. Gloſ. & omnes Doc. dicunt, ꝙ ſic, ut no. d. l. fi. de tēp. in integ. reſt. & d. l. ſed & ſi p ꝑtorē. ſ. quoties. unde licet iudiciū reſcindēs nō poſſit ꝑpetuari, ut d. l. fi. tm̄ de hoc nō reperit ꝓhibitū. & ideo uidet cōceſſum ſm omnes. Sed

16 nūquid † per litis cōteſtationē factam in iudicio reſcindenti ꝑpetuat reſciſſoria? Io. dicit, ꝙ ſic, ꝓ quo facit ff. de bo. poſſ. l. cū quidā. Sed Dy. dicit, ꝙ illa lex nil facit, quia ibi utrūq; remediū ſimul cōpetebat, & ipſo iure, ſed hic non cōpetit reſciſſoria, niſi demum reſtitutione impetrata, ut ſatis ſ. dictū eſt. Vnde ſm eū, ſententia Io. neceſſario conuincitur falſa, qa certū eſt, ꝙ reſciſſoriū non cōpetit, niſi demū reſtitutione impetrata, qđ durat anno tantū, ut ſatis ſupra allegatum eſt. cum igit reſtitutio petat per iudicium reſcindēs, ſi dicas, ꝙ litis cōteſtatio facta in reſcindēti ꝑpetuet litē in reſciſſoria, ſequit, ꝙ nō erit annalis,

ſed

ſed ppetua,ſaltem per illud accidens. Vnde fruſtra ſtatu
27 tū eſſet ei anno finiri.iudiciū ergo reſcindēs durat qua
drieñio continuo hodie, quod(quo ad quædam)eſt utī-
le,ut not.dicta l.fi.C.de tēpo in integrū reſtitu.& hoc in
iudiciis,& foris ordinariis.Quid ſi lis uertatur, uel ſupe-
retur uerti in cōſiſtorio principis?Poteſt dici,quòd tunc
nō ſit continuū,nec currat.C.de tempo.appella.authē. ſi
tamē.dum,tamē nō ſit negligentia in ſupplicando.eod.ti
tu.l.fi.§.illud.& no.in Spec.de in integ.reſtitu.§ ſ. uerſi.
porro. nu.6.Itē quęritur, utrū actio reſciſſoria poſſit op-
28 poni i modū exceptionis,ante reſtitutionē.Et uidet , ꝙ
ſic,quia nō eſt opus reſtitutione,ubi res puenit ad domi-
nū.ff.ex quib.cau.maio.l.ſi is cuius.P æterea , ſicut iudi-
ciū reſcindēs reſcindit uſucapio.nec ante cōpetit reſciſ-
ſio:ita q̄rela inoffi.teſt.reſcindit teſtamētū, nec ante com
petit petitio hęreditatis,ut l,ſcimus.C.de inof.teſ. ſed cō
ſtat,ꝙ q̄rela pōt opponi in modū exceptionis.ff. de inof
fi.teſt.l.Papinianus.§.ſi filius.ergo & beneficiū reſtitutio
nis eodē modo poteſt induci. ff. de bon.poſt.contratab.
l.ſi pręteritus.nam ad hoc,quod reſcindatur teſtamētum
per bon.poſ.contratab. opus eſt uenire corā prætore , ut
l.3.§.pen.ff.de bo.poſſ.Et tamen ſi ille,cui cōpetebat con
tratab.poſſideat,pōt excipere,ut d.l.ſi pręteritus.Glo.&
Docto.tenent contra, ut not.ff. ex qui. cau. l. nec non §.
eaemplo.quæ lex multum fecit,quia exceptione cōcedi-
tur reſciſſio.actionis,ſed reſciſſoria actio,nō cōpetit,niſi
reſtitutione pręhabita , ut in ſuperioribus ſatis dictū eſt:
ergo nec exceptio:hoc uidetur expreſſum ff.de except.l.
exceptionis.ij.in fi. & hoc ēt no.in glo.ſuper uerbo,ſtatu
tū.ff.de iureiu.l.nam poſtea. §.ſi minor. In hoc tamen di-
cas,ꝙ pōt opponi in modū exceptionis,implorando of-
ficium iudicis ſuper beneficio reſtitutionis,dicendo:Do
mine iudex dico, ꝙ ſi unquam actor uſucepit rem meā ,
ut aſſerit,hoc fuit in abſentia mea,& debeo reſtitui, qua-
re ante omnia imploro veſtrum officium, ꝙ reſtituat, &
uſucapio reſcindat,& ipſa reſciſſa,dico ipſum male pete
re.Et p hūc modū debet intelligi §.ſi filius.ſ.alle. nā filī
dicet, ſi actor poſſideret, poſſem intentare querelam, &
agere peti.hęre.nunc cū poſſideā,peto teſtamētū iudica-
ri inofficioſum,& ipſum reſcindi, quo facto dico actore
repelli debere,ſm Dyn.p quo ff.de mino.l.3.§.ſed uerū.
29 †.Quæritur, utrū poſſit excipi perpetuo, uidet,quòd ſic,
quia q̄ ſunt annalia &c.ff.de except.do.l.purè.§. fi. Videt
cōtra,quia exceptio nō videtur durare, niſi quantum du-
rat officium,ut in querela nō nume.pecunię.l. cū ultra,
C.de nō nume. pecu.& i querela inoff.teſta ff.de peti.hę
re.l.ſi qs libertatē.§.ſed & diuus.Poteſt dici, ꝙ ante impe
tratam reſtitutionē eſt quadriēnalis,ſed poſt impetratam
reſtitutionē ſit perpetua,& ſic intelligit Dyn. pro,& con
tra.Hæc opi.ſatis uidetur ratio nobilis,quia,illa regula,q̄
ſunt annalia &c.ſi obtinet,ubi poſſeſſor agere poteſt,vel
officiū iudicis implorare,ut ille, cui cōpetit querela nō
nume.pec.inoff.teſt.beneficiū in inte.reſtu.ſuper talibus,
pōt poſſeſſor querelā deponere.Et ideo currit pſcriptio ,
etiā quo ad accipiendum,ſed ea quo teſtamētū eſt reſciſ-
ſum,nō pōt agi pet.hære.nec reſciſſoria in integrū reſtitu
tione petita,qa illæ uadūt ad uendicādā rē,nec poſſeſſor
pōt agere eas intentare ſ. eod. §. æque. & ideo perpetuo
pōt excipi,qa nō eſt in poteſtate rei agere, ut d.l.pure.§.
fi.de dol.excep.Et ſic pōt intelligi ff.ex quib.cau ma. l. ſi
30 is cuius.Sed q̄ritur,cui cōpetit hęc actio?Breuiter per ſu
periora apparet,ꝙ læſo,cui reſtitutio cōcedit propter iu
ſtā cauſā Sed cum multæ cauſæ enumerent in titu.ex qb.
cau.ma nunquid ex alia dabit reſtitutio?Dicas,ꝙ ſic ubi
cunq; pretor iuſtū uidebitur,pōt i integrū reſtituere,
d..tamē nō reperiat cōtrarium expſſum in iure,vnde ubi-
cunq; ppter iuſtā ignorantiā,quis lęditur, debet reſtitui.
Et ideo ſi quis extraneus p ignorantiā conſuetudinis uel
ſtatuti pœnā,uel damnum icurrit,ſuccurri debet ei,vel ſi
forte aliquis aliquos teſtes pduxit, q omnes repellunt ,
forte pp excōicationē, uel aliquos obiectus reſtituit,ui-
de p I..n.ex de i int.reſ.c.auditis.nu.3.de te & ate.c.ci

ueniſſent.& idē credo,ꝙ ſi fuit peregrinus,p ſaluāda aīa
& in peregrinatione læſus fuit,vel ſi pp mercaturas exer
cendas abfuit. uide in Spe. ti. de in integ.reſt.§. ſupereſt
uer.actor ergo.nu.20 & uide notata in l.fi.de in inte. re-
ſti.Item dic,ꝙ nedū reſtituit læſus, imo ſucceſſor,& alii
quorum intereſt uide ff.de mino.l.qđ ſi minor,& l.patri:
21 ex qb.cau.l.cū miles.C.de fideiuſ.mi.l.j. & 2.tex. forma
l.nō ſolū.ff.de in inte.reſt.Item quæritur † ꝯ quē datur,ſu
per hoc dicas,ꝙ nedū aduerſus eū, qui immediate ſenſit
lucrū ex læſione,imo ꝯ tertiū, ad quē res peruenit . uide
ff.de mino.l.i cauſæ,la.1.§.pe.& fi.cū l.ſeq.ex q.cau.ma.
l.Iulianus.lib.4.ſcribit,nō ſolum.Nūc q̄ramus de forma
tione libelli. Et primo de iudicio reſcindenti. Primo q̄
q̄ritur,an debeat dari libellus i iudicio reſcindēti.Et non
vī,qa expeditur iudicis officio.& ubi imploratur officiū
iudicis non eſt opus libello,ut no.ff.de interro.act.in ru-
brica.S p hoc vī.dicēdū,ꝙ ubi reſtitutio poſtulatur prin
cipaliter opus ſit libello,ſi aūt incidēter in cōt.i cā prin
cipali,tūc nō eſt opus.ar.extra de offi.iud.c.2. de hoc in
22 Spec.de in integ.reſti.§ ſupereſt uer.& ſcias. nu. 2. † Vi-
deam' ergo de forma. † Dñs do,I1.& Pe. ꝙ qdā formāt
ſic.Dico,ꝙ talis rē meā in mea abſentia uſucepit,peto re-
ſtitui.& uſucapionē reſcindi. Dñs ſpē. ꝙ iſ libellus non
pcedit,qa ſum mihi cōtrarius, ex quo enim dico rē uſu-
captā,dico non meā,quia uſucapio tollit dñium: ex hoc
ꝙ dico meā,dico nō uſucaptā.Præterea nō ſufficit dice-
re rē meā quandā,imo dēt dici rem meā,q̄ mea erat,cum
uſucapio cōpleta fuerat,ſm eos.Aduerte quia ſuper for-
matione hmōi libelli, nō poteſt dari certa doctrina. ua-
riatur.n.ſm uarietatē factorū,& in narratione,& in con-
cluſione. In hoc tñ aduerte, ꝙ ponas cauſam,quare pe-
tis reſtitui,forte qa minor,uel maior pp abſentiam , uel
propter aliā iuſtā cauſam,& poſtea ponas læſionem,dein
de concluſionem, quæ diuerſificatur,ſm diuerſitates fa-
ctorū:nam ſi petēs reſtitui rem poſſidebat, repetet reſti-
tui ad ſtatum, in quo erat,& p hoc iudiciū ei reſtituet,&
ad hoc cōcludet. Si uero petit obſtaculū uelut uſucapio-
nem remoueri,concludet ad hoc. Vñ ſecundū uarietates
factorū oportet,ꝙ uarietur concluſio,aduertendum po-
tiſſime,an p iudiciū reſcindens,debeat actio reſtitui,vel
res de quo dixi ſ.ſatis plene.& ſecundū hoc cōcluſio for
mei.& hoc facile eſt uidere,cuicūq; practico. Vnde quā
23 do reſtitutio ſit per † iudicium reſcindēs,dicet ſic , Dico
ego talis cōtra talē,ꝙ tempore minoris ætatis meę a poſ-
ſeſſione cecidi talis rei mobilis , & ipſe talis , talem rem
meā,& q̄ mea erat, tpe uſucapionis cōpletę uſucepit &
eam detinet uſucaptā.Vnde cum minoribus læſis, debeat,
per reſtitutionē i integrū ſubueniri,& ego læſus ſū,& ſum
intra tempus petendæ reſtitutionis,peto p officiū ſ inte.
reſti.uſucapionem ꝙ prædictam reſcindi,& mei poſſeſ-
ſionē priſtinam reſtitui,& reponi.Vel ſic:Tempore mino
ris ætatis meę,uendidi talē rem , & tradidi q̄ mea erat.Vn
de cum læſus fuerim in uenditione pdicta, peto in inte-
grum reſtitui, ac uenditionē pręd ictam reſcindi mihiq;
rē reſtitui,&c. Vbi vero maior petit reſtitui,poteſt dice-
re ſic. Cū abſentauerim me reipublicæ cauſa,talis,talem
rem meā occupauit,& ipſam in mei abſentia,ſe uſucepiſ
ſe dicit. Vnde cum iura dicāt abſentes reipublicę cauſa
reſtitui,per ueſtrum officium,peto in integrum reſtitui,ac
uſucapionem reſcindi,dictamq; rē mihi reſtitui, cum re
ſtitutio me in priſtinū ſtatū debeat reducere,& reponere,
&c.Si uero per iudicium reſcindens , nō debeat res reſti-
tui,ſed actor,quia forte læſus nō poſſidebat, dicet ſic. Di
24 co, † quòd talis talem rem meam, & quę mea erat tem-
pore uſucapi.completæ,& quā ante meā abſentiam poſſi
debam tēpore abſentiæ meæ uſucepit. Vnde cū læſis pro-
pter talē abſentiam debeat per in integ.reſti. beneficium
ſubueniri,peto per ueſtrum officium, in integrū reſtitui,
ac dictam uſucapionem reſcindi, actionemq;,mihi cōpe
tentem tempore,quo me abſentaui reſtitui,&c.Sic pote-
ris form. re ſemper uariando concluſiones, ſecundū ua-
rietatis factorum, Sed qūo formatur libellus in reſciſſo-

ria actio

ria actione. Super hoc aduertas, quia interdum reſtituitur
actio realis, interdum perſonalis. Vnde qñ actio realis re
ſtituitur, conclude, ut in reali ad declarandũ. Si pſonalis,
ad dandũ ratione, ſicut in prima faciẽdo mentionẽ de re
ſtitutione p̄habita. Et potes dicere ſic, cũ talis rẽ meam
teneret, tẽpore quo reipublicæ cauſa me abſentaui, vel
quo poſitus fui in vinculis, eamq; tunc poterã uẽdicare,
& eã vſucepit me abſente, propter quod in integrũ reſti-
tutus ſum, dictaq; vſucapio reſciſſa, peto dictã rẽ declara-
ri ad me ptinere iure domini, eaq; mihi reſtitui &c. Vel
ſi prima erat publiciana formet in publicianam: ut ſupra
proxi. uel ſi erat confeſ. vt in illa faciendo mentionẽ de
reſtitutione, & nominãdo actionẽ, eodẽ modo in hypo.
Itẽ in quacunq; actione perſonali, ſicut in prima, & ſi uis
videre aliquas formas, vide in Spec. de in integ. reſtitu. §.
25 ſuper lib. 4. non tñ ita plene. † Sed quid ſi reſtitutus agat
prima actione, non facta mentione de reſtitutione, nun-
quid ualet libellus, ut ſi reus excipiat de uſucap. actor re-
plicet de reſtit. non uidetur per hunc §. debet enim dice
re poſſeſſorem nõ uſucepiſſe &c. nec eſt ueriſimile, quòd
lex dixerit hoc ſine cauſa, credo, ꝙ ſit tutum dicere, ſi tñ
non dicatur hoc in libello, videretur, ꝙ ex quo reſtitutio
fuit præhabita, quod poſſet de ea replicari ff. de iureiu. l.
nam & poſtea. §. ſi mino. ff. de mino. l. 3. §. ſed utrũ. Prima
eſt uerior, qñ reſciſſoria eſt utilis, quia q agit utili, debet
tñ exprimere, quòd appareat, an agat utili, uel directa, ut
dixi s. §. i. ſed ſecus ubi ſupereſt directa, ut dixi s. uer. per
g hoc. Sed nũquid g iudicium reſcindens, & reſciſ. poſsũt
eodem libello intẽtari? Videtur, ꝙ non, quia iudicium re
ſcindens eſt præparatoriũ, nec reſciſſoriũ cõpetit, niſi re-
ſtitutione prę habita, ut ſupra ſatis dixi. & ita nõ uidentur
poſſe ſimul intentari. ff. ad exhibẽdum. l. gẽma. Præterea,
ubi plures actiones, ita ſe habẽt, quod ſententia lata in u-
na, obſtat exceptio rei iudicatæ in alia, non pñt ſimul in
tentari. ff. de except. l. fundo. & l. fundum. Sed conſtãt, ꝙ
ſnia abſolutoria lata in iudicio reſcindendi, nõ põt com
petere reſciſſoria, quæ ex eo cauſatur, ergo &c. In contra
rium vr̃, quia querela inoffi. teſta. & peti. hęred. poſſunt
intentari in eodẽ libello, & eodem modo actio, ad exhi-
bendum, & rei uendic. ff. de inoffi. teſta. l. qui de inofficio
26 ſo. cum ibi no. Solu. aut quæris, † utrum poſſint intẽtari,
in eodẽ libello. i. ſimul cõplecti. & ita ut ſucceſſiue pro-
cedatur? dic, quòd ſic. Aut ut ſimul procedat. & dic, quòd
non, ſm Dy. & facit ff. de ædil. edict. l. cũ eiuſdẽ. de iniur.
l. prętor. §. ſi mihi plures. & hanc opi. tenet ẽt Iac. Et põt
formari libellus in iudicio reſcindenti, ut s. dixi. & poſt
concluſionẽ libelli iudici reſcindentis dices, qua reſtitu
tione prę habita peto utili rei uendi. reſciſſo. dictã rem ad
me pertinere iure dominij per ſententiam declarari, & ſi
cut in rei uendi. de hoc in Spe. de in integ. reſti. uerſi. ſed
nunquid in eodẽ libello & uide ibi poſitiones actoris, &
27 rei. † Quia ſatis uidemus de libellis, uideamus de proceſ
ſu. Reſtitutio in integrum datur cauſa cognita, & in ea li-
te conteſtata, ut c. 2. ex̃. de offi. iudi. Pone, ꝙ pars uocata
cõtumaciter, ſe abſentat, qd fiet? qa ad definitiuã nõ põt
procedi, lite nõ conteſtata, ut l. properandum. C. de iudi.
& in c. qui frequẽter. & in rubro, extra ut lite nõ conteſta
ta. gl. vr̃ ſentire in dicto c. quòd fiet miſſio. Sed certe non
eſt prouiſum ſufficiẽter, quia dictum iudicium non perpe
tuatur, ut l. ſi. de tempo. appellatio. ff. de mino. l. Papinia-
nus. §. ſi. & aduerſarius ueniẽs, recuperaret poſſeſſionem
ſuã, ẽt poſt quadriẽnium, ut d. l. pperandum. §. ſi aũt. Spe.
uĩ uelle, ꝙ poſſit procedi ad definitiuã, lite non conteſt.
& ꝙ ſit ſpeciale, ſicut in multis aliis caſibus, quia lex hoc
uidetur uelle. ff. de min. l. in cauſæ. §. cauſa autem cognita.
ibi, uel contumaciã, &c. pro quo C. ſi minor ab hæred. ſe
ab. auth. ſi omnes. & hoc ſatis plene tangitur in Spec. de
in integ. reſtitu. §. quis autem. uerſi. ſi. nu. 40. li. 2.
28 Poteſt † dici, ꝙ ubi per iudicium reſcindens, debet fieri
reſtitutio rei; ꝙ tunc ſufficiat miſſio, nec pcedatur ad re
ſtitutionẽ, lite non conteſt. quia tunc ſnia habet uim diffi
nitiuæ, ut toti negotio finem imponat. Sed ubi daĩ ſolum
in integ. reſ. & reſtituitur actio reſciſſoria: tũc lite nõ con-
teſta. põt procedi ad definitiuã. Et eſt ratio, quia illa non
eſt proprie definitiua, cũ nõ imponat finem toti negotio,
ſed ſolũmodo præparat aliam actionẽ. ff. de re iudica. l. i.
Et huius diſtinctionis põt apparere ratio: quia in primo
caſu res certa petitur, & ita põt fieri miſſio in ea. Sed in
ſecundo, nulla res petitur, ſed ſolũ reſtitutio, & ideo non
põt dici, ꝙ fiat miſſio in poſſeſſionẽ rei petitæ. Et idẽ cre-
derẽ, ſicut in hoc ſecundo caſu, in primo, qñ non petit re
ſtitui aduerſus certã pſonam, ſicut qñ petit reſtitui aduer
ſus aditionem hęreditatis: ut dicta auth. ſi omnes. Sed ad-
huc reſtat reſpondere, quia in primo caſu non puidetur
miſſo, cum non ppetuet actio. Solu. licet non ppetuetur,
ad minus tpa non currunt, ea quo facit diligentiã, & ſtat
per ſubterfugia aduerſarii: ut ff. de minorib. l. initia utile.
Sed quęritur, certum eſt, ꝙ is, q petit reſtitui, habeat ſe di
cere læſum, nunqd tenetur pbare expreſſum? Vr̃, ꝙ ſic. ff.
de iureiurã. l. nam poſtea. §. ſi minor. & ff. de mino. l. quòd
ſi minor. §. non ſemper autem. In contrarium ur̃ expreſ-
ſum, de i integ. reſt. c. auditis. & c. ſciſcitata: Pręterea ſi di
cas, quòd habeo probare in iudicio reſcindenti, rẽ meam
eſſe, tñ onerabor, ſicut in uẽdicatione vtili reſciſſoria, ꝙ
non ur̃ conſonum rationi. Super hoc articulo eſt diſtin-
guendum, qa aut p iudicium reſcindens petitur reſtitutio
de iudicialibus, aut de extraiudicialibus Primo caſu, aut
petitur reſtitutio cõtra proceſſum, & ante ſniam, aut con
tra ſentẽtiã, ſi contra pceſſum tñ, qa forte termino perẽ-
29 ptorio aſſignato, uel ante renuntiationẽ, † & concluſio-
nẽ, non allegauit exceptionẽ, tunc nihil probabitur de
lęſione, quia læſio apparet eo ipſo, ꝙ non oppoſuit intra
tps, & ita intelligitur c. auditis. extra de in integ. reſtit. ff.
de mino. l. minor 25. an. §. omiſſam. bene tñ uerum eſt, ꝙ
ſi peteret reſtitui ad pponẽdã declinatoriã ſori, vel aliã,
ex qua ius ſuum modicum prima facie lęderet, ꝙ iudex
dẽt ex officio audire, & reſtitutionẽ, ſi ſit modica lęſio,
denegare. uide plene ex̃. de in inte. reſt. c. corã in pri. per
Inno nu. 1. Et ideo credo, ꝙ qui petit reſtitui, debet ſpeci
ficare allegationem, quã dicit omiſſam. vbi uero petit re-
ſtitui cõtra ſententia, tunc oportet docere de læſione ple
ne, & hoc Doc. ſe tractabit ſentẽtia, & pceſſus, & reſtitu-
tus reponeret in ſtatu, quo erat ante ſentẽtiam. & ideo ſi
rẽ tradiderat uirtute ſentẽtię reſtituetur ei, & totus pceſ-
ſus reuocabitur, & ſic intelligit extra de in integ. reſt. c.
cum ueniſſent. ubi Papa uidit, & inſpexit priuilegia, ante
quã reſtitueret. Et hoc, ſi conqueratur de ſentẽtia, & petat
aduerſus eã reſtitui, & aduerſus pceſſum. Si ãt dicat ſe lę
ſum, propter aliquam exceptionẽ non probatam & petat
ſe reſtitui, ad eam probandã, tunc non probabit ante reſti
tutionẽ, ſed fiet, ut dicitur extra eodẽ. cap. ſubſtituta. vide-
licet executio ſententię, & reſtituetur ad probandum, &
ita tenet Speculator, titulo de in integrum reſtitutio. §. ſi
quis ãt. uerſi. illud quoque. Et eſt bona ratio: quia hoc ip-
ſo apparet lęſio, ꝙ exceptionẽ propoſuit, & multas proba
tiones produxit. Vbi autẽ quis dixit ſe læſum in extra iudi
cialibus, & petit reſtitui, ſicut contra contrac. ſi p hoc iu-
dicium reſcindens, debeat res reſtitui, & non act. reſciſſo
30 ria, tunc oportet plene probare læſionem. † vnde ſi dicat
ſe dominum rei, & lęſum in dominio: ipſum plene proba
bit. Si autẽ in poſſeſſione illam ſolam. Si vero actio reſti-
tui debeat reſciſſo. tunc non habet probare, niſi ſemiple-
ne, & forte per iuramentum. & hoc videtur fuiſſe de mẽ-
te Innoc. quamuis multum uariet. extra de in integrum
reſtitutio. capitu. cum ex literis. col. ij. num. 7. Et facit ad
hoc, quia in prætoriis ſufficit ſemiplena probatio, & per
iuramentum, ut dicitur in actione ad exhibendum. ff. ad
exhibendum. l. tertia. §. ſciendum. cum nota.

Hęc ſunt de ſobſtantia materiæ: & tamen incognita le
h giſtis. Sed quid ſi petens in integrum reſtitui h ad actio
nem reſciſſoriam in iudicio reſcindenti, onerauit ſe ple
na probatione, & plene probauit ſe dominum, vel rem
ad ſe pertinere, & pars aduerſa, nihil dedit ad contra-
rium, nunquid reſtitutione facta in integrum, eodem
iudicio,

indicio,ſiet ei reſtitutio?Non videtur,qa ad hoc non agi-
tur,& iudex non debet ſuper alio pronuntiare,quã qđ pe
titur,vt l.ut fundus.ff.cõi diuid.C.de fideicom.lib.l.ſi.Sa-
31 tis†poteſt dici contra , quia per talia iudicia præparato-
ria,ſit rei reſtitutio,qñ nil proponit a parte aduerſa ff. ad
exhiben.l.Celſus.§ id m Celſus.& l.tigni.§.ſi.cum l.ſeq.
Et ad cont arium poteſt reſponderi,cum dr:ꝙ iudex non
debet ꝓnuntiare ſuper eo,qđ non eſt peritum,qa imo qñ
ſibi conſtat,& materiã tangit.extra de cõſue.c.cũ iter. de
teſta.c.Raynaldus.ff de uerb. obl.l.ſi ſeruum.§.ſi. Inſup
no.ꝙ in hac actio reſciſſoria veniũt fructus, & omnia q̃
ueniunt in actione directa.ff.ex quib.cau.ma.l.nec nõ.§.
ſi.Multa alia poſſent hic tangi.quæ tãgunt materiã, tñ ſa
tis ſunt clara per tex. & glo. quas diligẽter ſtude,& vide
Spe. in ti.de in integ.reſti.lib. 2.& 4.& Doct.iuris. cano.
in eo.tit.extra.Vn . tangit Pet.de Bel.per.in prin.huius §.
utrũ reſpublica ciuitatum aliarum,quã Romæ & munici
piorum reſtituatur,& arguit,ꝙ ſic,quia præſides in ꝓuin
cijs deſtinantur , & cognoſcunt, quod lex dicit,quòd vi-
cegerẽs præſidis cognoſcit de reſtitutione reipublicæ,er
go de alia republica loquit,quã Romanorũ. C. de offic.
32 eius,q uicẽ alte.ge.l.1.Prętererea,ſi†legati reipublicę alte
rius,quã Romanæ reſtituunt propter fauorẽ,& contem-
platione ipſius ff.ex quibus cauſis maio.l.legatis. multo
fortius ipſa,quia pp quod unumquodq; tale,& illud ma
gis.C.de ſacroſanct. eccle.auth.multo magis. Ipſe tenet
contra,dicẽs,quod reſpublica Romana, ꝙ reſtituitur,qa
habet bona diffuſa longe , lateq;, & per adminiſtratores
longinquos regitur.Ideo ſubueniendum fuit ſibi,q̃ ratio
non põt aſſignari in alijs ciuitatibus , quæ ſe regunt p ſe
ipſas.Et ad hoc allegat l.nihil.ad Maced.per quã vr,quòd
nõ utãtur iure minorũ,vt ibi no. & idem dicit in fiſco, ꝙ
non reſtituatur in rebus ſuis priuatis,cum hoc non repe-
riatur:vnde fiſcus,& reſpublica,non ſunt idẽ,quod appa
ret,quia diuerſi tractatus , & tituli ſiũt de eis: vt apparet.
C.de iure fiſci.& de iure reipubl.Ad argumentũ contra-
rium.cum dicitur,quod ſubuenitur legatis,qđ pp unum
quodq; tale &c.verum eſt,niſi alia ſit ratio,quę impediat.
Vnde in legato eſt alia ratio,quam in republica,quia ille
reſtituitur propter illã abſentiam,ſed ciuitas eſt preſẽs.
hęc quæſtio ſecundum eum eſt antiqua.& no.de ea in d.
l.nihil.& C.ex quibus cauſis maio.l.reſpubli.vbi gl.tenet
opi.quã.Pet.tenet hic.Azo.fuit in cõtraria opi.& illam ſe
33 quitur gl.C.de iure reipub.l.rempublicam.† Quidam di a
cunt,ꝙ ciuitates reſtituuntur,ſed non oppida,vel caſtra:
& de hoc in Spe.de in inte.reſti. §. quis autem.ver. ad do b
ctrinã.nu.xx.lib. 2.Inn.tenet cõtrarium, ꝙ ciuitates non
reſtituuntur,extra de in inte.reſt.c.i.pro quo facit,qa ciui
tates loco priuatorũ ſunt, ut l. eũ qui.in ſi.ff . de ver.ſign.
Itẽ quãdo uerbũ prædicatur de duobus, de uno propriè,
de alio impropriè,reſtringitur i materia odioſa ad illud, c
de quo propriè prędicat.ff.de uẽtre in poſſ.mit.l.i.§. cura
tore.de libe.& poſth.l.cum qdã. Iſta eſt materia odioſa:
videlicet reſtitutio, & ideo reſtringenda ad rẽpublicam d
Romanorũ,quę eſt propriè publica.ff.de uerb.ſigni.l.bo
norũ.iuncta l.ſi.de act.& oblig.l i honorariis.§. ſed cum
reſciſſa uſucapione.Salua opinione tãtorum,ego credo, e
ꝙ quęlibet reiplublica reſtituatur.& credo expeditum in f
d.l.rempublicam.Cõſtat enim, ꝙ tota illa materia loqui
tur de republica alia,quã Romanorum,vt nota.probatur g
in rubrica de iure reipublicę,& apparet quaſi p omnes le
ges illorũ quatuor titulorũ. & ita d.l.rempublicã debet
intelligi de alia ciuitate,quã Romana.Prętererea, cum ci- h
uitates æquiparentur eccleſijs , & earum bona cenſeãtur
ad pia opera deputata,ſicut bona eccleſiarum, ſimili pri
uilegio gaudere debẽt.C.de ſacroſanct.eccle.l. illud. &
l.ſi. Prętererea certũ eſt , ꝙ Romani trãſtulerunt in fiſcum
totũ ius reipublicę. Inſti.de iure natu.§. ſed & qđ princi t
pi.Igit fiſcus,& reſpublica Romanorum idẽ ſunt,ut not. 2
ff.de iure fiſci.l.in fraudẽ.§.neq;.C. de iure fiſci.in rubri 3
34 ca. Igitur iura poſt † cõdita ,quę loquũtur de republica 4
debẽt intelligi de alia republica,quã Romanorũ,quia il 5
la eſt ſopita,& trãslata in fiſcum.ff. de ver.ſig.l. inter pu-
blicũ.Idcirco leges,q̃ dñt rẽpublicã debere reſtitui,quas
poſt trãslationẽ p̃dictã tpe Impatorũ cõſtat cõditas, de-
bere intelligi de alia q̃ Romanorũ,qa ex tunc illa potius
dr impialis & fiſcalis,q̃ publica. Prętererea non põt dici,
ꝙ abſentia ſola ſit cã dãdi reſtitutionẽ legatis ciuitatũ,ꝙ
municipiorũ:qa ſic ſequeret,ꝙ nuntij priuatorũ eodem
priuilegio gauderẽt,qđ nuſq̃ auditũ eſt. & ſic reſtituũt fa
uore ciuitatũ,ergo multo fortius ipſę ciuitates,ergo ſolu
tio ſ data,tollit Nec obſtat,ꝙ ciuitates loco priuatorum
ſunt,verũ eſt, niſi reperiant priuilegiatæ, ſed in hoc caſu
reperiunt,vt d.l.rẽpublicã.& i multis alijs notatis i rub.
C.de iure reip. Itẽ nõ obſt.l.nihil.ad Maced. qa licet non
reperiant priuilegiatę in illo caſu, nõ ſequit quin ſint in
35 hoc,& i multis alijs.Itẽ nõ obſtat,ꝙ uerbũ†publicũ,prę
dicat ꝓpriè de republica Romanorũ,&c. qa materia re-
ſtitutionũ nõ ẽ odioſa , imo fauorabilis,ff.de minor.l.3.
§.minorẽ.cum ibi notatis.Sed cõſueuit q̃ri de fiſco,an re
ſtituat.Et non vr, cum fiſcus & reſpublica Romanorum
ſint idẽ,ut ſ.allegatum eſt.Doctores dñt cõtra, qđ fiſcus
non reſtituit,& ꝙ fiſcus & reſpublica Romanorum non
ſunt idẽ.Qđ apparet,qa diuerſi ſunt tractatus de iure fi-
ſci,& de iure reip.Certo ego credo,ꝙ ille tractatus iuris
reipublicæ nõ loquit de republica Romanorum,ut ſ.di-
xi.Vnde ratio Doctorum i nullo me mouet.Sed qđ non
ſint idẽ,ꝓbat ff.de legat.i.l.ſciendum.i prin.§.i.& ibi no.
de ędi.edic.l.i.§.illud.de iure fiſci.l.non intelligit.§.ſi in
locis.iuncto ſ.de re.di. §.theſauros. ff.ne qd i luco publi
36 co.l.2.§.hęc iterdictũ.le premier.† Soluño,verbũ fiſcus,
diuerſas habet ſignificationes.Qñq;.n.ſumitur ꝓ republi
ca Romanorũ,put nominatur vniuerſo orbi, & tũc ſunt
idẽ C.de numera.& actu.l.in ꝓuincijs. lib. 12. Et eũc põt
reſtitui,ſicut in qualibet alia republica.Qñq; pro priuata
burſa Imꝑatoris.& de illa põt dici, ꝙ non reſtituitur. &
ſic vr ſentire gl. ff.de iure fiſci.l.i.ſuper uerbo ꝑtij . Vnũ
pretermittere nolo, ꝙ q̃uis eccleſia reſtituatur, tñ prela
tus in his quę tangunt ipſum non reſtituitur.V.g. pręla-
tus,qui facit fructus ſuos,petit arreragia redituum debi-
torum eccleſię.Credo, quòd in hac cauſa non reſtituit.
ff.de minoribus.l.3.§.ſed utrum.eo.ti.l.patri.in princi.

Quid ergo,ſi petat ꝓprietatem redituum,& arreragia
& dicat ſe læſum in proceſſu? Non uideretur reſtituen-
dus,quo ad fructus per prædicta.

a *Adnot*.In ſi.Vide hic Ang.in 2.col.circa princ.uer,in gl.ho
ſtiũ.& ver.ſe.vide in 8.co.poſt prin.i ver.i gl.in uer.hoſtiũ.
b In ſi.Docto.communiter ſequũtur hic gl.Sed d.Ia.repro-
bat hic Ang.quem vide.Itẽ qa tex.dicit,ꝙ captus ab hoſti
bus põt uſucapi.exẽplificat Iaſ.de actione perſonali,in qua
currit præſcriptio non ex poſſeſſione præſcribentis, ſed ex
ſolo curſu temporis negligentia non petentis hic per eum.
c Pone ꝙ.De hac quæſtione do. Iaſ.recitat hic elegãter Do-
cto.altercãtes,& cõcludat eos:demũ opi.ſubiũgit in x.col.
ante me.ver.i ea.gl.ibi.ff.ex qb[9] cau.ma.vide etiã hic Ang.
d Diſtincta ſpecies. An aũt actio reſciſſoria ſit natiua,uel da
ti ua,uide hic Bal.in 2.col. prope ſi.uer. quæro utrum uide
Iaſ.hic in xv.co.circa prin.uer. nunquid autem iſta actio.
e Directa.Vide d.Iaſ.hic in 15.co.poſt me. in ver.in e.gl. ibi
nunc dicitur &c.
f De forma. Vide Bal.hic.in 3.col.Ang.in 8.col.poſt me.uer.
q̃ro ergo q̃uo.& do.Iaſ.in xvj col.poſt me.ver.ex gl. reſtat.
g Sed nũqd. Hãc qõnẽ format Ang.hic in 7.col. prope ſi.in
uer.q̃ro an officiũ,& qñ poſſunt cumulari,uide eundẽ in 8.
col.ante ſi.uer.quæro qñ ſimul,& qualiter format libellus.
h Reſtitui.Sed intra quãtũ tẽpus debet ꝓponi iſta actio re-
ſciſſoria,uide p Ang.hic in pe.col.poſt princ.i n uer.q̃ro in-
tra quãtũ tẽpus. Itẽ ea.col. ꝓpe ſi.ver.quæro an reſciſſoria.
Quærit idẽ Ang. an reſciſſo poſſit proponi per modum ex
ceptionis duas quæſtiones alias vide p eundem in alt. col.

1 *Contractus & ultima voluntas in aliq.diſcrimen.*
2 *Lucratiui & onerosi diſcrimen.*
3 *Damnum quid.*
4 *Reuocatoriam ex delicto dari .*
5 *Reuocet futurus creditor.*

Fiſcus alienata ante crimen reuocat.& 7.11.
9 *Donata ante crimen,an reuocabilia.*
Fraus quo deprehendenda.
12 *Reuocati an reddendum pretium.*
13 *Alienanti pœnitere non licere.*
14 *Legatarius,creditor.*
15 *Reuocanti obſeruanda.*
16 *Reuocatoria in quem negata.*
17 *Annus ex quo currat.*
18 *Reuocatoriæ quot.*
19 *Actiones in factum.*
20 *Actio binomia.*
21 *Actio pro uno in diuerſos data.*
22 *Debiti obligatio quando in ſufficiens.*
23 *Reuocatoria in quos,& a quo,ad quæ datur.24.27.*
25 *Reſtitui cui debeat.*
26 *§.item ſi quis in fraudem ſenſus.*
28 *Reuocatoriam uarie dari.*

2 Item, a Si quis in fraudem. Iſte §. eſt ſatis planus. Caſus talis eſt. Habebam debitorẽ,qui tenebatur mihi i centum, alienauit bona ſua in fraudẽ mei, ne meum poſſem conſequi debitum,egi contra ipſum, feci eum condẽnari, & miſſus ſum iuſſu iudicis io poſſesſionem bonorum eiuſdem,quæ forte non ualent decem,uolo agere contra illos,quibus alienauit,quæritur ounqd poſſum? Dicit Imperator,quòd ſic,& rẽ petã,& reuocabo, ac ſi non fuiſſet alienata,& ſemp in bonis debitoris remãſiſſet. hoc dicit iſte §.q §. eſt bene gloſſatus, nec habet longam materiã. Idcirco eius materiã pſequar,apoſtillando gl.ut breuius 5 tranſeam,& eas non repetam,ne papyrum occupem.† In gl.not.ut uterq; io fin. uide ſupra qbus ex cauſis ma. non li.§. in fraudem. Queritur de rationibus diuerſitatis. Et quare primo requiritur dolus ea parte alienãtis, & acquirentis,vel ſaltem alieoãtis,& nihilominus euẽtu in contractu inter uinos, ſed in ultim a uoluntate ſufficit ſolus euẽtus. Dicit Pet.de Bellapert.poſt Iacob. Ratio eſt, quia ubi debitor alienat in ultima uolũtate,non eſt ſpes,quòd unquã acquirat,de quo poſſit ſatis fieri creditorib⁹,cum ultra non ſit ſpes,quod acquirere debeat,ſed ubi inter uiuos,pôt acquirere adhuc,de quo poſſit ſatiſfieri creditoribus. Ideo hoc caſu,non ita faciliter reuocatur. Primum tñ membrum fallit in libertatibus directis,fauore libertatis. Et uide quod ſcripſi in dicto §.in fraudem. † Secundo quare requiruntur tria,ubi alienaẽ titulo oneroſo,ſed ubi lucratiuo,duo tantum. Dicit ipſe, quòd non eſt par ratio lucra capere,& damna euitare. C.de codicil.l.finali. Tertio,quare ubi debitor alienat ioter uiuos,tria requiruntur,ubi libertus, ſufficiunt duo. Reſpondet idem Pet.iura magis mihi conſeruãt,id quod meum eſt,quam quod eſt mihi debitum. vnde patronus habet ius in tertia.§. de ſucceſſ.lib.§.ſed noſtra.ſed creditor non habet in rebus debitoris. Vnde licet tu debeas mihi cẽtum,non pp hoc res tuæ, meę ſunt uſque ad centum. Pro hac ratione facit ff. de uſuris.l.uideamus.§.ſi actionem.vel dic ſecũdũ eum, quod creditor,qui reuocat oon reddit pretium.ff. quæ in fraudem creditorum.l.ſi debitor.& l.ex his.ſed patronus ſic,ideo facilius reuocat.ff.ſi quid in fraudẽ patro.l.1.§. ſi quis in fraudem. Et qui in hoc grauatur,in alio releuatur. ff.de iureiuran.l.cum qui. Item quę in hac gloſ.de liberto dicuntur,procedunt ſecundum determinationem l.ff.de iure patro.l.ſi libertus. In hoc aũt caue,quia ubi legando committitur fraus,ooo habet locum iſta materia,nec iſta actio,ſed condictio indebiti,uel cõdictio ex lege.ut l. ſi. §. ſi uero. C.de iure deliberan.nec opus eſt reuocatoria, quia legata ſuot ipſo iure oulla. In gloſſa, large accipe.
b b in fine. Et hoc ſiue ſit creditor ea contractu, vel quaſi, vel delicto, vel quaſi. ſm inteotionem glo. Iaco.& Pet.dicunt,quòd Roſre.dicit, quod reuocatoria non datur creditori ex delicto,vel quaſi. Et probat ſic. Conſtat, quòd
3 fraus exigit damnum.† damnum proprie dicitur diminutio patrimonii.ff de damno inſecto.l.3.ſi agã actiooe re-
4 uocatoria† cõtra illũ,qui emit ab eo,qui tenebatur mihi ex delicto,forte actione iniuriarum,vl furti ad pęnã, vel vindictam,non ergo pro reſarciẽdo dãno meo, vel patrimonio,igitur hæc actio non cõpetit, ad hoc.& ꝓ hoc vr̃ ff.ſi quid in fraudem patro.l.i.§.& alias. Attameo ipſi tenent contra,dicẽtes reuocatoriã dari,& creditori ex delicto,uel quaſi,quia ex quo lex loquitur ind iſtincte.intelligenda eſt.ff.de public.in rem actio.l.de pretio. Nec ob.argumentũ Roſr. quia vbi agitur ea delicto, non eſt diminutio patrimonii, quia imo ea quo actio erat acquiſita.ff. quę in fraudẽ creditorum.l.qui autem.ſecundũ Petrum.

Præterea argumẽ.Roſred.non procedit, vbi agitur ex delicto,vel quaſi,ad intereſſe,vel dãnum,ſicut in actione legis Aquil.§.ad legem Aquiliam.in prin.ff. ad legẽ Aquiliam.l.in lege.§.de obliga.quæ ea quaſi delicto.in prioc. Et facit pro opinio.Doct.ff.qui & a quibus.l.ſi cum fideicommiſſoria.§.ne quis creditorum. Sed quæritur hic loquitur in creditore præſenti,quid de futuro? V.g. Quidam volens recipere magnam pecuniam mutuo,vel ſe obliga
5 re alicui,ex aliquo cõtractu alienauit bona,aotequam † ſe obligaret,poſt ſe obligauit,ounquid talis creditor poteſt agere reuocatoria? Iacobus dicit, ꝙ ſic, dumtñ appareat de fraude.ff.quæ in fraudem creditorum.l.ait prętor.§.i. & facit ff.de bonis damna.l.cum ratio.§.ex bonis. a contrario ſenſu. Pet.idem,ſed tñ nulla lea hoc cogit dicere: ſm eum.hoc tamen reſtringit ad caſum, quo incontinẽti poſt fraudem adhibitam contrahitur ff.de priuilegiis credi.l.ſi uenter.§.ſi.ſicut Pet.l.lecta uerſi.dicebam. Hæc opinio ſatis eſt ęqua,& ratiooabilis.glo.tameo videtur tenere contra. C.de iure fiſci.l.i.libro 2. pro qua facit ff. quę res pigno.obliga.poſſ.l.penul. Sed pro opi.Docto. facit C.de donatio.ante nupt.auth.ſed iam neceſſe. & ibi not. contra io ſimili.ff.quę in fraudem credito.l.ſi quis cũ haberet,ad municip.l.ſi.§.item reſcripſerunt.l.2. Non obſt. dicta l.penulti.quę res pigno.obliga.poſſunt,quia ibi nil agitur de fraude,nec loquitur in caſu,quo fraus eſſet adhibita,nec facio differẽtiam,an incõtinenti, vel ea interuallo fraus fuerit adhibita,ſi de ea cõſtet,ſed quo ad hoc. an præſumatur fraus,vel non:bene poſſet eſſe differẽtia, vt infra plenius dicetur. Quærunt do. Iaco.& Pet.quid de eo,qui alienauit in fraudẽ fiſci,antequã delictũ cõmitteret,propter quod deberent bona confiſcari? Verbi gratia.
6 † Quidam uolẽs interficere hominẽ,vel delictum cõmittere,propter quod deberent bona confiſcari de cõſuetudine,uel de iure,alienauit bona ſua, tandẽ delictũ cõmiſit,condẽnatus fuit,fiſcus uult bona reuocare,nunqd poſſit? Doct.dñt,ꝙ poteſt,non per hãc actiooem, ſed quia in fraudem fiſci alienata ſunt reuocanda.ff.de iure fiſci.l. in fraudem.& hoc dñt per l.ff.de do.cau.mor. l.ſi aliqs, de bo.dam.l.cũ ratio.§.ex bonis hęc eſt quæſtio antiqua,de qua ff.de dona. poſt contractũ. ubi gloſ.tenet, ꝙ alienatio ualet,qñcunque facta ante cõdẽnationem. Sed contra argu.quia certum eſt,quòd manumittere, eſt alienare, vt l.ab agnato.ff.de cur.fur. ſed accuſatus de crimine nõ poteſt manumittere,etiam ante ſeotentiam.ff.de manu.l.qui pęnæ.ergo nec alienare. Item certũ eſt per delictum obligatur,fiſco tacite.ff.de iure fiſc.l.auferẽ.§.fiſcus.& l.Imperatores.[melius probaẽ in l.ſi quis poſt hac §.ſi quid.uer. ſed in his.C.de bo.proſcri.]& ſic fiſcus a tpe cõmisſionis delicti factus eſt creditor,& pôt reuocare per d.l.in fraudẽ.quinimo ẽt per hypo.C.rem ali.gerẽ.l.i. hęc lea oõ fa
7 cit,ſed probatur in l.2.C.in quib.cau.pignus tac.† Pręterea,fiſcus eſt creditor cõditionalis, vel ęquiparatur a tpe delicti cõmiſſi,& ſic vr̃,ꝙ poſſit reuocare,& maaime ſentẽtia ſubſecuta.ff.qui pot.in pig.hab.l.potior.ij.rñſo. Præterea vr̃ expreſſum in l.ſi.§.ex bonis.ff.de bo.dam.& d.l.ſi aliquis.de do.cau.mor.& bene facit.C.de bo.proſcri.l.ſi quis poſt hac.§.ſi quid.ibi añ tẽpus criminis,ac reat⁹ &c. ſupponendo,ꝙ ſi poſt nõ ualeret. Pro opi.glo.vr̃:quia ſpeciale eſt in crimine lęſæ maieſtatis,& ſic in contrariũ ius cõe.ff.de dona.l.donationes.§.perfecte.de accuſa.l.ex iudiciorũ.cũ ibi no. Item differẽtia eſt inter donationes factas inter extraneos,& inter vir.& vx.qa prima non reuocaẽ p ſniam,alia ſic.ff.de do.inter vir.& vx.l.cũ hic ſtat⁹.

§ ſi

§.ſi maritus. Item regulariter, cui interdicitur ſolutionis
receptio, & alienatio, & ecõtra. ff. ſi cer. pet l. non oĩs §. ſi
pupillũs. ſed reo criminis nõ interdicit̃ ſolutionis rece
ptio ff. de ſol. l. reo. & l. quamuis. ergo nec alienatio. Si ue
lis ſuſtinere hanc opi. Rñde ad l. qui pœnæ. ff. de manu-
miſſ. vt ibi no. in glo. quia ibi ſpeciale, vel loquit̃ in dona-
tione libertatis, quæ fit in ultima uolũtate. Ad l. auferẽ. §.
fiſcus, rñde; ꝙ fiſcus nõ habet tacitas hypo. in delictis. C.
8 de iure fiſ. l. 1. Ad l. ſi qs poſt hac. reſponde, ut ibi no. † Pro
ſolutione huius quęſtionis, eſt diſtinguẽdũ, qa aut q̃ritur
de do. cau. mor. aut de do. inter viuos. in primo caſu cer-
tũ eſt, ꝙ donatio reuocatur ꝑ ſentẽtiã ſubſecutinã, ut l. ſi
quis. §. alleg. In ſecũdo caſu, qñ donatur inter uiuos, diſtin
guitur: quia aut donatio fit inter cõiuges, aut inter extra-
neos. Primo caſu dic, ꝙ aut fuit facta ante reatũ, aut poſt.
ſi ante, tenet: ſi poſt, reuocat̃, ut d. l. res vxoris. & d §. ſi ma
ritus. Secũdo caſu, qñ fuit facta inter extraneos, videtur
eodẽ modo diſtinguendũ, quia aut fuit ante reatũ, & va-
let, aut poſt, & eſt diſtinguendũ, quia aut eſt tale crimen,
quo bona ipſo iure confiſcantur, & certum eſt, ꝙ non va
let donatio ff qui & a qui l. quęſitum. de dona. l. donatio
nes. §. perfectæ. C. ad leg. Iul. maieſt. l. ſi. extra de hæreſ. ca.
cum ſm legem aut non confiſcantur ipſo iure: tunc ſunt
opi. vt ſ. vidiſtis. Nam glo. dicit, ꝙ ualet qñcunque fiat an
te ſententiam. Alii dñt, ꝙ non ualet, ſi ſententia ſequatur,
qñcunq; fuerit facta ante ſententiam, & hanc Odof. Alibi
videntur dicere glo ꝙ non ualet, quãdocũq; ante ſenten
tiã, & poſt conteſtationẽ, ſed ante ſic, ut not. ff. de admi.
tu. l. chirographis. §. ſi. de accu. l. & iudiciorũ. Iac. & Pet.
dicunt, ꝙ reuocat̃, ſi cõſtet, ꝙ fuerit facta in fraudẽ fiſci.
per d. l. in fraudem. ff. de iure fiſci. non per has actiones,
ſed ꝑ d. l. in fraudem. Sed quęritur, qualiter conſtabit de
9 fraude. † Dicunt ipſi, ꝙ per cõiecturas, quia dolus ex iudi
ciis perſpicuis probatur. C. de dolo malo. l. dolũ. ut ſi oĩa
bona ſua ſimul dedit, ut l. omnes §. Lucius. ff. quæ in frau
dẽ credi. Itẽ ſi dedit cõiuncto. C. ubi. pu. edu. de. l. ſi. Item
ſi iam accuſatus erat. C. de euict. l. ſi fundũ. Idẽ ſi nõ eſſet
accuſat⁹, ſi crimẽ erat notoriũ, ſecus ſi occultũ. ff. de act.
emp. l. emptorẽ. Et idẽ ſi non eſſet accuſatus, ſed ſi aliquis
cõminatus eſſet ſe accuſaturũ, de quo uetiſimile eſt, ꝙ be
ne attẽderet, quia conſtãs erat, etenim uerba pẽſanda ſũt
ex perſona. C. ſi quis Imperatori male. l. 1. Itẽ ſi primo do
nauerit, & poſtea reperiat̃ poſſidere. C. de na. li. l. 3. §. pe.
ſm eos. & facit ff. de bonis eorũ, qui mortẽ ſibi conſci. l. l.
in prin. Hęc aũt procedunt, ubi poſt reatum fit donatio.
Quid ſi paulopoſt, & ſine interuallo magno cõmiſit cri-
mẽ præſumit̃ in fraudẽ alienaſſe. ff. de priui. cred. l. ſi ven
tri §. ſi. Melius facit pro eis. ff. ſi qs teſt. li. eſſe iuſſus fue. l.
1. §. proinde. & l. ſi. ff. qui. re. ac. nun da. l 1. §. quæ onerãdę.
Et idẽ in Spe. ti. de do. uerſi. itẽ pone. nu. 7. Sed cõtra hoc
uĩ in hoc; quòd non præſumat̃ fraus, & ex hoc ff. qui & a
quib. l. ſed ſi maritus. § penul. ubi non ꝑſumitur fraus, ex
tẽporũ cõtinentia, niſi probetur contrariũ. Item certum
eſt, ꝙ ubi quis donat tpe non prohibito, ꝙ donatio tenet,
quamuis caſus ſine magno interuallo ſequatur, quo dona
tio poſſet infringi ff. de do. inter uir. & uxo. l. inter eos. Er
go vĩ idẽ in propoſito: nã ex quo donatio fuit facta tem-
pore non prohibito, non uidetur, quod debeat reuocari,
ex delicto poſt commiſſo. Et pro hoc facit, quia ubi quis
deſtinauit aliquã obligationem contrahere, & antequam
perficiat cõtrahit aliã, illa ꝑdeſtinatio nil facit, nec impe
dit aliã, nec facit ualere ꝑdeſtinatam, niſi a tpe quo con-
trahitur. Igitur in propoſito, ſi deſtinauerit crimen com
mittere, ꝙ antequã cõmittat dat bona ſua ſi poſtea crimẽ
cõmittat, poſterior obligatio non uidetur primam infrin
gere. ff. ſi cer. pet. l. qui pecuniã. quę res pigno. obli. poſſ. l.
10 Titius. qui po. in pig. hab. l. potior. † Præterea cum leges
dicant, donationes poſt contractũ crimen nõ ualere, ſup
ponendo, ꝙ ante factæ ualeãt, nec diſtinguant, quare nos
diſtinguemus? Si .n. dicamus factas ante reuocari, quaſi
in fraudẽ factas: leges, quę faciunt differentiam inter do
nationes factas, ante contractum crimẽ capitale, vel poſt
eſſent impoſitę uerbis, & nõ rebus, & fruſtra illã differen-
tiam feciſſet. Videtur ergò concludendum, uel eas non
reuocari, vel ſi reuocẽtur, oportet fraudem lucidis ꝓba-
tionibus probari, nec ſufficiãt prędictæ coniecturę, in ca
11 ſu quo ante reatum donatio facta fuit. † Sed quid, ſi cri-
minoſus vendidit bona? Vĩ idem, ꝙ fiſcus poſſet reuoca-
re, et ſi acquirens fraudem nõ participauit, cum lex dicat
indiſtincte, alienata in fraudem fiſci reuocari. ff. de iure fi
ſci. l. in fraudem. in prin. ff. de admi. tut. l. chirographis. §.
ſi. & ibi de hoc. requiritur tamẽ fraus alienãtis ff. qui. & a
12 quibus. l. in fraudem. 2. † Sed an fiſcus tenetur reſtituere
pretium? Videtur quòd ſic, ſi extet. ff. quę in frau. cred. l. ſi
debitor. Inno. etiã ſi non extet, ſi emptor fuit bonę fidei.
ff. quę in frau. cred. l. quia debitore. ſi quid ĩ fraudẽ patr.
l. 1 §. ſi quis in fraudẽ. qa fiſcus loco hæredis eſt, & hæres
de euictiones tenet̃. C. de fideiuſſ l. 1. facit ff. de adminiſt.
13 tut. l. Titium & Mæuium. §. Lucius. † Poſſet etiam quæri.
Quid ſi quis uolens committere crimen dedit bona ſua,
poſt pœnituit, & non commiſit, uult repetere bona quaſi
fuerit facta donatio, & ob cauſam, quę nõ eſt ſecuta, nun
quid põt? Satis poteſt dici, quòd nõ. niſi probaretur aliàs,
ꝙ donatio fuerit ficta, vel imaginaria. Vide in Spe. tit. de
dona. uerſi. item pone. uide etiam Guilielmum de Cuneo
in l. alias. ff. de iureiurand. ut ſupra notaui. Sed quid erit,
ſi quis filio emãcipato, uel alii ſecretè donauit bona ſua,
& nihilominus ea tenuit, ſicut ante, & cum pluribus con
traxit, uel forte de eis uẽdidit, uel impignorauit, nũc cũ
emptores uel creditores agunt, uenit donatarius prætẽ
dens literas donationis prius ſibi factæ, aſſerens ſe factũ
dominum, per retentionem uſusfruct. vel aliàs donato-
remque non potuiſſe alienaſſe in ſui pręiudicium. E con-
tra creditores dñt donationem non debere tenere in eo-
rum fraudem factam. Quæritur nunquid bene dicãt, per
prędicta? Videtur, ꝙ ſic, quia nedum fraus committitur
contra præſentes creditores, imo cõtra futuros, ut ſupra
dictum eſt. fraus aũt, hoc caſu præſumitur, ex quo donãs
reperitur poſſidere rem donatam poſt donationẽ. ff. qui
bus modis pig. uel hypot. ſol. l. ſicut. §. ſuperuacuum. ff. de
acqui. hære. l. pro hęrede. §. Papinianus. C. de diſtract. pig.
l. & qui ſub imagine. extra de renũt. c. 1. lib. 6. Item ex eo,
quod fit clã. C. de dona. l. donatio. ff. de adminiſtra tuto.
l. non exiſtimo. Item pręſumitur fraus, ſi donatari⁹ ſciuit
patrem, rem donatam uendere, & obligare, & tacet. C. ad
Vellei. l. ſi ſine. ď re. pignor. l. 1. de diſtract. pig. l. mulier.
14 † Item quæritur, nunquid legatarii, & fideicommiſſarii
habeantur hoc caſu loco creditorum? non uidetur C. de
bonis autho. iudi. poſſ. l. 1. Sed contrarium eſt uerum. C.
qui manumit. nõ poſſ. l. 1. ff. qui & a quibus. l. qui in frau-
dem creditorum manumittuntur. In gloſſ. ſcilicet corpo
ralem. Mobilia & immobilia ſecundum Dynum.
b In gl. id eſt poſſideri. in fin. Doc. hãc approbant. b Di
15 cũt enim, quod ad hoc, ꝙ hęc actio cõpetat, requirit̃, ꝙ
creditor primo egerit cõtra debitorem, & fecerit ſe mit
ti in poſſeſſionẽ bonorũ, quæ debitor hẽt, vel ipſa facere
exequi, & illis non ſufficientibus agere: & de hoc dẽt fieri
mẽtio in libello. Et vult dicere iſte tex. & C. de reuo. his
quæ in fraudẽ l. pen. Dicunt tñ, ꝙ ſi notoriũ eſſet ꝙ debi-
tor eſſet nõ ſoluendo, poſſet agi hac actione. ff. de actio.
empt. l. emptorem. in prin. de verb. oblig. l. decẽ. & l. ſi. ff.
ſi certum peta. ſecundum eos Gloſſ. alibi diſtinguit, per
Azonem, an creditores fraudentur dolo acquirentis, vt
tunc poſſit incipere ab eo; aut ab euentu tantũ, tunc non.
Hodie ſemper debet principalis primo executi, ut nota:
C. eo. l. 1. Vel dic, quod ius nouum nõ immutat, ut ibi no
tat, hoc ſequunt̃ ibi Doc. Credo, quòd illud, quod hic no
16 tant ſit uerius, quia textus hoc videntur ſonare. † In glo.
e ſcilicet intra annum. in fi. c Et uide quod ibi notat, quia
ubi nil peruenit, non cõpetit, etiam intra annum, contra
illum, qui habuit tit. lucratiuum, & nõ participauit frau-
dem, ut ibi no. Item quod hic dicitur intellige qñ aliena
uit corporalia: nam ſi actionem, totũ nõ competeret, niſi
intra tẽpus: intra quod actio duraret, ſi duret minori tem

pore

pore anno.ff.quæ in frau.cred.l.ait prætor.§.ſi cõditiona-
17 lis.† Sed a quo tempore currit annus? Dicas, ꝙ a tempo-
re, quo bona fuerũt poſſeſſa, vel quo cõſtat, ꝙ debitor eſt
non ſoluendo, vt ſ. proxime dixi. Nam ante nõ poteſt cre
ditor experiri, & ſic non currit ei annus utilis ante.ff.eo.
l.i.in prin.de diuer.& tempo.præſcript.l.i.ſecundũ Doct.
Sed uidetur expreſſum, ꝙ ex die venditionis.ff. quæ in frau.
cred.l.qui autẽ.§.fin.ſed forte intelligitur, vbi notorium
erat, ꝙ bona non ſufficiebant. In glo.ſed qua actione.ibi
cum dicit, quę ad reuocãda corporalia, & incorporalia
d cũ petit. Hãc approbãt Doc. Ia. d & Pet. In ea.gl.ibi, qui
cum dicunt. Tamen contra videtur, quòd Fauiana cõpe-
tat creditori, & patrono, Caluiſiana ſoli patrono. In ead.
glo.ibi cum dicit, in factum Paulianæ. Quidã dicũt, quòd
18 ſunt ſex reuocatoriæ: Pauliana in factum, Fauiana, Cal
uiſiana. ut hic in gl. narrat. Idẽ utilis Caluiſiana, q̃ daẽ fi-
lio arrogato, de qua.ff.ſi quid in fraudẽ patro.l.fi. Item in
terdictũ fraudatorium de quo ff.de ſol l.pupilli debitor.
ad Treb.l.ſi poſtulante. Ioan. videtur ſentire in arbore. ꝙ
ſint quatuor: Pauliana, Fauiana, Caluiſiana, & in factum
Dy. videtur ſentire, quod ſint tres. ſequẽdo hãc gl. do. Ia.
& Pet. dicunt, quòd ſunt duę tantũ. Dicunt enim, ꝙ actio
19 in factũ, & omnes aliæ ſunt idem: nã eſt in factũ. Paulia-
na. Cal. Fauia. & interdictum fraudatorium. Certum eſt,
enim, ꝙ interdictum, & actio in factum ſunt idẽ. C.de in
terdict.l.fi. j.de interdict.§ fina. igitur hic in factum. & di
ctũ interdictũ ſunt idem. Item dicũt, ꝙ illud interdictum
eſt idem cum Pauliana. & hoc not. gloſſ. in dicta l.pupil-
li. & dicta l.ſi poſtulante. Idcirco in factum Pauliana, &
illud interdictum ſunt vna actio, quæ eſt in factũ cogno-
minata, & Pauliana, a Paulo prætore, eius introductore,
ſicut Publiciana, a Publicio. ſed ob. qa ex quo habet pro-
priũ nomẽ, nõ dẽt denominari in factũ: ipſi allegãt ff.de
eo per quẽ factũ eſt.l.fi. melius ſupra §. ſed iſte. & ibi ont,
in gloſ. ſcilicet Publiciana. Reſpõdẽt, ꝙ illud eſt uerum
quando ab initio habuit propriũ nomẽ, quod hic nõ ha-
buit. Sed ꝑ Iuriſcõſultos fuit ſic cognominata a Paulo,
qui eam introduxit, & forte fuit cauſa, ut haberet aliqua
cognitio differentiæ inter illã, quę creditori cõpetit, & il
lam, quę patrono, quę ſunt diuerſæ, & a diuerſis introdu-
ctæ. Item dicunt, ꝙ Fauiana, & Caluiſiana, ſunt vna, quę
cõpetit patrono. Vnde eſt in factum, quę cognominatur
20 Fauiana, & Caluiſiana. Et eſt binomia, ſicut reperitur in
lege, ꝙ quandoq; aliquis habet plura nomina, & tamen
eſt eadẽ perſona & quandoq; lex uocat uno nomine tan
tũ, quandoque alio: potes allegare ff.de cõdi. indi. l.fi. §.
fi. Et ſciũt hoc Vaſcones, qui cõmuniter ſunt quadrino-
mii, Arnãd guilhẽ. Guido del cap. del põt, de la cauſa da
de noſtra dona de la Dorada de Toulouſe. Sed cõtra uide
tur, ꝙ coniunctim, & punitur inter diuerſa. C. per quas per
ſo. l.fin. & tea. ponunt cõiunctiones inter Fauia. & Calui
ſia. quando faciũt de eis mẽtionem, & ſic uidetur, ꝙ ſint
plures. ff. ſi quid i fraudem patro. l.iu. Fauiana & l. fi. imo
reperitur tex. qui ponit alternatiuã, denotãdo maiorẽ di-
uerſitatẽ. eo. tit. l.i. §. ſi pluribus Sed dic, ꝙ illud eſt cauſa
breuitatis, ad denotãdum, ꝙ altero cognomine ſolo, uti
poſſumus, ſecundum Pet. De illa, quæ competit filio arro
gato eſt certum, quòd eſt eadẽ cũ illa, quæ cõpetit patro-
no, niſi ꝙ illa arrogati eſt utilis. Et ideo dicunt, ꝙ de qua
tuor circulis, quos Ioan. ponit in arbore, nõ debuerunt eſ
ſe, niſi duo. Super hoc teneas, quicquid uolueris, non eſt
magnus effectus: neutra opinio poteſt improbari, quare
ſecure ſequere gl. quę eſt hic. Doc. tamẽ obliti fuerũt qui
dam alia reuocatoriã, videlicet cõdictionẽ ex lege i caſu
ſuo. C. de iure deli. l.fi. §. ſi vero. quæ non poteſt dici eadẽ
cũ iſtis. In ea.gl. ibi reuocatoriæ dicuntur. Hãc gl. recitãt
• & approbãt e omnes Doct. In ea.gl. ibi cõtra poſſiden
tem, Dy. dicit, ꝙ vbi daẽ cõtra doloſum, oritur ex malefi
21 cio: ſed vbi † contra illũ, qui dolum nõ cõmiſit ex uariis fi
guris cauſarum, ſicut interdictũ, ꝙ ut aut clam. qñ datur
cõtra illũ, q nõ fecit opus, de quo dictũ eſt ſ. i prin. ti. Iac,
& Pet. dicũt, ꝙ hę actiones nõ ſunt uatiuę, ſed datiuę, ex
quo non habent ſufficientẽ materiã præexiſtentẽ, ex qua
poſſint oriri. Et dicit Pe. ꝙ opi. glo. non poteſt procede-
re, quòd detur ea quaſi maleficio, qa imo, qñ cõtra dolo-
ſum daretur, daretur ex maleficio: ſicut uides, quãdo agi-
tur contra illũ, qui fecit litẽ ſuam, qui tenetur ea malefi-
cio, ſi ex dolo ſuo cõtra ipſum agat, ſecus ſi culpa, qa tũc
ex quaſi maleficio ſ. de obli. quę ex male. i prin. ff. de var.
& extraor. cog. l.fi. Salua gratia Pet. illæ leges hoc non di
f cunt. In fi. ſ eiuſdem glo. illã gloſſ. approbat hic Dynus,
quia aut ab initio offert, & admittiẽ, aut poſtquã eſt con
uẽtus, & non admittiẽ, ut ibi no. & hoc poteſt eſſe uerum,
ubi creditor agit ratione debiti, i pecunia ſemel ſoluẽda.

Quid ſi debitũ ſit perpetuũ, qa forte debitor debet re-
ditus perpetuos, vel forte promiſit fundum dare, quẽ in
fraudem alienauit? Tunc videtur, ꝙ non debeat admitti.
22 † offerendo debitũ, quia nõ poteſt offerre ſaltẽ ultimo ca
ſu, & ſic põt intelligere dictũ §. illud. & facit ff. de reg. iur.
l.a diuo Pio. §. quòd ſi res. Iniquũ enim eſſet, ꝙ cõpellere
tur rem vendere, ut ibi, ſed quando debeẽ pecunia, nulla
occurrit iniquitas, nec intereſſe creditoris, habet. n. quòd
petit, videlicet pecuniam: & ad hoc facit bene l. euictis. a
cõtrario ſenſu. Per prædicta apparet magna pars huiꝰ ma-
terię. Quæramus tamen ultra gl. Primo cõtra quem com
petit actio. & ſuper hoc Doc. dicunt, ꝙ competit contra
alienantem, ſi ita latenteẽ, vel particulariter alienauit bo
na, ꝙ recuperari non poſſunt. ff. eo. l. §. fi. Item datur con
tra illum, q acquiſiuit de eo, quod peruenit, vel i ſolidum
ſi dolũ participauit, etiã nõ reſtituto pretio, niſi pretium
repereriẽ in bonis debitoris: vide ff. quę in fraud. credito.
l. ſi debitor. cum l. ſeq. & ſeq. Itẽ contra hæredem, de eo,
quod peruenit. ff. e. l. ait prætor. §. pe. & fi. cum l. ſeq. Quid
ſi acquirens habuit bonam fidem tẽpore cõtractus, tem-
pore traditionis malã, videretur ſemper fuiſſe malæ fidei:
ſaltem in contractu vẽditionis ff. pro ſol. l. 3. Do. Iaco. &
Pet. dñt contra. quòd ſufficit, quòd tempore contractus
habuerit bonã fidẽ, quia per contractũ debitor fuit obli-
gatus acquirenti, ideo dato, quod tẽpore traditionis ma-
la fides ſuperuenerit, nõ habet locũ hæc reuocatoria, qa
emptor tũc ſuũ recepit, ſeu ſibi debitum ff. quę in fraud.
cred. l. quod autem. §. apud Labeonem. cum §. ſeqnẽ. Sed
ecõtra, ſi debitor non habuit propoſitum fraudãdi tẽpo
re cõtractus, ſed tempore traditionis habuit? Videẽ idem
eadem ratione. gl. tamen tenet contra in §. hoc edictũ. d.
l. quod autem. Item quęritur, nunquid hęc actio cõpetat
creditori, qui habet act. hyp. ꝑ bonis alienatis? Et videtur,
quòd nõ, quia hæc actio daẽ quodãmodo in ſubſidiũ cre
ditoribus chirographariis, & ꝓ ipſis fuit introducta, aliis
enim prouiſum eſt per hypot. ideo nõ datur, niſi excuſſo
prĩcipali, dixi ſ. ſuper glo. i. poſſideri. Item ad hoc, quod
hęc actio cõpetat, reqrit euẽtus fraudis, vt ſ. ſatis dictum
eſt. conſtat aũt, ꝙ qui hẽt hyp. non fraudatur re, qui a ius
ſuũ ſemper durat: igiẽ non uẽ hęc actio competere. Con
trariũ uidetur ſentire, ff. quę in frau. cre. l. debitorẽ. eo. ti. l.
quod aũt. §. pe. & facit C. de iure deli. l. fi. §. ſi uero. Ad ra-
tiones in cõtrariũ poteſt dici, ꝙ hęc actio, nedum daẽ in
ſubſidiũ, imo cõcurrit cũ alia, ut d. l. debitorẽ. Itẽ ad hoc
qđ dẽ, ꝙ non fraudanẽ creditores hypote. in effectu. dic
quòd imo, qa creditor plus oneraẽ in ꝓbationibus aliis
multis, qñ agit hypo. contra tertium, quã ſi ageret cõtra
ipſum principalem debitorẽ, ut uidebis. j. ꝓxi. §. Prętetea
prætor largus eſt, & nedũ ꝓuidet improuiſis, imo & pro
uiſis ſ. de bono. poſſeſſ. §. quos autem. Nunc videamus,
qđ ueniat in hac actione. dicit Pe. ꝙ uenit rei reſtitutio:
vt reponatur in priſtinũ ſtatũ, & perinde ſit, ac ſi nõ eſſet
alienata. ff. e. l. fi. §. nõ ſolũ. & l. i. §. i. melius in l. ait prętor.
§. ꝑ hãc. & facit. ff. de min. l. qđ ſi minor. §. reſtitutio. Sed
iuxta hoc q̃ro, vtrũ ueniat ſolida rei reſtitutio, ſi ſint plu
res creditores, & unus ſolus agat? Videreẽ, ꝙ nõ, niſi pro
parte, qa reus ei ſoluere nõ teneẽ, niſi portionẽ ſuã, & hãc
partem tenent quidam per l. is a quo. ff. de rei uendic. Iac.
tamen de Ra. dicit contra, ꝙ tota res reſtituetur: lex enim
dicit, ꝙ reſtituitur. Et eſt perinde, ac ſi remãſiſſet in bonis
debitoris,

debitoris,vt hoc §, unde nõ põt eſſe perinde, niſi reſtitua
tur. Pręterea,ſi eſſet in bonis debitoris,primo agẽs habe
ret eam,vel mitteretur in poſſeſſionẽ eius,& ſic ĩ hoc ca
ſu ff.quę in frau.cre.l pupillus.& l.quod aũt.§.ſciẽdũ.ſe-
cũdum eũ.Et hęc poſſunt procedere de iure antiquo,ſed
per ius Auth.per quod fit miſſio,vſq; ad mẽſuram debiti
declarati tñ:nõ uidetur,ꝙ procedat, ſed quòd poſſit re-
uocare uſque ad ſummã ſui debiti. C.de bonis auth. in d.
poſ.auth.ei.qui.Hoc autẽ põt procedere,vbi alienauit in
tertiũ:ſed ubi ſoluit creditori, quęritur,vtrũ alius credi-
tor poſſit reuocare,qa ſuper hoc vidẽtur iura contraria.
Potes ſic diſtinguere,qa aut ille,q reuocare uult,cõtẽdit
plus eſſe ſolutũ debito:& certũ eſt,ꝙ põt reuocare cõdi.
inde.ff.de cõdi.indeb.l.tutores.famil.ercíſ.l.Lucius. C.
de iure deli.l.fi.§.ſi vero.Aut non contendit plus debito
eſſe ſolutũ,& tũc aut prætẽdit hypoth:aut priuilegiũ,aut
eſſe iniquũ unũ plus habere,quã aliũ.Primo caſu,qñ præ
tẽdit hypot.certũ eſt, ꝙ datur actio cõtra tenentẽ rẽ, vel
qui rem dolo habere deſiit.ff.de pig.l.pe.q pot.in pi.ha.l.
ideq;.§.fi.de pig.l.ſi fundus.§.in vẽditione.& §.ſi vero do
lo.Si uero rẽ non habet, ſed habet pretiũ:vel forte pecu-
nia fuit ſibi ſoluta,quã ſine dolo cõſumpſit, tenetur con'
di.ex lege,uel in factũ ff.qui po.in pign.hab.l. ſi prior.&
d.l.ſcimus.§.ſin uero heredes.C.de iure deli.Et hoc idẽ,
ſi ſecundus creditor inſolu tũ rẽ receperat per dictas le-
ges,ſi tñ ille,q recepit,habebat hyp. ſicut actor, ſeruatur
potioritas tẽporis,vt in toto tit.qui potiores in pig. C. &
ff. In ſecundo caſu,qñ prętẽdit priuilegiũ certũ eſt,ꝙ pri
uilegiatus reuocat ab alio non priuilegiato.C.de priui.fi
ſci.l.ſi cum pecuniã.ff.quod cũ eo.l.ſed an de pec.l.ex fa-
cto.§.fi. In tertio caſu,qñ prætendit eſſe iniquum, vnum
plus habere,quã aliũ.tũc aut debitum fuit ſolum poſt bo
na poſſeſſa,& debet exequatio fieri.ff.quę ĩ frau.cre.l.qđ
aũt.§.fi.& ait prętor.§.ſi debitorem.Aut bonis non poſ-
ſeſſis,& tunc aut põt negligentia imputari illi,qui modo
agit,& nõ debet audiri,ut eo.ti.l pupill⁹.§.ſi uero inſtc.
C.depoſiti.l.fi.ff.de ſepara.l.debitor.de reg.iur.l.ꝙ quis.
C.de alluuio.l.fi.aut non põt negligentia imputari, tunc
aut debita deſcẽdunt ex diuerſis,& ſingularibus cõtracti
bus,aut ex uno.Primo caſu non reperitur,cum ſit melior
conditio occupantis.ff.de reg.iur.l.inter eos. Fallit quã
do debitor uni gratificauit.ff.de bõ.auth.ind. poſſ.l.ſi nõ
expedierit.§.i.vel ſi per uim ſine iudice extorſit,vt d.l.pu
pillus.ver.pe.Secundo caſu,qñ deſcendunt ex uno, tunc
aut ſunt ſocii,& diuiditur,quod ſolutum eſt,ſi debitor ſit
inops,alias non.ff.pro ſocio.l. verũ §.ſi cũ tres. & l.ſi Ti-
tius.Aut non ſunt ſocii,ſed in cõmunione inciderũt,quia
forte ſunt cohęredes,tũc aut erat corpus hæreditarium,
& tũc cohęres poteſt partem in eo vendicare.ff.fam. erc.
l.itẽ Labeo.de rei vẽd.l.Põponius.ſi ex æquis aut nõ erat
corpus hęreditariũ,& dic,vt ĩ aliis creditorib⁹ dixi,nam
debitũ diuiſum erat ĩter eos.C.ſi cer.pet.l.i.C.ſi unus ex
pluribus.l.i.Iſta diſtinctio eſt ualde notabilis,& ſępe ĩ fa
cto cadit ꝑ omnia mẽbra ſua,& eſt extracta de dictis.Ia.
de Are.Doct. Bonoñ.optimi. Vnum non omitto , dixi ſ.
quòd creditor, qui rem hypoth. deſiit ſine dolo habere ;
& pretiũ conſumpſit,tenetur in ſubſidiũ,vt no.in gl.ff.de
diſtr.pig.l.i.hoc intelligo,ſi ille cõſumens,habuit cauſã
lucratiuã,alias nõ,iuxta l.mater.C.de rei ven.cũ ibi not.
& no.ĩ Spe.de ob.& ſol.§.i.ver.pone obligauit.nu.44.&
forte idẽ poſſet dici in caſu l.pecunia.de iure fiſci. Et ma
xime quãdo conſumẽs, nõ eſt factus locupletior.Sed qd
ſi debitor alienauit in plures?agitur contra unũ,ille exci
pit,ꝙ conueniri non dẽt,niſi ꝑ rata,quęritur nũquid be-
ne excipiat?vĩ ꝙ ſic.ff.de iure fiſci.l.Moſchis.& ibi Dy.te
24 ne hoc.† Sed quæritur nunqd veniãt fructus ĩ hac actio
ne.Et clarum eſt , ꝙ ſic de fructibus pendẽtibus tempore
alienationis.itẽ veniũt fructus collecti poſt litẽ conteſta
tam.ff.eo.l.fi.§.non ſolũ.ſed de fructibus,q nõ pẽdebãt ,
& fuerunt collecti inter alienationẽ,& cõteſtationẽ dubi
tãtur,quia leges vidẽtur in hoc cõuenire.Gl. tñ declinat
hãc opi.ꝙ nõ ueniãt, & hãc ẽt ſequitur Pe. qa hęc actio
eſt ſtricti iuris,cũ nõ nominetĩ inter illas, quæ ſunt bonę
fidei.& ꝑ ipſam actor nõ petit, qđ ſuum eſt,& ſic non ve
niunt fructus.ff.de uſu.l.uideamus.§.ſi actionẽ.Præterea
hoc nõ eſt expreſſum in d.§. non ſolũ. Nec ob.eo.tit.l.ait
prætor.§ ꝑ hãc.ut no.d.§.non ſolũ.Itẽ non obſtat,qa ſal
tẽ poſſeſſor deberet teneri,ubi participauit dolum. ff.de
rei uẽ.l. ſi nauis. qa illud eſt uerũ, ſi natura actionis hoc
haberet,qđ ꝑ ipſam peteretur,qđ ſuũ eſt. & eſſet realis ſi
cut uẽdicatio.iſta autẽ eſt ꝑſonalis ſtricti iuris,& ꝑ ipſam
petitur,ꝙ non eſt,nec fuit ſuum, vt dixi ſupra. Item non
obſt.qđ in Fal.& Cal.tales fructus ueniunt.ff.ſi qd ĩ frau.
pa.l.i.§.ſi.cũ l.ſeq.qa ibi patronus petit,qđ quaſi ſuũ eſt;
vt dixi ſ.circa gl.no. qđ uterq;, qa patronus eſt hæres ĩn
tertia portione.& hęres dĩ quaſi hæres.i. dominus.ff. de
liber.& poſtb.l.in ſuis.ſ.de ſuc.li.§.ſed noſtra. ſecũdum
Pe.Sed quęriĩ quare magis ueniunt vſurę in ſtipulatiõm
deductæ,vel quæ ueniunt officio iudicis de natura cõtra
ctus,qa cõtra uideretĩ ꝑ l.ſi nauis.de rei ven.Sed põt rñdẽ
ri,qa ꝑ hanc actionẽ ſolum reuocatur,qđ fuit ĩ bonis de
bitoris.ff.quę in fraud.cred.l ſi.§.non ſolum. cum §.ſeq.
fructus autem illi non fuerunt in bonis,nec ꝑ eis aliqua
actio competit debitori,ideo non ueniunt,ſed pro uſuris
in caſibus ꝑdictis erat nata actio,ideo non mirum,ſi reuo
centur.ff.de uerb.obl.l.ſi Stichũ.§.ſtipulatio.de do.cau.
mor.l.Senatus.§.fi.Et ita dicit Dy.in d.§.pręterea.
25 † Itẽ quęritur cum reſtitutio fiat ꝑ hãc actionẽ in priſti
num ſtatum,cui fiat reſtitutio rei,utrum debitori,vel cre
ditori agenti.Iac.de Ra.concludit formãdo libellum, ꝙ
actor petit ſibi rem reſtitui,& idem Pet.& idem Spe.ti.de
reb.eccle.non alie.§.i.uer.porro.nu.i.Sed cõtra hoc vĩ,
quia ꝑ hanc actionem ſit reſtitutio in priſtinũ, & omnia
reuocantur,ac ſi facta non eſſent.ff. quę in frau.cre. l. ait
prætor.§ ꝑterea.& l.hac in factum.Et ſic vĩ, quòd res de
ueniat ad debitorẽ,ſicut ante erat, aliàs non redigeretur
ad priſtinum ſtatum,nec eſſet per omnia , ſicut ante. Præ
26 terea hoc cauetur expreſſe in hoc §.dicit enim,ꝙ credi
tor poteſt rem petere.i.dicere eam rem traditam non eſ
ſe,& ob id ĩ bonis debitoris mãſiſſe, ſi igitur in bonis de
bitoris res remaneat,apparet ꝙ non fit reſtitutio credito
ri agẽti, imo dominium reddit ad ipſum debitorem,uel
actio eſt extincta ꝑ liberationẽ,& forte ipſo iure,ꝑ ꝓlatio
nẽ ſentẽtiæ.arg.C.de do.quę ſub modo.l.i.ſicut in pacto
legis commiſſorię, & adiectionis in diẽ, de quibus C. de
27 pac.l traditionibus.† Præterea curator agit hac actione.
ff.quę in frau.cre.l.i.in prin. & certum eſt, ꝙ ille agit no
mine alieno,nec poteſt cõcludere ad reſtituẽdũ ſibi: cre
do ergo ĩ hac actione,quòd dẽt concludi,ꝙ reſciſſa alie
natione,res ĩ bonis debitoris reſtituatur,& ſic ꝑinde eſt,
ac ſi alienatio facta non eſſet,& erit effectus,qa lata ſuia
in hac actione,dicta bona reſtituta poſſidebunt,& fiet in
eis executio,ſicut in cęteris bonis debitoris,& ꝑinde ac
ſi nõ fuiſſent alienata.Quomodo ergo formabitur libel-
g lus? g Io hoc eſt aduertẽdũ,an requiratĩ dolus ex utraq;
parte,an ex altera, an ſufficit ſolus euẽtus. In primo caſu
dicas ſic;Corã uobis dño officiali Engoliſm.dico, & ꝓ-
pono ego Io.de Runcinis ałs dictus Fabri, actor contra
Gulielmum de Camerii đ Romanayo reũ,ꝙ dictus reus
poſſidet,ſeu detinet,ſeu facultatẽ reſtituẽdi habet,vĩ do
lo habere deſiit,quẽdã fundum ſuum ĩ territorio de Fay
ſim,iuxta talẽ &c.quẽ fundũ Aymar⁹,peye,debitor meus
ex cã tali in dictũ reum alienauit ĩ fraudẽ mei dicto Gui
lelmo fraudẽ participante. Vnde cum ego bona dicti Ay
mari excuſſerim,& iuſſus fuerim ea poſſidere,mihiq; nõ
poſſim ſatiſfacere de eiſdem, nec ad hoc ſufficiãt, peto
dictũ fundũ in bonis dicti debitoris reſtitui,meq; in poſ-
ſeſſionẽ eiuſdẽ mitti,una cum aliis bonis,dictũq; reũ ad
hoc ſnialiter condẽnari,cũ fructibus tũc pendẽtibus,ac
poſt lit.cõteſt.ꝑcipiẽdis, & ad hoc ipſum iuris remedijs
28 cõpelli vnã cũ expẽſis &c.† Si fuit alienatio facta tit. lu-
cratiuo,nõ oportet fieri mẽtionem de fraude acquirẽtis.
Qñq; agitĩ ꝑ hãc actionẽ, nõ ut res reſtituatĩ,ſed ut actio
cedatĩ:& tũc debet ad hoc cõcludi:ff. quę ĩ frau.cred.l.
hac

hac in factũ. Item quãque nõ agit creditor ſe, curator datus bonis eo. ti. l. i. in princ. & tũc oportet, ꝙ faciat mẽtionẽ de toto facto ſuo, quõ fuit datus curator, & cõcludat, ꝙ reſciſſa alienatione res reſtituta in bonis rei, rõne curę ſuę &c. Vnde ſm uarietatẽ factorũ oportet concluſiones uariare, ſicut in aliis actionibus: & ideo qñ debitor debitorẽ ſuũ liberauit, oportet cõcludi, ꝙ ſe reponat in priorẽ obligationẽ iuxta l. ait ꝑtor. § ꝑterea. ff. q̃ in frau. cre. Qũo autẽ formẽtur poſitiones, uide in Spec. de reb. eccle. non alie. §. i. uer. actor. nu. 7. ſnia autẽ formabitur iuxta uarietatẽ libelli & facti: & quid ſit eius effectus, ſatis in ſuperioribus declaratũ eſt. illud autẽ uſ, quòd iſta actio eſt in rem ſcripta, & uideatur arbitraria, & iuratur in ea in litẽ, ff. ſi quid in frau. patro. l. teneatur. in prin. §. i. ff. de in lit. iuran. l. in actionibus. ubi de hoc.

a *Adno.* Itẽ. Diuide ſm An. & ſumma ſic. Alienarum in fraudem creditorum permittitur ipſis ea ſententia prætoris, bonis debitorum poſſeſſis reuocare. An.

b Approbant. Idẽ tenet hic Ang. ſuper hac gl. & cæteri Doc. & ſic debet prius excuti principalis.

c In fi. de iſta natura excuſſionũ bonorũ, uide hic late ꝑ Doc. & refert hic Iaſ. caſũ ſingularẽ in Auth. cõtra rogatus. C. ad Treb. ubi etiã in rei uend. eſt neceſſaria excuſſio bonorum.

d Approbant do. Hanc intelligunt Do. in alienatis inter uiuos, ſed in ultima uoluntate datur uel condictio indebiti, uel hypothecaria, ut l. fi. §. ſin uero creditores. C. de iur. deli. Ang. in viij. col. circa fi. uerſi. in glo. petere.

e Approbãt. Si tenet gl. quod hæ reuocatoriæ ſint mere perſonales. ſed do. Iaſ. in hoc reprobat glo. & tenet quod ſint in rem ſcriptæ. ut hoc per eum.

f In fi. Vide hic do. Iaſ. in xa. col. ſingulariter in uer. in fi. gl. ſtat ergo. & Ang. in ix. col. poſt me. uer in ea. gl. in fi. & uide eundem An. ab hoc loco, uſq; ad fi. §. & Doc. Iaſ. ponentes quaſdam concluſiones in hac materia reuocatoriæ.

g Libellus. Vide hic Ang. & Iaſ. in ul. col. uide d. Pe. Iac. in tit. de actione in factum Pauliana ubi format libellum, ſuper hac actione Pauliana reuocatoria.

1 *Seruiana ob quæ data.*
2 *Inuecta quæ an non obligata. 3. 4. 5. 6. 7. 9.*
8 *Inuecta an ſuo iure transferri queant.*
10 *Extendi. quæ non dicenda.*
11 *Probare quis quidque debeat in Seruiana. 13.*
12 *Seruiana cui & in quæ ad quem data 14. 31.*
15 *Seruianæ, & ſalui interd. differentia & communia. 16. 17. 18.*
19 *Seruitutum genera & quæ obligabilia 20.*
21 *Seruitus obligabilis qui accipienda. 22. 23.*
24 *Homagium obligabile.*
25 *Hypothecari quæ non debeant. 26.*
27 *Incorporalia obligabilia.*
28 *Hypothecaria qualis.*
29 *Seruiana an prætoria.*
30 *Hypothecaria quandudum præſcriptibilis.*
31 *Reditus præſcriptibiles.*
32 *Hypothecæ liberatio.*
33 *Hypothecaria qui cum quandoque concurrat.*
34 *Hypothecandi forma.*

a Item ſeruiana a & quaſi. Iſte §. habet tres partes, quę patent in litera, & caſus facilis eſt, & eius materia. Dñe Imperator uidã. de aliquibus actionibus prætoriis, & realibus, ſunt ne aliquæ aliæ? Imperator reſpondet, quòd ſic, ſcilicet, Seruiana, & quaſi Seruiana, quæ etiam, &c.

Sed dñe Imperatore, cui cõpetunt hæ actiones? Imperator dicit, ꝙ Seruiana locatori, pro rebus coloni, &c.

Quaſi ſeruiana aliis creditoribus, ꝓ rebus ſibi obligatis, &c. Sed dñe, uos iam loquuti eſtis de pignore, & hypotheca, eſt ne aliqua differentia inter eas? Imperator reſpõdet, inter pignus, &c. proſequere, ut in tex. lecturã huius §. poſſes proſequi per notabilia, & contraria, & per aliquas quæſtiones, ſed quid iſtud non eſſet, niſi gl. repetere, q̃ ſunt breues, & planæ, & ſcripturas multiplicare, iõ additiones circa eas tantum faciã more meo ſolito.

b In gl. uel inquilini. ibi cũ allegata l. res pignoris, b imo põt eſſe colonus ĩ ciuitate, & inquilinus in uilla, nã ſi in ciuitate quis cõducat rura, eſt colonus, ſi in uilla, domũ, inquilinus eſt, ut d. l. res ſm Dy. pro quo ff. de uer. ſig. l. urbana. unde gl. debuit dicere colonus in agro, inquilinus

1 in domo. † Itẽ Iac. & Pet. reprob. ãi hãc gl. dicentes, ꝙ Seruiana nõ cõpetit pro rebus inquilini, ſed coloni tñ, & mouẽtur ex hoc q̃a interdictũ Saluianũ, & ſeruiana, ſunt correlatiua, ſed interdictũ Saluianũ, nõ cõpetit, niſi pro rebus coloni. ff. de Sal. inter. ergo nec ſeruiana. Item iſte, §. dicit ſeruianã ꝓ rebus coloni competere, ergo ad aliã nõ dẽt extẽdi, q̃a non eſt nrũm legẽ extẽdere. ff. ſol. mat. l. ſi uero. Vnde ſatis prouiſũ eſt, ꝑ hypo. locatori, in rebus inquilini. Et ſic hoc remediũ, qđ uſ cõtra ius cõe, uidelicet, ꝙ res tacite obligent, nõ eſt extẽdẽdũ. ff. ut in poſ. le. l. i. §. ſi debitori. Nã nõ eſt eadẽ rõ coloni, & inquilini, q̃a inquilinos, inſerẽdo res intra muros, uſ eas tradere, & pignori obligare, iõ quaſi ſeruiana cõpetit. ff. de iu. do. l. ſi ego. §. dotis aũt. non ſic in colono, q inferit ĩ loco muris nõ circundato, iõ nõ uſ tradere, nec hypo. cõpetit de cõi rõne, ideo prouiſum fuit dño hoc caſu ꝑ ꝑtorẽ de ſeruiana, ſm Pet. Idcirco uſ, quòd ſi locator agat hypo. ꝓ rebus coloni, debeat cadere, ſi pro rebus inquilini ſeruiana, ſimiliter cadet. Caueat ergo, q̃ actionem nominabit, ſed hoc eſt nimis ſubtile & pernitioſũ. Vnde cum ll. utanſ promiſcue his uocabulis, uocando quaſi ſeruianã. ff. de pig l. i. §. cũ ꝑdñi. & l. ſi ſuperatus. in prin. & l. ſi ſub eodẽ ti. non ex hoc; uitiarẽ libellũ. In ea. gl. ibi cũ dicit,

c ꝑpetuo, quãdiu durat locatio, c ut no. C. loca. l. certi. Itẽ oportet, ꝙ res inuecta ſit inſerẽtis, uel ꝙ habeat aliquod ius in ea. ff. de pig. l. & q̃ nondũ ſunt. §. quod dſ ſm Pet. Glo. tenet cõtra, quòd uno res aliena obligatur, ſi ſciẽte domino ſuit illata, ut no. d. l. certiur. pro qua. ff. in qui. cau. pig. ta. contrahi. l. ſi gratuitã. §. i. in hoc poſſet dici, quòd ſi dñs rei fecit fraudẽ, quia forte cõmodauit rẽ ſuã inquilino, ad finẽ, quòd appareat ditior, & locatur allicetur ad locandum eidem, tunc poteſt dici uera opin. gl. C. ad Velle. l. ſi ſiue. alias ſi tradidi ueſtem, uel pãnum ſarcinatori, uel arneſia reparanda, non credo, quòd ſint obligata, & de his non eſt dubium, quia non ſunt inue-

2 cta, ut perpetuo ſint ibi. Idem tamen dicerẽ ſi locarẽ, & permitterẽ inferri lectos uſq; ad annum, uſq; ad quẽ durat locatio, quia cũ conductor alienam rem expreſſe obligare non poteſt, multo minus tacite. C. ſi alt. res pig. da. l. ii. & quaſi per totum. Quid ſi

d d penſio, uel merces, ſit modica, ret incluſę magni ualoris? Forte nõ poſſent retineri, niſi uſq; ad ſummã, cũ hæc hyp. ſit tacita, in qua inſpicitur quantitas debiti. ff. de iur. fi. l. Moſchis. §. fi. C. de debito. l. ii. lib. xi. Et facit ff. in qui. cau. pig. ta. contrahi. l. eſt differentia. C. communia de leg. l. ii. de bo. autho. iud. poſ. auth. ei qui. Sed quid, ſi inſtantur tales res, quas non eſt uerisimile, quem obligare. Dicendũ eſt, ꝙ cum non ueniant in generali obligatione, nec in hac, C. quæ res pig. obli. poſſ. l. alumnos, cũ hæc obligatio tacita habeat cõuenientiam cũ generali, ut d. l. eſt differẽtia,

3 † Sed quid ſi locatur ꝓuidet ſibi de certo pignore, nũquid inuecta, & illata. nihilominus obligantur; Non uſ, C. de pac. conuen. l. ſi forte. Poteſt dici contra. Et facit bene. ff. qui po. in pig. ha. l. potior. §. ſi colonus. ff. de pac. l. itẽ q̃a, ibi, cum dicit, & ſi nihil &c. ff. de an. leg l. fundus. Quid ſi filiusfam. intulit res aduentitii peculii. Dic eas nõ obligari. C. de bo. quæ lib. l. fi. §. filii aũt. niſi forte eſſet ſcholaris, qui de uolũtate patris fuiſſe ad ſtudiũ. ff. de iu. l. ſi longius. cõtra no. C. ad Mace. l. Macedonianã. Vel niſi caſu, quo pater nõ haberet uſumf. de quo uide. C. de bon. quæ

4 lib. auth. excipiſ. Sed quid † ſi pater dedit licẽtiã filio ſuo, ꝙ mercaretur & tradidit ei capitale, filius cõduxit operatorium, & aliqua de bonis patris intulit, nũquid illa ſint obligata. Videtur quòd ſic per prædicta, C. ad Macedo. l. ſi permittente. Vſ contra ff. quod iuſſu. l. dominum. ubi uidetur expreſſum, quòd propter hoc non poſſit obligare, ut ibi notatur. Sed credo contra, hoc caſu, quia dando licentiam mercandi, uidetur dare licentiam faciendi omnia, quę ſunt ad hoc neceſſaria, & ſine quibus res expe-

diri nõ pōt, ut l.ad rē, & l.ad legatum.ff.de proc. Constat
autem, q mercaturæ non possunt exerceri, sine opera-
torio, & illatione rerū, ideo credo, illas posse obligare. be
ne credo, quòd si inferret alias res patris, q non essent de
mercatura sua, q non possent retineri, nisi ipso pmuiēte
& nolēte essent illatæ, ut d.l.dñm. Et q de filio dixi: dice
rem de religioso, si iuit de uoluntate plati sui ad studium
5 iuxta notata in d. l.si longius. † Sed quid de minore, res
inferente in domo, p ipsum cōducta? Gl. dicit, q nō obli
gant, nā cum non possint expresse obligari sine decreto,
multominus tacite.ff. loc.l.qui ad certum.quod est uerū,
ubi conduxit minus sapienter. V.g. minor, cui sufficiebat
domus centum solidorum, conduxit domum xx. vel xxx.
librarum hoc casu, non obligatur. Et pro hoc facit, quia
tex. dicit, quòd res tutoris obligantur tacite, pro mala ad-
ministratione. C.de admi.tuto.l.p officio. nunc dicit lex,
quòd minor xxv. ann. non potest esse tutor, quia eius bo-
na pro mala administratione obligari nō posset. C.de le-
gi.tuto.l.fi. & sic concluditur, quòd minor non contrahit
tacitam, sicut nec expressam, sed si sapienter conduxisset,
forte domum, qua indigebat tunc, quia non est læsus non
utitur beneficio minoris ætatis.ff.de minor.l.uerū.§.item
non restituitur. & fin Pet idem tenet Iaco. de equitate, &
facit pro eis ff. de reb.eorum.l.i. § si cum l.seq.

Opi. glo. vr̃ tutior. quia pupillus cum authoritate tuto
ris non potest obligari, etiam utiliter negotiando sine de
creto, ut l.lex quę. C.de admi.tu. & ff.de reb.eorum.l.ma-
gis puto.§.ne passim. ergo multominus ipse solus pupil-
lus utēdo iure cōi, nec dicit lex uerū, dicit.n. q ubi utitur
iure cōi, denegatur restitutio, quę est contra ius commu
ne, nec datur sine causa, nec tamē sequitur, q ex hoc con
tractus, qui nullus est ipso iure ualideatur, nec §. ille lo-
quitur in illo casu. Satis tamen potest dici, q licet non de
tur quasi Seruiana locatori, si possessionem nō haberet,
posset tamen retinere illata, saltē usque ad quantitatem,
qua minor utilitatē habuit. ff. de re.eo. l.si pupillorum.§.
i. Itē uidetur, q si minor esset in scholis uoluntate patris,
q possit bona patris inferendo obligare, quia tunc magis
pater, quàm ipse obligare uī, ut s. dixi. per d.l.si longius
6 cum aliis. † Quid si f conductor infert chirographa, seu
f instrumenta in domo conducta, nunquid debita conten-
ta in instrumentis erunt obligata locatori. Videtur quòd
sic, quia ex quo instrumentum infertur, & obligatur, ui-
det nomen in eo contentū obligari.ff. de leg.i.l. seruum
filii.§.cum qui.de leg.3.l.qui chirographum. Iac. uī dice
re contra, quia instrumenta, uel chirographa sub genera
litate obligationis non transeunt, ff. de leg. x.l. cuius.igi-
tur, cum ius obliget generaliter inuecta, & illata, uidetur
quòd nomen non sit obligatum. Pet. dicit, q potest dici
obligatum, si sit modicum.ff.de bo.dam.l.diuus. alias nō.
illa parū facit, ibi.n.agitur de prejudicio perpetuo paren
do fisco, hic autem de sola obligatione per quā non tan-
tum fit præiudiciū, unde non est eadē ratio, & apparet C.
7 quæ res pig.obl.pos.in fi. cum ibi nota. † Sed quid dices
de personis ecclesiasticis, quæ inferunt res ecclesię in do-
mo conducta. Rñdeo, si sit talis persona, quę habeat ad-
ministrationem, & titulum in beneficio, sicut rector, vel
prior, & sint res alienabiles, sicut fructus, credo quòd il-
le obligatur.ff.de pig.l.si ita qui.in prin. sed si essent res sa
cræ, uel Deo dedicatę sicut sunt calices, indumēta sacra,
tales non obligantur, nec possent retineri, C.de sacros.ec
cl.l.scimus. extra de pig.c.i. datur ergo locatori, quasi Ser
uiana pro rebus illatis, & inuectis. Item pōt eas includere
si adhuc sunt in domo conducta, ut l.est differentia. ff. in
8 qui.cau.pig.ta.contrahatur. † Sed nunquid locator potest
inclusas authoritate propria trāsferre ad domū suam, for
te, in qua habitat. Dic, q sic, qn facit ex causa, ut tutius ser
uetur.ff.de damno infec l.utiq;, nā eo ipso, quòd inclu-
dūtur, uidentur tradi, & sic nullā uim cōmittit transferen
do, & sic nō obst. C.de pig.ac.l.pe. Pet. dicit, quòd caupo,
tenetur de illatis in cauponam, etiā, si ipso ignorante fue
runt illata, per hæc iura, quia in talibus tacita, quę per

legē inducunt, non requiritur scientia, ut hic patet. Glo.
tenet tñ contra.ff.nau.cau.l. i.§.fi. Sed illam reprobat ibi
9 Iacob. sicut Pet. hic, & tñ magna nititur æquitate. † Item
g quæritur, g nunqd res illatę in re censuali, vel emphyt.
sint obligatæ pro censu, uel pensione, vr̃, quod sic p præ-
dicta.ff.de pub.l.Imperatores. C.in qb.cau.pig.ta contrah.
l.i.si pp pub.pensi l.i. Item forte locatori locatorū sunt,
facit, qđ scripsi supra de loca.§.adeo. C.quæ res pig. ob.
pos.l.nomen. In glo.f. dominus, ibi numis colat. Hanc
glo. approbant Iac. & Pe. Doc. dicunt tamen, quod Ran-
fredus tenuit contra, & pro eo, quia lex loquitur in loca
tione, locatio autem non dicitur, nisi merx sit in pecunia
s.de loca. & conduct. in prin. igitur non est extendenda
ad aliud, ut l.si uero.§.de uiro.ff. sol.mat. Sed ipsi dicunt,
10 quod† non cāt extensio ex quo ad hoc eadem ratio se ex
tendit, ut l.a Titio. de uerb.obl. C. ad l.Falc.l.fi. Vnde di-
cit Iaco. q si tibi tradidit domum, usque ad annum, & tu
debes facere librum, uel eā reparare, vel aliquid aliud,
quamuis sit contractus innominatus, habet locūm tacita
hypoth. quia quasi locatio est.ff.de deposi.l.i.§ si quis ser-
uum. In fi. eiusdem glo. in fi.l. statim allegatæ. Et hoc si
merx sit in pecunia, ut statim dixi, qua autē act. agat colo
nus partiarius dixi s. de loca. & condu. in prin. In gl. hæc
dictio ponitur ibi. utraque tamen Seruiana dicitur. ff. de
pig.l.i.§.cum prędium. & l.si superatus. & l.si ab eo. In ea
h dem gl. ibi. a seruando dicta. h quia melius est pignori
incūbere, &c. qui.mo. re contrahi. obl.§. fi. de obli.quæ
ex delic nascun.§.furti. In ea gl. in fi. Similiter gl. in d.§.
inter dictum. & C.de Fal.inter.l.i. Et no. q quidā habent
quandā additionem, quæ in effectu uult ponere aliam dif
ferentiā, q interdictū non redditur, nisi cōtra colonum,
11 uel inquilinū: Seruiana datur contra alium. † Hanc glo.
reprobant Do. primo in eo, quod dicit, quod creditor dēt
probare debitorem dñm tempore obligationis, quia hoc
nulla l.cauet. imo contrariam.ff.de pig.l.si ab eo. Vnde li
cèt leges dicant, quod creditor debeat probare rem fuis-
se in bonis debitoris, non ex hoc sequitur, q debeat pro-
bare fuisse dñm, aliud est.n. fuisse dñm, aliud rem in bo-
nis: nam rem in bonis habere dr̃, quā bona fide possede-
mus.ff. de acqu.re.do.l.rē in bonis. de uerb.sig.l.bonorū;
ideo gl. hic simpliciter male dicit, & alibi dicit, quod suf
ficit probare rem in bonis.ff.de pig.act.l.rem alienā. Ali-
bi vr̃ cōcludere, quod sufficit probare debitorē possedis-
i se. C.si ali.res pig.da.fit.l. cum res. Dyn. dicit, i quod aut
agitur contra debitorē, & tūc sufficit probare debitorem
possedisse, & sic intelligit, qđ no.l.cū res. Aut contra ter-
tiū, & tunc oportet, q probet debitorē rē habuisse in bo
nis, ut no in l.rē alienā. hęc distinctio uī ibi notari in ul-
tima solutione, & idē vr̃ si ageretur contra debitoris hę-
redē. cum censeatur eadē persona ff. de diuer. & tēp. psc.
l.cū hęres. Quid si agatur contra illū, qui habuit causam
a debitore. Videtur quod sufficiat probare ipsum debito
rem, tempore obligationis, possedisse, sicut si contra de-
bitorē ageretur ff.de rei uen l.si a Titio. & maxime si ha-
buit titulum lucratiuum, & utat eius accessione.ff. de ex-
ce.doli.l.apud Cel.§. de authoris. de hoc in Spe. de pign.
§.j.ver. sed quęritur.nu.12.de obl. & sol.§.i.ver. qđ si pro-
bo, cum seq. Vide ibi multas quęstiones utiles, circa hanc
materiā, ergo oportet probare agētē dcbitorē, rē in bo-
nis habuisse tpe obligationis, uidelicet, quòd possideret
bona fide, & ti. vt ff. de pig. l.si ab eo. & ideo non uidetur
sufficeret. si testes dicant, q uiderunt tenere debitorē, ut
suā, sicut cōiter deponunt, ēt si deponerent, quod tenuis-
set xxx.an. Nisi deponerent de ti. & bona fide, cū p pscri-
ptionē xxx.an. non acquiratur possessori malæ fidei ius
agēdi, & p consequēs, nec creditori, qui habet ab eo. Vn
de minus oportet pbari in hac actio. illa q oportet pba-
ri in publiciana. de qbus.s.e.§.alię. & in casu dēt proba-
ri dñiū, uidelicet qn possessor contra quē agit excipit, &
uult probare se dñm, ut no. in l.si ab eo. Item & in casu,
quo dicit obligantem esse dominum, quia si hoc nō pro-
bet, cadit, ex quo sic posuit in facto. Caueat ergo aduo-

catus

uocatus,ne in libello. vel articulis, dicat rẽ fuiſſe debito
ris,ſed in bonis,& de bonis eiuſdẽ. Sed qd, ſi dicat utrum
que,& alternatiue? Credo, ꝙ non debet admitti,niſi pro-
pter iuſtã ignorantiã,ut ſcripſi in publiciana ſ.§.ſed iſte.
Sed pone,actor probat,ꝙ debitor tenuit rem bona fide,
& ti.viij.annis,& poſt hęres,ꝑ duos annos, uel forte pro
bat,ꝙ debitor eã tenuit bona fide.ſine tit.xxviii.an.& hæ
res per duos: nunquid ſufficienter probat , ſi agat contra
dñm? Non,vr̃ quia debitor non fuit dñs,& dñium,qđ fuit
per hęredem acquiſitum non obligatur ex obligatione
defuncti.C.cõia de leg.l.i ff.de pig.l.Paulus reſpon.de pe
ti.hęre.l.& non tm̃.§.ꝙ ſi pro emptore.ſed contra ipſum
obligantem, uel eius hæredem datur hypothec. hoc ca-
ſu, & ſufficeret talis ꝓbatio, uide ff de pig.l. ſi Titio. Sed
nunquid dicitur res eſſe in bonis,ſi debitor eam non poſ
ſideret,ſed actionem habet ad rẽ? Dicit, ꝙ ſic,ut d.l.rem
in bonis.ff.de pig.l.grege.§.2.C.quę res pign.obl.poſ.l.
12 nomẽ.† Sed qd, ſi poſſeſſor rem obligatã uendidit,& ha
bet ꝑcium,nunqd agi põt cõtra eũ hypo. Vr̃ ꝙ non,quia
pretium non fuit in bonis debitoris.Sed põt dici contra,
ſaltẽ in ſubſidium,ubi cãm lucratiuam habuit, uide ff.de
diſtr.pig.l.i.& quod ſcrip.ſ.§.prox.ubi de hoc.Sed quid,
ſi teſtes non deponant rẽ in bonis fuiſſe,ſed eã ad debito
rẽ pertinere, nunquid ſufficit expreſſum? Vr̃,ꝙ ſic, ff. de
prob.l.ante omnia.quod eſt uerum indubitabiliter,ſi fuit
ita articulum, & teſtes dicant in ratione dicti ſui, ſe hoc
ſcire pro eo,quia uiderunt debitorẽ tenere rẽ titulo , &
bona fide,alias ſi dicerent,ꝙ ipſum poſſidere uiderunt,
non crederẽ,ſufficeret,niſi in caſu, quo ageretur contra
debitorem,vel eius heredẽ,ut ſ.dixi in caſu vero,quo te
ſtes non redderent cãm dicti ſui,nec fuiſſent interrogati,
crederẽ,ꝙ ſufficeret propter uerbum pertinere,ꝙ late pa
tet.ff.de uerbo.ſign.l.uerbum pertinere , & uide ſ. eod.§.
13 † Oportet ergo multa probari in hac actione, uidelicet
obligationem principalẽ ualidã. ff. de pig.l.cũ uitioſe.Et
iõ in mutuo oportet, ꝙ probet ſe mutuaſſe & numeraſſe
pecuniam vel rem ꝓpriã.C.ſi cer.pet.l.quãuis. q res pig.
ob.l.Titius.qui po.in pig.ha.l.potior.in prin.qđ pauci ad
uocati aduertũt,& ad hoc non ſufficeret cõfeſſio debito
ris,niſi ille,contra quem agitur,haberet cãm ab eo. C. de
bon.proſcrip.ſi quis poſt hac.ff.ad Velle.l. Seius. ſed nec
illo caſu,confiteret debitor poſt alienationẽ ꝑ d. ll. Et iõ
creditores agentes hypo.ꝓ mutuo, poſſunt probare uix
per literas obligatorias , contra poſſeſſores pignoris,quę
cõiter non continent,niſi confeſſionem debitoris. Item
debent probare obligationẽ realem, ex qua agit. Itẽ rem
in bonis debitoris fuiſſe tẽpore obligationis , vel ab illo
tẽpore citra, ſi fuit obligatio generalis, alias non ſuffice-
ret,iuxta l.fi.C.q res pig. Itẽ reum poſſidere, vel dolo de
ſiiſſe, &c.Et in hoc aduerte, quia nunquã bene probabis
in hypo.niſi teſtes deponant de tempore obligationis,&
iõ cum actor ꝓbat contractum, & obligationẽ ꝑ literas ,
& inducit teſtes ad ꝓbandũ , ꝙ illa res,quę petitur, eſſet
in bonis,& de bonis,tẽpore obligationis oportet, ꝙ arti
culet tẽpus obligationis,& certum,alias teſtes nõ poſſent
deponere,nec poſſet ꝓbari, ꝙ eſſent in bonis tp̃e obliga-
tionis,& ſuper hoc,uix,aut nunquã reperies cautũ aduo-
catũ,maxime i curia laicali. unde ſi bene aduertas,nõ eſt
facilis probatio.Quid ſi creditor agat contra emptorẽ hy
po.dicẽs ſibi rẽ obligatã ante uenditionem , emptor di-
xit ſe emiſſe ante obligationem, quis tenet probare hanc
prioritatẽ? Dic,quod creditor,ut no. in Spe. de ob. & ſol.
§.i.ver.quid ſi ago.nu. 30. Nec ob.C.de iu.fiſ.l.i.quia con
tinet caſum ſpecialẽ:& hoc ſufficiat uidiſſe circa primum
mẽbrum huius differentię, q̃ reddit gl. Redeamus ad ſm
Glo.dicit,ꝙ in Saluiano interdicto ſufficit probare debi
torem poſſediſſe tp̃e obligationis. Dicunt Doct.quod ſm
hoc Seruiana nullius utilitatis eſſet, imo dãnoſa, cum in
ea auctor grauetur tot probationibus,ſicut ſupra dixi iã,
& in Saluiano paucis. Iac. & Pe.dicunt , ꝙ quidam dixe-
runt,quòd eſt utile Seruianam fuiſſe introductam , quia
14 † datur contra tertium poſſeſſorem , ſed Saluianum in-
terdictum,non datur, niſi contra colonum , vel eius hę-
redem Sed ipſi hoc improbant, quòd imo utile dat con-
tra quẽlibet.ff.de ſal.interdi.l.i.& ibi de hoc.Alii dicunt,
15 quòd eſt in alio utilis,quia in Seruiana † diſputatur de iu-
re reali,uidelicet iã in bonis debitoris fuiſſe, & eius ſen-
tẽtia facit ꝓiudicium in petitorio: nõ ſic in Saluiano inter
dicto,in quo agit de poſſeſſione ſolum, ſed hoc nõ ualet
ſm Pe,quia illa eadem conſequemur per hyp. Vnde fru-
ſtra fuiſſet introducta uera Seruiana. Præterea Seruiana
nudam poſſeſſionem aduocat, ſicut interdictum.ff. de e-
uic.l.ſi cum uenditor. Item dicunt qdam, ꝙ utile fuit in-
troducere obligationem tacitã inuectorum,& illatorum
& hanc Seruianam, quia in hoc põt creditor authoritate
propria inuecta,& illata includere,& capere, qđ nõ põt
in actu quaſi ſeruiana,vel hypo.nec in aliis hypo.imo io-
cideret in edictum diui Marci.ff.qđ me.cau.l.extra,Et eſt
rõ,ſecundũ eos,quia locator ur̃ inuecta, & illata poſſide
re,ex quo inferunt,nõ ſic de aliis creditoribus,& hypo-
th.quæ non traduntur,nec includuntur. Et horũ occaſione
Doc.intrãt illã q̃ſtionẽ,utrũ locator poſſideat inuecta,&
illata. Et arguitur,quòd ſic,quia certum eſt, quod pignus
proprie dicitur a pugno, quia tradit, ut hic & ff.de uerb.
ſig.l.plebs.§.pignus.& creditor ipſum poſſidet. ff. de ac-
qui.poſ.l.i.§.per ſeruum.& l.q pignori.ſed conſtat,ꝙ in-
uecta,& illata ſunt pignori,ut ff.in qui.cau.pig.ta.contra
ha.in rubro & nigro,,ergo ſequitur,quod creditor ea poſ
ſideat.Præterea pignoratitia datur contra creditorem de
tinentẽ,ſeu poſſidentem pignus,& cui traditũ fuit ſupra
qui.mo. re.contra.ob.§.ſi. Sed pignoratitia datur contra
locatorẽ pro inuectis,& illatis:ergo ſequitur,ꝙ habeantur
pro traditis,& quod locator poſſideat.ff.de pig.act.l.
16 ſolutum.† In contrarium vr̃,quaſi expreſſum,& conſtat,
ꝙ locatori datur interdictum Saluianum , ꝓ inuectis &
illatis,ſed hoc interdictum eſt adipiſcendæ j.de interdic.
§.interdictũ.ergo ſequit,ꝙ locator non poſſidebat,alias
eſſent retinendæ,uel recuperãdæ. Hoc probatur ultra, de
bitor non poteſt manumittere ſeruũ pignori obligatum
ſpãliter,& traditũ.C de his qui a non dño ma.l.i.tamen
conſtat,ꝙ põt manumittere ſeruos illatos.ff. in qui. cau.
pig.ta.contraha.l.eſt differentia.ergo non ſunt proprie
pro pig.nec pro traditis habentur,ergo creditor non poſ
ſidet. Iac.trãſit iſtum paſſum, ſine determinatione,niſi ꝙ
ur̃ declinare in hoc,ꝙ locator nõ poſſidet. Petr.dicit, ꝙ
in urbanis locator poſſidet,ex quo illata ſunt,ſed non in
ruſticis,Et eſt rõ ſm eũ quia cõductor inferẽdo,& inclu-
dendo intra muros,& domũ,vr̃ tradere poſſeſſionẽ.ff.de
iu.dot.l.ſi ego.§.dotis.de acqui.poſ.l.i.§ pe.q rõ non põt
aſſignari in ruſticis,cũ non ſit incluſio, & ſic intelligit ff.
17 qui.cau.pig.ta.cõtraha.l.eo iure.† Ad rationes in contra-
riũ reſpondet.Primo,qñ dicitur,ꝙ Saluianũ interdictum
eſt adipiſcendę,uerum eſt,quia cõpetit pro rebus coloni,
unde non cõpetit pro rebus inquilini,ſicut nec ſeruiana,
ut dixi ſ.in princ.§.Et ita facit pro ſua opi.magis,quã con
tra.Ad l.eſt differentia.reſpondet,ꝙ per incluſionẽ acqui
rit locatori,ficta poſſeſſio non uera. Vnde ficta poſſeſſio
nõ impedit manumiſſionem,ſed uera impediret, ſm eũ ,
hæc ſunt ſatis ſubtilia,leges tñ non uidentur facere diffe-
rentiã inter inuecta per colonũ,& inquilinũ, niſi quo ad
ſententiã locatorũ,& illã differentiam introdit facere l.
eo iure.nã ſi intelligeres eã, ut Pet. intelligit,uidelicet ,
qđ res coloni,non eſſent pignori,eſſet ſimpliciter falſi,
quod dicit i ſecundo mẽbro ꝑ l.certi ſi iuris.C.loca. Præ
terea,ubi domus eſſet in rure grã fructuũ cõſeruãdorũ ,
h eſſet ruſtica. h ff.de uer.ſig.l.urbana. & per rationẽ Pe-
tri illata nõ deberẽt eſſe pignori,& tñ hoc eſt uerũ, i qb.
cau.pign. ta.cõtra.l.eo iure.§.i.ubi gl.cõcludit,ꝙ eſt idẽ
de inuectis & illatis in talibus, ſicut de inuectis in rure.
Præterea intellectus l.eſt differẽtia.datus ꝑ Pet.nõ ur̃ bo-
nus quia l.non aduertit tm̃ ad traditionẽ pignoris in im-
pedienda manumiſſionẽ,quantũ ad obligationẽ ſpãlẽ,&
ita traditio nihil facit, unde ſi obligarem tibi ſeruũ ſpãli
ter,dato ꝙ non traderẽ, impediret manumiſſio. C. de ſer.

pig da.ma.l.ab eo in fi.Prçterea l.uſ parificare locatorē
fundi,& çdium,quo ad hoc.ff.de pig.l.ſi is qui.§.i. ꝑ quā
uidetur,ꝙ locator utriuſq; poſſidet.& ſic hçc differentia
non uſ procedere,ꝑꝑ quod non poſſum credere,ꝙ loca
tor poſſideat res inuectas, niſi poſt incluſionem, qđ hic
innuit l.eſt differentia, ubi aperte cōcludit,ꝙ incluſio, q̃
fecit locator, habetur pro traditione, & impedit manu-
miſſionē,& ſic antea nō habebatur pro traditione. Nam
obſtant cōtraria. Primo l.eo iure. qa illa intelligiſ loqui
& facere differentiam inter ſcientiam,& ignorātiā,& in
quilinum,& colonū,quo ad hoc,ut ſ. dixi.Itē non ob.ꝙ
l.dicit contrahi pignus tacite, & ſic cum pignus dicatur
à pugno, uidetur tradita poſſeſſio. qa ibi recipiſ pignus
ꝑ hypothec.Vnde frequenter lex uocat pignus id, quod
nō traditū nō fuit.ff.qui pot.in pig.ha.l.potior.§. ſi colo
nus.de uſucap.l.nō ſol.§.ſi rē.Itē non ob.l.ſolutum. §.
ſolutā qa datur pignoratitia poſt incluſionē, alias ſi res
non eſſet incluſa.& debitor poſſet ad uotū recipere,eſſet
bene fatuus,ſi ageret pignoratitia.Itē nō ob.l.ſi is q. §.l.
quia ibi dicit retinere poſſeſſionē,q̃ apprehenſus fuerat
per incluſionē,& ſic ſubaudiat. quæ eſt ergo utilitas itro
duxiſſet Seruianā,cū interdictū ſit lōge utilius?Certe pōt
18 dici,† ꝙ ſit talis utilitas, ſicut itroduxiſſet, poſſeſſorium
& petitoriū, nā cū ſit diuerſç cōcluſiones, & ad diuerſa
cōpetant,non eſt abſurdū pro diuerſis, diuerſa introdu-
cere remedia. Præterea eſt utile habere Seruianā; & ipſā
intentare,quia ſi ipſā intentaui, & obtinui ꝓbādo, quòd
res erat debitoris aduerſarius non audieſ, ſi agat petito
rio, niſi ſatisfaciat qñ actū eſt cōtra tertiū. & tñ ſecus eſ-
ſet ſi obtinuiſſem in petitorio.ff. de acqui.poſ.l.eatius.&
de hoc nō oportuit fieri tm̃ feſtū. In gl.mobili uel immo
bili.in fi.hoc eſt difficile & ſicco pede trāſeundū ſm Pet.
Vnde dicit ipſe q̃dam eſt ſeruitus cauſalis,quçdā forma-
19 lis.† Cauſalis eſt,q̃ adhæret ꝓprietati, & eſt domini pro
prietarii,ſicut ſi tu es proprietarius alicuius fundi habes
uſumfru.cauſalē in eo:ſed formalis, qñ alicui cōpetit, q̃
proprietario:ſicut ſi aliquis habet uſumfr. vel aliquā ſer-
uitutē in re tua.ff.ſi uſuſf.petatur. l.utifrui. tūc dicit ipſe,
quòd ſeruitutem cauſalem,poteſt quis pignori obligare,
niſi ſit urbana ſeruitus,quia illā obligare non poteſt, ne
urbs deformetur ruinis, formalē autē obligare non pōt
etiam ruſticā,qa illa conſtituitur,ſm Indigentiam fundi,
uel rei pro qua,uel cui conſtituitur.Et ideo ſi alius ea ute
retur,non poſſet attendi illa indigentia,quinimo eſſet a-
lia ſeruitus.ff.de ſer.ruſt.prædi.l. ergo. hæc autē ratio aſ-
ſignari nō poteſt in uſuf.quia illo non utimur ſm īdigen
tiā.imo in ſolidum eſt fructuarii,ut patet in tota materia
de uſufr.& de uſu.& ha.ſecundum eum,hæc doctrina uſ
ápplaudere auribus,& tamen rationes, quæ hic reddun-
tur non uſ procedere, nā ſeruitus urbana poteſt conſti-
tui reuocabiliter,ſicut ruſtica, unde precario pōt conce
di,& ita reuocabiliter,qñ concedens uoluerit.ff.de pre-
ca.l.a.§.fi.& l.3.& l cū precario. Præterea l. indiſtincte
dicit, quòd ſeruitus pōt conſtitui uſq; ad tempus in effe-
ctu ff.de ſerui.l.4.& ita illa ratio, ne urbs deformeſ rui-
nis,nō procedit,& maxime in ſeruitute formali, ſi hypo
theca ſimplici conuentione ſeruitutem formalē ego utar
medio tēpore,& ſic ſatisfaciā creditori,ſeruitus mihi re-
manebit,nec ſtatus domus meæ deformabiſ,ꝑꝑ ſimpli-
cē hypothecā,quia durante hypothe. ego poſſidebo, &
ipſa ſoluta remaneat mihi, ſicut ante.ff.ſi ſer.uen l. & iō
l.ſeq.in prin.Vnde ſuper hoc uſ dicendum,quòd de rigo
re iuris,nulla ſeruitus poteſt obligari,cum obligatio pi-
gnoris fiat ꝓ debito conſeruando,ut hoc §.& ideo cum
per obligationē ſeruitus ſeruari nō poſſit,non tenet obli
gatio. Quod autem ſeruari non poſſit, apparet,quia pro
ſeruitute non poteſt hypo.intentari,cum ſeruitus non ſit
in bonis,& notatur in d.l ſi is qui.§.fi.Itē. hypotheca cō
petit cōtra poſſeſſorē,& nudā poſſeſſionē aduocato,con
ſtat aūt, quòd ſeruitutē cauſalē nemo poſſidet,quç eſt in
ipſo dominio,nec eſt ius ſeparatum.ff.ſi uſuſfr.pe.l. uti-
frui.de iu.do.l.cum in fundo,ergo reus cōueniri nō po-

teſt pro ſeruitute,q̃ non poſſidet, Præterea, non petere-
tur cauſalis,ſed formalis,quia cauſalis,nō ſeparaſ a pro-
prietate,nec quaſi traditur, ideo creditor eam aduocare
nō poteſt. Itē formalē,creditor nō pōt petere,cū nō poſ-
ſit ſeparari a re,cui ſeruit,nec alii applicari,quinimo nec
illi deberi,niſi ad indigentiā.ff.de ſerui.ruſti. prædi.l.er-
go.ad finē.& l.ex meo.& l.uia.§. ſi fundus cōtra.prædi.l.
cū fundus. Igiſ,ſi ille,cui debeatur ſeruitus, ipſam obli-
gauit,ſeparari non pōt a fundo,cui ſerui.nec alii applica-
ri.ff.de aqua quoti.l.hoc iure.§.illud.& per conſequens,
nec creditor uendere,nec debitū conſeruare,cū emptor
poſſit nō alii rei applicare,& hoc ſic eſt uerū, quia nulla
20 ſeruitus realis poſſit obligari.† Hoc tñ fallit in ſeruitu-
te itineris,actus,aquæ ductus, & aliis ruſt. duobus inter-
uenientibus,uidelicet,ꝙ creditor habeat fundū uicinū,
cui deberi poſſit,& ꝙ fiat pactio,ꝙ poſſit eā uendere,&
admittiſ de æquitate. Quid ergo ſi creditor non habeat
fundum uicinū,nunqd ualet obligatio?Vſ,ꝙ ſic,& maxi
me ſi actū fuit,ꝙ poſſit uēdere,qa ex hoc poterit ſeruare
debitū,& ſeruitutē uēdere uicino,hoc nō credo, nā l.ſed
an uiç.de pig.ſignanter requirit duo, uidelicet, ꝙ credi-
tor habeat uicinū fundum,& nihilominus fiet pactio de
uēdendo,igiſ nō uſ alterum ſufficere, & hoc certū ē,ubi
dñs fundi obligat ſeruitutē cauſalē, qa nō pōt obligari.
ꝙ non eſt,cōſtat āt,qđ nulla eſt ſeruitus, nec conſtitutio
eius,niſi ſit fundus,cui ſeruiaſ ſ.de ſerui.§.iō aūt.oportet
ergo,ꝙ formeſ, & obligetur, & ſic oportet, ꝙ creditor
habeat ꝑdium. Sed qd dices de formata?V.g.fundus tuus
dēt ſeruitutē fundo meo,obligaſti eū Mæuio,nunquid ua
let obligatio,ſi creditor Mæuius nō habet fundū,cui ſer-
uiat?Videtur,ꝙ ſic,& ceſſat rō prædicta, & res obligatur
ſimplici cōuentione, dato ꝙ creditor non utaſ, ut hoc §.
Credo contra,qa cum talis ſeruitus nō poſſit dari pigno
ri,ergo nec hypothe.ſicut arguit l.ſi is qui.in fi.ff.de pig.
pignori āt non poteſt dari, niſi creditor habeat fundum
uicinum,qa alias nō poteſt capere,nec uti,ut dictum eſt
ergo nec hypothe. oportet ergo in utraq; uidelicet cau-
ſali,& formali,ꝙ creditor habeat prædium uicinū,& hçc
ꝓcedunt,ubi ſeruitus ipſa obligaſ Si āt fundus,cui ſerui-
tus debeſ,tunc conſtat,ꝙ obligatur.ff.de ſerui.l.ei qui.&
ſ.dixi eo.tit.§.æque.Sed nunqd in formali ſufficit pactio
de uēdendo ſine uoluntate dñi fundi ſeruientis?Videtur,
ꝙ ſic, ex quo poteſt eā obligare ille, cui debetur, & hoc
uſ expreſſum in l.is qui.ubi uſuſ.obligat uſumſ. nec pro
prietarius poteſt contrauenire.† Poteſt dici cōtra, quòd
21 huiuſmodi pactio non poſſit fieri,ſine uoluntate domini
fundi ſeruientis, nā ſi ſeruitus uni fundo debita non po-
teſt extendi ad alium,ſine eius uoluntate,ut d.l quō uen-
ditor eam uēdere poteſt,ut emptor utatur ad rē, cui non
fuit conſtituta? Non uſ poſſibile, & tñ ſecus eſt in uſuſr.
quia ille nō debetur prçdio,ſed perſonç, nec debetur ad
indigentiā,imo totus fructus eſt uſufructuarii, ideo cum
non concernat rē,non mirum,ſi pōt obligari,ſed quo ad
uenditionē,non credo,quòd ſit ſecus, quia uēdi non pōt
pignoratum,ſine uoluntate proprietarii, imo interitet ſ.
22 de uſufr.§.finitur.† Sed tūc magis q̃ritur.ſ.cum uēdi non
poſſit ſine uoluntate ꝓprietarii,cur poteſt obligari,cum
ſeruitus inſtituta non pōt obligari, niſi in caſu quo agiſ,
ut uendi poſſit. Poteſt dici,ꝙ hoc ideo,qa uſuſ. ut in plu
ribus,eſt maioris emolumenti, quā ſit alia ruſtica ſerui-
tus. Vnde lex cogitauit, ꝙ creditor pōt ſibi ſatisfacere de
uſufruc. abſq; eo, quod ipſum uendat percipiendo fru-
ctus,& ipſos in ſortē ſuā conuertēdo,qđ non pōt dici de
aliis ſeruitutibus,quæ non ſunt cōtter tāti emolumenti.
Vel poteſt dici,quòd ille §. loquitur qñ ꝓprietarius con
ſenſit,ut in uerſi.nā cū & emptorem &c. Vel poteſt dici,
quòd loquitur in uenditione fructuū, ut diat iuxta §.fini
tur,ſed litera illius §.non patitur hos duos ultimos intel
23 lectus.† Vides ergo ſm hæc,ꝙ ſeruitutes ruſticæ, poſſint
obligari,duobus interuenientibus,quçro,cur nō ſeruitu
tes urbanç,ſaltem illis duobus interuenientibus. Per prç
miſſa patet in parte reſpōſio,nā ut ſ.dictum eſt,nulla ſer-

ſeruitus

uitus de mera ueritate pôt obligari, hoc fuit relaxatum
in ſeruitute ruſtica. duobus interuenientibus, & non vr-
bana, & eſt rõ, qa uſus ruſticę eſt magis habilis, ad perfi-
ciẽdum tertio, & ad transferẽdũ de re ad rẽ, quã uſus ur-
banę: nam ſi tu habens ſeruitutem uię, vel itineris, p fun
dũ meum ad tuũ, ſi transferat ad aliũ fundũ, nõ eſt tãtę ex
penſę, ſicut ſi transferatꝰ ſeruitus oneris ferendi ad aliam
domum, nã iter, vel aquæductus, faciliter mutanꝰ, & faci
lius & cũ minori incommodo, quã unus paries, vel una
domus exalteꝰ, uel deprimatur, & hoc patet ad ſenſum.
Itẽ ſeruitutes ruſticorũ important maiorẽ utilitatem, &
ſunt magis fauorabiles propter agriculturas, & ideo in il
24 lis ,ppter utilitatem fuit rigor iuris relaxatus. † Sed quid
dices? tu debes mihi homagiũ, nunqd illud poſſum obli-
gare? Videtur, q̃ ſic, ad inſtar illius, q habet ſeruitutẽ pſo
nalẽ, ſicut in uſufr. ut d. l. ſi is qui. §. uſusfr. Etenim per ho
magiũ obligatur perſona pſonæ, ut patet in tit. de noua
forma fidelitatis, & ſic quaſi de perſonali ſeruitute iudi-
cãdũ eſt. In cõtrariũ facit, quia ſi deberet pſonalis ſerui-
tus reputari, nõ liberaretur uaſallus amittendo ſeu. & tñ
cõſtat, q̃ liberatur in feu. de uaſ. qui. cõtra conſti. bene
ali. c. 1. & ita uidetur reale ius, ſed pro prima parte facit,
qa dominus trãsferre nõ pôt in aliũ, niſi de uolũtatẽ ua-
ſalli, in feu. de. l. Corra §. ex eadẽ. & ideo uideꝰ, q̃ omnes
rationes, quæ s̃ ſunt allegatę, q̃ ſeruitus non pôt obliga-
ri, habeãt hic locũ, & p conſequẽs, eadẽ deciſio, & hoc
ubi obligaꝰ ſpecialiter. Quid ſi caſtrũ cũ ſuis homagiis
obligatur? uidetur tunc obligari. ff. de contrah. emp. l. in
modis. extra de iur. pat. c. ex literis. ff. de ſer. l. ei. q. & ma-
xime qñ hoc diciꝰ expreſſe in feu. de cap. q cu. uen. c. 1. ſi
de feu. cont. ſue. c. in generali. ſi nõ fieret expreſſa mẽtio,
non uideretur obligari generaliter. extra de ſent. & re
25 iudi. cũ Berthold. † Quid in iure patronatus eccleſiarũ?
Vide ibi, & qđ ibi no. unde, nõ vr̃ poſſe obligari, nã per ip
ſum non poteſt creditor debitum ſuum cõſequi, cum ex
eo nullũ exeat emolumẽtũ pecuniariũ, ut ibi no. Quid in
26 † decimas? Dicas, quod nõ pôt obligari, cũ ſit res ſpiritua
lis, nec poſſit alienari, nec poſſideri p laicũ, ſed fructus
ſic, & de hoc ĩ Spe. de pig. § 1. circa fin. Quid de ipſo feu
do ſeq re feudali, nunqd uaſallus pôt ipſum obligare? Ex
preſſum eſt, q̃ non, in feu. de prohi. feu. ali. p Fede. impe
rialẽ. ſed fructus ſic, ſicut s̃. dictũ eſt, hoc nõ ſeruatur de
conſuetudine in regno Franciæ, ubi feuda uenduntꝰ inui
to domino, & pignoranꝰ, ideo credo, quòd ſi decima te-
neatꝰ a laico in feudũ, quòd poſſit eã pignorare, ſuppoſi-
ta dicta conſuetudine, imo forte de iure etiã, una eccle-
ſia pt eã pignorare alii eccleſię cũ decreto. extra de his
27 q̃ fi. a ma. par. cap. cũ apoſtolica. † Quid de iuriſdictione,
& aliis iuribus incorporalibus ut ſeruitiis, & reditibus?
Non uideo cur nõ poſſit pignorari, ſicut nomina. C. quæ
res pig. ob. poſ l. nomẽ. In gl. abũdat: ibi cũ dicit, vel non
hypothec. hoc eſt uerũ ,ppriè ſumendo nomẽ pignoris,
ut d. §. pignus. ff. de pig act. l. ſolutũ. §. 1. ſed largo mo-
do, pignus diciꝰ de re immobili, dũtamẽ tradatur, & hoc
patet. C. de pign. l. ſi dominiũ. & l. cũ te. Itẽ, quia intitula-
tur ſolum ibi de pig. & tñ ibi ſatis tractaꝰ de hypothec. &
facit extra de pig. in rub. & c. illo uos. Itẽ pignus dicitur
licèt nõ tradatur. ff. de uſuca. l. nõ ſolũ. §. ſi rẽ. ff. de pigno.
act. l. ſi neceſſarias. In eadẽ gl. ibi cum alleg. de fideicom
miſ. hęre. pe. hęc gl. concludiꝰ, quòd hęreditatis petitio
eſt in rẽ, & tamen uidetur, q̃ ſit mixta. C. de pe. hære. l. hæ
reditatis petitio. Sed dic, quòd quamuis habeant præſta-
tiones pſonales, nihilominus eſt in rẽ, dic, ut dixi s̃. eod.
28 ti. §. 1. In gl. Quidã dixerũt, q̃ hæc actio † non eſt realis,
quia hæc actio ex nuda conuẽtione oritur, ut hic, & ff. de
pig. acti. l. 1. & tamen ius reale nõ formatur ex nuda con
uentione, niſi ſit traditio. C. de pac. l. traditionibus. Pe. di
cit, q̃ imo eſt realis. C. de pig. l. pignoris pſecutio. ff. de
pig. l. ſi fundus. §. ĩ uendicatione. & l. pignoris. Vnde hoc
caſu ex cõuentione nuda agiꝰ, & cauſatur ius reale pro-
pter adhęrẽtiã contractus principalis, ſcd̃m eũ. Quidam
autẽ Toloſani uoluerunt dicere, q̃ non conſtituitur hy-
pothe. realis, niſi res tradatur per l. qui prętiu. C. de diſtra.
pig. Sed illa nihil facit, ibi enim agitur de dominio quæ-
rendo, non de pignore conſtituendo, vnde illa opin. fal-
ſa eſt. ff. de pac. l. ſi tibi 2. §. de pig. act. l. 1. de fur. l. ſi is qui.
Et facit, q̃ prȩlati regni Franciæ quibus interdictũ eſt, ut
cognoſcãt de actione reali, nõ poſſint cognoſcere de hy
29 pothe. † Sed nunquid uera ſeruiana, quæ competit pro
inuectis, & illatis, eſt prætoria? Non uidetur, quia lex &
ius ciuile ea obligãt; & ſic vr̃, quòd lex dat actionẽ, quia
fruſtra ĩtroduxiſſet obligationẽ, niſi & actionẽ dediſſet.
Sed ad hoc pôt rñderi per illa, q̃ notãtur, ff. de fideicom.
hęre. pe. l. 2. Vbi concluditur nõ eſſe abſonũ ,p obligatio
ne ciuili, actionẽ prętoriã dari. In gl. niſi in ſono. ibi cũ
dicit habenti pignus, abuſiuè cõprehendo, ẽt rẽ immobi
lem, alias gl. non procederet, dic ut s̃. proxi. in 3. additio
ne. in fi. eiuſdẽ gl. dic, ut d. l. cũ notiſſimi. notatur. Potes
ẽt addere alia tempora, quando creditor fuit aliquo tem
30 pore præſens, aliquo abſens. † C. de præſcri. long. temp.
auth. qđ ſi quibuſdã. Itẽ, eſt aliud tpſ, videlicet quatuor
annorũ. C. de quia. pręſ. l. omnes. & l. bene a Zenone. Itẽ.
In caſu ſex menſium. C. de cenſi. & cenſit. l. fin. Sed nun-
m quid m hodie poſſit præſcri. hypothe. decẽ annis? Non
vr̃: quia debitor ſcit obligationem, & ſic eſt malefidei: &
iõ ceſſat long. tẽp. pręſcr. C. de præſcip. long. tẽp. auth. ma
lęfidei. Sed Doc. conſueuerunt dicere cõtra: qa illa auth.
loqtur quo de acqſitionẽ dominii, cuius cauſa ſeparata
eſt ff. de pig. l. 1. §. cũ prędiũ. de uſuc. l. iuſto. §. nõ mutar.
Itẽ, qd habuit poſſeſſor malam fidẽ, quo ad dñium, bo-
nã, quo ad obligationẽ, uel contra? Dic præſcribere, quo
ad hoc, qđ habet bo. fi. ſed non quo ad hoc, q̃ habet ma-
lam fidẽ, ut cõſueuerũt Doc. notare in d. auth. malefidei,
& ſcripſi de uſuc. tranſ. l. fi. & de hoc uide in Spe. de prę-
ſcri. prope. fi. de pig. §. fi. de obli. & ſol prope. fin. 1. §. ubi
hęc. & multa alia hãc materiã tangẽtia reperies. Itẽ quę
31 ro, quid ſi debitor uendidit reditus perpetuos, ſuper re
obligata, quos emptor percepit bonafide x. annis, nunqd
quo ad illos pſcripſit, cõtra primum creditorẽ? Vr̃ quòd
ſic per præmiſſa, ſed d. l. cum notiſſimi. §. ſed cũ illud. ui-
deꝰ contra. Iuxta hanc materiã, conſueuit quæri, quid eſt
actio Seruiana, & quid quaſi Seruiana, & cui competũt,
quorũ rñſio ex prædictis patet. Item conſueuit quęri con
tra quẽ cõpetit. Et certũ eſt, quòd cõtra illũ, qui poſſidet
uel facultatem habet reſtituendi, uel dolo deſiit, ut de. ff.
32 de pig. l. ſi fundus §. in uendicatione. An autem deꝰ con-
tra dñium? Dic quòd ſic ſi dñs obligauit, alias non, uide
eo tit. l. ſi ab eo. Quandoque datur contra illum, qui non
poſſidet, ut qñ nomen obligatur, vel forte reditus. C. quę
res pig. obli. poſ. l. nomen. de quo plenius dicã in forma
tione libellorũ. itẽ quærũt Doc. quæ ueniãt in hac actio
ne. Et certum eſt, q̃ declaratio, & quòd res ſit obligata,
& dimiſſio poſſeſſionis p officiũ, nã cũ ſit realis, dẽt con
cludi ad declarationẽ, ſicut in aliis ſupra dictũ eſt, & ſic
debet intelligi. ff. de eui. l. ſi cũ uenditor. Itẽ ueniunt fru
ctus. ff. de pig. l. 1. §. cũ pdiũ. ſuper quo uide ibi, qa aut pẽ-
debãt, & tunc ueniunt, ſi extent. ff. de rei uend. l. fructus.
Aut fuerunt poſt ſeminati, uł ſupercreuerũt, & tũc ſi fue-
runt ſatis p debitorẽ, ueniunt in hac actione. ff de pig. l.
Paulus. §. 1. iuncta l. ff. de pig. act. l. ſi cõuenerit. 2. §. ſi fun
dus. ſi p poſſeſſorẽ, diſtinguitur, an ſit bon. fi. ut tũc ſuos
faciat, ſi eos pceperit, niſi a tẽpore lit. conte ff. de pig. l. ſi
fundus. §. interdũ. an maleſi. & tũc non. s̃. de re. di. §. ſi q̃s
a nõ dño. de uſu. l. qui ſcit. §. præterea. Quęritur de forma
n tione libellorũ n in his actionibus, & primo in Seruia-
na. Pôt dici ſic. Dico q̃ licet talis, talem rẽ poſſideat, ſeu
facultatẽ reſtituẽdi haberi, ſeu dolo deſiit habere, q̃ mi-
hi obligata eſt in tali ſumma, p talẽ colonũ debita ex lo-
catione talis fundi mei, qui colonus ipſam rem q̃ tũc ſua
erat, ſeu ad ipſum pertinebat, ſeu in bonis habebat, ĩ fun
do meo intulit, me ſciente, & eã nihilominus rẽ mihi de
negat dimittere minus iuſte, quare peto dictã rem mihi
eſſe obligatã ,p ſumma, & ex cauſa prædicta, per ſenten-
tiã declarari, & hoc declarato, dictum talem ad admit-

tendum cõpelli, ſuper hoc ueſtrũ implorans officiũ &c.
Si agat pro illatis ꝑ inquilinũ, nõ oportet, ꝙ faciat men
tionem de ſcientia, & no. quod is libellus multas poteſt
pati de rigore iuris obiectiones, nã de rigore iuris opor
teret declarari, an poſſidet, an dolo deſierit poſſidere,
ad hoc quod ſciat, an agat utili, vel directa, iuxta illa, quę
ſcripſi ſ. eo. tit. §. 1. Item oportet declarari, & forte ſe re
ſtringere ad alterũ, an eſſet res ſua, uel in bonis ad hoc,
ꝙ ſciatur an agat Publiciana· Seruiana, uel uera. Sed de
cõſuetudine tales libelli admittitur, ideo ſic formarẽ In
quaſi Seruiana formatur eodem mõ, facta recitatione de
obligatione principali: & accuſatoria. Dico, ꝙ talis tene
tur mihi ad tale debitum ex tali cã, ꝑ quo debito obliga
uit mihi talem rẽ, uel oĩa bona ſua, unde cum dicta res eſ
ſet in bonis dicti talis, tẽpore obligationis prędictę, vel
ex tunc fuit, ſi fuit obligatio generalis: ſiq́ue mihi obli-
gata pro eo debito prædicto. & tu eam poſſideas, uel fa-
cultatẽ &c. uel uolu &c. Et dicta ſumma ad hoc mihi de
beat peto declarari. &c. Et hęc procedunt ubi res corpo
ralis obligatur. Quid ſi nomẽ, hic ſunt uarię opiniones.
nã gl. dicit in l. nomẽ. C. quæ res pig. ob. poſ. ꝙ agitur uti-
li hypo. uel utili, quæ cõpetit directa debitori. Et hanc ſe
quuntur ibi Doct. nã hypothe. non poteſt dari pro nomi
ne: cum non poſſideatur, nec detineat, nec ad ipſum di-
mittendũ poteſt concludi, ſed aget actione utili perſona
li, quę cõpetit debitori ſecundum eos. & hoc etiã ſequi-
tur Spe. ti. de pig. uerſi. ſed pone. ego credo, ꝙ aget utili
hypothe. & per eandem rationẽ, ſi hypoth. cõpetebat de-
bitori, ut ſcripſi in d. l. nomen. ſed ubi non cõpetebat hy-
poth. qa forte debitũ eſt chirographum, tũc eſt uera opi.
Doct. & idẽ credo in redítibus, & aliis iuribus incorpora
libus formatis, quæ obligari poſſunt, de quibus ſatis in ſu
perioribus dixi. Forma aũt libellorũ ſatis apparet in his
caſibus, & formabitur in perſonali ſic. Dicit talis actor
cõtra talẽ reũ, ꝙ licet talis obligatus ſit eidẽ, in tali ſum
ma ex tali cauſa, pro qua obligauit eidẽ tale debitum, in
quo dictus reus eidẽ obliganti, tunc temporis tenebatur,
uel ab illo tpe citra obligatus fuit, ſi fuit obligatio ge-
neralis dictaque ſumma eidem actori adhuc debeatur,
nihilominus tñ idem reus, dictũ debitum, eidẽ actori, ſol
uere cõtradicit minus iuſte: quare petit dictũ reũ ad red-
dẽdum, & ſoluẽdum dicto actori dictã ſummã, ꝑ eum,
dicto ſuo debitori, per ſnĩam condemnari, &c. Et hoc ſi
agat utili perſonali, quę directa cõpetit debitori. Si hyp.
quæ eidẽ debitori cõpetit, dicit ſic. Dicit talis actor cõ
tra talẽ reũ, ꝙ Sẽpronius tenet ſibi ex tali cauſa in tali quã
titate, ꝑ qua obligauit eidem actori omnia bona ſua, &
ita hoc debitũ, in quo dictus reus eidem tenetur, uel for
te tale debitũ in ſpecie, in quo dictus reus eidẽ tenebat,
tũc & ꝑ quo debito eidẽ reus obligauit, & tũc obligaue
rat eidẽ Sempronio talẽ rẽ ſuã, uel forte omnia ſua bona:
quare, cũ dictę ſummę, adhuc debeãtur, & hypoth. quæ
competit directa Sempronio, cõpetat dicto actori utilis
ex cauſa prędicta, dictusque reus teneat tales res, quę
erant in, & de bonis ſuis, tẽpore obligationis per ipſum
factę, uel ab illo tempore citra, ſi fuit obligatio genera-
lis, petit dictus actor dictas res eſſe obligatas eidem reo
pro ſumma prędicta, per ſententiã declarari, eundẽque
reũ ad dimittendum eidẽ actori, eadem ex cauſa obliga-
tionũ, & hypothecarũ prędictarũ cõpelli, ad hoc ueſtrũ
implorans officiũ &c. Sed poteſt quęri cum hodie prin-
cipalis, & fideiuſſor debeant primo excuti, utrũ de hoc
debeat fieri mentio in libello? uidetur, ꝙ ſic, quia in au-
then. hoc ſi debitor, hypoth. alias inhibetur. Supponit er
go, ꝙ alia, non competit: & pro hoc facit, quod ſcripſi
ſupra §. proa. Poteſt dici, ꝙ hoc non ſit de neceſſitate, &
ꝙ ſit excipientis, cũ actio habeat ſua eſſentialia ſine hoc;
cautum eſt tamen poni in libello, hoc tamen non obti-
net in caſu, quando nomen fuit obligatũ, cũ non habeat
locũ dicta auth. ut ibi ſcripſi in d. l. nomẽ. & facit, ꝙ de-
beat fieri mẽtio in libello. C. de iur. do. impe. l. 1. Sed quę
35 ritur, † certũ eſt, ꝙ poſſeſſor, qui conuenitur hypotheca,

liberatur ſoluendo debitum. ff. quib. mod. pig. uel hypo
thec. ſol. l. Paulus reſpon. §. 2. & l. mulier. qui pot. in pig.
hab. Quęritur, uſq; ad quod tempus. Doct. tenet, ꝙ uſque
quo iudicati conueniantur, vel quouſque fiat executio
cõtra ipſũ ꝑ l. miles. §. 1. ff. de re iudi. de peti. hære. l. item
ueniunt. §. idẽ recte. Item occaſione huius quæritur nun
quid poſſit cõcludi alternatiue in libello, uidelicet rem
dimitti, vel debitũ ſolui? Videtur qđ ſic, nã duo uident
in obligatione alternatiua cõcludi, uidelicet rẽ dimitte
re, uel debitum ſoluere ꝑ d. ll. ergo alternatiue põt con-
cludi, ut uidebis infra eo. §. plus. & facit quod nota. ff. de
uerb. obli. l. eum q certarum. §. 1. de iureiur. l. prętor. §. 1.
Doc. conſueuerunt tenere contra. Nam hęc dimiſſio ue
nit ui actionis, ſed facultas ſoluendi authoritate legis,
& ideo nõ cadit in petitione, ut d. l. miles. §. 1. & uidebis
infra de offi. iudi. circa princ. Satis poteſt dici, ꝙ ex hoc
non deberet uitiari libellus, nã ui actionis uenit declara
tio reſiduum officio iudicis, ut in aliis realibus, igitur ex
quo in actione concludit vr̃ libellus procedere, nec pp
acceſſoria debet uitiari, & maxime, qa hoc caſu minus
petit, q̃ debet, ideo nõ dẽt repelli. infra §. ſi minus. & pro
hoc vñr iura, C. ſi unus ex pluribus hær. cred. l. 2. extra de
pig. c. ex literis. Et ita amplectit uſus curiæ laicalis. Doc,
33 quęrũt nunquid † perſonalis, & hypothe. poſſint ſimul
intentari? Vr̃ ꝙ nõ, qa quoties duę actiones, ita ſe habẽt,
quòd ſnĩa lata in una obſtat exceptio rei iudicatę in alia,
non poſſunt ſimul intẽtari, ut l. fundũ. & l. fundi. ff. de ex
cep. ſic eſt in duabus, ut. ff. q. mo. pig. vel hypot. ſol. l. ſi de
ferente. arg. &c. Præterea, hoc ur̃ expreſſũ, qa actio per-
ſonal. & hypot. cõpetunt pro legato. C. cõia. de leg. l. 1. &
tñ nõ poſſunt ſimul intẽtari. ff. de le. 2. l. cũ filius. §. uarus
Ia. & Petr. tenẽt cõtra, & dicunt hoc eſſe expreſſum in Au
th. de fideiuſ. §. ſed neque. Ad cõtraria reſpondent, & pri
mo ad l. fundi. & l. fundum. Dicit Pet. illud obtinet, ubi
ad diuerſos fines tendunt, ſed ubi ad unum finem, & per
eundem actum, & modum tolli poſſunt: poſſunt ſimul in
tentari, ut d. §. ſed neque. Ad §. uariis. reſpondet Iaco. ꝙ
ibi non loqtur de hypothe. quę tunc nõ erat inuẽta, nec
cõpetebat pro legato, ſed iure Codicis per d. l. 1. C. cõia
de lega. Præterea, illa hypothe. & perſonalis non compe
tunt ad idem, quia una pro re legata, alia pro re alia teſta
toris, ut conſueuit notari in d. l. 1. C. cõmunia de leg. Dy.
dicit, ꝙ ab initio poſſunt ſimul intentari, ſed non ex poſt
facto, ut no. extra de re iud. c. nullus. lib. 6. & ideo tex. di-
cit mox. & hoc ubi agitur cõtra principalẽ, ſecus ſi cõtra
tertiũ, nam tunc ſeruatur ordo d. §. ſed neque. in Auth.
de fideiuſſo. & quæ ibi no. & C. de pig aut hoc ita de act.
& obli. l. fin. cũ auth. ibi poſita. uide, qđ ibi ſcripſi. Vnum
non omitto, quia quotidianum, & ideo attendendum, &
34 Iac. ur̃ aliquantulum tangere hic. † Videtur, ꝙ nuda cau-
tione contrahitur hypothe. Quęritur ouñ qñ cõſtituitur
per talia verba, lego decem annua uel ſextariũ frumen-
ti ſup tali fundo, vel ſuper tali molẽdino, ipſe dicit, quod
ſic, qa hypoth. dicitur ab ὑπὸ quod eſt ſub, & uerſis quod
eſt poſitio, quaſi ſit ſuppoſito, unde ſupponere & obliga
re idẽ ſunt, & ad hoc inducit rubricam ff. de re. eorũ, qui
ſub tu. uel cur. ſunt. in fi. cũ dr̃ alienandis, uel ſupponen-
dis. de hoc autẽ tm eũ non eſt quæſtio, ſed ſi molẽdinum
uel fundus, nõ ualeat tantum, an nihilominus tenebitur
complere, quia certum eſt, quòd ſi pignus non ualeat de
bitum, durat perſonalis, & ſic tranſit, allegat pro eo. C.
de pign. l. 1. de act. & obli. l. aduerſus. Sed huic opi. pri-
mæ, vr̃ obſtare ff. de contrahẽ. emp. l. ſi §. ſi. ff. de tranſac.
l. cum hi. §. ſi. una cũ §. ſequẽtibus. ubi de hoc no. & ẽt ff.
de adimẽ. le. l. Lucius. de annu. leg. l. Caius. Et ut melius
reſponſionẽ uideas ad iſta uerba: diſtingue, nã ſi legatum
ſit ſuper re, uel ex re, non uidetur dubium, quin cõtraha-
tur hypothec. & ſuper re illa: & ſuper aliis rebus teſtato
ris per l. 1. C. cõmunia de legat. & ſic põt intelligi. ff. de
do. præleg. l. Seia. ſed ubi proponit inter uiuos, tũc ſi pro
miſſor dicat: & pro hoc ſuppono talẽ rem. Tũc crederem
contrahi obligationẽ realẽ, quia hoc uerbũ ſuppono, ſa-
tis

tis hoc iportat, ut d. rub. & quęlibet verba ad hoc apta ſufficiűt. C. q̃ res pigno. oblig. poſ. l. ſi. & idē uī ſi promittat, aliquod annű, qđ aſſignet ſuper tali re, quia hoc quodam modo vī importare obligationē, dűm rē nō tradat, quia tűc aſſignatio transferret dñium, ut ſcripſi C. de don. l. ſi quis argentű. ff. de uſuf. leg. l. generali. §. hæredis. Et idem multo fortius, ſi qs promittat, vel cōfiteaſ ſe debere aliquā penſionē, rōne certe rei, & ita uident tenere Doc. iuris cano. extra de pac. c. cű clerici. de deci. ca. tua nos. & idē uī ſequi Spe. in caſu quo debeſ annuű, ſecus ſi ſemel ſoluēdű. in ti. de locato. §. nűc aliqua. ver. lxxxvi. pro quo facit ff. de pub. l. Imperatores. Itē qa talia onera uidentur ſequi, & comitari rē. ff. de uſufr. l. hactenus. §. 1. ff. de iud. l. fidercōmiſſű. §. qd tñ. illud vero ſatis uideretur, q̃ hęc uerba nō iportēt obligationē: uidelicet, pmitto decē modios ex tali fundo: vel de tali fundo, ut d. l. ſi. Sed ſi promitterē aliquod annuű, & aſſignarē ſuper fundo tali, tűc uī fuiſſe mes contrahentiű velle ipſű fundű obligare, qa quęcunq; uerba ſufficiűt, ut d. l. ſi. C. q̃ res pig. ob. poſ. & facit C. ne vxor pro marito. l. cű te. Et pōt eſſe rō, qa hoc caſu hęc uerba nō poſſent aliud operari, niſi obligationē, ſed qñ promittit tritű, vel bladű percipiēdum ex illo fundo tunc ſatis poſſunt operari, quia intereſt magis habere ex uno fundo, q̃ ex alio, quia forte meliores fructus creſcűt ibi. Pręterea verba hæc, ex eo fundo, vel de illo fundo nō ſunt ita apta ad obligationē realē, ſicut illa, aſſigno ſuper illo fundo, ut patet ad ſenſű. Alius aűt articulus, quē Iac. hic tāgit, videlicet, an ſi non ſit tñ in fundo quā ū promiſſum eſt, debeat ſuppleri, nō eſt de pſenti materia, ideo nō pſequor, ſed dic, ut dixi C. de don. l. ſi quis argētű. ubi de hac materia ſatis ſcripſi in breuiario. Conſueuit qri, quare res aliena non pōt obligari, & tñ poteſt vendi. ff. de pig. act. l. rē alienā. de cōtrahen. emp. l. rē alienā. Solutio p cōtractű pignoris conſtituiť ius in re alias nō ualeret, nec pficeret, ſed p uēditionē nō, qa aliās pōt ualere, cű uēditor teneaſ de euictiō ualet in uno caſu, in alio nō, ſm Petrum: ſi uis hac mām magis dilatare, uel ſi aliæ qſtiones occurrāt, uel ſi uis uēdere modű ponēdi & pronűtiandi, uide in Spec. de pig. & tit. de oblig. & ſolutio. & in materia de præſcriptionibus, in §. ſ. allegato.

a *Adver.* Itē ſeruiana. Diuide ſecűdű Are. hic i prin. & ſm dominű Iaſonē hic in 2. col. in me. uerſ. his ſic breuiter pmiſſis. & h. d. ſm Aret. Actio ſeruiana, uel quaſi ſeruiana eſt prætoria, & competit ſeruiana pro rebus coloni, quaſi ſeruiana pro reb. aliorum debitorum obligatis d. Iaſ. latius ſummat hic in 2. colu. uer. ſeruiana quę competit.

b Res pignoris. Et uide hic Ange.

c Durat locatio. Qđ iudicabitur in ſpecta qualitate bonorű ſm Iaſ. hic. Et aduerte, q̃ fructus naturales pcepti tacite ſűt obligati pro pēſione fundi, non aűt induſtriales, ſic decidit Bar. in l. aſſiduis. in 2. col. ver. quæro an habeat locű. C. qui pot. in pign. hab. Itē qrit hic Ang. quid ſi inquilinus qdam intulit, poſtea mutato conſilio remouet, an ſint obligata.

d Quid ſi. Hanc quęſtionem recitat etiam Iaſ. hic in ix. col. ante ſi. in uer. quærit etiam Io. Fab. hic, ſi res illatæ.

e Sed quid. Vide hic Iac. poſt Io. Fab. in ix. col. poſt me uerſic. quærit etiam Io. Fab.

f Quid ſi. Vide de hac q. Aret. hic in 2. col. ante me. uer. quęro inquilinus.

g Item quęritur. Hanc quæſtionem ponit Ange. hic in j. co. prope ſi. uerſi. quid de emphyteuta.

h Seruando dicta. Hypotheca autem dicitur ab hypo, q̃ eſt ſub, & theca poſitio, quaſi ſuppoſitio, uel obligatio, quæ idē ſunt, ut probatur per rubricam de reb. ec. non alienan.

i Dy. dicit. De hac mā uide hic Ang. in 4. col. in uer. cōclude quatuor caſus. uide do. Iaſ. hic in xij. col. ante me. in uerſicu. in ſi. gl. habemus hic differētiā, &c. itē qrit hic Ang. quid ſi duobus priuatis obligo bona mea pręſentia & futura diuerſis temporibus, an prior creditor erit potior in poſtea quæſitis, an ſimul concurrant.

k Eſſet ruſtica. Adde gl. & Cy. in l. ſi prædium. C. de præd. min. & Bar. in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. de loca.

l Quid in iure. De his qſtionibus uide do. Iaſ. hic in xx. col. ante ſi. in uer. hinc ſumpta occaſione. Io. Fab. quærit de pluribus quæſtionibus.

m Sed nunquid. De hac quæſtione uide Iaſ. poſt Ioan. Fab. hic in xxiij. col. poſt prin. in uer. dubita tamen Io. Fab.

n Libellorum. De hoc uide hic Ang. & Iaſ. in ult. col. & Pe. Iaſ. in ti. de hypothecaria actione. & Pe. de Ferra. in tit. de forma libelli, qua agitur actio. hypo.

1 *Vnitam ſuo privilegio frui.*

a In perſonā. a Is §. uſq; ad §. pœnalis. tractat de tribus actionibus perſonalibus prætoris, & quāuis ſit unus §. tñ. uſq; ad §. pœnales. tñ ego diuidā in tres, ut appareat melius tractatus, cuius libet materię diuiſim. In hoc §. Imperator facit duo. Primo nominat tres actiones, de quibus tractaturus eſt. Deinde tractatum earum proſequitur particulariter, caſus planus eſt.

1 † In gl. C. de conſti. pec. facit, q̃ eccleſia alii unita, retinet ſua priuilegia, extra ne ſede uacan. c. i. de reli. do. c. qa monaſterium. & ibi de hoc per Doc. uide ſ. de fideicommiſſ. hære. §. ſed etiam. C. de rei uxo. actio. l. i. § 1.

a *Adver.* In pſonā. Diuidē hűc §. cű ſeq. ſm Ang. hic in prin. Et ſic ſűmaſ. actio de conſtituta pecunia eſt pſonalis, & prætoria. Et habet oēs uires, quas olī habebat recepta: & oritur ex nudo pacto. uī diuide ut diuidit ſi hic in 2. col. ante me. uerſi. his ita ad euidentiā pmiſſorű. Et ſűmatur ſic ſm eű, actio de cōſtituta pecunia eſt pſonalis, & prætoria, & habet oēs uires, quas habebat olim receptitia, quæ in eam eſt transfuſa, & competit contra omnes, qui conſtituerunt ſe ſoluturos pro ſe, uel pro aliis quādo nulla ſtipulatio interceſſit.

1 *Obligatio ciuilis multiplex.*
2 *Acceſſoriarum actionum inefficacia.*
3 *Pactum nudum quando, an non, actionem pariat.* 4.
5 *Stipulatio ex quibus conſtitutionibus competat.*
6 *Prætoris remedium inextendibile.*
7 *Sponſor quis.*
8 *Actionum quæ cumulari poſſint.* 9.
10 *Pœnam lapſo die committi.*
11 *Conſtitutum ad probandum.*

1 De conſtituta autem pecunia. Id eſt hac actione Doc. reuocāt hic in dubiű, an de cōſtituta ſit pprium nomen actionis, a & tñ nō uī dubium, recte uolēti intelligere tex. qui uocat eā act. C. eo. l. i. & 2. In gl. ut puta in ſi. i. hoc uī mirű, cű fideiuſſor poſſit accedere ciuili, cui nō pōt conſtitui, ſaltem ab illo, qui teneſ ciuili ſ. de fideiuſ. §. i. ver. ac ne illud. cű obligatio fideiuſ. ſit magis ſtricta. q̃ cōſtituta, cű fideiuſſor nō poſſit obligari, ī plus q̃ reus principalis, & tñ cōſtitutor pōt. ff. de cōſti. pec. l. ſed & ſi citeriore die. & l. hactenus. §. ſi. Potes dicere, q̃ triplex eſt ciuilis. Quedā efficax, ex qua dat actio ciuilis, ut illa, q̃ datur ex inia. Alia inefficax, ex qua nulla daſ actio, ut ſatis uidiſti ſupra ī materia obligationum, & ſuper de lit. ob. Nűc pōt dici, q̃ ciuilis efficax poſſit cōſtitui, ut poſſit fideiuſſor accedere, ſed ciuili inefficaci nō pōt accedere, nec illa cōſtitui. & ita vī idē utrobiq; gl. ſentit ibi cōtra. Et hoc uerű, q̃ debitű ciuile nō poſſit cōſtitui, niſi pmiſſor ſciēs debitum inefficax, conſtitueret, tunc enim uidetur donare, ut glo. in d. l. quod ſi maritus. §. i.

Sed Dyn. dicit, q̃ ſciēs nō teneſ, ſi uterq; hoc ſciebat, & creditor, & conſtituens, cum i pari cauſa debeat eſſe potior conditio rei. ff. de uerb. obl. l. ſi ſeruum. §. ſeqtor. de excep. do. l. apud Cel. §. Marcellus. Et fac. optime. ff. de cōtrahē. empt. l. domű. & ff. d exceptio. do. l. 2. §. circa. Credo, q̃ ſciēs nō teneſ, etiā ī caſu, quo creditor ignorabat, qa hæ actiones ī acceſſorię nō poſſunt ſtare ſine principali, igiſ ſciētia pmittētis, nō facit eas ſubſiſtere, ex quo materia deficit, unde leges, q̃ dicűt, q̃ ſciēs pmittēdo in debitű, uī donare, loquűtur qñ principaliter, qd promittitur, ſed ſi acceſſoriè nō credo, quia deficit materia. ff. de pig. l. cű uitioſę. ff. de fideiuſ. l. ſi a reo. §. ſi furioſo. & ibi de hoc. & hoc apparet, quia ſi ille, q̃ promiſit ſua conditione, conſtituit purè, non tenetur ſi principalis obligatio conditione deficiat, eo quod principalis obligatio nulla eſt, uel inefficax, & ibi non poteſt allegari ignorantia, quia idem utramque promiſſionem fecit,

ff.de conſt.pec.l.id qđ. eo.tit.l.hactenus.§. fi. & hoc ſatis
ꝓbaui in ſimili ſ.de fideiuſ.§.i.In gl.ergo.ibi cum alleg.
b l.cū qui. b hæc ratio nō eſt bona ſm Doc.Nō.n.ſeqtur,
non poteſt conueniri uſque poſt x. dies,ergo ex nudo pa
cto actio oritur.ſm eos,credo, ꝙ uerum dicunt. Nam in
multis actionibus ineſt dies tacite, in quibus non oritur
3 ex nudo † pacto ſupra de uer. obli.§. loca.ff. de uer.ob.l.
continuis.§.cum ita.ratio autem eſt ſm eos:quia hoc pa-
ctum interponitur ſuper debito iā cōtracto , ideo potius
ualet , quā ſi interponeretur ſuper debito contrahendo.
Et quia eſt acceſſoriū alterius,& ideo hyp. nudo cōſenſu
contrahitur, quia accedit aliis ut dictum fuit ſupra prox.
§.C.per quas perſo.l.fi.In eadem gl.ibi cū alleg.l.ſi quis
c argentum.§.ſinautē. c hic non uidet fallentia, nā l.ꝗ di
cit,ꝙ ex nudo pacto non oritur actio: loquitur in contra
ctibus innominatis. Nā in nominatis bene oritur,ut l. iu
riſg.ff.de pac.nūc contractus donationis hodie nomina-
tus eſt:ut d.l. ſi qs argentum. ideo non eſt mirū, ſi paria.
actionem:ut ff.de pac.l.legitima.ſecundum Pe. In ea.gl.
ibi cū alle.de rei uxo.act.l.i.§.i.ſed ibi non eſt nudum pa
ctum , cum ſemper fingatur ſtipulatio interpoſita, ut ibi
patet ſm Pe.In ea.glo.ibi l.i. & l.pactum. ſed ibi non eſt
pactum,ſed pollicitatio,quæ inter ſe differunt, ut ibi.Sed
4 † tn̄ bene ageret illo caſu ex nudo pacto , quia fortius ex
pollicitatione,& hoc fauore reipublicę.C.q.ex cau. ma.
l.reſpublica.ſm Pe. Vide ſupra in tit. qui. mo.re contra.
ob.ubi ſcripſi.In ea.glo.ibi.periculi.in fi.Et eſt ratio pro-
pter periculum,qđ pertinet ad creditorem,in quo grana
tur,& ideo debet releuari in alio.ff.de iureiu.l.cū qui.ſe
cundū Pe In ea.glo.ibi frumenti ꝑꝑ neceſſarium uſum
uictualium ſm eundem. In eo.glo. ibi l.et fauore reipu.
quamuis improprie dicatur reſpu.ſm Pe.uide ſupra e. §.
rurſus.Item,dicit ipſe fallit in honorario aduocati. C.de
ſuffra.l.i.Item in ſalario nūtii.C.man.l.ſalariū.Itē in alio
caſu.ff.de pac.do.l.inter ſocerū.§.conuenit. & ſic ſunt x.
Itē in alio ſupra loca.§.adeo. & ſic ſunt xi. Idē crederem
in quocūq; contractu per legē approbato. & nomine cer
ti contractus efficaciter introducto, ut in contractu feu-
dali,& aliis ſimilibus.ff.de pac.l.legitima.Et idē ſi ex con
ſuetudine aliquis cōtractus noīe ꝓprium acciperet in ali
qua regione,ſicut liberarii cōtractus, & firmæ terrarum
& talia,cū conſuetudo uim l.habeat,ut §.ex non ſcripto;
hodie uero de iure canonico iſta ceſſant, ut dixi ſupra q.
mo.re contra.ob.in prin.In gl.uel actione ex ſtipulatu,in
fi.in hoc multū ſunt aduertēda uerba.quid.n. ſi dicat ſic.
5 Conſtituis † te ſoluturū,qđ nihil debes,& rn̄des cōſtituo,
nunquid eſt ſtipulatio,vel pactū de conſtituta? Ia.dicit,ꝙ
eſt ſtipulatio,cū ſtipulatio contrahat per quæcūq; uerba
ſ.de ver.obl.§.ſed hæc ſolēnia.C.de contrahen. & com.
ſtip.l.oēs.Vnde ſi dicas. Vendis mihi pro x. equū hunc,&
tu rn̄des,vendo,ſtipulatio eſt ſecūdo eū, ſecundùm hoc
in paucis habet locū hæc ratio , quia cōiter utuntur hoīes
interrogatione,& rn̄ſione,& ſic ſemp erit ſtipulatio pro
pter quod concludit,ꝙ ubi eſt ſtipulatio,nihilominus eſt
de conſtituta, & ꝙ hę actiones poſſunt concurrere,quia
prętor eſt largus,& ſubuenit egentibus,& non egentibus
ſ.de bo.poſ.§.quos aūt.nec obſt.is tex alioqui ſi ex ſtipu
latione promiſerit iure ciuili tenetur , utrum eſt , & de
conſtituta.non.n̄.intendit excludere , quin ea poſſit agi.
Et uides in ſimili , nā tex. dicit , ꝙ Publiciana datur non
domino, & tamē ꝓpter hoc non excluditur quin det do
mino,ut ſ.eo.§.alię ſecūdum eum.Illa opi. non placuit
mihi ibi, nec iſta placet hic Pet. de Bel.pertı. Dicit enim
ꝙ ubi per ſtipulationem cōſtituitur, non habet locū hęc
actio.Nā remediū prętoris,ꝙ inducit contra ęquitatem,
6 † non concurrit,cum alio remedio,nec extenditur ad ca
ſum,quo alio remedio per ius commune ꝓuiſum eſt, ut
patet in remedio cautionis , ꝙ non obtinet, qn̄ liberatio
eſt legata.ff.ut in poſ.leg.l.i.§.ſi debitori.ff.de ædē.l. quæ
dam.Igit cū ꝑtor introduxit contra ius commune,quod
hæc actio det ex nudo pacto, nō debet extēdi ad caſum ,
quæ per ſtipulationem prouiſum eſt. Propterea,hoc vide
tur probari,ff.de noua.l.ſi ita ſtipulatur.§.i.cum l.ſeq.per
quam legē apparet,ꝙ ubi ſtipulatio interponitur, ꝙ non
naſcitur actio ex contractu. Vnde bene poteſt conſtitui
per pactum,poſſum.n.promittere ſine īterrogatione,vel
ante interrogationem,abſenti per epiſtolā, uel ex inter-
uallo,ſic tn̄,ꝙ non appareat animus ſtipulandi. Nec ob-
ſtat ff.de conſt.pecu.l.i.§.cū qui.Sed quęritur qn̄ interpo
nitur ſtipulatio,quis contractus erit , utrum erit fideiuſ-
ſio,vel conſtitutio,in hoc conſiſtit magnus effectus,nā ſi
deiuſſor non obligat in plus,nec in alio ſ.de fideiuſſo.§.
fideiuſſores conſti.ſic ff.de cōſt.pec.l.ſed ſi anteriori die.
& l.ꝙ ſi maritus.& l.item illa verba.§.proinde. ꝙ l.ij. §.
antepe.& vr̄,ꝙ non ſit conſtitutio per hunc §. preterea ,
in hoc vr̄ differentia inter fideiuſſorem , & conſtitutorē,
quia fideiuſſor ſemper ꝑ ſtipulationē ſit. C. de fideiuſſo,
l.blanditus.cōſtitutor uero,qn̄que per pactū.ff.de conſt.
pecu.l.i. & hæc vr̄ ueritas, & probatur ff. de conſt.pecu.
l.i.§.cum qui.ubi aperte concluditur,ꝙ aliud eſt conſti-
tuere,aliud promittere per ſtipulationē,ut C.eo.l.i. ubi
dicitur,nō eſt abſimilis ſtipulanti, ergo ſi ſit ſimilis, non
eſt eadem,nec per eam contrahitur,quia aliud eſt id, cui
ſimile ff.depoſi.l.qđ nerua.Concluditur ergo opi.Iac.ſu
pradictā, à ueritate deuiam eſſe. Qualiter ergo nomina
7 tur talis promittens per ſtipulationē,Satis † credo, quòd
poſſit uocari ſpōſor,de quo in Auth.de fideiuſſ.§ i. Et ui
de ibi plura nomina intercedentiū , quę uidentur ſyno-
nyma,& tamen non hic, ut ibi no.credo tn̄,ꝙ illud in is
re cōſtituitur de fideiuſſore debet habere locū, & io con
ſtituente per l.fi.C.de conſti.pec.& per d.§.i.niſi in caſi-
bus , quibus reperitur contrariū expreſſum in iure,quod
reperitur quandoque,ut in caſibus ſuperioribus. Itē no.
ꝙ licèt ꝑ ſtipulationē non poſſit debitū conſtitui,tamen
id , quod per ſtipulationem debetur, poteſt conſtitui per
pactū,ut ff de conſt.pec.l.promiſſor. Item quęritur, nun
qd actio de conſtituta,& principalis,poſſint ſimul inten
tari,ſeu cumulari. Iac. dicit, ꝙ ſi primo agitur de conſti-
tuta,nō pōt actio prima cumulari ſed econtra , ſi primo
agit principali,poteſt cumulari actio de conſtituta, &
8 mouetur duabus regulis,quę conſueuerunt tradi. † Pri-
ma eſt,ꝙ ubi ſunt duæ actiones,ꝗ ita ſe habent,ꝙ ſn̄ia la
ta in una,parit exceptio.rei iud.in alia,nō poteſt fieri cu-
mulatio , aliàs ſic.Secunda, quòd ubi ſunt duæ actiones,
per quas idem petitur ſn̄ia lata in una,obſtat exceptio rei
iudi.in alia:prima probatur ff.de excep.l.fundū.& l fun-
di.Secunda de excep.rei iud l.& an eadē.in pri.& l.ſi ma
ter.§.eadem. Nunc dicit ipſe actio de conſtituta,& prin-
cipalis,ita ſe habent,ꝙ ſn̄ia lata in principali,non obſtat
exceptio rei iudicatæ in cōſtituta,& ideo intētata prima,
poteſt cumulari de conſtituta.Et ex hoc apparet,quòd ſi
reus abſoluatur in principali,quia forte nō eſt actio effi-
cax, quia debitum naturale tm̄ , non obſtat exceptio rei
iudicatæ,quominus poſſit agi de conſtituta , quia ad eſſe
cōſtitutæ,ſufficit obligatio naturalis ī principali debito,
igitur cumulatio admittitur, ſed ecōtra, dato libello, in
cōſtituta,non pōt cumulari prima actio,ſeu principalis,
quia ſn̄ia lata in cōſtituta, obſtaret exceptio rei iudicatę
in prima, quia idem uertit in utraq; Nā ad eſſe cōſtitutæ
requirit,ꝙ ſit debitum in principali,idē quæritur , an ſit
debitū.uel non,quia ſi non ſit debitum, non poteſt inten
tari. Idcirco cū eadem res,utrobiq; petatur , & ſententia
lata in prima,obſtaret.ergo exceptio rei iudicatæ ī ſecun
da,hoc caſu non admittitur cumulatio. Vnde in principa
li pōt abſolutio fieri duabus de cauſis , una quaſi non ſit
debitū efficax , & tunc non obſtat exceptio rei iudicatæ
in conſtituta,alio modo quaſi ſit oīno indebitum,& tunc
obſtat. Verum eſt, quia in dubio ur̄ pronuntiatum, quaſi
ſit omnino indebitum,ut ff de iureiur.l.duobus.§. colo-
nus.& l.ſi duo.§.idem iu.& l.fi.ſecundum eum.Pet. non
recitat opi.Iac. ſed bene facit ad quęſtionem, in qua te-
net totum contrarium,dicit.n.quòd prima intētata, non
poteſt cumula.de cōſtituta,ſed econtra ſic, & mouetur ,
quia ex eo,quòd actio de conſtituta, eſt acceſſoria, ideo
non

nõ poteſt intentari prima pẽdẽte: ſed eſt ſic p d. l. fundũ.
cũ l.ſeq.& facit p Pet.ff.de iureiu.l. ſi actor. ubi vr̃ quaſi
expreſſum. Super hoc uideretur, q opin. Ia.nõ procedat.
quia nedũ impedir̃ cumulatio, ubi ſnĩa lata in prima ob
ſtaret oĩno exceptio rei iudicatæ in alia, imo ubi obſtare
poſſet ex modo pronunciandi: ut not. Dyn. & probat ex-
tra de reg.iur.c.nullus pluribus.igitur cũ Ia. cõſitear̃, q
ſi omnino pronunciarer̃ indebitũ, prima obſtaret exce-
ptio rei iudicatę in conſtitu:a: ergo ſequit̃, q nõ poſſit cu
mulari, cũ prima, & principali, pp dubiũ euentũ. Præter-
ea opi. Pet. non vr̃ procedere in eo, quia concedit cumu-
lationẽ actionis de conſtituta prima intentata, quia idem
vr̃ uerti in utraq; actione uidelicet, an ſit dubiũ, & ideo
ſententia lata in illa, uider̃ obſtare excep. rei iudi. in alia.
9 † Poteſt dici, q aut alius tertius conſtituit pro debitore,
& tunc vr̃ poſſe cumulari actio prima actioni de conſti-
tuta: quia ſnĩa lata pro conſtituente, uel contra eum, non
obſtat exceptio rei iudicatę in principali. Et ita uides in
ſimili ff. man. l. creditor. cum notatis. ff. de pact. l. fideiuſ-
ſor. Sed econtra, actio de cõſti. non põt cumulari primæ,
quia reus primo conueniendus eſt in Aut. de fideiuſ. §. 1.
& hoc niſi eſſet renuntiatũ illi aut. & ubi ipſemet conſti-
tuit. Et põt dici, ſicut de hypothe. & principali dixi ſ. §. p-
xi. uidelicet, q ab initio poſſit cumulari, ex poſt facto nõ
principali, primo intentata p ſupradicta: Vel põt dici, q
principali, primo intentata, poſſit fieri cumulatio, ſi ſit lis
conteſt. & reus conſitear̃ debitũ, ſed dicit ſe non teneri,
quia ineſſicax, & ex pacto nudo. Nã tunc ſnĩa lata in illa,
non obſtabit exceptio rei iudicatę in conſtituta. & eodẽ
modo ſi actione de conſtituta, primo intẽtata & li. con-
teſta, reus conſitetur debitum, uerumtñ negat conſtitutũ,
vel dicit non tenere ea alia cã, his n. caſibus uidetur cõ-
cedi poſſe. Quęro ultra, an conſtituens pro alio poſſit a-
gere cõtra reũ, ſi ſoluit? In hoc eſſet diſtinguendũ, an con
ſtitui mãdato, an ſine, & ſi ſine, an p ignorãte, an p ſcien
te: & ſi pro ſciente, an inuito, vel tacente, & an aĩo donã-
di, uel non, vt in fideiuſ. ff. mand. l. ſi remunerandi. & §. ſi
10 paſſus. & l. ex mãdato. & l. qui fide. & l. qui patit̃. † Item
Doct. quęritur hic certum eſt, q conſtituenti dantur 10.
dies ad ſoluendũ, ut l. promiſſor. §. 1. ff. de cõſtit. pec. po-
ne ergo, quidã ſe conſtituit ſoluturum, quoddã magnũ
debitum, ſub poena, q̃ritur utrum poena cõmittatur poſt
decendiũ, abſq; alia interpellatione. Videtur, q ſic, quia
dies interpellat pro homine, ut l. magna. C. de contrahẽ.
& com. ſtip. Ia. tenet contra. & ad l. promiſſor. §. 1. de cõ-
ſti. reſpondet, quia lex non iubet tunc ſolui, ſed prohibet
ante exigi. vnde ſi lex iuberet tunc ſolui, haberet locum
l. magna. Pet. dicit contra, nam ubi quis pmittit factum,
datur tẽpus, p legẽ quo facere potuerit, & tunc tẽpus il-
lud interpellat. ff. de uerb. obl. l. interdum. & l. cum ſtipu
latus eſſem abs te. text. ille hoc nõ dicit, melius vr̃ facere
eo. ti. l. ſi inſulã. Sed nec illa. & Pet. vr̃ dixiſſe contra ſ. de
verb. obli. §. loca. credo tamen, q hic uerum dicit: nam
negari non poteſt, quin hoc tempus detur ad ſoluendum
per legem, & ſic uidetur interpellare: & uidetur expreſ-
ſum ff. de act. & oblig. l. traiectitiæ. §. de illo. ſed ſi tempus
nõ adiiceretur ſolutioni tunc, uideretur obtinere, quod
ſcripſi in d. §. loca. Et præmiſſis apparet, quomodo ſit for-
mandus libellus. Dicit talis actor contra talem reum, q
cum idem reus teneretur eadem in x. & conſtituerit ea ſe
ſoluturũ eidẽ actori, eaque ſoluere recuſet, petit idem
actor, dictũ reũ condẽnari ad ſoluendũ, & reddendũ ſibi
eandem x. Si pro alio conſtituit, cõcludens eodẽ modo
facta narratione facti uidelicet, q cum talis teneretur,
in tali ſumma, quam talis reus, erga eum ſe conſtituerit
ſoluturũ, petit &c. Sed cõtra hũc libellum põt opponi,
quia hic non ſpecificatur cauſa debiti, & certum eſt, q in
actione perſonali debet ſpecificari ff. de excep. rei iudi.
l. & an eadem. §. actiones. Ad hoc poteſt dici, q cauſa ſa-
tis ſpecificatur, ex quo dicit, q ſe conſtituit, cum ex con-
ſtitutione oriantur obligatio, & actio, vt hoc tit. Item an
debet poni in libello, q nudo pacto? Videtur, q ſic, cum
ſit de eſſentia, ut hoc §. & ſatis ſupra dictũ eſt, qđ ſufficiat
dici: ſed in his oĩb. ſatis põt dici, q ſit debitum, & q ſe cõ-
ſtituit: nã hoc dicendo, vident̃ poni neceſſaria ſ. de fide-
11 iuſſo. §. fi. † Sed an oporteat pbare, q ſit debitũ? Põt di-
ci, q cõſtituendo conſtituẽs conſitetur, ſicut debitor qui
cautionẽ exponit ff. de conſtit. pecu. l. quidã. & l. Titius. &
hoc ſi conſtituat̃ debitũ certum, ſecus, ſi incertũ, ut debi
tũ qđ debeo, uel qđ talis dẽt. ff. de conſti. pec. l. q autem.
ſed ſm hoc fruſtra requirit̃, q ſit debitum, ex quo nõ in-
cumbit creditori onus; & maxime, q conſtituens uix au
dietur, contra confeſſionẽ ſuã iuxta l. gñaliter. C. de non
nu. pe. cõſtat aũt, q conſuetudo cõſitetur, ut l. ex hic ſcri-
ptura. ff de don. C. de don. l. v. Igitur totus ille tractatus,
qui eſt ff. eo. l. 1. §. an poteſt. vr̃ quaſi inutilis. Item videt̃,
q dato, q debitum non ſit uerum, q ualeret conſtitutio,
per d. l. v. de le. 2. l. Lucius. §. quiſq;. C. de fal. cã adie. l. 2.
de lega. 1. l. ſi ſic. Sed ad hoc dic, quòd prętor introduxit
hanc actionem contra ius commune in eo, quod eã ori-
ri facit ex nudo pacto, & quaſi beneficium, quod condo-
nauit, ſicut uoluit, vnde conditionẽ, & naturam ei dedit
q debitũ pręcedat, & q debeat probari non obſtantibus
verbis conſtituentis. Nam fruſtra adiecisset hoc, ſi ex mo
do conſtituendi haberetur ſemper probatio, & hęc vide
tur fuiſſe mens pretoris, & text. Et per hoc reſpondetur
ad contraria, q confeſſio conſtituentis debet releuare à
probatione debiti. Item falſa demonſtratio non debet
nocere, ea quo depoſitio annectitur, quod uerum eſt, ni-
ſi pretor aliās diſpoſuiſſet ſuum beneficium moderan-
do. & quaſi ſimilem reſponſionem dedi. ſupra §. rurſus.
a *Adeo*. Actionis. Vide hic Ang. in 2. co. in uer. in gl. de pec.
b Eum qui. Imo. idẽ eſt ubiq; quo ad obligationem, quæ ſta-
tim cedit, ſed illi decẽ dies adijciũtur miſerationis gratia iu
xta l. ſi cũ milit. §. ſi intra. ff. de cõpẽſa. Itẽ do. reprobãt hãc
gl. i rõne ſpecialitatis, quã aſſignat, & laborãt multũ i aſſi-
gnãda rõne. vide do. Iaſ. hic i 9. col. ante me. in uer. in gl. in
uer. Nulla. & Arc. hic i 4. col. uer. i gl. i uer. nulla. circa. h. co.
§. finalit. Vide hic Ang. in 5. col. circa me. uerſi. aduertas.
& do. Iaſ. hic 11. col. poſt me. in uerſ. In ea. glo. ibi ut C. ubi
multa dicunt de intellectu huius l. ſi quis argentum. Et ui-
de hic per Ang. an ex nudo pacto de iu. cano. oriatur actio.
in 9. col. ante me. in uerſi. quærit Salyc.

1 *Actio de peculio quã accipienda.*
2 *Pater an de peculio conueniri poſſit.*
3 *Obligatio quarum actionum mater.*
4 *Actio de pecu. an perſonalis. 6.*
5 *Actio ineſſicax.*
7 *Peculio tenens quis conueniendus.*
8 *Actio de peculio ob quid dabilis.*

a Actiones autem. a † Nota. q peculium multas reci-
1 pit ſignificationes, dic ff. de pecu. in rubr. In gloſ. volunt
quidam. in fin. hęc eſt opin. gloſ. ubique tamen Iacob. de
b Rau. dicit contra, b q eſt proprium nomen actionis.
Et hoc apparet, quia quęlibet actio diſtincta, habet di-
ſtinctum tractatum, hic autem habet diſtinctum tracta-
tum, & titulum, & ab actione mandati, & aliis, vt patet
hic, & ff. de pecu. ff. mand. & depoſi. Itẽ nullo iure repe-
rit̃, q actiones hę man. & depoſi. & alię ciuiles ſint præ-
toriæ, & tamẽ de peculio eſt prætoria, ut hic. Pet. de Bel.
perti. tenet opi. glo. quòd ſit cognomen actionis per di-
ctũ §. cõgruit. Et eſt effectus magnus, quia quãdoque eſt
bo. fi. uidelicet, quãdoq; cognominat act. bo. fi. quãdoq;
ſtricti iuris ſm eum. Hæc opi. videtur fac[illegible]mica textib.
ff. de pecu. l. 3. §. ſed ſi filius. in fin. & §. ſeq. eo. tit. l. depo-
ſui. de noua. l. fi. p qua facit, quia ſi eſſet vna haberet vni-
forme tempus pręſcrip. Et tamen conſtat, quòd habet ta-
le tempus, quale illa, cuius cognomen recipit. ff quando
act. de pecu. eſt anna. l. cum poſt mortem. Item facit iſte
tex. qui dicit actiones in plurali, quaſi non ſit vna, & po-
a tes reſpondere ad oẽs text. qui nominant † actionem de
peculio, l. quę pro peculio cõpetit, ſed ſi hoc verũ ſit, vẽ
q non ſit prætoria, ſed ciuilis extenſa, ſicut dicitur de ci-
uilibus, quę competunt bonorum poſſ. ff. de bono. poſ-
ſeſ. hęre. pe. l. 1. & ibi no. Sed poteſt reſponderi, q illud
obtinet.

obtinet;quando ciuilis extenditur, p pretorē contra illū,qui alias obligatus fuit, ſed hic quādo extenditur contra illū,qui nullo mō fuit obligatus. Et ideo dr̃ pretoria; quaſi per pretorem de nouo creata, & videtur de mente tex.ꝙ ſit ſpecies actionis,& idem de exercitoria,& inſtitoria,& alijs, vt dicā ī.eo.i.§ ſi. Vnde an ſit nomen, vel cognomē,nō eſt curandū,ſed an ſit ſpecies actionis,vide ibi gl.ſcilicet in ſi.illam gl.nō oportuit hic poni,quia latius tractabitur de ea ī.eo.i.&.2.vnum nomen aduerto, qa
2 hęc gl.procedit † in peculio profectitio, nā in caſtrenſi, vel quaſi conuenitur ipſe filius,in aduentitio autē pater, tāquā legitimus adminiſtrator, ſi ageretur ſibi inſtituc. C.de bo.quę lib.l.cum non ſolū.& l.cum oportet.alloqui ipſe filius,vt no.ff.de caſtrenſi pec.l.pater qui.ī prin. Doctores querunt hic, quid ſi filius habeat caſtrenſe, & profectitium, nunquid poteſt agi contra patrem de profectitio,ſi contrahat in caſtrenſib. quia forte emit arma, vel equum? Dicunt,quod ſic.ff.de pec. l.hinc quęritur. §.poteſt.quod poteſt eſſe uerum in ſubſidium, alias non. ff.de milit.teſta.l.ſi certarum.§.1.& idem ſi habet beneficium,& profectitium peculium, quod pater poſſit conueniri pro his,quę geſſit ut beneficiatus. Sed contra eſt extra de iudic.ſi annum. Queritur nunquid pater obligetur quatenus eſt in peculio perſonaliter,hoc eſt querere, utrū hęc actio habeat matrē naturalē obligationē? Dicit Ia.de Ra.ꝙ in hoc fuerunt opi.Hug.dicit, ꝙ ſic. Azo dicit,quod non eſt obligatio naturalis, ſed ciuilis.Ia.Bal. dicit,quod nulla. Pro opi.Hug. vr̃, † quia certum eſt, ꝙ
3 actiones perſonales,habent matrē obligationem, ſed in hoc differunt à realib.vt dixi ſ.e.in princ.& §.1.ſed actio de pecu.eſt perſonalis,ergo habet matrē obligationē ciuilē & naturalē,quia alias non pōt competere,ut dixi ſ. de oblig.in materia.Quod autem hęc actio ſit perſona-
c lis, c apparet,quia deſcendit ex contractu,uel quaſi, & competit ad dandum,& ſic vr̃ perſonalis ī.eo.§.ſic itaq; Praeterea ſi eſſet realis, concluderetur ad declarandum ſ. eo.§.omnium.quod non fit in iſta, ut ī. uidebis. pro hac parte faciunt oēs leges,q̄ dicunt,ꝙ de peculio eſt cognomen actionis,quę fuerunt allegatę in additione ſ. proxima,quia ſi non ſit,niſi cognomē actionis in ſubſtātio, eſt talis,qualis erat ante Pręterea,lex uidetur dicere, eā perſonalem.ff.de pec.l.ſumma.§.ſi. Pręterea ille tex. hoc intendit in § perſonam.& c.Item ſine obligatione principali fideiuſſoria non procedit,ut l.fideiuſſor obligari.ff. de fideiu.ſed conſtat,ꝙ pater,qui tenetur de peculio,pōt fideiuſſorem dare.ff.ad Mace.l.creditorē.ergo ſequitur,
4 ꝙ ſit obligatus. Pro opi. † Azo. ꝙ non ſit dare in actione de peculio naturalē,vr̃ vna ratio pro omnibus, quia certum eſt,ꝙ naturalis oritur ex conſenſu,& ſine conſenſu non contrahit.ff.de pact.l.1.§.adeo. Et uidiſti ſupra ī materia de obli.ſed pater,& dñs obligant de peculio, ē invitū.ff.de pec l.ſi quis ſeruū.§.ſi.ergo nō eſt ibi oblig.naturalis. Pro Ia.Bal.ꝙ de peculio nō ſit actio perſonalis,nec in ea ſit aliqua obligatio,facit,qa q̄ tenet pſonali, nō liberat,quis tē deſinat poſſidere, ſed q̄ tenet reali, liberat ſi poſſidere deſinat ff.de aqua plu.ar.l. emptor. cū l.ſeq. & ſeq. de rei ven.l.ſin autē.§.poſſidere, qa actiones perſonales,adeo ſunt inſitę oſſibus,ꝙ ambulāt cū perſona, vt l.ſi à Sticho.ff.de pecu.ſed ita eſt,ꝙ pr̃,& dñs deſinunt teneri act.ſi deſināt ſine dolo peculiū poſſidere,ergo nō vñr teneri pſonali,nec perſonaliter obligari ff. de pecu. l.quęſitū.C.ꝙ cū eo.l.pe. Ia.de Ra.dicit,ꝙ pōt eſſe, ꝙ ſit obligatio in actione de peculio, quod alterius rei non pſonę q̄ res ſubijcit actioni,ut dictū fuit in rei uendi. §. oium.ſ.eo.ti.& ita tranſit. Pet.dicit,ꝙ actio de peculio eſt cognomē & cauſat ex ꝯtractu filij,uel ſerui: nūc dicit ipſe, in actione,q̄ cauſat ex illo contractu, eſt dare obligationē,videlicet naturalē,& ciuilē ex cōtractu filij,quia filius tenet,& naturalē ex cōtractu ſerui,quia ſeruus tenet, hę obligationes extenduntur cōtra patrē,& dñm; q de peculio conueniuntur,ſicut poſſeſſor,q rē poſſidet cōuenitur rei uēdi.in hoc caſu tñ uidetur mirabile, ꝙ actio,quę non competit cōtra ſeruū, poſſit eſſe efficax cōtra dominum. Vnde de actione,quę oritur ex cōtractu filij, nō eſt mirabile,quia illa eſt efficax cōtra filiū. de actione quę
5 oritur ex cōtractu ſerui,eſt mirabile. † Sed ad hoc poteſt reſponderi, ſm Pet.ꝙ interdum actio eſt inefficax, propter defectū ſubſtantialiū,ſeu eſſentialiū, ut qa infans,q non habet cōſenſum ſe obligat,ibi.n deficit conſenſus, qui eſt de eſſentia, & talis non poteſt extendi.interdū eſt efficax,non propter defectum, ſeu diminutionē ſubſtantialiū,ſeu eſſentialiū, ſed qa perſona inhabilitatā à iure tūc nō mirū,ſi extēditur.hoc pōt impugnari p l. Marcellus.ff de fideiuſſorib. & ſi bene ioſpicias Pet. non tangit determinationē quaeſtionis,in qua uidetur dicendum, ꝙ pater & dominus nō obligātur naturaliter,nec ciuiliter, ſed ꝑtorio,& ſic uidetur expreſſum.ff.de accep.l.an inutilis §.filius.& facit de pecu.l.depoſiti Reperitur.n.obligatio pretoria,ut no.ſupra de oblig §.1.Et per hoc pōt re-
6 ſponderi Hug.hęc † actio perſonalis eſt,& ita habet matrē obligationē,nam pōt dici,ꝙ habet matrē obligationē,quę reſultat ea cōtractu filij,uel ſerui, ex qua prętor, ex equitate dat, & facit oriri obligationē cōtra patrē & dominū,cui licet ſit perſonalis,dat in aliquo natura realis faciendo eam ſequi poſſeſſorē peculij.nec eſt mirādū in hoc. Nam ſępe uidemus,ꝙ actiones perſonales ſequūtur vniuerſitatē patrimonij.ff. de fideiuſ. l. ſi debitori. C. de fideiuſ.l.1.conſtat autē,ꝙ peculiū eſt quędā vniuerſitas patrimonij.l.hinc quęritur.§.poteſt. ideo nō mirum, ſi actio perſonalis ipſum proſequitur. Ad l. creditorem, ad Macedo.poteſt reſponderi,ꝙ fideiuſſor accedit pretorię obligationi,reſultanti ex contractu filij, uel ſerui de qua ſ.ſatis dixi.& hęc materia not.in l. frater à fratre. de cōdi.inde.& iūge ſupra de oblig.§ ſi.Qualiter formet li-
d bellus d apparet ex pręcedentib. Dicit T contra B.ꝙ talis ſeruus eius habens peculium contraxit cū eo, & ſe ei obligauit in tali ſumma,& ex tali cauſa,q̄ adhuc debetur, quare cum idē dominus dictum peculium habeat, & poſſideat,petit eū condēnari in ſumma predicta,quatenus uires peculij patientur.& eodem modo concipe,ſi agas cōtra patrē.Si agas contra illū,ad quē peruenit vniuerſitas peculij,recitabis factum tuum, & poſt cōcludes uerum cum ad dictum reum peruenerit peculiū,ipſumque teneat petit &c.Et caue quia ego credo, ꝙ actio de peculio non poſſit pro vna re intentari ff.de rei uendi.l. uendicatio,nō ut gregis,ſed pro vniuerſitate.ff de pecu.
7 l.quęſitum. Poteſt tñ dici,ꝙ ille, † qui vnam rem peculiarē tenet tantū poſſit cōueniri de peculio, quinimo & ſi nullā dumtamen aſſeratur vniuerſitatē tenere ff.de pet. hęre.l.licet maximam.& d.l qręſitum, p quam uidetur vnum mirabile concludi,ꝙ vniuerſitas peculij remanet in vna re,& idē dico,ſi nil ſit in peculio, & tamē in alijs vniuerſitatibus vr̃ contra ff.qđ cuiuſ. vniuer.l.ſicut.§.fin. ſed ibi quādo perſonę deſierunt hic quanto res, & facit ff.de pec.l.peculiū.§.pe.de uerb.ſig.l. hęreditatis appellatio.& hoc facit ad id,qđ ſcripſi ſ.de pu.ſubſt.§.liberis.
5 † Sed quęro,nunquid poſſit agi de peculio, p contractu ante cōſtitutionē peculij inito. Verb. gratia,contraxi cū ſeruo,uel filio antequam conſtitueretur ei peculiū, poſt cōſtituitur, nunqd poſſum agere de peculio? non vr̃ ff. de pec. l.ubi ait prętor rem.ī ſi. ſed ibi contraxit cū patre fa.Vnde uideretur poſſe agi ff.de ſepara.l. 1.§. ſi filii.Et licet hęc nō uideātur ſępe cadere in facto in ſuis terminis per ipſa tñ poſſunt terminari multa,quę cadunt in facto. Scis ꝙ religioſi, & maxime hoſpitalarij habent multos condonatos, q ſe & ſua dederunt dño,habent ét monachi.relig.alios clauſtrales. & ſocios priorū foraneorū,qui licet adminiſtrationē non habent, tamē tenēt. & habent bona.q regunt,quaſi propria de conniuentia ſuperiorū,q eē uidēt frequenter,& quandoq; permittunt, hos credo poſſe conueniri de peculio ex contractibus, cū talibus religioſis, & cōdonatis initis ad inſtar dominorū & patrū cū iſti nō poſſunt hēe ꝓpriū, ſicut nec ſerui,vł filij i pteſtatis, merito poſſūt cōparari eis, & ueriſimile

nimile eſt, prętorem hãc actionẽ extendiſſe ad eos, ſi ꝓuidiſſet tales futuros. & facit ĩ. tit. t. in prin. Item nota, ꝙ conueniendo conſtituitur peculiũ ff. de pec. l. quam Tuberonis. §. ſunt quidam. & l. non ſolum. An autem hęc actio ſit perpetua? Dic, ꝙ ſic, quandiu durat peculiũ, ſed ubi deſiit per tranſlationem ſerui emancipationem filii, eſt annalis. Itẽ in primo caſu credo, ꝙ ſit illius tẽporis cuius eſt actio, quę oritur ex contractu inito: dic ut ff. quando ac. de pecu. eſt anna. l. t. §. annus & l. cũ poſt mortem. iunge, ꝗ ſcripſi ſ. de acq. per arro. §. fi. uide ibi & iunge, ꝗ dicam ȝ. quod cũ eo. §. fi. & de nota. act. §. fin. & in princ.

a *Adm*. Actiones aũt. Summa ſic ſecundũ Ang. ex contractu filij, uel ſerui tenet pr, & dñs pecul. tenus ď iure ꝑtorio.

b Dicit contra. Tamen ſecundum opi. gl. cõiter tenetur per do. & hic Are. in 1. col. uer. Et pro euidentia præmitte. uſq; prope fi. col. ſeq. in uer. quæro utrum. ubi quærit, an illa ſit natiua, uel datiua, item in col. ſeq. an debitum filij, uel ſerui ſit debitum ſui peculij. Item quęrit an ualeat ſtatutum, quo cauetur, ꝙ pater teneatur ex contractu filij. Item uide hic d. Iaſ. quid ſit peculium, & quotuplex, in 3. col. & in ſeq. col. an actio peculij oriatur an naturali, & ciuili obligat. Item uide hic per Ang. per peti. 3. col. pulchram quæſtionem, an quod pater ſoluit per condemnatione filij, computetur filio in legitimam. item prope fi. 6. col. quærit idem Aret. an filius poſſit eſſe in iudicio, tã de iure antiquo, quã de nouo.

c Perſonalis. De hac quæſtione uide Iaſo. in 5. col. in me. uer. an autem actio de peculio. ubi allegat Io. Fabri.

d Libellus. uide hic Ang. in 5. col. in me. uerſ. in practica, tu dic. & do. Iaſ. hic, & Pet. Iaſ. in tit. de actione de peculio. uide in Spe. de lib. concep. §. iam tunc uidendũ. uer. ſi petas.

1 *Iuſiurandum quibus proſit.*
2 *Actio an ex iuramento detur æqualis. 4. 11.*
3 *Iuramentum nocere quatenus uerum.*
5 *Iurans an puniendus.*
6 *Actiones, quę cumulari poſſint. 8.*
7 *§. Si damnetur.*
9 *Abſoluens confeſſus, qui commendandus.*
10 *Iuramento ſolo actionem non fundari.*
12 *Iuramentum qui deferre poſſint.*
13 *Iuramenti forma.*
14 *Conſcientiæ non ſtari.*

a Item ſi quis a poſtulante. † In r. glo. id eſt petente. in
1 fin. Et hoc uerum b iuranti ad utilitatem ſuam, ſed pro-
b deſſet parti aduerſæ ſi iuraret cõtra ſe ff. de interrog. ac. l. de ætate. §. qui interrogatur. Itẽ, poſſet prodeſſe, ſi diceret cõtra ſe, & ꝓ ſe, & aduerſarius inniteret confeſſioni. qa tunc aduerſarius haberet recipere contra ſe, ſicut pro ſe. ff. depoſi. l. Publia. ȝ. fi. uide plene ĩ breuiario. C. de cõfeſ. l. r. Itẽ dic, poſtulãte etiã extraiudicialiter. ff. de iureiur. l. 1. & ibi no. In gl. ſic ſimpliciter. in fin. c Not. hanc
c gl. pleniorẽ in hac materia de corpore iuris, & Dyn. hic eã ſummat & approbat, & ſic tranſit Hoſt. eam approbat in ſumma de iureiur. Sed quæri poteſt circa eam, quę eſt ratio, ꝙ quando iuratur in reali daẽ in factũ indiſtincte, & cõcurrit cum actione utili, ſed qñ iuratur in actio. perſonali, diſtinguitur utrũ formiter, vel informiter, quãdo formiter, gloſſ. concludit, ꝙ non datur actio in factum.

a † Poteſt dici, ꝙ ex delatione, & præſentatione iuramenti oritur quędam obligatio, qa quaſi contractus eſt, nunc qñ defertur in actione reali, ſi nõ daretur in factum, non orireẽ obligatio, qa in realitate, non eſt dare obligationem, ut plene dictum fuit ſupra §. 1. Et iõ ꝑtor introduxit ex prędicto iuramento, obligationem & perſonalem actionem in factum, quã non fuit neceſſe introduci, quãdo iuratur formiter in actione perſonali, qa cõpetit perſonalis ex contractu. Quidã autem diſtinxerunt, vtrum in reali, iuretur informiter, uel formiter. Primo caſu, nõ datur in factum, ſecundo ſic. Sed hanc differentiã nõ approbant Docto. dicunt. n. ꝙ in actione reali ſemper eſt vna cauſa, videlicet dominium, ideo ſemper eſt certa, & formalis ff. de except. rei iudi. l. & an eadem. §. actiones.

Sed ſalua eorum reuerentia, quãuis cauſa immediata ſit ſemper vna, nihilominus mediata attẽdiẽ, ut extra de ſen. & re iud. c. Abbate. & dixi ſupra eo. §. oium. Vnde rationabiliter poſſet defendi, ꝙ ſi cã mediata exprimatur, & iureẽ ſuper ea, ꝙ deẽ actio perſonalis utilis, ex ꝯctu, q allegatur, quia cum allegatio prędictę cauſę attendatur, quo ad exceptionem rei iudicatæ, ut d. c. Abbate merito debet extendi, quo ad hoc cũ æquiparentur ff. de iureiu. l. 2. Et ideo poteſt ſuppleri huic gl. ꝙ interdũ in actione reali datur utilis ex cõtractu, qñ iuratur formiter. Itẽ ſuper eo, qđ in hac gl. dř, ꝙ publiciana datur ꝯ quẽcunque: dicit Pet. ꝙ hoc non eſt uerum, ſed tm̃ contra deferentẽ, vel eius hęredẽ, & hoc dicit ea rõne, qa illo caſu daẽ publiciana, quo transfertur dñium ſi tradens erat dñs. ff. de publi. l. eum q. Sed hoc caſu nõ transfertur, ergo nec Publiciana cõpetit: qđ non transfertur apparet, quia quando quis tradit rem ſuam, vt alienam, dominiũ non transfertur ff. de cõdit. ob cauſam. l. 3. §. ſubtilius. ergo cũ poſt iuramentũ, quis tradat iuranti rem ſuam, quaſi ſit iurantis, non transfertur dñium, ergo nec cã vſucapiendi, nec iura publicianę. ff de cõtrah. emp. l. clauſ. Pręterea, certum eſt, quod iuſiurandum, & res iudi. ęquiparatur, ut di. l. 2. ff. de iureiuran. nũc certũ eſt, quod res iudicata, non nocet prodeſt alii, ut l. ſępe. ff. de re iu. ergo nec iuramentum & hoc eſt expreſſum in §. ſi pœnitenti. de publi. l. eũ qui. Qui uellet ſuſtinere glo. poſſet reſpondere faciliter, ad prima duo argumẽta. Et primo ad §. ſubtilius. Reſpondetur, qđ fallit in re iudicata, propter eius authoritatem, ut dictum fuit ſupra eo. §. ſed iſtę, & idem vř in iureiur. cũ non ſi minoris authoritatis. ff. de iureiuran. l. 2. Pręterea, ſi illa ratio Procederet, non daretur publi. etiam contra deferentem, ꝙ eſt falſum. Item ad ſecundum, quòd iura-
3 mentum † nõ debet alii nocere &c. Reſpondetur, ꝙ nõ nocet, ut pro ueritate quo ad aliũ habeaẽ, ſed tamẽ quo ad hoc, ꝙ cauſet titulũ, & parẽt cãm uſucapiendi, nocet. & idem in re iudicata, & in uenditione, ſeu tranſlatione de re aliena facta ex quocunque contractu, alioqui non noceret dominis, & tamẽ parant uſucapionẽ, & faciunt cõpetere publi. Ad §. ſi petenti. non põt cõmode reſponderi, ſine calumnia propter uerbum duntaxat. Vnde poſſet dici, ꝙ verum ſit publi. competere contra deferentẽ, & eius ſucceſſorem tantũ. & eſt caſus illius §. qui nõ poteſt pati intellectum gl. hic poſitæ. ſi. n. uerbum duntaxat ibi poſitum excluderet dominium tantum, ut hæc glo. vult. Ratio quæ ibi redditur, nõ bona eſſet, ei. n. ſoli &c. nec caſus ille eſſet dubitabilis, uiſtu ſcire quid mouit gl. ad reſtringendum ſic illud §. Ecce, glo. dicit, vbi iraui rem meam eſſe, & nõ eſt mihi tradita, datur mihi utilis in rẽ, ſed ubi eſt tradita, datur publiciana, cur nõ magis vtilis ĩ rẽ cũ traditio magis addat ad cauſandũ utilẽ in rẽ. Gl. neſciuit aliter euadere, niſi diceret, ꝙ cõtra deferentẽ daretur utilis in rẽ, ſed Publiciana contra quẽcunq;. Et ita ſupponit, uel quòd concurrant, uel quòd publiciana non competat contra deferentem, vel quòd excedat utilẽ in rẽ. Sed pro Deo, cur non ita bene datur vtilis in rẽ, contra quẽcunque etiã hoc caſu, ſicut publiciana, cũ vtilis in rẽ detur contra quemcunque, etiã dominum, vt l. t. ff. ſi ag. uecti. non vř bona ratio, ꝓꝓ quod intellige ſane, & plane hic oĩa iura, & † dic, ꝙ quãdoque ex iuramẽ-
4 to delato in reali cõpetit utilis in rẽ. ff. de iureiur. l. ſed ſi poſſeſſori. §. fin. quandoque pub. ut d. §. ſi petenti. quandoque eſt hic, quia concurrere nõ poſſunt, ut dixi ſupra §. alię. ecce nõ cõcurrunt dico, ꝙ ſi aliquis ꝓponatur uẽdicena ſe eſſe dñm rei, & ei deferaẽ iuramẽtum, & iuret rem ſuam eſſe datur ei utilis in rem contra deferentem tantũ, uel eius ſucceſſorem, & hoc caſu competit publi. ſed diceret ſe emiſſe rem ab alio, quem dominum credebat, & deferetur ei iuramentum & iuraret rem eſſe quaſi ſuã, datur. Publiciana, & nõ utilis vẽdicatio cõtra deferẽtem tantum, uel eius ſucceſſorẽ, vt d. §. ſi petenti. Sed in hoc uidetur obſtare litera dicti §. quia ibi iurauit rẽ ſuã eſſe. Et ita vř ſibi cõpetere utilis uendicatio, non Publiciana, & tamen ibi dicitur, ꝙ publiciana. Sed ego tibi reſpondeo, qui agit Publiciana vendicat rem ſuam, vt vidiſti in tex. ſupra §. aliæ. & ibi oportet exponi, ideſt qua-

ſi

ſi ſuã, aliâs tex. cõcluderet falſũ. ſic in d. §. ſi petẽti. oportet exponi iurauit ſuam, id eſt quaſi ſuã. petebatur enim res ſua, ideſt quaſi ſua, & iurauit ſuam, ideſt quaſi ſuam, vt d. §. aliæ legitur, & exponitur. Imo plus credo, ꝙ ſi publ. iuramento ſibi delato iuraret ſuã rem eſſe, ideſt in ueritate ſuam, qđ non daretur ei utilis in rem, ſed publiciana. Et eſt ratio, quia iuramentum uidetur fuiſſe delatum ſm formam petitionis. C. de tranſactio. l. ſi de certa. vnde iuramentum non poteſt ſe extendere ultra formam datã per deferentẽ: & ideo, cũ defertur in publici. cauſat tãtũ publicia. utilem. ff. de iureiu. l. 3. §. ſi. cum l. ſeq. Et idẽ credo in rei uendi. utili, q̃ orit̃ ex re iudi. C. de arbi. l. ne ĩ arbitris. & no. C. de iudi. l. 1. Nã ſi primo agebatur rei uen. oritur utilis rei uend. ea ſnĩa, ſi publi. utilis publiciana, & ſic dẽi intelligi l. 3. §. ſi. ff. de pub. & iſtæ duę, quę oriũtur ex ſnĩa, non dantur, niſi cõtra illum cõtra quẽ pronũtiatũ eſt, uel eius ſucceſ. qa re iud. &c. ut l. nam & poſtea. §. ſi. Itẽ credo, ꝙ iurans in actione publi. põt agere in rẽ poſt lõgi tp̃is pſcriptionẽ: & ita plene deberet intelligi il le §. quẽ gl. deſtruunt. ff. de iureiur. l. ſi duo. §. Iulianus. p quẽ §. bene ſundat̃ pdicta. Nã cũ ibi dicatur, ꝙ poſt præſcriptionẽ longi tp̃is, põt agere vtili in rẽ, ergo ſupponitur, ꝙ non ante: ſed publiciana tm̃. & dẽi intelligi quando primo ſuit intentata publicia: & de nouo ſuit iuratũ & per hoc poteſt reſponderi ad regulam generalẽ vtilis in rem, & actio publici. datur contra quemlibet poſſeſſorẽ. uerũ eſt, ubi allegatur titulus, ad hoc conueniens, ſed qñ allegatur res iudicata, uel iurata, hi de natura ſui non nocẽt aliis, ideo oẽs actiones ex eis prodeuntes ad alios extendunt̃. Quid ergo fuit utilitas, has actiones inuenire, ſeu eas intentare, cum primę competãt? certe magna: nã in primis actionibus, oportet multa probari, ut uidiſti ſ. §. omnium. & §. aliæ. in his ſufficit probare ſic iudicatum eſſe uel iuratum, quod ualde facilius probabitur. ff. de iur. iur. l. duobus. §. ſi. cum l. ſeq. & hic in tex. crede mihi ſi ve

5 lis, & caue ne peius dicas. & iunge ĩ. de pub. iud. §. ſi. † In

d gl. etiam ſi periorum. ibi cum alleg. l. admonẽdi. d Super hac materia conſueui diſtingui, quia aut blaſphemat Deũ uel principẽ, & punit̃, in Auth. ut nõ luxu. per totũ. C. ad le. Iul. ma. l. 2. & ibi de hoc. Aut blaſphemat, & tũc aut defert̃ ad litis deciſionẽ, & dic, ut hic in glo. Aut alias iurat, & tunc diſtinguitur, aut alius non dãnificat̃, & non punitur de iure ciuili. Aut damnificatur, & punitur. ff. de cri. ſtelli. l. de periorio. & iureiu. l. ſi duo patroni. §. fin. & diſtinctio, quę fit in l. Lucius. ff. de his, qui notan. infa. habet locum quo ad infamiam, & plenius dic, ut ſcripſi in l. 2. C. de iureiu. in meo breuiario: & ibi uide plenius in lectura Cy. in ea. glo. ibi eſt notandum §. qui in rationibus: ĩn hoc tamen caue, quamuis falſum iuret, ſemper ꝓ veritate accipitur, nec ultra quæritur, niſi in duobus caſib. prędictis. In ea. gl. ibi cum alleg. l. manifeſte. Vel dic, ꝙ nil corrigitur, ſed vna per aliã determinatur, qa recuſari nõ põt, niſi ea cã, quia forte ignorat ueritatem, uel eſt de alieno facto, ut d. l. generaliter. §. ſin autẽ. referri non põt extra de iureiu. c. ſi. In ea. gl. in ſi. Hanc opi. approbãt omnes Doc. Super hac materia multa poſſunt tangi. Primo vnde naſcatur actio iſta, contra quem competat, ad quid competat, quorum reſpõſio colligi poteſt ex præmiſſis, & ſunt uerba ſine effectu. Itẽ poteſt quęri, quare dicitur iuſiurandum, & non factum iurandi. cum ſuper facto iu-

e retur. Item quid ſit iuramentum. e Quod debet haberẽ comites. Quod ſunt ſpecies iuramenti. Quomodo cenſetur illicitum. Quę ſit pœna. De quib. uide plene in ſumma Hoſt. de iureiur. Item poteſt hic cumulari materia legis admonendi, de qua dic, ut in Spe. de iuramẽti delatione, & in dicta ſumma Hoſt. & per Doc. in lect. Cyn. C. de re. cre. l. in bo. ſi. & ibi ſcripſi aliqua ultra ĩ breuiario portatili, de quibus ſolennizãs multa poteris capere, ad quæ recurras ſi cumulare uis; vnum tamen non omitto, ꝙ Ia. de Rau. tangit hic, & Pet. non proſequitur. Conſueuit dici, ꝙ ex cõfeſſione iudiciali oriat̃ actio p l. de ætate §. cũ interrogatur. ff. de interro. act. ad l. Aquil. l. ꝓinde. & ſcripſi C. de non nu. pec. l. generaliter. in prin. Quęritur nun

6 quid poſſit cumulari cum prima. † Verbi gratia. Agebã contra te certi condi. ex mutuo. confeſſus eſt iudicialiter mutuum, contra te uolo agere ex confeſſione, qa forte uideo: qđ non poſſum probare in prima actione, nunqd poſſum eã cumulare cum prima? Dicit idem Iac. ꝙ Canoniſtæ dicerent, ꝙ ſic, quia dicunt cumulationem permiſſam, ubi ex diuerſis cauſis, actiones oriuntur: nunc actio ex mutuo oritur ex mutuo, & actio ex confeſſione orit̃ ex ipſa cõfeſſione. idcirco vr̃, ꝙ ambæ poſſint intentari. Dicit ipſe, ꝙ hoc nõ vr̃ uerũ, ex confeſſionẽ enim uel iuramento non oritur actio, ſed per confeſſionẽ, vel iuramentum ex quadã pręſumptione, quę inde inſurgit, vnde quãuis quãdoque præcedat in ueritate contractus nihilominus propter dubiũ probationis, dat̃ actio ex cõfeſſione iudiciali, uel iuramento ex cõtracto pſumpto. dicit ergo ipſe, ꝙ quãuis hę actiones, non orians̃ ex eadẽ cauſa, nihilominus dantur propter eadẽ. & ita vr̃, quod ſententia lata in prima obſtat exceptio rei iud. in alia, & pro hoc vr̃ caſus ff. de iureiur. l. nã & poſtea. §. ſi damne-

7 tur, † quæ poteſt ſic induci, ibi dr̃, ꝙ ſi ille, qui iurauit in actione famoſa, nihilominus cõdemnet̃, ualet ſentẽtia, & tollitur effectus iuramẽti, ergo ſupponit̃, ꝙ agebatur prima poſt ſecondã finaliter concludit, ꝙ actione prima pendente, nõ põt cumulari actio ex confeſſione, uel ex iuramẽto, ſed actio ex iuramẽto, uel confeſſione, primo intẽtata, & pẽdente põt cumulari prima, quia ſnĩa lata in principali, obſtat exceptio rei iudi. in acceſſoria, uidelicet, q̃ orit̃ ex confeſſione, uel iuramẽto: ſed nõ ecõtra, ut d. §. ſi dãnetur. ubi ſecũdo fuit actũ prima, non obſtã. iuramẽto. Ego credo, ꝙ hæc ſit uera per l. ſed ſi ante ff. de exce. & per l. duobus. §. colonus. & §. idẽ omnino. & apparet euidenter cũ in hac actione nõ q̃rit̃ an debeatur, ſed ſolum an iuratũ ſit. ff. de iurein. l. duob. §. ſi. Vnde poſſibile eſt, ꝙ nõ eſt, uel nõ ꝓbetur iuratũ, & ꝙ pars abſolueret̃ ab inſtantia actionis, quę oritur ex iureiu. uel ex confeſſione, & nõ obſtabit exceptio rei iudi. in actione principali, qa poſſibile eſt deberi, dato ꝙ nõ ꝓbet̃ iuratũ, & ita ſententia lata in illa, nõ obſtat exceptio rei iudi. in alia principali. Sed ſecus ecõtra, ſi agat̃ de principali, & promittetur, nõ deberi, obſtaret exceptio rei iudi. ff. de iureiu. l. ſi actor. caue tamẽ, qa hęc q̃ſtio non vr̃ bene habere locũ, qñ iuſm eſt pręſtitũ, uel confeſſio eſt facta iudicialiter, qa tunc nõ reſtat, niſi pceptũ tali ſnĩa & eſſet bene fatuus, qa tũc nõ reſtat, niſi pceptũ tali ſnĩa, & eſſet ſione extraiudiciali nõ põt obtinere: qa ex illa nõ agit̃, ſed ualet tm̃ ad ꝓbationẽ, ut l. publica. §. ſi. ff. depoſi. So-

8 lũ † ergo obtinet, qđ cumulari poſſint, qñ iuſm fuit delatum extraiudicialiter, & agitur ex primo iuſo. Itẽ nec in confeſſione põt ꝓcedere cumulatio, qa ex illa nõ poteſt agi, niſi fiat iudicialiter, & ſic pẽdet prima iſtãtia ĩ princi

9 pali, nec ſcda põt cumulari per pdicta. † Sed qđ, ſi quis agit prima actione, & reus abſolutus fuit poſt abſolutionẽ, reus cõfitet̃ ſe fuiſſe obligatũ, forte delato iuſo, vel nõ delato, nunqd põt agi? Vr̃ ꝙ non, quaſi obſtet exceptio rei iud. p quẽ ꝓnũtiatũ fuit debitũ nõ eſſe: & ſic cũ agat̃ ex eadẽ cã, & ad idẽ, vr̃ obſtare exce. rei iud. & pſertim, ubi cõfeſſus fuiſſet extraiudicialiter nõ delato iuſo: qa tũc prima actione nõ pt agi, obſtante exceptione rei iud. & confeſſione, cũ nõ pariat ac. ut ſ. dixi. & ſic nulla actio cõpetit, & ſine actione nemo experit̃ &c. Pręterea, ſnĩa contra ſniam ferret̃, & ſic non teneret. C. q̃ ſent. ſine app. l. 1. In hoc põt dici contra p l. ſi q. C. de adult. & aget̃ prima actione, & opponat̃ exceptio rei iud. replicabit̃ de confeſſione pdicta poſt ſniam factã, q̃ partem aduerſam à commodo rei iud. debet repellere p d. l. ſi quis & uide, quod ſcripſi. C. de accu. l. ſi. quis homicidij. & fa-

10 cit C. de reb. cred. & iureiur. l. fin. † Quęrit̃, quid ſi orta quæſtione inter emptorẽ, & uenditorẽ, & delato iuramẽto emptori, emptor iurauit ſe emiſſe rẽ pro x. nunqd ex hoc eſt fundata intentio uẽditoris? Ia. de Ra. dicit quod non, niſi ultra rẽ tradat, uel probet ſe tradidiſſe. Sed contra

tra

tra ſi uenditor iuraſſet ſibi x.deberi ex cauſa uenditionis
talis rei,tunc eſſet ſatis fundata, idē ſi emptor confiteretur.
ſe debere ex cauſa emptionis: debere.n.accipitur eū
effectu.ff.qđ quit.iur.l.1.ſm eū. hęc non ſunt multū dubitabilia.ff.
de iureiurand.l.ſi duo.§. ſi quis iurauerit. De
vno tamen caue,nam ſi quis agat reali,& litem conteſtetur,
per negationē, actori iuramento delato , actor iuret
rem ſuam,non pp hoc plene probat, imo oportet probare,
ꝙ aduerſarius rē poſſidet,vel habet facultatē reſtituēdi:
totum.n.fuit negatum,& ipſe non probat per iuramētum,
niſi vnum articulum,& ſic alius reſtat:& in hoc po
11 teſt errare Neophitus. † Quęrit Iac. nunquid ex iuramēto
oritur actio. Verbi grana. Iuras te ſoluturum a.ad diē,
nunquid poſt diem poſſum agere ex iuramento illo? Ille
dicit,ꝙ non de iure ciui.ſed de iure cano.ſic. & hoc probat
ſic,certi ſunt modi ueſtiendi pacta,iuřm non eſt de illis,
ergo nō neſtit.ſic arguit ff.de act.& oblig.l.obligationū
fere.§.placet. Item ſpeciale eſt in promiſſione operarū,
ergo in cōtrariū eſt ius cōe.ff.de lit.cau.l.ſi.de ope.li.
l.ut iuſſu.& hoc uerū, ubi pręſentatur iuřm de aliqua re
futura facienda,vel præſtanda,ſed ubi de præſenti,vel pterito,
tunc neſtit contractum,& eſt obligatoriū.ff.de cōdi.inſti.l.
quę ſub conditione. Et eſt ratio ſecundum eū,
quia futura ſunt incerta,& de futuris non eſt determinata
veritas.& ſi tale iuramentum ligaret,omnes currerent
ad iuramenta,& leges uia periuriis aperirent,qđ eſt euitādū.
C.de iudi.uidui.l.2. Si bene cogites,uix pōt dari bonum
exemplū in iuramento obligatorio de præſenti uel
de pręterito,quia quaſi omnes obligationes ſunt de futuro:
ſed hoc iuramētum,qđ fit ad lit.deciſionē, eſt de præſenti.
ff.de iureiu.l.ſi duo.§.ſi.ſuper principali quæſtione.
glo.tenet idē qđ Iac.ubiq; in d.l.ut iuſiurā.ff.de ope.li.l.
1.& ibi cōſueuerunt notare Doct.& idem ubi contractus
eſt nullus,non vř,ꝙ poſſit agi ex iuramēto deſcripti.C.ſi
ad uend.aut.ſacramenta.& diai š.qui.ali. li. uel non, in
princip.Et idē uidetur tenere Inno. etiam de iure cano.
extra de inſtitutio.c.cum ueniſſent.Sed Hoſtien.ibi contra,
quē ſequuntur quaſi oēs canoniſtæ per c.cū contin
12 gat extra de iureiu. † Poſſet quæri nūquid pręlatus poſſit
deferre iuramentum in cā eccleſiæ? Et dicit conſueuit
ꝙ ſic,ad inſtar procu.qui habet vniuerſalē adminiſtrationem
ff.de iureiu.l.iuſiurād.§.ſi.Secus tamen dicerem de
balliuis capitulorum,& confratriarum.eo.ti.iuſiuran.&
ad pecunias.§.defenſor.& idem crederē de procuratore
Regum,uel aliorum dñorum, qui habēt procu.in curiis
ſuis ff.qđ ui,aut clā.l.3.§.ſed ſi promiſerit.uerſi.plane,&
tamē tutor,vel curator pōt.ff.de iureiur. l. iuſiurandum,
quod ex cōuētione.§.1.ſed illis magis mittitur in re priuata,
quā his in republica,vt no.in d.§ plane. Et in ſumma
notandum eſt , ꝙ iuramentum defertur per modum
per quē delatum eſt.ff.de iureiur.l.3.§. fin.cum l. ſeq. &
l.qui p ſalutē.Sed nunquid pōt deferri in qualibet actione?
gl.dicit,ꝙ non,in cā matrimonii.nec conuerſionis ff.
eo.l.3.§.quacunque.ſed Hoſt.contra. extra de iureiur.c.
mulieri.ſed illud forte intellexit neceſſario:ſed dic ī omni
iuramento,ſed in aliquibus non ſtatur iuramento , ſi
13 cōtra pbetur,& ſic uoluit dicere glo. Quid ſi non ſit declaratus
modus iuramenti? vř ꝙ debeat iurari ſuper ſancta
euangelia,quia ita conſuetum eſt,& nos debemus referre
ad conſueta.C.quę ſit long conſue.l.pſens. & not.
Innocen.extra de iureiur.c. & ſi Chriſtus. Et crederem,
ꝙ ſufficeret iurare corā imagine Dei , vel beatę Mariæ,
ſi ita defertur. Vidi Turoñ.in eccleſia beati Martini,quādā
imaginē beatę Marię,q̃ ferř reſpondiſſe cuidam iurāti,
coram ſe,il dit voir, & adhuc uocař beata Maria,il dit
14 voir. † Quid ſi non fuit iuřm delatum , ſed pars dixit ſe
f credere conſcientię f & fidei alterius , nunquid poteſt
agi & excipi? Non vř de iure ciuili,cum non reperiatur,
quod ex tali fide actio oriatur, ſed ſolum ex iuramento,
& ſic non eſt noſtrum legem extendere , ut l. obligationum
fere.§. placet,& maxime , qa iura ciuilia multum
ponderant iuramentum,plus quām ſimplicem cōuētionem,
vel confeſſionē. C.ſi aduer.uen.auth.ſacramenta.ſi
minor ſe ma.di.l. 3.imo,etiam iura canonica multū pōderant
faciendo ualere contractum in quo interuenit iuramentum,
qđ non ualeret ſimplici conuentione:ut d.c.
cū contingat.extra de pact.c.1.lib.6.in contrarium uidet
quia Deus non facit differentiā inter ſimplicē loquelam,
& iuramentum,ut d.c.& ſi Chriſtus.& not. plene Archi.
extra de ſepul.c.1.lib.6. Præterea,hoc fit ad deciſionem
litis,ſicut iuramentum:& ita vř eadē ratio : ſed huic poteſt
reſponderi,qa tranſactio fit ad litis deciſionem, & tamen
nō agitur ex conuentione nuda,ut l. ſiue apud acta.
C.de tranſact.vnde prima uera , ſaltē de iure ciuili. Forma
libelli ſatis eſt clara in hac materia.Si agas in factum
dicere potes ſic.Dicit T.contra M.reū, ꝙ licèt dictus Ti.
dudū peteret à dicto M.a.quę dicebat ſibi deberi.dictuſque
T.delato ſibi iuramento per dictum M.iurauit per
modū delatū dicta x.ſibi per dictū Mar.deberi,nihilominus
di.M.dicta x.ſoluere , & eidem reddere indebite recuſat,
quare petit eundē M.condēnari ad ſoluendum eidem
&c.In ac.utili ex cōtractu dic eodem modo, niſi ꝙ
adiicies cauſam,ex qua dicebas tibi deberi. Itē in actio.
vtili in rē,quaſi eodē modo.Dicit Ti.actor cōtra M. reū:
ꝙ cum idem Ti.uendicaret, ſeu uendicare uellet ab eodem
M.talem rē,ut ſuam,idem M. detulit ei iuramentū.
& idem Ti.iurauit eā ſuam eſſe,& per modum delatum,
quare cum dictus Mar. dictam rem adhue detineat , ſeu
dolo &c.petit idē Ti.dictā rem ad ſe pertinere iure dominii,
per ſententiam ueſtrā declarari.& hoc declarato &c.
facit in rei uen.utili.Itē in publiciana eodē modo. Dicit
Ti.contra Mar.ꝙ cum idem Ti.peteret , ſeu petere vellet
ab eodem Mar.tanquam poſſidēte, vel detinente talem
rem,quam dicebat ſe bona emiſſe à tali , & ſibi traditam
fuiſſe,idemque Mar.ſibi detuliſſet iuramentum , & per
modū delatum iuraſſet,idemq; Mar.rē ſibi tradidiſſet,nihilominus
dictus Mar.eandē rē adhuc poſſidet , & detinet
minus iuſte,quare petit dictus Ti.dictas res ad ſe iure
quaſi dñij pertinere per ſententiam declarari : & hoc
declarato &c. Super hoc tamē nō pōt dari certa forma,
quia cum poſſit iurari in quacūq; ac.& confeſ. in interdictis,
& quaſi in omni negotio,vt ff.de iureiu.l.3.§.quacūque.
Concludendum eſt in qualibet ſecundum naturam
actionis primę facta narratione de iuramento. Vnde ſm
uarietates factorum oportet uariare concluſionem concludendo
realiter in realibus & ad poſſeſſionem in poſſeſſoriis,
& perſonalibus ſecundum naturam rei,quæ debetur
uirtute principalis obligationis , & actionis.

a *Aduer.* Item ſi quis.Iaſ.circa fin.2.col. ponit 12. effectus iuramenti.

b Ad uerum.Idem tenet hic Ang.allegans Io.Fabri.

c In ſi. Vide hic do.Iaſ.ad longum quomodo hæc gl.in ſuo fine a Doct.reprobatur in 6.col.uer.gl.in uerbo deberi.circa prin.col.Item quærit hic Are.quare in actione reali datur actio in factum, etiam ſi formaliter iurauerit , ſecus in actione perſonali in 4.col.poſt me.uer. quærunt ibi Doct. item in prin.col.ſeq.quærit idem , an iuramentum habeat executionem paratam,uide eum.

d L.admonendi. Nota. ꝙ quando proximus eſt in magno periculo conſtitutus,debet quis & tenetur pro eo fideiubere,non ob.ꝙ iurauerit non fideiubere pro aliquo per Ioa, An.in addi.Spec.in tit.de iurein.in rubr.quæ autem conditiones ſeu clauſulæ tacite ſubintelligantur in iuramento, uide per Bald.in l.ſi.C.de non nume.pecu.

e Quid ſit iuřm. Adde de hoc plene.& q̃ ſit cā iſtōnis eius, & quando licitum eſt,uide glo.fin.in c.1.22.q.1.ſuper uer. iuramentum.& an,& in quo differant iurare ſuper facto,& ſuper iure.uide Barto.in l.ſi duo patroni.§.idem Iulianus. nu.4.ff.de.iureiur.

f Conſcientiæ. Hanc quæſtionem commendat do.Iaſ.tanquam pulchram hic in 11.col.circa prin.uer. quærit Ioan. Fabri,de forma autem libelli uide Iaſ.hic in pen. col.

1 *Actiones perſecutoriæ.*
2 *Pœnalium actionum genera.*
3 *Album multiplex.*

4 Albi

4 *Albi corrupti pœna, cui applicabilis.*
5 *Citare albo licere.*
6 *Album an ad libros extendibile.*

Pœnales quoque actiones. Pro euidentia huius. §. &
illorum, quæ ſuper eo notantur, ſciendum quòd quędam
1 actiones ſunt rei perſecutorię, quędã pœnales, Rei † per-
ſecutorię dñr, qñ actoris res petita, vel ꝑ qua agiẽ abeſt,
& reo adeſt: ſicut in ſuperioribus actionibus, de quibus
tractatum eſt hucuſque. ſi enim agam rei uen. uel publici,
vel aliis, ego peto rẽ, quę mihi abeſt, quã nõ habeo, & ab-
eſt reo, qui eã habet. Sed pœnales dicuntur, ubi nihil ab-
2 eſt, nec alii adeſt, uel eſt alterũ. vnde debes ſcire, ꝙ † pœ-
nalium quędã ſunt pœnales ex parte actoris, ex parte rei
ꝑſecutorię, quędã cõ. ex parte actors ꝑſecutorię, ex parte
rei pœnales, q̃dã pœnales ex parte utriuſque. De primis
pone exẽplũ in actione in factũ, q̃ deſcẽdit ex edicto de
calu. Si aliqs dedit tibi pecuniã, ut negotiũ mihi facias,
mihi nihil abeſt, & tibi adeſt, quãtũ ad ſimplũ. ff. de cal. l.
j. & quaſi ꝑ totũ ti. De ſecundis pone exẽplum in actio. l.
Aquil. ſi interfeciſti ſeruũ meũ. tibi nil adeſt, mihi abeſt.
quo ad te pœnalis, non quo ad me. ff. ad l. Aquil. l. itẽ Me-
la. §. ſi plures. de pœnalib. ex utraq; parte, patet exẽplum
hic in tribus actionibus hoc §. noiatis: nam de his tractat
tantummodo hic ſm Dy. vide idem in gl. §. ſequens diui-
ſio. in glo. ſed nonne. hoc uiſo deſcende ad caſum, q̃ cla-
riſſimus eſt. Domine Imperator ego vidi ĩ. de aliquibus
actionib. prętoriis, quæ rei perſecutionẽ continent, ſunt
ne alique ꝑtoriæ pœnales? Imperator reſpondet, ꝙ ſic,
pœnales quoque. &c. & proſequere caſum tuum iuxta
literam. In glo. dictum eſt ibi cum alleg. l. in honorarijs.
Vide ibi, & caue quia glo. loquitur de prætoriis, nã ciui-
les pœnales ſunt ꝑpetuę, ut uidebis in materia ſua j. de
perpe. & tempo. actio In ea glo. ibi cum alle. l. interpre-
tatione. aliquæ ſunt rei ꝑſecutorii odioſæ, ut act. de do. l.
1. §. ait prætor. In fi. eiuſ. glo. hæc gl. procedit ubi eſt pœ
nalis ab utraq; parte, & ubi deſcẽdit ex delicto, ſecus ex
quaſi delicto, uel ſi eſſet pœnalis ab una parte, & ſic intel
lige. ff. nau. cau. l. licet. §. fi. de his q deie. uel effu. l. ꝑcep.
ne quis eũ qui in ius uoc. eſt ui exi. l. fi. ſecundũ Dy. uide
ff. de act. & obl. l. ex maleficiis. §. is quoq; de eo per quem
factũ eſt. l. j §. ſi plures. de dolo. l. ſi plures. de materia hu-
ius gl. uidebitis plenius infra de pp. & temp. act. In glo.
id eſt fere in fi. hoc dicere eſt tex. reprehẽdere, unde dic
plene multæ. i. fere, qa in rei ueritate, nec multæ ſunt, nec
paucæ: ſed potius poſſent dici multę, q̃ paucæ, pp hoc di
cit pene, ut potes uidere in arbore, oẽs. n. pęnales ꝑtoriæ
ſunt ex parte dextra, & hñt duo pũcta ſup lrã C. & ideo
ſi uis eas numerare, uide ibi. In gl. erat enim. i fi. Do. Iac.
3 & Pet. dicunt † ꝙ triplex eſt album. unũ in quo ſcribun-
tur generalia edicta, de qbus fit mentio, quaſi in omnib.
tit. corporis iuris tractantibus de ꝑtoriis actionib. Aliud
in quo ſcribũtur citationes publicæ, ut quicunq; oideret
denuntiaret citato ipſum fuiſſe citatũ, de quo in Aut. de
lit. §. omnẽ C. quomodo & qñ iud. aut. qui ſemel. Aliud,
in quo deſcribunẽ nomina decurionũ ff. de albo ſcriben
do. Nunquid ergo in his oibus habet locũ pœna de qua
hic dicit? gl. uideẽ ſentire, ꝙ ſic. Ipſi dicunt cõtra, ꝙ imo
nõ habet locũ, niſi qñ corrumpitur albũ, in quo ſcriptũ
eſt edictum perpetuum, cum non reperiatur de alio, &
pœnæ ĩ dubio ſunt molliẽdæ ff. de pœnis. l. interpretatio-
ne. & hoc vr̃ expreſſum in l. ſi qs id quod in prin. ibi per-
petuæ iuriſdictionis &c. & ſic in aliis erit pœna arbitra-
ria, cũ non ſit taxata in iure ſecundum Petrũ de Bel. per.
In gl. uel poſitũ. i fi & hoc uerũ ubi aliquid mutauit,
uel auxit uel diminuit, ſecus ſi totũ amouiſſet, uel dele-
uiſſet, qa tũc non uariat ueritatẽ, ut eo. ti. l. 1. §. qui in ra-
tionibus. ſed in pœna. l. aureorũ. nõ eſt quo ad hoc diffe-
4 rẽtia, ut d. l. ſi quis id qđ. † Iuxta hanc materiã conſueuit
q̃ri, cui applicabitur iſta pœna. Et uidetur, ꝙ fiſco, ff. de
ſepul. uio. l. 3. §. diuus. de l. agra. & term. mo. l. fi. C. de mo
do mul. l. mulctarũ genera. Econtra uidetur, ꝙ parti. ff.
ad Sylla. l. lege. de ſepul. uio. l. 3. §. 1. Itẽ uideẽ, ꝙ debeat
diuidi. C. de aſſeſſo. l. iij. ad leg. Iul. re. l. i. Iac. & Pet. tenẽt,
ꝙ applicetur parti, & idem tenuit glo. in l. ſi qs id ꝙ pro
hoc facit l. ſi cui. ff. de uerbo. ſigni. ubi cenſeẽ creditor, q
agit actione populari. ſaltẽ poſt lit. con. & ita ſupponit
quod ei debeẽ. plus dicit Pe. quod quandoque criminali
ter per uiã accuſationis, & tũc ſi imponaẽ pęna pecunia-
ria, illa applicatur fiſco, ſed quando agitur ciuiliter, tunc
parti. uerum eſt regulariter, ſed quandoque non, ut in l.
ſ. alleg. Quęrit etiam Ia. de aureis, quantum ualẽt. de quo
uide plenius ſupra de attil. tu. §. nos autem. Item poteſt
quæri nunquid hęc pœna obtinet hodie? & non uidetur,
cum iudices non poſſint hodie cõdere leges ſ. de iu. na.
§. ſed quod principi. Sed poteſt dici contra, ſi faciant ſta-
tutũ de his, q̃ pertinẽt ad iuriſdictionem ſuã, qđ poſſunt
5 ut ibi ſcripſi. Item † põt quæri nunquid citatio facta in al
bo, arctet citatum. uidetur quod ſic per d. §. omnẽ in Au-
thẽti. de liti. & de hoc not. C. quomodo & quãdo iudex.
l. conſentaneum. & authen. qui ſemel. ubi not. quod ordi
narii, & delegati à pricipe poſſunt citare in albo, alii no.
ſed hoc hodie non eſt in uſu, ut not. Specu. de citatione.
§. ſequitur. uerſi. & not. numero. 13. ego credo, quod imo
ualeret talis citatio hodie, in caſu, quo pars per malitiam
facit, quod non poſſit citatio ad eã peruenire. Vel ſi ſit in
loco in quo non poſſit tute citari, ut vr̃ extra de iudi. c. 1.
quæ licet loquitur in Papa, tamen vr̃, ꝙ debeat extẽdi ad
omnes, quia cius actio, noſtra debet eſſe inſtructio, ſupra
a de codicil. §. 1. Per. hoc apparet forma libelli. a † Dico,
6 ꝙ talis per dolum corrupit album prætorium, in quo edi
ctũ perpetuũ ſcriptũ erat, quare cum pęnam quinquagin-
ta aureorum commiſerit, cuius perſecutio ad quemlibet
de populo pertinet, peto ipſum condemnari ad ſoluen-
dum, & reddendum quinquaginta aureos prędictos &c.
Et caue, quia ego credo, quod debet exprimi nomen prę
toris, & ſubſtantia tenoris edicti, & forte locus, ubi erat
ſcriptũ edictũ, alias uideretur incertus libellus. ff. de iur.
in. l. prętor. in prin. ff. de iu. fiſ. l. ita fidei. & ideo hoc addes
7 ad libellum. † Quod ſi quis deleat ſtatuta epiſcopi uel ca
pituli non poſita in albo, ſed in libro eccleſię, an tenetur
hac pœna? uel quid de ſtatutis conſulum redactis i libris?
non uidetur, cum pęna ſtatuta ſit cõtra corrumpentes al
bum prætoris, nec debeat extendi. ut l. interpretationem,
ſed poteſt puniri arbitrariè, ſicut ſupra dictum eſt, ſed for
te ſi falſaret ea radendo, & alia uerba ponẽdo, teneretur
pœna falſi, uel in libro poneret aliquod edictum falſum
ſine uoluntate capituli. ff. ad leg. Cor. de fal. l. 1. §. qui ra-
tionibus. cenſetur enim authentica ſcriptura, ex quo ca-
pitulum habet poteſtatem ſtatuendi, ut eo. titu. l. fina.

a *Aduer.* Forma libelli. De iſta forma libelli, uide etiam hic
Are. in 4. colu. circa me. in uerſi. libellus autem. & Pet. Ia. in
titu. de actione in factum, ex albo corrupto.

1 *Patrinus impune citabilis.*
2 *Venia negata, quid faciendum.*
3 *Pater quando ſine uenia citari queat.*

a Et in eum. In gl. a ſcilicet filium. ibi. cum alle. l. de no-
xa. §. fi. & facit infra de pœ. te. liti. §. fina. cum no. C. de pa.
pot. l. 4. ff. de admi. tu. l. ob fœn⁹. ff. de pœ. l. 1 §. fin. In gl.
ſubaudi. in fi. An autem hoc hodie ſit correctũ in adopti
b uis, ſunt opiniones. b uide. ff. e. l. adoptiuum. in prin. &
tenet opin. Azo. Sed quid de patrono eccleſię. nũquid põt
1 uocari per præſentatum ab ipſo in ius ſine uenia? † Item
quid de patrino, qui eſt pater ſpiritualis, an filiolus põt
eũ uocare in ius ſine uenia? Item nunquid uaſallus, ſuum
dominium? Non uidetur, ff. eod. l. generaliter. Sed poteſt
dici, quod curiale eſſet ueniam impetrare, ſed ex quo nõ
reperiant cautum, quod debeat impetrari, non videtur,
quod ſit neceſſe, ſicut dicitur de illis, qui prohibentur uo
cari in ius, ut no. infra. in glo. ibi, non petiſſe. & hoc nota
in uaſa. & dño, in feu. de mili. uaſ. qui contu. eſt. c. 1. in gl.
c In glo. & hic accipe. c ibi, ſine uenia. & hoc, quia ca-
ſum fauorabilis eſt, aliàs uerbũ parentes, non extenditur
ultra tritauũ. ff. de gradib. l. iureconſultus. §. parentes. In
glo. 1. iuris experiẽdi. ibi cum alle. l. libertus. intellige, ꝙ
dedit

dedit libellū ſupplicatoriū,per quē petebat cauſam com
mitti,ſeu delegari. Vel dic,ꝙ porrexit libellū iudici ſup
quo petebat patrem,uel patronū citari , non tamen cita-
tus fuit:aliàs ſi citatus eſſet,& daretur libellus,nō dubiū,
quin pęna cōmiſſa eſſet ratione citationis. Vel intellige
hāc gl.qñ iudex ſcienter cōceſſit citationē, cōtra patrē ,
vel patronū.eo.n.ipſo vr̄ dediſſe ueniā,ut d.l.libertus.de
re iudi.l.q̃dā conſulebāt. In ea.gl.in fi. hāc ap̄pbāt Doc.
In gl.id eſt nō petiſſet.ibi eū allegat ff. de in ius uo.l.4.
§.1.non ergo ſuffiſit petitio ueniæ,niſi obtineatur,eſt ſi-
a mile ex̄ de ele.c.ſi religioſ⁹.lib.6.de teſta.c.1.li.6.†Quid
ſi ſuperior iudex nolit concedere? Rñdeo, appellet, uel
adeat ſuperiorē,ut d.c.1, de mili.vaſ. q̃ cōtu.alia ãt non
ſunt mere ex arbitrio,ut notaſ in ſimili extra de ele. c.cū
ex eo li.6. nec forte p̃tor pōt reuocare cōceſſū,ut ibi no
d taſ.In eo.gl.ibi ad ſimilitudinē d iſtorū.hāc vñt tenere
Doc.& tñ nullo iure p̄baſ,ꝙ temere uocās,puniatur,ni-
ſi in expēſis uel dāno cauſę, ut uidebitis īfra de pęn.te.li.
e p̄ totū. In fin. e eiuſdē gl. hæc gl. eſt uerboſa, & fuit hic
poſita ſine cauſa circa hanc materiā,pōt q̃ri,nunq̄d pater
pōt excipere,ꝙ nō teneaſ p̄cedere,ſi ſit uocatus in ius ſi-
ne uenia? Doc.dicūt ꝙ ſic.ff.de exce.l.exceptiones. cum
ibi not.& nihilominus pōt petere pœnā,q̃ res & legalis
3 ſimul peti poſſunt.ff.de cōdi.fur.l.ſi p̄ fure.§.1.† An aũt fi-
lius beneficiatus poſſit patrē cōuenire nomine beneficii
ſui ſine uenia, dic ꝙ ſic.ff.e.l.q̃ ſitum. Sed ſi ipſe pater eſſet
beneficiatus,& filius uocaret eū nomine beneficii,debe
ret ueniā impetrare,ut eo.tit.l.ſed ſi hac.§.ſi. Illud ãt cre
do,ꝙ p̄ceſſus teneret,ſi non exciperetur, q̃a teneret ſine
actione,ut dicā infra.de pę.te.li.§.fin. libelli autem for-
matio clara eſt. Dicit Pet.ꝙ talis dictus eius filius uocauit
eū in ius ſine uenia,vnde q̃uũ pœnā quinquaginta aureo-
rū cōmiſerit, petit ipſum cōdēnari in dictis q̃nquaginta
aureis ſibi dandis,unà cū expenſis & c.de uno caue. glo.
dicit hic,ꝙ filius in poteſtate nō pōt patrē uocare in ius
cum uenia,nec ſine uenia,in ciuili nec in criminali,nun
q̃d ergo cōmittit pęnā his caſibus? non uī. ff. quod quiſ-
que iur.l.1.§.hæc uerba. Poſſes arguere pro , & cōtra de
ll.q̃ ibi allegant̄ur,tamen cum uocatio ſola puniatur, &
irreuerentia.ff.ne quis eum,qui in ius uoca eſt ui exi.l.2.
§.1.vr̄ pœna commiſſa, quãuis iudex cognoſcere etiam
non poſſet.C.de iuriſ.om.iud.l.in criminali.

a *Aduer.* In gl.Sup hac gl. Ang.in 4.& 6.col.quęrit de aliqui
bus quæſtionibus.ſ.an hoc edictum competeret patri natu
rali.item an ſcholaris poſſit doctorem ſuum in ius uocare ,
item quid in uaſallo.& uide hic etiam do.Iaſ.

b Opiniones.Do.Ia.tenet quod non.

c Accipe.Dicit glo.ęt fœminā cōprehendi.dicit Ang.ęt ſi eſ
ſet meretrix,niſi eſſet natus ex inceſtuoſo coitu,uel alias dā
nato,qui poſſet criminalit. accuſ.licet d. Ia.uideatur dubi-
tare,quem hic uideas.

d Similitudinem.Iſta gl.dicunt Doc.menti tenendam pro
declaratione tituli de in ius uoc.

e In fine.De iſto iurō ultra hāc gl.uide late p̄ gl.in l.2.§.q̃d
obſeruari.in uer.exiſtimat.C.de iure.cal.itē uide hic tres
q̃ōnes p̄ Ang.prima an ſufficiat,q̃d p̄r cōſentiat a principio
iudicii. Secūda an p̄r poſſit ex poſt facto iā incepto iudicio
ratificare.Tertia p̄ p̄curatorē,uel nūtium,pater poſſit con
ſentire,ultimo ponit hic Ang.modum formandi libellum.

1 *Intereſſe qui probatur.*
2 *L.conſtitutionibus ſenſus.*
3 *Citationem uarie fieri.*
4 *Citationis effectus.*
5 *Titulum ne quis eum &c.explicari.7.8.9.*
6 *Edicti,de eo per quem &c.locus.*

Item aduerſus eum. In glo.ſcilicet datur act. ibi cum
a cū alle.ff.de eo per quem fact.erit l.ſi. a Sed in quo eſt
magis pœnalis actio ex primo,q̃ ex ſecūdo? Gl.ff.de eo per
quem fact.erit in rub.ubi ponitur,quaſi hoc, uidet̄,ꝙ in
prima iuratur in lit. in ſecunda,uenit uerum intereſſe.
Vnde ſecundum Doc. uult dicere gl. quòd iuramentū in
litem continet ultra ueram æſtimationem: ideo eſt pœ-
nalis,& hoc non vr̄ uerum ſecundum Iac.qui poſſibile,
eſt , quod probabitur plurimi intereſſe per falſos teſtes ,
& ita erit ſecunda pœnalis ab utraque parte. Item dicit
Pet.& gl.ſupponit, quòd in ſecunda, non p̄beſ intereſſe
per iuramētū,& tñ hoc non eſt uerū.C.unde ui.l.ſi qñ.un
de ſecūdū eos hæc gl.non p̄cedit,minus vr̄ p̄cedere eo
rū reprehenſiones,ſi bene cogites,unde ſi probet intereſ
ſe per falſos teſtes redicułū eſt dicere, ꝙ p̄p hoc ſit actio
pęnalis.V.g.peto decē a te ea cauſa mutui,p̄bo per falſos
teſtes,quis auderet dicere,ꝙ certi cōdi. p̄p hoc ſit pęna-
lis? Itē op. Pet.non uidetur procedere, nam licet intereſ-
1 ſe† probetur quandoque per iurm̄ , ratione doli , hoc eſt
unum intereſſe uerum,& commune: ſed per iuramētum
in litem probatur ſingulare,quod eſt aliud ff.de in lit. iu.
l.pen.Vnde gl.non dicit,quòd in ſecunda debeat proba-
ri per teſtes,ſed bene dicit,quòd in prima iuratur in litē ,
in ſecunda nō:& uerum dicit.Credo tñ eum Doc. quòd
licet in prima iuretur in lit. & p̄p hoc non dicatur pœ-
nalis,ſicut nec act.bonæfi. nec aliæ in quib. iuratur in li-
tem,& maxime ſuppoſita op. quòd iurm̄ in litem non eſt
affectionis,ſed ſingularitatis,& videtur notari.j.eo.§.ſe-
quēs,ubi uideſ gl.huic cōtraria. Quare ergo eſt prima pę
nalis,& nō ſecunda? Rñdeo , quia tēdit ad meram uindi-
ctam,ſicut actio iniuriarum,nec iuuans iurat ſemper in-
tereſſe,ſed pro quanto nollet reum fuiſſe exēptum. Vnde
licet nihil interſit,actio cōpetit.ff.ne quis eum. l. ſed exi-
mendi.§.item ſi quis.& l.fina.§. primo. ſed ſecunda con-
ſiderat intereſſe,ut dicta l.fina. in principio. ff. de eo per
quē fac.erit. Et quod in prima nō requiratur intereſſe,ap-
paret ea uicinitate ſcripturę huius §. nam primo tractat
hic de mere pœnalibus.ſunt enim mere pœnales primæ
duę,& per conſequens hęc ff. de legat. 1.l. ſi ſeruus plu-
2 rium.§. fina. † In ea.gloſſ.ibi,ex ordine titulorum. hanc
non approbant Docto. cum ſit eadem ratio , ante quam
b poſt b ff.ad l.Aquil.l.illud.In ea.glo.ibi.ff. ne q̃s eū qui
in ius uoc.l.1.& §.in fi. hęc eſt uera. primus enim titulus
loquitur,quando ui quis exemptus eſt,ſecundus,quando
dolo.& ideo in primo magis punitur,,quia deteſtabilior
eſt uiolentia,quę habet in ſe uim, & dolum,quā ſimplex
dolus,ideo prima datur ad uindictā,ſecūda ad intereſſe ,
& hęc ratio eſt,quare per primā prouidetur ſolū uocan-
ti,quia contra illud committebatur,& in eius ſugillatio-
nē,non autē uocanti,ſed quando dolo retinetur, ſit dam
num utrique in caſu ſuo. In ea. glo. ibi tamen eſt pœna-
c lis Doc.dicunt c quod hic loquitur de edicto primi titu
li,ut apparet,quia loquitur tantum de exemplo p̄ uim,ut
ibi, cum dicit aduerſus eum qui ui. & quia ibi tractaſ de
mere pœnalibus,illud aūt eſt mere pœnale,ut ſupra di-
3 ctum eſt,ideo de eo tantum loquitur,ſecundum eos.† In
ea.gl.ibi cū allegat l.ſicut.uult dicere, quod cū illa edi-
cta locum habeant,quando dies actionis exitura eſt,& fa
cta citatione non exeat per lege prædictas, ergo non ha-
bet locum.ff.ne quis eum qui in ius uo.eſt ui.exi.l ſed exi
mendi. Et no.quod quaſi ſimiles glo. reperies.ff.de eo p̄
quem fac.erit l.ſi.ſi quis cau.l.ſi quis eum. §. qui iniuria-
rum.& ff.ex quib.cau.maio.l.ait prętor. §.penul. In ea-
dem glo. ibi , cum conuenerat.hoc non procedit , quia
materia hęc loquitur,qñ iudiciali authoritate quis cita-
tus fuerat,imo oportet,quòd iuſſu maioris poteſtatis , ut.
ff.ne quis eum,qui in ius uoc.eſt ui exi.l.3 §.primo.In ea
dem glo.ibi cum dicit , quod hoc dr̄ per l.ſicut. & per l.
d cum notiſſimi.In ea.gloſſ. in fin. d Sed tunc obſt.l.con
ſtitutionibus.Pręterea,l.ſicut, ſi bene inſpicias, loquitur
in perſonalibus,ſicut realibus,ut ibi patet.Propter quod
primo pro euidentia uideri oportet aliquantulum de in
tellectu dictarū legum,& poſt in quo derogetur illis titu
4 lis.De primo ſciendum,quod l.illa conſtitutionib.† nihil
facit,q̃a ibi non dicit perpetuari actionem, ſed trāſitoriā
fieri ad hęredes:quod eſt diuerſum:p̄terea,ibi non loqui
tur de ſimplici citatione , imo de quaſi citatione ,q̃ fit p̄
contumaciam rei, iuxta illa, quę notantur in Authen. ut
omnes obe.iudi.prouin.§.ſin autē ille.ſed l. ſicut. & l.cū
notiſſimi.ſine dubio loq̃tur de citatione Super quo ad-
uertendum

3 uertendum eſt ſecundũ Iac. ꝙ quandoq́ citatio fit per
executionem, & hęc interrũpit, & perpetuat. Quãdoque
fit per edicta, uel uoce pręconis, & de illis non reperitur,
ꝙ perpetuent, & in his duabus citationibus, ſeu modis ci
tandi, poſſunt habere locum tituli prędict. Vel poteſt di-
ci, quod l. illa ſicut. obtinet qñ fuit datus libellus prĩcipi,
& ad ſupplicationẽ datus iudex, & per executorẽ de iuſ-
ſu iudicis citatio facta. His enim concurrẽtibus interru-
ptionẽ operatur, & perpetuationẽ, aliàs ſimplex citatio,
hæc nõ operatur: & ideo facta ſimplici citatione obtinet
4 tituli, ſecũdũ eum. † Hęc opi. deuitat à communibus opi.
communiter eñ dicitur, ꝙ facta citatio per executorem
perpetuat. maxime dato libello, & dicunt ꝑ executorem.
Vnde dic, ꝙ hoc edictũ primum de quo ſolo hic loqtur
uidelicet quando quis per uim exemptus eſt, hodie obti-
net, ſicut olim, quia hoc edictũ eſt mere pœnale, & non
reſpicit intereſſe, ut ſatis ſupra dictũ eſt. Et habet locũ, ſi-
ue exeat dies actioni, ſiue nõ, ſed tu dices, quare in l. ſed ſi
eximendi. facit mentionẽ de hoc, uidelicet de exitu actio
nis? Dicas, ꝙ factum recitat, quia ſic fuit in facto, Vel dic,
quod ibi Paulus ponit ſignificationẽ uerbi eximẽdi, quæ
eſt lata, & comprehendit uiolentiã, & dolũ ſine uiolen-
5 tia. † Not. quòd vult, quòd ille ti. obtineat, ubi cõmittitur
dolus, ſine uiolentia, nõ ꝙ illud, quod ibi dicitur de exitu
ra actione, ſit neceſſe ad hoc, ꝙ ille titulus locũ habeat,
q̃a ſic ſequeretur, ꝙ eſſet neceſſe, pro intereſſe, quod ſtatim
denegaretur in §. itẽ ſi quis. in d. l. ſed eximẽdi. Sed ſolum
poſitum fuit ꝓ declaranda, & interpretanda ſignificatio
ne huius uocabuli eximere. Et ſic hæc opp. q̃ eſt in gloſſ.
6 non tangit hunc §. qui ſolum loquitur de illo † primo edi
cto, ut ſ. dictũ eſt, ſed tangit edictum de eo per quem fa-
ctũ erit, quod requirit itereſſe. & de illo poteſt dici, quod
habet locũ, ſicut antiquitus, ſed nõ ita late, quia facta ci-
tatione ꝑ executorẽ, non eſt locus hodie tali intereſſe, ui
delicet, ꝙ dies exitura ſit, & hoc, niſi in uſucapio. in qua
etiã hodie obtinet. ff. de rei uend. l. ſi poſt acceptũ. Itẽ ob
tinet in aliis duobus modis citãdi, ut ſ. dictũ eſt. Itẽ obti-
net, etiam quando dies, vel actio extura non eſt etiam
quando fit citatio per executorem. Nam poteſt nihilomi-
7 nus intereſſe. † pone enim, ꝙ feci te uocari ad iudiciũ ſu
per actione perpetua, quæ forte duratura erat longo tem
pore. Titius exemit te, & tua, & mea intereſſe pt, non fuiſ
ſe exemptũ, q̃uis actio duret ꝓꝑ operas, quas amiſimus:
de quib. debet haberi ratio. ff. ad exhi. l. ſed & ſi hæredi-
tas. Itẽ ꝓpter expen. & damna, quę ſuſtinent uocãs & uo
catus. Vnde, & olim & hodie cõpetit ꝓ tali intereſſe. Sed
poteſt quęri. hic dicitur, ꝙ ui eximens, tenetur uocãti, nun
quid tenetur in aliquo iudici, quẽ uidetur offendere? Po
teſt dici, ꝙ ſic, non ut illius titu. ſeu edicti, ſed ex edicto
generali. ff. ſi quis ius di. non obtẽ. C. de ſpor. l. 2. Item po
teſt quęri, hęc actio non habet locum, ubi quis uocatus
eſt coram pedaneo iudice, quid ſi coram delegato? Nõ ui
detur obtinere, uel ſi coram arbitro; ut ff. ſi quis eum, qui
in ius vo. eſt. ut exi. l. 3. §. 1. & ibi no. de arbitro. Sed poteſt
dici contra, ſaltem in delegato principis, qui maior eſt
ordinario i cauſa ſibi cõmiſſa, extra de offi. deleg. c. ſane.
& ęquiparatur ordinario. C. de iud. l. a iudice. ubi & apud
quos. l. fin. Sed in alio delegato nõ uidetur obtinere, cum
nõ poſſit mulctare. C. de modo mul. l. fin. in prin. cũ no.
8 ff. de iud. l. 2. §. 1js. datur. † Sed nunquid iudex poteſt puni-
re, ui eximẽtẽ? Poteſt dici, ꝙ ſic quamuis etiam nõ ſit aliàs
de iuriſdictione ſua, & maxime ſi in territorio eximat, ut
not. Inno. extra de offi. deleg. c. 1. vide ibi etiã ſi non ani-
mo iniurandi iudicẽ hoc faciat, ut ibi not. Quomodo er
go prouidebitur illi, q uocauit corã iudice pedaneo, vel
delegato ab alio, quam a principe contra eximẽtẽ? dic
ꝙ per edictũ de eo per quem factũ erit. ut not. in d. l. 3. §.
1. & vr, ꝙ iudex ordinarius, debeat de hoc agnoſcere, &
punire. arg. d. l. fina. C. ubi & apud quos. vel põt dici, ꝙ li-
cet hæc actio nõ habeat locum ex edicto, ne quis eũ qui
&c. nihilominus pedanei, & tales delegati poſſunt ſuã iu
riſdictionẽ defendere, ut d. l. unica. ſi qs ius dicẽ. non ob.

9 † Sed quęro, ſi quis ui eximat captũ, & arreſtatum, qua
pœna punitur? In hoc aduerte, quia ſi fuerat captus ꝓ de
bito ciuili, põt dici, ꝙ eximẽs tenetur ad principale debi
tũ. ut C. de exac. trib. l. quoties. Et credo, ꝙ hoc caſu cõ
currat pœna huius. §. cũ illa, & ꝙ ſit in electione actoris,
d quẽ magis eliget. Vnde licet d. l. quoties. loquatur in fiſco,
ſatis ꝑt concedi, ꝙ habeat locũ in priuato, & tex. ſatis dẽ
clarata, licet gl. uideatur cõtra. Sed quid, ſi eſſet captus ꝓ
caſu criminali? tunc certũ eſt, ꝙ eximẽs tenetur crimine
læſæ maieſt. ſi eſſet confeſſus, & coniectus in uincula, ut
ff. ad l. Iul. ma. l. 4. §. pe. Sed ſi non eſſet confeſſus, nec cõ
iectus in uincula, uel ſi eſſet coniectus, ſed non confeſ-
ſus, non uř obtinere illa pœna. Itẽ non obtinet in captis
ab aliis iudicib. quàm Imperatoris. iuxta illa, q̃ dixi ſ. in
procœmio ſuper uerbo, maieſtatem. Vnde uř, ꝙ ſit pœna
arbitraria, ex quo nõ reperitur taxata, ut l. ait prætor. de
iur. de lib. uel põt dici, ꝙ ſit pœna capitalis, ut C. de fal.
mo. l. 1. & facit C. de epi. aud. l. addictos. In gl. imo nume
rari. in fi. uide ſupra ſuꝑ uerbo, pœnę. unde ſunt fere 30.
uide cas in arbore Io. à parte dextra. Libellus aũt for-
matur. Dicit T. cõtra D. ꝙ cum idem. T. feciſſet corã tali
iudice, in ius uocare ad talem diem, & locum, Sẽproniũ
ſuper tali petitione, quã cõtra ipſum facere intendebat,
idem D. dictum Sẽproniũ, ui exemit, uel dolo procura-
uit ui eximi, ꝓꝑ quod idem Sempronius, ad dictos diẽ,
& locum in iudicio non comparuit, quare cum idem D.
eidem T. teneatur quantũ idẽ T. in lit. iurauerit, & ipſe
T. paratus ſit iurare, uſq; ad ſummã centum, petit idem
T. ſe ad iuramentum admitti, & dicto iuramento facto,
ꝑſtito, ipſum D. in centum condemnari, ad ea ſibi præ
ſtanda, & condẽnatum compelli &c. Et caue, quia Ia. &
Pet. faciunt mentionem in libello, & de intereſſe, dicẽ
do quare eũ actoris tñ interſit &c. Sed ego non audeo
hoc dicere, q̃a (ſicut cõtra dixi) hæc actio cõpetit dato ꝙ
nil interſit, adde; ꝙ actor æſtimat, ſicut in actione iniu-
riarum, igitur non oportet facere mẽtionẽ de intereſſe.
Bene tñ concedo, quòd ſi interſit, & de hoc uult facere
mentionem, quòd non minus procedit libellus, & tunc
non eſt mere pœnalis. imo uenit pœna, & intereſſe, ut
ff. ne quis eum, qui in ius uoca. eſt. l. ſi. §. 1.

a *Adnot.* L. ſi. Vide do. Iaſ. hic.

b Quæ poſt. Vide Bar. in l. 3. ff. de eo, per quem fac. er. tex. in
l. ſi. in prin. quem eo. titulo.

c Dicũt. Vid hic An. & Iaſ. & q̃o puniatur, qui eximit aliquẽ
de manu curialiũ, uel de carceribus. uide hic ꝑ Doctores.

d In fi. Hãc gl. hic ipugnãt Doc. q̃a d. l. ſicut. & l. cũ notiſſimi.
loquũtur, tã in ꝑſonali. q̃ in reali. unde Ia. ꝓ ſolutione huius
cõtrar. ꝓmittit, ꝙ multiplex eſt præſcriptio, ut hic uidẽre pote
ris ꝑ eũ, & uid hic An. ſuꝑ formatione libelli cõtra eximẽ-
tẽ. itẽ & cõtra eũ, q dolo fecit, quominus citatus i ius ueniret
ui. eũ hic in ult. col. ui. Pe. I a. i u. de ac. ã factũ ex edicto, ne
qs eũ qs i ius uoca. ẽ ui eximat. itẽ ꝑ eũdẽ d anno. i factũ ex
edicto, d eo ꝑ quẽ factũ erit quominus, in qs iudicio ſiſtat.

1 *Actiones a quibus exerceantur.*
2 *Officio iudicis quando, an non, locus ſit.*
3 *Pręiudiciales uariè dici & cur.*
4 *Præiudicialis actio qualis, cui, & in quem detur.*
5 *Filiationis poſſeſſio an controuertenda.*
6 *Filiatione controuerſa quis cuanam.*
7 *Patris adſerti an neceſſaria authoritas.*
8 *Filiationem adoptanti non dari.*
9 *Præiudicialium uis.*
10 *Perſonæ uendicandę remedia* 11. 12.
13 *Præiudiciali in ſuorum fratri caueri.*
14 *Meum mihi non ſeruire qui accipiendum.*
15 *Perſonæ cum rebus, qui uendicandæ.*
16 *Pręiudicialis ſententia, an ius faciat.* 17. 18. 19.

a Pręiudiciales actiones. a Quãuis iſte §. fuit bñ gloſſa-
tus, tñ q̃a materia eſt quotidiana, multas ẽt nouas q̃ones
ꝯgerã, circa ea. Et uideas, ꝙ Imperator duo facit. Prĩ-
mo, ꝑiudiciales enumerat. Scđo, q̃ ſunt ꝑtoriæ, & q̃ ciui-
les, declarat. Caſum nõ oportet poni, q̃a clariſſimus eſt,
ſed potes ſic incipere. Dñe Imperator, uidi ſ. de aliq̃bus
actionibus

actionib.realibus,ac pſonalib. Itē de aliquibus prętoriis, & aliquibus ciuilibus,ſunt ne aliquę alię reales prętorię, vel ciuiles? Imperator rñdet,& dicit,ꝙ ſic,nā prẹiudiciales &c.proſequere literam. In gl. pro conſtanti.ibi,res petitur.i.pſona,quę eſt loco rei,vt bos,vel aſinus:ſm Doct. qñq; tñ uendicatur ius in perſona,vt ꝫ.videbis. In ea.glo. b ibi,reſeruauit. b hęc ratio non procedit,qa hic non tractat de ciuilibus realibus,imo p hanc ratiōnē debuit poni ꝫ.poſt §.alię . ubi fuit tractatū de ciuilibus realibus. Dicit Iac.ꝙ hic ponitur quędam diuiſio actionum:nā quædam ſunt pıudiciales,qdā non,ideo ad ſingularē diuiſionem oportuit dare ſingularē tractatū. Itē quia hę actiones ha- 3 bēt ſingularem† naturā ab aliis actionibus realibus, quia io aliis reperiūtur quatuor,actor,reus,iudex,& reus quę petitur. In his āt res quę petitur,& reus idem ſunt. Et ideo quia probabilius poterat dubitari,an eſſent in rem, an in perſonam,ſeparatim fuerūt appoſitę,quia ſeparatorū &c. C.de dona.inter vir.& vxor.l.ſi maritus.

In ea.gl.ibi.cum dicit,& ſunt tres.verū eſt in hoc §.ſed bene ſunt plures:ut ꝫ.dicetur. In ea.glo.ibi, ſed dic,ut ibi. melius in d.l.ſi iudex. In ea.gl.ibi,cū dicit,excepta vna,& ita pluralis locutio ſupponit duas.ff.de uerb.ſig.l.inter illā.de teſti.l.vbi numerus.de manu.teſta. l.libertas.§.ſi.ſecundū Dy.& hoc ſequūtur Ia.& Pe.nec eſt dubitabile. In ea.gl.cū alle.l.ſi lib.inge.eſſe.di.l.i.& ij.illę leges parum aut nihil faciūt:ſed facit ff.de rei uen.l.i.§. per hāc.ff.de li. agn.l.3.§.hoc interdictum. Dyn.opponit contra hoc:†qa officiū iudicis non habet locū, ex quo actio cōpetit ff.de minor.l.in cauſę.de eden.l.quædam.de dā. infect. l.damni.§.de illo. Sed illud obtinet, qñ officiū datur contra ius commune,ſecus ſi ſecūdū ius cōe, vt in præſenti ,ppoſito ſecundum eum.idē dicit gl.d.§.per hanc.Itē quod hic dr de officio,intellige,quādo libertus a nemine detinetur, vel detinetur non inuitus,vt no.in d.§.per hanc.in fi:Quidā dicunt,ꝙ officiū non cōpetit,niſi in caſu, quo ſe libertū confitet.ff.de oſſi.præf.vrb.l.i.§.cum patron⁹. Et p hoc vr̃,ꝙ in d.§.per hanc.loquit tm̃ de filio,qđ ſatis uidet probabile. Item intellige, quod officium datur: nam de filio non reperitur,ꝙ poſſit officium intētare,& multominus libertus contra patronum. Et ī hoc videt gl. iſta corrigenda. & hoc niſi concluderet ad alimenta: nam tunc daretur officiū contra patrē,vel patronum ff.de lib. ag.l. ſi qs a liberis.in princ.ſi uis ſuſtinere gl. nihil obſtat validum. & de hoc etiā ꝫ. in materia. In ea.glo.ibi, cum dicit.& ſic miles. c hanc approbāt Dy.& facit quod no.ff.de act.& obl.l.ex conſenſu.Glo. tamen videtur dicere contra.ꝫ.in quæſtione.item quo iure.ſed ibi expones.

In ea.gl.cum alle.§.ius autē.uide ibi, & §. per hanc.& quæ ibi ſcribuntur hic recita. In ea.gl.ibi cum alle.l.ſed ſi hac.§.pe.& fi.Dy.approbat opi.Io.Iac.& Pe.dñt,ꝙ iō iſte tres dicuntur prẹiudiciales,quia agitur de maiori prẹiudicio,ꝙ poſſit eſſe,videlicet,de ſtatu homi.argu. ff.de capi. dimi.l.ſi.& ſecundum hanc opin. ceſſant duæ quæſtiones 5 ſequentes.† In ea.gl.cum alle.C.de peti.hęre.l.ſi.§.i.& ij. Scire debes,ꝙ prẹiudiciales dñr pluribus modis. vno modo,quia præiudicāt alijs quęſtionibus,quia forte principales,aliæ acceſſorię,hæ ſunt plures,vt ff.de excep.l.fundū. & l.fundi.alio modo,quia ſententia in eis lata prẹiudicat alijs,& hę etiam ſunt plures, vt querela inof.teſt.ut notat. Item ſentētia lata ſuper ętate ff. de mino.l.de ætate. uel ſuper alio ſtatu pſonę.C.de decu.l. quoties. & plures aliæ. C.res inter alios acta.notant. Alio mō, qa agitur de ſtatu hominis:& ita ſumitur hic, & de his tractatur hic: & iſtæ non ſunt,niſi tres,ut hoc §.qui alias eſſet inſufficiens,niſi omnes enumeraret. In ea.gl.in cōtraria præiudiciali. hæc gl.eſt contraria ſibiipſi:nam ſupra negauit prẹiudicialem eſſet contrariam,quod hic concedit. Itē videtur continere maximam abſurditatē. Nā uocat utilem & directam,& tamen conſtat,ꝙ utilis,& directę diſtinguūtur,tanquam ſpecies oppoſitę, ut ſatis dictum fuit ſupra eodem §.omnium.& apparet in arbore. Sed ad hoc dicas , quod gloſſ. intelligit ponere hic directā reſpectu cōtrarię , de qua ſtatim ſubiicit. Itē intendit ponere contraria,id eſt quę econtra competit,non ꝙ cōtraria,& directa ſint duę,& diuerſę actiones prẹiudiciales,alias glo. non ,pcedrret. ſic pōt palliare, tamen nō poſſunt negare,quin male fuerit compoſtata ex defectu ſcriptoris,vel alias. In ea.glo.ibi,quod nihil eſt glo.uidetur contraria C.in quib.cau.colo.cen.l. i.ubi dicit poſſe agi negatoria. Item uidetur contraria,ubi dicit agi officio iudicis.C.de agri.& cen.l.cum ſanis.§.caueant. Alibi dicit,quòd datur rei uendica. adiecta cauſa,ut d.l.i.§.per hanc.ff. de rei uend.hic gloſſ.reſidet, quòd datur utilis,nō directa præiudicialis. Quid ergo dicemus? Videtur quòd non detur præiudicialis,quia prẹiudiciales non ſunt,niſi tres:ſi tu des plures,redargues tex.de inſufficientia,quod eſt abſurdum. Item uidetur,ꝙ non dentur confeſſoria,vel negatoria,cum non dentur,niſi qñ ſeruitus debetur a re rei.ff.de ſerui.ti.generali.l.ut pomū.officium iudicis non pōt dari,cum non extendatur ad præſtationes futuras,ut ff.de uſuris.l.i.in fin.& hoc no. Et ſic uidetur,quòd neutra glo.procedit. Super hoc diſtinguenda ſunt facta, interdum enim agitur pro ſtatu perſonarum , ſeu iuribus, quæ dicuntur cōpetere in perſonis interdum pro perſonis iuribus & reb.ſimul. Circa primum ubi agitur de ſtatu perſonę. Sciendum, quod interdum agitur de ſtatu filiationis,interdum de ſtatu ſeruitutis,& libertatis, interdum de ſtatu libertinitatis & ingenuitatis, interdum alio ſtatu perſonæ per legem uel conſuetudines introductæ. Redeamus de primum,ubi agitur de ſtatu filiationis: Quæritur,quę actiones competant. Et certum,eſt quòd patri competunt quatuor,prẹiudicialis,officium iudicis,interdictum rei uendi.adiecta cauſa de iure Quiritum, ut l. i.§.per hanc.ff.de rei uendi. Quęritur circa primam,uide- 4 licet prẹiudicialem,quę ſit. Et certum eſt,quòd†realis,& prætoria ut hoc §. Nā hæc prẹiudicialis,& de partu agnoſcendo,unum & idem ſunt,unde in dicto §. per hanc.uocatur prẹiudicium,hic de partu agnoſcendo. Sed uidetur, quod ſit ciuilis,cū detur ex ſe.cō.ff.de ag. lib.l.3.§.i. Conſtat autem quòd ſe.con.eſt de iure ciuili.ff.de iuſti.& iure. l.ius autem ciuile.ergo ſequitur,ꝙ hęc actio ſit ciuilis. Ad hoc poteſt reſponderi,quòd hęc actio fuit introducta per prętores originaliter. Verū eſt, ꝙ poſt fuit confirmata,& propagata per ſe.con. Vnde non propter hoc mutauit originalem naturam,ideo ſemper prætoria, ut notatur in ſimili.ff.de bono.poſſeſſ hære.pe.l.i. Quæritur,cui competat? dic ꝙ patri , ut dicit & filio ſi pr̃ neget eum filium, ut hic no.& facit ff.de ag.li.l. ſi quis a liberis. In prin. & §.ſi uel parens. Quęritur contra quem? Et certum eſt,quòd illa,quę compent patri,datur contra filium inobediētem ; ſeu ſe gerentem pro emancipato,uel negantem ſe filium eius non detentum ab alio,quid ſi detinetur ab alio,Glo. dicit,quod ſi nolens datur præiudicialis contra filium;ſi inuitus nō datur,ſed ſe rccurritur ad rei uend.ut no.in §. per hanc.& dicto §.ius autem ſupra de pat.pot. Pone ergo,ꝙ filius ab alio detinetur,ꝗ dicit eum ſuum filium, & filius dicit ſe eſſe filium illius,qui detinet.& ita detinetur uolens.nunqd pōt agi contra ſolum filium,uel an oportet agi contra illū,ꝗ detinet? Vr̃,ꝙ oporteat agi contra detinentē,cū eius interſit.ff.de adop.l.nā ita.de uent.inſpic. l.i.§.denuntiare. Nam detinens quaſi poſſidet ipſum,ut filiū,cū filiatio quaſi poſſideatur. Et ideo dat̃ interdictum quaſi poſſeſſorium,ꝙ non poſſet competere,niſi eſſet quaſi poſſeſſo.cum omnia interdicta ſint poſſeſſoria. ꝫ.de interdict.in prin.& ſic ille,qui poſſidet,ſeu quaſi cōueniendus eſt,imo vr̃, ꝙ filius hoc caſu cōueniri non poſſit prẹiudiciali,quia prẹiudicialis in rē eſt,& datur contra filiū quaſi contra poſſeſſorem filiationis,ad inſtar prẹiudicialis,q̃ dat̃ contra ſeruum quaſi poſſidentem libertatē.ff.de libe.cauſa.l.liberis.§.ſi. Et quod hęc prẹiudicialis datur ratione quaſi talis poſſeſſionis, notatur in §.per hanc.,ppe fin.magnę gl. Et ſic cū filius hoc caſu non quaſi poſſideat filiationem,ſed ille,qui eū detinet,nō uidetur,quòd poſſit cōueniri:& pro hac opinio.ff.de lib.exhib.l.ſi.in fin.uidetur ergo,quòd dictum gl. poſitarum in dicto §. habeat

locum,ubi ille,qui detinet,nullum ius ſe cōtēdit habe-
re,& hoc pōt addi ad gl. Io reſiduo gl. videntur ſatis bo-
næ ad quas reccurras. In boc tamē a iuerte,nā la.videtur
hic ueile,ꝙ officium iudicis,ita demum detur, ſi noo ſit
quęſtio de poteſtate,nec de filiatione,ſed de alimētis,&
alijs iuribus debitis a patre filio, vel econtra. ſed ubi eſt
q̄ſtio de filiatione,vel poteſtate, nō pro quo ff. de agn.li.
l.ſi q̄s a liberis.§.ſolent. Sed p̄dictæ gl. dicunt cōtra, pro
q̄bus ff.de lib.exhib.l.3.§.hoc autē.in fi.uide ſupra in ad
ditione illius legis. Sed pōt quæri:hic præiudicialis datur
patri,vel filio,quādo filius ſe gerit pro ſoluto,vel emao
5 cipato,eſt ne hoc uerum indiſtincte, ſiue pater † ſit io qua
ſi poſſeſſiooe filiationis,ſiue non? Verbi gratia, pater ha
bet filiū in domo,& filius obedit ei,tanquam patri nihi-
lominus pater dubitans,ꝙ filius tractu tēporis, poſſet ſi-
bi mouere quæſtionē filiationis,vult agere cootra eū prę
iudiciali,ut pronūcietur filius, vel econtra filius exiſtens
in quaſi poſſeſſiooe filiationis vult agere contra patrē,ut
pronoutietur filius, vel exiſtens in quaſi poſſeſſiooe in fi
liatioois, ut pronuncietur non filius, quæritur nunquid
pōt? Et non vr̄,quia poſſidēti oon datur actio.ff. uti poſſ.
l.i.§.interdictū. Dy.tangit hoc,& tenet cootra,primo per
ratio oem,ſecundo per caſum legis. Ratio eſt hæc, diffe-
rētia aſſignatur inter actiones, quæ competunt ad corpo
ralia,& q̄ ad incorporalia,quia quę ad corporalia nō dao
tur poſſidenti, quæ ad incorporalia dantur poſſidenti,vt
ſ.eo.§.æque.nūc cōſtat, ꝙ hęc actio præiudicialis,datur
pro incorporali,uidelicet ꝓ iure filiatioo's, ergo datur
poſſidēti. Præterea dicit hic quaſi expreſſum. Nā qui na-
tus eſt ex iuſtis nuptiis,eſt io quaſi poſſeſſione filiationis,
ff.de his q̄ ſuot ſui,vel alieni iuris.l.filium, & tñ agit hac
actiooe.ff.de ag.lib.l.fi.§.i.ergo determinatio quęſtionis
eſt clara. Dy.videtur ſupponere quæſtionem ſibi bonam,
& tamen Iac.tangit eam hic,& eodē modo determinat,
6 parum tameo, aut nihil alleg. † Sed pooe, pater petit fi-
liū ab alio,qui detinet, detentator excipit,& dicit filium
uocandū cū de eius ſtatu agaſ,alias dicit ſe nō teneri pro
cedere,quærit ao beoe dicat, vel quare. ecōtra pater agit
cōtra filiū prędiudiciali,filius dicit ſe eſſe filiū alteris,quē
dicit uocari,alias ſe nō teneri ꝓcedere, quęritur an beno
dicat. Et nō uidetur,quia certū eſt, ꝙ io actiooibus reali-
bus,ſuffi cit uocari illum,qui detinet,quāuis noo ſit dn̄s,
vel cauſa aliū tangat,ut l.officiū.io prin.ff. de rei uen. igi
tur q̄uis cauſa poſſi. tāgere filiū,ſufficit uocari ipſum pa
trē,ſed agitur rei uend.de iure Quiritū contra illum,qui
dicit ſe patrem,uel ipſum filiū,ſi agatur prędiudiciali con
tra filiū,& hoc pōt probare ꝑ naturā confeſſo.quę datur
contra illū,qui impedit me uti iure ſeruitutis,quāuis nō
habeat poſſeſſionem,uel dōium rei ſeruiētis,ut ff.ſi ſerui.
uen.l.ſi quis diuturno §.agi aūt. ibi ducere impediūt,&
dici ſ.eo.§ æque. Igitur videtor, ꝙ quilibet teneaſ reſpoo
dere,uidelicet pater,& filius ſingulariter ſuper prædictis
actionibus,ſi noceni ſingulariter,& ꝓ hoc ff.de lib.cau.
l.ſi pariter.qñ app.ſit l.2.§.ſi is qui.& hoc ſatis ſupponuos
leges,quæ dñt,ꝙ ſnia lata cōtra. obſtat exceptio rei iud.
cōtra illū,ergo ſupponunt,ꝙ contra alterū ſeparatū agi
pōt ff.de re iud.l.ſępe.C.de lib.cau.l.principaliter.2. In
contrariū ur̄ expreſſum ex̄ de maio.& obe.c.inter 4.& c.
ſi.ſed illud c.nihil facit,quia ibi coocludebat contra pa
trē abſentem, petendo declarari eccleſias ſibi ſubiectas,
ſed oos loquimur,qñ concludit contra pręſeotem.onde
in hoc aduerte,quia uerū eſt indubitate,ꝙ oon pōt exci-
pi ꝑ modū pręmiſſum. Sed bñ uerum eſt,ꝙ pater, q̄ con
uenitur tanquā detioens rei uendi.poteſt dicere, ego nō
coocedo eum meū filium,agas cootra ipſum, & talis ex
ceptio debet recipi.ff.de lib.exhi.l.fi.& l.3.§.hoc autem.
ſimiliter filius pōt dicere, ego noo ocgo me eſſe tuū fi-
liū,ſed talis me detinet i filiū,age contra ipſū.iſta tamen
exceptio non repellit agētē imo pronūtiaſ contra illum
qui oon cootēdit,ut d.l.fi.de libe.exhi. Sed ounquid po-
teſt agi contra utrumque ſimul? Non uidebitur, quia ſi
ſententia ferretur i prędiudiciali,obſtaret exceptio rei iud.
in alia,& ſic cumulari non pñt,etiā contra diuerſos ff.de
pecul.l.quoties.§.ſi creditor.& videtur expreſſum.ff.de li.
hom.exhib.l.3.§.is qui.& §.plane.ff.de peti. hær.l. ſi quis
libertatem.& hoc ubi filius ſe cootendit non filium,imo
contra filium videtur primo agendum per iora prædicta.
7 Item quæritur,an in caſu,quo † filius cōuenitur, & ſe con
tendit filium alterius,& dictum alterum habere poſſeſſio
nem filiationis illius,requiritur illius patris authoritas,&
proceſſus ſit nullus,ſi noo adhibeatur,iuxta l.fi.§. neceſſi
tatē.C.de bo.quę lib.qd̄ vr̄ verū,cum patris interſit,& ſic
non pōt fieri, quin pater poſſeſſor oocetur, & quin ſciat
cauſam agi,& ſic magna ex parte ceſſat quæſtio prædicta,
quia tunc oon oportet agi contra patrē, ſed ſufficit victo-
ria cōtra filium,ut d.l.ſępe.ff.de re iudi.de ſtat.ho.l.& ſer
uorum.§.ingenui ſuot. Poteſt quæri ulterius qualiter filia
tio probetē. Et de hoc ſatis potes videre ſ.de ado.§.fi.vbi
multas allegationes, reperies recurre ad eas,io utroq; iu-
re.& in ſumma Hoſt.qui filij ſint legi. Item quęritur,nun-
8 quid † hac prędiudicialis cōpetat patri adop.iuo, & econ-
tra. Et non vr̄,cū oon habeat hodie io poteſtate. hęc actio
cōpetit pro filio, qui eſt io poteſtate,ſicut interdictum de
lib.exhib.ff.de lib.exhiben.per totum. Item quia nihil ad
patrem adoptiuum trāſit,ut ſupra de adop.§.i.C. de ado.
l.cum in adoptiuis.& hoc niſi daretur in adoptionem ali
cui de maioribus,tūc crederem agi prędiudiciali.& idem
in quocunque arrogatore,vel arrogato,cum tranſeant in
poteſtatem per iura prędicta. Itē quęritur, nunquid com-
petat contra filium emancipatum,vel econtra. Non uide
tur,quia pater non habet ius io perſona, ſicut dictū eſt de
adoptiuo. Sed poteſt dici contra, q̄a multa iura remanēt,
ſicut ꝙ tenetur alere.ff.de ag.lib.l.ſi quis a liberis.in pric.
nec pōt in ius uocare. C.de io ios voc.l.fi. Sed nūquid da
tur inter matrē,& filium. Pōt dici,ꝙ ſic, per dictā rōnem
& inter ſuperiores,q̄ non habent io pōteſtate, & inter na
turales tm̄,ut otilis uendicatio, ſaltem ubi pater non ex-
tat.ff.de fideicom.lib.l.ſed & ſi;non data.§.i.de iniurijs.l.
ſed ſi unius.§.interdū.arg.tamen contra ff.de fur.l.mater.
vide ſ.de obli.q̄ ex delic.naſcun.§.ioterdum. Hoc tameo
certum eſt,quod officiū iudicis datur matri, ubi filius ab
alio detinetur.ff.de lib.cau.l.3.§.pen. Nuoc loquamur de
alia prędiudiciali,quæ competit dño cōtra ſeruum,vel e-
contra ſeruo contra dñm, & ſuper hoc noo multum inſi
ſtendum,quia certum eſt,cui competit; quia dño uel ſer-
uo. Itē certum eſt contra quē,q̄a contra dñm,vel ſeruum
quis autē habeat probare,uide ff.de lib.cau.l. liberis.§.fi.
ff.de exce.l.generaliter. qñ ut ſeruus poſſideat libertatē,
vide de acq.poſ.l.3.§.ſi ſeruus. & plenius per Inno. extra
de ſer.non ord.c.2.vide ibi eademque per omnia uidētur
dicenda io prędiudiciali, quæ competit ꝓ libertate,& ige
ouitate,ut patet ſatis per illa,quę hic leguntur & notātur.
9 Et oo.quod hæc prędiudiciales † prędiudicāt alijs quęſtioni
bus,ſi principaliter intentatur.ſi autem excipiēdo,cogno
ſcitur de eis cum cauſa principali ſimol.C.de ord.co.l.2.
vide ibi.& hoc ſi proponātur io uim perempto. Si autem
ad elidendum intētionem. Verbi gratia,non potes agere,
vel accuſare,quia ſeruus es,uel monachus, tunc retardāt
principalem cognitionē.credo tñ,ꝙ cognoſcetur ꝑ mo-
dum exceptionis,non per viā libelli,ut d.l.2. Et no.quod
quāuis hę prędiudiciales,de q̄bus in hoc §.agitur,ſint rea-
les,non tñ dantur,niſi contra illos,& illis de quorum ſta
tu agitur, nam non competunt cōtra tertium, quāuis alię
reales cōpetant contra quoſcunque poſſeſſores, vel deti
nentes,uel turbantes,ut uidiſtis ſatis ſupra §. omniū.& §.
ęque. Et pōt eſſe rō: quia legiſlator eas adinuenit cōtra
has perſonas.& pro eis tm̄, q̄a contra tertium erat ſatis ꝓ
uiſum,ſaltem quando detinetur filius per rei uēd.adiecta
cauſa de iure Quiritum, uel ſi detinetur ſeruus rei uēd.ad
recta. Quid ergo ſi libertus meus,a tertio detinetur,nun-
quid poſſim uendicare adiecta cauſa? Et nō uidetur, quia
illi ſolū uendicantur,qui ſunt in poteſtate,ut l.i.§.ꝑ hanc.
ſupra alleg. libertus autem non eſt in poteſtate,quare &c.
quō ergo mihi prouidebitur, ſi detioetur uolens, quia
non

non poteſt agi interdicto de libero homi.exhib.ff.de lib.
ho.exhi.l.3.§.ſi quis uoluntaẽ.Hęc quęſtio non tangitur
alicubi,& eſt adeo dubia,ſicut illa do aſcripe. quæ tangiẽ
in gloſſ. Videamus ergo de aſcriptitiis,& aliis,quia quòd
dicetur eis, poterit dici de liberto. Quid ergo dicemus?
Gl.ſunt diuerſæ,ut dixi ſupra ĩ pri.huius additionis, Doc.
iuris cano.maxime Spe.uidẽtur uelle,ꝙ omnes actiones,
quæ hic nominatur in gl.cõpetant ꝑ aſcriptitiis,& aliis,
& ponit libellos in tit. qui ſibi ſint legi.§.1.ver.patronus.
&.verſi.ſed nunquid lib.4. Breuiter illud non poteſt pro
cedere ꝑ rationes pręd ictas ſ.in prin.huius additionis,nã
ſi ſic eſſet,eſſẽt plures pręiudiciales,qđ eſt cõcludere con
tra hunc tex.ut ſ.dixi.Põt tamẽ dici,ꝙ vbicunque qs ven
dicat ſibi ius in perſona,& eſt talis,ꝙ de iure, vel conſue
tudine põt cõpetere vẽdicãti, ꝙ cõpetat præiudicialis vti
lis,& ei,qui dicit tale ius ſibi cõpetere,& cõtra eum,nam
hę actiones utiles extenduntur ad caſus nõ cogitatos per
legiſlatores,quando ęquũ eſt actionẽ dari,ut l.actio.ff.de
neg.geſt.unde quando directa denegatur,& utilis conce-
ditur, ut dixi ſupra §.omniũ.C.ad exhib.l.ſi res.in ſi.ff.de
procu.l.ĩ cauſę.§.ſi.in ſi.C.de hęre.uen.l. emptor. Igitur
in hoc propoſito,licèt directa deficiat, dicã cõpetere vti
lẽ,& hoc probatur,quia patri cõpetit interdictum pro li
beris exhib.& illud competit utile marito pro exhibenda
uxore.ff.de lib.exhi.l.1.ino.C.eo.l.2.Si ergo illud extendi
tur ad uxorẽ,ſaltẽ propter ius, quòd maritus in ea habet,
nõ eſt mirũ,ſi actio pręiudicialis utilis cõpetit,ubi agitur de
ſtatu,ſeu iure,quod cadit in perſona de conſuetudine,uel
de iure,igitur pro aſcriptitiis agricolis conditionatis uni
uerſaliter ꝑ illis omnibus,de quib.latis plene C de agri.
& cen.ĩ rub.& plenius in ſum Hoſt.de na.ex li. uen.§.hic
fecimus.alſ eſt rub.de agri.& cen. Idem crederem dicen
dum de aliis quibuſcunq; in quibus agitur de ſtatu perſo
nę,uel iure,quod habetur in ea, (ſicut obedientiam rõne
religionis,uel ſubiectionis iuriſdictionis)credo, ꝙ poſſit
pręiudicialis utiliter intẽtari.ff.de libe.cau.l.igitur.§.ſi ope
ra.Et hoc qñ eſt contentio inter perſonas de quarũ ſtatu
agitur.ſi aũt agere qs uelit contra tertiũ,nõ cõpetit, ſicut
nec uera pręiudicialis,ut ſupra dixi.Qua ergo actione ageẽ
ſi alius talem pſonã detineat gl. dicit in l.1.§. ꝑ hãc ꝙ rei
uend.adiecta cã, q̃ dicit cõpetere ꝑ quacũq; pſona i qua
habeo ius.Sed contra hoc facit,qa hęc rei uen. non cõpe
tit,niſi qñ perſona,quæ petitur eſt in poteſtate,tunc enim
non mirũ,ſi competat,ſed qñ habeo aliquãdo ius,ſed non
habeo in pr̃ãte,non uĩ competere, ſicut nec interdictum
de li.ho.exhi.ff.de li.ho.exhi.l.ſi.pręterea interdictum de
li.ho.exhib.& hęc rei uend.concurrũt,ut patet per totam
hãc materiã.ff.de lib.ho exhi.l.3.§.hoc aũt. & tamẽ con
ſtat,ꝙ illud interdictum non competit,niſi pro liberis in
poteſtate conſtitutis,ut patet ꝑ totum titulum,& maxime
in l.i.in prin.& §.1.ergo nec rei uẽ.Solutio . ſatis põt dici,
ꝙ competat rei uen.utilis adiecta cauſa pro omnibus pręꝰ
dictis, ad inſtar illius,quę competit pro filio in poteſtate
cõſtituto,non illa eadem,ſicut dixi ſupra in præiudiciali;
& forte ſic uoluit intellige gl.Et poſſet dici, ꝙ etiã com-
petunt uoles confeſſoria & negatoria. iuxta illa, quę no.
in l. 2. C. in quib.cau.colo.cen. & oĩ expreſſum extra de
maior.& obe.c.inter quatuor. ibi enim agebatur confeſ.
ad obedientiam,prout Inn.ibi no.Nec ob.oppoſitio,quã
feci ſ.in prin.huius additionis,uidelicet, ꝙ confeſſo non
datur,niſi ubi ſeruitus debetur a rẽ rei,qa uerum eſt in ue
ra confeſſ.ſed quaſi confeſſoria ſic, ut dixi ſ. eo . §. æque.
uide ibi. & ideo poteſt reꝓbari gl. quę eſt hic. Recollige
ergo,& dic,ꝙ præiudicialis rei uend.adiecta cã,confeſſo
ria,& negatoria,ad officium iudicis competunt. ubicũq;
10 quis ius uendicat in pſona. Differunt tamen,quia pręiu-
diciales competunt illis,q dñt ſe habere ius in pſonis, &
cõtra illas,non cõtra tertiũ,& eodẽ modo illis, q hoc ne
gant,cõtra illos,q dũt,& aſſerunt ſe habere ius,& his pręꝰ
iudicialibus agitur,qñ eſt quæſtio de illo iure, quod dici
tur competere pſonę,uel quod negatur.ſin autem non ſit
quęſtio de hoc,quia forte perſona confiteẽ conditionem
ſuã,ſed non uult ſoluere,uel reddere aliqua deueria,quę
rõne ſubiectionis cõpetunt.Verbi gratia, tu es meus aſcri
ptitius,debes uenire ſemel in ſeptimana operari in opere
meo,nõ ſi t qõ,quin ſis aſcriptitius, quia nec tu negas, ſed
dicis te nõ teneri ad illas operas , quæ petuntur; tunc ha-
bet locũ offi.iudi.& econtra, ſi tu agas, dicens te ad hoc
nõ teneri,& te indebite grauari. & ſic poteſt intelligi.C.
de agri.& cen.l.cũ ſatis.§.caueãt.ff.de offi.pręf.vrb.l.i.§.
cũ patronus.ſed proprie nõ habet locũ,vbi eſt qõ de ſtatu
perſonæ.Põt tñ dici,ꝙ hoc eſt uerum ꝓprie, ſed extenſi-
ue põt dari,ut dixi in ſimili ſupra per l.3.§. hoc autem de
lib.exhi.Sed & hoc caſu põt competere confeſſ.& nega-
toria utilis,ut ſupra dixi cõtra tertiũ uero cõpetit uẽ.uti-
lis adiecta cauſa.Item põt competere quaſi confeſſoria,
11 quę cõpetit cõtra quẽlibet turbantẽ,ut ſ.ſi diuturno.†Sed
an competit aliquod interdictum?Vĩ poſſet dici,ꝙ ſic,qa
ſicut interdictum de lib.exhi. utile competit ꝑ uxore pp
ius,ꝙ maritus habet in eã, ita uĩ, ꝙ debeat extẽdi ad quẽ-
libet caſum,quo uendicatur ius in pſona,ut l.2.de lib.ex-
hi.C.& ff.uel officium iudicis pro poſſeſſione.C.de agri.
& cen.l.ſi coloni.interdictum ãt de lib.ho. exhi.nõ com
peteret pp ius,qđ quis contendit ſe habere in pſona,ut l.
ſi.§.fin.ff. de lib.ho.exhi.ff.de acqui.poſſ.l.cum hæredes.
§.ſi.& ibi no.competit tñ,qa homo liber detinetur.Nam
tales liberti ſunt,ut no.in l.diutius.C.de agri.& cẽ.& hęc
procedũt,ubi,quis ſe dicit habere ius in pſona, qa pſona
ſit adſtricta.Quid ergo dices de hominibus noſtris,q non
ſunt adſtricti in pſonis, põt ne ſe transferre libere, & re-
cedere terra dimiſſa?Certe non uĩ, ꝙ aliqua de prædictis
remediis competant ꝑ illis,niſi interdictũ de libero ho-
mine exhi.qñ detinetur nolẽs & dolo.& ideo ſi aliquis iu
ſtitiarius teneat talẽ hominẽ tuũ captum,& petat ipſe ex-
peditionẽ ſuã,tu non potes agere pro ipſo,cum ſit liber,
ut notant Canoniſtæ extra de appella. c. dilecti. imo nec
poteſt agere interdicto de lib.ho. exhi.cũ requirat dolũ,
ut l.3.§.1.ff.de lib.ho.exhi. & iuris executio non habet in
iuriã,neq; dolũ.ff.de iniu.l.iniuriarũ §.is qui.Credo tñ,ꝙ
poſſet ſibi aſſiſtere.uide qđ ſcripſi C.ubi cau.ſiſ.ag.l.ſi.in
breuiario.ſed ſi haberes ius in pſona , quia eſſet tibi ſub-
iectus ratione iuriſdictionis , uel alias ſecus dicerem,ut
ſ.dixi.Quid dices de uaſallo,q tenet in fundũ, nunqd hę
actiones cõtra eũ cõpetãt,ſi nõ recognoſcat ſe uaſallum,
ſeu ſe aduocet.Nõ credo,qa nõ uendicaẽ ius in pſona.&
ita tenẽt hic Ia. & Pe.ꝙ pauca tãgũt circa hãc materiã.&
ꝑ hoc facit.qa pſona nõ eſt obligata obligatione,quę in
ea ius cõſtituat, in leu.de uaſal.q cõtra conſtitu.Lotha.c.
12 l.in ſi.Quõ †ergo prouidebitur domino?Reſpondeo,ca-
piat feudũ ſuũ,vel petat tãquã cõmiſſum in feu. ſi de feu.
cõ i ro.fue.e.uaſallꝰ.q̃ ſit prima cauſa beneſi. amit. ꝑ totũ.
Itẽ quæritur, nunquid hæ præiudiciales cõpetant,ſi ſit
quæſtio de fraternitate , uel cognatione? V.g.habeo fra-
13 trẽ†uel cognatũ,q non habet liberos, & cui ſucceſſurus
ſum,dubito, ꝙ tractu tpis copia ꝓbationis ualeat deperi
re,uolo agere præiudiciali, ut pronuntieẽ talis, nunquid
poſſum?Videtur,ꝙ ſic,ſaltẽ utili ad inſtar præiudicialis, de
partu agnoſcẽdo,ex eo maxime,qa ſicut i filiatione cadit
quaſi poſſeſſio, ita & in fraternitate,ut no C.de ꝓba.l.nõ
nudis.Sed Doc.nõ conſueuerunt apꝓbare illã gl.qa cum
frater,uel cognatus nõ habeat ius in perſoni alterutrius
nõ poſſunt hę actiones competere.& facit ff.de uẽt.i poſ.
mic.l.ubicunq; §.interdictum.& hãc tenẽt Iac.& Pe.quõ
ergo ꝓuidebit? Faciat examinari teſtes ad æternã memo-
riã ex.de teſti.c.ſignificauit.uel petat alimẽta officio iudi
cis in caſu,quo frater teneẽ alere fratrẽ. de quo C.de nat.
li.auth.licèt Sed põt quæri quõ pręiudicialis, in qua qrit
an quis liber ſit,uel ſeruus detur pro iure formali, cũ ſcri
14 ptũ ſit,ꝙ res mea mihi †ſeruire nõ põt. Itẽ non poſſum ha
bere ius formale ſeruitutis in re mea,ut l.utifrui.§.ſi.ff ſi
uſuſf.pe.ſi ergo dicã ſeruum meum,quõ agã pręiudiciali,ꝓ
iure ſeruitutis,qđ dico me habere in eo, qui eſt meus?
Põt dici,ꝙ iſtę duę regulę obtinent in rebus corpora-
libus irrationalibus,quę ſe poſſidere non poſſunt, ſic in

rationalibus,quę quaſi poſſident libertatē; vnde a ſeruo corpus ſuum peti non poteſt,qa nec poſſidet,ſed libertatem quaſi poſſidet,quia quo ad illam eſt quaſi perſona extranea,& quaſi tertius cōuenitur, ideo ius formale cadit in eo,ſicut ſi alius rē teneret,& ideo illud ius ab eo petitur.Satis uidimus de actionibus,quę competunt pro per-
15 ſonis,& iuribus,quę in perſonis habemus.† Quęrit̃,quę actiones competant pro perſonis, & rebus ſimul. Verbi gratia habebam villam in qua habebā omnē iuriſdictionē, & nihilominus habitātes ſunt omnes mei aſcriptitii, vel alias conditionati,denegant mihi iura mea, vel alius eā occupauit, & detinet, quęritur qua actione agam. In hoc aduertendum circa factum,quia aut agitur contra illū,qui detinet,aut contra ipſos,quos dici tales eſſe ſubiectos,in primo caſu,qn̄ vult agere contra detinentē,tunc ſi actor dicat,ſolū,& fundū totius villę eſſe ſuos,qa forte mouet tota ab eo ad cēſū, poteſt illā petere cū omnibus iuriſdōnibus,& aliis ſuis iuribus,ac pertinētiis uniuerſis, & credo, ꝙ per rei uen. vnde licet rei uēd.non dat̃ ad incorporalia,ut l.i.§.per hāc. ff. de rei ven.tñ incorporalia ueniunt cū ipſa re, tanquā acceſſoria.ff. de ui & vi ar.l.i.§.plane.i. arg. C.de bo.uac.l.ii.de ſun.limi.l.3. ī pri. pōt .n.res peti cū ꝑtinētiis.extra de reſt.ſpo.c.cū ad ſedē. Sed quid ſi tota uilla nō eſt actoris, quia ſorte ſunt aliqui, qui non tenēt ab eo,ſed habēt res allodiales,uel tenēt ab aliis dn̄is,ſicut cōiter accidit?adhuc pōt dici, ꝙ poſſit uilla vēdicari cum ꝑtinent.qa cū maior pars villę ſit ſua,& quaſi tota,vr̃,ꝙ poſſit eam ſuam dicere,cum de talib. modicis nō curetur. ff.de ꝯhen.emp.l.in modicis.Præterea illud, ꝙ non teneretur ab eo,non eſt de pertinentiis,cum actor ius non habeat in eo,quod non mouet ab eo:petēdo ergo pertinētias ſolū petit illud,qđ ꝑtinet ad ſe, & ſic petitio ſua indubitatè procedit,& in executione venit illud, qđ pertinet ad ipſum tm̄,& ſi in pluri petat executionē,repelletur,ſicut in petitione hæreditatis,iuxta illa,quę notātur ex̃.de offi.ordi.c.conquerente.per Inno.Securius tñ credere,ꝙ ſi poſſet detrahere illa, quę pertinent ad alios, ꝙ hęc facere. Iſte autē libellus melius ꝓcedit,qn̄ tota iuriſdictio ꝑtinet ad actorē,ſed nō dn̄ia rerum,qa tunc attēta vulgari locutione dominus iuſtitiarius pōt dicere totam villam ſuam.Etenim iuridici uocantur cōiter domini, & talis cōſuetudo eſt attēdēda ff.de ver.ſig.l. anniculus.la i. in prin.de leg.i.l.ſi ſeruus plurium.§.ſi. Sed qd ſi ſit qō de ſubiectione,vel iuriſdictione,vel de alio iure incorporali tm̄?Tunc vr̃ competere quaſi confeſſoria,ut ſ̄.dici,quia ut in ſuperioribus dici,nedū ille,q debet ſeruitutē,ſed ēt ille,q īpedit tenetur,ut l.ſi qs diuturno.ff.ſi ſerui.ven.ideo tertius hac actione tenetur. Quod dixi in uilla, intellige de caſtro,&caſtellania,comitatu,& ducatu,ſeu marchionatu.Sed quid de eccleſiaſticis dignitatibus?Reſpōdeo,illę non poſſunt uēdicari,quia illę nō ſunt in bonis,nec in dominio,& hoc niſi nomine eccleſię,ad quam ꝑtinēt.uide extra de reli.do.c.cum uenerabilis. de exceſſ. præla.c. inter dilectos.per Inn.in Spe.de reli.do.in prin.& uer.illud.cum ſeq.de hoc etiā tractat Ber.in d.c.cum ad ſedem. q̄ dici de cōſuetudine obſeruant, & maxime in parlamento Francię,ubi tota die concludit̃,tam in poſſeſſoriis,q̄ in petitoriis,ad comitatus.caſtra,cū ꝑtinentiis. & iunge qđ ſcripſi ſ̄.eo.§.omnium.In ſecundo caſu,qn̄ agitur contra ipſos homines,qui ſubtrahunt obedientiam,& denegant ſeruitia, tunc credo, ꝙ poſſit agi, quaſi pręiudiciali, quæ cōpetit,ubi agitur de ſtatu,ut ſ̄.dixi.& in hac ueniunt pręſtationes,& alia ſeruitia,ac obediētiæ,ſicut in uera ꝑiudiciali,acceſſorie ueniūt illa, quę filius erga patrē,uel libertus erga patronum,uel ecōtra,pater, uel patronus illis teneretur facere,ut hic no.& ſatis ſ̄. tactum eſt,& hoc ī ꝑdicto caſu,qn̄ ꝯtēdit de iure,qđ hr̃ in perſona,de rebus & iurib.ſimul pōt agi quaſi confeſſoria, & contra,quaſi negatoria, ſicut ſ̄. dictū eſt,qn̄ agitur de iure,quod habetur in perſona tantum, per c.inter quatuor. extra de maio. & o-
d bed. Nunc quæramus d q̄ actiones competant, qn̄ agitur ſolùm pro iuribus debitis, ſeu pręſtationibus, abſque hoc,ꝙ uēdicetur ī perſona. & iſta eſt ultima quæſtio,quæ tāgitur hic ī gl. Et uides, ꝙ determinat, ꝙ officio iudicis agitur, quocunq; modo præſtatio debeatur. Sed mirandū de hoc,qūo datur officiū iudicis, cū alia actio cōpetat, uidelicet ex promiſſione,uel ex teſtamēto,uel deſcendēs ex alia cauſa, ex qua pſtatio debetur.ff. de min.l.in cauſę. Pręſertim cū non reperiatur,ꝙ hęc ſit de cauſis,qbus ſubuenitur officio iudicis de quibus dicitur ff. de uar.& extraor. cog.l. ſi. Pręterea,uidetur gl.ſibi ꝯria. nā ſupra proximè dixi,ꝙ offi.iudi.non datur ad futura, & hic concludit cōtrariū. Aduerte,uia poſſum gl.excuſare,tamen credo,ꝙ gl.uult dicere,ꝙ quis uia actionis, nō pōt ad futura cōdēnari, ſed offi.iudi. unde bene pro præteritis anni agi uia actionis, & pro futuris implorabo officiū iudi. Verbi gratia,debes mihi a.annua ex promiſſione, uel quia uendidiſti, agā certi condi. uel ex empto pro arreragiis præteriti tēporis, & implorando offi.iudi.pro futuro,ut condemneris ſoluere de cętero,hoc uides in ſimili,quia futura,quæ ſunt acceſſoria ueniunt offi.iudi.ff.de ędil.edict.l. ædiles.§.item ſciendum.& ſic non cōtrariat̃ gl.proxime, quæ loquitur vbi agitur offi.iud.principaliter, hic quādo imploratur acceſſoriè.Sed tamen ur̃ cōtra ff.de iud.l.non quemadmodum.Sed poteſt dici,ꝙ poteſt fieri condemnatio,ut in futurum præſtet per officium mercenarium,ſeu acceſſorium,& poteſt dici,ꝙ iſta ſuppleat illā.Quid dicemus?Credo indubitatè,ꝙ ubi allegatur cauſa, ex qua præſtatio debet̃,ꝙ agi debet actione,quæ deſcēdit ex illa cauſa,ut ſi uendidiſti mihi decem libras rendales & annuas. agam actione ex empto, ſi promiſiſti per ſtipulationem, agam certi condict. ex ſtipulatione.ſi fuerit legatum annum,agā,ex teſtamento,& ſic de ſingulis. & hoc indubitatè ꝓ pręteritis præſtationibus. An autē pro futuris?Scis quod ſunt opi.in gl.in d.l.quemadmodum.Quidā diſtinxerunt inter annua legata,& ſtipulationes. In annuis legatis dixerunt non agi pro futuris,cū tot ſint legata,quot anni.in ſtipulatione ſecus, cū ſit unica, & ex illa competat ius ꝓ futuris tēporibus.ff.de uerb.ob.l.ſi Stichū.§. ſtipulatio de do.cau.mor.l.ſenatus.§.ſi. ſed legata uident̃ conditionalia,pro annis futuris. ff.de an.le.l.ſi in ſingulos.& ſic nō poſſunt peti ante conditionē.de uer.ſig.l.cedere diem.

Sed ſi hanc opi.teneas, qd dices de annuo legato ad perpetuum?Ceſſat ratio prædicta, ideo videtur dicendum,ꝙ ubi quis agit pro pręſtationibus pręteritis, poſſit petere, quòd reus condemnetur ad pręſtandum in futurum indiſtincte.& hoc tenet hic Dy.pro hoc, quia tu uides agi poſſe,nedū ubi ius cōpetit in pręſenti,ſed etiā,ubi ſpes eſt cōpetere.ff.vt le.no.ca.l.i.§.belliſſimè de iud.l.in omnibus. Itē,quia agitur pro damno futuro ff. de aqua plu.ar.l. i.§. hæc autē.Præterea,tales pręſtationes ęquiparātur iuribus incorporalibus,cum ſit quoddam genus ſeruitutis,ſed in iuribus incorporalibus agit̃ pro futuris,ut ff. ſi ſeruit.ven. l.harū.& l.egi.ergo & hic.Præterea,& hoc uidetur expreſſum.C.de fideicommiſſis.l.i.extra de ſepult.ca. in noſtra. & ibi no.per glo.& Inno.de procura.c.auditis. ꝑ Innoc. & hanc approbat cōſuetudo.Sed quid ſi nihil debetur de eo tempore præterito?Videtur non poſſe agi pro futuro, ſicut non poſſet agi confeſſoria pro ſeruitute reali,niſi opponeretur impedimentum,ut ſatis dictum eſt,ſupra eo.§. æque.tamen poſſet agi,& concludi, quòd detur litera de cōtractu.C.de lib.cauſa.l.ſicut datam.C.de ſi.inſtru.l. cōtractus.vel ſi dubitet actor, ne pereat fides pro bonis faciat examinate teſtes ad ęternam memoriam, extra de teſtib.c.ſignificauit.Sed pone,agitur pro pręterito tempore petitur reus cōdemnari in futurum,quęritur utrū iſta petitio,quòd condemnetur ad præſtandum futurum,veniat iure actionis:uel offi.iudic.Dixi tibi ſupra,ꝙ uidetur, qđ offic.iud.concordando gl.quæ uidentur contrarię.& facit bene §.item ſciendum.ſupra alleg.Præterea, hoc uidemus in confeſſo.& negato. in quibus uenit declaratio iure actionis,& cautio de futuro officio iudicis, ut dixi ſupra eod.§.ęque.quicquid ſit de iure,uſus approbat,& benignitas iuris canonici admittit,ꝙ actor nō habet nominare

nare actionem,nec officiũ.Sufficit ergo, ꝙ dicat, quare
peto reum condemnari in pręſtationibus talium annorũ
præteritorum,& ad ſoluendum anno quolibet de cętero
in futurũ , implorando iudicis officium in his, quib' fuo
e rit implorãdũ &c.Sed pone talis libellus e admiſſus eſt,
& condemnatio facta,pendente proceſſu poſt libellũ da
tum,& ante ſñiam fluxerunt duo anni,vel plures,nunqd
virtute huius proceſſus,& ſñiæ fiet executio , de annis, q
fluxerunt pendente proceſſu? non videtur,quia vim ſen-
tentia non habet, iudex enim non poteſt condemnare ,
niſi iuxta formam libelli,quę eſt, ꝙ condemnet in pręte
ritis,& ad ſoluendum in futurum,ſi ſic condemnet, cla-
rum eſt,ꝙ condemnatio cõpræhendit futurũ tp̃s, nõ pręt
eritum,ſed illi anni ſunt iã pteriti,ergo non condemnat
in illis.Itẽ cũ hi ñ eſſent pteriti tp̃e dati libelli , clarũ eſt,
ꝙ non veniunt in condẽnatione pteritorum ? & pp hoc
credo,ꝙ ille,qui agit,caute faciet,ſi dicat in libello,peto
rẽ cõdẽnari in pteritis , & in his , qui cedẽt lite pendẽte,
& ad pſtandum de cętero implorans offi iud.&c.Et forte
iudex poſſet condemnare in his, q̃ cedunt pendente lite
ex officio,q̃uis non peteretur per d.§.itẽ ſciendũ,ſed ob.
ff.de dam.infe.l.ſi quis miſſum.& ibi no. in ſimili . Dicit
ergo, ꝙ dẽat agi ad annum actione deſcendẽte ex cã,quã
ppnit dẽri. Sed pone,nullam cauſam ſcio, niſi qa ego,
& prędeceſſores conſueuimus recipere ab antiquo, quę
rit qua actione agã? In hac quæſtione gloſſatores iuris ci
uilis dixerunt me non poſſe agere,& iõ conſulunt, ꝙ ali
qua cauſa vera,vel falſa ſupponatur, & probabitur p prę-
ſtationes frequentes cum tẽporis lapſu , vt no. in l. cũ de
in rẽ verſo.ff.de vſuris.C. de pact.l.ſi certis annis.ff.de ſer
ui.l.ſeruitutes. ſecũdum hoc hęc quæſtio eſt expedita,qa
ſemper agetur illa actione,q̃ deſcendit ex cauſa , quę ſup
ponetur,ſed tñ hæc cautela vr̃ periculoſa animæ . Quo-
modo.n.actor ſalua conſcientia poterit iurare cauſam ,
quã non credit,vel non fecit? idcirco ſuper hac quæſtio
ne crederem ſic dicendũ, quia aut quis agit ad annũ cer-
tũ,vel ſeruitium,qđ dicit deberi rõne certę rei immobi-
lis,qa ad hoc effecta ẽ,ſicut ad Canonẽ,vel cẽſũ,vel alia.

Primo caſu aut agit ſimul de conditione perſonę , &
de ſeruitio,ſeu de annuo,& de hoc ſatis expeditũ eſt , in
ſuperioribus,aut de annuo tãtũ , & tunc credo , ꝙ poſſit
agi ex conſuetudine, & ſufficit proponere, ꝙ ita præſen-
tare cõſueuit rõne talis rei,maximẽ ſi ponatur tp̃s,de quo
extat memoria imo ẽt ſufficeret longum tempus de iure
canonico.& ſic intellige.C.de agri.& cen.l. litibus. & l.
dñi.C.loca.l.excep.& hoc no.gl.ex̃ de conſue.c.fi.& In-
no.extra de cã poſſ.c.cũ eccleſia.nec ob.de cenſ.c.perue
nit.quia ſatis eſt cã conſuetudo.item res pro qua præſen-
tatur,& de hoc vide,quod ſcripſi in d.l.ſi certis annis .

In ſecundo caſu quando non dicit rem effectam , cre-
derem ẽt agi poſſe ex conſuetudine prędicta,nec obſt.c.
peruenit.quia vt dixi,ſufficiens cã eſt conſuetudo. Prętę
rea loquitur qñ fuit iuſta ignorantia , & probatur,nã pro
pter tanti lapſum tp̃is probatio ignorantię alleganti in-
cũbit,ut d.l.cũ de in rem verſo.ſecus ſi non eſſent tot prę
ſtationes,vt l.cũ de indebito.ff.de proba.vel ſi ius.& con
ſcientia non te remordet,ſupponas cãm , quã probabilis
per frequẽtes præſentationes cũ curſu tp̃is,& ages actio-
ne ex illa cã deſcendente.Caue tamen,quia ſi dicas, ꝙ ra
tione certę rei tibi ſoluerit olim datæ ad cenſum , vel in
emphy.oportet te probare pſentationes,& ꝙ rõne illius
rei ſoluerit,& iõ,ſi hoc non poſſes probare , allegat ſolũ
frequentiã præſtationum,nec facias mentionẽ de aliqua
re,rõne cuius pręſtetur. Conſueuit quæri , nunquid poſ-
ſit agi poſſeſſorio,pro annua pſtatione.Et ſcis,ꝙ Doct.iu
ris ciuilis conſueuerunt tenere,ꝙ nõ, quia competit peti
torium,ſed actio perſonalis pro illis , ergo nec poſſeſſo-
riũ.Doct.iuris canonici tenent contra,quia expreſſe hoc
habent extra de elec. c.querelam.de cau.poſſ.c.cũ eccleſia.
Poſſet dici,ꝙ vbi penſio, ſeu præſtatio annua debetur ra
tione certę rei,ꝙ detur poſſeſſorium,quia etiam quaſi cõ
ſeſſio competit illo caſu , vt dixi ſupra quando debetur

ſimpliciter,tunc non,ſed de vſu curiarum, ſeruatur opi-
nio Canoniſtarũ indiſtincte,de hoc no.p Doc. in l. ſi cer
tis annis,& in c.peruenit.per Io.And. & Inno. de reg.iu.
f c. quod latenter. Redeamus f nunc ad alia , quæ tãgũt
materiam huius.§. Hic dr̃, ꝙ hæ actiones dicuntur ideo
pręiudiciales,quia ſñiã in eis lata pręiudicat omnib.nun
quid hoc eſt verum indiſtincte? dic ꝙ nõ, ſed vbi fuit co
gnitum principaliter.Si uero incidenter tunc diſtinguit,
an plene,an minus plene.vide ff.de ſtatu.ho. l.pen.in gl.
ibi,hoc verũ.vbi cognitũ eſt inter illos, quorũ principa
liter intereſt.Quid ſi inter alios? Verbi gratia , erant duo
fratres,inter quos agebatur de ſucceſsione fratris pmor
tui,vel forte agebatur de alimentis altero & pře egente,
diues contra quem agebatur, negabat egentẽ fratrẽ ſuũ,
ſñia fertur,nunquid facit ius ? Vel pone , quidã qui uene-
rat de ultra mare,dixit ſe ibidem fuiſſe genitum , & patrẽ
defunctũ,petit ab altero de fratribus ſuis portionem ſuã,
pronuntiatur filius,nunquid faciet ius contra aliũ fratrẽ
tertiũ? Iac.& Pet.dicunt, ꝙ non. Vnde hęc regula, ꝙ ſen
tentiã lata in piudiciali,faciat ius, obtinet ubi agebat il-
le,cuius principaliter intereſt, ueluti pr̃,ſecus ſi alius , vt
frater,vel cognatus. hoc vides in ſimili ſnſa lata in que-
rela inoffic.teſt.facit ius.ff.de inoff.teſt.l.Papinianus.§.ſi
ex cã hoc verũ principali hęrede defendente, ſecus ſi le-
16 gatario.ff.de excep.rei iud.l. 1.Itẽ dicit † Pet. ꝙ ſententia
lata in hac act.alijs pręiudicat,non ſimile ius prætenden
tibus,ſed acceſſorium,vt ſnſa lata contra patrẽ, præiudi-
cat agnatis,& cognatis,ſed non præiudicat ſimile ius p-
tendentibus,vt ſiquis vendicauerit aliquem in filium,&
pronuntiet eius filium non præiudicat alii in filium ven-
dicanti, vel ſi ſit q̃ſtio de libertinitate , & pronuntietur ,
te non eſſe libertũ,non ob. exceptio rei iudi. alii agenti.
ff.de iureiur.l.ſi duo.ſi lib.inge.eſſe di.l. 1. de col. dete.l.
cũ non ſolũ.Hæc procedunt in duobus piudicialib', vi-
delicet p quas quæritur,an quis liber ſit, vel ſeruus. item
de partu agnoſcendo.Quid in tertia , vbi agitur de inge-
nuitate,& libertinitate?Gl.vr̃ ſentire,ꝙ ſñia nõ faciat ius,
quo ad alios,quia nõ eſt ita fauorabilis,ut not.d.l. 1.ſi li.
inge.eſſe di.Idẽ tenet Inn.extra qui filii ſint legit.c. cau-
ſam ii.ñ. & ſeq.& hoc per d.l.j.patronũ. Sed põt dici cõ
tra; nam l.ingeniũ. loquit in ſñia lata ſup ingenuitate,&
non eſt reſtringenda.Præterea,eſt eadem ratio, nam inge
nuitas eſt valde fauorabilis, ut apparet per totã materiã.
& pdicta l.i.& l.patronum.loquuntur in caſu , quo alius
agit,qui pręrendit ſe habere ſimile ius, vt ſupra dixi. Sed
quid in aliis quaſi piudicialibus , in quibus dixi agi pro
alijs ſtãtibus,vt ſi agatur de ſtatu religioſi , vel agricolę ,
vel aſcriptitij nunquid ſñiã in eis data facit ius?Non vide
tur,quia non reperitur,ſed ſatis poteſt dici idem , cũ den-
tur ad ſimilitudinem præiudicialium , vt ſupra dixi, & iõ
quod ſtatim dixi in illis,intellige his: & facit bene. C.de
cu.lib.x.Itẽ hoc obtinet,vbi agitur piudiciali . Quid ſi a-
gatur rei vend.vel offi.iud. vel interdicto? Põt dici, idem
quocunq; agatur,dumtamen pronuntietur talis. ff. ſi lib.
17 inge.eſſe di.l.ſi.ff.de mino.l.de ætate. † Sed quid in cau-
ſa legitimationis,vel cognationis,nũquid ſñia facit ius.
Verbi gratia inter patrem & filium nõ erat quęſtio , quin
eſſet filius,ſed negabatur legitimus pronunciatũ fuit eſſe
legitimum,vel forte cũ ageretur de dignitate , vel ſacris
ordinibus fuit pronunciatum eſſe legitimum , vel ſi agat
de hęreditate inter cognatos.In no.vr̃ tenere , ꝙ non fa-
cit ius in d.c.cãm.& idem Hoſt.ibidem,quia non reperi
tur hoc expreſſum. In contrarium facit , quia ex quo agi
tur de ſtatu,vr̃ quod pręiudicet , ſicut in aliis quęſtionib'
ſtatus,cũ ſit eadem ratio . Item in connexis obſtat exce-
ptio rei iud.ſicut lata ſñia in querela ob.exce. rei iudic.
in legatis,& ſñia facit ius,vt l.Papinianus. §. ſi ex cauſa.
ff.de inoffi.teſt.Sed cognatio eſt quoddam ius connexũ,
idcirco ſententia lata videtur obſtare. Poſſet dici, ꝙ ſi pa
tre agente,vel defendente pronuntietur , ꝙ ſententia fa
cit ius,quia hęc cã,par eſt q̃nis filiationis, ut ff. de ag. li.
l.ſi neget. Sed ſi inter alios ſit q̃o, & pronuntietur , non

facit ius, ut dixi in ſuperioribus. Sed quęrit, ſi quis pronuntietur filius nullo agẽte. Verbi gratia, mortuo patre meo, cum dominus tẽporalis occupaſſet bona eius; ego informaui, ꝙ eram filius, & pronuntiaui me filium, & tradidit mihi bona: nũquid hæc ſnĩa facit ius? Non vr̃, cũ nõ fuerũt uocati alii, ad quos poterat hereditas pertinere ff. de col. deteg. l. cum non iuſto. Pręterea nõ fuit ſentẽtia lata, parte agente, vel defendẽte. & ita non uidetur facere ius quo ad alios, ſm doctrinã ſupra datã, & hoc uidetur notare ſatis Inn. in d. c. cauſam quę. qui dicit, quod hęc ſentẽtia, ita demum facit ius, ſi fuit lata iuſto cõtradictore agẽte, uel defendẽte. Mihi uidetur, quod dñs tẽporalis, ſeu eius procurator ſit ſatis legitimus contradictor, & ideo credo, ꝙ aliquo ſic admiſſo ad hæreditatem per ſnĩam, quòd debitores, & alii, & teneant ei reſpondere ex quadã cõſequentia. C. de peti. hære. l. fin. ſed ſi aliquis ꝓbaſſet ſe legitimũ corã epiſcopo, vel in ſuperiori ſuo, ad finẽ, ꝙ admitteretur ad ordines, vel ad dignitates, tunc non vr̃, quia nullus fuit contradictor legitimus, vt l. cum non iuſto. ſ alleg. & ff. de inoffic. teſta. l. qui repudiantis. §. fio. [vbi eſt caſus, quod ſententia non facit ius.] † Sed qd in cauſa nobilitatis.
18 Verbi gratia de conſuetudine Franciæ ſuccedunt alio modo nobiles, quàm ignobiles. alter duorum fratrũ dicebat, ſe nobilem, & petebat annagium, tanq̃ nobilis, alter negabat ſe, & ipſum fore nobile. lata fuit ſententia, ꝙ erãt nobiles, nunqd facit ius? non videtur, cum nõ reperiatur. Tñ credo quod imo, quia agit de ſtatu, ut ſupra dixi. † Sed
19 ulterius quęritur ſnĩa lata pro ſtatu facit ius, qd ſi contra ſtatũ? non videtur idem, cum ceſſet cauſa fauoris libertatis vel ingenuitatis. Præterea, vides quod ſentẽtia lata cauſa matrimonii pro matrimonio. trãſit in rẽ iudicatã, & tamen non ꝯ matrimonium ex̃ de ſen. & re iudi. c. lator. Videtur expreſſum ꝯ. ff. de ag. lib. l. 3. in prio. de li. cau. l. duobus. Item quę dixi intelligas, ſi iudicetur ſuper ſtatu, vide licet eum eſſe liberum, ſecus ſi pronuntietur non eſſe ſeruum, ff. de lib. cau. l. ſi ſeruus quẽ. Quid ergo ſi in qõne ſupra tacta iudicetur deberi annagium, & nihil fuit pronuntiatum expreſſe ſuper nobilitate. Credo, ꝙ ſufficit. C. de ordi. cog. l. 2. quia per conſuetudinẽ, annagiũ non debet, niſi nobili. Nouiſſime quęritur de formis libellorũ, & gl. ſatis format concluſiones. vnũ tñ aduerte, qa ego credo, ꝙ cũ hę actiones præiudiciales ſint reales, dẽt concludi ad declarandũ, & ꝙ declaratio veniat iure actionis, cętera offi. iud. vt in aliis realib9, & hoc qñ agit de ſtatu principaliter. interdũ tñ agit incidenter, ut in materia de ordin. cogn. apparet. Et tũc nõ eſt qõ quõ formet libellus, qa ꝓponit ꝑ modũ exceptionis alias qõnũ nõ eſſet finis. De omiſſis cõfiteor culpã, de male dictis peto veniã. Doct. hic pauca dixerũt, & ubi dixerũt, nõ ſilui eos nominare. Iac. de Ra. materiã feudo hic cumulat, quã nõ proſequor, qa melius eſt lib. feu. & in Specul. de feu. quã ipſe tractet.

a *Adnot*. Præiudiciales. Iſte §. ſm Ang. diuidit ſicut hic, ſecũdum Io. Fab. Et ſic ſummatur ſecundum eum. Actiones præiudiciales quæ hic enumeratur ſunt in rem, quarum aliquę ſunt ciuiles, & aliquæ prætoriæ.

b Reſeruauit. Vide hic An. poſt prin. & Iaſ. in 4. col. poſt me. in ver. in ea gl. ibi. & Doc. q dicũt hac gl. in hoc reprobari, vt p eos uidere poteris. Itẽ do. Iaſ. dicit hãc gl. eſſe prolixiorem, quę ſit in toto titulo actionũ, vel in toto iſto uolumine.

c Et ſimiles. Iſta gl. ur̃ ubi contraria, ibi item quo iure aſcriptitii. tñ cõiter approbatur per Doc. & uide hic An. in prin. 2. col. plene tractantẽ, qñ iſtæ actiones dicantur præiudiciales in uerſic. in hac ergo q. & in hoc utile eſt uidere do. Iaſ. qui moltis paſſibus alleg. Ioan. Fab. quæ longum eſſet ſcribere, imo tedioſum, ideo recurre ad eum hic.

d Nũc quæremus. Vide hic plene per An. in v. col. poſt me. uer. in ea gl. ibi ad futuras. uide hic Bal. in 2. col. in me. uerſ. in ea glo. magna. ubi ponit quæſtionem pro hac materia, cum duobus qõ. ſeq. uide Do. in l. ſi certis annis. C. de pac.

e Libellis. Formas ẽt libellorũ, in hac materia uide p P et. Iaſo. in titu. de præiudiciali actione in rem, per quã quæritur, an aliquis ſit ſeruus. i. cum in ti. de præiudiciali in actione, per quã q̃ritur, an aliqs ſit libertus. & titulis duobus ſeq.

f Redeamus. De hac quæſtione uide Iaſ. hic in v. col. ante ſi. uerſicul. iuxta prædicta Ioan. Fab.

1 *Agere uarie an liceat. 4.*
2 *L. cum res. ſenſus.*
3 *Victus una aliena cauſa agat. 5.*
6 *C. Abbate explicari.*
7 *Publicianas cumulari poſſe.*
8 *Condictionis furtiuę ſpeciale.*
9 *§. ſic itaque. enucleari.*
10 *Condicere furtiuam qui & a quo, an non poſſint.*
11 *Condictio furtiua, ad quæ data.*

a Sic itaque a diſcretis. In hoc §. ſunt multa dicenda. & pñt ſic poni caſus. Dñe Imperator, ego vidi ſupra aliquas diuiſiones actionũ, & inter cæteras, quòd quædã ſunt reales, quædã pſonales, & quòd per actiones reales poſſum rẽ meã petere. Sed ponamus, ego nolo per actionẽ perſonalẽ petere, ꝙ res mea mihi detur, nunquid poſſum? dicit Imperator, quòd non, nec enim, ꝙ actoris eſt &c. & proſequere iuxta verba tex. uſque ad §. repellamur. & facibi §. uel uerſi. & ibi reaſſume per modũ, alius caſus. Dñe Imperator, ego uidi ſupra, quòd quædã actiones ſunt ĩ rem, quædam in perſonam, quęro a uobis, quomodo uocãtur actiones in rem, & quomodo act. in perſonam. Dicit Imperator, appellamus &c. & proſequere tex. & no. hanc §. male dictatum, & lõgis uerbis, ſed §. præiudiciales. ſupra ꝑxi. fuit melior, & magis ſuccinctis uerbis dictatus, quã aliquis, qui ſit in toto hoc tit. nec forte in corpore iuris, & via uidentur proceſſiſſe ab eodẽ. In gl. formatur. in fine. Hoc nihil eſt dictũ, ſed uult dicere, ſi apparet &c. i. ſi agat dare oportere. Supponit ergo hęc gl. quod hæc uerba, ſic itaque. ponantur illatiuẽ, & tamen non eſt uerũ, qa nihil eſt dictũ ſupra, a quo poſſit inferri. Dic ergo, ꝙ ponuntur recapitulatiue, vt poſſit poni regula ſuper actionibus de qbus dixerat, & exceptionẽ, quã hic ponit ſm Docto. In gl. ſed opponit. in fi. Et ẽ hæc gl. regula vera, ꝙ ex pluribus cauſis non poteſt quęri dominiũ, quod intellige
b uerum b ex pluribus cauſis ſucceſſiuis, ſed ex pluribus
1 currentibus poteſt, vt nota. in §. ex plurib. † Quid ergo ſi quis agat, & dicat ſe dñm ex pluribus cauſis concurrentibus, nunquid admittitur talis libellus? Verbi gratia. Dico, quod talis dñs uendidit mihi talem rem. Item & eam mihi donauit, & ex dictis cauſis mihi tradidit, quare peto &c. Et uidetur quod ſic. cum poſſint concurrere, ut d. §. nota. Præterea, ſi duę actiones ex diuerſis cauſis procedẽtes, ſe compatiũtur, & poſſunt ad idem ſimul intentari, ꝙ poſſunt, ut in materia cumulationis uidebitis infra eo. §. ſi minus. ergo duæ cauſę dñium acquirũt. Pręterea, qui agit uendicatione, nulla cã expreſſa intelligitur omnes cauſas in iudiciũ deducere, ut ff. de exc. rei iud. l. & an eandẽ. §. actiones. ex̃ de ſen. & re iud. c. Abbate lib. vi. ſi ergo plures exprimãtur, nullũ eſt uitiũ. imo nec aliud importãt, quã ſi nõ exprimerẽtur. ff. de condi. & dem. l. conditiones quæ extrinſecus. de le. i. l. 3. cũ oẽs. & plures intelligerẽtur ꝓponi tacite, ut l. ſi mater. §. i. ff. de except. rei iud. In ꝯrium vr̃, certũ eſt, qd actiones perſonales, & reales, in hoc ęquiparantur, quia quod iuris in una obſeruatur, qñ expreſſa cauſa ab initio agitur, idẽ in alia. nã ſicut obſt. exceptio rei iud. vbi in perſonali ex una agitur, ſi alia agatur, ſic nec in reali una cauſa ab initio adiecta. ff. de excep. rei iud. l. ſi mater. §. ſi quis aũt. & l. & an eadẽ. §. actiones a ꝯrio ſenſu. Sed cõſtat, quòd ex pluribus cauſis nõ põt ſimul agi in actione perſonali, ut dicto §. actiones. de regu. iur. l. nemo in a. §. quoties. ergo nec in reali ex pluribus cauſis. & hoc uidetur expreſſum. C. de ꝯhen. empt. l. cũ res & ur̃ hoc notari extra de fide inſtr. c. inter dilectos. §. cæterum. Ad hoc poteſt dici, quod libellus dẽt admitti per primas rationes, dumtamen tales ſint cauſæ, quod per traditionem acquiratur dominium, & hoc patet, quia vna fuit traditio, & una acquiſitio dominii, & ſic totum unum reputatur, & una actio ex hoc reſultans. Sed quid ſi plures cauſæ proponantur, ex quarum aliquibus dominium

miniū, quæritur ſine traditione, ſicut ex cauſa legati. Ver
bi gratia. Dico, ꝙ talis legauit mihi fundū ſuum, & nihi
lominus donauit inter uiuos. uel pone in alijs caſibur, in
quibus dominium acquiritur ſine traditione, tunc nō cre
do, ꝙ deberet admitti, quia ex illa cauſa, qua tranſfertur
dicit ſe dominiū, ergo aliam proponēdo ē ſibi cōtrarius.
& ita repellēdus, C. de furtis. l. i. C. de codi. l. ſi. Non obſt.
contraria, quia in perſonalibus non eſt idem, ſicut i reali
bus: nam in perſonalib. ſingulas cauſas ſingulę actiones
ſequuntur, nō ſic in reali, qn̄ fuit una ſola traditio, q̄a om
2 nes reputantur pro una. † Item non ob. l. cum res. quia lo
quitur ubi fuiſſe proponuntur plures traditiones, quo ca
ſu non admittitur talis libellus, quia uidetur cōtraria pro
ponere, ſed in caſu propoſito, uidetur admitti debere, q̄a
nulla cōtrarietas eſt: & hoc ubi prætēdit ſe habere diuer
ſas cauſas ab eodem. Quid ſi a diuerſis. Tunc nō uidetur,
quòd procedat, quia eſſet cōtrarius ſibiipſi, dicēdo utrun
que dominū ſimul, qđ eſſe nō pōt, ut ff. cōm. l. ſi ut certo.
§. ſi duobus. Quid ſi dicatur eos fuiſſe dominos ſucceſſi-
ue, & utrunque ſimul tradidiſſe. Videtur admittēdus per
rationes prędictas dumtamen cauſę ſint compatibiles, ut
dixi, & maxime qn̄ unus habuit cauſam ab alio, ut dixi. Et
hęc uera agēdo, ſed an defendendo admittetur? Vr̄ ꝙ ſic
indiſtincte, cum contraria proponens audiatur defendē-
do, ut l. nemo prohibetur. ff. de exce. Sed uidetur obſtare
d. l. cum res, quæ uidetur loqui in defenſore, ut in uerſic.
ſane. Sed dicas, ꝙ principiū loquitur in actore. ſed uerſi.
ſane. loquitur in reo, & diuerſificatur quando actor recu
3 perauit rem, & alius uult agere querela. † Sed quid, egiſti
rei uendi. una cauſa adiecta ſuccubuiſti. agis iterū ex alia
cauſa. ego tibi dico, amice, tu dixiſti alias te dñm ex ta
li prima cā, qua egiſti, tu nūc uis dicere contra confeſſio
nē tuam, debes repelli, quæritur ad hoc dicā. Videtur ex
peditū, ꝙ non, quia expreſſum eſt, ꝙ qui egit ex una cauſa
actione reali, & ſuccubuit, pōt agere ex alia, ut d. §. ſi qs
autem. & d. l. cū res, ſed ad illas poteſt reſponderi, ꝙ ue-
rum eſt, quòd non ob. exceptio rei iudi. ſed alias exceptio
nes non intēdit ibi excludere, ſicut de rei uendit. uel alia.
Vnde uideretur repellendus, quia qn̄ agit prima cauſa, di
cit ſe dominum ex illa, igitur ex alia nō pōt ſe dicere do
minū, quia ſemel factus dominus, non pōt amplius fieri
dn̄s per hunc §. & cōfeſſio ſua, quā fecit ſe dicēdo dñm
ex prima cauſa, ſibi p̄iudicat, quāuis forte nō dicat uerū,
q̄a recipitur pro uera in ius prędiudicium. C. de reuo. do. l.
cū cōfitearis. C. de ſer. pig. da. ma. l. ſi creditoribus. & me
lius extra de adul. c. ſignificaſti. Cōfeſſio. n. prędiudicat in
ter eaſdē perſonas. ēt in alia cā, ut cōſueuit dici. ff. de inter-
4 roga. actio. l. ſi. a contr. ſenſu, in ſi. † Prętereā conſtat, ꝙ
ubi quis uult itentare actiones cōtrarias, ēt ſucceſſiue re
pellitur. C. de fur. l. i. & codi. l. ſi. ſi ſeruus exte. l. unica. §. ſi
itaque. Iſte aūt, qui primo adſtruxit ſe dominū ex una cau
ſa, & ſuccubuit, & nūc uult ſe dicere dominū ex alia, con
ſtat, ꝙ dixit contraria, quia ſi fuit dn̄s ex illa, quam primo
adſtruxit: nō poteſt ſe dicere dñm ex iſta, quam nunc pro
ponit, per hunc §. & l. cum res. ſ. alle. ergo tanquā contra
ria proponens eſt repellendus. Prętereā uenit cōtra iura-
mentū propriū, nā in primo caſu iurauit ſe dñm, ex cauſa
quam propoſuit, nunc uult iurare ſe dominū ex alia, quæ
cōtraria & impoſſibilia ſunt, quia ſi uerum iurauit primo
nō iurat uerum nunc, & ſic relinquitur, ꝙ poſſit repelli.
& p̄ hoc facit optime extra de elec. c. ut quis, lib. vi. ubi
uī quaſi expreſſum. & facit extra de fide inſtr. c. inter dile
ctos. § ceterum. & hęc uidentur prurire auribus, & tamē
nō uidentur de mente iuriū prædictorū, uidelicet §. ſi qs
5 autē. & l. cū res. quæ eſſent ſine effectu. † Prætereā, ſimiles
oppoſitiones poſſent fieri, quando ille, qui primo egit &
ſuccubuit, uult agere ex noua cauſa. nam ſi ex prima ſuc-
cubuit, nō propter hoc amiſit dñium, & ſi ex noua cauſa
nō poſſet ſe dicere dñm, quid deieraret, & q n eſſet ōrius
ſibiipſi, & tn̄ claro clarius eſt, ꝙ ſuperueniente noua cau
ſa pōt agi, ut l. ſi mater. §. ea. Sed ad illū §. poſſet reſponde
ri, ꝙ agi pōt ſic, quòd non ob. exce. rei iud. ſed nō negatur
quin repelli poſſit alia exceptione. hoc nihil eſt. Nā tex.
dicit, ꝙ ex noua cauſa pōt agi, & obtineri, extra de ſent.
& re iudi. c. Abbate. ver. non p̄deſſet. li. vi. nō āt poſſet ob
tineri, ſi ſic eſſet, quod poſſet repelli. Pōt tn̄ alio mō re-
ſpōderi, q̄a per ſniam perdit̄ dñium, ſaltē utile, dicā j. de
offi. iudi. §. fin. Vel poſſet ille §. intelligi, qn̄ dominiū ſu-
peruenit ex præcedēti cauſa, quo caſu acquiſitū p̄dit̄, &
nouum acquirit̄, & accedit ff. ad leg. Fal. l. fundo. Et iō ex
illo nouo agi pōt, & ſic non obſtaret vltima opinio illo-
rum q tenent, ꝙ poſſet repelli. Et per eundē modū poſſet
reſpōderi ad l. ſi. ff. de exce. rei iudi. vbi eſt cōtrarietas ea
dē, ſuper quo cogitabis. Sed quid dices in quaſi dn̄o, nun
quid quaſi dn̄s poteſt fieri magis quaſi dn̄s? Verbi gratia,
dico me quaſi dñm, quia per traditionē accepi a tali, quē
dñm eſſe credebā, & tali titulo, item & a tali nunquid ta
lis libellus procedit, ut & ea, quæ dicta ſunt ſ. in dn̄io, ob
tineant in quaſi dominio? Non videt̄ quia dn̄ium eſt ple-
num. Qui ſi non pōt compati ſibi plenum, ſed minus ple-
nū, compatitur minus pleno, ut vides, quia tutorē haben
ti, non pōt dari curator, & tn̄ poteſt dari curator, & cura
torē habēti curator. C. in qb. caſ. tu. ha. l. licet. & ibi not.
Et ideo uidetur, quod quaſi dn̄ium poſſit acquiri diuerſis
titulis, & quod non obtineat iſte §. item p̄ præmiſſa vide
tur, quòd actor oēs titulos poſſit in iudicium deducere,
per rōnes prædictas ſupra in dn̄io, & ad hoc bene facit di
6 ctum c. † Abbate, quod licet loquit̄ in dn̄io vero, imo in
quaſi dn̄io, & hoc vbi actor hēt illos diuerſos tit. ab vno,
& fuit vna traditio. Quid ſi a diuerſis? Videtur idem, quia
ceſſat cauſa contrarietatis, quam ſ. allegaui in pleno do-
minio, & p̄ hoc, quia tacite deduceretur totū in iudiciū.
Si ergo expreſſe ponatur, cur uitiat, vt ſ. ſatis allegatū eſt,
ſed contra facit l. nemo ex his. §. quoties. de re iud. Itē q̄a
ex quolibet titulo, ſine aliqua traditione orit̄ vna actio,
& ita ſequitur quod agit pluribus, & diuerſis actionibus,
qđ non eſt licitū, ut d. §. quoties. Itē rei uen. non pōt dici
idē, q̄a non cōpetit, niſi una, nec eſt, niſi vnū dn̄iū. Sed ad
7 hoc pōt reſponderi, quod plures † publicianę poſſunt cu-
mulari, cū cōpetant ad idē, & ex diuerſis cauſis. Nec (ſen-
tētia lata in una) obſtat exceptio rei ind. in alia, p̄ eo quia
ab initio omnes cauſæ exprimunt̄, ut §. ſi quis autem. ſ. ſę
pius allegato. & ideo videtur poſſe agi ex pluribus cauſis
ut prædicit̄ etiā cauſatis diuerſis titulis, & traditionibus,
Sed an utilis dominus poſſit fieri magis dominus utilis,
quia quin poſſit fieri directꝰ dominus, nō vī dubitabile?
Et dicitur, quod ſic, per dictā rōnem, q̄a minus plene &c.
Sed pōt dici, quod nō, attenta ratione huius §. ideo quæ
dixi in directo, intellige in utili, bene tamen uerū eſt, qđ
utilis pōt reputari directus diuerſis reſpectibus. vide ſ. de
loca. §. adeò. & ſ. eod. §. omniū. & §. alio. vide i quolibet,
Sed qd dices in obligatione reali? Expeditū eſt, ꝙ ex plu-
ribus cauſis pōt obligari, nec eſt idē, ſicut in dn̄o, ideo vi
detur, ꝙ poſſit ex pluribus cauſis ſimilibus agi. ff. de exce.
rei iudi. l. ex ſcatāte. §. Latinus. j. eo. §. ſi minus. Item quid
in interdictis? Videt̄ quòd cū ſint perſonalia, qđ habeāt,
quo ad hoc naturam perſonalium, ut dicā j. de interdic.
§. recuperādæ. & no. Inn. extra de do. c. inter dilectos. In
glo. ſed in quo io ſi. hęc gl. bona eſt, & vera, ſecundū oēs,
Io glo. i. quia apparet. ibi, & tamē hic dicit, ꝙ ſic. hęc gl.
fortiſſime arguit, nemo ad impoſſibile obligatur, nec ali
qua actio pōt dari ad impoſſibile, ſed impoſſibile eſt rem
meā mihi dari, ergo īpoſſibile eſt agi cōdi. furtiua ad dan
dum, quod meum eſt. In eadem gl. cum dicit. intēdit, hęc
glo. neſciēs in lucē euadere, cōuertit ſe ad obſcura, ne vi
deat̄. & concedit, quòd hæc actio, non datur ad dandum,
ſed reſtituendū rē. Nec ob. tex. ſi appareat eos dare opor
tere, &c. qui videtur ſupponere, quod agitur ad dandum,
quia non refertur ad condict. furt. de qua ſtatim locutus
eſt, ſed ad condictionem, prout eſt genus, & prout poni-
tur pro omni actione perſonali, quaſi dicat, fur tenetur
condictio. furt. ad reſtituendum, ſicut teneretur, quicun
que alius alia condictio, ad dandum, ſi apparet, cum
dare oporte. Hanc arbitror fuiſſe intentionem gloſſ.

de lõge adductam, & credo, ꝙ ille, qui cõpoſuit tex. nun
quam hoc cogitauit. In ea.glo.ibi, ſed hoc eſt ſpeciale, ut
hic dr.gl.uult reſpõdere ad unam oppoſitionem, quæ poſ
ſet fieri. Vos concluditis, ꝙ hac condi. agitur ad reſtituen
dum, in quo ergo eſt ſpeciale in iſta, quia & aliæ uidẽtur
ad hoc competere, & ſic nil in ea eſt ſpeciale, & tamẽ tex
tus ſupponit, ꝙ ſit ſpeciale, ad hoc intẽdit glo. reſpõdere,
quia nulla alia condi. competit domino pro reſtitutione
rei ſuæ, niſi hęc, unde ſi aliquæ cõpetãt ad reſtituẽdũ, dic
quòd uerũ eſt, nõ domino, ſed domino non. Hęc reſpon
ſio non uidetur uera, quia reperiuntur aliæ condict. cõpe
tere dño pro reſtitutione rei ſuę ſicut cõdictio ſine cauſa.
ff. rerum amo. l. rerum quidem. §. i. Itẽ condit. inde. ff. de
condi. inde. l. ſi urban. & l. indebiti. §. i. ff. de condi. cauſa
data l. ſi procuratori. §. fi. Item certi condit. generalis. ff. ſi
cer. pet. l. certi cõdictio. §. competit. de tritic. l. ii. Nec cre
do, ꝙ iſte tex. nec aliquis dicat, quòd ſola condictio furti
ua, cõpetat dño, ꝓ furẽ, imo & omnes aliæ degenerãt in
odiũ furis. Vnde qñ hic dicit hac actione. ſ. condi. fur. uel
alia. & ita etiam itel igitur ff. uſufr. quemadmo. ca. l. fina.
§. final. ubi loquitur generaliter rem ſuam neminẽ, niſi
a fure condicere poſſe, quaſi dicat, ꝙ contra furem poteſt
c agi, quacũque cõdi. In ea. glo. in fi. c ſed ſecũdũ hoc ni-
hil ſpeciale eſſet in fure, quia contra quemlibet agitur tri
ticaria, pro poſſeſſionem ff. de tritica. l. ii. quod tñ iſte tex.
innuit. Quid ergo dicemus ad cõtrarium, quòd ad hoc ob
8 ſtat? Põt dici, quòd hæc cõdictio furtiua, † habet ſpeciale
in hoc, quia ille, qui agit aliis cõdictionibus, nõ habet di
cere ſe dominũ, nec cõcludere, per medium dominij, in
iſta ſic. ff. de cõdi. fur. l. i. unde qui agit cõmodati, uel de
poſiti, non agit, quia dominus, ſed quia cõmodauit: ſecus
in condi. fur. & in hoc ſpeciale in ea, & cõcluditur ad di
mittendũ, uel dandam rem ſecundum Iac. Vel poteſt di-
ci, quòd condictio furtiua cõpetit ad dandũ, ſi res itereat
9 ff. de cõdi. fur. l. ſi pro fure. & l. & ideo. & ſic iſte text. † de
bet intelligi, ꝙ hac cõdi. furtiua agitur, ad dãdum quan-
do res nõ extat, & hoc caſu loquitur iſte text. In ueritate
iſte tex. loquitur quando res extat, & apparet, quia loqui-
tur in caſu, quo res uendicare poteſt, ut ibi, quãuis ad uer
ſus &c. quæ uendicari nõ põt, niſi extet, ſ. de re iud. §. ſi tñ.
Prętetea iſte tex. ponit regulam, & exceptionem. Regula
eſt, ꝙ nemo agit ad dandum rem ſuam, niſi contra furem
exceptio debet eſſe de regula. ff. de regu. iur. l. hic autẽ nõ
eſſet de regula, niſi poſſit res ſua peti dari, ergò ſequitur,
ꝙ poſſit peti dari oportere, & hoc non poteſt negare qui
d non uolueret calũniari tex. Quid ergo ad regulã? dicas, d
ꝙ quamuis ſit impoſſibile rem meam mihi dari, nihilomi
nus hęc petitio admittitur contra omnem rigorem iuris,
& cõtra propriam ſignificationẽ uerbi dandi, odio furis.
unde quãdo res extat: hoc uerbũ, dare, accipit pro redde
re, & ideo text. dicit hic recipiendæ rei gratia. & ſumitur
hic dare, improprie, ſicut & quãdoq; reddere, pro dare.
ff. de uer. ſig. l. uerbum reddendi, ſed quando nõ extat im
proprie, quia in hac actione uenit ęſtimatio. ff. de condi.
fur. l. in re. in qua certũ eſt, proprie dari. Sed quare indu
ctum eſt, ꝙ agatur ad dãdũ? Reſpondeo, propria natura
condictionum eſt, quòd per eas agitur ad dandum, ut J. §.
prox. & frequẽtiſſimo cõtingit ꝙ æſtimatio uenit in hac
actione, ut ff. de condi. fur. l. ni. ideo iura indiſtincte cõceſ
ſerunt agi ad dãdum aduertentes, quòd erat poſſibile, ꝙ
frequenter contingebat, uidelicet fieri cõdemnationem
in intereſſe, ſeu æſtimatione. & hoc etiam aduertit legiſ-
lator, cum dicit, quòd licet rem noſtram, nõ poſſumus ſti
pulari, poſſumus tamen, quòd ex cauſa furtiuæ debetur. ff.
de uerb. ſig. l. ſcire debemus. §. fi. quę niũ luũ facit ad intel
e lectũ huius §. In glo. i rei uẽdi. e. ibi, cum allegat de tri-
tic. l. i. & ii. hæc glo. procedit in malæ fidei poſſeſſ. rei mobi
lis ſcienter eam contrectante, qui committit furtũ. C. qđ
cũ eo. l. ſi liberam. & C. de fur. l. alienum. In fi. eiuſdẽ gl.
f prima uerior. f nã per eã non agit dominus ad dandũ,
niſi contra furem, ſed ad reſtituendũ, uel ſorte ad poſſeſ-
ſionem. ff. de triti. l. ii. Doctores tractant hic materias, qua

ſi omnium condictionum, & ſatis faciliter trãſeunt, po-
nendo, & ſumẽdo aliqua de materiis eorũ quæ melius pa
tet per ſpeciales titulos cuiuſlibet in textibus, & in gl. qđ
hic recitare non eſſet, niſi denigrare papyrũ. Quęram⁹ tñ
aliqua circa materiam huius cõdictionis furtiuæ, de qua
10 ſpecialiter hic agitur. primo † cui competat. Et certũ eſt,
quòd domino, ut ff. de condi. fur. l. i. uel quaſi domino, ut
tutori, ut ibi no. Sed certe ille non eſt quaſi dominus, ſed
eſt loco domini. Sed quid dices de pręlatis, & rectorib⁹
eccleſiarum, nunquid poſſunt agere cõdict. furt. Videtur
quòd ſic, ad inſtar tutoris. & curatoris: & per dictũ §. Qđ
uerum eſt, ſi agant nomine eccleſię, quę ẽ domina, ut di
xi ſupra §. omniũ, ſed ſuo non uiderẽtur poſſe agere, quia
non ſunt domini, ſed forte fructib. ſeparatis poſſunt, qã
faciũt ſuos, ut ſcripſi. C. de ſacroſanct. eccle. authen. hoc
ius. Sed quid de bo. fi. poſ. qui poſſit agere publicianã? Vi
detur, ꝙ competat ſaltem ei utilis cond. fur. ff. de pig. l. ſi.
ab eo. Gl. uidetur ſentire cõtra. ff. de cond. fur. l. & ideo.
agat ergo tritica ut ibi notatur. Sed quid de depoſitariis,
& aliis, qui non habent ius in re? Glo. dicit, quòd ſubueni
tur eis offi. iud. uel per actionẽ in factũ. C. de agri. & cẽſ.
l. ſi coloni. Illa lex loquitur i caſu ſuo ſpeciali, tamẽ eadẽ
æquitate uidetur ſuccurrẽdum aliis, licet ibi non loquat
de talibus, qui non poſſident, ſed de ueris poſſeſſoribus.
ſcilicet C. de pręto. pig. l. i. & ii. videt loqui de miſſo i poſ
ſeſſione, qui nõ poſſidet. Canoniſtæ uero prouident per
cõdict. ex canone reintegrandæ. & per c. ſæpe extra de re
ſti. ſpo. dic ut ibi. & i Spe. de peti. & poſſ. §. i. uerſic. quid ſi
depoſitarius. Quid de utili domino, nunquid poteſt age-
re condi. furtiua, nõ uidetur, quia colonus non poteſt age
re, ut ff. loca. l. cum in plures. §. meſſem a cõtrario ſenſu,
ſed ibi in colono ad modicum tempus, ſecus ſi ad nõ mo
dicũ. dic ut ſ. de re. diui. §. is uero. & §. ſi tamen. & dic, ꝙ
hęc cõdictio cõpetit domino, & ſi deſierit eſſe dñs, dũm
ſine facto ſuo, ut ibi. uiđ ff. de cõdi. fur. l. ſiue §. tãdiu. Quę
ritur contra quem competit, uide ff. de condit. fur. l. ſi p
11 fure: §. fina. & l. lex furtiua. Quęritur ultra, † ad quid cõ
petat, & certum eſt, quòd ſi res extat ipſa cõdicitur, ut d.
§. ſi tñ. & hoc ff. de tritic. l. ii. cum omni itereſſe, ut l. iii. ff.
eo. & nedum res ipſa imo ꝙ factũ eſt ex ipſa. ff. eo. l. ex ar
gento, uel quod ſupereſt c. tit. l. ſi ſeruus. §. boue. Sed quæ
ri poteſt, quid ſi res interierit, nũquid petetur ipſa res, uel
æſtimatio, glo. dicit, ꝙ petetur res ipſa. & fiet condemna
tio in æſtimatione. ff. eo. l. in re furtiua. & pro illa gl. uide
tur expreſſum eo. ti. l. iii. in fi. facit & ff. de fur. l. ſi quis uxo
ri. §. pe. de uerbo. obli. l. ſi ſeruum. § fi. Cõtrarium uidetur
expreſſum in d. l. in re furtiua. ff. de do. cauſa mor. l. ſi filio
fam. l. ai. de condit. indeb. l. in ſumma. §. in frumẽto. Poſſet
dici, ꝙ ſi certũ eſt, rẽ nõ extare, debet peti ęſtimatio, & ſi
rẽ petere, male peteret. & ita tenet Inn. extra de ſen. exc.
c. ſacro. nu. 11. & ita tenet contra glo. ordinarias iu. ciui.
Spec. uſ tenere, ꝙ põt peti res, ſiue æſtimatio, forte uult
dicere, põt peti res, ſi extat, uel ęſtimatio ſi res non extat
de hoc l Specu. de li. concep. §. ad huius, uerſ. item no. &
de ob. & ſolu. §. ſequitur uerſ. quid ſi petij. Quicquid te
neas, credo, ꝙ ubi res non extat, & eſt certum, eſt faciẽda
mentio de hoc, ſicut dixi, quando qs dolo rem deſiit poſ
ſidere. ſupra eodem, §. omnium. uide per textum ſupra al
legatum, qui uidetur concludere, quòd etiam res mortua
condicitur, crederem libellum procedere, etiam ſi cõdi-
cat mortuam, duntamen eam non exprimat mortuam in
libello. ſi. n. hoc exprimeret ad impoſſibile cõcluderet,
& credo, quòd ſi aduerſarius excipiat, quòd res eſt mor
tua, quòd debet cõcludere ad pretiũ, quod male excipit.
Item credo, quòd ſi dicat rem mortuam, & concludat ad
æſtimationẽ, quòd bene cõcludit per leges allegatas pro
hac parte. Item, quòd ſi probabiliter dubitet, an res ex-
tet, uel non, quòd poteſt cõcludere alternatiue quare pe-
to rem, ſi extet mihi dari, ſi nõ extet talem ęſtimationem.
ff. quorum legato l. prima §. quod. & ita nullam de opi-
nionibus prędictis, ad literam teneo. Ex prędictis pa-
tet forma, & concluſio libelli, quare ſuper eo nihil ela-
borandum

borandū eſt. In ſumma notatur, quòd ſecurius eſt agere triticario ad poſſeſſionem, quā hac actione propter difficilē probationē dominii, ut dixi ſupra eodē §. omnium.

a Adnot. Sic itaque. Diuide ſecundū Ang. & ſummā ſm eundē. Dominus rei nō pōt agere ad dandum rem ſuā, niſi contra furem odio furis: & actiones in rem competunt ad uendicandū, perſonales autem ad dandum vel faciendum. h. d.

b Intellige idem tenet hic Angelus,

c In fi. Idē tenet hic Ang. cū Ioa. Fabri. vide eū hic in 2. col. vſq; ad uerſ. videamus itaq;. q. eſt i ſeq. col. ante finē. ubi tractat illā qōnē, nunq̄d, qui olim poſſidebat, pſumatur hodie poſſidere. & durat hæc qō p totā col. ſequentē. l. tertiā, uſq; ad col. quarta poſt prin. in uerſ. Quæro ſecūdo. ubi tractat illa qō an q poſſidet rē hodie pſumat dñs. Itē ppe finē quartæ col. q̄rit an olim dominus, præſumatur hodie dominus.

d Dicas. Vide dominū. Iaſo. hic. 10 v. colum. in uerſi. in fi. gl. pro clara intelligentia.

e Rei. Vendi. Quærit hic An. ſuper iſta gloſſ. an rei uendi. tollatur per conditionem furtiuam, uel contra.

f Prima uerior. Idem tenet hic An. Itē An. hic in pen. col. poſt prin. in uerſi, in gl. denūtiare. q̄rit, an ſit de neceſſitate, q ſi creditor interpellet debitorem extra iudiciū, ſi uult eū conuenire. Vide et hic do. Iaſ. in vij. col. ppe fi. in uer. gl. in uerbo, denūtiare. Itē uide p Aret. in d. pe. col. in fi. formā libelli in conditione furti. de hoc per dominum Iaſonem in pe. col. in fi. uerſi. extra glo. uide Pet. Iac. in ti. de cōdict. furti.

1 Actio quid contineat.
2 Hypothecaria cui competat.
3 §. Appellamus, ſenſus.
4 Mulctandus non eſt, ſtatim confitens.

Appellamus autem in rem ac. Quidā faciunt hic §. quidam noo. Do. Iacob. & Pet. legunt ſub §. præcedenti. caſus patet. Domine, ego uidi tractatus de actionibus realibus, & perſonalibus. Quæro a uobis an hę actiones habeant aliquod nomen generale. Imperator reſpondet, q imo, appellamus, &c. proſequere tex. cum is §. nullius eſt utilitatis, vel modicę, loquitur. n. de una doctrina nominū. quæ [grāmaticis] pertinacibus relinquatur. C. de cōſti.

1 pe. l. 2. in gl. quare hic nihil dico. † Illud tñ no. q uerbū, actionis utranq; actionē cōprehendit. C. de hęre. uendi. l. fi. & iō ſi qs legaret, uel crederet actiones. vī quod legatarius poſſit intentare reales, & perſonales per illū tex. in ſui ratione. Sed q̄d ſi uni daret, uel legaret oēs ſuas uendicationes, alii cōdict. & eſt ibi aliquod debitum, pro quo cōpetunt hypo. & perſonalis, quis intentabit hypo. & qs

2 perſonalē? ut quod eū † hypothe. ſit neceſſoria, quod competat illi, cui perſonalis competit. ille §. facit ad cōtrariū uide §. de fideiuſſo. §. ac oe. In glo. ideo dicit in fi. hoc nihil eſt, quia illę cōpetunt ad reddendum; ſed reſtituēdū. ff. commodati. l. 3. §. hęres. & l. ſi ut certo. in princ. & l. rē

3 mihi. Vnde hic loquitur † ſolum de illis perſonalibus, quę competunt ad dandū, unde non oēs competunt ad dādū, imo ut quis liberetur. ff. de cōdi. ſine cauſa. l. qui ſine. & ad repetendum, quod datū eſt ut condict ob turpē cauſam. indebiti, ut patet per titu. de condi. ob turpem cauſam, & indebiti. In glo. dicunt quidam. in fi. Doct. hāc approbant, quia ſi oporteret denunciare in reali, ſicut in perſonali. nulla tamen poteſt probari authoritate, niſi quia ille tex. ſic dicit. Et no. quòd per hanc glo. uidetur determina

4 ri quæſtio, ubi quis uocatur † ad iudicium debetur de conſuetudine emanda ab illo, qui ſuccūbit. Pone, quòd uocaui te ad iudicium, & peto x. quę mihi debes: tu ſtatim confiteris, & dicis non debere te emandam, quia ſi requiſiuiſſem, ſoluiſſes, quare dicis me debere, non te, nūquid bene dicis? Non uidetur. Per hanc gl. tamen poſſet dici, q hoc caſu ſit neceſſaria denunciatio, eū ego non debeat puniri, qa non ſum in mora: quinimo uidet, quod nō debeam expenſas hoc caſu. In glo. nere. in fi. C. defenſo. ciuita. l. defenſores & ff. de origine iur. l. ij. §. exactis.

1 Pœnales actiones quæ.
2 Punibilitas criminis. 3.
4 Executoris teſtamentarij quando coercendi.
5 Pœna quando debeat confeſſus.

6 Mutuans ſi dominium probet.
7 Contractus qui neſtiatur.
8 Actionum quæ potius eligenda.
9 Promiſſio quando an non ualeat.
10 Traditio ſine cauſa nulla.
11 Promiſſi, quæ, an non queant.
12 Scientia an inualidum ualidet.
13 Præcarij & commod. deprehendendi formæ.
14 Depoſitum uarie repeti.
15 L. pro ſocio. ff. pro ſocio. ſenſus.

a Sequens a illa diuiſio eſt. Caſus iſtius §. planus eſt. Domine Imperator, ego uide ſupra quaſdā diuiſiones actionum. eſt ne alia diuiſio? Imperator dicit, quod ſic. Nā quędā ſunt rei perſequēdæ, quędā pœnæ. &c. text. eſt planus. In gloſſ. tertia diuiſio. in fi. Prima fuit, q quędam reales, quędam perſonales. ſ. §. omniū. Secunda, q quędā ciuiles, quædam prętoriæ. ſ. §. ſed iſtæ multę enim ſunt diuiſiones, ut uidebis in glo. i. j. eo. §. ſunt pręterea. vide ibi.

b In glo. ſed nonne. in fine. b Item intereſt cuiuſlibet, ne in loco publico q̄d fiat. ff. ne quid in loco public. l. 2. §. i. de oper. noui nūtiatione. l. nam reipublicę. ſecundū Loctores melius ff. de popul. actio. l. i. i gl. quę ſunt x. in fine. Hęc glo. videtur aduerſari magnę glo. ī. eo. §. pęnales. verſi. item aduerſus eum. ubi uidetur concludere, q ibi illa actio dicitur pœnalis, quia in ea iuratur in litem, & tñ conſtat, quod illud iuramētum venit ibi of cio iudicis, ſicut in qualibet. & idē nota. C. re. amo. l. 2. Sed dic, quod hæc glo. eſt uera. Nam nulla actio eſt pœnalis propter hoc, quia iuratur in litem, unde illa actio ſic dicit, ibi pœnalis ex alia cauſa non, quia iuratur in litem ubi ſcripſi. In glo. ad utranque. in fine. ſed in primo caſu datur certi condictio ex mutuo, in ſecundo, certi condictio ex ſtipulatione. vide ff. ſi certum petatur. l. certi condict. §. quoniam. & quod ſcripſi ſupra de uerb. oblig. in princ. In gl. ſed nonne ibi. cum allega. ſupra eodem §. pœnales. Hoc exemplum non eſt bonum. pluſquam enim ridiculū eſt dicere, quòd actio exempto. & cęterę bonæ fidei, in quibus iuratur in litem, ſint pœnales, ut dixi ſupra ſuper gl. quæ ſunt x. Pręterea, eſt contra caſum huius §. quoniam ponit eas rei perſecutorias. Item ſi dicerentur hę pœnales, quia iuratur in litem in eo, quod excedunt ueram ęſtimationē, potius dicerent mixtæ, quàm mere pęnales, in uerſicu. plane. Pone ergo exemplum in actione legis Aquiliæ, qā interfeciſti ſeruum meū, vel animal, ut ſ. eo. §. pœnales uidetur, quod rei uendica. & aliæ reales ſunt

1 † pœnales, quando dantur contra illum, qui dolo deſiit poſſidere, uel culpa, & nihil adeſt, ut ſi poſſeſſor occidit rem, quæ uendicat, uel forte culpa eius interiit, uel forte donauit, uel eam perdidit ad locū, uel alias: nam, tunc eo nihil adeſt. ff. ad legem Aquiliam, l. item Mela §. ſed ſi ſeruum plures. So. qui dolo, vel culpa deſiit poſſidere habetur pro poſſeſſore fictione iuris, & quaſi tenēs, & poſſidens conuenitur, non quaſi delinquens, ideirco nō reputatur ei pœna, cū fingatur poſſidere, ut l. parem, de regulis iuris. & l. qui dolo. eo. tit. & hoc qa ſemel poſſedit. Sed ubi lex dicit aliquem teneri, qui nunquam poſſedit ex delicto ſuo, ſicut in actione legis Aquilię, tunc cenſetur pœnalis, ut dicto §. ſed ſi ſeruū plures. Vel poteſt dici, quòd ubi res non extat, non agitur reali, ut ſ. de rerū diuiſione. §. ſi tamen. In gloſſ. ſcilicet hæredis, in fine. Quid in aliis caſibus, in quibus eſt eadem ratio? V. g. ſubito currentibus hoſtibus, neceſſe mihi fuit rem deponere, uel forte ſuperuenerūt mihi noua, quod latrones erat in uia, qui mihi inſidiabantur, vel forte peregrinus infirmitate ſubita grauatus. non potuit eligere ſibi hoſpitē, vel aliquē de circunſtantibus, cui ſua commēdaret, nunquid erit idē? non uī, quia hoc eſt pœnale, & non extendendum, ut l. interpretatione. ff. de pœ. & contra rationē iuris ſtatutum, & ipſius actionis naturam, & ideo non uidetur extendēdū, ut l. quod uero contra rationem. ff. de legi. ſuper hoc adeas prætorem, vel Auguſtum pro lege condenda. Item quod ſi non cauſa tumultus populorum, ſed forte uidit inimi-

cuio

cuniæ meę quantitatẽ:nihilominus idẽ Mar.dictam pecu
nię quantitatem mihi reddere contradicit indebite,quare
peto dictũ Mar.i dicta tali quãtitate mihi reddẽda, & ſol
uenda per ſententiam condẽnari.& ad hoc propono certi
condict.ex mutuo.Eodẽ modo potes formare in aliis re-
bus mutuatis,quæ conſiſtũt,põdere,numero,uel mẽſura.
uide ſ.quibus mod.re contrahi.ob.§.mutui.Quid ſi non
dicat pecuniã ſuam , nunquid procedit libellus?Nõ uide
tur,quia nõ eſt mutuũ , niſi ſit res mutuãtis,not.ff.de fide
iuſ.l.ſi quis pro eo.& melius ff.ſi cer.pet.l.certi condicti.
§.ſi nũmos,C.ſi cer.pe.l.quãuis.ff.ſi cer.pe.l.2.§.appella-
ta.Nunquid† ergo creditor habet probare dñium rei mu
6 tuatę?Non vr̃ dubiũ,qn ſic per pdicta iura,alias hac actio
ne agere non põt,niſi recipiẽs conſumpſiſſet ff.ſi cer.pet.
l.nã & ſi fur.§.1.vel cũ ſuo miſcuiſſet.ff.de ſolutio.l.ſi alie
ni,qđ eſt difficile pbare,& ſm hoc vix, aut nunquã agẽs
ex mutuo obtineret. Vnde oẽs moderni dñt, quod agens
ex mutuo habet ponere ſe dñm ,ſed non oportet proba-
re,quia recipiens non põt ei referre quęſtionem,ſeu cau
ſam dominii,cũ habeat cauſam ab illo.C.loca.l.ſi qs con
ductionis.C.de pign.actio.l.nec creditores.Et hanc tenet
hic Pe.de Bellaper.& alle.ff.depoſi.l.1.§.ſi prædo.& facit
quod not.C.de non nu.pec.l.1.ff.commo.ita,ut ſi vel fur.
& hoc ſatis approbat æquitas,& cõis uſus.Sed pone,ꝙ for
matur ſic libellus.Dico ꝙ mutuaui Titio x. quæ per ſtipu
lationem promiſit mihi reddere quare peto,&c.quæritur
nunquid procedat?Rñdeo nõ,quia dubius eſt,nec p eum
ſcitur,qua actione,agitur.Certum eſt enim, ꝙ ubi ex eo-
dem facto plures põt competere actiones,vna eſt eligẽda
& nominanda,vt plene not.ff.de eden.l.1.in ſi.magnę gl.
Ex facto ãt propoſito poſſunt competere duę actiones: vi
delicet certi condi.ex mutuo,& certi condi.ex ſtipulatio
ne,ſi ſtipulatio fuerit ex interuallo appoſita,& ſic una de
bet nominari.Pręterea debet declarari, an ſtipulatio fuit
interpoſita incõtinenti,uel ex interuallo , quia ſi inconti
nẽti,vna naſcit̃ actio,videlicet ex ſtipulatione,ſi ex inter-
uallo,duæ.ff.de noua.l.ſi ita.c.1.cũ l.ſeq.igitur non vide-
tur procedere,niſi declaret an incontinenti, vel ex inter
uallo fuit ſtipulatus. Sed ſi dicat & declaret , & inconti-
nẽti, tũc bene procedit,quia conſtat,ꝙ ea ſola ſtipulatio
ne agit.Si vero dicat,ꝙ ex interuallo,nõ procedit,niſi de
claret qua actione agat,vt d.gl.no.ff.de reg.iur. l. nemo.
§.quoties.cũ ſint duę actiones,ut hic in tex.Quid ſi dicat,
mutuaui tibi x.quæ promiſiſti reddere in ſcriptis,& per li
teras tali ſigillo ſigillatas,nunqd procedit?Dicas,ꝙ non
7 ea rõne,quia obligatio† literarũ eſt hodie modus veſtiẽ-
di cõtractus,ſicut ſtipulatio,& ex ea agit̃,ut dixi.ff. de lite
ra.oblig.igitur ꝙ in ſtipulatione interpoſita,poſt mutuũ
dixi,& hic debet intelligi & ideo dic vt ſ. proxime dixi.
ꝙ parũ aduocati aduertũt.Pone ego agebam certi cond.
ex mutuo,produxi inſtrumentũ,ſeu literam ad probandã
intẽtionẽ meã,p quẽ apparet,ꝙ in datione,& receptione
pecuniæ fui ſtipulatus,& cõceſſa litera,nunqd cado? Nõ
dubium,ꝙ ſic,quia per illa, quę produxi luculẽter appa-
ret,ꝙ male ago certi condi.qa ibi eſt ſtipulatio,& ſcriptu
ra, & ita nõ cõpetit certi cõdi.ex mutuo per d. l.ſi ita.§.1.

Quid ergo,ſi per inſtrũm productum vel literam appa-
ret,ꝙ fuit mutuũ,ſtipulatio & literarũ obligatio, quia ibi
continet̃,ꝙ reus recepit x.mutuo, quę per ſtipulationem
promiſit reddere,tenore huius publici inſtrumẽti, q̃ritur
8 nunquid debet eligere, & quid.† Et vr̃ , ꝙ debeat eligere
ex ſtipulatione,cũ ſit firmior, & magis firmum præfertur
minus firmo,ff.de rei vẽd.l.ſi id,qđ.& vidiſti ſ.quib. mo.
tol.obl.§ pręterea.de uer.ob.in princ.Hęc ãt procedunt,
& libelli ſupradicti,vbi ſolũ petitur res mutuata.Si autem
petatur ualor quantiplurimi,iuxta l.vinũ.ff.ſi cert.pet.eſt
de eo facienda mentio in libellu,ſed ſi facta nõ fuerit, ni
hilominus poteſt pceſſu pendente implorari officiũ,ubi
per officium uenit,ut plene no.in Spe.de obl.& ſolu.§.ſe
quitur uidere.de certi cõdi.uer.ad huius.nu.6.& ſeq. Pe.
de Bellaper.quęrit hic,an ſi quis ſit obligatus ad certã mo
netã poſſit de alia ſoluere, & an ſi moneta illa collat̃ , ſi
liberatur,hoc non eſt hic pprium.iõ nõ pſequor,de hoc
tñ ſatis ſcripſi ſ. quib.mo.tol.obli.in prin.& C.de ſol.Au-
thẽ.hoc itaq;.uide in breuiariũ & de hoc ff.ſi cer.peta.l.ii.
g §.appellata. Quomodo autẽ format̃ libellus, g ubi agi-
tur ex mutuo ex contractu in ſcriptis,uide ſ. de lit.oblig.
ubi ſatis plene ſcripſi:Nunc uideamus de cer.cond.ex ſti
pulatione,in qua patet libellus,dico ꝯ Mar.ꝙ licet talem
ſummã,uel quantitatẽ pecuniæ eidẽ mutuauerim, ipſam
que per ſtipulationem mihi reddere pmiſit,nihilominus
eã reddere ꝯdicit, quare peto dictũ Mar.cõdẽnari,&c.Et
eſt ſciendũ ꝙ ex ſtipulatione oritur certi cõd. ex ſtipula-
tione,ubi certũ uertit̃ in obligatione,ſed ubi incertũ,tũc
nõ dict.certi. Sed Doc.moderni conſueuerunt dicere,ꝙ
dicti incerti,non eſt proprium nomen actionis.Sed ſatis
põt dici ꝯ,ut ſcripſi ſ.de uer.obl.in prin. ubi multas leges
ad hoc alleg.Occaſione pręmiſſorum Pet.quęrit, quid ſi
quis agat ex ſtipulatione, nulla cauſa adiecta? V.g.peto x.
quæ mihi promiſiſti, nunquid talis libellus procedit?ipſe
dicit,ꝙ ſic, quia ſtipulatio eſt legitimus contractus de iu
re ciuili inductus,igitur actionẽ parit,ff.de pact.legitima
& l.conuentionum.Verum eſt, ꝙ actor excep. repellitur
l.2.§.circa.uerſi.ſi quis.ff.de dol.ma & me.ex. Vbi autem
fuit cauſa,tunc aut præterita,aut futura. Primo caſu, aut
fuit falſa,aut uera: ſi falſa,repellit̃, niſi ſciens falſum pmi
ſiſſet.ſi uera , non repellit̃, ſi ob futuram competit actio-
nẽ,ſed niſi impleat,repellit̃ exceptione. C.de re. permu.
l.ex placito.C.de trãſactio l.ſiue apud acta ſm eum.Eſt er
go ſua intentio reprehendere glo. quæ eſt in d.l.2 §. cir-
ca ubi.gl tenet,ꝙ talis libellus non procedit,ſed Pet.di-
cit,ꝙ pcedit.Sed obſ.exceptio cum diſtinctione,quã ſ.fe
ci.illa quõ ſupponit aliã, uidelicet, an pmiſsio ſine cã te-
9 neat.Ad cuius † euidẽtiam oportet diſtinguere , nã inter-
dũ promittitur ſine aliqua cã expreſſa . vel tacita:interdũ
cauſa expreſſa,uel ſaltem intellecta tacite. Redeamus ad
primũ,ubi reperitur unde promiſsio, nec apparet aliqua
cauſa expreſſa,uel tacita,ab aliqua partiũ, quęritur an ua-
leat.Et ſcio,ꝙ glo.tenet in d.l.2.§.circa, quòd non ualet.
Et ẽt idẽ ur̃ tenere Pet. niſi quòd dici , ꝙ ſtipulatio ualet
ipſo iure.Sed ob.exceptio,& ita concordat cum gl. ſaltẽ
in effectu.Et ita tenet.Dy.extra de regul.iuris.c.qđ ſemel.
lib.6.Pręterea uidetur caſus in d.§.circa.ff.de proba.l.cũ
de indebito.§ ſi. Sed contra hoc uidetur, quia paria ſunt
indebitum promittere, & ſoluere.C. ad leg. Fal.l.ſi.ff.de
dona.l.ſi patronus.§.de illo. Sed ſoluens ſcienter indebi
tum ſciẽti,non repetit cũ donare uideatur,ut l.1.ff.de con
di.indeb.& de ope. lib.l.Campanus.ergo promittens ui-
det̃,ꝙ debeat efficaciter obligari.Pręterea p hoc faciunt
ff.de noua.l.ſi quis legauerit.de condi.indeb.l. fideicõmiſ
ſum.per quas uidetur probari , ꝙ pmittẽs ſciẽter,uidetur
donare,ſicut ſoluens.Sol.primã opinio.credo uerã,ꝙ ſal
10 tem obſtet exceptio,per d.§ circa.† Præterea traditio,&
promiſsio ęquiparantur,ut ſ.allegatum eſt.Sed conſtet,ꝙ
ubi ſit traditio abſque cauſa,dñium non transfertur, ut ff.
de acquirendu rerum dominio. l.nũquam nuda traditio
& no.ſ.de re.di.§.per traditionem . ergo ubi ſit promiſ-
ſio ſine cauſa , uidetur,ꝙ non obliget efficaciter.& pro
hoc facit,qa ſi contractus initus,& cũ cauſa, inter ſciẽtes
non ineſſe cauſam uerã non teneret,multominus qñ ſci-
uit nullã.ff.de contrahẽ.empt.l.domũ. in ſi. Ad ꝯria patet
rñſio, ꝙ oĩa loquuntur,ubi aliqua cauſa inter partes ſup-
ponebatur.Nos loquimur in caſu,quo nulla eſt cauſa,un
de non eſt idẽ,nullã cauſam in eſſe, nec ſupponi, uel ali-
quam ſupponi,licet non uerã,ut no.d.§. p traditionẽ. in
ſimili gl.cauſa pcedẽte,&c. Quid ſi talis promiſſor ſoluit
rẽ,quã ſine cauſa promiſerat ſciens, nunqd põt repetere?
Põt dici,ꝙ nõ,quaſi ſit melior conditio poſſidẽtis . ar.p-
dictæ.l.domo.in ſi.& illorũ, q̃ gl.no.in d. §.circa. & Dy.
in d.c.qđ ſemel.Sed nunquid quęſtio transfert dñium rei
ſolutę?Credo ꝙ non,per d.l nunquã nuda.cũ nulla cauſa
ſit.unde qñ eſt cauſa,licẽt non uera,tunc trãsfertur , ſed
ubi nulla,non,ut d.§.per traditionẽ.no.Et ſic ille recipiẽs
non poſſet rẽ uendicare, ſi caderet a poſſ.eiuſdẽ, cũ non
eſſet

eſſet factos dominus. Sed quid ſi promittatur ob cauſam prçteritã & falſam, quia ſi ob futuram, quæſtio nõ hẽt dubiũ, nam illa determinatur in l. ſi repetenti. C. de cõdit. ob cauſam, & in dicto §. circa. ver. proinde. Sed ubi ob prçteritã, uel prçſentem, quç creditur ineſſe, gl. diſtinguit in d. §. circa. quia aut ambo credũt cauſam ineſſe, q̃ non ineſt. Aut ambo ſciunt nõ ineſſe, aut alter, & tũc aut ſtipulator: aut promiſſor. Redeamus per ordinem ad ſingula. Quæritur circa primũ, ubi ambo credebãt cauſam ineſſe, & non ineſt. glo. dicit, ꝙ non ualet ſtipulatio. Contra hoc uř expreſſum, quia promiſſio, & ſolutio æquiparantur, ut ſupra ſatis allegatum eſt. Sed conſtat, ꝙ datum ob falſam cauſam, quæ credebatur ineſſe, non repetitur, ut l. damus. & l. in ſumma. §. id qđ ff. de condit. indebiti. ergo nec ꝓmiſſum impeditur, quominus peti poſſit. Sed ad hoc rñdet Dy. in d. c. quod ſemel. quia facilius denegatur repetitio, quàm concedatur petitio. Sed contra, quia certum eſt, ꝙ hodie tñ operatur ſola promiſſio in natura donationis, quantum olim promiſſio & traditio, ut l. ſi quis argentũ. C. de donationibus. Sed ſola traditio cauſat donationem præſumptam, quando ex cauſa, quç creditur ineſſe ſit traditio, ut d. l. damus. & d. §. id quod. ergo, & promiſſio. Sed ad hoc poteſt reſponderi, quod l. ſi quis argentũ. loquitur in aliis terminis, uidelicet, vbi cõſtabat, & agebatur, quòd eſſet donatio, ſed nos loquimur, quãdo uterque credebat cauſam ineſſe, & ita non erat animus donandi, cum donatio abhorreat cauſam ff. de dona. l. donari. Et hoc videtur expreſſum ff. de contrahen. empti. l. domum. in i. reſpõſo. Sed illa obſtat multum Dy. in eo quod Dyn. uidetur uelle quod non poſſit repeti. Sed forte Dyn. intendit loqui, ubi ſciens tradidit, & non erat cauſa finalis, ut infra tangetur. Videamus quid iuris, ubi ambo ſciebant cauſam non ineſſe, tamen ambo ſupponebant eam ineſſe, & hoc conſtat, uel per confeſſionem, vel alias legitime, & ſcis quod glo. quæ uideř loqui proprie hoc caſu, tenet quod non ualet, quia in pari cauſa, & c. ut not. d. §. circa. ſi tamen ſoluatur, non poteſt repeti, prout innuit ibi glo. cum dicit, meliorẽ conditionẽ occupantis & ita etiam tenet Dy. in c. quod ſemel. qui etiam videtur loqui hoc caſu. & hoc uidetur expreſſum in d. l. domum. in ultimo dicto ſupra allegato.

Sed huic obſtat ff. de uerb. obli. l. ſi diuortio. Sed poteſt
11 dici, ꝙ promiſſio rei † quæ præſtari põt, ualet, ſed contractus rei, quæ non eſt, nõ ualet, ut d. l. domũ. & ſic uř, quod ualet promiſſio hoc caſu. Sed in hoc uideř mirabile, quia certum eſt, quod ille, qui recipit indebitum ſcienter, cõmittit furtũ. ff. de furtis. l. falſus. §. i. & ff. de ſolu. l. cũ qs.

Si ergo promittat quis, & tradat ſine cauſa, cũ ſupponeret cauſam in eſſe, recipiens tenetur furti, & ſic repeti poteſt, ſaltem per illam actionem. Sed poteſt reſponderi, qđ illud eſt uerũ, ubi ſciẽs recipit ab ignorante, ſecus a ſciente, ut l. i. ff. de cond. indebi. Sed quid in tertio caſu, quando ſtipulator ſcit cauſam non in eſſe, promiſſor credebat? Gl. ibi non exprimit hunc caſum, uidetur tamen, quod nõ ualeat ſtipulatio, ſaltem in effectu, per dictum §. circa. & per alleg. ſupra. Sed quid in quarto, qñ promiſſor ſciebat cauſam non in eſſe, ſtipulator credebat, quòd ineſſet? Glo. dicit ibi, quod uidetur donaſſe, pro qua uidetur expreſſum. ff. de condi. indebiti. l. fideicommiſſum. de noua. l. ſi qs delegauerit. & faciunt rationes ſ. allegatæ. in prima ratione, qñ ſine omni cauſa promiſſum fuit, uidelicet, quia dñium transfertur, qñ eſt aliqua cauſa, licet falſa, ergo obligatio contrahitur. In contrarium uidetur, quia donatio eſt contractus, qui perficitur conſenſu duorum. ff. de pact. l. i. §. i. ff. de donatio. l. abſenti. C. de donatio. l. ſi quis argentũ. Sed conſtat, ꝙ conſenſus duorum non concurrit in donatione, ubi alter credit cauſam ineſſe, alter nõ. ergo ſequiř, ꝙ non ſit donatio ff cer. pet. l. ſi ergo. Prçterea, quod non ſit donatio apparet omnis enim donatio abhorret cauſam. ff. de donatio. l. donari. de regu. iuris. l. donari. cum igitur promiſſor ſupponat cauſam ineſſe, nõ uidetur habere animum donãdi. Præterea hoc uidetur expreſſum in l. ſi cum aurum tibi. ff. de ſolutio. ubi non uidetur donare, ſciens, cum ibi dicat, quod excipere poteſt, & ſic non dederat. In hoc aduerte, quia ſi quis ex cauſa donationis promitteret ꝑꝑ falſam cauſam, tunc diſtinguitur, an eſſet cauſa impulſiua, an finalis. & in dubio præſumitur impulſiua. de quo ff. de condit. & demonſtr. l. cum tale. §. falſam. ff. de donationib. l. 2. §. ſi. & hoc non tangit noſtram quæſtionem, quia noſtra quæſtio quçrit, ubi eſt ſimplex ꝓmiſſio, nec adiicitur cauſa donationis, quia illa eſt uera cauſa. ſ. donatio, quis forte donatio fieret ad aliã falsã cauſam. ſed quæſtio procedit, ubi ob falſam cauſam directè promittit, ueluti, quia ſcripſiſti mihi librũ, vel quia pro me iuiſti Romã, in qua uideretur poſſe dici probabiliter, quòd ſtipulatio non teneat, ſaltẽ in effectu per leges & rationes ſ. allegatas, & de hoc videtur expreſſum. ff. de contrah. emp. l. domum. ver. ſi. ſin autem uenditor. Prçterea certum eſt, quod lex diſtincte improbat promiſſionem ſine cauſa, ut d. §. circa. quo-
12 modo ergo † ſcientia partis faciet ualere, quod de ſe non ualet? & iuris ordinẽ immutare, cum nec pactum expreſſum hoc poſſet, C. de pact. l. pacta quç contra. ff de fideiuſ. l. cum lex. Nec obſt. in contrarium allegata. Et primo. l. ff. de fideiuſ. ubi lex, quia ibi loquitur in caſu, quo fideiuſ. factum fuerit de facto, licet non ſolenne, & ita non erat omnino ſine cauſa, nec erat omnino falſa. ſecus ubi eſſet omnino falſa, & nulla. & ideo crederem, ꝙ ſi quis promitteret ex cauſa, ex qua non teneretur, cum tñ eſſet uera, quod deberet teneri, ſi ſciẽter promitteret per legẽ illam. Item non obſt. l. quis delegauerit. per eundem modum. Itẽ ibi erat uera cauſa ex parte ſtipulatoris. Item nõ obſtat, quòd dñium transfertur ex cauſa falſa omnino, quia non eſt per omnia ſimile, ut ſatis ex ſuperioribus poteſt percipi. Bene tamen credo, ꝙ talis promiſſor poſſet repetere, ſi ſolueret, ut l. ſi cum tibi aurum. & ꝑꝑ dolum ſuum, ut d. l. domum. in fine. Nunc uideamus de libello in actione commodati, & iſte planus eſt. Dico ego Ioannes Faber cõtra Martinum, quòd licèt equum meum eidem Martino realiter commodauerim ad eundum, & redeundum de Angoliſma uſque Burdeg. idemque Mar. prçdictum uſum expleuerit, uel expreſſe potuerit, nihilominus dictũ equum mihi reſtituere indebite contradicit, quare peto ipsũ Martinum cõdemnari ad reſtituẽdum mihi equum, una cum damnis. & declara ea, & ſigna equum, & pullum, & ualorẽ. eodem modo potes formare in aliis rebus, q̃ non conſumuntur uſu, quia in illis non conſiſtit commodatũ, niſi commodarentur, ut ſpecies. uide ff. eodem. l. 3. §. ſi. cum l ſequenti. nec refert, an commodentur res mobiles, vel immobiles, uel iura ff. commodati. l. i. §. i. Quid ſi ponam in libello, quod rem meam tibi commodaui, nec declaraui ad quem uſum, nunquid procedit libellus? Non uideř, quia commodatum non eſt, niſi detur ad certum uſum. ff. commodati. l. in commodato. §. ſicut. ſed eſt precarium: ut no. ff. de precariis. l. i. §. i. Et ſic tenet Inno. extra de commod. c. i. Sed hæc differentia non uidetur bona, quia precariũ datur ad certũ uſum quandoque. ff. de donati. l. Lucius. Vñ ad hoc, quòd tute poſſit formare libellũ, & agere commodati, oportet ſcire, quando eſt commodatũ, & qñ eſt precarium, quia licet aliqua ſimilia habeant tamẽ non concurrunt, quia pro precario non competit commodati, ſed interdictum. ff. de precar. l. interdictũ. uel præſcrip. verb. ff. eo. tit. l. duo. §. ſi. & licet moltç differẽtiç aſſignentur, non tamen per eas cognoſcitur, an ſit precarium, uel
13 † commodatũ, quomodo ergo cognoſcetur? Poteſt dici, quòd per uerba, ſi enim dicit, cõmodo, commodatũ eſt. ſi enim dicit, precario concedo, precariũ eſt, quia a ſignificatione uerborum non debemus recedere. ff. de legatis. l. non aliter. de ſuppellect. lega. l. Labeo. ſed ſi hoc nõ appareat, quia dicit cõcedo tibi, &c. tunc ſi ad certũ vſum, & tẽpus expreſſum. vel tacitum, eſt commodatum. Verbi gratia, tu volebas ire Pariſius, rogaſti me, quòd traderem tibi equum meum, conceſſi, hic eſt certus vſus, & tempus tacitum, quo poteris iuiſſe, & rediiſſe. hoc eſt commodatum, ſed ſi non ſit tempus tacitum, vel expreſſum, tunc eſt precarium, & ideo quãdo libet reuocatur, vt cõcedo tibi

habitꝫ

habitationem illius domus. Et hæc eſt communis opinio
nouorũ Doctorũ, maxime citramont. Et caue, q̃a mate-
ria multũ facit ad cognoſcẽdũ hoc, nã quędã ſunt in qui
bus nõ bene, ſed & cõmodatũ, nec contrahitur ultro ci-
troq;, ſed ꝑ modũ beneficij cõcedit̃, ſicut ſi concedã, ꝙ
poſsis trãsferre fœnum tuũ ꝑ terrã meã, uel eximere ter
rã de fundo, uel lapides, uel talia. in his enim, q̃ nõ ſunt
habilia ad cõmodandũ, nec cadũt in reſtitutione, ꝓſumo
precariũ. ff. de dona uo. l. qui ſaſũ. de dolo. l. ſi cũ mihi. &
hoc bene innuit l. interdictũ. ff. de precar. Et ſic debet in
telligi ff. de ꝑſcrip. verbis. l. ꝑmiſiſti. & l. ſi gratuitã. ð fur.
l. cũ qui. §. is qui precario. Quid ergo ſi reperiatur inſtru
mentũ, in quo caueatur, talis cõmodauit, & precario cõ-
ceſsit, quęrit̃ q̃s cõtractus erit? Potes rũdere ꝑ ea, q̃ dix. in
ſimili ſ. de loc. §. adeo. qđ uĩ cõmodatũ, ſi materia alias
ſit habilis. ff. ꝓ ſoci. l. ſed ſi adiiciatur. Quid ſi precario cõ
cedatur ad certũ uſum, & ad certũ tẽps, nunquid eſt preca
riũ? Non uidetur ſm opinionẽ Doct. & tamẽ eſt cõtrariũ
uerũ ff. de preca. l. cum precario. Intellige ergo opinio-
nes eorũ, q̃ñ non expreſſe agebatur, ꝙ eſſet precariũ. Cõ-
clude ergo de his, quod uidetur neceſſariũ poni in libel
lo, quod ad certũ uſum, & tempus fuit cõmodatũ tacitũ,
uel expreſſum. Quidã dñt cõtra, ſ. ꝙ ſufficiat dicere, cõ-
modaui tibi talẽ rẽ, &c. nã dicẽdo, cõmodaui, uideor in-
cludere oĩa neceſſaria ad commodatũ, uide ſupra de fide
iuſſo. §. ſi. Cætera autẽ ſunt excipientis. Prima tamen ſecu
rior ẽ, & ualet expreſſum. C. cõmodati. l. ſ. ubi actor hoc
ꝓbat. Et ſic habet ponere. In act. autẽ cõmmodati cõtraria
libellus eſt etiã planiſsimus. Ioan. Fab. dicit cõtra Mar. ꝙ
idẽ Ioan. tales expẽſas nõ modicas fecit, in tali re cõmo-
data eidẽ per eundem Mar. quas idẽ Mar. eidem Ioã. red-
dere cõtradicit, quare petit, &c. uide ff. eo cõmo. l. in cõ-
modato. §. i. & l. i rebus. §. ſi. & §. poſsũt. In precario nõ re
peritur cõtraria, quo ergo remedio, ſubuenitur precariũ
recipiẽti? Forte per actionẽ de dolo, ut d. l. permiſiſti. in ſi
ne, & d. l. ſi cũ mihi. Si uis circa materiã magis dilatare, ui
de ſupra quib. mod. re cõtrahitur obli. §. item is cui. & in
Spec. de commodato. & in ſumma Hoſtiẽ. eo. tit. De hoc
aũt caue in libellis hmõdi, ꝙ ponas realiter cõmodatũ fa
14 ctũ, cũ hęc obligatio re contrahatur, ut d. §. item is cui. † Se-
quitur de actione depoſiti, & eſt ſciẽdũ, ꝙ hęc actio q̃ñ-
doque eſt directa, quandoq; cõtraria. Itẽ quãdoq; in ſim
plũ, q̃ñdoque in duplũ. In directa, quę cõpetit ad ſimplũ,
eſt clarus libellus. Dicit Ioan. Fab. cõtra Mart. quod licèt
idem Io. depoſuerit talẽ rem penes eundem Mar. idẽque
Mar. depoſitum recepit nihilominus eandem rẽ contradi
cit reddere minus iuſte: quare petit eundẽ Mart. condem
nari ad redendũ, &c. & dico ſignãter recepit propter id,
de quo oĩdi dubitari. Pone quod in tui pręſentia, poſui
equũ, uel aliquid in domo tua, tu non recepiſti cuſtodiã,
quęritur utrum tenearis depoſiti. Et certum eſt, quod nõ,
q̃a depoſitũ re cõtrahitur, & oportet negotiũ agitur l. cũ
qui. §. is qui precario. ff. de furt. l. interdictum. ff. de preca.
hoc aũt caſu nullũ negotiũ agit̃, bene tñ reperitur caſus,
quo teneretur in nauta, caupone, ſed ille caſus ſpecialis
eſt. Et idcirco in cõtrariũ ius cõe. ff. nau. caupo. l. i. §. ſi. cũ
l. ſeq. In cõtraria actione depoſiti patet libellus. Dicit A.
contra B. quod licet dictus B. penes dictũ A. depoſuerit
talẽ equum, dictuſq; A. expenſas fecerit, nutriẽdo dictum
equũ, uſq; ad talem ſummã, nihilominus dictus B. dicto
A. dictas expẽſas reſtituere denegat minus iuſte, quare pe
tit dictus A. dictum B. condẽnari in dictã ſummã ſibi ſol-
uẽdã ꝑ ueſtrã ſniam, &c. ff. depoſiti. l. ei apud. In actione
autẽ depoſiti, quæ cõpetit ad duplum, ut ĩ. uer. plane. poſ
ſet eſſe dubiũ, utrũ ſint dãdi duo libelli, an ſufficiat unus.
Et uidetur, quod debeant dari duo, quia non põt peti pę-
na, quouſque negauerit, cum non ſit ante cõmiſſa. ff. de iu
dic. l. nõ quemadmodum. Pręterea uidetur, ꝙ duę ſenten
tię ſint neceſſarię ff. de ędilitio. edic. l. redhibitoria. Sed
poteſt dici, quod ſufficiat unus libellus. Et dicet ſic, dicit
A. cõtra B. ꝙ licèt ipſe propter periculum ruinę, uel talis
tumultus depoſuerit rem ſuam talẽ penes dictum B. nihi-
lominus dictus B. reſtituere non uult dictã rẽ, quare petit
dictus A. dictum B. condẽnari ad reſtituẽdũ eidẽ A. rem
pręDictam, ſi confiteat̃, ſi neget, petet condẽnari i cẽtum
ultra nomine pœnę. quę centum, res pręDicta ual t cõl
ęſtimatione. Similis modus condendi libellum approba-
tur C. loca. l. conductores. in gl. & per Inn. extra de teſta
mẽ. cap. Raynaldus. & hos libellos, reperies in Spe. de de
poſito. §. nunc libellos. Et caue, ꝙ modus periculi eſt de-
clarandus, & forte dies, & locus, alias ut poſſet teſtes de
ponere ſuper libello. Sed quęrit̃ nunq̃d intereſſe peti poſ
ſit cum hac pęna. Et dic quod ſic, quia eſt pœna legalis ff.
de condi. furt. l. ſi pro fure, & l. in re furtiua. §. i. & iunge.
infra eod. §. item mixta. & §. ſed furti. Nunc tractemus de
libellis actionum mandati. & pro ſocio. Et eſt ſciendum,
quod iſtę actiones quandoque ſunt generales, quãdoque
15 ſpeciales, ut ff. pro ſocio. † l. ꝓ. ſocio, ſed certe lex illa
uĩ uelle, ꝙ actio mãdati ſit ſpecialis, nõ generalis, ſed ea-
ponere eã, ut ibi. Generalis eſt, q̃ñ agitur pro uniuerſitate
bonorũ. V. g. mandaui tibi negotia mea tractare, uel mer
cari pro me in talibus nondinis, tunc enim uĩ agendum
actione generali. ff. mãdati. l. ſi procuratorẽ. §. mandati. &
l. ſi negotia. & l. creditor. §. ſi. Et põt ſic formari libellus.
Cum ego mãdaui tibi negotia mea gerere, & tu geſſeris,
peto, quòd reddas rationẽ adminiſtrationis tuæ. ſic uidet̃
gl. ponere ĩ actione negotiorum geſt. ff. de eden. l. i. & eo
dẽ modo in actione, pro ſocio generali. Dicit A. cõtra B.
quòd licèt dudum ſocietatẽ omnium bonorum ꝯſerint,
idemq; B. plurima de dicta ſocietate adminiſtrauerit, ni-
hilominus ea in cõi ponere, & reddere contradicit. Qua
re agit dictus A. contra dictum B. quòd dictus B. condene
tur ad reddẽdum rationem, & in cõi ponẽdum, &c. ſi tu
uis uidere libellos, & poſitiones i his actionibus, uide ad
Spe. ti. de iudi. §. gñalis. cum §. ſeq. lib. 4. & ibi reperies in
actione ex empto, & uẽdito, locato, & cõducto, i ꝓpriis
materiis, unde iſta ſunt rudia, quare nõ denigro papyrũ,
nec ĩ his, nec ĩ ſequẽtibus actioni. hic nominatis, ꝑſertim
cum de earum materia uiſum fuerit in titulis ſuis, & inue
nies ſatis in dicto libro, & iunge infra eo. §. actionum.

a *Adnot.* Sequens. Diuide & ſumma ſic, ſecundum Ang. Om
nis actio autem ex cõtractu, uel ex maleficio, uel eſt rei ꝑ-
ſecutoria, uel pœnalis, uel mixta. h. d. uſque ad §. quædam.
b In ſi. Iſta gl. a nullo reprobat̃, ſed cũ ea tranſeũt hic Docto-
res. Quęrit hic An. q̃s admittit̃ ad uendicandã rem eccleſia
ſticã, puta rem ſacram, uel religioſam, uel fundũ eccleſiæ, ul
de hic ſecundum eum.
c Poteſt dici. Hoc idem tenet Ang. & Iaſ.
d Sciendũ. Et pro hoc uide bonũ tex. hic ſecundũ Iaſ. & Bal.
in c. 3. §. Vaſallus. el 3. ſi de feu. fue. contro. inter do. & agna.
e §. ſi ſeruus. Vide meliorem tex. ſecundum Iaſ. & in §. ſi q̃s
autem non implens. ver. protraxerit. in Auth. de hæredi. &
Falci. quem etiam Ioan. Fabri hic allegat.
f L. interpretatione. Hæc gl. dicit qđ i pœnalibus, non fit ex
tentio, de ſimilibus ad ſimilia, dicit hic Iaſ. pulchre. q̃ñ pœ-
nę imponũtur habito reſpectu ad priuilegiũ alicuius perſo
næ, etiã ſi ipſi caſus eſſent a iure ęquiparati. & alle. ipſe Iaſ.
duas gl. iuris cano. contrarias, ut uidere poteris hic ꝑ eum.
g Libellus. Vide An. hic in 3. col. poſt me. uer. ex quo ſeqtur.
uide Pe. Ia. in ti. ð cõdi. ſpeciali ex mutuo itẽ uið hic ẽt An.
ſup forma libelli in actio. mãdati. itẽ uide hic An. i §. ex ma
leficiis. de formatione libelli, i actio. forma. i 2. col. i me. uer.
q̃uo formabit̃ libellus. itẽ uide plene ð his libellis i actio ex
maleficio. §. ex maleficiis. i 13. co. i prin. uer. extra gl. reſtat.

1 *Miſta actio multiplex.*
2 *Præſcriptio quando ceſſet.*
3 *Impræſcriptibile ius.*
4 *Famil. erciſc actio capita. 5. 8. 9.*
6 *Familiam qui diuidant diuerſo iure ſuccedentes.*
7 *Exceptionos, cohæres non eximit.*
10 *Diuiſionem petentis concluſio.*
11 *Familiæ erciſcundæ progreſſus, & finis.*
12 *Diuiſionem propriætate non excludi.*
13 *Familia ſemel diuidenda fallit. 14. 15.*
16 *Communi diuidundo capita. 19. 20.*
17 *Famil. erciſ. qui an non, agant, & in quem. 18.*

21 *Finium reg. actio effectus.*
22 *Finibus concurrant ne proprietas.*
23 *Finium reg. actionis tempus. 24. 25. 26.*
27 *Finium reg. actio ad quæ data.*
28 *Finium reg. remedia.*

a Quędam a Actiones mixtā. Iſte §. planus eſt nec opor
tet poni caſum. ſic tamen poteſt incipi Domine Impera
tor, ego audiui, ſtatim loqui de quibuſdā actionib' mix-
tis. ā. §. pxi Quæro a uobis, an ſit aliquę aliæ actiones mix
tę; Imperator reſpondet, ꝙ quędam actiones. &c. & pro
ſequere uſque ad uer. In quibus. & ibi potes ſic reincipe
re. Ego audiui uos nominare tres actiones per quas agi
ad dandū Ponamus, ꝙ res diuidi non poteſt, quid faciet
index? Dicit Imperator, quod in his tribus iudiciis, pmitti
tur iudici, &c. litera plana eſt. Accedamus ad glo. In glo.
b hic adiicit. in fi. uide ibi, b quia hic nulla ſit diuiſio, ut ple
ne ibi dixi, unde bene aduerte, ꝙ hic nō dicit mixtas, ſed
mixtā cauſam habere. Sed pro Deo, quare ſuit hic poſitus
iſte §. Scis tu quare, quia iā tractauerat de mixtis, ut oſten
deret alias mixtas, ſubiicit de iſtis: alia tñ eſt mixtura, ut
patebit inferius. In ea. glo. ibi cum alleg. ā. eo. §. ſic itaq;
recordare, quod per actiones reales, uēdicamus, quod nō
ſtrū eſt, per perſonales, id quod nobis debetur. Vñ ex eo;
quod portionem meā petitio mea cōtinet, eſt actio realis
ex eo quod includit portionem cohęredis, eſt perſonalia
qa in hoc peto, ꝙ meū nō eſt, ut §. ſic itaque Iuxta ꝙ ſciē-
a dum, ꝙ actiones reperiūtur mixtæ tribus modis in iure.
Vno mō, quia ſunt rei & pęnę perſecutorię. & de his non
agitur hic, ſed ſ. proxi. §. Alio mō, quia quilibet eſt actor
& reus, & iſto modo poſſunt hę dici mixtę. ff. ſi. reg. l. iudi
cium. l. ii. & ff. famil. erciſcun. l. ii. §. in familiæ. de iud. l.
tribus; & iſto mō poſſunt itelligi aliqua interdicta, mix-
c ta, ſeu duplicia. j. de iterdict. §. pen. & fi. Itē alio modo. c
quia habent, & proſequuntur præſtationes perſonales, &
reales, ut hic no. ſecundum Dy. ſed petitio hęreditatis di-
cit mixta alia ratione, ut uidebis in inferioribus. In gl. ibi
cū allegata. C. de anna. exceptio. l. i. ſic uides in petitione
hęreditatis, quæ licet ſit realis, tñ quo ad pręſcriptionem
ſequitur naturam perſonalitatis. C. de petit. hæredi. l. hęre
ditatis petitionem, & hanc opinionē tenet omnes Doct.
Contra quam uidetur, quia pactio hęc non poſſet contra,
ergo nec præſcriptio. ſed glo. reſpōdet ff. famil. erciſc. l. i.
ubi plenius de hoc. Itē uidetur cōtra, quia conſors impe
dit ne pręſcribatur ꝑ aliū cōtra conſortē. ff. queadmodū
ſerui amitta. l. v. & vi. ergo ipſe præſcribere non pōt. ff. ſi
ſeruit. uendic. l. altius. Sed poteſt dici, ꝙ hic non præſcri-
bit illud ius, qđ ꝑ eū retineretur, quo ad alios, & ꝙ alii ꝑ
ipſum impediantur præſcribere, ſed quoddā aliud ius, ui
a delicet, quod nō cōpellatur diuidere. Item† opponitur,
quia res, quę non eſt, pręſcribi non poteſt. C. de uſufru. l.
corruptionē. ius āt nō diuidendi nō eſt incorporale, er-
go pręſcribi nō pt. Item ſine poſſeſsione non currit pręſcriptio, vt l. ſine poſſeſsione. ff. de uſucapio. & c. ſine poſ
ſeſsione. de reg. iur. lib. vj. cōſtāt āt, ꝙ conſors non poſsi-
det ius formale incorporale in portione ſua. ff. ſi uſuſ. peta
tur. l. uti frui. ergo tale ius pręſcribi non poteſt, uidelicet
non diuidēdi. Sed ad hoc pōt dici, ꝙ tale ius non præſcri-
bit, ſed actio tollitur, & ſine actione nemo experitur, qa
omnis actio extinguitur lapſo tēpore, ut l. ſicut. C. de pręſ-
3 ſcrip. xxx. uel al. ann. Item opponitur, †quia ius negatiuū
non præſcribitur in his, quę de iure cōmuni competunt,
niſi a tempore cōditionis. C. de ſeruitu. l. altius. ff. de ſerui.
urbanorum prædio. l. qui luminibus. & ibi not. Et ſic ui-
detur, quod cum de ratione, & iure cōmuni, res cōmunis
diuidi debeat, quod non pręſcribatur, niſi a tēpore cōtra
dictionis, cum ante ius cōtradicendi nō poſsideatur, ſed
ad hoc poteſt dici, quod illud ubi non eſt nata ante actio,
quę præſcribi poſsit, hic autē nata erat ſtatim a tempore
communionis, & dicitur ſimile in iure offerendi. C. de
pręſcript. xxx. ann. l. cum notiſsimi. Quid ergo remanebūt
ne perpetuo in cōitate? Ego credo, quod nō, ſi lites & con
tentiones ex hoc inſurgerent, imo iudex ex officio debet
eos cōpellere ad diuidendū ff. de uſuf. l. æquiſsimū. In ea.
gl. in fi. effectus iſtius quęſtionis eſt declaratio primæ, qa
ſi hæc actio oriretur a tempore quo alter prouocat ad di
uiſionem, non curreret ante pręſcriptionē. ſi uero a tpe
quo inciderūt in cōionē, currit ante, qđ ſequūtur oēs Do
ctores, & iunge, quæ dicā j. de materia cōi diuid. in vii. q.
In gl. ſiue ſocietate, in fi. hęc gl. eſt uera, & tñ uſ notari ꝯ,
d. l. quib. ſupra de obl. quę ex quaſi contractu. §. item ſi in
ter aliquos, ſed dic, ut ibi ſatis dixi. In glo. ſcilicet eſt in fi.
imo eſt perſonalia, ut ſupra dixi. §. omnium. In gloſſ. quid
ſi domus. ibi cū allegat finiū regū. l. ii. in principio. Quid
ſi habeamus iura incorporalia communia, ut iuriſdictio-
nes ſpirituales uel tēporales, numquid hęc actio cōpetit?
Non uidetur, cum nō cōpetat, niſi pro fundo, ſed ſatis po
teſt dici, ꝙ cōpetat, ſaltem utilis, & hoc ad inſtar familiæ
erciſcundę, & cōmuni diuidundo, quę competunt pro iu
ribus ſaltem utilis, ut ff. cōmuni diuidun. l. arbor. de aqua
quoti. & ęſtiua. l. Lucio. & facit extra de procurato. ca. ſu
per eo. In ea. glo. ibi cū allegata leg. ſi bonę fidei. ſed hęc
eſt mere realis, ut ff. de petit. hæreditatis l. ſed & ſi lege. §.
petitio. uide ſupra eo. §. omniū, & tamē mixta dicitur non
tamen illa mixtura, qua familię erciſcun. uidelicet qa cō-
petit ad id, quod nō eſt meum, ſed quia in aliquo ſapit na
turam perſonaliū origine, & effectu. Origine, qa incipit
competere ex quaſi contractu, ſ. de ob. quæ ex quaſi con-
tractu. §. hęres. ff. de actio. & obli. l. ex maleficiis. §. hęres.
Itē effectu, quia datur ad debita perſonalia. ff. de peti. hę-
re. l. nec illam. alias l. etiā. §. itē a debitore. & le. ſed utrū.
& l. non tñ. & l. item uidendum, ſecundum Dyn. In ead.
d gloſſ. in fi. ſunt tamen in rem ſcriptæ, d ut no. d. §. eſt autē.
ſecundū Dy. In glo & quod adiudicatur. in fin. uide ibi.
Expeditſumus de gloſſ. ſed redeamus ad aliquā uiden-
da circa naturam harum actionum. Et primo circa act.
e fa. erc. Quęrūt Doc. e qualis eſt iſta actio, & in hoc nō inſi
4 ſto, quia †certum eſt, ꝙ perſonalis, ut ſtatim dixi. Secundo
quęrunt, unde oritur. Et certum eſt, quod ex quaſi contra
ctu, ſ. de ob. quæ ex quaſi con. §. item ſi inter aliquos. Ter
tio, quando oritur hæc actio. Ad iſtam eſt reſponſum in
gloſſ. & uide eā. Sed de uno poſſet dubitari, ultra Docto
res, uidelicet quando oritur hæc actio, utrum a morte te-
ſtantis, uel, ab adita hęreditate. Et uidetur, quod a morte
teſtantis, quia hęc actio datur ad inſtar communi diuidū.
& certum eſt, quod illa datur pro rē ſingulari, a tempore,
quo res data fuit, uel legata, ſupra de obligatio. quæ ex
quaſi cōtractu. §. itē ſi inter aliquos. ſed uerius eſt, ꝙ a tē-
pore aditę hæreditatis, quia tunc incipit res eſſe cōmunis
& unus alteri inuicem obligari, ut d. §. uerſic. idem iuris,
& quia tunc incipit competere, ex quo cohęres eſt, ut ff.
familię erciſcundę. l. i. ante aūt nō poteſt dici proprie co
hęres, ut d. §. uer. idē iuris. Quid ergo, ſi unus coh̄æredum
adiuit ſtatim poſt mortem teſtatoris, alius poſt decē, uel
uiginti annos; uidetur, quod pſcriptio incipiat currere a
5 tempore ultimę aditionis per pręmiſſa. Quarto †quęrunt
cui competit hęc actio? Dicit Petr. quod directa compe
tit hęredi ꝯ hæredē, utilis bonæ fidei poſſeſſori, uel fide-
iuſſori. uide ff. eod. l. i. & ii. & leg. ſed eius. §. i. & ſic tranſit
hic. Et ita ſupponit, quod non datur, niſi inter cohęredes.
6 quod uidetur expreſſum in d. l. i. Quid ergo †ſi quis alte-
rum de filiis hæredē inſtituit in dodrante; alteri donauit
quadrantem, per modū donationis inter uiuos, qua actio
ne diuident, quia non uidetur, quod hæc actio poſsit cō-
petere per pręddicta. Sed contrarium uidetur expreſsū C.
de inoffic. don. l. ii. ſed glo. ibi alio modo itelligit, & tex.
calumniat. Doctores dicūt, quod competit famil. erciſ. ut ibi
expreſſe dicitur, ut ibi ſcripſi. ſed ubi res remāſit i domi-
no teſtatoris, quamuis fuerit data. maxime per modum
quotæ, uidetur, ꝙ competat, fa. erc. Quid ſi quis inſtituit
unum in certa re, alium uniuerſaliter? Videtur, quod poſ-
ſent intentare adinuicem actione fam. erciſ. per pręmiſſa
Sed cōtra facit, quia inſtitutus, in certa re, habetur loco le
gatarii, ut l. quoties, C. de hær. inſti. ſed illud uerū, quo ad
actiones ſuſcipiēdas, uel intentādas, ut ibi notant Docto.

Hęc

Hęc quęſtio non eſt dubia, ubi inſtitueretur, in certa re
ſolida, quia tunc nihil eſſet, quod diuidi deberet. ff. fami.
erc. l. hęredes. §. i. Sed ubi inſtituit unũ immediate unius
caſtri ꝓ ĩdiuiſo cũ pertinẽ. aliũ uniuerſaliter, tũc uideret
melius procedere, & forte poſſet tolerari, ꝙ detur ſa. erc.
Sed quid ſi hęres uendidit, uel alio titulo trãſtulit por
tionẽ ſuã ĩ extraneũ? Videtur cõpetere famil. ercil. l. hære
des. §. ſi teſtator. ad inſtar pet. hęr. C. de pet. hęr. l. emptori.
cõpetit ergo hęc actio cohæredi cõtra cohæredẽ: & hoc
ſi agens poſsideat, uel cohęres cõfiteatur eum cohæredẽ
ut d. l. i. ff. eod. Quid ſi poſsidens dedit libellum in iudi-
cio fami. ercil. in quo dicebat ſe cohęredẽ, q quidẽ libel
lus negatus fuit ea parte rea ad finem perempto. & lit. cõ
teſ. & ſic actor fuit admiſſus ad probãdum, & in proceſſu
probat ſe cohęredẽ. Qui ſi negetur cohæres eſſe, nũquid
debet fieri condemnatio? Non uidetur, quia cõſtat ipſum
male egiſſe, & inepte. & ſic debet cadere. ff. ſi menſor fal.
mo. di. l. i. Sed hoc eſſet durum, quia certum eſt, quòd hęc
actio ei cõpetebat ipſo iure, & ueritate inſpecta, ex quo
in ueritate cohæredes erant, ergo uſ, ꝙ potuerit itentari.
ſic ecõtra nõ poſſet itẽtari, niſi eſſent cohæredes. ff. eo. l.
7 cum putarem. Itẽ hæc exceptio, † non es cohęres, ponit
ſolum ad finẽ, quod pars nõ debet admitti ad agendum,
actione qua agit, nõ ad finẽ perẽptoriæ, nec abſolutionis
perpetuę. ff. e. l. i. Igitur ab initio proponi debuit, & ſi ad-
mittatur pars, nõ debet admitti ad proponendũ ad finem
illũ. ff. de adul. l. ſi maritus. §. præſcriptiones. Nec ob. ꝙ in
tẽtat act. ineptã, & c. quia illud obtinet. ubi proponitur in
libello tale factũ, quod nõ põt ſe cõpati cũ actione quã in
tentat, ut ſi poſſeſſor aſſerens ſe poſsidere. agat rei vẽ. Sed
hic ſupponitur, ꝙ agens fam. erc. ꝓponebat eſſentialia hu
ius actionis, & inter cætera ſe eſſe cohæredẽ. & his libel-
lus fuit admiſſus, licèt potuiſſet repelli ante cõteſtationẽ.
unde nõ uideo, cur proceſſus nõ teneat, cũ tacite ſit renũ
ciatũ illi exceptioni. facit C. de anna. excep. l. ſi. & qđ not.
8 Inno. extra de iudi. c. examinata. † Itẽ quęritur ad qđ cõ-
petit hęc actio, ſeu quid in ea ueniat? Pe. dicit, quòd uenit
diuiſio, & fruct⁹. de hoc uidebis. j. de offic. iud. §. familię.
uide plenius. ff. fa. erc. l. iii. §. ſi. cũ. l. ſeq. fere per tria folia,
& nihil aliud dicit. Ego ultra procedo, certum eſt, quòd
nomina nõ ueniũt ĩ actione fami. ercil. C. fa. erciſc. l. ea
quæ. Quęritur nunquid reditus ueniant? Et non uidetur,
quia aut dices, ꝙ ſint nomina, aut ꝙ ſint iura, ſi ſũt nomi
na, certũ eſt, ꝙ nõ ueniunt, etiã ſi tota hęreditas cõſtat in
nominibus. ff. fam. erci. l. hęredes. §. i. ſi ſint iura ad ipſum.
ff. fa. erciſ. l. fundus communis. & ſic non põt cõpetere ꝓ
reditibus, & multominus ꝓ iuriſdictione, ſeu iure patro-
natus, ſeu homagii, uel aliis iuribus, cũ ſint indiuidua, &
patet ff. de iure pat. l. Carmelia. Quid ergo erit, nunquid
perpetuo erunt cõia? Videtur, ꝙ ſic, niſi cohęredes cõſen
tirent, ꝙ fieret aſsignatio ſolidi uni, & quilibet peteret ſuã
portionẽ redituũ, & ſic itellige ff. famil. erciſ. l. plane vn
de ibi intelligo nõnunquã. i. quãdo cohęredes dic cõſen
tiũt, nulla ẽt interpoſita ſtipulatione, & hęc optime ꝓce
dũt in reditibus, quę diuiſa ſunt per ſe, ut nomina, & ideo
non agitur hac actione. ff. eo. l. hęredes. §. i. ſecus uſusfru-
ctus, qui eſt diuiduus. ff. famil. erciſ. l. ſed & ſi. §. i. cũ l. ſeq.
Sed in iuribus indiuiduis non põt ita dici. Quid ergo fiet
in illis? Certe quilibet utet illo iure, ut iuriſdictione, uel
iure illo idiuiduo, ut l. fund⁹. & d. l. Carmelia. ff. eo. l. quæ
dã. & hoc ſatis eſt tolerabile, ubi nullus grauat ex hoc. nã
ſi grauaretur ex hoc, nõ uideretur, ꝙ quilibet cohęredũ
poſſet uti ſaltem ultra modũ, quo defunctus uti poterat.
Verbi gratia, Titius qui habebat explerum ĩ foreſta mea:
mortuus ẽ relictis pluribus liberis, ſi omnes uelint uti, &
quilibet tm̃ conſumere, quantum defunctus: credo, ꝙ
non poſſint, ſed ſi oẽs ſimul uelint uti abſq; maiori graua
mine, quã defunctus uti poterat, credo, ꝙ poſſint, per
iura ĩ. allegata. iuncto ff. de aqua quot. & ęſtiua. l. i. §. il-
lud. C. de ſeruit. l. nõ modus. uide ibi extra de cenſi. c. quã
to. Et ꝓpter hoc uidetur, quòd ſi dominus decedat relia
ctis pluribus filiis, ꝙ uaſallus nõ teneatur facere homa-
giũ omnibus, licèt, ꝙ homagium debeat uni ſui ad indi
cari. ff. famil. erciſc. l. item, & forte hoc caſu, & ĩ ſimilib⁹
poteſt intelligi l. plane, eodem titu. Sed an veniãt feuda,
& cenſualia in hanc actionem? Poteſt dici, quòd ſic nõ ut
diuidãtur, ſed ut adiudicentur. ff. cõmuni diuidũ. l. cõmu
ni diuidundo. ĩ feud. ſi de feud. defunc. con. ſit. c. oẽs filii.
bene tamẽ ſunt aliqua feuda, quę non diuiduntur, & pro
his, non daretur hæc actio, in ten. de prohibita feud. alie.
ꝑ Fede. c. i. §. præterea. de hoc ĩ Spec. de feud. uer. §. qũi.
6 verſ. 33. & 34. † Item quęritur, nunquid acquiſita ex uſu-
raria prauitate, uel male ablata, ueniant in hanc actionẽ,
expeditũ uidetur, quod nõ. ff. fami. erc. l. cęterę. §. i. quòd
eſt uerum, ſi ſit notorium, & alter cohęredum uult, quòd
reſtituatur, ſed ſi uellet retinere ſibi, non admitteretur, ff.
de petition. hæredit. l. ancillarũ. §. ſi. cum l. ſeq. Quinimo
credo, ꝙ iudex ex officio debet facere reſtitui: nã ſi põt
corrũpere mala medicamẽta, multo fortius reſtituere a-
lienũ, etenim dẽt fungi partib. boni iudicis, ut ibi, & facit
in auth. de mand. princ. §. quod ſi relinquentes. Quęritur
de forma libelli. Roffred. format duobus modis. Primo
ago contra. Mar. qui cum ſit meus cohęres in hęreditate
Titij, cui ex teſtamẽto ſucceſsimus, uel forte ab inteſtato,
ſi ſic ĩ facto, eandẽ hæreditatẽ diuidi non uult, uel ĩ diui
ſione nõ poſſumus conuenire, unde illam hæreditatẽ pe
to diuidẽdam, & ad hoc propono actionẽ famil. erciſcũ.
vel potes cõcludere ſecundũ eum, quare peto, ꝙ hæredi
tatem diuidamus. iſti libelli non uidentur ꝓcedere, quia
aut dices hanc actionẽ realẽ, aut perſonalem, aut mixtã,
ſi realem, certum eſt, quòd debet concludi ad declaratio-
nẽ dñij, & reſtitutionem, ut ſatis uidiſtis ſupra e. §. i. ſi per
ſonalem, oportet concludi ad dãdum, uel faciẽdũ, ut ſu
pra eo. §. ſic itaque. ſi mixtam, oportet cõcludi ad utrun-
que per prædicta. Præterea in his libellis nihil concludi-
tur contra partẽ, imo nec a iudice aliquid petit, quod ta-
men neceſſe eſt. Nã ĩ reali petitur a iudice, quod declara
ri, & reſtitui faciat rem, in perſonali, quod cõdẽnet ad fa
ciẽdum, uel dãdum. idcirco non uidetur procedere. Pet.
de Bellaper. dicit, quod ubi res eſt cõmunis pro idiuiſo
inter me, & te: & ego habeo unam partem in qualibet
particula, & tu aliam, pro particulam, quæ eſt in mea, nõ
poſſum cõcludere, quod mihi detur, ſed debeo petere, ꝙ
reſtituatur. particulam, quę tua eſt, nõ poſſum petere, tã-
quam meam, illam ergo petã mihi dari. Dicã ergo ſic ſe-
cundum eum. Dico quod habemus hæreditatem cõmu-
ne pro ęqualibus, & pro indiuiſo, quã diuidi uolo, quare
peto, ꝙ hęreditatẽ illã mihi reſtituas, hoc eſt, res diuida-
tis & ęqualiter facta diuiſiõe aſsignetis partes. mihi unã,
& alii aliã partẽ, uidelicet quę mea eſt, mihi reſtitui, &
quę non eſt mea, mihi dari iſta ſunt fere uerba, quę ſunt
inepta, & eſt uerſimile, quod fuerũt male reportata, nec
opus eſt hic impugnare, quia de ſe apparet inepta cõclu-
ſio, uidelicet, quare peto, quod hæreditatẽ reſtituas. hæc
cõcluſio eſt magis apta petitioni hęre. quàm familię erc.
& quã ſubiungitur hoc eſt diuidatis, apparet, quod non eſt
bona, nec apta expoſitio, reſtituas, id eſt, diuidas, talis ex-
poſitio nõ reperitur in Priſciano. Vnde potes ſic cõcipe
re. Dicit B. Engoliſmenſ. contra Guglielmũ fratrẽ ſuum,
quod licèt idem Ben. & Gulielmus hæredes extiterint Ti
tio pro æqualibus, dictique Titii hęreditas communis ſit
inter eos, & pro indiuiſo, idem B. dictam hæreditatem di
uidi deſideret, nihilominus dictus Gulielmus dictã diui
ſionem fieri contradicit. rerũque hæreditarium fructus,
& emolumẽta pro maiori portione, quàm ipſum contin
gat percipit quare petit dictus actor dictam hęreditatẽ ꝑ
uos domine iudex diuidi, portiones quæ uiriles faciẽdas.
unilibet adiudicari, & adiudicatas tradi, & in pace dimit
ti factis ceſsionib. hincinde, de his quibus fuerint faciẽ-
dę, petẽs fructus, & emolumenta per ipſum Gulielmum
receptos, ultra debitam ſibi portionem, uſque ad talem
quãtitatem, in qua ſibi reddenda, & ſoluẽda petit ipſum
Gulielmũ condemnari una cum expenſis, & præſtationi
bus, quas ſuſtinuit ꝓ hæreditate prædicta, quas ſpecificare
offert

uniuerſalis.& debeat pro diuiſione omniũ intentari,nun
quid actor pôt excipere in libello aliquas res, quas vult
remanere ad diuidendũ? Pôt dici,quod ſic,ut not.ff.com-
muni diui.l.in iudicium.Sed pone,qdã format libellum
ſuũ in cõmuni diui.& petit diuidi bona hæreditaria, quę
ei,& conſocio euenerunt,ex ſucceſſione talis, per actio-
nem cõmu.diui.quęrit nunquid bene agat,vel an debeat
cadere ab inepta actione? Et uidetur,quòd debeat cadere,
quia pro hęreditate diuidẽda,fuit introducta actio fa.erc.
& ſic non uidetur poſſe competere actionem communi
diui.alias eſſet fam.erc.fruſtratorie inuenta,ea quo com-
muni diui.ſufficiebat,qđ non eſt dicendum.Prętereà,ſin
gulas obligationes,ſingulę cauſę ſequuntur,id eſt ſingulę
actiones ſuas ſingulares materias,ex quibus cauſant.ff. de
exce.rei ind.l.& an eadẽ.§.actiones.non ergo permiſceri
debẽt.In ɔ̃riũ uidetur expreſſum.ff.fa.erc.l.inter cohęre-
des.in prin.Super hoc poteſt dici,ꝙ ſi libellus concludat
ad hæreditatẽ diuidenda uniuerſaliter,ꝙ nõ procedit. Si
autẽ res certas,quamuis eas dicat communes ea hęredita
ria cauſa , dũ tamẽ dicat ſe dominum ex illa cauſa,ẽt po-
teſt dici,quod concludat.& ſic intellige ff.com.diui. l.4.
15 † Nunc uidemus b aliqua circa act.com.diui circa quã
b primo quærit,qualis eſſet illa actio, & quando oritur. Et
ſuper hoc certũ eſt,ꝙ perſonalis,& oritur a tẽpore cõio-
nis,ut ſupra dictum eſt actione fa.erc. Item quęritur, cui
competat. Dicunt Doct. quod competit illi , qui hẽt rem
communẽ pro indiuiſo,cum alio,vel ei,qui putat habere
cõmunẽ.ff.com.diui.l.ſi qs putans.& hoc ultimo caſu ad
ſumptus,& damna,non autem ad diuiſionẽ , ut ibi, & ſic
tranſeunt. Sed iuxta,hoc poſſet quæri,quia habere rẽ com
munem poteſt dici pluribus modis , nunquid hæc actio
detur cuilibet habenti rem cõem,ſicut detentatori , uel
bonę fidei poſſeſſori,glo ſ.uidetur ſentire, ꝙ detur tãtum
domino.ff.commu diui.l.p hoc iudicium.Sed expreſſum
eſt,quod datur bo.fi poſſeſ.quinimo utili iuſte detinenti.ff.
eo.ti.l.cõi.diui.§.qui in rẽ.cũ §.ſeq.Sed quæritur,dictum
eſt ſ.in actione fa.erc.ꝙ datur poſſidenti, vel non poſſi-
dẽti,ſi aduerſarius confiteatur cohęredem, aliàs nõ, ut l.
7.ff.fa.erc.Quid in com.di. Certe ſi aduerſarius totã rem,
quę dr̃ cõis poſſideat,& negat rẽ communem,expreſſum
eſt,quod agens com.di.repellit̃,ſi excipiatur.ff.de exce.l.
fundi. Sed ſi poſſidet uterque, alter tñ dicit rem non eſſe
diuidendam,& ad ſe ſolidũ pertinere,uidet̃ ꝙ non poſ
ſit excipi , imo in hac actione qõ proprietatis uenit hoc
caſu,ut in actione fami.erc. ꝑ d.l.7.ff.fa.erc. & in hoc ca-
ſu non obtinet.l.fundi.ſed ſolũ,qñ alter totũ poſſidebat,
& ad ueritatẽ in caſu illo,ſolũ loquit̃,& in illo loquitur
17 † etiam gl.ff.fa.erc.l.7.q uidetur ita ſubaudiẽda. † Sed q̃ritur
nunquid hæc actio detur tutori,vel curatori. Videtur, qđ
ſic,quia habetur loco dominorũ.ff.de furt.l.interdũ.§.tu
tor. Expreſſum vr̃ cõtra.C.de prędiis mino.l.inter oẽs .&
credo,quod poſſint agere,ſi ſit utilitas pupilli.opus eſt ta
men decreto , ſi ſit res immobilis , ut ſcripſi in breuiario
meo,iuxta d.l.inter oẽs.& no.ff.de autho.tuto.l.inter pu
pillum. Sed quid de perſonis eccleſiaſticis,nunquid poſ
ſint agere hac actione pro rebus , quas eccleſia hẽt cões
cum alio? Expreſſum vr̃,ꝙ ſic.C.de ſacroſanctis eccleſiis.
Iubemus.l.2.opus tñ eſſet ſolennitate , aut hoc ius pot
rectum, ut ſcripſi in d.l.inter oẽs. An autẽ feudatarii, ſeu
uaſalli,uel alii utiles domini poſſint agere inter ſe. Vide
retur,ꝙ non,ubi dominorum conditio fieret deterior.ui
de.ff.eo.l.commu.di.in princi.in feu.ſi de feu.controuer.
18 fue.c.oẽs filii.† Item quærit,ɔ̃ quem det hæc actio.Et cer
tum eſt,ꝙ contra ſociũ,ſeu conſortẽ,ſi rem poſſideant,ſi
alius poſſideat,uidetur,ꝙ contra poſſeſſorẽ.ff.eo.l.com.
diu.§.ſi debitor.& §.inter eos.& C.eo.l.ad officium arbi.
ff.de act.emp.l.Iulianus.§.Idẽ Celſus. Quid ergo,ſi unus
ſit ꝓprietarius,alter poſſidet rẽ? Forte creditor, vel domi
nus tẽporalis,qui rem cepit in manu,uel forte cõſors tra
didit partẽ ſuam ad firma, ad x.annos,& tradidit poſſeſ-
ſionẽ,q̃ritur ɔ̃ quem dẽt agere. Lea vr̃ uelle, ꝙ cum pro-
prietario.ff.eo.l.ſi quis putans.§.ſi fundus cõis. Sed con-
trariũ uidet̃ in d.§. ſi debitor forte pôt agi contra utrun-
que, vnde hæc actio pôt intentari contra non poſſiden-
tẽ.ff.cõmu di.l.pe.fami.erc.l.itẽ labeo.§.fi.& ꝓ poſſiden
19 tẽ,qa inata eſt,ut d.§.ſi debitor.& uide C.eo.l.1.† Quę-
i ritur i ultra,ad quid competit iſta actio, ſeu quę in ea ue
niũt. Et certũ eſt ad diuidẽdum,& ad ꝓſtationes perſona-
les,uide.ff.eo.l.4.§. ſicut, & poteſt agi pro his quæſtioni
bus,dato,ꝙ non petatur fieri diuiſio,ut not. ff.communi
20 di.l.& ſi non oẽs.§.venit.† Itẽ quæritur k quãto tẽpo-
k re duret hæc actio. Et certũ eſt,ꝙ xxx.annis, ſicut dictum
eſt ſupra in actione fami.erc.in gl.& iuxta eã. per.l.1. §.
ad hoc.C.de anna.except.& hoc,niſi cõſors ſolidũ poſſi-
deret cũ tit.& bo.fi.quia tunc excluderetur x.uel xx.ann.
ut C.de cõi.rẽ.ali.l.i. ſic dr̃ in pe.hęr.C. in qui.cau.ceſſat
long.temp.præſcri.l.hęreditatem & iſtud idem poſſet di-
ci in actione fa.erc.c.ſi qs acquiſiuiſſet ſolidã uniuerſita
tẽ iuxta d.l.1.C.de cõmuni.re.ali.Quomodo formatur li
l bellus? l Sup hoc ſunt uariæ formę,& cõcluſiones,quia
interdũ agitur ad diuiſionẽ,interdũ ad diuiſionem & pręſtationes,interdum ad præſtationes, ut dixi in ſuperiori-
bus. In primis duobus caſibus,pôt concludi,facta narra-
tione,ſicut dr̃ in ata libellum fa.erc.& quaſi eędẽ oppo-
ſitiones,& q̃ſtiones fieri poſſunt in primis duobus caſi-
bus in hac actione,quę fuerũt ibi tactę. In tertio caſo,cõ
cluditur ad pręſtationes,dicendo,Si cum talis , ſeu tales
res ſint cões inter nos,& ego decẽ expenderim,& ea tali
cã,ꝑ utilitate ꝑdictæ rei, cõis peto te cõdẽnari in x. Sed
nunquid debet addi,ꝙ non poterat pro parte expediri,ſi
cut in act.fa.erc.expeditum eſt? Videtur,quod ſic.ff.cõi di
ui.l.ſi quis putãs.§.1.C.de neg.geſt.l.ſiue pro frater. Sed
poteſt quęri , nunquid debeat declarari in libello cauſa,
quare eſt communis,& non uidetur,ſufficiens enim cau
ſa eſt,ut ſi q̃s vult a communione recedere.& ꝙ dicat rem
cõem,& hoc,ſi uterq; poſſidet. ſi reus ſolidũ poſſideat ,
uideretur neceſſariũ, quia quaſi vendicatio eſt, nec reus
poteſt bene deliberare,an res cõis,ſit niſi cã inferat̃,uide
licet,qa communiter legata,vel alia cauſa ſit,facit tamen
contra.ff.communi diui.l.5. Sed quęritur nũquid ſint ſin
gulæ res ſpecificandæ,quas quis diuidi petit. Poteſt dici,
ꝙ ſic,ubi res ſingularis petitur diuidi,quia in oĩ actione,
qua agitur pro re ſingulari,res ipſa eſt deſignãda.ff.de rei
uen.l.ſi in rem.de fur.l.furti. Si autem generaliter agatur
pro pluribus rebus diuidendis,quod eſt poſſibile,ſicut con
currat, cũ act. pro ſocio. quę eſt generalis.ff. pro ſocio.l.
pro ſocio.aliter nõ oportet ſpecificari in libello,ſed poſt
in proceſſu,& veniunt oĩa,quæ cõia ſunt, niſi aliqua no-
minatim excipiantur.ff.communi diui.l.in iudicium.uide qđ
no.ff.de eden.l.1.C.de iudi.l.licet. Et not.quod quo ad
alienationes eſt differentia,inter fami.erc.& cõmuni di-
ui.ut not.ff.fam.erc.alienationes. Sequitur de ac. finium
m regundorũ. m circa quam poteſt quęri qualis eſt. Et cer
tũ eſt,ꝙ perſonalis,ut dixi ſupra eo. §.omnium. & patet.
ff.eo.l.1.quicquid ibi notetur. Itẽ quæritur , unde oritur.
Gl.dicit,quòd eſt datiua,ut d.l.1. Alibi dicitur, quòd ori-
tur ex quaſi cõtractu, ut no.§.de obl. quæ ex quaſi cõtra-
ctu §.itẽ ſi inter aliquos.& hanc ſequitur hic Pet.de Bel.
Per.& alij moderniores. Sed hoc nõ uideretur verũ. Nã
hæc actio oritur ex finium turbatione, ſecundũ oẽs Doc.
ut patebit magis in inferioribus. Turbare eſt delictum.ff.
de interdic.l.fin.ergo uidet̃,qđ oriatur ex delicto. Et pro
hoc facit C.de accu.l.1.§.eo.l.4.§ ſi dicantur. & non etiã
vr̃ apparere,quod imperator in d.§.item ſi inter.dicit qđ
fa.erc.& cõi diui.oriuntur ex quaſi contractu,& tacet de
hac actione,innuẽdo,quod cũ ipſis,in hoc nõ conueniat.
Vnde uides, ꝙ qñ hę actiones conueniunt, legislator po-
ſuit oẽs tres ſimul, ut hoc §.& C.de an.exce.l.1.§. ad hoc.
ff.de iudi.l.in tribus.qa non cõueniebant in origine Impe
rator ſcienter eã ſubiecit in §.prędicto, itẽ ſi inter. Poteſt
dici,ꝙ oritur ex uariis figuris cauſarũ,hoc eſt ſecundum
diuerſa facta,diuerſas habet origines. Nam interdũ hæc
21 actio datur pro eo,quia fines aliàs poſiti euulſi ſunt,ſeu
turbati,uel occupati, & tunc non eſt dubiũ, ꝙ oritur

C.in quib.cau.ceſ.long.tem.pręſcrip.nam cum in hoc iu
dicio ueniat cauſa ꝓprietatis, & ꝓprietas eſt pręſcripta,
quomodo per hoc iudicium reſtitueretur?& uide d.c.ex
literis.ſed quid ſi actor petat, ꝙ metæ ponanť inter illud,
qđ ipſe poſſidet, & poſſedit?&,illud, quod alier ſe aſſerit
pręſcripſiſſe,nunquid repelletur?Credo quod nõ, niſi tri
ginta anni eſſent elapſi a tempore uicinitatis, quia ceſſat
illa ratio;& ſic debet intelligi,qđ no. in d.§.ſed ſi fundũ.
ff.eo.l.1.& d.§.adhoc & d.c.ea literis. & forte iſti xxx.ao
ni currunt, a tempore, quo alter incępit poſſidere,qa ex
tunc agere potuit ad diuidendum,& ſic ea tunc currat,ut
d.§.ad hoc.Vel forti pręſcribiť huic diuiſorio a tempore
complete præſcriptionis ꝓprietatis,quia ex tunc incępit
eſſe vicinus uerus. Quid ſi tu poſſediſti fundũ tuũ,ꝑ xxx.
an.uicinũ fundo Sẽpronii Sẽpronius cecidit a poſſeſſio-
ne,& poſſeſſio ad me peruenit,ego uolo agere cõtra te,
ff.regun.tu uis me repellere exceptione præſcriptionis,ſi
cut poteras repellere Sempronium,nunquid potes?Vide
tur, ꝙ ſic,quia exceptio pręſcriptionis eſt in rẽ, & ſic ob-
ſtat ſucceſſori.ff. commu.diui.l.in hoc iudiciũ.§.pen.qđ
eſt verũ,ſi habes cauſam a Sempronio, & hæc procedunt
ubi agitur ad diuidendum:ſi vero ad damnum,quod põt
ff.fin.regun.l.4.§ poſt litem,tũc currit a tempore damni
dati,qa ex tunc incipit actio cõpetere,& ſic oo.Doc.C.e.
l.fi.licet non faciant quęſtiones,quas hic incidẽter cõgeſ
24 ſi. In hoc tamen aduerte, ꝙ † nunquam hęc actio compe
tit pro turbatione,niſi quando termini fuerunt appoſiti,
& turbati.& ſic nõ ſemper oritur hæc actio,quãdo termi
ni nõ fuerunt appoſiti a tempore, quo fuerunt uicini, &
ex illo tẽpore currit præſcriptio; ubi fuerũt appoſiti a tẽ-
pore turbationis. Et hęc procedũt de iure ciuili,qa de iu-
re canonico limites nõ pręſcribuntur xvi. q.3.c. quicun
que.& c.inter memoratos.extra de paro.c.ſuper eo.quod
intellige de limitibus ꝓuinciarũ diœceſis vel parochia
rum,ſecus de finibus prędiorũ,de quibus leges loquun-
tur & ita iura canonica,& ciuilia concordant.& ſic intel
lige extra de præſcri.c.quia indicante.Et iõ credo, quòd
fines eccleſiarũ nõ poſſunt ꝑſcribi,ſi ſemel fuerint limita
25 ti, nec Ducatuũ;nec Baroniarũ,ꝑ eandẽ rõnẽ.† Itẽ dic, ꝙ
hęc actio durat xl.an.in rebus eccleſiaſticis.C.de ſacroſ.
ecc.aut.quas actiones.& d.c.qa idicãte.Quęriť ultra,quę
p ueniant ꝑ in hac actione.† Et certũ eſt, ꝙ uenit diuiſio
26 fundorum,& ꝙ termini ponanť, uel ſi fuerunt poſiti, &
auulſi,quod reponantur ff.eo.l.in finalibus.eo.tit.l.ſi irru
ptione. Item ueniunt damna,& ſuptus,uide eo.tit.l. 4.§.
poſt litẽ.ſed nunquid poteſt agi pro his ſumptibus prin-
cipaliter,dato quod non cõcludatur ad terminos ponen
dos,vel reponẽdos?Videtur, ꝙ ſic,quia ita eſt in fa.erc.&
cõi diui.ff.cõi.diui.l.& ſi nõ oẽs. §. uenit.& dixi in ſupe-
27 rioribus. Itẽ dic,† quod hæc actio competit ad prædia ru
ſtica diuidenda,non urbana,uide ff.eo.l.2.& l.iiij.§. hoc
iudiciũ.cũ l.ſeq.& ſi q.Itẽ non cõpetit contra ſociũ,cum
quo habeo fundum communẽ,quamuis habeam fundum
proprium uicinum.ff.eo.l 4 §.ſi communẽ ſecus in nega
toria,ut ff.de ſerui.urba.prędio.l.ſed ſi inter me,& poteſt
quæri de ratione diuerſitatis.& poteſt reſponderi, ꝙ ubi
agitur de ſeruitute,quilibet dominorũ eſt pars ſufficiẽs,
ad defendendum,vel ad agẽdum ff.ſi ſeruitus uendi.l. lo
ci corpus.§.ſi fundus.cũ §.ſeq.non ſic in hac actione, in
qua unus ſolus non poteſt defendere rem communẽ. Id
circo,nõ poteſt hac actione contra ſociũ, ſulũ hęc actio;
& innuitur in §.ſic communẽ. Sed quęritur,nũquid com
petit pro iuribus,ſicut ꝑ diuiſione territoriorũ, in qbus
habemus iuriſdictionem. De hoc dixi ſupra in gloſſ. ſed
poteſt quęri.pone,quod habemus iuriſdictiones uicinas,
ſeu imperium. Verbi gratia,habemus uillas propinquas,
cum ſuis territoriis, in quibus habemus omne imperiũ.
uolumus cõfinare territoria, quo ad limites iuſtitiæ; ſeu
imperii,& ponere metas in pdiis,in qbus territoria con-
fineuť,quęriť,utrum poſſumus inuitis dominis, quorum
ſunt fundi. Et non uidetur, cum in prędio alieno nihil
poſſumus facere inuito dominõ fundali,imo nec in com
muni.ff.cõi diuidũ.l.Sabinus.Sed ꝯ,nã conſtat, ꝙ ille, qui
hẽt imperiũ in territorio, habet ibi ius, ſaltem tale.ff.de
ver.ſig l.pupillus.§.territorium.io ſi.cũ dicit, ius terreo-
di &c.igitur rõne ioris,qđ hẽt,vř, ꝙ poſſit in qualibet par
te facere illa,q̃ ad ius illius pertinent.ff.de ſer.urb.pręd.l.
qdã.Hiberus.§.ſi.maxime,ſi poſſit fieri dãno partis.eod.
q tit.l.fiſtulã.§.ſi.Quęritur de formatione libelli. q Et ad
hoc poteſt dici, ꝙ ſint diuerſę formæ,& diuerſę narratio
nes ſm diuerſitatem materiarũ,ex quibus oriť hæc actio.
Si.n.agam,adhoc, ꝙ termini,& metę imponantur,& ſine
turbatione, dicam ſic. Dicit Io.ꝯ Mar.quòd cum ipſi ha-
beant fundos uicinos in tali loco, idemque Io. optet fi-
nes prędictos diſtingui,ꝑ terminos,ne confundi ualeant
in futurum,petit dictus actor, dictos fines imponi ĩ locis
debitis declarari loca & adiudicationes fieri,ubi fuerint
faciendæ,& ſi fuerit facta turbatio,faciat mentionem,de
ea, ſi ſuſtinuerit damna & expenſas faciat ẽt mentionem
de eis,& impleret officium, ubi fuerit implorãdum agat
pro terminis auulſis reponẽdis,petat, ꝙ reponanť, & re-
ſtituanť in loco,quo erant,& ſpecificetur locus, & petat
damna,ſi q̃ ſuſtinuerit.Si uero termini fuerint poſiti,& in
directe, ſic ꝙ non põt unus arare,q̃n alium impediat,uel
in ret partem alterius,põt agi, ut melius reponanť. ff.eo.
a 8 l.2 §.ſi.& hæc ſunt ſatis clara.† Et no. ꝙ pro finib.cõpe
tunt quatuor actiones,ſiue remedia. Primũ finiũ regũ.de
qua ſatis dictũ eſt.† Item condictio ex l.conſtituerit. C.fi
niũ regun.q̃ loquiť in caſu ſuo, qñ fit inuaſio lit. cont.in
hac actione finiũ regun.Itẽ eſt accuſatio crialis,& pœna
in perſonam ꝯ illos, q propellunt terminos iam poſitos.
ff.de termi.mo.l.1.& 2.Itẽ eſt pœna l.gřæ.q̃ eſt in 50.au-
reorum ſi ad hoc agať de termi.mot. l.agraria.& hoc ma
gis placet,quam illud, qđ no. in d.l.agraria. ubi uidetur
notari, ꝙ hodie non puniatur in perſona extraordinarie.
Sed melius eſt dicere, quod una pœna non tollat aliam
ff.de pœnis.l.ſanctio legum. C.de ſepul.uio.l.4.

a *Admonitionem* Quidam. Diuide, ut hic ſm Are. ſumma.ſic. Actio
fa.pro diuidenda hereditate & actio cõi. diuidundo pro re
particulari,& actio fi.re.pro diuidẽdis fundis dicuntur actio
nes mixtę,ſcilicet tam reales,quam perſonales.

b Vide ibi. Vide hic Ang.& d.Iaſ.& Bal.uide hic Iaſ.ĩ 3.col.
ante med.in uer.glo.3.in uer.tenentem contra opi.Dy.

c Alio modo. De hac etiam diuiſione facit mentionem hĩc
Ang.in 2.col.ante me.in uer.propter quod eſt ſciendum.

d Reſcriptæ. Dicunt Do. quod omnes actiones.de quib.i glo.
ſunt perſonales in rẽ ſcriptæ.ut d.l.3.§.eſt autem perſonalis
ff.ad exhiben.ubi glo.magiſtralis.

e Quærunt Doc.uide hic diligenter d.Iaſ.incipiẽdo a 7.col.
uſque ad fi.§.per vi.col.ponentem miſteriam harum actio-
num f.fa.erc.finiũ regun. & cõi diuidun. formationes libel
lorum ſuper eiſdem.

f Forma libelli. Vide Ang. hic in 4.col.in me.uer.libellus
autem.Vide Bal.hic in 3.col.in actione fa. erci. uide Pe.Ia.
in tit.de actione fam.ercíſ.

g Dic amplius. Hanc quęſtionem ponit Ang.hic in 3. col.
uer.ſic.quæro ſemel actum eſt. Item uide Iaſonem hic in 9.
col.in fin.uerſi.an aptem.

h Nũc uideamus de ſcđ.cõi diuidun.uide hic etiã ꝑ Iaſ.in x.
col.ĩ medio ver. Veniamus modo ad actionẽ cõi diuidũdo.

i Quæritur. Vide per Ang.hic in 4.col uerſi. quod ueniat.ui
de do.Iaſ.hic in 9.col.in fi.ver.iſta actio.

K Item quæritur. Vide Angelum hic in pe.col.in fi.uer.quę
ro quãnto tempore.

l Libellus. Vide Ang.hic in 5.col.poſt me.in uer.quæro qua
liter ſit formãdus libellus,uide Bal.hic in 2.col. & Pet.Iac.
in tit.de actio.communi diuidundo.

m De actione finium regun. Vide per Iaſ.in pe.col. uer. Ac-
cedamus.in ultimo ad actio.finium regundo.

n Dominum & probare. Vide Ang.hic,in pe. col. uer.quæ-
ro,an qui agit.

o Quanto tempore. Vide Ang. hic in pen.col.circa fin.uer.
quæro quanto tempore.& hic per Iaſ.

p Quæ ueniant. Vide d.Iaſ.hic in ult.col.poſt princ.uerſicu.
ante inueniant.

q Libelli. Vide Ang.hic in ult.col. in prin.uer.in prac. Pet.
Iac.in tit.de actio.finium regun.

1 *Int ere ſſe maius quadruplo.*
2 *Pœna quando an non quadruplum excedat.*
3 *Corrupti actio cur inuenta, cui me data & in quem.*
4 *Acceſſiones actiones peti.*

a Omnes Autem. a Hæc eſt quarta diuiſio actionum ſecundũ Azo, & glo. ſed Ioan. poſuit hãc pro quinta, & mouebatur, q̃a dicere poterat, ꝙ in §. præiudiciales. erat una diuiſio de hoc agitur in ſum. Azo. hoc tit. §. ſequit & quarta. Prima cõiter tenetur, & vr̃ fuiſſe hæc diuiſio, hic poſita, occaſione tertiæ. dixerat. n. quòd quædã ſunt actiones rei perſecutoriæ, quædam pœnæ, quædam mixtæ. Nũc Imperator uult dicere, uſque ad quàm ſummã pœna poteſt extendi. & licèt in hoc §. non poſſit poni proprie caſus, tamen tu potes formare ſic. Dñe Imperator, ego udi ſ. ꝙ quędã actiones ſunt rei perſecutoriæ, quædã pęnę, quędã mixtæ. pro Deo dicatis mihi ad quid, & ad quantũ cõpetant. Dicit Imperator, ꝙ oẽs actiones cõpetunt in ſimplũ, aut duplũ &c. & proſequere literã. unde Imperator, in hoc §. ponit primo dictũ, & poſt ipſum proſequit, per exempla, uſq; ad §. actionum. ſed antequam ſubintrem gl, nec procedã ad alia, oſtẽdam, ꝙ hęc diuiſio ſit ſuperflua, Nã in effectu vr̃ continere illud, quod dictũ fuit ſ. in d. §. ſequens. Nã ibi dicit, ꝙ quædam ſunt rei perſecutoriæ, quędam pęnæ &c. quid aliud eſt dicere, niſi ꝙ quędam competit ad ſimplum, ut rei perſecutoriæ, quędã ad duplũ, ut, pęnales. & exẽpla, quę hic ponuntur, & ibi. & ad hoc põt reſponderi, ꝙ hęc diuiſio eſt largior, & magis declaratiua, nam hic declarat, quaſdam eſſe in duplũ, quaſdã in triplum, quaſdã in quadruplum. & potius dẽt dici, quædam ſubdiuiſio, q̃ diuiſio, & eſt facta ad clariorẽ intellectũ huius. In gl. ſ. ultra quadruplũ. ibi, ex utraque parte. uel dic ſecundum Doc. ꝙ nulla actio cõpetit ultra quadruplum,
1 prędictæ aũt actiones, † cõpetunt ad intereſſe, quantũcunque, ideo potius cõpetunt ad ſimplũ, q̃ ad duplũ, uel qua-
b druplum. In ea gl. ibi, ſed duabus. b hęc uerior, quo ad primum, & ſecundũ caſum, quia diuerſæ ſunt actiones, & plures numero in quolibet caſuum prędictorũ. In ea gl. ultra quadruplum. Præterea ſunt diuerſæ actiones numero, & neutra ultra quadruplum datur. In ead. gloſſ. ibi
c cum dicit. accuſatio non actio, c hęc non eſt uera, quia non per accuſationem, imo extra ordinẽ per officiũ iudicis reuocat in ſeruitutẽ. C. de lib. & eorum. l. 2. quare tenẽ ſequentẽ, quia in illa pęna, non habetur reſpectus ad aliquam rem, ſeu rei ualorem quo caſu non loquitur iſte §. imo quando habetur reſpectus ad rem. In ea. gl. ibi unde
a reſpectus ad rem, uult dicere gloſſ. quod † ubi pęna ſe refert ad rem, ſeu rei ęſtimationem, quia forte imponitur, per uerba multiplicatiua, ut duplum, triplũ, quadruplum tunc, quadruplum nõ excedit, alias ſic, ſi certa ſumma pro pœna apponaẽ, ut ſcripſi in §. alteri. qui ſtatim allegabitur. Vel dic aliud, ꝙ ibi non habetur reſpectus ad rem,
d ſed ad punitionẽ d delicti, & ita not. xii. quæſtione 4. ca. cum deuotiſſimã. In ea. glo. ibi, quid in legali. uide plene qđ ſcripſi in d. §. alteri. quę potes hic repetere, ſi appetas ſolennizare. Circa iſtum §. non ſunt plura dicenda, quia de actionib. de q̃bus hic tangit ſatis dictũ eſt ſ. propriis titulis, & ſ. eo. §. ſequens. excepto de actione ſerui corrupti, circa q̃ uideamus hic aliqua generalia. Primo, cui cõpetit hęc actio, & eſt certũ, ꝙ dño & bo. fi. poſſeſſori. uide ff. eo. l. 1. §. 1. ſed & fructuario cõpetit utilis. uide ff. eo. l. ſi qs ſeruum. §. ſi in ſeruo. Sed poteſt quæri, actio furti cõpetit omnibus, quorũ intereſt. C. eod. l. manifeſtiſſimi. ff. de furtis. l. is cuius, quare non illa, q̃ uidetur ſibi comparari, & ſub eadem intitulatur rubrica, quaſi compar. C. de fur. & ſer. cor. Ad hoc poterit dici, quod talis fuit uolun-
3 tas introducentis, † qui forte moueri potuiẽ, quia hęc actio fuit principaliter inuẽta, pp pſonã corruptam. ideo cum nullius intereſt, ita ſicut illius, cuius pſona eſt, illi datur. tex. vr̃ reddere aliã rationẽ, q̃ ualde vr̃ mollis. ff. de ſeruo cor. l. 1. §. 1. Itẽm datur patri pro filio, uel filia corrupta. uide. ff. eo. l. & tñ [alias incipit ut &c.]§. 1. Sed an ita tri? Poteſt dici, quod non, ſicut dixi in actione furti. ſ. de ob. q̃ ex deli. naſ. §. interdum. uide ibi. Quid de uxore corrupta? ſatis poteſt dici, quod detur utilis, & facit, qđ ſcripſi ſ. eo. § præiudiciales. Sed quæritur, nunquid competit ſibi corrupto. Verbi gratia, ſcholaris legens intrauit quandam ſocietatem ſociandorum, corruperunt eum, & fecerunt expendere in malos uſus pecuniam, nunc cogẽte penuria, rediẽs ad ſeipſum, uult agere hac actione utili, contra eos, nunquid põt? Pe. de Bel. per. mouet hoc poſt Iac. & dicit, ꝙ ſic, q̃a charitas bene ordinata incipit a ſeipſo l. præſes. C. de ſeruit. in gl. ſi ergo pater poteſt agere pro filio, multo fortius quilibet ꝓ ſeipſo. & hoc mihi placet propter authoritatem Pe. & eſt bona & æqua, quãuis non ſit uera, utinam bene lucretur, qui iuuenes ad illecebras alliciunt. Item dic, ꝙ hæc actio competit hæredi, & eſt perpetua, non autem competit contra hæredẽ. ff. eo. l. hęc actio. Quæritur, contra quem competat. Et certum eſt, ꝙ contra corrumpentẽ dolo. ff. eo. l. dolo. cum l. ſeq. & ſeq. Quæritur quid ueniat in hanc actionem. Et ad hoc reſpõdetur, hic in tex. & in gl. quia ad duplum totius damni. ff. eo. l. in hoc iudiciũ, quod intellige damni, tunc æſtimati. ff. eo. l. doli. §. ſi. non quod poſt ſequitur. ff. eo. l. Neratius. Et ideo, qui defloraũit uirginem, non videtur teneri de fornicationibus, quas cũ aliis poſt perpetrat de furtis. l. oerum. uer. 2. Et ideo & theologi non concordarẽt in hoc, & ubi ſeruos corrumpitur. Sed quæritur, ſi filius, 2
uel filia, vel libera perſona corrumpuntur, quod erit intereſſe? Glo. uariant. uide plene, quod ſcripſi ſupra de obl. quę ex delic. naſ. §. interdum. Caue tamen, ne glo. te decipiat hic, quia quodcunque intereſſe, quis petat, oportet ipſum æſtimare, ut videbis j. §. curare. Item caue, q̃a hęc glo. non bene dicit, ſecundum Pe. in eo, quod dicit, qđ al-
4 terum ſimplum, † uenit o fficio iudicis, quia imo totum iure actionis. non. n. eſt locus purgationi, ſicut in act. quod met. cau. imo ipſa actio ab initio, & de natura ſua ad duplum competit, ſm eum. & hoc ſatis apparet hic, & j. eo. §. ſed furti. Dicit enim, cum omnino eſſet dupli. & tamen ſi alterum ſimplum ueniret offic. iudi. non eſſet, niſi ſim-
e pli. Quomodo formatur libellus e apparet ex premiſſis. Dicis Gl. Engoliſmen. contra Titium Pictauienſem, quod idem Ti. talem ſeruum dicti G. induxit ad furandum, ob quã inductionem, idem ſeruus deterioratus eſt in decẽ, & ſurripuit talem rem dicti G. quę ualebat centum ſolidos, quare petit dictus G. dictum T. condemnari in xxx. cum hęc actio ad duplum cõpetat &c. Et caue, quia ego credo, quod uitium, quod incurrit p perſuaſiones, eſt exprimendam, ſi uero filius, vel filia fuerint corrupti, cõcludere potes ſecundum diuerſas opiniones, ut ſcripſi in §. interdum. ſupra de obli. q̃ ex delic. naſcun. & repete, quę nota. & dixi eodem titu. §. opc. faciunt enim ad intellectum huius §.

a Ibi. Omnes autem. Diuide ſm Aret. & ſumma ſic. Nulla actio extenditur ultra quadruplum, & ſimplum agitur regulariter ex omni contractu.
b Sed duabus. Doc. hic vñt utráq; ſolutionẽ tenere, tãq̃ ueram; licet Ang. dicat ſecũdã uerιorẽ, ad utráque contrariũ quia in utroque diuerſę ſunt actiones, ſed plures numero.
c Non actio. Doc. cõiter reprobant hanc ſolutionem, quia ibi nõ per accuſationem, ſed extra ordi. per officium iudicis fit reuocatio, ut l. 2. de li. & eo. l. & per gl. in l. liberti. uer. ingratis. eo. ti. uide hic per dictos Doctor.
d Punitionem. Vt dicit gl. in c. deuotiſſimam. 12. q. 2. uel 4. & uide hic plures quæſtiones formatas per Ang.
e Libellus. Vide Ang. hic in 2. col. poſt me uer. quero, qualiter formabitur libellus. uide Bal. hic in 2. col. ver. libellus.

1 *Triplum quando petendum.*
2 *Executoris ſalarium quantum.*
3 *Sportulæ quibus debitæ.*
4 *Sportulæ quid.*

Tripli uero cum quędam. Hic eſt uerſus, & tamen tota die allegatur pro §. circa quem, pauca intendo dicere, cum pauca, per nullius utilitatis ſit, ut uidebis in inferioribus §§. In gloſſ. hic notatur, ibi cum allegat, de man.

de man.prin.§.ſit tibi,melius in Auth.de exhi.re.§.ſanci-
mus.& (ſi uis pleniſſime uidere) uide in Spe.de lib.con-
cep.§.nunc dicendum.ubi recitat xxx.caſus,in quib.pro-
ceditur ſine libello,& ibi et reperias multa,de hac ma-
teria,& fere quicquid dici pōt.In gl.ea.ibi cum allegat.
l.quoties. a hoc uerū in ciuilibus,ſed criminalibus dabi
a tur ff.de accu.l.libellorum. uide plene in §. ſancimus. in
Auth.de exhi.& introdu.re.In ea.gl.ibi ſm cōſuetudinē.
quod eſt etiam de iure C.de epi.& cle.authen.ſed hodie.
Vel dic,quod utrunque dēt attendi,& longinquitas itine
ris,& qualitas cauſę.quod uī uerius.In ea.glo.ibi cū alle.
§.ne autem,hoc intellige, dum tamen non ſit ita praua,
quę non excedat centum aureos,alias hęc glo. eſſet fal-
ſa.& contra illum tex.In ea.glo.ibi conſecutiue dictum
eſt.hæc glo.eſt aliquantulum obſcura,quia nō uī bene de
ſcendere ex pcedentibus,qñ dicit,uel dicas.ſed hic cauſa
fuit ſic loquendi. Supra dictum eſt, ꝙ agitur tripla,quan-
do quia plus petit,quam ſibi debeatur,& ita ſupponitur,
quod quomodocunque plus petat,datur hęc actio.nunc
dicit gloſſ.vel dicas.ꝙ non,niſi qñ petit plus,ut creſcant
ſportulæ ex illa cauſa.& ita ex cauſa. ponitur,hic cauſatiue
non conſecutiue, quia ſi ex maiori petitione, ſequere-
tur maior datio ſportularum ;non propter hoc ageretur
hac actione,niſi ex inſidiis facta eſſet maior petitio, pro-
pter hoc,& de hoc glo.loquitur magis clarē j.in gl.con-
di.ex hac l.In ea.glo.ibi cum alleg.l.eum quem temere,
Hęc gloſſ. uidetur tenere opinio. Pla.quam reprobatū
cor.de exhi.re.§.ſancimus.ſed forte illa loquitur in ſpor
tulis,q̄ dātur iudicib.hęc in illis q̄ dātur nūciis.ſed & in
illis,vt ſupponere l.fi.C.de fruc.& lit.expē.ꝙ uterque te-
neatur.loquitur enim ibi de ſportulis,quæ dabant ratio-
ne conuentionis.In ea.glo.ibi cum alle.§.oportet. imo
io §.ſit tibi.In ea.glo.ibi.qđ uerius eſt.& pro hoc,q ex
pēſæ ſeu dāna,uoluntarie factę,non repetuntur,ut ſcripſi
in breuiario. C.de iudi.ſancimus.no. Do.extra de do.&
contu.c.ſinę Iac.tenet ꝯ, q a ſe ad aliquos pōt renun-
tiare priuilegio,quo ad alios retinere.C. ad Velle.l.iube
mus.melius de excu.tu.l.uoluntaria.In fi.eiuſdem glo.ſa
tis pōt ſuſtineri,qđ iſta prouiſio,non tollatur p illā ff. de
pę. l.ſanctio.C.de ſepul.uio.l.qui ſepulchra.Item puiſio
illius cautionis, hēt locū in fine lit. vel ſaltē ſi actor non
proſequit.iſta āt ꝯ illum,qui maiorē petitionē fecit,& ſta-
tim cū ipſa facit,unde ſunt diuerſæ,& ſup diuerſis factis,
ideo una non vī tollere aliam. In gl.conditione,ibi, con
ſecutiue dicitur,ſed uerius uidetur,quod cū iſte §.ſit pœ
nalis,& loquatur ſolum in caſu,quo quis maiorem quan
titatē expreſſit ad hoc ; ꝙ reus uexaretur maioribus ſpor
tulis,q in illo caſu, ſolum locum habeat. & hoc uidetur
gl.innuere ſ.in gl.no.duo. Iac.tenet,ꝙ dictio,ui,ponitur
conſecutiue.In glo.lex quædam,in fi.hęc cōſtitutio non
eſt in codice noſtro,ſed in antiquo.Vnde iſte liber fuit fa
ctus ante codicē nouum.& poſt antiquum. ideo plerun-
que ſe refert ad conſtitutiones,q̄ erant in illo Codice,&
quādoque etiam liber Authenticorū ſe ad illud refert. in
Authen.de man.prin.§.ſit tibi. & ibi de hoc.Circa hūc §.
poſſet quęri.Certum eſt hodie, quod de conſuetudine ſa
b laria nuntiorū, b nō creſcunt propter maiorem quāti
a tatem petitam.ſed ſecundum longitudinē itineris, vel la
borum.Plus enim habebit executor, pro eundo extra uil
lam,quam ſi faceret officium in uilla. & ita iſte §.non ob
tinet de cōſuetudine in illis, nec i ſuis terminis. Sed tota
die uides,& notarii,& aduocati maiora ſalaria recipiunt
p magna cauſa,quā parua. Nūquid locus eſt huic pœnę:
ſi quis maiorem quantitatem complexus eſt in libello,ut
maioribus expēſis, & ſalariis aduocatorū afficiat aduer-
ſarium? Videtur,quod ſic,cum ratio huius §.duret.& ha-
bet locū.Sed durum eſt legem pœnalem extendere.ff.de
legi.l.quod non ratione.Sed ſatis poteſt dici, ꝙ teneatur
actione de dolo, vel forte melius recuperabit expēſas,ra
3 tione temerę euocationis.† Item quęritur nunqd hodie
iudices delegati,& pedanei, qui non habent ſalarium de
publico,poſſint recipere ſportulas. Ego nō uideo cur nō

ex quo nō eſt correctū.Ordinarii nihil recipiunt, ī Auth.
ut iu.ſine quo.ſuffra.ſed de iure canonico, perſonę eccle
ſiaſticę non poſſunt recipere,niſi expenſas, & illas ita de
mū,ſi exeant locū & uillā,ubi habitant.uide plene extra
de reſcr.c.ſtatutum.§.pen.lib.6.de uit.& honeſta.cleri.c.
cū ab omni. & ideo in illis non pōt habere locum pęna
huius §.ſed fit punitio in expenſis extra de plus pe.c.1.&
ibi no.Doc.Item ſuppoſito,quod de conſuetudine pſta-
rentur tales ſportulæ nunciis,quæro nunquid habeat lo
cum iſte §.ſi fieret maior petitio coram arbitro.Et poſſet
dici, quod ſic ſi fieret conuentio, per nuntium cōmunē,
qui reciperet tales ſportulas,& facit,quod not.C.de epi.
4 & cle.in authen.generaliter.† Quare dicant ſportulæ de-
clarat hic quędā gl.ꝙ ſportulæ dicuntur a ſporta,q a ſpor
ta eſt uas,quod fit uirgis minutis,ꝙ in uulgari dicit, cor-
beillon,unde Paulus 2.Cor.11.Per murum in ſporta a fra-
tribus dimiſſus ſum &c.id magno corbellione facto de
uirgis.& uide plenius in Auth.de aud.§.nulloque.
a *Adnot.* L. quoties. Hic d. Ant.poſt prin. tractat materiā li-
bellorū.Primo qd ſit libellus,ut in q.cau.debeat offerri libel
lus.& deducit has quæſtiones uſq; ad 3.col.In 3.col.cum
citatorio debeat offerri libellus,Item in fi.eiuſdem colum.
quærit an libellus de conſenſu partium poſſit omitti . vide
hic,etiam de his d.Iaſ. Item 5.col. in med.uer. An autem
in arbitro debeantur,uide hic per Ang. uide de quæſtione
do.Iaſ.hic in 7.col ante me.uer.an autem arbitro.
b ¹Nunciorum. Vide hic d.Iaſ.quando nuncio publico,cre-
di debeat in 2.col.uer.an autem,& quando.

1 *§.quadrupli quo porrigibiles.*
2 *Actionis quod me.cau capita.*
3 *Metum paſſus uarie concludit.7.*
4 *Metum paſſus quibusnam agat.*
5 *Actionis,ne quid fiat capita.*
6 *Negoty non facientis actio multiplex.*
8 *Pœna quæ ſit eis applicabilis.*
9 *Ad pœnam ne ſibi ſoluant.*

a Quadrupli a agitur ueluti. Et hic eſt uerſus, & eſt pla-
nus. & de eius materia in magna parte dictum eſt ſupra
§.ſequens.cum uerſic.ſeq.uſque ad §. quędam. ſuper tex.
in uerſi.ſed furti.ibi omnimodo.id eſt immediati,dū cō-
petunt ad duplum.ff.de fur.l.qui ea mēte.Item ſuper tex.
ibi iuſſu magiſtratum. No.ꝙ de iuſſu magiſtratuū . debet
quis conueniri.C.de exhi.re.l.fi. ſed de cōſuetudine non
1 ſeruat hoc in aliquibus locis, imo ſeruitutes adornant
ad ſimplicē requeſtam principum. Quid ergo ſi in illis
partibus,in quibus eſt talis conſuetudo , ſeruiens citauit
ſine iuſſu,nunquid eſt locus huic pœnę? Videretur,quòd
ſic,cū ſit eadem ratio,ſed durum eſt pœnalia extendere,
ut ſupra dixi.Item caue quia iſte §.uidetur loqui,quando
fuit in citatione cauſa ſpecificata. Quid ſi fuit ſimpliciter
citatus,hac cauſa non expreſſa? Durum eſſet dicere & eſ-
ſet locus huic pœnę,cum non uideat eſſe in uera cōtuma
cia,quia non eſſet certum,quid ab eo deberet peti.Sed an
ſufficeret ius citandi?Dic ꝙ non,niſi eſſet facta citatio, ut
hic,cū dicit conueniatur. C.de pręſcrip.xxx.anno.l. ſicut
in ſum. Item ſuper tex. prope fin. ibi, quod eſt & in furti
manifeſti actione. uidelicet,ut omnino ſit quadrupli, nō
referas,ꝙ ſit idem,ſicut in actio,quod me.cau. Nunc re-
deamus ad ſingulas actiones de qbus ſit hic mētio,& pri
2 mo ad actionem furti manifeſti,de qua nihil hic ſcribo,
quia ſatis dictum fuit ſupra in propria materia. uidelicet
inſti.de obli.q ex deli.naſ.loquatur ergo lectio aliquātu-
lū de actione ꝙ me.cau. De qua primo quęrit, qualis eſt.
Et eſt dicendū,ꝙ perſonalis in rē ſcripta.ff.qđ met.cau.
l.metum. c. cum autem hęc actio infra cod. §. prætercá.
ſtricti iuris. j.eo.§.actionem.Item,quid in ea ueniat, dic
ff.eo.l.ſed & partus.& l.uideamus.& l.ſi ipſa.Cōtra quem
datur Dic quod contra metū inferentē,etiam cōtra quem
cunque ad quem res ablata peruenit. ff.eod.l.ſi cum exce
ptione.§.in hac. Quomodo formatur libellus? Ad hoc di-
cendum eſt,ſecundū Pet.Dico qđ tu me compuliſti, ꝙ li
brum talē tibi darē,quare peto , & librū prædictum mihi
reddas, ꝙ ſi diſtuleris vſque ad ſententiā , cū dictus liber

ualeat cen.peto te in ccc.ultra condẽnari. In iſto libello
ſupponit Pet.ꝙ exprimatur perſona,quę metũ intulit,tñ
hoc non eſt neceſſe. ff. eod.l. ſi cum exceptione §. in hac
unde in hac actione ſufficit dicere,ꝙ actor metum metum
paſſus. Nec ſapiens habet ſe adſtringere ad probandũ per
quem. Quid ſi actor, q dicit ſe metum paſſum a Sempro-
nio non probat ſe metum paſſum a Sempronio. ſed ꝓbat
ſe metũ paſſum ſimpliciter,nunquid debet cadere? Vide
tur,ꝙ ſic,nam non probat ſactum, qđ propoſuit. duo .n.
propoſuit.ſ.ſe metũ paſſum,& a Sẽpronio. Iſtud ultimum
non probat,quare cadit.& facit C.de cond.ob tur. cau.l.
1.cũ no.de do.ante nup.l.ſi ꝑfidi. extra de proba.c. licet.
Sed pôt dici,contra maxime ſi non adſtrinxit ſed ad om-
nia probanda,ſed quę ſufficerẽt,ut d.c.licet.no. ff. ꝙ met.
cau.l.ſi cum exceptione.§.in hac.& hoc ſi dicat Sempro
niũ poſſeſſorem rei ablatæ, vel rem ablatam ad eum per
ueniſſe.ſi autem agat contra eum,ſorte pro eo ſolum,ꝙ
uim intulit actor alii daret,uel ut aliũ liberaret, tũc cade
ret,niſi probaret ipſum uiolẽtiã cõmiſiſſe.ff.eo.l.metum
§.cum autem. Item credo,ꝙ oportet declarari in libello
modũ metus,quia non quilibet metus ſufficit.ff.eo.l.me-
3 tum.cum l.ſeq.C.eo.l.metum.cum l.ſeq.† Sed poteſt q̃ri,
an minę potentis,uel excõicatio ſint iuſtus metus. Vide
quod io l.accuſationis.dixi in breuiario.C.eo. Itẽ no.ꝙ
diuerſę concluſiones ſunt faciẽdæ in hac actione ſecũdũ
diuerſitates factorum,nã ſi te compuli per metũ ad obli
gandum te mihi,debes cõcludere,ut te liberem. Si ad me,
quitandum,debes cõcludere,ut me reponam in priorem
obligationem,uel ſi ut adires metũ hęreditatem,conclu-
des ut abſtinere poſſis.ff.eod.l.ſi mulier.§.ſi metu. cum §.
ſeq. Exprimatur tamen ſumma,vel res,pro qua agitur. Et
ego credo,ꝙ decẽtius petitur quadruplum,quam triplũ,
ad partem. Vnde aptior eſt concluſio,quare peto & c.de
clarando,ad quid ſimplũ. Cõcludit,ꝙ ſi facere noluerit,
peto ipſum in quadruplũ condẽnari. Vnde concluſio pôt
fieri per tale ſi,ut dixi ſupra eo.§.ſequens. C.loca.l.cõdu-
ctores. Sed iuxta formationem huius libelli quęrit̃ utrum
ſint duæ ſñiæ ferendę in hac actione? Videt,ꝙ gloſſ.tenet
hic,ꝙ ſic. Ia.& Pet.de Bel.per.dicunt contra. Vnde dicũt,
4 ꝙ hæc actio † ab initio competit in quadruplũ,& ad qua-
druplum debet agi. uerumtamen ſi reus uult poſt euitare
pœnã tripli uſque ad ſententiam reſtituendo rem. Sed ſi
non reſtituat,ſententia fertur in quadruplũ,& ideo lex di
cit,ꝙ reſtituendo rẽ,poteſt pœnã euitare.ff.eod.l.ſi cũ ex
ceptione.§.ſi quis nõ.uer.ſatis. Sic dicit̃, ubi agitur ad fa-
ctum,nam faciendo ante ſentẽtiam, euitat condemnatio
nẽ intereſſe.ff.de uer.obl.l.ſi inſulã.de re iudi.l. ſi quis ab
alio.§.ſi. Sed contra hanc opi.facit,quia uidetur,ꝙ opor-
teat,quod ſit inobediens ſuper reſtitutione, antequã ferã
tur ſñia de quadruplo. & hoc eſt hic expreſſum, cũ dici-
tur,ut quis iudicis iuſſu &c. Pro opi.tamen Per.facit ff.de
ædil.edi.l.redhibitoria.de leg.1.l.ſi quãdo.§.ſi.cũ ibi no.
Vnde ſecurius eſt,ꝙ fiat iuſſus,quicquid ſit, prima ſentẽtia
non eſt,niſi iuſſus,ut hic. Or uideamus modicũ de actio
5 ne,quę datur ne negotiũ fiat.† Et primo quæritur,quæ eſt
hęc actio. Et eſt certum, ꝙ eſt in factum perſonalis,ut ff.
de calum.l.ſi qs ab alio.§.ſi. No.tamen, ꝙ in hac materia
plura reperiuntur remedia de quibus dic ff.de calũnia.l.
1.§.1.in gl.criminale. Sed quęritur cui cõpetit? Et in hoc
dicendum,ꝙ ſi dedi pecuniã,ne me calumnioſè accuſes
ꝙ mihi competit actio in quadruplũ.ff. eo.l. & generali-
ter. §.illud. Sed ſi alius dedit,tunc,aut ut fiat mihi, & ille
nil repetit,ſed ego,in cuius datũ eſt læſionẽ, repetã qua-
druplũ.aut ne fiat,& tũc ſi me mandante,uel ratificante,
ego repetã quadruplũ.ſin autẽ dans repetet ſimplum,ego
quadruplum.ff.eo.l.ſi qs ab alio.§. t.1.reſpõ. Quid ſi dedi
tibi pecuniã,ne me accuſes,& recepiſti, nũqd poſſum re
petere? Videt,ꝙ ſic,ꝑ hanc materiam,quę uidetur hoc ca
ſu loqui. Sed ego credo contra per l.accuſationes. C.qđ
met.cau.de contrahen.& cõmit. ſtipu.l. ſi quidem. Vnde
hæc materia debet intelligi,quãdo datur pecunia, ut fiat,
uel ne fiat negotium calumnioſe. ut patet in tex.huius §.
& quaſi per totam hanc materiam. Quid ſi non fuit di-
ctum expreſſe,do tibi pecuniã, ne me accuſes calumnio-
ſe,ſed ſolum ne me accuſes nunc nolo repetere, dicens,
ꝙ accuſatio,quam minabaris facere, uel quam faciebas,
erat calumnioſa,q̃ritur utrũ poſſim agere hac actione,&
cui incumbat onus probandi , quod eſſet calumnioſa, &
non vř poſſe agi, quia tex. quaſi ſemper exprimunt,quan
do datur ne fiat calumnia,uel ut fieret.& ſic uidentur in-
telligi debere in caſu,quo loquuntur.ut hic. & d.l.in eũ.
Præterea uidetur lex prouidere in caſu illo per condi.
ind.ff.de cond.inde.l.in ſumma.cir.princi. Sed contra fa
cit,quia lex frequenter dicit,dari hanc actionem,nec ad-
dit verba calumnię.ut ff.eo.l.ſi quis ab alio.& l.1.& gñali-
ter.§.1.& §.2. & pro hoc parte facit eo.tit.l.pe.per quã uide
tur, quod niſi aduerſarius probauerit, eum eſſe nocentẽ,
det hęc actio, & hoc, niſi eſſet datũ ob cauſam trãſactio
nis,& eſſet tale crimẽ ſuper quo trãſigi poſſet. uide quod
ſcripſi i d.l.ſi quidẽ.in breuiario.& qđ no.ff.eo.l.1.§.1.in
6 glo.i.receſſum.† Et caue,quia materia uidetur obtinere
quãdo dat̃ ob negotium calumnioſum iudiciale,vel ꝙ in
iudicio uerti poſſet,nã ſi dedi tibi pecuniam, ne me ſpo-
liares,uel ne me uerberares,uel ne mihi ſlagitium faceres,
tũc recurret ad actionẽ,qđ met.cau.& ad condit. ob turp.
cau.formę autem libellorum, & concluſiones ſunt diuer
ſę ſecundũ diuerſitates factorũ.ſi enim agat ille,cui dedi
pecuniam,planum eſt,quòd poteſt ſic dicere,Cum me ca
lumnioſe accuſares de tali crimine,de quo ſum & eram
innocens,uel accuſare uelles, ſi ſit in facto,dedi uel pro-
miſi,ſi ſit in facto,uel tale lucrũ feciſti ne mihi calũniam
faceres, nec me calũnioſe accuſares, quare peto te cõdẽ
demnari in quadruplũ &c. An aũt totũ quadruplũ ſuppo
na, uide plene ff.eo.l.in hęredẽ. §.ſi. Si autẽ alius dedit,ut
negotium mihi fieret, ſi quidem mandato meo, vel no-
7 mine meo me ratũ habente,facta narratione facti l. con-
cludã ad quadruplũ.ſi me non mandãte,nec ratũ haben
te,ego concludã ad quadruplũ,quod eſt totum pœna,in
caſu illo,ille qui dedit ad ſimplũ,ut l.ſi quis ab alio. an
hodie hoc ſit correctũ, uide plene ibi,in gl. Si uis plura,
ad hãc materiã iungere,uide qđ no.ff.eo.l.1.§.1.& l.hęc
actio,cũ l.ſequen. & qđ ſcripſi C. de pœn.iudi.qui male
iudica.l.1.& authen.ſed nouo iure.quando prouo.nõ eſt
neceſſ.l.uenales. In alia actione,quæ datur ꝯ executores,
de qua hic ſubiungit̃,patet libellus de ſe. Poteſt tñ quæ-
ri,cũ illa conſtitutio non habeatur, ſed hodie ſecundum
curiarũ morem ſalaria ſunt taxata per ſtatutum,uel ſecun
dum conſuetudinem,quęritur nunquid poſſit repeti qua
druplũ,ſi excedant. Satis uidetur rationabile, ꝙ ſic, cum
ſit eadẽ ratio,ſed durum eſt pęnas extendere. ff. de pęnis.
l.interpretatione. Credo tamen,ꝙ excedentes, ſiue ſint
executores,ſiue alij,quod debeant puniri extraordinarie
officio iudicis , q illicitas actiones coercere debet ff.de
offi.præſi.l.illicitas. Vel poteſt dici,quòd puniantur illa
pęna,quæ ponit̃ in Authen.ut litig.iud.§.& hoc quoque.
8 Sed nunquid illa pęna eſt eadem cum iſta.† hoc eſt quæ-
rere,cui applicatur hæc pęna quadrupli. Et uidetur ibi ex
preſſum,quod triplum fiſco, ſimplum parti. Sed hoc non
placet Iacob. de Rau. Dicit enim, quòd hęc actio com-
petit ad quadruplum, & ſupponitur , quod datur reo , &
ſic ipſi debet applicari , alias non daretur ipſi reo, niſi ad
ſimplum , & fiſco ad triplum. & hoc etiam apparet con-
textu materiæ ,quia hic tractatur de act. quę competunt
parti,ad quadruplum,& non eſt ueriſimile,quod iſta mi-
ſceretur inter eas , ſi eſſet alterius naturę. Vnde ſecũdum
eum §.hic loquitur in accuſatione , non in hac actione,
nã diuerſa remedia , ꝙ diuerſę pęnę poſſunt cõpetere,ꝑ
eodem facto , ut ſatis dixi in ſuperioribus. Et not. quòd
per hoc,quod dicitur in §.tripli.& in hoc §. uidet̃ poſſe
9 ſuſtinere abuſus,qui eſt in aliquibus locis , ꝙ ſeruientes
poſſint ſibi ſatisfacere à parte rea, ex ordinamẽtis,& de
pignorationibus quæ faciunt, ꝙ poſſint recipere pigno-
ra authoritate propria penes reum pro ſuis ſalariis. Nam
reus debet ſoluere, ut ſonãt iura iſta. Item in dicto §. ex
hoc

hoc uidetur concludi, ꝙ poſſint pignorare uſque ad debitam quantitatẽ, nam prohibendo, quod non poſſint ultra, videtur concedere, ꝙ poſſint infra a cõtrario. ff. de teſti. l. ex eo. quod eſt contra omnem rationem. ſeruatur tamen in aliquibus locis de facto. & in aliquibus ꝯtrarium, Et no. ꝙ executores, de quibus fit hic mentio, & ſupra §. tripli, multa habent nomina, ut no. in Authen. de iudi. §. hi qui cauſas. in glo. exceptor. & glo. cauſam præparans.

a *Adnot.* Quadrupli. Sumatur eſt ſupra in §. omnes. ſup hoc §. Ang. ualde prolixus eſt, ponens quæſtiones multas, quarum mẽtionem uix pagina præſens caperet: ideo uide eum cum do. Iaſ. ſimiliter latiſſime tractantem ſuper hoc §.

1 *Actiones, cur diuiſæ.*
2 *Actionem ex teſtamento bonæ fidei eſſe.*
3 *Contractus an ex dolo nullus, an reſcindendus.*
4 *L. ancillæ. ſenſus.*
5 *Intereſſe quando ſuccedat.*
6 *Permutatio quando bonæ fidei ſit.*
7 *Actionum quæ quandoque concurrant.*
8 *Contractus innominatus multiplex.*
9 *Venditas ex do, ut des non deberi.*
10 *Præſcr. uerb. & in fact. actio eadem.*
11 *Præſcrip. uerb. actio cur ſic dicta.*
12 *Realium quę an non bo. fid.*
13 *Emptor ad quæ concludat.*
14 *Conducti actio ad quę data.*
15 *Aeſtimatoriæ actioni quando locus ſit. 16.*
17 *Aeſtimatum cui pareat.*
18 *Præſcr. uerb. ex permu. actio ad quæ data.*
19 *Permutationem ab emptione differre.*

a Actionum a autem quædam bo. Hęc eſt quinta generalis diuiſio actionum omnium. litera eſt plana, caſus aũt non poteſt poni per modum caſus, ſic tñ poteſt incipi. Dñe Imperator, ego iam uidi multa de naturis actionum, & per diuiſiones; eſt ne alia diuiſio actionũ? Imperator dicit, quod ſic. Actionum quædam &c. & proſequẽſe iuxta uerba tex. Antequam ſubintrem glo. oppono iuxta literam, omnis diuiſio dẽt fieri ꝑ ſpecies oppoſitas, & contrarias, ut aliud album, aliud nigrũ. Si diceretur aliud albũ, aliud ſiccum, uel aliud humidum, aliud nigrũ oporteret diuiſionem eſſe ineptam; nunc in propoſito, Imperator dicit, ꝙ actionum aliæ ſunt bonæ fidei, alię ſtricti iuris, uide eſt hoc dictum? deberet dicere, alię bonę fidei, alię malæ fidei. non. n. diuiſio ſit per oppoſita. deberet. n. dicere, ſi uellet recte diſtinguere, quod quędam ſunt largi iuris, quędam ſunt ſtricti iuris. Sed ad hoc poteſt dici, b ꝙ Imperator, qui has diuiſiones ad inſtructionem iuuenũ adinuenit, non recipit hãc diſtinctionem penes uocabula, ſed penes effectum, uoluit. n. dicere, quod actionũ quędã magis exuberant in bona fid. q̃ alię. & illæ, q̃ magis exuberant ſunt largioris iuris, quàm alię, & ideo bene ponit quædam ſtricti iuris, ut ſu inuolucro uerborum ponit duas diuiſiones, quædam ſunt bo. fi. ſubaudi exuberantis, & largioris iuris. quędã bo. fi. minus exuberantis, & ſtricti iuris. in primo membro, ultimũ membrum primæ diuiſionis ſubſtituit. In ſecundo, primum & ſecundum expreſſit, nec potuit, nec uoluit ſubdiſtinguere per oppoſita, quod alię bon. fi. alię male fi. cum nulla ſit maleſi. C. de actio. & obl. l. bonam fidem. In glo. ſcilicet 17. ibi cum allegat §. uideamus. hoc uerum, ſi computes tantum illas, quę ſunt in tex. ſed ſi cõputes cõtrarias, de quibus infra. in gloſſ. ſecus, cum iſtę ſint xxiiij. & forte ſunt plures, ſi computes actionem in factum, in caſibus duobus, de qua infra plenius aget. Quærit utrum actio ex teſtamento ſit bon. fid. & debeat cum ijs annumerari. Videtur, quod ſic, quia in bonę fid. ueniunt uſurę ex mora, ut 2 hic ſatis nota, & ſimiliter in actione ex teſtamento. ff. de legat. ſecundo. l. Titia Seio. § uſuras. C. de uſu. & fruct. lega. l. per totum. Item in bon. fid. agitur prima actione, ſi res deterior reddatur. ff. commo. l. tertia. §. ſi reddita. ſic in actione ex teſtamento. ff. de leg. 1. l. huiuſmodi. §. ędes de lega. 2. l. Mæuius. §. in fundo. Contrarium eſt uerum ſecundum Dy. quia in actione bon. fid. iuratur in litem. ff. de in lit. iur. l. in actionibus. & certum eſt, ꝙ in actione ex teſtamento non iuratur. eo. ti. l. alias, & hoc ſatis patet C. in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſ. in l. in minorum ubi enumerat, tanq̃ diuerſa legata. & actiones bon. fid. Dic ergo, quod eſt ſtricti iuris, multa tamen
3 habet ſimilia cum act. bo. fid. ut in contrariis. † In ea glo.
b ibi cũ allegat l. ſi quis cũ aliter. b Do. Iaco. & Pet. reprehendunt ubique hanc gl. dicunt. n. ꝙ ſiue dolus det cauſam contractui, quia forte uolentẽ alias uendere induxit per dolum, ſiue incidit in contractu, ſemper tenet ꝯtractus & hoc probant per l. ſi dolo. C. de reſcin. uend. ubi dicit, ꝙ reſcinditur uenditio, & ſic ſupponitur, quod tenebat. & hoc ẽt probant, q2 dolus, & metus ęquiparant: ut l. dolo. C. de inutil. ſtipu. Conſtat autẽ, quòd contractus initus per metum tenet, ſiue metus det cauſam, ſiue incidat. C. de his quę ui metuſve. cau. l. ſi ui. ff. quod metus cauſa. l. ſi mulier §. ſi metu. l. 2. hoc ẽt probant, quia contractus habet ſua eſſentialia, uidelicet conſenſum, & ſic uidetur ualere. & hoc apparet ſatis expreſſe in l. Iul. §. per ꝯtrarium. ff. de actio. emp. Ibi enim dedit dolus cauſam ꝯtractui, & tamen ſupponitur, quod contractus tenet, quia agitur ex uendito. & in ea. l. §. ex vendito. In hac tamen dicunt differentiam inter contractum bon. fid. & ſtricti iuris, quia quando dolus dedit cauſam cõtractui bon. fid. agitur ad reſcindendũ actionem ex eo contractu, ſed ubi incidit in contractum, non agitur reſcindendum, ſed ad excipiendum. ne d. §. per contrarium. In actione ſtricti iuris excipitur, uel agitur acti. de dolo ad reſcindendũ, ut l. dolo. C. de inutil. ſtip. ff. de dolo. l. elegãter. §. non ſolum. Sed contra hanc opi. uidetur l. & eleganter. ff. de dolo. ubi dicit venditionem nullam, Sed dic, quòd nulla eſt in effectu. Item ob. quia actio de dote eſt bon. fid. & in illa nulla eſt promiſſio ipſo iure. ff. quod metus cau. l. ſi mulier. §. ſi dos. Sed ibi eſt ſpeciale propter magnã exuberantiam di. lactionis, & bon. fid. & eodẽ modo eſt ſpeciale in ſocietate ff. pro ſoc. l. 3. §. ſi. quia uim fraternitatis obtinet. eodẽ ti. l. uerum. & facit, qđ ſi religioſi dolum committãt, ꝙ contractus ſit nullus cum ipſis exuperare debeat bona fides, ſecundum Iac. In ea. glo. ibi cum alleg. in bon. fid. & idem in act. ex teſtamento, quæ habet ſimilia cum bo. fi. C. in quib. cau. in integ. reſti. non eſt neceſſ. l. in minorũ. de uſu. & fru. leg. per totũ. In ea. gl. ibi cum alleg. l. uideamus. c §. ſi actionẽ. Pet. ſupponit, ꝙ hæc gl. dicit, quod
c fruct. ueniunt iure actionis, & ipſe dicit, quod ueniunt ex offic. iudi. & de hoc facit hic unum magnum ſolum. & tamen noſtra glo. hoc non dicit, ſed bene dicit, quòd in actio. ueniunt, ſed non aperit an iure actionis, uel offi. iudi. Nec eſt propria materia hęc, hic proſequi. melius eſt infra de offi. iudi. §. illorũ. Iac. dicit, quod dñs ſuus dicebat, quòd fructus ueniunt in actione ſtricti iuris. à tpe moræ, non ut fructus, ſed ut pars rei. & hoc dicebat; quia in actione ſtricti iuris, res ęſtimat quãtiplurimi fuit a tempore moræ. ff. de tricti. l. in hac. cum ibi no. Nunc conſtat, quod res plus ualebat quando erat plena fructibus, quàm uacua. Igitur conſtat, quod fructus tanquam pars ueniunt, & quantiplurimi. Sed ſecundum hoc differentia quã facit §. ſi actio. eſt impoſita uerbis, & non rebus, ſed non eſt, quia multum refert an fructus ueniant, ut pars rei, an fructus per ſe. Primo caſu non ęſtimant, niſi quantũ ualebant res pluris, q2 pendebant, ſed ſi æſtimarentur ut fructus, ęſtimarentur quantum plus ualuerunt ꝑ ſe, & ſeparati. Vnde eſt lõge aliud; & adducit ſemper de l. ancil
4 læ. † C. de fur. nam ibi dicitur, quod partus conceptus apud furem, in ancilla furtiua, & nõ editus furtiuus eſt; & nõ põt pro eo agi furti; & hoc eſt uerũ, quaſi pro re ſeparata. ſed quãdiu eſt in uẽtre, eius ęſtimatio uenit in actione furti, id eſt quantiplurimi maior æſtimaueris ꝑꝑ partum, ſed non uenit æſtimatio ſeparata, quia forte edidit creauit, & factus eſt bonus medicus, & op. ſec. iſta faciũt ſecundũ eũ ad quæſtionẽ de conſuetudine, primus de genere, poteſt retrahere res hęreditarias uenditas per

proximum ſuum. Quæritur, an poſſit retrahens, repetere fructus ab emptore? Ipſe dicit, quod non uẽ, niſi à tempore litis conteſtatę, cũ fructus non ueniant in actione ſtricti iuris, niſi à tempore litis conteſta. & condictio ex conſuetudine, eſt ſtricti iuris. & hoc uerum, ut fructus, ſed ut intereſſe, ſeu partem rei ſic, per prędicta, ſaltem à tẽpe moræ, ſecundũ eum, uideretur, quod omnes fructus deberẽt reſtitui. ff. de ędil. edicto. l. cum autem. §. cum redhibetur. & maxime, qui pendebant tẽpore uenditionis, quia pars rei ſunt, ut ff. de rei uendi. l. fructus pendentes. Satis poteſt dici, quod emptor faciat fructus ſuos propter bonam fidẽ, & titulum. ut l. ſi fundum. & l. certum. C. de rei uendi. & facit bene. ff. quæ in fraud. cre. l. ſi. §. non ſolum. Sed an à tẽpe moræ ueniunt per modũ intereſſe, ut ſ. dictũ eſt, quaſi res plurimi fuerint, ſi pendeãt in re? Sine dubio ueniunt ut pars rei, & iunge. ff. de condi. indeb. l. ſi non ſortẽ. §. li-
d bertus. In ead. glo. ibi. ff. de ac. emp. l. 1. in prin. d Iſta gl. fuit nimis curioſe hic poſita. Nã plus quàm certum eſt, quod
5 in obligationibus dandi nõ ſuccedit intereſſe, ſiue agatur actione bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris, niſi in contractibus innominatis, ut notatur ubique, & maxime C. de ſent. quę pro eo quod intereſt. l. unica. & nunquam hęc gloſ. alibi dixit, nec aliquis Doc. Vnde in l. prima. de actio. empti. nõ erat rem dari in obligatione, ſed rem tradi eodem titu. l. ſi fundum pręſtari. ut plene nota. in dict. l. prima, de ſent. & de fideicommiſſ. libe. l. fina. In eadem. gloſſ. ibi cum al. leg. C. de actio. empti. l. fundi. illa lex non eſt in rerum natura, ſed facit eodẽ titu. l. ultra. [Hinc manifeſto liquet Ioan. Fabrum habuiſſe corruptam gloſſam ſuis exemplaribus. Nam in emendatioribus Accurſius citatur, ff. de actio. empti. l. fundi. quæ in. § . 1. propoſitum eius optime probat.] Et caue, quia ſalua gratia gloſſ. in contractibus ſtricti iuris, ueniunt illa de quibus uerſimile eſt quod partes cogitauerunt. Vnde ſi debeas mihi domum per ſtipulationem, uel ex alio contractu ſtricti iuris, crederem, quod affixa uenirent. ff. de uerbo. obli. quicquid adſtringendæ. Et hoc uides in mutuo, in quo ueniunt ea, de quibus non fuit actum, & tamen eſt ſtricti iuris. ff. ſi cer. peta. l. cum quid. Et ideo ſi promiſiſti mihi equum, qui conſueuit portare frenum, tu debes mihi frænum, ſicut in uenditione. ff. de ędil. edic. l. ędiles. §. 1. cum ibi no. In ea. glo. in fi. & hoc etiam apparet, nam iudex facit cauere in actione bonæ fidei, etiam ante dici euentum, ſed non in actione ſtricti iuris, ſecundum unam opi. uide ff. de iudi. l. in omnibus. Item in actione bonæ fidei iuratur in litem, non in actione ſtricti iuris. ff. de in litem iur. l. in actionib. In gl.
e hanc dicũt in fine. e hæc uidetur uerior, quia per hoc fauor ſemper extenditur infra glo. prox. In gloſ. ſed dum in fi. hanc tenet Dy. per rationem glo. quæ eſt ualde debilis, ut ipſe confitetur. Hanc etiã Petr. allegat ff. de reſcin. uen. l. ſi id quod. facit in eo, quod requirit bonam fidem ab utraque parte. ff. de arbi. lege ſi cum dies. melius facere eodẽ titu lo l. idem ait. ubi dicitur, quod de una parte debet, & de alia dicit & eſt mirabile, quod Imperator de eis non fece-
f rat mentionem, f cũ feceris mẽtionẽ de locato, de conducto, ex empto & uendito, ſed forte propter breuitatem
g omiſit Dy. quęrit, quid de actione pro tutelę. Et uidetur g quod ſit bon. fid. cum in ea ueniant uſuræ. ff. de eo quod pro tu. l. 1. §. in pro tutelę. Ipſe dicit, quod eſt ſtricti iuris, cum hic non numeretur, uerum eſt, quod quo ad aliqua habet ſimilitudinẽ, cum actione tutelę, quę eſt bon. fi. & in uſuris, ſecundum eum, item & in priui. de tu. & ra. diſtrahent.
h l. fina. & idẽ tenet Io. in arbore. In gl. h quę datur inter eos. in fi. hanc approbant Dy. & Pet. Sed tamen hęc ratio non uidetur multum bona, quia in actione fi. regu. ut plurimum non peto adiudicari alienum, ut ſatis uidiſti ſupra in §. quędam eſt ergo ratio, quòd famil. erciſ. & communi diuidundo oriuntur ex quaſi contractu cõmunionis, quę naturę ſocietatis accedit, ſed fi. regundo. naſcitur ex uariis figuris cauſarum. quandoque ex delicto, ut ibi dixi. idcirco obtinet, quod non ſit bon. fid. ex quo Imperator eã ſubticet, ut dixi ſatis in materia fi. regun. in ſimili. In glo. ut
i ſit tibi. i fi. uide plenius i In d. l. 1. de æſtim. act. ibi. n. ſunt opin. inter Io. & Azo. Doct. tamen ſequuntur hanc gloſ.

In glo. quę naſcitur. ibi, niſi in duobus caſibus. Quid ſi per pactum incontinenti appoſitum, fiat permutatio? uerbi gratia. Contraximus ſocietatem ſuper certis mercatio-
6 nibus, pacto incontinenti appoſito, quod ego darem tibi equum meum pro tuo, quia ſortẽ tu debebas pręſtare operam, & ire ad mercata, & meus equus erat melior quàm
k tuus, nunquid pręſcrip. uerbis hoc caſu erit bona fid. k Iaco. dicit, quod ſic. & hoc conſtat per hunc §. uel forte contracta ſocietate, ſtatim cõueniſti equum meum ducere ad forũ pro uendendo, quem tradidi tibi ęſtimatum pro x. non uideo cur in hoc caſu hæc præſcrip. uerb. non ſit bon. fid. etiã ſi apponeretur iuxta contractum ſtricti iuris, iuxta l. lecta. ff. ſi cert. petatur. Eſt ergo intelligẽda hęc gloſſ. in pactis incontinenti appoſitis, quæ non ſunt permutatio, uel ęſtimatio. Sed nunquid actio bon. fi. informata per pactum nudum, aliud à permutatione, & ęſtimatio-
7 ne, eſt bonę fid. ſcis enim, quod ex talibus pactis reſultant duæ actiones, uidelicet prima informata, & pręſcriptis verbis, ut l. i. & 2. C. de pact. inter empto. l. mouet hãc quæſtionem in §. quinimo. l. iuriſgentium. ff. de pact. & determinat, quod non, quia datur loco præſcriptis uerbis, quæ non eſt bonę fid. ſed ſalua reuerentia gloſſ. non datur loco eius, ſed concurrit cum ea. Vnde concurſus non alterat eius naturam, & hoc uides in certi cõdictio. quę eſt ſtricti iuris, quauis concurrat cũ actio bon. fid. ut infra notabitur, & pro hac parte facit ff. de contrahẽ. emp. l. fundi. ubi uidetur ſupponere, quod actio ex uenditio, competit pro pacto incõtinenti appoſito eadem cũ principali. & facit ff. de actio. empti. l. datio. §. primo.

In eadem gloſſ. ibi quod non eſt permutatio. Pro euidentia horum recordare, quod quatuor ſunt ſpecies con-
8 tractuum innominatorũ, do ut facias, facio ut facias, do ut des, facio ut des. Exempla horum uulgo patent, & potes uidere ff. de prę ſcript. uerb. l. naturalis. pro tribus primis competit prę ſcriptis uerbis, & eſt intentio glo. quòd hæc præſcriptis uerbis, ſit ſtricti iuris; in tertio quãdo do, ut des, eſt permutatio, quia tunc eſt bon. fid. ut l. hoc §. & ita ſupponit, quod do ut des, non ſemper eſt permutatio. Sed quomodo poteſt eſſe do, ut des, quin ſit permutatio, ſi enim do tibi rem meam, ut des tuam, eſt permutatio, ut d. l. naturalis. §. 1. Ad hoc dicas, quod ſi tibi do rẽ meã, ut des tuam certam, eſt permutatio, ſed ſi do tibi rem certam pro incerta, non eſt permutatio, ſed do ut des. Verbi gratia dedi Digeſtum meum uetus, ut tu des mihi nouum competens informatum, ut aliquid in genere, nõ eſt permutatio, quę fit de re certa ad certam. C. de rerum permutatio. l. prima. ſecundum Iac. & Petr. melius in l. fina. & idem dicit Ranf. in titu. de prę ſcriptis uerbis. qui ex permu. oritur. Et not. bene hoc, quia ſine hoc, non potes intelligere gloſſ. & ita ſupponitur, quod contractus, permutationis eſt ſub hac ſpecie contractus, do ut des. Iacob. dicit, quod dominus ſuus dicit, quod non eſt ſub illa ſpecie, imo eſt ſpecies contractus per ſe, & hoc apparet, quia ad hoc, quod agi poſſit ex contractu do ut des, oportet quod res fiat accipientis, ut ff. de condictio. cau. data. l. fi-
l na. In cõtractu permutationis l nõ ſic, ſufficit enim rem tradi. ff. de rerum permutatione. l. prima. unde permutatio uideretur melius debere reponi ſub contractu, facio ut facias, quia uterque debet tradere, & tradere eſt factum ut ſupra proxime dictum eſt, quàm ſub do ut des. Iſtud eſt ſubtile, ſed tamen non uidetur bene de mente legum, quia textus ponit permutationem ſub contractu do, ut des, in l. naturalis. ff. de prę ſcriptis uerbis. & ſi tu reſpicias bene in materia de rerum permutatione, ſemper leges faciunt mentionem de datione, dicunt enim, ſemper dedit ex cauſa permutationis, ut l. 1. & l. quoniam. & l. rebus. C. de rerum permu. Per iſta poteſt determinari quęſtio de qua vide ſępe quæri.

De cõſuetudine debentur uentę, ſeu laudemia, ex contractu uẽditionis, & permutationis, in aliquibus locis, in aliis

non

non quidam dedit domũ ſuã Sempronio pro x. ſextariis
frumenti, quę promiſit ſibi in bonis locis competentib.
aſsignare, vel pro decem quarteriis prati, quæ promiſit
9 acquirere, † & tradere in tali riparia, quæritur vtrum de-
bentur venę per pręmiſſa? Videtur expeditum, quòd nõ,
quia non eſt permutatio, ſed contractus do vt des, cum
non ſit ibi certa ſpecies, quę ex altera parte datur. Sed
quare fuit hæc præſcriptis verbis poſita per ſe, cũ permu-
tatio ſit contractus innominatus, ſicut do ut des, & oriaſ
præſcriptis verbis in vno, ſicut in alio. Poteſt dici, ꝙ pro-
pter priuilegia, quæ huic adhęrent, magis quã alij, quod
apparet, quia in hoc caſu eſt bo. fid. in aliis non: & poteſt
eſſe ratio, frequentia contractus. In ea glo. ibi. cũ allega.
l. naturalis. §. at cũ facio. iſta glo. non eſt vera indiſtincte,
nã in facio ut des datur quandoque pręſcriptis verbis. de
pręſcrip. ver. l. ſolent. §. 1. vnde ſm Dyn. debet diſtingui,
quia aut ex facto, quod fecit ibi nihil adeſt, & tunc datur
actio de dolo. C. de dolo. l. cũ proponas. Aut adeſt, & tũc
præſcriptis uerbis. V. g. quittauit te de debito, in quo mi-
hi tenebaris, ut mihi dares equũ, tibi adeſt ex facto meo,
ideo ago præſcriptis verbis, ut des, ſed ſi manumiſi ſeruũ
meum, ut dares mihi equum, tunc ex manumiſsione illa,
tibi nihil adeſt. & ideo agitur de dolo. & idẽ tenẽt Iaco.
& Pet. & eſt ratio ſm Iaco. quia vbi facio factũ, ex quo
nihil adeſt tibi, ius ciuile non reputauit equũ, quod debe-
tur mihi actio contra te, qui nullã vtilitatẽ habes ex hoc.
Sed pretor cõſiderans, quod ex dolo tuo, & ex eo, ꝙ pro-
miſsionẽ tuã infringis nihil debes lucrari, dedit actionẽ
de dolo: ſed vbi adeſt aduerſario meo, ex facto meo ali-
quid, ius ciuile de æquitate, voluit dare actionẽ. Sed cur
non idẽ in facio, ut facias? Verbi gratia, manumiſi ſeruũ
meũ, ut mihi facias domũ, tibi nihil adeſt ex facto meo
cur ius ciuile dat actionẽ. Dicit. n. Iaco. ꝙ attenta hac ra-
tione, ſi facta ſint inæqualia, non datur actio præſcriptis
verbis, ſed de dolo, ſi ſint æqualia, datur præſcriptis uer-
bis. Verbi gratia, manumiſi ſeruũ meũ, & tu conueniſti
manumittere tuum, poſſum agere præſcriptis verbis, ꝙ
tu ſeruũ tuum manumittas, quia neutri aliquid adeſt, &
eſt ſcriptũ. Tu quoq; fac ſimile. ſic ars deluditur arte Sed
vbi ſunt inæqualia. Verbi gratia. Manumitto ſeruũ meũ,
ut domum mihi facias, tunc agitur ſolũ de dolo, iſta sũt
ſatis ſubtilia, non tamen uidentur de mente legum. Vnde
eadem ratio poſſet aſsignari in do, ut des, & in do vt fa-
cias. Pone, ꝙ ego dedi x. Sempronio, ut facias mihi do-
mum, & eam pro hoc facere promiſiſti, vel dedi librum
Sempronio, ut des mihi equum, ex mea datione nihil ti-
bi adeſt, & ſic per dictã rationẽ debet agi de dolo, quod
eſt valde extraneũ, & nouũ, unde conſulo, ꝙ nõ recedas
ab opinione Dy. iſta valent pro formatione libellorum,
quia alia concluſio, & alia narratio eſt in actione præ-
ſcriptis verbis, quàm in actione de dolo. Itẽ altera perpe-
tua, altera biennalis, niſi de eo, quod peruenit. C. de do-
lo. l. ſi. & multi ſunt effectus, qui actionibus competant.
In ea gl. ibi cũ dicit, & tñ nemo dicit aliquam cõdictio-
10 nẽ eſſe bo. fid. Doct. dicunt, quod actio † præſcriptis ver-
bis & actio in factum ſunt eędem, prout actio in factum
datur vbi præſcriptis verbis, & hoc probatur. ff. de pręſcr.
ver. l. ſi tibi arẽ. §. ſed ſi forte. ibi in factum putat Iulia-
nus actionem dandã, id eſt præſcriptis verbis. & iõ con-
ſtat, ꝙ eſt bo. fid. in caſibus, in quibus pręſcriptis verbis eſt
bon. fid. in aliis non ſm Ia. unde actio in factũ, datur ubi
pręſcriptis verbis, vbicunque eſt certũ aliquem contra-
ctum factũ, non per legem introductum, ſed ex conuen-
tionibus hominum, de cuius nomine dubitatur, ut ſi tra-
do tibi molendinum meũ ad annum, acto, ꝙ tu facias no-
uas calciatas, nouas molas, & rotas, hoc caſu actio in fa-
ctũ, & pręſcriptis verbis. ſunt eædem, ſm Docto. vel con-
curruut, ſm gl. Sed ubi non eſt certum contractum ali-
quem factum eſſe, ſed occurrit caſu, quo eſt dictũ actio-
nẽ dari, datur in factum ſecundũ. Dy. & hęc non cõcur-
rit, nec eſt eadẽ cum præſcriptis verbis, & potes ponere
exẽpla ff. de pręſcrip. verb. l. qui ſeruandarũ. §. ſed & ſi. &
§. ſeq. Et de hac proprie loquitur eo. tit. l. quoties. & iſta,
quæ naſcitur ex variis figuris cauſarum, id eſt ſecundum
varietatem factorũ, competit interdum ad damna, inter-
dum ad ipſa pretia rerũ, ut C. de ſac. ſan. eccl. l. ſancimus.
poſſes dicere, quòd quãuis gl. dicat, ꝙ hic ſunt quatuor
ſpecies actionis in factum, quod non ſint, niſi duæ, videli
cet iſta generalis. Itẽ illa, quę datur ex dictis, & interdi-
ctis, illa aũt, quæ dr̃ cõcurrere cũ pręſcriptis verbis, non
eſt actio per ſe, ſed eſt actio præſcriptis verbis, quæ inter
11 dum nominaſ in factũ? Ecce quare præſcriptis † verbis
nominatur, quia præſcriptis vel narratis verbis, conuen-
tionũ, in ea concluditur, & eadẽ ratione in factũ videli-
cet, quia facto recitato, in ea concluditur, & ſunt idem,
ubi deſcendunt ex contractu, & cõuentionibus, ſed in
factum generalis eſt alia, ut ſatis dixi. Sed quare non cõ-
petit alia actio ciuilis ex edictis, & interdictis? Rñdeo †
quia ſicut prætor non poteſt facere hęredem de iure ciui
li: ita nec dare actionẽ ciuilẽ, ſed quia edicta, & interdi-
cta fundantur ſuper æquitate, & æquum eſt actionẽ dari,
& nullã noĩatam ꝑtoriam introduci, fuit introductum,
ꝙ daretur actio in factũ, iunge infra de interdi. §. fina.

In ſi. eiuſd. gl. hanc approbant Doct. Azo tamẽ tenuit
contra in d. §. hoc interdictum. In gl. id eſt uſque in finẽ.
Sed quare dubitatum fuit de iſta? Reſpondeo, quia eſt rea
12 lis, & de realibus † non reperitur, quod aliqua ſit bon.
fi. niſi de hac, in qua fuit ſtatutum, quia habet mixtam na
turam, & priuilegium perſonalitatis, ſecundũ Petr. hoc
verum, ubi agitur vniuerſaliter. Quid ſi una res petitur
pro qua competebat actio ſtricti iuris teſtatori, & petito-
ri, & petitur per hęreditatis petitionem, quod eſt poſsibi
le. ff. de peti. hęred. l. rem videndum. §. ſi. cũ l. ſeq. nũquid
eſt bon. fi. videtur, quòd non, quia debet ſapere naturam
actionis loco cuius datur ff. quę in frau. cre. l. ait pręter.
§. pręterea. & §. ſi conditionalis, quando act. de pecul. eſt
an. l. cum poſt. & facit optimè. ff. ut le. no. ca. l. i. §. belliſsi-
mè. cum § ſequenti. Sed ob. ff. de petit. hęred. l. item ue-
niunt §. cum prædixerimus. Sed ad hoc dicas, ꝙ ibi non
venit actio, cum natura ſua accidentali, quam non hẽt,
niſi ex euentu, ſed cum natura, quam habet originaliter
venit. & ita ibi no. poſt Azo. Vnde ſi actio erat ſtricti iu-
ris ex natura ſua, videtur, quod petitio hęredi. quantum
loco eius datur, ſit ſtricti iuris, & facit infra proxi. §. ubi
actio transfuſa retinet propriam naturam, & dat aliꝫ in
quam transfunditur eadem. Sed quid de fideicommiſ-
ſo, ſeu de poſſeſſoria hæreditatis petitione? vr̃ idẽ, quia in
fideicommiſſaria, veniunt fructus a tempore moræ, quæ
ſi ſit bo. fi. ff. ad Treb. l. in fideicommiſſariam. Item quia vi
detur retinere naturam pe. hęr. ut not. ff. de fideicom. hæ
red. peti. l. 1. Sed Io. ponit eas ſtricti iuris in arbore, ha-
bent enim vnum punctum ſub figura. & iſta ſatis ſuffice-
rent pro lectura huius §. Sed quia hic nedum de theori-
ca, imo & de practica agimus, uideamus aliqua genera-
lia circa aliquas actiones hic nominatas, ex quibus quiſ-
que luculẽter cõpręhendere poterit concluſiones libel-
13 lorum, † Et primo quæritur ad quid debet concludi in
actione ex empto. q̃ hic nominatur. Et certum eſt, quòd
(ſequendo concluſionem gloſſarum) debet cõcludi ad
tradendũ, & ſi res nõ tradat, ad intereſſe, ut l. 1. de actio.
empti. ff. Tu potes dicere, ꝙ in actione ex empto. veniunt
diuerſa, & ſm diuerſitates rerũ, diuerſę ſunt concluſio-
nes, & ſi res tota uendatur, poteſt agi ad tradendũ, & ſi
res non tradatur, ad intereſſe, & ſuper hoc dicunt Doct.
ꝙ debet concludi ad tradendum, & ſi res non tradatur,
ad intereſſe. Et dices ſic, vendidiſti mihi librum tali pre-
tio, qđ tibi ſolui, uel ſoluere paratus ſum, & offero, qua-
re peto te condemnari ad tradendũ, & ſi tradere nolis,
vel non poſsis, peto te condẽnari ad meũ intereſſe. hũc
libellũ videntur approbare glo. & Specu. ut dixi ſupra de
empt. & uendi. §. pretium. Iaco. de Ra. dicit, quòd talis li-
bellus non procedit, quia ſic ſequeretur, ꝙ eſſet ſenten-
tia alternatiua, & quodãmodo incerta, & vix fieri poſſet
executio, & eodẽ modo nõ ꝓcedit, ſi petat rẽ tradi uel
intereſſe

intereſſe.vnde l.conductores.C.loca.per quā tales libel-
li conſueuerunt ſuſtineri,nil facit ad propoſitum , nec il-
la, q̄ dixi ſ̄.ſequens.quia illa procedunt, qn̄ non eſt in vo
luntate actoris , quid agat,ſed in voluntate rei, quid dare
velit.Sed hic certum eſt,ꝙ actor poteſt eligere , quid age
re velit,an ad tradendum, vel ad intereſſe poſt interpella
tionē,iō videtur, ꝙ debeat petere certū.ff.de verbo. obl.
l.ſi quis ſtipulatus.& l.fin. in prin. melius eod. titu. l. ubi
autem.§.pe.& ideo oportet concludi, vel ad rem traden
dam ſolum,vel ad intereſſe ſolum ſi ad rem tradendā,li-
bellus de ſe patet,ſi ad intereſſe,poterit ſic dicere. Dicit
Titius, contra Sempronium, ꝙ licet idem Sempronius
talē equum,tali pretio eidem vendiderit.idemque Titius
dictum pretiū ſoluerit,vel ſoluere paratus ſit , & ſe ſolu-
turū obtulerit, & adhuc offerat,nihilominus idē Sēpro-
nius dictū æquum per eundē Titium cōgruo loco,& tem
pore tradere requiſitus;contradicit minus iuſte,quare cū
dicti Titij interſit in centum,petit idē Titius , eundē Sem
pronium condēnari ſibi ratione ſui intereſſe in dicta ſū-
ma ſoluenda. Et caue,quod declares cauſas,quare inter-
ſit,quia forte res tāti valet,vel fuiſti damnificatus in tan
tum,quia non habuiſti,oportet.n.cām probabilē allega-
re pro intereſſe,non uanā.ff ad exhib.l.pe.Credo,ꝙ hi li-
belli ſint magis tuti,nihilominus tn̄ conſuetudo non reñ-
cit libellum gl.& Spec.& iunge quod ſcripſi in § pretiū.
ſupra de contrah.emp.& hoc quando actio ex empto, dā
tur pro re vendita tradenda,vel pro intereſſe, quia nō tra
dit,ſed interdum agitur ad intereſſe ſolū , nec poteſt ad
aliud agi,quia venditor rē vitioſe tradit ff. de actio. em-
ptio.l.Iulianus.in prin.etiā ſi contractus non tenet. ff. de
act.emp.l.ſi ſterilis §.q̄uis. Interdum ad repetendū , qđ
datū eſt, reſcindendum contractū.ff.de act.emp.l. ex em-
pto. §.is qui.& §. ſi quis virginē. Interdū ut caueatur de
ædil.edict.l.ꝙ ſi nolit.§.quia aſsidua. Interdum ad exhi-
bendum.ff.de act.empt.l.Titius. Interdum damno dato,
vt venditor agat,vel cedat.ff.de act.emp.l.Iul.§.pe. & l.ſi
ea.& l.venditor hominis. Interdum ad reſcindendum,
vide ff.de act.emp.l.Iulianus.§.ſi venditor.& §. per cōtra
rium. Interdū, ꝓ euictione.C.de euict.l. non dubitatur.
Interdum ad factum.ff.de actio.emp.l.tenetur.§. 1. C. de
pact.inter emp.l.i.& ij.Et ſm̄ hos modos oportet diuerſi
ficare concluſiones libellorum; & concludere ad illud,
quod venit in actione cum narratione facti. Eodem mo-
do actio ex venditio competit ad diuerſa . Interdum ad
pretium,& hæc eſt ſua principalis concluſio. ff. de actio.
emptio.l.Iulianus.§.ex vendito. Interdum ad reddendū.
ff.de act.emp.l.fundi.§.ſi ruta.Interdū ad factū.ff. de act.
emp.l.ſi is qui.Interdum ad reſtituendū.ff.de leg. cōmiſ.l.
ſi fundus.& ſic concluſiones variare oportet. Item ſcien
dū, ꝙ actio ex locato. cōpetit ad diuerſa , qñque ad mer-
cedem,qñque ad damna ff.quib.mo. pig.tacit. contrah. l.
ij.Item ,vt colonus debito tpe colat ff.locat. l. ſi merces,
§.conductor,qñque,ut rem dimittat. C.loca. l. ædem. &
14 l.conductores.† Itē actio ex conducto,cōpetit ad diuer
ſa ,qñque,ut fruī ſic eat. ff. locati.l.ſi fundus. Item ut pen-
ſione exoneretur.ff.loca.l.& hæc diſtinctio. & l. ſi vno.
Itē domus,ut reficiatur.ff.loca.l.ex conducto. in princi.
Itē ad damna,ut eo.tit.l.ſed addes.§.ſi quis dolia . Item
ad exhibendū.C.locat.l.ex diui. Itē ad intereſſe. ff. loca.
l.nos videamus.& l.ſed addes.§.j.Itē ad expenſas , & re-
ſtitutione merciū.ff.loca.l.dominus, Itē,ut liceat inuecta
exponere.ff.loca.l.ſed addes §.ſi inquilinus. Itē, ut loca-
tor agat,vel cedat actioni.ff.loc.l.cū in plures.§.meſſem,
ſm̄ Iac.de Ra.Et ſic ſm̄ qđ diuerſa veniūt in his actioni-
bus,debent diuerſæ cōcluſiones fieri in libellus , quæ ſa-
tis patent factiſſis. Sed quæritur de actione oneris aduer-
ſi,an ſit bon.fid.& eſt ſciēdū,ꝙ hæc actio cōpetit,qñ con
ductor recipit rē ſuo periculo.ff.loc. l. in naue Saupheli.
eo.ti.l.opus.qđ aduerſione. Et nonnulli dicūt, ꝙ hæc a-
ctio ceſſat hodie,& illorum opinio.vr̄ gl.ibi ſequi . Alij
qđ nō ceſſat , quorū opinio. ſequitur Ioannes in arbore,
dando ei propriū circulū,& ponit eam ſtricti iuris; ponē
do duplicem punctum , ſuper figura, e, quod ſignat eam
eſſe ſtricti iuris, Docto.conſueuerunt ſequi opinio. gloſ.
& maxime Roffre.in libellus ſuis, quicquid ſit nullus ne-
gat,quod actio ex locato,ad hoc ea tendatur,quia illa nō
tollit eam in d.l.in naue.vnde cū hodie non nominetur
actio in libellis,vel de iure,vel de cōſuetudine , ſed facta
recitantur,& cōcludit,nō eſt uis ſuper hoc, niſi in eo,an
eſſet bon.fid.uel ſtricti iuris,qa in hoc eſſet magnus effe-
ctus,iuxta no.in d.§.vñ ſecurius eſt dicere , cōpetere act.
ex locato,quæ eſt bon.fid. De aliis actionibus de quibus
ſit hic mentio tactum eſt ſ̄.in ſuis materiis, & ſ̄. eo. §. ſe-
quēs.& §.q̄dā.& remiſſum ad Spec.tit.de in.§. generalia.
qui vellet ſingulas materias adducere nō ſufficeret tps,
15 calamus,nec papyrus. Videamus † nūc aliqua circa actio-
nem ꝓſcriptis verbis,quæ pro ęſtimato ponit̄,& dic,ꝙ ha
bet locum hæc actio,quando res æſtimata traditur vendē
da,ut l.1.de æſtima.act.Sed oppo.& vr̄ , ꝙ nunquā ſit lo-
cus huic actioni; quia aut æſtimatio facit emptionē , aut
non,ſi facit emptionem, petitur pretium per actionē ex
vendito,ſi non, res ipſa.ff.loca.l.cum fundus. C. de iur.
do.l.quoties.& l.in rebus dotalibus.ff. cōmo. l. ſi ut cer-
to.§.cōmodatū.de iu.dot.l plerunque.§.pen Ad hoc po-
teſt dici, ꝙ ubi res traditur ęſtimata ad vtilitatem , ſeu u-
ſum recipientis,tunc obtinent contraria . Sed vbi tradit̄
æſtimata ſic qđ recipiēs nihil debet habere in re,nec quo
ad dn̄m,nec quo ad vſum,dictæ leges nō obtinent, ſicut
in eo ꝓpoſito,tradidiſti mihi rem ęſtimatā uendendam,
hic nō debebat mihi aliqd remanere de ea,nec in ea, ſed
miſteriū debeo ꝑſtare ad vendendū,nō p̄t dici,ꝙ ſit mihi
uendita,qui eā mihi acquirere nō agebā. Item oppo. qa
aut recepiſti gratis uendendam, & datur mandati.ff. mā-
da.l.i.aut cū certa mercede,& datur locati,ut l.i. & ij. ff.
locat.aut ſub.incerta, & datur pręſumptis verbis , qa iſte
actus,in quo operę conſueuerunt optime locari.ff. depo
ſiti.l.1.& ſic non videtur hęc actio obtinere.

Textus videtur hoc mouere in d.l.1. de æſtimat.act.&
16 tamen non bene declarat, † unde dic, ꝙ hęc actio obti-
net ſolū,quando res vendenda traditur ſub incerta mer-
cede,& traditur æſtimata, ſi non eſſet æſtimata,compete
ret præſcriptis verbis,ut in contrario.Sed hoc caſu (quia
dubitari poterat,an eſſet uenditio,propter dubiū, reper-
ta fuit hęc actio,) requiruntur ergo tria , ad hoc qđ hæc
actio competat. Primo, quòd res vendenda tradatur.

Secundò,quod æſtimata certo pretio. Tertio , ꝙ mer-
cede incerta,ut patet per premiſſa.ff.eod.l. ij. Quid ergo
ſi librum meum tradidiſti ſtationario , pro uendendo ꝓ
decem, & nil fuit conuentum de mercede certa , vel in-
certa,ſed de conſuetudine certum ſalarium ei debetur vi
delicet duodecim denarii pro libra,quęritur,qua actio-
ne agetur ? Et non vr̄, ꝙ poſsit agi hac actione , cum non
ſit promiſſum ſalarium,nec recipiens obligauit ſe ad red
dendum librum, vel decem, quæ omnia uidentur neceſ
ſaria,per ſupradicta.Ad hoc dicas,ꝙ illud eſſet nimis hāc
materiam reſtringere. Nam hęc actio datur quoties de
nomine contractus ambigitur,ut l.i.ff.eod. in propoſito
autem ſatis dubitatur.cum non ſit cōtractus emptionis ,
nec locationis,& ſic iſta actio cōpetit. Nec ob. ꝙ in quę-
ſtione huiuſmodi non promiſit reddere librum , aut de-
cem,quia credo , ꝙ non ſit neceſſarium hoc promittere
in hac actione. Hæc enim actio competit,qñ conueniēs
eſt actionem dari,nunquid conueniens eſt , quod ex quo
tradidi librum meum uendēdum , ꝙ ipſum mihi reddas ,
vel æſtimationem, quamuis nil aliud conuenerit certum
eſt, ꝙ ſic, igitur videtur hęc actio competere.

Sed quid,ſi nō tradidi librum vendendū,ſed locandū,
forte ad faciendū exemplaria, uel pecias &c. appreciatū
librum, nunquid competit hæc actio ? ego nō video, cur
non,cum eadem ſit ratio. Sed quæritur, cuius eſt pericu-
17 lum,quando † res æſtimata datur vendenda? Lex videtur
dicere, quòd recipientis.ff.eod.l.1.in fine. Scis, quod Io.
illud intellexit qñ res traditur ęſtimata certo pretio : ſe-
cus ſi diceretur,reddens rem,vel ęſtimationē in genere

hæc

hæc diſtinctio nõ placet Rãfr. q2 nõ uidet cãm quare, ma gis teneat in uno caſu, q̃ in alio. cõtrè imo põt cã aſſigna ri, quia qñ uĩ reddere rẽ, aut decẽ, uĩ redditio, quia eſt pre tiũ certũ, ſed qñ uĩ, reddere rẽ, uel æſtimationẽ, tunc nõ põt eſſe uenditio, quia pretiũ eſt incertũ ſ. de contrahen. emp. §. itẽ pretiũ. Sed hæc non uĩ bona, quia lex ſupponit, q in caſu huiuſmodi, non ſit uenditio, ſicut nec eſt, & ſic nec cã, nec ſufficientia, uĩ pcedere, ſed põt dici, q aut res nõ erat uenalis, & tũc pertinet periculũ ad recipientẽ, ut l. rogaſti. ff. ſi cer. pe. aut alias erat uenalis, & tũc diſtin guitur, & legitur cratualiter ff. de preſc. uer. ſi gratuitã. §. i. & ſatis põt dici, q ubi res erat uenalis, q non tenetur de caſu fortuito, niſi talẽ eius culpa pceſſerit ſequẽdo opi.

17 Azo. Quæritur de forma libelli. in Rfre. format ſic. Ago q. Mar. cui dedi Codicẽ meũ uẽdendũ, pro decẽ, unde peto, q reddat decẽ, uel Codicẽ incorruptum. Ille libellus põt eſſe dubius, quia ſupponit, q utrumq; ſit in obligatione, & cũ hoc nõ uĩ uerũ, maxime, ubi nulla fuit cõuentio de decẽ reddendis, ſeu rẽ, ſed ſolũ liber fuit traditus uenden dus, pro decẽ, unde uideretur potius, q liber ſit in obliga tione, ſaltẽ in caſu, in quo extat, unde expediens uideretur, q pmitteret interrogatio, an liber eſſet uẽditus, uel non, ſi rñdeatur, uẽditus, petat pretiũ, ſi uero rñdeat nõ eſt uẽdi tus, petat liber, ſi nõ uult rñdere pp incertũ petatur liber, uel pretiũ ff. quorũ leg. l. i. §. quia aũt. & hoc ſecutus. & Ranf. ſatis admittit. Quid ſi dedi tibi librũ uendendum p decem, tu uendiſti quindecim, nunquid debes reſtituere integra quindecim? non uidetur, nam cum periculum ad rem pertineat, uidetur, q & emolumentũ, ff. de regu. iu. ſecũ naturã. Sed ſecus fore, in mandato gratuito uidet, unde quod dixi ſ. de mãda. §. ex qui. Itẽ ſecus ubi non per tineret ad te periculum, iuxta diſtinctionẽ, q̃ feci ſ. prox. & facit de proc. l. qui proprio. §. procurator. Nunc uidea mus de actione pſcriptis uerbis, q̃ ex permutatione com petit, & hãc non pſequor, niſi ſolũ p libellorũ formatio

18 ne: ſuper quo ſcire te uolo, q actiones, quæ ex † permuta tione oriunt, tẽdũt ad diuerſa, nã interdũ agit, ut res det, interdũ ad intereſſe, interdũ, ut res data reſtituat. ut l. cũ pcib⁹. & l. rebus. C. de rerũ pmu. Sup quo potes dicere, q aut interuenit ſtipulatio, & tũc agetur ex ſtipulatu, ut d. l. cũ pcibus, nec credo, q alia tũc oriat, ut dixi in ſum. ſ. qñ pecunia cõſtituit. uel mutatur. ſ. eodẽ. §. in perſonã, uer. de conſtituta. Si aũt nõ interuenit, tunc cõplecto cõ tractu ab una parte, poteſt agere pſcriptis uerbis, ut impleatur, quod cõuenit, & compelletur reus ad hoc, ſi rẽ habeat, uel cõpellere poſſit, ſinautem ad itereſſe, uel ſi actor magis uelit poteſt agere poſt moram ad intereſſe, & eſt ſpeciale, q in obligationibus dandi, ſuccedat inte reſſe, ut ſ. dixi i gl. f. xvii. Si uero actor uelit magis repe tere, qđ dedit, põt agere condictione ob cãm. ff. de cõd. caul. da. l. ſi. & eodẽ modo, ſi ſua nõ intereſſet, rẽ permu tatã habere. ff. de pręſ. uerb. l. ſi tibi. & hoc impleto cõtra ctu, ex parte agentis, alias non põt agere, & ſi offerret im plere, cũ ſit locus pœnitentiæ. ff. de cond. cau. da. l. ſi pe cuniã. in prin. Et ex his apparet luculẽter, quõ debet con cludi, ſm diuerſos modos agendi. Et caue: quia qñ agit ad implendũ contractũ concludere ad dandũ, non ad tradendum rem, per l. ſi. ff. de cond. caul. da. & in hoc diſ fert a uẽditione. ff. de rerum permu. l. ii. Sed ſi ageretur ad tradendum non uĩ, q debeat reprobari libellus, quia ad minus agit, & certũ eſt, q ille cui plus debet, poteſt mi nus petere, & facit, ff. eo. l. ii. prope. ſi. Item debet agi ad tradendum, qñ conuenit tradere tm̃, ſicut ad aliũ factum, Quando aũt agitur ad intereſſe, concluſio eſt clara. Item caue, quia actor habet ponere in libello, q rem dedit, i. d eſt accipientis, fecit, ſicut emptor de pretio, ut dixi ſ. de contrah. emp. §. pretiũ. Sed an habeat probare dñim ſuum fuiſſe, & ita feciſſe rẽ accipientis? Vĩ quod ſic, quia alias nõ procederet libellus, niſi hoc poneretur, & fruſtra po neretur niſi, probaretur, ſed põt dici, quod non oportet probari, nam cõmodum poſſeſſionis eſt, quod reuelat ab onere probandi. ff. de rei uend. l. is, qui probato, ergo, q actor poſſidebat, qñ tradidit rẽ. & ita fecit alium poſſeſſo rẽ, per cõſequens, præſumit, quod & dominiũ, nec ille, q cãm habet ab eo, debet referre quæſtionẽ de dominio,

19 ut dixi in mutuo ſ. §. ſequens. † Sed ſm hoc non differ ret permutatio a uenditione, & tñ text. ſupponit, quod imo differt, quo ad hoc, ut d. l. ii. Sed ad hoc poteſt dici, q imo differt, quia ſi tradidi tibi rem, quã uendidi. tu nõ potes excipere, quo minus ſoluas pretium, quamuis ſit res aliena. Si tradidero tibi rem, ex cã permutationis, & tu excipias, quod aliena eſt, & hoc probes, potes excipe re q̃ me, probatio tñ tibi incumbit, alias non prodeſſet poſſeſſio mea, q̃ tibi tradidi, & eſſet contra regulam, q incumberet onus probandi poſſidendi, uel illi a quo poſ ſidetur, q. l. is qui. ſ. allegatã, iuncta l. ſi quis conductionis titulo. C. loca. iſta uidentur rationabilia, & tñ uix obtine ret iudicialiter, pp rudes factiſtas, q uias planas ſequun tur. Si uis uidere formas libellorũ, uade ad Spec. in tit. de re permu. lib. iiii. & ad Ranfred. tit. de pręſcrip. uer. quę ex permu. oritur. Item permutationẽ beneficiorum, non crederem concludendũ ad dandum, ſed quod reſignare teneat beneficiũ, ex cauſa permutationis cõferẽdũ, &c. Sed quæritur hic actio pręſcriptis uerbis datur in caſi bus loco actionũ bonę fid. & eſt eis ſimilis, nũquid in il lis caſibus, erit bonæ fidei? Azo. tenet, q non, uide ff. de præſ. uerb. l. naturalis. §. ſi. Sed quare actiones, hic nomi natę ſunt magis bonæ fidei, quam aliæ? Reſpondeo quia contractus ex quibus deſcendunt, magis frequentãtur, idem requiritur magis exuberans bona fides, ſimile ff. p emp. l. ii. in prin. de uſucapi. l. iuſto.

a Actionũ.] Actionũ. Omnes actiões exceptis his, quæ hic i tex. & gl. connumerantur ſunt ſtricti iuris, hoc dicit ſecundũ Ang. Et diui de ſecundum eum.

b Cum aliter. Si autem contractus ſit duplex: puta, quia i cõ tractu bonæ fidei interceſſit ſtipulatio: tũc dolus dãs cauſã cõtractui, annullat ipſo iure. ut per Bal. i l. dolo. C. de in. ſtip.

c Videamus. Hanc gl. quod in actione bo. fi. fructus ueniãt in re actiõis, nõ uſuræ no. d. Matheſi. Sing. xci. incip. nota ſingu larẽ. & Iac. hic. Doc. tamen cõiter tenent contrarium, ut hic per eos uidere poteris.

d In prin. Ratio autẽ diuerſitatis ẽ. ut per Bar. in l. ſtipulatio nes non diuiduntur. in prin. ff. de uer. obl.

e In fi. Doc. hic cõiter approbãt opi. Io. ut uidere põs p eos.

f Mentionem. Vide Ia. in x. col. uer. dubitat.

g Et uideat. Vide hic Ang. in i. col. uer. erit hic ſm Ioã. Fab

h In gl. Diuide, & declara gl. hanc, ut p do. Iac. hic, licet cõ muniter cum ea tranſeat.

i Vide plenius. Vide hic Ang. in col uer. i glo. de æſtimat. & d. Ia. in xi. col. uer. gl. in uer. pro æſtimato nu. lxxix. & Bar. i l. i. ff. de æſtimato. actione.

K Bo. fid. Vide hic Iaſ. poſt Io. Fabri. in xvi. col. poſt me. i uer. in ea gl. tenentem cum Io. Fabr.

l Permutationis. Do. Arẽt. & do. Iaſ. hic, latiſſime tractãt, de omnibus actionibus, quæ numerantur in hoc. §. & ſatis tñ impertinenter, cum habeat titulos ſuos pprios, in corpore le gũ, in quibus oẽs Doc. latiſſime de his actionibus tractant. Tamẽ eſt ualde utile, in uno loco eas cumulatas inuenire: ſi cut hic potes uidere per eoſdẽ Ang. & Iaſ. qui dilatant mate riã huius. §. per xviii. col. ſ. Angelum, Iaſ. uero per xxxvi. col.

m Libelli. Vide hic Angelũ in xxxiii. col. poſt me. in uer. & ſ hac actione æſtimatoria.

1 *Matrimonium a muliere dictum.*
2 *Vxor a ſuo iure, an ut procuratrix agat.*
3 *Homagium an a muliere præſtandum.*
4 *Contractum matrimo. bo. fidei eſſe.*
5 *Vxor quando an non creditoribus præferatur.*
6 *Hæredis res non obligari.*
7 *Transfuditi, quæ nequaant.*
8 *Dotis cauſa quando agendum.*
9 *Actiones ex preſſas ſolas naſci.*
10 *Vxor, an actio ſit priuilegiata.*
11 *Minoris res ob dotem hypothecari.*
12 *Stipulatio quibus, an non curras.*
13 *Stipulatio bo. fidei eſſe.*

14 *Actio ex ſtipulatu cui competat.*
15 *Dos quando reddenda.*
16 *Viſſo an agere liceat.*
17 *Subrogati natura.*

a Fuerat antea a & rei vxoriæ act. Quidam faciunt hic §.
alii verſi. Dy. facit ver. Doctores citramontani allegant
pro §. non eſt vis. caſus pater, poteſt tamen incip. Domi-
ne Imperator, ego uidi ſupra quaſdam actiones, quæ ſunt
bo. fi. quæro a uobis, an ſint aliæ bo. fi. Reſpondet Impera
tor, ſic fuerat antea, &c. proſequere literam, &c. In gl. in
nomen actionis in fine. Prima eſt vera, vnde debes ſcire,
quod antiquitus duæ competebant actiones pro dote repetē
da, videlicet rei vxo. actio. quando ſtipulatio non fuerat inter-
poſita. & actio ex ſtipulatu, quando fuerat ſtipulatio interpoſi-
ta; hodie vero actio ex ſtipulatu in vtroque caſu, ut hic
patet. Sed quare dicitur melius rei uxo. act. quam rei marita-
lis; cum dos ſit mariti, ut l. doce. C. de rei vxo. Reſpōdeo,
quia vadit ad repetēdam dotem, quæ proprie eſt patrimo-
1 nium mulieris. ff. de minor. l. 3. §. ſed vtrum. † Vnde in his,
quæ tangunt iura nuptiarum, fit denominatio a muliere;
ideo dicitur matrimonium, non patrimonium: ut dixi ſu
pra de nup. in prin. & hæc faciunt ad quæſtionem de con
ſuetudine curiæ Franciæ, maritus & vxor agunt, & con-
2 ueniuntur ſimul pro re dotali. † Pone, quod maritus ha-
bet ſe abſentare, forte vltra mare, & vult, quo ad cauſas do
tales, conſtituere procuratricem uxorē, nunquid poteſt?
Vr quod ſic, ut dixi ſupra de nup. in princi. quia hæc cauſa
cenſetur propria mulieris, cum ad ipſam pertineat dam-
num, & lucrum. C. de iur. do. l. in rebus. iuncta l. penulti.
§. in propria. ff. quando appellan. ſit, & ita mulier poteſt
interuenire. ff. de procu. l. minor. §. pen. & l. fœminas. &
hoc ſatis patet, quia ſicut maritus, & vxor ſimul agunt de
conſuetudine conſtante matrimonio, ſic pater, & filia, eo
ſoluto. ff. ſol. mat. l. ii. & tamen certum eſt, quod pater poteſt
filiæ committere, vt ſola agat. C. de collat. authen. quod
b locū. ſm Ia. & Pet. b imo vr, quod marito abſente, vel
alias impedito, ſola mulier poſſit agere ne remaneat in-
dotata ff ſol. matri. l. ii. §. voluntatem. de iudi. l. ſi longius.
de iniur. l. ſed ſi vnius. §. ait prætor. Sed quid dices, mari-
tus facit homagia pro rebus dotalibus dñis, a quibus te-
nentur, & ſi non faciat, domini poſſunt res tenere ad ma
num, & fructus ſuos facere, de conſuetudine. ponamus,
quòd maritus eſt abſens, vel præſens, & non vult vel non
3 poteſt (quia forte furioſus) facere homagium: † nunquid
vxor, quamuis ſit fœmina, poteſt tenere fundum, de con-
ſuetudine regni? Poteſt dici, quod ſic, & debet admitti, per
prædictam l. ſed ſi vnius. §. filio. Alioquin, priuaretur fru-
ctib. rei dotalis, de quibus debet ali, & maxime viro exi-
ſtente inope. C. de iur. dot. l. in rebus, quod eſſet iniquū.
Sed quæritur, vtrum ipſe † contractus matrimonii ſit
4 bon. fid. & non videtur, cum dolus dans cauſam contra-
ctui ipſum non vitiet, extra de conuer. coniuga. c. veniēs.
qui tñ vitiat contractum bo. fid. l. & eleganter. ff. de dolo.
ſed durum eſt dicere, quod actio ſit bo. fi. & non ipſe contra-
ctus. In gl. quæ ſimiliter. in fi. & hoc ſiue dos fuerit cer-
ta, ſiue incerta, quamuis aliàs actio ex ſtipulatu detur tan-
tum ad incerta: ut no. C. de rei vxo. act. l. unica.
Sed Ia. & Pet. dicunt, quod quando eſt certa dos, datur cer-
ti condi. ut ſupra de ver. obl. circa prin. Sed opi. gloſſato
ris uidetur melior. In gl. ſcilicet ex vtraque. in fin. vir ta-
5 mèn non habet priuilegium, ut præferatur † creditoribus
anterioribus, cum hoc non reperiatur, ut no. C. de rei u-
xo. act. l. unica. in prin. ſm Doct. ſed extraneus dans do-
tem non habet hypotheca. quamuis ſtipulatus dotem red
di, niſi prouiderit ſibi expreſſe ſm Dy. ſed quæritur, an a-
ctio ex ſtipulatu, quæ competit marito ſit bo. fi. Iac. quòd
non. per hanc literam, cum dicit, cuius prouidentia, &c.
Sed Pet. dicit contrarium, quia lex tractat ſimul de vtra-
que, & dicit eam eſſe bon. fid. unde intelligi debet, quòd
de vtraque loquatur, ut ſeruetur æqualitas. ff. de leg. 1. l. ſi
ſeruus plurium. §. fin. in Authen. de æqua. dot. quaſi per to

tum. Sed in ea, quæ datur extraneo danti dotem & ſtipu
lanti dotem ſibi reddi poteſt eſſe vera opi. Iaco.
In gl. ſed nunquid in fi. hanc ſequuntur hic Iac. Pet. &
Dy. Nec ob. in Authen. de æqua. do. §. his conſequens. C.
qui po. in pig. ha. auth. quo iure, quia loquitur de credito
ribus, qui nō ſunt anteriores. quia ſi ante mutuaſſent, mu-
lier non præferretur eis, & ita no. in d. §. his conſequens.
& d. l. aſsiduis. & ita reſpondet Pet. hic. & hæc opin. pra-
cticat vbiq. Opinio tñ Mar. erat magis fauorabilis, & vi
detur fuiſſe de mente Imperatoris, illi ergo, qui habent
expreſſas anteriores, præferuntur mulieri, hoc verum in
bonis tunc extantibus. Quid in bonis quæſitis poſt con-
ſtitutionē dotis? Glo. dicit, quod ſemper prior præfertur, ut
no. in l. aſsiduis. Doc. cōſueuerunt dicere, quod imo mulier,
ad inſtar fiſci. ff. de iur. fiſci. l. ſi is qui. & hoc in bonis viri.
Quid in bonis ſoceri? gl. dicit idē, ſi ipſe recipit dotem,
vel filius eius voluntate, ut no. in d. l. aſsiduis. in Authen.
de æqua. do. §. illud. Sed quid de bonis hæredis, qui ſucceſ
ſit viro, nunquid obligantur? Gl. dicit, quod nō, ut not. in
d. l. aſsiduis, quod eſt verū, niſi eſſent nata ex bonis teſta
toris. ff. de pig. l. Paulus. §. 1. Quid ſi teſtator ea obligaſſet ex
preſſe? V. g. obligaui bona ſua, ac hæredis ſui, nunquid bo
na hæredis erūt obligata, ex quo teſtator expreſſe ea obli-
6 gat? Vr quod ſic. ff. de ma. te. l. ſi quis ita. de leg. ii. l. vnū
ex fa. §. ſi rem argē. † contra C. de teſtamen. mat. l. ſeruos
Hoc videtur verius, quia alienam rē non poteſt obliga-
re, licèt potuerit eam legare ſupra de leg. §. ſi res aliena.
& ſic non obſtat d. l. vnum ex fa. Ad l. ſi quis ita. poteſt di
ci, quod teſtator poteſt ligare manū hæredis, ſic quod manu-
mittere non poteſt, ut ibi; & ſeruitium eius afficere, quia fa
ctum eius, videtur factum hæredis, cū reputentur eadem
perſona; directam autem libertatem dare nō poteſt, quia
illa ſolum nititur ex perſona teſtatoris, hæc ratio non eſt
multum ſufficiens. Et eſt forte, quare teſtator non poteſt
dare directam libertatem ſeruo hæredis, & tamen nō pt
prohibere, & eam impedire, tamen uidetur contra pro-
pter fauorem libertatis, ſed hoc non eſt de præſenti ma-
teria. In glo. ut is facienda eſt. ibi, qui. pō. in pig. ha. l. fina.
c c glo. videtur uelle, quod ſi mulier habeat filios ex alio ma-
trimonio, ſeu nepotes, quod competat eis hoc priuilegiū.
& idē, & clarius ſentit ff. de ſol. matri. l. et in prin. de re iu
di. l. & ſi fideiuſſor. in gl. fi. in ea. gl. ibi cum allega. l. mi-
d nor. hanc approbant oēs, d quia perſona procuratoris
reputatur perſona dñi, nec eſt durior conditio procura-
toris, quam domini, niſi in ſatiſdando. ff. de proc. l. ſed & hæ.
§. defendere. ſecundum Dy. & patet. ff. de re iudi. l. ſi cum
procuratore. de dam. infect. lege qui bona fide §. penult.
hoc non habet dubium de ſimplici procuratore, ſed de
procuratore in rem ſuam poſſet dubitari. Verbi gratia,
mulier ceſsit actionem de dote alicui; nunquid ille gau-
debit priuilegio? Et videtur quod non: per hanc literam, cū
ipſa mulier, & ei ſoli videtur expeditum. Præterea priuile
gium, quod non eſt tranſmiſsibile ad extraneos hæredes,
nōn eſt ceſsibile. ff. de min. lege quod ſi minor. & ibi no.
7 † Iſtud aūt non tranſmittitur ad hæredes, ut ſtatim dictū
eſt, ergo nec ad ceſsionarium, pro hoc facit, quod priui-
legium actionū tutelæ non tranſit ad ceſsionarium. ff. de
adminiſtra. tut. lege ex pluribus. & lege ſi minore. Sed cō
tra. C. de priuileg. fiſci. l. fin. Sed ibi in alio priuilegio, quod
eſt verius, iſtud autē modificatum eſt, ut ipſa mulier hēat
tantū. In eadem gl. ibi cū allegat legem finalem. hoc ve-
e rum, e vt præferatur anterioribus habentibus tacitam
hypothecam. C. de iur. dotiū l. vbi adhuc. Sed an vir hēt ta
citam hypothecam in bonis mulieris pro reddenda do-
natione propter nuptias, quæ ut ſcis reddi debet, ſoluto
matrimonio, ut no. in auth. dos data. C. de dona. ante nu-
ptias. Iacobus dicit, quod ſic, vt ſeruetur æqualitas. in Auth.
de æqualita. dot. per totū, ſed non reperitur lege expreſ-
ſum, ideo non eſt tutum hoc aſſerere. In eadem glo. cum
allegat l. ſi conſtante. gloſſ. hic non quærit, quando naſci
8 tur actio de dote, ſed quando mulier poteſt experiri. † Vn
de non eſt idem, ut videbis. Quæritur ergo, quando na-
ſcitur

ſertur actio de dote. Hæc quæſtio eſt antiqua, quidam di-
cunt, ꝙ oritur a tpe contracti matrimonij. Alij. ꝙ demū
ſoluto matrimonio, niſi in caſibus, in quibus pōt agi ma-
trimonio conſtante, quos dic plene. ff. ſolu. ma. l. ij. ī prin
ci. & hanc. opi. tenet gl. ſuper verbo, actione, in princi. ff.
de bo. dam. l. ſed ſi alia. in fi. Iac. de Ra. tenet hic, ꝙ oritur
a tpe contractum matrimonij, & alias quaſi pro expreſ-
ſo. ff. de pac. l. iur. gen. §. quinimo. ibi. n. dicit, ꝙ pactū ap-
poſitū tempore cōſtitutionis dotis, informat veterē actio-
nem, ergo erat nata, aliàs non informaret, hoc probat ēt
per d. l. ſed ſi alia. §. fi. dicit tñ, ꝙ eſt inefficax, cōſtante ma
trimonio, niſi in caſibus, quibus durāte matrimonio agi
pōt. Dy. & Pet. tenent opi. gl. quæ fuit Azonis non per ra-
tionem gl. quæ non valet vnā muſcā, ſm Dy. Intendit. n.
probare gl. ꝙ hęc actio oritur ſol. matr. quia ea tunc inci
pit præſcriptio per l. in rebus. §. omnis. C. de iur. dot. quę
ratio non valet, quia dato, ꝙ eſſet ante nata, non curre-
ret præſcriptio, quouſque poſſe efficaciter intentari, ut l.
j. §. fi. C. de an. excep. qđ non poteſt, niſi ſol. matr. Sed ip-
ſe oſtendit, vt dicit incōmutabiliter. Certum eſt, ꝙ ubi o-
bligatio contrahitur ſub conditione expreſſa, vel tacita,
quæ ſe habebit ad eſſe, vel non eſſe, non naſcit̃ actio, niſi
in euentū conditionis. ff. de verb. ſig. l. cedere diē. ſed in
actione intelligitur tacita conditio, ſi matrimonium non
fuerit diſſolutum culpa mulieris. C. de repu. l. conſenſu.
ff. ſol. mat. l. Lucius. ergo actio non oritur ante, ſm eū, ta-
cita. n. conditio facit actū conditionalem. ff. de pact. l. itē
quia. & ibi de hoc. Pe. de Bel. pertraſacit eandem rationē.
& vltimo allegat pro expreſſo. ff. de pact. l. iur. gen. §. ſed
cū nulla. Illæ leges reuoluuntur ad vtrunque propoſitū,
prout ibi no. glo. ſed multū bene facit pro hac opinione,
C. de repu. l. i. ibi, ideoq; ipſo iure dotis actio non compe
tit &c. etiā facit, p & cōtra. ff. de iure. & ra. diſtra. l. ſi uxor
reip. §. fi. & l. niſi finita. Ad ll. contrarias pt rñderi, prout
in qualibet not. de hoc no. ēt. ff. de dn. præle. l. pater. In ea.
glo. ibi, & hoc. ſubaudi, quod dicitur in hoc §. nō referas
ad hoc, qđ dictū eſt ſtatim in glo. In ea. glo. ibi cū allegat
§. accedit: dic ibi, & intellige pactus, i. ſtipulatus. ſi ſit ex-
traneus. ff. ſol. mat. l. quoties. C. de iu. do. l. auia. de pac. cō-
uen. l. i. In ea. gl. in fi. hęc gl. eſt multū probabilis, ſi filia vi
uat. ſed ſi ſit mortua, & maxime ſine liberis, poteſt dubita
ri, & non vr̃, ꝙ habeat priuilegium, cū non reperiatur le-
ge cautū, imo iſte §. facit ad contrarium. Hæc ſufficiūt iux
ta gl. tñ aliqua tangam vltra quæſtiones, quæ faciunt ad
intellectum huius §. & materiæ, & ſolū ponā concluſio-
nes. Primo quæro. hic dr̃, ꝙ mulier habet tacitam hypo-
thecam, & priuilegium, pro dote ſua. Quid ſi ſibi proui-
dit de ſpeciali conuentione, de expreſſa hypotheca, quę-
ritur nunquid oriat̃ iſta tacita? iſtud conſueuit tangi iux-
ta l. aſsiduis. C. qui pot. in pig. hab. Et Doc. conſueuerūt di
cere, ꝙ ſic, & rñdet ad l. ſi. C. de pac. con. ꝙ in alio caſu lo
quitur, put ēt ibi ſatis no. Vr̃ elegātius poſſe dici, ꝙ olim,
ubi ſtipulatio intercedebat, non erat locus rei uxo. act. &
ſic nec hodie tacitæ ſtipulationi, vel hypo. quæ eius loco
9 ſuccedit. † Dic ergo, ꝙ vbi ſtipulatio & hyp. exprimun-
tur, illæ ſolę naſcuntur, & agitur ex eis, alias ex tacita. &
hoc dicit d. l. i. de rei uxo. act. Sed de alio pōt q̃ri, nunqd
illa expreſſa eſt priuilegiata ſicut iſta? Et in illa præferat̃
mulier habentibus tacitas, ſicut in hac. Ad hoc, ꝙ hæc q̃-
ſtio procedat, memorare, ꝙ expreſſa non p̃fertur anterio
ri tacitæ p l. C. rem alie. ge. l. i. q̄uis gl. videretur dicere cō
tra. ff. q po. in pig. l. ſi pignus. Reprobata ergo illa gloſ. &
ſuppoſita opi. Doc. pro vera, q̃rit̃, & primo an agēs ex ſti-
pulatione, vel hyp. expreſſa p̃ferat̃ habētibus tacitā, & vr̃,
ꝙ non, qa priuilegiū, qđ dat actioni de dote, non dat̃ ſi a-
lia actione agat̃ ff. de neg. geſt. l. diuortio. cū ibi no. & fa-
cit ff. de re iud. l. ſed hoc ita. Sed pt dici ꝯ p hunc §. nam
hoc priuilegiū datur in fauorē mulieris. igitur quacunq;
actione agat, vr̃ priuilegium debere habere, cū videatur
potius concernere perſonā, quā actionē, pro hoc bene
facit ff. de priuileg. cre. l. ii. circa prin. de fideiuſ. tutor. de
cōſti. pec. l. 3. de do. l. q id qđ. & in l. diuortio. priuat̃ priui
legio pp ſuum delictū, ut ibi no. idem diceretur, ſi altera
eſſet expreſſa, vel ſtipulatio, vel hypotheca ſolum. Occa-
ſione huius quæramus de quadā qōne, quam mouet hic
Dy. videlicet, an actio de dote ſit priuilegiata, vel ipſa mu
lier. Dy. dicit, ꝙ quidam magnę authoritatis dicit, ꝙ mu-
10 lier eſt priuilegiata † non actio, quia ſi actio, vel cauſa eſ-
ſet priuilegiata, priuilegium non extingueretur cum per
ſona. ff. de reg. iu. l. in omnibus. de priuileg. cre. l. priuile-
gia. & tñ de iſto eſt certū, ꝙ extinguitur cū perſona. C. de
priui. do. l. vna. Ipſe dicit, quod imo actio eſt priuilegiata
fauore mulieris, p dictā l. unicā. vbi vr̃ dicere lex. ꝙ priui
legium adhęret actioni. Sed quid ſi mulier non petat do
tem, ſed petat alimenta, nunquid vtitur priuilegio? Spe.
dicit, quod ſic, in Spe. de do. inter virū & vxo. §. forma-
11 tis. ver. ſed nunquid bona. Itē, quid ſi maritus, † ſit minor
annis, nunquid bona eius obligantur? dic ꝙ ſic. C. de legi.
tuto. l. ſi. Poſſet ēt hic adduci tota materia, de l. vnica. C.
de rei vxo. actio. & de l. vbi. C. de iur. do. vade ibi ad glo.
& Doc. & ad ea, quæ ibi ſcripſi in breuiario. Poſſet ēt hic
tangi, an lex i. C. de iur. do. & l. i. C. de dotis promiſ. ſint
correctę, de quo agitur ſatis in earū ſingulis, & maximę
in l. i. C. de iur. dot. Sed quæro, quid ſi materia non conuę
niat ſtipulationi. V. g. cū tractaretur de dote, vir petebat
nemus, alias offerebat fundum, uel pretium, & in hoc cō
ſenſerunt, vel forte promittens erat abſens, nunquid pōt
agi ex ſtipulatu? Nō videtur ff. de ver. obl. l. i. Ego credo,
12 qđ difformitas, † ſeu abſentia non vitiant in hoc caſu. qa
hæc ſtipulatio prodit poteſtate legis ex nudo conſenſu,
& ſine verbis, igitur nulla forma eſt attendenda, ſed ſolus
conſenſus. Vbi tñ eſſet materię defectus in re, quæ debet
dari, qa promitteretur in dotē res, q̃ non eſt in rerū natu-
ra, vel impoſsibilis, tunc ne hęc ſtipulatio ficta oriretur,
niſi in caſu, qñ incertū promitteretur, nā tunc cōpeteret
hęc actio. ff. de iur. do. l. cū poſt. §. gener. Sed ſtipulatio ex
preſſa in alio caſu non valeret. ff. de verb. obl. l. triticum.
f Quid ſi contrahentes eſſent muti, f vel alter eorum?
Credo ſtipulationem fingi, nam inter abſentes, fingitur,
ut l. his verbis. ff. de adop. quamuis non poſsit ēt expreſ-
ſa. Quid ſi non fuerit conſenſus? V. g. cū pater differret fi
liam nuptui collocare, filia contraxit patre ignorāte, ma
ritus agit contra patrem, ut conſtituat filię dotem, iuxta
illa, quę notantur ff. de actio. & obl. l. obligamur. de iure
dot. l. cū poſt. §. nuptiis. Quęritur nunquid cōpetat hęc
actio ex ſtipulatu, & an hypotheca? Non audeo dicere,
ꝙ ſic, cum nullius conſenſus fuerit, & lex illa de rei vxo.
act. vr̃ loqui, vbi conſenſus, vel promiſsio interuenit. Sed
quid prodeſt adinueniſſe hanc fictam ſtipulationē, cū pa
ctū, ēt nudū ſufficiat. C. de dotis promiſs. l. ad exactionē?
Reſpondeo, propter maiorem firmitatem, ſtipulatio. n.
firmior contractus eſt, & ideo dicitur a ſtipite, ut dixi ſu-
13 pra de verborum oblig. in prin. † Sed quæro, nunquid a-
ctio ex ſtipulatu, quę oritur ex expreſſa ſtipulatione, ſit
bonæ fidei? Credo, ꝙ ſic, nā lex vnica. C. de rei vxo. act.
loquitur ſiue ſcripta fuerit ſtipulatio, ſiue non ſcripta. Si
fuerit ſcripta ſupponitur interpoſita ſupra de inut. ſtip. §.
ſi ſcriptum. Vnde in d. l. i. ſatis exprimitur, ꝙ ſi fuerit ſti-
pulatio interpoſita, expreſſa agitur ex ea, & ſemper eſt
bonę fidei. Sed an actio hypo. eſt bon. fid. hoc caſu? Cre-
do quòd non, nec hoc dicit hic tex. imo contrarium ve-
rum eſt, quia competit pro communibus, pro quibus a-
ctio ex ſtipulatu, quia eſt eius acceſſoria, ideo dicitur ei
data, hic in tex. Tene ergo, quò vbi ſtipulatio & hypothe.
expreſſe interponuntur, nullę naſcuntur tacitę, ſicut nec
olim rei vxor. actio naſcebatur, ſed ubi non fuerunt inter
poſitę, uel inutiliter ſupplentur a lege, & in omni caſu
actio ex ſtipulatu eſt bonę fidei, hypot. eſt ſtricti iuris, &
hoc ſatis declarant tex. in d. l. i. de rei uxo. act. in princi. &
§. illo. & hic. Sed quid ſi mulier agit ex hypothecaria ta-
cita, creditores offerunt ſibi dotem, nunquid tenetur re-
cipere? Conſueuit dici, quod ſic, ſi agat ad dotē pro pecu
nia, ſecus ſi pro alimētis. vide C. qui pot. in pig. ha. l. cum,
ubi. Sed nūquid hęc hypo. tacita cōpetat pro portione,

quàm qlibet bonorũ obligatorũ, poſſidet? Satis videref, q ſic. ff. de iur. fiſ. l. moſchis. C. de defen. ciui. l. ſi cõia de le. l. i. & iõ expedit magis expreſſam habere obligationem,
14 & ex ea agere, quã hanc tacitã. Quærif cui cõpetit† hęc actio? Hic diſtinguẽdũ eſt inter dotẽ pfectitiã, & aduentitiã, pro profectiua repetenda, competit hęc actio patri, & filię, vt l. ii. ſol. mat. niſi pater eſſet ſtipulatus incontinẽti. ff. ſol. ma. l. quoties. C. de iur. do. l. auia. vel niſi eſſet dos magna, & ſperaretur eſſe locũ collationi. C. de colla. authen. qđ locũ. tunc. n. ſola filia poſſet agere, ut ibi p aduẽtitia agit filia cũ cõſenſu patris, vel ſine cõſenſu ſi ſit emãcipata, de hoc no. ſatis ple. ff. ſo. ma. l. ii. in gl. no. C. de colla. auth. quod locũ. de bo. quæ lib. l. fi. §. neceſsitatẽ. in magna gl. Sed iuxta hoc põt dubitari, pater ſtipulatus eſt ſibi dotẽ reddi. agit hac actione, & mortuus eſt plurib' relictis hæredibus, quæritur ad quẽ pertinebit hęc actio, vtrũ tranſibit ad filiã, vel ad oẽs hęredes? expreſſum videref, q ad ſolã filiã. C. de rei vxo. ac. §. videamus. & §. accedit. Iac. intelligit illud eſſe verũ in ſtipulatione legali, & in actione, q̃ eſt cõis patris, & filiæ, ſecus in ſtipulatione expreſſa p ipſum facta, iuxta d. l. quoties. ſol. ma. Gl. vř cõtrariũ notat in §. videamus. q̃ dř, & vř uerior p §. illo pcul. in l. vnica. de rei vxo. ac. & p auth. ſed quãuis. Vnde cũ ſit paternũ officiũ filiã dotare, in dubio pſumã eũ ſemper ſtipulari ad opus filię, ſaltẽ poſt mortẽ. Sed forte opi. Ia. poſſet pcedere, vbi ſtipularetur ſibi, uo extraneo. Quęritur qñ poſsit hæc actio intentari? certũ eſt q pro immobilibus, ſaltẽ ſol. ma. pro mobilibus, & incorporabilibus poſt annũ. C. de rei vxo. act. l. una. §. exactio. Doct. dicunt ibi, q ſi mobilia extẽt, ſtatim ſont reddenda, p l. debitoribus. ff. de re iud. melius ff. ſol. mat. l. diuortio. §. nõ ſolum. Sed ſuppoſito, q poſt annũ, qd erit de fructibus, & fœtibus medio tpe pceptis? Vř q ſint viri, uel eius hęredis. ff. re amo. l. ob res. eo. ti. l. mulier. §. rerũ. Sed mulier interim aletur, vt no. in d. §. exactio. & in domo viri, ſi fieri poſsit ſine ſuſpicione, ut no. in Spec. qui ſi. ſint le. ver. nũc dicamus. cũ ſeq. & forte maritus dẽt ſatiſdare ff. ſol. ma. l. ſi cõ-
15 ſtãte. §. quoties. cũ no.† Quid ſi dos ſit in nominibus? Expeditũ vř, quod dẽt fieri reſtitutio poſt annũ, vt C. de rei vxo. act. l. unica. §. exactio. eũ dicit, in corporalib. Super hoc põt dici, quod ſi nomina cõpetebant pro mobilibus, debẽt iudicari pro mobilibus, & pro immobilibus, tanq̃ immobilia, ſic poteſt determinari per ea, quę notantur in Auth. de non alie. § vult. n. ff. de verb. ſig. l. mouẽtiũ. ego crederem in hoc multũ aduertendũ, an noĩa ſint exacta, an non ſint exacta. Si ſunt exacta, & per ea deuentũ ſit ad corporales res, ego crederẽ ea ſtatim reſtituenda. Quid enim ſi fundus fuit in inſolidũ datus pro debito mulieris pecuniario? Credo eũ ſtatim reſtituendũ. Et contra ſi actio cõpetebat pro immobili, & poſſeſſor fuit condemnatus ad intereſſe, crederem intereſſe reſtituẽdũ, poſt annũ, quaſi mobile. ff. de iu. do. l. cum in fundo. §. ſi fundus. de pig. ac. l. ſi conuenerit ii. Quid ſi nihil fuit exactum, & mulier agit, q vir ei cedat actionem, iuxta l. Mæuia. ff. ſo. mat. l. ſi ſocer. §. i. Ego non uideo, cur ſit annus expectandus, maxime, ubi uir nullas uſuras recipere põt hoc pendentẽ. Quid ſi reditus fuerint dati in dotẽ? Expeditũ vř, q debeant reſtitui poſt annũ, quia ſunt incorporales, ut d. §. exactio. ſed cõ. ff. ſol. mat. l. diuortio. §. nõ ſolũ. & §. in ſeruo. Itẽ qa reputãtur loco immobiliũ, extra de re. eccl. nõ alie. c. i. in cle. qđ vř æquum, intellige ergo, ibi in corporalibus, i. nominibus. Quid dẽ uſufructu, vel alia ſeruitute incorporali? Crederem idẽ ff. ſolu. mat. l. uſufr. nõ poſſum negare, quin fiat vis literæ, ſed pp æquitatẽ, videtur ita dicẽdũ. Forma libellorũ ſatis apparet. Si vir agit, poteſt ſic dicere, Dico, qđ contraxi matrimoniũ cũ Berta, p qua T. promiſit mihi cẽtũ in dotẽ, q̃ recuſat ſoluere minus iuſte, quare peto ipſum cõdẽnari &c. Vel ſi mulier, vel eius hředes agant contra virũ, vel eius hæredes dicent ſic. Dico, qđ dudũ contraxi matrimoniũ, cũ tali, cui dedi, vel alius p me centũ in dotẽ. Vñ cũ matrimoniũ ſit diſſolutũ, & dos ſit in cã reſtõnis, peto &c. Libelli ſunt ita

plani in actione ex ſtipulatu, & in hypo. quod eſt pluſquã ridiculũ ſcribere. De uno tñ poſſet dubitari, nunqd actor hẽt eligere vtrũ agat ex expreſſa ſtipulatione, vel hypo. vel ex tacita, uel an poſsit utraſque cumolare, non adſtringendo ſe ad probandũ, niſi quod ſufficiat. Et ego credo, q dẽt declarare, & ſe reſtringere, uel ad expreſſas tm: vel ad tacitas tm, qa ut s. ſcripſi, qñ ſunt expreſſę non oriunt
16 tacitæ, nec cõcurrere poſſunt.† Itẽ expreſſa hypo. datur p ſolido tacita, pportione, ut s. dixi. & ſic cũ ſint diuerſę, & diuerſas cõdemnationes habeant, & effectus, dẽt eligere actor. ff. de trib. l. qđ in hř dẽ. §. eligere. Sed qd ſi agens ex expreſsis ſuccubuit, nunqd põt redire ad tacitas? Vř, q ſic: ſi appareat, iõ ſuccubuiſſe, quia nõ probauit expreſſas. Sed ſi abſoluaf a toto negotio, non vř ff. de excep. rei iud. l. ſi mater. § ſi qs. & l. ex ſextante. in prin. de iureiur. l. duobus. §. exceptio. Sed ſi agens ex tacita, ſuccumberet, nõ crederem, q poſſet redire ad expreſſas, niſi iõ ſuccubuiſſet, qa male egiſſet intentando tacitas, nõ ſunt plura. Licẽt calores inteoſi impediant intellectũ, & calamum, viã tñ brocardicã, ad quã is §. conſueuit allegari, nõ pœ-
17 nitus pretereo: videlicet, an actio ſubrogata, † ſapiat naturam actionis, loco cuius ſurrogatur. Super quo Pet. dicit hic, q interdũ ſubrogaf per viã ſuppletionis, & ſortitur eius naturã. Exẽplũ de actione utili, quę competit, quando bipes dat damnũ, q̃ ſuppletur ad illã, qñ quadrupes dãnũ dat. ff. ſi qua. pau. ſe. di. l. pe. Interdũ p viã ſubrogationis, tunc aut ſit p legẽ, & ſortif naturã illius pro qua ſubrogaf, ut hic, niſi cã pro qua ſubrogatur aliud inducat, ſicut in actione in factum, q̃ ſubrogatur loco act. de do. ne infamet: quæ quo ad hoc nõ ſortitur eius naturã, ſed quo ad aliã ff. de do. l. non debet. de exce. do. l. apud Celſum. §. Celſus. Interdũ ex conuentione partiũ, & tũc ſortitur eius naturã quantũ ad principale debitũ, ſed non quo ad acceſſoria, ut ſi ſtipulor rem, in qua mihi cõdemnatus es actione ex ſtipulatu, nõ ſortitur eãdẽ naturã, ut ex ea fiat executio. ff. de re iud. l. iiij. §. ſi ex conuentione. Interdum per viã cumulationis, & tunc, aut cumulaf per legem, aut nõ ſortitur naturã. ff. de pec. l. lii. §. idẽ. de noxa. l. quoties. aut p cõuentionẽ, tunc aut per modũ principalis, & nõ ſortif naturã, ut ſi ſtipulor mihi decẽ, quæ debes ex contracto bo. fi. actio ex ſtipulatu non eſt bo. fi. ff. pro ſocio. l. ſi quis. de conſti. pec. l. itẽ illa. § i. fallit ff. de do. l. qui id quod. aut p modũ acceſſorii, & ſortitur naturam eius, cuius loco ſubrogatur. ff. ſi quis cau. l. ſi cũ. §. qui iniuriarũ. & ut leg. no. ca. l. ii. §. ſub conditione. ſm Petr. de Bel. per. Hæc eſt oĩa brocardica, io qua non reperitur finis, ſicut nec in aliis. Item facit is. §. q eccleſia unita alteri transferuntur priuilegia. dixi ſupra de fideicom. hęre. peti. §. ſed quia. & iunge infra eo. §. ſi. ver. item de dote.

a *Adno.*] Fuerat antea. Actio rei uxoriæ, quæ olim pro dote competebat, eſt hodie transfuſa in actionem ex ſtipulatu, cum omni ſuo iure: quæ actio eſt priuilegiata reſpectu hypothecę, & prioritatis, ſeu prælationis hoc dicit.
b In ſi. Hãc vltimã opi. gl. Doc. cõiter ſequitur hic. Multũ tñ inter ſe altercãtur, an dos cõfeſſata de cuius actuali numeratione nõ cõſtat, hẽat priuilegia, de qb. hic, & in l. aſsiduis. C. q pot. in pig. ha. & uide hic do. Iaſ. dicẽtẽ, q ceſsio ſp pſumit ſimulata, qñ prius p quo facta fuit nõ apparet in ueritate ſolutũ. itẽ q p qcũque verba a debitore plata nõ impẽdit exceptio nõ numeratæ pecuniæ. Itẽ q exceptio nõ numeratę dotis nõ cõpetit, niſi qñ maritus cõceſſus fuit ſe recepiſſe ab uxore, vel eius pře, ſecus ſi a tertio, qđ ẽ notãdũ, Et d. Iaſ. ſup hac gl. hic i xix. co. ante ſi. ver. gl. i uer. creditor
c L. ſi. Vide hic Doc. qñ př, aut mater teneãtur dotare ſilia.
d Approbant omnes. Vide hic do. Iaſ. in xxin. col. uerſi. in ſi. hanc glo. poſt prin. col.
e Hoc uerum. Idem do. Iaſ. hic in ii. no.
f Muti. Vidẽ Ang. hic in iii. col. circa prin. tenẽtẽ, q hẽat locũ hęc ſtipulatio ficta i muto, q a potuit ſtipulari p q
Et vide hic do. Ang. in hoc §. q q̃rit de multis q̃onibus ualde utilibus in hac materia, d qb. hic p eũ. & p do. Iaſ. hic.

1 *Libera poteſtas quatenus accipienda.*
2 *Repetere quis, an non poſsit.*

Compen-

3 *Copēſationis q̃ñ, cum ỹ locus ſit. 5.6.7.8.9.10.12.13.14.15.16.20*
4 *Genus quando vt ſpecies iuo. cendum.*
31 *Compenſat ionis effectus.*
37 *Compenſandi cui non ius ſit. 18.19.*

2 In Bonæ fidei. a Autem Iudicijs. Semper proſequitur
naturam actionis bonæ fidei, & bene continetur. Caſus
huiuſmodi §. poteſt ſic incipi. Domine, ego vidi ſupra, q
quædam actiones ſunt bonæ fidei, quædam ſtricti iuris,
Ponamus, q tu debebas mihi decem ex venditione libri
mei, & ego debebam tibi quinque ex alio contractu, ego
agebam contra te, & petebam x. tu dicebas excipiendo,
vos debetis mihi v. ex tali contractu, volo, q illa v. com
penſentur, nunquid bene dicis? Reſpondet Imperator p̃
mittēdo vnū dictū generale, q in bonæ fidei iudicijs libe
ra poteſtas, &c. & ideo ſi quid inuicem, &c. & proſeque
re iuxta tenorem literæ, vſque ad finē. Super tex. libera po
1 teſtas no. q libera poteſtas, † reſtringitur ad ea, quæ ſunt
de bono & æquo, & ideo ſi procurator cui data eſt libe
ra poteſtas fraudē committeret, non noceret domino. ff.
manda. l. creditor. §. penul. & facit, q ſi iudex delegatus
iniuſte procedat, quod proceſſus ſit nullus, quia non vr
ſibi mandatum, quod procedat inique, & hoc tenēt Doc.
iuris cano. vide C. de erro. cal. l. 1. vbi ſcripſi.
b In gl. quæ except. ibi cū alleg. l. dolo, Doct. approbant b
hanc rationem, & ſuper iſta dicunt fundatam æquitatem
compēſationis, alia tñ redditur. ff. de compen. l. iij. in tex.
& illa videtur melior, tum propter authoritatem tex. tum
quia illa regula habet locum, quando idē debet reſtitui,
hic in materia compenſationis, nō idē, ſed tantundem.
c In ea. glo. in fi. c quidam dicunt, q imo eſt differētia,
quia exceptio compenſationis poteſt opponi poſt ſenten
tiam. ff. de compenſa. l. ſi cum militis. §. 1. C. eod. l. ſi con
ſtat. Sed exceptio doli non, quia eſt perēptoria, & perem
ptoria non poteſt opponi poſt ſententiam. C. ſent. reſcin.
non poſ. l. peremptorias. Hāc differentiā non approbant
Doc. dicunt enim, q cū exceptio doli nitatur eadē æqui
tate, qua exceptio cōpenſationis, q̃d poteſt opponi poſt
ſniam, ſicut exceptio compenſationis. C. de nupt. l. ſi li
2 beram. Alij dicunt, q erat differentia, quia † tutus exce
ptione compenſationis poterat repetere, ſed non tutus
exceptione doli, quia odioſa. ff. de cōdictio. indebi. l. qui
exceptionē. Sed & hanc etiam impugnant, quia tutus ex
ceptione odioſa, quæ eſt contra ius commune, nō pōt re
petere, ſed tutus exceptione odioſa, cui ius commune aſ
ſiſtit, poteſt repetere, ut conſueuit notari iuxta d. l. & pro
batur. ff. de cōdi. cauſa da. l. qui ſe. debere. Quæ ergo erat
differentia, Do. Iaco. & Pet. videntur concludere, q nul
la in effectu, ſed ſolum in modo concludendi, & propo
nendi, ſcis q ſicut in actionibus proponendis eſt quædā
formula, ita in exceptionibus ff. de fur. l. ſi ſeruus nauem,
de ſu. l. 1. §. Labeo. hęc aūt formula erat diuerſa in actio
ne bon. fi. & ſtricti iuris, quia in actione bonæ fidei oppo
nebat directe exceptio cōpenſationis, ſed in actione ſtri
cti iuris, non opponebat, ſed dicebatur, tu debes mihi tā
tū ex tali cauſa, ſi ſoluerē tibi ex cauſa qua petis, oportet
te mihi rēdere, dolo facis, q petis, quod reſtiturus es, &
ſic hec differentia erat quo ad verba, & modum ꝓponēdi, &
concludendi, ſed non quo ad effectum, & ideo Impera-
tor hoc ſubticuit in hoc §. Hoc non videtur verum, quia
tex. ſupponit aliquam fuiſſe differentiā effectu, alias inu
tiliter fuiſſet facta hic differentia, imo nil intereſſet. ff. de
reg. iur. l. nihil intereſt. Ideo dic, q̃d erat differentia, quia
in actione bon. fi. cōpenſatio pertinebat ipſo iure, in act.
ſtricti iuris non, & hoc dicit iſte tex. in ver. ſed noſtra &
in hoc eſt magnus effectus, vt patet ff. de pact. l. ſi vnus. §.
pactus. Item in repetitione, quia ſolutum poterat repeti
in bonæ fid. ſed ſtricti iuris nō, & hoc videtur expreſſum
ff. de cōdi. indebit. l. qui inuicē. & ibi no. Nec ob. q tutus
exceptione odioſa, cuius commune aſſiſtit, poteſt repete
re, quia verum eſt, vbi competit exceptio, qua non pro-
poſita ius ſuum lęderetur omnino, ſed hic in nullo lædi-
tur, quia pōt agere, ſicut in primo, & in poteſtate ſua erat
excipere, vel agere, ideo non repetit, ſed hoc nō videtur
bene procedere, quicquid ſit, tamen hodie, etiam in con
tractibus ſtricti iuris poteſt repetere, tāquam indebitum,
cum ipſo iure in vtroque minuat, & ita poteſt repetere.
ff. de impen. in re. do. fac. l. quod dicitur. §. pen. iuncta l. q
inuicem. ſ. alleg. Item erat effectus, quia in contractibus
bo. fid. non competebat pro parte actionis, quę poterat
cōpenſari, cū minueretur ipſo iure, & ęquipararetur ſolu-
tioni. ff. de liber. cauſa. l. vel permutauit. ſecus in contra-
ctibus ſtricti iuris, quia exceptio doli non tollit actionē,
licet elidit. C. de iud. l. licèt. Item poteſt dici, nō impro-
babiliter, quia exceptio doli, nō poterat opponi poſt ſen
tentiam, cū nullo iure hoc caueat expreſſe, & hęc diffe-
rentia de qua is §. loquitur, videtur fuiſſe de iure antiquiſ
3 ſimo, non de iure ff. † In gl. d id eſt ubi quantitas hinc-
d inde debetur. hoc verum, ubi ſunt tales quantitates, quę
in ſe recipiunt functionem, alias non videtur, cum non
poſſet aliud pro alio ſolui. Quid enim ſi debes mihi cen-
tum florenos legitimi ponderis, & auri, & ego debeo ti-
bi centum libras monetæ ære contaminatæ? non videtur,
q admittatur compenſatio, vel ſi debes mihi triticū, ego
debeo tibi auenā, ſiligine, vel ordeum. Et idem dicerem,
ſi deberes mihi certā quantitatem tritici de certo loco,
de quo valet pluſquā de alio, & ego tibi certam quantita
tē tritici de alio territorio, in quo valet minus. ff. de ver-
bo. obl. l. triticū. & eſt ratio, quia compenſatio vicē ſolu-
tionis obtinet, ut l. vel permutauit. ſupra alleg ſed in di-
ctis caſibus, unum nō pōt ſolui, pro alio, ergo, nec com-
penſari. Ideo tene, q quantitatis, ad quantitatem fit com
penſatio, ubi ſunt tales, quæ inter ſe recipiunt functionē,
id eſt, quod pro una poteſt alia ſolui, alias non, de quo
uide ff. ſi cer. pet. l. 2. & ſcripſi C. de ſolu. auth. hoc ita ſu-
pra quib. mo. tol. ob. circa prin. ſupra eod. §. ſequens. In
ea. gl. ibi. ſi eſt quantitas, ut ſpecies, quod quandoque cō-
tingit. ff. de leg. 1. l. plane. § 1. & l. ſed ſi certos. eo. titu. In
ea. gl. ibi. quia non patet iure aperto, imo, quia in ſe non
recipiunt functionē, ut ſupra dictum eſt, quamuis enim
pateret iure aperto, quia ſi eſſet hincinde liquidam, non
fieret compenſatio, ut ſupra prox. In ead. glo. ibi cum al-
leg. l. ſi cōuenerit. i. reſponſo. l. ii. & ibi cū alleg. l. ſi credi
tor. §. i. hoc intellige, niſi ſpecies eſſet in æſtimationē de
ducta, q̃d quandoque fit ff. de leg. iii. l. non dubiū. de leg.
1. l. ſi domus. §. qui cōfitetur. tunc enim iudicandum eſt,
ſicut de quantitate per illa, quæ notātur infra prox. in ver
ſicu. ſed nonne. arg. d. l. ſi cōuenerit. de pig. act. In ea. gl.
ibi cū alleg. l. qui reſtituere. arg. ff. de vir. do. l. cum in fun
dum. § ſi fundus. & d. l. ſi conuenerit. de pig. act. In ead.
glo. ibi. §. ſed ſi uno. hę leges potius videntur loqui de re
tentione, quàm de vera compēſatione, quæ ſunt diuerſa,
ut ff. de impenſis in re. do. fac. l. quod dicitur, & tamē oēs
Doc. hoc dicunt eſſe verum, quando debetur idē genus,
ſicut ſi debemus adinuicem hominem, aut aſinum in ge-
nere, ſecus ſi unus deberet hominem, alius aſinum, uel
equū, ſm omnes. Sed contra hoc poteſt inſtari, certū eſt,
q ubi agitur de compenſatione concedenda, uel dene-
ganda, potius inſpicimus, quod debet uenire in præſta-
tione, quā quod eſt in obligatione, ſeu petitione. Sed con
4 ſtat, † q̃d in obligatione generis, certa ſpecies dēt cade-
re in pſtationē, ergo iudicandū eſt, ſicut de ſpecie, ſed de
ſpecie ad ſpeciē nō fit cōpenſatio, ergo nec de obligatio
ne generis, ad genus, prima eſt manifeſta per ea, q̃ hic le-
guntur, & no. quia ſi quis teneatur ad fundum dandū, vel
ad aliquam ſpeciem, & perueniatur ad ęſtimationem, nō
inſpicitur, quod petitur, vel quod debetur, ſed quod dēt
præſtari, & fit compenſatio quaſi ab initio pecunia debe
retur, quæ non fieret inſpecta obligatione, & petitione
ut hic no. & ſ. dixi, ergo eſt verum inſpici ſolū, q̃d præſtā
dum eſt. Secundo patet, q certa ſpecies ſit præſtanda. ff.
de leg. 1. l. cum incertus. Preterea conſtat, q obligatione
generis, ſpecies quæ ſoluitur, videtur in obligatione fuiſ
ſe. ff. qui & a qui. l. 3. de except. l. 1. & l. per iuriſiuran. §. ſi
quis hominem. Sed conſtat, quòd in obligatione ſpeciei
non

non admittitur cõpenſatione, ergo nec i obligatione generis, ſed cũ ſpeciem cõtinere videatur, inſpecto effectu
& hoc videtur velle Papi. dicit enim, quod ſi deberetur in
genere, non põt mihi ſolui meus, nec ille, qui poſt ꝓmiſſionẽ meus fuit. Ratio eſt, quia ille, qui ſoluitur, videtur
fuiſſe in obligatione. vt dixi, & obligatio de re mea mihi danda, non tenuit. ff. de verbo. oblig. l. ſi rem meã. concluditur ergo, qđ obligatio generis, refert ſe ad naturam
obligationis ſpeciei, quia ſicut in re mea non potuit ſuſtinere obligatio in ſpecie, ſic nec in genere, ff. de lega. ii. l.
Mæuius. §. duobus. Præterea, compenſatio vicem ſolutionis obtinet, ut l. vel permutauit. ſæpius allegata; & tollit
ipſo iure act. ad inſtar ſolutionis, ut hic ſatis colligit. Sed
conſtat, qđ ſi mihi deberes hominẽ in genere, & mihi ſoluiſſes certum, ego iiiũ eundem non poſſem tibi ſoluere,
ut d. l. Mæuius. §. duobus. ergo nec cõpenſare, qa qđ ius
cõpenſatur, eſt perinde, ac ſi tu ſolueres mihi, & ego tibi
eundem, ut d. §. ſi quis hominẽ. quod non eſt poſſibile ꝑ
l. illam. & hoc videtur ſatis verum de rigore; de æquitate
tamen videtur contra ff. de ſol. l. ſi quis duos. & l. qui. x. §.
Stichum. Vnde de dicta equitate, poteſt dici, quod in obligatione generis ſaltẽ poſsit obiici exceptio doli, ne recedamus omnino ab opinionibus antiquis, licet ad virtutẽ,
regula, dolo facit, habet locũ quando idẽ debet reſtitui;
& ſupra dixi, quod non eſt hic verum. Sed quid ſi debeat
certus, de incertis. verbi gratia; tu teneris mihi ex legato,
vel alias ad vnũ de ſeruis tuis, quem elegero, & ego tibi
ad vnum de meis, quẽ elegeris, qui forte ꝑdeceſſor meus
& tuus ita diſpoſuerunt, vel ita adinuicem nobis promiſimus, nunquid fiet compenſatio? Videtur, ꝙ ſic, eadem ratione, qua ſit in obligatione generis. Sed in hoc põt dici
contra, quia hęc obligatio concernit ſingulos ſeruos; vt
d. l. 3. ff. qui & a qui. & ſic cum ſinguli ad ſingulũ non admittatur compenſatio, nec in hoc caſu admitteremus, præſertim, cũ hoc caſu ad prętationem ſpeciei omnino perueniendum ſit, nec huiuſmodi debitam recipiãt functionem, inter ſe. poſsibile eſt. n. & de contingenti, ꝙ ego potero eligere meliorẽ de tuis, quã tu poteris de meis, quia
forte non habeo tales, nec tot, & hæc ſatis patent ad ſen-
5 ſum. † Sed quid de obligationibus alternatiuis. Promiſi
tibi Stichum, aut Pamphilum, & tu promiſiſti Mæuium,
aut Seium in hoc nullum dubium videtur, ꝙ non admittatur cõpenſatio, quia ſpecies ſunt hincinde. Sed qđ dices
quando eadem ſpecies videtur hincinde, verbi gratia, tu
promiſiſti mihi Stichũ, teſtator cuius ſum hæres legauit
tibi, vel ego promiſi tibi eundem, & ſuppone, ꝙ Stichus
non erat meus, nec tuus, nunquid ſi agas, poſſum tibi cõpenſare? Non videtur, quia in ſpeciebus Do. noſtri, non
admittunt compenſationem, ut hic not. Credo, quod negari non poſsit, quin per rõnem debeat admitti, illa tamẽ
in ſe recipiunt functionem, id eſt ſolutionem alterutrius,
& quicquid ſit, non eſt dubium, ꝙ obſtat exceptio doli. ff.
6 de execp. do. l. dolo. Sed quæro quid in † obligationibus
facti. verbi gratia, promiſiſti mihi facere inſulam certorũ
brachiorum altitudinis, & latitudinis in certo loco, & ego promiſi tibi facere talem eiuſdem altitudinis in alio
loco, nunquid admitteretur compenſatio? Credo, qđ non,
ſi agatur ad factum, quia non recipiunt functionem ſolutionis. ſi. n. debeo tibi facere domum in vno loco, non liberor, ſi faciam in alio. ff. de eo quod certo loco. l. ſi. §. fi.
Iulian. & ſic non admittitur cõpẽſatio, ſed ſi ageretur, ad
intereſſe, & reus factũ, qđ ibi fieri debet, conuertere in intereſſe, & illud cõpenſare vellet, credo qđ deberet audiri, cũ ſit debitũ pecuniariũ hincinde, in quo cadit compen-
7 ſatio, ut l. qđ dr ff de impenſ. in re. do. fac. † Quid in realibus Verbigratia, debes mihi decẽ libras rèdales, & ego
tibi alias decẽ, tu agis contra me, nolo compenſare, nunquid poſſum vł, ꝙ ſic, vel ſaltẽ opponere doli exceptionẽ de æquitate, ſicut dictum eſt in obligatione generis, &
hoc n. ſi loco eſſent deſignata, in quibus deberet fieri aſſignatio, tunc. n. non crederẽ cõpenſationẽ admitti, qa loca non recipiũt functionẽ, ut d. l. qđ dr, & per illa, quę ſupra dixi. ſępe enim confines fundos intereſt nrã acquirere. ff. de leg. 2. l. ſi cui fundus. de leg. i. l. & ſi equo. ſed ſi quis
per manũ deberet ſoluere reditus, abſque eo ꝙ teneri aſſignare, uideretur cõpenſatio admittenda, ſi reditus fuit
in pecunia hincinde, aliàs ſi eſſet diuerſitas, quia forte vnus deberet reditus in blado, alius in pecunia, uel uterque (b)
in diuerſis bladis, nõ crederem admitti, ut dixi §. in additione, uerum &c. Sed quæro glo. dicit hic, ꝙ ſpeciei ad
quantitatẽ non ſit cõpenſatio, quid econtra, nunquid quantitatis ad ſpeciem multominus, ne cõpelleretur creditor
ſpeciem inuitus uendere. ff. de re. amo. l. non. n. C. de contrah. emp. l. nec mere. Sed qd ſi creditor ſpeciei velit ſpeciẽ æſtimari facere ad finem, qđ compenſet cum debito
8 pecuniario, qđ ab eo petit. Vr eum audiendũ, † qa ad hoc,
qđ ſpecies nõ cõpenſetur, eſt introductum fauore illius,
cui debetur, ne uendat eã inuitus, cui renunciare põt. Sed
hęc ratio poteſt ei retorqueri ad contrariũ, qui ſic ſequeretur, quod debitor inuitus emeret, q habet forte ſpeciẽ, (c)
& vult eam dare, & pecuniã ſuã recuperare. Et hoc videtur magis rationabile per rationẽ generalẽ; quia hęc inter ſe non recipiunt functionẽ. Sed quid econtra. Tu debes mihi decem, & ego tibi debeo Stichum; agis contra
me & petis Stichum, ego dico non debeo Stichum, nec
poſſum ipſum dare in veritate, uolo ꝙ æſtimetur, & ꝙ (d)
æſtimatio compenſetur in x. quibus actor mihi tenetur,
reſiduum ſoluam ei, nunquid debeo audiri? certũ eſt, ꝙ
ſic, quia ex quo peruenitur ad æſtimationem; & debitum
eſt pecuniariũ, compenſatio admittitur per notata hic, &
per l. quod dicitur. ff de impen. in re. do. fac. Et ꝑ iſta poteſt dari cautela, ꝙ omnis debitor ſpeciei poterit cõpenſare, nam ſi ſpeciem non habet, nec habere poſsit commode, ſit condemnatio ad intereſſe, ſeu in æſtimationẽ.
ff. de leg. 3. l. nõ dubium. § fi. & fiet compenſatio. Si autẽ
eam habeat, & eam dolo, uel culpa deſinat habere, fiet
condemnatio ad intereſſe. ff. de rei vendi. l. qui reſtituere,
& ſic fiet ſemper compenſatio per prędicta, ut hic no. in
ea gl. in fi. Et hoc eſt verũ, niſi negetur, ꝙ cito poſſit fieri
(e) liquidum, ut d. l. fi. in prin. Sed quid eſt vocas tu, cito? Reſpondeo, ꝙ non requirit magnam indaginem, & poteſt
decidi intra duos menſes. ff. de iur. fiſ. l. auferuntur. §. ꝙ compenſatio. Et ſic tenet hic Dy. Alii, ut Iaco. & Pet. hoc remittunt arbitrio iudicis, ut no. in ſimili. ff. ut in poſſ. leg. l.
ſi is cui. in prin. Et hanc conſueuerunt tenere Do. citramõtani in d. l. fi. Sed quid arbitrabitur iudex? Dicas, ex narra-
9 ta cauſa, † nã ſi opponens compenſationẽ dicat ſe teſtes
habere paratos intra paucos dies, vel doceat per inſtrumenta, & aduerſarius neget tantũ, nec proponat aliquid,
qđ longã requirit indaginẽ, admittet compẽſationẽ, & faciet parte ſuccedere cõpenſationi oppoſitę; ſi uero opponẽs
cõpenſationem, diceret ſe habere teſtes Romę, vel forte
ex altera partium ꝓponeret factũ, quod altiorẽ requiret
indaginẽ, non crederẽ admitti. Vnde uidetur, ꝙ indago
hic non debeat tẽpus excedere, quod condemnatis datur;
& h. d. §. qui cõpenſationẽ. qui dicit de duob. menſib. qđ
tempus olim dabatur cõdemnatis, ut l. debitoribus. ff. de
re iud. Nunquid ergo dicis hodie iſtud tẽpus augeri, uſque ad quadrimeſtre, ut l. fi. C. de vſu. rei iudicatę. Credo,
ꝙ ſic. & eſt optima ratio, lex enim abhorret, quod res liquida & notoria differatur propter oppoſitionẽ cõpenſationis, & ideo, cũ ſ alias iudex poſſet differre ad dictũ tẽpus, arbitrandũ eſt, ꝙ exceptio cõpẽſationis poſsit diſcuti intra dictum tempus, quia actoris executio nõ differtur, cũ alias eſſet reus habiturus beneficio iuris, dictam
dilationẽ. Quid ergo, ſi tempore conteſtationis in cauſa
principali fuit oppoſita cõpenſatio? Reſpondeo, tunc nõ
dicere ita aptũ tẽpus dari, præſertim, ſi reus non confiteretur debitum, quod ab eo petebatur, imo pendente proceſſu, & probatione cauſæ principalis, quãtumcunque diu
adminicerem liquidationem cauſæ compenſationis, quia
ceſſat ratio legis prædictæ finalis, non enim differtur exe-
10 cutio liquidi, cũ non ſit liquidum adhuc. † Sed quid
ſi compenſatio opponatur poſt ſententiam? Iudex credens

dens cito poſſe fieri liquidum;admiſit cōpenſare uolentē ad docendū de iure ſuo, & emerſerunt, vel inciderunt aliqua,q̄ requirunt aliā indignationē,q̄ primo non apparebant,nec poſſunt decidi intra tp̄s quadrimeſtre, ſine dubio.ſi ab initio apparuiſſet repuliſſe,nunquid nunc poterit? Credo,ꝙ ſic,non enim debet executio retardari propter longas oppoſitiones,extra de ſenten.& re iudi.cap. cū ſuper.C.d̄ fal.l.u.ff.de re iudi.l.a diuo Pio.§. ſi ſup verſi.nec ſniam. Sed quid erit de illo proceſſu facto in caſu illo ſuper obiectu cōpenſationis? Dic,ꝙ eſt nullus, & opponens redibit ad agendum via actionis, & ordinaria ſi uelit,& credo,ꝙ ſi iam teſtes produxiſſet,ꝙ iterum potuiſſet eoſdem producere,quamuis in cauſa cōpenſationis fuiſſent publicati,extra de teſtib.c.venient.ii.ſic intellige ff.de cōp.l.ēt.§.ſi rationē.& iunge,quod dicam infra in fin.huius §. In glo.adeo ibi,dum allegat,q̄ dies uſuſfru.leg.ce.l.i. Dyn.tenet hanc opin.per rationes gloſſ.& vltra alleg.ff.quæ ſenten.ſine appel.reſcin.l.1.§.ſi.illa nō multū facit,quia ibi agitur de mutuis petitionibus, nō de exceptione compenſationis.Itē ēt,dato ꝙ loqueretur de compenſatione, parū obſtat intentioni Mar.dicit Mar.ꝙ cōpenſatio ipſo iure tollit,credis tñ tu,ꝙ Mart.intelligat ꝙ nō ſit neceſſariū eā proponere? nūquam præſumo hoc
11 ipſum intellexiſſe,ſed vult dicere Mar.ꝙ cōpenſatio† tollit ipſo iure.nec eſt opus opponere,quo ad hoc,ꝙ tollat, ſed bene eſt opus opponere quo ad hoc,ꝙ cōdemnatio, quę eſt facti,euitetur. Vnde Mart.non negaret, quin teneret ſnia,ſi non opponatur cōpenſatio.Nā teneret ēt ſi nihil deberetur,qa eſſet contra ius partis,ut l.Iulianus.ff.de indeb.Io.vero,& alii,cū gl.dicunt, ꝙ non tollit ipſo iure,donec fuerit appoſita,ſed tunc tollit ipſo iure. hic dicunt verum,niſi in delictis ff.eod.l.ſi ambo. & in pignore.C.de diſtra.pig.l.i.quo ad debitū vſurarium ff.eo. l. cū alter.& notatur ff.eod.l.ſi quid.Idem poteſt dici in commiſſione pœnę.cum uſura dicatur pœna.ff. de nego. geſtis.l.qui ſine.& hoc dicunt hic do.Iaco.& Petr. & ꝑ hoc poſſet dici,ꝙ res emphyteuticaria non cadit in commiſſum per ceſſationē ſolutionis cenſus,ſi dominus dēt tantumdem emphyteu.& facit,quod not.in Spe.de oblig. & ſolu.§ nunc aliqua.uer.quid ſi ſub.Pro opinio. Doct. faciunt hi tex.faciunt enim mentionē de oppoſitione compenſationis,ut hic.uer.excepta.C.eod.l.ſi.ſecundo reſpō
12 ſo.vbi dicit obiici.† Quid ergo dices,promiſi tibi ſoluere centum libras intra calendas Maias, & hoc iuraui ad ſancta Euāgelia.tu debuiſti mihi ſoluere intra eaſdem calend.alia centū,non ſolui,nunquid deiero? Vr̄ expeditū, ꝙ ſic,quia compenſatio non ſit,niſi demū oppoſita, hic non fuerat oppoſita ante diem,& ſic ipſo iure erat debitum,ergo periurus.Et eadem quæſtio poteſt fieri in eo, q̄ promiſit pecuniam intra diem,& ſi non ſolueret eſſet excommunicatus. Credo tamen, ꝙ in his, & aliis ſimilib9, non ſit periurus,nec excommunicatus.Vnde credo, ꝙ in omni caſu,in quo defectus ſolutionis poſſet portare præiudicium,ſeu damnū debitori,uel quantum ad pœnam, vel vſuram, vel intereſſe,vel aliás in quocunque effectu moræ,ꝙ quo ad hoc fiat ipſo iure compenſatio. Et hoc vult dicere iſte tex.Nec credo,ꝙ ſit ſpeciale in dictis tribus,& hoc eſt neceſſe dicere,quia nulla mora eſt,ubi nulla eſt petitio: uel eſt talis, quæ per exceptionē remoueri pōt,ff.de re iud.l.nulla intelligitur.ſi certū pet. l. lecta.in ſi.cum igitur effectus cōpenſationis repellat effectum petitionis,vel ipſo iure,vel per exceptionem,ſequitur, ꝙ,& omnē effectum moræ quocunque modo mora contrahi poſſet. Ex hoc concluditur,ꝙ diſputatio gl.& Martini eſt ſine effectu, quia ſiue tollatur ipſo iure actio,ſiue non,ad minus effectus tollitur,quatenus poſſet eſſe dānoſus opponenti,& ipſo iure ante oppoſitionē,ut ſatis iam dixi. Et ſi uis ſuſtinere opinionē Martini,quę eſt amica literæ,potes reſpondere primo ad l.verū.ubi dicitur ꝙ male agit, ergo agit.uerum eſt de facto:nā qui de facto agit, agit ſed male.Itē ad alias leges,quæ dicunt, ꝙ pōt eligere in quā ſummam, &c.concedo,ſed electione facta, etiam anteq̄ compenſationem iudicialiter opponat, contingit liberatio ipſo iure,& videtur compenſiſſe in ſumma, quam opponit ſic.Seruo generaliter legato,vno lecto, vr̄ ille fuiſſe legatus.ff.de leg.i.l.cum incertus.unde illud non probat,quin ipſo iure fiat compenſatio ante oppoſitionem. melius probaret,quod non ante electionem, imo per l.illam probatur violenter,quod ipſo iure ſit compenſatio, quia cōcludit fideiuſ.non teneri in ſumma, quæ pōt compenſari. Vnde opi.Mar.ſatis defendi pōt,nō tñ nego, q̄ n opus ſit deſtinatione,vbi ſunt plures ſummæ.ff.eo. l. quod Labeo.& facit bene ff.de ſtat.lib.l. ſi peculium.§.de illo.
13 Itē † vr̄, ꝙ ubi conſtaret iudici de vtroque debito, ꝙ poſſit compenſationem petere,&c.abſque requeſta partis.ff. fami erc.l.Mæuius.§.arbitris.& l.ſi quis putans. §. idē Iulianus.Io ea gl.ibi,cum alleg.infra eo.§.pe.per ꝓmiſſa apparet,qđ magnus eſt effectus,imo maximus, euitantur ſiquidem pœnę,vſurę,periuriū,& oēs effectus morę.In ſi. euſdem gl.hoc forte non eſt uerū,quia ſi tu debes mihi, & ego tibi,habeo iuſtam cām ignorantiæ,an tu uoles cōpenſare,uel non,vnde non potes obiicere, qđ dolo agā, ut d.§.generaliter.niſi ante inceptū iudicium, uoluntatē meam tibi declaraſſem, quia tunc ur̄ ſatis gl. procedere.
f In glo. f quod tu. in ſi.vide plenius ibi.Sed iuxta illos caſus,quęro nunquid admittatur cōtra eccleſiam? vr̄ ꝙ ſic, quia contra fiſcum admittitur,niſi in caſibus,ut d. §.q̄ cōpenſationē.q̄ eſt ita priuilegiatus,ſicut eccleſia: imo plus in caſibus,ut pōt videri iuxta materiam de ſacroſ.eccl.ma
14 xime in l.placet.Poteſt dici, ꝙ † non poſſit opponi compenſatio in decimis,quia ſunt vel eſſe debent tributa animarum egentiū,& ſic pōt intelligi 17.q.7.cap. omnes decimæ,& quod not.extra de reb.eccl.alienand.uel nō. ca. ut ſuper.& de rerum permuta.c.ſi.de decimis.cap. tua nobis.ubi aliquantulum de hoc in nouella Io.And. Sed in aliis,ut ſi forte prælatus uel rector uendidiſſet fructus, & pecuniam peteret,non uideo,cur non poſſit opponi, ſi-
15 cut contra fiſcū.† Sed quęro nunquid prælato petenti pecuniam debitā eccleſiæ,poſſit opponi cōpenſatio de eo, qđ dēt,ut priuata perſona. V.g.debebam x. annua eccleſię,ratione certi fundi, quem ab ea teneo in emphyteu, rector ratione patrimonii ſui,uel alias, ut priuata perſona debebat mihi alia x.annua,uel xl.ſemel ſoluendo,ceſſaui per biennium ſoluere, nunquid res, quam teneo ab eccleſia,cadit in commiſſum? Hęc qō pōt cadere frequēter in facto.Et vr̄,ꝙ non,quia patrimonia ſunt diuerſa diuiſa, & de uno pōt prælatus teſtari,uēdere,vel facere quicquid vult, de alio non, & ſic non vr̄ admittenda compenſatio de uno ad alium ff.eo.l.ſi cum multi. & l. pen. extra de reſtitutione ſpoliatorum.cap.frequens.in ſi.lib.vj.Satis pōt dici contra in caſu prædicto ſuppoſito pro uero, quod prælatus uel rector faciat fructus ſuos, quod uidetur expeditum extra de cleri.non reſid.c.j.lib.vj.de quo ſatis dixi C.de ſacroſan.eccle.auth.hoc ius.Nam ſi fructus ſui ſunt facti,ſunt ſuū patrimonium priuatum, & ſic poſſūt cōpenſari.argumen.ff.de pecu.l.huic ſcripturę.§. 1. ſed ſi non eſſent ſui,quia forte magiſter eſt domus eleemoſynarię,& ſunt deſtinati ad uſum pauperum, uel alium certū vſum pium,tunc non admitterem.in reli.prælat. nō vr̄ qō procedere, quia illi nihil habent proprium. Sed quid ſi ſim obligatus alicui monacho, uel alii religioſo? agit cōtra me ex illa obligatione,uolo,cōpēſare illud, qđ abbas uel aliquis de monaſterio dēt mihi, nunquid poſſum? Videtur,ꝙ ſic,cū non habeat proprium, & utraque cauſa eſt monaſterii.facit ff.eod.l.ſi cum filio.& l.debitor. ff. de tribu.l.procurator.§.ſi autem.§.i. Solutio ſatis poteſt dici,ꝙ ſic in terminis poſitis ſupra videlicet q̄ñ abbas,vel ſimplices monachi debēt,& eis debetur, Secus dicerem ſi monachi,quibus debetur haberent officia diuiſa & adminiſtrationes.ff.de trib.l. procuratorum. §. ſi plures.C. eo.l.1.ubi nō admittitur cōpenſatio de ſtatione ad ſtationē,quamuis ſint eiuſdē domini. Sed qđ ſi ego debeo Abbati,& conuentus mihi,nunquid poſſū cōpenſare? dic ꝙ
16 ſic,ſi nō ſint bona diſcreta,alias nō, per dictam l.i.† Sed

nunquid poteſt opponi compenſatio in debitis aliorum
piorum operũ. ſicut imminet refectio murorum, vel pon
tium, vel ſi petantur alimenta? Credo, ꝙ non, cum ſit ea-
dem ratio, quę in ſtipendiis & tributis, & facit tex. de §. de
bitorũ, in fi. d. l. auffertur. ff. de iur. fiſ. ibi ex cauſa annona-
ria. In cõtrariũ facit gñalitas iſtius tex. & l. fi. C. eod qui ſo
lam cauſam depoſiti excipiunt; ſed oportet ea poni ſola,
id eſt, quibuſdã aliis ſpecialibus; aliàs tex. nõ procederet.
Quæritur vltra tu debebas mihi x. egi contra te, fuiſti
abſolutus, recipio mutuum a te, agis contra me, & petis,
ꝙ reddã tibi mutuũ: oppono compenſationẽ de primis
37 a. nunquid debeo admitti? † Expreſſum vr̃, ꝙ ſic, quia nõ
obſtante abſolutione, remanſiſti obligatus naturaliter,
ut l. Iul. ff. de condi. indeb. & ſic põteſt tibi compenſatio
opponi. ff. de compenſa. l. etiam. Expreſſum videtur con-
tra, quia qui poteſt exceptione repelli, non põt compen-
ſare, ut l. quæcunque. ff. de cõpenſ. ſed ſi agerem ad x. poſ-
ſem excep. rei iud. repelli, ergo non poſſum cõpẽſare, gl.
mouet hoc in d. l. quæcunque. & tenet, ꝙ non. Sed cõtra-
riũ vr̃ tenere ff. rẽ rat. ha. l. procurator ad exhibendũ. §. i. p
quem quidã tenent opi contrariam. Iaco. tñ, & omnes te
nent cũ gl. quæ eſt in d. l. quęcunque. & dicunt, ꝙ in d. l.
procurator. §. i. non opponitur exceptio cõpenſationis,
ſed exceptio doli, Et eſt ratio ſecundum eum, quia ſoluẽ-
ti falſo procuratori, datur condictio. indeb. loco cuius
ſubrogatur ſtipulatio rem ratam hab. ſed agẽti condi. in-
deb. obſtat exceptio, ut l. Iul. s̃. alleg. ergo agenti ea ſtipu
latione, quæ eſt ſubrogata ſupra eo. §. fuerat. non autẽ ex
æquitate, nec vi compenſationis ſecundũ Iaco. Vnde ad-
uerte bene, quia naturale debitum, cui nihil obſtat, niſi
ꝙ ab initio non fuit ciuilis, & ideo remanſit debile, & in-
habile ad agendũ, poteſt cõpenſari, ſed naturale debitum
quod ex alia cauſa poteſt exceptione repelli, non compẽ
38 ſatur, ut l. quæcunque. † Sed quærit Iaco. vtrum excom-
municatus poſſit cõpenſare. Et dicit, ꝙ Ber. tenet, ꝙ non,
quia ſi excommunicatus ageret, poſſet exceptione repel-
li, ergo non poteſt compenſare, vt d. l. quæcunque: ipſe di
cit contra. & intelligit l. illam obtinere, quãdo exceptio
concernit actionem, ſed hic cõcernit perſonam, verũ di-
cit Iac. licèt non alleget, uidelicet, ꝙ Ber. mouet hãc q̃-
ſtionẽ, & tenet ꝙ non, extra de exce. c. cũ inter. quod capi
tulum, vr̃ facere pro opin. Iac. quia excõicato non dene-
gatur defenſio, ut ibi. Sed hic eſt genus defenſionis, ergo
non dẽt denegari. Sed facit in contrariũ, quia ſi ei denega
tur reconuentio, cõpenſatio habet vim reconuentionis,
ergo non competit. Super hoc nonnulli Canoniſtarũ di-
xerunt, ꝙ ſi obiectus compenſationis requirat indaginẽ,
quod non debet admitti, alioqui ſi pars confiteatur debi-
tum admittatur, quia nihil ad iudicẽ, quo ſatisfiat ff. de pi-
gno. act. l. ſolutũ. Iſtud vr̃ ſatis rõnabile, qñ gratis pars re
cipit cõpenſationẽ, ſed nos loquimur, quando nõ uult re
cipere, tunc non vr̃ admittenda, quia cui denegat̃ actio,
& cõpenſatio. ff. rem rat. hab. l. amplius. ſed excommuni-
cato denegatur act. ut c. cum in er. ergo & compẽſatio.
39 † Sed nunquid fideiuſſor excõicati poteſt cõpenſare id,
quod debetur reo? Non videtur, quia ſic prouideretur ex
communicato, & per vnam viam concederetur, quod p
aliam denegatur. Sed poteſt dici contra, quia delictũ rei
non debet nocere fideiuſſori, & maxime ſuperueniens ff.
de pact. l. ſi & fideiuſſor poteſt ſoluere de bonis debito-
ris, ẽt ipſo inuito. ff. man. l. ſi procuratorem. §. ſi ignoran-
tes. Et de hoc no. Io. And. in nouella in d. c. cum inter. Itẽ
põt quæri, an exceptio compenſationis, quæ obſtabat ce-
denti, obſtet ceſſionario? Docto. conſueuerunt tenere,
qđ ſic, ut no. Dyn. ſatis plene, extra de reg. iur. c. cũ quis
in ins. lib. vi. vide ibi. Poteſt ẽt vlterius inſtari, & quæri iux
30 ta hanc materiam. Dixi ſupra, ꝙ debitum † naturale põt
compenſari, ego oſtendo, ꝙ ſi pars velit malitia uti, ꝙ nũ
quam compenſabitur, imo perdetur, nam cõpenſatio nõ
fit, niſi de liquido ad liquidũ. Quid ergo faciet ille, cui
opponitur compenſatio debiti naturalis? Recipiet vnum
falſum factum, & longũ, qđ magnam requiret indaginẽ,
& dicet, ꝙ habet aliquot teſtes Romæ & ſic non admit-
tetur compenſatio. Ad hoc conſueuerunt dicere Docto.
in l. fi. ꝙ tunc iudex non debet refutare compenſationẽ,
imo expectare tantũ, ꝙ fiat liquidum, nec habet locũ d.
l. fi. illo caſu, ne res pereat. ff. de ſeruis. l. i. Item non habet
locũ, ubi reus cõfeſſus fuit debitum, quia nũc debet reus
expectari, quantũcunq; longã requirat indaginẽ, ſed ob-
tinet, ubi negauit, ut no. in d. l. fi. quod eſt ſatis notabile.

a *Adno.* In bonæ fidei. Hodie cõpenſatio oppoſita ab homi
ne, perimit oẽs actiones, uſq; ad concurrẽtes quãtitates ip-
ſo iure, ſiue ſit actio bonæ fidei, ſiue ſit ſtricti iuris, excepta
actione depoſiti, quę p cõpoſitionẽ nõ tollitur. h. d. ſm Are.
b Approbant. Vide hic dominum Iaſonem. in viii. col. ver
ſicu. in glo. ibi. ut ff. de dolo.
c In fi. Vide Iaſ. in ea. col. uerſi. ſeq.
d In gl. Vide hic domi. Iaſ. in ix. col. ante me. uerſi. in ea. gl.
magna, qui allegat Io. Fabri.
e Sed quid. Vide hic do. Iaſ. & Ang. hic iii. col. in me. uerſ.
Quæro cũ tex. & uide hic late de materia compenſationis
per Ang. & Iaſ. & per Sal. in l. ſi conſtat. & l. fi. C. de compen.
item do. Iaſ. format hic talem q̃onem, quam dicit a nemine
factam fuiſſe, pone, quòd mutuaui famulo meo decem, qui
mihi poſtea ſeruiuit certo tempore, an fiet cõpenſatio. &
reſpondet, quòd de hac q̃one eſt tex. quòd ſic. in l. fi. uer. uel
ope quouẽnit uicẽ referre beneficii. C. de capt. & poſtli. re.
f In gl. Super hac gl. do. Ang. hic in viii. col. in prin. tractat
de diuerſis clauſulis, quę ſolẽt inſeri in reſcriptis, ad lites,
ueluti uerbũ, libet. ſ. procedãs, ut libet, uel iudicio tuo. & ſi
milib. de q̃b. uide ẽt hic Iaſ. in iii. col. poſt me. uer. quęrit er
go hic Ang. uide p do. Fel. in c. nonnulli. extra de præſcrip.

1 *Arbitrarię quales, & quæ. 3. 4. 6. 12. 13. 14. & 23.*
2 *Arbitrariæ cur ſic dictæ. 9.*
5 *§. Præterea ſenſus. 18. 19. 21. 24.*
7 *Arbitrariam quę, annon faciant. 10. 16.*
8 *Rei uendicationis officium duplex.*
11 *Reſtituenda cui ſit res.*
15 *Ius creſſe quando facit arbitrariam.*
17 *Arbitrariæ quot.*
20 *Arbitrariarum duo proceſſus.*
22 *Arbitrariæ effectus.*

a Præterea a quaſdam action. Hic non eſt diuiſio actio-
num principalis de ſex, quæ ponit̃ in hoc tit. Sed occaſio-
ne illorum quæ s̃. dixerat, uidelicet, quod in bonæ fidei
iudi. libera ptãs, eſt iudici ex bono, & æquo, &c. ponit de
his arbitrariis, q̃ ex arbitrio iudicis pendẽt. Et no. qđ iſte
§. durat vſq; ad §. ſi q̃s agens. & totus dẽt legi ſimul. Sed
ego faciã §. in §. curare, ut minus onerem. In hoc ergo §.
Imperator facit tria. Primo ponit, quare actiones hmõi
dicant̃ arbitrariæ. Secundo declarat, an ſint in rem, vel in
perſonã. Tertio qđ ſit in eis iudicis officiũ. Prima in prin
ci. ij. in ver. ſed iſtæ, iii. in ver. in his §. vero curare eſt cõis
ad oẽs actiones, vt ibi videbis. Caſus põt ſic poni, Dñe Im
perator uos dixiſtis ſupra, qđ in actione bonæ fidei libe-
ra poteſtas eſt iudici ex bono & æquo æſtimare, quantũ
reſtitui debeat. Quæro a uobis, nũquid ſint aliæ actiones,
in q̃bus iudex dẽat ẽt ęſtimare? Imperator rñdet, qđ ſic:
nã ſunt q̃dã actiones arbitrariæ, i. ex arbitrio iudicis pen-
dentes, quas arbitrarias appellamus. Dñe quare dñr iſtæ
arbitrariæ? dicit Imperator. q̃a in his arbitrio, &c. Et pro-
ſequere iuxta verba lr̃ę, vſq; ad ver. ſed iſte. & ibi pone ſic:
Dñe, q̃ro a uobis, utrũ iſtę arbitrariæ actiones ſint in rẽ,
vel in pſonã? Rñdet Imperator, ꝙ iſtę actiones, tã in rẽ,
&c. Sed pone i ver. in his. Dñe uos dixiſtis mihi, ꝙ iudex
in act. dẽt cõdẽnare arbitrio ſuo. Quæro a vobis q̃uo fiet
iſta cõdemnatio? Dicit Imperator, qđ in his actionibus,
& cęteris ſimilib', &c. pſequere iuxta verba literæ, nota-
bilia potes p te formare. venio ad gl. In gl. ſed nũq̃d ſũt.
ibi, iure actionis, i. officio iudicis inhærẽti actioni, aliàs
eſſet falſum, qđ gl. dicit ff. de act. in. empt. l. qui p colluſio
nẽ. §. i. In fi. eiuſ. gl. idẽ no. ff. de in litẽ iurãd. l. in actioni.
1 l. et. recitat, qđ Doc. cõſueuerũt tenere † ꝙ nõ ſunt ſtricti
iuris, nec bonę fid. imo faciũt tertiã ſpeciẽ p l. ff. đ in liti
iurã. l. in actio. ubi ponit arbitrarias ad ptẽ, ſ. & in rẽ & ad
exhiben-

exhibendum. Vnde ibi ponitur inter illas act. & act. bonę
fidei coniunctio, &, quę hēt iungere diuerſa. Ipſe tamen
b tenet opinionē gl. ꝙ ſunt ſtricti iuris, b alias non eſſet
ſufficiēs diuiſio actionū, & hæc eſt vera ſine dubio, quia
nulla actio bonæ fidei eſt arbitraria, imo diſtinguuntur ꝑ
oppoſitū. ff. de eo, quod certo loc. l. in bonę fidei. Vñ hęc
q̄ō procedit ex nouo intellectu, ut videbis infra in mate
ria. In gl. bene dicit. cū dicit, in actione in rē ibi. n. nō eſt
obligatio ſ. eod. §. omniū. ſatis eſt dictum. In fin. eiuſdem
gl. no. bene hanc gl. quia magis ſentit de intellectu huius
§. quam alia, ut infra videbis. In gl. ſeparatim in fi. ſed nec
in illis caſibus, ut dixi in d. §. quædam. In gl. ibidem etiam
in fi. nam ſi in loco, quo ſolui debet peteretur, nō eſſet ar-
bitraria. ff. de eo quod certo loc. l. quod ſi Epheſi. & adde
act. de conſtituta pec. ff. de conſti. pec. l. ſi duo. §. 1. In gl. ſ.
in rem. in fin. de his videbis magis ſtatim poſt glo. In gl.
ſed nonne. Pro euidentia huius glo. ac materiæ, & intelle
a ctu huiuſmodi §. oppone ſicut gl. intendit opponere. Hic
dicitur actio, ꝙ ideo hę dicuntur arbitrariæ, ſ. quia ex ar-
bitrio iudicis dependent, & quia in his permittitur iudi-
ci ęſtimare ex bono, & ęquo, quemadmodum ſatisfieri
oporteat. Ego oſtendo tibi ſecūdum hoc, ꝙ omnes actio-
nes bonæ fidei ſunt arbitrarię. Nā illę arbitrariæ ſunt, in
quibus iudici ex bono & æquo permittitˀ ęſtimare, & quo-
modo ſatisfieri oporteat, vt hic. Sed in actione bonę fid.
libera poteſtas eſt iudici ex bono & ęquo æſtimare, quan-
tum actori reſtituat, ut ſupra §. proximo in prin. ergo ſunt
arbitrariæ, ſed hoc eſt falſum, ut ff. de eo quod certo loc.
l. in bonę fidei. ergo & iſtud, quod hic dicitur; ita voluit
gl. arguere. Præterea attenta hac ratione, oēs actiones de-
beat dici arbitrarię, quia non eſt actio, quin habeat iudi-
cis officium annexum, ut in interrog. ff. de interrog. l. 1. &
in his quæ ante litem conteſtatā accidunt. ff. de ędil. ędic.
l. ędiles. §. item ſciendum. & in reſtitutione fructuū, vt vi-
3 debis infra de offi. iu. §. illorū. & in multis aliis. & ſic ſcri-
ptura hic loquitur de illis arbitrariis in ſpeciali. † Pręterea
ſi arbitrariæ dicūtur, quia uel arbitrio iudicis dependent, er-
go quanto vberius abundat officiū, tanto magis debēt ar-
bitrariæ nominari, per argu. de magis ad magis, & de ma
xime ad maxime. Sed conſtat, ꝙ officium iudicis magis
abundat in actione bonæ fidei eum ſit de natura actionis,
& ei inhęreat, ut ſupra §. prox. & ſupra de obliga. quæ ex
contract. §. fin. ergo actione bonę fidei magis debent di-
ci arbitrariæ, & tñ hoc eſt falſum, quia illę non dicuntur
arbitrarię, ergo nec iſtę. In malo ergo calamo, vř falliſſe
4 poenā qui has arbitrarias potius ſcripſit quam illas. Præ-
c terea † arbitrarię dicuntur, in quibus iudex condemnare
habet, c niſi eius arbitrio ſatisfiat, vt hic patet. oſtendo
ergo tibi, ꝙ oēs actiones ſunt arbitrariæ, ſecundum hoc,
quia oēs tendunt, vel ad ſatisfaciendū, vel reſtituendum,
vel noxæ dandum, vel exhibendū. Verbū. n. ſatiſfactio-
nis generalis eſt, & quaſi omnia importat. ff. de pig. act. l.
ſolutā. §. ſolutā. de verb. ſig ni. l. ſolutionis. Si ergo iudex
iubeat ſatiſfacere, & non pareat, iudex condemnare debe
bit in intereſſe. Et hoc eſt promptum uidere in contracti
bus innominatis, in quibus venit intereſſe, niſi detur, vel
fiat, qđ cōuenit. C. de re. permut. l. rebus. & dixi ſupra eo.
tit. §. actionum. & in his, in quibus fieri eſt in obligatio-
ne, vbi ſit condemnatio in intereſſe, niſi fiat, qđ cōuenit.
ff. de re iud. l. ſi q's ab alio §. ſi. & ōībus obligationibus dan
di, qñ id, qđ debetur, non pōt dari pp moram, uel culpā
promiſſoris. ff. de in litē iuran. l. in actionibus. §. ſi. de ver-
bo. obl. l. ſi ſeruū. §. ſi. igitur videtur, ꝙ omnis actio poſſit
dici arbitraria, ſm hoc, & tñ hoc eſt falſum, qa text. dicit
hic pręterea quaſdam, &c. ſupponendo, ꝙ nō oēs. Quid
ad hoc dicemus? Quomodo intelligimus? vides, ꝙ gloſ.
diſtinguit hic triplex officium, quam proſequere diligen
ter. Et ut vides, finaliter concludis, ꝙ in actionibus bo.
fid. adſtringitur iudex ad faciendū, quod officio incūbit,
ſed non in arbitrariis, imo in eis ei liberum eſt facere, vel
non facere. Vult dicere gl. ꝙ in his arbitrium magis abun
dat, qa iudex faciet ſi uult, quod in bo. fid. in quibus cogitur
facere. Et ideo iſtę dicuntur arbitrarię, non illę, quia in il-
lis non eſt liberum arbitrium, in iſtis ſic. Hoc non videtur,
quia iudex in arbitrariis non habet condemnare, niſi ve-
lit, quia ſic ſequeretur, ꝙ actiones arbitrariæ nihil vale-
rent, nec eſſet effectus in caſu, quo pars eſſet contumax,
5 niſi iudex vellet, quo nihil abſurdius. † Præterea tex. ille
dicit, ꝙ condemnari debeat. in ver. in quibus. in fi. Quod
verbum importat neceſſitatem. Nam in his, quę ingerūt
damnū pecuniariū parti, iudex hēt de neceſſitate facere,
qđ officio incūbit, ſicut in cautione damni infecti, in ex-
penſis & fructibus, quę ueniunt offi. iudicis. C. de iudic. l.
ꝓperandū. §. ſiue. in Authen. de iudi. §. oportet. Et in cau-
tione exigenda. ff. de magi. conue. l. 1. § magiſtratibus. &
ita dēt intelligi. ff. de in litem iuran. l. in actionibus. quæ
videtur facere ꝓ gl. Vnde l. non quicquid. ff. de iud. loqui
tur in his, q̄ tendunt ad ordinationē iudicij, ut dilationes,
& talia. C. quomodo & qñ iudex. l. 1. Et ſi bene inſpicias
tex. non ponunt in arbitrio iudicis, an condemnatio fie
ri debeat, ſed qualiter, ut hic. & ff. de eo quod certo loco.
l. 3. §. nunc de officio. Et magis lata poteſtas datur iudici
b in actione bonę fid. quā in his arbitrariis, quia in illis da-
tur libera poteſtas, in iſtis non, ut ſupra §. proximo. Et ita
dicta ratio nō vř valere. Alia vero, quā gl. reddit, minus
valet, videlicet, ꝙ in his arbitrariis plerunque duplex fer-
tur ſententia. Certe ita pōt dici in actione bonę fid. quā-
do agitur ad tradendū, ſicut in actione ex empto, vel red-
dendum, ſicut in actione cōmod. vel depoſiti. Vñ hoc nō
videtur ſaporē habere, nec ſe extēdit ad oēs arbitrarias.
Quid dicemus? Docto. noſtri citramōtani dñi, ꝙ in actio-
nibus bonę fid. valde exuberat bona fides. Et ideo nedum
in illis uenit, quod actū eſt, imo & alia, quæ pręſtari ęquū
eſt, ſicut uſurę, & rupta ęſta. ff. de vſuris. l. mora. §. in bonę
fidei. de actio. empt. l. Iulianus. in prin. & §. 1. de ędilit. edict.
l. ędiles. in prin. Sed in actionibus ſtricti iuris, ſolum ue-
nit, de quo actū eſt, & quod in formam conuentionis de-
uenit. Et iō in nullo alio q̄ natura actionis poterat fieri cō-
demnatio. Verbi gratia, rei uendicatio proſequitur rē de
natura actionis, ideo in nullo alio poterat fieri condem-
natio. Sed quia cōtingit, quod qñq; reus non poteſt, uel
non uult reſtituere rem, oportuit neceſſario, ꝙ iura pro-
uiderent, & extenderent offic. iudicis ad condemnandū
6 in alio, q̄ natura actionis proſequeretur. Et † ideo rei uē-
dica. & aliæ, in quibus fit talis extentio, dicuntur arbitra-
riæ. Et de hoc potes ponere exempla in omnibus realibˀ.
Item in perſonalibus promiſiſti mihi loco certo, natura
act. dictat, ꝙ condemneris ad dandū in illo loco. Pona-
mus ꝙ tu fuiſti in mora dandi ibi, conuenio te alibi. Cer-
te iudex, ex quo noluiſti dare ibi, nec adhuc das, condē-
nabit te in toto intereſſe pſtādo in loco ubi conueneris.
Et ita fiet cōdēnatio in alia forma, quā ſui cōceptū. Et iō
tales actiones uocātur arbitrarię, qa in alio fit condem-
natio, q̄ forma cōceptionū hēat, ſeu natura actionis, vel
obligationis, & facit ſ. de leg. §. cui fundus. Sed cōtra hoc
pōt inſtari, & vř falſum, qa ſi promiſiſti mihi Stichū, & ſit
mortuus, poſt mortē ego agam ad Stichum, & fiet condē-
natio in ęſtimatione, & ita in alio, q̄ obligatio vel actio
contineat, & ſic vř, ꝙ actio ex ſtipulatu hoc caſu ſit arbi-
traria, qđ vř aperte falſum. Præterea in actione ſtricti iu-
ris veniunt aliqua ꝑter formā obligationis, ſicut fructus
poſt litem cōteſt. ff. de uſur. l. uideamus. §. ſi actiones. Et
ſic vř, ꝙ ſunt oēs arbitrariæ. Ad hoc reſpondet. Pe. & poſt
Ia. dicit ipſe, interdum mutatur condēnatio in actione
ſtricti iuris. interdū nō mutatur, ſed augetur. Quando mu
tatur, tunc aut ex voluntate partis reę, quæ nō paret ſntiæ,
7 & illa mutatio facit actionē arbitrariā, ut hic. † Sed quan
do mutatur pp neceſſitatem, quia res reſtitui nō pt. quia
forte periit poſt moram, tunc non facit arbitrariā. Vbi ve
ro condemnatio nō mutatur, ſed augetˀ, tunc ſi intrinſe-
cus, ſicut in fructibus non facit eam arbitrariam. Sed ſi ex
trinſecus facit eā arbitrariā, ut intereſſe, quod magis pſta
tur, qñ alibi petitur, vel minus. & illud facit arbitrariam,
& in hoc reſidet tractatus de arbitrariis. Sed Pe. & Bel. p.

intereſſe.vnde l.conductores.C.loca.per quã tales libelli conſueuerunt ſuſtineri,nil facit ad propoſitum , nec illa, q̃ dixi ſ̃.ſequens.quia illa procedunt, q̃n non eſt in voluntate actoris , quid agat,ſed in voluntate rei, quid dare velit.Sed hic certum eſt,ꝗ actor poteſt eligere , quid agere velit,an ad tradendum, vel ad intereſſe poſt interpellationẽ,iõ videtur, ꝗ debeat petere certũ.ff.de verbo. obl. l.ſi quis ſtipulatus.& l.fin. in prin. melius eod. titu. l. ubi autem.§.pe.& ideo oportet concludi, vel ad rem tradendam ſolum,vel ad intereſſe ſolum ſi ad rem tradendã,libellus de ſe patet,ſi ad intereſſe,poterit ſic dicere. Dicit Titius, contra Sempronium, ꝗ licet idem Sempronius talẽ equum,tali pretio eidem vendiderit.idemque Titius dictum pretiũ ſoluerit,vel ſoluere paratus ſit, & ſe ſoluturũ obtulerit, & adhuc offerat,nihilominus idẽ Sẽpronius dictũ æquum per eundẽ Titium cõgruo loco,& tempore tradere requiſitus,contradicit minus iuſte,quare cũ dicti Titij interſit in centum,petit idẽ Titius , eundẽ Sempronium condẽnari ſibi ratione ſui intereſſe in dicta ſũma ſoluenda. Et caue,quod declares cauſas,quare interſit,quia forte res tãti valet,vel fuiſti damnificatus in tantum,quia non habuiſti,oportet.n.cãm probabilẽ allegare pro intereſſe,non uanã.ff ad exhib.l.pe.Credo,ꝗ hi libelli ſint magis tuti,nihilominus tñ conſuetudo non recipit libellum gl. & Spec.& iunge quod ſcripſi in § pretiũ. ſupra de contrah.emp.& hoc quando actio ex empto, datur pro re vendita tradenda,vel pro intereſſe, quia nõ tradit,ſed interdum agitur ad intereſſe ſolũ , nec poteſt ad aliud agi,quia venditor rẽ vitioſe tradit ff. de actio. emptio.l. Iulianus,in prin.etiã ſi contractus non tenet. ff. de act.emp.l.ſi ſterilis §.q̃uis. Interdum ad repetendũ , qđ datũ eſt, reſcindendum contractũ.ff.de act.emp.l. ex empto. §.is qui.& §. ſi quis virginẽ. Interdũ ut caueatur de ædil.edict.l.ꝗ ſi noln.§.quia aſsidua. Interdum ad exhibendum.ff.de act.empt.l.Titius. Interdum damno dato, vt venditor agat,vel cedat.ff.de act.emp.l.Iul.§.pe. & l.ſi ea.& l.venditor hominis. Interdum ad reſcindendum, vide ff.de act.emp.l.Iulianus.§.ſi venditor.& §. per cõtrarium. Interdũ,ꝓ euictione.C.de euict.l. non dubitatur. Interdum ad factum.ff.de actio.emp.l.tenetur.§.1. C. de pact.inter emp.l.i.& ij.Et ſm hos modos oportet diuerſificare concluſiones libellorum, & concludere ad illud, quod venit in actione cum narratione facti. Eodem modo actio ex vendito competit ad diuerſa. Interdum ad pretium,& hæc eſt ſua principalis concluſio. ff. de actio. emptio.l. Iulianus.§.ex vendito. Interdum ad reddendũ. ff.de act.emp.l.fundi.§. ſi ruta.Interdũ ad factũ.ff. de act. emp.l.ſi is qui.Interdum ad reſtituendũ.ff.de leg. cõmiſ.l. ſi fundus.& ſic concluſiones variare oportet. Item ſciendũ, ꝗ actio ex locato. cõpetit ad diuerſa, q̃nque ad mercedem,q̃nque ad damna ff.quib.mo. pig.taci. contrah. l. ij. Item ,vt colonus debito tpe colat ff.locat. l. ſi merces, §.conductor,q̃nque,ut rem dimittat. C.loca. l. ædem. &

14 l.conductores. † Itẽ actio ex conducto,cõpetit ad diuerſa,q̃nque,ut frui ſibi liceat.ff.locati.l.ſi fundus. Item ut penſione exoneretur.ff.loca.l.& hæc diſtinctio. & l. ſi vno. Itẽ domus,ut reficiatur.ff.loca.l.ex conducto. in princi. Itẽ ad damna,ut eo.tit.l.ſed addes.§.ſi quis dolia . Item ad exhibendũ.C.locat.l.ex diui. Itẽ ad intereſſe. ff. loca. l.nos videamus.& l.ſed addes.§.j.Itẽ ad expenſas, & reſtitutione mercium.ff.loca.l.dominus,Itẽ,ut liceat innecta exponere.ff.loca.l,ſed addes §.ſi inquilinus. Itẽ, ut locator agat,vel cedat actioni ff.loc.l.cũ in plures.§.meſſem. ſm Iac.de Ra.Et ſic ſm qđ diuerſa veniũt in his actionibus,debent diuerſæ cõcluſiones fieri in libellus , quæ ſatis patent ſactiſlis. Sed quæritur de actione oneris aduerſi,an ſit bon.fid.& eſt ſciẽdũ,ꝗ hæc actio cõpetit,q̃n conductor recipit rẽ ſuo periculo.ff.loc. l. in naue Saupheij. eo.ti.l.opus.qđ aduerſione. Et nonnulli dicũt, ꝗ hæc actio ceſſat hodie,& illorum opinio.vr̃ gl.ibi ſequi . Alij qđ nõ ceſſat , quorũ opinio. ſequitur Ioannes in arbore, dando ei propriũ circulũ,& ponit eam ſtricti iuris, ponẽdo duplicem punctum , ſuper figura, e, quod ſignat eam eſſe ſtricti iuris, Docto.conſueuerunt ſequi opinio. gloſ. & maxime Roſre.in libellus ſuis, quicquid ſit nullus negat,quod actio ex locato,ad hoc extendatur,quia illa nõ tollit eam in d.l.in naue.vnde cũ hodie non nominetur actio in libellis,vel de iure,vel de cõſuetudine, ſed facta recitantur,& cõcludit,nõ eſt uis ſuper hoc, niſi in eo,an eſſet bon.fid.uel ſtricti iuris,q̃a in hoc eſſet magnus effectus,iuxta no.ĩn d.§.vñ ſecurius eſt dicere , cõpetere act. ex locato,quæ eſt bon.fid. De aliis actionibus de quibus ſit hic mentio tactum eſt ſ̃.in ſuis materiis, & ſ̃. eo.§. ſequẽs.& §.q̃dã.& remiſſum ad Spec.tit.de in.§.generalia. qui vellet ſingulas materias adducere nõ ſufficeret tps,

15 calamus,nec papyrus. Videamus † tñ aliqua circa actionem ꝑſcriptis verbis,quæ pro ęſtimato ponit,& dic,ꝗ habet locum hæc actio,quando res æſtimatã traditur vendẽda,ut l.1.de æſtima.act.Sed oppo.& vr̃ , ꝗ nunquã ſit locus huic actioni, quia aut æſtimatio facit emptionẽ , aut non,ſi facit emptionem, petitur pretium per actionẽ ex vendito,ſi non, res ipſa.ff.loca.l. cum fundus. C. de iur. do.l.quoties.& l.in rebus dotalibus.ff. cõmo. l. ſi ut certo.§.cõmodatũ.de in.dot.l plerunqoe.§.pen Ad hoc poteſt dici, ꝗ ubi res traditur ęſtimata ad vtilitatem , ſeu uſum recipientis,tunc obtinent contraria. Sed vbi tradit æſtimata ſic qđ recipiẽs nihil debet habere in re,nec quo ad dñm,nec quo ad vſum,dictæ leges nõ obtinent , ſicut in eo ꝓpoſito,tradidiſti mihi rem ęſtimatã uendendam, hic nõ debebat mihi aliq̃d remanere de ea,nec in ea, ſed miſteriũ debeo ꝓſtare ad vendendũ,nõ p̃t dici,ꝗ ſit mihi uendita,qui eã mihi acquirere nõ agebã. Item oppo. q̃a aut recepiſti gratis uendendam, & datur mandati.ff. mãda.l.i.aut cũ certa mercedẽ, & datur locati,ut l.i. & ij ff. locat.aut ſub incerta, & datur pręſumptis verbis , q̃a iſte actus,in quo operę conſueuerunt optime locari.ff. depoſiti.l. 1.& ſic non videtur hęc actio obtinere.

Textus videtur hoc mouere in d.l.1. de æſtimat.act.&

16 tamen non bene declarat, † unde dic, ꝗ hęc actio obtinet ſolũ,quando res vendenda traditur ſub incerta mercede,& traditur æſtimata, ſi non eſſet æſtimata,competeret præſcriptis verbis,ut in contrario.Sed hoc caſu (quia dubitari poterat,an eſſet uenditio,propter dubiũ, reperta fuit hęc actio,) requiruntur ergo tria , ad hoc qđ hæc actio competat. Primo, quod res vendenda tradatur.

Secundo,quod æſtimata certo pretio. Tertio , ꝗ mercede incerta,ut patet per premiſſa.ff.eod.l. ij. Quid ergo ſi librum meum tradidiſti ſtationario , pro uendendo ꝑ decem, & nil fuit conuentum de mercede certa , vel incerta,ſed de conſuetudine certum ſalarium ei debetur videlicet duodecim denarii pro libra,quęritur,qua actione agetur? Et non vr̃,ꝗ poſsit agi hac actione, cum non ſit promiſſum ſalarium,nec recipiens obligauit ſe ad reddendum librum, vel decem, quæ omnia uidentur neceſſaria,per ſupradicta.Ad hoc dicas, q̃ iſtud eſſet nimis hanc materiam reſtringere. Nam hęc actio datur quoties de nomine contractus ambigitur,ut l.i.ff. eod. in propoſito autem ſatis dubitatur.cum non ſit cõtractus emptionis , nec locationis,& ſic iſta actio cõpetit. Nec ob. ꝗ in queſtione huiuſmodi non promiſit reddere librum , aut decem,quia credo , ꝗ non ſit neceſſarium hoc promittere in hac actione. Hæc enim actio competit,q̃n conueniẽs eſt actionem dari,nunquid conueniens eſt , quod ex quo tradidi librum meum uendẽdum, ꝗ ipſum mihi reddas , vel æſtimationem, quamuis nil aliud conuenerit certum eſt, ꝗ ſic, igitur videtur hęc actio competere.

Sed quid,ſi nõ tradidi librum vendendũ,ſed locandũ, forte ad faciendũ exemplaria, uel pecias &c. appreciaui librum, nunquid competit hæc actio? ego nõ video, cur non,cum eadem ſit ratio. Sed quæritur, cuius eſt pericu-

17 lum,quando † res æſtimata datur vendenda? Lex videtur dicere, quod recipientis.ff.eod.l. 1.in fine. Scis, quod Io. illud intellexit q̃n res traditur ęſtimata certo pretio : ſecus ſi diceretur, reddens rem,vel ęſtimationẽ in genere.

hæc

hæc diſtinctio nõ placet Rãfr. q̃a nõ uidet cãm quare, magis teneat̃ in uno caſu, q̃ in alio. certè in uno põt cã aſsignari, quia qñ ağr reddes rẽ, aut decẽ, uř redditio, quia eſt precium certũ, ſed qñ ağ. reddes rẽ, uel æſtimationẽ, tunc non põt eſſe uenditio, quia precium eſt incertũ ſ. de contrahen. emp. §. itẽ precium. Sed hæc non uř bona, quia lex ſupponit, q in caſu huiuſmodi, non ſit uenditio, ſicut nec eſt, & ſic nec cã, nec diſſerentia, tunc pcedere, unde põt dici, q aut res nõ erat uenalis, & tũc pertinet periculũ ad recipientẽ, ut l. rogaſti. ff. ſi cer. pe. aut alias erã uenalis, & tũc diſtinguit̃, & legitẽ textualiter. ff. de preſc. uer. ſi gratuitã. §. i. & ſic põt dici, q ubi res erat uenalis, q non tenetur de caſu fortuito, niſi ſaltẽ eius culpa perderet ſequẽdo opi.

m Azo. Quæritur de formã libelli. in Rãfr. format ſic. Ago ğ. Mar. cui dedi Codicẽ meũ uẽdendũ, pro decẽ, unde peto, q reddat decẽ, uel Codicẽ incorruptum. Iſte libellus põt eſſe dubius, quia ſupponit, q utrunq; ſit in obligatione, & tñ hoc nõ uř uerũ, maxime, ubi nulla fuit cõuentio de decẽ reddendis, ſeu rẽ, ſed ſolũ liber fuit traditus uendendus, pro decẽ, unde uideretur potius, q liber ſit in obligatione, ſaltẽ in caſu, in quo extat, unde expediens uideret̃, q pmitteret̃ interrogatio, an liber eſſet uẽditus, uel non, ſi rñdeat̃, uẽditus, petat̃ preciũ, ſi uero rñdeat̃ nõ eſt uẽditus, petat liber, ſi nõ uult rñdere pp incertũ petatur liber, uel preciũ. ff. quorũ leg. l. i. §. quia aũt. & hoc ſecutus. & Ranf. ſatis admittit. Quid ſi dedi tibi librũ uendendum p decem, tu uendiſti quindecim, nunquid debes reſtituere integra quindecim? non uidetur, nam cum periculum ad rem pertineat, uidetur, q & emolumentũ. ff. de regu. iu. ſcđm naturã. Sed ſecus forte, in mandato gratuito uidet̃, unde quod dixi ſ. de mãda. §. ex qui. Itẽ ſecus ubi non pertineret ad tẽ periculum, iuxta, diſtinctionẽ, q̃ feci ſ. prox. & facit de proc. l. qui proprio. §. procurator. Nunc uideamus de actione pſcriptis uerbis, q̃ ex permutatione competit, & hãc non pſequor, niſi ſolũ p libellorũ formatione: ſuper qua ſcire te uolo, q actiones, quę ex † permutatione oriunt̃, tẽdũt ad diuerſa, nã interdũ agit̃, ut res detur, interdũ ad intereſſe, interdũ, ut res data reſtituat̃. ut l. cũ pcib⁹. & l. rebus. C. de rerũ pmu. Sup quo potes dicere, q aut interuenit ſtipulatio, & tũc agitur ex ſtipulatu, ut d. l. cũ pcibus, nec credo, q alia tũc oriat̃, ut dixi in ſimili, qñ pecunia cõſtituit̃, uel mutatur. ĩ. eodẽ. §. in perſonã, uer. de conſtituta. Si aũt nõ interuenit, tunc cõplecto contractu ab una parte, poteſt agere pręſcriptis uerbis, ut impleatur, quod cõuenit, & compellitur reus ad hoc, ſi rẽ habeat, uel cõpellere poſsit, ſin autem ad ĩtereſſe, uel ſi actor magis uelit poteſt agere poſt moram ad intereſſe, & eſt ſpeciale, q in obligationibus dandi, ſuccedat intereſſe, ut ſ. di. i gl. ſ. xvii. Si uero actor uelit magis repetere, qđ dedit, põt agere condictione ob cãm. ff. de cõd. caul. da. l. ſi. & eodẽ modo, ſi ſua nõ intereſſet, rẽ permutatã habere. ff. de pręſ. uerb. l. ſi tibi. & hoc impleto cõtractu, ex parte agentis, alias non põt agere, et ſi offerret implere, cũ ſit locus pœnitentiæ. ff. de cond. cau. da. l. ſi pecuniã. in prin. Et ex his apparet luculẽter, qũo debet concludi, ſcđm diuerſos modos agendi. Et caue: quia qñ agit̃ ad implendũ contractũ concludere ad dandũ, non ad tradendum rem, per l. ſi. ff. de cond. cauſ. da. & in hoc differt a uẽditione. ff. de rerum permu. l. ii. Sed ſi ageretur ad tradendum non uř, q debeat reprobari libellus, quia ad minus agit, & certũ eſt, q ille cui plus debet̃, poteſt minus petere, & facit, ff. eo. l. ii. prope. ſi. Item debet agi ad tradendum, qñ conuenit tradere rem, ſicut ad aliũ factum, Quando aũt agitur ad intereſſe, concluſio eſt clara. Item caue, quia actor habet ponere in libello, q rem dedit, id eſt accipientis fecit, ſicut emptor de precio, ut dixi ſ. de contrah. emp. §. preciũ. Sed an habeat probare dñm ſuum fuiſſe, & ita feciſſe rẽ accipientis? Vř quod ſic, quia alias nõ procederet libellus, niſi hoc poneretur, & fruſtra poneretur niſi, probaretur, ſed põt dici, quod non oportet probari, nam cõmodum poſſeſsionis eſt, quod reuelat ab onere probandi. ff. de rei uend. l. is, qui probato, ergo, q actor poſsidebat, qñ tradidit rẽ. & ita fecit alium poſſeſſorẽ, per cõſequens, præſumit̃, quod & dominũ, nec ille, q cãm habet ab eo, debet referre quæſtionẽ de dominio,

19 ut dixi in mutuo ſ. §. ſequens. † Sed ſcđm hoc non differret permutatio a uenditione, & tñ text. ſupponit, quod imo differt, quo ad hoc, ut d. l ii. Sed ad hoc poteſt dici, q imo differt, quia ſi tradidi tibi rem, quã uendidi. tu nõ potes excipere, quo minus ſoluas precium, quamuis ſit res aliena. Si tradidero tibi rem, ex cã permutationis, & tu excipias, quod aliena eſt, & hoc probes, potes excipere q̃ in me, probatio tñ tibi incumbit, alias non prodeſſet poſſeſsio mea, q̃ tibi tradidi, & eſſet contra regulam, q incumberet onus probandi poſsidendi, uel illi a quo poſſidetur, ſ. l. is qui. ſ. allegatã, iuncta l. ſi quis conductionis, titulo. C. loca. iſta uidentur rationabilia, & in uix obtinerēt iudicialiter, pp rudes ſatiſtas, q uias planas ſequuntur. Si uis uidere formas libellorũ, uade ad Spec. in tit. de pe permu. lib. iiii. & ad Ranfred. tit. de p ſcrip. uer. quę ex permu. oritur. Item permutationẽ beneficiorum, non crederem concludendũ ad dandum, ſed quod reſignare teneat̃ beneficiũ, ex cauſa permutationis cõferẽdũ, &c. Sed quæritur hic actio pręſcriptis uerbis datur in caſibus loco actionũ bonę fid. & eſt ei ſimilis, nũquid in illis caſibus, erit bonæ fidei? Azo. tenet, q non, uide ff. de præſ. uerb. l. naturalis. §. ſi. Sed quare actiones, hic nominatę ſunt magis bonæ fidei, quam aliæ? Reſpondeo quia contractus ex quibus deſcendunt, magis frequentãtur, ideo requiritur magis exuberans bona fides, ſimile ff. p emp. l. ii. in prin. de uſucapi. l. iuſto.

a Adm.] Actionũ. Omnes actiões exceptis his, quæ hic ĩ tex. & gl. enumerantur ſunt ſtricti iuris, hoc dicit ſecundũ Ang. Et diui de ſecundum eum.

b Cum aliter. Si autem contractus ſit duplex: puta, quia ĩ cõtractu bonæ fidei interceſsit ſtipulatio: tũc dolus dãs cauſã cõtractui, annullat ipſo iure. ut per Bal. ĩ l. dolo. C. de in. ſtip.

c Videamus. Hanc gl. quod in actione bo. fi. fructus ueniãt in te actiõis, nõ uſuræ no. d. Matheſi. Sing. xci. ſcip. nota ſingulare. & Iac. hic. Doc. tamen cõiter tenent contrarium, ut hic per eos uidere poteris.

d In prin. Ratio autẽ diuerſitatis ẽ. ut per Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in prin. ff. de uerb. obl.

e In ſi. Doc. hic cõiter approbãt opi. Io. ut uidere põt p eos.

f Mentionem. Vide Ia. in x. col. uer. dubitat.

g Et uideat. Vide hic Ang. in i. col. uer. q̃rit hic ſcđm Ioã. Fab

h In gl. Diuide, & declara gl. hanc, ut p do. Iac. hic, licet cõmuniter cum ea tranſeat.

i Vide plenius. Vide hic Ang. in col uer. ĩ glo. de æſtimat. & d. Ia. in xi. col. uer. gl. in uer. pro æſtimato nu. lxxix. & Bar. ĩ l. i. ff. de æſtimato. actione.

K Bo. fid. Vide hic Iaſ. poſt Io. Fabri. in xvi. col. poſt me. Iuer. in ea gl. tenentem cum Io. Fabri.

l Permutationis. Do. Aret. & do. Iaſ. hic, latiſsime tractãt, de omnibus actionibus, quæ numerantur in hoc. §. & ſatis tñ impertinenter, cum habeãt titulos ſuos pprios, in corpore legũ, in quibus oẽs Doc. latiſsime de his actionibus tractant. Tamẽ eſt ualde utile, in uno loco eas cumulatas inuenire: ſicut hic potes uidere per eoſdẽ Ang. & Iaſ. qui dilatant materiã huius. §. per xviii. col. ſ. Angelum, Iaſ. uero per xxxvi. col.

m Libelli. Vide hic Angelũ in xxxiii. col. poſt me. in uer. & ĩ hac actione æſtimatoria.

1 *Matrimonium a muliere dictum.*
2 *Vxor a ſuo iure, an ut procuratrix agat.*
3 *Homagium an a muliere præſtandum.*
4 *Contractum matrimo. bo. fidei eſſe.*
5 *Vxor quando an non creditoribus præferatur.*
6 *Hæredis res non obligari.*
7 *Tranſituiti, quę ſequuntur.*
8 *Dotis cauſa quando agendum.*
9 *Actiones ex poſſeſſas ſolet naſci.*
10 *Vxor, an actio ſit priuilegiata.*
11 *Minoris res ob dotem hypothecari.*
12 *Stipulatio quibus, an non certae.*
13 *Stipulatio bo. fidei eſſe.*

14 Actio

ſertur actio de dote. Hæc quæſtio eſt antiqua, quidam di-
cunt, ꝙ oritur a tpe contracti matrimonij. Alij. ꝙ demũ
ſoluto matrimonio, niſi in caſibus, in quibus pôt agi ma-
trimonio conſtante, quos dic plene. ff. ſolu. ma. l. ij. i prin
ci. & hanc. opi. tenet gl. ſuper verbo, actione, in princi. ff.
de bo. dam. l. ſed ſi alia. in fi. Iac. de Ra. tenet hic, ꝙ oritur
a tpe contractum matrimonij, & alias quaſi pro expreſ-
ſo. ff. de pac. l. iur. gen. §. quinimo. ibi. n. dicit, ꝙ pactũ ap-
poſitũ tempore cõſtitutionis dotis, informat veterẽ actio-
nem, ergo erat nata, aliàs non informaret, hoc probat &
per d. l. ſed ſi alia. §. fi. dicit tñ, ꝙ eſt inefficax, cõſtante ma
trimonio, niſi in caſibus, quibus durãte matrimonio agi
pôt. Dy. & Pet. tenent opi. gl. quæ fuit Azonis non per ra-
tionem gl. quæ non valet vnã muſcã, ſm Dy. Intendit. n.
probare gl. ꝙ hęc actio oritur ſol. matr. quia ex tunc inci
pit præſcriptio per l. in rebus. §. omnis. C. de iur. dot. quę
ratio non valet, quia dato, ꝙ eſſet ante nata, non curre-
ret præſcriptio, quouſque poſſe efficaciter intentari, ut l.
j. §. ſi. C. de an. excep. qđ non poteſt, niſi ſol. matr. Sed ip-
ſe oſtendit, vt dicit in cõmutabiliter. Certum eſt, ꝙ ubi o-
bligatio contrahitur ſub conditione expreſſa, vel tacita,
quæ ſe habebit ad eſſe, vel non eſſe, non naſcit actio, niſi
in euentũ conditionis. ff. de verb. ſig. l. cedere diẽ. ſed in
actione intelligitur tacita conditio, ſi matrimonium non
fuerit diſſolutum culpa mulieris. C. de repu. l. conſenſu.
ff. ſol. mat. l. Lucius. ergo actio non oritur ante, ſm eũ, ta-
cita. n. conditio facit actũ conditionalem. ff. de pact. l. itẽ
quia. & ibi de hoc. Pe. de Bel. pertractat eandem rationẽ.
& vltimo allegat pro expreſſo. ff. de pact. l. iur. gen. §. ſed
cũ nulla. Illæ leges reuoluuntur ad vtrunque propoſitũ,
prout ibi no. glo. ſed multũ bene facit pro hac opinione.
C. de repu. l. i. ibi, ideoq; ipſo iure dotis actio non compe
tit &c. etiã facit, p & cõtra. ff. de rute. & ra. diſtra. l. ſi uxor.
reip. §. ſi. & l. niſi finita. Ad ll. contrarias pt rñderi, prout
in qualibet not. de hoc no. ẽt. ff. de do. præle. l. pater. In ea.
glo. ibi, & hoc. ſubaudi, quod dicitur in hoc §. nõ referas
ad hoc, qđ dictũ eſt ſtatim in glo. In ea. glo. ibi cũ allegat
§. accedit: dic ibi, & intellige pactus, iſtipulatus. ſi ſit ex-
traneus. ff. ſol. mat. l. quoties. C. de iu. do. l. auia. de pac. cõ-
uen. l. i. In ea. gl. in fi. hęc gl. eſt multũ probabilis, ſi filia vi
uat. ſed ſi ſit mortua, & maxime ſine liberis, poteſt dubita
ri, & non vr, ꝙ habeat priuilegium, cũ non reperiatur le-
ge cautũ, imo iſte §. facit ad contrarium. Hæc ſufficiũt iux
ta gl. tñ aliqua tangam vltra quæſtiones, quæ faciunt ad
intellectum huius §. & materiæ, & ſolũ ponã concluſio-
nes. Primo quæro. hic dr, ꝙ mulier habet tacitam hypo-
thecam, & priuilegium, pro dote ſua. Quid ſi ſibi proui-
dit de ſpeciali conuentione, de expreſſa hypotheca, quę-
ritur nunquid oriat iſta tacita? iſtud conſueuit tangi iux-
ta l. aſſiduis. C. qui pot. in pig. hab. Et Doc. conſueuerũt di
cere, ꝙ ſic, & rñdet ad l. fi. C. de pac. con. ꝙ in alio caſu lo
quitur, put ẽt ibi ſatis no. Vr elegãtius poſſe dici, ꝙ olim,
ubi ſtipulatio intercedebat, non erat locus rei uxo. act. &
ſic nec hodie tacitæ ſtipulationi, vel hypo. quæ eius loco
9 ſuccedit. † Dic ergo, ꝙ vbi ſtipulatio & hyp. exprimon-
tur, illæ ſolę naſcuntur. & agitur ex eis, aliàs ex tacita. &
hoc dicit d. l. i. de rei uxo. act. Sed de alio pôt q̃ri, nunqd
illa expreſſa eſt priuilegiata ſicut iſta? Et in illa præferaẽ
mulier habentibus tacitas, ſicut in hac. Ad hoc, ꝙ hæc q̃-
ſtio procedat, memorare, ꝙ expreſſa non pfertur anterio
ri tacitæ p l. C. rem alie. ge. l. i. q̃uis gl. videretur dicere cõ
tra. ff. q po. in pig. l. ſi pignus. Reprobata ergo illa gloſ. &
ſuppoſita opi. Doc. pro vera, q̃rit, & primo an agẽs ex ſti-
pulatione, vel hyp. expreſſa pferaẽ habẽtibus tacitã, & vr,
ꝙ non, qa priuilegiũ, qđ datẽ actioni de dote, non daẽ ſi a-
lia actione agaẽ ff. de neg. geſt. l. diuortio. cũ ibi no. & fa-
cit ff. de re iud. l. ſed hoc ita. Sed pt dici ꝙ p hunc §. nam
hoc priuilegiũ datur in fauorẽ mulieris. igitur quacunqẽ
actione agat, vr priuilegium debere habere, cũ videatur
potius concernere perſonã, quã actionẽ, pro hoc bene
facit ff. de priuileg. cre. l. ii. circa prin. de fideiuſ. tutor de
cõſti. pec. l. 3. de do. l. q id qđ. & in l. diuortio. priuaẽ priui
legio pp ſuum delictũ, ut ibi no. idem diceretur, ſi altera
eſſet expreſſa, vel ſtipulatio, vel hypotheca ſolum. Occa-
ſione huius quæramus de quadã q̃ne, quam mouet hic
Dy. videlicet, an actio de dote ſit priuilegiata, vel ipſa mu
lier. Dy. dicit, ꝙ quidam magnę authoritatis dicit, ꝙ mu-
10 lier eſt priuilegiata † non actio, quia ſi actio, vel cauſa eſ-
ſet priuilegiata, priuilegium non extingueretur cum per
ſona. ff. de reg. iu. l. in omnibus. de priuileg. cre. l. priuile-
gia. & tñ de iſto eſt certũ, ꝙ extinguitur cũ perſona. C. de
priui. do. l. vna. Ipſe dicit, quod imo actio eſt priuilegiata
fauore mulieris, p dictã l. unicã. vbi vr dicere tex. ꝙ priui
legium adhęret actioni. Sed quid ſi mulier non petat do
tem, ſed petat alimenta, nunquid vtitur priuilegio? Spe.
dicit, quod ſic, in Spe. de do. inter virũ & uxo. §. forma-
11 tis, ver. ſed nunquid bona. Itẽ, quid ſi maritus, † ſit minor
annis, nunquid bona ejus obligantur? dic ꝙ ſic. C. de legi.
tut o. l. fi. Poſſet ẽt hic adduci tota materia, de l. vnica. C.
de rei vxo. actio. & de l. vbi. C. de iur. do. vade ibi ad glo.
& Doc. & ad ea, quæ ibi ſcripſi in breuiario. Poſſet ẽt hic
tangi, an lex i. C. de iur. do. & l. i. C. de dotis promiſ. ſint
correctę, de quo agitur ſatis in earũ ſingulis; & maxime
in l. i. C. de iur. dot. Sed quæro, quid ſi materia non conue
niat ſtipulationi. V. g. cũ tractaretur de dote, vir petebat
nemus, alias offerebat fundum, uel pretium, & in hoc cõ
ſenſerunt, vel forte promittens erat abſens, nunquid pôt
agi ex ſtipulatu? Nõ videtur ff. de ver. obl. l. i. Ego credo,
12 qđ difformitas, † ſeu abſentia non vitiant in hoc caſu, qa
hæc ſtipulatio produ poteſtate legis ex nudo conſenſu,
& ſine verbis, igitur nulla forma eſt attendenda, ſed ſolus
conſenſus. Vbi tñ eſſet materię defectus in re, quæ debet
dari, qa promitteretur in dotẽ res, q̃ non eſt in rerũ natu-
ra, vel impoſſibilis, tunc nec hęc ſtipulatio ficta orietur,
niſi in caſu, qñ incertũ promitteretur, nã tunc cõpeteret
hęc actio. ff. de iur. do. l. cũ poſt. §. gener. Sed ſtipulatio ex
preſſa in alio caſu non valeret. ff. de verb. obl. l. triticum.
f Quid ſi contrahentes eſſent muti, ſ. vel alter eorum?
Credo ſtipulationem fingi, nam inter abſentes, fingitur,
ut l. his verbis. ff. de adop: quamuis non poſſit ẽt expreſ-
ſa. Quid ſi non fuerit conſenſus? V. g. cũ pater differret fi
liam nuptui collocare, filia contraxit patre ignorãte, ma
ritus agit contra patrem, ut conſtituat filię dotem, iuxta
illa, quę notantur ff. de actio. & obli. l. obligamur. de iure
dot. l. cũ poſt. §. nuptiis. Quęritur nunquid cõpetat hęc
actio ex ſtipulatu, & an hypotheca? Non audeo dicere,
ꝙ ſic, cum nullius conſenſus fuerit, & lex illa de rei vxo.
act. vr loqui, vbi conſenſus, vel promiſsio interuenit. Sed
quid prodeſt adinueniſſe hanc fictam ſtipulationẽ, cũ pa
ctũ, ẽt nudũ ſufficiat. C. de dotis promiſſ. l. ad exactionẽ?
Reſpondeo, propter maiorem firmitatem, ſtipulatio. n.
firmior contractus eſt, & ideo dicitur a ſtipite, ut dixi ſu-
13 pra de verborum oblig. in prin. † Sed quæro, nunquid a-
ctio ex ſtipulatu, quę oritur ex expreſſa ſtipulatione, ſit
bonæ fidei? Credo, ꝙ ſic, nã lex vnica. C. de rei vxo. act.
loquitur ſiue ſcripta fuerit ſtipulatio, ſiue non ſcripta. Si
fuerit ſcripta ſupponitur interpoſita ſupra de inut. ſtip. §.
ſi ſcriptum. Vnde in d. l. i. ſatis exprimitur, ꝙ ſi fuerit ſti-
pulatio interpoſita, expreſſa agitur ex ea, & ſemper eſt
bonę fidei. Sed an actio hypo. eſt bon. fid. hoc caſu? Cre-
do quòd non, nec hoc dicit hic tex. imo contrarium ve-
rum eſt, quia competit pro communibus, pro quibus a-
ctio ex ſtipulatu, quia eſt eius acceſſoria, ideo dicitur ei
data, hic in tex. Tene ergo, quò vbi ſtipulatio & hypothe.
expreſſe interponuntur, nullę naſcuntur tacitę, ſicut nec
olim rei vxor. actio naſcebatur, ſed ubi non fuerunt inter
poſitę, uel inutiliter ſupplentur a lege, & in omni caſu
actio ex ſtipulatu eſt bonę fidei, hypot. eſt ſtricti iuris, &
hoc ſatis declarant tex. in d. l. i. de rei uxo. act. in princi. &
§. illo. & hic. Sed quid ſi mulier agit ex hypothecaria ta-
cita, creditores offerunt ſibi dotem, nunquid tenetur re-
cipere? Conſueuit dici, quod ſic, ſi agat ad dotẽ pro pecu
nia, ſecus ſi pro alimẽtis. vide C. qui pot. in pig. ha. l. cum
tibi. Sed nũquid hęc hypo. tacita cõpetat pro portione,
quam

quàm qlibet bonorũ obligarorũ, poſsidet? Satis videret,
q̃ ſic.ff.de iur.fiſ.moſchis.C.de deſen.ciui.l.ſi cõia de le.
l.i.& iõ expedit magis expreſſam habere obligationem,
14 & ex ea agere, quã hanc tacitã. Quærit̃ cui cõpetit hęc
actio? Hic diſtinguẽdũ eſt inter dotẽ ꝓfectitiã, & aduen-
titiã, pro profectiua repetenda, competit hęc actio patri,
& filię, vt l.ii.ſol.mat.niſi pater eſſet ſtipulatus incontinẽ
ti.ff ſol.ma.l.quoties.C.de iur.do.l.a ma.vel niſi eſſet dos
magna, & ſperaretur eſſe locũ collationi.C.de colla.au-
then.qđ locũ.tunc.n.ſola filia poſſet agere, ut ibi ꝓ aduẽ
titia agit filia cũ cõſenſu patris, vel ſine cõſenſu ſi ſit emã
cipata, de hoc no.ſatis ple.ff.ſo.ma l.ii.in gl.no.C.de col
la.auth.quod locũ.de bo.quæ lib.l.fi.§.neceſsitaté.in ma
gna gl. Sed iuxta hoc põt dubitari, pater ſtipulatus eſt ſi-
bi dotẽ reddi.agit hac actione, & mortuus eſt plurib⁹ re-
lictis hæredibus, quæritur ad quẽ pertinebit hęc actio,
vtrũ tranſibit ad filiã, vel ad oẽs hęredes? expreſſum vide
ret, q̃ ad ſolã filiã.C.de rei vxo.ac.§.videamus.& §.acce-
dit.Iac.intelligit illud eſſe verũ in ſtipulatione legali, &
in actione, q̃ eſt cõis patris, & filiæ, ſecus in ſtipulatione
expreſſa ꝑ ipſum facta, iuxta d.l.quoties.ſol.ma. Gl.vr̃ cõ
tratiũ notare in §.videamus.q̃ dr̃, & vr̃ uerior ꝑ §.illo ꝓ-
cul.in l.vnica.de rei vxo.ac. & ꝑ auth. ſed qnãuis. Vnde
cũ ſit paternũ officiũ filiã dotare, in dubio ꝓſumã eũ ſem
per ſtipulari ad opus filię, ſaltẽ poſt mortẽ. Sed forte opi.
Ia.poſſet ꝓcedere, vbi ſtipularetur ſibi, in extraneo. Quę
ritur qñ poſsit hæc actio intentari? certũ eſt q̃ pro immo
bilibus, ſaltẽ ſol.ma.pro mobilibus, & incorporabilibus
poſt annũ.C.de rei vxo.act.l.una.§.exactio. Doct. dicunt
ibi, q̃ ſi mobilia extẽt, ſtatim ſunt reddenda, ꝑ l.debitori-
bus.ff.de re iud.melius ff.ſol.mat.l.diuortio.§.nõ ſolum.
Sed ſuppoſito, q̃ poſt annũ, qđ erit de fructibus, & fœti-
bus medio t͞pe ꝑceptis? Vr̃ q̃ ſint viri, uel eius heredis.ff.
re amo.l.ob res.eo.ti.l.mulier.§.verũ. Sed mulier interim
aletur, vt no.in d.§.exactio.& in domo viri, ſi fieri poſsit
ſine ſuſpicione, ut no.in Spec.qui ſi.ſint le.ver.nũc dica-
mus.eũ ſeq.& forte maritus dẽt ſatiſdare ff.ſol.mã.l.ſi cõ
15 ſtãte.§.quoties.cũ no.† Quid ſi dos ſit in nominibus? Ex-
peditũ vr̃, quod dẽt fieri reſtitutio poſt annũ, vt C.de rei
vxo act.l.unica.§.exactio.eũ dicit, in corporalib. Super
hoc põt dici, quod ſi nomina cõpetebant pro mobilibus,
debẽt iudicari pro mobilibus; & pro immobilibus, tanq̃
immobilia, ſic poteſt determinari per ea, quę notantur in
Auth.de non alie.§ vult.n.ff.de verb.ſig.l.mouẽtiũ. ego
crederem in hoc multũ aduertendũ, an no͞ia ſint exacta,
an non ſint exacta Si ſunt exacta, & per ea deuentũ ſit ad
corporales res, ego crederẽ ea ſtatim reſtituenda. Quid
enim ſi fundus fuit in inſolidũ datus pro debito mulieris
pecuniario? Credo eũ ſtatim reſtituendũ. Et contra ſi a-
ctio cõpetebat pro immobili, & poſſeſſor fuit condem-
natus ad intereſſe, crederem intereſſe reſtituẽdũ, poſt an-
nũ, quaſi mobile.ff.de iu.do.l.cum in fundo.§.ſi fundus.
de pig.ac.l.ſi conuenerit ii. Quid ſi nihil fuit exactum, &
mulier agit, q̃ vir ei cedat actionem, iuxta l.Mæuia.ff.ſo.
mat.l.ſi ſocer.§.i. Ego non uideo, cur ſit annus expectan-
dus, maxime, ubi uir nullas uſuras recipere põt hoc pen-
dente. Quid ſi reditus fuerint dati in dotẽ? Expeditũ vr̃,
q̃ debeant reſtitui poſt annũ, quia ſunt incorporales, ut
d.§.exactio.ſed ꝯ.ff.ſol.mat.l.diuortio.§.nõ ſolũ.& §.in
ſeruo. Itẽ q͞a reputãtur loco immobiliũ, extra de re.eccl.
nõ alie.c.i.in cle.qđ vr̃ æquum, intellige ergo, ibi in cor-
poralibus, i.nominibus. Quid de uſufructu, vel alia ſer-
uitute incorporali? Crederem idẽ ff.ſolu.mat.l.uſufr.nõ
poſſum negare, quin fiat vis literæ, ſed ꝓp æquitatẽ, vide-
tur ita dicẽdũ. Forma libellorũ ſatis apparet. Si vir agit, po
tes ſic dicere, Dico, qđ contraxi matrimoniũ cũ Berta, ꝓ
qua T. promiſit mihi cẽtũ in dotẽ, q̃ recuſat ſoluere mi-
nus iuſte, quare peto ipſum cõdẽnari &c. Vel ſi mulier,
vel eius hr̃des agant contra virũ, vel eius hæredes dicent
ſic. Dico, qđ dudũ contraxi matrimoniũ, cũ tali, cui de-
di, vel alius ꝓ me centũ in dotẽ. Vñ cũ matrimoniũ ſit diſ-
ſolutũ, & dos ſit in cã reſtõnis, peto &c. Libelli ſunt ita
ma.ip

plani in actione ex ſtipulatu, & in hypo.quod eſt pluſquã
ridiculũ ſcribere. De uno tñ poſſet dubitari, nunq̃d actor
hẽt eligere vtrũ agat ex expreſſa ſtipulatione, vel hypo.
vel ex tacita, uel an poſsit utraſque cumulare, non adſtrin
gendo ſe ad probandũ, niſi quod ſufficiat. Et ego credo,
q̃ dẽt declarare, & ſe reſtringere, uel ad expreſſas tm̃: vel
ad tacitas tm̃, q͞a ut ſ.ſcripſi, qñ ſunt expreſſę non oriũt
16 tacitæ, nec cõcurrere poſſunt.† Itẽ expreſſa hypo.datur
ꝓ ſolido tacita, ꝓportione, ut ſ.dixi.& ſic cũ ſint diuerſę,
& diuerſas cõdemnationes habeant, & effectus, dẽt elige
re actor.ff.de trib.l.qđ in hr̃dẽ.§.eligere. Sed q̃d ſi agens
ex expreſsis ſuccubuit, nunq̃d põt redire ad tacitas? Vr̃,
q̃ ſic: ſi appareat, iõ ſuccubuiſſe, quia nõ probauit expreſ
ſas. Sed ſi abſoluat̃ a toto negotio, non vr̃ ff.de excep.rei
iud.l.ſi mater.§ ſi qs.& l.ex ſextante.in prin.de iureiur.l.
duobus.§.exceptio. Sed ſi agens ex tacita, ſuccumberet,
nõ crederem, q̃ poſſet redire ad expreſſas, niſi iõ ſuccu-
buiſſet, q͞a male egiſſet intentando tacitas, nõ ſunt plura.
Licẽt calores intenſi impediant intellectũ, & calamum,
viã tñ brocardicã, ad quã is §. conſueuit allegari, nõ pœ-
17 nitus ꝓtereo: videlicet, an actio ſubrogata, † ſapiat natu-
ram actionis, loco cuius ſurrogatur. Super quo Pet.dicit
hic, q̃ interdũ ſubrogat̃ per viã ſuppletionis, & ſortitur
eius naturã. Exẽplũ de actione utili, quę competit, quan
do bipes dat damnũ, q̃ ſuppletur ad illã, qñ quadrupes dã
nũ dat.ff.ſi qua.pau.ſe.di.l.pe. Interdũ ꝑ viã ſubrogatio-
nis, tunc aut ſit ꝑ legẽ, & ſortit̃ naturã illius pro qua ſub-
rogat̃, ut hic, niſi cã pro qua ſubrogatur aliud indueat, ſi-
cut in actione in factum, q̃ ſubrogatur loco act.de do.ne
inſamet: quæ quo ad hoc nõ ſortitur eius naturã, ſed quo
ad aliã ff.de do.l.non debet.de exce.do.l.apud Celſum.
§.Celſus. Interdũ ex conuentione partiũ, & tũc ſortitur
eius naturã quantũ ad principale debitũ, ſed non quo ad
acceſſoria, ut ſi ſtipulor rem, in qua mihi cõdemnatus es
actione ex ſtipulatu, nõ ſortitur eãdẽ naturã, ut ex ea ſiat
executio.ff.de re iud.l.iiij.§.ſi ex conuentione. Interdum
per viã cumulationis, & tunc, aut cumulat̃ per legem, aut
nõ ſortitur naturã.ff.de pec.l.iii.§.idẽ.de noxa.l.quoties.
aut ꝑ cõuentionẽ, tunc aut per modũ principalis, & non
ſortit̃ naturã, ut ſi ſtipulor mihi dotẽ, quã debes ex con-
tracto.bo.fi.actio.ex ſtipulatu non eſt bo.fi.ff.pro ſocio.l.
ſi quis.de conſti.pec.l.itẽ illa.§ l.fallit ff.de do.l.qui id
quod. aut ꝑ modũ acceſſorii, & ſortitur naturam eius, cu-
ius loco ſubrogatur.ff.ſi quis cau.l.ſi cũ.§.qui iniuriarũ.
& ut leg.no.ca.l.ii.§.ſub conditione.ſm Petr.de Bel.per.
Hæc eſt uia brocardica, in qua non reperitur finis, ſicut
nec in aliis. Item facit is.§.q̃ eccleſia unita alteri tranſ-
feruntur priuilegia.dixi ſupra de fideicom.hęre.peti.§.
ſed quia.& iunge infra eo.§.ſi.ver.item de dote.

a *Adno.*] Fuerat antea. Actio rei uxoriæ, quæ olim pro dote competebat, eſt hodie transfuſa in actionem ex ſtipulatu, cum omni ſuo iure: quæ actio eſt priuilegiata reſpectu hypothecę, & prioritatis, ſeu prælationis hoc dicit.

b In ſi. Hãc ultimã opi.gl.Doc.cõiter ſequũtur hic. Multũ tñ iter ſe altercãtur, an dos cõfeſſata de cuius actuali numeratione nõ cõſtat, hẽat priuilegia, de q̃b.hic, & in l.aſsiduis. C.q poť.in pig.ha.& uide hic do.Iaſ.dicẽtẽ, q̃ ceſsio ſꝑ ꝓ-ſumit̃ ſimulata, qñ ptiũ ꝓ quo facta fuit nõ apparet in ueritate ſolutũ. itẽ q̃ ꝑ quęcũque verba a debitore ꝓlata nõ impẽdit exceptio nõ numeratæ pecuniæ. Itẽ q̃ exceptio nõ numeratę dotis nõ cõpetit, niſi qñ maritus cõceſſus fuit ſe recepiſſe ab uxore, vel eius pr̃e, ſecus ſi a tertio, qđ ẽ notãdũ. Et d.Iaſ.ſup hac gl.hic ĩ xix.co.ante ſi.ver.gl.i uer. creditoribus.

c L.ſi. Vide hic Doc.qñ pr̃, aut mater teneãtur dotare filiã.

d Approbant omnes. Vide hic do.Iaſ.in xxiii.col.uerſi.in ſi.hanc glo.poſt prin.col.

e Hoc uerum. Idem do.Iaſ.hic in ii.no.

f Muti. Vidẽ Ang.hic in iii.col.circa prin.tenẽtẽ, q̃ hoc locũ hęc ſtipulatio ficta ſ muto, q͞a potuit ſtipulari ꝑ ſignũ. Et vide hic do.Ang.in hoc §.q̃ qrit de multis q̃õnibus ualde utilibus in hac materia, ď q̃b.hic ꝑ eũ.& ꝑ do.Iaſ.hic.

1 *Libera poteſtas quatenus accipienda.*
2 *Repetere quis, an non poſsit.*

Com pen-

3 *Cōpēſationis quō,mnē locus ſit.5.6.7.8.9.10.12.13.14.15.16.20*
4 *Genus quando vt ſpecies iud.cōndum.*
11 *Compenſationis effectus.*
17 *Compenſandi cui non ius ſit.18.19.*

a Io Bonæ fidei. a Autem Iudicijs. Semper proſequitur naturam actionis bonæ fidei, & bene continetur. Caſus huiuſmodi §. poteſt ſic incipi. Domine, ego vidi ſupra, ꝙ quædam actiones ſunt bonæ fidei,quædam ſtricti iuris, Ponamus,ꝙ tu debebas mihi decem ex venditione libri mei,& ego debebam tibi quinque ex alio contractu, ego agebam contra te,& petebam x. tu dicebas excipiendo, vos debetis mihi v.ex tali contractu,volo, ꝙ illa v. compenſentur,nunquid bene dicis? Reſpondet Imperator ꝑmittēdo vnū dictū generale,ꝙ in bonæ fidei iudicijs libera poteſtas, &c.& ideo ſi quid inuicem , &c. & proſequere iuxta tenorem literæ,vſque ad finē.Super tex.libera po
2 teſtas no.ꝙ libera poteſtas,† reſtringitur ad ea,quæ ſunt de bono & æquo,& ideo ſi procurator cui data eſt libera poteſtas fraudē committeret,non noceret domino. ff. manda.l.creditor.§.penul,& facit,ꝙ ſi iudex delegatus iniuſte procedat, quod proceſſus ſit nullus, quia non vī ſibi mandatum,quod procedat inique,& hoc tenēt Doc. iuris cano.vide C.de erro.cal.l.j. vbi ſcripſi.
b .In gl.quæ except.ibi cū alleg.l.dolo.Doct.approbant b hanc rationem, & ſuper iſta dicunt fundatam æquitatem compēſationis,alia tū redditur.ff.de compen.l.iij.in tex. & illa videtur melior,tum propter authoritatem tex.tum quia illa regula habet locum,quando idē debet reſtitui, hic in materia compenſationis,nō idē, ſed tantundem.
c .In ea.glo.in fi. c quidam dicunt, ꝙ imo eſt differētia, quia exceptio compenſationis poteſt opponi poſt ſententiam.ff.de compenſa.l.ſi cum militis.§.1.C.eod.l. ſi conſtat.Sed exceptio doli non,quia eſt perēptoria,& peremptoria non poteſt opponi poſt ſententiam.C.ſent.reſcin. non poſ.l.peremptorias. Hāc differentiā non approbant Doc.dicunt enim,ꝙ cū exceptio doli nitatur eadē æquitate,qua exceptio cōpenſationis, qđ poteſt opponi poſt ſ̄niam,ſicut exceptio compenſationis.C.de nupti.l. ſi li-
a beram. Alij dicunt, ꝙ erat differentia, quia † tutus exceptione compenſationis poterat repetere, ſed non tutus exceptione doli,quia odioſa.ff.de cōdictio.indebi.l. qui exceptionē.Sed & hanc etiam impugnant, quia tutus exceptione odioſa,quæ eſt contra ius commune,nō pōt repetere,ſed tutus exceptione odioſa,cui ius commune aſſiſtit,poteſt repetere,ut conſueuit notari iuxta d.l. & probatur.ff.de cōdi.cauſa da.l.qui ſe debere. Quæ ergo erat differentia,Do.Iaco.& Pet.videntur concludere, ꝙ nulla in effectu,ſed ſolum in modo concludendi, & proponendi,ſcis ꝙ ſicut in actionibus proponendis eſt quædā formula,ita in exceptionibus ff.de fur.l. ſi ſeruus nauem, de ſu.l.i.§.Labeo.hęc aūt formula erat diuerſa in actione bon.fi.& ſtricti iuris,quia in actione bonæ fidei opponebat directe exceptio cōpenſationis,ſed in actione ſtricti iuris,non opponebat,ſed dicebatur,tu debes mihi tātū ex tali cauſa,ſi ſoluerē tibi ex cauſa qua petis, oportet te mihi reddere,dolo facis,q̄ petis,quod reſtituturus es, & ſic hæc dr̄ia erat quo ad verba, & modum ꝓponēdi, & concludendi, ſed non quo ad effectum, & ideo Imperator hoc ſubiecit in hoc §.Hoc non videtur verum, quia tex.ſupponit aliquam fuiſſe differentiā effectu,aliàs inutiliter fuiſſet facta hæc differentia, imo nil intereſſet. ff. de reg.iur.l.nihil intereſt. Ideo dic,qđ erat differentia, quia in actione bon.fi. cōpenſatio pertinebat ipſo iure, in act. ſtricti iuris non, & hoc dicit iſte tex.in ver. ſed noſtra & in hoc eſt magnus effectus,vt patet ff.de pact.l. ſi vnus. §. pactus.Item in repetitione, quia ſolutum poterat repeti in bonæ fid.ſed ſtricti iuris nō, & hoc videtur expreſſum ff.de cōdi.indebit.l.qui in inicē.& ibi no. Nec ob. ꝙ tutus exceptione odioſa,cuius commune aſſiſtit,poteſt repetere,quia verum eſt,vbi competit exceptio, quia non propoſita ius ſuum lęderetur omnino, ſed hic in nullo læditur,quia pōt agere,ſicut in primo, & in poteſtate ſua erat excipere,vel agere,ideo non repetit, ſed hoc nō videtur bene procedere,quicquid ſit,tamen hodie, etiam in contractibus ſtricti iuris poteſt repetere, tāquam indebitum, cum ipſo iure in vtroque minuat, & ita poteſt repetere. ff.de impen.in re.do.fac.l.quod dicitur.§.pen. iuncta l.ſi inuicem.ſ̄.alleg.Item erat effectus, quia in contractibus bo.fid.non competebat pro parte actionis, quę poterat cōpenſari,cū minueretur ipſo iure, & ęquipararetur ſolutioni.ff.de liber.cauſa.l. vel permutauit. ſecus in contractibus ſtricti iuris,quia exceptio doli non tollit actionē, licet elidit.C.de iod.l.licēt. Item poteſt dici, nō improbabiliter,quia exceptio doli,nō poterat opponi poſt ſententiam,cū nullo iure hoc caueat expreſſe, & hęc differentia de qua is §. loquitur, videtur fuiſſe de iure antiquiſ-
3 ſimo,non de iure ff. † In gl. d id eſt, ubi quantitas hinc-
d inde debetur. hoc verum, ubi ſunt tales quantitates,quę in ſe recipiunt functionem, alias non videtur, cum non poſſet aliud pro alio ſolui. Quid enim ſi debes mihi centum florenos legitimi ponderis,& auri, & ego debeo tibi centum libras monetæ ære contaminatæ?non videtur, ꝙ admittatur compenſatio,vel ſi debes mihi triticū, ego debeo tibi auenā,ſiliginē,vel ordeum.Et idem dicerem, ſi deberes mihi certā quantitatem tritici de certo loco, de quo valet pluſquā de alio, & ego tibi certam quantitatē tritici de alio territorio,in quo valet minus. ff. de verbo.obl.l.triticū.& eſt ratio,quia compenſatio vicē ſolutionis obtinet,ut l.vel permutauit.ſupra alleg ſed in dictis caſibus,unum nō pōt ſolui,pro alio, ergo, nec compenſari. Ideo tene,ꝙ quantitatis,ad quantitatem fit compenſatio,ubi ſunt tales, quæ inter ſe recipiunt functionē, id eſt, quod pro una poteſt alia ſolui,alias non, de quo uide ff.ſi cer.pet.l.2.& ſcripſi C. de ſolu. auth. hoc ita ſupra quib.mo.tol.ob.circa prin.ſupra eod. §. ſequens. In ea.gl.ibi.ſi eſt quantitas,ut ſpecies, quod quandoque cōtingit.ff.de leg.1.l.plane.§ i.& l.ſed ſi certos. eo. titu. In ea.gl.ibi.quia non patet iure aperto, imo, quia in ſe non recipiunt functionē, ut ſupra dictum eſt, quamuis enim pateret iure aperto,quia ſi eſſet hincinde liquidam, non fieret compenſatio,ut ſupra prox. In ead.glo. ibi cum alleg.l.ſi cōuenerit.i.reſponſo.l.ii.& ibi cū alleg.l.ſi creditor.§.i.hoc intellige, niſi ſpecies eſſet in æſtimationē deducta,qđ quandoque fit ff.de leg.iii.l.non dubiū. de leg. 2.l.ſi domus.§.qui cōfitetur.tunc enim iudicandum eſt, ſicut de quantitate per illa,quæ notātur infra prox.in verſicu.ſed nonne.arg.d.l.ſi cōuenerit.de pig. act. In ea. gl. ibi cū alleg.l.qui reſtituere.arg.ff.de vir.do.l. cum in fundum.§.ſi fundus.& d.l.ſi conuenerit. de pig. act. In ead. glo.ibi.§.ſed ſi uno.hę leges potius videntur loqui de retentione,quàm de vera compēſatione,quæ ſunt diuerſa, ut ff.de impenſis in re.do.fac.l.quod dicitur, & tamē oēs Doc.hoc dicunt eſſe verum,quando debetur idē genus, ſicut ſi debemus adinuicem hominem,aut aſinum in genere,ſecus ſi unus deberet hominem, alius aſinum, uel equū,ſm omnes.Sed contra hoc poteſt inſtari, certū eſt, ꝙ ubi agitur de compenſatione concedenda, uel denegada,potius inſpicimus, quod debet uenire in præſtatione,quā quod eſt in obligatione,ſeu petitione.Sed conſtat, † qđ in obligatione generis,certa ſpecies dēt cadere in ꝑſtatione,ergo indicandū eſt,ſicut de ſpecie, ſed de ſpecie ad ſpeciē nō fit cōpenſatio,ergo nec de obligatio
4 ne generis,ad genus,prima eſt manifeſta per ea, q̄ hic leguntur,& non,quia ſi quis teneatur ad fundum dandū,vel ad aliquam ſpeciem,& perueniatur ad ęſtimationem, nō inſpicitur,quod petitur,vel quod debetur, ſed quod dēt præſtari,& fit compenſatio quaſi ab initio pecunia deberetur,quæ non fieret inſpecta obligatione, & petitione ut hic no.& ſ̄.dixi,ergo eſt verum inſpici ſolū, qđ præſtādum eſt.Secundo patet, ꝙ certa ſpecies ſit præſtanda.ff. de leg.1.l.cum incertus. Preterea conſtat, ꝙ obligatione generis, ſpecies quæ ſoluitur,videtur in obligatione fuiſſe.ff.qui & a qui.l.3.de except.l.1. & l. per iuriſiuran. §. ſi quis hominem. Sed conſtat, quòd in obligatione ſpeciei

non

non admittitur cõpenſatione, ergo nec I obligatione generis, ſed cũ ſpeciem cõtinere videatur, inſpecto effectu & hoc videtur velle Papi. dicit enim, quod ſi deberetur in genere, non põt mihi ſolui meus, nec ille, qui poſt pmiſſionẽ meus fuit. Ratio eſt, quia ille, qui ſoluitur, videtur fuiſſe in obligatione. vt dixi, & obligatio de re mea mihi danda, non tenuit. ff. de verbo. oblig. l. ſi rem meã. concluditur ergo, qđ obligatio generis, refert ſe ad naturam obligationis ſpeciei, quia ſicut in re mea non potuit ſuſtinere obligatio in ſpecie, ſic nec in genere, ff. de lega. ii. l. Mæuius. §. duobus. Præterea, compenſatio vicem ſolutionis obtinet, ut l. vel permutauit. ſæpius allegata; & tollit ipſo iure act. ad inſtar ſolutionis, ut hic ſatis colligit. Sed conſtat, qđ ſi mihi deberes hominẽ in genere, & mihi ſoluiſſes certum, ego illũ eundem non poſſem tibi ſoluere, ut d. l. Mæuius. §. duobus. ergo nec cõpenſare, qa qñ ius cõpenſatur, eſt perinde, ac ſi tu ſolueres mihi, & ego tibi eundem, ut d. §. ſi quis hominẽ. quod non eſt poſsibile p §. illam. & hoc videtur ſatis verum de rigore; de æquitate tamen videtur contra ff. de ſol. l. ſi quis duos. & l. qui. x. §. Stichum. Vnde de dicta æquitate, poteſt dici, quod in obligatione generis ſaltẽ poſsit obiici exceptio doli, ne recedamus omnino ab opinionibus antiquis, licet ad virtutẽ, regula, dolo facit, habet locũ quando idẽ debet reſtitui, & ſupra dixi, quod non eſt hic verum. Sed quid ſi debeat certus, de incertis. verbi gratia, tu teneris mihi ex legato, vel alias ad vnũ de ſeruis tuis, quem elegero, & ego tibi ad vnum de meis, quẽ elegeris, qui forte pdeceſſor meus & tuus ita diſpoſuerunt, vel ita adinuicem nobis promiſimus, nunquid fiet compenſatio? Videtur, q ſic, eadem ratione, qua fit in obligatione generis. Sed in hoc põt dici contra, quia hęc obligatio concernit ſingulos ſeruos, vt d. l. 3. ff. qui & a qui. & ſic cum ſinguli ad ſingulũ non admittatur compenſatio, nec in hoc caſu admittemus, præſertim, cũ hoc caſu ad præſtationem ſpeciei omnino perueniendum ſit, nec huiuſmodi debitam recipiãt functionem, inter ſe. poſsibile eſt. n. & de contingenti, q ego potero eligere meliorẽ de tuis, quã tu poteris de meis, quia forte non habeo tales, nec tot, & hæc ſatis patent ad ſen-
5 ſum. † Sed quid de obligationibus alternatiuis. Promiſi tibi Stichum, aut Pamphilum, & tu promiſiſti Mæuium, aut Seium in hoc nullum dubium videtur, q non admittatur cõpenſatio, quia ſpecies ſunt hincinde. Sed qd dices quando eadem ſpecies videtur hincinde, verbi gratia, tu promiſiſti mihi Stichũ, teſtator cuius ſum hæres legauit tibi, vel ego promiſi tibi eundem, & ſuppone, q Stichus non erat meus, nec tuus, nunquid ſi agas, poſſum tibi cõpenſare? Non videtur, quia in ſpeciebus Do. noſtri, non admittunt compenſationem, ut hic not. Credo, quod negari non poſsit, quin per rõnem debeat admitti, ita tamẽ in ſe recipiunt functionem, id eſt ſolutionem alterutrius, & quicquid ſit, non eſt dubium, q obſtat exceptio doli. ff.
6 de excep. do. l. dolo. Sed quæro quid in † obligationibus facti. verbi gratia, promiſiſti mihi facere inſulam certorũ brachiorum altitudinis, & latitudinis in certo loco, & ego promiſi tibi facere talem eiuſdem altitudinis in alio loco, nunquid admittetur compenſatio? Credo, qđ non, ſi agatur ad factum, quia non recipiunt functionem ſolutionis. ſi. n. debeo tibi facere domum in vno loco, non liberor, ſi ſciam in alio. ff. de eo quod certo loco. l. ii. §. ne Iulian. & ſic non admittitur cõpenſatio, ſed ſi ageretur, ad intereſſe, & reus factũ, qđ ibi fieri debet, cõuertere in intereſſe, & illud cõpenſare vellet, credo qđ deberet audiri, cũ ſit debitũ pecuniariũ hincinde, in quo cadit compen-
7 ſatio, ut l. qđ dr ff de impenſ. in re. do. fac. † Quid in realibus Verbigratia, debes mihi decẽ libras redales, & ego tibi alias decẽ, tu agis contra me, nolo compenſare, nunquid poſſum vt, q ſic, vel ſaltẽ opponere doli exceptionẽ de æquitate, ſicut dictum eſt in obligatione generis, & hoc n ſi loco eſſent deſignata, in quibus deberet fieri aſſignatio, tunc. n. non crederẽ cõpenſationẽ admitti, q a loca non recipiãt functionẽ, ut d. l. qđ dr, & per illa, quę ſupra dixi. ſępe enim confines fundos intereſt nr̃a acquirere. ff. de leg. 2. l. ſi cui fundus. de leg. i. l. & ſi equũ. ſed ſi qs per manũ deberet ſoluere reditus, abſque eo q teneri aſſignare, uideretur cõpenſatio admittenda, ſi reditus fuit in pecunia hincinde, aliàs ſi eſſet diuerſitas, quia forte vnus deberet reditus in blado, alius in pecunia, uel uterq; in diuerſis bladis, nõ crederem admitti, ut dixi §. in additione, uerum &c. Sed quæro glo. dicit hic; q ſpeciei ad quantitatẽ non ſit cõpenſatio, quid econtra; nunquid q̃titatis ad ſpeciem multominus, ne cõpelleretur creditor ſpeciem inuitus uendere. ff. de re. am o. l. non. n. C. de contrah. emp. l. nec mere. Sed qd ſi creditor ſpeciei velit ſpeciẽ æſtimari facere ad finem, qđ compenſet cum debito
8 pecuniario, qđ ab eo petit. Vr̃ eum audiendũ, † qa ad hoc, qđ ſpecies nõ cõpenſetur, eſt introductum fauore illius, cui debetur, ue uendat eã inuitus, cui renunciare põt. Sed hęc ratio poteſt ei retorqueri ad contrariũ, qui ſic ſequeretur, quod debitor inuitus emeret, q habet forte ſpeciẽ, & vult eam dare, & pecuniã ſuã recuperare. Et hoc videtur magis rationabile per rationẽ generalẽ; quia hęc inter ſe non recipiunt functionẽ. Sed quid econtra. Tu debes mihi decem, & ego tibi debeo Stichum; agis contra me & petis Stichum, ego dico non debeo Stichum, nec poſſum ipſum dare in veritate, uolo q æſtimetur, & q æſtimatio compenſetur in x. quibus actor mihi tenetur, reſiduum ſoluam ei, nunquid debeo audiri certũ eſt, q ſic; quia ex quo peruenitur ad æſtimationem; & debitum eſt pecuniarũ, compenſatio admittitur per notata hic, & per l. quod dicitur. ff de impen. in re. do. fac. Et p iſta poteſt dari cautela, q omnis debitor ſpeciei poterit cõpenſare, nam ſi ſpeciem non habet, nec habere poſsit commode, fit condemnatio ad intereſſe, ſeu in æſtimationẽ. ff. de leg. 3. l. nõ dubium. § ſi. & fiet compenſatio. Si autẽ eam habeat, & eam dolo, uel culpa deſinat habere, fiet condemnatio ad intereſſe. ff. de rei vendi. l. qui reſtituere, & ſic fiet ſemper compenſatio per prędicta, ut hic no. In ea gl. in ſi. Et hoc eſt verũ, niſi negetur, q cito poſsit fieri liquidum, ut d. l. ſi. in prin. Sed quid ꝭ vocas cito? Reſpondeo, q non requirit magnam indaginem, & poteſt decidi intra duos menſes. ff. de iur. fiſ. l. auſertur. §. q compenſatio. Et ſic tenet hic Dy. Alii, ut Hoſt. & Pet. hoc remittunt arbitrio iudicis, ut no. in ſimili. ff. ut in poſſ. lega. l. ſi cui. in prin. Et hanc cõſuetudinem tenere Do. citramõtani in d. l. ſi. Sed quid arbitrabitur iudex? Dicas, ex natu-
9 ra cauſæ, † nã ſi opponens compenſationẽ dicat ſe teſtes habere paratos intra paucos dies, vel doceat per inſtrumenta, & aduerſarius neget tamẽ, nec proponat aliquid, qđ longã requirit indaginẽ, admitteret compẽſationẽ, & faciet parte ſiđere cõpenſationi oppoſitę, ſi uero opponẽs cõpenſationem, diceret ſe habere teſtes Romæ, vel ſorte ex altera partium pponeret factũ, quod altiorẽ requiret indaginẽ, non crederẽ admitti. Vnde uidetur, q indago hic non debeat tps excedere; quod condemnatis datur & h. d. §. qui cõpenſationẽ. qui dicit de duob. menſib qđ tempus olim dabatur cõdemnatis, ut l. debitoribus. ff. de re iud. Nunquid ergo dicis hod e iſtud tẽpus augeri, uſque ad quadrimeſtre, ut l. ſi. C. de vſu rei iudicatę. Credo, q ſic. & eſt optima ratio, lex enim abhorret, quod res liquida & notoria differatur propter oppoſitionẽ cõpenſationis, & ideo, cũ ſ alias iudex poſſet differre ad dictũ tẽpus, arbitrandũ eſt, q exceptio cõpẽſationis poſsit diſcuti intra dictum tempus, quia actoris executio non differtur, cũ alias eſſet reus habiturus beneficio iuris, dictam dilationẽ. Quid ergo, ſi tempore conteſtationis in cauſa principali fuit oppoſita cõpenſatio? Reſpondeo, tũc hõ dicere ita aptũ tẽpus dari, præſertim, ſi reus non confiteretur debitum, quod ab eo petebatur, imo pendente pceſſu, & probatione cauſæ principalis, quãtumcunque diu adminetem liquidationem cauſæ compenſationis, quia ceſſat ratio legis prædictæ finalis, non enim differtur exe-
10 cutio liquidi, cũ non ſit liquidum adhuc. † Sed quid ſi compenſatio opponatur poſt ſententiam? Iudex, credens

dens cito poſſe fieri liquidum,admiſit cōpenſare uolen-
tē ad docendū de iure ſuo, & emerſerunt, vel inciderunt
aliqua,q̄ requirunt aliā indignationē,q̄ primo non appa-
rebant,nec poſſunt decidi intra tps quadrimeſtre, ſine du
bio.ſi ab initio apparuiſſet repuliſſe,nunquid nunc potē-
rit? Credo,ꝙ ſic,non enim debet executio retardari pro
pter longas oppoſitiones,extra de ſenten.& re iudi.cap.
cū ſuper.C.de fal.l.ii.ff.de re iudi.l.a diuo Pio.§.ſi ſup ver
ſi.nec ſniam. Sed quid erit de illo proceſſu facto in caſu
illo ſuper obiectu cōpenſationis? Dic, ꝙ eſt nullus, &
opponens redibit ad agendum via actionis, & ordinaria
ſi uelit,& credo,ꝙ ſi iam teſtes produxiſſet,ꝙ iterum po
tuiſſet eoſdem producere,quamuis in cauſa cōpenſatio-
nis fuiſſent publicati,extra de teſtib.c.veniens.ii.ſic intel-
lige ff.de cōp.l.ēt.§.ſi rationē,& iunge,quod dicam infra
in fin.huius §. In glo.adeo ibi,dum allegat, qñ dies uſuſ-
fru.leg.ce.l.i. Dyn.tenet hanc opin.per rationes gloſſ.&
ultra alleg.ff.quæ ſenten.ſine appel.reſcin.l.1.§.ſi.illa nō
multū facit,quia ibi agitur de mutuis petitionibus, nō de
exceptione compenſationis.Itē ēt,dato ꝙ loqueretur dę
compenſatione, parū obſtat intentioni Mar.dicit Mar.ꝙ
cōpenſatio ipſo iure tollit,credis tñ tu,ꝙ Mart.intelligat
ꝙ nō ſit neceſſariū eā proponere? nūquam pręſumo hoc
11 ipſum intellexiſſe,ſed vult dicere Mar.ꝙ cōpenſatio† tol
lit ipſo iure.nec eſt opus opponere,quo ad hoc,ꝙ tollat,
ſed bene eſt opus opponere quo ad hoc, ꝙ cōdemnatio,
quę eſt facti,euitetur. Vnde Mart.non negaret, quin tene-
ret ſnia,ſi non opponatur cōpenſatio. Nā teneret ēt ſi ni-
hil deberetur,qa eſſet contra ius partis,ut l.Iulianus.ff.de
indeb.Io.vero,& alii,cū gl.dicunt, ꝙ non tollit ipſo iu-
re,donec fuerit appoſita,ſed tunc tollit ipſo iure. hic di-
cunt verum,niſi in delictis ff.eod.l.ſi ambo. & in pigno-
re.C.de diſtra.pig.l.i.quo ad debitū vſurarium ff.eo. l. cū
alter.& notatur ff.eod.l.ſi quid.Idem poteſt dici in com-
miſſione poenę.cum uſura dicatur poena.ff.de nego.ge-
ſtis.l.qui ſine.& hoc dicunt hic do.Iaco.& Petr. & ꝓ hoc
poſſet dici,ꝙ res emphyteuticaria non cadit in commiſ-
ſum per ceſſationē ſolutionis cenſus,ſi dominus dēt tan-
tumdem emphyteu.& facit,quod not.in Spe.de oblig. &
ſolu.§ nunc aliqua.uer.quid ſi ſub.Pro opinio. Doct. fa-
ciunt hi tex.faciunt enim mentionē de oppoſitione com-
penſationis,ut hic.uer.excepta.C.eod.l.ſi.ſecundo reſpō
12 ſo.vbi dicit obiici.† Quid ergo dices,promiſi tibi ſolue-
re centum libras intra calendas Maias, & hoc iuraui ad
ſancta Euāgelia.tu debuiſti mihi ſoluere intra eaſdem ca-
lend.alia centū,non ſolui,nunquid deiero? Vr̄ expeditū,
ꝙ ſic,quia compenſatio non fit,niſi demū oppoſita, hic
non fuerat oppoſita ante diem,& ſic ipſo iure erat debi-
tum,ergo periurus.Et eadem quæſtio poteſt fieri in eo, q
promiſit pecuniam intra diem,& ſi non ſolueret eſſet ex-
communicatus. Credo tamen, ꝙ in his, & aliis ſimilib',
non ſit periurus,nec excommunicatus.Vnde credo, ꝙ in
omni caſu,in quo defectus ſolutionis poſſet portare prę-
iudicium, ſeu damnū debitori,uel quantum ad pœnam,
vel vſuram, vel intereſſe, vel aliàs in quocunque effectu
moræ,ꝙ quo ad hoc fiat ipſo iure compenſatio. Et hoc
vult dicere iſte tex.Nec credo,ꝙ ſit ſpeciale in dictis tri-
bus,& hoc eſt neceſſe dicere,quia nulla mora eſt,ubi nul
la eſt petitio: uel eſt talis, quæ per exceptionē remoueri
pōt,ff.de re iud.l.nulla intelligitur.ſi certū pet. l. lecta.in
ſi.cum igitur effectus cōpenſationis repellat effectum pe
titionis,vel ipſo iure,vel per exceptionem,ſequitur, ꝙ &
omnē effectum moræ quocunque modo mora contrahi
poſſet.Ex hoc concluditur,ꝙ diſputatio gl.& Martini eſt
ſine effectu, quia ſiue tollatur ipſo iure actio,ſiue non,ad
minus effectus tollitur,quatenus poſſet eſſe dānoſus op-
ponenti,& ipſo iure ante oppoſitionē,ut ſatis iam dixi. Et
ſi uis ſuſtinere opinionē Martini,quę eſt amica literæ,po-
tes reſpondere primo ad l.verū.ubi dicitur ꝙ male agit,
ergo agit.uerum eſt de facto:nā qui de facto agit, agit ſed
male.Itē ad alias leges,quæ dicunt, ꝙ pōt eligere in quā
ſummam, &c.concedo,ſed electione facta, etiam anteꝗ
compenſationem iudicialiter opponat, contingit libera
tio ipſo iure,& videtur compenſiſſe in ſumma, quam op-
ponit ſic.Seruo generaliter legato,vno lecto, vr̄ ille fuiſ-
ſe legatus.ff.de leg.i.l.cum incertus.unde illud non pro-
bat,quin ipſo iure fiat compenſatio ante oppoſitionem.
melius probaret,quod non ante electionem, imo per l.il
lam probatur violenter,quod ipſo iure fit compenſatio,
quia cōcludit fideiuſ.non teneri in ſumma, quæ pōt com
penſari. Vnde opi.Mar.ſatis defendi pōt,nō tñ nego, qn
opus ſit deſtinatione,vbi ſunt plures ſummæ.ff.eo. l. quod
Labeo.& facit bene ff.de ſtat.lib.l.ſi peculium.§.de illo.
13 Itē † vr̄, ꝙ ubi conſtaret iudici de vtroque debito, ꝙ poſ
ſit compenſationem petere,&c.abſque requeſta partis.ff.
fami erc.l.Mæuius.§.arbitris.& l.ſi quis putans. §. idē Iu-
lianus.In ea gl.ibi,cum alleg.infra eo.§.pe.per ꝑmiſſa ap
paret,qđ magnus eſt effectus,imo maximus, euitantur ſi-
quidem poenę,vſurę,periuriū,& oēs effectus morę.In ſi.
eiuſdem gl.hoc forte non eſt uerū,quia ſi tu debes mihi,
& ego tibi,habeo iuſtam cām ignorantiæ,an tu uoles cō
penſare,uel non,vnde non potes obiicere, qđ dolo agā,
ut d.§.generaliter.niſi ante inceptū iudicium, uoluntatē
meam tibi declaraſſem, quia tunc ur̄ ſatis gl. procedere.
f In glo. f quod tu. in ſi.vide plenius ibi.Sed iuxta illos ca
ſus, quęro nunquid admittatur cōtra eccleſiam? vr̄ ꝙ ſic,
quia contra fiſcum admittitur,niſi in caſibus,ut d. §.q cō
penſationē.q eſt ita priuilegiatus,ſicut eccleſia: imo plus
in caſibus,ut pōt videri iuxta materiam de ſacroſ.eccl.ma
14 xime in l.placet.Poteſt dici, ꝙ † non poſſit opponi com
penſatio in decimis,quia ſunt vel eſſe debent tributa ani-
marum egentiū,& ſic pōt intelligi 17.q.7.cap. omnes de
cimæ,& quod not.extra de reb.eccl.alienand.uel nō. ca.
ut ſuper.& de rerum permuta.c.ſi.de decimis.cap. tua no
bis.ubi aliquantulum de hoc in nouella Io.And. Sed in
aliis,ut ſi forte prælatus uel rector uendidiſſet fructus, &
pecuniam peteret,non uideo,cur non poſſit opponi, ſi-
15 cut contra fiſcū,† Sed quęro nunquid prælato petenti pe
cuniam debitā eccleſiæ,poſſit opponi cōpenſatio de eo,
qđ dēt,ut priuata perſona.V.g.debebam x. annua eccle-
ſię,ratione certi fundi, quem ab ea teneo in emphyteu,
rector ratione patrimonii ſui,uel alias, ut priuata perſo-
na debebat mihi alia x.annua,uel xl.ſemel ſoluendo,ceſ
ſaui per biennium ſoluere, nunquid res, quam teneo ab
eccleſia,cadit in commiſſum? Hęc qō pōt cadere frequē
ter in facto.Et vr̄, ꝙ non,quia patrimonia ſunt diuerſa di-
uiſa, & de uno pōt prælatus teſtari,uēdere, vel facere q̄c-
quid vult, de alio non, & ſic non vr̄ admittenda compen
ſatio de uno ad alium ff.eo.l.ſi cum multi. & l. pen. extra
de reſtitutione ſpoliatorum.cap.frequens.in ſin.lib.vj.Sa
tis pōt dici contra in caſu prędicto ſuppoſito pro uero,
quod prælatus uel rector faciat fructus ſuos, quod uidet
expeditum extra de cleri.non reſid.c.i.lib.vj.de quo ſatis
dixi C.de ſacroſan.eccle.auth.hoc ius.Nam ſi fructus ſui
ſunt facti,ſunt ſuū patrimonium priuatum, & ſic poſſūt
cōpenſari.argumen.ff.de pecu.l.huic ſcripturę.§. 1. ſed ſi
non eſſent ſui,quia forte magiſter eſt domus eleemoſy-
narię,& ſunt deſtinati ad uſum pauperum, uel alium cer
tū vſum pium,tunc non admitterem.in reli.prælat. nō vr̄
qō procedere, quia illi nihil habent proprium. Sed quid
ſi ſim obligatus alicui monacho, uel alii religioſo? agit
cōtra me ex illa obligatione,uolo,cōpēſare illud, qđ ab-
bas uel aliquis de monaſterio dēt mihi,nunquid poſſum?
Videtur,ꝙ ſic,cū non habeat proprium, & utraque cau-
ſa eſt monaſterii.facit ff.eod.l.ſi cum filio.& l.debitor. ff.
de tribu.l.procurator.§.ſi autem.§.i. Solutio ſatis poteſt
dici,ꝙ ſic in terminis poſitis ſupra videlicet qñ abbas,vel
ſimplices monachi debēt,& eis debetur, Secus dicerem
ſi monachi,quibus debetur haberent officia diuiſa & ad-
miniſtrationes.ff.de trib.l. procuratorum. §. ſi plures.C.
eo.l.i.ubi nō admittitur cōpenſatio de ſtatione ad ſtatio-
nē,quamuis ſint eiuſdē domini. Sed qđ ſi ego debeo Ab-
bati,& cōuentus mihi,nunquid poſſū cōpenſare? dic ꝙ
16 ſic,ſi nō ſint bona diſcreta,alias nō, per dictam l.i.† Sed

nunquid poteſt opponi compenſatio in debitis aliorum
piorum operũ.ſicut immioet refectio murorum, vel pon
tium, vel ſi petantur alimenta? Credo, φ non, cum ſit ea-
dem ratio, quę in ſtipendiis & tributis, & facit tex. de §. de
bitorũ, in fi. d. l. aufertur. ff. de iur. fiſ. ibi ex cauſa aonona-
ria. In cõtrariũ facit gñalitas iſtius tex. & l. fi. C. eod qui ſo
lam cauſam depoſiti excipiunt, ſed oportet ea poni ſola,
id eſt, quibuſdã aliis ſpecialibus, aliàs tex. nõ procederet.
Quæritur vltra tu debebas mihi x. egi contra te, fuiſti
abſolutus, recipio mutuum a te, agis contra me, & petis,
φ reddã tibi mutuũ: oppono compenſationẽ de primis
37 a. nunquid debeo admitti? † Expreſſum vr̃, φ ſic, quia nõ
obſtante abſolutione, remanſiſti obligatus naturaliter,
ut l. Iul. ff. de condi. indeb. & ſic poteſt tibi compenſatio
opponi. ff. de compenſa. l. etiam. Expreſſum videtur con-
tra, quia qui poteſt exceptione repelli, non põt compen-
ſare, ut l. quæcunque. ff. de cõpenſ. ſed ſi agerem ad x. poſ-
ſem excep. rei ind. repelli, ergo non poſſum cõpẽſare, gl.
mouet hoc in d. l. quæcunque. & tenet, φ non. Sed cõtra-
riũ vr̃ tenere ff. rẽ rat. ha. l. procurator ad exhibendũ. §. i. p
quem quidã tenent opi contrariam. Iaco. tñ, & omnes te
nent cũ gl. quæ eſt in d. l. quęcunque. & dicunt, φ in d. l.
procurator. §. i. non opponitur exceptio cõpenſationis,
ſed exceptio doli, Et eſt ratio ſecundum eum, quia ſoluẽ-
ti falſo procuratori, datur condictio. indeb. loco cuius
ſubrogatur ſtipulatio rem ratam hab. ſed agẽti condi. in-
deb. obſtat exceptio, ut l. Iul. s̃. alleg. ergo agenti ex ſtipu
latione, quæ eſt ſubrogata ſupra eo. §. fuerat. non autẽ ex
æquitate, nec vi compenſationis ſecundũ Iaco. Vnde ad-
uerte bene, quia naturale debitum, cui nihil obſtat, niſi
φ ab initio non fuit ciuilis, & ideo remanſit debile, & in-
habile ad agendũ, poteſt cõpenſari, ſed naturale debitum
quod ex alia cauſa poteſt exceptione repelli, non compẽ
38 ſatur, ut l. quæcunque. † Sed quærit Iaco. vtrum excom-
municatus poſſit cõpenſare. Et dicit, φ Ber. tenet, φ non,
quia ſi excommunicatus ageret, poſſet exceptione repel-
li, ergo non poteſt compenſare, vt d. l. quæcunque: ipſe di
cit contra. & intelligit l. illam obtinere, quãdo exceptio
concernit actionem, ſed hic cõcernit perſonam, verũ di-
cit Iac. licẽt non alleget, uidelicet, φ Ber. mouet hãc q̃-
ſtionẽ, & tenet φ non, extra de exce. c. cũ inter. quod capi
tulum, vr̃ facere pro opin. Iac. quia excõicato non dene-
gatur defenſio, ut ibi. Sed hic eſt genus defenſionis, ergo
non dẽt denegari. Sed facit in contrariũ, quia ſi ei denega
tur reconuentio, cõpenſatio habet vim reconuentionis,
ergo non competit. Super hoc nonnulli Canoniſtarũ di-
xerunt, φ ſi obiectus compenſationis requirat indaginẽ,
quod non debet admitti, alioqui ſi pars confiteatur debi-
tum admittatur, quia nihil ad iudicẽ, quo ſatisfiat ff. de pi-
gno. act. l. ſolutũ. Iſtud vr̃ ſatis rõnabile, qñ gratis pars re
cipit cõpenſationẽ, ſed nos loquimur, quando nõ uult re
cipere, tunc non vr̃ admittenda, quia cui denegat̃ actio,
& cõpenſatio. ff. rem rat. hab. l. amplius. ſed excommuni-
cato denegatur act. ut c. cum inter. ergo & compẽſatio.
39 † Sed nunquid fideiuſſor excõicati poteſt cõpenſare id,
quod debetur reo? Non videtur, quia ſic prouideretur ex
communicato, & per vnam viam concederetur, quod p
aliam denegatur. Sed poteſt dici contra, quia delictũ rei
non debet nocere fideiuſſori, & maxime ſuperueniens ff.
de pact. l. ſi & fideiuſſor poteſt ſoluere de bonis debito-
ris, ẽt ipſo inuito. ff. man. l. ſi procuratorem. §. ſi ignoran-
tes. Et de hoc no. Io. And. in nouella in d. c. cum inter. Itẽ
põt quæri, an exceptio compenſationis, quæ obſtabat ce-
denti, obſtet ceſſionario? Docto. conſueuerunt tenere,
qđ ſic, ut no. Dyn. ſatis plene, extra de reg. iur. c. cũ quis
in ins. lib. vi. vide ibi. Poteſt ẽt vlterius inſtari, & quæri iux
40 ta hanc materiam. Dixi ſupra, φ debitum † naturale põt
compenſari, ego oſtendo, φ ſi pars velit malitia uti, φ nũ
quam compenſabitur, imo perdetur, nam cõpenſatio nõ
fit, niſi de liquido ad liquidũ. Quid ergo faciet ille, cui
opponitur compenſatio debiti naturalis? Recipiet vnum
falſum factum, & longũ, qđ magnam requiret indaginẽ,
& dicet, φ habet aliquot teſtes Romæ & ſic non admit-
tetur compenſatio. Ad hoc conſueuerunt dicere Docto.
in l. ſi. φ tunc iudex non debet refutare compenſatioẽ,
imo expectare tantũ, φ fiat liquidum, nec habet locũ d.
l. ſi. illo caſu, ne res pereat. ff. de ſeruis. l. i. Item non habet
locũ, ubi reus cõfeſſus fuit debitum, quia nũc debet reus
expectari, quantũcunq; longã requirat indaginẽ, ſed ob-
tinet, ubi negauit, ut no. in d. l. ſi. quod eſt ſatis notabile.

a *Adno.* In bonæ fidei. Hodie cõpenſatio oppoſita ab homi
ne, perimit oẽs actiones, uſq; ad concurrẽtes quãtitates ip-
ſo iure, ſiue ſit actio bonæ fidei, ſiue ſit ſtricti iuris, excepta
actione depoſiti, quę p cõpoſitionẽ nõ tollitur. h. d. ẽm Are.
b Approbant. Vide hic dominum Iaſonem. in viii. col. ver
ſicu. in glo. ibi. ut ff. de dolo.
c Io ſi. Vide Iaſ. in ea. col. uerſi. ſeq.
d In gl. Vide hic domi. Iaſ. 10 ix. col. ante me. uerſi. in ea. gl.
magna, qui allegat Io. Fabri.
e Sed quid. Vide hic do. Iaſ. & Ang. hic iii. col. in me. uerſ.
Quæro cũ tex. & uide hic late de materia compenſationis
per Ang. & Iaſ. & per Sal. in l. ſi conſtat. & l. ſi. C. de compen.
item do. Iaſ. format hic talem qõoem, quam dicit a nemine
factam fuiſſe, pone, quòd mutuaui famulo meo decem, qui
mihi poſtea ſeruiuit certo tempore, an ſiet cõpenſatio. &
reſpondet, quòd de hac qõne eſt tex. quòd ſic. in l. ſi. uer. uel
ope qnquẽnii uicẽ referre beneficiũ. C. de capt. & poſtli. re.
f In gl. Super hac gl. do. Ang. hic in viii. col. in prio. tractat
de diuerſis clauſulis, quę ſolẽt inſeri in reſcriptis, ad lites,
ueluti uerbũ, libet. ſ. procedas, ut libet, uel iudicio tuo. & ſi
milib. de qb. uide ẽt hic Iaſ. in iii. col. poſt me. uer. quęrit er
go hic Ang. uide p do. Fel. in c. nonnulli. extra de præſcrip.

1 *Arbitrarię quales, & quæ. 3. 4. 6. 12. 13. 14. & 23.*
2 *Arbitrariæ cur ſic dictæ. 9.*
5 *§. Præterea ſenſus. 18. 19. 21. 24.*
7 *Arbitrariam quę, an non faciant. 10. 16.*
8 *Rei uendicationis officium duplex.*
11 *Reſtituenda cui ſit res.*
15 *Ius expreſſe quando facit arbitrariam.*
17 *Arbitrariæ quot.*
20 *Arbitrarium duo proceſſus.*
25 *Arbitrariæ effectus.*

a Præterea a quaſdam action. Hic non eſt diuiſio actio-
num principalis de ſex, quæ ponit̃ in hoc tit. Sed occaſio-
ne illorum quæ s̃. dixerat, uidelicet, quod in bonæ fidei
iudi. libera ptãs, eſt iudici ex bono, & æquo, &c. ponit de
his arbitrariis, q̃ ex arbitrio iudicis pendẽt. Et no. qđ iſte
§. durat vſq; ad §. ſi qs agens. & totus dẽt legi ſimul. Sed
ego faciã §. in §. curare, ut minus onerem. In hoc ergo §.
Imperator facit tria. Primo ponit, quare actiones hmõi
dicant̃ arbitrariæ. Secundo declarat, an ſint in rem, vel in
perſonã. Tertio qđ ſit in eis iudicis officiũ. Prima in prin
ci. ij. in ver. ſed iſtæ, iii. in ver. in his §. vero curare eſt cõis
ad oẽs actiones, vt ibi videbis. Caſus põt ſic poni, Dñe Im
perator uos dixiſtis ſupra, qđ in actione bonæ fidei libe-
ra poteſtas eſt iudici ex bono & æquo æſtimare, quantũ
reſtitui debeat. Quæro a uobis, nũquid ſint aliæ actiones,
in qbus iudex dẽat ẽt ęſtimare? Imperator rñdet, qđ ſic:
nã ſunt q̃dã actiones arbitrariæ, i. ex arbitrio iudicis pen-
dentes, quas arbitrarias appellamus. Dñe quare dñr iſtæ
arbitrariæ? dicit Imperator. qa in his arbitrio, &c. Et pro-
ſequere iuxta verba lrę, vſq; ad ver. ſed iſtę. & ibi pone ſic:
Dñe, q̃ro a uobis, utrũ iſtę arbitrariæ actiones ſint in rẽ,
vel in pſonã? Rñdet Imperator, φ iſtę actiones, tã in rẽ,
&c. Sed pone i ver. in his. Dñe uos dixiſtis mihi, φ iudex
in act. dẽt cõdẽnare arbitrio ſuo. Quæro a vobis qũo ſiet
iſta cõdemnatio? Dicit Imperator, qđ in his actionibus,
& cęteris ſimilib⁹, &c. pſequere iuxta verba literæ, nota-
bilia potes p te formare. venio ad gl. In gl. ſed nũqd ſũt.
ibi, iure actionis, i. officio iudicis inhærẽti actioni, aliàs
eſſet falſum, qđ gl. dicit ff. de actio. empt. l. qui p colluſio
nẽ. §. i. In ſi. eiuſ. gl. idẽ no. ff. de in litẽ iurãd. l. in actioni.
1 l. et. recitat, qđ Doc. cõſueuerũt tenere † φ nõ ſunt ſtricti
iuris, nec bonę fid. imo faciũt tertiã ſpeciẽ p l. ff. d in liti
iurã. l. in actio. ubi ponit arbitrarias ad ptẽ, ſ. & in rẽ & ad
exhiben-

exhibendum. Vnde ibi ponitur inter illas act. & act. bonę fidei coniunctio, &, quę hēt iungere diuerſa. Ipſe tamen
b tenet opinionē gl. ꝙ ſont ſtricti iuris, b alias non eſſet ſufficiēs diuiſio actionū, & hæc eſt vera ſine dubio, quia nulla actio bonæ fidei eſt arbitraria, imo diſtinguuntur ꝑ oppoſitū. ff. de eo, quod certo loc. l. in bonę fidei. Vñ hęc qō procedit ex nouo intellectu, ut videbis infra in materia. In gl. bene dicit. cū dicit, in actione in rē ibi. n. nō eſt obligatio š. eod. §. omniū. ſatis eſt dictum. In fin. eiuſdem gl. no. bene hanc gl. quia magis ſentit de intellectu huius §. quam alia, ut infra videbis. In gl. ſeparatim in fi. ſed nec in illis caſibus, ut dicit in d. §. quædam. In gl. ibidem etiam in fi. nam ſi in loco, quo ſolui debet peteretur, nō eſſet arbitraria. ff. de eo quod certo loc. l. quod ſi Epheſi. & adde act. de conſtituta pec. ff. de conſti. pec. l. ſi duo. §. i. In gl. ſ. in rem. in fin. de his videbis magis ſtatim poſt glo. In gl. ſed nonne. Pro euidentia huius glo. ac materiæ, & intelle
a ctu huiuſmodi §. oppone ſicut gl. intendit opponere. Hic dicitur actio, ꝙ ideo hę dicuntur arbitrariæ, † quia ea arbitrio iudicis dependent, & quia in his permittitur iudici æſtimare ex bono, & ęquo, quemadmodum ſatisfieri oporteat. Ego oſtendo tibi ſecūdum hoc, ꝙ omnes actiones bonæ fidei ſunt arbitrarię. Nā illę arbitrariæ ſunt, in quibus iudici ex bono & æquo permittit ęſtimare, & quo modo ſatisfieri oporteat, vt hic. Sed in actione bonę fid. libera poteſtas eſt iudici ex bono & ęquo æſtimare, quantum actori reſtituat, ut ſupra §. proximo in prin. ergo ſunt arbitrariæ, ſed hoc eſt falſum, ut ff. de eo quod certo loc. l. in bonę fidei. ergo & illud, quod hic dicitur: ita voluit gl. arguere. Præterea attenta hac ratione, oēs actiones debent dici arbitrarię, quia non eſt actio, quæ non habeat iudicis officium annexum, ut in interrog. ff. de interrog. l. i. & in his quæ ante litem conteſtatā accidunt. ff. de ędil. ędic. l. ędiles. §. item ſciendum. & in reſtitutione fructuū, vt videbis infrā de offi. iu. §. illorū. & in multis aliis. & ſic fruſtra hic loquitur de illis arbitrariis in ſpeciali. † Prętereā
3 ſi arbitrariæ dicunt, quia vel arbitrio iudicis dependent, ergo quanto vberius abondat officiū, tanto magis debēt arbitrariæ nominari, per argu. de magis ad magis, & de maxime ad maxime. Sed conſtat, ꝙ officium iudicis magis abundat in actione bonæ fidei cum ſit de natura actionis, & ei inhęreat, ut ſupra §. prox. & ſupra de obliga. quæ ex contract. §. fin. ergo actione bonę fidei magis debent dici arbitrariæ, & tñ hoc eſt falſum, quia illę non dicuntur arbitrarię, ergo nec iſtę. In malo ergo calamo, vī falſaſſe
4 poenā qui has arbitrarias potius ſcripſit quam illas. Præ-
c terea † arbitrarię dicuntur, in quibus iudex condemnare habet, c niſi eius arbitrio ſatisfiat, vt hic patet. oſtendo ego tibi, ꝙ oēs actiones ſunt arbitrariæ, ſecundum hoc, quia oēs tendunt, vel ad ſatisfaciendū, vel reſtituendum, vel noxæ verādum, vel exhibendū. Verbū. n. ſatisfactionis generalis eſt, & quaſi omnia importat. ff. de pig. act. l. ſoluti. §. ſolut. š. de verb. ſig ni. l. ſolutionis. Si ergo iudex iubeat ſatisfacere, & non pareat, iudex condemnare debebit in intereſſe. & hoc eſt promptum uidere in contractibus innominatis, in quibus venit intereſſe, niſi detur, vel fiat, qđ cōuenit. C. de re. permut. l. rebus. & dixi ſupra eo. tit. §. actionum. & in his, in quibus fieri eſt in obligatione, vbi fit condemnatio in intereſſe, niſi fiat, qđ cōuenit. ff. de re iud. l. ſi qs ab alio §. fi. & ēt in obligationibus dandi, qñ id, qđ debetur, non pōt dari ꝑꝑ moram, uel culpā promiſſoris. ff. de in litē iurā. l. in actionibus. §. fi. de verbo. obl. l. ſi ſeruū. §. fi. igitur videtur, ꝙ omnis actio poſſit dici arbitraria, ſm hoc, & tñ hoc eſt falſum, qa text. dicit hic præterea quaſdam, &c. ſupponendo, ꝙ nō oēs. Quid ad hoc dicemus? Quomodo intelligimus? vides, ꝙ gloſ. diſtinguit hic triplex officium, quam proſequere diligenter. Et ut vides, finaliter concludit, ꝙ in actionibus bo. fid. adſtringitur iudex ad faciendū, quod officio incūbit, ſed non in arbitrariis, imo in eis ei liberum eſt facere, vel non facere. Vult dicere gl. ꝙ in his arbitrium magis abundat, qa iudex faciet ſi uult, quod in bo. fid. in quibus cogit facere. Et ideo iſtę dicuntur arbitrarię, non illę, quia in illis non eſt liberum arbitrium, in iſtis ſic. Hoc non videt, quia iudex in arbitrariis non habet condemnare, niſi velit, quia ſic ſequeretur, ꝙ actiones arbitrariæ nihil valerent, nec eſſet effectus in caſu, quo pars eſſet contumax,
5 niſi iudex vellet, quo nihil abſurdius. † Præterea tex. iſte dicit, ꝙ condemnari debeat. in ver. in quibus. in fi. Quod verbum importat neceſſitatem. Nam in his, quę ingerūt damnū pecuniariū parti, iudex hēt de neceſſitate facere, qđ officio incūbit, ſicut in cautione damni infecti, in expenſis & fructibus, quę ueniunt offi. iudicis. C. de iudic. l. ꝓperandū. §. ſiue. in Authen. de iudi. §. oportet. Et in cautione exigenda. ff. de magi. conue. l. i. § magiſtratibus. & ita dēt intelligi. ff. de in litem iuran. l. in actionibus. quæ videtur facere ꝓ gl. Vnde l. non quicquid. ff. de iud. loquitur in his, q̄ tendunt ad ordinationē iudicij, ut dilationes, & talia. C. quomodo & qñ iudex. l. i. Et ſi bene inſpicias, tex. non ponunt in arbitrio iudicis, an condemnatio fieri debeat, ſed qualiter, ut hic. & ff. de eo quod certo loco, l. 3. §. nunc de officio. Et magis laxa poteſtas datur iudici,
b in actione bonę fid. quā in his arbitrarijs, quia in illis datur libera poteſtas, in iſtis non, ut ſupra §. proximo. Et ita dicta ratio nō vī valere. Alia vero, quā gl. reddit, minus valet, videlicet, ꝙ in his arbitrariis plerunque duplex fertur ſententia. Certe ita pōt dici in actione bonę fi. l. quā-
a do agitur ad tradendū, ſicut in actione ex empto, vel reddendum, ſicut in actione cōmod. vel depoſiti. Vñ hoc nō videtur ſaporē habere, nec ſe extēdit ad oēs arbitrarias. Quid dicemus? Docto. noſtri citramōtani dñt, ꝙ in actionibus bonę fid. valde exuberat bona fides. Et ideo nedum in illis uenit, quod actū eſt, imo & alia, quæ pręſtari ęquū eſt, ſicut uſurę, & cupta ęgta. ff. de vſuris. l. mora. §. in bonę fidei. de actio. empt. l. iulianus in prin. & §. i. de ędili. edict. l. ędiles. in prin. Sed in actionibus ſtricti iuris, ſolum uenit de quo actū eſt, & quod in formam conuentionis deuenit. Et iō in nullo alio ꝗ natura actionis poterat fieri cōdemnatio. Verbi gratia, rei uendicatio proſequitur rē de natura actionis, ideo in nullo alio poterat fieri condem-
natio. Sed quia cōtingit, quod qñ qz reus non poteſt, uel
e non uult reſtituere rem, oportuit neceſſario, ꝙ iura prouiderent, & extenderent offic. iudicis ad condemnandū
6 in alio, q̄ natura actionis proſequeretur. Et † ideo rei uendica. & aliæ, in quibus fit talis extenſio, dicuntur arbitrariæ. Et de hoc potes ponere exempla in omnibus realib9. Item in perſonalibus promiſiſti mihi loco certo, natura act. dictat, ꝙ condemneris ad dandū in illo loco. Ponamus ꝙ tu fuiſti in mora dandi ibi, conuenio te alibi. Certe iudex, ex quo noluiſti dare ibi, nec adhuc das, condēnabit te in toto intereſſe ꝑſtādo in loco ubi conueneris. Et ita fiet cōdēnatio in alia forma, quā ſui cōuentū. Et iō tales actiones uocātur arbitrarię, qa in alio fit condemnatio, q̄ forma cōuentionū hēat, ſeu natura actionis, vel obligationis, & facit š. de leg. §. cui ſundus. Sed cōtra hoc, pōt inſtari, & vī falſum; qa ſi promiſiſti mihi Stichū, & ſit mortuus, poſt mortē ego agam ad Stichum, & fiet condēnatio in ęſtimatione, & ita in alio, q̄ obligatio vel actio contineat, & ſic vī, ꝙ actio ex ſtipulatu hoc caſu ſit arbitraria, qđ vī aperte falſum. Præterea in actione ſtricti iuris veniunt aliqua ꝑter formā obligationis, ſicut fructus poſt litem cōteſt. ff de uſur. l. uideamus. §. ſi actiones. Et ſic vī, ꝙ ſunt oēs arbitrariæ. Ad hoc reſpondet, Pe. & poſt la. dicit ipſe, interdum mutatur condēnatio in actione ſtricti juris. interdū nō mutatur, ſed augetur. Quando mutatur, tunc aut ex voluntate partis reę, quæ nō paręt ſntiæ,
7 & illa mutatio facit actionē arbitrariā, ut hic. † Sed quando mutatur ꝑꝑ neceſſitatem, quia res reſtitui nō pt. quia forte periit poſt moram, tunc non facit arbitrariā. Vbi vero condemnatio nō mutatur, ſed augeī, tunc ſi intrinſecus, ſicut in fructibus non facit eam arbitrariam. Sed ſi extrinſecus facit eā arbitrariā, ut intereſſe, quod magis ꝑſtatur, qñ alibi petitur, vel minus. & illud facit arbitrariam, & in hoc reſidet tractatus de arbitrarijs. Sed Pe. de Bel. p.

plus dicit, ꝙ ipſe non credit, ꝙ aliquæ actiones ſint arbi-
trariæ, niſi q̃ hic in tex. nominantur, niſi ſola Faniana, de
qua ff. ſi quid in frau. pa. l. tenetur. §. i. & in hoc finit illum
§. Et tñ per hoc oon videtur bene reſpõſum ad omnia cõ
traria, quæ ſ. feci, quia ipſe ea non ſignat. põt tamẽ colli-
gi reſponſio, quo ad aliqua. Primo quo ad illud, quod di
citur, quia actiones bon. fi. deberent melius dici arbitra-
riæ, quã hęr. quia in eis magis abundat arbitrium, & poſſi
bile eſt in act. bo. fid. duas ferri ſñias, ſicut in ijs arbitra-
riis. Item eſt poſſibile, ꝙ in actio. bo. fid. debetur certo lo
co. ff. commo. l. ſi vt certo. & tñ nõ pp hoc ſunt arbitra-
riæ, vt l. in bonæfidei. ff. de eo quod cer. lo. Ratio eſt, quia
quicquid venit in bon. fid. act. venit de earũ virtute, & ex
officio eis inhærenti, & ex eis vires accipienti Et iõ cum
eorũ vis, & virtus, & officiũ ea eis emanans ad oĩa exten-
datur, quæ bonũ & ęquum eſt pręſtari. merito totũ eis at-
tribuitur, nec eis nomẽ aliud imponitur. Secus aũt in act.
ſtricti iuris, qa illę nõ poſſunt extendi, niſi ad id, qđ in cõ
uentiooe deuenit, & ad acceſſoria intrinſeca, ad quæ offi
ciũ inhærens extenditur, ſicut fructus & expenſas: & il-
lud capitauit per ſñiam. Et iõ oportuit prouideri largio-
ri prouiſione in caſibus, & actionibus, de quibus hic agiť,
ſuper quib. nihil ſtatui potuit certi, ſed oportuit dimitti
arbitrio iudicis, iõ arbitrariæ fuerunt merito nominatæ.
8 Vnde rei ven. † hẽt duplex officiũ, vnũ cohęrens, & ſer-
uiens ei, qđ ex ipſa pure emanat. V. g. rei vendicatio de ꝓ
pria ſua natura & virtute, tendit ad declarationem domi
nij. Per officiũ vero adhærens & deſeruiens, fit ei reſtitu-
tio, ut dixi ſ. eod. §. i. & iſtud non facit eã arbitrariam. Sed
eſt aliud officium, qñ res reſtituitur, & ꝑ arbitrium iudi-
cis æſtimatur, & iſtud facit eã arbitrariã. Et ita potes exẽ-
plificare de aliis, & iſtud ſatis eſt coloratũ. Et ꝑ hoc tria
prima argumenta recedũt. Nec ob. iſte §. in ver. io his. ibi,
ſm cuiuſq; rei de qua actũ eſt naturã. Vbi vř velle, ꝙ ſm
naturam actionis fit condẽnatio, & ita vi, & virtute eius;
& debes exponere rei, i. negotij, non attento modo agen-
di. Sed reſtat anguſta porta. ſ. quarta oppoſitio, quã ſ. feci.
Tu dicis mihi ꝙ iſtæ actiones ideo dicuntur arbitrariæ,
9 † qa ſunt ſtricti iuris, & arbitrio iudicis condẽnatio varia
tur, cur ergo actio præſcrip. verb. quæ deſcẽdit ex cõtra-
ctibus innominatis, non eſt arbitraria. cum ibi varietur cõ-
demnatio, a forma obligationis, & cõuentionis. Forma
cõuẽtionis eſt, ut fiat uel detur, quod conuentum eſt. Hæc
forma uariatur, quia niſi reus faciat uel det, fit cõdẽnatio
ad intereſſe, vt dixi ſ. co. §. actionũ. Et ſic eſt arbitraria. Si-
militer vbi fieri eſt in obligatione, niſi reus faciat, fit con-
demnatio in intereſſe. Cur ergo nõ ſunt arbitrariæ actio-
nes, quæ ad factum cõpetũt, nõ vř bona ratio. Præterea
tu dicis, ꝙ vbi condẽnatio variatur neceſſitate, talis varia
tio non facit actionẽ arbitrariã. Hoc vř euidenter falſũ.
10 Nã † ſi conuentus rei vend. non poſſit reſtituere rem, pp
dolũ ſuũ: iuratur cõtra eũ in litem, & ſi in infinitum iura
tum fuerit, fit condemnatio, & tñ ibi fit variatio pp neceſ
ſitatẽ, quia rẽ pſtare non poterat, & nemo negare poteſt,
quin rei vẽd. ſit arbitraria. ff. de rei vend. l. qui reſtituere.
verſi. ſi vero non poteſt. Præterea Pet. dicit, ꝙ ſi condem
natio augeatur extrinſecus, eſt actio arbitraria. Et ſic ſeq-
tur, ꝙ actio ex ſtipulatu ſit ſemper arbitraria, cum ibi ve-
niat intereſſe extrinſecum. ff. de verb. obl. l. liber homo.
§. fi. & condictio furtiua. ff. de condi. fur. l. 3. de fur. l. infi-
ciãdo. §. i. & actio legis Aquil. ff. ad l. Aqui. l. proinde. De
quibus nunq̃ hoc auditũ eſt. Licẽt autẽ in his mallẽ diſce
re, q̃ docere, tamen ex quo docentis officiũ recepi, quod
11 ſentio aperiam. Pro † euidentia debes ſcire, ꝙ ubi quis
tenetur ad aliquam rẽ certam, & extat, planũ eſt, ꝙ illa pe
titur, & fit executio in illa, ſi reus præſtare pt, & pars hoc
velit. Si vero pars actoris magis velit, põt petere, qđ æſti-
metur, & fiet condemnatio in æſtimatione, ſeu intereſſe
pp contumaciam rei. Si res non extat, tunc ſi actor eam
credat extare, vel non, certum eſt an extat vel non, tunc
res ipſa petitur, & fit cõdemnatio in æſtimatione. Et intel
lige, qñ, reus non fuit liberatus interitu ſpeciei, pp mo-
ram, dolũ, vel culpã. Et hoc ſi conſtat rem in proceſſu nõ
poſſe dari, vel reſtitui, quia forte reus de hoc excepit. Si
vero de hoc nõ conſtiterit in proceſſu, fit cõdemnatio in
ipſa re. Et ſi prius apparuerit eã non extare, nec in ea poſ-
ſe executionẽ fieri peruenitur ad æſtimationẽ. Si uero cõ
ſtet ab initio rẽ non extare, quãuis gl. & Dy. dicant, ꝙ res
dẽt peti, & cõdemnatio fieri in ęſtimatione. Ego poſt In-
no. credo verius, ꝙ poſſit agi, & debeat ad ęſtimationẽ,
ut de his ſatis ſcripſi in breuiario meo. C. de ſen. q̃ ꝓ eo,
quod intereſt proferuntur. Similiter ubi factũ eſt in obli
gatione, credo, ꝙ poſſit agi ad factũ. Et ſi pars in proceſ-
ſu dicat, nõ poſſe vel nolle facere, fit condẽnatio in inte
reſſe. Si vero in proceſſu non fiat mẽtio de hoc, ſed cum
fit executio, dicit ſe nolle, vel non poſſe facere, perueni-
tur ad intereſſe Et hoc vbi pars agit ad factum, ſi velit a-
gere ad intereſſe pt ab initio, vt ſcripſi in d. l. vnica. de ſen
12 ten. quæ pro eo. ubi opi. Doc. diuerſas recollegi. † Nunc
ergo quęramus, q̃ actiones ſunt arbitrariæ, quaſi ille text.
factus non eſſet. Et rñdeo cũ Imperatore, ꝙ iſtę, in quib.
arbitrio iudicis, &c. videamus ergo de ſingulis. dicit text.
d ſatisfaciat, vel rẽ reſtituat. Quæro nunquid d omnes a-
ctiones, in quibus agitur ad reſtituendũ, ſunt arbitrariæ?
Et ad hoc reſpondeo per pdicta, & dico, ꝙ omnes ſtricti
iuris, in quibus fit cõdẽnatio ad reſtituendum rẽ, ſunt ar-
bitrarię. Et ad hoc reſpondeo ꝑ pdicta, ſi reus non reſti-
tuat rẽ, ſicut cõdemnatus eſt, uel quia nolit, vel quia non
poſſit pp dolũ, vel culpã, & hic nullam actionẽ excipio,
nec interdictũ, & in hoc patronũ habeo Vlpianũ, q hoc
plenius dicit, q̃ poſſum ſcribere. ff. de rei vendicatione. l.
qui reſtituere. ver. ſi. quit incipit, hæc ſententia generalis.
Quinimo etiam officio iudicis, quod eſt loco actionis,
eſt arbitrariũ, quando per iſtud debet fieri reſtitutio rei,
quia forte ille, qui petit in integrũ reſtitui, ante rẽ poſſi-
debat, ut dixi ſupra eodẽ. §. rurſus. Nam ſi reus ad iuſſum
iudicis reſtituentis in integrum, non reſtituat rẽ, condẽ-
nabitur arbitrio iudicis. Et hoc intendit tex. ibi. In his. n.
& ſimilibus, uolens omnes actiones amplecti, in quibus
talis fit condemnatio. Nunquid † ergo oẽs actiones ſtri-
13 cti iuris, quę ad reſtitutionẽ cõpetunt ſunt arbitrariæ? di-
co, ꝙ non, actu, ſed aptitudine, nã ita demũ ſunt arbitra-
riæ ſi condemnatio fieret ad reſtituendũ, & reſtitutio nõ
fiat, ut hic dicitur. Vnde ſi reus rem habeat, & actor eli-
gat rẽ ei manu militari auferri, non eſt arbitraria actio, vt
l. qui reſtituere. ff. de rei vendicatione. uel ſi in proceſſu
conſtet, ꝙ res non extat, & fiat condemnatio in intereſſe,
tunc ſi ceſſat arbitrium, & hoc dicit Pau. expreſſe. ff. de do-
lo. l. arbitrio. §. nõ tñ. q recte gloſſat hunc tex. Nec mo-
ueat te, quòd gl. ibi not. qđ adhuc remanet arbitraria illo
ĉt caſu. Quia verũ eſt, ut intereſſe petitum æſtimetur ar-
bitratu iudicis. Sed nõ eſt arbitraria illo arbitratu, de quo
hic agitur, qui ſolum obtinet, qñ cõdẽnatus nõ reſtituit,
ut hic & ibi patet. Alioqui illa gl. eſſet Aurelianenſ. con-
tra textũ ſuũ, ſed credas, ꝙ gl. ſic intellexit. Videtur er-
go iſte articulus ſatis expeditus, qñ fit condemnatio ad
reſtituendũ. Sed ſequitur in tex. vel non exhibeat. Hunc
tex. intellige, ſicut ſtatim dixi, ſi fiat condemnatio, ꝙ exhi
beat, & non exhibeatur res. ff. de appel. l. creditor. §. iuſ-
ſus. & ſi agatur actione ad exhibendũ. Quid ſi agatur in-
terdicto de tab. exhiben. vel ex dicto quemadmo. teſta.
aper. qbus põt agi in ſuis caſibus, vt no. ff. ad exhib. l. 3. §.
ſi. vel officio ind. C. de eden. l. i. ff. de tut. & rat. diſtr. l. 1. §.
officio. vel act. ex teſtamen. q̃ qñq; cõpetit ad exhibendã
rem. C. de fide inſtrumen. l. contractus. & ibi no. ad leg.
14 Fal. l. ſi pdiorũ? † Rñdeo ꝙ hę oẽs ſunt actiones arbitra-
riæ. Cũ ratio ſe extẽdat ad hoc, quia reus iuſſus nõ exhi-
bet. Quid ergo ſi non ſit iuſſus, qa forte ab initio agiť ad
intereſſe poſt morã, vel in pceſſu, cõſtat ꝙ dolo, vel cul-
pa non poteſt exhibere, quo caſu fit condemnatio ad in-
tereſſe. ff. ad exhib. l. Celſus. §. idẽ Celſus. đ tab. exhib. l. lo
cũ. §. cõdẽnatio? Nõ credo, ꝙ hoc caſu ſint arbitrarię vt
dixi ſ. in realibus, & in pſonalibus, q̃ competunt ꝑ reſti-
tutionẽ rei, & per rationes ibi tactas. Sequitur in tex. vel
ſoluat.

ſoluat. Dicit gl. cum certo loco eſt ſoluendũ. Quid ergo
ſi alias ſoluere teneretur ſimpliciter, & nõ ſolueret? Vide
tur, q non ſit arbitraria p hanc gl. quæ hoc ſupponit ex-
preſſe, q pro hoc facit, quia tex. exẽplificauit de eo, quod
certo loco ꝓmiſſum eſt infra ver. in pſona, & ſic ſuppo-
nit, q aliæ nõ ſunt arbitrariæ. Quid ergo ſi promiſiſti mi
hi dare Stichum ex contractu innominato, & es dare cõ-
35 demnatus, & non das, conuertitur condemnatio † ad in-
tereſſe, nunquid eſt arbitraria? Non videretur poſſe red-
di bona ratio cur non ſit. Et idem in contractibus inno-
minatis, qñ condemnatus dare rẽ, quã debet in ſpecie, nõ
dat: vel ſi non poſsit dare, & hoc qñ agitur, & ſit condẽ-
natio ad ipſam rẽ. Secus ſi ab initio ageretur ad intereſſe,
ſeu ad æſtimationẽ, vel ſi fieret condemnatio in prima
ſnia ad intereſſe, & idẽ vr̃ dicendũ vbi fieri eſt obli. iuxta
illa, quæ dixi ſupra in euidẽtia, alias vr̃, q vix poſsint eui-
tari oppoſitiones ſ. factæ. Sed quid ſi quis ꝓmiſit dare pe-
cuniã? Rñdeo, ibi nõ vr̃, qđ varietur cõdẽnatio, & iõ nõ
vr̃, q poſsit eſſe actio arbitraria pro pecunia, & hoc, niſi
eſſet certo loco promiſſa. Nã tunc eſt arbitraria pro pe-
cunia. ff. de in litem iur. l. nummis. de eo quod cer. loc. l.
ideo. Vel niſi peteretur, ut ſpecies, quia iudicatur retro,
idẽ, qđ in ſpecie, ut dixi ſupra §. prox. Quid ſi ꝓmiſit da-
re quantitẽ, ut pote vinũ, bladũ, & condemnatus non ſol
uat? Dic idẽ, ſicut de pecunia, q condemnatio non varia
tur, ſemper. n. remanet principalis forma, & agitur ad vi-
nũ, vel bladum, licẽt petatur vltra quanti plurimi fuerũt.
36 ff. ſi cer. pet. l. vinũ. de triti. l. in hac. † Nã tale augmentũ
non facit actiunẽ arbitrariã, ut dicam infra proxi. Sed nũ
quid qñ certo loco ſoluẽdo promittitur, quod vel ex mu
tuo, vel ex teſtamẽto debetur: ſunt ſemper arbitrariç? Di
cas, q nõ, quia arbitriũ ceſſat, vbi petitur in loco, in quo
eſt ꝓmiſſum, quia ibi nulla fit variatio a forma obligatio
nis. Vnde ſi quis condemnatio augeatur pp fructus & in-
tereſſe, ſemper remanet principalis forma, ut patet ff. de
eo quod certo loco. l. quod ſi Epheſi. in prin. Et iõ tex. no-
tanter dicit hic, ſi alibi petatur, quia ſecus ſi in loco pro-
miſſo, ut iuxta gl. poſui. Et hoc qđ in hoc §. dicitur, habet
locũ indubitate, qñ promiſſum certo loco, alibi petitur,
& reus dicit ſe velle ſoluere in loco promiſſo, iuxta illa,
quæ notantur in l. qđ ſi Epheſi. §. 1. quia tunc condemnat
ad ſoluendũ ibi, & ibi ſi non ſoluat iuſſu iudicis, fit cõdẽ-
natio, &c. & in hoc concordat optime iſta litera. Sed qd
ſi una fiat condemnatio in loco, in quo non fuit promiſ-
ſum, quia forte non fuit per reũ oppoſitũ, q vellet in lo-
co, in quo promiſit ſoluere, quo caſu ſupponit d. §. inter-
dum. quod ſit cõdemnatio in petitis? tũc non viderent di-
ctæ actiones arbitrariæ p ea, q ſupra dicta ſunt, ergo ceſ-
ſat ratio, quæ hic redditur, niſi arbitrio iudicis ſatisfaciat,
&c. Et hoc vẽ verũ p §. ſupra ſępius alleg. ff. de dolo. l. ar-
bitrio. §. non tñ. Sed hoc non vr̃ de mẽte illius tituli. ff. de
eo quod certo lo. Nã lex notat illã actionẽ arbitrariam,
poſt ſimplicẽ morã. eo. tit. l. fi. Itẽ ille §. interdum ſuppo-
nit, q cauſaliter ſit cõdemnatio ad ſoluendũ in loco pro
miſſo, quia dicit interdũ. Et hoc ſentit hic gl. quæ incipit,
id eſt, bonitatẽ. & tũc actio dicit ſemper arbitraria. & ſic
hæc vr̃ contraria illis, quç dixi ſupra §. non tamẽ. Sed hoc
debes intelligere, ut ſ. dixi, quia qñ fit vna cõdẽnatio in a-
lio, & forma primæua obligationis hẽt, hçc actio põt di-
ci arbitraria, ſumendo large arbitrariã, ſed proprie ſumẽ
do, put ſumitur hic ſolũ arbit. dicitur, qñ arbitrio iudicis
non ſatis ſit. Et adeo peruenitur ad aliã condemnationẽ,
quã forma obligationis & petitionis habeat. Vnde de il-
lis vr̃ hic ſolũ loqui, alias non congruerent hæc exempla
de eo, qđ certo loco promittitur, dicto principali, qđ po
37 nitur in § an quibus. † Sed põt quęri. Glo. hic & vbique di-
cit, q tres actiones reſultant arbitrariæ, quũ debetur certo
loco, & addit quarta, videlicet de conſtituta, ut iuxta gl.
ſcripſi. Quęro, nunquid poſsit addi quinta, videlicet obli
gatio literarũ, ſeu actio ex ea reſultans? Verbi gratia, per
literas obligaſti te certo loco reddere centũ, quæ mutuo
recepiſti. Poteſt dici, q ſic, cum ſit eadem ratio, ſed pro

tanto nõ fuit nominata in Digeſtis, vbi plus agitur de hac
materia, quãm alibi, qa contractus literarum erat inco-
gnitus illo iure, vt dixi ſatis ſupra de obl. lite. vide ibi. Se-
quit poſt in tex. vel ex noxali cauſa ſeruum cedat. iſta eſt
antiqua grãmatica, dedo, dedis. Sed quærit quare, & quo
actio noxalis ſit arbitraria? glo. reddit vnã cauſam, & tex.
aliã. Gl. dicit, quod ideo dr̃ arbitraria, quia iudex arbitra-
18 tur, an reus liberetur dando pro noxa. vel non. † Text. di-
cit, quod iõ, quia niſi arbitrio iudicis dedat, condemna-
ri debet. Hæ tamen cauſç non uidẽtur ſe cõpati, quia cãſa
quç per gl. redditur, nõ conuenit cũ illo tex. Aliud eſt. n.
condemnare pro eo, quia rem pro noxa non dat, qđ text.
dicit, & aliud pro eo, quia ipſo ſciente, & non prohiben-
te cõmiſſum eſt delictũ. Vnde hoc, quod gl. dicit, nõ eſt,
niſi reprehendere tex. de ſufficienti cauſa. Pręterea gl. nõ
defendit tex. Nã iſte tex. non uidetur procedere, dicit. n.
ſi is cũ quo agitur, arbitrio iudicis, non det pro noxa, dẽt
19 condemnari. † ergo ſupponit, q prima cõdemnatio eſt,
q reus det pro noxa, & tamen iſtud falſum eſt, quia noxç
deditio non eſt in condemnatione, ſed in ſolutione. ff. de
re iud. l. miles. §. decem. & §. ar is qui alias incipit, is autẽ
qui. Vbi recte concluditur, q nunquam iubetur dare pro
noxa, ſed ſolũ eſt in eius facultate cõtra hunc tex. & hoc
apparet infra de noxa. in prin. Ad hoc põt dici, q iſte §. ꝓ-
cedit in caſu ſingulari, in quo agitur & concluditur ad
noxam, ſicut quãdo dñs conuenitur pro delicto vicarij.
ff. de noxa. l. ſi ex re. §. fi. de fur. l. ſi ſeruus autem. tunc. n. ſi
iuſſus fuerit dare pro noxa, & non dat, cõdẽnat. Sed iſtud
reſtringeret nimis hunc. §. Vnde vr̃, q debeat caſus quæ-
ri, & reperiri, quo dominus iuſſus non uult dare pro no-
xa, iudicis arbitrio, quia in hoc caſu loquitur iſte §. Pro-
pter quod uideretur poſſe dici, q q agit noxali dẽt agere,
ut appareat, q ꝓ noxa agit. ff. de noxa. l. in delictis. §. dire-
cta. Et ex hoc poſſunt diuerſi proceſſus fieri. Nã ſi iudex
uult, põt ante litiam partẽ reã interrogare, an vult dare ꝓ
noxa. Si dixerit, q ſic. & iudex pcepit, q det, & nõ dat,
fit condẽnatio in pecunia. Et hoc uult dicere iſte text. &
hoc caſu hæc actio eſt arbitraria. Si aũt iudex procedat ad
condẽnationem pecuniarum, ſtatim abſque alio iuſſu,
non eſt arbitraria illo arbitrio, de quo hic tractatur, vide
licet quia arbitrio iudicis non noxæ dat. Sed bene verum
eſt, q cadit arbitrium iudicis in his, q gl. dicit, & in mul-
tis aliis, quç poſſunt cadere in proceſſu. Sed illa non fa-
ciunt arbitrariam illo arbitratu, de quo loquitur hic. &
20 ita vr̃ poſſe intelligi iſte §. † Sed pro Deo, dic mihi tota
iſta materia clamat, q in his arbitrariis fit condemnatio
ſm qđ iudici vr̃ ex bono & ęquo ſm rei naturam, niſi ar-
bitrio iudicis ſatisfiat. Quęro, nunquid ſint duæ inſtãtiç?
& nunquid ſit neceſſe offerre libellũ in ſecunda, ſicut in
prima, & an ferrentur duæ ſentẽtiç? gl. vult dicere, q fe-
rantur duæ ſniæ, & p conſequens fiant duo proceſſus ad
inſtar act. principalis, & act. iudicati. ff. de re iud. l. miles.
§. fi. iſta quæſtio non eſt noua. Specu. mouet eam de iureiur.
verſi. ſed nunquid. & determinat, q non ſit opus nouo li-
bello, nec nouo proceſſu. Quid ergo actor veniet ad iudi
cem & dicet. Dñe vos condemnaſtis, vel pręcepiſtis tali,
q reſtituat, ſoluat, & exhibeat, vel noxæ dedat talẽ rẽ, hoc
facere recuſat. Pero & veſtrum officium imploro, q ex
quo non poteſt, uel nõ uult parere uobis, vos vocetis eũ,
& faciatis mihi ſatisfieri de damno, & oĩ intereſſe. & hoc
iudex dẽt facere, & rẽ ęſtimare, & in eo, qđ æſtimauerit
condemnare. Et vr̃ duplex ſnia. & quicquid ſit, vltima vi-
21 deretur principalior, & de vltima fit executio. † Vñ text.
vocat hic primam arbitrium, in ſecunda dicit condẽna-
ri, ut hic in ver. in quibus. ſupponendo, q ſecunda ſit ve-
ra condemnatio, & alibi uocet primam, iuſſum. ff. de ap-
pel. l. creditor. §. iuſſus. Sed hoc intellige, ubi reus ſtatim
confeſſus fuit, & fuit ſibi factũ pceptũ de reſtituendo, ſol-
uẽdo, vel exhibẽdo: iuxta l. ſi debitor. ff. de iud. tũc. n. pri-
ma eſt iuſſus. Sed ſi eſſet cognitũ plene de negotio, & pri
ma ſnia eẽt lata ſup petitione partibus auditis plene, & p
proceſſum, tũc primã eſſet vere definitiua, quæ finẽ con-

trouerſiæ imponeret, ut apparet in l. q reſtituere. vbi fuit declaratum pro actore, & reus fuit condemnatus ad reſtituendũ. Vnde illa eſt vera definitiua, quę finem controuerſiæ impon t. ff. de re iud. l. i. Illud tamen caue, quia qñque fertur vna ſententia tm̃, & valet, quando ante ſententiam apparet processum, quod reus rem præſtare nõ vult, uel non poteſt, vt ſatis in ſuperioribus dixi. Et ita poteſt intelligi. qđ ſcripſi de actione, quod metus cauſa ſupra
22 eo. §. omnes. verſi. quadrupli. † Quæro vltimo quis ſit effectus, an actiones ſint arbitrarię, vel nõ: & cur ſup hoc tantum laborauimus? Certe effectus eſt magnus, ſi gl. verum dicant. dicunt. n. ꝙ in arbitrariis iuratur in litẽ. Iſte eſt maximus effectus, & no. ff. de in litem iur. l. in actionibus. & hic. Sed hoc nõ probatur aliqua lege, ſed tota die allegatur ad hoc iſte §. & tamen nihil facit, imo videreť potius ad contrarium. Dicit enim, ꝙ permittitur iudici, ſecundum cuiuſcunque rei naturam æſtimare, &c. Et ita ſupponitur, ꝙ non iuratur in litem, quia tunc nil æſtimaret, ſed iuramẽtum ſequeretur, vel ſi æſtimaret, nõ ſequeretur rei naturam, nec verum pretium, ſed ſingulare intereſſe, iuxta illa, quæ legũtur ff. de in lit. iuran. l. videamus. §. ſi. cum l. ſeq. & ſequen. Pręterea hoc non eſt verum indiſtincte, ꝙ iuretur in litẽ in arbitrariis, quia qñ certo lo-
23 promittitur, † eſt actio arbitraria, ut hic patet. Conſtat autem, ꝙ qñ certo loco promittitur, non iuratur in litẽ, quia ſi in litem iuraretur, ueniret ſingulare intereſſe, & tamen conſtat, ꝙ non venit, niſi cõmune, ut ff. de eo qđ certo loco. l. iii. §. nunc de officio. Et not. in §. fi. eiuſdẽ l. non eſt ergo verũ, ꝙ in omnibus arbitrariis iuretur in litẽ. Ad hoc pt dici, ꝙ in omnibus realibus iuretur in litẽ, & omnes ſunt arbitrariæ. Et hoc quando per contumaciam vel dolũ rem non reſtituit. Et hoc eſt expreſſum ff. de in lit. iur. l. in actionibus. & ff. de rei vendi. l. q reſtituere. ff. ſi ſer. ven. l. harũ. & l. egi. ff. de pig. l. ſi fundum. & idẽ in actionibus ad exhibendũ, ut d. l. in actionibus. & ff. ad exhiben. l. iij. §. ii. & idem credo in veris arbitrariis, de q̄bus hic loquitur, qñ per cõtumaciam iudicis arbitrio nõ ſatisfit, ut l. arbitrio. ff. de dolo. & ff. finium reg. l. iij. §. ſi dicantur. & idẽ forte, ſi per dolum, ut no. ff. de in lit. iuran. l. nũmis. Sed obſt. ff. ne vis fiat ei, qui in poſſ. miſſus eſt. l. n. §. hæc verba. de aqua plu. arc. l. ſi tertius. §. ſi. vide ſ. de ver
24 bo. obl. §. ſi. ubi ſatis ſcripſi. Itẽ nec obſt. iſte §. in quo † dicit ſecundum naturam rei ęſtimatę. & ita ſupponitur, ꝙ non iuretur in litem, ut magis declaraui, quia loquitur de illa æſtimatione, de qua ſic loquitur ff. de in lit. iur. l. videamus. §. iurare. quæ eſt ſecundum rei naturam, licèt nõ ſecundum verum pretium, ut dixi. Hic poſſet tractari materia de off. iud. de qua vide pleniſſime, & ornatiſſime, pluſquam ego ſcribere poſſem, in Spec. de off. iudi. vbi reperies ad ſatietatem. & vide infra de offi. iud.

a *Adno.* Præterea actiones arbitrariæ ideo dictæ ſunt, quia mere in arbitrio iudicis ſunt, & ſunt tam reales, quam perſonales. Ang. & diuide hunc §. ſecundum eum.

b Stricti iuris. Hanc opi. ſequuntur cõmuniter Doc. ut ibi per Ang. in ii. col. circa ſi. ver. in ea gl. in ſi. item Ang. hic in i. col. ver ad euidentiam ponit hic, quę dicatur actio arbitraris, & deducit vſque prope finem ii. col.

c Condemnare habet. An autem, & quomodo iudex teneatur interponere officiũ ſuũ, ẽt non petitũ, vide diſtinctionẽ Ange. hic in xxiiii. col. poſt me. in ver. in gl. ſatisfieri.

d Quæro nunquid. De hoc d. Iaſ. hic in vi. col. poſt Io. Fabri in additione, quæ incipit, tu vltra ſcribentes.

1 *Incerto quando agere liceat. 13. 14.*
2 *Actio certorum certa ſit.*
3 *Acceſſiones non ſpecificandæ.*
4 *§. Item ſciendum. ſenſus.*
5 *Intereſſe æſtimandum.*
6 *Tollendi ius ſpecificandum.*
7 *Vniverſum an ſpecificandum. 9. 10.*
8 *Certum iurandum.*
11 *Incerto proceſſum non uitiari qui accipiendum.*
12 *Sententia qui certificanda.*
15 *§. Curare explicari.*
16 *Sententia quando non referendus.*
17 *Totum parte quęris.*
18 *Expenſę qui adiudicandæ.*

a Curare a autem debet iudex. Iſtę §. tangit practicã, & loquitur generaliter de omnibus actionibus, dãdo inſtructionẽ iudici, quõ debeat iudicare. In quo poteſt ſic poni caſus. Dñe Imperator, ego paulo ante audiui, ꝙ iudex de bono & æquo dẽt ęſtimare quemadmodum actori ſatisfieri dẽat. Dicatis mihi, nunquid debet æſtimationẽ certam exprimere, & declarare? Reſpondet Imperator, ꝙ iudex curare dẽt, ut omnino, &c. pſequere text. Glo. huiuſmodi §. ſunt ſatis planæ, quarũ effectus patebit per infraſcripta. Oppo. tex. dicit, ꝙ (quantũ eſt poſſibile) iudex debet certam ferre ſententiã. ſupponitur ergo, ꝙ ſi nõ ſit poſſibile, feret incertam, & quod ualebit, & tñ cõſtat, qđ ſnĩa incerta nõ tenet. ff. de re iud. l. in ſentẽtiis. C. de ſen. q̃ ſine cer. quan. l. iii. Itẽ opponitur hic, dr̃ ꝙ iudex dẽt curare, qđ certã ferat ſniam, ẽt ſi de incerta quantitate apud eũ actum ſit, & ita ſupponit, qđ petitio incerta admittẽ. Cuius contrariũ patet ff. de rei uen. l. ſi in rem. de poſi. l. i. §. ſi qs argentũ. de iniuriis. l. ptor edixit. Ad hoc qđ iſta videas, & p conſequẽs intellectũ huius §. q ex his pẽdet, pposteremus ordinẽ tex. examinãdo. Primo an pe-
b titio incerta admittatur, b & qñ? Et vr̃, qđ petitio incerta dẽat admitti. ff. de rei ven. l. quę de tota. §. ſi. C. an exce. l. ſi. j. proœ. §. Super hoc eſt aduertendũ, quia interdũ cõtrahitur obligatio ad incertum, interdũ ad certum, ut patet ff. de verb. obl. l. ſtipulationũ quędã. cũ l. ſeq. In primo
1 caſu, † ſi ſit talis incertitudo, q̃ non uitiet obligationem, admittitur petitio incerta iuxta naturam obligationis, vt ſi promiſiſti hominẽ in genere, uel duo alternatiue, vel ſi conſtituiſti, mihi aliquam ſeruitutẽ incertã, ut vſũ in tuo nemore ad oẽs meas neceſſitates. Et in multis aliis exemplis de q̄bus ff. de verbo. obl. l. ubi aũt. per totã l. quia niſi ageretur, ſm naturã obligationis, actor ſuccũberet, ut in-
2 fra proœ. §. ver. hic aũt. † Sed ſi obligatio continet certũ, vel res pro qua agitur eſt certa, tunc obtinet, ꝙ petitio debet eſſe certa, ut d. l. ſi in rem. Vnde tñ verum eſt, qđ ẽt illo caſu incerta petitio admittitur ex cauſa, qñ certificari non põt, ut l. q̃ de tota. §. ſi. de fur. l. in actione. & hoc in ſingularibus actio. in vniuerſalibus & generalibus res nõ ſpecificatur, & hoc intendit gl. & plenius ff. de eden. l. i.
3 Quid † ergo, c ſi quis petat caſtrũ, vel villam cum ſuis
c iuribus & pertinen. nunquid debet iura illa, & pertinentias ſpecificare? Videtur, qđ ſic, qa rei vendi. eſt actio ſingularis, vt d. l. ſi in rẽ. Poteſt dici, ꝙ non, qa illa petuntur tanq̃ acceſſoria. Vnde de acceſſoria nõ habẽt in libello ſpecificari, extra de excep. c. cũ venerabilis. de reſti. ſpolia. c. ad ſedẽ. Quid ſi qs petat fructus, uel expẽſas, nunqd dẽt declarare quãtitatẽ eorũ? Doct. iur. cano. dicũt ꝙ nõ, ſi petantur acceſſorie, ut no. Inn. de lib. obla. c. ſignificantibus. Sed cõtra hoc vr̃ expreſſe ff. de ædil. l. edict. §. item
4 ſciendũ. in ſi. ibi cũ dicit, † niſi fuerint nominatim iniuncta, & loquitur de acceſſoriis, ſed dic nominatim iniũcta, id eſt expreſſe petita, nõ autẽ ſpecificata. Nec de hoc intẽdit ſm materiam, tñ iudex bene faceret, ſi faceret ſpecificari, parte rea hæc petente, ſi poſſint ſpecificari p actorẽ & hoc de fructibus perceptis ante lit. conteſt. Futuros. n. non poſſet æſtimare, cũ non ſciat, qui erunt, nec quantũ
d lis durabit. Sed. d ſi agitur ad intereſſe, nunquid quantitas dẽt certificari, & declarari? Gl. hic ſentit, ꝙ nõ, in gl. qñ alia res. Idem gl. finalis alibi dicit, ꝙ intereſſe petit pro certi condictione. ff. ſi cer. per. l. certi condictio. Et ita ſupponit, ꝙ certa quãtitas dẽt peti. Pro prima opi. vr̃ quaſi expreſſum ff. ſi quis in ius uoc. non ie. l. ſi. de arbit. l. diẽ proferre. §. ſi. ff. de verb. oblig. l. ſi pœnam. in ſi. eod. titu. l. liber homo. §. ſi. in quibus videtur concludi intereſſe incertum peti. quod gl. ubique ſic intelligit, videlicet, ꝙ petitur incertũ, tamen poſt certificatur in proceſſu. Petr. de Bellapertic. qui parũ, aut nihil aliud dicit hic, videtur tenere, quòd ubi intereſſe petitur principaliter, & præte-

ritum

titum, q debet ęſtimari, & certa quantitas peti. ſed vbi pe
titur acceſſoriè, vel futurum, non. Verbi gratia, ſi pmiſi-
ſti factũ, & non feciſti, poteſt agi ad intereſſe, ut l. ſi quis
5 ab alio. §. ſi. ff. de re iud. Tale † intereſſe petitur principali
ter. & dēt æſtimari in libello, ut ſi dediſti damnũ, & ago
actione legis Aquiliæ, & multis aliis actionibus, quæ ad
intereſſe dantur. Sed acceſſorie petitur, qñ agitur princi-
paliter ad rẽ, & nihilominus petitur intereſſe propter mo
ram, vt in actione ex empt. & certi cõdict. ex mutuo. tũc
ſufficit certificari in proceſſu, & maxime, qñ debetur ex
mora, cũ tunc non poſsit certificari cũ creſcat vſque ad
ſententiam. quinimo vſque ad executionem quandoque.
vide ff. de tritic. l. in hac. ff. ſi cert. pet. l. vinũ. Et q dēat in-
tereſſe æſtimari, quãdo principaliter petitur, idem Pet. p
bat, quia illud intereſſe eſt præteritum, & pterita ſunt cer
ta ſupra de verb. oblig. §. conditiones. & ſic quaſi certum
petendum. Pro hac opinione facit ff. de verb. obl. l. ſtipu
lationes non diuiduntur. in fine tertii reſponſi, ibi, iuxta
æſtimationẽ facti dandum eſſe petitionẽ. Negandũ tamẽ
non eſt, quin ex iſta cauſa admittatur ſine certificatione
cũ iuramento, & vbi principaliter petitur, vt dictũ eſt ſu-
6 pra & hanc opi. amplectitur conſuetudo. † Quid ſi quis
e petat ſubiectionẽ, vel ius talliandi, vel aliquid ius ge-
neraliter, ſub aliqua villa, nũ quid oportet ſpecificare ſin
gula? vr̃ q ſic. Quia cõfeſſoria ẽ actio ſingularis, & ſic nõ
datur pro tali vniuerſitate, vel generalitate. Sed oportet
ſingula ſpecificari. verius videretur contra, vnde credo,
q vbicunq; agitur de vnico actu faciendo, vel declaran-
do, q illud ius poſsit peti per actionẽ ſingularẽ vniuerſa
liter, vel gñaliter, ſm formam obligationis, vel rei natu-
ram. Sed vbi cõcludit p modũ principalis ad dandũ, uel
reſtituendũ rẽ, vel ſummam ſingularẽ, tunc illa eſt certi-
ficanda, & ſpecificãda. Verbi gratia, peto declarari, q ful
lones, vel carnifices talis villæ in ſuo nouo ingreſſu dẽnt
mihi talliã, ſm facultates ſuas, vel q ſint iuſticiabiles mei,
talis petitio admittit, quia certũ petitur, videlicet declara
tio talis iuris, & hoc eſt clarũ & certũ. Idcirco nihil aliud
habeo declarare illi contra quẽ ago, q forte me turbat,
ſeu impedit vti iure illo. Sed ſi peterẽ mihi aliquid dari,
vel reſtitui ab illo, contra quem ago, tunc debeo decla-
rare, & certũ dicere. Verbi gratia, dico contra vnũ de car-
nificibus alicuius villæ, q carnifices noui, dẽnt mihi in
nouo ingreſſu, talliã ſm facultates ſuas, & q ipſe eſt car-
nifex nouus, quare peto talliam ab eo mihi dari. Sine du
bio ego credo, qđ debeo dicere quantũ peto pro tallia,
vt poſsit deliberare, an tallia ſit ſm facultates ſuas, quia
hoc caſu tallia petitur principaliter. & hoc argumento p
dictorũ. Quid ſi non petitur principaliter, ſed in cõſequẽ
tiã. Verbi gratia, ago cõtra Titium, dicẽs me habere tale
ius ſeruitutis ſuper ipſo, qđ peto declarari, & hoc decla-
rato, peto p officiũ ipſum cogi ad pſtandum talliã ſm fa-
cultatẽ ſuam, nunquid procedit talis petitio? Videretur,
q ſic, p pdicta, quia ipſa tallia per modũ acceſſorij petit.
declaratio nãque eſt principalis concluſio in reali, ut ſa-
tis dictũ eſt s. eod. §. omniũ. & §. æque. & ſic reſiduum ve-
nit acceſſorie per officiũ iudicis, vt ibi, & facit bene. C.
in qbus cau. col. i. lib. xi. Sed huic obſtat, quia in rei vendi
catione declaratio eſt concluſio principalis, & rei reſti-
tutio venit per officium iudicis, vt l. qui reſtituere. ff. de
rei vẽd. & tñ in rei vend. res, quæ venit p modũ acceſſo-
rij, dr̃ deſignari, vt l. ſi in rẽ. eo. tit. Sed ad hoc põt reſpon
deri, q res deſignatur in rei vendicatione, quia alias non
poſſet deſignari dominiũ, pro quo agitur, quod in re inſi-
det, nec ipſa eſt principalis agendi, ſed hæc cauſa agendi
bñ patet abſque deſignatione ſummæ. Vnde in hoc ad-
uerte, quia res ſuper qua principalis intentio, & cõclu-
ſio fundatur, eſt deſignanda, ſicut in titulo quæſtionis no
ſtræ, deſignat villa, ſeu caſtrũ. Et hoc deſignato, nõ opor-
tet deſignari id quod venit acceſſorie, ſed ſi principale &
acceſſoriũ ſint idẽ, vel vnum, non põt deſignari, ſine alio,
tunc illud deſignandũ eſt, ſicut ſi agam pro ſeruitute iti-
neris, debita a tali fundo, oportet deſignari fundum, nec

eſt diuerſum in rei vendicatione, & confeſſoria, quo ad
7 hoc. † Sed quid ſi ago contra Titium, dicens, q vendidit,
vel donauit, vel legauit mihi, quicquid hẽt in tali villa,
vel bona, quæ obuenerunt ſibi a tali, nunquid procedit
libellus? vel an oportet, q declarẽ, & ſpecificẽ bona illa
ſingulariter? Vr̃, q non debeam ſpecificare in libello, qa
forma obligationis eſt talis: & ſic ſufficit ita petere, per
ea q̃ hic notantur, & quę ſupra dicta ſunt. Et hoc vr̃ tene-
re Spe. in tit. de lib. conceptione. §. iam nũc. item de plu-
ſibus. & §. iuxta. ver. item nn. de actio. ſ. n peti. §. n. verſic.
quid ſi peto. Pro quo facit ff. de lega. iii. l. vxorem. §. lega-
uerat. Quia quodammodo videtur certa demonſtratio, &
ita habetur pro deſignatione ff. de oper. noui nuntiatio-
ne. l. de pupillo. §. qui nuntiat. Et pro hoc facit. ff. de rei uẽ
di. l. ſi in rem. l. ſi. ubi admittitur petitio ſerui, quę fuit ex
tali hæreditate. In contrarium videtur, quia libellus cer
tus eſſe debet, ut per eũ reus poſsit inſtrui, an contende-
re, uel cedere debeat. Vnde cũ ex iſto non poſsit inſtrui,
non eſt admittendus. Solutio, ſatis uidetur admittẽdus cõ
tra illum, qui contraxit, & eſt ratio, quia libellus datur,
ne reus poſsit certificari, &c. Nunc reus dẽt eſſe certus
magis, q̃ ego de his quæ ſibi obueniunt, vel quæ habet in
8 tali loco, quare &c. † Sed contra tertium, contra quẽ agi
tur reali, nõ videtur admittendus. quia ceſſat prædicta ra-
tio. Vnde ſi admitterem, cum difficultate admitterẽ. In
incaſu tamen, quo non poſſet melius declarare, & quic-
quid ſit in iuramento, oportet, q ſit certus, quia alias nõ
poſſet iurare, q reus poſsideret, nec q ipſe ſit dñs, q̃ opor
tet ipſum iurare, quia illa ſunt de fundamento petitio-
f nis. Sed quid, ſi quis petat obedientiam, & ſubiectio-
nẽ ſibi adiudicari ſuper hominibus certæ villæ, & illa, q
ſubiecti facere debent ſuo domino iuſticiario, nunquid il
la debet declarare? Videtur q ſic, quia illa non ſunt cer-
ta. Sed ſatis poteſt dici, q ſufficit declarare in articulis. ex
tra de preſcri. c. auditis. quia talis obedientia cenſetur u-
num corpus plures ſpecies ſub ſe continens. Vnde ſuffi-
cit totum corpus petere, ſicut ſufficit petere gregem. ff.
de rei vendicatione. l. i. §. fin. & l. vendicatio, non ut gre-
gis. & hoc ſi certum ſit de conſuetudine, uel de iure, qđ
verbum importat. alias ſi eſſet dubium, non videtur cur
9 non eſſet opus declaratione. † Sed quæritur vltra, certũ
eſt, q vniuerſitas iuris non poteſt peti per actionẽ realẽ,
ſed an per perſonalẽ? Non uidetur ſed ſingulares res sũt
petendæ. ff. de hęre. vend. l. qui filii. §. ii. C. de hęre. uendi.
l. qui tibi. Contrarium eſt expreſſum, quia hæreditas peti-
tur per actionem ex teſtamento. C. ad Treb. l. & ſine ſcri
ptura. ff. de fideicõ. hære. per l. ſi. §. i. cum notatis. & p a-
ctionẽ ex ſtipulatu. ff. ad Treb. l. facta. §. i. Vnde videt ve-
rum, q aut hęreditas tota poſsit peti, & tunc res non dr̃ ſi
gnatur, aut etiam ſingulares res, & tunc eas deſignari o-
portet, ut no. ff. ad Treb. l. reſtituta. in prin. Quęritur vltra
10 quid † ſi obligaſti oĩa bona tua mihi ago hypothecaria,
ut ea mihi dimittas, nunquid poſſum, ſine ulla expreſsio-
ne, uel an habeo exprimere ſingula? vr̃, q habeam expri-
mere, qa hypot. eſt actio ſingularis, in qua neceſſe eſt res
exprimi, ut ſupra dixi. Pręterea, iſta omnia bona impor-
tant uniuerſitatẽ iuris. ff. ad Treb. l. nam quod. §. ſi. cum l.
ſeq. & vniuerſitas iuris non põt peti per actionem realẽ,
ut l. uendicio. s. alleg. In contrarium videtur, q quamuis
hypotheca ſit realis, tñ fundatur, & cauſatur ex nuda cõ-
uentione & obligatione, ut ſatis dixi s. eo. §. itẽ Seruiana.
Ex quo ergo talis obligatio admittit, cur nõ talis petitio?
vr̃, q imo talis petitio admittit incerta, ubi obligatio eſt
incerta, vt dixi in ſuperioribus. Pręterea hypoth. cõpetit
pro fideicõmiſſo vniuerſali. C. cõmunia de leg. l. i. & ij.
Pręterea ceſsio bonorũ vniuerſalis admittitur, cur nõ
dimiſsio bonorũ poſ. quæ per hypothecã uocatur? & ſi talẽ
libellum reciperem, ego reciperem eũ contra obligatẽ,
non contra tertiũ poſſeſſorem, per ea quę dixi s. in qua ſt.
ſed ad quid ago? de hoc ſcripſi ſupra de acquiſ. per arrog.
11 §. i. † No. q licẽt petitio incerta non debeat admitti, ſi tñ
admiſſa fuerit, nõ vitiat proceſſus: verum eſt, q debet de-

elarari in quacunq; parte proceſſus, ſi hoc requiratur. C.
de an.excep.l.ſi.vbi erat incertiſsima. & tñ proceſſus te-
net: aliàs non operaretur interruptionem, vt ibi ſcripſi,
& debet fieri pronuntiatio, eatra de ſen.& re indi. c. cum
Bertholdus.de reſcrip.c.cũ dilecta.de ord.cog.c. cũ dile
ctus.de cap.mo.c.dilectus, per Doc.& per Inno. eatra de
ſepul.c.certificati.in gl.diuerſitatibus.Ex his apparet quo
modo agitur de incerta quantitate, vel re. Reſtat videre
quomodo ſententiandũ ſit. & in hoc ſtat intellectus hu-
ius §.& glo.ſuper quo ſciendum, ꝙ aut quæritur quomo
do ſententiandũ ſuper principali, aut quomodo ſuper ac
ceſſorio. ſi ſuper principali, tunc aut petitio continet cer-
12 tam, & deſignatam quantitatẽ, vel rem, aut incertã.† Pri
mo caſu, certum eſt, ꝙ ſententia dẽt eſſe certa, vel ꝑ deſi
gnationem rei, vel quantitatis, vel per certã relationem,
vel demonſtrationem, vt condemno te in petitum: & ſic
intellige C.de ſen.quæ ſine certa quant.l.i.& ij.de re iud.
l.in ſententiis.& hoc dicit iſte §.curare debet, &c.& adeo
curare, qa non valebit ſententia, niſi ſic curauerit & fece
rit.C.de ſen.quę ſine cer.quan.l.pen.& ſi. Quid ſi condẽ-
net reũ, in his, quę ex actis apparebit eũ debere, nun-
quid valet ſententia? Videtur, ꝙ ſic, quia hoc apparebit
ꝑ proceſsũ, ut d.l.in ſententiis.ff.de ma.te.l.nominatum,
& ꝓ hoc vr̃ eatra de excep.c.cũ venerabilis.& hoc vide
tur tenere ibi Inn.ſed gl.videtur notare contra. C.de ſen
ten.q̃ ſine cer.quan.l.pen.pro qua facit, quia acta & atte-
ſtationes, ut plurimũ ſunt dubiæ, iõ oportet ſententiã de-
clarare. Põt dici, ꝙ non valet in prædictis terminis. Sed
ſi diceret, condemno te in quantitate contenta in inſtrõ
producto ꝑ actorẽ, vel ꝑ teſtes in ea concordantes, cre-
do, ꝙ valeret, quia refert ſe ad quid certum, & clarum per
d.l.in ſentẽtijs. caueat tñ iudex, ꝙ ſup toto iudicet, vt in-
fra dicetur.Secundo caſu, qñ petitio continet incertum;
Tunc aut de natura obligationis, ſeu rei, ad quam conclu
ditur, nulla eſt certificatio facienda, & tunc valet ſñia, ita
in certa, ſicut eſt petitio. Verbi gratia, qñ petitur homo ꝓ
miſſus in gñe, vel alternatiue, natura obligationis & rei,
quæ petitur, hẽt, vt petatur incertũ, nec certificandũ in ꝓ
ceſſu, imo caderet, ſi certũ peteret infra proœ. §. verſicu.
huic autẽ. iõ iudex non hẽt curare, ꝙ certam ferat ſenten
tiã, vt hic no. Exemplum aũt tertium, quod glo. ponit, vi-
delicet, qñ agitur noxali, non placet, quia ibi poteſt ferri
certa ſñia, vt videbis infra de off.iud.§.i.ff.de re ind. l. mi
les.§.i.Sed potes ponere alia exempla, ſi ꝓmiſiſti me ſer-
uare indemnem aduerſus rempubl. vel aduerſus aliquẽ,
cui teneri poſſem, forte ex adminiſtratione, vel aliàs, iſto
enim caſu, ſi ago ut condemneris ad me ſeruandũ indem
nem, valet ſñiam. C.de ſentẽ. quæ ſine cer.quan.l. ii, qa ni
hil aliud petebatur. Sed ſi peterem damna, vel aliquid a-
liud, qa non ſeruabat indẽnis, ſecus eſſet. Nã illud debe-
ret declarari in libello, & in ſñis, vt ſupra dixi in materia
petitio. Itẽ potes ponere plura exempla, ſi petam proceſ-
ſus factos tali tpe contra me, nullos declarari, pro eo, qa
iudex excõicatus erat, uel quia abſens. extra de poſtul.p̃-
la.c.tanta.de dol.& contu.c.veritatis.vel ſi petam ius epi
ſcopale, vel iuſtitiarius iura, quę iuſtitiario debentur, vel
aliquem eſſe talliabilem de uoluntate.extra de ſent. exc.
c.cũ veniſſent.de procur.c.auditis. de appe. c. bonę.& in
illo talium caſuum habet locũ iſte §. Item nec vniuerſali
actione, quando vniuerſaliter agitur ff. ſi pars hęred. pet.
l.non poſſumus. ſi aũt ꝓ certa re, tunc eſſet illa declaran
da, ut ad reſtõnem illius concludatur. Nam res ſingula-
ris põt peti per actionẽ vniuerſalẽ, & tanq̃ ſingularis, ut
ſupra dixi. ſi tñ concluderetur vniuerſaliter contra illũ,
qui unam rem tenet, & diceretur eum tenere hæredita-
tem, nihil haberet ſpecificare actor, niſi in executione, &
ſic nec iudex. & uide extra de off.ordi.c. cõquerente. nec
13 hẽt locũ noſter §.† Quid in actionibus generalibus, ſicut
tutelæ, pro ſocio? Credo, ꝙ ſicut petitio generalis, & in-
certo admittitur, qđ ſñia generalis valeret. ſi.n.petitio cõ
tineat, quòd compellatur reddere rationem de admini-
ſtratione, ſufficere debet, ꝙ ad hoc reus condemnetur,
ſed poſtea debeat dari arbiter, qui ſingula diſcutiat, & iu
dici referat, & corã illo ſpecificabitur ꝑ articulos ff.de cõ
di.& demon.l.ſi cui.de iud.l. vix. §. itẽ arctioris. in argu.
& tunc iudex certam proferet ſñiam, & in certa ſumma
condemnabit. Et hoc caſu obtinet iſte §. quia quamuis de
incerta q̃titate actũ ab initio fuerit, nihilominus curare
dẽt, ꝙ certam ferat ſñiam negotio (ut præmittitur) exa-
minato. & facit ff.famil. ercis. item. Labeo. §. item fami-
14 liæ.ver.ſed u. In tertio caſu, quando fuit petitio incerta
de natura tñ rei, uel obligationis eſſet certificanda, verũ-
tamen fuit incerta admiſſa, vel de voluntate partiũ, uel
aliàs, quia certificari non poterat, quo caſu admittitur,
ut ſupra dictum eſt, tunc proprie habet locum iſte §. ꝙ
iudex habet curare, ut certam ferat ſententiam, quamuis
de incerta quantitate, vel re actum fuerit, ut l. q̃ de tota.
§.incerta.ff.de rei vendica.& l.in furti.ff.de fur.

Sed quid, ſi non poſſet iudex certificare, quia forte te-
ſtes non declarant rem, vel quantitatẽ, ſicut nec actor, qd
faciet? Videtur, ꝙ nihilominus pronuntiare dẽt, qa text.
dicit. quantum eſt poſsibile, certam ſñiam proferat. Et
ſic ſupponit, imo expreſſe dicit, ꝙ ei proferat, ſaltẽ qua-
lem poterit. Iſtud non uidetur de mente iurium, quæ uo-
lunt ſententiam certam ferri, vnde iſtud poſsibile non ſo
nat, ꝙ det eam incertam, ſed, ꝙ eam reddat certam quã
tum plus poterit. V.g. petebas centum libras, non decla-
rabas monetam, iudex in ſua ſñia debet eam declarare,
vel petebas legatũ, ſaluo eo, quod eſt per l.Fal.detrah.iu
15 dex dẽt declarare hoc quantũ † eſt ſibi poſsibile, ſi autẽ
non ſit poſsibile, tunc debet abſoluere reum, quia actor
non probat. Verbi gratia, tu petis unum ſcyphum, quem
mihi commodaſti, vel penes me depoſuiſti, non dixiſti
pondus, quia neſciebas, nec teſtes declarant, quid fiet?
Videtur, ꝙ debes ſuccumbere, quia quamuis admittatur
libellus cum iuramẽto, nihilominus oportet probare põ
dus ante ſñiam, ut notatur in d.l.in furti.ff. depoſiti. l. i. §.
ſi quis argentum. cum igitur non probes ſuccũbis. & hoc
niſi in actionibus, & caſibus, quibus ex dolo iuratur de q
bus dixi ſupra §. præterea. quia tunc cum iuramento ſit
condemnatio incerta. Sed quid ſi uterque probat ęquali-
ter, nec conſtat quis eſt actor, nec quis eſt reus? Reſpon-
16 ſio, iudex in dubio † nõ ferret ſñiam, ut cõ ſueuit notari.
C.uti poſsi.l.i.extra de prob.c.licet. iſte tñ caſus vix oc-
currit, qa vix eſt, quin ſciatur, qs actor, quis reus. & qd ꝓ
batur, uel non, ut ibi ſcripſi, & in omnibus põt ꝓcedi ad
qõnes, eatra de depoſ.c.i.& de hoc infra de interdi. § re-
tinendę. Sed quid. ſi qs petat oẽ imperiũ in aliqua villa,
vel territorio, facit articulos ſuper expletis diuerſis, pro-
bat aliquos, alios non. Verbi gratia, ꝓbat, ꝙ cognouit de
aliquibus cauſis mixti imperii, vel iuriſdictionis non aũt
ꝓbat, ꝙ animaduerterit in aliquem, uel mulctauerit, nun
quid iudex adiudicabit ſibi totũ imperium? & an valebit
ſñia generalis, ex quo fuerint articuli ſpecificati? Inno. vr̃
velle, ꝙ iudex pronũtiabit ſuper articulis ꝓbatis, ſuper
aliis ſuperſedebit, & ita no. extra de excep.cap.cũ uenera
bilis. & idẽ ſequitur. Spec. de feo.§. qualiter. ver. itẽ dẽt eſ
ſe. nu. 7.l.i.ii. ſed hoc non videtur verũ, qa ea quo petitio
fuit vna, nõ põt pronuntiari ꝓ parte, & ꝓ parte dimitti. ff.
fami.erciſc.in l.in hoc iudicio. C. ſi aduerſ. rem iud. l. i.
17 reſp.ij. Pręterea ſicut ſufficit uti parte fundi † ad acqui-
rendã poſſeſsionẽ totius, ſic & aliquo articulo imperii.
ff.de acq.poſ.l.poſsideri.reſponſ.ij. Igitur ꝓbatio illa ſuf
ficit ſibi, & dẽt ſñia ferri in totum pro actore, & hoc, niſi
reus poſsideret, vel explicaſſet articulos non ꝓbatos, vt
l.qđ meo.§.ſi.eo.ti.vide de his eatra de p̃ſcriptio.c. autẽ.
& ſcripſi in breuiario C.de emanci.lib.i. Satis ergo locu-
ti ſumus de ſententijs ferendis ſup principali, quid ſi ſup
acceſſorio? Oẽs Doct. iuris Canonici tenent, ꝙ valet ſen-
tentia incerta, reſeruata taxatione, & hoc ſequunt̃ omnes
curiæ. vñ cõdemnant in fructibus, & expenſ. reſeruata ta-
xatione. & idem videret̃ dicendũ in dãnis, & intereſſe, &
quibuſcunq; caſibus, ubi acceſſorie aliqua petunt̃, & ita
notãt in d.c.tanta. & eſt expreſſum de donationi. c. inter
dilectos

di lectos. de procura. ex inſinuatione, cum multis. Hoc &
vr̃ fundari p l. C. ſi qs alteri, vel ſibi. l. cum ꝓpria. in fi. ibi,
a cum dicit poſſeſſione habita & taxatione fructuum, &c.
Sed illa magis vr̃ facere ꝯ. Supponit enim, ꝙ taxentur in
condemnatione, ſed facit in hoc, quia loquitur de taxatione,
ſupponendo, quod condemnatio præceſſerat. Quicqd
ſit, ſecurius eſſet condemnare in certa ſumma, vel quanti
18 tate, negocio prius examinato, ſicut etiam leges l ciuiles
videnť uelle in expenſis, quæ primo debent taxari. & poſt
iurari, & nouiſſime adiudicari. i Auth. de iudicib. §. oportet.
& facit ff. fam. erc. l. item Labeo §. ſed & regionibus.
in hoc non inſiſto, quia tantum uſitatum eſt de cõtrario,
quod non crederetur mihi. In hoc tamen aduerte, quòd
quamuis condemnatio valet in ſumma incerta, in acceſſorijs
tamen cõdẽnationis modus debet eſſe certus. Nam
ſi diceret condẽno te in expenſis, ſi quæ debentur, non ualet.
ff. de re iudi. l. in ſententijs. §. q ſortis. Iõ nõ ualet condẽnatio
in expẽſis de iure, ſi frequenter fit, ſed de qua ſnia
loquiť hic, an de interlocutoria, vel definitiua? non eſt dubiũ,
ꝙ definitiua. Quid de interlocutoria? Vr̃ ꝙ valeat incerta,
nã condẽnatio fit in expenſis, nulla expreſſa quantitate,
interloquẽdo forte rõne retardari ꝓceſſus, vel alia
de cã, extra de ꝓcur. c. audius. Itẽ reuocatur qequid poſt
appellationẽ factũ eſt, ex de appe. c. ſignificauit. & c. cum
cãm. ſup hoc debet aduerti materia, in qua fertur interlocutoria.
ſicut ſ. dixi in definitiua. Nã ſi materia exigat
certitudinẽ, dẽt ferri certa, alias põt ualere icerta. V. g. ſiũt
poſitiones, vel articuli, ego dico aliquos eſſe impertinẽtes,
vel captioſos, & nõ eſſe his rñdendũ, & ſup hoc peto ius,
ſine dubio iudex debet declarare ſpecifice, quib. poſitionibus
eſt reſpondendũ. & qbus nõ, alias ſnia ſua eſſet deriſoria.
Sed interdũ ualet incerta. V. g. petebãt diẽ ad proponẽdas
exceptiones, ego dicebã te non debere admitti
ad aliquas proponendas, vel te non debere admitti ad aliquos
teſtes ꝓducendos, vel dicebãt laicos non debere admitti
ad deferendũ teſtimoniũ, ſi ſuper hoc det generalis
interlocutoria, nõ dubiũ, quòd hęc ualet, & tenet, qa hoc
petebatur, ſicut dixi ſupra. Vnde ſufficit ſententiare, ſicut
petiť, qñ materia hoc requirit, ſicut eſt in prædictis exemplis.
& in multis alijs, quæ poſſunt reperiri. Dicit ergo iſte
§. quia curare debet iudex. &c. Sed quę erit forma, & materia
huius curę? Reſpondeo, debet perfecte uidere proceſſum,
& cuncta rimari, & ſi ex proceſſu nõ appareat, q
poſſit certã ferre ſententiã, debet uocare partes, & interrogationes
facere, & ẽt teſtes, ſi uideatur, quòd minus clare
depoſuerint, vt magis declarẽt, ex. de proba. c. in pſentia.
de teſtib. c. cũ clamor. ff. de interrog actio. l. ubicunq;.
Itẽ dic, ꝙ nedũ debet iudex ſniam incertã dare in re, &
quãtitate petita, imo in alijs, ex quibus poſſet p ſniam dubiũ
oriri in futurũ. cõcedo tñ, ꝙ ſi hoc nõ faciat, nõ annihilať
ea hoc ſnia. ff. de ſideic. lib. l. ſi legatario. §. fi. ff. de ſuſpe.
tu. l. 3. §. neq;, n. an aũt incertitudo pſonarũ vitiet, dic,
ex. de offi. ordi. c. 2. In gl. & i ſcriptis. i ñ. dic multos alios
caſus, ut ſcripſi in d. l. ſi. uide ibi, qa hoc nõ eſt ꝓpriũ hic.

a *Adnot.* Curare. Diuide hic ſecũdum Ang. ſumma ſic. Iudex
debet ferre ſententiam certam, etiam ſuper libello incerto,
ſi incertitudo eſt in poteſtate iudicis hoc dicit.

b Incerta admittať. De hoc vide Ia. hic l pri. 2. co. verſ. 3. no.

c Quid ergo. Sed quid ſi iudex pronunciauit ſic, pronuncio,
ut pronunciauit talis iudex in tali cauſa, an ualeat ſentẽtia?
uide hic Ang. circa fi. 2. col. uerſ. quid ſi iudex. vide Iaſ. hic
in 8. col circa fi. ver. quærit ergo in primis.

d Sed quid, Quid autem ſi iudex in ſentẽtia expreſſe ſe retulit
ad quoddã inſtrumentũ, quod non fuerat in cauſa productum,
an ualeat ſententia, uide hic per Ang. in fi. 2. col. ver.
qrit Bald. & per Iaſ. hic in 8. col. in uer. quid autem ſi iudex.

e Quid ſi quis. Quid autem ſi iudex dicat condemno ſi eſt
probatum, alias abſoluo: vide hoc per Ange. in 3. col. circa
me. uer. quid ſi iudex dixit, condẽno ſi eſt probatum, & per
Iaſ. hic in x. col. ante me. verſ. quærit etiam Ang.

f Sed q d. Quid uero ſi iudex dicat i ſentẽtia Titiũ abſoluo,
& in expẽſis uictũ uictori, nobis, & ſucceſſoribus noſtris, taxatione
reſeruata, an uideatur facta cõdemnatio? vide Ang.

g Ex actis. De hoc uide An. hic, poſt prin. 2. col. uer. ex quo
hic in 4. col. poſt. prin. ver. quid ſi iudex dicat Titium abſoluo.
& per do. Iaſ. in xi. col. poſt prin. in uerſicu. vlt. ut nihil.
no. quod in dubio.

1 *Caſus poſitio.*
2 *Iure antiquo, an erat introductum, quod plus petens, quã ſibi deberetur, amittebat cauſam?*
3 *Paragraphus iſte, Si quis agens. Inſti. de act. nihil habet commune, l. unica. C. de plus pet. & rationem reddit.*
4 *Plus petens quam ſibi debeatur, punitur, ſi principaliter plus petit, an autem, ſi acceſſorie.*
5 *Quid ſi non exigit, ſed petijt, uel fecit fieri executionem.*
6 *Quid autem duplicabitur in hoc caſu, uel §.*

1 Si Quis agens intentione ſua.† Iſte §. planiſſimus eſt &
glo. magis plana eſt, & eſt unus §. & unus caſus, cum ſuis
exemplis, & declarationibus, uſque ad §. ſi minus. Caſus
pro iuuenibus poteſt ſic incip. Domine Imperator, ego
multas naturas actionum uidi, ex quibus occurrit mihi talis
caſus dubius, ego debebã alicui x. ipſe petit a me xx.
quæritur, nunquid debeat puniri? Reſpondet Imperator.
quod ſic, quia antiquitus, ſi quis agẽs, &c, caſus planus ẽ.
proſequere literam. Circa iſtum §. primo poteſt quęri, utrum
intelligatur generaliter, quacunque actione agatur.
Et videtur, quod loquatur tm̃ de reali propter uerbũ pertineat,
quod videtur ſonare realitatẽ, ut dixi ſupra eod. §.
omnium. Sed contrarium eſt verum. Nam generaliter loquitur,
ſi quis agens intentione. hoc enim uerbũ, omnem
intentionem comprehendit. quia largũ eſt, & hoc apparet
per exẽpla j. ver. plus. & uer. ſeq. ubi loquitur de reali
2 & perſonali.† Item quęritur, hic dicit, ꝙ olim rem amittebat,
nũquid hoc antiquitus erat de iure ff. vel de iure antiquiſſimo?
Videtur, ꝙ de iure ff. per l. nõ ſolum. §. tale. al
legatam hic in glo. Cõtrariũ uidetur de ædi. edic. l. bouẽ.
§. ſi ſub conditione. de pigno. l. grege. §. ſi ſub conditione
ſi certũ per l. pecuniam. & ad le. Aquil. l. in l. Aquilia. ſi de
letum. Et forte §. tale. referebat ſe ad ius antiquum, vel forte
de iure ff. erat aliud in debito conditionali, aliud in debito
in diẽ: hodie idẽ j. e. ver. ipe. Sed nunquid iſte §. corrigit
l. iuſtas. de iure fiſ. lib. x. C. Gl. videtur hic ſentire, ꝙ ſic
in gl. facit. dicit enim, idẽ erat. q. d. ꝙ hodie nõ eſſet. & expreſſe
hoc dicit in d. l. iuſtas. ſed ego nõ uideo, quare fuiſſet
poſita in C. ſi eſſet correcta. Vnde nõ puto eum delinquere,
qui in dubiis quęſtionibus ꝯ fiſcum reſpondet ff.
de iure fiſ. l. nõ puto. Idcirco audacter dicas, ꝙ d. l. ſtat hodie.
& iſte §. habet locũ in priuato, nõ in fiſco, quia adhuc
3 vult procedere ad bonũ exẽplum.† vnde non mirum, ſi fiſcus
ſit peioris conditionis in his, quę tendunt ad correctionẽ
morũ, quã priuatus, quia & alibi legitur ff. ad Tre. l.
ſi legatus. §. fi. cũ concor. & no. ꝙ iſte §. nil habet cõe cum
l. odioſã. C. de plus peti. Nã ibi loquitur, ubi plus p dolũ
ſibi ꝓcurauit caueri, & ex cautione agit, hic vbi ſolũ plus
peti, ẽt ſine malitia, ſed craſſa, vel minus iuſta ignorantia.
Vnde alia pœna hic, alia ibi. Quid ergo, ſi procuratori fuerat
in parte ſatisfactum, dño ignorante, dñs totum petit,
vel prędeceſſoris hæres, qui cautionẽ inuenit totũ petit,
nunquid punitur hęc pœna? Credo, ꝙ ſic, ſi potuit ſe certiorare
ff. de reg. iu. qui in alterius vnde põdera hic verbũ,
4 conſtantiſſimus &c.† Super tex. re veluti. Iſte uer. proce-
a dit ſine dubio, ubi plus petit, a vna petitione, & principaliter,
quid ſi acceſſorie? V. g. petit rem cũ fructibus, vel cũ
intereſſe, & conſtat per ꝓceſſum reũ nõ teneri ad fructus,
vel intereſſe, ſed ad principale, ſatis vr̃ ęquum, cũ hoc ſit
pœnale, quod non debeat extendi. l. interpretatione. ff. de
pœ. Et quod non debeat puniri, ſaltem pœna tripli apparet,
cum ex hoc maiores ſportulas non ſoluerit. Sup tex.
tempore, veluti ſi quis ante diẽ oppoſitã de conſenſu partium,
vel ex natura rei. j. de excep. § tẽporalis. idem, ſi per
legem, ut in exac. dotis rei mobilis. C. de rer vx. ac. l. uni. §.
5 accedit. vel ĩ cõſtituta pec. ff. de cõſt. pe. l. promiſſor.† Sed
quid ſi nõ exegit, ſed petiit, vel fecit executionẽ fieri, quia
forte iudicatũ habebat, vel literas ſigillatas de quibus fit
executio in curia laicali, & i curia eccleſiaſtica monitio,

nunquid

per illa, quę dixi in ſimili materia compenſationis, ſupra
eo §.in bonę fidei.& in talibus caſibus,& in ſimilibus cre
4 derem eſſe locum huic §.†Veniamus ergo ad aliud mem-
brum.quid in aliis,quàm in alternatiuis quãtitatis,ſeu tẽ-
poris,in caſu quo eſt electio debitoris?Rñdeo indiſtincte
eſſe locum huic §.Sed quid ſi eſt electio creditoris, nun-
quid debet concludere alternatiue,ſm determinationem
huius §.Credo,ꝙ non,imo debet concludere ad unũ,&
illud eligere,ut d.l.Stichum.circa princi.de verbo.oblig.
§.ubi autem.§.qui illud.Sed qd ſi unũ petit præciſe,abſque
eo,ꝙ ſe eligere vel elegiſſe dicat?Satis pt dici,ꝙ agendo,
& petendo illud uidetur eligere ff.de leg.2.l.ſi is cui. Sed
an teneatur ſaltẽ facere cõmemorationẽ de forma obli-
gationis alternatiua? Videt debere dici, ꝙ ſic,ut hic, &
verſi. qua de cauſa.ſed parum facit, quia(ut dixi)totus iſte
§.loquitur,qñ eſt electio debitoris,ſed quãdo eſt credito-
ris,non videtur neceſſe per d.l.ſi is,cui.& per d.l. Stichũ.
Quid ergo ſi egiſſet,quaſi ex obligatione pura, & fuit in-
tẽtio eius negata,in proceſſu probat actor obligationẽ al
ternatiuam,& electionẽ ſibi datam,nunquid debet cade-
re?videtur,quod non,per prædicta.Item,quia rei,nihil in
tereſt.Quicquid ſit,ſecurius eſt,quod faciat commemora
tionẽ in libello de forma obligationis,iuxta formã huius
literæ,quia alia eſt obligatio pura,alia alternatiua, ut l.in
ter ſtipulantem.§.ſi ſtipulante.ff.de uerb.obli. Negari ta-
men non põt,ꝙ ratio huĩ§.non habeat locũ in his caſi
bus.Nunc aũt recipiamus ultimũ membrum, quando res
non ſuperſunt,ſed tãtum altera,nunquid ſit locus huic §?
5 Reſpondeo †ſm prædicta,quod ſic,in caſu, quo debitor
põt prçſtare uinũ vel pretium. in caſu quo teneretur ad ſo
lum illum, qui ſupereſt,iſte ſolus petendus eſt, nec eſt lo
cus huic §.Sed bene credo eſſe ſecurius,quod fiat comme
moratio totius facti in narratione libelli,ut dixi ſupra ꝓ-
xi.quando aũt debet prçſtari pretium, vel ipſa res, uidiſti
in ſuperioribus,ſiue quibus uix põt intelligi iſte §. Sed nũ
quid obtinet in alternatiua pſonarũ?Verbi gratia,ſtipula-
tus ſum mihi,aut Titio,peto pure mihi dari.nũqd poſſum?
Non uidet,eũ me inuito,debitor poſſit illi ſoluere,ſ.de in
uti.ſtip.§.ſi quis alij.& iſta uidetur,ꝙ actor non poſſit de-
trahere illam electionẽ debitori, & quod iſte §.obtineat
in alternatiua perſonarum,ſicut rerum. Sed hoc nõ eſt ve
rum,ſaltem ubi alter eſt adiectus. Nam iure cauetur,ꝙ ſi
ſtipulator egerit,& lis conteſt.fuerit,non põt amplius ſol
uis adiecto,ut ff. de ſolu.l.ſi quis ſtipulatus fuerit x. in mel
le.§.ſi.ubi eſt expreſſum,nã certum eſt,ꝙ ibi agebat pure,
ad dandum ſibi,quia ſi egerit ad dandũ ſibi,uel Titio,ſem
per reus liberatur dando Titio,& faciẽdo, quod petitum
eſt,cum non poſſet,etiam in alio condemnari,quã qđ peti
tũ eſt infra de perpe.& temp.act.§.ſi. Et ſic non tenet con
cludere alternatiue,ſecũdũ iſtius §.formã.& hoc ſine du-
bio,vbi alter eſt adiectus. Quid ſi ambo ſunt principales
lego.Titio,aut Seio,vel fratribus minoribus,vel prędica-
toribus,cui hęres uolet,vel forte ambo ſtipulati ſunt, qui
libet alternatiuę,uidelicet Seius,promittis mihi,aut Titio,
& Titius promittis mihi, aut Seio? Dicat idem, quod qui-
libet põt agere pure,nulla facta mentione de alternatiua.
Nec eſt locus huic §.& eſt expreſſum ff.de le.3.l.ſi Titio,
aut Seio. Quid ſi ſit alternatiua rerum,& locorum, pro-
mittis dare equum Pariſiis,uel bouem Romę?Determina
per præcedentia,cuius ſit electio,& vide ff.de eo qđ cer-
to loco.l. 3. Et idem ſi ſit alternatiua rerum, locorum, &
perſonarũ.Verbi gratia, ꝓmittis mihi equũ dare Pariſiis,
vel Titio bouẽ dare Romæ?has & ſimiles,potes determi-
nare per prædicta,vila bene d.l.3.ff. de eo quod certo lo-
co.Prædicta quæ dixi ſ.ubi res non extat,ſatis procedunt
6 de ſe.† Sed poteſt quæri,quid ſi utraque extat uerumtamen
altera exempta eſt de obligatione, & forte per pactum. v.
g.promiſiſti mihi Stichum,aut Pamphilũ,feci pactũ,quòd
non petere Stichum,nunqd remanet obligatio in Pãphi-
lo.Hęc quęſtio mouet ff.de pact.l.ſi unus.§.ſed ſi genera-
liter.Et ibi tenet Azo,quod non,pro quo facit ff.de lib.le.
L.non ſolũ.la i.§.ſi is qui.in princ.Sed illa magis dicit con
tra,quia ibi dicit liberãdum acceptilatione,ſupponen
do quod ſi pacto aliud eſſet,& hoc uidetur uerum,quãuis
quidam diſtinxerunt,cuius eſſet electio. Et idẽ uideretur
ſi legaretur Stichus,aut Pamphilus,& poſt teſtator iterum
adimeret,uel uenderet.ff.de leg.i.l.ſi quando.§.fina. Præ-
terea in gl.facit ad hoc melius.ff.de uſu & habita.l.fina.&
facit,quod non poſſit aliud ſolui pro alio,quamuis ſit mo
lius de quo notatur ff.ſi certum peta.l.cum quid.Iuxta hũc
ver.poteſt quęri,ad quem pertineat electio in obligatio-
b negeneris. b Et poteſt dici, quod ad promiſſionẽ indi-
ſtincte,niſi uerba dẽt actori,ut dixi in d. §. ſed ſi generali-
ter.& ſic tenet hic Dynus,non admiſſa diſtinctione, quæ
7 ſit in legatis,& contractibus inter uiuos. † Sed quæritur,
nunquid iſte §.obtinet. qñ eſt electio actoris? & ego cre-
do,quod non,per illa,quę dixi de alternatiua.ſupra uerſi.
huic. quę pñt hic congrue aptari.Item credo, quod iſte §.
debet obtinere, etiam ſi incertus, de certis eſt legatus,
uel promiſſus in caſu quo ſpectat electio ad debitorẽ, de
quo uide in d.§.ſed ſi generaliter. Sed quid ſi debeat me-
diocris,qđ eſt quãdoq;,ut ibi ſcripſi,nunquid ſi actor pe-
tat ſibi dari mediocrẽ in genere,uidetur plus petere?Vide
tur,ꝙ ſic,quia forma obligationis,non eſt talis,vnde licèt
mediocris ſit in ſolutione,non tñ in obligatione.Et ideo
8 uidetur,qđ debeat agere ſimpliciter. Videt contra, quod
neceſſe ſit,& expediens,quod petat mediocrẽ ſibi dari de
bere.Quia alias non poſſet ad mediocrem iudex condem
nare.& facit,quod dicam j.de offi. iudi.§.i. quicquid ſit,
non credo;quod ex hoc plus petat,ut puniatur huiuſmo-
di pœna. Cętera quę hic dicenda eſſent, vide infra de
exceptio.§.temporales. ubi ponam practicam huius §.
Vnum nolo omittere,quia frequẽter cadit in facto. Po
ne,quod aliquis promiſit mihi ſoluere x.in uino, uel bla
do,pro pretio quo ualet,non ſoluit,ego cõtra eum, & pe
to x.ſolum.Quæritur utrum peto plus?Videtur,quòd ſic,
quia adimo ei facultatem ſoluẽdi res pro pecunia.arg.hu
ius §.& ſupra proxi.Contrarium eſt expreſſum ff.de ſolu.
l.ſi quis ſtipulatus fuerit x.in melle.ubi fuerũt petita x.ſo-
lũ.Si enim ibi peteretur ſecũdum formã obligationis,vel
poſſet prçſtari uſque ad ſententiã,ut dixi ſupra uerſi.pro-
xi.quod tamen lex illa negat.Vnde bene credo, ꝙ in nar
ratione libelli debet de hoc facere mentionem, ſed non
debet concludere,niſi ad x.& forte male ageret, niſi face
ret de hoc mentionẽ.Item credo, ꝙ ſi expediret ſibi plus
habere ſpecies,quàm pecuniã,quod poſſet cõcludere, ſe-
cundum formam obligationis, quamuis non ſint ſpecies
in obligatione,ut l.ſi duo.in ſi.de uerb.oblig.

a *Adnot*.Pro euidentia.De hac materia alternatiuæ, diffuſe
hic tractat Ang.incipiens in i.col.uſque ad finem §.
b Obligatione generis. De iſta obligatione generis,ſ.quãdo
homo debetur in genere, vide hic Ang.in §. præterea. in j.
col.uerſi.quarto,quid quando debetur homo in genere.

1 *Donatio quando præſumenda.*
2 *Emendare & mutare differre.*
3 *Emendare quatenus,quouſque & qui liceat.4.6.10.*
5 *§.ſi minus,cum lectu.8.9.*
7 *Petitum maior,probato deberi.*
11 *Confeſſo aliud à petito quid præcipiendum.*
12 *Libellum ineptum emendat iudex.*
13 *Agere uarie an liceat.*
14 *Debiti reliquum poſt ſententiam petibile.*

a Si minus a intentione. Materia bene continuatur ſ.pro
xi.§.locutus eſt, quando plus petitur,quã debetur,hic qñ
minus.Caſus patet de ſe,nec oportet poni,nec incip.& le
ge ambos §§.ſub iſto,uſque ad §.ſunt præterea. In gl.i.in
b libello.in ſi. b hęc glo.uerum dicit, minus tñ ſufficien-
1 ter loquit in eo,qđ dicit,non pręſumitur†donatio,niſi res
tradatur.Hoc nõ eſt uerũ,imo præſumitur per ſimplicem
promiſſionẽ ſcienter factã.C. ad l.Fal.l.ſi. ff.de cõſti.pec.
hactenus.§.i.cũ no.de ope.lib.l.cãpanus.Sed hęc nihil fa
ciunt ad propoſitũ,quia hic nihil agitur de traditione,vel
promiſſione ſciẽter facta,ſed de quadã abſtinẽtia,de qua
nuſquam

nuſquã auditum,nuſquã relatũ eſt,quod operet̃ donatio-
nẽ,vel remisſionẽ.& ſic ſentiunt hic Dy. & Pet. de Bella-
pert.In gl.i.d eſt,quandocunque.in ſi. debes ſcire, ꝙ tex.
& glo.faciunt membra diſtincta de emendatione, & mu-
tatione.C.de eden.l.edita. & hæc gl.promiſcue his verbis
vtitur,& tamen videtur dicendum,ꝙ ſit differentia, inter
emẽdare,& mutare,& hoc ſupponit textus in l.edita. qui
ponit iter hęc verba alternatiua,quaſi ſit diuerſitas.Emen-
2 dari proprie dicitur,† quãdo aliquid corrigitur abſq; mu
tatione ſubſtantię materialis.Sed mutari dicitur, qñ mate
ria ipſa mutatur alterando eam ,& hoc ſatis apparet ff. de
re iudi.l.actorem verba.& l.iudex.Redeamus ergo ad pri
mum,& quæramus uſque ad qd tempus liceat emendare.
& ſcis,quod gl.dicit,quod uſque ad litis conteſt.poſt nõ,
niſi in uniuerſalibus, & generalibus, ut not. in d.l.edita.
& hic,ut tamẽ melius uideas,intellige,ꝙ tex. nocat. in d.
l.edita.actionẽ totũ libellũ,prout ẽt dixi ſ.eod.in princ.
Nam de act.prout eſt ius,non poteſt intelligi,nam illa ſta
tim,cum naſcitur eſt talis,qualis eſſe põt, nec emendari
mutari tamen poſſet. Et ſic fruſtra lex locuta fuiſſet de e-
mendatione,ſuffeciſſet enim,quod locuta fuiſſet de muta
tione.Veniamus ergo ad quæſita, ad quorum ſolutionem
diſtinguendum eſſet,quid actor vult emendare, quia aut
vult emendare in latinitate falſa,vel incongruitate verbo
rũ,remanente eadẽ ſubſtãtia facti,& tunc videt̃,quod poſ
ſit quandocunque ante ſententiã.Et hoc dico, quia libel-
3 lus† eſt de actis iudicialibus,extra de proba.c.qm.& con-
ſtat,ꝙ verba actorũ poſſunt emẽdari,tenore ſentẽtiæ per
ſeuerãte,ut d.l.actorũ verba.ff.de re iud.ergo & libellus.
Aut vult emẽdare in alio,& tunc ſi ſit talis emendatio, ex
qua mutat̃ materia,q̃a eadẽ cauſa agendi,eadem res,& ea
dem actio,credo, ꝙ poſſit emendare.V.g.agebat quis rei
ven.dicẽs rẽ ad ſe iure domini pertinere,dato libello,vult
declarare,& ponere in libello cãm remotã,ex qua eſt do
minus,quia forte emit, & per traditionẽ accepit tali, qui
erat dñs.Ego credo, ꝙ dẽt admitti per prædictam l.edita
vel forte dicebat ſe dñm , quia emerat à tali dño, & non
dicebat,& per traditionem accepiſſet,credo ꝙ poſſet hoc
emendare,uel petebat fundum ſibi reſtitui,& non cõt lu-
debat ad declarationem.Poſt vult addere,ꝙ declaret &c.
& ſic intellige l.edita.qua in hoc articulo uidelicet de e-
mendatione non eſt correcta,imo ſtat in terminis ſuis,&
large dẽt intelligi,ſicut loquitur, ut patet in exẽplis prędi
ctis,& in aliis,quæ multa poſſunt occurrere , vbi non mu
tatur cauſa agendi,nec res petita,nec actio, quia hic non
dicit̃ proprie mutatio,ſed emẽdatio,ſeu declaratio,q̃ po-
teſt fieri in articulis,ut not.Spe.de teſt.§. nũc uidendum.
uerſi.hoc etiam nota. ſed quando mutatur actio, ſeu cau-
ſa agendi,vel res quę petitur,tũc eſt vera mutatio,de uno
4 d in aliud.† Quęramus ergo,an ſit licitũ mutare d. & uſque
ad quod tempus.& hoc non uidetur dubio,quia in hoc §.
res mutatur augendo,in ſequenti §.omnino in alteram in
primo reſponſo,in ſecũdo reſponſo,mutatur actio omni
no,& in omni caſu dicit eſſe licitum,& hoc uſque ad cõ-
teſtationẽ,ſm̃ omnes glo.& Doc.nuuos.& exponunt hũc
tex.qui videtur eis obſtare,cum dicit, in eodem iudicio,
id eſt corã eodẽ iudice &c. Sed certe hęc expoſitio nõ ui-
detur bona.Nam ſit uiolentia literę,non enim poteſt dici
idem iudicium,ſi inſtãtia mutetur, ſed ſolummodo quan
diu in una agitatur.& hoc reperies plane,& textualiter.ff.
de noxalib.l.in delictis.§.ſi detracta.verſic.donec autem.
cum verſ.ſeq. Præterea non poteſt dici idẽ iudiciũ,ex quo
inſtantia mutatur,ff.iudi.ſol.l.cum apud. Præterea,iudi-
cium dicitur non eſſe idem,ubi res,vel actio mutatur.eo.
tit.l.cum quęrebatur.cũ ergo hic & j.proxi.§.dicatur eo
dem iudicio:&c.oportet, quod iſta identitas intelligatur
de identitate inſtantię,quia ſi inſtantia mutaretur,nõ poſ-
ſet dici idem iudicium act.vel re mutata,vel aucta, quam
uis perſonę iudicis,& partium eſſent eędem,per dictas le
ges. Ad euidentiam iſtorum,cogitanda ſunt tria iura.pri
mum.ff.Secundo.C.Tertium Authenticorum. De iure ff.li
cebat actori,quãdocũque interrumpere proceſſum,& in-

ſtantiam reſumere quando uolebat,inuito reo,ut ff.de iu
dic.l.poſt edictũ.& §.circũducto.poſt Imperatores uiden
tes,ꝙ hoc erat dẽtoriũ,& iniuſtũ,ordinauerũt,ꝙ poſt li
tẽ conteſta.reus poſſet petere ſe abſolui a tota cã definiti
uę,ſi actor nolit proſequi cauſam ſuã,ante conteſtationẽ
ab inſtantia.C.de iudic.l.properandum. Poſt Imperator,
Iuſtinianus,q̃ plus cogitauit in regimine ciuilitũ,quã alii,
uidens,ꝙ hoc erat iniquũ,ordinauit,ꝙ ẽt ante litem con-
teſtatã,reus poſſit petere ſe abſolui definitiuę,actore non
proſequẽte,ſm̃ formã,& modũ denotatũ plene in Authẽ.
ne hi de litigioſi.§.omnẽ. quę eſt.C. quomodo & quãdo.
in authen.qui ſemel per quam dicũt Docto.omnes,& gl.
hos §§.correctos.Dicunt enim,ꝙ per illam authen.actor
poſt editum libellũ non poteſt aliquid mutare,ꝙ eſt ual-
de durũ.Quid ergo dicẽdũ? timerẽ mutare, quod ſemper
certam interpretationẽ habuit.ff.de leg.l.minime. Si fas
eſſet exarare calamũ,delectaret legum correctiones cui
rare.C.de inoff.do.l.1.quapropter uideret̃ dicendũ,quam
uis ſit valde nouũ,ꝙ illæ ll.nõ tãgunt hos §§.nec hi §§.il
las ll.Illę enim leges loquuntur,quando actor nõ proſe-
quitur cauſam ſuam.Hi autem §§.& l.ędita actio.cuius hi
§§.ſunt glo.& declaratio.qui loquuntur quando actor in
ſtat,& proſequitur,uerumtamẽ uult aliquid mutare, uel
emẽdare in propoſitis.illę occurrunt calumniis & mali-
gnitatibus negligentiũ,& nõ proſequentiũ,iſti §§.ſubue-
niunt inſtantię & diligentię proſequentiũ luculenter.Er-
go apparet,quod unum nõ tangit materiam alterius,nec
quicquam ergo cõe habent adinuicẽ.& ꝙ hi §§.non ſunt
correcti,nec d.l.edita.quę loquuntur prorſus in extranea
materia,qñ actor diligenter proſequitur. vnde §.iſtum ſi
5 minus† intelligo,ſicut iacẽt literaliter. Nã ſi minus pretii
poſſum eodem iudicio & inſtantia petere, plus ſi debeat̃
ex eadẽ cauſa,& eadẽ actione,ſiue nouo libello,ſiue no-
uo proceſſu,eſt bona ratione,quia hoc caſu,& nec cauſa
agẽdi, nec actio mutantur,nec prima petitio deſeritur.&
hoc intendit expreſſe iſte §.ſi minus.& hoc dicit etiam §.
ſi de tract.In quo durãte inſtãtia,augetur,& diminuitur ,
q̃a nec cauſa radicalis agẽdi,nec actio uariant̃ , quamuis
condẽnatio poſſit eẽ maior,vel minor,& hoc probat̃ ex-
preſſe ff.de doli metuſve excep.no.l.apud Celſum.§.item
quęrit̃.C.de appel.l.ampliorẽ.quæ non eſt reſtringẽda ad
uniuerſalẽ actionẽ ff.de leg.3.l. Ofilius.in ſi. Quis ergo
erit modus procedendi?Ecce planus eſt, dicit.n. actor in
proceſſu quandocunque.Cũ ergo peterẽ a tali x.ex vendi
tione talis equi,& aduerſitatẽ,idẽ equus fuerit ei xxx.vẽdi
tus peto ipſum eadem actione, & cauſa in aliis x. & ſic in
6 xx.condemnari,nec eſt opus libello.† Sed an noua con-
e teſtatione? &c. Credo,ꝙ non, quia iam lis cõteſt.eſt ſuper
cauſa agendi,videlicet uenditione.& illa cauſa non mu-
tat̃,nec actio,igit̃ ꝑpter tale augmentũ, non uidet̃ neceſ-
ſaria cõteſtatio ſup cauſa,ut l.Ofilius.ſed bene eſt uerũ,
ꝙ debeat reſpondere ad augmentũ ſed ſuper cauſa,an uẽ-
ditio facta fuerit,vel non,in qua conſiſtit factũ principa-
le,nõ oportet fieri cõteſt,per hunc §.& facit ff. de iudi.l.
tam ex contractibus.§.u.t.§.in rem. & hęc uidentur ſatis
7 plana,ubi pars petit plus in proceſſu.† Quid ſi non petit,
ſed teſtes, vel inſtrumenta maiorẽ ſummã aſtruunt,nun-
quid iudex dẽt condẽnare in ſumma petita,vel aut in pro
bata?quod id petita,patet.ff.de verbo. ſignifica.l. verbum
oportebit,iunge infra uerſi. quid ſi non correxit? ſecũdũ
hoc iſte §.procedit,& fundatur in eo, quod non uariatur
cauſa agendi,nec actio,nec res,quæ petebatur,diminuit̃,
augetur.Quid ergo,ſi uariatur cauſa agẽdi, vel ipſa actio,
uel res petita ex toto?non uidetur obtinere. Sed contra-
rium eſt expreſſum infra proxi.§.In hoc aduerte, ut bene
intelligas,dico quod iſte §. procedit etiam ſi nullus pro-
ponatur,vel probetur error,ut hic nota. in prima glo.ſed
§.ſequẽs.ita demum ſi fuerit error,Et hoc textus ſatis ape
rit.nam in hoc §.nulla ſit mentio de errore, ibi ſic,& eſt
magna ratio,quia in hoc §.non ſit tanta mutatio,imo qua
ſi nulla, quanta ſit in illo §. ubi enim mutatur ex toto
res petita, vel ipſa actio , hic non, & certum eſt, quod
erro

error poteſt corrigi, uſque ad ſententiã. ff. de interro. act.
l. de ętate. C. de iur. & fact. igno. l. error. Vñ nõ mirũ, ſi pro
8 bato errore, poſſit fieri, ꝙ in d. §. dicit. Stat ergo iſte §. ho-
die in terminis, in quibus loquitur, qñ auget actor. Quid
ſi diminuit? dicas, ꝙ non põt diminuere. Sed in definitiua
ſentẽtia fiet abſolutio de eo, qđ diminuit, aliàs ſnĩa nõ va
leret, ut dixi ſ. §. proxi. & per ea, quæ conſueuerũt dici, &
notari. C. ſi aduerſus rẽ iud. l. i. Sed qd in caſu, proxi. §. quẽ
ſub iſto legimus, nunquid fiet abſolutio de prima petitio-
ne, qa ibi fit mutatio ſubradicalis petitionis? Vr, ꝙ ſic, ſal-
tẽ iure nouo per d. §. omnẽ. in Auth. de liti. Põt dici cõtra,
quia ille. §. omnẽ. factus fuit ꝯ malignãtes, qui deferebant
9 ex malitia, cauſas inceptas, iſte §. eſt factus ad ſubuenien-
dũ errantibus, qui forte iuſto errore † fuerunt decepti, qui
bus permittitur errorẽ ſuũ corrigere, ex quędã æquitate
& diſpenſatione, & propter hoc dicit permittimus ſuppo
nẽ. quod aliud de rigore, ſed ex æquitate permittiẽ, & in
eodẽ iudicio fit cõdẽnatio. eiſdẽ actis, correcto errore, &
intelligo iuſto, quia forte ex facto alterius, ut dic in d. l. de
ętate. §. ſi. pro hoc facit ff. de leg. i. hmõi. §. qui ſeruum. ibi
.n. non põt dici, ꝙ fiat abſolutio ab actione ex teſtamẽto,
quia per illam nõ petiẽ pretium. Credo tñ, quod in defini
tiua fiat mentio, & abſolutio, ut ĩ. dicam. & maxime ſi fiat
10 mutatio, poſt litis conteſtationẽ. † Sed quęro ultra iſte §.
loquitur, qñ mutatur res, vel actio, quid ſi utrunque mute
tur? Hoc caſu nõ auderem dicere, quin opus ſit noua con-
teſtatione, & nouo libello, ſaltem tali ꝑ quẽ appareat, ꝙ
prima petitio erronea dimittitur, & petitur condẽnatio,
ex aliis, cauſa, & re. Quid ergo ſi actor publicatis teſtibus
vidẽs cauſam, ex qua petit, nõ eſſe probatã, & ſe poſſe aliã
probare, in eadẽ inſtantia, cauſa tñ mutata, vult teſtes ſu-
per alia cauſa producere, nũquid põt? Non uidetur hodie.
C. de proba. auth. at qui ſemel. & in corpore Authẽ. de te-
ſtib. §. quia uero. col. vii. In contrariũ uidetur, quia iſte eſt
nouus articulus, & ſuper nouis articulis poſſunt produci
teſtes, extra de teſtib. c. teſtibus. in cle. Sed ſi hoc concede
retur, dareẽ materia falſũ fabricãdi, vnde iſte §. videtur de
bere intelligi, qñ fit hmõi mutatio, ante publicationem te-
ſtiũ, vel poſt, iuſto errore probato. V. g. actor petit x. ex cã
uenditionis factę ab alio, a quo cauſam habet poſt reper-
to inſtrumento uenditionis, quod forte erat ſurreptũ, vel
in manibus inimicorũ, vult mutare cauſam petitionis, for
te quia nõ ille uẽdidit, ſed alius prędeceſſor, vel rem peti
tã ſm formam inſtrumẽti, vel teſtamẽti de nouo reperti,
poteſt hoc facere, propter iuſtũ errorẽ, nec fiet noua cita
tio, nec proponẽtur declinatoriæ iudicii, nec nouæ dilato
rię, niſi ex mutatione cauſareẽ, ſicut per primas delibera-
torias, nõ potuit eſſe plene inſtructus, ut hic no. Sed nun-
quid iſte actor, qui auget, uel mutat condẽnabitur in expẽ
ſis? Vr ꝙ ſic, quia reus per ipſum vexatus fuit indebitè, &
temere. ff. de iudi. l. eũ quẽ temere. & ex hoc retardatꝰ fuit
proceſſus, ex quo debentur expenſæ. C. de fruc. & li. expẽ.
l. terminatio. Sed hoc nõ uidetur uerũ in caſu, quo actor
iuſte errauit, quia expreſſe nõ debentur, niſi propter calũ
niã, ut §. oportet. in Auth. de iudi. & non calũniatur, qui iu
ſtã cauſam habuit erroris, ut ibi, & ff. de bo. li. l. in ſeruitu-
tẽ. §. i. iunge ĩ. ver. vr etiam. & ĩ. de pœ. te. li. §. hoc autem.
Quid ſi nõ correxit errorẽ? V. g. Agebat ex cauſa cõmo
dati, nõ probat cõmodatũ, ſed probat depoſitum, nec hoc
correxit, ſed petiit ius, durũ vr, ꝙ debeat fieri cõdẽnatio,
cũ non poſſet ferri ſentẽtia, ſecũdum petitionẽ, nec peti-
tio fuit in proceſſu correcta, & ideo iſte tex. notabiliter di
cit, in eodẽ iudicio ſuũ errorẽ corrigere ei permittimus,
innuendo quòd ſi nõ correxerit, periclitatur, & hoc ſatis
patet ff. ſi mẽſ. fal. mo. l. i. extra de iudi. c. examinata. & hęc
ꝓcedunt, ubi fuit petitio negata, & actor ꝓbauit ꝑ teſtes.
11 † Quid ſi reus cõfeſſus fuit veritatẽ? V. g. cum agerem de
poſiti reus negauit depoſitũ, & confeſſus eſt commodatũ,
tũc poſſet dici, quod debeat fieri pręceptũ, quia ratio ceſ-
ſat præcedens. & in ſententia multę ſunt partes iudicis, in
confeſſum nullę, niſi unum pręceptum, & ita poteſt veri-
ficari, quod no. Specu. titu. de act. ſeu peti. §. ſequitur verſ.
hoc quoque. Sed quid ſi cauſa, ex qua agitur, ſit iuſta, & le
gitima, & bene probata, actio tamen inepta? Verbi gratia
dico me tibi commodaſſe talẽ rem, & hoc probo, & peto
eam mihi reſtitui per actionẽ depoſiti, uel dico rẽ talẽ, ꝙ
tu poſſides ad me pertinere iure dominii, quã peto decla-
rari, ad me pertinere: & mihi reſtitui, & ad hoc propono
confeſſoriam, uel actionẽ cõmodati, vel aliã ineptã. Inn.
dicit, ꝙ debet fieri condẽnatio, ut no. in d. c. examinata. in
glo. accipit. Hoſt. uideẽ dicere contra. & hanc uidetur ſen
tire glo. ſupra eo. in prin. in gl. iſtud. ubi etiam dixi. In hoc
poteſt dici, quod ſi actor uelit corrigere ante ſentẽtiã, po-
teſt per hunc §. ſed ſi nõ correxerit, & ita cõcluſerit ĩ cau
ſa, adhuc credo, ꝙ iudex poſſit, & debeat ſupplere, cũ con
ſtet hoc procedere ex errore iuris, quẽ iudex ſupplere de
bet. C. ut quę deſunt aduoc. l. i. ff. de aſſeſſ. l. i. & caute fa-
ciet, ſi faciat corrigi ante ſententiã. ſed hęc quæſtio uix po
teſt cadere in facto hodie, cũ nomen actionis non expri-
matur de iure canonico, ut extra de iud. c. dilecto. nec de
cõſuetudine curię laicalis. Iſtud ergo, qđ uulgo dr, quod
actor cadit ab inſtantia, ſi dat ineptũ libellũ, debet intelli
gi, ſi perſeueret, & nõ corrigat, & error nõ ſit in iure, qui
poſſit per iudicẽ corrigi. Videẽ etiam dicendũ, ꝙ ſi libel-
lus deficiat in forma ex errore iuris, ꝙ poſſit corrigi an-
te lit. cõteſt. ſine expenſis, cum error iuris, quãuis iniuſtus,
non noceat ante lit. cõteſt. ut no. ff. de dona. l. quidam in iu
re. extra de reg. iur. c. ignorãtia. lib. 6. per Dyn. & ſecun-
dum hoc actor poteſt creſcere ſummã, uel mutare rem pe
titam, uel actionẽ, ſi cognouerit ſe erraſſe. Sed pone, quod
f non uult mutare, ſed aliã actionẽ addere. f Verbi gratia,
cum ageret actione depoſiti ad librum, dubitãs, quòd non
poſſet probare. petiit etiam eũdem librum, per actionem
commodati, & utranque uult ſimul proſequi: nunquid po
teſt? ita quęſtio eſt antiqua, uidelicet, utrum plures actio-
nes ad idẽ ex diuerſis cauſis cõpetentes, poſſint cumulari
& ſcis, ꝙ glo. & Dy. tenent, ꝙ ſic, niſi eſſent tales, quæ ele
ctione ſe tollerent, uel ſentẽtia lata ĩ una obſtet exceptio
rei iud. in alia, ut hic no. Alii Doc. tenent contra, vt plene
ſcribit Dy. extra de reg. iu. c. nullus pluribus. lib. vi. & per
Cy. in l. edita. C. de eden. ego melius non poſſem ſcribere
quàm ipſi, vide ibi. Si tamẽ tenere uelis opi. Dyn. & gloſſa
rum, ut bene uerifices regulam, & exceptionem, dic, ꝙ cu
mulatio diuerſarũ actionum ex diuerſis cauſis ad eãdem
rem competẽtium, admittitur, ſi tales ſint, quod non ſint
cõtrariæ ab initio, & originaliter, nec electione ſe tollãt,
nec ſint præiudicialibus adinuicem, uel ſentẽtia lata ĩ una
non obſtaret, nec obſtare poſſet ex modo pronuntiãdi, ex
ceptio rei iudicatæ, in alia. Si ſic ſumas, habes cõcluſionẽ
Dy. & ſolutionẽ contrariorũ, quæ alleg. Solet etiam quę-
ri, ſi in altera actionum, ueniat pluſquam in alia, an poſ-
ſint cumulari ad hoc quod excedit. Iſtã Dyn. proſequitur
ibi plene, ſed unũ nolo prętermittere, quod ibi non tangi
tur. nã hodie (ſicut ſupra dixi,) non ſpecificatur actio in li
bello, nunquid ergo plures cauſæ agendi, poſſint cumula
ri ad unam petitionem, ſeu concluſionem? Verbi gratia,
dico, quod commodaui tibi librum, quem etiam promiſi
ſti reſtituere, quare peto ipſum reſtitui, ſcio qđ de cõſuetu
dine curiarũ, tales libelli admittuntur. pro quo facit extra
de conſuetudine. c. dilecto. de ſi. inſtru. c. inter dilectos. de
præſcri. c. cũ olim. De hoc no. Hoſt. extra de electio. cau.
querelã. & Io. Andr. de libel. obla. ca. i. in nouella. & hoc
eſt indubitabile, ubi una de cauſis nouat aliam. ff. de noua
tionib. l. cum enim. nam tunc ex ultima reſultat actio. &
vide ſupra eo. §. ſic itaque. Quid ſi actor petiit minorem
ſummã, & ad illam fuit reus condemnatus, vel ſoluit for-
te, ſine condẽnatione, nunquid poteſt agere iterum ad re
ſiduum? Expeditum eſt, & videtur, quod ſic, in l. apud Cel
ſum. §. item quæritur. ſupra alle. C. de exceptionib. l. ſi ex
maiore. de ſolutionibus. l. ſi inter. & l. intereſt. de furtis. l.
poſt deciſionem. Quid in tranſactione, vide C. de tranſa-
ctionibus. lege, ſi de certa. Illud etiam notatur, quod in
vniuerſalibus, & generalibus actionibus, non ſit mutatio
magis, quã in aliis, nam cauſa agendi non poteſt mutari,
ſicut

ſicut nec in aliis res petita non mutatur. nã illę ſui natura oia cumprehendũt, quæ ſunt de hęreditate, vel quæ ſunt adminiſtrata, vel geſta, & ideo ſi aliqua ſuperueniant, non cenſetur augmentum in uniuerſalibus, & generalibus, ſed eſt quædam declaratio, ſeu ſpecificatio, & hoc, niſi intẽtaretur pro re ſingulari ſpecificata, vide ſupra eo. §. curare.

a *Adnot.* Si minus. Petẽs minus, quã ei debeat, pôt corã eodẽ iudice reſiduũ petere. idẽ ſi aliud, ꝓ alio petierit ꝑ errorẽ: nã pôt libellũ mutare. h. d. ſm Ang. & dr in duas partes. primo, qñ minus petiit. ſecundo, quãdo aliud pro alio ꝑ errorẽ.

b In ſi. Iſta gl. in ſe relata, & ad tex. noſtrũ eſt uera. & ſecundũ Iaſo. unica, & ſingularis. nõ tamẽ eſt ſimpliciter uera, in quantũ dicit, nũquã præſumi donationẽ, niſi interueniat traditio, uide hic per eum in 2. col. ante ſi. in ver. in ſi. gl. notate & c.

c Debes ſcire. De hac materia uide hic. Ang. in 1. col. ante ſi. uer. in gl. iudicio. & ꝑ d. Iaſ. hic in 4. col. poſt me. in uerſ. in gl. magna uide per Doc. in l. edita. C. de eden. Item Ang. hic tractat ẽt materiã, an iudex poſſit iudicare ſm cõſcientiam, uel ſm allegata & ꝓbata. uide eũ hic in 4. col. in me. in uer. in iſta tñ materia. & per Iaſ. hic in v. col. ante me. uer. l ea gl. ibi, niſi hẽr. & ꝗ iſta eſt materia l. illicitas. §. ueritas. ff. de offic. preſi. ubi Bart. & Doctor. late tractant.

d Mutare. Vide Ang. hic in 2. colum. ante me. uerſicu. ſecundo principaliter.

e Cõteſtatione. Quid ãt de dilatione, an dãda ſit noua dilatio, uide hic per Ange. in 7. col. ante ſi. ver. hinc ſumpta occaſione, ubi tractat materiam dilationum per x. col. cũ multis quæſt. pulchris, & utili.

f Actionẽ addere. De hac cumulatione actionum, uide hic An. in x. col. in ſi. uerſ. in ea. glo. in fine. ubi late tractat de cumulatione actionum, cum multis quæſtionibus.

1 *Actiones uarie diuidi.*
2 *Actio ad minus data, qui accipienda.*

a Sunt præterea a quędã. Iſte §. planus eſt, nec eget alia inſtructione, unde hic ponit aliam, & ultimam diuiſionẽ, quam exemplificat uſque ad finem. In gloſſ. minpic hic in fin. Petrus dicit, quod neſcit, quid iſta gl. uult dicere, quæ ponit xii. diuiſiones actionũ, qa ſunt xvi. & plus. nam
1 ſunt hæ xii. q̃ hic numerant. Itẽ quatuor uidelicet aliæ natiuę, aliæ datiuę, alię perſecutorię ſolidi, aliæ nõ, aliæ ex ꝯtu, alię ex facto, alię in factũ, alię arbitrariæ, aliæ non. ff. de action. & obligation. l. quoties. & l. obligamur. ĩ. eo. §. ꝑterea. & hic. Vñ gl. vr̃ errare ponẽdo ſolũ xii. ſm nũ. Præterea, magis errat, qa dicit hanc diuiſionẽ uagantem, & tñ textus ponit eã principalẽ, ut hic. vnde iſte textus uidetur ꝯ gl. vel gl. ꝯ eũ. Dicas, quod text. i hoc titulo ponit ſex diuiſiones actionum, quę ſunt principales. Prima eſt, quod aliæ ſunt reales, aliæ perſonales. ſupra eo. §. i. Secunda, qđ alię ſunt ciuiles, aliæ pretoriæ, ſupra eodẽ §. ſed iſtę. Tertia, quod quędã ſunt rei perſecutoriæ, quędã pęnales, quędã mixtę. ſupra eo. §. ſequens. Quarta, ꝙ quędã in ſimplũ, quędã in duplũ, quędã in triplũ, quędã in quadruplũ, ſupra eod. §. oẽs aũt. Quinta, quod quędam ſunt bonęfidei, quædã ſtricti iuris ſupra eo. §. actionũ. Sexta, quod quędã ſolidi perſecutorię, quędam non, ut hoc §. Quid ergo uolum dicere gl. & Pet. quòd plures ponant, nunquid præſumant tex. reprehendere. Ad hoc dicas, quod glo. intendit hic loqui de xii. diuiſionibus, quæ ſunt in arbore Io. & ad illas ſe refert, non ad diuiſiones huius tituli, ut dicam tibi in fine huius tituli, ubi dabo tibi notitiã arboris. Itẽ Pet. non ſe refert ad diuiſiones huius titu. nec ad diuiſiones, q̃ ponunt in arbore, ſed ad omnes, quę largo modo poſſunt dici diuiſiones. i. differẽtiæ, qa ꝓ vero nõ ſunt diuiſiones, vt dixi de mixtis in rem, & in perſonam, ſupra eo. §. i. & §. quędã. Sed dic mihi, cũ iſta diuiſio ſit textualis, & principalis, cur nõ ponitũ in arbore, cũ aliæ ponãtur, quę nõ ſunt ita principales. Reſpondet Dy. ꝙ Io. intẽdit in arbore docere, & inſtruere de actionũ natura. Iſtud eñ, ꝙ actio detur
2 ad minus, quã cõpetat, nõ eſt de natura actionis, ſed euenit ex quodã accidẽti, ideo Io. nõ curauit hanc diuiſionẽ ponere cũ iſta. Rõ ſatis vr̃ apparẽs, ſed pôt impugnari, qa Io. nedũ tractat de diuiſionibus, & his q̃ actionibus ex natura cõpetunt, imo de his, q̃ ex accidẽti. ĩ. eo. §. ſequẽ. ver. ſed & legis. & uerſic. item mixta. & uerſi. tripli. & uerſicul. ſed furti. Sed poteſt dici, ꝙ illud ibi uenit ex natura actionis, concurrente accidente, hic contra naturam, ex mero priuilegio. In gl. ut j. ti. i. in ſi. vid. de actione de peculio. ſupra eod. §. in perſonam. verſicul. actiones. & caue, quia hoc non obtinet, ubi pater, vel dominus ſunt in dolo. ff. de pec. l. in bonę fidei.

a *Adnot.* Sunt præterea. Iſte §. ſecũdũ Ange. uſque ad finem ti. h. d. Actiones omnes, aut ſunt perſecutoriæ ſolidi. aut inquantum quis facere poteſt, uel inquantum habet, ut probatur in exemplis hic poſitis. Et diuide ſecundum eundem in hoc §. & ſeq. Doc. pauca ſcripſerunt, exceptis quibuſdã notabilibus, quæ non ſunt magni effectus, & quibuſdam quæſtiunculis, ne omnino nudi remaneant §§. ſequentes.

1 *Modum uarie ſpectari.*
2 *§. item ſi locus. & ſenſis.*
3 *Priuilegio inter ſa. pô. quando an non fruatur maritus. 4. 5.*
6 *Socer beneficio ne egeat.*

1 Item ſi de dote. In tex. hic, eſt ſm exemplum. Itẽ ſuper tex. concurrãt facultates. deducto ne egeat, aliàs implicaret contrarietatẽ. Sed quæritur quis eſt modus deducẽdi.
a a Dic modũ attendi in duobus, in quantitate rei & tẽporis. In quantitate rei, inſpicitur facultas, & cõditio perſo-
1 nę, nã ſi ſit miles, plus expẽdit, quàm ruſticus. itẽ ſi habeat [beneficiũ] alias artificium, vel officiũ dẽt ſibi cõputari. ff. de alimen. leg. l. cũ alimẽta. de ope. libe. l. interdũ. de agnoſ. libe. l. ſi qs a liberis. §. ſi quis ex his. & §. idẽ reſcripſit [vbi de hoc clarius] in quantitate tẽporis debet attẽdi cuius ętatis. ff. ad leg. Fal. l. hæreditatũ. & ſm illam iudicatur ſecundũ Dy. Item dic quod iſto §. obtinet, vbi res data in
a dotẽ non extat. † Sed quid ſi extaret, et redderet, quod deberet ſolidã reſtituere. nã hoc ipſo dolo facit: qui rẽ habet, & reſtituere nõ vult. ff. de pecu. l. in bonæ fidei. Itẽ quid ſi res data in dotẽ nõ extat, ſed extat forte res acquiſita ex dicta re, nunquid maritus poteſt deducere? Vr̃ quod ſic, per hunc §. Sed probabilius eſt dicere, ꝙ ſi uxor marito, ff. de dona. inter virũ, & uxorem. & ſoluto matrimo. l. ſi cum dotem. §. ſi. Item iſte §. loquitur, ubi maritus conuenitur actione de dote. Quid ſi hypothec. vel ex promiſſione expreſſa, vel alia actione? Videtur idem. ff. de conſtitu. pecu. l. quod ſi maritus. de re iudicata. l. nõ tantum. de fideiuſſorib. l. tutor. & per alia, quę dixi, & allegaui in ſimile ſupra eodem. § furti. ff. de negotiis geſtis. l. diuortio. Super
b huc poteſt dari ſolutio generalis. b. ſecundum Dynum, quia aut conuenitur maritus ex delicto, & tunc nõ gaudet
3 huiuſmodi priuilegio, quia delictum non debet ſibi eſſe cauſa præmii, & ſic intelligatur ff. ſoluto matrimo. l. ẽt. & licet. de re iudicata. l. ſi reum. Aut ex contractu, & tũc aut ex contractu dotis, aut ex alio: ſi ex contractu dotis, tunc aut actio de dote, aut alia. ſi actio de dote, tunc gaudet, ut hic. ſi alia, aut illa ſuccedit in locũ actio. de dote, & gaudet, ut d. l. ſi maritus. quod autẽ non ſuccedit, ſed propter culpam mariti in aliud deuoluitur, & non gaudet, ut d. l. diuortio. ſi vero ex alio contractu cõuenitur, tunc aut cõuenitur conſtante matrimonio, aut diſſoluto. Primo caſu gaudet huiuſmodi priuilegio, ſecundo non, etiam ſi durante matrimonio, cõtraxerit, per dictam l. diuortio. & ita nota. in d. l. non tantum, ſed certè ſalua reuerentia gloſſ. & Dyni, illa lex nil facit, quia ibi conuenitur ex quaſi contractu inito ſoluto matrimonio, ut ibi patet. Vnde probabilius uidetur indiſtincte dicendum, ꝙ quacunque actione conuenitur pro dote, ſiue actio de dote, ſiue alia quocunque modo in eius locũ ſuccedente, quod gaudeat huiuſmodi beneficio. Et idem ſi alia actio. ex contractu quocunque deſcendente inito durante matrimonio, ſiue poſt. Sed ſi cõueniatur ex cõtractu inito poſt, vel eſt quaſi contractu, tunc nõ gaudet, pręſertim, ubi culpa eius redarguitur, vt d. l. diuortio. ſed quid ſi maritus nil poſſit ſoluere, quia egerit? Videtur ibi, ut in nihilo teneatur, cũ lex indiſtincte loquatur, & qui nihil poteſt, minus poteſt. ff. de tribu. l. illud, §. i. de fideiuſſ. l. amiſsi. & hęc ſatis uidentur rationabi-

tionabilia,ubi mulier habet de quo uiuat.Quid ſi mulier
nihil habet,niſi illã dotẽ,& illa eſt tota neceſſaria ad ali-
menta mulieris?durum eſſet illam egere, & alium de ſuo
nutriri.ff.de agnoſ.lib.l.ſi quis a liberis.§.pe. & cõtra cha
4 ritatẽ, quæ incipit a ſe ipſo.C.de ſerui.l.præſes.in gl.†Sed
c quid c dices maritus habet liberos, & familiã, quàm de
neceſsitate nutrire habet,nunquid in deductione egeat,
dẽt haberi conſideratio familiæ?Videtur,quòd ſic,ut d.l.ſi
qs a liberis.§.non tantum.ff.de uſu & habi.l.2.Sed contra
rium uidetur uerum,quia non habetur ratio æris alieni,ni
5 ſi in donatione.ff.de re iud.l.inter eos. † Sed nunquid ma
ritus gaudet hoc priuilegio cõtra tertium, quia hic dicit.
muliere agente?Dic de hoc ff.re iudic. l. Neſennius.ff. de
iure dot.l.ſi extraneus. & hoc priuilegio utetur ſocer du-
6 rante matrimonio ff.de re iud.ſed hoc ita.†Sed nũquid ſo
cer,pater mulieris,aduerſus generum, vel an ipſa mulier
gaudeat eodem priuilegio?dic,ꝙ ſic,niſi fuerit in dolo.ff.
de iure dotium.l.pen.Et caue,quia dolus præſumitur,ſi quis
promiſerit, quod non habet,vt ibi patet.Item dic, ꝙ hoc
priuilegium denegatur marito,ſi ſit in dolo, uel lata cul-
pa,ut no.in d.l.etiam.§.licèt.vel ſi neget doem debitam,
ut infra dicetur in ſocio.

a *Adnot.*Deducẽdi.Do.Iaſ.hic in 2.col.in prin.ſequtur.Io.Fa.
laudãdo eũ ꝓpter hãc opi.quam hic ponit de mõ dedocẽdi.
b Solutio generalis. Vide hic Ang.in i.col.uerſi. in ea.gl.i ſi.
c Sed quid. Vide hic Ang.in 2.col. poſt me.uer. quid ſi mari
tus.ubi interpretatur opin.Io.Fabri.Itẽ quærit hic idẽ Ang.
an non tantũ muliere agente.uel eius filio pro dote maritus
hẽat hoc priuilegium,ſed etiam ſi alius agat, uide eum hic.

2 *Impenſæ quando an non repetibiles.& 2.4.*
3 *Expenſarum quantitas arbitraria.*

Propter retentionem.Super tex.hic eſt tertiũ exẽplum.
In glo.dic,ꝙ impenſæ.ibi,cum dicit. & hoc in neceſſariis
impenſis,quæ fiunt ad utilitatẽ rei proprie, ſecus ſi ad tẽ-
pus.ff.de impen.l.3.In ead.gloſſ.ibi, cum dicit repetũtur,
ſed quando,aut quomodo?gloſſ.non declarat. Vnde dic,
quòd aut de mandato mulieris, aut ſine mandato. Primo
2 † caſu omnes repetit.ff.de impen.in reb.do.l.utilium.Se-
cundo caſu ſubdiſtinguitur,quia aut mulier erat utroque
tempore non ſoluendo,uidelicet tempore expen.& tem-
pore repetitionis,aut utroque ſoluẽdo, aut altero ſoluen
do, altero non. Primo caſu,omnes repetit.C.de rei uxo.
ac.l.unica.§.ſed nec ob impenſas,ſecundo caſu,nullas,ut
d.l.utilium.ſed datur facultas tollendi, ſi prodeſſe poſsit,
ꝙ tollatur ff.de rei uend.l. in fundo.Tertio caſu repetun-
a tur,ut no.in d.l.utilium.In ea.gloſ.cum dicit mandato. a
imo etiam ſine mandato,ut d.§.ſed nec ob impẽſas.& dic
ut ff.de impen.l.in uoluptariis.& hoc,niſi eſſet res ꝓuin-
a cialis.co.ti.l.quod ſi.ſed tunc dicuntur magis utiles. † In
fi.eiuſdem glo.itẽ dic,quod præmiſſa diſtinctio procedit
ubi conſtat,quòd non animo donãdi fecit expenſas, nam
ſi conſtaret,quòd animo donandi, tunc expenſæ factæ in
faciẽdo repetũtur,ſi mulier ſit ſoluẽdo,& ſunt utiles in re
ficiendo,ut no.ff.de dona.inter uirũ.& uxo.l.ſed ſi mors.
§.fi.& l.ſeq.quæ incipit,quod ſi uir in caſu dubio, uidetur
donare modicas,non magnas.ff.de impen.l. pen.& de do
na.inter uirum & uxorem.l.utrum.& in magnis diſtingue
3 hoc caſu,ut ſupra.Et quæ ſunt magnæ, † & quæ modicæ re
linquitur arbitrio iudicis,inſpectis facultatibus & condi-
tionibus perſonarum,ut ſatis ſcripſi in d.§.ſed nec ob im
penſas.& hæc procedunt,qñ fecit expenſas in rebus dota
libus.Quid ſi in corpore mulieris?Vide C.de negot.geſtis
l.quod in uxorem.Sed quid ſi fecit expenſas, litigando pro
re dotali defendenda, uel recuperanda? Specula. uidetur
ſentire,quod non repetit.in Specu.de dona.inter uirum,
& vxorem.§.formatis.uerſicul.illud quæritur.Sed hoc vi
detur per quàm durus, ſaltem vbi noluit donare,nam ma
ritus,nõ tenebatur miniſtrare dictas expenſas,ut not.Inn.
extra de dona.inter uirum & uxor.cap.per ueſtras.in glo.
fin.Cur ergo non repetet?Non uideo, cur non debeat iu-
dicari,ſicut de aliis expenſis.Alia quæ poſſunt tangere hãc
materiam,uide C.de rei uxo.act. per totam legẽ unicam
& ſupra eod.§.fuerat.

a *Adnot.*Mandato.Not.ſpeciale eſſe in muliere,quod expen-
ſas uoluntarias non repetit maritus, & ſi mandato mulieris
ſint factæ.Nã ab alio cuius uolũtate eſſent factæ repeterẽtur,
ut l.quod ſi ſeruus.§.ſed & ſi mutua.ff.de in rem uerſo.

5 *Beneficio quat. fa. poſ qui utantur.*

Sed ſi quis Hic ponit duo exempla.Cum parẽte utriuſ
que ſexus in infinitum;ut not.ff.de re iud c.l.cum patro
nus.Sed quid ſi parens agat cum filio,vel aliis deſcenden
tibus emancipatis? Videtur idẽ, cum priuilegium debeat
eſſe reciprocum.ff.ꝙ quiſque iur.l.i. ſicut dicimus de ma
rito,& muliere,ſ.uerſ.itẽ ſic de dote.& quia pater tenetur
filium alere.& ſic nihil intereſt,ſi filius deducat,cum eſſet
per aliam uiam habiturus.ff. de uulga. ſubſtitu.l. ſi filius.
a Quid in fratre? a Glo.tenet,quod in ſolidum cõuenitur.
ff.pro ſocio.l.uerum in fine principii. in gloſſ. ſuper uer-
1 bo,fraternitatis.Sed† poteſt dici contra. ſuppoſito, quòd
frater teneatur ipſum alere,quod uidetur indubitabile,ut
ſcripſi C.de alẽd.lib.l.i.vnde per dictam rationem, vide-
tur debere includi, ꝙ gaudeat hoc beneficio.Sed quid de
dño,& uaſſallo? Videtur idem, cum teneantur ſe adinui-
cem alere,ut ſcripſi C. de alen. lib.l.i. & videtur quaſi ex-
preſſum in feud.de noti.feud.in princip.Quid in patrino,
vel in filiolo?Videtur idẽ.per ea quæ not.in dicta l.i. & in
patrono eccleſiæ cum debeat ali,ut ibi ſcripſi.Sed quid de
prælato,ſi ſubditus eum conueniat?Dic idem ſortiori ra-
tione,quia ille gaudet priuilegio armatæ militiæ,vt not.
ff.de re iud.l.miles.Et idem uidetur de rectore,& curato-
re,ſi parochianus ſuus eum conueniat, per prædicta. Et
idem in aduocato, ut ibi, quod poſſet procedere, ſi reci-
piat ſalarium de publico. Vel dic idem, & ſi non recipiat,
per illa. quæ ſcripſi ſupra per quas perſonas nobis acqui.
§.i.Et idem de ſcholare,& Doctore, ſeu magiſtro.ar.præ-
dictorum.Et hoc ſi miles, Doctor,aduocatus,uel prælatus
conueniantur ex contractibus tangentibus aduocationẽ,
vel militiam,ut ſcholaſticam rẽ,ut no. in d.l.miles. Item
hoc intelligo, ſi tales perſonæ cõueniantur ex ſuo cõtra-
ctu, vel facto,ſecus ſi ex contractu alterius,ut d.l.uerũ.§.
videndum,uerſi.patri.Super text. patrono.vel cum eorum
parentibus, ut liberis.ff.de re iudi. l. patronus. & idem ſi
patronus cum liberto.ff.de ag.lib.l.alimenta. & hæc om-
nia intelligo,niſi ille,qui uult uti iſto beneficio fuerit in-
gratus,ut d.l.alimẽta.Super tex.item ſi ſocius.ſextũ exem
plum.Sup tex.indicio ſocietatis. Quid ſi alia actio ſatis vi
detur idem,dumtamen occaſione ſocietatis,& ex contra
ctu inito, ſocietate durante, agatur, ut dixi in ſimili ſupra
eo.§.item ſi de dote.Quid ſi ageretur actione reali? Verbi
gratia, ſocius uendicat a ſocio partem, quam ſocius reus
poſsidet,non credo,quod ſit locus his iuribus,ut ibi dixi,
ſed an obtinet in ſociis omnium bonorum tantum,dic in
d.l.verum.in prin.& ff.de re iudic l. ſunt qui in id quod.

Et argumento iſtorum,poſſet idem dici de pluribus ca
nonicis eiuſdẽ eccleſiæ,vel de pluribus prioribus,vel mo
nachis eiuſdẽ monaſterii,vel pluribus ſcholaribus,habitã
tibus in eadem domo pro quibus facit generalitas iſtius
tex.de notis feu.in princ.Iſta enim conueniunt moribus,
ideo extendẽda,ut ff.ſol.mat.l.eleganter.§.fin. In glo. &
ſe confitente.in fine.ff.de re iud.l.ſed hoc ita.§.fi.Et idem
credo in omnibus caſibus ſupradictis.ff. quod cum eo. l.
ſed & ſi ex parte.§.primo.& dixi ſupra in uerſicul. item ſi
de dote.in fin.

a *Adnot.*Fratre. Vide Ang.hic ante med.col.uerſi.quin in fra
tre.Item querit hic Aretii.quando poteſt opponi iſta exce-
ptio.uide eum hic in 2.col.poſt prin. uerbi. quæro quando
poteſt quia dicit,quod poteſt opponi pendente iudicio, e-
tiam poſt ſententiam.

1 *§ Idem eſt quando an non locus ſit.*
2 *Deduci,quæ an non queant.*
3 *Alimenta,an deductioni obſint.*
4 *Deductum,an tranſmiſsibile.*

Idem

Idem eſt ſi quis. Exemplum ſeptimum.ex donatioo e ſua,ſecus ſi alterius,ff.de re iudic.l.& ſi fideiuſſor.§. final. & l.ſeq.niſi eſſet de ſuis,ut no.io d.l.& fideiuſſor.§.fi.ſol. mat.l.etiam.io prin. Item hęc vera, in pura,& vera donatione.Quid ſi fiat ob cauſam?Videtur ſecus, quia illa non eſt proprie donatio,ut dixi ſ. de dona.io princ. oec liberalitas,& ideo ceſſat ratio,quę reddit ff.de re iud.& l.exhæredatu.§.fi.cum l.ſeq.ff.de regul.iur.l.diuus.Pro hoc facit, quod conſueuit dici , quod donatio ob cauſam,nō reuocatur propter ingratitudioē C.de reuo.dona.l.fi. In cōtrariom facit,quia promittens dotē,promittit ob caoſam, & tamē utitur hoc priuilegio.ff.de iure dot.l.pen.& noo dicas ſpeciale in ſocero,quia idem uidetor io quoconque.ff. de iure dot.l. ſi extraneus. Sol. poteſt dici, quod ubi datur ob cauſam cōceroentem fauorem illius, cui donator, vel

1 contēplatione cuius datur,tuoc ſit† locus huic §. Sed vbi coocernit fauorē,vel utilitatem dātis,ſicut forte recipienti,tunc dicerem contra. V.g.ſi do tibi io dotē, io oollo ego habeo utilitatem,vel ſi do tibi,ut emas caligas;vel ædifices tibi domū,totum eſt mihi liberalitas. Sed ſi dem tibi fuodum,ut ædifices mihi domum, tūc oidetur cootrariū, quia tunc magis eſt oegotiom, quā liberalitas. ff. de do.l. Ariſto.& in hoc caſu eſſet aduertendū , qoid eſt maius,vel id quod donatur , vel id quod faciendū eſt, quia ſi maius ſit notabiliter id quod dooat,poteſt dici,quod ſit donatio io eo,quod excedit,& qoaotum ad aliud,ſit locus priuilegio.ff.de dona.inter uirum & uxorem.l. ſi ſponſus. §.circa. oiſi principaliter intēderem cōtrahere aliud negotiū. ff.de cootraheo.emptio.l.ſi qois donatioois.In gloſſ.ideo quando oō poteſt.in ſioe.uide,quod ibi oota, quia fuerūt noonulli,qui multū uoluerunt reſtriogere hāc materiam quorum opi.reprobatur ibi per Ioan.& gloſſ. In gloſſ. ſcilicet coodi.ex lege.ibi.§.ſi autem.idem in actio.ex ſtipu

2 latu,ut dixi ſupra eod.uerſic.item ſi de dote.† Sed quid ſi dooator tradidit rem realiter,quā nūc reperitur poſſidere,donatarius eam uendicat? Vr̄ per ea, qoę ſupra dixi,ꝙ donator non poſſit deducere , quod per quam durum videtur. Vnde in ſuperioribus , uidelicet quando res dotalis,vel pars ſocij vendicatur,ooo mirū, ſi oil deducaſ, qa ibi oihil vendicatur de bonis illorum contra quos agitur, nec quę realiter ſua fuerunt,ſed hic ſecus . Sed hic quęritur,cuius eſt electio,de eo,ꝙ dēt deduci.Verbi gratia,dediſti mihi plures res,quas peto mihi tradi , tu uis dedocere,ne egeas,& uis eligere de illis rebus, illas quę tibi plus placēt,ego uolo tradere,aliàs,quæritur quis eliget?Vr̄ qđ debeat deduci de omnibus. C.ad leg.Fal.l.ii. quod poteſt eſſe oerum, ubi pluribus donauit,& plures ſimul agūt,ſecus ſi onos.ff.ad leg.Fal.l.Plautius.& l.plane.§.fin.cum l. ſeq.ad Treb.l.Marcellus.§.res quæ.& debet donans eligē re mediocre.C.de dooa.l.ſi quis argētom. facit.C. quādo & quib.quar.pars.l.2. de ſalga.hoſpi.noo prǣſtao. lib.xli.

3 C.l.i.† Quid ſi dooatarios uult alere donatorem in domo ſua, ad ſioem ne fiat iſta deductio? Videtur quod deberet audiri,qoia prǣdicta deductio ſit propter alimenta , & ex quo prouidere uult ei, ſatis videtur offerre , ſicut hęredes uiri ſatis uidentur offerre,ſi offerant ſe alere mulie rem in domo propria,ioxta illa,quę ootantur C.de rei vxo. act.l. unica.§.ſimili modo.ff.ut in poſſeſſ.leg.l.quę legatorum. io Spe.qui filii ſiot legit.uerſi. nunc dicamus. Sed durum eſt beoeficium legis reſtriogere,quę cōcedit donatori deductionem,& deductio ſit de ipſis rebus.ff.ad legem Falcid.l.lioeam. Ioſtitu.ſupra de fideicommiſ.hæred.§.ſi qs. Bene tamen credo,qood ſi res eſſet iodiuiſibilis, quod iudex deberet compellere alterum recipere ios ſuum in ęſti

4 matione.ff.de lega.i.l.oon amplius.§.fina. † Sed poteſt ultra qoęri,nooquid illud,quod deducitur,erit perpetuum, ut traoſmittatur ad extraneos hæredes?cauſa dubitatioois occurrit,quia hęredes extranei oon gaudent huiuſmodi priuilegio,ut ſatis ſupra dictum eſt. Sed uidetur de mente legum,qood illud,quod deductum eſt,remaoeat donanti pleno iure ideo credo,quod nihil unquam reſtituitur , etiam ſi donans peruenerit ad pinguiorem fortunam , de

qua poſſet etiam dubitari,& facit,quod notatur ff. de offi. præſi. illicitas. §.fin. ſed huic obſtat infra §. ſi. ſed in alio caſu loqoitur.

Compenſationes. Hic eſt octaoum exemplum:& uide materiam huius §.ſupra eod.§.in bonę fidei.dic,ut ibi.

1 *Ceſſio cur inuenta.*
2 *Debitor an carcerandus.*
3 *Clericus qui arr eſtandus .*
4 *Cedens quando non liberetur.§.6.7.*
8 *Ceſſioni an renuntiari poſſit.*
9 *Cedere qui an non poſſint.*

Cum eo quoque.Nooum exemplum.glo. ſunt hic breues,& claræ,ideo eas non apoſtillo.Sed quia iſte §.eſt cauda iſtius titoli,propono circa eum aliquātulum ioſiſtere, & aliquas quæſtiooes tangere,quę faciunt ad intellectum

1 buius §.& ſuę materię.† Et primo quęro,quare fuit inuentum buiuſmodi beneficium ceſſionis.& ad hoc reſpondet text.ne iudicati detrudantur io carcerem.C. qui bon.

2 cedit.l.i.Occaſione huius cooſueuit quęri, a nūqoid debitor poſſit pro debito ciuili detrudi io carcerem.Et hoc uidetur expeditum ibi.pro hoc C.de exact.trib.l. nemo.

2 li.x.† Io contrarium facit,quia nemo dubitat,quio carcer ſit magna ſeruitus.C.de pę.l.incredibile.arg.ab inſtantia. ff.de lib.ho.exhib.l.2.Et iure cautum eſt,quod propter debitū ciuile quis noo debet ſeruire.C.de actio. & obl.l.ob ęs.Super hoc poteſt dici, quod debitor fiſcalis, poſſit poni in carcerem,ut d.l.oemo.ubi eſt expreſſum. De debitore priuati poteſt diſtiogui,quia aut doloſe facit,uel fecit, ꝙ eſſet noo ſolueodo.& tunc poteſt detrudi,& extraordinariē puniri.ff.quę io frau.cred.l.fi.§.ſi.in ſi.de admi.tut.l. ob.fœnus.ſi autem alias commiſit dolū io contractu,tūc nō pōt detrudi. ff.de min. l.quod ſi minor.§.ſi ſeruum. Aut noo doloſe,& tunc pro notoria,& euidenti contumacia poteſt detrudi,ſi forte propter cōtumaciā ooo uult bona ſua iudicare,quæ forte abſcondit, quę iudicare teneſ , ut no.C.eo.l.i.nam talis contumacia dolo ęquiparatur.ff.de admini.tut.l.ſi plores.& iudex realiter citat contumaciā. C.quomodo,& quando iudex l.cooſentaoeum.Igiẗ cum doloſus noo euadat,cedēdo,nec uerus cōtumax.imo ceſſio facta,& admiſſa non iuuaret cū in caſu,qoo oollet iudicare,qa cū teneatur oīa dimittere,dolo facit, ſi quid celat,uel retioet.ff.mand.l.dolus.alias noo uideo,ꝙ debeat detrudi pro debito ciuili , & ſi detrudatur , ooo debet detineri,prǣſertim,ſi uelit cedere,ut dict l.i.Et hoc niſi eſſet obligatus expreſſe ad arreſtum , nā tunc uidetur poſſe detioeri. Et facit quod dicitur de obſidibus.ff. de teſta.l. obſides.ff.de iu.fiſci.leg.diuus.& ita utitur curia regis Frāciæ.

3 † Quid ſi ſit clericus,qui ſe obligauit ad arreſtum pro debito ciuili?dic ꝙ ualet, & debet tenere arreſtum io curia eccleſiæ,ſed io curia ſeculari non. Itē oec dēt teneri in curia eccleſiæ io uinculis,nec in clauſo carcere,ut no. Doc. ex̄ de iureiur.c.ex reſcripto.uide ibi.nouella.Hęc ꝓcedūt ubi qs eſt obligatus ad dandum. † Quid ſi ad faciendum?

4 Videtur,ꝙ noo liberetur cedendo,quia cauſa quare quis liberaſ cedendo eſt impotentia ſolueodi.vbi ergo tenetur ad factū,talis impotentia,noo pōt allegari,qoia poſſibile eſt ſibi facere,igitur non liberaſ cedēdo. Preterea eo quo facere pōt,& nōn facit,conſtat,ꝙ eſt in dolo , ut d.l.dolus.ff.mand.& doloſus non gaudet huiuſmodi beneficio, ut ſatis ſupra dictū eſt,uode illud,quod cooſueuit dici,ꝙ ille,q eſt obligatus ad factū,liberatur ſoluendo intereſſe, obtinet, ubi uult & poteſt præſtare intereſſe, ſed ubi non poteſt,non obtioet,ut ff.de ver.ob.l.in ſtipulationibus.§. ſi. Ridiculum enim eſt dicere, ꝙ promiſſor facti eligēdo intereſſe,quod oon poteſt præſtare,libereſ.ff.de ſol. l.Stichum in prio.ff.de contrahen.emp.l.ſi in emptione.§.i.n. & ideo uidetur indubitate,qoòd poſſit cōpelli ad faciendum,ſi ſciat,& poſſit facere nec liberatur cedēdo, & hoc apparet , quia libertus alienus compellitur edere opera.

ff.de

ff.de ope.lib.l.ſuo uictu. Bene tamen credo, q ſtipulator
debet facere expenſas, vel dare tantum tempus itra quod
potuerit acquirere, vnde faciat. ut d.l.ſuo uictu. cum l.ſeq.
& ſic quo ad hoc adhæreo additioni, quę aſſerit ſcriptorē
pręciſè compelli ſcribere, quod conuenit. ff. de opęr. no.
nun.l.ſtipulatio. §. ſiue autem. Et credo, quod poſſit intru-
di, ſi non faciat per contumaciā, per ea quæ ſupra dixi, &
q̄ ibi notant. & hęc procedūt, ubi permiſſor ſcit, & pōt fa-
cere, quod promiſit, aliās cum deberet ſolum cōdemnari
ad intereſſe, liberaretur cedendo bonis, cū ſit eadē ratio,
quæ in peculiario debito. ff. de ver. obl. l. ſtipulationes non
diuidunt. §. i. nec hoc caſu diſtinguo, ao fuit electa indu-
ſtria pſonę, vel non, ſed an ſciat, & poſſit facere, vel non,
ut dixi. Hæc procedunt, ubi quis tenetur ex contractu.
5 † Quid ſi ex delicto, vel quaſi? Dic non idem, ſed pœna
pecuniaria conuertitur in corporalē. ff. de pœ. l. i. §. gene
raliter. de in ius uoc. l. pe. ēt ſi ex culpa teneat̃. ff. de incen.
l. qui ædes. & ideo credo, q ſi quis agat iniuriarū, & con-
cludatur ad pecuniam, & ſi reus cōdēnatur cedat bonis, q
non ſe liberet, ſed pœna pecuniaria dēt cōuerti in corpo-
ralē, p prædicta, & uide hoc extra de ſol. c. Odoardus. Et
facit ff. qđ cū eo. l. ſed & ſi. §. quāquā. Dixit ergo, q pōt de
trudi pro debito fiſcali, uel quando ſe ad hoc obligauit.
6 † Sed quæritur nūquid illis caſibus pōt ſe liberare, b ce
b dēdo? Non uī, qa ſic nihil eſſet ſpeciale in illis caſibus, qđ
tā iura uidentur ſupponere. In cōtrarium uī expreſſum ī.
de ſocie. §. itē ſi quis. C. qui: bo. ce. poſ. l. 3. recipiendo rem
publicam pro re fiſcali, de qua per prius præiudicatur, ff.
de uerb. ſig. l. eum uectigal. & l. inter publica. & probatur
manifeſtius in ultimo caſu, quia obligando ſe ad arreſtū,
nō uidetur renunciare huic beneficio, cui etiam renuncia
re nō pōt expreſſe, ut ĵ. uidebis. In quo ergo eſt ſpeciale,
in illis duobus caſibus? Rñdeo, qa illis caſibus ſtatim de
bitor detruditur, antequam fiat diſcuſſio de bonis, ut d. l.
nemo. in aliis, ſolū ſi doloſè, aut contumaciter cōuerſet̃,
quominus ſoluere poſſit, & illi duo caſus magnā habent
prærogatiuā. Itē circa hoc q̄ritur, pone, quod aliquis fecit
aliquem detrudi propter debitum, ille non habet unde
alat, quis alet eum? Dicas quòd ille, qui fecit eū detineri,
& ſi nolit alere, iudex bene faciet, ſi permittat ipſum abi-
re. & uī notari. C. de ero. mil. an. l. fi. li. xii. & facit ff. ad ex.
hi. l. ſed & ſi hæreditas. §. plane paſcere. niſi poſſit alimēta
ri de elemoſynis. C. de epiſco. and. l. iudices. alias ſi iudex
expelleret eū de carcere, ſine iuſta cā teneat ad debitum.
7 C. de exac. tri. l. quoties. † Poteſt ulterius quęri, nunquid
p ceſſionē bonorū quis liberetur ab obligatione? Glo. uī
dicere, quod ſic a ciuili. ff. de fideiuſ. ubicūque. Sed hoc uī
contra mentem huius §. & aliorum iurium, quę dicunt,
quod nihilominus agitur contra ipſum cedentem, etiam
efficaciter, ſi idoneum emolumentū habeat. & ſic prior rę
manet obligatio, quia ſi ſola naturalis remaneret, ex ea ſo
8 la non poteſt agi, ut dixi ſ. de obl. in prin. †. Cōſueuit quæ
c ri, utrū poſſit renūtiari c huic beneficio. Et ſcis, q Doct.
conſueuerunt tenere, q non poſt Dyo. qui de hoc not. ff.
ſol. ma. l. alia. Et ideo credo, quod conſtitutiones prouin-
ciales, & ſynodales, quas plati faciunt, q excōmunicati,
& ſi cedāt, nō tradant eccleſiaſticæ ſepulturę, non tenent,
tū quia contra bonos mores, per prędictam l. alia. tū quia
hoc eſt beneficium iuris, a canone cōceſſum, ut d. c. Odo
ardus. quod inferior tollere nō debet, nec poteſt, extra de
re. in. c. indultū. lib. vi. & uide quæ Dyn. ibi no. quæ ad hoc
poſſunt adduci. unde pręlati in hoc abutunt̃ in multis lo-
cis propter emolumenta. Et hac ratione uī, quod non poſ
ſit conſuetudine introduci, quod qs nō liberetur cedēdo,
cū conſuetudo non ualeat ꝯ bonos mores, & hoc benefi-
ciū legis moribus introducat̃, ut l. de quibus. ff. de legib.
ſed modus cedendi bene poteſt cōſuetudine itroduci, ut
cedat nudus, ſicut fit in multis locis. Dic ergo, q ille, q ceſ
ſit bonis nō pōt cōdēnari, niſi idoneū emolumentum ha-
beat. Sed quęritur, quid dicitur idoneū? ex. hoc declarat
ff. de ceſſio. bon. l. qui bonis. & l. is qui bonis. ubi expreſſe
dī, quod non poteſt conueniri, niſi inquantum facere pōt.

Quod ſi haberet altā turrim, & pretioſam, quæ nullum
portat emolumentum, nec eſt in loco, quo poſſit cōmo-
dè uendi, dic nō, niſi quantum emolumentū afferret, ut d.
l. qui bonis. ibi cum dicit, non ex qualitate. Sed nunquid
iſte §. obtinet in creditoribus, qui erant ante ceſſionē, &
quos poſt cedens ſortitus eſt? Videtur, q ſic, cū loquatur
indiſtinctè, tamen uerius uī, q non obtineat in creditori
bus, cum quibus poſt contraxit, imo illi cōuenient illum
inſolidum, & hoc uī innuere a contrario ſenſu l. 3. C. de
bo. auth. ind. poſ. & facit, quod filiusfamilias cōueniatur,
de his, quæ contraxit cum in poteſtate eſſet, in quantum
facere pōt, ſed de iis quæ contraxit poſt inſolidū. ff. quod
cum eo. l. 3. in fi. Quid ergo faciet? cedet iterū illis. Quid ſi
quis ſe obligauerat ſub cōdōne, & ante conditionis euen
tum ceſſit, deinde uenit cōditio? nunqd gaudet beneficio
huiuſmodi §. Ad hoc pōt dici, q ſi erat obligatus ex con-
tractu inter uiuos, gaudet, ſi ex legato nō. ff. de uer. obl. l. ſi
filius. ff. de reg. iur. l. quę legata. & hoc ubi erat obligatio
ad unā ſūmam, uel ad unā quātitatem. Quid ſi ad reditus,
uel aliquod annuū? dic idē. ff. de do. cau. mor. l. ſenatus. §.
fi. de uer. ob. l. Stichum. §. fi. & uide ff. qñ di. uſufr. leg. cec.
l. unica. §. unde quęri pōt, ubi pōt notari aliquid in uſufr.
ſpeciale. ſcđm hoc ergo eſt dare caſum, in quo poſterio-
res creditores ſunt potiores prioribus ꝯ regulam cōem.
C. q po. in pig. ha. l. licèt. & hoc, ſi ille, q ceſſit, excipiat de
hoc ꝯ primos, ſed ſi nō excipiat, & creditores contendant
inter ſe, uideretur, quod concurrant in poſtea quæſitis,
iuxta illa, quę ſcripſi ſ. eo. §. itē ſeruiana. non enim uī, qđ
creditor poſſit uti exceptione ex perſona rei, qa reus nō
utitur longe minus, q̄ fideiuſſor ĵ. de replic. §. fi. Itē quæri
tur: dixi ſupra, quod ceſſio admittitur in ciuili debito, ne
debitor detrudat̃ &c. Pone quod eſt cōſuetudo, quod nū
quam quis pro debito ciuili incarceret̃, ſicut eſt in regno
Franciæ, ubi non incarcerat̃ quis, niſi ſit ad hoc expreſſe
9 obligatus, † nunquid admittit̃ ceſſio? Et uidetur qđ non,
quia cauſa cedēdi ceſſat. Et pro hoc facit C. eo. l. propter.
ubi non admittitur ceſſio, cum per aliud remedium pro-
uidetur. Igitur cum per conſuetudinem prouideatur, ne
in carcerem detrudatur, non eſt locus ceſſioni, & facit C.
eo. l. fi. Quid ergo dices de illis, qui non conueniuntur, ni
ſi inquantum facere poſſūt, de quibus ſupra uidiſti, nun-
quid cedere poſſunt? Credo, quod nō, per dictā rationem,
imo generalius credo, quod nunquā ceſſio debeat admit
ti, niſi creditores inſtarēt, & peterent eū detrudi, uel forte
in foro eccleſiaſtico excōicari. Et hoc poteſt probari per
dictā rōnē, quia hoc beneficiū eſt miſerabile, & ſubſidia-
rium, nec cōcedit̃, niſi pp neceſſitatē; igitur gratis cedēs,
nō debet admitti, & hoc ſatis indicat tex. C. eo. l. i. & l. fi.
ubi datur electio creditoribus, uel ſtatim admittere, uel
differre. ut ibi legitur q̄ eqd Doc. ibi notēt. Conſueuit quę
ri, nunquid ueſtis ſit auferenda cedenti? Gl. uī uelle, quod
nihil debeat ei dimitti, ēt unus denarius ff. e. l. pe. in gloſſ.
magna. in fi. pro hoc facit is tex. inhumanum, &c. Itē facit
quia ueſtimenta tolluntur ſeruis mulieris facto diuortio.
ff. ſol. ma. l. in his. §. i. Itē quia in actione de peculio ueſti-
mentū ęſtimatur. ff. de pec. l. id ueſtimentum. Item facit ff.
de ca. di. l. mrelas. §. fin. in fin. cum dicit nudus exulat. ff.
de bo. eam. l. 2. In hoc conſueuerūt Doc. dicere, q ueſtis
nobilis, ei aufertur, ſed pannicularia non, ff. de bo. dā. l. di
uus. & ita ēt tenet Dy. Et ex generalitate huius literę poſ-
d ſet dici, d quòd ſi quis ſpoliatus ſit bonis ppter guerrā,
10 uel aliud † infortunium, q nō debeat conueniri inſolidū,
quod eſt ualde pium, & ęquum. Item facit, q monachus,
uel religioſus, qui non habet proprium, non poſſit cōpel
li ad cedendum, Contra. C. eo. l. cum & filij ſed ibi in illis
qui aliquo caſu poteſt habere proprium, monachus nō,
huiuſmodi telæ uix eſſet finis, qui ſemper uellet eā texe-
re. Ego uero hic telā pręſcindo, quantum ad lecturā hu-
jus tituli, qa tū quidam habent hic arborem Io. licet pau
ci citramōtani ipſam arborem habeant, nec forte eius no
titiam, placet dare facilem, & claram doctrinam, p quam
ipſa arbor poterit intelligi a quocunque.

a *Adnot.* Conſueuit quæri. Hanc quæſtionem ponit Ang. hic in prin. uer. hinc ſumpta occaſione quæritur.

b Se liberare. Quærit Ang. in 2. col. poſt me. uer. quæro an poſt ceſſionẽ. Itẽ an poſt datã dilationẽ quinquennalẽ debitori a creditoribus debitor poſſit cedere bonis, lapſa dilatione. Itẽ an debitor poſſit pœnitere, & non cedere bonis. Itẽ an ceſſio bonorũ principalis, proſit fideiuſſori. has quæſtiones uide hic per Ang. Item uide Doc. in l. fi. C. qui bo. cedere poſſ.

c Renũtiari. Vide Ang. hic & do. Iaſonẽ circa finẽ huius §. i.

d Poſſet dici. Hoc dictum ſequitur, & laudat hic dominus Iaſ. in 2. col. uerſi. ultimo. l. notate.

AD euidentiam arboris actionum, quæ adſcribitur Io. ſciendum eſt, quod multæ ſunt diuiſiones actionum, ut no. ſ. eo. §. ſunt præterea. & ibi ſcripſi, & j. & ibi declarabo articulatim de omnibus diuiſionibus. Io. elegit xii. literas per illas põt cognoſci natura, quaſi omniũ actionũ, & ad docendũ, quæ ſit natura cuiuslibet actionis poſuit in ſingulis circulis, ſingulas actiones, & ſuper ſingulis actionibus, literas xii. uidelicet, a. b. c. d. e. f. g. h. i. K. l. m. quarũ ſingulæ deſignant ſingulas diuiſiones. Prima diuiſio eſt, quod quædã ſunt prætoriæ, quædã ciuiles, hanc deſignat prima litera a, ſecunda diuiſio eſt, quod quædã ſunt in rẽ, quædã in perſonã, quædã mixtæ, & hanc deſignat litera. b Et ſic per conſequens quælibet litera, quãlibet diuiſionẽ, prout articulatim ſtatim tibi ſubiiciã, & literas ſup qualibet diuiſione. Itẽ debes ſcire, quod ſuper qualibet litera, ſunt certi puncti, per quos deſignat, ſub qua diuiſione eſt actio. Vnde prima diuiſio eſt, quod actionũ quædã prætoriæ, quædã ciuiles. Si ſi prætoria, ponitur unus punctus ſuper litera a, ad deſignandum, quod actio eſt de primo membro uidelicet prætoria, ſi ſit ciuilis, erũt duo pũcti, deſignando, quod eſt de ſcdo mẽbro. Si uero diuiſio ſit trimẽbris, ſi actio ſit de natura primi membri, ponit unus punctus ſuper a, ſi de natura ſcdi mẽbri ſiunt duo puncti, ſi de natura tertii, ſiunt tres puncti, ſi de natura quarti, quatuor, ultra nõ excedit, per iſta facile eſt intelligere arborẽ, & per gl. quæ ſuper ea facta fuerũt, quas nõ improbo. Sed uide, & lege eas per te, quia ego proſequi nõ intẽdo, cũ per ea, quæ ſ. dicta, & notata fuerunt poſſet ſatis innoteſcere natura, & materia actionũ. Et ſcias, quod hæc arbor, fuit impropriè dicta arbor, cũ non habeat radices, truncum, neq; frondes, quæ ſunt de eſſe, & ſpecie arborum, potius debuiſſet dici tabula.

Sequuntur dictæ xii. diuiſiones cum literis, & cum punctis articulatim omnium actionum.

a Aliæ ſunt prætoriæ, aliæ ciuiles.
b Aliæ in rem, aliæ in perſonam, aliæ mixtæ.
c Aliæ rei perſecutoriæ, aliæ pœnæ, aliæ mixtæ.
d Aliæ in ſimplum, aliæ in dup. aliæ in trip. aliæ in quadru.
e Aliæ bonæ fidei, aliæ ſtricti iuris.
f Aliæ perpetuæ, aliæ temporales.
g Aliæ tranſitoriæ ad hæredes, aliæ non.
h Aliæ quæ infamant, aliæ non.
i Aliæ directæ, aliæ utiles.
k Aliæ directæ, aliæ contrariæ.
l Aliæ vniuerſales, aliæ ſingulares.
m Aliæ ſimplices, aliæ duplices.

Per has diuiſiones patet intellectus arboris, quia iſtas diuiſiones literæ & pũcti prædicti deſignãt, & per ipsã dummodo tamen ſit fideliter pũctuata xii. naturæ actionum clare parent, nec mireris ſi reperies quandoq; aliquas figuras non punctuatas, quia quãdo actio eſt incerta & uaga, ſic quod nõ poteſt certa regula dari ſuper membro, quod litera deſignant, tunc nil punctuatur, prout glo. dictæ arboris ſatis declarant ad quas te remitto.

Quòd cum eo, qui in aliena eſt poteſtate, nego. geſto. eſſe dicetur. Rubrica.

1 *Prælati ob quæ conueniendi.*

a QVia tamen. a Hæc cõtinuatio tex. eſt melior, quam continuatio gloſſ. quæ eſt ſ. in rub. Ne verboſa fiat diſputatio, nota ſanctiſſimũ verbum, cõtra aliquos lectores, qui dilatant verba, ut poſſint horam cõſtitutam lectioni trãſire, & legunt unum, vel duos libros in anno, cum deberent legere totum uolumen, & ſe, & ſcholares deſtruant, & facit C. de appel. l. ampliorem. §. in refutatoriis. † In gloſſ. nam ſimilium. in fi. per hunc text. poſſet dici, quod poſſet agi ex cõtractibus religioſorum contra abbates, & prælatos ſuperiores eorum, cũ ſint in eorum poteſtate, ut dixi ſupra tit. i. §. actiones de peculio. in fi. 1

a *Adnot.* Quia tamen. Diuide hũc titulũ ſecundũ Are. & ſumma ſic hoc prin. Cognito contracto ſeruorũ ad obligãdum dominũ, erit cognitũ quid de cõtractu filij ad obligãdũ patrẽ.

1 *Actio quod iuſſu, quando ſola, an cum alijs danda.*
2 *Actio quod iuſſu in quos an non datur.*
3 *Inſtitoriæ locus.*
4 *Exercitoria quando detur.*
5 *L. fi. de exerc. ſenſus.*
7 *Adminiſtrator an obliget.*
8 *Inſtitor multiplex quiſque obliget.* 13.
9 *Procuratorem late patere.* 10.
11 *Procurator generalis an obliget.*
12 *Vicarius an obliget.*

a Si igitur. a In gl. ſcilicet nolentis contra hanc gl. uidetur expreſſe ff. eo. l. fi. ubi videtur expreſſum, quod nõ agitur, quod iuſſu, ubi dominus mandat creditori tradere ſeruo. Præterea. videtur, quod ubi mandatum dirigitur creditori, quod debeat agi mandati. C. manda. l. ſi tibi. Sol. ſcis, quod ſuper hoc ſunt opin. inter Pla. & Io. ut not. ff. quod

1 iuſſu. l. i. & C. eo. l. etiam. dic tamen plenius, quod aut † ipſe dominus contraxit in propria perſona, & contractu facto, iuſſit pecuniam tradi ſeruo, tunc non datur, quod iuſſu, ut d. l. fi. Aut mandauit credi ipſi ſeruo tãtum, tunc aut mandatum dirigitur ad contrahentem, & datur mandati, & quod iuſſu. & concurrunt, aut ad ſeruum; & datur quod iuſſu tantum, ut no. d. l. i. §. ſed ego in gl. ſuper uerb. quemadmodum. Sed mirum uidetur, quomodo datur, quod iuſſu, ubi mandatum dirigitur ad contrahentem, cum nullus iuſſus ĩtercedat. Sed poteſt dici, quod imo tacitus, ex eo quod mãdatum ei tradi, & per hoc poteſt dici, quod ſi aliquis mandet rem aliquam tradi, vel ſolui alicui, quod ex hoc uidetur illum, cui tradi mãdat, conſtituere procuratorẽ quamuis ad ueritatẽ nullum aliud mandatum ei feciſſet, quod eſt notabile, & facit ff. quod iuſſu. l. i. §. ſed & ſi mandauerit. de noua. l. fi. in prin. uer. nam ſi. & caue tamẽ, quia hæc actio non habet locum, niſi cum iubetur ſeruo proprio, uel qui debet haberi pro proprio. uide ff. quod iuſſu. l. i. §. ſi pupillus. cum §. ſeq. & l. ſeq. unde ſi non eſſet proprius, quamuis poteſt fieri proprius, nõ haberet locum ff. quod

a iuſſu. l. 2. §. fi. † Quid ergo ſi Abbas iuſſit religioſo ſuo, pecuniam mutuo recipere, nunquid poteſt agi hac actione?

b Videtur, quod ſic, b quia habet illum in poteſtate, ut dixi ſ. in prin. & facit ff. quod iuſſu. l. pen. Sed quid, ſi ſolus conuentus, qui habet bona diſcreta, iuberet? non crederẽ poſſe agi hac actione, & ſic intelligo, extra de fideiuſſ. c. pen. Et idem crederem eadem ratione, ſi prior foraneus, ruralis iuberet ſocio, qui non ſit in obedientia, pro poteſtate illius. Et idem de priore clauſtrali, niſi fungeretur uice Abbatis ff. quod iuſſu. l. i. §. fi. Sed contra præmiſſa uidetur d. c. pen. quod uidetur requirere, nedum iuſſum Abbatis, imo & capituli. ſed dic, quod loquitur, quo ad hoc, ut capitulũ teneatur, ipſe tamen Abbas teneretur, ſi ſolus præcepiſſet. Lo-

3 quitur ergo hæc materia, quãdo iubetur ſeruo. † Sed quid ſi libero? Verbi gratia, præcepi famulo meo, ut reciperet mutuo pecuniam, uel uinum, vel aliquid aliud, ipſe fecit, nũquid poſſum conueniri? Dic, quod ſic, utili inſtitoria, non tamẽ hac actione. C. de exer. l. ſi mutuã. Nec ob. C. eo. l. fi. quia loquitur in ſeruis, ut ibi notatur, & de his uidebis magis in inferioribus. Sed quid, ſi uir iubeat uxori in partibus Frãciæ,

&

& aliis locis, qui reguntur cōſuetudine, in quibus uxor eſt
in poteſtate uiri. De cōſuetudine uideretur, ꝙ cōpetat hęc
actio, cum eadem æquitatis ratio interueniat j.uer. ideo
aūt. Quid ſi pater iuſſit filio adoptiuo? Diſtingue, aut tran
ſiuit in poteſtatem, uel non. C. de ado. l. cū in adoptiuis. ſ.
de ado. in prin. in filio arrogato non dubiū, quia ille trāſi
ret in poteſtatem, & ideo vr̃ habere locū, hæc actio in eo
c indiſtinctè. Circa exercitoriā, c ſciendū eſt, ꝙ ſolūt dāt
4 ꝓ negatione nauali maritima, vel fluuiali ff. de exer. act.
l. 1. §. nauem. & ſecundū legē, & poteſtatē magiſtro datā.
ff. eo. l. i. §. igitur præpoſitio. Illā tamen propoſitionis le-
gem, debet exercitor notam facere, nā alias ex quo utitur
opera magiſtri, obligat dominum ad omnia, ad quę offi-
cium ſe pōt extendere. ff. de inſti. l. ſed & ſi pupillus. §. i. &
ſic intellige. ff. de exerci. l. i. §. magiſtrū. in uer. quid tamē
ſicut armenta, & uictualia, & neceſſaria, nā & ad cōditio-
nes nauigii, de qbus ſatis apparet in tex. d. l. 1. & plenius in
ſumma Azo. eo. ti. §. datur. & §. & nota. De uno tamen po-
teſt quæri. exercitor obligatur ex facto magiſtri, & tamē.
magiſter ei non acquirit, ut ff. e. l. 1. §. ſed ex contrario. ſed
ſecus in iſtitore, ff. de inſtitu. l. 1. §. ſi. cum l. ſeq. Sed cur di-
uerſum? Rn̄deo, ut tex. reſpondet in d. §. ſed ex contrario.
quia dn̄s nauis non indigebat remedio prætoris, cum ſit ei
alias prouiſū. & ſi non ſit prouiſū, imputet ſibi, qui propo
ſuit ea. l. 1. §. cuius autē. ff. de exercito. ſed certe eadē ratio
vr̃ locū habere in inſtituente, vnde probabiliter pōt dici
idē, ut neutri acquirat regulariter, ſed utriq; in ſubſidium
iuxta d. l. 2. de inſtito. Sed pro euidentia horū, quæro, hic
dicit tex. in exercitoria, & inſtitoria, quę dātur, ſi quis con
traxerit eius rei gratia, cui fuit præpoſitus. quęrit ad quem
pertineat hæc probatio. Hoc eſt expreſſum ff. de exer. l. ſi.
vide ibi. eo. tit. l. . §. non autem. Et hoc eſt uerum, ubi vir
tute officii magiſter, vel inſtitor, recepit & ex uoluntate
domini tacita. Quid ſi expreſſa, quia forte ſibi mandatum
fuit expreſſe, ꝙ poſſet recipere pecunias mutuo, tūc non
crederem, quod opo. tet aliud creditorē probare, niſi di-
ctum mādatum, & quod mutuaſſet, quia eo ipſo, quod do
minus permittit recipere, expreſſe ſe obligat, & ſic intel-
ligitur C. de exer. l. ſi mutuā. ff. de inſti. l. in eū. & l. ſi quis
5 mancipiis. de neg. geſt. l. liberto. in prin. vnde l. illa ſi. † in
telligitur, qn̄ exercitor, vel inſtitor ex cauſa ſui officii, ali
quid ꝯxerūt, non permittente domino expreſſe, quia tūc
dominus non tenetur, niſi illa concurrant, quę illa lex cō
tinet, ſed ſi dn̄s expreſſe permiſit recipere mutuas pecu-
nias, vel aliquem contractum certum exercere, non cre-
derem, quod obtineat, & hoc ſatis patet in d. §. penul. de fi
deiuſ. & ibi not. Innocen. & hoc videtur innuere l. habe-
6 bat ff. de inſtito. Habes ergo † locum hęc inſtitoria, ubi qs
7 ſeruū, vel liberum, alicui negotiationi, prępoſuit. † Quid
ergo dices. quidam inſtituit quendam ad reſtringendum
uillā ſuam, uel aliquam domum ſuā. ubi habebat familiā,
& dedit ei poteſtatem agendi, defendendi, regendi, debita, &
reditus exigendi, & oīa alia faciendi, quę ad regimē uillę,
vel domus, cui præponit, erunt neceſſaria, vel oportuna,
ſicut cōſueuit poni in talibus inſtrumētis, iſte recepit mu-
tuo pecunias, vel blada pro regimine domus, quęritē nuo
quid dn̄m obliget. Et videt̃ expeditum, ꝙ non. C. qđ cum
eo. l. ſi. ff. de inſtito. l. ſi cum uillico. Contrarium vr̃ uerius,
quia ſi ædificio fuit prępoſitus, obligat dn̄m. eo. tit. l. cui
cunq; in prin. Itē, quia iſte eſt quaſi generalis procurator
oīum rerum, quę tanguut dn̄m, ratione uillę, vel domus
ſibi cōmiſſæ, & ſic eius factū nocet domino. ff. de pact. l.
reſcriptū. §. ſi. cū l. ſeq. maxime in talibus, quę non ſapiunt
alienationem dn̄ii. ff. de proc. l. procurator tutorum. Præ-
terea procurator generalis pot eſt pręponere inſtitorem,
cuius factū dn̄m obligabit, ergo multo fortius, ipſe ipſum
dn̄m obligat. ff. de inſti. l. cuicunque. §. ſi. cum l. ſeq. unde,
ex quo commiſſa eſt ei gubernatio. & omnia, quæ ſequun
tur ex ea. ff. de inſtitu. l. cuicunque. §. item ſi inſtitor. cū §.
8 ſeq. in ſi. † Pro euidentia horū ſcire te uolo, ꝙ inſtitor d
d proprie dr̃, q̄ ꝑponit̃, alicui negotiationi q̄ſtuarię, ut ille,
qui pręponitur alicui mēſę nummularię, vel alicui opera-
torio, in quo currunt mercaturæ, ut d. l. ſi cū uillico. quem
uulgariter mercatores uocant factorem, in lingua occita
na, & hoc uult dicere hic tex. cum dicit, cū qs tabernę. ff.
e. l. 3. Improprie autē dicitur inſtitor, quādo inſtituitur ali
quis ad unū negotiū, in quo non eſt mercantia, ſicut quan
do ꝑponit̃ ad recipiendū mutuū pecuniā, vel aliquē actū
unicū, in quo cadit obligatio, ſicut ad emendū unū equū,
vel aliqd ſingulare. C. de exerci. ſi mutuā. Impropriiſſime
dicit̃, qn̄ præponit̃ alicui negotio pro adhibenda diligen
tia, non ut aliquid agat, ꝙ obligationē ſapiat, ut ſi qs prę-
ponatur operariis, ad hoc tantum, ut uideat, ꝙ diligēter,
& bene operent̃, & talis non pōt dici inſtitor, ſed procu-
rator, niſi impropriiſſime, & abuſiue. De primo nō eſt du
biū, ꝙ obligat dn̄m contrahendo eius rei gratia, ad quam
præpoſitus eſt. ff. eo. l. cuicunque. §. non tamen. & hic ff. de
inſtito. l. i. De ſecundo eſt certū, ꝙ obligat ēt dn̄m, nō di-
recta inſtitoria, cū non ſit proprio inſtitor, ſed utili, ut d.
l. in eum. ff. de inſt. de act. emp. l. Iul. §. ſi procurator. extra
de ſide inſt. c. pe. ff. de neg. geſt. l. liberto. De tertio eſt di-
cendum, ꝙ dn̄m non obligat, ut d. l. ſi. C. quod cum eo. &
d. c. pen & ſic debet intelligi ff. de inſtit. l. cuicunq;. §. ſed
cū fullo. ibi enim prępoſuit eū, ut diſcipulis imperraret, &
eos dirigeret in agendis, non ut uenderet, vel emeret, vel
operatoriū gubernaret recipiendo, & excipiendo opera,
tunc enim eſſet inſtitor, e. ti. l. inſtitor, & de tali, qui habet
poteſtatem recipiendi, ſoluendi, ac prouidendi debet in
telligi prin. d. l. cuicunque. ibi enim prępoſitus fuit ędifi-
cio. ſ. adminiſtrandum, ſoluēdum, recipiendum neceſſa-
ria ꝓ ædificio. Et ideo in quæſtione propoſita, uidet̃ quod
talis, qui habet adminiſtrationem uillę, ſeu domus obli-
get, dn̄m, ſi domus ſit talis, quod conſuetū fuerit, & opor
teat emere, & uendere, & negotiari pro ſuſtentatione do
mus, & familiæ. ff. quod cum eo. l. ſi. Si autem eſſet in pu-
ris reditibus, non crederem per prędicta, vel ſi eſſet inſti-
tutus ad faciendum coli tm̄, vel ut operariis præſit, & ita
modifico d. l. ſi. C. qđ cum eo. Sed quid ſi ille, qui non po
tuit dn̄m obligare, conuertit in eius dominii utilitatem?
Dic dn̄m teneri. ff. de inſti. l. ſi quis mancipii. §. ſin. & d. c.
pe. de fideiuſ. C. qđ cum eo. l. ei, qui. in ſi. Sed quęritur,
nunquid ſit differentia inter inſtitorem, & procuratorē.
Et uidetur expreſſum, quod ſic. nā tex. dicit, quod inſtitor
obligat dominum, procurator nō, ut d. l. cuicunque. §. ſed
cum fullo. Contra videtur expreſſe eo. tit. l. in eum. de ac.
emp. l. Iulian. §. ſi procurator. Pręterea tex. promiſcuę uti
9 tur uerbo procuratoris, cū aliis uerbis, quæ † inſtitutionē
ſapiunt. C. quod cum eo. l. ſi. Super hoc uidetur dicēdum,
quod ubi procurator inſtituit̃ ad negotiationē quęſtua-
riā, non refert utrum dicat, facio eum inſtitorē, vel procu
ratorem, cum eadem ſit intentio extra de proc. c. petitio.
& idē ſi ad unā de ſe obligatoriā, quamuis non quęſtua
riam, ut d. §. ſi procurator. & d. l. in eum. Quid ergo uult
dicere §. ſed & cum fullo? Dicas, ꝙ illa tex. uult facere dif
ferentiam, q̄ ſ. feci, uidelicet, an pręficiatur negotio, an ut
imperet, & uideat, quòd diligenter agant. In primo caſu
obligat dominum, in ſecundo non, quia in ſecundo non
eſt inſtitor, ſed quaſi procurator. Vnde ſcias, ꝙ uerbū pro
10 curatoris, plus † comprehendit, & eſt magis largū, quam
uerbū, inſtitoris. Nā inſtitor non pōt dici, niſi quando prę
ponitur quis negotio obligatorio, niſi ſumatur uerbum
impropriiſſime, ſed procurator pōt dici ad quodcunque
negotium, & hoc uult dicere iſte tex. quia talis non eſt re
lictus, ut inſtitor, ſed quaſi procurator. Item procurator
dicitur ad negotia, & ad iudicia, ſed inſtitor ad negotia
tm̄, maxime quęſtuaria, ut patet per totā hanc materiam.

Sed pone, aliquis peregre proficiſcens dimiſit procu-
ratorē ſuū gn̄alem, oīum bonorū ſuorū, & dedit ei pote-
ſtatē defendēdi, negotiandi, & oīa faciendi, & c. nunqd il
le procurator pōt eum obligare? non uidetur per d. l. pro
curator tutorum. niſi haberet liberam. eo. ti. l. procurator
cui libera. ſed multum obſtat, quia talis procurator pōt
facere inſtitorem, qui obligat, ut ſupra dixi per l. cuicun-
que. §. fina. Super hoc pōt dici, ꝙ ſi dn̄s erat talis, qui con-

ſueuit mercari, quod iſte procurator obligauit eum, in ta
libus, in quibus conſueuit dominus ſe obligare, & merca
ri. ff. quod cum eo. l. ſi. de pig. act. l. vel uniuerſarũ. & de ta
li præſumendum eſt loqui. l. quicunque. §. ſi. & ad talẽ re-
ſtringenda eſt. ſin autẽ non uidetur, ꝙ obliget. Sed mirum,
quare inſtitor generalis, vel ſpecialis, ad unam negotiatio
nẽ, dñm obligat, & non procu. generalis, niſi in caſu præ-
dicto, ſed ad hoc põt reſponderi, ꝙ procuratori in dubio
uidetur tantũ commiſſa adminiſtratio utilis, & neceſſaria
domino, & ideo nihil poteſt alienare, niſi illa, quę ſeruã
do ſeruari non poſſunt. ff. de proc. l. procurator tutorum.
C. de procu. l. procuratorem. & per conſequens, nec obli
gare, ſed ubi inſtituitur ad mercandum, tunc permittitur
alienatio illius rei gratia, cuius inſtitutus eſt, & per con-
ſequens obligatio. Quid ſi inſtituit eum procuratorem in
ſtitutorem? Videtur idẽ, ac ſi eũ conſtitueret ꝓcuratorem
12 tantum. ff. pro ſocio. l. ſed & ſi adiiciatur. † Quid ſi inſtituit
aliquem uicarium, uel locumtenentem? Videtur quod ta
lis eum obliget. ff. quod cum e. l. ſi. in ſi. ibi, quia &c. Vel
dic, ut in procuratore. Sed cum inſtitor, & procurator poſ
ſint dominum obligare in ſuis caſibus, ut ſ. uidiſtis, quæ
ritur utrum poſſint res eius obligare pignori in caſibus il
lis? Videtur, quòd nõ. C. quod cum eo &c. l. dñm. niſi dñs
conſueuiſſet pignorare. ff. de pig. act. l. uel uniuerſorum.
qđ cum eo. l. ſi. Et forte hoc caſu debet intelligi. ff. de in-
ſti. l. cuicunque. §. item fideiuſſori. Item quęritur, qđ ſi nõ
appareat, quod dñs inſtitutorẽ prępoſuerat, probatur tñ,
quod dño ſciente, & permittente, mercat, tanq̃ inſtitor ui
detur, ꝙ ſufficiat. ff. de exerci. l. 1. §. magiſtrum. uerſi. cæte-
rũ, de inſtito. l. cuicunque. §. item Labeo ait, ſi quis piſtor.
arg. ff. de pecu. l. quam Tuberonis. §. ſunt quidã. & l. non
ſtatim. de trib. l. i. & ideo uidetur, quod illi, qui permittũt
uxores ſuas publice mercari, ꝙ teneantur de eorũ con-
tractibus per prædicta. Sed nunquid ipſe inſtitor tenetur?
uidetur quod ſic, ad inſtar magiſtri nauis. ff. de exerci. l.
1. §. eſt autem nobis. Sed & procurator ipſe obligaſ. ff. de
proc. l. procurator, qui pro euictione. Contra ff. de inſti.
l. ſi. Sed ibi non cõtraxit, ſed ſolum cõfeſſus fuit, unde per
illam legem uidetur, quod inſtitor confitendo, non obli
13 gat dominũ, quãuis † contrahendo obliget. & ideo ſum-
me cauendum eſt, quod literæ, quę fiunt cum talibus con
tineant ipſum cõtractum, non autẽ confeſſionẽ ꝯtus tan
tum ſicut faciunt communiter in regno Francię. Vnde ui
dereſ, quod confeſſio talis non deberet nocere domino,
ſicut nec tutoris. ff. de confeſſ. l. certum. §. ſed an & ipſos.
imo nec ipſi inſtitori, ut d. l. ſi. & hoc, niſi in literis con-
feſſionis contineretur ultra promiſſionẽ, ſicut fit cõuer,
quia tũc uirtute obligationis, & promiſſionis poteſt con
ueniri, ut l. quidẽ. ff. de conſt. pec. Super hoc autẽ, an inſti-
tor teneatur, & eſt diſtinguendum cuius contemplatione
contractum eſt, & in dubio pręſumitur, quod contẽpla-
tione utriuſque, ut no. per glo. & Doc. C. quod cum eo. l.
ei q. & C. manda. l. ſi literas. Iſta placuit hic tangere, quia
quotidiana ſunt. & iunge, quæ dicam infra §. ſi.

a *Adno.* Si igitur. Dominus tenetur ex contractu ſerui in ſo
lidũ, ſi contrahi iuſſerit, uel ſi ipſum uel liberum hominem
in naui, uel alicui alij negotiationi præpoſuerit actionibus
cognominatis quod iuſſu, & exercitoria, & inſtitoria.
b Quòd ſic. Idem tenet hic d. Ang. in i. col. uerſi. quid ſi Ab-
bas. Et mirum eſt, quòd tacet de nomine Io. Fabr.
c Circa exercitoriam. De hac actione, uide hic per An. in
j. col. circa ſi. uerſi. & aduer. ubi etiam inter actionem exer-
citoriam, & tributoriam aſſignat differentiam.
d Quod inſtitor. De hac actione, uide hic pe Ang. in 2. col.
ante ſi. uerſi. in glo. ſeruum.

1 *Tributoria cur inducta.*
2 *Actionem ex concluſione nominari.*
3 *Merx quid.*
4 *Tributoria quibus data.*
5 *Tributoriæ natura.*

a Introduxit. e Pro euidentia iſtius §. & ſuę materię, de
bes ſcire, quòd ubi pater, uel dñs conueniuntur de pe
culio, habent tale priuilegium, quòd ante omnes credito
res deducunt, qđ eis debeſ, & qđ ſupereſt ſoluitur credito
ribus. ff. de peculio. l. ſed ſi dãnũ. §. peculiũ. [alias eſt lex &
incipit peculium.] & j. §. cum autẽ. quod prętor modera-
tus eſt, detrahendo caſum, quo ſeruo ſciente & patiente
dño mercabatur, tunc. n. erat iniquũ, ꝙ ille, q cõtraxit cũ
eo in illa merce prępoſteratur dño, & forte debitũ ſuum
1 perderet. † vnde introduxit hanc actionẽ, per q̃ dñs con-
tribuit, quatenus merx ſe extendit cum cęteris creditori-
bus, qui in illa merce ꝯaerunt cũ ſeruo, ꝓ quãtitate debiti
cuiuſcunque, & uocaſ tributoria, qa per ipſam fit cõtribu-
tio debitoris. In hoc tñ eſt differentia inter dñm & credi-
tores, quia cõtributio fit omnium debitorũ dñi, undecun
que, & cauſa ex quacunq; cauſa ei debeaſ. Sed non ſic de
aliis debitis aliorũ creditorum, quia de nullis fit contribu
tio, niſi de illis, quæ ꝯcta fuerunt in merce illa, uel eius
gratia, pro qua agiſ, nec põt agi, niſi pro illa, in qua eſt con
tractum, ſi ſint diuerſæ merces, & in diuerſis locis exer-
centur. Et caueat actor, quia ſi egit iſta actione, nõ poteſt
redire ad actionẽ de peculio, quamuis plus ſit in peculio
quã in merce, & ideo interdum plus expedit agere de pe-
culio, q̃ hac actione, prout hęc oia reperies, ſi uis legere
tex. & glo. ff. de tribu. per totũ. & j. e. ti. §. is quoq;. hoc ſup
poſito, pone caſum, qui facilis eſt, & planus. In gloſ. hanc
actionem. Azo in ſumma C. quod cũ eo. §. daſ hęc actio. vř
tenere ꝯ, pro quo facit multũ ille tex. Doct. tñ conſueue-
runt approbare hanc glo. ubiq;, & hic approbant, & vř ue
ra, nã non reperietur edictum, nec materia, vnde illud of
ficiũ deberet deſcendere, uel cauſari, & ad hoc facit. Nam
hęc actio nõ eſt propriũ nomẽ actionis, ſm opi. glo. ſicut
2 dixi ſ. e. §. 1. Sed † cognomẽ actionis, q̃ oriſ ex cõtractu, ex
quo agitur, q̃ quãdoque cognominatur inſtitoria, q̃nq; de
peculio, q̃nque de in rem uerſo, prout ꝯſueto mõ conclu
ditur. & certũ eſt, ꝙ in actionib. deſcẽdentibus ex cõtracti
bus, non reperitur officiũ tale. ſed ꝓ euidẽtia huius actio-
3 nis põt quæri, quid † proprie uocat merx, applicãdo ad no
ſtrum idioma, & ad factum, quia nec l. mercis. de uer. ſig.
quãuis ſint ibi duę leges, quæ ſic uocãſ. nec l. 1. §. licet. ff.
de trib. non bene declarant. Vnde ego credo, ꝙ hoc caſu,
merx dicãtur mercatura, uidelicet, q̃libet res, q̃ eſt empta,
ꝓ reuendendo, & lucrãdo, & obtinet ꝓprie, qñ ſeruus te-
net operatoriũ plurũ mercaturarũ, ſed & utilis datur, ẽt
unius rei, ut no. ff. e. l. i. Itẽ põt q̃ri, cur actio de pe. & hæc
ſe tollunt adinuicẽ, & cur non daſ in eo, qđ ꝯlu spõt eſſe
4 in una, q̃ in alia? de hoc uidebis infra §. is quoque. † Itẽ quę
ritur, in q̃bus creditoribus hęc tributoria obtineat. & eſt
dicendũ, ꝙ in chirographariis tñ, ſecus ſi omnes, uel al-
ter prætẽderet pignora, uel realẽ obligationem tunc ob-
tinere regula fallentię, q prior eſt ff. de trib. l. ꝓcuratoris
§. ſi plures. in ſi. Quid ſi alter prætẽdebat priuilegium? Vř
idem, ac ſi pretẽderet hypothecã. & ſic nõ fieret diſtribu-
tio, iuxta illa, q̃ ſcripſi ſ. ti. proa. §. itẽ ſi qs in fraudẽ. & ſe-
cit ff. qđ cũ eo. l. 3. de in rẽ uerſo. l. i. §. itẽ ſi plures. In ꝯriũ
vř ff. de pec. l. ex facto. Item quęritur. quare hęc actio, quę
datur ex ꝯctu, uel quaſi, nõ daſ in hæredem ex dolo defun
cti in ſolidũ. ff. eo. l. illud. §. ſi. ſicut cæterę, quæ ex ꝯctibus
oriunſ. ff. de act. & obliga. l. ex ꝯctibus. & cur ſpeciale in
5 iſta? dicit Iac. de Rau. ꝙ actio tributoria † participat in ali-
quo naturam perſonalitatis, & in aliquo naturam realita-
tis, nam naturam perſonalitatis, habet in eo, quod datur,
& cauſatur ex contractu ſerui, ſed habet naturam realita
tis in eo, quod datur contra dominium, qui nuſquam fuit
obligatus, nec contraxit, ſed pro eo ſolo conuenitur, quia
habet peculiũ, uel habere deſiit, ſicut in reali, nunc natu-
ra realis eſt, ꝙ qn poſſeſſor dolo deſiit poſſidere, hęredes
non tenentur, niſi de eo, qđ peruenit, & ideo cũ tributo-
ria habeat naturam realitatis in eo, quod concernit dñm,
non mirum, ſi non detur in hęredẽ, niſi inquãtum perue-
nit, ſicut nec realis, ſecundũ eũ. Iſta ratio uideſ bona, &
fundatur per l. cum autẽ. ff. de rei uend. & non eſt de hoc
multũ mirandũ, quia bene reperiuntur alię actiones, quæ
cauſantur ex contractibus, uel quaſi, & non dãtur, niſi in
quantum peruenit ff. pro ſoc. l. hęres. de hęre. tu. l. 1. & ſin.

Adno.

a *Adnot.* Introduxit. Si ſeruus ſciente domino in merce pecu
liari negotiatur, & inde dominus aliquid recipere debet, uo
catur in tributum, una cum aliis creditoribus. h. d. Ang.

5 *Diuerſa quæ.*
2 *Actiones quæ eadem, an non.* 3.
4 *§. Præterea. ſenſus.*
5 *Verſum an exprimendum.*
6 *Actiones compatibiles.*
7 *Actionum quæ, an non ſe tollant* 9.
8 *Probatio diuerſa a libello admiſſibilis.*
10 *Actionis eligendæ tempus.*
11 *Actor quando eligere cogendus.*
12 *Tranſacta omnia uideri.*

a Pręterea a Introducta eſt. In gl. caue, in fi. Hęc gl. vr̃ cō
tra tex. q̃ dicit actio I ſingulari, ſed de hoc uidebis magis
j̃. In gl. hoc pūctū. ibi, q̃ oppoſitio. hic debet eſſe. quæ opi
nio. vel forte uoluit dicere, quæ oppoſitio ꝯ̃ opi. Io. nā de
hoc poſſet opponi, & apparet, quia Ioan. ad hoc rńdet, ut
patet in inferioribus. In fi. eiuſdē gl. Ia. de Ra. recitat hanc
opi. & nō probat nec improbat, & tñ vr̃ multū dubia, &
quaſi ꝯ̃ mentem iſtius tex. Pro hac tamē opi. pōt ſic argui,
uidelicet; ꝙ ſint duæ actiones, una de peculio, alia de in
3 rē verſo, cū tñ eſt, ꝙ illæ † cenſent diuerſa, quę diuerſis no
minibus nuncupantur, & diuerſos habent tractatus. C. de
codi. l. ſi idem. ff. de uer. ſig. l. carbonianū. de pig. act. l. ſi con-
uenerit. §. pe. Sed conſtat, ꝙ actiones de peculio, & de in
rē uerſo, diuerſa habēt nomina, & diuerſos titulos, & tra-
ctatus, ergo nō habēt nec poſſunt dici una. maior eſt pro-
bata, minor patet in ti. de peculio, & de in rē verſo. ff. qui
ſunt diuerſi nomine, & rc. Præterea illa non poſſunt dici
unū, q̃ diuerſas habēt cauſas, & naturas, ſed ita eſt in actio
ne de peculio de in rē verſo: ergo ſunt diuerſæ. maior pa
tet de ſe, & p d. l. carbonū. minor patet, q una datur, quā-
do eſt uerſum, alia ſi nihil. Item una datur inſolidum, alia
quatenus eſt in peculio ut patet hoc §. & in tota materia.
a † Pręterea, ſi eſſent una actio, uno curſo finirentur. & una
cauſa cōplerentur, & uniforme tempus haberent, & non
poſſent, niſi ſemel cōpetere. Sed cōſtat, ꝙ actio de in rem
uerſo, cōpetit ubi nō competit actio de peculio, & ꝑ op-
poſitū diſtinguūtur, & diuerſa habēt tempora, q̃a una per
petua, alia tēporalis, ergo ſunt duę & diuerſę. ff. de i rem
uerſo. l. i. §. i. C. de exerci. l. ii. & ſic vr̃ pro opin. Io. ꝙ ſunt
duę, & diuerſę. In contrariū ſunt tres rationes, quę hic po
nuntur in glo. & maxime iſte tex. qui dicit una eſt actio.
in uer. licet. & in prin. huius §. ubi dicit. Pręterea introdu-
cta eſt actio loquendo in ſingulari, nec ualēt ſolutiones,
quæ hic dantur, ꝙ ſint una, quo ad effectū, quia ſalua gr̃a,
non eſt idem effectus, quia ſi ageretur ſimpliciter de pecu
lio, dñs deduceretur qđ ſibi debetur, dato ꝙ eſſet aliquid
verſum: j̃. §. cū autē. & hoc ēt tenet glo. expreſſe de in rem
uerſo. l. filius. in gl. pen. & ſic non eſt idem effectus. Pręte-
rea, quamuis ueniret in actio. de pec. id quod ſeruus uertit
in utilitatem domini, tanquam ſeruo debitum, hoc ueni-
ret tanquam peculium ſerui, & ex condemnatione facta
ſimpliciter in actione de peculio, & ſub ęſtimatione pecu
lii, & ſic fruſtra diceret iſte tex. quòd duæ fierent condem
nationes, & qđ fieri debet ęſtimatio peculii ad partem, &
de eo, qđ in rē eſt uerſum ad aliam, vnde non credo, quod
poſſit dici, quin hæc opin. & ſolutiones ſint ꝯ̃ mentem hu
ius literę. Pręterea expreſſū eſt, niſi tex. calūnietur, quod
inſtātia de peculio cadit in inſtātia de in rē uerſo. ff. quan-
do actio de peculio eſt annalis. l. i. §. quęſitum. alias eſt l.
vnde. ibi nō poteſt dici, quod ageret de peculio, & de in
rē verſo ex diuerſis cauſis, ſicut gl. uidetur uelle intellige-
re in poſitione finali, quia tex. hoc non patitur, qui dicit
fuiſſe actum actione annali, & ita de peculio tantum.

Præterea ſecundum illā poſitionem, illa nihil ualeret,
nec haberet dubium, quod non eſt dicendum. Quid ergo
dicemus? negari non poteſt, nec unquam is tex. negare uo
luit, quin actio de peculio, & de in rem uerſo, ſint duę, &
quin habeant diuerſas naturas, & uias, ut ſ. ſatis oſtēſum
eſt. Et hoc bene, & clare dicit tex. etiā hic j̃. §. is quoque.
uerſic. certe. ubi dicit, certe qui pōt probare in rem domi
ni uerſum. de in rem verſo agere debet, ſub. non de pecu-
lio. ita. n. intēdit iſerre ex ꝑcedētibus, alias nil diceret. Itē
negari non poteſt, quin habeat diuerſos effectus, & maxi-
me ubi dño aliquid debetur. Quid. n. ſi dominus noluit eſ
ſe debitor ſerui de eo, quod in rem domini uerteret? Con
ſtat, quod non eſſet debitor peculii. ut l. quā Tuberionis.
§. ſed id quod. & ita eſſet diuerſus effectūs, & ceſſarēt om-
nes ſolutiones, quas gl. reddit hic. Quid ergo uoluit dice-
3 re iſte tex. licet. u. una eſt actio &c. † Pro euidentia ſcias,
quod interdum dicitur una actio, ſeu unum iudicium, q̃a
una eſt inſtantia, quamuis diuerſæ ſint actiones, & hoc ui-
des in ſimili. l. lex hoc dicit; quòd de pluribus hęreditatib.
ex diuerſis cauſis cōmunibus, unū iudicium ſumi poteſt,
ideſt una inſtantia, & tamen ſunt plures actiones ff. famil.
ercisc. l. hęredes. §. de pluribus. & una actio pro ſocio. in-
tentatur pro diuerſis ſocietātibus. ff pro ſocio. l. cum duo
bus. §. ſi plures. Poteſt igitur hic dici, quod una eſt actio,
quę ex peculio, & in rem uerſo intētatur, id eſt una iſtan-
tia effectus utriuſq; ueniet, hoc intendit iſte tex dicere, &
d. l. quęſitum. quādo actio de peculio eſt annalis. & d. l. fi-
liusfam. ex quarum mente ſcias iſtum tex. fuiſſe extractū.
b Quid ergo ſi dices; ago de peculio? b non facta mētio
ne, quod fuerit aliquid in rem domini uerſum, demū pro
bo aliquid uerſum in proceſſu, nunquid fiet in eo cōdem
natio inſolidum, & in reſiduo peculio tenus? vel qđ econ-
tra, ago de in rem uerſo, non facta mentione de peculio,
nihil probo uerſū, nunq̃d fiet condemnatio in peculio, ui
detur expediunm, quod ſic per hunc §. & per d. l. quęſitum.
Poteſt dici contra, quia ſententia debet eſſe conformis li
bello, ut l. ſi. C. de fideic. lib. quomodo ergo iudex poſſet
4 condēnare in eo, quod non fuit petitum? † Non uidet, un
de iſte §. uidetur intelligi debere, quando de conuerſione
fit mentio in libello. Et debet dicere ſic actor, mutuaui
ſeruo tuo peculio x. de quibus conuertit quinque in rem
tuā pero, ꝙ cōdēneris mihi in quinq: uerſis i utilitatē tuā,
& in aliis quinq; peculio tenus, talis libellus ſufficeret ho
die, quia de uſu curiarū non exprimitur nomen actionis.
Quid ſi oportet exprimere? Videtur per l. non eſt nouum.
ff. de actio. emp. ꝙ ſufficeret alterā exprimere, facta narra-
tione de toto facto, & fortiori ratione, poteſt dici hoc ca
ſu, ꝙ in l. non eſt nouum. cū hic ſit una actio, uidelicet cer
ti condi. ex mutuo, uel alia, quę deſcendit ex cōtractu, &
iſta nomina de peculio, uel de in rem uerſo non ſunt, niſi
adiectiones, ſeu ignominia, ſicut dictum fuit ſ. in prin. ſed
huic opi. uidet obſtare uer. certe. infra in §. is quoque. ubi
eſt uerbum, debet. per quod datur intelligi, ꝙ ubi pōt pro
bari in rē uerſum, nō debet agi de pec. ſed ibi ponitur, de
bet, pro pōt, ut ibi dicā. & continet potius cōſiliū, q̃ præ-
5 ceptū. Sed nunquid actor debet in libello † declarare, quā
tū dicit. Verſum, & quātū nō? Videtur, ꝙ ſic, cū petitio de
beat fieri certa, ut ſcripſi ſupra ti. i. § curare. Sed pōt con-
tradici. nā hoc permittitur ex quadam ęquitate propter
difficultatem probationis, quid ſit uerſum, & quid nō, &
ideo nō credo, ꝙ compellatur declarare, & maxime ubi 8
iurat, ꝙ declarare non poteſt, ut dixi d. §. curare. Et ideo,
ſecurius eſt ſimpliciter cōcludere in libello, ꝙ reus con
demnetur in x. & in proceſſu ueniet, & declarabitur mo-
6 dus cōdēnādi, ut hoc §. debet. † Quęritur, utrum actio tri
butoria, & de in rē uerſo, poſſint una inſtātia intentari, ſi-
cut de in rē uerſo, & de peculio? Et uideretur, ꝙ ſic, cum
uideat eadē ratio æquitatis ſupra eo. §. i. ver. iſtas. & hoc
uī glo. uelle in d. §. eligere. prope finē gl. primę. Ego cre
do contra, & hoc uidetur plene probari infra §. certum,
& §. is quoque. & ff. de trib. l. qđ in heredē. §. eligere iun-
cto hoc §. Nā hic cōcludit, ꝙ actio de pecu. & de ī rē ver
ſo ſunt una, illa unitate, quam ſ. dixi: & ꝙ actio de pecu-
lio. intētata, uidetur de in rē verſo intentari, ut in d. l. quę
ſitum. Sed cōſtat, ꝙ actio de peculio, & tributoria, ſe nō
cōpatiuntur; ergo nec actio de in rem uerſo. Præterea ſi
actio tributoria, ſe cōpeteretur cū aliis, fruſtra diceretur,

quòd actor compelleretur eligere ȷ.eod. verſ.is quoque.
1 Sed quæritur nunquid actio de peculio, & de in rē uer
ſo,ſe tollant electione? Videtur,quod non, cum ſe cōpa-
tiantur,ut hic. Præterea actiones,quę ſe tollūt electione,
non poſſunt ſimul intentari, et una pro una parte rei,quæ
petitur,alia pro alia. ff.de leg.2.l. cum filius.§.uarii, ſed
cōſtat,ꝙ de pecu. & de in rem uerſo ſe compatiuntur, &
pro parte fit condemnatio in qualibet:ergo non uidētur
ſe adinuicem tollere gl. mouet hoc in d.§. eligere. & vr̄
tenere,ꝙ ſe tollant per hos §§. iſti §§. parum dicunt de his
duabus actionibus,imo vr̄ contrarium in §. cęterum.ue-
rum eſt , ꝙ uer.certe ȷ. ſæpius allegatus,facit,ꝙ actio de
in rem verſo debeat ſępius eligi,ſed(ut dixi)potius impor
tat conſilium,quàm pręceptum. Sed quæritur utrum inſti
toria,& actio de peculio,ſeu de in rē uerſo, ſe tollant ele
ctione? Vr̄ quod ſic ꝑ §.is quoque.& quia vr̄ eadem ratio ,
alioqui,qui alteram eligeret,nō eſſet ipſe ſtultiſſimus, ſi-
cut tex.dicit in §.cęterū. cum poſſet ad aliam redire? In cō
trarium uidetur,ꝙ non ſe tollant electione. primo ,quia
reperitur expreſſum,niſi de tributoria,& de peculio:ut d.
§.eligere.& ſi Iuriſconſultus uoluiſſet de inſtitoria, & de
peculio,utiq; hoc ſcripſiſſet.Itē actio de peculio, & inſti-
toria,uident oriri ex diuerſis cauſis,una ex contractu ſer-
ui,uidelicet de pec.ī.ti.i.§.actiones. inſtitoria ex contra-
ctu dñi.ȷ.e.§.ſi.ff.ſi cer.pe.l.ſi inſtitorē.& ita nō uħr ſe tol
lere.† Sed iſta ratio,ceſſat in actione de in rem uerſo,quę
7 uidet oriri ex contractu dñi.ff.de in rē uerſ.l.i. in prin.ni-
hilominus tamen uidetur,ꝙ inſtitoria,& de in rem uerſo,
non ſe tollant electione. & hoc uidetur expreſſum extra
de fideiuſ.c.pen.ubi dr̄,ꝙ mutuās actor recuperat ,quod
mandatum eſt,& quod in utilitatem eſt uerſum,& ſic ſe-
quitur,quod ſe non tollant electione,quia alias impoſſibi
le eſſet,quod illud obtineret. Oportet.n.quod unum recu
peretur per inſtitoriā,aliud per actionem de in rem uer-
ſo,ut ibi no.Sed quę eſt ratio,quare melius tollitur tribu-
toria electione,quam inſtitoria,uel de in rem uerſo? Re-
ſpondeo,tributoria, & de in rem uerſo,oriūtur ex eadem
radicali materia,uidelicet ex contractu ſerui,& ad idem
uadunt uidelicet ad id,quod eſt in peculio. Vnde non mi-
rū,ſi electio unius,aliam cōſumit.Aliæ aūt uident in ma-
gis cōcernere factum dñi,& ita ex alia cauſa cōpetere, ut
ſatis dixi in ſuperioribus. Pręterea,tributoria datur ea qua
dam benignitate contra ius cōe. Nam de iure cōmuni &
ęquitate dñs poteſt deducere,qđ ſibi debetur,quod ius tri
butoria ei tollit,unde non mirum,ſi ipſa facilius tollitur ,
vel tollit aliam. Item,qui agit tributoria,uidetur conten-
tari de merce peculiari,& renuntiare reſiduo peculii,mer
cem eligendo. Quamuis autem iſta uideantur probabilia,
ur̄ tamen de mente horum §§.& mente glo. ꝙ omnes hę
prætorię ſe tollant electione. Itē quęritur, nūquid iſtud ,
quod hic dicitur de actione de pe.& de in rem uerſo.ob-
tineant in actione de inſtito.& de in rem uerſo. V.g.qui-
dam fuit inſtitutus ad recipiendum mutuum, uſq; ad cer-
tam ſummam, recepit,ultra, actor petit mutuū,actione in
ſtitoria,uidens in proceſſu cauſę,quod non poteſt proba-
8 re,ꝙ mandatum habuerit † inſtitor, de tota ſumma reci-
pienda,in eadē inſtantia,uult probare, quod illud , quod
inſtitor recepit ultra ſummam mādatam,conuertit in uti-
litatem domini,nunquid debet admitti? Vr̄ quod non, qa
non fuit ad hoc actum,nec concluſum, nec lis fuit ſuper
hoc conteſtata. Satis uidetur poſſe dici,quod imo, & hoc
vr̄ expreſſum in d.c.pen.de fideiuſſ.extra.ubi uidetur ſup-
poni,quod per eandem inſtantiam repetitur,& quod man
datum eſt,& quod eſt in utilitatem uerſum eſt. Non enim
9 poteſt dici,quod per diuerſas inſtantias,qa ex † quo actum
eſt una iſtarum actionum,non poteſt agi alia,niſi probare
tur iuſtus error.ff.de inſtito. l.habebat.in prin.ff. qđ cum
eo.l.ſed ſi ex parte.§.fin.& facit ad hoc, quod dixi ſupra.
de actio.§.ſi minus.cum §.ſeq.ff.de noxa. l. in delictis.§.
ſi detracta.& idem uidetur dicendū de actione,quod iuſ-
ſu.& de aliis,excepta tributoria,quæ tollitur ſola electio-
ne,& in qua oportet eligere,ut ſupra dictum eſt. Illud au
tem conſtare ur̄,ꝙ poſtquā actū eſt una iſtarū actionum ,
nō poteſt agi alia,niſi eſſet iuſtus error,ut d.l. ſed ſi ex par
te,§.ſi.& in l.habebat.ꝙ in l.quęſitum. ſupra ſæpius alle-
gatis. Hoc tamen poteſt intelligi,ubi fuit actum ſimplici
ter,uel ubi in priore proceſſu fuit facta mentio de effectu
alterius , ut ſatis ſupra dictū ē,imo ur̄,ꝙ una cōſumat aliā,
et in eo,quod ſe extendunt.ff.nau.cau.ſta.l.licet.§.pen.&
ſi. Nec obſt.ff.de act.& obli.l.qui ſeruum pro ſocio.l. rei
cōmunis.quia loquuntur,ubi alteri oritur ex delicto, ut
notatur in d.l.qui ſeruum. Vel dic,ꝙ illæ leges,non obti-
nent in his prætoriis,ut dicam infra ſi quadru. pau.ſe.d.§.
ſi.ſecundum hoc,non ur̄ magnus effectus quęrere,an hæ
actiones tollant ſe electione,uel non,quia ex quo ſemel
actor unam elegerit,in ea eum oportet perſiſtere per au-
thē.qui ſemel.C.quomodo,& quando iud.& ſic oportet,
quod perſeueretur in ea,& conſumetur in alia,qa nullus
diſcordat , quin ſi ſententia fuerit lata in una non poſſit
poſtea agi alia,vt ſtatim dixi. Itē ceſſat effectus,quia quam
uis altera ſit electa,ueniet effectus alterius in illa,ꝑ hunc
§ & per ea , quę ſupra dixi , excepta actione tributoria.
10 † Sed pōt ultra quæri. hic dicitur, ꝙ actor cōpellitur eli-
gere,ſaltem in actione tributoria. Quęro uſque ad quod
tempus poteſt ei obiici,quod eligat? Videtur, ꝙ uſque ad
litis conteſtationem,quia hæc exceptio,ur̄ dilatoria,& ſic
non poteſt opponi poſt litis conteſta. C. de prob.l.exce-
ptionēs. Item,quia poſt litem conteſta. nihil eſt uariſdum
in libello.C.de eden.l.edita. In cōtrarium uidetur,quia ui
detur inepte agere.& ſic poſſit uſque ad ſententiam repel
li.extra de iudi.c.examinat.Sed certe bene poteſt non eli
gere,& apte concludere.V.g.dico,quod ego mutuaui ſer
uo tuo peculiato x. quę conuertit in merce tali peculia-
ri,peto te condemnari in x. Iſte modus agendi uidetur ſa
tis aptus ; & poteſt applicari ad tributoriam & actionem
de peculio. Vnde credo,ꝙ cū ad iudicis officiū pertineat
inſpicere,ſuper quo,& qualem ſententiam ferat:ꝙ quan-
11 docunque ante ſententiā poteſt cogere actorem ad eli
gendum ſemper quo ſibi ſatisfieri petit,utrū in merce il-
la peculiari,uel de uniuerſo peculio,ut in hoc §.ver.itaq;
quia alias non poſſet bene ſententiare,cū condēnationes
debeāt fieri diuerſę,nec adinuicē ſe cōpatiātur, ſed ſecus
dicerē in illis,quę ſe cōpatiūtur in cōdēnatione , ſicut de
in rē uerſo,& de peculio,nā in illis fit cōdēnatio ſecūdū
formā probationis,ut d.uer.itaq; . Vnde ſi mutuaui ſeruo
tuo xv.& ago contra te,ꝙ condemneris ad xv. & libellus
fuit admiſſus,& in proceſſu probo,ꝙ ſeruus habebat mā-
datum ad recipiendum v. Item quod quinque conuertit
in utilitatem tuam, iudex te condemnauit in ſolidum in
x.& in v.peculiotenus per dictum uerſ.& ꝑ ea, quę ſupra
dixi. Credo tñ,quòd ab initio iudex potuiſſet me coegiſ-
ſe ad eligendum unam.per l.nemo.§.quoties.ff.de re iud.
In illa tamen ueniret effectus omnium,ſi hoc dicam in li
bello,uel in proceſſu.& hoc dico per hunc §.& per l.quę
ſitum.qñ actio de pec.eſt annua.per l.ſed ſi ex parte.§.ſi.ff.
qđ cum eo.de inſti.l.habebat. & hoc cōceſſum fuit ea be
nignitate prætoris hanc actionē introducentis , quia de
iure cōi,quando actiones ſe extēdūt,effectus unius nō ue
nit in alia,imo oportet agi alia,pro eo, qđ excedit,ut l.q
ſeruum.de act.& obli.cum cōcor.quę alias obſtaret. Nec
obſt.§.cęterū.ȷ.eo.qui uidetur concludere contra.in ver.
ſed ille erit ſtultiſſimus , quia debet intelligi, ubi agit de
peculio,uel de in rem uerſo,non facta mētione de iuſſu,
uel mandato,nam tūc hoc non obtineret, & ſequitur illa
ſtultitia,quæ ſcribitur,ſed ſecus ſi fieret mentio, ut ſatis ſ.
dixi. Quid ſi non egit iudicialiter, ſed cum faceret q̄rimo
niā extraiudicialē,fuit cōpoſitū, quod reus ſolueret par-
12 tem petitorum de peculio,† nūquid poteſt agi,de in rem
uerſo,uel inſtitoria? Videtur attēdendum,an in quærimo
nia faceret mentionem de eo,quod uerſum erat,uel man
datū,vel ſolū de eo,qđ erat in peculio,ut compoſitio,ſeu
quittatio, ultra ſe non extendat , quā de quo agebatur C.
de traſ.l.ſi de certa. Sed in dubio crederem de toto tran-
ſactum,attento, ꝙ una actione agebatur mādati,vel cer-
ti

ti cōtractione,cū hę ſint ſolū adiectiones, imo ēt ſi diuer
ſis agereť,ex quo idē factū erat,quāuis etiā diuerſas habe-
rēt cōdēnationes.ff.de iureiu.l.duobus.§. exceptio.de ex
cep.rei iud.l.eadē.Circa tex.in re dñi uerſū.intelligo qc-
1 quid neceſſario &c.† Quid ſi utiliter?dicas idem,qñ reali
ter uerſū eſt. Sed ſi res petierit,ante quā cōuertať,diſtin-
guitur,inter neceſſaria,& utilia, ut patet ff. de in rē uer.l.
ſi res.& l.ſeruus.u de in quolibet eo.ti.l.3.§. necnō. cū §.
ſeq.Itē dic uult ter,ſiue pro utilitate ꝑpetua,ſiue ꝑ tempo
rali,dū tñ dño expediat,ut no.Inn. extra de fideiuſ.c.pen.
Item requiritur,quòd ſit tale,quod dñs eſſet facturus.ff.de
impen.l.utilium. Nec credo, quod hoc caſu obtineat l.
dicitur.eo.ti.cum loquatur in alio caſu.
a *Adnot.* Pręterea.Et contractu inito cum ſeruo domino igno
rante,tenetur dñs de peculio uel in id quod in rem ſuá uer
ſum eſt,& dicitur in rem domini uerſum, ſi aliquid in rē do
mini penderit neceſſario.iudex tamen debet prius inſpi ce-
re utrum in rem domini ſit uerſum, quam de peculio con-
demnet.h.d.ſecundum Ang.& uide ipſum arg. hic de actio
ne in rem uerſo.in i.col.& ibi & pro euidentia.
b De peculio. An autem actio ſit natiua, uel datiua:uide hic
ꝑ Ang.in ſi.§ uer.an autem. item an debitum filij: vel ſerui
ſit debitū peculii,hic ꝑ Ang.remiſſiuē,& de formatione li-
belli,ſup iſta actione de peculio, uid ꝑ Ang.hic remiſſiue.

1 *Verſo quid abſit.*
2 *Actio de in rem uerſo quando locus ſit,an non.4.*
3 *§.Cum autem.ſenſus.*
5 *Actio uerſi quando ceſſet.*

a Cum autem. a Dicitur hic,quod in actione de peculio,
dominus deducit qđ ſibi debetur.Supponitur ergo, quod
nō in actione de in rem uerſo.quod eſt uerū per modum
1 deductionis.† Sed tamen ſi quid ſeruus domino debet im
pedit uerſionem in rem , & hanc actionem naſci.ff.de in
rem uerſo.l.ſi pro patre. §. ſi domini. In hoc tamen eſt diſ
ferentia:quia in actione de peculio dominus deducit,qđ
ſibi,& ſuis debetur:hic iſtud,ꝙ ſibi debetur tantum,ut ibi
no.licet lege non probetur. Item poteſt ultra quæri , iſta
actio de in rem verſo datur pro facto ſerui,vel filij. Quæ
2 ritur, † nunquid detur pro facto liberi , ſi in rem meam
uertit.V.g. mutuaſti famulo meo pecuniam , qui in rem
meam uertit,nunquid potes me conuenire actione de in
rem uerſo?Non uidetur,quia ſpecialiter uidetur ſtatutum
de duabus prætoriis , de quibus tractatur in hoc tit. quod
dentur ex contractu liberi hominis , ſupponendo quod
aliæ non,ut patet ſupra in uer.iſtas tamen.& pro hoc facit
quia actio,quod iuſſu, de qua magis uidetur,non compe
tit,niſi cum iubetur proprio ſeruo.ff.quod iuſſu. l.ſi tuto-
3 ri.§.ſi.† Item ſi diligenter reſpicias tex.in prin.huius ti.vr
ſupponere,& dicere,quod omnes hę actiones dantur ex
contractibus ſeruorum,& filiorum tantum, nec excipit ,
niſi duas,ut ſupra dictum eſt.& hanc partem uidetur tene
re glo.ff. de in rem uerſo.l.3.Sed Spe. tenet contra, quòd
datur utilis de in rem uerſo.ti.de ſol.& oblig.§. ꝑnotan-
dum.uerſi.quid ſi aliquis.Et idem tenet.Rofr.in ſuis libel
lis.& Azo. in ſum. tit.ſi cer.pet.§. datur. pro quibus facit
C.quod cū eo.l.ei qui.in ſi.& c.de proc.l. ſi pretium. De
actione mandati,& neg.geſt.nō eſt debitum,habita diſtin
4 ctione,quæ no.in d.l.ei qui.ff.de neg.geſt.l.ſi pupilli.† De
religioſis non uidetur dubium,quin ex contractibus ipſo
rum poſſit agi de in rē uerſo.ut d.c pen.extra de fideiuſ.
& idē uidetur de aliis perſonis eccleſiaſticis,ut C.de ſac.
ſan.ecclē.auth.hoc ius porrectum. Sed quid, ſi ſeruus vel
filius nō ſint peculiati ? Iſti §§. & quaſi tota materia uide-
tur innuere,quòd non habet locum actio de in rē. Suppo
5 nunt enim,† quod actio de in rem uerſo.& de pecul. ad in
uicem ſibi famulenter,ut ibi una competit , & alia, & ta-
men hoc adſtruere uidetur multum extraneum,unde ſal-
tē uideť danda utilis, ſicut ſi cum libero eſſet cōtractum,
& hoc patet ff.de neg.geſt.l.ſi filius. In glo.no.quem eſſe
ſtultum.in ſi.Vnde uerſus.

Qui uidet utilius,et ſumit deteriora.
Abſit ei radius luminis,abſque mora .Vnde Gal-
lici cōſueuerunt dicere, *Qui peut eſlire et prent le-
pire,il peut bendire,qu'il ny uoit guere.*
a *Adnot.* Cum autem.In peculio dr eſſe, quod ſuper eſt dedu
cto eo,quod debetur domino, dummodo non debeatur ui-
cario ſerui.itē cui com petit actio inſtitoria,uel exercitoria,
uel quod iuſſu,competit etiā de peculio. & in actione de pe
culio,totius eius,quod eſt in peculio.rō eſt habenda in tri-
butoria ſolum circa id,quod negotiatur.qua propter quādo
que expedit agi una,quandoque alia.& ex contractu mutui
filius non poteſt conueniri,nec etiam eius pater de peculio
h.d.uſque ad §. in ſumma. qui eſt finalis §.huius ti.

1 *Monachi ne fideiubeant.*
2 *Patrem potius quàm dominum fideiuſſione obligari.*
3 *Macedonianum adſertione tolli.*
4 *Macedoniano non renuntiari.*
5 *Macedoniano an iuuentur religioſi.*

Quę Diximus . In glo.quantum ad actiones. ibi cum
allegat C.de iud.l.ſeruus. Qualiter fiet executio filio con
demnato,dic ī.eo.ti.l.i.§.ſi.In ea.glo.in ſi.Iac. de Ra.di-
1 cit,† ꝙ monachus non poteſt fideiubere, quin ſeruus eſt.
& hoc dicit per hæc iura, & ſic tranſit ſine dubio. inbibi-
tum eſt religioſis,quod non fideiubeant. Sed an ſi contra
rium faciūt teneantur?Videtur quòd ſic: ad inſtar filii,cui
competantur, magis quā ſeruo : quod apparet , quia poſ-
ſunt eſſe in iudicio,ſicut filiusfa.& tamē ſeruus nō, C. de
epiſ.& cle.auth.cauſa.in Auth.de ſan.epiſ.§.monachis.Et
hęc uides in clericis,qui prohibentur fideiubere.Si tamē
contra faciant,tenentur, extra de fideiuſ.c.i. & 2.& hanc
partem uideť tenere gl.in Auth. de ſan.epiſ §.aliū. & fiet
executio in pec.ſi quod habeāt, extra de depoſ.c.i. Hoſt.
tamen.& Io.And.poſt eum uidentur tenere, ꝙ nō tenen-
tur,extra de fideiuſ.c.pe.Sed debet intelligi, quod non te
nentur efficaciter,cum non habeant propriū, niſi habeāt
peculium,& ideo forte,ſi peculium non habeant, nō poſ
2 ſunt excommunicari.† Sed poteſt quęri, quare potius fi-
lius patrē obligat de peculio fideiubendo, quàm ſeruus ,
cū fideiuberi,ſit quodammodo perdere, ſicut donare, &
ſicut dñs non uidetur concedere ſeruo, ita nec pater filio.
ff.de don.l.filiusfa.de pac.l. contra iuris ciuilis.§.ſi filius.
Vix pōt reddi bona ratio , niſi quia peculium filii eſt ma-
gis filii,quàm peculiū ſerui ſit ſerui.& hoc apparet , quia
condemnato patre,non ſit executio in peculio filii, & tñ
ſit in peculio ſerui.ff.de mino.l.3.§.ſed utrum.& ideo nō
mirum,ſi lex magis laxauit filium fideiubendo, quàm ſer
uum. Sed quare magis laxauerit hoc caſu , quàm in caſu
donationis,in quo eſt idem utrobiq; ut ſ.dictum eſt? Pōt
dici,quia caſus fideiuſſionis nō eſt ita paratus ad perden-
dum,ſicut donationis ff.ad Velle.l.ſi ego. in ſi. Itē quia fi-
deiuſſor habet regreſſum cōtra principalem ꝑ actionem
mandati,ſed donator non ꝯ donatarium. Itē pōt quæri ,
quare fuit magis reſtricta poteſtas ſerui , ut fideiubendo
dominū non obligaret de peculio,quàm de aliis cōtracti
bus. Reſpondeo , quia contractus fideiuſſionis eſt magis
habilis,& ordinatus ad perdendū,quā alii ꝯtus, ut patet
ff.de ſol.l.ſi is,cui.§. Flauius,unde legitur Prouer.6. Fili-
mi,ſi ſpopōderis pro amico tuo, ſi dediſti apud extraneū
manum tuam,illaqueatus es uerbis oris tui &c.In glo.ſci
licet ſenatuſconſultum.ibi cum allegat C.ad Mace.l.ſi.&
hoc intellige uſque ad quātitatem peculii ff eo.l.1. Idem
dic in quaſi caſtrenſi peculio, ut ibi notaui.In ea.glo.ibi ,
C.ad Macedonia.l.i.Sed nunquid debet eredi eius ſimpli
a ci aſſertioni.Gl.uidetur ibi dicere,quod ſic. a nō tamen
3 videtur vera, quia Macedonianū ceſſaret:† nā ſemper fi-
lius aſſereret ſe patremfam.ut pecunias habere poſſet. Vn
de creditor debet inquirere ſi non cognoſcat eum, ſi tñ
inquirendo non poſſit certificari, quia forte erat de lon-
ginquo,vel ſi forte iuſtam cauſam habuerit credēdi, quia
forte erat antiquus.tūc ſufficiat aſſertio.& ita potes con-
cordare glo.quę uidentur contrariæ in d.l.i.& ff.ad Mace
do.l.pe.& uide ff eo.l.3.ī tex.& gl.& quod no.ff.eo.l. ſed
b & Iulianus.§.non ſolum. In ea.glo.ibi.§.quod dicitur. b
hoc uerū, ſi fuerit de uolūtate patris in ſcholis, vel diſtin-
guitur,ut no.in d.§ .quod dicitur. C. eo.l. Macedoniani,

& idẽ uidetur in mnuacho, ſi fuerit de no luntate Abbatis ſeholis, uide extra ne cle. vel mona. c. 1. lib. vi. per Archi. In fi. eiuſdẽ gl. quærit hic Iac. utrũ poſsit renũtiare filius huiuſmodi exceptioni. Videt, ꝙ ſic, quia exceptioni Velle. teuũtiat mulier C. qñ mul. tu. offi. ſuo. po. l. fi. C. ad Velle.
4 l. fi. Et ipſe dicit, ꝙ ſi † renuntiari poſsit, videtur, ꝙ fruſtra ſunt iſta Sena. Conſulta introducta, quia ſemper renuntiabunt, & ita cito inducetur mulier ad renũtiandũ, ſicut ad intercedendũ, & ſic nil ei proderit Velle. beneficium, nec filio beneficium Maced. Ipſe tñ dicit, ꝙ Maced. nõ poteſt renuntiari, etiam cum iuramento, quia renuntiatio, quę de ſe non tenet, non poteſt iuramento firmari. C. de legi. l. non dubium, licet n. repetiatur, quod iuramẽtum tollat ius priuilegiatũ, non tñ ius cõe, ut conſueuit dici C. ſi ad uer. uend. aut ſacramenta. Vnde iſtud ius Macedonianum non eſt priuilegium, ſed quodãmodo ius cõe: licèt odioſum. Satis poteſt dici, ꝙ licèt l. non dubium. nõ obtineant, uſquequaq; de iure canonico per c. cũ cõtingat. extra de iureiu. c. licet. e. ti. lib. vi. tñ hoc caſu dici poteſt, quòd non teneat renuntiatio, ẽt cũ iuramento, quia recideret in alterius præiudicium, tũ, quia moribus hoc introductũ eſt, & ad extirpandum peſtem, quę ex hoc ſequebatur, & malum exemplum ff. eo. l. i. & hic in fi. conſtat, ꝙ iuramẽtum ex quo turpe, uel aliquid contra bonos mores ſequi poſſet, nõ eſt obligatoriũ, nec tenẽdum, ẽt de iure canonico. extra de reg. iur. c. non eſt obligatoriũ. lib. vi. Vel poſſet dici, quod talis renuntiatio teneat in prę iudicium filii, uidelicet qñ factus fuerit ſui iuris, quia tunc poteſt ſeruari ſine præiudicio tertii, & ſine detrimento ſalutis. Sed quę eſt ratio, quare melius poteſt mulier renuntiare Velle: ano Reſpõſio, quia ibi ea renuntiatione non prę iudicatur tertio, ſicut in Macedonia. & quantum eſt de ratione Iac. uidelicet, quia ita mulier induceretur ad renũtiandum, ſicut ad intercedendũ, eſt promiſum, quia oportet ꝙ renuntiatio fiat in iudicio, vel ex interuallo. C. ſi mater indẽ. promi. l.
5 fi. † Sed an exceptio Macedoniani habeat locũ, ſi religio-
c ſus mutuũ recipiat? Vĩ ꝙ ſic, cum uideatur eadẽ rõ: e & religioſi ęquiparãtur filius, cũ ſint in poteſtate, ſicut filii, ut ſupra ſatis dixi. Sed durũ eſſet hanc exceptionẽ, q̃ odioſa eſt, extendere. prætereà rõ, quæ eſt in filio, ceſſat, quia religioſus p̃p hoc non ſuccederet Abbati, uel ſuperiori ſuo. In tex. ibi, quia ſępe. per hoc apparet, quòd hæc fuit cauſa impulſiua, quia quantũcunque ſit bonę uitę filius nihilominus eſt locus huic exceptioni. ff. eo. l. i. §. fi.

a *Adnot.* Quod ſic. Vide Bar. in l. i. C. e. tit.

b §. quod dicitur. Tu dic, quod a filio indiſtinctè poteſt repeti pecunia mutuata. Item a patre uſque ad eam quantitatem, quam ſibi in domo fuiſſet impenſurus, in reſiduo uero non repetitur a patre, ſi ignorauit filium eſſe in ſtudio, uel cõtra eius uoluntatem, quod in dubio præſumitur, ut l. uerius. ff. de prob. Item ſi ſciuit, ſed ſpecialiter prohibuit pater hanc pecuniam mutuari, alias repeti poteſt, ſi filius eam conſumpſit, in bonos uſus: ut hic dicitur per Doctor.

c Si religioſus. De hac quęſtione uide hic per Ang. prope fi. §. quæro an exceptio.

1 *Actionum qualitas, qui deprehenſa.*
2 *Actor quid probet.*
3 *Procurator an obliget.*
4 *Actionis quod iuſſu, locus.*
5 *§. Illud ſenſus.*

a Illud a ſumma. In glo. ideſt certi condictione directa. in fi. De hoc dixi quantum tangit actionem de peculio. ſupra tit. i. § actiones. Iac. dicit hic, ut ibi, quod quælibet eſt ſpecies actionis, & effectus iſtius quęſtionis, ſecundum ip-
1 ſum, quia † ſi ſint ſpecies actionum, erunt ſtricti iuris, ſi uero ſint cognomina, ſeu adiectiones, erunt bonę fidei, ſi illæ, quibus adiiciuntur, ſunt bo. fid. Io. verò in arbore, ponit in rubricaeas eſſe adiectiones. & quod ſemper ſint bo. fid. facit. n. duo puncta, ſuper figura ead. quod ſalua eius gratia, non uidetur uerum, imo credo, quòd ſi adiiciatur actioni ſtricti iuris, quod ſint ſtricti iuris, & regulentur ſecundum naturam actionis, cui adiiciuntur ff. de pec. l. 3. §. idem ſcribit. & hoc ſupponit l. in bon. fid. eo. tit. cuius dubitatio fuit, an hęc actio eſſet pinguior, quando adiicitur
a contractibus bo. fid. qua † contractibus ſtricti iuris, ſupponendo, quod habeat naturam bo. fid. quando illis adiiciunt, ſicut præſcri. verbis. quando pro ęſtimato proponitur ſupra de actio. §. actionum. & hoc uides, quia quãtum ad lapſum temporis, aſſumit naturã actionis, cui adiicitur ut patet ff. quando act. de pec. eſt annal. per totum & facit ff. ad Velle. l. hæ actiones. de capi. d. l. ii. & ideo, non uidetur effectus in hac quæſtione quo ad hoc. Item nõ uidetur effectus in modo agendi quia ſiue ſit ſpecies actionis, ſiue adiectio, ſemper eſt idem modus agendi: nam oportet narrare factum, & ſpecificare contractum: & poteſt concludere, quare petit patrem, uel dominum, uſque ad dictam ſummam peculiotenus condemnari, & maxime nun eſt effectus hodie, quia non oportet de iure cano. uel conſuetudine nominare actionẽ & ſi nominare oporteat, potes ſecure dicere actionẽ man. de pecu. nego geſt. de pecu. qa ſuppoſito, quod ſit ſpecies per ſe, totum hoc ſpecies, uidelicet nomen, & cognomen, ideo iura dicunt agi mãdati, uel depoſiti, de pecu. ut allegaui in d. § actio. Et pro certo hęc actio cognominata eſt alia à nõ cognominata, qa una uocatur directa, alia non, ut hic & ff. cõmo. l. ſi mihi. §. ſi filio. & ubi una conceditur, alia quandoque denegatur. ff. de inſtitu. l. cuicunque. §. ſed & cũ fullo. & tãquam diuerſę ponuntur eo. ti. l. ſi quis mancipiis. in prin. ſi cert. pet. l. ſi inſtitutorem, unde conclude, quòd ſunt adiectiones, & cognomẽ alienarũ actionũ differentes ſpecie a directa, ſicut dixi de utili, & directa ſupra de actio. §. omnium. & ſic utranque opinionẽ ueram pronuntio. & ſi quis grauetur appellet, & parum lucrabitur, quia ut ſupra dixi, non eſt magna quęſtionis utilitas. In glo. ſcilicet certi cõdictione. In fin. Iaco. dicit, quod gl. uult dicere, quòd hic loquitur de certi condic. generali, quæ concurrit cũ omnibus aliis. ff. ſi cer. pet. l. certi condic. ſupponendo, quòd non daretur actio mandati, uel ex uẽdito, uel ex alio contract. & hoc multum approbat. Sed huic ſententiæ uidetur obſtare ff. de inſti. l. ſi qs mancipiis. in prin. ff. de actio. empt. l. Iulianus. §. ſi uenditor pro ſocio. l. fi. & ad hoc facit: quia quod iuſſu, & mandati, concurrunt, ut no. ff. quod iuſſu. l. i. & dixi ſupra circa prin. huius tit. Sed ſi hæc ultima opin. ſit uera, ad quid fuit utile introducere has actiones, cum directo agi poſſet, ex eo contractu? Reſpondeo prętor fuit largus, & uoluit actiones abundare ſupra de bon. poſſ. §. quos autem. Item minor probatio ſufficit in
2 iſtis, quia in directis † oportet probare mandatum uel iuſſum expreſſum, in his ſufficit probare, quod domino, uel patre ſcientibus, ita mercabatur uel exercebat, ut dixi ſupra eo. §. j. ff. de exerci. l. i. §. magiſtrũ de inſtito. l. cuicun-
3 que. §. Labeo quoque ſcribit. † Quid ergo, pone, quod ego ago directe cõtra te ex mutuo, demum in proceſſu, probo, ꝙ mutuaui ſeruo tuo de tuo iuſſu, uel inſtitutori tuo, nunquid ſufficienter probo? Videtur, quòd ſic, p hũc §. & per l. ſi inſtitorem. ff ſi cer. pet. pro ſocio. l. fin. & ſcripſi in ſimili ſupra de iure nat. §. lex eſt, quod tutius eſt tamen, quod in libello narretur ueritas facti, uidelicet, quod mutuaui ſeruo, uel inſtitutori tuo, & de mandato &c. nã iſte
b libellus non poteſt deficere. Iuxta b pręmiſſa quæro.
4 † Quidam conſtituit procuratorẽ ad ſe obligandũ coram auditore, tamen procurator ſe obligauit, creditor agit directo contra inſtituentem, dicendo cum ſibi obligatũ in tali ſumma ratione mutui ſibi facti, nulla facta mentione de procuratore, ſeu obligatione per ipſum contracta, lite per negationem conteſtata, producitur inſtrumẽtum, in quo cõtinetur, quod procurator ſe obligauit, & producitur per procuratorium, cõtinens mandatum obligãdi. Quęritur utrũ creditor ſufficienter probet. Videt, quod ſic, per hunc §. cum cõcordan. & hoc maxime uidetur in contractibus, qui cõſenſu contrahuntur, qui poſſunt contrahi per nuntiũ, vel per epiſtolã ſupra de obli. q̃ ex con-
5 ſenſu. ff. de actio. & obli. l. conſenſu. † Preterea in matrimonio obligatur perſona & conſtat, quod matrimonium

contra-

contrahitur pro procuratorum,extra de procu.c.fi.li. vj.
& ſponſalia.ff.de ſponſal.l.ſufficit. Pręterea iuramētum
procuratoris obligat animam domini, ergo multo for-
tius obligat perſonā,extra de iureiu.c.fin.lib.vj. In cōtra
riū videtur, ꝙ procurator non obliget dominū,& ꝑ con
ſequens non poſsit agi ex eius obligatione contra domi-
num directo,ſed vtiliter.ff.de act.emp.l.Iulianus.§.ſi vē-
ditor.de inſti.l.in eum.& l.habebat.C.de exerci.l. ſi mu-
tuam.ff.de neg.geſt.l.liberto.in prin. Si igitur agat dire-
cto ſuccūbit,nā alia eſt utilis,alia directa,ut ſupra de act.
§.omnium diai,& hoc vr̄ dicēdū neceſſario, quia procu.
verba concipit in ꝑſona ſua. & ideo non acquirit domi-
no directe.& per cōſequens,nec ipſum obligat directe.
Quid ergo reſpondebis ad hunc §.concor. quæ videntur
4 cōcludere, ꝙ poſsit agi directo ex † facto inſtitoris, uel
exercitoris? Satis faciliter poſſet reſponderi ad primum
reſponſum,quia loquitur in actione quod iuſſu. quæ ha-
bet locū vbi iubetur filio, vel ſeruo, q pſit directe acqui
rere,& directo obligare.vbi iuſſus ꝓceſsit.ff.qđ iuſſu.l.1.

Sed ad ſecundū rñſum, ꝙ loquatur de exercitoria, &
inſtitoria, quæ obtinent etiam inter liberos.ſupra eod.§.
ideo.ver.iſtas,non eſt ita facilis rñſio.poteſt tamen dici,
ꝙ illud,qđ hic dicitur, directo poteſt condici. &c. ideſt
5 directo † poteſt agi,quaſi principaliter cū ipſo negotia-
tum eſſet,non facta mentione de his adiectionibus, inſti
toria,vel exercitoria,non tn̄ eſt directa actio, ſed vtilis,
nec agitur ita directo,quin oporteat narrare veritatem fa
cti.Sed poteſt concludi directo ſine adiectionibus harū
actionū.Et hoc ſolum vult dicere iſte §.alias obſtarent iu
ra pro contraria parte allegata huic §.quæ dn̄t,dari vtilē,
non directam. & eſt ſimile infra tit.i.§ ex diuerſo. idcir-
co in qōne propoſita,poſſet dici, de rigore, non eſſe pro
batum,ex quo non fuit facta mentio in narratione de con
tractu facto cum procuratore, iuxta illa, q̄ ſcripſi s̄. tit. §.
omnium, & ita intelligo omnia iura prædicta,quæ dicūt
competere vtilem,quæ alias multum obſtarent huic §.

a *Adno.* Illud ex contractu,qđ iuſſu,uel de in rē uerſo uel
inſtitoria,uel exercitoria, poteſt agi directo contra patrē,
uel d.Ang.
b Iuxta. Vide de hac quæſtio.Ang.hic ante fi.§. huius.

De noxalibus actionibus. *Rubrica.*

Gl.bene cōtinuat rubricā.tn̄ alio modo ordi
nantur rubricæ in ff.& alio mō.in C.iſte tn̄ mo
dus eſt plenior,& facit ad continuationē &c.

1 *Seruus, non dominus, coercendus.*
2 *Noxalis actio quando ceſſat.* 4.
3 *Noxalis locus.*
5 *Dominum familiæ delicto obſtringi.*
6 *Noxali qua agendum.*

Ex maleficiis a In gl.idem eſt ex quaſi.in fi.ibi ſatis
notatur ff. eod.l.i.Sed tamen non videtur procede
re, ꝙ hic dicit, ꝙ ea quaſi maleficio ſerui agatur
noxaliter, imo de peculio,ut ff.de fur.l. ſi ſeruus. ubi lo-
quitur de quaſi maleficio ſerui. Vnde lex quam glo.alle
gat,nil facit, quia loquitur de quaſi maleficio domini.
1 Item videtur dominus† non teneatur noxali ex quaſi ma
leficio ſerui, nec de peculio.ſed quod ſeruus alias caſti-
getur ff.de his,qui deie.l.i.§.cum ſeruus.imo etiā ex ma-
leficio debet caſtigari.ff.de iuriſd. om.iud.l. ſi quis id qđ
§.in ſeruos.de min.l.quod ſi minor.§.1.de iniu. l. ſed ſi u-
nius.§.cum ſeruus.

Item reperitur, ꝙ dominus tenetur ex maleficio ff.de
dona.l.ſi oleum.§.pen.quomodo ergo intelligemus hāc
2 materiam?Super hoc vix pōt dari certa regula,tn̄ † poteſt
dici, ꝙ regulariter ea contractibus, vel quaſi contractib.
non agitur noxaliter,ut patet ff.de actio.& obli.l. ex con
tractibus.de nego.geſt.l.ſi filius.& d.l.ſi oleū.§.penul. ff.
de minoribus.l.quod ſi minor.§.1.& hoc verum pro de-
licto cōmiſſo in contractu,vel extra cōtractū.Sed interdum
3 agitur † noxali actione ex contractu, pro delicto cōmiſ-
ſo extra cōtractu,qā virtus actionis ꝑt ſe ad hoc extende
re,ut patet ff.de pig.act.l.ſi ſeuus.mā.l.inter cās.§.ſed cū
ſeruus.de fur.l.ſi ſeruus cōis.§.i.cū ſeq.Pro delicto vero
ꝑ ſeruum cōmiſſo agitur noxaliter, ſed ſeruus alio mo-
do caſtigat̄,ut dictis legibus.l.ſi qs id qđ §.in ſeruos. & l.
ſed ſi vnius.§.cū ſeruus.& hoc pōt dici regulare, qā agi
tur ad vindictā,& delictū eſt modicū, ꝙ pōt experiri ver
beribus,nam tunc eſt in arbitrio dn̄i,ut d. §. cū ſeruus. In
quaſi delictis pōt dici idem, ꝙ habeat locū noxalis, vel
caſtigatio.Nec ob.l.idem ait.§.ſi ſeruus.quia ibi agebatur
actione in factum ex recepto, ut no.in d. §. cū ſeruus. de
his q deie.l.i.ubi ſatis plene de hoc notat̄. Si qua iura re-
peries contrariare ꝓmiſsis,dicas ea caſus ſpeciales con-
tinere,uel intellige ſm præmiſſa.Et hæc procedūt in deli
4 ctis priuatis:† in publicis nō vr̄ agi noxaliter, imo ſeruus
accuſatur, quaſi liber.ff.de accuſa.l.hos accuſare. §. om-
nibus.& hoc verum ſm Iac.ubi agit̄ ad pœnā criminalē,
ſed ſi agitur ciuiliter,qđ pōt,ut ff.de ſxl.l.qui omne.uide
tur poſſe agi noxaliter.C.de accuſa.l.ij.Forte poſſet dici,
ꝙ vbicunque concluditur ad pecuniā, ſit actio noxalis,
ubi ad pœnam non,nulla habita differentia inter publi-
ca, & priuata crimina. Sed ideo textus vr̄ facere differē
tiam inter priuata, & publica, quia ut plurimū in publi-
cis tēditur ad pœnā corporalē.& ita debent intelligi C.
ad l.Iuliam.de vi.l.ſi criminis,ff.de ædil.edict.l.ſi quis ſit
fugitiuus.§.quod aūt.de uerbo.ſig.l.hęc ſtipulatio nox.&
vide diligenter §.in omnibus in textu. & gl. Sed pōt quæ
ri,nunquid dominus teneatur ex delicto famuli ſui libe
ri? vr̄, qđ ſic,ff.de his qui deiecerunt,vel effud.l. ſi uero.
§.i.de publicia.l.familię. Spec.hoc tangit in tit.de iniur.
& dam.da.§.ſequitur.prope finem.ver.in ſumma.& verſi
ꝙ autē. & tenet ꝙ nō: unde in d.l.ſi verò.tenetur ex qua-
ſi maleficio, ꝑꝑ impoſsibilem probationem,& in d.§.fa
miliæ.non tenetur,niſi noxaliter,ut ea.l.ſi verò. cum l.ſe
quen.& ſequen.& hoc verū indubitate, ſi neſciat, vel ſi
ſciat & non poſsit prohibere. Quid ſi ſciat,& pōt prohi
bere? vr̄, ꝙ teneatur,quia tunc delictum alterius nō obli
gat ipſum,imo ſuum proprium, & ideo tunc non agitur
noxaliter.ff.eo.l.2.& 3.Et pro hoc facit C.de commer.&
merca.l.2.ff.de his qui notan.infamia.l.qđ ergo.§.1. ver
ſi.certe,ad l.Aquil.l.ſcientiam.& hoc vr̄ verū de delictis
5 illorum, † quibus iubere poſſumus ratione poteſtatis, q̄
in ipſis habemus,uel ratione iuriſdictionis, vel rōne pa-
triæ poteſtatis,vel ēt dominii, quia forte ſunt familiares,
imo plus,ſuppoſito, ꝙ non eſſent de familia,ſi tamen ad
mei uindictam delinquant,& ego ſciam, & non prohi-
beam,credo, ꝙ debeam teneri, & ita poteſt deprehendi
ex his,quæ leguntur,& notantur per gl.& Doct. extra de
ſenten.excōicationis,c.quantę. de homi. c. ſicut dignū.
de ſnīa excōicationis. c. dilecto. libro ſexto. & hoc eſt
ſanctiſsimum. & facit contra plures maleficinſus, qui fo
uent verſipeles, & gaudent,quando vindicantur per il-
los.& per iſta apparet ꝙ Abbates,& Priores teneātur de
maleficiis monachorū clauſtralium, niſi ſcientes prohi-
buerint,verbo, & re.In alijs vero caſibus, & perſonis ſo
la ſcientia non obligaret. extra de homici.cap.Petrus.ff.
ad l.Corn.de parri.l.utrū.& ibi not.in caſibus vide C.de
epiſco.& cler.l.raptores.in breuiario meo. extermināt
ergo tales,maxime potētes,praui iuſtitiarii, qui ſuſtinent
gartiones,inuaſores gētiū, quos deiauoare poſt ſatagūt,
& Abbates,q ſuſtinēt ſtultos,& iniuriatores monachos,
ut de ſeculo eiiciantur, tanq̄ turbulenti peſtiferi ꝓditio-
res,ſi quidē longe ſceleratores ſunt, q̄ gartiones,qui pro
prijs manibus ſcelera committunt, iunge ſupra pro ſo-
cio.§.ſi.In gl.ſupple extraneo.in ſi.infra eo.§.ſi ſeruus do
mino.In gl.puta x.in ſi.quidā dixerunt uſque ad quadri-
meſtre tempus.& hanc Azo, & Doct. conſueuerunt ap-
probare,vel uſq; ad executionē,ſi procedatur ꝑ uiā exe-
cutionis.Iaco.de Rau.dicit hic duo.Primo ꝙ actio noxa
6 lis habet matrem obligationem,ut hic notatur. † Secun-
do

do quòd in libello non debet agi ad noxæ deditionem ,
ſed ad æſtimationem damni cum noxæ deditio nõ fit in
obligatione,ff de reg. iur.l.miles.§.is qui.Sed in hoc po-
teſt dici,& ſi adiiciatur in libello: non valet minus. imo
plus & facit ff.de his qui deic.vel effu.l.i.§.i. de le.i.l. ſi
hęredis ſeruus.de fur.l.ſi ſeruus nauē.& l.ſi ſeruus com-
munis.§.1.& facit quod condemnatio poteſt eſſe talis in
fra de offi.iud.§.1.& vide ibi.iunge ſupra de actio.§.cura
re.& §.huic autem.& quę ibi ſcripſi.

1 *Adno.* Ex maleficiis. Diuide hunc ti.ſm Ange. & ſumma
ſic,ex delicto commiſſo per ſeruum domino ignorante,uel
prohibere nõ ualente: dominus tenetur noxaliter,qđ æqui
tatis ratio introduxit ne ex delicto rei proprie quis nõ plus
grauiter, quam ſit ualor ipſius rei.

1 *Mancipium redimi poſſe.*

2 Dominus a noxali. In gl.ſed nonne.in ſi. Hæc iura ſa
1 ciunt,ꝙ ſi fidelis emit † mancipium Chriſtianum, ab infi
deli, ꝙ ſi mancipium poſſit redimere , quod compella-
tur recipere pretiũ,& ſeruũ manumittere.de hoc ꝑ Do-
cto.extra de iud.c.i.iunge C. de epiſ.& cle.l.ſi.& ibi ſcri
pſi.Et quod hic dr̃ poſſe obtinere,vbicunque agitur de li
bertate. Vnde ſi quis haberet homines conditionales,vel
vaſallos,& cederet bonis,& vr̃,ꝙ ſi tales velint redime-
re libertates ſuas,ꝙ debeant audiri.Et idem vr̃ ſi credito-
res facerent vendi bona,in quibus ſunt alia iura. tamen
contra hoc eſt extra de Iudæ.c.2.iuncto c.i.eo.titu.

2 *Adnot.* Dominus pro delicto ſerui,dominus liberatur dan
do ſeruum pro noxa.& in damnum paſſum transfertur do-
miniũ,ꝙ aduocari põt,ſi dominus emendet damnum,& ue
lit eum manumittere, & noxalium actionũ,quędã ſunt ciui
les,& q̃dã prætoriæ.h.d.ſm Ang.uſq; ad §.oẽs autem.

1 *Noxalis qualis adiectio.*
2 *Noxalis concluſio.*

1 Sunt autem conſtitutæ. † Iſtę §.clare.determinat, quod
noxalis actio non eſt actio per ſe, ſed quædã adiectio, nõ
tñ eſt talis adiectio,quales ſunt de peculio,& aliæ, de qui
bus ſupra tit.i.quia illæ alterãt naturas actionũ,qb. adij-
ciuntur, & faciunt eas ꝓtorias,ut dixi ſ.n.1.Sed illæ non
mutant,imo relinquunt in ſui natura, vt hic. Nec mirũ ,
2 † quia in his põt cõcludi directo,in libello , ſine adiectio
ne,vt dixi ſupra in prin.in illis oportet cum adiectione,
ut potes colligere in his,quæ dicta ſunt in d. tit. proxi.

1 *§.Omnis quando,an non locus ſit.*
2 *Manumiſſum delicto teneri.*

1 Omnis autem noxalis. † In glo.hic diſtingue. ibi tene-
tur directo,ut hic,imo plenius diſtinguitur hoc caſu, qa
2 aut fecit iuſſu dñi,aut non.Primo † caſu, aut delictum eſt
atrox,aut leue,ſi atrox,obtinet quod hic dr̃ in text. & in
gl.Si leue non videtur obtinere,quia iuſſus domini excu
ſat.ff.de reg.iur.l.ad ea.ad l.Aquil.l.liber homo. ſi ue-
ro delinquit iuſſu domini,obtinet etiã,quod hic dicitur.
Quod ſi domino ſciente,& non prohibente? Tũc li-
cèt dominus obligetur,ſeruus non excuſatur,& iõ tenet̃
manumiſſus ff.eo.l.2.& l.in delictis.§.2. In ſi. eiuſdẽ glo.
vide multos caſus notatos C.an ſeruus ex facto l.3. & ꝑ
totũ.hic tñ nota,ꝙ hypothecaria ſemꝑ durat , ut ibi not.

1 *Filius contumax qui coercendus.*
2 *Caſtrenſia capi poſſe.*
3 *Filio damnato qui exequendum.*
4 *Exequi an patris bonis liceat.& 5.7.*
6 *Adſcriptitij delicto,an dominus conueniendus.*

Si ſeruus domino. In glo.noxalis act.in fine. vide ibi
plenius de hoc.Sed & veteres uetuſtiſsimi ante iura Di-
geſtorum.In gl.ſcilicet directo.in fine , quid ergo fiet ſi
1 filius ſit contumax? † Reſpondeo,ſi habeat caſtrenſe pe-
culium.vel quaſi,non dubiũ, ꝙ in illo fit miſsio, alias po
teſt,excommunicari in curia eccleſiaſtica, ſed in curia ſe
culari,non videtur remedium.Spec.uidetur velle , ꝙ pa-
ter tenetur filium ex delicto defendere , & compellitur ,
ut nota.Spec.de actio.ver. ſed quæritur vtrum pater , &
hoc dicit per §.neceſsitate.C.de bonis quæ liberis.l.fina.
C.de adminiſtratione tutorũ.l. fin. & ita fieret miſsio in
bonis eius. ff. ex quibus cauſis in poſſeſsionẽ eatur. lege
Fulcinius.§.ſi quis.at illæ parum faciunt, quia loquuntur
in aliis caſibus,nec §. neceſsitate.concludit ꝙ pater cõ-
pellatur defendere,ſed ſolum dare conſenſum.Præterea
contra textum,qui dicit expreſſe patrẽ non poſſe ex deli-
cto filii conueniri.ff.de his qui deiecerunt,vel effud. l. r.
2 §.ſed ſi filius.Quomodo ergo procedetur ? dic , ꝙ † citet̃
filius realiter,iuxta legem conſentaneum. C. quomodo
& qñ iudex.vel dic,quod fiet miſsio in bonis peculiarib.
uocato tamen patre,ut not.in Speculato.de actore. verſi.
ſed eccl.& etiam non vocato patre, ſi pater nõ habet u-
ſumfructũ.in verſi.ſequen.ibidem. In profectitio eſt cer-
tũ,ꝙ debet contra agi,ut patet per totam materiam de pe
3 cul. † Sed quid,ſi filius fuit citatus,& condemnatus, quæ
ritur in quo fiet executio dic,ꝙ aut habet peculium , aut
nõ. Primo caſu,aut caſtrenſe,uel quaſi, & non dubium ,
ꝙ fit in illis executio,quia in illis habetur pro patrefami
lias? Et idem videtur in aduentitiis , in quibus pater non
habet uſumfructum.& hęc poſſunt colligi.C.de bon.quę
liberis.leg.fin.§.ſiue econtrario.& § neceſsitatẽ , cum §.
ſequenti.& cum ibi notatis. Si uerò habet aduentitiũ tan
tum,& tale,in quo pater habet uſumfructũ, tunc videre-
tur patrem debere teneri,quia ex quo uſusfructus,& le-
gitima adminiſtratio illius aduentitij data eſt patri per le
ge,non videtur,ꝙ ius ei quæſitum debeat tolli ei, ex deli-
cto filii,nec præiudicari.ff.de regulis iuris. leg. alteri. &
in propria materia C.ne filius pro patre. Glo. tamẽ ſentit
contra ff.de noxalibus.lege & ſi condemnatus. Ego cre-
do hoc caſu,quo actum eſt contra filium, & de conſenſu
patris,qđ ꝑꝑ hoc non fiat executio contra patrem , qui
habet vſumfructũ, Sed agetur contra patrem actione iu-
dicati de peculio aduẽtitio.& illo condemnato, fiet exe-
cutio in aduentitio,ſicut fit in profectitio , ut patet ff. de
pecu.lege tertia.§.idẽ ſcribit.& iſte eſt vnus caſus,in quo
actio iudicati eſt neceſſaria. Vnde ſi filiusfamilias poteſt
4 nocere † patre per hunc modũ in profectitio, multo for-
tius in aduentitio,in quo pater minus ius habet. & iſta o-
bligatio,q̃ nocet patri contrahitur in iudicio agitato cõ-
tra filiũ, & id ſnĩa lata contra ipſum,ut d.§. idem ſcribit,
& ita patet reſponſio , quare plus filius præiudicet patri
cũ agit̃ ciuiliter ex delicto,quã qñ criminaliter , quo ca-
ſu peculiũ,etiam caſtrenſe,uel aduentitiũ non confiſcat̃.
C.de bon.proſcripto.l.iij.quia nullo modo ex delicto te-
netur pater,niſi interuenerit,quaſi contractus iudicialis,
quia in criminibus criminaliter intentatis proponi non
poteſt.& hęc videntur indubitata de iure ff.& huius volu
minis. De iure tñ C.videtur,ꝙ in caſu,quo loquimur, qñ
pater habet uſumfructum,ꝙ poteſt agi contra patrem,&
dẽt ſuſcipere omnes actiones. C. de bonis quæ liberis. l.
fin §.ubi autem. Nec poteſt dici,ꝙ ibi loquatur tantum
de actionibus,quibus poteſt filius eſſe implicatus , ratio-
ne hæreditatis,quia etiã de aliis,ut apparet per illud , qđ
ibi ſubiicitur.Si autẽ ęs alienũ ex defuncti perſona. &c.
quaſi dicat , ſupra dixerat generaliter patrem debere om
nes actiones ſuſcipere : poſt declarando,& reſtringendo
ſubijcit,pro quibus poteſt uendere bona illa aduentitia.
Si autem.&c.ſecundum hoc videtur,ꝙ erraret,& debe-
ret ſuccumbere , qui ageret hoc caſu ex contractu filij ,
vel ex delicto ciuiliter contra filiũ. Et ita videtur , ꝙ iſte
§.& l.tam ex contractibus ſint correcti in caſu prædicto,
quo pater habet uſumfr. Vel poteſt dici, (ut legum corre
ctio euitetur) ꝙ dictus §.vbi autem. loquatur de actioni-
bus hæreditariis tantum, & illud ſi autem , quod ſubij-
citur. non ponitur diuerſatiuè , quaſi mutet materiã,ſed
inceptiuè, & declaratiuè, & ita ex contractu, vel delicto

filij

filii ciuili, etiam illo caſu, agetur cõtra filium, & ipſo cõdemnato, agetur iudicati contra patrem, ſicut dictum eſt ſupra de profectitio, nec aliena iura corriguntur. Sed nũquid ex contractu filii poteſt agi contra patrem de pec. etiam antequam filius ſit condemnatus. Ego non video, cur in aduenticio non, ſicut in profectitio? Vnde cum ius ſtatuerit hoc peculium, idem dicam de eo, ſicut de profectitio, niſi quatẽnus reperiam per ius expreſſo immutatum, ſed in delicto non, quouſque filius fuerit condemnatus, ut ſatis dictum eſt. niſi contra filium eſſet lis conteſta. & eſſet mortuus. ff. de iudic. l. tam ex contractibus. uel niſi pater eſſet factus locupletior ff. de pecu. l. iij. §. ex cauſa. & per Doc. puto, ꝙ pater non tenetur de aduẽtitio ex contractu, uel delicto filii, niſi peculiotenus. Et quodam modo vr̃, iniquum, ꝙ filius noceat patri in vſufruc. tamẽ

5 probabile eſt per illa, quæ ſupra dixi. † Sed quid in vltimo caſu, quando nullum habet peculiũ? Quidam dixerunt, ꝙ fiet executio in legitima, vel in alimentis, ſed horum ſnĩa non eſt uera, ut plene notantur in Spec. de execu. ſenten. §. ſequitur. verſi. quid ſi filius. vide ibi plene. Quid ergo fiet? dic, ꝙ excommunicetur in curia eccleſiaſtica. In ſeculari caſtigetur, ſecundum exigentiam delicti, ſicut dixi in ſeruo ſupra in prin. ti. Et iſta, quæ dixi de filiis, poſſunt applicari conuenienter ad religioſos, ut dixi ſupra ti.

6 tu. 1. & de acti. §. actiones. † Sed poteſt quæri, iſte noxales competunt ex delictis ſeruorum, quæritur an competant ex delictis hominum aſcripititiorum, & aliorum conditionatorum? Videtur ꝙ ſic, cum non videatur differentia inter ipſos ſeruos C. de agric. & cenſi. l. ne diutius. ſed tamen contrarium uidetur verius, cum uere ſint liberi, ut dixi ſupra de iur. perſo. in prin. Sed bene uerum eſt, ꝙ agitur contra dominum, de peculio, ex contractibus, & forte ex delicto ciuili, uel fuerunt condemnati, cum maius ius habeant in bonis ſuis, quàm filius in profectitio, cum pater poſſit tollere filio profectitiũ, & tamen dominus non tollit illa bona. C. in quib. ca. colo. cen. do. act. poſſ. l. 2. vnde de eorũ peculio agitur contra dominum, ut ibi not. & d. l. ne diutius. Videmus tamen in multis locis, ꝙ de conſuetudine ipſi agunt, & conueniunt ſine licentia

7 dominorũ, & fit executio in bonis eorum. † Sed quid, ſi filius habet diuerſa peculia caſtrenſe, uel quaſi, & aduentitium, uel profectitium quæritur in quo primo fit executio. videtur, quòd debeat inſpici cauſa, vnde deſcendit obligatio, & in dubio fiat in vtroq; ff. de pec. l. hinc quæritur. §. põt. & ff. de milita. teſtamen. l. ſi certatum. ſed illa diſtractio poſſet obtinere, ubi agitur de cõtractu, ſed vbi ex delicto vr̃, ꝙ eſſet facienda executio. Primo in caſtrenſi, vel quaſi, quia illud eſt ſuum proprium, & de iure fit executio ſuper condemnato, antequam recurratur ad tertium. ff. de re iudic. l. a diuo Pio. §. ſic quoque.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Rub.

1 *Aedium caſus actionem non parit.*

In fi. gl. rubricæ. Et no. ꝙ hic titulus melius ſituatus eſt in hoc libro, q̃ in ff. primo tractat de delictis animalium: poſt de delictis hominũ; ut apparet ex proceſſu noni libri. hic econtra, & melius. Prius. n. agendũ fuit de perſonis, & poſt de animalibus: cũ perſonę ſint nobiliores, ſupra de iure nat. §. fi. ff. de ædil. edi. l. iuſtiſsimè. Sed iuxta hanc rubricã quæritur hic dicitur in

1 glo. † ꝙ agitur ex delicto inanimatæ? Verbi gratia, domus tua cecidit, & diruit meam: nũquid

a poſſum agere contra te? dicit Iac. ꝙ nõ [a] ff. ad l. Aquil. quemadmodũ, §. ſi nauis. ver ſed ſi. ff. de damn. infect. l. Prætor. §. i. male alle. non eſt ibi. ſed in §. fi. & l. hoc amplius. §. Neratius. de incẽ. l. ratis; &c. & l. euenit. ff. de damno. infect.

a *Adno.* Non. Hoc limitandum æquitas ſuadet, niſi dominus ædium eſſet in culpa, quo caſu agendi ius in eum eẽt p̃ d. l. quemadmodum. & §. ſi nauis. in primo reſponſ. alias.

1 *Fera nocente, quando, an non teneatur dominus.*
2 *Canis dominus carnium eſu, an teneatur.*
3 *Paſſus actio, an in dominum danda. & 4.*
5 *Paſcentia recte includi.*

ANimaliũ Nomine quæ. No. differentiam arboris Porphyrii. Animalium, aliud rationabile, aliud irrationabile. In glo. ſcilicet quadrupedum in
1 p̃ ſi. ut ſi Gallus percutiat hominẽ cum roſtro in facie, vel in oculo. ſi uero comederet vuas, uel ſemina. ſunt opin. vt infra videbis. In glo. ideſt Iniuria. in ſin. imo dic laſciuia, quia animalia laſciuiunt & ſaltant, propter otium, & cibum, unde legitur, Incraſſatus, impinguatus dilatatus recalcitrauit. & Sene. Ad rabiem nos producũt deliciæ. Dico tibi, ꝙ nihil tam contrarium ſaluti, quàm cupido, otium, & deliciæ. vtinam non regnarent in magnis curiis. In glo. ideſt amore. in ſi. Sed quomodo hæc natura cins adminiſtrat beſtiis, coniunctionem appetere ſupra de iure natu. in prin. & ſic hoc caſu, equus non delinquit contra naturam ſui generis, & ſic non datur hæc actio. infra proxi. §. & ita hoc exemplum non videtur procedere. Ad hoc poteſt dici, ꝙ appetitus, & ſeruos ille, q̃ commouentur ex præſentia fœmellæ, poteſt dici naturalis, ſed quod rumpat oſtia, & domos, videtur contra naturam, & ſic intelligitur hic. Et not. & memoriæ manda, ꝙ ſi iſtud iudicatur in animali contra naturam, multo fortius in homine. Pluſquam ergo beſtiales ſunt homines, qui frangunt oſtia mulierum, & quaſi verri ſpumantes, tauri petulantes, fœtore hircino, aerem inficientes villam circumeunt. & ad hoc eſt notabilis hęc glo. per quam hęc bene probantur, imo dico tibi plus, quod illud quod eſſet naturale in beſtiis, eſt innaturale in homine. Et hoc tibi probo, non dubium, quod homo eſt rationalis a natura. Quicquid igitur ratio diſſuadet, eſt ſibi contra naturam. Cum igitur naturalis ratio ſuadeat fœdus coniugii, cęteros amplexus diſſuadeat, non dubiũ, qđ homo facit contra naturam, cęteros ſectando, quos ratio naturalis abhorret. Hanc concluſionem voluit eliceſe Vlpia. (ſi diligenter ipſum intuearis,) ff. de verborum ſignificatio. l. probrum. Sis ergo homo, non beſtia, non te voluptas unius horæ ſeruum faciat corporis tui, vel reuiliſſumę, ſicut cupiditas (crede mihi) eſt radix omnium malorum, ſic luxuria, venenũ de ſingulis peccatis ſibi cumulat, & trahit.

2 † In glo. ideſt conſuetudinẽ. in fine imo ſecundum Iac. omnis actio denegatur, & perconſequẽs vtilis. Vnde dicit, ipſe, quod hęc actio ceſſat utilis, & directa, vbi fera recepta erat in naturalem libertatem. Sed ubi non omnino recepta erat (quia adhuc habebat conſuetudinem reuertendi) tunc poteſt dici, ꝙ detur utilis. ff. de poſthu. l. 1. §. beſtias. & facit ſupra de rerum diuiſio. §. ceruos. cum §. ſequen. Quid ergo, ſi ferat damnũ dedit, cum eſſet in naturali libertate, deinde peruenit iterũ ad manũ dñi, nunquid dominus tenebitur? Ipſe dicit, ꝙ non, imo ſi ante tenebatur, & ſine culpa ſua euaſit, non videretur teneri, ſi ad poteſtatem ſuam redeat ff. de ſol. l. qui res. §. aream. de adi. legat. l. ſi ſeruus legatus, §. ſi. Contra ſupra tit. primo. §. ex diuerſo. ſed ibi nata fuit actio. & erat materia ſuper qua poterat fundar, hic non. Sic ergo vides, quòd hęc actionem habet locum, eũ, niſi ubi animal manſuetum delinquit contra naturam ſui generis.

2 Quid ſi canis tuus comedit carnes meas, nunquid mihi teneris? Iac. dicit ꝙ Roſ. dicit quod ſic ſaltem utili.

Sed hoc videtur contra mentem huius literæ, quę dicit non poſſe agi, vbi animal non delinquit cõtra naturã ſui generis, & ſatis eſt de natura canis comedere carnes.

Vnde ipſe dicit, quòd ſicut in actione leg. Aquil. conſideratur culpa hominis, ita in hac actione conſiderandũ eſt, an fuerit animal in culpa, accipiendo culpam, qualis poſſit cadere in eo, quia nõ eſt uera culpa, ut eo caſu deſ actio

actio. Poteſt ergo concludi ex verbis ſuis, ꝙ ſi canis repe
rit carnes indiſcretè poſitas, & ſine cuſtode in loco paté
ti, quod tunc non tenetur dñs. Si verò canis fregit vas vel
ciſtam, ubi erant carnes, vel forte terruis cuſtodem fero-
citer rodiendo, vel forte euertit ollam bullientem, ubi
erant carnes, & eas comedit, ſicut quandoq; vidimus fie-
ri tunc tenetur, & facit, qđ dixi ſupra in prin. huius titu. in
3 glo. ideſt amore. † Quid ergo ſi animalia tua ſine immiſ-
ſione depaſta fuerũt glãdẽ meã, vel prata, vel blada mea,
quæritur an agere poſſim, & qua actione? gl. dicit, qđ po-
teſt agi actione de pauperie, ut no. ff. de præſcri. verſi. l. q
ſeruandarũ. §. fi. ſuper verbo, depaſtu. in fi. & idem Spec.
tit. de iniur. & dam. da. §. ſequitur. verſi. quid ſi ſine. num.
20. & fuit opin. Azo. Sed hoc non videtur verũ ſm Iaco?
quia hæc actio non datur, niſi quãdo animal delinquit cõ
tra naturam ſui generis. in propoſito autem nihil agit cõ
tra ſuam naturam; imo ſecundum, & ſic nõ eſt locus huic
actioni. Credo, ꝙ verum dicat, & credo, ꝙ illa glo. ſit cõ-
tra mentem illius text. l. qui ſeruandarum. §. fin. ubi datur
actio in factũ. Quomodo ergo prouidebitur mihi? dicas,
ꝙ datur mihi actio in factum, ſaltẽ quando dominus fa-
ctus eſt locupletior. ſi enim porci ſui fuerunt impinguati
glande mea, vel oues, & armenta herbis meis, æquum eſt
mihi actionẽ dari, inquantum eſt factus locupletior, ideo
datur in factum, ut d. §. fi. eo. tit. l. quoties. Poſſet tamẽ da-
ri caſus, quo daretur actio de pauperie. Quid n. ſi habebã
pratũ clauſum, cuius clauſuram bos tuus, vel taurus ru-
pit laſciuia, vel ferocitate, & herbam, uel bladũ depaſtus
eſt. hoc caſu non eſſet deneganda hæc actio de pauperie,
ut ſupra in prin. huius. tit. & ibi ſatis dixi, vel ſi dominus
præſens eſſet, & permitteret animalia intrare pratũ meũ
& depaſcere? videtur ꝙ debeat teneri, etiam inſolidum,
quamuis non immiſerit. & hoc propter dolum ſuum. præ
ſentia. n. operat conſenſum ff. de fur. l. falſus. §. falſus. ver.
4 ſi is. & facit ff. de noxali. l. ii. † Quid ſi bubulcus, vel paſtor
immiſit animalia tua in re mea, uel forte paſſus eſt mali-
cioſè, vel negligentia, (quia forte obdormiuit; vel erat
alibi) blada vel prata mea depaſci; nunquid tu teneris?
Videtur, ꝙ ſic, etiam lege Aquilia propter malã electio-
nẽ. ff. ad l. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi fornicarius. ſupra
de ob. quæ ex quaſi male. §. item exercitor. ff. loc. l. qui in-
ſulã. §. qui mulas. Et hoc videtur verum, quando põt im-
putari culpa malę electionis, quæ ſemper imputatur, niſi
probet feciſſe diligentiá de inquirendo, cũ eũ recipit ex-
5 tra de elec. c. innotuit. † Sed nunquid illo caſu liberatur,
dando animalia pro noxa? Non videtur ff. loca. l. videa-
mus. in prin. Sed poteſt dici cõtra, cum dominus nõ obli-
getur ex delicto animalis, niſi ad noxam, ut hoc tit. & ff.
eo. l. i. in prin. Præterea, quia hæc actio ex maleficio ori-
tur, & ita habet locum noxalis, ut ff. nau. cau. l. fi. §. hac au
tem actiones, cum §. ſequen.

Quæritur Iac. hic, quid ſi inueniam animalia forte pa-
ſcentia in re mea, nunquid poſſum ea propria authorita-
a te capere? Dic, a quod ſic, ſi neſciam, cuius ſunt, alias
non. ſic intelligitur ff. ad leg. Aquil. l. Quintus. idem Spec.
tit. de actio. verſi. ſed pone, inuenio.

a *Adno.* Dic. Licet opinio Io. ſit cõtra tex. formalẽ l. quam-
uis. ff. ad leg. Aquil. ubi incluſio paſcentiũ negatur, nec eius
probetur per legẽ. Quintus, niſi argumento a contrario ſen
ſu, quod nõ ꝓcedit ubi cõtrariũ inuenitur de iu. gl. in cle.
i. §. 1. ſuper verb. excõicationis. de ſen. exc. no. ſcrib. in l. 1.
ff. de offi. eius. Fabri tamen opinio ſuſtineri poteſt per quaſ-
dam conſuetudines Galliæ in titulo, du domage des beſtes.
pro quibus facit lex. capite quinto de adul. ff. P.

Pauperies. In gl. mirabilis. ibi legalis. glo. ſupponit ꝙ
legiſtæ non habent rectas expoſitiones, nec grammatica-
les, quod verum eſt in multis articulis. In gl. quandoque.
in fi. ibi dicitur, ꝙ committit culpam; ſed ibi culpa accipi
tur pro uitio, ut ibi no.

1 *Pœnæ diuiſio.*
2 *Actionibus pluribus quando, an non, vtendum. & 3. 4. 5. 6.*
7 *Actionum quæ & quando alijs ceſſent. 8. 9.*
10 *Remediorum quod aliud tollat.*

Cæterum. Scilicet manſueta animalia, quæ contra na-
turam ſui generis delinquunt, ſed feræ, non. Quid ergo,
de illis. Cęterum &c. In gl. in corpore. in fi. & hæc pœna
200. ſolidorum diuiditur inter fiſcum, & partem, ſecun-
dum gl. no. in leg. qua vulgo. de ædil. edic. remitto ad no-
tata in l. ſi vero. § pen. de his, qui deie. vel effu. Doctores
conſueuerunt dicere, quod applicatur totum parti, pro
quibus facit ff. de verb. ſig. l. ſi cui ex empto. Sed pro glo.
C. de aſſeſſo. leg. conſiliarios. Opi. Doct. vr̃ fauorabilior.
In gl. hoc eſt. in fi. not. hanc gl. & ſunt ferè ſimiles. ff. nau.
cau. ſta. leg. idem ait [alias incipit, & ita.] §. fi. de regu. iur.
leg. nunquam actiones. & ibi aliquantulum plenior, & ta
men nulla eſt completa, ut poterit apparere ex his, quæ
ſubiungentur, & quaſi ſimilem ponit Inno. extra de col-
lu. c. fi. Ia. vero de Ra. facit hic aliquas ſubdiſtinctiones
poſt dominum ſuum, & tñ dicit non eſſe completas. Do-
minus Dy. facit vnam magnam diſtinctionẽ, quæ eſt ma-
gis cõpleta. ff. de ope. no. nun. l. in ꝓuincialis. de qua pluſ-
quam de aliis recipere propono, non tamen ſequi ad lite
ram. Et tñ ſcio, ꝙ non erit completum, quin ſuperſint ci
1 catrices, & forte uulnera [alias in litera] † Eſt igitur a ſic
2 diſtinguendum, cum quęritur qualiter plures actiones,
ſeu accuſationes concurrentes ſe tollant adinuicem: di-
ſtingue, aut omnes ſunt criminales, aut quædam crimina
les, & quædam ciuiles, aut omnes ciuiles. Si ſunt omnes
criminales: dic ꝙ aut ſunt plures, quo ad punitionẽ, ſeu
executionem, aut quo ad perſecutionẽ, ſi quo ad punitio-
2 nem. Verbi † gratia, qui ſepulturam uiolat, punitur diuer-
ſis pœnis: qui violat priuilegia, & libertate eccleſiæ, pu
nitur diuerſis pęnis hoc caſu poteſt dici, ꝙ iudex põt eli-
gere, & altera electa, alia conſumitur C. de ſepul. vio. l.
iij. ff. de accu. l. ſenatus. de effractio. l. i. in fi. niſi lex ordina
ret vtranque infligi, tunc enim videtur, quod vtraq; in-
fligatur, & per diuerſos iudices. C. de ſacroſ. ecc. l. placet.
in fi. extra de pœnis. c. fœlicis. lib. 6. Si ſunt plures quo ad
proſecutionem, tunc aut omnes deſcendunt ex eodem fa
cto, aut ex diuerſis. ſi ex eodem, tunc aut oẽs idem crimẽ,
& delictum puniunt, quod ſolum ex eodem facto reſul-
tat, & tunc una utendum eſt. ff. de acc. leg. ſenatus. aut ten
dunt ad punienda diuerſa, quæ ex eodem actu reſultant,
& ſubdiſtinguitur, quia aut vnum ſe habet ad aliud, tanq̃
genus ad ſpeciem, ut homicidium, & parricidium, & non
poſſunt ſimul intentari, ut no. in d. l. ſenatus. aut ſe habẽt,
tanq̃ diuerſa, & ſpecifice dĩta, ut ſi quis cognouerit co-
gnatam ſuã coniugatã, oriuntur crimina duo inceſtus, &
adulterium, tunc poſſunt concurrere, & poteſt de quoli-
bet accuſari, eodem tempore ab eodem & a diuerſis. C.
de accuſa. l. qui de crimine. reſp. 2. ſecundo dicto. Si uero
deſcendunt, ex diuerſis factis, poſſunt multo magis con-
3 currere. ff. de accuſ. leg. libellorũ. §. ſed ſi aliud. † In ſecũ-
do caſu, qñ ſunt quædam criminales, & quædam ciuiles,
tunc poteſt eligere, quam uult ante litem conteſt. & tene
tur ꝓſequi, quam elegit, poſt ſententiam ſunt opi. qñ una
eſt de re ſamiliari, alia ad vindictam, an poſſit ad aliam re
dire, ut not. C. quan. ciui. actio. cri. ꝑiudi. l. vnica. de quo ti
bi dixi ſupra ad legem Aqui. §. librũ. vide in d. l. 1. Hodie
vero videtur, ꝙ etiam ante litis conteſta. tenetur proſequi
electam, per authen. qui ſemel. C. quomodo, & qñ iudex.
verũ eſt tamen, ꝙ ante litis conteſtationẽ fit abſolutio ab
inſtantia, poſt accuſa. ut ibi conſueuit notari. In tertio ca-
ſu principali, quando omnes ſunt ciuiles, quem caſum ſo
lum hic gl. videtur proſequi, diſtingue, quia aut oẽs ſunt
pœnales, aut oẽs rei perſecutoriæ, aut quędã pęnales q̃-
dam rei perſecutoriæ, quędã mixtæ. aut quædã pœnales.
quædam mixtæ. aut omnes mixtæ. Primo caſu, quãdo oẽs
ſunt pœnales gl. diſtinguit, ꝙ aut omnes ex vno delicto,
aut ex diuerſis. Si ex vno, una tollit aliã, niſi in eo, quod
excedit. Sed tu ſubdiſtingue in hoc caſu, quia aut compe-
tunt contra vnũ, & eſt verũ, qđ glo. dicit, & hoc caſu ꝓ-

prie

ptie intelligitur.ff.de actio.& oblig.leg.plura. aut cõtra
diuerſo,& tunc ſubdiſtinguitur, quia aut deſcendunt ex
4 maleficiis,aut ex quaſi maleficiis,† Primo caſu, vnus a-
lium non liberat,& ita oĩbus uti poteſt ut l. cũ ex vno. ff.
de actio.& obligatio.ad legẽ Aquiliam.l.item Mela. §. ſi
plures.Si ex quaſi maleficio,vnus liberat alium,ſaltẽ per-
ceptione.ff.de his qui deie.vel effu.l.perceptione. & no-
tatur ff.nau.cau.ſta.l.ſi.§.pen.ſ.de obliga.q̃ ex quaſi deli.
§.fin.& in hoc eſt ſupplẽdum primũ membrum huius gl.
& idem vr̃, ubi ab una parte tantum eſt pœnalis. ff. de eo
per quẽ factũ eſt.l.i.§.ſi plures Si ea diuerſis delictis cõ-
petunt,glo.dicit,quod vna tollit aliam,ut l. nunquã plu-
ra.ff.de priua.delic.& hoc verum,niſi eſſent delicta con-
iuncta,& eiuſdẽ effectus,ut ff.ad l.Aquil.l.illud.in fin.uel
talia,quę non uertuntur in alterius iniuriam. C. de mo-
do mul.l.eos. Item quando intentantur ab vno, non de-
5 bent diſtingui ſi.de iniuriis.l.prætor. † Secundo caſu, qñ
omnes ſunt rei perſecutoriæ diſtingue,ꝗ aut competũt cõ-
tra unum,aut contra diuerſos.ſi contra vnũ, tunc aut ſũt
eiuſdem generis,quia omnes ex contractu, quaſi ſint di-
uerſarum formarum,tunc una non tollit aliam: verũ eſt,
ꝙ effectus vnius venit in alia.ff.de actione empt. leg.non
eſt nouũ.pro ſocio.leg.cum duobus.§.ſi plures, & hoc,
niſi prouenirent ex cauſis lucratiuis.ff.de actioni. & obli
gatio.l.omnes.aut ſunt diuerſorũ generũ, quia vna ex cõ
tractu,alia ex delicto,tũc vna tollit aliam.ff.de fur.l. ſi is
cui.de re iudi.l.ſi quis.cum ſimilib.ſecundũ Dy. primum
tamen membrum fallit ff.de tribu.l.quod in hæredem §.
eligere.ſed forte eſt ſpeciale,ut dixi ſupra quod cũ eo. §.
6 introduxit. cum §. ſequen. † Item fallit, ubi actiones
non ſunt compatibiles propter contrarietatem,vel alias.
C.de cod.l.ſi in princ.& c.ſi ſeruus extero.l.vnica. Et po-
teſt dici,ꝙ, cũ in caſu, quo rei perſecutoriæ ſe nõ tollũt,
ꝙ poſsit agi ex ſecunda in eo,quod excedit. & ad hoc q-
dam allegant.ff.commo.l.unde quæritur. Sed in illa non
ſunt ambæ rei perſecutoriæ. Sed facit ff.pro ſocio.l. ſi a-
ctũ.de actio.& obliga.l.quoties. §. i. Si competat contra
diuerſos hoc membrum non proſequitur Dyn. nec teti-
git.tñ potes dicere, ꝙ aut ambę proſequuntur corpus rei
in proprietate,ſeu poſſeſsione, aut intereſſe. Primo caſu
aut vnus habet cauſam ab alio,& tunc illa tollitur per a-
liam,facta ſolutione, aut primo egit cõtra poſſeſſorem,
& fuit rem aſſecutus,& vna tollit aliam, ſecus econtra.
ff.de ſolu.l.Stichũ aut Pamphilũ.§.dolo.de pet. hæred. l.
nec vllã.§.is autem. Secundo caſu,quando intereſſe tunc
aut agitur ratione vnius facti,& vnius perſonæ: vel q̃a ꝑ
vna reputaꝫ,& tunc vna tollit aliã.ff.de vi & vi arma.l.i.
§.deieciſſe.uer.quoties.aut ratione diuerſorum, vel quæ
pro diuerſis habentur, tunc non.ff.de ſepul. vio. l. pretor
ait.§.ſi ad plures.& hęc procedunt in realib.& in rẽ ſcri-
ptis poſſeſſoriis: nam in mere perſonalibus, ſolutione ꝑ
vnum facta,alii liberantur.ff.depoſi.l.i.§.ſi apud.de con-
7 ſti.pecu.l.item illa.§.fin. † Tertio caſu, quando quędam
pœnales,quędam rei perſecutorię,eſt dare regulam, ꝙ
una non tollit aliam.ff.de fur.l.ſi pignore.§.cum furti. &
fallentias,qñ altera competit de iure communi,altera de
iure ſpeciali.ff.nau.cau.l.idem ait.aliàs incip.& ita. §. fin.
& forte ſub hoc intellectu põt colligi C.de furt. l. mani-
feſtiſsimi.ſupra de obliga.quæ ex delicto.§.quę de fullo-
ne.& hoc de pœnali authoritate iuris, ſi facto hominis,
quia forte aliquis ſtipulatus eſt pœnam diſtinguitur inter
contractus bon.fid.& ſtricti iuris. Item & in ſtricti iuris,
aliud olim,& aliud hodie.vide ff.pro ſocio.l.ſi quis a ſo-
cio.de actio.emptio.l.ꝓdia.de actio.& oblig.obligationũ
fere.§.ſi.ad Falci.l.i.§.item ſi ita.C.de tranſact.l.ſi q̃s ma-
ior.& l.eum proponas.ff de tranſact.l.qui fidẽ. de pact.l
reſcriptũ.§.ſi pacto. Quarto caſu, quando altera mixta
altera rei perſecutoria,dicit Dy.conſiderãdũ eſſet, an ſi
diuerſorũ generũ,an eiuſdem.Primo caſu, una tollit al-
teram,& in totum.ff.de actio.& obliga.l. qui ſeruum. in
ſi.ff.commo.l.unde quęritur,quæ ſic eſt intelligenda. Nã
quod ibi dicitur, uidetur habere rationẽ, & ad ſuperius
refertur,non ad proximum.& quod ibi dicitur, niſi forte
quis dixerit ſub.& male.ſic intelligitur ff.de tute.& ratio.
diſtra.l.actione.verſi.ſed & condi.arbo.fur.cæſa.l.ſi co-
lonus.ſic debet intelligi.ff.loca.l.ſi merces.§.culpę, quã
nis glo.alio modo intelligat. Secundo caſu, quãdo ſunt
eiuſdem generis,ita ꝙ ambę ex contractu, uel ambæ ex
delicto,tunc aut deſcendunt ex eadẽ matre, i. ex eadem
obligatione,tunc ſe tollunt,ẽt in eo,ꝙ excedunt.ff. de tu
8 te.& ra.diſtr.l.i.in tutela iũge ſ.de Attili.tut.§. fina.† Aut
habent diuerſas matres, tunc actio una põt agi, alia in-
quantum excedunt,ut in condi.furtiua,q̃ ex furto oriꝫ.&
vi bono.rapto.quæ ex rapina,quæ ſe non tollunt in eo,
quod excedunt.ff.de actio.& obl.l.plura.vi bonor.rapt.l.
i.Quinto caſu,quãdo quędam pœnales, quędam mixtę,
aut ex diuerſis obligationibus,tunc vna non tollit aliã.ff.
de tu.& ra.diſtra.l.i.§.nunc tractemus.tamen ſi ex eadem
tollit,niſi in eo,quod excedit.ff.vi bono.rap.l.i.Sexto ca
ſu,qñ omnes ſunt mixtæ diſtinguitur, quaſi eodem mo- a
do,quia aut omnes ex diuerſis factis, & una non tollit a-
liam ut l.nunquam.de priua.delict.aut ea eodẽ,tunc ſic,
niſi in eo quod excedit.ff.arbor.fur.cæſa.l.i. Iſta ſufficiãt
circa hunc titu. Et not. ꝙ ſimiles textus ſunt huic.ff.de a-
ctio.& obligatio.l.nunquam.de regul.iur.l.nunquã. ſed
9 hic additur plus ſcilicet pœnales. † Et quare dicanꝫ præ-
ſertim pœnales: potes colligere ex ſupradictis. Et hęc ꝓ-
cedunt in actionibus,& remediis ordinariis. In extraordi
nariis põt diſtingui,quia aut omnia ſunt extraordinaria,
aut quędam ordinaria,aut quædam extraordinaria. Pri-
mo caſu,aut competunt ad idem,aut ad diuerſa, ſi ad idẽ, b
vnum excluditur per aliud. Poteſt tamen actor eligere,
ut in actione l. Aquil.utili,& in factũ.ff.ad l.Aquil.l. quẽ-
admodum.§ magiſtratus.C.eod.de pecoribus. Si ad di-
uerſa non ſe impediunt,nec quo ad natiuitatẽ, nec quo
ad concurſum, nec quo ad aliud.ff. de damno infecto l.
qui bona fide. §.ſi quis nouum opus.ubi de hoc. In ſecun
do caſu principali,ubi unum ordinarium, aliud extraor-
dinariũ ſubdiſtingue,aut competunt cõtra diuerſos, aut
contra eundẽ, ſi contra diuerſos, vnũ non excluditur ꝑ
aliud.C.ſi tut.uel cur.l. etiam. & hoc ubi habet originem
a neceſſario actu,ut d.l.etiã.ff.de mino.l.etiã ſi a patre.in
prin.& §.Imperator.de admini.tuto.l.ſi minoris. Fallit, ſi
modica ſit lęſio.C.de iudi.l.properandũ.§.ſi. de in inte-
grum reſtitutio.l.ſcio.de contrahen.emptio.l. res bona
fide.& hoc qñ eſt cõtra ius cõe,quia remedium iuris cõ-
munis datur pro modico.ff.quod cũ eo.l. i.§.illud. Si di-
ceres in iudiciis ſpeciale eſſet, ut quædam glo.dicunt, eſt
contra.C.quando prouo.nõ eſt neceſſ.l.ſi pater. ſi aduer.
rem iudi.l.ſi. Vbi aũt habent originem a uolũtario actu,
vr̃,ꝙ non cõcurrant ad eundem effectũ.ff.de damno infe
cto l.damni.§. emptor. de minori. l. cũ mandato. ſi con-
10 tra eundẽ,aut extraordinarium, † eſt de iure cõi,aut con
tra ius commune, ſi contra ius commune non vr̃ ꝙ con
currant.ff.de mino.l.in cauſę. Si vtrunque de iure cõmu-
ni,aut extraordinarium eſt adinuentũ in ſubſidium, &
cauſa ſupplendi ius ciuile: & excluditur per ordinariũ.
ff.de ope.no.nun.l.in prouinciali.§.i.de damn.infect.l. q
bona fide.§.de illo.& l.ſi ędibus.& l.inter quos.aliàs cõ-
currunt.hæc ſufficiant ſuper hoc. Ex his reſultant multa
ſuper quibus non inſiſto,quia rationes eorũ,quæ conſti-
tuuntur,requirere non oportet, alioquin multa ex his,
quæ certa ſunt ſubuertuntur, quãuis Aurelianeñ. multũ
in hoc inſiſtant,contra l.& ideo.ff.de legi.

a *Adde.* Et igitur. Hanc diſtinctionem ponit hic dom. An-
ge.ad plenum recitando.Ioan. Fab.in ii.col.poſt me. verſi.
verum quia Io.Fab.&c.

1 *Tituli de his per quos &c. explicatio.*

De his per quos agere poſſumus. *Rubrica.*

In fin.glo.rubricæ in C.& ff.videtur melius
continuari,quia primo tractare debuit de ꝑ-
ſonis,

ſonis, q̃ de negotiis.ff.de iure codi.l.qdam refe
runtur.§.i.ſupra de iu.nat.§.fi.Conſtat aũt, ꝙ ꝓ
cu.eſt de perſonis, q̃ fundant iudicium, igitur
de eo primo fuit agendũ, q̃ de actionibus,ut d.
§.fi.Sed ad hoc pōt dici : ꝙ hic parũ tractatur
1 de † perſona ꝓcuratoris : ſed ſolũ de conſtitu-
tione. & is titulus fuit ſolum hic poſitus gratia
ſequentis, & potius in hoc,& in illo : de nego-
tio agitur,quam de perſonis, ſeu earum habili
tate. Super hoc non eſt inſiſtendum.

1 *Agentes alieno nomini verij.*
2 *Rectores ob qua agant.*
3 *Agi ſine mandato an liceat.*
4 *Procurator inuita conſuetudine,an admiſſibilis.*

a NVnc a Admonendi. Primo ponit dictum genera
le. Secundo proſequitur alterũ membrũ, & exē-
plificat. Tertio, circa antiquitatem correctã,duo
duo adiicit.Prima io prin. Secunda. Alieno veluti.Tertia
in §.ꝓcurator neq;. In gl.ſcilicet idoneum in fine idem
vr̃ in adulto minore xxv.ann.ut plenius videbis infra ver
ſi.cuicunque.in gl.ſcilicet ubi plenius agitur de his, quæ
notantur.Super tex.ibi.Alieno ueluti.Proſequitur ſecun-
dum membrum,quia de primo nil hic cōmentarius eſt.
Super tex.procuratorio.pōt intelligi etiam de procu-
ratore in rẽ ſuam, iuxta illa,q́ notant ff.de procura. l.1.
1 † Super tex. procuratorio, hos ponit gratia exépli, qa
multi ſunt alii,qui agunt noĩe alieno,ut ſyndicus, actor,
œconomus, vicedominus,vicecomes,orphanotrophus,
caſtaldus,& hypocripharius. [tametſi in omnibus exem
plaribus,ſiue ſcriptis,ſiue excuſsis hypocripharius legaẽ,
Apocriſarius,tñ legendũ rectus putamus, cuius comme-
minit lex §.reuerendiſsimi quoque. de ſanctiſ.epiſc.col.
ix.Eſt autẽ apocriſarius, q res eccleſiæ agit, ut definit Ac-
curſius in gl.in d.§.reuerendiſsimi,ut animaduertit Pra-
teius] Syndicus, datur ab vniuerſitate,& ad cauſas pręſen
tes, & futuras. Actor,ad certas & pñtes Oeconomus, ad
cauſas & negotia eccleſiæ. Orphanotrophus, ad hoſpita
lium regimen.Vicedominus, qui præeſt rebus epiſcopali
bus.Vicecomes,cui committitur adminiſtratio, ſeu regi-
men iuriſdictionis.Hypocbripharius,qñque uocaẽ ſyndi
cus,quandoque œconomus. Caſtaldus, qui habet curam
exteriorum.De his omnibus uide ad ſaturitatẽ in Specu.
de his,q alie.no.in iudi.inter.cũ ſeq.rubrica. & iunge in-
fra.§.ꝓcurator neq;.Vñ tñ videtur ſupponere, ꝙ omnes
iſti agere poſſunt,ex quo omnes in iudicio dicit, alieno
nomine interueniente,& hos omnes ponit ſub illa rubri
2 ca.qđ ſatis vr̃ admittendũ. Et iõ vr̃, ꝙ † ſeneſcalli,& bail-
liui,& quicunque habent regimen alicuius loci, uel rei
poſſunt agere & defendere negotia concernentia rẽ, cu-
ius habẽt regimen.ſine alio mandato.Et facit extra de ꝓ-
cura.c.q generaliter.lib.vj.de iudi.c.cũ deputati.C. de ſa
cro.ſan.eccle.l.ſancimus.ibi nec nõ ſacrorũ vaſorũ.&c.
& ſcripſi C.de procu.l.i.in fi.& in d.l.ſancimus. vide ibi,
& iunge id quod ibi notaui. Si uis materiam dilatare iun
ge ĩ.tit.1.§.eo obſeruãdo.Super tex.ibi, niſi pro populo,
id eſt actione populari.ff.de populæ.actio.quaſi ꝑ totum.
In tex.pro tutela. Hoc planum,quia tutor agit, & con
uenitur nomine pupilli.ff.de admini.tuto.l.i.§. ſufficit.
In tex.pro libertate.hic licet neceſſariis.ff.de libe.cau.
In tex.tutela eſſeot.iſte caſus eſt ualde pius, nec reperi
tur correctus,non tamen hic exprimitur, an liceat agere
ſine mandato vel cum mandato, veriſimile iõ eſt, ꝙ ſine
mandato,ex contextu priorum caſuum,quibus agitur ſi-
ne mandato.& ita poteſt notari hic caſus ſpecialis, quo
extraneus agit, pro priuata perſona ſine mandato. quo
vix alias reperitur,niſi ſit coniuncta perſona,de hoc ſcri
3 pſi C.de procu.l.i. † In gl.ſed quid in fi. hęc eſt enim cau
ſa impulſiua. Vnum tamen videtur, ꝙ ubi pars non poſ-
4 ſet alias comparere per procuratorẽ,forte,quia talis † ſit
conſuetudo, ſicut in omnibus curiis ſecularibus regni, q̃
reguntur conſuetudine,in quibus ex parte actoris ius ſer-
uatur antiquitus, quod pp legitima impedimenta iudex
poſsit contra cõſuetudinẽ admittere procuratorem ex il-
la clauſula generali.ff.de iuſti.l.1.ſupra de act. §. rurſus.
Scio tamen, ꝙ in multis curiis ſeruatur contrarium,& o-
portet recurri ad curiam Regis pro gratia. An autem im-
peditus teneatur conſtituere procuratorẽ, vide plene in
breuiario.C.de in integ.reſti.mi.l.i.ubi ſcripſi.& ꝑ Doct.
& gl.extra de procurato.c.2.& iunge infra proxi.Et not.
ex his §§.quod conſuetudo tollitur conſuetudine. vide
ſupra de iure natura.§.ex non ſcripto.

2 *Adnot.* Nunc. Diuide ſecundum Aret.& ſumma, Actiones
intentantur per nos,& per procu.noſtros, qui conſtituun-
tur uerbis habilib.iterpoſitis,ẽt aduerſario abſente, & igno
rante: quorũ procuratorũ uſus eſt neceſſarius,quãdo prin-
cipalis impeditus eſt agere uel defendere,olim verò uſus ꝓ
curato.ꝓhibitus erat,niſi in certis caſib.hoc dicit totus tit.

5 *Mandatum ſpeciale qui caſus exigant & 2.*
3 *Procuratorem generalem ſpecialı parem qui accipiendum.4.*
5 *Clauſulæ rat.hab.uis.*
6 *Speciale mandatum quando dubium.*

Procurator. Super tex.ibi aduerſario.ſub. de neceſsit a
te.ff.eod.l.i.§.fi.& no.ꝙ per hunc §.vr̃, ꝙ non ſit differen-
tia inter procuratorem: ſyndicũ,actorẽ,& alios, de qui-
bus dixi ſ.eo.§.i. & idẽ vr̃ ꝑ c.petitio.extra de procur. de
hoc vide ſatis plene ſ.de cura §.fi.q̃ hic repete, quia fa-
1 ciunt ad intellectũ huius.§. † In gl. imo. in fi. a Et hoc
a n ſi procurator eſſet litẽ conteſtatus. Itẽ ſecus in ſyndico
patriæ,ꝑlato,& aliis adminiſtratorib. vide qđ ſcripſi C.
etiam ꝑ procu.cau.in integ.reſt.l.i.Itẽ eſt aliud in trãſac.
C.de tranſactio.l.trãſactionis.ff. de procura. l. mandato.
Itẽ in arbitrio. extra de arb.c.per tuas.Idẽ in iuramẽti de
latione.ff.de iu.iur.l.iuſiurandum quod ex cõuẽtione. §.
fi.& in acceptilatione.ff.de acceptilatio. l. 3. & in reſcri-
ptorũ impetratione,extra de reſc.c.nonnulli. Idẽ in ma-
trimonio,extra de procur.c.fi.in prin.lib. 6. Et idẽ forte
in cauſa matrimoniali,extra qui ma.accu.poſſ. c. ex lite-
ris.de ꝓcura.c.accedẽs.vide ibi.& idem in ſponſalibus.
extra q cleri.uel no.c.ueniens. Itẽ alius, extra de uoto. c.
ex multa.ver.illis. Item alius extra de fide inſtrumen. ca.
fi. Itẽ alius,extra de offi.leg.ca. quod translationẽ. Alius
in obtinenda abſolutione a ſententia excommunicatio-
nis.uide extra de ſenten.excommunicatio.c.cum deſide-
res.per Inno.Item alius de conſecra.diſtin.4. ca.quæris.
Alius xxiiij.q.3.c.ſi habes. Itẽ in iuramento de calũnia,
extra de iur.calum.c.fi.lib.ſexto. item,alius caſus de ele
ctio.c.procurator.eo.lib. Itẽ alius. C.ut omnes tam ciui
les,quam criminales. Idem puto in omni arduo,& pon-
deroſo negotio,ut mouere guerram,inire treugas, obli-
gare dominum ad perditionem hęreditariæ rei,vel amiſ
ſionem beneficii,uel magnã pœnam, maxime corpora-
lem. & hoc per rationẽ promiſſorum caſuum, quia ſi in
illis requiritur mandatum ſpeciale,quia ſunt magna, &
ponderoſa,cur non in aliis, qui occurrent, in quibus re-
petitur tanta, uel maior ratio ? & facit extra de procura.
c.quamuis.lib.ſexto.Et hoc videlicet,qui ſint ardui, uel
nõ,relinquo arbitrio iudicis. Et idẽ crederem, quod ſit
mandatum ſpeciale neceſſarium, vbicunque aliquid pe-
2 titur contra ius cõe,ut diſpenſatio. † Si enim quando pe-
titur reſtitutio in integrum, quæ eſt fauorabilis, & ratio-
nabilis,opus eſt ſpeciali mandato, multo fortius, vel ſal-
tẽ pari ratione in aliis, quę petuntur contra ius cõe, uel
ſunt odioſa,ut ſi pater accuſat filiũ de ingratitudine, uel
dominus uaſallum de felonia,uel ſi mulier, vel vir petit
diuortium propter adulterium, & ideo videtur, quòd ſi
procurator proponat crimen falſi,etiam ciuiliter, uel ad
finem repellendi, ꝙ debeat habere ſpeciale mandatum,
argumento prædictorum, & maxime per dictam l. pro-
curator totorũ.ff.de procu.l.non ſolũ. §. fi. de iniuriis. l.
ſed ſi vnius.§.ꝓcuratorẽ.Sed forte hoc non ꝓcedit, ubi
propo-

proponeret ad finem repellēdi, niſi per illam repulſionē prouocaret ad iudicium, vt quia vellet repellere electū a dignitate, ut no. Archid extra de elect. c. i. lib. 6. vide ibi de act. ſuper his ꝑ Inno. nu. 6. Iac. de Ra. qui parū aliud tāgit in hoc tit. dicit, ꝙ nullus poteſt facere procuratorem in caſibus, qui mandatum exigunt ſpeciale, niſi ſit impeditus legitimo impedimento per l. Pomponius. in prin. ff. de procu. Sed ob. d. l. non ſolū. ſ. fin. & quod no. in d. l. Pomponius. & facit quia in iuramenti delatione requirit ſpeciale mandatum, vt l. iuſiurandū, quod ex conuentio ne. ſ. fi. ff. de iureiur. & tñ defenſor præſentis iurat, & ita non impedit ff. de iureiur. l. fi. Illa parum facit, quia iurat volontate actoris, qui ei detulit, & ita imputare ſibi dēt, qui talem elegit. eo. tit. l. qui iuraſſe. Scio ꝙ opi. Iaco. nō ſeruatur de facto, hęc autē, quæ dixi procedunt in procuratore particulari. Quid in procuratore generali omniū bonorum? Videtur, ꝙ ille debeat admitti, etiam in caſibus, qui mandatum exigunt ſpeciale, cum lex tales æquiparat. ff. de iniur. l. ſed ſi vnius. ſ. procuratorem. ff. de iureiur. l. iuſiuran. ſ. fi.

3 Satis pōt dici, quod ſi † ſit procurator generalis omnium bonorū cū libera, ꝙ talis debeat admitti. ff. de proc. l. procurator cui. Sed ſi non ſit cū libera, quamuis generalis omnium bonorum non admittitur in arduis, in modicis ſic. ff. de proc. l. ꝓcurator. ff. ad Treb. l. qui ita. ſ. 1. & ſic intellige extra de proc. c. qui gñaliter. lib. 6. Et idem crederem, ſi eſſet procur. in omnibus cauſis, & negotiis generaliter, ſicut tota die fit, cum ſit eadē ratio. Item in hoc aduerte, quamuis enim dixerim, quòd ille, qui habet liberam adminiſtrationē, admittitur in cau

4 ſis requirentibus ſpeciale mandatum, hoc † intelligo, ſi caſus ille reſpiciat adminiſtrationem rerū, nam ſi tangeret perſonam, nō crederē, ut factum matrimonii, obligaret perſonam ad hoſtagia, vel ad carcerationem, vel con ſimilia, quia talia non videntur de adminiſtratione. ff. de pac. l. cōtra iuris ciuilis. ſ. ſi filius. imo crederem in adminiſtratione rerum, qđ non eſt veriſimile dominum conceſſurum, quod non ligaret dñm. ff. de pec. l. qui peculij. qui. mo. pi. vel hy. ſol. l. ſicut. ſ. ait pacisci. Item quod dixi quod procurator poteſt opponere crimina, ſine ſpeciali mandato ad repellendū, intelligo, conſiderato ſtatu perſonæ opponentis, & illius, cui opponitur. Quid. n. ſi procurator vilis opponeret crimen epiſcopo, cardinali, comiti, vel baroni? non crederem ff. de dona. l. filiusfa. verſ. nonnunquā. de iniur. l. ſed ſi vnius. ſ. procuratorem. verſ. ſi tñ. et ſi haberet liberam, quia non eſt veriſimile domi-

5 num hoc velle. arg. dictę l. qui peculij. † Item dicūt quidam, quod ſi in procu. ſit illa clauſula ratum, & gratū habiturus &c. q̄ cōmuniter ponitur in procuratoriis, ꝙ importat ſpeciale mandatum. hoc tñ Docto. non approbāt, ut dixi. C. de procu. l. i. de tranſac. l. tranſactionis. An autē ſit neceſſarium mandatum ſpeciale ad audiendum ſnīa? Spec. tenet, ꝙ ſic. vide in Spe. de procu. ſ. 1. verſi. in præmiſſis. cum ſeq. illud autem vř, ꝙ ſi dubitetur de ſpeciali mandato, ꝙ admittitur cum cautione de rato. ff. de min. l. ꝙ ſi de ſpeciali. in prin. & Spe. hoc idem not. ibidē quod pōt eſſe verū, niſi negotium eſſet arduum, vel proc. vilis, ſicut dixi ſtatim, & benè facit ff. ad Trebel. l. qui ita. ſ. i. Et

6 † pōt eſſe dubium de ſpeciali mandato, ſi procurator faceret fidem de eo forte per vnum teſtem, vel per inſtrumentum, vel literam, ſigno vel ſigillo ignoti, ſignatā vel ſigillatam, inde quod ſcripſi. C. de proc. l. i. & plenius infra tit. i. ſ. ſi autem. In gl. ſcilicet habili. cum alleg. l. minor. vide ſupra qui & ex qui. cau. ſ. fi. In ea. glo. in fi. quamuis enim edictum de proc. ſit prohibitorium, nihilominus tamen multi repelluntur, quandoque ratione perſonæ conſtituentis, quandoque ratione perſonæ cōſtitutę, quandoque ratione formæ, vide plene in Spec. de procu. ſ. 1. & 2. & quaſi per totum titulum, ſeu materiam.

a *Aduer.* In fi. Vide hic 25. caſus in quibus requiritur ſpeciale mandatum, per Ang. in 1. col. ver. ſunt, & multi alii caſus. Adde Spec. tit. de procu. ſ. 1. verſi. item opponitur.

De ſatiſdationibus. *Rubrica.*

Glo. bene continuat hanc rubricam.

1 *Satiſdationem an exigat perſonalis actio.*
2 *Peculij actionis natura.*

SAtiſdationum. Super tex. ibi per uſum amplexa eſt. No. ꝙ vſus pro conſuetudine recipitur, vide ſupra de iur. na. ſ. ex non ſcripto.

1 † In gl. in hoc ſolo, in fi. hæc gl. recte loquitur, q̄ ſupponit, ꝙ olim cōuentus actione perſonali, non ſatiſdabat, & idem dicit ff. de procu. l. ſi procurator. ſed contrarium dixit ff. iudi. ſolui. in rubrica, pro qua ff. de ſolu. l. cū quis. ſ. de peculio. & ibi etiam notatur. Sed hic verior per hunc tex. qui aperte hoc dicit. & ff. ex quib. cau. in poſ. ea. l. hæc autem. ſ. fi. & ſ. de peculio. intelligitur, ut ibi no. Vel forte actio

2 de peculio † habet naturam realis quo ad aliqua ſupra de actio. ſ. actiones de pecul. & ſic quo ad hoc habere poterat, & per hoc videtur, ꝙ hęc antiquitas erat de iure Digeſtorum. de quo not. ff. de noxa. l. ſi plurium. ſ. qui alienum. non tamen obtinebat, quod hic dicitur de tutorib. ff. de adminiſtratio. tut. l. vulgo.

1 *Lex qui abrogatur.*
2 *Cauendum quando ſit 9.*
3 *ſ. Et poſt litem. ſenſus.*
4 *Intereſſe quid.*
5 *Fideiuſſor quando intereſſe præſtet.*
7 *Fideiuſſor quando, an non requirendus.*
8 *Fideiuſſor quando dandus.*
10 *ſ. Sed hodie, ſenſus.*

a Sed hodie hæc. a Hic non debet eſſe ſ. ſemper enim continuat dictum ſuum. In gl. ideſt nullam. in fine quidā habent hic quandā additionem talem, quæ tamen de cōſuetudine non ſeruatur, & idem dicit Spec. de ſatiſd. ſ. i. ver. hodie. Et caue,

1 † quia licet non præſtantur de conſuetudine, nihilominus, ſi in patria iuris ſcripti, pars rea inſtaret, forte deberent præſtari. non enim lex tollitur per non vſum, niſi contradictum fuerit, vel niſi per contrarium uſum iuxta illa, q̄ ſcripſi ſ. de iure natu. ſ. ex nō ſcripto. C. de iudi. l. rem non nouā. Item caue, quia illam cau-

2 tionē, de qua agitur in auth. generaliter. actori debet præſtare antequam concedatur ei citatio, & antequam libellus offeratur, ut ibi patet, aliā poſt datum libellum. unde, non te decipiat hic ordo glo. Specu. tamen videtur dicere, ꝙ utraq; poſſit ſimul ꝓſtari, facta cautione, antequam detur libellus, ut notat in d. l. i. verſi. ſi vero reſtituerit. in fi. Itē hæc cautio obtinet in arbitris, ut no. in d. auth. generaliter. Scio, ꝙ nunq̄ uidi ſeruari alicubi de conſuetudine, ꝙ hæ cautiones ꝓſtarentur. Et not. ꝙ iſte ſ. intelligit de actore, & ſignanter, quia in illo nil immutatur ꝑ hūc ſ.

In gl. hęc ſatiſdatio in fi. vide ibi, quia hodie contingit, per auth. offeratur. C. de lit. conteſt. Item hæc procedunt in ciuilibus, & criminalibus. dic C. qui accu. poſ. l. qui crimen. In gl. hoc eſt tempus definitiuæ, ibi cum allegat. in Authen. de exhi. re. ſ. i. Iaco. impugnant hanc gl. dicit. n. ꝙ in iomni cauſa tenetur, vſque ad definitiuam incluſiue,

3 ut l. præt. ſ. 1. & poſt litem. ff. de fideiuſ. & dicit glo. non intellexiſſe legem illam. Nam illa loquitur in caſu, quo actor, qui recipit cautionem iudicio ſiſti, fuit neglegēs in agendo, tunc. n. diſtinguitur, ut gl. hic diſtinguit. ſed vbi diligens, dicit indiſtincte fideiuſſorem teneri, vſque ad definitiuam. & hoc ſatis videtur verum, & omnes Doc. ſequuntur in d. l. pe. & vř notari. ff. de cuſto. reo. l. ſi quis reum. in glo. 1. qui ſatiſda. cogan. l. i. & quicquid ſit, ſaltem vſque ad finem inſtantiæ, & dico, finē facti, vel iuris inata l. properandum. C. de iudi. & in hoc videt ſatis concordare gl. ff. de diuer. & tēpo. præſcriptio. l. ſi. ſeruus. & hic ſubiicitur ſtatim ſecundum vnum intellectum glo.

Ratio

Ratio autẽ, quam hic gl. reddit non videtur procedere, videlicet, ꝙ vſque ad duos menſes &c. quia hoc iure nõ erat illud tempus inductum. & alia ratio reprobatur in d. l. pe. Prętere a, tantum intereſt rei, ꝙ actor ſiſtat ſi poſt cõteſtationẽ, ſicut ante, & iſta ſtipulatio debet ſe extendere ad poſt, ſicut ante. In eadẽ gl. ibi cũ allega. l. properandũ. iſta gl. poteſt ſe referre ad fideiuſsionem factam in cauſam publicam vel in ſcriptis, vel ad fideiuſsionem ſimplicem, & in vtroque caſu eſt vera, ut ſtatim ĩ. notaui. In ea. glo. ibi cum allegat ff. qui ſatiſda. cogan. l. ii. §. fin. Sed
4 quid eſt intereſſe? † Quidam dicunt, ꝙ valor totius rei, q̃ petitur ita vr̃ notari in d. l. ii. §. fi. Sed hoc poteſt eſſe verũ, quando nunquam ſtetit, ſi aũt ſtetiſſet, & una die defeciſſet, non videtur teneri, niſi ad intereſſe illius rei, quia nec principalis, in plus tenetur, iuxta l. ſancimus. C. de iud. & eſſet abſurdũ dicere, ꝙ fideiuſſor in plus teneret, quam principalis. ĩ. de fideiuſ. §. fideiuſſores. ff. de fideiuſ. l. græce. §. illud. Vnde in hoc bene aduerte, ꝙ fideiuſſor,
5 qui † ꝓmiſit iudicio ſiſti, tunc demũ tenet ad totale intereſſe, qñ pp morã ſiſtendi, actor damnificat in toto, quia forte reus fugit, vel non vult comparere, pp quod die actionis exiuit, nec tunc conuenitur ꝓ intereſſe particulari. ff. iud. ſolui. l. fi. ſed vbi comparet, nec ab eo poſſit, ut peti, niſi intereſſe expẽſarũ, non credo, ꝙ fideiuſſor ꝓ tunc teneatur in plus, cum nec plus poſſit a reo principali peti. & hoc no. in ſimili. ff. ſi qs ius di. non ob. l. vnica. §. fi. & iõ vr̃, ꝙ nõ poſſit agi cõtra fideiuſſorum huiuſmodi, quãdiu principalis eſt pſens, & ſoluẽdo, qa primo deberet fieri miſsio in poſſeſsionẽ, iuxta Auth. de fideiuſ. §. ſed neq; ſed in caſu, in quo pars eſſet abſens, vel non haberet bona, tunc fideiuſſor tenetur in principali, & ſic potes intelligere d. l. fideiuſſor. § fi. ff. qui ſatiſda. cog. cum l. ſequen. & iõ optimũ eſt pœnã ſubiicere ĩ. de verb. obl. §. pen. & hoc idẽ, qđ gl. dicit hic, videlicet, ꝙ iudex non poſsit cogere ad pœnã ꝓmittendã, diſputat ff. de pto. ſtipu. l. fi. & hæc ꝓcedunt in ciuilibus. in criminalibus pôt conſtituere pœnam, vel qñtitatẽ deſignare, ut not. in d. §. fin. ff. de cuſto. reo. l. ſi quis reũ. Et eſt ratio, quia ibi non cadit tale intereſſe ff. rem ra. ha. procurator. §. fi. In ea. gl. cũ allegat C. de fideiuſ. l. antep. Sed pôt quæri; nunquid contumatia rei noceat fide iu. ſi fideiuſſor non fuerit requiſitus, qđ ipſum repręſentaret. in hoc diſt. Spe. an fidein. promiſit ipſum exhibere, an ipſa pars promiſit ſe ſiſtere. Primo caſu, opus eſt fideiuſſorem requiri. Secundo, nõ, ſi ſciat reum principalẽ fuiſſe requiſitũ, vel forte ei aſsignatũ, alias ſic, ut no. in Spe. de do. & contu. §. i. reſtat. ver. ſed pone, promiſi. nu. 23. vr̃ ẽt, quod in illo vltimo caſu, cõtumatia rei noceat fideiuſſori. ff. de ver. obl. l. mora. In ea. gl. in fi. hãc videtur approbare hic Iac. dicit tamen, ꝙ illa immobilia debent plus valere, quàm res, quę petitur, ſicut pignus plus, q̃ debitum, quamuis eo contrarium reperiatur, quãdo fit miſsio in poſſeſsionẽ iuxta menſuram debiti declara-
6 ti, nam tunc fit in eadẽ quantitate † denario pro denario Auth. de exhi. re. §. ſi uero ſemel, verſi. igit. hoc tamẽ dicit, arbitrio iudicia remittendũ, quod ẽt ego credo, qa ſi reus condemnetur, & oportet ille immobilia excuti, oportet fieri ſubhaſtationes, & alia, quæ habent ſumptus, qui debent ſolui de bonis debitoris, & ideo fideiuſſor datur locuples pro rei qualitate ff. qui ſatiſd. cogan. l. ſi uero pro condemnato. §. i. ff. de in ius uoc. ut eam. l. i. & hæc immobilia loco fideiuſſoris ſunt, et d. tit. l. i. pro gl. facit ff. pro emp. l. iii. [illa lex parũ facit, ſed eſt tex. in l. ſciendũ. ff. qui ſatiſda. co.] Quærit idẽ Iac. nunquid poſſeſsiones alibi ſitæ, proſint? Dicit ipſe, vr̃ expreſſum, ꝙ ſic. C. de prin. agen. in re. l. multis. ver. ita videlicet. ibi, cũ dicit, vel in prouinciis, ipſe tenet contrariũ ff. qui ſatid. cog. l. de die. §. tutor. Quod intelligo verum, ſi bona illa eſſent in alia iuriſdictione, quia ſi in eadem, vr̃ ꝙ ſufficiant, ut
7 eo. ti. l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. & l. ſciẽdũ, in prin. † Sed pôt q̃ri, nũquid dẽt dari fideiuſſor, qui poſsideat immobilia? vr̃, ꝙ ſic, alias nulla eſſet prouiſio huius iuris, videõ contra, quia nulla lege tenetur. lex. n. nihil exigit, niſi fideiuſſorem locupletem ff. qui ſatiſ. cog. l. fideiuſſor. in prin. Spe. vr̃ dicere, ꝙ talis fideiuſſor, qui non poſsidet immobilia, non admittatur, niſi in caſu in neceſsitatis, quo reus non pôt pſtare alium, ut in Spec. de ſatiſda. §. 3. dicto ver. quid ſi ſcholaris Bon. nu. 5. In gl. ubi poſsidet. hęc gl. concludit, ꝙ poſsidens immobilia, tenetur iurare ſe ſiſtere & idẽ tenet in l. ſciendũ. in prin. & tñ non ſeruatur de
8 conſuetudine. In ea. gl. in fi. ĩtẽ & qñ † nullam cautionẽ pſtare pôt. C. de epi. & cle. auth. generaliter. & l. ſi quis ad declinandam. §. pe. ff. ſi cui plus q̃ per l. Fal. cum non facile. In gl. ut ſi ſit parens, ibi ſin diſt. poſsideat immobilia, uel ne concludo ergo hic, ꝙ reus non præſtat cautio-
9 nem niſi iudicio ſiſti. † Sed nunquid iudicatum ſolui in caſu, quo eſt peregrinus? Pone qđ Alemanus, uel Anglicus conuenitur Aureliæ, uel in Romana curia, ubi moret. Spe. tenet, ꝙ non. & ita dr̃ fuiſſe obtentũ, ut no. eod. ti. tu. §. dicto ver. ſed pone, Titius. Item quod in hoc §. dicitur, fallit ubi res mobilis petitur. nam tũc, ſi ſit ſuſpicio, debet res ſequeſtrari, uel cautio exponi a reo, de ea exhibenda, & non baratanda. ff. de off. pr. ær. l. ſenatuſconſulto. in fi. qui ſatiſd. cog. l. fideiuſſor. §. fi. & ſic reus, q ſuo nomine conuenitur, compellitur fideiubere. Item & in alio caſu ff. de iud. l. 2. §. ſi dubitetur. vide ibi, & quę ibi notantur recita hic. Item reus ſuo nomine cõuentus, cauet ẽt in caſu. C. de præſcr. xxx. ann. l. ſi quis emptionis. §. fi. ff. de bo. autho. iud. poſ. authen. ei qui iurat. in Authen. de exhib. & intro. re. §. ſancimus. & in tali caſu, etiam actor cauet extra de dolo, & contu. c. actor. §. fi. lib. 6. Sed hi caſus ſunt ſpeciales, de quibus poſſes appoſitiones facere.
10 † Item q̃ in hoc §. dicuntur, ꝙ reus nõ tenetur dare cautionẽ, niſi iudicio ſiſti. intelligitur de cautione, q̃ uadit ad litis ordinationẽ, ſed qñque dat aliãs, quãdo ad hoc principaliter agitur, ut cautio de damno infect. ut per totum tit. de dam. infect. & de legatis præſtãdis aduenient e die, vel conditione, ut toto tit. ut le. no. ca. Item ff. de ind. l. in omnibus. qñq; etiã, quando non principaliter agitur, adhoc cauet acceſſoriæ, ut in materia de ope. no. nun. & de remiſsionibus, de quibus iſte §. non loquitur.

12 Adm.] Sed hodie hæc. Conuentus ſuo nomine quacunque actione, non ſatiſdat iudicatum ſolui, ſed de iudicio ſiſti, ſi non poſſidet immobilia, quæ aliquando eſt cum fideiuſſore, aliquando uero non.

1 *Dubi. an quando admittendus.*
2 *Dubium qui ſiat, an non. 5. 8. 9. 13.*
3 *Procurator quando caueat & 4.*
6 *Certum. 9.*
7 *Aſſerens quid probet.*
10 *Tranſactio quando dubia.*
11 *Incertum quid.*
13 *Mandatum dubium an admittendum. 14.*
15 *Procurator negato mandato an admittendus.*
16 *Procuratio quæ non ſubmonetis.*
17 *§. Simonetus. ſenſus.*
18 *Sigilli quando, an non fiat fides.*
19 *Mandatum, quæ probent.*
20 *Cautio quæ inuenta.*
21 *Procurator quando, an non admiſsibilis.*
22 *Procurator admiſſus, an repelli poſsit.*
23 *Procurator in rem mandatum ſolum probet.*
24 *Procurator præſentis an admittendus.*

Si autem. Super tex. vel infertur ex parte actoris, uel ſuſcipitur ex parte rei. In actoris quidem perſona, ideſt ſi ex parte actoris procurator interueniat. In gl. id eſt qđ dominus ibi, ff. de ſolu. l. 4. vide plenius de hoc ff. de iur. iur. l. iuſiurandum, quod ex cõuentione. §. procurator. in quandam additione, in qua pulcherrima reperies de hac materia communiter tñ non habetur, ſi non habeas, ſcri-
1 be. eam. † In ea gl. ibi, ſed Io. opi. videtur verior. Iac. de Ra. dicit, ꝙ opi. Bul. videtur magis probabilis, quia qñ dicit dubito, reus conſtetur rem dubiã. Idcirco nõ mirũ, ſi admittitur cũ cautione. Sed quãdo dicit, non habes mãdatũ, tunc ſine dubio reſpondendũ eſt, nec res eſt dubia.

Idcirco,

idcirco,non mirũ, ſi non admittatur cum cautione de ra
2 to † Pro euidentia tamẽ horũ quæritur, qñ ſit dubium de
mandato? & ſcis, & gl. tenent, ꝙ per negationẽ rei, ꝓſ l. iij.
C. qui. ad li. procla. nõ lic. Sed hoc reprobat Iac. nã illud
verũ eſt, ꝙ per negationẽ efficitur res dubia in præiudi-
cium affirmantis, & ad eius incõmodũ, ſed non ad eius
cõmodum. Hic aũt eſſet eius cõmodum, quod admitte-
ref. Vñ ſi ego peto a te centũ cauſa mutui, & tu negas, &
ego nihil probo ꝑ negationẽ non eſt res dubia, imo cer-
ta, ꝙ tu nõ teneris, alias iudex non iudicaret, qui iudicat
de certis, & tñ certũ eſt, quod hoc caſu iudicat, ut l. qui ac
cuſare. C. de eden. & ad hoc adducit ff. de Carb. edi. l. iij. §.
cauſæ. vbi vr̃ concludere rem eſſe dubiã, qñ daĩ aliquid
pro altera partiũ, ꝙ poſſit facere rẽ dubiã. Sed vbi pro al-
tera parte nil dat, non vr̃ dubia. & ad hoc vltimũ facit §.
duæ. in fi. eiuſd. l. & ibi ſolũ dicit procuratorẽ admitti, cũ
cautione, qñ oſtendit aliquid, quia forte docet de manda
to ꝑ vnum teſtem, vel ꝑ inſtrumenta, ſigillis, vel ſignis no
tariorum ignotis, ſigillata, vel ſignata, alias dic nõ admit
3 ti. Et ex hoc † concludit, qđ hæ opi. quę hic recitantur in
gl. non procedunt, videlicet, ꝙ eius ſit electio compare-
re nolentis, vel rei, quia neutrius eſt: nã ſi ꝓcurator non
docet plene đ mãdato, tũc neceſſario habet præſtare cau-
tionẽ, ſi velit admitti, q̃ reus refutare non põt. Ideo fru-
ſtra agiĩ inter Doctores de electione huiuſmodi. Hãc o-
pin. Iac. ſequuntur oẽs Doct. noui cõtra illa, quæ notanĩ
in l. i. C. de ꝓcu. & l. nõ ſolũ. §. qui alienũ. ff. de procu. ubi
plenius no. q̃ alibi. hãc ẽt opi. Iac. tenet Spec. tit. de ſatiſd.
§. viſo. ver. ꝙ ſi dubitetur. & verſi. ſed qualiter põt dubita
ri. nu. 3. opi. vero glo. ſequi videntur Canoniſtæ, ut no. in
gl. extra de proc. c. i. Hoſt. in ſum. eo. tit. de proc. Quid er
go ſequemur in tam quotidiano opere? Scio, quod iudi-
ces qñq; ſequuntur opi. gl. contra quã faciunt rationes ſu
pra inductę pro Iac. Itẽ quia ſi illa opinio vera eſſet, non
eſſet differentia in effectu, inter coniunctas perſonas, &
alias nõ coniunctas, quia coniunctę perſonę debent caue-
re de rato, ut l. Pomponius. §. fi. ff. de procu. qđ tamen ui-
detur contra mentem iuriũ, quæ videntur ſpeciales con-
iunctas perſonas admittere, cũ cautione de ra. o. Nam ſi-
cut coniuncta perſona admittitur cum cautione de rato,
ſic etiam quęcunque, ſaluo quod extraneus ſimplici uer-
bo affirmabit ſe habere mandatum, qđ eſt valde facile ꝑ-
ſertim in terra mandatorum, & vbi non uocati ſe cauſis
4 ingerunt. † Prętera cautio hęc admittitur, ubi incertum
eſt de mandato, ut l. i. C. de proc. nunc ego probo, ꝙ pro-
pter affirmationẽ, & negationẽ non efficiatur incertum,
& arguo ſic. illud quod de ſe, & ex natura rei, vel iuris eſt
certum, non deſinit eſſe certum, nec dubiũ efficitur per
ſimplicẽ affirmationẽ, & negationẽ. Sed conſtat, ꝙ de iu-
ris pręſumptione, ſeu natura rei nullus pręſumiĩ habere
mãdatũ ab alio, niſi oſtẽdat, ergo ſequitur, ꝙ affirmatio
5 illius, qui dicit ſe † habere mandatũ, & negatio illius, qui
dicit ipſum non habere mandatũ, non faciunt rem incer
tam, nec dubiã. Maior ꝓbatur per infinita iura: nam ille,
qui habetur notorie pro laico, non habetur pro clerico
per affirmationẽ, & negationẽ, uel econtra. nec ſimplici-
ter affirmatio, nec negatio, ſuper hoc facit rem dubiam,
imo, niſi detur aliquid, habetur pro tali, qualem ius pręſu
mit, extra de ſent. excom. ſi iudex. lib. vj. ſi colonus, q ex
longa, & diuturna præſtatione colonus eſt, negauerit ſe
colonum, non facit rẽ dubiã, niſi aliud ꝓſtet. C. de agri. &
& cenſi. l. litibus ingenu ſtatus non efficitur dubius per
affirmationẽ alterius, niſi de contrario doceatur ff. de li-
beris. §. fi. de acq. poſ. l. iij. §. ſeruus. Cũ igitur ex diſpoſitio
ne iuris certiſſima & notoria, nullus agat pro alio, niſi ha
beat mandatũ, uel niſi ſit certum, an habeat, & illud, qđ
6 eſt † notoriũ, & certũ, nõ poſſit dici dubiũ, nec incertum
per agnationem ſimplicem, niſi aliquid detur ad contra-
rium per iura prædicta, ſequitur, quòd procurator affir-
mando ſe habere mandatum non facit rem incertam, ni
ſi aliquid oſtendat, pluſquam enim ridiculum eſſet dice
re, quòd ſi apud acta factus eſſet procurator, ꝙ compelle
retur ſatiſdare per negationem, niſi de reuocatione, uel
aliàs aliquid doceretur, imo cenſetur de iure certiſſimũ,
quod non C. de ſatiſd. l. i. ergo ſic ecõtrario, ubi nihil cõ
ſtant de mãdato, pluſquam ridiculum eſſet dicere, ꝙ ad-
mittitur cum cautione, niſi aliquid detur, cõ hoc ſit ita de
iure certum. Et hoc ẽt probatur, nam ubi aliquis ſe talem
7 affirmat, † & tanquã talem petit ſe admitti, alius negat eũ
talem, nuſquam aſſerens, ut talis admittatur, niſi de hoc
doceat, uel ſemiplene, unde ſi aliquis dicat ſe filium, &
petit ſe ali, & pater neget, non prouidetur filio, niſi ſit res
dubia, & non dicitur res dubia, niſi filius aliquis probet
pro ſe. ff. de agnoſ. libe. l. ſi quis a liberis. §. ſi uel parens. &
§. ſolent. & l. ſi neget. C. de prob. l. cum te. Igitur &c. Idẽ
video in propoſito. & pro hoc facit bene ff. de uentre in
8 poſſeſ. mitten. l. i. §. ſi ea. † Pręterea certum eſt, ꝙ affirma
tio ſingularis perſonę non facit rem dubiam in pręiudi-
cium tertii, ſed in præiudicium affirmãtis ſic, ſicut Iac. ſu
pra allegauit, ſed non probauit, põt tñ ſic probari. Nam
hęres, qui ſe aſſerit dubitare de uiribus teſtamenti, vel de
conditione teſtatoris, non põt adiri, quia dubius eſt. Hoc
uerum, quo ad ſe, & utilitatem ſuam, ſed non quo ad ter-
tiũ impeditur. n. aditio, nec ſit res dubia, ut ff. de acquirẽ.
hæred. l. hęres. cũ ſua materia. ff. ad Trebel. l. ille, a quo. §.
ſi de teſtõ. pro opi. gl. facit d. l. iii. C. qui. ad li. procla. non
lic. cum ſuis concord. Item interdictum de tabulis exhi-
bendis datur, quando eſt incertũ, an reus poſſideat tabu-
las, & eſt incertũ ꝑ ſimplicem negationẽ ff. de tabu. exib.
l. i. §. ſi quis forte. Itẽ cum lex dicat admitti procuratorẽ
cũ cautione, qñ eſt incertum, & non exigit aliã probatio
nẽ, credendum eſt, ꝙ ſi uoluiſſet adhiberi aliam probatio
nem, huic utique exereſſiſſet, ſicut exprimitur C. de mãd.
prin. l. vnica. & hoc facit optime iſte tex. qui dicit, confir
mauerit &c. quaſi nihil aliud requiratur. Item incertum
eſt, ꝙ de ſe nõ apparet, ut l. ſtipulationum. cũ l. ſeq. §. i. ij.
iij. & iiij. ff. de uerb. obl. Si igitur non apparet de manda-
to, ſine dubio conſtat incertum eſſe. unde non mirandũ
9 de hoc, quod per † aſſertionem unius efficitur res dubia.
Hoc. n. frequenter repetitur: nam ſi mulier, quæ paritura
eſſet ſuũ, dicat ſe prægnantẽ, facit rem dubiam in tantũ,
quod hęres adhibere non poteſt. ff. de acqui. hęre. l. cum
quidam. §. quod dicitur, nunquid denuntiatio, quę ſit cũ
cauſa, quę nõ eſt, niſi ſimplex aſſertio, debet reddere du-
bium denuntiatum? dic ꝙ ſic. C. de rei uendi. l. ſi fundum.
ff. quæ in frau. cred. l. ait prętor. §. ſi quis particeps. Præte-
rea pro hoc facit, quia tranſactio ſit de re dubia, & incer-
10 ta, conſtat aũt, ꝙ † nedum dr̃ dubia, ſi probetur aliquid
ab actore, imo & ante omnem etiam probationem, qui-
nimo, & ante omnem, etiam propoſitionem iudicialem,
etiam per controuerſiã extraiudicialem, ut ff. de tranſac.
11 l. i. iuncta l. ij. C. de tranſact. concluditur † ergo, ꝙ nedũ,
quid dr̃ incertum, ſi aliquid probetur ex parte aſſerentis,
quinimo, & ſi nil detur, dum tñ cõtrouerſia ſit. Nam per
litis conteſt. efficitur res dubia. C. de iud. l. rem non no-
uam. §. patroni. quinimo, & litigioſa, & in aliquib. actio-
nibus per ſolam controuerſiæ motionẽ, ut patet C. de li-
ti. per totũ. & maxime l. ij. cũ auth. ibi poſita, & tñ cõſtat,
ꝙ ante litis conteſt. nihil probatur in cã principali, ut l.
exceptionẽ. C. de probationib. & ſic ſine aliqua probatio
ne efficitur res dubia. Quare concludendum vr̃ pro glo.
& pro eius opinione, & pro parte gl. faciunt text. Lex. n.
dicit, quòd procurator, qui cauet de rato, nõ poteſt op-
poni exceptio procuratoria. i. quod non habet mandatũ.
ff. man. l. fideiuſſor. §. quædã. hoc uult dicere text. niſi fiat
ei calumnia. ff. de damn. infect. l. inter quos. §. alieno. &
pro hoc facit extra de offi. deleg. c. corã. ubi procurator
fuit admiſſus cũ cautione, nulla alia facta probatione. &
ibi uidetur quaſi expreſſum. Et ad rationes inductas ad cõ-
trariũ põt reſponderi. Primo ad illam, quòd ſi ſequamur
illam opinionem non erit differentia inter coniunctas
perſonas, & alias, quia imo magna: nam perſona coniun-
cta, nõ hẽt dicere, habeo mãdatũ, aliàs ſic. & qñ opponiĩ
quòd quo ad effectum huius videtur idem, hoc non eſt

verum,& maxime exacto iuramento,ut infra dicetur. Itē
12 nō obſtat illud,qđ de ſe certū eſt iuris diſpoſitione † nō
efficit dubiū p ſimplicē negationē, qđ verū eſt, quo ad
hoc,vt quis aſſequatur aliquod emolumentum ſuper ne-
gante. Sed hoc aſſerens nihil aſſequitur,ſolum.n.admit-
titur abſq; damno negantis, cui habebit omnē intereſſe
reddere. Itē non efficitur dubiū,niſi aliquid probet, vel
det vltra.hic autem dat vltra,videlicet cautionem,quam
legislatores rati ſunt ſufficere,quo ad hoc,ꝙ quis ad agē-
dū admittatur,quia ex hoc non periclitatur cauſa.& in ta
libus,quæ cauſę non parant perpetuū p̄iudiciū, ſed eam
præparant,facilior eſt tranſitus ff.ad exhi.l.iij.§. ſciendū:
13 † Vnum tñ credo conſiderandum, ꝙ iudex debet ſum-
matim uidere,an ſit talis perſona,quæ faciliter in talibus
mentiret,vel nō.& quicquid ſit ſuper hoc dēt exigere iu-
ramentum,uidelicet,an mandatū ſit,vel non, ſi pars hoc
requirat.& ſi non iuret ſe habere mandatum,debet eū re
pellere,ſi iuret ſe habere mandatum, admittet eū catio-
ne.etenim in talibus præparatoriis ſufficit iuramentum.
ff.ad exhib.l.iij.§.ſciendū.ubi no.in ſimili.uide ibi multas
concor.ſuper hoc.vnde in decret.corā ſufficiebat ꝓ cō-
parente,ꝙ haberet proceſſum cauſę,ex quo præſumi po-
14 terat mandatum,tali quali pręſumptione.† Quid.n. ſi ali-
quis homo fidedignus, & frugi,qui abſens frequenter a-
lium conſtituit procuratorem, comparuit pro ipſo nun-
quid facilius debet admitti cū cautione, quā ignotus ua-
gabundus,uel barattator,qui dat fideiuſſ.barattatore? Hęc
omnia debet iudex bonus aduertere, & calumnias repel
lere.ff.ut in poſſ.leg.l.ſi is a quo.§.i.de petit. hęred. l. poſt
quam.& ad hoc bene facit ff.ut leg.no.ca.l. poſtquam. §.
ſi dies.Concluditur ergo,ꝙ vbi negat mandatū, admitti-
15 tur procu.cū cautione adhibito ſaltem iuramēto.† Quid
ſi reus non negat cōparentē habere mandatū, ſed dicit,
doce de mādato,ſicut tota die fit in curiis? Quidā dicūt,
ꝙ iudex debet eū interrogare,& tenetur ſup hoc rńdere.
verius credo,ꝙ procurator debet offerre cautionē, & po
teſt dicere,amice,ego nō poſſum,vel nolo docere de mā
dato,ſed ecce cautionē de rato. in talibus.n.quæ uadunt
ad ordinationē litis,nō fit conteſtatio,ut conſueuit dici C.
de litis cōteſt.l.i.Credo tñ, ꝙ ſi procur.peteret reū interro-
gari ſuper de hoc facto ſuo,vel ſcientia ſua,ꝙ deberet
reſpondere,ſicut ſi diceret,tibi conſtat de mādato, ꝙ iſte
pręſente mihi mandauit. Et credo,ꝙ per iuramentū, quia
in quolibet articulo,etiā ante lit.conteſt. iudex pōt inter-
rogare, & facere iurare de malitia.c.pen.§.ſi. de iura.ca-
lum.lib.vj. & poſſet committi malitia in onerando eum
cautione.C.de epiſ.& cler.l.oēs.§ pterea. Quid ſi procu
rator docet plene de mandato, reus ſemiplene de reuo-
catione mandati? Ia.de Raudich.ꝙ non debet carere. Pe.
dicit contra p l.vulgo.ff.de admi.tuto.ꝓ quo facit extra
16 de procu.c.ex inſinuatione. †Quid ſi incertum de man
dato,opponitur tamen alia exceptio,forte ꝯtra perſonā,
quia ſit religioſus,& profeſſus,vel ſacerdos conſtitutus a
laico,vel miles,vel aliquid,ꝙ lōgam pōt requirere inda-
ginē,ipſe offert cautionē,nec cā ſui domini retardetur;
nunquid dēt admitti? vr̄,ꝙ ſic ff.de ſta.li.l.ſtatuliber ratio
nē.C.de teſti.auth.ſi teſtis.Quid ſi oſtendat mandatū per
literas,verumtamē pars aduerſa dicit literas falſas: ſuper
quo magna requiritur indagatio? Vr̄ idem.& tñ Spec.hoc
caſu dicit contra,ut not.in Spec.de procu.§.i. rationibꝰ au
tem formæ.ver.item,ꝙ non ſunt. Sed ego non video, cur
nō admittatur,cum hoc caſu mādatum efficiatur dubiū,
ut ff.de acqui.hęre.l.cum falſum. Qui vellet ſuſtinere a-
liam opinionē,poſſet dicere,ꝙ ſit ſpeciale in crimine fal
ſi,vbi iudex nulla interlocutoria debet iudicare,q̄ ſentiat
poſtrema ſniā,ꝙ ſibi licet proditurus. C. de fal.l. ubi. &
ſic ſupponitur,ꝙ ante ſniam ſuper facto,nihil faciendū,
ſic nec innouādū.Sed poteſt dici,ꝙ ſine literis dēt admit-
ti cum cautione de rato,ubi ſupra dixi, qđ & hoc caſu ad
mittatur,nec ſubibit pp viam examinatione illius falſita
tis,niſi velit,ut l.ſi falſos.C.de fal. Sed quęritur, quæ lite-
ræ ſufficiant ad probandum mandatum. Ad hoc reſpon-
det ſic tex.ſi mandatum in actis inſinuatū ſit, vel præſens
17 dńs perſonā procuratoris ſui confirmauerit,&c. Sed † ut
melius intelligas,videtur, ꝙ ille tex.idem repetat ponen
do hos duos caſus,& quod ſint idē,nam acta ſunt quę fiūt
in iudicio,& in hoc differunt ab inſtrumento, qđ fit ex-
tra,ut not.C.de eden.l.is apud. Igit idē eſt mandatū actis
inſinuare,vel dńm pręſentem in iudicio perſonā procur.
confirmare,quia ſemper in actis ponitur. Et reſpōde ad gl.
C.de ſatiſd.l.vnica.ubi eſt quaſi ſimilis tex,ꝙ iſta uerba,ſi
mandatū actis inſinuatū eſt,&c. hęc verba uolunt dicere,
quando dominus coram iudice in initio cauſæ, cōſtituit
ſuum procuratorē,abſente parte,uel præſente. Sed ſequē-
tia intelliguntur,qñ præſens,& in pręſentia partis in iudi
cio confirmat.& ſic primus caſus, loquitur quādo abſen
te parte.ſecundus,quando præſente. Iſta expoſitio vide-
tur bona,quantum ad tex. illum de ſatiſda C.l.unica.hic
tamen non ſunt illa verba ad literā. Vnde potes dicere, ꝙ
ille primus caſus loquitur quando probauit mādatum, &
fuit actis inſinuatū. i.copia, ſeu probatio in actis inſerta
domino pńte,nec in iudicio cōparente.hoc.n. caſu nō
compellitur ſatiſdare,imo nec amplius exhibere manda
tū.extra de teſti.c.Alber.per Inn.in Spe.de proc.§. ratio-
ne.verſi.ſi.nā mandatum poteſt probari per inſtrumenta,
uel per literas ſigillo authentico ſigillatas, vel ſigillo cō
ſtituentis,ut no.gl.in d.l.unica.C.de ſatiſd.ff. de proc.l.ſi
procuratorem. & uide,quod ſcripſi ſupra de teſt. §. poſ-
ſunt.ſed ſecundus caſus,quando in actis cōſtituit,uel cō-
firmat. Sed quid ſi conſtituens habet diuerſa ſigilla, unū
pro negotiis propriis,aliud ad contractus,vel cauſas, quia
eſt forte iuriſdictus? Inn.dicit, qđ ſigillū † ad cauſas non
18 faceret fidē,ut no.extra de appel.c.ſignificauit, qđ intellig
go,niſi cancellarius,vel ſigillifer,ab eodem cōſtitutus at
teſtaretur in literis ſuis,qđ idem dominus conſtituiſſet p
curatorem coram ſe,& ſuppoſuiſſet ſe illi ſigillo. unde in
§.poſſunt.ubi ſcripſi,quod non nō ſufficeret, ubi ſcriptū
eſſet in litera alieno ſigillo ſigillata,& per hoc nō aduer
ſor illis,q ibi ſcripſi. Quid ſi pcurator nō oſtendit literas,
ſed ſigillū domini. Dicit Archi.ꝙ nō ſufficit,extra de pro
cur.ca quis.lib.vi.uide in Spec.de procu.§. reſtat. uerſic.
19 quid ſi habet. Sed quęritur, nunquid mandatum † poſſit
per teſtes probari. Azo in ſumma [de procu.C.§. vbi au-
tem dubitatur] dicit,ꝙ ſic. Iac.dicit, hic contrarium, &
ſequitur Pe.& noui Doc.in d.l.i.C.de proc.Bar. ſequitur
opin.Azo.extra de proc.c.i.Spec.uacillat de ꝓcu.§.ratio
ne autem formæ.ver.porro. Pro opi. Iac.facit ille tex.cū di-
cit,ſi nō mandatū actis &c.ſupponendo,ꝙ pacta, & ſcri
ptura dēat probari mādatum, ut d.l.unica.C.de ſatiſd.ff.
ſi ea cau.l.ne ſatiſdatio,in contrarium facit.C.de fide in-
ſtr.l.in exercendis.& maxime,quia ſi legislator hoc uo-
luiſſet,hoc dixiſſet,ſicut fecit in mandato principis.C.de
man.prin.l.unico. Credo,quod cum procurator dēat ue
nire inſtructus,& per eum non debeat cauſa procrastinari,
nec conditio partis deterior fieri.ff.iud.ſolui.l.ia tamen
§.ſi ſi plures.ff.de proc.l.non tamen.qđ non dēat admit-
ti ad ꝓbandū per teſtes,per hanc literam,& p d.l. vnica.
C.de ſatiſd.ff.de iura.ca.l.iuſ.§.tutor.cum. ſo ſecundo. Et ad
hoc faciunt iura canonica. quæ quaſi ſemper loquuntur
de proc.literis extra de procur.ca.i.in ele.de elec.c.procu-
rator.li.vj. Idē tñ Iac.dicit,qđ ſi teſtes eſſent parati,& poſ
ſet fieri prompta fides, qđ deberet admitti. Pro quo facit
[bonus tex.in l.i.§.ij §.duę.ff.de Carbo.edict.] Nam hęc ſa
tiſdatio ē quaſi ſubſidiaria.ideo ſi incōtinēti probari poſ
ſit,ad eā nō recurrit.ff.ut in poſ.le.l.ſi is a quo.i prin. De
Carb.edi.l.3.§.cāt.& §.duæ. Credere cuius nō debere te
ſtes,admitti ēt hoc caſu,nā iura hic dāt certā formā con-
ſtituendi pcuratore ad euitādū onus cautionis, ergo alia
nō ē admittēda. Nā aliās tex.eēt diminutus, & inutilis.
20 Pręterea,remedium cautionis † eſt inuentū pp inde
nitatem & ſecuritatem partis. Si teſtes admitterent, pars
remanerent ſine ſecuritate,ſi dńs non ratificaret: nā illa
probatio,quæ facta eſſet abſente domino, nō pręiudica-
ret ei,quia res inter alios acta &c.& no.in ſimili in Spe. de
reſcri.

reſcrip.præferen.§.i.verſi.quid ſi excipitur. & per Doct.
C.de proc.l.licet.& ibi ſcripſi.igitur iniquum eſſet, ꝙ te-
ſtes ſuper hoc admitterentur, ſed qñ exhibentur literæ,
illæ retinentur,& faciunt ſemper fidem contra dominũ,
uel publicantur,& ſi opponantur, quomodo publicatio
literarum magis,q̃ teſtium facit fidem,non uocato domi
no? Reſponde per ea quæ Inno. no. extra de teſt.c.Albe-
ricus.Et hanc opi.teneo indubitatè,præſertim ubi ille, q
cõparere uult,eſt homo vilis vitæ, uagabundus,brigoſus,
& calumnioſus,per l.poſtquã.§.ſi dies.ut le.no. c.ſ.alle.
per quam ſatis concluditur,ꝙ talis docere debeat ꝑ ſcri-
21 pturam.† Quid ſi procurator mandatum exhibet, qđ im-
pugnatur,vel in dubium reuocatur, & offert cautionem
in caſu,quo mandatũ non eſſet ſufficiens, vel nullũ forte
exhibet,ſed offert cautionem ſub conditione,ſi nõ poſsit
docere de mandato? Doc. conſueuerunt dicere,ꝙ debet
admitti.ff.de dam.infec.l.ꝑtor.Quid ſi cõtineatur in mã-
dato,ꝙ dñs facit eũ procuratorẽ,ſaluis exceptionib. ſuis.
Doc.iuris cano.determinant,ꝙ dẽt admitti,extra de dila.
c.ſi.& non poterit omittere exceptiones, quas alias poſ-
ſet extra de off.deleg.c.cũ olim.cũ ibi no. per Inn. Quid
ſi in procuratorio contineatur,quod dñs ratificat, q̃ per
cõſtitutũ legitime fient? Doc.dicunt, qđ non eſt admittẽ
dus,ut no.Hoſt.in d.c.& Spec.tit.de procu. §.rõne. uerſi.
itẽ excipitur.Quid ſi in principio procuratorii cõtinet,ꝙ
dña dat poteſtatẽ agendi,& poſt in clau. ratũ, & gratum
habiturũ,q̃ cõiter cõſueuit apponi in ꝓcuratoriis ponun
tur hæc verba, q̃ cũ eo,ſeu per eum legitimè acta fuerint?
vř,ꝙ procedat, ex quo a principio fuerat data lata, & de
bita poteſtas,nec ꝙ illa clauſula reſtringat ff. de leg.3.l.
pater. §. fundum.extra de don.c. dilectus. Verus vř con-
tra,quia illa clauſula totũ reepilogat.ff.de leg.3.nomen.
§.ſi.de ui.trit.& oleo leg.l.ſi.§. de acquir. poſ. l.ſi is qui.
22 Quid ſi procurator fuit admiſſus † cũ cautione de rato,
vel ſorte cũ literis, ſed nõ habet ſpeciale mandatum iu-
randi,quando venit ad iuramentũ calumniæ?Repellitur:
quia non habet ſpeciale mandatum per authen. principa
les.C.de iura.calum.extra eo.ti.c.ſi.lib.6. Procurator di-
cit ſe habere ſpeciale mandatũ ad hoc,& vult cauere,nũ-
quid admitteretur?Videtur ꝙ ſic,per ea, quæ ſcripſi ſupra
tit.1.§.ſi.Quid ſi peruenit uſque ad ſententiã, in audien-
da requiritur ſpeciale mandatũ ſm quoſdam.C. de tranſ.
l.tranſactionis? Videtur idem per eandem rationẽ. vide
quę ſcripſi in d.l.trãſactionis,& infra eo. ver. alia. Quid
ſi vult cauere de rato pro illa die ſolum, qua comparet?
Dic ꝙ auditur,ſi dicat ſe ſolũ cõſtitutum ad illam diem
iuxta l.3.ff.de procu. Secus ſi diceret ſe conſtitutũ ad aliã
cauſam.idem in defenſore.vide in Spec.de defen. verſic.
quid ſi defenſor.& infra eo.§.ſi vero.Sed quid in arbitris,
an ꝓcurator dẽt cum cautione admitti? Spec. dicit, ꝙ ſic
in tit.de ſatiſda.§.uiſo.ver.item quæritur.nu.8.arbiter ta-
men bene poteſt iubere partes adeſſe.ff.de arbi.l.non di-
ſtinguemus.§.ſi domini.Quid in extraiudicialibus? V.g.
aliquis nomine alterius appellat iudicialiter, uel extraiu
dicialiter a grauamine,& petit Apoſtolos, non docet de
mandato,ſed offert cautionem,nunquid debent Apoſto-
li ei dari,uel ſi ꝓ alio offerat pecunia, uel aliquid aliud,
ne tempus ei currat? Et videtur, ꝙ ſic, quia ex quo ad-
mittitur iudicialiter ad agendũ, requiritur perſona ma-
gis habilis,& maior ſolennitas,q̃ in extraiudicialibus, ut
dixi ſupra qui, & ex quib.cau.ma.non poſſ.§. ea. extra de
procu.c.qui ad agendũ. lib.6.vř, ꝙ in extraiudicialib. de
hoc videtur expreſſum.ff.de ope.noui nun. l. de pupillo.
§.qui procuratorio. Sed contra ff.rem ra.ha.l. non ſolũ,
in eo, qđ ibi dixi,ſi nũc ꝑſentat &c. q. d. ꝙ niſi præ-
ſentarent,non admitterentur pro hoc,quia quauis procu
rator admittatur ad agendum cum cautione, non tamen
fit ei ſolutio.ff.de ſolu.l.uero procuratori.& facit ff.ut le.
23 no.ca.l.2.Quid in procu.in rem ſuam? † Reſpondeo,nõ
habet cauere, ſed probat mandatũ,ſeu ceſsionem in pro
ceſſu,alias cadit,ut no.in Spec.de inſtr.edi. §. nunc dica-
mus.uerſi.ſed quid ecce.ſecundum hoc ergo admittitur
procurator cũ cautione de rato. & hoc uerum, ſi domi-
24 nus ſit abſens. † Quid ſi ſit præſens? Videtur, ꝙ non ad-
mittatur, niſi dominus perſonam eius confirmet, per
hunc tex.& hoc dicit Iaco.de Ra.& cenſetur pręſens, ſi
ſit in ciuitate,uel prope. & hoc vult dicere l. præſens. ff.
de procura.& ibi no.Et eſt bona ratio,quia hæc cautio ꝑ-
ſtatur in dubio,& idcirco ſi illico poſ.it fieri certũ,nõ de
bet admitti,ſed facit certum,ſi vult,ff ut lega.nom. ca. l.
ſi is a quo.& hoc ſatis plene probatur ff.de procura.l.mu
tus.§.is qui.& idem in defenſore ex parte rei,ut not. in d.
l.ꝑſens.Sed in hoc obſtat ff.de ſolo.l.ſolutionẽ, qa ſi inui
tum defendit,multofortius præſentem. Sed dic, ꝙ inuitũ
defendit,ſi aduerſarius hoc uelit,non alias,ſecundũ Iac.
de Ra.& Spe.titu.de defen.uerſi. ſed nunquid. contra ta-
men videtur notari infra §.ſi uerò. ſed hoc probabilius.
& facit infra eo.§.ſi verò reus.a contrario ſenſu. Et idem
dicerem ſi diceret ſe conſtitutum coram notario, ſed di-
ceret,ꝙ inſtrumentum nõ erat gloſſatum, & in omni ca-
ſu,quo breuiter poteſt fieri certum per dictũ §.is qui.Poſ
ſet etiam quæri per quę verba interponatur hæc cautio,
de quo ſatis ſcripſi ſ de inuti.ſtipula.§.ſi quis alium.item
cũ dicit hic compellitur in tex.intellige cauſatiue, ſi ue-
lit admitti. Itẽ dic,ꝙ ꝓcurator actoris cõpellit dare cau-
tionem de ſuſcipienda lite,ſi aduerſarius velit ipſum re-
conuenire.uide plene.C.de ſatiſda.l.1.& ibi ſcripſi.

1 *Pater quando caueat.3.*
2 *Cautionis tutoriæ effectus.*
4 *Procurator dat duplicem cautionem.*

Eodẽ Obſeruando. In gl.ut ſunt patres, vide ſupra tit.
1.circa princi.& not.bene, ꝙ hic nota, quod iudex agit
nomine villæ,quam regit.In gl.ſ per procuratorẽ ibi cũ
alleg.ff.de procura.l.i.Caue tamen,quia prælati eccleſia
rum,qui agunt nomine aliorum cõſtituunt procuratorẽ
ante litis conteſt.ut plane ſcripſi in d. l. neque & uide ſu
pra de cura.§.ſi.& facit iſte §.quod executores vltimarũ
voluntatum poſſint facere procuratorem in eo,qđ gene
raliter loquitur de omni perſona,quæ alienarum rerum.
&c.de quo ſcripſi in d.l.neque. In ea.gl.ibi,cum alleg.§.
defenſionem.iſta gl.miſcet patrem,tutorẽ,& alias perſo-
nas,& tamen non eſt eadẽ determinatio nam tutor,& a-
liæ perſonæ non cauent,ſi cõſtet de eorum fundamẽto,
1 ut l.hic alleg.ſed pater, † qui eſt fundatus authoritate iu-
ris,cauet,ſi nõ doceat de expreſſo cõſenſu liberorũ. vide
C.de bo.quę li.l.ſi.§.ubi aũt.& ita dẽt intelligi, qđ no.ff.
qui ſatiſda.cog.l.filiuſfami.vel ſi agat,vel cõueniat, alias
quàm pro aduentitio,vel profectitio peculio, ut ibi not.
In ea.gl.ibi cum dicit,nõ ſic.Sed quis eſt effectus? Po
2 teſt† dici,ꝙ magnus,quia ſi caueret de rato,ſtipulatio cõ
mitteretur,ſiue eſſet verus tutor,uel non, pupillo non ra
tificante.ff.rem ratam ha.l.ſi ſine.§.cum autem. & §. Mar
cellus.ſed ſecus ubi cauet, ꝙ reus damnum non ſubibit.
ff.de dam.infect.l.prætor.§.1.& hoc ſequitur Dy.in l.vul-
go.ff.de adm.tuto.ſed cur nõ idẽ in aliis adminiſtrationi
bus,ſicut in tutoribus? Quantum eſt de patre, apparet,ꝙ
eſt ſeparata ratio,quia patris poteſtas nõ reuocatur in du
biũ,ſed ſolum an habeat cõſenſum liberorũ, ſed in aliis
adminiſtratoribus uidetur idem,quod in tutoribus, cum
ſit eadem ratio,videlicet, ꝙ caueant per modum tutoris.
3 † Sed quid ſi poteſtas patris reuocatur in dubiũ, quia for
te prætẽdit aliqua dubia emancipatio, vel dř filium non
eſſe legitimũ? Ego nõ uideo,cur tũc nõ debeat eſſe idem
modus cauendi in patre,ſicut in tutore. ſatis tamen põt
dici,ꝙ l.vulgo.ſupra alleg.loquatur de cautione de rato,
& ſatis apparet,quia ex quo loquitur de ea in principio,
nec expreſſe diuertit an aliã,ꝙ de ea intendat, ſicut in fi-
ne,ex cõtextu verborũ ff.de teſt mẽ.l.hęredes palã.§.ſed
& ſi notã.de leg.1.l.ſi ſeruus plurium.§.ſi.Et ex his no. ꝙ
omnes agentes nomine alieno,debent oſtendere funda-
mentum legitimum,uel cauere de rato,ſi ſit dubiũ:& ita
videtur de prælatis,& perſonis eccleſiaſticis,ut ſcripſi C.

de procura.l.1.& ad hoc bene facit.C.de eo, qui ꝑ tuto. nego.geſsit.l.2.vbi videtur, ꝙ poſsit fundamentum impugnari.& ita ſupponitur, ꝙ fuit exhibitum. In fine eiuſdē gl.illa gl.nō videtur procedere, quia omnes ſatiſdāt, ſi fundamentum ſit dubiū, ſicut procur. & non ſit dubiū illius, ſicut nec procura. vnde videtur idē vtrobique. ſed forte gl.voluit loqui de diuerſitate modi cauēdi, de qua ſupra locuta eſt. Et caue, quia ſi poteſtas, ſeu fundamentum talium gubernatorum in dubium reuocetur, & etiā
4 fundamentum procuratio.oportet, † ꝙ procurator præſtet duas cautiones, vnam qualem conſtituens pręſtaret, & aliam de rato, pro primo fundamento uide plenius.ff. rem ratam habe.l.actor.in princip.idem poſſet aſtrui, ꝙ quamuis procurator admittitur cum cautione, etiam ſi nihil exhibeat, nihilominus tales gubernatores debent aliquid exhibere, & poteſt eſſe ratio, quia cum maiori ſolēnitate fiunt, & ideo veriſimilius eſt, quòd poſsit inſtitutiones ſuas exhibere, potius quam procu. cui frequenter verbo mandatur.

1 *Notarium ſtipulari.*
2 *Dominum pro procuratore cauere, qui accipiendum.& 3.*
4 *Dominus qui caueat, & cur. 7.*
5 *Cautionem domini non ſuperfluere, ſed utilem eſſe.*
6 *§.Si vero limitari.*
8 *Adminiſtrator quibus bonis caueat.*
9 *L.neque ſenſus.*
10 *Cautum ſatis vna re.*
11 *Caueatne pro ſubſtituti.*
12 *Caueaturne recte pacto.*

Si vero Aliquis. In gl.i.debet in ſi.dic melius, ut dixi.§. ſin autem.& no.d.l.præſens.& patet ff.de iud.ſolui.l.ſi ad
1 defendendum. † In actori.in ſi.Dic notarium debere ſtipulari parte abſente, & de iuſſu iudicis ff.rē pupi. ſal.fo.l. 2.in prin.vide plenius ſupra.de inuti.ſtipul. §. ſi quis alii. Vſus tamen cauſarum recipit ſtipulationem notarii ſimpliciter, hoc caſu quicquid ibi ſcribatur, Quia iſte §.uidetur minus ſufficienter gloſſatus: pro aperiendo magis eiꝰ intellectum, quæremus, & opponemus. Primo opponamus, tex dicit, ꝙ † dominus debet promittere, & ſui pro-
2 curatoris fideiuſſor exiſtere, & de hypotheca.&c.uidetur quòd hoc non procedit, quia obligatio fideiuſſ. ſeu hypothe. ſunt acceſſoriæ, & non poſſunt eſſe ſine principali.ff. de reg.iur.l.cū principalis.de fideiuſſ.l.fideiuſſor obligari.§.fideiuſſ.& l.ſi Stichū §.fina.ſed hic nulla eſt principalis obligatio, ergo &c. Doctores conſueuerunt dicere, quod iſta obligatio accedit futurę obligationi, qua procurator obligabitur, quaſi cōtrahendo iudicium. Sed hoc non eſt verum, quia procurator, qui habet mandatū non obligatur ff.de re iudi.l.ſi ſe non obtulit.in prin.Dyn.dicit, & Cy.poſt eum, ꝙ accedet futuræ obligationi.ff. de fideiuſſo.l.ſi ſtipulatus.§.ſi.& quod procurator compelletur nuda cautione promittere, iudicatum ſolui. Pro quo facit ff.vſufr.ea.re.quæ vſu conſumun.l. tribus hęredib. Sed ibi nō promittit principalis, ſed fideiuſſor, ut ibi not. Ir.vnde non video, quo iure procurator qui io nullo teneri debet, ex quo conſtat de mandato, debeat compelli promittere. Præterea, hoc eſſet contra mentē huius tex. qui docet modum releuandi procur. qui non releuaretͣ, ſi haberet promittere, & obligare. Propter quod dicas,
3 qđ hic dominus † dr̃ fideiuſſor impropriè, id eſt quaſi fideiuſſor, uel loco fideiuſsionis, quem procura. reorū cōſueuerunt dare, ipſe tamen verus eſt expromiſſor, & principalis obligatus, cui principali accedit hypothecaria, & talis expromiſſor obligatur ſine alio principali, ut notatͣ
4 in Authen.de fideiuſſo.circa princi. † Item opponitͣ, q̄a dn̄s ſic promittendo, uidetur factum alienum promittere.videlicet quo ad duas clauſulas, ꝙ procuratorem defendet, & dolum non cōmittet, & ſic non videtur ualere ff.de verb.obli.l.ſtipulatio iſta.§. 1.Spec.dicit poſt Odof. quod dominus debet promittere iudicatum ſoluere, & vlterius ſe curaturum, & facturum, ꝙ dolus abſit, & ꝙ procurator defenderet.hoc non uidetur de mente iuriſ, quæ ſimpliciter dicunt dominum promittere iudicatum ſolui, ut hic ff.iudi.ſolui.l.ſi ad defendendū. Vnde potes reſpondere, quod in his prætoriis tales promiſsiones admittuntur, licet uideantur includere factum alienum, ut dixi ſupra de inuti.ſtipu.§.ſi quis alium.vide ibi. Vnde nō credo, ꝙ teneantur ſpecificare dictas tres clauſulas, ſed ſolum promittat iudicatum ſolui.cū hoc verbum omnia importet ff.iudica.ſolui.l.iudicatum ſolui. & ideo expone hic textum, pro omnibus, &c. promittendum iudicatum ſoluere in genere.ſi uero ſpecificentur, non valet minus procuratorium. Item opponitur.certum eſt, ꝙ cautio ſuperflua non debet interponi, nec interpoſita committi.ff.ut leg.no.ca.l.hæc ſtipulatio.§.ſi. in ſi. de procura.l.nō cogendū.§.ſi.Sed hæc eſt ſuperflua, ut probabo, ergo &c.Quòd ſit ſuperflua apparet, quia pro eo, ꝙ verbū ſonat, nihil operatur, quia ita dominus obligatur, ex quo cōſtat de mandato, ſit cōtra eū executio, vel agitͣ iudicati, ac ſi cauiſſet, ut d.l.iiij.in prin.ff.de re iudic.igitur quo ad illa eſt ſuperflua. Item quo ad clauſulam de defendendo, quia prouiſum eſt ſatis, ſi non defendat ꝑ miſſionē in poſſeſsionē.ff.de bo.autho.iud.poſ.ꝑ totū, & in Auth.de eahi.re.per totum.& per ſn̄ias excōicationis in foro ſpirituali, extra ut lit.non cont.c.accedens.

Item quo ad clauſulam de dolo, eſt ꝓuiſum, quia pōt agi ꝯ̄ procuratorē ff.de dolo.l.& eleganter. §. ſi procura.
5 Quid dicemus? Poteſt dici, ꝙ nō ſit ſuperflua, imo utilis in omnibus clauſulis. Primo, q̄ ſ ei accedit hypothe. quo ad omnes clauſulas, cuius utilitas eſt patens, ut l.i. C. de rei vxo.act.communia de leg.l.1.Item eſt vtilis de ſe, q̄a quamuis eſſet prouiſum alias de ſe, non tamen ſunt ita tuta, & prompta remedia. Vnde cū iudicia debeant eſſe certa, non mirum, ſi lex introduxit ad maiorem cautionem has cautelas, & prouiſiones. Nam alias hic uides, qđ ſit ex conuentione partiū, nam procurator de cuius mandato conſtat, cauet de rato ad maiorem ſecuritatem ff. rem ratam ha.l.interdum.cum l.ſeq.& ſeq.unde licet ſit aliàs prouiſum, nihilominus cautio eſt utilis, & cōmittitur. ff. de damno infect.l.damni.la 3.§.cum parietem.& hoc patulò apparet, ꝙ utilius eſt tenere dominū ex clauſula doli, quam ſolū ꝓcuratorem. Sed quæro, quare ꝓcuratori actoris ſufficit ſimplex mandatum, & procurator rei, habet nihilominus cauere, vel dominus pro eo?

Item quare magis cauet de dolo procuratoris rei, q̄ de dolo ꝓcuratoris actoris, cum æquæ poſsint dolū committere? Reſpondeo, iura habent ſemper ſuſpectū de fuga, & ideo ipſum olim onerauerunt ſatiſdatione iudicatum ſolui, qn̄ in rem conueniebatur, ut ſupra princip. ut. vnde non mirum, ſi maiores cautelas curauerunt adhibere contra fraudes procuratoris rei, q̄ contra procuratorem actoris, quem veriſimile eſt velle ſemper inſequi, ſicut& olim adhibebant, quando reus ſuo nomine in rē
6 conueniebatur, ut dicto §. 1. † Item quæritur utrum ille §.obtineat ubi procurator datur ad vnum articulum, puta ad lit.conteſta.uel iuramentum de calumnia, quod poteſt fieri, ut not. Docto.extra de procurato. c. petioo. Et poteſt dici ſatis probabiliter, ꝙ non, cum eſſet ratio huius.§.ſed arguitur contra infra §.alia.ubi dominus cauet pro certo articulo. Item quæro, quid ſi conſtituens ꝓcuratorē nihil habet in bonis, forte eſt filius, qui poteſt conſtituere procuratorem in caſibus, in quibus pōt eſſe in iudicio.ff.de iniuriis.l.ſed ſi vnus.§.idē Iulianus. uerſi.omnibus.uel monachus, qui procuratorē cōſtituit in caſib. in q̄bus pōt eſſe in iudicio, ut ſcripſi C. de epiſco. & cleri.auth.cauſa quæ ſit.uel ſeruus, vel alius pauperꝰ uidetͣ, ꝙ hęc promiſsio ſit fruſtratoria, cū nō habeat bona, quæ hypothecentur, nec ſua promiſsio proſit. vnde hoc caſu dicerem procuratorē debere cauere, ut notatͣ ff. qui ſatiſda.cogan.l.quoties.Quid ſi conſtituens non poſsidet immobilia, ſed habet mobilia. Crederem ſatis cautū, dū tn̄ ſint ad ualorem rei petitæ.iuſta §.ſi uero.ff qui ſatiſdare cogantur. l. ſi uero pro condemnato. §. qui pro rei

qualitate

qualitate. & uide eod.tit.l.ſciẽdũ & quod ibi notantur,
7 in prima gl. Caue tamẽ quia ego dico, ꝙ† hoc caſu domi
nus tenetur cauere iudicio ſiſti, ultra promiſsionẽ, quam
fecit hic pro releuatione procuratoris ſui, quia ſi ipſe ꝑ-
ſens eſſet, cogeretur, ut dictũ eſt ſatis ſupra in prin. ergo
& nunc. nam perſona procuratoris non facit deteriorẽ,
nec meliorem conditionẽ domini. ff. quib. ex cau. in poſ.
ea. l. hęc autem §. ſi. ff. de procura. l. non ſolum. §. quęrit.
Sed quid in actore ciuitatis, uel aliis, qui gubernationem
rerũ habent, nunquid debent ita releuari? Nõ vr̃, ꝙ teneã
tur ſatiſdare iud. ſol. quia quaſi domini ſunt. §. prox. C.
de admin. tuto. l. ſi. §. defenſionẽ. ut not. in Spec. eo. §. ex-
pedito. verſi. actor autem. nu. 4 Vnde hunc §. intellige in
procuratore rei, ſicut loquitur. ſed bene credo, qđ ipſi de
bent releuare procuratores ab eis conſtitutos, ut ſupra §.
8 proxi.† Sed nunquid tales debent obligare res proprias,
an ſufficit obligare bona adminiſtratoris? Verbi gratia
tutor prę̨latus, uel quiuis adminiſtrator conſtituit procu
ratorem, cauet iudicatum ſolui ſub hypotheca rerum ad
miniſtratoris, nunquid ſufficit? Scio, quod quotidie talia
procuratoria recipiuntur: de rigore tamen videtur, qđ
non ſufficeret, cum non poſsit bona eccleſię, nec pupil-
li, nec ſuos ſucceſſores obligare abſque decre. extra de re
bus eccl. per totum. ff. de rebus eorũ. per totum C. de præ
di. min. per totũ. Pręterea textus dicit ſignanter, & de hy-
potheca ſuarũ rerũ, & per hoc videtur, ꝙ l. neque. C. de
9 procura.† quę dicit pupillos & minores poſſe cum au-
thoritate tutorem, uel curatorem, uel procuratorem ad
defendendũ conſtituere, debet intelligi, qñ tutor, uel cu
rator bona propria obligant, uel bona pupilli, & mino-
ris cũ decreto, quia alias non poſſunt, ut C. de pręd. mi-
no. in rubro & nigro. uel forte poſſunt mobilia, quod ſuf
ficit, uel dic, qđ ualeat obligatio hoc caſu, q̃a rẽ tuã &c.
10 ff. qui ſatid. cog. l. de die. §. 1. in ſi.† Item quid ſi nõ obli-
gat oĩa bona ſua, ſed vnã rẽ, quę bene ualet ualorem peti
torum, uel forte hẽt plura caſtra, uel materia, & obligat
bona unius materiæ tãtum? Videtur ſufficere, ex quo eſt
pro qualitate rei petitę, ut d. §. qui pro rei infra eodẽ §. ſi
uero. & tamen nõ ſatiſfit huic textui, qui uidetur requiro
re obligationem generalem oĩum rerum. Quid ſi domi-
nus releuauit procuratorem ꝑ modum hic contentum,
procurator releuatus, lite conteſtata, dedit alium, nun-
quid datus ab illo debet cauere? nõ videtur, ex quo ſemel
cautũ eſt. ff. ut in poſſeſſ. lega. l. ſi is a quo. §. ſi. non. n. dẽt
dñs tñ onerari, ut l. qui abſentem. ff. de procura. In con-
trariũ facit ff. de iud. ſolui. l. cum apud. Item quia iſte da-
tus poſſet dolum committere, & defenſionem fruſtrare,
& iõ uidetur tutũ, ꝙ dñs caueat pro procuratore, & pro
ſuſtituendis ab eo. Et eodem modo, ſi dedit poteſtatem
ſubſtituendi, & caueat pro ſubſtituendis, & ita habet vſus
cauſarum. Quid ſi dominus non cauit pro inſtituendis,
uel ſubſtituendis, ſed procurator, qui inſtituit, uel ſubſti-
tuit, cauet? Videtur dicendum, ꝙ ſi cauet, ut extraneus
11 faceret pro defenſore ſimplici, qđ ſit admittendus.† Sed
ſi inſtituẽdo uel ſubſtituẽdo, cauet, ut in literis inſtitutio
nis, uel ſubſtitutionis, videt̃ differentia inter inſtitutionẽ,
& ſubſtitutionem, nam quãdo inſtituit, utpote dominus
factus, & per litem conteſtatam, uidetur locus huic §. ui-
delicet, ꝙ ſufficiat, quòd promittat iudicatum ſolui ſub
hypotheca rerum ſuarum: nam iſte habetur loco domi-
ni, & eſt dñs litis, & iõ quod dicitur hic in principali ha-
bet locum in eo, ſed quando ſubſtituit ante litem conte-
ſta. tunc nec dominus eſt, ſed loco dñi, & ideo non uide
tur, ꝙ ſit locus huic §. & uide extra de procur. c. s. lib. 6.
Sed quid? ecce comparet aliquis pro parte rea, cum ſim
plici mãdato ſine releuatione, petit, ꝙ fundetur iudiciũ
ex parte iudicis, & actoris, & ꝙ diſcernat̃ copia, & dies
ad dicendum, uel petit libellum, actor uel eius procura-
tor dicit ipſum non debere admitti, niſi caueat de iudica
to ſoluẽdo: ipſe proteſtatur de cauendo, ſed dicit ſe de-
bere ad hoc admitti, q̃rit̃ an bene dicat. Doc. dñt, ꝙ ſic.
nã cautio de iud. ſol. dẽt eſſe ꝑ qualitate rei J. §. ſi uero.

qualitas rei non poteſt apparere, niſi per libellum: igitur
non eſt cauendum quouſque libellus ſit editus, & iudi-
cium ſit firmatum, & ſic tenet Iac. hic, & Spec. de ſatiſda.
§. expedito. ver. ſed pone proc. Quid ſi nullũ exhibet mã
datum, offert tamẽ cautionẽ de rato in pręſenti, & vult
oſtendere procuratorẽ cũ releuatione, uel cauere de iu-
dicato ſoluendo, cum libellus erit editus, & iuriſdictio
fundata, nunquid debet admitti ad pręmiſſa? Vr̃ ꝙ ſic, q̃a
ſi procurator actoris admittatur cũ cautione đ rato, mul
to fortius procurator rei, qui eſt fauorabilior in caſu, quo
ſufficeret ei ſimplex mandatũ, ſicut in propoſito. iſta vi-
dentur ſatis noua factiſtis, quibus obſt. C. de ſatiſda. l. uni-
ca. §. ſi. ubi dicit in ipſo litis limine ff. rem ratam habe. l.
amplius. Sed facit pro C. de lit. conteſta. auth. offeratur.
Dic ꝙ oblato libello, ſtatim tenetur ſatiſdare, antequã
alia allegatio audiat̃, & iõ actor cautè faciet, ſi ante oẽm
allegationẽ offerat libellum, ut ff. qñ appel. ſit l. ſi.

Sed quæritur, an releuatus per dñm in cauſa principa-
li videatur releuatus in cã app. Dic ꝙ non, niſi eſſet da-
tus generaliter ad oẽs cauſas. vide C. de ꝓc. l. 2. & ibi ſcri-
pſi, iunge quod dicã infra verſi. alia. Itẽ quęritur, vtrum
iſte §. obtinet in cauſis beneficialibus, ſpiritualibus, & ma
trimonialibus, ſtatum perſonę concernentibus? Spec. te-
net, ꝙ non, in eo. tit. §. expedito. verſi. in ſumma. in his. n.
caſibus ſufficit cautio de rato, uel ſimplex mandatum, ut
ibi no. iunge infra eo. tit. verſi. ſi uerò. Quid ſi conuẽtus
nominat actorem ſuum, uel garitorem? verbi gratia, em-
ptor nominat venditorẽ, vel venditor forte gratis reci-
pit defenſionẽ nunquid emptor debet eum releuare? Spe
cu. vr̃ dicere, ꝙ ſic, in d. §. expedito. verſi. ſed nunquid uẽ-
ditor, & idẽ gl. ff. de dot. pręleg. l. pater. iunge infra uerſi.
ſi uero. Sed quæritur hic dicitur, ꝙ requiritur ſtipulatio,
12 nunquid ſufficit† pactũ, ſaltem de iure canonico, quo
agitur ex nudo pacto, iuxta c. Antigonus. extra de pactis?
Vr̃, ꝙ ſic, cum ſit idẽ effectus, iuxta l. ſi quis argentum. C.
de dona. Præterea in caſu iſto non uidetur pactum nudũ
eſſe de iure ciuili, quia hæ literę continent mandatum,
ex quo pacto agitur, & ſic uidetur, ꝙ debeat ſufficere ff.
de procu. l. ſi defunctus. Ad hoc dicas, ꝙ pactum non ſuf
ficit, nec de iure canonico, nec de iure ciuili, q̃a hic cer-
ta ſolennitas ſtipulationis introducitur, ſicut in obliga-
tione fideiuſſoria, ubi requiritur ſtipulatio, ut l. blandi-
tus. C. de fideiuſſ. & ideo ſine illa nil procederet.

1 *Satiſdare quis, & quando non cogendus.*
2 *Citandus ad ſententiam dominus.*
3 *Fideiuſſor an poſt appella. teneatur.*
4 *Fideiuſſor cui blanditus.*

1 Alia.† In gl. no. in ſi. in hoc tamen caue, ꝙ ubi procu-
rator eſt dimiſſus uſque ad litis conteſt. non pôt opponi
de his ſatiſdationibus, nec eas procurator pręſtare tene-
tur. ſi uero datus fuerit poſt litem conteſta. & fuerunt ali-
qui proceſſus habiti cũ eo, ita quod nõ poſſet dici res in-
tegra, ex tunc pręſtare non tenetur. de hoc ſcripſi C. de
procur. l. licèt. & uide C. de ſatiſda. l. 1. in fine. & nota, qđ
gl. intelligit hunc §. quando procurator conſtituit̃ poſt
lit. conteſt. ſupponẽdo, ꝙ procurator conſtitutus ante,
poteſt audire ſnĩam, ſed non conſtitutus poſt, & in litera
non uidetur hoc pati, quia continuatur cum præcedenti
§. qui loquitur ante, & poſt. & facit C. de procu. l. nihil. vi
de C. de tranſa. l. tranſactionis placitã. & nota. in Spec. ti.
de procura. §. 1. verſi. item excipitur. ſed ibi vr̃ tenere, ꝙ
conſtitutus ad totam cauſam poſsit audire ſententiam. ꝓ
quo C. de procura. l. nulla. & ideo videtur, quod domi-
2 nus in† caſibus prędictis eſſet citandus ad ſententiam au
diendam, aliàs eſſet nulla, non obſtante, ꝙ procurator ſit
pręſens, & habebat mandatum, quod eſt ualde notabile,
& tñ paucis locis ſeruatur. Sed vr̃, ꝙ hęc cautio ſit ſuper-
flua, quia ex quolibet de cauſa poteſt pronuntiari nõ ob-
ſtante abſentia dñi, iuxta l. properandum. §. ſin autem. C.
de iudi. Sed ad hoc pôt reſponderi, ꝙ nihilominus non

eſt ſuperflua,imo eſt utilis.Primò,quia utilius eſt, ꝙ ipſe
ſit præſens,quaſi eo abſente ꝓferretur,quia illo caſu poſ-
ſet allegare iuſtam abſentiā,uel iuſtum impedimentum,
ex quibus poſſet impugnare ſnīam,quæ omnia ceſſabūt,
quando fertur in eius pręſentia.Item oportebit ſolenni-
tates citationū fieri, quæ fiunt contra abſentes, de quibus
C.quomodo & quādo iudex.l.tres denuntiationes.

Sed quid ſi in procuratorio contineatur, ꝙ poſsit audi
re ſnīam? Nō videtur ſufficere, quia ultra mandatum o-
portet,ꝙ dominus caueat,ꝙ erit pręſens tempore ſētē
tiæ,& videtur requirere perſonam ipſius. contrarium ta-
men ſeruatur de facto,quicquid ſit, cautum eſt, qđ iudex
citet dominum ad audiendum ſententiam,non obſtante,
ꝙ procurator compareat per hunc §.Et not.qđ hæc ſatiſ-
datio eſt præciſa de iudicato ſoluendo,& plenior, quàm
de iudicio ſiſti. Sed quæritur tex.dicit hic, quod fideiuſ-
3 ſor tenetur,niſi fuerit prouocatum, qđ ſi fuerit prouoca-
tum & appellans ſuccubuit? † Dic non teneri a cōtrario
ſenſu,ut patet.ff.iudi.ſol.l.cū apud.& l.iii.in prin.ſed ſm
hoc uidetur,qđ hæc cautio ſit inutilis, quia ſemper fide-
iuſſor appellabit,quod pōt ff.de appel.l.a ſnīa.§.j. & ſic
nullo tempore tenebitur,quia ſi obtineat, liberatus erit,
ſi ſuccumbat eodem modo: ad hoc non vř facilis reſpō-
ſio,niſi exponas fuerit prouocatum per principale,ſecus
ſi per fideiuſſorem,quia tunc ipſe videtur prorogare ſuā
obligationem ad ſententiam iudicis appellationis,quem
ibi elegit,& ita forte eſt ſubaudienda l.cū apud. & iō ui-
detur dominus teneri ex ſua ſtipulatione in caſu pręcedē
tis § licet appellauerit.& forte per alium procuratorem
cauſam appellationis duxerit,alias prouiſio dicti §. eſſet
modici effectus.Credo firmiter,quod ſi iſte textus nō fuiſ
ſet,gl.non tranſiuiſſet ſine reprehenſione. Item quærit.
4 hic dicitur,ꝙ dominus dēt præſtare† fideiuſſorem &c.q̄-
ro,qui præſtabit.& ſi non præſtet,an procurator, qui fue-
rit releuatus,ſicut ſupra proxi.debeat repelli. Et videtur
ex continuatione literæ, quòd debeat præſtari parti, uel
notario,& ꝙ alias procurator non admittatur, ut ſupra
proxi.§.cum quo iſte verſi.uel §. continuatur iſta tamen
non ſunt in vſu.

1 *§.Si vero.explicari 4.*
2 *Cautionis iudi.ſol.effectus.*
3 *Conſuetudo, an lege prævaleat.*
5 *Potentiorem repelli.*
6 *Clericus,an laici procurator & 7.*
8 *Defenſor quando non admittendus.*
9 *Defenſore damnato in quem exequendum.10.*

1 Si verò reus pręſtò.† In tex.facit pro opi.Iac. & gloſſ.
quam notaui ſupra §.ſinautem.in fi. videlicet, ꝙ non in-
teruenIat defenſor pro pręſente,a cōtrario ſenſu, nā ſup-
ponit ex ordine literę,qđ ſi dominus pręſens fuerit, dēt
dare procuratorem.& ipſum releuare, ut ſupra §. proxi.
In gl.no.ꝙ ſitue.in fi.mirabile vē de hac glo. quia ex nul-
la parte tex.pōt elici,ꝙ hic loquatur poſt li.conteſta. Su-
per tex.ibi,nulla differentia.quæritur an in cauſa legiti-
mitatis admittatur defenſor.Inn.tenet,ꝙ ſic, ſicut in cau
ſa ſtatus.ff.rem ratam habe.l.procurator.§.ſi quis a ꝓcura
tore.de procu.l.non ſolū.§.ſi ſtatus.Item quęritur, an in
cauſa matrimoniali. Dicit,ꝙ ſic,quādo pōt procedi con
tra abſentē, alias non.Itē in cauſa inquiſitionis,ut no.ex
tra qui filii ſint legitimi.c.cauſam quę. & illud idē ſequū
tur omnes Doct.iuris canonic.& Spec.in tit. de defenſo-
re.verſi.quid de cauſa.An aūt in his cauſis cauebit iudica
bit iudicatū ſolui?vř, ꝙ non per ea, quæ dixi ſupra §.ſi
2 vero.Gl.tamē videtur † ſentire, ꝙ imo,ut d.§. qui ſtatus,
quamuis.n.cautio iudica.ſol.non operetur in eo, qđ ver
bum ſonat,operatur tn̄, quo ad alias duas clauſulas, &
quomodo feratur ſententia,an in dominum,uel defenſo
rē no.in d.c.cauſam quæ.Ex quo Doct.tantæ authoritatis
cōcordāt,nō audeo mutare,nec ab eis diſcedere.ſcio ta-
men,qđ de bono uelle meo nunquam admitteretur de-
fenſor in talibus,quæ ęſtimationē pecuniariam non reci
piunt,niſi in caſibus in quibus pōt procedi contra abſen-
tem,de quibus uide extra ut lite non conte.c.quoniam.&
per totum.Super tex.ibi litis ęſtimatione.expreſſe deter-
minat,ꝙ non eſt legitimus defenſor, niſi defendat totam
cauſam:unde ſi uelit defendere ꝓ una die, ꝓ alia cauere
nō ſufficit.de quo no.in Spe.de defen.ver.qđ ſi defenſor.
3 & in ſecus in ꝓcuratore.ff.de procur.l.3.† In gl. imo nō
uidetur.circa fin.dic melius, ꝙ ubi lex iubet ſequendum
eſt.& maxime ubi tollit conſuetudinem expreſſe. ſi uero
ſimpliciter iubet,& non tollit expreſſe conſuetudinē,tūc
non ſequitur iuſſum,ſed conſuetudinem particularē, ubi
nil iubet,uide plene ſupra de iure naturali.§. ex non ſcri-
pto.in fine materię.in Decret.de cōſecra.diſt.iii.c. noſſe.
4 † Redeamus adhuc ad materiam huius §.Hic dicit, quòd
defenſor admittit in omni actione perſonali,& reali.hoc
uerum in ciuili,qđ in criminali?Dic,ut ff.de procur.l. ſer
uum.§.publicè.& non,niſi procederetur ꝑ uiam inquiſi-
tionis,nam tūc admittit procurator,& defenſor in crimi
nalibus,ut ſupra dixi poſt Inno.quod uerum eſt,niſi in ca
ſu,quo ſequeretur eadem pœna, quo ad uiam accuſatio-
nis,ut notat Hoſtienſis de accuſationibus.c. inquiſitionis.
& ideo cū Iudices hodie imponant tantas pœnas, in uia
inquiſitionis,ſicut per accuſationē,non uidetur, quòd de
beat admitti defenſor,nec ꝓcurator i inquiſitione, ſicut
5 in accuſationi,cū ſit eadem ratio.† Sed pone,agebā con-
tra Titium ſatis mihi æqualem,aliquis potens uult ipſum
defendere,nunquid admitteretur?Videtur,quod ſic,ex ge
neralitate iſtius literę.Ego credo contra, quia ſi non poſ-
ſit in potētiorē expreſſe in hoc ſubſtituere rem,uel actio-
nem in eum transferendo,quomodo talis admittetur ſine
mandato?Non uidetur per rationem in qua fundatur in
tota illa materia, de alie.iud.mutan.cau.fact.C.& ff.C.ne
lic.po.per totum.non ego crederem admitti hominē,qui
uexare uel grauare poſſet actorem. ff.de alie.iud. mutan.
cau.fact.l.1.§.fin.cum l.ſequen.Quid ſi nō ſit talis,ſed eſt
quidam litigioſus de iſtis procuratoribus dilaniatoribus
pauperum,qui ſtant in curiis eccleſiaſticis, qui tota die ſe
ingerunt in cauſis,nunquid illi admitterentur? Credo, ꝙ
non. Nam non debet fieri conditio deterior actoris per in
teruentum defenſoris ff.de procuratorib.l.nō tamen.nec
certū eſt,quod fieret deterior,quia forte pro fideli compa
rebis baratator, vnde non crederem admittendum: & hoc
no.glo.ff.ex quibus cau.in poſſ.ea.l.2. in glo. ergo debet
6 per l.ſi actor.ff.de procu.C.de procur.l.fi.† Quid ſi cleri-
cus ſe offerat defenſioni laicali,nunquid debet admitti in
foro ſeculari?Videtur,quod ſic,quia non propter hoc de-
clinabit forum laicale ff.de iudi.l.uenditor. Contrariū ui
detur uerius,quia defenſor obligatur,& eſt certum,ꝙ cle
ricus non pōt renunciare priuilegio clericali,nec ſe obli
gare,uel ſubmittere foro ſeculari, ut extra de iudi.c. at ſi
clerici.& hoc tenet Specula.titu.de primo decre.§.reſtat.
uerſicu.quid ſi dominus.Quid ſi clericus dat fideiuſſorem
laicum?Idem crederem,quia ex quo principalis nō obli-
gatur.nec fideiuſſor ff.de fideiuſ.l.ubicunque.& l.fideiuſ
7 ſor.§.fideiuſſor. de reg.iur.l.cum principalis.† Quid in fo
ro eccleſiaſtico? Adhuc non admitterem ipſum, niſi pro
eccleſia,uel miſerabilibus,uel cōiunctis perſonis ī Auth.
de ſanctiſſ.epiſco.§.alium.extra de poſtu.c.i.& hoc nō in
telligo.de cleri. coniug. quia de illis iudicandū eſt, ſicut
de laicis in cauſis pecuniariis.Dic,ut extra de cleri.cōiug.
c.i.lib.vi.Hēc pmiſſa intelligo in defenſore uolūtario,qui
ſe gratis offert: Quid in neceſſario, uel cauſatiuo? Verbi
gratia,clericus uendidit rē, & de euictione tenet,reſpe-
ctu ab emptore,clericus uult defenſionē ſuſcipere, forte,
denūtiatus, uel laudatus,actor ſe offert emptore abſente
nunquid admittetur?Videtur ꝙ ſic,per l.uenditor.ff.de iu
di.Spe.tenet contra in d.§.reſtat.uerſi.quid ſi dominus.ſu
pra alleg.ubi loquitur in his terminis, quamuis ſupra ad
duxerim ad quęſtionē de defenſore,caſus nō intereſt,qđ
uidetur ſatis uerum in perſonalibus. Quid in realibus?
Speculator etiam loquitur in illis, quia loquitur, quan-
do clericus uult accipere defenſionem uaſalli, uel em-
phyt.

phy. ſm. Solutio huius quæſtionis dependet ex ſolutione illius, an clericus teneatur reſpõdere in actione reali, coram iudice ſeculari in qua fuerunt diuerſæ opiniones, ut notantur plene per Archid. extra de cler. coniu. c. i. & ſcripſi C. de epiſc. & cleri. auth. ſtatuimus. quicquid ſit de iure ſcio, ꝙ cardinales, & epiſcopi rñdent in regno Franciæ in foro ſeculari, in realibus, & in talibus caſibus defenſiones recipiunt, quare cũ ego ſim de regno, leges re-
8 gni non impugno. † Quid ſi ſit alienigena, qui non eſt de foro iudicis, nec actoris, uult ſuſcipere defenſionem alicuius, vel forte indigena vult dare fideiuſſorem extraneũ nunquid debet admitti? Credo, ꝙ in oibus caſibus, quos excogitare poſſes, per quos poſſet fieri deterior conditio actoris, ex perſona defenſoris vel ex facilitate conueniẽdi, uel aliàs, ꝙ non admittatur defenſor ipſo actore inuito. ff. iudicatum ſolui. l. iam tamen. §. ſi tamen. de in ius vocan. l. i. qui ſatiſdare cogan. l. ii. Sed nonquid defenſor laudatus, ad quem res pertinet, tenetur ſatiſdare? Non uideť, quia cauſam propriam defendit. Videtur contra per illa, quæ dixi ſupra §. ſin verò. ver. quid ſi conuentus. quia verum eſt, cum alieno nomine eſſet in iudicio, quamuis rẽ ſuam agat. & facit bene ff. quando appellandum ſit. l. ii. §. in propria. verſi. defenſori. Super hoc videtur dicẽdum, ꝙ ſi conuentus ipſum ſubſtituat, defenſor debeat cauere pro eo, ut dixi ſupra §. ſin vero. Si vero ipſo abſente, talis defenſionem ſuſcipiat, ipſe caueat, per dictum verſi. defenſori. iũcta generalitate regulæ, quæ hic traditur nemo enim. &c. de hoc dixi ſupra verſi. ſin vero aliquis.

9 † Sed quæritur contra quem fiet executio, hoc caſu, ꝙ ſi laudatus garitor, ſeu nominatus actor, ſuccũbit? vř expreſſum, ꝙ contra hunc nominatum, quia is eſt procurator in rem ſuam, cum ad ipſum pertineat periculum, & ita in ipſum fiet executio. ff. de procura. l. Plautius. eo. titu. l. ſi procurator meus. de re iudica. l. ſi ſe non obtulit. circa prin. & ita vř gl. ibi ſentire. Sed contrarium videtur ſentire ff. de iudi. l. venditor. pro qua uidetur expreſſum. ff. de dot. prælega. l. pater. Poteſt dici, ꝙ debeat fieri executio in actore, qui defenſionẽ ſuſcepit. Sed ipſo exiſtente non ſoluendo in ipſum principalem reum, ut d. l. pater. Vel poteſt dici, ꝙ ſit in electione actoris, nam certum eſt, ꝙ ipſe actor eſt procurator in rẽ ſuam, & habet mandatũ, ex quo reus principalis loco ſui ipſũ ſubſtituit. & ita quaſi mandare videtur. ff. iudicatum ſolui. l. iam tamen. §. in hac. & ideo ſit executio in eum, iuxta leges ſupra allegatas. Item poteſt fieri in ipſum defenſorem, qui factus fuit in rem ſuam, & quaſi talis recepit defenſionem, p dictas leges. Item videretur æquum, quòd ſi ageretur reali, ꝙ fieret executio in ipſa re, & ita contra reum principalẽ, qui tenet rem, iuxta l. qui reſtituere. nam iniquũ eſſet, ſi actor compelleretur rem ſuam vendere. ff. rerum amotarum. l. non enim. & ſcripſi ſupra de actio. § omnium. & niſi ita dicas, ſequerentur multæ fraudes, nã multi laudarent inopes & illi, qui occupaſſent res alienas, laudarent alios, ad finem, ꝙ rem poſſent habere pro pecunia, quod eſſet iniquiſsimum. ubi uero eſt ſimplex defenſor ſine mandato, nec laudator garitor, conſtat, ꝙ ſit executio in eum, ut dictis legibus. Sed videtur ꝙ tunc occurrat prædicta iniquitas in actione reali, quia ſic compelleretur uendere.

Sed ad hoc poteſt dici, ꝙ æſtimatio præſtita per talem defenſorem, non liberat poſſeſſorẽ. ff. de tabul. exib. l. locum. §. condemnatio. vide ff. de petitio. hæred. l. nec ullã.
10 §. ſi. de ſolutio. l. Stichum. §. dolo. † Item quæritur nunqd condemnato defenſore poſſet fieri executio contra fideiuſſorem, qui promiſit iudicatum ſolui, vel an oportet venire contra eum per viam actionis. Super hoc Doctores tenent, ꝙ imo per uiam executionis poteſt contra ipſum procedi, ut conſuenit notari. C. de vſu rei iudi. l. fin.

Sed contra fideiuſſorem, qui tenetur ex contractu per uiam actionis. de hoc no. Dy. ff. de fideiuſſo. l. ſi teſtamento. vide in Spec. de ſent. execom. § ſequitur. verſi. quid ſi ſẽtentia. & ideo non uidetur talibus fideiuſſ. competere exceptio auth. præſente. cum ſit dilatoria, & contra iſtos p-
ceditur per uiam executionis, ut ibi ſcripſi, iunge infra de repli. §. ſi. Quia hæc materia eſt quotidiana, & parũ gloſſata, ideo diutius morari placuit.

De perpetuis, et temporibus actionib. *Rubrica.*

Gl. bene continuat hanc rubricam, quæ nõ malè ſediſſet poſt titulũ de actionib. ĩmediatè.

1 *Actionum vita.*
2 *Actio furti an perpetua.*
3 *Tempus non extendi ultra naturam actus.*
4 *Prætoriarum quæ perpetuæ. 6.*
5 *Vtilis rei uendi. perpetua.*
7 *Actio ſubrogata qualis.*

a HOc loco. a In glo. ut cõdictio ex lege ibi, cum alleg. ſ. ad l. Aquil. §. cæterũ. imo eſt in §. ex hoc tñ. In ea glo. ibi cũ dicit, ꝙ in perſonalibus. Iaco. dicit, ꝙ vita † omniũ actionũ eſt ho-
1 die xxx. ann. ſicut hoĩs cẽtũ, ſed quãq; eſt breuior, & hoc p accidens, & pp hoc nõ vitiatur terminus naturalis, quo aũt iure erat hæc antiquitas, hoc vř ſ. de uſuca. in prin. vbi ſcripſi. & facit ff de fur. l. ſi quis in hoſtium. §. quandiu. In ea. gl. ibi cum allegat l. ſi non conuitii. Opi. Mar. fuit contraria, quã gl. q̃nq; ſequitur, ut ff. quod met. cau. l. ſi cũ exceptione. §. . de iniur. l. lex Cor. & approbať cõiter p Docto. vide ſ. de iniur. §. ſed & lex. In ea. gl. in ſi. dicit. Iac. ꝙ hoc nõ facit, quo ad actionẽ criminalẽ, q a de illa nulla ſit mentio, ſed quo ad actionẽ ciuilem, eſt bene fallentia in gl. hoc dicit
b ibi, cũ alle. l. in honorariis. b vide ſ. de act. §. rurſus. In
c ea. gl. ibi de eo p quẽ factũ eſt. l. i. §. pe. c illa eſt pœnalis ab una parte, & iõ non vř bene excipi. vide melius ſupra de actio. §. itẽ aduerſus. In gl. vnlẽ. ibi cũ alleg. l. ſciẽdũ. §. pe. & ad modũ loquẽdi nos debemus referre ff. de lega. i. l. ſi ſeruus plurium §. ſi. & facit pro opin. illorũ, qui dñt, ꝙ actio iniuriarũ durat anno utili. de qua not. in l. ſi
2 nõ conuitij, ſm Iac. uide in d. §. ſed lex. † In gl. l. ꝑtor. in ſi. vel ibi loquiť de actione in factũ, ut C. de dolo. l. ſi. cũ ibi not. Et põt eſſe rõ, quare actio furti manifeſti eſt ꝑpetua pp frequentiã delicti. Vix. n. reperitur quiſquam, quin aliquando furtũ fecerit, ſm Iac. ff. de pe. l. aut facta. §. fin. idẽ dicit gl. ff. de act. & obl. l. in honorarijs. Sed certe dolus frequentius cõmittitur. uide ſ. de rei. diui. §. gallinarũ. & ſolue p illa, q̃ ibi ſcripſi. Idẽ Iac. inducit hunc §. in verſi.
3 nã & ipſius, ꝙ ſtatuta legati † non extendanť vltra tẽpus legationis ſuæ, ſeu indulgentiæ p legatũ conceſſæ. ff. de iuriſ. om. iu. l. cũ qui. Item ꝙ arbiter non poſsit diẽ ſtatuere ad ſoluendũ ultra tp̃s arbitrii ſui. ff. de arb. l. ſi cũ dies. § ſi intra. hoc vř expreſſum eo. ti. l. quid tñ. §. ſolutioni. Itẽ ipſe diſtinguit, an iudex, vel ſuperior facit cũ cauſæ cognitione, & tũc durat perpetuo. An ſine cognitione, & tunc non. ff. de poe. l. ſi. C. de poſtulan. l. i. & eſt expreſſum de ſtatutis legati. extra de offi. le. c ſi. uide ibi. Redea-
4 mus aliquantulum ad intellectũ huius tex. † p quẽ cõcludiť, ꝙ ꝑtoriæ durãť anno utili, quod eſt uerũ de pœnalibus, ſed rei perſecutoriæ ſunt perpetuæ. Item & pœnales ſunt perpetuæ, de eo quod peruenit ſm gl. quæ ſunt hic, quæ hoc dicunt in effectu. obtinet ergo ſolũ iſte tex. in pœnalibus ꝑtoriis, ſed vř, ꝙ obtineat ẽt in pſecutoriis p infinitas leges, q̃ allegaň p fallentius in l. in honorariis. hic alle. vbi plenior gl. q̃ hic. vbi vř gl. cõcludere, ꝙ regula, q̃ hic in tex. tradiť, obtineat in ꝑtoriis rei pſecutoriis, in qb. verſať delictũ. & ita eſt in duabus, videlicet in pœnali
5 bus, & in rei pſecutoriis, in qb. vertitur delictũ. † Occaſione huius q̃rit hic Iac. q̃d de utili rei uend. q̃ dať ꝯ illum, qui dolo deſiit poſsidere. Et vř, ꝙ ſit annalis: quia eſt prætoria. ff. de noxa. l. electio. §. ſi is, quem. & in dolo concipitur, & ita ex delicto. & ſic vř annalis, per hanc doctrinam ff. quod cum falſ. tuto. l. huius. §. has actiones. Ipſe dicit contra, & ponit regulam, quòd ubi prætor titulum

extendit,eſt perpetua,quamuis in dolũ concipiat̃. V.g.pe
titio hære.eſt ciuilis,p̃tor eã extendit, vt cõpetat bo. poſ.
& fideicom.q̃bus non competebat directa de iure ciuili.
hæ p̃toriæ extenſæ,ſunt ꝑpetuę,ut hic no.idẽ in rei vend.
q̃ eſt ciuilis,& directò competit cõtra rei poſſeſſorẽ,prę-
tor extendit eã,ut cõpetat cõtra illũ,qui dolo deſiit poſ-
ſidere. Hęc ciuilis extẽſa eſt ꝑpetua, ſm̃ eum. & ſic regu
la,quã gl.tradit nõ ꝓcedit in talibus. Pro hoc facit, q̃a no
xales actiones ciuiles,p̃tor extendit cõtra illũ. q̃ dolo de
ſijt poſsidere,ſic ꝙ dẽt obſequi iuris ciuilis actionẽ. ff. de
nox.l.ſi pluriũ.in tm̃,ꝙ ſunt ꝑpetuæ eo.tit. l. ſi ad liberta
tẽ.§.fi.& facit,q̃a actiones,q̃ loco alterius dant̃, aſſumũt
idẽ ipſ ff.ad Velle.l.hæ actiones.de cap.di.l.i.in fi. Iſta ſẽ
tẽtia vr̃ neceſſaria in oĩbus actionibus,q̃ dant̃ ꝯ illũ, q̃ do
lo deſiit poſsidere. Nã oẽs actiones ſunt ꝑpetuæ in eo,qđ
peruenit,ut hic no.ubi quis dolo deſiit poſsidere,cõſtat,
ꝙ vr̃ ꝑueniſſe,q̃uis nũc nihil ſibi adeſt. ff.qđ met. cauſ.l.
videamus.de reg.iur.l.cũ p̃tor.& ſic ꝑpetuæ. & hoc be-
ne ꝓbat̃ ff.ſi ven.no.mulier.l.i.§.ſi nã ibi mulier dolo de
ſierat tenere,& tenet̃ ꝑpetuo,ut ibi patet.& in tit. ſeq.l.i.
§.in parentẽ.eſt annalis,q̃a illa dat̃ ,q̃uis nihil peruene-
rit,& vltra quam ꝑuenerit,ut ea.l.§.ſub p̃textu.& hęc vr̃
vera ſolutio dictarũ legũ. & de hoc dixi ſ̃.de ac.§.ſequẽs
6 diuiſio. † Itẽ caue,quia p̃toriæ,quę concipiunt̃ in dolũ;
& in q̃bus verſatur dolus,q̃ vr̃ delictũ,non ſunt annales,
vbi proficiſcuntur ex ꝯtractu, q̃uis non competant ſine
dolo,imo ſunt perpetuæ.& hoc patet. ff.de tribu.l. illud.
§.fi.cũ l.ſeq.nam tales actiones ſunt trãſitorię ꝯ hr̃des. ff.
de act.& obli.l.ea contractibus.& ſic non ſunt annales.
hę.n.duæ regulæ ſe conſormant,ut no.in d.l.honorariis.
Potes ergo recolligere, q̃ p̃toriæ pœnales, itẽ & rei perſe
cutoriæ,q̃ deſcẽdũt ea delicto,ſunt annales. rei vero per-
ſecutorię,q̃ ẽt concipiuntur in dolũ, q̃ proficiſcuntur ex
contractu. Itẽ & omnes ciuiles extenſę, ſi non proficiſcã
tur ex delicto [alias ex contractu] & maxime illæ , q̃ cõ-
petunt cõtra illũ,qui dolo deſiit poſsidere. Itẽ & omnes,
quæ proueniunt de eo,qđ peruenit,ſunt perpetuę. hęc au
tẽ regula de rei ꝑſecutoriis fallit in actionibus, quæ com
petunt ad reſcindendũ,qđ de iure cõi tenet. Itẽ & pœnã
in actione furti. & ſic potes intelligere,quod no.in d.l.in
honorariis. Itẽ dic, ꝙ cauſaliter ꝑpetuę efficiuntur anna
les. ff.de pecul.quęſitum. ff.q̃n actio de pecu. eſt anna.l.i.
7 Itẽ dic,ꝙ extenſę,vel quę † in locũ alterius ſuccedũt,ſũt
perpetuæ,tali perpetuitate,quales erant principales. ff.de
eaer.l.ſi tamen.§.fi.& ibi not.de inſtito.l. nouiſsime.

a *Adnot.* Hoc loco. Diuide ſecũdũ Aret.& ſumma ſic. Actio
nes ciuiles tam reales,quã ꝑſonales ſunt ꝑpetuæ. prætoriæ
vero pœnales regulariter durãt anno,ꝙ fallit in actione fur
ti manifeſti,quæ perpetua eſt. prætoriæ uerò,rei perſecuto-
rię, perpetuæ ſunt.

b In hooorariis. Quod eſt uerũ,ſi læſio durat tãto tp̃e , a-
lias ſi quadriennio,illa durabit tanto tp̃e,ut not. Bar. in l.ſi
ab hoſtibus.§.ſed ꝙ ſimpliciter. ff. ex quib. cau. ma.

c §.pen. Tamen ſecũdũ An. illa eſt pęnalis ex una ꝑte tm̃,
& iõ non vr̃ bene excipi ſecundũ Bar. in d.l. in honorariis.
cõcludit,ꝙ actiones oẽs ꝑſecutoriæ ex vtraq; ꝑte ſunt per
petuæ,ut hic,& in tex.d.l.in honorariis. ex ꝑte aũt actoris
perſecutoriæ,& ex parte pœnales finiuntur anno.

1 *Delicta traſmiſsibilia , & quando,an non. 3.*
2 *Confiſcatio quando tranſmiſsibilis.*
4 *Publica iudicia uariè perſequi.*
5 *Pœnam pecu quando an non morte extincta.*
6 *Dolus, quando an non tranſmiſsibilis.*

a Non autẽ a omnes. In gl.hic ponit.in fi.hę ſunt de di
uiſionib.,quæ ponũtur in arbore,ut vidiſti ſ̃.in fi. ti.actio
nũ. In gl.ſ.priuatis.ibi,cũ alle.ſ̃.de obl. quæ ex quaſi deli.
§.fi. Sed contra hoc vr̃. ff.de dam.infe.l.ii.§.fi.vbi gl.fi.ſu-
per ver.dabitur.opponit de hoc §.ſed non ſoluit. Quidã
ibi dicunt,& attribuitur Iac.de Ra.ꝙ eſt ſpeciale in actio
ne quæ datur contra officiales, & magiſtratus , ut trãſeat
contra hęredes. Sed hoc non vr̃ verũ per l.Iulianus. la 1.
ff.de iud. Alii dicũt,ꝙ vbi eſt quaſi delictũ in cõmittẽdo,
obtinet hęc l.ubi in omittẽdo illa.& hanc innuit ibi Dy.
Pro quo facit ff.de mag.conuen. l. non ſimiliter. & l. qđ
ad magiſtratus,quę ſimiliter obſtant huic glo. Sed quærit̃
de ratione diuerſitatis. Et põt dici,ꝙ illud qđ cõmittitur,
eſt peius,& plus cauſat delictũ,quã illud,qđ omittitur. ff.
de act.emp.l.ſi ſterilis.§.cũ ꝑ venditorẽ.& ibi no. ff.depo
1 ſi.l.ſi apud.in prin. Nunc conſtat, † ꝙ illa, quæ plus cõcer
nunt delictũ defuncti,minus ſunt tranſmiſsibilia ꝯ hęre-
dem,quã alia,ut patet per hanc materiam. & idcirco nõ 3
mirũ,ſi quaſi maleficia in committendo non tranſeũt in
hæredem,q̃a plus ſonant ad delictum, quam quaſi male-
ficia,quę in omittendo fiunt. Sed hęc ratio vr̃ irrationabi
lis,& ẽt tota hęc materia vr̃ irrationabilis, quia de rõne
quãto delicta ſunt grauiora,tantò grauius debent puniri
ff.de pœn.l.reſpiciendũ. Conſtat aũt ꝙ eſt pœna,ꝙ bona
2 auferantur hęredibus.& iõ in crimine maieſtatis † pœna
confiſcationis tranſit ꝯ hęredes,& in crimine hæreſis, &
plurib' aliis de q̃bus hic ſubiicitur, & ꝑꝑ humanitatem ,
& deteſtationem eorũ, & ſic ſequitur , ꝙ q̃n magis ſonat
ad delictũ,magis debet tranſire ꝯ hęredes,ut maior ſit pę
na,cuius contrarium cõcludit hęc materia , & ſolutio,
quã ſ̃.poſui. Et hoc vr̃ ẽt probari,quia hęredes magiſtra-
tus tenentur ea quaſi maleficio magiſtratus,dolo, vel la-
ta culpa,cõmiſſo,& tñ non ex cõmiſſo leui , quia minus
delictũ,ut dictis legibus, non ſimiliter. & l. qđ ad magi-
ſtratus.igitur ꝙ plus trahat̃ ad delictũ , magis vr̃ trãſmiſ-
ſibile. Ad hoc põt reſponderi, quod iura in delictis ſem
per tendunt ad punitionẽ perſonę delinquentis principa
liter. Et ideo,quia ſi tales actiones tranſirent contra hære
dem,ipſe delinquens nõ puniretur ex hoc, ſed hęres, uel
res,quę non deliquerunt,fuit ſtatutũ,ꝙ tales actiones nõ
tranſirent,in Auth.de mã.prin.§.oportet aũt. Verũ eſt ta
men,qđ ea quodã odio ſpeciali fuit ſtatutũ in caſibus hic
ſequentibus,nõ attenta hac rõne,de quibus nõ eſt arguẽ-
dum,contra rõnem cõem,cũ ſint ſpeciales caſus , & non
3 vitiant ff.de reg.iur.l.i.& ideo † quanto magis trahit ad
delictum,minus eſt tranſmiſsibile,quia magis concernit
punitionẽ perſonæ,ſed vbi quaſi delinquitur in omitten-
do,tunc eſt modicũ delictũ,& vr̃ potius accedere ad cõ-
tractum,quã ad delictum,& iõ tranſit, ſicut quãdo deſcẽ
dit ex cõtractu. Et facit quia in tali caſu vr̃ agi de peculio.
ff.de ma.conue.l.i.§.ſi.nau.cau.l.idẽ ait.[alias incipit, &
ita.]§.ſi filius. Item vr̃ obſtare huic gl.eadẽ l.§.hęc actio.
Sed ibi in actione,quæ competit ea recepto,ut ibi notat̃,
& in l.fi.§.pen.& fi.eo.tit. In ea.gl.in fi.vide plures caſus
in l.ex iudiciorum. ff.de accuſ. In gl.hoc in duobus caſib.
4 Et ut bene hanc gl.videas,debes ſcire, ꝙ in publicis † iu-
dicijs,interdũ agitur criminaliter ad pœnam corporalẽ,
interdum ad pœnam pecuniariam , ubi agitur criminali
ter,certum eſt,quod crimen extinguitur,ſi reus moriatur
ante ſniam,ẽt ante lit. conteſt. & hoc caſu indubitanter
verũ eſt,quod gl.hic no. Sed ubi agitur pecuniariter ſunt
opi. Hug.dicit, ꝙ poſt litem conte. tranſit cauſa contra
hęredes, ad inſtar priuatorum . Cynus dicit contra , ut
hic legitur,& notatur. ff.de pub.iud.l. defuncto. Si intelli
gas hanc gl.loqui quando agitur ad pecuniam , & videt̃
adhęrere opin. Hugo. & hanc ſequuntur cõmuniter Do
ctores. Pro opinione tamen Cyn. videtur l. ex iudiciorũ
ſupra alleg.quę videtur loqui,quãdo agitur de pecunia ,
& facit differentiam inter publica,& priuata crimina. Si
opinio Hugo. eſſet uera,nulla uideretur differentia. Item
facit,quia ubi non ſunt expreſſe adempta bona in publi-
cis criminibus,extinguitur cauſa,ẽt quo ad bona , & ſic
vr̃ pro opin. Cy.& tamen Hug.inducit pro ſe. Super hoc
eſt aduertendum, ꝙ interdum agitur de ademptione,ſeu
confiſcatione bonorum,interdum nõ agitur de hoc, ſed
pars agit pro intereſſe ſuo,ut in l.Corn.de fal.& in l. Iul.
de vi.pub.vel priua.iuxta illa, quæ leguntur, & notantur
in l.i.C.q̃n ci.ac.crimin.præiudic.hi caſus ſunt valde di-
uerſi. Videamus ergo de quolibet per quæſtiones. Pone ,
ꝙ accuſabam Titium criminaliter l. Iul. de vi publi. uel
Corne.de fal.vel leg.Iul.repetundarũ , quarũ pęnæ ſunt
partim

partim in perſona,partim in pecunia.accuſatus moritur,
5 lite † conteſtata: b quęritur nunqd accuſatio extingua-
b tur ꝑ mortẽ,quo ad pœnã pecuniariã?Et non uĩ per l.de-
functo.ff.de pub.iudic.Ego credo contra hoc caſu in pub.
iudic.& is eſt caſus l.ex iudiciórum in princi.& probatur.
ff.de iur.fiſ.l.Lucius.ibi enim fuerat appellatum,& ita eſt
perinde,ac ſi non fuiſſet pronunciatũ ff.de Turpil.l.i.in fi.
& fuit extincta accuſatio per mortem, ẽt quo ad bona.Ve
rũ eſt tñ ꝙ ſi bona fuerunt ſcelere qſita,auferunt,ſed non
ui accuſationis.ſed quia turpia lucra,&c.ff.ad leg.Cor.
de fal.l.cum fal.& dicta l.Lucius.& hoc caſu eſt uera opi-
nio Cyn.hoc eſt uerũ in public.crimin.Quid in priuatis?
ſicut ſcis,ex delicto,põt agi criminaliter,& ciuiliter,ut pa
tet ff.de priua.delic.l.fi.Pone,ꝙ accuſabã te criminaliter
de furto,nulla facta concluſione ad pœnam ciuilem,lit.
conteſt.morieris,nunquid poſſum agere ciuiliter contra
hęredem tuum?Credo,quod ſic,q̃uis nõ fuerit lis cõteſt.
in ciuili,nec ad hoc actũ eſſet.Et ſic intelligo d.l.ex iudi-
ciorum.ſ.ex cęteris.ꝙ hæc eſt differentia inter publica iu
dicia,& priuata.Et põt eſſe ratio,quia publica plus ſapiunt
ſubſtantiam delicti,ut ſupra dixi.Sed quid agebam forte l.
Iul.de ui,actione in factum ex leg.Cor.de fal ad pecu-
niã,nil concludẽdo ad punitionẽ corporis,ſed ꝑ intereſ
ſe,nunqd hæc actio trãſit ꝯ hęredes?Credo,ꝙ ſic,ſiue pu
blicũ eſſet delictũ,ſiue priuatũ,& hoc caſu intelligo C.
ſi ex delic.defun.l.1.q̃ hoc caſu ꝑpriæ loquit,& loquitur
ẽt in publicis.& in hoc caſu dẽt intelligi d.l.defuncto.in
ſcd̃o dicto.& innge j.ſ.proxi.Item dic,ꝙ de crimine po-
teſt excipi ꝯ hęredes,ẽt lite non conteſt.ut de C.de adul.
l.fi.In glo.niſi lis.in fi.& eſt ið in primo caſu,q̃ ibi reddit.
qa ꝑtor,ita moderatus fuit auxiliũ ſuũ,ut s̃.dixi de actio
ſ.rurſus.Ad fin põt dici,ꝙ nihil ſit ſpeciale,& ꝙ actio in
factum.& interdictum ſumant ꝑ eodẽ,ut uidebit j.de in
terdic.ſ.fi.In gl.nã hæc.in fi.Itẽ põt poni exẽplum l.fi.ſ.
fi.C.de reuo.do.Aliqñ tñ ſit per tex.ex ꝑmiſſis datur intel
ligi,ꝙ actiones ꝯctu tranſeunt,ex quo aliud dictum eſt in
maleficiis,aliqñ tñ,&c. vnde excipit a regula ſubaudita.
In gl.ſ.de dolo.Iſta gl.nõ ꝑcedit ſm opi.Doc.de qua ſcri
pſi s̃.de act.ſ.actionũ.In fi.eiuſdẽ gl. vnde dic,ꝙ ubi do-
6 lus cõmittitur extra † ꝯctum,non agitur ꝯ hęredem,niſi
inquantũ ꝑuenit.& not.in d.l.in hæredem.ff.de dolo.Sed
ubi in ꝯctu agit actione ex ꝯctu,& datur in hęredẽ,etiam
ſi nihil peruenit regulariter.& de hoc uide plenius ff.de-
poſiti.l.ſi apud.ff.de reg.iu.l.hoc iure.ſ.fi.eo.ti.l.ad ea.ſ.
fi.Illud autem uĩ ubi actio eſt datiua,vel cõpetit occaſio-
ne contractus,non directe ex contractus,quod non tran-
ſeat ſi concludatur directe ꝑ medium doli,& principali-
ter ad punitionẽ.ff.qđ cũ fal.tu.l.huius.ſ.1.de edẽdo.in
fi.Sed ſi principaliter fuerit actio reperta ꝑ emendatione
dãni,vẽ,ꝙ trãſeat,ar.ff.de bo.aut.iu.poſ.l.ꝑtor.ſ.hę.actio
nes.ff.de do.l.Sabinus. Et ſic poſſunt intelligi multa de
fallẽtiis,vñ debes hoc exponere,ex ꝯctu actio,id eſt quæ
occaſione ꝯctus dat;& de his uide plenius in d.l.hoc iu-
re.ſ.1.Vbi etiam tangitur de quaſi contractibus.

a *Adnot.* Nõ autem.Pęnales actiones prætoriæ,uel cõtra hę-
redes non dantur,niſi lis contra defunctum fuerit cõte.hæ
redi uero competunt excepta actione iniuriarũ,ex contra-
ctu uero cõpetũt cõtra heredes,ꝑter actionẽ de dolo,niſi ali
quid ad eos ꝑuenerit h.d.ſm Ang.uſque ad ſ.ſupereſt.

b Accuſatus moritur,lite conteſta.Adde de hac q.per Bal.
in ſua iudiciali practica nouiter ſepulta,quam addidi ad
Lanfran.de Oria in cl.ſæpe.in 3.par.i ti.quæ crimina mor-
te finiatur,ibi poſui in apoſt.ad ipſum.

1 *Pęnalia citatione perpetuentur.*
2 *L.conſtitutionibus explicari.*
3 *Actiones ciuiles ex maleſic.tranſmitti.*
4 *Pœnalis actio.*
5 *ſ.Pœnales.ſenſus.*
7 *Hæredes uetiti,an ſatisfacere teneantur.8.*
9 *Succeſſor,an præceſſoris delicto coercendus.*

Pœnales.In glo.imo.ut detur.in fi.C.de inoff.teſta.l.
ſancimus.ſ.fin.ibi,licẽt ſe nõ ꝑparauerit.Et caue,quia hęc
glo.uidetur falſum cõcludere,ꝙ actiones fiant tranſito-
riæ ꝑ præparationẽ.vnde in querela eſt ſpeciale,ut ibi pa
1 tet.Sed an fiant tranſitoriæ per ſimplicẽ † citationem?poſ-
ſet magis dubitari.& glo.uidetur quandoq; innuere,qđ
ſic,ut not.in gl.in l.ſi enim.ſ.q iniuriarum.ff.ſi quis cau.
& in multis aliis locis,ut ſcripſi s̃.de act.ſ.item aduerſus.
pro quibus uĩ ff.de actio.& obliga.l.cõſtitutionibus.Sed
gl.uidetur ibi ſentire contra,quę uidetur illis,& iſti con-
traria,unde uidet,quod exigatur litis cõteſtatio,quia tex
tus ſemper faciũt mentionẽ de conteſtatione,ut hic,& C.
ſi ex delict.defunct.l.unica.ff.de actio.& obl.l.ſciendũ.&
l.omnes.de regu.iur.l.pœnalia.nam licet cautũ reperia-
tur,ꝙ citatio ꝑpetuet,quo ad præſcriptionẽ,non tamẽ ꝙ
efficiatur tranſitoria actio ab hærede,qđ aliud eſt,ut ſcri-
pſi in ſ.itẽ aduerſus.& ideo ſimpliciter dicit glo.non eſſe
ueras & minus iſtam.Nec obſtat l.cõſtitutionibus,qa nõ
2 † intẽdit loqui de ſimplici citatione,ex qua nihil aliud ſe
cutum eſt,ſed loquitur quando citatio fuit facta,& reus
cõtumax,& poſitus in defectu,tũc.n.ſatis poteſt fieri tran
ſitoria,quia talis contumacia habetur pro quaſi lite cont.
in Auth.ut omnes obedien.iudic.prouin.ſ.ſi igitur.uerſi,
ſin autẽ ille.Et ideo text.notanter ibi dicit,tãquam firme
agentem eum,qui cõuentus eſt.& intelligo,qñ fuit uerus
contumax,ſi enim cauſam haberet nõ ueniendi,eſſet ſe-
cus,ff.ex quibus,cau.maiores.l.at ꝑtor.ſ.fi.& habet pro
contumace.C.quando lib.princ.dat.l.1.In gl.niſi in duo
bus caſibus.in fi.Hi caſus nil faciunt ad regulam,quæ hic
traditur,quæ loquitur in actionibus pœnalibus,q̃ deſcen
dunt ex maleficio,& patet,ꝙ actiones,q̃ cõpetunt in illis
caſibus,non ſunt hmõi,& ideo fruſtra fuerunt hic fallen-
tiæ poſitę.Redeamus ad materiam huius ſ.quærendo ul-
tra glo.aliqua,quæ faciunt ad intellectum ſ.tex.dicit hic,
pœnales.&c.Quid ſi nõ ſint pœnales,deſcẽdũt tamen ex
maleficio?Videtur ſupponere,quod illę tranſeant a ꝯrio
ſenſu,& pro hoc,qa condictio furtiua deſcendit ex deli-
cto.ff.de compẽ.l.ſi ambo.ſ.quoties quę datur contra hę
redes,quia rei ꝑſecutionẽ continet ff.de condic.furtiua.l.
ſi pro fure.ſ.cõdictio.s̃.de obli.quæ ex delict naſcun.ſ.
fin.& hoc uĩ expreſſum s̃.ad legem Aquiliam.ſ.his uer-
bis.Hoc etiã probatur:quia actio rerũ amotarum deſcen-
dit ex delicto,& tñ quia rei perſecutionem continet,da-
tur in hæredẽ ff.rerum amot.l.contra.ſ.ſi poſt diuortium
uer.itẽ hęres.iuncta l.ſi mulier ſ.hæc actio.eo.ti.pro hoc
facit,quia tex.quaſi ubique,qñ loquuntur de hac materia,
loquũtur de pœnalibus,ſicut hic.& s̃.ſ.nõ autẽ.ff.de act.
& oblig.l.omnes.de reg.iuris.l.pœnalia.ſupponendo,ꝙ
aliud eſſet,ſi nõ eſſent pœnales.In contrariũ facit l.una.
C.ex delicto defuncto.ubi indiſtincte loquit de actioni
bus deſcendẽtibus ex maleficio,nec ſit mentio de pœna.
3 Itẽ quia † actio in factũ,quæ deſcendit ex interdicto un-
de ui,aut clam,eſt rei perſecutoria,& tamen non tranſit
cõtra hęredes,niſi inquantũ ad eos peruenit ff.de ui & ui
arma.l.1.ſ.fi.cum l.ſeq.in princ.& ſ.1.quod ui aut clã.l.
ſemper.ſ.hoc interdictũ.Ad hoc poteſt dici,quod om-
4 nis actio deſcendens † ex maleficio,dicit pœnalis largo
ſumpto uocabulo:& hoc apparet,quia actio rerũ amota
rũ,dr̃ perſecutoria,ut d.l.ſi mulier.ſ.hęc actio.& alibi di
cit pœnalis,quia deſcendit ex maleficio.C.e.l.2. Hoc ẽt
patet s̃.de ac.ſ.ſequens.uerſi.ex maleficio.ubi dicit,quod
ex maleficio deſcendũt pœnales purę,& mixtę rei,& pœ
nę ꝑſecutoriæ,nec ſit mentio de puris rei ꝑſecutoriis,qua
ſi nõ ſint ſecundũ ueram,& antiquã literã.In quibuſdam
tamen libris ſit mentio de eis.Sed ſcias,quod non in anti-
quis,imo notabiliter textus illa duo membra poſuit:& de
rei perſecutoriis tantum ſcienter conſtituit,& bene appa
ret,quia nõ ponit exemplum,niſi de illis duobus mem-
5 bris,nec plus debet eſſe in tex.Igitur iſtud † uerbũ,pœna
les,quod eſt hic poſitum,non eſt põderãdum,imo plane
intelligẽdum,uidelicet,ꝙ deſcendentes ex delicto non
tranſeunt contra hęredem,niſi in quãtum peruenit.Nec
obſt.quod dicitur de cõd.furtiua:quia poteſt negari,quòd
deſcendat ex delicto,ut no.in d.l.ſi pro fure.ſ.condictio.

Nec

Nec facit ad contrariũ l.ſi ambo.§.quoties.ff de compen
ſaoo.imo vř coocludere,quod non deſcendat ex delicto,
cũ ibi ſit poſita regula de his, quæ deſcendunt ex delicto.
poſtea inſeratur,idẽ eſt, & ſi cõdicatur ex cauſa,&c. qua-
ſi diceret, ꝙ condictio furti non erat cõprehenſa ſub illa
regula,vel dicas,quod condictio furti deſcendat ex deli
cto,dicas quod degenerat ab aliis deſcendentibus ex de-
licto,ſicut & in aliis multis habet ſpecialia:Ad §.his ver-
bis.reſponde, ut ibi ſcripſi. Ad aliud not. quòd opponi-
tur de actione rerũ amotarum non obſtat, imo facit pro-
6 ut ibi no.& C.eo.l.ſi.† Sequitur in tex.Si ab ipſis principa
libus.Quid ſi per procuratorem?Non uidetur idem, cum
hic dicat de principalibus,& procurator non eſt principa
lis C.de iur.cal.aut principales.Sed dicas idem, & hic uo
cat principales illos,q cauſarent in propriis perſonis obli
gationes,ad dĩam hæredum, non ad differentiam procu-
ratorum,ut ſatis paret de ſe.Itẽ ſequitur in tex. conteſtan-
te.Quid ſi delinquens iuſſit facta emendari,ſicut tota die
faciunt teſtantes,nunquid tenerentur hæredes?Non uide-
tur per hos text. qui requirunt conteſtationẽ. Dicas coo-
tra extra de ſepul.c.fina.de rapt.c. in literis . & idem ſi nil
dixit.Si tamen cõfeſſus fuerit ſacerdoò,præſumitnt enim,
quòd uoluerit ſua foreſacta emendari,ex quo apparent ſi
gna pœniteotię,ut ibi no.Inno.& hoc caſu cautum eſt de
hoc facere mentionem io libello, ſeu petitione. Nam ſi
ageretur ſimpliciter actione deſcendente ex delicto , &
exciperetur,quud nõ tranſit contra hęredẽ forte non au-
dietur,ſi per uiam replicationis proponeret ordinatiuuẽ,
ſeu pœoitentiam teſtantis : quia diſpoſitio teſtatoris oon
põt facere actionem,quæ de iure oon tranſit,tranſitoriam
l.nemo poteſt ff.de leg. t.per quã uideť, quod debeat agi
ex diſpoſitione,q̃ eſt ualida de æquitate canooica. Quid ſi
nihil diſpoſuit,uel non appareant ſigna pœnitentiæ?Vide
tur,quod actio ſit extincta per hanc legem,nec iura cano
nica in hoc immutent.Ratio enim eſt iurium illorum, ut
a peccato defuoctus ualeat liberari, ut patet ĩ c. in literis.
in ſi.ſupra alleg.ſi noo appareat pęniteoõa non liberatur:
igitur cum ratio eſſet illius,videtur, quod ipſum ius,extra
de ſeo.excommu.c.a oobis.ubi concluditur,quòd ẽt pro-
tali noo eſt orandum.Quid dicendum?Iſta eſt dura,æqui-
tas canonica dulcis,& rationabilis.Vnde credo,quòd hæ-
redes teoeantur de iure cano.etiã ſi ſigna pœuitentię non
appateaot.Nã licèt eccleſia non pręſumit pro peccatore,
niſi ſigna pœniteotię appareãt,nihilominus neſcit p cer-
to,an ſit abſolutus apud Deum,qui de intrinſecis iudicat,
ut d.c.a nobis.ideo in tanto dubio iudicarem in tutiorem
partem, quod eius foreſacta emendarentur , ut a peccato
ualeat liberari, iuxta dictas decretales. Sed quid ſi in fine
talis delinquens inhibuit hęredibus, quod non facerent
emendã? Vel quid ſi Iudæus,uel ſaracenus dedit damnum
& moritur ante conteſtationẽ litis?Videtur cõtra,cum ceſ
7 ſent omnes raõones prędictæ.Ego non uideo, cur † hære
des illorum ſint melioris conditionis aliorũ. Vnde cre-
derẽ,quod de iure canonico hęredes teneãtur emendare
dãna,& exceſſus prędeceſſorum indiſtincte de bonis eo-
rũ quãtum ſe extendunt,& hoc,quòd uolunt dictę decre
tales.Nec credo,ꝙ teneanť ultra,ẽt ſi non fecerint inuen
tarium.ſic intelligo d.c.in literis.quicquid gl.ibi notet.Et
hęc eſt ſumma æquitas.Nec obſtat, ꝙ hęres, qui non fecit
inuentarium,tenetur ioſolidum,iuxta Authen.de hęre.&
Fal.quia illud uerũ in actionibus de natura ſua trãſitoriis,
ſed in aliis,quæ non tranſeunt de iure,ſufficit quod ius ca
nonicũ tãtum illis iuribus detrahat ex ęquitate, uidelicet
quòd teneantur hęredes , quantum ſuppetunt facultates
defuncti,& in hoc ius canonicum modificet rigorẽ iuris
ciuilis.Dic ergo, quòd actiones ex delicto deſcendentes
non tranſeunt in hæredes,niſi lis fuerit cõteſtata , ut hic ,
uel pro conteſtata habita,ut ſcripſi ſupra in prin.§ . vel ni
ſi quantum peruenerit, ſubaudi ex delicto, uel occaſione
ipſius.C.ſi ex delict.defun.l.unica.ſecundum rigorẽ iuris
ciuilis,uel ex bonis defuncti ſecũdum æquitatem iuris ca
nonici, quæ eſt ſeruanda, ẽt in curia laicali, & hoc uidi in

parlamento Pariſiis obſeruare.& præſertim dico ſeruan-
dum in curia laicali,quia tãgit animam,& liberationem
eiuſdẽ,in cuius foro lex ſuccumbit canoni, ut in Authen.
ut cler apud proprios epiſcopos.§.pen.& de eccleſ.ot.§.
1.& dato,ꝙ non eſſet factus canon, oportet ita dici p ra-
tionẽ,ſuppoſita fide catholica.nam hęres priuatur hære-
ditate,ſi neglexerit redimere teſtantẽ captiuũ,ut in Auth.
ſi captiui.in prin.C.de epiſco.& cleric. & multo fortius ,
ſi non redimat animã captiuam,quę eſt ꝓtioſior, ut l. ſan-
cimus. la i.in fin.C.de ſacroſanct.eccl.& hoc maxime aſ
ſerendum uideť de liberis,& propinquis , qui tenerentur
alere parentes,ſi uiuerent , & multo fortius animas redi-
mere defunctorũ.Sed retenta opinione Legiſtarum,quę-
ritur quid ſi non fuerit lis cõteſtata,ſed defunctus in uita
ſua promiſit emendare confitendo expreſſum , nunquid
põt agi contra hæredem?non uidetur , quia ſi principalis
actio non ſit tranſitoria,nec actio ex ſtipulatu.ff.ſi qs cau.
l.ſi eum.§.qui iniuriarũ.ut leg.nomi.cau.l.1.§. ſi quis ſub
conditione.Imo contrarium uidetur,quod confeſſio, &
ſecunda promiſſio perpetuãt.C. de pręſcrip. 30.annor.l.
cum notiſſimi.§.ſed,& ſi quis.Et uidetur,quòd faciãt tran
ſitoriam actionem,quia hæc ſunt cõſecuoua.ff .de actio.
& obliga.l.in honorariis. ꝓ hoc facit ff de conſtitu.pec.
l.itẽ illa.§.proinde.& tota pars illius brocardi.actio ſub-
rogata non ſortitur natũrã alterius ff.pro ſoc.l.ſi quis.Su
per hoc uidetur dicendum, ꝙ tranſeat,& hoc uidetur te-
nere.Spec.in tit.de interroga.in iudic.fact.§.nũc.iterrog.
uerſi.quod ſi is.& de accuſ.§. 1.uerſi.qd ſi latro. Nec obſt.
§.qui iniuriarum.& §.ſi quis ſub conditiooe. qa loquun-
tur,quando ſtipulatio fuit adhibita per modũ acceſſorii ,
hic autem per modum principalis,quæ ſunt,uel de diuer
ſa,ut dixi ſupra de actionibus.§.fuerat.ſed hoc uidetur ex
preſſum extra de hęretic.c.accuſatus.§.cum uero. libr.6.

Super hoc poteſt dici,ꝙ ex delicto concludiť, quãdo-
que ad intereſſe,ſeu emendam parti applicandã,iterdum
concluditur ad pœnã fiſco,uel iuſtitiæ applicandam, ſeu
pœnitentiã iniungendam,ex qua parti læſę nihil acquiri
8 tur.† Primo caſu obtinenť,quę ſuperius dixi,uidelicet,ꝙ
hæredes tenentur,ſi confeſſus fuerit,uel ſi ordinauit emẽ
dari,uel ſi promiſit,ſecundum opinionem Inn. uel ſi ni-
hil promiſerit,quãtum ſuppetũt facultates , ut ſupra dixi.
Sed in ſecundo caſu dico non obtinere , imo indiſtincte
hęredes non teneuť , niſi iã pœna eſſet declarata , ut d.c.
accuſatus,& de hoc uide ſupra §.non autẽ.unde bene ca-
ue,quia iſte §.loquiť qñ pars agit pro emenda, intereſſe ,
ſeu dãnis ſuis,& ſibi applicandis nam in aliis pęnis, quæ
applicantur fiſco non ſufficeret,etiã cõteſtatio,ut ibi ſcri
pſi,& patet in d.c.accuſatus.Quid ergo ſi aliquis fuit ac-
cuſatus de aliquo delicto ex mero officio, ad finem puni
tionis?Non uidetur,quod ſufficiat conteſtatio per prædi-
cta,imo nec ſi gagiaſſet emendã,niſi eſſet declarata per d.
c.accuſatus.& facit ff.de dam.infecto. l. ſi finita. §. ſi iam
fuerint.Sed quid ſi reus mortuus fuit antequam potuerit
citari,nec poni contumacia?Verbi gratia,aliquis abſtulit
mihi equũ,mortuus fuit caſu, uť forte occiſus antequam
poſſem uocare eũ in ius , an tenetur hęres de iure ciuili?
non uidetur,per hũc tex.ſed ſatis vř,ꝙ imo ſic argu. ff. de
confir.tut.l.in confirmando.& l.utilitatem.& facit C. de
inoffi.teſta.l.ſi mater.& quicqd ſit,deberet actor in inte-
grũ reſtitui ex clauſula generali.ff. ex quib.cau. maior. l.
ait prætor.§.fin.ff.de ſeruit. ruſtico. præd.l.& Atilicinus.
9 † Sed quid de ſucceſſore in dignitate,vel officio,nunqd
tenetur ex delicto prędeceſſoris?Vř quod ſic,extra de ęta.
& qualita.c.accepimus.de ord.cog.cap.2.de immu.eccl.
c.aduerſus.& hic uidetur dicendum , quod ſucceſſor te-
netur,inquantum dignitas,uel illud quod adminiſtrat,ſi-
cut republica,uel beneficium ſunt facti locupletiores,ad
inſtar pupilli.ff de actio.l.Iulia.§.ſed cum in facto. ff. de
dolo.l.ſed & dolo.§.1.de adminiſtr.tuto.l.ſi. ſi uero non
fuit facta locupletior, tunc ſucceſſor teneť,ſi perſeueret,
& participet in crimine,uel non purgaret, cum poſſit, &
eſt excommunicatus,eadem ſentẽtia canonis,ſi autem ſic

hominis

hominis non,ut no. Doct.in c.aduerſus, alias non tenet,
niſi delictũ afficeret dignitatẽ,uel rẽ, ut in c. accepimus.
de ho c vide Bar.in l.i.ff.de priua.deli. Item credo, ꝙ ſi
bona prædeceſſoris propria uenerunt ad ſucceſſorem, in
officio,vel dignitate, ꝙ quantum ſe extendunt illa bona
debet emendare parti conquerenti iuxta æquitatẽ c. paro
chiano.& cap.in literis.ſ̃.alle.& hoc dico maximè in mi-
nis eccleſiaſticis,qui debent reputare æquum in perſonis
ſuis,quod in pſonis aliorum reputauerunt. Curia Fran-
ciæ adhæret huic legi.nã ſi fuerit lis conteſtata contra p̃-
latum delinquentẽ,cogit ſucceſſorem procedere, vel capit temporale eccleſiæ,nec proſequitur delinquentem, ſi
ſe transferant,quod plus quàm iniquum eſt.

1 *Abſoluendi forma.*
2 *§.Supereſt ſenſus.*

a Supereſt, a In gl.hęc de nita.in fi.vel dic, ꝙ ſ̃. tracta-
ui de naturis actionũ a ti.de actionibus, vſque hic, nunc
ex quo naturas actionũ declaraui, ſupereſt, ut de effectu
actionis deductæ in iudiciũ aliquid tangat. In gl.ſ. ab ob-
ſeruatione.in fi imo dic,ꝙ deſinitiuè & eſt vtile,quia for
te reus non poſſet probare ſolutionẽ, & probabit abſolu
tionẽ.Itẽ ſi ab obſeruatione iudicij abſolueretur, ſolum
acta cauſæ annullarentur,iuxta l.properandũ C. de iud.
quod parum prodeſſet,ſecundũ Iaco.de Ra.pro quo,fa
cit ff.de iureiur.l.iuſiurandũ,& ad pecunias.§.fi.Sed quia
erit modus pronunciandi.ſatis põt deprehendi ex hac li-
1 tera.† Etenim iudex dicet,quãuis reus eſſet in cauſa con-
demnationis,tpe accipiendi iudicii,quia tamen lite pen-
dente ſoluit ipſum abſoluo,vel ſi non cõſtat, an eſſet in
cauſa cõdemnationis tpe accepti iudicii, põt dicere, ꝙ
reus ſummã petitã lite pendente ſoluit,abſoluo eũ a peti
tis per actorem. In hoc tamẽ caue,quia hoc,quod in hoc
2 §.dicitur,ꝙ debeat abſolui, † intelligo quo ad principa-
le: nam in expenſis credo eũ debere cõdemnari, ſi male
defendebat. Itẽ ſi res,vel ſpecies debebatur,& erãt acceſ-
ſiones,nihilominus fit condemnatio, vel ſi intereſt fieri
pp euictionẽ,uel aliàs ff.de rei.vendicatio.l. itẽ ſi uerbe-
ratũ.§.fi.cũ l.ſeq.& debes intelligere,ꝙ fit condemnatio
in acceſſoriis,ſed in principali abſoluitur per hũc §. iun-
ge,quę ſupra dixi de ſuſpectis tutoribus.§.ſuſpecti, q̃ nõ
obſtant his,quæ ſtatim dixi,de expenſis, quia hic ſunt ex-
penſę claræ.eo ꝙ ſoluendo cognoſcit debitum, ibi non.

a *Adnot.* Supereſt. Condemnatus debet abſolui ab obſeruã
tia iudicii,ſi ante ſententiam ſoluerit.h.d.Ang.

De exceptionibus. Rubrica.

1 *Exceptionum promiſcua nomina.*
2 *Defenſiones quæ.*

Glo.ſufficienter continuat hanc rubricam,
poſt quã.n.tractatum eſt ſatis de armis actorũ,
ſequitur de armis reorum: Et ſi ppoſuiſſet titu
lũ de interdictis,ante iſtũ, nõ fuiſſet uis. Et no.
ꝙ hæc materia intitulatur diuerſis modis: nam
hic intitulatur ſolummodo,de exceptionibus,
ſine pſcriptionib. in fi.ff.de excep.& pſcriptio-
nibus,& piudiciis.& ſi ego fuiſſem, ego addidiſ
ſem,& de defenſionib. Nunquid ergo eſt dr̃ia
1 inter hæc verba? † Non vr̃ p rubricam Cod. q̃
dicit de exceptionibus,ſiue præſcriptionib. po-
nendo vnum pro alio, ſed per rubricã Digeſt.
vr̃ dr̃ia: quia ibi non ponitur, ſiue imo ponitr̃
coniunctio, & quæ ponitur inter diuerſa. Ad
2 hoc põt reſponderi,ꝙ † defenſiones ,pprie poſ
ſunt dici quãdo agitur de facto, actione omni-
no ſublata.ſed exceptio, quando actio compe-
tit,ſ.elidere p exceptionẽ,& ſic põt intelligi. C.
de exceptio.l.defenſiones.illa facit magis con-
tra,ibi.n.ponitur.ſeu,& vr̃ loqui,quando actio
cõpetebat,quia alias illa lex nõ haberet dubiũ.
Vnde ſatis põt dici quo ad vnũ ſignificẽt,ut co.
ti.l.pſcriptionẽ ff.de adult.l.ſi maritus. §. pſcri-
ptio.illud tamẽ verũ eſt, ꝙ piudiciũ nõ eſt ita
largũ verbũ,ſicut ſunt alia,nã nõ importat: ni-
ſi exceptionẽ,q̃ opponitur p actionẽ, quæ intẽ
tatur ſi fiat præiudiciũ maiori cauſæ ff.de ex-
cep.l.generaliter.tranſeamus ad nigrũ.&c.

1
2 *Exceptio in factum cur data.*
Pacti de non pet.vis.& 3.
4 *Sententia quid an non tollat.*

a Equitur a vt de excep. In gl.hoc eſt in ſtri
b cti. in fi. b Dic ſ̃.de actionib. §. in bonæ
fidei. In gl.ſ.io ſui ſubſtãtia. in fi. Iaco. de
Ra.dicit, ꝙ naturalis cauſat ea æquitate:
nõ eſt aũt æquũ doloſo,metum inferenti,
dari actionẽ,ut hic dr̃: igitur naturalis non oritur,ſed agi
tur tñ ea ciuili ſm eum ipſe redit ad opinionẽ ſuam, de
qua dixi ſ̃.de oblig.ti.generali.vnde ex quo naturalis ori
tur ex conſenſu,& ibi eſt conſenſus, ſatis poteſt dici, ꝙ
ſit ibi naturalis.recurre ad materiam obligationum, ſ̃. ti.
generali. In gl.redde.in fi.hoc non vr̃ verũ, qa exceptio.
1 † In factũ,dat̃ pp honorẽ patroni,vel parentũ, ubi eorũ
delictũ arguit̃,hic aũt nullũ delictum arguitur, qñ per er
rorẽ promiſit ſecundũ Iac.vnde hoc tertio caſu in factũ,
& exceptio doli cõcurrunt,ut h c,& ibi. In gl. ideſt, in fa
ctum. in fi. vide hoc plenius ſ̃. de litera. obligatione. in
2 prin.& ver.ſed ponamus. † In gl.nota,qđ pactum in fine.
c c Iac.dicit pactũ de non petendo,non tangit, nec elidit
ciuilẽ,ipſo iure,ſed actionẽ propoſitã in iudicio perimit,
ſicut milites armati ſibi nõ nocent,quoſq; veniant ad cõ-
flictũ,& ſint in cãpo.ſecũdũ eũ. Quid ergo,ſi actione mo
ta,fiat pactũ de nõ petendo? põt dici,ꝙ tollit, & perimit
vtrãq;, ſequẽdo opinionẽ eius C. de pa. l. poſtq̃ liti. Sed
qd de renũtiatione,ſeu quitatione? Vr̃ ꝙ tollant ipſo iu-
re.ff.de cõdi.indeb.l.eleganter.§.ſi quis poſt.de edilitio
edicto.l.q̃ rit.§.ſi vẽditor. extra de renũtia c.ſup his. &
vr̃ notari in Spec,de exceptionib.§. i. verſi. defenſiones.
nu.4. In gl.quia nõ ciuilis.in fi.is caſus non bene excipit̃,
quia ibi nulla eſt obligatio ciuilis,nec naturalis, cum ſit
realis,& in realibus non eſt dare obligationem, vt dictũ
fuit ſupra de actionibus.§.omnium.& idem vr̃,ꝙ pactum
3 de non petendo, † tollat actionẽ realem ipſo iure, qa ibi
non eſt obligatio ſm Iac. Hoc non videtur verum, qa per
iuſiurandũ non tollitur realis j̃.proximo §. & conſtat, ꝙ
iuſiurandũ habet vim pacti.ut no.infra.§.proa.ff. de iure-
iurand.l.fi.§.i. In gl.ſ.primo in fi. Iac.dicit, ꝙ ſententia
non tollit,nec inducit obligationem,ſed quandam præ-
ſumptionem,quæ eſt iuris,& de iure,ex qua agitur,& ex-
4 cipitur. Narrat ꝙ nonnulli dixerunt, † ꝙ ſententia non
tollit ciuilem,ſed elidit,quia ſi tolleret ciuilem,non poſ
ſet agi ex ſola naturali.& iſte tex.dicit, ꝙ agetur, & ita
ſupponit,qđ ſit vtraq;. Sed ipſe Iac. reſpondet ex ſola na-
turali,non agitur,niſi quando habuit cõcomitantiam ci-
uilem,quo caſu ex illa ſola agitur,ſecũdum eum, uide ſu
pra de oblig.tit.generali.

a *Adnot.* Sequitur. Diuide hunc ti.ſecundũ Are.& h.d. hoc
principiũ. Exceptiones ſunt arma reorũ, & æquitate nitun
tur ad excludendũ actiones, quæ competunt actori ipſo iu
re,quales ſunt metus,doli & in factum exceptiones.
b In fi.Hoc verũ in odiũ doloſi,in ſui præiudiciũ tenet con
tractus,& ex eo põt conueniri,vt no.gl.ibi in ver.nullã niſi
res reſiſtat actu,qa tũc ex neutra pte datur actio,ut ẽ gl.in
l.a diuo pio.de ritu nup.& Bal.ſ l.i.C.plus ualere, qđ agit̃.
c In fi.Vide hic per Ang. late materiã exceptionis doli.qđ
met.cauſa & in factum.

perem-

1 *Peremptorias uariè dici.*
2 *Exceptionem actione metiri 3.*
4 *Iudex incompetens quatenus accipiendus.*
5 *§. Appellantur explicari.*
6 *Declinatoriæ initio opponendæ.*
7 *Recuſare quando, an non liceat.*
8 *Procurator an recuſet.*
9 *Declinatoriæ loci & poteſtatis quando obijciendæ. 10.*
11 *Dilatoriarum tempus.*
12 *Compenſationis tempus.*
13 *Exceptio traditionis quando obijci poſſit.*
14 *Exceptiones omnes ante ſententiam obijciendæ.*
15 *Exceptio conditionis dilatoria.*
16 *Dilatoria repulſa non obijciendę.*

Appellantur. Hic eſt diuiſio exceptionum, quę potius
reſpicit effectum, quam uitā, ſunt enim exceptiones, quæ
perpetuo perimunt, nec tamen perpetuo opponuntur,
1 ut uidebis in proceſſu. In † glo. ideſt fine. ibi, cum allegat
pure. §. ſi. ſcire debes, ꝙ peremptoriæ dicuntur tribus mo
dis. Primo, ex uita. Secundo, ex effectu. Tertio, ea tempo-
re, proponendi. Et hoc ultimum eſt improprium, quod
gl. hic adiungit ultra tex. Laboremus. circa primū, uideli-
cet, an peremptoriæ durant perpetuo. Tu uides hic, & ſic
in textu. & in glo. & hoc traditur pro regula hic, & i l. pu-
re. §. ſi. ff. de do. mc. excep. C. eodē. l. licet. Sed contra hoc
conſueuit opponi, quia filio q poteſt querelare teſtamētū
datur exceptio ſi poſſideat, & tamen eſt quinquennalis, ſi
cut querela. ff. de inoff. teſtamēto. l. Papinianus. §. ſi filius.
iuncta l. ſi quis libertatem. §. diuus. alias eſt uerſic. ſub. §.
ita demū. ff. de petitione hęreditatis. Item de exceptione
beneficiis in integrū reſtitutionis, q̄ non durat, niſi anno.
ff. de in re iur. l. nā poſtea. §. ſi minor ex quib. cauſ. maior. l.
nec non. §. exemplo. Super hoc cōſueuit dari doctrina, ꝙ
2 ubi pro eodem competunt actio, & exceptio, † quod exce
ptio eſt eiuſdem uitę, qua actio, ut in dictis contrariis, &
hoc uides in non numerata pecunia, in qua cōpetit actio,
& exceptio, & ſunt eiuſdem, uitę & temporis. C. de non
numerata pecunia. l. cum ultra. & l. in cōtractibus. Sed cō
tra hoc uidetur, quia exceptio doli ea perpetua. l. pure. §.
ſi. & tamen datur illi, qui habet actionem temporalem. ff.
de pact. l. ſi cum emptore. § fin. Præterea ſi teſtator mihi
quod debebat legauerit, datur mihi actio, & exceptio. ff.
de lib. leg. l. qd mihi. ſupra de leg. §. ſed ſi debitori. & tamē
nemo diceret quin exceptio iſta perpetuo duret, cum iſta
ſit liberatio perpetua. Præterea ſi cautio fuit penes credi-
torem inutilis, ut qui diſſolutæ quantitatis, uel ſine cauſa,
conſtat, ꝙ competit actio. C. de condi. ex lege, & ſine cau.
l. diſſolutę. & exceptio doli. ff. de doli excep. l. 2. c. circa.
ſolutionis, ſi ſolutum fuerit, & tamen nemo diceret hanc
exceptionem temporalem, cum per ſolutionē tota obli-
gatio fuerit diſſoluta, & in utroque caſu actio tollaē xxx.
annis p l. omnes. C. de pręſcriptio. xxx. annorum. Quid di
cemus? Innoc. dicit, ꝙ ubi ille, qui habet actionem, & ex-
ceptionē eſt in mora, tūc exceptio eſt tēporalis, alias per-
petua, ut no. extra de appellatio. c. ſępe. Sed ꝓ Deo, quō
poteſt eſſe in mora ille, q habet exceptionē, & a quo pe-
ti non pōt. ff. ſi certū petatur. l. lecta. §. ſi. de reg. iuris. l. nul
la intelligitur nē uideo quid uoluit dicere Inno. ſed for-
te uoluit hoc dicere, quod exceptio eſt ꝑpetua, ubi actor
nihil petiit, ſed ubi petiit, & reus cū poſſet non excepit,
& forte actor nō eſt cauſam proſequutus uſque ad finem,
uel forte petiit inſtantia, q̄a eſt, ꝙ poſſit reo ad negligen-
tiam imputari, tunc non uī perpetua. Sed hoc non placet,
quid enim poteſt reo imputari, qui habet tēpus liberum
ad excipiendum uſque ad ſententiam, ut l. peremptori. C.
ſenten. reſcin. non poſſe. Vnde cum in illis terminis ſen-
tentia non fuerit lata, reus non fuit in mora excipiēdi, qui
erat adhuc itra tēpus, niſi a iure cōceſſum ad excipiēdum.
ff. qd metus cauſa. l. ſi cū exceptione. §. ꝙ ſi homo. Item
3 † Innocen. dicit, ꝙ ubi actio, & exceptio ſimul, & ex, ea-
dem cauſa oriuntur, & ad idem tendunt, ſimul & eodem
tempore finiuntur, alias non. Sed adhuc obſtant, quę dixi
de liberatione legata, & q̄dā de opinionibus ſupradictis.
Poteſt dici, quod ubi actio & exceptio competunt ex gra
tia, vel beneficio iuris ad tollendū, uel reſcindendū id qd
de iure cōmuni tenetur, obtinent contraria, alias obtinet
regula, vnde beneficiū integrum reſtitutionis, querela in-
officioſi, exceptio non numeratæ pęcuniæ fuerunt reper-
tę ex quādam gratia ꝯ ius cōmune, ut ſatis patet in mate-
riis ſingulorū caſuum prędictorum, idcirco nō mirum ſi
reſtringantur, & per hoc credo, quod ſi quis appellaue-
rit a ſnia nulla poſſit nihilominus perpetuo excipere de
nullitate, quamuis haberet actionem, uel aliud quod pro
actione haberet inſtantia appellationis. De hoc notabat
Innoc. in d. c. ſæpe. uide hodie extra de ſententia excom-
municatio. capit. licet. libr. vi. & hoc ſufficit de vera exce-
ptionis peremp. Quid de replicatione? Clarū eſt, quod du
rat quātum durat actio, ut not. in l. pure. §. fin & probatur.
ff. de peculio. l. quęſitum. §. in dolo. C. de tranſactio. l. ſub
prætextu. Circa ſecundum uidelicet circa effectum, nō eſt
ſtandum, quia peremptoria proprię dicitur, quæ perpetuo
perimit, ut hic legitur, alias non eſt peremptoria. Tertium
glo. hic proſequitur, & tamen de hoc nō agitur in tex. pro
ſequamur eam apoſtillando. In eadē glo. ibi cum allegat
l. minor. xx. annis. is caſus non debet eſſe inter exceptos,
a quia hoc ſit beneficio in integrum reſtitutionis, a quo
caſu reſcinditur ſententia, & ſi non reſcindatur perinde
auditur, ac ſi ſententia lata nō eſſet, ut d. l. minor xxv. ann.
In ea. gloſ. cum allegat. l. Neſennius. idem in mārito, & in
aliis, qui deducunt, de quibus ſupra de action. §. ſed & ſi
quis. ff. ſolut. matrimonio. l. ex diuerſo. §. fina. & no. C. de
iuris, & facti igno. l. i. In eadem glo. ibi, cū allegat de iuris
& facti ignoran. l. 1. idem uidetur in milite cœleſtis mili-
tiæ & inſtito. ut ibi no. per glo. & Doctores. In eadem glo.
cū allegat. l. licet. non ſic in alia exceptione falſi, quę non
pōt opponi, niſi habita reſtitutione. ff. de re iudicata. l. di-
uus. de exception. l. qui agnitis. niſi pars ageretur falſum
commiſiſſe. ff. de iudic. l. cum prætor. uide, quę ſcripſi C.
de aduocatis diuerſor. iudic. l. 1. uel niſi diceret nulla pro
pter falſitatē literarum delegationis. vel potentis iudicis,
tunc enim uideretur idem ut in falſo procuratore, cum ſit
eadem ratio, ſed ſm hoc poterit uia aperiri malitiis, ſem-
per enim condemnatus dicet ſententiā nullam, & ſemper
ultimam, & ueniet de nullitate ad nullitatem, ſed ad hoc
iudex debebit occurrere, unde non crederē ipſum admit
tēdum tertio, ſicut nec admittitur tertio appellans. C. ne li
ceat tertio procuratore. l. unica. Itē nec ſępius in i. egrum
reſtitui poſtulās. C. ſi ſępius in integrum reſtitui poſtul. l.
1. & fin. Item nec ſæpius teſtes reprobare uolens, extra de
teſtib. c. licet. talibus enim p iudicem occurri debet extra
4 de exceptio. c. paſtoralis. Item quod hic dicitur † de iudice
incompetēti, intellige qn̄ poſt ſententiam tale, qd oppon-
tur, per quod apparet ipſum non habuiſſe iuriſdictionem
alioqui ſi opponeret incompetētia ꝑpter perſonā, diſtin-
guitur, an eſſet non capax propter uitium naturę, ſicut fę-
mina, vel incōpos mentis, an ꝑpter uitiū ſuū. In primo ca
ſu poteſt opponi poſt ſententiā, ſecūdo nō, imo nec poſt
conteſtationē, ut ſi dicatur infamis, & hoc notant Docto
res iuris canonici extra de reſcriptis. ex. ſciſcitatus. de of-
fic. deleg. c. cum ſuper. & in Specu. de exceptio. §. nunc uē
dēdū. uerſi. ſed quęro. & hoc, niſi eſſet uitium notorium,
& publicum. extra de ſententiā, & re iudi. cap. ad proban
b dum. In eadem gl. ibi. ff. de feriis l. r. b idem eſſet ubi cum
que iudex compelleret aliquē ad reſpondendum coram
ſe, qui alias nō teneret. ff. de iudiciis. l. 2. circa principium.
& eſt ſpeciale, qd compulſio reddat iudicium nullum, ut
5 ibi not. Itē intellige, quod hic dicitur, quod exceptio pe-
remptoria nō opponitur poſt ſententiam, quando agitur
actione iudicati, vel in factū, ſecus ſi ageret prima actio-
ne. C. de iudiciis. l. 1. cū ibi notatis. Item intellige hoc de
exceptione nata ante ſententiam, ſecus ſi poſt. ff. de tran-
ſactionib. l. & poſt rem iudicatā. Item hic dicit de perem
pt. per quam uenitur contra ſententiam. alias ſecus. ff. de
exception. rei iudica. l. duobus. cum notatis. In eadem
glo. cum

gl.eũ alleg.l.ſi quidem.† hoc diſtinguo plenius, quia quę
dã ſunt declinatorię ſori, quędam dilatorię petitionis. De
6 declinatoriis † fori, dic, quod debent opponi ab initio, ut
C.eo.l.fi. Sed ego quæro, q̃d eſt hoc initiũ? Hic fuerunt di-
uerſæ ſniæ ꝓfert.m inter Canoniſtas. Quidam dicũt, quod
in initio debet opponi, antequã aliquid aliud ꝓponatur,
vel ꝯ citationẽ, vel ꝯ cõmiſſionẽ, ſeu reſcriptũ, uel ſunda
mentũ partis ꝑ decretalẽ inter monaſteriũ. extra de ſnia
& re iudic. Alii dicunt, ꝙ uſq; ad xx. dies, ꝑ auth. offeratur.
C. de lit. conteſt. alii, ꝙ uſq; ad lit. conteſt. ꝑ l. nemo. a con
trario ſenſu. C. de iurij.om.iud. & haoc tenet Spe. in ti. de
dilatio. §. nunc uideamus. uer. nunquid ergo. Io. And. dicit
in c. inter monaſterium, quod oĩs exceptio, ꝑ q̃ negat, q s
eſſe iudex dẽt primo proponi, & poſt recuſari. ad q̃d .n. re
cuſaret, ſi non ſit iudex? Quid dicendũ ſuper his? Põt dici,
ꝙ declinatorię ſunt diuerſæ. quædã.n. ſunt cõtra pſonam
iudicis, q̃ iam ꝯ ſundamentũ eius, ſicut cõtra reſcriptum,
uel commiſſionem, vel q̃d cognitio pertinet ad aliũ, qui
forte pręuenit, vel coram quo cauſa pendet: quędã decli-
nant de loco, ubi cauſa eſt uentilanda, & ſuper his videtur
diuerſimode rñdendum. Loquamur de primis, quę cõcer
nunt perſonam iudicis, & in illis vr̃ ſimiliter diſtinguen-
da declinatoria recuſationis ab aliis. Quæramus ergo de
7 recuſatione, † ſuper qua ſunt opiniones, ut ſ. ſcripſi. Credo
tamen, ꝙ quãdocunque ante propoſitionẽ aliarum dilato
riarũ poſſit iudex recuſari, niſi pars eius ſubiecrit iudiciũ.
& hoc ſatis probatur, quia nec petitio libelli, nec iudicia
rium, nec ſatiſdatio de iudicio ſiſti, nec datio ſportula-
rum impediunt, quominus poſſint recuſari, ut in auth. of-
ferat. & l. non vr̃. ff. de iudi. talia. n. ſunt præparatoria, & in
greſſus cauſę ante omnia facienda, nec alias pars audire-
tur. Quid ergo, ſi pars ſubiicit iudiciũ, forte per aliquam
interlocutoriã? Videretur cõtra, quia hoc petendo vr̃ con
ſentire. ff. quando appel. ſit l. ſi. & ibi de hoc, & uidetur ex
preſſum in cap. inter monaſterium. ſupra alleg. Super hoc
quidam diſtinxerunt, an ille, qui petiit ius uelit recuſare,
& non poteſt, an ille contra quem petitur, & ille põt. Sed
hęc diſtinctio non uidetur bona, quia ita conſentit tacite,
qui recipit, cum poſſet diſſentire, ſicut qui petit: & hoc ui
des in querela: nã recipiens legatum perdit querelam, ſi
cut qui petit ff. de inof. teſta. l. pen. §. ſi. & facit d. l. ſin. ff. q̃ñ
appella. ſit de ſepara. l. 1. c. illud. C. de re iudi. l. ad ſolutio-
nẽ. Et ſuper hoc uidet̃ dicendum; quod ſi pars recipit iudi
cium, ſeu interlocutoriam ſuper ꝑparatoriis ꝑdictis, q̃ pa
rãt initium cauſæ, ꝙ ex hoc nõ excludatur a recuſatione.
V. g. reus petiit libellum, actor dicit ſe non teneri dari, q̃a
cauta nihil, vel ſorte de cõſuetudine non dabat, uel petiit
caueri iudicio ſiſti, actor dixit hoc non debere fieri quia
poſſidet immobilia, vel pręponit conuentionem, vel ali-
quid aliud ad finem illum, vel dicit ſe priuilegiatũ ſuper
ſportulis non dandis. Credo quod ſi feratur ſnia ſup illis,
quod nihilominus ſit locus recuſationi, quia ãlias leges
ſupra alleg. imponerentur uerbis, & non rebus, quæ dicũt
poſt præmiſſa, iudicem recuſari, nam facile eſſet cuiuſli-
bet pręmiſſa fingere, & obiicere, & facere ſuper hoc ĩter-
8 loqui, & ſic repellere partem a recuſando. † Quid ergo ſi
pars compareat per procuratorem, & obiicit contra pro-
curatorẽ, & pronuntiatur? Crederem procuratorem non
debere propter hoc excludi a recuſando, quia alias procu
rator recuſare non poteſt, niſi ſit fundatus, vel alias pars
nõ tenet̃ recuſare, niſi habeat partem fundatam, cum qua
eligat arbitros: & idem crederem, ſi impugnetur poteſtas
iudicis, ut ſupra in opinione Io. nam fruſtra recuſaretur, ſi
non ſit iudex, & fruſtra iretur ad arbitros, ut ipſe Io. dicit.
& idem uideretur in citatione, quæ eſt pręparatoria, & ini
tium iudicii, quia ſine citatione quis non tenetur procede
re j. tit. 2. §. ſi. & hoc ſatis innuitur in decret. quoniam con
tra falſam. extra de proba. ubi ponitur ordo, & ponitur ci-
tatio ante recuſationem, ut ibi patet. ſed ſi procederetur
ad alias dilatorias proponendas, dicerem aliud.
6 Quid ſi † declinet de loco, quia forte dicit locum non in
ſignẽ, vel ſe non poſſe cõueniri ex diœceſim ultra dictã,
uel ultra locũ reſorti ſui? adhuc crederẽ idẽ, quia ſi primo
hr̃et recuſare, q̃ de hoc excipe, hr̃et ibi eligere arbitros,
& ibi ſup cã ſuſpicionis litigare, & ſic cõpelleret̃ ꝯ ius li-
tigare, niſi in loco uetito. Sup his tñ eſt facienda, & ꝑmit
tenda proteſtatio, quod nõ intendit in iudicẽ conſentire,
&c. & ſic tota die faciunt aduocati, & hæc credo uera, &
rationabilia in dubio, tñ tutius eſt ante oẽ iudicium, ſeu
interlocutoriã iudicẽ recuſare, ut oĩno opinioni ſatisfiat.
Quid de aliis declinatoriis concernentib. prætem iudi
10 cis? In † illis põt dici, ꝙ debeãt ꝑponi, ẽt in initio poſt prę
dicta ꝑparatoria. idem de quibuſcunq; aliis declinatoriis
fori, ut patet in d. l. ſi. C. eo. ibi. n. uult oſtẽdere dr̃iam ĩter
ipſas, & alias dilatorias, dicendo ꝑſcriptiones fori in ini-
tio opponi debere q. d. ante alias dilatorias, & hæc proce
dunt, niſi contendatur iuriſdõnẽ non competere ipſo iu-
re, q̃a tunc põt opponi q̃ñcunq;, ut dixi ſ. in ſecunda addi
tione, uel niſi de nouo uenerit ad notitiã, ut no. in d. l. ſi. &
idẽ Ino. & Hoſ. extra eo. c. paſtoralis. Sed Ber. tenet ibi ꝯ
& Spe. eo. ti. §. nunc uidẽdum. uerſ. cęterum. pro quo ff. de
excuſ. tu. l. 2. §. ſi. in Auth. ut cum de appe. cog. §. aliud. Et
ad decretalẽ, paſtoralis poteſt reſponderi, quod loquitur
in termino ꝑfixo ab homine, ſecus ſi a lege. & hoc idem
no. Archidiaco. in exceptione ſpoliationis, extra de reſti-
tut. ſpo. c. frequens. in exceptione excõmunicationis ſunt
iuſta ſpecialia. uide extra de excep. c. pia. lib. vi. Item q̃ di
xi intellige, niſi cauſa concedendi ſemꝑ duret, ut ſorte de
loco non tuto, uel de iudice inimico, ut no. in Spe. de cita
tione. §. 1. uerſi. quid ſi reus. & ꝑ Archid. de offic. deleg. c.
ſtatuimus. lib. vi. & ideo uidetur, quod poſſit excipi de fe-
riis, lite etiam conteſtata. contra tamen notatur in Spe. in
11 eo. ti. §. d. uerſi. quid de exceptione feriarum. Item dicit,
quòd exceptio † dilatoria proponitur ante litis conteſta-
tionem, ut hic notatur, & poſt antequam diuertat ad alios
actus, ut no. Inno. in d. c. paſtoralis. Item dicit, quòd exce-
ptio dilatoria poteſt opponi quandocunque ſi reſultet ex
proceſſu. extra de offi. deleg. c. cum olim. cũ ibi notatis. In
ea. gl. ibi, eum allegat §. ſuper cæteris. Hęc gl non proce-
dit, q̃a peremptorię dicuntur ab effectu, quãdo negotium
de quo agitur, perimit, nõ tempore uitę, ut ſupra dixi, un
de cum hæc exceptio omnino perimat, patet quod eſt pe-
remptoria, quamuis perpetuo nõ poſſit opponi ſecũdum
Iac. & idem dicit de exceptione non numeratę dotis de
qua ſequitur. Sed Spe. uidetur tenere cum hac glo. in Spe.
eo. tit. §. d. uerſi. quid de exceptione non nu nu. 18. In ea.
glo. in ſi. de hoc dictum eſt ſupra circa prin. gloſſ. & idem
poteſt dici de beneficio cedendarum actionum ff. mãda.
l. Papinianus. de fideiuſ. l. cũ is & l. ſi fideiuſſor. §. idem re
ſpondit. & idem de beneficio diuidendarum actionum,
ut patet per epiſtolam diui Adri. uide C. de fideiuſſ. l. fide
12 iuſſor. & ſcripſi ſupra de fideiuſſ §. ſi plures. De exceptio-
ne compenſationis † non ur̃ dubium, quin poſſit opponi
poſt ſententiam ff. de compenſationib. l. ſi cum militi. §. 1.
C. de compenſatio. l. ex cauſa. De exceptione, quę datur
pignoris poſſeſſori, uel fideiuſſori, quod reus primo con-
ueniatur ſunt opiniones, quando debeat proponi: nã qui-
dam dicunt quod ante lit. conteſt. alii poſt, ut dixi in §. ſi
plures. & notat̃ plene in Spe. eo. tit. § d. uer. quid de exce-
ptione, quam proponunt. In his tamen omnibus, de qui-
bus dubitatur, an ſit dilatoria, uel peremp. tutius eſt, quod
opponantur ante lit. conteſt. prout Doctores ibi notãt. il
la autẽ exceptio, dolo petis, quod reſtituturus es. uidetur
peremp. cum perimat negotium. Credo autem poſſe tra-
di pro regula, quod omnis exceptio, quæ cõmode nõ po
tuit opponi ante ſentẽtiam forte ꝑꝑ dubiũ facti, cui ſnia
dat certitudinẽ, & ꝑ quã directo nõ cõtradicit̃ iudicato,
13 per q̃ non negatur cauſa, ex qua agebatur uera poſſit
opponi poſt ſniam. V. g. agebas † contra me, ꝙ traderem
tibi æquũ, quẽ dicebas me tibi uendidiſſe, uel quid aliud
ego lit. conteſt. negaui. produxiſti teſtes iudex pronuntia
uit pro te. nolo excipere, quod nõ tenear rẽ tradere, niſi
offeras pretiũ, credo, ꝙ poſſũ, quia ante non potui cõmo
de excipere, quouſq; certũ eſſet uenditionẽ fuiſſe factam.

Vel

Vel pone;petis a me rē,quam dicis tuam,ego negaui, lata ſnia pro te uolo excipere de expēſis,quas bona fide feci.in re.credo,quod poſſum,quia ante non potui commode excipere,& idem in conſimilibus exemplis. & ad hoc faciunt ff de reſcindē.venditio.l.fundus.de iureiurando. l.ſi duo.§.ſi quis iurauerit:cum §.ſequen. & ideo cōdēnatus in actione hypo.offer. debitū.& in actione noxali;dat pro noxa.& condemnatus compenſat.Item condemnatus petit ceſſionem.Item hæres condemnatus ad ſoluendum legatum,excipit de beneficio inuentarii,uide ſupra de hęred.quali.& di ferent.§.extraneus.& hoc indubitate ubi cōdemnatus habuit iuſtam cauſam litigandi:quia forte ex ſacto prędeceſſoris cōueniebat̃,uel alias habuit iuſtā cauſam,quod tamen vr̃,etiam ſi non haberet per rationem,quam dixi,in caſu tamen,quo mala fides ipſum non excluderet ab excipiendo,quæ excludit quādoq;,ut quan

34 do fecit expenſas mala fide in alieno. Crederem † tamen quod ubi ante ſententiam tales exceptiones poſſent opponi,quia forte non negabatur contractus,uel cauſa ex qua agebatur,quod debuerit opponi ante. Et in omni caſu eſt tutius opponere ante ſentētiam, ſaltē cōditionaliter ſic, dico quod non habes ius,& ſi ius haberes compenſo,vel habeo retentionem. facit ſupra de actio.§.in bonæ fidei. ubi compenſatio fuit appoſita ante ſententiam . Sed contra hoc uidetur facere ff.fam.erciſ.l.ex pure. in princ.ubi ſupponitur,ꝙ non excipitur poſt ſniam,ſed agitur pro expenſis,ſed intellige,quod agi pōt, ubi rē reus tradidit,qa ſi non tradidiſſet,darēt exceptio multo fortius quā actio, quia cui damu ,&c.ut regula iuris inuitus §. 1.ff. de reg. iur. Illud autem conſtat,quia exceptionis præiudiciales qñcunque proponuntur,ſi reddant iudicium nullum,ut ſi opponatur,quod eſt ſeruus,uel monachus,uel ante litem conteſtatam.C.de ordin.iudi.l.3. & exceptiones ordinis ante litis conteſtationē.ff.de adulte.l.ſi maritus.§.præſcriptiones.an aūt pręmiſſa obtineant in cauſis criminalibus uide ibi.Sed quid ſi excipiatur,ꝙ debitū, qđ purè petitur,

35 eſt conditionale? Vr̃ ꝙ ſit dilatoria,quia non perimit, ſed differt in euentū condōnis.Spe.tenet cōtra, quia cū ſit dubiū,an perimere poſſit,debet, in dubio peremp.iudicari. nā poteſt eſſe peremp.ſi conditio non impleatur.arg.ff.de cond.indebit.l.ſufficit.ſicut notat̃ in Spe.eo.ti.§.i .uer.eſt quoque,& alia exceptio.nu.8.Et poteſt diſtingui an eſſet poteſtatiua,uel caſualis in dubio tñ conſulnerē eā propo

c ni ante litē conteſtatā Itē no.ꝙ Inno.dicit peremptoria e pōt opponi ante lit.cōteſtatā,& probari ſi reus uelit,ut notatur in d.c.paſtoralis.pro quo facit C.ſenten.re ciſ.non poſ.l.perēptorias.ibi,cū dicit initio.Sed obſtat c.exceptionis.extra de lit.cōteſt.lib. vi. Itē ꝙ ubi eſt exceptio peremptoria,& declinatoria opponitur poſt litem cōteſt. extra de foro cōpet.c.ex parte.& no.Inn.in d.c.paſtoralis.ſi tñ oppoſita ſemel fuit ad unū finē,& repulſa,nō pōt opponi ſecundo ad aliū , uide per Innocen. extra de purg. cano.cap.cum dilectis.uer.item ſi oppoſuit. & hoc ſi fuit repulſa,quia non probata, alias ſecus ff.de compen.l. quod in diem . §.i.

a *Admo*.Reſtitutionis.Nota tamē,ꝙ nō eſt reſtituendus,niſi ſummatim doceat,ꝙ potuiſſet probare,& nō probauit,ēt ſi conſtet ꝙ ſit læſus.Et talis ſummaria ꝓbatio nō ꝓdeſt,nec fidem facit in cauſa principali,ut hic pulchre per Ange.

b L.i.Do.Ang.ponit hic materia feriarum,cū multis quęſtionibus utilibus in xi.col.circa med.uer.& pro iſta materia.

c Quod perē.De exce.perēptoriis uide hic ꝑ Ang.i xvi.col. in me.uer.debemus itaq; hic declarare materia &c.Itē non omittas,quin uideas Ang.i materia reſcriptorū , quot exceptiones poſsūt opponi cōtra reſcriptū,q ponit ibi xxxvi.co. circa pri.uer.unū cū iſte te.Itē i fi.xxviii.co incipit tractare de aliqbus,q̃ ſunt regularia circa reſcripta i uerb. poſt quā uidemus.Ita i xxx.col.circa me.uer.ex his no.tractat,q̃ exc. poſsūt opponi contra iudicē delegatū.Itē in xxxiii.col.tractat de arbitris,& quot opponi poſsūt cōtra arbitrū,q a ponit ibi xviii.exceptionis cōtra arbitrū.Itē in xxxi.col. in fi. uer.uideamus.nūc incipit tractare de ꝓcuris agētū ſuo nomine,quot poſsūt eis opponi exceptio, & ponit ibi 36.exceptiones, quæ poſſunt opponi agentibus.Itē in col.ante me. uer.nunc deueniamus.tractat de perſona procu. & quot eis poſſunt obiici.Itē in xxxvi.prope ſi.uer. poſt qui.tractat de proc.in rē ſuā.& quod ei poſſunt obiici.Itē in xlviii.col.ꝓpe fin.trac.de ſyndicis,& quot eis poſſunt opponi.Item in l. col.ante ſi.tractat de tutore,& quot ei poſſunt obiici. Itē in 54.col.tractat de curatore, & actore, & quot eis pn̄t obiici. poſt me.col.uer Or uidimus de tutore. Itē i lvii.col.tractat de orphanotrophis,& hoſpitalariis.prope ſi.col.uer.dicendum eſt.Item in ſi.lviii. col.tractat de coniunctis perſonis, quæ agere poſſunt pro perſona coniuncta in uer.uerū quia aliquando.Item lx.col.poſt med.in uerſic.ſed cum aliquando.tractat de defenſore,qui in iudicio comparet,ad plenam cauſæ defenſionem ſine mandato.

1 *Plus petitum ſi ſit,quatenus condemnandum.*
2 *Duplicabile tempus.*
3 *Tempus tacite duplicari.*

Tēporales.Iſte §.fuit lectus pro maiori parte ſupra de acti.§.ſi quis agens.Sed quia ibi remiſit, hic quęramus ali

1 qua.Pone egi contra te repellis me exceptione † temporalis,quæritur utrum fiet nihilominus ex nunc condemnatio,ut ſoluas poſt diem,& poſt duplicatas inducias? Inn. & Doc.iuris canonici tenēt,ꝙ ſic, extra de plus peti.ca.i. per l.in lege Aquilia ſi deletum.ff.ad legem Aquiliam.de iudic.l.de qua re.famil.erciſ.l.& poſt. Sed huic opinioni refragatur litera manifeſte in duobus locis, ibi nec eo iudicio,&c.& ibi,& poſt eas finitas,&c. ubi ſupponitur manifeſte,ꝙ poſt finitas inducias agitur prima actione.Nec obſtat l.i lege.nec lege de qua re.quia agitur actione iam competente,& pro damno iā dato , vnde non mirū,ſi ex nunc fit condemnatio,quia ibi erat obligatio de præſenti.hic non,& tñ ubi peteretur plus loco,vel re, dicerē cōtrarium,quia tunc fieret cōdemnatio in eo,de quo cōſtaret,& maxime in quantitatibus.ff.de eo quod certo loc.l. quod ſi Epheſi.§ i.ad Velleianum.l.uir uxori.§.ſi. uide de cond.furtiua.l.ſi ſeruus.§.bonę.ſed in eo,q petit plus cā, nō vr̃ idē,imo vr̃ reū abſoluendū ab inſtantia: quia aliud petit.ſupra de actio §.huic autē.ff.de uerb.obl.l.inter ſtipulātem §.ſi ſtipulante & hoc ſatis innuitur extra de plus peti.c.i.Item quæritur,quod ſi exceptio non fuit oppoſita,teſtes tñ ꝓducti ſuper debito, deponunt de eo,uel forte in litera cōtractus continet̃ dies,nunquid fiet cōdēnatio.de p̄ſenti? Inn.& Hoſt.tāgunt hoc,extra eodē. c.paſtoralis.& tenent,ꝙ ſic,qđ ſatis vr̃ procedere,qñ probat̃ per inſtrumentū,ſed qñ ꝑ teſtes poſſet hęſitari , quia teſtes deponunt ſuper eo,ſuper quo non fuerūt producti.& ita eorū depoſitio nulla,quo ad hoc,ſed ipſe rñdent,ꝙ hoc cō-

2 tingit principale negotiū,& ualet eorū depoſitio. † Item quæritur quod tēpus duplicabitur,utrū illud,quod reſtabat.de dilatione,vel tota dilatio , quæ fuit ab initio data? Vr̃ quòd illud,qđ ſupererat tm̄ ff de pœn.l.aut damnū.§. quiſquis.Sed iſte tex.facit in contrariū, niſi ipſum intelligas,ꝙ ab initio dilationis petierit,quod eſt diuinare.Vnde poteſt dici,ꝙ tota dilatio duplicet̃,& ita continget,ꝙ hęc duplicatio ualebit triplicationē,ſi in fine dilationis actor patet.Sed quid in dilatione data a lege,quia hic loquitur de dilatione data ab homine,vel natura rei? Doctores iuris canonici dicunt idem in d.c.i.de plus peti.Item quęrit̃,nūquid iudex debeat triplicare tēpus, ꝓbata dilatione,& cōdēnare i expenſis? Idē Doctores dicūt, ꝙ ſic.

3 Sed qđ ſi nō condēnauerit,nec duplicauerit? Credo , † ꝙ cū hoc ſit beneficiū iuris, quod competit , & pōt excipi , dato ꝙ iudex non fecerit mentionē de hoc.C. de iudic.l. ſancimus.extra de dolo & contu.c.actor.lib.vi.etenim tale tempus datur a lege ff.de re.iudi.l.4.§. ſi quis condemnatus.uer ſed ſi quidem.ſine his & ſine illis,quę ſcripſi ſ. de actionib.§.ſi quis agent. non intelliges hunc §.

1 *Exceptio procuratoria.*
2 *Clericus quorum procurator ſit.*

Procura-

3 *Procuratorem infamem repelli.*
4 *Procurator infamis quatenus accipiendus.*

Preterea. Super tex. quales ſunt procuratoriæ exceptiones tales ſunt, tu non potes eſſe procurator ex tali cauſa, vel q̃a nõ doces de mãdato. ff. de dam. inſec. l. inter quos.
1 §. pe. uer. quòd ſi. ff. man. l. ſi fideiuſſor. §. quædam. ſed† ſi dicatur, tu non es, nec fuiſti procu. illa non eſt proprie procuratoria, de qua hic loquitur, imo illa quandocunq; opponitur, ut ſ. dictum eſt. uide extra de procu. c. in noſtra. in fi. per Inn. In gl. quæ pro alio. in fi. vel pro liberis ſi ſint maiores, & agere non poſſunt, ſed ſi ſint minores, nõ, ſed petat eis tutorem, vel curatorem. Et hoc niſi ipſa eſſet tutrix, vel niſi proſequeretur cauſam appellationis, uel libertatis parentum, uel propinquorum. uide C. de procu. l. alienam & d. l. fœminis. ff. de libera. caut. l. 1. in fi. cum l. ſeq.
In glo. i. hoc fit. in fi. an aũt hęc obtinent in militib. noſtri tp̃is? Spec. dicit, q̃ non, in tit. de procur. §. ratione autem ſui. uer. item q̃ eſt miles. Sed poteſt dici cõtra, ſaltem ſi ſint in procinctu. uide ſ. de teſta mil. in rub. & idem ĩ militibus cœleſtis militię, ut no. C. de procu. l. militem. & patet in Auth. de ſanctiſ. epiſ. §. alium. ſed de iure canonico videtur. quod clericus ſimplex nõ poſſit eſſe p̃curator generalis laicorum, ſed ad unã cauſam ſit promotus non,
2 niſi in† cauſis ſpiritualibus, vel niſi pro miſerabilibus, uel coniunctis, vel pro eccleſia; & ſic intellige quod Inno. no. de oblig. ad ratioci. c. j. de poſtu. in Spe. de procu. §. rõne autem ſui. uer. item quod eſt epiſcopus. Hoſt. in ſumma de procur. §. quis dari. uer. item monachi. Religioſi non põt eſſe procuratores de iure ciuili, ſed de iure cano. ſic, pro ſuis monaſteriis cum licẽtia Abbatis, ſi ſit utilitas monaſterii. uide extra de ſeqt. & re ind. c. cum I. & A. de procu. c. pe. in cl. In gloſſ. ſed contra in ſi. Hæc videtur ueritas, & eſt ratio, quia infamia non debet releuare ab onere C. de infa. l. j. procurationis autem officiũ eſt uile: & oneroſum. C. de accu. l. ſi quis procuratorem; ſed aduocati officium eſt laudabile. C. de aduo. d. iud. l. laudabile & hanc opi. vĩ tenere Io. gl. Decretorum. 3. q. 7. c. j. in prima ſolutione, quod directe obſtat huic §. Bernar. dicit indiſtincte,
3 quod procurator infamis non debet admitti† extra de iudi. c. cum deputati. Spe. diſtinguit de infamia, utrũ ſit magna, vel parua, ut in tit. de procur. ca. ratione autẽ ſui. uer. item quod eſt infamis. Tu potes facere de tota unum brodiũ, quia aut conſtituitur a p̃ſona eccleſiaſtica, & tũc non admittitur p̃ſona infamis, quia epiſcopi, & ſacerdotes debent habere homines bonę famę, & bonę opinionis v. q. 3. c. quia epiſcopus. Aut a laicis ſecularibus, & tunc aut eſt notorię uilis & infamis, & maiori infamia, & tunc crederem etiam non admitti, q̃a ceſſat ratio huius §. nedum de his, &c. cũ in notoriis nõ ſit opus cognitione, ſi nõ ſit no-
4 toriũ, tene hunc §. Quidã cõſueuerũt dicere† omnis procurator eſt infamis, & uilis p̃ d. l. ſi quis procuratorem. & ſic dicit ibi And. Alĩ dicunt illud eſſe uerum in procur. uiliũ p̃ſonatũ, ſed magnarum non, & ſic apparet in curia Frãciæ, in qua procurator regius eſt unus magnus magiſter, & ita reſtringunt d. l. ſi quis procurator. Et ego dico tibi, quod ſic non intelligunt, vel eã deſtruũt, q̃a in d. l. procurator fuit conſtitutus ab exiſtente in dignitate, quod apparet, quia cõſtituens priuatur dignitate, ergo eam habebat, quare dic, q̃ recipere procurationis officium, iſamia eſt, & uile homini exiſtenti in dignitate, ſicut curiali. Sed aliis pauperi non, & ideò Doctores, & licentiati uidetur infames, qui onus procurationis recipiunt.

De replicationibus. *Rubrica.*

In aliis uoluminib. nũc reperiť hęc rubrica p̃ ſe: ſed hic ſit p̃pter iuuenes, ut frequẽter dixi in hoc uolumine ſ. dę leg. §. ſed non uſque, &c.

1 *Replicationis natura.*
2 *Inualidum non fortificari.*
3 *Replicationis locus.*

INterdum. Text. ſupponit q̃ poſſit duplicari, triplicari, & quadruplicari in infinitũ. & ſic malitioſi aduocati potuerũt facere cãm immortalem. ſed ad hoc eſt remediandũ per iudicem, ut dixi in ſimili ſupra titu. t. quando opponitur nullitas ſententię in curia Franciæ non exceduut duplicationẽ, & bene. In ſumma
1 not. quod replicatio dẽt eſſe† talis naturæ, q̃ excludat exceptionẽ, & directe cõcludat ad eam repellẽdã, alias non eſt admittẽda. Si enim agã ꝯ te, & tu repellas me exceptione facti, uel ſolutionis, & ego dicã, q̃ tu es periurus, talis replicatio nõ admittiť, extra eo. c. delicti. Itẽ caue, q̃ ubi
2 intẽtio actoris eſt de ſe ſufficiẽs, † nõ poteſt fortificari per replicationẽ. Verbi gratia, peto a te x. ex cauſa mutui tibi facti a Sempronio, tu dicis, quod non poſſum agere, cum ad me non pertineat, uolo replicare, quod imo pertinet, quia ſum hæres Sẽpronii, credo quod non poſſum, q̃a intentio mea deficiebat. & ſuper ea eſt mihi ius faciendum, uerum eſt, quod in mea petitione poſſum emendare, ſed non in uia replicationis. uide ſupra de act. § ſi minus quia in replicatione nihil põt cadere, niſi repulſio exceptionis ex iure ſibi competenti, & quæſito ante propoſitionẽ exceptionis, ut hic patet, vñ actio, quæ non competit non unificatur per replicationẽ. uide C. de pact. l. cum proponas de trãſac. l. actione. ff. de pact. l. ſi unus. §. pactus ne peteret.
3 † Item dic, quod replicatio datur, ubi ęquius eſt dare replicationem, quam ſuſtinere exceptionem, alias ſi non eſſet ęquum, non datur, vnde aduerſus exceptionem doli, non datur doli replicatio, ut d. cap. dilecti. uide ibi in glo. ff. de except. dol. l. lege apud Celſum. §. Marcellus. in prin. Nec prætereo, quod ſicut actio debet aperte proponi, ita exceptio, & replicatio. Sed forte non eſt neceſſaria concluſio, ſed (ad minus) debet dici, quod agiť male, ſed non oportet neceſſario concludi ad abſolutionem, quia illud pertinet ad officium iudicis. ff. ne quid in flum. pub. l. 1. §. ſunt qui putant. de flu. l. 1. §. Labeo. iuncto §. fin. ſupra de perpe. & temp.

1 *Defendi ex fideiuſſore poſſe. 2.*
3 *Perſonalia extendi & ad quæ.*

a Exceptionis. a In gl. appellationes. ibi, qui pro alio fidem adſtrinxit. vide in Auth. de fideiuſ. §. 1. ſ. de fideiuſſo. in rubrica. In eadem gloſſ. ibi, cum allega. l. exceptiones,
b b in fine, illa eſt directe contra. ſed dic, ut C. de fideiuſſor. minoris. l. ſecunda. an actori detur regreſſus contra alium, uel non, uide ff. de procurato. l. minor. In ead. glo. ibi, ff. ſolu. matri. l. alia. nota hanc gloſſ. quæ eſt uerisſima, & notabilis, non tñ obtinet, niſi quando reus cõuenitur, alias non põt fideiuſſor eius defenſionem recipere. Quid
1 ergo econtra, † ſi principalis debitor, qui habet exceptionem perſonalem, recipiat defenſionẽ fideiuſſoris conuenti, nunquid ex perſona ſua poterit eum defendere, uirtute ſui perſonalis priuilegii? Dicas, q̃ ſic, ſi ſua intereſt, unde ſ. de iure naturali. u. ſicu. quodcunque, vnde maritus, & donator poſſunt fideiuſſorem defendere, quia ſi fideiuſſor ſolueret, haberet regreſſum contra eos. & idem de ſocio, nã fideiuſſor agit actione mandati, ꝯ quẽ non sũt prędicti priuilegiati, nec contra ipſum fideiuſſorem. ſecus in reo principali, qui ceſſit bonis, quia põt excipere cõtra fideiuſſorem ſuũ, ſicut ꝯ alios, cũ ſit creditor, & ideo nõ vĩ ſua intereſſe. Vnde quãuis glo. cumulet omnes, qui põt deducere, quantum facere poſſunt, non tñ eſt idẽ iudiciũ de oĩbus, quo ad hoc, & eſt unũ mirabile, q̃ reus principalis defendendo fideiuſ. poſſit uti ex perſona ſui excep-
2 tione, quę† non competit fideiuſſori. Et vĩ ꝯ l. venditor. ff. de iud. & ꝯ regulam cõmunem, quia ex perſona defenſoris non debet fieri deterior conditio actoris, ſed tamẽ certum eſt hoc caſu ſic eſſe ff. manda. l. idemque. §. generaliter. perſonalem tñ exceptionem competẽtem fideiuſ. non põt reus principalis opponere. uide cod. ti. l. ſi fideiuſſor.

§. quæ

§.quædam. Vnde poſſet dici, quod d.l.uenditor.loqtur &
quo ad declinatorias fori. & forte ſecus in aliis exceptio
nib. dilatoriis, uel peremptoriis cōpetentibus ſibi ex per-
ſona ſua per prædicta. In ea.glo.in §.de hac materia uide
3 C.de non nu.pec.l.tam mandatori. † Item dic, ꝙ exceptio
perſonalis extenditur ad fideiuſſorem in obligationibus
faciendis indirecte, ut ſcripſi in d.uer.quodcunque. & hoc
dicit Iac.de Rauen. qui etiam dicit, ꝙ quę dicta ſunt pro-
cedunt in exceptionibus, quę competierunt poſt fideiuſ-
ſionem, quia quę ante non competunt fideiuſſori, niſi er-
ronee promiſiſſet. ff.de fideiuſſ.l.ſi quis poſtea.

a *Adnot.* Exceptiones. Exceptio competens, ſi eſt in rē prode
rit eius fideiuſſori propter actionem mandati. qua reus ſibi
tenetur, exceptio uero perſonalis, ut ceſſionis bonorum, uel
ſimiles ad fideiuſſorem nullatenus ſe extendunt h.d.
b L.exceptiones. No.hic An.poſt gl. quod reſtitutio mino-
ris, nō ꝓdeſt eius fideiuſſori, quamuis ēt facta reſtitutione,
minor liberaretur pacto de non petendo. Vide eum hic.

De interdictis. Rubrica.

In fi.glo.rubricę, ꝑ hoc uꝛ quod melius fuiſ-
ſetis tit.ſituat⁹ ante tit.de exceptionibus. & ſic
ſituatur in ff. & C.ſed non ſit tibi uis in ordine.

1 *Interdici uni quando poſſit.*
2 *Interdicta an actiones.*
3 *Poſſeſſorium quibus negatum.*

SEquitur. Et bene ſequitur. In glo.id eſt dicere.ibi cum
alleg.§.de his.hæc non eſt uera ſecundum Iac.de Ra
1 ue.quia reperiuntur interdicta, † quę formant̄ in per
ſona unius, ut utrobi & ne qđ d.in lo.pu.ff.utrobi.l.j. ſecū
dum eum. Credo quod dicat ſatis uerū, nam interdictum
quandoque formatur, & datur generaliter, ſicut actio. ff.
ne uis fiat ei, qui in poſ.miſ.l.j. In ea.gloſſ.ibi, per totum li
brum uult dicere gl. quòd omnia interdicta ſunt unifor-
miter prętoria, ſed non omnes actiones, aliàs malè con-
cluderet, quia multę ſunt actiones, quæ formantur a prę-
toribus, ut uidiſti in ti.de actio. Sed hęc non poteſt dici
recte dr̄a, prę ſertim realis: vnde ſecundum Iac. nulla fuit
dr̄a realis, ſed modus loquendi fuit alius in interdictis, &
alius in actionib. Melius uꝛ qđ prętores nullam actionem
2 dederunt, quando † introduxerunt interdicta, & uoluerunt
dicta interdicta obtinere locum actiones, dumtamen ſo-
lenniter impetrarētur, & certo ordine. Sed poſt Iuriſcon
ſulti introduxerunt dari actio. & agi ſine ſolennitate, ut in
fra §.fi. Ex quo patet longa differentia. In ead. gloſſ. in fi.
imo eſt ualde aliud, & propoſito uno non proponitur a-
liud, & hodie poteſt agi interdicto, vel actione in factum
ad electionem actori. ff. ne uis fiat ei qui in poſſesſionem
miſſum eſt.l.ſi quis miſſus.§. cum pretor.uerſi. ſed ſi mu-
lier. uti poſſi.l.i.§.reſtituēdę. & no.de ui. & ui arma.l.j.§.
fi.gl tamē notauit idem, ꝙ hic ff.eo.in rub.in ſecunda gl.
Dy.tamen eam reprehendit ibidem. In gl.hæc iō dicit ibi,
cum alleg.§.quædā. & in quo contineat cauſam proprie-
tatis dicit ibi, qa quo ad ꝓbationē, & effectum uictorię, ut
ibi nota. An āt ſn̄ia lata ſuꝑ ꝓprietate, obſtet in poſſeſſio-
ne, vide ibi per Dy. & dixi plenius C.e.l.incerti.in Breuia
rio.ex̄ de cauſa poſ.c.cū dilectus.per Doct. In glo.ut cum
contendit.in fi. Item dant̄ ēt alia, ut ff.de ui, & ui arma.l.3.
vnde ui. & no.ff.uti poſſi.l.j.de hoc uidebis magis in infe
3 rioribus. Iac.dicit hic, ꝙ nullū † poſſeſſoriū datur pro prę
ſtationibus, ſeu redditibus, quia ſunt iura perſonalia, q̄ im-
propriisſime dicuntur poſſideri, ut no. ff.de pęt.hære.l.re
gulariter.hoc poteſt eſſe uerū de iure ciuili, ſed de iure ca
nonico eſt contrariū uide extra de elec.c.querelam.quan
doque dixi ꝙ pro redditibus, qui pręſtantur ratione certæ
rei immobilis, poſſit agi poſſeſſorio, pro aliis non, ut ſcri
pſi ſupra.de ac.§.præiudiciales.cōſuetudo omniū curiarū
ſpiritualiū. & tēporalium tenet d.c.querelam.in diſtincte.

1 §.*Summa explicari.*
2 *Poſſeſſio ficte tranſlata.*

Summa. In gl.ut ſi quis miſſus.in fin. Iſtud exemplum
non eſt de poſſidente, ſed de miſſo in poſſeſſionem, qui
non poſſidet.ff.de acquir poſſ l. ſi quis ante.§. idem Pom
ponius.uerum eſt tamen in ſe, quia nedū poſſidentē præ-
tor tuetur, imo etiam miſſum.ut d.tit.ne uis fiat ei ſecun-
1 dū Iac. de Ra. Et caue, ne tex.te decipiat, † cum dicit, ſine
uitio. ſupponit enim, quod ſi uitioſe poſſideret, quod non
daretur interdictū, & tamen eſt contrarium ff.uti poſſi.l.
iuſta de ui & ui arma.l.3.§.cum igitur. ſed pro tanto loqui
tur, quia poſſidenti ſine uitio uim fieri prohibet indiſtin-
cte, ſi uitioſe ſunt plures diſtinctiones, an incontinēti, vel
ex interuallo, in interdicto unde ui, & is uti poſſidetis, an
poſſideat ui, clam, vel precario, & an ab aduerſario, vel
ab alio, ut ĵ.uidebis. In gloſſ.non rerum.in fin. hęc eſt ue
2 ra. † nam licèt uera poſſeſſio non trāſferatur ad hæredem
fingitur tamen transferri, præſertim, decreta bo.poſ. &
hoc attento dicitur reſtitutorium. attenta tamen ueritate
eſt adipiſcendæ, & ꝑ hoc poteſt excuſari ſtylus curię Fran
ciæ, ubi hæredes ſe dicunt ſaiſitos, & turbari in poſſeſſio-
ne, & concludunt in caſu nouitatis, quamuis non fuerint
adepti realiter poſſeſſionem. In glo.per interdictum in fi.
Iac.dicit quod imo directum.ff.de ui. & ui arm.l.i.§.deii-
citur. quod poteſt eſſe uerum, ſi intentetur pro re, in qua
eſt uſusfructus, ſed ſi pro iure uſusfruct. videtur glo.uera.
ff.de ſerui.l.quoties.la 2. & inſra uidebis.

1 *Expulſis quando ſuccurrendum & qui.*
2 *Proprietas quo interdicto contenta.*

Sequens diuiſio. Hęc eſt ſubdiuiſio. hic enim ſolum di
ſtinguit interdicta, quę ad rem familiarem pertinēt. ff.eo.
a l.a.hęc autem interdicta. In gl.innuitur hic in fi. a & pa
tet.ff.de furt.l.hoc amplius. Oportet tamen, quòd ſit hę-
res, & in dicta quota, vel tali modo. quod non habeatur
pro legato.C.de hæred.inſti.l.quoties. In gloſſ.hæc ora-
tio, ibi, per totum.imo vero ibi, q̄ſique pro falſo, quando
que eſt iuſtus error.ff.de uſucap.l.Celſus. & l.non ſolū.§.
quod uulgo. ſed tunc habetur pro uero. Nunquid ergo in
terdictum vel petitio hæreditatis daretur contra talē gl.
uidetur ſentire, quod ſic.C.in quib.cau.ceſ.long.tēp.præ-
ſcrip.l.hæreditatem. ſed minori tēpore tollitur, & idē ſen
tit hic Iaco.qui imponit illi glo.quod dicebat contrariū,
In gloſ.vnde.in fin.quales debeant fieri interrogationes,
antequam.agatur hoc interdicto, vel petitione hæred.dic
ibi C.de peti.here.l.cogi. In glo. ſed aget in fi.vel interdi
1 cto vnde ui.uel aliis remediis, quæ dantur expulſis. † infra
eo.§.recuperandę. & hoc, ſi poſſesſionem pacificam, fuit
nactus, aliàs ſi commēdatā (ita in exemplaribus ſcriptis le
gitur, & bene nō ut in excuſis damnatā.) vel alias minus
legitime, ita quod potuit capelli. videt̄ ſecus. ff. de acqui.
poſ.l.non uidetur. Sed poteſt quæri, nunquid electus in di
gnitate poſſit intentare hoc interdictum, ſaltē utile Spe.
videtur tenere, quod ſic, in tit.de cauſ poſ. & proprie. in
prin. Vnde potes dicere, cum tale beneficium fuerit col-
latū mihi canonicè, uel cum ego fuerim in tali dignitate
electus, & confirmatus, & abſque titulo legitimo ipſum
vel eā detineas occupatam, peto me admitti ad poſſeſſio-
nem eiuſdem, & admittendum te mihi cōdemnari. Et no:
2 quòd hoc interdictum uidetur continere cauſam † proprie
tatis, qui oportet, quod ille, qui agit hoc interdicto ꝓbet
ſe hæredē, ſicut ſi ageret petit.hęred. & forte de hoc uult
loqui §.quædam. l.3.ff.eo.cum dicit, ut nō ſit mirum, &c.
ex hoc infertur, quod ſententia lata in hoc intedictor ob
ſtat exceptio rei iud.in peti.hęred. & quod non poſſint ſi

mul cumulari Nec obſt.C.eo. l.fi.imo facit pro.
a *Adnotatio.* In fi. Nota hic An. ſimilitudinem eſſe inter inter
dictū, quorum bonorū, & petitionē hæreditatis, qa ambo di
cūtur remedia uniuerſalia, & apta nata ſunt ad uniuerſitatē
cōpetere, licèt aliquādo cōpetat ad unā tātum. Sed tamen
in aliquibus differunt, ut per gl.in rub.C.quo bono.

Interdictum

Interdictum. Is §. fuit lectus ſupra de actio §. item ſer-
uiana. uide ibi, ſed de uno miror quomodo imperator trã
ſiuit hic quod nõ facere mentionẽ de interdicto, quorum
legatorũ, quod eſt adipiſcẽdę. forte ne iuuenes oneraret.

1 *Interdictum. retin. cui datum & in quem. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11.*
2 *Sequeſtratis quibus negatur.*
3 *Miſſo in poſſeſ. ſuccurratur.*
9 *C. cum dilectus ſenſus.*
12 *Interdicto retin. quę conſequantur.*
13 *Soluere vocans ne turbet.*
14 *Turbantne ceſſans. 15.*
16 *Poſſidens probet & qui quidque. 18. 19. 20. 21. 22.*
17 *§. retinendæ ſenſus.*
23 *Poſſeſſionem ſinguli teſtes probent.*
24 *Turbanti inhibendum.*
25 *Probationis æqualis, inæqualisq; effectus. & 26.*
27 *Noua cauſa inhibitionem non ceſſare.*
28 *Turbantis hæredi uetari poſſe.*
29 *Interdictum de ui ſchismatis non obeſſe.*
30 *Proprietatem uaria diducti iudicis rei effectus. 31.*
32 *Interdictorum quæ ſunt uti, cumulentur.*

a Retinẽdę. a In glo. ob hoc. in fin. ff. vti poſ. l. iii. §. fin.
1 de vi & ui arma. l. † interdicto. hæc materia eſt tota practi
cabilis maxime in curia Frãcię: vbi quaſi omnes cauſæ
ſunt in caſu nouitatis, quod eſt fere vti poſſidetis propter
quod omiſſo ordine gl. placet aliqua, pro euidentiã mate
rię in hoc §. tangere. Et primo, cui competit hoc interdi-
ctum. Secundo, contra quem. Tertio, ad quid. Quarto, de
modo agendi. Quinto, de modo probãdi. Sexto, de modo
pronunciandi. Septimo, de effectu. Et breuiter tranſeo po
nẽdo concluſiones de ſingulis, ne onerem iuuenes lecto
res, & auditores. Ad primum uidelicet, cui detur, prom-
ptũ eſt reſpondere, quod poſſidenti. ff. vti poſſi. l. i §. hoc
interdictum. & hoc ſiue poſſideat ciuiliter tãtum, ſiue na
turaliter tantũ, ut patet. C. eo. l. i. & in exẽplis quę ibi po-
nuntur. ff. eo. l. ſi duo in prin. ſicut in interdicto unde vi. in
quo ſufficit altera poſſeſſio. ff. de vi & vi armat. l. i. §. deiici
tur. Quid ſi non poſſidet, ſed detinet? Videtur ꝙ non de-
tur. ut d. §. deiicitur in fi. ibi, non tamen. ſi colonus ſit, &
ff. vti poſſi. in l. ſi duo. §. creditores. ſed glo. uidetur tenere
cõtra, in interdicto unde ui. ff. de ui & ui arm. l. Fulcinius
ſuper uerbo poſſideret, quod non detur niſi illi, qui poſſi
debat tẽpore quo fuit directus. vt ea. l. i. §. hoc interdictũ.
ſicut etiam nec iſtud, niſi poſſidenti de pręſenti infra ver.
hodie igitur. ſicut illi datur detinẽti, uidet quod & hoc,
cum utrunque poſſeſſionem requirat ſuo tempore. & ad
hoc facit. ff. de ui & ui arma. l. i. quod autem ait. Item facit
extra de dolo, & contu. c. cõtingit. vbi Inno. uidetur hoc
tenere. Pro quo facit, quia iura plus debẽt ſubuenire deti
nenti legitime, quam uiolẽto. ff. quod ui aut clã. l. ſeruus.
in fi. in ſui ratione. ſed uiolento datur hoc interdictũ, cõ-
tra illos a quibus nõ poſſidet ui, ut. ff. vti poſſid. l. i. §. fi. er-
go & detinẽti. Et pro hoc, quia interdictũ de itinere actu-
que priuato. habet ſimilitudinem cum iſto retinendæ, ut
hic notatur, & patet in materia ſua, ſed cõſtat, quod illud
datur detinẽti, uel poſſidẽti nomine alteri⁹, ergo & iſtud
ff. de itine. actuque priuato. l. i. §. ſi tibi. cum §. ſequen. Itẽ
pro hoc. C. de præto. pig. l. fi. Super hoc uidetur dicẽdum
quod non detur detinẽti. & hęc no. gl. in d. l. i. §. quoties.
ff. de itinere actuque priuato in gl. quod ita uetum eſt, &
probatur per d. §. deiicitur. & §. creditores. & de tali deti-
nẽte põt intelligi, quod notat Inno. extra de pſcriptioni.
c. ueniẽs, in fine magnæ glo. nu. 3. ubi dicit, quod qui cor
poralem poſſeſſionem habet non poteſt agere contra iu
ſte poſſidentem, nec contra alium. Sed quid ſi fuerit poſ-
2 ſeſſio ſequeſtrata? † Videtur quod neuter agere poſſit, cũ
neuter poſſideat, ſed dic cõtra, ut ſcripſi. C. de prohi. ſe. l.
i. & iũge quod dicam infra in ultimo membro, uidelicet
de effectu ſententiæ, quia per ſequeſtrum uidetur poſſide
re. Vel dic, quod nõ poſſit agere hoc interdicto, ſicut nec
ille qui precario utranq; trãſtulit, ut hic notatur. Nec ob

ſtat §. quod autẽ ait. quia loquitur de mobilibus quę ac-
ceſſorie perueniunt, in quibus non refert quomodocũq;
habeantur, duntamen res pro qua agitur principaliter ſit
immobilis & poſſideatur. Item nec ob. c. cum contingat.
cum ibi notatis, quia tex. nil facit contra. Opinio. vero In
nocentii, nõ audeo reprehendere, ſed dico procedere, cũ
de ęquita. cano. ut ibi notat Hoſt. Item non obſtat, quod
dictum datur uiolẽto, ergo multofortius detinenti legiti
me, quia ita eſſe debet per rationem prima facie. Alia tñ
ratio uidelicet, defect⁹ principalis materię, poſſeſſionis,
repugnat, quã prętor nõ poteſt tueri per hoc interdictũ,
b quia non eſt; & ꝑ hoc credo ꝙ executores b teſtamẽto
rum non poſſunt hoc interdictum intẽtare, quia non poſ
ſident pro ſuo quãuis teſtator tradidiſſet eis poſſeſſionẽ.
3 Quo ergo † remedio prouidebitur talibus detinentibus,
qñ turbantur? Reſponſio, illi qui miſſus eſt in poſſeſſionẽ
cauſa cuſtodiæ. prouidetur per edictum ne uis fiat &c. vt
notatur in §. creditores. ſupra alle. In aliis uidetur, ꝙ de-
beant ſe tueri contra illum a quo habent cauſam actione
ciuili. cõtra alios actio ceſſat vt ff. de ſuperfi. l. i. §. i. uel ꝑ
actionem iniuriarum. ff. de act. emp. l. qui pendentem. uel
per offic. iud. iuxta notata. ff. de cond. fur. l. & ideo. in fi. Et
ideo non uidetur, quod detur laico, poſſidere ſe dicẽti de
cimã, uel aliud ius ſpirituale, uel alicui dicẽti, ſe poſſide
re rem ſacram, vel religioſam, quę poſſideri non põt, niſi
prętendant & probent titulum ſufficientem, ut ſcripſi. C.
unde ui. l. i. & no. extra de reſt ſpol. c. ex parte M. in glo. ſu
4 per uerbo poſſideri. In c. i. xiiii. q. i. in fin. † Sed quęritur,
nunquid hoc interdictum detur illi, qui ui, clã, uel preca-
rio deſiit omnino poſſidere? videtur quod ſic, quia ſemꝑ
in hoc interdicto uincitur, qui ui, clã, uel precario ab ad
uerſario poſſidet, ut patet in hos §. & per totam hanc ma
teriam. ff. uti poſſid. l. i. §. perpetuo. Verius eſt contrarium
quia qui nullã poſſeſſionem habet, non poteſt agere hoc
interdicto, ut §. hoc interdictum. & hoc notat hic in gl.
cum multa ſunt &c. obtinet ergo is §. quando ambo poſſi
dent, unus naturaliter, alius ciuiliter, pone exemplum, C.
uti poſſide. l. unica. ubi hæc opinio magis confirmat, vel
quando quilibet, uel actor dicit ſe poſſidere inſolidum
ſi enim actor nullo modo poſſideret, non obtinet, quam
uis reus poſſideat ab eo ui, clã, uel precario. Quid ſi ego
5 poſſideo † ciuiliter, reus naturaliter, re uera, ui uel clam a
me, non tamen credebat, quod a me, nunquid mihi hoc
interdictum contra eum competit? V. g. cum iuiſſem ad
nundinas, & domus meæ poſſeſſionem ciuiliter animo re
tinerem, tu intraſti, & occupaſti eam: gerens in animo &
credẽs, ꝙ poſſeſſio eſſet alterius, & nõ mea. Ego non ſui
repulſus, nec ſuſpicor me poſſe repelli. ſed ago contra te
uti poſſidetis, q̃a turbas me in poſſeſſione mea. tu dicis,
te naturaliter poſſidere, non ui, non clam, nõ precario a
me, quare dicis te debere tueri. Ego credo, quod imo vi a
me poſſides, q habebã naturalẽ, qñ exiui, & adhuc habeo
ciuilem. quæritur utrum debeã obtinere. Glo. ſuper uer-
bo, ultro, ad medium l. i. §. perpetuo. ff. uti poſſide. mouet
hanc queſtionẽ. Et dicit, qđ non debeo obtinere, inſpecta
magis opinione, quam ueritate. Dy. dicit ibi contra per l.
aut qui aliter. §. ſi quis dum putat. ff. quod ui aut clam. &
facit. ff. de iniu. l. cũ, qui. §. ſi iniuria. Sed quid, ſi tibi caſtrũ
meũ tradidi, ſub cõditione, & forma, uidelicet, qđ poſſim
ipſum recipere, quoties uoluero ibi morari, uel qñ mihi
placuerit. uel forte dedi uillã ſub cõditione, quod facias
turrim, uel capellam, uel ſub alia conditione. quærit nũ
quid ante conditionem completã, tu poſſis agere uti poſ
ſidetis, ſi turberis in poſſeſſione rei tibi ſic traditę? uidet
quod nõ, quia ubi poſſeſſio alicuius rei traditur ſub cõdi
tione, recipiens non eſt poſſeſſor, quouſq; fuerit cõditio im
pleta. ff. de acqui. poſ. l. qui abſenti. §. ſi quis poſſeſſionem.
uerſi hoc amplius, imo uidetur, quod ego tradens poſſim
experiri hoc interdicto, nõ tu. & uidetur expreſſum. extra
de reſt. ſpol. c. olim. In contrarium facit, quia ex talibus
conuentionibus, non impeditur dominii translatio. ergo
multominus poſſeſſionis. ff. de uerbo. obliga. l. ſi ita quis.

§.ea.lege.ff. de leg.ii.l.cũ pater.§. Titio.C.de reuo. dona.
l.i. Solutio,inſpiciendũ eſt.an ſit uera conditio, in cuius
euentũ effectus contractus confertur,ad modus,vel cau-
ſa.Primo caſu nõ transfertur poſſeſſio , niſi hoc expreſſe
ageretur.Secundo ſic,niſi cõtrarium ageretur expreſſe.&
ſic intellige c.olim. ſupra allegatũ. quod uidetur loq in
modo,ubi fuit actũ expreſſe , ꝙ concedens retinebat ſibi
dominium, ut patet in litera. Quid ſi materia contineat
cauſam, uel modũ concedens tamen exprimit, ꝙ dat ſub
tali conditione. nunquid erit cõditio, uel modus,vel cã?
Dic ꝙ materia plus inſpicitur quã uerba ff. de manu. teſ.
l. Mæuia. Sed quid.ſi homines tui turbẽtur in poſſeſſioni-
bus, quas tenẽt a te,& de quibus ſoluunt tibi reditum,uel
pẽſionem,nunquid potes agere interdictio unde ui,quaſi
6 tu turberis?Rof.† dicit ꝙ ſic,& ponit libellũ. & idẽ Spec.
poſt eum titu.de cau.poſſ.& proprie.§.ii.circa prin.ſuper
hoc eſſet multum aduertẽdum,an illi homines ſint adſcri
ptitii,ſeu conditionati. quales ſunt in bailliuia Bituricẽſ.
& in multis locis regni Franciç, & de illis non vr̃ dubiũ,
quin ipſis turbatis, dñs turbetur cum ipſi non poſſideant,
ſed potius poſſideantur a domino .ff.de di.& temp.prçſc.
l.longe.& in modico differant a ſeruis.C.de agr.& çẽſi.
l.ne diutius.& idem uidetur de colonis, ad modicum tẽ-
pus qui nullo modo poſſident, id eſt uidentur poſſidere.
Sed ſi homines liberi,qui debent certum reditum domi-
no,uel colono,ad non modicum tempus turbentur uide
retur aduertendus modus turbandi, quia ſi turbans inten
dit ſibi mãſum, vel rem acquirere ſibi liberam,& abſque
reditu,tunc non uidetur dubium, quin turbet dominum,
qui reditus recipit, & per conſequens agere poſſit pro ci
uili turbatione. & idẽ uidetur ſi emphyteuta turbetur in
re emphyteuticaria,uel uaſallus in re feudali. Sed ſi ille
qui turbat in nullo, vult impedire dominũ , ſi tali iure ſi
cut colonus emphyteu.tenebat.vult tenere,&ſoluere do
mino,quod illi ſoluit,tunc non uideretur,ꝙ dñs poſſet a
gere,quia in nullo turbatur in ſua ciuili poſſeſſione.& ni
ſi turbetur in ea,non poſſet agere. Sed in his omnibus po
teſt dici contra.nam eo ipſo,& ille rem nititur occupare,
turbet dñm,niſi enim hi qui ab eo tenent rem, poſſint ea
gaudere,non prçſtaret ei ſeruitia debita. Prçterea quan-
do turbans haberet poſſeſſionem rei & nollet ſoluere de-
ueria,oportet,ꝙ dñs uendicaret,uel ageret de proprieta-
te, ꝙ eſſet ſibi purum,& damnoſum. Præterea ſuppoſita
conſuetudine regni Franciç,& etiam iuribus, quæ uiden
tur uelle,ꝙ emphyteu.& uaſalli debeant intrare per ma-
num domini,& de eius uoluntate, non dubium, quod ei
prçiudicat,qui ſine uoluntate ſua occupare uult, idcirco
conſideratis omnibus crederem dominũ hoc interdicto
agere poſſe contra talem turbantem,& in hac ratione cre
do fundatũ.c.Piſanis.extra de reſt.ſpo. & dictum c.olim,
quç licet loquantur interdicto unde ui , poſſunt congrue
adaptari ad interdictum,uti poſſidetis, cum uis fiat domi
no in utroque,&facit.ff.de ui,& ui arma.l.ſi de fundo. Et
hæc quç diximus eſſent dubia ſi dominus poſuiſſet rem ,
7 quæ ab eo tenebatur, in manum ſuam realiter. † Quid ſi
iuſtitiarius poſuiſſet ad manũ ſuam, aliquã rem ſibi ſubie
ctam,ratione iuſtitię, ſicut tota die faciũt iuſtitiarii regni
Franciç,& ipſe ſic tenens,turbatur per aliquem,nunquid
poſſit agere hoc interdicto? Non uidetur quia non poſſi-
det pro ſuo, ſed tanquam iuſtitiarius cauſa cuſtodię , per
dictum §.creditores.dictç l. ſi duo.ff.uti poſſ. unde ſecus
uidetur in dño feudali,qui poſſidet ciuiliter.Item quid ſi
coloni turbant dominium,non permittentes ipſum uti iu
ribus ſuis?Roſr. & Spec.dant ei hoc interdictum utile, in
dictis titu.& §.uide,quæ ſcripſi ſupra de actio.§.prçiudi-
ciales.ſupra de iniur §.iniuria.Sed quæritur. nunquid ſuc
ceſſor in dignitate poſſit agere hoc interdicto,quãuis nõ
fuerit adeptus poſſeſſionẽ rei pro qua agitur? Ad hoc po-
teſt dici , ꝙ ſic nomine dignitatis agat , ſi ſit talis dignitas
quç poſſideat. đ quo dic ſupra de re.diui.§. nullius.ſecus
ſi nomine ſuo agat.per ea quç ibi notantur. & per prçmiſ
ſa apparet,quod aliquis non poteſt agere,hoc interdicto
niſi poſſeſſionem realem habuerit:quamuis prçdeceſſor,
uel author ſuus habuiſſet.hoc tamẽ non ſeruat curia Frã-
ciæ in ſuccçdẽtibus uniuerſaliter ratione ſanguinis,quos
poſſeſſores,ſine apprehenſione reputat,ut dixi ſupra.§.in
ſumma. Verum eſt tamen quod ſi prçdeceſſor,uel author
eſſet turbatus , & cederet actionẽ , quod ſucceſſor poſſet
agere hoc interdicto iure ceſſo. Item non uidetur,quod
inueſtitus per dominum poſſit agere hoc interdicto,nec
aliquis,niſi poſſeſſionem hãc realẽ habeat, quã inueſtitu
ra non dat,extra de conſue.c.ii.per Inno.Qualiter poſſeſ
c ſio pbẽdę c uel dignitatis acquiratur , uide de reſti.ſpo.
c.i literis.qualiter iuriſdictionis.de capel.monacho:c.di
lectus.in Spe.de iuriſdict.omnium iud.uer.illud etiam.nu
me. 35. omnia ſunt neceſſaria , pro intellectu huius ar-
8 ticuli.& hoc circa primũ.† Veniamus d ergo ad ſm, ui
d delicet contra quem datur hoc interdictum . & eſt certũ
quod contra turbantem,vel inquietantem,etiam ſi poſſi-
deat,duntamen ui,uel clam, uel precario , ab actore, &
actor aliquam poſſeſſionem habeat. Verbi gratia,iui ex-
tra domum uel fundum,quem plene poſſidebam,& ani-
mo ciuilem poſſeſſionẽ retinui. tu intraſti me abſente eũ
dem fundum,uel domum animo poſſidendi, & ita acqui
ris naturalem Si ego agam,uti poſſidetis cõtra te,poſſum
eo,quod me turbas in mea ciuili. Et quia tu a me clã poſ
ſides,illa naturaliter,illa non tibi prodeſt quominus ſuc-
cumbas omnino. Et idem ſi a me ui poſſides naturalem.
Verbi gratia,intraſti poſſeſſionem meam,me prohibẽte,
ego non ſui repulſus de facto.nec ſuſpicor me poſſet re-
pelli & ſic retineo ciuilẽ,ſi agam hoc interdicto,ſuccum
bis.& idem in precario,ſi tibi tradidi naturalẽ. Et iſta pa-
tẽt per illa quæ notantur ĩ.in glo.cum multa.ff.de acquir.
poſ.l.clam § ſi. Item datur ꝯ nõ poſſidentem, ſi aſſerat ſe
poſſidere §.eodem.l.ſi duo. in princi. Sed an hoc interdi
ctum datur contra non poſſidentem,turbantem,qui non
aſſerit,nec habet animũ poſſidendi? Non uidetur quia to-
ta hęc materia ſonat quãdo uterque ſe aſſerit poſſidere,
ut patet in hoc §.& in omnibus exceptionibus huius ma-
teriç.Super hoc reperies gl. contrarias. nam hic dicit,ꝙ
ſic,in magna glo.& idem no.ff.eo.l.ſi duo. Sed contra ui
detur notare cod.titu. l.i.§. ſed ſi inter duos . ſed ueritas
eſt,quod detur,ut d.l.ſi duo.§. item uideamus. in fin.& §.
hoc interdictum. & talis proprie põt dici inquietans, ſm
Iaco.de hoc notatur extra de probatio. c.licet.in glo.da-
tur ergo hoc interdictum contra illum, qui ab actore poſ
ſidet,ui,uel clam,uel precario, nec prodeſt ei ſententia,
quin cõdemnetur. Quid ſi nõ poſſidet precario ſed forte
dedi ad tempus, uel tradidi ex cauſa penſionis tempora-
lis? Videtur idem,ut ĩ feu.de feu.gra.& caſ. c.i. & uide in
fra in ultimo membro. Hæc procedũt ubi ille,qui ui, clã,
uel precario poſſidet eſt reus.Quid ſi ſit actor? Verbi gra
tia,deiecisti me de poſſeſſione mea ui,ego te turbo,agis
contra me uti poſſidetis, ego excipio , quod a me poſſi-
des,& ſic interdictum non tibi prodeſt,nunquid bene di-
co? Non uidetur, quia talis exceptio non admittitur in in
terdicto unde ui.nam ex interuallo,nõ poſſum licite uio
lentum expellere.ff.de ui,& ui arma.l.iii. §. cum igitur.
C.eodem l.i.glo,determinat contra.ff. eod.l.i.in fin. quã
Dyn.ibi ſequitur.pro quo ff.eodem.l.prima.§. perpetuo.
Innocen.& Hoſtien.uidẽtur tenere contra. extra de prç-
ſcriptio.ca.ueniens. & fundantur in magna ratione, quia
cum prædo ſit reſtituendus,multofortius tuendo. Sed ad
hoc poteſt reſponderi pro gloſ.per Dyn.quia magis iura
proſequuntur uiolẽtum prçdonem, quam turbantẽ,ideo
prçdo a prçdone reſtituitur.ſed turbanti non inhibentur
nec de iure datur prçdoni remedium contra turbantem.
Et ad hoc bene faciunt quç conſueuerunt notari iuxta l.
ſi quis in tantam,vbi conſueuit dici,quod lex illa non ob
tinet contra turbantem,ut ibi.& per hoc uidetur quod ex
ceptio ſpoliationis debeat admitti contra agentem hoc
interdicto , cuius contrarium dicit Specul. titul.de peti-
tio.& poſ.§.primo.verſicul.ſed nunquid intentari nu.31.
Sed illud verũ,ſi de alia re opponaſ.Sed exceptio ad ſpo-
liatio

liationis non poteſt opponi, ut notatur extra de inſti.c.eſi
ueniſſent, io glo. Et ſi bene uideas Inn. ſatis admittit exce
ptionem ſpoliationis, in uim dilatoriæ. Sed quæritur nun
quid in terminis prędictis reus poſſit eacipere & nihilo-
minus cõcludere, q actor faciat ſibi reſtitutionẽ? Dy. dicit
q ſic, idem per l.ff. de cõtratabu.l.ſi præteritus. de inoſ.te
ſta.l.Papinia.§.ſi filius. Sed doctores iuris canonici, uidẽ
tur dicere cõtra in c.ueniens. quod uidetur uerius, extra
9 ordi.cog.c.cum dilectus.† maxime ubi turbans nullã poſ
ſeſſionem retinuerat, quia alias ſequeretur, q oon poſſeſ
ſor teneretur, q ſupra negauimus ſed ſi renuntiaſſet. ciui
lem, poſſet ſatis ſuſtineri opinio Dyn. Multum tamen ob
ſtat c.cum dilectus. ſed ibi nullo modo excipiens poſſide
bat. hic, ſic vt in legibus, quas Dyn. allegat. Itẽ quęrit po-
ne q tu non poſſides a me, ui, uel clã, uel precario. ſed au
thor tuus, a quo cauſam babes, ui, uel clã, vel precario, a
me poſſidebat, quia forte me abſente, vel prohibente, vel
præcatio intrauerat poſſeſſionem meam, quã tibi tradidi
10 bona fide recipiẽti. † ago contra te, nũquid debes obtine
re, ſaltem in illa naturali? Videt q ſic, quia non poſſides
a me, ui, nec elam, nec precario. & ita quo ad naturalẽ ſue
cumbo. & uidetur eapreſſum. ff. eo. l.ſi duo. §. non uideor.
Gl. & doct. tenẽt contra. in d.l.ſi duo. in princi. in gloſſ. in
eo. Dictus autem §. non uideor loquit in interdicto unde
vi, ſecundum docto. ſed hoc non eſt neriſimile, cum ſit in
materia de uti poſſidetis. Vnde põt dici, q in terminis p-
dictis gloſſ. ſit uera, & maxime, ſi ſit ſucceſſor uniuerſa-
lis, uel ſingularis ex cauſa lucratiua. & idem cõtra ſi ſuc-
ceſſiſſet actor uiolento, quia utit acceſſione authoris. ff.
de acquir. poſſeſſ. l. Põponius. cum quis. de diuer. & tẽpo.
præſcrip. l. cũ hęres. C. de acqoirẽ. poſſeſſ. l. uita. Sed ſi eſ-
ſet ſucceſſor ſingularis ex cauſa lucratiua, & in nullo ute
retur acceſſione authoris. [l. an uitium, in prin. ff. de diuer.
& temporal. pręſcr.] Sed diceret, ego intraui fundum, ubi
neminem reperi, ſine ui poſſideo, ſaltẽ naturaliter in poſ
ſeſſione debeo ſeruari, tunc uideretur, q actor debeat ſeſ
uari i ſua ciuili, & reus io naturali, qũo ergo ſuccurretur
actori, inferius uidebis. ſed quid, ſi reus nõ poſſidet, ut, vl
precario, fuit tamen uis, vel precarium? Verbi gratia, tu
rogaſti me, quod ego permitterem, habitare Semproni-
um in domo mea, uel tenere fundũ meum, uel tu armis
11 ueniebas cootra me, metu perterritus ſugi, † Sempronius
intrauit, quęritur ounquid teneatur hoc interdicto? Et eſt
dicendum, quod non niſi de mandato Sempronii, uel eius
nomine rogaſti. ff. de uſucap. l. ſequitur. §. ſi tu ui me. & l.
non ſolum. §. ſi dominus. de ui & ui arma. l. iii. §. ſi quis au
tem. quod ui, aut clam. l. i. §. fin. uel oiſi quis Sempronii iu-
ri ſubiectus rogaſſet. ff de preca. l. in rebus. §. i. Expediti
de ſecuodo ueniamus ad tertiũ. a uidelicet, ad quid dẽt,
12 ſeu quæ ueniant in hoc interdicto. † Et eſt eertum, quod i
hoc interdicto, uenit qnod ceſſetur a turbaoone, ſeu im-
pedimeoto, ſeu qood nõ erit uis turbatiua, ſeu inquietati
ua. ff. eodem. l. i. & ſi eeſſare nolit, uel compelletur manu
militari. ff. ne uis fiat. l. ſi quis iuſſus uel condemnabitur
ad intereſſe. ff. eodem. l. ſi duo. §. finali. Item ueniunt dam
na, ſeu intereſſe, ot eadem l. ſi duo, ſecundum unam poſi-
tionem. Itẽ & fructus. Sed a quo tempore? Vr quodlit. cõ
teſta. ff de interdict. l. in interdictis. ff. de ni & ui armata.
l. i. §. ex die. ſed iniquum erit, ſi turbator eos lucretur quos
ante percepit mala fide, & tamen uidetur ita tenendum,
etiam obi peto quod meum eſt. ff. de preca. l. quęſitum.
§. ex hoc. & cootrarium eſt in actione ciuili. ff. de uſu. l.
uideamus. la grande. §. ſi actionem. Item, quandoque ue-
nit ipſa poſſeſſio, quam reus habet. V.g. ſi vterque poſſi-
debat, unus naturaliter, alius ciuiliter, ſi reus habet illam
naturalem ab aduerſario, ui, vel clam, uel precario, cõpe
ſcetur a turbatione ciuili. & per conſequens inhibebitur
illi, ne utatur illa naturali. uide. ff. de acquir. poſſeſſ. l. clã
poſſidere. §. qui ad nundinas. uõ poſſid. l. ſi duo. in princi.
Item, quando quilibet ſe cõtendit poſſidere inſolidũ,
adiudicat ſolida poſſeſſio illi. qui potiora iura habet, ut
in hoc §. & d.l. ſi duo. in princi. cum notatis in l. prima. §.

hoc interdictum. ff. uti poſſi. & hoc ubi agitur de poſſeſ-
ſione rerũ immobiliũ. nam pro poſſeſſione mobiliũ nõ
datur. ut hic patet. Sed quæritur nunquid detur pro quaſi
poſſeſſione iurium? Scis, quod glo. tenet quod ſic. ff. eod.
l. i. §. i. in princip. & Spec. in titu. de cauſa poſſeſſio. nerſi.
& ſcias. & tenẽt omnes doct. cõmoniter qđ hoc indubita
biliter eſt uerum, qſi iura illa adhęreut rei immobili, ut di
xi ſupra circa prin. titu. Curia tamen Francię dat pro om
ni iure. [Licet in ſcriptis exemplaribus legatur patronem
iure rectior, & nenor lectio eſt pro omni iure quo mens
Fabri noſtri me impellit cuique rei argumento eſt Gallia
rũ mos in eiuſmodi iudicijs, de ſaiſine, & nouellete. Om
nes enim cauſæ fere ſunt ea illis. Quod ſi patronũ legas,
non ſibi conſtabit Faber.] & quaſi omnes cauſæ ſunt de
talibus, ut ſupra dixi. Super quarto, uidelicet de modo a-
gendi, & forma libelli, diceodum eſt, q oportet uariare
narrationem, ſecũdum diuerſitates factorum, & turbatio
num, quæ inferuntur. nam modus turbandi eſt declaran-
dus, nec ſufficeret dicere generaliter, qđ turbat, ut not.
Innoc. eatra de proba. c. licet. uerſi. uti poſſidetis. num. 8.
Qualiter ſit turbatio in poſſeſſione rerum corporaliũ, de
claraf :aõs. ff. de ui & ui arma. l. uim facit. & eſt pro regu-
la, quocunque modo aliquis poſſeſſorem impedit; quo-
minus libere utatur poſſeſſione ſua. ut ibi patet. Sed de
incorporalibus non eſt ita clarum. Põt tamen dari mul-
ta exẽpla, ut ſi habeo pedagiũ, & turbat leuatores meos,
quominus leuent, uel cogit muliones tranſire per aliam
uiam, uel per uim facit eos tranſire p pedagiaria, ſiue ue-
ctigali, uel ſi impedit, quominus ruſtici portent mihi deue
ria debita, uel ſoluant, uel ſi uetatur iura mea percipere,
uel uelit uti iuriſdictione io uilla mea, io qua iuriſditionẽ
habeo. & de hoc agitur in Spe. de reſti. ſpolia. §. ii. uerſic.
ſed quomodo. nu 6. Quid, ſi quis uerbo iohibet debitori
bus redituum, ne ſoluant, uel ne ſubiecti obediant, nũqd
13 † eſt talis turbatio; ex qua detur interdictum? Innocen. di
cit q non. extra de electio. e. querelam. de offi. delega. c.
ſane. ii. pro quo facit, quia hoc interdictum, uidetur vim
exigere. & per conſequens facti atrocitatem, quę uerbis
non committitur. ff. de ui & ui arma. l. i. §. interdictum, &
quia per talem prohibitionẽ non impedior uti iure meo,
ego in hoc attenderem differentiam perſonarum, ſi enim
potens, & terribilis hominibus meis inhibeat ne ſoluant,
iudicarem uim ff. quod metus cau. l. non eſt uerisimile. §.
ſi iuſto metu. de dona. cau. mor. l. iii. & idem dicerẽ, ſi pro
hibet pro eo, q diceret ad ſe pertinere. & ſic uidetur not.
Spec. d. §. ſed quomodo. & facit. ff. ſi ſer. uend. l. & ſi forte,
§. i & §. ſed Ariſto. in fi. quod ui aut clam l. uim facit. ff. eo.
l. ſi duo. §. item uideamus. in fi. ſed ſi alia perſona ſimplex
hoc faceret ſtarem cum Innocen. Quid, ſi quis facit inhi
bere, per iudicem, ſioe cauſę cognioone ne deuerium cõ
ſuetũ mihi ſoluatur, uel facit poni ad manũ iuſtitię iura
mea, de quibus poſſeſſionẽ habebam, ſicut tota die mali-
tioſi faciũt ſatuis iudicibus, & ſeruientibus, in multis par
tibus regni Franciæ? Reſpondeo, non uidetur uis. imo poſ
ſeſſio quę traditur per iudicem uidetur iuſta. ff. de acquir.
poſſeſſ. l. iuſte. ff. de reg. iur. l. qui authore. Verius uidetur
contra, & quod talis tenetur ui, etiam ſi per iudicem ſecit
compelli, uel uti poſſidetis, ſi turbat, ut no. Innocẽ. io d.
c. querelam. & iũge quod not. de offi. deleg. e. paſtoralis.
imo ipſe iudex tenetur. ut not. in c. querelã. & facit. ff. qđ
met. cauſa. l. finali. §. penult. Narra ergo in libello factum
tuum ſapiẽter, & ſuper omnia caue, quod non narres tale
factum, per quod uidearis cõpulſus, vel eapulſus deſiiſſe
poſſediſſe, quia teipsũ excluderes. ff. de ui & ui arma. l. ſi
metu rerum. Aduocati curię Frãciæ non multum hoc at-
tendunt, qui ſemper concludũt in turbatiua quæcũque ſit
14 vis. Item poteſt quęri, an † ceſſatio ſoluẽdi reditus, uel de
ueria annua, cauſet uim turbatiuam, uel eapulſiuam. Scis
q ſtylus Canoniſtarum habet, q ceſſatio cauſat turbati-
uam, contradictio expulſiuam. & hoc dicũt, per illa quę
no. Innocen. in d. cap. querelam. & ibi Hoſtien. idem poſt
eum. ſed uidetur quod ſimplex ceſſatio, nõ cauſet interdi

Z 2 ctum.

ctum, non competat per ſimplicem ceſſationem, in qua
non interuenit contradictio, ſeu factum importās vim l.
Maior patet per dictam l. primam. Minor probatur, quia
interdictum quod ui aut clam, requirit uim ſicut iſtud. ff.
quod ui aut clā. l. prima in princip. ſed cōſtat quod illud
non competit, niſi fuerit contradictio ſeu factum, impor-
tans uim, ut ea. l. §. ſi Ergo nec iſtud. & quod hoc interdi-
ctum uti poſſidetis, requirat prohibitionē, ſeu contradi-
ctionē, facit bene. ff. ſi ſerui. uend. l. ſicuti. §. Ariſt. in fi. eo.
titu. l. ſi forte. §. i. Prçterea iſtud interdictum, deſcendit ex
delicto, & ideo eſt noxale. ff. de interdict. l. fin. Sed cōſtat
quod actiones quę ex delicto deſcēdunt, & factum requi
runt, non competunt, ex eo quod nō ſit, quod fieri debuit
vt ff. de uſufr. l. ſi cuius. §. denique. ergo iſtud non cōpetit,
ex eo quod non ſoluitur, ſeu ceſſatur, niſi fuerit contradi-
ctio, vel aliquid factū. Prçterea hoc interdictum, non po-
teſt dari efficaciter, niſi contra turbantem. Vnde ſi contra
non turbātem agatur, abſoluitur, quamuis poſſideat, dū-
tamen patientiam præſtet. ff. de interdict. l. fin. quod ui aut
clam. l. competit. §. fi. Sed conſtat, quod ille, qui ceſſat ſol
uere, & alias nō contradicit, præſtat ſatis patientiam. Re-
linquitur ergo, quod nō teneatur hoc interdicto. Prçte-
rea cum ceſſatio ſimplex nō cauſat moram, niſi ſit inter-
pellatio, uel aliquid, quod pro interpellatione habeaſ, er
go multominus uim, quę magis factū requirit. ff. de uſu-
ris. l. mora. & maxime quia poſſibile eſt, ꝙ ille, qui ceſſat,
habeat iuſtā cauſam ceſſandi, uel forte ceſſat ꝑpter ino-
piam, & ſic non committit uim. ff. de itine. actuque priua.
l. ueteres. cū l. ſequenti. & pro hoc. C. de lib. ca. l. ſolo ob-
ſequij. in feu. ſi de feu. defū. cōtēt. fuerit. c. ſi de feudo. §. li
cet vaſallus. & §. ſi uaſallus. Item uim facere dicitur, qui
non ſinit, &c. ff. de ui & ui arma. l. uim facit nunquid ſatis
ſinit, qui nil dicit, nec facit contrariū? Quid ergo dicen-
dum, ſi ueritatem dicam nō mihi credetur? tamē dico, ꝙ
15 non uideo, quod ſimplex † ceſſatio, poſſit cauſare hoc in-
terdictum, nec etiā uideo, quomodo procedat opinio. In
noc. qui dicit, quod ceſſatio cū intentione de cętero non
ſoluendo, operatur uim. nam non uideo, quomodo con-
ſtare poſſit, de illa intētione, niſi hoc dicat, & ſi dicat, erit
contradictio iurium, & ſemper agereſ unde vi, quia eo
ipſo qđ cōtradicit, repellitur, nec animo retinetur cum
nō poſſit ta'ē uim ui repellere, licet ſit ſecus in corpora-
libus, ut ibi notatur. & melius de cēſi. ca. ſignificauit. Vi-
detur ergo cōcludendum. quod non poſſit agi contra de
bitorem redituum, uel deueriorū, uti poſ. propter condi-
tionem, nec propter ceſſationē, ſed unde ui tantum. Sed ſi
tertius contradiceret, dicēs ad ſe pertineret, & niteref p-
cipere iura mea, non uideo, quin cōtra illum poſſim age-
re uti poſſide. cū me turbet. & pro iuribus datur vti poſ-
ſide. ut ſupra dictum eſt. Item & occaſione iurium, ſeu
redituum, poteſt agi uti poſſide. etiā contra ipſum debi-
torem. Si enim conſueui gagiare, quando debitor ceſſat,
uel rem pro qua prçſtat ad manū meam ponere, & in hoc
me impediat, nō dubium, quod agere poſſim, ex eo quòd
turbor in tali quaſi poſſeſſione gagiādi, uel etiam ad ma
num meā tenendi. Et de hoc ſcripſi in ſimili. C. unde ui. l.
i. ergo multum cauēdum eſt in narratione libelli. Cōclu
ſio autē eſt manifeſta in hoc libello, uidelicet, ut reus con
demnetur, ne turbet, vel quod ceſſet, uel compenſatur ab
impedimento, & forte quod imponatur ſilentium quan-
tum ad poſſeſſoriū. vide tamen de hoc in ultimo mem-
bro infra. Fructus autē, & damna, de quibus in ſuperiori-
bus dixi. ueniūt officio iudicis, vt dixi in libellis, quos for
maui in titulo de actionibus. & uidebis infra eodē titul.
ii. Circa quintam uidelicet probationem, quæritur, quid
16 actor habet probare. † Et certū eſt. ꝙ habet probare poſ-
ſeſſionem, uidelicet, quod poſſidet tēpore edicti interdi-
cti, ſeu li. t. conteſt. ut patet hoc §. Nā hoc interdictum, nō
competit, niſi poſſidenti ut ſatis ſupra eſt allegatū. Quid
ergo, ſi quis probet ſe poſſediſſe, ante edictū interdictum,
nullus tamē teſtium deponit, de tempore prçſenti? Non
uideretur ſufficienter probaſſe, ut notatur extra de reſti-
tut. ſpolia. c. cum ad ſedem. Sed Hoſt. ibi cōtra. cuius opi-
nio uidetur probabilior. ut ſupra dixi, de fideicom. hæred.
§. reſtituta. Sed contra opinio. Hoſtiē. uidetur, quia ſi ue-
rum ſit, quod poſſideat ante. nō erit differētia inter inter-
dictū de itinere actuq;. priuato, & hoc interdictum, quo
ad formā probationis, qa ſicut in interdicto de itine. ſuffi
cit probare uſus temporis prçcedētis, ita etiam in iſto ſe-
cundum illam opinionē, & tamē tex. uidetur facere diſ-
ferētiam. ff. de itine. actuque priuato. l. i. §. hoc interdicto.
17 & hoc ibi no. † Prçterea tex. huius. §. hic conuincit euidē
ter. dicit enim, quod antiquitus fuit differentia inter in-
terdicta uti poſſidetis, & utrobi, quia in interdicto uti poſ
ſidetis, requirebatur prçſens poſſeſſio. in utrobi, nō opor
tebat hoc ꝓbare, ſed quod maiore parte ei⁹ anni, &c. Si
igitur in interdicto uti poſſidetis, ſufficeret ꝓbare poſſeſ
ſionem prçcedentem, & ex ea prçſumeretur poſſeſ. præ-
ſens, ut dicit Hoſt. differētia illa fuiſſe nulla in effectu, &
pro nihilo redigentur hic, ad unū uti poſſidetis, & utro-
bi, unde illa differētia. neceſſario fuit aſſignata, penes mo
dum probādi non penes modum agendi, nam cum utrū-
que tueatur poſſeſſorem, oportebat qđ in utroque actor
ſe diceret poſſeſſorē. Sed in uno oportebat probare prç-
ſentem poſſeſſionem, in alio nō. & eodem modo induci
tur. ff. utrobi. l. i. §. i. Pro opinione Hoſtien. uidetur ratio
una, pro omnibus. Nam ciuilis retinetur animo, uel cla-
mant omnia iura, igitur ſi probem me ante poſſediſſe &
dicam me adhuc poſſidere animo, ꝓbatio illa ſufficit. Na
prçſumitur animus, niſi probetur depoſitio animi, iuxta
illa, quę ſcripſi ſupra de uſuca. §. quod autem. & ſic ſem-
ꝑ ſum poſſeſſor. Si enim dicas me perdidiſſe poſſeſſionē
altero de modis perdēdi, tibi incumbit onus probandi.
18 Nam ei qui &c. ff. de probatio. l. ei, qui dicit † Quid dice-
mus? uidetur neceſſe ſtare opinioni Hoſtien. quando agi
tur pro re corporali immobili, per rationem iam dictā.
Sed ſi pro re mobili. & ita utrobi agatur, conſtat, quod
oportet probare actorē ſe habere poſſeſſionē corpora-
lem tēpore turbationis, quia rei mobilis, non retineret
poſſeſſio animo. ff. de acquiren. poſ. l. iii. §. Nerua. l. ſi rē
mobilem. Item in re corporali uideretur aduertendum
utrum diceret ſe poſſeſſorem ciuiliter tātū, uel ciuiliter
& naturaliter ſimul, uel naturaliter tantum. Primo caſu
ſufficit probare ciuilē, & ſe turbatum clam, uel ui, ac alio
per ingreſſum naturalis, ut dixi ſupra per §. qui ad nundi
nas ſupra alle. Si vero dicat ſe poſſeſſorem ciuiliter & na
turaliter, uel ſimpliciter poſſeſſorem, quia tunc omnem
poſſeſſionē uidetur complecti. ff. pro hçredit. l. ii. §. quod
vulgo. uidetur, quod habeat hoc probare. ea quo hoc po
nit. Item ſi dicat ſe tantū naturalem poſſeſſionem habe-
re, ſeu corporalē, & bis caſibus, pōt intelligi ille §. quod
oporteat probare actorem, prçſentē poſſeſſionem facti
tēpore interdicti redditi. Sed ſi diceret, ſe retinuiſſe natu-
ralem animo quod pōt, quando ſolā naturalem habebat,
vt notatur. ff. de acquir. poſ. l. i. in princip. tunc crederem,
quod dixi in mera ciuili animo retēta. Et ideo caute aduo
catus ambulet, in modo proponendi, & articulandi, bene
declarādo poſſeſſionem, quam habet actor, & quam con
tendit retinere. Crederem ego tamen quod ſi ab initio a-
ctor ſe diceret ſe poſſeſſorē ſimpliciter, & in proceſſu,
declararet qualitatē, & modū; quod ſufficeret, & quod
19 deberet ſentētia ferri in eo quod declararet. & † probaret
quia iudex habet tueri poſſeſſorē, modo quo eū ceperit
poſſidere, & tollere impedimentum, quod in illa reperit
poſſeſſione appoſitū, & hoc ſonat uerbum, uti poſſide-
tis, &c. Et quādo in proceſſu declaratur. eſt perinde ac ſi
ab initio fuiſſet ita petitū. ff. de excep. rei iudicatç. l. & an
eadem. §. actiones. cū ibi notatis. Fateor tamen, quod ni-
ſi propoſitum fuerit, quod animo retinuerat poſſeſſionē
actor non probat plene, niſi probet poſſeſſionem corpo
ralem, tēpore redditi interdicti. & hoc uoluit dicere iſte
tex. Et ideo conſulerem, omni agenti hoc interdicto, qđ
diceret ſe poſſeſſorem ciuilem tantum niſi habeat poſſeſ
ſionem corporalem, quando incipiet cauſam, alias non
uide

videretur ſufficere actorem probare ſe habere corporalẽ
20 poſſeſſionẽ, ante inceptam cauſam per prędicta. † Quid
in poſſeſſione iuriũ uidetur, quod non retineatur animo
per iura prędicta de itinere actuque priuato. quia ſi retine
retur animo fruſtra oneraretur actor, de probando, quod
illo anno vſus ſit triginta diebus, quia ſemper poſſeſſionẽ
animo retineret, quamuis pluribus annis vſus non eſſet,
quouſque depoſuiſſet animum, ſicut dictum eſt, de poſſeſ
ſione rei corporalis, ſupra de uſucap. §. quod autem. igitur
quãuis nõ probaretur uſus illius anni, ſemper poſſet age-
re, & tamẽ hoc non eſt uerum, ut d. l. i. §. ii. de itinere actu
que priuato. & ea. l. §. prӕterea. & idem de aqua quotidia-
na & ęſtiua, uni oportet ꝓbare, ſe fuiſſe uſum, illo anno.
Prӕterea poteſt ſic probari. ſeruitutes non prӕſcribuntur
quę non habẽt cauſam continuam, ut dixi ſatis ſupra de
actionib⁹. §. ӕque. & patet. ff. de ſer. l. ſeruitutes: & ibi ſub-
ijcitur ratio, quia non continue poſſidetur. Concluditur
ergo, ꝙ eorũ poſſeſſio, nõ retinetur animo, quia ſi retine
retur, poſſiderentur cõtinue, & ratio, quӕ ibi redditur eſſet
falſa. & per eũdẽ modũ faciunt. ff. de uſucap. l. ſequitur. §.
ſi viam. & l. ſi aliena. §. hoc iure. Vnde ſi ius ſeruitutis poſ-
ſideretur animo, nõ prӕſcriberetur libertas longo tẽpo-
re ſaltem quouſque poſſidẽs depoſuiſſet animum, ut dixi
in d. §. quod autẽ. ſupra de uſuca. & hoc dicit plane d. §. ſi
uiam ibi. quia nec poſſideri intelligitur ius incorporale,
ſub: ciuiliter animo ſolo; quãdo non habet cauſam cõti-
nuam, quod poſſet ſolo animo retineretur. In contrarium ui-
detur, quia prӕſtationes annuę uel menſtruӕ, non habẽt
cauſam cõtinuam, & tamen poſſidentur, & longo tempo
re prӕſcribuntur. C. de agri. & cen. l. litibus, illa nihil facit.
Nã ibi poſſidebat dñs colonos, cum terra, & prӕſtationes
inducuntur ad hoc probandũ. unde non mirum ſi prӕſcri
buntur cũ terra, ut d. l. ſi aliena. §. hoc iure. de diuer. & tẽ
po. prӕſcrip. l. longę. Quid ergo dicendum? Iura canoni-
ca & commentatores ipſorum, nõ faciunt dubiũ de hoc,
quin retineatur poſſeſſio animo in iuribus, etenim dãt a-
ctionem ꝓ poſſeſſione penſionum, ſeu redituum ſubtra-
ctarum, ut in c. querelã: & unde vi. ut in c. Piſanis. de reſti. ſpo.
de cauſa poſſeſſionis & ꝓprietatis. c. cũ eccleſia ſutrina.
& multominus facit dubium curia ſecularis regni Fran-
ciӕ & tamen de ueritate iuris uideretur contrariũ in his,
quӕ habent cauſam diſcontinuam, per prӕdicta. niſi poſſi
derentur tanquam acceſſoria rei immobilis, ut d. §. hoc iu
re. Et ſecundum hoc uidetur, ꝙ ſit periculoſum agere uti
poſſidetis pro annonis prӕſtationibus. & alijs iuribus, quӕ
non habent continuam cauſam, quia vix poterit probari
prӕſens poſſeſſio. Oporteret enim probare, quod tẽpore
redditi interdicti, actor uteretur, & aduerſarius ipſum im
pediret (quod eſſet difficile) & ideo fuit prouiſum, quod
in illis interdictis, de itinere, & de aqua quotidiana, turba
tio antecedentis limitati, & certi tẽporis ſufficeret, & qđ
ualeret tñ, ac ſi actor probaret ſe poſſidere tempore litis
cõteſtatę, quę prouiſio nõ reperitur, niſi pro iuribus illis
in dictis titulis ſpecificatis. & pro interdictis. quӕ pro eis
cõpetunt. nec uidetur extẽdi ad interdictũ uti poſſidetis;
in quo requiritur poſſeſſio de prӕſenti. Poſſet tñ dici, ꝙ
de ӕquitate ſimilis prouiſio debeat extendi, ad uti poſſi-
detis utile qđ pro alijs iuribus cõpetit. Item põt dici, qđ
ſi ſint talia iura, quӕ longiſſimum habeant interuallũ, ad
hoc quod quis eis uti poſſit, & recipere certum deueriũ,
quando Rex, baro, uel alius dominus moritur, vel de no-
uo creatur; quod fiat repetitio uſus, qui ultima uice fieri
potuit, & qđ ſufficiat probare ſe uſum, illa ultima uice, ex
quadam diſpenſatione ӕquitatis, quam non credo proce-
dere de iuris ciuilis rigore. facit tñ ꝓ ea. C. de ſeruituti. l.
ſi. ff. quẽadmodũ ſeruitus amittatur. l. ſi ſic. & quod nota
tur in d. o. de itinere actuque priuato. l. i. §. hoc interdictũ
in gl. ſi. de iure canonico uidet ſuffice. tamen Innoc. uide
tur uelle, quod ius eligendi, & alia iura, quę cedere poſ-
ſunt caſu mortis, & quӕ de ſui natura non habent cer-
tum interuallum, reputantur habere cauſam continuam,
ad inſtar ſtillicidij. & ſic nihil faceret cõtra. extra de cauſa
poſſeſſionis. c. cũ eccleſia. uide extra de prӕſcr. c. de quar-
ta. de iuriſdictione nõ uidetur dubium, quin habeat cau-
ſam continuam. & maxime, quando ſunt ſigna patibula-
ria eleuata, per l. foramen. ff. de ſerui. urba. prӕdio. Item
quӕritur. hic dicitur, quod in hoc interdicto dẽt proponi,
& probari poſſeſſio prӕſens: nũquid debeat proponi, &
probari turbatio prӕſens, uidelicet quod re⁹ turbat in prӕ
ſenti? Non uidetur. ff. quod ui aut clam. l. iii. §. illud. Tutũ
eſt tamẽ proponere, ſed non oportet probari, imo ſecun
dum Spe. eo ipſo, quod reus ſe opponit iui bat, ut in Spec.
21 de act. ſeu peti. §. ſuper. uerſ. ſed nũquid. nu. vi. † Sed quӕ-
ritur, nunquid agens hoc interdicto, habeat probare, qđ
non ui, non clam, ſeu prӕcario poſſidet? Videretur quod
ſic, & hoc uidet tota hӕc materia clamare. ff. uti poſſide.
l. i. §. perpetuo. Hoc etiam uidẽtur ſentire doctores. & ma
xime iuris canonici, extra de poſtulat. c. bonę. ii. & quaſi
in omnibus locis, in quibus agitur de hac materia. Hoc ẽt
dicitur in cõfeſſoria, in qua talia requirũtur, & fuit datus
modus probandi ſupra de actionibus. §. ӕque. hoc etiam
tenet gloſſator in interdicto de itinere actuque priuato, ꝙ
conueniãtur iſti. ff. de itinere actuque priua. l. i. §. hoc in-
terdicto. in glo. iure ſeruitutis. & c. ꝓ l. ſi quis diuturno. ff.
ſi ſeruitus uindicetur. Dy. & Iac. uidẽtur uelle in d. §. hoc
interdicto. quod nõ teneatur probare hoc, & quod pro-
bata poſſeſſione, uideãtur hӕc probata. quia poſſeſſio de
bet releuare ab onere ꝓbandi, ut hoc §. itẽ. quia hӕc uer
ba ſunt negatiua, & negantis, & c. C. de probationibus. l.
actor. Dy. dicit, quod probato uſu prӕſumitur bona fides,
& per conſequens, ꝙ non vi. & c. C. probatio. l. actor. ut
ſcripſi ſupra de actionibus. §. ӕque, in materia confeſſo-
ria. & uideretur iuſtũ & rationabile, ꝙ hoc deberet pars
rei proponere, & probare. & hoc bene probatur. ff. eo. l. ſi
duo. in prin. ubi actor dicebat ſe poſſidere, nõ expreſſo iu
ſte, vel iniuſte. reus dicebat ſe iuſte poſſidere, & actorẽ ui,
vel clam. & ita ſupponit, ꝙ ex parte rei opponitur, & uin
cit, qui melius probat, alias null⁹. Expedit tñ actori, ꝙ cõ-
currãt in probatione ſuper hoc, quia qui melius probat,
obtinet. Et ſi actor probet titulũ, vel iuſtã cauſam poſſidẽ
di, ſatis releuatur a probatione iſtorum, ut ſcripſi in d. §.
22 ӕque. Item † uidet, ꝙ poſſidens ciuiliter tantum, debeat
hoc de neceſſitate probare, alias obtineret ſolũ in ciuili,
quę parũ ſibi ꝓdeſſet. Vnde caue, ꝙ ſi actor uult gaudere
pacifica poſſeſſione oportet, ꝙ hoc probet, ſi alter corpo
raliter poſſideat, alias teneretur reus in illa, ut l. ſi duo. ſ.
alleg. Quid ergo? pone, ꝙ iui extra patriam, in mei abſen-
tia, tu occupaſti fundũ, quem tunc pleno iure poſſidebã.
reuerſus ago ↄ̃ te uti poſſidetis, ego probo, ꝙ ego poſſide
bam tempore quo receſſi & pono ꝙ animo retinuit ciuilẽ
tu probas, ꝙ a biennio citra, tu poſſediſti palam, & publi
ce. quӕritur quis potior? Per prӕmiſſa apparet, quod ego
ſum potior, nam ſemper retinebam ciuilem, qñ tu intraſti
clam me, & me abſente. Igitur uidetur, ꝙ obtineã, de hoc
in Specu. de peti. & poſſeſſ. uerſi. quid ſi peto fundum. Cu
ria Francię tenet, quod illa eſt potior, qui poſſidet de fa-
cto ultimo anno, qđ etiam poteſt procedere de iure, in
caſu quo poſſeſſio anno perditur. uide quӕ ſcripſi ſupra
23 de uſuca. §. quod autem. † De illo quӕri non oportet, an
ſi unus teſtis deponat de uno actu poſſeſſionis, alius de
alio, uel de alia die, qua uidit actorem uti, an faciat fidẽ,
quia ſecundum omnes doctores, dicendum eſt quod ſic,
ut no. ff. de teſtibus. l. ob carmen. §. fina. extra de teſtibus.
c. licet. de accuſationibus. c. qualiter. ij. per Innocẽ. uerſi.
& idem nu. 2. & in Specu. de teſt. §. nunc uidendum. uerſi
cul. intẽdit. & eod. titul. §. iam de interrogatoriis. uerſicu.
item de tempore. Secundum hoc ergo uidetur difficilis
probatio in hoc interdicto. Et ideo, ſi actor non incum
bat poſſeſſioni corporali, eſt expediẽtius uenire ad locũ,
cum teſtibus, & ſi nõ admittatur, uel repellatur, uel ſuſpi-
cetur ſe poſſe repelli, agat interdicto unde ui, ĩ quo lõge
facilior eſt probatio, ſi fiat, ſicut dixi. Et maxime in quaſi

poſſeſſione iurium,ubi non oportet probari ſpoliationẽ,
extra de ſen.& re iudi.c.ſuborta.per Inn. Scio,ꝙ aduoca
ti curię Francię ſemper formãt in turbatiua, pro eo,quia
res cõtẽtioſa,ponitur ad manũ de cõſuetudine illius cu-
rię.Expediti de his ueniamus ad ſentẽtiam quomodo de-
bet ferri, & ſcis quod Azo tractauit de hoc I ſumma glo.
C.eo.l.i,glo.iuris canonici extra de ꝓbatio.c. licet. Suꝑ
quo aduertẽdum eſt,quomodo agitur. nam ſi actor dicat
24 ſe poſſidere naturaliter tantum,& turbetur in illa,& † ꝓ
bet.inhibetur reo,ꝙ non turbet eum in illa, niſi reus pro
baſſet ꝙ clã,ui,vel precario poſſideret ab eo. Si uero di-
cat ſe tãtũ poſſidere ciuiliter,tũc obtinebit,ne in illa tur
betur,& per illam conſequetur naturalem,ſi reus illã ha-
bebat ui,clam,uel precario ab eo,alias nõ,imo reus tene
retur in naturali, ſi eã haberet.Si uero dicat ſe poſſidere
ciuiliter,& naturaliter,vel ſimpliciter, poſſeſſor tũc obti
nebit ne turbetur & ꝑ illam cõſequetur naturalẽ. ſi reus
illam ui,clam, uel precario habebat ab eo, alias nõ, imo
reus teneret in utili, ſi eam haberet. Si uero dicat ſe poſſi
dere ciuiliter, & naturaliter, vel ſimpliciter poſſeſſionẽ,
tũc obtinebit,ne turbet,quominus plene & pacifice poſ-
ſideat, niſi aduerſarius ꝓponeret ſe poſſeſſorẽ & ꝓbaret.
Quo caſu qñ uterq; ꝓbat , & ſe dicit inſolidũ poſſeſſorẽ,
eſt aduertendum,quia ſi alter probet ui,aut clam,a ſe poſ-
ſideret,ille obtinebit,qui nõ vi,non clam,nõ precario di
cat ſe poſſidere. Si uero neuter probet aliquid ſuper illo
25 articulo,vel † utrũque ęqualiter probet,tũc iudex dẽt ad
uertere numerum perſonas teſtium. & quis frequẽtius,&
magis publice uſus eſt,& rationes,quibus teſtes mouẽtur
& qui veriſimiliora dixerũt,& alia de quibus.ff. de teſt .l.
ob carmen.§.fi.vt ſemper pro potiori iudicet.Quid ſi al-
ter probet titulum vel proprietatem propoſitam ad con-
firmationem ſui poſſeſſorii,alter non? Videtur,ꝙ nõ pro-
beni ęqualiter , quia ille qui poſſedit, cum titulo eo ipſo
ꝙ probat titulum,probat bonã fidẽ, & ſic non ui, nõ clã,
non precario.& in hoc excedit alium,ut patet extra de ꝓ
ba.c.licet.Item habet praeſumptionem pro ſe, quod ſem
per poſſederit,quia animo retinuit,ſi prius poſſedit,& ſic
uidetur potior.& hoc uidetur ęquum.Sed forte hoc non
eſt uerum per l.ſi duo.in prin.ff.uti poſſi.unde ille qui ha
bet titulũ,potuit occupare ui , uel dolo ab alio , qui rem
tunc poſſidebat. Nã ſi ego emi fundum a Titio quem Sẽ-
pronius poſſidebat, nõ dubiũ, quod Sẽpronius eſt potior
me in poſſeſſione.ut d.l.ſi duo. Vel dic.quod ibi loquitur
quando probationes erãt pares,alia multum obſtaret.c.li
cet. Si uero omnia iſta ceſſent , quid faciet iudex? Credo
ultra aduertendũ,an ſit tale ius, qđ poteſt a quolibet inſo
lidum poſſideri.& tunc eſt pro utroque iudicandum. Ver
bi gratia,epiſcopus,& archidiaconus habent in multis lo
cis iuriſdictionem,& quilibet inſolidũ; & eſt melior con
ditio occupãtis.uel duo barones in eadem uilla,uterque
probat,cur non pronuntiabitur pro utroque, non uideo.
Vnde hoc caſu duo non poſſident proprie inſolidũ idem
ius,ſed quilibet ſuum.& erit forte melior conditio occu-
pantis.ff.de offic.conſu.l.unica.§ conſules. [melius ꝓba-
tur in l.inter eos.ff. de re iudic.& i c.ſi duo.§. ſecus ſi ſint
de procurato.lib.vi.]& hoc niſi eſſet articulatum, quod
unus ſolus,& inſolidũ poſſideat. ut c. licet. extra de ꝓba-
tio.Si uero non ſit tale ius,vel forte erat, ex utraque parte
articulatum,quod quilibet ſolus, & inſolidũ poſſidebat.
quo caſu ceſſant pręmiſſa , & probationes ſunt omnino
pares,forte perueniretur ad opinionem illorum,qui dixe
runt,quod forte res dirimatur.quam Ber. uidetur ſecutus
fuiſſe in c.licet.Sed hoc reprobatur communiter per om
nes,& cõſueuit dici, quod iudex poteſt rem cõtentioſam
ad manum ſuã ponere, & tam diu detinere, quouſq; fue-
rit diſcuſſum. uel poteſt alterũ cogere ad agendũ,de pro
prietate,& alii ſine proceſſu tradere poſſeſſionẽ. Hęc oĩa
potes colligere ex his quę notãtur in Spe. de ſeque. uerſ.
ſed nũquid.de peti.& poſſeſ.§.i. uerſ.in ſumma. de libel.
con.nunc dicendũ.uerſ. xxii. & ꝑ Hoſt. extra de religio.
do.c.i.facit extra de deci.c.quoniam.Et ſuper hoc uide di
ctum.c.licet,in tex. & in gl.& ſi bene cogites, vix poterit
contingere is caſus,quin appareat per circũſtantia, quis
ſit potior.Et omnibus ceſſantibus uideretur poſſe dici,ꝙ
cum quilibet duorum proponat, videlicet ſe inſolidũ &
ſolum poſſidere,ꝙ,ceſſante probatione ſoliditatis,rema
neat probatio,ꝙ vterq; inſolidum,& ita neuter vincit.&
fertur ſentẽtia, quod unus nõ impediat aliũ, ſed quilibet
vtatur.& hoc vult dicere.l.ſi duo.in fi.ff.vti poſſi. Verum
eſt tamen, ꝙ ſi eſſet periculum de ſcandalo,iudex põt po
nere manũ,& in hoc caſu uidetur obtinere opi. do. alias
videretur durũ , ꝙ iudex utrunque ſpoliaret iniuſte, & cõ
tra iura,quae prohibẽt ſequeſtrationes.C.de prohi. ſeq.pe
cu.l.unica. Vnde multa exempla poſſunt occurrere, in q
bus iudex, debet iudicare pro qualibet partiũ . Ponamus,
ꝙ ego habeo vſum & expletũ in uno nemore, tu me tur-
bas,& ego te,agimus hoc interdicto adinuicem,quilibet
26 probat poſſeſſionẽ ęqualiter , non dubium, † quin poſſit
pronuntiari pro vtroq;,& inhiberi,ne alter alterum impe
diat,& ſi cõcurramus,iudex ex officio debet interuenire,
& ordinare quõ utamur.ff.de leg.i.l.huiuſmodi.§.ſi.in fi.
ibi,uel iudice imminẽte.quib.mo.uſusf.amit.l.ii.§. fin.de
uſufr.l. quoties.[duę poſtremae proximae leges de iudice
non loquuntur,ſed de alterutrius uſumfructũ pręttenden
tiũ impedimento,melius, & congruẽtius citaſſet l.ſi uſuſ
fructus.§. fi.iuncta l.ſeq.in prin.quę propoſitũ Fabri pro-
bant.]Vel pone,ꝙ agitur de quaſi poſſe. iuſtitię,vnus pro
bat expleta altę,alius baſſę. uidetur, quod quilibet obti-
neat in caſu ſuo,extra de pręſcri.c. auditis. & idem in nĩ
caſu, quo plures habẽt ſeruitutem in eodẽ loco.ff. de ſer.
ruſt.prae.l.iii.§. aquęductus. de aqua plu.arcen.l.in cõce-
dendo. Nec obſtat his praedictũ ca. licet. quia loquitur in
caſu,quo probationes nõ erant pares. & alter dicebat ſe
ſolum & inſolidũ poſſidere, ut ibi patet. Nunc quęren-
dum de effectu ſententię.& certum eſt,ꝙ eius effectus eſt
quod aduerſarius q ſuccubuit, cõpellatur ceſſare ab im-
pedimentis. Sed quid, ſi proponat nouã cauſam? uidetur
27 † quod debeat admitti.ff.de excep.rei iudica.l.ſi mater.§.
i.& §.eandem,ibi,mox alia cauſa noua. & §.ſequent.res
enim iudicata , non extenditur ad cauſam nouam, ut ibi.
Sed noua turbatio,videtur noua cauſa, ergo uidetur, qđ
ſententia in hoc interdicto lata non proſit,nam poſſibile
eſt quod victor tempore ſententię poſſidebat, & nũc quã
do turbatur nõ poſſidet,& ſic praetor ipſum in poſſeſſio-
ne tueri non poteſt, quam nõ habet.nam poſſibile eſt, ꝙ
turbans nunc habet cauſam iuſtam, licet nõ tunc. nam ſi
ille qui obtinuit cecidit poſt ſentẽtiã a poſſeſſione, quã
ego,qui victus fui,ſine vi occupaui,debeo in ea teneri,&
ipſum poſſum impune prohibere,igiĩ uidetur,quod ſen-
tentia non efficit, niſi turbationem iam factam tempore
ſuo.& facit bene quod no.Inno.in c.cũ dilectus. de cau-
ſa poſſeſ.& proprie.Sed ad hoc poteſt dici,quod ſentẽtia
refert ſe ad futuram turbationem , nã prohibet fieri nim
& tuetur poſſeſſorẽ, male aũt tueret, ſi permitteret fieri
& hoc patet in d.c.licet in fi.ibi,perpetuũ ſilẽtium. Vnde
dicendum eſt,quod ille, q ſuccubuit, in hoc interdicto ,
quandiu viuet compeſcetur, nec audietur excipienda ſo
etiam ex noua cauſa poſſidere.ff. de exceptio. rei iud.l. ſi
quis rem. & l.ſi a te.§.ſi quis fundum. ſecundum uerũ in
tellectum. Vnde uix reperies, quod reus proponendo no
uũ ius.poſſit impedire executionem rei iudicatę,ſed agat
(ſi uult)pro iure nouo,alias rei poſſem illudere omnia iu
28 dicia,ſemper allegando nouum ius ſibi quęſitum. † Sed
an heres uictus uirtute talis ſententię compeſcetur a tur-
bando? videtur,ꝙ non ff.de uerb.obli.l. ex ea parte, [vo
luit (vt puto) citare l.ex parte.ff.de ſol.q̃ optime inducta
hoc ꝓbabit, nã ita citat l.ex parte. nec adiicit uerbũ ea.]
de ſerui.ruſt.pręd. l. & Attilicinus.§. cum fũdo. [Citat §.
cum ſit lex in omnibus exemplaribus,& incipit.cum fun
do.]Sed põt dici,ꝙ ſic,& ſucceſſor ſingularis,ſi utaĩ ac-
ceſſione authoris ſui qa res iudicata rei cohęret, vt ff.de
excep.

excep.l.exceptiones.la iii.§.rei.& d. l.ſi a te.§.fin.Bene ta
men credo, quod contra hęredem non procedetur ꝑ viã
executionis, ſed actio iudicati, quæ ẽ neceſſaria hoc caſu
vt ſcripſi.C.de excep.rei iu.l.ſi.& hoc plus placet, quã il-
lud quod ſcripſi ſupra de act.§.æque.Sed quid, ecõtra, nũ
quid hæres illius qui uincit reportabit cõmodum, ut per
hanc ſententiã tueatur in poſſeſſione? Non uidetur, quia
non habet illam poſſeſſionem, quã habebat prędeceſſor
ſed nouam, ut l.cũ hęredes.ff.de acqui.poſſ. igitur poſſeſ-
ſio prædeceſſoris tueri non poteſt, quia non eſt de nouo
iudicatũ.& facit.ff.de operis noui nuntia.l.non ſolum §.
morte: Videretur contrarium per allegata in præcedenti
quęſtione, ut.ff.de aqua plu. arcen.l.ſi Titius.§. Celſus. ꝙ
ui aut clam.l.aut qui aliter.§.hęc uerba. Et hoc uerũ ma-
xime, ſi talis vis concernat res. Verbi gratia, ſi actor dicat
ſe habere poſſeſſionẽ alicuius rei ratione talis caſtri, reus
idem, ratione alterius caſtri.tunc enim uidetur extẽdi ad
quemlibet ſucceſſorem.ff.de ope.no.nuntia.l.final.Item
29 † quæritur circa huiuſmodi effectũ, utrum ſententiæ latæ
hoc interdicto, obſtet exceptio rei iudicatę, in interdicto
vñ ui.verbi gratia, egi interdicto uti poſſidetis contra te,
oppoſuiſti, ꝙ ego te ui expuli, nihilominꝰ obtinui, tu age
re ꝯ me interdicto vnde vi quęritur, utrũ poſſis. Non vr
ex quo fuit de uiolentia in priori iudicio quæſitũ.ff.de cõ
pẽſa.l.quod in diẽ.§.i.Inn.tenet cõtra, extra de cau. poſſ.
c.cũ eccleſia.imo uidetur dicere: ꝙ ſi alter agat uti poſſi.
alter poteſt agere unde vi.& concurrent.& ſi de vtroq; ſi
mul liqueat non ſententiabitur in uti poſſide. vel ſi ſentẽ
tietur, non ponetur ſententia executioni, ut no extra de ꝓ
ſcrip.c.ueniẽs.Item no. ꝙ agens uti poſſidetis, debet ſuc
cumbere, ſi agat contra illum, qui eſt fundatus de iure cõ
muni, niſi probet titulũ. Et ideo videtur quod ſi abbas di-
cat ſe habere poſſeſſionem iurium epiſcopalium. & agat
hoc interdicto, ſuccũbit, niſi ꝓbet titulum, quia ſi ſpolia-
tus hoc caſu ſuccũbit multo fortius ille, qui dicit ſe turba
tum.extra de reſti.ſpo.c.ad decimas, lib.vi. Idẽ iuris eſt, ſi
aliquis dicit ſe habere iuriſdõnẽ intra fines territorii ali-
cuius comitis, baronis, vel epiſcopi, & eſt magna rõ. Quia
qñ aliquis eſt fundatus de iure cõi, cõſtat de proprietate,
idcirco non debet fieri executio in poſſeſſione. extra de
cauſis poſſeſſ.c.cũ dilect.& idem ſi non eſſet fundatus de
iure cõi, ſed aliis conſtaret de iure proprietatis notoriæ,
vel manifeſta, ut patet extra de ſenten.excõ.cap. ſi iudex,
laicus.lib.vi.C.de agric.& cenſi.l.litibus.de fil.preſbite.c.
conſtitutus.de diuor.cap.porro.cum ibi nota. Et idem ſi
conſtaret quod actor habuiſſet rem titulo alio, quam pro
ſuo.Nam ſi ſic ſe haberet, tunc procurator diceret ſuam
ex alia cauſa.in feu.de feu.guar.cap.vnico.§.i.In his enim
caſibus, & ſimilibus, non crederẽ talem tuẽdum in poſſeſ
ſio, niſi probaret titulum, ſeu iuſtum initium poſſeſſionis.
Et per hoc uidetur, quod ſi reus uelit incontinenti proba-
re ſe dominũ, quod debeat audiri.& ita not.Dy. extra de
regulis iuris.in cap.qui ad agendum lib.vi. Gloſſ. tamen
uidetur notare cõtra.ff.de acquirenda poſſeſſione.l. ſi de
eo.§.fina. Pro gloſ. facit extra de inſtitu.cap.cum ueniſ-
ſent.Sed ibi non offerebat prompta fides. Vnde multum
facit pro Dyno, lex litibus.C.de agri.& cẽſi.ff. de iniur.l.
iniuriarũ.in fine.Sed cõtra iſta uidetur, quia ſi actum eſſet
petitorio, & poſſeſſorio uidelicet, ab una parte petiorio,
ab alia poſſeſſorio, & cognitum ſuper vtroque, nihilomi
nus ferretur ſentẽtia in poſſeſſorio pro probante, quãuis
non fieret executio, ut c.cum eccleſia. & c.ſeq.& c.cũ di
lectus.extra de cau.poſſeſ.ergo multo fortius, ferenda eſt
ſententia, ubi actum eſt poſſeſſorio ſolo, & reus probat ſe
dominũ.Si ergo ſententia cõdemnatoria ferretur, & nul-
la reſtat ſnia ferenda ſuper petitorio, quia nec illo actum
eſt, cõſtat, quod de probatione dominii facta in primo ꝓ
ceſſu, nihil põt opponi, poſt ſententiã ſuꝑ poſſeſſorio, cũ
obſtet res iudicata, ut ſatis dictum eſt ſupra titu.ii.§.ap-
pellantur.Ergo exceptio dominii nõ põt retardare iudi-
cati executionẽ, nec impedire, ex quod de viribus eiꝰ fuit
in primo iudicio quęſitũ, & ea nõ obſtãte cõdẽnatum, &
ſic uidetur, ꝙ omnes concluſiones prædictæ ſint falſę. Suꝑ
hoc aduerte, qa prima facie illa c. & maxime c.cũ eccle-
ſia uidetur directe obſtare c.ad decimas, quia in c.cũ eccle-
ſia.erat c.eccleſia ſutrina.fundatum de iure cõmuni nihi-
lominus clerici ibi reſtituũtur ad poſſeſſionẽ, qui nõ pro
bant titulum, nec allegabant cõtra c. ad decimas.Ad hoc
30 põt dici, ꝙ interdum † proprietas in iudicium deducitur
ad repellendũ poſſeſſorium.& per modũ exceptionis, in
terdum per modum actionis.ubi per modũ exceptionis,
proponitur, tunc non eſt admittenda aliquo modo, ſed ſe
cundum gl.admittitur, ſi offeratur prompta fides.ſecun-
dum Dy.Vel ſi proponens habeat ius cõe pro ſe, uel ſi ius
ſuum ſit notorium, vel manifeſtum.uel conſtet reũ nõ ha
buiſſe titulũ pro ſuo ab initio, ut ſupra dixi, ſed ſi admiſſa
fuerit, & probata per confeſſionem, uel alias, tunc fertur
ſententia in poſſeſſorio, & reus abſoluitur, nec habent lo
cũ illa c.cũ eccleſia. & c.cũ dilectus. q̃ loquũtur, quando
ſententia fertur in poſſeſſorio pro actore, ſed hic abſoluitꝰ
reus, & hoc dico ꝑ rationem c. ad decimas. & c.ſi iudex,
quia ex quo conſtat de proprietate, poſſeſſoriũ eſt, ſine ef
fectu, per rationem dictorũ capitulorũ. Hic autem cõſtat
quare, & c.Fatuus tamẽ eſt aduocatus, qui talem exceptio
nem admitti, niſi in caſibus prędictis, in quibus eſt admit
tenda, propter hoc fuit factũ d.c. ad decimas. & per hoc
declaratur quod talis exceptio admittetur, & admiſſa re-
pellit, nec reſtringas illud c.ad caſum excogitatum, ĩ quo
uidetur intellexiſſe Archid.uidelicet quando agens poſſeſ
ſorio, hoc cõfitetur in ſuo libello. quia hoc eſſet nimis re
ſtringere.d. c.imo fere deſtruere.Sed uult dicere, ꝙ ſi ta
lis exceptio ꝓponatur a parte rea, & de ea cõſtat ꝑ cõfeſſio
nẽ, uel alias manifeſte, admittitur & agens poſſeſſorio re
pellitur.& in hoc fundatur cap.ſi iudex laicus.in prin.&
l.litibus.ſupra alleg.Quid ergo ſi promiſſa non ſint mani
feſta, uel probatio non ſit prompta? Credo, ꝙ non differe
tur ſententia poſſeſſorii, ſed agat reus, qñ uoluerit petito
rio. Et hoc ſonant iura illa, quæ loquuntur quãdo eſt ma
nifeſtũ, ſeu notoriũ, innuendo quod alias eſſet ſecus & fa
cit ff.ad exhiben.l.iii.§.ibidem.Sed vbi proprietas dedu-
citur in iudicium ꝑ modum actionis, & concurrit cum
31 † poſſeſſorio, & de utroque liquet, tunc habẽt locum prę
dicta capitula, cũ eccleſia.& c.cũ dilectus.uidelicet, ꝙ ꝓ
nuntiatur ſuper poſſeſſorio, ſed nõ fit executio, ſi liqueat
de utroq; alias ſic & faciũt ad hæc quę no.Inn.in c.bono
in magna glo.In uer.& tunc.cũ ſeq.In omni dubio, credo
ꝙ in talibꝰ iuribus incorporalibus expedit reo, qui cõue-
nitur uti poſſ. ꝙ reconueniat actorem ſuꝑ proprietate, ſi
habet prõptas ꝓbationes ſuper ea, vel ius cõe pro ſe. Ad
euitandas opiniones Inn.põt dici, qđ ſi ab una parte age
retur poſſeſſorio, & ab alia petitorio, ſi nihilominus eſſet
contra poſſeſſorium de proprietate, & liqueret manifeſte
per alterum de dictis modis, quod non fieret condẽnatio
ẽt uerbalis in poſſeſſorio, nec haberent locum capitula ꝓ
dicta, per rationem capituli, decimas. Curia tamen Fran-
ciæ non ſerua has ſubtilitates, in caſu nouitatis, ſed tue-
tur in poſſeſſione, illũ quẽ reperit poſſeſſorẽ indiſtincte.
quantumcunque per proceſſum appareat de proprietate.
Et no. quod iudex põt in ſentẽtia imponere ſilentiũ victo,
quantum ad poſſeſſoriũ, ut patet in d.c.licet. de probati.
imo ſm Iac.de Ra. põt ipſum cõpellere ad cauendum ne
impediat in futurũ.C.eo.l.i.quã ita intelligit ibi. Sed ibi
nõ loquitur de cautione tali, imo de ſatiſdatione vera, q̃
pręſtatur pro contumacia. ut ibi patet, ideo intellige, ut
gl.ibi intelligit extra de ſequeſtra.c.i.Nã ſi cõpelleret reꝰ
cauere in modico, differret hoc interdictum a cõfeſſoria,
ut dixi in §.ęque.ſupra de actio.Hæc procedunt, ubi par
tes ambę proſequuntur.Quid ſi reus eſt contumax, & nõ
vult cõparere? Quidã dicunt, quod præfigitur ſibi termi-
nus intra quẽ cõpareat, alii qui imponitur ſibi ſilentium.
Alii dicunt, vt Azo in ſum.[C.vti poſſi.§.pen.incip. qđ ſi
vocatus.& c.] & pronũtiatur pro actore. & ſic ſeruat cu-
ria Frãcię.ſed hoc eſt periculoſum de iure; qa ante lit.cõ
teſt.non ferẽ diffinitiua, ut l.properandũ.C.de iudi. Cre

derem, quod actor debeat lucri in poſſeſ. quonſque reus
veniat,& caueat.ff.de ope.no.nū.l. ſi priuſquam. uide de
hoc in Spe.de primo decreto.§.reſtat . ver. ſed pone ago
cōtra te corā.Nūc veniamus ad q̄dā literalia, & ad gloſſ.
additionandas. Hic dicitur,naturalis,& ciuilis ratio.& c.
ſupponēdo, quod quis non poteſt agere ſimul petiorio,
& poſſeſſorio,cuius contrarium patet.ff.de ui & vi arma.
l.cū fundus.§.fi. & in c cū eccleſia, ſæpiꝰ allegato.ſcis q̄d
glo.& doct.ſuper hoc diuerſa locuti fuerunt.C.de rei uē-
di.l.ordinarii. C. de interdi.l.incerti.ff. de iudi.l. ſi de cui.
12 Omiſſi tamē † opinionibus,dicas,q̄d interdicta adipiſcē
dę,& recuperandæ poſſunt ſimul intētari cum petiorio,
ut dictis contrariis. Sed interdictum retinēdæ nō, ut hic.
& hoc uerum cōtra illū,qui aſſerit poſſidere, ſed cōtra il
lū,qui diceretur detētor,ſic, vel ſi actor poſſideret ciuili
ter,reus naturaliter. ut ſcripſi in d.l. ordinarii. & de hoc
dic extra de reg iur.c.qui ad agendū.li.vi. Et hoc intelli-
gas de corporalibus,quia incorporalibus agit ēt poſſeſ-
ſor,& quæſtio proprietatis concurrit,cum omni poſſeſſo
rio.ſupra de actio.§. ęque.In gl.ob hoc.in fin.ff. vti poſſi-
detis.l.ii.in fi.de ui.& ui arma.l.interdicto. In gloſſ. id eſt
magna.in his enim idem in aliis pro quibus poteſt agi in-
terdicto uti poſſidetis , ut not.ff.e.l.i. in prin. & ſatis fuit
ſupradictū.In glo. hoc dicitur. in fi. quaſi ſimile quod in
vna oratione,unum uerbum recipitur proprie & impro-
prie.ff.de acqui.poſ.l.i.in fi. i.glo.In glo. id eſt tēpore.in
fi.id eſt,quo lis cōteſtatur.infra in fi.§. In gl.cū multa, ibi
cū dicit,genera uiolētiarū .de quibus dixi plene.C. quod
met.cau.l.i. In ea.gl.ibi cum dicit,inquietatiua,uel turba
tiua.Eſt tamen differentia, ut dixi ſupra in materia . In ea.
glo.ibi cum allegat.ff.ſi ſerui.uendi.l.ii.§.i.Caue, quia in
negatoria non attenditur quis poſſideat, cum detur poſſi
denti,& non poſſidenti.ſupra de actio.§. æque. ſed in uti
poſſide.bene attenditur,ut dixi in materia.In ea.gl.ibi cū
alleg.l.ſi duo.§.ſi uicinus.Caue,quia hęc gl.non bene ſē-
tit,quia per hanc gl. concluderetur,quòd emphy. vaſal-
lus, & ſimiles qui habent ſolam naturalē, nō poſſiderēt,
ſi exirent.Vnde dicendum eſt,ꝙ poſſidētes naturaliter tā
tū qui habēt ius in re, retinet illā etiā extra , ut plene no.
ff.de acqui.poſ.l.i.in prin.& hoc bene probatur in uſuf.ff.
de ui & vi arma.l.iii.§.unde ui.In ea glo.in fi. iſtam gl.ha
bes ſere in d.l.& habet § eū qui .& q̄d in dubio, uide ibi
quia ſolum uidetur naturalis translata, ut ibi no.& iunge
quod ſcripſi ſupra in prin.materię.

a *Adnot.* Retinēdæ.Sūmariū huius §.planū eſt,per ipſū tex.
qui nullius eſt difficultatis itē in hoc §.d. Io. Fa. latius ſcri-
bit,q̄ cęteri do.& ideo,nihil noui,pōt hic addi , ꝙ ipſe non
dixerit uſq; ad §.recuperādæ.materiā āt huius iterdicti tra-
ctat Ang.ſ.de actio.§.quadrupli.item per Bar. in l.ſi duo. ff.
uti poſſ.item per Sal.in l.unica.C.uti poſſ.

b Executores.Idem dicit hic Ang.prope fin. ii. col.uerſi.ex
quib.infert Io.Fab.

c Poſſeſſio præbendæ.Adde Pan.in c.bonæ.Io.ii.nu.xx.de
poſtu.præla.eunde.in c.ad hæc & melius in c.ut noſtrum.&
ibi poſui in apoſtil.ad ipſum.in fi.de offi.Archi.

d Veniamus.Vide An.hic i fi.ii.col.uer.quarto contra quem
competit.

1 *Poſſeſſio qui quæratur.*
2 *Poſſeſſio qui admittatur.*

Poſſidere.In glo.caute.in fi.hæc eſt ueritas quam om-
nes approbant & uide.C.communia de uſuc.l.i.ff.de ui&
ui arma.l.i.§.q̄d ſeruus.& hoc de colono ad modicū tp̄s,
ſi ad nō modicū,ſecus.ff.de ſuph.l.i.§.q̄d ait,quia ſimilis
eſt emphyteutæ,ut not.C.de locat.præd.ciui.l.fi. i gl.ſup
uerbo retrahendā.In gl.ſ.in uilla.in fi.dic ſ̄.de actio.§.itē
Seruiana,& quaſi ſeruiana. In gl.licet in fi. qui uellet hoc
ſolēnizare,poſſet retractare totā materiā poſſeſſionē. Et
primo qūo definiaſ,& qūo diuidaſ.de quo plene dic.ff.de
acq.poſ.l.i.& ſequere Io.quē ſequūtur cōiter doct.Item,
1 qūo acquiraſ:dic plene.ff.de acq.poſ.l.iii.& dicit† ꝙ quę
ritur animo & corpore,id eſt aliquo actu corporali. Vn-
de in omnibus fallentiis, quę ſunt ibi in gl.eſt aliqs actus
corporalis,uel uſus,uł receptionis clauiū,ut ibi not. Dy.

& probatur animus per extrinſeca in ſeruitutibus, ut dixi
ſupra de actio.§. æque.in corporalibus pręſumitur eo ip-
ſo ꝙ tenet pro ſuo,ut no. Inn. extra de priui.c.cum olim.
Quomodo autē acquiratur poſſeſſio dignitatis uel ꝑ-
bendæ,uide extra de reſt.ſpo.c.in literis.Quomodo iuriſ
ditionis,de ca.mona.c.dilectus.i Spe.de iuriſd. om.iudi.
2 uer.illud,& ſcripſi in breuiario. C.de eman. lib.l.i.†Quo
modo aūt perdatur,dic,ꝙ ſolo animo,ut hic,q̄ præſumi-
tur,ſi ſuſpicatur ſe poſſe repelli uel ſe nō admitti.Secus ꝑ
pter metū perſonę nō audet uenire,& depoſitio animi ꝑ
cipiſ ꝑ cōiecturas,ſi forte ſit potēs ille q̄ te &,vel ex trā-
curſu tēporis.de q̄bus uide i d.l.i.de acq.poſ.ſ̄. de uſuca.
§.q̄d aūt. & d.l.licet.An aūt, q̄a poſſeſſio iuriū habētium
cauſā diſcōtinuā retineaſ animo uel rerū nobiliū, dic ſu
pra proxi.§.& iūge quod ſcripſi in breuiario, in d.l.licet.
C.de acq.poſſ.Illud aūt nota,q̄d poſſeſſio,quę per aliū re
tineſ,amittiſ q̄nque ſine animo,ut.ff.de ui & ui arm.l.i.§.
quod ſeruus.& l.peregre.§. quibꝰ explicitis. uide plenius
C.de acquirend.poſſeſ.l.fin.§. ſin autem. Item ille qui te-
net rem cauſa cuſtodię, præſumiſ facilius deponere ani-
mum.ff.de dam.infect.l.ſi finita.§.ſi quis metu.Ex his po-
teris facere magnam , telam, ſi ſolēnizare uis, & ſine his
non bene hunc tex.intelliges.

1 *Violentus quot remedijs coercetur.*
2 *Recuperans quæ ſpecificet.*
3 *Recup.interdictum cui,in quem detur & ad quid.5.6.*
4 *Poſſeſſor nouus qui conueniendus.*

Recuperandę. in gl.aliud.in fin. Quidam habēt hic,§.
qui autem,& debent allegare §.quod autem. & melius in
§.illud.alleg.i gl.In gl.ſ.deiectus.in fi.unde nō ſunt actus
extranei,ſi uocet amicos,uel ſi uadat ad iudicē pro nego
a tiando ſecurius. a ff.de adul.l.quod ait.§.fin.vide quod
ſcripſi C.unde vi.l.i.ſupra de iu.natu.§. ius autem gentiū
1 iuxta hanc materiā,eſſent multa uidenda,& † primo quot
remedia competunt contra uiolentum.Et dic, quòd octo
quæ uide in titu.de reſti.ſpo.§.j. ver.prædicti autem.Caue
tamen quia aliqua competunt de iure cano. quæ non cō-
petunt de iure ciuili.Item quod omnia nō concurrūt. ut
patet ex natura cuiuslibet . Item an ſi ſententia lata ſit in
uno , obſtet exceptio rei iudicatæ in alio,uide eo.§.uer.
quid ſi is,ſed quia nihil determinat, dic q̄d in hoc aduer-
tendum eſſet ſuper quo pronūtiatur. Nam ſi pronuntiatū
ſit uim non eſſet factam obſtabit, nam eadem cauſa uideſ
in iudicium deducta, ſi autem reus nō obtinuit,q̄a credi-
tori nō cōpetebat interdictum vnde vi, ſed conſtitutio di
ui Marci,vel quia interdictū vnde ui,non competebat cō
tra tertium,qui non ſpoliauerat , pōt recurri ad conſtitu-
tionē c.ſæpe de reſt.ſpo.nec obſtat exceptio rei iu. & hoc
potes dicere per l.duobus.§. exceptio.ff. de iureiu.Itē de
iure cano. eſt illud remediū appellationis & poſt iter ar-
reptum, & in quo plus proſit,uide extra de appel.c.bonę
memoriæ.Et no. ꝙ agens hoc interdicto debet declarare
2 modū ſuum poſſidendi,an † naturaliter tantum,an ciuili
ter,an utroque modo poſſideret,& modum ſpoliationis,
& ſi ſic declarauerit, & ſuccubuerit in illo declarato, &
pōt reccurrere ad alium modū.nec obſtat exceptio rei iu
3 di.ut no.Inn.extra de do.c.iter dilectos.in prin.†Item eſ-
ſet uidendū,cui cōpetat hoc interdictū & dicendū,ꝙ illi
qui poſſidebat tp̄e deiectionis. de quo dic, ut ſatis dixi ſ̄.
prox.§.nam inducta, & allegata, ibi potius loquuntur in
hoc interdicto,quā in alio, & ibi fuerūt introducta per ſi
mile.Itē eſſet uidendū ꝯ quē;& eſt certū,ꝙ contra deiiciē
tē,uel eius hęredē inquantū peruenit.ff. de l.i.§.fi.& l.ſe.
Item ꝯ illum,cuius nomine quis deiectus eſt ipſo mā
dante,ſeu ratū habente.Itē contra dominum,cuius fami-
lia deiecit.uide plene.ff.eo.l.i.§. ait prætor.cum §.ſequē.
contra tertium poſſeſſorem nō cōpetit,quamuis haberet
cām a deiiciēte.ff.e.l.cū a te. ſed de iure cano. cōpetit bñ
ficiū.c.ſępe.ſi ſciēter recipit, ſed ſi ignorāter beneficiū.c.
redintegrāda,uide i d.c.ſępe & in Spe.de reſt.ſpo.§.i.uer.
tertiū.cū ſeq.ſ̄.alleg.Et uidetur mirabile,quia cū interdicta
ſint

ſint in rem ſcripta, cur non datur cótra quẽlibet poſſeſſo
rem, ſicut quod metus cauſa? Sed ad hoc patet reſponſio,
quia hoc nõ eſt in rẽ ſcriptum, & ideo gl. dicit non omni-
no. ff. eo. l. §. pen. & quare non iſtud, ſicut interdictũ qđ ui
aut clã, potes quęrere. Azo in sũma dicit. [C. de interdict.
§. extra. uerſi. quartum] omnia in rem ſcripta, cui obſtat d.
l. cũ a te. quę uidetur irrationabilis, ideo ius cano. ipſam
ſuppleuit in c. ſępe. & forte eſt ratio illius legis, q̃a inter-
dictum vnde ui magis concipitur in delictũ, quã quod ui
aut clã, & quam alia interdicta, quæ dantur contra tertiũ
poſſeſſorem, ideo minus extenduntur cótra alium, quam
contra delinquentem, ut ſupra de perpe. & tempor. acti.
§. non autem. Nam inter uiolentos prędo eſt peior. Sed
an interdictum uti poſſidetis daretur cótra tertiũ poſſeſ-
ſorem? expeditũ uidetur, quod nõ, ſicut nec interdictum
unde vi. Nam ex turbatione quam unus facit, non debet
alius cõueniri. l. ſi duo. §. non videor. ſupra alle. Quid er-
go ſi dicerem me eſſe poſſeſſorem iuriſdictionis alicuius
villæ vel territorii, i qua me turbãdo ędificaſti furcas, vł
aliq̃uod dignũ iuſtitię, ratione, caſtri, quod habes propin
quum, & ſtatim caſtrũ cum pertinentiis alienaſti, nũquid
poſſunt agere contra poſſeſſorẽ uti poſſide. Non uidetur
per prędicta. Sed ſatis pôt dici, ꝙ imo ex turbatione ipſi-
us ſucceſſoris. Eo enim ipſo te turbat, quod ſe opponit
quominus furcę diruantur. Et ſuper hoc uide quę ſcripſi
ſ. ꝓximo §. Item nota quod hoc interdictũ vř requirere
dolum. ff. eo. l. i. hoc interdictũ. uer. ad ſolã, & iõ nõ vř da
ri, niſi ꝯ doloſum. dolus tñ pręſumitur ſi uiolenter eiecit,
vel etiam ſi ſine violentia intrauit ſine titulo. C. unde vi.
l. cũ quęrebatur. Quid ſi quis tradat mihi poſſeſſionẽ rei,
quã tu animo poſſidebas, vel iuſſit eam me nanciſci? ego
eã bona fide & titulo adeptus ſui, tu uenis, te non admit-
to, agis iterdicto, unde ui ꝯ me. ego nego te poſſeſſorem
credens me habere bonũ ius, & te non habere. & ſic ſum
bonę fidei ſemper. tu probas poſſeſſionẽ tuam, nunquid
debeo condẽnari? Nõ vř, cum non ſim in dolo. & hoc in-
terdictũ dolum deſyderat, ut eſt dictum. ff. de petitio. hæ-
redita. l. illud. ſi certum peta. l. quod te. ſi mul. uen. no. l. i.
§. intereſſe. Idẽ pôt dici, ſi petas ab aliquo nouo poſſeſſo-
re reſtituit ad poſſeſſionẽ redituũ, quos poſſidebas ratio-
ne rei, ꝑ ipſum poſſeſſę, quibus te ſpoliauit ceſſando, & ꝯ
4 dicendo ſoluere. † Nã ſi nouus poſſeſſor, habeat iuſtã cau
ſam ignorantię, non uidetur teneri hoc interdicto, cũ nõ
ſit in dolo. & vř expreſſe. ff. eod l. colonus. §. ſi. Quo ergo
remedio conſuletur hoc caſu? Poteſt dici, quod hoc caſu
recurratur ad condictionem ſine cauſa, vel ad triticariã:
a ff. de tritica. l. 2. uel ad beneſic. c. redintegrãdę. a vel pôt
dari beneficium. l. cum quęrebatur. Si talis utatur acceſ-
ſione authoris, & nis eſt, quominus utamr, ut dixi ſupra.
5 §. proximo. ſub §. contra quem. † Itẽ eſſet proſequendum
ad quid datur, ſeu quid in eo veniat? Et eſt certũ. qđ reſti-
tutio poſſeſſionis, & ſi nõ reſtituat omne intereſſe. ff. e. in
terdicto. & fructus. ff. eod. l. i. §. ex die. & per conſequens,
ueniunt damna, quia intereſſe nihil aliud eſt, quam dam-
nũ, quæ probantur per iuramentum, ut nota. in d. l. inter-
dicto. quam extẽde ad caſum, quo poſſeſſio reſtituitur, li-
cet gl. intelligat, quando per contumaciam non reſtituit.
& uide eo. tit. l. i. §. qui ui deiectus eſt, & §. quod autẽ. ſed
interdum, non ſit reſtitutio poſſeſſioni, nec cõdemnatio
ad reſtituendũ, cum ſit condemnatio ad damna, ut ſi ego
exceſſi in recuperanda ſtatim poſſeſſione ea, qua me ſpo
liaueras, nõ reſtituo rẽ, ſed dãna, ut ſcripſi. C. unde ui. l. i.

Item interdũ uenit ipſa proprietas, ſeu eius ęſtimatio,
ut uidebis ſtatim per gl. ſeq. ſuper modo probãdi poſſeſ-
ſionem, & deiectionẽ, uide quę ſcripſi ſupra proximo §.
Et his patet forma libelli. & ſententię, (& ſi uis uidere li-
6 bellos) uade ad Spe. d. ti. de reſtitu. ſpol. §. i. † In gl. ſcilicet
proprietatis. in ſi. hęc gl. ſupponit, quod interdicto unde
ui uenit ęſtimatio proprietatis, & idem tenet. ff. eodem l.
in interdicto. & tamen non uidetur uerũ, quia alia eſt ęſti
matio poſſeſſionis, alia proprietatis, ut d. l. ſi duo. §. i. qui
hic allegatur ſecũdum Dy. qui hoc notat in d. l. in hoc in
b terdicto. Sed tu potes latius dicere, b quod interdũ agi
tur interdicto unde ui, cõcludẽdo ſolum ad reſtitutionẽ
poſſeſſionis, & damnorum, & tunc uerum eſt quod Dy-
nus dicit. Interdum concluditur ad reſtitutionẽ poſſeſſio
nis, & nihilominus, quod ratione uiolẽtię proprietas ad
dicetur, uel ęſtimatio, iuxta l. ſi quis in tantam. & tunc ſit
æſtimatio proprietatis, & hoc caſu intendit loqui hic gl.
& forte, oportet probare proprietatem, quando ad eã cõ
cluditur. Ideo ſapientius agit, qui ad eam non concludit.
Nam reſtituta ſibi poſſeſſione, poterit excipere, quod per
uiolentiam commiſſam eſt ei dominium applicatũ, ſi qđ
habebat prędo, & nõ onerabitur aliqua probatione. Hic
c poſſet tractari c materia d. l. ſi quis in tãtam. ſed ſcriptu-
rarum non eſſet finis, qui uellet omnia tangere.

a *Adnot.*] Securi⁹. Imo plus dicit hic Ang. nõ diciſ diuerti
ad extraneos act⁹, ſi ſpoliatus vadit ad ciuitatẽ & cõuocat
amicos, & parat arma & alia neceſſaria pro recuperatiõe
ſuę poſſeſſionis, licet ſteterit ꝑ plures dies. uide eum hic.

b Latius dicere. Idẽ uideſ hic tenere An. cũ Io. Fab. hanc
eius opi. recitando in 2. col. i me. uer. in gl. æſtimationem.

c Tractari. Vide remiſſiones hic per An. in hac materia
interdicti recuperandę poſſeſſionis. in iii. col. in me. uer.
materiam autem huius interdicti.

1 *Arma ob quæ teneri poſſunt.*

Qui autem. In gl. facit ibi cum allegat. ff. de ui & vi ar-
a ma. l. 3. in prin. imo in §. 2. qui incipit, armis deiectum. a
In eadem gl. in ſine. vide ſupra de iure natu. gẽtium & ci
uili. §. ius autem gentium. C. unde ui. l. i. Per hunc §. vide-
tur expeditum, quod ſcholares, vel religioſi, qui tenẽt in
1 cameris † fuſtes, vel lapides, ſint excommunicati, virtute
ſtatuti, quod excommunicat arma tenenter. Sed potes di-
cere contra, ſi teneant ad defendendum, non ad offenden
dum. Nam cum defenſio ſit de iure naturali, non poteſt
ligari ſtatuto ſupra de iure natur. §. ſed & naturalia & ſta
tutum recepit interpretationem rationis naturalis. ff. de
mune. & hono. lege ut gradatim. §. & ſi lege. Ratio natu-
ralis dictat defenſionẽ, & per conſequens neceſſaria, vel
habilia ad eam, & hoc uerum, maxime, ſi tales haberent
cauſam ſibi retinendi. & facit. ff. ad legem Iul. de vi. l. 2.

a *Adnota.* Armis deiectũ. Dicit hic An. quod licet appella-
tione armorum, lapides contineantur, & fuſtes, hoc eſt
improprie, uide eum hic.

1 *Partium acta quando, an non concurrant.*
2 *Vacans res.*

Tertia Diuiſio. Hæc eſt tertia diuiſio duo ad tractatum
huius tit. prima fuit ſupra in principio titu. ſecunda ſupra
eodem. §. ſequens tertia hic. & eſt quinta in ff. uide eod. l.
prima, & ſecũda. Super textum prohibitorium ſemꝑ pro-
ſequiſ diſtinctionem ſuam, nec facit nouã, ſed reddit ad
alterum mẽbrum diuiſionis primæ, de quo ſupra eod. §.
primo. Super textum ſed unuſquiſque. in ſi. text. Sed tamẽ
actoris partes ſuſtinet, qui primus ad iudicium prouoca-
a uit, a ut l. in tribus. ff. de iudi. & ſi nõ conſtet, dirimiſ ſor
te, ut ibi. ff. eodem. l. i. in princi. & ibi not. Sed uix eſt, quin
poſſit conſtare, niſi in caſu quo iudex ex officio ſe ingere
ret, ne partes venirent ad arma, ut ſcripſi ſupra eo. §. reti-
nendæ. & in illo caſu crederem, quod iudex poſſet eos fa
cere ſimul iurare, & proponere facta ſua, & concurrere
in probatione, imo (quod plus eſt) idem credo ubi con
ſtaret qui primo in iudicium prouocauit. in illo tamen ca
ſu prouocans iuraret primus & alius in continenti poſt
concurreret in poſitione & probatione factorũ & unus
faciet tale iuramẽtũ, quale alius. ff. fami. erciſ. inter quos
hęredes. § qui familię. & hoc ſatis eſt clarum quo ordinẽ
iudicii. Sed quid quo ad ſubſtãtialia? Verbi gratia, lex di-
cit, quod actore nõ probante reus abſoluitur, ut ſupra §.
commodum. quid in his iudiciis, uideretur idem, ſi neu-
ter probat. & ſic tenet curia Francię. Vel forte hoc caſu
cenſebi

1 *Aduocati Galli quid iurent.*

Item actoris. Super tex. ibi, litem mouiſse. ſimilia uer-
ba ſunt. C. eo. l. ii. ſed. ff. famil. erciſ. l. inter hęredes. §. q ſa
mi. ſic loquitur in pręſenti. & in auth. de his qui ingre. ad
appe. §. ſi. uidetur ſe referre ad futurum, ſaltem in pſona.
vnde cautum eſt, quod ponantur omnia uerba præteriti
temporis & præſentis, uidelicet non mouiſſe litē, nec eā
intendere, ſeu inferre & c. Et eodem modo ex parte rei iu
ſte perueniſſe, & intendere ſuę defenſioni & c. & ſic hoc
iuramētum retrotrahetur, & iunge cū §. i. & tit. proxi. §. p
hibitorum. In glo. ſcilicet quod iuſtum. in fin. Spec. tenet
quod non poteſt cōſuetudine tolli ti. de aduo. §. i. uerſic.
Item excipitur, quicquid ſit, ex facto tollitur. Verum eſt,
2 q in curia. † Franciæ iurant quolibet anno fideliter patro
cinari, & certa capitula ſatis rationabilia, & eodē modo
in curiis inferioribus ſecularibus.

2 *Victum in expenſis damnari quatenus uerum. & 2.*
3 *Expenſæ quæ præſtandæ.*

a Hęc autē. a In gl. actio. ibi, cum allegat. §. ad exclu-
b dendas. b de his ſportulis uide ſupra de actio. §. triplic.
c In fin. c ea. glo. Sed nūquid pręſumitur calūnia ex quo
ſuccubuit? Gloſſ. tenet, quod non, imo pręſumit cōtra, ex
eo qui iurauit, nam nō præſumitur immemor ſuę ſalutis
ut no. in d. §. oportet. & idem uidētur ſentire Inno. & Ho
ſtien. extra de do. & cōtu. c. finem. & idem tenet Io. gloſ-
ſator decre. iii. q. i. in primis. p quibus facit. ff. iud. ſolui l.
iam tamen. §. in hac. Sed Hoſt. & omnes, qui poſt eum ue-
nerunt, tenent contra in d. c. & Spe. ti. de expen. §. nūc de
expen. circa princi. uer. in hoc. quod uidetur uerum, quia
omnes tex. dicunt, quod uictus condemnatur in expenſis,
& de hoc faciunt regulā, & ſi uerum eſſet, quod primi di
cunt eſſe regulam ad contrarium, & ius commune, quod
non fieret condēnatio ratione uictoriæ, niſi euidens calū
nia probaretur, facit tamen pro eis, quia ſimplex uictoria
non facit uictum calumnioſum, niſi hoc per ſententiā de
claretur. C. de calum. l. iii. Sed illud uerum, quo ad hoc, ut
puniatur ut calumnioſus. Sed nō eſt uerum, quo ad expē.
quę debentur etiam occaſione temerę litigationis quam
2 uis non fuerit calumnia. ff. de iudi. l. eum quē temere. † Eſt
igitur tenendum, & ſic ſeruatur de facto, q uictus condē-
natur in expēſis. niſi per cōiecturas uerisimiles appareat
q iuſtam cauſam habuit litigādi, quia forte ſucceſſit in lo
cū alterius, quē credebat habere ius, & hoc ex parte rei.
non forte ſic, ex parte actoris, qui ante debet rem diligen
ter explorare, uel qui in alterius. ff. de regu. iur. quę hic de
bet allegari in glo. quamuis quidam aliam allegationem
habeant. Si tā fecit diligentiam, & nihilominus habuit iu
ſtā ignorantiam, releuatur, ut ſi forte reperitur inſtrumen
tum obligationis in arca patris, & cum interpellaret de
bitorē extraiudicialiter, debitor malitioſe noluit oſtē de-
re literā ſatisfactionis, igit iudex ſe debet informare, & ſi
reperit, qđ uictus habuit iuſtā cauſam litigandi, releuabit
eum ab expenſis, & hoc debet exprimere in ſententia, ſin
autē condemnabit. ff. de peti. hęre. l. poſtquā. ut leg. no. ca.
l. is a quo. §. i. Et ideo cautum eſſet, q pars in proceſſu arti
cularet ſuper hoc ad finem, quod non condemnaret in
expenſis in caſu, quo ſuccumberet, & hoc nunquam uidi
fieri, & tamen eſt tutum facere, uerum eſt, quod hoc qnq;
per proceſſum appareret. Sed quid ſi contendit de pūcto
iuris? Communiter omnes tenent, quod non debentur ex
penſę & ita ſeruatur de facto, q per iudicē ſtat, qui debet
noſſe iura, pro quibus facit, quia nec in talibus iuratur de
calumnia. C. de iura. calum. l. i. Ego credo contra, qa ta-
lis temere litigat, q friuola allegat, unde culpa iudicis nō
releuat partem a culpa. ff. ad Tertu. l. ii. §. quid ergo. Præ-
terea, ut plurimum non eſt culpa iudicis, ſed partis, nam
(vt plurimum) tales rationes traduntur, & eis reſpon-
detur, duplicatur, & quadruplicatur in ſcriptis, nec iudex
ſcit quid, proponitur quouſque traditur ſibi ad iudican
dum, & ſic ceſſat dicta ratio. Crederem tamen, quod ſi eſ-
ſet punctus iuris dubius, & nouus, quod tunc neuter tene
ret, cum eſſet iuſta cauſa litigandi. Itē credo, quod inter-
a dum uictus non tenetur ad omnes expenſas. ſed in† parte
uidelicet, ex quo inceperit nō habere iuſtam cauſam liti-
gandi. Verbi gratia, ſi agebatur de facto, quod uerisimili-
ter poterat ignorare, & uiſis literis, ſeu probationibus par
tis, nihilominus litigat, & friuola obiicit, credo, quod ex
tunc debet cōdemnari. arg. C. de præſcri. long. tempo. au
thē. quod ſi quis quibuſdam. Item not. caſus ſpeciales, in
quibus uictor ſoluit expenſas. in authent. de defen. ci. §. &
iudicare. & in c. finem litibus. ſupra alleg. & in l. properā
dum. §. & quidam. C. de iudic. Nonnulli conſueuerūt quę
rere, utrum uictus retineatur ad damna? Et non uidetur,
quia aliud eſt damnum, & aliud expenſę, extra de iniur. c.
in noſtra. & hoc uidetur ſentire glo. & docto. in c. finē li-
tibus. de do. & contuma. ſed hic uidetur expreſſum cōtra
& extra de reſcrip. c. i. in clemen. Vnde poteſt dici, quod
teneatur ad damna certa, non autem ad damna, quę facto
contingunt, prout dicunt docto. iur. cano. debet tamē de
duci illud, quod expenderet ī domo ſua, ut no. ff. de iudi.
3 l. eum, quem temere. Et† in his ueniunt expen. neceſſariæ,
& utiles ſecundum qualitatem cauſæ, & perſonarum, &
conſuetudinem fori. Vnde ſi pars onerare ſe multis aduo
catis & hos adducere cū magnis expenſis non fieret con-
demnatio in talibus, uide plene p glo. & doctor. in d. c. fi
nem litibus, uide plenius in Spec. ti. de expē. ubi plene re
peries non tamen omnia, quę ſupra tetigi. & de his ſcripſi
in Breuiario. C. de iudic. l. ſancimus. & iūge hic. c. fi. & de
pœ. c. calumnia. quod concor. huic §.

a *Adnot.* Hæc autem. Olim actor calumnioſe litigans, in
decima parte litis puniebatur, hodie uero pœna periurii. &
uictori condemnabitur in expenſis.
b Excludēndas. Dic ut ibi, per gl. & Ang. & uide tex. & Bar.
Cy. Bal. & Sal. in auth. generaliter. C. de epi. & cle.
c In fi. Vide hic An. qui no. ex hac gl. quod licet una lex lo-
quatur generaliter tamen per alias leges patitur limitatio-
nes & reſtrictiones, & ſic lex patitur interpretationē paſſiuā,
ut l. i. §. lex falci. & ibi Bar. ff. ad l. fal. & l. i. cū glo. C. de noxa.

1 *Arbitria cur infament.*
2 *Confeſſus an infamis.*
3 *Actiones famoſæ.*
4 *Crimina quæ, an non, infament.*

a Ex quibuſdam. a Proſequit qualiter calumnioſi pu-
niuntur de infamia. de quo ſupra in prin. titul. dictum eſt.
In glo. ſcilicet ſuo nomine. in fi. ſed cum hodie ſētētia
arbitri ſit ſentētia. C. de arbit. l. cum antea. quod no. ff. de
re iudi. l. ait prętor. in prin. nunquid infamat? Videtur qđ
1 ſic, qa ceſſat ratio. Sed cōtrarium† uidetur uerius, ne pœ-
nę exagerētur, & bene facit. quia licet ſit ſentētia quo ad
hoc, ut detur actio in factum ex re iudicata, nō tamē quo
ad alia, quia nō appellat ab ea, ſicut nec olim. C. de arb.
l. i. in prin. & ibi no. ſed ordinationes arbitrorum uidētur
infamare, quia ſunt quędā tranſactiones, ſeu amicabiles
compoſitiones, & ita uidetur operari pactum, & ſic infa-
miam, pręſertim ſi arbitrator cū pęna fuit electus. quod
2 no. Damnati. in tex. † quia non ſufficeret ſi cōfeſſi, ut no.
in uerſi. ex compromiſſo. allega. in glo. ſed contrariū eſt
uerius. C. de interdi. ma. l. pen: [ibi ueluti confeſſum,] &
patet, quia pactus inter infames habetur; quia habet pro
confeſſo tacite, de iis qui no. infa. l. quoniam & ſic expreſ-
ſa confeſſio debet plus nocere. hoc notatur extra de pęn.
cap. felicis. lib. vi. Sed forte hoc uerum, ſi cōfiteatur iudi-
cialiter, ſecus ſi extraiudicialiter, vel coram arbitro. & ita
loquitur in dicto uerſiculo ex cōpromiſſo. de iure cano-
nico ſufficit, quod poſſit conuinci. extra de teſtibus. capi
tulo ſuper. Item dicit damnati per uiam actio, uel accu-
ſationis, ſecus ſi ex officio. uide C. de ſuſpect. tutor. l. ſuſ-
pectos. In gl. & ibid. ibi cum alleg. §. mandati. ſed cur ma
gis illa, quam alia? Quidam dicunt, q omnis actio cōtra-
ria

ria infamat ubi perfidia per eam cõuincitur. Secus ubi agi
tur de calculo,ut d.§.mandati.in fine,& hanc opin.uide-
tur approbare gl.ſup uerbo tenetur. in fin.ff.de pign. act.
l.ſi pignore.§.pen.Sed hęc opinio nõ eſt uera, quia ſic nõ
eſſet differentia,inter directam & contrariam,quam tamẽ
tex.euidenter adſtruunt. Vnde nõ omnis actio,quæ perfi-
diam,ſeu dolum arguit,infamat, ut vnde vi.ff. de vi, & vi
arma l.neq; quod tamẽ dolum requirit,eo.ti.l.i.§. hoc in
terdictum.verſi.ad ſolam. Itẽ nec condictio furtiua.ff. de
actioni.& obligatio.l.ceſſat,uerum eſt tamen,quod infa-
mat de facto.C.ex quib.cauſ.infa.irro.l.fi.& de tali debet
intelligi dicta gl.de l.ſi pignore.§. pẽ & ideo, fruſtra quæ
ritur de actioni,quod metus cauſa,ut no.ff.quod metus cau
ſa.l.extat.§.penul. In eadem glo.in fine.vult dicere gloſ.
quod multa ſũt alia maleficia,quæ infamãt, ſed de his po
nit gratia exẽpli. Vnde ſcire debes, quod publica īfamãt,
4 † ſed priuata non, niſi actio ciuilis deſcendens ex eodem
facto infamaret.uide.ff publ.iudi.l. infamẽ. ſed de iure
canonico omnia crimina ſũt publica,& infamãt infamia
iuris ſiue ſententię.uide ii.q.iii.§.hinc colligitur.iii.q.iiii.
cap.conſanguineorum.& p Archid.extra, de conſue. ca.
non eſt.lib.vi.In gl.ut.ff. de infa.in fi.in quo interſit, uide
eod.tit.l.in actionibus.

a · Adno. Ex quibuſdam condemnatus, uti pactus ex crimi
nalibus,quę hic numerantur, uel condemnatus actionibus
directis uel contrariis deſcendentibus,ex contractibus hic
enumeratis, erit infamis.h. d.ſecundum Ang.

1 *§ In eum ſenſus.*
2 *Vocandi in ius nomina varia.*
3 *Adſignari quibus verbis poſſit dies.*
4 *Citari ſine precepto an liceat.*
5 *Procedere an poſſit non citatus.*
6 *§.omnium ſenſus.*
7 *Acta non niſi vocatis,abeſſe quas cuiuſque,an non,uerum.*
8 *Pupillare citentur.*
9 *Procuratorum quis,an non citabilis.& 10.*
11 *Citatio diuini an arctetur.*

Omnium antẽ actionem.Id eſt cauſarum nam hic no-
men actionis,ponitur pro inſtantia, ſiue p cauſa,& ſic fa
cit pro Pla.in eo quod not. ſupra de actio. in princip. ſed
hic large ſumitur nomen actionis,ut ibi ſcripſi. In gloſſ.
alias quaſi ibi,cum alleg.§.in eum. vide ibi. † Poteſt etiã
loqui in filio,in poteſtate conſtituto,in caſibus in quibus
agere poteſt,cum patre,de quibus.ff. de iudic.l. lis nulla.
Item in omni filio,quãdo uocat parentes ex linea ma-
terna,uel naturalis tñ,uide.ff. de in ius uoc.l.iii.§.i. cum
ſequẽ.C.eo.l.q in poteſtate,& iunge ſupra de actio.§. in
eum.In fin.eiuſdem glo.uide ſupra de attil. tu.§. nos aũt.
a hic eſſent multa tractanda de citatione, a verũ quia hęc
materia tangitur per multos,& maxime per Specu.in tit.
de cita.& per Columbum gloſſatorem Feudorum, qui in
hac materia gloriatur ſe habere iuris prudentiam , ut in
feud.de mili.vaſ.qui cõtu. eſt c.unico. in fi.magnæ gl.om
nia non proſequor,nec cumulo, quæ dici poſſent.Aliqua
tamen,quę faciũt ad intellectum huius.§. prætermittere
nõ poſſum,non tangũtur forte alibi,uel ſi non ita,in pri-
mis ſcire uolo,quod reperiẽ citatio,monitio, nũtiatio, edi-
a ctũ, cõuẽtio in ius vocatio,requiſitio†.De citatione repe
ries.C.de iudi. l.ſancimus.in princip.ibi,citata & in quibuſ
dã aliis locis iuris ciuilis. Iura tamẽ canonica,magis vtũ-
tur illo uocabulo, ut potes uidere in multis locis ex̃,de
offic.delega.c.gratum.de proba.c.quoniã.& in cle.ut lit.
pen.c.ii.de ſen.& re iudi.c.paſtoralis.de uerb.ſignifi.c.ſę
pe.eod.lib.De monitione ſatis habes in leg.bus.C. de epi
ſco.& cleric.authẽt.cum clericus §.ii. [voluit allegare.l.
omnes qui.C. e.in prin.]quõ & quando iudic.l.conſenta
neum.ibi,commune facio.qui accu.poſ.l.iii.in authẽti.
de hære.& fal § ſi quis autẽ non implens. de teſtib.§. pẽ.
de queſtio.§. ſi vero aliqui de hoc uero ius canon. eſt to-
tum plenum.de hoc,extra, de ſentẽ.excom.c.romana.§.

porro.in fi.& c.conſtitutionem.lib.vi.de accuſa. cap.qua
liter.ii.de iud.c.diſpendioſam.in cle. De denũtiatione ha
bes.C.quomodo & qñ iud.l.tres denũtiationes.de rei uẽ-
dic.l.ſi fundũ [uoluit (certe) allegare l.ſi fundo.§.fina.ff.
de euictionib.] de dã.infect.l.iiii.§.prætor.in auth.ut nul
li iud.§.neceſſarium. De edicto habes in infinitis locis.ff.
de iudi.l.ad perẽptorium.cum l.ſeq.quę ſent.ſi appel. re-
ſcin.l.i.§.item cum ex edicto.De cõuentione,ſunt omnes
libri pleni.C.de pręſcrip.xxx.anno.l. ſicut.ff. de iudic.l. ſi
quis poſtea quam.[hæc lex, nõ de conuentione loquitur.
ſed uocatione in ius.] De uocatione in ius adhuc plus, ut
hic,& in totis titulis,de in ius voc. C.& ff. De requiſitione
habes.C.de iudic.l.properãdum.& l.ſancimus in fin. Cir
ca hoc , primo poteſt quęri , an hęc omnia nomina idem
ſignificent.Ad hoc poteſt reſponderi, q ſic, larga ſignifi-
catione, quia apparet in materia , quod debeant idem ſi-
3 gnificare. † Nam ſi iudex mandat aliquem uocari coram
ſe nõ refert,vtrum mandet citari,moneri,cõueniri,uel re
quiri,uel denuntiare,vel edictum proponi,quod reus cõ
pareat,totũ enim operatur, aſſignationem diei in effectu
per iura allegata. In curia tamẽ ſeculari de conſuetudine
nõ ſufficeret,imo oporterẽt adiornari expreſſe,ſed de p-
pria ſignificatione, eſt magna differẽtia. inter dicta voca-
bula nam citatio proprie figurat aſſignationem diei,mo-
nitio non niſi exprimatur.& hoc bene deprehẽditur in d.
c.diſpendioſam.ubi diciẽ,quod in cauſa criminali poteſt
procedi per uiam monitionis, ſupponẽdo aliquid ſpecia
le in ea,& inferendo,quod in aliis nõ proceditur,p uiam
monitionis, certe nullus. unde ſi iudex moneat te,q ſol-
uas decẽ,quæ debes Titio,uel des,uel facias aliqd in quo
aſſeriẽ teneri,monitio in nullo te arctat.& hoc niſi ius cõ
ſtitueret aliquid quod poſt monitionẽ, uel requeſtam,qa
tunc monitio haberet effectũ, quo ad illud, & horũ patẽt
exempla , & pbatio extra, de cle.eo.ti.c.i.lib.vi. in auth.
de hæred.& fal.§. ſi quis uero nõ implens.& ideo iudices
non poſſunt, nec debẽt procedere,per uiã monitionis,ni
ſi in notoriis,uel quæ tãgunt forum animę, extra,de foro
cõpe.c.fi.lib.vi.Sed debẽt ſolũ partẽ citare.& hoc uult di
cere Vlpia.ff.de offic.procõſ.l. nec quicquã. ubi decretũ
illa enim quæ cauſę cognitionem deſiderant, non poſũt
per libellum expediri,id eſt per monitionẽ in libello cõ-
plexã,ſeu per mãdatum in ſcriptis miſſũ.ff.de regu. iur.l.
oĩa,& per hoc uideẽ,q mandata quæ emanãt a curia Fran
ciæ uel a iudicibus per quę mandatur ſoluere niſi ſe op-
ponant ſunt iniuſta,debet enim procedi per uiam citatio-
nis, & petitio tradi in ſcriptis,uel ſine ſcriptis,ſm morem
curię hõc ſupponit dictũ.c.diſpendioſam, ut ſupra dictũ
eſt.Iuſtificantur tamen , quia in caſu oppoſitionis habent
uim ſimplicis citationis,nihilominus tñ credo,quod non
procedãt de iure,& quod ſint iniuſta. Nam tollũtur parti
deliberatorię, & hẽt reſpõdere corã executore,& multa
alia a iure conceſſa,quę tolli nõ poſſunt, ut regula,indul
tum extra,de regul.iur.lib.vi.& hoc vult dicere iſte §.qui
nõ obnueret,niſi talia mandata poſſint fieri,quia nõ inci
peretur ab in ius uocãdo. † Sed quęritur ultra.circa intel
4 lectu huius § nũquid citatio debeat fieri de mandato iu-
dicis?Videtur expreſſum. q ſic,ut d.§. ſi quis uero nõ im-
plens.de hæred.& falc.in d.auth.de quęſtio.§. ſi uero ali-
qui.C.de exhib.re.l.fi.ff.ne quis eũ quis ius uoca.eſt ui.l.i.
§.i.Sed in hoc eſſet attendẽda ualde cõſuetudo. Item po-
teſtas executorũ, qa ut plurimum datur eis poteſtas gene
raliter citandi,de iuris tamen rigore uideretur q non ua
leret citatio,niſi de pręcepto iudicis,& maxime qñ ſit co
ram iudice delegato,q debet mittere copiã reſcripti, ſeu
commiſſionis lit.æ cum citatione,unde in Specula.de cita
tio.§.ſequitur verſic.utrũ antẽ.extra de offi.delega.c.cũ
in iure.vel ſi fiat corã ordinario formalis,& ſuper tali p-
ceſſum,& hoc maxime procedit, ſecundũ opinionẽ illo
rum,qui dicũt quod libellus eſt inſerendus in citatione,
de quo cõſueuit dici in auth.offeratur.C.de lit. conteſta.
Quid ergo,ſi non appareat de precepto iudicis? Videtur
b proceſſus nullus. qa citatio eſt de ſubſtãtialibus, b ut ex

tra,

tra,de probatio.cap.quoniam.de accuſa.l.4. & principiũ
& fundamentum,ut hoc § & ſic ipſo uitiato, totũ ruit. &
ideo cautum eſt,ꝙ præceptũ & relatio ſeruientis, ſeu exe
cutoris redigãtur in actis,in prin proceſſus, & hoc notãt
doct.in d.c.quoniam.Vel põt dici, ꝙ quãuis hoc nõ ſit fa
ctũ,ſi tamen reperiatur proceſſus rite,& legitime,alias fa
ctus in pręſentia partium non uitiabitur:quinimo credo,
quod non uitietur,& ſi nihil appareat de citatione, dũta-
men partes,uel eorum legitimi procuratores fuerint præ
ſentes in omnib.articulis proceſſus.& hoc dico qa hmõi
citationẽs,& uocationes, nõ fuerunt inuentę, niſi ad finẽ
ꝙ partis haberetur præſentia,ut negotiorũ merita pandã-
tur,ſi pręſens ſit;& uult procedere.ad quid uocabitur? nõ
uideo pro hoc facit,quia teſtes uocari debent in teſtamẽ-
tis,& rogari,& tamẽ ſi pręſentes ſunt, ſufficit eos certio-
rare.ff.de teſta.l.hęredes palam. §. pe. Item legatarij ſunt
uotandi in inuentario,& tamẽ ſi pręſentes ſint non opor
tet eos euocare;ſed ſufficit hæredi,eis ſuã intentionem ex
ponere.in auth.de hæred.& falc.§.hine nobis.uer.niſi for
te.& hoc ĩnuit lex, quę vr̃ æquiparare creditores eſſe pſẽ
tes,uel uocatos innuendo,ꝙ præſentes nõ ſunt uocãdi.ff.
de minori l.etiam.§.fi.facit etiã.ff. de damno infecto.l.4.
§.abeſſe.vbi ſupponitur,ꝙ non eſt denunnandũ illi, q in
iure præſens eſt ſed abſenti. Et ad hoc poteſt induci ratio
iuriũ dicẽtiũ,ꝙ certus certiorari nõ debet.ff.de act.empt.
l.i.in fi.Videtur ergo concludendũ,ꝙ proceſſus nõ poſſit
vitiari, dato ꝙ nõ appareat de citatione, duntamẽ fuerit
proceſſum in præſentia partis.Nam ſicut declinatorię, &
dilatorię poſſunt omitti procedendo ad litis conteſt. ſic
vr̃ de citatione procedendo ei renuntiare,ut dicit ſ̃.de ex-
cep §.appellãtur.extra de regularib.c. inter monaſteriũ.
Nec obſtant iura quæ uidentur uelle, ꝙ citatio ſit de ſub-
ſtantia proceſſus,ut c.quoniam.quia hoc, uerũ, ubi proce
ditur contra abſentẽ.ff.quę ſenten.ſine appella.l.i.§. item
cum ex edicto.& d.l.accuſatoribus, ſed ubi cõtra præſen
tem, & non expedientem, de diei aſſignatione,credo ꝙ
5 valet proceſſus.Sed quid ſi pars ſit pręſens,† opponat, qđ
non tenetur procedere,quia non eſt citata: per pręmiſſa,
videtur quod non poſſit excipere. Et ita tenet Spe. de lib.
concep.§.ſequitur.uer. item quidam dicunt.Sed huic opi
nioni, obſtat iſte §.& ſcio,ꝙ ubique ſeruatur contrarium
de facto.niſi in officialibus.qui reſpondent ſine dubio de
tãgentibus officium ſuum, de conſuetudine, ſi reperiantꝰ
in iudicio.Itẽ quęritur,utrũ is textus obtineat generaliter
ut ĩ omni cauſa ſit opus citatione. & uidetur quod ſic om
nium ãt actionum &c.quod eſt ſignũ uniuerſale. ſed dic
6 †omnium,in quibus cognitio actionũ directe cõcluditur
contra partes,in quibus eſt neceſſaria, ſicut aliquando in
notoriis,uel ſi res,in dilationem nõ receperit,nec ipſ pa-
titur euocationem,propter periculum, uel imminẽs ſcan
dalũ, iudex prouidere põt ut dixi ſupra in procemio hu-
jus libelli in materia notorii.Et eodẽ modo,ſi talis ſit ca-
ſus;in quo contradictio partis non admitteretur. ut ſi ali-
quis ſit excommunicatus,pro cõtumacia, poteſt abſolui,
etiam parte nõ uocata,ut no. Archi.extra,de app.c.roma-
na.ſuper uerbo,reuocant. Et ideo uidetur, quod ſi iudex
ſaiſiuit,uel manũ appoſuit in aliqua re,ſine cauſæ cogni-
tione,quod poſſit eam remouere,etiam non uocata par-
te,ad cuius inſtantiam poſita eſt, imo etiam ſi poſſeſſionẽ
alii tradidit ſine cognitione,iudex põt eã recipere, & re-
tradere illi cui amouit,ipſo nõ uocato. Et hoc notatꝰ ext.
de electio.cap.quęrelam,per Innoc.in gl.dicitur aũt cir-
ca mediũ uer. alij cõtra nu.6.in Spe.de primo decre.§.iã
de effectu.verſic.ſed quid ſi index.nu. 15. extra de accu.c.
qualiter.& probatur.ff.ſi mulier uent.no.in l.i.§.neceſſario.
Conſuetudinarii tamen non approbant hoc, imo uocant
partem,ſiue iuſte,ſiue iniuſte manus fuerit appoſita, ad re
queſtam partis Sed quęritur, hĩc dicitur, omnium actio-
nũ.Quid ſi non concluditur contra partem, quia in actio
ne uocatur ſolum pars, contra quam concluditur,& nul-
lus alius,quamuis principaliter interſit alterius, ut uendi
toris,uel patroni,iuxta l. ſæpe.ff.de regu.iuris. Sed in tali
bus uocantur omnes quorum intereſt.C.ſi ut ſe ab hęred.
abſtin.authen.ſi omnes ff.de minori.l.etiam.§.fi.uide ple
7 ne extra de maioritate & obedi.c.fi.per Inn. † Quid ergo
ſi aliqui fuerunt uocati,alii non, uel omnes nõ exaudirẽt
uocem pręconis? Inno.dicit quod actus ualet, quo ad il-
los qui fuerunt uocati,& in eorum præiudicium quo ad
alios non,ut ibi nota.quod intellige, ſi ignoretur ſecus ſi
ſcienter;quia forte condemnetur;extra de elect.c.uenera
bilem.§.obiectioni.& iunge ſupra de adoptio.§.licet ubi
ſcripſi de hac materia.Quid ergo fiet,ſi res tãgat multos.
v.g. Dux,comes,vel epiſcopus,uendicant ſibi aliquod ius
forte ſubiectionem, uel aliud ius ſuper aliqua terra, uel
aliquo ordine, forte Ciſtercienſi nunquid ſinguli debent
vocari? Videtur quod ſic,quia quod omnes tangit,&c. Sa
tis uideretur cõtrarium,quod ſufficeret uocari prælatos,
& adminiſtratores,extra de maior.& obedien.c.ſi. Poteſt
dici,quod ſi habent corpus,uel uniuerſitatem.ſufficiat uo
cari conſules,ſeu adminiſtratores uniuerſitatis. ſi non ha
beant, ſufficiat uocari pręlatos in perſonis eccleſiaſticis;
vel barones,ſeu habentes iuriſdictionem terrarum, & vil
larum,quia illi habent adminiſtrationem reipublicę,per
dictum c.fi.Et hoc facit.ff.de actio.& obligationib. l.i ho
norariis.§.fin.C.de re milita.l.tam collatores. §. vt autẽ
verſ.in his.lib. 12. & facit quod nota.ſupra de ſatiſdatio.
§.eodem.Et poteſt dici,quod ſi ſint plures conſules,ſuffi-
ciat uocare unum,uel duos, ut d.§. & idem in tutoribus
C.ſi unus ex plurib.tuto.l.i.ſed non ſufficeret uocari ſyn
dicum,ut d.§.facit.ff.de adminiſtratione tutorum l.i. §. i
extra de reſcrip.cap.edoceri,& quod not. Inno.extra. de
operis noui nũciatio.c.cum ex iniuncto.Scio quòd curia
Franciæ ſeruat contrarium uocat enim habitantes, & dat
eis licentiam faciendi procuratorem,in cã illa. Sed q̃do
uult facere collectas,ſeruat bene,quæ dixi. Nam non uo
8 cat niſi pręlatos,barones, & uillas notabiles. † De pupil-
lis,ao poſſint citari,habes.ff.de in ius uocand.l.neq;.ff.de
adminiſtratio.tut.l.i.§.ſufficit.ea quib. cauſ.in poſſeſ. eat.
l.apud Iulianum.§.fin. cum l.ſeq.& ſeq. per quas uidetur
quod non poſſit citari. Sed ſi nemo ſit, qui ipſum defen-
dat,ueniet actor ad iudicem,& dicet,ego habeo talẽ peti
tionem contra pupillum talem, uocaui amicos,non ha-
bet tutorẽ nemo ipſum defendit.ponatis me in poſſeſſio-
9 nẽ &c.Sed nunquid ſufficit.citare † prouocatorẽ? dic qđ
ſic, ſi ſit conſtitutus ad cauſas generaliter, uel ſpecialiter
ad illã cauſam,alias non.nã non ſufficeret citari procura
torẽ ad negotia,niſi in caſu,quo dominus eſſet abſens,vi
de.C.vnde ui.l.meminerint.vbi ſcripſi in breuiario.In cu
ria Francię non ſufficeret,niſi in cauſa quã duxit, & in aſ
ſignatione quam litigauit.nã elapſa aſſignatione, illa nõ
ſufficeret,& ſic nota.quod principalis perſona debet cita
10 ri,ſi reperiatur.† Quid ſi non reperiatur? Dic, quod pro-
curator debet citari,& ſi nõ ſit procurator,poteſt fieri ci-
tatio domi,ita quod fiat ita publice, quod familia ſciat,
ſi ſit,ſin autẽ uicini,& cognati,& talis citatio ualet,ut fiat
miſſio,non autem ut poſſit procedi ad definitiuã uel ex-
communicationẽ,uel uenditionẽ bonorum, niſi ante ab-
ſentiã eſſet pręcucurus perſonaliter,uel niſi eſſet talis cau
ſa,quod poſſet procedi lite conteſta.uel niſi eſſet talis, q
teneretur facere reſidẽtiam,ut beneficiatus in beneficio,
uel uir cum uxore,& hoc plene no. Inno.extra,de eo qui
mit.in poſſeſ. c.ſi aduerſarius.& doctores poſt eũ, & hoc
ſequuntur doct.ibidem,& de hoc Spe.non tamen ita ple-
ne in Spe.de primo decre.§.ſequitur. in princ. Sed quid ĩ
cauſa criminali. Videtur idẽ,quo ad annotationem bono
rum.Plus tamen requiritur,quod ſi ſcitur ubi eſt, denũtie
tur ei.vide in Speculato.de accuſa.§.primo, verſiculo ſed
nunquid.de hoc notatur in gl.ff quãdo appellan. ſit.l.j §.
fi.Dy. uero alio modo diſtinguit.dicit enim,quod abſens
ante litem conteſt.nõ põt citari domi, ſed poſt ſic. & ita
no.de dãno infectę.l.4.§.toties. Sed poteſt dici, qđ Dyn.
intellexit, quod abſens, non poteſt citari domi, ante lit.
conteſta.ut procedatur ad diffinitiuam, ſed bene põt cita
ri, ut procedatur quaſi contra contumacem admiſſionẽ
&

& uenditionem, vel excommunicationem, ſi ante fuerat
præuentus perſonaliter, & ſic potes concordare cũ doct.
iuris canonici. Item hęc procedunt in caſu, quo non lati-
13 tat, quia ſi de hoc conſtat; citatus † domi, patitur uẽditio-
nẽ. ff. ex quib. cau. in poſſe. eat. l. Fulcinus. §. i. & pręſumi-
tur latitare, ſi tenetur facere reſidentiam, & ſit abſens ſine
iuſta cauſa, ſupra ĩ opinio. Inno. vel reſtringe opinio. illã
ad caſum, quo mulier uel eccleſia conqueruntur de abſẽ
tia. Secus ſi alij, ut d. l. Fulcinus. §. ꝗ ſi aduerſus. Et no. qđ
talis citatio potius dicitur denuntiatio, quã citatio, ut d.
§. quoties. ff. quod ui, aut clã lega. aut ꝗ aliter. §. i. de libe-
ris agnoſcẽdis. l. i. & d. cap. cauſam. & cap. ſi aduerſarius.

In caſu tamẽ uidet̃, quod nõ ſufficiat citatio facta do-
mi. in authen. de teſtibus. §. pen. uide quod ſcripſi. C. de te
ſtib. authen. ſi quis. Curia laicalis regni Franciæ indiſtin-
cte admitti citationem factam domi dũ tamen intimetur
alicui de familiaribus, in denũtiatione extraiudiciali, dic
idem ſicut in iſta. Nam debet primo fieri domino &c. ſi-
cut per dictas leges. Iuxta hanc materiam, poſſunt multa
quæri. Primo quot, & qui ſunt modi citãdi. Secundo, qui
citare poſſunt, & quomodo. Tertio, qui debent citari, &
in quibus cauſis. Quarto, per quos & an citantibus ſit cre
dẽdum. de omnibus his reperies ad ſacietatem in Spe. de
citatio. quibus iunge quæ ſupra ſcripſi & de hoc agitur in
authent qui ſemel. C. quomodo & quãdo iudex. & ibi ſcri
pſi aliqua. hodie uero eſt unus modus citãdi nouus. extra
de iudic. c. i. in clem. cui iunge c. paſtoralis. in clem. de ſẽ
ten. & re iud. per quam apparet. ꝙ nõ poteſt fieri citatio,
etiam uerbalis in alieno territorio, cuius contrarium cõ
ſueuit determinari per l. pręſenti. C. de ĩis, qui ad eccl. cõ
fugiunt. Has decretales non uidit Spe. ideo hic eas allego.

a *Adno.* De citatinne. do. Ang. ponit in hnc. §. materiam ci
tationis, per multas quæſtinnes. vide eum hic.

b Citatio eſt de ſubſtalibus. Adde, qđ intantũ eſt de ſubſtan
tialibus, qđ ẽt p principẽ, remitti nõ põt, ut plene dixi in a-
poſt. ad Lanſ. in c. quoniã contra forſam. §. citationes. in prin.
extra de prôba.

De officio iudicis. *Rubrica.*

1 *Officiorum iudi. genera.*

Gl. non continuat rubricam hic; ſed ſtatim
ſuper tex. Tu potes alio modo continuare. Nã
ſupra dictum eſt de actionibus. verum quia of-
ficium iudicis loco actionis habetur. ff. de actio
nib. & obliga. l. actionis. & dictũ fuit ſupra de a-
ctionib. in princi. ſequitur videre de officio iu-
1 dicis. Et no. quod † duplex eſt officium iudicis:
quoddam principale: quod locum actionis ob-
tinet, quoddam quod adhæret actioni: qđ doct.
mercenarium appellant. & eſt magiſtrale, ex eo
dictũ, quod ſicut famulus, uel ancilla, ꝗ merce-
de ſeruiunt, de ſeruiunt dñis, uel dominabus, ſic
& hoc officiũ actioni, & de iſto agit̃ hoc titulo.
& ſi de officio iudicis uis videre, ẽt vſque ad tę
diũ, vide in Spe. eo. ti. in j. parte Specu. ubi fuerũt
etiam non cumulanda, cumulata &c.

1 *Sententia contra ius quando, an non teneat.*
2 *Sententia contra conſuetudine quando an non teneat.*
3 *Diſpenſare quando liceat.*

a Svpereſt. a In gl. id eſt, conſuetudine. in ſi. vide de hoc
ſupra de iure natur. §. ex non ſcripto. prope finem.
1 † Circa hoc principium quæritur, b quid ſi iudex iudi-
b cet contra legem uel contra conſtitutionem. Scio, quòd
gl. dicunt, quòd ualet ſententia, niſi error exprimatur in
ſententia. C. quan. pro. non eſt neceſ. l. i. & ibi de doct. di
cunt, quod non ualet, etiam ſi error non ſit expreſſus:
dumtamen appareat per proceſſum, uel alias liquide. Pro
quibus, dicitur expreſſum extra de ſenten. & re iudi. cap.
paſtoralis. in cle. ſecus ſi opus ſit probationibus, extra de
ſenten. excommuni. c. uenerabilibus. § ante pen. incip. ſa
ne lib. vi. C. de adul. l. ſi qui. & hoc in ordinario. quia ſen-
tentia delegati erronea, uel iniqua eſt nulla ipſo iure, ut
2 ſcripſi de his omnibus, C. de erro. cal. l. i. † Sed quid, ſi iu-
dicet contra conſuetudinem. Per hunc tex. uidetur quod
ſicut ſententia lata contra ius, non tenet, ſic nec contra
conſuetudinem, cum hęc ad paria iudicentur, & facit, ꝗa
ſicut præuaricatores legis, ita præuaricatores conſuetudi
num coercẽdi ſunt xi. diſt. c. in his. In cõtrarium uidetur
C. quæ ſit long. conſue. l. i. in eo quod dicit, reuocabit, ſed
ibi non loquitur de reuocatione ſententię, melius eſt. ff.
de appel. l. imperator. §. ſi. Poteſt dici, quod ſi ſit conſuetu
do notoria, & iudicata, & iudicetur contra eã, quod non
tenet, ſicut nec contra ius ſcriptum, per iura præcedẽtia,
C. de teſtamen. l. teſtamenta. in ſi. Si autem non ſit noto-
ria, uidetur, quod ualeat ſententia, quia fertur cõtra ius li-
tigatoris. Conſuetudo enim eſt probanda, niſi ſit notoria,
& ita ſi pronuntietur, non uidetur facere cõtra ius partis
ideo tenet. ff. de re iudi. l. cũ prolatis, ſi tamẽ hoc caſu ex
primeret errorem quia diceret, non obſtante tali cõſuetu
dine &c. non ualeret. niſi cauſam exprimeret, quare non
admitteret conſuetudinẽ, quia forte diceret irrationabi-
lẽ, tunc enim tangeret ius partis, niſi notorie erraret per
prędicta. Habes ergo hic quod iudex debet iudicare, ſm
leges & conſtitutiones, hoc eſt hodie correctũ, p authen.
iuſiuran. quod pręſta. ab his quę eſt. C. de iudi. & incipit
hodie. gl. tamen tenet contra, & no. in dicta authen. & pa-
tet in authen. de iudi. §. omnis autem. Si nunquid poteſt
c diſpenſare, c de ęquitate in caſu ſpeciali. gl. & Inno. vidẽ
tur ſentire quod non, extra, de conſti. ca. primo.

Sed poteſt dici ꝙ, in his quę tangunt partem. Item &
in his quę tangunt partem poſt diſpenſare particulariter
ſi euidens ęquitas ſuadeat. ff. de petiti. hæredita. l. ſi na. de
ſenten. & re iudi. cap. abbate. lib. vi. & ſcripſi. C. de iudic.
l. placuit. multum tamẽ oportet, quod equitas ſit urgens,
& euidens, & ita notant docto. in dicto capit. ſi. de con-
ſti. Sed nũquid qđ hic dicitur obtinet in arbitrio. Docto.
tenent quod non, in d. c. fina. de conſti. per l. qualem. ff. de
arbi. Sed potius uidetur contra, & uidetur notari, extra,
de ele. ca. cauſam. quæ & in Spe. ti de arbi. §. excipitur. ver
ſi. item, quod tale. & no. Ioan. And. extra de uerbo. ſignifi.
in clemen. ſæpe, ſuper uerbo defenſiones. iſtud tamen nõ
uidetur obtinere in ſñia excommunicationis, uel iti abſo
lutiones ab ea quæ uidentur ualere, ſiue iuſte ſiue iniuſte,
ſint latę, extra de reſcript. c. ab excommunicato.

a *Adno.* Supereſt. Diuide hũc tit. ſecundum Aret. & ſum-
ma hoc principium ſic. Iudex debet iudicare, ſecundum ius
ſcriptum uel conſuetudinarium, & ſententiam ſuam ſecun-
dum naturam actionis propoſitę ferre. hoc d. ſecundũ Are.
uſque ad §. & ſi in rem.

b Quæritur. Vide hic An. in 2. col. poſt prin. uer. Et nn. be-
ne. Item in ead. col. quærit Ang. quid ſi ſñia eſt lata expreſſe
contra unam legem de cuius intellectu uariatur. Itẽ quid ſi
eſt lata expreſſe contra acta. Item quid ſi eſt lata per proba-
tinnes improbatas.

c Diſpenſare. Vide An. hic in 2. col. circa me. ver. Quærit
hic Io. Fa.

1 *§. Ideoque ſenſus.*

Ideoque ſi noxali. In gl. ſcilicet permitto. in ſi. Hęc ra-
tio non uidetur bona, quia plerunque fertur talis alterna
tiua ſententia, nec propter hoc uitiatur, vt ibi ſcripſi. Vn-
de dic, quod is tex. vult dicere, quod iudex condemnat in
1 pecunia, uel † ad dandum pro noxa non eadem ſententia.
ſed quandoque in pecunia, quando reus nõ offert date p
noxa, quandoque in noxa, quando reus ante ſententiam
offert hoc. dic ut dixi ſupra de actio. §. pręterea. uerũ eſt,
quod reperitur caſus, quo condemnat in noxa, u ibi ſcri-
pſi & ſupra de noxa. circa principium.

1 *Executionum tempora, & 2.*
3 *Fructuum genera.*
4 *Fructuum qui uendicandi.*

Fructus

5 *Fructus uario petis cuiuſque rei effectus.*
6 *§. Et ſi ſenſus & limitatio.*

1 Et ſi in rem. a In gl. idẽ & ſi. in ſi. ſiue danda. ff. de uer
bo. oblig. l. ubi autem. §. ſi. ſed quando eſt res certa. etiã fit
condemnatio ad dandam, & ad hoc agitur, vt eo xit. l. iii.
prin. In ſi. eiuſdẽ gl. Et hoc niſi peterentur res per actionẽ
perſonalem, quia tunc videtur, idem, quod in reali, cũ ſit
eadem ratio. & facit quod ſcripſi ſupra de actio. §. fuerat.
2 Sed † cõtra hoc facit. ff. qđ metus cauſa. l. ſi cum exceptio
ne. §. ꝙ ſi homo. ſed ibi homo nõ erat in præſenti. & facit
quod not. ff. de uſu. l. in fidei. in prin. magnæ gloſſ. ubi qui
dã habent quãdam rationẽ quare in reali fit executio ſta-
tim, in perſonali nõ. Per quã poſſet dici, ꝙ ſi petã, ꝙ meũ
eſt per actionem perſonalem, fiat ſtatim poſt decendium,
alias poſt quatuor mẽſes. Item, per hanc rationem uidet,
quod licet hęc lex dicat, ꝙ ipſam rem cum fructibus dẽt
reſtituere, quod pro reſtitutione fructuũ dantur quatuor
menſes, ſi non extent, quando condemnatur in conſum-
ptis. argumen. d. §. ꝙ ſi homo. & quia fit condemnatio in
pecunia ſeu in quãtitate, idcirco uidetur ꝙ datur dicta di
latio. Et hæc procedent in corporalibus. Quid in corpora
libus uidetur idem per Inno. extra de conceſſ. in. preben.
3 c. cum noſtris. † In glo. no. ibi incontinenti. b poſt decẽ
b dium cum res tranſit in rem iudicatã. & ſic intelligit Spe.
in tit. de ſentẽ. exequutio. §. uidendum reſtat in princ. qđ
poteſt eſſe ubi fit condemnatio in re reſtituenda, ſed in in
tereſſe, quia dolo vel culpa habere deſiit, uidetur, ꝙ poſt
quatuor mẽſes, vt inſpicimus potius naturam rei, in qua
ſit condemnatio, & executio, quã naturam petitionis. ff.
de verb. oblig. l. ſtipulationes non d. §. Celſus. ff. de pigno.
actio. l. ſi conuenerit. & no. in ſimili ſ. de actio. §. in bonæ
fidei. In gloſſ. ſed de quibus. ibi cũ dicit, licet in petitio.
hęre. ſit ſecus, quando extant. Nã ſi eſſent cõſumpti, dicit,
idem, ut in fructibus ſingularium rerũ infra e. §. & ſi hęre
ditas. & uide. ff. de peti. hæred. l. item ueniunt. §. fructibus.
In ea gl. ibi cum allegat l. certum melius. ff. de condic.
c ex lege. l. malæ fidei. In eadẽ glo. in fine dic ut ibi not. c
& ibi ſcripſi. In gloſ. hoc eſt uerum. in fin. hęc glo. poteſt
eſſe uera, ubi ab initio ſunt bonę fidei, & poſt ſuperuenit
mala fides. ff. de uſuris. l. qui ſcit. §. fin. & uide in §. ſi quis a
non dño. ubi plene de hac materia. ff. de rei uendi. l. ex di-
uerſo. Vt tamen liquide uideas hunc articulum, quo iure
fructus petantur, de quo fuit actum ibi parum, uide ſub
3 breui doctrina. Pręmitte† tamẽ diuiſionem ſolitam, uide
licet quod fructuũ, alij percepti, alii percipiẽdi, percepti
alii extantes, alii conſumpti. Itẽ alii induſtriales, alii natu
rales. Extantes naturales, vẽdicatur a quocunque poſſeſ-
ſore, induſtriales a malę fidei, alia tamẽ vẽdicatione, quã
principali. licet ſecus in petitio. hæredit. a bonæ fid. pe-
tũt officio iudicis. Cõſũpti petunt cõdi. ſine cauſa a quo-
cunque poſſeſſore, & vltra cõdi. fur. & rei uendi. a malæ
fid. Percipiendi officio iudicis, ſecundum omnes. hęc eſt
intẽtio gloſſatorũ & doctorum, & de hoc in Specu. ti. de
fructibus. §. 1. Et ſi uis formare libellos, vide in Spe. de cã
4 poſſeſ. & proprie. §. ſequitur uerſi porro. † Rationes autẽ
diuerſitatum apparent, quia naturales, ideo uendicantur,
quia ſunt petitoris, nec aliqs poſſeſſor facit eos ſuos. ff. de
uſu. l. fructibus. Induſtriales uero non vendicantur a bo-
nę fidei poſſeſſ. quia nõ ſunt petitoris ſed bonæ fid. poſſeſ-
ſoris, ut l. qui ſcit. §. fina. ff. de uſuris. Sed a malæ fidei ven-
dicantur, quia ſunt petitoris, ſicut res. Sed quare non ue-
niũt in eadem uendi. ſicut in eadem petitio hæredit. uide
ff. de peti. hæredit. l. item ueniunt. §. fructus. vbi not. ratio.
Sed illa ratio non declarat quare ueniunt in eadem uẽdi
catione. Sed poteſt dici, quod ſunt aliud a re ipſa, & ideo
alia actio eſt quę pro eis cõpetit, ſed certe naturales ſunt
alia res, & tamen veniunt eadem ratione, vt ſupra dictum
eſt. Hęc eſt uia certa, & cõmunis, quę pulſat aures, ſed nõ
uidetur tãgere cor, pręſertim in practica, imo ſi actor in
cedat per dictas uias, vix aut nunquam poterit formare li
bellum certum, nec probare intentionem ſuam. Nam ſi
tu rẽ poſſideas, & fructus recepiſti ex ea, & in domo tua
recondidiſti, & forte miſcuiſti cũ aliis, & quomodo ſciã
ego, quantum recepiſti, quantũque cõſumpſiſti? Item, an
extẽt uel non? Item, an habeas bonam fidem, vel malam,
cum ego ignorẽ tuum titulum? & tibi incumbat propone
re, & probare titulum, probato quod res mea eſt, iuxta il
la quę no. C. de peti. hęr. l. cogi. Super hoc aduerte quod
5 fructus duobus † modis poſſũt peti, uno modo, tanquam
acceſſorii, alio modo, principaliter iure actionis, vel offi-
cio iudicis, nõ mercenario. Vbi petũt acceſſorie credo ꝙ
omnia prędicta ceſſent, & oẽs fructus qui præcedunt litis
cõteſt. poſſint peti cum re principali, alii qui cadunt poſt
litem conteſta. per officium iudicis. & hoc dico per l. ędi
les. la i. §. item ſciendum. ff. de ædili. edict. & hoc clamant
omnia iura, quę dicũt rem cum fructibus reſtituẽdam. ff.
de rei uen. l. non ſolum. & l. Iulianus. & pręterea. & l. fru
ctus. Hoc patet, quia fructus veniunt in actio. quæ pro re
principali intentatur. ff. de cõdi. fur. l. in re furtiua. §. fina.
C. ſi quis alter. vel ſibi. l. cum propria. in ſi. unde vi. l. ſi de
vi. de ciru. & lit. expen. l. ii. de vſur. l. uideamus. per totam.
ff. de vi, & vi arma. l. ex die. & pro certo hoc vult dicere
6 hic §. † qui loquitur quando res petebatur cum fructibus,
reſtituatur, alias ſi ageret diuerſis actionibus, & diuerſis
inſtantiis, nõ eſſet una ſententia, ſed diuerſæ, in quo caſu
non loquitur iſte §. ſed ubi petuntur fructus per uiã actio
nis, tunc obtinet diuiſio, & doctrina doctor. ſupradicta.
Vnde illud negari nõ põt quin principaliter fructus poſ-
ſint peti, vt patet. C. de condic. ex lege. l. mala fid. ff. de rei
uendic. l. non ſolum cũ l. ſequente. & hoc eſt in electione
actoris, vt ibi patet. & hoc maxime, vbi eſt actum primo
pro re principali, fructibus non petitis. ff. de except. l. fun-
di. Caue tamẽ, quia periculoſum eſt fructus, per uiã actio
nis, ſeu principaliter, etiam ꝑ officium iudicis, petere, ut
dixi, unde cõſulerem quod illo caſu fierent interrogato
ria, alias uix poſſet fundari certa petitio, ſeu probari, ut
di. Sup tex. ibi, & ſine fruſtatione, de quo iudex dẽt ſe in
formare, extraiudicialiter. & facit. ff. de rei uẽdicatio. l. ꝗ
reſtituere. quod metus cauſa. l. ſi cum exceptione. §. quod
ſi homo. Item, ibi ſuper textum, poſt inchoatam per litem
conteſtationem in ſingularibus, per adminiſtrationẽ ſeu
controuerſię motionem in uniuerſalibus. C. de petitione
hęredita. l. i. & iunge quæ ſcripſi ſupra de actio. §. curare.

a *Adnot.* Et ſi in rem. Iudex in actione reali reſti ad reſtitu
tionẽ cũ fructibus condẽnat, in quo ſtatim ſiet executio, ni-
ſi reus non habeat difficultatem rei reſtituendæ. nam tunc
datis fideiuſſoribus, executio offertur.
b Incontinenti. Dicit hic Are. quod id qđ dr̃ hic, quod in-
continenti fit executio in reali, poteſt etiam habere locum,
quando agitur perſonali ad rem, uide eum hic.
c Ibi no. Vide hic breuẽ diſt. Ang. poſt me. ii. col. uerſi. Ex
quo no. Itẽ an & quãdo fiat executio uide hic Io. Aret. in 3.
col. poſt me. uerſ. in hoc articulo an & quando fiat executio.

1 *Intereſſe qui probandum.*
2 *Actio ad exhib. cui ſimilis.*
3 *Poſſeſſor malæ fide. quis.*
a Si ad exhibẽdum. a De hac actione parum fuit dictũ
in ſuperioribus. & eſt ſciendum, quod eſt perſonalis. ff. eo
dem. l. iii. §. eſt autem quamuis ſequatur poſſeſſorem & il-
lum qui dolo deſiit poſſidere. C. ad exhibẽd. l. ad exhibẽ.
propter quod aliqui doct. uoluerunt eam dicere realem,
ſed magis ſtandum eſt Vlpia. & in ea dandus eſt libellus,
quãuis quidam de hoc dubitent. Et no. in. Spe de offic. iu.
§. poſtremo. verſiculo tertio dicẽdum. & uerſiculo ſexto
1 quærendum. & ſufficit† probare, quod interſit per iuramẽ
tum, ut no. in l. iii. §. ſciendũ. ff. eo. Et idẽ dicit Azo. in ſum
ma, quod eſt uerum, niſi euidens calumnia pateat. ff. de
car. edi. l. iii. §. cauſæ. ut in poſſeſſ. lega. l. ſi is a quo. & hoc,
ſi reus confiteretur ſe poſſidere, alias oporteret probare
ipſum poſſidere, uel dolo deſiiſſe poſſidere, ſin autem, re-
us abſolueretur. ff. eodem. l. ad exhibendum. & per hanc
actionem. fit reſtitutio actori, niſi reus contendat eam ad
ſe pertinere. ff. eodem. l. Celſus. §. idem Celſus. veniũt &
in

in ea fructus & cauſa, ut his &c. ff. eo. l. quis hominẽ. §. quã
b tũ. alia incipit l. Iulianus. In gl. ſed quomodo in fin. b
ſed cur non ſit ita interruptio, ſicut quãdo agitur perſonã
2 li, quo caſu interrumpitur hypoth. † Poteſt dici quod hæc
actio nõ habet tantam conformitatem cum reali, vel alia
actione principali, quantam perſonalis, cum hypo. quę ſe
cõformant, ſicut principa. & acceſſoria ſupra de lega §. ſi
quis ancillas. ff. de pecu. leg. l. i. §. tũc inutile. Vel poſſet di
ci probabiliter, qd ubi actor dicit ſe agere actio. ad exhi-
ben. quia ſtatim intẽdit uendicare, rem hæc actio opera-
tur interruptionẽ, quia eſt hęc plus quem nuda conuẽtio,
quę interrumpit, ut l. ſicut nec eſt negligẽs, q ſe ꝑperat.
ff. ex quib. cauſ. ma. l. ait pretor. §. ſi. ſed vbi ageretur ad ex
hibẽdum ſimpliciter, pro eo, quod actor diceret ſe uelle
rẽ petere, alia actione, poſſet gl. hæc eſſe uera. Sup tex. ni-
hilominus condẽnabitur. niſi velit recipere actio. quaſi re
petita die, ut d. l. Iul. §. ſi. Super tex. habere dẽt iudex. hoc
ſi ſit malefid. ſi enim ſit bon. fid. excuſatur, vt not. d. §. fin.
3 ſed illa gl. nõ eſt uera, quia omnis poſſeſſor † eſt malæ fid.
poſt lit. conteſta. quo ad fructus, ut ſ. proximo §. unde dic
q eadẽ diſtinctio eſt facienda, quo ad fructus, quæ in rei
vendicatio. de qua ſ. rerũ diuiſio. §. ſi quis a non domino.
Vel forte diſtinguitur, an petãt exhiberi, quod nõ ẽ ſuũ;
an quod eſt ſuum diſtinguitur in perſonalibus aliis iuxta
l. uideamus. §. ſi actio. ff. de uſura. Item, quod hic dicit in
tellige, vbi reus rem non exhibet, cum ſua cauſa, vel qñ
res reſtituitur per actio. ad exhiben. de qua ſ. proxim §.
alias exhibendo rem abſolueretur a tota cauſa, ut d. l. §. fi.
Super text. ſine fruſtratione. Hoc apparebit per informa
tionem ſummariam, ut ſupra dixi proxi §. & quo loco dẽ
beant res exhiberi. & cuius expenſis, uide. ff. eod. l. ſed ſi
c hęreditas. §. i. In gl. delegato. in fi. c & caue quia non ęſti
matur quanti res, ſed quantum intereſt, exhibere. ff. eod. l.
Iulia. §. fin. ſi tamen reſtitutio eſſet facienda per hanc ra-
tionem iuxta dictam l. Celſus. §. item Celſus. fieret ęſtima
tio, ut ibi ſatis colligitur.

a *Adnot.* Si ad exhi. Iſte. §. ſatis planus eſt in tex.
b In fi. Not. hic Are. ultra Io. Fab. q uſucapio, in rebus mo
bilibus qa eſt mere fauorabilis nõ interrũpit iudicio moto.
& ſic p lit. conteſt. niſi in effectu. Quædam uero eſt uſucapio
mere odioſa, & illa interrũpit ſola citatione. l. cũ notiſsimi.
C. de pſc. xxx. ann. Quędã eſt præſcriptio mixta, ut pſcr. xx.
uel x. an. & iſta interrumpit per litis conteſt. ut l. moræ. C. de
rei uen. per Bar. in l. ii. §. fi. ff. pro empto.
c In fi. dic ſecundum Aret. q cõdẽnabitur quantũ intereſt
rem non fuiſſe exhibitam. non autem in tota re. uide eũ hic.

Si familię. Hic §. cum duobus ſequentibus fuerunt le-
cti ſatis ſolenniter ſupra de actionibus. §. quædam & ideo
hic nihil ſcribitur.

1 *Iurare in litem quando, an non liceat.*

Contumacię. In gl. ſcilicet ad intereſſe. in fi. hæc opi.
Azo. ut no. ff. ſi. regun. l. iiii. §. ſed & ſi quis. nam quamuis
hęc actio ſit perſonalis. participat in aliquo naturam rea
1 litatis, vt dixi in d. l. quędam. Et ideo † iuratur in ea in litẽ,
ſicut in realibus. ff. de lib. ind. l. actionibus. uel potes dice
re quod hoc caſu, quando non obeditur iudici. iuretur ſẽ
per in litem, ut ſcripſi ſupra de uerbo. obligat. §. final. de
actio. §. pręterea.

1 *§. Eadem ſenſus.*
2 *L. ſi. de exce. rei iud. ſenſus.*
3 *Sententia quid, eiuſque effectus.*
4 *Dominium an transferat ſententia.*

Quod autem. In gloſſ. not. ex ſententia. ibi, ſed quid ex
gl. uidetur reuocare in dubium quod ſtatim determina
tę dixerat, ſed forte gloſſ. intellexerat in principio loqui
in actio. fin. regun, hic in rei uendicatio. In fin. eiuſdem
gl. de hoc reperies diuerſas gloſſ. nam. ff. de iuſti. & iur. l.
ex hoc iure tenet, quod hic dicitur. & idẽ tenet. ff. de Pu-
blica. l. iiii. §. ſi. contrarium uidetur tenere. ff. de exceptio.
rei iudicat. exceptio. pro prima parte facit ratio gloſſæ q
hic allegatur. Itẽ ultra gl. uidetur expreſſum. ff. de excep.
1 rei iudi. l. ſi mater. §. eand. † uerſi. & ſi forte. ibi enim erat
actor dominus, & ſuccubuit, & poſt ſuperueniente domi
no, ex alia cauſa agit: & ſic ſupponitur, quod ex prima cã
deſierat eſſe dominus per ſententiam, quia alias non po-
tuiſſet acceſſiſſe aliud dominiũ, cũ duo dominia nõ poſ-
ſint ſimul concurrere, in eiſdẽ re & perſona, ut dixi ſupra
de actio. §. ſic itaque item hoc uidetur etiam expreſſum,
ff. de rebus eorum l. iii. §. item quęritur. de ſtatuliber. l. ſta
tuliberis a ceteris. §. i. pro hoc facit. ff. de exceptio. rei iudi
2 catę. l. ſi. † ubi actor condicit rem, quam primo petierat p
rei uendicati. & ita ſupponitur, quod deſierat eſſe domi-
nus, per ſententiam, alias eſſet tanquam contrarius repel-
lendus, ut dixi ſupra de act. §. ſic itaque in contrarium ui-
detur expreſſe in d. l. exceptio. item faciunt rationes, quæ
3 ibi allegantur in gl. † Item quia ſententia eſt actus iuris ci
uilis, qui nõ uidetur tollere dominium, quod de iur. gẽt.
competit, ut l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. ff. de vulga. & ex
facto. §. Iulianus item quia res iudi. & iuſiu, æquiparantur
ff. de iurei. l. i. ſed iureiurando delato non transfert domi
nium ſupra de excep. §. ęque, ergo nec res iudi. Super hoc
a dicunt quidã, a quod ſi pronũci eſt pro reo, nil transfe
ratur, ſi pro actore, & reus tradat, ſic. & hoc ſatis uidetur
gl. fouere licet nõ procedat, quia titulus habilis ad trãsfe
rendum dominium, cum traditione, trãsfert ſine traditio
ne, re apud aliam cõſtituta ſupra de rer. diui. §. interdum.
Si ergo ſententia eſt habilis ad transferendum cum tradi
4 tione, ergo & re apud alium conſtituta. † Poteſt dici, q ſi
pronũtietur actorẽ non probaſſe, q nil transferatur, ut l. ſi
inter de excep. rei iud. hic allegata. Sed ſi pronuntietur rem
ad alterũ pertinere, poteſt cõcedi, q licet dominium ve-
rum non transferatur, tamen transfertur utile, & eſt perin-
de. ac ſi verũ eſſe translatum. & propter hoc dicitur C. de
iudi. l. i. & probatur. C. de arbit. l. iii. §. fina. q victori com
petit rei uendi. utilis quę nõ competeret ſi eſſet translatũ
dominiũ, imo directa, & ſic dicitur in pręſcrip. x. uel xx.
anno. in authẽ niſi de bon. mat. C. & ſic poſſunt intelligi
omnia iura hincinde allegata. & ſpeciale, q etiã erãt trã-
ferat dominiũ contra l. iii. §. ſubtilius. ff. de cõd. cauſa da-
ta propter authen. rei iudica. ut frequenter alia dixi. Et no
ta. d. l. ff. de publ. l. iii. §. ſi. & in multis locis. Sed ſuper hoc
poſſet hęſitari, vtrũ transfertur abſque traditione? & cre-
do, quod gl. dicit hic, quod nõ, & illud idem dicit d. l. iii.
de arbi. & quaſi ubique, pro quibus d. l. iii. fin. §. de publi.
ff. de iud. ſi. l. eius qui reſcin. ven. l. fundus. Sed contrarium
uidetur tenere ſupra de act. §. actiones. uer. item ſi quis. de
pub. l. eum qui. §. ſi petẽti. p quo uidetur expreſſum hoc:
Sed hęc l. magis facit ad cõtrarium, qa hic dicit ſpeciale
& ſic cõtra ius commune, & eſt ratio ſpecialitatis, qa agi-
tur de quadam uniuerſitate, in qua non poteſt fieri com-
mode traditio. ff. pro ſocio, l. ii. Et ſcripſi ſupra de rer. diui
ſione. §. per traditionem. ſecus forte in ſentẽtia ſingulari.
& facit. ff. de pignor. actio. l. non eſt mirum. de hoc notãt
cano. ſed non eligunt extra de conceſſi. prębendę, capi-
tulo, propoſuit.
a *Adnot.* Dñt qdã. Quæſtio eſt multũ apud doct. tractata an
ſnia transferatur dominium. de qua uide hic per Ang. in ii.
col. in me. uer. ſed pro pleniori intelligentia. uide per Sal.
C. communia utriuſque in l. j. ubi etiam per Pau. de Caſt.

De publicis iudicijs. *Rubrica.*

1 *Crimina qui excipienda.*

Venenũ ponitur in cauda, p quod homines
moriũť. Et bene vltimo ponit: quia impoſitio
pęnarũ capitaliũ, debet eſſe ultimũ remedium
1 iudicis, debet. n. † deuios ad uiam reuocare: nũc
terrendo minaciter, nunc uerberando, nunc
incarcerando, & alijs leuioribus remedijs nec
ad mortem

ad mortem properare debet, niſi cum alia reme
dia ſint conſumpta, ut ſcripſi C. de ſumma tri. l.
j. ſuper uerbo clementiæ. debet enim ſubiectis
paternam exhibere prouidentiam. in authen. de
mand. prin. §. feſtinabis. verſi. talem. & dolere, &
quaſi inuitus trahi ad pœnas xxiij. q. v. quaſi per
totum. & maxime in c. miles. & c. cũ miniſter.
nam ſi glorietur in morte hominis, ſicut non-
nulli faciunt, homicida eſt, ut ibi patet, alias mi-
niſter Dei. ea. q. c. qui malos.

1 *Criminum genera, & quæ ſint.*
2 *Crimina uarie proſequi 5. 6.*
3 *Denuntiare quis an non poſſit.*
4 *Infamis probatio, & uis.*
7 *Accuſans, quando an non peccet.*

2 PVblica. a † Not. quod criminum, quædam ſunt priua-
1 ta, quędam publica. de priuatis agitur. ff. de priua. de-
lict. per totum librum de publicis. ff. de public. iudic.
per totum. & dicuntur ideo priuata, quia priuati ea perſe
quuntur. nam nulli admittuntur ad ea exercenda, niſi il-
li quorum intereſt. ut notatur. ff. de priua. delict. l. final.
& hoc per uiam actionis, quia ex officio poteſt iudex ea
punire. ff. de officio præſid. l. congruit. Publica uero di
cuntur, quia quilibet de populo admittitur. infra §. i. ſed
iure cano. omnia ſunt publica, ut ſcripſi ſupra de pœ. te.
lit. §. ex quibuſdam. In gloſſ. hoc uerbum. ibi, cum alle-
gat. C. de fal. l. ubi ſed & reus quandoque probat in ciuili
bus. ff. de probatio. l. circa. † In gloſſ. ſed qualiter. in fi. hãc
2 approbant doctor. unde ut plenius uideas, de hac mate-
ria, ſcire debes, quod ſecundum iura canonica, tribus mo
dis agitur de crimine, per accuſationem, per denũtiatio-
nem, per inquiſitionem. Et hęc tria ponuntur in rubrica,
extra de accuſ. addunt doct. alios modos, per uiam excep
tionis, & extraordinaria, quorum primus probatur extra
de accuſationib. c. ſuper his. de ordine cogna. c. ii. ſecun-
dus probatur in l. ea quidem. C. de accuſa. de quolibet di-
cam tibi aliquas principales concluſiones. De primo cer
tum eſt, quod debet procedi prout gloſſ. dicit hic. nam
reus uocabitur, & offeretur ei libellus, quo oblato, dabũ
tur induciæ, poſt quas cum reus redierit, accuſator inſeri
bet ſe, & ſatiſdabit, deinde procedetur ad litem conteſta.
& iuramentum de calumnia, ut plene notatur in Specul.
de accuſato. & in ſumma Hoſtien. eodem titu. Et dic, q̃d
inſcriptio non eſt neceſſaria, niſi petatur. uide in d. c. ſup
his. in Nouella. & ſcripſi. C. qui accuſari poſſunt, uel non,
l. q crimẽ. & ibi poſui fallentias. & C. de accuſationibus
l. fi. in breuiario. de ſecũdo, ubi proſequitur per uiã denũ
tiationis, dic quod de iure canonico quilibet admittitur
ad denuntiandum; qui admittitur ad accuſandum, nõ tñ
opus eſt ſe inſcribere. ſed tamen ſuccumbens punitur ex-
traordinaria. extra de calumnia c. fin. opus eſt tamẽ trina
monitione, ſi ad pœnã agatur. uide extra eodem c. quali-
ter & cap. ſuper his. & cap. cũ dilectus. & cap. licet. † De
3 iure ciuili non uidetur, quod aliquis admittatur ad denũ
tiandũ, niſi ſoli officiales in criminibus notoriis, ſeu ma
niſeſtis, iuxta legem ea quidem. C. de accuſationib. de de
ſen. ciui. l. deſenſores ciuitatum oblatos. de cuſtod. reo. l.
quacunque. Pars uero non admittitur, ſeu accuſet, ſi uult
& hoc niſi eſſet miſerabilis perſona, quę ſuum factum p
ſequat, ut. ff. de alimen. lega. l. ſeruos. de offic. pręſi. l. illici
tas. & l. congruit. in authenti. de man. princip. §. ſit tibi.
Vel dic, q̃d iudex poteſt admittere, quemcũque alias
habilẽ, ſi infamia præcedat notoria. & ſic poteſt intelligi.
ff. ad Turpillianum. l. ab accuſatione §. nuntiatores. & ſic
concordabunt iura canonica, & ciuilia. nam doctores iu
ris canonici dicunt, quod denuntiationẽ debet pręcede
re infamia, ſicut inquiſitionem. ut ſcripſi in l. ea quidẽ. Su
per tertio, uidelicet de inquiſitione, uidetur quod de iure
ciuili non poſſit procedi p uiã inqſitionis, q a nemo ſine
accuſatore puniť, niſi in caſib⁹, q hic no. & ff. de adul. l. ii.
§. ſi publico & ſic ubiq; uidenť gl. ſentire, de iure uero ca
nonico poteſt, dumtñ infamia pręcedat. imo ſecundũ Ho
ſtienſem & Specu. ſine infamia. uide plene extra de cõſue.
ca. non eſt. libro vi. per Archid. Satis poteſt dici quod de
iure canonico, & ciuili, poſſit iudex ex officio ꝓcedere
in iſamia præcedẽte. in auth. de collationibus. § iubemus.
de mãdans prin. §. ſi quis autem. uerſicu. quia ſi delinquẽ
tes. & §. ſit tibi. ff. de quęſtion. l. fin. de offic. pręſid. l. con-
gruit. Et ad §. ſi quis accuſatorem. qui dicit quod nemo
punitur, & c. Reſponde, uerum eſt pœna ordinaria, ſed ex
traordinaria ſic, ut dictis legibus. Vel poteſt dici quòd
nemo ſine accuſatore, & c. uerum eſt, uel ſine infamia, q̃
loco accuſatoris eſt. vt c. qualiter. extra eod. titu. & ita ui
detur idẽ utroque iure, & ſic ſeruatur de facto. & hęc in
famia † debet probari, per homines honeſtos, non odio-
4 ſos, & debet eſſe tanta, quod faciat negotium quaſi mani-
feſtum, uide extra eodem c. cũ oporteat. & de hac eſt fa-
cienda informatio ſecreta, quam iudex non tenetur oſtẽ-
dere parti, niſi uelit. in Spec. eo. tit. §. nunc tractemus. uer
ſicũ. hoc autem ſcias. ſed nõ fiat, nec pars excipiat nihilo
minus ualet proceſſus, extra eo. c. i. lib. vi. Et ſi non ſit pro
motor, uel denuntiatór, iudex poteſt ꝓcedere ſummarie,
ſi autem ſeruabit ordinem iuris, extra de dolo, & contu-
macia. c. ueritas. ſi tamen promotor, uel denuntiator ue-
lint deſiſtere, uel ſint contumaces, iudex poteſt per ſe pro-
cedere, imo ꝓceſſus factus ipſis nõ legitime uocatis, ua-
leret, extra eo. c. olim. p Inn. ſecus in accuſatore, in Spe.
de aboli. §. i. uerſi. quid ſi accuſatus. ſecurius ẽ tñ q uncẽ
tur, in quo nõ eſt promotor, uel denũtiator, iudex põt po
tius uoluntatem ſuam de pœna facere, quam ſi ſint quia
tunc non poteſt pœnam remittere, nec quietare, uide in
ſumma Hoſt. de inquiſi. §. ſi. uerſic. ſi. & ideo iudex tenetẽ
declarare denuntiationem uel promotorẽ, & debet no-
men ſcribi in articulis, qui debent dari reo ab initio. uide
in Spe. eo. tit. §. nũc circa uerſi. quid ſi inquiſitor. Item ui-
detur q ſi iudex incederit per uiam inquiſitionis ꝓcede-
re, q debeat ceſſare, ſi ſuperueniat accuſator, uide p Dy.
extra de re iudic. c. factum legitime. li. vi. & maxime, qui
ſuam uel ſuorum iniuriam proſequitur. ſed promotor nõ
poteſt redire ad uiam accuſationis. uide in Spe. de inquiſi.
§. nunc uidendum. uerſic. ult. Item uidetur q ſi accuſator
ante ſententiam deſiſtat, uel moriatur, q poſſit fieri trãſi
tus ad uiam inquiſitionis, extra de ſimon. c. licet. per doc.
& ſi ſententia eſſet lata, etiam in uia inquiſitionis, non ad
mittitur accuſator, niſi ignoretur, & ſuam uel ſuorum ꝓ-
ſequeretur iniuriam, uel niſi doceret de præuaricatione,
uel niſi patulo appareret iniuſtitia ſentẽtię, ut ſcripſi. C e.
5 l. ſi quis homicidii. † de quarto, ubi crimen opponitur in
via exceptionis, eſt certum, q pręmiſſa nõ ſeruantur, nec
eſt opus inſcriptione, niſi in caſibus, in quibus punitur il-
le contra quem excipitur, de quibus in d. l. ii. §. ſi publico.
6 uide C. qui accuſa. non poſſ. l. qui crimen. ubi ſcrip. † De
quinto non oportet loqui, quia hęc uia eſt una & eadem,
cum uia denuntiationis, uel inquiſitionis. nec uideo qua
re canoniſtæ ſecerũt mẽbrum per ſe. hęc omnia recitare
curaui pro pauperibus iuſtitiariis. Si tamen uis uidere ple
nius, uide quę ſcripſi in uno breuiario. C. qui accu. poſſ. l.
qui crimẽ. de accuſa. l. ea quidem. & l. ſi quis ho. & l. ſi. Et
ſi ſuper his uelis plenius inſtrui, uide tex. glo. & docto. ex
tra eo. c. ſuper his. & c. cũ oporteat. & c. inquiſitionẽ. & c.
qualiter. de ſimo. c. licet hely. de of. or. c. i. & in Spe. de ac
cuſatore, & accuſato. ĩ prima parte Spe. & de accu. in ter-
tia parte Spe. cum tit. ſeq. & ſumma Hoſtien. de accuſa. cũ
rubricis ſequentibus. extra eo. ca. i. lib. vj. de conſue. c. nõ
eſt. eod. lib. & in decret. iii. q. v. & xiiii. q. i. c. iii. iiii. & vi.
Item vi. q. i. & ii. Item viii. quæſt. v. & xvii. quæſtio. i. capit.
7 Deus. De uno dubitaui † nunquid ſit peccatum aliquem
accuſare de crimine, & ſe inſcribere ad pœnam talio-
nis, maxime, quando accuſator non proſequitur ſuam,
uel ſuorum iniuriam. Et uidetur quod non, cum hoc fiat
iuris permiſſione, & ita licite ut patet p omnia iura ſupra
dicta. In cõtrarium uť, quia iura reputãt inimicos tales,

ut ſupra de excuſatio.tut.§. propter litem. ſi ſit inimicitia
ſequitur rancor,ſi rancor ergo peccatum. Preterea omnis
accuſatio tendit ad uindictam,& dominus ſibi uindictam
reſeruauit,ut ibi,mihi uindictam & ego retribuam. Solu.
non peccat,ſi accuſet zelo iuſtitię & propter bonũ publi
cũ.Sed ſi irato animo,ſeu uoles ſeu ulciſci accuſaret,pec-
caret.iii. q. v. c. accuſatores & ſic potes intelligere leges,
quæ dĩt hoc eſſe laudabile.C.de epiſ.& cler.l. nulli ĩ fi.&
l.ſi quis in hoc loca.l.fi.de maleſi.l.fi.ad leg.Iul.repe.l.iu
bemus.in auth.de non alie.§.etiam,in vlt.col.Item credo
ꝙ etiam cauſa ulciſcẽdi poſſit accuſare, ſi ſuam uel ſuorũ
iniuriam proſequatur,per illa quæ dixi ſ.de iniu.§. fina.ff.
de iure fiſc.l.ii.de lib.l.qui cum maior §. ſi libertus.C. de
adul.l.ita nobis pudor.l.Gracchus.

a *Adnot.* Publica.Diuide iſtũ titulũ,ut hic per Are.& ſũmæ
ut idẽ ſuper hoc princi.in ii.col.circa fin.no.Ang.qđ crimẽ,
dicitur eſſe publicum,tribus modis & qbus . uide eũdẽ hic,

Publicum autem.Super tex.executio.id eſt,proſecutio
ſcias ꝙ nulla dicuntur publica,niſi de quibus l.cautũ eſt,
ff.de pub. iudi.l.i.In gl.hęc eſt ratio.in fi. dic ut in Spe.tit.
de accuſatore ĩ i.parte.Spe.in tit.de accuſ.§.iii. in iii.par.
& ſum.Hoſt.de accuſ.§.quis poſſit.

1 *Membri mutilatio an capitalis.*
2 *Procuratori quando locus non ſit.*
3 *§.Publica limitari.*

a Publicorum. In gl.quę eſt mors.in fi. a Quid de mẽ-
1 bri mutilatione.† Nõ uidetur capitalis , quia perſona nõ
moritur naturaliter,nec ciuiliter,nec cõputatur inter ca-
pitalia ff.de pœn.l capitalium,ſed tamen lex uidetur ęqui
parare exilio.C.de ſer. fugi.l.ſi fugitiui. in authẽ. ut nulli
iudi.§.pe.de man.prin.§.coge, ſed dic ꝙ non æquiparat,
ſed narrat. Vnde capitalis nõ poteſt dici niſi adimat uitã,
ciuitatem , uel libertatem ff.de pœn.l.ii. & l.ſi quis forte,
§.fin. Et pro hoc uidetur ꝙ poſſit conſtitui procurator
in cauſa quę requirit membri mutilationem. cum nõ ſit
capitalis.Sed hoc non credo,cum non habeat locum ra-
2 tio legis quę † requirit præſentiã perſonę in capitalibus
uidelicet, quia faciẽda eſt executio in corpore. & facit in
ſeu.de no.for.ſi.c.i. & qualiter de iur. na cap.i. extra ne
cle.uel mo.c.clericis , in quibus ęqparat uitã & mẽbrũ.
& ad hoc poſſunt adduci illa, quę doc.conſueuerũt nota
re.ff.de iuriſ.om. iudi.l.imperiũ.C.de tranſacti.l. trãſige-
re & quod no.C.de eo qui ui.al l.ge.in gl.ordinaria.Quę
autem pœne ſint capitales,uel non . & quæ ſuccedant in
locum capitaliũ de iure canonico. Vide per Inno .extra
de accuſ.c.qualiter.in Spec.de accuſ.§.illud autẽ.Nota ꝙ
in toto iure ff. nõ reperitur pęna abſciſſionis membri,qđ
3 ego recordor. Itẽ not. ꝙ iſte §.† non obtinet in caſu quo
lex exprimit de ſanguine, quia tunc ſolum comprehẽdi
tur ultimum ſupplicium ad literam, ut d.l.tranſigere. &
ibi no.& ff.de bo.eorũ qui mor.ſibi conſci.l.i. Sed forte
in illis contineretur membri abſciſio , propter rationẽ q̃
ibi redditur de ſanguine , & de hoc cõſueuit ibi notari p
doct. in glo.& iſta. in fine, quid ſi de ſtatuto ciuitatis,uel
de conſuetudine irrogauit damnum pecuniarium, & pę
nam capitalem alternatiue. Verbi gratia, ſtatutum dicit
quod qui facit tale quid,ſoluat mille libras,uel luat in ca
pite.nunquid reputatur capitale? Videretur quod ſic.ff.de
penu.lega.l.i.§.item ſi ita.

a *Adno.* In fi.Super hanc glo.in ij. col. circa finem.

1 *Læſæ maieſtatis pęna an tranſmiſſibilis.*

a Publica a Autem.In glo.id eſt,animati.in fi.& hoc le-
gitur in Pſalm.Nec damnabit eum , cum iudicabitur illi.
Aliqui fatui credunt quod condemnati ad mortẽ,ſint dã-
nati in anima , quod plus quam fatuum eſt dicere. extra
1 2.de pœ.c.i.qđ in te.& eod. titul.c.i. in cle. † In gloſſ. id
b eſt,dicere,in fin. b & hæc frequenter dicitur,& nõ bene
intelligitur,unde de ueritate iuris,uidet ꝙ hoc crimẽ,nõ
tranſeat cõtra hæredem , niſi in caſu quo quis ſe cõſtituit
hoſtem populi Romani,uel principis. Nã ſi alias molire
tur,uel quidã faceret cõtra eos,non extenderetur.& hoc
ſatis apparet,nã ſi quaſi ĩ omnibus caſibus cõmittẽs hoc
crimen,cõmittit cõtra imperatorem,uel eius ſtatutũ, uel
honorem,directè,uel indirectè, & tamẽ in nullo alio,ex
tendit,ut d.l.ſeq.& l.fin.ff.ad l. Iul.maieſtat. hodie uero
hoc magis extẽditur in l.pen.& ſi. C.ad leg.Iul.maieſt.&
iunge quæ ſcripſi ſupra in prin.procemii huius libri.

a *Adnot.* Publica.Sic ſummatur,ſecundum Ang.& Bal.Cri
men læſæ maieſtatis eſt publicum & in duobus caſibus,mor
te non extinguitur ſed memoria defuncti damnatur.
b In fi.Super finem huius glo.uide hic Ang.uſque ad fi.po-
nentem quædam utilia ad hanc materiam.

1 *Adulterii pęna.*
2 *Pęna an mutabilis.*
3 *Carceratæ ſtupratæ pęna.*

a Itẽ lex a Iulia. Pro euidentia huius legis ſcire debes
quod reperitur adulterium,ſtuprum,inceſtus.adulteriũ
in nuptam, ſtuprũ in uirginem, uel uiduam, inceſtus in
cognatam,unde uerſus.

Fornicor in uiduam,in virginem perpetuo ſtuprum.
Alterius thorum violando,dico adulter.

Inceſtum.facit cõſanguineas uiolando. In hoc tamẽ
caue,quia quamuis per uerſus prædictos, uideatur cõclu
di,ꝙ in uidua non committatur niſi ſimplex fornicatio,ta-
men per hunc tex.apparet quod etiam ſtuprum perpetra
tur,ſi ſit honeſta. In glo.ſacrilegos in fin.hoc etiam uerũ
de iure.C.ſed de iure.ff.non uidetur ꝙ eſſet capitale, nec
repetitur,ut hic gloſſ.not.ff.de re militari l.qui cum uno.
§.adulterii .de his qui notan.infamia l.iii.§.miles.ff.de q̃-
ſtioni.l.ſi quis quidam.de teſtibus.l ſcio. Nota ergo qua-
1 tuor iura.† Primo,ius diuinũ,quo adulter,& adultera oc
ciduntur, ut Deuter.xxii. Leuit xx. & Ioan.viii.& xxxiii,
quęſtione v.ſatis hunc.Item ius Digeſtorum,quo nõ erat
certa pœna ſtatuta, ut ſtatim dixi.Item ius Cod. quo fuit
ſtatuta pœna capitis,ut hic,& d.l. quamuis in fi.tam in ui
ro,quam in muliere,ut ibi not.licet tex.nõ aperiat de mu
liere.in authen. ut nulli iudic.§. ſi quando quę eſt. C.de
adulter & inceſt.authen.ſed hodie. in uiro committente
adulterium,non mutatur,ut ibi not.per omnes,ſed in ma
2 rito accuſante eſt quæſtio , ut ibi ſcripſi. Sed de † uno eſt
mirandũ quomodo,pœna lege diuina ſtatuta potuit muta
ri,uel tolli per cõſtitutionum hominũ. Poteſt dici ꝙ non
tollitur,nec mutatur,ſed alia additur,quæ non tollit aliã.
ff.de pęnis l.ſãctio legũ.C.de ſepulch.uiolat.l.qui ſepul
chra, & ideo uidetur ꝙ iudex etiam hodie poſſet adulte-
ros punire ad mortem,quamuis de iure uel cõſuetudine,
alias pœna ſit,& multo fortius ſi non allegetur alia pęna
ſtatuto,cõſuetudine,uel le.ſtatuta,ſed diſſuetudine,ut ſcri
pſi ſ.de iure natu. gentiũ & ciui.l.§.ex nõ ſcripto prope fi
nem materiæ. De iure uero canonico clericus deponit.
laicus excõmunicat̃ lxxxi.diſtinctio.c.ſi quis clericus.&
reputatur de minoribus criminibus.extra de iudicis c.at
ſi clerici. hodie uero de facto reputatur induſtria . Pro-
uerb. Non eſt ſanitas a uertice uſque ad plantã cedrũ liliũ
conformat hyſopo.quid enim nobiles ſcribunt,in hoſpi
tiorũ parietibus, iuxta amorum inſignia quin hoc ſapiat.
In glo.quid ſi ui i ſine uide ibi in glo. adiiciat. ibi niſi ſint
meretrices. Sed quomodo uirgo uel uidua honeſta poſ-
ſunt dici meretrices?Sine dubio, hæc exceptio non bene
ſedet, ſed ſi ageretur de adulterio uel de raptu melius ſe-
deret.C.de adulteriis l.qui adulterium. de raptu uirginũ
l.unica & uidebis infra,§.ſi autem. Quid ergo ſi ad uir-
ginem, quam deflorauit uel cum uidua ante honeſta fre-
quenter redit, nunquid committit ſtuprũ pro qualibet vi
ce? Non uidetur,per hanc gloſſ.quia non eſt honeſta po
teſt dici contra.ff.de acquirenda poſſeſſione.l. clam poſ-
ſidere. Item obſtat ff. de ritu nuptiarum l.ſtuprum. ſed
illam

Illam intellige.ut ibi not. In eadem glo.in fi.ſed cũ concubinatus non ſit ſm fidẽ Chriſtianã licitus extra de hæret.ad noſtrã.in cle. uñ quod hodie nõ excuſaret. In gl. hæc diſtinctio.ibi,cũ allegat,de mul.quę ſer.ꝓpriis ſe immiſc.idẽ uideť in quacũque q dẽt ſeruari ꝑ eãdẽ rationẽ,
3 & ideo uidetur † quod ſi cuſtos carceris cognoſcat mulierem captam,& ſibi commendatam,actiter de cõſuetudine regni ſuſpendetur, ut dicunt conſuętudinarii. Item alia pœna etiã imponitur uaſallo, in caſu in feud. quę ſit prima cauſa benefic.amit.§.rurſus.Item etiam maior pœna imponitur quando ſtupratur puella nondum uiri potens.ff.de pœn.l.ſi quis aliquid.§.qui nondum.cõſuetudi
b narii talem ſuſpendunt.In ead.glo.in fi. b hic nihil agiť de pœna inceſtus,nec de pœna lenocinii,ſed dicas quod eædẽ pœnæ pro illis imponuntur.ff. de adulte.l.ſi adulterium cũ inceſtu.de mino.l.auxiliũ.& uide.C.de inceſtis nuptiis.l.qui inceſtas.& hæc procedunt,qñ fit ſine ui,ut hic patet.ſi per uim,uidebis infra §.ſinautem

a *Adnot.* Item lex. Lex iulia,de adulterijs, in omnibus capitulis,eſt crimẽ publicum, cuius pœna aliter honeſtiores,aliter humiliores puniuntur.

b In fi.De materia adulterij, ſtupri,& lenonicij, & de eorũ penis,& quis poſſit accuſare,& quis præferať, & de mõ articulandi, itẽ de mõ probandi in adulterio,& generaliter illã materiã uide in tractatu maleficiorum domini Ang.in glo. che m'hai adulterata la mia donna,per totam illam gloſſ.

1 *Affectus an punibilis.*
2 *Culpam in homicidam non puniri,ſed dolum.*
3 *Venenorum genera,quęque uendibilia,an non.*

a Item lex cornelia de Sicar. a In gloſſ.i. perſequitur.in fin.hęc eſt ueritas.nam lex Corn.de ſicariis, multa habet capita, ut d.l.i.ff.eod.& in aliis eſt deportatio omniũ bonorum publicatio,in homicidio pœna capita,ut ibi patet, In gloſſ.licet eos non occidant.hoc uerũ in caſu, quo loquitur qñ conſtat quod animo occidẽdi,quia forte hic dicit coram aliquibus confitetur. & ſi ſit dubium, recurriť ad coniecturas,ſi forte erat inimicus. & inſidiabatur, & erat uitæ damnatus alias, ut ſatis ſcripſi.C. eodem. l.i.& uide quod Dyn.notat in cap.in obſcuris.extra de regulis iuris.Quidam autem dicũt quod hæc lex fuit nimis rigoroſa.& quod non obtinet de conſuetudine,ut not.in Specul.titul. de accuſation.uerſicul.quid ſi primo actum fue
1 rit.in fin.ſi bene aduertatur.in † quo caſu loquiť eſt ſãcta, & iuſta.Nam loquitur quando quis portabat telum cauſa hominẽ occidendi,& ei inſidiando. & hoc conſtat, quia de omni iure,& ratione debet puniri. Nã inſidię delictũ ſunt de ſe.cap.de accuſatio.l.ꝓpter inſidias. in feud. quæ ſit prima cauſa benefi.amittẽ.cap.i.§.porro, de capit.qui cur.uend.cap.iii.ff.ad legem Pompo.l.i.in fin.C.quando liceat uni ſine iudic.ſe uind.l.final.& talis propter atrocitatem facinorum non gaudet libertate eccleſię. extra de immun.eccle. cap.inter alia,ſed ſi quis cũ telo inſequeretur hominem in rixa,uel extra poteſt cõcedi,quòd nõ debeat obtinere,& ſic poteſt intelligi §.diuus.l.i.ff. eodem. In gloſſ.facit ſupra,in fin. Quid de enſe,uel gladio,q nõ proiiciuntur manu? Non uidetur obtinere.& hoc multũ faceret ꝑ opinione quam ſupra ſcripſi. Nam ſi intelligatur ſolum de his quæ a longe proiiciuntur apparet quando intendit loqui de inſidiis, quia talia prius percutiunt, quam uideantur,& magis ſunt inſidioſa. ſed obſtat quod hic dicit lignum & ferrum. ſed intellige apta ad proiiciẽdum, plumbatę de ferro, lanceæ, & ſudes.In gloſſ.quod
b etiam ſine dolo,in fine.Hanc gloſſ.intellige recte b ,ibi cum dicit,ſecus in Cornelia.ſub quę punit homicidas re
2 quiritur dolus,ſed † in Cornelia,quę punit alia crimina, non, ſed ſufficeret lata culpa. ſed nec adhuc uidetur hæc gloſſ. procedere, quia in nulla punitione corporis lata culpa ęquiparatur dolo,ut.ff.de in litem iurã.l.i.in actionibus.unde cũ in omnibus capitulis legis Corneliæ agatur de pœna corporali, uidetur quod requiratur dolus, ſed ſi ager eturad damnum, ut lex Aquil.propter ſeruum occiſum,tunc eſt uerum quod in hac gloſſ.dicitur.ff ſi qs ſeſta.l.i.eſſe ius fuerit.l.i.§. non autẽ,& ſic debet ſuppleri & intelligi,quod not.ff.de uerbo.ſignificat.l.magna. Itẽ non decipiet te hęc gloſſ.in princip.quę dicit, id eſt ſine dolo,innuendo quod non tenetur hac l.ſi dolo,quia imo magis,unde ſiue dolo,ſiue ſine dolo, homo occiſus fuerit,teneretť talis lege Cornelia,ut hic.ff.e.l.iii.§. ſed & ſenatus.Vnde ibi gloſſ.ponit debuit etiã dicere, ſine dubio hęc gloſſ.eſt male poſita uitio ſcriptoris,uel alias. Et no. hic unũ mirabile,quod homo poſſit mori,per uerba ſeu incãtatione,ſed forte intelligitur quãdo procediť ad aliquod factum,ſicut ad fractionẽ imaginum.C.de maleſic. l.multi.& de hac materia reperies xxvi.quęſt.iii.ca.ſi.qua
c 3 ſi per totum. † ſuper text.medicamẽta publice ſcire debes quod quędam ſunt uenena quæ nil ualent niſi ad nocendum,quędam ſunt bona cum aliis,& per ſe mala.ff.de cõtrah.emp.l.quod ſępe §.ueneni.de uerborum ſignific.l.q uenenum.Primum non poteſt vendi.ſecundum ſic,ut ibi patet.& ſic debet intelligi hic text. Ego credo quòd nullum poteſt uendi publice.& hoc dicit hæc litera.Et intellige publice,id eſt,cuicũque uolẽti emere. Nã pſonis notis,& fidelibus, de quibus ueriſimile eſt, quod indigẽt ꝑ bono, ut forte medicis,& mareſcallis, poteſt uendi ſine pęna.& ſic debet intelligi hic tex.&.ff.e.l.iii.§.i.& §.alioqcquid ibi gl.dicat.Et no.ꝙ non punitur, q tenet ſed qd uendit publice,ut hic patet.Ioan.de Runcinis.

a *Adnot.* Item lex cor.Hominem telo.i.quocunque, quod manu emittit occidens, uel cũ telo cauſa occidendi proſequens l.cornelia de ſicariis punitur quæ l. caſtigabitur ueneficus,uel arte magica hominem occidens.

b Intellige recte. Idẽ tenet hic Ar.cũ Io.Fa.allegans eũ ſuper hac gl.itẽ vide Cy.& doc.in l.is qui cum telo. C. đ ſica.

1 *Matrimonium quouſque uetitum.*
2 *Delinquis præparans.*
3 *Extraneus quando,an non,puniendus.*

a Alia deinde. a In gloſ.ſed qui.ibi,& ꝓximiore eis for
1 te.uſque ad quartum gradum, cum hodie eccleſia nõ ꝓhibeat matrimonium, ultra illum gradũ extra de cõſang. & affinit.c.non debet & facit.C.de aduoc.diuerſ.iud.l.petitionem.ſed nunquid hęc lex obtinet, inter naturales & legitimos,uel extenditur ad naturales tantum.Et uidetur ꝙ ſit extendenda ad naturales tantum,ut.ff.de ritu nuptiarum.l.lege Iulia.C.de adulter.l.iii.ſed ille leges loquunť in ſuis caſibus,unde uideť expreſſum cõtra.ff.de accu. l. hos accuſare §.ſi.& idem uidetur in legitimo tantum, & patrino,& filiolo,& uaſallo,& domino, ut ſcripſi in ſimili ſ.de actionib.§.in eum.Et idẽ in epiſcopo, & ſubiecto capitulo, & parochiano,cũ extẽdať ad patronũ.ff.eod.l.j.
b In glo.forte. in fin.imo dic qđ opinio Placen.eſt uera b
2 & hoc eſt expreſſum hic, nã † ipſa pręparatio eſt delictũ, damnatum propter atrocitatem facinoris, ut dixi in inſidiatoribus,& de uendente uenenum ſupra proxi.§.& facit.C.ad legem Cornel.de ſicar.l.fi.In gl.no.extraneum. per hunc tex.cum glo.poſſunt multa determinari.certum eſt ꝙ non ſubditus,melius contra principem alicuius terrę non cõmittit crimẽ lęſę maieſtatis. Quid ſi iuuanit ſubditũ? in hoc uidetur quod committit.Itẽ ſeruitor, & familiaris ſuſpenditur pro primo furto.& extraneus nõ. Quid ſi extraneus iuuet familiarẽ? Videtur quod ambo debeant ſuſpendi,per hunc §.per l.utrum ad legem Pompe.de par
3 ricid. † In gl.ſed nomine in fine,& una non tollit aliã, ut l.q ſepulcra.C.de ſepul.uiol.& ſic dẽt intelligi.C.ad leg. cornel.de ſicar.l.fin.Nam occidere uxorẽ.eſt maius crimen,quam parricidium xxxiii.q.ii.c. admonere. & teneť hac l.ff.eo.l.i.& tamen ibi dicitur,ꝙ tenetur l.cor.de ſica. Ioan.de Runcinis.

a *Adnot.* Alia deinde.Lex Põpeia de parricidiis.qua caueť qđ occidẽs parẽtes, uel alios de quibus hic ſingulari pœna plectetur committens delictum in ſe, plus punitur. quam committens in alium.

b Eſt uera.Ang.ſequitur hic opin.Io.Fab.ipſum allegando pro opinione Placen.

1 *Falſus & ſcribens.*
2 *Tabellio an falſi plectendus.*
3 *Falſi pœna.*
4 *Menſuras falſantis pœna.*

a Itē Cornelia. a In gloſſ.& ita,in fin.Not.hic quaſi ex-
preſſum contra multos qui ſcribunt falſas literas,& non
1 ſignant. & cū arguūtur de ſalſo,dicunt † ſe non teneri,
ſed ille qui ſignauit. Nā per hanc literam,ſcribens uidet tene
ri pœna falſi,ſi ſcribēs falſum ſciebat.& hoc niſi eſſet talis
qui teneret obedire ſubſcribenti.ff.ad l.Cor. de falſ.l.i.§.
ad teſtamenta.ver.i.§.inter filium.Super tex. ſignauerit.ſi
gno ſuo proprio tanquā uerū,& hoc ſiue ſit publica per-
ſona,ſiue priuata,cū loquatur indiſtincte,ſi tamen talis ſit
ſcriptura,quæ debeat facere fidē,quia forte trino teſte no
tata:alias non uideretur.ff.eo.l.ſi quis legatū.& l.impube
2 rem.Sed de tabellione † eſt magna q̄ſtio,ſi ſignauit inſtru
mentum falſum,quod de ſe non facit fidem propter defe
ctum ſolennitatis,aut alias an teneatur pœna falſi. Dy.te
net ꝙ ſic.ff.eo.l.qui teſtamentū. pro quo.C.de ſepul. uio.
l.i.ff.ad Sillan.l.ſi quis in graui.§. ſi quis eo.de adulter.l.ſi
vxore,de his qui not.infa.l.quid ergo.§.cū aūt. In cōtra-
rium faciūt iura ſupra allegata.ff.de pœn.l.ſi quis alicui §.
teſtamenta.hæc queſtio fuit diſputata Bononiæ. & repe-
ries diſputationē extra de reg.iur. c.nō eſt ſine li.vi.in no
uel.Io.And. Quicquid ſit,nō poteſt agi de falſo ciuiliter,
niſi de ad intereſſe. & hoc caſu nihil intereſt.ff. de fid.in
ſtrumen l.repetita. Super tex.recitauerit, etiam uerum, ſi
eſſet apud eum depoſitū pro cuſtodia. Et no.contra mul-
tos,qui furtiue dāt copias aduerſariis.ff. eo.l.i.§.is qui de
pœ l.aliquid §.teſtiū. In gl.id eſt,ſigillum,in ſi.imo pro
prie loquitur de ſigno tabellionis, ſeu notarii.C.de aſſeſ.l.
nemo. & uide multos alios modos committendi falſum.
ff.eo.l.i. & quaſi p totū tit.in gl. & omniū.ibi, publicatio
ff.eo.l.i.§.ſi.In gl. in ſi.dic ibi in authen.ut iudic. ſine quo
quo ſuffrag.§.ſicut. Sed contra hunc §. poteſt opponi de
l.maiorem.C.de falſ.&.ff.eo.l.qui duobus,& l.diuus.&l.
pen.quia iura ciuilia, & canonica uidētur uaria in hoc ar
ticulo.Si queras quæ ſit pœna committētis falſum, diſtin
gue,quia aut committit falſum circa reſcripta,ſeu literas
b principium. b aut aliorū, aut circa contractus. Primo †
3 caſu,aut ē reſcriptū ad gratias,aut ad cauſas .ſi ad gratias
aut fabricauit,uel procurauit fabricari falsū, aut ſurrepti
tium & prohibitū. Primo caſu,punitur ultimo ſupplicio
ſi ſit laicus,vt d.l.maiorē.ſi ſit clericus degradatur, & cu-
riæ ſeculari redditur,extra de cri fal.c.ad falſariorū. Secū
do caſu,quando obreptitium & forte per fraudem leuina
punitur.ut in authen.de non alienā.§.iiſdem. cum ibi no.
In tertio caſu, quando ad cauſas uidetur imponenda,
hæc pœna,cum nō ſit tantum præiudicium. extra eo.c.ac
cedens.In quarto caſu,quādo alia litera falſatur,uel alte
rius quam principis,poteſt dici ꝙ obtineat hęc pœna. ex
eo.c.ad audiētiā.& hoc in laicis. clerici accuſati deponū
tur, & in monaſteriū detruduntur, ſed ſi per modum in-
quiſitionis procedatur,ſuſpēduntur ab officio.extra de re
4 ſti.c.tā ex literis. & i.diſt.c.ſi epiſcopus.In † quinto caſu,
quando utitur falſis mēſuris, quandoq; mitior pœna im-
ponitur,ut d.l.annonā.in ſi. Vnde poteſt dici generaliter
ꝙ hæc pœna ſit arbitraria, & imponatur maior, quando
maius delictū,& non quādo minus.ff.eo.l.diuus. & l.qui
falſam.§.ſi. Item uidetur ꝙ utens tantum,nō debeat tan-
tum puniri, ſicut fabricās, uel fabricari procurans, & ita
poſſet intelligi quod no. d §. iiſdē pœnis.C.e.l. ſi falſos.
Nec obſt d.l.maiorem,quia intelligi debet,quādo utēs fa
bricauit,uel procurauit fabricari.Et no. ꝙ ſi quis dicat in
ſtrumētum,quo vteris falſum, quia nihilominus potes eo
ſecure uti,& ſine pœna,ſi non credas falſum,quouſq; ap
paruerit de cōtrario cautum. Debet tamen proteſtari ꝙ ſi
appareret falſum,nō intendi.ut in Specul. de inſtrumēto
edi.§.videndum.uerſi.ꝙ ſi nolis.
a *Adnot.* Itē lex cor.Publici iudicii,lex cor. de falſis cenſe-
tur,qua tenet quicunque aliquid his quæ exprimunt in tex.
commiſerit.& pœna eius in ſeruo eſt ultimum ſupplicium,in
libero deportatio duo §.ſequen.plani ſunt.
b Literas principū.Adde Guido. papæ in deciſi. Delphina.
& quæ ibi notaui.In apoſt.ad ipſum deci.cccclv.quæ incip.cō
mittitur falſum.etiam de falſificante literas apoſtolicas.

a Item lex Iulia de ui.In gloſſ. a ex maioritate. in ſi.quia
licet uocetur uis priuata,tamen eſt publicum crimen. Et
certum eſt ꝙ omnia publica infamāt.ff. de publ.iudic.l.ſi
famem.Super tex.deportatio.& per conſequens. Item ſu
per tex.publicatio imponit, & relegatio. & uide multas
alias pœnas.ff.ad leg.Iul.de ui priua.l.ii.in glo.

a *Adnot.* Not.Idem tenet hic Ang. ſuper hac glo.

Si autem per uim.Vel per blandimenta,& ſeductoria,
& ſic debet intelligi & reſtringi.C. de rap.uirg.l.unica.&
no.Dy.extra de re iud.c ſcienti. Super tex.uel alterius ſub
honeſte uiuentis, ut d.l.i.de rap. uir.3.eod.§. ſed eadē &
ideo ſi per uim nunc cognoſcit illā quā alias uolentē fre
quenter cognouerat,nō uidetur locus illi.l.arg.ff.de acq.
poſſ.l.clam in prin.ſed hoc non eſſet rationabile,in caſu,
quod honeſte uelle de cętero uiuere. C.de nup.l.imperia
lis cætera uide in d.l.i.de rap.uir.ubi ſatis ſcripſi.

1 *Peculatus quid.*
2 *Sacrilegium quid.*
3 *Pecuniæ pub.interceptæ pœna.*
4 *Receptores an peculatus puniendi.*

a Item lex Iuli. a peculatus.In glo.ſcilicet ciuitatis in
ſi glo.debet allegare l.iiii.§.ſi.qui uidetur cōtra ſed debet
intelligi ſecundum quod hic,& ibi no.Et no.iuxta hūc §.
quod reperitur lex Iulia.peculatus. Item de reſiduis.Itē
& de ſacrilegiis & de his trib⁹ ſimul.ff. eo.in ru.& nigro.
1 † Vnde peculatus,eſt pecuniæ fiſci, vel reipublicæ Ro
manorū, uel eis debitæ cōtrectatio,ſeu interruptio.ff.eo.l.
i. & l.ſacrilegi.§.eo. capite.& idem ſi in rem, in honorē
Dei in publico poſitā intercipiat.ff.eo.l. lege Iulia.la iii.
in prin.& eſt pœna quæ hic continet,ff.eo.l. peculatus.C.
2 eo.l.i.† ſacrilegiū proprie eſt ubi res ſacra,& de ſacro lo
co aufertur.ff.eo.l. diuus & eſt pœna capitalis quandoq;
minor.ff. eo.l.ll. & l.ſacrilegii pœnā,uide ibi, & ideo dicit
extraordinaria eod.titul.l.lege. Sed de iure can. magis la
b te b quia ſacrilegium dicitur, ſiue ſacrū de ſacro,uel nō
ſacrum de ſacro,uel ſacrum de nō ſacro tollat,uel ſi uio
lentia fiat in pſona, uel re eccleſiaſtica uide xvii.q.iiii.c.
ſacrilegiū, & c.quiſquis,& quæ ſit pœna ſacrilegii de iure
canoni.uide in d. c. ſacrilegiū.Lex vero Iulia.de reſiduis
punit illum qui pecuniā publicam ad certos uſus deſtina
tam retinet ſibi in toto,uel in parte,& eſt pœna.ff.eo.l.le-
ge §. l.Iulia.& uidebis ꝫ.§.pen. Super hoc tamen dic ple
3 nius, ꝙ aut iudex uel adminiſtrator. intercipit † pecuniæ
fiſci,uel reipublicæ animo ſibi appropriandi, & tūc puni
tur capitaliter, & conſentientes,ut d. l i. C. eod. uideli-
cet deportatione, ut ibi no.aut nō animo,appropriādi,ſed
ex inde negotiādi, & tūc ſi ad utilitatē fiſci, uel republi-
cæ punitur in quadruplum,ſi ad ſui,maiori pœna.C.de his
qui ex pub.ra.l.i.& ii.& de his q ex pu.colla.l.fin.In pœ-
nis aliarum ciuitatū,uel dominorū,non reperitur pœna,
niſi ꝙ reddit lucrum.ff.de uſuris l.Caius & l.ſi bene.C.de
deb.ci.l.ii. niſi eſſet deſtinatæ ad certum uſum in auth.de
colla.§ iubemus,de ca.fru.urbis Conſtant.l.i.Et hęc pro
cedunt,niſi pecunia eſſet periculo itercipiētis.ff.e.l.ſacri
4 legi.§.i.& §.is autē.† Quid ergo dices de receptoribus re
gis? nunquid committunt peculatum, ſi utātur pecunia
eius? Non uidetur,cum ſit eorum periculo.Sed ego intel
ligo,quod ſit eorum periculo tradita expreſſe, & ipſi in
ſe receperint periculum expreſſe, alias non haberent un
quam locum iura ſuperius allegata quæ puniunt admi-
niſtratores quod non eſt dicendum. Credo tamen quod
ſi talis receptor reddito computo remanet debitor,quod
ex

ex hoc non debeat puniri, dũ tamen confiteatur debitum, & ſoluat intra annum. ff. eo. l. cum eo autem. Nõ enim ex hoc eſt conuictus intercepiſſe, quia forte adhuc ſibi debetur ſi tñ apparet hanc pecuniam receptorem habuiſſe, & in uſus ſuos conuertiſſe: credo ꝙ haberent locum pęnę ſ. tactę. ꝗa leges proprie loquuntur in illo caſu, & idẽ crederem ſi haberet pecuniam, & nollet reddere, quia dolus eſt. ff. mã. l. dolo. hoc enim caſu teneretur ſaltem leg. Iul. de reſiduis. infra e. ſi. Vnde lex prędicta cũ eo loquit̃ in caſu quo quis abſuturus erat. & hoc prędixit. ſic & nõ poteſt ei dolus imputari, ut ibi patet. Item not. ꝙ quędam ſunt q̃ hoc §. leguntur, quæ procedunt quando agitur criminaliter, nam ſi ciuiliter, eſt pœna quadrupli in fiſco. ff. eod. l. pen. & l. ſacrilegii pœnam §. ſi de iu. fiſc. l. auſertur. §. j C. de iure fiſci. l. defenſionis facultas.

a *Adnot.* Item lex Iulia Publicam, ſacram, uel religioſam rem furto ſubtrahens, & talibus opem præſtans. l. Iul. peculatus, quæ publica eſt capite punitur, aliter autem ex ea delictum committens deportabitur. h. d.

b Magis late. Adde Pan. in c. cũ ſit generale, circa princ. extra de fo. compe. Io. de Ana. in rub. de fur. & in c. ex literis. C. eo. tit. latius per Pan. in c. cæterum. & ibi poſui in apoſtil. ad eum col. v. de iud. & Lapum alleg. clxvj.

1 *Extractio liberi capitalis.*

Eſt & inter. In glo. ideo ſic, ibi, talem plagam. id eſt, uulnus ſeu damnum ff. ad l. Aquil. ſi ex plagis, alio modo recipitur. ff. de leg. iii. l. uxorem. §. agri plagam. In fi. eiuſdem glo. & uide plures caſus. ff. eod. & C. in tex. & glo. In glo. maiorem. in fi. uide eod. tit. l. fuga. & vide plenius in d. l. fi.
1 ff. eo. Illud uero not. ꝙ qui abſtrahit per utm hominem liberum ab urbe, debet puniri pœna capitis. C. eo. l. quoniã. uer. ac propterea. & ita fuit de facto in illis qui cooſenſerant in capiendo quendam Lombardum, & extrahendo d̃ Romana curia tempore Papæ Benedicti ſexti.

1 *Honores pecunia habendi ne.*
2 *L. ſi quis explicari.*
3 *Simonię, & ambitus diſcrimen.*
4 *Annonę emptio quando, an non punibilis.*

Sũt præterea. In gl. quæ habet ibi, cum alleg. ff. ad l. Iul. repe. l. j. & hoc uerum quo ad principem, qui eſt ſolutus legibus non tamen quo ad alios, qui pecunias dant uel recipiunt, ut d. auth. ut iud. fine quoquo ſuffra. §. ſcriptum. ver.
1 quapropter. Intea. gl. ibi, cum alleg. l. Barbarius. imo non videtur licitum dare pecuniã pro honore habendo, & maxime pro iudicatura, ut in auth. ut iud. fine quo. ſupra. §. fi.
2 de mun. & ho. l. æſtimationem. C. ad l. Iul. repe. l. fi. de exc. mun. l. illud. lib. x. C. de re mil. l. cootra publicam. de præfectis ſima dig. l. j. lib. x. imo nec pro alio officio. ff. de tut. l. in eos. & l. nil faciũt. ꝗa in l. Barbarius. ff. de of. prę. nõ dicitur ꝙ fuerit pecunia data. Item l. ſi quis alleg. in glo. lo-
2 quitur † quando dabatur pecunia pro faciendo opere, in honorem perſonę, non ut haberet adminiſtrationem, vel officium, ut hic patet, & eodem modo intellige. ff. de dol. hoc iure. In ea. gl. ibi, cum dicit, cauſa criminali, ſub indice, uel iamtore inuito, ff. de iniur. l. qui domum. In fi. eiuſ dẽ gl. uel ibi in caſu quo alii reperiunt idonei. ff. de mu. & hon. l. honores. §. fi. C. de aſſeſ. l. liceat. de mu. & ho. l. inter
3 patrem & filium. in auth. de defen. ciui. §. fi. Et † no. ꝙ hęc lex Iulia ambitus differt a crimine ſimonię, quia ubi ſpirituale uel ſpirituali annexum uenditur, hic ubi dicitur tẽporalis adminiſtratio. & extra de ſimon. c. conſulere.

In glo. quæ habet. ibi, cum alleg. ff. eo. l. j. §. iij. & vj. & in multis aliis caſibus, ut ibi patet. Item in ea. glo. cum alle. auth. ſcriptũ eſt exemplar. iunge quod ſ. ſcripſi de act. §. tripli. In ea. gl. ibi, in quadruplum. cuius medietas fiſco: medietas parte. dic. C. eo. l. i. In gl. hęc lex. in fi. intellige a ꝙ
a hęc lex nõ cogit locupletes locũ uendere, nec eos puoit, ſed eos, q emerũt, ut carius uendãt, ut not. ff. de extraordi. cri. l. annonam, in glo. ut plus. & hoc niſi neceſſitas vel fa
b mes cogeret. b demũ. & ho. l. fi. §. itẽ epiſcopi. C. de epiſ.
4 aud. l. ii. Et intellige ſane, † quia hęc lex obtinet in his, qui emerunt, ut carius uendant, tales enim peccant, etiam in foro conſcientiæ, non ſic, ſi prouiſionẽ faciant pro ſua neceſſitate, vel etiam pro reuendendo tempore caritatis, pp bonum commune, non intentione cupiditatis lucri, ut notant omnes doct. extra ne cle. uel mona. c. j. Item ꝙ hic dẽ de annona, intellige de aliis frugibus. ff. de uer. ſig. l. frugem. In glo. & hęc, in fi. de hac fuit dictum ſupra in §. item lex Iul. In gl. ſ. leges. in fi. iſta vr̃ vera. de prima noni intendit hic loqui, ſed de publicis.

a *Adnot.* Intellige. Idem tenet hic Ang. cum Io. Fab.
b Cogerit. Dicit hic Ang. qđ iñ nõ cogẽtur uẽdere precio iniuſto, ſed iuſto. Et dicit hic qđ hi q uẽdũt in catado frumẽtũ quia uẽdũt in platea, & offerunt de frumento plus debito, ut alij carius emat uel in damnũ alterius offerunt plus de uno fundo, quam ualeat. contra tales eſt tex. iſte l. Iuliæ de anno.

Sed de publicis. In glo. id eſt, per alium digitum. in fin. vide rudia exen. pla. vnde vult dicere, hic breuiter expoſuit de publicis iudiciis non dicẽdo complete, ſed quodã mõdo demonſtrando, quid intendit. vnde ſicut vnde ſicut per indicem demonſtramus quid intẽdimus, ſic per hunc tractatum demonſtratur, de quo intenditur, circa publica crimina in Codice, & Digeſtis.

Eruditiſſimo Io. Fabri Galliarum Quęſtoris meritiſſimi Commentarios eoſdemq; pragmaticis perneceſſarios exemplaribus ſcriptis contulit, ac legum, pontificiorũq; decretorũ capita perperam citata reſtituit, ac repoſuit Pardulphus Prateius, & ſi quę rei aptius coogruere deprehẽderit, his notulis [ ]interclufit ęquique conſule.

IN IOANNIS FABRI, I. V. D. enconium Pardulphi Prateij Iuriſconſ. Auguſtobuconiatis Epigramma.

Legibus ornatum ſacris Aquitania Fabrum,
Gallorum ſydus, protulit artificem:
Fabrum qui lumen præclaris legibus addens
Diuino permagnum incude cudit opus.
Vir bonus, & ſapiens; meritos qui geſſit honores.
Qui patrios cunctis explicat arte νόμους;
Non cyclopum quæras fornaces, arma, nec ardens
Ferrum: nam iuris malleus artis adeſt.
Huc ruat & ſubitò doctorum turba uirorum;
Hucq; ſuos mittat Gallia cauſidicos.

INDEX TITVLORVM, SIVE Rubricarum Inſtitutionum.

A

De acquiſitis per arrogationem. fol. 78
Actionibus 114
Adeptione legatorũ, & trãsla.eorũ 68
Adoptionib. 16
Adſignat.liber 77
Attiliano tut.&c. 21
Autorit.tut. 12

B

Bonorum poßeßionib. 77

C

Capitis diminutione 20
Codicillis 71
Curatorib. 23

D

Diuiſione ſtipul. 86
Donationib. 39
Duob.reis ſtipul. 84

E

Emptio.& uenditio. 100
Eo,cui liber.cauſ. 80
Exceptionib. 174
Excuſatio.tut. 26
Exhæred.liberorum 48

F

Fideicommiſ. hæred. & ad Senatuſconſul.Trebellianum 69
Fideiuſſoribus 94
Fiduciaria tutela 20

G

Gradib.cognationum 75

H

Hæredib.inſtituend. 50
Hæreditat.quę ab inteſt. deferuntur 72
Hæredum qualit.& different. 58

I

Ingenuis 11
Iniurijs 112
Inoffic.teſtamento 52
Interdictis 176
Inutilibus ſtipulationibus 86
Iis,per quos agere poſſumus 167
Iis,qui ſunt ſui uel alieni iuris 13
Iure natur.gen.&c. 6
Iure perſonarum. 10
Iuſtitia iure 5

L

Legatis 60
Lege Aquilia. 110
Lege Falcidia. 69
Lege Fuſia canina tollenda 13
Legitima agnat.ſucceſſione 73
Legitima agnat.tutel. 19
Legitima parentum tutel. 20
Legitima potron.tutel. 20
Libertinis 12
Literarum obligation. 96
Locatio & conductio 102

M

Mandato 105
Militari teſtamento 47

N

Noxalib.actionib. 165
Nuptijs. 14

O

Obligationibus 80
Oblig.ex conſenſu 99
Oblig.quæ ex quaſi contract. naſc. 109
Oblig.quæ ex delicto naſcun. 109
Oblig.quę ex quaſi delicto naſcun. 113
Officio iudicis 183

P

Patria poteſta. 14
Perpe.& tempor.actio. 172
Per quas perſo.nob.acquir. 42
Per quas perſo.nob.ob.acquir. 108
Pœna teme.litig. 181
Public.iudicis 28
Pupilla.ſubſtit. 52

Q

Quib.licet alienare 41
Quib.ex cauſ.ma. non li. 12
Quib.mod.ius pat.pot.ſol. 17
Quib.mod.re contrah.oblig. 81
Quib.mod.teſta.infir. 55
Quib.mod.tol.oblig. 108
Quib.mod.tutel.fi. 23
Quib.non eſt permiſ.facere teſtam. 48
Qui.teſta.tut.da.poſ. 19
Quod cum eo qui in alien.pot. 161

R

Reb.corpor.& incorp. 35
Replicationib. 175
Rerum diuiſione 28

S

Satiſd.tut.& curator. 25
Satiſdationibus 168
Senatuſconſulto Orficiano 74
Senatuſcon.Tertulliano 7
Seruili cognatione 75
Seruitutibus ruſt.& urb. 35
Singul.reb.per fideicom.relicti 71
Si quadrup.paup.fec.dic. 166
Societate 104
Stipul.ſeruorum 84
Succeſſ.cognatorum 74
Succeſſione libertorum 76
Succeſſ. ſublatis, quæ fiebant per bonorum uenditiones 80
Suſpectis tutoribus 37

T

Teſtamentis ordinandis 43
Tutelis 43

V

Verborum obligationibus 83
Vi bonorum raptorum 110
Vſucapionibus 36
Vſu & habitatio. 36
Vſufructu 35
Vulgari ſubſtitutione. 51

FINIS.

INDEX RERVM, ET VERBORVM

Locupletiſſimus in eruditiſſimos Ioannis Fabri Commentarios ad Inſtitutiones Iuſtineaneas, Pardulpho Prateio Iuriſconſ. Lectore.

COMMVNE Factum te interea uelim (Candidate iuris) prioribus numeris rerum ſummas, poſterioribus foliorum ſeriem, a, faciem primam, b, ſecundam deſignari. Indici autem huic erratorum inter excudendum admiſſorum emendationem interieci. Porrò in communiora ſingula nomina, omnes rerum ſummas eodem pertinentes coniecimus, ne toties eadem uox ... non ſine ſtudioſorum tædio repeteretur. Verbi gratia ſub communiſſimo actionis verbo, quæ de ea tradiderit Io. Faber noſter, congeſſimus, idque numeris locum indicantibus. Interſeruimus quoque, ſelectiores ſententias ex Ludouici Gaufridij Aptai Margarita in eundem Fabrum ante 1370. annum conſcripta, quas his ſtellulis † † deprehendes. Vale.

ABbas poteſt remouere priorem. 3. 65.b, eiꝰ, & monachorũ ualida pactio. 3.43.a
†Abbas an poſsit incarcerare monachos ob furtum. 1.14.a, & an debeatur legatũ monacho inſtituto. 9.60.b
Abnepotis cui nubere uetita. 4. 15.b
Abſens damnatus an audiendus. 13.4.b
†Abſentia an donari, uendive poſsit 4. 100.a
Abſentiam ex iuriſdictione accipi 10.11. 12.37.b, eius tempus duplari 17. 37.b, legis in ſumma, Abſentium tempus.
Abſoluendi forma 1.173.b
Abſolutionem petens an fateatur ſe excommunicatum. 4. 11.b
†Abſtinentia an indicat donationem. 1. 158.a,b
Acceſsiones actione peti. 4. 14.9.b, non ſpecificandę 3.155 b
Accuſare qui poſsit. 1. 112 a
Accuſans an peccet. 7. 185 b
Acquiſitio multiplex. 1.80 a
Actio quid contineat. 1.141.a, Pœnales quę. 1. ibi. eligibilior. 8.142.a, cũ diuiſa. 1.148. a, ex teſtamento bonæ fidei eſſe. 2. 148 b, quando concurrat 7. 148.b, expreſſam ſolam naſci. 9. 150 b, ex ſtipulatu cui competat. 14.151.b, certorũ, certa fit. 2. 17.b, varie diuiditur. 5.159 b, ad minus data, q accipienda 2. ibid. b, corrupti cur inducta, cũ data, & in quem. 3.149 b, non faciendi multiplex. 7.151.a, eius cauſa. 1.106.a, legis Aquil. an tranſmiſsibilis. 1.111. hæc an criminalis. 2. ibid. in factum capita. 3.111.b, an ex natura, obligat, naſcatur. 9. 12.14. 80 b, 81. in tutorem quando data. 1.23 a, eius genera. 16.81 a, famoſę 1. 17 b, de ratio diſtrahen. qualis 3.a, differt 5.6.22 a; quam tollat 7 ibi. actione ſingulari petenda. 5.79.a, actionis furti mors 6.28.b, extenſo locus. 7.8. uis. 16.60.b, directa b, quando habet contraria. 12.3.105 a, furti an ppetua. 2. 172 a, ſubrogata qua iis 7.172 b, cum ceſſante cauſa ceſſare 2.28 a, ex cõcluſione nominari 3. 162 b, Ea ao perſonalis, an realis 12. eius origo. an eadem cum cauſa 2.3.114 a,b, ubi proponenda 2.115 b, diuiditur 2. ibi. b, miſtę an faciant fidem 3.116.a, in rem ſcripta comes 4. ibi. 4. orta ex uariis cauſarum figuris 5.116 a, utilis & directa 12.116 b, in factum 19.128.b, inomia 20.127 a, pro ortu in diuerſos data 21. ibid. cumulare quę earum poſsiot 8.132 b, de peculio qui accipiẽda, & an perſonalis, ob quid dabilis 1.46.8.133.a,b, inefficax 5. ibi. rei perſecutori 1.135. pœnalis multiplex 2. 135.a q bus exercenda 1.137.a, mixta multiplex 1.142. famil. erciſcundę capita. 4.5.8.9.143 b, a, famoſę 1.27 b, furti mors 6.63 b. acceſſoriæ inefficacia 2.132 a
Actio quòd iuſſu quando ſola an cum aliis danda 1. 161 b, eius locus 4.164 a
Actiones eędem 2.163.a, incompenſabiles 2. 3. quę ſe tollãt 7.9.63 b, electionis earum tempus 10. 163.b, actioni de uerſo locus 2.4.164 a, quando ceſſet 5. ibid. earum qualitas qui deprehenſa 1.103 b, plurium uſus 2. 167 a, uita 1. 175 b, prætoriarum quæ perpetua 4.172 b, utiles quando perpetua. 6. ibid. famoſę 3.182 b
†Actionem uaric ſumi 2.114 a, an citatione perpetuetur ibi.
in factum de calũniatoribus ut quid fiat, uel non 5.150.b
Actor quibus dãdus 1. a quo differt 2.a, uarie dictus 24 b, quando eligere cogendus 11.163 b, quid probet 2. ibid. eius partes in interdicto quis ſuſtinet 1. 381 b
Actus ſcriptor an teſtis 3. 46 a, an illi legitur 6. 46 b, unius actus an duo fiant inſtrumenta 1.46 b, uno qualitatem nõ argui 4.5.b, qui annullentur 8.64 a
Adcreſcendi ius an ſubſtitutione potior 3.52 a, legas i u ſumma ſubſtitutione, illud quando ceſſet 6.62 a
Adcreſcere quid non debeat 2. 41 b, an in contractibus 2. 88 b
Ademptum quando uideatur 5.69 a
Adiectio an recte ſoluatur 16.88 a
Adimi teſtamento quę poſsint 2.69
Aditionis ius 1. effectus 2. genera 3.43 a
Adminiſtrator cui quæſit 2.87 b, an obliget 5.162 b
Adoptans alere cogendus 1.73 a
Adoptari quando nullis ſuccedant 5. 17 b
Adoptionem proximi non obeſſe 2.72 b
Adſcriptini delicto an conueniendus dominus 6.166 a, quę non liceant, 8. qui fiant 4. 11 a
Ad paritores ſibi ſoluunt 9.151 a
Aduocauit Galli quid iurent 1.182 a
Adulter an turpis 8.57 b
Adſignari uerbis poſſe 6.77 a
Aduocatus quando querela deſtitutus 1.2.58.a, quando de imperitia teneatur 2. 13 a
Aedium caſus arctiorem non parit. 166.b
Aeſtimari quanti debeat animali 1.111 b
Aeſtimatio legata grauabilis 3. 71 b, quando an non debita 8, quando petenda 12. ea habita res non uendicanda 5.61 ibid.
Aeſtimatum cui pereat 17.149 b
Aeſtimatoriæ quando an non locus ſit 15.16. 149 a
Affectus an punibilis 1.186 a
Affinitas qui contrahatur 4.15 b
Agentes alieno nomine uarii. 1.167 b
Agere directo quibus liceat 1. 77 a, ex ſecundo teſtamento an liceat 2.55 b, an uarie 1.139 b, 4.140.13. 159 a, an incerto 1.13.155.156 b, a
Aggreſſum iuuantes non puniendi 10.72 a
Aggreſſor an impune occidendus 2. 111. a, is quis ſit 12.7.a
Agi ad indebitum poſſe 15. 114 b, an ſine mandato liceat 3. 167 b, in ſemel lapſam poſſe 4.57.b
Agnatos, & cognatos hodie differre 16. 76. illi in quorum gradum uetiti 1.15 a, ubi cognatis potiores 5.20 a
Agri modo falſo renuntiato, quatenus agendum 1.73 a
Agnatio qui amittatur 7.79 a
Agnitio ubi facienda 12.78 b
Album multiplex 3. eius corrupti pœna cui adplicabilis eo citari poſſe 5. ad quę extendi poſsit 6.135
Alienabilia 2.41 a
Alienanti pœnitere non licere 13.127 b
Allegationum quæ recitanda 2. 70 b
Alternatiua multi 1.157 a, utraq; eſt in obligatione 2. ibid.

cuius ſit electio 4.6.ibid.
Annuagio quis potior. 6.73 b
Animalium quę rationabilia 2.6 b
Animus qui deponat. 1.2.3.38 a,b, eius rei probatio 5.ibi.b
Annonę emptio quando, an non, punibilis 4.187 b
Annus ex quo currat.17.127 a
†Annus cœptus an habeatur pro completo 1.12 b
Anoua a ſingulis annis differre 7.83 b, quādo debita 1.3.94
Antecedenti conceſſo conceditur, & conſequens 4.12 a
Antiqua cur diſcenda 1 43 b
Appellare in notoriis non licere 18.5.a
Appellatione finita qs exequat 2.56 a, a reclamatione differt 4.101 a, an in excuſatione tutorum neceſſaria 1.27 b
Arbiter quādo cogēdus 9.101 a, b, alii nō ſtipulatur 11.88.a
Arbitrarię quę qualeſve 1.3.4.6.12.13 b, 154 a, b, cur ſic dicte. 2.29. 154 a, b, quę eas faciāt 7.10.16. 154 a, b, 115 a, quot ſūt 17.115 a, earū pceſſus 20.115 a, effectus 22.115 b
Arbitraturo mortuo qui ſubueniendum 4.103 a
Arbitrior quando ſtandū 2.quādo reuocabile 3.æquo non renuntiari 8.101 a, an infamet 1.182 b
Arboris dominium ex radicibus deprehendi 1.32 b
Arguere de pactibus ad ultimas uoluntates an liceat 1.13 a
Arrhæ quando reddendæ 7.quando amittantur 8.100 b
Arma non luit ſociatus 2.ea cōmodans ne recuperet 3.105.b, earum delatione peregrinum non puniri 2,113 b
Arrogatio cur adoptione ſolennior 3 16 b
Arrogator an uenditum retrahat 11.79.b, nominibuſve obnoxius 1.2.79 a, et quę liceant 1.19.a
Arrogatus qui ſuccedit 8.adit 9.quæ cum deferant 10.79 a, b, qui ei ſuccedat 1.2.3.79 b, qui ei ſuccurratur.1.58 a
Aſcendentes quando ſuccedant 9.8.9.76
Aſſe impleto detrahendum 2.7.computandum 3.51 a
Authen.perpetua ſenſus 1.103 a
Authen.licet.ſenſus 4.79 b
Atonis lapſus 1.73 b
BAnniendi cauſę 6.18 a
†Baſtardi an ſuccedant 2.74 b
Bella.equibus liceat.2.6.2,b
Bello capia an reddenda 23 1 a
†Beneficiato ptrahente ouptias qd fiet de eius bñficio.3.44 a
Beneficii impetrati tempora 12.59 a, acceptatio 5.60 a
Bona quid 2.70 a, an ſequantur perſonam 3.64 b
Bona fides probanda 2.37 a
Bonorū poſſeſſio cōtra tab.cur, & qn dēt 377 b, quibus non detur 1.ibid eius, & emancipationis differentiæ 3.76 b
Bonorum poſſeſ.petituro obſeruan.4.eius genera, & uirtutes.6.9.10.11.78 b
Bono.poſ.ſeptima quæ 7.7 b
†Bonorum poſſeſſor non eſt hęres 3,77 b
Breuiloqua quinque continet 27.28.29.30.31.ea contentę quale.32.5.a.b
†Brocardi, ſi non ualet, ut ago &c.3.63 b
CApitulo cum filius enucleari 7.61 a
Capitulo cum a nobis.ſenſus 3.44
Capitulo ſi patet.de teſta.ſenſus 34.54 b
Capitulo ſi anno.ſenſus 4.12 b
Capitulo abbate.explicari 6.140 a
Capitulo finali de preſcript.ſenſus 4.39
Capitulo ſi quis ſuadente.ſenſus 2 a
Capitulo cum Ioannes enucleari 7.91 b
Capitulo Rainutius.de teſtamen.explicari 2.58 a
Cęlaris origo 6.3 a
Canis dominus a o teneatur 1.166 a
Capellania quę non eſt obtineri non poteſt 4.67 a
Capionem moribus uetari 3.30 b
Captiui tutelam finiri qui accipiendum 3.23 b
Captiuitatis hora qui accipienda 1.48 b
Capto ab hoſtibus ſuccedi 1.78 a, cur ſeruus 2.18 a
Caſtrenſia an capi poſſint 2.166 a
Caſus an excuſet 6.82 b, quis eum probet 83 b, incendii in quo ſpectandus 2.82 b, an emptori imputetur 1.107 a, fortuito qui teneantur 5.82 b
Catoniana regula uis.7.40 a limitatio 7.59 a
Cauendum quando ſit 2.9.168 a
Cauere ob quę oporteat 1.70 b
Cārum plurīū in appel cōtētarū una ſola cognoſcēda 4.106 a, ſuperuenire ſat eſſe 5.106 a, à qbus exprimēda 3.70 b
Cautio quid 2.plena, quæ 1.94 b, ob quę pręſtanda 1.86 a, non eſt ſubſtantiæ 2.35 b, cur inuenta 2.170 a, iudex ſolui effectus 2.dominium non ſuperfluit 5.171 b
Cautum ne ſatis re una 10.171 a, an pacto 12.ibid.b
Cedat liberatus 3.64 a
Cedenda actio 1.64 a
Cedere qui an non poſſit 9.161 b
Cedi quę non debeant 2.64 a
Cenſus quid 13.quid ab emphyteuſi diſtet 14.103 b
Cenſualis contractus forma, & natura 15.103 b
Certum iurandum 8.156 a
Certi condictio ad quæ data 2.82 a
Ceſſio cur inuenta 1.160 b, an renuntiari queat 8.161 a, an liberet 4.160 b, 56.161 a
Chartæ inuolutio 1.46 b, aliena cui exhibenda 2.55 a
Chriſti nomine, omiſſo, inſtrumentum uitiari 1.3 a
Citans iniuſte tenetur iniuriarum 2.112 a
Citatus domi an arctetur 11.182
Citari ſine præcepto an liceat.4.183 a
Citationem uarie fieri 3.effectus 4.135 a, eius locus 4.17 a, ea an egeant notoria 12.4.b
Clericus quorū procurator ſit 2.176 a, eo iniuriato q agant.
Ciuitatum propria 1.29 a (2.122 a, an arreſtandus 3.160 a
Clauſulę rem ra.hab.uis 5.168 a
Clericus an recte tutor creetur 3.26 b, eius inteſtati bona aduentitia cuius ſint 2.72 a, an laici procurator 6.7.171 b, quo non ligentur 17.ibi.quorum ſi procurator 2.176.eo iniuriato qui agant 5.12 an arreſtandus 3.160 a
Conciliare quis cenſendus 1.52 a
Codicillis legari & q 2.70 b, 11.poſt teſtō non, niſi expreſſim confirmantur 1.2.ad fideicommiſſum trahuntur 5.confirmatorū uis 2.71 b, lege ibi, confirmatorū, non confirmatoris illorum ſolennitas 2.72 b, uarie ſiunt 1.71 b
Cœmeteriū nullius eſſe 4.30 a, quando non ſactum 2.ibid.
Cœnobita an teſtes 5.44 b, an pro monaſterio 3.46 b, renūtiata non capit 13.13.59 a
Collecta una quando pluribus imponenda 1.26 a
Collectione uno ſubſiſtere 2.65 a
Collegiū quot cōſtet 1.65 a, ejus & gregis diſcrimen 5.ibi.
Cognatio cur arbore oſtendatur 47.75 a
Cognatorum æquatio 3.74 b, diſtantia qui dignoſcenda 6.7.75 a, potiores 10.concurſus 11.76 a, qui agant iniuriarum 3.1.12 b, 12.qui 1.29 b
Colonus partiari' an fructus ſuos faciat 1.3.eius actiones 2.
Columbę cuius ſint 2.31 a (102.b, a quo differt 4.33 b
Commercio uetito, ad quid an non, agi queat 5 in 2 b, uetita quando licitum 4.86 b
Commiſſum tranſmiſſibile 1.86 a
Commodatarius quo teneatur 4.82 b
Communia quę durauerint 1.28 b
Communi diuidundo capita 5.144 a, b
Cōpēſationis loc' 3.5 & deinceps 15 a, b, effect' 11.153 a,
Conceſſio quo reducibilis 7.101 a
Condictionis furtiuæ ſpecies 4.140 b, a quo data 11.ibi.cui, & in quem 10.ibid.3.32 a
Conditio an retrotrahatur 347 b, eius notę 167 b, ex mente colligit 2.ibi.an ſuſpendant 5.an reiicienda 6.in quē conferatur, refert 2.68 a, tacita pura 4.quando ſuſpenſiua 5.65.omnes implendę 1.51 b, an tranſmiſſibiles 5.83 b
Conducti actio ad quę data 14.149 a
Conferri in contrahente quę poſſint 1,102 a
Cōfeſ.qd 13.utilis 12.pbatio 28.29 vis 33.119.120.121.a,b
Cōfeſſus qn impugnet 16.71 b, de non nu.pec.excipit 1.97 a, non mulctatur 4.14 a, non confidens, ſed confitens legas confiteri aliud a petito quid præcipiendum 11.159 a
Cōfiſcationes q applicādæ 3.112 a, an tranſmiſſibiles.2.172 a
Confuſaneorum quod alteri cedat 2.31 b

Con-

Coniuncti re,& uerbis 7.9.62 a,b,eorum potior. 11. ibid.
Coniunctio quoto gradu uetita 2.15 b
Conſecratio impropria 1.29 a,b
Conſentiendi forma 15.97 b
Conſenſu in quibus obligemur, an ille qui accipiẽdus 3.99 b,eo ſtatim obligamur 3.106 a
Conſilium quando expetendum 1.55 a
Conſolidatorum acquiſitio 1.12.62 b
Conſtitutum a quo probandum 11.133 a
Conſuetudinis acceptio,differentię 1.2.3.4. deſinitio,inductio 5.6.9 a,& requiſita 9.10.11.12.13.14.9.a,b,effectus 16.17.18.24.25.probatio 20.10 a,an legi prçualeat 3.171 b
Conſules quando,an non teneamur 2.2.3. 105 b
Cõtractus noiati nõ nudi.4. 81 b, eorũ gña & q̃ 14.7. b,bo. fid.& ſtricti iuris diſcrimen 9.66 a,ab ult.uol.differt 5.51 b,qui ueſtiuntur 7. 141 b, innominatus multiplex 8. 148 a,matrimonialis bo.fid.eſſe 4.150 a,eo uetito ne ſtipuleris.5.86 b,nominatorum uis 4.94 b,ſcriptus qs 1.2.100 b qñ pfectus 5.9.ibi.quorum gr̃a fiat 2.8 a. trãſmiſ.2.104. a
Contraria ſimul proponenda.4. 27 a
Contratabulant prçteriti 1.57 a
Creditorum maior pars quando inſufficiens 1. 80 a, lege in ſumma creditorum.
Criminoſi quouſque rerum domini.12 41 b
Criminum genera uarie proſequuntur 2.15.185 b
Culparũ gña,vireſq; 3.82.b,ex an caſus for.1.ib. eç an inſament 3.28 a,culpç leuis pç.3. 20 a,culpã ñ puniri 2.186 b
Curator qualis 1.20 b, quando & ad quæ cogendus 2. 33 a, in quo dabilis 1.quis 2. quibus detur inuitus 3 qui 4. eius dandi,excuſandique tempora 5.23 b
Curiæ qui addicatur quis 2. 16 a

D

Ata an reſpondenda 5.91 a
Datiua ſuccedit legitimus 3.21 a
Debiti oblatio quando inſufficiens 22.128 a,reliquum poſt ſententiam petibile.24.159 a
Debitor an carcerandus 2.160 b
Deceptus an ignorantiam probet 2.12 b
Decima trãſmiſſibilis. 3.28 b,ab eas leges laicus 5.61.a,le.ibi leget,nõ liget qb.uetitæ 1.101 a,porro eũ cuius ſit. 2. 22 b
Declinatórię initio obiiciendę b,173 a,b,174 b
Deduci,quæ an non,queant 2.160 b
Deductum an tranſmiſſibile 6. 160
Defectu quid corruat.89.86 b
Defenſionis modus quibus cõſtet 7.a qbus licita 8.quo iure inducta 13.72 a,illa quç 1.174 a (9.172 b
Defenſor qñ nõ admittedus 8.eo dãnato,in quẽ exequẽdum
Delegatorum datio & poteſtas 127 b
Deducta an tranſmiſſibilia 1.173 b,1.72 b
Deportatí nie egerentes 1.122
Depoſitum uarie repeti 14.143 a
Derelinqui non niſi animo dicitur 1. 35 a
Detrahens unum,reliquum firmat 2.48 a
Deueria non niſi uſu transferri 15.18. 119 b
Dies an tacite inſit 2.an differẽdus 4.83 a,editio eiuſdẽ 6.91
Dieta legitima 6 57 b
Differens non aufert 71 a
Difficultas uitians quę 8.68 b
Dilatoriarũ tp̃s 11.133 a,repulſę non obiiciendę 16.ibid.b.
Directus dominos prior quis 8. 103 b
Dirutum,ſacrum durare 1.29 b
Diſiunctiuę natura 2.11 a
Diuerſa quæ 3 31 a
Diſpenſationem falſitate corruere 12.13 a
Diuiſione proprietatem non amitti 12.petitæ concluſio 10. 143 b,ea quibus negata 5.quibus obiicienda 6.95 b
Diu,qui accipiendum 1.96
Doctorandi tempus 3.13 a
Dolus qui probandus 24.117 b,& quando 4 52 a,qui a furto differat 1.31 a,an tranſmiſſibilis 6.173 b
Dñs uarie dicendus 1.62 b,eo comparente, non reuocatur procurator 1.63 a,ut lis quis 3. 34 b, plures an compaubiles 6.103 b,manus mortuæ,quãdo ſuccedit 1.173,ei,niſi quærit maleficus 3.13 b,familiæ teneri delicto, 5. 165. p procuratore,cauet 2.3.qui 4.eur 7.16.170 b,151 a
Domicilia quando ſpectanda.13. 15.37 b
Dominiũ qñ an nõ continuaẽ 1.72 b,eius genera 3.122 a, amiſſio 1.124.acquiſitio.1.34 b.tranſlatio.1.35 a,effect⁹ 1.41.probatio 5.11.b.ex cauſa tollitur.3. 20 b, a
Domũ alius tolli an recte uetet 3.28 b,eius amiſſio 1.31 b
Donantis & donatarii diuerſa tempora.6.40 a,illum non tenet euictio.7.ibid.a
Donare futuris uerbis non poſſe 4.40
Donari nondum ędificatis non poſſe 5.35 b (ri 1.23 a
Donata aũ crimẽ an reuocabil.8.127 b,ab ingratis reuoca-
Donatio qd 2.ei neceſſaria 1.39 b,eius futuræ actio 5.40.a, quãdo irreuocabilis 4.ibi.b,reuocandę eius cauſæ 6.41 a ob nup.utilitas 5.41 a,illa quib uerbis arguatur 2.47 b,reuocatur 2.60 a,ibi,legas donatio quãdo ualeat 2.ibi.cau. mor.natura.2 48 b,quando prçſumenda. 2. 158 a
Donatoris & uenditoris differentię.10.101.b
Dos quæ cauſa habita 12.68.a,quando fiſco applicanda 1.2. 25 b, 16 a,eius cauſa quando agendum 8.150 b
Dotali uenditio quis euictionis reus 7.id qui repetant 9.10. 11.31 b,id alienabile 3.41 a
Dubium qui fiat 80 a
Duellum quando permiſſum 3 72 b
Duos quę reſpuant 1.14 b
Dupõdio cõpleto triẽtẽ deberi 1.51 a,illius utilitas 5. 6.ibi.

E

Adem quæ non ſunt 5.14 b
Eccleſiarum res cuius 1.29 b,earum prçmia 3.30 a, earum res an alienabiles.4 29. b, eis data profan. ibid. eius nominatio qui accipienda 1. 26 b, eius reſtitutio ad prçlationem non trahitur 37. 126 a, lege in ſumma reſtitutionem.eius res alienabiles 6.61 a
Eccleſiaſtica an inalienabilia.4.41 b
Effectus ne,an nomen ſpectari oporteat 1. 41 a
Electio cuius ſit 4.5.6.7.8.eius uerba,& tempus 10.12.66 a, ea,neglecto uolente,ſubſiſtit 1.73 a
Eligendus unus ex pluribus 120 a
Electum quid eiuſque vis 1.32 a
Emancipandi modus 3 43 b
Emancipans quid plus retineat.44. 42 b
Emancipatione adſignatio ſublata 5. eius & exhęredationis diſcrimen 4.77 a,ob eam,amittenda 2.23 b
Emancipatus quando legitimus 3.74 ei non ſubſtitui 3.53 b, 1.55.ei quis prouideat 1.73 b,ei non adſignari 2.72 a,an incognitus 8.78.15 non ſuccedit 1 55 b
Emendam uni ex dominis lęſo deberi 5.112 b
Emendare quonſque & qui liceat.3.4.6.10.158.159 b, a, libellum ineptum emendet quis 12. 159 a
Emendatus an conueniri queat 6.57 b
Emere an cogamur 4.60
Emphyteuta ſi rem uendicet,an ſuccumbat 13. 116 an emphyteutiçare queat.2.7.106
Emphitheuticandi formę 10.103 b
Emphiteutici contractus natura 5.103 a
†Emphiteuta an prçſcribat 5.43 a
†Emphyteuſis an poſſit ſine ſcriptura fieri 11.103 b
Emptionis incommoda.4.37 a, requiſita 3. 59 a
Emptor ad quid concludat 12.101.13.149 b
Epiſcopus dominium excludit 2.17 b
Equum fræno non tradi 3.35 a
Errans non contrahit 4.non leg.1.4.62 b,non uſuc.3.5.39 a
Errore quæ corruant 5. 24 a, iuſtus & iuſtiſſimus 1. 139 a, quis uitiet 1.2.67 a
†Error an noceat uſuc.4.38 a,an in nomine beneficii impetrari uitiet 3.110 a
Euentus an ſpectandus 3.4.30 b
Euictionem in redemptis ceſſat 2.61 a
†Euictionis nomine an teneatur mulier uendens rem dotalem 4.41 b,contractu uetito, eam ceſſare 4. 102 b
Exactionis tempus 3.8.b
Exceptionũ gña 20.81 a,cohęres nõ es,uis 7.143 b, actione metiuntur.2.3.173 a,ante litiam obiicienda 14.ibi. Procuratoriæ 1.176 nõ nu.natura,a 1.13.locus 10. 20.97 a,b

Exceptio

†Exceptio q̃libet legitima impedit effectum moræ. 12.153 a
Exceſſum reuocabile. 5.40 b
Exceſſus uetitus. 15.93 b
Excommunicati quibus pares. 1.20 a
Excommunicatio ex falſa cauſa an ualeat. 11.13 a
Excuſationis tempora. 11. horum curſus. 2.26 b, illius, & appel. differentiæ. 1.3.27 a, ea ſcribenda. 4. ibi.
†Executor teſtamenti quando dupli teneantur. 4. 141. b, an poſſiut facere procuratores 4. 163 a
Exemplarie impuberi ſubſtitui poſſe. 9. & in diem. 18. idque adoptari licere. 17.53 b
Exemplaris an recoonaleſcat. 25. an extendi queat. 26.54
Exemptionis a poteſtate cauſę. 7.14. a, ubi exemptionis, non exceptiones, in ſumma legas.
Exercitoria quando detur 4. 162. a
Exhæredandi forma. 1.49. a, in modo eſt differentia. 2.49 b
Exhæredato recte ſubſtitui. 2. 55 a
Expēſę q̃ adiudicādę 18.156. earū quātitas arbitraria 3.160 a, an repetibiles. 1.24. ibi. quę non ſpectandę. 2.51 a
†Expenſas ſoluit minor doli capax aduerſus contumaciam reſtitutus. 6.22 b, an eas debeat confitens. 4.141. a
Expreſſum nocere. 1.19 a
Extendi quę nequeant. 10.129 b
Extincta uendicari non poſſe. 5.32 a
Extrahat quis ab eccleſia. 5.14 a
Extraneus an recte tutor. 1.262, quis 1.58 b, quis ſit. 2.55 b

FAbri qui. 1.32 b
Facere in alieno an liceat. 2. 13 b, quis id ius probabit 3.13
Facilitas. 1.30 b
Facti ſtipulati effectus. 187 b, alieni promiſſio. 4.5.6. ibi. a, b, an tranſmiſſibile. 5.83 b
Falcidia qui uetanda 1. eiuſdem & trebel. communia 2. quādo detrahenda. 3. qui retinenda. 4. quatenus ei imputetur 5. In cuius ſeruo uetita. 1.2. in quibus ceſſet. 3. 69 b
†Falſa cauſa an uitiet acta iudiciaria. 2. 12 b
Falſi pœna. 1.286 b
†Familiam poſſit conſeruare iudex 27 b
Familiā q̃ diuidāt. 6. 14.3. b, eius rei progreſſus & finis. 7. ibi. ea ſemel diuidēda. 13.144 a, q̃ agat 144 a, an domino ſoluenti teneantur. 21. quis eius factum pręſtabit 1. 113 b
Famuli dānum, quando an non pręſtet dominus. 6.105 a
Fera nocente an teneatur dominus. 1.166
Feudatarius an emphyteuticet. 3.103 a
Feudum qui alienabile 3.28 b, quādo reuocabile 7. 40. b, totum ob partem amitti. 5.63 a, uendibile. 3.100 a
Fictio quando ceſſet 2.50 a, eius effectus 4. 58 b (76. b
Fidei q̃b. verbis cōmittat. 2. 71. b, certę cōmitti, an liceat. 1.
Fideicōmiſſum officio iudicis non peti. 1.69. b, quādo totū ſoluēdū. 4.70. b, ſpectāda eius t̃pa. 10.59 a genera. 1. 60 b
Fideicommiſſarium hæredi comparari 2. 55 b
Fideiuſſio exceſſiua reducibilis 2.92
Fideiuſſor quatenus dānandus. 1.94 b, cui accedat, an nō. 2. 4.5.6.7.8. an ei def exceptio. 3. eius hæres an teneat. 10. obligatio an exprimēda. 1. an plus reis teneat. 12. quando diuiſionē petat. 3.94 a, b, eius, & rei diſcrimē. 10.96 a, an teneat de emēda nō taxata. 2.95 a, an ei danda actio 2.96 b, quādo intereſſe. 5. quādo regrēdus. 7. quādo dādus. 8.168 b, cui dādus 4. 172. b, an poſt appellationē teneat. 3. ibi. b
Filius quādo ex uxore illegitima fiat legitimus, 1. 142, et̃, & agnati diſcrimē. 1.27. a, capti ab hoſtibus, an teſtetur 1.13 b, ex bonis patris quæſiiſſe præſumitur. 5. 42 b, an donet. 2. an eius bona pro patre capi poſſiut. 5.48 a illiſqueri quę poſſint. 10.11.12.13.89 a, an uiuo patre tutor. 1.23 a, quibus proſint. 2.25 b, huic quę, an non, liceant. 2.90 b, an patri teſtis, 1.146. b, an ſeruo æquiparandus. 5.68. a, filiorū genera 1. ſucceſſio æqualis. 1.25 b, quouſque. 3. ibi. ad nepotes non extenditur 2.19 b, contumax qui coercendus 1 166. a, eo dannato, qui exequendum 3.166 a
Filia in feudo a quo excluſa 5.73 b, feudo excluditur 6.76 a
Filiationis poſſeſſio, an controuertenda 5. tunc quis citādus 6. adaptanti non dari 8.137 a, b

Finiū regūdorū actionis effectus 22.144 a, t̃ps 24. ad q̃ data (17.145 a
Finibus an concurrat proprietas. 22. eod.
Fiſco quis potior 1.15. ad quę teneatur 2. 80. a, uarie accipiē 36.126 a, alienata an reuocet. 6. 127. an a cognatis excludatur. 3.15 a, eius communia, & ſpecialia. 2.3.39 a
Flumen publicum, qui accipiendum 128 b
Fœminæ quo iure excluſę 1.73 b
Forma omiſſa actum uitiari 3.80 a
Francię regi quis libellum indicere poſſit 4.6. b
†Francia an ſubdita Imperatori 6.3. b, an in Francia iudicandum ſecundum leges Romanorum. Francię curia dat interdictum uti poſſidetis hæredibus, qui non ſunt adepti poſſeſſionem. S. retinendę. de interdictis.
Frater exhęredabilis 15.58 a, iniuriarum teneri 1.122 a, adoptari neptis, an duci queat 2. 15 a, an tutor. 3.4.5.20 b
Fratrū filii quibuſcum uocati 4.73 b, q̃bus potiores 14.76 a
Fraudatos creditores, an exprimendum 9.114 b
†Fraude factę alienationes quę ſint 1. & deinceps 127 a, b
Fructuarius non poſſidet 4. 43 a
Fructus a bonę fidei poſ. quādo reſtituēdi 1.33 a, cui 5. qui 7. 8. uarie percipi 6. 33 b, percepti cuius ſint 1. 33 b, 5.34 a, dotales cui cedat 3.16 a, genera 3. uarie peti. 5. 184 a
Fugitiuo neceſſaria bona fides 4. 38 a, an reſtituēdus 6.14 a
Fullo quid domino reddat 3.110
Fundi domuſque communia 2.66 a
Fur manifeſtus, cur magis puniendus 1.120 b, qui necandus 3.45.46.111 a, eo occiſo, ſpectanda 7.111. cum decipere an liceat 8.9.111
Furto non tenetur frater 2. eo opem ferens obligat, vi, ab iniuria differt 4. ab iniuria differt 2. eius actio, quādo, & cui cōpetat 12. domeſticum, an puniendū 2. 130 a, & an agat depoſitarius 1. ibi. b, manifeſtum non probandum 2. ibid. eo uarie agi 1. ibi, eius uitio quādo iniuriatur res 12. 38 a

GAlli conſilium 2. 9 b
†Gallicum idioma ſupremum eloquij tenet 3. 26 a
Gerundiorum natura 2. 114 a
Genus quando, ut ſpecies iudicandum 4. 152 a
† Generalis petitio an procedat. n. 1. & deinceps 157.158 b, a
Geſtor an ſibi quęrat 1. ſtipuletur 2.4.93 a
Gradus 1.3. qui computandi. 2.5.8.10.11.12.75 a, b
Gratiam ex cauſa reuocari 12. 106 b
Grege legato, unum non deberi 4. 65 a

HAbilitatis tempus 1.59 a
Hęreditarium ius quando non ſuſpenditur 1. 70 a
Hęreditas quando cedat 2. 50 a, quē repręſentet. 1. ibi. b, ea heres 2. ibi. b, eius quantitas 1. ibi. b, cui deferenda, ſi hęres ſit incapax 5. ibi. præſcriptio. 4.37 a
Hęres definēs liberat. 4.73. b. huic cauēdū. 1.193. b. eius res nō obligat. 6.150 b, qñ iurare, ſoluere quā cogēdus. 12.8 70 b, duplici iure, 3.77 a, qui inſtituēdus. 1.50 b, non deſinit ſemel heres 1.51 a, q̃b. quatenuſq; tenetur 1.59 b, an ignorātia excuſandus. 10.64. b, ei ſuc. factū aſcribi. 2. ibi. b
Homagium an a muliere pręſtandum 3. 150 b, an non obligabile 24.5. b, 2, tranſmittitur 12.79 b
Hominum eadem natura 1. 11 a
Hoſpitale quando profanum 2. 29 b
Hoſtium bona capta cuius ſint 1.31. a, illi qui ſint 1.16 a
Humanitatis ſcriptoribus, an ſtandum 4.102 b
Hypothecę liberatio 32.131 a
Hypothecandi forma 34.131 b
Hypothecaria qualis 28. an pręſcriptibilis. 30. cui concurrat 33.131 a, b, cui detur 2. 41 a
Hypothecari, quę an non debeant 25.26.131 a

IGnorantia quando obſit 1. 61 a
†Ignorantia a quo probanda 2. 12 b
Ignoto dari poſſe. 1.51 b
Illiteratus an tutor? an iudex? 1. & 2. 86 a
Immunitate eccleſię q̃ gaudeant 2. ea quo perrigēda. 3.43. a
Impenſę an fratri imputandę 1.2.107. b, a uoluptatię quando repetibiles. 1. 106 b
Imperator quis 2. quid em electures. 5.5 a
Impiū delegabile quo iure cōpetat 2. 2.16 b, eius gr̃a. 4.3. a

Impoſſi-

Impoſſibili qñ obligemur 3.102.b. an actio.pariat 1.90 b,
Impoſſibilitaté nó obligare nu.2.48 b.l.in ſumma. ibi impoſſibilitaté nó i⁹ poſſibilitaté, eá uitiare 3.5 1.b.7.68.a
Impręſcriptibilia 6.3 8.2.3.1 4 3 a
Impugnans actum eo non fruatur 1.69.b
Imputari quę poſſint 7.96 a
Incertitudo an uitiet 3.6 8 a
Incerto proceſſum non uitiari 1 1.1 5 6 a, quando agere liceat 1 3.ibid.b, certificatum an ualet 1. 3 5 a
Incorporalium ſubſiſtentia 1.poſſeſſio 2.petitio 3. 35 a, ea an obligabilia.27. 131 a
Inconſtantia an admiſſibilis 2.6.a
Incrementum cuius ſit 16.103 a
Indebitum qui condicendum 1.2.8.a
Indefinita non extendi 1.4 9 a
Infames teſteſne ſint? 7 44 b
Infamiã ſnia nó tollit 2.27 b, an iudicis of.irrogata 2.28 a
Infantem non obligari 1.21 a
Ingratitudinis cauſæ.4.5.6.40 b
Inhabilis geſta an ualeãt 22.23.45 b fruſtra teſtat 2.3.50 b
Inimicitię quando remiſſę 1.26 a capitales quę 1 2.ibi.b
Iniuria ao ęſtimabilis.2.& quis 1.11.2 b, an diſſimulatione ſublata 3. 113 b
Iniuriarum actio an pretoria 1.annalis 1.1 1 2.poena 1 13.a quis agat nu.1.ibidem b
Iniuriandi animus quando non probandus 4.1 13.b
Inquiſitionem non fieri, qui accipiendum 5.19 a
Inſinuationis forma 1.quando facta cenſenda 2.40 b
Inſtitor multipex,& qui obliget 8.13.162 a
Inſtitorie locus 5.1 61.b
Inſtõnis particularis uis 8.conditionalis & in die ualida 2. 5.ſub códitione, cum morief, an ualeat 4.5 1 a, nominatim fiat 4.5 1.b códitionalis an cócurrat 2.5 2 a, eius ſpectanda tépora 6.48 a.eius conditiones, tempora.6. 59 a
Enſtri fides 1.ei inſeréda 3.editio 4.impugnabilitas 10.11. reprobatio 12.28.uacillatio 13. qñ nó ſtãdũ 16.pbatio 19.cõparatio.22.91 a b, 92 a,b eius legédi ter.1.3.65.a
Interdici uni poſſe.1.176 a
Intereſſe quadruplo maius 2.146 a, qñ ſuccedat.5.148.b, qñ faciat arbitrariũ.15.1 15.a, ęſtimãdũ.5.1 56 a, ei⁹ pbatio 1.136 a, prętiatio 1.111.eo ceſsãte, ceſſat actio 6,106
Interdicta an actiones 2.176 retinendę cui in quem 2.4. 5.177 a, his quid conſequantur.12.177.b
Interdictionis uis 6.24 a
Interpres neceſſarius 2.83.a
interpretandum in quem ſit 2.93.a
inteſtati qui 34.72.a pro parte qui 5.50 b
interueniẽtium pro aliis nomina, uaria 1.94 a, paritas 4.55 b, differentiæ 5.96.a
inuecta q̃ obliganda 2.3.4.129 a, an transferãt qu.8.ibi.b
iouentari tépus 5.qñ obiiciendum.6 .qui cum faciant 7.59
inueſtiture an neceſſaria 1.88.a
Ioannes Faber cur ſic dictus.1.32.b
iudex quatenus nobis quęrat 6.10,87.b,88 a, quę neceſſario faciat 114 b, quatus dicat 1.23 a, competens quis 2.173 a, imperitus non recuſandus 5.5 b,
iudicis acta ex falſa cauſa, quando an non, ualeãt 2 12 b, an, reuocabilia 4.9.10.12.& 13 b,a
iudicem iniuriarum teneri.1.11 a a
iudicũ qs tutoré det. 45.21 b, iis authoribus q licẽt 1,22 b
iudicatum ſolui quid 2.77 a
iudicii acta, an in notoriis neceſſaria 14.4 b
iuriſcõſ.futuro obſeruãda 3.2 b.eius nomé multiplex 3.5 b
iuriſperiti à quibus, an non excuſandi 1.26 b
ius agendi quid 7.1 14 b, olim impetratũ 6.1 11 b, unum ad aliud nó trãhi 5.77 a, naturale ñ, niſi ex cã tolli 1. 2. 10 b
iuris ſubiectum 6 7 2 b
iura quando diſcenda 8.3 b
iurare in litem, an liceat 1.184 b
iuramentum an liget 6.8 ne liget cautela 5.41.b, contractu regulai 6 96 a hęreditari forma 9 71 a
iuſtiniani fides & tempora 2.5 a, conſulatus 5.5 a
iuſtitia perpetua quę 1.6 ea.iure prior ibidem
LEgis hominem ſenſus 4.59 a
L.ſi ignorans conciliari 2 14 b
L.cum quęrebatur ſenſus 8. 38 b
L.pro ſocio,ff.pro ſocio ſenſus 15.144
L.non facile an correcta 2.15 b
L.proinde S.1.explicari 1.76 a
L.1.ff.de teſta.mili. & S.planc. Inſti. eo. concilliari 1.47 b
L non figura ſenſus 8.97 a
L cum res ſei.ſus 2,139 a
L.ſi quis ſub ſenſus 4.19 a
L.filio locus 4.49 a.
L.cum hęres ſenſus 1.51 b
L.iii.C.de leg.tut.ſenſus 2.15
L.conſtitutio oibus ſenſus 2.136.a
L.fratres ſenſus 2.57 b
L.diſtantibus explicari 4.46
L 1.C.de mag.conuc.ſenſus 2.25 a
L.Scęuola ſenſus 36.14 b
L omnium caplicari.1 1.45 a
L.ex perſona obligari 4.95 a
L hoſtes ſenſus.3 6 b
L.in fraudem.& l.ſed & ſi quis conciliari 1 48 a
L.qui uxoris ſenſus 3.62 b
L.nemo ſenſus 4.104 a
L.ſi fundum ſenſus 8 33 b
L.non figura ſenſus 8.97
L.conſenſu explicari 5. 103 a
L.procurator ſenſus 2.27 b
L.1.C.commu.de leg.enucleari 2.60 a
L. intra ſenſus 2 2.97 b
L.ſi creditor enucleari 1.63 b
L. ſi in metallum ſenſus 2.ibid.
L.hęres ſenſus 4.54 b
L.cedere & l.in omnibus conciliari 6.65 b
Lędentis ſe poena 1.6 a
Lęſio, quando an non, probanda 19.30, 1 26 a
Laqueo capiens quis pocor 1.30 b
Laudemia recipit tutor 4.42 a, ea cuius ſint 1.50.a
Legendi triplex modus 1.66 a
Legari uarie 2.60 b, futuris 1.62 a, incerto 1. 2 corpori 3. 66 b 67 a, ex teſtamẽtum poſſe 5.71 a, à quo liceat 1.71 a
†Legari, rei quę non eſt, poſſe 1.62 a
Legatarius an dominus 9.60 b, plures qui admittuntur 4. 66.quãdo onera ferat 1.70 a, quatenus grauandus 1.2.71 a, creditor 1.4.1 27 a, an teſtis 1.2. 5.46 b
Legata immẽſa nulla 1.8 b, eorum tépora 8.9.59 a, incertus ſi ſit, nullũ 3.60 eius actio multiplex 1.4 5.6.ibi.a,b, communis rei an ualidum 1.hoſtilis rei 3.ibi.b, alieni probatio.3.4.5.& 6.61 b, reditus a quo ſoluendi 1 ibid.b. deficiens cui debitũ 2.62 a, commutabile.4.65 coditionale reuocari 1.63 a, a dona.inter uirũ & uxo.ditat.2.ibi.qñ an non ualeat, 2.3, ſine perſona nullũ.5.63 b, legatum dotis, generiſq; an ualeat 23.64 patris & matris duplex 11.64 b, uaccę partum non deberi 2.ibi.dõn eius probatio 1.3. qñ cedat 2.65 a,b, gen⁹ & qualitas le.an debeant 3.66 a, eius pctus diſcrimé.11.ibi.qñ tranſmiſsibile, 1.2.3. eius capaces 66.b, legatũ ſeruo qñ cedat 1 3.67 b, eius ualiditas unde pendeat.3.eod.tempus ſpectandũ 2.eo reuocato libertati adimi;3.50.annum 5.94.b, differt à donatione cau.mor.1.2.3.4.5.39 b,40 a, differt à pctu 6.83 b, eccleſię cui debitum 1.6.b, ſeruo an ualet 1.43
Legatorum remedium 32.1 26 a
Lex qui abrogetur 1.168 a
Legi, Vellæ capita 3.eorum prouiſio 4.49 b
†Leges debent diſci io adoleſcentia 2.60 b
Legis commiſſorię uis.1.34 b
Legem ferre, qui quatenuſque poſſit 3.4.& 5 7 b,a
Leges quos an non, ligent 1.1.3 4.5 a
Legitimandi modus multiplex 1.67.16 a
Legitimari matrimonio 4.5 ibi.& a quibus 8.ibi.1.16 b
Legitimatos patri ſuccedere 4.75 b, qñ ſuccedit 3.16.a

Legitimus qui accipiendus 6.77 a 5. 75 a
Libellans probationi contrarium an obtineat 1. 7 b
Libello edito, an res fiat litig. 15. qui in rei uẽdicatione formãdus 26.17 a, 18 a, alternati locus 3.61 b, an ualeat. 2.7 b
Libera poteſtas, quatenus accipienda 1.152 a
Liberatio varie legatur 2. 3. cui proſit 5.63 b
Liberi qui 2.49 a, a quibus alendi. 4.5.6 a
Libertas quando non data 1.50 a, in diem non dari 6.51 b, à quo accipienda 1.2.58 a, ea amiſſa ciuitatem retineri 3. 20 a, à quo datur 2.12 a, eius genera t. eod.
Libertus centenario maior 1.76 a
Libra auri argentiq; quanti ſit 1.2.3. 21 b
Limitis iura 1.31 b
Literarum obligatio quę 14. quæ actio. 17. illi conſenſus nõ ineſt contrahendi forma 13. locus 12. qui a ceteris diſtet 3. earum cautionis nis nu. 4.97 a, b
†Lite non conteſtata ꝓcedit ad ſniam ex offi. iudicis 1.28 a
Littora maris & fluminum an diſtẽt 1.29 a, ea cõia 1.5. ibid.
Lucratiui, & oneroſi diſcrimen 2.127 a
Luſores an teneatur de damno 10. 11 a
MAcedoniano adſertione tolli 3. ei renuntiari 4 an ei renuntietur 5.163 a
Magiſtratuum explicit gradus 2.5 b
Maieſtas imperatoris ſolius. eſt 14 a
Maius ad minus trahi 4.75 a
Ma.fid.poſſeſ. ne alienet 2.38 a, eam tranſmitti 3. ibi. an errore cauſetur 4. ibid.
Mancipium redimi poſſe 1.165 a
Mandatarius quando non ſubſtituat 2.5 b
Mandatum a quo diſtet 6. turpe non tenet 1. fines eius an excedendi 2.3.105 b, qñ exceſſibile 5.106 a. actio eius generalis 2. ibi. morte an extinguatur 1. ibi. b, difforme non corruere 1.107 b, id approbandum 1.5. b, ſpeciale exigẽtia. 1. 167 b, qñ duplũ 1.168 a, dubiũ an admiſſibile 13.169 b,
Mandati actio quibus potior 138 a
Mando, quid notet 1.71 a, b
Main morte, & droit deicelle. 1.17 a, b
Manifeſtum quid 9 4 b
Manumiſſio qñ uetita 1.50 a, eius modi & dñię 2.3.65 a
Manumiſſum delicto teneri 2.165 a
Manumittere uetanti, an parendum 7.64 a
Maris occidentis natura 2.28 b, eius litori non ædificandũ 2. quo iure commune 2.28 b, 2.29 a, eius littora an & a q bus diſtent, extendanturve. 1.2. ibid. maris uſu conceſſo, litori concedi ibidem.
Marito, an uxore iniuriata an agat 3.112 a, eo uendicato oblata remanere 2.42
Mathematicorum lapſus 1.20
Mater negligens quando non punienda 1. qui ei ſuccedant 2.74 b, ei an quęratur 13.88 a, præteritę remedium 2.18. b, quando tutrix 2.21 a
Materiarum genera 4.2 b
Matrimonium a muliere dictum 1.150 b, eius inuentio 3.6 b, commoda 1.14 b
Membri mutilatio, an capitalis 1.185 a
Mente capto filium fa. ſubſtituere 15.16.53 b, illius filiis q.d relinqui 22. ibi. mentecaptorum differentia 2.48 b
Menſuras falſantis pœna 4.186 a
Meretrix inteſtabilis 5. exhæredanda 7.57 a
Mercedis non dictæ actiones 102 b, eius & ſalarii diſcrimẽ 1.107 b
Mers quid 5.162 b
Metũ paſſus uarie cõcludit 3.7.150 b, quatenus agat 3. ibid.
Meum mihi ne ſeruiat 14. 137 b
Militare uetiti. 1.47 a
Militaris expeditio 1.49 b
Miles tutor ne ſit 1. illius iura, cui competant 2. 26 b, a quo creandus miles 2. quę eum faciant 5. eiuſdem priuilegia 4.47 a, an a ſtudente differat 2.4 a
Militia, an dignitas 3.47 a
Minor qui obligeſ 3.82 b, quibus actib⁹ inhabilis 2.3.12 b, q̃ uẽdat 2.42 a, cur tutius procurator quã aduocatus 1.13 b
eius res ob dotẽ hypotecari 11.151 a, an puniẽdus 7.22 b
Minus quando debitum 4.61 b
Miſſo in poſſeſſionem, qui ſuccurratur 3.177
Modum uarie ſpectari 1.156 b, eius & cauſę cõia 4.67 b
Monachi ne fideiubeant 1.174
Morbus quatenus excuſet 1.26 a
Mors in mandatis, qui accipienda. 11.107 a
Mulier an teſtis 24.44 b, an a minori diſtet 3.44 b, ea iniuriata, qui agant 4.112 a, iudicat per alium 4.20 b
Muri qui fulciendi 1. fulcientis pœna 2.30 a
Mutui & commodati differentiæ 1.82 b
† Mutato ponte, an perdatur denarium 2.21 b
Mutus an contrahat 1.90 a
NAtalibus diſpenſatis, cętera non diſpenſari 1.12 b
Natura naturata quæ 1.6 b
Naturales quando matri non ſuccedant 5.76 a, eorũ genera 2.16 b
Naturale ius cum quo ortum 2.30 b
Negationum uſus 1.5 b
Negatoria quid 34. cui, in quem, & ad quid data 35. concluſio 38. præſcriptio 39.120 a
Nepotes ex filio cænobita teſtm̃ rumpere 5.49 b, l. ibi, teſtm̃ nõ teſti, in sũma. proprie filios nõ dicit 12.19 b, qui ſiãt filii 1.16 b, qb. & ĩ qbus ſuccedãt, & a quo excluſi 2.3.4.5. 72 b, exhæredari poſſunt 1.55 b, quando ſint ſui 2.3.58
Nominari qui debeant 2.27 a
Nominum præferri 4.49 a
Nominum differentiæ quatenus ſublatę 11.25 a
Notario negato actum corruere 21.45 b, ei credi. 11, 97 b, eũ ſtipulari 1.170 b
Notorium qui ceſſet 2.80 b, quid 5. eius genera. 3. deprehenſio. 8.4 a, b, an citatione egeat 12.4 b, probatione nõ eget. 5 4 b, eius ſententię executor. 19.5 a
Noxalis locus 3. quando ceſſet 24. 165 a, qualis adiectio. 1. concluſio eod.
† Nullum an ſit teſtm̃ in quo ſuus eſt prçteritus 1.77 b
Nulla an ualeant 2. eod.
Numeraſſe credens, quando non probet 6. 97 a
Numeri reſolubiles 13.11 a
Nuntius an obliget 4.100
Nuptię vñ dictę 2.14 b, qui ſoluantur 3.14 b, 4.15 errantium nullę, 2. ibi. ſine curatore non contrahi 3.15 a, quæ eas impediant 1.2.14.15 b, uetitarum pœnæ 4.16 a
Nutu an obligetur quis 6.100 a
OBligandi animus qui pręſumendus 2.31 a, modi 7.97 a, 1.81 b
Obligatio quorum actionũ mater 3.133 b, ciuilis multiplex 1.132 a, uis 2. 95 a, qui accipienda 2. 99 b, abuſiua 2.81 b, eius genera 2. naturalis gña 4. effectus. 5. 7. ortus 15.80. & 81.122 a, ius 19.61 a, 25. 7. a naturalis origo 9. 114. tempus uarie conſyderatur 1.83 a, ad diem qui accipienda 8.83 b, quando non oriatur. 2. 86 a
Obligationis literarũ & aliarũ diſcrimẽ 3. illa q cõtrahaſ 13. 97 a, b, illa quę 14. qñ locũ habeat 12. cuius actio 17. 98 a
Obſides recte teſtentur 2.48 b, an conſtituant 7.11 b
† Occupat prius, qui malefactores ex. 2.30 b
Occidi potentior quandocunque poteſt 9.7 a
Occupatiu⁹ poſt inuẽtionẽ potior 1.31 b, in sũ. occupantiũ .I.
Officiales an morte reuocentur. 8.107
Officio iudicis, quando locus ſit 1.137 a
Omiſſorum quę non uitiet 4.182 a
†Omiſſus caſus an habeatur pro expreſſo. 1.204 b
Omnium uocis uis 1.6 b
Onus tranſmittitur 4.76 b
Opem ferens furti tenetur 1.110 a
Operarum genera 6.29 a, eę, a quo, & cui debitę 1.65 a, quatenus locabiles 6.11 b, ubi in ſumma, ut hic legas.
Oratoria quando publicanda 3. 29 b
Ordo an ſpectandus 1.68
PActa an iuramento firmanda 3.69. nudo rũ ortus. 6.80 b, uarie ueſtiunt 3.81 b, an actionẽ pariant 3.4.132 b, de non petendo uis 1.3.174 a

Parentes qui ſuccedant 2.77 b, qui fraudandi 5.79 b, eorum noīe quando an non filiis obſint 3.11 b
Paria quę 3.96 a
Partes qui dignoſcendę 1.77 b
Paſcentia recte includi 5.167 a
Patris, & filii diſcrimen 1.74, 75 an filio ǵrat 1. an pro eo paciſcat 6. ſtipuletur 5.89 a, pater an matri concurrat 1.18 b, an filio teſtis 1.46 a, eo facto religioſo, filius ſui iuris eſt 8.18 a, qñ caueat 1.170 a, an ſine uenia citandus 3.136 a, adſerti an neceſſaria authoritas 7.137 a, impune pręteritur 3.149 a, quo iure legitimus 2.74 a, quãdo cum filio cõcurrat 2. ibi. an ei ſuccedat ex concubina natus 15.76 a, ei cur quaratur 4.90 b, li cita 1.13 b
Patria poteſtas ubi non ſpectanda 3.18 a
Patrinus impune citabilis 1.13 b
Patronatus tranſmisſibilis 1.63.77 a
Patronus fratri pferẽ 2.75 b, nõ cũ filio 2.76 b, eius cognati, qui ſuccedant 1. ibi an ſuſpecti accuſari poſſit 1.27 b
Pauper an tutor eſſe queat 1.2.26 a
Pauperes recte inſtituti 2.50 b
Paupertatem obeſſe & prodeſſe 2. eius commoda 3. 122
Peculatus quid 1.187 a
Peculium cum uicariis an debitum 5. 64 b, quaſi caſtrenſe quorum ſit 1.42 b
Peculio tenus quis conueniendus 7.133 b
Pendere quę an non, queant 6.7.87 b
Penſio a quibus ſoluenda 7.103 a, ea retenta uenditum non dici 12.103 b, dies quando non ſpectantibus 3.35 b, an 1.135 b, an diuidua 2.36 b
Percusſio pugni an leuis 2. 113
Peremptorias uarie dici 173 a
† Periculum allegans illud exprimat 17.150 a
Periculum cuius ſit 2.150
Permiſſum an ſine uetito ſubſtet 2.50 a
Permutatio an bo. fi. 6.148. ab emptione differt 19.149 a
Perplexitas 4.51 b
Perplexum 7.91 a
Perſequentis rem eſſe 1. ei non uetandus ingreſſus 2.30 b
Perſona, & res unum 3.29 b, an ſimul uendicare poſſint 15.137 b, illius uendicandę remedia 10.137 b
Perſonalia extendibilia 3.176
† Petitorium, & poſſeſſorium an poſſint intentari pro annua pręſtatione 15.138 b
Petiti maiore probato dẽri 7.158 b, ad conte. refert 1.93 a
Pignoris capione non quęri 2.63 a
Piſcari an vetent barones 4.29 a
Piſcator quouſque cæteros vetent 2.28 b
Plures loco unius 2.76 b
Plus petens qui condemnandus 1.175
Pœnalia an tranſmiſſibilia 5.70 a
Pęna, qñ, an nõ, quadru. excedat 2.46 a, quę & cui adplicabilis 8.150 b, an muta. 2.186 a, pecuniaria an morte extinguibilis 5.172 b, eius diuiſio. 1.167 b, lapſo die cõmittitur 10.133 a, in hęredes 5.58 b, prętoria 6. an ad intereſſe reducibilis 6. quando inutilis 9. quatenus exigenda 12.93.94 a, b
Populus qui conſuetudine inducat 27 b
Poſſidendi animus qui ceſſet 1.31 a, declarandus 2.181 a
Poſſidens probet quid, & qui 16.18.19.20.178 a
Poſſidere bo. fi. quis non dicendus 2.33 a
Poſſediſſe probare ſat non eſt 4.70 a
Poſſeſſio tranſmiſſibilis 3. eam adipiſci tutius 4.79 a, armis tuenda 1.7 a, eius acquiſitio 1. amiſſio 2.181 quę ex parte rei requiratur 23.117 a
Poſthumi, & nati differentia 2.48 b, illius agnatione teſtamẽtum rumpi 1.49 a, alienis recte inſtituitur 1.67 a
Poſtliminium circa quę non fingat 3.48 b, effectus 3.78 a
Præbendæ tempus quibus currat 3.78 b, cur dentur 1.47 a, irrita dignitate deberi 3.64 b
Precarij, & commodati diſcrimen 13.142 a
Pręferendi 1.30 b, 2. ibidem 3.33 a, 4.49 a
Pręiu. uariç dici 3. quales, cui. in quẽ data 4. in futur. caueri 13. an ſnia eius faciat ius 16.17.137 a, b, carũ uis 9.137 a
Prælati ob quę conuenien di 1.162 b
Pręſcriptioni an obſit mala fid 5.37 a, earũ cõe 6.37 b, 8 cõſuetudine differt 5.9. eccleſ. 16.37 b, qñ ceſſet 2.143 b
Præſcriptis uerbis actio cur ſic dicta 11.149 a, ad quæ data 18.149 b, an ea. & in factum eadem 11.148 b
Præſens tempus ex pręterito arguatur 1.2.3.70 a
Præſentes qui 9.37 a
Præſentes res quæ 6.35 a
Pręſtationum differentiæ 2.94 a, longarum effectus 9.103 b
Præterire ſine cauſa non licere 1.49 b
Præteritus qui tranſmittat 3.73 b, eius remedium 2.14 b
Prætoriæ actiones 1.2.121 a
Pręt oris remedium inextendibile 6.132 b
Pretioſo uile cedit 3.32 b
Pretium inalienabilium an repetibile 2.102 a
Princeps q actu inſtruat 1.71 b, innal. ualidat 2.69 b, quibus ſolutus 4.5.57 a, legiſl. ſolus 1.7 b, ei qñ nõ parẽdũ 6.10 b
Principalem ẽt obligari 2.94 b, eius deprehẽdẽdi for. 4. ibi.
Priuatio quid 1.72 a
Priuilegio quate. fac. poſſ. an fruatur maritus 3. an ſocer 4.61 159 b, 160 a, & qui eo utantur 160 a, irreuocabile 5.10 b
Probandane plura poſita 5.27 a
Probare non nume. pecu. quis debet 26.98 a
Procurator an dño, quęrat 1.43 b, infamis repellitur 3.176 a, quatenus accipiendus 4. ibi. qui an non deat 10.25 a, qñ ad oīa datus. 1.27 b, ei quę liceant 1.94 a, ei fideiuberi. 4.95. morte reuocatur 5.106 b, cui quęrat 3.86 b, an & ſolui poſſit 15.88 a, quando caueat 1. eum quę non ſub mouerit 16.169 b, quando admiſſibilis 21. an repelli poſſit 22. in rem ſuam, an mandatum probare debeat 23. præſentis an admittendus 24.170 dat duplicem cautionẽ 4. ibid. b, ei, qñ locus nõ ſit 2.185 a, late patet 9.162 a, generalis ã obliget 11. ibi. 3.164. ã iuita cõſuetudine admiſ. 4.167 b
Procuratorij formula 2.94 a
Prodigus 3.4.24 a
Prohibitio quatenus protenſa 1. iudicialis uis 2.30 b
Promiſſio non faciendę controuerſię ad exceptionẽ extenſa 8.116 a, quando an non ualeat 9.141 b
Promitti quę an non queat 11.142 b
Proteſtationem efficacia 6.38 b
Prouincia quid 7.8. 8.37 a
Prouinciales ad domini 2.34
† Proximus an poſſit rem uenditã a conſanguineo redimere [par droit de retrait lignagier.] 8.64 a
Proximos hæreditate priuare noxale 1.72 a, uendita redimunt 1. ibi. b
Pubertati proximus 1.90 b, obligari, pôt 2.22 a, illius deprehenſio 2.23 a, ea qui accipienda 1.17 a
Publia, quę an nõ præſcribantur 5.39. ea nullius eſſe 6.34 b
Publiciana cui & in quẽ data 4.5.6. rei uendicationi contraria 9. actionis forma 7. ei neceſſaria 9.10.11. uis 15. concluſio & probatio 17.18. creditori nõ danda 19. a, b, 122. 123 a, b, a, plures cumulari poſſe 7.140 b
Pupil. ſubſti. neceſſaria 12.52 b, pubertate expirat 29.54 b, matrem excludit 33.54 a, tacita an in expreſ. conti. 3.55 a
Pupillariter quis ſubſtituat 10.53 b
Pupillum ſolũ non adire 3.22 b, quando ſine tutore litiget b, ibi, an ſententia ligetur 5. ibi. eiuſdem etiam res qui & vbi recipientur 9.21 a
Pupillus iuſſu partis adit 2.23 a, feudo priuabilis 2.23. eius monachatu tutelam finiri 4.23 b, a quibus alendus 2.28. a, ei uarie ſubſtitui 4.53 b, 40.54 b
QVandocunque uerbi vis. 39.54 b
Quartæ imputanda 3.58 a, augmentum 1. actio. 3.4. quantitas 5.17 a, non facto inuenta retinendi 2.59. b, eius hęredi licita 4. ibi. quibus debita 1. eadem multiplex 2.70 a
Querelę quid ſubiaceat, eiuſdem uis 2.3.47 a, an a contratabulatione differat 41.54 b, an a bono. poſſ. 1.57 a, eius tempus 2. ibi. eiuſdem & petitione hęreditatis concurſus 3.57 a quibus competat 4.58 a
Querelari fratri licere 3.57 b, quibus liceat 5.57 b

Queri

Querimonia accipiatur 3.40 b
Quæſita alienabilia 7.3 b
RAtionum reddendarum beneficium 1.65 b, 1.163 b
Rationum unam ſubſtare ſat eſſe 1.20 a
Ratum mente non obligare 5.60 a
Realium quę an non bonę fidei 12.149 a
Receptatores an peculatus puniendi 4.1.7 a
Reclamare cui liceat 6.10 a
Recuſare quando an non liceat 7.173 b
Redimendi animus quando ceſſet 3.31 a
Redimere ex pluribus qui queant 2.73 b
Reditus præſcriptibiles 31.131 a
Reformatores morte non reuocari 9.10 a
Regreſſus quando an non concedendus 1.40 a
Regu. nemo dat ſenſus 1.12 a
Reg. quod non poteſt ut ipſe, &c. limitatio 3.58 a
Regulę ſi uinco uincentem &c. limitatio 1.74 a
Reg. vbi eadem ratio locus 5.18 a
Reg. ubi repugnantia ſenſus 4.69 a
Rei uendicatio quid, eique, neceſſaria 10.11 b, quibus competat 5.112 a, an una cã alleg. alia poſſit probari 19. ibid. an in ea proprietariũ ſat dixiſſe ſat ſit 21. ibi. b, ad quid datur 25. eius libellus & forma, reliquaque eius capita 26. 27. 28. 29. 30. 117. 118 a, b, officium 8. 158 b
Relegatio non eſt meri imperii 7.28 a
Religioni qui obligemur 1.37 b, arctior 2.51 b
Religioſitas quando ceſſet 3.30 a
Religioſo quæ an nõ, liceant 4.48. an agat iniuriarũ 2.12 a
Religioſum qui fiat 2.4.6.30. eius, & ſacri diſcrimen 1. ibid.
Relinquo, uerbi uis, & ſignificatio 6.47 b
Remediorum quod aliud tollat 16.167 a
Renunciare an licitum 1.107 b
Renuntiari ignotis poſſe 5.49 b
Renuntiatio an extendibilis 28.98 a
Repertori obſeruanda 2.35 a
Repetere quis, an non, poſſit 2.152 a
Repeti an non poſſit ſolutum non numeratum 15.98 a
Repetitioni precedentium locus 10.90
Replicationis natura 1. locus 3.76 b
Repreſentantes 1.73 b
Repreſentationi locus 7.72 b
Repudiationis vis 4.77 b, inefficacia 1. ad totũ trahi 5.78 b
Repugnantia, quando an non uitiet 3.69 a
Reſcindens, & reſciſſorium 3 a, 123 b, eius emptus 17.125 a, eorum concurſus 26.126 a
Reſciſsio, qui petenda 22.125 b
Reſciſſoria quid 7. qualis 8.134 a, ad q̃ agendũ 9.10.125 b, quando agendum 14 b, 125 a, tempus 15.125 b, an perpetuari queat 16.125 b, excipitur perpetuo 18.19. eod. cui, & in quem datur 58.21 eod.
Reſcriptum nulli obſit 3.49 a, interpretatio 1.17 b
Reſpub. qui accipienda 34.124 a
Reſtitui qui poſſit 123 a, b, & cui 25.128
Reſtituta re, iura reſtitui 2.31 b
Reſtitutio, quibus legata 5.31.124.125 b, q fiat 23.24.25.26.27.28.31.25.26 a, b, a, tranſmiſſibilis 3.42 a, quando excludat ius commune 1.15 a
Reſtitutio quę reddẽda 3.4.18 a, legas ibi reddi, non rediti.
Reuocatiõ obſeruanda 15.127 b
Reuocari quę & a quibus poſſint 3.12 a
Reuocat futurus creditor 5.147 a
Reuocationis effectus 13.14.16.107 a
Reuocati geſta nulla 12.10 a, quo impetratore potior 5.18 a, an reddendum pretium 12.157 a
Reuocatoria ex delicto datur 4.127 a, in quem negata 16.127 b, quotuplex 118.128 a, in quos cui, & ad quæ data 23.24.128 a, b, uarię detur 28.128 b
Rubricas continuare ſuperfluum 1.114 a
SAcra 2.37
Sacri ſtipulatio an teneat 3.86 b
Sacrilegium quid pœna 2.187 a
Salarium etiam non conuenit deberi 2.107 a
Salutagratia, quando an non morte reuocetur 10.107 a
Satiſdare qui debet 5.25 a, quis non cogendus 1.75 b
Scientia actibus probari 22.120 a, an inualidandum ualidet 15.142 b, uitiat 1.86 b
Scriptum an chartę cedat, an contra 1.232 b, 8.33 a
Scriptura qui accipienda 9.97 b, quando non probat 2.12 b priuatę an ſtandum 2.95 a, 1.96
Secretum 2.120 a
Sedis cauſa agi poſſe 177 b
Sententia an pariat obligationem 17.18.81 a, qñ ferenda 5.83. cum reuocaturo quot probanda 6. tertio nõ nocet falſa 9.13 a, quid ſit 3.185 a, an dominium transferat 4. ibi. contra ius an teneat 1. qd ſi contra conſuetudinẽ 2.184 a, erronea tenet 1.27 a, eius formula 3.170 b, qui certificanda 15.56 a, quando non ferenda 16. ibid. b
Sepulturę electio cur uetita 5.58 a
Sequeſtrata quibus negentur 2.177 a
Seruiana ob quæ data 1.129 a, cui, in quem, ad quę 12.14.13.129 b, 130 b, an pretoria 29.131 a
Seruire per alium quibus liceat 320 b
Seruitia quando tempore preſcriptibilia 17.19.12 a
Seruitorum, quis an non teſtis 4.46 a
Seruit' diuidit' 1. pſonalis qdã 3.4.5. q q̃rat 16.19.118 a, b, 120 a, à quo tpe pſciebaẽ 10.119 a, altius tollẽdi qñ poſſideri cępta 21.120 eius, pbatio 25.26.27.120 a, b, ea multiplex 19.130 a, obligabiles 30. ibi. a, an tranſmiſ. 3.83 b
Seruitutes ſibi, an non, conſtantes 1.28 b, iniuſtæ non extinguuntur 7.63 b, prediorum cur reales 9.36 b, genera & differentiæ 5.35 b, ruſticæ quales 3.35 b
Seruum natura obligari 8.80 b, an cogat 5.18 b, an tutor teneat 1.19 a, cui quærat 143. qñ probet 18.45 coercẽd' 1.163 a, dño quęrit 2.15 b, 1.75. qui fiat hæres 2.10 a, qñ liber habendus 1.20 a, an ſine libertate inſtituatur 3.50 a, qui inſtituendus 2. ibid. dotalis recte inſtituitur. 3. ibid.
Sextans quid 4.50 b
Sigillantes ſpectandi 13.44 a
Signo quem excuſari 2.111 a
Simonię, & ambitus differentia 3.187
Simplicitatum quę amplectenda 1.70 b
Siſtendi ſtipulatio qui accipienda 2.87 a
Sobrini qui 1. quatenus iuncti 2.75 a
Societas tacita 3.104 a, omnium bonorum 1. qui deprehendaẽ 2. an cohabitatione? 3. ibi. eius locri partitio 1. ibi. b, natura 1. ibid. b, actio 3.5.105 a, ei ob prodigalitatem renuntiari 7.105 a, iurata, morte non extinguitur 5. ibid. a
Socius nõ dr̃ adiectus 3.104 b, illius dolus q arguatur 5. ibi.
Solennia moribus non tolli 12.45 b
Solẽnitas multiplex 2.3. q̃ præſumẽda 4. interueniſſe dicendi, an ſtandũ 5.96 b, defectus qñ obiiciendus. 4.71 a, negatã quis probabit 7. ibid. 3.40 b, omiſſa an uitiat 4.81 a
Solutionis dies, qui computentur 2.48
Sorores quibus concurrant 2.73 b
Speciem inunctis non fieri 5.80 b, ex genere concludi 5.2 b, qui accipienda 26 a
Specificatione dominium queri 1.31 a
Sponſaliorum & matrimonij diſcrimen 1.15 a
Sponſor qui 7.132 b
Spurios cognatis non ſuccedere 14.76 a
Sportulę 1.42 a, 4.150 a, quibus debitæ 3.150 a
Statum dignitate non mutari 1.20 a
Stipitis ſitus 9.75 a
Stipulari alij qui poſſint 5.7.8.87. b, 88 a
Stipulationis ius 1.39 b, pretoria 2. iudicialis 4. communis 8.86 a, ea cur inuenta 4.87 a, an difformitate corruat 3.59 b, concipiendæ uſus 187 b, hab. li. quid cõtineat 3. ibi. a errore uitiatur 1.83 b
Studioſis inimica qui expugnanda 1.6 a
Stylus 3.9 a
Subſcibere quis debeat 4.100 b
Subſtituere in legitima licere 3.55 a
Subſtituit uarie paganus 35.54 b
Subſtitutionis ius tranſmiſſibile 1.53 a

Subſti-

Subſtitutio multiplex 1.5.effectus 3. qñ euaneſcat.5.53.uulgaris effectus 6.uarie ex uerbis accipitur 3 7.38.54 b
Subſtituto quaodo locus ſit 3.eius excluſio 4.52 a, quando inſtituto concurrat 2.3.ibi.b,quando uocádus 4.plurium concurſus.13. a parte ſubſtitutus præfertur 11.53
Succedant qui lege Cornelia 5.78 a
Succedi uarie ſecundum bona 12.76 a
Succesſionis ordo 1.77 b,capita 1.74.uniuerſalis comites 2.79 b
Succeſſores in ſtirpes 2.73 b
Succeſſorii edicti locus 2.3.4.84 b
Sui remedia 2.73 a,eo præterito teſtm̃ corruere 5.77 b
Supereditio qui petatur 8.91 b
Syluæ emolumentum alienabile 2.36 b
Syndi cum qui creent 3.5.6.8.4 b, eo creando, qui quot ve uocandi 4.ibi.
TAbellione oegaote inſtrumento non ſtandum 16. qbus teſtibus præferendus 21.92 b,de qoo deponant 5.92 b,an de falſo puniendi 2.186 b
Tabellionatum,adepta dignitate geri 2.20 a
Tabulam oblato pretio,uendicari 2.33 a
Talleaodi ius ſpecificandum 6.156
Talliabiles an teſtes 2.46 a
Tempus non extendi ultra naturam actus 3.173.tacite duplicari 3.173 a,ignoranti ooo currit 3.127 a, longius remotioribus dandum 5.ibi.
Tempora tria quando ſpectanda 2.4.5.39 a
Teſtamentum inofficioſum 4 57 a,qñ an nõ querelę ſubiaceat 3.ibi.cur ſigillet 2.33 b,qui delet 14.44 a, eius teſtes 1.6.44 b,genera 2.3.probatio 3.4.5.9.10.13.14.15.45 a, b,an ſerui teſtimonio corruat 6.ibi.idem publici iuris eẽ 148 a,eius baſis 11.59 a, iuratum an reuocetur 1.69 a
Teſtamenta duorum, an una charta ſcribi posſit 2.47 a
Teſtamentorum cui cootra dici liceat 10.93 b
Teſtandi modus 4.55 a,antiquus 2.43
Teſtari cui prius liceat 1.55.a, alienanti omnia an liceat 3.ibi.donanti omnia non licere 7.56 a,in fraudem nemo cẽ ſetur 1.in potenoorem non licet 2.57 a
Teſtaturo quid obſit an non 1.47 b
Teſtatoris factum reputatur hæredis 7.6.4.b,2
Teſtibus quibus ſtandum 9.91 b,negantes inſtrumeotum reprobant 1.uno teſtamentum uacillare 14.15.92 a,eorum potiores 20.92 b,an tabellinni præferendi 17.92 a,a quibus rogandi 1.47 a,an ootis eſſe debeant 2.26.inimici repellendi 5.ibid.
Teſtamentarij officiũ 7.45.domeſticus an adhibendi 1.46 a
Theſauri & lapilli inueno diſcrimen 2.31 b, illum qois probet 1.quorum fit 4.34 a,an uendicandus 3.ibi.
Tigni iniuncti quatenus agendum 2.52 b
Tituli nequis eum explicatio 5.7.8.9.136 b,de eo per quem fact.locus 6.ibi.
Titulum de publicis iudiciis.epitomen eſſe 1.182 b
Totum parte qnęri 17 a,b
Traditione fidei pretium non haberi 2.34 b,ſine cauſa nulla 10.141 b,effectus 6.40 b
Tranſactio quando dubia 3.4.169 a
Translati cui quęrant 1.42 a
Trãſmisſibilia in hæredẽ 1.50 a,cum oĩbus trãſferri 2.28 b
Tranſmisſibiles conuenoones 2.83 b
Tranſmitti quę oequeant 7.150 b
Tranſuerſalium ſucceſsio quateous extenſa 5.75 a
Treugis quid ſint 2.cur fiant 3.11 b
Tributoria cur introducta 1.162 b,quibus data 4.163 b,eius natura 5.ibid.
Triplum quando petendum 1.149 a
Turpis cauſa legibus exoſa 1.94 a
Turpes.3.9.11.57 a,12 ibi.b
Turpillianum quando ceſſet.3.27 b
Tutela quid 3.19 a,teſtamento ſubſiſtit b,irrito 4.19 a,a quibus diſtet 2.19 a,219.an recipiat conditionem 2.19 a, an ceſſet epiſcopatus 3.ea finita cuius periculum erit 5.25 b, ea immuoes 1.1.26 a
Tutelarum quę ſint potiores 1.21 a
Tutorũ qui uocandi 1.19 b, an illis ſubſtituendum 2.ibi.& quibus dandi,an non 4.5.6.7.8.10.11.21 a,b,agant de dolo 2.22 a,ſoli non quęrunt,2.22.b, qui non dabiles 2.23.a hñti an dandi 2.24 b,eis obſeruanda 1.ſatiſdationes 2.25.a,20 & cui pro conueniendi 13.5.7.25 a,b,ſub cõditione cur nõ det iudex 1.19 b,rei uni dari 2.ibi.lege in ſum.nuntios non unicus quando manumittat 10.b,qñ fiat dominus feudi 2.ibi.incerto dari 6 67.a,incertus datur 1.67.a, eia agentibus,pupillus agere uidetur 3.1.4.fugientis compulſiones 1.28 a,quis magis delinquat 1.28 a
Tutor alendus 2.18 b,plures eſſe poſſe 2.eorum genera 3.19 a, legitimi periculum 2.20 a
VAcans res 2.181 b
Vaſallus ſi agat rei uendicatione,an ſuccumbat 15.116.iniuriato qui agant 2.112 b, adoptare uetatur 1.72 a an feudo priuandus 4.36 a, baronus an a comite uocari queat 3.17 a,præſcribit 6.43
Vendi ad marcas ao posſit 10.102 a,an & eſt credito ſaoſfiat 5.101 a
Vendicare quæ oon liceat 1.55 a
Venditio qualis 3.86 b,diſformis ſubſiſtit 9.90.in ſumma lege,ſubſiſtere.
Venditorem creditoribus ooo præferri 3.5.fallit 4.34 b, an tradere cogendus 1.101.
Venditum quis redimat 2.100 a,cum qualitate tranſmittit 4.94 a
Venenorum genera quęque uendibilia 3.186 b
Venia negata,quid faciendum 2.136 a
Ventæ cui debitę 1.100 a,a quo 4.idque poſt contractum 3.ibi.ex quo indebitæ 3.102 a
Verbis ſolum non teſtari.3.5.recte tamen obligari 4.47 b, ea non ſufficere 40.64 a,inuerſorum uis 1.77 a
Veritatis,opinioniſque coocurſus 1.utra quandoque potior 2.3.62 b
Veſtimenta locabilia 1.36 b
Via a quibus concedenda 4.29 a,uicinalis 5.111 a
Vi bo.rap.quis teneatur 1.110 b
Vicarius an obliget 12.62 b
Victoria an extendibilis 2.74 a
Victum in expenſis damnari 1.182 a
Vna cauſa an alia agat 3.140 a
Vineæ & ſyluæ diſcrimen 4.38 b
Vinum uenditum cui pereat
Violenti coercendi modus 1.181 a
Vitia uere realia 1.39
Vlpiani tempora 2.7 b
Vltima uoluntas ſine hęrede ualida quę 1.70 a
Vncia quid 2.3.50 b
Vnionis uis 3.70 b,effectus 3.63 a
Vnita non ſeiungenda 1.31 b
Vniuerſitatis ſingulis an nominandi 7.24 b,eius iura, an extendantur 2.29 a,eius teſtes, an admiſsibiles 4.29 b
Vniuerſum an ſpecificandum 7.9.156 a
Vno uocato,quando admittantur plures 1.73 b
Voluntates compatibiles 1.72 a
Votorum genera,effectus,obligatio 1.13.90 a
Vſucapionum tẽpora 1.36 b,ea dominiũ quęri 18.37 b, eius ſublatio 7.38 b,quibus paretur 7 43 b,quę reſcindenda 5.123 b,124 a
Vſus uari eorumque iura 3.29 a,eius deſtinatione publica diſcerni 4 5.29 b,ſyluę uendibilior 1.36 a.ſeruitus quando realis 6.119.probatur uolitas 14.154 a
Vſusfructus gña 1.35.natura 2.35 b,finis 1.tranſlatio 2.36 a, eius actionis tempora 6.36 a,a ſeruitute qui diſtet 1.an diuiduus 2.36 b,cuius morte perit 1.104 a
Vſusfructuarius an lucretur fructus 3.35 b, quibus teneatur actionibus 5.36 b,quæ præſcribat 8.43 a
Vtiſrui qui oporteat 1.35 b
Vtitur fruitur pauper non cauens 4.35
Vtile an inutili uitietur 4.8.96 a,17 88 b
Vulgaris effectus 6.53 a,an pupillari potior.

Vxor

Vxor an ſuo iure agat 5.150 b, quando creditoribus potior. 5.ibid. an priuilegiata 10.151 a, qualis ducenda 2.14.b, cui ſubſit 2.74 a

§. §.

§. Quod autem limitati 2.19 b
§. admonendi ſenſus 2. eod.
§. ex his enucleari 4.20 a
§. conditione declaratus 16.45 b
§. ſalarium enucleari 2.103 a
§. legatarius ſenſus 2.46 b
§. hoc autem explicari 1.40 b
§. mutui ſenſus 1.82 a
§. ſed hactenus ſenſus 1.47 b
§. quinimo explicari 2.47 b
§. appellamus ſenſus 4.141 a
§. vel ſingulis de pupil. ſenſus 1.55 b
§. ſi eadem & §. liberi de lega. conciliari. 5.62 a
§. ex diuerſo limitari 3.32 b
§. ſuſpectus ſenſus 1.28 a
§. tutor ſenſus 4.23 a
§. ſed ſi de uulg. ſenſus, & limitatio 1.5. 52 a
§. ſi ſeruum ſenſus 1.52 b
§. ſi fundum ſenſus 1.94 b
§. ſed & ſi de leg. limitari 2.61 b
§. alteri enucleari 1.93 a
§. fina. l. ſi poſt ſenſus 5.49 a
§. ſemel explicari 1.12 b
§. item ſenſus 1.48 b
§. ſed cum aliquis ſenſus 8.45 a
§. ſi impoſſibilis explicari 2.3.90 b
§. filius enucleari 3. eodem
§. ſoror de inoffic. teſtamen. 10.57
§. ſi uxor ſenſus 1.2.15 b
§. quadrupli quo porrigendus 1.150 a
§. ſoluitur reſtringi 5.105
§. ſi tamen ſenſus 4.32 a
§. ijdem reſcripſerunt ratio, & ſenſus 1.27 b
§. item ſi quis in fraudem ſenſus 26.128 b
§. ſi minus ſenſus 5.158 b
§. idem de lega. ſenſus 3.63 a
§. ſi uero eod. titu. ſenſus ibidem
§. ſed ſi uxori eod. tit. enucleari 4.64 a
§. ſi res legata explicari 5. ibidem b
§. ſi ſeruum explanari 9. ibidem b
§. ſed & ſi explicatio 1.64 b
§. idem eſt ſenſus 6.65 a
§. 3. l. iij. de bono. poſſeſſ. contratab. ſenſus 1.172 b.
§. cum filius de hęred. quę ab inteſta. ſenſus 6. eodem
§. cum autem ſenſus 1.73 a
§. cum igitur de bono. poſſ. enucleatio 7.78 b
§. morte elucidatio 1.79 a
§. in his ſenſus 1.31 a
§. ſed aliquando explicari 5.38 a
§. alius ut cum de appel. cog. 2.49 b
§. Labeo ſenſus 1.38
§. item ſi de excuſatio ſenſus 2.26 a
§. neque ſenſus 2.25 b
§. gentium ſenſus 1.26 a
§. 1. in auth. de hęred. ab inteſta. ſenſus 5.58 a
§. voto ſenſus 4.90 a
§. inteſtato applicari 2.51 b
§. adeo ſenſus 11.103 b
§. quod ſi ſenſus 1.32 a
§. hæreditas & §. adeo conciliari 7.51 a
§. item finitur ſenſus 2.36 b
§. ſi. l. quicquid ſenſus 3.32 b

FINIS.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ, Aa.

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS.

Ex Officina Dominici Farrei. MDLXXXII.

[illegible]

REGISTRUM

[illegible]

VENETIIS

[illegible] MDLXXI

R. SALVAREZZA
RESTAURO
/ia Val Sassina, 8
Tel. 889.223